VI

tome

Galen

BIBLIOTECA NAZIONALE VITT. EMANUELE ROMA

BIBLIOTECA NAZIONALE ROMA

BIBLIOTECA NAZIONALE VITT. EMANUELE ROMA
55
5 II
20

EPITOME GALENI OPERVM, IN QVATVOR PARTES DIGESTA,

PVLCHERRIMA METHODO VNIVERSAM illius viri doctrinam complectens:

Cum Compendio ipsiusmet Galeni in Hippocratem, in calce huius libri adiecto.

Editio nouissima à multis mendis expurgata.

AVCTORE A. LACVNA

LVGDVNI,
Sumpt. IOAN. CAFFIN & FRANCISC. PLAIGNARD,
Sub signo nominis IESV.

M. DC. XLIII.
CVM PRIVILEGIO REGIS.

ILLVSTRISSIMO, ET REVERENDISSIMO DOMINO,

D. FRANCISCO A BOVADILLA ET MENDOZZA, CAVRIENSI EPISCOPO, AC SANCTÆ ROMANÆ ECCLESIÆ SENATORI

vigilantissimo, Patrono suo, & optimo Mecœnati, Andreas Lacuna Secobiensis, Doct. Medicus, Miles sancti Petri, S. P. D.

HEROSTRATVM illum insolentissimum, haud immeritò infamant, conuiciisque proscindunt litteræ, Pater amplissime, quòd combusserit antiquissimum illud, ac celeberrimum Ephesiæ Dianæ delubrum: idque non odio aliquo in Deam ipsam accensus, sed vt tantùm memoriam sui, posteritati relinqueret: quæ sanè vel hodie viget, piacularis tamen, & flagitiosa, nimirum qualis fuit ille. Siquidem si non aliud, at certè verisimile est, nebulonem illum fuisse caduci, vilis, atque deiecti animi: qui cùm potuisset optimis institutis & artibus iuuare mortalium genus, simúlque immortalem se reddere, maluerit tamen facinus tam indignum perpetrans, omnibus innotescere, famámque sibi eam conciliare, quam præstitisset illi si cōsecutus non fuisset. Contrà verò fecerunt veteres illi patres, philosophíque grauissimi, bonorum nobis omnium autores, qui ob admirandam illam sapientiam suam, strenuéque in communem vsum nauatam operam, hodie celebrantur ab vniuersis, atque inter Diuos relati sunt. In quibus illi, mea quidem sententia, summa laude videntur digni, qui arti Medicæ, totius humani generis tutrici, conseruatricísque summo studio incubuerunt, eámque opibus & facultatibus suis auxerunt, atque locupletarunt: cuius porrò inuentionem Græci ferè vniuersi, in Deos ipsos, atque illorum amicos, referunt. Tradunt quippe Æsculapium ab Apolline patre institutum, filios suos postea Medicinam docuisse: atque in hunc modum artem ipsam cœptam diuinis auspiciis, successione quadā hæreditaria, à parentibus propagatam semper in liberos, ad Hippocratem vsque (qui oriundus etiam ab Æsculapio fuit) peruenisse. Cautum siquidem erat

in illa Asclepiadarum familia, ne quis artem & industriam medendi, possessionem plane diuinam, à Deóque solis ipsis concessam, cuipiam communem faceret, qui ab eodem non esset genere exortus. Id quod fuisse in causa videtur, vt peritos artis illius, τῶν ἰατρῶν παῖδας, hoc est, filios Medicórum, Græci semper vocarint: ac si fieri vllo modo non posset, vt legitimè quispiam Medicinam profiteretur, quam minimè à genitoribus suis accepisset. Nec perperàm quidem illi, iudicio meo, factitabant: quandoquidem vel optima quæque instituta vilescunt, & dilabuntur, variísque fiunt obnoxia adulteriis, dum citra delectum vllum ab omnibus profanantur: multóque aptiores ad quamcumque artem capessendam, exercendámque sunt ij, qui à parentibus suis, vnà cum generationis primordiis contraxerunt quandam veluti inclinationem, propensionémque in eam ipsam artem, cui postea indulserint: quàm quibus natura & mens, ob diuersam genituram, ad contraria inclinatur. Quare sæpe soleo admirari, cùm ad cudenda numismata Principes admittant tantùm eos viros, qui & ingenui sunt, & industrij, moribúsque integerrimis prædìti: cur ad conseruandam, instaurandámque salutem hominum (quæ quibusvis gemmis & margaritis longè preciosior est) vt deligāt quidem inculpatissima ingenia, eísque solis prouinciam adeò periculosam committant: abigant autem illos à tam sacro & heroïco munere, qui ad aurigandum vel remigandum sunt, potiùs quàm ad medendum, aptiores, non sint æquè soliciti. Hoc siquidem maximè sua ipsorum interest. Vt igitur ad Hippocratem redeam, ille omnium primus artem Medicam rationali methodo condidit, nobísque volumina octoginta reliquit, quæ incomparabilem doctrinam eius, vitæque innocentiam, testātur. Eum postea secuti sunt Diocles Caristius, Praxagoras, Chrysippus sophista, Erasistratúsque ex filia Aristotelis genitus: qui antistites Rationalis sectæ extiterunt. Nam sub Philino Coo, eodem ferè tempore, factio Empiricorum est orta: cuius fautores fuerunt, Serapion Alexandrinus, Apollonius Antiochenus, & Menodotus. Qui sanè dissidebant à Rationalibus, quòd illi quidem ratione simul & experientia vterentur ad inuestiganda præsidia, morbis ipsis congruentia: hi autem solo vsu contenti essent, eorum quæ aliàs obseruauerant. Ab vtrisque recesserunt ex æquo Methodici nuncupati, caussarum abditarum indaginem (quas Logici summo studio explorabant) respuentes: nec tribuentes quicquam experimentis particularibus, quibus nitebantur Empirici. Reducebant autem hi, vt omnes particulares affectus ad generales duos, nempè astrictum & laxum: sic vniuersas curationes ipsorum, ad duas similiter: astrictionem videlicet eorum quæ laxa essent, & relaxationem illorum quæ astricta. Auspicia huic sectæ dedit Themison Laodiceus: absoluit autē eam Thessalus ille Trallianus, qui pollicebatur se edocturum artem ipsam accuratissimè, vel sex mensibus tantùm. Post quos omnes tandem Galenus secutus, Medicinam in tot sectas diuulsam, lacerámque

eiámque suæ integritati, atque nitori restituit: explodens quidem omnia peruersa dogmata, quæ grassabantur suo tempore, eamque exercebant tyrannidem: reuocans autem Hippocraticam rationem medendi, quæ iam plus quàm sexcentos annos sepulta fuerat, eámque & explanans, & validissimis rationibus roborans. Cuius viri doctrina & methodus, ob dulcedinem insitam, atque sublimitatem, adeò allicit omnium studiosorum animos, vt qui semel illam gustarit, amplius abstinere ab ipsa non possit. Cæterùm cùm ob crebras digressiones,quas facit, dum prauas opiniones aliquantulum morosè refellit, nonnulli quibus cordi est breuitas, à lectione illius deterrerentur: rem non minus gratam, quàm vtilem vniuersis, me facturum existimaui, si omnia Galeni opera in Epitomen succinctam redigerem, excutiens quidem illa, quæ nihil succi in se haberent, colligens verò reliqua, ex quibus tota ars constaret. Quod hercle institutum meum mirum in modum promouit, ac veluti concalfecit clarissimus & ornatissimus vir, amplitudinísque tuæ amantissimus, Ioannes Aquilerius, Medicus Pontificius: qui quidem quo feruet sapientiæ incredibili amore, numquam destitit me hortari, monere, instigare, & (vt ingenuè fatear) cogere, donec ad laborem me accinxi. Quam prouinciam difficilem, ac meis humeris imparem, equidem vix suscepissem, nisi ille institisset tanta vehementia. Quantum verò laboris exhauserim, dum huic saxo voluendo incumbo, nemo æquè nouit, ac tua Celsitudo, Antistes Reuerendiss. sub cuius vmbra & auspiciis omnia fuerunt elaborata. Quanquam vel ex ipsius operis mole, atque difficultate, perpendere Lectores candidi poterunt, non potuisse hunc nostrum partum in lucem ædi, citra enixus atque conatus maximos: cùm nobis necessum fuerit, in primis quidem, instaurare deprauata exemplaria, tam Latina, quàm Græca: dein ea mutuò inter se conferre: postea lapsus omnes corrigere, lucémque obscuris sententiis addere: demum succum omnem atque medullam elicere, eámque digerere in ordinem: ac denique vniuersos locos communes, præcipuásque sententias, ad margines annotare. Quòd si addidero, quoties mihi opus fuerit eadem ipsa relegere, examinare, & transcribere, priusquàm traderentur prælo, nec modum, nec finem fecero. Perpetuò autem summa cum religione curauimus, ne aut aliquid insereremus huic operi, quod Galeni non esset: aut ex doctrina illius quippiam relinqueremus, quod pertinere videretur ad artem. Iam verò præcipua loca quæ restituenda censuimus, asterisco annotauimus, quo videlicet, Lector admonitus, posset, si quando vellet, codices græcos consulere, iudiciúmque suum interponere. Ex annotationibus margini apposi-

ã 3 ris,

tis, quæ esse vice scholiorum possunt, conflauimus copiosissimum Indicem, vt omnium rerum & sententiarum, quæ præcipuæ in Galeno habentur, lectori ad manum larga semper copia suppeteret. Porro vniuersum opus in quatuor sectiones, siue classes, digessimus: quarum prima quidem continet ea omnia, quæ ad artis constitutionem, humaníque corporis fabricam atque compositionē pertinēt. Secunda autem, quæ tum ad sanitatem tuendam, tum ad morborum cognitionem spectant. Tertia verò, omnes differentias morborum, generalémque medendi methodum, ambit. Quarta denique vendicat sibi historiam omnium medicamentorum simplicium, atquē compositorum. Harum autem nostrarum lucubrationum eam partem consecrare T. C. statui, quæ vt lectu iucundissima est, sic in se veram philosophiam, adeóque (si Galeno credendum sit) exactissimam Theologiam amplexatur: cùm exercitatio, meditatióque assidua circa res naturales, ac præsertim circa nostri structuram corporis, nostram erga Deum fidem, propensionémque multùm adaugeat, ac veluti concalfaciat. Nam cognitis iis perfectè quæ sapientia & bonitate sua fecit ille conditor noster, in maximam admirationem, commendationémque sui, omnium animos reuocat. Tali autem admirationi, charitas, fides, atque firmissima spes, e uestigio succedunt. Sed ex hac etiam naturalium rerum contemplatione, cogimur æquitatem exercere & iustitiam: quandoquidem & elementa ipsa, & cæteras vniuersi partes, sibi inuicem cedere, & suum amare quæque ordinem, æquabilitatémque seruare geometricā, nemo tam cæcutiens est, qui non cernat. Vnde ab ambitione, possidendíque libidine, naturalis Philosophiæ pars nos reddet alienos. Hinc etiam non vulgarem fortitudinem comparamus contra mortis formidinem: cùm didicerimus hominem esse portiunculam vix perceptibilem vniuersi, cunctáque si genita sint, etiam corruptioni esse obnoxia.

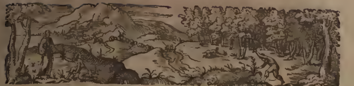
Vt verò hanc naturalium rerum historiam dicarem T. C. eædem me caussæ impulerunt, quæ iampridem conciliarunt tibi omnium studiosorum animos, Pater obseruandiss. nempè singularis prudentia tua, rara temperantia simul & continentia, non vulgaris animi magnitudo, constantia insignis, admiranda clementia, incomparabilísque omnium linguarum, artium, atque disciplinarum peritia. Eo siquidem semper sapientiæ amore flagrasti, vt quarum vnam tantum aut alteram, vel optima quæque ingenia vix tandem post multos annos assequi mediocriter possunt, eas omnes disciplinas, non per transennam (quod aiunt) aut primoribus degustandas labris, sed consummatè, integréque tibi esse indipiscendas putares. Quem feruorem, ac diuinum affectum animi, adeò labore improbo, vigi

bo, vigi

bo, vigiliisque immensis fouisti, vt non modò tui voti compos, sed promptuarium etiam omnium Musarum, quid dico promptuarium? imò sacratissimum quoddam templum, nobis euasisse videaris. In quo quidem, si Latinæ, Græcæ, atque Hebraicæ linguæ puritatem, ac proprietatem requirat quis: si artium omnium liberalium ornatum: si Iurisprudentiæ, Theologiæque veluti summum apicem, vniuersas inquam has scientias & facultates reperiet absolutissimas. In quarum singulis tam feliciter es versatus, vt ex æquo omnes didicisse videaris. Quæ immortales virtutes tuæ, adeò, tanquam per gradus quosdam, te ad maximum dignitatis fastigium pari amoris vicissitudine promouerunt, vt primò quidem, dum egressus pueritiæ fines vix esses, cum maximo bonorum omnium applausu creatus fueris Gymnasiarcha celeberrimæ Academiæ Salmaticensis: quam ita singulari prudentia tua, & consilio rexisti, vt eorum qui eo in munere te præcesserant, gloriam prorsus obliteraueris. Haud multò pòst factus es Toletanæ Ecclesiæ Archidiaconus: quæ dignitas quantopere in Hispaniis illustris sit, nemo est qui viuat & nesciat. Nec intercesserunt multa mensium curricula; quin iam Episcopus Cauriensis euaderes. Quod pastoris tam insigne munus, adeò piè religioséque hactenus semper administrasti; vt si cæteri Ecclesiastici proceres eandem, quam tu, viam ingrederentur, non tot cladibus hodie afficeretur Ecclesia: non tot indies sauciaretur vulneribus: sed semper contra hostes suos prævaleret. Postea verò PAVLVS III. Pont. Max. fama tuarum virtutum adductus, à Deóque ipso inspiratus, te vltrò (vt solet complures alios, quos & pietate & doctrina cæteris antecellere intelligit) in ordinem Patrum amplissimorum censuit esse accersendum. Inter quos adeò splendes & fulges, vt de te cunctis raram quandam expectationem exhibeas. Nihil dicam impræsentiarum de antiquissima & nobilissima, ex qua oriundus es, Mendozzarum familia: quandoquidem illa vniuerso innotescit orbi: & animus nobis est persequi, non quæ natura tibi, sed quæ virtutes tuæ præstiterunt. Vt autem reliqua expediam: quemadmodum ingenuissimus iste animus tuus Musarum omnium delubrum atque sacrarium est, sic ædes tuæ semper Academia quædam hominum doctissimorum quamabsolutissima existit: quos adeò semper foues, auges, cohonestásque muneribus, vt eruditis tantùm viris natus esse videaris. Quam sanè tibi insitam, cognatámque in studiosos omnes benignitatem, abundè etiam sum ipse expertus: quippè cum me anno quadragesimosexto supra millesimum, ex Germania redeuntem, vbi primum attigi Romam, quam munificentissimè exceperis, excepitúmque præfeceris curæ valetudinis tuæ, ac postea indies magis

ſumma liberalitate locupletaueris. Hæc itaque omnia adduxerunt me, vt haſce mei ingenij primitias, calore ſplendoris tui confectas, ad maturitatémque perductas, Tuæ Celſitudini offerrem. Tuæ igitur partes erunt, Pater Ampliſſime, eorum meditationes contra maledicorum morſus defendere, quos in tutelam tuam recepiſti quambenigniſſimè. Vale. Venetiis, ex ædibus illuſtriſſimi Domini D. Ioannis Furtadi à Mendozza, in hac inſigni Republica Cæſarei Oratoris circumſpectiſſimi. XV. Calend. Maias, M. D. XLVIII.

ISINGRI

ISINGRINIVS, CANDIDO LECTORI.

CVM GALENI *Epitome, quam nunc tibi exhibemus,* Amice Lector, *nobis multis nominibus à doctissimis in arte Medica viris commendaretur, nósque diligentius re perspecta, omni laude superiorem eam comperissemus, statim prælo subiiciendam, atque in rei Medicæ incrementum, longè latéque propagandam censuimus. Cùm enim* GALENVS *medendi artem, ab Hippocrate haud satis explicatam, multis modis excoluerit, eámque explicarit, ornarit, absoluerit: atque ob illam quidem admirãdam suam doctrinam, ac sermonis fœcunditatem, magno studiosorum, vt par erat, exciperetur applausu: ob prolixitatem autem immensam (quæ in tanta vitæ breuitate est incommoda) nonnulli à lectione eius deterrerentur:* ANDREAS LACVNA, *Medicus & Equestri splendore, & doctrinæ præstantia clarus, vt ad votum eo omnes vterentur, vniuersa viri illius opera in exiguum quoddam corpus, verùm intègrum, & admodum succulentum, ea fide & diligentia contraxit, vt ex iis quæ ad artem spectant, aut quoquo modo rem Medicam iuuare possunt, prolixis tantùm digressionibus, quibus prauas aduersariorum opiniones morosè refellit, resectis, nihil prorsus omiserit, planéque ita adornarit, vt iis etiam qui immensa eius autoris volumina indefesso studio quotidie euoluunt, haud mediocrem vtilitatem sit allatura. Exemplaria porrò tam Latina quàm Græca deprauata, passim instaurauit, contulit, lapsus omnes correxit, lucem obscuris sententiis addidit: & vt ego quoque verba in compendium conferam, succum omnem atque medullam eliciuit, in ordinem digessit: locos denique communes vniuersos, præcipuásque sententias omnes, lucis maioris gratia, ad margines annotauit. Hos itaque tanti viri conatus, publicæ vtilitatis magis, quàm auræ popularis captandæ gratia susceptos, ac multis tandem vigiliis laboribúsque perfectos, summa gratulatione prosequi, amplectíque te decet, quò & plura, æquè tuis studiis prouehendis idonea, elaborare pergat: quod certè sedulo facit, quemadmodum sub finem sui de ponderibus, ac mensuris medicinalibus libelli testatur; quem ob multiplicem pharmacorum à Galeno traditorum vsum, in calce operis attexuit. Vale, ac fruere.*

AD

AD LACVNAM.

Debemus tibi plurimum LACVNA,
Quicumque egregias amamus artes,
Et Coi ſtudiis Senis tenemur.
Tu quicquid pater aſſerit Galenus
Verſu multiplici & laborioſo,
Paucis contrahis, explicáſque chartis,
Et ſuum ſtatuis modum labori.
Felix ô ter & amplius vocandus.
Non fruſtra tibi contigit LACVNA,
In re difficili, & parum expedita,
ἁπάντων μέτρον ἐμμετρεῖν ἄριστον.

PYRRHVS.

GALENI PERGAMENI VITA, CVM EX IPSO GALENO, TVM EX HIERONYMO GEMVSÆO, ALIISQVE

variis autoribus, per ANDREAM LACVNAM, Medicum, militem sancti Petri, summo studio collecta.

NON possum non excandescere in viros quosdam nouarum opinionum autores, qui Galenum, Pergamenum fuisse inficiantur. Cuius rei non modò apud varios historicos, sed etiam apud ipsum Galenum, innumera testimonia extant. Nam vt complura alia omittam, certè libro primo de Compositione medicamentorum secundum genera, apertissimè patriam suam Pergamum esse testatur, hunc in modum pronuncians: Hoc medicamentum non ex eorum numero est, quæ à me primùm composita sunt: sed iam annis multis antè, à Rege nostro, Pergamensibus imperante, Attalo, viro omnigenorum medicaminum studioso, &c. Similiter libro secundo de Pharmacorum compositione secundum partes, sic ait: Nam & frigidorum fontium & niuis, multa Romæ est vbertas, quemadmodum apud nos in Pergamo. Eodem libro sic rursus subdit: Atque ad hanc rem nostrum Pergamenum atramentum scriptorium præcellit, &c. Fuit autem Pergamus Asiæ ciuitas nobilissima, ingeniorúmque optimorum altrix: quæ diu quidem sub regibus Attalicæ familiæ florescens, postea Romanorum legibus paruit. Quare Galenus meritò ab illa oriundus gloriatur, contrà quàm faciunt Normani, qui declinaturi ignominiæ notam, passim nomen patriæ commutant. Porrò patrem habuit diuitem, Niconem nomine, geometram, & architectum insignem, studiisque philosophicis deditum: qui ob modestiam suam & æquitatem, probis omnibus erat semper admirationi. Mater eius fuit pudicissima, admodúmque circa augendam rem familiarem solicita: adeò tamen iracunda & viperea, vt vel ex leui occasione, mordicus ancillas impeteret: nec minus contumeliosè cum Nicone viro suo contenderet, quàm Xanthippe, nequissima quidem illa, cum Socrate: quemadmodum ipsemet Galenus testatur libro de Cognoscendis curandisque animi affectibus. Fuit autem Galenus vsque ad annum decimumquintum, arithmeticis, grammaticis, logicísque disciplinis sub Nicone patre institutus: ad quas quidem capessendas, adeò erat natura promptus, vt vel ex primis illis auspiciis, de se maximam exhiberet expectationem. Dein verò ad philosophiam, seuerioráque promotus mathemata, audire philosophos optimos quosque cœpit, qui haberentur Pergami: quorum omnium doctrinam & mores, vt rectè consuleretur filio, explorabat pater, assi

ter, assiduè ad illos vnà cum eo ventitans. At verò vbi iam annum decimum-septimum attigit, euidenti patris insomnio admonitus, studiis Medicinæ se dedidit, eíque adeò strenuam nauauit operam, vt pauculis quidem annis, facilè cōmilitones omnes, postea verò etiam præceptores suos superauerit. Quem feruorem augebat summa liberalitas patris, largè illi omnia suppeditans, quæ ad studia eius videbantur ex vsu fore. Sæpe siquidem ob inopiam & egestatem optima quæque ingenia elanguescunt, & collabuntur. Nam, vt rectè ille monuit Poëta,

Haud facilè emergunt, quorum virtutibus obstat
Res angusta domi, &c.

Præceptores habuit in philosophicis & Medicis Musis, primò quidem, Satyrum: dein Pelopem, apud Smyrnam. Post quos Numesiano Corinthi sedulam operam dedit. Cæterùm quamuis eorum omnium amantissimus esset, eósque ceu parentes quosdam summa reuerentia obseruaret, noluit tamen eorum cuiquam addictior esse, quàm veritatis ipsius studiosior. Quocirca nec sectæ vlli se addixit: & ob id sæpe hominum rusticorum iudicium in plurimis esse sequendum monuit, quòd incorruptum esset, ac liberum, vtpote ab hæresi nulla occupatum. Postquam verò in Græcia neminem iam haberet, ex quo discere quicquam posset: maximéque expedire Medico existimaret, varias orbis oras ac regiones lustrare, omnimodásque hominum temperaturas, ac vires medicamentorum cognoscere, incredibilis tandem incessit illum peregrinandi cupiditas. Quare primò quidem ad Alexandriam se contulit. Qua in vrbe cùm aliquandiu hæsisset, totámque Ægyptum illi adiacentem lustrasset, ad Palæstinam Syriæ, exportandi opobalsami gratia, contendit. Nauigauit etiam in Lemnum insulam, necnon in Cyprum, vt ex illa quidem, sphragidem terram: ex hac autem, cadmiam, pompholygem, diphrygem, aliáque metallica innumera, in vsum Pergamensium adueheret. A quibus peragrationibus iam annos octo & viginti natus, in patriam rediens, omnia medicamenta quæ attulerat, amicis est impertitus, vt de illis periculum facerent. Posteà verò ex omni natione curabat sibi asportari pharmaca exquisitissima, habens suspecta ea omnia, quæ ab institoribus venderentur. Cognita igitur summa peritia illius, atque in curandis ægris rara quadam dexteritate, Pontifex Pergamenus prouinciam gladiatores curandi soli ipsi credidit, quum vix annum vigesimum-nonum attingeret: quod sanè munus antea iis tantùm delegabatur, qui ætate, ac longo rerum vsu prouecti essent. Cæterùm non diu illic commoratus, quòd seditio quædam esset inter Pergamenses oborta, Romam profectus est: vbi ob incomparabilem doctrinam suam & probitatem, fuit statim notus & familiaris totius ciuitatis primoribus. In primis siquidem Eudemum Peripateticum, magni nominis virum, laborantem quartana triplici, ob pessimè administratam theriacem ab aliis Medicis, iámque ingrauescentem ætate, ac media hyeme, restituit, tempestiuo vsu eiusdem antidoti adhibito: prædixítque omnia quæ euentura essent: id quod nomen illius, existimationémque per totam vrbem plurimum auxit, sic tamen vt inuidia pari etiam gradu cresceret. Postea ad Iusti vxorem vocatus, quæ absque manifesta occasione consumebatur, ex pulsu eam non modò

amare,

[illegible]c, sed quem deperiret etiam, miro quodam artificio deprehendit. [illegible] simili etiam industria diuitis cuiusdam seruum, non ex morbo, [illegible] metu, quod eorum quæ administrauerat, pro dignitate reddere ra[illegible]n non poterat, contabescere agnouit. Restituit etiam Boëthi vxorem, diutino fluore muliebri, & quem alij Medici non potuerant cohibere, laborantem. Ob quam quidem solicitudinem, aureos quadringentos, æquipollentes mille coronatis solaribus, Boëthus ad illum misit, ipsumque per totam vrbem summis laudibus extulit.

At verò annum iam tricesimum-septimum agens, vbi audiuit patriæ seditionem sedatam, partim quidem, vt suos necessarios inuiseret, partim vt Romanorum Medicorum declinaret odia & insidias, simulans se proficisci in Campaniam (ne forte ab amicis detineretur) reuersus Pergamenum est. Sed non multo interiecto tempore, à Marco Aurelio & Lucio, Romanis Imperatoribus, reuocatus, eo nomine vt sequeretur expeditionem, quam instituerant aduersus Germanos, Romam inuitus rediit. Quò dum peruenit, multis tandem precibus impetrauit à Marco Aurelio Antonino (qui æquus, pius, facilis, & clementissimus erat) vt liceret sibi manere Romæ, expectaréque illic reditum ipsius Antonini a bello: intelligens nimirum quantopere abhorrerent Musæ ab strepitu armorum. Memor autem prauitatis Medicorum atque philosophorum Romæ degentium, quamdiu Marcus Aurelius abfuit, apud Commodum, filium illius primogenitum, sese continuit, qui extra vrbem educabatur sub Pitholao: cui etiam fuerat ab Imperatore iniunctum, vt si quando puer ægrotaret, Galenum accerseret, quò illi ferret manus auxiliatrices. Eo igitur tempore plurimum ocij nactus, varios commentarios conscripsit, ad philosophiam Medicinámque spectantes. Quum autem interim febre corriperetur Commodus, ex pulsu agnouit faucium inflammationem causam illius extitisse: ac proinde congruis remediis vsus, à phlegmone & febre confestim eum liberauit. Qua ex re Faustina matrimonio Imperatori coniuncta, coepit Galenum ipsum laudibus vsque ad sydera euehere, aliísque omnibus anteponere: quæ tamen commendatio, apud præcipuos Medicos illum magis exosum reddidit. Sexto etiam, alteri ipsius Imperatoris filio, quum similiter in febriculam incidisset, prædixit crisim, ac tum horam, tum solutionis modum, tum recidiuam.

Postea autem, quum reuersus ex bello Marcus Aurelius, crederet se aliquando febrire, nec minus Medici qui peregrinationis suæ comites fuerant, initium febrilis accessionis illi adesse putarent: ascitus Galenus, iussúsque arteriam contingere, dixit se nihil tale percipere, sed potius à cibo assumpto eius ventriculum opprimi. Quam agnitionem quanti fecerit Imperator, significauit ter repetens: Ita est vt dicis, Profectò idipsum, vt dixisti res habet. Ventriculum igitur fouens nardino, bibensque Sabinum vinum cum pipere, quemadmodum Galenus suaserat, minimo negocio fuit restitutus, Galenúmque postea magnopere commendare non desistebat, eum Medicum præstantissimum esse, ac tum virum ingenuum, tum summum philosophum prædicans. Nec verò argumentum vulgare Galenianæ doctrinæ, atque morum integritatis

gritatis est, quod à Marco Imperatore, omnium qui illum præcesserant, iustissimo simul & sapientissimo, quique ob singularem sapientiam suam est nomen Philosophi indeptus, celebratus encomiis fuerit, ascitúsque in suorum Medicorum clientelam. Taceo eundem ipsum Imperatorem, quum singulis diebus vteretur theriace, quam summa fide præparabat illi Demetrius, primarius Medicus, postea vita Demetrio functo, soli credidisse Galeno antidoti ipsius compositionem: Antonino è viuis sublato, successit ei filius Commodus, certè incommodus Romanorum Reipubl. vtpotè iuuenis omni pollutus libidine, omníque flagitiorum genere obsessus atque contaminatus. Quo quidem imperante cessauit compositio atque vsus theriaces, vt aliorum omnium optimorum institutorum: donec postea Imperator Seuerus instituit Galeno (quem diligebat vnicè) vt antidotum rursus ipsam in communem omnium vsum conficeret. Quod autem ad Galeni salubritatem pertinet, vsque ad annum quidem vicesimum-octauum sæpius correptus est morbis: reliquum verò ætatis, saluberrima victus ratione vsus, sese conseruauit sanissimum, ita vt nullum morbum contraxerit, præter febrem ephemeram, in quam aliquando ob labores immodicos incidit.

Fuit autem perpetuò iam inde à pueritia sua, moribus innocentissimis præditus, adeóque blandus & mitis, vt numquam propria manu famulos verberarit, ne lapsos quidem: sed tum minis, tum paternis admonitionibus, peccata semper eorum correxerit: irascentis impetum nihil differre ab insania & furore prædicans. In disputando tamen adeò grauis atque seuerus extitit, vt numquam non suis antagonistis pudorem, sibi gloriam maximam conciliarit. Præterea admirandam illam docendi facilitatem, puritatem atque elegantiam sermonis, sententiarum pondus & altitudinem, creberrimam historiarum atque exemplorum copiam, summum denique diuidendi, demonstrandíque artificium: quibus nimirum omnibus adeò accuratè Naturam rerum expressit, adeò illam oratione exornauit, vt verus interpres eius solus ipse dici mereatur. Fuit porrò adeò constans atque inconcussus animo, vt ob nullam fuerit vnquam rerum vicissitudinem consternatus: sed fortunam & infortunium, honorem & contumeliam, sanitatem & morbum, pari semper alacritate exceperit. Gloriam & popularem auram sic perpetuò neglexit, vt ne libris quidem suis præscribi suum nomen sit passus. Quippe multitudinis laudem, commodum instrumentum nonnullis viuentibus aliquando esse dicebat: mortuis autem, nihil omninò prodesse: imò verò nec viuentium quibusdam: quum eis qui plurimum philosophiæ indulgerent, non paruo impedimento esset apud vulgus fama, ipsos videlicet à rebus pulcherrimis plus iusto transuersos auferens. Quocirca, ceu diuino quodam afflatus numine, vulgarem illam gloriam contempsit, veritatísque solo studio flagrauit, nullam esse nec honestiorem, nec diuiniorem possessionem existimans. Tam studiosus autem fuit humanæ salutis, vt quum vel maximè optaret insignem illam sapientiam, atque doctrinam suam facere vniuersis communem, veritus tamen fuerit exprimere, describeréque pharmaca

deleteria,

deleteria, ne quis fortè pessimus sycophanta in perniciem nostram illis abuteretur. Quo etiam nomine varios modos adulterandi medicamenta, sibi notos suppressit, ne videlicet ansam & occasionem circumueniendi nos imposturis, daret flagitiosis & fraudulentis hominibus, si qui id genus artem in lucro ponerent. Extant eius pietatis amorísque argumēta complura, in deos, in parentes, in patriam, in artem ipsam, in vniuersum denique humanum genus. Dei quippe iustitiam, vim, & prouidentiam agnoscit, suspicit, maximáque cum reuerentia admiratur, quum aliàs, tum præcipuè in commentariis de vsu particularum humani corporis, quos tanquam Hymnos quosdam, Deo consecrauit: hoc esse sacrificium illi acceptissimum censens, non si ei hecatombas, victimásque offerret quispiam cruentas, aut casiam & thura accenderet, sed si mysteria illius, operáque primùm quidem ipse cognosceret, expenderétque, postea verò aliis communicaret: in quorum ignoratione profitebatur summam impietatem cònsistere. Iam verò parentis sui cùm in aliis plerísque locis mentionem honorificentissimam faciat, tum vel maximè in commentario de cognoscendis, curandísque animi affectibus, illum commendat vnicè: quod sanè opus, veluti encomiasticum paternarum virtutum est. Patriam autem, conciuésque suos, tanto est prosequutus amore, vt quò eorum vsui inseruiret, fauores Imperatorum, amplissimáque stipendia neglexerit: ídque meritò. Nam quum maiori ex parte nemo sit patriæ acceptus (sic siquidem natura comparatum hominibus est, vt peregrina quidem & aduentitia ingenia admirentur: sua verò, domesticaque, ob familiarem vsum, despiciant) Galenum certè Pergamenses tam studiosè colebant, & obseruabant, vt ipsum & seruatorem suum, & Patrem patriæ, omnes communi ore vocarent: neque id iniuria. Siquidem non modò curabat sedulò, vt suorum ciuium rectè valerent corpora, sed quemadmodum legislator atque philosophus summus, etiam erat solicitus, vt eorum animi optimis documentis instituerentur. Quorcirca varios commentarios conscripsit, ad excolenda iuuentutis ingenia admodum salutares. Conciliauit autem sibi maximè plebis animos, quòd medicamentis simplicibus, vulgaribúsque, & quæ minimo negocio parari apud quemuis possent, plurimum vtens, eorum quos suscipiebat curandos, minimè facultates opprimeret: contrà quàm faciunt hac nostra ætate plurimi pharmacorum aggeratores eximij, qui vt admirandam suam illam sapientiam ostentent, adeò miscere sacra profanis assolent, vt quem morbum facilè depellere posset interdum radicula vnica commodè administrata, eum sæpenumero varia indigestáque, ac longè petita medicamentorum congerie, alant, foueant, adaugeant. Quòd si æger fortè bona quadam fortuna sua, vel Dei potius, quàm pharmaci, beneficio, aliquando ab affectu recuperetur, necessum haud dubiè est, si tenuioris fortunæ is sit, in alium rursus morbum, priori longè grauiorem, incidat: videlicet egestatem extremam: quum nimirum pro tot gemmis & margaritis, vel (quod plerumque contingit) calculis ex fluento aliquo allatis, satisfacere pharmacopolæ vrgenti non possit: ac proinde si quid reliquum illi suppellectilis fuit, totum id exponatur sub hasta, co-

gatúrque tandem miser, exosam habens vitam, medicinam, & medicos, in angustiam maximam rei familiaris adactus, vnà cum vxore & liberis, fame acerbissima contabescere: cui quidem præstitisset longè, si seruatus non fuisset. At Galenus noster, id genus aromatariis, institoribúsque, non indigebat: quippe qui propria manu singula medicamenta conficeret, confectáque officiosissimè semper ægris administraret: in egenos interim non exiguam suarum facultatum portionem erogans: artémque ipsam, non auaritia ductus, aut quapiam cupiditate, sed propter solã virtutem, piè simul & religiosè exercens. Fuit autem erga ægros semper moribus placidissimis præditus, quibus adeò illos exhilarabat, vt vel solo sermone videretur eos restituere. Quæ sanè gratia & venustas maximè desideratur in Medicis. Sunt quippe nonnulli etiam in aulis Principum, adeò tetrico aspectu, fastidiendóque, vt ex quartana simplici duplicem suo accessu reddant, solóque visu, basiliscorum instar, interimant. Nec verò cuiquam pharmacum admouit aut propinauit Galenus, cuius prius in seipso non fecisset periculum. Quæ omnia reddiderunt illum semper adeò inculpabilem, vt calumnia in ipsum moliri nihil vnquam potuerit. Scripsit autem Attico sermone & purissimo permulta opera & varia, non ad artem Medicam tantùm, sed etiam ad Philosophiam, grammaticen, rethoricen, mathematicen, atque geometriam pertinentia: quorum non contemnenda pars, dum templum Pacis, simúlque omnes Bibliothecæ Palatij, olim conflagrarunt incendio (ô iacturam irreparabilem) nobis intercidêre. Quæ verò extant, atque inter eruditorum manus versantur, non secus suspiciuntur ab vniuersis, quibus mens falsis dogmatis corrupta & deprauata non est, ac si planè diuina oracula sint, ex tripode pronunciata. Nam qui in sophistarum scholis sunt alti, nugísque & paralogismis referti, iis certè nec placet, nec prodesse vera Galeni doctrina potest. Siquidem quemadmodum corpora impura, quò magis quispiam solido alimento nutrierit, eò magis læserit: sic animum opinionibus prauis imbutum, nisi prius ab eis expurgetur, ne Musæ quidem ipsæ recta docere possint: id quod fuisse in causa videtur, vt Galenus semper in operibus suis, primò quidem exterminarit iniqua dogmata, postea verò ipsam veritatem tradiderit: optimi agricolæ exemplo, qui prius quàm terræ sua semina mandet, spinas, herbas, sentes, radicésque omnes euellit, omniáque breuiter, quæ possint tritici germinationem extinguere. Fuit autem tam acris & vehemens in refellendis aliorum tam Medicorum, quàm philosophorum erratis, tantúmque valuit suadela, vt eorũ quos persequutus est, vniuersa scripta perierint. Hippocratem verò ita semper & reuerebatur & colit, vt passim eum & prudentissimum, & sapientissimũ senem, summúmque Medicinæ parentem, autorémque & largitorem bonorum omnium institutorum, prædicet. Cæterùm quemadmodũ Traianus olim omnes Italiæ vias inaccessas, præruptásque, aut rupib. inuias, refecit, instaurauítque, quò facilius peruadi possent: sic etiam fatetur se non quidem artem condere (quam laudem tamen iurè sibi vendicare potuisset) sed iam ab Hippocrate inuentam, incultam tamen & asperam,

[illegible]planare, vt ab omnibus intelligi, ac percipi queat. Vixit sub [illegible] Antonino, Commodo, Lucio, & Seuero, Cæsaribus. [illegible] tamen Marco Aurelio Antonino fuit summa familiaritate [illegible]s. Quo extincto, tametsi postea esset Seuero Imperatori ac[illegible]s, detineri tamen diu apud vrbem Romam non potuit, quo [illegible] dulcissimam sibi patriam reuerteretur. In qua quidem iam fact[illegible]ptuagenarius, imperantéque eodẽ Seuero, requieuit, magnam apud homines gloriam consecutus: maiorem etiam apud Deum habiturus, si CHRISTI institutis, cuius semel atque iterum meminit, credere atque obsecundare voluisset.

Sunt tamen qui Galenum tradant vixisse annos CXL. Siquidem Ludouicus Cælius, lectionum antiquarum, lib. 16. sic ait: Galenum Philosophum & Medicum singularem, cuius scientissima & plurima extant ingenij monumenta, quæ geminam sapiunt eruditionem, memoriæ proditum à nonnullis est, CXL. vixisse annos, tantáque in cibo & potu abstinentia vsum, vt ad satietatem numquam comederit, biberítve, nec crudum quicquam gustarit. Vnde sit factum, vt odoriferum semper anhelitum spiraret: sed, quod longè apud me mirabilius est, citra vllam omnino affectionem, sola defecerit senectute, quod est in humanis rarissimum.

Magis tamen testimonio Suidæ acquiescendum est, qui sic de Galeno pronunciat: Γαληνὸς ὁ διασημότατος ἰατρὸς Περγαμηνὸς γεγονὼς, ἐπὶ Μάρκου καὶ Κομμόδου, καὶ Περτίνακος τῶν Καισάρων ἐν Ῥώμῃ, υἱὸς Νίκωνος γεωμέτρου καὶ ἀρχιτέκτονος, πολλὰ συντάξας ἰατρικά τε καὶ φιλόσοφα, ἔτι τε γραμματικὰ καὶ ῥητορικὰ, ἅτινα διὰ τὸ πᾶσιν εἶναι γνώριμα, καταλέγειν ἄκαιρον ἡγησάμην ἐν τῷ παρόντι. ἐβίω ἔτη ο. σημαίνει δὲ καὶ τὸ ἡσύχιον. Quæ sonant: Galenus Medicus celeberrimus, Pergami natus, Marci, Commodi, & Pertinacis temporibus, vixit Romæ. Patrem habuit Niconem, geometram, architectúmque. Plurima non in arte Medica tantùm, sed in philosophia etiam, condidit: imò verò, & in grammaticis, rhetoricísque. Quæ quidem quòd omnibus obuia & notissima sint, non videtur mihi operæpretium, vt recitentur impræsentiarum. Vixit annos LXX. Porrò hæc vox Galenus, tranquillum, serenúmque significat.

VITÆ GALENI FINIS.

SVMMA PRIVILEGII REGIS CHRISTIANISSIMI.

LVDOVICI XIII. Galliæ & Nauarræ Regis diplomate cautum est, ne quis in locis ditionis eius, intra proximos annos decem à die impressionis primæ inchoandos excudat Librum, qui inscribitur, EPITOME GALENI, & HIPPOCRATIS per LACVNAM, præter Ioannem Caffin, & Franciscum Plaignart, Bibliopolas Lugdunenses, aut illos quibus ipsi ius fecerint. Prohibitum insuper eadem authoritate Regia, eundem Librum extra Regni huius limites imprimendum curare, sine consensu præfatorum Ioannis Caffin, & Francisci Plaignart. Qui secus faxit, fiet obnoxius pœnis in originali diplomate expressis, librorum videlicet, necnon mille nummorum aureorum jacturam patietur, prout in literis in gratiam præfatorum Bibliopolarum expeditis denunciatur. DATVM Lugduni, die 1. mensis Septembris, anni millesimi sexcentesimi quadragesimi secundi.

Signatum,

De mandato Regis,
MYTHON.

Hic Liber emersit è prelo, die 8. Maij, anni 1643.

ELENCHVS

[illegible]VS LIBRORVM GALENI, QVI [illegible] *[illegible]tione habentur, cum eorundem Interpretibus, quorum [illegible], dum Epitomen conderemus, sequuti sumus.*

[illegible]ime se[illegible]onis libri.

Secundæ sectionis libri.

De

Tertiæ sectionis libri.

Quartæ sectionis libri.

AD LECTOREM.

NIL te remoretur, Amice LECTOR, *vbi quædam loca asteriscis notata occurrerint: Hæc quippe ab aliis authoribus aliter quàm à nostro* LACVNA, *ex Græco in Latinum versa, sed non iuxta legitimum Galeni sensum,ab eodem* LACVNA *reprobata fuere. Vnde & eadem ipsa in calce huius libri subiungere superfluum duximus. Idcirco autem asteriscis notata vt, si libuerit, penes ipsos translatores repetere possis; hanc verò legitimam versionem ad præsens inoffenso pede percurras.* VALE.

GALENI PERGAMENI
EXHORTATIO AD BONAS ARTES DISCENDAS.

TAMETSI animalia bruta non habeant rationem illam enunciatiuam, sermocinatricémue, qua nos ipsi præditi sumus, eam tamen quæ secundùm animam intelligitur, quam ἐνδιάθετον vocant, hoc est, * rationem intus delitescentem, fortasse nobiscum habent omnia communem, licèt alia magis, alia minus. Cæterum cùm animantia omnia sint artis omnino expertia (paucis quibusdam exceptis, quibus natura magis quàm institutione contigisse videntur artes) solus autem homo scientiæ capax, quamcunque velit artem percipiat, ac tum ea quæ subter humum, tum ea quæ supra cælos sunt, contempletur: ac denique omnium bonorum maximum, nempe philosophiam, sua sibi pararit industria, meritò solus is dicitur rationalis, quòd ratione cæteris omnibus antecellat. Quare longè turpissimum est, hanc ipsam rationis vim, quæ nobis inest communis cum Dijs, negligentes, caducarum rerum studio teneri, ac spretis artibus, nos improbæ fortunæ committere, quæ plerunque bonis viris posthabitis, quorum oportebat haberi rationem, locupletat indignos, ac ne id quidem constanter, sed tantisper donec, pari qua dedit temeritate, rursus eripiat donata. Quam deam qui infelices sequuntur, omnes infeliciter pereunt. Contrà verò qui Mercurio, rationis domino, omnísque artis auctori, se addicunt, nunquam destituuntur ab eo, sed quandiu sequuntur illum, semper eius prouidentia, patrocinio, & splendore fruuntur. Qui igitur pendentes ex ipsius solo nutu fortunæ, honestissimas artes & disciplinas, ceu virus, toruè intuentur, & cùm interim equos ipsos & canes artium exercitijs erudiant, famulum autem ignauum, nullíusque peritum artis, nullo pretio dignum existiment, curent præterea & agros, & cæteras possessiones, vt quæque sit quamoptimè exculta, solos seipsos negligunt, abdicántque ab omni liberali instituto, ne hoc quidem intelligentes, animam habeant nec ne, an non ij, quamuis Crœso ditiores sint, omnium abiectissimi existunt, contemptissimísque famulis similes? Eiusdem farinæ videntur, qui nobilitatem sui generis venditant, atque hinc sibi placentes, erigunt cristas: quanquam non vident infelicissimi, qui generi non respondent suo, eos magis contemni, quàm obscuro loco natos. Si quidem imperiti, qui

Bruta rationem habent. — * ἐνδιάθετον λόγον. — *Bruta esse rationis expertia.* — *Homo solus scientiæ capax.* — *Homo solus dicitur rationalis, quod ratione cæteris antecellat.* — *Ratio nobis inest communis cum dijs.* — *Fortunæ improbitas, & inconstantia.* — *Mercurij commoditas, qui omnium artium author.* — *Imperitorum hominum infelicitas.*

genere sunt vehementer obscuro, hoc lucrifaciunt, quòd plerique nesciant, qualesnam illi sint. At quos decus & claritudo generis non sinit latere, quid aliud fructus ferunt ex illa nobilitate, nisi vt eorum infelicitas sit illustrior? Proinde si quis sapit, ad exercendam artem se conferat: per quam si nobilis fuerit, videbitur genere non indignus. Sin minus, suum ipse genus nobilitabit. Sed nec ob elegantem corporis formam, quæ nisi arte fuerit exculta, prorsus ad omnia est inutilis, debemus animi venustatem negligere, quæ tantò illa dignior & excellentior est, quantò ipse animus corpore videtur esse quippiam præstantius. Oportet itaque adolescentem suam ipsius formam ad speculum contemplari: qui si se conspexerit facie pulchra, aduigilandum est, vt talis sit etiam animus: existimétque vehementer absurdum, in formoso corpore animum habitare deformem. Rursus, si se viderit esse forma corporis infelici, tanto magis illi curandum est, vt elegantem efficiat animum, quò audire possit illud Homeri:

Est aliquis cui forma parum sit corpore felix,
Sed compsit formam verbis Deus ornat, &c.

Quòd autem nec ipsa Athletarum professio, quæ pollicetur maximum robur, gloriámque apud vulgus conciliat, etiam componi debeat cum artibus homine libero dignis, vel hinc nobis licet colligere, quòd cùm variæ sint bonorum species, quæ natura hominibus insunt, puta quæ ad animum, quæ ad corpus, & quæ ad facultates exteriores spectant, nullam harum Athletæ, ne in somniis quidem, agnoscunt. Si quidem quod ad primam attinet, animam habeant nec ne, prorsus ignorant Athletæ: tantum abest, vt illam sciant esse rationis participem. Etenim cùm semper maximam vim carnium, sanguinísque coaceruent, habent animam suam veluti multo immersam cœno, vt nihil possit intelligere, verum non minus stupida sit, quàm brutorum animæ. Cùm autem supra modum laborent, supra modúmque (vt dixi) expleantur, manifestum vtique est, eorum habitudinē maximè periculosam existere: id quod sentiens Hippoc. ait, summè bonam habitudinem Athletarum in maximo versari discrimine: affectionémque Athleticam non esse secundùm naturam: meliorem autem esse habitudinem salubriorem. Quibus verbis non solùm negauit palam eorum exercitationem naturalem existere, sed ne habitudinem quidem illam dignatus est appellare, quòd obnoxia periculo sit, faciléque in diuersum mutabilis. Iam quod ad formam corporis

Imperitorum infelicitas tanto illustrior est, quanto genus eorum est clarius. — *Pulchritudo arte non exculta, est inutilis.* — *Animi venustas præferenda pulchritudini corporis.* — *Athletarum professio.* — *Bonorum species tres.* — *Athletæ omni genere bonorum sunt destituti.* — *Athletarum animam esse veluti multo demersam cœno.* — *Athletarum habitudinem maximè periculosam existere.*

att[illegible]et, sic illis habet res, vt non solum exer[illegible]atio Athletica nihil ad pulchritudinem conferat, verum etiam plurimum obsit, ob ingluuiem [illegible], qua distenduntur, ac supramodum ingu[illegible]tur. At [illegible] nihil quidem ex iis quæ [illegible] sunt, sed robur sibi vendicabunt Athletæ. Q[illegible] per dec[illegible]bare aut ad quid vtile? an ad agrum colend[illegible]? Perpulchre igitur vel fodere vel metere [illegible] quidpiam, quod ad agricolationem pertinet, po[illegible]. Sed fortassis ad res bellicas valet. Audi Euripidem igitur, qui laudes eorum canit, dicens:

Athleticam exercitationem [illegible] vtilem.

Num aduersus hostem præliabuntur, manu
Discos ferentes? Num ne vibrata aspide,
Pedibus citi hostem submouebunt patria?
Nullus profecto: vana sunt hæc,
Vbi cominus ferrum micare cœperit.

Athletarum esse robur inutile.

Ergo inde fortè gloriantur quòd præ cæteris plurimum colligant, coaceruéntque pecuniarum. At qui videre licet omnes istos æri alieno obstrictos, non solùm id temporis, quo exercent artem Athleticam, verumetiam dum ab ea dimissi sunt. Quanquam ne id quidem præclarum est, ex arte parare diuitias, sed talem potius artem scire: quæ fracta naui, simul cum domino enatet. Ex dictis igitur euadit perspicuum, ô ingenuissimi adolescentes, nec diuitiis, nec generis claritate, nec pulchritudine formæ; nec exercitio aut robore Athletico fretos, oportere nos studia liberalium artium negligere. Verum enimvero cùm in geminū discrimen ipsæ artes distribuantur, quarum quædam ratione constant, súntque ingenuæ & honestæ: quædam contrà, contemptibiles, quòd corporis laboribus constent, quas sedentarias & manuarias vocant; præstiterit vtrique ex priori genere quampiam ediscere. Nam posterius alterum genus destituere solet senectute confectos artifices. Prioris porrò generis sunt, Medicina, Rhetorica, Musica, Geometria, Arithmetica, Dialectica, Astronomia, Grammatica, & Legum prudentia. Adde his si velis, fingendi, pingendique artificium. Quanquam enim hæc in manuaria consistunt opera, eorum tamen exercitatio non eget robore iuuenili. Ex his itaque artibus aliquam eligere conuenit, & in ea exercere optime iuuentutem, cui mens non sit omnino pecuina: vel præstantissimam harum omnium, quæ quidem iudicio meo, est ars medendi, quod deinceps nobis est demonstrandum.

Athletas omnes esse æri alieno obstrictos.

Artium [illegible] facienda.

Artium diuisio in liberales & sedentarias.

Artes liberales cur aliis sint præferendæ.

Artes liberales quæ.

Pingendi fingendique artes inter liberales ducuntur.

Medicinā esse longe artium omnium præstantissimam artem.

GALENI PERGAMENI *De optimo docendi genere,* LIBER VNVS.

FAVORINVS censet illud esse optimum genus doctrinæ, per quod vtranque in partem præparamur. Quam doctrinam Academici vetustiores existimabant desinere in epochen, hoc est suspensam sententiam. Siquidem cùm argumentis contrariis in vtranque partem suo more agitassent aliquod dogma, tandem permittebant discipulis, vt quod verius ipsis videretur eligerent. Cæterum cùm nonnulla videamur nobis videre, aut aliquo alio sensu percipere, vt in somniis, aut per insaniam: nonnulla item reuera videamus, aut alio quouis percipiamus sensu: hæc quidem posteriora, omnes homines, exceptis Academicis & Pyrrhoniis, credunt ad certam cognitionem pertingere. Quæ vero per somnium, aut mentis errorem apparent animo, ea falsa prorsus existimant. Quod quidem si ita se habere Academici nobis concesserint, deleant oportet e libris suis, quod inibi scriptum est: in rerum iudicio nec sano, esse magis fidem habendam, quàm insano, nec rectè valenti magis quam ægro, nec vigilanti magis quàm dormienti. Quippe si istis nihil est cognoscibilius, quàm iis qui sunt diuerso modo affecti, nimirum veritatis iudicia confusa erunt: nec ipse præceptor Academicus, neque etiam eius discipulus, poterit iudicare rationes, quæ in ambas partes inter se pugnantes disseruntur. Atque hoc ipsum est, quod veteres illi docuerunt, nullum esse datum à natura iudicium homini, quo exactè possit dignoscere: eóque nulla de re pronunciandum esse absolutè, sed de omnibus semper suspendendam esse sententiam. Verum si nobis physicis concedant (vt decet) sensus iam nihil opus habebimus in vtranque exercere partem, sed opus tantùm erit repetitione eorum, quæ fuerint exemplis tradita. Lubens autem Fauorinum interrogarem, num homini naturalis quædam iudicandi vis insit, quæ sermones verus discernat à falsis: an potiùs ars quædam & ratio sit, vtrunque cognoscendi. Si natura, qui fit, vt non omnes inter nos consentiamus, nec similiter iudicemus? Sin ars est, & ratio, hæc omnium primùm erat discenda. Dein conueniebat ludimagistros variis modis exercere discipulos, multis exemplis propositis. Nam dicere, nullum adesse nobis veri ac falsi iudicium, est omnem agnitionis spem prorsus exterminare. Igitur quamuis iudicium naturæ, sophistæ contendant nullum, eo tamen nullum nec antiquius habemus, nec generosius. Cui quidem naturali iudicio licet credere, vel non credere: ipsum autem per aliud iudicari non potest, cùm nimirum eo cætera iudicentur omnia. Quoniam autem ex ipso naturali iudicio artes omnes parant sibi & instrumenta, & iudicandi secundùm artem, organa; per quæ quidem alia sibi componunt homines, alia rursus ab aliis composita iudicant: docebo equidem in vniuersum & instrumenta, & iudicia, tum ea per quæ tibi parabis veros sermones, tum ea per quæ iudicabis ab aliis dictos. Nam quod ex sese euidentior apparet sensibus, aut intellectui, ad id nihil est opus inquisitione. Cæterùm si nihil sit tale, necessum est vt accedat cognitio, quæ aliunde petatur. Etenim si perinde ac in corpore oculus, sic sit intellectus in animo, hoc est, non pariter acutus omnibus consentaneum profectò rationi est, vt quemadmodum qui cernit acutius, adducit ad id quod videtur, eum cui visus hebetior est: ita quibus contigit in rebus intelligibilibus perspicere clarè, quod intellectui offertur, veluti manu ducant ad contemplationem & cognitionem eandem, illos qui hallucinantur. Atque hoc quidem est præceptoris officium.

Doctrinæ genus optimum quod.

Epoche.

Pyrrhonij.

Academicorū falsum dogma.

Fauorinus eleuncatur.

Iudicio naturali singula iudicantur.

Præceptoris officium.

GALENI PERGAMENI *Quod optimus Medicus idem sit, & Philosophus,* LIBER VNVS.

QVOD accidere solet Athletarum plerisque, qui cupiunt quidem in Olympiis victores euadere

euadere, cæterùm vt id assequantur, nihil exercent, curantve, tale quippiam compluribus medicis vsu venit. Nam laudant quidem Hippoc. ac medicis omnibus anteponunt: vt autem similes illi euadant, quiduis studio habent potius quàm hoc quippe qui ne legunt quidem illius commentarios, nec si id faciant, intelligunt quæ dicuntur: aut si quis id quoque consequatur, non perducit speculatiuam artis rationem ad experientiam, vt confirmet quod didicit. Quorum si desit alterutrū, necessum est sui vniuersi studij atque instituti fine frustretur. Nullum autem nunc nasci, qui natura sua compositus sit ad percipiendam artem tam familiarem, tamque amicam humano generi, dictu absurdum videtur, cùm idem sit nunc mundus qui olim. Probabile tamen est, ob prauam educationem, qua hodie instituuntur mortales, & ob diuitias virtuo antepositas, ita neminem amplius existere, qualis fuit vel Phidias inter statuarios, vel Hippocrates inter medicos. Siquidem fieri non potest, vt qui pluris facit diuitias, quàm virtutem, quique artem non in hoc didicit, vt bene de hominibus mereretur, sed vt ditesceret, ad proprium artis finem perueniat. Proinde fieri etiam nequit, vt simul & pecuniæ studio seruiamus, & exerceamus artem tam sublimem, támque arduam: sed necesse est, vt qui vehementius incumbit in alterum, alterum negligat. Iam verò cùm oporteat medicum varias regiones orbis lustrasse, diuersásque ciuitatum & locorum temperaturas, situs, & constitutiones accuratè nouisse, vt de illis possit iudicium ferre, manifestum vtique est, qui talis sit euasurus, eum debere non modò contemptorem pecuniæ, sed supra modum etiam iodustrium, atque impigrum esse. At fieri oon potest, vt is sit industrius & impiger, qui inebriatur, qui sese ingurgitat, quique (vt summatim dicam) pudendis tantùm, ac venteri obsecundat. Qui igitur sobrietatis amator est, nec minus veritatis amans, hic verus medicus competitur. Huic autem cum naturali, etiam ars rationalis discenda, exercendáque est: quò sciat, quot in vniuersum sint morbi, & quo pacto cuiusque sumenda sit curationis ratio, qualísque præterea sit vniuersa corporis humani natura: id quod ars ipsa rationalis, siue logica, docet accuratissimè. Quid igitur iam deest medico, quo minus sit & philosophus, quisquis Hippocratis artem, vt par est, exercuerit? Etenim si ob dictas causas eum in logica speculatione exerceri conuenit: vt verò impigrè perseueret in exercenda arte, oportet ipsum tum aspernari pecuniam, tum sobrietatem amplecti, nimirum omnas philosophiæ partes habebit, nempè eam quæ rationalis dicitur, & eam quæ naturalis: atque adeo etiam cum his, eam quæ moralis. Nec enim verendum fuerit, ne qui pecunias contemnit, ac sobrietatem suspicit, aliquid absurdum committat. Nam quicquid facinoris audent patrare homines, aut auaritiæ persuasu, aut voluptatis fallacia patrant. Nec arbitror vlla esse opus demonstratione; vt probemus, medicis esse necessariam philosophiā ad rectè vtendū arte, cùm plerunque videamus eos non medicos, sed veneficos esse, qui pecuniç studio dediti, in aliud vtūtur arte, quàm est inuenta. Ergo ipsi philosophiæ nauemus strenuam operam, si modò veri sumus æmulatores Hippoc. Quod quidē si fecerimus, nihil vetat quo minus euadamus, non dicam illi similes, sed superiores certè illo, percipientes quidem quæ rectè ab eo sunt tradita, quæ verò restant, nostra ipsorum industria inuenientes.

Speculatiuam artis rationem ad experientiam esse conferendam. — Medicū oportet varias regiones orbis lustrasse. — Medicum debere esse contemptorē pecuniæ. — Medicum sobrium quoque esse. — Rationalis ars necessaria medico. — Medicum debere esse & philosophum. — Philosophiæ partes, naturalis, rationalis, moralis. — Facinora perpetrari, aut auaritiæ persuasu, aut voluptatis fallacia.

GALENI PERGAMENI
De Sectis ad eos qui introducuntur,

LIBER VNVS.

PRopositum artis medicæ sanitas est: finis, ipsius adeptio. Quibus autem quis vel absentem sanitatem recuperet, vel præsentem conseruet, medicis est necessarium cognoscere. Porrò quæ absentem quidem sanitatem restituunt, curationes & auxilia appellantur: quæ verò præsentem conseruant, salubris victus ratio. Hac igitur de causa, & ipsam medicinam salubrium & morbosorum scientiam esse, antiqua definitio asserit: salubria quidem vocans ea, quæ præsentem sanitatem tuentur, restituúntque deperditam: morbosa verò, quæ contraria his sunt. Vtraque igitur medicum nosse oportet. Cæterum qua ratione horum scientiam facilè quis consequatur, non pariter adhuc omnibus est confessum. Verùm hi experientiam solam arti satis esse affirmant: alijs verò & ratio non parum videtur conferre. Qui igitur sola experientia ducuntur, Empirici, & memores nuncupantur: sicuti Dogmatici & Rationales, qui vtuntur ratione ad inueniend remedia. Atque hæ quidem duæ principes sunt inter medicos sectæ: altera quidem per experientiam ad remediorum inuentionem festinans, altera verò per indicationem. At tum iuuantia, tum noxia Empirici in duas species diuidunt, quarum primam naturalem appellant, complectentem affectus omnes, qui in corpore citra manifestam causam oriuntur: secundam autem, artem fortuitam, quam eorum esse voluot, quæ a casu solent homini accidere. Ipsius autem inspectionis Empiricæ tres sunt species. Prima dicitur Græcis περίπτωσις, quasi incidentiam dicas, dum inconsultò ad experiundum accedimus. Secunda, αὐτοσχέδιον hoc est, ex proposito, nominarut, quando vel in somnijs admoniti, vel alia opinione ducti, aliqui sponte experiuntur. Tertia denique dicitur imitatrix dum quiduis eorum quæ opem attulerunt, aut noxam, rursus in ijsdem affectibus aut experimur, aut declinamus. Quæ quidem vltima species, ipsorum artem maxime constituisse videtur. Quia verò occurrunt ipsis Empiricis interdum affectus incogniti, vel quorum non habent satis explorata remedia, instrumentum quoddam commenti sunt ad inueniend præsidia, nempe transitum ad similia, nimirum ab affectu ad affectum, a loco ad locum, sicuti ab auxilio ad auxilium. Talis itaque via est per experientiam ad artis finem. Qui verò ratione perficitur, corporis curandi naturam prius addisci iubet, necnon omnium causarum vires, in quas incidens corpus, vel salubrius, vel morbosius seipso efficitur. Præter ista, aëris etiam, & aquarum, & regionum naturæ, & vitæ studiorum, & ciborum, & potuum, & consuetudinum, oportere medicum necessariò peritum esse, Rationales contendunt, vt ægritudinum omnium causas, & medicaminum facultates inueniat, ritéque tum ab affectu ipso, tum à viribus ægrotantis, necnon ab omnibus ijs; quæ recensui, possit indicationes elicere, conguentiáque morbis semper accommodate remedia: semper contrarijs affectibus contraria præsidia ministrans. Cæterum à quibus rei conferentis indicationem Dogmatici, ab ijsdem Empirici obseruationem eliciunt. Dogmaticus

Medicinæ scopus, sanitas. Medicinæ finis, sanitatis adeptio. — Curationes. — Victus ratio salubris. — Medicina quid. Salubria quæ. — Morbosa quæ, Medicum quæ nosse oporteat. — Empirici solā experiētia ducuntur. Dogmatici & rationales qui. — Empiricā inspectionis tres species. — περίπτωσις. — αὐτοσχέδιον. — Imitatrix. — Transitus ad similia. — Rationalium progressus. — Medicis quæ cognoscenda sint secundum rationalium hæresim. — Empirici Dogmaticique differunt.

liquidem interdum plus sanguinis detrahit, ipsa rei natura & ratione ductus: Empiricus verò, quòd in alijs si obseruauerit. In vniuersum autem, eadem in ijsdem affectibus remedia Dogmatici pariter & Empirici admittunt, de modo inuentionis ipsorum interim altercantes. Ex apparentibus enim accidentibus circa corpus, indicatio causæ Dogmaticis fit, per quam inueniunt. Empiricis verò instituitur recordatio eorum, quæ sæpius eodem modo obseruata sunt. In quibus autem Dogmatici nullum habent accidens manifestum, quod causam ipsam demonstret, in his causam procatarcticam non cunctantur inuestigare: vt si canis rabidus fuerit, aut vipera, quod momordit, tunc sanè minimè cicatricem statim inducunt vlceri, sed potius contrà, particulas quæ circa vlcus consistunt, nonnunquã minutatim præcidunt, dein verò calidis & acribus medicamentis venenum extrahunt, quod in corpus vnà cum morsu est illapsum. Eadem autem medicamenta etiam Empirici applicant, non ipsa rei natura ad illorum inuentionem perducti, quemadmodum Rationales, sed recordatione solùm eorum, quæ longo vsu atque experientia explorarunt. Dogmatici porrò ipsam experientiam accusant, hi tanquam inconstantem, alij ceu imperfectam, alij vt artis omnino expertem. Rursus rationem Empirici, tanquam probabilem quidem, sed non veram, damnant. Methodici autem (sic enim seipsos nuncupauerunt, ac si non etiam priores dogmatici artem methodo pertractandam esse tradiderint) non verbotenus cum veterum sectis certare mihi videntur, sed multa adhuc artis immutare opera: quandoquidem neque locum passum, neque causam, neque ætatem, neque anni tempus, nec regionem, nec consuetudinem, nec virium ægri inspectionem, seu naturæ, seu habitus, conferre quicquam ad indicationem aiunt, sed à solis affectibus, eius quod confert, indicationem satis sibi esse putant. Atque horum sanè quidam, morborum omnium qui ex victus ratione proueniunt, alij omnium simpliciter, duas esse communitates, & tertiam quandam ex illis mistam, ostendere nobis conantur, astrictionem videlicet, fluorémque, atque ex his tertiam dispositionem conflatam. Morbum itaque omnem, vel astrictum, vel fluentem, vel etiam ex vtroque complicatum esse contendunt. Vtilis autem indicationem, in astrictis quidem, laxationem: in fluentibus verò, suppressionem existere. At in complicatis affectibus, ei qui magis vrget, esse occurrendum. Suam autem sectam definiunt esse cognitionem euidentium communitatum, finem medicinæ sequentium. Nolunt porrò dici dogmatici, quòd iactitent se non indigere latebris, quemadmodum illi. Nec Empirici etiam se appellari patiuntur, licet illi quam maximè circa euidentia versentur, quòd Empirici in euidentibus vtantur obseruatione, ipsi verò indicatione tegantur: quódque illi quidem, tanquam ab ignotis, ab obscuris recedant, ipsi verò tanquam ab inutilibus, inanibúsque. Porrò totam artem medendi adeò breuem efficiunt, atque in angustum contrahunt, vt non modò in peruulgatis illis sex mensibus (quibus posse doceri eam profitentur) verùm multò eam citius vniuersam possit quispiam ediscere: cùm iuxta eorum decreta, sat sit nobis causis vniuersis, tam procatarcticis, quàm coniunctis, neglectis, astrictos quidem affectus laxare, fluidos autem sistere, à quacunque illi causa processerint: Idque nulla habita temporum, ætatum, regionum, aut laborantium particularum ratione. At quantopere hallucinentur hi, vel Empirici percipere possunt: qui vident planè, quos rabidus canis momordit, si statim vlcus ad cicatricem ducatur, prius non administratis remedijs, quæ ab ipsius causæ procatarcticæ indicatione sumuntur, conuulsos omnes animam exhalare: seruari autem, quibus iuxta indicationem illius, adhibita fuerit medendi ratio. Quare neque ipsarum causarum, neque ætatum, nec temporum, nec regionum, nec denique affectarum particularum indicationes negligunt: cùm experientia didicerint, nec senectute confectis, nec item admodum pueris, vel si laborent pleuritide, venam secandam esse. Sub cane autem, & ante canem, laboriosas purgationes existere. Eos qui septentrioni subiacent, aut Ægyptum, aut plagam meridionalem incolunt, copiosas & semel factas euacuationes non ferre. Qui verò inter hos sunt medij, manifestam subinde ex venæ sectione vtilitatem sentire. Quinetiam oculum phlegmone obsessum, diuersam curationem requirere, ab ea, quam inflammata auris postulat. Quippe acetum cum oleo rosaceo instillatum, vnicè aurium inflammationi auxiliatur. Oculis autem, si quis id infundat, haud leuem noxam attulerit. Ad hæc gurgulioni inflammato, spinæ Ægyptiæ fructus, necnon scissile alumen, præsentanea remedia sunt: quibus tamen neque in auribus, neque in oculis vti impunè licebit. Obiicient etiam Empirici contra ipsos methodicos: vbi pars quæpiam astricta est, non continuò laxandam esse: cùm nimirum in ipsius cruris inflammatione, quæ sponte decubuit, minimè quidem ante totius corporis euacuationem (dum plethora adest) laxanda sit inflammata particula: sed refrigerantibus potius & astringentibus medicamentis admodum comprimenda. Vbi autem corpus vacuatum fuerit, tum demum laxandam esse. Atque his quidem cõtra illos argumentis vtuntur Empirici. At dogmatici, quòd tum sudores, tum vrinas, tum deiectiones alui, atque adeo etiam sanguinis fluxus per nares quamuis modum naturæ excedant, in morbis contingat oriri vtiliter, conuellunt eorum methodicorum sententiam, qui ex immoderatis fluxionibus morbos communiter indicant: nempe in fluore quidem vocantes morbum, vbi humores excernuntur imodicè: in astrictione autem, vbi præter naturam sistuntur: curantésque vtrumque remedio contrario. Nam tametsi illæ excretiones creticæ supprimendæ vllo modo non sint, quia per eas id quod lædit, vacuatur: Methodici tamen, qui naturalibus excretionibus ad omnia, tanquam regula, vtuntur, prohibere eiusmodi accidentia conantur. Cæterùm qui methodici non in excretionibus ipsis, sed in affectionibus corporum, communitates suas collocant (nomine si quidem tenus inter se omnes concordes sunt, sed in rebus ipsis dissentiunt) quo pacto eas dicere euidentes sunt ausi, cùm à sensibus remotissimæ sint, nec possint nisi per signa cognosci? Quod quidem si nobis fateantur, in quónam à priscis medicis discrepent, non satis noui: nec etiam qua freti ratione, sex tantùm mensium curriculo, se edocturos artem promittant. Quippe ad cognoscenda ea quæ nostros sensus effugiunt, non videtur mihi esse opus methodo exigua: cùm præsertim talia indaganti necessaria in primis sit anatomicæ administrationis cognitio, ac tum naturalis scientiæ, rum

Morsus rabidi canis curatio.

Methodici multa artis immutãt opera.

Methodici à solis affectibus indicationẽ sumunt.

Methodici costituunt duas communitates morborum, astrictionem atque fluorẽ, ac tertiam ex his conflatam.

Methodicorũ secta quid.

Methodici quibus distinguantur ab Empiricis & Rationalibus.

Methodici pollicentur se totam artem docturos curriculo mensium sex.

Pueris senibúsque nullo pacto venam secandam esse.

Vacuationes copiosas qui ferant minimè, quique facilè.

Aurium inflammationi auxiliari acetum cum rosaceo instillatum.

Oculis acetum esse perniciosissimum.

Gurgulioni inflammato quæ cõferant.

Empiricorum argumenta contra methodicos.

Dogmaticorum obiectiones cõtra methodicos.

tam dialectica exercitatio: vt quæ cuiusque partis propria functio sit, atque eius quis vsus, facile deprehendat: vtque etiam ex quibus quid concluditur, plane perspiciat, ne sophismatis quandoque aut ab alijs, aut etiam a seipso fallatur. Verùm quandoquidem & de phlegmone, & de meatibus, plurima absurda prodiderunt methodici, pauca aduersus eos dicere est animus, quæ iuuenum erudiendæ nonnihil vtilitatis adferent. Inflammatio est tumor præter naturam, dolorificus, tactui renitens, durus, & calidus, partem ipsam, quam antea (contra quàm illi existimant) nec rariorem, nec densiorem, nec etiam duriorem efficiens: sed affluxu humoris superuacui repletam, atque ea de causa distentam. Cuius quidem curatio, euacuatio est humorum: quibus vacuatis, partes laxiores reddentur. Tensio igitur, necessariò comitatur repletas: sicuti laxitas, eas, quæ euacuatæ fuerint, particulas. At densitas & raritas horum neutri sunt ex necessitate annexæ: sicuti nec fluor, nec retentio. Neque enim si rarum quippiam existit, etiam ex ipso quid effluere protius necesse est (quid enim si crassum & pusillum fuerit quod continetur?) nec si densum sit, necessariò quodcunque continebit. Nam multum & tenue, etiam per densos meatus diffluit. Præstabat itaque didicisse illos, excerni quod prius in particula contentum est, rarefacto eo quod ipsum continet: & eo quod continetur, attenuato, copiosiorique effecto, & vehementius moto, & ab aliquo exteriorum attracto, vel ab aliquo internorum expulso: non autem ipsam euacuationem referre ad solam raritatem meatuum. Frequenter etiam natura ipsa impetu vehementiori insurgens, quicquid sentit superuacaneum in corpore, expellit, exprimitque. Oculus præterea nonnunquã fluxione affligitur aut copiosiori existente quod fluit, aut etiã tenuiori effecto, aut à natura per eam partem expulso, nihil illis corporibus a naturali constitutione mutatis. Et oportet quidem, si velimus mederi affectui, tenuem fluxum crassiorem reddere, copiosum verò euacuare. Opinari autem inflammationem vnam affectum astrictum esse, & complicatum aliam, quemadmodum opinãtur methodici, deprauati certè est iudicij. At quia ijs, qui introducendi sunt, ista sufficiunt, huic præsenti sermoni iam suum finem imponam.

> Inflammatio seu phlegmone, quid.
> Phlegmone affectam particulam nec rariorem, nec densiorem, nec duriorem efficit.
> Phlegmones cur[illegible]
> Tensio comitatur repletas. Laxitas [illegible] vacuas.
> Excernuntur quibus modis fiat.
> Tenuem fluxionem crassiorem esse reddendum.

GALENI PERGAMENI
De optima Secta ad Thrasibulum,
LIBER VNVS.

MEdicorum * theorematum singulum atque vniuersum omne theorema, in primis verum esse debet; secundò, vtile: tertiò, iactis fundamentis consentiens: quorum si desit vnum, ne theorema quidem dici meretur. Quatenus enim sub comprehensionem omne theorema cadit, eatenus verum sit est necesse. Falsi nanque comprehensio nulla est. Quatenus autem ad finem aliquem vitæ commodum pertinet, eò vtile esse affirmandum est. Quia verò quemadmodum sub vno principe subditorum multitudo mente concipitur, sic & theorema ipsum ad ante iactum principium refertur: ob id omne theorema verum, vtile, consentiénsque, necessariò dicendum. Quare si omne aliud, liquidum certè est, medica etiam theoremata his tribus esse dijudicanda. Igitur quando quidem nec verum ipsum, qualenam sit, nec vtile; nec etiam consequens, facile aut æstimari, aut deprehendi possunt, notas horum aliquas, iudicandique instrumenta in primis tradere, pretium operæ fuerit. Ipsum portò verum, ex orationis cum rebus concordia æstimabitur. At rerum, aliquæ sensibus euidentes sunt, aliquæ sensum latent. Euidentium rursus aliquæ per se innotescunt, vt albus aterque color: aliæ ab alijs euidentiam adipiscuntur vt quæ deprehenduntur signis. Ad hæc, rerum sensui abditarum aliquæ intellectui & perspicuæ sunt, & dicuntur: vt, bis duo quatuor constituunt: aliæ cognoscuntur per ostensionem: vt si dixeris, quo bene vti licet, eodem & abuti. Oportet autem semper sermonem, atque omne theorema ad propositæ rei speciem referre. Iam verò iudicia de rebus sensui euidentibus atque occultis differunt. Quæcunque enim sensui euidentium rerum, per se de seipsis notitiam faciunt, sensu dijudicantur: vt album & atrum. Quare illi medici iure sunt deridendi, qui de rebus sensui euidentibus, sententiam, non sensorijs, sed ferre demonstratione conantur. At euidentium quidem sensui, non autem per se cognitorum, iudex est obseruatio. Præterea, sensui abstrusarum rerum, vt plures sunt differentiæ, ita & diuersa iudicandi instrumenta. Ex abstrusis autem sensui, aliqua intellectui perspicua sunt: vt hoc, fieri non posse, vt idem homo Athenis simul atque in Aegypto sit. Aliqua per ostensionem agnoscuntur. De perspicuis intellectui iudicium ex communi omnium hominum conceptione habetur. At quæ ostensione percipiuntur, per consensum ab ijs, quæ ab omnibus conceduntur, dijudicantur. Rursus, concessi dijudicatio in plura diuiditur. Aut enim ex cõsensu cum sensui apparentibus, aut cum intellectui perspicuis, aut cum demonstratis, concessum discernitur. Igitur quo modo verum, & ad iudicium veri ducentia, iudicari oporteat, iam explicauimus. Deinceps de vtili dicamus theoremate. Vtile theorema, cùm ad artis finem refertur, dignoscitur. Oportet autem ipsum, primum quidem comprehendi posse: alioqui inutile theorema redditur. Deinde, ipsius apprehensionem non conuenit vulgaribus esse communem, sed artificibus propriam. Idcirco nanque eos falsos esse nos dicimus, qui sensui euidentia initium artis existimant. Neque enim ex sensui euidentibus ars constituitur, nec per sensui euidentia fit eius traditio: quandoquidem nemo sensui nota tradit, sed ea quæ ex sensui notis præcepta oriuntur, quæ plane sensui subiecta non sunt. Hæc igitur artis principium esse, haud ab re quispiam existimauerit: dico enim theoremata, ex euidentibus sensui nata, quòd principium tradendæ ab sensui euidentibus artibus euadant. Itaque sensui nota, principium inuentionis theorematum esse iure dicentur, principium verò artis nequaquam. Nam artis principia vulgo ignota esse debent, sicuti & ipsæ artes illi omnes ignotæ sunt. Præterea, artium principia traduntur: euidentia autem sensui haud quaquam traduntur. Theoremata nanque aut in sensui notis, aut in ijs quæ ex alijs percipiuntur, aut in his quæ præostensa fuere, aut in manifestis intellectui consistunt. Quod igitur ex manifestorum sensui, consensu, aut in iis quæ manifesta sunt sensui, ratione inuentum est; & vniuersim prolatum, id appellatur theorema. Omne

> Theorema omne verum, vtile, consentiensque esse debet.
> Falsi comprehensio nulla.
> Verum vnde æstimetur. Rerum differentiæ.
> Vtile theorema quomodo dignoscatur.
> Artẽ non constitui ex euidentibus sensui.
> Artis principia vulgo esse ignota. Artes vulgo esse ignotas.
> Theoremata in quibus cõsistant.
> Theorema quid dicatur.
> Theorema omne æternũ, firmum atque perpetuũ esse.

autem theorema, æternum, [illegible], [illegible] perpetuum est. Quamobrem hallucinantur [illegible] qui ab ipsis theorematis medicinam appellari existimant artem coniectatricem. cum ab actione, & medentium opera, quæ incertum habet euentum, ea coniectrix reddatur. Cæterum quoniam vtile dijudicandum esse profitebamur, si referretur ad finem, artis finem proponere iam tempestiuum fuerit. Artium igitur aliquæ, ea quæ non sunt efficiunt: vt nauium structoria. Nonnullæ, quæ facta sunt, conseruant: vt nauium gubernatoria. Aliæ vtrunque præstant: vt ædificatoria. Porrò in facientibus artibus, aut seruantibus, vnus est consequendi finis modus: ac proinde in his simplex est vtilis æstimatio. At in iis quæ iuxta faciunt, & seruant, non ita facile fuerit dijudicare. Ars itaque medica inter eas est, quæ faciunt, atque conseruant: non ob id tamen geminum esse eius finem credere conuenit, & quod non est facere, vtpote sanitatem: & eam quæ est, conseruare. Siquidem ipsius vnicum est propositum, sanitas scilicet: finisque vnicus, nempe adeptio illius: quamuis modi sint ipsius adeptionis multiplices. Quippe dum submouemus aduersa & noxia, sanitatem acquirimus: dum vitamus illa, præsentem sanitatem tuemur. Quare vtile in medicina rectè æstimabimus, nonnunquam si ad sanitatem accersendam, nonnunquam si ad eam retinendam conferr, nobiscum reputantes. Consecutionem autem ipsam dijudicare oportet ex eo, quòd sublato vno, aliud necessariò aufertur: sicuti & posito, ponitur. Talia nanque consequentia, consociataque, iure putanda sunt. Neque enim quòd medicinale theorema verum vtileque sit cognoscere satis fuerit, sed nihilo secius ipsum cum aliis cohærere, consentireque opus est. Quandoquidem igitur omnis oratio, omneque theorema, tribus hisce perpenditur: tres autem in medicina sectæ celebres sunt, Rationalis, Empirica, Methodicaque, age & hisce iudicandi rationibus vsi, earum singulas diligentiùs examinemus, vt syncetæ & salubri, cæteris posthabitis, adhæreamus. In primis itaque quid inter eas conueniat, & quid cuiusque sit proprium, exponere videtur necesse. Deinde autem, singulas ad examen reducere. Porrò conuenit inter illarum trium sectarum professores, quòd euidentia theoremata vtilia sunt, analogismus, obseruatio, historia, ad simile transitus. Præterea quòd historia sine iudicio non admittenda: quòd instrumenta, & remediorum applicandorum modus ex vsu sint: quòd ex aliis alia deprehenduntur: quòd iisdem præsentibus malis eadem sint facienda: quod adiectionibus & subtractionibus sanitas conseruatur, atque fugantur morbi: quòd ad materiæ adhibendæ notitiam, experientia potens atque vtilis est. Siquidem quæ nutriunt, & quæ non nutriunt, purgantia & lethalia omnia, experientia comperta sunt. Verùm Methodici & rationales eatenus inter se conueniunt, quatenus vtrique vtile percipi ex indicatione arbitrantur. Quatenus verò à diuersis accipiunt, eatenus sunt discordes. Siquidem methodici ex euidentibus sensui, vtilia iudicari existimant. At Rationales, ab huiuscemodi quidem minimè, sed ab occultis, hoc est, à causis. Qua in re etiam Empirici Rationalibus suffragantur. Rursum, hoc loco inter Empiricos methodicósque conuenit, occultum ex euidentibus non agnosci, ex quo conferentium indicatio oriatur. Obiiciunt autem Empirici & Methodici Rationalibus, inutilem esse rerum [illegible] notitiam: nihil enim abditum vtile reperiri. Ad hoc Rationales Empiricis quidem respondent, sensu cognita non satis esse, vt in ipsis vtilia obseruatione deprehendantur, cùm ne ipsi quidem Empirici in omnibus sensu perceptis, vtantur obseruatione. Ac proinde occultis esse opus, vt a quibus conferentium indicationes nascantur. Vltra dicta etiam, quandoquidem Empirici asserunt, & in præteritis & in præsentibus obseruandum esse, cùm infinita sint, tum præterita, tum præsentia, in infinitis autem obseruatio fieri non possit, planè eorum obseruationem ex iis esse, quæ fieri non possunt. In Methodicos autem, sensui perspicua conferentium esse indicatiua putantes, hæc Rationales adducunt: Sensui nota ex seipsis percipi possunt: vulgo igitur nota erunt. Quoniam verò & communitates indicant, simúlque cum indicantibus sese indicata offerunt, vulgaribus vtique indicabunt communitates: atque ita nihil à vulgaribus, ô Methodici, differetis. Quòd ab affectibus verò conferentium indicatio non proueniat, hinc maximè licet cernere, quòd eodem affectu, exempli gratia, phlegmone, occupante differentes corporis partes, vt oculos, iecur, & gulam, non vtimur eadem ratione medendi, cum nimirum desideretur diuersa. Oculo nanque inflammato, succus fœniculi, & lac muliebre conueniunt. Gulæ autem, aut iecori, aliud quippiam: cùm tamen idem semper in omnibus eidem affectui applicandum esset præsidium, si affectus ipsi conferentia indicarent. Non applicatur autem, affectus igitur conferentia non indicant. His summatim expositis, quidnam sit ipsa indicatio, atque etiam analogismus, & qua ratione ab illis, necnon ab obseruatione sumatur vtile, expedit aliquid dicere. Quemadmodum igitur sensui euidentium aliqua per seipsa percipiuntur, vt album, & nigrum: nonnulla, adhibita obseruatione, vt ea quæ dignoscuntur per notas: ita & iuuantia quidem per indicationem patefiunt, nulliúsque cogitationis ope indigent. Quare quod in apertissimis & sine controuersia concessis reperitur id nimirum & in perceptis ex indicatione contigerit. Obseruatio autem proportione ad ea respondet, quæ per signa & notas comprehenduntur. Verùm ex analogismo iuuans ipsum percipitur, quando causa ipsa ignoratur, nulláque obseruatio habetur, sed affectus quamsimillimus ex symptomatis est. In huiusmodi enim ab indicatione profuturum colligi nequit, cùm ignoretur causa. Idcirco nulla præterea facta obseruatione, casuum similitudinem intuentes, cogimur ad simile transgredi. Analogismus itaque per transitum ad simile fit: quo vtentes, à simili ad similia transimus. Empirici verò secus ac nos (hoc est, nullo prorsus iudicio adhibito) transitum huiusmodi vsurpant. Est igitur indicatio, iuuantis comprehensio, simul cum comprehensione infestantis adueniens, sine obseruatione aut ratiocinio. Experientia verò, est eius quod frequenter & eodem modo visum est, comprehensio, & memoria. Cæterum obseruatio & experientia sunt idem. Analogismus autem est comparatio, & perceptio causarum iuuantium, per similitudinem. At deinceps, propria cuiusque sectæ cùm exposuerimus, aduersùs singulas aliquid inducemus. Empiricorum sunt propria, iuuantium in concursibus obseruatio, historia, diuersúsque à simili transitus

Marginalia:

Artium finis diuersi.

Medicam artem esse facientem simul ac conseruatricem.

Medicinæ esse propositum neque finem vnicum.

Consequentia quæ dicantur.

Sectæ medicorum tres, rationalis, empirica, methodicáque.

Sectarũ trium communia.

Methodici & rationales qui conueniant differántque inter se.

Empirici methodicíque quibus inter se sint concordes.

Empiricorum methodicorumque in rationales obiectio.

Rationalium contra Empiricos responsio.

Rationalium assertio contra methodicos.

Indicationem conferentium non sumi ab affectibus.

Oculo inflammato succus fœniculi, & lac muliebre conuenit.

Affectus conferentia non indicant.

Iuuantia per indicationem patefieri.

Iuuans quo pacto percipiatur ex analogismo.

Analogismum fieri per transitum ad similia.

Indicatio quid.

Experientia quid.

Obseruatio & experientia idem.

Analogismus quid.

Empiricorum propria.

Rationalium obiectiones aduersus Empiricos.

[illegible] Ab ipsis tamen [illegible] petenda est, [illegible] omnibus accidentibus, [illegible] in certis [illegible], [illegible] consentienti [illegible] fateantur, [illegible] accidentia, quatenus [illegible] sunt: [illegible] in quibus fit obseruatio, quàm cætera omnia [illegible], nulla ex parte dependeant. * Dicant igitur nobis, quidnam accidentia vtilia commonstret, apparénsne, an occultum? Si enim apparens dixerint, quo vtilia accidentia produntur, & in quibus est obseruandum, inferemus iterum hoc apparens, quatenus conspicuum est nihil ab inutilibus differre accidentibus. Quod si occultum esse id quod indicat vtilia accidentia, affirment, occulta ad accidentium obseruationem conducere, necessum est fateantur. At occulta nulla vi alia, quàm ratione comprehendi queunt. Quare si occulta vtilia sunt, in concursibus vtiliorum est obseruatio. Et si nihil aliud quàm ratio comprehendit ea, apertum iam est, absque ratione obseruationem fieri non posse. Quod autem in similium accidentium concursibus obseruatio colligi nequeat, per hæc euadet perspicuum. Cum enim prorsus oporteat ipsa concurrentia non modò genere eadem, numero æqualia, magnitudinéque similia esse, sed etiam idem tempus, eundémque ordinem seruari necessum sit (vt etiam confitentur Empirici) si debeat integra, absolutaque obseruatio fieri: cúmque in in omni vita, ne duobus quidem ægrotis, nedum pluribus, omnia symptomata quæ comitantur morbos, accidere similiter queant, clarum est huiusmodi obseruationem fieri haud quaquam in illis concursibus posse. Quod si duo etiam ægri nulla in re differentes inuenti fuerint, non ob id tamen concedenda obseruatio est: quandoquidem ipsam in pluribus fieri debet. Porrò in quibus propositis vtile ipsum aut inutile nos obseruemus, iam dicamus Empiricis. Nos scilicet in solis symptomatum generibus obseruare, in quibus nec potentia, nec tempore, nec magnitudine, nec ordine, nec alio quopiam est opus, vt in dentium stupore, quæcunque causæ, loci, facultatisve symptomata sunt, ea reputantes vtilia: que verò non huiusmodi, ceu inutilia explodentes. Cæterùm si dicant, morsum hæmorrhoi plura syptomata comitantur, vos autem nihil in his obseruatis: ad hæc eis respondebimus, non in illis symptomatis, sed in antegressa causa, nos obseruationem facere: symptomata verò ad antegressarum causarum cognitionem, in quibus obseruationem statuimus, expendere. Causa nanque ignorata, & facultate curandi ex indicatione carentes, obseruationem in antegressis causis præstamus. Etenim cum dentes stupent, minimè portulaca obseruatur, sed affectus ab acidis acerbisque ortus: qui si ex fluxione, aut vomitu, aut secantis serræ stridore productus sit, nihil in portulaca præsidij fuerit. Prius itaque causam timari, dein portulaca vtemur. Iam verò Empiricorum historiam, qua vtuntur, cùm vt remedijs contra omnes morbos abundent, tum vt ipsa traditio sit breuior, inanem omnino esse, nec confici posse, mox patefaciam. Omnis enim historia, aut præsentium, aut præteritorum est. Siquidem futurorum non historia, sed potius diuinatio est dicenda. Etenim ipsi Empirici frequenter præteritorum historia sunt vsi: quam definiunt esse narrationem rerum sæpius circa eadem probatarum. Cùm autē omnia in historia enarrata vera esse affirment; aliquem profectò iudicem habere deberent, qui rectè historiam institutam esse, dijudicaret. Is cum non adsit, aliquod dijudicandæ historiæ instrumentum est reperiendum, quo à falsis vera discerni possint. Siquidem circa vnam eandemque rem, non solùm non consentiunt medici, sed etiam contraria opinantur. Quare cùm ipsi fateri cogantur, vtile esse historiam admittere, interrogandi sunt, experientiáne, an ratione, historiam iudicent. Ratione quidem nequeunt, cum ipsam exterminent, & alioqui eo iudicare debent; quo istorum vnumquodque percipitur. Atqui experientia, quæ iuuant, deprehensa fuisse prædicant: experientia igitur etiam iudicari ea est necesse. Quare necessariò etiam Empirici de historia per experientiam iudicium facient: id quod si ita est, relinquitur, superuacuam inutilémque esse historiam. At Rationalis medicus, per causam dijudicare historiam poterit: qui vbi causam nancisci non potest, historiæ iudicium experientiæ committit. Nullius autem iuuantis noticiam haberi posse ex historia, non magno quis negotio probauerit. Siquidem per quæ conclusimus in concursibus obseruationem fieri non posse, per eadem efficitur, neque historiam posse constitui. Neque enim obseruationem fieri non posse, posse autem non obseruata describi, quispiam dixerit. Vtuntur autem ipso transitu ad simile Empirici, nonnunquam ab auxilijs ad auxilia, nonnunquam à locis ad locos: est cùm à vitijs ad vitia: Ab auxilijs quidem ad auxilia, vt quando mespilos, vice cotoneorum, torminosis exhibent. A locis autem ad locos, vt quando ea quæ in musculosis membris obseruarunt, talibus etiam applicuerunt. A vitiis verò ad vitia ita transeunt, veluti cum remedia ad sanguinis fluxum probata, ad hæmorrhoi morsum accipiunt. Quomodo autem intelligant ipsam similitudinem, si interroges, facilè ipsos conuinces, atque in absurditates innumeras præcipitabis. Nunc verò declarandum superest, quo modo Rationales transitum ad simile (quem nonnulli vocant analogismum) vsurpent. Ipsorum symptomatum, aliqua quidem causas, aliqua passos locos, aliqua facultates, aliqua ægrotantes sequuntur. Hæc Rationalis omnia distinguit, nosciique vbi obseruandum sit, nec ne. Quòd alia verò adsint, absintve, non laborat, cùm nihil ad curationem conferant. Quinetiam, vbi concursus ipse in aliquo symptomate inutili variare videtur, haud secius iisdem vtitur, quàm si penitus consimilis concursus adesset. Quocirca vtilia symptomata distinguens Rationalis ab inutilibus (qua facultate carent Empirici, cùm secundùm concursum aut absentiam similium symptomatum, soleant semper curationem variare) sæpius dissimili in multis apparente concursu, eadem medicamenta sectatur, vt in emprosthotono, opisthotono, & tetano: qui affectus diuersum concursum habere videntur. Intelligens siquidem copiam sanguinis (si sic euenerit) in causa esse illorum affectuum, musculorúmque esse vitium, atque vnum eundémque morbum, eadem via incedet. Nam in priorem, aut in posteriorē, aut æqualiter in vtramque partem conuelli, patientis symptoma est: quod obseruatum, nullum ad curationem momentum adfert: quemadmodum nec lachrymari. Contrà nonnunquam simili apparente concursu, vbi causam animaduertit, differenti curatione vtitur: vt in illis qui ob erosionem, aut fracturam, cruenta ore emittebant. Diuidens enim symptomata Ra-

[Margin notes:]

Obseruationē absque ratione fieri non posse.

Obseruationē non posse colligi in similiū accidentium concursibus.

Obseruatio debet fieri in pluribus.

[illegible]

[illegible]

[illegible]

Historiam iudicari ab Empiricis per experientiam, & à Rationalib: per causas.

Ex historia nō posse haberi iuuantis noticiam.

Empirici quomodo vtantur transitu ad simile.

Rationales quo pacto vsurpent ad simile transitum.

tionalis, ad vtiléque indicantia respiciens, atque vtilia tantum ex ipsis deligens, auxilijsque contra ea pugnare valentibus vtens, plerúnque diuerso apparente concursu, eodem ipse semper modo curabit: aut contrà, apparente simili, diuersam curationem instituet, remedia nempe causis symptomata producentibus, contraria adhibens. Sed quomodo, dicet aliquis, vtilia symptomata a vanis, ipse Rationalis distinguet? Ad indicantia proposita referendo, respondeas. Quemadmodum autem concursus, ita & curandi rationem distinguit: atque in primis perspicuum habet quænam curationis auxilia, symptomatis quæ a causis producta sunt, aduersantur: quæ symptomatis à loco, facultatéve exortis. Sciens namque hoc à causis symptoma enasci, a locis illud, aliud denique à facultate: à causa præterea, auxilij genus indicari, à loco vtendi modum, sicuti à facultate mensuram, si quidem eadem causa sit: & causam prodentia signa simul etiam appareant, sed nec locus sit idem, nec facultas eadem, vtique idem remedij genus accipiet: sed mensuram, & vtendi rationem variabit. Contrà, si causa plane diuersa fuerit, sed locus & facultas sint ijdem, non idem auxilij genus, sed mensura, & vtendi ratio seruabitur. Postquam igitur Rationalis medicus & concursus & curationes metiri est idoneus, potest secundum concursuum similitudines, aliquas curationis partes pro suo arbitratu mutare. At Empiricus neque causam, neque causarum, aut loci, aut facultatis proditoria rimatus symptomata, id vtcunquam facere poterit: quocirca neque ad simile transitum inter curandum ritè vsurpauerit. Ostendimus itaque ea quibus Empiricorum secta insignitur, atque informatur: nempe obseruationem, historiam, & ad simile transitum, frustratoria esse, miniméque consistere posse. Modò superest vltima acies cum Methodicis depugnanda, quorum sanè instituta sunt hæc: Cùm eadem symptomata sunt, affectus autem, quibus hæc inhærent, differunt, non eadem medendi ratione est vtendum: vt in phrenitide generis astricti, atque laxi. Rursus, si ijdem adsint affectus, symptomata autem differant, eadem (inquiunt) curatione vtemur: vt in costarum, cerebrique phlegmone, si vtraque sub astrictionis genere contineantur. Quando quidem igitur symptomata eadem cum sint, dissidente tamen ratione in medendo vtimur, cùmque illa differant, eodem nonnunquam modo curamus, ideo inutilia prorsus ad curationem pronunciant esse symptomata. Cùm autem sublatis affectibus, ipsa pereant symptomata, positis autem, perdurent, vtiles esse affectus contendunt, vt qui hæc exorientes producant, extinguant autem euanescentes. Quòd autem per ea quæ methodici faciunt, cogantur vtilia fateri symptomata, facilè cognitu est. Nam homines vtcumque insanientes, siue ob fluxum, siue ob astrictionem insaniant, collocant in tenebricoso cubiculo, lucem ipsam addere ad insaniam existimantes. At veternosos, siue astrictione, siue etiam fluxu laborent, loco splendido continere conantur. Tenebris enim veternum augescere putant. Cùm igitur delirantes ex astrictione, in tenebris, quæ adaugent ipsam astrictionem, detineant: in luce autem, veternosos ex fluxu, licet lux ipsa fluxum reddat magis exorbitantem, videntur certè mihi affectus ipsos negligere, solaque intueri symptomata. Sed neque affectus conferentia indicare, vt opinantur methodici, ijsdem illis rationibus, quibus ipsi inutilia esse symptomata nitebantur probare, etiam elici poterit. Nam si ijdem affectus sint, causæ verò differant, non eadem curationem admittunt. Vrinæ nanque suppressio, vnus quidem affectus est. Verùm si calculus sit in causa, excindimus. Si phlegmone, cataplasma admouimus. Si vesicæ supra modum distentio, orculatium specillum, aut catheteta imponimus: aut ægrum in genua flectentes, aphronitro extremum vrinariæ fistulæ perfricamus. Aut vna cùm est causa, licet affectus dissideant, idem curandi genus admittimus. Cholera nanque & arquatus morbus, quamuis dissimiles, eadem ferme & ipsi ratione curantur. Quamobrem, quoniam sublatæ causæ affectus auferunt, positæ constituunt: item diuersæ causæ, quamuis affectus sint ijdem, diuersam: eædem, licet affectus varient eandem curationem postulant, non iniuria nos & causas, & affectus, & passos locos expendimus. Et quemadmodum symptomata ipsi Methodici, quoniam à diuersis affectibus eadem, & ab ijsdem diuersa proueniunt, nihil commodi indicare testantur: itidem nos, à diuersis causis eosdem, ab ijsdem diuersos gigni affectus cernentes, eos ad vtilium indicationem incommodos esse dicimus: ad curationem autem sufficere perceptionem causæ, dignotionem perpessi loci, nec non ipsius facultatis mensuram. Quandoquidem sitne fluor, an astrictio, superuacaneum puto cognoscere, cùm affectus non quid agendum sit, aut quo modo, sed suam ipsorum sublationem indicent: id quod ne bruta quidem ignorant. At artifices tali indicatione non egent, sed illa scire exoptant, per quæ languores pellantur. Nam si morbi sua ipsorum remedia edocerent, laborantes ipsi, per quæ ad sanitatem redirent, intelligerent. Quin & ex auxilijs adhibitis, non morbos, sed causas, indicare medelam, deprehenditur. Auxilia nanque non effectis, sed efficientibus aduersantur. Itaque non prorsus incommoda esse symptomata, nec à morbis conducibile, sed à causis, indicari, satis ample est ostensum. Iam verò cùm methodici medicam facultatem definiant esse cognitionem per se euidentium communitatum, manifestè etiam hallucinantur, atque conuinci possunt: quandoquidem communitates ipsæ, quas vocant, neque euidentes sunt, neque per se perceptibiles. Siquidem cùm non omnis densatio & retentio astrictio sit, neque omnis raritas aut excretio fluor (in prægnantibus enim retentio menstruorum non est astrictio: sicuti neque fluor, expulsio illa materiæ inutilis, quæ in mulierculis molliori victus ratione vtis excerni singulis mensibus solet) relinquitur manifestum, qui sola ipsa symptomata respicit, eum nec fluxum, nec astrictionem deprehendere posse. Sed hæc ex alijs etiam esse dijudicanda. Siquidem densitas ipsa & raritas, nonnullis quidem ingenitæ, alijs aduentitiæ, & præter eorum naturam sunt: ac proinde oportet, in aliud quippiam affectiones eas referentes, ita secundum naturamne sint an vitiosæ, iudicium ferre. Amplius, id quòd immoderatum, atque præter naturam est, euidens non est: quandoquidem vt cognoscatur, magna est opus inquisitione, necnon collatione ad vires. Atqui communitates (quod fatentur etiam methodici) præter naturam sunt, atque immodica quædam, communitates igitur euiden-

tes

Causa genus auxilij indicat.
Locus indicat vtendi modum.
Facultas mensuram præsidij indicat.
Rationales posse curationem variare id quod non licet Empiricis.
Methodicorum dogmata.
Rationales contra methodicos.
Insanientes, communiter collocari in tenebris.
Lucem augere insaniam.
Tenebris veternum augescere.
Affectus conferentia non indicare.
Vrinæ suppressæ, variæ curationes, pro diuersitate causarum.
Curationi quæ sufficiant.
Affectus suam ipsorum sublationem indicare duntaxat.
Causæ medelam indicant.
Auxilia non effectis, sed efficientibus aduersantur.
Menstruorum retentio, non est astrictio, sicuti neque fluor eorum naturalis, excretio.
Communitates euidentes non esse.

tes non erunt. Illud etiam considerandum est, num quispiam vnquam medicum accersierit, spissitudine aut immodica raritate vexatus. Quod si nemo vnquam communitates percipit sensu, cur ipsi artem medicam definiunt esse notitiam per se euidentium communitatum, quas quidem inuestigare & cognoscere, Erasistratus & Hippocrates oppidò quàm difficile & laboriosum existimarunt. Cæterùm etiamsi communitates ipsæ euidentes sint, nec ob id tamen eas aliquid vtile indicare est fatendum, cùm aliunde ipsa vera indicatio inuestigari debeat, nempe ab efficientibus causis, quarum differentia communissima est duplex: aliæ siquidem in nostro corpore continentur, aliæ accedunt extrinsecus. Verùm cùm ab aliqua externa causa pulsamur, minimè lædi possumus, nisi alia intestina causa in corpore delitescens, impetum externæ illius excipiat. Porrò methodici non duas tantùm communitates, sed plures etiam statuunt. Alias nanque in victus ratione alias in chirugia collocant. In victus quidem ratione, vt astrictum, & fluens, adiunctamque magnitudinem, & morbi tempora quatuor, & longinquitatem, & accretionem, & intermissionem. In manuaria autem opera, quod à natura alienum est, ponunt, loco, & tempore, pluribus alijs. Sed de ijs tantùm communitatibus, quæ ad victus rationem pertinent, satis fuerit impræsentiarum aliquid dicere: quas quidem introduxerunt, nihil reperientes, quod auxiliorum differentias indicaret, vt scilicet iuxta ipsarum diuersitatem, diuersam inuenirent medendi rationem. Quòd autem magnitudo communitatum non indicet magnitudinem remediorum, hinc nobis discere licet, quòd in ipsis morbis curandis, non simpliciter auxiliorum magnitudine egemus, sed huiusmodi certa mgnitudine. At magnitudo communitatum, non hanc huiusce auxilij magnitudinem, sed simpliciter magnitudinem indicat. Deinceps neque morbi tempora vtile quippiam indicare ostendemus: prius tamen aliqua de temporum differentijs tractanda sunt. Duæ igitur temporum differentiæ apud medicos celebrantur: Aliqua enim morborum, aliqua auxiliorum dicitur tempora. Atque hinc iam manifesta curatio fiet. Causarum autem motiones, morbi esse tempora dicunt. At motionis differentiæ sunt quatuor: initium, incrementum, status, & declinatio. Hæc eadem sunt & temporum nomina. Auxiliorum verò tempora, ea quæ ad ipsorum exhibitionem idonea sunt, prædicant. Sunt autem idonea, quando remedium postulantia quidẽ adsunt: prohibens verò, nullum. Plerique autem auxiliorum morborúmque tempora, non re ipsa, sed cogitatione tantùm differre existimant: quòd auxilij morbique tempus simul incidant, interdúmque eodem tempore & morbus sit, & auxilijs optima reperiatur occasio. Hallucinantur autem non leuiter. Nam si eadem auxiliorum morborúmque tempora forent, nec re ipsa distarent, oporteret quocunque morbi tempore, tempus etiam auxilij adesse: non autem quocunque morbi tempore auxilia adhibemus, non eadem igitur auxiliorum morborúmque sunt tempora. Plerunque etiam administramus remedia, cùm morbus quidem non adest, sed futurus, timetur. In morbi autem vigore & impetu, auxilijs commodum tempus non est. Contrà verò in ipso vno declinationis tempore, plura quis auxiliorum tempora, & quidem opportunissima accipiet. Ad hæc, morborum quatuor tempora habentur, initium, augmentum, status, & inclinatio, quæ quidem in auxilijs minimè reperire licebit. Quinetiam morborum tempora, aliqua vniuersalia, aliqua particularia sunt. At remediorum, generalia quidem describi possunt, particularia verò non item. Ex quibus liquidò constat, non sola cogitatione, sed re ipsa etiam, distingui huiuscemodi tempora. At tempora quidem id quod vtile est indicare, methodici hac ratione impulsi putarunt? quòd tempora non omnia ad cibi medicamentive assumptionem apta esse cernebant: cúmque temporibus nonnullis hæc vtiliter exhiberi, nonnullis verò noxie spectarent, id ob temporum discrimina accidere arbitrabantur. Quare ea eodem fonte & cibi proposita, & remediorum tempora manare profitebantur. Thessalúmque inter illos fefellit Hippocrates, dicens: Quando morbus in summo est, tunc victu tenuissimo vtendum. Suspicatus est quippe, ipsum natura temporis ductum, alimenti qualitatem tunc præscripsisse, cum tamen à tempore facultatem ille mensus fuerit, ac secundùm ipsius facultatis mensuram, cibi qualitatem acceperit: id quod ex ijs quæ subiunxit, declarat. Coniectandum enim, inquit, an æger possit durare. Plerumque enim tempora, quod à facultate requiritur, interuertunt, & ne accipiantur impediunt: nonnunquam autem quid faciendum sit, edocent. Cùm igitur id quod aliquid postulat, eius quod postulatur propositum sit: quod verò nos postulatum sumere impedit, propositum nequaquam dicatur: vtique morbi tempora non interdum postulatum sumere prolubentia, proposita minimè fuerint. Neque alia ratione constat dixisse Hippocratem, Inter morborum initia si quid videtur mouendum, moue: vigentibus autem, quiescere melius est: quàm quòd circa ipsa principia, vires nondum infirmas esse intellexerit; sed posse eas facilè inanitiones perferre: at circa morbi statum, & inualescere causas morbificas, & virtutem languidam effici, prosterni, atque labefactari. Cui accedit, neque impunè posse administrari remedia, cùm omnia præter naturam sint, ob idque naturales facultates infestent, nec possint adeò morbosas causas rescindere, quin vnà cum illis, aliquid etiam benignæ substantiæ rapiant. Quare primùm ipsam auxiliorum naturam, & vsum, non ignorare oportet. Auxilia autem per se, causas extirpare non possunt; sed naturæ adminiculum postulant: & fermè solum impetum, motúsque initium naturæ iniiciunt, quæ per se postea totum opus absoluit. Igitur cùm est valida, remediorum violentiam perfert, & bonæ ingenitæque substantiæ detractionem facilè sustinet, minimòque negocio ipsam diuexantia excutere potest. At in morbi vehementia valde laborans, adhuc remedijs adhibitis magis opprimitur, & proprijs direptis opibus, infirmior redditur, & lædentibus causis magis succumbit, morbique auctores nullatenus potest expellere. Cùm verò natura ipsa conata, discutere sibi infesta non valuit, magnopere ex ipso conatu imbecilla efficitur. Atque his de causis, in principio quidem non licet mouere, iuxta doctrinam Hippocratis: in statu autem cessandum est. Quod autem neque facultas ipsa indicare remedium possit, ex hoc euadet perspicuum. Nam si constans vis remedium indicat, in senis quoque, quandoquidem in eis constat; remedium

medium similiter indicabit. Sed in sanis remedium non indicat, ergo neque etiam in ægris modum seruans facultas iudicabit remedium. Siquidem opus est, vt scopus præsentia indicet: facultas autem ipsa, quemadmodum supra est expositum, prohibere ne accipiatur id quod requiritur, valet: itaque remedij scopus, ipsa nequaquam existit. Quam vicem autem in exhibendis remedijs facultas gerit, eandem in dandis cibis morbi tempora. Item, vt ad remedia se habent eorum appetentes causæ, ita & ad alimenta facultas. Facultatem verò exiguam escam postulare, non initium, aut incrementum, inde declaratur, quòd ex ægritudine conualescentibus modicum cibum præbemus, quem facultas requirit. Nam si modicum cibum incrementum ostenderet, expediret istos ad saturitatem impleri, absente nempe ipso paucum cibum indicante proposito. Ad hæc, non indicari alimenti qualitatem, quantitatémve à tempore, hinc etiam liquet. Quod genus indicat, id qualitatem indicare est necesse. Atqui alimenti genus facultas indicat: illius igitur qualitatem, quantitatémque indicabit: nam sine differentia alimenti genus indicat. Differentiam verò accipiens, & discrimen in genere demonstrabit. Quare meritò Hippocrates ciborum quantitatis scopum, facultatem statuisse videtur, vbi ait: Augescentia corpora plurimum habent calidi innati: plurimo igitur alimento indigent. Item qualitatem pro facultatis differentia euidenter assumit, dicens: cibus iuuenibus quidem in summo ætatis flore non mutatus: senibus autem exquisitè permutatus. Ex quibus clarissimum est, virtutem absolutè escarum genus appetere: differentia verò addita, qualitatem. At tempus, nec ciborum qualitatem, nec quantitatem ostendere. Nam si morborum tempora ciborum quantitatem & qualitatem præscriberent, aut in sui conseruationem, aut abolitionem id facerent. Primum autem est omni ex parte ridiculum. Ex secundo verò infertur, talem tantumque cibum, aliqua aduersus tempora contrarietate esse præditum. A solis nanque contrariis, contraria tolluntur. At temporibus nec talis, nec tantus cibus contrarius dicitur, cùm non sub eodem genere contineantur, nec possit quòd vnum est, dici contrarium pluribus. Hac eadem ratione efficietur: vt nec remediorum differentiam morborum tempora indicent. Quòd autem aiunt, principium indicare, quod augmentum prohibet, scopum autem agnitum indicare nihil, extremè ridiculum est. Cuius erroris origo ipsis ex altera falsa opinione manauit. Credentes enim quemlibet morbum transire per quatuor tempora, verisimile arbitrati sunt, vt morborum initia suppressionem incrementi indicarent. Id igitur ipsos latuit, non omnem morbum incipere, augeri, in summo consistere, ac declinare. Acuti nanque morbi, qualis apoplexia est, simulatque inuaserunt, ad extremam ascendunt magnitudinem. Et qui iudicantur morbi, vno tempore declinatione scilicet, mutilantur. Siquidem iudicationes, in sua vehementia morbos, adhuc etiam augescentes, discutiunt. Potest præterea inter initia, remedijs adhibitis, deleri morbus: atque ita cætera morbi tempora præuerti, succidique contingit. Id præterea Methodicorum decretum est fatuum, quòd inter morborum initia astringentibus semper vtendum censent. Causam verò inde placitum illud accepit, quòd molestæ phlegmonæ per astringentia, reprimentiáque, inter initia desinant. Cùm autem quælibet secundum ipsos phlegmone, astrictio sit, absurdum planè videtur, astrictos affectus per condensantia tolli: ad quod se hoc nomine facere profitentur, non vt causæ reprimantur, sed vt corpora firmiora, minúsque patibilia reddantur. Quibus ita responsum velim, minime fieri posse, vt nocentibus causis simul auctis, corpora ægrè patibilia reddantur. Cæterum quòd inchoantibus phlegmonis, commode astringentia admoueantur ob repercussionem humorum lædentium, non vt concilietur robur particulæ, vt illi existimant, nemo id non fatetur. Nam si ex astrictoria ratione firmitudo conciliaretur corporibus, cutem rigidam distentámque præ egestate habentes, valentiores bene sanis, senésque iunioribus longè vegetiores existerent. Qui igitur corporibus robur firmitudinémque comparare studuerit, minimè quî corpus durum reddatur, cogitet opus est: sed qua ratione membrorum vires augescant, quibus liberè atque expeditè proprios vsus exhibeant.

Facultas prohibet ne accipiatur id quod requiritur.

Conualescentibus modicū cibū præberi.

Tempus nec qualitatem nec quantitatem alimenti indicare.

Facultas indicat alimenti genus.

Facultatem esse ciborum quantitatis scopum.

Contraria à solis contrariis tolli.

Vnum pluribus dici contrarium non posse.

Morborum tēpora, remediorum differentiam non indicare.

Morbi non omnes quatuor sortiuntur tempora.

Acuti morbi simulatque inuaserunt, ad extremam perueniunt magnitudinem.

Morbi qui iudicantur, mutilantur declinatione.

Morbum posse in initio discuti.

Phlegmonis incipientibus, cōmode adhiberi astringentia.

Robur qua ratione conciliādum corporib.

GALENI PERGAMENI

De Constitutione artis medicæ,

LIBER VNVS.

QVANDOQVIDEM diuino quodam prædins affectu, Patrophile, mihi videris, vt qui omnia cum demonstratione & methodo indipisci desideres, nec soli eam prouinciam tibi committere audeas, statui alacritati tuæ obsecundare, atque in tuam gratiam duos commentarios conscribere, alterum in quo monstratur, quamlibet artem à finis notione suam habere constitutionem: alterum (quem habemus præ manibus) vbi ostendimus, methodum eam quæ omnes alias artes, ipsam quoque medicinam constituisse: id quod iam nobis est exordiendum. Cùm igitur artium ipsarum aliæ quidem in sola naturæ rerum contemplatione, quas sibi proposuerunt consideratandas, suum habeant finem, vt astrologia & physice, aliæ edant præterea nonnullas actiones, a quibus cessantes, nullum permanens opificium ostendunt, vt saltatoria: aliæ opificium aliquod possint ostendere, vt ars ædificatoria & fabrilis: aliæ denique nihil efficiant ipsæ aliquid tamen aucupari conentur, vt venatoria: manifestum vtique est, artem medicam ex affectiuarum genere existere: habet enim aliquod opificium, quod finita actione possit ostendere. Quare iam operæ pretium fuerit: eandem methodum, quam in cæteris factiuis artibus priori commentario tradidimus, ad hanc, quam in præsenti constituere conamur, transferre, posito hic quoque eodem principio, quod in alijs est statutum, nempe finis notione. Prima igitur quæ in nobis suboritur cognitio, est hominum rectè valentium. Altera ab illa, eorundem, cùm morbis impliciti sunt. Vnde mox in nobis bene valendi desiderium assurgit, artémque aliquam sanitatis conciliatricem constituendi. Vt autem proposuimus efficere integrā valetudinem, sic ex factiuarum numero ars ea futura est, quam constituere volumus. Dein, cùm duplices factiuæ artes sint (nonnullæ quidem res ipsas confi-

Ars quælibet à finis notione suā habet constitutionem.

Methodus quę alias artes, ipsam quoque medicinā constituat.

Medicam artem, ex effectiuarum genere existere.

Factiuæ artes duplices.

[illegible] labefactatas [illegible], corrigúntque) [illegible] inuestigarunt, in eis potius erit, quæ [illegible] quam quæ aliquid, [illegible] esse, [illegible]. Quemadmodum igitur qui [illegible], aut collapsas instauraturus [illegible] est prius omnes ædium partes [illegible], earumque constitutionem accuratè noscere: [illegible] qui artem, quæ circa humanum [illegible] constituturus, illius partes omnes [illegible] necessariò debet cognoscere: quali [illegible], qua magnitudine, quali figura [illegible] prædita sint, quamque inter se structuram [illegible]. Et quemadmodum ille qui [illegible], nunquam cognitionem particu[illegible] ex [illegible]lutione assequi poterit, ita nos [illegible] notitiam ex illius dissectione [illegible]. Deus quippe & natura, instar illius [illegible] ædes est fabricatus, prænotunt partes [illegible] officijs pro exemplari vsi. Nos verò [illegible] extructam domum contemplatur, imi[illegible]. Vt autem ex dissectione ipsa, naturam, formam, magnitudinem, numerum, & concretionem [illegible] similarium apprehenderimus, compositarum pariter membrorum (quæ nonnunquam & instrumentaria vocantur) scientiam assequemur. Qui fit deinde, vt duplices partium actiones [illegible] reperiantur, simplicium nempe, atque compositarum: cùm & crus vniuersum [illegible], & sigillatim musculos eius omnes videamus, cumque musculo quocunque per transuersum resecto, necessum sit deperire ipsius motum aliquem cruris: vulneratóque neruo, primum quidem, musculum cui inferitur, expertem motus & sensus reddi, mox verò & articulum qui ab eo mouebatur. Quare hanc nobis artem constituturis, necessarium fore arbitror, etiam partium actiones cognoscere: id quod sanè ab ædificatoribus nos distinguit. Duplex igitur est, vt particularum, ita & actionum natura: vna quidem prima, & maximè propria, dum pariter omnes simplices partes agunt: altera verò ex accidenti: aut secundaria, quæ totius est instrumenti. Vt, totius quidem cruris actio incessus est, qui fit, dum articuli illius vicissim nũc extenduntur nunc inflectuntur. Ipsius porrò facultatis motricis à cerebro descendentis, neruus veluti via quædam est. Cerebrum nanque esse neruis omnibus huiusmodi facultatis originem, principiúmve, inde perdiscas licet, quòd secto quocunque neruo, in supremis partibus, quæ cerebro continentes sunt actiones seruantur integræ, cùm tamen omnes in inferioribus pereant. Incessus itaque actio est totius cruris, cui actioni musculorum præest genus. Ossa siquidem, cartilagines, adeps, glandulæ, arteriæ, cutis, venæ, membranæ, ligamentáque à musculis habent initium motus. Primùm enim ab ipsis ossa mouentur, mox cætera vnà cum ipsis etiam moueantur oportet. Ad quem motum necessaria fuit optima cùm ossium, tum etiam ligamentorum commoderatio, constitutióque. Ac de cæterarum partium actione & vsu, similiter discendum, vt quæ optimè constitutæ sunt, seruentur, quæ autem vitio non carent, ad meliorem statum ducantur: id quod minimè nobis licebit, nisi vniuscuiusque partis tum actionem, tum vsum, atque adeo etiam structuram examinauerimus. Structuram porrò cuiuspiam rei, an vitiosa sit, an ab omni prorsus immunis vitio, nemo perpendere poterit, nisi is magnitudinem, numerum, figuram, & situm omnium partium, ex quibus talis res constat optimè scrutatus prius fuerit. Quandoquidem omnium instrumentariorum corporum, quæ ex compositione etiam essentiam sortiuntur, tum vitium, tum integritas, affectusque omnis, quatuor generibus his continetur. Quòd si partes vnionis quoque ex natura participes sint, quintum hoc genus his addendum erit corporibus: ita vt quod in ipsis se præstantissime habuerit, sit optimas habiturum actiones: quemadmodum pessimas, quod deterrime. Si ergo etiam vnio soluatur, talis affectu erit morbus, quem vnitatis diuortium vocamus, quo non solùm instrumentariæ, sed similares etiam affliguntur particulæ. Cæterum in osse is affectus fractura dicitur. In carnea verò musculorum parte, si cum distétione accidat, ῥῆγμα, hoc est, scissura. Vbi autē sic filamenta renduntur vt disrumpantur, conuulsio. Vbi caro citra tensionem soluitur, vulnus. In neruo dicitur affectus is, scissio. Si vulnus ab acuto telo infligatur, punctio vocatur. Si a graui, contusio. Si à corrosione ortum habeat, in osse quidem, caries: in aliis autem partibus, vlcus vocatur. Tot ergo, talésque in hoc quinto morborum genere, quum simplices particulas occupat, differentiæ erunt. Instrumentariis verò sæpe accidunt, atque diuulsiones dicuntur. Sed si similaris quæpiam particula dissecetur in totum, affectio illa, partim illius quæ secta est, dicetur: partim totius instrumēti, quamuis nonnunquam huius non nisi ex accidenti dicenda sit, vt cum aliquis musculus patitur. Quandoque autem etiam primum, vt cùm aliquod ligamentum. Quemadmodum igitur in hoc vno morborum genere fecimus, sic in alijs quatuor differentiæ tibi seruandæ sunt. Quibus examinatis, nosse oportet, possit'ne pars quæpiam in alterius locum restitui, an minime. Quandoquidem si resecueris carnem vitiatam, facile poteris similem aliam reficere. Secus autem si neruus, vel ligamentum dissectum fuerit. Neque enim alia resarcies, qualia erant priora: cùm illa quidem ex sanguine generetur, hæc verò ex semine ducant originem. Os quoque in ijs est, quæ per primam effurmationem constructa sunt. Cæterum in locum ipsius aliquid suggerere possumus, quod ossi quamsimillimũ sit. Verum iam methodus ipsa nos cogit ad inquirendum, verum vnaquæque pars, earum quæ & simplices, & similares videntur vnũ sit an potius ex pluribus constituta: & præterea, quis sit earum compositionis modus. Quæ inquisitio, quamuis non philosophis modò, sed et à medicorum nonnullis admodum sit visa difficilis, ij tamen quibus adsint septem adiumenta quæ subdam, facilè eum illius, tum aliorum omnium difficultatum, ipsam veritatem inuenient: aut si minus, saltem non omnino de inuentione desperabunt. Septem igitur illa sunt, natura perspicax: educatio optima, præceptores ingenui, labor improbus, veritatis ardentissimus amor, optima methodus, exercitatio denique assidua. Quorum si vel vnum desideretur qui ad viam veritatis introducendus est, non est admodum sperandum, illum posse sui voti compotem fieri. Si verò omnia cumulata adsint, quid deinde vetat, quo minus veritatem, bona etiam spe, exquiramus? Reuertamur autem eò, vnde digressa est oratio, disquiramúsque primum, an carnis (exempli gratia) elementum, vnum specie sit. Deinde verò, si secus videatur, an plura. Mox quot ea sint, & quæ,

[Left margin notes:] [illegible] — *Deus & natura [illegible] corporis partes [illegible] exemplari vsi.* — *Actionum partium duplices, simplicium nempe, & compositarum.* — *Medicum [illegible] necessarium [illegible] cognosc[ere].* — *Cerebrũ esse originem facultatis motricis per neruos delatæ.* — *Musculos præesse incessui.*

[Right margin notes:] *Instrumentarum vitium integritatemque in magnitudine, numero, figura & situ consistere.* — *Vnitatis solutio communis morbus est similarium & instrumentalium particularum.* — *Fractura. Scissura. Conuulsio. Vulnus. Scissio. Punctio. Contusio. Caries. Vlcus.* — *Diuulsio.* — *Carne resecta, similem instaurari posse. Neruum aut ligamentum scissum, refici rursus non posse. Carnem ex sanguine, neruos ex semine generari.* — *Adiumenta septem ad veritatem in abstrusis rebus peruestigandam.*

& quem habeant compoſitionis modum. Profectò ſi caro cùm vel ſecatur, vel impenſius calefit, dolet, fieri nequit vt ex vno elemento conſtet: vt ex atomo, quemadmodum Epicurus exiſtimauit. Quare pulchre diuus inquit Hippocrates: *Si vnum exiſtat homo, nunquam dolebit: quia in alterum nequit mutari, ſi vnum eſt: cùm nihil præterea relinquatur, in quod mutetur. Quòd ſi ſit immutabilis, erit quoque alterationis expers, atque impatibile, ac proinde nulli dolori obnoxium. Si itaque elementum carnis eſſet ſpecie vnum, nunquam illa doleret: dolet autem, igitur elementum carnis non erit ſpecie vnum.* Rurſus, ſi impatibile eſſet elementum carnis, non doleret: atqui dolet, non igitur eſt impatibile. Quibus rationibus ſubuertuntur dogmata eorum, qui tum atomos, tum ſimilaritates, tum elementa quatuor, ſed quæ mutuò inter ſe tranſmutari nequeant, introduxerunt. Quippe ſi duos digitos ſimul committas, moxque diſiungas iterum, neque eorum conuentus, nec diductio, aliquem excitabit dolorem. Vt enim aliquid dolet, ita patitur. Siquidem pati, ab his duobus prodit, ab alteratione per totum, & à continui diſſolutione. Quandoquidem igitur nec conuentus, nec ſeparatio corporibus vel manifeſtò patibilibus, vllum adfert dolorem, minus profectò adferet impatibilibus. Etenim quodcumque in dolore futurum eſt, neceſſum habet, vt cùm patiendi, tum ſentiendi facultate præditum ſit. Nulla tamen neceſsitas cogit, id quod ſentit, ex illis primis conſtare, quæ ipſa etiam vim habeant ſentiendi, nam ſat erit ſi ex patibilibus ſit. Dum enim patientur alterabunturque, poterit aliquam ſentiendi vim aſſequi. Cùm innumeræ poſsint eſſe alterationes elementorum, vnde mox innumeræ particularum poterunt proprietates oriri, ſic vt aliæ euadant ſenſus expertes, aliæ illo præditæ ſint. Ex dictis igitur conſtat, elementa eſſe plura vno, eáque alterationi eſſe obnoxia: nunc verò numerus eorum nobis inueſtigandus eſt. Neceſſum autem eſt, vt illa quæ rem quampiam alterant, primum quidem illud contingant, quod ab eis alterandum eſt, atque ita mox ipſum tandem immutent, idque per tactiles qualitates, quæ alterare totam proximæ rei ſubſtantiam poſſunt: cuiuſmodi ſunt caliditas, frigiditas, humiditas, atque ſiccitas: quæquidem actiuæ qualitates plane & ſunt, & dicuntur: ex eiſque vel maximè oppoſitio prima, atque in hac ipſa, caliditas. Præter has quatuor, nulla reperitur qualitas, quæ corpora quibus occurrit, alterare per totum poſſit. Vnde ſi niuem ad minima vſque ſecueris, nix quidem ſeruabitur: ſed ſimul ac calefiet, deſinet actutùm nix eſſe. Quare quæcunque corpora has quatuor qualitates ſibi vendicauerint primùm, erunt omnium corporum elementa: ſunt autem hæc, terra, aqua, aër, ignisque. Ac proinde vniuerſi, qui demonſtrationi parent, Philoſophi, hæc eſſe omnium quæ gignuntur, intereuntque, vera elementa, nec non mutuò ſe tranſmutare, habereque omnia ſubiectum quoddam commune, autumant. Igitur ex quatuor elementis ſimul contemperatis, corpus vnum ſimilare gignitur: quod pro varia temperamenti ratione, aut particeps ſenſus, aut illius expers euadit. Vnde corporum ſimilarium differentiæ, quæ ſimplices quidem ſunt, tot ſunt, quot elementa: calidiores nempe, frigidiores, humidiores, atque ſicciores. Totidem verò & compoſitæ, vt quæ ſimul calidiores & humidiores ſũt: quæque frigidiores & humidiores: & præter has, alia tertia, ſiccior atque calidior: & quarto deinde loco, quæ ſiccior eſt, & frigidior: ſic tamen, vt quæ temperatiſſima eſt, & harum omnium prima, non negligatur. Cùm igitur abunde ſit iam oſtenſum, ſimilarium partium integritatem & vitium, in elementorum tum moderatione, tum immoderatione conſiſtere, ſupereſt vt inquiramus, quomodo ab earum vitio morbus ſit diſtinguẽdus. Dinſtinguetur autem à rei cuiuſque notione. Porrò ſalubris conſtitutio corporis, actiones ſibi ex natura debitas, inoffenſas habet: morboſa, offenſas. Idcirco ſi quis ſanus quidem ſit, altero tamen, qui itidem proſpera valetudine fruatur, actiones habeat imbecilliores, erit ſanè is intemperatior illo, necdum tamen ægrotat. Itaque inter ſalubres habitus vniuerſos, vnus erit temperatiſsimus, octo autem intemperati. At inter morbos, nullum temperatum inuenias: eundem tamen numerum complent, quem intemperaturæ ſalubres. Ac de his hactenus. Deinceps autem dicendum eſt, quo modo quis morbos curet, quo modo & ſanitatem tueatur. Enimverò medendi methodus ex ipſo cùm ſanorum, tum ægrorum corporum affectu, ſuum principium habet. Cùm enim id quod exquiſitè ſanum exiſtit, omni ex parte ſit moderatum: quod verò ægrum, immoderatum: aduertendum in primis eſt, quænam ea ſit illius immoderatio. Quippe neceſſarium eſt aliam inueniri immoderationem contrariam, per quam illam exterminemus. Reditus ſiquidem ab immoderatione ad temperiem, in omnibus erit per immoderationem contrariam. Vt tandem neceſſum ſit, id quod præter naturam affectum eſt, dum ad ad naturalem ſtatum redit, illam eandem quaſi viam incedere, quam prius confecerat, præterquam quòd ordine contrario. Quare generaliſſimus curandorum morborum ſcopus erit, Contraria contrariis remedia eſſe, & particularibus particularia contraria. Calido enim morbo, frigidum: & frigido calidum. Ita etiam ſicco, quod humectat: humido quod exiccat. In ſimilaribus ſiquidem res ſe habet hoc modo. In inſtrumentariis autem, oportet in vnoquoque prædictorum quatuor generum, morboſæ immoderationi euſque adhibere contrariam, donec ad moderationem, naturalemque ſtatum peruentum fuerit. Vt, ſi (exempli gratia) caro plus quam par ſit, vlceri excreuerit, erodenda eſt. Sin autem nimis cauum ſit vlcus, implendum. Similiter & in aliis faciundum. Conſiderandum autem in omnibus generibus eſt, num habeamus facultatem, ea quæ ex indicatione ſe offerunt perficiendi. Siquidem morbi ſpecies, curationis tantùm modum indicat. Id autem fieri poſſit nec ne, haud item indicat. Etenim eorum omnium quæ proſunt corpori, in cauſa eſt, cùm ipſa natura, tum etiam medicus. Quædam tamen medicus, quædam etiam natura præſtare nequit. Os nimirum ita perfractum, vt de ſuo loco partes decedant, membrumque diſtortum reddatur, haud poteſt natura corrigere aut conformare, ſicuti poteſt medicus. Sed natura poteſt vlcus cauum implere: quemadmodum quæ ſemicocta ſunt, aut etiam cruda, concoquere: id quod negatum eſt medico. Quanquam ad hæc peragenda, medici miniſterium naturæ poteſt ex vſu eſſe, vt dum congruis medicamentis vlcus reddit puriſsimum, & eis quæ concoctione egent, ea offert quæ modicè calfaciant. Iam verò

Marginal notes:

Carnis elementum non eſſe vnicum.

Carnis elementum non eſſe impatibile.

Pati contingit aliquid, ob alterationem & ſolutionem continui.

Doliturum corpus idem eſſe debet patibileque, & ſenſibile. Senſibile corpus non neceſſario ex ſenſibilibus conſici.

Elementa eſſe tum plura vno, tum alterationi obnoxia. Alterationem fieri abſque contactu non poſſe. Tactiles qualitates.

Actiuæ qualitates, caliditas, frigiditas, humiditas, & ſiccitas.

Elementa omnium ſunt, terra, aqua, aër, ignisque.

Similarium corporum differentias ſimplices, tot eſſe, quot elementa, totidemque etiam compoſitas.

Similarium partium integritatem & vitium in elementorum moderatione, immoderationéque cõſiſtere. Morbus quò diſtinguendus à vitio ſimilarium particularum.

Morbi tot ſunt, quot conſtitutiones ſalubres.

Reditum ab immoderatione ad temperiem, per immoderationẽ contrariam fieri debere.

Contraria contrariis remedia ſunt.

Morbi ſpecies curationem tantùm indicat.

Natura quæ nequeat præſtare, & quæ poſſit.

Medicum eſſe naturæ miniſtrum.

[illegible] nonnulla etiam primùm à se con[illegible] non valet reficere: vt venam, arte[illegible]mentum, neruum, & alia id genus. Si[illegible] ob inopiam materiæ, nullum eorum na[illegible] reficere valet, quæ ex semine suum ortum duxerunt. Igitur [illegible] copiis ipsis à methodo medendi repertis, eos in particulares materias inducere oportet vt deinde comprehendantur, quæ aut omni[illegible], aut ex parte aliqua, aut aliquo etiam tempore, secundum eam fieri possint, quæque secus. Nec vero est exigua huius artis portio, remediorum omnium materias, tam similarium partium, quam dissimilarium morbis congruentium, adin[illegible]re. Quorum vniuersum genus, in offerendis, efficie[illegible] euacuandis, & ijs præterea quæ extrinsecus accidunt: planè constituunt. Quæ omnia, vbi artis constitutor adamussim persecutus, & consecutus fuerit, tam causas omnes salubres: vt nihil præterea ad artem medendi desit, absoluisse putandus est: his omnibus redactis in capita duo, nempe corporum cognitionem, quibus remedia offerenda sunt, atque ipsam remediorum naturam. Verùm hoc mox illi quoque supererit, vt sibi aliquam affectuum omnium dignoscendorum facultatem comparet, maximè verò eorum qui partes in alto sitas occupant quos exactè cognoscere, vnà cum affectis particulis, haud fuerit obuij cuiusque. Quocirca de his etiam aliquid impræsentiarum dicendum. Tria sunt genera rerum præter naturam. Primum, affectus qui lædunt naturales functiones. Secundum, horum causæ. Tertium, symptomata. Sed causæ potissimum appellantur, cùm agunt: quamuis ita nonnunquam dicantur, quòd vim habeant agendi. Symptomatum verò genus in tres differentias diuiditur: in actionis læsionem, in ea quæ corpori accidunt, & in excrementorum exuperantias. Quocirca omnium symptomatum existit causa ipse affectus: ob idque meritò ex illis agnoscitur. Symptomatum porrò nonnulla affectus ipsos necessariò concomitantur. Alia non ex necessitate, sed aut sæpius, aut rarò, aut æqualiter. Sicuti alia rursus, affectuum differentias necessariò sequuntur: quædam sæpe, alia rarò, alia in ancipiti sunt. Ea itaque symptomata, quæ morbos ex necessitate sequuntur, quòd affectuum in se cognitionem habeant, dicuntur Græcis pathognomonica, & pro morborum notis habenda sunt. Quæ verò non necessariò, ea vel morbi differentiam, vel illius motes, vel magnitudinem indicant. Vtrorumque autem vim vno eodemque aperiamus exemplo. Costas succingens membrana teneatur inflammatione: quem affectum necessariò sequentur tumor præter naturam, rubor, & dolor veluti pungens circa ipsas costas: quoniam est substantia affectæ partis membranea. Latè etiam vagabitur dolor, quòd ea ipsa membrana latè etiam diffunditur. Febrim quoque tum ipsa phlegmone, tum ex vicinia cordis, sequi necessarium est. Quorum si vel alterum desit, iam non ex necessitate febris aderit. Nam si digitus inflammatione laboret, aut costas cingens membrana * scirrho, œdemate affligatur, non continuò adorietur febris. Quin & spirandi difficultas incidet, quam affectus ipse producet, potius quàm læsa pars. Dolor nanque respirationis operam (eius vsu nondum expleto) dissoluit: vt mox necessum sit alterutram celerius illi succedere actionem, vnde spiritus frequens & paruus redditur. Adest etiam, præter eam quæ seiungi à febri non potest, & pulsuum quoque alteratio, nempe durities tensioni iuncta: quia pars phlegmone obsessa, neruosa est. Cùm autem duplex sit ea tunica quæ costas velat, si ea pars quæ externus ossibus hæret, sola aliquando laboret, facilius ægri in latus decumbunt oppositum. Nam si decumbant in læsum, compressio molestiam adfert. At si interior (quod frequentius contingit) vehementius dolent, si in oppositum latus reclinent, cùm nimirum pensilis sic reddatur inflãmata particula. Quòd si vtraque membrana afficiatur, par in vtroque latere decubitus fuerit. Ad hæc, si inflammatio in supremis illius partibus excitetur, clauicula trahi deorsum videtur. Si in infernis, dolor præcordia pertingit. Quamobrem exigua inflammatio erit, & secundum partes costarum medias, si in neutram se inclinet partem. Quòd verò tenue quid, purulentumque, ex inflammata effluat particula, cùm ex morbo ipso, tum ex parte læsa procedit. Suboritur etenim inflammatio ex humorum affluxu. Vbi igitur multus, tenuisque is humor fuerit, qui influit in inflammatam partem, atque pars etiam ipsa est rarior, plurimum est quod effluit. E contrario autem, si fluxio fuerit tum exigua, tum crassa, corpúsque præterea densum, minimum erit quod transfundetur: ac proinde excitabit tussim, ita vt nihil inde excernatur. Quemadmodum si copiosum fuerit, tussient plurimum, nec parum expuent. Hunc itaque affectum semper ac necessariò sequitur tussis. Screatus autem post tussim, non semper, at maiori ex parte. Quod sputo reijcitur, necessum est semper esse infectum colore, non tamen perpetuò eodem, cùm nec excrementum in inflammata particula semper sit eiusdem naturæ. Etenim cùm sanguinolentum fuerit, biliosúmve (eiusmodi siquidem ferè semper ea fluxio est, quæ in pleuriticis phlegmonem gignit) à detento succo in inflammata particula, sputum colore inficitur: rubeo quidem, si sanguineum id fuerit: flauo autem, si biliosum. Cæterùm si pituitosus primùm fuerit is succus, qui & conclusus demum putrescat, ac deinde sit in causa fluxionis gignentis phlegmonem, tunc spumosa excreantur. Sed quandoque cernitur screatus niger, dum biliosa, sanguinolentáve fluxio præassatur. Quare omnia hæc, cum partis affectæ, affectúsque ipsius dignotione, etiam fluxionis indicant differentiam. Ex dictis igitur constat, pernecessarium esse ad affectus, locíque affecti inuentionem tum vniuscuiusque affectæ partis substantiam, actionemque, tum eiusdem cum vicinis consortium callere: necnon morborum & symptomatum genituras, adeoque morborum effectrices causas, prius inuestigasse. Porrò in nuper proposito exẽplo, perniciosissimus succus est atra bilis: omnium mitissimus, sanguis. Medium in simplicitate & malignitate reliqui duo obtinẽt. Ex symptomatibus autem, vt nihil omnino expuere, perniciosissimum est: ita screatus facilis, saluberrimus, præcipuè si concocta expuantur. Pulsuum etiam symptomata morborum mores ostendunt: sicuti & quæ lege consortij accidunt, vt deliria, somni quidam inexpugnabiles, fastidia, vrinæ, deiectionésque alui. Ex quibus omnibus erit petenda ratio cùm præsagiendi, tum commodè vtendi remedijs. Præsagia nanque, & medicum ab omni mortis culpa reddunt immunem, & ægros ad obtemperandum faciles, occasionémque remedio-

Margin notes:
Remediorum vniuersum genus [illegible]
Rerum præter naturam tria genera. Affectus. Causæ. Symptomata.
Pathognomonica.
Pleuritidis symptomata.
Affluxus ratio.
Pleuritidem necessariò sequitur tussis.
Sputorum colores varij, ob varietatẽ humorum gignẽtium pleuritidem sunt.
Atra bilis perniciosissimus succus.
Screatus qui saluberrimus.
Præsagiorum vsus.

Remediorum vsus ... est in arte præcipuus.

rum præmonstrant. At verò quòd aptus remediorum vsus id sit, quod in arte est præcipuum, liquet. Iam excrementorum species, multorum notitiam adfert, cùm & corpus secum connexum habeat, e quo illa excerni videmus. Locus autem per quem fit excretio, poterit certius nos ad affectas partes perducere. Nam si per inferiorem aluum, membraneum quid excernatur, vlcus indicabit in intestinis. Si per superna vomatur, in ventriculo. Si per tussim excreetur, abradi tunicæ asperæ arteriæ, indicium erit. Sicuti si mingatur, vel vesicam, vel pudendi meatum. Sed non parum præterea ad rem faciet ea quæ primario affectu, ab iis quæ per consensum laborant, distinguere. In vniuersum autem maximè necessarium est ad commodum remediorum vsum, partis, quam curaturi sumus, substantiam, figuramque, & positum, accuratè cognoscere. Substantia enim affectus primos, qui in intemperie consistunt, quantum a naturali statu aberrarint, ostendit, quantumque refrigerare, calfacere, humectare, aut exiccare oporteat. Figura verò, morbos qui ad ipsam spectant, eorumque magnitudinem indicat: necnon quousque sit opus ad naturalem habitum per contraria reducere. Obstructiones autem ad hoc genus pertinent: quanquam habent aliquam communionem cum illis indicationibus, quæ desumuntur a situ: de quibus iam agam, vno proposito exemplo. Obstructio affectus est partium instrumentariarum, qui precipuè iecori solet negocium facessere. Nam venæ quæ à portis oriuntur, per vniuersam huius visceris partem cauam disseminatæ, tandem illis quæ in gibba sunt, per quædam oscula sensum effugientia applicantur. Vniuersum verò alimentum, ex ventriculo in hunc vnum locum, qui ob idipsum, quod nuper diximus, porta appellatus est, suggeritur. Quemadmodum enim in vrbes nihil inuehi nisi per portas potest, ita ferri nihil potest in iecur, nisi in hunc prius locum feratur: vnde in totam iecoris partem cauam demittitur: inde verò, per eos quos diximus terminos, in ipsam gibbam. Quare nihil mirum videtur, si viscus hoc, & ob viarum angustiam, & ob copiam pertranseuntis substantiæ, assidue obstructionibus corripiatur. Ei igitur curatio adhibenda est, prius quàm obstructiones excrescant, atque accendatur febris, tum cibis, tum medicamentis attenuantibus administratis. Nam si iam illæ fuerint, euacuatione erit opus: quæ per quem locum molienda sit, membri figura & situs dictabunt. Quippe si quid iecoris cauo adhæreseat, id per intestina detrahemus. Quæ autem in gibbo comprehenduntur, vrinam cientibus euacuabimus. Eodem etiam modo, quæ in pulmone & pectore delitescunt, per tusses sunt expurganda: sicuti deducenda ad nares: quæ in cerebro sunt. Nec minus a membri figura & situ desumpta ratio est, sanandi phlegmone detentas particulas. Siquidem fluxiones quæ decubuere in coxam, sectis venis in poplite aut in talo, euacuamus: & eas pariter quæ in vtero comprehensæ sunt. Quæ in thorace aut pulmone, per cubiti interiorem venam. Sicuti eas quæ in capite & collo, per humeralem. Ea quippe vacuatio facillime & optime fiet, quæ per vicinas venas, & affines parti affectæ, fuerit administrata. Porrò & suam ex morbo habet indicationem, in halitum difflandum esse, quod in inflammatum locum defluxit. Situs tamen affectæ partis, varium deinde

Excrementorum species ... quæ fit excretio.

Substantia partis quid indicet.

Figura partis quid indicet.

Obstructionē esse affectum partis instrumentariarum.

Porta vena cur sic dicatur.

Iecur assiduè obstructionibus corripi.

Iecoris partes caua gibbaque, per quas ... purgentur.

Pulmonis pectorisque excrementa expurganda per tussim.

Venæ secandæ ratio in fluxionibus quæ decubuere ad coxam, vterū, thoracem pulmonem, caput, & collum.

Vacuatio omnium optima quæ.

Situs variat

insinuat particularium auxiliorum vsum. Etenim quæcumque in summa cute ortum habent, tale exposcunt difflatorium remedium, quale ipsa indicat inflammationis species. At quæ in profundo, eò egent medicamentis acrioribus quò magis ab exterioribus recessere: vt quandoque cucurbitulis sit vtendum, si sedem plurimum profundam habeant, quod tamen inflammationibus quæ in summa cute consistunt, quam aduersissimum est. Nec minus etiam situs loci æstimandus est, quando astringente medicamento opus fuerit. Quia si medicamentum ipsum astringés potest eò peruenire: nil vetat quo minus ipsum administremus. Sin minus, cauendum tunc, ne humorem ex vicinis partibus in affectum locum pellamus. Quare vel aliquid admiscendum astringenti medicamento, est, quod eò virtutem illius perducat: vel ab illius vsu in totum fuerit supersedendum. Ac de his quidem iam dicta sufficiant. Deinceps nonnihil de præsagio dicendum, cuius artem qui constituere voluerit, is necesse habet prius examinasse, an sicuti cuilibet rei animatæ proprium vitæ spacium constitutum est a natura, sic etiam omnibus morbis: vt nullo deinde pacto, si sit alicui illorum à natura constitutum bimestre tempus, possit is quatuor diebus absolui: an verò & in longum protrahi, & celerrimè possit finiri. Vbi igitur excrementa in locum aliquem decubuerint, nec defluant amplius, si cuiusque humoris naturam exploraueritmus, facilè artificiali quadam coniectura concoctionis rationem & tempus deprehendemus: modò cætera omnia rectè circa ægrotantem tractentur. Nam quiquid erroris fuerit in his commissum, erit profectò in causa, vt vel serius morbus soluatur, vel mors celerius adueniat. Quare tunc sanè præsagia sunt euentura, vbi & medicus præstantissimus fuerit, & æger in nullo delinquat. Medicus igitur his duobus, morbo inquam & naturæ, veluti colluctantibus, semper mentem intendit: ac dum discernit quodnam horum robustius sit, primùm quidem suum de salute hominis aut interitu, præsagium depromit. Dein verò, quò alterum altero fortius esse nouit, eò & illius præfinitum tempus agnoscit. Vt enim celerrime morbus soluendus est si vires sint validiores: sic citò mors aduentabit, si hæ imbecilles fuerint, morbus autem vehemens. Sed magnitudo excessus horum tempus indicabit. Naturæ robur ex proprijs illius actionibus comprehendes, maximè verò ex pulsu. Siquidem is, facultatis vitalis est opus. Morbi autem magnitudinem cognosces ex suis symptomatis. At quatenus alterum altero præualet, concoctio cruditásque indicabit: quas subinde ex proprijs excrementis cognosces. Quæ enim in ventriculo conficiuntur, deiectiones commonstrant: quæ in vasis, vrinæ: quæ in corpore vniuerso, sudores. Quo etiam modo & reliquæ concoctiones omnes se habent, quæ in vna quapiam parte, aut pluribus absoluuntur. Quibus omnibus commune est, nunquam morbum solui posse, nisi prius in excrementis, concoctionis signa cernantur. Nam vt concoctiones omnes celerem crisim, salutisque securitatem indicant, sic cruda, & quæ in prauos vertuntur abscessus, vel nullam crisim, vel labores, vel tempus prolixum, vel mortes, vel recidiuas declarant. Ac iam mihi videtur vniuersa medendi methodus (quæ formam tantùm, ac veluti vniuersalem speciem totius negocij continet)

auxiliorū particularium vsum.

Cutis summæ affectus, qualia remedia postulent.

Profundarum partium affectus qualia postulent.

Cucurbitulis vtendum in affectibus altis.

Astringentiū vsus quando vitandus.

Animatis omnibus propriū vitæ spacium constitutum esse à natura.

Errores circa ægrum admissi producunt morbum, vel etiam mortem accersunt.

Præsagia quādo euentura.

Medicus intentus naturæ & morbo.

Robur naturæ cognosci ex proprijs illius actionibus, ac maximè ex pulsu.

Morbi magnitudinem cognosci ex eius symptomatis.

Coctio quid indicet.

Cruditas quid indicet.

Deiectiones.

Vrinæ.

Sudores.

Morbum nunquam solui, nisi concoctionis signa in excrementis præcesserint.

Concoctiones quid indicent.

Cruditates quid indicent.

...ad finem suum peruenisse. Reliquum autem nunc fuer..., vt modum aliquem, quo quis posset ro... qui a morbis sunt liberati, reficere: prospicere autem iis, qui in morbos procliues sunt: ac eos denique qui inculpata fruuntur corporis valetudine cōseruare, doceamus. Ergo ex symptomatibus, quæ medium inter ea quæ sanis insunt, & ea quæ eueniunt ægris, seruant, deprehenditur ipsa in morbos procliuitas. Affectiones verò quæ talem procliuitatem gignunt, per contraria sunt corrigendæ: si tamen hæc res summatim tractanda est: nam si transigenda particulatim, omne exuberans est vacuandum: sicut prius sit distinguenda exuberandi ratio, quantitaténe an qualitate, aut vtraque etiam ratione exuberet. Ac deinde, quod potest iterum ad naturalem statum redire, sic per contraria alteretur, vt quod crassum lentumque est, tenue fiat: quod tenue crassius reddatur: ambo verò pariter concoquantur: obstructiones præterea aperiantur: quæ toto genere existunt præter naturam, quemadmodum venena animalium, tum alterentur, tum euacuentur. Alteratio autem per contraria fiat, quæ vel tota substantia aduersantur, vel altera, vel vtraque qualitate. At euacuatio, per ea quæ trahendi vim habent. Cæterum hæc omnia quibus sint peragenda remedijs, ab ipsis morbis petendum est. Quin si omnes pariter humores accreuerint, præcipua ipsorum vacuatio erit per sectam venam. Deinde verò per frictiones, per exercitia, per balneas, per mediam. Nec alia etiam erit vacuandi ratio, cùm solus sanguis excesserit. Vbi autem flauæ vel atræ bilis succus, vel serosus humor contineatur in primis venis, purgandi tales humores sunt iis, quæ aluum commoueant. Si in aliis tenuia & aquosa excrementa fuerint, per vrinam: si biliosiora, per purgatoria. Possunt tamen & tenuia etiam alui deiectione purgari. Sed quæ totum corporis habitum occupauerint, cùm tenuia fuerint, aut sudore, aut medicamentis: quæ cuti applicita, vim exiccandi habent: cùm verò biliosa, primùm quidem purgatione egent, mox euacuatione per cutim. At cùm pituitosus succus exuberarit, si salsus sit, est purgandus. Si * acidus, experiundum an possimus eum alterare: & longè etiam magis si dulcis fuerit, erit enim is concoctu facilior. Porrò ad concoctionem conducit quies, calfactio modica, cibi parcus vsus, boni tamen succi, potus vini parum calfacientis, moderata frictio, mediocris vsus calidarum aquarum, insupérque cibi atque medicaměta moderatè calfacientia. Obstructiones reserant quæcunque vel esculenta, vel medicamenta attenuantia. In quibus autem nulla causa, nullúsque affectus præter naturam est, sed cum gracilitate, sola imbecillitas virium, ij facilè in naturalem habitum reducentur, si moderatis cibis & motionibus reficiantur. At materias quibus hi alendi instaurandíque sint, in opere de sanitate tuenda explicuimus. Ne tamen deesse aliquid huic sermoni videatur, non modo ipsius analeptices, sed vniuersi etiam salubris negocij methodus, hoc quoque loco repetenda est. Si solum hoc eueniret corpori, vt in halitus difflaretur, & subinde marcesceret, cibus potúsque defectum illum sarcire posset. Quia verò humorum copia, prauáque excrementa gignuntur, egemus exercitationibus: quarum nimirum est munus, superfluum succum vacuare, excrementa verò concoquere & expurgare: si tamen causæ omnes vitentur, à quibus solet vitiari sanitas, refrigeratio inquam, æstus, lassitudo, cruditas, temulentia, ira, furor, & consimilia. Ergo vt vniuersam medicinæ rationem per capita resumamus, medicina est è numero factiuarum artium, quæ res vitiatas reficiunt. Ea autem sibi exemplar nullum confingit, sed contemplatur quidem omnia ea corporis affectione: ac dein, sit quid vitij sit corrigere id conatur. Sed hoc differt ab alijs artibus, quòd maxima ex parte se operanti naturæ ministram præstet.

Sanitatem vitiantia.

Medicinam esse e numero factiuarum artium, quæ vitiata reficiunt.

Medicina ancillatur naturæ.

GALENI PERGAMENI
De partibus artis medicæ,
LIBER VNVS.

NON absque ratione mihi quidem, Iuste charissime, de partibus artis medicæ dubitare videris: quippe cùm alios alio modo eas partiri animaduertas: idque maxime Romæ, vbi artem ipsam medicam, in membra innumera resecant: ita vt alios ocularios medicos vocent, alios auriculares, & eos etiam qui ani cristis medentur, peculiari suo nomine appellent, totque in summa medicos faciant, quot sunt corporis humani particulæ. Quanquam certè mirum non est, si ars ea, quæ omnium maxima sit, tot in se admittat sectiones: atque etiam, si in maxima ciuitate, pro vnaquaque harum statim aliquis reperiatur, qui inde dicatur medicus. Neque enim in oppidò quodã exiguo posset quis victum sibi parare, qui tantùm suffusiones pungeret oculorum, aut hernias incideret. Roma verò & Alexandria, præ mortalium in eis multitudine, possunt quemcunque alere, qui vel vnicam tantùm ex artibus his profiteatur. Vnde huiuscemodi medici vrbes Græciæ sæpe mutare coguntur, vt idem tota Græcia illis afferat, quod alijs qui in Italia sunt, sola Roma. Igitur vt sermonem, quatenus ego sentio, instituam: quemadmodum in corporis humani sectionibus, particulas omnes ad minimam vsque scrutamur secundum speciem, quæ elementa etiam sensibilia appellantur: sic artium minimas oportet etiam inuestigare particulas, quæ & ipsæ sint earum sensibilia elementa. Etenim instrumentum quoddam est caput (exempli gratia) cuius partes, præter alias, sunt aures & nasus. Harum quælibet in alias diuiditur, vtpura in carnem, neruum, venam, arteriam. Arteria duplici tunica constat: quarum altera obliquas habet fibras, altera rectas. Quas fibras non amplius in aliam quampiam speciem partiri possumus, vtpote minimas & indiuiduas specie. Ex eis autem vnumquodque instrumentorum contextum est. Pro istius itaque exempli similitudine, punctoriam suffusionum artem, talem vniuersæ artis medicæ partem existimabimus, qualis ea est corporis pars, quam instrumentum siue organum appellamus. Cuius vnaquæque particula, proportione respondet sensibilibus corporis elementis. Huiuscemodi artis partes sunt, theoremata, siue notiones. Quarum prima est cognitio illius instrumenti, quod est pungendum. Secunda, illius particulæ huius instrumenti, vbi pungere oportet. Tertia est mensuræ pro affectus ratione. Quarta conuersionem respicit. Quinta remotionem suffusionis è loco quem occupabat:

Romanos esse medicinæ artem multiplicem.

Medicina omnium artium maxima.

Romam Alexandriamque populosissimas vrbes posse quemuis medicum alere, qui vel vnicum morbum curare norit.

Græciam vniuersam vix potuisse præstare medico, quod sola Roma.

Arteriã constare duplici tunica.

Punctoria ars.

Theoremata.

Sexta circa astrictionem versatur. Atque hæ sunt notiones vltimæ & minimæ, quæ in alias simpliciores haud quidem secari sustinent. Vniuersa tamen tario curandi suffusiones, alijs quibusdam notitijs eget, & illis quidem duplicibus secundum genus. Sunt autem hæ, prima quidem præparatoria. Secunda verò illa, quam apotherapeuticen Græci vocant. Siquidem si quis velit aliquem nimis repletum, aut prauis plenum humoribus, vel etiam dolentem secundum caput, ad huiusmodi operationem deducere, is inflammationes in membranis quæ punctæ fuerint, facilè excitabit, & malè vomersum caput afficiet. Quod ne fiat, arte præparatoria erit opus: cuius institutum est, totum corpus ab excrementis, succisque exundantibus vacuum, atque etiam caput ab omni dolore immune reddere. Nec verò eodem modo se habet notitia inflammationis curandæ, quo illam se habere diximus, qua succurrendum est suffusionibus. Quin etiam alia est ars curandæ inflammationis secundum genus: alia eius, quæ ex certa particula definitur: vt ophthalmiæ, quæ inflammatio externæ oculorum tunicæ existit: aut peripneumoniæ, quæ pulmonis: aut pleuritidis, quæ membranæ costas ambientis. Porrò si secundum corporis affectiones velit quis ipsam artem partiri, primæ maximæque eius partes erunt, curatrix, salubris, prophylactice, analeptice, senum custodiendorum ratio, educatrix infantium, necnon optimi habitus conciliatrix. Est tamen & alia partitio, quæ à ratione operationum, & earum differentijs depromi potest: quemadmodum chirurgicen, pharmaceuticen, & diæteticen, esse primas atque præcipuas artis medicæ partes pronunciant. Quæ partitio quibusdam penes materierum differentias fieri videtur. Nam cùm omnis particula corporis iuuari & seruari possit, aut victus ratione, aut medicamentis, aut manuum opera, inde tres illas medicinæ partes distinxisse videntur. Dicamus itaque primas, & proprias, & quammaximè esse artis medicæ partes eas, per quas ipsius artis finem consequimur: alias autem esse his superiores. Ac tot quidem secundum numerum primæ proximæque sunt, quot sunt maximè propriæ rationes medendi. Licebit porrò medicam ipsam artem in suas partes diuidere duplici modo: vno quidem, si sumamus initium ab ipsius artis prima ac maximè propria materia, vt constat per multimembrem illam diuisionem, quam assignauimus. Altero verò, à secunda materia, nec ita propria, hoc est, à corpore humano (quod quidem per accidens, eatenusque artis medicinalis, necnon philosophiæ materia existit, quatenus sanitatem & morbum recipit, generationemque & interitum subit) inito diuisionis exordio. Cæterum non modò partitio quæ ex huiusce materiæ sectione elicitur, ad vltimas vsque deducitur, & elementares ipsius artis particulas, verum & illa etiam, quæ à præcipua totius artis materia oriebatur. Præterea autem & alio modo fieri hæc artis partitio potest, si vnumquodque morborum propositum genus, per proximas differentias ad vltimas vsque particulas animus sit diuidere: quæ partitio si rectè fiat, consequenter etiam peruenient ad elementares vsque notitias. Nihil igitur est, cur ex multiplicitate partitionum turberis. Quin potius tecum perpende, an nihil sit prætermissum, ex iis que occurrere possunt. Optimum tamen iudicio meo fuerit, si initium à maximè propria sumpserimus ipsius artis materia: cui mox ex prædicta methodo addiderimus cætera.

Ad suffusiones curandas, quæ notiones sint necessariæ.

Notitia præparatoria. Notitia apotherapeutice.

Pungi debere neminem ex suffusis, ante vacuationem humorū peccantium.

Ophthalmia quid. Peripneumonia quid. Pleuritis quid.

Medicinæ partes secundum corporis affectiones.

Medicinæ partes secundū operationes dictæ.

Partes seruari victus ratione, medicamentis, aut manuū opera.

Medicinæ partes maximè propriæ sunt, per quas artis finem consequimur.

Medicinæ partitio duplex.

Corpus humanum ex accidenti dici subiectum medicinæ philosophiæque.

Medicinæ diuisionem ordiendam esse à maximè propria ipsius artis materia.

GALENI PERGAMENI

De elementis,

LIBER PRIMVS.

QVandoquidem elementum est minima rei, quam constituit, portio: nec id ipsum quod videtur, est etiam reuera minimum: manifestè sanè liquet, sensum minimè eorum fore iudicem, quæ vera, & ex ipsa natura sunt rei vniuscuiusque elementa. Idcirco nos cum Hippocrate, neglectis iis quæ prima, sensus iudicio, simplicissimaque habentur, illa statim quæ verè sunt naturæ humanæ elementa, quæque in alia dissolui non possunt, nec minus curandis morbis ex vsu sunt, quàm hæc, quæ sensui talia videntur, summo studio inquiramus: nempe an vnum tantum specie, an plura potius & dissimilia sint. Quòd si non tantùm vnum, sed plura sint atque varia elementa, quærendum rursus, quot nimirum sint illa: sicuti & quæ, & qualia, quamque inter se tandem communionem sortiantur. Quòd igitur primum id elementum, ex quo tum nostrum, tum aliorum omnium corpora constant, nec forma, nec potestate sit vnū, hac docet ratione Hippocrates. Si homo esset vnum, neutiquam doleret. Quòd si doleret, vnicum necessariò medicamētū desideraret rectè quidē ille & breuissimè totam rei summā demonstrans. Nam si homo esset vnum, hoc est, vnico ex elemento conflatus, non esset ex quo dolorem posset accipere. Quòd si aliquo dolore corriperetur, vnica tantùm esset medendi ratio. Nam cùm à nulla causa externa perpeti posset, necessariò a sua ipsius natura, internè pati deberet. Cùm autem vnica tantùm fuerit vniuscuiusque natura, vnicus erit affectus, ratióque redeundi ad naturalem statum vnica: id quod absurdum est, cùm infinitæ ferè sint, vt morborum, sic præsidiorum species. Eadem quoque ratione licet eorum sententias conuellere, qui atomos, omnis prorsus qualitatis atque alterationis expertes, necnon incompactilia corpuscula introduxerunt, vniuersæ generationis primordia. Quippe nec homo doleret, si talis esset natura illius. Siquidem necessum est, vt id quod dolet, cum sensus, tum etiam alterationis sit capax. Quòd si ab omni penitus sit alteratione alienum, eundem omnino statum, quem ab initio sortitum est, perpetuò seruabit. Iam verò, si transmutetur quidem, sed nulla illi sit innata sentiendi vis, nihil propterea magis affectiones ipsas sentire poterit, quàm ipsi lapides sentiunt. Cùm igitur vtrunque horum atomis in alternis illis corpusculisque desideretur, certe si ex eis, aut alia quapiam simili atque vniformi natura concreti essemus, non vtique doleremus: dolemus autem, nequaquam igitur sumus ex vlla simplici vniformique substantia conditi. Porrò cùm duo sint instrumenta, quibus omnia inueniuntur dogmata, ratio videlicet atque experientia, neutrum horum vnquam ita illis inseruiet, vt aliquid sint reperturi concretum ex ijs, quæ pariter impatibilia, & sine sensu sint: quod ipsum deinde patibile sit, atque sensus particeps. Imò verò

Elementum est minima rei, quam constituit, portio. Sensum non esse iudicem propriorum elementorum.

Elementum corporum non esse vnum.

Atomos haud posse quidem esse elementa corporum.

Dolituram, necessariò debere esse tum sensus, tum alterationis capax.

Instrumenta quibus omnia inueniuntur dogmata, esse duo, rationem & experientiam.

[illegible] et: [illegible] atomi [illegible] itum ha[illegible] [illegible] patibiles impen[illegible] [illegible] mutu[illegible] earum comple[illegible] ipsa [illegible] nihilo magis impa[illegible] [illegible], quàm cum aer ipsa [illegible]. Reliquum igitur [illegible] vel ex ijs fit, quæ pariter [illegible] patiendi: vel ex ijs, [illegible] nullum deinde sen[illegible]. Nos [illegible] mox perpendemus. [illegible] Si igitur elementum non [illegible], non erit etiam specie vnum. [illegible] quod [illegible] vnum, semper est impatibile: [illegible] sit, in quod transmutari, aut [illegible]. Quicquid enim transmutatur, [illegible]: & quod patitur, ab al[illegible]. Quare plura esse elementa, iam [illegible], eorum numerum inquira[illegible] [illegible] sectas omnes eorum, qui in [illegible] elementis disserunt, distinguamus. R[illegible] enim in quatuor: quarum prima est, [illegible], pariter & impatibilibus: al[illegible] sensu quidem præditis, cæterùm [illegible] consistere quæ sunt alterationi ob[illegible]. Quæ ambæ in hoc conue[illegible] impatibilibus statuunt. Quare [illegible] tradant, eas missas faciamus. Super[illegible] duæ: altera, quæ corpus sen[illegible] elementis facultatem cùm pa[illegible] sentiendi habentibus, constituit: altera, quæ ex patibilibus, sed sensu expertibus. Inter [illegible] item ea est communio, quòd ambæ ex patibilibus aiunt. Quarum sectarum vtraque pos[illegible] quid proficietur. Nam si ipsas particulas ex[illegible], rationéque examinare volueris, ea quæ corporum sunt vim sentiendi habentium, omnes & patibiles sunt, & facultate sentiendi præditæ. Quòd si prima respexeris elementa, facile fieri potest, vt quamuis ea nullum habere sensum di[illegible], modò possint in se mutuò, multifariámque & agere & pati, aliquod inde, multis inter[illegible] particularibus alterationibus, sensu præditum corpus gignatur. Quotiescunque enim ex pluribus quicquam componitur, si ea quæ in compositionem veniunt, qualia sint, talia ad extremum durauerint, nunquam profectò id nouam aliquam, aduentitiámue adipiscetur formam, quæ in ijs non præfuerit, ex quibus constituebatur. At si ea multifariam varientur, transmutentur, & commisceantur, poterit tunc in composito aliquid suboriri, quod ab ijs quæ prius in primis illius elementis repenebantur, sit generis alterius. Quare qui ex igne, aqua, aëre, & terra, inuicem transmutatis atque alteratis, & ad temperamentum quoddam reductis, gigni corpus volunt sensifice facultate præditum, hi consentanea pronunciant. Qui verò ex illis ita vt sunt permanentibus, & permistis tantummodo, perinde vt triticum hordeúmque, & fabæ sunt in aceruo, ij nimirum ea quæ fieri nequeunt, sectantur. His igitur, & quòd vno plura omnino sint elementa, & quòd pati etiam possint, monstrarum est id quod confirmans Hippocrates, ait: Qui, obsecro, fieri potest, vt ex vno quicquam constituatur, cùm ne ex pluribus quidem possit, nisi ea probè fuerint contemperata; An verò ex ijs primis elementis, quibus omnibus vis insit sentiendi, constent sensilia corpora: an ex illis potius quæ illa careant, nondum monstratum est. Porrò nonnulla quidem omni carere

Element[illegible] impatibile.

Transmutationem [illegible] Passionem [illegible] quæ ac elementa [illegible] esse quatuor.

[illegible] elementis [illegible].

s[illegible] inde perspicuum est, quòd ex [illegible] etiam quædam huiusmodi sit: [illegible] quæ [illegible] hæc tam naturalium philosophorum quam [illegible] dicorum opinio qui [illegible] vel [illegible], vel [illegible] in ipsius vniuersi [illegible] mentum asserunt. Thales [illegible] enim. Anaximenes, Anaximander, cum illisque etiam Heraclitus, ex elementorum transmutatione mutua, quòd singula in vicina alternant degenerare, vnumquodque ex [illegible] esse elementum vniuersale, prorsus demonstrare conantur. sic tamen vt alius aliud statuat. Qui sane mihi videntur omnes communem illam somniasse materiam primam, omnibus elementis subiectam: quam vt vnicam viderunt, sic etiam vnicum esse elementum putarunt. Cæterum qui vniuersa pronunciant vnum, tam ipsius naturalis philosophiæ, quam Medicinæ principia destruunt; ob idque contra eos disputandum non est. Id autem ab omni ratione est alienum, si propterea quòd nullum ex elementis quatuor, solum syncerúmque in corpore cernitur, velit quis inficiari, ea omnia simul in eo reperiri. Nam cur vis tu in animantium corporibus reperire terram (exempli gratia) impermistam & puram, quum ne in vniuerso quidem eiuscemodi à te ostendi queat? Quamcunque enim particulam eius acceperis, ea statim erit alicuius caloris humorisque, & aëreæ substantiæ particeps: cùm tamen ea terra, quam opinamur esse elementum, sit quammaxime densa, grauisque, ac præterea frigida & sicca. Quòd si tu in mundo mihi ostenderis lapidem, terreum sanè corpus: ego tibi aliquid illi simile in animantium corporibus, ossium nempe, cartilaginum, pilorum, testarúmque genus ostendam. Ne igitur amplius impermistum quicquam exquiras in animalium corporibus, quandoquidem nec in ipso orbe id reperies, adulterio carens. Sed quotiescunque aliquam videris particulam frigidam, siccamque & densam, ea satis sit, ad renocandam tibi in memoriam terram. Satis etiam sit humidum aliquid conspexisse, tarumque, & fluens, ad concipiendam mente aquam. Calor quoque animantis, ignis tibi repræsentet memoriam: necnon natura spiritus, citra quem animal constare nequaquam potest, aëris in primis, ac mox ignis, tibi memoriam refricet. Nec verò inficiari poteris, vniuersos fructus ex terra gigni & ex aqua, cum inde suum habere ortum videantur. Quod autem aëris ignisque per tota simul temperatorû etiam participes sint, hinc planè licet cognoscere, quod si aqua macerauerïs terram, nihil præter lutum efficies: fructus autem lutum non sunt. Si igitur fructus omnes ex elementis vniuersitatis suam ducunt originem, non est quòd de ipsis animalibus dubites, cùm nimirum & ab illis alantur. Andenter itaque profitendum est terram, aquam, aërem & ignem, prima esse, communiaque & simplicissima rerum omnium elementa, & primordia: ex quibus vnque tum stirpes, tum animalia omnia gignuntur, aluntur, atque augmentum suscipiunt. In ipsis enim solis summas qualitates reperies, absque vlla mistura aut temperie. In igne nempe, summam caliditatem & siccitatem. In terra, summam frigiditatem & siccitatem. In reliquis, reliquas qualitates, prout sui cuiusque natura postulat. Affirmate autem esse aliquod elementum summe humidum, simulque arbitrari illud esse quippiam ab aqua diuersum, extremæ cuiusdam ineptiæ est. Porrò quòd summus calor igne simpliciter

Materiam primam vnis omni quatuor elementis subiectam esse.

Elementum purum nullibi reperiri posse.

Terra elementaris cuiusmodi esse debeat.

Elementorum singula esse quid simile in animantium corporibus.

Fructus vniuersos ex terra gigni & ex aqua.

Elementa prima esse terram, aquam, aërem & ignem.

Elementis solis summas qualitates inesse.

Aquam esse summè humidam.

Calore [illegible] [illegible] continere igne.

sim [illegible] fit, quódque i[illegible]lo acce[illegible] ad m[illegible]te[illegible] [illegible] ignis gignatur, pro confe[illegible] [illegible] ibus h[illegible] tur philosophis qui quid[illegible] [illegible] certum fat[illegible], materiam quandam pro[illegible] [illegible]tatum c[illegible] pertem [illegible] quæ omnibus elemen[illegible] [illegible]tur [illegible] q[illegible] etiam calorem summum, qui in ea pro[illegible]uci[illegible] [illegible] igni existere suæ generationis [illegible]. Quinetiam materiam ipsam esse ab om[illegible] penitus generatione & interitu immunem. [illegible]itatem autem id esse, quod in illa tum gig[illegible]tur, tum pereat. At elementum eò a principio d[illegible]ert, quòd ni[illegible] [illegible]ne sit necesse principia in eodem e[illegible] gene[illegible]re, [illegible] in ijs quorum sunt principia: elementa verò, a[illegible] [illegible]dem semper genus pertineant. Simple[illegible] nanque quali[illegible] compositæ, & simplex corpus, corporis compositi elementum existit. Cum igitur calidum, frigidum, humidum atque siccum, dicantur tripliciter: nempe vel sicut qua[illegible]itas, vel sicut impermistum corpus, vel sicut il[illegible]d quod mistum est: nec ipsa deinde qualitas esse elementum videatur, nec etiam mistum, temperatúmque corpus: reliquum est, vt elementum id esse corpus dicamus, quod est omnis temperamenti atque misturæ expers, necnon qualitatibus simplex. Quare ad ipsum ignem, aerem, aquam & terram, tandem ac necessariò deuenimus: in quibus primis summus est calor, summum frigus, summus humor, & summa siccitas. Quibus etiam elementis vniuersalibus, vel synceris, persæpe vtimur: quemadmodum aqua quotidie, cùm bibimus, aut lauamur: & aere, qui nos vndique ambit, dum illum inspirando attrahimus. Igne etiam, dum frigemus, vt caleamus vtimur. Animantia præterea quæ vel arena, vel terra, vel lapidibus, vel etiam luto, ossibusue vescuntur, terram manifestè introducunt in corpus. Quare non video equidem, cur dicant nonnulli, nec ignem, nec aerem, nec aquam, nec terram, vel detrahi ex corpore nostro, vel illi etiam apponi: ac proinde ea minimè nostri corporis elementa existere. Quòd si qui ob id non putent vllum nos corpori elementum offerre, quòd nemo eatenus calfiat, donec vratur: vel bibat, quoad disrumpatur: ij non intelligunt, si vel vnum elementum omnino intereat, statim etiam interiturum animal. Interibit autem frigidum elementum, si comburatur: calidum, si nimis refrigeretur: humidum, si arefiat impensè: siccum denique, si plus quàm par sit humectetur. Vnde aliter se habet res, quam illi sentiunt. Semper enim aut eximitur elementum aliquod, aut appositur corpori: id quod moderate fieri debet ab ijs, qui seruare incolume animal ipsum conantur. Siquidem immoderatus elementorum vsus, ad interitum ducit. Ergo cùm nulla qualitas reperiri seorsum à substantijs queat, cogimur eas vnà cum substantijs assumere, atque ita corporibus, quæ illis egent, offerre. Quæ si illas summas exposcant, ipsum elementum administramus: ignem, inquam, aut aquam, aut terram, aut aerem. Vbi verò mediocri opus est qualitate, misto ex elementis medicamento, atque interdum nutrimento vtimur. Neque sanè vnquam ceu medicina elementum ex vsu est, nisi dum corpus summa qualitate indiget. Q[illegible]d autem Hippocrates nomine qualitatis, corpus summa præditum qualitate sæpenumero intelligat, ex dictione illius licet nobis colligere. Siquidem vbi ait, cùm interit homo, necessum esse vnumquodq; ad propriam naturam redire, siccum ad siccum,

Materiam ingen[illegible]tam, incorruptibilémque. [illegible]ualitatem [illegible] [illegible]teria perire [illegible] principij differentiæ.

Calidum, frigidum, humidum & siccum tripliciter dici.

Elementum quod esse corpus dicatur.

Elementis vniuersalibus nos ipsis persæpe vti.

Animal interiturum, si vel vnum ex elementis intereat.

Elementum semper aut eximi, aut apponi corporibus nostris. Elementorum vsum immoderatum, ad interitum ducere. Qualitates nullas esse absque substantiis posse.

humi[illegible] [illegible] [illegible]um, c[illegible]idum [illegible] frigidum [illegible] qu[illegible] ad fr[illegible] [illegible] [illegible] to qualit[illegible] [illegible] humidum, calidum, & frigidum vo[illegible] [illegible] sed substantias [illegible], in quibus qualitates ex[illegible] [illegible]periuntur. Ipsæ [illegible] sunt, quæ anima[illegible] vita functo abeunt, quæque elementis vniuersitatis miscentur. Qualitates autem dixerimus animante n[illegible] interire: ad propriam verò eas naturam r[illegible] non item. Quare non est quod qui[illegible] amplius persuadere conetur, [illegible] ex qualitatibus, quæ ne seorsum quidem à corporibus consistere possunt, animalia gigni arbitrari: sed ex corporibus, quibus summæ illæ qualitates insint. Ea quippe sunt communia elementa omnium. Quæ verò calidum, frigidum, humidum, atque siccum, ob aliquam excellentiam horum, dicuntur, propria sunt vnicuique. Homo igitur constat ex simplicissimis sensibilibúsque elementis, quæ similaria vocantur. Ipsa autem ex quatuor humoribus. Qui rursus ab esculentis & poculentis suam ducunt originem. At hæc, ex aere, igne, aqua, & terra gignuntur. Quæ sane ex nullo amplius corpore constituta sunt, sed ex materia & qualitatibus tantùm: quas ipsorum esse principia concedimus, elementa autem nequaquam: tametsi elementa, ab ipsis qualitatibus habeant, quòd elementa sint. Siquidem si summus calor materiæ accedat, iam id totum elementum ignis euadet: similitérque de cæteris qualitatibus tribus, dicendum. Ex nulla autem qualitate alia, præterquàm ex his quatuor, iudicatur esse elementum. At verò de propriis animalium elementis, hoc est, de ipsis humoribus, in sequenti commentatio tractandum est. Ex eis enim partes similares gignuntur. His rursus simul coëuntibus, primum id, ac simplicissimum instrumentum absoluitur, quod vnius functionis gratia a natura productum est. Mox autem, quum hæc item vnà componuntur, aliud maius instrumentum perficitur: ac deinde, vniuersi integritas corporis. Ergo, vt totam repetamus disputationem, si nos dolemus, neque specie vna erit, nec impartibilis nostra substantia. Atqui dolemus, non igitur erit specie vna, neque impartibilis. Rursus, si patiatur, oportet vt calfacta, vel frigefacta, vel humectata, vel resiccata patiatur: quum nulla alia qualitate possint quæ proxima sunt, alterari tota per tota. Qum circa manifestum est, caliditatem ipsam, frigiditatem, humiditatem & siccitatem, substantiam cuiusque rei constituere. Quo pacto autem ea quæ miscentur, tota per tota misceantur, solis ne qualitatibus (vt Aristoteles sensit) an potius ipsis etiam substantiis in sese penetrantibus mutuò, non est opus medicum explorasse. Hoc tamen dixisse impræsentiarum sit satis, quòd si vinum (exempli gratia) aquæ misceatur, particulæ vtriusque horum infringuntur in minima: móxque inter se mutuò agunt, atque patiuntur: eóque facilius sibi inuicem qualitates communicant, quò in minutiora redacta, diutiúsque commota, & commista fuerint. Tempore nanque est opus, vt eorum quæ commiscentur mutuò, particulæ inter se inuicem exactè agant, exactéque etiam patiantur, ac ita totum id vnum & sibi vndique & penitus simile euadat.

Substantias elementorum, animali vita functo, reuerti ad propria elementa.

Qualitates elementorum interire, animali intereunte.

Elementa secundum substantias misceri.

Hominis constitutio.

Elementa ex materia & qualitatibus constituta esse.

Elementa ex qualitatibus habere quod elementa sint.

Elementa animalium propria, quatuor humores. Similares partes.

Instrumentum primum vnius functionis gratia esse productum. Instrumentum maius.

Substantias cuiusque rei à qualitatibus primis constitui.

Mistioni corporà exactissimæ, plurimùm conducere comminutionem, commotionem & in ipso congressu moram.

GALENI

[illegible] PERGAMENI
De elementis,
LIBER SECVNDVS.

I[illegible] um [illegible] dum, humidum atque [illegible] ele- [illegible] tum [illegible] sanguis præ- [illegible] Cæterum ho- [illegible] particulæ : quam- [illegible] sanguine prædictorum etiam [illegible] vt boui, cani, & equo : non [illegible] manis [illegible] At vero quòd [illegible] animal [illegible] partes, ex ma- [illegible] sanguine, [illegible] omnibus constan- [illegible] tæ, sed vtriusque etiam [illegible] monstratum est, qua ratione ad- [illegible], ipsos quatuor humores ina- [illegible] do homini tradidit. Caru por- [illegible] ulæ similares existunt. Cùm [illegible] ea sit, præterea mollis & cali- [illegible] sanguis durus & frigidus: similitér- [illegible] alias differentias sortiantur: ta- [illegible] m videtur, ipsam sagacem na- [illegible] ote ex sanguine menstruo effor- [illegible] quod crassius in eo erat, ad solidio- [illegible] ad molliora : sicuti quod cali- [illegible] & quod frigidius, ad frigidiora [illegible] uenda, attraxisse. Subsequenti au- [illegible] sanguinque ex concretis particu- [illegible] alimentum incrementúmque, [illegible] materia. Nam quemadmo- du[illegible] reperitur & serum, & quædam ca- [illegible], sic in sanguine reperire licet que[illegible] tenuem liquorem sero lactis persimilem, necnon veluti limum quendam, ac præterea ipsas fibras [illegible] a sanguine exemptis, vt non amplius ip[illegible] sanguis concrescet, sic etiam colore variabitur. Vnde sanguis minimè simplex erit. Alioqui in omnibus quum animalibus, tum hominibus esset perpetuo similis. Contrarium autem licet experientia cognoscere, cùm ex varietate colorum, tum vel maxime ex iis quæ vacuantur ope medicamentorum purgantium. Quæ quidem si propinentur, vt dec[illegible], pro differentia morborum, differentes ac peculiares sibi succos elicient : contra quàm Asclepiades persuadere conatur, nempe medicamenta ipsa haud quidem familiares sibi succos attrahere, sed transmutare illos corrumperéque ac in sui naturam, qualescunque fuerint illi, conuertere. Quæ sane vt sunt absurdissima, sic ea quæ per immodicas purgationes indies fieri videmus, ostendunt euidentissimè, quemadmodum proprium humorem quodlibet pharmacum attrahat. Siquidem quotiescunque aliquis medicamentum hauserit, quod vim habet bilem supra modum vacuandi, primò quidem, vomitu talem humorem eiiciet, mox pituitam, postmodum bilem atram, postremò sanguinem purum, quo euacuato agunt animam. Quòd si medicamentum pituitam soluens propines, illa in primis vacuabitur : dein flaua bilis, quòd educta sit facilis : post quam atra, ad motum rebellis & contumax : vltimò autem omnium semper educitur sanguis, quòd naturæ is admodum affinis existat. Vbi igitur primus ille humor prorsus vacuatus est, non potest iam esse incolume animal, cùm vnum ex suis elementis amiserit : sed dissoluitur prorsus, & perit. Mox autem ex reliquis profluit [illegible], qui aptior est vt vacuetur. Quippe natur[illegible] quæ[illegible] m vis [illegible] vnicuique inest [illegible] ea quæ conuenientia sunt sibi, trahendi. Sic in magnete v[illegible] est attrahendi ferrum. Atque per hanc facultatem tum nutritiones, tum vacuationes fiunt : ipsa quidem semper id quod expediens est [illegible] attrahente, non nunquam tamen cum hoc, aliquid eius quod non est congruum. [illegible] in purgantibus medicinis vsu aliquando venit. Quæ quidem, vbi [illegible] inuersum id bilis, aut pituitæ, quod in corpore fluitat, attraxerint, peculiarem solidarum partium humorem, vi & labore arripiunt, eas quasi dissoluentes & colliquantes, deducentesque ad elementa, atque animal ipsum internecioni tradentes. Violentiam verò illius attractionis, alius quispiam humor consequitur illi affinis, qui primum vi attrahebatur.

GALENI PERGAMENI
De temperamentis,
LIBER PRIMVS.

CONSTARE animalium corpora ex calidi, frigidi, sicci, humidique mistura, neque esse horum omnium parem in temperatura portionem, demonstratum antiquis abunde est, tum philosophorum, tum medicorum præcipuis. Cum autem ex calidi, frigidi, humidi & sicci temperie constari corpora dicunt, de iis quæ summo gradu sic se habent, ipsis scilicet elementis, intelligendum aiunt. Cùm verò animal, stirpémue, calidam, frigidam, humidam, aut siccam esse, non item. Neque enim vllum animal aut calidum in summo esse posse, vt est ignis : aut in summo humidum, vt est aqua. Pari modo nec frigidum, siccumue in summo : sed ab eo quod in mistura pollet, appellationem sortiri. Non posse autem differentias temperamentorum esse plures quam quatuor, hinc docere conantur, quòd duntaxat quatuor sint qualitates, quæ in se agere patique possunt : nempe calor, frigus, siccitas & humiditas : ex quibus quatuor tantum (iudicio suo) oriuntur temperamentorum coniugationes, quæ consistere possint : nempe calidum & humidum, calidum & siccum, frigidum & humidum, frigidum & siccum. Siquidem coniugia alia duo, quæ ex contrariis qualitatibus constant, calidum nempe & frigidum, necnon siccum & humidum, minimè consistere posse. Quæ verò illi mihi prætermisisse videntur, nunc adiicienda reor. Vnum igitur & primum id est, quòd temperatam naturam, quæ & virtute & viribus, reliquis præstat, sine qua de illis ne loqui quidem potuerunt, omnino ac si nulla sit, omiserunt. Quippe quòd vel in calida temperie calidum præualet frigido, vel in frigida temperie frigidum præstet calido, id ne intellexisse quidem est, nisi prius ponatur eucratos, siue temperata : ad quam sunt intenti, cùm victum sanitatis tuendæ inuestigant, efficeréque temperatum quendam statum conantur. Ergo quem assiduè sectantur, & quò semper respicientes, intemperatos status corrigunt, hunc ego quidem primum omnium statuum censuerim. Hi autem tantùm abest vt eius meminerint, vt etiam totum prætereant. At non prætérimus, inquiunt ex iis aliqui : in calido nanque & humido com-

Constitutio enim [illegible] ex dispari elementorum miscella.

Animalia non dici calida in summo, sed per excellentiam.

Temperatam naturam esse à veteribus prætermissam.

Temperatam naturam esse regulam constituendæ victus rationis.

pre tenditur. Quam [illegible] Athe[illegible] [illegible] [illegible] entes [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] temporibus comp[illegible]. H[illegible] [illegible] [illegible] humidam [illegible]. Æst[illegible] [illegible] tem, [illegible] [illegible] [illegible]. Autumnum [illegible] gi[illegible] atque siccum. Ver [illegible] [illegible] calidum & humidum vocant. [illegible] dem [illegible] & [illegible] ætate [illegible] pueril[illegible] [illegible] [illegible] esse, tum [illegible] calid[illegible] [illegible] [illegible]. Sed [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] frigidam & siccum p[illegible] [illegible] [illegible] [illegible], cum [illegible] contraria sit, [illegible] & [illegible] proinde calidum & [illegible] optimum & tempera[illegible]num esse [illegible] [illegible]. Pr[illegible] quidem, [illegible] in quatuor anni temporibus quartam temp[illegible] totum coniugationem [illegible] contendunt; [illegible] quod non videtur necesse. Nam, quod ea ratione concludunt, ver calidum & humidum esse, quòd sit hyeme quidem calidius, æstate autem humidius. Siquidem eodem nomine dicetur frigidum simul & siccum, propterea quòd æstate frigidius est, sicuti & siccius hyeme.

Veterum duplex lapsus circa assignationem [illegible] peramentorum.

Quare nec æstati, nec hyemi ver comparare est æquum, sed potius ipsum per se æstimare: cum quodlibet anni temporum, non ex alterius comparatione, sed suapte æstimatum natura, iudicari debeat tale, vel tale. Ad quam formam si expendas ver, videbitur tibi plane in omnis excessus medio consistens. Proinde rectè ab Hippocrate est dictum, ver saluberrimum esse, minimeque morbis perniciosis obnoxium. Est & autumnus, vt quam æstas minus calidus, sic vtique quam hyems minus frigidus. Quare ratione hac nec calidus absoluto sermone est, nec frigidus: quippe cum ambo sit, ac neutrum ad summum. Cæterum alterum in eo est incommodum, nempe inæqualis ipsa temperies, quæ autumnum maximè morbificum facit. Quod Hippocrates etiam significauit, dicens: Cum eodem die modò calor, modò frigus nos afficit, expectandos esse autumnales morbos. Itaque non rectè frigidus, siccusque dicitur. Nec tamen æquabiliter est temperatus, vt ver: quin potius hoc maxime ab illo tempore dissidet, quòd mediam temperiem & æqualitatem perpetuò parem non seruet. Quippe meridie multò est calidior quam mane, aut vesperi: nec in humido & sicco omnino medium statum obtinet, quemadmodum ver, sed ad siccius declinat. Idcirco pat[illegible] arbitror, nec autumnum absoluto sermone, & citra exceptionem, frigidum & siccum dicendum esse: sicut neque ver calidum atque humidum. Ego siquidem, tantum abest vt ver, aut si quid aliud est temperatum, calidum & humidum esse credam, vt quod planè contrarium est, id affirmem, omnium scilicet aëris temperamentorum id pessimum esse, quod humidum est & calidum. Quod sane temperamentum in quatuor anni temporibus inuenire non possis: quamuis id in pestilenti aëris constitutione incidere aliquando videatur, quemadmodum Hippocrates olim contigisse in Cranone memorat, vbi nimirum assiduè per æstum largo imbri pluerat (quod calidi humidique status est proprium) quam intemperiem aëris comitari sunt varij & grauissimi affectus, haud dubie diræ putredinis soboles. Nam vt à frigido & sicco omnia in [illegible] pta seruantur, sic à calido & humid[illegible] facillimè computrescunt. Boreæ etenim flat[illegible] siccus [illegible] frigidus, omnia quàm diutissimè

Ver esse per se æstimandum.

Ver in medio omnis excessus consistit.

Ver saluberrimum esse.

Autumnus inæqualis temperies, illum morbificum facit.

Autumnus ad siccum declinat.

Ver non esse dicendum calidum & humidum.

Temperiem aeris calidam atque humidam, esse omnium [illegible] pessimam, nec [illegible] posse in quatuor anni temporibus.

Incorrupta seruari a fri[illegible] & sicco, [illegible] putre fieri a calido & humido.

imputa [illegible] [illegible]. Austrinus autem flat[illegible] qui calidus [illegible] [illegible] est [illegible] [illegible] & corruptionem [illegible]. V[illegible] [illegible] haudquaquam calidum & humidum [illegible] sit, cum tale sit, nec si esse [illegible] [illegible] salubre [illegible] aut sanitati accommodum. At quatuor qualitatum m[illegible] æqualitas, & mediæ temperaturæ eius, & salubritatis est caus[illegible]. Perperam etiam factum, dum ætatum temperamenta, id quatuor anni tempora transferunt, quum non [illegible] sit, aut similiter dicatur animal[illegible] temperie [illegible] [illegible] & humida, sicuti aëris temperamentum calidum & humidum dicitur. Qui error inde [illegible] videtur ortus, quòd non meminerint, animantia veteribus pronunciata fuisse calida & humida, non propriæ temperaturæ ratione, nec sermone absoluto, sed ad stirpes, & demortua, collata. Quippe demortuis & stirpibus, animantia calidiora humidioraque sunt. Quinetiam ex animantibus ipsis inter se speciatim collatis, canis quidem est siccior, homo autem humidior. At si formi[illegible], vel api ipsum canem compares, [illegible] sicciores, hunc humidiorem inuenies. Ita idem animans, præut homo, siccum: præut apicula, humidum fuerit. Rursus ad hominem collatum, calidum: ad leonem, frigidum erit. Calidus etiam est canis, vt viuens (cùm mortuus non amplius calidus sit) non calidus autem, si ad alterum comparetur canem. Atque hæc quidem omnia per collationem inter se dicuntur. Quæ verò in animantium genere conferuntur, alia ratione: sicuti etiam quæcunque in aliqua animalium specie. Canis nanque ad formicam est humidus: in animantium genere est siccus. Rursus, ipsorum speciatim canum, hic siccus, ille humidus, alius, (vt fas est cani) temperatus existit. Quod ergo absoluto sermone, nec ad aliud vllum collatum, vocatur siccum, id in solis est elementis: similitérque de cæteris qualitatibus est sentiendum. Nullum enim cæterorum corporum, prorsus calidum aut frigidum est, sed sola elementa. Quiequid præter hæc ceperis, ex his mistis constat. Ac propterea per secundam significationem, non amplius absoluta ratione, veluti syncerum & a mistione alienum, reliquorum quoduis calidum aut frigidum dicitur. Ac duo quidem significata calidi, frigidi, humidi & sicci, hæc sunt: alterum, absoluto sermone loquentium, mistura carens atque syncerum: alterum contrariis quidem mistis constans, cæterum ex pollentis in mistura nomine appellatum. Quo genere sanguis humidus dicitur, sicuti & os siccum. Formica verò sicca est, & vermis humidus: scilicet vt sunt animalia. Dicitur porrò vnumquodque secundum genus, vel speciem, non modò calidum esse, aut frigidum, sed aliis etiam qualitatibus præditum, cùm supra mediocre atque medium fuerit. Verbi gratia, animal dicitur calidum, cùm supra medium temperie sit animal. Equus calidus, cùm supra medium temperie equum fuerit. At verò in quoque genere speciéue sunt media, quæ a summis in eo genere, speciéue, finibus æqualiter distant. Ac genus quidem est animal, species equus & canis. Medium temperie in toto animalium genere, est homo. Medium verò vt in hominum specie, quem Græci eusarcon, hoc est, quadratum appellant, ab omni excessu, defectúue remotus. Quisquis igitur supra hunc fuerit, is aut prorsus calidior, aut frigidior, aut humidior, aut siccior erit: idque partim absoluto sermone, quia minimè vni ali-

Boreã seruare impurata valde [illegible].

Austrinum flatum putrefacere supra [illegible].

Ver temperatum, & saluberrimum.

Animantia dicta esse calida & humida ob absolutè, sed collata ad stirpes.

Canis siccior homine.

Canis humidior formicis & apibus. Temperamentorum collationes diuersæ.

Elementa sola dici absolute calida, aut humida, aut frigida, aut sicca.

Media in quoque genere, vel specie, que dicantur. Homo est medium in toto animalium genere.

cus

[illegible] collitus dicitur talis, partim non [illegible], quod symmetro & medio totius speciei [illegible]. Ergo vnumquodque horum quæ [illegible] calidum, aut frigidum, aut humidum, aut siccum tripliciter dicimus. Nempe aut comparantes [illegible] cuilibet particulari indiuiduo: aut [illegible] cuiusque tum generis, tum speciei [illegible] conferentes: vel denique summum atque [illegible] ipsum esse æstimantes, id quod sanè [illegible] tinet elementa. Quare ad tractationem [illegible] mentis illi duo primi modi nobis tantum [illegible] necessarij. Quoniam autem multa genera [illegible] admodum & indiuidua, ad quæ commus, poterit idem corpus multis modis [illegible] n, frigidum, humidum, atque siccum [illegible] que suscipere varias appellationes. [illegible] pem animánsve vllum, eucraton, [illegible] peratum dicimus, nequaquam in [illegible] impliciter contraria inter se compa[illegible] ad naturam vel animalis, vel stirpis [illegible] um eorum quodque pro sua natura [illegible] habeat, optiméque suas obeat functio[illegible] dicimus animalia ipsa & stirpes opti[illegible] am habere suo in genere temperatu[illegible] que absoluto sermone, ac si paritas [illegible] rum in iis reperiatur, sed quòd [illegible] ad potestatem refertur, eis

Temperatura ad iustitiam.

ad [illegible] etiam dicimus esse & iustitiam, non quæ [illegible] ura & pondere, sed quæ eo quod

Iustitia quid.

pro dignitate conuenit, æqualitatem explorat. Est ergo temperatura æqualitas, in omnibus animalibus temperatis, stirpibúsque, non ea quæ ex pari elementorum commistorum mole spectatur, sed quæ tum animalis, tum stirpis naturæ conuenit. Conuenit autem aliàs, vt humidum sicco, & frigidum calido præponderet. Itaque ad interrogantem, cuius temperamenti sit homo: si quidem vt in animalibus interrogatio fiat, ad id quod medio est inter animalia omnia temperamento respicientes, respondere oportet. Si verò facta collatione cum indiuiduo aliquo, vtique ad illud solum conferendo, tunc respondendum est. Si absolutè, atque vt ad omnem substantiam, sic iam contraria quæ sunt in eo comparare oportet, atque æstimate, haudquaquam ad actionem referentes temperiem, sed potius ad elementorum portiones, hoc est, ad substantiam quandam, quæ pariter ab extremis distet, quæ prima omnium sunt elementa. Siquidem quæ supra citráue hanc substantiã temperies fuerit, eam simpliciter calidam, frigidam, humidam, siccámve asseremus. Vbi verò cum medio temperamento conferimus, non simpliciter, sed quod ad mediocre eiusdem generis sic se habet.

[illegible] generum [illegible]. Genera vltima [illegible] species.

Porrò generum omnium supremum substantia est, sub qua quidem tam animata, quàm inanimata continentur. Vltima autem genera, supernè descendentibus nobis, sunt, homo, coruus & ficus, eóque species dicuntur. Infernè verò ascendentibus, scilicet ab indiuiduis substantiis, eadem sunt prima genera: indicatúmque alio opere est, meritò omnia quæ media sunt, inter indiuidua & genera prima, tum genera, tum species à veteribus nominari. Iam verò, quemadmodum nomen albi, tum de colore albo, tum de corpore, quod ipsum colorem suscipit, enunciatur; sic etiam calidi nomen, non solum de substantia calore prædita, sed de ipsa etiam caliditate dicetur. Dicitur itaque ipsa caliditas calidum: sicuti & corpus ipsum, quod tamen nunquam caliditas appellabitur: in cæteris que similiter qualitatibus eadem ratio est habenda. Quæ corpora igitur has qualitates quatuor, caliditatem inquam, frigiditatem, humiditatem & siccitatem, puras & impermistas sortiuntur, absolute dicuntur talia, elementáque genitorum & pereuntium existunt.

Elementa quæ sint.

Reliqua verò vniuersa corpora, in illorum medio sunt collocata, cùm non sint summis qualitatibus prædita, sed prorsus aut in medio contrariorum consistant, aut ad alterum extremorum sint procliuia & propensa. Idcirco nouem in vniuersum temperamentorum differentiæ exoriuntur.

Temperamentorum [illegible] differentiæ nouem.

Quarum vna quidem temperata est & media, octo verò non temperatæ. Harum rursus, quatuor simplices sunt, calida, frigida, humida, & sicca: quatuor verò compositæ, calida & humida, calida & sicca, frigida & humida, frigida & sicca. Temperatam enim dicimus esse, in qua illæ quatuor qualitates ad æquilibrium miscentur.

Temperata temperies. Temperies non temperata quæ.

Non temperatam autem, in qua vna aut duæ qualitates præpollent. At calidam temperaturam pronuncio, in qua calor vincit ipsam frigiditatem alterius oppositionis, quæ in humido & sicco est, interim paritate seruata. Similitérque in frigida, humida &, sicca temperie simplici iudicandum. Cæterùm calidam & humidam eam temperaturam censemus, in qua frigiditatem caliditas, siccitatem humiditas superat. Nec secus calida & sicca, frigida & humida, frigida & sicca temperies sunt æstimandæ. In qualiber autem dictarum temperaturarum permagnus est excessus, defectúsque modus. Idcirco, si cui agnoscendarum illarum est cura, incipiat exercitationem ab iis naturis in quolibet genere oportet, quæ temperatæ mediæque sunt: quandoquidem si cum his alias compares, facilè quod in quauis superet, deficiatve, inueniet.

Temperiem calidam dici vel actu, vel potestate.

Cùm igitur temperies calida, alia quidem actu, alia potestate dicatur, quòd videlicet nondum sit, sed possit esse quod dicitur: differamus primùm de iis, quæ calida, frigida, humida, aut sicca esse actu dicuntur, idque auspicati ab vniuersa substantia, mox descensuri ad animalia & stirpes.

Medium in vniuersa substantia.

Cùm autem quod in omni genere, maximéque in vniuersa substantia est medium, id ex mistione extremorum confletur, certè si à calidissimo igni, aut aqua feruenti, ad frigidissimam glaciem transeamus, in ipso exquisitissimo medio, id quod symmetron est, intellectu deprehendemus. Quinetiam id nobis præparare licebit, miscentibus aquæ feruenti parem modum glaciei. Quod enim ex ambobus est mistum, pari interuallo ab vtroque extremorum aberit. Quare non erit difficile, ei qui tale mistum tetigerit, habere medium vniuersæ substantiæ, in calidi & frigidi oppositione: atque alia omnia, illi veluti formæ adaptata, discernere. Quòd si terram etiam pari aquæ modo imbueris, medium in sicci humidique oppositione feceris.

Mistionem exquisitam, solius Dei, atque naturæ esse opus.

Quanquam hæ non mistiones veræ, sed tantùm particularum oppositiones sunt. Siquidem miscere corpora tota per tota, non hominis, sed Dei & naturæ est opus. Iam verò corpus de quo iudicandum est, mediocriter calens esto: nam interdum nimio calore liquatur adeò, vt humoris falsam imaginem præ se ferat. Sicuti interdum etiam adeò cogitur frigore, vt siccius quàm sit mediocre, nobis esse videatur.

Cutim volæ manus in homine temperato esse extremorũ medium.

Porrò ipsa hominis temperatissimi cutis, ac præcipuè quæ in manu est, omnium extremorum est media: suíque sic temperata à natura, quòd sensibilium

BIBLIOTECA NAZ. [illegible] VITT. EMANUELE

bilium omnium esset veluti norma quædam, tactusque instrumentum futura. Ex dictis igitur constat, inter omnia quidem corpora, hominem esse temperatissimum: inter omnes autem humanas particulas, cutim eam, quæ intra manum habetur, si modò nullum callum contraxerit. Qua quidem quæ sunt duriores particulæ, in his omnibus siccum præualet: quæcunque verò molliores, in iis humidi plus est quàm sicci. Cæterum homo temperatissimus, qui tum hominum, tum reliquorum animalium futurus est regula, cum vniuersa substantia collatus: medius apparere in ea debet: magisque cum hominibus atque bestiis. Dein verò sapientissimus sit oportet, habeátque actiones corporeas consentientes animi moribus: ac non solùm mediam temperaturam, sed optimam etiam formationem sortiatur. Quod verò ad manus pertinet, quum eæ gemini vsus gratia sint factæ, nempe tangendi atque comprehendendi: vtique illæ quæ molles sunt, ad exquisitius tangendum, vt duræ ad aliquid vi maiori capiendum, magis idoneæ existunt. Quinetiam cutis, quæ vniuersæ, quæ generationi corruptionique subiicitur, substantiæ est media, nec dura lapideáue est, sed ab omni exuberantia remota, atque omnino secundum naturam se habens. Quo scilicet cutis genere maximè perfectum esse tactum censemus. Etenim neruus omnis est exanguis & frigidus. Caro multi sanguinis, atque calida. Media inter vtrumque est cutis: nec planè exanguis vt neruus, nec sanguine abundans vt caro, sed veluti neruus sanguine præditus. Si igitur hanc omnium animalium partium, veluti normam iudicémque proponens, reliqua illi conferas, octo in vniuersum diuersas intemperies reperies: de quibus membratim disseram. Humidissimum frigidissimúmque in corpore pituita est. Calidissimum, sanguis: non tamen perinde is humidus est vt pituita. Frigidissimum est ac siccissimum, pilus. Minus eo & frigidum & siccum, os. Hoc verò minus siccum est cartilago. Proximè hanc sequitur chondrosyndesmos. Post hunc tendo. Deinceps membrana, & arteria, & vena. Succedunt dein nerui duri: molles quippe in humiditate & siccitate mediam naturam, sicuti cutis, obtinent. Nam in altera oppositione tantùm caloris desiderant, quantùm sanguinis. Ita verò & reliqua prius dicta, tantò sunt frigidiora cute, quantò minus habent sanguinis. Etiam vasorum tunicæ non solùm exangues sunt, sed etiam naturæ frigidæ: contactu tamen sanguinis calfiunt, atque ad medium temperamenti statum deueniunt. Sanguis verò ipse à corde suum calorem accipit. Id vaseus siquidem tum omnium animalis particularum maximè sanguineum, tum verò calidissimum est. Proximum illi est iecur. Verùm cor, paulò minus quam cutis est durum: iecur multò. At caro humidior cute est: eadem tamen calidior. Spinalis autem medulla cute est humidior, atque frigidior: sicuti hac rursus humidius est cerebrum. Cerebro autem ipso adeps: cui concretio contingit, propterea quòd oleosa cùm sit, membranis frigidis adiacet, ob quarum viciniam cogitur. At nec circa iecur coire adeps potest, nec circa arterias, venas, aut cor: sicuti nec circa vllam aliam præcalidam partem. Quoniam autem cogitur ab eo quod valde est frigidum, idcirco calfacta liquatur, cæterorum coagulatorum more. At cerebrum calfactum liquatur minimè: eóque adipe minus est humidum. Minus humida quàm adeps est ipsa etiam pulmonum caro, quæ ne calfacta quidem liquatur. Iam longè etiam quàm hæc adipe minus humida est tum lienis, tum renum caro. Omnia tamen hæc cute sunt humidiora. Quarum rerum demonstrationes proximo commentario trademus.

Cutim esse instrumentum tactus.
Hominem esse omnium corporum temperatissimum.
Hominem qui [illegible] animalium omnium [illegible] alem nam esse oporteat.
Manus tangendi atque apprehendendi gratia esse factas.
Manus molles.
Manus duræ.
Cutis media qualisnam esse debeat.
Neruum omnem esse exanguem, & frigidum.
Carnem esse multi sanguinis, calidamque.
Intemperies colligit ad cutim octo.
Pituita.
Sanguis.
Pilus.
Os.
Cartilago.
Chondrosyndesmus.
Tendo.
Membrana.
Arteria.
Vena.
Nerui.
Sanguinem à corde suum calorem accipere.
Cor omnium particularum tum maximè sanguineum, tum calidissimum esse.
Hepar.
Caro.
Spinalis medulla.
Cerebrum.
Adeps quopacto gignatur, & quibus hæreat partibus.
Pulmonis caro.
Lienis caro.
Renum caro.

GALENI PERGAMENI
De temperamentis.
LIBER SECVNDVS.

ERGO quot sint in vniuersum temperamenta, quótque modis vnumquodque illorum dicatur, in proximo definitum est libro. Vbi à nobis etiam est traditum, animal ipsum minimè quidem absoluto sermone calidum & humidum dici, quòd in eo scilicet humiditas aut calor exuperet (sic enim liceret inuenire animalia sicca, frigidaque complura, veluti culices, muscas, apes, formicásque) sed tantum ad demortua collatum. Monstratúmque similiter est, cutem volæ manus, in homine qui optima temperatura sit præditus, esse temperatissimam totiúsque medium substantiæ. Est autem plurima in hominibus differentia. Verum maximè temperatus is est, qui corporis habitu medius horum extremorum videtur, gracilitatis nempe, crassitudinis, mollitiei, duritiei, itémque caloris & frigoris (nam interdum in animali sanguine prædito & humido, frigiditatem quandam pollentem reperias) quique etiam liber cùm sit ab immudicis animi affectibus, omnes tam naturales quàm animales actiones & facultates habet inculpatissimas. Idem medius oportet sit inter somnolentum atque peruigilem, inter glabrum & hirtum, inter nigrum & candidum, pilósque habeat, cùm puer est, magis rufos, quàm nigros: cùm in flore consistit, contrà. Cæterum quandoquidem se nobis occasio iam obtulit, de ætatibus nonnihil dicendum est. Prima constitutio animalis recens formari in vtero, ex semine & sanguine est: qui humores calidi sunt & humidi. His autem magis semper siccescentibus, primù quidem formantur membranæ, tunicæ, nerui, visceráque, & sanguinis vasa, nempe illorum substantia tensa. Vltimò verò perficiuntur ossa, vngues, & cartilagines, scilicet substantia ipsorum concreta. Quibus perfectis in vtero, ita deinde paritur infans, adeò tamen mollis & humidus omnibus partibus suis, vt omnia ipsius membra nutrices, perinde ac si cerea sint, pro arbitrio forment & fingant. Id circo nuper nati animalis corpus, maximè si suillum, ouillúmue id sit, propter redundantem in eo humorem, libens non comedas. Nam caprillum, quòd siccius sit, & melius esui est, & iucundius. Contrà verò quàm in nouellis porcellis, quæcunque iam consenuerunt, hæc omnes partes præsiccas rigidásque, & sine succo possident. Quæ medio statu horum, ac nuper natorum sunt, ea quantùm à senio absunt, tantùm & ab extrema sunt siccitate remota. Quæ minora sunt, atque adhuc augescunt, tantùm ea quoque absunt ab humore fœtus delitescentis vtero, quantum processerunt ætate. Florescens verò ætas omnium animalium, maximè in medio extremorũ est. Porrò senes naturali particularum temperamento sunt sicci, licet copia excrementorum humidi

Animalia frigida quæ.
Animalia dici calida & humida, non simpliciter, sed ad demortua collata.
Cutem volæ esse medium totius substantiæ.
Hominis temperatissimi notæ.
Formationem primam animalis constare ex semine, & sanguine menstruo.
Partes quæ citius, quæ posterius formentur vtero.
Recens edita animalium corpora esui inepta existere.
Capreolorum carnes laudantur.
Ætatem florentem esse in medio extremorum.

[illegible] dicuntur. Siquidem cùm particulæ seni- [illegible] per caloris imbecillitatē similiter [illegible] (qua ratione dicuntur siccæ) [illegible] humidi excrementi redundat, & [illegible]. Hic itaque siccus est, senex, quibus [illegible] est humidus: ipsis nimirum solidis [illegible] partibus. Quòd igitur siccissima ætatum [illegible], ex iam dictis constat. Quòd autem & [illegible], ex tactu ipso, ex liuore qui videtur [illegible], ex frigidis morbis, quibus facile cor- [illegible] denique ex imbecillitate naturalium [illegible], facile etiam quis iudicauerit. Et [illegible] aliud est senium, quàm via ad interi- [illegible] mors, naturalis caloris extinctio [illegible] senium veluti tabes quædam eius fue- [illegible] de puerorum & florentium ætate, [illegible] calidior, maxima inter medicos di- [illegible] est. Qui quidem omnes perperam mi- [illegible] faciunt, dum sensibilium rerum cogni- [illegible] otioso consequi ratiocinio moliuntur. [illegible] cum eorum quæ actu calida sunt, alius esse, [illegible] quam tactus nullus possit, sanè si multos, [illegible] senes, tum adolescentes, tum pue- [illegible] infantes tetigerint, inuenient facilè, [illegible], minúsve calidi sint. Ego siquidem [illegible] calidum est, tactu iudico: sicuti & [illegible] calidum indicatur, id ratione co- [illegible]. Calidum itaque quod in ætatibus [illegible] cupimus, primum & maximè tactu di- [illegible]. Fiet autem optimum iudicium in ali- [illegible] infantis corpore. Potest nanque, & qualis calor illi ante biennium fuerit, in memoria repo- ni: & qualis nunc sit, post duos forte vel tres in- terpositos annos. Nam si mutatio omnino vlla ad calidum frigidúmve infanti facta videbitur, nul- lum præterea negocium erit, qui vsque ad floren- tem ætatem excessus futurus sit, colligere. Quòd si plures puellos pluribus conferre ætate florenti- bus velis, similes per omnia, & natura, & edu- catione, suis similibus conferes, ita vt reliqua omnia, quantum fieri potest, sint paria, vna tan- tum ætate excepta. Siquidem in contrariis naturis disquirere differentiam ætatum, citra maximam imposturam non licet. Quare te his iam instru- ctum, ceu rectè iudicaturum, ad ipsam experien- tiam remitto. Quippe si reliquis omnibus quæ extrinsecus adueniunt alterationibus circuncisis, eas quæ ex sola ætate proueniunt differentias per- penderis, nec puer iuuene, sicuti nec iuuenis pue- ro, absolutè videbitur esse tibi calidior, cùm ni- mirum eorum calores differant qualitate quadam, quæ ex imparitate difflatus gignitur. Est enim pue- rorum calor magis halituosus atque copiosus, tan- gentique blandior. Florentium verò calor subacre quiddam habet, atque insuaue. Quæ differentia occursus adducit plures vt credant, florentium corpus esse longe calidius. Res verò secus se ha- bet. Nam quemadmodum aër, aut etiam lapis, ali- quando pari calore cum aqua esse potest, nullum eò faciente discrimen, quòd lapis siccus sit, aqua humida: sic nimirum caloris æqualitas in pueris, florentibúsque inuenietur, etiam si alter in humi- da, alter in substantia sicca repræsentetur. Qua ra- tione in pueris magis halituosus, & multus, & sua- uis: in florentibus verò exiguus & aridus, nec si- militer suauis occursus caloris exstit. Siquidem puerorum substantiæ, vtpote humidæ, multum fo- ras effluit: florentium substantiæ parum, vtpote siccæ. Itaque neuter eorum simpliciter videtur ca- lidior: sed alter multitudine eius quod difflatur, al- ter acrimonia. Quippe insiti caloris, eiúsque blan- dioris, plus habet puer, quam florens ætate, à quo quidem acrimonia caloris vincitur. Ergo calidi frigidique corporis solus tactus est iudex: humidi autem & sicci, vna cum tactu ipsa ratio. Siquidem quod siccum est, durum prorsus est: non tamen si quid durum est, idem statim & siccum erit, nisi mediocriter existat calidum. Nam & quod à fri- gore concretum est, durum cernitur, sicuti gla- cies. Quare nec si quid cum vehementi calore sit molle, idem statim est humidum: verùm cùm mediocriter est calidum, tum æstimare durúmne, an molle sit, oportet. Si enim molle sit, humi- dum est: si durum, siccum. Quæ quidem si sic se habent, partium quæ in humano corpore duræ sunt, nulla est humida. Neque enim tanta in eo esse frigiditas potest, vt aliquid in ipso con- crescere in duritiem queat. Potest tamen quod prius fuit fluxile, aliquando concrescere, vt adeps: at durum, ne sic quidem euaserit. Commodè igi- tur dictum veteribus est, humidissimam esse adi- pem. Secundo post eam loco, carnosum genus. Eius plures sunt species. Prima quidem, quæ pro- priè caro appellatur, quam scilicet nusquam in corpore per se solam inuenies, sed est perpetuò musculi pars. Dein cuiusque viscerum propria sub- stantia est, cui ipsorum tota actio tribuitur. Porrò cerebri pulmonisque corpus, proximum adipi est, humiditatis ratione. Propinquam habet naturam his, ossium medulla: non est tamen eiusdem ge- neris cum ipso cerebro, neque etiam cum spinali medulla. Hac cerebrum calidius est, & humidius, eóque mollius. Cuius anteriores partes tantò hu- midiores sunt, quantò molliores. Omnia tamen hæc cute humidiora & frigidiora existunt: ac bre- uiter, omne exangue, frigidius est sanguine præ- dito. Proxima cuti est mollium neruorum natu- ra. Duriores autem in humido & sicco, secundum cutis naturam se habent. At calore ab eius natura tantùm absunt, quantum consentiens est exangue corpus a sanguine prædito abesse. Lienis autem, renum, & iecinoris caro, tantò cute est humidior, quantò est mollior: calidior verò, quantò magis abundat sanguine. Iam cordis caro iis omnibus tantò est siccior, quantò durior: calidior autem non modò his, sed etiam omnibus absolutè cor- poris partibus. At iecoris, lienis, renum, pul- monísque caro, simplicis cuiusdam naturæ est, circa cuiusque visceris venas, arterias, & neruos crescens. Cordis simplex carnis natura non est, sed sunt in eo fibræ, quales in musculis cernimus, qui- bus caro circumlitæ est. Atque hæ quidem carnes cute sunt calidiores: fibræ verò quàm cutis, par- tim paulò magis, partim paulò minus, tum frigi- dæ sunt, tunc siccæ, partim similes omnino cutis substantiæ. Porrò omnes membranæ cute sunt, sicciores: ligamentáque ipsa, quantò cute duriora sunt, tantò etiam sicciora. Tendones quoque longè duriores sunt cute. Cartilago verò post ligamen- tum est: ac deinceps medium quoddam inter ea corpus, quod [illegible] quidam ana- tomici appellant, ac si dixeris ligamentum carti- lagineum. Os verò omnium quæ cutis operit, durissimum est. At eorum quæ cute extant, sic- cissimus est pilus: deinde cornu, mox vngues, vngulæ, calcaria, & rostra. Succorum opti- mus ac maximè familiaris est sanguis. Huius ve- luti sedimentum & fæx, atra bilis. Quæ ideirco

tum

Marginalia: Tactus quid sit iudex. Sicca omnia esse dura. Dura quæ sint, non necessariò esse sicca. Molle cum mediocri calore esse humidum. Carnis plures species. Carnem nusquam per se reperiri. Exanguia omnia frigidiora sunt sanguine præditis. Cordis caro calidior vniuersis corporis partibus. Fibræ. Membranæ. Tendones. Cartilago. Chondrosyndesmos. Os. Pilus. Sanguis succorum optimus. Atra bilis fæx sanguinis. Puerorum iuuenúmque calorem differre non se qualitate tantum. Puerorum calor halituosus. Florentium calor acris.

Pituita frigidissimum & humidissimum omnium quæ in corpore habentur.
Tactus est instrumentum qualitatum discernendarum.

tum frigidior, tum craſſior ſanguine eſt, ſicuti flaua bilis longè calidior. Frigidiſſimum verò ac humidiſſimum omnium quæ in animali habentur, pituita eſt. Inſtrumentum autem quo id cognoſcitur, ipſe eſt tactus. Ac particulæ quidem, & ſucci corporis, ad hunc modum ſe habent. Iam verò craſſitudo & gracilitas habitus, corporum temperamenta ſequuntur, non ea modò quæ naturalia ſunt, ſed etiam ſi qua ex longa conſuetudine ſunt contracta. Multos ſiquidem, qui natura graciles fuerant, pingues redditos vidi: contràque qui pingues fuerant, graciles: illis quidem ex ocioſa & delicata vita, toto temperamento ad humidius mutato: his verò, multa tolerantia, & curis, & tenui victu perſiccatis. Cæterum quibuſcunque latiores ſunt venæ, ij calidiores natura ſunt. Quibus anguſtiores, contrà, magis frigidi. Caloris nanque opus eſt, has dilatare. Quare meritò in idem recidunt, venarum quidem anguſtia, cum habitu pingui & craſſiori: habitus autem gracilis, cum laxitate venarum. Quòd ſi quis ſimul pinguis craſſuſque eſt, ac venas latas habet, is conſuetudinis alicuius occaſione, non natura, pinguis eſt redditus. Sicuti è diuerſo, qui anguſtas habet venas, & gracilis eſt, ne hunc quidem talem eſſe natura, eſt neceſſe. Quinetiam cùm fames vrget, ex laxitate & anguſtia venarum, non ex cætero corporis habitu, ſpectandam eſſe mediocritatem, monet diuus Hippocrates. Quippe qui anguſtas poſſident venas, & exigui ſunt ſanguinis, nec longam inediam ferunt. Quibus ſunt latæ, iis copia ſanguinis ineſt, & citra noxam cibo abſtinent. Etenim quicquid pingue eſt in ſanguine, leuéque, id in corporibus calidioribus alimentum quoddam calido fit: in frigidioribus verò aſſeruatur. Vbi igitur id à venis tranſmiſſum, inciderit in particulas frigidas, in ipſis quidem concreſcit. In calidioribus verò natura partibus, cuiuſmodi ſunt carnoſæ, à calore abſumitur, & digeritur: niſi fortè frigiditati temperamenti vita indulgentior accedens, ipſis carnoſis particulis alliniat aliquid pinguitudinis. Atque hac ratione fœminæ viris pinguiores ſunt, quòd nimirum ſint eis frigidiores, pluſimúmque domi verſentur. At qui habitus natura ſunt temperati, mediocrique exercitio viuunt, hos neceſſum eſt euſarcos eſſe, hoc eſt, mediocri habitudine corporis. Quibus verò abundat humidum, & calor a mediocritate ſumma non longè abeſt, ij corpulenti ſunt. Corpulenti etiam fiunt, qui natura ſunt temperati, cæterum ocioſi & deſides viuunt: cùm videlicet conſuetudo ſit veluti acquiſititia natura. Adeps etenim, ex habitus frigiditate gignitur. Corpulentia, ex ſanguinis copia. Mediocritas, temperatæ naturæ eſt nota. Et corpulenti quidem, omnino plus adipis habent, quam mediocri habitudine præditi. Nec tamen pro carnis ſemper portione, adeps ſimul augetur: ſed alios habere plus carnis, alios plus adipis videas: aliis ambo pari modo ſunt aucta, cùm videlicet tantum illis, ſupra temperatam naturam humoris eſt, quantum & frigoris. Quibus autem plus eſt adipis, in his frigidi plus eſt, quam humidi: æquè vt quibus caro eſt plenior, his humoris plus iuſto eſt, non tamen frigoris. Porrò vbi nullum adhuc morboſum ſymptoma craſſato corpori incidit, ipſa abundantia humoris intra ſanitatis eſt fines. Cùm autem mediam temperatamque naturam, reliquarum veluti canonem ſemper ſtatuamus, quæ verò

Pinguitudo vnde contrahatur.
Gracilitas vnde contrahatur.
Venæ latioribus præditi, calidiores: ſicuti anguſtioribus, frigidiores.
Venas anguſtas habentes, ægrè ferunt inediam.
Venas latas habentes, facilè cibo abſtinent.
Fœminæ cur ſint viris pinguiores.
Euſarcoi.
Corpulenti qui.
Conſuetudo veluti acquiſititia natura.
Adeps qui generetur.
Temperatum naturam eſſe omnium aliarum canonem.

ex huius vtraque ſunt parte, indicemus intemperatas, manifeſtum vtique eſt, in ſanitatis ſtatu & latitudinem, & maioris minoriſque inueniri rationem. Eſt enim alia ſanitatis, alia morbi intemperies. Morbi quidem, ea quæ à media temperie quamlongiſſimè abeſt. Sanitatis, quæ paulùm. Definire autem modum, nec menſura, nec pondere licet. Cæterum intemperiei quæ intra ſanitatem conſiſtit, ſufficiens nota eſt, quòd nulla functio animalis manifeſtè adhuc ſit oblæſa. Quantum igitur interuallum eſt inter id quod perfectiſſimè ſuam obit functionem, & id quod actionem aliquam habet manifeſtè vitiatam, tanta eſt profectò & ſanitatis, & intemperiei, quæ intra ſanitatem conſiſtit, latitudo. Ab hac proxima eſt intemperies morboſa, cùm ſcilicet animal vitio intemperiei iam ægrotat. Rurſus, quemadmodum naturali calore optimam ſeruante temperiem, humidum, quod intra ſanitatis terminos eſt, auctum, non adipem modò in homine, ſed etiam corpulentiam gignit: & adipem quidem parcius adiicit, liberalius autem carnem adauget: ſic etiam, ſi humidum & ſiccum mediocritatem ad vnguem inter ſe ſeruent, calor autem ſi in homine minor, neceſſe eſt huius corpus adipe quàm carnis copia magis abundet. At verò ſi calor augeatur, ſeruétque mediocritatem altera contrarietas, minus erit animali adipis, quàm carnis. Sicuti è diuerſo, ſi quando præpolleat ſiccum, altera contrarietate medium modum ſeruante, & gracilius & durius corpus euadet. Ex quibus liquet, non ſolùm ratione monſtratum eſſe, quòd ſimplices in animalium corporibus intemperies habeantur, ſed etiam, quòd ſingularum manifeſtæ ſint notæ, idque in vniuerſis habituum corporis differentiis. Porrò calida & ſicca temperies, hirſuta eſt: verum ea in ſummo. Mediocriter autem, quæ calida quidem eſt, ſed in altera contrarietate mediocritatem habet. Similiter & quæ ſicca quidem eſt, ſed in calido & frigido mediam temperiem obtinet, modicè eſt hirta. Nuda pilis ſunt frigida omnia temperamenta, ſiue ea modicè ſe habeant in humiditate, ſiue etiam immodicè. Cæterum ad ſummum glabra eſt frigida temperies & humida. Minus hac, quæ frigida eſt, ſed in altera oppoſitione, temperata. Adhuc minus, quæ frigida eſt & ſicca. Siquidem ſiccitas cutis, in iis qui molli ſunt cute, maximè omnium idonea eſt ad pilorum generationem: & quò ſiccior calidiórque fuerit, eò magis pilos gignere poteſt. Hanc enim ſiccam & calidam cutim, velim terræ ſtatui aſſimiles, quæ abeunte ſit vere, vel ineunte æſtate. Etenim per omnem cutim digeritur ſemper à calido aliquid, quod ſecum etiam nonnihil interni humoris euehit. In quibus igitur humida eſt cutis, & mollis, qualis modò concreſcens caſeus, in iis, eorum quæ exciderunt, viæ per cutim dilatatæ non manent: nempe partibus eius quæ prius diſſidebant, rurſus inter ſe coëuntibus. At in quibus dura eſt, nec abſimilis caſeo concreto, perforatur quidem, eorum quæ exeunt transfluxu. Cùm autem vniri rurſus per ſiccitatem nequeat, ſeruat immutatos meatus, qui etiam perpetuo transfluentium victu, indies magiſque fiſtulantur. Per eos igitur, halitui minimè impeditus eſt tranſitus. Sin autem fuliginoſus, terreúſque vapor ſit, id quod permeat, ſubinde contingit, vt in anguſtis ſpiramentis impa-

ctus,

Sanitatis ſtatum habere in ſe latitudinem. Intemperies ſanitatis & morbi, quibus notis deprehendantur.
Hirſuta eſſe quæ calida ſunt & ſicca.
Glabra exiſtere, quæ frigida ſunt & humida.
Cutis ſiccitatem idoneam eſſe pilorum generationi.

ctus, nec facilè rursus intrò redeat, nec item possit vacuari, sed impellatur ab alio secundo vapore, atque ille rursus ab alio, & sic consequenter, simulq; multi vapores fuliginosi inuicem complicati & coniuncti, in vnum corpus degenerent, quale est fuligo ea, quæ foris cernitur. Fit autem niger pilus, cùm deusto vi caloris vapore, excrementum in exactam fuliginem permutatur. Flauus verò, cùm vapor minus torretur. Nam quod tunc est impactum, flauæ bilis excrementum existit. At albus pilus ex pituita nascitur. Rufus, sicuti coloris albi, flauique est medius, sic generatio eius ex pituitosæ biliosæque fæcis, media quadam natura prouenit. Crispi pili fiunt, vel propter siccitatem temperamenti, quæ intorquet illos (qua ratione Æthiopes omnes sunt crispi) vel propter imbecillitatem exhalationis, quæ rectam viam sibi moliri non potest: vel denique ob duriorem cutis naturam, quæ ipsam exhalationem, etiam si valens sit, prohibet recta ferri regione, cogitque vt ad latus se inflectat, ac sibi obliquum transitum paret. Et quando ambobus coeuntibus, & exhalationis, quæ meatum finxit, imbecillitate, & cutis siccitate, pilorum radicibus obliquitas ipsa contingit. Quales autem in radice finguntur, tales rationabile est pilos perpetuò fore. Atque hæc quidem pilorum est generatio. Sequens est, vt causas omnium quæ temperamentis in pilorum pro ætate, regione, & corporis natura, differentiis contingunt, dicamus. Ergo Ægyptij, Arabes, Indi, quique calidam & siccam regionem incolunt, nigros, exigui incrementi, siccos, crispos, & fragiles pilos habent. Contrà, qui humidam, frigidámque regionem habitant, Illyrij, Germani, Sarmatæ, & omnis Scythica plaga, modicè auctiles, graciles, rectos, & rufos obtinent. Qui verò inter hos temperatum colunt tractum, hi pilos plurimi incrementi, robustissimos, & modicè nigros, mediocriterque crassos, tum, nec prorsus crispos, nec omnino rectos, emittunt. In ætatibus ad eundem modum. Infantium quidem pili, Germanis: florentium ætate, Æthiopibus: Epheborum atque puerorum, iis qui temperatum locum incolunt, in robore, crassitudine magnitudine, coloréque ad portionem se habent. In corporum quoque naturis, ad ætatum & regionum portionem similiter se habere pili videntur. At pueri admodum parui, nudi prorsus sunt pilis, quòd nec meatus adhuc vllus illis in cute sit, nec excrementum fuliginosum. Incipientes autem pubescere, paruos & imbecilles exigunt. Qui verò iam florent, hi valentiores, multos, magnos, & nigros habent: quòd & frequentes meatus iam illis sint facti, & excrementis fuliginosis, præ siccitate & calore, abundent. Cæterùm pili qui in capite, ciliis, & superciliis habentur, etiam pueris nobis innascuntur. Siquidem generatio iis est, non qualis herbis, sed qualis stirpibus prima ratione à natura conditis, non temperamentum necessariò sequentibus. Verùm hi quoque, quòd quidem sint, naturæ arti acceptum ferunt. Quòd nigri, rufiue, aut alio quouis sint colore, id ætatis temperamento omnino debent. Subnigri enim ferè sunt, quoniam quod in meatibus est impactum, nondum totum est nigrum: quippe cùm humiditas multa sit, & transitus facilis, & deustio imbecilla. Boni verò incrementi & modicè crassi sunt, propter excrementorum, quibus aluntur, copiam.

Pili crispi qui fiant.

Æthiopes omnes cur crispi.

Siquidem ipsa pars corporis, in qua fiunt, sicca est. Tota nanque calua ossea est. Cutis verò quæ illi est circundata, tanto reliqua totius corporis cute est siccior, quanto durior. Ascendunt tamen tum ab iis quæ circa cerebrum sunt, tum verò ex toto corpore, fuliginosi excrementi non parua vis. Quo fit, vt quale ætate florentibus totum corpus, eiusmodi iam infantibus sit capitis cutis. Eoque rationabilius nonnulli procedente tempore calui redduntur, quibus scilicet à primo ortu cutis durior erat: Siquidem in cacute, quæ fuerit siccata impensius, nihil nasci potest. Itaque etiam interna manuum, & inferna pedum, semper sunt pilorum expertia, quòd siccissimus, densissimúsque is tendo sit, qui sub cute habetur. Quibus autem ad summam ariditatem cutis capitis non peruenit, imbecilli iis omnino, albíque pili fiunt: quos vulgò canos appellant. Imbecilli quidem, congruentis alimenti penuria: albi verò, propterea quòd alimentum quo aluntur, veluti marcor pituitæ est, quæ spacio computruit. Vbi enim meatus etiamnum manet, excrementum verò exiguum est & lentum, languidéque a calore propellitur, non dissimiliter putredini afficitur. Iam calui fiunt homines, cùm senescunt, a syncipite magis. Canescunt magis à temporibus: quoniam regio illa est omnium aliarum siccissima. Hæret enim cutis illic ossi nudo. Tempora verò, humidiora sunt, quòd in his musculi magni sub ipsa cute habeantur. Omnis nanque musculus carnosus est. At caro tum osse, tum cute humidior. Verò enimuerò, quandoquidem humanum corpus nonnullis quidem æquabili per totum temperamento esse potest, nonnullis autem, neque iis paucis, inæqualiter esse affectum, cùm eorum aliæ particulæ temperatæ, aliæ intemperatæ esse possint, certè ex vnica particula corporis, simpliciter de toto semper coniectandum non est. Neque enim hi, qui docere mores ex ingenio corporis profitentur, de omnibus pronunciant simpliciter. Verùm si quis impense hirto est pectore, hunc audacem iudicant. Sin cruribus hirtis, salacem. Quare hominum temperamenta considerantibus, singulæ partes per se examinandæ sunt. Nec si cui thorax hirsutus est, huic totū corpus calidius, sicciúsque ex necessitate putandum: sed plurimū in corde caloris esse, eóque audacē illū, cui talis fuerit, existere. Posse verò aliquādo etiam huius ipsius rei occasione accidere, quo minus totum his corpus similiter calidum siccúmque sit, quòd scilicet plurimū caloris sursum spirauerit, atque in ambiētem abierit. Nam si tota corporis temperies æqualis sit, erit his statim thorax ipse vniuersus latissimus, venæ amplæ, arteriæ magnæ, eædemque maximè vehementissiméque pulsantes: tum plurimi per totum corpus pili, atque hi quidem in capite plurimi incrementi, nigri, & crispi, vtique in prima ætate. Procedente verò tempore, caluities excipiet. His etiam & robustum, & exactè delineatum, & musculosum totum erit corpus: tum cutis nigrior, durior, hirsutiórque. Ad eundem modum si contraria omnia in thorace sint, atque æqualis in toto corpore vigeat temperies hoc est, si humidiores & frigidiores vniuersæ corporis partes fuerint, thorax quidem angustus, & glaber erit: sicuti etiam totum corpus pilis nudum. Cutis verò mollis & alba, capilli subrufi, potissimum in iuuentute. Hi in senectute non caluescunt, timidíque statim, & ignaui, & segnes: adde etiam

Calui qui fiant.

Vola manus cur glabra. Planta pedis cur glabra. Cani qui fiant.

Caluities cur in syncipite magis. Cani cur in temporibus potius.

Pronunciandū simpliciter de corpore vniuerso non esse, ex vnica eius particula. Hirti pectore, audaces.

Hirti cruribus libidinosi. Calidi & sicci temperamenti notæ.

Frigidi humidique temperamenti notæ.

Temperies partium, ex earū functionibus penitandæ.

paruis venis, ac minimè conspicuis, & adiposi sunt. Iidem neruis musculisque imbecillis, & artubus parum exactè delineatis, & blæsis. At vbi varia partium temperies est, ex vna earum, de toto pronunciare non licet: sed adeundæ singulæ sunt: earúmque temperaturæ ex functionibus sigillatim inuestigandæ.

Cutim in regione temperata, subiectarum partium naturam prodere.

Cutis siquidem in nostra regione (quæ temperata est) subiectarum partium naturam prodit: non tamen omnium, sed earum tantùm, quæ similem habent ipsi cuti temperiem. At in regionibus iis quæ recesserunt à temperamento, non potest ex eo affectu, qui in cute cernitur, internarum partium temperies clarè discerni, cùm internæ externæque partes non ad eundem modum se habeant.

Cutis frigida & humida quibus.

Gallis enim Germanis, & omni Thracio ac Scythico generi, frigida, humidáque cutis est: ideóque etiam mollis, alba, & pilis nudata. Omnis verò naturalis his calor in viscera confugit, vnà cum sanguine: vbi dum agitatur & premitur feruetque, iracundi, audaces, & præcipitis consilij redduntur.

Iracundæ nationes quæ.

Æthiopibus verò & Arabibus, omnibúsque breuiter iis, qui ad meridiem incolunt, natura cutis ex ambientis æstu & naturali calore foras acto, vsta, sicca, dura, & nigra redditur: toto nimirum corpore, naturalis quidem caloris exiguam obtinente portionem, sed alieno, atque adscititio incalescente. Quare attendendum in singulis corporibus est: suo ne ac proprio, an adscititio calore incaleant.

Putrescentia omnia, adscititio calore esse calida, naturali frigida.

Quæ enim putrescunt omnia, adscititio calore sunt calida, frigent proprio. Qui meridianam plagam incolunt, adscititio calore sunt calidi, proprio frigidi. Apud nos quoque naturalis calor hyeme est vberior, adscititius minor.

Æstate adscititium calorem esse maiorem, propriū minorem, contrà in hyeme.

Æstate contrà, adscititius maior, & naturalis minor. Omnia namque hæc definiat oportet, qui rectè temperamentum est cogniturus. Neque enim si cutis nigrior appareat, totus homo omnino calidior est. Nam si alter in sole versatus diutius fuerit, alter in vmbra, illi nigrior, huic albidior cutis erit. Verùm hoc ad totius temperamenti alterationem nihil facit: quare singulæ partes particulatim examinandæ sunt: iudicandæque ex functionibus propriis.

Ventriculi temperati, intemperatique notæ.

Verbi gratia, ventriculus, si bene concoquit, temperatus: si non bene, intemperatus cognoscitur. Si nidorosos, vel fumosos ructus edat, quòd igneus calor in eo sit: sin acidos, quòd imbecillus, deprehendes. Simili modo, si qui bubulam, & omnia quæ concoctu difficilia sunt, concoquunt, quòd immodicus eorum calor sit: si qui autem hæc concoquere nequeant: conficiant autem saxatiles pisces, aliáque similia, quód infirmus, pronunciare ne dubites. Videndum autem his rursum, num succi alicuius aliunde confluentis culpa, eiusmodi symptomata ventriculo accidant.

Romanam regionem esse admodum humidam.

Compluribus enim ex capite pituita, idque maximè Romæ, ac locis perinde humidis, in ventriculum confluit. Nonnullis etiam, licet hoc rarò, & paucissimis accidat, flaua ex iecinore bilis. Siquidem ipse vidi quibusdam perquàm pituitosis hominibus, multam in ventriculo colligi flauam bilem. Vidi & qui bilem nunquam vomuerunt, qui tamen & graciles, & hirsuti, & musculosi, & nigri, & venosi erant. Intelligere autem conuenit, meatum illum, per quem iecur bilem in ventriculum vomit: aliis geminum esse, aliis vnicum. Ac plurimum quidem is vnicus est, in exortum intestinum insertus. Vel si geminus meatus sit, in exortum ipsum maior inseritur: minor in fundum ventriculi, parum supra pyloron. Sed tamen in paucissimis superior pars maior, inferior minor exstitit.

Bilis in ventriculum quibus confluat.

Cæterùm quibus est maior, his quotidie in ventrem, non exiguum bilis effunditur: quam & vomant ante cibos oportet, & nisi id faciant, læduntur.

Bilis vniuersa quibus in ieiunum confluat.

Quibus autem vnicus est omnino meatus, iis tota bilis in ieiunum confluit. Hos igitur licebit nobis dignoscere, primum quidem, ex totius corporis temperamento. Dein ex iis quæ infrà excernuntur. Tertium notæ genus, in iis quæ vomitu reiiciuntur, consistit.

Notæ quibus discernuntur hi quibus bilis in ventriculum atque in ieiunum confluit.

Siquidem qui multam colligunt bilem, cuius nihil per superoam partem excernunt, ij biliosa mera deiiciunt. Qui autem & pituitoso sunt corporis habitu, & bilem euomunt, ab his minus deiiciūtur biliosa, quòd & minimum flauæ bilis gignant, & eius maxima portio in superiorem ventrem perueniat.

Bilis prasina quibus in ventre gignatur.

Iam verò, quibus in ventre biliosum excrementum gignitur, id porri virorem præfert: debétque omnino iis cibus fuisse cum iusto calidior, tum cacochymus. Quibus autem ex iecinore in ventrem defluxit, his flaua ea, pallidáve euomitur, etiam si boni in primis succi fuerit id quod sumpserunt, ad summúmque fuerit concoctum. Imò verò magis iis qui ad vnguem coxerunt vomuntur flaua: atque etiam magis his, qui diutius cibo abstinuerunt. Quæ verò bilis porrum refert, iis solis gignitur in ventre, qui vtique concoxere malè.

Bilem generantia.

Quinetiam sollicitudo, ira, dolor labor, exercitatio, vigilia, & inedia, plus succi flauæ bilis coaceruant, propterea quòd plus eius in iecinore gignunt.

Bilis ortæ ab igneo calore ventriculi & eius quæ confluit a iecore, indicia.

Sunt igitur hæc certa indicia: tum præterea, quòd vbi siccum & igneum ventriculi calorem conuersio ad biliosum sequitur, panis & suilla, & bubula caro, commodius quàm saxatiles pisces coquentur. Quòd si ex iecinore bilis affluat, ex comestorum mutatione nulla secutura est concoctionis diuersitas. Ad eundem modum, si defluens à capite in ventrem pituita, acidi ructus in causa est, aut si caput etiam dolore tentetur, discernere semper oportet illa quæ propria sunt ab iis quæ per consensum accidunt.

Cerebri temperies quibus æstimanda sit notis.

Iam cerebrum ipsum cuius sit temperamenti, per se æstimare est satius: nempe ex canitie, catarrhis, tussi, destillatione, & saliuæ copia (quæ illud frigidius, humidiúsque esse docent) quam ex corporis totius affectu.

Caluities ex siccitate oritur.

At caluities ex siccitate prouenit. Nigrorum autem, & frequentium pilorum prouentus, æqualis in cerebro temperamenti est nota. Qui igitur resimos, humidos, aduncos autem absolutè siccos dixerunt, dupliei nomine hallucinari videntur. Primò, quòd vnius particulæ occasione, de toto corpore pronunciare sunt ausi.

Formatrix natura effingit particulas secundum animæ mores.

Secundò, quod formatricis in natura virtutis, quæ artifex facultas est, & particulas secundùm animæ mores effingit, parū meminerunt. De hac enim Aristot. dubitabit, nunquid diuinioris originis esset, atque à miscella elementorū diuersa.

Qualitates esse organa opificia.

Rationi autē est consonum, qualitates quidē ipsas esse organa: at formatorē, alium. Nec verò propterea quòd pueri nasis magis sunt resimis, florentes ætate magis aduncis, idcirco rationabile est, resimos omnes censere humidos, aduncos, siccos, cùm fieri possit, vt formatricis potentiæ id opus sit, potius quam temperamenti. Quod si temperamenti est nota, at certè eius quod in naso tantùm habetur, non eius quod in toto corpore, nota fuerit: nisi fortè totius corporis temperies, cum nasi temperamento pari ratione se habeat. Ad eundem modum est iudicandum de cute, de cæterisque corpo-

ris

ris partibus. Nec enim si cutis sit duræ, necessariò siccum est animans. Quippe ostrearum corpus humidissimum est, cutis ipsa siccissima. Verum si per totum æquabiliter sit corpus attemperatum, ratio est, vt qualis sit cutis, talis sit & reliquarum partium vnaquæque. Spectandum præterea in vniuersum est, ex quibus in quæ, mutationes ipsæ sint factæ. Fit enim nec rarò, vt præsens nota, prioris temperamenti sit, non eius quod in corpore nunc habetur. Veluti si quis sexaginta annos natus, denso pilo sit, non quòd calidus & siccus nunc sit, sed quòd talis antea fuerit. Iam verò neque ex ipsa excrementorum natura, indefinite de temperamentis est pronunciandum. Fieri siquidem potest, vt colligantur pituitosa excrementa, nec tamen humida sit particula, sed simul frigida & sicca: cùm nimirum ex cibis, neutiquam ex nostro corpore, ipsa pituita oriatur. Corpus enim vbi ingestos cibos non vincit, simile iis ipsum quoque excrementum gignit. Cæterùm quòd non omnia quæ calfaciunt, necessariò etiam exiccent, vt perperàm nonnulli putarunt, nemini obscurum existimo. Aqua siquidem calida, & quæcunque natura sunt calida & humida, si inflammationi, exempli gratia, admoueantur, tametsi ipsa quidem superuacanea, quæ media similarium spacia occuparunt, euocent, corpora tamen ipsa tantùm abest vt siccent, vt etiam illis humorem adiiciant. Atque iam hunc secundum commentarium claudamus.

Pituita ex cibis, non ex nostro corpore.
Calfacientia omnia non et necessariò siccare.

GALENI PERGAMENI
De temperamentis.
LIBER TERTIVS.

CVM igitur antea traditum sit, vnumquodque actu calidorum, frigidorum, humidorum, atque siccorum, vel ex eo tale dici, quòd summam habeat huiuscemodi qualitatem: vel quòd vincat in eo id genus qualitatum aliqua: vel quòd ad cognati generis mediocre aliquid, vel ad vnumquodlibet, à nobis sit collatum: monstratúmque præterea sit quemadmodum ea quis cognoscere exactè possit: reliquum est, vt de iis, quæ talia potestate sunt, disseramus. Etenim quod quale dicitur, tale nondum est, sed potest tale esse, id hoc esse potestate dicimus: verbi gratia, hominem qui nuper natus fuit, rationalem, & auem volatilem, scilicet quod eorum vnumquodque futurum est, hoc ceu iam id sit, appellantes. Est autem perfectum quid ac præsens, ipse actus: sicuti imperfectum, ac futurum, potestas. Ac maximè quidem propriè sola ea potestate esse dicimus, in quibus natura ipsa suopte impetu ad absolutionem venit. Proximus huic modus, eorum est, quæ sunt propinqua materia: vt, dum sanguinem potestate carnem appellas, quòd minimam mutationem ad carnis generationem requirat. Dicitur potestate etiam esse, quod ei quod ex accidenti dicitur, est ex aduerso positum: vt si quis dicat, frigidam lauationem ex accidenti, non ex propria potestate calfacere corpus carnosi iuuenis. Porrò quæcunque medicamenta calfacere nostrum corpus sunt nata, ea, licet talia non appareant tangenti, calida tamen potestate vocamus, quòd facile possint calida esse, quódque promptè in ignem vertantur: hoc interiecto discrimine, quòd oleosa & aërea, in flammam, in prunam autem terrea degenerent. At quemadmodum neque ignis ipse augetur prius quàm victa ab eo ligna mutata sint, ita nec animantium calor à medicamentis, nisi illa prius & commmota aliquantisper, & nostro corpori iuncta, ab ipso etiam mutentur. Quæ quidem si perfrigerato corpori quantumvis tenuia inspergantur, non calfacient illud. Proinde quæ refrigeratæ sunt partes, eas eiusmodi medicamentis plurimum perfricamus, rarefacimúsque, quò scilicet introrsum pharmacum penetrans, naturali animalis calori iunctum, mutetur, & calfiat: quippe cuius si particula quæpiam vel minima, calorem actu concipiat, hunc deinde in totum, propter continuitatem, porrigat. Ac quidquid potestate quidem calidum est huic nondum in natura sua frigido calidum præpollet, sed in propinquo est vt præpolleat, adeò vt breuem opem quò vincat, requirat extrinsecus. Hanc illi modò frictio abunde præstare potest, modò vel ignis, vel corporis natura calidi contactus. Alia tamen citius, alia tardius corpus nostrum recalfaciunt. Cùm autem quatuor sint corporis facultates, attractrix, retentrix, alteratrix, expultrix, quæ effectus sunt totius in quouis corpore substantiæ, quam constare ex calido, frigido, humido & sicco, inter se mistis, dicimus, sane vbi corpus nostrum vnaqualibet earum qualitatum corpus sibi admotum demutat, nec ipsum huc casu tota substantia existimandum est agere, nec quod ab ipso mutatur, posse ei assimilari. Quare nec vnquam nutriet quod ita mutatum est, id quod ipsum mutauit. At si exactè illud mutet, id est, si tota operetur substantia, vtique tunc sibi assimilabit id quod mutabitur, tum etiam ab eo nutrietur. Neque enim aliud nutritio est, quàm assimilatio perfecta. Omne autem animal congruenti, sibique simili alimento nutritur, quale est, quicquid corpori, quod nutritur, assimilari potest. Cæterum pro ratione similitudinis, alia citius, alia tardius assimilantur. Auium siquidem caro, haud magno negocio: suilla, maiori, bubula etiam hac maiori: vinum verò, omnium minimo, assimilari poterit, vbi prius in instrumentis coctionis manserit aliquandiu. In quibus antequam demutatum sit, fieri non potest, vt animalis corpori sit nutrimentum. At quæ quidem assimilantur, omnia quidem nutrimenta vocantur: reliqua omnia, medicamenta: quorum duplex natura est. Quippe vel cuiusmodi sunt assumpta, eiusmodi etiam permanentia, vincunt, corpúsque mutant, ad eundem modum, quo id cibos: atque hæc prorsus tum venenosa, tum naturæ animalis corruptricia medicamenta sunt. Vel mutationis initium ab animalis corpore consecuta, deinceps iam putrescunt, & corrumpuntur, ac deinceps corpus vnà corrumpunt, & putrefaciunt. Sunt hæc quoque noxia venena. Est præterea & tertia medicamentorum species, eorum nimirum, quæ corpus quidem recalfaciunt, mali tamen nihil afferunt: sicuti & quarta alia eorum quæ & agunt, & patiuntur aliquid, sed spacio vincuntur, planéque assimilantur: quibus accidit, vt tam medicamenta sint, quàm nutrimenta. Nihil autem miri est, si exiguum consecuta momentum aliqua maximam à priori natura mutationem habent: cùm constet olim in Mysia domum integram conflagrasse ex solo stercore columbino, quod ab ardenti sole inflammatum, fenestræ, proximæ suum

Oleosa in flammam vertuntur.
Terrea in prunam degenerant.
Medicamenta augere calorem nostrum, non posse priusquam ab ipso mutentur.
Facultates nostri corporis quatuor, attractrix, retentrix, alteratrix, expultrix.
Nutritio est assimilatio perfecta.
Animalia omnia sibi simili alimento nutriri.
Vinum quam citissimè assimilari posse.
Nutrimenta quæ dicantur.
Medicamentorum natura duplex perniciosorum.
Medicamentorum familiarium natura duplex.
Stercus columbinum inflammatum.

communicauit incendium. Qua ratione etiam aiunt Archimedem hostium triremes vrentibus speculis incendisse. Succenditur his promptè lana, stupa, ellychnium, ferula, & quicquid similiter his siccum & rarum fuerit. Flammam edunt & lapides attriti, atque eò magis, si quis sulfure illos illeuerit. Quare lucernam extinguens quidam, ac rursus lapidi, vel muro admouens, quem antea sulfure illeuerat, ceu prodigium, quid, illam accensam ostendit. Eiusmodi erat medicamentum Medeæ, ex sulfure & humido bitumine constans: quod quidem quibus illitum erat, omnia, vbi in id incidebat calor, accendebat, & inflammabat. Vniuersa igitur hæc, potestate dicuntur calida. Iam verò quicquid corporum natura calidorum proprium est nutrimentum, id ea semper non roborabit tantum, sed etiam insitum eorum calorem augebit: id quod omni nutrimento est commune. At vino præter cætera proprium ac suum est, mutationis celeritas, ita vtique vt tædæ, ellychnio, stupæ, & pici. Porrò cùm trifariam nutrimentum dicatur, secundum Hippocratem, nempe & quod nutrit, & quod veluti nutrimentum est, & quod futurum est nutrimentum: id vtique quod iam nutrit, propriè nutrimentum vocatur, cum corpus nutriat & calefaciat: quod reliquorum neutrum facit. Quemadmodum igitur si exiguæ & imbecillæ flammæ, confertim multum olei infundatur, illam prorsus extinguet: sic etiam vinum, vbi plus bibitur quàm vt vinci possit, tantum abest vt animal calfaciat, vt etiam apoplexias, paraplexias, comata, caros, neruorum resolutiones, epilepsias, conuulsiones, & tetanos, qui affectus sunt frigidi, inducat. Generatim enim, quæcunque assumpta in corpus vt nutrimentum calfaciunt, hæc interim frigefacere deprehendes, si immodicè aut intempestiuè sumantur. Nec verò mirari debemus, si nonnulla quæ cuti imposita, hanc erodunt, exulcerantque, vt sinapi, muria, allia, & cepæ, quamtutissime comedantur: cum nimirum neque intus in vno semper loco permaneant, sed vndequaque ferantur, ac tum cibis, tum varijs succis permista comminutaque, innumeras subeant alterationes: ita vt quod conueniens in eis est, assimiletur: quod superuacaneum & acre, per aluum, vrinas, sudoremque excernatur. Quòd autem si acrimoniam suam seruarent, etiam exulcerarent interna, ex iis quæ ob cacochymiam sponte accidunt vlceribus, cum in internis partibus, tum vel maximè in ipsa cute, facile intelligere poteris. Neque etiam est dubitandum, cur medicamentorum nonnulla, cùm nihil nos offendant extrinsecus, intrò assumpta, magnum afferant malum: aliqua rursus intrò assumpta nonunquam lædant, nonunquam conferant: aliqua non solùm intrò assumpta, sed etiam extrinsecus applicita offendát. Quippe nihil intus forisque parem agendi facultatem sortitur. Mirum enim esse non debet, si lachrymam Cyrenaicam ipsam quidem per se non liceat citra incommodum sumere: quæ tamen si omnino exigua, vel cum aliis opportunè sit sumpta, magnopere conducit. Atque ad hunc quidem modum, quæcunque corpus excalfaciunt, vbi mutationis principium in ipso accepere, recalfacere illud sunt apta. Quæ verò refrigerant, veluti papaueris succus, hæc a nostro corpore, ne vel paululum quidem demutantur, sed ipsum statim vincunt, ac mutant, etiam si calfacta prius dederis. Est enim

Archimedis inuentio. Specula vrentia.

Lapides attriti edunt flammam.

Medeæ medicamentum.

Calida potestate.

Vinum mutatur celeriter.

Nutrimentum dici triplicitur.

Vinum immodicè haustum, frigidos affectus inducere.

Erodentium cutim nonnulla, cur intus tuto sumantur.

Nihil intus forisque parem agendi facultatem sortitur.

Lachrymam Cyrenaicam tuto per se non sumi.

Papaueris succus non immutatur à nostro corpore.

eorum natura frigida, vt aqua: quæ per se quidem frigida est, ex accidenti verò aliquando calida. Verùm acquisititius eius calor breui perit, naturalis frigiditas manet. Quemadmodum igitur aqua calida flammæ iniecta eam extinguit, sic meconium, vel si id quantumuis calfactum dederis, & calorem animalis perfrigerabit, & necis periculum afferet. Quanquam id genus medicamenta, si parcè exhibita sint, & vnà cum iis quæ ipsorum frigiditatem retundant, nonnunquam vsum aliquem nostris corporibus præstant. Iam verò medicamen id quod cantharidas recipit, hydericis auxiliatur, tametsi cantharis ipsa vesicam exulceret. Discernere autem in omnibus quam maximè oportet, quæ per se sunt, ab iis quæ per accidens. Nonnulla quippè cùm siccam sint sortita substantiam, vbi largo calore liquata fuerint, humiditatis speciem exhibent: vt æs, & ferrum. Quædam per se humida, vbi in syncero frigore sunt morata, apparent sicca: vt glacies. Quocirca de illis absolutè pronunciandum non est: sed qualiter in calore frigoréque se habeant, considerandum: ac si tandem non ad id quod secundum accidens est, sed ad id quod per se, respicientibus nobis, iudicandum. Porrò communis in omnibus, vnáque iudicandi ratio, est alterationis celeritas. At cùm calidum, frigidum, humidum, atque siccum, [illegible] dicantur: nempe hæc quidem, per id quod exuperat: illa verò secundùm qualitatem quam habent summam, à qua nimirum denominantur: in vtrumcunque horum promptè vertitur, de quo agitur iudicium, tale potestate fuerit. Oleum namque, bitumen, resina, & pix calida potestate sunt, quòd in flammam vertantur facilè. Vinum autem, quòd facilè fiat sanguis. Pari modo mel, caro, & lac. Atque hæc quidem, totis ipsorum alteratis substantiis, nutrimenta se alterantium sunt. Quæ verò vnaqualibet qualitate alterantur, ac mutantur, ea medicamenta tantùm sunt. Medicamenta itidem sunt, & quæ nulla substantiæ suæ mutata parte, sed tota seruata integra, corpus ipsum afficiunt. Cæterùm totum eorum genus naturæ ipsi contrarium, graue, ac maximè deleterium existit: quamuis vbi planè exhibentur minima, nullum exhibent sensibile nocumentum. Porrò iudicabitur contrarietas ipsorum, ex ea, quæ media intercedit, mutatione. In elementis, verbi gratia, neque aqua mutari potest in ignem, neque ignis in aquam, sed ambo in aërem, ipse verò in vtraque. Ergo continens & sine medio est aquæ mutatio in aërem: itémque ignis: non continens ignis & aquæ in alterutrum. Hæc igitur inter se contraria, pugnantiáque sunt. Non dissimili ratione papaueris succus humano corpori prorsus contrarius est, vt quod in eum quicquam agere, ne vna quidem qualitate possit, ac multò minus tota sua substantia. Atque vnum quidem deleteriorum genus eiusmodi est. Alterum est eorum, quæ ex nostro calore momentum aliquod mutationis accipiunt; ac deinde in multifarias alterationes vertuntur, quibus corrumpi naturam nostram accidit. Quæ igitur corpus rodunt, putrefaciunt, & liquant, meritò potestate calida nominantur. Contrà, quæ refrigerant, & sensum auferunt, notabiléinque inducunt torporem, frigida. Verùm in applicandis iis quæ natura quidem sunt frigida, sed per accidens

Aqua per se est frigida.

Cantharis vesicam exulcerat.

Distinguenda esse, quæ per se, atque ex accidenti decernuntur.

Potestate tale qua ratione dicatur aliquid.

Potestate calida quæ dicantur.

Nutrimenta quæ.

Medicamenta quæ.

Deleteria quæ dicantur.

Contrarietas qualiter iudicanda.

Elementorum in se inuicem transitus.

Papaueris succus humano corpori omnino contrarius.

Deleteriorum primum genus.

Deleteriorum secundum genus.

accidens calida, contingit eorum calorem acquisititium necessariò perire: propriam autem temperiem frigidam, à nostra nihil immutatam perseuerare. At quemadmodum salamandra ad certum vsque terminum ab igne nihil patitur, vritur autem si longiori spatio sit igni admota: sic & mandragora, & cicuta: & plurium, breui spatio igni applicita, proprium adhuc temperamentum seruant: largius autem excalfacta, illicò corrumpuntur: nec quicquam efficere, eorum quæ prius poterant, valent. At talium quidem omnium natura, hominibus maximè existit contraria: eorum verò quæ celerrimè nutriunt, conuenientissima. Reliqua omnia, media inter hæc sunt, quorum alia magis, alia minus, agere ac pati a nostro corpore possunt. Siquidem castoreum & piper agere magis in corpus nostrum, quàm pati ab eo valent: vinum, & mel, & ptisana, pati magis quàm agere. Cæterùm vbi duo corpora inter se commissa multo repugnant tempore, certantque de alterando, vtrunque eorum tum agere, tum pati est necesse. Semper quippe agit id quod vincitur, in id quod vincit: adeò tamen exiguum, vt sensum effugiat. Hoc autem in iis quæ nutriunt, etiam compertum est. Lactuca siquidem, quandiu ab æstuanti ventriculo coquitur, manifestè quidem refrigerat, sitim compescit, atque adeo, quòd frigida & humida sit, somnum conciliat. Vbi verò ex ea nutritus homo iam fuerit, insiti caloris substantiam augebit. Ventriculum autem ea lædit refrigeratum. Quare vbi id genus vtrunque præstant, & quòd veluti medicamenta corpus nostrum afficiant, & tanquam nutrimenta naturalem calorem augeant: cum hoc exploratum iam sit, interdum qualitatem caloris intendi, interdum substantiam eius augeri: si ergo non concoquatur lactuca, aut si mauis, succus ipsius, quandò is, si liberalius sumatur, similem eum papaueris succo in homine effectum sortitur, erit vtique tantùm medicamentum. At si absolutè coquatur, quis ambigit, quin corpori etiam sit nutrimentum? Lactuca itaque, tam cibus, quàm frigidum medicamentum existit. Eruca autem, & ex herbis anethum, ruta, origanum, pulegium, calamintha, thymbra, atque thymum, tum cibi, tum medicamenta calida sunt: dum scilicet adhuc coquuntur, medicamenta: mutata verò in sanguinem, nutrimenta: secunda nimirum nutrimenti significatione, qua id significatur, quod nondum est alimentum, sed veluti alimentum. Si igitur frigidior iusto fuerit ventriculus, quandiu in eo delituerint, donec coquantur omnes id genus herbæ, calfaciunt ipsum, atque ad temperamenti æqualitatem reuocant, prosúntque vt medicamenta. Si verò calidior impendiò sit, inflammabunt illum, ac magnopere lædent: atque has quidem alterationes, qualitate sua inducent. Nam omnino percoctæ, atque in sanguinem bonum conuersæ, substantiam caloris naturalis augebunt; non qualitatem intendent. In vniuersum autem, siue frigidus, siue calidus potestate sit cibus, posteaquam in sanguinem est conuersus, naturalem similiter calorem augebit. Quod verò ad sanguinis formam spectat, nec dum planè sanguis est redditus, refrigerat, calfacitue animal, medicamenti ritu. Etenim cuilibet corpori proprietas quædam temperamenti est, quæ huic quidem naturæ consentiens, ab hac verò dissentiens videtur. Quod si id quod sibi consentiens est in suam naturam transmutet, caloris proprij substantiam augebit. Sin verò ipsum temperamentum mutatum sit, vtique vel calorem quendam conquiret, si id a quo est mutatum, sit calidum: vel etiam proprium amittet, si id minimè calfaciat. Quare omnia eiusmodi ex eorum sunt numero, quæ ad aliquid relata dicuntur: cùm ad proprietatem mutantis naturæ, quicquid assumitur, vel nutrimenti, vel medicamenti, vel vtrunque nomen sortiatur. Verbi gratia, cicuta sturno nutrimentum existit, homini medicamentum. Rursus, coturnici veratrum est nutrimentum, homini medicamentum. Ergo manifestum iam arbitror factum, iudicium eius quod respectu nostri calidum, frigidum, humidum, atque siccum dicitur, non ex iis quæ posita extrinsecus sunt, sed ex illis quibus ipsi afficimur, certum exactúmque fieri posse: atque id tanquam primum ac maximum spectandum esse: deinde, si res exigit, etiam quod ab externis petitur: idque non quouis modo, sed secundum quæsitæ rei substantiam. Vt igitur absolutissimè iudicemus, cibus vel medicamen quod admouetur corpori, expers esto omnis acquisititij caloris & frigoris, planéque sit tepidum. Nam siue potestate frigidum, cùm id applicas, manifestè calfacias, siue calidum refrigeres, corpus primo occursu qualitatis acquisitæ, non eius quæ propria est rei admotæ, sensu afficietur. Applicetur autem ipsum medicamentum, quum eius vim exploras, non cuilibet corporis affectui, sed simplicissimo, & summo. Quòd si summi quidem caloris affectioni admotum, frigoris sensum excitet, erit profectò sic frigidum. Pari modo, si frigido affectui applicitum, calidum statim appareat, id quoque erit calidum. Sin vel calidæ affectioni calidum, vel frigidæ frigidum percipiatur, non est quòd hoc calidum, illud frigidum omnino pronuncies. Iudicabimus autem quod ex accidenti aliquid facit, tum ex affectu ipso, tum tempore. Ex affectu, si vnus sit, & simplex: ex tempore, ad hunc modum. Quod protinus vt admotum est, manifestè calfacere vel refrigerare cernitur, id vtique ex se, & per se tale fuerit. Quod tempore id facit, fortasse, ex accidenti aliquo huc est actum. Veluti iuueni quadrati corporis tetano æstate media laboranti, frigida liberaliter affusa, caloris repercussum ex accidenti facit, cutim nimirum astringens. Cæterùm quòd aqua frigida per se minimè calfaciat, ex primo eius occursu patet. Sed non minus quandoque calor ex accidenti perfrigerat, vacuatione vtique intercedente: sicuti perfusio phlegmonem. Cùm enim ex calida fluxione consistat phlegmone, propria quidem eius curatio, vacuatio superuacui est, cui succedit affectæ partis refrigeratio. Ergo cum duplex, in iis quæ phlegmone laborant particulis, affectus consistat, vnus quidem in quantitate, alter in qualitate, sequitur prioris curationem, etiam posterioris curatio: fiúntque ex accidenti ea medicamenta, quæ materiam calentem euacuant, inflammationis etiam particularum refrigeratoria. Sed pro modo simplicis affectus etiam virium medicamenti inueniatur modus. Nempe calido in summo affectui, frigidum in summo medicamen paretur. Paululum recedenti à summo, medicamen etiam pro ratione adhibeto, quod decliner parum à summo frigore. Quippe si auspicatus à tali coniectura examen ipsorum sis, facilius propriam vim eorum

Nutrimenta simul & medicamenta.

Ad aliquid quæ dicuntur.

Cicuta sturno nutrimentum existit.

Veratrum est nutrimentum coturnicibus.

Medicamenta & nutrimenta exploranda [illegible] esse: admouenda tepida, & corporis simplicissimo affectui.

Accidentaria actione, qualiter iudicandæ.

Aquæ perfusio frigidæ, calfacit ex accidenti.

Calor ex accidenti refrigerat.

Phlegmones generatio & curatio.

rum inueneris. In vniuerſum autem, in omni ſimplici affectu calido, quodcunque adhibitum medicamen primo ſtatim occurſu, frigoris ſenſum intulit, id frigidum poteſtate eſt: ac multò profectò magis, ſi poſt primam exhibitionem tale perpetuò manet. Quod ſi prorſus calidum ipſum affectum ſanet, frigidum id ex neceſſitate fuerit. Adhibendum verò eſt, quum exploratur quidem, omnino tepidum. Vbi autem iam cognitum eſt, & gratia curationis petitur, rectius frigidum ſumitur: niſi medicamen quidem ipſum, ſummi ſit frigoris, morbus autem in ſummo calore non ſit. Porrò cùm frigidum calidúmve aliquid per ſe, vel primò, vel nullo intercedente medio, eſſe dicimus omnibus eiuſmodi verbis idem poteſtate ſignificamus. Quemadmodum igitur actu calidum corpus dicitur, vel vt ſummam caliditatem habens, vel vt præpollentem duntaxat, vel vt collatum ad mediocre ſui generis, vel ad quoduis aliud, quicquid ſors ipſa tulerit, ſic etiam quod poteſtate calidum eſt, intelligi, probarique multis modis oportet. Quo vtique minus rectè, ſi quid non ſtatim inflammatur, id aliqui, vt ad nos quidem, calidum non eſſe poteſtate exiſtimant. Nam ſiue facilè concoquitur & citò nutrit, ſiue admotum, velut medicamentum, calfacit, erit id vt ad hominem poteſtate calidum. Eſt enim ex iis quæ ad aliquid referuntur, quicquid poteſtate aliquid dicitur. Quare & probatio quæ propria eſt, melior vtique eſt, quàm quæ ab externo petitur. Propria verò eſt vna in ſingulis, vtique ſi celeriter tale fieri appareat, quale id eſſe poteſtate diximus. Eſt enim poteſtate ignis, quicquid celeriter in ignem vertitur. Poteſtate verò calidum vt ad hominem, quicquid homini applicitum, naturalis eius caloris vel qualitatem, vel ſubſtantiam adauget. Idem etiam & de aliis cenſendum eſt, quæcunque poteſtate frigida, & humida, & ſicca dicuntur. In omnibus autem, tactus ipſe, qui iudicaturus eſt, omnis acquiſititij caloris frigoriſque oportet ſit expers.

Frigidum poteſtate.

Medicamen quale applicandum ſit.

Actu & poteſtate calidum quotupliciter dicatur.

Quæ poteſtate dicuntur, etiam referuntur ad aliquid. Probatio propria.

Tactum iudicaturum temperamenta, debere eſſe expertem alienarum qualitatum.

GALENI PERGAMENI
De inæquali intemperie,
LIBER VNVS.

INÆQVALIS intemperies aliàs in toto animalis corpore ſit, veluti in ea hydropis ſpecie, quam anaſarca vocant, ac ferè in omnibus febribus, exceptis quas appellamus hecticas: interdum in ſingulis partibus, idque tum ob fluxionem, vt dum ex tumore aliquo præter naturam affectæ ſunt: tum ob ſolam qualitatum alterationem, quæ multifariam ſolet accidere, atque in octo intemperaturas, quatuor quidem ſimplices, quatuor verò compoſitas, vt diximus antea, digeritur. Quòd autem eiuſmodi intemperies eò ab æqualibus diſtent, quòd in omnibus intemperanter affecti corporis partibus, non inſint æqualiter, id clarè liquet. Ergo quis ſit omnis inæqualis intemperaturæ generandæ modus, in propoſito libello exequi eſt animus. Meminiſſe tamen oportet, corpus quidem ipſum diuidi in maximas partes: has rurſus, in alias minores: atque illas denique in ſimilares & primas, quas diuiſile in aliam ſpeciem non eſt: quinetiam complura eſſe ſpatia inter ipſas ſimilares particulas, atque iis etiam plura & maiora, inter ipſas inſtrumentarias, compoſitáſque, aliqua verò, & in vna qualibet ſimilari particula, veluti oſſe, cutéque. At quæ mollia quidem ſunt corpora, ea, quoniam ſibi inuicem incumbunt, interpoſita ſpatia latère conſpectum noſtrum faciunt. Quæ dura ſiccáque ſunt, in iis cernere ſpatia licet: ſicuti oſſium cauernulas, quæ plurimo humore tum craſſo, tum albo refertæ ſunt, ad alenda oſſa. Quandoquidem igitur omnium particularum inæqualiter affecti corporis, non eadem eſt temperies, certè differentiæ ipſius temperamenti inæqualis, naturam corporum affectorum ſequentur: cùm aliter ſimplex caro, aliter vniuerſus muſculus, impari temperamento afficiatur. Quippe calida fluxio, vbi procubuit in muſculum, primum maiores arteriæ, venæque opplentur ac diſtenduntur. Ab his minores: atque ita res procedit ad minimas. In iis, vbi valenter impacta fluxio eſt, neque adhuc ſiſtitur, pars quidem eius per ipſarum ora, pars per tunicas tranſcolatur ad exteriora. Tum verò ſpatia ipſa vacua, quæ inter prima ſunt corpora, fluxione implentur. Sic omnia ab humore, omni ex parte incaleſcunt, & perfunduntur. Ea ſunt nerui, ligamenta, membranæ, caro ipſa, antequam hæc, arteriæ & venæ, quæ ſcilicet & primæ, & præter cætera, vario dolore afficiuntur. Interius nanque a fluxione tum excalfiunt, tum diſtenduntur, & diuelluntur: exterius non modò calfiunt, ſed etiam premuntur, ac degrauantur: appellatúrque morbus ipſe phlegmone, quæ muſculi inæqualis eſt intemperies. Feruet enim iam qui in eo eſt ſanguis: ac ſecum excalfacit primum quidem, ac maximè, arteriarum atque venarum tunicas: mox omnia quæ extra has ſunt, quibus ſcilicet circunfunditur. Ita duorum alterum neceſſe eſt ſequi, vt ſi fluxio vicerit, corruptio ſequatur victorum corporum: ſin fluxio ſit victa, vt muſculi ad naturalem ſtatum redeant. Eſto igitur prius victa fluxio: duplex hîc incidit curationis genus: nempe aut diſcuſſu omni eo quod in partem confluxit, aut concocto. Verùm diſcuſſio, ſiue digeſtio, optanda maximè curatio eſt. Concoctionem hæc duo neceſſariò ſequuntur, puris generatio, & eius in aliquod ſpatium abſceſſio. Abſcedit aliquando in capacitatum quæ proximè ſunt, tum maximam, tum minimè momentaneam: quod ſanè abſceſſionis genus optimum eſt. Aliàs in non momentaneam quidem, non tamen maximam. Interim in maximam, non tamen non momentaneam. Ac quæ in ventriculum incidunt abſceſſionum optima eſt, quæ in ſinum eius internum abit: in quem etiam plerunque ſe aperiunt. Mala verò, quæ ſub peritonæum. Pari modo in iis quæ circa cerebrum exiſtunt, bona eſt, quæ in priores ventriculos eius abſcedunt: mala quæ ſub inuolucra ipſius, & quæ etiam in poſticum eius ventrem ſe recipit. Qui verò circa coſtas colliguntur abſceſſus, hi in capacitates erumpunt pectoris. At muſculorum abſceſſus, ſub cutem, viſcerum autem in arterias & venas, quas in ſe continent: vel in membranam quæ ipſis pro cute eſt. Verùm ſi victæ à fluxione fuerint particulæ, in tantam intemperiem, deuenient, vnde tum earum pereat actio, tum ipſæ tempore corrumpantur. Porrò deſinent tum primum dolere, cùm mutatrici qualitati fuerint aſſimilatæ. Non enim cùm

Inæqualis intemperantiæ quot modis contingere poſſit.

Inæqualis intemperies, quaſque diſcrimen.

Corporis humani diuiſio.

Spatia partibus inſita.

Inæqualis intemperantiæ differentiæ, naturam corporum affectorum ſequuntur.

Phlegmonis generatio inæqualis.

Phlegmone eſt muſculi inæqualis intemperantia.

Phlegmones curatio.

Digeſtionem phlegmonis, eſſe illius curationé optandam.

Phlegmonis concoctionem quæ neceſſariò ſequuntur.

Abſceſſuum modi diuerſi.

Inflammatæ partis dolor quando ſoluatur.

cum innata particularum temperies iam est, dolent, sed dum mutantur. Siquidem dum alteratur, corrumpiturque natura, (quemadmodum dixit Hippocrates) dolores fiunt. Alteratur autem, corrumpiturque natura cuiusque, cum vel calfit, vel frigescit, vel humectatur, vel exiccatur, vel vnitas eius dissoluitur, in iis quidem intemperantiis quæ inæquales sunt, ex calfaciendo, vel frigefaciendo, potissimum: quippe cùm efficacissimæ qualitates hæ sint, secundo loco, e siccando vel humectando, Ex esuriendo verò, vel sitiendo, deficiente hic humida, illic sicca substantia, Ex vulnerando, & rodendo, & tendendo, & premendo, & conuellendo, vnitate soluta. Ergo si calor sanguinis in particula quæ phlegmone laborat, est mitis, tum qui in toto animalis est corpore, mediocriter temperatus: non facile vnà cum afflicta particula calfit. Sin vel ille feruet vehementius, vel qui per totum spargitur animal biliosus est, illicò totus ad calorem vertitur. Multò verò magis, sicubi ambo concurrunt. Porrò calfit primum, qui in arteriis est sanguis. Post hunc verò etiam qui in venis est. Quòd si in propinquo visceri cui plurimus sit sanguis, obsessa phlegmone particula fuerit, tam celerius cum hoc, vniuersus qui in animali est sanguis ipsum calorem excipiet. In summa, quicquid facile alterabile est, aut calidum natura, id à quouis calfaciente primum calfit. Non secus & ab eo quod frigefacit, quicquid facilè alteratu est, vel natura frigidum, id primum refrigeratur. Ac promptus quidem, vt alteretur, spiritus est. Calidissima autem natura est, flaua bilis: frigidissimàque pituita. Sanguis post flauam bilem maximè est calidus. Sicuti nigra bilis post pituitam, est frigida. Quin etiam alteratur flaua bilis leui momento, ex quouis in eam agente. Nigra ægrè alterascit. In summa, quicquid tenuium est partium, id promptè alteratur. Contrà, cui crassæ sunt partes, ægrè. Iam verò quæ perspiratu carent, celerius putrescunt, præsertim si calida sint & humida. Quare, pro varietate horũ omnium quæ dicta sunt, necessum est multifariæ phlegmonum inæquales alterationes incidant: maximè quidem inflammato eo qui in phlegmone est sanguine: dein eo, qui in visceribus habetur & corde: atque huius maximè eo, qui in sinistro eius situ consistit. Etenim vbi totum corpus incalescit præter naturam, sinus ille ad summum calorem peruenit: cùm tenuissimum ac maximè spiritosum sanguinem habeat, & moueatur perpetuò. Cæterùm in febribus id genus omnibus, calefit quidem sanguis aliquando vniuersus, * recipitque calorem illum præter naturam, qui ex humorum putredine est ortus. Non tamen aut arteriarum, aut ipsarum venarum tunicæ, aut aliud vllum circumiacentium corporum, suam prorsus mutauit temperiem, sed adhuc calfieus mutatur: quòd si id patiatur diutius, etiam aliquando vincetur, prorsúsque mutabitur. Terminus mutationis cuiusque particulæ, est functionis illius læsio. Ad quem vsque terminum omnis alterationis latitudo, via est in id, quod præter naturam est. Ergo toto hoc tempore corpus incalescens, pro modo alterationis, ad portionem sentit dolorem. Quum verò omnes solidæ particulæ corporis excalfactæ ad absolutionem iam sunt, eiusmodi febrim Hecticam Græci nominant, ceu non amplius in humoribus & spiritibus, sed in corporibus iis, quæ habitus rationem habent, comprehensam. Hæc doloris est expers: putántque qui ea febriunt, omnino se non febrire. Neque enim eius calorem percipiunt, nimirum omnibus eorum partibus æque percalfactis: quum neque etiam citra alterationem fit sensus, nequeat iis quæ iam ad perfectionem sunt alterata, dolor. Porrò, quod alicubi Hippocrates ait, omnem morbum esse vlcus, id quidem non vsqueadeo alienum videri debet. Vlcus nanque vnitatis solutio est. Immodicus autem calor, segregando substantiæ continuitatem: summum verò frigus, stipando, exprimendo, & quassando, prorsumè accedunt vt vnitatem soluant: id quod certe immodici caloris & frigoris terminus commode statui poterit. Cæterùm omnis immoderatus excessus, in habitudine consistit ad aliquid. Non enim pari ratione à calidis frigidísque afficitur omne corpus. Vnde fit, vt aliqua animalium conuenientes inter se succos habeant: aliqua non solùm non conuenientes, sed etiam qui se mutuò corrumpant, veluti homo, atque vipera, quorum vtriusque saliua alteri pernicies existit. Ita vtique & scorpium necaueris, si illi ieiunus inspuas. At non homo hominem, nec vipera viperam, nec aspis aspidem, morsu interimit. Siquidem quod simile est, id congruum, amicúmque est: quod contrarium est, inimicum & noxium, Augetur enim quidque, ac nutritur, similibus: perimitur & corrumpitur à dissimilibus. Quo circa sanitatis tutela, per similia perficitur. Morborum sublatio, per contraria. Hecticam itaque febrem minimè sentit, qui ea laborat. Reliquarum febrium nulla est, quæ non à laborante sentiatur; sed aliæ magis, aliæ minus sunt graues. Sunt enim ex iis, & quæ rigorem ingerãt: quod symptoma fit ab inæquali intemperie. Iam verò accendi febrem, & citra phlegmonem, ex solis humoribus putrescentibus, licet: sicuti & aliud genus inæqualis intemperiei in toto corpore oriri, modò fuliginoso vapore detento; modò exercitationibus & plusculis laboribus calore adaucto, modò ab ira, modo à deustione quauis externa, sanguine incalescente. Quòd igitur intemperies ipsa nonnunquam spirituosam duntaxat inuadat partem, nonnunquam etiam ipsos humores, quòdque omnibus huiuscemodi febribus, si diu perdurauerint, hectica superueniat febris, nemini obscurum existimo. Quemadmodum ergo ex deustione accenditur febris, ita nonnulli sæpe ex frigore refrigerati vehementer toto corpore sunt: aliqui verò etiam perierunt. Sed quòd ij omnes etiam doleant, ne id quidem latet. Dolent etiam, maximéque circa vnguium radices, & qui ex rigore ingenti vehementer perfrigerati, celeriter sese calfacere properarunt. Quam quidem inæqualem intemperantiam, quum videat apertè quis esse causam doloris, non est quod de cæteris dubites: nec si simul rigeant & febricitent ægrotantium aliqui, sentiántque humorem pituitosum, qui frigidus est, mistum amaræ bili, quæ est calida, moueri per sensibilia membra: vt in epialis febribus, in quibus simul ambas qualitates contrarias intra corpus æger sentire videtur, cùm nimirum calidum ipsum & frigidum, per id genus febres, tenuissimis portiunculis aspergantur, adeóque misceantur inuicem, vt ne minimam quidem vnius sumere possis particulam, in qua alterum * non sit cõprehensum. In ipsa tamen accessionis inuasione, nonnulli & rigent & sitiunt: atque intus quidem, & in ipsis visceribus, magnum

Hecticam febrem esse doloris expertẽ.

Sensus non est abſque alteratione.

Morbum omnẽ esse vlcus.

Vlcus est vnitatis solutio.

Excessum omnem immoderatũ, consistere in habitudine ad aliquid.

Saliuam ieiuni hominis enecare scorpionem.

Similia õnia, ubi esse mutuò congrua & amica.

Dissimilia, esse inimica & noxia inuicem.

Sanitatis tutelam per similia perfici. Morbos per contraria tolli.

Febres putridæ.

Febris ephemeræ generatio.

Refrigeratio vehemens intemperantiam.

Doloris causã esse inæqualẽ

Epialæ febres.

incendium in extremis autem partibus, frigus maximum sentiunt. Ac tales febres sunt, quæ græcè lypiriæ vocantur, atque ardentium febrium quoddam perniciosissimum genus. Quinetiam iis qui rigent, nec tamen febriunt, inæquale temperamentum adest. Rarum tamen est id symptoma, licet tum mulieribus, tum viris quibusdam accidat, vbi aut deses vita, aut continua ciborum copia præcessit. Porrò antiquitus nemo, vt videtur, ita est affectus, cùm neque adeò ociosi, nec in victus saturitate tunc viuerent. Vnde factum est vt scripserint veteres medici, rigori febrem necessariò superuenire: tametsi sæpenumero rigorem videmus, quem nulla sequuta sit febris. Componitur autem ex hac intemperie, & ea quæ febrientium est, epialus. Appello ita febrem illam, cui ambo semper simul accidunt. Nam in qua rigor quidem præcedit, febris sequitur, veluti in tertianis & quartanis, hanc epialam non voco. Ita ex duplici inæquali intemperie epialus componitur, atque etiam aliæ fere omnes febres, præter hecticas. Pariter & qui particulæ alicuius cum tumore sunt morbi, hi quoque omnes cum temperamento inæquali consistunt: vt cancer, erysipelas, carbunculus, herpes, œdema, phagedæna, gangræna: differunt tamen, pro ipsa fluxionis diuersitate. Siquidem qualis fluxio fuerit, talem præter naturam tumorem gignet.

Lypiriæ febres.

Rigor absque febri, quibus accidat.

Veteres fuisse temperantiores.

Rigorem sæpe accidere extra febrem.

Epiala febris quæ dicatur.

Febres ferè omnes præter hecticas, constare ex duplici inæquali intemperie.

Tumores inæquali quadam intemperie.

GALENI PERGAMENI

De optima corporis constitutione,

LIBER VNVS.

Qvando quidem temperamentum ex calido, frigido, humido & sicco, definitum congruenti mensura, similarium membrorum existit sanitas: nostri autem ex omnibus his constructio, positione, magnitudine, figura, & partium numero constituitur: concedendum iure est, corpus aliquod, licet ex plurimis optimè temperatis particulis compositum sit, secundum tamen ipsarum magnitudinem, aut numerum, aut figuram, aut mutuum inter se connexum, nonnihil posse vitij contrahere. Porrò, vt à communi notione exordiamur, saluberrimum corpus omnes vno ore laudant: necnon id quod Græci εὐεκτικώτατον vocant, hoc est, optimo habitu præditum: idque ad vnam, eandemque rem respicientes. Quippe omnium ipsius corporis particularum functiones esse robustas aiunt, nec à morbiferis causis facilè vinci posse. Cæterùm cùm ipsæ particulæ functiones secundum naturam promptè obeunt, sanitas est. Vbi verò id cum quodam etiam robore præstant, bonus habitus dicitur. Commune autem vtrisque est, non facilè morbis succumbere. Quare bonus habitus, omnium illa saluberrima constitutio existit, quam vniuersi percupiunt: cuius accidens & mensura est, in obeundis functionibus strenuitas, atque constantia. Qua ratione meritò bonus habitus appellatur. Meminisse autem oportet, nostra corpora ex miscella quatuor elementorum constare, variásque esse partium temperaturas: ad hæc, singulis organicis membris vnicam inesse particulam, cui tota actionis causa tribuitur: cuius gratia reliqua omnia creata sunt, quæ totum complent instrumentum. Quibus præmissis, erit optima corporis constitutio ea, in qua similares partes propriam temperiem possident, necnon cuiusque instrumentariarum compositio ex illis, secundum ipsarum magnitudinem, numerum, figuram, mutuumque inter se connexum, certa quadam & exacta mensura constructa fuerit. Quocirca id tale corpus optimè suis fungetur actionibus, ac proinde aliorum omnium & firmissimum erit, & minimè prolabetur in morbos. Siquidem vniuersis causis morbificis tam extrinsecis quàm intrinsecis facilè reluctabitur, quòd omnino ab vtrisque extremis recedat, adeóque optimis succis abundet, vt tristitiam, iras, vigilias, curas, imbres, squalores, & pestilentiam, alijs omnibus ferat multò facilius. Nam quæ maximè vitiosis succis redundant, facilè ab huiusmodi causis tentantur, vtpote quæ per se iam morbis proxima sint. Quoniam autem sanitas extendi in satis amplam latitudinem potest, non solùm in hoc commentario corpus illud absolutissimum, quod rarò inuenitur, & tanquam Polycleti regulæ exemplum est, debes effingere, sed eorum etiam meminisse, quibus cum quotidie versamur, quæque ab eo breue aliquid deficiunt, non tamen adhuc insignem admodum lapsum sunt nacta. Quod igitur exquisitè bona temperie præditum est, medium sanè locum obtinet inter molle, & durum, & inter hirsutum & glabrum: pariter neque amplis, neque angustis est venis, nec pulsibus magnis aut paruis recedere à mediocritate videtur. Quòd verò vndecunque exacta in instrumentariis particulis mensura constat, id tanquam Polycleti est regula. At ea corpora quæ iam calidiora sunt, plus quàm par sit, non tamen admodum multò, pariter etiam quæ frigidiora, humidiora, & sicciora modicè, etsi partem vnam non rectè efformatam habeant, corpori tamen symmetro nonnunquam præstare videntur. Quippe vbi id genus corpus moderato durius euaserit, aduersus omnes externas causas, firmius ac tutius redditur. Vbi verò mollius, aduersus internas. Atque eadem ratione vbi densius fuerit, externis magis resistit. Vbi verò rarius, ab internis minus offenditur. Raritas siquidem corporis, quibus plus recrementi per difflationem educitur salubrior existit: quibus verò minus, insalubrior. Nam ab omnibus externis causis facilius corpus rarum oblæditur. Corpus autem quod exquisitissima constat mensura, nec rarum, nec densum dici potest, sed in medio prorsus consistit. Cui quidem vtrunque excedentium corporum præstat secundum aliquid. Quod enim densius est, magis ab exterioribus causis est tutum: quod verò rarius, ab interioribus. Vtrisque autem quod exactè resistat, planè non inuenies. Sed mediocriter id resistit, quod inter omnes excessus est medium, quódque omnium etiam corporum saluberrimum esse censemus. Quare id singulis excedentibus medium, secundum aliquid est deterius: collectim verò omnium optimum, & maximè eligendum videtur. Quòd autem corpus ipsum, quod tum similaribus, tum instrumentariis particulis optimè constitutum est, vel paruum, vel magnum, vel mediocre necessariò esse nō debeat, hinc discas licet, quòd magnum quidem, ob humoris, vel materiæ multitudinem: paruum autem, ob siccitatem, aut ob materiæ penuriam efficitur tale. Potest itaque aliquod corpus & pulcherrimum, & optimè temperatum effici, quantamcunque magnitudinem sortitum id fuerit.

Augmentum

Similarium partium sanitas quæ sit.

Notio communis saluberrimi corporis.

Sanitas quando dicatur.
Habitus bonus quando dicatur.

Corpora nostra constare ex quatuor elementorum miscella.
Instrumentorum singulis inesse particulam vnicam, cui tota actio tribuitur.

Constitutio optima quæ.

Vitiosis succis redundantia corpora, facilè à causis morbificis affici.
Sanitatis esse latitudinem amplam.

Temperatissimi corporis notæ.
Polycleti regula.

Durius moderato corpus aduersus externas causas firmius reddi: mollius, aduersus internas.

Raritas corporis quibus salubrior & insalubrior.

Densius corpus magis esse ab extrinsecis causis tutum.

Medium exquisitè corpus excedentibus mediocritatem, secundum aliquid esse deterius.

Magnum corpus, vnde fit tale.
Paruum corpus vnde fiat tale.
Magnitudinē nihil conferre ad optimam constitutionē corporis.

Augmentum enim fit, quousque ossa confirmentur: confirmantur autem in exigua magnitudine, ob materiæ defectum, vel ob siccitatem: ita vt simpliciter neque magnitudo, humiditatis indicium sit, neque paruitas siccitatis, nisi aut magnum molle, aut paruum etiam sit durum. Quamobrem optimam constitutionem in his duobus meritò collocabimus, moderata scilicet consimilium particularum temperie, necnon exactissima instrumentalium mensura.

GALENI PERGAMENI *de optimo corporis habitu,* LIBER VNVS.

HABITVS nomen de omni fixo & vix solubili pronunciare consueuimus: nihil adhuc magis laudantes, vel improbantes. At cùm bonum habitum aut malum dixerimus, iam tunc qualemnam habitum dicamus, distinguimus. Quippe bonus simpliciter habitus, optimam corporis constitutionem sequitur: eum verò qui non simpliciter bonus sit, in quacunque corporis natura reperire licebit, aut simpliciter, aut ad aliquid relatum. Igitur quum sanitas latitudinem habeat, intensionem quidem ipsius medici bonum habitum vocant: ipsum verò nondum nomine proprio appellarunt, sed perinde ac genus ipsum, sanitatem nuncupauerunt. Itaque bonus habitus optima quædam sanitas est. Cæterùm habitus Athletarum, non est simpliciter bonus habitus, ac proinde periculosus existit, si ad summum peruenerit, quemadmodum dixit Hippocrates. Nam bonus simpliciter habitus ad summum bonitatis perueniens, omnium erit corporis affectuum tutissimus. Porrò tam bono simpliciter, quàm ipsorum Athletarum habitui, bona omnium particularum temperies communis est: vt etiam functionum robur, atque succorum bonitas. Interest autem, quòd in habitu simpliciter bono, sanguinis commoderatio, ac totius solidarum partium molis, habeatur: in Athletico autem, horum ipsorum, potissimùmque carnosi generis, excellens sit copia, ratione cuius periculum necessariò sequetur, si is in summo constiterit, ne aut extinguatur, & suffocetur calor innatus, ob plenitudinem illam exuberantem difflatione prohibita, aut aliquod ex præcipuis vasis rumpatur, quæ in pulmone, & in iecore, & in thorace sunt sita. Siquidem sanguis ipse, tum ob naturalis caliditatis copiam, tum ob actionis perpetuitatem, necnon ob incrementum assiduum quasi efferuescens, ipsorum vasorum tunicas, vt mustum dolia, disrumpit. Hæc igitur omnia, nec non repentinæ omnium functionum resolutiones (vt paucis docuit Hippocrates) necessariò immoderatas repletiones sequuntur.

GALENI PERGAMENI *De animæ morum & corporei temperamenti mutua consequutione,* LIBER VNVS.

QVEMADMODVM ex cibo & potu, nec non ex quotidianis exercitationibus, bonam corpori conciliamus temperiem, sic etiam ex hac, ad virtutem animæ comparandam, nonnihil emolumenti attulerimus: id quod certè in actionibus atque vniuersis affectibus, qui secundum tres animæ species, ob temperamentorum diuersitatem maximè in puellis differunt, liquidò constat. Alij enim timidissimi sunt, alij audaces, alij inexplebiles, alij sobrij, alij verecundi, alij denique admodum impudentes. Ex quo quidem in illis morum discrimine, ratione concludere aliquis poterit, non eandem omnibus animæ naturam, siue substantiam, inesse. Nam si substantia animæ esset illis per omnia similis, easdem vtique actiones agerent: eisdémque ob causas similes, afficerentur affectibus. Quare haud dubiè pueri tantùm inter se animorum essentia differunt, quantum propriis actionibus atque affectibus discrepant. Quod quidem cùm sic habeat, facultatibus quoque differunt. Porrò singulorum quæ fiunt, effectrix quædam causa est, quæ ad aliquid referri intelligitur, cuique nomen per se est inditum. In quadam autem à seipsa ad genitum relatione, geniti facultas consistit. Quocirca tot facultatibus substantiam, quot etiam actionibus, esse præditam dicimus. Siquidem quia aloë (exempli gratia) vires habet purgandi, os ventriculi roborandi, cruenta vulnera glutinandi, plena vlcera solidandi, & humidas palpebras exiccandi, tot facultates, quot etiam opera, profitemur ipsam sortiri. In vniuersum autem, animæ species sunt tres: rationalis scilicet, irascibilis, & appetitoria. Quarum quidem illa prima (quam etiam intellectricem vocamus) veritatis, scientiæ, disciplinarum, atque, vt summatim dicam, honestorum omnium desideratrix est, secundum desiderij commune significatum. At irascibilis, quam etiam animosam appellant, libertatis, victoriæ, potentiæ, imperij, gloriæ, honorisque flagrat libidine. Tertia verò illa, quæ à Platone per excellentiam appetitoria appellata est, veneris, esculentorum, potulentorúmque voluptatibus perfrui desiderat. Hæc honestum expetere nequaquam potest: sicuti nec rationalis venerea, nec escas, nec potum: cum quibus etiam imperium, gloriam, dignitatésque haud iniuria aspernabitur. Pariter quoque irascibilis animæ pars, quæ à rationali & appetitrice exoptantur, non appetet. Iam verò appetitoriam animæ partem in iecore, irascibilem in corde, rationalem in cerebro collocari, alibi à nobis est demonstratum. Ex quibus quidem rationalem esse immortalem, Plato sibi persuasisse videtur. Ego verò, sit immortalis, nec ne, quid illi obiiciam non habeo. Hoc autem mihi cum illo conuenit, species animæ, quæ in corde & iecinore habitant, simul cum animali interire. At verò cùm vniuersa corpora ex duobus constent principiis, materia nempe, & temperie quatuor qualitatum primarum, quæ illi inest, & species necessariò dicenda est: anima autem ipsa, dum corporis dicitur esse species ab Aristotele, non de ea specie, quæ instrumentariis hæret corporibus, sed potius de altero similarium & naturalium membrorum principio dicatur, quandoquidem ab istis primò actiones proueniunt: certè substantia animæ, calidi, frigidi, humidi, & sicci quodammodo temperamentum erit. Quòd autem animæ substantiam propriæ eius vires sequantur, ostensum fuerit, si eius etiam actiones ita se habere declarauerimus. Quamobrem, si ratiocinandi facultas animæ pars existat, interibis vtique cùm & ipsa

cerebri

Temperiem probam conferre ad virtutem animæ.
Plurimũ morum diuersitates.
Animæ substantia ab eadem omnibus inest.
Effectrix causa.
Substantiam esse tot facultatibus quot actionibus præditam. Aloes facultates.
Animæ species tres.
Rationalis anima quænã appetat.
Irascibilis anima quarum rerum flagret libidine.
Appetitoria anima quænã expetat.
Appetitoria anima in iecore.
Irascibilis anima in corde.
Rationalis anima in cerebro.
Rationalem animam esse immortalem ait Plato.
Animam irascibilẽ & appetitoriam interire cũ animali.
Corpora vniuersa constare ex materia & temperie.
Temperiem necessariò esse speciem, siue formam.
Animæ substantiam quodammodo esse temperiem quatuor qualitatum.
Animæ substantiam propriæ eius vires sequuntur.

incendium in externis autem partibus, frigus maximum sentiunt. Ac tales febres sunt quæ græcè lypiriæ vocantur, atque ardentium febri um quoddam perniciosissimum genus. Quinetiam ijs qui rigent, nec tamen febriunt, inæquale temperamentum adest. Rarum tamen est id symptoma, licet tum mulieribus, tum viris quibusdam accidat, vbi aut deses vita, aut continua ciborum copia præcessit. Porrò antiquitus nemo, vt videtur, ita est affectus, cùm neque adeò ociosi, nec in victus saturitate tunc viuerent. Vnde factum est vt scripserint veteres medici, rigori febrem necessariò superuenire: tametsi sæpenumero rigorem videmus, quem nulla sequuta sit febris. Componitur autem ex hac intemperie, & ea quæ febrientium est, epialus. Appello ita febrem illam, cui ambo semper simul accidunt. Nam in qua rigor quidem præcedit, febris sequitur, veluti in tertianis & quartanis, hanc epialam non voco. Ita ex duplici inæquali intemperie epialus componitur, atque etiam aliæ fere omnes febres, præter hecticas. Pariter & qui particulæ alicuius cum tumore sunt morbi, hi quoque omnes cum temperamento inæquali consistunt: vt cancer, erysipelas, carbunculus, herpes, œdema, phagedæna, gangræna: differunt tamen, pro ipsa fluxionis diuersitate. Siquidem qualis fluxio fuerit, talem præter naturam tumorem gignet.

Rigor absque febre, quibus accidat.

Veteres fuisse temperantiores.

Rigorem sæpe accidere citra febrim.

Epiala febris quæ dicatur.

Febres ferè omnes præter hecticas, constare ex duplici inæquali intemperie.

Tumores inæquali quadam intemperie.

GALENI PERGAMENI

De optima corporis constitutione,

LIBER VNVS.

QVando quidem temperamentum ex calido, frigido, humido & sicco, definitum congruenti mensura, similarium membrorum existit sanitas: nostri autem ex omnibus his constructio, positione, magnitudine, figura, & partium numero constituitur: concedendum iure est, corpus aliquod, licet ex plurimis optime temperatis particulis compositum sit, secundum tamen ipsarum magnitudinem, aut numerum, aut figuram, aut mutuum inter se connexum, nonnihil posse vitij contrahere. Porrò, vt à communi notione exordiamur, saluberrimum corpus omnes vno ore laudant: necnon id quod Græci εὐεκτικώτατον vocant, hoc est, optimo habitu præditum: idque ad vnam, eandemque rem respicientes. Quippe omnium ipsius corporis particularum functiones esse robustas aiunt, nec à morbiferis causis facilè vinci posse. Cæterùm cùm ipsæ particulæ functiones secundum naturam promptè obeunt, sanitas est. Vbi verò id cum quodam etiam robore præstant, bonus habitus dicitur. Commune autem vtrisque est, non facilè morbis succumbere. Quare bonus habitus, omnium illa saluberrima constitutio existit, quam vniuersi percupiunt: cuius accidens & mensura est, in obeundis functionibus strenuitas, atque constantia. Qua ratione meritò bonus habitus appellatur. Meminisse autem oportet, nostra corpora ex miscella quatuor elementorum constare, variasque esse partium temperaturas: ad hæc, singulis organicis membris vnicam inesse particulam, cui tota actionis causa tribuitur: cuius gratia reliqua omnia creata sunt, quæ totum complent instrumentum. Quibus præmissis, erit optima corporis constitutio ea, in qua similares partes propriam temperiem possident, necnon cuiusque instrumentariarum compositio ex illis, secundum ipsarum magnitudinem, numerum, figuram, mutuumque inter se connexum, certa quadam & exacta mensura constructa fuerit. Quocirca id tale corpus optimè suis fungetur actionibus, ac proinde aliorum omnium & firmissimum erit, & minimè prolabetur in morbos. Siquidem vniuersis causis morbificis tam extrinsecis quàm intrinsecis facilè reluctabitur, quòd omnino ab vtrisque extremis recedat, adeóque optimis succis abundet, vt tristitiam, iras, vigilias, curas, imbres, squalores, & pestilentiam, alijs omnibus ferat multò facilius. Nam quæ maximè vitiosis succis redundant, facilè ab huiusmodi causis tentantur, vtpote quæ per se iam morbis proxima sint. Quoniam autem sanitas extendi in satis amplam latitudinem potest, non solùm in hoc commentario corpus illud absolutissimum, quod raro inuenitur, & tanquam Polycleti regulæ exemplum est, debes effingere, sed eorum etiam meminisse, quibus cum quotidie versamur, quæque ab eo breue aliquid deficiunt, non tamen adhuc insignem admodum lapsum sunt nacta. Quod igitur exquisitè bona temperie præditum est, medium sanè locum obtinet inter molle, & durum, & inter hirsutum & glabrum: pariter neque amplis, neque angustis est venis, nec pulsibus magnis aut paruis recedere à mediocritate videtur. Quòd verò vndecunque exacta in instrumentariis particulis mensura constat, id tanquam Polycleti est regula. At ea corpora quæ iam calidiora sunt, plus quàm par sit, non tamen admodum multò, pariter etiam quæ frigidiora, humidiora, & sicciora modicè, etsi partem vnam non rectè efformatam habeant, corpori tamen symmetro nonnunquam præstare videntur. Quippe vbi id genus corpus moderato durius euaserit, aduersus omnes externas causas, firmius ac tutius redditur. Vbi verò mollius, aduersus internas. Atque eadem ratione vbi densius fuerit, externis magis resistit. Vbi verò rarius, ab internis minus offenditur. Raritas siquidem corporis, quibus plus recrementi per difflationem educitur salubrior existit: quibus verò minus, insalubrior. Nam ab omnibus externis causis facilius corpus rarum oblæditur. Corpus autem quod exquisitissima constat mensura, nec rarum, nec densum dici potest, sed in medio prorsus consistit. Cui quidem vtrunque excedentium corporum præstat secundum aliquid. Quod enim densius est, magis ab exterioribus causis est tutum: quod verò rarius, ab interioribus. Vtrisque autem quod exactè resistat, planè non inuenies. Sed mediocriter id resistit, quod inter omnes excessus est medium, quódque omnium etiam corporum saluberrimum esse censemus. Quare id singulis excedentibus medium, secundum aliquid est deterius: collectim verò omnium optimum, & maximè eligendum videtur. Quòd autem corpus ipsum, quod tum similaribus, tum instrumentariis particulis optimè constitutum est, vel paruum, vel magnum, vel mediocre necessariò esse nõ debeat, hinc discas licet, quòd magnum quidem, ob humoris, vel materiæ multitudinem: paruum autem, ob siccitatem, aut ob materiæ penuriam efficitur tale. Potest itaque aliquod corpus & pulcherrimum, & optimè temperatum effici, quantamcunque magnitudinem sortitum id fuerit.

Similarium partium sanitas quæ sit.

Notio communis.

Saluberrimũ corpus.

Sanitas quando adsit.

Habitus bonus quando dicatur.

Corpora nostra constare ex quatuor elementorum miscella.

Instrumentorum singulis inesse particulam vnicam, cui tota actio tribuitur.

Constitutio optima quæ.

Vitiosis succis redundantia corpora, facile à causis morbificis affici.

Sanitatis esse latitudinem amplam.

Temperatissimi corporis notæ.

Polycleti regula.

Durius moderato corpus aduersus externas causas firmius redditur: mollius, aduersus internas.

Raritas corporis quibus salubrior & insalubrior.

Densius corpus magis esse ab extrinsecis causis tutum.

Medium excedentibus mediocritatem, secundum aliquid esse deterius.

Magnum corpus, vnde fit tale.

Paruum corpus vnde fiat tale.

Magnitudinẽ nihil conferre ad optimam constitutionẽ corporis.

Augmentum

Augmentum enim fit, quousque ossa confirmentur: confirmantur autem in exigua magnitudine, ob materiæ defectum, vel ob siccitatem: ita vt simpliciter neque magnitudo, humiditatis indicium sit, neque paruitas siccitatis, nisi aut magnum molle, aut paruum etiam sit durum. Quamobrem optimam constitutionem in his duobus meritò collocabimus, moderata scilicet consimilium particularum temperie, necnon exactissima instrumentalium mensura.

GALENI PERGAMENI *de optimo corporis habitu,* LIBER VNVS.

Habitus de quibus dicatur.

HABITVS nomen de omni fixo & vix solubili pronunciare consueuimus: nihil adhuc magis laudantes, vel improbantes. At cùm bonum habitum aut malum dixerimus, iam tunc qualemnam habitum dicamus, distinguimus. Quippe bonus simpliciter habitus, optimam corporis constitutionem sequitur: eum verò qui non simpliciter bonus sit, in quacunque corporis natura reperire licebit, aut simpliciter, aut ad aliquid relatum. Igitur quum sanitas latitudinem habeat, intensionem quidem ipsius medici bonum habitum vocant: ipsum verò nondum nomine proprio appellarunt, sed perinde ac genus ipsum, sanitatem nuncupauerunt. Itaque bonus habitus optima quædam sanitas est. Cæterùm habitus Athletarum, non est simpliciter bonus habitus, ac proinde periculosus existit, si ad summum peruenerit, quemadmodum dixit Hippocrates. Nam bonus simpliciter habitus ad summum bonitatis perueniens, omnium erit corporis affectuum tutissimus. Porrò tam bono simpliciter, quàm ipsorum Athletarum habitui, bona omnium particularum temperies communis est: vt etiam functionum robur, atque succorum bonitas. Interest autem, quòd in habitu simpliciter bono, sanguinis commoderatio, ac totius solidarum partium molis, habeatur: in Athletico autem, horum ipsorum, potissimùmque carnosi generis, excellens sit copia, ratione cuius periculum necessariò sequetur, si is in summo constiterit, ne aut extinguatur, & suffocetur calor innatus, ob plenitudinem illam exuberantem difflatione prohibita, aut aliquod ex præcipuis vasis rumpatur, quæ in pulmone, & in iecore, & in thorace sunt sita. Siquidem sanguis ipse, tum ob naturalis caliditatis copiam, tum ob actionis perpetuitatem, necnon ob incrementum assiduum quasi efferuescens, ipsorum vasorum tunicas, vt mustum dolia, disrumpit. Hæc igitur omnia, nec non repentinæ omnium functionum resolutiones (vt paucis docuit Hippocrates) necessariò immoderatas repletiones sequuntur.

Repletiones immoderatas quæ sequantur.

GALENI PERGAMENI *De animæ morum & corporei temperamenti mutua consequutione,* LIBER VNVS.

QVEMADMODVM ex cibo & potu, nec non ex quotidianis exercitationibus, bonam corpori conciliamus temperiem, sic etiam ex hac, ad virtutem animæ comparandam, nonnihil emolumenti attulerimus: id quod certe in actionibus atque vniuersis affectibus, qui secundum tres animæ species, ob temperamentorum diuersitatem maxime in puellis differunt, liquidò constat. Alij enim timidissimi sunt, alij audaces, alij inexplebiles, alij sobrij, alij verecundi, alij denique admodum impudentes. Ex quo quidem in illis morum discrimine, ratione concludere aliquis poterit, non eandem omnibus animæ naturam, siue substantiam, inesse. Nam si substantia animæ esset illis per omnia similis, easdem vtique actiones agerent: eisdémque ob causas similes, afficerentur affectibus. Quare hauddubiè pueri tantum inter se animorum essentia differunt, quantum propriis actionibus atque affectibus discrepant. Quod quidem cùm sic habeat, facultatibus quoque different. Porrò singulorum quæ fiunt, effectrix quædam causa est, quæ ad aliquid referri intelligitur, cuíque nomen per se est inditum. In quadam autem à seipsa ad genitum relatione, geniti facultas consistit. Quocirca tot facultatibus substantiam, quot etiam actionibus, esse præditam dicimus. Siquidem quia aloë (exempli gratia) vires habet purgandi, os ventriculi roborandi, cruenta vulnera glutinandi, plena vlcera solidandi, & humidas palpebras exiccandi, tot facultates, quot etiam opera, profitemur ipsam sortiri. In vniuersum autem, animæ species sunt tres: rationalis scilicet, irascibilis, & appetitoria. Quarum quidem illa prima (quam etiam intellectricem vocamus) veritatis, scientiæ, disciplinarum, atque, vt summatim dicam, honestorum omnium desideratrix est, secundum desiderij commune significatum. At irascibilis, quam etiam animosam appellant, libertatis, victoriæ, potentiæ, imperij, gloriæ, honorísque flagrat libidine. Tertia verò illa, quæ à Platone per excellentiam appetitoria appellata est, veneris, esculentorum, poculentorúmque voluptatibus perfrui desiderat. Hæc honestum expetere nequaquam potest: sicuti nec rationalis venerea, nec escas, nec potum: cum quibus etiam imperium, gloriam, dignitatésque haud iniuria aspernabitur. Pariter quoque irascibilis animæ pars, quæ à rationali & appetitrice exoptantur, non appetet. Iam verò appetitoriam animæ partem in iecore, irascibilem in corde, rationalem in cerebro collocari, alibi à nobis est demonstratum. Ex quibus quidem rationalem esse immortalem, Plato sibi persuasisse videtur. Ego verò, sit immortalis, nec ne, quid illi obiiciam non habeo. Hoc autem mihi cum illo conuenit, species animæ, quæ in corde & iecinore habitant, simul cum animali interire. At verò cùm vniuersa corpora ex duobus constent principiis, materia nempe, & temperie quatuor qualitatum primarum, quæ illi inest, & species necessariò dicenda est: anima autem ipsa, dum corporis dicitur esse species ab Aristotele, non de ea specie, quæ instrumentariis hæret corporibus, sed potius de altero similarium & naturalium membrorum principio dicatur, quandoquidem ab istis primò actiones proueniunt: certè substantia animæ, calidi, frigidi, humidi, & sicci quodammodo temperamentum erit. Quòd autem animæ substantiam propriæ eius vires sequantur, ostensum fuerit, si eius etiam actiones ita se habere declarauerimus. Quamobrem, si ratiocinandi facultas animæ pars existat, interibis vtique cùm & ipsa cerebri

Temperiem probam conferre ad virtutem animæ.

Puerilium morum diuersitates.

Animæ substantia ab eadem omnibus inest.

Effectrix causa.

Substantiam esse tot facultatibus quot actionibus præditam. Aloës facultates.

Animæ species tres.

Rationalis anima quæ appetat.

Irascibilis anima quarum rerum flagret libidine.

Appetitoria anima quæ expetat.

Appetitoria anima in iecore. Irascibilis anima in corde. Rationalis anima in cerebro.

Rationalem animam esse immortalem ait Plato.

Animam irascibilem & appetitoriam interire cum animali.

Corpora vniuersa constare ex materia & temperie.

Temperiem necessariò esse speciem, seu formam.

Animæ substantiam quodammodo esse temperiem quatuor qualitatum.

Animæ substantiam propriæ eius vires sequuntur.

cerebri sit quædam temperies. Atque in hunc modum omnium animæ specierum vires ipsam temperaturam sequentur: huiusque naturæ animæ substantia fuerit. Itaque ipsius animæ intellectricis, non quælibet corporis species est capax. Cuius tamen dogmatis nullam firmam rationem adferre valeo: cùm animæ substantia, qualis nam sit, me prorsus lateat, si in incorporeis ipsam annumeremus. In corporibus quippe, temperamenta inter se longissimè distantia, numeroque permulta esse conspicor.* Incorporeæ verò substantiæ, quæ ipsa per se subsistere queat, neque corporis qualitas aut species sit: nullum discrimen inuenio. Noui tamen illud exactè, sanguinis missione, & cicutæ potu corpus frigescere: febri & vehementi febri plus quàm par sit calefieri. Cur autem refrigeratum nimis, aut calore æstuans corpus, penitus ab anima relinquatur, longa indagatione fatigatus nondum reperi: quemadmodum neque cur flaua bile in cerebro copiosiore collecta, delipimus: atra verò, melancholia vesanimus: neque cur pituita, & omnino refrigerantia, lethargi causæ esse soleant: vnde & memoriæ, & intelligentiæ iacturam facimus. Necnon cur stultitiam cicuta propinata conciliet: omnem autem mœrorem & anxietatem discutiat epotum vinum, atque etiam œnopia radix. Porrò vinum si largius sumatur, malo est. Sin verò quis ipsum scitè bibat, concoquet, digeret, sanguinémque augebit, & nutriet, cùm hocque animum mitiorem iuxtà & audaciorem efficiet: interueniente scilicet media temperatura quam producet ex mediis humoribus. Corporis itaque temperamenta, non modo animæ actiones variant, sed etiam ipsam a corpore interdum seiungere possunt: cùm extremè frigida, calidave medicamenta, statim perimere assumentem cernamus. Quo in genere continentur & ferarum venena. Quippe demorsos ab aspide illicò exanimari cernimus, perinde ac si cicutam biberent: vtpote ipsius veneni etiam refrigerante. Sed nec minus ab humido & sicco, quàm a frigido & calido, vires animæ permutantur: vt in assumendis medicamentis, atque adeo in quotidiano victu, percipimus: id quod etiam demonstratur à Platone in Timæo, vbi humiditatem dementiæ, ariditatem intelligentiæ maximæ causam esse arbitratur. Cæterùm si humiditas amentiam, siccitas sagacitatem parit, extrema siccitas extremam sagacitatem producet: admista verò humiditas tantum perfectæ sagacitati detrahet, quanta eius portio siccitati permista fuerit. Quare animantia omnia, summa intelligentia destituta quum sint, quantum humoris, tantum & amentiæ sortiontur. Si igitur pars animæ capax rationis, vna cum corporis temperamento mutatur, certe mortalem speciem animæ non solùm gerere morem corpori, sed corporis etiam esse temperiem censendum est. Temperies itaque cordis irascibilis anima existit: iecinoris autem, appetitoria. Etenim anima ipsa, substantia quædam existens, facultatibus multis prædita est. Cùm autem substantia dicatur tum materia, tum species, tum ex vtroque compositum: animam eam esse substantiam quæ species dicatur, Aristoteles pronunciauit, aliud quippiam a temperatura esse animam planè asseuerare non potens. Spiritum autem esse animam, quemadmodum & naturam, Stoici contendunt: sed humidiorem frigidioremque naturalem: animalem contrà, aridiorem & * calidiorem. Quem quidem spiritum materiam propriam esse animæ constat. Materiæ autem species, temperamentum fuerit in commoderata aëreæ igneæque substātiæ mistione consistens. Neque enim aërem solum, aut ignem animam esse, dicere possumus: cùm nec summè frigidum animalis corpus, nec summè calidum effici vnquam appareat, neque ab horum alterutro excellentius occupari deprehendatur. Porrò aer, suapte natura frigidum elementum est, sed per ignei elementi mistionem, mediocre ac temperatum redditur. Qui igitur animam corporis esse speciem, hoc est, formam existimant, hi non siccitate, sed temperaturæ commoderatione ipsam perspicaciorem fieri, dicere contra Platonicos poterunt, neque ob id tamen asserere, siccitatem aduersari mentis acumini: quum nimirum splendor siccus, secundùm Heraclitum, sit animus sapientissimus: quæ sententia videtur potior. Quippe sydera pellucida iuxtà & sicca, summa intelligentia esse prædita cernimus: quam si quis illis inesse inficietur, deorum excellentiam non sentire, planèque ignorare videbitur. Cùm autem alibi senilem ætatem prolabi ad siccitatem dixerimus, cur haud ita pauci ad extremam vsque senectam viuentes delipiant, si quis interroget, respondebimus, id non ob siccitatem, sed ob frigiditatem accidere: quæ omnibus animæ actionibus officit. Ex hoc igitur ingens mihi iam oboritur suspicio, vt totam animæ substantiam esse corpoream credam, quòd interdum non modò pereant ingenitæ animæ facultates, sed etiam aliæ contrariæ illis introducantur: vt dum cernere quæ non cernuntur, audire quæ non audiuntur: sese quis arbitratur. Quo pacto enim ex ea quæ ipsi cum corpore intercedit necessitudine, in naturam plane contrariam transire posset, nisi aut qualitas aliqua, aut forma, aut affectus facultas corporis esset? Porrò ex vitioso corporis habitu languere animam, ac neminem sponte esse malum, sed ob prauam habitudinem corporis, & rudem educationem: ac proinde nec debere turpia vituperari, professus quidem est Plato in Timæo. Aristoteles autem, secundo de partibus animalium, ipsius animæ vires, materni sanguinis sequi temperiem existimat. Qui rursus, primo de historia animalium innuit, instrumentariarum partium figurationem, animæ moribus accommodari: ac proinde ex illa reconditos hos cognosci. Hippocrates etiam in libro de aquis, aëre, & regionibus, ait, eos qui plagam Septentrionalem incolunt, aut etiam montana loca, agrestissimis esse moribus præditos: Asiam autem regionibus cæteris longè clementiorem existere, in eáque omnia multò meliora & grandiora nasci: necnon mores hominum tum mitiores, tum ad agendum promptiores esse, ob optimam Asiatici cœli temperiem: haberi tamen illic magis imbelles homines, quàm in Europa. In summa verò species & mores hominum ait plerunque naturam regionis sequi: calido autem, frigido, humido, & sicco, vnam regionem differre ab alia. Alibi etiam tradit Hippocrates: quibus cubiti vena (veteres enim arterias etiam vocabant venas) vehementem ederet pulsationem, eos homines furentes existere: & meritò quidem. Nam præ nimia in corde abundantia caloris, ita vehementer mouentur arteriæ: furentes autem atque iracundos, caloris abundantia efficit. Stupidos verò, graues, & pigros, temperaturæ frigiditas.

Hippocrates

Ratiocinandi vim [illegible] temperies.

Animæ vires temperiem sequi.

Intellectricis anima, non quamlibet speciem corporis esse capacem.

Delirium fieri flaua byle collecta in cerebro.

Melancholia vnde.

Lethargum induci a refrigerantibus.

Cicuta stultitiam inducit.

Vinum mœrorem auferre.

Oenopia radix.

Vini facultas.

Temperamenta corporis, animæ mores variare, illamque a corpore diuellere possunt.

Aspidis venenum refrigerare.

Dementiam facere humiditas.

Intelligentiam parit ariditas.

Amentiæ tantum esse animantibus inesse, quantum humoris.

Animæ mortalem speciem esse temperiem corporis.

Substantiam triplicem dici.

Animam esse speciem, quæ temperatura existit.

Stoicorum de anima opinio.

Spiritus animalis est propria materia animæ.

Materiæ speciem esse temperamentum.

Aërem esse naturaliter frigidum elementum.

Animam perspicaciorem reddi temperaturæ commoderatione.

Heracliti sententia de animo.

Sydera esse prædita intelligentia summa.

Senes delipere frigiditatis ratione.

Frigiditatem aduersari omnibus animæ actionibus.

Animā totam corpoream suspicatur Galenus.

Malum esse neminē vltrò, Plato asserit.

Animæ vires sequi temperiem mēstrui, Aristoteles ait.

Mores cognosci ex figura partiū Aristoteles ait.

Septentrionalium mores esse agrestissimos.

Asia, Asiaticorumque mores, magnificè commendantur.

Mores sequi plerunque naturam regionis.

Furibundos esse quibus cubiti arteria vehementer pulsat.

Iracundiam caloris abundātia excitat.

Stupidos frigiditas efficit.

Hippocrates itaque voluit, non solùm irascibilis appetitoriæque partis animæ, sed etiam cogitatricis vires & facultates, corporis têperaturæ adhærere, atque illam omnino sequi. Nec secus Plato, ex terræ diuersis habitationibus, ex vario spiritu, ex insolationibus, ac denique ex varietate nutrimentorum, non solùm ipsorum corporum, sed animorum etiam profitetur nasci diuersitates: temperamento scilicet ipso (quod subintelligere oportet) interueniente. Quare pueris quidem citra duodecimum annum prorsus vino interdicit, secundo de legibus: idque ne in furorem agantur. Prouectis autem vt ipso vtantur, permittit: quippè quod aduersus acerbitatem senectæ remedio sit, animíque mœrores discutiat, ac denique duriores mores emolliat. Etenim iuuenilis ætas calida est, ac multo referta sanguine. Contra senilis, & frigida, & sanguinis inops. Propterea senibus vini potus vtilis est: iis autem qui crescunt, aduersatur quam maximè. Iam verò neque in exercitu permittebat Plato vt vinum gustarent milites, neque in ciuitate ipsa serui: sicuti neque principes, neque administrantes rempublicam, neque iudices, neque hi breuiter, qui de re aliqua essent consultaturi: quòd nimirum veluti quidam tyrannus animæ facultatibus imperet. Sed neque interdiu, nisi aut exercendi corporis, aut tollendi morbi gratia, permisit vnquam vini potionem: neque item noctu, dum liberis nauanda esset opera. Pro virili autem esse enitendum singulis, vt alimento, studiis, & disciplinis simul & vitium fugerent, & virtutem ipsam capesserent, idem professus est. Cæterùm qui cunctos homines virtuti comparandæ idoneos, & qui nullum iustitiæ amantem esse arbitrantur (quod est nullum naturalem finem statuere) vtrique hominum naturam ex dimidio tantum cognouerunt. Neque enim omnes iustitiæ hostes, neque omnes amatores nascuntur, ob corporis temperaturam vtrique tales geniti.* Ac sanè qui talia astruunt, subinde petunt, quo videlicet iure quispiam debeat laudari, vituperari, odio haberi, aut amari, cum bonus aut improbus non suopte ingenio, sed à temperatura sit factus, quam ab aliis causis quisque accepisse deprehenditur. Quia (scilicet respondebimus nos) omnibus hoc nobis inest, vt amplectamur bona, ambiamus, amemus: malum abominemur, atque procul arceamus, ignorantes adhuc, genitúmne sit tale, an minus. Scorpios enim, phalangia, viperásque necamus, cùm tamen à natura, non sua sponte, talia creata sint. Primum etiam, maximúmque Deum non genitum Plato asserens, bonum tamen illum esse pronunciat, nósque ipsum talem ab æternitate non ex seipso bonum effectum, natura duce colimus, & amamus. Prorsus enim nullo vnquam tempore genitus est, omnibus seculis increatus, sempiternúsque existens. Meritò itaque malos odimus, causam cur mali existant, necdum præmeditati. Bonos vicissim, siue natura, siue institutione & doctrina, siue honesto vitæ exercitio probitatem sint assecuti, recipimus, atque amore prosequimur. Quocirca Stoicos admitor, qui homines vniuersos ad virtutem adipiscendam habiles esse opinantur, sed ab aliis quibus cùm viuunt, à recto itinere detorqueri. Haud siquidem dicere poterunt, qui omnium hominum primi geniti sunt, à quibus nam deprauati fuerint, ante se nullum aliũ habentes. Videmus etiam pueros complures, iisdem parentibus ortos, ab eisdem præceptoribus educatos, iisdémque alimentis vsos, natura tamen quam longissimè inter se differre. Quos quidem quis per deos flagitia edocuit? Reperies enim paucos admodum pueros natura ad virtutem propensos, sed à parentibus & pedagogis ad eam minis increpationibúsque conuerti. Porrò illi extrema dementia tenentur, qui nos voluptate à virtute detorqueri aiunt. Quos quidem eruditissimus Posidonius refutans, ait in nobis ipsis intestina quædam vitiorum semina, & tanquam igniculos delitescere: nec tam nobis à vitiosis cauere, quam vitiorum incrementum restinguere & coercere esse opus. Non enim (vt fert Stoicorum opinio) totum extrinsecus ingruit in nostros animos vitium, sed plurimum in seipsis vitiosi homines causæ habent. Quod extrinsecus aduenit, longè minus est. Proinde sanè consuetudine praua accedente, secundùm partem animæ ratione carentem, praui reddimur: falsis autem opinionibus, secundum intellectricem partem imbuimur. Sicuti dum à bonis, sincerísque viris instruimur, opiniones quidem veræ sunt, mores autem humani. At in cogitatrice animæ parte, intellectio, stultitiáque, ratione maioris minorísque euariantes, corporis temperaturas sequuntur. Ipsæ autem temperaturæ, primam in vtero generationem & cibum probos succos parantem, habent autorem: atque hæ mutuò sese & adaugent, & fouent. Calida nanque, exempli gratia, temperies, iracundos facit: inde rursus iracundia ingenitum calorem accendit, & igneum reddit. Contra qui mediocri temperatura constant, mediocritérque commoti animo, ad probos succos gignendos proficiunt.

Puerorũ paucos esse natura ad virtutem propensos.

Posidonij egregia sententia.

Consuetudo quantum possit ad bonitatem morum, vel prauitatẽ.

Tẽperies quæ sequantur.

Temperies calida iracundos facit.

Iracundia igneum reddit calorem insitum.

GALENI PERGAMENI

De naturalibus facultatibus,

LIBER PRIMVS.

QVANDOQVIDEM sentire & moueri secundum electionem, propria animalium sunt: augeri verò, & nutriri, plantis etiam communia: erunt vtique priora quidem, animæ, posteriora verò, naturæ ipsius opera: quare animalia ipsa, simul & ab anima & à natura gubernari dicimus stirpes à sola natura. Quanquam his etiam animam vegetatricem aliquis tribuere haud immeritò poterit, distinguens illam à sensitrice, quæ animalibus inest. Porrò cùm corpus aliquod ab iis sub quibus ante fuit in nullo est immutatum, quiescere id dicimus. Quòd si in aliquo ab iis recessit, eatenus id moueri. Vbi igitur corpus ipsum ab vna in alteram qualitatem mutatur, vt ab albo in nigrum, aut a frigido in calidum, motum ipsum alterationem vocamus: estque vnum motus genus. Alterum genus in corporibus iis est, quæ situm mutant: cui generi latio nomen est. Atque hi quidem duo motus simplices & primi sunt: auctio verò & diminutio, ex his compositi. Illa, cùm ex minori maius fit: hæc, cùm ex maiori minus: propria scilicet vtrobique seruata forma. Alij autem duo ab his motus sunt, generatio & corruptio: illa quidem ad substantiam productio, hæc illi contraria. Omnibus iis motibus communis est prioris status immutatio: sicuti è diuerso quietibus

Animalium propria.
Plantis communia cum animalibus.
Animæ opera.
Naturæ opera.
Animalia gubernari ab anima & à natura.
Stirpes dispẽsari à sola natura.
Stirpibus inest anima vegetatrix.

Alteratio.

Latio.

Auctio.
Diminutio.

Generatio.
Corruptio.

prioris

prioris status conseruatio. His præmissis, inquirendum iam nobis est, quot & quæ naturæ sint facultates: tum, quod opus edere singulæ earum sint natæ. Porrò opus appello, quod iam factum atque completum per actionem est: veluti sanguinem, carnem, neruum. Actionem autem, ipsum actiuum motum. Causam verò, à qua hæc procedit, facultatem. Etenim vbi cibus fit sanguis, passiuus quidem cibi, actiuus verò ipsius venæ fit motus: quam actionem licebit tibi appellare naturæ opus, non tamen opus ipsum, actionem.

Opus quid dicatur.

Actio quid.

Causa quid.

At mihi quidem tam vena, quam reliquarum particularum singulæ; ob certam quandam temperiem quam ex quattuor sunt qualitatibus nactæ, hoc vel illo modo videntur agere. Quanquam Aristoteles, atque ipsum Stoici secuti, calido & frigido omnem actionem tribuunt: siccum & humidum pro patientibus iis subiiciunt: cùm tamen satius fuisset omnium particularium causas ad ipsas quatuor qualitates reducere. Nam tametsi in animalibus & stirpibus calidum & frigidum magis agere, siccum verò & humidum pati, videantur, non ob id tamen sic res habet in omnibus.

Partes omnes agere temperamenti ratione, quo præditæ sunt.

Cæterum omnis potentia siue facultas, in relatione ad aliquid intelligitur. Primum siquidem, actionis ipsius potentia est causa, dein etiam operis, ex accidenti quodam: quare si causa, ad aliquid est, potentia quoque in relatione dicetur ad aliquid, nimirum causa cùm sit. Cuius quidem agentis causæ substantiam quandiu ignoramus, facultatem eam, siue potentiam, appellamus: inuenis quidem potentiam quandam sanguificam, in ventriculo concoctricem, in corde pulsatoriam dicentes. Incipiendum itaque nobis ab ipsis operibus est, si certa ratione & via, quot & quæ facultates sint, inuenturi sumus. Singula nanque opera, ab aliqua procedunt actione. Hanc verò omnino aliqua præcedit causa. Ergo naturæ opera dum adhuc in vtero gestatur, ac fingitur animal, omnes corporis sunt particulæ. Edito verò in lucem, commune in omnibus naturæ opus est, earum ad magnitudinem perfectam perductio. Postea verò; etiam vt omnes perdurent, molitio.

Facultas omnis in relatione consistit ad aliquid.

Venis inest facultas sanguifica.

Cordi inesse vim pulsatoriam.

Partes corporis vniuersas esse naturæ opera.

Actiones quæ tribus his operibus respondent, necessariò tres sunt, vna scilicet cuique generatio, auctio, & nutritio. Verùm generatio, simplex actio naturæ non est, sed ex alteratione & formatione composita. Siquidem alterari oportet, effingíque materiam ipsam, vt ex ea gignatur animal. Auctio verò, solidatarum ac iam formatarum animalis particularum augmentum, ampliatióque in longum, latum, & profundum est. At nutritio, iisdem partibus appositio quædam est, sed sine ampliatione. Ergo primù omnium agamus de ipsa generatione. Proiecto in vterum, aut etiam in terram semine, statis quibusdam temporibus, multæ conflantur partes eius quæ gignitur substantiæ, humiditate, siccitate, calore, & frigore, cæterísque omnibus, quæ hæc sequuntur, qualitatibus (hoc est tactilibus, atque iis etiam quæ gustu, odoratu & visu diiudicantur) inter se differentes. Quocirca si primas & elementares alterationis facultates requiris, hæ sunt, humiditas, siccitas, caliditas, & frigiditas. Si verò eas quæ ex his inter se mistis nascuntur, tot sanè omni in animali erunt, quot fuerint in eo sensibilia elementa, hoc est, similares particulæ: quas nimirum in prima animalis generatione, natura creat, vsa generatrice, alteratricéque potentia. Proprium autem vniuscuiusque visceris corpus, si ab eo venas, neruos, & arterias execueris, similare, simpléxque, atque compositionis est expers. Cæterùm si qua organa ex geminis constant tunicis, sed simplicibus & dissimilibus, horum ipsæ tunicæ elementa sunt. Atque in vtraque tunica sua quædam alteratrix vis est, quæ ex menstruo sanguine eam particulam generauit.

Actiones naturæ tres, generatio, auctio, nutritio.

Generationē esse actionem complicitam.

Auctio quid sit.

Nutritio quid.

Generationis progressus.

Facultates elementares primæ, quæ. Facultates ex primis conflatæ, quot. Elementa sensibilia sunt similares particulæ.

Itaque alteratrices facultates in omni animalis genere tot membratim erunt, quot habet in se elementares particulas. Sed & actiones proprias cuique membratim particulæ necesse est esse, quemadmodum & vsus. At alteratrices naturæ facultates, quæ particulares sunt, omnes tunicarum & ventriculi, & intestinorum, & vteri substantiam, qualis est, effecerūt: compagem verò, formámque, formatrix quædam virtus effinxit, quæ ars optima existens, tam consultò & artificiosè compingit singula, vt non possint aliter se habere melius. Sed neque ipsa facultas auctrix, deest iis qui gestantur in vtero, sicuti nec vis nutrix. Sunt tamen eo tempore alteratricis & formatricis potentiæ, veluti ministræ quædam, nec sustinent ipsæ primas partes. Vbi verò perfectam magnitudinem animal est adeptum, toto postquam editum est tempore, vsque ad ætatis vigorem, auctrix virtus dominatur. Auxiliatrices & veluti ministræ eius sunt, alteratrix & nutrix. Auctricis autem facultatis est proprium, in omnem partem proferre solidas corporis partes, quas elementares & similares, simplicésque appellauimus: id quod solius naturæ proprium est munus. Nam quæ à nobis extensa sunt, sicut vna dimensione id patiuntur, ita minuuntur reliquis. Quare iis quæ augentur, necessaria mutatio est de qua iam nonnihil dicamus.

Alteratrices facultates tot inesse singulis animalibus quot elementares particulas.

Formatrix facultas.

Auctrix facultas quando vigeat, & quæ famulētur illi.

Auctricis facultatis proprium.

Augere secundum trinam dimensionem, solius naturæ est opus.

Augescentibus nutritionē esse pernecessariam.

Quum id quod in nutrimenti affluit specie, corporis eius quod nutritur, omni parti affigitur, actio quidem ipsa nutritio est: causa verò huius, ipsa facultas. Et alteratio quidē hic quoque ipsius actionis genus est, non tamen qualis erat in generatione. Ibi nanque quod os non erat, postea factum est os: in nutritione verò, ei quod iam factum est, id quod affluit efficitur simile. Ita non immeritò alterationem illam nominamus generationem, hanc assimilationem. Ergo generatio, auctio, & nutritio, prima naturæ operum, ac veluti capita sunt: quare etiam effectrices horum facultates primæ principésque tres fuerint. Desiderant tamen tum ipsarum inter se, tum aliorum ministerium. Ac quæ quidem generatrix, auctrixque desiderent, dictum iam est. Quæ autem nutrix facultas requirat, nunc dicetur.

Nutritio quōdo fiat.

Assimilatio.

Ergo cùm actio huius facultatis assimilatio sit, nec fieri possit; vt assimilentur mutentúrque inter se vlla, nisi societatem aliquam, cognationémque in qualitatibus habeant, idcirco primùm quidem nec quodque animal quocumque cibo nutriri potest: deinde nec quibus nutriri potest, iis vtique protinus. Atque huius necessitatis causa pluribus alterationis nutrimenti instrumentis vtique animali est opus. Nam vt ex pane, aut lactuca, aut beta fiat sanguis, permulta sanè alteratio requiritur. Quæ quidem vna est causa, cur multa sint ad alterationem nutrimenti instituta organa. Altera causa est excrementorum natura: quibus excipiendis & euacuandis, secundùm quoddam in corpore particularum genus est destinatum. Est & aliud tertium genus instrumentorum, pro bonis succis vndique per totum corpus deferendis, tributum. Alia nanque organa idoneum cuique particulæ nutrimentum alterando præparant, alia separant

Nutricis facultatis opus esse assimilationem.

Assimilationi quæ requirantur.

Organa naturalia cur instituta plurima.

Instrumentorum nutritioni inseruientium genera varia.

parant excrementa, alia transmittunt, alia suscipiunt, alia expellunt, alia salubrium succorum in omnem partem ferendorum sunt viæ. Quæ omnia vnius nutritionis gratia, sunt à natura condita. Porrò nutritio ipsa, ad id quod nutritur, eius quod nutrit assimilatio est: quam necessariò præcedit semper agglutinatio: sicuti & hanc appositio. Postquam enim succus is qui omnem animalis particulam nutriturus est, à vasis excidit, in totam eam primum dispergitur: mox adiungitur, dein agglutinatur, ac demum assimilatur. Differre autem appositionem ab agglutinatione, sicuti & agglutinationem ipsam ab assimilatione, hinc constat, quòd in hydrope quidem humoris fiat appositio, non tamen agglutinatio: in leuce autem, adhærentia quidem cernatur, at assimilatio non item. Porrò nutrimentum dicitur propriè quod assimilatur & nutrit: nam quod agglutinatur, vel quod apponitur, id non propriè nutrimentum est, sed æquiuocè, vt veluti nutrimentum: multóque minus, quod in ventriculo continetur. Quanquam id etiam nutrimentum vocamus, quod si probè concoquatur, aliquando fit nutrimentum. Cæterum nullam esse assimilationem veram, sed apparentem tantùm, dicunt hi qui nec artificiosam naturam existimant, nec animalis habere prouidentiam, nec denique vllas proprias obtinere facultates, quibus scilicet alia trahat, alia teneat, alia demutet, alia expellat. Asclepiades porrò non solùm negauit inesse renibus vim secernendi lotium a sanguine, verumetiam vrinam ipsam minimè quidem per meatus vreteras demitti in vesicam, sed per alias quasdam obscuras vias, ac nullo sensu perceptas, professus est, contra quàm licet planè cognoscere, vel ex ipsa viuorum anatome. Sed nec admittit, æstate plus bilis iisdem medicamentis vacuari, hyeme pituitæ: neque rursus plus bilis, in iuuene: in sene, plus pituitæ. Quippe medicamenta ipsa minimè familiares sibi succos attrahere, imò verò nihil prorsus ab vllo trahi, impudenter pronunciat. Opinio cuius quàm sit absurditatis plena, indicat lapis magnes: ex quo quidem vidimus ferreos stylos quinque continenter appensos, quorum primus partem lapidis tetigit, per illum scilicet diffusa in reliquos, ipsius lapidis vi. Hippocrates verò, qui naturæ mysteria nouit, hanc semper tum admiratur, tum prædicat. Huic facultates adesse affirmat: vnam, qua sibi conueniens attrahat: alteram, qua alienum à se repellat. Ipsam præterea tum nutrire animalia, tum augere. Iam morbos quoque finire, indicatéque iisdem facultatibus putat. Porrò non modò medicamenta purgantia proprias sibi qualitates attrahunt, sed etiam quæ surculos, & telorum cuspides, quæ præalte nonnunquam in carne sunt infixæ, euellunt. Iam verò quæcunque vel serpentium venena, vel quæ telis sunt illita educunt, hæc quoque eandem quam magnes lapis facultatem ostendunt. Cæterum eorum quæ venena extrahunt, alia venenum viperæ, alia pastinacæ marinæ, alia alterius cuiuspiam eliciunt: liquidóque videre licet super ipsis medicamentis venena iacentia. Est itaque rebus quibusque facultas quædam, quæ nimirum congruentem sibi qualitatem attrahit: id quod certè vel in tritico videre licet manifestissimè. Nam si fictilia vasa aquæ plena, in tritici aceruo recondas, id humorem in se per fictilia euocans, tum molem sibi, tum pondus adiicit: cùm videlicet triticum ipsum trahendi ad se vicini humoris maiorem vim habeat, quàm vel vehemens calor Solis. Atque ad hunc modum renibus inest propria quædam vis lotium trahendi. Si quidem venæ cauæ pars altera, sursum ad cor ascendit: reliqua super spinam incedit, per totam eam ad crura vsque porrecta: cui renes à lateribus vtrinque per venas quasdam emulgentes adhærent. Per quas quidem cùm etiam feratur sanguis, quod seorsum eius, & tenue est, id per renes, ceu per colatoria quædam transibit (non quidem consecutione ad id quod vacuatur, qualiter Erasistratus existimauit, sed ob renum facultatem tractricem, alioqui nulli ex retenta vrina perirent) quod verò sanguineum & crassum, id coërcetur, ac per vniuersum corpus regeritur. Non est autem diuersa ratio, qua vrinæ per renes in vesicam feruntur, & qua sanguis in omnes animalis partes: neque etiam qua flaua secernitur bilis.

Triticum habere maximam vim trahendi sibi humorem vicinum.
Renibus inesse vim lotij trahendi.
Loci expurgandi ratio.

GALENI PERGAMENI
De naturalibus facultatibus,

LIBER SECVNDVS.

QVòd necesse quidem sit fateri vim quandam in renibus esse, quæ huiusmodi qualitatem, qualis in vrina percipitur, ad se trahere sit habilis, superiori monstrauimus libro. Quia nimirum facultate cor etiam, vnicum ex iis quæ post tecum habentur, in dexterum proculdubio sinum, suum alimentum trahit, deinde per arterialem venam ad pulmonem transmittit. Reliquorum quippe nullum, nec Erasistrato quidem ipsi, nutriri ex corde placet, propter eas, quæ super vasis crescunt, membranas. Iam verò, qui pro tenuitate, aut crassitie humorum, latitudine autem, aut angustia meatuum, fieri aiunt ipsam humorum segregationem; hi nobis rationem reddant oportet, cur vrina, quam bile esse tenuiorem constat, in bilis vasa non influat. At certè nullam aliam reddere poterunt, præter facultatem illam à natura vnicuique instrumento statim ab initio tributam, sine qua durare animalia non poterunt. Siquidem nec viuere, nec durare vlli animalium, vel breuissimo tempore fas erit, si tot in se particulas, tamque dissidentes cùm habeat, nulla facultate vtatur, nec quæ conueniens trahat, nec quæ alienum secernat, nec quæ id quod nutriat alterabit. Quibus quidem facultatibus vtitur natura illa, quæ particulas effingit, easque sensim adauget, atque omnino est per eas totas extensa: vt quæ sane totas per totas, fingat, nutriat, atque augeat, veteri semper ipsius materiæ forma mutata: quo vel maxime nomine differt natura ab statuaria, quæ foris quidem materiam ipsam adornat, intus autem illaboratam atque neglectam relinquit. Phidias siquidem ex cera efficere ebur, aurúmve non potuit, sed neque ex auro ceram: quippe horum quodque manens id quod à principio erat, foris tantum speciem artis adeptum, perfecta fit statua. At natura, nullius materiæ veterem formam seruat: alioqui sanguis omnino essent cunctæ animalis particulæ, is scilicet qui à matre concipiente confluit ad maris semen, instar ceræ cuiuspiam, atque vnius & vniformis materiæ, artifici subiectæ. Nulla autem animalis particula ex ea ipsa materia, fit ita rubea,

Pulmonem nullum, inter omnia viscera, nutriri ex corde.
Facultates naturales esse necessarias ad vitam.
Naturam esse per totas corporis partes extensam.
Natura ab statuaria qui differat.
Phidias.

Sanguis est materiale principium, ex quo [illegible] corporis partes.

Semen est efficiens animalis principium.

humidáve, sicuti est ipse sanguis. Nam os, cartilago, arteria, vena, neruus, adeps, glandula, membrana, medulla, exanguia quidem sunt omnia, licet concreta ex sanguine, videlicet materiali principio. Semen verò cùm sit efficiens animalis principium, trahendi sanguinis possidet facultatem, non secus quam magnes ferrum. Quare primò quidem competentem sibi sanguinem attrahet, quem & facilè vincere, & celeriter assimilare, & sibi nutrimentum facere possit. Mox arbitror secundò attrahet, & tertiò, quò scilicet sibi molem magnitudinémque iustam ex nutritione adiiciat. Vnde iam alteratrix inuenta vis est. Tertia verò formatrix apparebit: cuius ope semen primum veluti concretum quiddam tenue, membranam illam sibi induit, quam Hippocrates sexta die cum fœtu, Musicæ cuidam mulieri ouorum tunicæ similem excidisse ait. Post hoc verò reliqua etiam quæcunque ab eo, in libello de infantis natura, sunt scripta, fingit. Cæterùm cùm augeri illa post formationem conueniat, id profectò assequentur, tum in omnem extenta partem, tum verò nutrita. Cor igitur ab initio ita mihi paruum esse, vt nihil à milij semine, aut si mauis à faba distet, intellige. Augentur porrò ea tantum, quæ viuunt, quorum nimirum formæ perfectæ iam sunt. At eius quod fit, processus ille qui est ad formam, non vtique auctio, sed generatio nominatur. Siquidem augetur id quod est: gignitur quod non est. In vniuersum autem deridenda Erasistrati est opinio, dicentis attractioné fieri successione continui ad id quod vacuatur. Quæ ratio, tantum succedere continui necessarium facit, quantum effluit. Hoc verò iis qui commodo sunt corporis habitu, satis ad nutritionem est: vtpote quibus ea quæ apponuntur, iis quæ effluunt, paria esse oportet. At in iis qui ad vltimum sunt graciles, ac liberaliter refici postulant, nisi multò plus sit quod apponitur, quam id quod vacuatur, pristinus restitui habitus nunquam poterit. Liquet igitur, quòd tanto plus sunt hi attracturi, quanto etiam pluribus egent. Trahitur itaque nutrimentum, non successione continui, ad id quod vacuatur, sed perinde ac à magnete lapide ferrum, qui scilicet talis qualitatis trahendæ vim habet. At verò distributionis principium expressio ventriculi præstat: reliquum autem eius progressum omnem, tum venæ ipsæ contractæ ac propellentes, tum singula quæ nutriuntur ad se trahentia. Quare improbè Erasistratus hallucinatur, dum horum omnium causam successionem illam ad id quod vacuatur, statuit: sicuti etiam vbi ex iecinoris scirrho gigni semper hydropem ait: id quod certè hominis planè est socordis. Siquidem ex diuturnis hæmorrhoidibus, vel suppressis, vel immodica profusione, hominem ad extremam frigiditatem ducentibus, non semel aut bis, sed sæpe iam aquam intercutem collectam vidi. Sicuti mulieribus quoque tum menstruæ purgationis omnimoda cessatio, tum immodica vacuatio, sæpe hydropem accersiuerunt. Nonnullis verò etiam, & qui muliebris vocatur fluxus, in hunc terminatus est morbum: vt interim qui ab iliis incipiunt, aliósve quopiam opportunorum ad id membrorum, hydropas impræsentiarum prætercam. Est tamen ea prima generandi hydropis causa, quæ ex sanguificationis defectu procedit: simili genere, atque ex ciborum concoctionis defectu diarrhœa. Atqui in tali hydropis genere nec aliud

Formationis fœtus ratio.

Auctio qui fiat.

Cordis magnitudo in primo ortu.

Augeri tantum quæ viuunt.

Generatio quid dicatur.

Nutrimentum trahi, non successione ad id quod vacuatur, sed perinde vt à magnete trahitur ferrum.

Distributio alimenti quomodo fiat.

Hydrops quibus ex occasionibus gigni possit.

Hydropis generandi prima causa, ex sanguificationis defectu.

Diarrhœa ex ciborum concoctionis defectu.

viscus vllum, nec iecur vitio est affectum. Sed illud etiam, quod innuere videtur, præ se fert extremam absurditatem: nempe fieri posse vt biliis cibis statim mista, forinsecus nobis adueniat, non gignatur in corpore. Mel siquidem, non eò quòd plurimam in se bilem contineat, sed quòd intra corpus est mutatum, in hanc alteratur & vertitur. Quippe amarum gustantibus esset, si bilem in se extra corpus contineret: omnibúsque similiter hominibus æqualis ex eo gigneretur bilis copia. Verùm id secus habet. Siquidem qui iam sunt in flore, potissimum si calidiore natura sint, ac vitam laboriosam transigant, in iis totum vel vertitur in flauam bilem. Senibus verò admodum est accommodum, vtpote quibus non in bilem, sed in sanguinem conuertatur. Gignitur autem in iecinore, atque etiam in venis, ipsa bilis vnà cum sanguine. Est enim exactè iam demonstratum veteribus, dum in venis alimentum ab innato calore alteratur, sanguinem quidem ex mediocri calore fieri: reliquos verò succos, ex eodem immodico. Atque huic sententiæ, quæ euidenter sensibus apparent, omnia consentiunt: quandò & ex cibis, hi qui natura sunt calidiore, magis sunt biliosi: qui frigidiore, magis pituitosi. Simili modo ex ætatibus, quæ calidiore natura sunt, has biliosiores esse constat: quæ frigidiore, pituitæ magis obnoxias. Iam vitæ rationum, & regionum, & anni temporum, multóque priores his, ipsarum quoque naturarum, quæ frigidiores sunt, eæ magis cernuntur pituitosæ: quæ calidiores, magis biliosæ. Præterea ex morbis quoque, qui frigidi sunt, hi à pituita oriuntur: qui calidi, hi à bile ortum habent. Cùm enim ob certam illarum quatuor qualitatum temperiem, particula quæque certam habeat functionem necesse omnino est, propter eius temperiei vitium, aut prorsus corrumpi functionem, aut impediri: ac proinde vel totum, vel in parte ægrotare animal. Ac primi quidem, maximéque generales morbi sunt quatuor: qui calore, frigore, siccitate, humiditatéque inter se dissident. Porrò in febribus, admodum vitiatur ipsa concoctio ventriculi, ob calorem illum præter naturam, qui cùm substantia sua functionem lædat, meritò inter primos morbos annumeratur: quare actio ipsa necessariò ex commoda nascetur temperie. Neque enim alia de causa potest intemperies primorum esse causa morborum, nisi quòd commoda sit temperies corrupta. Cùm enim ab hac manent actiones, necesse est prima earum vitia, ex hac manare corrupta. Est autem commoda caloris temperies, ipsius actionis causa. Quare in omni actione, id quod melius est, commodo temperamento ferre acceptum conuenit: quæ deteriora sunt, vitioso. Sanguinem itaque à mediocri, bilem ab immodico calore nasci, putandum. Vnde iis qui sani citra vitium sunt, vbi aliqua coacti occasione contra consuetudinem cibo abstinuerunt, os quidem amarum, lotium verò biliosum redditur, atque etiam mordetur venter, quòd videlicet ea quæ coquuntur immodicè, primum quidem salsiora, postea verò amariora reddantur. Nam si mel ipsum, quod omnium dulcissimum est, plurimum percoquere velis, id quoque reddideris amarissimum. Quod nanque ad dulcedinem generandam caloris ei debebat accedere, id totum prorsus intra se obtinet. Quare si calidum cùm sit, calido adhuc iungatur, statim fit bilis, non sanguis.

Mel florentibus in bilem conuertitur.

Mel senibus commodum.

Bilis generatio.

Sanguis fit ex mediocri calore.

Frigidi morbi à pituita oriuntur.

Calidi morbi à bile.

Morbi primi quatuor.

Concoctionem ventriculi vitiari maximè in febribus.

Actionem ex commoda oriri temperie.

Ieiunantibus diu præter consuetudinem, quænam accidant.

Quæ coquuntur immodicè, primo salsiora, postea amariora reddi.

Mel reddi ex longa coctura amarum.

[illegible] .Postulat itaque vt vertatur in sanguinem, [illegible] in hominis [illegible] iam, ætatémque frigidam. [illegible] ab se igitur c[illegible] Hippocrates, mel biliosis [illegible] turis non e[illegible] ex vs[illegible]: inimicum autem esse morbis, quos amara excitauit bilis. At senili naturæ, maxime conueniens existere. In vniuersum autem [illegible] poribus calidis, quacunque ex occasione [illegible] ida, mel atque dulcia omnia, generandæ [illegible] causam præbent: iis autem quæ contrarij sunt [illegible] us, sanguini. Atqui non potest idem cibus [illegible] lem, aliis in sanguinem, nisi intra corpus eorum generatio peragatur. Etenim si ci[illegible] [illegible] ique a se & in se hanc habens, nec in ani[illegible] corpore mutatus, bilem gigneret, vtique in [illegible] m corporibus pari modo generaret. Sunt [illegible] ntur semper nobis causæ ipsæ inquirendæ. Q[illegible] nim intemperamentorum causas cogno[illegible] t, is facile ad naturam suam ea reducet. Porrò affectus qui minime ex accidenti, sed primùm & per se lædit atque labefactat functionem, is verè morbus est. [illegible] m verò Hippocrates temperatum calorem, & qui modice est humidus, sanguinis generandi causam affirmat: qua ratione sanguinem potestate calidum & humidum esse ait, æquè vt flauam bilem calidam atque siccam, quantumuis sit aspectu humida. Quippe dissidet quod secundum apparentiam humidum est, ab eo quod viribus tale existit. Cùm enim vbi plurima in ventriculo flaua bilis continetur, perpetua siti vrgeamur, signum est, potestate ipsam calidam esse, & siccam: æque vt pituitam frigidam, humidamque: cum qua etiam albicans ille succus, quem βλένναν, id est, mucum, appellat Prodicus, frigidus atque humidus est. Est & alius humor frigidus simul & siccus, qui & in autumno, & in ætate illa quæ succedit vigori, crescit, quam atram vocamus bilem, flaua multò acriorem, & maligniorem. Dysenteriam siquidem quæ ab atra incipit bile, mortiferam pronunciat Hippocrates. Non tamen quæ à flaua oritur, prorsus mortifera est, sed plerique ex ea seruantur. Est autem atræ bilis receptaculum lien: qui vbi minus quàm iustum sit, illam ad sese trahit, vtputa quando est malè affectus, neque valenter trahit, vt sanguis impurior est, sic totum corpus magis redditur decolor. Tum regij morbi, qui à liene ægrotante ortum habent, nigriores sunt: itémque vlcerum cicatrices nigræ. Cæterùm quibus corpus floret, iis lien, Hippocratis testimonio, minuitur. Quibus verò id viscus magnum & tumens augescit, iis corpus minuit, & cacochymum reddit. Quemadmodum igitur in feruenti musto duo prouenire excrementa cernimus, alterum leuius magisque aëreum, quod nimirum florem vocamus: alterum grauius & magis terreum, quod appellamus fæcem: sic etiam in sanguine generando, excrementa gignuntur duo, quæ illis proportione respondent: alterum tenue, humidumque & fluidum, quod flaua dicitur bilis, & in vesicam fellis excipitur: alterum fæculentum & terreum, quem veteres atrum succum appellant, quemque ad se lien ipse trahit. Cæterùm non eandem habent hi succi speciem, cùm respondent naturæ modo, quam vbi præter naturam se habent. Quippe quæ flaua dicitur bilis, dum ad vltimum perassatur, crassa, ignea, & vitellina redditur. Atra etiam bilis, perpessa idem, longè malignior quàm naturalis euadit. Siquidem tum acris, in morem aceti, fit: tum corpus rodit, nec non terram ipsam fermentat, vbi scilicet assatura putredo nigro illi succo naturaliter se habenti accessit. Mihique videntur veterum medicorum plerique, id quod è tali succo naturaliter se habet, quodque infrà deiicitur, & sæpe suprà fluitat, atrum vocare succum, non atram bilem: quod verò ex vstione quapiam ac putrescentia, in acidam migrauit qualitatem, id atram nuncupare bilem: quod excrementum iam præter naturam est, quum nimirum ab vstione non naturalis caloris acrimoniam illam asciuerit, ac veluti cinis quidam sit redditum. Sic quodammodo & fæx vsta, à non vsta dissidet. Illa nanque admodum calida est, adeò vt carnem vrat, liquet, atque corrumpat. Altera quæ nundum est vsta, ad omnia vtuntur medici, ad quæ terra figularis, aliisque etiam quæ tum siccandi, tum refrigerandi facultatem habent. Sane in atræ bilis sic vstæ speciem etiam vitellina illa subinde vertitur, quoties ipsa quoque igneo percocta est calore. Reliqua bilis genera, partim ex iam dictorum mistura constant vniuersa, partim tanquam viæ quædam sunt ad harum tum generationem, tum inter se mutationem. Distant inter se, quòd aliæ meracæ sunt, ac solæ: aliæ veluti sero quodam imbutæ. Verùm sera genera quæ in succis habentur, omnia sunt excrementa, partimque ab iis esse postulat animalis corpus. Ea verò quæ prædicta sunt, naturæ vsum aliquem conferunt. Purgatur autem ab iis sanguis tum per lienem, tum per eam quæ iecinori subest vesicam. Requirit enim sanguis in non paucis animalis particulis crassitudinem. Est etiam quando neque in postremis flauum succum postulet, qui tamen igneus ad extremum factus non sit. Porrò quod pituitam expurget, natura nullum instrumentum condidit, propterea quòd frigida & humida est, ac veluti ex dimidio coctum nutrimentum. Desiderat igitur talis succus non vtique vacuari, sed in corpore manens alterari. Excrementum verò quod à cerebro destillat, fortasse nec pituitam quis rectè, sed mucum, & destillationem appellet. Ergo quemadmodum ex bilis generibus aliud vtile naturaléque in animalibus est, aliud inutile & præter naturam: sic pituitæ quod dulce est, id salutare esse animanti & naturale putandum. Quod acidum salsúmque est, acidum quidem, omnino crudum esse: salsum verò, computruisse. Porrò omnimoda cruditas pituitæ intelligenda est, quæ in secunda concoctione incidit, quæ in venis agitur: non autem in ea quæ prima est, quæque in ventriculo perficitur: quum si hac destrueretur, ne succus quidem omnino esse posset.

Ater succus.
Atra bilis.
Fæx vsta vrit atque corrumpit carnem.
Vitellinam bilem verti in speciem atræ vstulæ, vbi admodum percocta est.
Seri genera omnia, esse excrementa.
Bilis vtraque a quibus instrumentis purgetur.
Pituitam expurgans cur nullum instrumentum sit conditum.
Pituitam dulcem salutarem esse animanti; acidam esse crudam, computruisse salsam.

GALENI PERGAMENI
De naturalibus facultatibus,
LIBER TERTIVS.

NVtritionem quidem fieri, quum id quod nutrit, ei quod nutritur, assimilatur: esséque in singulis animalis particulis facultatem quandam alteratricem, quam membratim assimilatricem & nutritoriam vocauimus: aliamque præterea attractricem, quæ materiam conuenientis nutrimenti suppeditat, in proximo demonstratum est libro. Indicatum præterea est, & quòd ante assimilationem agglutinatio fit: hanc verò ab appositione præcedi, quæ finis est actionis

Nutritio quando fiat.
Facultatum naturalium ordo.

Nutritioni [illegible] tempus [illegible].

quæ ab attractrice perficitur. Porrò ad nutritionem ipsam ampliori opus est tempore, quàm ad perficiendas [illegible] facultatum actiones [illegible] requiritque ut appositus in particula succus, si illam sit nutriturus, minimè transferatur ad alias, sed in ea quiescat: quare necessaria etiam videtur naturæ ipsi facultas quædam retentrix, quæ id quod appositum est retineat. Talis autem vis, [illegible] maximis [illegible] cauis instrumentis [illegible] adinodum cernitur: in paruis autem obscurior.

Retentrix facultas in quibus cõspicua.

Partes maximè caux.

At [illegible] animalis partes maximè [illegible] amplissimæ sunt, ventriculus, vterus & quæ secundæ vocantur. Retinet autem venter cibum, quoad eum concoxit: nec minus fœtum vterus, quoad hunc consummarit. Cæterùm longè amplius perficiendi fœtus tempus, quàm cibi [illegible] quendi. Ac proinde retentio [illegible] vteri à nobis multò clarius cognoscetur. Quippe nouem mensibus plerisque mulieribus perficitur in vtero fœtus, qui tota quidem ceruice connituet: complectitur autem fœtum vndique vna cum secundis. Estque tum oris conniuentiæ, tum moræ fœtus in vtero finis, ipsa actionis vtilitas. Nam vbi id completum est, cuius gratia retentrice facultate est vsus vterus, vtique hanc inhibet, [illegible] cessare facit, propultrice, quæ hactenus quieuerat, loco eius assumpta. Sanè erat sicuti quietis huius facultatis finis, ipse vsus: ita etiam actionis eiusdem finis, similiter ipse vsus, vtpote quo excitante agat, non excitante quiescat. Succedentibus igitur rectè omnibus quæ in vtero fiunt, expultrix quiescit omnino facultas: [illegible] improsperè autem cedentibus, non amplius expectat vterus nouem mensium temporis moram: imò retentrix facultas statim desistit ab opere, & expultrici vt moueatur permittit: etenim sibi mutuò succedunt.

Vteri natura & operatio admiranda.

Expultricem & retentricem vteri sibi mutuò succedere.

Conceptionis [illegible].

Iam verò prægnantes ipsæ primis diebus, potissimúmque eo ipso quo semen est conceptum, moueri, atque in seipsum concurrere vterum sentiunt: quòd si præter hæc, citra affectum aliquem, etiam conniueat os vteri, iam semen ipsum à matre, & se cepisse, & retinere arbitrantur: quo tempore adeò clauditur vterus, vsque ad horam partus, vt ne specilli quidem mucronem admittat. At verò Hippocrates conniuere os vteri, & in conceptionibus, & dum phlegmone affectum est, profitetur. Cæterùm in conceptibus, seruato naturali habitu: in phlegmone, in durum mutato. Igitur absoluto, aut etiam mortuo fœtu, sub facultate expultrice os vteri aperitur: fundus autem, atque vniuersæ partes circumiacentes vtero, sese deorsum contrahunt, atque fœtum propellunt: idque tanto labore & conatu, vt interdum ipse vterus excidat, potissimum cùm eius ad spinam ligamenta sunt laxa. Porrò obstetrices ipsæ non iubent surgere parturientes, neque in sella collocant, donec ad [illegible] totus transitum os vteri satis pateat: id quod ex assidua manuum contrectatione sentiunt [illegible] paulatim. Opus autem ipsum quod à seipsis præstant parientes, non vteri est, sed musculorum qui sunt in abdomine, qui scilicet tum ad deiectionem, tum ad reddendam vrinam nobis etiam auxilio sunt: atque ita quidem in vtero, duæ memoratæ facultates apparent. In ventre verò, ad hunc modum. Quum is pro sua natura se habet, ac constrictoria virtute vtitur, quamlibet exiguum sit quod in se continet, totum id vndique complexus nullum vacuum relinquit locum.

Vteri os conniuere, & in conceptionibus, & dum phlegmone affligitur.

V[illegible] prouidentia.

Obstetricandi [illegible].

Quum imbecillus est, quacunque parte complecti [illegible] non valet, ac proinde [illegible] cibos [illegible] que ea [illegible] humida [illegible] locum [illegible] ac fluctuationum [illegible] edere. T[illegible] ventriculus [illegible] quum imbecillus sit, [illegible] que [illegible] diutius [illegible] grauem [illegible], tum cibis, [illegible] concoquat. Eius autem [illegible], [illegible] est causa [illegible] ventriculi, quum videamus [illegible] crassissima, [illegible] imprudentia [illegible] vomuit, facilè excernit: sicuti & alia liquida [illegible] neque etiam eius [illegible] in ventriculo mora [illegible] terminus erit ciborum in cremorem [illegible] alioqui [illegible] iusculiones, & lac, & ptisanæ cremor [illegible] in omnibus illico transirent) [illegible] concoctio, quæ à conuersione in cremorem res est diuersa, sicuti nutritio à sanguificatione. Est autem concoctio ipsa in ventriculo, nutrimenti in propriam eius quod nutritur qualitatem mutatio. Vbi igitur ad perfectionem concoxit cibos ventriculus, tum aperit inferius os, excidúntque per ipsum facilè cibi, etiam si lapides, ossa, acinos, aliáve quæ verti in cremorem non possint, plurima secum habeant. An interim dum coquit ventriculus, cibos totus (perinde vt vterus fœtum) ambit, & amplexatur, clauditúrque ad vnguem infimum illius orificium, quod pyloron nominant. Itaque neque in vtero, neque in ventre, neque in vesica vtrauis, licet reperire locum aliquem vacuum, scilicet instrumentorum tunicis, ea quæ continent, semper arctè amplectentibus, quamdiu naturaliter se habet animal.

Ventriculus quando [illegible] concoquat.

Concoctio est nutrimenti in propriam eius quod nutritur qualitatem mutatio.

Pylorus.

Quare illis omnibus ingenitæ sunt aliquæ facultates, quibus retinere quæ expediunt, expellere aliena, possint. Siquidem quòd bilem ad se trahat ea quæ iecinori subest vesica, suprà est monstratum, quod autem & in ventrem quotidie eiiciat, id quoque euidenter cernitur. Atqui si tractricis operam statim expultricis actio exciperet, nec media semper inter eas intercederet vis retentrix, par semper in vesica bilis inueniretur modus: at non sic inuenitur, sicuti nec vrinæ in altera, quæ lotio est addicta. Porrò vbi ventriculus circa imas partes multitudine ac acrimonia humoris afficitur, si firmæ sint quæ circa stomachum habentur partes, diarrhϾ excitantur. Quum verò sic eius os infestatur, si cæteræ partes valentes sint, vomitiones sequuntur. Quippe ventriculus, non secus quam partes reliquæ, vt conuenientem sibi qualitatem expetit, sic prorsus alienam respuit. Quare si expetit, trahet vtique: sicuti & expellet, si etiam fastidiat aliquid. Ad hæc autẽ, si trahit, necessariò etiam fruitur: id quod non licebit illi, nisi retineat. Sed ipsius fruitionis aliquis erit finis, nempe benignioris ciborum substantiæ foctus, & repositio intra venas. Post quem finem iam expultricis facultatis agendi succedet tempus. Nam vbi abundè saturatus est venter, quicquid reliquum nutrimenti est, veluti onerosum aliquid reiicit, quanquam ex eo, quod cum ventriculo habuit, commercio, ipsum quoque consecutum est salutare aliquid. Quippe vbi conueniunt duo corpora, quæ ad agendum, ac patiendum sunt nata, si pares iis vires sint, ex æquo tum agent, tum patientur. Sin longè superet, vincátque alterum, magnum quiddam, in id quod patitur, efficiet: ipsum verò vel exiguum aliquid, vel omnino nihil patietur: quo nomine dissidet nutrimentum à medicamento

Vesica fellis trahit bilem.

Diarrhœæ quando excitentur.

Vomitiones quando.

mento venenoso: hoc nanque vim corporis vincit, illud ab hac vincitur. Minime igitur potest conueniens animali nutrimentum esse, quod ab iis quæ in animali sunt qualitatibus non vincitur. At vinci aliud non est, quam alterari. Non tamen æquali omnes modo vincunt nutrimentum particulæ. Siquidem alteratio quæ fit in ventre, maior est quam quæ in ore perficitur: minor verò ea, quæ in iecinore & venis. Horum nanque alteratio, nutrimentum in sanguinis substantiam mutat. Quæ in ore agitur, mutat quidem id in alteram speciem manifestè, non tamen ad perfectionem transformat. Cæterùm quam magna fit ciborum in ore alteratio, hinc discas licet, quòd mansum triticum crudos furunculos ocyssimè & mutat & coquit: quum tamen si aquæ admisceatur, nequeat tale quicquam præstare. Nec est quòd id mirere. Nam pituita quæ in ore habetur, & lichenum remedium est, & scorpios statim necat: præterea multas ex venenatis bestiis, partim protinus perimit, partim spatio: omnes certè insigniter lædit. Verùm quanto ij qui mansi sunt cibi, iis quin hærescant in vacuis dentium interuallis, magis sunt alterati, tanto etiam his magis ij qui deuorati sunt. Siquidem incomparabilis est horum alterationis excessus, si & quæ in ventre est pituita, & bilis, & spiritus, & calor, & tota ventris substantia, æstimentur. Quòd si viscera quoque illi adiacentia, tanquam magno lebeti plures ignis foci, pariter æstimata sint, à dextris quidem iecur, à sinistris lien, supernè cor, & transuersum septum, & eleuatum, & assiduè motum; ingentem quandam ciborum, qui in ventriculum sunt deuorati, alterationem fieri credideris. Quo autem pacto mutari facilè in sanguinem possent, nisi tali essent mutatione præparati? Monstratum nanque est, nihil in contrariam qualitatem totum simul migrare. Porrò venter duas habet tunicas, vsque ad ipsum os pertinentes. Quarum interior quidem, qualis in ipso est ventre, talis persistit, in directúmque porrectas fibras sortitur, trahendi nimirum gratia. Altera ad carnosiorem speciem in gula conuertitur, habétque transuersas fibras, ad contrabendum vndique. Quippe singulorum quæ mouentur instrumentorum corpora, pro fibrarum positura motus habent. Iam in singulis intestinis circulares in vtraque tunica fibræ sunt, quòd contrahantur duntaxat, nec quicquam trahant. At venter alias fibrarum rectas habet, quibus scilicet trahat: alias transuersas, quibus constringat. Verùm vbi transuersæ fibræ tenduntur, latitudinem ventris minorem reddunt. Rectæ autem dum contrahuntur, necessariò longitudinem minuunt. At verò deglutientibus nobis, liquidò cernitur larynx sursum in tantum currens, quantum gula deorsum trahitur: quúmque completa iam deglutiendi functione laxauerit sese gula, luculenter descendere cernitur illa summitas asperæ arteriæ. Siquidem interna * ventriculi tunica, quæ rectas habet fibras, quæque tum gulam intrinsecus vestit, tum os ipsum, ea inquam super internis partibus ipsius laryngis extenditur. Itaque fieri nequit, quum ipsa à ventriculo deorsum trahitur, quin simul etiam secum detrahat laryngem. Sed quòd superis partibus contractis, infernæ dilatentur, commune quidem id est, tum viuis, tum demortuis corporibus. Gula igitur, vt monstrauimus, trahitur: alioqui laryngem non traheret. Trahit autē per gulam ipse ventriculus cibos: quos etiam per eandem euomit. Atque idcirco facilius est deglutire quàm vomere, quòd scilicet deglutiatur ambabus ventris tunicis operantibus, interna quidem trahente, externa se contrahente, ac trudente: vomatur autem altera tantùm, quæ foris est, ac trudit, agente, nec vlla in os trahente. Non enim sicuti ventris appetentia deglutiendos cibos præcedit, sic in vomitionibus appetit oris pars vlla, excitari affectus quippiam, sed sunt ambo ventris affectus inter se contrarij: quorum vtrique inseruit gulæ tunica externa, cui transuersæ sunt fibræ. Etenim deglutitio in iis qui immodicè appetunt, ocyssimè fit: ventre nempe cibos deorsum vellente, prius quàm sint mansi, vt in Hiatulis, & Synodontibus accidit, quorum præ gulositate (vt Aristoteles inquit) venter aliquando in ore inuenitur. At verò vtranque gulæ tunicam prædictis fungi actionibus posse, hinc deprehendes: quòd si in vno animali externam quidem tunicam, cui transuersæ adsunt fibræ, in alio autem internam, cui rectæ, transuersa incisione secueris, vtrunque planè animal deglutire videbis. Ex quo manifestè patet, quòd altera earum deglutire licet, cæterum deterius quàm ambabus. Sed hoc interim perpendendum est, spiritu qui vnà cum cibis deglutitur, gulam inter deglutiendum impleri, esséque situm huius obliquum. Indicauimus igitur quatuor in ventre virtutes sitas: nempe in deglutiendo attractricem, in coquendo retentricem, in vomitione, & concoctorum ciborum in tenue intestinum descensu, expultricem: ipsam verò concoctionem quandam existere alterationem. Quas quidem facultates ministras esse nutritionis, similiter expositum est. Sed enim vt stercus humanum canibus existit suauissimum, ita iecinoris excrementorum; aliud lieni, aliud bilis vesicæ, aliud renibus est acceptum. Ergo vniuersa instrumenta geminas facultates obtinent, & qua conueniens trahunt, & qua alienum repellunt. Proinde si quod vel ex vnica tunica instrumentum constat, veluti ambæ vesicæ, vterus, & vena, vtrunque fibrarum genus obtinet, rectarum & transuersarum. Quin tertium quoque fibrarum genus obliquarum est minus omnino, quàm duo prædicta genera numerosum. Inuenitur id in iis instrumentis, quæ ex duabus tunicis constant, in altera sola, rectis scilicet ipsis fibris immistum. In his autem quæ ex singulari constituuntur tunica, vna cum duobus aliis generibus. Sanè hæ maximè opitulantur retentricis facultatis actioni. Postulat etiam in hoc opere particula quæque super ea quæ continet, stringi ac circum ea tendi: veputa venter quidem, toto concoquendi cibi, vterus toto gestandi fœtus tempore. Venæ porrò tunica, ex multifariis fibris est condita. Externa arteriæ tunica, ex circularibus: interna ex rectis plurimis, paucis autem cum his obliquis, conflatur: Sola instrumentorum omnium ex duabus tunicis, atque harum vtraque ex transuersis constante fibris, facta sunt intestina. At venter & vtraque vesica, & vteri, vbi vel multitudine eorum quæ continent degrauantur, vel qualitate mordentur, quod offendit abiicere properant. Quorum vtrunque aliquando violenter incidit; quo casu prouocatur abortus: fit autem is plerunque ex naturæ commodo, quod genus non abortus, sed partus nominatur. Atque abortus quidem sequuntur vel medicamenta

Gulam esse ciborum ad ventriculum viam.
Deglutire facilius quàm vomere.

Gulæ externam tunicam inseruire vomitui, atque deglutitioni.
Venter quibusdam in ore inuenitur.

Gulam inter deglutiendum impleri spiritu.
Gulæ situs obliquus.
Ventriculi quatuor facultates naturales, quæ nutritioni inseruiunt.

Instrumentis singulis inesse attractricem, & expultricem potentiam.

Fibræ obliquæ opitulantur retentrici potentiæ.

Venæ constitutio.
Arteriæ constitutio.

Intestina sola constant ex duabus tunicis, quarum singulæ ex transuersis fibris constant.

Abortus.

Partus.

quæ ipsos prouocant, vel etiam tensionem vteri: partus autem, ipsius fœtus motiones vehementissimas. Communis autem omnibus his affectibus ipsa est offensio. Cuius triplex est causa: aut moles nimia, aut pondus aliquod, aut morsus. Moles, vbi amplius distendi vterus non tolerat. Pondus, quum supra vires eius sit, quod continet. Morsus, vbi vel humores qui prius in membranis continebantur, his ruptis, in ipsum vterum sunt effusi vel etiam totus partus corruptus & putris, ac in noxiam saniem dissolutus, vteri tunicam eius occasione irritat, atque mordet. Ad hæc, excrementa singula, si moram in corpore diutius trahant, putrescunt: quare mordacia & acria, atque his quæ ipsa continent, infesta redduntur. Minime tamen id in ea vesica quæ iecinori subest, similiter se habet, vt quæ neruorum planè sit expers. Quanquam certe cùm hæc ipsa trahat liquidò, excernatque necesse est eam vel succi multitudine pressam, vel qualitate illius offensam, expulsionem desiderare. Iam nec illud difficile compertu est, & tractum & expulsionem diuersis in temporibus per eundem eius meatum fieri. Vteri præterea stomachus, pari modo sicut intrò seminis, ita foras partus via est. Verùm hic tractrix facultas, æquè atque expultrix, non liquet vulgo. Quum igitur attractionem & expulsionem, per vnam eandémque fieri viam cernamus, non debemus mirari, etiam si per venas in ventrem natura nonnunquam excrementa propulset, dum purgantia pharmaca propinamus: at multò minus, si per quas venas à ventre in iecur facta est digestio, rursus ex iecinore in ipsum trahi aliquod alimentum in longiori inedia potest. Venæ siquidem illæ, quæ medium spatium inter iecur & partes circa ventrem occupant, duplex ministerium præstant: nempe vt quum in his abundantia fuerit alimenti, per eas sursum feratur in iecur: quum autem vacua sunt, nutririque auent, per easdem ipsas ex hepate rursus trahatur. Siquidem totum ex toto trahere, ac toti impartire, vnáque omnium confluxio ac conspiratio esse videtur. Quare multis eorum qui valentem exercitationem subitò ac prorsus intermiserunt, aut artuum aliquem præciderunt, sanguinem per intestina certis periodis simul plurimum cernimus euacuari: sicuti illac etiam aliós humores à natura in morbis expelli. Ac trahit quidem id quod est valentius: vacuatur autem id quod est imbecillius. Porrò valentior, imbecilliórque altera quam altera particula est, vel absoluto sermone, naturaque, & communiter omnibus: vel priuatim huic cuipiam talis efficitur. Et natura quidem, omnibúsque communiter animalibus, cor quàm iecur, & iecur quàm intestina & venter, item arteriæ quàm venæ, tum quod vtile est ad sese trahere, tum quod diuersum ab hoc est, à se repellere, magis valent. At priuatim in vnoquoque nostrûm alio tempore iecur valentius trahere potest, alio ventriculus. Quippe vbi in ventriculo copia alimenti est, ac iecur vehementer appetit, omnino id valentius trahit. Inuicémque iecinore referto & distento, ventre verò appetente, ac vacuo, valentior habendi vis in hunc transfertur. Estque nonnunquam quo nimius anima esuriat causa, nutrimenti abundantia in iecinore. Nam venter, si melius, paratiúsque nutrimentum habet, externum non postulat. Sin aliquando postulat, neque eius copia datur, excrementis biliosis, pituitosis, atque serosis impletur: quæ vtique trahenti iecur alli

Vteri offensionis triplex causa.

Excrementa singula vbi morantur diutius in corpore, computrescere.

Vesica fellis, neruorum expers.

Vteri stomachus est via partus & seminis.

Venarum quæ inter ventriculum & hepar sunt, duplex ministerium.

Trahere totum toto.

Sanguis quibus euacuetur per intestina, certis quibusdam periodis.

Famis ... causa.

Ventriculum per nutrimenti inopiam, impleri excrementis variis.

temittit. Siquidem vt particulæ altera ab altera nutrimentum trahunt, sic altera in alteram, quod superuacuum est, à se pellit. Estque hæc vocatarum fluxionum causa. Confluunt autem ac fugantur superflua à fortioribus semper ad imbecilliores particulas, donec ad omnium imbecillimas deuentum sit: a quibus postea in alias transfluere nequeunt. Constat itaque non esse vnicum motus modum, quo in corpore materiæ moueantur, quum contrarias potentias, necessariò contrarij motus sequantur. Eóque venter, quod excrementorum in eo fluitat, per vomitionem expurgat: quod subsidet, alui deiectione: etsi in morbo ileo, in quo transitus omnino est præclusus, ob ipsius intestini phlegmonem, stercus etiam vomitur. Vnde mirum non est, si à corporis superficie, insolito frigore subitò & stipata, & imbecilliori reddita, ad ipsa vsque intestina, & ventrem, aliquid translatum peruenit. Ac tales quidem motus celerius cessant. Qui autem ab internis partibus irritant, ij & vehementiores fiunt, & diuturniores. At verò quum particula quæque similiter ventri appetat, vtique & nutritur, & nutrimentum amplectitur ad eundem, quo venter, modum. Cæterùm venter ipse non idcirco circa cibos se contrahit, quò reliquis partibus eos reddat accommodos, sed quòd totum eius corpus, & attrahendæ propriæ sibi qualitatis, & eadem fruendi, sicut antè monstratum est, vim obtineat. Accidit verò interim, vt eos alteret. Humore quorum vbi impletus satiatúsque est, pro onere eos de cætero habet, & deiicit, ipse scilicet ad aliud opus, nempe vt agglutinet, conuersus. At ab eo nutrimentum descendens, quum per tota intestina tunc permeet, per vasa quæ ad ea pertinent, rapitur: plurimum quidem in venas, exigua quædam portio in arterias. Quo tempore tunicis etiam intestinorum apponitur. Ac mihi omnem iam naturæ circa nutrimentum operam in tres temporum vices cogitatione partitus, in prima quidem simul & manere id in ventriculo, & concoqui, intellige: tum ventri ipsi ad saturitatem apponi, aliquid verò eius etiam ad iecur ascendere. In secunda, transire ad intestina, iisque ipsis & iecinori ad saturitatem apponi: tum portiunculam eius exiguam in omnem corporis partem ferri. Porrò hoc tempore, quod in primo est appositum, id ventriculo affigi intellige. In tertia verò temporis portione, ventriculum quidem iam nutriri, iis quæ affixerat planè assimilatis: affigi verò tam iecinori, quàm intestinis, quæ iis fuerant apposita: præterea in omnes corporis partes digestionem appositionémque fieri. Quòd si rursus animal nutrimentum accipiat, quo tempore id venter coquit, eóque fruitur, quicquid vtile ex ipso est, tunicis suis apponens: eodem intestina quidem eum quem sibi affixerant succum, prorsus assimilabunt. Pari modo iecur. In toto verò corpore, partes nutrimenti quæ fuere appositæ, affigentur. Sin autem venter manere sine cibo cogatur, hoc tempore à venis quæ in lactibus ac iecinore sunt, nutrimentum traher, non ex ipso iecinoris corpore. Siquidem qui in quaque particula iam contentus, agglutinatus, ac assimilatus est succus, hunc alteram particulam reuellere non est credibile. Iam verò lienem, quod in iecinore crassius est, ad se trahere, conficeréque & ad vtilius mutare, à lienéque etiam aliquid trahi in vicinas partes, compertum est. Sicuti & in ventriculum alio tempore lienem excrementum temittere: alio rursus ex ventre

Fluxionum causa.

Fortiores partes semper ad imbecilliores excrementa propellere.

Ileo morbo infestare stercus euomi.

Venter cur circa cibos contrahatur.

Tempora tria circa nutrimenti concoctionem, distributionémque.

Ventrem, dum esurit, per mesaraicas venas sibi alimentum trahere.

Succum semel appositum alicui parti, non reuelli ab altera.

Lien aliquando mittit in ventriculum melancholicum succum.

... illius nutrimenti ad se at- ... ,vt summatim dicam, quodque ex ... e, acin ... quodque nutrire, di- ... corporibus potest ... arteriis, corde, ... pulmone videre licet: quibus dilatatis ... que necessum est a quibus ali- ... attractum, in ea mox emitti. Quare ... quæ in corde sunt, osculis, membranas ... natura, quæ retroferri materias prohibe- ... quam non possunt ita ad vnguem clau- ... orum ora, vt ex eis nihil recurrat ... pué in arteriam venosam. Est autem ... is vis quædam à corde profecta, qua ... tur, tum contrahuntur. Cæterùm quæ ... finiuntur, externum aërem, quum ..., attrahunt. Quæ verò parte aliqua ad ... penunt, quod tenuissimum, maximeque ... sanguinis est, ad se alliciunt. Si- ... à corde, quæ illi vicinæ sunt. Quippe in suc- ... ad id quod vacuatur, quod leuissimum & te... simum est, prius ei quod vacuatur succedit, quam id quod grauius & crassius existit. Est autem omnium quæ in corpore sunt, leuissimum, tenuissimum ... spiritus. Secundo loco halitus. Tertio ... plane absolutus, attenuatusque est, sanguis. Hæc ... tur, arteriæ ex omni parte ad se tra- hunt. At ... intestinis & venere, quæ adeò crassum ... nutrimentorum habent, nihil, de quo ... vlla sit habenda, ni se possunt transferre ar- teriæ, quæ prius impleantur leuioribus. Sunt ita- que duo tractionum genera: vnum, quod succes- sione ad id quod vacuatur contingit: alterum, quod qualitatis fit conuenientia. Aliter nanque ... folles, aliter ferrum à magnete attrahitur: ac secundum prius quidem genus, etiam eminus trahi aliquid potest: at secundum posterius, co- minus duntaxat. Præterea successione ad id quod vacuatur, prius id trahitur quod leuius est: conue- nientia qualitatis, nonnunquam quod grauius. Transfertur autem sanguis in arterias à venis ob reclusa ora, quæ inter se habent, alterum vas in al- terum. Necnon ex dextro cordis specu in sini- strum, quod tenuissimum sanguinis est, etiam tra- hitur, id quod constat, cùm ob foramina illa inter- positi septi, quæ à lato ore magis magisque in an- gustius procedunt: tum vel maximè, quòd cùm in dextro cordis sinu duo ora sint, vnum quo san- guis inuehitur, alterum quo emittitur in pulmo- nem, longè maius est id quo infertur, quàm id quo emittitur. Neque est quòd dicat aliquis, absum- ptum esse sanguinis aliquid in ipsam substantiæ cordis nutricationem. Siquidem alia vena est, quæ in id varie fissa dispergitur, quæque nec ortum à corde habet, nec sanguinem ab eo accipit. Mani- festum igitur est, aliquam portionem illius sangui- nis, qui inuehitur in dextrum ventriculum, in sini- strum sinum transmitti: cùm etiam duorum nu- mero quæ in sinistro cordis ventriculo sunt vaso- rum, longè minus id sit, quod à pulmone in eum ducit spiritum, quam arteria illa magna, quæ ex eo procedit, à qua reliquæ omnes, quæ sunt in corpo- re, oriuntur: ceu non spiritum modò à pulmone accipiat, sed etiam ex dextro sinu, per iam dictas communes vias, sanguinem. Porrò carnes tum vi- scerum omnium, tum musculorum, ex sanguine exiguam alterationem consecuto, nutriuntur. Ossa verò quò nutriantur, numerosa quæ intercedat mutatione egent. Estque qualis carnibus sanguis, talis ossibus medulla. Nam quibus similis est sub- stantia, iis mutari inter se fas est: quibus pluri- mum inter ipsa est d... rimen, ea fieri simul à citra omnes quæ in medio sunt mutationes, non pos- sunt. Tale quiddam & cartilagini est mucosum il- lud quod ei circunfunditur: necnon ligamentis, membranis, & neruis, lentus humor qui in mediis eorum spaciis inspectius cernitur. Iam verò quòd ocyssime aliquid digeratur per corpus (vt in pluri- mis eorum qui biberunt immodice, atque id quod biberunt, intra breue tempus totum plus minus emingunt, videre licet) qualitatis conuenientia, humoris tenuitate, vasorum laxitate, atque adeò trahentis facultatis robore id accidit. Ita nihil miri est, vinum aqua, propter qualitatis con- uenientiam, citius excipi à venis. Ipsorum verò vinorum, quod album est, & purum, tenuitatis gra- tia, promptè in corpus digeri. Sicuti è contrario nigrum & turbidum, crassitudinis vitio, per viam hærere, & tardari.

Arteriæ ... quandam esse à corde ... dilatari & contrahi.

Arteriæ quæ dilatantur, aërem externum attrahere.

Arteriis ... sanguinem potissimè ...

Spiritum esse ... leuissimum ... Halitum post spiritum est tenuissimum.

Tractionum duo genera.

Successio ad id quod vacuatur qui fiat.

Sanguinem ... à dextro cordis sinu transferri in sinistrum, per medium septum.

Cor nutriri à vena, quæ per eius superficiem dispergitur, nec ab eo quam ... ingreditur.

Carnes ... exiguam ... sanguine.

Medullam esse nutrimentum ossium.

Cartilaginem ... mucoso quodam humore.

Distributio humorum ... per corpus, vnde accidat.

Vinum aqua citius excipi à venis.

Vinum album & purum promptè in corpus digeri, nigrum contrà.

GALENI PERGAMENI

De naturalium, facultatum substantia,

LIBER VNVS.

QVòd quidem in nobis anima sit, nemo est qui nesciat: vtpote cùm norit, earum om- nium functionum, quas corpore indies obimus, aliquam oportere esse causam. Quippe ni- hil fieri sine causa potest. At quænam ea sit causa, vnde hæ functiones prodeant, non æquè est com- pertum. Varij enim vario modo opinantur. Ego autem, licet non sim is, qui velim mihi persuade- re, me eorum certam habere notitiam, quorum certam demonstrationem non habeam, de iis ta- men impræsentiarum nonnihil differam, inde no- bis exordio sumpto, quòd ego hæc firmiter me sci- re profiteor. Omnia nimirum corpora, quæ hic pe- nes nos gignuntur, ex quatuor elementorum per totum mistorum temperatura suum habere ortum. Quorum elementorum ipsæ corporeæ substantiæ, an per se inuicem permeent, vel solæ potius qua- litates, vt id scire non duco esse operæpretium, sic nec pronunciare velim. Probabilius tamen mihi videtur, quòd temperamentum id per qualitates fiat. Anima verò ipsa, an immortalis sit, quæ corpo- ris immista substantiis, animantia gubernet, me nequaquam hoc certò scire affirmauerim: sicuti neque illud, an vllam ea peculiarem, & per se, sub- stantiam possideat. Sed hoc mihi planè constat, quòd quantumlibet anima in hæc commigret cor- pora, ipsorum tamen naturis ex elementorum temperie constantibus, obnoxia est. Oportet au- tem corpus ipsum, quod animam suscepturum est, paratum idoneúmque esse. Nam si magnam subie- rit illius temperamenti alterationem, cogitur inde anima exire: veluti etiam cùm omnino respiratio intercipitur. At dum corpus ipsum naturalem ser- uat suam constitutionem, nunquam fieri posse cre- diderim, vt ab illo anima secernatur. Et hac de causa, scire quænam sit animæ substantia, nec est ad morborum curationes necessarium, neque etiam ad ipsam philosophiam. Porrò stirpes, inter- num aliquod motus initium, & aliquem præterea rerum sibi congruentium sensum habent, prædiæ nimirum

Nihil fieri sine causa posse.

Corpora vniuersa constare ex mistella quatuor elementorum.

Temperamentum fieri per qualitates, probabilius videtur. Galeno.

Animam esse immortalem, Galenus ambigit.

Animam consentire naturis corporum.

Animam non posse secerni à corpore, quàdiu illud naturalem constitutionem seruarit.

Stirpes habere congruentium sensum, prædiásque esse quatuor facultatibus naturalibus.

nimirum facultatibus illis quatuor, attractrice nempe, retentrice, alteratrice, & expultrice, quas naturales dicimus. Senſu autem & motu, qui ab interno & proprio impetu fit, animalia ipſis plantis præſtant. Eſt enim ſtirpibus ea tantùm cognitio tradita, quæ ex voluptate quadam, vel triſtitia, aut alia quapiam iſtis ſimili affectione, aut ſaltem illis ex proportione reſpondente, naſcitur: cùm nulla alia cauſa eſſe poſſit, cur ea quæ ſibi competant, & attrahant, & conficiant, præter voluptatem, & fruitionem, quæ ab illis gignitur. Nam alterius cuiuſpiam cognitionis quæ ad ſenſus ſpectet, nequit eſſe particeps anima naturalis, vtpote quæ viſibiles qualitates, vel audibiles, vel guſtatiles, vel olfactiles, vel tactiles nequaquam poſſit apprehendere: ſed illas tantum, quæ his quæ alere poſſunt, vel ſecus, inſunt. Cæterum cùm ſtirpes trahant, retineãt, alterent, atque a ſe expellant, rectè mihi videtur Plato eas & ſenſu congruentium incongruentiúmque præditas, & animalia etiam eſſe, dixiſſe.

Animalia præſtant ſtirpibus ſenſu & motu.

Anima naturalis quas qualitates apprehendere nequeat.

Stirpes animalia appellauit Plato.

GALENI PERGAMENI

An ſanguis in arteriis natura contineatur,

LIBER VNVS.

CVm ſecta quæcunque arteria, ſanguis inde effluere videatur, duorum alterum neceſſe eſt: aut illū in ipſis arteriis contineri, aut aliunde in eas transfundi. Sed ſi aliunde transfunditur, iam ſane cuilibet conſtat, eas ſolum ſpiritum (cùm ſecundum naturam haberent) cõtinuiſſe. Quòd ſi ita res eſſet, profectò eſſet opus, vt illato vulnere, ante ſanguinem, exeuntem ſpiritum videremus: at non videmus: igitur neque prius ſolus ille cõtinebatur. Itaque arteriæ nuſquam viſæ ſunt ſolum ſpiritum continere. Etenim ſecto abdomine vnà cum peritonæo, in hœdis qui nuper lactarunt, manifeſtè videre licet meſenterij arterias refertas lacte. Enimvero quæ in humanam veniunt cognitionem, omnia tum ſenſu, tum ratione deprehenduntur. Vnde quemadmodum ex ſenſibilibus multa ſunt, quæ plurimis de cauſis ſenſus effugiunt, ita etiam & rationem. Dubitant autem Eraſiſtrati ſectatores, quomodo, ſi ſanguine repletæ ſint ipſæ arteriæ, poſſit ſpiritus à corde in vniuerſum corpus deferri. Ad quos dicemus, non mitti ſpiritum, ſed attrahi: nec ex ſolo corde, ſed vndique. Demonſtratum quippe à nobis eſt, in libro de vſu reſpirationis, aut nihil penitus, aut admodum parum ſubſtantiæ ſpiritus, in cor tranſſumi. Vniuerſus ſiquidem expirari poteſt, vt diligentioribus tum philoſophis, tum medicis viſum eſt: qui non eius ſubſtantiam, ſed qualitatem potius cordi eſſe ex vſu autumant, vtpote quod refrigerari appetat: atque hunc eſſe reſpirationis finem. At verò arteriæ ipſæ non eò dilatantur, quia implentur, ſed ideo potius implentur, quia dilatantur. Cùm enim in ſuis tunicis vires quaſdam habeant, quibus ſe dilatant, ex vnaquaque ſui parte, per extrema foramina, quicquid illis continens eſt, vnde poſſunt, attrahunt. Poteris facilius intelligere exemplis, quæ ſit differentia, quòd aliquid repletum dilatetur, vel quòd dilatatum repleatur. Vtres quippe ſacciqùe, dum implentur, dilatantur: fabrorum verò folles, dum dilatantur, implentur. At facultatis illius quæ arterias dilatat, cor veluti fontem eſſe, alibi à nobis eſt dictum. Et eſt hoc ſane magis naturæ congruens, vt ſic opinemur, quam vt ſpiritum per eas, veluti per inanima quædam corpora, ferri arbitremur. Differt ſiquidem viuens, a non viuente, non tam ſubſtantiæ complexu, quàm quòd ſit facultatis particeps. Quòd autem à corde ipſo tunicis arteriarum facultas quædam qua dilatentur, non autem materia per illarum cauitatem, mittatur, ex hoc cognoſces manifeſtiſſimè, quòd ſi aliquam conſpicuam arteriam cute nudaueris, illſque per longitudinem ſectæ, fiſtulam aliquam impoſueris, ita vt totum vulnus obſtruatur, videbis illam pulſantem. Vbi verò circunducto laqueo, ipſius arteriæ tunicam circa calamum aſtrinxeris accuratè, non amplius vltra laqueum (quantumlibet tam ſanguinis quàm ſpiritus delatio per cauitatem fiſtulæ fieri poſſit) pulſantem videbis. Porrò mouetur arteria vniuerſa vno eodemque tempore, nec altera eius pars prius, altera verò poſterius: ſed quemadmodum ſimul ac mouere pedis digitum propoſuerimus, quamuis nulla in ea parte ratiocinandi vis ſita ſit, confeſtim tamen facultate illi, in temporis momento diſtributa, mouemus, ita etiam idipſum fit in corde & arteriis. Motus enim celeritas, vt facultatibus atteſtatur, ita materiis potius aduerſatur.

Arteriæ nuſquam ſolum ſpiritum continent.

Spiritum non mitti in corpus à corde, ſed vndique attrahi à corpore.

Spiritus non ſubſtantiam, ſed qualitatem vſu eſſe cordi, cum refrigerari appetat.

Refrigeratio eſt finis reſpirationis.

Arteriæ non eo dilatantur quia implentur, ſed implentur quia dilatantur.

Viuens quo differat à non viuente.

Arteriæ omnes partes mouentur ſimul.

Motus celeritas facultatibus atteſtatur, materiis aduerſatur.

GALENI PERGAMENI

De motu muſculorum,

LIBER PRIMVS.

INſtrumenta motus voluntarij muſculi ſunt, quorum adeò magna multitudo eſt, vt ne numerari quidem facile poſſint. Nam & natura ita quidem coaleſcunt inter ſeſe, vt videantur vnus eſſe. Et cùm vnus aliquis in multos tendones deſinat, non vnus amplius ſolus eſſe videtur, ſed quot tendones. Idcirco, & quia multiplici figura; & in diſſimiles inſeruntur partes, modum motus difficulter comprehenſibilem habent. Cæterùm omnis muſculus tendóue tranſuerſim atque inſigniter ſectus, aut phlegmone, aut ſcirrho, aut putrefactione, aut contuſione, aut duritie cicatricis affectus, nocet quidem omnino quibuſdam motibus particulæ in quam inſeritur. Tendonum porrò natura, miſta mediaque eſt; inter ligamentum & neruum. Etenim ligamentum ipſum, corpus neruoſum eſt, ex oſſe omnino ortum habens, inſertum autem in os, aut in muſculum. Neruus autem & τόνος ex cerebro aut ſpinali medulla oriuntur: quorum ſubſtantia eſt veluti duriuſculum factum cerebrum, qualem eſſe ſpinalem medullam conſtat. Sed ipſius etiam cerebri, pars poſterior, durior eſt anteriori: & quicunque neruorum molliores ſunt, hi nihil à ſpinali medulla tibi videbuntur differre. At aliorũm oſſium medulla, humida & fluxilis eſt, pinguedinique perſimilis: quare ex ea oriri nullum neruum videbis: neque eſt ipſi inuolucrum vllum, nec arteria, aut venæ complexus, nec vlla prorſus communicatio cum muſculis. Porrò à cerebro aut ſpinali medulla muſculi omnes neceſſe eſt vt neruum

Muſculi ſunt inſtrumenta voluntarij motus.

Muſculos numerari non poſſe.

Tendonis natura media inter ligamentũ & neruum.

Ligamentum quid.

Neruus.

τόνος.

Spinalis medulla.

Medulla oſſium.

Nerui omnes aut à cerebro, aut à ſpinali medulla oriuntur.

[illegible] quidem primus sed vn[illegible] quod ex pal[illegible], contusus, la[illegible] putrefa[illegible] & lentum. [illegible] pauci spasmo [illegible] quorum quidam [illegible] nacti es[illegible], statim spas[illegible] sed po[illegible] quem nerui [illegible] tertius erat, in[illegible] dem ad [illegible] habuerint: [illegible] principio istius. Non enim [illegible] habent. Id au[illegible]. Nam si al[illegible] dem medullam in[illegible] pertus est incisione, conti[illegible] quidem [illegible] conseruabit prin[illegible]. Autem quod inferius est, ne[illegible] motum illi præbere poterit. [illegible] cerebro, ceu à [illegible] ducant musculis suas facultates. [illegible] num attriuerint, subinduntur mul[illegible] subinde atque aliam sectionem: [illegible] tes toti & membraneas fibras [illegible] musculi corpus [illegible]xunt. Ligamen[illegible] ossibus musculi colligantur, coa[illegible] membranas circa ipsos gignunt, & [illegible] propagines in ipsam carnem mus[illegible] unt: quam veluti quendam locum [illegible] riuis irriguum, vno quidem præ[illegible] duobus verò aliis, altero sanguinis [illegible] & vaporosi, altero frigidioris at[illegible] quidem [illegible]. Vocatur autem ipsorum alter, ar[illegible] et vena. Isti igitur principium à corde [illegible] hepate habentes, corpus musculorum irrigant. [illegible] tum gratia fit ipse musculus, veluti quædam [illegible] pota. At propter sensum & voluntarium mo[illegible] tum quibus animal à non animali differt, & [illegible] quo musculus ab ipso suscepit neruo, factus est animale instrumentum, sicuti propter arteriam & venam, naturale. Etenim motus qui ex arteria & vena procedunt, sunt naturales, & voluntatis expertes: qui autem à musculis, & animales, & voluntarij. Est autem musculus, instrumentum non sensus, sed motus, etiamsi vtrinque sit particeps: quia nullus motus voluntarius potest sine musculis fieri: at sensus inest vniuersis particulis, quæcunque nerui participes sunt. Iam tendo, tanto durior est neruo, quanto ligamento mollior, quin & mole corporis talis, vt qui ex ambobus maximè factus sit. Et ligamentum quidem omne insensile, neruus autem omnis sensu prædiius: tendo verò, neque insensilis, quia est nerui particeps: neque ita sensilis vt neruus: non enim est neruus tantum. Quatenus igitur ligamenti naturæ est particeps, catenus hebetatur in eo acrimonia sensus. Cùm nanque ex fine musculi oriatur, multò maior neruo qui descendit in musculum, liquet vtique non ex neruo tantum ipsum constatum esse, verumetiam aliquid momentaneum ex natura ligamentorum sumpsisse. Multis quippe locis sexcupla, multis etiam decupla crassitudine neruum superat. Eo mertiò fanè tantus & talis est factus, vt qui & nerui, & ligamenti vsum exhibiturus erat. Alligat enim musculum subiectis ossibus, in quorum capita muni[illegible] cartilagine inseritur. & hac quidem ratione nihil differt à ligamento. Sentit autem, atque mouetur, qua ratione nerui est particeps. At [illegible] [illegible] quædam existens [illegible] [illegible] de tendentis, vt eum commu[illegible] extensus est, atque ligamento [illegible] do itaque in ex vtrisque constitui. [illegible] tendo in os omnino inseritur. [illegible] musculis definit in tendonem. [illegible] musculorum mouentium lingu[illegible] ex variis musculis tendo natura[illegible] quidem os erat lingua motura, sed [illegible] articulatam, & sapores diiudicatur [illegible] tioni atque deglutitioni adminiculo [illegible] cor plurimum à musculo differt [illegible] & formatione, & contextu, & duritie, [illegible] etiam operibus. Perpetuò quippe m[illegible] tum systole, tum diastole, idque cit[illegible] [illegible] imperium. At musculis nec similes motus [illegible], nec sine voluntate fieri vnquam possunt. At labra oris, ex cute musculóque concreta, absque osse mouentur. Similiter oculi, motum habent voluntarium à musculis: nullum autem os cum eis mouetur. Præterea & cutis quæ in fronte & superciliis est, tum plurimæ partes faciei, ossibus quiescentibus, motu voluntario mouentur. Quòd si stomachus ipse, vel œsophagus, musculus etiam est, erit vtique musculus neque in tendonem desinens, neque os secum mouens. At qui in ceruice vesicæ suscipientis vrinam, & qui in sede etiam est, quique in testes & penem descendunt musculi, nullum profectò secum os mouent: quare à prædictis musculis nullus prorsus nascitur tendo. Cæteri omnes musculi, quicunque ossa mouent, in tendones omnino desinunt. Qui verò aliud quippiam mouent, quam os, vt musculi oculorum, linguæ, testium, penis, pharyngis, atq; laryngis, horum quibusdam sunt tendones, quibusdam minime. Musculi igitur oculorum, membraneis quibusdam, sed validis aponeurosibus, in duram & neruosam tunicam adiacentem ragoidi, pertinent. Penis autem & testium, nulla aponeurosi facta, carneis ipsorum particulis inseruntur. Musculorum qui in pharynge & larynge sunt, quibusdam obscuræ quædam aponeuroses, quibusdam omnino nulla sunt. Motionis autem modus alibi alius existit. In lingua quidem motum omnem videre possis: sursum enim atque deorsum, ante & retrò, sinistrorsum & dextrorsum circunferri videtur: partim etiam quasi reflexa & propensa, nonnunquam circulariter vndique circunducta. Sed in oculis quatuor quidem sunt recti motus: sursum, deorsum, dextrorsum, & sinistrorsum: duo autem alij circulares. Duo etiam musculorum circa tempora: firmantibus enim dentes, inuicem tenduntur, atque curuantur: hiantibus verò, laxantur & porriguntur. Ad hæc, in magna illa brachij motione, dum musculus flectit cubitum, curuatur planè & in seipsum coit: dum extendit illud, laxatur & exporrigitur. Eosdem motus & musculus magnus interna parte cubiti apparentes habet: contrahitur quidem in flectendis digitis, laxatur & exporrigitur, dum illi extenduntur. Sic etiam & alij musculi penè omnes qui in artubus sunt, duplices motus videbuntur habere, si eos denudaueris cute. Sedis musculus proprium motum, quoniam & figuram diuersam, possedit, contractis crumenis similem. Cæterum septum transuersum simile est tali cuipiam rei, nisi quòd non perforatum est. Accidit autem abdominis musculis, diuersum ab iis qui in artubus &

Margin notes: Ligamenta [illegible] — Arteria [illegible] — Neruus [illegible] — Musculus instrumentum [illegible] — Tendo [illegible] — Tendo non [illegible] — Neruus est via [illegible] de tendê[illegible] — Lingua [illegible] carent [illegible] — Cor [illegible] — Musc. ab nullâ [illegible] — Linguæ motus. — Oculorum motus. — Temporum musculi. — Brachij musculus. — Cubiti musculus. — Sedis musculus. — Septum transuersum. — Abdominis musculi.

& facie locantur: hi enim cũ tẽduntur & ad principium retrahuntur, curuantur: illi autem dum tenduntur, expurriguntur: curuantur verò dum laxantur. Porrò musculorum qui in cruribus, manibus, atque temporibus sunt, nullus habet tertium aliquem motum diuersum ab extensione & contractione. Quare illi omnes hallucinantur, qui vniuscuiusque musculi multos esse motus affirmant, ignorantes aliam ab alio musculo gigni motionem. Vterque enim oculus, quatuor rectos obtinet motus, quia & rectos musculos quatuor. Habet etiam duas circulares motiones, quia duos circumuertentes musculos. Ergo vt actio vna, sic illorum musculorum singulis, natura vnicus motus inest, alius verò per accidens. Siquidem operatur quisque, trahens ad seipsum particulam quæ mouetur: non operatur autem, cùm in contrarium locum ab alio musculo simul cum mota particula abducitur. Ideóque omnis pars quæ mouetur, non vno, sed variis vtitur musculis, à quibus, veluti à validis in contrarium distracta habenis vicissim habet alterum ipsorum, nempe qui trahit, intensum; alterum qui trahitur, laxatum. Iam verò si totos musculos atque tendones per transuersum abscindas, penitus dissolues motum subiectarum particularum. Sin autem incideris solùm, vtique tantum lædes, quantum incidisti. Quòd si vniusquiuis musculorum contrariorum pereat, motio simul peribit. Necesse namque est, motuum qui sibi inuicem succedunt, altero pereunte, & reliquum simul perire. Nam si is motus pereat, qui particulam est natus extendere, flectetur quidem primum, manebit autem in hoc statu semper, quòd non amplius extendi possit, motu extensorio priuata. Quia enim extendi non amplius potest, idcirco nec flecti quidem. Similiter si motum, qui natus est particulam flectere, exolui accidat, extendetur quidem primum, sed immobilis in posterum fiet, quum non amplius ad flexionem venire possit, qua præcedente extensio sequitur. Itaque abscisso eo qui intus est musculo; extensa pars in hac figura perseuerabit: eo autem qui foris, flexa non extendetur amplius: Quòd si tuis illam extendas manibus, statim in pristinum statum redibit. Quippe flexio ab internis, extensio ab extrinsecis editur, tum musculis, tum tendonibus. Ad hæc, si principium supernum musculi transuersim absciderìs, totus ad caudam feretur. Si finem inferiorem, retrahetur ad caput. Si vtrinque absciderìs, eum concurrentem ad medium inter ipsos fines videbis: adeò omnis particula musculi cognatum habet motum in se, ipsam scilicet contractionem. At verò, scirrho genito in interno, aut tendone aut musculo, pars flexa non amplius extenditur: in externo verò, extensa non amplius flectitur: contrario modo quàm in vulneribus se habebat. Quæ autem in scirrhis, eadem in phlegmone, & in cicatricum duritie fieri cernuntur. ergo tendi quidem sursum, & demitti manum, articuli qui in humero est, & musculorum ipsum mouentium: extendi autem & flecti, brachij ad vlnam: at volui ad pronum, & ad supinum, brachij ad radium est actio. Quà verò manus tangit spinam, ea actio à quatuor articulis simul motis fit. In vniuersum autem, vnusquisque dum tenditur musculus, trahit ad seipsum partem in quam inseritur. Qui enim in caput brachij inseruntur, sursum tendunt ipsum. Cubiti verò vs extendunt qui in cubito sunt, foris in ipsum [illegible] [illegible] desinentes. Radium ad pronum qui [illegible] in cubito [illegible] in ipsum extrinsecus te[illegible]minantes. Porro [illegible]que digitus ab internis tendonibus flectit[illegible]. Cæterùm neque omnis motus manuum [illegible] actione fit musculorum. neque omnis immobilitas quiete. Nam cùm duo motus sint sibi inuicem proximi, sed qui dissimiliter fiunt, reclinatio scilicet ac decidentia, reclinatio quidem actione musculorum, atque ob id voluntate, perficitur: decidentia præter voluntatem accidit, nec musculo agente, sed potius quiescente indiget. Hac enim ratione, decidere & declinare differunt: eademque, & deorsum ferri manum, atque demitti. Deorsum enim fertur cessantibus omnibus musculis qui in ea sunt, & corporibus ab innata grauitate deorsum tractis. Demittitur autem, musculis qui sub ala sunt, ad seipsos trahentibus brachium. Tertius itaque hic decidentiæ motus inuentus est musculorum, præter duos illos iam dictos: quo quidem etiamsi nec extendatur, nec contrahatur aliquis musculus, ad totius tamen membri motum mouetur, perinde vt ossa, aut aliquod inanime corpus. Ex ipsis autem veris musculi motibus, contractio quidem est tanquam instrumenti animæ actio, extensio autem tanquam instrumenti quidem, non tamen actio, sed simpliciter motus. Est & quartum genus motionis, quo quidem agunt valenter musculi, quamuis haud mouteri videantur: vt si manum sursum tensam esse fingamus, & in ea diu figura seruari: quia nanque tunc musculi agunt, ideo eos moueri dicimus. Quatuor igitur omnino differẽtiæ motuum reperiuntur in musculis. Nam aut contrahuntur, aut extenduntur, aut transferuntur, aut tensi manent. Est autem eiusdem generis quarta differentia cum prima: ambæ enim actiones musculi sunt. Porrò qui musculorum corpus sic constitutum aiunt, vt suapte natura contrahi & flecti possit, sine adminiculo animalis potentiæ, hi quidem minime probabilia pronunciant. Nam si vterque musculus, quod secundum illos natus est facere, id semper ageret, nihil certe prohiberet, perpetuò corpus obnoxium esse tetano affectui, qui tum sane fit, dum inuitæ partes in contraria retrahuntur ab oppositis musculis. In exactam itaque & perfectam flexionem nunquam corpus musculi ex seipso peruenire poterit, nisi à facultate animali adiutum: licet magis proprium sit corpori ipsius musculi contrahi, quam extendi. Iam verò cùm ossa inuicem coeant, vt aliquis articulus fiat, alterum quidem ipsorum est quod mouetur, alterum veluti sedes quædam ei quod mouetur est subfirmatum, quomodo cernis cardines ostiorum se habere. Quare necessariò manenti quidem, cauitas, ei verò quod mouetur, conuexitas adest. Vocatur autem cauitas glene & cotyle: sicuti conuexitas, caput, condylúsque. Verùm tantò cotyle quàm glene est profundior, quantò caput condylo est longius. Cùm verò hoc modo bene se haberent quæ mouenda erant, multò adhuc aptius artificiosiusque natura coniunxit eis, quæ motura erant. Nam musculus quidem, instrumenta motuum produxit ex superiacentibus ossibus, in quibus sunt cotyle. Inseruit autem in capita subiacentium, quæ erant mouenda: & per hæc extenta, capitibus sursum tractis, simul cum eis totum membrum sursum trahitur. Cùm autem alter ipsorum maius, alter verò minus os esset

[illegible] suis.

Oculorum vtrunque habere quatuor motus rectos, quia totidem musculos similiter rectos.

Musculorum singulis, vt vnam actioné, sic vnicum esse à natura motum tributum.

Motuum qui sibi succedunt inuicem, necessum est vno pereunte, perire alterum.

Flexio ab internis, extensio ab externis fit tam musculis, tum tendonibus.

Musculus transuersim sectus, in quã recedit partem.

[illegible] quisque dum tenditur, trahit ad se[illegible] partẽ in quam inseritur.

Reclinatio qui fiat.

Decidentia fit præter voluntatem.

Delatio motu, atque delapsus, quomodo differant.

Contractio. Extensio.

Motionis quartum genus.

Motuum quatuor differentiæ in musculis.

Tetanus quãdo fiat.

Musculum absque facultate animali non posse exquisitè contrahi.

Ossium motionis ratio.

Glene, cotyle. Condylus.

Musculorum insertionis ratio.

motūrus, magnitudinem musculorum qui ... erāt, reauit proportione parem moli ... m ossium. Quate alij quidem iure ex ipsis partibus aut condylis superiacentium ossium exorti. alij verò paulò his inferius iuxta collum aut glenam, sed non multum. Parui siquidem hoc pacto penitus fuissent, nec potuissent mouere subiectum os. Ergo nullus musculorum dictorum, extremam flexionem, aut summam extensionem partis efficere potetit, absque animali impetu: quo quidem si priuentur musculi, mediam videbis figuram ossium inter se mutuò fieri. Quòd si externum incideris musculum, flecti membrum vltra mediam figuram videbis. Pari modo si musculum internum incidas, extendi particulam plus medio videbis. Itaque præualente musculo externo, extensionem: interno autem flexionem fieri contingit. Quare æquipollens ipsius corporis musculorum fit motus, quandò neuter tonum animalem habet auxiliarem: non æquipollens verò, cùm alter solus dominatur: ac proinde necessum est vincat contractio illius musculi, qui ab animali facultate adiuuetur. Porrò musculi, quantum ad structuram quidem ipsorum pertinet, perfectè contrahi possunt: ob ligamentum autem in caput ossis insertum, prohibentur quo minus extremè contrahantur, coguntùrque mediam seruare figuram, nisi fortè ab animali facultate moueantur. Ex dictis igitur constat, abscisso musculo externo, vltra quidem mediā figuram subitò inflecti membrum, non tamen ad extremam: quandoquidem externus musculus non potest penitus extendere ipsum, absque animali impetu: His subscribunt quæ ab Hippocrate de figuris sunt tradita. Primum quidem, quod flectentes penitus aut extendentes quancunque partem, dolemus. Secundum, quòd media istarum figura, minimum dolorem affert. Tertium, quod mutationem celerem in extremis figuris appetimus. Quartum, quòd diutissimè mediam figuram seruamus, nullam mutationem cupientes. Quintum, quòd hanc quoque mutare aliquando desideramus. Sextum, quòd omnis figura molesta, est summè imbecillis. Nam figurarum excessus, meritò dolorem afferunt: nempe quum alter musculorum agat, alter extendatur præter naturam. Media verò istorum figura & ab actione & à nimia tensione vtrosque inhibens, meritò iucundissima est. Quare & mutationem figurarum quidem quæ dolorificæ sunt, celerem optamus: eius verò quæ dolore caret, tardam: quippe & ipsam mutare aliquando desideramus, quia in ea etiam tensionem quandam musculi sustinent, minorem tamen quàm in omnibus aliis. Eam autem dolore carere dicimus; non quòd nullius penitus doloris sit particeps, sed quod minimi, & eius fermè insensibilis, propter paucitatem. Atque ipsam mutari tum cupimus, quum congregatus paulatim, sensibilis redditur. Dum enim summè imbecilli fuerimus, vt in stomachicis & cardiacis syncopis, tunc nec breuē quidem tensionem ferimus, nec mediam toleramus figuram: quo fit, vt quamuis impotentes simus ad motus, tamen aliàs aliò iactemus membra, aliquam quidem consequi figuram dolore carentē optantes, sed nihil tale prorsus inuenire potentes: Igitur omnes musculi, ex se quidem in extremam contractionem festinant, sed non possunt hanc consequi, quòd oppositos in contraria trahentes habeant, & cum illis grauitatem ossium annexam.

Musculi omnes in extremam contractionem festinant.

GALENI PERGAMENI

De motu musculorum,

LIBER SECVNDVS.

Porrò in media figura, quæ in partibus cernitur, necesse est duplicem constitutionem inesse musculis: alteram, qua neuter oppositorum musculorum agit, sed ambo quiescunt: alteram, in qua similiter vtrique agunt: quæ actio tonica nominatur. Sic autem etsi prope mediam figuram vtrinque constitueris membrum, æquè vtrisque musculis agere poteris. Quum autem ad aliquam superantium figurarum duxeris ipsum, alteri musculi satis esse possunt actioni eiusmodi: Quare media figura cum tali actione, neutra superantium inferior est: vnde nec ipsam simpliciter carere dolore dicamus, sed eam quæ in quiete sit. Media nanque figura cum intensione vtrorumque musculorum, æquè ac extremæ, dolorem affert. Quum verò in ipsa quiete media figura partim simpliciter est, partim non simpliciter: simpliciter quidem media omnium membri superantium figurarum: non simpliciter autem, quæ alterius oppositionis solius est: quæ quidem simpliciter media est, ea sine fatigatione dumtaxat fuerit: de nulla tamen aliarum exactè id dici possit. Huius autem sermonis in manu constituamus exemplum. Etenim quum in ipsa extremæ figuræ sint quatuor, prona, supina, summa extensio, & flexio summa: atque figura quidem supina manus fit, quum eius concaua pars, sursum est; conuexa autem deorsum: prona verò huic contraria: sicuti media ambarum, quum intrinsecus quidem sit concauum, extrinsecus autem conuexum: ac subiectus quidem est paruus digitus cæteris: os verò cubiti, ossi radij: que figura media, potest quidem extensa perfectè manu, potest etiam flexa constare: quemadmodum & alterius oppositionis media figura constare, potest, quum supina est manus, & quum etiam est prona: certè quæ quidem simpliciter media figura est, omnium istarum est media. Quæ autem non simpliciter media, vnius est media vtriusuis oppositionum. Alia enim extensionis atque flexionis extremæ, alia supinæ & pronæ media figura existit. Media itaque simpliciter ex concursu ambarum dictarum mediarum figurarum conflatur. Aliæ verò mediæ quatuor quidem erunt vniuersæ, sed nulla ipsarum simpliciter media totius membri erit, sed vnius tantum oppositionis. Aut enim extensionis & contractionis solùm erit media, aut supinæ & pronæ. At quum vtraque ipsarum sit duplex, iuncta vicissim excessibus reliquæ oppositionis, sic necesse est quatuor omnino fiant. In singulis autem ipsarum, aliud quidem commune est omnium, aliud verò proprium cuiusque. Commune quidem, quòd omnino vnum aliquod genus musculorum agit; reliqua verò tria tenduntur quidem per accidens, non autem agunt. Proprium verò cuiusque angularis quidem & pronæ est, vt agant ij quidem musculi, qui intus connectunt os radij, alij autem omnes quiescentes tendantur. Cæterùm angularis quidem, sed supinæ, est proprium, vt qui extra circunducunt, agant, reliqui verò quiescentes tendantur. Eodem autem modo & in media inter pronam & supinam, vt cum summa quidem extensione soli extendentes agant, est proprium: cum flexione

verò

Mediæ figuræ artuum quæ requirantur.

Media figura quæ cum tensione vtrorumque fit musculi, affert dolorem.

Figura media dupliciter dicitur.

Figuræ manus quatuor extremæ.

Figura media simpliciter media, quæ sit.

Figura non simpliciter media existit quadruplex.

Angularis figuræ propria.

verò soli flectentes, quũ cęteri omnes ociosi quidẽ sint, sed tendantur. Rem autẽ accuratius examinemus in hunc modum. Brachium est pars totius manus maxima: cuius termini sunt articuli duo, quorum alter in flexura brachij, alter in humero cernitur: estque illi vnicum os rotundum & magnum. Altera pars totius manus, quam vlnam dicimus, brachio quidem iungitur per cubiti articulum: carpo autem, per ipsum. Constatque vlna ipsa duobus ossibus, vno quidem quod etiam dicitur vlna: altero verò, quod radius. Inarticulantur autem ambo ad brachij inferiorem partem: vlna quidem vbi medius locus condylorum brachij est: radius verò externum brachij ipsius condylum amplectitur, in glenem desinens, atque circum ipsum veluti axem quendam, manus conuersiones regit: quare intrò quidem dum circumagitur, prona figura manus: extrà verò, supina sequitur. Extendere autem & flectere manum, dearticulationis cubiti ad brachium est actio. Brachij enim ora inferior dilatata, nodis circumscribitur. Vlna verò, processus duos flexos faciens sibi inuicem oppositos, mediamque ipsorum cauitatem figura x literæ similem efficiens, hac cauitate amplectitur medium locum condylorum brachij. Quum igitur concauitas vlnæ circumfertur circa concauitatem brachij, extendi atque flecti accidit toti membro. Vt autem in neutram partem incliner, supercilia mediæ cauitatis, causæ sunt, coarctantes vlnæ apophyses. Quum igitur anterior apophysis, motus dux est, flectitur membrum: extenditur autem, quum posterior. Terminus verò, flexionis quidem, vt anteriorem apophysin affirmet ad os brachij: extensionis verò, vt posteriorem. Duo autem musculi in partibus anterioribus brachij, ac totidem in posterioribus orti sunt, validis ligamentis vlnæ inserti. Incipiunt enim maiores eorum à capite brachij: minores multò inferius: feruntúrque omnes quatuor recta ad vlnam: & inseruntur in hunc maximè locum, vnde oriri incipiunt coronæ. Ab his igitur musculis vlnam attrahentibus, extensio, & flexio fit. Quatuor autem alij, principia quidem habent ab vlna, ex vtraque parte flexuræ, quæ in gibbero est: duo quidem extrinsecus, duo verò intrinsecus. Omnes tamen quum sint obliqui, ossi radij inseruntur: ad finem quidem ipsius inferiorem, magni: in medio verò, parui: qui etiam ipsi dum tenduntur, ad principia simul attrahunt radium, & per hunc totam manum, pronam quidem interni, supinam externi efficiunt. Ex prædictis igitur facilè demonstrare licebit, in quatuor differentiis figurarum non simpliciter mediarum, vnum quidem genus musculorum semper agere: omne autem aliud quiescere quidem ab actione, verùm extendi: vt in angulari simul & prona figura, in qua musculi quidem interiores mouentes radium, operantur, exteriores autem otiosi extenduntur. Similiter & vlnæ musculi, & alij omnes in figura ea inuertuntur, quantum tota manus discedit à figura secundùm naturam. Nec secus in figuris aliis non simpliciter mediis existimandum. Ergo media simpliciter figura, præterquàm quòd nullum musculum habet, nec agentem, nec qui violenter moueatur, ne aliquid quidem eorum quæ in membris sunt distorquet. quare sola prorsus caret dolore. Cæteræ verò omnes, aliæ magis, aliæ minus inuersos habent musculos omnes, & tendones, & neruos, & præterea etiam arterias & venas, ac proinde dolorificæ sunt. In singulis autem ipsarum, quantum discedens ab extrema cõstitutione duces membrum ad mediam, tanto minus dolorificam efficies figuram. Sola itaque figura simpliciter media, musculos omnes perfectè quiescentes exhibet. Iam verò ex dormientibus ij tantum musculos omnes perfectè quiescentes habent, qui ob ebrietatem, aut defatigationem: aut virium infirmitatem, omnes corporis partes omnino exolutas habentes in mediam eas figuram reducere, ipsis musculis permiserunt. Non tamen in extremis figuris vllam particulam quiuis potest habere, dum dormit. Quæcunque autem in medio sunt inter extremas & mediam figuram, in his vt plurimum, somnum capimus. In quacunque enim talium constituens membrum, musculis circa ipsum tonicè agentibus * commiseris ipsius figuræ cõseruationem, adeò illam tuentur, vt sedentes quidam dormiuerint, & deambulantes nonnulli. Id quod mihi olim contigit, qui fermè stadium integrum dormiendo peregi. Sunt qui paruum aliquod corpus flexis digitis etiam dormientes seruant, nec citra tonicam actionem vehementem. Ad hæc, inferior maxilla, non discedit à superiori, nisi aut ebrius, aut valde ignauus, aut defessus sit is qui dormiat. Et ipse quoque stertor, propter hæc fieri assolet, relaxata quidem inferiore maxilla, supino autem iacente homine. Itaque & supinum iacere, & hiare * cum stertore, aut exolutionis, aut ebrietatis, aut ignauiæ sunt signa. Ob idque Hippocrates vtrunque damnat: decubitum autem in alterum latus commendat: sicuti & mediocrem hiatum. Extremæ igitur inferioris maxillæ figuræ sunt, tum quæ maximè hiantibus, tum quæ dentes inuicem firmantibus fit: quarum illa quidem à musculis qui in mento & collo sunt, deorsum trahentibus: hæc autem ab iis qui intra maxillam ex palato oriuntur, & eis qui temporales vocantur, perficitur. Verùm mediocriter hiando, media figura fit, omnibus dictis musculis quiescẽtibus: ad quam morientibus maxilla inferior sponte sua meritò accedit: omnes enim tunc musculi sua actione priuantur. Porrò meatuum excretoriorum finibus, ceu portis quibusdam, custodes præsunt præualidi musculi, qui ne in dormientibus quidem permittunt quicquam excerni, priusquàm ratio iusserit. Contingit autem inuitis nobis aliquod excrementum excerni, aut resolutis his musculis, aut ratione deprauata, vt in phreneticis: aut etiam ratione & musculis grauatis, vt in ebrietatibus. Temeraria igitur sententia est, quæ asserit dormientium animam quiescere: quandoquidem cessatio illa non quies perfecta, sed intermissio vigoris existit. Non enim sensus expertes penitus sunt dormientes, sed difficulter sentientes: ac proinde actiones quæ in illis fiunt, non omnes sunt naturales, sed ex eis multæ animales existunt, quum nitturum variè transferant membra, necnon dormientes loquantur. Ac respiratio ipsa, actio existens phrenõn & musculorum thoracis, motu etiam fit voluntario, estque animæ, non naturæ opus, nempe iudicio subdita: quippe mouere musculos, animæ officium est. Etenim si quæ fiunt, sedare potes quum vis, & quæ non fiunt, facere, idque citius, aut tardius, crebrius & rarius, hic motus est voluntarius. At motus arteriæ & cordis, quandoquidem non subijcitur

Brachij descriptio.

Vlna. Radius.

Extensio, flexióque brachij, à quibus musculis fiat.

Figura exquisitè media, sola prorsus caret dolore.

Somnus in quibus capiatur figuris.

Dormiẽs Gal. integrum stadium ambulauit.

Stertor quomodo accidat.

Decubitus supinus damnatur.

Decubitum in alterum latus commendari ab Hippocrate.

Maxillæ inferioris figuræ extremæ, à quibus musculis fiunt.

Maxillæ figura media morientibus accidit.

Musculi excrementorum retentioni dicati.

Dormientes non esse omnino sensus expertes.

Respiratio est voluntarius motus, opusque animæ.

Motus voluntarius qui sit.

Motus arteriæ & cordis est naturalis.

citur nostræ voluntatis imperio, non animæ, sed esse opus naturæ dicitur. Respirationi
itaque etiam inter dormiendum dominatur voluntas, etiamsi id non assequamur mente. Siquidem neque palpebrarum motui, neque aliis
multis actionibus animalibus animum adhibemus
semper dum vigilamus. Quare quam causam in
vigilantibus dixeris, quòd sæpe non animaduertant particulares actiones: hanc etiam & ad dormientes & grauius oppressos transferre licet.
Multos enim homines interdum actiones quasdam egisse constat, quarum paulò pòst penitus

Imaginatrici vim recordandi.

sunt obliti, quòd intenti actionibus tota mente
non fuerint. Pars quippe animæ imaginatrix, quæ
etiam & recordari videtur, si insignes impressiones rerum imaginatione conceperit, conseruat

Memoria tenere, quid. Obliuisci, quid.

perpetuò eas: atque id quidem est memoria tenere. Sin verò obscuras & penitus superficiarias,
non conseruat: & hoc est obliuisci. Ob idque in
vehementibus animi affectibus, nullos eorum
quæ egerint, in posterum meminerunt. Quid
igitur miri est, in somnis obscurè agente anima,
obscuras etiã imaginationes fieri, ideóque neque
stabiles, quum id etiam in vigiliis contingat. Quòd
autẽ totum opus respirationis voluntariè & spontè ab ipsa anima fiat, declarauit quidem id barba-

Respiratione cohibita, seruum quendam sibi mortem consciuisse.

rus ille seruus, qui cohibita respiratione mortem sibi consciuit. Cæterùm voluntariorum operum, alia quidem libera esse, alia verò affectibus

Voluntaria opera duplicia.

corporis inseruire videntur. Priora itaque, vt ire
ad aliquem, & alloqui (verbi gratia) perpetuò à
nobis & absque obstaculo fiunt: quare absolutè
sunt libera. Posteriora verò, vt egerere, mingerĕque, non perpetuò, sed in tempore quodã & cum
mensura: suntque corporis affectuum remedia.

Tacuisse nonnullos annum integrum. Respirationis necessitas.

Atqui nonnulli tacuerunt quidem vltrò annum
integrum, egestionem verò vel vrinam retinere
non modò annis, sed nec diebus quidem paucis
nemo potuit. Simile igitur & his est spirationis
opus: imò multò magis vrget, ac celeriorem necessitatem habet. Etenim periculum est, ne quis
moriatur, nisi respirauerit. Quare non est quòd
quispiam existimet, naturale esse opus respirationem, quòd vsquequaque retinere ipsam citra discrimen vitæ non liceat. Sed iam quod deest sermoni de mediis figuris, deinceps absoluamus. Vt
enim in manibus angularis figura, omnis prorsus doloris est expers: sic in cruribus illa dolore
caret, quæ consistit inter mediam figuram, & extensionem extremam. Causa autẽ consuetudo est.
Plurimum enim extensis cruribus vtimur: multóque magis laboramus in extremis flexionibus,
quàm extensionibus. Tantum igitur à media figura ad extensionem progressum est, quod perfectè caret dolore, quantum à diuturna consuetudine membrorum est coactum. Hæc igitur duo

Naturam consuetudinemque considerans, inuenies mediam figuram dolore carentem. Doloris expertem figuram.

considerans in articulis vniuersis, naturam videlicet & consuetudinem, inuenies medium & dolore carens. Videtur autem in idem conspirare
vbique consuetudo cum natura: figura verò dolore carens cum medio. Etenim in cruribus
idem est quod dolore caret, & medium. In vniuersum igitur in omnibus articulis extremos motus considerans, inuenies medium, & figuram
doloris expertem. Vt enim in articulo ad gibbenum, quod vocatur angulare: in articulo verò ad genu, quod propius est extensioni: sic in
spina quod propius est flexioni: in articulo verò
ad carpum, quod exquisite rectum est, doloris
experrs existit. Etenim non vt carpi, sic etiam spinæ

Spinæ figura media, non est recta.

rectum ipsum est medium, sed aliquantum curuum. Quapropter recti magis laboramus particulis spinæ, quàm sedentes, aut iacentes. Opus
enim est stantibus quidem, tensam esse: iacentibus
verò & sedentibus, nihil prohibet esse curuatam
spinam. Porrò quicunque musculi sine articulis
sunt, etiam in his media constitutio sine dolore
est: sicuti in ano se habet, vesica, & lingua. Nam
& summè constringere, & maximè dilatare anum,
dolorem inducit: ac sic de cæteris. Atque omnes homines quo tempore cessant ab actionibus
necessariis, mediam figuram & dolore carentem
in omnibus partibus habent. Verùm in lingua
quidem per coniugationem omnes musculi orti
sunt supernè, infernè, & à dextris, & à sinistris:
quare nihil miri si in contrarios motus particula deducatur, à musculis oppositis. In musculo
autem ani & vesicæ, nechon diaphragmatis, aliter habet negotium. Nam quum singulis harum
partium vnicus tantùm sit rotundus, sine vllo opposito, musculus, in contrarios deduci motus hæ

Musculi ani & vesicæ munus est non excernere, sed constringere.

particulæ non æquè facilè possunt. At musculi
qui est ad vesicam & anum, officium est, non
excernere superflua alimenti, sed retinere: nisi
fortè per accidens, quum desierint agere. Cæte-

Excretionis instrumenta duplicia.

rùm instrumẽta excretionis, duplicia genere sunt.
Eorum quippe alia animæ, alia naturæ sunt. Atque animæ quidem instrumenta semper motu voluntario agunt: instrumenta verò naturæ, citra ipsum. At phrenes quidem, & omnes musculi epigastrij, instrumenta animæ sunt. Intestinorum autem structura, vnà cum ventriculo, ipsius naturæ. Musculi itaque epigastrij omnes, quum agen-

Phrenes. Intestina sunt naturalia instrumenta. Epigastrij musculorum opus.

tes tenduntur, premunt intrò naturæ instrumenta: hæc autem, si phrenes ipsis cedant, in illarum
locum abeuntia, musculorum violentiam exoluunt. Sin autem resistant, tunc ceu à duabus manibus pressa, extrinsecus à musculis, intrinsecus
à phrenibus, anteriore quidem parte cartilagini
pectoris, posteriore spinæ cohærentibus, ea quæ
continentur in cauitatibus illorum, fortiter propelluntur: quo tempore musculus ani est ociosus.
Cæterùm in egerendo quidem, superiores: in
meiendo autem, inferiores magis tenduntur
musculi. Simul autem cum ambobus extenduntur musculi seruientes respirationi: vt videlicet occurrant ventriculo & intestinis, ab
epigastrio ipso propulsatis ad regionem thoracis. Iam expirationis nullus musculus omnino

Expirationis nullum musculum esse opificem.

est opifex? sed videtur hoc ipsum opus, aut
potius affectus thoracis, omnino esse similis
decidentiæ illi à nobis expositæ: Efflatio autem est spiritus confertim emissus ab inter-

Efflatio quid.

costalibus musculis: quod etiam thoracis opus,
dictæ reclinationi, quadam proportione respondet. Verùm quum expirationi, contraria sit inspi-

Inspiratio expirationi contraria.

ratio, efflationi verò vehemens inspiratio, priorem
quidẽ oppositionẽ solæ phrenes efficiunt: alteram
verò intercostales, cum musculis qui ad thoracem
ex collo, scapulísque proueniunt. Quum autem
maxima quidem inspiratio per externos, maxima

Inspirationem maximam fieri per externos intercostales musculos, vt expirationem per internos.

verò expiratio per internos intercostales fiat, iustius vtique quispiam musculos thoracis externos,
iis qui thoracis parte interna sunt, quàm phrenibus, oppositos esse dixerit. Porrò diaphragma ipsum, vbi agere desierit, laxiúsque fuerit, nunc quidem ipsius conuexitas versus spinam vergit, nunc
verò ad ventrem: multò tamen promptius versus

ſpinam ſequitur. Eſtque in omnibus figuris hominis (vna excepta prona) ſuperius quidem diaphragma, inferior verò ſpina: quare meritò ad eam vergit: tum quia grauatur quidem ab his quæ anteriori parte ſuperiacent, tum quia retrò mollißimum & tenuiſſimum omnium viſcerum habet pulmonem. Duplex igitur quum ſit tenſio omnibus muſculis, vna quidem, quum agentes in ſeipſos coeunt: altera verò, quum à muſculis oppoſitis extenduntur: priorem quidem phrenes, in inſpirationibus non violentis habent; altera verò fit, aliàs muſculis ventris agentibus, aliàs intercoſtalibus, & his etiam ſolis. Verùm muſculi coſtarum & ventris, quandiu quieſcunt, conuexi perpetuò ſunt: quum autem agunt, intrò cedunt, minúſque curui fiunt, contrà quàm cæteri omnes aliarum partium muſculi.

Tenſio duplex muſculis omnibus ineſt.

GALENI PERGAMENI de vteri diſſectione,

LIBER VNVS.

VTERVS ſub peritonæo, inter incumbentem veſicam, & rectum inteſtinum, ſuam ſedem ſortitur. At verò fœminarum veſica circa pubem ſita eſt, collum breuius & laxius habens, quàm veſica virilis, quod inter oſſa pubis ad fœmineum pudendum extenditur. Rectum verò inteſtinum oſſi ſacro, & quibuſdam ſpinæ vertebris innititur: ac proinde ſpina circa id incuruatur. Magnitudo vteri non equalis omnibus eſt. Cæterùm magnitudine moderatus, ſuperna quidem extremitate eſt propinquus vmbilico, inferna autem muliebri pudendo committitur. Eſtque ſpatiũ ab illa extremitate ſuprema, vſque ad oram exteriorem pudendi, vt plurimum, quod moderatum eſt, vndecim digitorum. Secundum latitudinem verò, ad vtrumque latus per ſuos apices, ſiue cornua, extenditur. Ipſum autem muliebre pudendum circa externas partes pelliceam eminentiam aduatam habet, inſtar præputij virilis. Corpus vteri, veſicæ ſimile eſt: à lateribus tamen habet, papillares exortus, verſus lumbos nutantes, qui apices & cornua appellantur. In mulieribus tamen minimè reperiuntur fœtus intra ipſa cornua, quẽadmodum in cæteris animalibus numeroſum partum geſtantibus (multo enim minora ſunt, quàm pro magnitudine fœtus) ſed in reliqua tota vteri cauitate. Contingit autẽ moderatæ magnitudinis vterus ipſa tenuia inteſtina: qui verò excellenter eſt paruus, ea ſolùm cum quibus coaluit. Rurſus maximus vterus, nempe qui iam fœtum geſtat, latera implet, ac imum ventrem, & multa inteſtina contingit. Appendet autem per fibroſas quaſdam & tenues diſtantias inteſtino recto & veſicæ. Appendet item oſſi ſacro per quædam ligamenta robuſta, ac per ſimilia etiam, ipſius ſpinæ vertebris: cuius muſculis magnis (qui memorabiles vtrinque faciunt exortus, & in vtranque vteri partem, & in veſicæ collum, & ſedem diſtribuuntur) contextus eſt. Laxa ſunt autem hæc omnia ligamenta, & ob id vterus plurimum moueri, & habitu ſuo tranſmutari poteſt. Sunt ligamenta alia & appendices quæ in ipſum vterum inſeruntur, partim quidem eius corpus texentia: quorum pars non exigua ſunt neruũ ab ſpinali medulla orta: partim verò incrementi & nutrimenti ipſius vteri, itémque fœtus gratia, conſtructa: vt ſunt arteriæ atque venæ. Veſicæ autem & podici ſic iuxta collum coaleſcit vterus, ſeparari vt per excoriationem facilè ab ipſis poſſit. Coaleſcunt etiam ei teſtes & ſeminalia vaſa: quemadmodum cum pudendo ipſe circa extremitatem ſui colli. Iam verò a vena caua, & arteria magna illi incumbente, exoriuntur duæ venæ, & duæ arteriæ, vtrinque ſane vna, vena quidem a vena caua, arteria verò ab arteria. Deinde altera quidem à dextris ad dextram, altera verò à ſiniſtris ad ſiniſtram vteri partem delata, antequam in ipſum vterum inſerantur, ramulos ad teſtes extendunt, poſteáque in vteri corpus ſe inſinuant, atque intertexunt ipſum. Hæc itaque quatuor vaſa, paulò inferius ſunt ſita, quàm quæ deferuntur ſub renes: venæ tamen multò ſunt arteriis maiores. Aliæ præterea venæ & arteriæ, ab vtraque vteri parte, circa collum ipſius inſeruntur, ab ea quæ ad pudendum & ſedem peruenit, manifeſte diſtinctæ. Ipſum autem vteri corpus duæ conſtituunt tunicæ obuerſim poſitæ, ad diſtenſionem & contractionem aptiſſimæ: quarum externa quidem, neruoſior, ſimplex, & vna eſt: interna autem venoſior & duplex: cuius partes committuntur quidem inter ſeſe, non coaleſcunt tamen, nec protſus vniuntur, ſed ſe duntaxat cõtingunt, & à circumſita tunica continentur. Si igitur per excoriationem eas ſeparare contendas, duo videbuntur tibi vteri eſſe, ſub vna eadémque tunica ſiti. Hanc enim tunicam veluti vterum in duas partes ſeparare amplius non potes. Habet autem multas aſpredines illa venoſa tunica, maxime circa fundum. At neruoſa quæ ipſam ambit, multò craſſior quam veſicæ tunica eſt, & ipſa multis venis arteriiſque interſtincta. Cæterùm collum vteri muſculoſum exiſtens, ex carne natum eſt dura cartilaginoſáque: ac progreſſu temporis adeò cartilaginoſum euadit, vt quæ ſæpius pepererunt, aut iam aniculæ ſint, his multùm durum & cartilaginoſum exiſtat. Habet autem in ſe foramen, per quod excernuntur menſes, ac tum viri ſemen excipitur, tum egreditur partus. Finit autem collum ipſum in muliebrem ſinum non rectum, neque rectà in omnibus: ſed declinat in ſiniſtram, & dextram, ſurſúmque & deorſum. Quod autem ad anteriorem & poſteriorem partem attinet, ſimiliter ſe habet in omnibus. Conſiſtentiam etiam vteri, pro ætatum atque affectuum ratione, contingit variari. Quin ſecundum naturam, craſſus quidem & magnus, ac tumidus apparet vterus, lunari purgatione prodeunte. Siccus autem & tenuis eſt, qui longiſſimè ab eo tempore abeſt. Craſſior item prægnantis: craſſiſſimus, eius quæ ſæpe peperit. Rurſus, eius quæ iam concepit, craſſus eſt: eius verò quæ partui eſt vicina, magnus ſimul & tenuis. At verò teſtes fœminei à lateribus vteri ſiti ſunt, ſinguli ab vtraque fundi parte, prope cornua: magnitudine multò minores quàm in maribus: figura item & corporis miſcella omnino multùm differentes. Lati enim ſunt fœminis, rotundi verò & oblongi maribus: & glanduloſi quidem illis, tenera verò carne maſculis. Complectitur autem vtrumuis eorum propria pellicula tenuis. At ſcrotum

Vterus inter veſicam & inteſtinũ rectũ.
Collum veſicæ fœmineæ.
Rectum inteſtinum.
Vteri moderata magnitudo.
Pudendi muliebris deſcriptio.
Cornua ſiue apices vteri.
Vteri connexiones.
Vteri vaſa.
Vterum conſtituunt duæ tunicæ.
Vteri collum cartilagineũ.
Vterus prægnantiũ craſſior.
Teſtium fœmineorum ſitus.
Teſtium fœmineorum maſculinorumque diſcrimen.
Teſticulorum pellicula.

[illegible] fœminei testes non habent. eis tamen & [illegible] & venæ inseruntur, ex eis quæ ad vte-[illegible] sunt, in singulos singulæ progredien-[illegible] V[illegible] commista inter se hæc vasa prius-q[illegible] tur testibus, instar cæsanei intor-q[illegible] non secus quàm in ipsis maribus. Cæ-[illegible] minaria vasa, quæ & ipsa continent se-[illegible], prope testes quidem sunt ampla, sensilém-q[illegible] possident cauitatem: angustiora verò ac ve-[illegible] reddunt[illegible], paulò longius inde p[illegible]. Deinde rursus iuxta cornua dilatan-tur, vbi sane in [illegible] terum inseruntur. Porrò præ-gna[illegible] te mulicre, primò quidem intra vterum se-con[illegible] p[illegible] citur: dein tunicæ fœtum ambien-tes [illegible] demum fœtus. Secunda ipsa, vasa mul-ta sunt [illegible] m venæ, tum arteriæ, ex propinquo [illegible]: quarum spatia intermedia, mem-branis quibusdam explentur. Ex tunicis autem ipsis altera totum fœtum amplectitur, altera in-cumbit duplicata circa caput, clunes, ac pedes eius. A[illegible] vocatur quidem illa agnina, hæc au-tem f[illegible] ciminalis. Ambæ autem candidæ sunt, ac tenues, fere aranei telæ consimiles. Adna-scitur secunda vtero in hunc modum. Vasorum vteri oscula, per quæ mulieri menses purgantur, aperiuntur quando mulier est conceptura. Con-tingit autem hoc tempus, incipientibus fluere menstruis aut desinentibus. Aperiuntur & reli-quo omni purgationis tempore hæc vasa, sed tunc non concipit mulier: neque enim in vtero potest semen manere, quòd multitudine sanguinis in-fluentis eluatur. Quando verò cessant menses, & quum incipiunt, reserata sunt vasa, & purgatio ipsa nec multa, nec coaceruatim effunditur, sed modica & paulatim, ceu sanguineo humore exu-dante. Quare ob aspredinem quidem, semen vte-ro adhæret: sufficiens autem alimentum habet, paucitatem sanguinis in ipsum confluentis. Prius-quam enim fluere cœperint menses, mulier non concipiet, propterea quòd nutrimento priua-tum sit semen, & vnde hæreat non habeat: læ-uis enim tunc vterus est, ob conclusionem va-sorum: quare defluit semen, & cum tunica ipsius non vnitur. Aptius enim ad conceptionem aspe-rum est, quàm læue. Ex quibus liquet, secun-dam iuxta vasorum oscula tantùm ipsi vtero ac-crescere, & iuxta aliud nihil. Vas etenim quòd in secunda nascitur, principium habet extremita-tem eius quod se in vterum ingerit, adeò vt quis duo hæc possit esse vnum dicere: vnita enim sunt iuxta oscula, alterúmque transsumit ab altero, ve-na quidem sanguinem a vena, arteria verò spiri-tum ab arteria. Iuxta hæc vasa etiam cotyledo-nes (quos acetabula vocant) habentur, vinculum firmum secundæ ad vterum existentes. Itaque ipsius secundæ vasa, vnde dictum est, inde initium sumentia, intertexunt secundam, mu-tuóque miscentur, & perinde ac variæ radices ar-borum, quæ in vnum coëunt stipitem, sic ipsa mutuò inter se concrescentia, in duos ceu trun-cos degenerant, venosa quidem in venas, arterio-sa verò in arterias. Qui stipites vtrique, ex vtra-que parte dextra & sinistra, ad ipsum fœtum cir-ca vmbilicum confluunt. Neque enim aliud quic-quam vmbilicus est, quàm quatuor hæc vasa, me-dium quendam & communem vragon, hoc est, vrinæ ductorem, vel aquæ ductum habentia. Hic verò existit principium membranæ farciminalis, perforatúsque est ad fundum vesicæ ipsius fœtus amplo meatu, adeò vt vesicæ vnio sit ad tunicam farciminalem, per ipsum vragon in medio vtrius-que situm. Humor autem non modicus in vtraque continetur membrana: flauus quidem in farcimi-nali, albidior verò in agnina, & copiosior: quan-doquidem hæc altera maior est, vtpote vniuersum fœtum contegens.

Vragon.

Agninam m[illegible] contegere [illegible] fœtum.

GALENI PERGAMENI

De Semine,

LIBER PRIMVS.

An semen sit tum materiale, tum efficiens generationis principium, vt Hippocra-tes quidem professus est, an efficiens tantùm, vt Aristoteles autumat, nobis venit conside-randum. Quòd igitur ex animalibus brutis, quæ quidem retinent semen, omnia etiam con-cipiant, minime autem quæ excernunt illud post coitum, ipse didici experimento: id quod etiam in mulieribus postea exploraui, quas quum hac de re percontatus essem, responde-runt mihi, se quendam, circa vterum, motum percipere, vt qui veluti vellatur, & paulatim in seipsum contrahatur, vbi semen concipiant. Quibus etiam & scripta medicorum subscri-bunt, & quæ ipse etiam expertus sum, per re-sectiones animalium prægnantium, quorum omnium vteri apparebant fœtibus obuoluti. Videntur enim vteri (vt Plato ait) veluti ani-mal quoddam, prolis desiderio affici, & ob id attrahere in seipsos semen, & circumcirca in ru-gas complicati continere, quemadmodum & hoc ipsum vitis aliquando euidenti sensu est perceptum, nimirum ad cucurbitulæ medicina-lis similitudinem attrahente vtero ipsorum pu-dendum. Maximè autem contingit hoc, cessan-tibus iam ipsis mensibus, quo præcipue tempo-re vteri semen concipiunt. Porrò qui putant Ari-stotelem quidem voluisse, semen masculi conie-ctum in vterum, principium motus menstruo re-cremento imponere, ac mox excerni: quíque id partem fieri fœtus ex Aristotelis sententia existi-mant, vtrique mentem illius viri ignorarunt. Is quippe, veluti ex ligno & fabro fit mensa, sic ex menstruo sanguine, & motiuo principio viri, fœ-tum constitui ait. Quapropter * nonnulla anima-lia, nec excernere genituram affirmat, sed distribue-re tantùm in fœminam animalem caliditatem, es-séque talia ex insectis quædam: ita vt fœmina qui-dem articulum in marem demittat, commoratá-que in complexu per multum tempus, corpus qui-dem accipiat nullum, sed solam facultatem for-mantem, & formam ipsam specificantem. Iam verò, quod ipsemet Aristoteles ait, inflari & dis-solui genituram in vtero, alienum à ratione vi-detur: quum nimirum conceptionis tempore, minores & minus inflati cernantur vteri. Cæ-terùm, etiam si id concedamus, perscrutabimur postea, vtrum in ipsa amplitudine vteri, men-struum quidem recrementum consistat, semen autem aceruatim allabens, ipsum percutiat, at-que exhibito motus principio excernatur rur-sus, per ipsius vteri collum: an potius eo tempo-re quo fœmina masculo coit, semini obuiam men-struus sanguis feratur, vt suscipiat eam, quam

Bruta excernentia semen post coitum, non cócipere.

Vterum prolis desiderio affici, veluti animalia quædã.

Semen quo præcipuo tempore concipiatur.

Aristotelem interpretatur Galenus.

Aristotelis opinio improbatur.

illo aſſequutus, facultatem. Vtrunque tamen abſurdum. Nam ſi in ventre vteri aceruatum, ac longo tempore contineatur menſtruum, non amplius vtique ſanguis hoc fierit, ſed grumus. Quandocunque enim exciderit ſanguis ex vaſis in quodque organum cauum in animali, ſtatim fit grumus. Nec reperio quo pacto etiam ſemen ſine ſanguine excerni poſſit, cum quo conuenit & conſpirat in idem iuxta amplitudinem vteri. Si verò obuiam venit ſemini ſanguis, oportet ſanè ipſorum congreſſum in vaſorum oſculis fieri. Verùm ſi hoc ita habet, vnum in tot partes ſemen dicemus diuidi, quot ſunt ipſa vaſorum oſcula, vt ad ſingula ſua pars deueniat? (id quod ſeminis viſcoſitati aduerſatur, & altera moderante ſubſtantia opus habet, quæ diuidat) aut cohærens ſibi manere? quod longè conuenientius eſt ipſi ſubſtantiæ ſeminis: & tertia alia ſubſtantia non indiget, præterquam attractione vteri, & ſeminis eiectione. Quemadmodum enim venter vbi cibos appetit, cum fundo ſuo ad gulam recurrit, qua nimirum veluti manu vtitur: eodem modo vterus qualitatem ſeminis concupiſcens, it obuiam, ac totus quidem ad pudendum accurrens, collo ipſo, veluti ſtomacho, ad ſimilitudinem manus, vtitur, intrudenti confertim ſemen. Itaque ſi quando hic ſtomachus debilitetur, ſemen attrahere non poteſt. Quòd ſi etiam allabatur vaſorum oſculis ſemen, & rurſus diſcedat, diſcutiatúrque in aërem, quod per Deos erit principium fœtus? Primùm etenim inuenire cauſam oportet ipſius elapſus ſanguinis, ſemini appropinquantis, ex ſingulis oſculis vaſorum vteri: deinde alteram, quæ totum in idem coaceruet: poſtea autem & cauſam membranæ totum hunc ſanguinem forinſecus cooperientis: quæ quidem non ex ratione tantùm, ſed ex eo quod apparet, neceſſitatem habet. Apparet enim nobis orbiculatim ipſum conceptum continens ſtatim poſt conceptionem primam. Nam & trium & quatuor à principio dierum ſæpe excidit mulieribus genitura tenui contenta inuolucro: id quod ex reſectione animalium licet deprehendere. Videbis enim manifeſtè vterum quidem totum circum ſemen contractum, membranam verò huic obuolutam: qualem quidem exereuit illa nequiſſima mulier, quam Hippocrates (vt ipſemet fatetur libro de fœtus natura) prudens ac volens coëgit facere abortum. Cohærens nanque ſibiipſi ſemen, quo tempore ab vtero attrahitur, extenditur quidem & dilatatur, nempe omnibus vteri partibus æqualiter appetentibus ipſum. Propterea verò quòd viſcoſum & craſſum eſt, calidis corporibus conuerſatur, facilè in membranam coaleſcit, quæ iuxta vaſorum ora ex ipſo vtero pendet, de cætero in totum illi ſubtenta. Porrò vena, arteria, & neruus, prima & communiſſima animalium organa, à quibus omnes partes reguntur, non ex ſanguine, vt Ariſtot. ait, ſed ex ſemine generantur: nimirum alba & exanguia quum ſint. Quòd ſi ſanguinem tranſmutans natura, ex rubro faceret album, ex liquido craſſum, viſcoſum ex læui, vt ex eo rectè illa vaſa compingi poſſent, laboraret vtique fruſtra, ſtudens huiuſmodi parare ſanguinem, quale à principio habet ſemen. Atqui natura ipſa nihil fruſtra molitur: cui quidem nullum maius operæpretium accidere poteſt, quàm principium optimè cœptum, vt quod non ſolum medium totius, ſed potentia etiam totum eſſe dicatur, vel teſtimonio Ariſtotelis. Abſurdum itaque fuerit dicere, ſtatim in ipſis auſpiciis fruſtra operari naturam, habentémque album & craſſum & viſcoſum humorem, ad neruorum, venarum, & arteriarum generationem, eiicere quidem hunc vt Ariſtoteles putat, ex ſanguine verò alium ſimilem gignere. Si nanque exanguem eſſe horum trium organorum ſubſtantiam natura vult, ſiue craſſam, ſiue extendi, & in fiſtulæ modum cauari, ac quamlongiſſimè progredi citra diuulſionem, ad hæc omnia certè nihil ſubſtantia ſeminis reperiri poſſit aut commodius, aut aptius. Eſt autem ſemen vitali ſpiritu plenum. Quare maximè contrarius hic ſermo naturæ operibus eſt, ſi excerni quidem in aërem diſſolutum, ipſum dicamus, retineri autem ſanguinem menſtruum, ceu benigniſſimum, quem vt alienum natura excernit ſingulis menſibus. Non enim eſt familiaris vtero ſanguis menſtruus, ſed ipſum ſemen: & propterea ſuſceptorium huius organum natura conſtituit vterum. Quantum igitur ex ſemine vterum ipſum contingit, hoc fit ſtatim membrana. Reliquum verò totum, habuit quidem & ipſum inſitas facultates: attractricem quidem familiarium, & * per quam retenturum, & alteraturum, alimentúmque ſibi facturum erat: expultricem denique alienorum & ſuperfluorum. Habuit præterea & familiares materias quas attracturum erat ab vtero, ſanguinem videlicet & ſpiritum, per oſcula quibus connexum eſt. Et ſanè hæc ſtatim à principio per ambientem membranam nondum duram factam, attraxit. Ad finem verò, tantùm per foramina illius, ob attractricem perpetuam, obque interuentum humorum, minimè coaleſcentia, ſed adaperta magis, per quæ ſcilicet ferebantur materiæ. Solet autem alimentum non ſemper pari copia, ſed iuxta proportionem augmenti illius quod alitur, aut exiguum, aut copioſum affluere: ſanguis quidem ex venis, ſpiritus verò cum ſanguine tenui, modico & calido, per arterias, vtrunque ad propriam ſuam cauitatem. Quin & temporis progreſſu neceſſarium eſt hanc viam in fiſtulæ modum cauari, ac vas fieri. Cæterùm quandoquidem impoſſibile erat, ſemen ad fundum vteri illapſum, ipſum totum illinire, vtpote qui exortus vtrinque veluti cornua quædam haberet, hæc ſanè fœmineo ſemine illeuit natura. In hæc ſiquidem cornua, ſingula ab vtraque parte exiſtentia, vas ſeminale ſe ingerit, ex fœminæ profectum teſtibus. Quando igitur ſimul ſub idem tempus, cum mare ſemen fœmina emiſerit, ipſum muliebre ſemen per vtrunque eiectum cornu, delatumque in medium vteri ſpatium, ſimul quidem obliuit vias, ſimulque ad maſculi ſemen perueniens, vna cum illo miſcetur. Sic ita per membranas ambo mutuò iunectuntur, per quas tunc in ſua profectione ipſum muliebre ſemen produxit, vt totam genituram amplectens, hanc fœtui vtilitatem præſtaret, & vt veluti alimentum quoddam, maſculo ſemini fieret: tenuius enim eſt illo, & frigidius, familiarius verò omni alio ad ipſius nutricationem. At verò fines illi vaſorum, per quos ſingulis menſibus ſuperfluum ſanguinis ex toto corpore in vterum deriuatur, exiſtunt vera acetabula, ſiue cotyledones. Appellatur autem ſecunda, externa illa membrana, quam pertranſeunt tum

Grumus quando fiat.

Vterum ad pudendũ procurrere, et ex obuiã ſemini.

Membranam obuolui ſemini in vtero.

Hippoc. coëgit quandam facere abortum, contra quàm in ſuo illo iureiurando eſt pollicitus.

Semen præbere generationẽ venis, arteriis, & neruis, primis organis.

Naturam nihil fruſtra moliri.

Principium dicitur potentia eſſe totum.

Seminis ſubſtantia quibus rebus aptiſſima.

Semen vitali ſpiritu eſt plenum.

Sanguinem menſtruum non eſſe familiarem vtero.

Membrana ex qua ſeminis parte gignatur.

Semini ineſſe quatuor facultates naturales.

Semen quas materias trahat ab vtero, & per quas vias.

Seminalia vaſa fœminea, profecta à teſtibus, inſeruntur in cornua matricis.

Semen muliebre miſceri viri in vtero.

Seminis fœminei vſus.

Semen fœmineum tenuius frigidiúſque maſculo.

Acetabula quæ.

Cotyledones.

Secunda quæ dicatur.

tum arteriæ tum venæ, materias ipsas ad fœtum ex vtero deferentes. Altera autem membrana, quæ sursum ad cornua pertingit, farciminalis vocatur: quæ augescentibus liquidis excrementis in fœtu, ex ipsis suscipit alterum. Porrò ex spiritu & tenuissimo sanguine, qui vna cum illo per arterias ad fœtum confluit, calidissimum ex visceribus ipsa natura constituit. Alter verò sanguis crassus, speciem hepatis originalem producit: atque hanc etiam pleræque venæ per secundam latæ perficiunt. At arteriæ ad aliud calidissimum viscus feruntur, quod ob excellentem caliditatem, moueri veluti flamma quædam non cessat, sed semper vicissim distenditur & contrahitur. Et venæ quidem arteriæque materias in hæc viscera deducentes, veluti radices ipsorum existunt. Quæ verò protenduntur in totum fœtum, tunicis similes sunt, in multos ramos distractis. Generatio autem his est, ex substantia seminis in fistulæ modum cauata. Tertium verò principium, à quo omnes producti sunt nerui, generationem ex solo semine habet. In permistione quippe ipsius ad semen muliebre, multæ bullæ sunt ruptæ, ex quibus intrò & ad profundum spiritus seipsum seruare cupiens concessit. Neque enim veluti vapor erat, sed per se mobile animalis principium, quemadmodum & cauitatem spiritus plenam, ex circumstante humore produxit semini. Quò autem neque etiam inde promptè euacuaretur, firmam sibi domum fecit ex liquida seminis substantia, quæ ipsum ambit: id quod in ea crassius & durius erat, ad externum lineamentum extrudens: quod vtiq; ipsum progressu temporis calefactum & resiccatum, erat futurum os. Hoc in principio quidem facultas opifex, ac fingens animal operatur: nondum tamen apparet, præ paruitate. Quando verò primùm apparere incipiunt, maxima sunt tria hæc ex vicino inter se sita, & se inuicem contingentia. Principium quidem neruorum futurum, quod cerebrum appellamus, in altiori sede locatum: cor autem & hepar (quæ sese mutuò contingunt) ei subdita. Quæ principia tria, longius progressu temporis disparantur, & in totum, quod eis efformatur, animalis corpus transmittunt germina. Spinalem nanque medullam cerebrum veluti truncum quendam producit: cor verò arteriam maximam, quam aortam Aristoteles vocat: hepar denique venam cauam. Et sanè apparet statim à principio circa medullam spina ipsa firmata: circa cerebrum verò, calua obducta: sicuti & iuxta cor thorax, * qui non solùm domus futurus erat in partu, sed primum & principalissimum respirationis organum. Hæc igitur aliquanto posterius fiunt. Ipsius autem fœtuum generationis, quatuor in vniuersum sunt tempora. Primum, in quo seminis species vincit, & dominatur: quæ quidem constitutio, non fœtus, sed genitura vocatur. Vbi verò expletus quidem sanguine fuerit fœtus, cor autem, cerebrúmque & hepar adhuc inarticulata sunt & informia, firmitudinem tamen & magnitudinem momentaneam iam habent, hoc tempus secundum erit. Tertium deinde est tempus, quando illa principia tria manifestè videre licet, reliquarum verò partium designationem per lineamenta, & quasi obscuriorem quandam adumbrationem. Quartum denique & postremum tempus hoc est, quum fœtus omnibus artubus

Cor mouetur perpetuo.

Venarum, arteriarumque generatio.

Cerebrum ex solo semine.

Cranij productio.

Cerebrum in altiori locata sede.

Spinalis medulla oritur à cerebro.

Aorta oritur à corde.

Vena caua oritur ab hepate.

Thorax primum & principalissimum respirationis organum.

Tempora generationis fœtuum, quatuor.

Genitura quid.

suis est integrè consummatus & absolutus quo tempore non fœtus solùm, sed iam puer ab Hippocrate nominatur. Fœtus itaque veluti planta, omnem generationem & formationem à semine accipit, dupléxque principium motus & formationis statim ab ipso principio. Qualis enim est radicatio in plantis deorsum, talis est fœtibus insertio arteriarum & venarum in vterum. Qualis verò sursum vergens truncus in plantis, tales sunt in fœtibus à tribus principiis exorti. Etenim natura seminis non aliis viribus producit plantam, aliis animal: sed quemadmodum plantæ semen terra indiget, vt nutriatur ex ipsa & augescat: sic nostrum indiget vtero semen, ob causas easdem. Ad hæc, radices sibi generat planta, quibus trahat alimentum ex terra: ita chorion, hoc est, secunda, gignit vasa, fœtuum radices. Producit quidem truncum à seipso semen plantæ, & ab illo alios & alios ramos, vsque ad extremas propagines: at non secus in fœtu videre licet iuxta illa tria principia tres truncos natos, arteriam nempe aortam, venam cauam, & spinalem medullam: qui in varios ramos diuaricantur, vsque ad vltima germina. Quæ triplex planta animal futura est, non reiecta illa, quam à principio habuit facultate vegetatrice, sed altera insuper acquisita. Ex loco autem in locum ipsum transire oportet, vbi perfectum fuerit, ex vteróque solutum: quod facere minimè posset, si frigidum vt arbores fieret, &, si organis ad ambulandum aptis careret. Quare duo principia acquisiuit, alterum organorum, quæ custoditura sunt ipsi naturalem caliditatem: alterum eorum quæ subseruitum sunt omnibus ad quas conciratur actionibus. Sed his quidem posterius vtetur. Principio autem plantatiuo primò est vsum: quod vtique non ex sanguine, sed ex semine, arteriam, venam, neruum, os & membranam produxit: & secundam quidem primùm ei forinsecus circundedit, ac simul cum ipsa farciminalem membranam condidit tenuem quidem, angustámque & infirmam, futuram tamen adiumento secundæ, in materiam attractione, suscepturamque formati animalis vrinam. Nam ad totum fœtum ambiendum, excipiendúmque vaporem defluentem ab illo, generata est tunica agnina, satis ampla & robusta. Reliquarum autem membranarum, quibus variæ partes teguntur, nulla in primis diebus necessariam habet generationem (neque enim suffecisset ad ipsorum omnium opificium, substantia seminis) sed procedente tempore, dum quod antea erat semen, iam grandis factum est fœtus. Ad quarum generationem natura vtitur genituræ viscositate: ex qua quidem quicquid crassius magísque terreum, ac minus tractile est, ad ossium regionem delegat: quæ sanè arida & terrea, pinguitudinísque expertia, sed obducta membranulis tenuibus, carnéque operta perfecit, ad id maximè vsa caloris vi: qua nimirum omnem glutinosam substantiam ab ossibus exugens, ligamentis quibus inuicem copulantur, imposuit. Cæterùm vbi ipsis ossibus carnem superseruit, prius quàm membranis integeret, ibi minus aridum totum os factum est. Extendit autem à membranis circumossalibus, etiam carnibus ipsis gracilia opercula. Quin & neruum in vnamquanque ipsarum dispersit, vbi eos prius in fibras aranearum telis tenuiores dissoluit. Sed alias etiam fibras & simi-

Fœtuum ad plantas comparatio pulcherrima.

Animal dicitur triplex planta.

Principium plantatiuum, quæ ex semine gignat.

Secunda.

Farciminalis.

Agnina tunica.

Geniturae viscositas, quibus sit generandis idonea.

Ossium generatio.

liter tenues ex ligamentis productas & carnibus implicatas inuexit, atque ita rursus in vnum & idem ambo coegit fibrarum genera, totum quidem organum in quo hæc fabricauit, musculum efficiendo. id verò vbi fibræ congrediuntur, tendinem. Ligamentorum etiam non modicam partem in ipsos musculos indidit. vt neruorum, non in hos solùm, sed & in viscera omnia. Est & aliud fibrarum genus in ventre, intestinis, & vtraque vesica, adeoque in vtero & corde, generationem ex semine habens, quibus veluti nexu cuipiam totum visceris corpus circumcirca accreuit, ex sanguine ortum. Omnia siquidem quæ carnosa specie prædita sunt, sunt ex sanguine condita. Membranosa verò omnia, ex semine suum ortum sortiuntur. Ob id quæ ex sanguine generata sunt, si corrumpantur quandoque, facile regenerantur, vt quæ materiam generationis largam possideant. Quæ verò ex semine, aut neque prorsus, aut valdè rarò, regigni possunt: quanquam efficiens ipsius causa perfectis animalibus insit. Quòd si quicquam eorum quæ ex semine ortum duxere, carne nudatum sit, caro quidem circumnascetur, simile verò illi quod denudatum est, nullo modo amplius innasci potest: vel si Aristoteles moneat, singulorum inesse naturis, vt sibiipsis similia faciant. Etenim in id quod naturæ eius quod transmutatur propinquius est, facilis est transmutatio. Ac proinde sanguini facillimum est carnem fieri: difficillimum verò * membranam, neruum, venam, arteriam, tunicámve. Primum igitur vnumquodque eorum quæ nutriri debent, familiarem sibi ex sanguine, ac similem succum trahit: qui postea dissolutus vaporis instar, his quæ ipsum attraxerunt, apponitur: ac tandem ab eis transmutatus, illis assimilatur. Non ergo videtur, vnamquanque primarum partium animalis à principio quidem ex semine natam esse, aliud autem esse ipsarum vltimum & familiarissimum alimentum. Procedunt porrò arteria & vena in vtrunque testem non recta via, sed flexuosa, multiformique in qua quidem licet videre sanguinem albescentem paulatim: postea verò, vbi ipsum vas testem contingit, in eo planè seminis substantia iam perspicue conspicitur. Est enim vtrique tum arteriæ tum venæ, generatrix natura seminis. Verùm ex sanguine ipsum conficiunt, diutissimè in vertiginibus illis versato. Alteratur enim sanguis transiens in semen: quum omne alterans, in suam naturam ducat ipsum quod alteratur, quemadmodum etiam apparet. Album enim & crassum & viscosum est semen, aptum vt ex eo arteriæ & venæ nutriantur. Cæterùm amputatas venas, ac rursus generatas in magnis vlceribus vidimus: id quod assolet fieri conspirante in vnum robustissima facultate cum materia seminaria copiosa. Arteriam verò aut neruum nemo vnquam vidit regeneratum, ob penuriam materiæ, quam & copiosam & validæ facultati iunctam, adeò crassiorum vasorum requirit generatio. Verùm iuxta primam generationem ex semine, coaceruatus adhuc est humor, ex quo vasa ipsa formantur: opifex autem ipsius duplex est, tum facultas, quæ in ipso semine habetur, tum quæ in vteri vasis, quibus allapsum est. Quare nihil mirum, prima naturæ organa velociter formari in fœtibus. Sed nec tribuere vasis illis flexuosis totam seminis generationem est æquum, vt Aristoteles facit, priuans testes facultate semen gignendi. Arteria itaque & vena, à vasis quæ circa spinam sunt progredientes, per ilia deorsum feruntur, donec perueniant ad venam testicularem dictam, quæ iuxta caput testiculi incumbit, quod epididymis appellatur, ex qua fistulæ multæ in testem perueniunt, seminario humore refertæ. Huic testiculari venæ, & arteria & vena adnascuntur, circa paulò antè relatam obuolutionem: cui & paruam quandam à seipsis distributionem largiuntur, priusquam inserantur testi. Inde seminalis meatus genituram hauriens, ad pudendi exortum eam subuehit. Quousque enim intra ilia sunt arteria ipsa & vena, peritonæo integuntur. Hinc verò peritonæum, vtrinque momentaneo foramine perforatum est, & meatus ab ipso maximus ad testes descendit. In quo & obuolutio vasorum gignitur, & vas seminale ex vena testiculari enascens, ad ilia ascendit: contingens quidem circa exortum ipsum testiculum, non tamen ex ipso generationem habens. Iam verò iuxta vtrunque meatum arteriam & venam descendentem reperias, ascendens autem vas seminarium. Inde verò rursus non amplius extra pubis ossa, sed per profundum & supra ipsa in decliue fertur, donec ad vesicæ perueniat collum, cui pudendum continenter cohæret. Quia enim vas seminarium longissimum factum est, ob id tantam viam circumcurrit. Contingit enim ita sanguinem in vasis morantem concoqui, & in grumos cogi, & vas seminale longissimum & varicosum iuxta vesicæ collum existens, genituram quam longissimè iaculari. Cæterum in quibus testes execti sunt, epididymide intacta, nihil patitur vas seminarium. Deperit autem animalibus non solùm emissio seminis (hoc enim in iis feliciter cederet, qui abstinere à venereis percupiunt) sed & virilitas & omnis masculina inclinatio. Sic etiam si animali fœminæ excindas testiculos, neque libidine concitabitur, neque marem admittet, sed amittet fœmineam naturam. Quo nomine scrofæ castrantur, fiuntque sic castratis masculis similes, atque vberius alimentum accipiunt, pinguiorémque & suauiorem carnem, quàm reliquæ scrofæ, habent, quemadmodum & mares maribus. Non tamen similiter periculo vacans ablatio testium ipsis fœminis est. A lateribus enim ab vtraque parte singuli adiacent, arteriam quidem & venam, veluti qui in masculis sunt, pampinoformiter sibi insertas habentes: vas verò seminale ad vtrunque cornu finiens. Necessarium itaque est vtrunque latus diffindere, si quis excindere velit: atque in hoc sanè maius periculum est, quam in maribus. Porrò quibus execti sunt testes, ij virili robore destituuntur, perfrigerantúrque ceu virium fomite, alteróque insiti caloris principio priuati, neque ampla illis est vena, neque floridus sanguis, neque validè pulsant arteriæ, suntque glabri vniuersum corpus, neque venerea appetunt, aliud quippiam magis existentes quam animal. Quare hac parte testes etiam ipso corde sunt præstantiores, nempe qui præter hoc, quòd caliditatem ac robur animalibus exhibent, amplius etiam generi conseruando præsunt. Quam eorum facultatem insignem, haud scio quomodo neglexerint veteres, conferantne, an non conferant semini disceptantes. Alteratur enim totum corpus per ipsos testes. Nec

solùm

Marginal notes:

Musculi constitutio.

Tendo.

Ligamentum.

Visceribus v... neruos indi-tos.

Carnosa omnia esse a sanguine orta.

Membranosa omnia à semine orta.

Genita ex sanguine regenerari posse.

Genita ex semine regenerari vix posse.

Nutritio vniuersis ex familiari illis portione sanguinis.

Sanguinis in semen degeneratio.

Vasis seminarijs inesse vim generatricem seminis.

Semen ex sanguine gigni.

Venas amputatas, regeneratasque vidit Galenus.

Arteriam, neruumve amputatum, cur regenerari non liceat.

Testes priuauit Aristot. facultate gignendi semen.

Testicularis vena.

Epididymis.

Seminalis meatus.

Peritonæi perforatio.

Seminarij vasis insertio in pudendum.

Spadonibus, omnem virilitatem perire.

Scrofæ castratæ.

Castratorum carnes suauiores existere.

Testium ablatio in fœminas periculosior, & quare.

Castratis quæ accidant.

Castrati sunt aliud quippiā magis, quàm animal.

Testes quo nomine præstent cordi.

[illegible] num non castrata [illegible] simile quiddam [illegible] quid [illegible] nempe, & [illegible] itaque [illegible], tum calo- [illegible], atque adeo coeundi appetentiam [illegible] iam. Cæterum [illegible] hoc, [illegible] exhibere potest: quare illud qui- [illegible] testes, verò bene viuendi [illegible]. Quanto autem melius est be- [illegible] simpliciter & solum viuere: tan- [illegible] testes corde sunt præstantiores. [illegible] ibus & debilibus, testes ipsi sunt [illegible] quam, in iuuenibus, fortibúsve. Non- [illegible] quadrupedibus substricti quidem sunt [illegible] bus: volucribus autem omnibus in- [illegible] prope spinam firmantur. Iam ve- [illegible] animalis pars, humorem ad se lo- [illegible] affluentem, in sui ipsius naturam per- mutat. [illegible] autem propria vnicuique particulæ [illegible] quidem secundum humorum, qui [illegible] natura, sed secundum corporum [illegible] substantiam, à quibus contentorum hu- morum [illegible] alteratio. Quod quidem si sic se habet, con[illegible] autem serosus humor in testibus, ab [illegible] atque ipsorum corpus nutritur. Vna- quæque [illegible] pars familiarissimum sibi alimen- tum conficit: [illegible] testes semen etiam conficiunt. Sed [illegible] ipsum tum arteriæ, tum venæ, [illegible] longo tempore: at testes non [illegible], atque id breui tempore, sed exa- [illegible] elaboratum: syncerissima enim exactè est ipsis seminis qualitas: ac proinde omnibus anima- lis partibus quam celerrimè illam communicant. Fortes siquidem facultates in naturã suam alterant totum corpus. Pauxillum quippe deleterij humo- ris, corpori animalis illapsum, totum ipsum transmutat quambreuissimo tempore. Similiter auxilia- ria medicamenta corpus vniuersum alterant, al- teratione venenosis contraria, non substantia ip- sorum totum corpus persoluente (quod vtique impossibile esset tam breui tempore) sed qualitatis facta distributione. Quid igitur mirum est, ex testibus in totum corpus facultatem quandam di- stribui, qualis neruis quidem sensus & motus ex cerebro, arteriis verò pulsandi facultas ex corde? Atque ea quidem facultas in maribus, roboris & virilitatis, in fœminis verò effæminationis exi- stit causa. Ob idque fœmineum animal exectis testibus, castrato masculo assimilatur: reliquæ ve- rò omnes partes easdem facultates in vtrisque ha- bent. Trahunt itaque serosum humorem testes, quem ipsis antè præparant vasorum inuolutiones. Deinde vbi qualitatis ex ipso fructum ceperunt, eamque cæteris communicarunt partibus, id quod superfluum est, in meatus seminarios deponunt, hi verò foras in coitu excernunt. Idcirco per im- moderatam quidem venerem, omnia spermatica organa, vacua & exhausta redduntur: turgentia verò, vbi adest vitæ ratio castissima. Trahunt ita- que violenter semen ab ipsis venis testiculi: venæ rursus a supapositis: atque hæ rursus ab his quæ deinceps sunt sitæ: qui tractus non cessat, donec ad omnem corporis partem transumptio ipsa per- uenerit: quo fit vt totius animalis partes omnes proprio alimento priuentur, donec omnium for- tissima expleatur. Neque verò solam serosam hu- miditatem ab omnibus animalis partibus sic au- ferri contingit, sed etiam vitalem spiritum. Qua- re mirum non est, immodico venerei coitu im- becilliores reddi: videlicet à toto corpore, vtro- que humore syncerissimo ablato, accedentéque à hac voluptate, quæ ipsa per se est sufficiens vt in rutudinem vitalem dissoluat, adeò vt tam quos- dam ex nimia voluptate constet animam exha- lasse. Igitur omnes solidæ corporis partes ex se- mine generantur atque nutriuntur. Quippe quæ- que pars, ex qua primum facta est substantia, ex eadem semper nutritur: quòd nutritio expletio sit substantiæ defluentis. Quapropter etiamnum generari licet quæcunque à principio ex sangui- ne sunt concreta: non generari autem, si præ- terquam alicubi venam quandam, atque carò quibus sua ex semine generatio à principio con- tingit. Vt autem de vasis seminariis rursus ali- quid dicã, sciendum est, ipsa esse plena semine, vel eo tempore quo animalia venere non vtuntur: id quod fieri potest trahentibus ipsis genituram à te- stibus, & ipsis testibus etiam ad illa eam relegan- tibus: idque per epididymidem maximam, per quam scilicet mediam, connectuntur ipsi glandu- losi testiculi seminariis vasis. Imò verò si liceat fateri quod verum est, epididymis ipsa est princi- pium & radix vasorum seminalium, quæ ex toto testiculo semen in seipsam haurit.

Affectum cu- [illegible] Testium cor- pus [illegible] Testes con- ficere semen. Testes cor de- teriores [illegible] Facultas testium [illegible] Testes trahere humorem se- rosum. Vitalem spiri- tum [illegible] humore serosi semi- narii organi.

Coitu immo- dico venerei, cur imbecil- liores redda- tur. Voluptas vi- talem [illegible] dere potest [illegible]. Solidæ partes ex semine ge- nerantur & nu- triuntur. Nutritio est expletio sub- stantiæ de- fluentis. Spermatica vasa esse sem- per referta se- mine. Epididymis est radix semi- nalium vaso- rum.

GALENI PERGAMENI *De Semine*,

Liber Secvndvs.

PORRO testes muliebres adiacent quidem vtero, vtrinque singuli, consimilem vasorum inuolutionem, veluti ij qui in maribus sunt, su- scipientes. Non procedunt tamen in eundemlo- cum hæc vasa, propterea quòd neque foras, quẽ- admodum marem, sed in ipsos vteros oporte- bat fœminam emittere semen. Ideóque veluti se- minali meatu obuiam euntes vteri, à lateribus prælongos exortus extendunt, per quos semen suscipiant. Maximè verò plenum est vas semina- le in animalibus venereum appetentibus: sicuti vi- cissim vacuum a recenti coitu. Habet etiam idem aliquando non modicam copiam in iis quæ ex longo temporis interuallo impregnantur: in qua- rum sanè prælongis illis exortibus, quæ cornua appellantur, videbis manifestè humorem semina- rium crassiusculum. Ad huncceim locum fæmi- nalis membrana peruenit, necnon genitura exalsa. Admirari autem subit etiam hic eos, qui dicunt vas seminale extra vterum habere adaper- ta oscula, inseríque in collum vesicæ, eodem quo in maribus modo, ac proinde fœminarum semen effluere. Cuius opinionis fuit assertor He- rophilus. Neuter siquidem seminalis meatus, in vllo aliquo* fœmineo animali in ipsum vesicæ collum inseritur: imò neque in ipsius vteri col- lum: verùm à lateralibus vteri partibus adnati, alter hinc, alter inde, ad summum perueniunt vterque apicem, siue cornu, à sua parte situm: ibidem intra vterum effundentes semen, quod grandis aceruatur circa eum ipsum locum. In pro- fusionibus autem seminis quæ per somnum fiunt, primùm quidem in vterum ipsum illabitur, postea verò foras vacuatur. Itaque in fœtu[illegible], tum va- sa seminaria plena sunt semine, tum etiam testes. Quòd si in vtero ipsum muliebre semen cum viri- li misceatur, cogaturque & crassescat, tunc for-

Fœminas non emittere foras semen, sed in ipsos vteros. Herophilus. Seminales meatus in fœminis aperiri circa cornua sacra vterum, ibique semen effun- dere. Fœtus formatio certo.

matrio [illegible] cōtinget, vt pulchrè Hippocrates tradidit. Potest etiam natura, ex solo muliebri semine farciminalem membranam gignere. Potest & alimentum familiare & primum, subornare masculo semini. Posse autem ex vtrisque mistis vnum fieri semen perfectum, Hippocrates opinatus est. * Sed quæ obsecro possibilia essent, si hæc forent impossibilia? Quòd etiam fœmina ad venerem incitetur, vel maximè possibile est. In eis siquidem seminarij meatus pleni semine, excernunt ipsum, citra vllum congressum cum masculo: quin & seminis effusiones per somnum similiter vt mares patiuntur. Iam verò quòd opificis opus sit, similem aut dissimilem alterutri ex parentibus fœtum efficere, nemo ignorat. Pueros autem matri similes, ob alimentum illis assimilari, sunt qui contendant, idque producentes omnes alterationes, quæ tum animalibus, tum plantis, ob alimentum contingunt. Non intelligunt tamen, quòd nullam earum alterationum, quas dicunt, possunt speciem alterantem ostendere. Neque omnino præterea quicquam immutat forma ex specie animalis, siue plantæ: sed ex seminibus omnia tale principium habent. Quinetiam similitudo ipsa ex partium fit formatione, non secundum communem speciem, sed iuxta insitas differentias ipsarum. Generantur autem omnia animalia ex semine & sanguine menstruo. Quandoquidem igitur fœtus vtrisque parentibus assimilatur, commune habent principium, quod eos parentibus ipsis assimilat. Quippe fœtuum similitudo ad parentes, secundum principium contingit. Quòd si sic res habeat, aut ex semine, aut ex menstruo, similitudo fœtuum ad parentes oritur. Sed non ex menstruo, quum substantia eius vtrique parenti non sit communis: à semine igitur proficiscitur. Si verò ex semine oriantur fœtuum similitudines, necessarium vtique fuerit fœminam semen emittere, quòd multi pueri matri simillimi appareant. Scrutemur autem nos iam, an quæ tandem sit causa, ob quam species animalis magis fiat secundum matrem: iuxta alterutrum parentem ipsa similitudo: hoc tamen præmisso, quòd natura quidem corpus præparat animæ moribus & facultatibus aptum, * sed quod mores & facultates habet, ex temperamento secundum substantiam insitos, vnde etiam prima ipsorum est generatio. Contingit igitur ex his suppositis, tanquam fulcris, concludi, species animalium, ad subiectas generationi substantias, hoc est materias, consequi: & esse ipsum animal, aut equum, aut bouem, aut hominem, iuxta substantiam ex qua factum est, & non secundum facultatem illius substantiæ motricem, formatricemque. Cæterùm nec semen ipsum facultas solùm est, sed & materia quædam: nec menstruum materia solùm, sed facultas. Vt enim semen ad materiale principium animalis maximè confert, sic menstruum ad potentiale conducit. Est autem semen sanguis accuratè percoctus, à vasis continentibus ipsum: vnde sanguis non solùm materia generandi ipsius fœtus fuerit, sed & semen potentia. Quòd igitur ex materia simul & facultate vnumquodq; gignatur animal, omnibus in confesso est. Quòd verò tum semen, tum menstruum habeat vtraque principia, non tamen æqualibus viribus prædita, sed semen quidem effectiuum fortissimum, materiale verò modicæ molis: menstruum autem materiale quidem plurimum, potentiale verò siue effectiuum, maximè debile, id etiam est confitendum. Si ergo materiale gignendi principium, iuxta quod species animalis absoluitur, in solo menstruo esset situm, fœtus vtique exactè eiusdem speciei cum matre generaretur: quemadmodum etiam, si effectiuum solùm in semine esset, semper vtiq; similis foret patri. Quando verò vtrūque ambo ipsa principia habet, ac prædominatur in menstruo quidem materiæ copia, in semine autem facultatis, aut roboris: meritò (opinor) speciem animalis à matre potius ipse suscipit fœtus, quàm à patre, etiamsi ipsius semen ad materiale principium conferat. Similitudinem verò non magis iuxta matrem, quàm patrem, refert: quamuis quod ad robur quidem seminis attinet, fœtum patri magis assimilari oportebat. Verùm genitura muliebris etiam ad valetudinem conferens, quum facultatem ex menstruo per nouem menses prodeuntem assumpserit, tanto exuperat, quanto circa primum congressum exuperabatur. Proprium enim muliebri semini est, suam ipsius substantiam ac facultatem magis quam masculini, augere, atque corroborare. Non desunt, qui si fœmina non solùm materiæ, sed etiam facultatis principium sit, superuacaneos esse masculos dicant. Quidam verò gallinarum hac parte mentionem faciunt, quę subuentanea & fauonia appellata oua pariunt, citra mixturam masculi. At Empedocles futuri fœtus partes diuulsas esse contendit, easque partim in masculo, partim in muliebri semine contineri, atque inde etiam ipsius veneris complexus appetentiam oriri animalibus, nimirum diuulsis partibus inter se vniri appetentibus. Quæ opinio longè absurdissima est, faciléque redargui potest. Quæ verò sit causa ob quam quum ipsum fœmineum animal etiam semen emittat, masculum tamen sit generatum: aut cur generato masculo, etiam adhuc seruatum sit ipsum semen fœmineum, considerandum. Præstabilius enim erat ipsum fœmineum animal habere excrementum conferens ad fœtus generationem. Quippe semen fœmineum, ex quo diximus gigni farciminalem membranam, proprium ac familiare alimentum masculo semini existit, quum sit illo tum humidius, tum frigidius, necnon magis tenue. Quare se perperam faciunt, qui frustra ipsum generatum esse pronunciant, impossibiléque esse fœminam vtraque coaceruare excrementa, contendunt. Melius siquidem eos modicè castigato sermone erat dicere, impossibile esse fœminam & sanguineum habere excrementum, & etiam semen prolificum, vt cui frigidi temperamenti ratione, superfluus sanguis accumuletur: forti autem caliditate opus sit ad generationem seminis exactè elaborati & percocti. Est enim humidior atque frigidior fœmina: calidior autem & siccior masculus. Vnde meritò alteri quidem deest quid, ad exactam seminis concoctionem: alteri verò impossibile est sanguineum excrementum habere, præ caliditate & siccitate idipsum totum siccante. Ob id igitur & animalia quæ sicciore temperamento prædita sunt, oua generare solent citra conuersationem masculi. Deest tamen his quippiam ad perfectionem, si non assumant ex illo caliditatem. Itaque possibile est animo concipere tale temperamentum corporis, quod * imperfectum animal generet absque alterius misella. Perfectum verò in seipso id concipere, sanè difficile, & fortassis etiam impossibile est. Porrò tale debet esse generatiuum semen,

Semen muliebre quid possit præstare.

Semen vnum perfectū posse ex virili & muliebri conflari.

Pollutiones contingere fœminis vel ubique mare.

Similitudinis liberorum ad parentes consideratio.

Similitudo vnde oriatur.

Animalia omnia gigni ex menstruo, & semine.

Similitudinem oriri à semine.

Naturam præparare corpus animæ moribus aptum. Morum generatio prima ex temperamento.

Species animalium ad subiectas generationi materias consequi.

Semen esse facultatem atque materiā: menstruum autem, materiam & facultatem.

Semen quid.

Sanguis est semen potentia.

Animal omne gigni ex materia simul & facultate.

Speciem animalis à matre potius suscipere fœtus.

Oua subuentanea citra operam gallinacei oriuntur.

Empedoclis opinio refellitur.

Semen fœmineum masculino alimentū esse.

Fœminam esse frigidiorem & humidiorem masculo.

Animalia siccioris temperamenti, solere oua gignere absque commercio masculi.

Concipi aliquod perfectū animal absque alterius misella, perdifficile esse.

semen, vt statim simulatq; est diffusum, substantia ip[illegible] partim in membranam abeat, partim in vas [illegible]ndatur, partim denique pulset. Quod igitur in plant[illegible] est [illegible]a, hoc est in conceptibus mater, alimentū su[illegible]tens, donec totū animal perfectè ab[illegible]tū fuer[illegible]t. Et quemadmodū plantarum semini [illegible] ex terra humor, sic animalium semini, ma[illegible]tia in maternis venis insitum alimentum existit. [illegible]cet autem quis possit: Si iuxta prædominans [illegible]en similitudinem particularum natorum ad parentes fieri contingit, omnes partes alteri parentum necessariò futuras similes, cuiuscunque tandem semen prædominabitur: id quod secus apparet. Cæterùm (vt discutiamus hæsitationem hanc, quum semen ipsum similarium partium existat, si fœmineum quidem in vtero semini virili [illegible]ceatur, possibile sane est ipsa circa effingendos fœtus inuicem prædominari, iuxta partes diuersas. Imò verò, etiamsi dissimilarium partium ipsum semen existeret, posset tamen ex omni sui ipsius particula, pro eiaculationis modo alterata, omnes animalis partes efficere. Prædominatur autem in [illegible]ta mixti[illegible]em in aliquibus quidē partibus semen masculum, in aliquibus verò fœmineum. At vbicunque ipsum præpolleat, ea pars dominanti fit similis. Etenim in omni particula materiæ opifex [illegible] emenque semper mouet atque cōcinnat seipsum. Nihil itaque miri est, vtrique parenti natos assimilari circa diuersas partes. Num igitur etiam sit de genitalibus partibus eandem assignabimus causam? quòd ex ipsis hæc quidem masculina fiat, hæc autem prorsus fœminea? & quòd masculus toto corpore à fœmina in vniuerso animalium genere differat? Barbæ nanque & cristæ, & calcaria, dentesque exerti, necnon vniuersa cornua, vt in ceruis, masculorum sunt partes: secundum quas fœminæ maribus longè inferiores sunt. Differunt etiam ab illis secundum alias. Arteriarum tamen omnium atque venarum numerus, formatio, & positio, eadem est, per totum masculorum & fœmineorum animalium corpus. Opinari, autem, masculum animal, vbi præualuerit masculum semen, & fœmineum iuxta fœminei seminis gigni excellentiam, satis probabile est: pugnat tamen cum hoc, quòd fœminæ sæpenumero simillimæ patri gignantur, & ex masculis non pauci matri. Quod igitur masculus aut fœmina generetur, mihi sanè videtur causam ipsam tribui debere qualitatum actiuarum (quæ caliditas & frigiditas sunt) temperamento. Apparet siquidem masculus non solum calidior fœmina, sed siccior etiam statim à principio esse: atque ob id, quàm illa tempore breuiori ipsum formari traditur. Est autem siccius, quod citius accipit formam, quòd nimirum ea quæ præ maximo humore diffluunt, vix effingi, aut formari queant, nisi prius compagem firmam habuerint. Ad hæc amplas arterias, & venas, & thoracem, & omnes partium cauitates habet quod est inflatum, * quandoquidem hoc a spiritu exuberanti & calido effici maximè solet. Quare & arterias maiores, & fortius pulsantes habet, ac totum corpus concitatum & vegetum ad motum, aliaque id genus: quæ omnia non solùm in iam editis, sed in his etiam quæ adhuc gestantur in vtero: signa sunt caliditatis prædominantis. Idcirco in dextro vtero fere semper masculi gestari videntur, sicuti in sinistro fœmellæ. Sic etiam testiculus dexter magis succulentus, quam sinister existit: priusque in pubertatis tempore inflatus, generatores masculorum efficit: sinister verò maturior, & posterius tumescere incipiens, fœminarum genitores ostendit. Si igitur dextræ partes sinistris sunt calidiores, fuerit vtique hoc signum, masculum calidiorem existere, quem etiam esse sicciorem ostendimus. Quòd verò ad calidum & siccum temperamentum consequatur actionum robur, omnibus est in cōfesso. Cur autem eiusmodi temperamento præditus, extrà pendētes habeat testiculos, & iuxta ipsos pudendum prælongum, atque ex nulla parte vterum: contrà verò humidior frigidiorque fœtus, testiculos intus habeat reconditos, itemque vteros, atque adeò totum pudendum intrinsecus, impræsentiarum venit nobis considerandum. Est enim proportio maxima inter genitalia masculi & fœminæ. Omnia siquidem genitalia membra tum masculus, tum fœmina habere eadem videntur, positione tamen ac magnitude differentia. Quin & vasa testes nutrientia, vtrique sexui ex iisdem venis & arteriis procedunt. Eandē etiam proportionem sortiuntur principia vasorum nutrientium vterum, cum iis quæ sunt in scroto virorum. Nec verò neruorum principium vtriusque diuersum est, sed ab iisdem medullæ spinalis regionibus in maribus fœminisque procedit. Omnia ergo quæ genitales partes constituunt, in vtroque sexu existere apparet, in nullóque penitus fœminam à masculo, aut masculum a fœmina, superati: sed vno solo differre, quòd alteræ partes intus, alteræ foras existant. Quare si animo volutabis, quòd in formatione animalis, quod hæret vtero, genitales partes primam delineationem, & quasi adumbrationem intra peritonæum accipiant, postea verò emergant, sic vtique masculi animalis generationem didiceris. Atque in hunc sane modum natura circa vnamquanque genitalium partem omne extrinsecus lineamentum, veluti septum munitum effingit. Postquam verò opificij speciem delineauit, acerrimo spiritus impetu vtens, simul & quod effictum est, propellit, & quod continet & ambit, simul perrumpit. Si verò aliquando circa vltimum opus debilitetur, ipsum quod moliebatur imperfectum relinquit: quemadmodum profectò circa totum talparum genus apparet, quibus lineamenta quidem oculorum intus expressa sunt, verùm foras emergere non potuerunt, natura debiliori effecta, quam vt id efficere posset. Canes porrò, cæcos catulos parere præ festinatione, in prouerbio est. Satius tamen est ipsos recens editos catulos, imperfectos, quàm cæcos, dicere: vtpote post paucissimos dies visuros. Nihil igitur mirum est, quemadmodum talpæ oculos intus habent, quos natura extra producere non potuit, eodem modo & genitales partes fœminis intus effigiatas esse, & extrinsecus emergere non potuisse, propterea quod tota natura ipsarum debilior, & imperfectior sit. Verùm tanto sane fœmineorum animalium natura perfectior est quam talparum, in quantum talpæ nullo cæcitatis commodo fruuntur. Non parum verò ad generis propagationem fœmineum animal confert: nam & humidius & frigidius productum, recrementa secum connutritiuum erat, ad alimentum fœtibus ipsis idonea. Quum enim primi & recentis fœtus compages liquidior fit & frigidior, tunc & principium formationis serius accipit, & finem adeò tardum & debilem, vt hæ partes foras emergere non possint. Et quum circa partes quæ postremum effigiantur,

Nasci posse similes vtrique parēti secundum diuersas partes.

Maiorum & femin[illegible] discrimen.

Generatio masculi & fœminæ, tribuitur temperamento actiuarum qualitatum.

Quoniam calidior & siccior.

Masculus tempore breuiori formatur quā fœmina.

Siccius, est quod citius accipit formā.

Caloris prædominantis signa.

Masculi in dextro vtero, fœminæ in sinistro gestantur.

Testiculus dexter masculor, sinister fœmi[n]as gignit.

Robur actionum consequi ad calidum & siccum temperamentum.

Genitalia masculi & fœminæ proportione sibi correspondere.

Genitalia masculis à fœmineis hoc solū differre, quòd illa quidem foras promineant, hæc autem intus existant.

Talparū oculos ob imbecillitatem naturæ, erumpere non potuisse.

Canes præ festinatione cæcos catulos edere.

giantur, naturam delassari & debilitari contingat, absoluuntur etiam aliis imbecilliores. Expellitur autem semper excrementum superuacaneum à fortioribus ad imbecilliores partes. Quia verò omnium fœminearum particularum debilissimæ sunt genitales, ob id sanè in has superuacaneus sanguis peruenit, qui salubris quidem purgatio fit fœminis, priusquam concipiant. Tempore verò gestationis in vtero, idonea materia in alimentum ipsis existit fœtibus. Manifestum igitur iam factum est, in calidiori & sicciori temperamento masculum generari: in frigidiore verò & humidiore, fœminam. Speciem autem, siue animalis genus, hominem videlicet, leonem, atque equum, ad naturam materiæ, in animalis generationem subiectæ, consequi: quemadmodum sanè & formæ similitudinem ad vtrunque parentem, effigiantis ac formantis facultatis esse, quæ in semine continetur. Quare trium similitudinum, tria principia habebimus: similitudinem nempe generis animalis iuxta substantiam ex qua generatum est, fieri dicentes: formæ verò, iuxta motum ex semine: vt eam quæ est, aut masculi, aut fœminæ, secundum vtrorunque principiorum temperamentum. Vtraque autem principia appello menstruum & semen. Ac de his hactenus. Deinceps aliquid & de astitibus glandulosis: quos quidem qui semen & continere & generare existimant, hallucinantur. Cur enim, si & hi seminis vasa sint, animalibus quibus testes execti sunt, deperit penitus coëundi appetentia? Impossibile quippe est, organa seminis generandi viribus prædita habere, ipsorum verò vsum non habere. Natura etenim, quæ neque inutilem, neque superuacaneam aliquam particulam fecit, insitas facultates omnium corporis organorum, animalibus dedit, easque nulla institutione edoctas, ad proprias actiones obeundas. Astites itaque glandulosi ex testium castratione nihil perpessi, castratum animal ad venereum consortium non excitant, ceu quiduis aliud potius existentes, quàm organum seminale, & alterius cuiusdam vtilitatis gratia geniti. Porrò duplicem omnium glandularum vtilitatem esse, optimus Marinus tradidit. Aut enim fulciunt vasa sublimia, quæ findi solent, & diuulsionis periculum circa vehementiores motus sustinere: aut ob humorum generationem partes madefacere possunt, quæ humectatione viscosa, & ex natura dispersa indigent, ne facilè resiccatæ, pigræ ad motum reddantur. Atque in hoc secundum glandularum genus, quod viscidorum humorum est productiuum, inferi arterias & venas ait, & quasdam in vasorum mesenterij glandulas delitere: Duplex namque & harum glandularum genus esse, quòd & vtilitas duplex existat: densas quidem & siccas, quæ vasa quæ findi solent, fulciunt: raras verò & humectas, in quas vasa inseruntur. Si igitur & oris amplitudinem, & gulæ summum, & vniuersum intestinum certæ quædam glandulæ humectant, nihil sanè mirum est etiam collo vesicæ simile quoddam auxilium præparatum esse, ne resiccatum aliquando, ægrè mobile fiat. Ac multò magis verisimile est, huiusmodi auxilium ipsi virili pudendo à natura præparatum fuisse, propterea quòd memorabilis magnitudinis in viris hæ glandulæ existant. Periculum enim est, ne quum prælongum & nudum sit constructum pudendum, aliquando resiccatum obtorqueatur, & obstructus meatus eius conniueat.

Excrementa expelli semper à fortioribus ad imbecilliores partes.

Menstruus sanguis idoneum est alimentum fœtibus.

Masculum gigni in calidiori & sicciori temperamento, in frigidiori & humidiori fœminam.

Speciem animalis ad naturam materiæ subiectæ consequi.

Similitudo formæ ad parentes, vnde oriatur.

Similitudinū trium, principia tria.

Astites glandulosi.

Naturā nihil fecisse superuacaneum.

Glandularum duplex vtilitas.

Glandularum duplex genus.

Pudendum virile.

Astites glandulosi cur necessarij fuisse [illegible] pene ardua rem.

In fœminis sanè ipsum vteri collum nec prælongum nec nudum est: sed intus situm, & ex ambientibus ipsum & circumiacentibus multam humectationem suscipit: imò ex ipsis menstruis etiam irrigatur. Poterit fortassis & natura vitata mordacitatem vrinæ, hunc humorem veluti linimentum huic pudendi meatui præparasse. Si autem in astitibus glandulosis generaretur semen, castrata animalia ipsum vtique excernere appeterent: atqui appetere non videntur: palam igitur est, quod neque generatur: id quod inconcussum debet nobis seruari.

Semen non gignitur in astitibus glandulosis.

GALENI PERGAMENI
De fœtuum formatione,
LIBER VNVS.

NON est vnus limitatus ac certus terminus fœtibus manifestæ formationis, aut motionis, aut partus. Cæterùm qui libellum de natura fœtus conscripsit, siue is Hippocrates, siue Polybus fuerit, genituram quæ vbi sex diebus in vtero mansit, foras prolapsa est in quadam muliere, ait similem fuisse ouo crudo, cui adempta sit testa externa, & in cuius interna membrana pellucescat inclusus humor. At liquor ipse in ea genitura (vt autor ille recenset) ruber atque rotundus erat: in membrana autem ipsa fibræ quædam albæ crassæque videbantur inesse, cum cruore crasso & rubro obuolutæ, ac circa membranam foris etiam cruenta vestigia. Iuxta cuius medium, tenue quid eminebat, instar vmbilici, per quod sanè extra & intrà spiratio primùm fieri apparebat. Quin & membrana quædam genituram ambiens, complectensque tota ex illo protendebatur. In qua descriptione membrana genituram complectens, ea erat quæ secunda appellatur. Albas verò atque crassas fibras, quas cum cruore crasso & rubro in se videbatur habere, generationis venarum & arteriarum lineamenta fuisse putandum est. Constat enim membrana ea ex numerosis arteriis & venis, coniunctis tenui & membranoso corpusculo. Principium autem generationis horum vasorum, ex arteriis & venis vteri existit. Quarum extrema, in internā vteri regionem oscula aperta habent, & per hæc vasa sola fœtibus ad impraegnatas communio existit. Ex nulla enim alia parte secunda perforata est, imò neque contingit vterum, præterquàm iuxta hæc sola vasa. Reliquum verò spatium interiacens, subtenditur quidem vtero intrinsecus, at citra concretionem. Ipsa porrò secundæ vasa, angustissima quidem principia habent, per quæ vnita sunt osculis vasorum vteri. Secedentia autem ab ipso, in idem inter se mutuò remeant, veluti plantarum variæ ac tenues radices, in principium trunci coëuntes. Sic siquidem totus ille partialium vasorum cōgressus in duas amplas arterias, ac totidem venas absoluitur. In quarum medio, meatus quidem appellatus vragus, hoc est, ductor vrinæ, gignitur in fundum vesicæ ipsius fœtus perforatus. Cuius pori alterum osculum, vbi à quatuor vasis segregarunt, paulatim dilatatur, tenuem membranam farcimini similem generans: quæ forinsecus alteri agninæ nominatæ membranæ, in qua fœtus continetur, prætenditur. Atque hæc quidem extra fœtum existunt. Partium verò quæ ipsi fœtui sunt propriæ, prima

Liber de natura, fœtus, dubitatur fuisse Hippocratis.

Genituræ recens concretæ descriptio.

Secunda.

Secundæ constitutio.

Fœtus per quæ vasa alligetur vtero.

Secunda qua parte contingat vterum.

Secundæ vasa in duas venas & totidem arterias coire.

Vragus.

Farciminalem membranam oriri ab vrago.

Agnina membrana fœtum obuoluit.

Cutis.

prima omnium est cutis, ad tegendum corpus producta. Deinde consequenter sub ipsa, continuæ his quatuor vasis intra cutem partes, quarum nullam prius possibile est generari, quam omnia secundæ vasa, per quæ fœtui nutritio contingit, in prædicta quatuor sint congregata. Impossibile siquidem est in fœtu aliquam generari particulam, citra substantiam sanguinis.*Non tamen quæ albæ & exangues sunt partes, gigoi ipso ex sanguine possunt, veluti generatur substantia hepatis. Celerrimam enim generationem hoc viscus ex sanguine habet, vtpote quod substantiam ipsi quàm simillimam possidet. Reliquæ partes omnes sanguineæ longiori tempore indigent, vt gignantur. At venarum, arteriarum & membranarum corpus omnino exangue quum sit, meritò à semine primam habet generationem, nimirum prædito glutinosa substantia. Facta autem prima vasorum radicatione in osculis eorum quæ in vterum tendunt, verisimile est ipsorum opificem, videlicet semen, alimentũ ipsis suppeditare, trahendo ex vtero sanguinem: paulatimque sic primum genita dilatare, in longum extendere, augeréque: & sensim in idem coagmentare tenuiora, ad ampliorum generationem. Apparet autẽ ex his quatuor vasis*, quæ iuxta vmbilicum & porum qui ad vragum est, coagmentantur, statim vbi eutem fœtus ipsius penetrarunt, alterum par euestigiò vniri, atque sic vnam magnam venam produci, eamque inseri in hepar. Nec verò custimandum est, quòd præexistenti hepati hæc inseratur vena, sed quòd huius ipsius venæ rursus diuaricatæ & scissæ, vbi iorrorsum penetrat, alteri quidem eius fissuræ, iecoris substantia innascatur: alteri verò, quæ mesenterium gignit, adiungatur venter, splen, omentũ, & intestinorum volumina, quum nihil horum antea extiterit, sed ad fissuram venarum concreta & congenita sint. Non tamen sic ipsæ arteriæ, vbi primum permearunt rutim, statim aut adnascentem sibi aliam substantiam habent, aut in multas partes scinduntur, sed quam diutissimè duæ permanent, & vesicam fœtus pertepeant, ibique firmatæ, tum aliorsum, tũ ad corporis profundum feruntur, donec in os sacrum perueniant. Iuxta quod duæ arteriæ apparẽt, quarum singulæ ab vtraque parte deferuntur in crura, maxima nimirum quæ in spina est, & quę sinistro cordis ventriculo annexa cernitur, in ipsas diuaricata. Cordi porrò generando materiam, ex prægnante aut per arterias, aut per medium hepar suppeditari est necesse, idque secundum venam, quæ ex ipso sublimis fertur ad supernarum huius visceris partium generationem: ad quod longum tempus desiderat. At verò in abortibus fœtuum supra triginta dies, propè inter se sita manifestè apparent tria hæc animalis membra, hepar, cor, & cerebrum: atque maius quidem vtrisque alijs hepar. Itaque possibile est inuenire, quando cor principium suæ formationis sortiatur. Quum igitur libros de semine scripsi, cor similiter vt hepar circa primos gestationis in vtero dies, veluti fundamentum quoddam generationis dixi obtinere, ex vsu ipsius, qui in perfectis animalibus maximè insignis existit, ad hanc ratiocinationem perductus. Vbi verò reliquis omnibus tum medicis, tum philosophis complacitum esse reperi, fœtum vsque ad manifestam effigiationem similiter gubernari vt plantas, mihi probabilius est visum, nullam generationis ipsius in principio vultatem haberi, nod penitus hepate posterius ipsum formari: ex duobus his alterum necessarium iudicans, aut ex emergente ab hepate sanguine, vnà cum hepatitide vena etiam cor ipsum gigni: aut per magnam arteriã, quæ non solùm spiritum, sed etiam sanguinem habet. Qui autem in cõmentariis de respirationis & pulsuum vsu à me conscriptis exercitati fuerint, cognoscent fœtum in principio generationis, quandiu ab vnica anima, hoc est, a natura regitur, neque arteriarum, neque pulsuum, neq; cordis functione necessariò egere, quemadmodum neque plantas. Porrò quemadmodum vbi plantæ semen in terrã moderatè calidam & humidã est coniectũ, ex ipso statim duplex exortus videtur oriri, alter infra terrã, alter supra terram, qui progressu tẽporis, & crassescunt, & in alios atq; alios exortus scinduntur, quos nutriri & augeri in dies constat, ferréque tãdem fructum in extremitatibus suis, planta iam absoluta, & perfecta: sic fœtus primo suæ formationis tempore exiguum augmentum habet: quando verò manifeste in articulos digeri incipit, vberius: quemadmodum maximum & vberrimum, vbi totus fuerit articulatus. Terminus igitur primi temporis, in quo fœtus nondum corde habet opus, mihi videtur is esse, in quo iam vniuersa fissura venarum circa hepar est facta. Etenim ipsius magnæ venæ, quã videmus per vmbilicum ferri, vniuersæ aliæ corporis venæ, tum partes, tum germina existũt: altiore quidem porta (est enim duplex fœtibus) gratia generationis omniũ, quæ circa hepar sunt, facta: inferiore verò, causa productionis illarum, quæ in ventrem, splenem, omentum, intestinaque disseminantur. Completo autem hepate, ex venis quidem iuxta gibbum ipsius, veluti ex radicibus quibusdam stipes, coaceruatur maxima totius corporis vena, quã cauam ob excellentiam nominant. Cuius venæ altera quidem pars infra fertur iuxta spinam firmata, in renes ac lumborum regionem quædam germina emittens: altera sursum per medium thoracem in collum tendit, primò quidem obiter in septum transuersum, postea in membranas succingentes thoracem, inque tunicam cordi obuolutã, ac deinde in dextrum cordis ventriculum, inque ipsum thoracem varios faciens exortus. Ex quibus pars spinæ & thoracis supra septum transuersum materiam generationis suscipiunt: quo tempore etiam cor ipsum formatur. Eodem verò tempore verisimile est etiam venas ex inferiori porta in omnes partes circa ventrem fissas, his ipsis fieri causam generationis. Formato corde, in ipsum inseri potest prædictum par arteriarum, iam coactum in vnam, quod in media spina firmatum cernimus, donec prope cor perueniat. Quum autẽ duo cordis ventriculi sint, in dextrum quidem sanguis ex hepate accedit calidus moderate: in sinistrum verò multò calidior, & tenuior eo, per dictam arteriam fertur. Quare & ventriculos, & vtrasque materias iam habens cor, pulsabit vnque, & arterias eodem suiipsius motu mouebit, adeò vt non amplius veluti planta, sed quemadmodum aliquod animal, fœtus gubernari videatur. Inest autem pulsus corporibus calidis. Cæterùm vt nullum exangue animal est manifestè calidũ, sic nec manifestè calidum, est exangue. Cor itaque est inditũ animalibus, veluti focus ignis: ex eo siquidem animalis corpus maiorem caliditatem acquirit ea, quæ insita est à natura venis ac hepati, & sanguini in ipsis contento. Quemadmodum autem cor posterius hepate generari, consentaneum rationi erat, ob idque prægnãtis vtero est propinquius ipsum hepar locatum:

Fœtum, dum à sola natura regitur, nec arteriarum, nec cordis functione egere.

Vena porta duplex.

Vena caua vnde orta.

Venæ cauæ diuisio.

Spina supra septum vnde gignatur.

Cor quo formetur tempore.

Ventris partes vnde & quando gignantur.

Cordis ventriculi duo, quid & vnde recipiant.

Cor quando pulset.

Pulsus inest corporibus calidis.

Exangue nullum esse manifestè calidũ.

Cor esse inditum animalibus, veluti focum ignem.

Cor posterius hepate generari par erat.

locatum: sic cerebrum adhuc longius quàm cor ab vtero locari expediebat, vtpote quum etiam structura ipsius posterius sit producenda, propterea quod neque indiget fœtus qui in vtero gestatur, cerebro, quum nec voluntario motu ani actione, nec sensu vllo aut exteriori aut interno habeat opus. Posterius itaque circa tertium temporis ordinem, tum cerebrum, tum omnia circa faciem sunt efformata, quo tempore vniuersæ partes ad perfectionem suipsius structuræ peruenerunt. Manifestum est autem, quòd capitis os posterius omnibus aliis ossibus congelatur, confirmaturque: & ob id iuxta sinciput adeò tenue & imbecille est, vt in recens editis puellis motum cerebri non solùm tactu, sed visu etiam deprehendamus. Et iam quartum tempus adest à primo conceptu, in quo partes iuxta motum posterius formatæ corroborantur: quam ob rem sanè infantes actiones animæ nutritiuæ robustissimas possident. Secundam in illis sibi vendicant sedem actiones profectæ à corde. Debilissimæ verò sunt quæ procedunt à cerebro, quum nec moueri, nec stare firmiter valeant, tantum abest vt ratiocinari. Postremum omnium os capitis ipsis corroboratur, & enascuntur dentes, & calua pilosa redditur. Postea verò vnà cum organis absolutæ animæ facultates, actiones suas obeunt. Arterias igitur & venas, necessum est primas omnium ex semine generatas esse. At circa facultates vitam nostram administrantes & gubernantes, ratio ipsa postrema omnium & fit, & absoluitur: quæ quidem feliciter dispensat res hominum, vbi vniuersa anima iuxta naturam habet: infeliciter verò, quum præter naturam emota fuerit. Iam verò vnde nam corporis actiones oriantur, facilè ex dignotionibus liquet. Prima igitur dignotio ex præcisis, aut laqueo interceptis arteriis & neruis est, in quibus partes quidem ex altera laquei parte, videntur proprias obire actiones, ex altera verò eas prorsus amittere: vt si medulla spinalis (exempli gratia) circa aliquem spinæ locum fuerit dissecta, nerui quidem, qui supra regionem spinæ, ipsi medullæ incumbentis, sauciatam oriuntur, tum motum, tum sensum conseruare videntur: qui verò infrà, omnes vtrunque amittunt. Vnde liquet, eas facultates ipsi spinali medullæ supernè ex cerebro influere. Similiter quum arteria quocunque aliquo vinculo excepta, id quidem quod ex ipsa supra laqueum continuum cordi est, pulsare, veluti antea, appareat, altera verò pars infra laqueum statim pulsu priuetur: conspicuum sanè etiam hinc est, arteriis principium motus ex corde esse. Ad hæc, medullæ quidem spinalis ac neruorum, per omnia eadem, quæ cerebri, substantia existit: quemadmodum & continentium ipsa tegminum eadem etiam est cum inuolucris ambientibus cerebrum. Arteriarum verò substantia, nihil, ne prope quidem, cordis habet: quemadmodum neque venarum, hepatis. De origine autem hepatitidis venæ, dubitant sectoriæ artis periti. Rationabile autem est coniectare, principia venarum in vtero, similia esse extremitatibus radicum plantarum: stipiti verò cuipiam, venã per vmbilicum in hepar procedentem assimilari: atque omnes deinde venarum extremitates, quæ in animali videntur, ramulis, & non radicibus, consimilem proportionem habere. Semen igitur opificis rationem habet, à quo vasa, per quæ sanguis è prægnante attrahitur ad viscerum generationem, omnium prima generabuntur. Secundò autem ab his, hepar, & cor, veluti fundamentum domus: quo tempore & alia quædam finguntur, tum his vicina, tum inter hæc & vterum sita. Quando verò neque iuxta quantitatem, neque iuxta qualitatem substantia partium permanet, nimirum defluxu ipsarum magno quotidie fiente, & qualitate item multiformiter variante, auxilio vtique inter se mutuo opus habent, quo & euacuatum rursus expleatur, & quod variatum est, corrigatur. Cor igitur postquam respiratione fuerit priuatum, ipsum moueri cessat, & cum ipso totum animal perit. Priuatur autem respiratione, non solùm strangulatis, aut ob Inflammationem partium circa asperæ arteriæ summum, obturato meatu respirationis, sed & neruis thoracem mouentibus malè affectis, quorum omnium principium est medulla spinalis, veluti cerebrum illius. Quemadmodum igitur cerebrum cordi vtile est, per neruos thoracem mouens, quo distento quidem inspiratio contingit, contracto autem expiratio: eodem modo cerebro cor vsum aliquem præstat, necnon his hepar. Cæterùm propter hepar generati sunt renes, & vesicæ duæ: quarum altera bilis susceptrix in ipsum viscus adnata est: altera verò, quæ lotium excipit, iuxta renes locatur. At fæculenta huius visceris excrementa repurgat lien. Quòd verò & venter hepati alimentum præcoquat, & intestinorum obuolutio gratia distributionis sit facta, admodum est perspicuum. Porrò simul vt nata sunt animalia, ipsis particulis corporis suus vsus adest. Apparet autem vnumquodque animal illa corporis parte sese ad vindictam parare, quæ alias supereminet: vt vitulus quidem fronte impetere, priusquàm cornua innascantur: pullus equinus calcitrare, nondum solidis vngulis, id quod videtur ostendere, animam vtentem particulis, nosse ipsarum vtilitatem, vt quæ ipsa illas construxit, & non ab alio factis vtatur. Vnum tamen solum est quod mihi videtur artem opificis nostri manifestè indicare: quam ipsam artem si quis ingenuo & libero intueatur animo, impossibile est vt brutæ ac rationis experti fortunæ eam deferat. Quum enim sint in corpore nostro musculi multò plures, quam à quibus partes circa voluntarias actiones mouentur, vnusquisque ipsorum & figuram decentem habet, & magnitudinem, & caput & finem, & positionem, & nerui, venæque & arteriæ insitionem, ita vt pro magnitudine & loco insitionis, hæc ipsa quadrent. Atqui si trecentarum partium structuræ singulæ, decem habeant scopos, appareantque omnes partes ritè absolutæ, omnes vtique scopi ter mille numero fient. Quum autem æqualis etiã sit numerus musculorum in sinistris partibus ad eos qui in dextris sunt, veluti etiam arteriarum ad arterias, & venarum ad venas, ac denique neruorum ad neruos, vtique ipsi ter mille scopi geminabuntur. Idem etiam in ossibus est, pluribus existentibus ducentis. Nam & in his, singulorum scopi plures quàm quadraginta fiunt: quos geminatos palam est plures futuros actionis millibus. Eadem ars & circa omnia viscera existit, & omnino circa quãcunque partem: vt si quis structuræ scopos numeret, in aliquot decies millenarios, numerus ipsorum excrescat. Hos itaque scopos haudquaquam ipse crediderim citra sapientissimum, eundemque potentissimum opificem factos esse. Quis verò hic sit, pronunciare non audeo, præ consilij inopia obmutescens.

Cerebrum posterius ... fœtum: vtero non indigere cerebro.

Calvariæ post alia omnia ossa compingi.

Infantibus inesse robustissimas naturales actiones: animales autem admodum imbecilles.

Arteriæ & venæ primæ omnium ex semine oriuntur.

Ratio, postrema omnium & fit, & absoluitur.

Ratio quando feliciter suo fungatur munere.

Actiones corporis vnde oriantur, dignotio.

Cerebrum demittere motricem facultatem spinæ.

Cor esse principium motus arteriis.

Substantia cerebri, neruorum, & spinalis medullæ, eadem.

Hepatitidis venæ consideratio.

Semen habere rationem opificis.

Generatio quibus prius, & quibus posterius accidat.

Substantiam partium non permanere, sed fluere, neque manere.

Cor priuatum spiramine moueri cessat.

Respiratio à quibus causis inhibeatur.

Nerui mouentes thoracem à medulla spinali oriuntur.

Inspiratio expiratióque quomodo fiat.

Hepatis gratia fuisse conditos renes atque vesicas duas.

Lienis munus. Venter hepati alimentum præcoquit.

Particulis singulis adesse suum vsum, simulatque nata sunt animalia.

Anima construxit particulas.

Opificis artem quid indicet.

Ossa corporis plura ducentis.

Naturæ scopi circa corpus fingendum.

Conditoris magnifica commendatio.

obm... escens. Supremam enim video in formatione sapientiam & potestatem: neque animam in semine... antatiuam quidem ab Aristotele, appetit... verò à Platone, ab Stoicis denique appellatam naturam, fœtum ipsum formare existimo, quum non solùm non sit sapiens, sed & penitus bruta & rationis expers: neque rursus discedere ab hac opinione valeo, propter natorum ad parentes similitudinem: apparet enim animam corpus formantem, ex parentibus in ipsum fœtum transfundi, ceu contentam in semine. A rationali verò anima, quæ post partum per omnem vitam se ostendit, recedo, propterea quòd ante corporum dissectionem non cognoscamus, neque partes corporum, neque ipsarum actiones. Itaque dubitare, me consilii que inopem esse fateor, de opifice fœtus causa, non secus quàm de ... tia animæ, quum de his nullam opinionem scientifice demonstratam repererim. Hoc verò vt possibile pronunciare potero, videlicet vniuersum corpus, vbi iam efformatum est, per omnem vitam tribus principiis motuum, gubernari atque reg... eo quod ex cerebro est, per neruos, & muscul... quod ex corde, per arterias: quod ex hepate, per venas. Ex quibus autem principiis hæc fiant, hactenus nihil habeo quod pronunciare intrepide possim.

Rationalis anima ... non ...

Galenus fatetur se ... re de opifice fœtus causa, & de substantia animæ.

Principia motionum tria nostrum corpus regentia.

GALENI PERGAMENI
De Septimestri partu,
LIBER VNVS.

Ex seminis conceptionibus (sine quarum obseruatione fieri minimè potest, vt idoneum pariendi tempus quis ritè inueniat) plerasque mulieres grauidas in medio temporis spatio, intra centum nonaginta dies, & ducentos, peperisse animaduerti: paucas tempestiuius, aut tardius: nullas planè celerius centesimo & octogesimo secundo die cum dimidio, & quibusdam horis, vel post exactum quartum supra ducentesimum. Iure igitur septimestris partus ædendi, primus terminus esse censetur dimidij anni tempus: quum nimirum tempestiuius nulla partum ædiderit, sed tardius omnes. Tempus autem id centesimo & octogesimo tertio die, minus quibusdam horis absoluitur. Atque ego vnam semel mulierem reperi, quæ centesimo & octogesimoquarto die completo peperit. Diem impræsentia appello, interuallum vigintiquatuor horarum æquinoctialium. Sic enim & anni trecentis & sexaginta quinque diebus, & quarta insuper diei parte constare dicunt: tempus verò menstruum, circiter viginti nouem cum dimidio. Nimirum mensem appellari spatium id, quod ab vno lunæ congressu cum sole, vsque ad alium mox sequentem interest, omnibus in confesso est. Si enim triginta diebus quilibet mensis constaret, omnimestres fœtus exactè vsque ad ducentesimum septuagesimum diem vtero gestarentur, quod non contingit. At annus dicitur tempus illud, quod ab vno signo solem in idem signum restituit. Signum autem ipsum impræsentiarum pro puncto capitur. Porrò Hippocrates, septem quidem menses septimestri fœtui constituit: ex quibus

Septimestris partus ædendi primus terminus.

Dies quid.

Annus quot diebus constet.

Menstruum tempus.

Annus quod tempus dicatur.

Signum quid.

Hippocrates de septimestri fœtu sententia.

quinque esse integros ait qui inter primum & septimum medij habentur. duos autem deficientes, nempe primum & septimum: at non ita deficientes, vt supra dimidium eis deficiat. Mensis enim dimidium est dierum quatuordecim cum dimidio, & quarta ... hoc diei parte: quamobrem primi mensis & septimi tempus, prædicto hoc erit maius spatio. Si ... primi mensis tempus à conceptu vigesimum diem excedat, sitque verbi gratia dierum vigintitrium, quum sequentes quinque menses centum & quadragintaseptem dies supra diei dimidium contineant, tempus sanè id, quod ex vtrisque constabitur, dierum erit 170. cum dimidio. Septimester autem fœtus ab eo tempore, quindecim, ad minimum, actis diebus, in lucem produci poterit. Necesse quippe est, vt si sextum mensem partus debeat excedere, septimi plus quàm dimidium attingat. Qua ratione omnes hi in vniuersum dies erunt 185. cum dimidia adhuc diei parte. At sicuti citius his præscriptis diebus septimester infans ædi non potest, ita neque omnino tardius ducentis. Si enim centum & septuaginta diebus cum dimidio vigintinouem adiicias, omnes simul centum & nonagintanouem cum dimidio erunt. Fingamus rursus mulierem prioris mensis dies 28. gessisse vtero: qui sane dies si adiiciantur quinque subsequentium mensium diebus 147. cum dimidio, atque his insuper septimi mensis dies 29. accedant, vniuersum hoc tempus quatuor & ducentis diebus ac insuper dimidio constabit. Quia verò in maximis distantiis primus & septimus exterunt menses, infantem hunc non esse vitalem, Hippocrates profitetur. Quod autem ad mensem lunarem pertinet, in minori etiam tempore quàm sit anni dimidium, fœtus septimester ædi posset: quod iam ostendam: Qua enim ratione necesse est vt septimester partus anni saltem dimidium attingat, ea nimirum ante centesimum & octogesimum secundum diem, & 15. horas, vel circiter, vitalis nullo pacto existet. Quatenus autem si dies ad menses lunares exactè computentur, prius etiam eo tempore liceat fœcundum partum existimare, hinc declaro. Fingamus enim primo mense mulierem sexdecim dies vtero gestasse: post quinque autem subsequentes menses, pariter sexdecim dies: quippe hac ratione tempus id omne 179. dies cum dimidio explebit. Verum in minori interuallo quam sit anni dimidium, septimestres fœtus vitales ædi negat Hippocrates. Atque idcirco cum primi, tum etiam septimi mensis plus quàm dimidiam partem fœtum attigisse est necesse, priusquam ædatur in lucem.

Mensis lunaris.

GALENI PERGAMENI
De instrumento olfactus,
LIBER VNVS.

Non modo perceptionem odorum, sed etiam facultatem cuius est odorem percipere, medici olfactum appellant. Secundum autem vtrunque significatum, vnum est instrumentum * olfactus, quo facultas ea sibi sensibilia apprehendat. Porrò si ipsos nasi meatus aliquo odorato vnguento repleueris, nunquam prius senties, quam aërem inspiraueris: & ob id non-

Olfactus de quibus dicatur.

Nasus est via olfactilium.

nullis videtur nasum viam esse olfactilium: id verò corpus cuius est odores percipere, interius esse situm. Scire autem oportet, quòd quum nasus septum medium habeat, & duos hos omnibus patentes meatus, vtraque nare alterum, supra mediam nasi regionem vterque eorum bipartitur, ita

Nasi meatum vtrumque bipartitum.

vt pars quidem altera, in interiores oris partes declinet, altera verò rectà se ad cerebrum conferat. Nam sunt ibi duo quoque ipsius exortus

Cerebri exortus versus radicem nasi.

oblongi, & caui, qui ex anterioribus cerebri ventriculis suam ducunt originem. Hi in eam caluariæ partem descendunt, vnde exoritur nasus: ibidémque ea ossa habent sedem, quæ colatoria vocantur.

Colatoria ossa.

Sed & crassior membrana, qua parte hæc ossa attingit, exilibus quibusdam foraminibus est pertusa. Vnde per eam primùm, dein per iam dicta ossa in meatus illos excolantur crassiora excrementa cerebri. Nam quæ similiora vapori sunt, per caluariæ suturas vacuantur.

Nasi tunica.

Extensa insuper est vniuersis illis nasi meatibus exanguis quædam tunica, crassior quam sit membrana: atque ea quidem illi continens est, quæ ori, linguæ, gutturi, faucibus, asperæque arteriæ, & gulæ substernitur. In hanc autem tunicam à cerebro nonnulli nerui inseruntur, parui quidem omnes, præter illos qui

Linguæ nerui.

deferuntur in linguam. Satis quippe crassi sunt hi, quum ea particula copiosiori etiam egeat sensu, vtpote genita vt existat gustus sensorium.

Lingua est gustus sensorium.

Ob hoc ipsum natura oculis impertita est neruos, eósque longe crassiores illis, qui ad linguam attinent: & secundum hos, auribus, atque ori ventriculi, quod & ipsum sensu egebat quamplurimo.

Sensuum instrumenta.

Oculus itaque visus est instrumentum: auris, auditus: lingua, gustus: appetentiæ verò cibi & potus, ventriculus, & præsertim os eius.

Tactilem facultatem esse crassissimam omnium.

At verò tactilem facultatem, quod ad cognitionem spectat, natura cæterarum crassissimam fecit: quam

Tactilem facultatem esse per corpus dispersam.

vni definito loco, sicuti alias omnes, minimè adscripsit, sed per corpus vniuersum dispersit: ac proinde plures illi neruos exiliores, duriorésque, & qui magna ex parte ab spinali medulla oriuntur, indidit. Eis verò quas recensuimus particulis, vtpote quibus ampliori sensu erat opus, maiores, & molliores, & omnes à cerebro prodeuntes, dedit.

Visus instrumentum lucidum.

Iam igitur instrumentum visus, ad quod solum pertinet luminis atque splendoris sensus, quammaximè effecit lucidum: aëreum verò auditus, cuius erat eos percipere sonos, qui cum aëre feruntur.

Auditus instrumentum aëreum.

Linguæ constructio.

Linguam præterea ex humidiori corporis specie construxit, ceu instrumentum futurum, quo succi omnes discernerentur.

Olfactus sensibile.

At verò sensile id quod sibi olfactus asciuit, inter aërem humorémque, & ignem est medium.

Olfactilium substantia.

Nam id quod à singulis corporibus diffluit, ipsa est olfactilium substantia. Quum autem pro suorum sensilium similitudine, instrumentum vnumquodque à natura paratum sit (instrumentum quippe visus, humidum ac pellucidum est, tactus verò, terrestre & durum) sensorium sanè quo percipiantur odores, opus est vt vaporosum existat.

Tactus instrumentum esse terrestre.

Odoratus sensorium vaporosum existere.

Quare neque os nasi, neque item membrana illa cuius nuper mentionem fecimus, sensorium esse possit olfactus, quum & dura corpora sint: neque tantus eis insit aut talis neruus, quantum & qualem olfaciendi facultas postulat. Neruus etenim qui visui inseritur, quamuis ad crystallinum tantùm perueniat corpus, eo longè maior est, qui defertur ad os ventriculi. Extrema & interior pars illius auditorij meatus, vbi situs auditus est, quàm breuissima sit, crassum tamen est neruum adepta. Nec lingua quoque exiguorum neruorum, ex iis qui a cerebro oriuntur, esse videtur particeps. Quamobrem haudquaquam verisimile est, facultati olfaciendi tributum esse à natura tam exiguum sensorium, vt est ea nasi pellicula.

Olfaciendi sensorium neque nasi pelliculam neque os nasi esse.

Nam quod pertinet ad os nasi, tantum abest vt sit odoratricis facultatis particeps, vt tactrice etiam careat. Sed ex hoc etiam, quòd eo tantùm tempore quo spiritum introducimus naribus, ipsos odores percipimus, planè constare videtur, neque ossa, neque tunicam nasi: neque eam quæ palatum, guttur, ac fauces vestit, sicuti nec colatorium meatum, esse odoratus sensorium, sed aliquam aliam particulam interius sitam, atque in penitiore corporis sede delitescentem.

Inspirandi modus.

Porrò vbi pectus à musculis dilatatur, pulmones sequuntur ipsum: quos subinde externus aer per asperam arteriam, guttur, os, atque etiam nares, continuatione quadam, subsequitur. Potest autem cerebrum, quum inspiramus aërem, & ipsum sua actione, & suis etiam quibusdam quasi germinibus, pectus dilatans, aliquid in suos sinus attrahere. Fieri etiam potest, vt ipsum quod alia mouet, sibi quoque leuem aliquem motum, tum in seipsum, tum verò ex se præstet. Coarctatur enim dum sese contrahit: quum verò vndique se dilatat, funditur: atque ita externus aër, ex continui ratione, illud, quum se retrahit, subsequetur: sicuti etiam dum diffunditur, effiabitur.

Olfaciendi sensum in anterioribus cerebri ventriculis situm esse.

Quòd igitur olfaciendi sensus in anterioribus ventriculis cerebri situs sit, multis rationibus sum adductus vt credam. Primùm, quòd illos qui capitis grauedine, ob cerebrum crassis vaporibus oppletum, tenentur, atque inde obtusius olfaciunt, sternutamenta præcipuè iuuent: qualia ex nigella oleo intrita inspirantibus ægris, & capite resupino instillare naribus soleo, idque prius ore aqua repleto.

Nigellam oleo intritam & inspiratam, cōmodè sternutamenta mouere iis qui laborant coryza.

Ad hæc quum cerebrum contento spiritu repleatur, incalescátque consentaneum rationi videtur, expirationem ad ea quæ noxia sunt excutienda, inspirationem verò ad refrigerium illi summè conducere.

Cerebrum incalescere contento spiritu.

Odorem refrigerantiū conferre capitis exusto.

Tertiò autem, quòd in eis quibus exustum est, aut excalfactum caput, tum rosarum, tum aliorum refrigerantium odor, manifestè remedium calori adferat. Instrumentum itaque olfactus, minimè in illa nasi pellicula, sed interius reconditum est: ita tamen, vt foraminum nonnulla eò perueniant, quæ neque etiam perpetuò adaperta sunt, sed habent opercula quædam membranosa & tenuia.

Olfaciendi ratio.

His igitur * per inspirationes violentia spiritus reseratis, patet rei sensili aditus ad eam particulam, cui vis illam dignoscendi indita est. Quare non quemadmodum palpebrarum motus pro nostro fit arbitratu, sic meatus illi opera nostra aperiuntur, quum nullum habeant voluntarium motum, imò nec naturalem, nec dilatentur etiam ab instrumentis quæ inspirationi deseruiunt, sed à solo per inspirationem insiliente aëre. Nisi autem per inspirationem cerebrum dilatetur, expellatúrque ab eo antea contentus spiritus, fieri non potest, vt aër ad ipsum per dictos meatus irrumpat, quamuis sit is vehementissimè illatus: licet ipsius aëris occursum, tunica in quam ij meatus descendunt, facilè sentiat. Quare si secundum nares meatus olfactorij consisterent, aperirentur vtique in maximo aëris impulsu: quibus adapertis, subinde odoris sensus subsequeretur. Nō subsequitur autem, ergo nec secundum

[illegible] nares meatus olfactorij consistunt. Ad hęc, si meatus [illegible] secundum nares ad odores percipiend[illegible] [illegible] isset natura, vtique non obstruxisset [illegible]: quemadmodũ neque eos qui in auribus sunt: q[illegible]m longe præstet quencunque sensum semper [illegible] se [illegible] sensibilia apprehendenda promptum, quam [illegible] eo tempore quo fit respiratio. Neque [illegible] ea[illegible] [illegible] natura oculis operimenta palpe[illegible] [illegible] posuit, quòd melius non sit eos vsquequaque [illegible] sed quòd molles illi sint, ac proin[illegible] [illegible] positi facilè possint à rebus extrinsecus occ[illegible]rentibus lædi. Iuuant etiam palpebræ ad capessendum somnum. Nemo siquidem in aëre lucido [illegible] lutis oculis potest dormire. Quare & illis animantibus, quibus nullæ sunt palpebræ, foueas quasdam natura indidit, quæ totos oculos, vbi somnus vrgeret, quasi in cubiculo receptos, admitte[illegible]. [illegible] enim id naturæ institutum, vt in suis functionibus perpetuò sensus versentur: etsi rei cuiuspiam vtilioris oblata occasione, interquiescere aliquant[illegible] per cogantur. Nequit autem animal dormiens, sensus integrè sentientes seruare. Nam quæ simul esse non possunt, ne Dij quidem omnes, etiam si velint, coniungent. Quòd si eodem fuerint extructi modo ipsi olfactorij meatus, quo ait Aristoteles, erunt potius damno non leui, tantũ abest vt allaturi sint nobis vllam vtilitatem: nimirũ nos per totius vitæ spatium sensu olfactus priuantes, quod in nullo alio factum fuisse vnquã vidimus.

Palpebrarum vsus.

Palpebræ iuuant ad capessendũ somnum.

Aristotelis sententia de olfactorijs meatibus confutatur.

Porrò sternutaméta, capitis grauedini auxilio sunt. Fiunt autem, quum maximas Inspirationes progressas, quam celerrimè efflatio subsequitur. At efflationem voco *consertim factam expirationem. Vnde si per sternutamenta nihil excernatur à cerebro, non solùm non leuant ipsa capitis grauitatẽ, sed magis etiam repletionem eius accumulant. Cęterum ægrotis ad solem conuersis, prouitamus sternutationem: quia vaporosus in cerebro spiritus ab eo funditur. Exturbant porrò crassiores & lentos de cerebro mucos sternutamenta, eos vnà cum spiritu excusso explodentia. Quòd autem ab odoribus vehementioribus caput continuò lædatur, repleatúrque, atque reddatur grauius, ac nonnunquã excitetur delirium, id rectè argumento est, portionem aliquam substantiæ illorum eò insilire: alioqui ex sola qualitatis communione nunquam ab affectibus adeò repentinis & validis caput arriperetur. Si igitur respiratio vniuersa à cerebro ea de causa æditur, vt in corde seruetur quidam caloris modus, cur sibi quoque nõ administrabit id ipsum, quum suapte natura facillimè à rebus tam calefacientibus quàm refrigerantibus lædi possit? Aut cur natura congenitam quandam motionem cerebro non tribueret, qua inspirando se ventilaret atque excitaret ad pulsum: expirando verò pituitosa & mucosa excrementa à se abigeret?

Sternutamenta capitis grauedini.

Efflatio quid.

Sternutatio prouocata ad solem.

Sternutamentorum vsus.

Odores vehementes caput replere.

Cerebrum inspirare, expirareque.

GALENI PERGAMENI
De ossibus, ad Tyrones,
LIBER VNVS.

EX ossibus singula, qualia sint, & quam inuicem structuram habeant, nota esse medico debent, si rectè ea vel fracta, vel dimota sua sede, sit curaturus. Quare in omnibus quæ ad medicinam pertinent, id quod secundum naturam est, tanquam scopum semper habere conuenit. Sunt autem ossa inter animantis partes durissima & aridissima, necnon terrestria maximè: quæ quidẽ ceu fundamenta quædam, totam molem corporis sustinent, atque stabiliunt. Eorum tamen quædam grandia & ampliter concaua, medullosáque sunt: quædã parua, & solida, ac sine vlla medulla. Grandibus magna ex parte in extremu, aliorum ossium appendices adnascuntur: vtputa, humeru superius, cubitu inferius, radio verò ac femori, itémque tibiæ ac suræ, infrà supráque. Maxilla inferior medullosa est, adnascentisque appendicis expers. Sed ex eius extremis partibus, quæ infra est, vnitur per symphysin, hoc est, coalitum. Suprà in duos processus, in coronem videlicet, quæ in acutum tendit, ac ceruicem tantùm, desinit. Porrò compactio humani corporis ossium, sceletos appellatur.

Ossium natura & munus.

Ossium differentiæ.

Cæterùm alia per articulum, alia per symphysin ossa iunguntur. Articulus enim naturalis ossium est compositio: at symphysis naturalis vnio eorundem. Articuli differentiæ sunt duæ: diarthrosis, & synarthrosis. Dicitur quidem diarthrosis, ossium structura, quorum motus est euidens. Synarthrosis verò ossium quoque compositio est, quæ obscurum inualidúmque habent motum. Diarthroseos est triplex species, Enarthrosis, Arthrodia, & Giglymos. Enarthrosis, quum excipiens cauum, admodum altum est, caputque quod in id inseritur, oblongum. Arthrodia verò, quæ cauum leniter & in superficie, & capitulum etiam depressum habet. Ex cauis capitula ipsa excipientibus, quod altius descendit, cotyle, hoc est, acetabulum: quod in superficie situm est, Glene à nonnullis appellatur. Giglymus est, dum ossa sese inuicem ingredientia, coniunguntur: quemadmodum vertebræ inter se, ac humerus cubitusque alligantur. Synarthroseos quoque triplex habetur species: Sutura, harmonia, & gomphosis. Sutura compositio quædam est, ad consutarum rerum similitudinem. Harmonia verò, ossium structura est per simplicem lineam. Gomphosis, quum instar claui os ossi infigitur. Symphysis dupliciter differt. Nam alia inter se inuicem ossa, vt molliora: alia aliorum interuentu, vt duriora, coalescunt. Huius differentiæ vltimæ, tres sunt species, Synchondrosis, Synneurosis, & Syssarcosis. Quia verò ipsa occasio se obtulit, nonnihil & de neruis dicamus, quorum tres sunt species. Qui enim ex cerebro, & dorsi medulla oriuntur, voluntarij nerui: qui ex musculis, tendones: qui ab ossibus ligamenta appellantur.

Sceletos.

Articulus.

Symphysis.

Diarthrosis.

Synarthrosis.

Enarthrosis.

Arthrodia.

Cotyle, acetabulum.

Glene.

Giglymus.

Sutura.

Harmonia.

Gomphosis.

Synchondrosis.

Synneurosis.

Syssarcosis.

Neruorũ tres differentiæ.

De capitis ossibus.
CAP. I.

OS capitis caluaria dicitur, éstque suturis distinctum: quarum numerus positurá que pro capitis figura variatur. Naturalis capitis figura, ad oblongæ sphæræ similitudinem structa est: habétque priorem & posteriorem partem prominentiorem. Ac tali quidem capiti tres insunt suturæ: duæ quidem transuersæ, quarum altera in occipitio est labdoeides, ad similitudinem Λ literæ sic appellata: in sincipite altera, quæ coronalis vocatur: ac tertia, quæ à posterioris medio, per capitis longitudinem, ad mediam vsque anteriorem, extenditur. Harum suturarum figura H literæ præcipuè similis est. At quæ figura fastigiata est vertice, ea quidem vituperatur. Atque vbi in ipsa

Capitis ossium consideratio.

Capitis naturalis figura.

Capitis tres suturæ: labdoeides, coronalis, & media.

Caput fastigiatum damnatur.

F 2 quidem

quidem posterior eminentia perit, sutura labdoeides aboletur. Si anterior non adsit, coronalis etiam sutura deperditur: fitque vtraque remanentium suturarum figura T literæ similis. Harum autem vtrinque eminentia deperdita, geminæ quæ seruantur suturæ, ad rectos se inuicem angulos intersecantes, X literæ similitudinem referunt. Nanque altera quidem transuersa per medium potissimum caput extenditur: altera à parte posteriori per longitudinem in priorem, vti in cæteris caluariis omnibus, tendit. Hæc quippe semper seruatur: reliquæ cum totius capitis figura variantes intercidunt. Duæ quoque ab hac æquè distantes lineæ super aures feruntur, duobus inter se ossibus, non per suturam, sed per appositionem, squamarum instar, cohærentibus: ob idque lepidoeides vocantur. Quò fit, vt quinque peculiares suturæ sint capiti: Labdoeides, coronalis, & quæ recta per longitudinem fertur, ac duæ illæ ab hac æque distantes, quas lepidoeides appellant. Sunt & duæ aliæ communes superiori maxillæ, necnon ossi sphenoeidi, quòd cunei similitudinem referat, appellato. Id autem os apophyses quasdam sortitur, quas ab alarum similitudine pterygoeides vocant: eæque vtrinque sunt concauæ. Alia autem sutura capitis, quæ ipsum à superiori maxilla diuidit, ex cauis temporis initium sumit: inde ad oculorum sedes procedit, pérque eos medios tendens, iuxta medium superciliorum sibiipsi iungitur. Sex itaque in vniuersum sunt totius capitis ossa, idque sphenoeide excepto: duo scilicet sincipitis: duo item petrosa, vnumquodque videlicet ad suam aurem: quintum os occipitis: sextum denique frontis. Sunt porrò sincipitis ossa quadrilatera: quæ verò iuxta aures hærent, trium laterum sunt. Os occipitis, maximum omnium quæ sunt in capite foramen iuxta primam vertebram habet. Horum autem sex quæ diximus, sincipitis ossa rarissima & infirmissima: occipitium densissimum, firmissimúmque medium inter hæc ipsa, os frontis habetur. Reliqua vtrinque ad aures posita, multifariam se habent. Nanque horum pars, quia petræ speciem refert, lithoeides vocatur: id os, protensis labdoeidis suturæ finibus terminatur. In eo styloeides (quia columnæ est similis) processus inest, in eodémque continetur auditorius meatus. Altera deinceps pars, iuxta eos exortus habetur, quorum vnus mamillaris dicitur: alter ossis iugalis est. Præter hanc tertia quoque pars à temporibus occupatur.

Suturam per capitis longitudinem semper ... ari.
L... doeides suturæ.
Suturæ capitis quinque præcipuæ.
Sphenoeides os.
Pterygoeides apophyses.
Ossa capitis sex.
Sincipitis ossa quadrilatera.
Occiputis foramen maximum.
Ossium capitis differentia.
Columnaris processus.
Mamillaris exortus.

De osse iugali.

Cap. II.

Temporis musculo præpositum est os, quod transuersam in medio suturam habet: eiúsque posterior pars omnis, cum capitis osse quod iuxta aurem habetur: anterior, cum parte supercilij externa, ad paruum oculi angulum continuatur. Id os totum Zygoma, à nostris iugale appellatur.

Iugalis ossis consideratio.
Zygoma.

De ossibus superioris maxillæ.

Cap. III.

De suturis quæ in maxilla superiori continentur, dicamus: quarum prima sub osse iugali exoritur, cuius pars posterius tendens, sub eiusdem ossis concauo desinit, ibique cum communi sphenoeidis ossis sutura committitur. Altera partim rectè, partim obliquè sursum ad oculorum sedes procedens, per medium illorum ambitum inferiorem fertur. Mox ibi tripartitò scinditur. Altera enim pars, magnum prope angulum, exteriore in parte ad medium superciliorum procedit. Quæ deinceps huic succedit, per concauum sub eodem angulo ad communem capitis suturam pertinet, eadémque angulum ipsum comprehendit, & illi quoque naturale foramentum subiectum, quod omnium quæ sunt in eo loco foraminum maximum est. Sub dictis duabus suturis, tertia pars antedictæ scissuræ, inferiorem in sede oculi ambitum inscendens, interius ad imum tendit, ibique communi capitis suturæ iungitur. Quare terna maxillæ ossa ab vtraque parte censentur. Quorum habetur maximum, quod iuxta iugale situm est. Deinceps situ & magnitudine os illud in oculo ipso habetur, quod neruos ad superiorem maxillam continet. Minimum omnium, iuxta magnum oculi angulum est locatum. His tribus ab vtroque latere os vnum insigni magnitudine subiacet: cuius os mali, dentiúmque omnium, exceptis incisoriis, alueoli, partes sunt. Hæc autem ossa discernuntur suturis quatuor. Adiacent verò & his maximis ossibus duo alia exigua, qua scilicet nasi foramenta ad palatum tendunt.

Maxillæ superioris suturæ.
Maxillæ ossa terna.

De ossibus nasi.

Cap. IV.

Nasi quoque ossa duo sunt, quæ suturis à medio superciliorum descendentibus discernuntur. His ossibus inferiore in parte cartilaginea tenuiáque corpuscula (alas vocant) ab vtroque latere adnascuntur. Omisimus in maxillæ superioris extremo, os vnum, in quo dentium, qui secant, radices & alueoli continentur, id quod nonnulli simplex, nonnulli compositum esse tradunt: quemadmodum in superiori maxilla, alij quindecim, alij tantum ossa octo numerant.

Nasi ossium consideratio.

De dentibus.

Cap. V.

Dentes in ossium numero habendi sunt, qui sexdecim in vtraque maxilla existunt. Eorum autem priores quaterni, quòd secent, τομεῖς appellati, nituntur radicibus singulis. Deinceps illis canini hærent vtrinque quibus singulæ quoque radices insunt. Vltra hos maxillares, quini ab vtroque latere: sed qui maxillæ superiori infigantur, ternis: qui inferiori, binis radicibus maiori ex parte adhærescunt. Nonnullis autem non vtrinque quini maxillares, sed quaterni senive oriuntur. Eos non maxillares modò, sed molares etiam appellant, quòd iis cibi atterantur. Caninis nomen inditum est, quòd canum dentibus quamsimillimi existant. Omnes in suorum ossium concauis insiguntur. Ex ossibus dentes tantummodo mollium cerebri neruorum participes sunt, ob idque euidentem sentiendi vim possident.

Dentes in vtraque maxilla sedecim.
Incisorij dentes.
Canini dentes.
Maxillares dentes.
Dentes tantùm recipere molles neruos à cerebro.

De ossibus maxillæ inferioris.

Cap. VI.

Ossis maxillæ inferioris, quòd elixum in summa menti extremitate laxatur, pars quæ quasi capitulata est, duobus seu cornibus terminatur: quorum

Maxillæ inferioris ossium consideratio.

quorum alterum in mucronē desinens, tendonem [illegible] musculo descendentem recipit. Alterum [illegible] capitis ossi sub eo exortu, quem maxillarem vocant, annectitur: vbique in paruulum sinum rotundo quodam quasi tuberculo sese inserit.

De spina.

Cap. VII.

Spinae ex vertebris constare.

SPina ex vertebris quatuor & viginti constat: [illegible] plures pauciorésve sint, præter naturam sunt. Harum cōtextus omnis in ceruicem, dorsum, lumbos, & os sacrum diuiditur. Ceruix capiti annectitur. Huic dein dorsum, cui par inest quæ & pectori longitudo: quod subest reliquum, lumbi appellantur: cuius pars vltima sacro lato've osse finitur. Septem in collo vertebræ, duodecim ad costas, ad lumbos quinque.

De vertebris colli.

Cap. VIII.

Colli vertebrarum constitutio.

EX vertebris colli, primæ quidem duæ inter se vtrinque colligantur. Reliquarum verò quinque anteriores partes coalescit nexu constricta firmissimo: [illegible] interuentu eius membranæ, quæ geminas spinalis medullæ tunicas ambit: qua ratione vertebræ omnes se habent, duabus primis exceptis, quæ vt capitis obsecundent motionibus, paulò laxius cohærent. Prima vertebra latissima & tenuissima est. Secunda angustior, validiórque ac reliquæ deinceps eodem modo se habent. Quò enim spinæ medulla in gignendis neruis consumitur, attenuatúrque magis, eò inferiorum vertebrarum minuuntur foramina. Quum autem capitis duplex sit motus; atque alter annuendo, abnuendóque fiat, alter in latera: illum quidem vertebræ secundæ processus potissimum præstat, hunc verò ipsius summæ vertebræ, & capitis transuersæ partes efficiunt. Posteriorem processum, quem spinam vocant, omnes habent vertebræ, prima excepta, quæ duntaxat in parte anteriori exiguum quendam processum exigit. In cæteris ceruicis vertebris, transuersi processus semper sunt perforati, septima eadémque vltima excepta, cui interdum etiam, sed rarò, à lateribus foramina insunt. Hos ipsos processus solæ ceruicis vertebræ leuiter quasi bipartitos gerunt, præter duas primas, in quibus simplices planè habentur: in sexta verò duplices manifestè apparent, & cæterorum omnium maximi: sicut & ea ipsa maxima est: quorum internus latus admodum est. Pars cuiuslibet vertebræ anterior, qua inter se coalescunt, earum potissimum quæ in ceruice sunt, prima excepta, oblonga est. Neruis autem ab spinæ medulla orientibus, ac iuxta vertebrarum compages prodeuntibus, vtraque vertebra parem primæ quasi operam confert. In cæteris superior aut magna ex parte, aut omnino id præstat.

De vertebris dorsi.

Cap. IX.

Dorsi vertebrarum consideratio.

THoracis vertebræ, quæ maiori ex parte sunt duodecim, omnes ad decimam vsque processus habent permagnos: tum eos qui sursum, deorsúmque versum spectant, tum etiam transuersos, quibus costæ annectuntur.

De lumborum vertebris.

Cap. X.

Lumborum vertebrarum consideratio.

LVmborum vertebræ quinque, & omnium crassissimæ sunt: quibus sane per angustum inest foramen, tenuísque medulla. Earum autem processus spectat sursum: atque ab ea tantum vertebra, quæ præposita est, semper neruus erumpit. Habent singulæ lumborum vertebræ interiore in parte foramina nullo dispósita ordine, in quæ se inserunt venulę, quæ manifestæ & conspicuæ cùm in cæteris vertebris, vel nullæ vsquam, vel perexiguæ spectentur.

De sacro osse.

Cap. XI.

Sacri ossis consideratio.

IDos vertebris, qua parte cum superiori alligatur, proportione respondet. Ipsius autem transuersi processus grandes patentesque sunt, quibus in exteriore parte sinus inest quidam leniter cauus, in eumque ilium ossa ingrediuntur. Id ipsum os ex tribus particulis constat, harúmque in extremitate os aliud quartum, quod coccyx nominatur additum est. Nerui autem, qui à spinæ medulla per sacri ossis foramina pródeunt, iuxta suarum veluti vertebrarum compages, sicuti per spinam totam, prosiliunt: non tamen ab vtroque latere, sed intrinsecus quidem, atque extrinsecus: hique omnes tria constituunt paria.

Os sacrum ex tribus constare particulis.

De coccyge.

Cap. XII.

Coccygis ossis consideratio.

AT coccyx ipsum ex tribus particulis constat, quæ plus cartilaginis, quam latum os, habent. Iuxta earum compages nerui posteriore ex parte prodeunt. Gemini priores ex ea oriuntur parte, qua coccyx latum os attingit. Insequens par inde ortum habet, vbi prima huius ossis pars cum secunda committitur. Duo alij inde egrediuntur, qua secunda eiusdem pars, cum tertia coniungitur. Iuxta tertiæ huius extremitatem, quod reliquum est ex spinæ medulla, simplex nullique allociatum prosilit.

De Thoracis ossibus.

Cap. XIII.

Thoracis ossium consideratio.

OS pectoris, costæ, itémque ex spina dorsi vertebræ, thóracis sunt ossa. Costæ ab vtraque parte duodecim, singulæ cum singulis vertebris connectuntur. Ossa pectoris per synarthrosin mutuam alligantur. Sunt autem numero septem, sicuti veræ costæ, quæ cū eo alligantur. Nā quinq; inferiores costæ, quæ nothæ dicūtur, in cartilaginē parum firmam degenerant, & cum diaphragmate, nō cum pectore conglutinantur. Imò pectoris ossi cartilago triangula adnascitur, quam ensiformem appellant. Costis omnibus non par longitudo est, sed supernæ infernæque medijs breuiores sunt.

Costæ vtrinque duodecim.
Pectoris ossa septem.
Costæ veræ septem, mendosæ quinque.
Cartilago ensiformis.

De scapulis.

Cap. XIV.

Scapularum consideratio.

SCapulæ post thoracē sunt sitæ, gibbæ quidem exteriore ex parte, intrinsecus autem simæ: ad hæc in ima basi tenues, oblongæque in summa verò crassæ, paruæque existunt. Os scapulæ maiori ex

parte cartilagine,ſed in imo vberius, contegitur,à ſpináque tenuis incboatur,& paulatim plenius efficitur,donec ad acromij locum peruenerit,vbi iugulo annectitur. Hanc enim compactionem,nonnulli acromion appellant. In ea parte,ſcapularum oſſi proceſſus quidam ſubeſt, quem ſcapulæ ceruicem nominant:iſque in acetabulum deſinens,cum humeri capite colligatur.

Acromion.

De iugulis.

CAP. XV.

Iugulorũ conſideratio.

IVgula,hoc eſt,claues,ab vtroque latere ſummæ pectoralis oſſis extremitati annectuntur: eaque fiſtuloſa ſunt, figuráque & craſſitie inæquabili. Pars nanque eorum inferior,quæ pectoris oſſi alligatur,craſſior cæteris,rotundiórque eſt.Huic ſuccedens,longè gracilior.Quod reliquum eſt,totum rotundum,inæquabiléque eſt,quoad cum ſcapularum oſſe committitur, vbi quaſi latiuſculum eſt. Mediæ iuguli totius partes exterius gibbæ ſunt, præſertim quæ ad ſcapulas tendunt.

De humero.

CAP. XVI.

Humeri conſideratio.

MAximum omnium os humeri(femore excepto) eſt,idque vtrinque ſupra infráque alligatur. Summa eius pars grandiuſculum habet caput,paruæ quidem ceruici coagmentatũ,adnatúmque. In eo iuxta anteriorem partem ſinus quidam eſt,ceu alicui paruulæ ſciſſuræ ſimilis,qui totũ ipsũ caput in duo quaſi tubercula bifariã diuidit. Pars autẽ inferior,in tubercula deſinit inęqualia:quorũ ei quod extrinſecus ſitum eſt, capitulũ radij annectitur. Cũ eo verò quod eſt in interiori parte,nullum os prorſus committitur. In ima humeri parte ſinus perſimilis eſt concauis trochlearum orbitis. Cubitus hunc circum mouetur. Vbi autem ſinus hic deſinit in extremis vtrinque lateribus, duo præterea ſunt ſinus, quorum anterior poſteriore eſt minor. Ij coronas cubiti,hoc eſt,acutos proceſſus excipiunt: horúmque anteriorem,quum cubitus omnino flectitur,anterior ſinus: quum renditur,poſterior poſteriorem recipit. Cæteræ humeri partes gibbæ quidem anteriore atque exteriore in parte: in poſteriore atque interiore,ſimæ ſunt.

De cubito.

CAP. XVII.

Cubiti conſideratio.
Cubitus radio ſubeſt.

PArs omnis quæ inter humerum & carpum ſita eſt,eiuſdémque etiam partis os grandius,cubitus appellatur. Is alteri ſubeſt oſſi, quod radium nominant.Huiúſque pars extrema ſuperior leniter caua,exterius humeri tuberculum recipit,eique alligatur. Cuius quidem connexionis eſt munus, modò in pronum, modò in ſupinum totã manum adducere.Cubitus duos habet proceſſus: quorum anterior minor eſt,alter verò grandior: ab iiſque cubiti ipſius ſinus ſigmæ literę ſimilis comprehenditur.In hunc ſinum,humeri orbita inſeritur. Huius autem nexus,tendendi,curuandíque totam manum officium eſt.Radius ſupra infráque validis ligamentis cubito illigatur:media inter ſe omnino dehiſcunt. Vterque adnatam appendicem iuxta carpi habet partes:ſed extrinſecus gibbam,intrinſecus autem cauam: cubitus quidem iuxta minimum digitum,radius verò iuxta maximum. In ſinum eiuſmodi ſeſe carpus inſinuat,annectitúrque. Ineſt autem cubito ex abundantia quadam, proceſſus quem columnarem appellant,iſque brachiali etiam nectitur. Ad huuc quidem nexum pertinet carpum in obliquum ducere:ad alterum verò, in rectum, cuius opera ſummam manum extendimus, inflectimúſque.

Cubiti proceſſus duo.

Columnaris proceſſus.

De carpo.

CAP. XVIII.

Carpi conſideratio.
Carpus conſtat ex oſſibus octo.

PRima pars palmæ carpos dicitur, ex oſſibus octo, duplici diſtinctis ordine,conſtans. Dura omnia,& paruula, nec medulloſa, multiplicíſque figuræ ſunt.Coacta nerueis cartilagineíſque nexibus inter ſe per ſynarthroſin conſtructa, non cognata cernuntur: exteriore quidem in ſuperficie, leniter gibba, ſinuata intrinſecus. Pars carpi ſuperior ex tribus oſſibus conſtat, quæ in rotundam quaſi formam conſtructa,cum cubito,radióque, & columnari proceſſu annectuntur: hoc tamen excepto,quòd carpi os, quod minimum digitum reſpicit, exiguo leníque ſinu, columnarem cubiti proceſſum admittit. Ex his autem medium,ibi potiſſimum ſedem habet,vbi cubitus radiúſque inter ſe copulantur. Tertium,quod bipartitum eſt, à radio comprehenditur. Pars carpi inferior,quatuor ipſius oſſibus metacarpio alligatur. At quintum, iis carpi partibus inſidet, quæ iuxta cubiti proceſſum columnarem ſunt ſitæ.

De metacarpio.

CAP. XIX.

Metacarpij conſideratio.

INter digitos & carpum oſſa quæ palmã explent, metacarpium appellant:id quod per ſynarthroſin carpo, digitorum autem priori phalangi per diarthroſin alligatur. Pollicis tantummodo prius internodium,ex tranſuerſo ipſi metacarpio eſt annexum.Singuli autem digiti ex tribus oſſibus conſtant,priori ſemper internodio in ſubſequentis ſinum ſubeunte. Itéque dicendum eſt, pollicem ipſum ex triplici oſſe conſtructum eſſe:ac primum ipſius internodium,cum metacarpio minimè connumerandum.Vnde rectè dixerit quiſpiam, ex quatuor duntaxat metacarpium, ipſos autem digitos ex quindecim oſſibus conſtitutos eſſe.

Digitorum ſinguloe ex oſſibus tribus conſtare.

Metacarpium conſtare ex quatuor oſſibus.

De oſſibus quæ cum ſacro oſſe committuntur.

CAP. XX.

REctis ab vtroque latere magníſque lati oſſis proceſſibus, duo quædam oſſa appoſita, adſtructáque ſunt: quibus integris nullum nomen eſt inditum. Nam latæ ipſorum ſupernæ partes, ilium oſſa: exteriores poſt femoris ingreſſum,inferioréſque, coxendicum: quæ inde in anteriora protenſæ, tenuéſque & foratæ, atque inter ſe in extremo cognatæ ſunt, pectinis oſſa appellantur. Vtrique coxendici prægrande acetabulum ineſt, cum femoris capite nexu validiſſimo copulatum, cognatúmque.

De femore.

CAP. XXI.

Femoris conſideratio.

OS fœmoris magnitudine cũctis animãtis oſſibus præſtat: id ſuprà,coxendici:infrà,tibiæ alligatur.

alligatur. Superiori in parte rotundissimum caput habet, prolixæ quidem ceruici ad interiora inclinatæ adnatum. Infrà leuiter patescens, in duo tubercula desinit, adeò quidem grandia, vt capita appellari possint: quæ sanè tibiæ annectuntur non modò membranosis ligamentis, sed tribus quoque aliis validis, rotundísque: quorum vnum ab exteriori totius connexionis parte, ab interiori alterum, à medio posterioris interiorisque tertium porrigitur. Totius autem femoris forma, anteriori in parte exterioréque, gibba: in posteriori interiorique sima est. Sub huius ceruice sunt duo exigui processus (trochanteras vocant) quorum exteriorem, qui est maior, appellant natem.

De tibia.

CAP. XXII.

Tibiæ consideratio.

TOta pars cruris, quæ inter talum genúque posita est, eiusdémque etiam partis os grandius tibia, appellatur. Hæc interiore in parte sita est, eique tantummodo femur ipsum annectitur. Os autem quod extrinsecus locatum est, sura nominatur: quæ crassitudini tibiæ admodum cedit, nec adeò protenditur, vt genu ipsum contingat, verùm supra infráque tibiæ per synarthrosin alligatur: media inter se penitus dehiscunt. Tibia, quæ femori copulatur, magna quidem adnata, coagmentatáque appendice, duplicem in se sinum habente, capita femoris sese insinuantia recipit. Tibiæ quicquid anteriori in parte tenue & carnis est expers, Crea dicitur: imæ ab vtroque latere tibiæ, suræque partes, malleoli nuncupantur. Hallucinantur autem qui eos talos appellant: nam sub his vtrinque talus consistit, ac vndequaque contegitur, vt ne eum tangere quidem possis. Malleoli verò extremæ tibiæ suræque processuum partes sunt: gibbæ quidem exteriore ex parte, intrinsecus cauæ.

De patella.

CAP. XXIII.

QVa femur tibiæ annectitur, os extrinsecus cartilaginosum, rotundúmque appositum est: quod gibba subiectorum ossium aptis finibus comprehendit: paulúmque intumescens, quod inter femur, tibiámque spatium patet, complectitur. Id ipsum os patella & mola appellatur.

De pedis ossibus.

CAP. XXIIII.

TAlus ab imis tibiæ suræque processibus comprehenditur. Eius pars quam τέτρωρον vocant, sursum vergit. Posteriores læuigatæ omnes, modicéque orbiculatæ sunt, & ad superiora potius spectant: anteriores rotundo quidem capite oblongæ ceruici adnato, cum osse connectuntur, quod scaphoeides dicitur. A dextro & sinistro latere, in duo extantia supercilia id desinens, sub tibiæ suræque cauis excipitur. Ipsius quoque pars interna læuorem ferè habet. Huic subest os pedis maximum, quod calcem vocant: ídque ipsum & rotundas partes ex talo recipit, & geminos quos habet excessus, in sinum eius percommodè inserit. Pars verò qua ingredimur, leniter rotunda & latiuscula est. Posterior quoque rotunda est, eáque tibiæ rectitudinem excedit admodum. Ex partibus eius anterioribus, quæ è regione magni digiti sita est, ipsius tali capiti subiacet: nec cum altero copulatur osse. At eius extremitas quæ minimo respondet digito, cum cyboeide osse per synarthrosin nectitur. Cyboeides autem à parte exteriore iuxta scaphoeides positum est. Verùm hoc, qua cum talo iungitur, sinuatum, cyboeides verò gibbum existit. Tria deinceps ossa paruula inferiori scaphoeidis parti per synarthrosin copulantur: cum quibus etiam exteriore ex parte cyboeides pariter porrigitur. Post hæc quatuor ossa, prima pars pedis quam tarson vocant, finitur.

Cyboeides os. Scaphoeides.

Tarsos.

De planta ossibus.

CAP. XXV.

PLanta inde inchoatur, quæ ex quinque ossibus constructa est. Post hæc deinceps pedis digiti siti sunt, qui externis internodiis omnes constant, pollice excepto, qui ex duplici tantùm cõstatur. Horũ dearticulationes membranosis: quę verò in talo calcéque habentur, validioribus ligamentis coarctantur. Satis autem sint hæc tyronibus, prima de ossibus rudimenta addiscentibus.

Planta pedis ex quinque ossibus cõstat.

GALENI PERGAMENI

De dissectione venarum & arteriarum,

LIBER VNVS.

QVÆ in ventrem intestináque deferuntur venæ, veluti radices arboris sunt. Ea verò quam cauam appellant, quidam ceu truncus existit, omnium quæ toto corpore sparguntur venarum. Eadem ratione arteriæ, quarum origo omnium est cor, quæ quidem pulmones petunt, imaginem radicum ostendunt. Quam autem Aristoteles aortam nominauit, ea caudicis in arbore proportionem subit. Igitur ab ea vena, quam iuxta caua iecoris, portas appellant, ceu ab vno principio prodeuntes, septem venæ in regionem ventris descendunt. Quarum prima, breuis quidem illa, atque interdum sola, interdum aliis associata minutulis, ad dodecadactylum intestinum descendit, carne quadam glandulosa, quam pancreon dicunt, suffulta. Secunda autem, exigua etiam, ad pyloron, imam ventris partem, assurgit, atque in eam regionem ventriculi, quæ circa & ante pylorum est, disseminatur: ídque præter alios duos insignes ramos, qui à portæ venâ orti, in ventriculum & lienem se expandunt. Tertia similiter, ex magna vena enascitur, quæ versus sinistram descendens, extremum magnorum intestinorum mesenterium, ad sedem vsque complectitur. Quarta post hanc vena, à dextris partibus ex eadem magna vena, versus pylorum descendens, ad gibba ventriculi effertur. Quinta deinceps, ex eadem magna nascitur vena, in ipsius latere dextro, quæ coli mesenterium, numerosiori propagine venarum inuadit. Sexta similiter orta, ad spatium peruenit, quod inter duo iam dicta mesenteria iacet. Id enim plurimas venas habet, & in ieiunum

Cauæ venæ consideratio.

Cor omnium arteriarum origo. Aortæ consideratio.

Meseraicarum venarum consideratio.

Pancreon. Pyloros.

primum, deinde in omne deinceps tenue intestinum fissura multiplici diuiditur. Postrema verò ei venæ pars tum cæcum intestinum complectitur, tum quandam exiguam coli partem, quæ ipsum cæco annectitur. Ad hunc sane modum venæ illius quæ à portis prodit, in intestina, lienem, & ventriculum, digestio perficitur. Quin etiam omnes omento intextæ venæ, ab iisdem ipsis venis propagantur. Igitur per omnes iam dictas venas, cibus ad hepatis portas suggeritur. Hinc verò per venas ad ipsius fibras pertinentes, in totum iecur permanat. Indéque rursum in alias assumitur venas, per gibbam quidem partem dispersas, cæterùm à maxima alia vena ortas, quam ob id cauam nominant. Ab ea etiam aliæ propagantur, quæ in omnes corporis partes sanguinem ...ant. A iecore enim vtrinque prolapsa, sursum quidem per septum transuersum, ad cor attollitur: deorsum verò in spinam dorsi contorquetur, atque inibi super magnam defertur arteriam. Iam verò ab ea quæ sursum tendit, oriuntur primò quidem coniugatio ad septum transuersum: dein capillorum modo tenues permultæ in membranas in...cipientes thoracem, moxque in pericardium tunicam. Post illas alia magnitudine insignis, in dextram cordis aurem fertur, atque inde ad dextrum ventriculum. Ab hoc alia duplicem, vt arteriæ, tunicam habens, in pulmones progreditur. Quinetiam alia quædam exigua per exteriorem cordis superficiem, in totum eius visceris corpus spargitur. Quum autem cor ipsum præterijt vena caua, iamiam festinãs ad iugulum, obiter quoddam sui germen diffundit in omnes thoracis partes, præter prima duo, interdum verò etiam tria, costarum interualla. Deinde alias quasdam prætenues venulas, ad membranas mittit thoracem intersepiẽtes, necnon ad thymũ vocatum. Quum verò prope iugulum peruenit, in duas diducitur partes: atque ita obliquè in latus vtraque pars inclinata, à media paululum regione diuertit. De quibus, dum ad sibi vicinam vtræque ascendunt clauiculam, in media latione, quæ ad thoracis anteriora perueniunt, radices sparguntur. Præter has, magnarum venarum multiplici se fissura scindentium coniugatio, inter costalia superioris thoracis alit spatia, & quæ circa scapulas sunt loca, tum nonnullos etiam ex interioribus colli musculis. Ab his ipsis venis etiam illæ nascuntur, quæ vbi ad sextam colli vertebram peruenerunt, in ipsa se foramenta insinuantes, ad caput vsque efferuntur. Quicquid autem ex eis superest, ad axillas porrigitur: ac dein fissura multiplici, per manum excurrit totã intimis magni musculi partibus, in ipso brachio exporrecta. Ex eius autem propaginibus vna, per interna hæc quoque percurrens, circa brachium in orbem complicatur, posterioremque ipsius regionem ita perreptat. Mox in exteriorem partem, eandemque anteriorem, subit ad cutem, atque illinc deorsum tendit, donec ad brachij commissuram perueniat. Postrema verò eius pars, aliquando exteriorem brachij nodum excedit paululum, nonnunquam multò vlterius progreditur, sub cute secundum os cubiti deorsum tendens. At omne quod de magna vena reliquum est, ad medium peruenit cubiti articulum, vnà cum viciniori neruo ramos expandens ad intimas musculorum eius locĩ partes, vsque ad interius brachij caput, nihilóque minus per profundum ad posteriores, anterioresque musculos.

Omenti venæ à mesenterio oriuntur.
Distributionis alimenti consideratio.
Cauæ venæ diuisio.
Arteriosa vena.
Coronalis vena.
Thymus.
Iugulares venæ.

Sed enim priusquàm in cubiti flexum ingrediatur, in venas scinditur complures, e quibus multæ in superficie extantium, maxima profundius demergitur. Atque magna ex parte vna quidem vena à magna propagatur, ad inferiora magis obliquè declinans: at subinde altera ex inferioribus cubiti partibus, multiplici sparsa sobole, ad carpum peruenit: ac tertia deinceps, circa medium maxime cubitum. Cæterùm earum fines iuxta carpum miscentur. Latissimus autem simul & maximus ramus, qui ab ea vena de qua modò institutus est sermo, propagatur, in medium peruenit flexum, qua cubitus cum brachio coit: quò etiam oblique confluit alterius venæ, quæ per brachij anteriora sub cute sita est, non exigua portio. Duæ enim hæ totius sunt manus venæ: tum ea quæ per axillam in manum fertur, tum ea quæ per clauiculam, quam humerariam appellant. Verùm non semper idem harum venarum positus, sicuti nec par crassitudo est. At secundum naturam maximè est, vt vtriusque venæ pars in interiorem cubiti flexum quadantenus deferatur: quæ partes postea quàm coierint, venã producunt, quæ omnium in cubito extantium fertur amplissima. Secundum hanc præcipua magnitudine humeraria est. Ea hinc profecta, quà cubitus cum brachio coarctatur, perque radium porrecta, ad extremi cubiti tuberculum, quod carpo adhæret, peruenit: atque inde mox infimæ, eidemque externæ carpi ipsius parti distribuitur. At illa, quam ex confluxu duarum venarum, omnium in superficie extantium maximam fieri dixi, ab interioribus cubiti partibus incipiens, primùm conscendit radium: deinde in externam euadit partem: vbi in ramos scissa duos, altero ad radij extremum procedit, altero ad summum pertingit cubitum, quà & ipse cohæret carpo: atque inibi venam contingit, quam ab humeraria propagari retulimus. Iam verò, quemadmodum quæ in interiori cubiti parte sunt venæ, fere iuxta carpum in multas exiles venas, & inter se commixtas scinduntur, sic etiam, multóque his magis venæ quæ per exteriorem cubiti partem feruntur. Porrò quæ altius per cubitum manumque extremam venæ immerguntur, à duabus magnis oriuntur, hoc modo. Qua parte ab vtraque magna propagari quasdam ostendimus, quæ ad flexum brachij tenderent, duo rami, ab vtraque singuli, in profundum procurrunt, ibíque similiter mutuo complexu iunguntur. Ex quibus rursum aliæ duæ insignes venæ exoriuntur, quæ tandem suis germinibus musculos totius manus penetrant. Quæ autem ad interiorẽ thoracis regionem feruntur venæ ad hunc constant modum. E medio duarum venarũ in quas cauam memorauimus findi, vena oritur, quæ ad dextram ossis pectoris tendit: ab sinistra autem cauæ parte, altera. Hæ igitur per totum feruntur thoracem, ossi pectoris subditæ, vsque ad radicem cartilaginis ensiformis: & ad singula obiter interualla costarum, ramulum ex se mittunt, quo coniunguntur extremis eius venæ, quæ spatia intercostalia perreptat. Harum venarum portio extra thoracem emergit, ad substratos illic reficiendos musculos. Quæ verò ad mucronatam cartilaginem pertinent, tum in mammas assurgentes, tum in reliquum pectus dispensatæ, deorsum procedunt, rectis subnixæ musculis, in quos partem aliquam mittunt. Qua portò clauiculæ adiacent cauæ venæ * partibus, in quas secari ipsam diximus,

Cubiti venarũ consideratio.
Axillaris vena.
Humeraria vena.
Mediæ venæ consideratio.
Venarum altius perreptantium cubitum consideratio.
Venarum peruadentium interiora thoracis, consideratio.

[illegible] subiecta est venæ radix maxima, vtrinque. Quæ quidem confestim assurgens, biparti[illegible]nur, dua[illegible]ædens magnas venas: quarum [illegible] anteriorem, anteriamque colli partem, [illegible]tera magis recedens effertur: altera in [illegible] anteriorem deorsum quadamtenus subli[illegible]m sublata, clauiculam ipsam am[illegible], ad[illegible] modò commemoratam venam con[illegible]ecus. Est confluentibus, le[illegible]éque [illegible]bus, gignitur in summo eminens iu[illegible]na. At non eodem semper aut [illegible]. Duo autem hic huiusmodi vena[illegible]: esse coniugia: obliquum alterum, coë[illegible]tium, & sese inuicem contingentium in[illegible]li, alterum autem minime coëun[illegible] nt enim quasi in extimam colli par[illegible]quæ. Tres autem conspicuæ venæ ori[illegible]untur ab [illegible] quæ circa clauiculam contorquetur.

Humeralis vena.

V[illegible]dem quæ humeraria dicitur (quòd obli[illegible]que d[illegible]flect[illegible] ad humerum) & sæpe eadem visi[illegible]tur [illegible]ne, cum vena ad collum subeunte. Reliquæ d[illegible] radices vtrinque humeraria mino[illegible]res [illegible]nt: quarum altera ad summum ascendit humerum, ac in proxima quæque corpora trans[illegible]iens, ita occultatur: humilior altera, per profunda magis surreptans, secundum magnum musculum ab osse pectoris exporrecta, ad caput brachij peruenit.

Axillaris vena humerali est maior.

Cæterùm axillaris vena multò humerali est maior, & numerosiorem quam illa in brachio sobolem habet prodeuntium ex se ramorum. Porrò quantum reliquum est de magnis illis venis, in quas vena caua diducitur sub clauiculis rectà per collum, gulam habens ante se positam, sursum effertur, producens interim varia germina, sed ab ipsa colli superficie remota: quæ nimirum [illegible]unt musculos altius delitescentes. Nam venæ ab estantibus in superficie iugularibus propagatæ, plurimæ & tenues sunt, quæ per totum ambitum colli, faciei, & capitis, vario plexu disseminantur.

Lingua vnde venas accipiat.

Quin & lingua magnas accipit ab intimis iugularibus venas, posteaquàm eæ per ramos cum extimis se coniunxerunt. Reliquum autẽ omne ex internis iugularibus ad cerebrum assurgens, in caluam excedit per extremam suturæ labdoidis partem. Coniunguntur autem venarum omnium extrema circa ipsum caput, ipsiusque cum prima vertebra commissurã. At verò earum venarum quæ in partes corporis inferiores sanguinem tirant, caua in lumbis sita, est origo.

Caua vena lumborum, est origo venarũ quæ ad inferiora descendũt.

Hæc enim vena simulatque è iecore primùm se exprompsit, priusquàm in lumbos considat, elatior adhuc existens, parte quidem dextra, in dextri renis tunicam ac circumiecta corpora, varios spargit ramulos. Sinistra autem, notabili magnitudine venam, quæ & ipsa in ramos scissa, corporibus inibi existentibus distribuitur. Ac sepenumero à caua ipsa ad renem proficiscente, propagines mittuntur, quæ in renis tunica intexuntur, ac vicinis in ambitum locis, eæque nunc filorum araneæ similes sunt, nunc paruæ.

[illegible]ulgentes [illegible] amplis[illegible]

Nam quæ à caua inseruntur in renes, facilè sunt omnium amplissimæ.

[illegible] venarum [illegible] origo.

Deinceps post has ad testes deferuntur venæ. Ad sinistrum siquidem, ramus mittitur ab ea vena quæ in sinistrum perfertur renem. Quæ autem in dextrum testem inseritur vena, ea quidem ab ipsa caua producitur. Quanquam hæc vena mihi semel obseruata est initia duo habere, sicuti ea etiam quę in sinistrum testem se insinuat, persæpe.

[illegible] quæ[illegible]

Hæ igitur venæ ad testes deferuntur, siue mas, siue fœmina animans fuerit. Habet quippe etiam fœmina, ad vteri latera testes multò minores & densiores, quàm visuntur in maribus.

Abdominis venæ.

Secundum eas venas, de singulis vertebris ad ilia venæ mittuntur, quarum postrema ad musculos qui abdomini prætenti sunt, attolluntur.

Thoracis musculi externi à quibus venis alantur.

Qui autem supra hos musculi extra thoracem iacent, alimentum accipiunt a vasis circa clauiculas [illegible]ioribus: tum etiã ab iis quæ per pectoris os ad mammas tendunt, sicuti etiam ab iis quæ sunt in spatiis intercostalibus. Quinetiam per singula foramenta spinæ, singulæ venæ in medullam ipsam à caua lumbos perreptante inseruntur. Porrò in vltimis lumborum vertebris non amplius videre est arteriam venæ subiectam, sed elatior quidem arteria supra venam ceu prouehitur, vena autem per ipsas vertebras. Hac igitur parte & sese contingit vtrunque vas, & in duo membra diuaricatur, instar literæ Λ. vtraque autem cohærentium vasorum pars ad sibi subiectum crus obliquior descendit: prius tamen ipsorum vasorum quibusdam ramulis, ad alendas lumborum carnes, atque interdum etiam ad eam peritonæi partem, quæ ad lumbos spectat, reuulsis. Vtriusque autem venarum coniugationis extrema, ad exteriores lati ossis partes se promunt, inque musculos eam regionem consternentes, distribuuntur.

Vteri venæ.

Deinde ad vteri partes inferiores, aliæ venæ feruntur, quæ in ceruicem ipsam disseminantur, & quadam sui parte amplexantur testiculos, altera vsque ad vteri fundum pertinent: indéque aliæ subeunt vesicam, aliæ per pubis os ad exteriora cum eius neruo extenduntur, atque per inferiores illius regionis musculos disseminãtur: aliæ per rectos ascendunt musculos, extremisque coniunguntur venarum, quæ per thoracem ad subcartilaginea descendunt. Ab eadem radice venulæ vtrinque singulæ in vterum perferuntur, per quas mammis cum vtero maxima necessitudo exstitit. Insuper aliud extra musculos est coniugium earum, quæ ad vtriusque sexus pudenda pertinent.

Pudendorum venæ.

Ab his autem statim alia est vena vtrinque, quæ ad internos femoris musculos tendit. Post has verò aliæ ab inguinibus ortæ, visuntur per ilium regionem ascendere. Aliæ etiam obscuræ à mammarum venis deductæ, has quas nuper dixi, finibus suis contingunt.

Cruris venæ.

Reliqua magna vena in crus diuiditur, primam iuxta inguina emittens propaginem, quæ cum parua arteria in musculos anteriores spargitur: secundam vtrinque venam, quæ ex internis partibus ad genu vsque subter cutem disseminatur, ac alias non paucas ad profundiores femorum partes. Cæterum paulo altius quàm femur cum tibia articulo iungitur, in tres partes diuiditur: quarum media, quæ maxima est, per ipsum deorsum ad poplitem fertur, atque inde per profundum suræ procedens, non modicam in musculos eius sobolem ramorum spargit. Altera autem parte quæ in superficie eminet, per exteriorem partem alterius tibiæ ossis porrecta, ad pedis pertingit articulum. Tertia verò quæ interior est, ad anteriorem tibiæ partem procedit, ac inde ad malleolum peruenit, ad ipsum tibiæ extremum, vt sanguinem mittat, quàm commodissima. Enimverò à maxima quæ per profundum musculis distribuitur, duo cum arteria, extrema fiunt, quorum alterum quidem maius, à tibia fertur ad interiora: alterum verò per mediam duorum tibiæ ossium regionem, ad inferiora pedis perducitur,

ac

ac propagini alterius venæ immiscetur, quam ab exterioribus tibiæ partibus per fibulam dixi descendere. Ita fit vt fiant venæ quatuor, quæ ad pedes descendunt: vna quidem omnium extima, per gibbosum fibulæ extremum: altera per partes ipsius interiores: tertia per anteriorem tibiæ extremi regionem: & quarta, quæ ex interioribus partibus extuberantes tibiæ processus complexa est. Hoc igitur tibi dissectionis venarum principium esto. Deinceps de arteriis dicendum. Harum origo est sinister cordis ventriculus. Hinc autem in pulmones, gratia trahendi spiritus, deriuatur radicis instar, vna tenuis simplicíq; tunica constans: tum altera etiam hac multò crassior, quæ veluti truncus omnium arteriarum existit. Habet præterea cordis ipsius corpus circunfusas in ambitum arterias duas: alteram quidem maiorem, quæ maximam ipsius partem amplectitur: alteram ea maximè regione distributam, vbi tertium ventriculum esse existimauit Aristoteles, quum tamen nusquam is reperiatur. Has igitur arterias, simulatque maxima de corde se prompserit, ab ea produci videas, ipsamque mox in membra haudquaquam paria diduci. Et horum quidem, quod minus est, sursum ferri, ipsumque confestim in partes rursum inæquales findi, ac subinde ipsarum maiorem, ad iugulum tendentem obliquam, de sinistra ad dextram thoracis partem porrigi, alteramque oppositum habere situm. At verò arteriæ pars maior, quæ ad iugulum tendit, vbi prope thymum peruenerit, primùm quidem ad sinistram iugularem emittit ramum: post illum, alterum ad dexteriorem. Deinde quicquid ipsius restat, ad scapulam axillamque sinistram tendit. Quinetiam quædam ad pectoris os, alia ad primas thoracis costas, alia ad spinales musculos, alia denique per foramina sex primarum colli vertebrarum deducta, vnà cum vena, ad spinalis medullæ membranas, descendit: alia ad summum humerum, scapulam, axillamque dextram extenditur. Quæ quidem, sicuti & aliæ omnes, diriguntur vnà cum adiacentibus venis: quemadmodum & quæ arteriæ carotides appellantur: ex quibus vnà cum iugulariis internis, ascendit quædam arteria. At quæ in superficie extant iugulares, eæ sine arteriis conspiciuntur. Omne autem quod ex carotidibus reliquũ est sursum rectà procedens, in caluam penetrat, inibíque plexum retiformẽ producit: deinde in duas rursus coiens arterias, subit ad cerebrum. Porrò arteriæ quæ à corde se promit, pars maior ad spinam deflectitur, quintamque thoracis vertebram ascendit: & inde per totam spinam, vsque ad latum os, descendit, primùm propaginem quandam tenuem emittens in eas thoracis partes, quibus pulmones adiacent. Extrema autem ipsius ad arteriam vsque ascendunt: deinde per singulas vertebras rami tum in spatia intercostalia, tum ad spinalem medullam exoriuntur. Vbi autem egressa est magna arteria thoracem, primò duas in septum transuersum arterias mittit: deinde in ventrem, lienem, ac iecur iniugem venam. Interdum ex vna radice bifariam diducta, ventriculo quidem, & lieni, & hepati altera pars: altera intestinis distribuitur per duo mesenteria: tum id quod ad dextram situm habens, primarium est coli partium: tum id quod est omnium intestinorum medium. Nam tertium mesenterium, quod prope sedem pertingit, in sinistra situm, nullam inde assumit arteriam: sed

Pedum venæ quatuor.

Arteriarum origo, sinister cor[dis] ventriculus.

Arteria venosa.
Aorta.

Tertium cordis ventriculum minimè reperiri.

Arteriæ magnæ diuisio.

Carotides arteriæ.

Plexum retiformem produci ab arteriis carotidibus sub caluaria.

Iniugem arteriam mitti singulis visceribus vnam.

Mesenterium triplex.

de imis partibus in ipsum quædam inseritur, quæ propter renes à magna arteria iniugis & ipsa nascitur. Atqui inter hanc & modò commemoratas, duæ magnitudine præcipuę ad renes tendunt. Cum venis etiam quæ ad ilia & testes feruntur, arteriæ etiam ad eundem procurrunt modum. Cæterùm arteriæ magnæ pars extrema, quum ad latera lumborum peruenerit, supra positam venam transcendit. Quod postea quàm factum fuerit, haud aliter quam vena scissa, bipartitò arteria partem vtranque in sibi subiectum crus mittit: à quarum vtraque obiter singuli propagantur ramuli, qui conceptibus per vmbilicum inseruntur: in perfectis autem animantibus, ipsi ad os latum excurrunt. At ipsa cruris vtriusque arteria ad intimas distributa partes fertur cum magna vena. Nam iis venis quæ in cruribus, manibus, abdomine, dorso, & collo, per summam superficiem visuntur, ne vna quidem subest arteria. Sed enim arterias in solo capite iuxta cutem inueneris, tum eas quæ post aures, tum eas quæ ad vtraque tempora extant. Porrò in conceptibus venæ arteriæque intexuntur, ab extremis venarum osculis prodeuntes, quæ ad vterum pertinent. Quibus inter se coëuntibus, concurrentibusque iis, quæ ex coitu sunt factæ, arteriis & venis, contingit ex ipsis fieri coniugium illud vtrorunque vasorum, quod inseritur in vmbilicum. Arteriæ siquidem vesicam fœtus complexæ, ad arterias illas tendunt quæ à magna per spinam porrecta mittuntur. Venæ autem, simulatque ex vmbilico se proiecerint, coëuntes, vnam magnam perficiunt quæ ad concauum iecinoris tendit, haud procul ab ea vena, quæ ad portas est. Hæc igitur vena sine arteria est, ac post illam tota caua, donec ad spinam peruenerit. Sic nec septi transuersi vena, nec illa quæ alit thoracem, nec humeraria item, nec axillaris (præterquàm vbi altius coarctantur, vt in cubiti articulo) habet vllam arteriam adiunctam. Omnes siquidem quæ per cubiti superficiem expansæ sunt, carent arteriis, sicuti & quæ tum iugulo in superficie sparguntur. Omnibus denique superficiariis, aut quæ per dorsum, latera, totum thoracem, inferioremque ventrem sub summa cute expanduntur, nullam inuenias arteriam subditam. Quæ autem ab iis quæ profundius absconduntur ortum habent, si quidem ex sublimi deorsum tendant, adiacentem habet arteriam. Si verò ex imo subeuntes, supernè descendentibus venis iungantur, sine arteriis ad glandia quædam euadunt. Sed ne illæ quidem venæ cum arteriis coëunt, quæ in exteriores pudendi musculos inseruntur. Arteriæ autem sine venis eæ sunt, quæ vesicam fœtus amplexantur in vtero, propagóque ea, quæ à magna arteria procedens, in conceptuum venam arteriosam se insinuat, non substantia modò corporis, sed vsu etiam & functione existens arteria. In perfectis autem animalibus, sine venis arteriæ visuntur, primùm magnæ illæ quæ ex corde prodeunt: vna quidem, quæ ad quintam vsque thoracis vertebram descendit: altera, quæ prima omnium effertur ad iugulum. Post has ea etiam quæ ad scapulam & axillam sinisteriorem se inclinat. Iam arteria sine vena est, ex carotide propago vna, quæ ad textum retiformem ascendit, quod etiam rete sine vena est. Tum verò, quæ ad septum transuersum, earum nulla cum vena iungitur priusquàm in extrema inciderint venarum, quæ à caua exoriuntur, quemadmodum

Arteriæ lumbi in crura diuaricatio.

Venæ quibus nulla subest arteria.

Arteriæ superficiales vbi cernantur.

Venarum arteriarumque in conceptibus consideratio.

Venæ absque arteriis quæ sint.

Venæ adscendentes arterias habentes.

Arteriæ absque venis.

Retiformem plexum carere venis.

admodum nec primæ illæ propagines: quæ ad iecur, & ventrem, & lienem, & intestina mittuntur. Nam ne illis quidem adiacent venæ, priusquàm incipiant coniungi.

GALENI PERGAMENI
De neruorum dissectione,
LIBER VNVS.

Q V O D nulla particularum animalis nec motum arbitrarium, nec sensum sine neruo obtineat: quódque si incidatur neruus, immobilis confestim, insensilísque reddatur particula, inter omnes constat medicos. Quòd autem origo neruorum atque spinalis medullæ sit cerebrum, quódque alij nerui ex cerebro, alij ex medulla spinali oriantur, iam demonstrandum aggredior. Anteriores ventriculi cerebri in priorem procedentes partem, sensim lentèque in angustum coarctantur, donec ad principium pertingant nasi, sese contingentes perpetuò, tenui tantùm membrana distincti. Horum autem sinuum, ad partem vtranque, vnus dextra, & alter sinistra, neruus est crassitudine insignis, & aliorum ferè omnium neruorum mollissimus, ex ipso quidem prodiens cerebro in oculos extra caluam, per foramen æquè patens ac latum, quanta est ipsius nerui crassitudo. Videntur portò nerui ipsi, ceu quædam oculorum radices. Vterque siquidem in sibi aduersum oculum sese quamlatissimè explicat, ipsumque qui in oculo est, vitreum humorem, in orbem, sphæræ modo, ambit, inibi etiam naturam cerebri retinens. Sed in solis his neruis, antequam in oculos inserantur, sensibilis quidam meatus inest. Ac prima quidem hæc coniugatio est neruorum qui à cerebro oriuntur, longè aliarum omnium mollissima. Altera post hanc est coniugatio in musculos qui oculos mouent distributa, durior multò & tenuior ea quam nuper memorauimus. Huic, dum per caluam procedit, non etiam quum primùm nascitur, adiacet coniugatio neruorum tertia. Sunt autem molliores isti, tum secundæ, tum quartæ, atque aliarum deinceps coniugationum neruis, multíque circa primam statim radicem apparent. Paulò iis durior, neruorum ex cerebro prodeuntium quarta coniugatio, statim post exortum, cum tertia miscetur, ac pertepeat primum quidem crassum inuolucrum cerebri, deinde etiam ipsum capiti obductum os: tum rursus ad palatum recedit. At tertia coniugatio vbi secundam attingit, variè scinditur, atque definit. Primùm igitur singulæ ipsius partes, per commune caluæ foramentum, ad inferiorem capitis partem descendunt. Intelligere autem conuenit, nullum neruum aut à cerebro, aut ab spinali medulla emitti non coniugatum: sed semper alterum ad dextram, ad sinistram alterum, eadem prorsus vtrinque magnitudine, situm obtinere. Igitur pars exigua tertiæ coniugationis statim quà maxilla iungitur, ante aures erumpit. Quod autem veluti truncus est omnium indidem prodeuntium particularum, bipartitò scinditur primùm, deinde membrum vtrumque in multas rursum partes: alterum quidem tum in temporum ac superioris maxillæ musculos dispensatur, tum in gingiuas, dentes, & cutem, quæ faciei prætenditur: alterum verò in radices dentium inferioris mandibulæ, gingiuásque & labra inferiora, necnon linguæ tunicam disseminatur. Quamobrem coniugationem hanc nonnulli gustatoriam appellant. At quarta coniugatio neruorum, à tertia recedens, sese in palatum insinuat. Est & quinta coniugatio, cuius nerui non prodeunt ex vna radice, sed sibi inuicem sunt vicini. Sub hac enim auditorius neruus, in priori magis parte ad auditorium meatum descendit, vnà cum dura membrana, quæ indidem, vnde neruus emergit: cum qua in latitudinem sese effundens, meatui leuiter obducitur. Alter verò, ex parte aduersa in alterum quoddam ossis petriformis cæcum foramen inseritur. Coit autem mox neruus hic cum eo qui progreditur foras, quà maxilla iungitur. Quod autem ex ipsis duobus conflatur, in latum musculum scinditur, qui subiectus cuti, buccam siue maxillas mouet. Ad hunc itaque modum quinta digeritur coniugatio, quam duplicem esse constat. Sexta autem neruorum ex cerebro ortorum coniugatio, foramine vsa est, quod ad suturæ labdoeides extremitatem inferiorem inter patet. Principia autem statim è cerebro prodeuntium trium neruorum obtinet: quæ vbi è calua emerserint, multifariam cùm inter se commiscentur, tum etiam cum adiacentibus aliis. Superest septima neruorum cerebri coniugatio, cuius pars maxima in linguæ musculos dispensatur. Exigua verò quæpiam particula ad musculos prouenit communes cartilaginis in gutture scutiformis, & inferiorum laterum eius, quæ appellatur labdoeides, atque in alios quosdam non semper. Commiscentur autem inter sese nerui ad inferiora capitis tendentes, tum is qui tertia coniugatione, tum is qui à duabus nouissimè memoratis oritur. Ac sanè neruorum qui à spinali medulla nascuntur, prima secundáque coniugatio sæpius societatem init cum hisce neruis. Et tibi quidem persæpe videbitur, quod de altero in alterum traiicit, ceu vinculum aliquod duntaxat ambobus esse commune: id verò alterum auget, alterum exiliorem reddit. Portò ignorarunt vniuersi anatomici, quomodo propriis laryngis musculis nerui è sexta cõiugatione distribuantur, terni vtrinque prodeuntes, vt sex numero omnes sint. Laryngis etenim musculi, ab illo neruo quædam accipiunt germina, qui per foramen ad extremam labdoeidem suturam interpatens exoritur: qui si laqueo quidem intercipiatur, statim mutum animal redditur. Aliorum portò duorum, alter ad vtrosque faucium musculos, linguæque radicem, pertingit: alter ad scapulæ musculum, & ad eum qui latus est, alióśque quosdam illius loci musculos.

Coniugatio neruorum quinta.

Latus musculus.

Coniugatio mollium neruorum sexta.

Coniugatio mollium neruorum septima.

Laryngis nerui omnes sex. Mutum animal quo neruo intercepto reddatur.

GALENI PERGAMENI
De anatomicis administrationibus,
LIBER PRIMVS.

Q V O D pali in tentoriis præstant, & in ædibus muri, id nimirum in animalibus ossium substantia:

Ossium substantiæ vsus.

ſubſtantia: ad cuius imitationem cætera in animante ſolent effingi, formarique. Idcirco & ſimia, inter vniuerſa animantium genera, tum viſceribus, tum muſculis, tum arteriis, & neruis (quandoquidem & oſſium forma) homini ſimillima eſt. Quoniam igitur corporis forma oſſibus ſimilis eſt, quibus etiam natura aliarum partium reſpondet, operæpretium fuerit in primis exactam humanorum oſſium indipiſci peritiam: eámque haud quidem ex libris tantùm, ſed oculata inquiſitione venari: id quod licebit tibi, ſi aſſiccata cadauera contempleris accuratiſſimè, aut etiam earum ſimiarum oſſa, quæ homini quamſimillimæ exiſtunt. Quanquam præſtiterit in vtroque animali, & in ſimia & in homine, cognitionem oſſium inueſtigare, poſt quam mox ad conciſionem muſculorum eſt properandum. Deindè licebit quoduis diſcere primùm, ſiue arterias, ſiue venas, ſiue neruos. Atque in horum conſectionibus verſanti, viſcerum & reliquorum omnium natura innoteſcet. Ac ſanè poſitura oſſium, ſeorſum nobis expoſita eſt, ſicuti & muſculorum anatome. Quare ſi in illis commentariis te exerceas priuſquam ad hos accingaris, haud inutile fuerit. Quum autem per chirurgiam muſculos ipſos propter abſceſſus altiores, incidere interdum cogamur, actionis ipſorum cognitio maximè ex vſu eſt, vt tum perdiſcere, tum prædicere poſſis, omnem abigendo calumniam, functionem in magnis vulneribus, vbi muſculus totus tranſuerſim diſſectus fuerit, abolituram. Taceo qui muſculorum actiones norit, eum chirurgum alios quidem muſculos cautè, alios autem inciſurum audacius. Præſtat tamen pro fibrarum ductu, ipſorum diuiſionem moliri. Nam inciſiones tranſuerſæ, quæ vtique ad angulos rectos fiunt, actionem diſſoluunt. Neceſſe autem eſt interim, partes quaſdam vulneribus anguſtis altioribúſque confectas, adhuc amplius diuidere, alias ob alios vſus: quo in opere, fibrarum poſituræ, muſculorúmque actionum intelligentia, omnium maximè deſideratur. Hanc qui ambit: ne pigeat ipſum vel propriis manibus pellem auferre cadaueris. Nam octo ſtatim muſculos ignorarunt, qui ante me ſimias aliis excoriandas tradiderunt. Sunt verò horum octo muſculorum, duo ad buccarum motum à natura formati: alij autem duo, brachia lateribus adducentes. Porrò quatuor reliquos reperi, duos quidem ſub illis glabris pelliculis, quæ veſtiunt interna manuum: alios autem duos, ſub illis quibus plantæ pedum teguntur. Ad hæc verò, quum ſimiæ cuipiam, quam in aqua extinxeram, dextraxiſſem olim extremam cutem, inueni in illa etiam muſculum tenuem & membranoſum, coſtis omnibus incumbentem: qui habebat inferius principium, ſubter vniuerſam ilium cutem expanſum. Vt igitur exordiamur à manibus, ſinguli in ſingulis digitis ad extremum vſque extenduntur muſculi fibras quaſdam exiguas, & telæ araneæ perſimiles, in oſſa poſt articulorum iuncturas, ſiſt, immittentes. Similiter ſe habent hæc & in ſummo pede. Primum itaque totam cubiti atque digitorum cutem exteriorem detrahemus, ab ea ſolùm quæ manum intus cooperit, abſtinentes. Dein, quæ in carpi articulo ſunt, ſtudioſè adimere oportet, ſi fortè quæpiam membrana ex detracta cute reliqua ſit. Verum huiuſmodi auellendis, ſcalpellus aquior eſt commodus: quemadmodum muſculis inuicem ſeparandis, retuſior. Iam verò membranis ademptis, primóque poſt ipſas, medij cubiti ſub cute, vnius, muſculo, videbis ligamenta compagibus articulorum iniecta, poſita in vtraque membri parte, foris & intrinſecus tranſuerſa: quibus capita tendinum ſubiacent, interna parte digitos ipſos flectentium, externa intendentium. At ex vtraque ligamentorum, quæ dixi, parte. interna quidem, duo ſunt muſculi flectentes carpum, quorum hic recto tramite verſus paruum digitum, alter verſus indicem eſt porrectus: externa verò, vnus in cubito, qui carpum extendit, duo in radio, carpum vtrique mouentes. Alter ipſorum etiam magni digiti motor eſt, quem duos eſſe potius quàm vnum, exiſtimandum. Cæterùm omnium a foris muſculorum, de quibus verba fecimus, capita, ligamina habent tranſuerſim circundata. Iam alius quidam muſculus deſuper toti radio incumbit, nequaquam in tendinem aliis quos recenſui ſimilem ceſſans, ſed inferius ipſius extremũ, quo ad interiora conuertitur, paulò membranoſius atque carnoſius obtinet. Qui muſculus quanquam mediam videtur habere ſedem, externis potius cubiti partibus, quàm internis, aſcribendus venit. Extat ſub cute in ſuperficie internæ partis manus, medius inter radium & cubitum muſculus, qui in latum tendinem deſinens, depili manus parti ſubnaſcitur, mediúſque interiorum muſculorum apparet. Tendo autem eius paulò antè carpi nodum manifeſtè emergit: quare hinc probe ipſius diſſectionem incœperis: nempe ſcalpello obtuſiori tendonis caput in ſublime eleuans, incidénſque ipſum ſurſum verſus ad cubiti iuncturam, ex qua originem duxit. Vbi autem tranſuerſum ipſum incideris, partem inferiorem attolles, diuelléſque ipſam non modò à ſubiectis particulis, ſed à cute etiam cui adhæreſcit. Sic enim cognoſces, quòd ex tali muſculo is tendo ortus ſit, quódque internæ omnium digitorum parti tendatur. Poſt hunc tendinem dilatatum, vaſa & nerui inibi diſtributi ſe oſtendunt: quibus etiam membranæ incumbunt, quæ cum ipſis tollendæ ſunt. Nam ſubſunt tendines qui digitos flectunt, à binis prodeuntes capitibus, illic maximè ſiti, vbi & ligamentum, & tendinis ſuper illud dilatati caput, poſitum eſt. Horum autem ſubiectorum capitum, alterum quatuor producit tendines, digitis omnibus, præterquàm magno, iuxta ſecundi internodii principium inſertos, à quibus ſecundus eorum articulus flectitur. Alterum quod huic ſubiacet tendinum caput in quinque diſcretum particulas, in extremam vſque digitorum aciem pertingens, inibi inſeritur. Tendines autem vniuerſos valens aliquod munimentum, ſingulos priuatim ambit, multò ſanè ipſo tendine durius, atque membranæ craſſiori ſimile. Porrò ſi poſt caput in ramos ſciſſum, tendines ſingulos vnà cum prædicto inuolucro attrahas, flecti per eos, qui ſubiecti digitorum oſſibus inſident, primum ipſorum tertiúmque articulum cernes: hunc quidem tanquam inibi tendine inſerto: illum autem, per circumiacens ligamentum, quod oſſibus adhæreſcit. At pollici nihil neque ex ſublimioribus illis tendinibus, neque ex communi eorum capite accedit, ſed aliunde quidam tendo in tertium ipſius articulum exporrigitur; illúmque ſimiliter illis

Simia cur ſit quamſimillima homini. Formam corporis eſſe oſſibus ſimilem.

Anatomica methodus.

Actionis muſculorum cognitio maximè ex vſu eſt.

Muſculorum ſectionem moliendam eſſe pro fibrarum ductu.

Tranſuerſas muſculorum ſectiones actionem diſſoluere.

Muſculi octo à veteribus ignorati.

Muſculus coſtis vniuerſis incumbens.

Muſculi digitorum.

Diſſecandi ordo.

Ligamenta.

Tendines.

Muſculi carpum flectentes.

Vola manus muſculus.

Tendines mouentes digitos.

Tendinum munimentum.

Pollicis motus vnde.

illis mouet. Nam internodium secundum, per tunicam quæ ipsum tendinem ambit, mouetur. Cæterum a totum duorum musculorum, qui carpum flectunt, confectionem, paulò supra articuli commissuram exordieris. Quippe secernens ipsos a cir unsiacentibus partibus, adusque superius inferiusque extremum, tendines quidem inferioribus articuli partibus insinuari videbis: capita autem ipsorum, cubiti atque brachij nodum adire. Vnus itaque tendinum in carpo iuxta parui digiti rectitudinem, ossi cartilagineo columnariue inhærescit. Alter tendo statim ab articuli iunctura profundius mergitur, vt in carpi os aliquod putes eum inseri, quum inseratur tamen iuxta principium illius ossis, quod in metacarpio consistens, digito præponitur indici. Hi ergo quinque musculi totam interiorem cubiti occuparunt regionem, quibus ademptis, apparebunt radij motores. At externorum dissectio sic administranda est. Sub cute, vasa neruique superficiarij extant: quibus cum membranis exemptis, quatuor ligamenta transuersa clare conspicies: vnum cubiti radiique extremum constringens, alterum in cubito duntaxat priori subiacet: reliqua duo soli radio inhærent. Sed primum quidem ipsorum, recta linea incidendum est. Dein diuisas particulas, ad suam quamque radicem reuellere, aut penitus præcidere, oportet. Post hoc autem, primum caput quatuor tendinum digitos, præter magnum, tendentium, in medio aliorum situm, hamo in altum attollere: mox id quod exiguos duos digitos ab aliis diducit in latera, to binos scissum tendines. Postea reliquum tertium, similem motum grandioribus tribus digitis suppeditans, similiter attollere expedit. Primum itaque tendinum caput, sicuti & secundum, ex vno musculo prodit. Tertium bifariam tibi incidere licet. Nam quod duos digitos, indicem & medium mouet, caput ex vno procedere musculo deprehendes: quod verò magnum, ex altero. Atque hac ratione quatuor musculi prædictis ligamentis subeunt. His succedit qui carpum, iuxta paruum digitum, extendit tendine vnico, metacarpij ossi, quod exiguo digito præponitur, inserto. Continet ipsum haud valens ligamentum, quod ex solo cubiti tuberculo oritur. Prope magnum autem digitum, alterum hic quoque validum ligamentum caput duorum constringit tendinum, quorum vnus in os, quod ante magnum digitum in carpo collocatum est, conijcitur: alter in ipsum magnum digitum, statim à primi articuli iunctura, ingreditur. Quos duos tendines è duobus musculis inuicem coeuntes genitos dicere, haud inconueniens fuerit. Reliquus exteriorum cubiti musculorum, qui extendens carpum bifido tendine metacarpio se ante indicem mediumque digitum inserit, caput tendinis in radio fixum, iuxta carpi iuncturam exigit. Porrò in exteriore brachij nodo, tria musculorum capita inuenies: eius sanè qui digitos quatuor extendit, elatissimum: qui iuxta paruum digitum carpum reflectit, humillimum: medium verò inter illa, quod digitos duos minores abducit à cæteris. Sub his interius an vno, duo trium digitorum musculi reconduntur, qui ex toto osse cubiti inuicem coëuntes originem ducunt: qui quidem duobus digitis seruit maxima ex parte: qui verò magni digiti est, propè

Cubiti externarum musculorum dissectio.

Musculorum in exteriori brachij nodo tria capita.

superius extremum. Incumbit huic alius, carpi cohærens musculo, qui maiori digiti caput extollit. Idem verò totam profunditatem regionis, quæ inter vtrunque os radij & cubiti habetur, occupat. Cuius musculi dissectionem, quemadmodum & aliorum omnium, à carpo auspicari conuenit. Sub eo autem, vbi ipsum a ligamine atque à cohærente musculo auulseris, occurret quidam alius obliquus, exilisque de cubito in radium perueniens. Prius tamen adoriere musculum prædicto adnatum, qui cubitum superiori ipsius extremo attingit leniter. Dein elatiorem hoc musculum incidere oportet, qui in metacarpium ante indicem & medium digitum bipartito tendine inseritur. Huius musculi finis superior, iuxta sublimem exterioris brachij nodi regionem, quadantenus iam quoque conscendit ad superpositam nodo brachij partem. Qui verò & huic & radio superne expansus, totam manum reddit supinam, ac simul cum alterius extremitati etiam mittit propagines, is musculus secundum extremitatem sui in tenues membranas degenerans, seséque in musculo brachij insinuans, incisionis confundit opus. Eius tamen caput ossi brachij alligari comperies, vbi huius musculos dissecueris. Exteriores itaque cubiti musculi, talia quædam habent capita. Ex interioribus autem, qui quidem carpum iuxta paruum inflectit digitum, à nodo brachij interno incipit, attingitque cubitum: qui verò iuxta magnum, ex eodem nodo ducit originem. Cæterùm inter vtrunque caput, exortus habetur musculi in manus cutem elabentis. Atque hîc rursus subsunt capita duorum musculorum, qui digitos mouent, & mediam cubiti, radijque totam regionem implent. Verùm omnibus quos recensui exemptis, radij peculiares musculi apparent, per quos supina pronaque tota manus efficitur. Quatuor autem sunt vniuersi: duo ad primas radij partes, duo ad priora carpi extrema pertinent. Ex ijs qui ad carpum spectant, alterum ipsorum situ esse obliquum, radium ac cubitum intercedentem: vel ipsúmque nempe agentem extrorsum, fieri supinam manum. Alter verò qui radium intrò circunducit, eam efficit pronam. Reliqui duo musculi radium in superiori parte mouentes, & ipsi quodammodo inuicem opponuntur, obliquum situm habentes: vnus ab interna parte situs, ex brachij nodo prodit, capitíque flectentis carpum ad magnum digitum musculi adhæret: alter externus quidem est, sed hoc minor, atque ideo transuersum magis habeatum situm obtinet. Constat autem omnibus interiore tenso pronam manum constitui, supinam exteriore. Ac dicti mihi iam sunt omnes musculi, qui cubitum radiúmque in orbem ambiunt. Post quos tu summæ manus exiguos aggredere. Etenim reperies exiles quosdam musculos, tendinibus tertium articulum digitorum mouentibus adnatos. Quatuor autem vt tendines ipsi, ita & digitorum musculi, hi sunt: parui nempe, annularis, medij, & indicis. At magnum, alij mouent duo musculi: vnus enim illum longissimè ab omnibus digitis abducit, ex primo carpi osse profectus alius, indicem versus agit. Alius præterea musculus paruum digitum à cæteris plurimum remouet, ex primo ossium carpi, quod secundum illum consistit, procedens. Hi igitur septem musculi meritò anatomicos non latuerunt.* Aliorum autē singuli, ipsis quatuor tendinibus metacarpij in vno situs quum

Interiorum cubiti musculorum origines.

Radij musculi peculiares, sunt quatuor.

Manus extremæ musculi.

Digitorū musculi.

 adhærescant,

adhærescant, haud mirum si non ita facilè conspiciantur. Ex quibus bini ad priorem cuiusque digiti articulum intrinsecus perueniunt, ac ipsius latera iam quoque attingunt: reliqui omnes ex carpi ac metacarpij ligamento iuxta ossium ferè commissuram processerunt. At pollicis musculi elatiorem his processum exigunt, & ipsi ex ligamento nati, non quidem ossium dictorum, sed quod musculorum maximorum bina capita, vnde mouentur digiti, constringit. Porrò ligamen hoc ex carpi ossibus vtrinque prodit, nec cubiti extremum attingens, nec initium ossium quæ in metacarpio habentur. His ablatis musculis, neque in extrema manu, neque in cubito superest vllus alius secandus. Post quos ligamenta scalpello acuto omnia sunt abscindenda. Quorum ligamentorum triplex in corpore est vsus: ossa quippe connectunt: munimento sunt corporibus subditis: ac denique indumenta his ipsis tendinibus extrinsecus circundantur. Apparebit autem caput musculi qui radio incumbit, quum anteriorem musculum brachij detexeris. Cæterùm sectio ipsa prope venam humerariam, quæ per totum fertur brachium, decliuis administretur, tota quæ ibi adhæret, cute ablata, & vniuersis musculorum membranis. Sectionem verò quæ in superiori humeri parte facienda est, administrabis, fibrarum similitudinem dissimilitudinémque obseruans. Ex quibus etiam totam humeralis musculi circumscriptionem, ad vnum cacumen peruenientem, cognosces: cuius processus tanquam triangularis, in brachium conijcitur. Qui musculus peculiaris est humeri articulo. Verùm solus ex mouentibus ipsum, necessariò nunc is aufertur, vt anteriores musculi, brachij caput biceps appareat. Brachij interior musculus, duo habet suspensa capita: vnum ad scapularum ceruicis supercilium, alterum ad processum anchoræ similem. Ligamen vtriusque capitis abundè trahens, est paulò minus toto rotundum. Quapropter hæc duo capita ipsius, deorsum procurrentia, sequêris: quippe quæ in idem coëuntia, hunc musculum generant, qui alteri, sed minori musculo subdito (à quo etiam cubitus flectitur) iuxta cubiti articulum insidet, radióque valido tendine adnascitur, ac totum flectit articulum. At verò vt duo musculi anteriores sunt qui cubiti articulum flectunt, sic tres alij connexi inuicem, extendunt hunc ipsum. Vbi igitur musculum internis partibus brachij intectum sustuleris, duo principia musculorum totam manum extendentium considerato: quorum alterum ab humili costa scapularum non tota, sed ex dimidio ferè ipsius partis superioris prodit: alterum verò ex posteriori brachij regione, subter caput. Hæc iam procedentia, in brachio coëunt: deinde per tendinem latum, cubiti tuberculum ingrediuntur. Iam verò si disiunctam vtramque musculi partem attrahis, totam extendi manum ab vtroque videbis, hoc discrimine inclinationis ad latus facto, quòd prior in exteriora, secundus intrò obliquè deflectant. Cæterum sub hoc, alius delitescit totus carnosus musculus, brachij os ambiens, qui secundo adunitur adeò, vt particula ipsius esse planè putetur. Quem si tendas musculum, interim recta & indeclinabilis circa cubiti articulum intentio fieri videbitur: nonnunquam intrò paululùm emergere. Dicti itaque mihi iam sunt, omnes totius manus musculi.

Ligamentorũ triplex in corpore est vsus.

Humeralis musculus.

Musculorum totam manum extendentium principia.

GALENI PERGAMENI
De anatomicis administrationibus.
Liber Secvndvs.

Qvòd veteres nihil scripserint de consectionibus administrandis vertendum illis vitio non est quandoquidem erat eis tam frequens, támque in communi vsu ipsa anatome, vt domi apud parentes etiam ab ipsa pueritia, in illa omnes olim exercerentur. Postea verò tam præclaro illo exercitio intermisso, opus certè nobis fuit commentariis, quæ anatomicam disciplinam, chirurgicæ medendi rationi maximè necessariam, integram conseruarent. Quæ quidem quòd ab aliis hactenus non vsque adeò accuratè tradita sit, ob id nimirum ad conscribendos hosce commentarios me accinxi. Ignorantia quippe eorum quæ per exquisitam anatomen inueniuntur, in rebus quidem securis timidos, in periculosissimis autem, maximè audaces quotidie reddit. Totius autem anatomes vtilissima pars, circa musculos, neruos, arterias, & venas extremarum partium versatur. Atque ob id ipsum manuum & crurium anatomicas administrationes aliis præposui omnibus, quòd ad ea, quæ tum vsui hominum necessario, tum arti maximè conducant, ire primùm iuuenes operæprecium sit: deinde verò, quòd eundem ita disciplinæ ordinem commentarij de vsu particularum obseruem. Quum igitur superiori libro, quo modo musculorum qui in manibus sunt, sectio administrari debeat, tradiderim, hîc simili modo & de cruribus verba facere est animus. Ergo priusquàm exactè cognoscas musculos, dissecare neruos aut vasa, neque ipse poteris, nec alium item docere. Quare & hic cutis auferenda est: attendendúmque diligenter, ne in primo plantæ exortu iuxta calcis initium vnà cum cute tendinem subiectum eo loco auellas: cuius explicati interuentu, cutis depilis rigidáque membro subtensa est. Hac igitur cute intacta, oportet reliquam omnem adimere, ac ipsos femoris musculos omnium primos incidere: mox qualescunque velis. Ac facilè quidem secundum differentiam fibrarum musculus vnusquisque cognoscitur. Omnium itaque primus tendo, paulatim in carnem versus, sub cute summa apparebit, qui tibiæ infra genu innascitur. Superius autem huius musculi initium, carnoso exortu ex media maximè ilium ossis spina procedit. Cæterùm post neruosam huius musculi exilitatem, etiam alius quidam ex amussi tendo, ab osse pubis descendens, figurámque teretem repræsentans, in anteriorem partem ossis tibiæ insertatur. Atque hi duo nomento musculi, in vtroque crure vnus, sese mutuò iuxta primos exortus contingunt. Quibus sanè vel tuis manibus tractis versus musculorum exortus, in animali extincto, tibia ipsa elatius simul & interius attollitur. Porrò tertia à duabus prædictis insertio lati tendinis est, nominatæ in anteriori tibiæ parte contigua. Cuius exortus & caput inferiori exteriorique coxæ ossis parti debetur. Musculus itaque hic ab externa coxæ parte descendens, obliquè in internam tibiæ insertatur. Necessum autem est tibiam hac tractam ansa, retrorsum, sursúmque ferri, atque *omnino in orbem conuolui. Quare non simplex, sed compositus is motus erit. Sciendum verò est, rectos musculos

Anatomẽ veteribus fuisse familiarissimam.

Anatomes pars præcipua circa quæ versetur.

Musculus vnusquisque cognoscitur secundum differentiam fibrarum.

rectum motum ministrare perpetuò: sicuti obliquos obliquum. Hi ergo tres musculi, tibiæ tendinibus innascuntur, quos auferre oportebit, si tibiam prius quam femur, dissecare instituas. Est & alius quartus musculus, qui ab extima ossis coxæ parte procedens, in externam tibiæ regionem inseritur: solúsque quantum ad loci rationem attinet, aliis tribus opponitur. Cuius quidem est munus, tibiam totam simplici motu in externam partem abducere. Iam post quatuor dictos musculos, quintus alius existit, ad inferius femoris caput, & musculi tibiæ principium, à parte interna descendens, similiter à coxæ osse ortus. Atqui si nunc exemeris omnes femoris musculos iam expositos, adhuc magni, tum in priore, tum in posteriore, internáque vniuersa femoris parte restabunt, ex quibus anteriores prius dissecabis.

Musculi extendentes articulum genu.

Omnes autem extendunt articulum genu: non tamen vel situm eundem habent, vel etiam similia capita: quæ quidem in totum quatuor existunt. Elatissimum quidem ex spina ilium ossis procedit, è directo musculi omnium primi dicti, idque parte ipsius inferiore. Huic verò succedit aliud multò maius priore & humilius, quod in externa potius femoris regione, propter natis processum, eminet: à quo maximus anteriorum femoris musculorum exortus est. His autem resectis, alia musculorum capita duo subiecta, manifestò in conspectum veniunt: atque eorum quidem alterum, primam grandioris in femore processus (Græci trochantera vocant) originem attingit, & præterea capitis femoris ceruicem: reliquum verò huius, infra ex anteriori ossis femoris sede emergit. At quòd omnium musculorum qui genu articulum mouent, validissimam functionem obire creduntur hi, qui extendunt, cuiuis notum esse arbitror. Nam poplitis flexura, inter leues infirmásque eius actiones refertur. Quamobrem natura nec magnis, nec multis musculis ipsam commisit, sed vni soli ex commemoratis, qui in caput interioris suræ musculi inseritur: quíque non magis tibiam flectere quàm abducere ad internam regionem videtur. Sed hunc cernere non est, priusquam à tibia musculos ademeris suram constituentes. Femoris musculis præter magnum resectis, licebit tibi & coxæ articulum mouentes, necnon circa tibiam vniuersos deinceps incidere. Maximus igitur ille femoris musculus, rectis & posterioribus fibris suis coxæ articulum flectit. Iis autem quæ in lateribus ad pubis os perueniunt, obliquum ad interiora totius femoris motum administrari deprehendes. Hunc itaque à toto pectinis osse resecans, abstineto ab eo qui in illius foramen inseritur: necnon ab alio humili musculo, quem in hisce animalibus semper liuidum vidimus, orientem ex inferioribus pectinis ossis partibus, à quo obliquus intrò motus coxæ præstatur. Præter hunc est & alius musculus ex superioribus lumborum, iliúmque ossis partibus ortus, atque descendens. Quocirca solus lumborum musculus conspicitur triplex. Quippe interna sui parte, per validum tendinem, in illam partem descendit, vbi pectinis os coxæ commissum desinit. Externa autem, altero tendine breuiore & tenuiore, ilium ossi insinuatur. Alia denique ipsius pars, quæ media inter neruea filamenta descendit, tendinem quendam producit exiguo trochanteri adhærentem: qui tendo manifestè intrò flectit femur, erigítque. Profectus autem ad exteriores musculos, vniuersos comperis, qui femoris caput ambientes, in magnum trochantera immittuntur. Quorum primus sub cute summa positus est, ex tota ilium ossis spina rectà procedens: ac partim quidem carnosus: partim in membranam quandam degenerans. Incumbit hic musculus iis ossis ilium partibus, quæ magis eminent, & obliquè retrorsum spectant: cæterùm spinalium musculorum extremo connexus est. Vbi verò hoc eius membraneum desinit, alius exortus carnulentus occurrit, è regione primi, qui ex ilium osse emergere dictus est. Auferendus igitur is obtusiori scalpello est, sed ita, vt deorsum versus, fibras ipsas sequaris: similitérque circumpositæ carnes circuncidendæ: sic enim femoris caput deteges, & bipartitum musculi finem inuenies. Musculus igitur hic, retrorsum abducendo, femur extendit, per insertionem quæ è directo fit capitis, tum ex coccygis osse, tum ex coxarum osse enascentis, idque femur ipsum paulùm in exteriora declinans. Verùm altero eius extremo dilatato, in latus magis femur sursum vergit. Ambobus autem simul tensis, perfectissimam totius membri extensionem conspicies. Vbi hunc sustuleris musculum, alius valens & omnino carnosus occurrit, qui ex tota propémodum ilium ossis sede progrediens, vicinis etiam ossibus simul incumbit. Cuius tendo vertici magni trochanteris inseritur, adeóque vlterius adhuc ad anteriora procedit. Caue autem dum hunc musculum incidis, ne cum eo confundas quendam alium exiguum, qui ab externis infernísque lati ossis finibus ortus, femur retrorsum erigit, cum leui ad interiora deflexu. Porrò alius inibi musculus, colore liuido, delitescens, grandi quoque musculo subiacet, ex interioribus simul & lateralibus lati ossis partibus ortus. Atque hi sane tres musculi in magnum trochantera ingrediuntur.

Musculi tres in magnum trochantera inserti.

Ab his alij duo conditi planè, introrsus femoris caput detorquent, per validos tendines in grandioris trochanteris sinum inserti: quorum vterque ex osse pubis procedit. Numerosus autem musculorum exortus à foramine quod in pectinis osse est, ad vicina loca exporrigitur. Porrò exteriorem musculum facilè ab ossibus ipsis dissolues. At interiorem, si totum voles contemplari exquisitè, ossium pectinis commissuram, quæ cartilaginea est, valenti prius scalpello dirimes. Nam ossibus à se inuicem dissolutis, musculus innotescet. Cæterùm ambo hi musculi femoris caput introrsus circumagunt: vnus per totius articuli anteriora, alter per posteriora. Ac talis quidem est musculorum coxæ articulum mouentium confectio. Iam verò ademptis iis, qui ex femore in tibiam descendunt, musculis, duo musculorum capita in tibia conspiciuntur manifestissimè, quæ ex posteriori femoris regione, illa potissimum, qua nodorum radix habetur, ducunt originem. Dein autem poplitem prætergressa, eo in loco qui sura dicitur, miscentur inuicem, vnum gignentes musculum: in quem etiam haud exigua capitis exterioris portio propagatur, quæ musculus per se efficitur, in tendinem latum paulatim cessans, qui subhærescit pedi. Nec minus ex vtroque musculi nuper in sura geniti capite producitur tendo, qui memorato contiguus incumbit, posterioríque calcis extremo inseritur, quod ad seipsum est trahere idoneus. His recitatis musculis alij etiam cohærent, qui ex lateribus tibiæ internis exorti, omnes ad pedem infimum porriguntur. At

vbi tendines primum generant, ibi ligamentum ipsis extrinsecus est iniectum, ex tibia ad calcem pertinens: quo recta linea diuiso, si tendines deinde sequaris, digitis ipsos insertari comperies, ambósque mouere primum, secundum, atque tertium articulum, si magnum excipias digitum. Nam ad secundum ac tertium, tendo qui ipsum mouet, porrigitur. Tertius verò alius tendo tibiæ fini adhærescit: eíque innixus, ligamento itenim peculiari constringitur: qui & ipse pedem vniuersum, sicuti qui calcem ingrediuntur, retrorsum flectit. Verùm ipsius extremum in primum tarsi os interius conijcitur. His singulatim recisis, diuertendum est ad exteriores tibiæ musculos, qui quantum sanè ad superiores exortus attinet, tres existunt: sin autem tendines, motuúmque differentiam spectes, plures. Has itaque membranas adimens, hic etiam sub cute ligamentum situ obliquum conspicies, robustius longè, eo quod in manibus cernitur. Oportet autem & hoc incidere iuxta longitudinem membri: mox partes ad originem suam erigere, capitibúsque tendinum sublectorum detectis, hinc totorum musculorum consectionem auspicari. Ac primum sanè contueberis musculum vsque ad superius caput porrectum: cuius extremum ligamentis continetur, & tarso ante digitum magnum innascitur, paulum in interiorem atque inferiorem pedis regionem excedens. Secundum dein musculum alium spectabis, huic adeò vicinum, vt pars ipsius esse putetur. Verùm tendo eius in caput primi maioris digiti internodij insinuatur. Huic autem cohæret alius musculus gracilis, medio inter tibiam fibulámque loco situs, qui totius pollicis latus ingreditur. Porrò post musculos quos nominaui, tendinum caput, ligamento subiectum, contemplator. A quo deorsum versus incipiens, tendines quatuor, quaternos digitos extendentes, inuenies. Sursum verò, musculum illum videbis fibulæ adúsque superius caput adnatum: cuius extremum, tarsum prope digitos maiores ingreditur. Hi igitur musculi in prioribus magis totius tibiæ partibus consistunt: alij tres ab vno capite in exterioribus. Habent etiam & hi præpositum ligamentum ex fibula ad calcem ipsam pertinens: quo soluto, tres neruosas musculorum spectabis exilitates, quæ cognatas inuicem propagines obtinent. Quarum prima, quæ ex supernis fibulæ partibus ad infimum pedem pertingit, ex tenuibus ligamentis carni connexis efficitur. Secunda, vbi eius quæ prius dicta est, caput desiuit: & ipsa non multum post principium in tendinem rotundum degenerat, gracilis tota existens. Tertia verò quæ totum pedem efficit simum, ex reliqua fibulæ parte procedit. Hæc itaque pedem eleuat, simul & extrorsum declinat. At prior illa, quæ & in magnum descendit digitum, introrsum ducit. Verùm vtræque simul tensæ, indeclinabilem pedis eleuationem moliuntur. Hoc modo etiam ex musculis qui pedem retrorsum agunt, vterque in latus seorsum declinat: ambo autem simul directè pedem ducunt retrorsum. Alius verò incognitus musculus in articulo poplitis delitescit, quem inuenies ablatis posterioribus musculis ad suram porrectis: cuius caput si tendas, tibia flectitur. In pede quatuor musculorum sunt genera, tria quidem infra pedem, vnum supra, in aduersa tarsi parte, quod duos complectitur musculos, qui obliquos motus quatuor digitis subministrant. Qui sub pede habentur, septem & hi, cum septenis qui in manu visuntur, conueniunt, singulos digitos in obliquum mouentes. Quorum duo enati à tarsi ossibus magnum & paruum pedis digitos plurimum ab aliis abducunt. Alij quatuor in inferioribus partibus parui sunt musculi, qui ex tendinibus digitos flectentibus, priusquam exactè scindantur, procedunt: quorum munus est, medium vniuscuiusque digiti articulum flectere. Septimus musculus is est, qui pollicem Indici adducit. Duo alij musculi subter pedem ossibus adhærescunt, atque cuiusque digiti primo præpositi articulo, leuiter ipsos flectunt, simul quidem pari actione functi, priuatim autem vterque in latus sensim declinans. Consectis his musculis, nullos præterea ex iis restat, qui in toto crure consistunt. Considerare autem oportet omnium articulorum, quos detexeris, ligamenta. Etenim coxarum articulus vnum in orbem ambiens possidet ligamentum, quale articuli omnes sortiuntur. Aliud autem in imo reconditum, femoris caput coxæ sinui connectit, veluti neruus cartilagineus existens. At genu articulus vnum ligamentum habet in imo, ac præter id, alia duo in lateribus: vnum videlicet internum, atque externum alterum. Quinetiam ab his alia cartilaginosa ligamenta in ipso genu cernuntur, vtrique tibiæ sinui orbiculatim circundata. Ad hæc sunt ligamenta nonnulla in pedibus, quæ nihil iuuant ossium articulos, sed in aliqua ossis particula prouenientia, tendinum capita firmant & roborant. Quæ verò ab osse in os perueniunt, vt quod à tibiæ extremo in calcem desinit, aut quod fibulæ tibiam vertit, ea sanè vnà tendines subiectos constringunt, atque ossa ipsa committunt. Sunt quatuor ligamenta alia, quæ veluti nerui quidam cartilaginei, talem ipsum ambientibus ossibus colligant, eandem proportionem habentia cum iis, quæ coxæ & genu articulum in imo coniungunt. Ita siquidem & in pede talo quatuor ossibus confirmato, ligamen cartilagineum creatum est, extrinsecus ad fibulæ os, intus ad tibiam, inferius ad calcem: sicuti in priori etiam parte ad os scaphoeides. Atque in vniuersum omnia tarsi ossa valido ligamento in imis comprehenduntur. Nunc verò superest, vt de vnguibus aliquid etiam dicamus. Vngues igitur ossi, neruo, cuti, & carni adnascuntur: haudquaquam ex his ipsis eorum substantia conflatur, quod nonnulli putarunt. Nam singulæ partes similares, ex materia quæ animanti subiecta est, tales à natura finguntur, quales sunt. Neque enim ex brachio cubitus, perinde vt neruus ex cerebro, oritur. Quippe non parum differunt, cohærere cuipiam, & ex illo oriri. Nam quod ex aliquo nascitur, ceu propago quædam substantiæ illius à quo nascitur, similis speciei esse oportet cum origine sua. Sic igitur nerui ex substantia cerebri propagantur. Vngues autem non existunt extremi internodij digitorum soboles, sed diuersa essentiæ species est. Coniunxit autem natura illos extremis terminis digitorum, valido ligamento; idque ipsorum radici, extrinsecus quidem cutim apponens, intrinsecus autem carnem subdens. Cæterùm in radices ipsorum, non modò neruus, sed arteria etiam & vena porrigitur, vnde sensum, vitam, & alimentum, sicuti aliæ partes, accipiunt: quarum nulla ex trium horum vasorum temperie aut coitu conflata est.

Tibiæ exteriores musculi tres.

Pedis musculorum genera quatuor.

Coxarum articulo inesse ligamentum duplex.

Genu articulus tria ligamenta sortitur.

Vnguium consideratio.

Orta ab aliquo, similis speciei esse oportet cum origine sua.

Nerui ex substantia cerebri propagantur.

Vnguium radici quæ insita.

GALENI

GALENI PERGAMENI
De anatomicis administrationibus,

LIBER TERTIVS.

TOta artuum natura constat ossibus, ligamentis, musculis, arteriis, venis, & neruis, communique omnium velamento, cui nomen est cutis. Quorum cognitio exacta desideratur, ad commode curandos affectus. Quippe ob eorum ignorationem, contingit inter medendum medicos quam turpissimè hallucinari: quemadmodum illis methodicis accidit, qui insensibilibus cuiusdam digitis frustra adhibebant omnem medendi rationem, tanquam in ipsis esset affectus: quem ægrum postea ipse restitui medicamentis quæ digitis admouebantur, ad dorsi principium (nimirum ex casu collisum) iuxta radicem nerui qui in digitos priuatos sensu porrigebatur, translatis. Cæterùm aduertendum est, non ex iisdem neruis sensum & motum singulis digitis dispensari. Interdum siquidem ob inscitiam chirurgi, sensus, interdum motus, sicuti aliquando vtraque actio perit. Quamobrem operæprecium fuerit, quemadmodum de musculis fecimus, sic etiam impræsentiarum nos, quo modo vasorum, neruorúmque confectionem administrare conueniat, exponere, ab ipsa nimirum tota manu auspicatos, quæ ab humeri articulo incipit, non secus quam ab articulo carpi ipsa manus extrema. In primis igitur cutim ipsam per se solam acutiore scalpello à subdita membrana, quam venæ cutem nutrientes permeant, separare oportet, vbi prius eius pilos abraseris: promptius siquidem depilem, quam pilosam, incides. Detracta cute, venas, neruósque membranæ intextos expendas: nerui tamen in macilentis quam in obesis euidentius apparent: sicuti & venæ in iis qui sanguine abundant. Semper autem radicem neruorum, atque lationis modum, meminisse conator, vt si quando cogaris incidere, iuxta longitudinem ipsius lationis sectionem ducas, à radicibus quamlongissimè abscedens: hoc enim pacto, vel vnum, vel nullum neruum intersecueris. Sin autem transuersum scalpellum admoueas, multos simul diuides. Exteriorum igitur neruorum qui in brachio sub cute summa versantur, hi quidem à neruo, qui musculum, à litera Δ, quam imitatur, Deltoidem dictum, iuxta caput brachij intercurrit, veluti a radice quadam oriuntur, atque ex imo prodeuntes, pilorúmque modo prætenues, vario plexu, per summa brachij, paulò vltra cubitum disseminantur. Hi autem, qui illinc vsque ad extremam manum procedunt, à maximo neruorum omnium pertinentium ad brachium, qui & posteriores musculos intertexit, & ad exteriorem membri regionem permeat, cubitique articulo inseritur, propagantur. At verò anterior cutis, neruulos accipit, superiori quidem parte, ex primo ortu secundi nerui, inter eos qui de spinali medulla in brachium porriguntur: inferiore verò, ante cubiti articulum ex alio quopiam spinali. Sed internam, posterioremque brachij cutem vniuersam, adusque scapularum, quæ ibi sunt extrema, alius quidam neruus interreptat, ex secundo intercostali interuallo per axillam, sicuti & alij omnes, in brachium ipsum porrectus.

Ac oportet eum qui claré ipsos contueri velit, musculum paruum anatomicis prætermissum, prius incidere. * Iam veró glandibus etiam, membranis, vasísque ab axilla exemptis, amplæ magnitudinis per profundum exporriguntur nerui. Initium porró sectionis facies propter venam humeralem, eumque musculum qui inter brachij lacertos anteriores, duo quidem habet capita, nerueam veró propaginem in radij principium immittit. Vbi igitur duo huius musculi capita in vnum coitura sunt, primum neruum brachij os conscendere inuenies: eodémque in loco posterior axillæ musculus magnus in brachiū lato tendine inseritur: quò dein protendit etiam tendo maximi musculorum, qui mittuntur à pectore: post huncque sursus tendo deltoidis musculi, qui supernam humeri partem complectitur. Porró quum in vnum coaluerint illius iam dicti musculi capita, scinde separáque directa linea vtriusque musculi partem: nam iuxta eam neruus quoque vnus deorsum mittitur. Dum hoc agis, alius quoque neruus multò hoc inferior, in conspectum occurret, ascensum molitus in brachium. In horum neruorum processu, interim ab altero, interim ab vtroque in caput minoris ex brachij anterioribus musculi, propagines transmittuntur. Deinde secundus neruus primo tantum de se ramum impartit, quantum illic primi reliquum fuisse apparet. Vnus autem ex duobus neruus conflatus, ad cubitum, per medium ipsius articuli cubiti flexum, porrigitur. Secundus neruus humiliorem situm habet, insidétque ibidem brachij nodo, vbi planissimus est. Præter duos illos prædictos, tertius quidam maximúsque neruus insequitur, fere prope secundum, profundius tamen, brachium ipsum ingrediens, vna cum grandibus vasis, arteria nempe, ac vena, quæ per axillam ad brachium etiam perueniunt. Qui neruus cum ipsis vasis in magnos brachij musculos propagatur, à quibus extenditur articulus cubiti, atque magnos sui ramos vtrisque ipsis transmittit obliquus in externam partem emergens. Vbi veró effertur paulò supra articulum cubiti, ibi pars quædam ipsius ad cutim elabitur, vt prius est dictum. Reliquum per cubiti musculos disseminatur. * Detectis porrò multis iam brachij partibus, reliquos duos neruos prope internam ipsius regionem, in qua etiam prædicti tres inseruntur, conspicis paulò inferiores quàm situs sit tertius neruus: quorum alter summa sub cute omnium primus apparet. Idem neruus in brachio ante cubiti commissuram in ramos propagari incipit, fertúrque per totum ipsius flexum, scissa iam numerosiore ramorum serie. Insuper quintus alius neruus restat, ex iis qui de spinali medulla brachium adeunt. Hic per intimam ipsius regionem aliorum modo fertur, sed nulli brachij particulæ aliquam sui portionem communicat. Iam veró ad cubiti confectionem accedens, secreta cute à membranosa substantia, neruorum quidem primum principium videbis eius esse, qui in narratione eorum qui in brachio sunt, quartus est dictus neruus. Quod principium internam cubiti regionem ferè totam occupans, inferiori vniuersæ, & exteriorum non paucis inseritur partibus. Quantacunque veró cubiti pars ad radium eminet, vtrinque tum exterius, tum interius, aliorum neruorum processus exigit: interna ab omnium primo dicto, exterior à tertio neruo mutuatur. At fines magno-

Neruorum magnorum in cubitum descendentium sunt quinque numero.

rum neruorum, qui per nodum quo brachium committitur cubito, ad cubitum ipsum feruntur, quinque numero sunt. Sed horum vnus in solam ipsius cutem spargitur. Ex aliis quatuor, primus in medium se articulum cubiti insinuans, ramum sui postea externis cubiti partibus vsque ad carpum ipsum transmittit. Secundus hoc humilior, super interiorem nodum brachij ingreditur: ac dein alium in eam partem dispergit, qua caput musculi bicorni tendine extendentis carpum, ascendit. Atque huius quidem nerui propago vna, totam summæ manus exterioris partem dimidiam amplectitur, sub cute extrema ad summos procurrens digitos: paruos sane totos, medij autem dimidium: reliqua verò soboles, musculo quatuor digitos extendenti, eique etiam qui duos paruos in obliquum agit, sicuti & illi qui carpum propter paruum extendit digitum, inseritur. Qui autem reliqui sunt alij duo nerui, internis omnibus cubiti & digitorum musculis distribuuntur. Quos incidens diligenter, assequêris neruos in ipsos disseminatos. Inuenies quippe ab vtrisque neruis processus, musculis qui digitos flectunt, & carpum, communicatos. Musculus autem ne vnus quidem in exteriore summæ manus regione, sicuti in interiore, habetur.

Musculum nullum in exteriori manus extrema regione haberi.

Cæterùm vna arteria, duæ autem venæ, propagantur in totam manum. Ex venis igitur, illa quidem quæ in superficie extat, quæque iuxta interius latus musculi Deltoidis excurrens, ad extremum ipsius proficiscitur, humeraria vocatur: quæ quidem iuxta articulum cubiti, radij musculum oblongum conscendit, ibique in pares ferè tres ramos scinditur: quorum vnus in altum demergitur, alter ad ipsius articuli flexum pertendit, vnitus parte alterius venæ, ex iis quæ in totam manum excurrunt. Reliquus tertius ramus, paulatim in exteriorem cubiti regionem declinat, ibique in ramos diffinditur.

Humeraria vena.

Axillarem venam esse longe humerali maiorem.

At vena per axillam procurrens, quum humerali multò sit maior, simul cum huius loci arteria, quæ axillam perreptat, per totum brachium in ramos finditur. Ac prædicti nerui in singulos musculos æditi, vtrorumque vasorum, arteriæ dico & venæ, propaginem sibi connatam habent. Quæ quum brachium perreptauerint, in totum cum maiori ex anterioribus musculis, parte interna delatæ, arteria quidem penitius ad cubiti musculos tendit: vena autem bifariam scissa, paulò ante articuli commissuram, altera parte in profundum dilabitur, vbi arteriam contingit, vnaque in ramos cum ipsa propagatur perpetuò: altera obliquè sub cutem producta cernitur. Huius igitur venæ soboles prima, deorsum ad cubiti os, obliqua ferri videtur: at vbi cubitum superauerit, reliquam ipsius partem oberrat. Secunda propago aliquatenus elatius defertur, mox bipartitò diuiditur. Cuius pars demissior, versus eam quæ ad os cubiti porrigi dicta est defertur. At elatior, oblique paulatim tendit, longiùsque porrecta, interim ad eam venam peruenit, quæ cum cubito porrigitur, quæque ad extrema vsque ipsius pertingit cubiti. Iam verò omnium quos retuli terminorum ora coëunt, & ex vnoquoque duorum coitu, vas vnum confluit: ita vt quæ vnita coierint, præ multitudine & paruitate ne quidem numerare queas.

Venæ mediæ consideratio.

Cæterùm quod vas ex humeraria & magna vena conflatur, in altiorem radij partem ascendit, ac dein per exteriorem ossis radij sedem binis ramis expanditur, vt duo hæc rami Y literam repræsentent. Quippe alterum vasorum directè ad magnum extenditur digitum, alterum versus paruum declinat; in manu autem vterque ramus vario modo diuaricatur. Illius tamen quæ versus paruum digitum tendit, exigua quædam propago medium digiti medij & annularis regionem ingreditur. Quam venam nonnulli in sinistra manu secantes, sinentesque sanguinem ex ea fluere quousque vltrò sistatur, lienem ex tali vacuatione iuuari asserunt.

Vena inter annularem & medium digitum sinistra manu sectionem, opitulari lieni.

Venæ qua ratione conspiciantur euidentius.

Conspiciuntur autem facilius omnes id genus venæ, in calidiore constitutione aëris ambientis, ac præcipuè si membro ipso tum demisso, tum cito, vel laqueo intercipias. Quum igitur vniuersas venas, quas in hominibus ante concisionem conspicis, in simia dissecta videre liceat, consuluerim te prius in simia exerceri, vt si humani corporis dissecandi quandoque copiam sis nactus, promptè singulas partes detegas.

Consectionem prius moliendam in simia.

Venas secantibus, quamlongissimè recedendum esse ab arteria.

Porrò vbi sanguinem mittere est animus, in iis sanè qui totam manifestò venam habent conspicuam, quamlongissimè recedendum est ab arteria. In quibus autem id solum quod arteriæ incumbit, in tumorem attollitur, reliquum verò totum, conspectum effugit, nunquam venam ipsam loco inflato secueris, sciens arteriam subditam, quæ lata & valida est, vbi intumescit plurimum, simul secum extollere, atque vndequaque circumtendere incumbentem venam. Accidit enim inde, venam in gibba arteriæ parte eleuatam, adeò penes regionem qua circumtenditur inaniri, vt scalpellus mediocriter iniectus, eam quidem subitò penetret, subiectam verò arteriam conuulneret.

Venæ quæ secandæ.

Quare consilium est recedere ab hac, ad vicinarum aliquam, maximè ea iis, quæ ad cubiti os deferuntur. Sin autem ex his quoque nulla cernatur, eam adibis quæ in flexu ex venarum coitu facta, ad radij superiora peruenit. Si hæc occultatur, illam feries, quæ ab humeraria ad cubiti flexum porrigitur. Quòd si hæc non appareat, eam diuides quæ ab ipsa in flexum deducitur. Si nec ipsa, illam quæ sursùm ad radium obliqua expanditur. Si nec illa se ostendit, venam ab axilla ad cubiti flexum procurrentem incides: quæ accommodatissima est iis qui partibus infra clauiculas sitis laborant: sicuti & humeraria iis qui in superioribus.

Axillaris venæ sectionem accommodatissimam esse iis qui partibus infra clauiculas laborant. Humerales venæ sectio conducit particulis supra clauiculas laborantibus.

At commemoratæ, secundum tertiumque ordinem post ipsas obtinent. Communis autem, vtrique est, quæ ad radij superiora conscendit: quare tertium quoque ordinem in ambabus manibus ei attribuimus. Atque hactenus de superficiariis vsque ad digitos totius cubiti venis: quibus ademptis, videre licebit tibi & profundiores, primò quidem mutuò coëuntes; mox vbi congressæ fuerint, iterum in binos ramos dissolui: quorum demissior quidem, per os cubiti: elatior, per radium vnà cum arteriis in musculos propagatur: atque vterque tandem in propagines varias diffinditur, nonnullæ quarum paucis postea germinibus exteriorum venarum miscentur.

Arteriam vnam duntaxat proficisci in manum.

Porrò arteria vna duntaxat in manum proficiscitur, vicina venæ quæ ad illam permeat. Vtraque autem thoracem elabitur cum nono pari neruorum à spinali descendentium medulla, & brachium illic ingrediuntur, quò tertius peruenit neruus. Inde omnibus brachij musculis processus notandos mittentes; decliues ad flexum articuli, quò brachium iungitur cubito, excurrunt. At vena in brachij extremo in duas diuisa est soboles, quarum altera vsque ad cutem effertur, vt antea

declaratum

declaratum est. Quantum verò ipsius per profundiora cum arteria deducitur, id tertiam humerariæ partem assumens, bifariam scinditur, & & cum vtraque parte arteriæ, quæ & ipsa bipartitò diuisa est, simul tum porrigitur, tum in vniuersus, vsque ad digitorum initia, musculos ramorum serie dispensatur. Itaque elatiorem arteriam quæ ad radij vsque os decurrit, prope commissuram carpi tangimus, pulsum exploraturi. Sentibilem etiam in macilentis motum arteria quoque edit, quæ mediam Indicis & magni digiti regionem perreptat, originem ab hac ducens. Humilioris verò motum, haud facilè discernere possis. Iam verò in extremis conuexisque manibus nullam reperire est arteriam, quòd ne musculum quidem vnum. At interna regio, quoniam multis septa est musculis, ideo multas quoque arterias singulis ipsorum porrectas obtinet. Verùm vniuersas arterias internas carpi, vna cũ venis cõiugibus spectabis, lato amputato tendine. Arteriis autem ipsis & venis, pro ratione magnitudinis virtus inest, non item neruis omnibus: sed alicubi exiguus neruus haud exiguam obtinet potestatem, vt qui musculos motores magni digiti & indicis, intercurrunt: qui soli si sequentur in naturali habitu, cæteris abolitis, non vtique mancus homo in totum euaserit. Rursus, si quatuor extiterint incolumes, musculus autem qui magnum flectit, vel tendit digitum, laborarit, omnia manus officia intereunt. Pariter enim musculorum qui sibi inuicem sunt oppositi,* altero resoluto, vtriusque semper actio vitiatur. At verò iuxta principiũ femoris, separata prius cute a membrana subdita, quatuor radices neruorum in cutem excurrentium apparent, pares numero principiis grandium neruorum, qui in musculos disperguntur, vnde scilicet processere. Proinde vna est, quæ ab anterioribus musculis deorsum versus, in totam cutem ipsis vicinam fertur. Hac alia interior per inguina longo angustóque musculo vehitur. Tertia autem iuxta os quod coccyga Græci vocant, minus conspicua cæteris. Quarta denique adhuc magis condita, in pectinis foramine delitescit. Cæterùm exiles superficiariosque cutis neruos intuitus quum fueris, incidito omnes femoris musculos, quibus inuicem separatis, grandium neruorum distributiones plane apparebunt. Sunt igitur tria neruorum initia magnitudine sibi inuicem coæqualia, quæ primùm esequar. Quartum verò aliud maximum, bifidum ipsis succedit, quo de posterius agam. Itaque ex tribus principiis vnum in anteriores musculos diffunditur: alterum simul cum magnis vasis porrigitur, ipsisque vasis ramos telæ araneorum modo prætenues, vt musculis contiguis, impartit. Quod restat tertium neruorum initium, amplum ossis pectinis foramen permeat, duosque paruos musculos id amplexos, vnum vtrinque, a foris alterum, intrinsecus reliquum. Hæc iam tria principia intuitus, ad quartum duorum ramorum grandium, qui in crus feruntur, initiumque ad extremos vsque digitos propagines quasdam, descendas. Euadet autem & hoc conspicuum, musculis natum incisis, cum quibus incidantur etiam capita femoris musculorum, qui numero quatuor, ex cosendicis osse exoriuntur. Quippe grandes nerui illis subiecti apparent, qui foras ab interiore lati ossis parte cum neruulis tenuibus ex eo productis, emergunt. Verùm illi in omnes articuli iuncturæ musculos exteriores disseminantur: primùm ex vniuersis in ipsum superficiarium, qui articulum retrorsum agit: mox in carnosum sub ipso magnum deinde in paruos infra hunc latentes. Nam grandes soli per femoris regionem postremam excurrentes, apparent: qui in varios inde musculos disperguntur. Porrò in tibia etiam, duo soli grandes nerui, descendentes per femoris posteriorem sedem, sub vnico lato musculo conspicui visuntur, qui ad tibiæ principium excurrunt, atque ibidem primùm separantur inuicem: alter qui minor est, exterioribus ipsius musculis distribuendus: alter, pura maior, interioribus. Sed externus tibiam subter fibulæ caput ingreditur: interior iuxta suræ initium profundius mergitur. Atque huius nerui pars reliqua non mediocris in pedis inferiora porrigitur. Alterius autem tenuia extrema supremis tarsi partibus dispensatur. Portio quædam ipsius etiam ad neruum alterum peruenit, qui per suram, prope inferiores tibiæ partes defertur. Cæterùm infimam pedis sedem neruus vnus subit haud exiguus, ex altero grandium, quem in posteriores tibiæ musculos digeri commemorauimus, propagatus. At in supernam partem pedis, exiles neruuli quatuor porrigũtur, ab iis quos recensuimus, exorti. Ad hæc verò, exigua quædam vena crus per os pectinis adit, modicam ipsius partem nutriens. Vna autem alia maxima vena in totum crus ab interiore parte per inguina disseminatur. Cuius ramus vnus statim in priorem, internamque femoris regionem perfertur, multifariam summa sub cute in ipsum distributus. Ab hoc, aliæ tenues propagines in cutem tres quatuórue disseminantur. Dein alius primo similis ramus in [illegible] more prope musculum angustum cernitur, post eumque aliæ duæ aut tres perpusillæ. Ab his alia insignis genu interius subit: quam sequitur alia duas in partes diuaricata, cui succedunt aliæ complures. Atque hæ quidem subter cutem summam omnes consistunt. In imo aliæ quædam sic se habent. Prima enim post inguina anterioribus duobus musculis dispensatur. Mox alia* penitius grandis satis intra maximum omnium musculum, & ex anterioribus internum porrigitur: à qua plures venarum propagines in omnes propemodum femoris musculos disperguntur. Post has alia quæpiam deinceps in grandem ex anterioribus musculum ingreditur, elatius ad externam femoris regionem emergens. Insuper post illam alia notatu digna profundius in maximum musculum eique vicinos inseritur. Atque post has, in superficialium enumeratione prædicta, quæ ab intima genu parte adusque tibiæ extremum multiplici ramorum serie cutem subit. Iam verò, præter alias quasdam propagines, quæ interdum in tibia visuntur, etiam ipsi fibulæ bipartita venæ soboles apponitur: quarum altera in superficie externis partibus fibulæ ad malleolum vsque, ramorum seriem spargit: altera, per ima exteriorum musculorum ducta, ramos communicans singulis, intra tibiam fibulamque iuxta inferiorem huius finem peruadit, in imamque pedis regionem disseminatur. Ab hac autem procedunt duæ aliæ venæ, propè extuberantes tibiæ fibulæque terminos, conspicuæ satis: quarum interior sanè miscetur ei, quæ iuxta genu descendens, intrinsecus supra suram tibiamque totam ad malleolos est porrecta: at exterior societatem init cum venis ab illa exporrectis, quæ per exteriores fibulæ partes decliuis fertur. Verùm ab

Manus conuexa caret arteriis.

Arteriis & venis pro ratione magnitudinis, virtus perpetuò inest: neruis autem non semper.

Tibiæ nerui.

Pedis nerui.

Venæ in cutem cruris disseminatæ.

Venæ cruris interiora inuadentes.

iis quæ ad tibiæ fibulæque extrema inuicem coëunt, exiles quædam ad tarsum, digitósque pedis excurrunt, maiores autem ipsis ad imas partes euadunt, ex quibus tota pedis regio inferior alimentum accipit. Nam posterior pars, quæ ad calcem habetur, à proximis intus, forisque, ramos inuicem coëuntes suscipit. Vena igitur per inguina excurrens, hunc in modum propagatur. Quæ verò pubis os perreptat, solis indidem partibus (qui tres musculi sunt) distribuitur, easque nutrit.

Pedis inferior regio vnde alimentum accipiat.

Porrò arteria maxima cruri per inguina inseritur, eo nimirum loco, quo vena magna. Vtrunque autem vas per interiora protendit femoris, arctiori ipsius musculo incumbens. Ac venæ quidem arteriis in musculos insertis cohærent: non tamen arteriæ superficiarias venas vnà conscendunt, verùm altius semper per musculos ingrediuntur. Id autem inde liquidò constat, quòd carnosis nusquam in crure pulsus appareat, nisi in tarso rectè ad secundum digitum post maximum. Tangimus itaque subinde arteriam inibi sitam, quum eam quæ carpo inest, percipere non potuerimus. Arteria autem quæ per ossis pubis foramen in femur peruenit, perinde ac vena, iisdem tribus musculis distribuitur.

Arteriæ in crus distributio.

Arteriam tarsi tangendam esse vbi pulsus carpi occultatur.

GALENI PERGAMENI
De anatomicis administrationibus,

LIBER QVARTVS.

HAud temerè in his commentariis à manibus sumpsi exordium, quòd nimirum has partes videre in solis hominibus liceat. Neque absurdum fuit statim de cruribus commentari nonnulla, quandoquidem beneficio eorum, solus homo ad amussim rectus incedit. Nunc verò de faciei & capitis partibus, opportunum videtur dicere. Porrò duo musculi tenues simul & lati in buccam & labra descendunt, a colli spina orti: vnde membraneum, fibrosúmque ligamentum procedens, substantiam ipsorum constituit. Complures etiam fibræ ex scapularum spinæ regionibus, quemadmodum & ex vniuersa claiculæ sede, in buccam terminantur. Atque oportet hosce musculos, quum vsus aliquis postulauerit, pro fibrarum natura incidere. Nam si experiantur magnam incisionem transuersam, buccas ad alteram partem reuellunt.

Manus reperiri in solis hominibus.

Homo solus ad amussim rectus incedit.

Labiorũ musculi.

At musculosa compages, quæ fronti subiecta est, & a qua supercilia attolluntur, & motus frontis perficitur, suas fibras habet deorsum versus tendentes: quas transuersim etiam chirurgi imperiti secantes, in causa sunt, vt frontis cutis tota delabatur ad oculos. Iam verò alij musculi masticatores dicti, expansis inferioris maxillæ lateribus sunt subiecti, qui variis totam ipsam modis circumagũt. Nam temporales musculi, non circumagere, sed dum mordemus, vel edimus aliquid, aut os claudimus, adducere maxillam sunt nati. Etenim animalia omnia, præter crocodylum, inferiorem maxillam mouere, superiori immobili, natura voluit. Vniuersi autem motus ipsius tres sunt: vnus in mandendo, alter in ore claudendo, tertius in aperiundo peragitur. Atque ab his secernitur labrorũ atque buccarum motus, qui fiunt immota maxilla: vt quinque sint in ore functiones, quina verò musculorum genera. In simia igitur intra aquam extincta, vbi pilos abstuleris, leuissimè cutem incidas scalpello acutissimo, rectam ducens lineam à mento vsque ad pectus, iuxta ceruicis ipsius longitudinem: statim siquidem sub cute se ostendet lati tenuisque musculus, vnà cum numerosa serie neruorum, talem vtrinque situm habentium, qualem fibræ quibus adnascitur. Quippe omnes ad labra desinunt, ex variis procedentes initiis. * Siquidem ab vniuersis colli vertebris incipiunt quædam, aliæ à scapulis, aliæ ab vtraque clauicula. Quæ igitur à scapulis ducunt originem, oblique omnes per buccas in oris latera porriguntur: quæ à vertebris, transuersæ magis: quæ verò à clauiculis emergunt, propémodum rectæ sunt. Hæc autem omnia quamcommodissimè discernuntur in iis animalibus, quæ præ senio extenuata sunt. Quare ad propositum opus talia sunt deligenda: post quæ recens nata præstant magnis & pinguibus. Cognosces autem exortus singulorum neruorum, si vbi laqueo illos exceperis proximè ad ipsam maxillam, abstulerisque omnes fibras vtrinque eis adiacentes, iam nudos ipsos reducas ad propria principia. Posterius itaque musculi huius initium ex spina omnino procedit: inde ad occipitij ossis basim defertur, mox sub aurem, deinde musculum masticatorium dictum totum ascendit, ossique superioris maxillæ committitur. His igitur omnium primis ademptis musculis, licebit vel occipitio, vel faciei adhærentes, ostendas. Iam verò ex omni animantium genere, homo breuissimam, pro totius nimirum corporis proportione, maxillam sortitus est. Mox simiæ: dein lynces & satyri: postea cynocephali. Hæc autem omnia & collum ita prolixum, & clauiculas hominis modo possident. Ac quædã ipsorum magis insistunt, quædam minus. Insistunt igitur recta, gradiunturque, alia peius, alia melius. At certè gradiuntur omnia binis innixa pedibus. Aliud autem nullum (quod scimus) animal, duobus cruribus incedit. Labra itaque naturam singularem eximiámque obtinent, adhærescúntque ossi maxillæ, tertiam quandam in se, eandémque fungosam substantiam sortita, ita vt tota ipsorum natura, ex illa ipsa substantia, cute, & tribus lati musculi terminis, conflata sit. Proinde latiorum musculorum beneficio, in latera secundum transuersas ipsorum fibras mouentur. Deorsum verò, sursúmque versus, motum, tota ipsorum substantia suppeditat. Atque hos ob motus, neruos ipsis natura, tenuissimis foraminibus perforans maxillam, transmisit. Per quæ foramina elabuntur etiam reliquiæ neruorum, qui dentium sedibus adhærescunt: a quibus gingiuæ, dentes, & etiam membranæ ambientes, ipsum sensum accipiunt. Trahuntur porrò deorsum labra, beneficio neruorum qui ea imo sursum versus feruntur. Contrahuntur autem ab extremis vtrorunque musculorum, gracilium, & latorum, ipsis insertis. Sicuti autem his nerui ab inferiore maxilla, sic superioribus labris, à superiori subministrantur. At verò musculos qui narium alas mouent, tales natura esse pronunciare palàm oportet, qualem & latum musculum, quem nos inuenimus. Hinc paulatim vsque ad malas descendes, cutem à vicinis illarum partibus auferens. Hoc enim confecto, bini musculi masseteres dicti, singuli proprio ex capite in extrema inferioris maxillæ profecti, clare cernentur: neruis ipsos intercurrentibus, qui ad buccas

Frontis musculus habet fibras deorsum versus tendentes.

Musculi masticatores.

Temporalium musculorum vsus.

Maxillam inferiorem, superiore immota, mouere animalia omnia, præter crocodylum.

Maxillæ inferioris tres motus.

Oris functiones musculique quino genere ambiuntur.

Lati musculi inueniendi ratio.

Lati musculi fibræ à quibus initiis oriantur.

Animalia quæ sint aptiora anatome administrandæ.

Maxillam homo sortitur breuissimam.

Animalia duobus incedentia cruribus.

Labiorũ substantia.

Labiorum motus.

Labiorum nerui.

Dentium & gingiuarum nerui.

Narium musculi quales.

Latum musculum inuenit Galenus.

Masseteres musculi.

cas deſinunt, quíque hamulis ad initiũ proprium, quod poſt aures oritur, ſunt reducendi, priuſquam maſſeteras, hoc eſt, maſticatorios, incidas. Ex horum muſculorum capitibus, alterũ in malis, vt vocant, alterũ iuxta os iugale conſiſtit. Poſt hos muſculos, eos qui intra maxillam in ore habentur, adibis: tum temporales ipſos. quæ tria muſculorum paria maxillam mouent: temporales quidem, cum interioribus ſurſum conuellentes: maſticatorij, in latera circumagentes. Oſſe iugali ablato, euidenter totus muſculus temporalis conſpicitur, dictorumque ſimul trium muſculorum ſocietas: quorum duo quidem ſimplices, maſticatorius autem duplex exiſtit. At verò inferior maxilla, ex duobus oſſibus circa infimam partem coëuntibus conſtat: quæ diducenda ſunt, vt rectè oris partes cernantur. Porrò vniuerſa capitis cute ablata, delineamenta quædam muſculorum circa aures conſpicies, quæ in reliquis animantibus non delineamenta ſolùm, ſed perfectos etiam muſculos ſpectabis. Habetur enim vnus in vtroque ſpinæ latere muſculus. Neuter tamen vſque ad aurem procurrit, ſed tantum vterque abeſt, quantum ab occipitio procedit. Iam verò ſcapulæ magnis aguntur motibus, nec minus ipſis caput. Cæterùm muſculus ille duplex ceruicis, qui in ſcapulas ipſas inſeritur, non capitis, ſed ſcapularum gratia eſt à natura conditus, vt illas ad caput contrahat. Siquidem ſi tranſuerſim is in ceruice ſcindatur, confeſtim conuelluntur, deorſum verſus, ſcapulæ: ſurſum autem non amplius moueri queunt, idque capitis motu minime reſoluto. Sunt tamen alij muſculi, qui caput agunt in latera. In illum autem ſcapularum muſculum, à cerebro quidam neruus deſcendit, quem ignorauit Lycus, perinde vt par illud muſculorum maxillas mouentium, quod intra os eſt ſitum. Secundum muſculorum par eſt, quod prædictis quibus ſubiectum eſt, longitudine reſpondet. Nam ex eadem occipitij oſſis regione procedens, ſublimi ſcapularum baſis angulo iniicitur. Verùm latitudo ipſis æqualis non eſt, ſed multò minor. Hi etiam ſcapularum baſim ceu ad occiput (vnde tranſuerſim oriuntur) retrahunt. Priores verò muſculi, non modò baſim, ſed totas ipſas ſurſum reuellunt. Vtrique autem, à media occipiti oſſis regione incidendi ſunt. Quibus ſublatis, alia pleraque muſculorum coniugia comperies, quæ carnoſis anſulis caput ad poſteriora reflectunt, totius colli longitudini iniecta. Sunt & alij muſculi, ſic ab occipitij oſſe orti, vt obliquæ ipſorum fibræ ad ſpinam ſint inclinatæ: à quibus caput in obliquum conuertitur. Ab vtriſque autem ipſis incumbentibus, de obliqua hac inclinatione, ad rectitudinem æqualem, quæ naturalis eſt figura, reducitur. Exordiens igitur tria horum muſculorum paria ab occipitij oſſe, cui inhæreſcunt, diſſecare, perges vſque ad extremum inferius. Quibus ablatis, circa articulum capitis alia quatuor exilium muſculorum paria cernuntur, quæ retrò habentur, abſque paruis in articulo, iuxta latera primæ vertebræ, reconditis. Succedit aliud quartum par muſculorum obliquum, tertio obuerſim reſpondens. Hi muſculi primam ceruicis vertebram ſecundæ connectunt. Eorum verò extrema ad laterales primæ proceſſus, & ſecundæ ſpinam, euadunt. Porrò tria hæc paria, nempe, primum ex omnibus quæ recenſuimus, tertium, & quartum, triangulum æquis lateribus tibi conſtituere videbuntur. Itaque in reflexione capitis, occipitij os cum ipſis primæ vertebræ ſinibus innititur, atque ſecundam præterea contingit maximè: ipſéque extremus in remittendo capitis reflexus, hos ipſos terminos obtinet. Annuentibus rurſus, in priora caput recedit, & ſuper anteriorem primæ vertebræ proceſſum innititur. Verum extrema ſinibus laxa inſident: à poſterioribus partibus diſiuncta: * alioqui primam caput vertebram ad anteriora tranſcenderet, & muſculis & propria grauitate decuſſum, niſi in proceſſu anteriori ipſius primæ vertebræ, ſic conſtituto à natura, accuratè innitens confirmaretur. Verùm hinc exiguam ſecuritatem, maximam verò inde, quà prima cum ſecunda committitur vertebra, natura molita eſt. Nam quum particulam quandam turbini ſimilem, rectam ex hac produxiſſet, inferiora anterioribus conſtabiliuit, primam vertebram leuiter excauans, vbi maxime in anteriora proceſſus edit. Poſteriorem quippe ipſius partem, ſecundæ vertebræ proceſſus accliuis, extremum ingreditur, ligamentumque validum è vertice ipſius ortum, capiti inſeritur: item aliud quoddam tranſuerſum ex ipſa prima vertebra profectum, ſecundæ extremum turbinatum ad amuſſim conſtringit. Obliqui autem muſculi in latera caput conuertunt. Iam verò qui torquent caput ad anteriora, ij muſculi ad pectus & primas clauicularum partes protendunt, ex duplici ortu principio, altero poſt aurem, altero in ipſiſmet auribus ſito: quapropter duplici extremo etiam in prius nominatas particulas inſeruntur. Quòd autem & pectus & clauiculas cum ipſo thorace circumducunt, ſimul & ſurſum verſus ad capitis latera, aut caput ipſum in priora circumagunt, cuius notum eſſe exiſtimo: ſicuti & ipſos hoc pacto non poſſe mouere thoracem. Quare caput ab ipſis prorſum circumuerti neceſſum eſt. Nam qui muſculi rectam poſituram obtinẽt (vt qui ad ſcapulas & ceruicem porrigebantur) ij omnes ſimplici motui præſunt: qui verò non rectam, compoſito. Quare muſculi qui à regione aurium ad clauiculas & pectus deſcendunt, quum obtineant ſitum non recto tramite, ſitui ſimilem motum ſortiuntur. His muſculis amputatis, ad eos qui in ſcapulis habentur digredi licet. Duo ſane iuxta ſpinam hærent, quos ſolos ſcapulas retrorſum agere diximus. Alius tertius, à prima vertebra oritur, & in extremo ſcapularum iuxta ſummum humerum deſinit. Quartus gracilis, longusque, ab oſſe initio laryngis præpoſito, quod hyoides dicitur, originem ducens, ipſas illi connectit. Sunt & alij duo muſculi vtrinque per ſpinam dorſi exporrecti, à quibus ſcapulæ ſpinam verſus tendi videntur. Ab altiore ſiquidem leniter ad ceruicem inclinari: ab altero ad inferiores dorſi partes deduci: ab vtriſque verò ſimul tenſis, totas ſcapulas retrorſum, nullam in partem inclinantes, deferri ad primas ſeptem thoracis vertebras, ad quas protenſi ſunt, videbis. Atque hi ſex muſculi peculiares ſcapularum exiſtunt. Alius autem humerorum articulo communis eſt, ſcapulas deorſum verſus detrahẽs: quo de ſuo tẽpore agetur. Muſculis quos retuli adẽptis, apparebit is, qui maxillam inferiorẽ aperit, incipiens à capitis oſſe petroſo, ſurſum autẽ ad ſũmas maxillas protendens: vt vterque muſculus, & qui à dextris, & qui à ſiniſtris pergit, eodẽ coẽat, ac medio itinere, ipſorũ pars in neruoſa ligamenta degeneret. Quod par ſolum neruorum, tribus ori claudendo creatis natura oppoſuit.

[Marginal notes, left column:] *Oris muſculi.* — *Temporales muſculi.* — *Os iugale.* — *Maxilla inferior ex duobus oſſibus conſtat.* — *Scapularum muſculi & motus.* — *Capitis motus.*

[Marginal notes, right column:] *Capitis motionum ſecuritas.* — *Capitis motus ad anteriora, à quibus fiat muſculis.* — *Scapularum muſculi ſex.* — *Os hyoides.* — *Maxilla inferior à quo aperiatur muſculo.*

GALENI

GALENI PERGAMENI De anatomicis adminiſtrationibus,

LIBER QVINTVS.

CVte quæ pectus contegit à ſubditis liberata, muſculum inibi ſpectabis in aliorum ſuperficie extântem, qui ex mammarum regione incipiens, ſurſum verſus ad humeri articulum obliquus porrigitur. Ipſum itaque à ſubiectis partibus dirimens, hamo quidem primùm ipſius fibrarum finem eleuans, dein vſque ad humeri articulum totum muſculum ſeparans, poſt hunc ad alium eo maiorem accedis, qui ad eundem nimirum articulum peruenit, ex toto pectoris oſſe oriens: mammæque ſubiectus. Qui muſculus bipartitus quodammodo eſt, fibris ipſius in ſimilitudinem X literæ mutuò ſibi incumbentibus: aliis ab humiliori oſſis pectoris ſede ad articuli eminentiorem porrectis, aliis ab elatiore ad dimiſſiora inclinantibus, omnibus autem ſeſe interſecantibus inuicem. Porrò ipſa axillæ concauitas à duobus gignitur muſculis: vno certè quo de hîc agimus, altero ad coſtas porrecto. Quæ igitur prædicti muſculi fibræ ab elatiore pectoris oſſis ſede incipiunt, brachium thoraci adigunt, non deorſum reuellentes: nam ab humilioribus fibris, os brachij vnà cum obductis ei carnibus ad thoracem adductum, deorſum leuiter declinatur. Iam verò alius his tertius ſuccedit motus ſecundum primi muſculi functionem, quem à regionibus propter mammas oriri diximus. Ad hæc alius quartus, quo brachium ad thoracis coſtas expanditur. Poſt conſectionem illius qui ſeſe interſecat muſculi, alius tertius nobis ſe oſtendit muſculus, qui ex pectoris oſſe ducit etiam originem, qua ſecunda, tertia, quarta, quinta, & ſexta coſta cum ipſo coarctantur, eiuſque beneficio brachium elatius thoraci admouetur. Secundum hunc ſequitur, qui iuxta eminentiorem ſcapularum coſtam, euidenter iam brachium attollit. Omnes autem illi dicti tres muſculi, in tendines latos, brachio ſeſe inſerentes deſinunt. Poſt quam igitur tres hoſce muſculos aduſque articuli iuncturam ſecueris, ſcapulæ à pectoris partibus ſeparantur. Verùm duo adhuc muſculi ab imo ſurſum procurrentes, ipſas ad thoracis latera continent: quorum alter quidem in ſuperficie tenuis, ex membranis quibuſdam gignitur illum cuti connexis: alter verò inter muſculos, qui ab imo ſurſum feruntur, magnus, initiúmque ſumens ex ſpinæ vertebris, præcipuè quibus ſpuriæ coſtæ coarctantur, cum ſcapularum baſi haud mediocre conſortium obtinet. His verò muſculis vſque ad brachium conſectis, * adhuc ſcapulæ vnius grandis muſculi, ipſarum partibus concauis ſubnati, interuentu, coſtis & oſſe clauiculæ intercedente, pectoris oſſi continentur. Primùm igitur à clauicularum oſſe muſculum, ſuperiorem humeri partem amplexantem, amputato: dein clauiculam à pectoris oſſe tollito, membranoſa circa articulum ligamina interſecans, donec muſculum ab interna inferna̧que ipſius parte in primam coſtam obliquè inſertum, euidenter conſpicias. His ritè peractis, ſcapuliſque reuulſis, vaſa axillam pertreptantia, & neruos cum membranis præcidito. Porrò functio illius muſculi qui ſcapularum concaua ipſis coſtis connectit, eſt thoracem vniuerſum reuellere. Sunt autem alij duo muſculi, in vtraque thoracis parte vnus, hic videlicet in anteriori regione, ille in poſteriori, coſtas etiam reuellens: adeò vt tres hi muſculi ſint ipſo thorace elatiores, prior ſcilicet, poſterior, & medius. Quippe medius muſculus eſt ille de quo nuper diſſerui, medio amborum collocatus. Ac thorax ſolo hoc mediorum muſculorum coniugio motus, abundè ſatis animanti ſubſeruit. Altera priorum muſculorum coniugatio ex ſecunda ceruicis vertebra incipit, ſed ab omnibus aliis conſequentibus orta, in quinque thoracis coſtas per valida ligamenta inſeritur: quemadmodum & reliqua coniugatio muſculorum ſubtilium, incipit quidem à ſpina extremarum trium colli vertebrarum, & primæ ſimul dorſi, ac ſupernaſcitur tertiæ coſtæ, in quartam, quintam, ſextam, & ſeptimam inſertata. Quòd ſi caput ipſius prehenſum in ſe attraxeris, coſtas ſurſum conuelli, diſtendíque thoracem, videbis. Idem & in medio prioréque molitus muſculo, paria ipſorum magnitudini interualla thoracis fieri conſpicies. Hæ igitur tres ſublimium thoracis muſculorum coniugationes, ſunt reſpirationis opifices. Quarta deinde, quæ in primis coſtis conſiſtit. Nam ad priſtinam ſedem eius attolleos muſculos, priorum ſanè coſtarum oſſa retrahi ſurſum verſus deprehendes: partem verò thoracis quæ hîc eſt, diſiungi. Cæterùm alia duo muſculorum paria, thorace detecto, iuxta longitudinem apparebunt; hoc quod carnoſius eſt, ſpinæ omnibúſque illi adiacentibus coſtis: illud quod membranoſius, pectoris oſſi expanſum. Huius muſculi tendo, recto abdominis muſculo continuus eſt, omnibus coſtarum terminis, qui ad pectus pertinent, incumbens. Etenim muſculus hic in omni animantium genere, ad primam vſque coſtam pertendit, vbi & carnoſus viſitur, & tenui carni ſupernutrita tendini, latitudinem quandam accipit. Iam verò alius muſculus huic ſimilem habet functionem, qui per ſpinam porrigitur, & cum thorace ſimul incipit, deſinitque, orbiculata circumſcriptione. Cæterùm finis ipſius inferior, ſpinæ cohæreſcit muſculo, obliquus, in poſteriora vergens, vt tenſus coſtas intrò contrahat, ſtringatque. Supereſt aliud vnum muſculorum par extra thoracem bifidum, quod in extremis coſtis, thoracis inibi finem deorſum verſus detrahit. Cuius quoque caput, vtri inter abdominis muſculos admiſcetur. Muſculis omnibus quos percenſui ablatis, ſitus fibrarum manifeſtè apparebit obliquus, ſi omnes muſculos intercoſtales reſpicias. Examen autem ipſarum, à ſpinalibus auſpicaberis muſculis, & duo cuiuſque fibræ extrema contuebere: altius propter ſpinales magis ſitum, demiſſius inde longius remotum: tanquam ſingulis fibris obliquè in priora, non recto tramite, deorſum verſus procurrentibus. Spinalibus præterea exemptis, fibras quoque ſimiliter obliquas ibidem ipſis ſubiectas ſpectabis, nonnunquam cum coſtarum conuerſione ſitum ſuum variantes. Non enim vt vnumquodque coſtæ os à ſpina prodiit, ad pectoris os obliquum porrigitur, ab elatioribus animantis partibus ad humiliores inclinans: ſed vbi prope os pectoris iam cartilago vice oſſis creata cernitur, alium obtinet ſitum, priori contrarium, obliquè ſurſum, ſed circulatim quodammodo, ad pectus cui coarctatur,

Marginal notes:

Humeri muſculi.

Axillæ cauitatem à duobus fieri muſculis.

Brachij motus & muſculi.

Muſculi ſcapulas admouêtes thoraci.

Coſtas reuellêtes muſculi.

Reſpirationis opifices muſculi.

Fibræ muſculorum thoracis exterius quam lationem, quemque ſitum ſortiantur.

tur, protendens. Similiter itaque fibræ ex imo sursum obliquius prolatæ subcontrariam positu- ram recipiunt. Hoc etenim in costis omnibus cer- nitur, si spurias duntaxat exceperis, quarum ex- trema, pectoris ossi non committuntur. Vni- formis siquidem harum costarum ab initio adúsque finem ratio existit. Desinunt porrò ipsæ non in os pectoris, sed in cartilaginem quandam, quæ exortus septi transuersi existit. Ab externis itaque partibus fibræ musculorum intercosta- lium obliquum situm sortiuntur, quatenus di- ctum est. Quæ verò in partibus internis haben- tur, contrario modo iuxta X literæ figuram ex- teriores secant. Conspicientur autem & hæ fa- cile, costis ipsis ad spinam reflexis. Vnus igitur adhuc thoracis musculus superest minimè con- temnendus, nempe septum transuersum: cuius munus existimauit Plato, distinguere duntaxat animosam à concupiscibili animæ facultate: quum præterea etiam maximè sit ex vsu ad respirandi functionem. Ligamenta complura tenuiaque ex ossibus prodeuntia, quibus simplex circundu- citur caro, hoc septum habet: cuius centrum, exiguus quidam circulus & membranosus exi- stit. Verum totam ipsius naturam manifestò prius contemplari non licet, quàm octo abdo- minis musculos dissecueris, ad quorum conse- ctionem nunc diuertendum est: quanquam tum ipsorum, tum viscerum omnium, quæ in imo ventre consistunt, primò omnium solitus eram consectionem moliri, ne videlicet diutius asser- uata computrescerent: dein verò aliorum anato- men persequi. Nunc autem disciplinam prædictis succedentē nō deserēs, costas à pectoris osse reuul- sas, rursus ad pectoris os reducas oportet. Dein- de quod ex abdominis cute adhuc reliquum est detrahas: sub ea siquidem, primi & maximi duo tibi musculi occurrent, obliqui, atque aliis omnibus abdominis musculis superstrati, vnus quidem à dextris partibus, alter à sinistris por- rectus: quorum musculorum suprema, maximo thoracis musculo circa sextam costam communi- cantur. Nec tamen à sexta costa duntaxat, sed ab aliis etiam spuriis, quæ in cartilaginem ma- gnam degenerant, hæc prima abdominis muscu- lorum coniugatio oritur, obliquis fibris ad ven- tris anteriora protendens. Cuius vterque mus- culus tum ad ilium ossa, tum ad inguina contra- ria procedit, ac pubis ossi, per membraneum, sed validum tendinem, ante inguina ortum, in- seritur. Hoc interdum tendine relaxato (qui & peritonæum, & ea quæ ab ipso ambiuntur petineat) aliquod intestinum, aut omenti pars, propriam sedem egreditur, ac per ipsam laxi- tatem elabitur. Qui morbus cele, atque ramex dicitur. Pars autem horum musculorum, quæ ad ventris anteriora porrigitur, in tendinem tenuissimum desinit, rectis extinsecus musculis superpositum. Pari modo & secundæ coniuga- gationis musculorū abdominis (qui obliquum fi- brarum situm primis contrarium possident) ten- do in membranam degenerans, anterioribus musculis insidet. Vterque verò horum ex ilium osse ducit carnosam originem. Hinc dein- de obliquè sursum protensi, musculis transuersis insident: postea quatuor nothorum cōstarum fi- nibus, carnosa intercedente substantia, iniiciun- tur. Tendo autem ipsorum tenuis, medius inter rectos musculos, & prædictorum tendinem, per- git: vterque ab ea regione ortus, quæ circa exter- na rectorum musculorum latera posita est. Por- rò ipsi recti musculi, qui tertiam coniugationem constituunt, tota substantia carnosi, à supernis deorsum versus descendunt, atque in pubis os carnis interuentu insertantur: qua in parte exa- ctè inuicem coeunt. Nam elatior ipsorum portio adiacet quidem, non autem accuratè adunitur. Quarta & vltima coniugatio tum ex secta ilium ossis linea, tum ex lateralibus vertebrarum, qui in lumbis visuntur processibus, exoritur. Verùm non statim simulatque vterque enascitur, efficitur musculus: sed membranosum ligamen valens ex commemoratis ossibus productum, deinde in processu fibris adauctum transuersis, in muscu- li figuram degenerat, partibúsque internis cuius- que spuriæ costæ finium subhærescit, necnon re- ctis miscetur musculis. Cuius tendo curiose à pe- ritonæo auellendus est, cui vel maximè adhæret. At peritonæum latis araneorum telis simillimum est, simplex & tenue insigniter. De octo igitur in abdomine musculis, iuxta primam anatomicæ ipsorum administrationis speciem, quæ longè fa- cilior & aptior est, abundè satis disputatum exi- stimo. Ita verò & coniugationes ipsorum vo- ces licet: primam sanè maximorum obliquorúm- que, qui à sexta thoracis costa incipiunt: secun- dam, his subcontrariorum obliquorum: tertiam, rectorum: & quartam, transuersorum. Poteris etiam ab ipsis musculis anatomen auspicatus, vbi recta linea vniuersum abdomen in dextram & sinistram regionem distinxeris, ab eóque ipsam cutem detraxeris, à rectis musculis separare pri- mum superficiarium maximi musculi tendinem: deinde secundum ab ipso, qui à secundo nasci- tur. Vbi verò vtrunque vtrique connexum osten- deris, rectorum musculorum consectionem ag- gredere, ac dein eorum, qui subditi sunt, sem- per fibrarum continuitatem vsque ad ipsum mus- culi caput, sequutus. Sic enim totum opus tibi clarum euadet, vt nihil confundatur. Atque ha- ctenus de præcordiorum musculis. Intestinis exemptis, primum septi ex spuriis costis proces- sum indicare expediet: dein quo modo spinæ inse- ratur, patefacere: postea particulas ipsius distin- guere. Etenim medium ipsarum est musculus, qui in tendinem latum omni ex parte à carnosis comprehensum desinit. Ex vtraque autem ipsius parte, superiore puta & inferiore, tenuis mem- brana adhærescit: quarum elatior, quæ duplex est, totum thoracis cauum sublinit, à dextra parte altera, à sinistra quoque altera. Non enim vna quædam est intra thoracem spaciosa laxi- tas sibi continua, sed à prædictis membranis in- tercipitur, quæ recta linea ad pectoris longitu- dinem mutuò sibi cohærent, nisi quantum ea in parte abscedunt, qua cor situm est. Hoc enim inter se medium capientes propria inclu- sum membrana, quæ pericardium dicitur, ita ad mucronatam vsque cartilaginem porrigun- tur. Totam itaque vtranque thoracis regionem internam, membranæ quædam succingunt, na- tura simplices, telæ araneorum persimiles. Basis ipsarum supernis septi partibus obiecta est: quemadmodum inferioribus alia quædam membrana similis huic, substrata, que peri- tonæi vertex iure optimo nuncupatur. Cæte- rùm hæc membrana sibi continua totam inferio- rem septi transuersi regionem sublinit: ac vbi illud

Fibras musculorum thoracis ... [illegible]

Anatomen qui Galenus ordiri solitus ab infimo ventre.

Abdominis musculorum consideratio. Obliqui musculi abdominis.

Recti musculi abdominis.

Transuersi abdominis musculi.

Peritonæum araneorum telis simillimum.

Abdominis musculorum quatuor coniugationes.

Septum transuersum nasci ab spuriis costis.

Septi trāsuersi partes.

Membranæ sublinentes thoracem.

Thoracis capacitatem esse in duas laxitates diuisam.

Pericardium inuoluit cor.

Peritonæi vertex.

illud vsus necessarij gratia foratum est, ibi eis ipsis quæ permeant, circumhæret, simulque expanditur. Sunt enim duo foramina septi: alterum grande, quà vertebris via exhibetur, stomacho & magnæ arteriæ præparatum. Reliquum verò minus, venam cauam supernis animalis partibus sanguinē deriuantem, excipiens: quæ vena prius cæteris partibus dissecanti occurrit, ceu & in sublimi suspensa, & nihil ante se continens, musculis sublatis. Detectis quæ infra septum habentur, nihil mali fuerit membranam lumborum carnibus superstratam detrahere. Est autem hæc, peritonæum lumbis cohærescens, quo auulso carnes ipsorum clarè conspicies: singulos nempe vtrinque musculos exactos per spinæ longitudinem sibi mutuò connexos, desuperque toti lumborum longitudini expansos. Qui quidem quum prope os sacrum peruenerint, dirimuntur inuicem, internis ilium adhærescentes: in quibus quidem musculis duo tendines reperiuntur, quos anatomici neruosam musculorum propaginem nominant. Prædictæ itaque duæ lumborum carnis partes tensæ, deorsum flectunt tum eam partē spinæ, quæ per lumbos totos habetur, tum eam quæ dorsi continua est. Pari modo musculi stomacho subditi superiorē spinæ partem inflectunt. Verùm lumborū carnes in seipsis caput obtinent tendinis, qui ad femoris trochantera pertinent. Iam verò post prædictos omnes musculos, spinalium totorum processus diligenter considera. Incipiunt etenim ex secunda ceruicis vertebra, singuli duo capita inuicem disiuncta obtinentes. Semper autem magis ac magis corpulenti euadunt, quamuis a tenuibus oriantur capitibus. Nam ex vnaquaque vertebra processus aliquis ipsis miscetur, ac inibi collum permeantes, tum magnitudine, tum robore insignes sunt. Et primum in colli extremo in idem coëunt musculi, inibi vtraque spinæ parte nati, hic dextra, ille sinistra, vt omnia amborum musculorum capita, quatuor numerentur. Fibræ autem ipsorum obliquæ sunt: quædam a spina ad priora inferioráque decurrentes: nonnullæ contrà, ex lateralibus orientes processibus, quæ retro, deorsumque vergant. Quibus diligentem adhibe curam, dum vtroque musculo dissecto, ad lumbos deueneris. Ibi siquidem musculi ex ligamento quodam membraneo, quod a locis spinæ prodit, gignuntur, ex ima parte ad postremas thoracis costas sursum paulatim obliquè tendentes. Atque hi musculi extremas costas detrahunt, ab anatomicisque sunt prætermissi.

Septi foramina duo. — *Vena caua.* — *Lumborum musculi duo.* — *Spinæ partes a quibus flectuntur musculis.* — *Spinalium musculorum processus.* — *Spinaliū musculorum capita quatuor. Spinaliū musculorū obliquæ fibræ.*

GALENI PERGAMENI

De anatomicis administrationibus,

LIBER SEXTVS.

Simiam homini simillimam esse.

Simia igitur homini simillima est, præcipuè pedibus atque manibus. Quam si conspexeris aliquando currentem figura erecta, statim ex longinquo eam similē homini deprehendes. Quemadmodum ergo præstat, simiarum homini quàm fieri poterit simillimarum dissecare artus, quum te in exemplo exercere studes: ita satius est in talis simiæ inopia etiam dissimilium aliquam capere: sicuti etiam si in totum simia desideretur, cynocephalum, vel satyrum, vel lyncem, summatimque ea animantia, quibus artuum extrema in digitos quinque discreta sunt. His animantibus succedunt, vrsus, leo & quæ serratos dentes sortiuntur. Ex actionibus autem quas obeunt, & figura particularum, quam singula animantia extrinsecus habere videntur, nonnulla & de structura ipsorum tibi iudicatio sumetur. Nam quæ animalia similem actionem obeunt, similemque figuram exteriorem repræsentant, iis similis nimirum & interna tota particularum natura existit. Quippe natura cuique animanti corpus animi affectibus idoneum condidit: atque huius gratia simul atque nata fuerunt, omnia particulis vtuntur, tanquam à magistro edocta. Quare aliquod animal antea non visum, intuitus, sæpe equidem iudicaui, qualémnam sub cute structuram haberet, non aliunde eius cognitionem atque peritiam indeptus, quàm ex firma persuasione, quòd singula animantia corporis structuram animi moribus facultatibusque propriam haberent. Quinetiam voce animantis audita, de illius instrumentis coniecturam aliquam sumere poteris. Sed de his alibi latius dicturi sumus. Nunc verò de cibi instrumentis disserere animus est. Quum igitur vnus sit vsus communis animantibus cunctis, cuius gratia alimento indigeant, reperies instrumenta in singulis ipsorum generibus triplicia. Quædam prima ratione à natura facta, ad concipiendum alimentum, conficiendumque, & in totum corpus distribuendum. Alia secunda ratione, quæ excrementorum sunt receptacula. Reliquas alias particulas tertia ratione extruxit, quæ horum excretionibus subseruiunt. In quam itaque particulam cibum animantia recipiunt, ventriculus nominatur. In hoc leuem quandam & primam subeunt mutationem ingesta, ac præparantur iecinori, quod maximam cibi in ipsum permeantis alterationem molitur. Hinc venæ confectum ipsum, in totum corpus deriuant. Vt autem ex iecinore purum: nulliusque superflui particeps, alimentum vniuerso corpori dispensetur, natura instrumenta ad id accomoda condidit: idque secunda ratione, non primaria, sicuti nuper commemoraui. Ex his instrumētis alia quod subtile & leue in ipso habetur, expurgant: vt bilis meatus, vesicaque bilis exceptrix: alia quod terrestre est & graue, vt lien, & ima pars intestini recti: alia quod inter hæc duo consistit, aquosum, serosumque, vt vrinarij meatus, renes atque vesica. Cæterum vt pro arbitrio animantis superfluorum excretio fieret, musculos natura terminis vasorum ea continentium affabricata est, qui tertia iam ratione inter cibi instrumenta habentur. Itaque necessariò tria hæc instrumentorum genera in omnibus animantibus ad alimenti distributionem natura condidit. Atque hoc est commune & idem in vniuersis. Quoniam verò nonnulla animalia validis aluntur cibis, quædam imbecillibus, eò natura respiciens, particulares ventris differentias est machinata. Quare si aliquando videris animal tibi nunquam conspectum, quod alimentum ligneum & spinosum edat, magnum huic & asperum noris esse constructum ventriculum. Si autem etiam superiores dentes non habeat, ventriculos ei necessariò plures existere, vt in primum statim pabulum ingerat: mox ex hoc ruminans, ore conficiat, ac deinde in alium atque item alium ventrem deglutiat, est iudicandum.

Animalia [illegible] actioni apta, [illegible] similia corpora [illegible]. — *Animalia quæ similia dicantur.* — *Naturam cuique animanti corpus animi affectibus [illegible].* — *Animalia [illegible] a particulis [illegible].* — *Cibi instrumenta triplicia.* — *Ventriculus cibis excipiendis conditus. Iecur maximā cibi alterationem molitur, quem postea per venas digerat.* — *Vesicula bilis exceptrix.* — *Lien. Intestinum rectum.* — *Renes. Vesica.* — *Ventris differentias pro differentiis ciborum, esse à natura constructas. Animalia carentia superioribus dentibus, habere ventriculum geminum.*

Contra

Contrà verò quibus superior dentium acies concessa est, ea animalia, nec ruminare possunt, nec ventres plures habent. Iam cornigeris magna ex parte supernos dentes abesse nouimus, vt quibus terrestre capitis partium recrementum in cornua absumatur. Itaque instrumenta quæ cibum conficiunt, tantam magnitudinem possident, talémque formam, qualis alimento ingerendo requiritur. Omnes igitur venas quæ per intestina, ventriculum, lienem, omentumque (quod veluti congenitum operculum, caloris gratia conditum est) intercurrunt, porrigi ad hepatis portas videbis. Porrò musculos vniuersos inferioris ventris mucronata cartilagine vsque ad pubis ossa diuidens, in corpus quoddam tenue, & latæ araneorum telæ simile incides, cui ob id nomen inditum est peritonæo, quod simplex & similare existens, prætendatur omnibus tum visceribus, tum intestinis, tum vasis, cæterisque aliis corporibus, quæ inter septum transuersum & crura habentur. Ipsum autem separare incipies inuento loco, vbi per se consistit, nulli musculorum incumbentium adhærens: nempe non multò post regionem vmbilici, vbi primum à transuersis secernitur musculis, atque solum relinquitur. Etenim quum grande satis animal fuerit, licebit facilè peritonæum sibi continuum & integrum ad costas spurias vsque seruare: vbi transuersis musculis desinentibus, alius excipit musculus, nempe septum transuersum. Siquidem huius quoque substantia, musculus exactus, figura circularis existit. Quod in medio ipsius habetur, totum neruosum est. Quod autem in orbem hoc ambit, vniuersum carnosum existit. Peritonæum itaque carnosæ septi particulæ oboritur, à qua eodem modo detrahere ipsum conuenit, quo & à reliquis musculis auulsum fuerit. Studiosè autem incumbentibus operi, facilè liberatur, quousque ad cauam venam peruentum sit, propter quam gibba hepatis septo transuerso adiacent, & connectuntur. Ab hoc connexu versus sinistram regionem, peritonæum humilius cum ore ventriculi coit, deinde toti capacitati crassius seipso factum, obducitur, sic tamen vt non magno negotio possit ab illa seiungi. Quanto autem inibi crassius est, tanto tenuius iecori obtenditur, omnésque ipsius particulas, ceu tunica quædam peculiaris, contegit. Quod verò adhæret ventriculo, germinibus venarum, quæ in illum descendunt, inuolucrum, vallum, firmamentúmque efficitur. At quemadmodum exiguæ grandium vasorum propagines in ventriculum demerguntur, ita in pronum, ceu ad vmbilicum, aliæ paruæ, magnarum soboles, ex alto deferuntur, duabus peritonæi partibus comprehensæ. Et hoc corpus ex duplici peritonæi, ceu plexu (intra quem continentur vasa) conflatum, dicitur tum omentum, tum epiploum. Oportet autem venam vtrobique gibbum ventriculi intercurrentem persequi accuratissimè. Siquidem per dextram animantis partem deducet te ad processum, quo tenue intestinum in ventriculo oritur: altera parte ad lienis concaua, in sinistra positi. Cuius visceris gibba pars ad extrema notharum costarum conuersa est, & quicquid his ad sinistra ilia contiguum est. Concaua autem ad dextram partem inclinat, contra iecur & partes inibi sita. Mittit itaque à se vena illa ramos quosdam exiguos, partim in lienem, partim in omentum. Non tamen vas in lienem absumitur, sed quod ex eo restat, vnà cum arteriæ sibi iunctæ reliquo, deorsum versus, per sinistra ilia pertendit, sitque omento generationis principium, penes hanc partem. Eodem modo in dextris iliis omenti portio descendit, cum illius loci vasis, quæ in ventris gibbo sese contingunt. Quapropter & hîc illud, tanquam indicem sequutus, adamussim ipsius originem, præter iam dictas, conspicies. Porrò inferior omenti portio, pauciores venas & numero & magnitudine obtinet. Enascitur autem ex ventris simis, vnde & vasa habet, reliquias quasdam simul ipsi deorsum versus abducentia. Omnes autem hæ particulæ sibi mutuò continuæ sunt, corpúsque vnum, nempe omentum, constituunt, idque figura marsupij, quod orificium quidem ex ventriculo exortum superius & inferius obtinet: totum verò eius spatium, quatenus ex dictis consistit principiis, deorsum versus procedit. Adnascitur autem interdum omentum ipsum alicui fibræ iecinoris, lieni, atque etiam colo. Sed qualenam sit omentum, & vnde oriatur, si ad prædictum modum confectionem moliaris, haud ægrè inuenies. Quum autem multæ sint coniugationes ex arteria, vena & neruo, in singulis orbibus intestinorum: insuper multa inter eas sparia, in quibus duplex peritonæum habetur: ex his omnibus constare mesenterij substantiam, ipsi omento persimilem, intelligito. Hoc siquidem corpus, quod mesenterium, mesaræum, & lactes dicitur, medium inter intestina habet situm, & omnes venas ex iecore in ipsum descendentes, vnà cum vicinis arteriis & venis, in orbem complectitur, quemadmodum ipsa intestina singula. Vbi igitur vasis & intestinis obtenditur, simplex est: vbi verò ipsis medium interiacet, non amplius indumenti vsum, sed copulæ exhibet, nimirum duplex quum sit. Quòd si obesum abundè animal fuerit, eatenus augeri mesenterij pinguitudinem accidit, vt interdum vasa conscendat. Quanquam in huiuscemodi animantibus etiam alias plerásque peritonæi partes pinguedinem habere conspicimus, præcipue in quibus non grandia vasa habentur, & viscera longius absunt: quippe à calore liquescit, a frigore conseruatur: atque ob id semper in neruosis consistit partibus, & iis qui otiosam vitam agunt, abundat. Talis sanè peritonæi, & eorum quæ ex eo gignuntur, natura est. Porrò mesenterij arteriæ ac venæ inuicem coeuntes, ceu in arboribus ipsis radices, ad principium vnum omnes perueniunt. Iam verò ea quæ intra peritonæum consistunt, præstat singula per se, ex corpore exempta, inspicere. Licebit etiam, post exempta intestina, glandulas mesenterij vna cum vasis, quæ ad ipsas perueniunt, ab illis orta, quæ ferebantur ad intestina, intueri. Ventriculo igitur, atque singulis intestinorum, duæ tunicæ insunt: vnica autem tum vesicæ, tum vuluæ. Habet autem interior ventriculi tunica, fibras rectas, exterior orbiculares. At intestinis, pleræque circulares insunt fibræ, quibus pauculæ rectæ superpositæ sunt. Omnia igitur hæc cunctis animalibus sanguine præditis insunt: quibus omnibus etiam & iecur inest. Quæ verò iecur habent, iis & lien omnino est, & meatus qui bilem excipiant, etsi fellis vesica nonnulla careant. Cuius situs idem ipsam sortitis animalibus, sub maxima fibrarum iecoris perpetuò est. Non tamen iecoris fibræ pares numero, vel genere, vel specie, vel magnitudine, in

Omentum quid. Epiploum.

Omenti figura.

Mesenterij substantia ex quibus constet.

Mesenterium. Lactes. Mesaræum.

Pinguitudinem a calore liquescere, conseruari a frigore.

Meseraicæ venæ.

Ventriculo singulisque intestinorum duæ tunicæ insunt.

Vesicæ & vuluæ vnica tunica inest.

Fibræ ventris & intestinorum.

Sanguine præditis quæ insint.

Vesicæ fellis situs.

animalibus cunctis habentur. Gulosis enim & timidis ineſt magnum iecur, multifidúmque; *. diuerſum autem, contrariu modo affectis. At quibus magnum eſt, in plures maioréique fibras, quàm hominibus, ſciſſum eſt: quanquam in hominibus vniuerſis, nec magnitudo, nec fibrarum numerus ſimilis viſatur. Occupat autem interdum paucis in hominibus partem ſiniſtram iecur, ſicuti & in multis animalibus aliis. Inteſtinorum natura, quatenus inteſtina ſunt, omnium eadem habetur: magnitudine autem & numero anfractuum enariat. Primum igitur inteſtinum eſt, quod exortum, ſiue ἔκφυσιν vocant, pyloro continuum. Ab hoc ſecundum, quod à duodecim digitorum longitudine, dodecadactylon dicitur: ieiunum autem, quòd cibo ſemper ſit vacuum. Tertium tenuius inteſtinum eſt, ſubſtantia huic ſimile. Differt autem, quòd neque reperiatur vacuum, nec tot vaſis ſcateat. Quartum eſt, quod cæcum appellant. Quintum, quod colon. Ab hoc in extremo rectum inteſtinum ad ſedem vſque porrectum eſt. Sic & lien in ſiniſtra parte conſiſtit, concauo ipſius in dextram conuerſo. Atque vena quædam ex iecinore ad ipſum pertinet, cuius proceſſus in ventriculum deriuat. Porrò iecur venas ex meſenterio ad concauam ipſius partem pertinentes, excipit. Vocant autem hunc locum, in quem omnes venæ meſeraicæ ſe colligunt, portas. Hîc enim reperies maximum venæ os, in quam aliquo ſpecillo immiſſo, per ſingulas fibras leuiter ipſum propellens, ſubſtantiam incumbentem ſcalpello præcides, donec ad eam venam, in qua latet ſpecillum, perueneris. Hac detecta, ſic vt ipſam non diſſecueris, carnem viſceri circundatam vaſis inde procedentibus intermediam adimito. Siquidem a portis in ſingulas fibras, quotquot fuerint, venam vnam grandem porrigi deprehendes, qua in exiles multas diffuſa, ſicuti & illis in alias, quantum vaſa interiacet, totum viſceris carne repletum eſt, quam tuis met digitis eximere poteris, vt vaſa ipſa nuda cernere liceat. Quod autem in vna tibi fibra conſpectum fuerit, id comperies in omnibus. Quòd ſi exactè portarum regionem ſequaris, ſpectabis etiam meatum ex bilis veſica, ad inteſtinorum productionis initium peruenientem, non multò inferius, quàm pylorus habetur. Qui meatus, qua huic inſeritur, ramulum de ſe paulò ſupra pylorum emittit. Omnia itaque hæc accuratè intuitus, deinde hepatis gibbum accedes, illam ipſius fibram incidens, cuius concaua in parte venas detexeris: quippe venas ſimiliter in gibba ſine arteriis propagari cernes. Conſtat autem vena ex vna duntaxat tunica, ſicuti arteria ex duabus. Sed iam ad renes ire tempeſtiuum videtur, quorum dexter in omnibus animantibus elatior eminet, nonnunquam grandem iecoris fibram attingens. Porrò à ſpinæ vaſis, arteria nempe & vena, inſeruntur in eos haud exiguæ magnitudinis vaſa, ſimiis quidem ſingula vtrinque, aliis autem quibuſdam animalibus, bina. Inſuper concaua in ſeſe renes conuerſa obtinent: gibba verò ad animantis latera aduerſa. Euidenter autem renis ſinum cernes, corpore quodam membraneo circundatum: cui quidem haud procul à vaſorum inſertione, alterum quoddam corpus in vtroque rene adnaſcitur, concauum & oblongum, quod à deferendo lotio, vretera, hoc eſt, vrinarium meatum nominant: qui vna tantùm tunica conſtat, craſſiori tamen quàm quæ ineſt veſicæ.

Iecur magnū multifidumque ineſſe guloſis & timidis.

Iecur nonnullis hominum in ſiniſtra parte locatum.

Inteſtinorum natura & ordo.

Exortum inteſtinum.

Dodecadactylon, ſiue ieiunum.

Tenue inteſtinum, ſiue ileon.

Cæcum inteſtinum.

Colon inteſtinum.

Rectum inteſtinum.

Lien in ſiniſtra parte locatus.

Vena à liene in ventriculū.

Porta venæ.

Bilis meatus in exortum inteſtinorum deſcendens.

Hepatis gibba habere ſine arterijs venas.

Vena conſtat ex vna tunica.

Arteria ex duabus tunicis conſtat.

Ren dexter elatior eminet.

Vaſa in renes inſerta à magna vena & arteria.

Renum vreteres.

Vreteres pori vna tantum tunica conſtant.

nis. Hi igitur duo pori, ſubſtantia quidem veſicæ ſimiles, obliquè ſimul in eam inſeruntur, in cuius regione interna, tale ſortiuntur operculum, quale in columbariis ſcyphones dicti. Eſt ſiquidem tam ſapienter conſtructum, vt ab iis ſolùm recludi poſſit, quæ per meatum deferuntur. Mox autem deprehendes, quum meatus vrinarios peritonæo (quo obuoluuntur) nudaueris, & arterias & venas ſimiliter ſuſpenſas, ad peritonæi foramina obliquas deduci: has quidem vt teſtes nutriant, illas vt generationi ſubſeruiant. Supereſt autem vt tertiam tibi inſtrumentorum differentiam commemorem, quæ nimirum muſculi ſunt, alij in abdomine, non excrementis tantùm egerendis, ſed ad efflationes quoque & voces ædendas, commodi: alij in ſede ad ſtringendum, claudendúmque meatus extremum, accommodati: à quibus etiam reuellitur ſedes, ſi quando per deiectiones crebras prolapſa fuerit. Vbi igitur pubis oſſa, cartilaginis interuentu coëuntia, diduxeris, in exterioremque partem vtrumque ilium os detorſeris, conſpicies ſanè ligamentum quod tum ex lato oſſe, tum ex pectine oritur, in vnum muſculi corpus degenerare, magni quidem, ſed membranoſi, latique ad ſedis vtranque partem producti. Eo igitur tempore, quo animal aluum exonerat, octo abdominis muſculi pariter cum ſepto, pro communi omnium muſculorum functione tenduntur: orbiculari muſculo relaxato, qui circulatim ſedem complectitur. Reliquo omni tempore circularis hic muſculus conſtrictus, ſedis os claudit. Similiter dum veſicæ termini muſculū, vbi primùm ipſius ceruix oritur, detexeris, haud diſſimilem eum eſſe ab illo ſedis orbiculari comperies, tum functione, tum vſu: quippe & hic, ſicut ille, orificium, cui præpoſitus eſt, conſtringit.

Vreterum vaſorum intra veſicam opercula.

Vaſa in teſtes delata.

Abdominis muſculorum vſus.

Sedis muſculorum vſus.

Colli veſicæ muſculus per omnia ſimilis eſt ſedis muſculo.

GALENI PERGAMENI
De anatomicis adminiſtrationibus,

LIBER SEPTIMVS.

HOc libro quomodo ſpiritalium inſtrumentorum conſectionē adminiſtres, explicare propoſui. Pulmo igitur, cor, & thorax, principaliora ſpiritus inſtrumenta ſunt. Mox arteriarum genus duplex: vnum à ſiniſtro cordis ventriculo in vniuerſum corpus propagatum: alterum quod earum eſt arteriarum, quas aſperas vocant. Quarum quidem in ceruice vna maxima exiſtit, quæ frequenti ramorum ſerie pulmones adit. Cuius ſuperiori extremo, veluti caput quoddam, incumbit particula larynx dicta. Hæc itaque vniuerſa, primaria ratione natura condidit: quædam neceſſarij ad vitam ipſam vſus gratia: quædam vtilia, non tamen animantibus neceſſaria. Iam verò aliam quandā conſtruxit particulam, quæ & ſubſtantię peritonæo ſimilis compos eſt, & eundem vſum omnibus ſpiritua inſtrumentis, veluti illud cibi, exhibet. Eſt autē particula hæc, ipſa coſtas ſuccingens membrana, quæ omnibus intra thoracē inſtrumentis obducitur, quemadmodum peritonæum vaſis quæ infra ſeptum habentur. Ex ipſa autem, membranę thoracem intercipientes naſcuntur. Atque hac ſola te; ſtructura ipſius à peritonæo euariat, quòd videlicet duplex omnino ſit, non vna, quemadmodum illud. Porrò naturam ipſius accuratè perdiſces;

ſi vs

Spiritus inſtrumenta principaliora quæ.

Arteriarum genus duplex.

Aſpera arteria.

Larynx.

Membrana coſtas ſuccingens eſt duplex.

[illegible] pectori vbi derectum prius fuerit, secundum [illegible]tudinem d[illegible], vsque ad cartilaginem [illegible], [illegible] vtranque pect[illegible] partem le[illegible] [illegible] dux [illegible], ita vt pericardium, [illegible] minime vulneretur. Quòd si id [illegible] [illegible]mbranæ tamen thoracem inter[illegible] [illegible] immunes permaneant. Sic si[illegible] vtra[illegible] membrana, tam quæ dextras, quam [illegible] sinistras [illegible] costas, quæque supernis [illegible] pulmoni obducitur, sibi continua [illegible]ebit. At cordis tunica peculiaris, pericar[illegible] [illegible], diuersa ab vtraque harum existit, [illegible] med[illegible] harum sita, & vtrinque ab ipsis con[illegible]. Non tamen ipsi cordis corpori pericar[illegible] tunica annexa est: * verùm circa alias [illegible] [illegible]nnes ipsius partes, haud parua quædam [illegible] media existit, motui cordis accommo[illegible]. [illegible] basim verò eius, quæ orbiculata est, [illegible] ab [illegible] vasis, à quibus trahit ortum, [illegible] quemadmodum pulsans viscus, [illegible], sic etiam pulsantia vasa, arte[illegible]rias [illegible]. Cæteras igitur omnes arterias [illegible] quotquot toto insunt corpore, sensu di[illegible]gnoscere [illegible]lius est negotij: & omnium ipsarum cum maiore arteria continuitas, idem hoc indicat. V[illegible] in pulmone pulsantes, sensu admodum euidenter deprehendere nemo potest: inde tamen, quòd sinistro ventriculo sint continuæ, co[illegible]cturam aliquis fecerit. Etenim quod vas ex sinistro [illegible] ventriculo in pulmones defertur, tametsi corporis quidem substantia, sit vena, hoc est, venæ tunica constet, vsu tamen venosa arteria vocatur. Quod verò ex dextro procedit, tametsi duas sortiatur tunicas, perinde vt arteria, quia tamen non pulsat, appellatur vena, sed arteriosa. Optimum quippe fuerit: pulsu, atque eius defectu ipsa vasa discernere. Verùm quum hoc sensibus non adeò clarè distingui queat, à communione quam cum vtroque cordis ventriculo habent, indi nomen debet: appendix verò, à corporea substantia. Cæterùm iuxta corpoream substantiam arteria quidem est illud vas, quod ex dextro cordis ventriculo oritur: vena autem, quod ex sinistro. Contrà, vsus ratione, quod ex sinistro prodit, arteria est: quod ex dextro, vena. Totius igitur corporis venæ, ex peculiari vna tunica constant: arteriæ verò, ex duabus: quarum exterior quidem, qualis Venæ tunica existit: interior autem, crassitie huius ferè quintupla, duriórque, & transuersis fibris distincta: quæ interna superficie habet aliam, ceu cuticulam quandam araneorum telæ persimilem. At exterior quam etiam venæ obtinent, rectis fibris, & quibusdam mediocriter obliquis, transuersis nullis, contexta est. Ex tribus itaque vasis pulmonem intertexentibus, quod à sinistro cordis ventriculo proficiscitur, nuncupetur arteria venosa: quod à dextro, arteriosa vena: tertium, arteria aspera, ex cartilaginibus quæ imaginem C referunt, fabrefacta. Quæ cartilagines circulares, tum in grandi arteria, quæ in collo caudicis rationem obtinet: tum in paruis, quæ ab illa in pulmones insertæ sunt, in priori parte situm habent: in collo quidem, vicinæ œsophago: in pulmone autem, venæ quam paulò antè vocauimus arteriosam. Porrò vasorum intercapedines, peculiari pulmonis substantia replentur. Licet autem pulmonem thorace exemptum, sicuti & cor ipsum, incidere, non tamen ita societatem ipsorum, quam cum membranis ineunt, cogn[illegible]scere. Iam verò ossium thoracis naturam [illegible] ter speculaberis, quæ euidenter quidem, cor[illegible] animali exempto, in conspectum prodit: quanquam & insito adhuc ipso, palam cernatur. [illegible]terea in tali administratione, præter iam com[illegible]moratum, hoc conspicies, nempe cor, inter vtraque thoracis spatia medium, consistere. Motus autem ipsius indicat, quasi in parte sinistra sit collocatum: idque duplici de causa. Primum quia spiritus conceptaculum ho[illegible] [illegible], quia vertex eius ad hanc mag[illegible]. Porrò costæ singulæ de[illegible] & prorsum oblique feruntur [illegible] orsum. Nam duplicibus [illegible] cum vnaquaque dorsi vertebra co[illegible]tur. Vbi verò ad pectoris regionem peruenerint, contra[illegible] modo, sed oblique etiam ad os [illegible] attolluntur: vbi cartilago vice ossis genita, diuer[illegible] obtinet, facilèque acuto sinu & valenti scalpello potest incidi. Rectam itaque vtr[illegible]q[illegible] parte lineam deorsum versus per totius thoracis regionem ducens, eam pectoris partem attolli[illegible], quam vtrinque ductæ lineæ diffiniunt: postea verò diducas latera, robore maximo adhibito, ad reflectendas eas partes costarum, quæ vertebris vicinæ existunt. Sic enim omnes thoracis partes palàm intueri licebit, ac multò magis septo à costis abscisso: insuper hoc magis adhuc, si duabus costis diremptis inuicem, omnem carnem intermediam præcidas. Sic igitur & venam cauam manifestè ad iugulum vsque recto tramite percurrentem cernes, & cordis processus, quos aures nominant, peculiarem naturæ sortientes substantiam, quæ in alia nulla particula habeatur, quemadmodum profectò & cordis ipsius essentiam. Quod autem corporea cordis substantia, permultum a musculo differat, ex illius sane constat actione. [illegible] enim cordis motus non arbitrarius, nec cessare, quoad animal vita fruitur, potest. Musculorum autem functio subinde quiescit, ac rursus excitatur, animantis arbitrio, subseruiens. Actiones verò imitantur proprietatem substantiæ. Huius rei gratia, quæ quidem particulæ eandem speciem substantiæ possident, similiter operantur, etsi diuersis permultæ animantibus insint: quæ verò non habent, diuersa harum est functio; quamuis vnius animantis particulæ existant. Quapropter nec musculi eandem cum corde functionem habent, quoniam neque substantiam. Etenim si quis cor & musculum quemlibet pariter coctum, vtrumque gustarit, haud mediocrem ipsorum gustu differentiam persentiet: id quod substantiarum differentiæ maxima nota existit. Hallucinantur igitur qui cor musculum esse existimant, aut neruis id ad suam functionem egere: non intelligentes actionis ipsius excellentiam, ex sua visceri substantia necessariò inesse. Cor siquidem thorace exemptum, diu moueri videtur: quare neruis ad eum motum non indiget. Qui si similem motum præstare possent, cur cæteræ partes cui ne[illegible] sunt, non similiter pulsare viderentur? Porr[illegible] [illegible]nes neru[illegible] vtramque facultatem habere, se[illegible] [illegible] & motricem, ratio est. Verùm molles ad [illegible] aptiores, duri ad motum existunt. Ab eadem [illegible] plurie[illegible] discissa, apparent quidam nerui in musculos, alij in alias particulas inseri, quemadmodum & in

H 2 tertia

Ossium thoracis [illegible] consideratio.

Cor inter vtraque thoracis spatia medium consistere.

Spiritus receptaculum [illegible] sinistra [illegible] ventriculum.

Costarum [illegible].

Cor pulsans corpus.

Arteriæ vasa pulsantia.

Pericardium.

Arteria venosa [illegible] in pulmones è sinistro cordis ventriculo, venæ tunica constans.

Vena arteriosa duabus tunicis constans, procedens ad pulmones ex dextro cordis [illegible].

Venæ totius corporis constant vna tunica, arteriæ ex duabus.

Arteriæ tunicæ quales.

Arteria venosa.

Vena arteriosa.

Arteria aspera compositio.

Cordis aures.

Cordis substantiam permultum differre à musculo.

Cordis motum esse non arbitrarium.

Musculorum functio arbitrio animalis subseruit.

Actiones imitantur proprietatem substantiæ.

Gustus differentia, differentes esse lentorum substantias arguit.

Cor nec musculus est, nec eget neruis ad motum suas functiones.

Neruis omnibus sentiendi & mouendi facultas insita.

Neruos molles ad sensum, duros esse ad motum aptiores.

ter[illegible] coniugatione, & ſexta nihilominus, hal[illegible]uiui[illegible]s, à qua cor exilem quendam neruum [illegible] vide[illegible] tiam pulmo, iecur, ventriculus, & [illegible] totum, vnà cum inteſtinis, necnon [illegible] laryngis muſculi, ſuas excipiunt [illegible]. Iam verò cordi, quod animoſæ vi[illegible] eſt, ac veluti fons quidam natiui c[illegible]ris, a[illegible]es quædam annexæ ſunt, neruoſiores ac magis cuticulares ipſa cordis ſubſtantia. Quæ particulæ & colore nigriores ſunt, & corpuſculis cuticularibus manifeſtò ſimiles, ſinus cuiuſdam ante cor efficiundi gratia: ob quam rem, ipſas natura & concauas & cuticulares condidit. Duæ verò hæ ſunt, in vtroque vaſorum materiam inuehentium ſingulæ. In dextra quidem parte, qua vena io cordis ſinum inſeritur: in ſiniſteriori verò, qua arteria venoſa. Has aures quum apertueris, tum ipſum cordis corpus in conſpectu erit, tum ex dictis orificiis vtrunque deinde membranæ inſertioni ipſorum incumbentes, tres quidem in ſinu dextro, duæ verò in ſiniſtro: quarum ſtructuræ figura, ſimilis telorum cuſpidi exiſtit. Sed hæc quidem & corde thoraci exempto licet accuratè intueri, ſicuti etiam reliqua duo orificia vaſorum, quæ materias ex dextro quidem ventriculo in pulmonem educunt, vt venæ arterioſæ: ex ſiniſtro autem in totum animantis corpus, vt grandis arteriæ. In quibus iterum tres vtrinque membranas ad C. litteræ ſimilitudinem factas comperies, extra cor tendentes, veluti triſulcas intrò. Prius verò quàm cor ex animante auferas, canæ venæ ramos conſidera: ad hæc glandium magnum, quod Græci thymum vocant: rursúſque cordis panniculi radicem. Inſuper examina, quo modo à dextro ſinu vena quædam ad ſpinam portendat, quintam dorſi conſcendens vertebram. Etenim quæ venæ ipſum cor nutriunt, perpetuò in omnibus animantibus, ex illo etiam ſinu prodeunt: ac vocant, ea vaſa, cor inuoluentia: quoniam bina numero totum ipſum percipiant: quemadmodum a læua parte duæ arteriæ, maioris ſoboles, poſt primum extra membranam proceſſum, in ipſum cordis corpus perueniunt. Reperitur autem os vnum in corde animalium omnium, quanquam non exactum, ſed cartilaginis inſtar. Cæterum quanto animantis genus fuerit corporis mole vaſtius, tanto plus oſſeæ ſubſtantiæ cartilago illa ſortietur. Quare in maximis, vbi plus oſſeæ ſubſtantiæ gignitur, conuenit ipſam tunc appellare cartilagineum os, minimè cartilaginem oſſeam: quale nimirum os, ipſe haud magno negocio reperi, in illius elephanti corde, qui Romæ nuper fuit iugulatus. Suſpenduntur autem ex tali oſſe ipſæ membranarum radices, vaſorúmque arterialium proceſſus, ibidem ſuſpenſi corroborantur: quem ſcopum ſibi in illius generatione propoſuit artificioſa natura. Cæterùm qui me adminiſtrantem non vidit, ſed edoctus libris ad cunſectionem accedit, detecto quidem ſiniſtro ſinu, aperto autem in longum toto aortæ proceſſu, ſi ſtudiusè radices aortæ & membranarum ſequatur, ex facili os ipſum inueniet: ſiquidem huius radix, & venæ arterioſæ, membranarúmque ipſarum, in oſſe cordis habentur. Quòd verò Ariſtoteles ait, triplicem ſinum ineſſe cordi, merum eſſe ſomnium videtur. Toto corde nudato, videbis ſiniſteriorem eius ventriculum ad ſummum pateſcere verticem: dextrum inferius multò ceſſare, & circunſcriptionem ſubinde propriam habere. Omne autem animal, vel elephante grandius, vel alauda [illegible]itius, quod aërem inſpiret, ſimilem cordis ſtructuram obtinet, vel potius ſpecie eandem. Similiter & pulmonis: cuius fibræ in omnibus animantibus, de quibus verba fecimus, duæ quidem in dextra ipſius parte habentur, duæ verò in ſiniſtra: præter has in dextra thoracis parte, alia quædam quinta fibra exigua, veluti alterutrius ſoboles, cernitur. Licet autem cor ipſum, adhuc viuente animali, citra thoracis ſinuum conuulnerationem, detegere, ſi pectoris os a ſubiacentibus liberans, te confeſtim ad inuolucrum ipſius cordis diſſecandum conuertas, membranis quæ thoracem interſepiunt, minimè vulneratis. Quæ quidem ſi, vt dixi, corde detecto illæſæ permaneant, omnes ipſius cordis functiones incolumes in viuo animali ſeruantur. Siquidem & reſpirare ſimiliter, & clamare animal vides: ac ſi à vinculis ipſum liberes, currere, vt prius conſueuit. Quòd ſi vulnus vinculis adhuc comprimas, etiam cibum aſſumere, ſi eſuriat, conſpicis: atque ſi ſitiat, bibere. Et quid oportet mirari, quum Marylli Mimographi puer curatus ſit, viuatque adhuc, etſi cor illi aliquando fuerit detectum? Vbi igitur cor citra thoracis perforationem detectum eſt, vaſorum exortum fune excipere minimè poſſis: cordis autem baſim poſſis, verùm animal ſtatim commoritur. Porrò alterutra, vel vtraque capacitate thoracis ſorata, omnia quæ reſpirationi ſubſeruiunt, deſtruuntur. Antè verò quàm perforata ſit vna vel altera pars thoracis, non licet ipſum pulmoné cernere, niſi forrè coſta exciſa, ſuccingentem membranam conſerues integram. Si verò animus ſit vtranque thoracis capacitatem ſcindere, duas lineas per coſtarum flexus ad animalis longitudinem ducito, quibus oſſa reflexa dirimes. Deinde aliam tranſuerſam lineam tertiam per mucronatam cartilaginem incides. Poſt hæc toto pectoris oſſe reflexo ſurſum, pericardióque diuulſo, ambos cordis ſinus æquè pulſantes videbis. Cæterùm euidentius adhuc quàm antea cernes arterias, aut viciſſim, aut eodem tempore & numero per totum animal eleuari, ſubmittíque. Hæc igitur confeſtim ipſo detecto innoteſcunt. Procedente tempore, breues vtriuſque ventriculi motus, longis interuallis intercipiuntur. Iam dextri ſinus eleuatio, peculiari ipſius natura perficitur. Huiuſmodi autem ſpectabis potiſſimum, vbi ipſi ventriculi immobiles propè euaſerint. Primùm etenim, vtraque ipſorum, quæ ad verticem conſiſtunt, moueri ceſſant: mox quæ his proxima ſunt: atque hoc fit perpetuò, donec ſolæ baſes in motu verſantur. Quibus ceſſantibus, languidus breuiſque motus ex longis interuallis in cordis auribus cernitur. Enimuerò qui pollicentur ſe oſtenſuros arteriam ſanguine vacuam, inania illi, & minimè probabilia pronunciant.

Marginal notes: Vagi [illegible] vnde neruos recipiant. — Cor animoſæ facultatis [illegible] eſſe. — Cordis auriculæ. — Cordis auricularum numerus. — Cordis auri[illegible] — Glandium. Thymum. — Venæ cor nutrientes, vnde exoriantur. — Arterias duas corpus cordis inuoluere. — Cordi ineſſe os vnum cartilagineum. — Cordis oſſis vſus. — Cordis oſſis inueniendi ratio. — Cordi non ineſſe tres ſinus. — Cordis ſtructuram inſpirantibus aerē eſſe omnibus eandem. — Pulmonis ſtructuram eſſe omnibus eandem. — Pulmonis fibrarum numerus. — Marylli puerum curatum fuiſſe, cui detectum cor fuerat. — Cordis vtrunque ſinū pulſare. — Arterias ineſſe ſanguinem.

GALENI PERGAMENI
De anatomicis adminiſtrationibus,

LIBER OCTAVVS.

THoracem porrò nominant, quod à coſtis comprehenditur. Sunt autem hæ omnibus quæ prius retuli animantibus, in duodenum numerum

Thorax dicitur quod à coſtis cotinetur.

[illegible]rum expon[illegible]. Rarissimè siquidem decima[illegible] costa [illegible]: atque hæc ita rara sunt, vt inter mille [illegible] vnum tali costarum numero inueniatur. [illegible] autem thoracis finis, ipsæ claviculæ [illegible] quemadmodum demissior omni animantium generi, septum transuersum, quod phre[illegible]hragma nominant. Sedes omnibus co[illegible] duple[illegible] prior, pectoris os: posterior, vertebræ [illegible] totidem numero planè, quot & costæ habe[illegible]. Pectoris os, vnum quidem apparet, ob [illegible] concinnitatem. Membranis autem dera[illegible], quòd & plura ossa sint, & numero totidem, quot cum eo costæ cōmittuntur, palàm innotescit. At ve[illegible]ptem priores thoracis costæ, cum pectoris [illegible] coarctantur. Octaua verò ad radicem cartilaginis ensiformis consistit. Reliquæ quatuor [illegible]oracis latera desinunt, tantum priori parte [illegible]ficientes, quanto etiam aliis breuiores sunt. Minima inter ipsas est quæ postrema habetur. [illegible] igitur retrò cum dorsi vertebris coar[illegible], iisque duplici nodo altiori quidem, ad [illegible]ertebræ corpus: humiliori, ad lateralem ipsi[illegible] processum decliuem. Hinc autem in priorem, inf[illegible]amque regionem longius obliquæ procurrunt, & quum iam anterius fuerint, ab hac latione ce[illegible] vbi naturam cartilagineam sortitæ, sursum ad pectoris os, contra priorem motum mouentur: quarum finis cartilago exquisita censetur. Ab huius autem cartilaginis partibus intimis, septum transuersum oritur. Elatior, anteriórque ipsius pars, cartilagini mucronatæ subnascitur: quemadmodum posterior atque demissior, ipsi spinæ cohærescit. Verùm superior pectoris ossis finis cum prima semper costa committitur, necnon cum claviculis, in quibus hæ nimirum habentur. Cæterùm non omnes musculi, qui thoraci quocunque modo cohærescunt, motus ipsius gratia sunt conditi. Nam quidam à pectore & costarum spuriarum sedibus sursum tendentes, humeri subseruiunt articulo. Quidam ad abdomen descendentes, suos vsus habent, & thoracem paululum detrahunt. Quemadmodum qui costarum extremis àforis obiecti, juxta pectoris os prorsum, & vertebras retrorsum, juncturas constringunt, & thoracem leuiter comprimunt. Totum verò ipsius motum manifestè gubernat inferius septum ipsum transuersum, dum intenditur, laxatúrque vicissim: dilatans, compriménsque indidem terminum, ac attrahens ab ima parte per mucronatam cartilaginem pectoris os: costas autem spurias sursum leniter & prorsum. Iam verò respirationem (quæ naturale opus, non animale putatur esse) septum transuersum duntaxat suppeditat: quod non modò substantia, sed vsu quoque musculus est. Vt autem ad intercostales musculos nos conuertamus, eorum fibras superficiarias ab elatiore costa ad humiliorem leniter obliquè in anteriora pertinentes conspicies. Paulatim verò has dissecans in animali commortuo, tunc interiores accedes situ his aduersas, vt ambo ad X literæ similitudinem habitum inter se exigant, quem vsque ad cartilaginosas singularum costarum particulas conseruari videbis, in illis autem variari. Etenim in his exteriores fibræ talem haud dubie situm occupant, qualem interiorem sortitæ erant: contra interiores, qualem possidebant externæ. At in musculis costarum, quas nothas vocant, ad finem vsque ipsorum, eadem fibrarum natura consistit: quoniam hæ nullo flexu incuruantur. In ipsis porrò intercostalibus musculis, proximè ad ipsius costæ os, arteriam, venam, & neruum, in ima cuiusque ipsorum parte comperies: propius tamen ipsum neruum. Quare diligentiam adhibeas oportet, corporibus quæ fibris incidendis subiacent: nam hæc tria nunquam se videntur contingere, nempe arteria, vena, atque neruus. Cæterùm medio inter summas aliasque fibras [illegible]tu neruum cernes, si fibras ad amussim sequaris. Plores tamen superficiariæ fibræ iis quæ in alto habentur, esse apparebunt. Porrò animal an possima voce præditum, aptissimum est ad confectiones, in quibus vox quædam læditur. Vtrisque igitur fibris dissectis, vocem simul & efflationem animalis perire, ipsa res persuadebit. Quare præstat in huiusmodi administratione studium magnum adhibere. Valens enim ei membrana costas succingens inest, quam ne persceces, sedulò curandum est. Hac enim secta, dum thorax attollitur, non parum aëris ambientis, in mediam thoracis pulmonisque regionem trahitur. Dum autem submittitur, hoc ipsum rursum per vulnus egreditur. Notum verò est, ex aëre qui per inspirationem attrahitur, tantum necessariò ob vulnus perire, quantum videlicet in ipsum thoracem influit extrinsecus. Quanto autem per os minus quàm ad necessarium fiat vsum inspirauerit animans, tanto etiam minus efflabit. Cæterùm quanto efflatio ipsa decreuerit, tanto vocem sequi breuiorem necesse est. Iam verò in quocunque musculorum intercostalium, si incidatur costas succingens membrana, idque linea notabili, animal semispirans protinus & semiuocale redditur. Sin autem in altera thoracis parte æquè secta fuerit, spiratio & vox abolentur. * Quemadmodum si in contractione thoracis vacui aëre, qui per vulnera elapsus est foras, plagas obturaueris ipsas, respirabit confestim animal, vocémque emittet. Quòd autem vtrisque fibris sectis in omnibus musculis intercostalibus, non vox modò, sed efflatio quoque intereat, nostrum inuentum est: quemadmodum etiam, vbi solis neruis præter dorsi medullam sectis, inoffensæ quidem musculorum fibræ seruantur, actio autem deperditur. Licet verò circa spinam dorsi neruos omnes, qui in musculos intercostales perueniunt, hoc exceptos attollere, non tamen vinculo astringere. Clamat enim sic percussum animal: deinde subitò obmutescens, ob neruos lino constrictos, spectatores reddit attonitos. Nam miraculum esse videtur, neruis exiguis in dorso laqueo interceptis, vocem perire. Complures tamen in huiusmodi indicationibus tibi subseruiant oportet, vt quamcelerrimè laquei omnibus neruis circumponantur. At magnitudo offensæ haud æqualis in totum omnibus intercostalibus obuenit: sed iis qui costas spurias attingunt, tanto minor, quanto musculi earum elatioribus minores existunt: quanquam musculus qui ad primam pertinet costam, oblæsus, minimam etiam offensam adfert. Porrò in elatioribus costis, neruus ipsis porrectus altius inuenitur: recedens autem paululum ad imam regionem, in humilioribus. Cauendum itaque est, ne quum fibras diuidis, neruum subditum lædas: cuius offensionem immobilitas musculorum intercostalium, cohibitio efflationis, atque abolitio vocis sequuntur. Ad hæc, nerui propter arterias carotidas transcurrentes, si noxa aliqua momentanea afficiantur, animal reddunt mutum: non autem iis similiter, qui intercostalia excurrunt. Quippe raucus quidam strepitus

Costarum singulis in proprium esse arteriam, venam, & neruum.

Fibris vtrorumque musculorum intercostalium dissectis perire vocem.

Spem magnam esse opus in aliis operationum anatomicarum.

Spiratio & vox quandò pereant.

Mutum quis ratione subitò reddi possit animal.

Mutum reddi animal, insigniter læsis neruis qui excurrunt propter arterias carotidas.

Intercostales musculi qua ratione resolui soleant.

tri iis relinquitur, qualis in somno stertentibus fieri apparet. Hic strepitus musculis intercostalibus resolutis obliteratur. Resoluuntur autem confestim, aut fibris ipsorum confectis, aut costis excisis, aut neruo ad radicem vitiato, aut tota spinali medulla propter dorsi initium incisa: qua sectione potissimum raucus strepitus aboletur, simúlque omnes inferiores particulæ, quæ ad musculos, intercostales, atque imum ventrem spectant, cum eisque etiam & sedis musculi, pudendorum, vesicæ, & crurum, subitò resoluuntur. Verùm diaphragma, licet infra musculos intercostales habeatur, non resoluitur tamen, quòd videlicet ipsius neruorum origo tota sit elatior thorace. Neque etiam illi musculi sex, qui ex ceruice descendunt, attollentes supernam thoracis regionem, quicquam inde offenduntur: etenim & in hos nerui deferuntur à medulla spinali ceruicis. Vtitur autem animal septo transuerso solo in paruis respirationibus. Quum verò maioris respirationis vsus ipsi oboritur, aut ob exercitia, aut febrim, aut vehementem aëris calorem, necessitas quidem est, functioni diaphragmatis etiam intercostales musculos subuenire. Sin autem magis vsus respirandi increuerit, vel ipsis elatioribus musculis illam functionem obit. Commune autem hoc de omnibus musculis sciendum est, quòd siue neruos ipsorum læseris, siue amputaueris fibras omnes transuersas, totos statim musculos suo motu priuabis. Quare necessarium tibi admodum fuerit, principia neruorum, qui in ipsos distribuuntur, & fibrarum situm, pernoscere. Etenim costæ cuiusque os, iuxta inferiorem circumferentiam nudare oportet. Vbi autem iam apparuerit neruus, vnà cum eo venit inspicienda vena, & arteria, quæ in superficie magis quàm nerui extant, humilius tamen paulatim sitæ. Igitur ab elatiori parte iuxta costæ circumferentiam hamulo exiguo subdito, licebit tibi neruum excipere, citra adiacentia vasa, præcipuè citra ipsam arteriam: quoniam ea, vehementiori sanguinis profluuio, neruum obscurat. Si verò ipsam quandoque vulneres, scalpello statim prehenso, transuersam tuam disseca: hæc nanque communis est omnium vasorum sanguinem mittentium prohibitio. At spinalem medullam totam transuersim incides, nihil integrum ex ipsa relinquens: nisi fortè ex industria dimidium eius tantùm velis resoluere. Iam verò spinalis medulla, quum iuxta longitudinem deorsum versus per medium ad rectam secatur lineam, nullum ex intercostalibus neruis resoluit: neque eos qui lumbis vel cruribus insunt. Transuersim autem quum dimidia duntaxat pars eius diuisa fuerit, siue sinistra ea sit, siue dextra, omnes nerui, iuxta rectum incisæ partis tramitem, ordine resoluuntur. Quum itaque semivocale animal voles reddere, in hunc secabis modum. Vbi autem mutum subitò, totam spinæ medullam transuersam diuides. Quoniam verò costis etiam excisis, tum efflatio, tum vox animalis offenditur, quemadmodum ob musculorum, neruorúmque sectionem: dum animal vocem edit, transuersam aliquam costam disseca, vsque ad succingentem membranam, ita tamen ve illam nec conuellas, nec vulneres. Vbi verò costam à subdita membrana deraseris, facillimũ erit partes eius diuisas, ad vtrumque terminum, nempe ad os pectoris atque spinam, reflectere, ac sic læsionem deprehendere. At si musculi altera tra in

Diaphragmatis neruos vniuersam originem esse elatiorem thorace.

Septo transuerso vti animal solo, ad paruas respirationes.

Musculi qua ratione priuentur motu.

Medulla spinali incisa transuersim, quid accidat.

parte, aut dextra, aut sinistra, resolutionem experti fuerint, dimidiata efflationis ac vocis portio abolebitur. Sin autem alterutrius dimidiata, tum ambarum functionum pars quarta vitiabitur. Nam pro musculorum qui resoluuntur numero & magnitudine, semper noxa voci succedit. Verùm fibris musculorum intercostalium sectis, vel excisis costarum ossibus, musculi quidam relinquuntur ex iis, qui thoracem comprimunt, tum qui costarum extremis porriguntur, adeóque eorum qui in imo ventre consistunt, primum atque tertium coniugium. Quum autem thorax modicè ab his comprimatur, modica etiam efflatio gignitur, cui vox ipsa proportionatur. Ac sanè intercostales musculos, per neruos qui de spinali medulla ad ipsos pertinent, motu destitues, in quem dixi modum: diaphragma verò, vbi huius neruorũ principia similiter vt reliqua affeceris. Descendunt enim in thoracem hi nerui per ceruicis latera inter duas grandes colli venas, deorsum versus obliqui, musculis collo subditis inhærentes, tres quidem vtraque ex parte, qui plerunque in suibus habentur: in simiis verò plurimùm duo. Tertius autem tantò in his videtur, vt in suibus quartus. Origo ipsorum omnium est ceruicis spinæ medulla. Ex quartæ siquidem & quintæ vertebræ interuallo, prima coniugatio procedit: ex quintæ & sextæ spacio, secunda: ex regione post sextam vertebram, tertia, quæ etiam exigua admodum est: quemadmodum si quarta quandoque accedat, eius quæ post septimam vertebram habetur coniugationis, propago perpusilla existit. Igitur omnibus iis incisis, diaphragma motus fit expers. Pari modo si musculorum singulorum ex ceruice ad thoracem descendentium, qui sex numero habentur, neruos affeceris, actionem vitias. Affectus autem est duplex: vel dum secantur, vel dum intercipiuntur. Hoc itaque in vniuersum de omnibus musculis intelligito, quòd dissecto ipsorum capite, non amplius functionem obibunt. Quia verò in quibusdam musculis capitum numerus ne deprehendi quidem potest, quum ex pluribus incipiat ossium processibus, tutius fuerit illic ipsos secare, vbi capita in idem primùm conspirant. Atque hoc quidem in anterioribus musculis factitare consueui, in quibus profunda sectione opus est, vt qui penitiorem situm occupent, vbi capita ipsorum coierint. Nam in posterioribus expeditissima diuisio est, adeò vt vel vnguibus possit administrari. At verò si in regione media tertiæ quartæque vertebræ, persecueris totam spinalem medullam, spiratione confestim totum animal destituitur, non solùm thorace, verumetiam infra sectionem toto corpore resoluto. Atqui perspicuum est, quòd si post secundam aut primam vertebram, aut in ipso spinalis medullæ principio sectionem ducas, repentè animal corrumpetur. Verùm si post sextam vertebram, medullam spinæ transuersam totam secueris, vniuersi quidem thoracis musculi statim motum amittent: solius autem diaphragmatis beneficio animans respirabit. At inferiores hac vertebra sectiones spinalis medullæ, permultis ipsius partibus thoracem moueri concedunt. Et quanto magis ad humiliores vertebras sectio ipsa inclinauerit, tanto plures thoracis musculos actionem obeuntes habebis. Non tamen sexta neruorum à cerebro coniugatio, respirationis muneri subministrare videtur: quia ne vel particula quæpiam ipsius in vllum thoracis musculum propagatur.

Diaphragmatis nerui vnde proficiscantur.

Neruorum affectus duplex.

Musculi non obibunt functionem, si capita eorum dissecentur.

Spinali medulla secta inter tertiam & quartam vertebram, spiratione confestim destitui animal.

pagatur. Quod verò ad pulmonum situm spectat, costa excisa, atque vna cum membrana quæ illam ambit, quæ quo πλευρίτης vocatur, ablata, succingens costas simplex solaque relinquitur, * quæ adeò transparentem per se inspectionem efficit, vt omnes facile cernant illos, pulmones dico, in viuo animali esse thoraci coniunctos. At manifestior adhuc fit speculatio * per diaphragma nudatum, vbi peritonæi vertex auellitur. Sic siquidem admodum conspicua diaphragmatis neruosa pars redditur, vt omnes palàm fateantur, pulmonem semper thoraci appositum esse, siue inspiret, siue etiam expiret animal. Cæterùm vel si etiam id suffocaueris, pulmonem à septo plurimum seiunctum videbis: nec secus à thoracis lateribus: vnde liquet colligere, spiritum in ipso cont[...]tum, in regionem eius & thoracis mediam vacuam. Omnino siquidem in animalibus quomodocunque extinctis, pulmo à thorace distare videtur: quod fieri non posset, nisi spiritus aliquid per substantiam pulmonis transfluens, in amplam thoracis capacitatem transiret: id quod certè Erasistrati opinioni aduersatur.

Pulmo à thorace distare videtur in animalibus [...]que extinctis.

GALENI PERGAMENI

De anatomicis administrationibus,

LIBER IX.

QVONAM pacto ea quæ in cerebro & spinali medulla per consectionem apparent, optime queas intueri, tum mortuo, tum viuo adhuc animante, hoc libro indicabimus. Quum autẽ anatome quæ in cadauere celebratur, cuiúsque particulæ naturam & situm indicet, in viuo autem, interim functionẽ ostendat, interim autem ad inuentionem huius, ratiocinationes exhibeat manifestum vtique est, mortui animantis consectionem præcedere eam oportere, quæ in viuo administratur. Igitur ossibus caluatiæ exemptis, membranam quæ cerebrum in orbem contegit, quæque dura siue crassa appellatur, ad amussim inspicies, iuxta mediam ipsius longitudinem multò crassiorem seipsa apparentem. Pari modo sub sutura quæ à Græcorum literæ Δ similitudine appellatur labdoides, crassam ipsam membranam, duplici structam plexu, cerebrúmque aliquatenus ingredientem, cernes. Venæ porrò per ipsam vtrinque singulæ iuxta suturæ labdoidis latera excurrunt. Vbi verò hæ in idem mutuò coiuerint, altissimus is ferè est locus, eorum qui in orbem circumiacent: quam regionem Herophilus vocat lenon, à torcularis similitudine. Non autem æqualis ab ea tum prior, tum posterior cerebri pars existit, sed anterior est multò maior. Verùm ad id quod elatissimum habetur, alter etiam crassæ membranæ implexus accedit, necnon tertia quædam alia vena, præter duas prædictas, ad longitudinem porrigitur in anteriora excurrens: In superficie verò, alius venarum exilium, quæ leno incumbunt, congressus est, iuxta illam partem, vbi sutura labdoides ossibus squammatis connectitur. Quapropter venas has superficiarias prius secabis ad leni vsque summitatem. Dum autem secas, primum vacuabis, si grumus quispiam in ipsis coaluerit: deinde internam membranæ superficiem intueberis, quomodo substantiæ speciem, etsi non tenuitatem, venis habeat simillimam. Inde tenues venas ab vtraque lenorum parte orientes spectabis, nonnullas quidem admodum graciles, quasdam verò ampliores. Cernes autem has quidem à parua leno, quæque in superficie est, in propinquas cerebri particulas superficiarias disseminari: illas verò ab altitudine magna, tum in posteriorem totam cerebri partem, quæ à nonnullis cerebellum, siue parencephalis dicitur, tum in priorem propagari regionem. Cerebello igitur venæ se inserentes, & ab iis quæ per suturæ labdoidis latera in lenum perueniunt, & ab ipso leno exactam venæ tunicam habent. At in ipsum cerebrum, quod nonnulli anterius cerebrũ vocant, per crassam membranam, mediam exactè sitam, secantémque cerebrum in duas partes æquales, sanguis deriuatur. Cæterùm & hinc venæ frequentes omnino per totam longitudinem, in vtranque cerebri partem, sinistram & dextram distribuuntur, omnes tamen exiguæ, duabus tantùm exceptis, vna quidem ad lenum, in anteriora penitius procedente, ad totius capitis longitudinem, altera verò multò maiore, neque propinqua admodum leni regioni, neque remota, sed in medio totius cerebri sita. Hæc vena in altum decliuis descendit, vnde & multifariam propagatur. Spectabis igitur omnia hæc, priusquàm cerebrum aliqua ex parte diuiseris, in sola membrana crassa. Nudabis autem ipsam tribus in in locis, quoniam & triplici plexu totum cerebrum secuit. Deinde iuxta sectiones tuis met digitis attolles seorsum partem ipsius sinistram, atque seorsum dextram, quibus contegebatur anterius cerebrum: seorsúmque similiter reliquam, qua nimirum posterius: omnésque venarum processus in tres totius cerebri partes disseminati conspicies, nonnullas quidem tam superficiarias, vt ipsarum rami in conspectũ prodeant: quasdam verò altè penetrantes, omnémque tenuem membranam, quam barbari piam matrem appellant, & quæ enumeratas venas colligat, & cerebro extrinsecus circundatur, cum venis ipsis in ventriculum illius descendentem. Hæc itaque secundam, qua inuoluitur fœtus vtero, referens, cerebro semper, etiam in profundo, cohæret: crassa verò, ab illo plurimum distat. Vbi ea fueris intuitus, quæ cerebrum ambiunt, opportunum iam erit cerebrum consecare, anatomen ipsius exorsus à meninge illa tenui, bifariam anteriorem partem secante. Vnde abscissis vel auulsis venarum exortibus, à priori auspicatus termino, sursum tuis ipsius digitis illam attollito, donec ad grandem venam perueneris, ex ea procedentem, quam in penitiora decliuem ferri retulimus: atque hîc sursus in altum sublatam alteri tenendam dabis: mox ipse iuxta longitudinem dissolues, vtranque cerebri partem à mutuo connexu leniter tuis secernens digitis, quousque ad venam in longum inibi porrectam veneris, quam prius magnitudinis esse notandæ commemorauimus. Postquam verò decliuem illam venam, de qua facta est mentio, videas, atque ipsius vsum simul inspiciendo * cognoris, venam ipsam à subiectis corporibus adimes, regionem interim quam detexeris diligenter inspiciens, quæ calli imaginem refert, ita vt naturalis quædam inibi concauitas esse videatur, quæ ex circunstantibus partibus portionem alimenti non integrè elaborati recipit. Cæterùm leuiter auellere pergens,

Consectio animantis mortui debet præcedere illam, quæ administratur in viuo.

Membranæ cerebrum ambientes.

Lenon.

Parencephalis.

Cerebro sanguis qua via influat.

Meningem crassam secare tribus in locis cerebrum.

Meningen tenuiorem cum venis penetrare ad ventriculos cerebri.

gens, effigies etiam meatuum tenuium, qui ad medium vſque perueniunt ventriculum cerebri, inuenies. Notitiam porrò aſſequêris ventriculorum cerebri, callosam illam portionem conſpicatus, quæ manifeſtam adeò differentiam à diſſectis cerebri particulis obtinet. Cernes autem in his etiam plexus, ſecundarum modo efformatos, cum quibus quidem aſcendunt tum arteriæ, tum venæ, atque in varios ramos diſſeminantur. Quare plexus hos inuiolatos ſeruare conaberis. In prima igitur vtriuſque ventriculi conſectione, plexuum dictorum, atque adeò calloſi corporis in cerebro aſpectus, tibi index fuerit. Mox verò corpus illud, quod dextrum ventriculum cerebri à ſiniſtro diſpeſcit, inſpicito: quod eandem cum toto cerebro ſubſtantiam poſſidet. Atque hoc iam facile abrumpitur, ſi vehementius extendatur. At ſi hinc quoque totum ipſum ſimul cum vnitis particulis auferas & ventriculi euidentius, & vena declius circa corpus quoddam turbinatum diſcindi apparebit. Cuius venæ propagines, tenuis quædam membrana, quemadmodum alias omnes venas, connectit: quæ à membrana ſubtili, nec ſubſtantia, nec continuitate euariat. Atque huius membranæ interuentu, corpus illud turbinatum, cui venæ incumbunt, abſconditur: neque fieri poteſt vt prius ipſum videas, quàm membranas aliquatenus diuiſeris. Quòd ſi a baſi illius propter verticem lineam rectam duxeris, ac poſtea vtrinque tunicam inciſam detraxeris, facilè corpus ipſum detexeris. His peractis ſic, iam licet antequam mediam turbinati & ventriculorum ſedem detexeris, vtraſque venas conſiderare cum plexu ipſo, circa turbinatum tendentes. Siquidem vbi corpus intermedium detexeris, manifeſtò illinc ipſas prodire condiſces. Conregitur autem ab illo corpore, præter iam dictos, quidam alius tertius ventriculus cerebri. Itaque illis potiſſimum locis ipſum nudabis, per quæ venæ, tanquam foramina quædam irrumpentes, prioribus ventriculis incidunt: nam media regio ſimul cum anterioribus pateſcit ad ipſa foramina. Vocatur porrò illud corpus ψαλιδοειδὲς, ob fornicis ſimilitudinem. Quòd ſi ipſum deſeces, callus occurret tibi, vt in ventriculis anterioribus. Ad baſin ipſius affirmatę ſunt venæ, quæ concauitatem fornicis permeant. Extrinſecus ſiquidem gibbum habetur, intrinſecus autem cauum, quemadmodum faſtigium fornicis. Cæterùm ſi perpendas quomodo in animali viuente omnes craſſæ membranæ partes, caluariæ adhæreant, cerebro autem ſoli, quæ ad ipſius implexus eſt: credes vtique verticem cameræ, ſiue fornicis, ſurſum verſus tenſum ſeruari, ventriculum ſub ſe magnum efficientem. Sic autem quum priores etiam ventriculi grandiores exiſtant, totum ſepti caput in ſublime ſimul cum continuis corporibus attolli neceſſe eſt. Ex quo igitur corpora quæ ſuperiacent ſublimia & ſuſpenſa ſunt, latam intus trium ventriculorum capacitatem efficiunt, quam in conſectionibus perire neceſſe eſt, corporibus quæ ſuperſtrata ſunt delabentibus. Inſuper meatus quidam maximus tertij huius ventriculi baſi ſubiacet, qui ex prioribus ſuperfluitates recipit, nec non ex * ſuprapoſitis partibus. Omnibus igitur quæ hic propoſitæ ſunt particulis probè detectis, tertium videbis ventriculum, inter duos priores, & quartum poſteriorem, medium. Etenim meatum cui pars turbinata inſidet, ad medium ventriculum pertingentem cernes, vt foramina haud exigua duo videantur, vnum ad cerebellum, alterum ad medium ventriculum pertinens. At prædictus meatus, qui ex medio ventriculo ad poſteriorem pertinet, inter carunculas quaſdam, nates & teſtes cognominatas, quæ cerebri partes ſunt, conſiſtit, peculiari velatus tunica, qualis nimirum eſt tenuis membrana cerebri. Quinetiam alia particula cerebri tali meatui incumbit, eumque contegit, quæ ob ſimilitudinem quam habet cũ verme, excreſcentia vermicularis vocatur. Cuius duplex ſpectabis extremum: alterum in priori parte corpori turbinato exporrectum: alterum retro, ab elatiore cerebelli parte occultatum quo quidem ad anteriora reflexo, nudati protſus contingit quartum vltimumque ventriculum cerebri.

Marginal notes:

Meatus peruenientes ad medium ventriculu cerebri.

Ventriculus dexter atque ſiniſter cerebri.

Ventriculus cerebri tertius.

Fornicatum corpus.

Craſſæ meningis partes omnes adhæreſcunt caluariæ, in animali viuente.

Ventriculos anteriores cerebri eſſe grãdiores.

Ventriculi cerebri tres.

Tertium ventriculum cerebri reperiri inter duos priores, & quartum poſteriorem, medium.

Nates cerebri.

Vermicularis excreſcentia cerebri.

GALENI PERGAMENI

De vſu partium corporis humani,

LIBER PRIMVS.

CORPORA quæ nec vndequaque propriam habent circumſcriptionem, nec vndequaque coniuncta ſunt aliis, ea omnia particulæ vocitantur. Quod quidem ſi verum ſit, multæ erunt animalium particulæ, aliæ ſanè maiores, ſicuti & aliæ minores, atque aliæ etiam omnino in aliam ſpeciem indiuiſibiles. Vtilet autem hæ omnes ipſi animæ ſunt, quippe cuius organum corpus exiſtit: & propterea multum differunt à ſe inuicem animalium particulæ, quoniam & ipſæ animæ. Omnibus verò aptum eſt corpus animæ moribus & facultatibus. Equo ſiquidem fortibus vngulis & iuba eſt munitum: etenim velox, ſuperbum, ac generoſum eſt animal. Leoni autem, vtpote animoſo & feroci, dentibus & vnguibus validum. At ceruo & lepori, animalibus timidis, velox quidem eſt corpus, ſed nudum omnino, & inerme. Timidis quippe, velocitas: arma verò audacibus expediebant. Neque igitur timidum aliquod armauit natura, neque audax quidpiam nudum deſtituit. Homini autem (ſapiens enim hoc animal eſt, & ſolum inter terreſtria omnia diuinum) pro omnibus ſimul defenſoriis armis, manus largita eſt, inſtrumentum ad omnes quidem artes pernecessarium: paci verò, non minus quàm bello, idoneum: Non igitur indiguit cornu, aut vngula ſibi innata, quum meliora illis arma, quandocunque volet, manibus poſſit accipere. Sed velocior eſt homine leo. Quid hoc tandem eſt? Homo ſanè equum domuit ſapientia & manibus, velocius leone animal: quo vtens, & ſubterfugit & leonem perſequitur. Quin & ſedens ex alto, humilem illum percutit. Non igitur eſt nudus, neque inermis, neque facilis vulneratu, neque calceamentorum expers homo, quum & thoracem ferreum, & multiplicem cùm armorum, tum etiam calceamentorum atque operimentorum ſpecies: inter quæ ſunt domus, turris, & murus, ſua ſibi parare poſſit induſtria. Si autem innatum ei eſſet cornu in manibus, minimè poſſet eis vti ad earum rerum omnium compoſitionem. Iiſdem manibus homo veſtem, rete, naſſam, velum, & ſagenam contexuit. Quare non ſolùm iis

quæ

Marginal notes:

Particula.

Animæ organum exiſtit corpus.

Moribus animæ eſſe aptũ corpus, in omnibus.

Equi natura.

Leonis natura.

Timidis expedire velocitatem.

Audacibus expedire arma.

Homo ſapiens animal, & ſolũ inter terreſtria diuinum.

Manus homini tributas eſſe à natura, pro omnibus ſimul defenſoriis armis.

Equus velocior leone.

Hominis prærogatiua.

quæ [illegible] terra ſunt animalibus, ſed eis etiam quæ [illegible] & [illegible] demittatur. Ac talia quidem hominum ad fortitud[illegible] arma ſunt manus. Attamen pacificum & polit[illegible] animal homo, manibus & l[illegible]ges ſc[illegible]pſit & aras, & ſimulachra Diis erexit, & [illegible] artium inſtrumenta conſtruxit, [illegible] quoque etiam ſpeculationis eorum ſcri[illegible]. [illegible] autem ſapientiſſimum omnium [illegible] eſt homo, ſic manus ſunt organa ſa[illegible] animi conuenientiſſima. Non enim quia [illegible] habet, propterea eſt ſapientiſſimum: ſed [illegible] ſimum erat propter hoc manus habet. [illegible] quidem manus ipſæ hominem artes d[illegible] ratio. Manus quippe ipſæ ſunt [illegible] organa, ſicuti lyra muſici, & forceps fabri. [illegible] igitur [illegible] non docuit muſicum, nec for[illegible], ſed eſt vterque ipſorum artifex, per [illegible] præditus eſt, rationem: agere autem non [illegible] ex arte abſque organis: ita & vnaquælibet [illegible], facultates quaſdam à ſua ipſius ſubſtantia [illegible] efficere autem ea quæ nata efficere, [illegible] organis nequaquam poteſt.

Manus eſſe artium organa.

Animum habere [illegible] facultates quaſdam à ſua [illegible] ſubſtantia, non poſſe tamen operari ſine [illegible].

Quòd autem corpo[illegible] particulæ animam non impellant, aut timidam, aut ſtrenuam, aut ſapientem fieri, manifeſtè [illegible] et, ſi animalia recens genita conſideres, [illegible] quidem prius agere conantur, quàm perfectas habeant particulas. Etenim ſi oua tria acceper[illegible] aquilæ, alterum anatis, reliquum ſerpentis, & calore modico foueris, animaliaque genita rupto putamine excluſeris, illa quidem alis volare conantia, antè etiam quàm volare poſſint, hoc autem reuolui videbis, & ſerpere affectans, quamuis molle adhuc & inualidum fuerit. Omne ſiquidem animal ſuæ ipſius animæ facultates, ac in quos vſus partes ſuæ maximè polleant, nullo doctore præſentit. Naturæ quippe animalium (vt ait Hippocrates) à nullo doctæ ſunt. Quapropter cætera quidem animalia mihi natura magis quam ratione artem aliquam exercere videntur, vt tum formicæ, tum apes.

Particulæ non impellunt animum ad agendum.

Animalia præſentire [illegible] vſus doctore.

Animalium naturæ à nullo ſunt doctæ.

Animalia cætera natura potius quam ratione nonnullas exercent artes.

Homo autem ſicuti corpus armis nudum, ita & animam artibus deſtitutam habet. Proinde pro corporis nuditate, manus: pro artium imperitia, rationem accepit: quibus fretus, corpus quidem armat, & omnibus modis tuetur: animam autem vniuerſis artibus ornat. Vt enim ſi innata ſibi aliqua haberet arma, illa ei ſola ſemper adeſſent, ita & ſi aliquam artem natura ſortitus eſſet reliquas ſanè ignoraret. Pulchre igitur Ariſtoteles, manum veluti organum quoddam eſſe ante organa, dixit: quem ex noſtris aliquis imitatus, rationem etiam, veluti quandam artem eſſe ante alias artes, haud inuenuſtius aſſeuerauit. Homo igitur animalium omniũ ſolus, quũ artem ante artes in anima habeat, nempe rationem, optimo ſanè iure organum ante organa in corpore manum poſſedit.

Homo vt corpus nudum, ſic animam artibus deſtitutam habet.

Manum eſſe organum ante organa.

Rationem eſſe artem ante alias artes.

Cuius quidem conſtitutio, ſi aliter conſtructa fuiſſet, quàm eſt, fuiſsétne felicior ad actiones futura, conſiderandum. Portò vnum, primumque caput organi apprehenſorij optimè compoſiti eſt, ſi omnes figuras, atque omnes eas magnitudines, quas mouere homo poteſt, probè apprehendit. Ad quod munus præſtandum, multiformiter diuidi manum fuit melius. Nam ſi indiuiſa manſiſſet, contingere tantummodo ſibi æqualem corporis cuiuſque admoti magnitudinem poſſet. [illegible] in multas partes diuiſa, moles ſeipſa multò maiores facilè amplectitur, & minimas quoque [illegible] exactè etiam venatur, colligitque. Quum autem eadem circum corpus ſphæricum poſſit in orbem contrahi, rectum autem & cauum fideliter etiam amplecti, manifeſte vtique omnem comprehendit figuram: quæ nimirum omnis, ex tribus lineis conſtat, aut curua, aut caua, aut recta.

Apprehenſorij organi optimè conditi, primum caput quod.

Manus cur diuiſa.

Manus omnẽ comprehendit figuram.

Figuram omnem conſtare ex linea curua, aut caua, aut recta.

Cæterùm quoniam corpora non pauca maiori mole ſunt prædita, quàm quæ manu vna comprehendi queat, adiutricem alteri, alteram natura æqualem manum adiunxit, vt ambæ ex oppoſitis partibus ea corpora complectentes, vna manu maxima nihilo ſint inferiores.

Manus cur binæ.

Nec verò ad firmiter comprehendendum ſat erat manum [illegible] ſe diuiſam, niſi etiam digitus vnus aliis quatuor oppoſitus fuiſſet, vt cum eis actionem ipſam abſolueret: quum nimirum aut vndique circulo, aut omnino ex duobus locis contrariis integra fiat comprehenſio. Quinetiam digitos ipſos tum molles, tum rotundos, tum vnguibus iuxta ſummitatem munitos * eſſe expediebat, ſi ad omnem corporum magnitudinem & conſiſtentiam firmiter comprehendendam erant futuri ex vſu. Etenim qui immodicè prolixi ſunt vngues, ac propterea mutuò ſeſe ſupergrediuntur, tametſi ad excoriandum, aut radendum ſint vtiles, minuta tamen corpora ægrè apprehendere poſſunt. Qui verò propter paruitatem ad fines vſque digitorum non extenduntur, naturam carneam firmitate priuantes, eam ad apprehendendum admodum inualidam reddunt. Qui autem ſummitatibus digitorum æquantur, ij omnium ſoli, vtilitatem cuius gratia ſunt conditi, perfectiſſimè complent.

Pollex cur oppoſitus quatuor reliquis digitis.

Cur [illegible] [illegible] quomodo fiat.

Vngues apti ad apprehendendum, debent ſummitatibus digitorum æquari.

Pulchrè igitur monet Hippocrates (ſententia cuius nobis eſt diuinum oraculum) particulas corporis vniuerſas ſibi inuicem conſentire, hoc eſt, conſpirare in miniſterium vnius operationis. Manifeſtum nanque eſt, manus apprehenſionis gratia conſtructas eſſe. Quòd verò omnes earum particulæ & tales & tantæ ſint, vt in vnam organi totius actionem conſpirent, hoc nondum omnes cognoſcunt.

Particulas vniuerſas ſibi inuicem conſentire.

Manus apprehendendi gratia conditæ.

Porrò ipſa particularum conſtructio, earum actionibus iuncta, optimæ habitudinis, veræque pulchritudinis diſcernendæ regulam, menſuram, iudiciumque præſtat. Vera ſiquidem pulchritudo, aliud eſt nihil quàm conſtitutio optima, quæ actionibus explotatur: non albedine, non mollitie, vel id genus aliis: per quæ nec natiua, nec vera, ſed fucata pulchritudo oſtentatur.

Pulchritudo vera, eſt conſtitutio optima, quæ actionibus explorατur.

Deinceps itaque omnem manus fabricam perſequamur: quæ tamen corporibus inſunt obiter diſtinguentes. Inſunt autem primum & maximè temperamenta: quippe quæ propriam particularum ſubſtantiam complent. Nam ſingulis id eſſe quod ſunt, ob quatuor qualitatum primarum certam quandam temperiem contingit. Hæc igitur eis ſecundum ſubſtantiæ rationem inſunt. Conſequuntur autem neceſſariò odores, ſapores, colores, durities, atque mollities. Alia verò neceſſariò accidunt, vt poſitio, magnitudo, connexio, confirmatióque.

Temperamẽta complent particularũ ſubſtantiam.

Eſſentiam ſingulis à temperie quatuor qualitatum primarum accedere.

Cæterùm maiori ex parte omnis actio à propria organi ſubſtantia procedit, licet interdum fiat propter aliquid conſequentium, vt viſio propter colorem. Debet autem ipſa actio eſſe in propoſita indagatione, principium ſimul inquiſitionis, & inuentorum examen. Quoniam igitur actio quidem manus eſt apprehenſio, apprehendere autem nihil poſſit ipſa immobilis permanens, vtique præcipua ipſi actionis pars ea erit, per quam mouebitur. Quum autem omnes voluntarij motus, quales manui ſunt, à muſculis fiant, hi vtique, primum motionis organum manui

Actio omnis magna ex parte à propria organi ſubſtantia procedat.

Manus actio eſt apprehenſio.

Motus voluntarij omnes à muſculis fiũt.

nisi eruunt: alia verò vniuersas: hæc quidem, vt melius actio fieret: alia, vt sine quibus fieri non poterat: sicuti & alia, pro custodia omnium horum, condita sunt. Ac genus quidem vnguium, gratia eius quod est melius, videtur factum: quum absque illis manus apprehendere possent, at non æque feliciter. Eorum autem securitati natura prospiciens, mediocriter ipsos duros effecit, vt neque vtilitati, cuius gratia facti sunt, quicquam decederet, neque ipsi facilè paterentur. Omnes siquidem animalium particulas prominentes & nudas, ex tali substantia creauit, qualis neque quassari facilè propter mollitiem, nec rumpi propter siccitatem posset. Etiam securitatis gratia rotundi constructi sunt vngues. Sola quippe figurarum rotunda ad vix patiendum exquisite comparata est, vt quæ nullum expositum angulum frangi potentem habeat. Sed quoniam scalpendo, vel aliud quoduis vnguibus agendo, exteri debebant nobis eorum extremitates, sola has animalis particulas ita construxit natura, vt semper augeri possint, quamuis iam totum corpus augeri desierit. Augentur autem, pilorum instar, in longum tantùm, subnascentibus aliis semper vnguibus nouis, & veteres propellentibus. Ossium verò genus in digitis, quòd & hoc ipsum gratia eius quod est melius, factum sit, hinc discas licet, quòd moueri quidem multiformiter inesset eis, vel sine ossibus, sicuti polypodibus: firmitatem autem in actionibus nunquam haberemus, carentes dura & obsistente particula: & quod inest propter morbum trementibus, id nobis inesset semper natura. Ad hæc, si sine ossibus facti essent digiti, illas actiones solas probè perficerent, in quibus eos circulo implicari oporteret, circa comprehensibile. Si autem vnicum os haberent, illis actionibus solis rectè seruirent, in quibus eis egeremus extensis. Quia verò nec sine ossibus, nec ex vno solo creati sunt, sed ex tribus inuicem per singulos connexis articulos vnusquisque est factus, ob id sanè ad omnem actionem promptissimè figurantur. Plerunque enim quum neque omnibus extensis, neque omnibus curuatis egeamus, aliquando quidem primum solum, vel secundum, vel tertium articulum: aliquando autem, vel primum simul & secundum, vel secundum & tertium, vel primum simul & tertium extendentes aut flectentes, hoc modo sex figurarum vniuersales differentias exprimimus: particulares autem secundum magis & minus, innumeras. Est autem molita carnis generationem natura, non quidem in externa digitorũ regione, quòd illic esset futura iners, sed sub internis partibus, quum eius consistentia sit mollis, & occursantibus cedat leuiter, ossium rectitudinem corrigat, quando est aliquid circulo comprehensura. Proinde in articulis quidem perpaucam, plurimam in partibus inter articulos medius carnem produxit. At lateribus digitorum, tantum carnis adnasci fecit, quanta medium inibi spatium repletura erat. Hæc igitur tot & talia commoda, manus à carne obtinet: præterea etiam, vt fricet, & molliat, quæcunque moderatè mollibus instrumentis egent, qualia in omnibus artibus plurima existunt: propriæ igitur hæ sunt carnis manus vtilitates. Communis autem vtilitas quòd veluti propugnaculum quoddam & tegmen sit, aduersus omnes tam frigidas, quàm calidas iniurias extrinsecas, calidam in se quandam humiditatem possidens, eàque vtrique intemperantiæ resistens, vt balneum. Siquidem nihil inuenias quod valido æstu occupatos præsentius refrigerare, aut rigentes frigore, promptius calefacere queat, quam balneum. Quum enim natura humidum sit, & moderate calidum, humiditate quidem, natam ex calore siccitatem irrigat: caliditate verò, ortam ex gelu frigiditatem perlauat. Quum igitur omnium digitorum actiones, per ossa tria compleantur, constat sanè quod nec pauciora, nec plura tribus illa fieri expediebat: quandò si plura essent, minus firmam extensionem præstarent: sicuti si pauciora, tam diuersas particulares figuras digiti non haberent. Manifestum præterea est, postlocatum os minus esse debere, quàm prælocatum, à quo vtique vehitur: & quòd in valde paruum atque rotundum desinere digitorum summitates oportuit, ossium magnitudine decrescente paulatim ad optimè apprehendendum. Quòd autem vnumquodque os extrinsecus quidem exactè conuexum sit, intus verò & in lateribus non exactè, id melioris gratia factum existimo. Internis siquidem partibus suis ipsi digiti molliunt & terunt, ac breuiter omnia accipiunt: quæ quidem deterius fierent, si ossa inibi conuexa fuissent. Externis verò, quum nihil agant, reliquum fuit vt ad solam patiendi difficultatem exquisitè constructi essent. At in lateribus, vt nullum in medio spatium vacuum, dum adducuntur, relinquerent, hac parte eos minimè curuos fieri expediebat. Quare meritò magnus digitus supernam, sicuti & paruus infernam circumferentiam exactè conuexam obtinet, quum ab hac parte neuter illorum aut ab aliquo custodiri, aut alteri adiungi debeat. Sed neque simpliciter, neque à casu aut temerè, ex tribus ossibus vnusquisque digitorum est factus: sed veluti ianuarum cardines, ita & articulorum vnusquisque eminentiam cauitati apposite immissam & æqualem sortitus est. Quas quidem cauitates ossium, quasi supercilia eminentia circulo ambiunt, ad maximam firmitudinem articulorum, ne aliquando excidant. Ad facilitatem autem motionis, atque ossium securitatem, auxiliũ duplex excogitauit natura. vnum quidem, cartilagine os vtrunque subungens, oblinensque: alterum verò, ipsis cartilaginibus humorem vnctuosum & viscosum, veluti oleum quoddam, suffundens, per quem facilè mobilis, & attritu contumax omnis articulatio ossium est facta. Vt verò longè adhuc tutius articulus omnis inconcussus custodiretur, ligamenta quædam ex vtroque osse produxit, ab vno videlicet in alterum permeantia: maxima quidem crassissimáque, ad præcipuos articulos continendos: minora verò, ad minores. Cæterùm labia ossium, extrinsecus quidem maiora sunt, intrinsecus verò minora, tum propter firmitudinẽ extensionis, tum propter flexionis diuersitatem. Sunt autem dura, densa, medullæque expertia digitorum ossa: quia nuda sunt omnia, & propterea facilè patibilia. Non potest tamen rectè inueniri vtilitas partis, antequam eius actio noscatur. Quòd igitur principium neruorum omniũ cerebrum sit atque spinalis medulla: & quòd ipsius rursus spinalis medullæ cerebrum, arteriarum verò omnium cor, vt hepar venarum: & quòd nerui quidem à cerebro animalem virtutem, arteriæ autem à corde pulsatilem: sicuti venæ ab hepate vegetatiuam accipiunt, demonstratum alibi à nobis est. Erit itaque vsus quem præstant nerui, facultates sensus, & motus à principio in partes deducere.

Vnguium genus gratia eius quod melius est, conditum.

Vngues cur mediocriter duri.

Vngues rotundi facti securitatis gratia. Figurarum sola rotunda patitur ægrè.

Vngues cur sic augeantur.

Vnguiũ augmentũ in longum tantum.

Ossium genus in digitis, gratia eius quod melius est.

Digitorũ singuli cur ex tribus ossibus constent.

Figurarum cuiusque digiti sex vniuersales differentiæ circa ipsam apprehensionem.

Caro cur subtensa internæ digitorum regioni, minimè autẽ externæ.

Balnei vsus.

Digitorũ omnium actiones per tria ossa complentur.

Os postlocatũ prælocato minus esse debere.

Digitorũ ossa cur conuexa quidem extrinsecus, intus verò nequaquam: sicuti neque in lateribus.

Ossiũ structura in digitis.

Supercilia eminentia cauitates ossium quibus cohærent.

Motioni articulorum in digitis auxilium duplex.

Ligamenta articulorum in digitis.

Labia ossium in digitis.

Digitorũ ossa qualia, & quare sint talia.

Neruorum principium est cerebrum, & spinalis medulla.

Cor est omnium arteriarum principium.

Hepar est venarum omniũ principium.

deducere. Arteriarum autem, cuſtodire * naturalem calidiratem, & nutrire animalem ſpiritum. Sanguinis autem generandi, ſimul & in omnes partes ferendi gratia, factæ ſunt venæ. Quum igitur digitorum oſſa ex ſe moueri motu voluntario non poſſent, natura ex cubiti muſculis productos tendones, ſecundum rectitudinem digitorum deduxit, eosque inſeruit in articulos ſingulos, hoc eſt, in caput ſecundi oſſis, quod nimirum mouendum erat. Quorum generatio rendonum, ex neruis & ligamentis in muſculos diſperſis, ruſuſque inuicem coeuntibus, eſt. Sentiunt itaque & mouentur motu voluntario tendones, ratione neruorum ex quibus conſtant: colligant autem muſculos oſſibus, ob ligamenta quæ in ſe recipiont. At ligamentum ipſum album, exangue, & concauitaris expers quum ſit, neruus eſſe videtur. Verùm non eſt natum ex cerebro, neque ex ſpinali medulla, ſed ex oſſibus ad oſſa tranſit, neruóque multò durius, ac penitus inſenſibile eſt, nec mouere quicquam poteſt. Oſſa igitur omnia quæ ſublocantur, circa prælocatum ſibiipſis os immotum manens, mota, extenduntur quidem, quando exterior trahit tendo: flectuntur autem, quando interior. Ne verò per longam viam & nudam carne, facile colliderentur tendones, membranis veſtiuit illos natura, eósque à muſculis vſque ad articulos, vt paterentur ægrius, exquiſitè rotundos creauit. Nam quà applicantur, vbi vnuſquiſque ipſorum expanditur, vt facilius moueat, trahens apprehenſionibus pluribus. Sed quoniam quatuor motibus, vnuſquiſque digitorum moueri debebat, vno quidem, flexis, alio verò extenſis, duobus item ad latera, quadrifariam illis applicantur tendones, orti partim à cubiti muſculis, internis quidem flectentes, externis verò extendentes, mouentibus autem ad latera, deducentes ad paruum digitum: partim à paruis in manum muſculis: qui reliquum ex obliquis motum, pollicem verſus operantur. Atque is ſanè maximus digitorum, internum quidem habet vnum tenuem tendonem, duos verò externos, eosque robuſtos admodum: at ex lateribus, parte quidem quæ eſt verſus indicem, paruum & tenuem habet muſculum: altera verò parte, vbi manus aſſurgit, hoc multò maiorem. Reliqui omnes quatuor digiti, intus quidem duos tendones magnos, foris verò vnum ſortiuntur, alteri illorum, ſcilicet minori, æqualem: tenuiorem autem hoc, eum qui ad latera exteriorum partium peruenit: reliquum verò omnium tenuiſſimum ad latera partium interiorum attinentem. Ac ſic quidem rectè natura, molem ipſorum tendonum, actionis & vtilitatis excellentiæ reſpondentem conſtruxit. Quum enim quatuor digitis flexis plurimas & vehementiſſimas actiones obeamus, non magnos tantùm ipſos tendones internos, ſed etiam duplices erat nobis opus habere. Contrà res habet in magno digito. Ad nullam enim aliam actionem nobis flectendus eſt, niſi quando aliis iam curuatis illum deſuper inijcere oportet. Quia verò primus eius articulus otioſus eſt, ad eum nullus interna parte tendo applicatur, ſed ad ſecundum & tertium duntaxat eius articulum, vnus exiguus peruenit. Porrò duo illi tendones qui extrinſecus apparent in magno digito, ſi ambo quidem tendantur, digitum tendunt exactè: ſi verò alter eorum, partem alteram ſibi proximam ad latus trahit. Atque actionem quidem tendonis ad indicem perducentis, muſculus paruus ſuſcipit, ad hoc ibi locatus. Contrariam verò, magnus, qui in palmæ altiori parte, quam thenar vocant, conſiſtit. (Thenar.) Atque vnuſquiſque tendo ad ſuum caput trahere particulam natus eſt, quæ à ſeipſo mouetur. Tendo igitur qui magnum flectit digitum, ab ea deneruationis, quæ in carpo eſt, parte, ducit originem, à qua nimirum oritur etiam qui ad medium peruenit digitũ. Vectus enim ſuper hunc multo ſpatio, & colligatus membranis fortibus, tum primum decedens recedit ab eo, quum ad manus cauitatem acceſſit, modo perſimili iugorum habenis, quæ per aliquos annulos ſuper iugum locatæ excedunt. Et quemadmodum exteriorum tendonum illi quidem qui ad alios digitos pertinent, in ſuperficie locantur, ſubiacent verò ipſis qui ad magnum ſpectant, ſic è conuerſo, qui interni ad digitos quatuor perueniunt, per profunditatem manus feruntur: ſuperuehitur autem qui ad magnum defertur digitum. Semper enim natura, in profundo quidem id quod præcipuum eſt, in ſuperficie verò id quod non eſt præcipuum, collocat. (Naturæ prouidentia.) Porrò muſculorum deneruationes apparent duplices, quo maximè loco ipſum carpum flectimus, ſibi inuicem ſuperpoſitæ: (Muſculorum deneruationes duplices.) maior quidem ea, quæ eſt in profundo: minor autem quæ in ſuperficie: idque diuiſa planè ea quæ ſubiacet quidem, in quinque tendones: quæ verò ſupergreditur, in quatuor: & omnibus ipſis recta perlatis ad digitos, ſuperuehuntur quidem minores maioribus, membranis verò fortibus quilibet quatuor coniugationum per totam viam munitur. Quando autem deſcenderint ad primos digitorum articulos, ibi quiſque ſubiacentium tendonum diffuſus, caput primæ aciei flectit, per ambiens eum membranoſum ligamen. (Tendonum in articulis digitorum inſertionis ratio.) Reliquum verò omne in vnaquaque coniugatione fertur vlterius, ſecundum viam à principio cœptam, recta ad digitorum extremitates. Vbi verò ad ſecundos articulos peruenerunt, ibi rurſus tendo ſuperior bifariam diuiſus, & vtraque parte amplificata circa ſubiectum tendonem inuolutus, internis partibus capitis ſecundæ aciei inſeritur. At ille qui ſubditus eſt, ſolus inde ad tertiam articulationem aſcendens, ad caput tertij & vltimi oſſis digitorum, etiam ipſe implantatur. Flectitur quidem vnuſquiſque qui iuxta ipſos eſt articulus a dictis tendonum implantationibus: extenditur autem ab externis carpi tendonibus. Sed tendones interim, qui per profundum feruntur, primum & tertium articulum vniuſcuiuſque quatuor digitorum mouent. Qui autem per ſuperficiem, hoc eſt, exigui, ad vnum, nempe medium, implantantur duntaxat. Quia verò nulla caro ex ſeipſa ſenſum habet, & abſurdum erat apprehenſurum organum inſenſili tegi particula, non paruam neruorum portionem in carnes manuum natura diſſeminauit. (Carnem omnem eſſe ex ſe inſenſibilem.) Ex quibus ſic factis muſculis, produxit tendines, lateralibusque vniuſcuiuſque digiti partibus eos implantauit: dextræ quidem manus, his partibus quæ verſus ſiniſtram: ſiniſtræ verò, eis quæ verſus dextram ſunt ſitæ. Reliquos verò tendones, qui ad lateralem vniuſcuiuſque digiti partem perueniunt, à cubiti muſculis generauit. Cæterùm oriuntur ipſi tendones ab eodem principio, quod iuxta carpum eſt, omnes: feruntur autem ad digitos ſecundum rectas lineas, æquales angulos ad caput ipſum efficientes. (Tendones digitorum vnde omnes oriantur.) Quare principium ipſum, ſummitates tendonum flecti ad ſeipſum cogit. Nam ſi ceſſantibus motibus iis

qui

qui ſunt ad latera, potius extenderis, vel flexeris digitos, extendentæ quidem re diſtabunt: flectentæ autem, in idem mutuò coibunt. Ad hæc, tenſos eos coniungere poſſumus, ſi dextri quidem digitorum eum, qui eſt in lateribus, ſiniſtrum tendonem, ſiniſtri verò, dextrum tendamus. Rurſus plurimum à ſemuicem abducemus, ſi ipſius quidem dextri, dextrum, ſiniſtri verò ſiniſtrum, ſimiliter diſtenderimus. Si verò neutro lateralium tendonum agamus, ſed externis tantùm, mediam prædictarum conſtitutionem habebunt digiti. Enimuero in vnoquoque articulo, vnica quidem nobis figura eſt indolens, media videlicet: aliæ verò omnes vtrinque dolent, ſed magis quæ longius à media recedit. Omnino autem dolorificæ ſunt extremæ figuræ, poſt quas nimirum nec flectere, nec extendere licet. Meritò igitur inter omnes figuras ea eſt maximè dolorifica, quum dux quidem motionis muſculus, extrema contractione, huic autem oppoſitus, perfecta extenſione cruciatur. Figuram verò mediam vtrinque circunſtantes operantur, aut ambo muſculi, aut alter omnino: poteſt tamen aliquando in ipſa neuter eorum operari. Cæterùm paruorum tendonum motus non poterit vnquam magnis agentibus apparere. Nulla autem ex parte offendetur digitorum flexio aut extenſio, etiamſi abſcindantur laterales tendones: quorum is quidem imbecillior eſt, qui eſt interior: vterque autem operatur tenſis digitis, quieſcit verò flexis. Quum autem in vtriuſque manus digitis articuli triginta habeantur, quorum vnuſquiſque in locis quatuor implantationes tendonum habet, præter primum magni digiti articulum, qui ſecundum quidem latera, extrinſecúſque applicationes tendonum recipit, intus verò nullam: erunt vtique omnes applicationes ad digitos pertinentes centum & duodeuiginti. Porrò ſimiæ, vtpote ſecundum animam animali ridiculo, ridiculum quoque corpus natura tribuit: id quod maximè licet cernere in formatione pollicis, qui & paruus & ridiculus eſt, parúmque ab indice diſtans. Quòd autem ſi pauciores digiti eſſent, multæ actiones imperfectius abſoluerentur: pluribus autem ad nullam rem indigeamus, id adeò perſpicuum eſt, vt demonſtrari non debeat. Quare pulchrè quidem natura quinque in vtraque manu digitos fabrefecit: quæ vt eſt ne quid deficiat ſolicita; ita nihil fruſtra operatur. Cur autem inæquales digiti omnes ſunt facti, atque medius omnium longiſſimus? Sanè quòd eorum ſummitates ad æqualitatem venire melius erat, quum magnas aliquas moles in circuitu comprehendunt, & quum in ſeipſis humidum vel paruum corpus continere conantur: ad quod quidem inæqualitas digitorum vtilitatem præſtat manifeſtiſſimam.

Figura indolens eſt in ſingulis articulis media.
Figuræ extremæ ſunt dolorificæ.
Figura media qui fiat.
Tendonum lateralium conſideratio.
Articuli omnium digitorum manuum, triginta numero.
Implantationes tendonum ad digitos, centum & duodeuiginti.
Simiarum ridiculæ animæ ridiculum corpus tributum.
Naturam nihil fruſtra operari.
Digitorũ inæqualitas ad quid cõducat.

GALENI PERGAMENI
De vſu partium,
LIBER SECVNDVS.

VNumquenque autem muſculum, ex iis qui radium & cubitum circulo comprehendunt, adeò adornauit natura, vt ne conſtructio quidem melior vlla poſſit excogitari. Porrò muſculorum omnium cubiti & manus numerus, ad viginti tres peruenit. Septem namque parui ſunt in manu: alij totidem magni totam interiorem regionem cubiti, vt reliqui nouem totam exteriorem occupauerunt. Parui itaque manus extremæ muſculi, duces ſunt alterius obliquorum motuum. Eorum autem qui ſunt intra cubitum, duo quidem maximi, digitos flectunt: magnitudine autem his ſecundi, duo etiam numero, totum carpum: obliqui verò duo, primùm quidem radium, cum eo autem & totam manum, ad pronam figuram circumagunt. Reliquus eorum ſeptimus, qui minimus eſt eorum qui in longum extenſi ſunt, nullum digitum mouet, ſed alterius vtilitatis gratia factus eſt, quam procedente ſermone enarrabo. Ex iis verò nouem muſculis qui in cubiti externa parte conſiſtunt, vnus quidem digitos omnes, præterquàm magnum, extendit: duo autem alij eoſdem quatuor digitos ad tranſuerſum abducunt. At quartus alius muſculus, ſolum magnum digitum mouet, altero motu externorum duorum, ſcilicet obliquiori: alius item vnus reliquum magni digiti motum præſtat, moderatéque carpum totum extendit. Fortiter autem hoc circa carpum efficiunt alij duo muſculi: reliqui verò duo conuertentes ad figuram ſupinam radium, cum eo & totam manum, ad eandem ducunt figuram. Cæterùm in tres magnas partes tota manu diuiditur: quarum vna brachium, alia cubitus ſiue vlna, tertia appellatur * extrema manus. Sed de brachio quidem nunc ſermo non eſt futurus. Cubitus dicitur totum membrum, quod eſt inter articulationem carpi & anconis medium. Ancon autem eſt pars illa cui innitimur, & quam etiam totius nomine appellant cubitum. Cæterùm oſſium cubiti, alterum quidem maius, cuius pars eſt ancon, ſpecialius vocatur cubitus, quod in media manus figura, oſſi alteri, nempe radio, ſubiacet. Gibbi verò proceſſus oſſium radij & cubiti, qui carpo inſeruntur, vocantur quidem & id ipſum quod ſunt, proceſſus, & interdum capita, & tuberanda. Vnicuique igitur digitorum proprius vnus paruus muſculus ineſt: duo autem alij maximi in manu thenara generant, per quos tum carnoſa pars manus alta, media verò caua efficitur: tum digitorum vterque maximus & minimus, plurimum abducuntur ab aliis. Qui autem inter magnum & indicem conſiſtit muſculus, eam partem replet, pollicémque adducit ad indicem. Inſeruntur tamen in ipſum pollicem alij fortiores tendones, à muſculis vlnæ producti. Quare quum quatuor quidem ſint qui quatuor digitis inſunt, duo autem circa magnum, alius verò vnus ad paruum digitum, rationabiliter omnes manus muſculi ſeptem ſunt facti, à quorum ſingulis haud abre vnicus eſt tendo productus. Iam verò duo illi muſculi, qui intra cubitum ſiti, ipſos digitos flectunt, mediam exquiſitè regionem obtinent: quoniam & capita tendonum flectentiũ digitos, ad mediam regionem peruenire erat melius. Vtrinque verò vnus eſt flectens carpum. Alij autem duo intrinſecus in vlna conſiſtunt, eam ad obliquum ducentes. Reliquus extenſorum ſecundum longum muſculorum intra vlnam, tenuiſſimus omnium, in ſuperficie conſiſtit, à quo quidem vnus tendo productus, ſub interna cute manus diſſeminatur, nullum quidem articulum mouens, ſed ipſam perficiens tangendi vim, quæ ad apprehenſionem requiritur. Exteriorum verò cubiti muſculorum, qui quidem extendit quatuor digitos, in ſuperficie ſub

Muſculi cubiti & manus, viginti tres.
Muſculorum manus vſus.
Muſculorum cubiti vſus.
Manus totius diuiſio.
Brachium.
Cubitus.
Extrema manus.
Ancon.
Radius.
Proceſſus cubiti.
Digitorũ ſinguli proprium adeſſe muſculum.
Manus muſculi ſeptem.
Tangendi vis in manu à quo perficiatur tendine.

pia cute locatus est, mediam maximè totius membri regionem obtinens. Alij autem post eum, obliquè ad mediam descendentes regionem, tribus quidem maioribus digitis, duo: reliquis verò minoribus, reliquas explantationes mittit. Reliquorum verò trium, vnus quidem qui in vlna est, carpum tendone simplici extendit: qui autem sunt in radio, alter quidem condylum eius transcendens, obliquus, in duóque diuisus extendit simul carpum, & magnum digitum abducit ab aliis: reliquus autem extrinsecus, ad pronum circunducit extremam manum, atque ipsum carpum extendit. Sunt & alij duo in vlna, ipsam circumuertentes obliqui quidem, quoniam & motus quem efficiunt, obliquus est: peruenientes autem ad radij os, quoniam hic motus est actio dearticulationis huius ossis, quæ ad brachium consistit. Apparent itaque nouem quidem externi, septem autem interni musculi, si annumeres duplices illos musculos qui circumagunt obliqui vlnam. Nam qui manus gratia sunt conditi, septem quidem externi, quinque interni habentur.

Carpi motiones quot, & à quibus præstentur tendonibus.

Quum autem quatuor sint motus carpi, extensio, flexio, ad pronum circunductio, & ad supinum: duo quidem tendones & musculi sunt duces flexionis, duo autem alij extensionis. Hi verò ipsi etiam conuersiones laterales concinnant ad pronam figuram, simul adiuuante quippiam eo musculo, qui in externa vlna locatus, desinit in medium potissimum metacarpium, per tendonem duplicem. Flectentium igitur carpum tendonum, alter quidem ad eam quæ supra paruum digitum, alter autem ad eam quæ supra magnum est, regionem internam peruenit. Ad eundem verò modum extendentium vterque, hic quidem supra paruum, ille autem supra magnum digitum, superna parte implantantur. Ac si vtrique sanè tensi fuerint, flectunt quidem interni, tendunt externi manum: tenso verò alterutro ipsorum, altero quidem qui ad magnum digitum, parte interna, altero autem qui ad paruum, parte externa est, ad pronum sensim quodammodo manus circunducetur: eo verò qui ad paruum digitum, tenso intrinsecus, vel eo qui ad magnum est, extrinsecus, ad supinum. Si verò simul tensi fuerint, & qui ad magnum digitum intrinsecus est, & qui ad paruum extrinsecus, non amplius sensim, sed quamplurimum sic ad pronum circumagitur manus. Ita etiam & eo qui ad paruum digitum intrinsecus est, & simul eo, qui ad magnum extrinsecus, tenso, admodum manus supina fit.

[illegible]

Distinguere autem oportet carpi motus, à motibus totius vlnæ. Sunt enim & huic quatuor motus, proportione quatuor motibus respondentes, qui ab iis, quæ ad brachium sunt, dearticulationibus fiunt. Etenim extensam, & flexam, & circunductam ad pronum & supinum, videbis totam vlnam, quiescente manu. Sed extensionem quidem & flexionem, vlnæ dearticulatio, quæ est ad media brachij, efficit: circunductionem verò ad latera, articulatio brachij ad externum eius caput.

Musculi conuertentes radium ad pronum, supinumque.

Ac duo quidem musculi ad pronum circunducunt, duo autem ad supinum conuertunt radium: nam satius fuit duobus musculis, quàm vni talem motum committere. Eorum autem musculorum, hic quidem in supernas partes quæ iuxta brachium sunt: ille in infernas, iuxta carpum inseritur: fertur verò vltra amplius vterque, neque in ipsas solùm inseruntur extremitates, propterea quòd carnosis partibus immittuntur, antequam in tendones desinant. Ab iis siquidem nullus tendo producitur, quum impossibile sit ita propinquis sibi ossibus, incipientem ab vlna musculum, in neruosam tenuitatem mutatum, inseri radio.

Tendonum generatio.

Neruis quippe & ligamentis in carnes musculi disseminatis, postea paulatim in idem aceruatis, generatio fit tendonibus: paulatim autem illud longiori eget via, & maximè quando ex magno musculo aceruatio fit. Verum autem esse, id quod dicitur, ostendit qui radio incumbit supernè musculus, à quo solo inter quatuor prædictos musculos, quòd minimus & longissimus sit, membranosus iuxta finem explantatur tendo, enatus à partibus radio internis, prope carpum. Collocauit autem natura, eos quidem, qui ad pronam figuram membrum circunducunt, ex internis partibus, omnium primos, securitatis gratia, quum plurimas & maximè necessarias, & vehementissimas, in hac figura, actiones obeamus: eorum verò qui ad supinum abducunt, alterum quidem occultauit in regione inter vlnam & radium media, eum ab vlna in radium producens: alterum verò imposuit desuper ipsi radio, longissimum faciendo hunc omnium, qui circa membrum hoc sunt musculorum. Peruenit itaque eius superior quidem extremitas ad externam brachij partem: inferior autem, per quam mouet radium, in membranosum tendonem desinens, applicatur intrinsecis eius partibus, prope ipsam cum carpo articulationem. Porrò vbi quis viderit, quando neruum aut tendonem aliquem præterferri opus est magnam ossis conuexitatem, vnum horum trium fieri, aut cauari particulam, aut perforari, aut omnino circa basim eius, neruum inuolui, nusquam autem nudum, aut non munitum vehi per conuexitatem, intelliget omnino tunc quantam artem in securitate singularum partium ostendit natura.

Naturæ sollicitudo circa particularum securitatem.

Ac tendones quidem ipsos trium externorum manus musculorum carpum mouentium, radix, & vlnæ cauata excipiunt. Mox autem & ligamentis latis, & fortibus, & duris, quæ ossa ipsa suscipientia producunt, induuntur omnes eius loci tendones, vt neque ab incidentibus extriusecus promptè patiantur, neque a duritie ossium lædantur. Iam verò imbecilliores quidem actiones, paruis commisit natura musculis: ad vehementiores autem, non magnos solum, sed etiam binos fecit.

Carpus ex octo ossibus constat.

Quod pertinet ad carpi compositionem, is concauus quidem intus, conuexus foris, octo ex ossibus constat, quæ vnum putabis esse, nisi prorsus membranas abstuleris ea coopetientes. Habet autem ad anteriorem sui finem, quatuor cauitates exiguas, quæ inarticulantur cum metacarpij ossibus, numero nimirum quaternis.

Metacarpij ossa quaterna.

Cartilago autem non has modò, sed etiam eas quæ in ipso sunt carpo commissuras omnes oblinit: easque foris comprimunt membranæ fortes, quę sunt ligamenta simul ipsis articulis & operimentum totis ossibus circumpositæ. Quatuor verò metacarpij ossa sibi inuicem propinqua vsque ad digitos protenduntur. Distant tamen à se inuicem, nec sunt coniuncta, sicuti ossa carpi, quia plurimùm inuicem distantibus digitis debebant articulari. Sed & figura, conuexa foris quidem leuiter, intus verò sima magis facta sunt, vt post ossa carpi locata, illorum speciem imitarentur. Tam igitur carpi,

quàm metacarpij ossibus robur colligationum auxilio est, vt minus laxentur in manus vehementi extensione. Extendimus autem organa quæ in carpo & metacarpio sunt, vt cauitatem quidem manus repleamus, complanemus autem conuexitatem. At concauam effecturi manum, prorsus contraria facimus, prius tenta flectentes.

Carpi & metacarpij ossa cur plura.

Quibus motibus minimè obsequerentur carpi & metacarpij ossa, si essent omnia vnum simplex. Iam verò si inter digitos & vlnam vnum simplex os esset, vbi semel confringeretur, mox totum præter naturam haberet, vtique vnum existens: id quod minimè accidere possit carpo, nec metacarpio, vel si aliquod eorum os confringatur. Quinetiam vt omnino nihil patiantur, melius fuit ex multis componi, & potissimum ita duris. Cedentia enim occursantibus ad suas articulationes, exoluunt ipsorum violentiam. Sagitta siquidem, tensa coria facilius quàm laxa penetrat.

Figurarum varietatē conferre ad patiendi difficultatem.

Ad hæc, multiformis figurarum varietas, ad eam, quæ communis est, patiendi difficultatem conducit incredibiliter. At verò primus articulus pollicis, ossi carpi propinquo inarticulatur.

Metacarpium costas ex quatuor ossibus.

Nam si alicui ossium metacarpij committeretur, parua vtique esset ei distantia ab indice. Constat autem metacarpium ex quatuor ossibus, quoniam quatuor tantùm digiti in ipsum articulari debebant. Cæterùm quia in carpo multa fieri ossa fuit melius, componi verò fines eorum cum vlna non similiter vt cum metacarpio, in duos ordines ea digessit natura. Quum igitur necessariò sint quatuor metacarpij ossa, adiaceat autem eis in vno ordine primum magni digiti os (quod sanè nonnulli propter hoc ipsum metacarpio attribuunt) & hic vniuersus ordo inarticuletur inferiori parti ipsius carpi, conuenienter ex quatuor quidem hæc pars, altera autem quæ vlnæ inarticulatur, ex tribus ossibus facta est. Quum itaque tres sint ordines inter vlnam & scissionem digitorum medij, qui quidem est ad vlnam, ex tribus ossibus quamarctissime iunctis: qui verò deinceps est, ex quatuor laxius compositis: tertius denique huic inarticulatus, ex quinque compactus est, quorum vnum quidem est magni digiti, alia verò quatuor, metacarpij. Videbitur itaque sic quidem carpus septem omnino constare ossibus, præter quæ est aliud prælongum, quod vehitur per internas eius partes, in quibus & inarticulatur ad tenuem vlnæ processum.

Carpi os octauum, quà vehatur.

Epiphysis radij & vlnæ, quà committuntur carpo.

Quoniam igitur carpum oportebat inarticulari vlnæ, ac radij finibus, conuenienter horum os vtrunque epiphysim habuit, gibbam quidem & rotundam extrinsecus, concauam verò intrinsecus: sed epiphysis quidem radij, vndique labium habet circumpositum, à quo exactè stringitur is terminus carpi, qui ad vlnam spectat: vlnæ autem epiphysis, non amplius similiter, sed interna quidem sua pars, & quæ spectat ad radium, est similis: alia verò extremitas, quæ secundum longitudinem & rectitudinem totius membri extat, in rotundum caput finit, quo circundatur locatum ibi os carpi, concauitate leuiter profunda:

Carpi articulatio duplex.

vt duplex sit articulatio in carpo: altera quidem finium ipsius carpi ingredientium concauitatem inter epiphysim radij & vlnæ mediam: alia autem parua, ossis circumplectentis paruam apophysim vlnæ. Atque hæc quidem gratia versionis manus ad pronum & supinum facta est: propter aliam verò magnam extenditur & flectitur carpi articulus. Ob hæc sanè, gibbositates factæ sunt finium vlnæ & radij. Quia tamen extrinsecus quidem magna erat altitudo ipsi extremitati vlnæ, internæ verò partes imæ & demissæ, propter apophysim eius paruam extrinsecus & inferne locatam, posuit hic natura, veluti quoddam vallum, prælongum os, intrò nutans rectum, à quo ea quæ ibi sunt sita, muniuntur. Atque hoc est os carpi octauum, de quo disserere distuleram.

Carpi ossis octaui vsus.

Cuius finis quidem inferior, subtilis & cartilagineus est, validisque quibusdam membranis alligatur circumiacentibus ossibus, atque in ipsum tandem inseritur ille tendo, qui carpum flectit. Quinetiam aliam quandam *φύσιν* ossis parui cartilaginosi natura creauit, per colligationes fortes copulati, partim huic nunc dicto ossis ipsius carpi, partim ei quod est post ipsum, articulato ad primam aciem magni digiti, vt & ibi contingat parte altera tendonem, à quo magnus digitus atque carpus mouentur. Nam aliquis poterit hoc os numerare, sed non est numeratum ab anatomicis, sicuti nec aliquod eorum quæ *σησαμοειδῆ* vocantur, quæ multis manuum & pedum articulis natura velut auctarium circumposuit, securitatis gratia.

Σησαμοειδῆ.

Tendones extendentes atque flectentes carpum.

Iam verò ex quatuor tendonibus extendentibus & flectentibus carpum, qui quidem extrorsum sunt, manifestè apparent obliqui, & perueniunt, hic quidem magis ad externas partes aciei, quæ est ante paruum digitum: ille autem ad internas aciei, quæ est ante magnum. At interni, obliquiores quodammodo sunt, vt non solùm extendant, & flectant, sed etiam circunducant manum ad latera.

Vlnæ positio recta.

Ad hæc positio ipsius radij, obliqua meritò fuit, quemadmodum vlnæ positio recta: hæc siquidem extensionibus & flexionibus, ille verò conuersionibus ad latera subseruit.

Radij dearticulationes.

Ob eam causam ad brachium vtriusque ossis dearticulatio, dissimilis fuit. Porrò superiorem extremitatem radij, ad caput brachij externum produxit natura: inferiorem ad magnum extendens digitum, quòd videlicet talis obliquitas multò paratior sit, vt motibus ad pronum obediat, qui ad plures ac magis necessarias actiones sunt vtiles.

Radius cur vlnæ incumbat.

Cur autem incumbit vlnæ radius? quia hoc illa longior est, & plurimum articulationis ad brachium ipsa obtinet.

Radij & vlnæ, quod pertinet ad figuram, & constitutionē, discrimina.

Sed cur vtriusque partes, quæ in medio quidem sunt, tenuiores: quæ in cubito autem & carpo, multò crassiores existunt? quia illas musculis locum præbere oportebat, has crassescere per epiphyses. Cur ex ipsis finibus, ille quidem vlnæ, qui in cubito est, crassior: radij verò, is qui ad carpum consistit? an quòd vtrinque est ad carpum dearticulatio? In ea verò dearticulatione quæ est ad brachium, tantum superet vlna radium necesse est, quanto vlnæ dearticulatio cunctis manus actionibus commodior existit. Sunt sanè hoc loco quidam processus ipsius vlnæ duplices, gibberosi quidem foris, caui autem intus: vnus ex posterioribus & infernis ipsius partibus, qui certe & maior est: alter ex anterioribus & supernis, multò minor priore. Conuersis autem ad seinuicem eorum concauitatibus, vna ex ambabus conficitur magna cauitas, similis literæ Græcæ * S. quos quidem exortus vocant *κορώνας*: atque hæc vlnæ extremitas talem habet figuram.

Coronæ.

Vlnæ extremitatis figura.

Brachij epiphyses.

Brachij verò extremitas hoc modo secundum laterales partes capitis epiphysin habet: hanc quidem foris, illam autem intus: quarum in medio cauitas quædam est, læuis & rotunda,

[illegible] in [illegible] cauitatibus, circa [illegible] ouentur. Vbi autem ipſa de- [illegible] ὀλεκ̣ρ̣ά̣ν̣ο̣ν?, hoc eſt, brachij cauitates [illegible] extendentibus totam manum, & flec[illegible] κορωνας ingrediuntur, ſúntque h[illegible] extenſionis & flexionis terminus. [illegible] tuta ſimul & accommoda [illegible] eſt. Porrò brachij capitum, alte- [illegible] externum & minus, ob radij ad [illegible] tionem eſt factum: alterum verò [illegible] ſpectat, nullum os tibi commẽ- [illegible] nodus prominens, vaſa munit [illegible] eptant, in ipſúmque annectuntur [illegible] vlnæ internorum, qui ſecun- dum [illegible] ius ſunt ſiti. Non ſolùm autem [illegible] brachio, ſed etiam radium vlnæ [illegible] natura coniunxit, vt omnia [illegible] cohærerent. Os igitur brachij ta- [illegible] quidem extrinſecus magis eſt gibbe- [illegible] verò partibus magis ſimum, vt ad [illegible] inuenirent manus, id quod lon- [illegible]. Talis etiam conſtructio brachia [illegible] ota, ad comprehendendum conuexa [illegible] capitando ſimul locum vaſis, quæ ad lo[illegible] feruntur. Quum autem vlna duobus [illegible] eſſet, extenſione & flexione, ne- [illegible] a interna quidem ipſius brachij parte flex[illegible] em muſculum, externa verò exten- ſo[illegible] tum ipſam motionem vlnæ, tum [illegible] mentum præſtarent. Ne autem regio [illegible] ipſos muſculos media futura erat, ſuper[illegible] nempe & inferna, omnino nuda relin- queretur, aut neruoſa veſtita carne, fortiores ſimul ac tutiores motus natura ædidit, duplicata mul- titudine muſculorum. Ex vtraque ſiquidem par- te duos obliquos muſculos in ipſo membro pro- duxit, figura ſimili X græcæ literæ, ſeſe mutuò ſecantes, prope dictas regiones poſitione: quo- rum tecto eſſe vndique brachio contigit. Hoc au- tem eſt dignum admiratione, quòd binis obli- quis motibus, vnum rectum conficiunt, quemad- modum carpum mouentes tendones. Atque vnus quidem muſculorum flectentium vluam, ortum habet ab internis partibus loci, qui ad humerum vergit: inde autem perfertur ad anteriores bra- chij partes: alter autem minor, explantationem quidem ab internis brachij partibus habens, in- trò illinc paulatim ſeſe conuertit. Maiori porrò muſculo agente, manus tangit internas regiones articuli, ad humerum ſpectantis: minore verò, externas iis oppoſitas. Eodem modo & poſterio- res brachij muſculos reperies factos, oppoſitum ſcilicet vtrunque vtrique internorum, idque pari ſeruata ſimilitudine. Ambo nanque inſeruntur cubito, ſed huius quidem maxima pars, ad inter- nas cubiti regiones: illius autem, ad externas: & prioris quidem dictorum ſupernæ explantationes, in internis brachij magis: alterius autem, in po- ſterioribus. Ergo muſculi duo interni, ſecundum rectitudinem quidem exactè tendunt vluam, ſi ambo tendantur. Sin autem alter quidem eorum agat, alter verò quieſcat, parum à rectitudine verſus alterutram partem deflectunt. Eadem ra- tio eſt habenda in extenſione quam moliuntur his oppoſiti muſculi. Iam verò laxiora & cauer- noſiora, magiſque concaua ſemper ſunt oſſa maiora cunctis minoribus, ne maximo grauent onere. Sed intra cauitates eorum medulla repo- ſita eſt, familiare oſſibus nutrimentum. Enimuero in cubiti & carpi articulis, non craſſa modò, ſed etiam dura quædam ligamenta vndique contrani- tenti. , & prohibentia, ne articulorum oſſa plu- rimum a mutuo connexu reſiliant, ac diſtent, ſunt facta. Quapropter etſi ſæpe violenter moueri cogantur, minus tamen quam in humeris, articu- lorum luxatio accidit. Non enim fieri poteſt, vt os aliquod ſuo articulo aberret, niſi plurimum à reliquis diſtet. Non autem omnes articulos na- tura firmos conſtruxit: quoniam pugnam habe- bat neceſſariam varietas motuum, cum ſecurita- te conſtructionis, nec poterant in idem conue- nire ambæ. Sequitur enim illa quidem laxitatem dearticulationis, hæc autem ſtabilimentum, & omni ex parte conſtructionem. Quare cum duo ſint quæ ſtabilitatem articulorum efficiant, forti- tudo videlicet ligamentorum, & exacta compo- ſitio, vtraque quidem eſt in cubito & carpo, alte- ra verò in digito: in humero autem neutra exactè inuenitur.

Brachij oſſa figura.

Muſculorum flectentium [illegible] extendentium vlnam, quot ſint.

Muſculi obliqui in brachio.

Medullam eſſe familiare oſſibus nutrimentum.

Motuum varietatem pugnare cum con[illegible]ctionis ſecuritate.

Firmitudinem articulorum quæ efficiant. Humerum carere exacta c[illegible]n[illegible], & fortitudine ligamentorum.

Oſſa maiora eſſe ſemper cauernoſiora minoribus.

GALENI PERGAMENI
De vſu partium,
LIBER TERTIVS.

MAnus homo omnium animalium ſolus ha- buit, organa animali ſapienti conuenien- tia. Bipes verò ipſe ſolus inter pedeſtria fa- ctus, & erectus, quia manus habuit. Cur autem non habuit quatuor crura, & præterea etiam ma- nus, ſicut centaurus? Quoniam primò quidem impoſſibilis eſt ipſi naturæ, corporum adeò dif- ferentium miſtio. Neque enim ſi coitus quidam venereus homini cum equa fiat, perficient ma- trices ſperma. Quare quod de centauris fertur, omnino fabula eſt. Equa ſiquidem aſini, & aſina equi poterit ſperma recipere, perficeréque ad animalis miſti generationem. Ita & lupa maſculi canis, canis verò ipſa non lupi ſolùm, ſed & vul- pis, ſicuti & vulpes canis. Equa autem humanum ſemen forte ne receperit quidem in ſinus matri- cis: longiori enim pudendo opus fuerat. Quòd ſi quando id ſuſcipiat, corrumpet vtique ipſum vel mox, vel non multò pòſt. Iam verò ſi homini quatuor adeſſent crura, eſſet ineptiſſimus ad vni- uerſas humanas actiones, ac ne ſedere quidem poſſet. Etenim vt ſolus homo erectus ſtare, ſic etiam ſolus ſedere poteſt. At animalia cætera, quæ deſtituta ſunt manibus, oportuit hæc quidem anterioribus tibiis cibum admouere ori: alia ve- rò, inclinata ſumere. Cæterum quæ herbis veſcun- tur, alia quidem ſolidas, alia verò bifidas habent vngulas: carniuora autem, habitu feroci quum ſint, non ſolum habent multifidos pedes, ſed etiam cur- uos vngues, firmiſſimóſque ſortiuntur. Porrò quæ- cunque omnino ſunt timida, his neque ſolida vn- gula, neque cornu, vice propugnaculi, ineſt, ſed vn- gula tantùm tenuis bifida: atque hæc quidem in- clinata paſcuntur. Carniuora autem anterioribus pedibus pro manu vtuntur, & ad retinendum ani- mal quod venata fuerint, & ad cibum ori afferen- dum. Quæcunque verò animalia exanguia, ea ſa- ne frigidiori temperie ſunt: quapropter imbecil- liora omnino, & ad motus pigriora, paruis & multis vtuntur tibiis. Quædam autem etiam ob id prælonga totis corporibus facta fuerint, ſicu- ti & iulus, & ſcolopendra, copioſæ tibiarum pro-

Manus ſolus animalium homo habuit.

Homo ſolus inter pedeſtria bipes, erectúſque.

Naturam non poſſe miſcere corpora plurimum differentia.

Centauros nõ recipit vnquam fuiſſe Galenus.

Lupam concipere ex cane.

Canem concipere ex lupo, & ex vulpe, atque è conuerſo.

Equam non recipere humanum ſemen, aut receptum corrumpere.

Homo ſolus ſedere poteſt.

Animalibus herbiuoris [illegible] quæ inſint.

Carniuoris quæ inſint.

Timidis animalibus quæ adſint.

Carniuora vti anterioribus pedibus vice manuum.

Exanguia animalia cur paruis & numeroſis tibiis vtantur.

Iulus.

Scolopendra.

Quadrupedibus quæ commoditas adsit ex illa corporis fabrica.

Bipedes sunt aues.

Rectus est solus homo.

Spinam esse ceu quandam carinam corporis.

Crura in solis hominibus ad rectam lineam subcedi spinæ.

Quadrupeda cur nequeant sedere.

ductioni natura locum suppeditante. Omnibus sanguineis pedestribus, quæ maximè hominibus assimilantur, quatuor sunt pedes tributi. Tutius siquidem erat ipsis, quatuor ambulare tibiis, quàm rectis stare super duabus. Nam sic ambulantibus, vti ambulant, partes ventris, quæ sunt offensis magis obnoxiæ, occultantur, & custodiuntur à superiacentibus: expositæ autem sunt, quæ sunt patibiles minus. Erectis verò accideret prorsus contrarium. Neque enim manibus & ratione vtentia, quemadmodum homo, opposituta erant ventri externum aliquod propugnaculum. E contrario autem horum, homini melius fuit esse bipedi, vt qui ea velocitate, quam ex tibiarum multitudine habent animantia cætera, neutiquam indigeret, & ad multa, nisi bipes fuisset, deterior futurus erat. At bipedes quidem & aues sunt: rectus tamen solus animalium est homo. Soli enim ipsi secundum rectitudinem crurum spina est, ceu corporis quædam carina existens: ad quam crura ipsa, in auibus quidem, vt & quadrupedibus, angulum rectum efficiunt: solis autem hominibus, instar rectæ lineæ extenduntur. Quare eorum animalium nullum vnquam stare potest. Sed nec sedere, quòd ad sedendum oporteat crura coxis copulata, in femoris ad tibiam dearticulatione, retrorsum flecti, id quòd fieri in illis non potest, quum omnia nimirum antrorsum posteriorum crurum habeant flexiones, quemadmodum priorum retrorsum, contrà quàm in hominibus cernimus. In eis siquidem manus ad anticam cubiti partem flectuntur, quòd melius sit eas ad se conuerti: crura autem flexionem in genu retrorsum obtinent, nam hoc solo modo pulchrè licet sedere. Vbi igitur vnam rectam lineam efficit spina cum cruribus, ad tres differentias figurarum agi animal potest: quum si ipsam quidem spinam humi reclinauerit, supinum omnino fiat: si ventrem, pronum: si firmetur pedibus, tum exactè stet rectum. Si verò aliquem angulum crura ad spinam fecerint, constat nullam earum figurarum exactè esse rectam. Solus igitur omnium animalium homo & rectus stare & sedere potest: etenim omnes manuum in opificiis actiones, duabus iis egent figuris: hæc namque erecti, hæc sedentes conficimus manibus. Nemo autem aut pronus, aut supinus molitur quicquam. At opinari ob id rectè stare hominem, vt promptè ad cœlum suspiciat, hominum est, qui nunquam viderunt ὀυρανοσκόπον piscem: hic namque vel inuitus semper cœlum aspicit: quum homo, nisi collum reflexerit, cœlum nunquam videre possit: qui reflexus etiam asinis inest. Id autem non est sursum aspicere, quum quis supinum seipsum reclinarit oscitans, sed quando mente naturam rerum considerat. Postea igitur quàm vt manus apprehensionis, ita crus ambulationis erat futurum organum, præstitit non rotundos & duros, sed oblongos, latos, molles, multifidósque subiici ipsis cruribus pedes: quum videlicet talis constructio, ad omnes locorum difficultates, & sicubi oporteat sublimes muros, aut arbores, aut petras scandere, maximè opportuna videatur. Etenim equis & bobus, aliisque id genus animalibus, quibus dura & vestiti sunt pedes, melius fuit quouis modo ad patiendi difficultatem eos comparasse, vt quæ nec manus, nec artes habeant: homini verò (qui idoneum sibi calceamentum inuenire potuit, sæpe etiam nudis pedibus vti, opus

Figurari posse tripliciter animal, si rectam lineam efficiat spina cum cruribus.

Homo solus & rectus stare, & sedere potest.

Actiones omnes manuarias fieri, aut stantibus aut sedentibus nobis.

Ouranoscopus piscis perpetuo aspicit cœlum.

Sursum aspicere, est mente naturam rerũ considerare.

Crus ambulationis organũ.

Pedum constructio valdè opportuna.

Pedes homini præstitit esse tum destos, tum molles.

habuit) præstitit esse eos tum dectos, tum molles. Porrò ambulatio fit altero quidem crure in terra firmato, altero autem circumlato. Sed firmari quidem, pedis: circumferri autem, totius cruris est actio. Nec verò ambulantibus tantùm, sed currentibus etiam, alter quidem pedum in terra firmus est, alter verò simul cum toto crure protertur. Cæterùm mutare quidem loca, beneficio cruris quod mouetur contingit: quòd verò non cadamus, hoc pes in terram fixus efficit. Iam stare quidem possunt, duobus mutilis pedibus homines, moueri autem non possunt. Vidi etenim quosdam, quorum digiti soli a niue mortificati exciderant: sed hi quidem, neque stando, neque ambulando, neque item currendo, in planis saltem & læuibus, vincebantur à sanis, inutiles tamen & impotentes, ad peruadendum aliquem præcipitem locum. Quibus autem non solùm digiti, sed quæ ante digitos est, etiam planta computruit, fallax his gressus est, etiam in planis locis. Si verò tarsus etiam corruptus fuerit, non solùm hi non possunt ambulare tutò, sed ne stare quidem constanter. Constat igitur hinc ad firmam stationem amplos & oblungos pedes esse appositos: quibus accessit multiplex illa fissura, necnon conspicua in medio cauitas, ad securitatem in gibbosis locis vtraque maximè congruens. Humanus itaque pes, quammaximè fieri potest, manum imitari videtur. Quare si apprehensorium organum manus fuit, fuerit vtique & pes ipse, alio quodam modo, huiusmodi. Non autem habet oppositum aliis digitum magnum, sed in vno deinceps ordine constitutos omnes: nam sic ad firmitudinem expediebat. Iam verò quod in humano pede ταρσὸς dicitur, carpi manus similitudinem refert: metacarpij autem πεδίον, hoc est planta: nam digiti in pede, digitis manus sunt similes. Hæ igitur tres partes pedis sunt, quales & manus, digiti, tarsus & planta. Subiacens verò ipsi tibiæ pars pedis, ex tribus ossibus constat, talo videlicet, calcaneo, & nauiformi osse. Atque iis quidem solis, nulla est in manu particula quæ proportione respondeat, sed sunt simpliciter basis solius instrumenta. Aliæ verò omnes particulæ, basis simul & apprehensionis. Quæcunque igitur pes, vt apprehensorium instrumentum, manui similia est sortitus, ea ad sermonem de manu habitum, remittenda sunt: quæcunque verò, vt ambulatorium, hic enarrare oportet. Quòd itaque ex multis ac variis ossibus constituti sint, inuicem quidem multifariam dearticulatis, per membranosa verò ligamenta connexis, id vt apprehensionis instrumentis, pedibus accidit. Quòd verò & minores quàm manibus, digiti, similique omnes serie positi eis insint, hoc proprium est pedibus, tanquam firmationis organis. Tutioris autem apprehensionis ambulationisque gratia, altiores & magis cauæ factæ sunt pedum partes internæ, externis: quæ quidem si fuissent æquales versus eius eleuati pedis, alter semper pes inclinaret, ac sic ambulando facilè euerteremur. Internæ autem pedis concauitatis gratia, calcanei anterior pars, tenuior est & angustior, magísque recedere ad digitum paruum videtur. Propterea astragalus, siue talus, intrò magis vergere apparet, licet eius partes postremæ, ad medium sint calcaneum firmatæ. Quæ autem coniunguntur his ossa, quod calcaneo quidem cohæret, cubiforme vocatum, ab externis partibus pedis firmum in terra statuitur:

Ambulatio quomodo fiat.

Stare posse homines duobus mutilis pedibus moueri autem non item.

Stationi firmæ amplos & oblongos pedes esse appositos.

Pes hominis imitatur manum.

Pes etiam apprehensorium organum.

Tarsus æquiparatur carpo. Πεδίον, siue plãta, est quod metacarpo simile.

Talus. Calcaneum. Nauiforme os. Basis instrumenta.

Pedum constructio.

Pedum partes internæ, cur altiores, & magis cauæ externis.

Astragalus. Talus.

Cubiforme os.

... quod verò aſtragalo, ſcaphoides dictum, ... ipſi aſtragalo ſublime eſt, & ſublatum à ... regione pedis locatur. Pari autem ... tarſi ... à huic coniuncta, & ipſa ſu... parent, & internis pedis partibus poſi... quibus externa parte firmum ac humi... cubiforme appoſitum eſt. Sed calcaneum quidem ad ... pedis maximum quidem eſt factum, quoniam ad perpendiculum ſubia... toti membro: læue autem partibus inferioribus, firmationis ſtabilis gratia: rotundum, vt non facilè pareretur. Porrò aſtragalus altus, alto nauiformi coniungitur, fornici ſimilem perfici... figuram. His deinceps adiacent oſſa tarſi, tria quidem nauiformi coniuncta: quartum verò calcaneo. Poſt hæc ſunt plantæ oſſa, tertium poſt aſtragalum contingentia, & nauiforme, & continua huic tria oſſa tarſi. Deinde ſunt digiti, quorum maximus eſt non amplius ex trium oſſium ordinibus, vt reliqui, conſtitutus, ſed ex duobus. Cæterùm oſſi quod magno digito præpoſitum eſt, duo videntur ſubiecta eſſe inferiore parte, veluti ſuſtentacula quædam, & ſtabilimenta. Ac planta quidem, proportione omnino metacarpio reſpondet. Verùm in pede, ceu vno ordine omnibus iacentibus digitis, quantus eſt illorum numerus, tantus meritò eſt & oſſium plantæ, quæ præponuntur illis. Sed nec carpi quidem ad tarſum proportio conſtructionis obſcura exiſtit. Siquidem ex quatuor oſſibus tarſus conſtans eſt, ex duplicatis autem carpus, ceu ex duobus ordinibus conſtans. Nam ex pluribus & minoribus componi particulis apprehenſorium inſtrumentum erat expediens: vt ex maioribus, ſed paucioribus, ambulatorium. Anteriores igitur partes pedis adamuſſim perſimiles comprehenſoriis, ex æqualibus illis numero oſſibus conſtant. Poſteriores verò, quum inſtrumenta omnino ſint greſſus, nullam habent in manu proportione reſpondentem particulam. Reliqua pars media ambarum, qualis exiſtit tarſus, vtriuſque imitatur naturam. Os itaque quod ab externis ipſius partibus eſt locatum, quod ſanè & cubiforme dicitur, inarticulatur cauitati calcanei, ad finem adiacenti. Reliqua verò tria tres cubis nauiformis oſſis obequitant. Hoc autem ipſum rurſus circumambit caput aſtragali, qui iacet inter adnata tibiæ & fibulæ, ſupernè à lateribus, & præterea à tergo ab ipſis comprehenſus. Superiacet autem calcaneo duabus eminentiis, ibi in duabus cauitatibus eius firmatus. Atque extendere quidem & flectere pedem, ſupernæ aſtragali dearticulationis eſt opus: ad latera verò circumferre, opus eſt dearticulationis quæ fit ad os nauiforme. At pedem & crus firmari, ſicuti & ſuſtinere vniuerſum corpus, ad ipſum præcipuè calcaneum pertinet: quod os, ea de cauſa non ſolùm cætera oſſa, ſed ipſum etiam aſtragalum magnitudine ſuperat, cum quo etiam habet articulationes firmiſſimas. Vt autem firmius dearticularentur, in medio ipſius & tibiæ aſtragalus eſt locatus, cohærens illi validis ligamentis cartilagineis. Duræ porrò calcanei naturæ, dura cutis ſubducta eſt, vt occurreret violentis occurſibus. At cauitas pedis, trium gratia conſtructa eſt, nempe internæ altitudinis, apprehenſionis, & leuitatis gratia. At hæc, in femore quidem eſt vnicum os, quemadmodum & in brachio: duo autem in tibia iis ſimilia, quæ in vlna cernuntur: quorum vnum quidem vocatur tibia, alterum verò fibula. Maximum omnium corporis oſſium femur meritò fuit. Primum nanque hoc, firmatum eſt cauitate, primumque omnem corporis molem ſuperiacentem vehit: curuum quidem, priore & externa parte: reſimum verò, partibus his contrariis. Quibus enim femur fuerit natura rectius, quàm conuenit, blæſi ſunt omnino ad genu. Superiori ipſius femoris parti, iſchij cotylem præparauit natura ſedem. Eius autem collum, ſtatim ex cotyle obliquum foras abſcedit, vt relinquatur locus internis femoris vaſis & muſculis: poſtea autem intrò rurſus reuertitur, verſus genu. Ad hæc, magis quidem ſima retrorſum, antrorſum verò magis, curua quum ſit ſtructura femoris, ad ſeſſiones idonea exiſtit. Quin & tibiam ipſam circa ſupernas partes magis curuam extrinſecus natura fabricata eſt, firmitudinis & velocitatis ratione. Nam inferiores partes illius, quæ ſunt ad malleolos, intrò ſeſe reflectunt. Quemadmodum igitur ſinguli in manu digiti, à duplicibus quidem maximiſque flectuntur tendonibus: ab aliis autem ſimplicibus minoribúſque extenduntur: atque ab aliis adhuc minoribus ad paruum digitum abducuntur: ac denique ab aliis illis minoribus reliquus motus internus ad pollicem obliquè agitur: ita dicamus etiam, & in vnoquoque pedum digito hos quatuor motus meritò ineſſe, quum è maximis quidem tendonibus digiti pedum flectantur, à minimis autem parte interna conuertantur obliquè. Porrò media inter vtroſque eſt magnitudo extendentibus, & parte externa circumagentibus. Non tamen æque magni ſunt in pedibus flectentes, ac in manibus: quia non itidem vt manus, pedem conſtituere oportebat inſtrumentum apprehenſorium, ſed baſis firmandæ organum. Quanto igitur pes manu eſt maior totus tota, tanto huius digiti illius digitis, & tendones tendonibus ſunt minores. Non ergo fuit æquum, quatuor genera tendonum mouentium digitos pedum à muſculis tibiæ produci, quemadmodum in manu à muſculis vlnæ: ſed duo ſola, nempe alterum, quod eorum extenſionem efficeret: alterum quod flexionem primi & tertij eorum, qui ſunt in quatuor digitis, articulorum. Motus itaque cuique articulo digitorum pedis molita eſt quatuor natura, & quinque principia ipſorum, vt in manu: non tamen omnia ex locis proportione reſpondentibus prodeuntia. Tria ſiquidem ab ipſis pedibus motus principia oriuntur, duo verò deſeruntur ex tibia. Etenim in ipſo qui ad plantam eſt loco, muſculos obliquo motui interno præſitutos conſtituit: in reliqua verò ipſius parte tota vſque ad calcaneum eos locauit, qui ſecundum articulum cuiuſque quatuor digitorum flectunt, magno digito excepto, qui à maioribus tendonibus germinationem inſertam ſecundo ſimpſius & tertio articulo habet, vt is qui eſt in manibus. Pariter & ex ſuperioribus pedis partibus alios poſuit muſculos, motui externo obliquo inſeruientes. Quare ſupernè quidem ex tibia, duo * principia motus deſcendunt: inferiore verò parte prodeunt ex pedibus tria. Tendones in pedes inſerti, modo quodam ſimillimo neruis à ſpinali medulla colli in tota brachia productis, implicantur, commiſcentúrque inter ſe, vt offenſionibus multò fortius reſiſtant. Ob id ipſum nanque, vel vbi magnitudo interualli magna fuerit, vel locus periculoſus, ibi mixtionem huiuſmodi machi-

Calcanei ... Aſtragalus altus, ... Planta oſſa. Pedis magnus digitus ex ... tantum conſtat. Planta proportione metacarpio reſpondet. Tarſus proportione reſpondet carpo. Cubiforme os. Nauiforme os. Aſtragalus. Pedis motus à quibus dearticulationibus proficiſcantur. Calcaneū eſſe maximum os, ... dearticulatum. Calcanei cute duriſſima. Pedis cauitas trium commodorum gratia efformata eſt.

Tibia. Fibula. Femur eſſe omnium oſſiū maximum. Blæſi ad genu qui ſunt. Femoris partē ſupernam pro ſede ... cotylē ſortitā. Femoris ſtructura idonea ad ſeſſiones exiſtit. Tibiæ ſtructura. Digitorum pedis motiones. Tendonū mouentium digitos pedum, duo tantum genera producuntur à muſculis tibiæ. Tēdonum qui inſeruntur pedibus implicationes.

Muſculi parui in pede ab anatomicis ignorati.

natur natura. Muſculi autem valde parui, ab anatomicis non animaduerſi, primum articulum cuiuſque digiti flectunt, pariter in manibus, pedibúſque. Iam verò fines tibiæ, fibulæque ſimul inter ſe vniti & coniuncti, femori exactè in genu ipſo adaptantur. In tibia portò tredecim capita ſunt tendonum, retrorſum quidem ſex, antrorſum autem ſeptem, mouéntque pedem ſecundum omnes conuenientes eis motus. At conueniunt toti pedi abſque digitis, motus quatuor, vt carpo. Etenim à muſculo tibiæ ſuperextenſo antrorſum, enaſcitur quidam tendo robuſtus, qui in duas partes diuiſus, partibus circa magnum digitum pedis inſeritur. Ab eo verò muſculo qui fibulæ circumtenditur, prodiens tendo alius, iis inditur partibus, quæ ante paruum digitum ſunt. Qui duo ſi vtrique tenſi fuerint, attollunt, reſimumque reddunt pedem vniuerſum: altero verò actionem obeunte, motus ad obliqua fiunt. Quinetiam ex poſterioribus partibus, proportione eorum qui ſunt in manu, oppoſuit natura duas muſculorum germinationes, quæ contrarios dictis motus pedis efficiunt. Quarum minor à muſculo, qui per profundum fertur, orta, in eum, qui eſt ante magnum digitum, locum infernè implantatur. Altera verò maior eſt, conſpicuus ille tendo, qui in calcaneum, fortiſſimum omnium pedis oſſium, & principaliſſimum ambulationis inſtrumentum, retrorſum supernè inſeritur: qui vel ſi ſolus aliquando patiatur, pes neceſſariò claudicat. * Is tendo ſolus, ex tribus aliis in ipſum venientibus, atque à maximis muſculis ortis, conflatur: vt ſi vel vnus ipſorum, aut etiam duo afficiantur, reliqui, aut reliquus ipſam actionem obeat. Vbi enim hic tendo calcaneum ad ſeipſum trahit, ſic membrum vniuerſum obfirmat, vt ſi altero pede ſtare aliquando velis, non poſſis facilè euerti, neque labefactari. Meminiſſe autem in vniuerſum conuenit, obliquos quidem in membris muſculos, obliquos motus præſtare; rectos autem exactam flexionem, aut extenſionem moliri. Quum igitur tres ſuræ muſculi ipſum calcaneum moueant, & depilem pedis partem conſtituant: poſt illos autem, tres alij digitos flectant, & in pede conuenientem motionem edant, iure optimo poſterioris tibiæ partis ſex omnino muſculi fuerint, vnuſquiſque ſecundum rectitudinem particulæ quam eſt moturus, locatus. Quinetiam anteriores muſculi tibiæ, ſex aut ſeptem cenſentur. Nempe vnus, qui quatuor extendit digitos. Ex vtraque verò ipſius parte, rurſus alius vnus, qui in triplicia tendonum capita deſinit. Quibus tum ipſis, tum ipſorum vtilitatibus, ſi quis intendat animum, ipſos ſex, aut ſeptem vniuerſos ſtatuet. Quòd autem vnguibus pedes proportione reſpondeant manibus, quódque eis hoc vt apprehenſoriis organis inſit, verbis nihil eſt opus. Cutem ipſam, non laxam, aut ſubtilem, aut mollem, ſed conſtrictam & mediocriter duram, ſenſilémque, vt non facilè pateretur, ſubdidit pedi ſapientiſſimus ille conditor noſter: cui commentarios hos ceu hymnos quoſdam compono, in eo veram eſſe pietatem exiſtimans, non ſi taurorum hecatombas ei plurimas quiſpiam ſacrificarit, & caſias, aliáque ſexcenta vnguenta ſuffumigarit: ſed ſi nouerim ipſe primus, deinde expoſuerim aliis, quænam ſit ipſius ſapientia, quæ virtus, quæ prouidentia, quæ bonitas: ignoratio quorum, ſumma impietas eſt, non ſi à ſacrificio abſtineas. Quòd enim cultu conuenienti exornarit omnia, nullique bona inuiderit, id perfectiſſimæ bonitatis ſpecimen eſſe ſtatuo. Inueniſſe autem quo pacto omnia adornarentur, ſummæ ſapientiæ eſt: at effeciſſe omnia quæ voluit, virtutis eſt inuictæ. Ne igitur mireris, vniuerſa cœleſtia corpora ſummo eſſe artificio diſpoſita: néve eorum ordo vel pulchritudo adeò te attonitum reddat, vt ſi inferiora hæc comparaueris, parua tibi eſſe videantur, & omni ornatu carere: ſiquidem ſapientiam, virtutem, & prouidentiam, hîc quoque inuenies. Nam tametſi ex ſanguine menſtruo & ſemine, immortale animal, aut impatibile, aut ſemper mobile, aut ſplendidum & pulchrum, æquè ac ſol eſt, non potuerit conſtitui, in ipſa tamen vilitate materiæ, conditoris ars ſplendeſcit. Attonitum enim facit, idiotam quidem, materiæ: artificem autem, pulchritudo artificij. Etenim ſol & luna, diuina quidem & cœleſtia ſunt corpora: nos autem terreæ ſtatuæ: opificis tamen induſtria in vtroque æqualis. Paruam & abiectam eſſe partem animalis pedem, quis inficietur? magnum verò & pulcherrimum omnium quæ ſunt in mundo eſſe ſolem, ne hoc quidem ignoramus. Neutrum tamen corpus commodius potuiſſet locari, quàm eſt locatum. In mundo enim medium eſſe ſolem inter errantia ſydera, infimum autem in animali pedem, neceſſe fuit. Maximum & pulcherrimum rerum omnium eſſe mundum quis tandem negat? Sed & animal, veluti paruum quendam mundum eſſe, aiunt veteres naturæ periti: eandem nanque in ambobus inuenies ſapientiam creatoris. Quòd ſi ſolem quidem oſtendere in corpore animalis non liceat, licebit certè oculum, organum lucidiſſimum, & quamſimillimum ſoli. Sed neque oculo, nec cerebro deterius eſt pes conſtructus, ſi vtraque pars ad actiones cuius gratia fuit facta, ſe habeat optimè. Neque cerebrum ſine pede ſe probè haberet, neque pes ſine cerebro; eget enim, opinor, illud quidem vehiculo, hic autem ſenſu. Vehiculum enim cerebri eſt pes, ac totum corpus reliquum: ſenſum autem ipſis cerebrum præbet. Etenim illius tendonis triplicis qui ad calcaneum deſcendit, ſuperficialis portio ad inferiorem partem pedis prætergreſſa, cuti ad intrinſecum veſtigium ſubducitur: profunditati autem pedis, quæ eſt ſub cute, in qua etiam duo parui muſculi ſunt, diſtribuuntur parua germina eorum neruorum, qui à ſpinali medulla oriuntur. Per quæ organa pars pedis inferior facultatem ſentiendi ſuſcipit. Vt autem neque admodum ſenſilis ſit, neque promptè patiatur, exceſſus vtroſque vitauit natura, mediam exactè fabricata infernam pedis cutem, inter mollem & duram. Porrò fibula extrinſecus tibiæ eſt attenſa, tenue admodum os, & multò minus quàm tibia. Atque vna quidem fibulæ vtilitas eſt, dearticulationis ad aſtragalum, à qua extenditur pes, atque flectitur. Altera autem, quòd omnia vaſa & muſculos tibiæ cuſtodiat ab iniuriis extrinſecis. Tertia vtilitas eſt in externo femoris capite, quod tibia ſuſtinet. Ad id enim loci adfirmata, firmitudini & ſecuritati non parum confert. Cæterùm quum tibiam portandi femoris gratia præſtaret eſſe maiorem, vt autem ipſa moueretur facilè, minorem, eſſétque neceſſarium alterum eligere, quum ambo ſimul conuenire non poſſent: ratio quidem fuit eligere quod vtilius, alterum verò non omnino negligere. Propterea igitur minorem fecit femore tibiam,

non

Tibiæ ineſſe tredecim tendonum capita.

Pedi conueniunt motus quatuor.

Calcaneum fortiſſimum omnium pedis oſſium, & principaliſſimum ambulationis organũ.

Tendo in calcaneum inſertus, ex tribus aliis tendonibus conſtat.

Obliqui muſculi obliquos motus præſtant.

Recti muſculi, exactam flexionem aut extenſionem moliuntur.

Tibiæ poſteriori parti muſculos ſex ineſſe.

Tibiæ anteriori, muſculi ſex, aut ſeptẽ.

Cutis pedi qualis ſubdita.

Commentarios hos Deo, ceu hymnos quoſdam conſcripſit Galenus.

Pietas vera quæ.

Impietas ſumma quæ ſit.

Bonitatis ſummæ ſpecimen perfectiſſimũ.

Virtutis inuictæ opus.

Conditoris artem ſplendeſcere etiam in vilitate materiæ.

Idiotam reddit attonitum pulchritudo materiæ.

Artificẽ reddit ſtupidum pulchritudo artificij.

Homines eſſe terreas ſtatuas.

Solem eſſe pulcherrimum omnium quæ ſunt in mũdo.

Solem eſſe medium inter errantia ſydera.

Mundum eſſe maximum & pulcherrimum rerum omnium.

Animal eſſe veluti paruum mundum.

Oculum eſſe organum lucidiſſimum, & quàm ſimillimum ſoli.

Pes eſt vehiculũ cerebri.

Cerebrũ præbet corpori ſenſum.

Planta pedis vnde facultatem ſentiendi ſuſcipiat.

Fibula extrinſecus tibiæ eſt attenſa.

Fibulæ vtilitates.

Tibiam eſſe minorem femore.

non tamen vſque eo minorem, vt non poſſet iam [illegible] um portare. Ad hæc, ſi abſque articulis [illegible] et conſt[illegible] tum crus, nec extendi poſſet, nec flecti. in [illegible] autem articulationes diuiſum, lu[illegible] um ac fallax eſſet adeò, vt nunquam conſtan[illegible] vno crure ſtare poſſemus, quin confeſtim cir[illegible] remur, & caderemus. Quare ipſa pruden[illegible] natura, tantum ex vtroque accepit, quantum neque motus facilitatem, neque firmationis ſe[illegible] vitiaturum erat. Iam verò adnata oſſis ipſius femoris, adeò congruentes in tibia cauitat[illegible] ſtituuntur, vt neque laxus ſit inceſſus ipſorum, neque motu difficilis propter loci anguſtiam. Circumpoſita quoque ligamenta continent articulationem, adeò vt flectentibus nobis aliquando, aut extendentibus plurimùm, femur à tibia non excidat. Patella quoque vocata, os cartilaginoſum, anteriores partes articulationis omnes coërcet, prohibens quidem & ipſum femur prolabi ad anteriora, atque ne nos cadamus haud modicam præbens vtilitatem. Quatuor enim quum ſint regiones circa articulum genu, anterior, poſterior, dextra, & ſiniſtra: anteriori quidem, ceu magis fallaci, cæteriſque magis laboraturæ, appoſuit patellam: externæ, quæ periculis magis obnoxia eſt, quam internæ, vnum ligamentum rotundum, validumque, ſimul cum fine lati cuiuſdam muſculi applicuit: internæ aliud indidit ligamentum. At poſteriori, plus nimirum laboraturæ, quàm paſſuræ, neque os neque inſigne ligamentum appoſuit, præter lata illa & tenuia, quibus omnis articulus copulatur. Omnes porrò muſculi in femore, ſenario numero ambiuntur. Tres quidem maximi, qui in anteriori ſunt femoris parte, recta ad genu feruntur: quorum vnus quidem implantatur patellæ, duo autem reliqui, vnum maximum gignunt tendonem, qui dilatatus, inhæret etiam toti patellæ, conſtringens ipſam prorſus, & coniungens ſubiectis. Poſtea verò, prætereuectus articulum, inſeritur anterioribus partibus tibiæ, ipſam, ſi tenſus fuerit, attollens ſurſum, & totam extendens genu dearticulationem. Alij verò duo muſculi vtrinque prædictorum trium parte, hic quidem externus, ille autem internus, ad laterales tibiæ inſeruntur partes, obliquæ motioni vterque præfectus. Qui namque externus eſt, foras abducit: alter verò, crus intrò adducit. Enaſcitur autem hic quidem, ex commiſtura oſſium pubis: ille, ab extimis partibus coxæ. In medio inter hos ſpatio, aliæ tres ſunt muſculorum explantationes, ordine poſitæ, paruis motibus ipſum genu mouentes. Flectit enim genu, & ad interiora adducit tibiam is, qui eſt interiori continuus. Abducit autem foras ſimul flectendo, is qui tangit externum. Reliquus verò, qui & medius omnium eſt, in femoris caput internum inſertus, flectit quidem totum quoque femur, cum eo autem ſimul & tibiam attrahit. Qui ſupereſt autem nouem muſculorum articulationem ipſius genu mouentium, ſtrictus & longus ex oſſe ilium ortus tollit ſurſum tibiam, illa maximè figura crus totum ſtatuens, in qua emollientes & ſubigentes ſurſum ferimus pedem ad inguen alterius cruris. Præter hos omnes, eſt paruus muſculus poplitis, qui flectit genu. Porrò prima actio cruris, cuius gratia factum eſt, ambulatio eſt: ad quam tribus illis magnis muſculis ipſum crus extendentibus (quibus debetur robur totius ferè motus qui fit in genu) maximè nobis eſt opus, quum nimirum tori cruri extenſionem rectam ſuppeditent. Tribus autem his tres oppoſuit retrorſum natura, non æquè robuſtos tamen, neque in tendones, vt illi, validos deſinentes, quum non ſit æqualis dignitas extendentis genu motus, & flectentis. At motus cruris ad latera, ex abundantia eſt. Deſcendunt autem muſculi femoris ſemper ad caput tibiæ prætérita articulatione. Nam quemadmodum qui per quoſdam funiculos lignea ſimulacbra mouent, vltra articulos ad caput membri mouendi, eos applicant, ita & natura multò prior quenque articulum fabricata eſt. Ex dictis igitur conſtat liquidò, eandem conuenientes animi moribus & potentiis vniuerſas corporis particulas cunctis animalibus conſtruxiſſe.

M[illegible] cruris ad la[illegible], ex abundantia eſſe.

Femoris muſculos deſcendere ad caput mouendæ tibiæ articulatione prætérita.

Particulas corporis eſſe à natura conſtructas congruentes animi moribus.

GALENI PERGAMENI de vſu partium,

LIBER QVARTVS

QVandoquidem nutriri neceſſe erat animalis particulas: ingreſſus verò cibariis in corpus, vnus adeſt per os: communis ſanè & maxima, primáque omnium via eſt, quæ ab ore ipſo fert ad ventriculum: quaſi ad promptuarium quoddam, omnium particularum commune, in medio animali poſitum. Cuius viæ, nomen quidem proprium, œſophagus, ſeu gula eſt: commune autem, ſtomachus, at promptuarium ipſum, alimentum vniuerſum excipiens, illud accuratè elaborat, quod in eo quidem reperitur inutile, atque excrementitium, infernè pellens: quod verò benignum, vtiléque, per venas quæ tum ad ipſum ventriculum, tum ad inteſtina perueniunt, diſtribuens. Porrò venæ alimentum ipſum, prius in ventriculo elaboratum, & ſuſcipiunt auide, & ad aliquem concoctionis locum communem totius animalis deferunt, quem nominamus hepar. Ingreſſus autem in locum hunc, multis anguſtis diuiſum viis, vnus eſt, quem appellamus portas. Nec verò ſolùm deducunt ex ventriculo nutrimẽtum venæ ſed attrahunt etiam illud ad hepar, præparantque, modo, quo ipſum, ſimillimo: quippe quæ natura ſint illi ſimiles & primum germen ex illo ducant. Ipſum autem hepar, poſtquam id nutrimentum acceperit, à famulis iam præparatum, obſcuramque ſanguinis ſpeciem referens, inducit ei poſtremum ornatum, ad ſanguinis exacti generationem. Ac velim impræſentiarum intelligas, diſtributum à ventriculo ad hepar chylum, à viſceris caliditate, veluti vinum in dolio muſteum, feruere, concoqui, alterarique in ſanguinis boni generationem: in ebullitione autem hac, ex ipſis excrementis, quod fæculentum quidem ac craſſum eſt, ſubſidere: innatare verò, quod tenue ac leue exiſtit, & veluti ſpumam quandam in ſuperficie ſanguinis fluitare. Quorum excrementorum, huic quidem quod flauum & leue eſt, excipiendo, natura ad hepar veſicam quandam appoſuit: illi autem, quod craſſum & limoſum exiſtit, lienem in ſiniſtris ventris partibus ſubdidit, & quendam veluti ſtomachum ex ſima regione ipſius ſplenis productum, venoſum vas ad portas extendit, vt nihilo minus hepar certè purgetur, quàm ſi prope ipſum eſſet ſplen locatus. Poſtquam igitur humor, qui in cauis hepatis ad animalis nutrimentum paratur, prædicta duo excrementa

Ventriculum eſſe veluti promptuariũ commune omnium corporis particularum. Oeſophagus. Gula. Stomachus.

Ventriculi munus.

Venæ à ventriculo cibum elaboratum ſuggerunt hepati.

Portæ. Venas præparare alimentũ eodem modo quo hepar.

Hepar inducere ſanguini extremum ornatum.

Sanguificationis ad feruorem muſti collatio.

Veſicam fellis ſanguinem repurgare à bile.

Lienem in ſiniſtris loca[illegible] excernere melancholicum ſuccum à ſanguine.

deposuit, & ab innata caliditate coctionē exactam indeptus est, rubet iam & purus sursum ad gibbas hepatis partes ascendit. Excipit autem ipsum illic vna veoa maxima, ex gibbis hepatis, orta, quæ veluti aquæductus sanguine plenus, ad vtranque animalis partē fertur, superiorem simul & inferiorem, vnde per totum corpus, in ramos scissa varios disseminatur. At in hac quoque vena, multo adhuc humore tenui & aquoso, qui vehiculum nutrimenti existit, plenus est sanguis: Eundem, quem ille, vsum præstat animalibus aqua. Siquidem ex ea nutriri nulla particula potest: distribui verò ex ventre, quod nutriturum est, non poterat, nisi deductum fuisset à quopiam ita liquido. Has igitur tenues humiditates, postquam suo officio perfunctæ fuerint expurgant renes, instrumenta cōcaua, stomachis aliis quidē trahentia, aliis autē eas emittentia. Adiacent enim vtrinquē ipsi venæ cauæ (quam paulò antè diximus maximam) paulum sub hepate, vt quicquid in ipsam sanguinis assumatur, confestim purgetur, solusque postea is purus eat per totum corpus, pauca omnino ipsi aquosa humiditate permista. Inseritur autem ipsius venæ superior pars, ad cordis ventriculum dextrum, saltem in quibus is inest. Porrò ventriculo inest facultas quædam propriæ qualitatis attractrix: inest & quædam alia receptorum retentrix: & rursus alia excretrix superfluorum: sicuti & ante has omnes, alteratrix quædam, propter quam illis quoque ventriculus eguit. Sed aliis quidem omnibus animalis particulis, quanquam easdem facultates habeant, non indidit natura sensum eorum quæ desunt: sed in plantarum modum nutriuntur hæ, assiduè ex venis alimentum haurientes. Soli verò ventriculo, & maximè eius partibus, iis quæ ad orificium pertinent, sensum indigentiæ contulit, ad sumendum cibum animal excitantem. Quum enim totius corporis partes nutrimentum ex venis à caua prognatis trahant, ipsa rursus caua ex venis hepatis, hæ rursus ex iis quæ sursum ad portas feruntur, illæ rursum ex ventriculo & intestinis: certè vbi nulla iam supersit amplius particula, à qua ventriculum capere oporteat, necessum est animalibus, extrinsecus ipsum replere: in eóque differunt iam animalia à plantis. Siquidem his, etsi quammaximè illas quatuor facultates, paulò antè memoraras, habere contigerit, eis tamen sensus eorum, quæ sibi desint, non inest. Non enim per os nutriendæ erant, promptuarium copiosi alimenti subiectam habentes terram, cui cohærentibus atque vnitis semper alimenta adfluunt. Ipsi verò substantiæ animalium, præterquàm quòd multum à terra differt, insuper etiam motus voluntarius adest, & loci ex loco mutatio: vnde impossibile fuit ipsis, plantarum ritu, sugere humorem ex terra. Opus igitur erat vnumquodque familiaribus sibi nutrimentis nutriri, eaque id temporis edere, quo ventriculus indigentiam perciperet. At quum nulla animalis particula ex se sensum habeat, affluere ventriculo huiusmodi facultatem aliunde oportebat, veluti per canales à principio sensifico. Cuius rei gratia ad eum par neruorum haud mediocre supernè defertur, & disseminatur: contexitque maximè quidē os eius, & partes ipsi continuas, & in reliquas vsque ad ventriculi fundum protenditur. Positus est autem ventriculus non statim post os, sed quem vocamus thoracem, & quæ in ipso sunt viscera, præposuit natura, vt

Venæ cauæ situatio.
Serum esse vehiculum sanguinis.
Aquam haudquaquam nutrire, deducere tamen alimentum per corpus.
Serum expurgant renes à sanguine.
Venæ cauæ insertatio in cordis ventriculum dextrum.
Ventriculo inesse quatuor naturales potentias, seu facultates.
Ventriculo soli sensum indigentiæ contulisse naturam.
Animalia à plantis quo differant.
Plantis non inesse sensum eorum quæ sibi desunt.
Animalibus adesse arbitrariam motum.
Particulam nullam ex se habere sensum.
Neruorum par vnum disseminari in ventriculum.

ille quidem in inferioribus partibus effluuia habens superfluorum: hic autem per os attrahens, & rursus emittens aërem, vocis & respirationis fiat conditor. At verò fundum ventriculi in dextra animalis parte consistit, quod iecur in regione similiter dextra superiorique amplexatur, septum transuersum contingens. Lien autem sinistris ipsius ventriculi partibus inferioribusque est protensus. Ac meritò sanè rotundus simul & longus factus est ipse ventriculus: rotundus quidem, quòd hæc figura minimè omnium existens læsioni obnoxia, etiam capacissima sit. Omnium siquidem figurarum, æqualem in ambitu mensuram habentium, planarum quidem, circulus: solidarum autem sphæra, maximæ sunt. Oblongus autem, quoniam infernè quidem explantatio eius ad intestina est: supernè autem ad œsophagum ipse idem progreditur: quà verò incumbit vertebris, comprimitur: ob idque ipsum vitiara est eius conuexitas. Iam verò superius orificium ventriculi est inferiore latius, quòd illud quidem moles duras, magnas, & integras aliquando transgluttiat: hoc autem nihil exire permittat, non in chylum & liquorem conuersum. Atque est quidem gula ipsa pars quædam perlonga ventriculi, intestinum autem nequaquam. Quare tunicarum natura, ventriculo quidem & gulæ adsimilis est, intestinis autem dissimilis. Interna nanque tunica in ventriculo simul & gula, membranosior, villos rectos supernè deorsum tendentes habet: externa verò, & carnosior, transuersos, quales habent ambæ intestinorum tunicæ, idque meritò. Siquidem ventriculus trahat ad seipsum per stomachum cibum & potum, tanquam manibus, rectis his villis oportet, propellat autem transuersis. Intestinis verò (attractrice enim facultate non indigebant) soli ad propellēdum idonei sunt facti villi. Quinetiam continua est interna ventriculi, stomachi, & omnium quæ in ore consistunt, tunica, cùm ad attractionem contentorum in ore ciborum, tum vt lingua deorsum trahatur cum musculis qui sunt ad tonsillas, à quorum omnium tensione, sublato larynge, & currente sursum ad epiglottida, obturatóque ab ea, repentè ac simul humor influere in pulmonem prohibetur. Ac duriora quidem & densiora sunt interna horum, quam intestinorum: quia intestina sanè, ad distributionem: ventriculus verò, & stomachus, & os, ad patiendi difficultatem sunt comparata, ob magnitudinem, asperitatem, atque duritiem eorum quæ transgluttiuntur. Ob id ipsum tunica quæ communis ori, stomacho, & ventriculo existit, rarior & mollior fit paulatim, vsque ad fundum ventriculi. Neque ob aliam rem quamplurimæ quidem ad singula intestina inmittuntur venæ: paucæ autem ad inferiora ventriculi, paucæ etiam ad eius oris partes: & omnino obscuræ quædam ad œsophagum: hic siquidem via erat ciborum tantùm: ventriculus verò, coctionis organum: vt intestinum, distributionis. Ambit autem ventriculum hepar, amplexaturque quibusdam lobis ceu digitis, vt ille quidem ab hoc, cibaria verò ab eo calefiant. Habet etiam ventriculus vt ex sinistris longum lienem protensum, à quo sinistræ illius partes calfiunt, sic retrorsum spinam & spinales musculos: illam quidem ceu propugnaculum quoddam densum: hos autem veluti substerniculum molle, à quibus eius calor fouetur. In reliqua verò ipsius anteriori parte, cale-

Thoracem esse inter os & ventriculum.
Fundum ventriculi consistere in dextra animalis parte, ambíque foueri ab hepate.
Lienem sinistris subtendi ventriculi partibus.
Ventriculus cur rotundus.
Figuræ rotundæ quæ maximæ sint.
Figuræ omniū maximæ.
Ventriculus cur oblongus.
Ventriculi orificium superius, cur inferiore latius.
Gulam esse partem ventriculi.
Tunicis ventriculi & gulæ quæ fibræ adsint.
Intestinorum ambas tunicas habere villos transuersos.
Intestina non indigere facultate attractrice.
Tunica ventriculi, gulæ, & omnium quæ in ore consistunt, cur sit vna continua.
Intestina esse ad distributionem condita.
Venarum mesentericarum distributio inæqualis.
Ventriculum cur amplexatur hepar.
Lien.
Spina.
Omenti natura.

factionis

f[illegible]onis gratia, generauit natura omentum, corpus [illegible], simul & leue, ac præterea calidum: [illegible] argumento est, quòd facile in flammam vertitur. Nihil siquidem frigidum promptè comburitur. Id igitur corpus, ex duabus quidem tunicis densis atque subtilibus, sibiipsis incumbentibus, quamplurimis verò arteriis & venis, pinguedineque non pauca conflatum, per totum ventrem extendit, vt illius caliditatem foueat. Quare quibus pars huius, ob vulnera, adempta est, omnes infeliciter concoquunt, plurimisque fomentis egent. Est & alia membrana peritonæos dicta, quæ viscera omnia, quæ in regione ventris sub septo transuerso sunt, contegit, ab eisque musculos incumbentes distinguit, citatque excretionem aridorum excrementorum, ac breuiter impedimento est, quo minus facile flatibus (quorum tamen par crepitu ventris solet sæpe vacuari, sicuti & halituosior pars concoqui vbi viscera sunt valentia) distendantur intestina & ventriculus, singulis priuatum firmum tegumentum existens. Siquidem anterioribus ipsorum omnium partibus est prætensum: procedit autem illinc ad dextram & sinistram * per ilia, vsque ad lumborum vertebras: quo fit vt singulis intestinis ac visceribus, præterea tum arteriis omnibus, venis, & neruis, circumdatur. Quod verò ad reliquas eius extremitates pertinet, superior quidem septo transuerso inferne adhærescit: inferior autem ossibus pubis, & præterea ilium. Porrò instrumentorum in his duabus sitorum partibus, quæ superiori quidem parte sunt (cuiusmodi est ventriculus atque hepar) à peritonæi portione septo transuerso inferne adnata: quæ verò inferiori (vt tum vesica, tum intestina) ab ea quæ ossibus pubis hæret, vestiuntur. Quod autem à septo transuerso adnascitur omentum ventriculi extrinsecus, vnitur iis quæ vtrinque a dorso ascendunt; estque id principium generationis tertiæ tunicæ ventriculi, extrinsecus ipsum vndique ambientis: quam sanè operimentum quoddam ac propugnaculum secundæ tunicæ carnosæ circumposuit natura, eáque existente crassa pro ligamento vtitur, ad ventriculum totum cum corporibus quæ iuxta spinam sunt colligandum. At verò omentum oritur ab eis peritonæi partibus, quæ à dorso vtrinque ascendunt, sibi inuicem occurrentes ad altissimam partem ventriculi. Quum enim ex illa dorsi regione produxisset natura venas & arterias quam plurimas ab vtroque magno vase, simul produxit cũ eis vtrinque peritonæi particulas, vniuscuiusque prædictorum vasorum partem ad sese attinentem, circumuestientes & colligantes. Mediam autem inter vasa regionem contexunt peritonæi portiones, veluti filamenta quædam, sibi inuicem incumbentes, ibique plurimum adipis congerunt, quod fouet simul ventrem, inungitque membranas, ac per inediam calore natiuo suggerit alimentum. Talis itaque constitutio omenti, siue epiploi, quod quidem etiam splenu inseritur, corporique παγχρέα vocato. Pari modo exortui, qui fit in tenue intestinum, & mesenterio, & colo, & ipsius denique ventriculi simæ parti alligatur. Est autem id, quod veluti hepatis caro existit, primum sanguinis gignendi organum, atque venarum principium. Quare natura ipsius, sanguini esse videtur proxima. Etenim si hoc quidem agit caro hepatis, vt sibi chylum assimilet: nihil autem contrarias, aut omnino multùm differentes qualitates potest recipere, nisi per media prius iter fecerit: medium vtique vtriusque erit sanguis, tanto à carne hepatis relictus, quanto superat coctum in ventriculo chylũ. Caro itaque hepatis, quæ ipsius corpus atque substantia est, primum sanguinis gignendi organum, & venarum origo existit. Quapropter & venis quæ ad ventriculum & vniuersa intestina pertinent, inest facultas quædam effectrix sanguinis, qua succum qui ex cibis distribuitur, in sanguinem mutare sunt aptæ, prius quam is ad hepar perueniat. Poros verò qui sunt in vesica bilem recipiente, perspicuum est gratia separandæ bilis constructos esse. Membrana autem exterior veluti cutis quædam hepatis est. Neruus in ipsum inseritur, ne omnino viscus sit sensus expers: quemadmodum certè & arteria distributa cum venis, vt caloris natiui moderationem ipsi conseruet. At verò multas venas illas quæ à ventriculo & intestinis omnibus ferunt sursum cibum ad hepar, quum semel vniuisset natura ad portas, rursus intra substantiam hepatis in quamplurimas angustissimasque diuisit, vt diutius hærens ac morans alimentum in viscere, in sanguinem perfectè trãsmutaretur. Vbi enim diutius natura voluit immorari materias, ibi transitum ipsis est molita difficilem. Venæ autem illæ quæ sunt in hepate, omnium quæ sparguntur in totum corpus, longè tenuissimæ sunt, ceu nulli patiendi periculo expositæ (tutissimam enim habent sedem in viscere) & melius ita sanguinem elaboraturæ. At pori attrahentes ad se flauam bilẽ, post venas alimentum ex ventriculo sursum ferentes, priores locati sunt aliis venis id excepturis, vt videlicet sanguinem opportuna horum vasorum positione purgatum, commodè vena caua suscipiat. Etenim his solis venis quæ in simis hepatis sunt, subiecit natura arterias, haud ignara gibbis illius continuum esse motum ex septi transuersi vicinia. Iurè autem & paruæ admodum fuerunt, vt quæ refrigerationem solum simis visceris suppeditarent. Minimum autem neruum hepati dedit natura, vtpote neque ad motum, neque ad sensum futuro ex vsu animali: quare eum aut non omnino in viscus, aut non in totum inseruit. Eiusmodi siquidem facultatis hepar principium est, eæque actiones sunt tum ipsi, tum eius venis concreditæ, cuiusmodi & plantis insunt. Non licet autem rectè inuenire vsum vllum cuiusuis particulæ, totius organi actione ignorata. Porrò hepar facultatis nutritoriæ principium, copulari oportuit duobus principiis aliis, sicuti & illa sibi inuicem. Hepar siquidem, pecus quoddam (vt inquit Plato) est agreste, ipsumque nutrire colligatum necesse est, si modò hominum genus sit duraturum. At ratio, quæ homo est, sedem in cerebro habens, veluti famulam quandam atque adiutricem irascentiam accersit, quæ sibi aduersus hoc pecus auxilio sit. Quo fit, vt ipsa principia tria, per processus, vtputa, neruos, venas, & arterias, coniuncta, conditor noster sit machinatus, vt sibi vicissim obsequerentur. Ad hæc verò hepar, ventriculo, intestinisque omnibus per venas, & colligantem ipsa tunicam iunctum, proprio etiam tegmine membranoso, quod oritur à peritonæo, proximis corporibus colligatur. Omnia siquidem tunica hac obuoluuntur. Magno præterea alio vinculo, septo transuerso: atque aliis quibusdam membranosis & paruis, costis nothis connexum est. Copulatur etiam & cordi hepar intercedente septo transuerso, vtpote medio

Marginalia (left): Peritonæi ch… | Peritonæi situs. | Ventriculi tertia tunica. | Omenti origo. | Omenti pinguedinis vsus. | Epiploon. Παγχρέας corpus. | Hepatis caro primum sanguificationis organum venarumq. principium.

Marginalia (right): Mutari in contrarium nihil potest, nisi per media. | Sanguinem esse medium inter chylum & carnem hepatis. | Venis inest facultas sanguifica. | Pori vesicæ fellis. | Hepatis tunica. | Hepatis neruus. | Hepatis arteria. | Hepatis venæ. | Moræ materiarum diuturnæ molitam esse naturam difficilẽ transitum. | Venas quæ sunt in hepate, aliarum omnium esse tenuissimas. | Pororum bilem excipientium situs. | Venis quæ in simis hepatis sunt solis subdidisse arterias naturam. | Hepati est neruus exiguus datus. | Hepar cuius facultatis principium. | Vsus partis inueniri non potest actione illius ignorata. | Hepar agreste est pecus. | Ratio (quæ est homo) in cerebro collocatur. | Principia animalis tria cur inter se sint coniuncta. | Hepatis cum cæteris colligatio. | Septum transuersum intercedit cordi & hepati.

dio inter vtrunque viscus. Quippe vena caua, septum transuersum permeans, ab hepate ad cor ascendit. Cuius venæ indumentum crassum, tum venam ipsam, tum totum viscus, ad septum transuersum alligat. Quum autem venæ ipsius eo in loco læsio, omnibus quæ in toto animali sunt venis, esset futura communis (vulnerata enim ea, aut diuulsa, subitò velox sequitur mors) haud ab re natura, in anterioribus quidem eius venæ iuxta dictam regionem partibus, ad maiorem securitatem, crassissimum indumentum: in posterioribus autem tenuissimum apposuit. Illæ enim his facilius læduntur. Qui a verò septum transuersum non solùm a naturalibus distinguit vitalia, sed etiam organum nec minimum respirationis existit, vtrunque vicinorum viscerum, ne videlicet illud comprimerent, quantum fieri potuit abduxit conditor noster. Porrò lien limosos & melancholicos succos in hepate genitos trahit per venosum meatum: attractos autem, non protinus in ventriculum excernit, sed ipse prius per multum ocium conficit atque immutat, vtens ad hanc actionem potissimum ipsis arteriis, quæ certè multæ & magnæ per totum viscus feruntur: quarum assidua motione simul & innata caliditate, frangi & elaborari crassi illi succi possunt. Quicquid igitur eorum in succum huic visceri maxime conuenientem translatum fuerit, alimentum spleni efficitur. Quod autem prorsus inutile elaborari non potest, hoc ad ventriculum per aliũ venosum stomachum splen eructat. Est autem splenis corpus rarum admodum atque laxum, spongiæ instar, sic vt crassos & melancholicos succos facile trahat, excipiatque. Cæterùm splenis caro, tametsi laxa sit, a pulmonis tamen carne magno spatio relinquitur. Laxissima siquidem ea est & leuissima, * parumque abest quin alba, vipote ex spuma quadam veluti coagulata. Nutritur enim ex purissimo sanguine, flauo, subtili, & spirituoso, tanquam delato à corde. Splenis autem corpus, quum tanto ratius hepate sit, quanto est crassius pulmone, merito ex tenuiori sanguinis parte nutritur. Cum enim quippe ex arteriis quidem, tenuius: ex venis autem crassius nutrimentum transumit, quum tunica arteriarum quam venarum sit densior, & sanguis subtilior & vaporosior. Atque ex tali præstitit laxam carnem nutriri, veluti ex crassiori densam. Cæterùm qui attrahitur ad splenem sanguis, crassior est eo qui est in hepate. Quia tamen elaboratus ab arteriis quæ illic sunt, atque adeo venis, multò densiorem tunicam habentibus, quam quæ sunt in hepate, non affatim, neque crassus, carni splenis, sed subtilis, & paulatim mittitur, ob id caro quidem huius visceris rarior & leuior est, quàm hepatis, non tamen rubicundior aut flauior. Nam melancholicus etiam is, quem purgauit humor, a quo elaboratus nutrita est. Hepar verò benigno simul & crasso nutritur, tum propter subtilitatem tunicæ venarum quæ sunt in hepate, tum propter magnitudinem foraminum. In summa igitur, hepar ex rubicundo & crasso sanguine: splen ex subtili, sed nigro: pulmo ex elaborato ad vnguem, flauo, subtili, spiritali, ac puro, alimentum capit. Præstant etiam spleni maximum vsum arteriæ, consistentes in eo illius expellentes excrementa fuliginosa. Vt enim pulmo refrigeratur ne vehementi, qua distantæ arteriæ consensu, sic splen insigni indiget purgationes, quæ contractis illis paratur.

Quare illi arteriæ multæ, & magnæ tributæ sunt. Hepar verò nec tali egens purgatione, nec refrigerio magno, iure optimo paruis indiguit arteriis. Connexa autem sunt ad hepar atque ventriculum, ipsius lienis sima, quæ quidem venarum & arteriarum immissiones, & quæ ad omentum pertinet, insertionem continent. Coquitur porrò alimentum, & in ipso per intestina transitu: vt in venis omnibus, sanguis: quum tamen neque intestinorum vllum coquendi alimenti, neque venæ sanguinis gignendi gratia extiterint. Quemadmodum igitur venis (quum eas instrumenta distributionis ipsa natura fecisset) facultatem sanguinis generatricem indidit, ne dum per illas fertur, tempus ipsi alimento periret frustra: ad eundem opinor modum & intestinis (substantia quorum haud multum à ventriculo differt) distributionis tantùm in venas gratia institutis, facultas quædam concoctrix ciborum inest: quod fieri omnino non posset, nisi singulæ animalis particulæ virtutem quandam haberent alteratricem. Sunt autem conuoluta intestina plurimis conuersionibus orbicularis, ne alimentum ocyus elaberetur, inexplebilemque vorandi semper necessitatem inducens, à philosophia & Musis nos reuocaret. Nam quæ animalia a ventriculo intestinum simplex & rectum vsque ad anum sortiuntur, insatiabilia omnia & gulosa sunt, plantarumque modo cibo assiduè inhærent. Quæ circumuolutiones intestinorum quum innumerabilem venarum multitudinem ex hepate sibi ipsis habeant insertam, omnem in ventriculo coctum succum sursum mittunt. Vnde fieri nequit, vt humor aliquis animali nutriendo idoneus, ab animali labatur, quando saltem naturaliter se habent corpora. At verò officia arteriarum, quæ in intestina se aperiunt, modicum etiam nutrimenti assumant, quemadmodum plurimùm venæ. Naturaliter quippe continetur sanguis in arteriis. Porrò vt attractrices potentiæ, rectorum villorum motu, sic expultrices, transuersorum actione constant. Quemadmodum igitur ventriculo vtrosque villos fortito, duabus opus fuit tunicis, contrario inter se modo habentibus: ita & intestinum quodque vnam speciem motus propulstricem quum habeat, vnam pariter tunicæ speciem, in transuersos & circulares villos dissolutam, obtinuit. Habet autem eis similem, duplicem tamen tunicam, quodque intestinum, partim vt facultas ipsorum expultrix valentior sit: partim vt ipsa instrumenta, ab iniuriis omnibus sint tutiora. Nonnullis verò intestinorum, præcipuè in animalibus iis, quæ subtiles ipsorum tunicas possident, quidam villi recti obtenduntur extrinsecus, ad transuersorum tutelam. At quod peritonæum ipsum (a quo tunicæ omnium viscerum sub septo transuerso sumunt originem) hanc secundam vestiat tunicam intestinorum, colligetque omnia intestina, tum quæ ad spinam sunt corporibus, tum aliis, quodque ab eo & septo transuerso, veluti a duabus compressa manibus, supernè quidem vnitis, infernè autem distantibus, excrementa explodantur, liquidò constat. Ne autem assiduè egererent, meierent ve animalia, vt humidis quidem excrementis vesica subiacet, sic siccis intestinum, quod crassum dicimus: principium cuius cæcum intestinum existit. Vbi enim tenue intestinum desinit, illinc ad dextra quidem ilia, cæcum: ad sinistra autem colon emergit, per sinistra prius ilia sursum ductum.

Venæ cauæ indumentum. Septi transuersi vsus. Lienis vsus. Lienem elaborare crassos succos. Lienem excrementa ventriculo reddito. Lienem mittere quod elaborari non potest ad ventriculum. Lienis substantia. Pulmonis carnem laxissimam, ex purissimo sanguine. Lienem nutriri tenuiori, quam hepar, portione sanguinis. Sanguis qui ad splenem attrahitur, crassior est illo qui consistit in hepate. Splenis caro rarior est leuiorque hepate. Hepar benigno & crasso nutritur sanguine. Arteriæ consistentes in splene excrementa eius expellunt.

Lieni arterias multas esse, atque magnas tributas. Hepar paruis indiguit arteriis. Alimentum coqui etiam in intestinis. Sanguinem coqui in venis. Venis inesse sanguificandi vim. Intestinorum substantia non multum à ventriculo differt. Alteratricem vim inesse singulis animalis particulis. Intestina cur varie conuoluta. Gulosos & inexplebilia esse, quibus recium intestinum est rectum. Arterias descendentes in intestina. Arterias continere naturaliter sanguinem. Attractionem fieri per villos rectos. Expulsionem fieri villis transuersis. Ventriculum habere duas tunicas inter se differentes, ratione diuersorum villorum. Intestinorum singulis inesse duplicem tunicam vtranque villis transuersis constitutam. Peritonæum esse originem omnium viscerum sub septo transuerso. Vesicæ vsus. Crassi intestini vsus.

ctum. Porrò cæcum prorſus veluti venter quidam eſt craſſus, excrementis recipiendis appoſitus, cui ad portionem colon reſpondet. Atque plurimis ſane auibus propter actionis robur, cæcum inteſtinum eſt duplex. Nam ſi quid in tranſitu per tenue inteſtinum diſtributionem fefellerit, id omne, diuturna in cæco mora, planè exugitur. Vtriſque autem tam humidorum, quàm ſiccorum excrementorum effluuiis, muſculi quidam incumbunt inſtar clauſtri cuiuſdam, ne continenter aut intempeſtiue excernantur. Siquidem veſicæ collum muſculoſum exiſtit: recti autem inteſtini ora ſimiliter, à muſculis in orbem circumfuſis conſtringitur. Muſculi itanque omnes quum ſint motus voluntarij inſtrumenta, non ſinunt foras ferri excrementa, antequam ratio iuſſerit. At verò ad perfectam inteſtinorum & ventriculi nutritionem toti meſenterio & omento natura plures intexit venas, nutriendis illis dicatas, haud quaquã ab eis tranſcientes ad hepar. Quanquam reficiuntur etiam interdum ea, cremore illo quem ex cibis conficiunt, necnon in longiori inedia, per quas venas prius diſtributio ad hepar facta eſt, per eaſdem rurſus aliquando ſanguis benignus ad eorum nutritionem retrahitur. Colligens ergo natura vt in arboribus exiguas radices, ita in animalibus vaſa minora in maiora, & illa rurſus in alia maiora, idque ſemper agens vſque ad hepar ab inteſtinis, in vnam omnia venam coëgit, quæ ad portas eſt ſita: atque etiam, vena quæ tum ad ventriculum, tum ad ſplenem fertur, enaſcitur. Similiter & arterias omnes in vnam magnam dorſo incumbentem, pari modo contraxit. Ne autem venæ ipſæ longo ductu perrumperentur, à tunica colligante ac veſtiente inteſtina, ſimilem peritonæo membranam, hoc eſt, meſenterium, produxit, qua vaſorum ſingula induit. In ſpatiis verò inter vaſa manibus, eandem hanc tunicam, ſed iam duplicem, applicans, ad anguloſque vaſorum, quæ in vnum coëunt, carnoſam quandam naturam, quas glandulas appellamus, apponens, quòd ea nimirum regio iniuriis magis obnoxia ſit, validiſſimum ſic vinculum, præſidium, & munimentum ipſis vaſis conſtituit, quòd ſane totum meſenterium vocatur.

GALENI PERGAMENI
De vſu partium,
LIBER QVINTVS.

LOngè autem fuit ſatius, vnam venam portæ ab hepate ipſo produci, ac deinde in varias meſeraicas diſciſſam, quemadmodum dictum eſt, in nutritoria membra diſſeminari, quam ſi ſtatim à multis partibus hepatis multæ venæ ortæ, in illa tandem deducerentur: id quod maximè obeſſet, quum ipſarum venarum, tum etiam integritati iecinoris. Vt verò æqua quidem venarum diſtributio eſſet omnibus nutritoriis organis, vas autem id deſcendens ab hepate, ſedem haberet inter ventriculum atque inteſtina oportuit * ductum, incumbere ea parte ſubiacentibus vertebris. Cum ipſis autem venis per totum meſaræum arterias diuiſit etiam natura, necnon neruum vnum. Quum igitur oporteret venam, arteriam, neruum & quartum cum eis bilis meatum, peruenire eò loci, ſanè ad fulciendam & roborandam regionem illam, in qua primùm diuaricantur & diuiduntur prædicta vaſa, vtpote periculo expoſitam, glanduloſum quoddam corpus, quod πάγκρεας appellatur, fabricata natura, ſubſtrauit ſimul illud, atque in orbem omnibus circumpoſuit, diuiſioneſque omnino repleuit, vt nullum ipſorum facilè iam findatur, aut concuſſum poſſit labefactari. Quinetiam membranas fortes tum priuatis ſingulis vaſis, tum cõmuniter ipſis omnibus circũdedit, veſtientes ac iungentes ea circunfuſis omnibus inſtrumentis. Ad hæc autẽ peragenda capax ſpatium requirebatur: quare primum omnium inteſtinum, quod ventriculo coniunctum eſt, exortúſq; dicitur, natura quidem minimè in circumuolutiones reflexit. Quod autem hoc conſequitur, circumuoluitur atque flectitur: vocaturque ieiunum, quòd ſemper reperiatur inane, nec tantillum quidem in ſeipſo alimenti contineat. Tertium autem eſt inteſtinum quod vocant tenue: quartum cæcum: quintum κῶλον: ſextum denique rectum, in cuius fine ſunt muſculi, qui conſtringunt ac retinent excrementa. Porrò exortus ipſe ex ventriculi fundo deſcendens, per dextram partem ad ſpinam deducitur, atque ſupra illam firmatur: At verò inanitio ieiuni ex iis eſt, quæ nullum præſtant vſum, ſed alia neceſſariò ſequuntur, quæ propter aliquam vtilitatem ſunt facta. Siquidem & quòd primum omnium inteſtinorum ieiunum, ipſum chylum excipiat, & quòd ſitum iuxta hepar ſit, vaſorum in ſeſe multorum orificia continens, & quòd etiam bilis meatus paulò ſupra implantetur ad ipſum ventriculi exortum: ob has inquam cauſas, inane ſemper ac vacuum cernitur. Nam præter cætera quæ citiſſimam ex ipſo diſtributionem faciunt: etiam bilis ipſa nondum excrementis permiſta, ſed ſynceta & pura in id inteſtinum confluens, ſua mordacitate illius tunicas ac celerem excretionem excitat. Oportuit autem ſic inſinuari talem bilis meatum, quia breuior illi via erat commodior, ceu eorum etiam ſituto participi, quæ natura ad tutelam vaſorum eò pertinentium conſtruxerat, & quia talis etiam eius poſitio expediebat excepturis bilem omnibus inſtrumentis, in quibus neceſſariò ac naturaliter indies maxima pituitoſorum excrementorum copia colligitur: quam diuidere, incidere, comminuere, atque abſtergere eſt opus. Meritò itaque natura excrementis idgenus præſidium maximum eſt molita, acrem atque abſterſorium hunc ſuccum, quem omnino oportebat vacuari è corpore, non in inteſtinum aliquod ano proximũ, ſed in primũ exortum demittens, ne quid inferiorum inteſtinorum, externo aliquando indigeret auxilio: quanquam certè vbi ex prauo corporis habitu, copioſius pituitoſum excrementum colligitur, ileos, lienterias, teneſmóſque, omnium qui vẽtri contingunt morborum grauiſſimos, inducere ſolet. At verò nullam bilis portionẽm in ventriculum immiſit natura, quamuis & ipſe non pauca gignat pituitoſa excrementa: quia vitiũ quidem adeò eſt exile, vt præſidio externo abunde corrigi poſſit: mala verò quæ in ventriculum confluens bilis inducerer, eſſent tanta, vt functiones ipſius funditus deturbarent. Flaua ſiquidem bilis, acrem, mordentem, atque omnia abradentẽm, obtinet facultatem. Cuius ſucci vomitum copioſiorem, morſus inteſtinorum cardialgiæque, ſolent ſemper præcedere. Ventriculum itaque, quàm ieiunum, ſenſu exactiori præditum, bilis in ipſum confluens, cogeret alimentum

Marginal notes: πάγκρεας. — Inteſtinum primum cæcum ... Exortus. — Ieiunum inteſtinum ſemper ... inane. — Ileum ſiue tenue inteſtinũ. — Cæcum inteſtinum. — Κῶλον inteſtinum. — Rectum inteſtinum. — Ieiuni inanitio vnde. — Meatum bilis implantari in ventriculi exortum. — Bilis craſſis excrementis excernendis aptiſſima. — Pituitoſum excrementum collectum copioſius, quæ inferat. — Bilis nullam portionem demiſit natura in ventriculum. — Bilis flauæ facultas. — Bilis vomitum quæ præcedere ſoleant. — Meſenterium. — Glandulæ meſenterij.

tum prius deorſum trudere, quàm planè concoctum eſſet. Siquidem ventriculi propria actio eſt concoctio: poſtulant autem quæ concoquuntur, temporis diuturnitatem, quam ſanè biliosus humor non patitur. Rectè igitur veteres medici, vomitus à cibis in ſingulos menſes repeti præcipiebant, alij quidem ſemel, alij verò bis: omnes tamen ij, qualitates ipſas comedendorum in eum vſum acres & abſterſorias deligere conſulentes, vt pituita omnis è corpore purgaretur. Nā quæ mordent & abſtergunt cibaria, biliosa omnia ſunt & cacochyma. Quòd autem bilis ab inteſtinis in corpus naturaliter ſeſe habens non transſumatur, ipſa indicat excrementorum varietas. Siquidem in ictericis, comeſtorum colorem referunt, bile videlicet minime deorſum ſubeunte, ſed ſurſum in totum corpus perlata. In ſanis verò, quòd humor cis biliosus in inteſtina confluat, flauo colore ſunt tincta. At melancholicum excrementum in ventriculum excreuit natura, ceu nullam noxam illi allaturum. Acerba ſiquidem, acidáque quum ſit atra bilis, contrahere ipſum, conſtringeréque, non vt flaua, ſubuertere, eſt nata. Quare non modò non lædit, ſed actionem ipſius etiam iuuat. Nam ventriculum intendit, contrahitque in ſeipſum, vt cibos ad vnguem circumplectatur retineátque, quouſque fuerint percocti. Porrò ad ſecernendam vrinam, natura etiam renes prope hepar conſtruxit: quibus veluti quandam ciſternam, ipſam veſicam ſubdidit, ad cuius finem muſculum fabricata eſt, cuſtodem, ne ſuperflua intempeſtiuè effluerent. Renes autem ipſi veſicæ connectunt meatus quidam prælongi, validique quos οὐρητῆρας Græci, nos vrinarios vocamus. Sic igitur vrina vi renum ſegregatur a ſanguine, & illinc per vreteras ad veſicam demittitur, indéque excernitur, quo tempore ratio iuſſerit. Cæterùm quum arteriæ, pari magnitudine qua & ipſæ venæ, inſerantur etiam in renes, indicium certe eſt ſanguinem ſimiliter in eis contineri, qui nimirum purgari poſtulet. Atque alter quidem renum ſuperiorem, alter inferiorem poſitionem ſortitur. Nam quum ſerum trahendo, ita demum purgent ſanguinem, certe ſi aduerſum haberent ſitum, alter tractu ſuo in contrarium, alterius tractui moram adferret: Nunc autem vterque agit liberè, ſoluſque attrahit, quum nihil ſibi è regione habeat oppoſitum. Eſt itaque dexter quidem ren, ſuperior ac primus, ſiniſter verò inferior ac ſecundus: quia viſcus ipſum quod purgatur, in dextris locatum erat, & plurima cauæ venæ gemina in dextram partem ſuis orificiis deſinunt, ex gibba hepatis ad eam venam ſanguinem deriuantia. Omne autem trahens, expeditius ex directè oppoſitis attrahit. Sed neque locus pariter vacuus in ſiniſtris erat ſiniſtro reni, ob ſplenem hepate inferius locatum. At verò ſeroſæ humiditati expurgandæ, natura duo inſtrumenta conſtruxit: aliorum autem excrementorum ſingulis, vnicum tantùm: nam pauciſſimum quidem eſt melancholicum excrementum: copioſius autem ipſo, biliosum: vtroque aquoſius, multò cumulatius. Sed & craſſiſſimum quidem melancholicum: tenuiſſimum verò ſeroſum: atque amborum, medium, biliosum exiſtit. Iam verò ipſius renum ſpiſſitudinis ſunt cauſæ duæ: facilis ſcilicet huiuſmodi humidi attractio, atque ex ipſo neceſſaria renum nutritio. Siquidem orificiorum anguſtia, ſtipatióque in cauſa eſt, vt familiaris ſuccus, ſyncerus, impermuſtúſque ad partes,

Ventriculi propria actio eſt concoctio. Concoquenda egent tépore. Vomitum qua ratione olim ſingulis menſibus veteres prouocabant.

Mordentia & abſtergentia cibaria, eſſe biliosa, cacochymáque.

Ictericorum excrementa cur referant colorem ciborum.

Excrementa ſanorum, flaua.

Melancholicum excrementum in ventriculum excreuit natura.

Atræ bilis qualitas, facultaſque.

Atra bilis iuuat actionem ventriculi.

Renes expurgant lotium.

Veſicam eſſe ſubditam renibus, veluti quandam ciſternam.

Veſicæ muſculus.

Vrinarij meatus.

Arterias inſertas in renes.

Arteria ſanguinem continent.

Ren dexter, eſt ſuperior ſiniſtro.

Hepar in dextris locatū.

Trahens omne, expeditius ex directè oppoſita trahere.

Vrinæ purgandæ cur natura duo inſtrumenta cōſtruxerit: ſingulis aliorum excrementorum, vnicum.

Renum ſpiſſitudinis cauſæ duæ.

quibus talia orificia inſunt, trahatur. Quanquam nec lien, nec renes, accommodatum ſibi duntaxat eliciunt ſuccum: verùm ſplen quidem, cum illo trahit etiam aliquid ſanguinis: renum verò vterque ſibi plurimum bilis conciliat: multum etiam tenuioris & humidioris ſanguinis. At biliosi quidem excrementi, quicquid non admodum craſſum fuerit, cum vrinis permeat: ſanguis verò, carni ipſi renum aſpergitur, inſtar fæcis cuiuſdam. Inde iam vaporis modo paulatim in totam ipſam diſpergitur, adhæreſcitque, atque demum alimentum fit renibus. Ne igitur cum vrinis, per aliquod foraminum quæ habentur in renibus, quemadmodum tenue biliosum, ita & ſanguis elaberetur: denſum eſſe eorum corpus præſtiterat. Eis autem ad ſui nutritionem tertio quopiam alio vaſe opus non fuit, præter duo magna, quorum alterum oritur ab arteria quæ ſpinæ incubat, alterum à vena caua. Verùm vtraque bilis & vrinæ veſica, purum atque ab aliis ſecretum quum attrahant ſibi familiare excrementum, vaſa alia, alimentum ſibi ſuppeditatoria, iure optimo flagitarunt. Quum autem copioſius multò ſeroſum excrementum, quàm ipſum biliosum, eſſet, maiori certè receptaculo indiguit, cui ob id venis, arteriis, & neruis, multò maioribus haud iniuria fuit opus. Veſicæ igitur quæ vrinam excipit, neruos a ſpinali medulla, qua parte ſitum latum os eſt, inſeruit natura: venáſque & arterias, à propinquis ipſi vaſis. Alteri verò veſicæ, quæ ad iecur poſitionem habet, arteriam quidem & neruum, ab iis quæ in viſcus ipſum inſeruntur, deducens, paruū vtrumque admodum, ac vix conſpicuum: at ſenſilem atque conſpicuam venam ab iis quæ ſunt ad portas, producens, hæc tria iuxta collum eius infixit: vnde vſque ad fundum perueniunt. Pari modo & in veſicam aliam maiorem, ad collum ipſum vaſa ſex, vtrinque videlicet tria inſeruit, quæ quidem tutelæ gratia membranis quibuſdam tenuibus obuoluit, ac per eaſdem ita ſibi mutuò coniunxit. Eorum autem in ipſo ſtatim primo ingreſſu diuiſorum bifariam, pars quidem in totam veſicam diſſeminatur: pars verò auerſa fertur deorſum, ſecundum collum, exiguum quidem in fœminis, magnum verò in maſculis, quòd hi particula quadam inſigni, ad extremum collum veſicæ ſita, exuperabant, quæ dicitur coles. Alia itaque per ea vaſa, quæ excrementa ſecernunt, nutriuntur, vt lien & renes: alia aliis quibus alterentur, eguerunt, vt ipſa veſica. Habent autem & renes ipſi, neruum, quantum hepar, lien, & bilem excipiens veſica: quibus omnibus exiles omnino ſunt nerui, in ſuis ipſorum tunicis conſpicui extrinſecus, ſentiendi gratia. Tres namque ſcopi naturæ ipſi in neruorum diſtributione extiterunt: primus quidem, vt ſenſoriis inſtrumentis ſenſum impertiret: ſecundus, vt motoriis motum: tertius, vt omnibus aliis facultatem daret, qua ſibi infeſta dignoſcerent. Porrò ſenſus cauſa, linguæ, oculis, auribus, maximi ſunt nerui tributi: necnon partibus manuum internis, atque adeo ipſius orificio ventriculi. Sunt enim quodammodo & hæc ſenſoria. Siquidem per manus ex tactu eſt dignotio certiſſima. Orificium autem ventriculi ſenſum habet alimenti deficientis ipſi animali, quæ fames nuncupatur. Secundo autem loco, in muſculis, motus voluntarij inſtrumentis, reperire eſt neruus maximos. Ad diſcernenda verò quæ dolorem adferunt, nutritoriis organis aliis quidem liberalius,

aliis

Renes vnà cū lotio attrahere bilem & ſanguinem.

Sanguinem aſpergi renum ſubſtantiæ.

Renes ad ſui nutritionem non egere alio vaſis, præterquam emulgentibus.

Veſica vtraque cur ad ſuam nutritionem alia vaſa, præter poros, deſideret.

Veſicæ vtriuſque vaſa, vnde exoriantur.

Veſica vrinaria ſex vaſa.

Coles.

Nerui exilibus qua ſint prædita.

Scopi naturæ propoſiti circa neruorum diſtributionem, ſunt tres.

Nerui quibus gratia ſenſus tributi.

Tactum fieri per volam manus exquiſitiſſimum. Famis ſenſus.

Nerui ad percipienda infeſtantia.

[illegible] pro [illegible] n [illegible] tum, con- [illegible]. Nam ſi q [illegible] per- [illegible] cueret [illegible] re [illegible] inte- [illegible] , vt quod [illegible] neque [illegible] , [illegible] hæc quippe [illegible] monia [illegible] tia, ſi [illegible] impe [illegible] quidem [illegible] ipſi [illegible] veſi- [illegible] nta q [illegible] proptis [illegible] accepturã [illegible] modi, [illegible] non poſtularunt. Neque enim [illegible] excrementa [illegible], niſi [illegible] ntas quædam cum excremen- [illegible] et. Nihil autem ab eo quod [illegible] re eſt, dolore aliquo affici- [illegible] veſicæ, quæ lotij receptaculum [illegible] d, quod bilioſius acriúſque eſt, [illegible] , magnas ſæpe noxas adferet. Qu [illegible] prædita eſſet maiore, plures, & [illegible] iores neruos, ipſi natura tribuit: [illegible] orem quam alijs tunicam, quòd [illegible] denda & coacuanda eſſet. Porrò [illegible] quæ prædictis omnibus inſtrumentis ex- [illegible] nt circuniectæ, nonnullæ quidem [illegible] te ipſa, omnes tamen ſimul figura exi- [illegible] ſimiles: quandoquidem earum nul- [illegible] ſtar internarum diſſoluitur, quæ [illegible] inſtrumentorum ſunt propriæ. At in- ternæ quæ corpora ipſa particularum conſti- tuunt, in ventriculo quidem ac ſtomacho duæ, fibras quidem orbiculatas externa, expellendi videlicet gratia, & obliquas interna, gratia attra- hendi tertiam vndique, habuerunt. Inteſtina au- tem vt quibus nec attrahere, nec retinere neceſ- ſum erat, ſed contractis vndique prorſum pelle- re quum ſimplici egerent motu, ſimplices quo- que fibras ſortita ſunt. Cæterùm veſicarum tu- nicæ, rectos, & circulares, & obliquos poſſident villos. Vna enim quum ſit vtriuſque veſicæ tu- nica, vt omnes ſpecies motus conſequeretur, om- ne genus fibrarum obtinuit. At verò in ventri- culo tunicæ duæ conſtructæ ſunt, triplicis vſus gratia: variarum ſcilicet actionum, patiendi dif- ficultatis, & craſſitudinis. Quippe ad conco- ctionem ciborum, oportuit craſſum eſſe atque carnoſum ventriculum. Quæ cauſa ſanè eſt, cur quibus corpus ventriculi eſt gracile, ij deterius concoquant, quam quibus corpulentum. Ergo vtrique veſicæ, durities aduerſus iniurias data eſt, quæ tunicarum tenuitatem penſaret: coquendi verò inſtrumentis, craſſities, quæ mollitiem emendaret, ac cibos calore foueret ſuo, obtigit. Iam vt meatus bilis, eam ſuſcipienti veſicæ, ſic pori vreteres, ſubſtantia corporis, maiori veſicæ ſunt ſimiles. Et quemadmodum ille quidem in inteſtinum, ita hi obliquè intrò in laxiorem ſi- num veſicæ inſerti, velut membranam quan- dam ab interna parte ſuccidunt, quæ ab excre- mentorum quidem intrò irrumpentium impetu euertitur, ac patefit: liquo verò tempore omni concidit, ac contrahitur, meatúſque operculum

tam exquiſitum efficit, vt non [illegible] hun o [illegible] tibus [illegible] ſi [illegible] ibus [illegible] el riù. E [illegible] pu [illegible] & [illegible] menti [illegible] alimenta ſunt [illegible] qui alimentum alijs tra [illegible] . S [illegible] [illegible] qua putant, quæ [illegible] ex [illegible] unt. [illegible] en- [illegible] deſtinat [illegible] m [illegible] ipſiſſimum [illegible] e [illegible] dem conſtituentes, al [illegible] [illegible] , vt muſculi ep [illegible] . Totum igitur qui ſunt ad anum, [illegible] par [illegible] tranſuerſus exten [illegible] ſus, vt rectum inteſtinum [illegible] ter claudat. Cuius muſ [illegible] tem ac muſculum medi [illegible] . At [illegible] h obliqui, vtrinq [illegible] ſitu, [illegible] ipſa magnis prohibitur. Cæterum octo abdomi- nis muſculorum, recti quidem duo, ſibiipſi ſimil- limi, per medium omnem ventrem re [illegible] fibras ferentes, ab oſſibus pectoris ad pubis oſſa ex- tenduntur, ibique ſibi mutuò contingunt. Alij verò duo tranſuerſi & ipſi per omnia ſimiles, vniuerſum peritonæum circumtegentes, rect[illegible] m cum antedictis efficiunt angulum. Reliqui qua- tuor ſunt obliqui, ſuper hos incedentes: quorum duo quidem, fibras ab hypochondrijs ad ilium oſſa extenſas habent: alij autem duo, hos in ſpe- ciem X græcæ literæ interſecantes, ab ilibus ad hypochondriorum partes deſcendunt. Omnes tamen in rectos ac medios muſculos deſinunt, ſuis tenuitatibus nerueis, producentes ſemper æquales ac ſimiles fibras. Ergo quum fibrarum poſitiones omnino ſint quatuor, muſculi quo- que vtrinque totidem meritò fuerunt, à quibus operantibus ſimul, aluus excrementa, ceu manibus quibuſdam compreſſa, fortiter expelluntur, con- ferente ad id plurimum ſepto tranſuerſo, muſcu- lo magno, & rotundo, qui ſpiritus inſtrumenta, à naturalibus membris diſtinguit. Siquidem his ſu- perior eſt omnibus: illis autem ſubijcitur, exiſtens etiam reſpirationis organum. Hic muſculus, ab ip- ſius pectoris ora inferiori (vnde etiam capita mu- ſculorum rectorum abdominis pendent) ſuperio- ris exortus initium ducens, atque hinc ad fines co- ſtarum notharum vtrinque deſcendens, poſterio- ri parte ac inferiore obliquus admodum fit. Sine hoc igitur muſculo, aliorum octo, qui in abdomi- ne ſunt, compreſſio, non magis ad inferiora, quàm ad ſuperiora ventris excrementa propelleret. Eius autem contractione illorum compreſſioni acce- dente, neceſſum eſt retrimenta ipſa, veluti duabus compreſſa manibus, applicatis quidem ſibiipſis ad carpum, diſtantibus verò inferne plurimum, ita deorſum trudi, vt ne tantillum quidem ipſorum ſurſum ad ſtomachum remeet. Ne autem vnicus exiſtens hic muſculus ab octo abdominis mul- tis & magnis in thoracis ſinum magnum euerte- retur, natura in ſubſidium eius, muſculos inter- coſtales conſtruxit, qui thoracem ipſum contende- re, atque intrò contrahere poſſent. Ne verò inter comprimendum, efflationes contingerent, nimi- rum larynge aperto; muſculos non paucos cir- cumpoſuit laryngi, quorum alios quidem clau- dere ipſum, alios verò aperire inſtituit. Abutitur autem natura ipſis abdominis muſculis (quos, vt propugnaculum ſubiectarum partium exiſterent, excretioniſque inſtrumenta, conſtruxit) tum ad

Sedis muſculi. Octo abdominis muſculi. Tranſuerſi abdominis muſculi. Excrementa aluus à quibus excernuntur muſculis. Septum tranſuerſum diſtinguere ſpiritalia inſtrumenta à naturalibus, exiſtens reſpirationis organum. Muſculorum intercoſtalium vſus. Laryngis muſculi. Abdominis muſculorum varij vſus.

magnæ efflationis ac vocis generationem, tum ad partum ædendum, atque adeò ad ſpiritus cohibitionem. Porrò muſculus qui extrinſecus in veſicæ collo conſiſtit, priori quidem ratione, vbi conſtringitur, pellit quicquid in meatu continetur: poſteriori autem, eum claudit: quanquam veſica ipſa claudi etiam ſine muſculo poſſit, quum præter quam quod meatum habet anguſtum, omnis etiam ei fibrarum ſpecies inſit, vt ventriculo atque matrici. Atque verò, ne quid denuò à veſica ſurſum ad renes remeet, facit ipſorum vreterum obliqua in veſicam inſertio: ne verò continua fiat vrinæ excretio, præſtat fibrarum ipſius veſicæ varietas, ſed obliquarum præcipuè. Quum enim omnes intendit, vndique circum ea quæ continet, vehementer aſtringitur, donec ſupra modum referta, grauetur pondere. Quum verò excretioni accingitur, cæteras quidem fibras laxat, ſolas autem intendit tranſuerſas. Quo tempore muſculi quoque ſuppetias ferunt: is quidem qui ad meatum eſt vrinarium, ſuum ipſius principium, quo veſicæ adnectitur, laxans: tenſi verò omnes abdominis muſculi, vt intrò propellant veſicam, & comprimant: contractúſque poſtremò vndique ille idem qui circum collum eſt, preméńſque foras id lotij quod in meatum ſubierit, atque ipſam denique excretionem accelerans. Subeſt autem veſicæ collum, ipſius pubis oſſibus: ſubiacéntque ei infernè, rectum inteſtinum, os ſacrum, atque in fœminis collum ſimiliter vteri: quu loco omni, ſecundum animalis longitudinem fertur deorſum, quouſque extra oſſa enacuerit. Inde autem ſecundum peritonæum fertur ſurſum, vſque ad virgæ virilis exortum: pòſt, hinc rurſus per ipſam virgam, inſtar S. Romanæ literæ, obliquum. Sed in mulieribus vnicam habet meatus hic in collo veſicæ flexionem: in viris autem ſecunda, veluti auctarium, acceſſit. Ne quid igitur in ipſo ſubſiſteret, muſculus ille multis tranſuerſis præditus fibris, circunfuſus eſt, qui ſimul vrinam à veſica ad pudendum vſque deducat.

Muſculi ad collum veſicæ locati, vſus duplex. — *Veſicã claudi poſſe abſque muſculo.* — *Vreterũ obliquæ inſertionis vſus.* — *Fibræ quæ quibus actionibus ſeruiant.* — *Colli veſicæ ſitus.*

GALENI PERGAMENI
De vſu partium,
LIBER SEXTUS

QVod à coſtis vtrinque circumſcribitur, pertinétque anteriore quidem parte ad pectus, ac ſeptum tranſuerſum, decumbit verò poſteriore ad ſpinam, hoc omne ſpatium medici appellant thoracem. In cuius amplo ſinu, piſcibus quidem cor ſolum continetur: ob eámque cauſam genus ipſorum vniuerſum eſt mutum, quòd pulmone ad vocis generationem neceſſario inſtrumento careat. Nam omnibus, quæ aërem inſpirant, animantibus, ac rurſus ipſum ore expirant, pulmo implent thoracis capacitatem, vt qui vocis ſimul ac reſpirationis inſtrumentum exiſtit. Cæterùm à thorace illi motus initium accedit. Porrò vſus reſpirationis in animalibus, cordis cauſa eſt inuentus, & quòd ipſum aëris ſubſtantiam requirat, & quòd ſimul etiam calore efferueſcens, vti refrigeratio deſideret. Ac refrigerat ipſum inſpiratio quidem, frigidam ei qualitatem affundens: expiratio verò, quod in ipſo feruet & quaſi combuſtum & fuli ginoſum eſt, ex eo profligans. Atque attrahit quidem dilatatum, emittit verò contractum: Ipſum autem quod tum inutile expirandum erat, materia vocis efficitur. Trahit igitur cor aërem, externum, non protinus per fauces: ſed vtriuſque medium pulmonem, quaſi ſpiritus promptuarium quoddam ſtatuit natura, qui ambabus ſimul actionibus ſeruire poſſet. Nam ſi cor dilatatum ex faucibus traheret, rurſuſque aſtrictum in illis aërem emitteret, eundem eſſe concentum reſpirationis & pulſus cordis, eſſet neceſſe: id quod certè non ſolum ad perfectè viuendum, ſed ad viuendum etiam incommodaret. Nam nec verba diu continuare poſſemus, nec mergi in aquam, metu ſuffocationis, nec denique ſine inſpiratione fumum, aut puluerem, aut peſtiferam, aliquam aëris qualitatem percurrere. Vnde neceſſum eſſet, vel aërem peſtilentem intempeſtiuè inſpirare, vel omnino nihil inſpirantes, ſuffocari confeſtim. Quocirca natura cor ipſum, non tantummodo reſpirandi inſtrumentum fecit, ſed ipſi extrinſecus pulmonem ac thoracem circundedit, qui ſpiritum illi ſimul appararent, & vocem animanti efficerent. Quum autem ex pulmone cor ſpiritum ducat, eúmque rurſus in pulmonem reddat, licitum eſt nobis alias voce vti, & quidem diutiſſimè: aliàs etiam nihil omnino ſpirare, corde nihil impedito. At verò pulmonem quidem, veluti ſubſultus cordis mollitudine ſua exceptorum, thoracem autem, tanquam ſeptum prævalidum tutelæ gratia, non cordi modò, ſed pulmonibus circumdedit natura. Cor autem in medio omnino thoracis ſinu, ſecundum omnes dimenſiones ad æquilibrium conſiſtit, loco quum ad ſecuritatem aptiſſimo, tum ad æquabilem ex toto pulmone refrigerationem opportuniſſimo. Exiſtimant tamen id ad læuam regionem ſitum, ob ſiniſtri ventriculi pulſationem, quæ circa ſiniſtram mammam ſentitur. Verùm ad eius dextram, ventriculus etiam alius exiſtit, ad venam cauam atque hepar conuerſus. Totus autem thorax ſecundum mediam ſui longitudinem, à validis quibuſdam membranis (quæ anteriori quidem parte, oſſi pectoris: poſteriore verò, ſpinæ vertebris inſeruntur) in duos ventres diſtinguitur: vt ſi fortè magno vulnere in alterutram eius partem accepto, reſpirationis munus eius partis perierit, reliquus venter incolumis, dimidium ſaltem actionis retineat. Nam ſi vterque venter confoſſus fuerit, voce ſimul & reſpiratione planè deſtituetur animal. Ad hæc verò, arteriæ quæ in ipſo thorace ſunt, & venæ, & nerui, & œſophagus, ac denique totus pulmo colligantur toti thoraci, reguntúrque omnia, hiſce membranis obducta. Ne autem vena caua (quam neceſſe erat per medium ſeptum tranſuerſum ſurſum ad cor aſcendere, atque inde rurſus ad nuncupatum iugulum) à reſpirationis organis, quæ in aſſiduo motu verſantur, quicquam colliderетur, dictæ etiam tunicæ præſtant, quæ tum illam, tum germina illius, adiacentibus particulis colligant, ac totam tunicæ molem robuſtiorem efficiunt, ipſam venam ſurſum veluti manu ducentes. Auxilium autem eius venæ partibus ſingulatim paratum, eſt triplex. Nam in medio quidem thorace, cor porrigit illi fortem productionem atque neruoſam, tanquam dextram quandam. Parte verò inferna quintus pulmonis lobus (qui in dextra parte conſiſtit, quique propter eam duntaxat venam,

quæ

Thorax quid. — *Piſces eſſe omnes mutos, quod careant pulmone.* — *Pulmo vocis & reſpirationis eſt inſtrumentum.* — *Reſpiratio, cordis cauſa eſt inuenta.* — *Inſpirationis vſus.* — *Expirationis vſus.* — *Cor dilatatum trahit.* — *Vocis materia.* — *Pulmonis vſus.* — *Reſpirationis & pulſus non ſeruare eundem concentum.* — *Cor reſpirandi inſtrumentũ.* — *Cor trahere ex pulmone ſpiritum.* — *Thorax veluti murus eſt cordi & pulmoni poſitus.* — *Cor in thoracis medio ad æquilibrium locatũ.* — *Cordis ventriculi duo.* — *Thorax cur in duos ventres diſtinctus.* — *Venæ cauæ ſecuritas.* — *Pulmonis quintus lobus cuius gratia conditus.*

[illegible] af[illegible] excogitatus [illegible]. Superna de[illegible] adena, quem [illegible]. Porrò [illegible]que pul[illegible] parte exi[illegible] partius [illegible] dextris, ve[illegible] nsuerso septo vsque ad [illegible]. Hinc autem [illegible] a qui[illegible] ipsum cor inseritur: al[illegible]cor, recta ad iugulum [illegible]tenus à productionibus [illegible] quem thymon vocant, [illegible] est perpetuum [illegible] quo[illegible] diuidit, ibi mediam [illegible] oppletutam, interserat. [illegible] loco venatum gemin[illegible] ma[illegible]as, & brachia, & mammas [illegible] ad munimentum & fir[illegible] cunctis glandulis natura com[illegible]m conciliauit. Causa autem [illegible]tus via, œsophagus descendit, [illegible]ntriculum [illegible]ibus ab ore delabi[illegible] spinæ vertebris iunctus & colli[illegible] permeat thoracem, quodammo[illegible]itus, tutissimámque sedem forti[illegible]e spiritus instrumentis aliquod [illegible] neque ab illis etiam quicquam [illegible]edias enim ad perpendiculum [illegible]s dorsi extensus, vbi ad quintam [illegible]erat quidem a recto cursu, digre[illegible] exteram, vt sedem præbeat melio[illegible] instrumento magis præcipuo, maxi[illegible] arteriæ: quæ vt firmitudinem nan[illegible], per viam omnium breuissimam, à corde [illegible] spinæ locum se recipit. Hanc enim ex [illegible]stro cordis ventriculo exortam, in totum au[illegible]m animantis corpus distribuendam, æquum fuit primum quidem in duas partes impares diuidi, earumque esse multò maiorem, quæ deorsum fertur, quòd totius animalis partes, quæ subii[illegible] cordi, multò plures superioribus sint, ac maiores: deinde per optimam vertebrarum partem ferri. Atque innititur quidem ipsa arteria mediis vertebris: non tamen imperiose admodum, nec superfluè stomachum deprimit, sed paululum quidem & ipsa cedens, ipsum recipit & admittit socium vertebrarum sedis. Ventriculi itaque stomachus, quatuor quidem thoracis primis spondylis prætetitis, propter reliquos octo, ad dexteram fertur. Cum primùm verò septum transuersum contigerit (quod est sane ora inferior thoracis) membranis fortibus admodum sublime elatus, supra magnam rursus arteriam transit in alteram partem: quo loco præterlapsus septum transuersum, ori ventriculi inseritur: sublimis quidem, ne in asperiorum ciborum transitu arteriam comprimat: in læuam verò declinans, quòd eo in loco satius fuit constitui os ventriculi. Adde huc, quòd neruis, qui a cerebro in ventriculum iuxta stomachum deferuntur, obliqua via multò tutior futura erat, quàm recta.* Molles enim quum sint hi, & tenues, si longo interuallo secundum rectitudinem tenderentur, habentes ventriculum a seipsis suspensum, quem subinde impleri cibo oportebat, vtique disrumperentur facile. Constat igitur iam ex dictis, cur in medio thorace oportuisse locari, pulmonésque ei vndique circunfundi, suis lobis, ceu digitis quibusdam in orbem id complectentes: vtique [illegible] ex[illegible] larum [illegible] cem. [illegible] rum, [illegible] principi[illegible] tutissima, [illegible] exorientium. [illegible] pte [illegible] quuntur ad [illegible] quasi lacera quædam, venti[illegible] sunt de[illegible]ta. At ipse [illegible] est fortis & dens[illegible] ventriculorum, prop[illegible] sit. Atque hæc [illegible] eam conferas, [illegible]. Etenim quum triplex in [illegible] sequut ad vitam [illegible] vitam, aut ad horum duarum conseruationem: quæ sanè ad [illegible] ipsum [illegible] continent, eæ principes sunt habendæ: reliquorum verò duorum generum, a primi generis præstantia discedentium, eæ minus [illegible] sunt putandæ, quibus hæ p[illegible] com[illegible]. Quum igitur cor caloris natiui, quo animal regitur, quasi fons quidam ac domicilium sit, omnis eo modo ipsius pars princeps dicenda fuerit: at magis hæ, quarum vsus toti animali vitam conseruat: id quod faciunt duorum vasorum orificia in sinistro ipsius ventriculo, quem medici spirituosum appellant. Horum enim duorum orificiorum, per minus quidem cor iis, quæ in pulmone sunt, arteriis: per maius autem, omnibus quæ in toto animali habentur, continuum est. Minus autem his præcipua sunt ea quæ in altero ipsius ventriculo, quem * sanguificum vocant, insunt. Sunt tamen quam alia hæc quoque præstantiora: quorum alterum quidem, sanguinem in ipsum cor intromittit: alterum autem ex ipso in pulmonem deducit. Atque ob magnitudinem duorum vasorum, cor ea parte fuit adeò magnum, & in media regione thoracis situm. Cor autem ipsum est caro dura, & ægre patibilis, multiplicibus fibris conflata: quo nomine à musculo differt. Musculis siquidem vnum tantùm inest fibrarum genus, rectarum scilicet aut transuersarum. Vtrasque autem cor, & præter illas, etiam obliquas sortitur, duritie, contentione, & patiendi difficultate plurimum ab aliis omnibus differentes, ob actionis continuitatem, & vehementiam, in qua semper cor ipsum versatur. Porrò singuli musculi, singulos habent ac simplices motus, ob idque multiplici fibrarum varietate non egent, quemadmodum cor, ventriculus, matrix, atque vesica vtraque. Quippe horum singula, rectis quidem fibris attrahunt, excernunt transuersis, retinent autem simul omnibus cooperantibus. Quarum omnium actiones in corde ipso, vel iamiam ab animali auulso, ac pulsante adhuc, vel detecto per anteriorem regionem pectoris, contemplari licebit. Nam quum rectis quidem fibris contrahentibus se, reliquis autem diductis, & laxis, contractior sane fuerit facta longitudo, latior verò vniuersa ipsius latitudo, hoc statu cor totum videbis dilatari. Contrà autem relaxantibus se iis quæ sunt secundum longitudinem, contractis autem quæ sunt secundum latitudinem, eo casu rursus contrahi ipsum perspicies, ac deprimi. Medio porrò inter has motiones interuallo, exigua quædam quies intercedit, corde quidem circa ea quæ continet, vndique ad vnguem astricto, fibris autem tunc agentibus omnibus, & earum maximè obliquis. Adiuuant autem, imò

Arteria [illegible]
Arteria [illegible]
Arteria [illegible]
Superiores [illegible]
Stomachus, siue œsophagus [illegible].
Œsophagus [illegible] ventriculum.
Os ventriculi [illegible].
Cur in medio [illegible] pulmo [illegible].
[illegible] capitalissima.
Cordis partes.
Vtilitas partis triplex.
Particulæ principes quæ dicantur.
Cor esse caloris fontem.
Sinister cordis ventriculus. Sinistri cordis ventriculi orificia duo.
Dextri cordis ventriculi orificia duo.
Cordis caro qualis.
Musculis inesse vnum tantum fibrarum genus.
Cor sortiri omnia fibrarū genera.
Musculis singulis inesse singulos & simplices motus.
Fibrarū actiones variæ.
Cordis dilatatio quando fiat.
Cordis contractio quando fiat.
Cordis quies accidit, obliquis operantibus fibris.

Cordis contractionẽ quæ adi...., vel totam potius efficiant.

totam ferè contractionem efficiunt, quæ in intimis ipſius cordis ventriculis nudiſſima ligamenta tenduntur, deſinentia in illud, quod interiacet inter ipſos ventriculos, ſeptum. Ob eam igitur cauſam, tum fortia ligamenta, tum omne fibrarum genus cor habuit, vt facilè dilatetur, quando quod naturæ ſuæ eſt accommodatum, trahere appetit: aſtringatur verò vndique, quando iis quæ traxerit, frui tempeſtiuum fuerit: contrahatur denique quando ſuperfluis excernendis ſeſe accinxerit. Iis ergo

Pulmo & dexter cordis ventriculus, quibus adſint.

quæ aërem per fauces, nares, & os inſpirant, pulmo, & dexter cordis ventriculus ineſt. Reliquis verò omnibus neque pulmo eſt, neque

Pulmone intereunte, interire vocem, & dextrum cordis ventriculum.

ad dextram cordis partem latitudo vlla. Duo enim hæc neceſſariò vnà cum pulmone intereunt animalis vox, & cordis dexter ventriculus. Nam dexter quidem ventriculus, gratia

Dextrum cordis ventriculũ gratia pulmonis: pulmonem gratia vocis & reſpirationis conditos eſſe.

pulmonis eſt factus: pulmo verò, reſpirationis ſimul & vocis eſt inſtrumentum. At vtilitas vocis piſcibus rectè nulla eſt, vt qui in aqua degant: ſed nec reſpirare ipſis quidem licet per fauces, quomodo nec nobis quidem ipſis, ſi in eam merganur: reſpirant tamen per branchias aëri & vapori peruias, conſtructio quarum ipſis

Piſces reſpirare per branchias.

vice pulmonis eſt. Natura etiam frigidiores ſunt piſces, quam vt ipſorum cor magna refrigeratione indigeat: vtpote exiguo ſanguine præditi.

Piſces frigidiores eſſe, quàm vt magna refrigeratione cor ipſorum indigeat.

Piſces aërem inſpirantes.

Cæterùm quæ aquatilia multum ſanguinis poſſident, vt delphinus, vitulus, balæna, hæc omnia aërem inſpirant quodam incredibili modo, quem aliquando exponemus. Iam verò pro eo ſpiritu

Cordi cum pulmone commercium.

quem cor à pulmone recipit, in illum per arteriosam venam à ſuo dextro ventriculo etiam ſanguinem mittit, mutuam ei gratiam referens.

Vaſorum tunicas in pulmone commutaſſe naturam.

Commutauit autem in pulmone natura ipſorum vaſorum tunicas, venam quidem faciens arterioſam, venoſam autem arteriam. Siquidem in ſolo pulmone arteria quidem venæ, vena autem arteriæ habuit tunicas. Etenim in toto animalis corpore ſatius fuit ſanguinem quidem, vtpote craſſum & grauem, tenui ac rara: ſpiritum autem, nimirum tenuem & leuem, denſa & craſſa concludi tunica: vt videlicet hic quidem facilè effluerer, ille autem æque diſtribueretur. In pulmone autem diuerſa ratione conſtruxit vaſa

Pulmo ex ſe motus expers, mouetur ad motum thoracis.

natura. Quum enim pulmo ex ſe omnino motus expers, moueatur ad ipſius motum thoracis: ac venas quidem ipſas, quòd ſint veluti promptuarium cibi, non conueniat eo motu moueri, ſed

Pulmonis vaſa cur natura alterarit.

pulmoni largiri putiſſimum ſanguinem: arterias autem, ceu receptacula ſpiritus, omnino neceſſum ſit, facilè quidem repleri, inſpirantibus nobis: celeriter verò vacuari, expirantibus, & loquentibus: ob id ſane commodum fuit, his quidem molle, illis verò durum corpus efficere: ſiquidem has promptè obſequi vtriuſque thoracis actionibus, illas verò prorſus nihil eis obedire, præſtiterat. Qua ex conſtructione contingit, vt quum pulmonis corpus leue ac rarum exiſtens, ſanguine vaporoſo & tenui nutri-

Iecur nutriri ſanguine craſſo & limoſo.

ri indigeat (non autem, quomodo iecur, limoſo & craſſo) foueríque exuberantiſſimo ſpiritu: per anguſta quidem ora ipſius venæ arterioſæ, quam tenuiſſimum ſanguinem: per laxa verò venoſæ arteriæ, copioſiſſimum recipiat ſpiritum. Quare nutriendi ratio pulmoni planè contraria eſt, ac cæteris omnibus partibus, quemadmodum & ſubſtantia corporis. Maximas autem

Pulmoni cur maximæ venæ inſint.

venas in eo natura conſtruxit, vt quantum propter tunicæ craſſitudinem iuſtæ nutritioni detrahitur, id magnitudine ipſarum expleatur. Arripit autem violenter pulmo dilatatione ſua, vel ex denſiſſimis inſtrumentis, etiam aliquid nutrimenti, quod vehementi calore ſuo in minimas partes comminuit.

Venas arterioſas oriri à dextro cordis ſpecu.

Porrò quum venæ illæ arterioſæ, ob tunicarum diuerſitatem à caua oriri non poſſent, ſicuti neque ipſarum adnata: reliquum fuit, vt à dextro cordis ſpecu orirentur, vnde ſanguinem elaboratum à corde ad ipſos pulmones tranſuehunt. Enimuero vt à thoracis motu non vinceretur vena arterioſa, conſonum fuit illius ori membranas quaſdam adiunctas eſſe,

Venæ arterioſæ ori membranas quaſdã adiunctas.

quot, & quales nunc ſunt: ſine quarum præſidio, in contractione pulmonis, ille ſanguis ſemel ad ipſum miſſus, rurſus reflueret ad cor, nec liceret ſic arteriis & venis ex ſe inuicem ſanguinem ſpiritúmque tranſumere per anaſtomoſes ac oſcillorum adapertiones, quæ lex in corpore vniuerſo obſeruatur. Nunc autem reditu ipſius ſanguinis, per os magnum venæ intercluſo, dum vndique ipſa vena comprimitur, deſtillat quippiam per exigua illa orificia in arterias. Quantò igitur thorax contendit vehementius, ſanguinem per contractionem verſus cor exprimens, tantò membranæ exactius os ipſius venæ claudunt. Quippe

Venæ arterioſæ adnaſcũ membranas tres intro ſpectantes ſurſum vergentes.

ab interiore parte extrà emergentes, totumque orificium in orbem ita obſidentes, vt ſi tenſæ omnes atque erectæ ſimul fuerint, vnius magnæ totum orificium obturantis ſpeciem referant, ab iis quidem quæ ab internis extra erumpunt, euerſæ, & extrorſus ad tunicas ipſius venæ decidentes, tranſitum ipſis, adaperto ac plurimùm diducto orificio, facilè dant. Quòd ſi quid extrinſecus intrò feratur, hoc ipſum cogit ita membranas in vnum, vt ex eis quandam veluti portam ad amuſſim clauſam conſtituat. In omnibus itaque vaſo-

Vaſorum omnium proficiſcentium à corde orificiis, quaſdam obſeruãs eſſe membranas.

rum à corde proficiſcentium orificiis membranæ aliæ alias aſcendentes exiſtunt, vt ea, ſi fuerint tenſæ, obſtruentes, materias remigrare prohibeant. Proprium autem ipſarum eſt, educentium quidem è corde materias, ne amplius ad ipſum remeent: inducentium verò, ne contra ex ipſo effluant.

Cordis orificia quatuor.

Cæterùm quum ſint omnino orificia quatuor, bina in vtroque ventriculo: alterum quidem inducit, alterum verò educit. Quum igitur vena caua ſimul & arterioſa, in dextrum cordis ven-

Cordis ventriculum dextrũ fuiſſe gratia pulmonis factum.

triculum deſinant (qui pulmonis gratia fuit factus) per illam quidem trahitur ſanguis, per hanc autem emittitur. At verò quæ animalia pulmone carent, iis ſolus ille ventriculus ineſt, qui motum arteriis largitur.

Pulmone carentia animalia habere ſiniſtrum tantum cordis ventriculum.

Nam vt venæ ab hepate, ita arteriæ à corde originem ducunt. Porrò prima agendorum cauſa, ſcopus actionis exiſtit. Nam quum plura cauſarum ſint genera, primum qui-

Genera cauſarum quinque.

dem ac potiſſimum illud eſt, cuius cauſa aliquid fit: ſecundum verò, à quo fit: tertium, ex quo: quartum, per quod: & quintum, ſi vis, * ſecundùm quod. Quibus quidem vtens opifex, ad optimam ſpeciem ſingula quæ fiunt, effingit: arterias quidem pulmonis, raras: venas autem denſas efficiens, propter eam quam diximus cauſam.

Vaſorum generatio.

Quorum vaſorum efformationi, ceu materiam quandam ſubiecit humidi & ſicci miſcellam, vſus calido & frigido inuicem temperatis, tanquam inſtrumentis efficientibus circa ipſam materiam. Qua in miſtione, partim quidem materiæ exiccari à calido conſtituit, partim autem frigido concre-

ſcere,

... denique naturas spiritum ... quem postea flatu in ... vsque materiam, cauum ... efficit copiosiorem quidem ... ens, cui melius erat esse crassiore ... autem, cui tenuiori. Noster siquidem ... in efformandis particulis hunc perpetuum sequitur, nempe vt quod melius est, ... Quum igitur quatuor in corde ..., tres quidem singulis aliis insint, duæ autem duntaxat arteriæ venosæ. ... omnes ex orificiis ipsis: vnde pro... quidem introrsum progrediuntur in cor... culos, ad quos etiam ligamentis forti... stituuntur: aliæ verò foras vergunt, quà vtrunque vas è corde emergit. Sunt itaque ... arteriosa, quæ alit pulmonem, membranæ ... intus foras spectantes, quas à figura ... sigmoeides appellant. In ea autem ... sanguinem introducit, tres quoque fo... tinentes insunt membranæ, sed quæ crassitie, robore, ac magnitudine illas ... Præterea etiam orificio illius maximæ ... quæ à sinistro ventriculo orta, princi... arteriarum omnium, tria quoque membranæ ... intus foras vergentium ad... Reliquum verò arteriæ venosæ, ... distribuitur, orificium, duarum ... membranarum foris intrò pertinentium, ... Corde igitur dilatato, omnia ... menta pertensa, trahunt ad seipsa, & ... pinant membranas ad corpus cordis: ... vasorum inquam vasorum inducentium materias. Quibus membranis reflexis, vasorum orificia patefiunt, vt facillimè possit cor materias ipsas attrahere, nimirum causis omnibus, ... quibus celerrima fit materiarum attractio, eò... dem ipsi attribus. Nam quod suo loco transferatur, aut trahi ipsum oportet, aut niti ab aliquo, aut deduci. Quæ omnia simul adsunt materiis, si cor dilatetur. Cor siquidem trahit: materiam præpositæ ad aures cauitates, atque ipsa vasa deducunt. Quorum omnium vnum est motionis principium, cordis ipsius dilatatio. At aures (quæ sunt adnata quædam neruosa, & cauata, ante orificia) laxæ quidem reliquo tempore sunt, & idcirco concauæ: quum verò cor dilatatur, eodem quo membranæ modo tenduntur, & contrahuntur, ob idque materias ex seipsis expressas præmittunt cordi, spiritum nempe ad refrigerationem, sanguinem ad nutritionem illius. Etenim quia vasa quæ materiam cordi suppeditant, si dilatato eo tracta violentius fuissent, quum tenues ac molles habeant tunicas, facilè negocio diuellerentur: ob id aurium concauitates extrinsecus ad orificia singola excogitauit natura, vt ex illis, veluti ex promptuariis quibusdam, cor ipsum traheret, citra vllum vasorum discrimen. Vtriusque autem auris substantia tenuis facta est, & neruosa, vt & contrahantur facilius, & etiam tutiores sint ab iniuriis extrinsecis. At verò membranarum ipsarum, eas quæ vasis adiacent materias introducentibus, tantò fortiores & maiores oportuit esse iis, quæ inducentibus insunt, quantò maior in dilatando, quam in contrahendo vis est. Vt autem pauciores membranæ tribus, minus exactè ac tardius orificia vasorum clauderent: sic etiam si plures fuissent, imbecilliorem actionem ederent. In solo tamen arteriæ venosæ orificio, meritò ... duarum tantum membranarum adnata. Solum siquidem huius orificij intererat, ne ad amussim clauderentur, propterea quòd solum in ipsum oportebat esse transitum a corde ad pulmones, excrementis fuliginosis, quæ in illo ob copiam innati caloris necessariò gignuntur: quanquam etiam & per reliqua trium vasorum orificia, aliquid retrò fertur & effluit. Nam quemadmodum in ipsa aspera arteria fieri non potest quo minus transglutientibus nobis exiguum quiddam humidum transcoletur, sic membranæ illæ non possunt adeò accurate occludere illorum orificia vasorum, quin vltro citróque aliquid sanguinis & spiritus permeet. Sunt enim omnia in omnibus, atque arteriæ quidem tenuem & purum & vaporosum continent sanguinem: venæ autem paucum, eundemque caliginosum aërem. Simili ratione per stomachum spiritus transglutientibus atque inspirantibus nobis ad ventriculum permeat: nihílque est syncerum in corpore, sed omnia commercium habent cum omnibus. Etenim ipsius cordis ventriculus pulsare quidem vterque videntur, non tamen pari mensura vtrique sanguis & spiritus adest. Copiosior quippe est, in dextro quidem sanguinis, in sinistro autem spiritus substantia, vacuatur tamen sanguis per vulneratas arterias, quem à venis per communionem orificiorum exugunt: adaperto quorum hic etiam efficit, vt respirationis atque pulsus vtilitas, venis communicetur. Porrò cordis sinistra pars admodum crassa est & dura, vt quæ ventriculi spirituosi tegumentum esset futura. Dextra verò tenuis & mollis, simul quidem vt materiis vtrobique esset consentaneus locus, simul autem ne cor in alterutram partem propenderet. Quare cor ipsum, in medio illius duræ tunicæ (quam περικάρδιον appellant) rectè firmitérque libratur. Quæ tunica ex capite ipsius amplissima exoriens, postea secundum figuram eius paulatim in mucronem contrahitur, veluti vallum quoddam ac domicilium ei circumiecta, tantúmque inter seipsam & cor spatij circunscribens, quantum cordi dilatato suscipiendo erat satis. Est autem substantia ipsius tunicæ mediocriter crassa & robusta, vt neque collidatur, neque etiam pulmones lædat. Cæterum quo tempore cor dilatatur, membranarum radices trahens, aperit quidem orificia vasorum introm[i]ttentium materias, claudit autem educentium. In vniuersum autem leniora omnia expeditius obsequuntur trahentibus. Iam verò quæ in corde apparent foramina, pertinentia potissimum ad medium ipsius septum, prædictæ communionis gratia extiterunt. Est autem animalis spiritus, exhalatio quædam benignissimi sanguinis. Quare meritò sanguis purus & tenuis continetur in ipsis arteriis, vtpote qui animali spiritui sit alimento futurus. Ob cuius tenuitatem spiritus, necnon propter motum perpetuum, valida & duplici tunica fuit ipsis arteriis opus. Ad hæc, quæ vena in cor insigitur, maior ea est, quæ ab eodem in pulmones inseritur, quum nimirum vehat sanguinem, qui per hanc defertur in illos, & qui in sinistrum cordis specum ad gignendos spiritus vitales transmittitur. Ad eundem autem modum arteria etiam, quæ ex pulmone ad cor perducit spiritum, multò minor est magna arteria, quòd hæc quidem à dextro ventriculo aliquam sanguinis portionem assumat, omniúmque

Marginal notes (left column): Arteria venosa ... / Tendentes ... / Auris cordis ... / Auris cordis substantia.

Marginal notes (right column): Arteriæ venosæ ... / Omnia esse in omnibus. / Syncerum nihil in corpore. Cordis ventriculus vterque pulsare videtur. / Venis communicari pulsus & respirationis vsum. / Cordis sinistra pars cur sic crassior & durior dextra. / Περικάρδιον. / Pericardij substantia. / Leniora expeditius obsequuntur trahentibus. / Septi cordis foramina. / Animalis spiritus quid exhalatio benignissimi sanguinis. / Arteriis cur tunica duplex. / Cordis vasa quæ maiora.

omniúmque arteriarum quæ toto animali insunt, sit futurum principium. Quia verò corpus ipsius cordis crassum erat ac densum, alimentoque egebat crassiori, ob id sanguinem duci à vena caua, quo nutriatur, priusquam ea ad cor immigret. Cor itaque pulmoni alimentum præparat, sibi autem nequaquam. Quum enim quale est vnumquodque tali ipsum nutriri alimento oporteat, iure optimo cor quidem crasso, pulmo autem vaporoso sanguine indiguit. Quæ causa est, vt cor non alatur ex seipso, sed priusquam vena caua dextro inseratur ventriculo, pars eius tanta, quanta cordi nutriendo erat satis, seiuncta circa cordis caput, extrinsecus obuoluatur, & in omnes ipsius partes disseminetur: cum qua etiam tanta arteriæ magnæ portio dispergitur, quanta ad prædictam venam refrigerandam, conseruandúmque probum temperamentum caloris innati externarum cordis partium, esse videbatur sufficiens. Nullus autem videtur neruus in cor distribui, quemadmodum neque in hepar, renes, lienémque. Solum nanque pericardium propagines tenuium neruorum recipit: à quibus diuisis, sensibiles alias ac manifestas in cordis ipsius tunicam etiam inseri, in maioribus saltem animalibus, constat. Quemadmodum enim musculis omnibus, quòd actionis animalis instrumenta essent, magnis neruis fuit opus: ita & cordi nullam actionem animalem habenti, tantis neruis opus fuit, quantis prædictorum viscerum singulis: addam etiam & pulmoni. Communiter enim omnia hæc, ne sensu omnino carerent, neruos etiam habuerunt: priuatim autem inter ea hepar & cor, quòd illud quidem animæ appetitoriæ, hoc autem irascibilis esset principium. Ad hæc, in magnorum quidem animalium corde, os quoddam reperitur cartilagineum: in exiguis verò admodum, corpus ex cartilagine & neruo conflatum: quod quidem tum ad ligamentorum principia tutius colliganda, tum ad totius cordis firmitatem, est constitutum. Hæ igitur sunt in perfectis iam animalibus cordis particulæ. In iis autem quæ adhuc formantur in vtero, animaduertens natura pulmonem, qui neque absolutus est, neque motu præditus, non eandem postulare dispensationem, atque is qui perfectus quum sit, mouetur etiam, vnum quidem vas validum, crassum & densum, ad arteriam magnam: alterum verò, imbecillum, & tenue, & rarum, ad venam cauam anastomosi applicuit. Quum igitur arteriam magnam, ad crassum illud ac densum pulmonis vas, ad tenue verò & rarum venam cauam per anastomoses * aperuisset, pulmoni quidem vtrasque materias iustè largita est, & cor nihilominus a pulmonis seruitute liberauit. Quocirca non oportet mirari, si quum in illis nec sanguinem, nec spiritum mittat pulmonibus cor: nec totius corporis arteriis suppeditet, vt in perfectis: ad solam propriam vitam quampaucissimo indiguerit spiritu, quem maximè etiam, vt opinor, ex ipsa magna arteria ducere poterat. Quinetiam licuit cordi per id orificium, cui soli tunicas duas foris intrò pertinentes diximus adhærescere, ex pulmone sanguinem ac spiritum sibi mista attrahere. Vas siquidem hoc in fœtibus ex caua quidem vena sanguinem per quandam memorandæ magnitudinis anastomosin recipit: quum sanguis aliàs in perfectis quidem, ex sanguineis: in fœtibus verò, ex spirituosis instrumentis sumatur. Etenim si

Cor crasso alimento, quàm spiritu.

Similibus vnumquodque nutriri.

Cor à qua vena alatur.

Neruus nullus videtur in cor distribui, neque in hepar, renes, lienémque.

Cor nullam actionem animalem sortitur.

Hepar animæ appetitoriæ sedes.

Cor principium irascibilis facultatis.

Cordis quale os insit.

Cordis os ad quid vtile.

Fœtus in vtero dispensatio.

Cor in vtero accipere spiritum a magna arteria.

fœtu adhuc vtero matris hærente, per ipsius matricem penetrando, arterias quæ in vmbilico sunt, vinculo exceperis, quæ in secundis sunt arteriæ omnes, pulsu destituentur, quum tamen quæ ipsi embryo insunt adhuc pulsent. Quòd si venas etiam quæ sunt in vmbilico laqueis complexus fueris, haudquaquam quæ in embryo sunt arteriæ amplius pulsauerint: quòd videlicet vis illa quæ mouet secundarum arterias, à corde ipsius fœtus proficiscatur: a venis autem per anastomoses arteriæ recipiant spiritum, à quo calor natiuus, saltem aliquantisper, seruari potest. Fieri igitur potest in corde, vt ex vase sanguinem continente, commodum aliquod calori, qui in sinistro eius ventriculo est, accedat, cuius causa animalia & respirant, & pulsibus egent. Cor itaque non modò in perfectis animalibus, sed in fœtibus etiam, vim illam arteriis suppeditat, qua mouentur: non tamen ipsas ceu veres flatu replet aut inflat. Non siquidem ob id dilatantur quòd implentur arteriæ, sed quia dilatantur implentur. Porrò natura, quemadmodum venam illam quæ ab vmbilico pertinet ad iecur, & arterias quæ sunt ad spinam, tandem exiccat, & veluti funiculos quosdam tenaces efficit: ad eundem modum & prædictas, quæ ad cor pertinent, vasorum anastomoses, in animali iam nato aboles: quæ vsu animalibus in lucem æditis futura non sunt, ea ne esse quidem permittens.

Secundarum arterias moueri à corde fœtus delitescentis in vtero.

Arterias fœtus per anastomoses recipere à venis spiritum.

Arteriæ implentur, quia dilatantur: non dilatantur quia implentur.

Inutilia animali natura ne esse quidem permittit.

GALENI PERGAMENI
De vsu partium,

LIBER SEPTIMVS.

CÆterum quemadmodum hepar, sic etiam pulmo, quamplurimis est vasis contextus: quorum interualla molli carne replentur. Vasorum porrò ipsius proficiscuntur, hoc quidem ex sinistro cordis ventriculo, illud autem ex dextro: tertium denique ex faucibus. Deinde illinc progressa diuiduntur in quatuor lobos pulmonis. In quintum autem lobum (quum paruus sit, ac veluti substerniculum venæ cauæ, in dextra thoracis regione) propagines quædam exiguæ, à vasis in lobum magnum illi propinquum distributis, disseminantur. Ambit autem lobos omnes extrinsecus tenuis quædam membrana, portiones quasdam eorum neruorum, qui iuxta stomachum infernè ad ventriculum tendunt, accipiens. Porrò tertium illud vas, quod à faucibus in pulmonem descendit, quodque aspera arteria, necnon bronchus dicitur; ex corpusculis quibusdam cartilagineis circularibusque conflatur, per totam longitudinem colli optimè inter se ordinéque singulari compactis. At verò, qua parte contactura subiectum erant stomachum huiuscemodi corpora, amplius cartilaginea non sunt, sed C Latinam literam referunt, vt videlicet cibis qui degluriuntur cedant. Vestit autem intrinsecus ipsam arteriam asperam, eiúsque partes omnes subungit, quædam tonica penitus circularis, densa simul & solida, fibras habens secundùm longitudinem rectas: ac breuiter, continua illi, quæ ab ore in ventriculum ducitur. Quare per hanc membranam dum animalia deglutiunt, cartilagines cum larynge ad ipsas fauces trahuntur. Extrinsecus etiam alia circunducitur

Pulmonis vasa vnde oriantur.

Pulmonis quintus lobus.

Pulmonis tunica.

Asperæ arteriæ constructio. Bronchus.

Cartilaginum asperæ arteriæ figura.

Asperæ arteriæ tunica interna.

Asperæ arteriæ tunica exterior.

[illegible] totus asperæ arteriæ non [illegible] lævem igitur arteriam [illegible] pulmonis partes est distri[illegible] quæ a corde proficiscuntur in[illegible], vox & efflatio perficitur. At[illegible] pulmone vas omnino vacuum [illegible] animal secundum naturam [illegible] instrumento voci omnino [illegible] quum molliora quàm pro ipsius [illegible] litate aerem remissius percu[illegible] autem, facile ipsum euertant, sic vt [illegible], qui in percuti aer ipse videatur. [illegible] simplex quædam particula, vt alia [illegible] rissima, sic osse duntaxat mollior, [illegible] lendam vocem instrumentum ap[illegible] on est autem ea vna simplici cartila[illegible] constituta aspera arteria, sed mem[illegible] quoque assumpsit substantiam, quæ cir[illegible] anulos colligat, vt per animalis in[illegible] expirationesque, facile possit tum di[illegible] contrahi, atque etiam longior, & bre[illegible] quidem mutationes pulmonis in lon[illegible] breuitatem, à ligamentis cartilagi[illegible] connectentibus, tensis quidem per in[illegible] expirationes autem laxis atque in[illegible] bus, proficiscuntur: incrementú ve[illegible] & concidentiam, ab iis quæ in[illegible] orum complent, gibbis quidem fa[illegible] per ipsas inspirationes, laxis autem [illegible] es, procedit. Ac proinde cartilagi[illegible] sunt instrumenta: quæ verò eas [illegible] coniungunt, respirationis. At pars illa [illegible] in faucibus asperam arteriam connectit, & [illegible] num nobis transglutientibus fertur, cui[que] vocem aspera arteria præparat, larynx voca[tu]r: qui totus cartilagineus existens, primum & principalissimum vocis est instrumentum. Quanquam vocem ab ipso æditam, palatum, veluti refractorium quoddam, & columella, tanquam plectrum, adaugent. Porrò ipsius vocis materia expiratio est, à thoracis musculis facta. Pulmonis itaque propria particula est hæc arteria, qua meritò pisces caruerunt, atque etiam pulmone, quod ne voce quidem egerent, vtpote in aquis degentes. Est igitur ipsa aspera arteria respirationis simul & vocis organum. Artificiose autem natura cartilaginosam quidem partem arteriæ, ad anteriora colli: carnosam verò, quà stomachum contactura erat, ad posteriora conuertit, ne facile afficeretur, stomachus quidem ab ipsa arteria, hæc autem rursus ab iniuriis extrinsecis. Quare quum alio quidem tempore respiratio, alio autem transglutitio fiat (nunquam enim simul contingunt) mutuis vicissim capacitatibus arteria stomachúsque vtuntur: adeò vt tempore exiguo plurima, per vtrosque meatus, feratur propria materia. Ob idque constructum est rotundum vtrunque organum, vt per locum minimum plurima peruadat materia, vtque vtrunque ab iniuriis sit tutius. Enimuerò tunica illa (quam diximus) obtenditur internæ parti ipsius asperæ arteriæ, vt destillationes tum cibi tum potus, necnon fuliginosi spiritus, atque etiam humorum acrium (quorum omnium delapsus probiberi interdum non potest) excipiens, cartilagines eius tueatur. Quarum quidem affectus aut insanabiles sunt, aut sanatu quamdifficillimi. At ipsius tunicæ incommoda facilè resarciuntur: nisi fortè aliquando à magna putredine, ipsius portio quædam erosa, cartilaginem penitus destituerit nudam. Cæterùm tenuis simul & densa facta est illa tunica, vt neque fistulæ capacitatem sua mole angustiore redderet, nec facile defluentes succos imbiberet, vocémque sic efficeret raucam. Melius enim sonant sicca quam madida. Quæ verò si extreme sunt sicca, iis quæ talia sunt moderatè, vocem deteriurem edidunt, ob id tunicam quæ cartilaginibus subest, natura mediocriter siccam esse voluit, vtrunque excessum declinans. Verum nec aspera arteria habet sanguinis copiam quo alatur, antequam venæ quædam a corde ipsi fuerint connexæ: neque ipsum cor fructum vllum ex respiratione percepit, priusquam per alias arterias læues, quæ genuinum, purum, & vaporosum continent sanguinem, nec solius spiritus instrumenta sint, coniunctum & colligatum huic fuerit. Quarum læuium arteriarum oscula, a natura nihil agente temerè, eò commoderationis adducta sunt, vt vapori quidem ac spiritui sint peruia: sanguini verò, & crassis similiter substantiis, inuia. Quòd si fortè aliquo tempore patula, naturalem commoderationem amiserint, portio aliqua sanguinis ex læuibus in asperas arterias effunditur, quem casum repente tussis consequitur, & sanguinis per os profusio. Ipsa porrò caro pulmoni non solum diuisionem vasorum longe tutissimam reddit, sed etiam quemadmodum hepatis caro ad cibi, sic ad aeris coctionem ea fuit comparata: ob idque mollis, foraminulenta, & spirituosa existit. Non enim confertim nec repentè aër quem inspiramus, nutrimentum spiritus animalis euadit: sed paulatim eum immutari est necesse, diuturnioréque tēpore spiritui innato familiarem qualitatem acquirere. Cuius alterationis pulmonis caro primum est instrumentum. Spiritus igitur qui trahitur ab asperis arteriis extrinsecus, primum in pulmonis carne conficitur, dein autem in corde atque vniuersis arteriis, sed in eis præcipue, quæ in plexu retiformi consistunt: at vltimùm ac perfectissimè in ventriculis cerebri, vbi vtique efficitur animalis. Cur autem nos ignorantes plane substantiam animæ, eum animalem vocemus, non est dicendi nunc locus. Fuit autem aspera arteria in medio læuis & venæ locata, quòd per mediam quidem læuem, respirationis vtilitatem cordi exhibitura erat: à vena autem, necessariò debebat nutriri. Ad hæc, à dorso quidem habet aspera arteria venam: ab anteriori autem parte, arteriam: quia longius à corde producere ipsam arteriam, quæ tenuem atque imbecillam sortitur tunicam, non erat tutum. Quare illam natura subitò à corde ortam, in pulmonem disseminauit. Alterum verò vas quod fortius erat, abduxit longius. Facta est venarum tunica dura, tum quòd eas comprimi facile ac dilatari in respirationibus non oporteret (vt videlicet ipsa thoracis capacitas spiritus instrumentis esset perpetuò patens: & ne sanguis ad cor ex eis violenter recurreret) tum etiam quòd sanguine vaporoso & tenui quàm crasso, pulmonem ali erat melius. Arteriarum contrà tunica est rara, vt liberalius pulmones foueant suo tenuissimo sanguine, cordique trahenti spiritus, longè facilius cedant. Quum itaque vsus respirationis primus & maximus sit, vt caloris symmetriam conseruet: secundus autem nec minor, vt nutriat animales spiritus, tum ad hæc, tum ad vocis generationem, pulmonem accommodauit natura. Applicuit autem omnes arterias læues

Margin notes: Cartilagines sunt instrumenta voc. — Larynx primũ & præcipuum vocis instrum. — Aspera arteria à pulmone — Stomachus & aspera arteria — Aspera arteriæ tunica eiusque vsus. — Cartilaginum asperæ arteriæ affectus insanabiles aut difficillimos esse. — Asperæ arteriæ tunica [illegible] mediocriter siccæ. — Sicca [illegible] melius sonare. — Cor esse colligatum pulmoni per læues arterias. — Arteriarum læuium in pulmonem oscula. — Tussis quando excitetur. — Pulmonis carnem [illegible] — Pulmonis carnem [illegible] spiritui cordis. Plexus retiformis. — Spiritum animalem fieri in ventriculis cerebri. — Asperæ arteriæ situs inter venam & læuem arteriam. — Venis arteriosis cur tunicæ duræ tributæ sint. — Arteriis venosis cur tunicæ raræ insint. — Respirationis vsus. — Arterias læues [illegible] esse cordis sinistro ventriculo.

ſiniſtro cordis ventriculo, in quo caloris natiui eſt principium, perénem illi refrigerationem hinc comparans. At verò quod fuliginoſum ac fumidum in ipſo corde eſt, in illius compreſſionibus per has ipſas læues arterias explodit, multoque adhuc magis per magnam arteriam ad alias. Pulmo igitur totam implens thoracis capacitatem ad ipſiuſmet thoracis motus mouetur. Conſequutione autem ad id quod vacuatur, prius ſemper leue quam graue, attrahentia inſtrumenta ſequitur: quæ per ampla orificia multò facilius implentur. At aſperarum arteriarum omnium vnum eſt maximum os, pertinens ad pharyngem: læuium autem aliud vnum ad ſiniſtrum cordis ventriculum, vt venarum etiam ad dextrum. Sed ex pharynge quidem, aër ſolus ad arterias aſperas: ex dextro ventriculo ſanguis ſolus ad venas: ex ſiniſtro, mixtum quid ex ambobus peruenit. Pulmone igitur dilatato, primò quidem externus aër aſperas arterias implebit: ſecundò autem, quod ex ſiniſtro cordis ventriculo effertur, læues: poſtremò denique ac tertiò horum omnium, ſanguis implebit venas. Antè verò quam aſperæ arteriæ repleantur aëre, ad quoduis aliorum nihil tranſmittitur. Fuerunt enim aſperæ arteriæ à natura inſtitutæ, vt pulmonem in maximam diſtenſionem agerent. Ac proinde in inſpirationibus aër externus in has ſolas neceſſariò ingreditur. At ſpiritus in cor ipſum attrahitur, dilatato eo: quemadmodum rurſus compreſſo, excernitur. At læues quidem arteriæ, cordis motibus: aſperæ verò pulmonis, inſeruiunt. Verùm vt cordis motus à natura, ſic thoracis ab anima proficiſcitur: melius ſiquidem fuit ipſam reſpirationem voluntati inſeruire animalis. Iam pulmo neruis minimis præditus, vt totus facilè dilatetur & comprimatur, in lobos diſſectus eſt, quibus tanquam quibuſdam digitis cor accuratè complectitur. Larynx porro ex tribus magnis cartilaginibus conſtat. Mouetur autẽ à muſculis, propria quidem ſua cõpoſitione, duodecim: quatenus verò commercium habet cum vicinis particulis, ab aliis octo. Harum igitur laryngis cartilaginum, anterior eſt maxima, extrinſecus quidẽ conuexa, intus autem concaua, prælongo ſcuto perſimilis: quare ſcutiformis vocatur. Secunda verò cartilago, quãto minor eſt prima, tãto maior quàm tertia eſt: internis partibus, qua conſiſtit ſtomachus, poſitionem habens. Cæterùm quantũ maxima deficit à perfecta figura circuli, hoc ipſa perficit. Etenim vbi deſinit vltima cartilago aſperæ arteriæ: ibi primùm quidẽ hæc ſecunda incipit, omnibus partibus totã illam contingens: hoc eſt, anteriore, poſteriore, & obliqua. Paulò verò ſupra anteriores ipſius partes cartilago ſcutiformis incipit: ſecunda videlicet retrorſum cedente. Articulantur autem & committuntur inter ſe partibus obliquis. Atque etiam paulò ſuperius ligamenta quædam membranoſa & neruoſa, ex prima pertinent ad ſecundam. Verùm vbi minor quæ intus eſt, deſinit, duæ quidem ſuperiacẽt paruæ conuexitates. Incipit autem illinc tertia cartilago, quam arytænoidem appellant ob formam vaſis, conuenientes ad amuſſim eminentiis illius cauitates habens, adeò vt commiſſio harum duarum cartilaginum duplicem dearticulationem efficiat. Eſt autem ſtrictior, quàm inferna baſis, ſecunda cartilago: ob eámque cauſam totius laryngis ora infima, qua aſperam arteriam attingit, amplior eſt ſuperiori orificio, quod in pharynga deſinit. Atque etiam tertia cartilago

Fuliginé cordis expelli in ſyſtole per arterias, & per magnam arteriam. Pulmo ad thoracis motum mouetur.

Pulmonis vaſa quo ordine propriis materiis impleãtur.

Spiritum trahi à corde in diaſtole, expelli in ſyſtole. Cordis motus à natura. Thoracis motus ab anima.

Reſpirationem eſſe arbitrariam.

Larynx ex tribus cartilaginibus conſtat, mouetúrque à propriis duodecim muſculis.

Scutiformis & prima cartilago laryngis, quam poſitionem habeat.

Laryngis cartilago ſecunda.

Laryngis tertia cartilago arytænoides.

intangit tum valde & ipſa deſinit. Conuerſa autem eſt huius quoque cartilaginis cauitas ad meatum ſpiritus, vt velut fiſtula quædam fiat, quod ex tribus iis eſt compoſitum. Parte verò interna, in ipſo meatu laryngis, corpus quoddam incumbit membranoſum, adipoſum & glanduloſum, figuraque linguam fiſtulæ referens. Quòd igitur primum in larynge vox efficiatur, quodque dilatetur plurimum, & comprimatur ad vnguem ſupernum eius orificium, alibi demonſtrauimus: ob quas nimirum motiones neceſſum fuit laryngem non ex ſimplici vna, ſed ex pluribus ſimul commiſſis cartilaginibus confici, motúmque ipſius non naturalem, vt arteriarum, ſed voluntarium exiſtere, ad quem perficiendum muſculi inſtituti fuerant. In animalibus igitur magna voce præditis, in quibus homo etiam annumeratur, quatuor ſunt muſculi, qui cum ſecunda, cartilaginem primam connectunt. Alij verò quatuor in omnibus animalibus ſunt, qui ſecundam tertiæ: & alij duo, qui primam tertiæ committunt. Deriuantur autem ex prima cartilagine ſcutiformi ad ſecundam, hoc pacto. Secundum finem inferiorem vtriuſque cartilaginum, vbi tracheam arteriam, & ſemuicem tangunt, ex magna cartilagine proueniunt, ad ſecundam, extrorſum quidem duo muſculi, introrſum autem duo, vtraque parte externi externis, & interni internis omnino æquales. Hi igitur exactè coarctant, anguſtamque efficiũt oram laryngis infernã, primam cartilaginẽ ſecundæ ſimul applicãtes. Alij verò quatuor, qui ſecundã cum tertia iungunt, finem laryngis ſuperiorem aperiunt. Quorum qui parte ſunt poſteriore: cartilaginem arytænoidem retrò flectunt: ad obliqua verò plurimùm diducunt, qui ſitum ibi habent obliquum. Porrò reliqui duo, iis quatuor actionem & poſitionem contrariam habentes, claudunt ad vnguem os ſupernum laryngis, ad internam capacitatem, primam cartilaginem adducentes. Decem igitur dicti muſculi, trium cartilaginum ſunt communes: alij verò duo ſunt in baſi arytænoidis. Cæterùm alij ſunt his multò maiores, ſuíque ſcutiformis proprij: quorum duo quidem, ex inferioribus oſſis hyoidis lateribus habent originem, iidémque ſecundùm longitudinem omnem primæ cartilaginis producuntur parte anteriore. Alij verò duo, ab ipſa quidem cartilagine exorti, ſed ad pectus tendentes, aliis duobus miſcentur. Reliqui duo tranſuerſi muſculi, ex obliquis ſcutiformis partibus enati, deinde in orbem ſtomachum complectentes, ſimul inter ſe coëunt. Quoniam igitur duplices genere oportebat ipſis cartilaginibus ineſſe articulationes & motus, alios quidem, qui eas dilatarent, & comprimerent: alios autem, qui clauderent & aperirent: ad priorum quidem motuum conſtitutionem, primæ ad ſecundam facta eſt articulatio: ad ſecundorum verò, ſecundæ ad tertiam. At motus aliũ tertio genere præterea quum minime egeret larynx, neque articulatione tertia, & proinde neque particula quarta indiguit. Illi igitur primi muſculi decem, in larynge ipſo conſiſtunt, cum nullo adiacentium inſtrumentorum connexi. Alij verò octo muſculi, colligantes ipſum cũ circumfuſis corporibus, alterios motos ſunt duces, quo nimirum totius ſpirationis meatus amplificatur, conſtringitúrque. Quorum qui ab oſſe hyoide ad partes anteriores ac ſuperiores pertinent, cartilaginem primam trahentes à poſterioribus eam cartilaginibus abducunt, meatumque

Ligula ... deratio.

Vocem primò in Larynge formari.

Larynx cur non ex ſimplici cartilagine conſtet.

Laryngis cartilagines connectentes muſculi.

Muſculi decem communes tribus laryngis cartilaginibus.

Laryngis cartilaginibus ineſſe duplices articulationes & motus.

Laryngis muſculi decem.

Larynge alijs partibus colligantes muſculi, octo numero.

[illegible] t. M[illegible] ete obliqui contra-[illegible] [illegible] ancentes, ac positionem, qui [illegible] ne deorsum feruntur pa-[illegible] ores contrahunt, trabunt-[illegible] emter asperam arteriam con-[illegible] stringentes. Reliqui autem, qui [illegible] s partibus prodeunt, has [illegible] cartilaginis protrahunt, secundæque [illegible] quo meatus constringatur. At pharynx, [illegible] & figura ab alijs corporis partibus dif-[illegible] pi[illegible]pal[illegible]ssimum vocis est instrumentum, [illegible] fistulæ referens. Melius autem [illegible] fistularum linguis minimè assimi-[illegible] huic potius: quandoquidem natura [illegible] re, & in operibus sapiens magis [illegible] it. Quare si corpus hoc natu-[illegible] lud autem quod in fistulis est, artis [illegible] rum hoc ad illius imitationem ab [illegible] viro excogitatum fuerit, qui in-[illegible] imitari naturæ opera potuit. Cæte-[illegible] b que lingua inutilis fit fistula, res ip-[illegible] uti etiam vocem fieri non posse, nisi [illegible] angustior. Etenim ad ædendam vocem, [illegible] one spiritus, quæ ab infernis repen-[illegible] at: necnon angustiori transitu, có-[illegible] iter, sed qui paulatim quidem ex [illegible] tendat, paulatim rursus ex stri-[illegible] r: id quod penitus efficit ipsius [illegible], quam epiglottida vocant: quæ [illegible] ad vocem est necessaria, sed etiam ad [illegible] onem spiritus. Nam particulæ ipsius tum [illegible], tum sinistræ, adeò in idem coëunt, vt [illegible] incidant, claudantque exactè meatum. In vtraque autem ipsius ligulæ parte dextra & sinistra, natura foramen vnum, vel potius rimam ac [illegible] tam quandam effecit, cui parte interna ventriculum etiam vnum minimè paruum apposuit. Quare a dextris ac sinistris spiritus intrò præterfluens, nullam habet caussam, cur aut rimam ipsam aperiat, aut etiam ventriculum oppleat. At [illegible] pulsus ab internis quidem violenter spiritus fuerit, sed supernè, quo minus rectà feratur, inhibetur, ibi refractus, & facto veluti vertigine, ad latera meatus conuertitur, quibus magna vi incidens, membranas vtriusque fissuræ, ad subiectas vsque cauitates diducit: totam autem opplet ligulam, atque inflat, quam rem subsequitur necessario exacta meatus ipsius obturatio. Porrò corpus ipsius epiglottidos membranosum quidem existit, vt ne ab spiritu impletum, aut à motibus laryngis commotum, rumpatur. Humidum autem simul & viscidum, & quodammodo pingue est, vt propria humiditate, eaque non facilè dissolubili (qualis est vnctuosa & viscosa) madeat perpetuòud quod maximè ad vocem desideratur, Vnde neque ij qui ex ardentissimis teficcati sunt febribus, nec qui per magnos æstus fecerunt iter, loqui prius possint, quàm perfusus larynx eis fuerit. Quum igitur musculi laryngem claudentes, qui ipsam quoque ligulam comprehendunt, quique resistunt musculis vniuersis thoracem ipsum contrahentibus, ex media basis scutiformis emergant, recti verò protendantur; tantum spatij parte posteriori atque obliqua circunscribentes, vt proximè tertiæ cartilaginis articulationem pertingerant, necessarium fuit in partes eius inferiores aliquot neruos inseri. Siquidem musculis omnibus, aut in ipsum caput neruus infigitur, à cerebro, vel spinali medulla facultatem sensitiuam [illegible] motricem [illegible] ipsos perferens [illegible] omnibus in partibus [illegible] quæ ab cap[illegible] aut certè non infra [illegible]dium corpus, ad [illegible] verò nunquam [illegible] principium ea [illegible] sculi, non finis. Omnibus autem [illegible] est musculis, vt ad eam partem diuisi extendantur, ad quam vergunt ipsorum fibræ. Necessarium est etiam, reliquis quoque duabus neruorum coniugationibus, a quibus laryngis os reseratur, ex parte inferna neruos inmitti. Non tamen æquales magnitudine, aut æque pollentes robore neruos postulant duo musculi aperientes laryngem, & alij duo qui eundem claudunt: hi siquidem omnibus thoracis musculis, in spiritus cohibitione obsistunt: illi autem per expirationes eisdem o[illegible] qui-um præstant. At verò quum satis constet neruum omnem manare vel a cerebro, vel à spinali medulla, cæteris quidem musculis omnibus, qui ad caput sunt & collum, motus est facilis. Siquidem in eos qui superne feruntur deorsum, a cerebro neruus manifestè inseritur: in obliquos verò, à spinali medulla colli, ex septima coniugatione, quòd & ipsa exortum habeat obliquum. Videndum igitur est, vnde nam sex illi prædicti musculi, qui recti, secundum laryngis longitudinem, à partibus inferioribus sursum tendunt, suos neruos fortiantur. Enimuerò à cerebro posteriori neruorum est recta productio per totum collum deorsum, & vtraque asperæ arteriæ procedens: cui parua quædam alia se iungit. Ab hac productione reliqui laryngis musculi (præter sex illos) atque etiam eorum nonnulli qui in collo sunt recti, distributiones accipiunt. Verùm quum sexta hæc neruorum coniugatio sit maxima, non parua etiā eius propago totum collum præterlapsa, decidit in thoracem: & primam quidem neruorum coniugationem producit ad thoracem ipsum, & radicem costarum pertinentem. Alias autem præter has multas, partim ad cor, partim ad pulmonem, ac stomachum, partim denique ad omnia viscera inferiora, delegat. Dum igitur nerui hi per thoracem deferuntur, propago quædam vtrinque enata, per eandem reuertitur viam, qua prius descenderat, ceu cursum reciprocans. Siquidem vbi vterque neruus vsque ad regionem cordis processit, sinister quidem longius progressus, circum maximam arteriam, veluti circa rotulam aut metam quandam fortem atque transuersam obuoluitur, potissimum ea in parte, qua primùm à corde emergens, sese ad spinam inflectit. Dexter verò, quum nullum haberet in ea thoracis parte, per quam fertur, ascensum similem, circa illam arteriæ partem, quæ obliqua à corde sursum ad dextram axillam fertur, obducitur. Sed quia flexio hæc erat multò deterior, quàm illa sinistra ad cor, vtpote obliqua, partim multitudine productionum nerui in vtranque partem, ab eadem regione emissi, partim etiam ligamentorum vi corroborauit ipsam natura, cuius opera non modò laudibus, sed sunt etiam hymnis maiora. Neruus itaque vterque (quatenus dictum est) circunductus, sursum ad asperæ arteriæ caput recurrit, idem quidem iter conficiés, ac prius: nulli verò amplius musculo, ne minimam quidem sui portionem distribuens, quòd nullum alium musculum principium motionis suæ ex partibus inferioribus necesse erat accipere. Dispergitur autem eorum vterque in laryngis musculos sibi correspondentes: qui dextra quidem est parte, in tres illi è directo positos: qui autem sinistra,

sint [illegible] in reliquæ tres, ambo verò in sex, à quibus aperiri & laudi larynga contingit. Conciliarunt autem sibi prædicti nerui robur non mediocre, ex itineris longitudine: quum in productionibus primis, nerui omnes sint molles, & cerebro ipsi adsimiles: progredientes verò, magis magisque semper duriores euadant. Iam inter respirandum, in meatum spiritus non potio modò, sed cibus etiã repente incideret, nisi natura prouidè orificio laryngis epiglottida, veluti operculum, admouisset: rectam quidem alio tempore omni quo animal respirat stantem: quum autem quiduis transglutitur, laryngi ipsi assidentem. Siquidem ipsum quod transglutitur, ceu primùm ipsius radici incidens: pòst autem dorso inuectum, inclinari ipsam cogit, ac collabi, vt cuius substantia cartilago sit, eaque prætenuis. Figura autem epiglottis rotunda est: at magnitudine, paulò maior orificio laryngis. Vergit porrò ad stomachum, positionemque habet tertiæ cartilagini ἀρυταινοειδεῖ contrariam, vtpote ex aduersa illi regione exorta. Verùm quemadmodum à cibariis epiglottis in laryngis meatum compellitur, ita ab iis quæ euomuntur, cartilago ἀρυταινοειδής. Spectat enim & illa in laryngis capacitatem: quo fit, vt eorum impetus quæ sursum à stomacho suggeruntur, dorso ipsius incidens, totam cartilaginem facilè in locum cedentem euertat. Nec tamen ita claudunt meatum laryngis huiusmodi cartilagines, vt nihil prorsus transfluere possit, sed ne multum, néue confertim. Siquidem exiguum quiddam potionis semper in asperam arteriam delabitur, non per mediam laxitatem iter suum faciens, sed in orbem secundum tunicas eius inunctum, quo nimirum madescit atque fouetur pulmo. Quin & glandulæ ipsæ quæ laryngi adiacent, laxiores & fungosiores quũ sint, portionem eius humoris excipiunt, vt eo videlicet partes omnes circunstátes perfundát. Quòd autem transglutientibus nobis cibos, œsophagus à larynge toto cartilaginoso minimè coarctetur, obid fit, quia tunc commutatur positio eorum: quippe stomachi initium, ad asperam descendit arteriam, larynx verò sursum ad fauces recurrit. Porrò bona pars musculorum linguæ, necnon musculorum laryngis coniugatio anterior, aliíque nonnulli qui ad omoplatas feruntur, præterea robustus alius geminus, qui ad os pectoris fertur, postremò alij duo musculi pertinentes ad genas, sicuti & reliqui parui, qui sunt ad radices propaginum, quos columnares appellant, hi inquam omnes musculi, ab osse hyoide ob similitudinem υ literæ sic appellato, oriuntur. At musculi vltimò omnium dicti, & qui ante illos sunt, genæ ipsius sunt proprij, quam mouent obliquis motibus sibi oppositis. Qui autem ab osse hyoide inseruntur linguæ, illius gratia extiterunt: quibus oppositus simul est is, qui duplex ad pectoris os descendit, vt deorsum hyoides detrahat, si fortè à superioribus musculis violentius sursum tendatur: existens etiam cartilagini scutiformi propugnaculum quoddam, quemadmodum & ipsum hyoides. Huc adde, quòd idẽ musculus tracheam arteriam simul coërcet ac dirigit. Quinetiam & qui ad omoplatas feruntur musculi, tum laryngis, tum ossis hyoidis motum versus collum efficiunt. Inuectum igitur gibbis ipsius laryngis hoc os à multis musculis oppositis sibi inuicem & æquipollentibus communitur, atque in medio firmatur. Verùm ad maiorem securitatem, non solum duobus ipsius ossis lateribus

Nerui quo magis digre[diuntur] à cerebro, eo magis [illegible] [illegible] vsus.

Epiglottidis substantia, magnitudo, situsque.

Arytænoides cartilago.

Asperam in arteriam illabi semper nõnihil potionis.

Glandulæ adiacentes laryngis.

Laryngem recurrere ad fauces transglutientibus nobis.

Musculi ab osse hyoide producti.

Hyoides os existere propugnaculum cartilagini scutiformi.

Hyoidis ossis ligamenta duplicia.

applicuit natura ligamenta quædam robusta, sed etiam cartilaginosa quædam alia & rotunda producens, eaque vtrique lateri inseruit. Connectitur autem nihilominus per membranas quasdam, non modò ad laryngem & epiglottidem, verumetiam ad stomachum, a quibus [illegible] continetur annexum capiti, his quidem osseum magis, aliis cartilagineum, pro ratione musculorum qui ab eo exoriuntur. Quod pertinet ad thoracem, alibi demonstrauimus, multa esse illi motus principia: respirationemque aliam omni carere vi, aliam violentam existere, atque vtrique proprios inesse musculos. Porrò musculorum, qui inter costas sunt, fibræ, ab vna costa ad aliam perueniunt, cum parua ad obliquum declinatione: quinetiam internæ fibræ externis situm contrarium habent: necnon illæ quæ ad os pectoris in partibus costarum cartilaginosis consistunt, contrariæ sunt iis, quæ in osseis sunt, vsque ad vertebras. Propria septi transuersi substantia, musculus est: tunicæ verò ipsi duæ insunt: inferior quidem, peritonæi tunicæ summitas: superior autem, basis tunicæ succingentis costas. Confert autem diaphragma, non solùm ad pellenda excrementa alui, sed etiam ad ipsam respirationem. At cartilago multa notharum costarum extremitatibus circunfusa est, quò tutiores sint ipsæ ab iniuriis extrinsecis, ac per eas subiecta corpora. Nam pulsata cartilago minimè comminuitur, aut frangitur. Iam verò pectorale os (cuius vltima pars est cartilago ensiformis, oris ventriculi, septi transuersi, cordísque similiter propugnaculum) ex septem ossibus constat, quòd septem in ipsum costæ veræ inarticulatæ sint: nam reliquæ mendosæ sunt quinque. Quum enim tria essent principia, quæ animal ipsum dispensant, os quidem immobile sine musculis primo principio circumiecit natura. Solos autem musculos tertio elargita est. At medio inter vtrunque posito, & ossa & musculos. Cerebrum nanque in nullos vsus indiguit musculis, ceu fons motus voluntarij & principium. Quo fit, vt cranium immobile, quasi murus, ipsi sit circundatum. Quòd si hepati aut ventriculo septum eius generis aliquod circunfusum fuisset, vbi cibus & potus exciperetur? vbi fœtus moles reconderetur? Quæ denique excernerentur superflua, si nullus illis præesset musculus? At thorax motum penitus amisisset, si ex solis constare ossibus. Sin verò contrà ex solis musculis, inciderent hi pulmoni & cordi, nemine eos explodente. Vt igitur simul quidem spatium intus esset, simul autem totum instrumentum moueretur, musculi alternatim fuerunt ossibus interpositi. Quod verò ad mammas spectat, quum lac vtilis alimenti superfluum sit, iure optimo quibus animantibus in cornua & alia id genus, in partibus superioribus copia superfluorum absumebatur in his quidem ad thoracem non poterat aceruari aliud vtile recrementum. Vnde ad ventrem eorũ, ex thorace natura mammas deduxit: atque illinc numerosam quidem vno partu prolem ædentibus, multas; contrariis autem binas tantùm apposuit. Porrò quibus animalibus in partibus supernis superflui nihil absumitur, his in pectora eas collocauit. Et si vnum aut duo concipiant, duas: sin verò plura, duas quidem in pectore, alias verò inferius adhibet. At in homine meritò mammæ pectori adhærent, vbi & cordi tegumento esse possunt, vtpote glandulosæ existentes, crassísque indumentis persimiles, & multò melius quam

alibi

Respiratio duplex.

Musculorum intercostaliũ fibræ qualem inter se positionem habeant.

Septi transuersi substantia & tunicæ.

Diaphragmatis vsus.

Costæ mendosæ cur ad finem cartilagineæ.

Pectoris os.
Cartilago ensiformis.
Costarum, septem veras esse, & quinque mendosas.
Principia animalis tria.

Cerebrum non eguisse musculis ceu fontem arbitrarij motus.
Cranium immobile propugnaculum cerebri.

Thorax cur ex ossibus simul & musculis constet.

Lac esse recrementum vtilis alimẽti.
Lac, quibus animalibus colligi in pectore nequeat.
Mãmas inesse plures numerosam vno partu prolem ædentibus.

Mammæ quibus in pectore duæ.
Mammas tegumento esse cordi.

[illegible] in venis elaboratio, [illegible]piam [illegible]. Siquidem ex vena caua, [illegible] pertinet, [illegible] venarum, [illegible] ateriarum eis ar[illegible], qu[illegible] infra per [illegible], cóque [illegible] as demum [illegible], in [illegible] isto itine[illegible] sanguis. Qu[illegible], per cor ſa[illegible], [illegible] usque deorſum tendens, occur[illegible] que[illegible] quidem a motu thoracis, [illegible] omnibus incaleſcit, parti [illegible] diu immoratus, quæ om[illegible] coctionem conferunt. [illegible] mammæ in pectore ſūt, [illegible]: quibus verò in ventre [illegible] non adhuc ſeruantur, niſi partus [illegible] corporis cum matre potius quàm [illegible]neat. In vniuerſum autem conſtat, fœminam eſſe maſculo frigidiorem.

GALENI PERGAMENI
de vſu partium,
LIBER OCTAVVS.

A[illegible] fuit conſtitutum vnius aſperæ ar[illegible]a, videtúrque ob id ſemper vnà [illegible]ne interire. Quam obrem piſces om[illegible] pulmonem non habeant, collo carent: [illegible] autem, quibus animalibus ineſt pulmo, ea [illegible]o prædita ſunt, & ſpiritum attrahunt in [illegible]em per arteriam aſperam, ruſuſque eii[illegible] per eandem. Ad hæc efflatio, quæ vocis ma[illegible]teria eſt, eiuſdem arteriæ eſt actio, citra quam nec vox efficitur. Eſtque primum & principaliſſi[illegible] vocis inſtrumentum (cui larynx nomen eſt) [illegible] ſuperior aſperæ arteriæ, quam etiam pharyn[illegible]ga nominant, quemadmodum & ligulam, quæ [illegible] incumbit. Idcirco, ſi pulmoni aſpera arte[illegible]ria [illegible], tantóſque animali vſus præſtat, eius [illegible] gratia collum formatum extitit: ob idque pri[illegible]uata collo animalia, ſunt muta. Etenim quum in thorace contineatur pulmo, aſperáque arteria ex ipſo emergens, ad os, magno interuallo ſemotum, neceſſariò pertineat, ſpatium ſane quod ori & thoraci interiacet, quum aſperę arteriæ ſit tranſitus, eorum etiam exiſtit via, quæ tum ſuperne deorſum, tum inferne ſurſum feruntur. Ac superne quidem feruntur deorſum nerui, ſtomachus, muſculi, & ſpinalis medulla: inferne verò ſurſum venæ, arteriæ, atque ipſa pharinx. At ſpinali medullæ munimento ſunt circumpoſitæ vertebræ: vaſorum verò diuiſiones glandulæ replent: membranæ item ac ligamenta quædam, muniunt ſimul prædicta & colligant. Quibus omnibus cutis commune operimentum extitit. Animalia quæ alimentum ſibi à terra ore ſuppeditant, collum habent longitudine cruribus ſimile. At homo, & quæ ſimilia ei animalia ſunt, quum propter pharyngem collum, & illā vocis & reſpirationis gratia poſſideant, magnitudinem etiam colli ſortiuntur tantam, quāta pharyngi neceſſaria ad prædictas actiones erat. Ad hæc etiam, quum oporteret partes eas quæ ad humerum, brachium, vlnam, extremam manum, ac denique ſeptum tranſuerſum ſpectant, a ſpinali medulla colli neruos accipere, horum neruorum gratia, in ſpatio inter caput atque thoracem medio, [illegible] generati ſunt ſpondyli, ex quibus collum conſtituitur. Caput autem pl[illegible] viſum eſt propter cerebrum factum fuiſſe, ob eamque cauſam ſenſus omnes in ſe continere, tanquam ſatellites quoſdam & magni regis ſtipatores. At cancris & aliis molli cruſta intectis, caput quidem non eſt: particula tamen quæ ſenſuum dux eſt, ac motus voluntarij, omnino certè eis in thorace conſiſtit, vbi omnia ipſis ſenſuum inſtrumenta inſunt. Itaque quod in nobis eſt cerebrum, id in illis ſanè animalibus erit pars ea, ad quam prædictorum quodque [illegible]tur. Cæterùm exiſtimare, caloris qui cordi ineſt refrigerandi gratia, cerebrum fuiſſe conſtructum (qualis fuit ſententia Ariſtotelis) omnino abſurdum videtur, nec abſimile, ac ſi quis dicat, calcaneum cordis [illegible] extitiſſe. Nam qui obſecro fieri poteſt, vt cor aſſidua reſpiratione aëris commodiſſimè refrigeratū (vtpote refertum arteriis & venis, quibus nulla eſt calidior in corpore animalis particula) a cerebro quod remotiſſimum eſt, craſſiſſimiſque interceptum oſſibus, ac ſemper ipſo aëre calidius, aliquid refrigerium deſideretur: Etenim vbi cranium eſt fractum, id curamus præcipuè, vt quamcitiſſimè oſſa fracta excidamus, ne videlicet ipſum cerebrum occurſu aëris reſtigeretur: id quod certè eſſet malorum vltimum, illi cui fractum eſt caput. Atqui ſi aër cerebro eſſet calidior, haudquaquam reſtigeraretur ab eo. Nunc autem vel ſi æſtas fuerit, refrigeratur facilè, indigetque etiam rum foueri citiſſimè, tanquam non ſolùm id non ſit frigidum, ſed ne citra moleſtiam quidem occurſum ſubſtantiæ frigidæ toleret. Aut quomodo ſatis cordi reſtigerando eſſe poteſt, cor autem non multò magis cerebrum ſupra ſe poſitum poſſit excalfacere, quum calor omnis feratur ſublimè? Cur etiam, ad cor quidem obſcura quædam apophyſis ab ipſo pertinet, ſenſuum verò inſtrumenta à cerebro portionem immenſam recipiunt? Etenim in vtranque aurem inſignis neruus vnà cum meningibus inſeritur. In vtraſque etiam nares portio cerebri pertinet, multò maior, ea quæ ad aures peruenit. Similiter in vtrunque oculum, vnus quidem mollis neruus in radicem ipſius, vnus autem durus, in muſculos mouentes inſeritur. Ad linguam verò, nónne quatuor, duo quidem molles per palatum tendunt: duo autem duri, ſecus vtranque aurem feruntur? In vniuerſum autem omnia cum ipſo cerebro communionem habent. Quod quidem quum longinqua quidem refrigeret, proxima autem non afficiat ſimiliter, monſtrum quoddam eſſe mihi videtur. Fieri autem nō poteſt, vt particulæ alicuius vtilitatem rite exponamus, niſi totius inſtrumenti actionem prius inuenerimus. Cerebrum igitur principium exiſtit neruorum, ſenſúſque & voluntarij motus. Cor autem, arteriarum atque caloris inſiti. Portò etſi cerebrum (quod ἐγκέφαλος, hoc eſt, in capite ſitum, dicitur) in animalibus capitis expertibus iuxta pectus collocatum cernatur, non ob id tamen aliud quippiam cerebro proportionale, dicemus illis ineſſe, ſed idem ipſum, licet vetus nomen ei non conueniat. Siquidem quod ſenſus ac motus principium eſt, vnum atque idem eſt in omnibus animalibus, etiamſi in locis diuerſis inueniantur. Quum igitur in animalibus capite deſtitutis, cerebrum atque etiam os ſint ad pectus, ſicuti & aures & nares, manifeſtum vtique eſt, propter nullam earum particularum caput conditum

Marginal notes:
Pulmone carentia collo carere.
Larynx et pharynx.
Collo priuata ſunt muta.
Spinalem medullam muniunt vertebræ. Glandulæ replere diuiſiones vaſorum.
Cutis operimentum commune.
Colli longitudo in variis animalibus varia.
Colli vertebræ quorum partibus neruos largiantur.
Cancros carere capite.
Ariſtotelis opinio reiicitur.
Cerebrū ſemper eſſe calidius aëre.
Cranio fracto quid agendum præcipuè.
Cerebri refrigerationem ex cranij fractura eſſe malorum vltimum.
Cerebrum facile ab aëre refrigerari.
Calor omnis ſublimè fertur.
Cerebrū cordi exiguam, ſenſuum organis immenſam [illegible] apophyſin mittere.
Aurium nerui.
Naribus demitti portionem cerebri.
Oculorū nerui.
Linguæ nerui.
Cerebrum eſt neruorum, ſenſuſque & motus voluntarij principium.
Cor eſt arteriarum innatique caloris origo.

tum fuisse à natura. Cæterùm eisdem animalibus capite dest[illegible], vt cancris, balænis, scarabæisque, oculi sublimes, vt qui duri & robusti futuri erant, reconditi prælongis ceruicibus insunt, quòd illorum a[illegible]o locum æditum postularet. Quæ causa etiam fuit, vt qui hostium aut prædonum longè infestas incursiones speculantur, muros, aut turres altas, aut montes quosdã conscendant. Homini autẽ, cæterisq; animalibus ei similibus, totos oculos molles necessariò habituris, prælongis ceruicibus oculos imponere erat periculosius. Quum igitur neque in imo constitui eos, e re ipsorum esset, natura inuenit qua arte faceret ipsis particulam, quæ alta simul esset, & eos tueri satis posset: suprà quidem supercilia constituens: infra verò quas malas appellamus, attollens: interius præterea partibus nasum applicans: vt externis, ossis processum, quod iugale appellamus. Iam verò sensoria omnia neruum postulant mollem: neruum quidem, quia is sensuum est instrumentum: mollem autem, quia sensorium, vt sentiat, pati & affici debet: verùm quod molle est, ad patiendum: quod durum, ad agendum est aptius. Proinde sensoria quæ motu voluntario aguntur, vt oculus ipse & lingua, duplex habuerunt neruorum genus, non vnum duntaxat molle, perinde ac aures & nares. Quòd si quando alterum eorum læsum fuerit, ea facultas viriabitur quam læsus neruus præstabat. Videre nanque sæpe est linguam, aliàs quidem ad motum, alias autem ad saporum dignotionem, esse impeditam. Oriuntur autem nerui molles, ex mollibus cerebri partibus: duri autem, ex duris. Rursus illi quidem rectà ad sensoria, hi verò per circuitum tendunt. Neruorum itaque descendentium ad linguam, illi quidem ex inferioribus & anterioribus orti, statim insigunutur in ipsam: hi autem ex posterioribus, obliquisque emergentes, circum collum prius obuoluuntur. Cæterùm molles quidem, in extimam linguæ superficiem ad sapores diiudicandos, in musculos verò ad motum duri disseminantur. Eadem porrò ratio est & in oculorum neruis: duri quippe in ipsorum musculus inseruntur: alij verò in primum & principalissimum visus instrumentum, humorem scilicet crystallinum. Quorum mollium neruorum nullus vltra sensoria progreditur: alioqui facilè rumperentur progressi. Ob hanc igitur causam sensoria omnia prope cerebrum esse oportebat. Quod quidem si verum est, constat vtique cerebrum propter oculos in capite collocatum esse: reliqua autem sensoria omnia, propter cerebrum. Similiter etiam de ore liquet, quòd hoc quoque adiacere capiti erat necesse: aut potius in se continere linguam, vt quæ ad iudicandos sapores, concinnandum sermonem, ac denique ad masticandos & transgluriendos cibos, neutiquam alibi quàm in ore commodius collocari potuisset. Est autem cerebrum substantia quidem neruis simillimum (quorum ipsum principium erat futurum) nisi quòd illis est mollius. Nam id etiam illi expediebat, vt quod sensus quidem omnes recipit, omnésque imaginationes, & intellectus complectitur. Quia verò neruorum oportebat duplicem esse materiam, duplex etiam cerebrum extitit, mollius quidem anterius, ad producendos molles: posterius autem durius, quod παρεγκεφαλίδα nominant, ad duriorum neruorum generationem. Quum autem mollis cum duro non admodum conueniens futurus esset contactus, dictæ cerebri parte[illegible] duplicata dura [illegible], quæ complexura erat totum [illegible], [illegible], & per mea[illegible] tum sol[illegible] [illegible] est, & corpo[illegible] [illegible] ambi[illegible], [illegible]guntur. Ad hæc [illegible] anterioris cerebri, quæ [illegible] duram [illegible] contingunt, [illegible] sunt, qui ad patiendi difficultatem [illegible] productionem duriores nerrorum: quales [illegible] qui oculos mouent: nam [illegible] commodè molles oriuntur. At ex ea parte cerebri posteriori mollis neruus penitus nullus producitur. Igitur nerui omnes consistentia cerebro sunt duriores, opticis tantum exceptis, qui cerebro densiores quum sint duriores eo non apparent, ceu soli ex cerebri substantia veluti concreta, non tamen exiccata, constati. Qui soli etiam sensibiles quosdam poros in seipsis habere videntur. Quum igitur in capite quatuor sint instrumenta sensoria, quæ à cerebro sensus principium habent, etsi hac ratione similia appareant, inest tamen eis secundum speciem dissimilitudo, non modò in ipsis sentiendi facultatibus, verum etiam in corporibus, per quæ facultates ipsæ feruntur. Quandoquidem facultatum alia odorum, alia saporum, alia sonorum, alia est colorum diiudicatrix. Viarum autem, ea quidem quæ fert ab vtroque ventriculo ad nares, productio est prælonga, nihil ab ipsis ventriculis discrepans. Quæ verò ad oculos ducit, variat iam quodammodo & dissidet, non tamẽ planè certus est neruus. Quæ ad linguam descendit, perfectè quidem est neruus, sed mollis. Quæ denique ad aures, nec similiter quidem mollis, nec tamen certè est durus. Quinta verò viarum facultatis à cerebro descendentis, fortis simul ac durus est neruus, ad motus quidem, & ad ea quæ crassiorum sunt partium sensu tactus dignoscenda, optimè accommodatus: ad exquisitiorem autem aliquam dignotionem, cuiusmodi aliis sensibus inest, admodum ineptus atque impotens. Quandoquidem omnia hæc, vt sensus fiat, immutentur omnino est necesse. Immutatur autem non a quouis sensibili omne sensorium: sed splendidum quidem ac luminosum, à coloribus: aereum, a sonis: vaporosum, ab odoribus: atque (vt in summa dicam) simile simili est notum & familiare. Igitur nullum sensorium, præterquam visus, à coloribus immutabitur. Solus etiam visus sensorium habet lucidum, & purum, splendidumque, humorem videlicet crystallinum. At nullum præstaret vsum ipsius sensorij alteratio, nisi eam imaginatio, ratiocinatio, & memoria (quæ ad principem animæ pertinent facultatem) perciperent. Producit itaque cerebrum ad humorem crystallinum quandam à sese portionem, vt affectus eius humoris agnoscat: quæ productio sola meritò meatum habuit sensibilem, vt per eum, ad lucidum splendidumque sensorium, maxima copia spiritus à principio ipso transmitteretur. Cæterùm ea ipsa productio, vsque ad viam quidem quæ fert ad oculum, * mollis, rara, pura, & syncera extenditur: vbi verò iam elapsura est cranio, securitatis gratia, durior & compactior efficitur. Quum autem in cauitates quæ superciliis subsunt inciderit, amplificatur plurimum, pristinamque naturam recipit, sic vt cerebrum esse videatur. Postea verò ad pupillam coalescit, eadem ipsa propago quæ oculis inest: ad quam nimirum propaginem cornea tunica (cui humor crystallinus incumbit) tenuis, alba, & pura quum sit, facile colorum externorum alterationem transmittit.

Animalibus capite destitutis quales oculi insint.

Oculorum situs longè tutissimus.

Sensoria postulant neruũ mollem.

Sensorium dũ sentit patitur.

Molle ad patiendum aptiora. Durũ, ad agendum aptum.

Sensoria quæ voluntariè mouentur, duplex neruorum genus inesse.

Neruorũ mollium, durorumque ortus atque progressus.

Linguæ nerui vnde oriantur.

Oculorum nerui.

Crystallinus humor, principalissimum visus organũ.

Cerebrũ propter oculos in capite collocatum, propter cerebrum autem sensoria reliqua.

Linguæ vsus.

Cerebrũ neruis esse simillimum, mollius tamen.

Cerebrum recipit sensus, imaginationesque & intellectus complectitur.

Cerebri pars anterior est mollior mollium, posterior duri[illegible] duri[illegible] gignendis.

Cerebri anteriora à posterioribus [illegible] mater dura [illegible]. Ocu[illegible] tores nerui vnde causantur.

Optici nerui soli cerebro non apparent duriores.

Optici nerui soli, sensibiles meatus sortiuntur.

Sensoria in capite quatuor.

Facultas sensitrix quadruplex.

Productiones à cerebro ad sensoria descensus.

Neruos duros & fortes posse motus, conferréque ad ea quæ crassarum sunt partium, tactu diiudicanda.

Sensorium non immutari à quouis sensibili.

Simile simili notum & familiare.

Visus sensorium quale.

Sensorij alterationem, vt fiat sensus ab imaginatione, ratiocinio, & memoria, debere percipi.

Visio quomodo fiat.

Opticorum neruorum progressus.

Cornea tunica qualis.

Quia ... rò etiam ad aures propaginem ... a cerebro erat necessum descendere, ... occursurum sensibile (quod erat so... aut repercussio aëris) os durum ac ... ambu oppositum, flexibus obliquis ... nihi natura ipsa pertudit, quò sti... aeris vires integras, flexuum va... im exolueret: aliorum autem corpo... occurrentium impetum propulsaret. Igitur pro... patiendi difficultatem ita constructi sunt ... meatus. necnon vterque auditorius ... durior effectus est, quàm vt ipsi actio... ... Linguæ autem neruus (etsi quar... sensorium dixerimus esse) est mollior, & ... esse oportebat: quia natura illi poterat ... tegumento ad maximam securitatem con... Auditorius verò, ad patiendi difficulta... ... quam ad sentiendi promptitudinem, ... comparatus. At solum sensorium olfactus ... non consistit, nempe in ipsis ventricu... anterioribus cerebri, qui etiam vaporosum ... spiritum continent. Ad cuius quidem ... nimittendum liberè, & conseruan... ... reperire viam tantò rariorem at... auditorio meatu, quantò sensibile ... auditus, crassiorum erat partium. Ferè enim, quantum aër partium tenuitate à luce relin... tantum vapor etiam ab aëre. Quum igitur ... loco inferiori sint siti, ex parti... propinquis necessariò etiam excre... affluentia exciparit, ne melior quidem ... cogitari ea potuit, quæ ampla simul atque decliuis esset. Ac talis quidem est narium ... , per quem intus foras excrementa excer... ... foris autem intrò, penetrant sensibilia ... Quarum vtilitatum, altera ad vitam ... est, altera ad commoditatem vitam. Sunt tamen & alij canales duo, qui per palatum in os, totius cerebri excrementa eructant: qui duo soli purgando sufficiunt cerebro, quando animal omnino rectè habet. Quare propter odorum dignotionem potissimum, atque hac adhuc antiquiorem, & necessariam ad vitam inspirationem in cerebrum, facta sunt illa in nares foramina. Ex abundanti verò cerebri malè affecti excrementa repurgant. Opposuit autem natura ipsi olfaciendi sensorio, os quoddam variè pertusum, veluti spongiam quandam, simul ne aliud corpus durum extrinsecus incidat, simul ne viribus integris aer frigidus inspirantibus nobis tecta in cerebri irrumpat ventriculos. Qua ratione etiam, quæ sunt ante meningas ossa, ἠθμοειδῆ à cribri similitudine dicti, spongiarum instar admodum foraminulenta videntur, meatibus tortuosis distincta. Quinetiam & dura meninx, quæ cerebrum contegit, similiter perforata est. Cæterùm non facilè per foramina illius expurgaretur pituitosa excrementa cerebri, nec sine magno negotio ipse vapor ascenderet, qui est sensibile olfactus, nisi vtrunque opus inspiratione simul & expiratione, cerebri natura prouehere. Quare illapsu quidem inspirationis, quæ fit à cerebro, promouetur odorum dignotio: expirationis verò impetu, superfluorum excretio: nempe vehementia spiritus, vnà secum excrementa petrinacia trahente. At quæ in meatu nimis impacta sunt, ea efflatione expugnantur. Ipsa verò rursus odorum dignotio, non parum iuuat totam respirationem: non sineus vapores prauos, qui alioqui nos laterent, vna cum puro spiritu ingredi. Porrò vnicum sæpe instrumentum multis actionibus sufficit: vt videlicet tenuis meninx, quæ secundæ persimilis cerebrum stabilit ac tegit: vasaque ipsius omnia colligat. Sed in omnes etiam cerebri partes hæc membrana se insinuat, totum ipsum contexens, extendénsque se vsque ad ventriculorum capacitatem. Est tamen & tegumentum cerebri crassa meninx, aut potius propugnaculum quoddam, propulsandis oppressionibus cranij oppositum. Tenuis autem meninx, naturale operimentum eius existit. Nam crassa certe ab ipso est seiuncta, excidentibus autem vasis coliærens. Quòd si tenuem illam meningem non interposuisset natura, cerebri cum crassa meninge vicinitas non vacaret dolore. Sola autem si fuisset illa, adhæsisset haud citra noxam cranio. Quum igitur id natura dicendum sit medium, quod eadem proportione ab extremis distat, neutra verò meninx ad portionem à cranio & cerebro distet, meritò certè, ne cerebrum aut eius operimentum quicquam afficeretur, prior quidem tenuis meninx, post ipsam autem, crassa locata est, quæ quantò osse est mollior, tantò tenui membrana est durior: quantò autem hæc tenuis est mollior, tantò tenui cerebrum mollius etiam existit. Duabus itaque mediis & vinculis natura ipsa tutò inter cranium & cerebrum necessitudinem conciliauit. Quemadmodum igitur cerebrum tenuis meninx, sic illam crassa, atque hanc denique cranium ambit, & comprehendit, eique per multa vincula annectitur: quæ quidem ab ipsa meninge, membranarum instar exorta, extenduntur singula versus partem cranij sibi è directo correspondentem: inde per suturas progressa, sibi mutuò occurrunt, coaptantur, & coalescunt, communémque ex seipsis omnibus pericranium procreant membranam, quæ cum cranio duram meningem connectit. Iam verò duo anteriores ventriculi cerebri (qui cerebro spiritum animalem prius & conficiunt, & præparant) inspirationem, & expirationem, ipsámque efflationem efficiunt. Eos autem præstitit esse duos quàm vnum, quòd esset infernus canalis duplex, & sensorium omne, cerebrúmque ipsum sit geminum. Prima tamen, maximéque communis geminorum instrumentorum vtilitas est, vt si alterum eorum læsum fuerit, subleuatur reliquum. In Ionia siquidem vidimus quendam adolescentem vulnere in alterum anteriorum cerebri ventriculorum accepto, fuisse superstitem: qui ne momentum quidem temporis potuisset viuere, si vulnus vtrunque simul violasset. Itaque tutius est, in quibus licet, quod geminum est, quam quod simplex. At in vno animali duas facere spinas non licuit, quare nec duas spinales medullas: ac proinde nec duplex esse cerebri posterioris ventriculus poterat, quum ex ipso spinalis medulla oriatur. Sed quoniam nerui omnes qui sub capite in totum sparguntur corpus, aut ex posteriore cerebro, aut ex medulla spinali oriuntur, ventriculum hunc oportuit maximum esse, à ventriculisque anterioribus per meatum insignem, animalem spiritum antea in illis elaboratum, excipere: per quem nimirum meatum, procedentem ab extremitate communi anteriorum ventriculorum, quem nonnulli quartum ventriculum vocant, cum cerebro, hoc est, anteriori cerebri parte (quæ postica maior est) parencephalis, hoc est, cerebellum

Auditorius ... Olfactus sensorium ... ventriculis ... Olfactus sensibile esse crassiorum partium, quam sensibile auditus. Narium meatus vtilitas. Palati foramina vsus. Inspirationem in cerebrum ... Ossis colatorij vsus. ἠθμοειδῆ ossa. Meninges duram esse foraminulentam. Odorum dignotio ... Excrementorum expulsio ... Odorum dignotio ... totam respirationem.

Instrumentum vnicum pluribus actionibus sufficit. Meningis tenuis vsus. Crassæ meningis vsus. Meningem tenuem inter cerebrum & crassam constituere crassam, inter eam & cranium. Medium natura quid sit. Pericranium à crassa meninge ortum, & craniou illam annectit. Cerebri anteriores ventriculos inspirationem, expirationem, atque efflationem efficere. Sensorium omne esse geminum. Geminorum vtilitas. Cerebri altero ventriculo vulnerato, fuisse quendam superstitem. Ventriculus cerebri posterior omnium maximus, ab anterioribus, per insignem meatum, animalem spiritum recipit. Parencephalis.

cerebellum committitur. Pars autem cerebri quæ ſupra communem illam cauitatem eſt ſita, veluti domus tectum, in ſphæræ ſuperficiem concauam circunducta, haud ab re appellatur καμάριον, & ψαλλιδοειδὴς, quòd teſtudinis aut fornicis inſtar ſit fabrefacta. Quæ quidem partem omnem cerebri incumbentem, ſine labore ſuſtinet. Vndique enim ſibiipſi ſimillimum eſt, quod rotundum eſt, atque orbiculare: ob idque omnium figurarum ad patiendum eſt difficillimum, omniúmque etiam eſt capaciſſimum, earum quæ æqualem dimenſionem ſortiuntur. Eſt autem commodum id minimè contemnendum in organis vniuerſis, quæ ad continendum ſubſtantias quaſdam fuerunt comparata: id quod re ipſa conſtat, etiam in illo meatu, qui a ventriculo, quem cameratum diximus, ducit ad parencephalida. Omnes etenim meatus corporis, quemadmodum & vniuerſi ventriculi, ſecundum ipſorum medium, omnino ſphærici ſunt, quòd ſic capaciores exiſtant, ac difficilius etiam patiantur. Quum autem ventriculos qui materiales magis ſubſtantias recipiunt, expediat eſſe maiores: minores verò, qui materias maiorum virium ac facultatis, hoc eſt, elaboratas magis & abſolutas, continent: ſanè ventriculus poſterioris cerebri, minor meritò fuit anterioribus. Iam cerebellum ipſum minimè quidem ex magnis flexibus tenui meninge interceptis, vt cerebrum, ſed ex multis quidem, & his admodum paruis, alióque modo ſtructis, conflatur. Quia verò non in ſolis ventriculis, ſed in toto cerebri corpore continetur multus animalis ſpiritus, exiſtimandum eſt plurimum etiam in poſteriori cerebro contineri, vt quod omnium qui in totum corpus diſtribuuntur neruorum principium futurum ſit: mediáque illa interualla, quæ partes eius connectunt, ſpiritus eſſe vias. At intellectus ſequitur non compoſitionis varietatem, ſed corporis cogitantis, intelligentíſque, bonam temperiem. Neque enim bonitas ac perfectio intellectus multitudini ſpiritus animalis potius attribuenda videtur, quam qualitati. Ad principium autem illius meatus qui ventriculos anteriores cum cerebello coniungit, appoſitum eſt glandulosum corpus, à figura conum κωνάριον dictum: quod quidem cerebri pars non exiſtens, diuiſionem illius magnę venæ explet ac firmat, à qua omnes ferè anteriorum ventriculorũ plexus χοροειδεῖς conflantur. Extenditur præterea ſecundum totum meatum inter ambas eminentias cerebri, quas γλουτία, hoc eſt, paruas nates, appellant, epiphyſis quædam vermi ſimilis, ex particulis quamplurimis, connexis per membranas tenues, compoſita: quæ quidem cerebri pars exiſtens, altera parte ſui, poſteriori cerebri ventriculo annectitur. Inde autem paulatim adaucta, ac ſecundum meatum porrecta, ipſum totum planè obſtruit. Cæterùm vbi contracta reflectitur, idque tranſuerſis flexibus, meatum totum in tantum aperit, in quantum retrorſum ceſſerit. Etenim cùm ſic in ſeipſam conſidens rotundetur, quantum minuitur longitudo, tantum latitudo eius augetur. Quare conſtat ea ſic paulò magis amplificata, in ſolas meatus partes, quæ ad baſim ſunt, ſtrictiſſimas, nequaquam ingredi poſſe fines ipſius inferiores. Semper autem tantum de meatu aperitur, quantum de illius connexitate, in ipſum ingreſſura, minuitur. Quibus quidem motionibus hoc ipſum corpus tranſitui ſpirituum præeſt, dominatúrque. Alligatur autem eminentiis cerebri, ligamentis quibuſdam, à quibus vtrinque conſtricta & coërcita, continetur ne diuagari poſſit: cuius quidem epiphyſis conſtructione, alia nulla melior potuit excogitari. Nullam ſiquidem inuenias conſtructionis bonitatem ad actionis perfectionem, meliorem ea, quæ adeò exquiſita exiſtit, vt ſi vel tantillum immutes, tota confeſtim vitietur.

Καμάριον.

Figuram circularem eſſe difficillimam ad patiendum capaciſſimámque.

Ventriculus cerebelli cur anterioribus minor.

Animalẽ ſpiritum contineri non in ventriculis modò, ſed etiã in toto cerebro.

Intellectus temperiem ſequitur.

Κωνάριον corpus.

Γλουτία. Epiphyſis vermi ſimilis.

Vermiculare corpus tranſitui ſpirituum præeſt.

GALENI PERGAMENI
de vſu partium,

LIBER NONVS.

QVum autem ſucci eius quod ad partem confluit, hoc quidem, ceu vtile, aſſimiletur illi: hoc verò, tanquam alienum, omnino excerni conueniat: certè ad hanc excretionem natura meatus opportunos deſiderat. Quos niſi nacta fuerit, aceruatum ibi excrementum, primùm quidem inſtar oneris grauat, deinde prohibet quo minus ſucci benigni illuc confluant, illorum vias præoccupans: quo fit vt membrum nutriri non ſinat: ſed quemadmodum animalia eſurientia, lutum, aut aliud quidpiam ſimile vorant, ita partes accommodato ſibi alimento carentes, cogantur aliquid vel ex ipſis prauis ſuccis attrahere. Vnde poſtea in ipſis collecta excrementa, putreſcunt tandem, ac ſic acriora ſimul & calidiora reddita, inflammationes, eryſipelata, herpetas, carbunculos, febres, innumerabilémque aliorum morborum turbam exuſcitant. Quare magnam ſemper curam natura adhibuit, vt excernerentur ſuperflua. Quæ cum genere ſint duplicia (alia enim vaporoſa & fumoſa, naturaliter ad ſublimia feruntur: alia autem aquoſa & limoſa, motu ſuo deorſum decumbunt) vacuandis quidem iis quæ ad ſuperna volitant, meatus quoſdam tenues in altum duxit: decliues autem & amplos eis ſubdidit, quæ ſuo pondere delabuntur ad inferiora. Cæterum decliues cerebri meatus, tum per palatum in os, tum per corpus narium, ſenſibilia excrementa eructant. At vaporoſæ excretiones, præ tenuitate ſenſum noſtrum effugiunt. Porrò in humidis quidem & mollibus corporis partibus, nulla eſt præſcripta recta quædam tali excretioni via, quum humidum omne ac molle corpus, cedere quidem expeditè iis quæ impetu concitatiore per ipſum feruntur: tranſmiſſis verò his, rurſus coire atque coaleſcere ſoleat. At in duris corporibus, niſi via quædam prius parata ſit, tranſire per eam nihil poteſt. Idcirco in crãnio, quod cerebri ceu galea quædam exiſtit, conſpicuas ac ſenſiles vias natura vaporoſis his fuliginoſíſque excrementis aperuit: ſimul quidem ipſum cauernoſum efficiens, ſimul & variis ſuturis coarticulatum. Alioqui nec potuiſſet caput ipſum purgari, quod quidem quum à ſubiectis partibus omnia quæ ſurſum feruntur fuliginoſa excrementa excipiat, largiori eget euacuatione. Oſſium autem quæ adaptantur ad ſuturæ generationem, vtrunque eminentiam habet & cauitatem, non vna ſerie, ſed ſitu alternantes, vt duarum ſerrarum ſeſe inuicem ingredientium inſtar, mutuò inter ſe cohæreſcant, vtroque nimirum oſſe cauitatibus ſuis excipiente eminentias alterius. Quæ ſtructura maximum

Partes deſtitutæ ſuo alimento expleri ſuccis vitioſis.

Excrementa putreſcentia quæ mala inferant.

Excrementorũ duo genera.

Cerebri meatuum decliuium viſus.

Excretiones vaporoſas ſenſum effugere. Corporum humidorum natura.

Cranio ineſſe meatus ſenſiles per quos fuliginoſa excernantur.

Suturis crania qualia oſſa deſiderent.

ximum ad ſec[illegible]ritatem & firmitudinem videtur [illegible] præter id, quòd etiam per [illegible] tranſpiratio. Non ſunt autem fora- [illegible] per [illegible] pitis oſſa, ſed [illegible] cauernu- [illegible] tuntur, quòd oporteret vtram- [illegible] ſuperficiem læuem & æqualem exi- [illegible] videlicet aſpredine ſua, quam vtique [illegible] colliderent tum pericra- [illegible] ipſas meninges cerebri. Craſſiora [illegible] orum excrementorum per ſuturas [illegible]: nam tenuioribus, vel cranium [illegible] pertuum. Nec verò ad tranſpiratum [illegible], ſed ad excidentia etiam vaſa tenuia [illegible] natura eſt abuſa. Non eſt factum [illegible] ſimul & denſum, ſicuti neque [illegible], ſed rarum, cauernoſum, & [illegible] neque grauaturum eſſet, nec [illegible] cerebrum breuem, vulnerantibus ſe, da- [illegible]. Meatuum portò qui ad palatum deſcen- dunt, a[illegible]r quidem profectus ex fundo medij [illegible] cerebri, fertur deorſum: reliquus ve- rò em[illegible]t a meatu qui cerebrum cerebello [illegible]. Fertur autem obliquus deorſum, ver- ſus [illegible]. Quum verò primùm ſimul in idem [illegible], locus quidam communis, conſti- tutus [illegible] meninge, vtro[illegible]que excipit, cauus ac declinis veluti quædam lacuna, cuius labrum ſu- pernum [illegible] eſt circulus. Inde magis, ac [illegible] deſcendens in ſubiectum adenem, [illegible] cauitatem habentem, excrementaque tranſmittentem, immittitur. Excipit autem hunc, os cribro ſimile in palatum deſinens. Quum igi- tur locorum omnium quæ in toto ſunt corpo- re, longe tutiſſimus ſit, qui circa adenem prædi- ctum verſatur, inter cerebrum & os palati conſi- ſtens, meritò retiformis plexus, omnium quæ il- lic viſuntur maximè admiranda particula, inibi collocatus eſt, complectens quidem in orbem & ipſum adenem, pertingens autem retrò longiſ- ſime. Tuti ſiquidem cerebri baſi propèmodum hic plexus ſubijcitur, ex maxima portione ea- rum arteriarum quæ à corde ſurſum ad caput fe- runtur, contextus. Eſt autem non ſimplex rete, ſed cuiuſmodi vulgaria hæc piſcatorum retia, ſi plura alia aliis cumulata ſuperinijcias. Reli- qua porrò arteriarum pars, quæ recta ad caput aſcendit, vbi cranium ſunt prætergreſſæ, medio inter hoc & craſſam meningem loco, primùm quidem diuiduntur in crebras, eáſque admodum tenues arterias: quarum aliæ in capitis anterio- ra, aliæ in poſteriora, aliæ ad læuam, aliæ ad dextram feruntur, inter ſe mutuò complexæ. Po- ſtea verò ex ipſis, veluti radicibus in truncum ſuum coaleſcentibus, coniugatio alia arteriarum enaſcitur, ei quæ initio a corde ſurſum ferebatur, æquabilis: eoque modo iam per craſſæ meningis foramina ſubit ad cerebrum. Etenim vbi natura vult exactè materiam conficere, diuturnam ei moram in coctionis inſtrumentis comparat: id quod licet planè videre in flexibus illis varicifor- mibus, qui ad teſticulos pertinent. Venæ ſiquidem & arteriæ in primis flexuum partibus ſanguinem ſyncerum continent, qui certè in vltimis flexibus ad ipſos teſticulos, non amplius ruber eſt, ſed iam quodammodo albicat, exiguum adhuc requirens ad ſubſtantiæ ſeminis generationem, quod ei à teſticulis conciliatur. At quanto ſpiritus animalis cerebri exactiorem ſemine concoctionem deſide- rabat, tanto plexus retiformis flexuoſior varici- formi exiſtit, vt in eo immoratus diutiſſime, pro dignitate coquatur. Generatio autem animalis ſpiritus, materiam propriam ſpiritum habet vita- lem. Quum igitur anima ratiocinatrix reſideat in cerebro, per quod quidem nos ipſi ratiocina- mur, neceſſum fuit in eo contineri plurimum animalem ſpiritum, qualitatis proprietatem ex ſuiipſius concoctione adeptum. Quare totum ce- rebrum iis arteriis multipliciter diuiſis contex- tum eſt, multæque ipſarum diuiſiones, a baſi in ipſius ventriculos deſinunt, quemadmodum & venarum, ex eius vertice deſcendentium. Verùm vt hæ quidem in illus excernunt ſuperflua, ſic arteriæ largiter ſpiritum ipſum reſpirant. Frui- tur autem vniuerſum cerebri corpus, tum ipſo venarum ſanguine, tum arteriarum ſpiritu. Siqui- dem partes omnes facultatem habent, propriam ſibi materiam trahendi. Porrò in cæteris corpo- ris partibus adeò propinquæ ſunt ſemper vena & arteria, vt mutuò ſeſe contingant, ac vena ſem- per arteriæ incumbat. At in cerebro, quòd ſa- tius eſſet ex locis diuerſis, aut potius omnino contrariis, vaſa in ipſum inferri, à corde ſur- ſum per collum venæ atque arteriæ ad ipſum vſ- que caput ſimul productæ, inde hæ quidem ad ple- xum retiformem, illæ autem ad ſummum capi- tis verticem diuerterunt, communitæ craſſa me- ninge, quæ quidem duplicata, venas in ſeipſam mediam recepit: idque vaſis tutiſſimam præbens viam, ſimúlque vtraque ſui parte, altera quidem cerebrum, altera verò cerebellum complectens: ac denique ex ſuiipſius duplicatione hac, valida li- gamenta producens, quibus caluariæ annectitur. Quia verò ligamenta ea emergere per ſuturas erat neceſſe, natura illic ſuturam a ſpecie A græcæ literæ labdoidem dictam, adhibuit. Poſtquam au- tem facta hæc fuerunt, quamplurimis, in tranſi- tu ſanguinis per craſſam meningem, foraminibus factis, per eas venas, alias quidem magnas, alias verò paruas produxit: ſurſum quidem, ad cranij duplicationem, quæque * ex ea oriuntur, pericra- nium membranam: infernè autem, ad ſubiectam tenuem meningem. Coëuntes autem in vertice capitis, quæ ſanguinem deducunt meningis duplicationes, in locum quendam vacuum, quaſi lacunam, quem torcular appellat Herophilus, ibique relinquentes bonam portionem ſanguinis, inde veluti ab arce quadam, omnibus ſubiectis partibus, quæ innumeræ ſunt, riuos numeroſiſſi- mos mittunt. Reliquum verò ſanguinis, riuulos ex ipſius craſſæ meningis confectus partibus, in regionem anteriorem deducit, à quo per me- dium accedente ventriculum, magnæ exoriuntur venæ, quæ in plexus tenuis meningis diſſeminan- tur: cum quibus etiam ſecuritatis gratia aden ſem- per glanduloſus extenditur. Quod reliquum eſt, recta ſecundum longitudinem, vt initio cœpe- rat, prorſum longiſſimè fertur, multas producens venas, quæ in totum cerebrum diſperguntur. At- que hinc quidem craſſæ meningis portioni, quæ prædictum ſanguinis riuum efficit, cerebrúmque in binas partes diſpeſcit, aliam quoque futuram natura addidit, quæ à vertice ad frontem rectà per caput medium fertur. Ipſius autem ad frontem pertinentis meningis pars illa, quæ meatui di- ſtinguens anterius cerebrum à cerebello, necnon epiphyſi vermiculari incumbit, cum ſurſum ad ſe- ipſam tendit propinqua corpora, impedit quo minus ab eis producti meatus premantur. Pars

Cranium rarum & cauernoſum.

Cerebri meatuum deſcenſus.

Lacuna cerebri.

Adenis ſubſtantia cerebri.

Animalis ſpiritus generatio ex vitali.

Anima rationalis habet ſedem in cerebro.

Arteriæ efſundere ſpiritum in cerebri.

Partium ſingularum inſſe facultatem propriam materiam trahendi.

Craſſa meningis vſus.

Labdoides ſutura.

Torcular.

Sutura recta.

modo & duplicatio illa quæ inest suturæ labdoidi, corpora posteriora incumbentia ventriculu, sursum trahit. Nec minus tertia & coronalis sutura, quæ per medium anteriorum ventriculorum transuersa fertur, ab omni compressione subiectos ventriculos liberat, incumbentia corpora in sublime reuellens. Igitur ex productionibus cerebri, maximæ quidem sunt quæ ad nares pertinent: quarum parte vtraque pori sunt oculorum, iuxta quos sunt nerui, qui eorum musculos mouent. At puris opticis coëuntibus prius quàm ex crassa meninge excidant, * ac separatis rursus post eam, qua parte quidem vniuntur, est peluis, quam arteriæ vtrinque tangunt. Cæterùm lingua duplex quum sit, quemadmodum & reliqua omnia sensoria, partemque omnem dextram sinistræ habeat æqualem (quæ ambæ tam molendi transgluriendique cibi, quam etiam loquendi gratia coaluerunt) meritò in vtranque eius partem, à posteriori basi ipsius cerebri, natura proprium neruum deduxit. Quum autem omnibus quoque oris partibus ab iisdem locis sensum gustatorium esset melius tribuere, & ad has etiam neruos illinc produxit, vicinitatis atque situs ratione obseruata: quibus etiam adiunxit comitem, ipsam tenuem meningem, vt simul illos nutriret ac tegeret. Vt verò crassa meninx has productiones admitteret, in modum fistulæ dilatauit ipsam vsque ad ossa anteriora, quæ illic perforauit, & cum vtraque meninge, partem quidem ipsorum neruorum in ipsam linguam, partem in superiorem, partem in inferiorem maxillam infixit. Ante quorum distributionem, obiter quendam neruum vtrique productum musculo temporali inseruit, duriorem certè illis omnibus, quòd non ad gustum, sed destinatus ad motum esset. Verùm quòd nerui maxillæ inferiori, necnon * linguæ infixi, decliues ducantur, earum partium positio fecit. Qui autem in superiorem maxillam feruntur, eos natura versus anteriora deducens, non per oculorum foramina (sic enim offendisset mollissimos opticos neruos, propter quos totus factus est oculus, vt in quibus præcipua pars consistat) sed per aliud tertium prælongum, nec vsqueadeò rotundum, quod iuxta magnum oculi canthon est, per quod nerui oculorum musculis inseruntur, traiecit. Plura nanque fecisse foramina, firmitudini ossium non expediebat. Vbi igitur prædicti nerui ad oculorum cauitatem perueniunt, vterque eorum ad nuncupatum malum fertur, perforatis rursus illic, quæ sub oculis sunt, ossibus, transitúmque ei præbentibus, ne contingens musculos, aut offendat illos, aut ab eis collidatur: ac si denique in regionem sibi è directo correspondentem dispergitur. Ergo si exortus illos, qui ad nares feruntur, non numeremos, ceu à quibus nullæ neruorum productiones oriantur. Prima coniugatio erit, mollium neruorum qui ad oculos tendunt. Secunda, eorum qui oculorum musculos mouent. Tertia, de qua nuper disserebamus, quæ illinc oritur, vbi pars cerebri anterior, cum posteriori connectitur. Quarta neruorum coniugatio, paulò posterius his est locata, magis quidem quam priores à basi emergens. Propagines autem eius omnes sunt sibiipsis propinquæ. Ac commiscetur quidem statim neruis tertiæ coniugationis, cum quibus fertur longissimè: postea tamen seiungitur, totísque palati tunicæ inferitur. Exigui porrò admodum sunt hi nerui, neruísque tertiæ coniugationis paulò duriores: quia tunica quæ os vestit, durior est, non lingua modò sed etiam aliis propemodum omnibus faciei partibus. Ob id etiam producuntur ex paulò duriori regione cerebri, quàm nerui tertiæ coniugationis. Quanto enim magis retrò progrediuntur, tanto seipso durius effectum cerebrum cernimus. Atque etiam partes quæ ad basim ipsius pertinent, aliis duriores existunt. Quinta mollium neruorum coniugatio, productiones eas continet, quæ à lateribus capitis, versus ossa lapidea extenduntur. Earum autem vtraque diuiditur in ipso per ossa transitu, in duas partes: quarum maior quidem in meatum auditorium inseritur: minor verò extra cranium in cæcum nuncupatum foramen, quod tamen cæcum non est, licet existimetur tale, ob suam flexuosam obliquitatem. Est & sexta alia neruorum coniugatio, à basi cerebri productorum, qui nondum etiam sunt duri: omnibus tamen prædictis tanto duriores sunt, quanto spinali medullæ propiores. Hæc enim durorum neruorum principium est, ob idque cerebro est multò durior: & quo magis deorsum progreditur, eo durior semper seipsa euadit. Descendunt autem hi nerui vsque ad os latum, quæ spinæ extremitas est, in omnia ferè intestina, & viscera distributi, quòd nimirum ea, mollia quum sint, voluntarióque motu priuata, molles neruos desiderent, ne omnino sensus maneant expertia. Ventriculo tamen præcipuè tales erant ex vsu, vt cui adesse exactissimum sensum deficientis cibi, & potionis, maximè conueniebat. Quare horum neruorum pars maxima in ipsum distributa videtur, & potissimum in partes ori eius circumiacentes, quæ ob id sensu acutissimo præditæ sunt, atque iis qui vehementer esuriunt, contrahi & conuelli sentiuntur. Ne autem nerui hi, molles quum sint, per longum iter deducti, periclitarentur atque in discrimen venirent, membranis fortibus ipsos obduxit natura, corporibúsque propinquis connexuit, quæ multa descendentibus illis occurrunt. Quæ connexio plerunque illis etiam corporibus commodum adfert non contemnendum: quemadmodum & septimæ coniugationis neruis, quos quidem copulatos illis qui à sexta coniugatione oriuntur, simulatque capitis ossa excesserunt, membranis fortibus circundedit natura, ad vnguémque vndique communiuit, vtrísque commune hoc commodum machinata. Quippe nerui connexi, copulatíque, quam simplices, multò tutiores ab iniuriis existunt. Postea verò quàm neruos septimæ coniugationis ab ipsis (vbi paululum erant vnà cum illis progressi) seiungere ad linguam esset necesse, rursus eos cum arteriis carotidibus iunxit, per totúmque cum illis collum traduxit, communibus colligatos membranis. At in thorace, quum arteriæ ad sinistrum cordis ventriculum tenderent, rursus eos separauit, ac dextrum quidem in læuam, sinistrum autem in dextram ventriculi partem, vtrunque obliquo ductu insertauit, id quod longè erat tutius, quàm si rectà descendentes, postea in ventre diuisi fuissent. Porrò illinc nerui septimæ coniugationis oriuntur, vbi & cerebrum desinit, & spinali medullæ est initium, progressi quadantenus vnà cum neruis sextæ coniugationis. Post autem ab ipsis seiuncti, parte quadam sui, eadémque minima, rectos laryngis contexunt musculos: maiori verò, in

tutam

Coronalis sutura, per medium anteriorum ventriculorum cerebri fertur transuersa.

Cerebri ex productionibus quæ maximæ, quæ ad nares pertinent.

Peluis iuxta congressum opticorum neruorum consistens.

Lingua duplex.

Lingua vtraque parte à posteriori basi ipsius cerebri neruum possidet.

Oris partes vnde neruos ad sapores discernendas recipiant.

Temporales musculi quales neruos sortiantur.

Maxillæ superioris nerui, qua parte in eam inferantur.

Oculus est factus propter opticos neruos.

Prima copula mollium neruorum.

Secunda.

Tertia.

Quarta.

Oris tunica durior est omnibus ferè faciei partibus.

Cerebri quæ partes duriores sint.

Quinta mollium neruorum copula.

Cæcum foramen.

Sexta mollium neruorum copula.

Spinalis medulla est origo durorum neruorum.

Os latum, spinæ extremitas.

Sextæ copulæ nerui molles, in quas partes distribuantur.

Oris ventriculi partes, cur sensu acutissimo præditæ.

Septimæ coniugationis neruos, cum illis qui à sexta oriuntur, copulauit natura.

Arteriæ carotides.

Neruorū sextæ coniugationis in ventriculū obliqua implantatio.

Septimæ coniugationis nerui vnde exoriantur, & in quas partes disseminantur.

[illegible] m diſſeminantur. * In vniuerſum [illegible] h exiſtunt primi, qui exquiſi- [illegible]. Nam prædictorum omnium ner- [illegible] ſimiliter durus eſt, ac hi nerui. [illegible] ulos oculorum etſi prorſus mi- [illegible] tamen nerui inſeruntur, quod con- [illegible] molliores, quam motorus conue- [illegible] etiam muſculo temporali, tres in- [illegible] duo quidem à tertia coniugatio- [illegible] loquuti ſumus) tertius autem du- [illegible] mox verba faciemus. Muſculi quo- [illegible] narium, ac labiorum, vt mole, ſic [illegible] mediocres neruorum productiones [illegible] Q[illegible]m enim per oſſa longius feran- [illegible] vix longitudine ipſis durities accedit. [illegible] igitur qui linguam mouent, neque pro- [illegible] unde commodius potuiſſent, nec via vti [illegible] ore, quàm qua nunc vtuntur. Etenim [illegible] nerui ſimulatque inſeruntur, amplifica- [illegible] n linguæ externam contexunt, ſubie- [illegible] os ne attingentes quidem. * Hi au- ter [illegible], qui ad ſeptimam coniugationem pe[illegible] ues quidem, ſed validi, atque in mul- [illegible] n, omnes linguæ muſculos texunt, idq[illegible]. Illis quippe ſapores diiudicat, his autem [illegible] mouetur: quas actiones duas non poterat a[illegible] genere neruorum præſtare. Quum igitur q[illegible] ta illa (quam memorauimus) neruo- rum c[illegible]pit ex obliquis capitis partibus in oſſa lapi[illegible]e emergens, à duobus foraminibus inæ- qualibus duplex facta excipiatur, eiúſque gran- dior portio per foramen latius rectà ad aures feratur: minor verò, in anguſtius, quod cæcum vocant, illapſa per foramen quoddam, quod iuxta aures eſt, penetret, viáque omnis media inter huius nerui principium internum, atque finem externum, variè inſtar labyrinthi torquea- tur, ſanè per hunc labyrinthum, durum illum neruum produxit, qui maxima quidem ſui par- te latum buccarum aperit muſculum: exigua ve- rò, quæ reliqua eſt, neruis à tertia coniugatione, ad temporales muſculos pertinentibus, opitu- latur. Ad cuius quidem generationem & dedu- ctionem, os illud lapideum fuit maximè & op- portunum, & aptum. Duos porrò mihi neruos concipias, vnum quidem omnium duriſſimum, alterum contrà molliſſimum, ac denique tertium inter vtrumque medium ad æquilibrium. Qui igi- tur inter medium hunc ſunt & duriſſimum, om- nes ſimul duros: reliquos verò alios, qui ab eo- dem medio ſunt vſque ad molliſſimum, appelles molles. Ac duros quidem ad motum eſſe opti- mè comparatos, ad ſenſum contrà ineptiſſimos, iudices. Rurſus mollibus eſſe ad ſenſum aptitu- dinem exactiorem: ſicuti imbecillitatem ad ro- bur actionis. Neruorum igitur omnium duro- rum principium eſt ſpinalis medulla: duriſſimo- rum autem, eius finis inferior. Cerebrum verò eſt omnium neruorum mollium origo: vt mol- liſſimorum, quod in medio anteriorum eius par- tium conſiſtit. At ſubſtantiæ mediorum neruo- rum principium ea regio eſt, quà cerebrum & ſpinalis medulla iunguntur. Cæterùm mollium neruorum, alij quidem procedentes ſicceſcunt, ob idque motorij euadunt: alij verò perpetuò propriam naturam retinent, vt qui ad ventricu- lum deferuntur, quos ſenſificos ſemper manere oportebat. Rurſus neruorum tertiæ coniugatio- nis, qui ad oſſa quidem maxillæ inferioris * de- ſcendunt, magnóſque dentes * prætergrediun- tur, ij exiccati, & duriores effecti, iuxtaque den- tes caninos elapſi, in labiorum muſculos diſper- guntur. Qui verò per oculorum cauitates ad ma- larum oſſa pertinent, adeò etiam duri ſunt red- diti in tranſitu, vt eos muſculos moueant, qui in ſuperiori maxilla, & in narium alis conſiſtunt. At gingiuæ, dentéſque omnes, necnon tota cu- tis faciei, cum tunica narium interna, à tertia neruorum coniugatione recipiunt propagines, * ſed malæ quidem conſpicuas & magnas, per eam viam, quæ per genam deducitur: gingiuæ autem & reliqui dentes, tenues & vix conſpi- cuas. Ab his verò neruis, qui ex regione oculo- rum ad muſculos temporales aſcendunt, palpe- bræ, & quæ circa ſupercilia ſunt omnia, & frons tota neruos recipit. A neruo autem qui ex cæcis foraminibus excidens, temporalibus obſcuram mittit diſtributionem, feruntur quædam propa- gines ad glandulas & partes illas quæ iuxta au- res ſunt, atque adeo ad partes maxillarum tenues. Maxima tamen eius nerui pars maxillarum mo- tum ad latera efficit per latum muſculum, de quo poſtea dicendum eſt. Ipſa verò cutis piloſa, ſenſus gratia duntaxat, propagines paucas & tenues, inſtar araneæ filorum, ex omnibus ſubiectis re- cepit partibus. At cutis frontis, quòd motus vo- luntarij ſit particeps, coëátque cum ſubiecta illi muſculoſa natura, eodémque cum illa motu mo- ueatur, fibras neruorum conſpicuas adepta eſt. Porrò labiorum cutis adeò coaleſcit cum mu- ſculis, vt nec muſculum, nec cutim vocare queas, quod ex vtriſque conflatum eſt: quæ conſtructio ad illorum exactam conniuentiam & diductio- nem requirebatur. Iam verò per foramen illud quod cernitur in maiori oculi angulo, neruus haudquaquam exiguus ab oculorum cauitate ena- tus, in internam narium membranam, atque in pa- latum, etiam (cuius tunica a craſſa meninge prola- pſa, per foramina oris & narium orta quum ſit, ori ac narium membranæ eſt communis) diſſemi- natur. Porrò craſſa meninx, tum ſuturis, tum fortiſſimis ligamentis, cum ſupernis cranij parti- bus atque obliquis connectitur, vt minimè ce- rebrum comprimat. Partibus verò anterioribus per exigua quædam ligamenta, atque imbecilla cohæret: vbi nullam membranam producit, qua- lis partibus ſuperioribus eſt pericranios tunica. Ad baſim autem, vbi craſſior eſt, paucis etiam il- li & imbecillis ligamentis fuit opus, quum ſuo- pte nutu deorſum ſemper feratur. Cæterùm in eadem baſi portionem quandam à ſe productam, retiformi plexui ſubſtrauit, ne ſcilicet à ſubiectis oſſibus comprimeretur. Conflatur autem ex multis oſſibus cranium, vt ſi quando confractum fuerit, rupturæ eius per totum non progredian- tur. Verùm cùm caput veluti prælonga quædam ſphæra ſit, iure vna quidem ſutura recta per me- dium ipſius à poſterioribus ad anteriora eſt ex- tenſa: duæ autem tranſuerſæ hanc excipiunt: qua- rum poſterior quidem labdoeides, anterior coro- nalis vocatur. Fitque ex illis tribus ſuturis figu- ra † Ɪ literæ ſimilis. In acutis tamen & turbina- tis capitibus, non omnes eæ ſuturæ cernuntur. Sunt autem in vniuerſum tres capitum acutorum figuræ. Prima eſt, vbi caput anteriorem ſimul & poſteriorem eminentiam amiſit. Duæ verò aliæ figuræ ſunt, quarum altera quidem in fronte, alte- ra rurſus in occipitio nullam eminentiam habet.

Lingua mouendi [illegible]

Linguæ motores [illegible] ſeptima coniugatione.

Lapideum os. Neruorum [illegible] methodus.

Neruos duros, ad motum: molles ad ſenſum eſſe aptiſſime comparatos.

Cerebrum eſt neruorum omnium mollium origo.

Labiorum nerui vnde.

Dentes omnes & tota neruorum coniugatione accipiunt propagines.

Gingiuæ.

Latus muſculus.

Frontis cutis.

Craſſam meningem eſſe connexam cranio.

Retiformem plexum recipere productionem quandam à craſſa meninge.

Cranium cur ex pluribus oſſibus conſtet.

Suturæ cerebri.

† Ɪ

Capitũ acutorum figuræ.

At suturæ capitis rotundi & sphærici, X græcæ literæ sunt persimiles. Vbi caput in occipitio nullũ habet tumorem, perit labdoides sutura, recta & coronali manente: ex quibus constat sutura instar literæ T. Similiter cùm frontis eminentia perierit, dispungitur coronalis, relictis recta & labdoide, quæ literam ⊥ reuersam constituunt. At verò quæ à media sutura æquidistant, & ad vtranque autem constitutæ, secundum capitis longitudinem deferuntur, rectè squamosæ agglutinationes vocantur: quum non hic vt in suturis ossa sese mutuò ingrediantur, sed extenuata in subtiles quasdam squamas, ad maiorem firmitudinem earum partium, supra ossa descendentia applicentur. Ossium autem in temporibus compositiones atque structuræ, sicuti & quæ in superiori maxilla cernuntur, suturæ mihi planè esse videntur.

Squamosæ appositiones.

GALENI PERGAMENI
De vsu partium,
Liber Decimvs.

QVòd autem in parte corporis anteriore, in quam mouemur, præstitit oculos collocari, eósque geminos esse, nemini obscurum existimo. Cæterùm non insunt oculi posterioribus etiam capitis partibus, quia ab illis oriri nerui molles non poterant, quales in vtrunque mittuntur oculum: ad quos quidem dum per ossa contendunt, densantur & compinguntur. Vbi verò ad illos peruenerint, amplificati denuò, in orbemque humorem vitreum complexi, sese in crystallinum humorem inserunt, qui existit primum videndi organum: id quod planè suffusiones ostendunt, quæ inter humorem crystallinum & corneam interiacentes, impediunt visum, quoad deprimantur. Humor autem crystallinus, qui albus est atque splendens (hac enim sola ratione, à coloribus immutatur) ab humore vitreo nutritur, qui quanto crassior & candidior est sanguine, tanto à crystallino humore relinquitur humiditate & albedine. Hic enim albus est planissimè, ac mediocriter durus: vitreus verò, humidus quidem est, instar vitri cuiusdam fusi: albus autem, albedine quadam adultera. Quum igitur in neutro horum humorum sit vena, verisimile est vtrunque per transumptionẽ nutriri: crystallinum quidem à vitreo, vitreum autem ab amplificata illa retiformique productione, quæ ipsum ambiens, duos vsus præstat: primùm, vt crystallini alterationem persentiat: secundum, vt plurimis arteriis & venis (quas ducit portio tenuis meningis) referta, vitreo humori alimentum ferat. Ipsa autem productio choroidis tunicæ, non solùm corpus illud retiforme alit, sed quibusdam filamentis tenuibus à se productis etiam texit & colligat. Cæterùm vbi primum neruus in oculum ipsum inseritur, natura ab eo vtrasque productiones membranarum abducens (quod nusquam in aliis neruis molita est) easque crassas ac duras efficiens, duram quidem meningem ossibus alligauit, choroidem autem solam diuagari permisit. Quæ quidem tunc destituta suis vasis, ac paulò pòst à supernis omnibus locis, quamplurimas vasorum immissiones recipiens, reuertitur tandem, immensam quandam vasorum tenuium, sibiipsis propinquorum, copiam, veluti ex foro adferens: cum quibus omnibus rursus in superiorem productionem inseritur. Vbi autem productio ipsius nerui in humorem crystallinum se inseruit (cuius nimirum gratia descenderat) neutiquam amplius progreditur: quandoquidem illic hærens, affectuum illius verax cerebro esse nũcius potest. Verumenimuerò quum ipsa insertio in medium crystallinum humorem (qui sphæricus est) vndique facta sit, necessariò maximus in crystallino circulus describetur, illum in duas partes diuidens. Omnium siquidem quæ rotundis corporibus connectuntur, ad maximum in ipsis circulum connexio est tutissima. Ad hunc igitur circulum consentaneum erat humorẽ vitreum motu vlteriore inhibere. Quocirca medius * in ipso vehitur crystallinus humor, quasi semisecta quæpiam sphæra in aqua. Ab altera etiam interna parte ipsius crystallini humoris, quæ illius veluti hemisphærium existit, firmitatis gratia* humores ipsos circulus vnus maximus omnium coniunxit: qui quidem vtrique terminus existens communis, ligamentum his ipsis efficitur, & præterea corpori retiformi, & quartò ipsi choroidi tunicæ: quæ etiam vt ægrius afficeretur, à crassæ meningis tunica, vt in cerebro, ita hîc quoque circumuestitur. Nam quum hæc ab ea in aliis omnibus partibus, prætetquàm in vasorum productionibus, distet cum illa tamen in hoc memorato circulo iungitur. Quæ quidem quinta coniunctio, præter illas quatuor in vno loco prædictas, subiectas partes munit, tegit, & roborat. Dura igitur meninx turò choroidi est applicita: hæc verò retiformi: retiformis denique vitreo & crystallino humoribus: illi quidem, per totum ipsum: huic autem per solam itidem. Itaque per corpora media humor vitreus illi tunicæ omnium extimæ durissimæque est vnitus. Propè ad illum eundem circulum extrinsecus alia quædam tunica accedit, quæ se in duram illam membranam insinuans, sextam insertionem facit, ἀπονεύρωσις (hoc est, dissolutio neruea) musculorum oculos mouentium, existens. Septima autem præter has omnino est alia, scilicet periostij insertio, quæ totum sanè oculũ cum ossibus colligat, simulque mouentes ipsum musculos operit. Ac cernitur quidem membrana hæc, candida; desinit verò in circulum cui aliæ omnes subiectæ sunt, vbi album nigro coniungitur: qui locus tum iris, tum corona appellatur. Quòd si hæc dissecueris probè, circulos videbis hîc septem, sibiipsis deinceps mutuò insidentes, crassitie tamen & colore discrepantes: vt ne si velis quidem, locum hunc aliter quàm irim appellare queas. Ac primum quidem circulum circa medium crystallinum, vitreus humor facit. Secundum, retiformis membrana. Tertium, choroides tunica. Quartus circulus est, qui illa simul comprehendit & colligat. Quintum ædit tunica orta ex crassa meninge. Sextum, quam diximus aponeurosim esse. Septimum denique circulum circumscribit tunica quæ à periostio deducitur. Iam verò ipsam meningem duriorem, quæ choroidem (vt dixi) complectitur, ad anteriorem crystallini humoris regionem ipsa natura producens, partem eius maximè mediam, longè tenuissimam ac densissimam fecit, cornibus extenuatis persimilem: vnde ea ceratoeides, hoc est, corniformis vocatur, existens instrumenti visorij fortissimum propugnaculum. Tenuis igitur, dura, & densa cùm esset facta huiuscemodi ceratoeides tunica, protinus vtique erat futura splendida, ad splendoremque transmittendum

Marginalia: Opticorum neruorum progressus. — Vitreus humor. — Crystallinus humor primũ videndi organum. — Suffusiones gigni inter crystallinum & corneam. — Crystallinum humorem nutriri à vitreo. — Crystallinus qualis. — Vitreus qualis. — Productionis cerebri in oculos vsus. — Productio choroidis tunicæ in oculos. — Opticum insertũ in crystallinum. — Productionem optici nerui, esse veracem nuncium affectuum crystallini humoris, ad cerebrum. — Connexionem ad maximum circulum esse tutissimam omnium quæ circa rotunda corpora fiunt. — Crystallinus vehitur in vitreo, velut sphæra semisecta in aqua. Circulus coniungens humores oculi. — Oculi humoribus quę productiones incumbant. — Ἀπονεύρωσις musculorum mouentium oculos. — Periostij insertio. — Iris. — Circuli ad irim oculi, septem, quem seruent ordinẽ, & à quibus orantur. — Ceratoeidem tunicam gigni à crassa meninge tenuata reddita.

[illegible], perinde vt cornua ad amuſ- [illegible]. Quod ſummum artificium [illegible] admirari licet, ſic imitari ne- [illegible] multo facilius eſt inuenire ali- [illegible] animaduerſum non fuerat, in iis quæ [illegible] cauillarique, quàm inculpata om- [illegible] conſtructe. Quia verò periculum [illegible] tunica cornea laboraret alimenti pe- [illegible] ſua humorem cryſtallinum col- [illegible] denique iminiſſam oculis ſupernè vi- [illegible] ru (cuius ſubſtantia eſt ſplendida) [illegible] re diſcuteret, his incommodis omni- [illegible] præſidio vniſto occurrit, quod decla- [illegible] ſtea. Quòd autem vehementi ſplendo- [illegible] ſtri offendantur, docuerunt id quidem [illegible] phontis, qui per multam niuem iter [illegible] vehementer læſi oculis fuerunt. Ex- [illegible] etiam id illi miſeri, qui ex obſcuriſſi- [illegible] re in ſplendiſſimam domum, calcéque [illegible] & læuigatam, à Dionyſio tyranno tepen- [illegible] ſubito occæcabantur, minimè repentinum [illegible] curſum ſplendidæ lucis ferentes. Quare [illegible] ac pictores, quum pingunt in coriis al- bis a quibus viſus offenditur, colores fuſcos ac cæruleos opponunt, in quos ſubinde intuentes, recreant atque reficiunt oculos. Similiter ophthal- mia laborantes offendit lux & * redarguit: qui tamen fuſca & cærulea ſine dolore intuentur: Per- cipere etiam clara nos a longinquo cupientes, ad ſupercilia manus obtendimus. Quare in magnis ſolis defectibus ſtellæ nobis apparent, quas cerni- mus etiam ex profundiſſimis puteis, potiſſimum quando non eſt ſol in meridie. Quòd ſi ſolem ip- ſum explicatis oculis intueri velis, illos celeriter perdes: quemadmodum contigit multis, qui poſt eclipſin ſolis, fixis oculis ipſum quum intueren- tur, noſſe affectum eius cupientes, prorſus ſunt occæcati. Etenim ſi flammulam quandam exi- guam in ſole luculento conſtituas, marceſcet: imò extinguitur etiam, ſi eam prope aliam maiorem flammam locaueris: quum minor lux à maiori vin- catur ſemper, ac diſſipetur. Ne igitur cryſtallini & vitrei humoris ſplendor, à ſplendore corneæ diſcuteretur, natura ipſam choroidem tunicam, à tenui meninge ortam, ex iride vnà cum cornea promouens, multis partibus illam tum nigram, tum fuſcam, tum cæruleam, extrinſecus autem denſam effecit, quò videlicet tres prædictos vſus præſtaret: nimirum corneam ſibi vicinam alens, eandémque ne humori cryſtallino incideret, pro- hibens: ac viſui denique affecto ſpectaculum me- dicamentoſum exiſtens. Quæ cauſa eſt, vt om- nes natura doce, quum lucis ſplendore offendi- mur, palpebras repentè claudamus, properantes ad naturale remedium. Cæterùm humida & mol- lis inſtar ſpongiæ quum ſit, qua parte humorem cryſtallinum contingit, ipſa choroides tunica im- pedimento eſt quo minus aſperitas retiformis mē- branæ, aliqua ex parte illi noceat. His omnibus admirabilior eſt tunicæ huius cæruleæ (quam ra- goidem etiam, hoc eſt, vniformem appellant, idque acino vuæ læuitatem eius externam, & aſpe- ritatem internam, haud perperam comparantes) pupillam verſus, foramen. Ea ſiquidem in centro ſui eſt pertuſa: & quà hoc duntaxat foramen con- ſiſtit, nulla tunica alia eſt inter corneam & cryſtal- linum media: ſed veluti pertenue admodum & candidum corno, ſplendor internus cum externo communicat, commiſcetúrque. Vt autem quà foramen, hoc eſt, cornea tunica neutiquam hu- morem cryſtallinum contingeret, portionem ip- ſius natura longius foras abduxit: ſimul autem humorem quendam ſyncerum & tenuem (cuiuſ- modi ineſt ouis) cryſtallino ipſo obduxit: ſpiritú- que aëreo & ſplendido, omnem pupillæ locum oppleuit. Id quod ex ſuffuſorum compunctioni- bus diſces. Nam quum ſuffuſiones omnes loco in- ter corneam & cryſtallinum medio conſiſtant, in- ſtrumentum quod deducturum eam per externum angulum oculi immittitur, in orbem & quoquo- uerſum circumactum, neutrum illorum corporum tangit, tanquam magna à ſe inuicem diſtent in- tercapedine. Porrò ſi alterum oculorum clauſe- rimus, alterum aperientes, amplificatam & dila- tatam, ac veluti inflatam pupillam cernemus, quòd illuc maior copia ſpiritus confluat. At in mortuo animali, vel ſi humor tenuis euacuatus non ſit, laxa tamen pupilla videtur, quòd nimirum ſpiri- tus quidem ipſe leuior & tenuior exiſtens, facilè ante anatomen euacuetus: humor autem adhuc remaneat, ſenſibilem euacuationem poſtulans. Iis præterea qui maximè ſunt ætate prouecti, ob ſpi- ritus supernè affluentis inopiam, adeò cornea tu- nica corrugatur, vt alij quidem prorſus nihil, alij verò malè, ac vix adhuc videant. Affectus autem quem φθίσιν appellant, quique alteri oculorum * vt plurimum accidit, ſolius eſt imminutæ pupil- læ, nihil cornea priuatim affecta. Spiritus igitur ipſe, lucidus omnino quum ſit, ad oculorum etiam actionem confert: humor verò, præter dictum à nobis vſum, hoc etiam præſtat, ne cryſtallinus humor ac portio vuæ interna exiccetur. Siquidem cryſtallini exiccatio γλαύκωσιν morbum inducit, à quo cæcitas vel maximè oritur. Propria ipſius cry- ſtallini humoris tunica & quæ partem illius ante- riorem veſtit, araneis tenuibus eſt ſubtilior & al- bior: in qua quidem ipſius pupillæ imago, velut in ſpeculo quodam conſpicitur: quandoquidem leuis eſt hæc tunica & fulgens, ſupra omnia ſpe- cula. Quod verò naturali huic cryſtallini operi- mento eſt proximum, venoſum, molle, nigrum, atque pertuſum eſt. Venoſum quidem, quò cor- neam abundè nutriat. Molle autem, ne contactu ſuo humorem cryſtallinum affligeret. Nigrum, vt ſplendorem colligat, atque ad pupillam tranſmit- tat. Pertuſum denique, vt quem tranſmiſit ſplen- dorem, foras emittat. Quod autem omnium eſt extremum operimentum ac propugnaculum, te- nue, album, ac durum eſt, quaſi cornu. Tenue quidem & album, vt ſplendores promptè tranſ- mittat: durum, vt tutò conſeruet. Porrò cryſtal- linus humor non fuit factus omnino ſphæricus, vt & circulos coaleſcentes in iride facilè admitteret, & per violentas plagas aut motus, minimè extur- baretur à vitreo. Connexiones quippe ac ſedes in abſolutè rotundis, ſunt fallaciores, quàm in pla- nioribus. Quia verò cornea tunica maximè expo- ſita erat iniuriis extrinſecis, ob id illam natura, quamuis ex ſe robuſtiſſimam, palpebris, ciliis, circumiacentibus oſſibus, atque etiam cute mu- niuit. At cilia quidem, quaſi vallum quoddam pilorum propulſandis exiguis corporibus, ne fa- cilè oculis apertis inciderent, primo loco conſti- tuit. Palpebras verò ipſas, tanquam ſcuta quæ- dam, vt ſimul coirent atque complicarentur, ocu- lumque clauderent, ſi quid fortè maiorum corpo- rum in ipſum illaberetur, appoſuit. Porrò aduer- ſus maiorum ad hoc molium incurſus, supernè

Marginal notes: Xenophontis. Dionyſii tyranni ædes. Pictores fuſcis & cæruleis coloribus recreare atque reficere viſum. Ophthalmia laborantes offendit lux & redarguit. Aſtra videri à meridie per defectus ſolis & [illegible] ex profundiſſimis puteis. Flammula ſub [illegible]. Choroidis tunicæ origo & ortus. Choroidis tunicæ vſus. Palpebras cur claudamus, vbi ſplendore offendimur. Rhagoides tunica. Choroidis tunicæ foramen. Splendorem oculi internum cum externo miſceri. Albuginei humoris vſus. Suffuſionem per gandarum [illegible]. Oculo vno clauſo, amplificari alterius pupillam. Mortuo animali cur ſit laxa pupilla. Phthiſis oculi. Spiritus oculi. Γλαύκωσις. Arachnoides tunica. Choroides tunicæ natura & vſus. Corneæ tunicæ vſus. Cryſtallinus humor cur nõ ſit factus omnino ſphæricus. Connexiones inæqualiter rotundis eſſe fallaciores quàm in planioribus. Ciliorũ vſus. Palpebrarum vſus.

Superciliorũ vſus. *Malæ.* *Naſus.* *Os iugale.*

quidem ſupercilia locauit, internè autem malas: ad maiorem angulum, naſum: ad minorem denique, productionem oſſis iugalis. A quibus omnibus oculus in medio comprehenditur, atque illæſus ſeruatur, cutis motu ad patiendi difficultatem non mediocriter conferente.

Palpebrarum conſtitutio.

Quum igitur ex dura quidem omnino ſubſtantia, ſed quæ moueri facile, & cum cornea verſari ſine eius noxa poſſet, palpebras fieri eſſet conſonum, atque etiam connecti oſſibus: membranam quam περιόστιον vocant, à ſuperciliorum labiis natura abducens, in longitudinemque tantam producens, in quantam palpebras extendi oportebat, rurſus eam per partes palpebrarum infernas, internasve reduxit, illamque non ad principium vnde emerſit, ſed ad ſubiectos tali principio muſculos, qui vtrique oculos mouent, applicuit: indéque ad iridem vſque produxit, vbi ipſam in corneam tunicam inſertauit.

Περιόστιον.

Spatium verò inter duas portiones perioſtij corporis medium, viſcoſa atque vnctuoſa occuparunt, cum membranis quibuſdam a muſculis ipſis extenſis: quo loco quas vocant ὑδατίδας gigni contingit.

Ὑδατίδες.

Ad portionem autem huius conſtructionis, palpebræ inferiores conflantur, à malarum perioſtio, quadantenus quidem extenſo, reuertente autem rurſus ad corneam. Qua parte verò hæc perioſtios remeare incipit, ſubſtãtia quædam membrana durior adtenſa eſt, quam ταρσὸν nominant, conſtringens quidem & comprehendens quod conuexum efficitur ex eius duplicatione: ſedem autem atque extenſionis rectitudinem palpebrarum pilis ſuppeditans, propter innatam ſibi duritiem.

Ταρσός.

Nam quemadmodum ſuperciliorum pilos, vtpote excepturos quod a fronte atque à capite defluit, ſibiipſis incidere mutuò præſtiterat, ita hos & rectos, & denſos, parique & conuenienti interuallo diſpoſitos, necnon antrorſum vergentes, ſemper conſeruari expediebat, vt qui puluerem, & animalcula volitantia, vt minus illaberentur oculis, eſſent prohibituri.

Ciliorum productio & vſus.

At quum oculi non ex quauis poſitione viſibilia omnia cernere poſſint, ſed illud duntaxat cernant, quod ipſi pupillæ eſt directum, ob id natura ſic diſpoſuit eos, vt poſſent plurimum circumagi: & cum ipſis totum collum ad motum habile fecit. Qua de cauſa etiam, non vnum, ſed geminos oculos condidit.

Oculos cernere, tantùm quę pupillæ è directo oppoſita ſunt: ob idque volubiles eſſe. *Oculi quare gemini.*

Poſt quam igitur oculorum motus voluntarij ſunt quatuor: vnus quidem quo ſurſum, alius autem quo deorſum, ac duo etiam quibus adducuntur ad latera: conſentaneum fuit, & muſculos qui motuum illorum duces eſſent, totidem eſſe numero: duos quidem à lateribus, nempe vnum vtrinque conſiſtentem: alios autem duos, quorum vnus eſt infernus, alter ſupernus. * Diſſolui nanque hi omnes in neruoſa filamenta, circulum vnum efficiunt lati tendonis, in iridem deſinentis.

Oculorum voluntarij motus ſunt quatuor: totidémque illis præfecti muſculi.

Quum verò oculum circumagi eſſet melius, natura duos alios muſculos, poſitione obliquos efficit: ſingulos in ſingulis palpebris, verſus minorem angulum ſuprà atque infrà extenſos: quorum beneficio oculum, quoquouerſus torquemus.

Oculorũ muſculi obliqui.

Eſt & alius quidam muſculus magnus circa eorum radicem: conſtringens quidem ac muniens nerui illius mollis immiſſionem, ne diſrumpatur: oculum autem attollens ſurſum, ac deorſum contrahens, nonnihilque etiam conuertens.

Oculi muſculus magnus.

Cæterùm quum partes omnes quæ motu voluntario ſūt præditæ, duobus vt minimum egeant muſculis ſibiipſis oppoſitis, altero ſcilicet extendente, atque flectente altero (non poteſt enim ab vno vterque motus præſtari) ſuperiores autem palpebræ motu voluntario moueantur (inferiores quippe ne mouentur quidem) natura duos exiguos muſculos ſingulis eorum applicuit, ſub membrana quæ cuti ſubiacet, atque à neruoſis tenuitatibus tarſi extenduntur, deliteſcentes.

Palpebræ inferiores haudquaquam moueri. *Palpebrarum ſupernarum muſculi.*

Quorum ſane muſculorum, alter quidem in maiori angulo apud naſum conſtitutus obliquè, ad tarſi partem dimidiã, quæ illic eſt, pertingit: alter verò totus & ipſe obliquus, & ad minorem extenſus angulum, ad reliquam tarſi partem dimidiam ſibi propinquam protumpit. Dum igitur prior muſculus agit, quum caput eius ad maiorem angulum conſtet, partem palpebræ ſibi continuam deorſum trahit. Dum verò alter reliquam ſurſum attollit: vt cuius caput ad ſupercilium ſpectet.

Palpebrarum motus.

Trahunt enim muſculi verſus proprium principium.

Muſculi ſemper trahunt verſus propriũ principium.

Quòd ſi vterque eodem tempore tendant, oculus non magis erit apertus, quam clauſus: quam euerſionem palpebrarum in morbis, Hippocrates ἴλλωσιν nominat, illam dicens eſſe ſignum pernicioſiſſimum. Fit autem affectus is vtroque muſculorum conuulſo, partemque tarſi continuam ad ſeipſum trahente.

Ἴλλωσις quo pacto fiat.

Cæterùm ſi alter quidem muſculus agat, altero prorſus ceſſante, aperiri & claudi totam contingit palpebram, quum pars altera tarſi, quæ mouetur, ſemper vna ſecum trahat & reliquam. Cuius cauſa eſt duriries quam illi dedit natura, durum ipſum & cartilaginoſum efficiẽs, in omníque vtriuſque muſculi finem inſerens. At palpebra inferior minor ſuperiori eſt conſtructa: nam ſi maior fuiſſet, complicaretur, atque in ſeipſam recideret, plurimáque excrementa colligeret. Non indiget autem motu, quia puſilla & exigua eſt.

Palpebra inferior cur ſuperiori minor, motuſque expers.

Porrò ad vtrunque foramen, quod iuxta magnum angulum eſt, per quod oculorum excrementa expurgantur in nares, natura carunculam quandam veluti operimentum appoſuit, cuius beneficio contingit, vt excrementa oculorum minimè quidem vacuentur per angulos, ad proprios autem impellantur meatus.

Oculorum excrementa quà parte expurgentur in nares.

Confluunt ſiquidem per foramina illa, in ipſum os atque in nares ab oculis excrementa. Vnde medicamenta ocularia, non multò poſt inunctionem, alij quidem expuerunt, alij verò emunxerunt. Quam ob rem qui carunculam illam neruoſam, quæ iuxta vtrunque angulum eſt, pharmacis acribus colliquarunt, aut reſciderunt, ij chirurgi effluxum excrementis ea parte aperuerunt: quem affectum vocamus ῥοιάδα.

Ῥοιάς.

Sunt in palpebris paulò extra maiorem angulum, tenuia quædam alia foramina, pertinentia vſque ad naſum: quæ quidem tenuem humorem dant viciſſim, accipiuntque, ad ſymmetriam naturalem ſeruandam, quæ motuum præſtat agilitatem: ad quam ſimiliter perficiendam, glandulæ etiam duæ in vtroque extiterunt oculo, altera infernis, altera ſupernis partibus hærens: quæ meatibus non obſcuris, humidum in illos effundunt, perinde vt glandulæ, quæ linguæ radici adiunctæ, ſaliuam in os deriuant.

Glandularum oculorũ vſus. *Glandulæ linguæ adiacentes.*

Humectandi etiam eos gratia, pinguitudo eſt oculis circunfuſa. Iam ipſi nerui ſenſifici (quibus ſolis vix ſpiritus conſpicuæ ac ſenſibiles inſunt) ex diuerſis quidem locis cerebri proficiſcuntur: progreſſi verò (eſſem enim in diuiniſſimum quidem inſtrumentum iniquus, impius autem in conditorem ipſius, ſi hæc prædictis non adderem) ſibi mutuò cohærent: ac poſtea rurſus à ſe inuicem digrediuntur,

Opticis neruis ſolis ineſſe meatus ſenſibiles. *Opticorũ neruorum conſpiratio in vnum, diductióque.*

[illegible] tæ X separantur idque mini- [illegible] intersecta se inuicem, sed [illegible] post vterque ad regionem [illegible], vt ob aliud nihil conuenis- [illegible] vt meatus suos coniungerent. [illegible] fit visio percipias, intelli- [illegible] vno tantùm oculorum cerni. Est [illegible] figura quæ à medio vndique distat [illegible] ius autem puncto medio (quod [illegible] vsque ad pupillam videntem id, [illegible] existima, quemadmodum plu- [illegible] duci à pupilla ad ipsam cir- [illegible]. At figuram quæ ab his omnibus [illegible] circumscribitur, conum nomi- [illegible] eam pupillam: basin esse circulum [illegible] iam verò rectam quæ à pupilla ad cen- [illegible] extensa est, totius figuræ axem appel- [illegible] cum intelligis conuexum & concauum, [illegible] iam amborum medium, videlicet læ- [illegible] n, cui nihil nec cauitatis, nec con- [illegible] : cuius superna pars, plana superfi- cies [illegible]. Quemadmodum igitur si ex axe ipsius [illegible] pupilla ad centrum circuli per aërem [illegible] alij granum aliquod pendeat, con- [illegible] pupillæ eripiet, ita quoduis cor- [illegible] medio visus & rei videndæ positum fuerit, [illegible] prohibiturum est, quo minus id quod an- te oc[illegible], amplius cernatur. Quandoquidem vt [illegible] conspiciatur, opus est id careat omni cali[illegible], nullumque inter se & pupillam habeat [illegible] mentum. Siquidem per rectas lineas fit vi- sio, quæ haud dubie ipsius solis radiis excidenti- bus p[er] angustum foramen, prorsumque semper [illegible] & citra flexionem tendentibus, assimilatur. Sciendum autem est, vnumquodque corporum quæ videntur, nec videri solum nec nudum, sed quippiam circum ipsum etiam omnino cerni: quū visiones quæ corpus id complectuntur, accidant interdum iis, quæ vltra corpus videndum sunt. Secundò etiam disce, corpus quod à solo dextro oculo cernitur, id si propius sit, in sinistris ma- gis partibus esse putari: sin longius absit, magis quo[d] iam modo in dextris. Quod verò à sinistro so- lo conspicitur, in dextris situm videtur esse, si id est propinquius: magis autem in sinistris, si est re- motius. Quod autem ab vtroque, in medio. Ter- tium præter hæc tibi discendum venit, alterius oculorum pupilla compressa, sursúmue aut deor- sum adducta, apparere duplicia, quæ antea sim- plicia apparebant. Cæterùm si deorsum quidem fuerit pupilla detracta, humilius id apparebit, quod intuebere: contrarium autem, si sursum su- blata fuerit. At dum pupillam ad maiorem aut minorem canthum adducimus, facimus vt quod cernitur, sinistrum magis, aut dextrum appareat, non tamen duplex. Est autem necesse axes cono- rum visoriorum in vno eodemque plano positio- nem habere, ne quod est vnum, duplex appareat. Verùm prædicta axiomata tametsi rationibus phi- losophicis, mathematicisque facillimè cõprobari possint. quia tamen experiẽtia ea omnia constant, breuitatis gratia ab illorum accurata demonstra- tione supersedebo. Iam verò quod pori illi optici intra cranium quidem iungantur, atque in vnum conspirent, postea autem diuaricentur, vtilitates duæ in causa extiterunt: quarum prima ac maxima necessaria est, ne quod extra intuemur, appareat duplex. Secunda, vt si quando alter oculorum sit clausus, aut omnino mutilus, in alterum, per il- lum porum communem, vniuersus spiritus con- fluat. Quippe facultate visoria duplicata eo mo- do, longe acutior futurus est visus. Quum igitur quæ videntur, secundum rectas lineas videantur: ante humorem autem crystallinum, foramen vueæ sit situm, per quod cum suis obiectis erat habitu- rus commercium: perspicuum certe iam est, quòd figura exactè rotunda, paucioribus sui partibus, plana autem pluribus, cum suis obiectis commu- nicabit. Quocirca diuinus ille architectus, rotun- dum ipsum, sed paulò oblongius, crystallinum cor- pus compegit, vt tutior ab ipsis iniuriis esset, ac simul pluribus sui partibus, species rerum viden- darum exciperet.

Axis.

Læue, [illegible] esse [illegible] conuexum & concauum.

Visionem fieri per [illegible] Visionem [illegible] [illegible]. Visionis fallaciæ [illegible] duæ.

Visio fallax [illegible].

Pupilla alterius oculorum compressa, apparent duplicia, quæ antea simplicia erant.

Optici neruli qua intra cranium quidem iungantur, postea autem diuaricentur.

Crystallinus humor [illegible] rotundus simul & oblongus sit factus.

GALENI PERGAMENI
De vsu partium,
LIBER VNDECIMVS.

POrrò musculi temporales, quum gratia infe- rioris maxillæ à natura sint constituti, secun- dum magnitudinem eius, atque in mordendo ro- bur, suam magnitudinem atque structuram con- trahunt: meritò in animalibus quidem iis, quæ serratos dentes sortiuntur, maximi simul & fortis- simi habentur: quandoquidem non solùm ma- gnam, sed validam etiam maxillam obtinent. Ma- ximi autem, sed nec neruosi, nec in agendo præ- potentes, in asinis, bobus, & suibus, ac breuiter in iis omnibus, quibus magna quidem inferior maxilla inest, minimè tamen robusta ad morden- dum. Homini verò, ceu genam paruam haben- ti, dentésque ad solum esum idoneos (non enim in morsu, hominis fortitudo consistit, nec denti- bus domiturus est animantia cætera, sed ratio- ne & manibus) musculus temporalis, haud iniu- ria, debilis simul & minimus extitit: nimirum ip- sa natura non modò inueniente quæ oportet, sed ea etiam cuique pro dignitate tribuente: id quod diuinæ iustitiæ est proprium. Lynces etiam, ticu- ri & cebi, & simiæ, similiter habent musculos tem- porales exiles simul & imbecillos. Est autem simia homini quamsimillima, illiúsque veluti imitatio quædam ridicula: vt quæ rotundissimam habet faciem, dentes caninos paruos, latum pectus, cla- ues longiores, minimum hirsuta, quæ recta etiam stat belle, vt & gradiri sine errore, & currere ce- leriter possit. Iam verò quæ animalia prona ore cibum assumont, ea vt collum maius, sic prolixio- rem habent inferiorem maxillam. Verumenim- verò quum inter omnes musculos, si temporales potissimum læsi fuerint, conuulsiones, febres, sopores, deliria, symptomatáque letalia inducant, vtpote cerebro existentes proximi (neque enim reperitur ipsis quicquã propinquius cerebro, sicu- ti neque vllus musculus, qui per plures neruos ipsi cerebro hæreat) meritò natura eos propémodum totos, ne facilè afficerentur ab iniuriis extrinsecis, in capitis ossibus abdidit, ossa quidem ea quibus ipsi incubant, excauans admodum, exculpensque: alia autem dura, ac præcipuè quæ illis præposita, ζυγώματα nominantur, rigida, & medullæ exper- tia, in orbem quasi septum quoddam eis circum- iiciens: ita vt exigua quædam eorum pars tantum, ad finem frontis emineat. Vterque autem muscu- lus temporalis in vnum tendonem desinens, cur- uo maxillæ inferioris acumini infigitur: qui si ten- sus

Temporales musculi gratia inferioris maxillæ sunt condita.

Temporales musculi quibus sint maximi.

Hominis fortitudo non consistit in dentibus sed in ratione & manibus.

Homini debilis & minimus têporalis musculus inest.

Iustitiæ diuinæ quid proprium.

Simia est homini imitatio ridicula.

Animalia ore prona sumentia cibũ, maius habent collum & maxillam inferiorem prolixiorem.

Temporales musculi læsi, quæ symptomata inducãt.

Temporalibus musculis nihil propinquius cerebro.

Temporalium musculorum situs, securitasque.

ζυγώματα

ſus fuerit, ſurſum eam trahit: ac ſic os animalis clauditur. Sunt tamen alij duo muſculi in inferiori maxilla, vtrinque vnus, ambo verò nuper dictis oppoſiti. Qui quidem ex poſterioribus oriuntur capitis partibus, quo loco ſunt quos vocant columnares proceſſus. Maxillæ autem inferiori inſiguntur ſtatim poſt flexionem, ad eum vſque peruenientes locum, qui eſt ad mentum: vnus vtrinque ex internis partibus adhæreſcens. Qui certè ſi tenſi fuerint, os recludunt, quemadmodum temporales claudunt. Alij autem quidam duo muſculi, ad mandibulæ in maſticationibus circumactioné a natura fuerunt comparati, qui carnoſam quoque genarum partem conſtituunt. Quorum vtrunque nonnulli non ſimplicem muſculú, ſed triplicem eſſe exiſtimant, quòd tres ipſorum in maxillam ſint inſertiones, inſtar principiorum quorundam. Vterque enim triangularis exiſtit, habens verticem iuxta vocatam malam, vbi neruoſior eſt: atque ex lateribus ipſis, hoc quidem ad zygomatis extremitatem bine exporrectum, illud autem verſus inferiorem mandibulam, tertium namque, veluti baſis quædam, prædicta latera partibus inferioris genæ coniungens, ſecundum longitudinem ipſius extenditur. Mouet autem ac circumagit maxillam, aliàs aliis fibris & inſertionibus, vt motibus aliis alios viciſſim excipiétibus, multiplices fiát actiones in maſticationibus. Quare haud ineptè hi muſculi maſticatores vocantur: tametſi ad muſculos temporales hæc quoque appellatio pertineat, quòd dentes inter ſe vehementer committant, vt ſi quid inter eos fuerit, comminuatur. Cæterùm cibú læuigari, atque in partes minimas redigi a molaribus, quaſi a molis, maſticatorum muſculorum eſt actio: ad quam etiam linguam non minimum confert, in ore cibos aſſiduè voluens, & transferens, quo pars ipſorum omnis itidem conteratur. Maximo etiam ad eam rem ei ſunt auxilio fines buccarum inferiores, qui cutacei ſunt, ſpectantque ad labia, ad quos perueniunt tenues ac lati muſculi, vtraque parte vnus, toti collo circumnecti. Mouentur enim ab his buccæ, cum labiis, etiam ſi gena immobilis omnino fuerit. Temporales porrò muſculi quique eis infrà oppoſiti ſunt, os aperientes, omnibus aliis muſculis hac ratione ſunt diſſimiles, quòd ex ipſis quidem temporalibus mediis, tendo ille naſcatur, qui in coronem ſublimem inferioris maxillæ inſeritur: oppoſitorum autem illis muſculorum partes, carnoſæ in principio ac fine exiſtentes, neruoſæ in medio cernantur: quod in nullis aliis reperias muſculis. Etenim quum medium temporalium muſculorum, coronæ quæ motu indigebat: eſſet directum, tendonem iam hinc emergere fuit neceſſe. At quod pertinet ad os aperientes muſculos, quum ab eo loco produci deberent, qui multis inſtrumentis refertus eſſet, eorum vterque tendo excarnis circa tonſillas eſt factus. Quandoquidem ſi craſſiores eſſent, penetrare præ locorum anguſtia non poſſent. Vbi verò natura eos extra anguſtias deduxit, tunc iam paulatim ipſos carne circumueſtiens, muſculos rurſus efficit. Tria itaque hæc muſculorum genera, natura ad os mouendum adhibuit: quorum alij quidem aperiunt, alij claudunt, alij variè circumagunt. Suntque claudentes quidem, maximi omnium: aperientes autem, minimi: magnitudine verò medij, qui mediam etiam poſitionem ſortiuntur. Alij muſculi duo ex internis genæ inferioris partibus, qua ipſa eſt maximè caua, ſitum habentes, ſurſum extenſi verſus os capitis, muſculis temporalibus adiutores ſunt dati, vt qui etiam genam ſurſum trahere queant. Cæterùm neruorum principium omnibus faciei muſculis, aliisque propémodum omnibus ipſius partibus, tertia neruorum eſt coniugatio, qui à cerebro proficiſcuntur. Quorum ſanè diſtributio tam recta, ſicuti & aliorum omnium æquiſſima diſpenſatio, non fortunæ aut caſui, ſed arti ac prouidentiæ debetur. Quod verò ad dentes pertinet, duos & triginta in vniuerſum habemus, vno ordine, in vtraque maxilla ſexdecim collocatos: parte quidem anteriore, quos inciſores appellant, acutos ac latos, qui morſu poſſunt incidere. Proximos autem iis caninos, inferiori quidem baſi latos, parte autem ſuperna acutos: vt ſi quid propter duritiem ab inciſoriis minus ſcindi potuit, id poſſint ipſi confringere. Hos maxillares ſequuntur (quos etiam molares appellant) aſperi & lati, duri ac magni: vt inciſa ab inciſoriis, ac fracta à caninis, læuigare planè ac terere queant. Ad hæc inter eos, paruis quidem vna, duæ autem aut tres maioribus, quatuor verò maximis inſunt radices. Quorum omnium ſi vnumquiduis mente immutaueris, vtilitatem repentè eorum cernes labefactatam. Præterea ipſorum molarium dentium, medij quidem maximi ſunt: qui autem vtraque ipſorum parte locantur minores exiſtunt: quòd minimè congruum videatur, anguſtis quidem oris partibus magnos, amplis verò dentes exiguos inſeri. Quinetiam quum linguam ad radicē eſſe oporteret ampliorem, magnos illic dentes minime locari præſtiterat. Habet autem vtraque gena tenues quoſdam proceſſus quorum ſinguli cauitatibus ſuis, ſingulos dentes excipiunt, eóſque validis ligamentis adeò conſtringunt, & continent, præcipuè circa illorum radices, quibus etiam nerui inſeruntur, vt non facilè concutiantur. Porrò quòd inferni ſupernis dentibus omnino æquabiles ſint, quodque dextri ſiniſtris, ac cauitates quidem cauitatibus, quodque numerus vtrorunque ſit idem dextris ac ſiniſtris vtriuſque maxillæ partibus, nonne id eſt etiá æquitatis cuiuſdam ſpecimen, artiſque potius quàm fortunæ opus? Ad hæc, quòd fortibus animalibus acuti multi dentes, ac fortes ſint comparati, quemadmodum etiam vngues: nihil autem in timidis ſit huiuſmodi, ſed vt fragiles dentes, ita lati, molles atque obtuſi vngues, hoc eſt magis adhuc admirandum. Verùm quum leones, canes, & lupi, vtrinque multos habeant caninos dentes, homo certè vnicum parte vtraque caninum dentem produxit: cogitante nimirum natura, ſe animal ciuile atque manſuetum effingere, cui robur ac vires eſſent ex ſapientia, non ex corporis fortitudine. Quantum igitur ad frangendum quippiam duriorum videbatur neceſſe, id ipſum duo ſatis erant præſtituri: proinde inciſores plures numero duplo effecit, quòd ipſorum vtilitas latius patebat: & his adhuc plures molares quod ipſorum vſus pateret latiſſimè. Horum tamen dentiú numerus definitus non eſt, ſed qui longiores quidem habent genas, iis quinque inſunt vtrinque: qui verò minores, quatuor. Maxima tamen ex parte, ſunt vtroque latere quinque, inferiores ſuperioribus ſemper magnitudine & numero æquales. Porrò lingua, quum animalium nonnullis, vtputa ſerpentibus, ſit diuiſa, in homine partes eius coiuerunt, quòd tum ad ſermonem, tum ad

Os qua ratione claudatur.
Maxillæ inferioris muſculi.
Columnares proceſſus.
Os qua ratione aperiatur.
Maxillam inferiorem circumagentes muſculi.
Maſticatores muſculi.
Temporales muſculi inſeruiunt etiam maſticationi.
Linguam conferre plurimú ad ipſam maſticationem.
Buccarum ſines inferni.
Ori mouendo, tria muſculorum genera deſtinata: aperientium nempe, claudentium, & circumagentium.
Faciei muſculos omnes recipere neruos à tertia coniugatione.
Dentes in vniuerſum inesse ore triginta duos, in vtraque maxilla ſexdecim.
Inciſorij dentes.
Canini dentes.
Molares dentes.
Dentium radices.
Molariú dentium magnitudines.
Genarum proceſſus.
Dentes inferiores ſuperioribus eſſe per omnia æquabiles.
Fortibus animalibus ineſſe dentes fortes ac multos, quemadmodum etiam vngues: timidis autem cótrarium.
Caninus dens homini vtrinque vnicus ineſt, in vtraque maxilla.
Homini, animali manſueto, vires comparari ex ſapientia.
Inciſores dentes eſſe plures duplo caninis.
Molarium dentium numerum definitum non eſſe: vt plurimum tamen haberi vtroque in latere quinque.
Lingua diuiſa ſerpentibus, cur coierit hominibus.

[illegible]nem, id esset longè commodius. Mouetur autem in [illegible]nem partem, idq; se libere: quod [illegible] ad perficiendas oris actiones liberas. Quòd si ipsa est gemina, quemadmodum & reliqua instrumen[illegible], non alienum fuit vtra[illegible]cipit [illegible] numero ac magnitudine musculos [illegible] æquales. Pari modo enim & duas habuit in seipsa [illegible] arterias, vtri que videlicet vnam: duas itidem venas, ac neruorum coniugationes duas: [illegible] nam quidem mollem, alteram [illegible]: atque [illegible] sanè in extremam ipsius [illegible] distributam, hanc autem dispersam in [illegible]los: quandoquidem illa coniugatione sapo[illegible], hac motu voluntario moueri ipsam [illegible]. Porrò quòd sedis ac firmitudinis gra[illegible] ac fortis ad basim fuit: eleris verò mo[illegible] ad extremitatem tenuis: quodque ab [illegible] quidem musculorum sursum, ab aliis deorsum, [illegible] denique trahatur ad latera, musculis [illegible] partes ipsas versus proprium principium trahe[illegible], mihi certè hæc quoque cuiuspiam esse p[illegible]dentiæ videntur. Sed ne ipsa forte aliquando [illegible], ad motus tardior efficeretur, quemadmo[illegible] ad laryngem, sic natura illi glandulas spon[illegible], vnam vtrinque apposuit. A quibus [illegible] per obliquas atq; inferiores partes [illegible] humorem pituitosum eructant, non ip[illegible] sed omnia etiam quæ infra illam, [illegible] teribus sunt, humectantes. Superiora siq[illegible] à meatu descendere à cerebro perluuntur. Iam illius ligamenti quod partibus eius infernum inest, quodq; ipsam linguam, veluti quoddā frænum, coërcet & temperat, ne aut nimis conuellatur a musculis, aut plus quàm par sit soluta dimagetur, quis non admiretur symmetriam, atque commoderationem? Adeò enim mensurata est, & certa ipsius cōnexionis commoderatio, vt si vel tantillum adieceris, aut ademeris, totius instrumenti actionem vitiaueris. Est verò & hoc summe in natura admirandum, quòd peccata & vitia eorum qui nos procrearunt, ipsa sua industria resarciat. Ebrij siquidem cum ebriis coëunt: & qui præ crapula, vbi rerarū sint, nesciunt, cum mulieribus ita affectis consuescunt. Quo fit vt genituræ principium, statim ea ratione vitiosum sit: postea verò ob omnimodam intemperantiā illius quæ concepit mulieris, in vtero longè deterius reddatur. Attamen aduersus tot errores natura obsistit: eósque plerunque corrigit, sic vt partus mentis compos ædatur. Etenim quū vniuersi agricolæ primùm quidem, cuiusmodi terræ sua committant semina, diu multumque prouideant: postea autem admodum etiam caueant, ne multo humore demersa putrescant, aut extabescāt frigore, nullus sanè ex hominibus eam in serēdo diligentiam adhibuit, neque in eo quod conceptum iam est, educādo, sed quēadmodum in omni vita aliis rebus ōnibus seipsos ducunt posteriores, alij quidē insatiabilibus voluptatibus, abdominique inseruientes: alij diuitias, aut magistratus, aut denique potentiam ambientes: ad eundem modum & ipsam posthabuerunt primam generationem. Tunicam quæ omnis oris partes subiungit, à cerebro etiam recipere neruorum mollium momentaneam portionem, vt quo modo lingua ipsa sit etiam diiudicatrix saporum, iam diximus. At verò vua, quam gurgulionem & columnellam vocant, ad magnitudinem atque elegantiam voci auxiliatur. A qua quidem aër ingrediens, inciditur prius, impetusque ipsius vi[illegible]lentia, & f[illegible]tur. Vnde non [illegible] quibus ad[illegible] putari, non modò deteri[illegible] loqu[illegible] frigidiorē eusferunt [illegible]pirationi[illegible] pulmone & thorace [illegible]. Ac proinde nunquā ita temerè abscindēda est, vt pars quædam basis non relinquatur. Scripsimus [illegible] prius & de foraminibus narium, quo pacto [illegible]ficè ea os quoddam excipit, ventriculis [illegible] prælocatum: tum & de ipsorum in os p[illegible]ne, quæ est in palato. Quæ qui[illegible] inspirationis initium sit [illegible] tracheæ arteriæ, sed quædam deflex[illegible], ac veluti ambages, priusquàm spiritus ad [illegible] perueniat. Proinde fit, vt spiritus quidem obit[illegible] per hunc flexum contemperatus, vlterius tandem feratur: hæreant autem corpuscula exigua, aut si quid fortè ad os vsque permeârit, sistatur etiam circa palati columnam: sic nanque vuam ipsam appellant. Hinc fit, vt qui in multo puluere colluctati fuerint, hi paulò pòst emungant puluerem, expuantque. At nisi prius quidem nasi partes rectā ad caput sursum ferrentur, postea autē obliqui ad palatū reuerterentur, vnamque ibi sese excipientē haberent, quid obstaret quo minus in arteriam hęc omnia delaberentur? Nam id etiam accidet, si quis per os inspirarit, magna indigens inspiratione. Cæterùm vbi sani homines sunt, ore ad respirandum nihil est opus, nisi quis asthmate multo ac vehementi vrgeatur. Quare nasus, primum ordine respirandi instrumentum est: os verò, si nullus affectus infestet animal, nullo pacto respirandi instrumentum existit. Quum autem nudæ ac eminentes particulæ, quæque externis iniuriis expositæ sunt, ex ea oporteret esse substantia conditas, quæ neque contundi, neque frangi facile posset, meritò quidem aures ipsas natura cartilaginosas effecit. Nam si duræ penitus vt ossa extitissent, facile frangerentur: si molles vt carnes, contunderentur paruo negocio. Nunc verò mediocriter molles quum sint, eóque facilè incidentibus cedant, vim illorum exoluunt. Cæterùm prominent aures, vt meatui auditorio operimentum ac munus existant, simúlque & ipsæ aliquem sonum refundant. Quippe Hadrianus Romanus consul, quū haberet læsum auditum, manus cauas, quò audiret facilius, à posterioribus ad anteriora spectantes, auribus obtendebat. Aristoteles etiam dicebat, animalia grandes aures habentia, semper eas agitare, ac circumuertere ad sonos & voces, vsum partium à natura edocta. At in hominibus, quum paruas eas esse oporteret, nihil aut certè parum iuuare poterant si mobiles ac versatiles fuissent: ac proinde immobiles sunt, aut per obscurum motum mouentur. Porrò quòd extrinsecus quidem conuexæ, intrinsecus autem cauæ extitērint, factum id propterea est, ne quid meatui incideret, néue ipsæ facilè afficerentur. Vtraque autem est flexuosa, vt complicari, ac in seipsas replicari facilius possint. Iam verò quemadmodum boni artifices, præter opus institutum, artem suam ostentant, sic natura ex abundanti tum aures ipsas, tum omnia humana membra exornauit, ita vt primò quidem actionibus, vtilitatibúsque partium incumberet: postea verò cohonestaret illas, in eisque veluti operis additamēta, ac ludicra quædam faceret, vt in ipsis narium carnibus constat. Euidenter quippe partis ipsius turpitudinem, si nuda carnibus fuisset, simiam conspica-

tus

Margin notes: Musculi vni[illegible] trahunt partes [illegible] principium. — Glandularum linguæ adiacentium vsus. — Linguæ vinculi inferni vsus. — Natura sarcire errores & vitia eorum, qui nos procrearunt. — Genituræ principium vitiatum ob genitorum intemperantiā. — Generationem primam negligenter tractari ab vniuersis hominibus. — Oris tunicam diiudicare saporum, quemadmodum lingua diiudicat. — Vuam conferre ad vocis concinnitatē. — G[illegible] [illegible]nel. & vsus. — Gurgulionem non esse abscindendum radicitus. — Narium foramina cur obliquè in os deorsumque[illegible]. — Sanis ad respirandum ore non esse opus. — Aures cur sint cartilagineæ. — Aures cur promineant. — Hadrianus Romanus cōsul, quò audiret facilius manus cauas à posterioribus ad anteriora spectantes obtendebat auribus. — Aures hominibus cur immobiles. — Aures cur intrinsecus quidem cauæ, extrinsecus autē conuexæ. — Artificis boni munus. — Narium carnes.

tis agnosces. Obscurantur tamen ornamenta particularum, à splendore ipsius vtilitatis. Pro nihilo siquidem ducitur oculi pulchritudo, sicuti & nasi, & labiorum ornatus, quòd ipsorum vtilitas valde sit admiranda. Cæterùm partis actio, vt constructione ac generatione prior est, sic dignitate quàm ipsa vtilitas est posterior. At vera pulchritudo, ad vtilitatis successum, & bonitatem refertur: primúsque partium omnium constructionis scopus, vtilitas est. At pili qui in mento oriuntur, non modò genas operiunt, verumetiam decus mari, ornamentum, & seueritatem conciliant. Malæ autem & nasus destituuntur pilis, pulchritudinis gratia. Etenim mulieri, totum corpus molle atque depile, puerorum instar habenti, ipsius faciei glabrities plurimum ad pulchritudinem addit. Nam quum mores non habeat æquè venerandos vt masculus, nec forma quidem ei veneranda opus erat. Semper quippe natura, moribus animæ, formam corporis aptam & congruentem effingit. Præterea quum ex humoribus ipsis halitus semper quidam sursum ad caput feratur, crassioribus excrementis illius, ad pilorum alimentum præcipuè natura abutitur, pilorum inquam, ornatum & tegumentum capiti conciliantium. In viris autem, quantò hi mulieribus sunt calidiores, tantò hæc quoque excrementa sunt plura: proinde duplicem iis natura inuenit euacuationem, alteram ex capitis, alteram ex genarum pilis. Pilos non habet frons, quòd tegi possit à pilis capitis, quantum volumus: quódque si eos produxisset, tondere ipsam nobis assiduè fuisset necesse, quòd oculis nimirum incumbat, propter quos etiam motu voluntario mouetur. Motus siquidem cutis vndique oculis circunfusæ, ad oculos exactè aperiendos & concludendos, maximè opitulatur. Porrò quum pili capitis & maxillarum augeri ac minui plurimùm possint, secundum sexus, ætatis, temporum & locorum naturam: qui superciliis & palpebris insunt, eandem semper magnitudinem seruant: vtpote quorum hi quidem, ne quod corporum exiguorum oculis patefactis incidat, veluti vallum quoddam, ipsis appositi sint: hos autem instar muri cuiusdam, propulsare oporteat, ac primos omnia quæ à capite defluunt, excipere. Si igitur eos aut minores, aut rariores, aut longiores, aut densiores effeceris, tantundem eorum vtilitatem vitiaueris. Postea verò quam eiusmodi facere pilos constituit Deus, his quidem durum corpus subiecit, illis autem cutem duram, cartilagini per superiora connexam. Non enim sat erat, eos duntaxat velle tales esse. Neque enim si lapidem repentè velit facere hominem, efficere id poterit. Atque in hoc opinio nostra & Platonis à Mose dissidet. Omnia enim ipse Deum facere posse arbitratur, etiamsi ex cineribus equum aut bouem facere velit. Nos autem non ita sentimus, sed confirmamus quædam naturam nequaquam facere posse, eaque Deum ne aggredi quidem omnino: sed ex iis quæ facere potest, quod melius est eligere. Etenim quum pilos in palpebris satius esset æquales semper esse magnitudine ac numero, non ipsum id quidem voluisse affirmamus: illos autem mox factos fuisse (neque enim id facere potuisset) sed contendimus potius eos, etiamsi millies noluisset, nunquam tamen tales futuros, si ex cute molli producti fuissent: quum nec recti quidem stare possent, nisi in duro fixi essent. Vtraque itaque attribuimus Deo: tum eius quod est melius, in ipsis opificiis electionem, tum etiam materiæ delectum. Quòd si substantiæ cuipiam molli & carnosæ pilos eos infixisset, non Mose modo, verumetiam aliquo malo duce videretur merior, qui murum in palude, aut vallum iaceret. Nam quemadmodum herbæ ac plantæ, quæ ex terra humida & pingui proueniunt, altissimè crescunt: quæ verò ex petrosa, squallentéque, paruæ ac duræ, nulliúsque incrementi permanent: ad eundem, opinor, modum & pili, qui ex humidis ac mollibus emergunt partibus, plurimi sunt incrementi, cuiusmodi apparent in capite, axillis, pudendísque: qui verò ex duris & aridis, exiles atque incrementi nullius. Quocirca duplex ipsis origo existit, quemadmodum herbis ac plantis: alia quidem à conditoris prouidentia, alia verò à loci natura. Ordo autem æqualitásque ortus ipsorum, discrimen facit. Atque à loci quidem natura oriuntur pili tum axillarum, tum aliorum membrorum, nullis certis lineis descripti (quemadmodum sunt ij, qui in palpebris sunt, superciliis, & capite) sed inæquales habentes terminos, nullóque proiecti ordine: quandoquidem à loci humore proueniunt, neque sunt ipsius opificis opera. Quo fit vt calidis quidem naturis sint plurimi, frigidis autem nulli omnino, aut perpauci gignantur. Quorum autem opifex curam habet, ij in omnibus naturis insunt, calidis, frigidis, humidis, siccis, nisi quando prorsus fuerint intemperatæ, cuiusmodi est petrosa atque arenosa terra. Non defluunt autem palpebrarum, aut superciliorum pili, nisi in magnis partium affectibus. Sed neque à capite defluunt, nisi etiam in eius affectibus quidem, verùm quàm prædictorum, minoribus. Nam plantæ quæ in terra dura aridáque proueniunt, vt generationem habent difficilem, multámque prouidentiam requirunt, ita non facile intereunt. Ad eundem vtique modum & Æthiopum capita, paruos quidem, nulliúsque incrementi habent capillos, præ siccitate cutis: verùm caluescunt ægrè. Quæ omnia quum opifex prouideret, in palpebris quidem & superciliis satius esse ratus exiguos quidem & nullius incrementi pilos, verùm stabiles, gignere, in cute dura & cartilaginosa radices eorum, quasi in lapidosa quadam atque argillacea terra, defixit. Iam verò & circum pudenda pili quoque necessariò proueniunt, (calida enim & humida sunt hæc loca) operimentúmque ac ornamentum eius loci partibus præbent, vt nates ano, atque præputium pudendo. Frontis cutis cum musculosa quadam & tenui substantia, quæ illi subdita est, vnitur: vt partes manuū internæ, & plantæ pedum, cū tendone coalescunt. Tertia verò præter has differentia cutis est, quæ in toto animali videtur, substantiæ quidem subiectæ hærescens, non autem coalescens cum illa. Quarta deinde est labiorum, cui musculi per totum miscentur. Quòd autem frons à subiectis quidem ossibus per membranam periostium distincta sit, soláque ex duabus cutibus mobilibus constans, ac breuiter tota in se laxa, ob id certè motu voluntario mouetur. Cæterùm labiorum substantia, quam moueri etiam motu voluntario oportebat, eiusmodi existit, vt eam, aut musculo pro cute, aut cutem musculosam meritò voces. Quatuor autem sunt musculorum ad labia prouenientium principia: perspicua quidem antequam cuti misceantur: obscura verò, & quæ à substantia illius separari non possint,

Particularum ornamenta obscurari à splendore ipsius vtilitatis.

Pulchritudo vera ad quid referatur.

Scopus primus constructionis particularum, est vtilitas.

Pilorum menti vsus.

Mulieres glabræ.

Mulieri non fuisse opus veneranda facie, quandoquidē nec moribus venerandis est prædita.

Moribus dari corporis formam congruentem.

Capillorum generatio.

Viris adesse euacuationem duplicem fuliginosorum excrementorum.

Frons pilis nudata.

Pili palpebrarum atque superciliorum cur eandem magnitudinē semper tueantur.

Mosaica sententia reluctatur Galenus.

Naturæ non esse possibilia omnia.

Deo quæ attribuat Galenus.

Pilorum origo duplex, quemadmodum herbis & plātis.

Pili orti à loci natura.

Pili naturis calidis plurimi, frigidis nulli, aut perpauci gignuntur.

Pilos à conditoris prouidentia ortos, singulis naturis inesse.

Alopecia quando accidat.

Æthiopes ob siccitatem cutis habent pilos paruos, & incrementi nullius, caluescunt tamen ægrè.

Palpebrarum cutis cur dura cartilagineáque.

Pudendorum pili cuius gratia orti.

Frontis cutis.

Cutis totius animalis.

Labiorū cutis.

Periostion est membrana cranio adhærescens.

Labiorū substantia.

Labiis inferētorum musculorū principia quatuor.

po[illegible]unt, vbi semel in vnum coiuerunt. Quare totidem et[illegible]m erunt musculi, vtrique scilicet duo: vnus qui[illegible]em, qui ad læuam [illegible] alter autem, qui ad dextram, ipsa ci[illegible]cumagat. Capita autem sunt appensa, alii qu[illegible]dem superne [illegible] versus malas [illegible] vt qui motus obliquos [illegible]que labij parti essent præbituri. Inferiorum [illegible] obliqua quoque positio est, quoniam & ob[illegible]qu[illegible] sunt motus. Ac per hos quidem q[illegible]tu[illegible] mu[illegible]culus opifex octo motus instituit: q[illegible]uor aut obliquos, in vtroque labro duos: ac tot[illegible]dem etiam rectos: duos quidem omnino recto, quum labia plurimum à se tum distant, tum etiam in [illegible]e [illegible]ommittuntur. Nam quemadmodum in carpo & brachio ostendimus ex obliquis motib[illegible] rectos [illegible], sic & in labiis accidit. Quare si [illegible]lus [illegible]lus vtriusuis labij agat, motus fit ad ob[illegible]quum. Sin vero tensi vtrique fuerint, eo modo [illegible]n simul labrum sursum quidem à muscu[illegible]oribus trahitur: deorsum autem ab infe[illegible]s. Atque etiam tensis fibris externis, labia [illegible] flectere: intrò autem cedere & complicari, [illegible] accidit: vt si duos hos motus, iis qui p[illegible]ne[illegible]nt recti, adnumeres, octo omnino labiorum motus reperias. Vt autem maximi non solùm hi, [illegible]d[illegible]um cu etiam illi qui in genis sunt, motus efficere[illegible]tur, musculum latum ac tenuem natura [illegible]us subdidit, vnum in parte vtraque vsque ad co[illegible]pinam pertinentem, ex omnibusque ferè co[illegible] partibus neruorum maximam vim recipientem. Qui musculus ad sermonem & masticationem valde confert. At verò quum ad inspirationes paulò maiores & subitas, item ad efflationes, nasi alæ non parum conducant, oportuit certè eas mobiles esse, idque pro voluntatis imperio. Cartilaginosæ autem fuerunt, quòd ea substantia non facile contundi nec rumpi possit. Verùm musculi in illas inserti, subtus malas oriuntur exigui, iuxta principia musculorum qui ad labia descendunt. Cum quibus quadantenus coniuncti musculis, semper magis magisque obliqui digrediuntur ad nasum, recipiúntque à neruis qui per maxillam superiorem feruntur, exiguas quasdam propagines. Interna autem ipsius nasi tunica fuit constructa, tum vt illum intus succingeret, tum vt illi sensum tribueret: quandoquidem neque os eius, nec cartilago, sensum habere poterat. Porrò constructio ossium, aut motus gratia, aut perspiratus, aut transitus cuiusdam, aut partium discriminis, aut securitatis, & patiendi difficultatis, extitit, vt liquet in ipsarum particularum propositis nobis exemplis. Vbi os medullam habet in se, eius finibus vtrinque caput instar operculi cuiusdam, vt plurimum videmus adnasci. Nullum tamen paruum os habet medullam, quòd sinum nullum habet commemorabilem, sed cauernulas angustas & exiles. Nam si exiguum & cauum fuisset, careret robore: quemadmodum si quoduis magnorum densum fuisset ac sine sinu, grauissimum foret, ac gestatu difficile. Omnibus autem imbecillioribus animantibus ossa sunt laxiora & concaua magis: fortioribus verò densiora, magisque compacta. Quin & leo, qui omnium est ferocissimus, ac fortissimus, ossa omnia medullæ expertia habere creditur. Natura quippe, musculorum imbecillitatem atque robur intuita, ad ipsorum portionem, ossium pondera effecit. Quum igitur ad propriam securitatem, durities: ad animalis verò motum leuitas ossium requireretur, (nec adesse simul duo hæc esset facile) id oportebat eligere, quod erat commodius. Commodior porrò animalibus motus est, vt qui sit ex ipsorum substantia. Non enim quatenus est animal, omnino ab iniuriis est tutum: at ex seipso mouetur. In quibus tamen propter musculorum robur, ac totius corporis fortitudinem, vtrunque comparare erat licitum, his omnibus densa ac dura, instar lapidum quorundam, ossa compegit, vt in leone. Quia verò homo non est æquè fortis ac leo, iure optimo, quæ ossa in eo sunt maxima, ea non caua modò, verumetiam laxa extiterunt, plena tamen medulla, quæ proprium alimentum est ossibus. Nam quibus cauitas nulla inest, iis ossibus tale quid in eorum cauernulis continetur. At capitum processus (quos Græci vocant [illegible]) non protinus omnia quæ medullam habent sortiuntur. Quandoquidem maxilla inferior medullæ quippiam in seipsa continet, at processum nullum sortitur, quum sit densior, quam vt processu indigeat, atque ita facilè possit medullam sibi sine vlla externa epiphysi claudere. Causa autem cur sit hoc os brachio & femore densius, est nuditas. Vbi verò laxitas simul & cauitas adsunt ossibus, eorum capitibus ossa densa ac dura, cartilaginis glutinosæ interuentu, adeò fuerunt accuratè apposita, vt commissio eorum non facilè cerni queat, nisi ossa ipsa concocta, aut exiccata fuerint. At superior maxilla omnino medullæ fuit expers, quòd prorsus non moueretur, ob idque illi necessaria non esset leuitas, quemadmodum inferiori. Quare ad solam patiendi difficultatem, ex ossium multitudine fuit compacta. Nam quum vtilitates haberet diuersas, ex diuersis quoque substantia ossibus manifestè constatur. Malarum siquidem ossa, crassissima sunt: nasi tenuissima: reliqua verò durissima. Quum enim ossa nasi, si læsa fuerint, minimam animali adferant noxam, multùm ab aliis principalioribus duritie & crassitie vincuntur. Reperitur autem sutura vna secundum longitudinem in vtraque maxilla, quòd nimirum vtraque corpus sit geminum. Obscura tamen ea in densissimis ossibus est: cuiusmodi est occipitis, frontis, palati, & inferioris maxillæ. Quum igitur ossa quæ ad verticem capitis pertinent, nec plagis similiter essent obnoxia, vt ossa frontis & occipitij, necnon quæ in lateribus sunt, euacuationéque indigerent copiosa: hæc autem vulnera sæpenumero excepturæ essent, vacuationémque non postularent: natura rectè illa quidem rara simul & cauernosa, hæc verò dura & densa construxit. Palati autem os durum etiam ac densum extitit, quòd ad basim capitis sit: quódque ab excrementis quæ per ipsum transfluunt, breui extabuisset, si fuisset laxum. Ossium porrò alis similium productio, ex ipso facta est, sedem simul atque operimentum musculis oris a lateribus exhibitura. At ossa bregmatis (quæ duo laxa sunt capiti desuper incumbentia, ac vndique à duris ac densis ossibus circundata) parte quidem posteriore ab osse occipitij, anteriore verò frontis, vtrinque verò ab ossibus temporum, meritò lineis fuerunt distincta. Septimum est os palati, quod nonnulli superiori maxillæ, nonnulli capiti attribuunt. Reliqua omnia maxillæ superioris nouem sunt numero: duo nasi: tertium, cui hærent incisores dentes: vtrinque autem duo, quæ molares ac reliquos dentes excipiunt, supra quæ alia duo sunt, quæ ad anteriorem zygomatis productionem, atque internã oculorum cauitatem spectant.

Motum esse ex substãtia animalium.

Ossa humana qualia.

Ossium nutrimentum, medulla.

Ἐπιφύσεις.

Maxilla inferior nullum processũ sortitur, tametsi medullam in seipsa contineat.

Maxilla superior cur sit destituta medulla.

Malarum ossa crassissima.

Nasi ossa tenuissima.

Maxillarum suturæ.

Verticis ossa cur rara simul & cauernosa.

Frontis ossa cur dura simul & densa.

Palati os cur durum & densum.

Ossium alis similium vsus.

Bregmatis ossa.

Maxillæ superioris ossa nouem.

Nasi alarum vsus.

Nasi alarum musculi & nerui.

Nasi tunica interna, in quẽ vsum facta.

Leonum ossa omnia medullæ expertia.

Reliqua duo sunt iuxta nasi in os meatus. Porrò articulorum inferioris maxillæ, alteri quidem, quoi κορώνη dicitur, zygoma circumposuit natura, maximúmque musculi temporalis tendonem, à quo nimirum os clauditur: alteri verò mamillares capitis productiones apposuit, ne quando in violentis motibus, à subiecta cauitate elabatur. Aperiunt autem os ipsum tum posterior articulus, qui est ad mamillares eas productiones: tum musculi articulum mouentes, oppositi temporalibus musculis.

Κορώνη. Zygoma.

Mamillares productiones.

Os à quibus aperiatur organis.

GALENI PERGAMENI de vsu partium,

Liber Dvodecimvs.

SVnt autem partes collu & capiti communes, per quas caput in omnem partem mouemus: id quod sine articulis, ligamentis, ac musculis agere nobis non licet. Porrò articulatio, ossium est compositio, propter motum voluntarium comparata. Cæterùm quæ componuntur, pauciora duobus esse non possunt: oportétque vt musculi ab vno osse producti, inserantur in alterum. Motus autem fieri non potest, nisi ossa articulentur simul, ac per musculos connectantur. At ligamenta, quum ossa in suis articulationibus exactè contineant ne excidant, ad rectè etiam mouendum conferunt: adeò quidem dura existentia, vt in motibus vehementioribus minimè disrumpantur: in tantum autem mollia, ratione cuiusdam humiditatis viscidæ, quæ articulis innutritur, vt tractis ossibus facilè & obsecundent, & cedant. Quum igitur cartilagine, ligamento, & neruo, corporis machina indigeat: ac cartilago quidem sit durior, neruus autem mollior: medium verò sit ligamentum: mirabiliter sanè natura singulis vtitur in omnibus animalis partibus, nunquam loco vnius constituens alterum. At verò cartilago subiungit quodammodo articulos: neruus quantum habet mollitiei, tantundem & sensus habet. Verùm imbecillior est, quàm vt tutos artus mouere & transferre queat. Ligamentum autem valde colligare potest, nec impedit quo minus membra moueantur: motorium tamen instrumentum esse non potuit, quum nec sensum nec motum habeat, nec ex principio animal mouente, sed ex osse exoriatur. Conuenienter igitur, vbi membrum solo vinculo indiget, ibi solum est ligamentum: vbi verò sensu solo, neruus: vbi motu voluntariu est opus, vtrunque ibi reperias: neruum quidem, qui missum à ratione imperium perferat, motúsque principium præbeat: ligamentum verò, quod robur ab eis quæ à neruis mouentur gestanda suppeditet. Proinde mistum quoddam instrumentum motus ex ambobus, primùm quidem in tenues fibras solutis, postea verò coalescentibus, intercapedinésque medias molli carne repletas habentibus, efficere oportuit, quod omnino neruo quidem durius, ligamento autem mollius existens, reliquarum etiam contrariarum affectionum quæ illis insunt, medium locum teneret. Atque hoc quidem instrumentum est tendo, qui ex iisdem illis fibris inter se commistis constatur. Tendo igitur primum instrumentum est motus. Musculus autem, ad constituendum ipsum fuit comparatus, carnísque coagmentatæ & compositæ animali contra iniurias extrinsecas præbet vtilitates. Porrò articulus capitis adeò magni est momenti animalibus, vt omnium solus, non dico luxationem magnam, sed ne deflexionem quidem, vel temporis momento ferre queat. Repentè siquidem respiratione ac voce, motúque simul & sensu, totum priuatur animal, ipsa nimirum neruorum radice affecta. Est enim principium omnium neruorum cerebrum, in ipsúmque, veluti in aruum quoddam anima ratiocinatrix semen mittit: germen verò inde, velut truncus quidam in arbore exurgens, medulla spinalis existit: à quo trunco per totam spinam extenso, deducti nerui quamplurimi, instar ramorum quorundam, in sexcentas propagines distribuuntur. Corpus autem vniuersum, per eos sumit primùm quidem & maximè motum: dein verò, sensum. Cæterùm articulus capitis tutissimam omnium constructionem sortitur, quòd in seipso radicem neruorum omnium, partes inferiores mouentium, contineat. Accedit ei hæc securitas à ligamentorum crassitie, musculorum multitudine, & ossium exacta compositione. Fortissima enim ligamenta ossa ipsa connectunt: quorum vnum maximum ac latum, in orbem totam articulationem complectitur. Alia autem sunt duo mediocriter, instar neruorum, rotunda: quorum alterum quidem, finem productionis prælongæ, vertebræ secundæ, cum capitis osse connectit: alterum verò transuersum, veluti angulum rectum efficiens, à partibus primi spondyli dextris, ad læuam pertingit. Octo autem musculi ex ipsis duntaxat partibus posterioribus, articulationi incumbunt, ipsam tegentes simul atque mouentes. Quum igitur capitis totius motus duos genere esse oporteret: vnum quidem, dum deorsum inclinamus, ac sursum attollimus ipsum: alterum verò, dum ad latera circumagimus: nec ex duobus simplicibus motibus rectus vnus illic effici posset, vtrisque priuatim præstitit musculos atque articulationes efficere. Quocirca dearticulationes ipsæ, duplices, musculorum autem mouentium ipsas, genera duplicia extiterunt, quatuor differentiis comprehensa. Alij enim caput attollunt, alij deprimunt: alij ad dextram, alij ad læuam circumagunt. Igitur motuum in vtranque partem gratia, primo spondylo natura duas cauitates indidit, alteram in sinistris, alteram in dextris, capitis conuexitatibus, quæ ibidem sunt, prorsus æquales. Nam tametsi potuisset natura vnum maximum processum, atque rotundum vndique, in primi spondyli maximam cauitatem inserens (quemadmodum in humeri articulo fecit) capiti omnes motuum differentias præstare, quia tamen sine laxa articulatione & fallaci fieri id non poterat (ob quam nimirum omnium maximè articulorum, luxationi humerus est obnoxius) maluit paucissimos capiti motus, eósque tutò tribuere, quàm varios simul, atque periculosos. At verò secundo spondylo vtrinque vnus dentiformis processus inest, accliuis atque prælongus, qui robustissimo ligamento capiti connexus est. Atque eius quidem beneficio caput attollitur, deprimitúrque, quemadmodum per articulos cum primo spondylo ad obliqua mouetur. Quum autem ex partibus anterioribus secundæ vertebræ, ille dentiformis processus exortus, inuehi deberet secundum supremam sui oram partibus primæ vertebræ anterioribus atque internis, meritò natura; vertebræ partem eam excauauit, dentémque ipsum

Articulatio quid.

Componendis ossibus quæ requirantur. Motui quæ requirantur.

Ligamentorum vsus & consistentia.

Corporis machina quæ desideret.

Cartilaginis vsus. Neruus quantum mollitiei, tantundè sensus sortitur.

Ligamentum nec sensum nec motum possidet: oritur autem ab osse.

Tendonis generatio, ex ligamento & neruo.

Tendo primum est instrumentum motus.

Musculi vsus. Articuli capitis luxatio, quæ inferat mala.

Cerebrum esse omnium neruorum principium.

Spinalis medulla velut truncus arboris. Neruos largiri corpori motum & sensum.

Articuli capitis constructio & securitas.

Capitis articulo octo incumbentes musculi. Capitis totius duo motuum genera.

Spondylo primo duas cauitates inesse.

Humerus quare omnium maximè articulorum cur luxationi est obnoxius.

Capitis motus sursum deorsumque, & in obliquum, vnde proficiscatur.

Dentiformis processus.

ipsum ibi indidit, validum ligamentum atque [illegible] extrinsecus ei circumdans, quod si[illegible] ipsum a spinali medulla abduceret (ne videlicet illam collideret) simul autem ad primæ vertebræ cauitatem alligaret. Quinetiam supernis primæ vertebræ cauitatibus, quæ capitis eminentias excipiunt, aliæ quædam cauitates parte inferna [illegible] similes subiacent, quæ eiusdem primæ vertebræ complectuntur conuexitates. Quarum beneficio neque vertebræ secundæ cum capite con[illegible] (cum actio erat caput sursum attollere, demet[illegible]) à prima quicquam habet negotij: [illegible] reliquus motus ad latera, propter articula[illegible] cum prima, impeditur quicquam à secunda. Verùm quum quatuor & viginti totius spinæ [illegible] vertebræ, quòd in nulla quidem alia eiusmodi ligamenta, qualia in prima, cernantur, neque in hac etiam secundum aliam partem, quàm sit expediens, sint facta, nemo opinor audebit dicere id accid[illegible] fortuitò. Musculi qui caput mouent sunt octo & viginti, aut plures, ipsum in orbem circumuestientes: quorum alius aliam habet actionem. Sunt autem ipsorum, octo quidem partibus anterioribus, quatuordecim autem posterioribus, ex diametro sibiipsis oppositi. Alij verò, vtraque parte d[illegible] quorum hi quidem ex dextris, illi autem ex [illegible] stris, oppositi & ipsi inter se, primum quidem & maxime collum ad seipsos trahunt, cum illo autem & totum caput: natura semper singulis motu præditis musculis opponente alios contrarij motus autores. Musculorum caput attollentium & inclinantium, octo quidem, iidemque parui, retrò, circum articulum ipsum sunt siti: quibus maiores alij in toto collo extensi, per primas quidem fibras, solius capitis motibus inseruientes, eos obeunt, qui ad primam sunt atque secundam vertebram: per proximas verò, mouent quinque reliquas colli vertebras. Cæterùm ex octo musculis, quos paruos esse diximus, quatuor sunt recti motus autores, qui ex osse occipitis exoriuntur, paulò suprà articulationem: inseruntur autem in secundi spondyli posteriorem processum, atque in partem primi proximam. Reliquorum verò quatuor, duo quidem, quo modo prædicti, ab osse occipitis nati, foras tamen obliqui digredientes, obliquis primi spondyli processibus inseruntur, motum totius capitis obliquum præstantes. Reliqui autem duo, primum spondylum secundo coniungentes, obliqui, positionem habent duobus prædictis contrariam, ac motum oppositum. Illi enim caput habentes obliquum, vnà cum eo secundam vertebram ad primam adducunt: hi autem in rectum & naturalem statum, inclinatum caput reducunt. At tres musculorum maiorum coniugationes, eundem cum dorsalibus musculis habent motum, quem paulò pòst explicabo. Mouent autem per primas quidem fibras (quæ in primum & secundum spondylum inseruntur) solum caput: per reliquas verò, primùm quidem reliquos colli spondylos: simul autem cum eis, caput retrorsum agunt. Obliqui tamen, sensim motus obliquos efficiunt. Anteriorum verò, qui stomacho quidem subiacent, per primas fibras (quæ in primum ac secundum spondylum defixæ sunt) caput duntaxat flectunt, ac simul obliquis fibris, ad obliqua deducunt: per quas musculorum etiam paruorum propriam habent circumscriptionem: per reliquas verò collum flectentes, simul cum eo caput cogunt nutare. At reliqui sex, non rectum, vt hi, capitis nutum, sed sensim obliquum efficiunt: cum quo etiam caput in anteriora conuertunt. Quatuor autem alij musculi robusti & magni, vtraque parte duo, dextra* & sinistra, locati, collum ad latera cum parua declinatione mouent: atque antrorsum, anterior ipsorum coniugatio paululum inclinans, reliqua autem retrorsum: illa sanè ex perforata secundæ vertebræ apophysi productionem habet, hæc autem ex primæ obliqua eminentia nascitur. Fit autem omnium musculorum actio pro fibrarum positionis modo, quas vt plurimum habent secundum sui longitudinem exporrectas: rarò autem obliquas, vt spinales musculi, qui quidem recti secundum spinam extensi, fibras in obliquum producunt. Securitas itaque articulis capitis, ex iis quæ diximus, accessit: motuum autem detrimentum, quod eam sequebatur, musculorum multitudine, magnitudine ac situ vario natura ita pensauit, vt nullus capiti desit motus. Cæterum omnium musculorum sunt minimi, posteriores, vt qui soli exactè articulationem comprehendunt. Æquè autem opportunam cum his positionem habet prima portio musculorum stomacho subiectorum, quæ ad flectendum caput est comparata. Verùm quod ipsorum est reliquum, progreditúrque vsque ad quintam thoracis vertebram, flexionem rectam efficit, non modò vertebris subditis, sed etiam cum eis vniuersu capiti. Postquam verò ex musculis octo exiguis & posterioribus, qui caput ad obliqua inclinant, rectam quidem erectionem efficiunt, quum coniunctim ac bini agunt: obliquam autem, quando alter eorum solus agit: similitérque etiam qui maiores ipsis incumbunt, vsque ad collum extensi: ob idque necessum erat quosdam illis parte anteriori opponere musculos, obliquam flexionem ædentes: Ideo musculi sex qui ad clauē & pectus perueniūt, fuerunt comparati qui caput possunt flectere, atque etiam antrorsum circumagere. Pari modo, & musculorum quatuor qui collum flectunt ad latera, si vnus solus egerit, ad illum inclinatur. Tota verò anterior coniugatio, exiguum quiddam flectit antrorsum, nusquam prætera flectens ad latera: quemadmodum & quum posterior agit, paulatim quidem attollitur, in neutram partem se inclinans. Omnibus verò quatuor simul agentibus, in nullam omnino partem propensum perstat. Quum autem nusquam alibi tantùm alterum os, alterum superet, quantùm capitis os primorum spondylorum ossa, quibus iungitur, magnitudine superat (præter enim inferiorem maxillam sedecim insunt capiti ossa) certè opus fuit multis ac robustissimis musculis, qui pendentes omnino à capite, insererentur, non omnes quidem in primas vertebras, sed illi tantùm quibus licitum esset. Erat id autem tantùm licitum iis, qui motum rectum ad vnguem suppeditant capiti, aut alicui eorum, qui ad obliquum deflectunt. Meritò igitur non omnes qui caput mouent, in primos spondylos infiguntur musculi, sed parte quidem posteriore, parui soli: anteriore verò, prima portio musculorum stomacho subiectorum: à lateribus parui alij musculi, qui capiti vertebram primam coniungunt: ac proinde paruas vertebras non oportuit esse maiores. At verò spinam natura animalibus veluti carinam quandam corporis ad vitam necessariam, non ex vno

M 2 simplici

Musculorum actio fit pro fibrarum positionis modo. Musculis maiori ex parte inesse fibras secundum longitudinem exporrectas.

Capitis ossa sexdecim, præter inferiorem maxillam.

Spinæ, quæ corporis veluti quædam carina est, constructio.

ſimplici oſſe molita, intus eius omnes vertebras excauauit: viam hanc præparans opportunam portioni cerebri, quæ per ipſam erat deſcenſura, Non conſtruxit autem eam ſimplicem (quanquam ad ſedem tutam, & patiendi difficultatem, talis ſtructura erat longe commodior) quòd multis ac variis motibus animal eſſet vſurum, quibus ſpina ex vnico formata oſſe, minime obſecundaret. Quare natura quidem rectè vtrunque ſcopum ſimul conſiderans, iudicánſque priorem quidem dignitate, actionem: poſt illam autem, ſecuritatem: ſicuti rurſus, ad ſanitatis diuturnitatem, ſecuritatem eſſe quidem priorem, poſteriorem autem actionem: vtriuſque ſcopi, actionis ſcilicet & incolumitatis, in ſpinæ vertebris exquiſitam fecit miſcellam. Quòd autem neceſſum fuerit ſpinalem medullam veluti fluuium quendam ex cerebro, tanquam fonte, manantem, locis omnibus quæ præterit, neruum ſemper immittere, tanquam ſenſus ac motus riuulum: longéque melius ſic in vniuerſas corporis partes tranſmitti eas facultates, quàm ſi nullius interuentu, à cerebro per tenuem aliquem neruum diſpergerentur, neminem opinor latére. Ad hæc verò, ſpina, quòd ſit veluti quædam carina, totiúſque animalis ſtabilimentum, ex duris oſſibus eſt conflata. Quòd autem medullæ ſpinalis ſit via, ob id intus eſt caua. Quia verò ipſi, & viſceribus inſtar muri eſt, ea de cauſa multis propugnaculis in orbem eſt communita. At quia motus eſt inſtrumentum, ob id ex pluribus & paruis oſſibus per articulos commiſſis inter ſeſe conſtitit. Conflatur enim ex quatuor & viginti oſſibus, præter os latum, quod extremæ ipſi ſubiacet. Maximæ igitur partes ſpinæ ſunt quatuor in vniuerſum: collum, dorſum, lumbus, & ſacrum os. Ex quibus collum quidem ſeptem ſpondylis, dorſum duodecim, lumbi quinque, os denique ſacrum aut latum, quatuor oſſibus conſtat. Iam verò læſo ſpondylo, motus ſimul & ſenſus omnium partium quæ illi ſubditæ ſunt, læduntur. Quare, vt rectè monuit Hippocrates, ſi multi quidem ſpondyli ordine ſeſe conſequentes, emoti fuerint, malum id eſt. Sin verò vnuſquiuis ex cæterorum harmonia & cumpage exilierit, exitioſum: quòd illa quidem prima, ſpinalis medullæ ſit circularis, hæc autem ſecunda, angularis peruerſio, qua maximè ipſa medulla comprimitur, ſuſtinere magnam ſimultaneámque flexionem non potens. Quia igitur per magnos ac laxos articulos, multúmque diſſitos, moueri ſpina ſine moleſtia non poterat, melius fuit ex multis, paruis, ſingulis paulum conferentibus, totam ipſam conflari, vt ſecundum circuli circunferentiam, citra angularem medullæ peruerſionem, tota flecti & moueri poſſet. Quum itaque neceſſum ſit plures eſſe in ſpina ſpondylos, conſentaneum etiam rationi fuerit, cuique ipſorum motum ineſſe proprium: id quod fieri non poſſet, ſi duo illi muſculi à capite vſque ad os ſacrum extenſi, haberent fibras ſecundum longitudinem exporrectas, quæ nimirum omnes indem traherent. Nunc verò, quum obliquæ in quoque ſpondylo fibræ fuerint, tum ad latera circumagere, tum flectere, atque erigere, nunc hanc, nunc illam ſpinæ partem poſſumus. Sed quum mouere ipſam ſpinam ſigillatim poſſimus, poterimus & totam ſimul mouere, fibriſque muſculorum omnibus ſimul agere. Quòd ſi fibras ſecundum ſpinæ longitudinem tenderemus, ſimul quidem totam promptè moueremus, ſingulos tamen ſpondylos non item. Melior igitur habenda eſt conſtructio, quæ vtrunque ſimul probè præſtare poteſt, necnon conuerſiones ad latera, quam quæ alterum tantùm. Quòd autem propter inſtrumentorum copiam, quæ locanda ibi omnino erant, primi ſpondyli magni eſſe non poterant, non obſcurum exiſtimo. Sicuti neque etiam, quòd expediebat ſubiacentibus quidem ſemper ſuperiores eſſe minores: ſiquidem quod geſtatur, minus eſſe oportet eo quod geſtat. Quæ cauſa fuit, cur natura omnium ſpinæ oſſium infimum, fecerit maximum, ipſum veluti fundamentum quoddam, oſſibus omnibus ſubdens. Secundum magnitudinis locum habet ſpondylus illi ſecundus coniectus. Reliqui autem, quantum ſitu ab infimo diſcedunt, tantum & magnitudine diſtant. Veruntamen quum ſpinalis medulla tranſiens per primas vertebras, longè corpulentior exiſtat, quam vbi vlterius progreditur: conſonum fuit rationi, eorum ſpondylorum latitudinem eſſe omnium maximam. Quòd ſi læues etiam debebant eſſe, vt omnibus aliis incumberent, perſpicuum eſt, quòd eas tenues etiam eſſe par erat. In hoc tamen videtur natura ſummè admiranda, quòd tantam à cerebro produxerit ſpinalem medullam, quanta maximè partibus omnibus infernis ſufſectura eſſet. Siquidem quum in neruos octo & quinquaginta ſpinalis medulla diuidenda eſſet, tantam ex cerebro produxit, vt diſtributioni in neruos planè eſſet æqualis, neque in ipſa quicquam deficeret, nec redundaret. Cæterùm loca vnde emergunt, adeò omni ex parte ſunt tuta, vt neque lædantur quicquam, nec in tot, ac eiuſmodi ſpinæ motibus, afficiantur. Moles verò cuiuſquam eſt tanta, quantam pars recipiens poſtulat. At via omnis quæ eſt inter primam productionem,* & inſertionem ipſius, mirabiliter ad cuiuſque ſecuritatem eſt comparata. Quum igitur ſpinalis medulla veluti alterum quoddam cerebrum, partibus ſub capite ſitis futura eſſet: & ſpina ipſi via ſimul indiuertibilis, necnon firmum præſidium, deſtinaretur: ob eam cauſam tum alia multa in ſpondylis eſt machinata, tum quas ἀκάνθας, hoc eſt, ſpinam vocant, ex mediis poſtremiſque eorum produxit partibus, quæ eſſet veluti vallum quoddam ante ſpinam totam oppoſitum. Quantum autem os ipſum, quod hîc ſpinam vocamus, verſus poſteriores partes extenditur, tantum illi, tegumenti gratia, cartilaginis circunducitur. Huic autem rurſus cartilagini ligamenta neruoſa, craſſa, lata, fortia, & mediocriter dura natura indidit, ſeruatura ſimul, ac totam ſpinam colligatura. Productionum autem ſpinæ, quæ quidem ſitum ſupra habent, deorſum: quæ infrà, ſurſum ſpectant, vt ipſarum figuræ fornices aut teſtudines referant: quarum forma figurarum omnium ad patiendum eſt difficillima. Non debet autem eſſe mirum, ſi ſoli ſpondylo qui in medio eſt ſpinæ, productio poſterior, quæ acantham efficit, in neutram partem inclinet: hoc eſt, neque in collum, neque in lumbos, ſed omnino ſit recta: quandoquidem non potuiſſet natura ſimilem fornici totam ſpinam conſtituere, niſi productiones omnes tam infernas, quàm ſupernas, in terminum quendam communem rectum, ac nuſquam inclinantem iunxiſſet, qui veluti fornicis ſummitas quædam eſſet futurus. Iam verò quum in thorace cor eſſet locatum, magnaque

arteria

Spina cur ex pluribus ſit compacta oſſibus.

Dignitatem quidem actionis, primam eſſe ſecundam autem ſecuritatem.

Spinæ vſus conſiſtentia, & conſtructio.

Spina conſtat ex quatuor & viginti oſſibus.

Spinæ extremum os, latum.

Spinæ maximæ partes quatuor: collum, dorſum, lumbi, & os ſacrum.

Luxationum ſpinæ, quæ peſſima.

Circularis peruerſio

Angularis peruerſio ſpinæ.

Spondylorum ſingulis fibras ineſſe obliquas.

Geſtata oſſa, minora eſſe debere iis, à quibus geſtantur.

Os latum, cur omnium ſpinæ oſſium ſit maximum.

Vertebrarum primarum cur latitudo ſit omnium maxima.

Spinalem medullam diſtribui in neruos quinquaginta.

Ἄκανθαι.

Spōdylus medius in tota ſpina, cur productionem poſticam in neutram inclinet partem.

[illegible] umberet, natura longiſſimas [illegible] nes, quæ ſpinam conſtituunt: [illegible] omnibus, quum breuiſſi- [illegible] verò productionem cuiuſ- [illegible] poſteriore, quæ ſpinam effi- [illegible] vſum oſtendebamus præſtare: [illegible] productiones [illegible] eiſæ ſpon[illegible] [illegible] quæ ſimul quidem lateralibus ipſorum [illegible] præbent præſidium, ſimul etiam [illegible] quædam [illegible] ſpinæ internis [illegible]. Prædictarum autem pro- [illegible] quemadmodum & acanthæ to- [illegible] ſpinam conuexi. Cur autem [illegible] productiones laterales ſpondylorum [illegible] tenues autem in ſpondylis lumbi & [illegible] colli verò ſpondylis craſſæ & bifi- [illegible] in thorace quidem, quum coſtæ non [illegible] ſint inarticulatæ, veruminetiam per [illegible] incumberent, conſentaneum fuit, firmas [illegible] les facere productiones? Lumbi au- [illegible] magni productionibus, quum vaſa [illegible] incumberent, nihil erat robore [illegible] verò ſunt in collo, meritiſſime extite- [illegible] craſſæ, vt quod ſecuritatis, pro- pter [illegible] breuitatem eius ſpondylis de- eſſet, [illegible] neruis compenſaretur? Porrò ſpon- dyli [illegible] præter duos primos, partibus quidem [illegible] tutò inter ſe colligati, poſteriori verò [illegible] amplitudinem ſimul ſunt atque ad mo- [illegible] facilitatem indepti. Atque ob eam cauſam an- trorſum quidem plurimùm flecti poſſumus, re- trorſum verò non item: quemadmodum certe ex- pediebat ad omnes humanas actiones. Siquidem facile rumperentur multa & præſtantia vaſa, ſi ex- tenſa plurimum ac refracta, dum ſpinam totam re- torqueremus, eſſent.

GALENI PERGAMENI
De vſu partium,
LIBER DECIMVSTERTIVS.

Spondyli qua parte articulentur inuicem.

QVum autem ſpondylorum locus poſterior, in tres diuidatur partes: primam, quæ exactè po- ſterior eſt, quo loco ſunt ſpinæ: duas, quæ vtraque huius parte ſunt, quas productionũ tranſuerſarum radices terminant, meritò ex vtroque harum dua- rum poſteriori loco, inter ſe articulantur ipſi ſpon- dyli: quãdoquidem alìunde id fieri nec licebat, nec erat expediens. Cæterum quum ipſorum ſpondy- lorum quiſque parte ſuperna & inferna, iis qui vtrinque è regione ſunt, committatur, meritò duæ quidem accliues, totidem autem decliues produ- ctiones eis extiterunt: hæ ſiquidem omnibus ſunt communes. Ex abundanti autem, veluti cumulus, magnis ſpondylis aliæ duæ decliues inſunt. Quum enim ex decliuibus productionibus, accliuibus in- nectis, ſpondyli articularentur, ad ſecuritatem ma- iorem natura alteram decliuiũ totam articulationi ſubiecit, ligamentúmque validum ex ipſius fine productum, ſub accliuem totam ſubmiſit. Verùm ſi prædictis tribus productionibus (quarum vna eſt omnium maxima, quæ ſpinam conſtituit, ac duæ tranſuerſæ) duas quidem accliues, quatuor autem decliues adiunxeris, nouem omnino ipſas reperies, quot ſanè & quales in lumbi ſpondylis cernun- tur: quemadmodum in collo vndecim, præter me- diam illam quæ antrorſum conſiſtit. Porrò dorſi

Productiones ſpondylorum quot habeantur.

Lumbi ſpondylorum productiones nouem.

ſpondylis ſingulis, productiones ſeptem extite- runt, licet non omnes formam ſeruent ſimilem, [illegible] ſpondylorum [illegible] nem ſpectat, produ- ctionem ſuperiorem habent maximam, tranſuer- ſas verò craſſiſſimas, [illegible] accliues ac decliues, craſ- ſas ſimul ac latas. Decimus autem [illegible] ſequi- tur, cætera quidem [illegible] tenues produ- ctionem poſteriorem [illegible] habet [illegible], decli- uem & tenuem neque [illegible] per quas cum aliis vtrinque ſpon[illegible] ſi- miles: ſed ſuperne quidem [illegible] uem ſpondylorum prod[illegible] quæ verò duæ decliues [illegible] ſi- miles. Huic enim [illegible] quod eſt eximium, quòd vtrinque [illegible] ſibi ſpondylis vtrique [illegible]. Reliquis [illegible] ni[illegible]us qui ſub hoc decimo [illegible], [illegible] quòd accliues quidem productiones [illegible], de- cliues verò conuexæ. Ob id conuexæ [illegible] iectis ſpondylis innituntur: accliuibus [illegible] ſu- perno eas excipiunt. Qui verò ſupra hunc [illegible] ſunt & collo, hi omnes recipiunt [illegible], ac decliui- bus productionibus ambiunt accliues, quæ ſenſim fiunt conuexæ. Poſtremi autem duo dorſi ſpondy- li, productiones duas reliquas decliues ex partibus infernis ad tutandos articulos ſummitas, atque ab aliis ſejunctas habent: qui ſoli ſpondylorum om- nium obliquas vtrinque productiones, quas ap- pellauimus tranſuerſas, non poſſident: pro quibus decliues illas habuerunt. Per decimum igitur il- lum dorſi ſpondylum, qui immotus in medio ma- net, natura totam ſpinam in partes omnino æqua- les diuiſit, mole ſpondylorum æſtimata, non nu- mero. At verò ſuperioribus ipſo medio ſpondy- lis fecit productiones natura, conuexas quidem accliues, cauas verò ſenſim decliues: inferio- ribus autem contrà, cauas quidem effecit accli- ues, conuexas autem decliues. Quæ ſtructura tum ad flectendam ſpinam, tum ad erigendam requirebatur. Eſt autem vtriuſque figuræ termi- nus, vt quum flectimur, ſpondyli, quàm poſſint longiſſimè, à ſeinuicem digrediantur, perinde ac ſi ſpina tum longior eſſe deberet. Quum ve- rò erigimur, contra, vt cuncti coëant, ad me- dium ſpondylorum accedentes, ac ſi ſpinam expe- diat eſſe breuiorem. Quòd autem cauitates quæ circum oſſium inter ſe dearticulatorum conuexi- tates vtroque vertuntur, ſint ad motus obliquos aptiſſimæ: quódque motus ex duobus obliquis, pa- rum a motu medio partem vtroque ſimul circum- agentibus conſtitutus, neceſſariò vnus rectus fiat: necnon quod in ſpina ſatius fuerit, ex obli- quis rectos efficere motus, ex dictis facile conſtat. Porrò primus colli ſpondylus poſteriorem pro- ductionem non habet, quòd recti muſculi & bre- ues, qui caput totum erigunt, omnem ipſius re- gionem occupent. Cui ſoli primo ſpondylo non inſunt obliqua foramina, per quæ nerui à ſpi- nali medulla excidunt, & qualia omnibus aliis colli ſpondylis natura inſculpſit, qua parte inter ſe coniunguntur, ſic vt ex ambobus vnum fora- men inſtar ſemicirculi, neruo aptum oriatur: ita enim non modò foramina ipſa, ſed nerui etiam, qui per ea emergunt, ſub productionum accli- uium ac decliuium radicibus (vbi primum ipſo- rum ſpondylorum latera deſinunt) ſita, adeò com- muniuntur vndique, vt alibi melius ea minimè collocari potuerint. In lumbis autem, ſi alteram productionum decliuium accuratius conſideres,

Colli ſpondylorum productiones vndecim.

Dorſi ſpondylis ſingulis ſeptem productiones ineſſe.

Spinam totam eſſe diuiſam in partes omnino æquales, per decimum ſpondylum.

Vertebras ſuperiores decima, habere accliues quidem productiones, conuexas decliues autem, concauas: inferiores autem decliues, conuexa.

Colli ſpondylum primum poſteriore productione carere, foraminibúſque obliquis.

non ad ligamenta firmandi duntaxat vsum repertes vt [illegible] etiam magis, primæ nerui productionis [illegible]ratia comparatam. Siquidem exporrecta post neruum, motus reuera efficitur, & propu[illegible]nac[illegible]lum aduersus ea quæ il[illegible] quoquomodo incident. Hanc igitur productionem in lumbi spondylis videas magnam (quòd ipsi maxi[illegible]i sint) & duobus postremis thoracis similem. In al[illegible] verò spondylis decem, eandem vtilitatem n[illegible]rui præstant productiones laterales, quibus c[illegible]starum ossa inuehuntur, atque inarticulantur. Reliqui etiam, præter primum, colli spondyli, neruorum productiones ab vtrisque spondyli finibus lateralibus prominentes, habent à transuersis productionibus (quas bifidas esse diximus) tectas atque stiparas Etenim in lumbi spondylis, apertè neruus lateribus partium internarum inuehitur. In spondylis autem dorsi, inuehitur etiam hic quidem sinu superni spondyli euidenter, sic tamen vt infernum attingere spondylum videatur. In colli verò spondylis, quòd omnium minimi essent, vterque spondylus æqualem portionem ad viam nerui contulit. Quum autem spondyli singuli, primom constructionis scopom haberent duplicem, sedem scilicet tutam spinæ totius, atque etiam motum, aliorum qoidem omnium qui sunt sub collo spondylorom vsus in securitate est maior: superiorum verò, in motione. At qoia nec inferni spondyli, alij aliis incumbere tutò poterant sine lata basi, ac forti ligamento: nec superni moueri facilè, sine longo processu, aut ligamento laxiori, vtrique spinæ parti natura congruente structura consuloit, prælongas quidem infernè, cauas verò supernè colli vertebras faciens, non modò ad motum facilem, sed ad tutum etiam obeundum: alias autem omnes in planum, læuem, atque vndique æqualem, solidúmque circulom, terminans. Quæ vbi primus spondylus crassissimus est, ibi ipsum prope supernas articulationes foraminibus pertudit tenuissimis, quibus omnibus rebus potuit, pariendi difficoltatem tum ipsi spondylo, tum neruo producendo comparans. Cui spondylo crassities illa ob tutam perforationem fuit comparata, & vt parte quidem inferna, secundi spondyli conuexitates, superna verò, capitis eminentias exciderer. Quæ enim ipsius spondyli partes maximè erant laboraturæ, has præter cæteras, satius fuit fortes efficere. Vtrumque autem excidentium neruorum, in musculos ipsi primo spondylo incumbentes, natura distriboit. Verùm quum prima coniugatio sit tenuis, ob idque ex ipsa portio capiti distribui nequeat, ex secunda coniugatione natura id effecit. Nam per superiores musculos neruus vterque perlabitur, qui obliquus quidem primò in partem posteriorem ac superiorem tendit: obliquus autem rursus post hæc, prorsum ac sursum progressus, in caput totoio deinum dispergitur. Quod autem ex secunda ipsa coniugatione infrà superarat, in propinquos omnes musculos est distributum, à quibus primorum spondylorum motus, tum inter se, tum cum capite fiunt. Cæterùm egreditur secunda hæc coniugatio, ab vtraqoe ipsius acanthæ parte, ex regione inter primom & secundum spondylum media. Tertia verò neruorum, qui à spinali medulla oriuntur, coniugatio, ex communi foramine secundi & tertij spondyli emergit, musculísque genas mouentibus, & illis qui collum totum

Colli vtrunque spondylum, æqualem portionem ad viam nerui conferre.

Naturæ industria circa formandas vertebras.

Prima coniugatio neruorum à spinali medulla ortorum.

Secunda.

Tertia.

cum capite retrò erigunt, [illegible]. Pars verò ipsi[illegible] quæ pro[illegible] fertur, secundæ & quartæ co[illegible]ioni mi[illegible]. N[illegible] tertia & quarta con[illegible]gatio, neruos [illegible]ibus colli & capit[illegible] musculis suppe[illegible], & præterea musculis genas mouentib[illegible]. [illegible] admodum cert[illegible] & [illegible] omnibus quæ sunt post aures. Quinta coniugatio prod[illegible]onem habet, qua quartus spondylus cum quinto coniungitur. Distribuitur autem quemadmodum & prædictæ. Pars tamen ipsius quædam retrò per profundum fertur in communes colli & capitis musculos: alia verò pars antrorsum in musculos genas mouentes, & caput inclinantes: sicuti alia & tertia, in medio prædictarum partium, sursum, versus scapulæ summitatem, fertur. Iuxta radicem autem neruorum, pars eius vtrique vicinarum coniogationum, sextæ videlicet & quartæ, miscetur: & qui neruus à quarta ad ipsam descendit tenuis, is manifestò cernitur parti eius misceri, qua maximam portionem ex eius loci spondylis, neruus diaphragmatis colligit, vtrinqoe vnus, qui sub membranas thoracem sepientes fertor. Sextæ post hanc coniugatiouis, sub quinto spondylo excidentis, mistio fit magna cum propinqois vtriusque, sed plurima eius pars ad sima scapularum extenditur. Auget autem quodammodo partibus anteriotibus & diaphragmatis neruom, quemadmodum & aliis omnibus eius loci spondylis propagines quasdam exiguas mittit. Septimæ coniugationis, quæ ex communi sexti & septimi spondyli oritur foramine, magna fit permistio cum proximis. Ea tamen partem sui maximam extendit ad brachium: quemadmodum certè & ab octaua coniugatione, quæ post septimum spondylum oritur, maxima pars in vlnam peruenit. Sic a nona coniogatione, quæ post octauum spondylum præcedenti miscetur, pars non exigua ad manus extremas peruenit: qoi nerui circa primom intercostale spatium minimum locum occupant, quòd primæ etiam costæ sint minimæ. Ob idqoe post septimum spondylum natura cepit thoracem effingere, quòd ea coniogatione, quæ est post octauum spondylum, ad vtraque vti poterat, ad primum scilicet inter costas spatium & manom. Ad diaphragma etiam mirabiliter admodum neruos ex spinali medulla colli, & ad musculos intercostales ex singulis propinqois spondylis, deduxit. Est autem septi transuersi figora rotunda, situs verò obliquus, partibusque anterioribus ac superioribus ad pectus pertingit: inde retrò semper ad dorsum fertur, donec spinam contingat, cui adhærescit ad lumbum. Caput autem eius, ad qood annectuntur fibræ, & in quod ipsi nerui descendunt, in medio eius consistit. Quam ob rem diaphragma solum, earum partium quæ sunt sub clauibus, neruos ab spinali medulla colli recipit, membranis thoracem dispescentibus, stabilitos: aliarum verò inferiorum nulla. Melius siquidem fuit spinalem medullam thoracis, neruorum propagines ex propinquo omnibus quæ illic sunt, suggerere. Ob eámque causam à neruis qui singulis insunt spatiis intercostalibus, portio oon exigua per musculos ad externa excidit. * Iuxta radices autem costarum, in instrumenta quæ sunt ad spinam, dispergitur. Pòst verò, prope conuexa maximè singularum costarum, in corpora thoraci circumfusa,

Quarta.

Quinta.

Sexta.

Septima.

Octaua.

Nona.

Costæ primæ sunt minimæ.

Septi transuersi figura & situs.

[illegible] & prope pectus, partibus quæ illic [illegible]. Homini igitur ac simiis [illegible] spondylis iure est compactum: [illegible] magnitudo laryngi, primo instrumento vocis, conueniat, ex coque partes omnes, [illegible] a spinali medulla colli præterierat neruos recipiant quod satis est. Quum autem nec [illegible] nec vox possit sine thorace fieri, custodio indigent cor ipsum atque pulmones, [illegible] certe structura hos quatuor scopos sibi natura proposuit, vocem scilicet, respirationem, [illegible] cordis, tum pulmonis magnitudinem. Sequitur quippe vt arteriam asperam generatio pulmonis, [illegible] magnitudinem huius, magnitudo thoracis. Quin & cor positionem & magnitudinem [illegible] sibi congruentem sortitur. Nec minus [illegible], qui quidem ex duodecim vertebris constat: quæ vero has deinceps sequuntur quinque [illegible] vertebræ, eadem ratione sunt factæ, qua [illegible] in collo. Nam quum nerui qui a spinali medulla proficiscuntur, in spinales atque hypo[illegible] musculos diuidantur, primas quidem produci [illegible] oportuit ad eas partes mitti: post autem, & [illegible] crura: ac tum os sacrum oriri, quod [illegible] veluti fundamentum quoddam spinæ futurum esset, simul autem ossa coxendicum atque ilium incumbentia sibi, exceptiuum: sine quibus nec pubis ossa constare poterant, crurúmque ad [illegible] dearticulatio omnino non fuisset. Horum enim primorum gratia, tum autem vteri, vesicæ, atque intestini recti os latum, siue sacrum [illegible] est natura. Per cuius quidem foramen primum [illegible] neruus excidit, iis qui ad crus feruntur, miscetur. Deinde coniugationes quæ sunt sub diaphragmate, neruorum a spinali medulla proficiscentium, qui ad musculos prædictos & crura feruntur, quinque quidem spondylis eguerunt: sexta verò quæ eas excipit coniugatio, primis ossis magni foraminibus. Sunt autem & aliæ tres in eo coniugationes, quæ in partes superiores distribuuntur. Constat itaque collum meritò ex septem spondylis compingi, thoracem ex duodecim, lumbum ex quinque. Porrò os sacrum cum vltimo articulatum lumbi spondylo, ad finem cartilaginis habet quandam epiphysim, vt multò difficilius patiatur. At verò validum ligamentum anteriores omnium spondylorum partes validissimè colligans, desinit posteriore quidem parte in tunicam meningas spinalis medullę ambientem: anteriore verò, paulùm progressum, vtraque sui parte inseritur in cartilaginem, quæ spondylos iungit. Cæterùm spondyli omnes ab ea connexione, quam parte anteriore habent, retrò progressi, paulatim a se diducuntur, locum omnem medium refertum habentes humiditate crassa & viscosa, quæ ad motionis facilitatem conducit. Meninges autem vestientes spinalem medullam, cerebri inuolucra similitudine referunt, nisi quòd crassa medullæ spinalis meninx, vndique tenuem tangit & comprehendit. Sunt enim communia spinali medullæ cum cerebro, quod corporis substantia sit illi hæc similis, & neruorum etiam principium existat. Propria autem, quod quum cerebrum pulset ac moueatur, quanquam osse immobili delitescens, ipsa tamen non moueatur, tametsi à mobilibus vertebris contineatur. Non ab re igitur duæ meninges ipsis similiter fuerunt datæ: altera quidem ad vasa quæ ipsis insunt, colliganda, totamque eorum substantiam, quæ mollis est admodum, constringendam: altera verò quæ tegat & aduersus [illegible] munitat. Ossa etiam ipsa extrinsecus sunt attributa, [illegible] propugnaculum atque murus, contra [illegible] iniecta. Pulsatum verò vtrique, quod cerebrum quidem pulsabat, crassa meninx tantum ab eo distabat, quod ipsi, dum dilataretur, suscipiendo esset satis. Quod verò spinalis medulla non [illegible] tenui vndique se contingit. Quo[illegible] ossibus conspicimus [illegible] autem medullæ ossibus vehementer [illegible] quidem nullum extra crassam meningem [illegible] mentum fuit circundatum: spinali autem medullæ, tertia illa fortis atque neruosa tunica [illegible] viscidus ille humor est circumfusus, ne [illegible] exiccetur. Singulis autem spinæ partibus [illegible] iacentibus vasis, per foramina quæ [illegible] deducunt, propagines natura suppeditauit, vt in singulis spondylis coniugationem tantæ [illegible] diuisis, vt in corpora omnia spondylo circumiacentia diuidi planè queat. Sed quoniam [illegible] neruorum vna ex singulis spondylis [illegible], planum est, quòd ipsorum numerus, venarum & arteriarum numero æqualis [illegible]. Cæterùm paruis quidem spondylis prædicta duo foramina satis esse possunt, per quæ intrò quidem venæ & arteriæ, foras verò nerui ferantur. Magnis autem, non hæc modò, verumetiam quæ vasis nutrituris seruirent, natura decenter est machinata. At verò scapulas ipsas, primò quidem propter humeri articulationem, dein autem ex abundanti, propter partium thoracis, quæ illic sunt, custodiam, excogitauit natura. Thorax siquidem respirationis est instrumentum, non minus quàm pulmo: cor autem vitæ principium. Quia igitur thoracis partibus posterioribus non adent nobis oculi, quibus præuidere nocitura liceret: ne omnino negligerentur, natura regionem illam vallo quodam spondylorum, atque prodecti [illegible] spinæ, muniuit, quibus sursum porrectis, primum quidem scapulas vtrinque applicuit, dein carnis copiam apposuit. Ad hæc leuiter superiorem spinæ finem adaugens, rectumque illum attollens, atque ibi clauis coniungens, ἀκρώμιον, quod vocant, effecit, tum humeri articulationi, tum brachij, capiti, atque adeò scapulæ ipsi præsidium & firmamentum futurum. Quòd si inter os pectoris & spinæ finem, quæ ad scapulas est, conuexa clauis non fuisset, nihil vtique prohiberet, quo minus os latum scapularum, nusquam stabilitum, thoraci incideret, coarctaretque ibi humeri articulum, multósque motus brachij impediret. Non temerè autem natura in homine quidem, humeri articulum longissimè à thorace abduxit: in quadrupedibus verò, proximè collocauit: quòd in illo quidem manus ad varios vsus seruientes, spatiosum locum desiderent: in brutis autem nequaquam, quòd in eis anteriores artus tantum ambulationi subseruiant. Meritò itaque homo, ne si velit quidem ambulare quatuor artubus queat, quòd in ipso scapularum articuli longè sint à thorace abducti. Meritò etiam simia, vt in cæteris est hominis imitatio ridicula, ita & in artubus. Cæterùm quemadmodum simia, quòd animam habet ridiculam, corpus ob id habuit ridiculum: ita homo, quòd animam rationalem haberet, ob id etiam corpus solum inter ea quæ sunt super terram, habuit diuinum. Porrò iuxta iugulum ipsum est clauis, conuexa quidem foris, intus verò caua: quò

M 4 videlicet

Marginal notes (left column): [illegible] — Thorax ex duodecim vertebris constat. — Ossa sacri vsus. — Pubis ossa. — Lib. ex quinque spondylis constans. — Vertebrarum ligamentum. — Humiditas vertebrarum. — Spinali medullæ quæ sint communia cũ cerebro, & quæ etiam vtrique propria.

Marginal notes (right column): Cerebrũ pulsare. — Spinalem medullam [illegible] pulsare. — Spinalis medulla tertia tunica. — Spinæ inserta vasa, quæ via intrant. — Spondylorum singulos emittere vnũ neruorũ par. — Scapularum vsus. — Thorax respirationis organum. Cor autem principium. — Ἀκρώμιον. — Clauicularum vsus. — Humeri articulus cur in homine quàm longissimè à thorace abductus. — Simia est hominis imitatio ridicula. — Simia, quòd animam habeat ridiculam, corpus sortita est ridiculum.

videlicet locum iis instrumentis præbeat, quæ per illas partes feruntur. Vbi verò a iugulo cœpit discedere, tantum paulatim antrorsum redit, vsque ad humeri summitatem, quantum finis particulæ ipsius clauis intumescentis, retrò secesserat. Colligat autem ibi ipsam spinæ, os paruum & cartilaginosum scapulæ. Quum autem manus tota ad multos ac varios motus comparata esset, caput quidem brachij rotundum habere ipsam oportuit, cauitatem verò ei subditam, nec magnopere profundam, nec in magna supercilia finientem. Qua quidem structura ad varias motiones apta, quum constet humeri articulus, parum abest quin assidue brachij caput luxetur, quippe quod cauitate adeò exigua vehatur, vt pars ipsius magna extra sit, nulloque ionixa sublimis pendeat. Cui discrimini occurrens natura, tria ligamenta valida, os brachij cum scapulæ ceruice iungentia, præter commune omnium articulorum, rotundum est machinata: duos præterea scapulæ processus recuruos, qui articulum muniunt, atque ex vtraque horum parte, musculos ipsum maximos constringentes. Quorum trium ligamentorum duo quidem prorsus sunt rotunda, tertium verò leuiter latum. Enascitur autem, primum quidem ex fine apophyseos, quæ anchoram refert, internisque brachij attenditur partibus. Alterum verò, quod hoc est maius, ex ceruice scapulæ, qua parte supercilium cauitatis illius est altissimum: atque hinc caput brachij sedem præbet firmissimam sua lata fissura. Reliquum denique & tertium, ex eodem loco, quo secundum, oritur: obliquum autem sub eo inseritur & ipsum in primum capitis brachij initium, quo modo latum ligamentum, quod in orbem articulum totum complectitur. Quæ ligamenta duo, ad musculum brachio incumbentem perueniunt, quem roborant.* Munitur humeri articulus, a scapulæ etiam processibus superioribus, nempe ab illo qui est ad summitatem humeri (quem cutaliformem appellant) & ab externo, qui anchoræ est similis: necnon a maximis musculis tendonibusque, qui totam mouent articulationem, constringitur vndique: quorum musculorum fines ossi brachij infiguntur. Cæterùm ad pectus brachium adducit, leuitérque trahit deorsum, is musculus qui iuxta mammas oritur, magnitudine mediocris. Alius autem contra, ex editis enatus pectoris partibus, adductionis sursum est autor. Tertius præter hos geminus, aut ex duobus coalescens, a toto pectoris osse exortus, æquabiliter ad illud totum brachium adducit, si vterque tendatur. Nam altero solùm agente, aut deorsum, aut sursum, modicè motus brachij inclinabit. Porrò musculus ille, qui à sublimi pectoris parte iuxta claues oritur, duo habet capita, internis quidem partibus epomidi insertus, externis autem adhærescens infernis scapulæ partibus. Ac solius musculi huius tensi actio, brachium extrorsum extendit: alterius verò, qui ad clauem peruenit, versus interiora conuertit. Tensis autem æquè fortiter ambobus capitibus, brachium rectam planè ac mediam extensionem assumit. Atque alij etiam duo musculi, vtraque spinæ quæ est ad scapulam, parte, similem prædicto habent actionem. Octauus verò alius vltra prædictos est musculus, qui oritur * a maxima parte inferioris, qui in scapula est, lateris, brachium extrorsum abducit, iis qui sunt ad pectus, oppositus, qui brachium sursum attollunt. Duæ sunt post hanc musculorum motiones, brachium extrorsum ac deorsum circumagentes: verum amplius quidem extra abducit musculus, * qui ab inferiori ora lateris, quod in scapula est, proficiscitur. Nam qui scapulæ partem simam complectitur, minus quidem extra, sed deorsum magis brachium circumagit. Reliquus verò alius vnus est musculus, qui deprimit, ipsumque retrò agit: cui prædictus musculus paruus succedit, qui efficit ne brachium dum deprimitur, vllam in partem inclinet. Contenta autem fuit hoc natura tametsi omnium minimo, propter naturalem manus ad inferiora impetum. At qui musculi brachium attollunt, actione indigent vehementiori, ob idque tum ipsi, tum qui brachia circumagunt (est enim hic motus violentissimus omnium) in omnibus articulis robustissimi sunt, ac tendones maximè neruosos sortiuntur. Verùm scapulam deorsum trahit musculus, ex inferiori quidem thoracis spondylo enatus, inferioribus autem partibus scapulæ insertus. Trahit autem eam sursum musculus latus ac magnus, qui a spina enatus, sursum ad os occipitis peruenit. Trahit etiam sursum & musculus tenuis, qui ab iisdem capitis ossibus ortus, ipsi ad spinæ basim inseritur. Retrò autem alij duo musculi abducunt ad totam animalis spinam: quorum editior ipsam inflectit sursum, ad colli spondylos: reliquus autem abducit ad spondylos dorsi. Tensis verò ambobus simul secundum proprij situs rectitudinem, fertur ad * dorsum. Quum autem tensus est is musculus, qui ex laterali primi spondyli apophysi exoritur, scapulæque finibus, qui sunt ad summitatem humeri, inseritur, maximè quidem ipsum humerum trahit: cum eo autem & scapulam totam, ad partes colli laterales, vt ad anteriores musculus tenuis, qui à labdoide oritur, conuertit. Quinetiam ex musculis qui è pectore ad eam sursum feruntur, qui est editior, non solùm mihi videtur caput brachij trahere, sed etiam scapulam, vt qui ligamento articulationem totam continenti inseratur.

Homini soli inter animalia terrestria, cur duo ... pus tributum.

Clauiculæ colligatio.

Humeri articulatio cur luxationi obnoxia.

Humeri ligamenta tria.

Scapulæ processus recurui.

Brachij motus à quibus oriantur musculis.

Brachium attollentes & circumagentes musculos esse robustissimos omnium.

Scapularum motus à quibus proficiscantur musculis.

GALENI PERGAMENI *De vsu partium,*

LIBER DECIMVSQVARTVS.

QVum ipsarum animalis partium, nonnullæ quidem ad viuendum sint necessariæ, vt cerebrum, cor, & hepar: aliæ ad viuendum commodius, vt oculi, nares, & manus: atque aliæ denique ad instaurationem generis, vt pudenda, testes, atque matrices, de his quidem vltimis hoc libro agendum est, quandoquidem superiores illas iam explicuimus. Ergo natura, si fieri potuisset maxime optasset suum opificium esse immortale. Quod quum per materiam minimè illi liceret, subsidium quod potuit ipsi ad immortalitatem est fabricata, sapientis cuiusdam vrbis conditoris exemplo. Quanquam nulla ciuitas comperitur adeò floruisse, vt non ipsa excedens vetustas memoriam conditoris deleuerit. Naturæ verò opificium iam multis annorum millibus constitit, atque stabit perpetuò. Nam mirabilem quandam rationem inuenit, qua in demortui animalis locum, nouum aliud sufficiat. Omnibus siquidem animalibus natura concipiendi instrumenta congruentia tribuit: ipsisque instrumentis eximiam

Particularum tria genera.

Naturæ opificium perpetuum.

Concipiendi instrumenta.

eximiam quandam vim voluptatis effectricem: animæ verò ipsis vsitæ, incredibilem vtendi cupiditatem coniunxit: à qua animalia incitata, stimulataque, etiamsi rationis expertia, ætatéque tenera sint, prouident tamen non secus, ac si prudentissima essent, vt genus suum sit superstes. Porrò in fœminæo sexu matrices ventri subiecit, qui locus est tum ad vsum venereorum, tum ad recipiendum sperma, necnon ad incrementum fœtus, & perfecti exitum, opportunissimus. Etenim collum matricis, in pudendum muliebre desinit: quod quum animal concepit, adeò ad vnguem clauditur, vt ne minimum quidem aut intus foras laxet, aut foris intrò recipiat. In coitu autem eousque patet ac tenditur, vt semen per latam viam progrediens, facilè in matricis sinum perueniat. Plurimum etiam & in partu distenditur, sic vt totum embryon facilè ea via expellatur. Quare meritò a natura factum est neruosum simul ac mediocriter durum, vt citra noxam plurimum contrahatur & dilatetur, dirigaturque ad excipiendum semen. Nam si præ mollitie in seipsum concidens, plexus quosdam efficeret, ab iis semen prohiberetur, quo minus ad sinus matricis peruenires celeriter, ac sic humor spiritúsque à se mutuò separarentur, quos tamen coire est necesse, hunc quidem vt motus principium, illum autem vt materiam ad fœtuum generationem appositam. Cæterùm sanguis menstruus neutiquam prima est materia, atque gignendi animalis propria: sed quum seminis humiditas à calore insito * ducta, tunicis matricum inciderit, non secus ac pinguitudo facile agglutinatur. Atque inde vno temporis momento multa fiunt, eàque admirabilia naturæ, circa animalis generationis principium, opera. Nam matrix ipsa quàm celerrimè vndique semini adhæret: collum autem totum conniuet, & eius maximè orificium internum. Qui igitur humor matricis asperitates illinit, toti superficiei internæ subtensus, membrana tenuis efficitur. Interea autem spiritus vndique ad vnguem retentus, non elabitur, sed motus naturales primus orditur. At verò quo tempore nec semen intrò, nec fœtus extra fertur, matricis collum in flexus & contorsiones concidit: quæ ne matricis regio perfrigeretur, plurimum habent momenti. Neque enim alia ratione in menstruis purgationibus partubúsque mulieres refrigerantur, quàm quòd tunc matricis collum sit tectum, reseratumque. Porrò in animalibus numerosos fœtus gestantibus, natura fecit sinus matricis plures: in homine verò, ac eiusmodi, quemadmodum corpus totum est geminum, ita & matricis sinus est duplex, alter quidem in dextris, alter verò in sinistris locatus. * Siquidem quæ ob corporis imbecillitatem, breuioris vitæ futura erant, aut etiam præda fortioribus, iis animalibus omnibus assidui interitus remediū excogitauit natura, fœcundā scilicet generationē: semper receptaculorum matricis numerum, æqualem numero mamillarum præscribens. Mammis autem lac tunc accedit, quo tempore iam absolutus est fœtus. Nam quum tenera adhuc sint atque imbecilla recens nata animalia, nec possint solidos cibos conficere, alimentum ob id natura eis comparauit, perinde ac si vtero adhuc gestarentur. Quibus verò animalibus propter corporis siccitatem superfluus humor subnutriri non poterat, vt volucribus omnibus, iis natura præcipuum quendam amorem in ea quæ procrearunt, ingenerauit: quo impulsa, bellum pro pullis cum ferocibus animalibus, quæ antea declinabant, suscipiunt intrepide, victumque illis conuenientem suppeditant. Vt igitur matrices duæ mulieribus in vnum collum desinentes sunt factæ, ita & vbera duo, vtrunque suæ matrici, instar ministri boni, subseruiens. Vnde Hippocrates ait: Si mulieri geminos gerenti, mammarum altera gracilescat, si dextra quidem, masculi: sin sinistra, fœminæ abortum faciet. Siquidem mares in dextris, fœminæ in sinistris maiori ex parte locantur. Etenim exiguæ, dum fœtus augentur, sunt mammæ, quo modo etiam matrices. Quum autem perfecti fuerint, & pariendi tempus institerit, simul cum matricibus, quod satis est intumescunt. Matricis itaque partes sunt, sperma recipere, atque fœtum absoluere: mammarum verò, quod iam natum est educare. Quòd si animalia attentius dissecueris, reperies in iis quidem quæ adhuc augentur, vesicas matricibus multò maiores: in perfectis autem, matrices vesicis. Vesica namque ad portionem omnium aliarum partium augetur, vt quæ omnibus ætatibus æqualiter seruiat: matrix verò, nec dum augentur adhuc animalia, nec quum iam consenescunt, ritè actionem suam potest obire. Siquidem alimento benigno abundantíq; refertibus opus est, cuiusmodi in solis florentibus abundare potest: quum in declinantibus quidem, alimentum non rite coquatur: in iis autem quæ augentur, quamuis rectè concoctum sit, in nutritionem & auctionem totum id absumatur. Est autem fœmina mare imperfectior, vna quidem & prima ratione, quia frigidior. Siquidem in animalibus calidum est magis actiuum frigido. Cæterùm omnes quæ viris insunt partes, in mulieribus etiam reperias, eo discrepantes duntaxat, quòd in mulieribus quidem ipsæ intus sunt conditæ, in viris autem extra pendent, iuxta nuncupatum perinæum. Quòd si muliebres quidem partes euertas extrorsum, viriles autem intro reuertas, replicésque, inuenies omnes inter se similes, cuiusmodi & in talparum oculis sumere licet exemplū. Hæ enim vitreum & crystallinum humorem, & præterea tunicas his circundatas, non minus habent, quàm animalia quæ vtuntur oculis. At neque eis aperti fuerunt oculi, nec foras prodierunt, sed imperfecti fuerunt relicti. Sunt enim animalium naturæ variæ. Alia quippe non longe recesserunt à plantis, suntque ea animalium omnium imperfectissimā, sensu vnico tactus prædita: vt ostreorum plurima. His recesserunt amplius, quibus gustus inest: his adhuc amplius, quæ odoratus instrumentum sortiuntur. Quibus adhuc multò magis, quæ instrumento audiendi sunt prædita. At perfectis proxima sunt, quibus præter hæc omnia, adest visus. Solis autem hominibus ratio inest, qua diuinius nihil mortali animali est concessum. Sicut igitur homo animal est perfectissimum omnium, sic tanto est fœmina imperfectior mare, quantò frigidior. Genitalia autem eius, formata intus fuerunt, dum ipsa vtero adhuc gestaretur. Quum enim extare & foras propulsari præ caloris imbecillitate non possent, ipsum quidem animal quod conformabatur, imperfectius eo, quod vndique est absolutum, reddiderunt: quam imperfectionem tamen consequuta est vtilitas non aspernanda, ad instaurandum humanum genus. Nam quum fœtus ipse materiam copiosam postulet, tam ad primam sui constitutionem, quàm ad omne

Marginal notes:

Matricis collū esse neruosum, ac mediocriter durum.
Spiritum esse motus principium in ipsa generatione.
Sanguis menstruus non est prima materia, gignendique animalis propria.
Generationis ordo.
Matricis sinum esse hominis duplicem.
Lac quo tempore accedat.
Lac cur genuerit natura.
Vbera duo, vt matrices duæ, mulieribus insunt.
Abortus quādo accidat.
Mares in dextris, fœminas in sinistris matricis partibus, maiori ex parte locari.
Matricis munus.
Mammarum munus.
Fœmina mare imperfectior, quia frigidior.
Calidum esse magis actiuum frigido.
Muliebres partes pudendi, virilibus esse similes, nisi quod sunt inuersæ.
Talparum oculi inclusi, imperfectique.
Naturæ animalium variæ.
Animalia omnium imperfectissima.
Ratio inest soli homini, qua diuinius nihil animali mortali est concessum.
Genitalia fœminea fuisse intus formata, quia in vtero præ imbecillitate caloris foras propulsari haudquaquam potuerunt.

omne incrementum, ſi calidiſſima quidem ipſa fœmina eſſet, vtique diſcuteret talem materiam, nec ſineret coaceruari eam: quemadmodum ſi impensè frigida, ne humorem quidem ipſum concoqueret. Frigidiorem igitur eam euſque fieri ſatius fuit, quoad alimentum quod concoxiſſet & confeciſſet, diſcutere totum non poſſet. Hæc itaque eſt frigiditatis fœmineę vtilitas, quam mox ſequutura erat partium imperfectio, quum ipſæ præ caloris imbecillitate prorumpere foras non poſſet. Quod commodum ad inſtaurandum genus, eſt ſecundum ac maximum. Nam ſi extra prodiiſſent, ſcrotum vtique extitiſſet: quod quum intus iam delitescat, matricum ſubſtantia eſt factum inſtrumentum ſemini recipiendo, ac retinendo, fœtui præterea alendo, ac perficiendo, aptiſſimum. Statim autem & teſticulos fœmina erat habitura minores, imperfectiorésque: ac ſperma in ipſis, tum parcius, tum frigidius, humidiúſque. Sequuntur enim hęc quoque neceſſariò caloris penuriam. Non igitur ſemen eiuſmodi, generando animali ſatis eſſe poterat, licet in eam rem fuerit & ipſum vtile. Mas verò quantò eſt calidior, tantò ipſius teſticuli extiterunt maiores. Semen autem quod in ipſis gignitur, quum ſit ſummè coctum, principium effectiuum eſt animalis. Ex vno itaque principio, ab opifice ſapienter inuento, iuxta quod fœmina mare fuit imperfectior, nata ſunt omnia, quæ ad animalis generationem pertinent: tum quòd muliebres partes intus reconditæ ſint, quatenus dictum eſt: tum quòd virile pudendum, extrà oblongum promineat, ad venerem, atque ad ſemen excernendum aptiſſimum, quodque ſemen ipſum virile ſit multum, & craſſum & calidum. Quod quidem non alia quadam ratione ad maris, alia ad fœminæ procreationem mouetur (ſic enim principium animalis non eſſet ſimplex, ſi motus omnino repugnantes haberet) verùm* quod imperfectius quidem mouetur ſemen, fit fœmina: quod perfectius autem, maſculus. Ipſum autem motum perfectum aut impefectum, inæqualitati quæ in calido & frigido eſt, iurè tribueris, ad quod vnum principium, particulares omnes reuocabis actiones. Iam ipſum fœmineum ſemen gignere per ſe fœtum non poteſt, ſed maris ſemen omnino flagitat, cum quo oportet miſceatur, ita vt vtrunque ſemen in vnum motum conſpiret. Nam tametſi gallinæ citra gallinacei operam, oua ſubuentanea concipiant, ex illis tamen animalia excludere nequeunt: quandoquidem vt ea perficerentur, maſculi caliditatem deſiderabant. Sed ne id quidem in greſſilibus animalibus vnquam poteſt contingere. Solum nanque ſi quod animalis eſt genus temperatura euſque ſiccum, vt humoris frigidi redundantiã in fœmineo ſemine quadantenus poſſit abſumere, id fœtum eiuſmodi, qualia in gallinis ſunt ea oua, ſine mare poteſt efficere. At mulierem nemo vnquam vidit ſine viro vel molam, vel eiuſmodi quippiam concepiſſe. Quamobrem ſatius fuerit maris ſemen motus principium exiſtimare: fœminæ verò, ad animalis generationem aliquid etiam ipſi conferre. Porro vena caua, quà primùm adhuc ex hepate emergens, ſublimis ad ſpinam flectitur, dextrum habet renem, ad dextram ſibi adiacentem: tum deinceps paulò infrà ad læuam, ſiniſtrum. Producitur autem ex ipſa vas venoſum maximum in vtrunque renem, ſicuti & arterioſum, ex maxima arteria quæ dorſo incumbit. Quoniam verò genitalia organa his vaſis ſubiacent, hinc iugum venarum & arteriarum ad ea proficiſci erat neceſſe. Quocirca vaſorum quæ ad ipſa feruntur, quæ ad dextram quidem matricem atque ipſius teſticulum progrediuntur, a magnis ipſis vaſis, quæ ſunt ad ſpinam, proficiſcuntur, vena quidem a caua vena, arteria autem ab arteria magna: etſi rarò, à vaſis quæ in dextrum procedunt renem, oriantur, vbi dexter ren ſiniſtro propinquus fuerit. Quæ verò ad ſiniſtrum teſticulum in maſculis, aut ad matricem ſiniſtram in fœminis tendunt (ſunt autem hæc etiam duo, arteria ſcilicet vna, atque alia vena) non amplius à magnis vaſis, ſed ab eis quæ in renes feruntur, emergunt. Ex quo intelligi poteſt, teſticulum ſiniſtrum in maſculis, & matricem ſiniſtram in fœminis, ſanguinem impurum adhuc, excrementoſum, humidum, ac ſeroſum recipere. Qua ex re accidit, vt ipſa quoque recipientia inſtrumenta, temperamẽtum habeant diuerſum. Quemadmodum enim ſanguis purus excrementoſo eſt calidior, ita & partes dextræ quæ ex ipſo nutriuntur, ſiniſtris ſunt calidiores: id quod principiò etiam erant, vel ratione hac, quòd ſecundum hepatis rectitudinem locarentur. Quod quidem ſi verum eſt, ac præterea maſculus eſt calidior fœmina, probabile vtique fuerit, partes quidem dextras, maſculorum: ſiniſtras autem, fœminarum eſſe generatrices. Eódem pertinent & quę ab Hippocrate dicta ſunt: Si dexter quidem teſticulus attollatur, hoc eſt, ſi valentior ſit, maſculum gignet: ſin verò ſiniſter, fœminam. Cæterùm pars aliqua dicitur fortior aut imbecillior altera, bifariam: vno quidem modo, ſimpliciter: atque ita cor hepate, arteriæ venis, neruí carnibus, ac denique omnia dextra ſiniſtris in omni animalium genere ſunt fortiora: alio autem, ſecundum huius indiuidui conſtitutionem. Leoni ſiquidem poteſt eſſe ſiniſter teſticulus fortior, ſi præcipue in prima compactione, dextro aliquis affectus acciderit: quum ninirum quælibet pars, morbida magis atque imbecillior in omnem vitam reddatur, ſi quod vitium vel exiguum, in prima conformatione contraxerit. Cuius vitij culpa, tum in primum maris cum fœmina coitum intempeſtiuum, tum in grauidæ victus rationem ſequentem, eſt referenda. Quum igitur duplex ſit maſculorum generationis principiũ: in fœminis quidem dextra matrix, in maſculis verò dexter teſticulus: conſentaneum eſt maſculum in dextra matrice, fœminam in ſiniſtra maiori ex parte inueniri. Fieri tamen poteſt, licet rarenter, vt ſiniſtra matrix à calore ſeminis victa, pro fœmina maſculum in ſeipſa gigni permittat. Quemadmodum contingit etiam interdum, vt ſemen quod fœminam erat generaturum, calefactum à dextra matrice fœtum efficiat maſculum: contrà, quod maſculum erat geniturum, à ſiniſtra refrigeratum, in contrarium mutetur. Ipſorum autem fœtuum cauſa, exiſtit principium venarum, matrices ipſas nutrientium, ac mammas cum eis colligantium. Sola enim hæc inſtrumenta per vaſa coniungi expediebat, vt quando in matricibus augeretur fœtus, atque conformaretur, illi ſoli venæ communes, ex vtriſque partibus alimentum affunderent: quando verò in lucem æditus eſſet, mammis rurſum totum alimentum ſurreperet. Quæ cauſa eſt, cur eodem tempore menſtrua bellè procedere nequeant, & fœmina ipſa lactare. Porrò ante conceptum in muliere ætate florente,

quicquid

Frigiditatis fœmineæ vtilitas.

Teſticuli fœminę & ſemẽ qualia.

Teſticuli maſculum calidiores fœmineis. Semen maſculi eſſe principiũ effectiuum animalis.

Pudendum virile quale.

Semen virile quale.

Semen quod imperfectius mouetur, fit fœmina: quod perfectius, maſculus.

Semen vtrunque neceſſariò miſcendũ eſſe ad fœtus generationem.

Oua ſubuentanea animalis excludendo inepta.

Animalia abſque commercio maris, oua gignentia.

Molam abſque viro concipi à muliere non poſſe.

Semen maſculi eſſe motus principium.

Vena caua.

Ren ſiniſter dextro inferior.

Vaſa emulgentia.

Spermatica vaſa dextra, oriri à magnis dorſi vena & arteria, rarò autẽ ab emulgentibus dextris.

Spermatica vaſa ſiniſtra, à ſiniſtris oriri emulgentibus.

Teſticulum ſiniſtrum in viris, & matricem ſiniſtram in fœminis, recipere impuriſſimum ſanguinem.

Partes matricis dextræ cur ſint calidiores ſiniſtris.

Dextras partes, maſculorum: ſiniſtras fœminarum eſſe generatrices.

Fortius vnum altero, bifariam dicitur.

Principium generationis maſculorum duplex.

Venæ alentes matricem, mammaſque cum colligantes, fœtus gratia conſtructæ.

Lactante fœmina, menſes probè non fluere.

quicquid ſanguinis ſuperflui colligitur, natura ... ibus per venas ad vterum pertinen... Quum autem iam concepit, ex iiſ... fœtus trahit alimentū copioſum. Quod ... ad pectoris regionem ſuggeri... merito dixit Hippocrates, lac germa... ſanguini menſtruo. Cæterùm quum fœ... effectus, ſufficiens alimentum non ... ante tempus lacte intumeſcunt vberi... autem, quum matrices alimenti penu... laborant: quam conſtitutionem abortus ſequi... Iam verò non ob id tantùm, quòd dij vo... genitalibus quidem, voluptatem maximam eſſe cum vſu venereorum coniunctam, florentibus autem inſanam quandam atque immenſam vene... cupiditatem ingenitam, protinus voluptas atque cupiditas animalibus acceſſerunt: ſed ex materiæ atque inſtrumētis ad ea ipſa comparatis, vita... Siquidem arteriæ & venæ ..., quæ ad partes genitales feruntur, ma... fundum prætertuebunt: lateralibus ... ipſarum partibus poſtea inuectæ, in duo diuaricantur. Tum autem pars alia illinc à lateribus ad fœminæ teſtes ſecedit, qui & ipſi matricibus adiacent. Altera verò in fundum progreſſa, ... tota in ipſum diſtribuitur. Committuntur autem hic fines vaſorum, quæ in ſiniſtrum ſinum matricis diuiſa ſunt, cum finibus eorum, quæ in dextrum eiuſdem ſinum ſunt diſtributa. Quo fit vt dextra etiam matrix aſſumat ſeroſam humiditatem, quamuis exiguam. Siquidem non ſolum auget in ſiniſtris partibus frigiditatem ea ipſa humiditas, ſed etiam cum ſpiritu iuncta, vbi incaleſcit, atque euacuari poſtulat, acrimonia & mordacitate ſua, omnium maximè poteſt partes ipſas excitare ad agendum, voluptatemque incredibilem interim dum agunt, præbere, acrium humorum exemplo, qui deliteſcentes ſub cute, maximum etiam pruritum inferunt, ac ſuo motu voluptatem non exiguam inducunt. Sunt autem genitales particulæ longè, quàm cutis ipſa, ſenſibiliores, ac proinde maiori voluptate afficiuntur. Semen igitur (cuius humiditas craſſa, viſcoſa, ſpumoſa, ac vitali ſpiritu plena exiſtit) quando in proprium locum inciderit, principium fit animalis generationis. Quum autem in alienum, exiccatur & contabeſcit: nimirum expirante quidem repente ſpiritu, conſidente autem humiditate viſcoſa. Cauſa generationis fœminei ſeminis, eſt huiuſmodi. Ex iis vaſis quæ ad matrices accedunt, pars illa quæ fertur deorſum, inuoluitur, modo perſimili iis vaſis, quæ in teſticulos maſculorum perueniunt. Itaque ſuperiacens quidem vena, ſubiacens autem arteria, vtraque in flexus numeroſos atque æquales torquetur: in quibus plexibus ſanguis & ſpiritus qui ad teſtes deſcendunt, diutiſſimè concoquuntur. Teſtes verò quum ſint laxi, cauernoſique, excipientes humorem qui in vaſis cœptus erat concoqui, rurſus eum & ipſi percoquunt: perfectius quidem ad fœtus procreationem, viriles teſtes, maiores & calidiores quum ſint, geniturámque magis elaboratam excipiant: imperfectius autem muliebres, vtpote minores, & frigidiores, excipientésque humorem non vſque adeo concoctum. Quum igitur omnes particulæ alimentum ſibiipſis aſſimilent, mirum eſſe non debet, ſi tunicæ vaſorum albæ exiſtentes, ſanguinem in formam ſibiipſis ſimilem, propter longam moram, immutent. Quum autem marem quidem ſemen foras eiaculari, fœminam verò in ſeipſam oporteret: ob eam cauſam & vaſa quæ a teſtibus ſemen exciperent, in maribus quidem ad pudendum exporrexit natura, & ad meatum per quem etiam lotium emittitur, officio adaptauit: in fœminis autem tum in ipſas matrices inſeruit, tum conſtituit, vt in capacitatem internam ſemen excernerent. Ad hæc etiam, virile vas ſpermaticum, latum ac longum exiſtens, quum iam prope pudendum acceſſerit, contrahit veluti quoddam ... muliebre, ſimul eſt anguſtum ac breue, quòd nec multum, nec craſſum ſemen ded... , vt illud, eſſet. Ad excernenda quæ continentur in vaſis, ipſa partium genitalium veluti conuulſio quædam, quæ in coitu venereo accidit, haud exiguum habet momentum. Nam quòd in morbo comitiali, & gonorrhœa, contrahantur vaſa teſticulorum, ob id etiam cogantur ſemen ipſum exprimere. Iam verò muliebre ſemen, præterquam quòd confert animalis generationi, etiam ad voluptatem in coitu excitandam conducit. Eſt autem virile ſemen membranarum atque vaſorum omnium origo. Ipſum quippe * ſtatim concoquitur, atque iterum ex muliebri nutritur ſemine, tanquam id natura ſit familiare magis quam ſanguis. Quicquid enim nutritur, à ſimilibus augeri facilius poteſt. Porrò qui humor in illis corporibus glandulosis gignitur, quæ vtraque parte colli veſicæ locata ſunt, is in meatum vrinarium effunditur: atque in maſculis quidem, vnà cum ſemine in matricem delabitur: in fœminis autem, & foras, & in muliebre pudendum erumpit. Vtilitates autem eius in ſexu vtroque ſunt, quòd ad venerem excitet, in coitúque delectet, ac denique meatum vrinarium madore ſuo perfundat, habilioremque ad vrinæ tranſitum reddat. Cuius humoris virtute etiam ipſi ſpadones voluptate inter coëundum fruuntur. Effluit autem tunc fœmiuis, quum vehementer oblectantur in coitu. Quo tēpore qui concumbunt, circa pudendum ſibi eum effundi percipiunt. In maſculis autem propria & præcipua eius vtilitas eſt, qualis ſeminis exiſtit in fœminis. Sunt enim inter ſe ſpecie ſimillima, muliebre ſemen, & humor qui glandulosis marium corporibus ineſt: quum & robur & calor maſculorum, detentum in iis partibus humorem ita concoquat, vt nihil ei ad fœminatum ſemen deſit. Vnde & meatus qui ex iis corporibus proficiſcuntur, non dubitāt nonnulli vaſa ſpermatica nuncupare, & aſtites glandulosos: ſicuti & varicoſos aſtites, eos qui à teſticulis explantantur. At in fœminis ille humor, tenuis atque crudus exiſtit, ineptúsque ad gignendum. Verum enimuerò quum ſemē matricibus ſit ſuccus familiariſſimus (cuius recipiendi gratia extiterunt) idque duplex habeatur, ad virile quidem trahendum; matricis collum eſt deſtinatum: ad ſemen autem à propriis trahendum teſticulis, comparata ipſa cornua fuerunt: quæ propterea ſurſum ad ilia ſpectant, paulatimque arctata deſinunt in anguſtiſſimos fines, teſticulis qui è directo ſunt, coniuncta. Quod autem eò pertingit vas, marium ſpermaticis vaſis quadam proportione reſpōdet.* Cui inſunt etiam & muſculoſa corpora, quæ ad teſticulos ipſos deſcendunt, qualia in maſculis à muſculis hypogaſtrij oriuntur. Quum autem vt teſticulos, ſic vaſa ſpermatica, in maribus oporteret eſſe maiora, ac teſtes ipſi vtrinque pudendi radici adhærerent, longum

Fœmina in ſeipſam eiaculatur ſemē. Meatum excipientium à teſticulis ſemen implantationes.

Conuulſio cogens ... matricum ad ſeminis excretionem cōducit.

Semen virile eſt membranarum & vaſorum omnium origo.

Semen virile à muliebri ali.

Humoris geniti in glandulosis corporibus ex vtraque ad latera ... collo veſicæ, vſus.

Spadones inter coëundum qua ratione voluptate fruantur.

Aſtites glandulosi. Aſtites varicoſi.

Semen eſſe ſuccum matrici familiariſſimum.

Collum matricis.

Cornuum matricis vſus, & ſitus.

Spermaticorū vaſorum ſitus & progreſſus in maſculis.

Teſtium ſecretio ...

Seroſam humiditatem ... in matricem ... incaleſcit ... quæ maximam ... excitat.

Semen ſubſtantia.

Semen fœmineum quo pacto generetur.

Teſtes viriles, quam muliebres, cur ſemē exaltius concoquant.

Partes omnes alimentum ſibiipſis aſſimilare.

Semen cur candidum.

longum quendam viæ circuitum ipſis vaſis excogitauit natura: ea primò ducens ſurſum ad ilia: rurſus autem per interna deducens, ad eum vſque locum vnde pudendum enaſcitur, vbi ſemen erant eructatura. Quo loco multis flexibus ea contorquens, varicoſaque efficiens, plurimumque amplificans atque dilatans vndique, prouentui ſeminis ſic præparauit quamplurima receptacula.

Teſticulorum fœmineorum poſitio.

At fœminarum teſticuli, quum parui penitus exiſtentes, vaſa etiam exigua producturi eſſent, loco, quem nunc poſſident, opportuniſſimo ſunt locati: vtraque quidem matricis parte poſiti: paulò autem ſupra cornua, abducti.

Meatus à peritonæo deſcendentis vſus.

Præterea quo meatu deſcendente à peritonæo, veluti fiſtula quadam, nutrientia viriles teſtes vaſa deduxit natura, eodem eſt ad ſpermatici vaſis aſcenſum abuſa, cōmunem tribus vaſorum generibus ſecuritatem, vnum hunc meatum inueniens. Illinc autem rurſus deducens, coxendicum quidem oſſibus, à lateribus: pubis verò, ex anterioribus: oſſe denique lato, ex poſterioribus, ipſum muniuit.

Veſicæ ſitus.

Cæterùm veſica prima pubis oſſibus ſubiacet. Poſt hanc autem, ſunt matrices in fœminis.

Matricem locari inter veſicam & inteſtinum rectū.

Poſt matrices inteſtinum rectum, tanquam ſubſterniculum molle. Quum autem maſculorum vaſa ſpermatica, tendi contrahique magis quàm fœminarum in ipſo coitu oporteat, ob id ea etiam robuſtiori tunica conſtant.

Genitalium nerui, venæ, arteriæque quales.

Vaſorum in teſtes implantationes.

Porrò ad genitales particulas, nerui quidem mediocres, venæ verò & arteriæ maximæ, duplicéſque feruntur. Siquidem alterum iugum earum, ex locis propinquis renibus in teſticulos & matricis fundum (vt diximus) proficiſcitur: alterum autem ex vaſis, quæ ſunt ad os ſacrum, ſeiunctum, infernis partibus inſertatur, vbi primum in fœminis quidem matricis collum, in maribus autem virga, exoritur. Quandoquidem ex hac copula, inferiores illæ partes nutriuntur. Sed neruorum etiam iugum quoddam mediocre, ab illa oſſis magni regione, ſimul cum vaſis ipſis natura ad partes eaſdem deduxit.

Scopi in neruis diſtribuendis tres.

Quum enim tres ſint ſcopi in neruis partibus ſingulis diſtribuendis: ſenſus quidem in inſtrumentis ſenſificis: motionis, in moturiis: dignotionis doloris in reliquis omnibus: matricibus quidem totis, & partibus quæ ad marium teſticulos pertinent, pauciſſimis opus ſunt neruis, qui in ipſas diſtribuerentur, vt quæ neque ad ſenſum exactiorem, neque ad motum aliquem voluntarium inſeruiant, nec ſint item excrementorum meatus.

Neruis pauciſſimis fuiſſe opus matricibus, & partibus quæ ad marium teſticulos pertinent.

Virgæ virili, & collo matricis, cur plures nerui inſerantur.

At virga maris, & collum matricis, cæteráque quæ ad pudendum ſpectant, quòd ſenſum abſolutiorem poſtulent, venereorum ratione, meritò ſanè ſunt plures neruos indepta.

Matrix cur vnica tunica conſtet.

Inteſtinis cur duplex tunica inſit.

Conſtat autem matrix vna duntaxat tunica, quòd ſanguine puro atque benigno alatur, nec periculum ſit, ne exulceretur ab acribus ſuccis, quemadmodum ventriculus & inteſtina, quibus nimirum ob id eſt tunica duplex tributa.

Veſicæ vtrique vnica tunica eſt data.

Quinetiā veſicę vtrique vnica tunica eſt data, dura tamen & robuſtiſſima, ægréque patibilis, quum videlicet ea inſtrumenta, ad excipienda tantùm excremēta ſint deſtinata.

Matricis tunicæ cur inſit omne genus fibrarum.

Verùm genus omne fibrarum tunicę matricis eſt inditum, quò rectis quidem fibris ad ſeſe trahere, tranſuerſis excernere, retinere autem ſimul omnibus poſſit. Quæ verò membrana intrinſecus circundata eſt matrici, vtrunque illius ſinum in idem iungit.

Matricis connexiones ad vicina corpora.

Alligantur autem matrices corporibus circumiacentibus per quædam ligamenta ita ſoluta & laxa, vt tenſioni quidem ipſarum & concidentiæ facilè cędant & obſequantur, eas tamen minimè auelli aut deturbari permittant. Iam verò quum collum quidem matricis, deorſum in pudendum inclinet, reliquam totam capacitatem in ventre eſſe ſitam oportuit. Quia autem laxi admodum teſtes & carnoſi & molles, cum ſpermaticis vaſis, denſis, duris, & fortibus, coaleſcere tutò non poterant, ob id natura, non in ipſos teſtes, ſed in vocatam ἐπιδιδυμίδα, mediam amborum, ſpermaticum vas inſeruit.

Epididymides.

Epididymides tamen in fœminarum teſticulis maximè ſunt obſcuræ: quia & teſticuli earum, & etiam vaſa ſpermatica, admodum ſunt exigua: ſubſtantiæ quorum inter ſe non magno diſcrimine diſſident. Porrò marium teſtes humidiores ſunt ac molliores fœminarum teſtibus, & vaſa ſeminaria duriora.

Teſtes marium humidiores ſunt ac molliores fœmineis.

GALENI PERGAMENI
De vſu partium,

LIBER DECIMVSQVINTVS.

QVum igitur duo facere animalia quæ procrearent, eſſet melius, quàm vnum, pulchrè mea quidem ſententia, ipſarum particularum alias quidem ad recipiendum, alias autem ad excernendum ſemen, natura fecit accommodatas: quarum nulla aut perfectius conſtitui, aut melius vſquam locari potuit. Ipſius autem tranſmutationis tam ſubitæ, qua pudendum virile in contrarias diſpoſitiones mutatur, quum venæ in cauſa eſſe non poſſent (ſanguinis enim ſubſtantia non potuiſſet tam celeriter aut replere, aut vacuari, ſed aer vel ſpiritus) nec arteriæ etiam, ob perpetuam illam dilatationis & concidentiæ neceſſitatem, nec nerui qui à cerebro aut ſpinali medulla oriuntur (nullam enim habent hi cauitatem conſpicuam, nec dilatari aut contrahi naturaliter poſſunt) nec denique ligamenta, aut tendones, aut carnes, aut cartilagines: neceſſarium vtique fuit illud corpus neruoſum, quod à pubis oſſibus naſcitur, cauum ſimul & omni vacuum humore (id quod cæteris ligamentis non contigit) vt viciſſim tum intumeſceret, tum mole deprimeretur. Quo pacto autem id corpus talem conſtructionem ſit nactum, ſi nimis anxiè ſcruteris, conuinceris quidem non intelligere, neque tuam imbecillitatem, nec tui facultatem creatoris.

Neruis non ineſſe cauitatē conſpicuam.

Erectioni depreſſionique pudendi virilis, neceſſariū fuiſſe generationem illius neruoſi corporis, quod à pubis oſſibus naſcitur.

Oportuit autem ipſum ex mediis ſuperioribúſque oſſium, quæ in pube ſunt, partibus, exoriri. Nam ſic plurimum ab ano erit ipſum pudendum diſſitum, ad coitumque locum opportuniorem habebit. Etenim quandocunque pars aliqua caret coniuge, maiori ex parte poſitionem mediam requirit. Vbi verò duarum partium coniugium adeſt, vtraque pars æquabiliter vult à media recedere.

Coniuge carentem particulam, requirere poſitionem mediam.

Tenſi pudendi cauſæ.

Porrò non ſolum ipſius coitus cauſa, per venerem oportet eſſe exactè tenſum pudendum, ſed etiam quò meatu diducto ac directo, ſemen euibretur longiſſimè. Siquidem ſi concideret aut flecteretur ipſe meatus, hæreret ſemen. Quam ob rem quibus ob vinculum quod ad virgæ glandem habetur, meatus contortus eſt, ij generare non poſſunt. Fœcundi autem redduntur vinculo abſciſſo.

Generare qui nequeant.

Cæterùm extenditur penis, atque in tumorem attollitur, dum ſpiritu neruus ille cauus repletur.

Penis quando intendatur.

Seminarij meatus poſitio.

Pudendi neruus cauus.

Iam verò in partibus pudendi inferioribus, ſeminis meatus ſecundum longitudinem exporrectus, medius eſt conſtitutus. Incubat autem

autem hic neruus cauus. Vtraque verò horum parte, nimirum duo, quò meatus ceu à manibus quidam in vtranque partem diſtractus, quammaximè dilatetur, toto pudendo ſtabili permanente. At quum veſica etiam propè conſtituta eſſet, non erat opus ad excernendum lotium alium meatum conſtruere, ſed ſeminis vti meatu. Quare meritò collum veſicæ totum perinonæum occupat, vtpote ſurſum ab ano (cui incubabat primò,) vſque ad pudendi exortum ſe extendens. In mulieribus autem pudendum quidem ipſum ano incumbit: in finem autem eius ſuperiorem, collum veſicæ deſinit, vnde lotium profunditur. Quod verò ad cutis epiphyſes quæ ſunt in finibus vtriuſque pudendi, pertinet, in mulieribus quidem tum ornamenti gratia extiterunt, tum ne matrices refrigerarentur: viris autem, præterquàm quòd ornamentum adferunt, carere ipſi omnino ijs non poterant. Cuiuſmodi autem pharyngi vua eſt propugnaculum, tale eſt matricibus, quam nympham appellant.

Nympha.

Agnina membrana.

At fœtui deliteſcenti in vtero, tenuis quædam membrana, quam agninam vocant, vndique eſt circumiecta, ipſius veluti ſudorem excipiens. Huic autem extrinſecus alia tenuior incumbit, farciminalis dicta, ad veſicam vſque fœtus pertinens, quæ vſque ad horam partus in ſeipſa lotium illius colligit. His rurſus in orbem chorion, hoc eſt, ſecundæ, ſunt circunfuſæ, matricem totam intrinſecus ſubungentes, vt per eas medias fœtus matrici annectatur. In ſingulis porrò orificijs vaſorum, quæ intrinſecus ad matricem pertinent, (per quæ etiam ſanguis menſtruus in ipſam deferebatur) quo tempore vtero geritur, aliud vas gignitur, arteria quidem in arteriæ, vena verò in venæ orificio: vt ſint ea quæ generantur, numero æqualia ijs orificijs, quæ intrò in matricem deſinunt. Colligat autem ea inter ſe tenuis quidem, ſed fortis membrana, quæ extrinſecus vaſis omnibus circumhæret, partibus verò matricis interuis inſeritur. Exiguum ſanè eſt illorum vaſorum quodque, quum primùm à matrice exoriuntur, cuiuſmodi ſunt arboris radices extremæ, in terram defixæ. Ea tamen progreſſa paululum, per coniugationem coaleſcunt, ex duobuſque vnum procreatur, rurſuſque illorum ſingula cum ſingulis eiuſdem generis coëunt, fitque id perpetuò, donec parua omnia in duo magna coaleſcant, quæ veluti ſtipites quidam, fœtui per vmbilicum inſerantur. Quatuor itaque omnino ſunt iam hic vaſa, duæ ſcilicet arteriæ, & venæ totidem, nullis diuerſi generis inter ſe commiſtis; ſed venis ſemper cum venis, arterijs cum arterijs in idem coëuntibus. Quòd autem venæ ipſæ vmbilicum prætergeſſæ, in partes hepatis ſimas, arteriæ verò in partem arteriæ magnæ, quæ ad lumbos eſt, inſerantur, quomodo non ſit dignum admiratione? Siquidem venas videre eſt, ſtatim vt vmbilicum ſuperarint, inter ſeſe mutuò coire, vnáque effici, quæ poſtea membranis fortibus conueſtita, viciniſque corporibus colligata, tectà ad viſcus vſque progreditur. Oportebat enim ipſam prius ad venarum principium in fœtu accedere, poſtea illinc in omnes partes diſtribui. Arterias autem expediebat & ipſas ſanè in arteriarum principiũ, ſiniſtrũ videlicet cordis ventriculũ inſeri. Verùm quum hic ventriculus à locis vmbilici ſit diſſitus quàm longiſsimè, non erat tutum eas veluti pendentes, tanto itinere ſurſum ducere. Quare gratia maioris ſecuritatis, primò quidem ad propinquã veſicam produxit illas: dein verò per totam ipſam (cui vinculis alligantur) tutò ad magnam vſque arteriam, quæ à corde fuit exorta, deduxit.

Vmbilico vaſa quatuor.

ὑραχόν.

Vrinaculi vſus.

Quatuor itaque ſunt prædicta in vmbilico vaſa, duæ ſcilicet arteriæ, & totidem venæ, in medio ſui habentes ὑραχόν, hoc eſt, vrinarium meatum qui ex fundo veſicæ exortus, lotium in farciminalem membranam deriuat. Cæterùm ſuperioribus ipſius meatus partibus, venæ: inferioribus arteriæ adhæreſcunt. Per quæ vaſa, veluti per truncos quoſdam, ex matrice trahit fœtus ſanguinem & ſpiritum. Inter hæc verò omnia, & vaſa illa exigua, quæ in matricem feruntur, media eſt quædam ceu trunci radicatio, quam chorion appellant, exiſtens prodigioſa multitudo vaſorum, quæ à membrana tenui quidem, ſed forti & duplici, amiciuntur, connectuntur, & colligantur.

Chorion.

Humoris contenti in agnina membrana, vſus.

Eſt autem vtilitas minimè contemnenda illius humoris, qui intra amiculum, hoc eſt, agninam continetur membranam. Fœtus ſiquidem in eo quaſi innatans, ſurſum tollitur ac vehitur, vt minus ſit grauis ijs vinculis, per quæ matrici cohæreſcit. Ad hæc etiam cùm partus inſtat, eo humore perfuſus, facilius collo matricis elabitur.

Acetabula.

Veruntamen ſi acetabula, quæ ſunt ad matricem peruenientium orificia vaſorum, mucore referta fuerint, nequeunt fœtum geſtare. At verò vt matricis capacitas tota fœtui cederet, ipſaque grauida pondere premeretur, iurè natura membranas omnes quæ ad fœtum ſpectant, efficiendo pertenues, ex mutua inter ſe connexione ſecuritatem eis comparauit.

Vrinæ excretio quo fiat modo.

Vrina fœtus cur per veſicæ collum non excernatur.

Quum autem fiat excretio vrinæ, dum veſica motu naturali circum humores quos in ſeipſa continet, vndique tota contrahitur: adſit verò infantulo deliteſcenti in vtero ad ipſum collum veſicæ vrinarius meatus: quid poteſt in cauſa eſſe, cur per eum nihil lotij reddatur, ſed totum ſurſum ad vrinaculum dictum aſcendat? In cauſa certè ſunt, tum latitudo vrinaculi, multis numeris maior ea quæ collo ineſt: tum rectitudo maxima eiſdem, quæ ad educendam vrinam, colli obliquitate eſt præſtantior. Taceo nullum muſculum eſſe extrinſecus vrinaculo appoſitum, qui effluxum excrementorum prohibeat, cuiuſmodi reperitur ad collum veſicæ. At verò maiori menſura, quàm pro aliarum partium portione, hepar in primo conformationis tempore excedit: excedit etiam non mediocriter vſque ad partum. Secundum ipſum, cerebrum, & cor, excellunt magis quàm pro aliarum ratione particularum.

Hepar eſt venarum principium.

Venarũ vſum fuiſſe neceſſarium cerebro & cordi gignẽdis.

Cauſa autem eius rei eſt, quòd hepar quidem venarum principium exiſtit. Quia igitur fœtus dum formatur, atque augeſcit in vtero, magis eo vſu indiget, quem venæ præſtant (vt qui diutiſſimè plantarum more regatur) principium harum mox à prima generatione natura robuſtiſſimum fecit. Cerebro quippe & cordi, & inſtrumentis quæ ab illis emergunt, vtilitas quæ à venis proficiſcitur, neceſſaria erat, quòd ea ſine ſanguine, nec generari, nec augeri poſſint.

Hepati ac venis non fuiſſe vſque adeo opus arterijs, aut neruis in prima generatione.

Pulmo cur in ijs qui geſtãtur vtero, admodum ruber ſit.

Hepati verò ac venis, arteriarum quidem vſus erat exiguus: neruorum autem nullus, antequàm abſoluta eſſent. At cur pulmo in ijs qui geruntur vtero, eſt ruber: non autem vt in perfectis animalibus, albicans? Quia tunc nutritur per vaſa vnicam tunicam, & eam tenuem habentia, ad quæ quidem ex vena caua fluit ſanguis:

in natis verò, occæcatur quidem vasorum reseratio: aer autem copiosissimus tunc incidit, sanguisque parcissimus, atque idem tenuissimus. Quinetiam pulmo tunc motu perpetuo agitatur, animali nimirum tunc respirante. Quo fit vt sanguis à spiritu incisus, motóque agitatus duplici, altero quem ex arterijs habet, altero quem ex toto pulmone acquirit, tenuior adhuc seipso & mollior, ac veluti spumosus reddatur, pulmonísque carnem sibi similem reddat. In fœtibus itaque vena caua est in arteriam venosam pertusa. Quum autem id vas, nempe arteria venosa, venæ officium pulmoni præstaret, necessum fuit vas alterum in arteriæ vsum accommodari: quocirca natura id quoque in magnam arteriam pertudit. Verùm quum hîc vasa aliquantulum inter se distarent, aliud tertium vas exiguum, quod vtrunque coniungeret, effecit. In reliquis verò duobus, quum hæc quoque mutuò se contingerent, veluti foramen quoddam vtrique commune aperuit: tum membranam quandam in eo, instar operculi, est machinata, quæ ad pulmonis vas facile resupinaretur, quò sanguini à vena caua impetu affluenti cederet quidem: prohiberet autem, ne sanguis rursus in venam cauam reuerteretur. Quod foramen, quamprimùm animans est in lucem emissum, aut certè non multò pòst, coalescente membranula, conglutinatur. Pari modo id vas, quod magnam arteriam venæ, quæ fertur ad pulmonem, connectit, quum aliæ omnes animalis particulæ augeantur, non modò non augetur, verumetiam tenuius semper efficitur, adeò vt tempore procedente penitus tabescat, atque exiccetur. Quòd igitur hæc omnia natura affabrefaciat, declarat singulorum vsus. Inuenire autem facultatem qua talia efficiat, humani ingenij non est. Iam verò quòd os matricis, quo tempore fœmina in vtero gerit, adeò constrictum sit, vt ne specilli quidem cuspidem in matricis collum immitere queas: quum tempus autem pariendi appetit (nempe quum fœtus iam ita perfectus est, vt possit per os nutriri) adeò aperiatur & dilatetur, vt integrum animal reddat: quonam pacto id accidat, mirari quidem possumus, intelligere autem non item. Caput autem fœtus in ipso partu natura primum collo matricis indidit, tum per id alijs ipsius partibus viam muniuit, intelligens nimirum contrarias huic alias pariendi formas longè periculosissimas esse. Cæterùm hoc omnem admirationem superat, quòd natura animalia quæ in lucem æduntur, actiones omnium partium docuerit, facultatem quandam sapientiæ ipsis a sese doctam ingenerans, qua instructa, subitò ad alimentum sibi ipsis familiare festinant. At homini recens ædito proprium alimentum est lac in mamillis contentum, ad quas suopte conatu mouetur. Producuntur autem postea dentes infantulo, ne is semper matri molestus sit. At quum dentibus mandendi actio accedit, quæ & ipsa à nemine ducta est, reliquæ deinceps actiones omnes sequuntur. Sed de musculis articulum ischij mouentibus, pauca impræsentiarum dicamus. Natura solis hominibus inter pedestria omnia, duo crura tribuit, quæ essent ambulationis organa. Simiæ verò quatuor, sed talia dedit, qualia adsunt infanti, nunc primum eis vti conanti. Etenim quatuor artubus, quadrupedum instar, graditur: & præterea anterioribus tanquam manibus vtitur. At vbi homo increuit, non amplius anteriobus artubus, tanquam pedibus, vtitur. Simia verò perpetuò inter vtraque ambigit. Ad hæc, quos musculos natium ridiculos ac decurtatos simia sortitur, eosdem homo habet sitos bellissimè, tum ad decus partium necessariarum, tum ne anus contundatur sedendo. Quum igitur articulum coxæ flecti quidem oporteret crure sublato, extendi verò eodem depresso, in ijsque actio eius præcipua constaret, musculos crus extendentes atque flectentes, fecit natura tum maximos, tum plurimos: secundum illos, magnitudine ac numero, eos fecit qui crus circumagunt. Prima itaque musculorum differentia est triplex, quarum singulæ in alias duas diuiduntur. Nam flectentes, extendentibus magnitudine & numero sunt minores: sicuti adducentes intrò, foras abducentibus. Porrò qui femur in orbem circumagunt, quodammodo sunt æquales. Est autem crurum actio, ambulatio, cursus, & statio. Verùm ambulatio quidem & cursus, cruribus ipsis contrario inter se modo affectis: statio verò, itidem habentibus, hoc est, fixis in terram perficitur. Flectitur autem crus ad inguen, quum ipsum attollimus: extenditur, quum id ad terram deprimimus. Summam verò extensionem & statum vltimum habet, quum stamus. Proinde natura fortibus, multis, ac magnis musculis hanc actionem commisit. Primùm quidem ei, qui totum articulum ex posterioribus partibus tegit. Pòst autem illi, qui ipsum excipit, quique ab osse ilium exortus in altissimam magni tronchanteris partem inseritur. Tertiò ei, qui post hunc ab externis & inferioribus ossis ilium emergens partibus, in primas internas magni trochanteris partes infigitur. Quartò præter hos ei, qui ab osse lato profectus, inseritur omnibus posterioribus partibus, vsque ad summitatem, magno tronchanteri. Sed primus omnium commemoratus, inclinabilem extensionem fortem efficit, dum femur duobus finibus sursùm trahit. Nam si altero tantùm agat, paululum deducet ad latera. Secundus extendit simul, & femoris caput intrò retrahit. Reliquorum vterque sursum quidem tendit paulùlum, sed alter quidem femur extrà circumagit, alter autem intrò paulò magis tendit, quàm sursum. Alios præter hos est quintus musculus, omnium qui sunt in corpore, maximus, internis & posterioribus partibus vsque ad genu, toti ossi femoris circumhærens. Cuius musculi posteriores fibræ, quæ à coxendice emanant, crus firmum stabiliunt, extendentes articulationem. Porrò qui prædictis quinque musculis sunt oppositi, ipsamque articulationem flectunt, illis sunt inferiores, tum numero, tum magnitudine. Quorum, supernus est tectus, vtrióque tendone, ex duplici exortu, conflato, in summitatem parui trochanteris inseritur. Sed qui cum eo in ipsum quoque trochanterem descendit, insertatur inferius. Musculus item altus, ex partibus anterioribus ossis pubis enatus, obliquos attenditur, similem actionem cum eo habens. Tum quartus, qui articulationem quæ genu inest extendit per aponeurosin, quæ patellam genu supergreditur. Verùm hic quidem per accidens femur flectit, vtpote mouendæ tibiæ gratia productus: alij verò tres, prima actione. Qui verò intrò femur abducunt (sunt enim duo, a partibus ossis pubis anterioribus orti) non modò crus intus trahere, sed flectere

Vena cauam in fœtibus in arteriam venosam pertundi, atque hanc in magnã arteriam.

Facultatem inuenire, qua natura singula efficiat, humani ingenij non esse.

Caput fœtus in ipso partu primum ædi à matrice: huic autem contrarias alias pariendi formas, periculosissimas esse.

Animalia ædita in lucem, statim docta esse actiones omnium particularum.

Lac esse alimentum proprium homini recens in lucem ædito.

Actiones reliquas sequi in iam æditis, post actionem mandendi.

Crura duo solis hominibus data esse inter pedestria omnia.

Infantes quatuor artub. quadrupedum instar gradiri. Simiæ gressus.

Natium musculos esse simiæ ridiculos, & decurtatos, homini autem bellè constructos.

Musculos crus extendentes atque flectentes fecit natura multos & maximos.

Crurum actiones quæ. Ambulatio, cursus, statióque, quo modo fiant.

Cruris flexio extensioque quando accidant.

Musculi crus extendentes.

Musculus omnium maximus, quisnam sit.

Femur intrò abducentes musculi.

[illegible] medioc iter poſſunt. Cui etiam [illegible] tenus [illegible] prælongus [mu-[illegible] prædicto ex pubis oſſis ante-[illegible] [illegible]put internum genu in-[illegible] actionem præſtat, pri-[illegible] musculi pars interna. Ex-[illegible] aut abducit, tum pars al-[illegible] musculi qui primus om-[illegible]atus: tum etiam musculus il-[illegible] oſſe lato emergens, paululum cir-[illegible]. Reliqui autem alij ſunt duo [illegible] qui femur mouent, vnus quidem ex in-[illegible] ab externis oſſis pubis parti-[illegible] qui ambo circa articulum coxæ ob-[illegible]unt. Atque hi omnium prædicto-[illegible]lorum ſoli, vterque verſus ſeipſum [illegible] femur inuertit, ac circumagit. Nam [illegible]dum ex ſuperioribus quidem parti-[illegible] musculus is deſcendat, qui eius ſur-[illegible] eorum verò qui ad latera mouent, [illegible]cis quidem exoriri eſt neceſſe eos qui [illegible] abducunt, extrinſecus autem qui fo-[illegible] etiam qui musculi femur torquent & cir-[illegible], ij in orbem conuoluantur eſt ne-ceſſarium.

GALENI PERGAMENI
De vſu partium,

LIBER DECIMVSSEXTVS.

Cerebrũ principium eſſe neruorum. Cor eſſe arteriarum principium. Hepar eſſe venarum originem.

QVum autem cerebrum principium neruorum, cor arteriarum, ac denique hepar venarum eſſet futurum, atque hæc quidem inſtrumenta, æquiſſimè ſimul & tutiſſimè in ſingulas corporis partes diſtribui oporteret, ſatius exiſtimauit natura, nec tot numero producere, quot ipſæ exiſtunt particulæ: nec prorſus multa, ſed vbi maximum vnum organum, ceu truncum, ab vnoquoque produxiſſet principio, tum demum ab eo progrediente, veluti ramos quoſdam diſpertire in partes propinquas, ſecundum dignitatem cuiuſque: quemadmodum aquam potabilem, qui huius rei ſunt periti, in totam vrbem diſtribuunt. Meritò igitur vena caua, quæ ex gibbis partibus hepatis ſurſum ac deorſum procedit, trunco bifido eſt ſimilis, propterea quòd corporis noſtri, alia quidem pars hepate eſt altior, alia verò humilior. Ad eundem modum arteriam, quæ ex corde enaſcitur, cernes protinus imparibus ſectionibus bifariam eſſe diuiſam: altera maiore, quæ fertur deorſum, quòd ibi corpus ſit maius: altera minore, altioribus corporis partibus diſtributa. Simile quippiam prædictis, à cerebro etiam producitur ſpinalis medulla, quæ partibus omnibus quæ ſunt ſub capite, neruos immittit. Nullus tamen neruus neque in oſſa, neque in cartilagines, neque in ligamenta, neque in quaſuis glandulas, quarum duplex natura exiſtit, inſeritur: quandoquidem ſuperuacaneum erat illis motum voluntarium, aut ſenſum tribuere. Nec verò adeps quoque vlla in re neruos deſiderat, quæ ex parte pinguiore ſanguinis per tenues venas affuſa, partibus animantis membranoſis, tenuibus atque ſiccis, toſtar olei pinguis, adhæret, * ne eas videlicet per diuturnas inedias, exercitationes vehementes, atque calores improbos, ocyſſimè reſiccatas, natiua ſua pinguitudine humectet. Glandulæ verò, quæ ſunt veluti ſtabilimentum diuiſionis vaſorum, nullis ſanè ad id neruis indigent, quum nec ſenſum, nec motum voluntarium ad id deſiderent. Quæ autem ad ſuccos animanti vtiles fuerunt comparatæ, quemadmodum venas & arterias nonnunquam perſpicuas, ita & neruos habuerunt, vnius ſenſus gratia. Siquidem ad voluntarium motum obeundum, natura in animalibus vnum genus inſtrumentorum conſtruxit, quos muſculos vocant. Proinde quanquam nerui omnes motum habeant & ſenſum, nulla tamen pars alia, quæ neruos recipit, motu voluntario eſt prædita, ſed ſentit duntaxat. vt cutis, membranæ, tunicæ, arteria, vena, inteſtina, matrix, veſica, ventriculus, ac viſcera omnia, & glandularum ſpecies altera. Quòd verò & ſenſuum organa, neruos ad ſenſum flagitabant, quid opus eſt commemorare? Cæterùm quibus ſenſu exactiori erat opus, iis neruos molles natura tribuit: vt illis quæ motum voluntarium poſtulabant, duros omnes: quibus autem vtraque actione erat opus, neruorum genus vtrunque inſeruit: ad ſenſum quidem, neruum qui pateretur facilius, accommodans: ad motum autem, qui valentius ageret. At neruus mollis ſemper in ipſa ſenſoria inſeritur: durus autem, in muſculos qui ea mouent. Porrò ineſt mollis neruus ventriculo, hepari, inteſtinis omnibus, ac viſceribus, quemadmodum & ex oſſibus omnibus, ſolis dentibus, tum quòd hi, iis quæ ſibi occurrunt, nudi ſint expoſiti, tum quòd ipſos vnà cum lingua ſentire oporteret ſapores atque diiudicare, non aliter quam cæteras oris particulas. At verò in cutem ipſam à ſubiectis partibus fibræ quædam neruorum perueniunt, quæ ſimul ipſam cum ſubditis corporibus colligant, ſimul etiam ei ſentiendi facultatem ſuppeditant. Soli autem oculi, propter vtilitatis dignitatem, maiores & molliores, quàm vlla alia pars, ſunt neruos ſortiti, quòd videlicet eorum ſenſus ſit aliorum omnium certiſſimus. Quum igitur ſenſus quidem in patiendo ſit: motus autem quo nerui & muſculi mouent, in agendo: optimo ſanè iure ipſi quidem primo videndi inſtrumento in oculo neruus mollis, mouentibus verò ipſum muſculis, durus inſertus eſt. Ad eundem modum & linguæ ipſi natura duo neruorum genera tribuit: alterum quidem molle, quo ſapores diiudicaret: alterum verò durum, quo multiformiter moueretur. Ad aurem etiam vtranque, neruum mollem induxit, alióſque duros auribus iis immiſcuit, quæ habituræ motum aliquem erant. Mollium quoque neruorum naſus etiam fuit particeps, & dentes, & totum palatum: nam hæc quoque ſenſu exactiori indigebant. Rurſum nerui optici meatus habent ſenſibiles, per quos ad cerebri ventriculum pertingentes, ad oculos ſpiritus ſenſibilis defluit: quæ etiam cauſa fuit, cur craſſi extiterint. Etenim vbi vterque anterior ventriculus ad latera deſinit, illinc optici nerui exoriuntur, ipſéque ventriculorum ceu thalamus, propter illos neruos extitit. Ob vehementiam autem actionis, conſiſtentiæ duritiem, atque ſitum remotum, cæteris omnibus partibus, quæ ſub facie conſiſtunt, ſuggeruntur nerui duri à ſpinali medulla, præterquam inteſtinis, viſceribus atque inſtrumentis vocis. Quorum nonnulla quidem, vt cor atque os ventriculi, cum cerebro colligari

Vnam cauam eſſe trunco bifido ſimilem. Arteriæ magnæ diuiſio. Spinalis medulla veluti quidam neruorum truncus. Neruis partes carentes. Glandularum natura duplex. Adeps quibus adhæreat. Adipis vſus. Glandulæ ſtabiliunt diuiſiones vaſorũ.

Glandulæ neruis præditæ. Muſculi, voluntarij ſunt motus autores. Muſculos ſolos voluntario motu eſſe præditos. Neruos molles quibus tribuerit natura. Nerui duri quibus tributi. Neruus mollis ſemper in ipſa ſenſoria inſeritur: durus, in muſculos illa mouentes. Dentibus cur inter oſſa cætera, ſolis ſit mollis neruus tributus. Dentes diiudicare ſapores. Oculos ſortiri maiores & molliores neruos, quàm vlla alia pars. Oculorum ſenſum eſſe aliorum omnium certiſſimum. Senſus in paſſione conſiſtit. Motus in actione verſatur. Linguæ duo neruorum genera ineſſe. Optici nerui meatus meſſe ſenſibiles. Opticorum neruorum ortus. Nerui duri quibus tribuantur partibus à ſpinali medulla.

 oporte

oportebat: alia verò, quod prope ipſum ſita eſſent, ſ[illegible]loque ſenſu indigerent, neruos molles habuerunt. Porrò quòd vox principaliſſima ſit omnium animæ actionum (nam cogitationum mentis eſt nuncia) oportuit eam quoque fieri per inſtrumenta quæ neruos à cerebro aſſumerent. Quum igitur larynx ſit primum & principaliſſimum inſtrumentum vocis, ex tribus quidem conflatum cartilaginibus, habens autem in medio ſui epiglottidem, ac muſculos circiter viginti, ei fere vſui ſeruientes, quorum muſculorum nonnulli tranſuerſam magis quodammodo, alij obliquam habent poſitionem, alij denique rectam: ſic tamen vt eorum quidam ſuperne orti, finibus ſuis infernis partes quaſdam laryngis moueant: alij contrà, oriantur quidem infernè, ac ſuperioribus finibus agant: æquum certè fuit, iis qui ſuperne deorſum feruntur, neruum ſupernè immitti: eis verò qui ſurſum ex interioribus partibus, indidem eſſe neruorum principium, quemadmodum obliquis atque tranſuerſis, etiam ſecundum poſitionis figuram. Ac ſupernè quidem deorſum feruntur, tum ij qui ab oſſe hyoide ad cartilaginem ſcutiformem perueniunt muſculi, tum qui ab ambobus ad pectus proficiſcuntur. Ab infernis autem partibus ſurſum ſe attollunt, qui arytænoidem cartilaginem mouent. Recti itaque ſunt prorſus quatuor, duo ad obliquum inclinant. Quanquam leuiter etiam obliqui ſunt, qui fines inferiores cartilaginis θυρεοειδοῦς, ſiue ſcutiformis, cum cartilagine, quæ nomine caret, connectunt. Quin & ij muſculi qui trium cartilaginum maximam connectunt ſtomacho, fibras tranſuerſas, ſed in obliquum ſpectantes, ſortiuntur. Atque his certè natura, à ſexta coniugatione neruos immittit, quorum alter quidem ad verticem cartilaginis θυρεοειδοῦς, intrò in ipſum laryngem pertinet, alter autem ad tranſuerſos accedit muſculos: à quo etiam ad muſculos ad pectus porrectos, fines quidam perrumpunt. Duæ itaque ſunt hæ coniugationes neruorum, ad poſitionem obliquam ſpectantium. Tertia verò eſt alia eorum, qui ad muſculos cartilaginem ſurſum tollentes perueniunt: quæ quum altius principium poſtularet, non potuit à ſexta coniugatione produci. Quare à cerebro per totum laryngem vtraque parte duo nerui recti exteduntur, vnus ad læuam, alter ad dextram. Quum verò tres ſuperſint in larynge muſculorum coniugationes, maximè quidem neceſſariorum ad vocis generationem, rectam autem poſitionem habentium, ita vt capita ſint inferne, fines autem ipſorum ſupernè, quibus neceſſum erat à cerebro per partes inferiores neruos ipſos immitti: natura ex ſexta coniugatione, à qua oportuit cordi & ventriculo & hepati neruos etiam diſtribui, neruos quoſdam carotidibus arteriis ſtabilitos, ad infernam thoracis partem deduxit. Vbi verò peruenerunt illuc, vnde germina arteriæ magnæ exoriuntur, quũ aliquam ipſorum partem reuerti ad laryngem eſſet neceſſe, duo ab aliis atque à ſeinuicem ſeparati & dilati, ſiniſter quidem paulò longius progreſſus, ad radicem maximæ arteriæ ſe inflexit, velut circa aliquam rotulam, atque illinc denuò ad laryngem reuerſus eſt. Dextrum autem dorſo illius arteriæ impoſitum, quæ in dextra thoracis parte obliquam poſitionem tuetur, & à qua dextra carotis oritur, circa eum angulum natura inflexit, qui fit in ipſius carotidis productione, ac rurſus verſus laryngem produxit. Quia verò talis inflexio erat lubrica, natura apophyſim quandam à ſexta coniugatione, ei tanquam manum porrexit. Quæ quidem cum magno neruo eum colligans, flexionem ſimul & reditum quàm tutiſſimum illi effecit. Portio etiam neruorum quædam à cerebro ad viſcera mittitur, exigua quidem ad partes cæteras, magna autem, ad os ventriculi, quòd natura partem hanc fecerit inſtrumentum appetitus ciborum, ad portam (vt ſic dicam) ſitum, omnium organorum quæ ad alimenti diſpenſationem fuerunt comparata. Quare natura in id neruum quendam ſyncerum, & cum nullo duro miſtum deduxit. Ex quo portionem exiguam in ipſo tranſitu decidens, ſtomacho, pulmoni, & aſperæ arteriæ illam communicauit. Ex eadem etiam coniugatione ſyncerum neruum cordi & hepati indidit. Ad alia verò omnia quæ ſub diaphragmate, intra peritonæum, ab his quoque neruis pars quædam accedit, non amplius ſyncera, ſed iis neruis qui à ſpinali medulla oriuntur, permiſta. Quare partes in quas deferuntur, robur quidem ac vires, ex ſpinalis medullæ: ſenſum autem cæteris exactiorem, à cerebri miſcella recipiunt. Porrò vbi natura per longum iter neruum eſt ductura, aut motui muſculi vehementi miniſtraturum, ibi ſubſtantiam eius corpore craſſiori quidem, cætera autem ſimili intercipit: beneficio cuius contingit neruo ipſi craſſeſcere atque corroborari. In primos autem eoſdemque latos ſcapùlarum muſculos, qui ab occipitio oriuntur, ac deſinunt in dorſum oſſium ſcapularum (quod ſurſum trahunt) à cerebro magnus neruus inſeritur, emergens vnà cum aliis, quos diximus oriri à ſexta coniugatione. Maximo enim neruo erat opus iis muſculis, non modò propter magnitudinem, verumetiam propter actionis vehementiam, vt qui totam ſcapulam ſurſum trahant. Poſt hos autem nerui commemorabiles, muſculis à primo quidem ſpondylo ortis, in ſublimem autem ſcapulæ partem inſertis, à natura ſunt dati. Primæ verò productioni muſculorum circumagentium caput, à neruis ad magnos muſculos vtriuſque ſcapulæ pertinentibus, propago quædam inſeritur: deinceps autem à colli ſpondylis, vt quodque principium ad ſeipſum trahens muſculum vicatim motum efficiat. Quin & muſculis duobus qui ſunt ad tonſillas, & iis qui ad imam partem hyoidis perueniunt, neruus à cerebro datur. Alia præterea neruorum tenuium coniugatio, quæ à ſexta oritur, ad linguæ radicem peruenit. Nullus autem alius à cerebro infra faciem deſcendit. At à ſecunda copula eorum qui à collo oriuntur, nerui ad caput aſcendunt, duo quidem ex partibus poſterioribus, duo autem à lateribus in cutem faciei diſtributi, atque aurem vtranque. Quum autem muſculus latus, qui buccas & oris latera mouet, multa principia ſortiatur, deſinatque in buccas ipſas & labia, os aperiens ad latera, idcirco fibras omnes etiam à colli ſpondylis recipit, ad eas partes tendentes, & cum eis neruos tranſuerſos, maximóſque & plurimos. Fibris verò quæ in ſcapulas & clauim ſurſum feruntur, nerui minores inſunt, qui etiam cum fibris procedunt. Quæ verò ipſius lati muſculi partes ab radice aurium per buccas, ſuper

Vox principaliſſima eſt omnium animæ actionum.
Vox cogitationum mentis eſt nuncia.
Laryngis numerus & compoſitio.
Laryngis muſculorum ſitus & poſitiones.
Recurrentium neruorum ortus, progreſſus, & reditus.
Os ventriculi eſt inſtrumentum appetentiæ ciborum, ob idque à cerebro neruum ſyncerum recipit.
Lati ſcapularum muſculi vnde neruos recipiant.
Latum muſculum fibras omnes recipere à colli ſpondylis.

[illegible] rem natæ, neruis vtuntur [illegible] excidentibus cæcum, poſitionem [illegible] quæ ei parti inſunt, ſimilem, & [illegible] propinquius. Quemadmodum autem [illegible] colli nerui ab inferioribus parti[illegible] untur, quòd ij caput antrorſum [illegible] & duobus muſculis qui retrò ad [illegible] ſcapulam contrahunt, iuxta po[illegible] ſticam [illegible]phyſim, quam acantham vocant, ner[illegible] uorum principium eſt conſtitutum. Pari modo [illegible] ſcapularum neruos, & eos qui ad co[illegible] pertinent reperias ſecundum ipſas muſcu[illegible] [illegible] diſſeminatos. Nam iis muſculis [illegible] tum feruntur, ex partibus thoracis inter[illegible] bus nerui excidentes diſtribuuntur. Qui [illegible] a collo deorſum ad thoracem deſcendunt, [illegible] ſpinalis medulla colli neruos demittit. Quum autem muſculi qui ad epomida ſunt, totum brachium ſurſum tollentes, validum neruum deſiderarent, à regione inter quartum & quintum colli ſpondylum ſita, ex ipſa ſpinali medulla duplicem neruum produxit, quem ad partem [illegible]midos externam ſimul & ſuperiorem [illegible] ita profundum vtrunque vt ne appa[illegible] quidem. Solet etenim ſecuritatis gratia non ſolum copulare neruos natura, ſed etiam per interna deducere, quemadmodum arterias & venas. Sic etiam nerui qui ad extremas manus perueniunt, per internam brachij partem, [illegible] ad vlnam vehuntur, prope vlnæ articulationem prætereuntes. Deinde vterque muſculis internis vlnæ occultatus ad carpum extenditur, ac ſic tandem in digitos diſtribuitur. Tertium præter hos neruum ad externam vlnæ partem deduxit natura, muſculo carnoſiſſimo, qui illic eſt, vſa vice propugnaculi. Maiores enim neruos meritò internis partibus manuum diſtribuit, quòd manuum actiones omnes, per eas nimirum obeat. Differunt autem nerui manuum à neruis crurum, itineris quo feruntur ratione, eò quòd nerui omnes ad manus per internum brachium accedunt: ad crura verò, omnes, præter pauciſſimos, per partes femoris poſteriores deorſum feruntur, à ſacro oſſe, lumborúmque vertebris, propagati: in ipſo autem eorum deſcenſu ad poplitem, obiter diſtribuente neruum natura ſingulis muſculis femoris, prout cuiuſque ratio poſtulat. A poplite autem, per ſuram, quæ tota eſt carnoſa, alios quidem in externam tibiam, alios in internam duxit, alios per mediam ipſam porrexit, muſculis qui illic ſunt, ipſos diſtribuens. Eos igitur qui per internam ſuram feruntur, ad talum ac tibiam occultans, ad inferiorem pedis partem deduxit: illos verò qui per externam, ad talum & fibulam abdens, ad anteriora ſimul & ſuperiora pedis porrexit. Nullum itaque neruum nec ad curuaturam cubiti, nec ad genu & tibiam anteriorem reperias: ſed vbique omnes, in profundo, inter oſſium propugnacula, aut cartilaginum, aut ligamentorum, aut denique carnium, deliteſcentes. At verò per magnum oſſis pubis foramen, cum aliis vaſis, nerui quædam propago penetrans, in internus eos femoris muſculos, qui ab eodem oſſe pubis oriuntur, ad ipſorum capita inſeritur, atque ad ipſum vſque genu deſcendit. Ab illa eadem propagine, cutis tota quæ illic eſt, productiones recipit: quemadmodum certe & a foraminibus quæ ſunt ad os latum, parui muſculi qui iuxta os ipſum conſiſtunt: tum qui ad anum, veſicam, atque pudendum pertinent: ad hæc etiam membranæ quæ illic ſunt, nec ſecus matrix, & peritonæum [illegible] neruos ſortiuntur. Semper quippe ſolet natura, neruos, venas, arterias, à partibus propinquis immittere, modò nihil aliud prohibeat. Quum autem de neruis abundè dixerimus, tempeſtiuum iam eſt ad arteriarum atque venarum diſtributionem tranſire. Eſt igitur vas quoddam maximum quod a ſiniſtro cordis ventriculo, veluti ſtipes enatum, in totum corpus diſtribuitur. Cæterùm vbi primùm à corde emergit, ſtatim in duas partes diuiditur: quarum altera quæ maior eſt, ad ſpinam deflectitur, partibus omnibus inferioribus arterias diſpenſatura: altera verò ſurſum ad caput fertur, & ipſa omnibus quæ ſunt ſupra cor, vaſorum propagines præbitura. Porrò pars illa quæ fertur deorſum, ad locum productionis ſuæ, è directo oppoſitum, fertur e[illegible] quo nuſquam declinans tramite, ſed rectiſſima & compendioſiſſima via progrediens, quintum thoracis ſpondylum conſcendit: altera verò pars ſtatim poſt productionem primam, portionem quandam a ſe mittit ſurſum, ad ſiniſtram ſcapulam & axillam: quæ pulmoni inuecta, & membranis fulta, ſurſum vſque ad primam coſtam producitur, nuſquam diuiſa. Illinc autem iam quandam a ſeſe partem mittit ad prima intercoſtalia ſpatia, dein ad hypochondrion ac mammam mittit alteram, quæ toto pectori eſt ſubdita: tum tertiam ad ſpinalem medullam colli, quæ per ſex ſpondylorum foramina penetrat, mittitque etiam obiter muſculis propinquis propagines. Reliquum autem huius arteriæ, in totam manum ſiniſtram, & ſcapulam diſtribuitur. Altera verò maior pars totius arteriæ, maximæ molliſſimæque glandulæ præſidio firmata, vbi in dextrum brachium germen emiſit, ſurſum ad iugulum tendit, quæ & ipſa celerrimè oſſi medio pectoris iungitur. Per quam regionem vena caua & ſtomachus tranſeuntes, hic quidem ſpinæ ſpondylis adhæret, illa autem pectori ſubditur. Ex quo etiam arteriis poſitio comparatur opportuniſſima: vt quum per collum diuiſæ feruntur, arteriæ quidem in profundo ſint, venæ autem ipſis incumbant. Quum autem arteria magna tranſit per thoracis partes infernas, obiter mittit portionem maximam in eos qui illic ſunt ſiti, muſculos intercoſtales: non exiguam tamen in muſculos thoracis externos, quemadmodum & in ſeptum tranſuerſum. Sed nec ventriculum, nec lienem, nec hepar, nec inteſtina, nec renes, præſtiterat arterias aliunde recipere, quam ab hac ſola maxima, quum primùm ad loca, quæ ſub phrenibus ſunt, peruenerit. * Productio tamen arteriæ, quæ in dextrum renem prorumpit, ſuperiorem habet exortum, quam ea quæ ad ſiniſtrum tendit, quòd renum poſitio ſit inæqualis. Arteriæ autem quæ ad teſticulos deferuntur, eas ordine conſequuntur, quæ accedunt ad renes. Nam quæ à partibus ſiniſtris proficiſcitur, omnino aliquid perpetuò ex ea quæ fertur ad renem aſſumit: quæ verò à dextris procedit, ſemper quidem ab ipſa magna arteria exoritur: interdum autem aſſumit etiam aliquid ab ea quæ ad renem fertur. Quum autem lac & ſemen ex ſanguine exactè cocto gignantur, quæ abſoluta concoctio fieri citra moram ſanguinis in vaſis ipſis non poteſt: ob eam cauſam, non ſolùm à lon-

Spon[illegible] [illegible] ſcula.

Nerui manuum à neruis [illegible] differunt.

Arteria ma[illegible] [illegible] [illegible]

Renum poſitionem eſſe inæqualem.

Lac & ſemen ex ſanguine exactè cocto gignuntur.

ginquo natura venas & arterias ad teſticulos atque mammas porrexit, ſed præterea multipliciter eas, prius quàm inſertaret, inuoluit: diuturnam, opinor, ex eo, cum vaſe ferente, conſuetudinem ipſi materiæ comparans. Sed venæ quidem in hoc ſolo loco inuoluuntur; arteriæ autem, etiam in retiformi plexu. Nutriunt enim hæ ſpiritum animalem cerebri, qui certè multum ab aliis ſpiritibus diſtans, elaboratiſſimo alimento indiget. A magna item arteria, aliæ ſunt, poſt prædictas apophyſes, ad muſculos epigaſtrij *aliæque etiam minutorum vaſorum propagines, in ſpinalem protumpentes medullam. Quarum pars quidem non contemnenda, per commiſſuras ſpondylorum penetrat in dextros ſpinæ muſculos, pars autem in ſiniſtros diſſeminatur. Quæ termina ſunt neruis qui ab ipſa ſpinali medulla oriuntur, numero æqualia, obducuntúrque tenui meninge, quæ ſpinalem medullam ambit. Ob has igitur productiones craſſitudo ſemper minuitur arteriæ. Porro ad vltimum ſpinæ ſpondylum arteriæ ſubiacet vena, quæ antea ſupra eam ferebatur. Poſtea verò quàm peritonæum prætergreſſæ, in crura diuidendæ erant, rurſus venæ incubuerunt arteriis, quò turior eſſet ipſarum per crura delatio. A quibus vaſis tranſeuntibus, veſica quidem exiguas, magnas verò duplicéſque propagines acceperunt matrices, vt quæ non eas ſolas, ſed fœtum in ipſis matricibus concipiendum, nutrituræ eſſent. Quæ igitur à regione renum in teſticulos perueniunt, vſque ad matricum fundum diſſeminantur. Quæ verò tum ad partes, quæ ad collum pertinent, tum ad eas quæ ſunt infra, poſt teſticulos, perueniunt, à vaſis quæ ad crura feruntur, productæ ſunt, eodem loco, vnde in maſculis ad virgam accedunt. Ex iis autem locis rurſum vaſa venoſa ſurſum feruntur, quæ propter commercium, cum iis copulantur vaſis, quæ deorſum à mammis deſcendunt. Ab iiſdem locis vna coniugatio exiguorum vaſorum, ad ea quæ ad pudendum pertinent, accedit. Ad inguem autem natura magnas glandulas diuiſionibus vaſorum veluti fulcimentum, & aduerſus iniurias externas operimentum, indidit. Vbi igitur arteria magna quæ ad ſupernas partes pertepat, iis quæ in thorace ſunt, diſtribuit propagines, quod ex ea reliquum eſt, vna ſcilicet vtrinque arteria, ſurſum ad caput fertur. Quorum productiones vaſorum, omnes faciei & colli partes contexunt. Ex eis autem quæ in ſcapulas diuiduntur, dorſales muſculi ſuas recipiunt propagines. Ab iis etiam ipſis, quum primùm ad collum extra thoracem iam emicuerint, feruntur gemina per foramina cuiuſque ſex primatum vertebrarum, quæ ſunt ad latera, vſque ad caput. Verùm qua parte neruis qui à ſpinali medulla proficiſcuntur, exortus eſt, eadem certè ab arteria & vena, quædam exigua propago in ſpinalem medullam inſeritur. Finis autem vaſorum, quæ ſurſum ad caput vſque feruntur, poſtquam egreſſus primum eſt ſpondylum, bifariam diuiditur: atque altera quidem parte ad cerebrum poſterius intrò fertur: reliqua verò ad muſculos articulo capitis circunfuſos diſſeminatur, finibus vaſorum quæ in tenui meninge ſunt locata, ſeipſum coniungens. Nam muſculos qui ſunt in ſuperficie, & cutem, vaſorum propagines quæ in ſcapulis ſunt, contexunt. Nuſquam enim in corpore vllum reperias muſculum, qui vena & arteria careat. Iam verò arterias quæ in axillis ad manus diuaricantur, validis quibuſdam glandulis natura (vt non facilè rumperentur) iuxta diuiſiones corroborauit. Eſt præterea iugum arteriarum carotidum, quod fertur ſurſum rectum ad caput, in profundiſſimis colli partibus abditum. Cuius quidem vtraque arteria quum diuidatur bifariam, & altera ſanè pars retrorſum, altera verò magis antrorſum vergat, rurſum harum vtraque in duas alias diuiditur. Deinde altera pars eius quam antrorſum tendere diximus, ad linguam accedit, & internos maxillæ inferioris muſculos. Altera verò magis quidem in ſuperficie, quàm illa, eſt locata: magnis tamen & ipſa gladulis tecta, ſurſum ad interiora aurium, vſque ad temporalem muſculum, fertur: ibíque diuiditur, atque à poſterioribus ſurſum vſque ad verticem tollitur. Reliqua verò arteriæ carotidos pars, quam retrò magis ferri dicebam, diuiditur & ipſa in duas partes maximas. Quarum minor, retrò magis ad baſim cerebelli aſcendit, magno ac prælongo ipſam excipiente foramine, quod eſt in fine ſuturæ labdoidis. Reliqua verò, anterioribus partibus per foramen quod oſſi lapideo ineſt, ſurſum fertur & ipſa, ad plexum retiformem, qui toti baſi cerebri ſubiacet, & ex memoratis arteriis texitur. In cerebrum autem ipſum, arteriarum haud exiguum iugum aſcendit, ex quo plexus χοροειδὴς, qui eſt in illius ventriculis, gignitur. Vt verò ſummatim dicam, natura in facie & toto capite, arterias quidem quamplurimas cum arteriis, venas autem cum venis, tum à dextris ad ſiniſtra, tum ex ſiniſtris ad dextra, tum à poſteriore parte ad anteriorem, & rurſus ab * anteriore ad poſteriorem, & ab externis intrò, & ab internis foras ducens, committit. Commiſcentur autem arteriæ venis, & venæ arteriis, & vtraque hæc neruis, & his ambobus nerui, in toto animalis corpore. Etenim cuiuſque partis arteriæ & venæ ſunt omnino ſenſus expertes, ſiue illas frangere velis, ſiue vrere, ſiue incidere: id quod cognoſces, neruis eiuſdem partis vinculo exceptis. Inſerunt autem ea vaſa in partes ſibi circumuicinas, tenues quaſdam propagines: venæ quidem numero interdum quamplurimas, & magnitudine inſignes: arteriæ autem, tum pauciores, tum mole inferiores: mittunt tamen & ipſæ. Cauſa huius eſt, quòd partes omnes alimento indigent, calidæ, frigidæ, duræ, & molles. Vt autem caloris natiui modus ad vnguem ſeruetur, non amplius ſimiliter omnes poſtulant. Nam partes naturali temperamentu frigidæ, vel ſi ad vltimum aliquando frigiditatis peruenerint, ſuſtinent tamen & viuunt, & rurſus ſine dolore, priſtino calori reſtituuntur. Quare ſine arteriis venas quaſdam reperire licebit: ſed arteriam nullam ſine ſua coniuge vena. Cõiugem autem intelligo, quæ propter eundem vſum extiterit. Quum igitur nutriri corpora ſit neceſſe, quòd ea vacuentur, alimentum ſit æquale eſt neceſſe, copiæ ſubſtantiæ effluentis. Defluit autem plurimum à calidis, mollibúſque corporibus, & iis quæ aſſiduè aut vehementer mouentur: minimum verò à frigidis, atque duris, & quæ moderatas obeunt actiones. Frigus enim corpora denſat, cogit, conſtringitque, ac prohibet ſubſtantiæ defluuium.

Plexus vaſorum circa teſtes & mammas, cuius gratia ſit factus.

Retiformis plexus.

Arteriæ nutriunt animalem ſpiritum cerebri.

Arteriæ ſubiacet vena circa vltimum ſpinæ ſpondylum.

Matricis vaſa.

Inguinũ glandulæ quorſum productæ fuerunt.

Muſculũ nullum deſtitui arteria, nec vena.

Glandularum vſus.

Carotidum arteriarum ductus, proceſſuſque.

Retiformem plexum eſſe toti baſi cerebri ſubiectum.

Plexus χοροειδὴς.

Complicari inter ſe omnia inſtrumenta in corpore.

Senſu deſtitutas eſſe arterias & venas.

Alimento omnes partes indigent.

Arteriam nullam reperiri ſine ſua coniuge vena.

Alimentum debet æquale eſſe copiæ materiæ effluentis.

Effluxum quæ corpora maiorem, & quæ minorem patiantur.

deſluuium. Calor autem contrà, corpora rarefacit, liquat, tenuat, & digerit. Rurſus, quod ad ipſam ſubſtantiam attinet, quæ durior quidem eſt, & lapidea, permanens eſt, nec facilè diſſipatur: quæ verò humida & mollis, celeriter quidem a calore in halitus ſoluitur, eóque citò exhalat, ac perit. Pulmoni igitur omnia inſunt, quæ ad celerem vacuationem pertinent: nam & molliſſimus, & calidiſſimus eſt, motúque agitatur perpetuo. Oſſibus verò inſunt, veluti ex diametro, cum eo pugnantia, etenim frigida ſunt & dura, bonamque totius vitæ partem quieſcunt: ob quas nimirum cauſas perdurat ipſorum ſubſtantia, neque ſoluitur facilè. Ne igitur mireris, ſi iis natura iuſtiſſima exiguas adeò tribuit venas, vt ne clarè quidem cernantur: pulmoni verò, vena maxima ſit a corde implantata. Duas itaque partes inter ſe comparaui, quarum altera quidem plurimo, altera verò pauciſſimo alimento indiget. In medio autem harum ſunt reliquæ omnes, quarum aliæ quidem magis, aliæ verò minus vacuantur, nutririque poſtulant. Nuſquam autem vena ab arteria relinquitur: ſed vbi vas arterioſum videris, ibi neceſſum eſt venam etiam adeſſe: paucis tamen venis in corpora, quæ ad cutim pertinent, ſine arteriis diuiſis. Porrò quia vena caua primùm fertur ſurſum à gibbis hepatis, iam inde propagines magnas ad ſeptum tranſuerſum mittit. Vbi verò ipſum cor attingit, ibi eam quæ octo coſtas vtrinque alit, producit. Quemadmodum autem in cruribus, ita etiam in externis & anterioribus brachij partibus, natura ſine arteriis proprias diſſeminauit venas per ſuperficiem. Et quemadmodum ipſum brachium & crus vena vna abundat, ita in ſuperficie colli altera vena iugularis ſine coniuge cernitur.

Oſſium ſubſtantia non ſolui facilè.

Venam nuſquam ab arteria relinqui.

Vena abſque arteria.

GALENI PERGAMENI
De vſu partium,

LIBER DECIMVSSEPTIMVS.

AT verò partis actio, ab eiuſdem vſu differt: quòd actio quidem motus actiuus ſit: vſus verò nihil aliud exiſtat, quàm aptitudo ad vtendum. Porrò dixi actionem eſſe motum actiuum, quòd plerique motus fiant patiendo, quos ſanè paſſiuos nuncupant: qui tum partibus quibuſdam accidunt, quum ab aliis mouentur. Atque is motus ſanè ineſt oſſibus, quæ in brachiis & cruribus ſunt, fitque à muſculis illa mouentibus. * Cæterùm ſi ad primum mouens (quod eſt princeps animæ facultas) ipſos muſculos compares, rationem inſtrumenti habebunt: ſi verò ad id os quod mouent, non modò hanc, ſed opificis etiam rationem ſortientur. Idcirco prima vtilitas animalibus ab actionibus ipſis accedit, ſecunda à partibus. Nullam ſiquidem partem propter habere cupimus. Superuacanea quippe eſſet, ſi actione eſſet orbata, & abſcindenda potius, quàm optanda. In omnibus autem animalium partibus, vnà cum actione ipſarum, vſus etiam adeſt coniunctus: quemadmodum, exempli gratia, videre eſt in elephanti proboſcide, qua parte, etſi aliquando ea mihi viſa fuerit ocioſa, animal tamen ipſum, ceu manibus quamaptiſſimis, vtitur: ac per eam etiam, perforata quum ſit, veluti per nares quaſdam reſpirat. Sunt igitur in vniuerſum opera naturæ admiranda, quæ præter partium omnium æqualitatem, actiones etiam exhibuit, ac præterea ſtatim vt fuit genitum animal, ipſum earum vſum edocuit: ac breuiter, non ſolùm proportionem omnium membrorum extrinſecus, more ſtatuariorum, ſed in profundo etiam ſeruauit. Siquidem Polycletus canonem illum ſuum tam celebrem affabre faciens, naturā eſt imitatus, in quibus potuit eam imitari. Potuit autem in ſolis externis partibus, in quibus artem conſiderauit. Sunt itaque opera naturæ digna quæ ſuſpiciantur: cuius nimirum arte & induſtria, ex multis omnia ferè optimè fiunt: quum tamen à fortuna ipſa, ex innumeris contingat fortè fieri rectè vnum tantùm, aut alterum. Quis igitur ex ortu & ſtructura animalium non ſtatim concipit animo, mentem quandam eſſe, quæ vim habeat admirabilem, quæque terras omnes peruadens, in omnes orbis partes extenditur? Vbique certe animalia procreari videas, quæ conſtructionem habent dignam admiratione. Quanquam quænam vniuerſi pars ignobilior eſt terra? Attamen mens quædam cernitur ad ipſam à corporibus ſuperioribus perueniſſe: quæ ſi quis contemplatus fuerit, ſtatim ſubſtantiæ pulchritudinem admirabitur: primùm ac maximè ſolis: poſt ipſum, lunæ: deinde ſyderum: in quibus par eſt, quantò corporis ſubſtantia eis eſt purior, tantò etiam mentem inhabitare, quàm in corporibus his terreſtribus, & meliorem & perfectiorem. Quum enim in limo, in colluuie, in paludibus, in plantis denique ac fructibus putreſcentibus, animalia gignantur: quæ mirificas conditoris vires oſtendunt, quid de corporibus ſuperioribus eſt putandum? Licet autem * ratiocinatricem quandam naturam, etiamnum vel in ipſis hominibus cernere, ſi Platonem, Ariſtotelem, Hipparchum, Archimedem, & complures alios contempleris accuratiſſimè. Si igitur in tanta colluuie (quo enim alio nomine quis appellet id quod ex carne, ſanguine, pituita, ac bile vtraque eſt conflatum?) mens gignatur adeò eximia & excellens, quantam eiuſdem putandum eſt eſſe excellentiam, in ſole, luna, aliiſque etiam ſyderibus? Mihi quidem dum hæc mecum voluto, non exigua quædam mens talis, per ipſum etiam nos aerem ambientem, eſſe extenſa videtur. Fieri enim non poteſt, quum lucis ipſius Solis ſit particeps, quin vim etiam ab ipſo aſſumat. Quæ omnia qui exquiſitè perpenderit, tum ſapientiam opificis, tum humanæ mentis prærogatiuam intelliget: ac denique hoc opus de vſu particularum, quod prius deſpiciebat, tanquam exiguum, perfectiſſimæ theologiæ verum principium conſtituet, quæ theologia multò eſt maior atque præſtantior tota medicina. Idcirco non ſoli medico, opus de vſu partium eſt vtile, ſed multò certè magis philoſopho, qui totius naturæ ſcientiam ſibi comparare ſtudeat, * circa cuius indagationem nos conſeneſcere oportet. Nec verò in ſolo homine videre eſt ipſam ſummā artem naturæ, ſed quodcunque animal diſſecare velis, parem in eo induſtriam opificis, & ſapientiam reperies. Et quantò ipſum minus fuerit, tantò maiorem tibi excitabit admirationem. Quod declarant opifices, quum in corporibus paruis, aliquid magnum ſculpunt: quemadmodum, is qui nuper in annulo exiguo Phaetonta quatuor inuectum equis ſculpſit, ſpectaculum

Actio partis, eſt motus actiuus.

Vſus partis, eſt aptitudo ad vtendum.

Motus paſſiuus.

Vtilitatem primam animalibus ab actione accedere, ſecundā à partibus.

Partem nullā propter ſe ipſā habere cupimus.

Partiū actioni ſemper etiam vſum eſſe coniunctum.

Elephantum in proboſcide tanquam manibus ac per eam reſpirare.

Polycletum in canone ſuo illo celebri, fuiſſe imitatū naturam.

Fortunam rarò quicquam rectè operari.

Terræ infuſam eſſe vim ſuperiorum corporum.

Mentem habitare in ſyderibus tantò meliorem & perfectiorem, quàm in corporibus his terreſtribus, quantò ſubſtantia illorū eſt purior.

Ratiocinatricē naturam ineſſe hominibus.

Diuinam mentem eſſe extenſam per aerem, arbitratur Galenus.

Opus de vſu partium eſſe conſtituendū perfectiſſimæ theologiæ verum principium, quæ longè medicina eſt maior.

Opus de vſu partium philoſophis eſſe longe vtiliſſimum.

oraculum certè incredibile. Quanquam horum nihil ſtructuram eiuſdem pulicis ſuperabat. Quum igitur tanta opificis ars veluti auctarium atque parergon quoddam in tam abiectis animalibus eluceſcat, quantam eius vim ac ſapientiam, in præſtantioribus ineſſe putabimus? Vnum igitur ex hoc opere ac maximum, non vt medicis, ſed vt naturæ ſtudioſis, hoc nobis accedit commodum, nempe facultatis (quæ ineſt conditori) cognitio. Secunda autem vtilitas, eſt ad affectus partium, quæ intus in alto corpore deliteſcunt, cognoſcendos: quam ad rem, actionis cognitio magnum habet momentum. Quandoquidem qui iam exploratum habet, quod actio crurum eſt ambulatio, ſi quem viderit qui ambulare non poſſit, ſtatim iudicat partem cruris aliquam eſſe affectam. Sed quemadmodum in actionibus, ita & in vtilitatibus res ſe habet. Vt enim ambulatio tollitur, ſi nerui ac muſculi qui cruribus inſunt, affecti fuerint: ita tolletur, ſi os aliquod fuerit fractum, aut ſua ſede dimotum. Si verò neſcimus, quòd per oſſa cruribus innitamur, haudquaquam ſcire poſſumus, quòd oſſibus læſis animal etiam lædatur. Eoque modo, ſit vt ad cognoſcendum quænam pars ſit affecta, non minus conferat vtilitatum quam actionum cognitio. Eadem eſt ratio & de futurorum præcognitione. Nam qui affectus inſunt cruribus incurabiles (vt luxationes quæ cum vlcere incidunt, aut peruerſiones coxendicum) inſanabilem in futurum tempus ſignificant ambulationis noxam. Tertia, præter prædictas, huius operis vtilitas, eſt aduerſus ſophiſtas, qui nobis non concedunt criſes morborum à natura fieri, quique ipſam vllam animantium habere rationem pernegant. Iam verò in partibus quibuſdam ſcindendis, aut circuncidendis, aut abſcindendis, quemadmodum & in eximendis ſagittis, vel iaculis, qui partium vtilitates probè calluerit, præſcribet quaſnam audacter & ſecurè, quàs ve trepidè & cautè incidere oporteat. Hæc itaque tot ac tanta huius, quod ad vmbilicum iam perduximus, operis commoda, liber iſte, veluti bonus quidam ἐπῳδὸς, explicat.

Commoda quæ opus hoc ſuo pari ... [illegible]

Vtilitatum nō minus quam actionum cognitio confert ad cognoſcendam affectam ſedem.

Luxationem cum vlcere eſſe incurabilem.

Criſes morborum fieri a natura.

Vtilitatis partium cognitio, chirurgos facit intrepidos.

ILLVSTRISSIMO, AC GENEROSISSIMO VIRO, DOMINO,

DOMINO FERDINANDO, COGNOMENTO A MENDOZZA,

LITERARVM PATRONO, ANDREAS LACVNA, Sec. Doct. M. Miles Sancti Petri, S.

COMMENTARIOS Galeni de placitis Hippocratis & Platonis à me, haud ita pridem elaboratos, atque (vt ita dixerim) ad meliorem frugem redactos, multis de caussis adductus sum, tibi vt dicarem, Ferdinande generosissime. Primùm, quòd rationi esse consonum ducerem, vt aliquantulus ad te rediret mearum meditationum fructus, qui souere indies illas atque prouehere non desinis. Dein, quòd te conspicerem diuino quodam affectu præditum, sapientiæque ardentissimo amore inflammatum, diu noctúque, ipsi Philosophiæ incumbere, eique nauare, haud infrenuam operam: ac proinde eorum philosophorum dogmata fore tibi non minus accepta, quàm tuis studiis apta, sperarem. Quocirca vt officium meum obseruantiámque erga T. Dignationem testarer, simúlque lucubrationibus meis conciliarem patronum optimum (qualem hac virulentissima ætate omnes ingenuæ artes & disciplinæ desiderant) non alia fieri posse ratione apud me existimaui, quàm si nominis tui Præfatione illustratum, id ipsum laboris quod est, ederetur in lucem. Tuum igitur est: Vir Clariss. hasce vigilias nostras neutiquam pœnitendas, vultu hilari in tuos sinus excipere, exceptásque contra viros malè feriatos defendere: vt verè sit id quod diceris, Philantropos, μισοπόνηρος philalethes, φιλόσοφος. Vale. Venetiis, XII. Kal. April.

GALENI PERGAMENI
De Hippocratis & Platonis placitis,
LIBER SECVNDVS.

Nam primus desideratur etiam in Græco exemplari.

Animum delitescere in corde, quibus Chrysippus rationibus nitatur probare.

PORRÒ Chrysippus his friuolis assumptionibus, animam rationalem delitescere in corde persuadere conatur, quòd dum animi sententiam exprimimus, atque indicantes nosipsos, hanc vocem, Ego, proferimus, in priori syllaba, E, os & mentum inferius veluti ad pectora deducamus: quódque etiam manum interdum admoueamus pectori, similiter indicantes nosipsos: vt cùm dicimus, mihi hoc conuenit. Cæterùm quòd etiam nasum similiter homines quandoque attingunt, dicentes, mihi hoc da, tametsi in eo anima non resideat, omnino esse oblitus videtur. Cur autem, dum concedimus aliquid annuentes capite, in quam partem ipsum flectimus, in illa principium animi esse potius ostendimus, quàm in ea quæ mouetur? Etenim quæ primum in nobis mouetur particula, dum annuimus, eam nimirum probabilius est animæ principium in se continere, quàm aliarum vllam, ad quam motu perfertur: vt interim illos homines non commemorem, qui capite renuunt, cùm assentiuntur. Oportebat itaque ab ipsa rei substantia, quam tractabat, Chrysippum orsum, tum per conuenientes, tum per proprias assumptiones inuestigare. Nam quæ demonstrationes ab ea rei substantia recedunt, vt minimè scientificæ sunt, sic eas aut exercitatorias probabilésve, siue dialecticas, aut rhetoricas, aut denique sophisticas nominaueris. Ac traditum sanè à veteribus de singulis est: de sophisticis quidem, in elenchis: de rhetoricis autem, in rhetoricis artibus: in topicis, de dialecticis: sicut in libris de demonstratione (quæ dicuntur secunda analytica) de scientificis: in quibus omnibus, qui rectè demonstraturus est, sese oportet exerceat. Quia igitur propositum est nobis considerare, num animæ principatus in corde consistat, omnia quæ cordi insunt, & à quibus demonstrationes desumi possunt, dinumeremus. Cordi sanè insunt, situs, magnitudo,

Animæ sedem existimari debere particulam, quæ primò, dum annuimus, mouetur.

Assumptiones propriæ, substantialésque.

Secunda analytica.

Cordi quæ insunt.

magnitudo, plexus, conformatio, dispositio, & motus. Situm autem est cor thoracis quidem ratione, quodammodo medium magis, totius verò animantis respectu, tantò superius mediis partibus eius quantò ab vmbilici regionibus (quæ ad amussim sunt mediæ) distat. Versus ipsam etiam arteriam asperam, per quam respiramus, ita quodammodo situm est, vt per medium pulmonem ei committatur. Nam ex sinistro cordis ventriculo arteria quædam venosa in pulmonum fibras disseminatur, ad cuius quidem numerosas propagines, fines asperæ arteriæ perueniunt, quæ & ipsa in totum viscus simul distribuitur modo, quo arteria venosa. Quinetiam iuxta pulmonem ita locatum est cor, vt extrinsecus ab eo vndique contegatur. Verum neque ex situ, neque ex communione cordis cum illis partibus, licet eius quod petimus scientificum vllum argumentum discere: quandoquidem nondum per ea colligitur, cor sensus motúsque volútarij principium esse: quemadmodum neque etiam quòd cor vocis opifex sit, qualis est quorundam sententia. Etenim vocis instrumentum & primum & peculiare, est summa pars gutturis, quam Græci larynga vocant. Si igitur infra ipsum asperam arteriam incideris, non amplius animal vociferari audies, etsi respirare ipsum sine impedimento, etiamnum videas. Iam verò thoracis musculos, vna cum iis qui in abdomine sunt, quum animal vocem molitur ædere, vehementer extendi conspicies, corde nullam nouam insuper actionem interim acquirente. Non itaque iam spiritus qui ab imo sursum effertur, priusquam ab ipso concinnetur larynge, vocis habet specimen, sed solùm tantùm sibili. Ista autem à supremi asperæ arteriæ finis cartilaginibus, veluti plectris quibusdam, efflatio hæc, vox efficitur. Cæterùm composita est summa gutturis regio, larynx dicta, ex tribus cartilaginibus quas complures musculi mouent, tanquam motus voluntarij instrumenta. At musculi, vt ipsi moueantur, neruos à cerebro orientes requirunt. Ex quibus si aliquem fune interceperis, dissecuerisve, statim immobilem illum musculum reddes, in quẽ inseritur neruus: immobile etiam animantis membrum, quod prius à musculo mouebatur, quàm neruus esset incisus. Ac sit quidem ab aliis instrumentis, musculisque & neruis, inspiratio libera, qualis sanis adest nullo forti motu agitatis: ab aliis autem violenta, quam efflationem appellare solemus: ad quam perficiendam videbis omnes scapularum particulas simul attolli. Est tamen proprium vocis instrumentum larynx, ac rum eius motores musculi, neruique à cerebro in musculos ipsos demissi: deinde lingua, quæ non vocis modò, sed loquelæ etiam instrumentum existit. At verò pulmo, à thorace motus, distentus quidem, externum aërem, id quod est inspiratio, attrahit: contractus autem, eundem in asperam arteriam, atque in os ipsum, extrudit: quod opus est expiratio. Atqui, si vox ab eo, qui in corde est spiritu, fieret, non aboleretur statim, neruis quibusdam vel in collo, vel in capite secus: multóque minus aut cõtuso aut vulnerato cerebro, aut spinali medulla dissecta: sed potius oblæso corde, id quod non accidit. Etenim si nudaueris cor, contuderisque ipsum atque depresseris, nec voce, nec spiratione, nec vlla prorsus voluntaria actione impedii animal cernes. Quòd si minimè perforaueris concauitatem thoracis, licebit tibi etiam vtriuer... ac semel cor ipsum eximere, illæsis voluntariis actionibus id quod in nonnullis sacrificiis contingit, in quibus animantia cernuntur corde iam aris imposito, non respirare tantùm, aut clamare fortiter, sed etiam fugere, quousque persusione sanguinis commoriantur. Cerebrum autem ossibus si detexeris, aut quencunque ipsius sinum compresseris, non mutum duntaxat, ac protinus spirationis expers efficies, sed etiam omnino sensu, omnibúsque arbitrariis actionibus animal ipsum priuabis. Porrò tauri, quibus spinalis medullæ origo iuxta primam vertebram dissecatur quotidie, simul cum sectione ipsa, motus, respiratio, & vox exoluuntur illæso motu cordis & arteriarum: quòd ipsa pulsandi vis, à cerebro non descendat. Vt enim pulsatio ipsa motus alterius generis est, sic etiam principiorum alterum non indiget altero. Quare neque respirationis, neque vocis, cor existit principium: tametsi propter illud maiori ex parte contingat fieri respirationem. Argumenta autem Zenonis, Diogenis Babylonij, & Chrysippi, quibus freti, in corde rationalẽ animam habitare, ab eóque emitti vocem contendunt, in hoc vnum fere conspirant omnia: Vnde vox ac sermo eliditur, illic necessum est fiat ratiocinatio, intelligentiáque, & meditatio omnis, ibidemque etiam mens delitescat. (Est enim sermo veluti mentis nuncius, qui ex ea procedit: nec alia existit vocis origo, alia animæ pars præcipua) Atqui vox & sermo, qui vox articulata est, à pectore proficiscuntur, cùm per asperam emittantur arteriam, id quod non fieret si à cerebro emitterentur. Mens igitur & omnes eius actiones, in pectore, ac præcipuè circa cor, non in capite, delitescunt. Quæ quidem argumentatio facilè redargui potest. Primò siquidem, dum situs obseruantes propinquitatem, aiunt, si ex cerebro sermo oriretur, non per asperam attetiam procederet, perperàm hallucinantur: cùm nimirum mens ipsa, aut voluntas (siue eam in cerebro, siue in corde posueris) quælibet instrumẽta, etiam longissimè sita, actutùm mouere possit nihil ex interuallo, ad celeritatem, impedimenti recipiens. Vt enim nullum sensibile tempus est, interea dum particula vulnerantur, & ipsum animal sentit: ita nec interim dum homo respirare aut loqui vult, atque ipsam actionem obit. Quare nihil prohibet, quò minus voce per asperam attetiam emissa, cerebrum motus asperæ arteriæ sit causa. Falluntur etiam secundò, sermonem procedere ex mente dicentes. Sermo quippe, aut vox significatiua, à mente (quemadmodum voluntaria omnia) non tamen ex mente sed ex summo gutture, quod larynx dicitur, proficiscitur. Prius autem vondum vox, id quod effertur, extitit: sed materia quædam vocis (quam efflationem aut sibilum vocamus) ex asperis atteriis profecta, quarum nulla cor attingit: id quod certè sensui manifestum cùm sit, fidem ex seipso facit. Ergo non dicemus, vt illi, vnde sermo emittitur, illic etiam ratiocinationem fieri: sed, à qua parte sermo emittitur, secundum illam quoque, & in illa fieri ipsam ratiocinationem, quæ principis animæ est actio. Licet nanque pro mente, principem animæ partem dicere, sicuti & dominantem, imperantem, præsidentem, ratiocinantem, atque intelligentem. Iam verò cùm tria vasorum genera, venæ scilicet, arteriæ, & nerui, cerebro cor connectant: si primum quidem ea in superiori

Marginalia (left column): Cordis situs, positúsque. — Vmbilici regionem in toto corpore esse ad amussim mediam. — Aspera arteria. — Arteria venosa ... pulmones. — Larynx est primum instrumentum vocis. — Thoracis musculi. Abdominis musculi. — Vnde quæ ratione efficiatur. — Larynx ex tribus cartilaginibus constat. Musculi motus voluntarij instrumenta. Nerui prodeuntes à cerebro, largiuntur musculis motum. — Inspiratio libera. — Inspiratio violenta. — Lingua, vocis & loquelæ instrumentum. — Inspiratio quid. — Expiratio quid. — Corde nudato & contuso, nulla prorsus voluntaria actione impeditur animal.

Marginalia (right column): Corde iam aris imposito, animantia respirare, clamare, & fugere. Cerebro detecto ossibus, aut compressis eius ventriculis, quæ nam accidant. — Cor neque respirationis, neque vocis principium est. — Animæ sedem in corde esse, quibus argumentis probabant veteres. — Mentem, vbicunque ea sit, quælibet instrumenta, vel longissimè sita, subitò mouere posse. — Sermo à mẽte, non ex mente, sed ex summo gutture proficiscitur. — Ratiocinationẽ esse principis animæ actionem. Mentis nomenclaturæ. — Cor per quæ vasa cerebro connectatur.

[illegible] & inferiore ceruicis regione funiculis [illegible], ne sanguinis perfusio magna sequatur [illegible] autem, vinculorum medium secue[illegible] videbis plane, ipsis quidem neruis qui iuxta arterias consistunt incisis, statim obmutescere animal, [illegible] læsis aliis vniuersis actionibus: arteriis autem solis aut sectis, aut interceptis, minimè reddi animal mutum, priuari tamen pulsu omnes [illegible] supra vulnus aut vinculum sunt, eius particu[illegible] quæ infra consistunt, semper eodem modo [illegible]tibus: venis denique aut incisis aut intercepti, nullà manifestè aboleri functionem. Vnde liquidò constat, neque cor, ad pulsuum motum cerebro egere: neque cerebrum corde, vt sentiat animal, operetúrque pro voluntatis imperio. Porrò si intelligendo, discendo, docendòue, nullus insignis motus in corde apparet: in omnibus autem perturbationibus is manifestè innotescit (quod etiam Chrysippus confirmat) clarum vtique euadit, ratiocinatricem animæ facultatem non esse in corde, irrationalem autem, & affectibus obnoxiam, in ipso comprehendi. Cæterùm qui per cardialgiam cor dolere autumant, vocis æquiuocationem non sentiunt, qua nimirum os ventriculi veteres cor appellabant. Quæ pars cùm ab acribus humoribus irritatur, tali sensu tristitiæ afficitur. [illegible] quod maximè iis contingere solet, qui impendiò diutius à cibo abstinuerunt, præcipuè post exercitationes vehementes. Nam exercitatis valentius, in ventriculo flaua bilis colligitur, à qua morsi, cardialgia laborant. Ad hæc autem, etiam si concesserimus, cor primum omnium particularum formari: non ob id tamen inferre oportebit, cor initium facultate existere, sed secundum generationem. Quòd autem cor primum omnium particularum moueri incipiat, atque vltimum cesset, ostendit quidem, id motus initium esse, non tamen omnis, sed solius qui in pulsibus est: qui genere à voluntario differt, cuius cerebrum origo existit. Quòd si nobis obiiciant: in corde copiam neruorum conspici: respondebimus, non neruos, sed neruosa quædam esse corpora in corde, quæ specie solùm neruis respondent, non actione & vsu. Dicunt præterea, in corde consistere nutritionis animalium originem, ac proinde in eo vim ratiocinatricem esse debere. Verùm in vtroque mentiuntur lemmate. Nam primum nutrimenti principium sunt os, stomachus, & ventriculus: alterum, meseraicæ venæ, in quibus primis fit sanguis: tertium iecur ipsum: quartum post iecur, vena caua, in qua prima purus à recrementis sanguis relinquitur: ab hac enim, quemadmodum aliæ omnes animalis particulæ, cor alimentum recipit. Sed nec si cor nutritionis esse principium admitteremus, consequens esset, in qua parte id genus principium est, in eadem ratiocinatricem facultatem haberi. Præterea vbi aiunt, vnde spiritus suggeritur, ibidem esse animæ principatum: cogimur id concedere si quidem de animali spiritu intelligant. Vbi verò postea subdunt, ex corde spiritum suppeditari, vitalem quidem fatebimur, animalem autem non item. Quòd si neutrum horum spirituum intelligere se fateantur, sed naturalem, qui sicco humidóque alimento proportione respondet, audient dicentem Hippocratem: principium alimenti spiritus, os est, nasus, aspera arteria, pulmo, ac reliqua perspiratio: quibus sanè instrumentis initium motus à capite nos transmitti fatemur. An verò animæ substantia sit euaporatio siue ex alimento, siue ex spiritu, hac de re nihil ad præsens in dubium vertimus, ne per omnia Diogeni videamur infesti esse, qui sanguinem esse animam, vt Empedocles & Critias, existimauit.

Cardialgia.

Animam esse sanguinem qui putarint.

GALENI PERGAMENI

De placitis Hippocratis & Platonis,

LIBER TERTIVS.

QVòd sanè necessarium existat, non solum medicis, sed philosophis etiam nosse, quot genere sint, & quales secundum speciem singulæ, quamque potissimum animantis particulam occupent, facultates corpus nostrum regentes, primo libro demonstratum à nobis est. Secundo autem, de sumptionum differentiis sermonem habui: quæ quidem in vniuersum sunt quatuor. Nonnullæ quippe ipsarum, ab iis quæ particulæ insunt, iuxta problematis substantiam sumuntur: aliæ verò ab iis sanè quæ sunt, non tamen secundum id quod propositum est, ac de quo quæstio habetur: aliæ ab externis testibus, vt rhetoricæ: aliæ denique à principiis sophisticis, vocularum ambiguitate & impostura obarmatæ. De quibus cùm iam disseruerim (idque illorum qui eis vtuntur, exemplis propositis) operæpretium videtur nunc in tertio hoc commentario, numerum & substantias facultatum docere, numerumque etiam atque discrimina eorum quæ illis accidunt. Satis autem mirari non possum, videns Chrysippum, qui deberet ostendere, animam rationalem in corde domicilium habere (est enim hoc illius dogma) sese nimis anxiè torquentem, vt tum rationibus, tum innumeris poëtarum exemplis (quæ breuitatis gratia prætereo) irascibilem facultatem, perturbationibúsque obnoxiam, in thorace habitare demonstret: id quod iampridem est à veteribus demonstratum: qui quidem feruorem innati caloris aliquem in corde per iracundiam oriri dicunt: cuius ratione accidit, vt tota facies inflectur, corpus vniuersum rubescat, incalescatque, & vehementer cor vna cum animantis arteriis subsiliat: quæ omnia pulchrè describit Plato in Timæo. Ad hæc verò, cùm debuisset Chrysippus, quæ suam quidem fouent sententiam, ea tantùm testimonia poëtarum eligere: quæ euertunt autem, & labefaciunt, explodere: ille sanè ex æquo omnium meminit: imò verò maximè præcipua, & quæ ipsi patrocinabantur, omisit. Qualia sunt illa.

Iuppiter exemit tunc ipsi ex pectore mentem. &
Consilium Neptune meum, hoc in pectore nosti. &
Non mihi stat talis sententia pectore.

Hæc igitur testimonia sola, & similia alia, quæ rationalem vim in corde sitam esse portendunt, seligere conueniebat Chrysippum, si omnino testibus litem dirimere statuebat. Nam numerosa illa quæ adduxit, tametsi vera sint, eius tamen potius opinionem deuiciunt, præsertim quæ iracundiæ manifestò aduersantem faciunt rationem: veluti & hæc sonanti

Pectora sed feriens, ipsum cor increpat ira:
Suffer & hac cor, nam grauiora aliquando tulisti.

Hæc siquidem Vlyssem ad se dicentem introduxit Homerus,

Sumptionum differentiæ sunt quatuor.

Iracundiæ quæ superueniant.

Vlysses in ancilla [illegible] desæuientia.

Homerus, cùm ob ea quæ ab ancillis domi agi videret, calor in corde ipsius efferuesceret: & animus, siue iracundia, ratione deuicta, ad intempestiuam mulierum punitionem, ipsum iam vi præcipitem actura esset. Nam quam eques ad equum, aut venator etiam ad canem, rationem obtinet, hanc ratio ad animum, siue iracundiam. * Etenim imperare in omnibus & præualere iustius est, id quod natura præcellit: equitem sanè equo, venatorem autem cani, necnon iracundiæ rationem. At non semper accidit, vt tale coniugium, lege administretur naturæ. Verùm quemadmodum equus, nonnunquam refractarius & contumax, non pro decoro elatus, insessorem vitium imbecillitate, aut equestris scientiæ ignorantia victum, simul secum rapit, trahitque longius: sic iracundia effrenis, & ad præcipitem vindictam erumpens, rationem interdum imbecillam, ignarámve, vna secum solet præcipitare. Si igitur robur scientiámque habeat, vincet nimirum & ratio iram (quale exemplum in Vlysse proponitur) & auriga equum. Sin autem aut alterutro, aut vtroque priuetur, periculum ibi est, ne id quod præstantius est, à deteriore vincatur: id quod certè in Medea contigit. In qua quidem, priusquàm filiis occidendis admoliretur impietas manus, diu multúmque ratio reluctata cum iracundia est. Nouerat enim quàm impium facinus perpetraret. Cæterùm postea tandem à perturbatione deuicta, ipsi iracundiæ concessit, dicens:

Rationē præesse animo, vt equo præesse videtur eques.

Medeæ facinus.

Noui equidem cuiusmodi faciam mala,
Sed fortior iracundia consiliis meis.

Nouit itaque magnitudinem malorum, quæ erat perpetratura, a ratione edocta. Verùm iracundiam longè fortiorem esse ratione ait, ac propterea se ab illa violenter ad scelus perpetrandum abduci. Vlysses autem contrà, ratione iracundiam coërcuit. Sæpe igitur in alio irascibilem animæ partem ratio adeò superat, vt ne pugna quidem vnquam ipsis inter se oriatur, sed hæc dominetur, illa obtemperet: id quod sane iis adest, qui ad summum philosophiæ peruenerunt. Rursus iracundia subinde ita rationem vincit, vt imperet, ac ducat perpetuò: quemadmodum in multis barbaris, & pueris natura iracundis, necnon in ferarum non paucis, & hominibus belluinis videre licet. Est quum ne alterum quidem vsque adeo valens sit, vt statim alterum trahat: sed aduersantur inuicem, pugnantque, & temporis spatio alterum vincit: vt in Vlysse quidem ratio, in Medea autem iracundia. Quas animæ aut partes aut facultates maximè inter se differentes, Chrysippus, quum in vnū confundat, carminum tamen Vlyssis & Medeæ meminit, qui euidenter ipsius opinionem subuertunt. Taceo etiam Chrysippum, qui leonibus iracundiam ademit, carmen illud Tyrtæi inter alia adducere, Leonis animum continens in pectore: quod leonibus maximam inesse iracundiam suadet. Et quum pronunciet, ideo nonnullos vocari excordes, quòd vniuersi homines animæ principatum in corde statuant: miror sanè quòd non intelligat, nullum stolidum aut imprudentem, excordem dici: sed illos quidem omnes, vacuos cerebro: meticulosos autem, excordes: sicuti & euisceratos eos, qui nullo affectu mouentur: omnibus nimirum putantibus, in cerebro quidem rationem, in corde iracundiam consistere. At quia tertium quoque viscus iecur extitit, in quo appetitoria animæ vis consistat, huic etiam commode-

Medeę iracundiam, superasse rationem.

Vlyssem coërcuisse iracundiam ratione.

Rationi semper iracundia obsecundat, in iis qui ad summum philosophiæ peruenerunt.

Cerebro vacui.
Excordes.
Euiscerati.

Iecori inesse vim animæ appetitoriam.

rationem quandam propriorum motuum inesse oportet, si homo in totum ornari anima debet. Quas quidem tres animæ facultates Euripides in Medea vehementissimas esse describens (appetitricem enim ardentissimus ille amor quo Iasonem ardebat: irascibilem, immanis eius furor in liberos: rationalem denique, suadela qua seipsam à tanto scelere dehortabatur, satis abundè declarant) eam magnis visceribus donatam fuisse ait. * Quanquam neque Euripides, neque vllus alius poëta (quorum testimonia præter morem recitare, me Chrysippi garrulitas cogit) imò verò neque ipse etiam Hippocrates, omnium medicorum calculo, præstantissimus, quemadmodum neque Plato philosophorum princeps (cuius nec opinionem sectatores Chrysippi superare vnquam poterunt, nec imitari demonstrationis ornatum) de proposito placito fidem facere possit, citra demonstrationem. Chrysippus autem cùm nullius demonstrationis meminerit, interim non erubescit Tyrtæum & Stesichorum testes nobis citare: quos si etiam viuos aliquis interrogaret, an de horum dogmatum scientia ambigerent, faterentur vtique voce vna, nihil se ipsorum sensisse: ipsique potius à Chrysippo nonnihil discere, quàm de illis demonstrare (vt arbitror) mallent. Ratiocinari igitur, & quæ dicuntur considerare, item pugnantiam, aut consequentiam rerum nouisse, rationalis facultatis (quæ cerebro inest) est opus. Ob conuicia autem, aut minas, neque irasci, neque excandescere, animosæ (quæ cordi hæret) est proprium. Etenim dum ea quæ in homine sunt, conuenienter administrantur, cerebrum quidem imperat: cor autem paret, & obsecundat. Diximus autem, neruorum, quæ motus voluntarij, atque sensus sunt instrumenta, cerebrum originem esse: quemadmodum arteriarum, cor: ad hæc etiam, contusis aut vulneratis ventriculis cerebri, totum animal subitò euadere torpidum, illæso motu cordis & arteriarum: sicuti & vbi cor similiter affectum fuerit, arteriarum motus offendi, citra vllam noxam voluntarij motus, & sensus, quòd eorum principiorum neutrum commemoratas facultates alteri subministraret. Porrò patiente cerebro, promptè animal desipit, motúque & sensu priuatur. At corde affecto, syncope arripitur, interitque, prædictorum nullo quicquam perpesso. Iam verò Aristoteles, plures animæ facultates genere diuersas esse concedit, etsi illas in vno corde constituat: Chrysippus autem neque eas omnes differre inter se profitetur, neque alia quadam vi animal irasci, alia concupiscere, alia ratiocinari: cùm tamen vel testimoniis poëtarum, quos citat, asserere contraria cogatur. Etenim in iecinore delitescere appetitoriam animæ facultatem, illic planè Homerus nos docet, vbi ait, vultures apud inferos Tityo iecur exedere, quòd concupiisset constuprare Latonam: * partem nimirum illam plectentes, quæ illatæ contumeliæ fuerat veluti origo & radix. Quod pertinet ad rationalem animæ facultatem, cùm sentiret Chrysippus, fabulam de Minerua, quæ post deglutitam Metidem, ex Iouis capite orta esse putatur, suis ipsius dogmatis aduersari, maximè illam detorquere conatur, hinc figmentum illud habuisse originem dicens, * quòd artes quidem vniuersæ concipiantur & consistant in corde: à ratione autem per caput, hoc est, per os (quæ capitis particula existit) emittantur sermone. Cæterùm (vt figmentum

secus

Medeam fuisse magnis donatam visceribus, ait Euripides, quòd possideret tres illas animæ facultates vehementissimas.

Hippocrates Platoníque encomia.

Rationalis facultatis, quæ cerebro inest opera.
Irascibilis facultatis, quæ cordi inest, quid proprium.

Cerebrum esse originem neruorum, quæ motus voluntarij & sensus sunt instrumenta.
Cor esse arteriarum principium.

Cerebri affecti symptomata.

Cordis affecti symptomata.
Aristoteles plures animæ facultates diuersas in vno corde constituit.
Chrysippi de partibus animæ opinio.
Appetitoriam animam inesse iecinori.

Tityo apud inferos hepar exedi à vulturibus.

Mineruam ex Iouis cerebro fuisse ortam, fingunt poëtæ.

[illegible] quemadmodum cordis cor[illegible] contractum vicissim, [illegible], expellitque pari mo[illegible] spiritum animalem, in [illegible] particulæ cuipiam [illegible] id idoneo incitatum, di[illegible] autem spiritum qui in ven[illegible] crassis quidem paucum, etiam [illegible] nentes generant: copiosissi[illegible] & [illegible]palissimum arteriæ, plexum [illegible], qui ad cerebri basim est, perreptan[illegible], quæ a corde sursum feruntur. [illegible] in veris velit connectere, in [illegible] prudentiam conceptam (hoc est, [illegible] spiritum) in capite natura perfici [illegible], præter[illegible] in vertice: quandoquidem [illegible]dius & principalissimus cerebri sinus habet. Verùm si scientificas demonstrationes se[illegible], omisisset Chrysippus fabulas, etymolo[illegible]nationes, declinationésque capitis, ma[illegible]ones, labiorúmque figuras, vnà cum [illegible], & alijs idiotis, vtique veritatem ipse inuenisset, nec nobis periisset tempus, ostenden[illegible] ipsum nihil ex ijs quæ adducit, iuuari.

Ventriculum [illegible] medio capitis.

GALENI PERAGMENI *de placitis Hippocratis & Platonis,*

LIBER QVARTVS.

AT verò vbi Chrysippus affectum definiens, cum esse ait irrationalem, & præter naturam animi motum, hoc est, reluctantem rationi: rectè sane ipsum qui in affectum est motum, ab inanimis irrationabilibúsque distinxit. Mouetur siquidem lapis & lignum, sic tamen vt non reluctentur rationi. Cuius enim neutiquam interest vt obtemperet, sequatúrque rationem, hoc quomodo repugnare rationi poterit? Meritò itaque id non vti ratione dicetur: sicuti reluctari rationi quod naturam quidem habet sequendi, obtemperandique, sed interim præter sui naturam, alio modo fertur. Vnde liquet, nec inanimato cuipiam, neque irrationali animanti, affectum innasci posse animalem. Perdecenter etiam ab erroribus affectus ipsos distinguit. Quandoquidem errores, praua sunt iudicia, & ratio veritatem mentita, implicitáque errori. Affectus contrà nullum quidem erratum, neque prætermissum in ratiocinatione: sed est animi motus rationi inobediens, Nam qui vt patriam seruet, liberorum vitam contemnit, vel iugulandos tradit, honesti imaginatione id facit, ac ratiocinio vsus. Medea autem, quæ sciebat qualia perpetraret flagitia, non errore, vt ille, sed perturbatione ducta, trahebatur. Quinetiam, vbi celeriter currentium, qui ne si sistere quidem velint, statim id possunt, Chrysippus meminit, apertè illo exemplo aliam vim præter rationalem, nobis posuit ob oculos, à qua affectiones ipsæ absoluuntur. Etenim eorum qui per accliuia currunt, nulli adest ea difficultas sistendi: sed ij tantùm qui per planam quandam aut decliuem feruntur viam. Quippe composita inest ipsorum lationis causa: vna, tanquam animalium, quæ animæ impetu mouentur: altera, tanquam inanimatorum corporum quæ corpore inclinant.

Rationi reluctari, quæ sint dicenda. Affectum inanimato non posse innasci [illegible], [illegible] neque irrationali animali. Errores sunt praua iudicia. Affectus est animi motus, rationi inobediens.

Currentium per accliuia, decliuia, & plana, consideratio.

Cæterùm qui in plana regione retrorsum corporis inclinationem inter currendum molitur, sistendi potens est, & sui iuris: qui verò in anteriorem partem vtique ab illa impeditur. Qua de causa hoc pacto omnes currunt, ab ipsa rei natura edocti, corporis inclinationem in anteriora, celeritati motus conferre. Quemadmodum igitur ijs, qui nihil à corporis pondere ad motus celeritatem iuuantur, in promptu est vt sistant: illis verò qui ex duplici causa celeritatem generant, non amplius voluptas est satis: eodem modo in animi impetu, quum ratiocinatio sola causam habuerit, promptum est propter ipsam cessare impetum: vbi verò aut iracundia ei, aut cupiditas quædam accesserit, quæ sunt vires irrationales, & corporis grauitati persimiles, statim quidem neutiquam posse consistere, verisimile est: etsi temporis spatio fortè hoc quoque fiet, quemadmodum in currentibus. Nam quum ratiocinatio, & iracundia, mouere ipsum impetum possint, si quidem à sola ratione fiat, & compescere ipsum, & rursus excitare sola voluntate licebit. Sin ab iracundia quadam & cupiditate, quum illæ cessauerint. Sin ab vtrisque operantibus fiat, ratione simul, & facultate quadam irrationali: ratione quidem renitente, quod valentius est, præcellet: simul autem concurrente, nunquam cessabit. Concurrit affectui ratio, quum quæ ille facit, etiam ratio opinatur: quemadmodum intemperantibus & proteruis hominibus, qui summum bonum in voluptatum fruitione collocant, vltro ratio ipsam cupiditatem sequitur. At reniti ac repugnare affectui rationem dico, quum homo non opinatur propositæ voluptatis fruitionem, honestum aut bonum esse: trahitur autem quodammodo ad eam, propter valentem appetitoriæ virtutis motum. Verùm si ratio superauerit, talis homo tum sui, tum suorum affectuum continens, & est, & dicitur. Sin autem cupiditas, contrariam huic appellationem sortitus, incontinens nominatur. Quum verò à ratione sola ad suauium vsum ducitur, talis vocatur temperans, hoc consilio ea deligens, non vt fruatur, sed vt iuuetur: quemadmodum etiam proteruus, qui à sola cupiditate ducitur, ratione tanquam famulo quodam eam subsequente. Eiusmodi ergo causarum, impetus animi excitantium, complexui, attestatur etiam Chrysippi exemplum. Etenim aduersus accliue currentes, sola vi rationali ducuntur. Qui autem inuiti feruntur ad præcipitium, irrationali: quam sanè corporis esse pondus diximus: in decliue currentes, vtrisque: perinde vt qui in plano currunt, si prorsum tendant. Nam si renitantur retrorsum, current quidem alijs minus, sed vbi voluerint, sistentur. Quare nihil Chrysippus vsque ad definitionum expositionem veteribus contrarium pronunciat. Maximè autem ab eis recedit, ac sibimet aduersatur, dum affectus esse iudicia existimat. In summa verò, Chrysippus semper veluti in vnda fluctuat: nunc quidem sine omni ratione fieri dicens affectus, nunc ad solam rationalem pertinere animæ facultatem: ac proinde eos, iudicia quum sint: irrationabilibus animalibus non inesse. Oblitus autem esse videtur interim, quòd à vitijs oppidoquàm decenter affectos ipsos distinxerit. Ratio siquidem, etiam ex Chrysippi sententia, siue sana & vera, siue praua & mendax extiterit, is qui secundum ipsam mouetur, nunquam in affectum incidit. Quandoquidem

Inclinationem corporis in anteriora, celeritatem motus conferre.

Impetum posse & à ratione, & ab iracundia moueri.

Ratio quando concurrat affectui.

Ratio quando reluctetur affectui.

Continens qui dicatur.

Incontinens qui vocetur.

Temperans qui.

Proteruus qui.

Irrationalis animæ vis, corporis ponderi comparatur.

Affectus distinguit à vitijs.

doquidem secundum veram, rectè & iniustè mouetur: secundum falsam, prauè & vitiosè. Vbi enim ratio dux est, aut virtus sequitur, aut vitium: affectus nunquam. Itaque putare voluptatem bonum existere, quemadmodum Epicurus existimabat, peccans, vitiosa & falsa ratio est: omnésque actiones & particulares animi motus, qui voluptatem, tanquam finem respiciunt prauè, prauos sanè necessariò, & aberrantes facit, ac vitiosos: non tamen iam affectus quoque. Quippe proprium affectus hoc ipsum est, vt anima citra rationem moueatur: id quod pulchrè etiam scripsit Chrysippus. Quum autem nihil sine causa oriatur, ratio verò minimè præsit affectibus, iustum est iam nobis Chrysippus ... ideat, quidnam affectus ipsos producat. Nos siquidem affirmamus, interim quidem ab ... interim ab appetitoria animæ facultate illos ducere originem. At Chrysippus nulli firmiter hærens sententiæ, modò eos præter rationem oriri ait, modò secundum rationem, modò temerè atque à caso procedere: quocirca reprehensionem vllo pacto effugere nequit. Nam si dicat affectuum insultus ab ipsa ratione oriri, discernere ... in vitium ab affectu non potest. Si verò rationem adimat, in motum quendam causæ expertem incidit: quum liceat illi ex facili ambas absurditates vitare, si confiteatur irrationales quasdam facultates in anima, affectuum ipsius causas existere. Quanquam vbi ea quæ non rectè homines faciunt, partim quidem ad prauum iudicium refert, partim ad infirmitatem animi, imbecillitatémque: quemadmodum vbi rursus iis quæ rectè administrant, rectum iudicium cum bono animi robore præesse ait: illic sanè diuersam à ratiocinatrice vim quandam esse in animis hominum, causam talium affectuum fateri, velit nolit, compellitur. Siquidem vt iudicium facultatis rationalis est opus: ita firmitas, robur virtúsque, facultatis est diuersæ à ratiocinatione. Porrò vt scientiam habere (secundum quam, ex Platonis sententia, nemo vlla in re potest hallucinari) non est affectus: ita neque obliuio illius affectus dicenda est, sed inscitia potius, aut ignorantia. At si quis iracundia, aut voluptate deceptus, ab iis quæ initio statuerat recesserit, imbecillis quidem huic anima & infirma est: motus autem ipsius, est affectus dicendus: vt constat in Menelao, qui quum Helenam occidere decreuisset, eamque districto gladio inuasisset, propius accedens, ac mammas illius candidissimas conspicatus, attonitúsque ob pulchritudinem eius, propter infirmitatem imbecillitatémque animi, non solùm gladium abiecit, sed mulierem etiam est osculatus, eíque seipsum mancipium obtulit, citra iudicium, citráque rationem, impetu ad contraria ductus, eorum quæ initio decreuerat. Quemadmodum igitur in Medea iracundia oppressit rationem, eamque ad perpetrandum scelus pertraxit: sic animam Menelai ipsa decipiens cupiditas, reuocauit illam ab instituto. Quæ quidem exempla ab ipso Chrysippo adducta, maximè illi aduersantur, quum ex eis constet, tres facultates diuersas inesse hominibus: nec esse affectus ipsos iudicia, vt qui præter iudicium oriantur. Nec verò à veteri placito illa carmina abhorrent, quæ, vt suam opinionem tueatur, citat etiam de animantibus.

Ve..us siquidem admonita laxat nihil,
Si nanque cogas, amplius intendere appetit.
Admonitus autem amor, magis premit.

Ratione duce, virtus aut vitium sequi: affectum nunquam.

Voluptatem non esse in ... ponendam.

Affectus proprium.

Nihil sine causa oritur.

... affectibus. ... vnde ... ...tur.

Facultates quasdam irrationales in anima, affectuum causas existere.

Scientiam habens, nulla in re potest hallucinari.

Menelai imbecillitas, mollitiésque animi.

Quibus postea subdit, affectus ipsos animantium delinire semper rationem, tanquam intempestiuum increpatorem. Reperies & alia innumera in libro de affectibus, ab eo prodita, pugnantia quidem iis dogmatis, quæ ipse statuit: consentanea autem & manifestò apparentibus, & opinioni Platonis. Quum autem Chrysippus dixisset, tristitiam esse opinionem recentem præsentis mali: ab eo Posidonius exigit causam, cur mali quidem opinio, si recens sit, tristitiam inferat: inueterata autem, nequaquam aut non perinde angat animum. Quam causam, quòd eam ignoraret Chrysippus, ipsemet Posidonius reddens, ait, omne immodicum & peregrinum subitò irruens, animum permutare: vsitatum verò & consuetum, inueteratúmque aut minimè affectus mouere, aut parum admodum. Quare domesticum & familiare sibi facere dicit, rebus non præsentibus, tanquam præsentibus vti. Ac proinde sapientes complures, etiamsi existiment se in maximis bonis, aut etiam malis versari, esse tamen ab affectu omni immunissimos. Quocirca dictum Anaxagoræ astruit, qui quidem, quum aliquis filium mortuum ei renunciasset, admodum constanter respondit, Noui me mortalem genuisse. In hunc sensum etiam Euripides Theseum introduxit loquentem:

A sapiente aliquo perdoctus ego,
In curas animum & calamitates indidi.
Atque exulem me proposui a patria mea ad mortes
Immaturas, & vias malas alias:
Vt si quid paterer ex iis quæ putaueram,
Aliquando, animum non morderent recentia.

Eòdem pertinent & illa:

Si hic primus esset malorum dies mihi,
Et non diu vexarer in laboribus,
Forsan reniterer, vt pullus iugo recens
Subditus, excutiens frænum susceptum nuper.
At nunc malis obdurui, & occallui.
Hæc interim emollescent longo tempore,
Malum pubescit nunc.

Tempore itaque affectus cessant, etiamsi opinio eorum & iudicia permaneant. Vt enim pars animæ obnoxia affectibus, peculiaria quædam concupiscit appetibilia: ita etiam ipsis, quum acciderunt, repletur & saturatur, atque in hoc suum ipsius motum sistit, qui animalis impetui præerat. Nihil autem tam clarum est, quàm vires quasdam in nostris animis inesse natura concupiscentes, hanc voluptatis, illam dominij & victoriæ. Iam verò sunt qui nolentes plorant, lachrymas cohibere impotentes. Sunt contrà, qui plorare cupientes, protinus cessant, ob motiones affectibus subditas, vehementer ita inhærentes, vt non euincantur à voluntate: aut ita omnino cessantes, vt ab ipsis excitari nequeant. Quorum causas inuestigantes, inueniemus quo pacto ratio cum affectu pugnet, atque ab eo differat, simúlque seruabimus animæ facultates. Consuetudines itaque & tempus, ad affectuum motus plurimum posse videntur. Consuetudine quippe mollescit animæ irrationabilitas, in quocunque educetur. Tempore autem affectus conquiescunt, replentis irrationabilibus potentiis animæ, iis quæ antea desiderabant. At rationales cognitiones, iudicia, & summatim scientiæ omnes, & artes, neque difficiles ad dissolutionem fieri apparent propter solum tempus nudum (quemadmodum

Tristitia quid.

Tristitiam cur inferat opinio recens præsentis mali: inueterata autem, nequaquam, aut non perinde.

Immodicum omne irruens subitò, permutat animum: consuetum verò, non vsque adeò.

Immunes ab affectu esse, qui non præsentibus tanquam præsentibus rebus vtuntur.

Anaxagoræ dictum heroicum.

Affectus sedari tempore, etiamsi opinio ipsorum permaneat.

Affectus quomodo compescantur.

Consuetudine mollescit animæ irrationabilitas.

Tempore affectus conquiescunt.

ad [illegible] consuetudines secundum affectum) ne-q[illegible] [illegible] & cessare, sicuti tristitia, aliique [illegible] [illegible].

GALENI PERGAMENI de placitis Hippocratis & Platonis.

Liber Qvintvs.

Chrysipp. [illegible]

QVum igitur sectatores Chrysippi ostende-[r]int, * quemadmodum ipsi quidem exi-st[im]ar[u]nt, vniuersos affectus in corde consistere: vt autem veritas habet, solos eos, qui circa irascibilem facultatem versantur: ac dein assumpserint, vbicumque animi affectiones sint, ibidem quoque ratiocinatricem ipsius facultatem haberi: ita demum concludunt, in corde ratiocinatricem existere. Nos verò, quòd inde iracundia nascatur vna cum ipsis fatemur: quòd autem in loco eodem delitescant vis irascibilis & ratiocinatrix, non item: neque quòd vnius opera facultatis existant. Porrò affectum animi, motionem quandam esse præter naturam, rationis expertem quæ cuiusque animis non innascatur, non veteres tantùm, sed Chrysippus quoque fatetur. Est autem inter animi constitutionem, & eam quæ corpori inest, quædam similitudo & proportio. Quare Posidonium laudo, quòd prauorum animas, quum extra affectus constiterint, sanis corporibus similiter se habere prædicat: non probo autem, quòd eiusmodi constitutionem morbum nominet. Oportebat namque, si rectè sapientium animas vellet assimilare, dicere, * eas similes esse corporibus ijs, quæ ab affectibus sunt immunia. At prouidorum, bono habitu præditis. Mediocrium verò virorum, sanis sine bona habitudine. Vulgarium & iniquorum, ijs qui vel ex occasione leuissima in morbos incidunt. Irascentium denique, aut furibundorum, aut lugentium, amantiumue, aut obsessorum aliquo affectu, ijs quæ iam ægrotant. Siquidem quocunque tempore vel dormiunt, vel ad aliud mentem hi transferunt, extra affectum feruntur. Paulò pòst vbi ipsorum meminerint, in constitutionem perueniunt febrium insultibus similem. Quemadmodum autem sanitas corporis, est commoderatio simplicissimarum eius particularum, quæ iam elementa vocamus: eodem modo etiam erit animi sanitas, commoderatio quædam simplicium particularum ipsius. Quinetiam morbus animi similiter immoderatio quædam est, & discordia ipsarum harum particularum inter se, quarum commoderatio erat animi sanitas. Sunt autem hæ particulæ iuxta Platonis sententiam, irascibilis, rationalis, & præter has etiam appetitoria. Etenim concordes inuicem, & in nullo dissidentes hæ tres, sanitatem animi efficiunt, discordes autem & contendentes, morbum. Vbi autem Chrysippus ait, animæ partes, esse, per quas ratio in ea consistit: intelligens animam, notionum & præsumptionum quandam collectionem existere, dupliciter errat. Primùm enim non animi, sed rationis has dicendum erat esse particulas. Quippe non idem est anima & ratio, quum hæc in ea contineatur. Quòd si hoc etiam aliquis irreprehensum permiserit, certè notiones & præsumptiones, non particulas animæ, sed actiones animæ dicere oportet. Nihil autem ex proprijs functionibus constat. Ad hæc etiam Chrysippus sanitatem animæ & pulchritudinem in vnum atque idem confundit. Porro corporis pulchritudo, in particularum commoderatione (qualis in Polycleti regula cernitur) secundum omnes medicos philosophósque consistit. Sanitas verò, elementorum, quæcunque illa sint, inter se est commoderatio. Cæterum animæ pulchritudo ad moderatos ac decentes ipsius animæ motus (qualis est Platonis sententia) refertur: ad immodicos autem & efferatos, turpitudo eiusdem. Siquidem in commoderatione motionum particularium, pulchritudo actionum est cognita: sicuti turpitudo in immoderatione. Quòd autem anima nostra composita ex particulis diuersi generis, & substantia & sede inter se differentibus sit, quódque innumeras vires sortiatur, Hippocratis est atque Platonis placitum. Quare neque in vna particula animæ, neque in vna ipsius facultate tum iudicia, tum etiam affectus fient, vt Chrysippus existimauit. Iam verò pueris multò plures & vehementiores quàm adultis oboriuntur affectus: quum à nullo docti magistro, sed naturali ductu illi omnes ad voluptates flectantur, auersentur autem labores. Videmus enim ipsus & irascentes, & calcitrantes, & mordentes, & præualere cupientes, vt nonnulla animalia, nullo præmio proposito, præter ipsam victoriam. Neque verò a ratione impetus eorum coërceri dicere possis, vt qui rationem needum habeant: neque quòd non innumeris affectibus implicentur. At vbi processerint, quoniam ad honestum, naturalem quandam propensionem habent, & erubescunt peccantes, & iustitiam, aliásque virtutes amplectuntur, facientes plurima secundum earum notiones: etsi prius, quum essent parui, ex affectu viuerent, nullamque præceptorum ex ratione curam haberent. Cæterùm animæ constitutiones, ex diuersis corporis temperamentis oriuntur: quum videamus animalium, quæ lati pectoris & calidiora sunt, omnia sortiri naturam iracundiorem: vt timidiorem, quæ latis coxis, & frigidiora. Ac secundum varietatem regionum, haud parum etiam motibus homines ad timorem & audaciam, vel voluptatis laborísque studium, differunt. Quare, mea sententia, curatio animi affectuum, in nonnullis quidem prompta & facilis est, eò quòd neque affectuum motus ipsis insint validi, neque ratiocinatrix pars, imbecillis natura & imprudens, sed propter inscitiam prauásque consuetudines, id genus hominum viuere ex affectu cogantur. Nonnullis verò difficilis, quum motus affectuum, qui ex corporis constitutione necessariò obueniunt, magni & vehementes extiterint: ratiocinatrix autem facultas imbecillis, imprudénsque. Hunc quippe veri scientiam indipisci oportet, ac affectuum motus retundere, probis institutionibus assuescentem. Sic itaque & ab initio hominem ad optimum conformare oportet, ante omnia quidem, ipsorum seminum, dein victus quo grauida vtetur, ac prætere a cibi, potus, exercitiorum, atqueadeo quietis & somni ratione habita. Oportet autem (vt inquit Plato) pueros iam æditos, ita educari & institui, vt reddant partem animi affectibus opportunam & irrationalem, motibus commoderatam, ac rationis iussis audien-

O a tem.

Marginal notes (left column): Affectus quid. — Animi constitutionem cum corporis constitutione esse similem. — Animarum cum corporibus comparatio diuersa. — Sanitas corporis quæ. — Sanitas animi. — Morbus animi. — Animæ partes sunt irascibilis, rationalis, & appetitoria. Chrysippi error duplex. — Anima & ratio non sunt idem, quum ratio in anima contineatur.

Marginal notes (right column): Nihil ex proprijs constat actionibus. — Pulchritudo corporis, in particularum commoderatione consistit. Sanitas est elementorum commoderatio. — Pulchritudo animæ, ad decentes eius motus refertur: vt turpitudo, ad immodicos & efferatos eiusdem. — Anima nostra constat ex partibus omnino inter se differentibus. — Pueris vehementiores, pluresque affectus, quam adultis, oriri. — Animæ constitutiones ex diuersis corporum temperamentis nasci. — Iracundiora esse animalia quæ lati pectoris, & calidiora existunt. — Regionum varietas, discrimen in motibus facit. — Hominem ab initio, quo pacto secundum virtutem informare atque instituere oporteat.

Pueris rationē ipsam esse imbecillam, valentem autem euadere circa quartumdecimum annum.

tem. In pueritia tamen exiguam & imbecillam * hanc ipsam rationem esse verisimile est: magnam verò & valentem euadere, circa quartumdecimum ætatis annum: quando iam dominari & imperare ipsam conuenit, tanquam aurigam quendam pati connatorum equorum, nempe cupidati, iracundiæque, dum non valentes nimium sunt, neque imbecillæ, nec pigræ, nec effrænes, nec contumaces omnino, aut indecoræ, aut contumeliosæ, sed in omne promptæ, tum sequi, tum obsecundare rationi. Huius autem institutionem, virtutémque scientiam esse oportet rerum naturæ: quemadmodum aurigæ, speculationem artis aurigandi. Nam in irrationabilibus animæ viribus, scientiæ non solent innasci, sicuti, neque equis: sed his sanè propria virtus, ex consuetudine quadam irrationali proficiscitur, aurigis autem ex disciplina rationali. Quemadmodum igitur irrationabilium animæ partium necesse est irrationales quoque virtutes esse, ita rationalem, sollus raciocinatricis. Quapropter meritò illarum virtutes, facultates dicendæ sunt: solius autem raciocinatricis, scientia. Quum itaque in nobis alia potior sit animæ pars, alia deterior: qui potiorem sequitur, consentaneam naturæ vitam dicetur agere: qui deteriorem, repugnantem. Hic enim ex affectu, ille secundum rationem, viuit. Quum igitur hæ tres propensiones nobis natura insint: ad voluptatem sanè, propter appetitoriam: ad victoriam verò, propter irascibilem: ad honestum denique, propter raciocinatricem animæ facultatem: Epicurus quidem infimæ animæ partis tantùm proportionem conspexit: Chrysippus autem, optimæ, quum dixerit peculiariter nos affici erga solum honestum. At vniuersas tres proprietates perspicere solis veteribus philosophis licuit. Porrò qui ex affectu viuit, hic irrationalem & attonitam animæ partem: qui verò sine affectu, rationalem atque diuinam sequitur. Quare affectuum causa cognita, plurimum ad remedij inuentionem confert. Idcirco Damon musicus quum esset apud tibicinam Phrygium modulantem, ebrijs quibusdam adolescentibus, & insana quædam peragentibus, Doricum canere iussit: illi verò statim à motu insulso cessarunt: non quòd opiniones raciocinatricis facultatis docerentur, à cantionibus tibicinæ, sed quòd affectibus obnoxia pars animæ, quum esset irrationalis, excitaretur, mitigaretúrque motibus irrationabilibus. Siquidem irrationali, ab irrationabilibus & commodum & noxa obuenit: rationali verò, à scientia bonáque disciplina. Verùm pars animæ affectibus obnoxia, temporis spatio partim replente proprijs cupiditatibus, partim diuturnis laborat motibus. Quapropter amborum nomine ea conquiescente, & mediocriter mota, superior esse ratio iam potest: quemadmodum & equo effræni insessorem violenter excutiente, deinde laborante simul cursu, & præterea saturato ijs quæ concupiuit, rursus auriga superior euadit. At Chrysippus neque diuersam animæ partem affectibus deditam, à rationali arbitratur: & affectus tollit à brutis animantibus, quum tamen libidine & iracundia regantur. Posidonius autem rectius, quæ animantia ægrè mouentur, & stirpium modo adhærescunt petris, ea cupiditate sola gubernari pronunciat. Reliqua verò bruta vniuersa, vtrisque facultatibus vti, & appetitoria, & irascibili. Hominem

Scientiam nō innasci irrationalibus animæ facultatibus.

Irrationalium animæ partium, irrationales virtutes esse, rationalem autem, solius raciocinatricis.

Viuere qui ex affectu, & qui secundum rationem dicatur.

Propensiones quibus mouemur naturæ, sunt tres.

Affectuū causa cognita, plurimum ad remedij inuētionem cōfert.

Bruta, libidine & iracundia regi.

Animalia quæ à quibus animæ facultatibus dispensentur.

autem solum, tribus: quippe rationale principium, hunc sumere. Quòd igitur pars animæ appetitoria, diuersa sit à raciocinatrice, hinc colligere licet, quòd pueri dum sumus, instar brutorum animalium promptè ad repletionem ferimur, neque an id conducat, aut obsit, considerantes. Ætate verò & ratione prouecti, sæpe ne bibimus quidem omnino, vbi persuasum habuerimus, ex potu noxam subsecuturam: sæpe minus quàm appetimus, si & hîc copia obfutura est. Interim aquam bibimus, vinum concupiscentes. Rationis autem expertes homines, similiter infantibus atque feris, neque tempus expectant, neque quantitatem, qualitatémue corporis inspicere sustinent. Quòd ergo nec feræ, nec infantes, ratione vtantur, etiam apud Chrysippum in confesso est. At quòd vi alia præter rationem ad fruendum ijs quæ concupiscunt, alliciantur, modò ait, modò negat. Etenim irrationalis in nobis facultas, ad singula quæ desiderantur, requirentem allicit: ratio retrahit, & inopportunam commotionem continet, ac pugna frequenter vtrique valida inter se oboritur, euidenter indicans duplicem esse in nobis naturam facultatum inuicem dissidentium. Si enim vna esset sola, quemadmodum in pueris, nihil sanè prohiberet intempestiuè nos frui appetibilibus. Quemadmodum etiam si sola esset ratio, nullum esset negotium, sitientem non bibere, aut esurientem non esse: neque continens, neque sobrius, qui non bibit, nominaretur: sicuti nec qui nō vadit, nisi velit. Sitientis itaque, nolentis autem bibere, anima, vna quidem facultate, aut parte, potum concupiscit: altera verò, fugit, & auersatur. Vni enim & eidem arripere aliquid fugeréque, non licet. At verò rationi iracundia, vt subseruiat & auxilietur illi, perinde ac venatori canis, contra tertiam animæ speciem, à natura tributa est. Quare vbi vltro sequitur ratio appetentiam, consequitur & iracundia rationem. Vbi autem aduersatur illi, atque renititur, iracundia à ratione stat, atque illi fert opem, præcipuè cùm ratio ipsa ab aliquo vel intus, vel extrinsecus se affici iniuria, & vi compelli, autumat. Siquidem autumare se iniuria affici, rationalis est facultatis: eam autem vlcisci, animosæ proprium existit. Quum igitur appetitoria facultas, immoderatè ad aliquid irruens, inuitam rationem eò secum attraxerit, irascibilis contra illam rationi suppetias fert. At vbi à nullo affici iniuria putatur ratio, minimè sanè iracundia efferuescit, etsi quammaximè tunc corpus iustè puniatur ab aliquo, vel algeret, vel famesceret, vel sitire coactum. Vnde liquet, iracundiam naturali statu præditam, opiniones rationis sequi. Fieri tamen quandoque potest, vt hæc quoque prauè affecta, immorigera rationi moueatur. Quòd autem iracundia à ratione diuersa sit, hinc docet Plato, quòd pueri, perinde vt feræ maximè iracundi existentes, ratione careant. Eodem siquidem modo irascuntur pueri, quo & ætate prouecti: hoc interiecto discrimine, quòd hi sanè in multis, ratione continent iracundiam, quemadmodum generosum canem, ferocius proximos insilientem aliquis pastor: in pueris autem nihil eiusmodi accidit, quemadmodum neque in bestijs: quòd in * illis quidem, nondum, in his autem nunquam, ratio impetus animi inhibeat.

Animæ partem appetitoriam, diuersam à raciocinatrice existere.

Naturam facultatum nobis inesse duplicem.

Iracundiam esse à natura tributam rationi contra cupiditatem, ceu venatori canem.

Iracundia se naturaliter habēs opiniones rationis sequitur.

Pueros carere ratione.

GALENI

GALENI PERGAMENI De placitis Hippocratis & Platonis,

LIBER SEXTVS.

Actio, affectus quid.

Est autem actio, motus quidam efficiens, hoc est, qui ex se existit: affectus verò, motus in altero, ab altero, vt necessariò sæpe in vnum subiectum cum affectu actio conueniat. Nam à secante facta diuisio in eo quod secatur, vna & eadem res quum sit, secantis quidem actio: eius autem quod secatur, affectus est. Ita sanè & iracundia, actio quidem est irascibilis animæ: affectus autem, reliquarum ipsius duarum partium, & præterea totius nostri corporis, quum ab iracundia violenter ad actiones ducitur. Atque hoc vnum est significatum vtriusque nominis. Alterum autem, si actionem quidem, motum quendam naturalem intelligamus: idque primaria ratione: affectum autem, præter naturam. Etenim primaria ratione illa fieri à natura dicimus, quæ veluti scopos natura amplectitur: nec ex aliqua consequentia, alia necessariò sequitur. Vt autem res magis innotescat exemplis, cordis motus, * qui in pulsibus quidem fit, actio dicitur: qui verò in palpitationibus, affectus: pro secunda huius dictionis (affectus) significatione. Atque ita non omnis pulsus est actio, sed is tantùm, qui naturalis existit. Iracundia igitur & omnes animi affectus, actiones quædam sunt, secundum primum significatum. Quatenus autem effrenes & immoderati existunt, neque secundum naturam, affectus esse dicentur, ex significatione secunda. Qualis enim res in arteriarum motu magnus est pulsus, talis in irascibilis animæ motu, iracundia. Qualis rursus paruus pulsus, talis timiditas. Porrò iracundiam ipsam frequenter alia duo sequuntur: sæpe verò concupiscentiam, tanquam abstracta, compulsáque iugalium equorum instar, quorum alter valentius impellens, alterum secum trahit, vnà cum auriga & curru. Tunc enim in effræni equo motus, actio & affectus eius dicetur: priori quidem significato, actio (motus enim ex seipso est) secundo autem, non actio, cùm sit motus ei præter naturam, sed iam affectus. Aurigæ verò motus, ne secundum alterum quidem significatum actio est, sed secundum vtrunque affectus: cùm neque ex seipso, neque secundum naturam ei adsit motus. Iam verò facultates illas tres corpus nostrum regentes, rationalem, irascibilem, & appetitoriam, tum species, tum partes animæ rectè aliquis nominarit. Quarum appetitoriam quidem, belluæ variæ, multicipitíque: irascibilem autem, leoni: homini denique rationalem Plato interdum comparat. Quamuis idem in Phædro, priores quidem illas equinam quandam formam referre ait: aurigam verò, tertiam. Quamobrem Plato locis eas esse distinctas, & substantiis permultum variare arbitratus, meritò illas tum species, tum partes appellat. Aristoteles autem & Posidonius facultates eas esse vnius substantiæ ex corde proficiscentis, affirmant. At Chrysippus, tanquam ad vnam substantiam, ita & ad vnam facultatem ratiocinatricem deducit tum iracundiam, tum ipsam concupiscentiam. Porrò in stirpibus solam speciem appetitoriam habitare, professus est Plato: in diis autem ratiocinatricem. Irascibilem verò in hominibus creatam esse ait, rationali animæ auxiliatricem, tanquam canem quendam, contra multiplicem illam & agrestem feram, cupiditatem. Plato item nos docuit, quòd quæcunque fuerit species, hæc, pars nominari etiam possit: non tamen quælibet pars, statim species erit. Cùm igitur ex iis quæ superius à nobis sunt tradita, constet iam ratiocinatricem quidem animæ partem, fontémque voluntariarum actionum consistere in cerebro: in corde autē tum irascibilem, tum pulsificam facultatem (etenim si fune intercipiantur, aut dissecentur nerui, particulæ quidem continuæ cerebro, principij sui retinere facultates apparent: quæ verò infra funem habentur, statim & sensum perdunt, & motum: quemadmodum etiam arteriæ, quæ quidem cordi continuæ sunt, originis suæ perpetuò functiones obeūt: quæ verò vinculo interueniente, illius commercio priuantur, prorsus non pulsant, ac præterea affectus animi qui ex iracundia & motu accidunt, cor palàm immutare à sua actione videntur) reliquum est vt appetitoriam delitescere in hepate, similiter ostendamus. Quippe hoc viscere læso, etsi non subitò afficiantur reliquæ partes, quemadmodum per aliorum læsiones, temporis tamen processu animal nutrimenti inopia elanguescit, atque in pallidum colorem mutatur. Eiusmodi namque facultatis initium est iecur, qualis & stirpibus inest. Ad cuius demonstrationem, optimum prius fuerit considerare, quo modo stirpes gignantur. Proiecto in terram semine qualicunque, si squalida illa fuerit, ac sicca, nihil amplius ad stirpis generationem ipsum semen molietur, cùm nimirum humorem eius madorem ad se ipsa terra alliciat. Vbi verò mediocriter humida est, molle redditur semen, intumescitque iuxta ambiens ipsum operculum quod vtrique rumpitur quidem primum, madore seminis in aërem conuerso: deinde protenditur iuxta ruptuiam germen quoddam tenue, & vtrobique molle: ac superior seminis portio ceu ad aërem, inferior in terram vergit. Atque hæc quidem continuò videmus augescere, ac semper ferri in quæ ab initio inclinabant. Processu temporis, si arboris cuiusdam magnæ sit semen, pars quæ in aërem fertur, caudex ipsius euadit: quæ in imum terræ declinat, radix: & vtraque portio variis scissuris diuaricatur, si multifidæ arboris ipsum semen extiterit. Vnum itaque principium generationis & incrementi omnibus stirpis partibus est locus ille, vnde sursum quidem caudex, initium verò radicis nascitur: ac apparet veluti ex loco quodam, virtus dispensans arborem, illinc procedere. Quale autem est animantibus os, tale stirpibus extremum radicationis videtur, osculis pluribus ex terra alimentum trahentibus, fabricatum. In hunc igitur arboris modum licet magnam arteriam, cernere, quæ caudicis instar ex corde procedens diuaricatur, altera quidem parte minore ad caput perreptans, altera verò maiore per spinam sese detorquens: à quibus propagines omnium corporis arteriarum oriuntur. Contemplare rursus alteram arteriam ex ipso cordis sinu prosectam, quę in pulmones, non secus ac radicis pars in terram, diffunditur. Quemadmodum enim ex terra per radices totum alimentum trahit arbos, ita ex pulmone cor per dictam arteriam haurit. Quare arteria quæ veluti caudex apparet, maxima est omnium quæ in toto animali habentur: quæ in pulmonem inseritur, omnium maxima est, quæ inibi existunt: ipsum

Iracundiam esse actionem & affectum, secundum varias partes.

Actionis affectúsque duplex significatio.

Primaria ratione, quæ fieri à natura dicamus.

Animæ partes singulas, quibus animalibus comparet Plato.

Aristotelis & Posidonij sententia de speciebus animæ.

Stirpibus inesse solam appetitoriam vim, ait Plato.

Species omnis potest vocari pars: non tamē omnis pars, species statim erit.

Ratiocinatrix facultas consistit in cerebro.

Neruo secto, partes supra sectionem, vicinas cerebro, solas retinere motum & sensum.

Irascibilem facultatem consistere in corde.

Iecur esse eiusdem facultatis initium, qualis stirpibus inest.

Stirpes qua ratione gignantur.

Arteriæ magnæ ortus, diuaricatióque.

Arteria venosa.

Cor haurire spiritum à pulmone per arteriam venosam.

Maiora minorum semper esse principia.

verò cor, medium ambarum est, & origo facultatum eas gubernantium. Constat nanque maiora minorum semper esse principia, sicuti & fontem, riuorum in quos dispensatur: quamuis nonnulli eò veniunt absurditatis, vt principiò ea quæ post ipsum sunt, esse maiora existiment, decepti ob flumina, quæ exigua planè cùm prope fontes existant, progressu augentur. Non vident tamen id sic accidere, quòd in se alios decursus aquarum excepetint. Quippe nullum flumen ex vno procedens fonte, minus caput obtinet iis quæ subsequuntur. Esset autem summa impudentia, aliud viscus à corde statuere arteriarum principium, cùm hoc solùm viscus animalis corpore exemptum, diutissimè naturalem functionem retineat, ceu initium motus tum sibi, tum iis quæ ab ipso proficiscuntur, arteriis. Hæ autem ab eo segregatæ, aut funibus interceptæ, aut diuisæ sectionibus, vnà cum affectu ipso, motum etiam amittant. Porrò venæ quæ à iecore ad ventrem pertinent, similes sunt radicibus. Nam vt arboribus terra, sic & animantibus venter. Cæterùm vena caua truncus quidam existens, atque a gibbis partibus hepatis orta, in superiorem & inferiorem corporis regionem excurrit. Cuius latissima portio est, quæ infra iecur descendit: minus autem lata, quæ sursum per septum transuersum adit: his verò duabus minor, quæ in cor inseritur: quanquam si esset cor venæ cauæ, sicuti arteriæ magnæ, principium, maxima esset (opinor) portio venæ ei continua. Est itaque tum venarum, tum sanguinis, tum nutrientis facultatis initium hepar: quod viscus in vniuersas corporis partes benignum alimentum distribuit. Quòd autem sanguis perficiatur in hepate, argumento sunt recrementorum purgatoria instrumenta, quæ natura illi fabricata est, renes videlicet, lien, ac receptrix bilis vesica. Nam quartum aliud alimenti excrementum, vel materiæ qualiscunque à calore mutatæ, ne cogitare quidem licet. At in corde, neque aliud quoddam purgans instrumentum natura fecit, neque alium machinata est humorem. Similis nanque sanguis est, & qui in dextro cordis sinu, & qui in omnibus venis per totum animal continetur: quemadmodum & qui in arteriis habetur, ei respondet, qui in sinu sinistro existit. Maximam facit fidem, iecur nullum humorem præparare ipsi cordi, ad particularum nutricationem (quemadmodum nonnulli putabant) sed ipsum vniuersam eius speciem absoluere,* quòd cùm vena sit vena quæ ex iecore in cor procedit, alia nulla feratur ex altera ipsius cordis parte, quæ elaboratum humorem in totum corpus deducat: etsi alia quidem arteria inferat, alia educat spiritum. Videtur quippe natura non eisdem vti vasis, & ad semielaboratas materias, & ad omnino confectas: imò ne eisdem quidem viis. Taceo complura animalia, dextro cordis sinu carere. Vnde existimari non potest, cauam venam ex hoc oriri ventriculo, cùm in permultis animalium generibus, iecur quidem existat, & caua vena: sinus autem dexter nequaquam. Etenim quæ non respirant ex aëre animalia, ea neque pulmonem habent, neque cordis ventriculum dextrum: qui sanè simul cum pulmone perit, & generatur. Igitur quemadmodum arteria magna ex corde, sic semper vena caua ex iecinoris gibbo oritur, vel si dexter cordis sinus non adsit. Quæ quidem vbi septum transuersum subter cor penetrauerit, in duos magnos ramos diuaricatur. Quinetiam ex

Venter animalibus est, quod arboribus terra.

Venæ cauæ (quæ ab hepate nascitur) diuisio, processusque.

Hepar esse tum venarum, tum sanguinis, tum nutrientis facultatis initium.

Hepatis recrementa, expurgantia organa.

Vasis non iisdem vti naturam ad semielaboratam materiam, & ad omnino confectas.

Animalia non respirantia ex aere, neque pulmonem habere, neque cordis ventriculum dextrum, qui cum pulmone perit, & generatur.

Venæ cauæ diuaricatio. Vena porta.

cauis hepatis, altera vena (quam portas, aut portis vicinam appellant) producta, in partes ventris varias demittit propagines. Quarum omnium cùm nulla cordi continua sit, meritò dictum est, venarum omnium esse radicationem hepar, arteriarum cor: sicuti & arboris, partem illam, quam occupauit semen proiectum. At Pelops venarum principium cerebrum esse existimans, consectionem ipsarum à iecore est auspicatus: affirmans hoc visceus, ad disciplinam fieri initium sermoni: cùm tamen initium à natura constitutum, etiam disciplinam cogat à seipso fieri. Quare inquirendum non est aliud rei naturæ principium, aliud ipsius disciplinæ. Iam verò, cùm in corde reperiantur tantùm quatuor ora vasorum: duo in sinistro ventriculo, quorum vnum quidem ex pulmone spiritum introducit, alterum educit à corde in vniuersas arterias: atque in dextro similiter duo, quorum alterum sanguinem vehit in pulmones, alterum in dextrum sinum cordis introducit ab hepate: habeatque hoc orificium quartum, tres quasdam in se membranas foris intrò vergentes, quæ ad orificium id concidentes, impedimento sunt, quò minus contracto corde, sanguis semel in cor ingressus, reuertatur rursus ad venam cauam: nec reperiatur quintum aliud ab his orificium, quo sanguinem ex iecore ad ipsum cor prouenientem, in totum corpus transmittat: sanè liquidò constat, cor neque esse initium sanguinis totum corpus nutrientis opifex, neque instrumentum ipsius. Quàm verò necessaria sit animantium vitæ, ipsa sanguificatio, hinc discas licet, quòd cùm possimus viuere, etiam si cibos venter non conterat (interdum enim succos tantum, aut ipsum lac propinamus) necessariò moriendum sit nobis, sanguinis generatione pereunte. Quòd autem ipsæ venæ non procedant à corde, vel in ipsa in vtero fœtuum conformatione, facilè perspicere est. Omnes siquidem secundarum venæ, quæ vtero conceptum annectunt, propagines sunt vnius venæ maximæ, prodeuntis ab hepate. Siquidem ostensum est, maxima vasa vicinorum esse principia. Quarum venarum extrema, veluti radicata in vtero, sanguinem ex eo ad iecur, tanquam totius stirpis principium, sursum videntur transmittere. Vena itaque procedens ex iecore, venarum omnium quæ secundas perreptant, initium existit: sicuti & arteriarum, arteria quæ à corde trahit ortum. Etenim hæc quoque omnibus quæ in secundis sunt, propriam facultatem suppeditat, non illæ huic. Quippe ex semine infantibus prouenit initium facultatum eos gubernantium, non ex vtero. Porrò si fune interceperis, aut tuismet digitis vmbilici arterias compresseris: omnes quæ in secundis habentur, statim pulsu destitutas videbis: cuius contrarium cerneres, si motus initium ipsis præstaret vterus. In quod igitur omnes desinunt secundarum venæ, inde necessariò procedunt. Atqui (vt manifestè ex consectionibus liquet) vniuersæ in vnam coëunt venam ex iecore enatam: sicuti & arteriæ omnes, in duas magnas degenerant, quæ conscendentes vesicam, atque in decliue pergentes, in illas terminantur arterias, quæ à magna lumborum arteria ortæ, in crura fœtus feruntur. Quare multò magis hepar venarum principium dicendum est, quàm cor arteriarum. Sed neque illud te oporret lateat, quòd omnino pulsarent venæ, si ex corde originem ducerent. Pulsat nanque totum ipsius cordis corpus,

Venarum radicatio est hepar.

Cor est radicatio arteriarum.

Initium à natura constitutum, cogit disciplinam à seipso fieri.

Cordi inesse quatuor tantum ora vasorum.

Cor neque esse initium opifex sanguinis, neque instrumentum ipsius. Viuere licere nobis, etiamsi venter cibos non conterat: pereunte autẽ sanguificatione, non item.

Secundarum tam arterias, quàm venas, à vena caua, & maxima arteria product.

Vmbilici arterias vinculo interceptis, omnes quæ in secundis habentur, destitui pulsu.

Vterum non præstare motus initium secundarum arteriis.

Hepar esse magis principium venarũ dicendum sit, quàm cor arteriarum.

c[illegible] actumque ex se ipso: quam q[illegible] ortis elargitur arteriis. Q[illegible] mundaueris, dextri ipsius [illegible] euidenter contuebere. Nec te lat[illegible] insertum, quod cauæ venæ e[illegible] arteriis pulsare: quamuis c[illegible] omninò communicetur cæteris qu[illegible] in corpus feruntur venis: vt mo[illegible]. At verò non quia implentur [illegible] dilatantur: sed quia dilatantur, implentur. Vt [illegible] denuò sermonem repetam, si requiris exordium primæ generationis venarum, id iecur est [illegible] materiæ dispensationis, qua vniuersum corpus nutritur, & virtutis, aliud nullum [illegible] repetias, quod aptius initium censeatur. Ad hæc verò, si id quod mutatur, in similem speciem cum eo quod mutat, peruenit, iecoris ipsius carne nihil ad sanguinis generationem reperiri possit accommodatius. Nam sanguis si incrassatus fuerit, tum colore, tum consistentia, exacta iecori [illegible] efficietur. Ac proinde si humor qui ex ventriculo in iecur distribuitur, fieri sanguis debeat necessum est vt ipsius a propria hepatis substantia [illegible] mutatio: quandoquidem ipsæ venarum tunicæ, ex sua ipsarum natura generare sanguinem nequeunt. Non enim rubrum illum humorem sed album & viscosum reddere idoneæ sunt, vnde & generatio ipsis est, & incrementum, & nutrimentum. Porrò ventriculus circa cibos sui tantum ipsius gratia contractus, peculiarem sibi ex ipsis humorem sugit: quo quidem vbi fuerit expletus superfluum totum ad ieiunum intestinum propellit. Inde rursus iecur trahit ipsum, atque elaborat. Sicut autem ventris reliquum iecinori fit idoneum, ita huius rursus ipsius superfluum, iis quæ post iecur habentur omnibus, cum neque iecur ipsum, eorum causa alimentum permuiet. Quemadmodum igitur iecur per venas ex ventriculo & intestinis alimentum attraxit, quod sibi ipsi, hoc est, suæ carni assimilat, ita quæ post illud constitutæ sunt partes, per alias ad se venas alliciunt, deinde rursus aliæ, donec in omnem animantis particulam alimentum sit distributum: ac præparat semper præcoquitque vnaquæque particula ei quæ sequitur, secundum distributionis continuitatem. Singulæ autem animalis instrumentariæ partes cùm ex aliis simplicioribus constent, omnino peculiari quadam eiusmodi substantia sunt præditæ, quali non aliud totius animantis corpus. Arteriæ verò, nerui, atque venæ, instrumentis inseruntur communis vsus gratia: quorum actio neutiquam ex corporis loco immutatur, sed vbicunque sint, semper illum vsum communem præstant. Quinetiam proprium cuiusque corporis, sine his ipsis existit: ac proinde actionem propriam, eximiéque diuersam ab aliis, singula possident, propter proprietatem substantiæ. Nihil itaque mirum est, iecoris proprium corpus secundum ipsius naturam esse gignendo sanguini aptissimum, vt quod ruberrimum sit, tanquam sanguis, & solum hoc, quòd coagulatum sit, ab eo differens. Grumi siquidem coagulatio, ab ambiente fit, extinguente quidem calorem ipsius: denigrante autem substantiam, propter refrigerationem. At non ita etiam in hepate accidit, sed ab insita caliditate quæ exoritur, id magis, quàm corrumpat. Alteratur enim vtroque modo sanguis, siue grumus euaserit, siue iecoris caro. Verùm alteratio in grumum, via ad corruptionem est: in iecoris autem substantiam, actio naturæ. Cor etiam rubei coloris est particeps, at non quantum iecur: quippe hoc viscus, corde est humidius, eoque rubrius, mollíusque: cor autem siccius, calidiúsque iecore existit. Ita enim futurum est simul durius, & duplici motu, arteriis similiter, agitabitur: vt eiusmodi agitatione, conseruetur caloris natiui symmetria. Igitur sanguinis humidi & rubei, prima in iecore generatio consistit. Riui autem venæ eam in totum corpus distribuunt. At sanguinis flaui, tenuis, subtilis, spirituosi, calidissimique, & qui rapide per omnia membra fertur, vt inquit Plato, prima in sinistro cordis sinu est origo: ideóque irascibilis anima ibidem habitare ostenditur. Sanguinem autem hunc arteriæ in vniuersum corpus dispensant: quas vetustissimi medicorum similiter appellarunt venas: etsi ab aliis, quod quidem vas pulsat, arteria: quod autem pulsus est expers, vena communiter appelletur. Porrò cùm motus arteriæ quæ cubitum, ac præsertim sinistrum, excurrit, ex generatione est citatus, & magnus, validúsque robustam in corde vim irascibilem innuit: calorem verò in eo vigentem, & feruidum, quem nominare furiosum iracundúmque mos est. Eam autem arteriam appellans venam Hippocrates, ait: Cui celeriter vena in cubito pulsat, is furiosus & iracundus erit: cui autem lente, torpidus. Quòd autem in iecore collocarit Plato eam animæ partem, quæ esculenta potulentaque expetit, illic maxime significare videtur, vbi ait: Verùm eam animi partem, quæ cibum potúmque, & reliqua omnino quibus corpus indiget concupiscit, media regione inter septú transuersum, & vmbilici terminum collocarunt: quoddam quasi præsepe ad totius corporis alimoniam fabricati, ac ibidem illam animi vim, ceu feram agrestem illigarunt: quam sanè corpus suum alere necessarium est, si mortalium genus aliquandiu sit permansurum. Et paulò pòst: Quod, inquit, Deus perpendens, hanc ipsius iecoris speciem constituit, &c. Nihil autem refert, venarum principium dicas iecur, aut sanguinis, aut appetitoriæ animæ: familiarius tamen est medico, de corporis instrumentis: philosopho, de animæ facultatibus disciplinam instituere: id quod facit Hippocrates, dicens. Venarum radicatio, iecur, arteriarum cor est. Etenim de corde Plato sic disserit: Cor, & venarum, & sanguinis, qui per omnes partes vehementer circumfertur, fontem, in domicilium munitum constituerunt: vt cùm iracundiæ vehementia ferueret, ratione hortante, si quid iniquè in eis fiat extrinsecus, vel etiam ab internis cupiditatibus; statim per omnes angustos meatus, quidquid sensus est particeps in corpore, iussa mináſque sentiens, fiat morigerum, & vndequaque obsequatur, præstantissimúmque in ipsis omnibus principatum gerere sinat. At Hippocrates, dum prauo colori corporis, gracilitatique in habitu perfrigerato medetur, iracundiam dicit studiosè excitandam esse, tum coloris recipiendi gratia, tum effusionis humorum. Iracundiam porrò esse definiunt philosophi, caloris effervescentiam in corde. Quòd autem vel testimonio Homeri possimus confirmare appetitoriam vim in hepate delitescere, facilè cognoscent ij, qui apud illum Tityi fabulam legent: cui nimirum finxit à vulturibus hepar exedi, quòd Latonam compellasset stupri. Quemadmodum nunc factitare solent, qui peccantes

Marginal notes:

Caro hepatis sanguinem fieri a propria hepatis substantia. Venarum tunicæ ex sua ipsarum natura non posse sanguinem gignere.

Venarum nutritio vnde.

Ventriculum sui ipsius tantum gratia cibos coquere.

Iecur reliquis partibus alimentum permutat. Distributio aliment.

Instrumentariæ partes.

Vasorum actionem neutiquam immutari ratione corporum quibus inserta sunt. Singulas habere propriam actionem, propter proprietatem substantiæ.

Iecur est velut sanguis quidam concretus. Grumi generatio.

Cor est siccius atque calidius hepate.

Sanguinis humidi & rubri, prima in iecore generatio consistit. Sanguinis flaui spiritalisque, prima in sinistro cordis sinu est origo: vbi anima irascibilis habitat.

Arteria. Vena. Arteriæ cubiti citatior motus quid indicet.

Hippocrates.

Appetitoriam animam Plato in hepate collocat.

Venarum radicatio hepar. Cor radicatio arteriarum. Platonis de corde sententia.

Iracundia quibus sit excitanda.

Iracũdia quid.

Homerus.

canies

cantes famulos puniunt: eorum sanè qui fugitiui sunt, crura cxurentes, scarificantes, atque ferientes: eorum qui sunt in furto deprehensi, manus: gulosorum ventrem: garrientium, linguam: summatim verò eas plectentes particulas, quibus illi prauas obeunt actiones.

Particulas eas plecti solere, quibus quis prauas obit actiones.

GALENI PERGAMENI *De placitis Hippocratis & Platonis,*

Liber Septimus.

QVemadmodum autem affectus ab ipsa tolluntur anima, si sit sola tariocinatrix facultas, nulla neque appetitoria, neque irascibili, præter eam, existente: sic & virtutes omnes, præter prudentiam, exterminantur. Quia verò (vt prius est demonstratum) alia vis ratiocinatrix, alia irascibilis, alia denique appetitoria existit, vna quædam in singulis earum existit virtus: quandoquidem quod præstantissimum est in singulis, vnum tantùm existit: sicuti & perfectio vna, quam virtutem vocamus. Eam igitur quæ in ratiocinatrice est, sapientiam, aut prudentiam, aut scientiam appellare licebit: eam quæ in irascibili rursus habetur, fortitudinem, aut virilitatem: sicuti & eam quæ in appetitoria oritur, appellare poteris temperaotiam. Ex quarum quidem animæ trium particularum mutua commoderatione, ac venustate decente, quarta virtus iustitia nascitur: ac proinde meritò totam animam dixeris iustam. Cæterùm virtutes ipsæ partibus animæ irrationabilibus, habitus quidam sunt, & facultates solummodo. In rationali autem, non habitus modò, sed etiam scientia, aut virtus. Sola enim hæc animæ pars, scientiæ compos est: aliæ autem, facultates sanè quasdam, habitúsve, aut meliores, aut peiores comparare possunt: scientiæ autem fieri particeps, non item, quatenus neque etiam rationis. At Plato scientias omnes rectè, mea quidem sententia, vnam esse virtutem ait, cognitionem videlicet bonorum atque malorum: hoc est, eligibilium, & eorum quæ declinari debent. Cùm autem in omnibus vitæ actionibus, deligamus id quod videtur bonum: quod autem apparet malum, vitemus: habeamúsque natura impetus hos ad horum vtrunque: philosophia, quæ verè bonum malúmque docet, à peccatis immunes reddit. Ostendimus igitur dispensationem animalis in lucem æditi, à tribus administrari principiis: vno in capite collocato, cuius opera per se quidem, imaginatio, memoria, intellectio, cogitatióque: in relatione autem ad aliud, sensum partibus animalis sensibilibus impartiri, motúmque arbitrarium iis quæ mouentur: secundo autem in corde consistente, cuius opera per se quidem, robur est animi, firmitudóque in iis, quæcunque ipsa ratio iusserit: atque etiam inuictus animus; secundum affectum autem, veluti feruor natiui caloris, anima tunc eum qui iniuriam inferre est visus, punire desiderante: at relatione ad aliud, initium esse particularis caloris, singulis corporis partibus: sicuti pulsatilis motus, arteriis. Tertiæ vltimæque virtutis in hepate collocatæ opera sunt, quæ ad animalis nutritionem spectant omnia: necnon suauium fruitio: per quam vehementius, quàm par sit, mota, intemperantiam atque libidinem gignit. Demonstrato autem quòd neruorum principium in capite delitescat, simul etiam cognoscitur neruos ipsos non à cerebri dura meninge, quemadmodum aliquando opinatus est Erasistratus, sed ab eius medulla oriri: etsi primò quidem, tenuis membranæ processu, secundò autem crassioris, sint inuoluti. Porrò exciso capitis osse, viuente adhuc animali, & crassiori detecta membrana, si vtrobique medio rectitudinis, quà cerebro hæc plexu duplici incumbit, per hamulos eleuatam, aut solam ipsam incideris, aut totam excideris, neque insensile, neque immobile ipsum euadet animal: quemadmodum nec si obtegentem ipsius partem totum posterius cerebrum, * aut solam incideris, aut excideris: * imò verò ne si cerebrum ab ipsis quomodocunque excindas, sic quoque animans motus aut sensus expers redderetur, prius quàm ad aliquem ventriculorum ipsius, talis sectio perueniat. Maximè autem ventriculus posterior offendit animal: deinde medius: minorem verò anteriorum vterque noxam adfert. Cùm igitur coniunctis ventriculis cerebri (diuisio quorum abstulerat motum & sensum) paulò pòst rursus sentiat ac moueatur animal, dicendum est in ipsius quidem cerebri corpore animam habitare: primum autem eius organum, tum ad vniuersos animantis sensus, tum ad motus voluntarios, esse animalem spiritum: qui quidem si animæ substantia esset (quod aliquis posset existimare) simul cum eo, dum euacuatur, periret anima: cuius contrarium contingit. Nam euacuatus, donec recolligatur, sensu, motúque, non vita destituit animal. Meritò igitur generatur hic spiritus * iuxta ventriculos cerebri, atque ideo illinc desinit arteriarum venarúmque non exigua copia, ex qua sunt plexus choroides formati. Nam ex arteriis conscendentibus caput, ac postea sese ad cerebri basim torquentibus, conficitur plexus reticularis, in quo elaboratur ipse animalis spiritus. Etenim arteriarum spiritus, vitalis & est, & dicitur: * sicuti & animalis, qui consistit in cerebro: non tanquam animæ substantia is sit, sed veluti primarium ipsius organum, habitantis in cerebro, qualiscunque illa substantia existat. Quemadmodum autem vitalis spiritus in arteriis & corde gignitur, ex inspiratione & humorum vapore, ita animalis ex vitali accuratius elaborato ducit originem: ad quam quidem elaborationem retiformis ille plexus fuit fabrefactus. Nam si exactè semen ipsum & lac natura elaborare desiderans, fecit vt diutius ea in coctionis instrumentis immorarentur: ac propterea semini quidem anfractum quendam ante testiculos præparauit, lacti verò longitudinem vasorum ad mammas tendentium: meritò etiam ad conficiendum animalem spiritum ex vitali, veluti labyrinthum varium, prædictum illum plexum construxit. At verò cùm nerui ipsi ex cerebro & membranis id ambientibus contrahantur, per eam ipsorum partem quæ ex cerebro oritur, sensus omnibus membris atque motus suppeditatur. Quæ autem vtriusque membranæ propago est, eundem neruis vsum præbet, quem cerebro illæ exhibebant. Quare vel si ambas exemeris, nihil læditur particula, in quam neruus inserebatur; quemadmodum neque si ipsi cerebro exteriores membranas abstuleris, in præsenti quicquam offendes, etsi processu temporis aliquid sequi possit incommodi.

Animæ facultatibus singulis, vnam virtutem inesse.
Vnum esse, quod præstantissimum est.
Ratiocinatricis animæ virtus, prudentia.
Irascibilis animæ virtus, est virilitas.
Appetitoriæ animæ virtus, est téperantia.
Iustitia nascitur ex symmetria mutua trium animæ particularum.
Habitus quæ virtutes dicantur.
Scientiæ compos dicitur sola ratiocinatrix pars animæ.
Platonis de virtute sententia.
Philosophia reddit à peccatis immunes.
Principia tria dispensantia animal.
Rationalis principij opera.
Irascibilis principij opera.
Appetitorij principij opera.
Neruos non à dura meninge cerebri, sed à medulla illius oriri.
Cerebro inciso, animam nō priuari motu, nec sensu, priusquam ad aliquem ventriculorū ipsa sectio perueniat.
Cerebri ventriculi quatuor.
Animam habitare in ipso cerebri corpore, primum autem illius instrumentum esse animalem spiritum.
Animalis spiritus non est substantia animæ.
Choroidis plexus.
Retiformis plexus.
Spiritus vitalis.
Spiritus animalis.
Seminis & lactis elaboratio.
Sensus & motus membris qua vi suppeditetur.
Cerebro nudato à membranis animal nihil offendi.

... Quid autem ad facultatem, quæ ... it, spectat, non licet nobis ... affir..., an quemadmodum ex solari ... quædam profecta in omnem ... partem disseminatur, ipsa Solis ... in loco suo permanente: sic etiam ex ... quædam membris per neruos in... substantia spiritus vsque ad sen... que particulas proficiscatur: aut aliq... neruos incidens, ita ipsos im... alteratio eorum in mobilia membra distribuatur: cuiusmodi quippiam fieri in sensu v... contingit. Siquidem per opticos neruos: qui b... interioribus ventriculis cerebri (qua parte versus medium ventriculum in obliquum & angustum se contrahunt) oriuntur, & manifestè cuncaui sunt, splendidus spiritus ad oculos fertur: id quod ipsa structura docet: & præterea quòd vno quidem oculo clauso, dilatescat alterius pupilla: a... rto autem, statim rursus in naturalem magnitudinem redeat. Cæterùm quòd inanitionis repletionisque celeritas, non humoris cuiusdam influentis, sed solius spiritalis substantiæ sit opus, haud negociosum est contueri. Quoniam verò in idem vtrique meatus perueniunt, verisimile est communem regionem ex vtrisque meatibus spiritum replentem, dum alter oculus clauditur, alteri totum ipsum transmittere. Quare si iis qui suffusione laborant, dilatetur pupillæ foramen, clauso altero oculo, incolumis vis visoria seruatur. sin autem hoc eis non eueniat, perierit omnino: ac proinde licet probè suffusio curata sit, ipsi non cernent. Aliis verò quibusdam accidit vt non videant, vel citra suffusionem, ob visoriorum obstructionem meatuum. Verumenimuerò minimè quidem arbitror neruis omnibus inesse meatus, sed iis tantùm qui corpulentiores existunt: quemadmodum est processus ille spinalis medullæ, cui potius ita sensilis inest vt visoriis neruis, ad vehementiorem virtutis distributionem. At verò quod ab omnibus vocatur distributio virtutis, alterationis quædam est impartitio: qualis etiam in aëre à solari splendore accidit. Sic vtique consentaneum est, etiam spiritum qui in oculos proficiscitur, primo illapsu vniri cum aëre ambiente, & simul ipsum in suam ipsius naturam inalterare, non tamen extendi plurimum. Corpus siquidem quod videtur, aut mittens de se aliquid ad nos, cum illo etiam propriam indicat dignotionem: aut si ipsum nihil mittit, expectat aliquam à nobis ad se venire facultatem sensificam. Vtrum igitur ipsorum sit neruis, hoc iudicabitur modo. Per pupillæ foramen fit visio, quod quidem si expectaret portionem aliquam, aut facultatem, aut imaginem, aut qualitatem corporum extrinsecus subiectorum, ad se proficisci, nunquam eius quod videtur, magnitudinem cognosceremus: vt montis, exempli gratia, maximi: alioqui tanta imago eius oculis nostris incideret, quantus est ipse mons: quod omnino ratione caret: quemadmodum & si quis dicat, eam vna temporis occasione, ad singulos videntes, etiam si fuerint mille, permeare posse, cum visorius etiam spiritus nequeat fluore suo tantum extendi, vt toto corpori quod videtur, circunfundatur. Relinquitur itaque adhuc, aërem ambientem tale nobis instrumentum fieri, quo tempore videmus, quale in corpore neruus perpetuò existit. Eiusmodi autem quippiam accidere videtur ambienti nos aëri ab excidente spiritu, cuiusmodi etiam ab splendore solis. Ille siquidem supernum aëris extremum attingens, in totum virtutem communicat. Visus autem per neruos visorios exiliens, cùm substantiam habeat spiritalem, vbi in ambientem incidit, primo incursu alterationem efficiens, * ac ... quam longissime extendens, illuminat, quod illi continuum est, nempe quod ambit corpus, sic vt in momento temporis alterationem in totum ipsum transmittat. Apparet autem similis quidam affectus vtrique accidere, & neruo, & ambienti aëri. Nam quemadmodum si interponatur aliquod solidum corpus in medio subsequentis aëris, statim videmus eius splendorem perire, ceu qui dum immutatus euadat lucidus, non autem quòd permutatus fuerit (sic enim lumen perpetuò seruaret, vel si ablatum id quod illuminat esset) ita & neruo secto, quantum sectio à continuitate cerebri separauerit, tantum is insensibilis statim redditur. Sed in arteriis etiam eadem natura, quæ in neruis, cernitur. Dissectæ siquidem, interceptæ ve funiculo, non pulsant, destitutæ, non vt Erasistratus putat, eo quod a corde mittitur, sed facultate illa quam tunicæ ipsarum, corpori cordis continuæ, influentem ab eo semper obtinent. Commune igitur omnium est sensus facultatum, quæ à cerebro originem ducunt, per neruos vsque ad propria instrumenta deferri. Item quòd neruus substantia cerebro est similis, nisi quòd quantum, ne esset ad patiendum facilior, statim condensatus est, tantum à cerebri natura recessit. Quantum igitur singuli nerui propriè dicti sensorij, à cerebri natura recedunt, tantum etiam ab ipsius facultate. Vocantur autem propriè sensorij nerui, qui instrumentis immittuntur sensoriis, molliores aliis, qui particulas mouent: idque meritò. Sensus quippe non fit, absque hoc quod quoquo modo afficiantur nerui: motus autem, in agendo solùm actionem obtinet, ac proinde non ab re sensorius mollior, durior autem motorius neruus est factus. At motorij omnes, sunt sensus tactus participes, quoniam huius sensibile crassiorum est partium. Porrò visorius neruus, omnium neruorum maximus, inter cerebrum & oculum totus medius consistit: interiorem quidem sui partem, molliorem habens, externam verò duriorem, & facilè per ipsum multa ex cerebro spiritalis substantia in oculi regionem perueniat, & etiam ægrè afficiatur. Quantò autem oculi primum sensibile exactius est, & tenuius, quàm sensorium aliorum, tantò etiam oculus magis quàm illa, cerebri naturæ est particeps: Quare cùm sub tunicis oculorum duo contineantur humores orbiculares, vnus qui vitrum, alter qui refert crystallum, vbi primum visificus neruus exteriorem oculi tunicam permeat, spiritus quidem per eius porum illapsus, humoribus illis miscetur, vt substantia eorum fiat tota sensibilis: ipsius autem nerui substantia soluta, dilatataque, amplectitur vitreum humorem, in maximum crystalloidis circulum desinens. At plexus quem efficiunt fibræ ipsius nerui optici dilatati, vocatur tunica amphiblestroides, ac si dicas reticularis, quam si velis rursus in vnum cogere, coaceruareque, cerebrum tibi esse apparebit. Ac meritò sanè sic constructus is neruus fuit, instrumento vsurus aëre circumfluo. Tale autem instrumentum ner-

Optieorum neruorum in vnum locum coitio.

Oculo vno clauso dilatatur alterius pupillam.

Suffusione laborantes, quando cernere possint.

Neruis omnibus non inesse meatus.

Spinalis medullæ caudam inesse meatus ...

Distributio virtutis quid.

Videndi fieri ratio quædam.

Visio fit per pupillæ foramen.

Aër ambiens tale nobis instrumentum fieri videndi efficitur, quale existit neruus a corpore.

Visio qua fiat ratione.

Neruus quando reddatur insensilis.

Arteriæ quando non pulsent.

Arteriarum tunicis influere pulsificam vim à corde.

Animales facultates descendere per neruos à cerebro, vsque ad propria instrumenta.

Nerui sensorij sunt molliores iis, qui mouent particulas.

Sensus absque neruis affectu non fieri.

Motus in actione consistit.

Nerui motores omnes sensu tactus sunt præditi.

Optici nerui situs, & consistentia, & constructio.

Oculi fabrica.

Vitreus humor.

Crystallinus humor.

Amphiblestroides tunica.

uo fit aër, ad propriam sensibilium explorationem, quale extat ipsi cerebro. Proinde quam cerebrum rationem habet ad neruum, talem habet ad aërem oculus. At proprium visus sensibile (quod primum antea appellaui) colorum est genus. Illud siquidem primùm, & per se, & solus interdum sentit, quemadmodum gustus * sapores: quanquam & coloratum corpus simul cum eo cognoscit, perinde vt gustus * id quod sapores edit. Cæterum vt gustus atque alij sensus fiat, opus est vt ad animanti corpus ipsum perueniat sensibile. Visus autem per medium aërem ad coloratum extenditur, vnde ipse solus vna cum colore illius quod videtur, cognoscit & magnitudinem, & figuram, & situm, & interuallum, id quod sensibus aliis non licet, nisi per accidens nonnunquam tactui. Si igitur visus solus percipit sensile quod ipsum mouet per medium aërem, non ceu per baculum quendam, sed particulam consimilem specie, & cognatam ipsi, ac soli hoc illi eximium est datum, simul quòd per reflexum videt, meritò opus habuit spiritu desuper influente pellucido, qui ambienti aëri incidens (qualis est Platonis, Empedoclisque sententia) & veluti conuerberans ipsum, sibi illum assimilaret. Visus igitur necessariò dicetur esse instrumentum pellucidum, splendidumque: auditus, aëreum: olfactus, vaporosum: gustus, liquidum, tactus denique terreum. Neque enim aliter consistere possent, vt quæ ex similibus alterationem requirant. Sedem instrumentum olfactus, minimè in narium meatibus, sed in extremitatibus anteriorum cerebri ventriculorum consistit: in quas vtique narium meatus perueniunt. Cæterùm communis quædam facultas (de qua etiam disseruit Plato) ex cerebro per neruos in singula sensoria perueniens, alterationes quæ in ipsis sunt, persentiscit. Porrò quemadmodum tactilis sensus instrumenta per renixum, sic gustatorij per humiditatem & succos in sensus cognitionem perueniunt. Vnde si marefacta vehementer sit lingua, corrumpitur ipsa saporum dignotio. At obstructis narium meatibus, odorum sensus labefactatur: non secus quam auditorius, si aures obstructæ fuerint. Eiusmodi obstructionibus respondet oculorum suffusio, in qua sic obstruitur solaris luminis meatus, qui in tunica rhagoide habetur, vt proprium visus instrumentum non amplius cum aëre, qui totum extrinsecus oculum ambit, iungatur. At sensus ipse neutiquam est alteratio, sed alterationis dignotio. Quare dispositio in qua corpora excedentia natura modum consistunt, & sensus ipsius, inuicem differunt. Quippe id genus dispositiones labores vocans Hippocrates, ait: Qui laborantes aliqua parte corporis, plerunque laborem non sentiunt, iis mens ægrotat. Patiuntur porrò singula exiguas mutationes ex finitimis genere. Ideirco visus instrumentum, quoniam coloribus discernendis idoneum ipsum esse expediebat, splendidum creatum est, quòd sola huiusmodi corpora à coloribus alterari soleant: quemadmodum iudicat etiam aër ambiens, qui cum maxime purus est, tunc à coloribus alteratur. Vt enim à Solis splendore solùm contactus aër, totus ei contestim assimilatur, sic protinus a colore mutatur. Neruus itaque, cerebri pars existit, veluti germen arboris. * Pars autem in quam inseritur, virtutem ipsius totam in sese excipiens, omnino redditur habilis, vt discernat ea quæ ipsam contingunt. Persimile quid etiam in aëre nobis circumfuso accidit. Nam illuminatus à sole tale iam est nobis visus instrumentum, quale ex cerebro proficiscens spiritus. At si de animæ substantia aliquid pronunciare oporteat, alterutrum necessariò dicemus: aut hanc esse veluti lucidum æthereumque corpus: aut prorsus incorpoream substantiam, cuius primum vehiculum hoc ipsum corpus lucidum sit, per totum cerebrum means, & continuitate quadam spiritum visificum, etiam splendidum reddens: intercessu cuius, cum reliquis corporibus communionem ipsa anima habet. Alteratur itaque sensus instrumentum: dignotio autem ipsius alterationis, fit ex vna facultate omnibus sensoriis communi, quæ à principio influit. Cæterùm initium ipsorum, siue communem sensum, siue princeps sensorium nuncupare voles, nihil intererit. Atque hoc prior disputatio iudicauit esse cerebrum, à quo omnes particulæ sensum & motum obtinent, descendentibus aliis neruis in sensuum instrumenta, vt sensilia dignoscantur: aliis mouentibus ea quæ moueri desiderant. Etenim à cerebro oritur & ipsa spinalis medulla, à qua nerui sexaginta procedunt. Quæ sanè vt cerebrum, duas etiam sortitur membranas: quas si quando iuxta singulos neruos ademeris, nulla pars offendetur in quam neruus demissus fuerit, cùm videlicet membranæ ipsæ, regmina tantùm sint & cerebri & spinalis medullæ: sensus autem & motus vis, in medulla, quam comprehendunt, existat. Quòd si nerui partem medullarem secueris, statim membrum in quod neruus deferebatur, sensus motúsque omnino expers reddetur. Quòd autem spinalis medulla à cerebro suscipiat facultatum originem, hinc licet perpendere, quòd secta ipsa quacunque in parte, quæ regio supra sectionem habetur, conseruetur incolumis, iis quæ infra eam sunt, destitutis motu simul & sensu.

Colorum genus esse proprium visus sensibile.
Gustus sapores percipit.
Visus quæ percipiat.
Platonis de visione sententia.
Sensoriorum instrumenta singula, qualia esse dicantur.
Olfactorij instrumenti sedes.
Tactus & gustus, quibus intercedentibus fiant.
Suffusioni quæ accidant.
Sensus est non alteratio, sed alterationis dignotio.
Hippocrates. Mens quibus ægrotet.
Pati modicè singula, a finitimis genere.
Visus instrumentum cur splendidum.
Aer purus à colore mutatur.
Aër quale visus instrumentum fit nobis.
Animæ substantia qua sit.
Sensus instrumentum alterari dum sentimus.
Sensoriorum initium esse communem sensum.
Cerebrum esse princeps sensorium.
Neruos sexaginta oriri à spinali medulla.
Spinalis medullæ membranæ.
Spinali medulla secta, quid accidat.

GALENI PERGAMENI
De Hippocratis & Platonis placitis,

LIBER OCTAVUS.

DIximus igitur animæ principatum id esse, quod sensui ac voluntario præest motu. Voluntario enim dico, nam cordis & arteriarum motus, non pro arbitrio nostro perficitur: sicuti nec tertium motionis genus, quod circa alimenti dispensationem versatur. Iam verò, vbi principium neruorum est, ibi animæ principatus existit. Atqui principium neruorum in cerebro est, illic igitur animæ principatus est nobis statuendus. Omnes porrò animantium particulæ, neruorum compotes sunt: hæ manifestò ex cerebro descendentium in ipsas, illæ per mediam spinæ medullam. At iecur virtutis vegetatricis, quemadmodum & venarum, origo existit: nec reperitur alia in animante particula, cui omnes venæ connatæ sint. Si enim vena caua oriretur ex dextro cordis ventriculo, quod nonnulli existimant, omnino hæc, vt arteria, bifariam scissa, altera parte sui ad iugulum, altera ad iecur ferretur. Quod quum non appareat, clarum est, neque ex corde ipsam originem ducere. Quòd autem cor tum arteriarum,

Animæ principatus quid.
Cordis & arteriarum motum, voluntarium non esse.
Animæ principatus in cerebro.
Partes omnes corporis esse neruorum compotes.
Iecur esse virtutis vegetatricis, & venarum originem.

tam [illegible] animæ principium existat, ab [illegible] tatum. Deinceps verò [illegible] elementis, secundum Hippocratis [illegible], mediter disseramus. [illegible] quod constituit portio [illegible] aliqui dixerunt vox hæc elementum [illegible] quemadmodum [illegible] pars. Vt [illegible] quatuor & viginti sunt elementa [illegible] omnium generabilium & corruptibilium corporum, terra, aer, aqua, & [illegible] minimæ particulæ existunt. At minimum [illegible] quod nequaquam sectionem admittit. Quũ [illegible] corpus tam paruum sit, quod [illegible] per sectionem reddi minus [illegible] quæ in diuersam aliam speciem [illegible] nequeunt, ea corpora & minima, [illegible] & elementa vocamus. Etenim pro [illegible], in vnoquoque rerum genere [illegible] quandam speciem talem, qua- [illegible] bus corporibus terra, aqua, aer, [illegible]. Hæc enim elementa naturalium rerum, [illegible] sequutus Plato in Timæo statuens, [illegible]. Quum enim ex terra, igne, aqua, & aere compactum sit corpus, horum præter naturam excessus, defectusque, & ex loco proprio in alienum translatio, seditiones ac morbus procreat. Quæ quidem elementa postea in materiam atque figuram diuidit. Quòd igitur excessus defectusque bonam temperiem corrumpat, in qua consistit primorum corporum sanitas, omnibus est perspicuum. item & quod translatio: si consideremus, quomodo simulatque thoracis & asperæ arteriæ instrumentis sanguis, aut alius quidam humor concidit, inculpata ipsorum sanitas abolescit. Cur autem humectet aqua, vrat ignis, ac reliqua etiam vnde suas vires sortiantur, inquirere (quod anxiè indagauit Plato) ad morborum curationes nihil conducit. Sufficit siquidem sanitatem conseruaturo, curaturóque morbos, scire, propter bonam temperiem calidi, frigidi, humidi, & sicci, sanitatem adesse animantibus: ob malas autem horum intemperantias procreari morbos. Ex elementis itaque mutuò inter se atque sæpius mutatis, tum Plato, tum Hippocrates aiunt, nostra conflari corpora. Etenim ex quatuor elementis & stirpium generatio est, & ex ipsis tum fructus, tum semina. Alimentum verò hæc omnia, ouibus, suibus, capris, bobus, aliisque animantibus quæ herbas, aut arborum fructus, aut surculos, aut radices comedunt: hominibus hæc eadem animalia alimento sunt: atque hinc ipsis generatur sanguis, pituita, & bilis vtraque. Est autem sanguis ceu generationis nostræ materia, ex quatuor humoribus constans, ex quo quidem in vtero primam conformationem accipimus, ac postea particulis effotmatis, attuum confirmationem incrementum, & absolutionem, editi in lucem recipimus: ac primum sanè ex lacte nutrimur, à sanguine qui in venis est generationem ducente: deinde solidioribus alimentis, vnde rursus sanguis, pituita, bilis flaua & atra proueniunt. Quæ omnia Hippocrates primus omnium definiens, morbos primorum corporum ex intemperie fieri dicebat. Porrò prima corpora appellu similares particulas, quæ in diuersi generis alias minimè diuiduntur, & ex quibus instrumentariæ constant. Prima itaque generatio nostri, ex sanguine, qui ex alimento quod intra corpus assumitur fit, est, & ex semine. Ex his primariæ particulæ generantur, cartilago, os, neruus, membrana, ligamentum, aliaque eiusmodi. Ex his rursus instrumentariæ, oculus, lingua, caput, viscera, & artus ex quibus tandem vniuersum corpus conflatur. Sunt autem elementa in corporibus, non actu, sed facultate: hoc est, quatuor ii [illegible] humores insunt ex illis, alimentorum inter se [illegible] pro[illegible] cati: sanguis videlicet, pituita, bilisque tum flaua, tum atra. Igni siquidem flaua bilis respondet: atra, terræ: pituita, aquæ. Idcoque calida & sicca ipsa flaua bilis existit, quemadmodum ignis: atra, frigida & sicca, consimiliter [illegible]: pituita verò frigida & humida, quemadmodum aqua. At solum aereum elementum in animantium [illegible] partibus propinquum suæ ipsius naturæ videtur, & in respirationibus & in pulsibus. Moderata ex omnibus quatuor elementis temperies, exactum produxit sanguinem. Sanum igitur maxime est corpus (vt Hippocrates nobis est autor) cum mediocriter & virtute & copia hæc inter se habuerint. Dolet autem, cum aliquid horum minus aut maius fuerit, aut dum ab aliis semotum, in alienam sedem transcurrit. Etenim hi quatuor humores, ad quamcunque particulam transfluant, in ea morbos efficiunt: erysipelata & herpetas, flaua bilis: cancros, atra: œdemata, pituita. At sanguis cùm in pulmone, & spacio inter pulmonem & costas medio, ex propriis instrumentis effusus constiterit, putrescens tempore, tabem efficit. In ventre etiam, & per magna vulnera in genu coalescens, extrema pericula inducit. Terram verò nullibi per se videre est solam in corpore coaceruatam: quemadmodum neque ignem etiam per se solum, neque aquam elementum. Porrò Hippocrates multò accuratius quàm Plato, demonstrauit quatuor esse in corpore humores, & lege & natura distinctos: videlicet sanguinem, pituitam, bilem flauam, & atram: illorum simul opinionem conuellens, qui vnum tantum humorem elementum hominis constituebant. Cùm igitur astruxisset quatuor humores inesse nobis secundum naturam, eósque vt quantitate excedentes, sic qualitate alteratos, morborum autores fieri: postea ostendit, hyeme quidem redundare pituitam, vere sanguinem, æstate flauam bilem, autumno denique nigram. Cæterum de anni temporibus differens, vitrute etiam, & ætatibus, regionibusque disseruit: cùm nimirum alias semper iubeat cum anni tempore, regionem & ætatem considerati. Ex regionibus, temperata quidem, veri respondet: calida æstati: inæqualis calore & frigiditate, sed frigore & siccitate redundans, autumno: humida denique et frigida, hyemi. Hæc itaque vbi docuit Hippocrates, & prætetea quòd contraria contrariorum remedia existunt, artis methodi elementa tradidit. Postea verò, traditis iis quæ ad aphorismos pertinent, de exuperantibus in vnoquoque anni tempore & ætate, morbis, veluti syllabas his adiunxit. At verò Plato, aëtis quidem excessui, quotidianas: aquæ autem exuberantiæ, febres tertianas tribuens, hallucinatus est. Primum quidem, quòd in communia omnium corporum, non in sanguineorum animantium elementa, febrium circuitu remeantium causam retulit: deinde, quoniam ad veram earum febrium causam, ne propè quidem accessit. Apparet enim euidenter, in quotidianis pituitosus superare humor, qui humidus est & frigidus: in tertianis flaua bilis, quæ sicca & calida existit. Gignuntur

Platonis de elementis [illegible].

Sententia [illegible] morborum [illegible].

Morbos quid faciat.

Sanguis ex quatuor con[illegible] humoribus.

Lac gigni ex sanguine.

Morbos similarium particularum ex intemperie consistere.

Prima corpora quæ.

Generatio prima vnde.

Partes primariæ quæ.

Partes instrumentariæ.

Quatuor humores qui. Humorum singuli, qualesnam sint, quibusue elementis proportione respondeant.

Sanguis putrescens in ventre, aut in genu coactum, extrema pericula inducere.

Humorum quis in quibus redundent temporibus.

Regionum cū [illegible] comparatio.

Contraria contrariorum remedia existere.

Platonis duplex error circa febrium causas.

Quotidianas febres oriri à pituitoso humore. Tertianas febres a flaua bile produci.

Gignuntur tamen acutissimæ & ardentissimæ febres à flaua bile: atque ex genere ardentium febrium ipsa quoque tertiana existit. Etenim de ipsius flauæ bilis natura, sic Plato scribit: Quæ autem corporis partes incendi dicuntur, a bilis æstu & flamma omnes infestantur: & post hæc deinceps. Quæ quum respirat extrinsecus, omnigenas tuberculorum species feruens emittit: intus autem cohibita, igneos, plurimósque morbos procreat. Verùm dum Hippocrates tradit, semper insitum calidum, omnium naturæ operum esse quammaximè causam, Plato non calidum dicit, sed ignem: quum tamen si ab igne ciborum concoctio fieret, necnon distributio, sanguificatio, & nutritio, melius vtique in acute febrientibus hæc perfici viderentur. At insitus calor temperatus existens, substantia quidem in sanguine & pituita consistit: qualitate autem, mixtus est temperatè, ex caliditate atque frigiditate. Tutius igitur dixit Hippocrates, qui crescunt, plurimum habent calidi innati atque illud: Ventres hyeme & vere natura calidissimi sunt: & hic etiam calore insito intelligens. Falsus etiam est Plato, dum attractionem pulmonis inter respirandum è medio tollit, inspirationemque ipsam successione ad id quod vacuatur, nempe succedente vno spiritu atque subingrediente per cutis poros, in locum alterius, qui expulsus est, necessariò fieri contendit. Quippe nerui ab spinali medulla orti, arbitrarium motum musculis thoracis largiuntur: à quibus eleuatus quidem, externum aërem per fauces & asperam arteriam, in pulmonem attrahit: contractus autem, per eadem expellit. Pulsus autem à corde & arteriis fit: atque in eleuatione quidem, per arteriarum ora in cutem pertinentia, externus aer intra corpus attrahitur, triplicis vsus gratia: refrigerij, euentilationis, & spiritus animalis generationis: in contractione verò, arteriæ explodunt quicquid fuliginosum fumosúmve in ipsis procreatum est. Sermo itaque Platonis coarguitur: primò quidem, quòd inspirationem affectum superuenientem, non actionem voluntariam constituat: cùm tamen in nostro situm sit arbitratu, citius, tardius, minus, magis, & frequentius inspirare, quemadmodum expirare. Secundò autem, quia post arteriarum contractionem, oporteret statim inspirationem fieri: sicuti & post expirationem, protinus arteriarum eleuationem. Cæterùm licet nobis longiori tempore respirationem cohibere, nec ob id tamen desinunt moueri arteriæ cum corde. Quinetiam eleuantur nonnunquam hæ inspirantibus nobis: sicuti & expirantibus contrahuntur: & in vnius respirationis tempore, septies, aut octies, cor cum arteriis attollitur, depriminturque. At qui Platonem, credunt fuisse adeo imperitum & rudem, vt cùm dixerit, spiritum potumque pulmones ipsos excipere existimarit potum omnem in pulmones deferri, ij sanè manifestè falluntur: quandoquidem non fuit talis eius viri sententia, sed nonnihil ex ipsa potione, per fauces, pérque asperam arteriam in subditum pulmonem defluere, non per mediam instrumenti laxitatem delatum, sed circa tunicam, ceu lenimentum quoddam, aëris modo descendens: id quod verissimum est, atque rationi consonum. Quòd si aliquis accepta, dum stat, copiosa aqua intra os, dein supinus decumbat, eiusmodi percipiet defluxum, si aperuerit modice gutturis orificium. Verùm cumulata potio & copiosa, tantaque vt spiritus vias intercipiat, animal ad tussim irritat: modica autem, nec omnino sensum sui, cum per arteriam delabitur, exhibet. Ad hæc, si sitibundo animali coloratam aquam propines, ac dein statim iugulatum id disseces, pulmonem eius similiter coloratum inuenies. Liquet itaque manifestè, aliquid ex potione ipsos pulmones allabi.

Tertianam febrem ex genere ardentium existere.

Calorem insitum consistere in pituita & in sanguine, mistúmque temperatè esse, ex calidit ac frigiditate.

Respiratio quomodo fiat.

Pulsum fieri à corde & arteriis.

Dilatationis arteriarum triplex vsus.

Platonis opinio de inspiratione & respiratione conuellitur. Inspirationem esse voluntariam actionem.

Potionis partem aliquam in pulmonem semper defluere, per ipsā arteriam asperam.

Tussis vnde irritari soleat.

GALENI PERGAMENI
De placitis Hippocratis & Platonis,

LIBER NONVS.

CVm autem facultatem discernendi rerum similitudines plurimi fecerint tum Hippocrates, tum etiam Plato, atque ad discretionem huiusmodi necessaria sit veritatis cognitio, equidem veritatem eorum quæ inquiris inuenturum te affirmo, si primum initium viæ quæ ad ea ducit, cognoueris: à qua aberrans, in permagnam verborum captionem, errorémque decides. Est autem principium, dimidium, & (vt Plato ait) totius operis maximum. Si igitur nullum nobis insit naturale iudicij instrumentum, neque artificiosum, nihil poterimus inuenire. At cùm naturalia & communia omnes habeamus, inueniremus etiam aliquod artificiosum. Quæ autem sunt illa naturalia iudicij instrumenta, quæ nobis communia adsunt? Oculi secundum naturam habentes, qui visibilia conspiciunt: aures naturali modo dispositæ, quæ audibilia percipiunt: lingua saporum diiudicatrix: nares odorum: & tota cutis tactuum. Ad hæc intellectus, vel notio, vel mens, vel ratio, qua consequentiā repugnantiamque internoscimus: atque alia præterea quæ his incidunt, in quibus est diuisio, & compositio, similitudo, & dissimilitudo. Vt enim sensibilium iudex est sensus, ita & intelligibilium alia quædam facultas, quam vt quisque appellare voluerit, illi permittimus. Rectè itaque dixit Hippocrates, rerum naturam inueniri, si à maximis quidem vsu, facillimis autem cognitu, inceperimus. Etenim natura ambo nobis hæc dedit, & ipsa iudicij instrumenta, & quòd ipsis à nullo docti præceptore credamus. Ea igitur quibus iudicamus, & instrumenta sensuum sunt, & facultates instrumentis vtentes. At fides ipsorum, citra disciplinam, & natura, non hominibus tantùm, sed aliis etiam animantibus inest. Quum igitur appareant artium opera vitæ hominum conducibilia, vtique naturalibus iudiciis fidē accōmodantes homines, de ipsis iudiciū fecerunt: ac nos illis eò feliciores sumus, quòd quæ illi longo tempore, laboréque improbo adinuenere vtilia, ipsi breui condiscimus tempore, futuri etiam præstantiores prioribus, si pari ac illi studio, similium dissimiliumque dignotioni indefessè insistamus, idque semper auspicantes a facillimis cognitu. Enimuero Plato, cum priùs nos in ciuitate exercuisset, iudicassetque aliā populi partem dominari, aliam propugnare, tertiam aliam opificem esse in ea: digressus tandem ad animum, etiam in ea ostendit aliam partem esse quæ dominetur, cùm bene habet: alteram quæ ipsi ministret, quemadmodum in vrbibus ministrare militaris consueuit: ac reliquam denique tertiam,

Facultatem discernendi rerum similitudines, plurimi fecerunt veteres.

Veritatis inueniendæ methodus.

Principium est totius operis maximum.

Iudicij naturalia instrumenta, quæ cunctis communia adsunt.

Sensibilium iudex est sensus.

Intellectus est intelligibilium iudex.

Natura rerum quo pacto inueniatur.

Iudicia fieri per instrumēta sensuum, & facultates instrumentis vtentes.

Feliciores qua ratione simus veteribus.

Platonem tres animæ facultates, tribus reipublicæ partibus comparasse.

tertiam, quam al[illegible] corporis gratia opifices nostri [illegible]unt [illegible] discernendi similitudines [illegible], [illegible] esse omnes sentiam, non tres commemoratas particulas. Similiter etiam Plato in Phædro nos docet, ne vnam quidem in se dubitationem habere, quæ naturalibus iudicij instrumentis manifestò subduntur: in cæteris verò ambiguitatem fieri. Laborandum autem est in vnaquaque artis exercitatione circa materias, quarum [illegible], vitæ vtiles, expetimus. Atqui vno [illegible] in proposito exéplo in quinto de Repub. lib. nos Plato exercuit, quo modo inuenire discernereque possimus, in quo similia naturis, & in quo dissimilia, quæ conferuntur, existant. Ait enim illic mulierem omnium studiorum natura compotem esse: ac proinde non esse præter naturam, si vxores custodum musicen, gymnasticenque exerceant: in omnibus tamen fœminam viro imbecilliorem existere. Mulieres porrò viris similes sunt, quatenus hæ rationalia animalia existunt, hoc est scientiæ capacia. Quatenus autem virorum genus est fortius, & ad omne opus & disciplinam præstantius, mulieres autem imbecilliores, deterioresque, dissimiles in hoc fuerint. Differunt præterea à nobis mulieres, quatenus hæ quidem sunt fœminæ, eóque ad concipiendum idoneæ. Mulieribus siquidem certæ quædam corporis partes [illegible]sunt, quibus masculi carent. Quare vere aliquis dixerit, in aliquo mulieres viris respondere structura simili, in aliquo ab illis differre. Hippocrates autem faciē ægri nos inspicere iubet, [illegible] similis sit, an dissimilis sanis: præsertim an ipsa sibi respondeat. Et quādo elapsum articulū sano Hippocrates comparat, collatione in ipso affecto homine facta: nam deceptio plerunque accidit, si alienis articulis ipsum conferas. Consueuerunt autem Græci similia nonnunquam vocare quæ idem aliquid obtinent. Ad hæc, exempla secundum idem, in iis quæ conferuntur, Plato nos facere iussit: qui quidem in Philebo & Phædro, diuisoriam compositoriamque speculationem maximè necessariam esse ad artium constitutionem ostendit: in qua sanè duplici modo exerceri nos voluit, à primo quidem & generalissimo descendentes, ad ea quæ non amplius diuidi queunt, per differentias in medio consistentes: quibus & diffinitiones specierum constitui, in Sophista & Politico commonstrarat. Contrà verò, à specialissimis, quæ multa sunt, ad primum genus, per compositionem ascendentes. Viam nanque esse vtriusque vnam, sed iter duplex, ab altero primorum, ad alterum vicissim eunti. Nequit autem rationalis artium constitutio fieri, nisi in diuisione & compositione exercitatio accesserit. Porrò speculationem circa medicorum dissidia, magnam vim obtinere, non ægris tantum ad sanitatem recuperandam, sed valentibus etiam, ad tuendam eandem, autor est nobis Hippocrates. Mirari autem licet, cur artem medici pertractantes, in qua ea quæ offeruntur remedia, vsu possunt diiudicare, vtrum prosint, an noceant, maximè contraria de iis quæ prosunt aut nocent, intrepidè pronunciarint. Siquidem in philosophia non sedatas esse plurimas dissensiones, nihil miri est, cùm res experientia iudicari perinde nequeat, vt ea de quibus medici digladiantur. Cæterum hinc nascitur hæc controuersia, quòd medicis quidem illis qui experientia sola artem constituerunt, illud solum visum est vtile, quod forte fortuna ipsis frequenter profuisse apparuit: neque etiam ad contrariam victus rationem transire audent, vt illam quoque experiantur, nimirum veriti successum improsperum. Solus autem qui naturam ægrotantis nouit, & morbi dispositionem, & vim auxilij quod adhibebitur, præterea tempus quo vtendum ipso est, audere possit, vsus auxilio iam ratione explorato, spem confirmare experientia. Quare hic solus inueniet dissidij causam, & distinctiones, quibus animum adhibens, ad id quod ægrotanti conducit, perueniet. Aliorum verò nullus hoc ipsum cognoscet. Nam qui cognitis per experientiam adhærent, immoranturque, illa sola assumunt, causantes naturam, aut artem, aut eiusmodi aliquid causā offensæ præstitisset: id quod etiam in opere de fracturis ostendit luculenter Hippocrates, qui de vino, mulsa, melle, aqua, oxymelite, prisana, & balneis, distinctiones conscripsit, accusans eos, qui in omnibus laborantibus grauiter, vel iubent, vel prohibent, singulis commemoratis vti. Nam interrogatus an vinum febrienti sit exhibendum, respondere debet: quòd huic alicui dandum est. Idem verò hoc de voluptate Plato factitasse videtur, quasdam ipsarum, nempe ab honestis rebus profectas, appetere nos præcipiens: quasdam verò fugere, quales sunt quæ ad ventrem spectant: quæ autem nihil ab his secretum obtinent, illas neque fugere, neque persequi. Inueniuntur porrò generis voluptatum differentiæ ex methodo diuisoria: quare quæ huius via inueniuntur, affinia & communia sunt iis, quæ ex similis cognitione intelligi solent. At voluptates habent similitudinem quidem inter se inuicem: communitatem autem secundum genus. Elegantissimè itaque omnium Hippocrates atque Plato tractarunt eas duas speculationes, dico illam quæ discretione similium & dissimilium constat, & eam quæ via iuxta diuisionem generum vsque ad indiuidua tendit, ac rursus à particularibus ad primum genus per differentias intercedentes reditum reciprocum facit. In vniuersum autem, rei de qua disputatur in primis oportet habere substantiam cognitam. Nam qui nouit, non simplicem vnam animæ in nobis speciem esse, sicuti in stirpibus appetitoriam, in diis rationalem, sed in homine ambas consistere, & tertiam præterea irascibilem, nouit cum hoc etiam virtutum numerum, vim, & possessionem: quemadmodum qui naturalem corporis nostri structuram habet perspectam, atque in similaribus quidem, secundum elementorum commoderationem: in instrumentariis autem, ex similarium quantitate & qualitate, item vniuscuiusque conformatione & situ, didicerit naturalem habitum effici, is morborum curationis cuique conuenientis, & præseruationis copiam habebit. Meritò igitur nonnulli exactam similium & dissimilium cognitionem sufficere ad methodicam cuiuslibet artis constitutionem existimant. Siquidem etiam ad iudicandum de iis quæ in ambiguo sunt, dux hæc est abundè faciens. Speculari porrò, num hic mundus generatus sit, an ingenitus: sicuti etiam an geniti ipsius deus aliquis opifex fuerit: an deus nullus quidem, sed causa quædam irrationalis & inartificiosa, fortuitò ipsum adeò pulchrum effecerit: an etiam Deus præsit mundi structuræ, sapientissimus simul & potentissimus: huiuscemodi inquam quæstiones nihil conferunt ad honestè rem familiarem administrandam, aut ciuitatis

Experiri cur quis possit medicus.

Hippocrates.

Voluptates eas nobis sequendas ait Plato, quæ ab honestis rebus proficiscuntur: fugiendas autem, quæ à turpibus.

Voluptates habent similitudinem quidem inter se inuicem, communionem autem, secundum genus.

Rei de qua disputatur, in primis oportet habere substantiam cognitam.

Animam nostram esse triplicem.

Bonus habitus similarium & dissimilarium, particularum in quo consistat.

Cognitionem similium & dissimilium sufficere ad methodicam cuiuslibet artis constitutionem.

Quæstiones inutiles humanis negotiis, quænam sint.

negociis commodè consulendum, aut denique ad morales virtutes ac ciuiles adipiscendas. Cæterùm non sicuti mundus genitusne an non genitus sit, quærere inutile est, ita etiam de prouidentia & de diis. Nam quòd sit aliquid homine præstantius, virtute & sapientia in mundo, omnibus nobis inuestigare præstat: non tamen quales dij sint substãtia, vtrum incorporei omnino, an corporei existant, necessarium est considerare. Sunt autem multa falsa, quam simillima veris: imò etiam ipsa sophismata, ex similitudine quam cum veris sermonibus habent, constituuntur. Sed internoscere ea, & inuicem discernere possunt, in illa materia, circa quam ars versatur, exercitati, & præditi naturali industria: quam oportebat potissimum in puerili ætate, à cuiusque ciuitatis senioribus prudentissimis iudicari, ac dein vnumquenque artem suæ naturæ congruam doceri: quandoquidem permultos videmus hodie artes rationales exercentes, qui ne ea sane quæ ipsi dicunt, assequuntur. Cùm igitur quod in omnibus rectè fit, omnes ad artem referant, quod autẽ in vno aut duobus, non ad artem, sed ad fortunam: meritò ex nostri structura corporis, licet admirari summam artem, æquitatem, & vim naturæ, quæ nos constituxit. Constat siquidem corpus nostrũ ex ossibus pluribus quàm ducentis. Ad singula verò ossa peruenit nutriens vena, sicuti ad musculos: cum hac, etiam arteria, & nerui: pariáque ad amussim sunt & omnino similia in dextra animantis parte sita, iis quæ in altera sunt, os ossi, musculus musculo, vena venæ, arteria arteriæ, ac neruus neruo: idque exceptis visceribus, atque nonnullis particulis, quæ habere propriam descriptionem videntur. Duplices itaque nostri corporis partes, omnino inter se sunt similes, & magnitudine, & conformatione, sicuti & consistentia, quam voco iuxta mollitiem duritiemque differentiam. Quemadmodum igitur de humanis affectibus iudicium facimus, ex naui summa arte constructa cognoscentes peritiam artificis, ita etiam de diuinis facere conuenit, corporisque nostri opificem admirari, quicunque tandem is deorum existat, etiam si eum non videamus. Vocat autem ipsum naturam communi nomine Hippocrates, cuius ministrum medicum esse ait. Plato etiam, Deum causam quæ nos construxit, mundi opificem pronunciauit, qui suis filiis iusserit humanum genus compingere, à se quidem accepta substãtia immortalis animæ: in ea autem apposito eo quod generatur. Cæterum quæ de animi substantia & de diis a diuinissimo Platone traduntur, probabilia tantùm & verisimilia cum sint, quomodo possim de ipsis audacter pronunciare, non video. Contra autem, quòd plures animæ sint species, quodque sede triplici collocatæ: & quòd diuina ex ipsis sit, qua ratiocinamur: reliquæ autem duæ affectibus obnoxiæ, hæc qua irascimur, illa qua corporis voluptates expetimus: quinetiam quòd alia in cerebro, alia in corde, alia in iecinore delitescat, me scientificas habere demonstrationes affirmo. Iustum tamen est admirari Platonem, qui non solùm methodos compendiosè exposuerit, sed etiam nos exercuerit in singulis. Sunt enim tria capita. Primum, quod diuisione & compositione constat: secundum, quod sequentium, & pugnantium cognitione: tertium denique, rerum inter se mutatione, in maioris & minoris, æqualis & similis ratione. Itaque scopi secundum quos singula rectè aliquis aggrediatur, omnino pauci sunt: * secundum autem ipsos exercitatio, non parum temporis postulat: id quod Plato quarto de Repub. ostendit, vbi conatur animam nostram non simplicem, neque vniformem substantia, sed ex tribus partibus compositam demonstrare, quæ singulæ propriam habent speciem, non vnam autem vim, sed plures. Vnum enim appellat, quodcunque subiectum cùm sit, peculiarem obtinet substantiam, aut accidens. Porrò substantia dicitur, quæ non potest contraria circa idem eodem tempore pariter facere ac pati. At verò hæc vox diuisio dicitur propriè, cùm totum aliquod continuum, in particulas scinditur. Sed metaphoricè dicitur, cùm in differentias, aut species diuiditur: vt tertio modo, cùm vox diuiditur in significata.

Sophismata constitui ex similitudine quam cum veris sermonibus habent.
Sophismata à quibus possint discerni.
Indolem & naturam cuiusque explorandam in puerili ætate esse: ac dein vnumquenque artem naturæ suæ aptam, discendum.
Arti quæ tribuantur.
Fortunæ quæ tribuantur.
Naturæ commendatio.
Ossa plura ducentis inesse humano corpori.
Dextras partes sinistris esse numero pares.
Consistentia quid.
Deum vocat naturam Hippocrates, huius autem ministrum medicum.
Platonis opinio de Deo.
Animæ species, sedes, & differentia.
Scopi secundum quos singula rectè quis aggrediatur.
Vnum quid.
Substantia quid.
Diuisio quid.

EPITOMES

EPITOMES OMNIUM GALENI OPERUM SECTIO SECUNDA.

SANCTISSIMO D.N.P. III. P. M. ANDREAS LACUNA SECOBIENSIS, MILES S. PETRI, S. P. D.

QVI, ut Medicam artem exterminent, eámque non esse ex usu mortalibus persuadeant, summum diem ita hominibus esse à Deo præfinitum contendunt, ut non modò non produci, sed ne quidem ante illam metam ullo pacto vita intercipi queat, ij, Beatissime Pater, præterquàm quòd falsa & inania loquuntur, omnem ferè humanam prouidentiam è medio tollant. Quocirca tametsi sycophantæ id genus, infestissimi sint Medicinæ ipsius hostes, eámque assiduis sancient vulneribus, eius tamen sunt ope & præsidio curandi, cùm grauissimo laborent animi morbo, correptique phrenitide, aut alia quauis animi alienatione, talia insanire cogantur. Infixit autem hanc opinionem complurium mentibus, quod legitur apud Prophetam Iob, Deum constituisse terminos homini, qui præteriri non possent: id quod sanè est verissimum. Deus quippe & natura non hominibus tantùm, sed etiam animantibus vniuersis (sub quibus comprehendo stirpes) constituerunt ceu quendam suæ durationis atque periodi apicem, ad quem singula peruenire possent, si omnes occasiones effugerent, quæ interitum præcocem accersunt. Cùm autem hic vitæ cursus in singulis animalibus, ab insito, vitalique humore proficiscatur, portionem cuius in prima generatione non omnia fuerunt parem sortita, meritò, mea quidem sententia, illa durabiliora erunt, quibus eius copia largior obtigerit: vitæ verò breuioris, quibus humor is insit parcior. Quemadmodum igitur si conseruemus oleum purissimum, semper illi inardebit flammula, quamdiu oleum ipsum durauerit: extinguetur autem, ipso oleo absumpto: pari etiam ratione, si humorem natiui caloris fomitem, immunem ab omni corruptela tueamur, non defungemur vita, donec ipse prorsus nos deserat: quod vbi acciderit, produci amplius dies nostri non possunt: ac proinde is erit verè vltimus vitæ terminus, quem nimirum transgredi nulla homo industria, aut ratione potest. Quòd si quispiam Dei donum ac beneficium contemnens, aut vitam exosam habens, prius quàm ad finem sibi designatum aduentet, det seipsum præcipitem, disrumpátve crapula & vino: prænidit quidem huic talem Deus exitum, non præfiniuit autem, cùm ipsum suo in consilio atque imperio voluntatis reliquerit. Est itaque singulis iam sua extrema dies, ad quam vtique peruenire, vsi optima victus ratione, possint, à Parcis ipsis præfixa: quam quidem, vt præterire nemini ab illis est datum, sic etiam vt ad eam consequantur, solis contingit illis, qui præceptis Medicorum audientes, & temperantissimè viuunt, & fouere vapidum illum humorem, vitæ autorem, omnibus modis conantur: ad quam rem plurimum confert cum exquisitissimo victu, exercitiisque modicis, etiam regio, vel admodum temperata, vel ad frigus magis quàm ad calorem declinans. Pro variis siquidem ipsius cœli constitutionibus, constat hominum temperamenta, adeóque ætates ipsas variari. Æthiopes quippè (id quod tradit ex Asclepiade Galenus libro de Philosophica Historia) circa tricesimum annum senescunt, quòd sub ardentissimo sole, eorum calor genuinus quàm citissimè vnà cum subiecto humore euanescat. Angli verò Danique ob contrariam causam, ad vicesimum supra centesimum annum, nisi propria pereant intemperantia, solent vitam

ipsam protrahere. At Hispani, vt situ sunt medij inter hos, sic vitam illis quidem longiorem, his autem longè breuiorem sortiuntur. Inter omnes porrò temperies atque constitutiones ambientis, quas mihi experiri contigit, nullam hactenus adeò propitiam reperi tum hominibus, tum fructibus vniuersis, atque est hæc qua perfruuntur Veneti: apud quos, fructus quidem ipsi quamdiutißimè incorrupti & succulenti seruantur: homines autem, vegeti, floridique, rarò, nisi extremo senio absumuntur. Id quod sanè est in causa, vt Venetiis passim tot senes, támque reuerendi, cernantur. Romæ verò contrà, perpauci inueniuntur veri atque genuini ciues sexagenarij. Quòd si qui exteri illuc ætate ingrauescentes confluant, intercipiuntur breui: quod certè argumentum efficacißimum est, te, Beatißime Pater, singulari modestia & temperantia tua, peruicisse malignitatem syderis: quippe qui sensibus vniuersis integris, absolutißimisque, tam venerandam canitiem indeptus atque assecutus fueris: ad quam quidem nobis feliciter conseruandam, producendámque in multa annorum curricula, quæcumque de tuenda valetudine Galenus Pergamenus conscripsit, ea omnia nuper instigatione Excellentißimi viri Ioannis Aquilerij, tui Medici longè vigilantißimi, à me & castigata, & in enchiridion coacta, dicare Tuæ Beatitudini statui: sperans fore, vt hoc erga Tuam Sanctitatem officium meum piis omnibus, quam gratißimum esset, ac præcipuè Illustriß. & Reuerendiß. Dom. Dom. Francisco à Bouadilla & Mendozza, Cardinali Cauriensi, Patronóque meo singulari: qui Beatitudinis Tuæ amantißimus, nihil tam habet in votis, quàm vt eam diu CHRISTVS seruet superstitem. Quare vnicè T. S. oro, Beatißime Pater, vt quemadmodum superioribus diebus periochen illam de victus & exercitij ratione à nobis oblatam, vultu hilari suscepisti, sic salutares hos commentarios, quos offerimus denuò, suscipias: exiguos quidem, sed ea imbutos eruditione & doctrina, quæ poßit mirè tuum oblectare animum, téque manu placidißima ducere ad extremum illud senectutis fastigium, quod omnes cupimus, quódque prius quàm assequaris, tibi longum adhuc iter est conficiundum: cùm non dubitem quin, si Galeni institutis & documentis vsus, pro solita etiam sapientia tua, constantiáque, & animi magnitudine insuperabili, fausta omnia & aduersa, breuitérque vniuersas humanarum rerum vicißitudines, eodem animo tuleris, adhuc sis victurus nobis diutißimè. Quod quidem Ecclesiæ suæ largiri dignetur Deus Opt. Max. Vale. Venetiis, ex ædibus Illustrißimi D. D. Ioannis Furtadi à Mendozza, in hac Repub. Cæsarei Oratoris longè dignißimi, quarto Idus Aprilis 1548.

GALENI PERGAMENI *Ad Thrasybulum: Num ratio tuendæ sanitatis ad medicinalem artem, an ad exercitatoriam spectet,*

LIBER VNUS.

Initium inuentionis optimũ quod sit.

Rationalem contemplationem pernecessariam ad inuentionem esse.

IN omni contemplatione optimum inuentionis initium est, prius exactè cognoscere quidnam sit id de quo disputetur. Qui autem rationalem contemplationem satis diligenter tractarit, is quodlibet sanè quæsitum æquè discutere poterit: sine qua quidem commentarios euoluere, nihil aliud est, quàm oleum & operam ludere. Cùm igitur in controuersiam vertatur, num ars sanitatis tuendæ ad medicinalem artem spectet, an ad exercitatoriam: qui medicinam esse curatricem ægrorum, & sanorum conseruatricem, definiunt, ij certè medicinæ partem, salubrem esse confirmant. Qui verò medicinam laborantium tantùm curam habere aiunt, ab ea sanitatis conseruatricem abstrahunt. Ita & exercitatoriam si quispiam sanitatis seruatricem statuat, quæsitum pro comperto habuerit: quemadmodum & qui solum boni habitus eam opificem tradat, diuerso modo & ille ambiguum pro certo assumet. Nunquid igitur sic medicinam definire præstiterit, eam esse cuius finis est sanitas? Gymnasticam verò, cuius finis est bonus habitus: At sic etiam gymnasticæ salubrem, tanquam nihil sit dubium, detrahemus: medicinæ autem adhuc obscurum attribuemus. Quæcunque enim definitiones constituuntur à fine, non exiguas ambiguitates pariunt. At qui salubrium scientiam medicinam esse affirmauerit, is etiam nimis audacter salubre, tanquam medicinæ partem, accepisse videtur. Non desunt siquidem contrariæ factionis nonnulli, qui ægrotabilium tantùm scientiam esse medicinam contendant: hi tamen primum ignorant, contrariorum omnium vnam esse scientiam: & quicunque ægrotabilia norit, huic & salubria non latere necesse esse. Dein verò nesciunt, quòd & salubre dicimus signum, quod ægroto adueniens, futurã sanitatem portendit;

Medicinam esse curatricẽ ægrorum, & sanorum conseruatricem.

Exercitatoria.

Definitiones constitutas à fine, non exiguas ambiguitates parere.

Contrariorum vnã esse scientiam.

Salubre signũ.

... salubrem, quæ sanita- ... salubre corpus, quod ... eorum omnium medicus ... autem fuerit, ne si ... ptem circa humanum corpus ...: primam & manifestissimam, ... controuersia carentem, eam scili- ... pellit morbos: duas alias, vnam a sani- ... affectionem, & lubrica, ad eam ... in habitu ducentem: alteram, in ea ...: duas item alias circa bonum sim- ...m, effectricem vnam, alteram quæ ..., præter has etiam duas alias, circa bo- ... habitum Athletarum versantes, qui non ... ter bonus est, sed cum adiectione, atque ... lus. Ab his autem septem, alias possemus ... erare artes, cuiusmodi est & comptiua, ... pori pulchritudinem quandam adulte- ... conciliat, vitiosa & adulatrix existens. Hæc enim est contraria, quæ circa legitimam, ... que pulchritudinem (quæ in vegeto colo- ... moderata copia, membrorúmque con- gru... generatione consistit) versatur. Porrò sanitas & bonus habitus non idem nobis signifi- cant ... sanitas quidem, salubrem quandam affectionem: bonus autem habitus, non affe- ctionem simpliciter, sed fixam & permanentem significat quam nimirum omnes desideramus.

Sanitas quid. Bonus habitus quid.

Cum autem omnes actiuæ artes proponant sibi quod in materia circa quam versantur, est valde optimum, ac maximè duraturum: earúmque finis sit vnus nempe ipsius propositi consecutio: vti- que manifestum euadit, artis circa corpus nostrum versantis, finem etiam vnum, vt propositū vnum, existere, siue id quispiam integritatem, siue bonum habitum, siue sanitatem, siue naturalem corpo- ris structuram, siue naturalem actionem, aut affe- ctionem nominare voluerit. Vt enim corpus hu- manum vna res est, sic huius quoque vna perfectio habetur, quam & præsentem custodire, & absen- tem reuocare, alicuius artis officium est. Quare nec multa corporis bona ponenda sunt neque ip- sius boni, quod est, aliam opificem, aliam con- seruatricem artem statuere oportet. Ita verò cùm vnum sit corporis bonum primariè ac propriè di- ctum, vtputa sanitas, ad quod cætera referuntur, vt actio integra, pulchritudóque, certè non per alia exquisitè sanescet corpus, per alia robustum atque pulchrum euadet: vnde vna circa corpus esse ars concluditur. Quemadmodum igitur animi, sic etiam corporis bona multipliciter dici solent: vnum quidem ratione primaria, vt sanitas: aliud, tanquam fructus illius, vt actio: tertium denique necessariò consequens, vt videlicet pulchritudo: nec licet alicui horum prodesse, aut obesse, quin omnibus tribus aut prosis, aut noceas. Ars ita- que in primis efficere sanitatem, videtur, quam necesse est actio naturalis pulchritudóque sequa- tur. Quod enim primum artifex cùm fecerit, ac- quiescit, id eius planè finis existit: at naturali affe- ctione per quam agimus (hoc est, sanitate) restitu- ta, conquiescit: finis igitur medicinæ sanitas est, quam cùm induxit, nihil circa actionem pulchri- tudinémve laborat, vt quæ vel inuito artifice sa- nitatem sequantur. Sed neque in vlla materia ars vna finis effectio, altera conseruatrix habetur. Qui autem sanitatem propria ratione tuetur, circa illa, iudicio meo, versatur, quibus, velimus noli- mus, corpus nostrum vtitur: qualia sunt, ipse nos

Sanitatem actio naturalis, pulchritudóque consequuntur. Finis artis quid sit. Medicinæ finis est sanitas.

ambiens aër, somnus, vigilia, ... motus, ac de- nique cibus ac potus. Hæc itaque ... quæ ... ven- dendi ... ndique ... habent. sanitatis cu- stos speculatur, id semper ... habens, vt in corpore exactè sano, varia que nihil nouare audeat: cùm verò aliquantulum moderationem transierit, continuò quod deficit, priusquam latius id malum sequatur, resarciat. Siue enim plenitudine, siue inanitione laboret corpus, vtrumque vitium ars vna vno modo emendat, quod deficit nimirum instaurans. Cæterum in quanto, non in quali, cor- rectionis differentia versatur. Atqui ... idum quantum in his quæ fiunt differentia, ad vnam artem pertinet: quòd si alterius artis esse debeat, oportet prorsus qualitate etiam differat. Porrò cùm multæ ac variæ sint medendi rationes, quarum aliæ ferro, aliæ igni, aliæ medicamentis, aliæ victus ratione curantur, hallucinantur sane qui per singulas actiones, artes esse distinguendas putant. Nam quis adeò fatuus atque stupidus est, vt à medicina modò propositas actiones deducat, atque aliam quampiam artem pro vnaquaque ipsa- rum statuat? Etenim ob commune propositum, quæ sanitas est, omnes qui quocumque modo me- dentur, medici vocitantur: sed propter actiones, aut materiæ, aut membri diuersitatem, hic manua- rius, ille medicamentarius, alter ocularius, & est, & dicitur: manuarius ab actione, medicamenta- rius à materia, sicuti ocularius à membro. & cùm omnes sanitatis gratia operentur (artes enim om- nes in subiectæ substantiæ bono versantur, atque illi operam nauant) sequuntur operationis modos diuersos. Est itaque medicina vnica, sed ipsius variæ species ac partes, omnes ad eundem scopum tendentes, ad sanitatem videlicet. Ac proinde non multitudine agendium, sed propositis explorantis, artes sunt distinguendæ. Siquidem singularia in- numera sunt, sed generale quoddam opus omni- bus est cōmune. Nam & corpori aliquid, vt super- uacuum detrahens, aut aliquid quod deficiat adi- ciens, vnum vtrúque opus præstat, corpori naturā- lem modum, hoc est, sanitatem comparans: pro- inde verò & calefaciens, & refrigerans, sicuti & madefaciens & siccans. Non est autem vnius artis, opus facere: alterius, vitiatum corrigere: sed eius- dem. Quòd si non eiusdem, at certè medicina nihil quod prius non esset, procreat, sed arti lacetas ac tritas vestes sarcienti oppidò quàm similis est: sani- tatísque conseruatio, parum labefactata corrigit, minimè existens diuersum genus à curatiuo. Est porrò id artis finis, quod quiescente artifice, de- monstrare valemus, vt sanitas: qua ratione effecti- uæ artes ab actiuis, quarum finis ipsa actio est, tantum dissentiunt. Nam quamprimum actiuæ ab agendo desierint, finis quoque vna desit. Nihil si- quidem in saltatoria præter ipsam actionem osten- dere possimus, vt in fabrili grabatum, in ædificato- ria domum, sanitatem in medicina. Quare nec sani- tatem custodire, aut vitiatam emendare, aut prorsus amissam recuperare, finis est: sed omnia hæc actio- nes sunt, finis autem est sanitas. Sed neque ex ma- teriis ipsis artes diiudicandæ sunt: quandoquidem materiam vnam constat pluribus artibus subiici (vt lignum, exempli gratia, nauium artifici, carpentario, machinatórique structori) sicuti & vnam eandémque artem, permultis vti materiis. Quippe medicæ arti, vna cùm sit, infinitæ mate- riæ subsunt: corpus nempe sanitatem suscipiens, cibi, ac potus, & medicamenta omnia, si-

Res expetendæ à medico. Nouandum nihil in sanis corporibus. Medendi rationes variæ. Artes distinguendas non esse, per actiones singulas. Scopus medentium omnium est sanitas. Artes omnes in subiectæ substantiæ bono versantur. Medicinæ varias species sunt, omnes ad sanitatem tendentes. Artes esse distinguendas scopis. Medicina artis lacerata vestes sarcientis similem. Finis artis quid sit. Artes effectiuæ ab actiuis, quo differant. Sanitas est medicinæ finis. Artes non esse ex materiis diiudicandas. Medicinæ infinitas materias subiectas.

cuti & vocare diætematis. Hæc igitur materiæ sunt curatarum vim obtinentes : corpus autem, circa quam illæ versantur, finis, aut in quo. Itaque ad finem properare omnem ex parte, ab eoque artes iudicare, præcipit ratio. Propter hunc enim & communibus actionibus, & propriis præceptis atque principiis efficiuntur, in hæc & secundum artium fine enarrantur : & cum quæ artis constitutio à fine (quæ regula omnium artis præceptorum existit) sumit initium. Igitur vnum tantum cùm sit humani corporis bonum, sicuti & aliarum omnium substantiarum, atque vna similiter ars, quæ circa illud versatur, huius artis iam omnes particulas speculemur : cuius quidem finis cum non in sola contemplatione sit situs, sicuti Arithmeticæ, Astronomiæ, ac Physicæ : neque simul cum actione ipsa desinat, quod contingit in saltatoria : manifestum vtique est, neque inter actiuas, neque contemplatiuas, sed inter effectiuas aut acquisitiuas, quales sunt quæ ex parte vitiatum corrigunt, eam esse connumerandam : sic vt natura quidem & corpus fabricetur, & ipsum imbecillum confirmet : eius autem ministra sit ars, quæ impræsentiarum inuestigatur. Appelletur igitur correctiua : quæ quidem aut multum subitò corrigit, aut pauxillum. Etenim quæ ipsius pars multùm semel corrigit, eam medicatiuã aut curatiuam dicamus : cuius sanè, quemadmodum quantitatis, differentia permagna consistit : quæ verò pauxillum, conseruatiuam. Atque hæc quidem insignibus differentiis tripartitò distingui videtur. Aut enim exactè valentem accipiens, in hoc ipsum gradu conseruat, diciturque euectice, hoc est, boni habitus conseruatrix : aut eos qui iam euaserunt morbum, ac secundum habitudinem sani existunt, reficit, appellaturque analeptice, hoc est, instauratrix : nam quæ inter vtramque pars collocatur, versaturque circa corpora in habitu, non in bono habitu, sana, ea conseruatiua simul & salubris nuncupatur. Tres igitur hæ partes conseruatiuæ, analeptice, salubris, & euectice, sunt quidem omnes sub ea medicinæ parte, quæ exigua tollit vitia : inter se autem ratione maioris minorisque dissentiunt. Minora enim castigat euectice : paulò his maiora salubris : adhuc maiora analeptice. Quidam verò & quartam his particulam prophylacticen, hoc est, præseruatricem addunt, facultatem ei habentem oppositam, quæ à morbo reficit liberatos. Curatiua igitur, magna vitia : euectice autem atque salubris, parua tollit : in medio verò harum interstitio analeptice & prophylactice positæ sunt, si ad salubrem atque euecticen comparentur, haud exigua vitia emendantes : si ad curatiuam, non magna. Quocirca non immeritò neutræ appellari possunt. Ergo vt totum sermonem repetam, circa corpus humanum vnam quandam artem constituo, eiúsque duas has esse partes, efficientem vnam, corrigentem alteram : ambasque hasce prius natura inesse, sed ipsarum alteri, emendatrici scilicet, humanam artem opitulari, quæ & ipsa bipartitò diuiditur, in curatricem partem, seu medicatricem, atque in alteram conseruatricem, quæ & salubris vocatur. Huius rursus tres partes sunt, analeptice, euectice, ac tuti generis cognominis, salubris. Cùm autem omnis quæstio definitionem cadat, sanè si quid tum medicina, tum gymnastica sit, didicerimus, nihil amplius difficile fuerit inuenire ad vtram ipsa rum salubris referatur. Cùm ergo vna

Artes iudicandas ex fine esse.

Artis cuiusque constitutio à fine sumit initium.

Medicinam esse inter factiuum artes connumerandam.

Medicinam esse ministram naturæ.

Medicatrix medicinæ pars.

Conseruatrix medicinæ pars triplex.

Euectice.

Analeptice.

Salubris.

Prophylactice.

Correctiui artis partes, humanam artem opitulari.

Quæstionem omnem sub definitionem cadere.

tantùm ars sit, quæ corpus restituit, poterit qui volet, medicatoriam eam appellare : sin hoc non placet, exercitatoriam. Sin id quoque displiceat, totam artem nomine carere dicens, vnam eius partem medicatoriam, alteram exercitatoriam appellet. Si neque id probas, salubrem quandam artem curatiuæ ex diuerso distinctam, eiusque partes diæteticen, gymnasticénque dicito. Singula enim nomina si interpretabere, ita vniuersum quod quærebas intelliges. Quòd autem vt artem corpora male affecta curantem, iatricen, hoc est, medicinam, sic & iatrum eam ipsum, Medicum appellet Homerus, perinde atque alij Græci, verba illius indicant vbi ait:

Vir medicus multis alijs tibi dignior esto,
Dira venena trahens, & pharmaca mitia fundens,
Multa salubria miscens, & letalia multa:
** Vnicus existens, rite tamen omnia callens.*

Præcipuas porrò medicinæ partes esse pharmaceuticen, chirurgicen, & diæteticen, nemo ferè inficiatur. At gymnasticæ artis nomen, Homeri seculo nondum repertum erat. Nam paulò ante Platonis tempora gymnastarum ars exorta est : quo etiam tempore Athletarum exercitatio emersit : quorum quidem bonus habitus vt vituperandus est, sic etiam ipsos instruens gymnastica, contumelia non caret. Eum autem habitum bonum laudamus, qui & tutissimus est, & ad obeundas naturales actiones maximè idoneus : cuius materiæ effectiuæ simul & conseruatiuæ, duæ sunt, & salubris vocata victus ratio, & exercitatio. Nam cùm quatuor sint genere omnes materiæ, à quibus nostrum alteratur corpus, manuaria functio, medicatio, exercitium, ac victus ratio : vna quidem est ægrotis inutilis, duæ verò secundum naturam se habentibus. Æger quippe in multis medicamina, manuum operam, victúsque rationem postulans, nulla ex parte exercitatione eget : exquisitè autem sanus, corpus exerceat, & certa quadam victus ratione vtatur necesse est, sed medicamenta, aut manus ministerium, non postulat. Salubris igitur artis constat partem quandam esse gymnasticam. Siquidem etiam Plato in Gorgia, aliam gymnasticam esse ait, vt artis corpus regentis partem : atque aliam qua vtuntur Athletæ : quam nimirum ceu omnium flagitiosissimam criminatur plurimis modis : huius quidem finem, virium esse incrementum, quo aduersarios prosternant : illius autem, vsum ad naturales actiones, confirmans. Cùm igitur in quadam moderatione sanitas sita sit, Athletarum autem gymnastica intemperiem excessumque moliatur, multam ac solidam carnem procreans, sanguinísque copiam quam tenacissimi adaugens : haud difficile inuentu fuerit, artem hanc omnibus naturalibus animalibusque actionibus prorsus inutilem esse (crassus enim venter subtilem mentem non parit) atque obnoxiam periculis. Quare Athletarum nonnulli repentè obmutuerunt : alij sensum motúmque amiserunt, ac penitus attoniti facti sunt, mole illa præter naturam, ac multitudine, insitum extinguente calorem, liberúmque spiritui transitum intercludente. Quicumque autem ex ipsis mitiora mala patiuntur, rupto vase sanguinem vomunt, aut expuunt. Cæterùm legitimæ gymnasticæ autores sunt, Hippocrates, Diocles, Praxagoras, Philotimus, Erasistratus, atque Herophilus, & quicunque alij totam artem ad corpus pertinentem optimè didicerunt:

Iatrice.

Medicinæ quæ sint partes præcipuæ.

Gymnastarum ars quando fuerit exorta. Athletarum habitum esse vituperandum.

Bonus habitus qui laudandus.

Materiæ alterantes corpus, sunt quatuor in vniuersum.

Ægri exercitio non egent. Sanis exquisitè, quæ necessaria.

Salubris artis partem esse gymnasticen.

Sanitatem in moderatione consistere. Athletarum gymnastica intemperiem excessumque molitur. Ventrem crassum subtilem mentem non gignere. Athletas esse morbis obnoxios.

Gymnasticæ legitimæ autores.

[illegible] ... pulsionibus [illegible] idem mutationes [illegible] actiones exi [illegible] habitum [illegible] quod iam perfectum non est, absolutum tamen actiu [illegible] dum est consecutum. At bono habitu [illegible] quod extra omne versatur periculum [illegible] est etiam insigne quoddam omnium [illegible] subit. De sanitate etiam similiter [illegible] Sanitas nanque secundum habitum, [illegible] secundum affectionem & bonum [illegible] actionibus media est. Nam sanitas in af[illegible] [illegible] biles actiones producit: bonus habitus [illegible] Sanitas autem in habitu, nondum quidem firmas, non amplius tamen debiles. Quòd si secundum auxiliorum materias artem hanc salutarem, conseruatricémque distribuas, in quatuor partes secabitur. Vna siquidem in assumptis, altera in ijs quæ fiunt, tertia in his quæ euacuantur, quarta in forinsecus occursantibus, prorsus versari videtur: per hæc enim sanitas custoditur. Pars igitur quæ in his quæ assumuntur versatur, ciborum potuúmque ad sanitatis custodiam pertinentium est scientia. Quæ verò in ijs quæ euacuantur, excrementorum omnium est exploratrix. Quæ exterius incidentium est, aërem, aquam, oleum, cætera id genus speculatur. At quarta pars artis quæ superest, in ijs quæ aguntur posita, studijs exercitationibusque continetur. Insomnietas nanque, vigilia, somnus, venus, ira, lauatio, ex hoc genere sunt. Cæterùm singulorum enumeratorum salubrium quantitas, qualitas, & occasio, dignoscenda est. Minima igitur salubris artis pars est de exercitationibus scientia: rectius enim puto gymnastica ars appellabitur, quæ omnium exercitiorum facultatis cognitio est. Nam quæ ad palæstram solum pertinent, cognoscere, perquam exiguum est, omnibusque mortalibus minime vtile. Vnde tibi iam intueri licet, non modò salubris artis quota sit portio gymnastica, sed etiam gymnasticæ minimam esse particulam luctandi studium, & huic cognatum Athletarum exercitium, affectionis cuiusdam non naturalis effectiuum. Idcirco, eos male sentire constat, qui in diuidenda tota arte, gymnasticam medicatiuæ opponunt: illa nanque a materia, hæc a generali communique actione appellationem habet. Similiter etiam quisquis per diuisionem, medicatiuo conseruatiuum opponit, cognatarum oppositionem facit.

Porrò [illegible] artes mechanicæ mutua ope [illegible] per [illegible] quæ materiam [illegible] suppeditent [illegible] per quæ illi adornent [illegible] quædam architectonica, [illegible] quæ vna est, præsidet. S [illegible] quædam ædes extruit [illegible] panifici, vt [illegible] alij quæ [illegible] imperat. Se [illegible] salubris appellata [illegible] diuisæ, partis [illegible]. Caeterum tamen [illegible] palestræ præfectum, [illegible] Nam qui luct [illegible] actiones [illegible] vale [illegible] proporti [illegible] quidem [illegible] in & obsonia [illegible] ipsis optimum [illegible] bus: [illegible] quodq[illegible] ad sanitatem [illegible] Vt igitur miles artis imperatoriæ, [illegible] gymnasticæ minister est. Vocant tamen non solum pædotribas eos qui exercent athletas, sed etiam gymnastas. * Quæ [illegible] ministra duabus artibus maximè separatis inferuit, quemadmodum culinaria, quæ salutare obsonium medico salubrique concinnat: gustui verò iucundum, ac voluptuosum, non amplius id arti cuipiam, sed adulationi potius cuidam, finem sibi non sanitatem, sed voluptatem constituenti. Similiter & luctatoria, id quod ad sanitatem bonum est, salubribus & gymnasticis dictis conciliat. Quod autem ad affectionem athleticam pertinet, illi vitiosæ parti comparat, quæ se gymnasticam vocat, cùm tamen prostratoria potius, aut cabalice appellari mereatur. Verùm omnis bene instituta respublica hoc genus artis odit ac detestatur, vt quæ omne vitæ robur prosternat, haud in bonam affectionem traducens corpora. Iam verò cùm prima totius artis pars curatiua, quòd sic expediret maximè, constituta sit: deinde per multum ocium conseruatiua salubrísque vocata, ei adiecta fuerit: totam artem à præcipua magis parte medicinam denominari contingit, sicuti & medicum illius professorem. Idcirco non ab re nunc quispiam interrogatus, cuiusnam artis pars sit illa facultas, quæ tuendæ sanitatis notitiam tradit, medicinæ respondere poterit, latius fuso & amplificato vocabulo, neque adhuc partem, sed integram humani corporis artem significante. Cuius sanè duas maximas partes esse curatricem & salubrem, sicuti & huius salubris, gymnasticam membrum existere constat.

Artes omnes mechanicas, mutua ope indigere.

Artem medicam [illegible] mechanicis [illegible].

Salubris medicinæ pars.

Gymnastice. Pædotribæ. Gymnastæ.

Panifex. Coquus.

Pædotribam esse ministrum gymnasticæ.

Gymnasticam duabus artibus inseruire diuersis.

Luctatoria.

Cabalice.

Luctatoriam artem vitæ robur prosternere.

Curatiuam artis partem primo omnium fuisse institutam. Medicina. Medicus.

Medicinæ præcipuæ partes.

Conseruatiuam artem secundum [illegible] materias esse quadripartitam.

[illegible] esse minimam artis [illegible] partem.

GALENI PERGAMENI
de exercitatione paruæ sphæræ libellus.

ILlæ mihi sanè videntur vtilissimæ omnium exercitationum, quæ non corpus solùm exercere, verumetiam animum oblectare possunt. Vnde & sapientes, & naturæ humanæ illos probe fuisse peritos iudico, quicumque venationes, & alias animalium capturas, primi omnium adinuenerunt, laborem qui in illis est, voluptate, ob-

Exercitationes vtilissimæ sunt, quæ exercentes corpus, oblectant animum. Animi affectus ad pel[illegible] & cogitandos morbos quantam vim habeant.

 lectatione,

lectatione, laudísque cupiditate leuientes & temperantes. Adeò enim potentes sunt, quæ in id genus exercitijs contingunt motiones animi, vt multi morbis sæpe liberati ex delectatione fuerint: multi rursus ex nimia conturbatione, in morbos inciderint. Nullus est autem corporis affectus tantus, vt vehementior animæ affectionibus esse possit. Quamobrem diligentior istarum, quam corporis passionum habenda ratio est, tum alijs de causis, tum quia corpore longè præstantior est anima. Cæterùm alijs omnibus paruæ sphæræ exercitium multis nominibus antecellit. Primò siquidem cùm cæteræ exercitationes maximum apparatum, hominémque otiosæ admodum vitæ requirant, huic certè vna tantùm pila, eaque perexigua est opus, quam vel pauperrimus quisque comparare sibi facilè poterit: neque is qui ea se exercet, cogitur reliqua negociorum relinquere. Quid igitur eo esse possit commodius quod omni fortunæ, omni item negocio conuenit? Iam verò quæ ex æquo exercere partes corporis vniuersas, seséque nunc in summam vehementiam intendere, nunc in summam facilitatem remittere possit, aliarum, præter hanc paruæ pilæ, nullam quidem exercitationem inuenies, quæ modò celerrima, modò tardissima, iam vehementissima, rursúsque leuissima, vtcunque sanè volueris, corpúsque toleret, fieri assolet: hac enim membra simul omnia, si commodum tibi videatur, aut alia præ alijs, si id magis placet, studiosius exercere potes. Vbi enim inuicem sibi oppositi, alter alteri pilam ipsam præripiunt, in ea certè concertatione caput quidem ceruixque colli permotionibus exercetur: latera autem, pectus, & venter, faciei subleuationibus, depressionibus, obnixibus, cæterísque id genus prehensionibus, vehementer laborant: validéque tum lumbi tenduntur, tum etiam crura firmantur. Hæc itaque vna exercitatio omnes corporis partes quamfidelissimè exercet. Siquidem progredientibus, alij nerui musculíque: alij item subeuntibus, plus agitantur: quemadmodum etiam alij illis qui in obliquum se transferunt, & quotquot vno modo crura ipsa commouent. Quinetiam eorum membra qui transuersi feruntur, mouentur planè inæqualiter, sicuti & illorum qui impariter currunt. Sed quemadmodum cruribus, ita & brachijs exercitatio hæc, cuique æquam portionem largitur: quandoquidem pilam excipere in omni figura student. Accidit autem, vt dum necesse habent varijs subinde modis se transmouere, alijs musculis alij fortius tendantur: hísque in vices omnes laborent, æqualiter quiete partita, alijs requiescentibus dum fatigantur reliqui: sicque vicissim & laborent cuncti, & requiescant, nec sint ociosi omnes, nec laborent omnes. Quod porrò etiam visum exerceat, patebit, si reputemus quàm diligenter pila sit oculis obseruanda, vt statim quò dilapsura sit, præsentiatur, ne in illius apprehensione aberrare necesse sit. Vnde etiam animus intentus atque solicitus redditur. Et licet sola solicitudo macerare nos extenuaréque soleat, exercitationi tamen & gloriæ cupiditati coniuncta, in voluptatem abit, plurimúmque & ad corporis sanitatem, & ad animi prudentiam confert. Quòd autem & ad res maximas, adeoque eas, quas subire præstaréque imperatores, vrbium reginæ leges præcipiunt, animum & corpus exerceat, demonstratu non est difficile. Quandoquidem & aggredi in tempore, & insidiando latere, & occasionem præbitam momento arripere, & aut vi, aut improuiso astu, quæ hostium sunt occupare, occupatáque tueri, bonorum imperatorum sunt opera. Etenim egregiè cautum, subdolumque esse ducem oportet. At quotquot in palæstris dimicant, corporis obesitatem, potius quam virtutis exercitationem, consequuntur. Vnde multi ad tantam peruenere crassitiem, vt vix etiam respirare possent. Et sanè genus hoc hominum vel ad bella gerenda, vel ad regia vel ciuilia obeunda munera, minimè valent: at suibus propemodum potius, quàm his, rem quampiam quis possit committere. Sed cursum fortasse, & cætera exercitia, quæcunque gracile reddunt corpus, laudaturum me suspicaberis. At hoc non ita se habet. Nimium enim quod est, reprehendo semper: omnémque qua exerceri velimus artem, esse moderatam volo: quæ si modum excedat, iam bona esse desinit. Qua ratione ipse neque cursus commendo, vt qui nimium extenuent corporis habitum, ac ne tantillum virilis habeant exercitationis. Non enim celeriter fugiendóque paratur victoria. Iam si ad sanitatem respicias, quatenus per cursum inæqualiter exercentur membra, eatenus valetudo læditur. Necessariò nanque fit, vt alia defatigentur, alia autem sint omnino ociosa. Horum verò neutrum bonum, sed vtrunque & morborum seminarium est, & vires in primis debilitat. Quapropter eam potissimum exercitationem probo, quæ & corpus conseruare validum, & membra retinere integra, compositaque, & animum præterea vegetum, alacrémque reddere est potis. Quæ quidem facultas, in ea quæ paruæ pila fit exercitatione, reperitur. Quòd autem placidissima sit, hinc discas licet, quòd pueris, senibus atque à morbo conualescentibus, hoc etiam nomine, alijs omnibus exercitatio hæc esse præstantior videatur. Quippe facilius nullum est exercitium, si præmissa molli ex oleo vnctione, eo leniter, adeóque moderatè vtaris, vt ipsius qualitas minimè a quantitate obscuretur. Illud siquidem omnium lenissimum est, quod laxatis requieturísque vtile in primis, potentissimúmque ad debilitatas vires reuocandas existit, iunioribus iuxtà senioribúsque conducens maximè. Inter alia eius quæ recensui commoda, neque hoc esse prætermittendum videtur, quòd maximè omnium extra pericula sit, quæ frequenter adeò in reliquas cadunt exercitationes. Celeres enim cursus, iam multos rupto vase præcipuo perdiderunt. Quemadmodum & voces magnæ, vehementésque & confertim emissæ, maximorum non paucis malorum causa extiterunt. Sic equitationes etiam concitatæ, sæpe renes ruperunt, & pectori frequenter nocuerunt: potis quoque nonnunquam spermaticis: vt ea interim prætercam incómoda, quæ ab ipsis equis existere solent, ita vt multi equites sellis excussi subitò sint exanimati. Similes ijs saltus, discus, & quæcunque nimis inflectunt corpus exercitia sunt. Nam de illis qui ad palæstram proficiscuntur, quid attinet dicere, cùm eos videas aut claudos, aut distortos, aut fractos, aut aliqua omnino parte mutilatos redire? Quamobrem cùm præter reliqua commoda, paruæ huic pilæ exercitio adsit etiam securitas, nimirum aliarum omnium vtilissima hæc exercitatio meritò censenda est.

Animi affectuum quàm corporis, cur maior habenda cura.

Paruę sphæræ exercitium alijs longè antecellere.

Paruę sphæræ exercitium, omni fortunę, omnique negocio conuenit: ex æquo item omnes corporis partes exercet, potéstque intendi & remitti.

Paruæ pilæ ludum, etiam exercere oculos.

Solicitudinem exercitationi & gloriæ cupiditati coniunctam, in voluptatem abire.

Paruæ pilæ exercitium, exercere ad res [illegible] corpus simul & animum.

Ducem oportere esse cautum subdolumque.

Athletarum genus inutile.

Nimiò omne est vitiosum.

Cursum extenuare nimis corporis habitum.

Victoriam nō fugiendo, sed resistendo pugnandoque parari.

Paruę sphæræ exercitiū omnium placidissimum esse.

Vnctionem ex oleo molli debere pilæ exercitium præcedere.

Paruę sphæræ exercitium omni vacare periculo.

Exercitationes reliquas quorum malorum causæ esse soleant.

Paruæ pilæ exercitij securitas.

GALENI

GALENI PERGAMENI
De alimentorum facultatibus,

LIBER PRIMVS.

FACVLTATES alimentorum meritò præstantissimorum medicorum plurimi diligenter præstiterunt, quòd aliis quidem præsidiis ministrantibus nonnunquam tempore vtamur, sine alimento autem, vivere quidem, nec secunda nec aduersa valetudine liceat. Porrò cùm demonstrationum duo sint principia (aut enim à sensu, aut à notione euidenti, demonstratio omnis ac fides proficiscitur) nos de iisdem facultatibus conscripturi, à sensu duximus ab experientia auspicari, eòque magis, quòd bona pars medicorum, hae sola vsu alimentorum esse pronunciarint inuentas: inter quos præcipuè Diocles, experientia sola, facultates alimentorum nobis notas esse arbitratur, non ex indicationibus, quæ tum à temperamento, tum à saporibus desumuntur. Quòd verò experientia, vt alia pleraque, ita & qui cibi facilè concoquantur, aut secus, quæque stomachum iuuent, aut offendant, aluumque laxent, aut sistant, nos doceat, nemo sanæ mentis ignorat. Cæterùm in iis ipsis plerique falluntur, qui citra limitationem faciunt de rebus periculum. Etenim quibus flauæ bilis copia in ventriculo, vel ob prauam quampiam temperiem, vel ob peculiarem constructionem colligitur, ij cibos corruptu difficiles, melius quam faciles, concoquunt: quandò quæ facilè concoquuntur, facilè item alterantur, & corrumpuntur: contrà quæ concoctu sunt difficilia, non facilè quoque tum alterantur, tum corrumpuntur. Hæc itaque si in multum calorem inciderint, coquuntur magis, quàm si moderato occurrerint. Atque hac profectò ratione accidit, vt nonnulli bubulam facilius quàm saxatiles pisces conficiant. Lens autem quibusdam aluum mouet magis quàm inhibeat: melicratum verò magis sistit quàm laxet, ob naturam ex pugnantibus compositam facultatibus. Nam solidum cuiusque corpus tardè permeat, aluumque sistit: humor verò, ad excretionem stimulat. Quare lentis aut brassicæ decoctum, aluum subducit: ipsa verò corpora, inhibet. Siquidem brassica bis cocta, sunt qui ad ventris cohibitionem vtantur. Omnibus enim quæ in humore coquuntur vsu venit, vt quiddam ab eius facultate in se deriuent, ac de sua vicissim portionem aliquã ipsi impartiantur. Quare si aut lentem, aut brassicam, aut aliquem marinorum piscium, quibus testa pro cute est, decoxeris, ac postea decoctum ipsum oleo, garo, piperéque conditum, propinaueris cuipiam, videbis planè potione quidem aluum dilui, esu autem solidi corporis constipari: sicuti & tormina & inflationes oriri, si vnà cum ipsorum iure, solidum etiam corpus sumatur. Sic nanque pugna quædam inter vtrunque fit, cùm solidum quidem corpus hæreat subinde, succus autem ad excretionem properet. At cùm nonnullis quidem venter ad egerendum sit natura propensus, aliis autem difficilis, vterique pro sua natura symptomatis quæ ab huiusmodi cibis fiunt, afficiuntur, quum venter alius succi, alius solidi corporis facultati opituletur. Interdum etiam pituitosum in ventre humorem, interdum biliosum acceruari contingit. Atque ipsius pituitosi, alius quidem est acidus, alius salsus, alius dulcis, alius denique sensibilis qualitatis expers. Rursus alius est liquidus, alius crassus, alius viscidus, alius dissipatu difficilis. Humoris etiam biliosi, alius est flauus, alius pallidus: in quorum vtroque maximum est, pro maioris minorisque ratione, discrimen. Singuli igitur memorati humores, cùm aut ad alui excretionem, aut eiusdem cohibitionem plurimum habeant momenti, postquam integra ciborum memoratorum corpora cum suis succis in ventrem peruenerint, iis quidem qui eiusdem secum sunt facultatis, ferunt suppetias. Alimenta ergo citi tardíue transitus esse comperiuntur, aliàs ob naturalem nostram ab initio constitutionem, aliàs ob ventris dispositionem acquisititiam, nonnunquam ob peculiarem esculentorum ac potulentorum substantiam. Siquidem atriplex, blitum, malua, cucurbita, quia sunt lenta & perhumida, aliis quæ talia non sunt, celerius subsidunt, in iis potissimum, qui sumptis illis, leuiter in pauimento obambulant. Eodem in genere aliquis ponere possit, mora, dulcia cerasa, & ex vinis quæ dulcia simul sunt atque crassa. Pepones quoque & melopepones, quòd humidi sint ac lenti, ventri sunt subducendo idonei, facultatémque mediocriter abstergendi habent, ideóque inter ea quæ vrinam mouent, connumerantur. Ex numero etiam humidorum atque aquosorum corporum sunt & illa quæ præcoccia, & Persica vocant: & omnino quæ nullam gustantibus aut olfacientibus qualitatem repræsentant. Quæ quidem si venter ad deiiciendum procliuis, non ægrè subsident: sin minus, hærent & ipsa sublimia, medium quodammodo inter aluum sistentia, & protitantia, locum sortita. At melicratum, in quibus celeriter distribui anticipat, nihil aluo ad excretionem confert: quinimò cibis secum commistis, ad distributionem præit. Quòd si distribui celeriter non anteuertat, excretionem, non secus ac flaua bilis, sua acrimonia & mordacitate proritat. Atque horum cibariorum potionúmque genus, duntaxat mordicatione sua ventris partes ad expulsionem exuscitat. Alia autem sunt, quæ ventrem subducunt, quòd facultates in se medicamentosas habeant commistas: ac proinde horum substantia ex cibo pharmacóque conflatur. Porrò quæ medij temperamenti sunt, nulláque vincenti qualitate prædita, ea solùm sunt alimenta, non etiam medicamenta, quum nullam aliam dispositionem in animantis corpore ingenerent, sed quale animalis, quod nutritur, corpus assumpserant, tale prorsus conseruent. Cæterùm si hominis quidem corpus medij planè temperamenti sit, per alimenta medij temperamenti eo in statu seruabitur. Sin autem frigidius, calidiusve, aut siccius, aut humidius id fuerit, medij temperamenti cibum & potum perperam exhibueris. Quippe huiuscemodi corpus, quatenus ab exactè media constitutione recessit, eatenus in diuersum statum traducatur oportet: idque per præsentis intemperantiæ contraria, in eodem gradu adhibita. Quare ad præsentem speculationem summè necessarium esse videtur, hominum pariter ac ciborum temperamenta considerasse, vt cognoscamus quænam quibus sint adhibenda. Etenim mel, verbi gratia, calidis & siccis naturis est aduersissimum: frigidis verò ac humidis vtilissimum, siue ea temperies sit eis naturalis, siue accesserit propter ætatem, siue propter regionem, aut anni tempus, aut vitæ conditionem. Neque verò satis est principalissimam cuiusque

Dioclea.

Biliosi humoris discrimina.

Alimentorum celer tardusque descensus, à quibus proficisci occasionibus possit.

Olera quæ ob lentorem descendunt facilè.

Fructus subducendæ aluo idonei.

Peponibus, melopeponibusque vim inesse diureticam.

Melicratum quando excretionem excitet.

Alimenta medicamentosa.

Alimenta tantùm.

Temperata corpora, temperatis alimentis seruanda esse.

Intemperata corpora, reducenda ad mediocritatem sunt, per alimenta quæ contrariam illis intemperiem sortiuntur.

Temperamenta hominum & ciborum esse consideranda.

Mel calidis & siccis naturis esse aduersissimum, humidis autem & frigidis, maximè ex vsu.

cuiusque cibi temperiem nouisse, sed qualitates etiam quæ hanc sequuntur, callere oportet: quarum nullæ quidem in saporibus, quædam in odoribus videntur consistere: quandoquidem cibi ipsi eandem cum iis medicamentis obtinent facultatem, quibus cum sapore conueniunt. Cæterùm in commentariis de medicamentis causam explicuimus, quamobrem astringentia quædam non eadem cum aliis astringentibus agant, vt aloë, æs vstum, atramentum sutorium, flos æris, squammáque, & chalcitis. Siquidem quòd in quoque istorum, astringenti facultati alia quæpiam sit mista, euenit vt opera quæ sigillatim edunt, sint diuersa, perinde ac si malo cydonio scammoniam intus insseueris: quod interdum vtique facimus, partes mali quæ circum semen sunt, exculpentes, deinde cauitatem scammonio replentes, ac postea luto * circumlinentes, assantésque, atque ita malum mandendum dantes. Quod nanque hunc in modum præparatum est, absque stomachi subuersione aluum subducit. Quare minime dubitandum est, quin saporum facultates, actionem suam quam à natura habent, efficiant. Porrò in quo qualitas inest astringens, ipsa quantum in seipsa est, vicina corpora cogit, constringit, refrigerat. Idem tamen corpus nonnunquam alias sui partes calefacientes, alias refrigerantes habere potest. Nos autem ex beta & lente cum sale & garo interdum edulium paramus, alui soluendæ gratia. Sin minus velis subducere, vbi lentem excorticatam bis coxeris (nempe aqua priore effusa) ac dein portiunculam gari atque salis indideris, tantum aceti iniicito, quantum gustum minimè offendat. Ita enim pharmacum iucundissimum vtilissimúmque reddideris, & cibum non paucis eorum qui diuturna conflictantur diarrhœa. Cæterùm affectuum cognitio, existit remediorum materia, non autem remedia ipsa: de quorum facultatibus disserere in hisce commentariis est animus: quanquam libri solent esse monumenta quædam eruditorum, non rudium & indoctorum perfecta doctrina. Neque enim quisquam ex libro nauclerus, aut artifex alterius artis euasit. Ac proinde rectè illud vulgò dici videtur, optimam esse doctrinam, quæ viua voce traditur.

Alimentorum secundas qualitates etiam esse explorandas.

Saporum commercium quid indicet.

Cydonij mali cum scammonio præparatio, ad soluendam aluum.

Astringentis qualitatis opera.

Edulium soluendæ aluo, quomodo ex beta & lente paretur.

Affectuum cognitio existit remediorum materia.

Libros esse monumenta quædam eruditorum.

Artifex nemo ex libris euasit.

Doctrina illa est optima, quæ viua voce explicatur.

De Tritico.

Plurimum exigua mole habet redditque alimenti id triticum, quod densum est, dentibusque vix diuidi potest. Quod huic contrarium existit, magna mole exiguum alimentum largitur. Est autem quod densum est, laxo longè grauius & ponderosius, coloréque magis flauescens. Porrò furfuracei panes parum quidem alunt, ventrem verò multis excrementis implent, ob eámque causam facile etiam descendunt. Ad hæc, quòd furfur nonnihil facultatis detersoriæ sortiatur, meritò intestinis exasperatis, celeris eorum fit deiectio. Iis autem contrarij sunt panes purissimi, plurimum ponderis exigua mole habentes: qui omnium tardissime deiiciuntur: quare copiosiori fermento egent quàm furfuracei, subactionéque longiori: nec statim post ipsam assari postulant. Iidem assationem diuturniorem, quàm furfuracei, requirunt. Est autem & alia panum species inter hos planè media, quos αὐτοπύρους & συγκομιστοὺς, hoc est, miscellaneos ex farina & furfure, appellant. At verò purissimus panis apud Romanos, siligineus dicitur: quemadmodum qui huic est proximus, similaceus. Inter panes igitur siligineus plurimum alimenti præstat: post ipsum similaceus: tertio loco medius, qui & miscellaneus dicitur: post hunc, sordidorum est quartum genus: in quibus furfuraceus postremus est, minimúmque omnium nutrit, sed omnium maximè per aluum * descendit. Concoctu autem sunt inter panes facillimi, qui plurimum sunt fermentati, probéque subacti, quíque in clibano igne moderato fuerint assati. Iam ex panibus is athletæ quidem est commodus, qui neque est bellissime assatus, neque multum fermenti recepit: priuato autem & seni, qui in clibano probè coctus cùm sit, habet etiam fermenti multum. At qui omnino caret fermento, prorsus nemini est commodus. Quòd si casei etiam aliquid illi addatur (sic enim rustici apud nos festis diebus panes quos vocant azymos conficere solent) eius vsu promptè omnes læduntur, etiam si fortissimo sint corporis habitu: cuiusmodi sunt messorum ac fossorum robustissimi, qui in Alexandria, asinina & camelina vescuntur carne, ob idque grauissimis cruditatis morbis tentantur, atque ante senectam intereunt. Quòd autem eorum plerique, qui se confecerunt laboribus, minus à prauis cibis lædantur, in causa est, quòd iis somni sint profundiores: quæ res ad coctiones multum ipsis adfert momenti. Athletæ verò alimentis vtuntur crassi & viscidi succi, & quæ per exercitia improba, non facilè aut computrescant, aut in vapores soluantur. Quibus cibis si priuatus aliquis, aut ab exercitiis alienus vti voluerit celerrimè in plenitudinis morbum incidet, copiam crudi & crassi succi coaceruans: qualis est ille humor qui in vrinis subsidet, puri quandoque assimilis: nisi quòd pus & graueolens est, & lentum, crudus verò succus non item. Inter panes rursus, optimi sunt clibanitæ: his proximi, qui assantur in furno minori. At qui super craticulam, aut cineres calidos, aut foci pauimentum, ceu in clibano, assantur, praui omnes sunt, vt qui se inæqualiter habeant. Omnium autem pessimi sunt, quantum ad modum assandi pertinent, quos eò subcinericios nuncupant, quòd cineribus recti assentur.

Tritici differentiæ.

Furfuracei panes & parùm alere, & ventrem multis excrementis implere, ob idque subduci faciliè.

Furfur nonnihil facultatis detersoriæ sortitur.

Panes qui tardissimè deiiciantur.

Miscellanei panes.

Siligineus panis plurimum alimenti præstat.

Similaceus panis vt nutriat.

Furfuraceus panis omnium minimum nutrit.

Panes concoctu facillimi.

Panis athletæ commodus.

Panis seni aptus.

Panes azymos esse nemini commodos.

Azymi panis vsu, qui aliquid casei receperit, propè omnes lædi.

Alexandrini fossores, camelinis vescuntur carnibus.

Somnos profundiores plurimum conferre ad coctionem.

Athletarum crassam plenamque victus rationem, iis qui non exercentur esse periculosam.

Puris à crudo humore discernendi ratio.

Panis coquendi forma quæ præstantior habeatur.

Panes subcinericij, pessimi.

De Placenta, quam ταγηνίτην appellant.

Quæ placenta ex farina triticea læuigata sufficienti aquæ portione, atque oleo intra sartaginem fricta, conficitur, appellaturque ταγηνίτης ab Atticis, ea quidem cohibet ventrem, & crudiorum succorum est generatrix. Quapropter & à quibusdam mellis quippiam ei admiscetur. Sunt qui & salem marinum misceant.

Ταγηνίτης aluum sistit, & crudorum humorum est generatrix.

De Itriorum compositione.

Duplex autem est Itriorum species: præstantior quidem, quam rhyemata: deterior, quam lachana appellant. Quæ sanè ex his ac similagine componuntur, crassi sunt succi, & tarde subsident, iecorísque obstruunt meatus: ad hæc lienis imbecillitatem augent, calculósque in renibus gignunt. Quòd si cocta belle fuerint, atque mutata in sanguinem admodum nutrient. Quæ verò cum melle parantur, mistam possident facultatem. Quanquam in iis qui obstructionis principium habent, aut inflammatione, aut scirrho sunt aliquo obsessi, nihil minus quàm illa nocent: nonnunquam etiam grauius. Vt autem de pane sermonem repetam, is saluberrimus est homini neque iuueni, neque exercitationibus dedito, qui tum salis, tum fermenti habet plurimum, maximéque

Itriorum compositiones, & noxæ.

Panis saluberrimus homini nec iuueni nec exercitiis dedito, qualisnam esse debeat.

méque [illegible], antequam assetur, subactus. Modus [illegible] & [illegible], qui gustui sensum tristem non [illegible].

De Pane loto.

Qui panis abluendi rationem excogitarunt, mi[illegible] alimenti cibum, sed qui ab obstructio[illegible] noxa absit, quoad licet, longissime, inuenerunt. Siquidem panis hic, succum crassum & lentum habet minimum, vt qui ex terrestri aëreus sit factus. Cæterùm id edulium quod ex multa triticea [illegible] lacti permista constat, tametsi boni succi & multi alimenti sit, ex iis tamen est, quæ ob assiduum vsum, hepatis obstructiones, & calculos renum procreant: ad hoc etiam conferente renum temperamento acri simul & igneo.

De Alica, siue Chondro.

Alica [illegible]

Alica ex genere est tritici, & valenter nutrit, [illegible]mque, lentum habet. Proinde huius vsum multum vitare conuenit, idque potissimum quibus iecur facile obstruitur, aut renes calculi gignendis sunt prompti. Quod autem ad sorbitionem alicæ pertinet, oportet succum eius (qui sanè magnam concoctionem desiderat) tum multæ aquæ admixtum super carbones coquere, plurimum mouendo, quoad exactè percoctus fuerit: tum verò salis quippiam etiam iniicere, oleúmque in principio, si placeat. Quòd si quando [illegible] ob vehementem ventris mordicationem, aut biliosi humoris & multi transitum, sorbitione eguerint, [illegible] plurimum coctam, donec extabuerit, ac deinde colatam propina.

Alicæ sorbitio quando sit propinanda.

De Tritico elixo.

Tritici elixi incommoda.

Elixum triticum ventrem, ceu pondus maximum, premit, nauseam ciborum inducit, flatus generat, dolorem capitis, caliginémque oculorum conciliat, ac denique immodicè sistit aluum: cuius facultas, vnicum in cruditatibus est remedium. Nutrit tamen validè corpus: & robur insigne iis, qui ipso vsi fuerint, comparat.

Aluo sistendæ in cruditatibus vnicum est remedium.

De Amylo, hoc est, farina citra molam ex tritico facta.

Amyli facultas.

Amylum ex tritico fit, partes exasperatas læuigandi vim obtinens: lotísque panibus similem facultatem sortitus. Nam vt illi, minus quàm panes non loti, corpori alimentum præbet: & non calefacit, cùm cæteri panes calefaciant.

Panes calefaciunt.

De Hordeo.

Hordeum refrigerat. Hordeũ quomodo à tritico differat.

Hordeum, quoquomodo ipso vtaris, vim quandam habere refrigerandi cernitur: qua quidem ratione à tritico differt, necnon quòd triticum sanè crassum & lentum humorem gignat, hordeum autem, & tenuem, & detersorium nonnihil. Cæterùm polenta quæ ex frixo hordeo conficitur, siccare conspicuè cernitur: quum tamen ipsa prisana humectet, vbi plurimum intumuerit coctione longa, tandémque in chylum degenerauerit. Acetum autem tunc ei admiscetur, cùm planè intumuerit: cum verò cocta fuerit exactè, sub edendi tempus salem tenuem iniicere oportet. Oleum etiam, si in principio statim inieceris, coctioni nihil nocueris. Porrò hordeum ex quo conficienda est prisana, aliquandiu in aqua præmacerandum est, postea verò in mortarium coniectum, vsque eò terendum est re aliqua aspera, dum is qui in superficie est cortex, abiectus sit. Quòd si non quicquid est paleaceum deciderit, elixa prisana magis quidem deterget, nullam autem aliam noxam accipiet. Sic præparatæ ipsius prisanæ lentor, læuis, continuus, blandus, lubricus, & moderate humidus est: sitímque arcet, ad abluendúmque idoneus, nec astrictionem habet, nec tormina gignit, nec denique in ventre [illegible], cùm intumuerit inter coquendum, quantum intumescere poterat.

Prisana humectat.

Prisana conficienda ratio.

Prisanam detergere magis, vbi ex hordeo non planè decorticato confecta fuerit.

Prisanæ magnifica commendatio.

De panibus hordeaceis.

Hordeacei panes (quorum similes sunt differentiæ illis quas de triticeis tradidimus) [illegible] minus triticeis alunt, magísque subducuntur per aluum, & potissimum si facti ex probo hordeo fuerint. Laudatissimum autem est [illegible] quod candidum, vbi pinsitum est, apparet, nonnihilque habet densitatis & ponderis. [illegible] quod totum plenum est, & circumstantem [illegible] externam habet tensam, melius eo est, quod [illegible] est & rugosum: id quod seminum omnium tibi sit indicium commune. Cæterùm non debes vti seminibus statim post collectionem, sed vbi ea in locis reposueris, diu ab iis abstinere, quò intereà pars quidem humoris superflui exhalet, pars autem etiam coquatur. Defluit enim à plantis, fructibus, & seminibus, postquàm collecta & reposita fuerint, primum quidem quicquid in ipsis aquosum est, ac tenue: pòst autem, & [illegible] omnihil humidi naturalis. Quare quæ diutissimè fuerunt reposita, vires habent imbecilliores. Verum huius terminus sit, cùm ab ipsis diuisis, puluis quidam tenuis excidit.

Hordeacei panes nutriunt minus quàm triticei, magísque subducuntur per aluum. Hordeum laudatissimum quale.

Rugosa [illegible]

Semina quando vtenda.

Semina quæ diu fuerunt reposita, cur vires habeant imbecilliores.

De Polenta.

Ex recenti hordeo mediocriter frixo laudatissima fit polenta. Quum autem polenta omnis quæ rectè est facta, boni sit odoris, ea est suaueolentissima, quæ ex optimo ac recenti hordeo, & quod aristam non admodum habeat siccam, confecta est. Quæ quidem si cum vino austero fuerit epota, ventrem desiccat. In vniuersum autem, priuatis quidem & in ocio degentibus, plurimum alimenti largitur: iis verò qui quoquomodo exercentur, minus quàm quòd sit satis.

Polenta epotâ cum vino austero, ventrem siccare.

Polenta quibus plurimum alimenti largiatur.

De Maza.

At maza (quæ ex polenta frixa conficitur) tantùm in alendo corpore, à panibus hordeaceis, quantùm hi à triticeis, relinquitur. Quippe cùm hordeum initio suapte natura furfurem haberet non paucum, vel ex se ad concoctionem ineptum, frixum iam, eum ipsum habebit tum sicciorem, tum fractu & comminutu difficiliorem: sicuti & cremorem illum ex quo corpus alimentum sumebat, similiter aridiorem. Quo fit vt maza panibus hordeaceis, ægrius coquatur, magísque ventriculum flatu impleat: in quo etiam si diutius manserit, turbationem excitat. Citius autem subducitur, si commista diutius, atque subacta fuerit. Quòd si mel quoque addatur, citius etiam ob id ventrem excitabit ad excretionem. Porrò prisana detersoria & incisoria est: quod in cute nostra indicat, ipsius sordes eluens. Iam si paulò pòst, quàm ipsam cuipiam sorbendam dederis, vomere ipsum compuleris, pituitam quæ in ventriculo continebatur, deterget, & omnia vomitu simul cum ea eiiciet.

Maza ægrius coquitur panibus hordeaceis, flatuque magis ventriculum implet.

Prisanæ facultas.

De Zea, Typha, & Olyra.

Zea (quam vulgò spelram vocant) nutrit quidem hordeo valentius, at impotentius tritico: ac proinde mediam inter triticum & hordeum naturam possidet. Olyra eiusdem cum Zea est generis. Quæ quidem si bona sit, panes ex ea confecti, post triticeos saltem sunt præstantissimi. Secundi ab his sunt qui ex typha parantur. Ex nobilissima

Spelta.

Zea media inter hordeum & triticum. Olyra. Typha.

nobilissima autem olyta, vt decet, excorticata, sunt qui nominatum tragú conficiant: quo plerique vtuntur, primum in aqua coquentes, deinde ea effusa infundentes sapam, aut vinum dulce, aut mulsum, quibus postea superiniiciũt & pineas nuces aqua præmaceratas, donec plurimum intumuerint. Quod verò ad colorem natiuum pertinet, in hordeo quidem & olyra est albus, in tritico & zea subflauus. At typha flauior tritico existit. In vniuersum autem, quæ semina parua mole multam reddunt substantiam, eamque crassam & viscidam, optimi succi sunt, ac multi alimenti: non tamen facilè per aluum secedunt. Quæ verò his sunt contraria, mollem quidem ac laxam habent substantiam: partes autem ipsorum furfureæ, citius quidem subducuntur, sed alunt minus. In iis ipsis, quæ graueolentia sunt, & gustum quendam habent iniucundum, perspicuum est quòd omnia & praui sunt succi, & difficilia concoctu.

Tragus quomodo præparetur.

Semina optimi succi & multi alimenti sunt, quæ parua mole multam reddunt substantiam.

Semina praui succi quæ.

De Auena, quæ Bromus dicitur.

Bromus.

Auena, iumentorum, non hominum, est alimentum, nisi eos extrema fames illa nutriri compellat. Est autem admodum calida, minusque nutrit quàm typha, & panis inde confectus, insuauis existit, non tamen aluum aut sistit, aut proritat, sed, quod ad id saltem pertinet, medium locum obtinet.

Auena est admodum calida.

De Milio & Panico.

Panicum.

Panis qui ex milio fit & panico, exigui est alimenti, & frigidus: ac præter id, tum præaridus, tum friabilis, cùm nihil in sese habeat nec lentoris, nec pinguitudinis. Quare aluum humentem desiccat. Porrò milium ad omnia est panico præstantius, suauiúsque editur: ad hæc concoquitur facilè, ventrem minus sistit, ac magis nutrit.

Milium ad omnia est panico præstantius.

De leguminibus, hoc est, seminibus cerealibus, ex quibus panis non fit: ac primùm de Oryza.

ORyza omnes ad sistendam aluum vtuntur: quod semen difficilius quàm alica concoquitur, ac minus alit, illa insuauior existens.

Oryza omnes ad sistendam aluum vtuntur.

De Lentibus.

Substantia lentis crassa, terrea, austera & astringens existit. Succus autem qualitatem astringenti contrariam possidet. Quare decoctum ipsarum sale, garo, aut oleo etiam conditum, aluum deiicit. Cæterum lens bis cocta supprimit alui profluuia: stomachum, intestina, & totum denique ventrem corroborat. Lens porrò decorticata magis nutrit quàm quæ cortice spoliata non est: succum tamen crassum & prauum gignit, nec sic alui profluuia desiccat. Iure igitur qui largius hoc edulio vtuntur, elephantiasim & cancros incurrunt: iisque tantùm qui laborant cachexia, vtiliter talis cibus præbetur. Qui quidem integrum & inculpatum visum hebetat, ipsum immoderatè exiccans: ei verò qui contrario modo se habet, confert: retinetque muliebria profluuia. Cùm autem ptisana, in eo saltem, contrariam ipsi facultatem possideat, ex amborum mistione præstantissimum edulium conficitur, idque minori portione ipsius ptisanæ iniecta, necnon satureia, aut pulegio addito. In summa verò, lens aduersatur iis, qui crasso melancholicóque succo redũdant. Cæterum in ipsa victus ratione, temporum ratio est

Lentis substantia.
Lentis succus.

Lens bis cocta ventrem fluxum supprimit, corroboratque.

Lens, si quis ea largius vtatur, elephantiasim & cancros inducit.
Lens visum inculpatum hebetat.

Lens ptisanæ immista, optimum edulium euadit.

Lens aduersatur iis qui crasso melancholicoque redundant succo.

habenda, sicuti & regionum, & anni temporum. Etenim autumno melancholicis ac siccantibus cibis abstinere, hyeme autem vti oportet: quemadmodum æstate humectantibus simul & refrigerantibus. At vere, quòd medij temperamenti sit, mediæ facultatis cibi sunt dandi.

Temporibus singulis quales cibi conueniant.
Ver, medij temperamenti existere.

De Fabis.

Cibus qui ex fabis conficitur flatulentus est, etiã si coquatur diutissimè: id quod sentientes nonnulli, cepas ipsis adiiciunt: cùm quicquid flatulentum cibariis inest, corrigatur per calefacientia & tenuantia. Habent autem fabæ substantiam non densam nec grauem, sed fungosam ac leuem, quæ vim quandam detergendi possidet. Quare fabacea farina mulieres faciem deungunt: tollit enim lentes quæ in facie apparent: ob quam sanè facultatem, ventrem non cunctanter fabæ ipsę permeant. Porrò si frixæ fuerint, sicuti & legumina omnia, flatum quidem deponunt, sed concoctu sunt difficillimæ, tardéque prætereunt, & crassi succi alimentum exhibent. Quæ fabæ si virides quidem collectæ sunt, postea verò assiccatæ, vt minus nutriunt, sic deiiciuntur promptius.

Fabaceus cibus est flatulentus.
Flatum è cibus discuti per calefacientia & tenuantia.
Fabarum substantia.
Fabacea farina lentes faciei extergit.

Legumina omnia frixa reddi concoctu difficiliora.

De Faba Ægyptia.

Faba Ægyptia vt magnitudine, sic insita humiditate, quam nostra, est longè superior, magísque etiam excrementitia.

De Pisis.

Pisa tota substantia cum fabis sunt consimilia, eodemque modo sumuntur: non sunt tamen flatulenta vsqueadeo, nec sortiuntur vim detergendi, ideóque magis in aluo morantur.

Pisa ægrius deiiciuntur quàm fabæ.

De Ciceribus.

Cicer edulium est non minus flatulentum quã faba: sed valentius nutrit illa. Ad venerem autem incitat, creditumque etiam est semen gignere. Abstergit præterea cicer magis quàm faba: sic vt nigra & exigua cicera manifeste calculos renum, vel hærentes, comminuant. Satius tamen est succum ipsorum in aqua coctum ebibere.

Cicer prouocat venerem.

Cicera nigra, calculos renum frangunt.

De Lupinis.

Elixus lupinus, ac deinde maceratus in aqua dulci, donec omnem insuauitatem exuerit, sic demum manditur cum garo & oxygaro, vel solùm cum sale mediocri conditus. Lupini porrò substantia, dura & terrestris existit: quocirca ipse concoctu difficilis sit, succumque crassum gignat, est necessarium. Ex quo non probè in venis confecto, crudus propriè appellatus succus colligitur. Quare lupinus ipse tarde ac difficulter descendit. In vniuersum autem, vt ea quæ humidiora sunt consistentia, exiguum corpori dant alimentum, & quod celeriter in halitus digeratur, sic dura & terrestria (è quorum numero lupinus existit) perdurabile, copiosum, & quòd ægrè absumatur, largiuntur.

Lupinus est concoctu difficilis, crassumque succum producat.

Lupinus alimentum copiosum, perdurabiléque largitur.

D Fænogræco, quod τῆλις dicitur.

Τῆλις.

Inter manifestè calefacientia hoc semen censetur, eundemque hominibus in cibo vsum præstat, quem lupini. Præsumitur autem ipsum cum garo, alui subducendæ gratia. Caput, si sumatur copiosius, ferit. Succus elixi fœnigræci sumptus ex melle, ad omnes prauos humores, qui in intestinis habentur, subducendos est commodus: suo quidem lentore, leniens: calore autem, dolorem mitigans. Quòd autem abstersoriæ qualitatis quoque sit particeps, intestina etiam ad excretionem instigat. Sed parcius mel ei est miscendum, ne mordacitas ipsa exuperet. In diuturnis verò

Fænum Græcum calfacit, lenit, atque dolorem mitigat, facultatẽ etiam possidens abstergentem.

verò thoracis citra febrim affectibus, pingues cum eo quidem palmulas elixare oportet: vbi aute succum ipsum expressum copioso melli miscueris, ac rursum super carbones ad mediocrem spissitudinem coxeris, tum demum longè ante cibum eo vti præstat.

De Phaselis & Eruuila.

Hæc quoque semina homines, quo modo & fœnum græcum, prius in aqua, quoad radicem produxerint, macerantes, ventris subducendi gratia mandunt ante alios cibos, garo intingentes. Succum autem, cùm coctus est, atque in corpus distributus, habent copiosioris alimenti, quam fœnumgræcum. Inter ea tamen quæ succum bonum ac prauum generant, inter concoctu facilia & difficilia, tardè & celeriter transeuntia, flatulenta & flatus expertia, multum ac parum nutrientia, medium sibi vendicant locum.

De Cicercula.

Cicercula.

Succum habet phaselis & eruialis facultate quodammodo similem, sed consistentia crassiorem: ob eamque ipsam causam, plus aliquantulo, quam illa, nutrit.

De Aracis.

Aracorum facultas.

Semen hoc & vsu & facultate semini cicerculæ est simile, nisi quòd durius est, ægriúsque elixatur, ac proinde in ventre difficilius concoquitur.

De Dolichis, siue Smilace hortensi.

Dolichos, siue smilax hortensis.

Quemadmodum frumentacea semina spicis, ita memorata legumina siliquis continentur, similiterque ipsos dolichos siliquæ continent: qui quidem minus sunt flatulenti quàm pisa, necnon affluentius nutriunt, ac celerius etiam descendunt. Cæterùm integros atque etiamnum virides vnacum suis siliquis, ex oleo & garo, vt plurimum homines mandunt. Nonnulli etiam vinum adijciunt. Sed eos, nisi prius resiccentur, non reponunt, propter copiosiorem humiditatem, cuius occasione solent corrumpi. In summa verò, dolichus videtur species esse illius plantæ, quam hodie phaseolum appellant.

Dolichos videtur esse species phaseoli.

De Orobo siue Eruo.

Eruum. Orobus praui est succi. Orobi expurgant pectus. Orobi duplices.

Eruum insuauissimum est, & praui succi: quare homines ab eo, nisi in summa fame, abstinent. Vtimur autem orobis ipsis cum melle, ceu medicamentis humores crassos thoracis pulmonisque expurgantibus. Porrò inter orobos, albi minus sunt medicamentosi ijs, qui ad flauitiem, aut pallorem recedunt. Bis cocti, insuauitatem, ac simul detergendi incidendique vim amittunt, ac sic citra malignam amarorem desiccandi vim possident.

De Sesamo & Erysimo.

Sesami semen pingue est, ideóque repositum, celerrimè fit oleosum. Quamobrem eos qui ipso vescuntur, celeriter implet, stomachúmque subuertit, vt pinguia omnia, ac tardè concoquitur, pinguéque corpori alimentum præbet. Est autem crassi succi: ideóque non properè peruadit. Cæterùm ipso solo non vsqueadeo vescuntur, sed cum melle coacto in placentulas. Panibus etiam inspergitur. Erysimum sesamo quodammodo esse affine videtur, sed eo omnino deterius. Vtrunque tamen temperie est calidum, quamobrem sitim exciiant.

Sesamum subuertit stomachum. Sesamum crassi est succi. Sesamum cum melle in placentulas cogitur. Erysimum. Sesamum calfacit.

De Papaueris semine.

Papaueris semen commodè permiscetur panibus.

Satiui papaueris semen, panibus vtiliter ceu condimentum inspergitur: est tamen album nigro præstantius. Refrigerandi autem possidet facultatem, ideóque somniferum est. Quòd si sumptum liberalius fuerit, soporem etiam inducit, atque coquitur ægrè. Inhibet præterea quæ ex pulmone ac thorace tussi expuuntur. Confert verò ijs qui catarrhis fluxu tenui à capite defluentibus infestantur: corpori autem multum commemorabile alimentum præstat.

Papaueris facultates insignes.

De Lini semine, quod Linospermon vocant.

Linospermon. Lini semen modicè vrinam mouet.

Stomacho noxium est, & coctu difficile, exiguumque alimentum corpori exhibet: modicam tamen mouendæ vrinæ possidet facultatem: quæ magis apparet, cùm frixum sumitur. Tunc autem magis quoque aluum sistit.

De Ormino, vulgò Gallitricho appellato.

Orminum. Gallitricum.

Parum in seipso habet alimenti, vt quod mediæ inter erysimum & cuminum naturæ existat.

De Cannabis semine.

Hoc semen concoctu est difficile, stomachóque & capiti nocet, ac breuiter prauum succum producit. Multùm autem calefacit, ideóque, sumptum paulò largius, caput ferit, vaporem suum ad ipsum mittens, calidum simul & medicamentosum.

Cannabis semen calidum est, caputque ferit.

De Viticis, siue Agni casti semine.

Vitex.

Id semen etiam per se frixum manditur, creditúrque appetitus inhibere venereos. Alimentum autem corpori præbet exiguum, idque siccans refrigeránsque. Flatus autem valde dissipat: quorum omnium occasione, ijs qui à venere puros se seruare conantur, est accommodum.

Agni casti semen flatus discutit, quo nomine arcet venerem.

De Aphace & Vicia.

Aphace. Vicia.

Hæc legumina non insuauia modò, sed concoctu etiam sunt difficilia, aluumque inhibent: quare alimentum haud boni succi, sed crassum, atque ad humorem melancholicum gignendum, idoneum exhibent.

De seminibus alienigenis, quæ in quoque genere permista reperiuntur.

Lolium. Ægilops. Aracum. Securinum. Aparine. Melampyrum.

In tritico quidem frequens lolium reperitur: in hordeis etiam, sed paucum. Quam autem ægilopem vocant, ea in hordeis frequens inuenitur: sicuti in lente aracum, & securinum, & planta illa, quam aparinem dicunt, quæ ipsam lentem strangulat. Melampyrum autem nuncupatum ex tritici quoque mutatione gignitur, sed prauitate quamplurimum à lolio relinquitur. Non igitur oportet nos in purgandis seminibus, quæ ad esum comparantur, esse negligentes: persuasos, etiam si noxam quæ quotidie fit, ob exiguitatem sensu non percipimus, quod tamen longo tempore ex ipsa aceruatur, tandem erupturum.

Semina quibus vescimur, esse diligenter purganda.

GALENI PERGAMENI
De alimentorum facultate,
LIBER SECVNDVS.

Fructuum semina.

OMnia edulia, quæ primo libro fuerunt commemorata, plantarum erant semina, exiguum quiddam à fructibus discrepantia: nunc verò de fructibus agere instituo, in quorum visceribus reperiuntur & alia semina, quæ ab ipsis fructibus maximè dissident: cuiusmodi sunt quæ in ficubus, vuarum acinis, piris, ac denique alijs plantarum fructibus, vt cucurbitis, peponibus & melopeponibus, licet cernere semina. Cæterùm in fabis, lupinis, dolichis, lente,

& alijs id genus feminibus, quæ filiquis obuoluuntur, quod quidem ex filiqua feminéque est compositum, ipse fructus existit. Plurima tamen substantiæ pars in feminibus inest. Porrò aliorum propemodum omnium, quæ primo memorauimus, libro, femen duntaxat manditur: folius autem dolichi, dum adhuc virescit, fructus integer editur. Vnde veterum nonnullos arbitror sub phaseolorum nomine dolichos comprehendisse.

Dolichos edi simul cum filiquis.

De fructibus fugacibus, quos Græci ὡραίους nuncupant.

Hora quod tempus anni dicatur.

Horam anni græci id tempus appellant, in cuius medio caniculam exoriri contingit. Tempus autem id dictum est quadraginta: quo tempore omnes horarij (quos vocant) fructus, consistunt, vt cucurbitæ, mora, pepones, melopepones, persica, & consimilia. Vocant autem ipsos horarios, quò eos ab ijs qui ad reponendum idonei sunt, distinguant. Corrumpuntur si quidem facilè, nec probè asseruari queunt, quemadmodum cerealia omnia. Nonnulli tamen è cucurbitis semen vacuantes, dein earum velut carnem siccantes, in hyemem reponunt. Porrò quæ corpus habent compactum, ea vt permanentem, sic solidam, terream, multúque nutrimenti substantiam possident. Quæ verò consistentia sunt humida, corrumpuntur, exiguúmque habent alimentum, & quod excernatur facilè, potissimum cùm nitrosum quippiam ipsis inest, ac detergendi facultas. Talia sane deterioris fucci esse perhibemus ijs, quæ nullam saporis qualitatem habent sensibilem, quomodo aqua optima nullam habet. Hæc igitur omnia, & ijs multò magis quæ ante exactam maturitatem mandimus, flatulenta quidem sunt, verùm subducuntur celerius: quemadmodum etiam quæ succum habent tenuem, citius distribuuntur. Sunt autem omnia hæc praui fucci, solusque is vtiliter ipsis vtetur, qui æstu vehementiore, & longiore itinere sese confecerit: tunc enim iuuant, corporis squalorem humectantia: & si frigida sumantur, moderatè refrigerantia. Etenim humectandi quidem semper habent facultatem: refrigerandi verò nequaquam, si calida, sic vt dixi affectis, fuerint comesta.

Horarios fructus corrumpi facilè, ægréque asseruari posse.

Cucurbitæ quomodo reponantur in hyemem.

Aqua optima nullam gustus qualitatem ostendit.

De Cucurbita.

Cruda quidem insuauis est, concoctúque difficillima: stomachum lædit, nisi vomitione reddatur. Hanc igitur & alia fugacium pleraque, aut postquàm elixa fuerint, aut statim certè, aut in sartagine frixa, aut assa, omnes homines esse consueuerunt. Siquidem cucurbita elixa, prorsus insipida est: quocirca multos apparandi modos admittit, vt quæ in medio omnis excessus consistat, ob idque ad quemuis excessum ex æquo duci queat: ac proinde illis quibus mista fuerit, assimilatur. Iam verò cucurbita, quantum in se est, humidum frigidúmque, & ob id exiguum corpori alimentum præbet: facilè tamen descendit. Sed neque coquitur ægrè, si modò prius corrupta non fuerit: id quod interdum ei, vt alijs omnibus humidis, simul ac fugacibus accidit, si diutius in ventriculo hæreat. Assa autem vel frixa in sartagine, quamplurimum quidem de propria humiditate deponit. Cæterùm ob aqueam sibi qualitatem innatam, meritò gaudet origano.

Cucurbita quum insipida multos apparandi modos admittit, condimentisque illis quibus iuncta fuerit, assimilatur, humidum tamen frigidúmque alimentum largitur. Fugaces fructus corrumpi, si diu in ventriculo hæserint.

De Peponibus.

Peponum facultas.

Vniuersa Peponum natura frigidior est, cum humiditate copiosa. Habent autem vim quandam abstergendi, cuius beneficio vrinam cient, & deorsum expeditius quàm cucurbita, melopeponésque, permeant. Semen autem potentius quàm ipsorum veluti caro, deterget: adeò vt aduersus renes calculo infestatos conueniat. Succum tamen in corpore gignit vitiosum, idque potissimum, cùm concoctum probè non fuerit: quo casu choleræ morbo obnoxios consueuit efficere. Quinetiam priusquàm corruptum fuerit, ad vomitum quoque est idoneum, præcipuè si largius sumatur.

Vrinam cient.

Peponum semen comminuit calculos renum.

Vomitum prouocat.

De Melopeponibus.

Melopepones minus quàm pepones sunt humidi, nec adeò praui sunt succi. Minus item vrinas mouent, tardiúsque deorsum descendunt. Ad vomitum præterea excitandum, non tantum, quantum pepones, habent momenti, nec adeò celeriter in ventriculo corrumpuntur, etsi in iuuando eo, autumnalibus fructibus longè sint inferiores.

Melopeponum facultas.

De Cucumeribus.

Vrinam quidem & ipsi, quomodo pepones, cient, minus tamen quàm illi, quia ipsorum substantia minus humida est, ideóque non facilè, vt illi, in ventriculo corrumpuntur. Inuenias autem qui ipsos concoquant ob naturæ cum eis familiaritatem. Siquidem à totius substantiæ proprietate, suus cuique animantium generi cibus est familiaris: vt coturnicibus quidem elleborus, sturnis autem cicuta. Cæterùm quibus biliosus humor, aut omnino prauum excrementum quoduis, in ventriculo sæpe coogeritur, in ijs quæ natura concoctu facilia sunt, celeriter corrumpuntur. Quòd si quispiam eorum aliquid, quæ cæteris concoctu sunt difficilia, concoxerit, succus tamen qui ex eo in corpus distribuetur, eandem semper retinebit naturam. Quare omnibus praui succi edulijs censeo abstineodum, etiamsi ea quibusdam esse coococtu facilia videantur.

Cucumeres mouent vrinas.

Coturnices vescuntur elleboro. Sturni aluntur cicuta. Bile redundantem ventriculum, corrumpere cibos concoctu faciles.

De fructibus qui ab arboribus colliguntur.

Ex fructibus quibus vescuntur homines, humidi quidem, tenue humidúmque corpori alimentum præbent: quod ob id per corpus celeriter permeat, excerniturque tum per cutim, tum per vrinas. Consistentia autem solidi, vt alimentum copiosius exhibent, sic etiam ad permeandum tardius.

De Ficubus.

Ficus quanquam prauitatem non potuerunt omnino effugere, facilè tamen totum corpus peruadunt. Nam & abstergendi quoque insignem obtinent facultatem: quo fit, vt post ipsarum esum, nephritici arenulas multas excernant. Nutriunt præterea vberius cæteris autumnalibus fructibus: flatibus tamen hæ quoque implent. At quæ ficus prorsus iam maturuerunt, propémodum nihil omnino lædunt, quomodo nec caricæ, quæ multiplicem quidem præstant vtilitatem: si quis tamen largius eas esitauerit, offendetur ab ipsis, quandoquidem sanguinem non admodum probum gignunt. Quo fit vt ex ipsarum esu pediculorom multitudo proueniat. Habent etiam tenuandi facultatem, & incidendi, qua ventrem quoque ad excretionem irritant, renesque expurgant. Cæterùm iecori, lienique inflammatione obsessis sunt noxiæ: quemadmodum & ficus, communi omnium dulcium ciborum ac potuum ratione. Obstructis tamen illis, aut scirrho affectis, ipsæ ex sese nihil commodant, nec officiunt: sed

Ficus pellent arenulas, facultate extergendi prædicæ, flatibus tamen implét.

Caricæ vberius sumptæ pediculorum multitudinem gignere.

Caricas, ficusque aduersari inflammatis visceribus communi omnium dulcium ratione.

sed medicamentis incidentibus, extenuantibus, & abstergentibus mistæ, non mediocriter iuuant, tum caricæ tum ficus.

De Vuis.

Ficus & vua quemadmodum inter autumnales fructus principatum obtinent, ita fugacibus omnibus magis nutriunt, minimumque praui succi habent: laxam tamen carnem ac præhumidam gignunt, ob idque celeriter flaccescentem. Verùm vuæ minus aluni quam ficus, maximúmque id ipsis inest commodum, quod descendant velociter. Quocirca si quando hæserint, grauiter lædunt, quum id minimè maturis ficubus insit. Etenim acinorum substantia, composita est ex carne, humore, seminibus, atque ambiente pellicula. Cæterùm substantia seminis sicca est, & quodammodo astringens, omniáque intestina peruadit, nihil, quod sensu queat deprehendi, à se mutata. non secus ac in ficubus κεγχαμίδες. Exiguam etiam & tegumentum acini recipit in ventriculo mutationem. Quare si sola acinorum caro cum succo sit transglutita, magis aluus laxabitur. Laxatur autem impensius, cùm solus ipse succus expressus (vulgò mustum appellant) fuerit epotus: qui ventrem, ni pertranseat velociter, nonnihil flatibus implet. Ex hoc sanè alimenti nonnihil corpori accedit: copiosius tamen ex carnea substantia. Ergo quibus vuis exiguus est succus, eæ magis nutriunt. Quibus verò vberior, minus quidem nutriunt, sed promptius deiiciuntur. Vocant autem vuas huiusmodi generosas, quæ humidam quidem substantiam habent exiguam, solidiorem autem non paucam. Quas quidem reponentes, eas in mustum coniiciunt, aut impletas eis nouas ollas, sic in vinaceis, hoc est, in vuarum reliquiis, recondunt, vt ne minimam quidem habeant respirationem. Atque huiuscemodi sanè vuæ, ventriculum dissolutum corroborantes, hominibus appetentiam restituunt, non tamen per aluum descendunt. Quòd si sumantur largius, feriunt caput: minus tamen quàm quæ in musto conduntur. At pensilis, nihil prorsus caput lædit: ventrem autem nec sistit, nec ad dejectionem irritat. Porrò vuæ in musto, aut in ollis reconditæ, aliarum omnium facillimè concoquuntur. Cùm autem non sit parua differentia inter vuas, quæ sanè dulces existunt, calidiorem possident succum, ob idque siticulosæ sunt, atque aluum subducunt: austeræ verò, acidæ, acerbæque, frigidiorem: ac proinde non excretioni modò, sed coctioni, distributioni, & nutritioni sunt noxiæ. At qualitatis expertes, quas vinosas appellant, locum inter calidum & frigidum, medium obtinent. Maximè autem subducit aluum, ipsum mustum dulcissimum. Quod verò ab vuis austeris aut acidis est expressum, ad omnia pessimum est. Solent præterea coniectis in parua dolia vinaceis, tantùm aquæ superaffundere, quoad omnia permadeant. Quod vbi satis factum videtur, in dolij fundo foramen aperiunt, vt dilutum (quam nos appellamus loram) effluat: id quod postea pro vino bibunt. Capitis tamen dolorem affert, nisi quis dilutiorem loram ipsam ebibat: quamuis ocyus per vrinas excernitur. Cæterùm dilutum id multò vinosius efficitur, si vinaceus ad ver, aut æstatem, repositus fuerit.

Vua dulces quam vim possideant.
Vua austeræ. Acidæ. Acerbæ.
Vinosæ.
Lora quæ ratione vinosior reddatur.

De Vuis passis.

Vuæ passæ cum aliis vuis eandem habent rationem, quam caricæ cum ficubus. Cæterùm vt dulces temperamento sunt calidiore, ita austeræ frigidiore: quæ quidem stomachum roborant, & ventrem constipant, & his multò magis, acerbæ: inter quas mediam quodammodo constitutionem dulces obtinent. His enim vt vis quædam semper inest contemperandi, ita & mediocriter detergendi: vnde exiguas mordicationes, quæ os ventriculi infestant, obtundunt. Inter passas autem præstantiores sint quæ tum pingues sunt, tum cuticulam habent tenuem. Quæ quidem si inueteratæ sint, aqua præmaceratæ, purgatæque à seminibus, multò præstantiores redduntur. In Cilicia tamen crescunt nonnullæ solidæ, minutulæque, nullum semen prorsus habentes. Porrò in regionibus frigidis, ne vuæ quidem ipsæ exquisitè maturari queunt, nedum passarum quæpiam: ob idque resinam vinis immittunt, ne acescant celeriter. Alimentum ex passis tale qualitate in corpus distribuetur, qualis ipsarum natura fuerit: quantitate verò, copiosius ex pinguibus dulcibúsque: parcius ex austeris & macris. Quòd si pinguium dulciúmque repurgatarum parem molem cum pari vuarum mole contuleris, passas valentius nutrire deprehendes.

Vuarum passarum discrimina & facultates.
Passarum quæ præstantiores habeantur.
Passulas speties seminum, in Cilicia crescere.
Vuas non maturescere in regionibus frigidis.
Passarum quæ, quale & quantum corpori alimentum largiantur.
Passæ valentius nutriunt quam vuæ.

De Sycaminis, quæ & mora appellantur.

Mora (quorum succum recipit medicamen diamoron, ori gratum) celerrimè pertranseunt, cibísque aliis præeunt, si in ventriculum purum inciderint, & sumpta in primis epulis fuerint. Quòd si post alios cibos sumantur, aut prauum succum in ventriculo offenderint, celerrimè computrescunt cum aliis cibis, vt in cucurbitis accidit. Quare vt posteriores ij cibi sumendi sunt, qui tarde permeant: sic omnium primi, qui celeriter quidem permeant: corrumpuntur tamen, si in ventriculo commorentur diutius. Tempus verò vtendi vt peponibus, ita & moris est, cùm corpus ventriculi squalore æstuat: quo tempore necesse quodammodo est hepati quoque idem accidere. Porrò moris, cùm non admodum maturuerint, qualitas quædam astringens inest, sicuti & immaturioribus acida: vnde nonnulli iis resiccatis, ad diuturna alui profluuia vtuntur. Matura autem, si corrupta non fuerint, omnino quidem humectant: non tamen omnino refrigerant, nisi sumpta frigida fuerint. Alimentum verò corpori præbent minimum, quomodo pepones: non tamen vt ij, vomitum excitant, neque stomachum lædunt.

Diamoron ori gratum.
Mora debere alios cibos præcedere.
Cibos qui tardè quidem permeant, posteriores sumendos esse: qui celeriter autem, priores.
Moris vtendum esse, dum ventriculus æstuat.
Mora immatura resiccataque alui profluuio congruunt.
Mororum maturorum vires.

De Cerasiis.

Ex cerasiis quædam sunt moris similia, cuiusmodi sunt quæ nullam habent astrictionem: alia ruborum fructui, vt quæ euidentius astringunt. Quædam autem sunt quæ vel valentius astringunt. Proinde memoratæ cuiusque speciei facultatem, ex iis quæ de moris & rubi fructibus diximus, potes colligere.

Cerasiorum species & facultates.

De Rubi fructibus quos βάτινα vocant.

Magis astringunt quam mora: quòd si quis largius ipsis vescatur, capitis dolorem sentiet. Alij stomachum anguntur. Proinde vt mora, sic fructum hunc, priusquam edatur, maximè abluere oportet. Cohibet autem ventrem: atque medicamenta omnia quæ ex mororum succo parantur, si ex hoc rubi fructu fiant, facultatem habebunt efficaciorem.

Batina.
Rubi fructus vires & facultates.

De fructibus Canirubi κυνόβατον appellant.

Multo magis quàm ruborū fructus astringunt, ac ventrē cohibent: parúmque alimenti suggerunt.

Cynobatos. Canirubi fructuum facultas.

De Iuniperi fructibus.

Fructus iuniperi, acris admodum est, cum exigua dulcedine, & minori præterea astrictione.

Iuniperi fructus facultas.

Aroma omne calidum.

Habet autem & aromaticum quiddam: vnde constat, quòd calefacit. Omne enim aroma calidum. Hepar autem & renes purgat: succos crassos & lentos tenuat: vnde medicamentis salubribus admiscetur. Cæterùm alimentum præbet exiguum. At largius sumptus mordet stomachum, caput calfacit: ob idque ipsum nonnunquam replet infestatque doloribus: ventrémque nec promouet, nec cohibet: vrinas tamen mediocriter vacuat.

De fructibus Cedri.

Cedri baccaru facultas.

Fructus cedri, fructui iuniperi est similis, nisi quòd eo est durior, siccior, exilior & acrior, nihil, vt ille, aromaticum habens. Quare nisi quis ipsum aqua præmaceratuerit, nullum corpori alimentum præstat. Valde autem stomachum mordicat, capitique dolorem infert, nisi quis ipsum parcissimè sumpserit.

De Nuce pinea, siue Strobilo.

Strobilus. Nux pinea.

Succi boni est & crassi, multúmque nutrit, non tamen facilè coquitur.

De fructu Myrti.

Myrti fructus cum astrictione est acris.

Nutrit tenuiter, astringítque valenter, atque ob id aluum sistit. Cæterùm astrictioni habet quandam acrimoniam admistam.

De Persicis.

Persica cur non sint post alios cibos mandenda.

Corrumpitur horum tum succus, tum caro: prauáque omnino sunt. Quare non sunt post alios cibos mandenda (alioqui corrumpuntur, in superficie natantia) sed in primis mensis, vt cætera quæ & mali sunt succi, & subduci facile queunt.

De Armeniacis & præcoccijs.

Armeniaca.

Hæc quoque ex genere sunt persicorum, bonitate nonnihil ea superantia. Neque enim in ventriculo corrumpuntur vt illa, neque etiam acescunt: vulgò autem suauiora apparent, vnde etiam stomacho sunt gratiora. Præcoccia tamen Armeniacis præstant. Porrò ventriculus, quæ deorsum quidem vergunt, ex molestantibus, ea per aluum expellit. Quæ verò supernatant, per vomitus eiicit.

Præcoccia. Ventriculus quo pellat erundencia excrementa.

De Mâlis.

Mâlorum differentiæ atque facultates diuersæ.

Mâla quidem quæ astringunt, succum habent frigidum atque terreum. Quæ verò acida apparent, frigidum simul atque tenuium partium. Mediæ autem temperaturæ sunt dulcia, quæ tamen ad calidius vergunt: vt ea quæ omnis sunt qualitatis expertia, & veluti aquosa, ad frigidius inclinant. Porrò hæc tria saporum nomina, astringens, austerum, acerbum, qualitatem quidem vnam significant. Acerba tamen valentius austeris astringunt. Austeris igitur potius vtêtis, cùm ventriculus, vel propter calidam intemperiem, vel multam humiditatem, est imbecillus: acerbis autem, cùm duo hæc aucta admodum fuerint: acidis, quando succum crassum, qui nón magnopere frigidus sit, suspicaberis esse in ipso collectum. Quandoquidem succus frigidus, non acida, sed acria postulat. Vtraque certè & acida & acria, succos crassos incidunt: sed hæc quidem cum calefactione, illa cum refrigeratione id præstant. Iam verò astringentia quidem alui deiectiones perpetuò cohibent, acida autem cùm succum crassum in ventre offenderint, incidunt ipsum, atque deorsum trudunt, ob idque deiectiones humectant. Quòd si purum ventrem inuenerint, ipsum magis sistunt. At succus dulcis, cùm purus & per se fuerit distribuitur celerius: si verò acrimoniam aut crassitiem sortiatur, citius subducitur. Est & aliud succi genus non pomis modò, sed cæteris omnibus, aqueum & qualitatis expers, quod in medio memoratarum facultatum, quemadmodum aqua ipsa, consistit. Optima poma (quæ colligi ante maturitatem non debent) sæpe in morbis maximum præsidium afferunt, vel cataplasmatis modo cum farina admota, vel in calidis cineribus mediocriter assa, vel in aquæ bullientis vapore percocta. Cæterùm post cibum statim date ipsa conuenit iis, qui deiecta sunt appetentia, tardéque concoquunt, aut vomitu, diarrhœa, & dysenteria infestantur. Sed in hunc vsum acerba sunt commodissima.

Austeris mâlis quando est vtendum. Acerbis mâlis quando vti expediat. Acidorū mâlorum vsum quando velle.

Acria cum calore incidunt, acida cum refrigeratione. Malorū astringentium atque acidorum discrimen.

Mâla quando & quibus offerri debeant. Mala acerba quibus sint commodissima.

Qui fiat vt poma aut pira astringentia, ventrem quibusdam laxent.

Astringentia si quidem sumãtur post fluida, deiectionẽ accelerant. si verò lubricis præsumantur, aluum constringunt.

Vbi post ea quæ fluida & lubrica sunt, astringentia sumontur, in iis potissimum qui stomachum imbecillum sortiuntur, deiectionem ipsam accelerant, ventriculum roborantia, & ad expellendum deorsum, quæ in sese continet, incitantia. Quòd si prima omnium astringentia ingerantur, ac deiu quæ pinguiora & magis fluida existunt, os quidem subuertetur ventriculi, aluus autem ipsa firmabitur: id quod in Prota Rhetore, vsu & experientia exploraui. Quamobrem vbi pallida bilis, aut alius quispiam humor ventriculum turbat, si is qui sic est affectus, aliquod astringentium gustarit, repentè deorsum succum infestantem excernet.

De Cydoniis & Struthomelis.

Cydoniorum struthomelorumque succum, diu cum melle asseruari, firmitéque exoluti ventriculi firmitudinem.

His pomis eximium quiddam, quod in aliis non inuenitur, inest. Nam prætterquam quòd astrictionem possident copiosiorem, succus etiam eorum diu permanet, si quis ipsum cum melle coctum asseruet: cùm aliorum succus si reponatur, acescat, ob exuberantem humiditatem. Quocirca ad exoluti ventriculi robur vti succo illorum solemus, ita vt monui, confecto. Sed ex carne ipsorum & melle placentæ quædam parantur prodigiosæ perennitatis. Nos verò medicamini quod ex eorum succo & melle conficitur, nonnihil piperis albi, zingiberis, atque aceti miscemus.

Diacytonite vulgò appellatum.

De Piris & Punicis.

Quæ de mâlorum differentiis diximus, si ad pira punicaque transtuleris, nihil erit quod nos de ipsis dicere oporteat. Pirorum igitur vsus, pomorum vsui est similis. Punica verò, cætera quidem sunt similia: in eo tamen discrepant, quòd nunquam cum hordei farina assentur, neque in aqua aut vaporibus elixentur. Succum autem habent piris & pomis tum copiosiorem, tum gustu suauiorem, interdúmque etiam vtiliorem: vtputa dum cardialgia, hoc est, mordicatio oris ventriculi, infestat. Cùm autem minimi nutrimenti sint punica, nunquam ipsis ceu alimento, sed tantùm vt medicamento egemus. At pira aliquantulum nutriunt. Quibus quidem in tenues orbes dissectis, & exiccatis, ac postea tandem elixis, hyeme & vere, vice ciborum vtuntur.

Pirorum vsus, qualis mâlorum.

Punicorum malorum succum cardialgiæ esse vtilẽ. Pira quomodo exiccari debeant.

De Mespilis & Sorbis.

Mespila. Sorba.

Ambo enim astringunt, verum mespila multò valentius quàm sorba: proinde ventri fluenti cibus est commodissimus: sorba tamen in cibo ipsis sunt suauiora. Quamuis neutro ipsorum vt nutrimento, sed tantùm vt medicamento, egemus.

De Palma fructu, quem phœnicem, dactylum, & palmulam vocant.

Phœnix. Dactylus.

Palmula. Ægyptiæ. Palmulæ Λιαρωτ.

Palmularum aliæ quidem sunt siccæ, astringentésque, vt Ægyptiæ: aliæ molles, humidæ, & dulces, vt quæ Λιαρωτ appellantur. Reliquæ omnes palmæ inter hæc duo genera videntur mediæ.

diæ. Omnes autem difficiles concoctu sunt, capitísque dolorem conciliant, si largius sumantur. Porrò succus qui ab ipsis in corpus digeritur, crassus omnino est: habet etiam & lentoris quippiam, cum palma ipsa pinguis fuerit. Cùm autem dulcedo tali succo permista sit, celerrimè quidem hepar ab ipsa obstruitur. Læditur autem vel maximè à palmularum esu, * vel inflammatum, vel scirrho affectum. Post hepar etiam lien & obstruitur, & læditur. Quòd autem dulces palmæ succum calidiorem possideant, sicuti & astringentes, magis frigidum: quodque virides, flatus gignant, nec in regionibus non admodum calidis possint maturescere exactè, perspicuum est.

De Oliuis.

Exiguum quidem & ipsæ corpori alimentum præbent, potissimúmque caducæ. Edunt autem homines has quidem cum pane, maiori ex parte: sine illo verò, quas halmadas & colymbadas vocant, idque garo perfusas, & ante alios cibos, ventris subducendi gratia. Porrò quemadmodum caducæ, pinguitudinis habent plurimum, ita hæ succum astringentem: proinde stomachum roborant & appetentiam excitant. In vniuersum autem, quod suauius est, facilius iis quæ ex æquo sunt salubria, concoquitur.

De Nucibus.

Nuces Pontica. Auellana.

Nuces corpori alimentum præbent exiguum: copiosius tamen Ponticæ nuncupatæ, quas auellanas appellant, quòd substantia ipsarum coactior sit, minúsque oleosa quàm regiarum, hoc est, communium. Habet tamen & astringentis facultatis exiguum ipsa nux regia, quæ procedente marcescit tempore, tota ipsius substantia, in cibum pinguem transmutata. Coquitur autem hæc nux facilius quàm Pontica, stomachóque est gratior, & multò magis quando manditur cum caricis. Hominem à pharmacis letalibus nihil magnopere læsum iri, si vtrasque has ante alios cibos cum ruta sumpserit, proditum est. Liquet præterea, quòd humida quidem apta ad deiectionem est, sicca verò minus. Plerique autem ventris subducendi gratia, cum garo etiam ipsam præsumunt: in quem vsum viridis est accommodatior, vtpote minus astringens. Quin & siccarum quoque, si in aqua fuerint præmaceratæ, facultas, viridibus est assimilis.

De Amygdalis.

Amygdalarum facultas.

Sola in amygdalis tenuandi facultas ac detergendi præpollet, qua tum viscera purgant, tum humores è pulmonibus ac thorace, sputis expectorant: sed potentius quæ amaræ sunt. Sunt autem omnes oleosæ & pinguis qualitatis participes, minus tamen quàm nuces: quare tardius illis oleosæ fieri cernuntur. Cæterùm nec ventri subducendo conferunt, nec corpus multùm nutriunt.

De Pistaciis, vulgo fisticis appellatis.

Pistacia. Fistica.

Qualitatem obtinent aromaticam, subamaram, & subastringentem. Quare parum quidem nutriunt, verùm ad hepar roborandum, & succos in ipsius viis infarctos purgandos, conducunt.

De Prunis.

Hic fructus minimum quidem nutrit, sed ventrem mediocriter humectat, atque refrigerat, ipsúmque tum humiditate sua, tum lentore, subducit. Siccatus porrò esse esui potest, vt ficus. Damascena pruna perhibentur præstantissima omnium. Secundæ tribuuntur partes iis quæ in Hispania proueniunt. Maximè illa omnium probantur, quæ cum mediocri astrictione, magna simul sunt, & laxa. Cocta in melicrato, in quo plusculum sit mellis, ad modum aluum deiiciunt, etiam si quis sola ipsa sumpserit, & multò magis, si postea melicratum biberit. Confert etiam ad subducendam aluum, post sumpta ipsa, vinum dulce exhibere, temporísque aliquid interponere, non autem statim pòst prandere: quod in omnibus solutiuis sit præceptum commune.

Pruna cocta in melicrato, aluum subducere.

De fructu quem Serica appellant.

Serica.

Exigui quidem est alimenti, & concoctu difficilis, nec iuuat quicquam stomachum.

De Ceratiis, hoc est, siliquis. Algarrobas Hispani vocant.

Ceratia. Siliqua.

Edulium lignosum est, ob idque parui succi, & concoctu difficile existens, non deiicitur facilè.

De Cappare.

Tenuium quidem est partium, ac proinde minimum alimenti exhibet. Vtimur autem fructu huius plantæ magis vt medicamento, quàm vt alimento. Sole enim conspersus ad nos importatur, propterea quòd putrescit, si reponatur solus. Vbi igitur salsuginem deposuerit elota, collapsam appetendi vim excitat, pituitam ventris detergit, atque subducit, purgátque tum lienis, tum hepatis obstructiones. Vti autem ad eas res oportet ante alios omnes cibos ex oxymelite, vel oxelæo. Huius etiam plantæ, virides ac teneros surculos, non aliter quàm terebinthi, mandunt, in aceto simul & muria, aut solo aceto conditiones.

Capparis facultates.

De Sycomoris.

Sycomori.

Planta est paruæ sicui albæ persimilis: cuius fructus exiguæ est dulcedinis particeps, in mororum atque sicuum medio consistens, vnde nomen contraxit.

De Persea planta, quæ à Persica diuersa existit.

Perseæ fructus.

Huius arboris fructum apud Persas adeò esse noxium fertur, vt perimat: esculentum autem euadere, in Ægyptum translatum:

De Citrio, quod etiam malum Medicum vocant.

Malum medicum.

Tres huius fructus partes existunt: acida, quæ in medio ipsius sita est: præterea quæ veluti fructus est caro: & tertia, quæ vt tegumentum extrinsecus circundatur, suaueolens & aromatica existens. Atque hæc sanè concoctu difficilis est, vtpote dura & callosa: quanquam vt medicamentum exhibita, concoctioni auxiliatur. Partem autem ipsius mali acidam, vt acetum imbecillum coniiciunt, quò ipsum longè acrius reddant. Cæterùm pars inter dictas media, quæ neque acidam neque acrem qualitatem sortitur, propter duritiem etiam concoctu est difficilis: quare ipsam omnes cum garo & aceto edunt.

Citrij cortex concoctioni auxiliatur.

Acetum imbecillum, cum citrij acore fit acrius.

De fructibus plantarum agrestium, inter quos sunt quercuum glandes.

Plantæ agrestes quæ sint. Glandes quercuum.

Plantæ illæ vocantur agrestes, quæ citra mangonij industriam proueniunt, vt fagus, quercus, ilex, cornus, comarus, rubus, canirubus, acherdus, pinus, atque agriococcymelus, cuius fructus appellatur in Italia vnedo, stomachóque nocet, & capitis dolorem conciliat: éstque acerbus cum exigua quadam dulcedine. Porrò glandes æquè nutriunt, ac frumentaceorum eduliorum pleraque. Alimentum autem quod ex eis sumitur, tardi est transitus, & crassi succi: ob idque sunt concoctu difficiles. Cæterùm Comari fructus, μιμαίκυλος appellatus, glande quernа ad omnia est deterior:

Vnedonem conciliare dolorem capitis.

Comari fructus.

rior: quemadmodum hæc glande quam vocant castaneam.

Castanea.

De alimento quod à plantis ipsis agrestibus sumitur.

Non modò plantarum semina & fructus, sed etiam integras ipsas sæpenumero mandimus: idque aut vrgente necessitate, aut etiam suauitatis gratia.

Palmæ vertex est vescus.

Siquidem palmæ verticem edimus, necnon tenellas spinas, aut elixas, aut crudas, vel si ad id fame adacti non simus. Cæterùm omnia id genus & parcissimè nutriunt, & parui succi sunt productiua. Quædam etiam ex ipsis, noxam ventriculo adferunt, præter spinas, quæ nunc primum è terra emerserint.

Spinæ recentes.

De Lactuca.

Olera omnia gignere paucissimum sanguinem, prauique succi, excepta lactuca.
Lactucam refrigerare, & somniferam esse.
Vigilias esse cognatas senibus.

Hoc olus succi est, quam alia omnia, laudabilioris. Nam quum reliqua omnia sanguinem gignant paucissimum, ac praui succi, lactuca non multum quidem generat: id tamen nec mali succi est, neque omnino laudabilis. Porrò dum essem iuuenis, ventriculúsque mihi infestaretur bili, lactuca, quò ipsum refrigerarem, vtebar; quũ verò ad ætatem declinantem perueni, hoc ipsum olus fuit mihi contra vigilias auxilio, quæ senibus esse annexæ videntur. Habet itaque lactuca succum quidem frigidum atque humidum, minimè tamen prauum. Quare nec concoctioni resistit, nec perinde vt reliqua olera, ventrem cohibet: sicuti neque etiam prorirat.

Seris.
Intybus.

De Seri, siue Intybo.

Intybi facultatem habent lactucis similem: suauitate tamen & cæteris quæ lactucis insunt ab eis relinquuntur.

De Malua.

Maluæ vtriusque facultates.

Dissident agrestis malua & satiua, quòd hæc quidem humiditate, illa siccitate exuperet. Vtraque autem calorem habet moderatum & tepidum facileque subducitur, non modò propter humiditatem, verumetiam propter lentorem, præsertim si cum oleo & garo, copiosa ipsa ingeratur. Nutrit tamen mediocriter.

De Beta.

Beta succum insigni extergendi facultate esse præditum.

Succus betæ abstergendi vim adeò manifestam sortitur, vt ventrem ad excernendum excitet, atque stomachum mordicet, præsertim quibus sensu exactiori est præditus. Ob idque edulium id est stomacho noxium, si largius sumatur. Corpori autem ab ipsa, vt ab aliis oleribus, paucum alimentum accedit. Verùm obstructum hepar magis quàm malua aperit, præcipuè si cum sinapi, aut saltem cum aceto mandatur. Lienosis item eodem modo sumpta, vtile medicamentum existit.

Brassicæ succus quidem purgat, corpus tamen magis sistit, quàm laxat.

De Brassica.

Brassicæ quidem succus purgatricem possidet facultatem, estque non probus, vt lactuca, sed prauus graueolensque: at corpus, communi siccantium ratione, magis sistit quàm laxat. Quare dum humentem aluum reficcare est consilium, brassica ipsa discocta in secunda aqua donec extabescat, vtimur. Quippe nihil quod accuratè coquitur, proprium succum seruare omnino potest: sed necesse quidem est vt totum abiiciat, si coctũ diutius fuerit. Quin & lenticulam diximus eodem quo brassicam modo, oportere parari, vt quæ vtrunque possit efficere, ventris subductionem scilicet, & cohibitionem. Cæterum nihil ex iis quæ bis coquuntur, aërem frigidum, aut frigidam aquam attingat, alioqui non extabescet: sed oportet calidam in promptu habere, vt cùm ex priori extraxeris, protinus in illam conIicias.

Brassica discocta.

Lenticulam aluum soluere, sistereque.

Lens itaque & brassica, æquali inter se mensura siccant, ob idque visum hebetant. At lens quidem, non exiguum corpori alimentum præstat, idque crassum, & melancholicum: brassica verò paucom habet alimentum, verùm quàm lens humidius.

Lens brassicaque visum hebetant.

De Atriplice & Blito.

Atriplex.
Blitum.

Hæc sunt aliis oleribus aquosiora, necnon qualitatis expertia magis quàm cucurbita, aut saltem non minus, cùm cocta videlicet fuerint. Quo fit, vt non ex solo oleo & garo ipsa mandant, sed acetum etiam iniiciant: alioqui sunt stomacho noxia. Corpori porrò alimentum præstant exiguum, nonnihilque ad deiectionem inclinant.

De Portulaca.

Nutrimentum exiguum exhibet, idque humidum, frigidum, atque lentum. Quo sanè lentore suo mordicationis experte, stuporem dentium persanat.

Portulacam sanare stuporem dentium.

De Lapatho, quod licet appellare betam agrestem.

Lapatum.

Non gustu modò, sed viribus etiam betæ hortensi est persimile. Quia tamen beta lapatho est suauior, idcirco nemo est, qui ipsa non libentius vescatur.

De Oxylapatho, siue Rumice, siue Lapatho acido.

Oxylapathũ.
Rumex.
Lapathum acidum.

Mulieres rusticæ laborantes pica, necnon pueri quidam gulosi, oxylapathum crudum interdum mandunt: quod quidem olus non nutrit multò magis quàm lapathum,

De solano, siue Solatro, siue Morella.

Solanum.
Morella.
Morella astringit, refrigeratque.

Raro ipso vtimur vt alimento: vt medicamento autem, assiduè. Efficax enim est in iis, in quibus astrictionis refrigerantis vsus incidit. Minimi autem est nutrimenti.

De plantis spinosis.

Plantæ spinosæ.

Plerique rusticorum plantis huiuscemodi è terra nuper emersis, priusquam ipsarum folia desinant in spinas, vescuntur, non crudis modò, sed in aqua etiam elixis: crudas quidem aceto & garo intingentes, coctis verò præter hæc affundentes oleum. Mediocriter enim iuuant ventriculum.

De cinnara, quam Romani Caccopham. Galli Artichau vocant.

Cinnaram praui esse succi.

Praui succi est edulium, maximè cùm plusculum obduruerit. Tunc siquidem ex ea succus melancholicus: ex ipsius autem succo, tenuis ac biliosissimus gignitur. Quare longè satius fuerit ipsam elixam, aut frixam mandere.

De Apio, Hipposelino, Sio, & Smyrnio.

Apium.
Petroselinum.
Sion.
Smyrnium.

Hæc omnia vrinas cient: inter quæ apium est vsitatissimum, & suaue, atque stomacho gratum. Petroselinum autem, & Sion, insuauiora. Smyrnium verò non est inusitatum. Siquidem Romæ maxima copia manditur, acriusque multò est quàm apium, necnon calidius: præterea aromaticum etiam nonnihil possidet. Proinde vrinas valentius prouocat quàm apium, quamque Hipposelinum & Sion, mensesque mulieribus mouet.

Smyrnij haberi magnum prouentum Romæ.

Cæterum Hipposelinum ipsum & Sion, cocta mandunt, cùm vtrunque ipsorum crudum sit insuaue. Nam tametsi nos vtilitatem quæ ex cibis prouenit spectemus, non voluptatem, quia tamen cibi insuauitas magna ex parte causa est, quo minus ipsum nonnulli conficiant, ob id nimirum satius fuerit cibos condire interdum mediocriter: non vti coqui faciunt, condimenta quorum plus interdum

Hipposelinon.

Cibi insuauitas magna ex parte in causa est, quo minus nonnulli ipsũ conficiant.

crudum concoctioni obsunt, quàm prosint.

De Eruca.

Hoc olus manifestissimè calfacit, semenque gignere creditur, & coëundi excitare appetitum. Capiti etiam dolorem infert, præsertim si quis ipso solo vescatur.

De Acalyphe, siue Vrtica.

Tenuium est vitium & partium: vnde nemo ipsa vt alimento vtitur, nisi fame extrema prematur. Vtilis autem est, vt obsonium, ac medicamentum quod aluum deiicit.

De Scandice, Gingidio, quod Chærefolium vocant.

Gingidiũ non aliter quam scãdix manditur apud nos, stomachumque admodum iuuat, collapsamque illius appetentiam, si cum aceto sumatur, excitat, siue elixum siue crudum mandere velis. Elixationem tamen diuturniorem non tolerat. Est porrò non tam alimentum, quàm medicamentũ, astrictioné & amarorem non mediocrem sortitum.

De Ocymo, quod vulgò Basilicon vocant.

Hoc olus ventriculo existit noxium, prauíque succi, & concoctu difficile.

De Fœniculo.

Assiduè vtuntur anetho quidem in condimentis, fœniculo autem etiam in obsoniis. Nam apud nos sane reponunt ipsum; eodem modo quo pyrethrum & terebinthum, adeò vt in totum annum sit vtile.

De Asparagis.

Omnes propè modum Græci, teneros caules quo tempore ad fructus ac seminis productionem augescunt, asparagos communiter vocant. Brassicę igitur germen, minus quàm brassica ipsa siccat: tametsi aliorum olerum caulis temperatura sit vt plurimum quàm folia sicciore: vt atriplicis, lactucæ, bliti, betæ, maluæque. At radiculæ asparagus sicuti & rapæ, sinapi, cardami, pyrethri, & omnium propémodum acrium & calidorum, humidior existit. Bulbus, autem, apium, sion, eruca ocymum, oxylapathum, lapathum, & omnes oleracei generis herbæ, antequàm semen effundant, eiusmodi caulem quendam producunt, qui post semen effusum siccatur, fitque ad cibum hominibus vtilis. Hæc autem omnia aquæ incocta mandunt cum oleo & garo, pauco aceto adiecto. Alimentum tamen paucum dant corpori, neque id boni succi.

De alio genere asparagorum.

Qui asparagi in oxymyrsine, chamædaphne, oxyacantha, & bryonia proueniunt, ac tum is qui regius, tum qui ἕλειος vocatur, omnes inquam hi stomachum iuuant, vrinásque cient, ac parum nutriunt.

De germinibus.

Arborum ac fruticum germina, olerum asparagis proportione respondent. Quæ quidem omnia aquæ incocta manduntur, præter insuauia quædam ac medicamentosa. Quibus etiam vrgente fame, vesci coguntur. Omnium tamen præstantissima sunt, terebinthi, viticis, vitis, iunci, rubi, & canirubi germina.

De discrimine quod partibus plantarum esculentarum inest.

Non est autem Mnesitheus audiendus, vbi ait, radices omnes concoctu difficiles esse, longéque ipsis foliis crudiores. Radiculæ siquidem, radicem habent caule ipso, ac foliis acriorem: similiter, cepa, ampeloprasum, porrum, & allium. Quod si betæ quoque, & maluæ, & rapæ radicem cõparare ad folia volueris, plus viriũ in ea deprehendes: quemadmodum & in altheæ, quæ agrestis quædam esse malua videtur. Nam radix ipsius vt & betæ, cum tumores multos pituitosos discutiat (id quod folia præstare nequeunt) plane facultatem suam indicat. Etenim quod in radicibus id genus probè confectum non fuerit, in folia & caulem ipsa natura excernit: vt facere videtur etiam in ceruis, totius substantiæ excrementa, ad gignenda cornua, minimè necessaria transmittens. Tutius itaque est, gustantem prius atque olfacientem, singulas plantarũ partes ipsas per se explorare: post autem experiri mandentem: quandoquidem olfactus & gustus, omne ipsius plantæ temperamentum ostendunt.

De Rapa siue Buniade.

Dura quidem est, miniméque esculenta, nisi coquatur. In aqua autem cocta, non nutrit minus congeneribus aliis. Succum autem in corpus distribuit, mediocri crassiorem, coctionemq; diuturniorem desiderat: atque illa vnicè commendatur, quæ bis cocta fuerint. Quòd si crudior sumatur, concoctu difficilior, & flatulenta redditur, stomachóque noxia.

De Aro.

Manditur & huius plantæ radix eodem modo quo rapæ. Cæterum dum ipsam coquis, priore aqua effusa, in aliam calidam, eam conicere conuenit. Quæ autem acrior & medicamentosior existit (qualis in nonnullis regionibus crescit) ad eliciendos tussi crassos pulmonis succos est præferenda.

De Dracontio.

Huius quoque radicẽ bis terue elixantes, quoad medicamentosum omne posuerit: nonnunquã exhibemus mandendam: quemadmodum & ari, quando humores crassi & lenti, qui in thorace ac pulmonibus habentur, vi maiori indigent. In vniuersum autem, acria quidem & amara si edantur, corpus parcius nutriunt: insipida autem, & iis adhuc magis dulcia, multum: & multò magis, si compactam adhuc habeant substantiam.

De Asphodelo.

Radix asphodeli & magnitudine, & figura, & amarore, scillæ radici quodammodo est similis: facultatemque habet tenuandi, atque aperiendi. Si tamen, vt lupini, paretur, maximam sui amaroris partem deponit: scillæ autem qualitas difficillimè eluitur.

De Bulbis.

Bulbus quoque eiusdem cum prædictis est generis: manditur enim ipsius radix sine foliis: Vere autem, interdum & asparagus. Facultatem habet in se amaram & austeram, eamque insignẽ: vnde etiam stomachum exolutum, ad appetentiam quodammodo excitat. Cæterum si bulbi elixi bis fuerint, magis quidem nutrient: verùm cùm amarorem omnem iam deposuerint, aduersabuntur iis, quæ sputo sunt eiicienda. Quidam ex ipsorum esu liberaliore, semen sibi inauctum, séque ad venerem alacriores manifestè senserunt. Alimentum porrò dant mali succi, nisi probè coquantur.

De Pastinaca, Dauco, & Caro.

Horum quoque radices manduntur: minus tamen quam rapæ & arum Cyrenaicum nutriunt. Calefaciũt autem insigniter, aromaticumque nonnihil ostentant, conficiendi tamen difficultas iis

Ocymum. Basilicon.

Radicem altheæ, & betæ, discutere pituitosos humores, quod non datur foliis earundem.

Ceruis totius substantiæ excrementa ad gignenda cornua transmitti.

Plantarum temperamentum ostendi ab olfactu & gustu.

Rapa. Bunias.

Aron.

Dracontij vsus.

Nutrire corpus quæ parcius, & quæ vberius possint.

Asphodeli radicis vires.

Bulborum vis.

Pastinaca.

ineſt. Vrinam porrò cient: & ſi quis eis copioſius vtatur, mediocriter vitioſum ſuccum producunt. Cari tamen radix melioris eſt ſucci, quàm paſtinacæ. Sunt qui paſtinacam agreſtem appellent daucum: qui vrinas quidem mouet potentius ſed medicamentoſior exiſtit.

Carus. Daucus.

De Tuberibus.

Tubera.

Hæc quoque radicibus aut bulbis annumeranda ſunt, vt quæ nullam qualitatem habent inſignem: craſſum autem alimentum largiuntur.

De Fungis.

Fungi. Boleti.

Ex fungis quidem boleti, ſi bellè in aqua fuerint elixi, propè accedunt ad inſipidos cibos. Alimétum autem ex ipſis eſt pituitoſum, frigidú, prauíque ſucci. Omnium tamen ij minimum noxij exiſtunt. Secundi autem poſt hos, ſunt amanitæ. Reliquos verò omnes tutius eſt ne attingere quidem: multi enim ex ipſorum eſu interierunt. Cæterùm oxymeli per ſe, & cum hyſſopo, & origano, quibus nitri ſpuma fuerit inſperſa, ſi propinetur, auxiliatur iis qui ex fungorum eſu habent peſſimè.

Amanitæ. Fungorum eſú eſſe periculoſum. Fungorum noxæ quæ opitulentur.

De Radicula.

Radix eius ex iis eſt quibus aſſiduè veſcimur eſtque obſonium magis quàm alimentum: nimirum quæ & ipſa cum manifeſta calefactione attenuandi facultatem ſortitur, nam qualitas aeris in ipſa ſuperat. Sed caulis eius elixus magis nutrit quàm cruda radicula: pauciſſimum tamen & ipſe alimentum præſtat. Mirari autem ſubit eos medicos & idiotas, qui non ſine multorum incommodo, poſt cœnam crudas eas eſitandas tradunt.

Radiculæ ſucculentæ. Radiculas crudas perperàm eſitari poſt cœnam.

De Cepis, Alliis, Porris, Ampeloprasis.

Corpus calefaciunt, & qui in ipſo ſunt humores craſſos attenuant, lentóſque incidunt. Si cocta autem bis térve fuerint, acrimoniam quidem deponunt, tenuant tamen adhuc, & alimentum corpori dant pauciſſimum: quod certè priuſquàm elixa eſſent, omnino non dabant. Cæterum allium quidem mandunt non vt obſonium, ſed vt ſalubre medicamentum, quod digerendi, & obſtructiones aperiendi habet facultatem: quòd ſi elixum parum fuerit, vires quidem imbecilliores, ſucci autem prauitatem non amplius retinet: quemadmodum nec porra, nec cepæ, quum elixa bis fuerint. Ampeloprasa verò tantùm à porris diſſident, quantùm in aliis omnibus congeneribus agreſtia à domeſticis. Abſtinendum autem ab aſſiduo vſu omnium acrium eſt, præcipuè natura bilioſis. Solis enim qui vel ſuccum pituitoſum, vel crudum & craſſum ac lentum aceruarint, eiuſmodi cibi expediunt.

Allium eſitari vt medicamentum. Allium elixum, imbecillius quidem, benignius tamen reddi. Porra. Cepæ. Ampeloprasa. Acres cibi quibus tantum conueniant.

GALENI PERGAMENI De alimentis,

LIBER TERTIUS.

De alimento quod à greſſilibus animalibus ſumitur.

PArtes animalium omnes non eadem facultate ſunt præditæ: ſed carnes quidem, cùm probè elixæ fuerint, optimú gignunt ſanguinem, & potiſſimum, ſi ex animalium boni ſucci fuerint, cuiuſmodi eſt ſuum genus: nam partes neruoſæ, iuſto ſunt pituitoſiores: Omnium itaque ciborum, ſuum caro potentiſſimè nutrit. At bubula, alimentum quidem & ipſa corpori ſuggerit non mediocre, nec diſſipatu facile: ſanguinem tamen gignit, quàm conueniat, craſſiorem. Quòd ſi quis naturali temperamento melancholicus magis fuerit, affectu aliquo melancholico prehendetur, ſi largius ea veſcatur. Affectus melancholici ſunt, cancer, elephas, ſcabies, lepra, febris quartana, & quæ peculiari nomine melancholia nominatur. Lien autem quibuſdam à tali ſucco intumuit: quã rem cachexia & hydropes ſunt conſecuti. Cæterùm quantùm carnes bubulæ totius ſuæ ſubſtantiæ craſſitie ſuillam ſuperant, tantò ſuillas bubulas lentore antecedunt. Vt autem iis iuuenibus qui bono ſunt corporis habitu, ſues ætate florentes magis quàm porcelli congruunt, ſic vituli perfectis bobus, hœdíque capris, ſunt præferendi, vtpote quorum carnes multò facilius atque præſtantius coquantur. Porrò capra temperamento minus quàm bos eſt ſicca: ſi tamen ſui & homini comparetur, multum ſuperat. Suillæ autem carnis ſimilitudinem cum humana ex eo poteris intelligere, quòd nonnulli carnes humanas pro ſuillis exhibitas ab hoſpitibus improbis, ſine vlla in guſtu vel olfactu ſuſpicione comederit. Meritò igitur porcelli alimentum nobis præbent tantò magnis ſuibus excrementoſius, quantò ipſis ſunt humidiores: ac meritò etiam minus nutriunt. Nam alimentum humidius vt diſtribuitur, ita etiam diſcutitur longè celerius. At agni carnem habent humidiſſimam, pituitoſamque: ouium verò excrementoſior eſt, ac deterioris ſucci. Capratum quoque caro, præter ſuccum vitioſum, acrimoniam etiam ſortitur. Hircorum autem, tum ad coquendum, tum ad ſuccum bonum gignendum, eſt deterrima. Hanc ſequitur arietum, pòſt taurorum. Porrò in iis omnibus carnes caſtratorum ſunt præſtantiores: quemadmodum ſenum peſſimæ. Ad hæc caro leporum, ſanguinem quidem gignit craſſiorem, ſed melioris ſucci, quàm bubula ouillaque. Ceruina autem non minus iis ſuccum vitioſum generat, & concoctu difficilem. His agreſtium aſinorum bene habitorum, ac iuuenum, caro eſt propinqua. Sunt tamen qui aſinorum domeſticorum, vbi ſenuerint, carnes mandunt, quæ peſſimi ſucci ſunt, concoctúque difficillimæ, atque ſtomachum lædunt, etiam inſuaues inter edendum: quemadmodum equorum & camelorum carnes, quibus & ipſi homines animo & corpore aſinini camelinique veſcuntur. Sunt qui & vrſis, & iis adhuc deterioribus, leonibus ac pardis veſcantur, ſemel aut bis elixantes. Vulpium autem carnibus autumno apud nos venatores veſcuntur: tunc ſiquidem vuarum vſu pingueſcunt. Porrò animalia omnia, quibus alimenta propria affatim ſuppetunt, longè ſeipſis in cibo præſtantiora euadunt: quemadmodum deteriora fiunt, quibus ea minus adſunt. Cæterùm quæ aſſantes homines mandunt, aut in ſartagine frigentes, ea corpori ſiccius dant alimentum: quæ verò in aqua præcoquunt, humidius: quæ in patinis condiuntur, inter hæc media ſunt, quanquam & illa ipſa pro modo conditura inter ſe multum diſcrepant. Siquidem quæ vinum aut garum habent copioſum, ea ſunt aliis quæ ipſa non habent, ſicciora. Ruſus quæ exiguam quidem illorum portionem, aut ſapæ etiam ampliorem habent, aut in ſimplici & plebeio, albóque appellato iure elixa ſunt, ea prædictis longè ſunt humidiora. Quæ autem in ſola aqua coquuntur, iis quoque

Carnes elixas optimum gignere ſanguinem. Neruoſas partes ſuum pituitoſiores exiſtere. Suilla caro omnium potentiſſimè nutrit. Bubulam gignere melancholicum ſanguinem. Melancholici affectus qui ſint. Iuuenibus vigente florentibus, ſuillas, vitulinas, atque hœdinas carnes congruere. Capra temperamentum. Suillas carnes eſſe humanis ſimillimas. Porcelli quale alimentum exhibeant. Alimentum humidius distribui discutique celerius. Agninæ carnes. Ouillæ. Caprillæ. Hircinæ. Arietinæ. Taurinæ. Caſtratorum carnes ſunt præſtantiores, vt ſenum peſſimæ. Leporinæ. Ceruinæ. Aſininæ. Equinæ carnes. Camelinæ. Vrſinæ. Leoninæ. Pardorum. Vulpinæ. Aſſa frixáve ſiccius quam elixa, dant alimentum corpori. Garum. Album ius.

adhuc humidiora existunt. Maximum præterea in præparatione discrimen accidit, pro eorum quæ [illegible] untur potentia: vt cum omnia siccant quidem, [illegible] magis, alia minus. Sunt porrò hæc [illegible] ex seminibus quidem, anethum, apium, carum, libysticum, cuminum: ex plantis, porrum, cepa, anethum, satureia, thymum, pulegium, mentha odorata, origanum, & alia id genus pertinentia ad [illegible] obsonatricem commentationem.

De limacibus.

Limaces.

Limaces Græci omnes quotidie mandunt, carnem quidem duram habentes, eóque concoctu difficilem, sed quæ confecta potentissimè nutriat. Succus autem ipsis inest qui ventrem subducit: quemadmodum & iis, quibus testa pro cute est. Quapropter quidam oleo, garo, vinóque ipsos condientes, eo iusculo ad aluum deiiciendam vtuntur. Huius porrò animalis caro bis terque elixa, conditáque aluum sistit, alimentumque dat corpori minime contemnendum.

De animalium pedestrium partibus excarnibus.

Externæ corporis partes, vt pinguedinis, ita substantiæ carnosæ habent minimum. Neruosa enim hoc est, ligamentosa, & cutacea natura in ipsis præpollet: non tamen tales hi nerui, cutisve sunt quales in reliquo corpore: nam in excarnibus magis exercitatoria sunt, eóque magis lenta. Quare meritò quidem corpus minus alunt: ob lentorem tamen facilius deiiciunt per aluum. Meliores autem sunt pedes suum quàm rostrum: quemadmodum hoc auibus est præstantius. Porcellorum pedes prisanæ elixæ iniecti, illam meliorem efficiunt, ipsi etiam meliores redditi: quare sic in ore & ventriculo melius elaborantur. Quantò autem aliorum animalium carnes alimenti bonitate suilla sunt inferiores, tantò illorum partes excarnes partibus portione suum excarnibus sunt deteriores.

De animalium pedestrium lingua.

Peculiaris quædam huic parti substantia inest: carnem enim habet fungosiorem, ac sanguineam magis: eam tamen haudquaquam solam, sed cum musculis, glandulis, venis, arteriis, & neruis (que illi communia sunt) exemptam, solent coquere & mandere.

De Glandulis.

Quantum lingua à carnis substantia, tantùm glandulæ à linguæ substantia recesserunt. Porrò glandulas quæ iuxta linguam consistunt, ad saliuam generandam comparauit natura: ad conficiendum autem lac, mamillares: ob idque post fœtum conceptum laxescunt, atque lacte replentur. Omnibus autem glandulis illud commune inest, vt suaues in cibo, friabilesque appareant. Cæterùm mamillares, cùm imbutæ sunt lacte, de Ipsius etiam dulcedine aliquid præ se ferunt. Alimentum autem quod ex iis probè quidem in ventriculo concoctis prouenit, propè sanè ad carnium alimentum accedit. Quòd si minus quàm par est sint confectæ, succum crudum aut pituitosum generant: humidiores quidem pituitosum, duriores verò crudum.

De testibus.

Testes esse ex genere glandularum.

Testes autem, cùm ex genere sint glandularũ, non perinde tamen sunt laudabilis succi vt mamillares: sed habent virosum quiddam, seminis, quod in se generant, naturam referentes, ceu renes vrinæ. Animalium gressilium testes, concoctu sunt longè difficiliores. Nam testes gallinaceorum altilium & suauissimi sunt, & laudabile corpori alimentum præbent. Renes admodum praui sunt succi, & concoctu difficiles, vt adultiorum animalium testes. Iuniorum quippe sunt præstantiores. Porrò taurorum, hircorum & arietum, insuaues sunt & mali succi, concoctúque difficiles. Sues quidem apud nos exsecant, quòd videlicet castratorum caro suauior sit, & alimenti plenioris, concoctúque facilior: boues autem, vt multò melius eis ad agriculturam vtantur, cùm non facilè tauri domentur. Capræ autem & oues, propter vtrunque vsum castrantur. Cæterum omnes memoratorum animalium testes, concoctioni resistunt, ac mali sunt succi: nutriunt tamen, si bellè conficiantur. Quantò autem suum caro alus præstantior est, tantò horũ quoq; testes, aliorum animantium testibus sunt meliores. Soli autem gallorum gallinaceorum vndequaque sunt præstantissimi, & potissimum eorum qui saginati fuerint.

Testes gallinacei præstant corpori alimentum laudabile. Renes praui sunt succi. Testes arietinos mali esse succi. Castratorum carnes suauiores, & succulentiores existere. Suillam carnem esse cæteris præstantiorem. Gallorum testes.

De cerebro.

Cerebrum omne cibus est pituitosior: crassique succi, & tardè permeans, atque ad coctionem difficilis: nec minimum lædit ventriculum. Excitat præterea nauseam: omninóque vomitioni est accommodatius, si concinnatum cum incidentibus & calefacientibus fuerit. Si tamen rectè concoqui possit, alimentum corpori præstabit non contemnendum.

Cerebrũ nauseam excitat. Cerebrũ quale alimentum præstet.

De ossium medulla.

Medulla ossium.

Hæc cerebro est dulcior, iucundior & pinguior nauseamque prouocat, si liberalius sumatur nutrit tamen & ipsa, si conficiatur probè.

De spinali medulla.

Spinalis medulla.

Spinalis medulla (quæ perperam medulla appellatur) cerebro continua, eiusdemque cum eo naturæ existit: nisi quòd ipso multò est durior, potissimum in infernis spinæ finibus. Quantum enim à cerebro abscedit, tantùm magis durescit. Pinguitudinis præterea habet minimum, quo fit, vt nauseam non prouocet: ac si probè conficiatur, non exiguum corpori alimentum suggerit.

De pinguedine & adipe.

Pinguedo. Adeps.

Pinguedo, humida quæpiam res est, oleo longa vetustate incrassato assimilis: adeps verò pinguitudine multò est siccior, ideóque fusus concrescit facilè. Pauci vtraque est nutrimenti, potiúsque carnium nos alentium sunt condimenta, quàm alimenta.

De pedestrium animalium visceribus.

Iecur quale nutrimentum exhibeat.

Omnium quidem animalium iecur crassi est succi, ac ad coquendum difficile, tardéque permeat. Omnium autem est præstantissimum, non modò ad voluptatem, sed ad alia omnia, quod ex caricarum esu optimè præparatum fuerit. At lien gustu est suauissimus: in eo tamen reperitur perspicua quædam acerbitas. Meritò etiam praui succi esse creditur, vt qui sanguinem melancholicum gignat. Vtroque verò tantò pulmo facilius coquitur, quantò est rarior. Multò tamẽ quod ad nutriendum attinet, est hepati inferior. Pituitosius autem est alimentum quod exhibet. Cor substantia quidem caro est fibrosa ac dura, ideóque concoctu difficile: & tardè permeat. Si tamen probè conficiatur, alimentum corpori dat vt non paucum, ita nec mali succi.

Lien sanguinẽ melancholicum gignit. Pulmo. Cor.

De quadrupedum animalium ventriculo, vtero, & intestinis.

Interanea quale alimentum præbeant.

Duriores carnibus sunt hæ partes ob id etiam

si

si rite conficiantur, succum tamen gignunt non planè sanguineum, sed frigidiorem, atque crudiorem. Proinde multùm temporis postulant, priusquàm satis confici queant.

De agrestium ac domesticorum animalium differentia.

Domestica animalia, temperie humidiora sunt quod agrestia, tum ob aëris in quo degunt, humiditatem, tum ob vitæ ignauiam. Caro eorum quæ in montibus degunt, ob contrarias causas est durior, nulliúsque prorsus pinguedinis, aut paucissimæ particeps. Ob idque pluribus diebus quàm domesticorum, imputris seruatur: alimentumque exhibet minus excrementitium, eo quod à domesticis sumitur: ac proinde & nutrit valentius, & succum gignit meliorem.

Agrestium animalium carnes, valentius nutriunt, & succum gignunt meliorem.

De lacte.

Lactis differentia.

Lac boum crassissimum ac pinguissimum est: liquidissimum ac minimè pingue, camelorum: mox equorum: deinde asinarum: mediæ autem consistentiæ est caprarum: hoc crassius, ouium. Secundùm autem anni tempora, lac post partum est liquidissimum. Temporis verò progressu, magis semper ac magis crassescit. At media æstate, ipsum etiam in suæ naturæ medio consistit. Post id autem tempus, sensim iam crassescit, quoad penitus deficiat: sed Vere, vt liquidissimum, ita copiosissimum est. Porrò liquidissimum lac, serum: crassissimum, caseum habet plurimum. Meritò igitur liquidius quidem lac, magis: crassius autem, minus aluum subducit. Quinetiam lac quod ignitos lapillos, aut orbiculos ferreos extinxerit, & ventrem sistit, & iis auxiliatur, quibus venter acrium excrementorum morsu infestatur. Facilè tamen sic paratum lac in ventriculo cogitur: ob idque mel illi, & salem, adiicimus: sicuti & aquã etiam, quæ seri acrimoniam corrigit. Constat siquidem lac omnino ex contrariis substantiis, sero scilicet, caseo, & pinguitudine, ex qua butyrum conflatur: quo in frigidis plerisque regionibus, pro oleo vtuntur. Cuius pinguis succi asininum lac habet minimum. * Quocirca rarò alicui in ventriculo cogitur, si statim vt mammis excidit, calidum fuerit epotum. Quòd si sal & mel adiiciantur, fieri non potest, vt ipsum in ventriculo coaguletur. Eandem ob causam magis per aluum deiicitur, vt quod serum multum habeat à quo lac omne facultatem accipit deiiciendi, vti à caseosa substantia sistendi. Quare plurimo sero ad deiiciendam aluum vsi sunt veteres. Cui quidem tantùm mellis optimi & salis est adiiciendum, quantum suaue citra stomachi euersionem sentietur. Porrò inter omnia quæ mandimus, lac optimum, optimi succi est. Nam quod vitiosum existit, prauo succo vtentium corpora replet. Quòd si capræ, aut alterius animalis, scammonium rithymalúmve depasti, lac cibi loco quis sumpserit, omnino aluus ei fluet. Lac igitur quod seri habet plurimum, etiamsi semper eo vtaris, nihil penitus periculi adferet. Quod verò huiusmodi humiditatem habet exiguam: caseosam autem crassitiem multam, eos quidem offendet, qui calculis generandis sunt prompti: iecúrque obstruet iis, qui hoc affectu facilè prehendi possunt. Thoracis autem ac pulmonis partibus lac omne est vtile: capiti verò, nisi quis ipsum habeat admodum firmum, non est accommodum, vt neque hypochondriis, quæ leui de causa inflantur: plurimum siquidem in ventriculo in flatus vertitur. Si

Lac quod lapillos ignitos extinxerit, aluum fluentem sistere.

Lac ex quibus substantiis constet.

Lac asininum raro alicui in ventre cogi.

Lac asininum habere plurimum substantiæ serosæ.

Sero vtebantur veteres ad deiiciendam aluum.

Lac optimum optimi est succi.

Lac multi serosum, obesse non potest.

Lac admodum caseosum quibus noceat.

Lac omne esse vtile pectori.

Lac quibus noceat.

verò cum aliquo eorum cibariorum, quæ crassi sunt succi, diutius elixum fuerit, flatuosam quidem naturam deponit, sed tecur magis obstruit, & promptius calculos in renibus gignit. Illud igitur lac boni succi & multi alimenti existit, quod ex contrariis substantiis & facultatibus constat, subducendi scilicet, ac sistendi, obstruendi ac tenuandi. Nocet autem ipsius vsus assiduus tum dentibus, tum gingiuis: has quippe humidas, dentes putrefactioni reddit obnoxios. Cæterùm occurres huic malo, si aut diluto, aut meraco vino, cui nonnihil mellis permistum sit, aut primò quidem melicrato, dein verò astringente vino, sumpto lacte, os ipsum collueris.

Lac optimum quale.

Lac nocet dentibus gingiuisque.

Lactis noxam quæ corrigant.

De oxygalacte, hoc est, acido lacte.

Oxygala quibus cõmoda, aut minime.

Dentes qui secundum naturam habent, nihil offendit: eos autem lædit, qui iustò frigidiores existunt. Iam verò ventriculus quauis de causa frigidior, oxygala non bellè concoquit: temperatus verò, quamuis ægrè, conficit tamen id aliquando. Cõtrà, ventriculi calidiores, præterquàm quòd nihil huiuscemodi eduliis læduntur, aliquo etiam fruuntur commodo. Pro diuersa autem ventriculorum natura accidit, vt lac ipsum interdum acescat. Siquidem caloris inopia, in acorem: eiusdem excessus, in nidorem & fumum vertit. Porrò oxygala etsi in ventriculo non coquatur, nunquam tamen in nidorem conuertitur, potissimum si in feruentissimum ac biliosissimum ventriculum incidat. Est autem natura tum frigidum, tum crassi succi: quare non facilè à modicæ naturæ corpore concoctionem suscipit. Quinetiam consentaneum est crudum succum à cibis huiusmodi gigni. Non ab re autem edulium hoc calidissimis est ventriculis vtile: quemadmodum frigidioribus aduersissimum. At partes ipsius lactis, citra coagulum, etiam scissio, quam vocant, discernit, cùm lacti abundè calido oxymel frigidum instillamus. Idem etiam mulso efficimus. Interdum citra vllam liquoris instillationem, vase frigidissimam aquam habente, in lac demisso, ipsum scindimus. Præterea sine coagulo id lac, quod post editum fœtum emulsum fuerit, concrescit protinus, si super cineres calidos parumper calefiat. Nutrit autem vberius ex lacte id quod concretum est: parcius verò, quod serosum existit. Cæterùm quod lac a partu concrescens, nihil recipit mellis, concoctu quidem est difficilius, atque succi crassioris: præterea per aluum tardius secedit, corpus tamen abundè nutrit.

Lac quibus modis scindatur.

Lactis partes quæ magis, & quæ minus alant.

De Caseo.

Dum caseus conficitur, assumit ab iniecto coagulo acrimoniam quandam, humiditatemque omnem deponit, & potissimum si inueterauerit: tunc enim quàm prius, longè acrior euadit, ac manifestè calidior, atque ardentior redditur: ob idque ipsum, siticulosior, & difficilior concoctu, & peioris succi efficitur: ac proinde calculis est generandis. Vbi enim succorum crassities cum ardenti calore iungitur, illic calculi generantur. Itaque caseus id genus, omnium ad omnia est pessimus. Deinceps autem malus quidem, sed prædicto minus putandus est, qui neque est vetus, neque acris. Omnium autem caseorum recentium, præstantissimus is habetur, qui à nostris incolis oxygalactinus dicitur, suauissimus quidem in cibo, stomacho autem minimè noxius, aliísque omnibus caseis concoctu transituque facilior: succum habens non nitrosum, neque vsqueadeo crassum. Præ-

Caseus inueteratus calculum gignit.

Calculi à quibus causis generantur.

Oxygalactinũ caseum esse omnium caseorum optimum.

stantissimus

stantissimus etiam est is quem Romani ... appellant. In vniuersum autem, mollior caseus duriore est præstantior: rarus verò ac laxus, denso admodum & compacto. Iam verò cum glutinosus valde, & is qui ad asperitatem vsque est friabilis, sint vitiosi, præstantior est qui inter hos duos est medius. Quod autem ad gustum pertinet, is omnium est præstantissimus, qui nullam vehementem obtinet qualitatem, sed dulcem habet supra alias parum eminentem. Ructu etiam, cuius qualitas paulatim marcescit, præstantior: cuius contra perdurat, non bonus.

De pedestrium animalium sanguine.

Sanguis omnis concoctu est difficilis, præcipue crassus & melancholicus, qualis bobus & apris inest. Leporinus autem, caprinúsque, vt suauissimi celebrantur.

De alimento quod à volucribus animalibus sumitur.

Auium omnium volatilium genus paucissimũ præstat alimentum, si ad genus gressilium conferatur: potissimum si ad suillam, qua non aliud inuenias, quod copiosioris sit nutrimenti. Volucrium tamen caro concoctu facilior est; præcipue perdicis, attagenis, columbæ, galli gallinacei & gallinæ. Turdorum verò & merularum, minutorumque passerculorum caro, quàm prædictorum, est durior. His autem ipsis, turturis, palumbi, anatisque caro etiam durior existit. At phasianorum caro, quod ad concoctionem & nutrimentum attinet, carni gallinarum est similis: voluptate tamen in edendo eam superat. His durior est pauonum caro, & fibrosior, & difficilior concoctu. In vniuersum autem, augescentium caro multò est præstantior, quàm inclinantium ætate: media verò est inter vtranque, florentium. Praua autem admodum est nouellorum, sed diuersa ratione ac senum. Siquidem horum caro, dura est & sicca, ac neruosa, ideóque concoctu difficilis, & nutrimenti exigui: contrà animalium nuperrimè æditorum corpora, muscosa sunt ac humida, eóque excrementis plena: facilius tamen per aluum descendunt. Secundum etiã præparationis modos, & locos in quibus ipsa animalia viuunt, non mediocris eorum est differẽtia.

De anseribus & struthocamelis.

Caro horum excrementitia existit, multóque difficilior concoctu, quàm prædictorum volucriũ. Ipsorum tamen alæ, non sunt cæterorum alis deteriores: quandoquidem in multis, alarum substantia fibrosa est & dura. Quarundam autem caro, tota est eiusmodi, cuiusmodi gruum: quas tamen & ipsas mandunt: plurimis ante diebus macerantes & mortificantes. Inter grues & anseres, caro tardarum est media.

De differentia quæ est in partibus animalium volucrium.

Non manduntur intestina volucrium: ventriculi autem & vesci sunt, & nutriunt. Quidam autem ipsorum valde etiam sunt iucundi, ceu anserum: secundum quos, sunt altilium gallinarum. Ad hæc anserum quibus lac in alimentis miscetur, iecur est iucundissimum, atque potenter nutrit, & cùm sit optimi succi, deiicitur facilè, probéque in ventre concoquitur. Ad hæc alæ anserum, & iis adhuc magis gallinarum, minimo negocio coquuntur. Pedes autem paulò minus omnium, cibo sont inepti. Cæterùm iuniorum & probè nutritorum caro, gracilium carni atque annosorum præstat. Gallorum testes, præcipuè altilium, præstantissimi sunt, & multò magis, si cibus ipsorum, quo sunt nutriti, seruso lacte fuerit imbutus. Porrò volucria, exiguum quidem habent cerebrum: ipsum tamen tantò pedestrium cerebro præstantius est, quantò durius. Ac muntana sanè, quam palustria, cerebrum habent præstantius.

De Ouis.

Gallinarum & phasianorum oua, omnibus sunt præstantiora, deteriora autem anserum & struthocamelorum. Porrò quæ oua dicuntur tremula, ad nutriendum omnium sunt præstantissima. Sorbilia autem, minus quidem nutriunt, sed subducuntur facilius, & pharyngis asperitates læuigant. Cocta verò, & ad coquendum sunt difficilia, & tardi transitus, corporique crassius alimentum largiuntur. His autem tardius permeant, & crassioris sunt succi, quæ in calidis assantur cineribus. Quæ verò in sartagine sunt inspissata, pessimum habent modis omnibus alimentum. Porrò quæ suffocata appellant, sunt elixis atque assis meliora, parantur autem ad hunc modum: Vbi enim ipsa oleo & garo, & pauco vino conspersa fuerint, vas quo continentur, cacabo aquam calidam habenti indunt. Deinde vbi ipsum totum supernè obturarint, ignem substruunt, quoad oua mediocrem consistentiam sortiantur.

De volucrium animalium sanguine.

Gallinarum & columbarum sanguine nonnulli vescuntur, maximè altilium: qui suum sanguine haudquaquam inferior est, neque * suauitate, neque concoctionis facilitate. Plurimum tamen à leporino relinquitur. Cæterùm sanguis omnis concoctu est difficilis & excrementitius.

De nutrimento quod ab aquatilibus animalibus sumitur: & primùm de Mugile.

Mugiles ex squamatorum piscium sunt genere. Verùm eorum caro, qui in aquis limosis, sordidis & stagnantibus degunt, excrementitia admodum atque mucosa existit. Optima autem eorum est, qui in puro mari viuunt, præcipue cùm ventorum procellis ipsum mare agitatur, atque Boream spectat. Nam in quieto, nullisque agitato fluctibus, tantò piscium caro deterior fit, quantò minus exercitatur. Eorum autem qui in fluuiis gignuntur, præstantiores sunt, qui in iis gignuntur, in quibus aqua rapidè fluit, & copiosa. Qui verò in stagnantibus, non laudabiles. Præterea penes alimenta ipsa pisces meliores peiorésve euadunt. Etenim qui in fluminibus vrbem magnam præterfluentibus, hominum stercoribus, & prauis id genus escis victitant, omnium deterrimi sunt. Porrò qui mugil in mari gignitur, is à mari longissimè abscedens, aduersu flumine natat, numerosásque ac paruas spinas non habet. Qui verò a fluuiis stagnisque ingreditur mare, huiusmodi spinarum est plenus. Nam omnium ferè piscium caro, qui in stagnis aut fluminibus crescunt, tenuibus spinis plena inuenitur, quas nullus marinorum habet. Pauci autem fluuialium mare ingrediuntur: at marini omnes, fluuiis gaudent. Mugilis præstantioris caro est iucundior & acrior, necnon expers pinguedinis. Nam pingues, & solui saporis, & vitiosi sunt succi. Quapropter eos cum origano præparant. Hic piscis vnus eorum est, qui conditi sale asseruantur.

De Lupo seu Laurace.

Hunc piscem natum in aquis dulcibus non vidimus, sed è mari in flumina aut stagna, ipsum ascendisse

ascendisse conspeximus: ideóque paruus rarò, quemadmodum mugil sæpe, inuenitur. Alimentum sanè quod tum ex hoc, tum ex aliis piscibus prouenit sanguinem gignit consistentia tenuiorem, quàm quod ex pedestribus animalibus sumitur: adeò vt non affluenter nutriat, & discutiatur celerius.

De Mullo seu Trigla.

Trigla. Mulli caro.

Hic quoque pelagicis piscibus annumeratur: habétque aliorum fermè omnium carnem durissimam, & valde friabilem. Ac nutrit sanè cùm probè confectus fuerit, copiosius omnibus alijs piscibus, quòd durior & crassiorum partium existat, habeátque substantiam alendo corpori accommodatam. Quare mulli caro iucunda est: quæ quidem licet aliorum carne sit durior, mandi tamen quotidie potest, propterea quòd friabilis est, & pinguedinis expers, cum quadam acrimonia. Nam pinguia & lenta cibaria statim vt sumpta fuerint, celeriter implent, & appetentiam euertunt. Mulli etiam hepar propter voluptatem à gulosis summopere expetitur. Optimi autem mulli fiunt, vt alij etiam omnes pisces, cùm propter mare purum, tum vel maximè propter alimenta.

Pinguia cibaria appetentiam euertere. Mulli hepar.

De piscibus saxatilibus.

Saxatiles pisces vnde dicantur.

Scarum, merulam, turdum, iuliam, fucam, percam, à petrosis promontorijs maris, in quibus comperiuntur versari, saxatiles appellantur. Inter eos autem scarus excellere suauitate creditur. Secundum hunc, merulæ, ac turdi. Tertio loco iuliæ, fucæ, ac percæ. Porrò alimentum quod ex eis sumitur, non modò cócoctu est facile, sed hominum etiam corporibus saluberrimum, vt quod sanguinem medium consistentia generet.

Saxatiles pisces præbere alimentum saluberrimum corpori.

De Gobione.

Gobio littoralis est piscis, ex numero etiam eorum, qui parui perpetuò manent. Præstantissimus autem omnium ad voluptatem, coctionem, distributionem, ac denique succi bonitatem is est, qui in arenosis littoribus, aut saxosis promontorijs degit. Cæterum gobiorum caro, vt carne saxatilium est durior, ita mollior quàm mullorum. Ipsa igitur proportione, vescentium corpus nutrit.

Gobiorum caro.

De piscibus molli carne præditis.

Scarus.

Scarus itaque primas inter pisces saxatiles obtinet: quibus omnibus caro inest quàm aliis piscibus molior & friabilior. Sunt qui carnis tantùm duritie a saxatilibus dissident, cuiusmodi sunt pelagici propémodum omnes: nisi si qui ipsorum prauo alimento propriam carnem corrumpant, vt mulli, qui cancellos, animalia flauo colore, minimis caneris similia, mandunt. Porrò saxatiles pisces, nec loca, nec alimenta mutant, nec dulcibus aquis vtuntur: ob eamque causam omnes perpetuò, sunt inculpati. At aselli dicti, si probo alimento vtantur, & mari puro, carnis bonitate contendent cum saxatilibus. Qui verò prauo alimento vtuntur, aut in aquis mistis, aut vitiosis versantur, carnis quidem non abijciunt mollitiem, sed pinguitudinem atque lentorem contrahunt. Quare neque suaues persistunt, sed alimentum excrementitiũ reddunt. In vniuersum autem, pessimi pisces gignuntur in eorum fluuiorum ostijs, quæ purgamenta cuiuspiam ciuitatis magnæ recipiunt. Idcirco in eiusmodi fluuiorum ostijs (qualis est Romam prætersfluens Tyberis) muræna pessima gignitur: eóque in ea vrbe omnium ferè marinorum piscium ea minimo venditur, cum tamen meliores sint eius fluminis pisces priusquam is ad vrbem perueniat. Quin & alius etiam est fluuius, trecentis & quinquaginta stadijs ab vrbe in Tyberim profluens, Nar appellatus, qui pisces habet longe Tyberinis meliores. Similes autem quodammodo inter se sunt, passer & solea: non tamen omnino eiusdem sunt speciei. Solea nanque mollior est, & cibo suauior, atque in totum præstantior quàm passer. Quin & lacerti medij quodammodo sunt inter pisces carnis mollis & duræ. Nullus tamen memoratorum piscium, aceto, aut sinapi, aut origano indiget: veluti pingues, lenti, atque duri. Quidam etiam frixis ijs in sartagine aluntur: alij assant, aut in patinis condiunt, vt rhombos, & citharos. Optime autem omnium condimentum ex albo iure coquitur, quod in hunc modum paratur. Copiosam aquam primùm inijce: dein olei quod satis sit affundito, cum pauco anethi, & porri. Vbi verò pisces semicocti fuerint, salis tantùm aspergito, quoad totum ius salsum nondum appareat. Hæc siquidem præparatio vel ægrotis ipsis est commoda. Quibus autem inculpata sanitas est, ijs piscium in sartagine frixorum, secundo loco super craticula assotum, præparatio est conueniens. Hæc tamen, oleum garúmque cum pauco vino exposcit. At frixis, plus vini, garíque addere expedit, minimè verò olei. Quòd si cui id subuertat stomachum, paratum habeat acetum, modicum in se gari, piperísque continens. Omnium autem memoratorum piscium alimentum, hominibus ociosis, senibus, imbecillibus, & ægrotis est accommodatissimum. Qui verò corpus exercant, cibos firmiores postulant.

Pisces pessimi vbi locorum gignantur.

Tyberis.

Murænam Romæ omnium ferè marinorum piscium minimè vendi.

Nar flumen, producere pisces longè Tyberinis clariore.

Passer. Solea. Lacerti.

Albi iuris condimentum.

De piscibus duræ carnis.

Dracones quidem, libellæ, cuculi, scorpius, trachurus, mullus, cernua, glaucus, conger, pager, hamya, & aquila, inter duræ carnis pisces annumerantur: nonnullæque mustellorum species. Nam celeber ille qui apud Romanos galexia dicitur, in eorum numero, qui dura carne constant, habetur. At canis ad cetaceorum genus refertur, vt qui carnem duram habeat, atque excrementitiam. Quapropter ipso in partes secto & salito, vescuntur vulgares homines. Ingrati enim saporis est, ac mucosus: ideóque cum sinapi & oxelæo, atque id genus acribus condimentis eum mandunt. Ex hoc item genere sunt balenæ, delphini, & phocæ: ad quos proxime magni thunni accedunt: quanquam non æquè sunt vt prædicti, iucundi. Insuaues enim sunt hi, præsertim recentes: nam salsi euadunt meliores. Thunnorum autem caro, qui & ætate & corporis molle sunt minores, non perinde dura est, ideóque hi facilius etiam coquuntur: & ijs adhuc magis pelamides, quæ sale conditæ, laudatissimis salsamentis non cedunt. Post sardas autem & pelamides, myli qui ex Ponto afferuntur, præcipuè commendãtur. Post ipsos sunt graculi. Porrò duræ carnis pisces, ægrius quàm mollis concoquuntur. Siquidem quæ molliora sunt, facilius alterantur, quòd facilius patiantur. Durior etiam cibus crassiorem habet substantiam, vt mollior tenuiorem: ac proinde ille succum crassiorem gignit.

Pisces duræ carnis qui sint.

Galexia.

Canis piscis.

Balenæ. Delphinus. Phoca.

Thunnos salsos euadere meliores recentibus.

Sardæ. Myli. Pelamides. Graculi.

Molliora facilius alterari.

An dura omnia per decoctionem salsos succos gignant, vt Praxagoras & Philotimus, existimarunt.

Equidem omnium decoctum, quandiu coquitur,

Decoctum omnium, quandiu coquitur, semper salsius euadere.

[illegible] semper euadere, post autem, amarum, deprehendo. Nam corpus ipsum solidum, quod in aqua elixatur, qualitates quæ initio sibi inerant, in ea deponit: sic vt qualitatis expers euadat. Clarius autem huiusce rei veritatem intelliges, si quando quos elixas, in aliam aquam transfusum, secundò & tertiò recoquas. Inuenies quippe id quod recoquitur, propriam amisisse qualitatem, siue salsam, siue acrem, siue etiam acerbam: aquam autem, eam in se recepisse. Si verò succos ipsos [illegible] concoxeris, primum quidem salsiores, postea autem amari etiam fient. Siquidem vel ipsa aqua optima diutius cocta, salsam qualitatem tandem sumit. Quamobrem, quod ad succos attinet, Praxagoram ac Philotimum rectè sensisse, nobis [illegible] concedendum: quod verò ad solida corpora pertinet, non item.

Praxagoras.

De animalibus quibus testa pro cute est.

Omnibus id genus piscibus commune est, vt [illegible] in carne succum contineant, qui aluum subducit: quod seorsum cuique magis minúsue inest, pro qualitatis & quantitatis ratione. Siquidem ostrea, inter alia testacea, carnem habent mollissimam: paruæ autem hiatulæ, vertebræ, vngues, purpuræ, buccinæ, omniáque eiusmodi, duram. Non ab re igitur ostrea quidem, aluum valentius subducunt, corpus autem imbecillius alunt. Duriora verò, difficilius quidem coquuntur, sed firmioris sunt nutrimenti. Verùm hæc quidem omnia elixantur. Ostrea verò etiam citra elixationem manducantur. Sunt qui ea in sartagine frigant. Quemadmodum autem ex ipsis testaceis, quæ dura sunt, carnem habent concoctu difficiliorem, sic etiam quæ corrumpatur ægrè. Quare ipsa his térue cocta, eis exhibemus, quibus ob prauos succos cibi in ventriculo corrumpuntur: gignitur tamen ex ipsis succus crudus plurimus, vt ex iis quæ molli sunt carne, pituita.

Testacea succum aluum subducere. Ostrea. Ostrea cibi citra elixationem. Testacea durorem [illegible].

De Crustatis.

Crustata. Astaci, paguri, cancri, locustæ, carides, gammari, atque id genus alia, tenui testa concluduntur, duritiéque sunt testaceis similia: sed salsi humoris minus quàm illa continent, quanquam eum habent satis multum. Dura in totum carne constant: ideóque & concoctu sunt difficilia, & firmi alimenti, quum scilicet in aqua porulenta percocta fuerint. Horum quoque caro, vt ostreorum, vbi percocta, vt dictum est, in aqua succum salsum reliquerit, aluum sistit: ægrè etiam corrumpuntur, non secus ac testacea, quæ duram catnem possident.

De Mollibus.

Mollia vocantur, quæ neque squamas, neque asperam cutem, aut testaceam habent, sed mollem: vt polypi, sepiæ, lolligines, & his consimilia: quæ omnia mollia tangenti apparent, duræ tamen sunt carnis; & difficilia concoctu, exiguumque in se succum salsum continent. Cæterum si enncoquantur, alimentum exhibebunt non paucum corpori: succi tamen crudi plurimum gignent.

Mollia cur in-[illegible].

De Cartilagineis.

Cartilaginea. Torpedo. Pastinaca. Horum animalium cutis est aspera, ac noctu splendicans. Inter ea autem torpedo & pastinaca carnem habent mollem atque iucundam, ceu mediocriter per ventrem subeuntem, nec concoctu difficilem. Nutriunt item mediocriter. Raia autem, leuiraia, squatina, omniáque huiusmodi, duriora sunt, & concoctu difficiliora, alimentique copiosioris, quàm torpedo & pastinaca.

Raia.

De Cetaceis animalibus.

Omnia [illegible] duram & p[illegible], [illegible]mentumque habent [illegible].

Cetacea.

De Echinis marinis.

E[illegible] multi [illegible] aluum subducendæ gratia, paranturque in passo, [illegible], pipere, melleque mecto. Imbecillis [illegible] medij inter ea quæ humorem [illegible].

Echini marini.

De Melle.

Mel oritur in foliis plantarum, [illegible] cum rore [illegible]. Por[illegible] quem [illegible] persæpe coria super terram [illegible], ac deinde arbores excutientes, quod ab iis [illegible], excipiunt, & ollas ac fictilia [illegible] implent: [illegible] id mel roscidum, & aereum. Proinde constat materiam ex qua mel gignitur, rorem esse congestem. Videtur autem & ex plantis, in quarum foliis colligitur, boni maliue quidpiam ipsi accedere. Ideóque laudatissimum in locis mel gignitur, in quibus thymus, & aliæ quædam herbæ & frutices temperamento calido & sicco, affatim prouêniunt. Tenuiorum enim est partium id mel: ideóque in calidis corporibus promptè in bilem conuertitur. Frigidis verò est accommodatissimum. cum autem tenuium sit partium, acrimoniæ quiddam habeat etiam necesse est, quæ aluum ad excretionem prouocet. Quam quidem adimentes per iniectionem aquæ, atque coctionem, ipsum reddemus ad distributionem atque concoctionem accommodatius. At melicratum quod paulisper aut nihil omnino concoctum fuerit, prius deiicitur, quàm concoqui, & in corpus distribui, & nutrire possit. Præterea mel non planè coctum, in ventriculo & intestinis flatus quosdam gignit: contrà quod in decoctione spumâ omnem abiecerit, flatus est expers, & vrinam mouet. Quòd si quis citra aquæ admistionem mel solum delingat, nutriet quidem infirmius, sed aluum promptius deiiciet. Largius verò sumptum, ventrem superiorem concitare ad vomitum solet. Coctum autem sine aqua, neque vomitum similiter mouet, neque aluum subducit: verùm distribuitur & nutrit magis: vrinam autem minus eo quod cum aqua coctum est, mouet. Senibus itaque mel commodissimum est: ætate autê florentibus & calidis, in bilem vertitur.

Mel. Mel vulgò appellatum [illegible]. Mel roscidum. Mel aereum. Mel laudatissimum vbi gignatur. Mel quibus fac. in bilem vertatur, & quibus sit maximè ex vsu. Mellis acrimonia quomodo corrigatur. Melicratum. Mel crudum. Mel coctum, vrinã mouet. Mel largius sumptum, vomitum pro-uocat. Mel senibus commodissimum, ætate florentibus in bilem vertitur.

De Vino.

Si modò quicquid alit, cibus est, vinum etiam in genere ciborum est collocandum. Cæterum vinorum omnium, rubra simul & crassa, sanguini generando sunt accommodatissima, ceu quæ minima mutatione indigent, vt fiant sanguis. Post hæc nigra, crassáque & dulcia: tum quæ colore quidé rubra sunt & nigra, cõsistentia autem crassa, vná cum qualitate astringente. His autem minus sua natura alunt, quæ alba sunt, simul & crassa, & acerba. Omnium autem minimum nutriunt, quæ colore quidem sunt alba consistentia autem tenuia, & aquis hydromeliti faciendo appositis, similia quodammodo. Dulcia verò conficiuntur in ventriculo, & distribuuntur facilius, quàm austera, vt quæ facultate sunt calidiora. Quia autem sunt admodum crassa, tardius quidem perficiuntur, atque distribuuntur. Si tamen in ventriculum adeò robustum incidant, vt confici rectè ab eo possint, alimentum copiosius corpori dabunt. Constat præterea, quòd quemadmodum hæc corpori alendo tenuioribus sunt præstantiora, ita ad vrinã ciendá sunt deteriora.

Vinorum differentiæ. Vina rubra simul & crassa, sanguini gignendo esse accommodatissima. Vina alba & tenuia, minimum nutrire. Vina dulcia.

De cibis sale conditis.

Animalium corpora, quorum carnes simul dutæ

Condiuntur quæ animalia sint apta, & quæ inepta.

Sal humores superfluos digerit.
Nitri spuma.
Aphronitrum.
Suum carnes.
Pisces apti ad saliendum.
Sardica salsamenta.

duræ sunt & excrementitiæ, sunt ad saliendum accommoda. Quæ verò aut admodum mollem, aut valde siccum, & minimè excrementosum habent corporis habitum, sunt ad saliendum inepta. Salis nanque facultas, humores superfluos tenuat, & digerit, corporaque cogit atque condensat: cùm nitri spuma, & laxum aphronitrum, tenuare quidem & discutere possint, cogere verò & condensare non possint. Suum igitur obesorum & ætate florentium carnes, ad saliendum sunt congruentissimæ, vt quæ ab vtroque extremo absint. Quemadmodum enim corpora sicca salita, corijs euadunt similia: sic contra, quæ immodica humiditate diffluunt, salis commercio tabescũt. Ob eam causam neque pisces mollis carnis, & excrementis vacui, vt saxatiles & aselli, ad saliendum sunt apti. Graculi verò, pelamides, myli, sardæ, & sardenæ, quæque σαξατιλα vocant, & salsamenta, ad saliendum appositi sunt. Mulli verò, quòd dura eorum sit caro, & ab excrementis pura, non sunt ad saliendum accommodi. Ex his autem perspicuum est, ea esse concoctu admodum difficilia, quæ sale condita, dura & neruosa euadunt, ac veluti coriacea. Quæ verò contrà habẽt, tenuia quidem ipsa redduntur, mansa autem humores crassos, & glutinosos attenuant. At præstantissima omnium quæ mihi licuit experientia cognoscere, sunt quæ à veteribus medicis Sardica salsamenta appellantur.

De medijs edulijs.

Animalibus temperiem naturalẽ seruantibus, similia naturis suis cibaria congruunt: contrarijs verò, iis qui prauam temperaturam sortiuntur.

In singulis differentijs, quas alimentis inesse diximus, quædam sunt media. Animalibus autem naturalem temperiem atque inculpatam seruantibus, similia suis naturis cibaria conueniunt: ijs verò quæ prauam temperiem, aut ab initio sunt sortita, aut pòst acquisiuerunt, non similium sibi ipsis esus, sed contrariorum est vtilis. Itaque singulæ naturæ suum proprium medium habebunt, idque secundum ætatum, vitæ conditionum, institutionum, & regionum, in quibus iandio habitant, differentias.

GALENI PERGAMENI
De euchemia & cacochymia,
LIBER VNVS.

Succos vitiosos ad gignendos morbos maximam vim habere.
Nutrim nos ab iis quæ naturæ nostræ sunt familiaria.
Scorpionem hominis ieiuni sputo consperſum perimi.

ANnonæ caritas assidua, quæ non paucos abhinc annos multas nationes Romano imperio subditas afflixit, coëgitque vesci alimentis pessimi nutrimenti, ac proinde varios, & maximè perniciosos morbos induxit, planè significauit, quantam vitiosi succi ad gignendos morbos vim habeant. Etenim ab ijs alimur, quæ naturæ nostræ sunt familiaria: quæ verò illi aduersantur, nos in perniciem deducunt. Cæterùm qui haustu letalium venenorum pereunt, facilè secerni ab ijs possunt, qui ab aliqua corporis affectione extinguuntur. Neque etiam quispiam inficias ibit, ob humorem quem venenata animantia in ictam particulam infligunt, vel illam celeriter vita priuari, vel in putredinem labi, vel doloribus vehementissimis, aut phlegmone vrgeri: necnon scorpionem ieiuni hominis sputo bis terue aspersum, protinus interire. Nam sicuti naturæ quædam cum alijs quoque naturis conueniunt, sic altera quoque aduersatur alteri, eámque corrumpit. Porrò quandiu ipse patris consilium sequutus, ab vsu immodico fructuum, quos

Galenus quandiu ab omni intemperie immunis perstiterit.
Galeni pater in omni disciplinarum genere fuit versatus.
Cibis admodum exquisitis non egere qui solent exerceri ante cibum.

horarios vocant, abstinui, obseruauique ab illo traditam optimam victus rationem, tandiu immunis ab omni intemperie perstiti. Quoties autem eius præcepta negligens, vnà cum coætaneis meis vltra modum fructibus ijs me impleui, semper in morbos incidi, qui sanguinis missionem desiderarent. Erat enim pater meus geometriæ, architecturæ, astronomiæ, arithmeticæ, logisticéque studijs excellens, maximéque omnibus quibus erat notus, ob ipsius iustitiam, modestiam bonitatémque, vt quiuis ex philosophis alius, admirationi. Cæterum qui potest exerceri ante cibum, is haud sanè admodum exquisitos cibos desiderat: cui verò negocia & occupationes impedimento sunt, non modò huic probato innoxioque victu, sed salubribus quoque medicamentis est opus. In primis igitur ijs qui quierè ac pro animi sententia vitam traducunt, eam victus rationem describam, ex qua gigni sanguis optimus possit. Dein enitendum est, vt quædam his etiam præcepta tradantur, qui turbulentam vitam, atque negocijs deditam agunt. Cibi itaque succi probati sunt, ex frumentaceorum genere panes purissimi probéque confecti, adhibita prius maceratione atque fermentatione debita, necnon sale iniecto. At cocti in clibano præstant: post quos furnaceis secundæ debentur partes. Alica verò, sicuti & suilla caro, si exactè in ventriculo concoquantur, in sanguinémque à iecinore conuertantur, probatissimos gignunt humores: aliquid tamen glutinosi in se habent, ob idque in ijs iecur obstruunt, & renes, quibus hæc à natura astrictos meatus sortiuntur, ac proinde distributionem impediunt. Horum quoque vsus vberior, in supradictis particulis vel grauitatem, vel dolorem nonnunquam facit. Quinetiam in venis quæ per caua iecinoris, aut per mesaræon feruntur, redundans humor periculum adfert, ne vel putredinem contrahat, vel ex ipsæ particulæ in quibus congeritur, afficiantur phlegmone. Quippe necesse est crudos crassósque humores, vel concoqui, vertique in sanguinem, vel computrescere, non secus ac quæ calidis in locis diutius manent. Quamobrem inuenta medicamenta salubria sunt, quæ tenuandi vim possident, quæ obstructionibus liberant. Quanquam horum frequentior vsus, vel serosum, vel biliosum, vel melancholicum procedente tempore sanguinem reddit. Quandoquidem id genus medicamenta, non solùm incidunt & tenuant, sed etiam immodicè calefaciunt: ob idque & solida membra exiccant, & crassum humorem reddunt, quo in renibus asso, gignuntur calculi. Optima itaque corporis constitutio, quæ temperatissima est, meatus, per quos humor fertur, patentiores habet: quam quidem talem conseruat ante cibos exercitium mediocre. Tragus ex frumentacei generis alimentis, eiusdem cum alica naturæ est: ægrius tamen concoquitur. Propè etiam natura ouorum atque vires accedunt. Iam verò quæ glutinosos crassósque humores gignunt, si in hepate conuertantur in sanguinem probum, potentissimè nutriunt. Cæterùm qui cibi in omnis excessus mediocritate consistunt, ij omnium commendatissimi sunt. Eius generis panes optimi habentur: præterea gallinarum gallinaceorúmque carnes, necnon phasianorum, perdicum, attagenarum, columbarum, merularum, turdorum, turturúmque, & omnium passerculorum.

Panis optimus quis sit.
Alica.
Suilla caro.
Crudos humores necessariò debere aut concoqui, aut computrescere.
Calculorum generatio.
Exercitium ante cibum mediocre.
Tragus.
Cibi consistentes in mediocritate, omnium commendatissimi sunt.

Pisces

[illegible] saxatiles, [illegible]lagici, littorales, gobij, [illegible], buglossi, as[illegible], & simpliciter pisces omnes [illegible] insuaue, neque mali odoris, ne[illegible] [illegible]uci [illegible] quicqu in gustu repræsentant. [illegible] ad [illegible]tatem tuendam, si ante [illegible]ibum corpora moderate [illegible]erceantur, unirum in modum prodest [illegible] ar [illegible], quies & ocium diuturnum, iis maximo nocumento est. Qualicunque autem post [illegible]bum motus, alimentum ex ventre crudum in diuer[illegible]s corporis partes distribuit. Porrò panis qui nec fermentu, [illegible] salis quod sat est continet, neque p[illegible] b[illegible] [illegible]er[illegible]tus nec coctus est, is glutinosum [illegible] producit. Caseus omnis, crassi: vetus, [illegible] est: recens verò, succi prauitate caret: qui q[illegible] [illegible] ex melle sumptus, aluum subducit. Lac [illegible]ùm ex triplici, dissimilique substantia [illegible]stet, nempe serosa, crassa, & pingui: camelinum [illegible]umque lac, serosi humoris plus habet: [illegible] crassi & caseosi, ouillum: plus pinguitudinis [illegible]. At lac caprillum, inter cætera lactis generæ [illegible]oderate se habet, ob idque in corporibus [illegible] medium etiam præstat effectum. Etenim lac quod serosum & tenue est, minus nutrit, sed aluum magis deiicit: contra crassius, minus aluum subducit, cæterum magis nutrit. At lac caprillum, sine melle sumptum, periculosum existit, quòd nimirum in ventriculo concrescens strangulet: quemadmodum vbi sanguis in grumos concretus, aut in vulnus aliquod, aut in ventrem, aut in aliquod intestinorum defluxerit, grauissima symptomata inducit. Lac itaque, statim vbi est emulctum, hauriatur. Cui quidem ne in ventre concrescat, mellis, aquæ, & salis aliquid solent nonnihil miscere. At quod ex lactis concretione desinit serum, aluum egregiè mouet. Quæ ex lacte & caseo placenta conficitur, itiáque etiam, quæ ex lacte & similagine constant, crassi succi alimoniam præstāt. Cochleæ crassi succi censentur: itémque oua, quæ vel elixa, vel tosta, penitus sint densata. Frixa verò, mali succi, fumosæque in ventriculo coctu existunt secum etiam corrumpentes admistos cibos. Mediocriter verò cocta, quæ ideo appellantur tremula, ad coctioné, digestionem, nutritioné, bonique succi generationem, sicuti & quæ sorbilia dicimus, ad leniendas gutturis asperitates, idonea sunt. In aquatilibus verò, quæ mollia dicuntur, videlicet lolligines, sepiæ, polypi, aliáque id genus, crasso & tenaci sunt succo: necnon ex piscibus, quæ cetacei generis habentur, cuiusmodi sunt thynni. Sed pelamides ex his magis ad mediocritatem tendunt. Ostreæ item, buccinæ, purpuræ, crassi admodum succi sunt: ac omnia breuiter, quæ dura testa integuntur, necnon chamæ, pasellæ, pectines, pinnæ, & alia id genus. Quorum omnium succum scire debes, non secus ac serum lactis, aluum deiicere: at solidiores ipsarum partes, serius ob crassitiem concoqui, crudúmque & crassum, & frigidum humorem gignere: quales vires in brassica & lente etiam videre licet. Quorum tamen succus, non glutinosus, sed nitrosus, & deiiciendo aluo efficax est: sicuti dracunculi acerrimus, & amarissimus. Vtrunque etiam aron præstat, sed minus efficaciter. Bulbi austero amaróque sunt succo: ex quibus lotis coctísque sæpius, quicquid superest, crassi succi habetur. Sed fungi inter huius generis cibos, frigidissimo, tenacissimo, & crasso succo redundant: à boletis tantùm neminem interiisse memoriæ proditum est. Sed hi vbi concoqui nequiuerunt, in nonnullis choleram excitarunt. Alij omnes fungi periculosissimi sunt. Tuber, leniter crassi non [illegible] succi est, cuius generis amylum habetur. Itidem nux pinea se habet. In his quæ crassi succi censentur iecur, renes, & testes annumerandi sunt. Verùm iecur mali succi non est: [illegible] que nun boni, testibus gallinaceorum exceptis. Lien ex cæteris animalibus, satis vitiosi est succi, melancholicique: minus verò nocet suillus. Cordis substantia durior ac magis fibrosa est, quam quæ in aliis habetur visceribus: quare ipsum nonnulli inter musculos collocant. Sed musculorum verorum capita, neruosiora quoquomodo cætera carne sunt, in eaque ex ossibus ligamenta orta disseminantur. In fine autem musculi tendones oriuntur: eámque ob causam extremæ vtrioque musculorum partes neruosiores: sicuti & mediæ carnosæ sunt, & vberrime nutriunt. Porrò totus musculus propriis quibusdam lineamentis circunscriptus, seiunctúsque ab aliis partibus [illegible]eminus, ob idque functionem vnam, quæ est ex motibus voluntariis. Extremæ animalium partes, ligamentosæ existunt, corporique alimentum lentum & glutinosum præbent. Partes etiam quæ penes labia pedestrium sunt, lentum, sed non crassum humorem gignunt, concoquunturque commodè: itémque & volatilium alæ, communi quadam cum corporibus se exercentibus ratione. Nam hæc omnia excrementis carent: quæ verò in ocio degunt, excrementosa sunt. Suilla cutis præpinguis, vbi probe fuerit elixa, glutinosum, sed non satis quidem crassum succum præstat: nec veluti extremæ partes, concoctionem admittit: nec bonum succum, sed excrementosiorem producit. Cerebrum quoque pars crassi succi est, & quæ dorso medulla excipitur. Sunt glandulæ eiusdem naturæ, sed mediocriter: necnon iuuenum victimarum testes. In vniuersum autem, partes seniorum, duræ, siccæ, & cunco[illegible]ctu difficiles sunt: sicuti & iuniorum, humidæ, mollésque, atque idcirco faciliores concoctu: his tamen exceptis, quæ vbi in lucem æditæ sunt, protinus in cibo sumuntur. Sunt enim id genus omnes mucosæ. Quæ in mammis glandulæ habentur, si lac in sese contineant, crassi sunt succi edulia. Quòd si animal ex quo sumuntur, boni habitus fuerit, abunde nutriunt, & bonum succum efficiunt. Etenim lac probatissimi succi habetur. Quare nonnulli pulmonis vlcere affectos, potione tantum lactis curari putant, antea scilicet quam idipsum vlcus vastius atque callosum fiat. Sed præ cæteris lac muliebre, tanquam naturæ eiusdem, nobísque familiarissimum, commendatur cùm ab aliis medicis, tum vel maximè ab Herodoto & Euriphone, qui quidem vbera ab ita affectis sugenda esse pronunciant. Lac siquidem, simulatque est emulctum, nonnihil natiuæ bonitatis amittit. Scire autem oportet, lac ex iis animantibus quidem, quæ boni habitus fuerint, boni esse succi: ex iis autem quæ deprauato, non secus ac sanguis qui in illis habentur, cacochymum existere. Inter crassi succi cibos annumeratur vtraque balanorum species, querna videlicet, ac fructus etiam palmarum. Ex his autem quas quercus ferunt, gratæ sunt castaneæ & suaues: quæ quidem & concoquuntur commodius, & prauum succum non gignunt: eæ enim assæ vel elixæ manduntur. At quæ figura oblonga sunt, & similes

Marginal notes, left column: Lac caprillum. Lac serosum. Lac crassius. Lac [illegible] absque melle sumptum, periculosum. Sanguis in grumos concretus grauissima symptomata inducit. Lac statim est mulctum, hauriendum. Serum lactis aluum subducit. Placentarum natura. Cochleæ. Oua. Oua tremula. Oua sorbilia. Pisces molles. Cetacei pisces. Testacea. Dracunculus. Aron. Bulbi. Fungi. Boleti.

Marginal notes, right column: Tuber. Nux pinea. Iecur. Renes. Testes gallinacei. Lien. Cor. Musculi. Tendones. Extremæ partes. Rostra. Alæ volucrium. Suilla cutis. Cerebrum. Spinalis medulla. Glandulæ. Partium natura pro differentia ætatum. Mammarum glandulæ. Lac sanare pulmonis vlcera. Lac muliebre nobis esse familiarissimum. Glandes quernæ. Palmarum fructus. Castaneæ.

 palmulis

palmulis, fuibus funt certè nutriendis, haud item
Ilignæ glandes.
hominibus congruæ. Ilignæ verò glandes duræ
funt & acerbæ, ægréque concoctionem admittunt, atque craffum fuccum largiuntur:ac proinde
vitandæ funt. Eft autem in aufteris quidem remiffa aftringendi qualitas, in acerbis autem intenfa.
Sed quantò ilignæ glandes valentiore aftringendi poteftate cæteras fuperant, tantò hac in re ab
Caftaneæ.
ipfis glandibus fuperantur caftaneæ: à quarum tamen vfu vberiori cauendum, quòd & craffi fint
fucci, ægréque coquantur, ac tum aluum aftringere, tum excitare inflationes poffint. Porrò pal-
Phœnices facile iecur obftruunt.
marum fructus dulcis funt fucci, craſsique, &
aftringentem facultatem habentis:quare facilè iecur obftruit. Siquidem dulces cibi, craſsíque fucci,
Dulces cibi, quæ mala inducant.
iecinoris ac lienis obftructiones faciunt:inchoantémque in vifceribus phlegmonem augent; necnon inflationes, fcirrhofa vitia, adeóque abfceffuum generationes protitant. Noftris autem corporibus alimentum accommodatiffimum eft, quod
ex iis rebus conficitur, quæ nec craffi, nec tenacis
funt fucci: hæc fiquidem moderatæ confiftentiæ
fanguinem gignunt. Quod verò tenue admodum
eft, parum nutrit. In his quoque vitium eft cibis,
Friabiles cibi. Panicum. Milium.
qui omnino friabiles funt, vt qui pauciffimum in
fe habeant lentorem. Panis quippe ex panico, milione confectus, dum eftur, arenidum quiddam,
vel quafi cinerē fapit:nifi ei aliquid indideris pinguitudinis. Quare ad bonam valetudinem ij cibi
commodiffimi funt, qui mediam quandam natu-
Semina præftantiora quæ fint.
ram inter ea quæ diximus obtinent. Cæterum quæ
ex feminibus, aut omnino ex fructibus intumefcunt, veterémque protinus ficcitatem atque duritiem deponunt, molliorāque & humidiora redduntur, præftantiora exiftunt: deteriora verò,
quæ priftinam duritiem retinent, atque etiam mi-
Ptifana quæ præftantior.
nimè tument. Quod verò ad ptifanam pertinet,
quæ celeriter quidem turget, probatiffima eft:quæ
autem poft multum temporis intumuit parum,
vitiofa. Porrò quod præftantius eft triticum, plus
Triticum. Fructus ad reponendum aptiores. Cucurbitæ. Fungi.
quidem: quod deterius, minus farinæ reddit. Ii
autem fructus commodè, iudicio meo, afferuantur, qui priufquam marcefcant, ficcantur. Nonnulli cucurbitas in tenues offas diffectas, arefcere
finunt. At fungi cùm ficcati nequeant, vitium
Fructus qui ficcari non poffunt.
in fe habere maximum indicant. Pauciffimos tamen fructus reperias, qui ficcati non poffint,
præter pepones, melopepones, Armeniaca, Perfica, & quæ à Romanis præcoccia appellantur.
Ficus. Cucumeres.
Ficus etiam ficcatæ durant, & cucumeres vt cucurbitæ fimiliter reponuntur. Qui cibi illicò in
tumorem exefcunt, interim dum in aqua coquuntur, ij & conficiuntur aptius, & ad bonos humores
gignendos funt præftantiores. Nihil autem in cibariis omnibus ad boni fucci generationem tam
pertinet, quàm fi probè in ventriculo concoquan-
Concoctio triplex.
tur: hæc fiquidem & fecundam, quæ in iecore &
venis fit, & tertiam, quæ in particulis quæ nutriuntur, perficitur, facilius concoctionem ad-
Nutritio quomodo fiat.
mittunt. Fit enim nutritio, alimento fecundum
qualitatem mutato, & particulis quæ nutriuntur
Præcocta melius transmutari quàm cruda.
affimilato. Cæterum præparata præcoctáque,
commodius tranfmutantur, quàm cruda, cùm
Concoctionis organa.
ad inuicem concoctiones fuccedant. Cunctis igitur corporis partibus iecur alimentum præparat,
illi ventriculus, huic os, oris ars obfonatrix, quæ
variis modis concinnat cibos: quibus denique
omnibus gubernatrix natura fructiferas plantas
Interanea animalium.
difponit. At ventriculi, vuluæ, inteftináque
animalium, quò duriori fubftantia quàm caro
conftant, eò etiam concoctu difficiliora, nec
adeò boni fucci funt, nec tam apta ad nutriendū.
Caudæ.
Sed caudæ funt his quoque duriores: reliqua verò in ipfis, quæ ad concoctionem & nutritionem
fpectant, duritiei proportione refpondent: hoc
tamen excepto, quòd motionis caufa minimè excrementis redundant. Cum his volatilium col-
Colla volatilium.
la, fimilitudinem quandam habent. Ventriculi
pedeftrium & volatilium, maximè inter fe differunt. Nanque ex volatilibus craffus durúfque eft,
& concoctu difficilis: at fi eoquatur, vberrimè
nutrit. Gallinæ & anferis præftantiffimus eft.
Ventriculi gallinacei meliorique.
Cæteræ verò anferinæ partes, alis exceptis, funt
duræ, & excrementofæ, nec facilè concoctionem
Anferina caro.
admittunt. Struthocamelorum membra omnia,
Struthocamelorum partes.
dura, excrementitia, & concoctu funt difficilia.
Aurium cartilago & ficca eft, & minimè nutrit:
Aures.
earum cutis exterior tenuis aridáque, ægrè item
Oculi.
concoquitur, & parciffimè nutrit. Oculi à paucis eduntur: conftant enim ex fubftantia diffimili.
Cæterum eorum mufculi tantùm facillimè concoquuntur. Ex animantibus quorum natura eft ad
Sues.
gignendos bonos humores aptiffima, fues medio-
Porcelli.
cris tam ętatis habētur. Caro ex porcellis patuulis,
Suilla caro. Hœdina. Vitulina. Agnina.
excrementis fcatet. Itaque ex pedeftribus animalibus fuilla caro cibus probatiffimus eft: deinde
hœdina, mox vitulina. Agnina verò, humida,
tum lentorem, mucorémque in fe habere cenfetur. A cæteris pedeftris generis, meo indicio,
abftineat, quifquis boni fucci generationi animum cuiámque intendit. Ptifana probè ex opti-
Ptifana.
mo hordeo confecta, inter cibaria omnia prorfus
omni noxa caret: nutrit tamen quàm panis mi-
Fœnogræcū.
nus. Fœnogræcum non boni fucci eft, fi quis eo
liberalius vtatur. Ptifanam verò, etfi quotidie ad
fatietatem fumpferis, non idcirco boni fucci ge-
Fabæ inflationes gignunt.
nerationem impedias. Idem quoque de fabis dicerem, cùm nec mali fint fucci, nec ob vim illam
Pifa.
detergendi, quam habent, obftructiones faciant,
nifi inflationes parerent. At pifum extergendi
quidem vim non æquè habet, ac faba:fed inflatione caret. Lentes & vitiofi fucci, & melancholici
Lentes. Ochri. Dolichi.
funt. Ochri præterea & dolichi his quæ diximus
Ciceteula.
deteriores, & ciceteulis meliores habentur. Poft
Olyra. Typhe.
hordeum olyra annumeranda eft: poft hanc typhe. A panico prorfus abftineas. Huic milium con-
Panicum. Milium. Cicer.
fimilis eft generis, fed minus malū. Cicer egregiè
nutrit, fed nec boni fucci eft, & inflat non minus
quàm faba, feménque auget, ac veneris defiderium
Lupinus non mali, fed craffi fucci eft, proptereá-
Lupinus.
que nutrit egregiè. Fructus quos arbores ferunt,
omnes ferè mali funt fucci, caftaneis tamen exce-
Caftaneæ.
ptis, quæ fi in ventriculo concoquantur, efficaciter
nutriunt: atque eæ craffi quidem, nunquam autem
funt mali fucci. Cæterùm qui fructus horæi appel-
Horæi fructus fi corrumpantur in ventre, fimiles letalibus venenis redduntur.
lantur, humorem vitiofum gignunt: quòd fi fortè
in ventriculo corrumpantur, fimiles letalibus venenis redduntur. At ficus & vuæ cæteris autumnalibus fructibus funt præftantiores. Quippe ma-
Ficus. Vuæ.
turæ ficus ferè innoxiæ funt: vuæ deinde, & eæ
Caricæ quādo pediculos gignant.
quidem appenfæ. Verùm caricæ, fi diutius immorentur in corpore, mali funt fucci, & pediculorum copiam producunt. Cum nucibus
autem fumptæ, cibi præftantiffimi funt, cum
amygdalifque fimiliter: fed cum his obftructiones aperiunt, non tamen ita bonum fuccum præftant, nutriúntque, vt cùm mifcentur cum nucibus. Sunt qui caricas cum ruta nucibúfque præ-
fumptas,

[illegible] venenis vniuersis aduersari fateantur. R[illegible] fructus mali succi sunt, ijque [illegible] plantæ & frutices [illegible] puni[illegible]ique, & mespilis, [illegible] medicamentorum loco [illegible] finnitudinem. Inter fructus [illegible], [illegible]meres, pepones, melopepones [illegible]: quorum [illegible] boni [illegible] [illegible]iter perfici digerique non [illegible] fere letalibus venenis similem [illegible] Cucurbita dumtaxat ex huiusmodi [illegible] damn[illegible] non est. Si tamen in ventri[illegible] [illegible] malum succum pro[illegible] si perficiantur citò, & priusquam [illegible] transierint, innoxia sunt: [illegible] [illegible]lius vtatur. Ex oleraceis [illegible] bonum succum præstet. Lactuca [illegible] boni malique succi sunt, medio[illegible] [illegible] malua habetur. Post [illegible] [illegible]plex, blitum, rumex. Sed [illegible] [illegible]ondrila, scandix, gingidium, [illegible] atque ex oleraceis agrestibus [illegible] [illegible]tiosissimum gignunt. Radices [illegible] [illegible]moniam habentium, vt allij, [illegible], raphani, & pastinacæ syluestris, ma[illegible] producunt. Sed ari, carique radix, & [illegible] quæ boni prauique succi sunt, media h[illegible]. Aues piscésque ferè omnes, boni succi [illegible], exceptis lacustribus, palustribus, & qui [illegible] limosis fluminibus atque turbidis degunt. [illegible] enim hæ natationibus sese exercent, viti[illegible] aere, & prauo victus genere vtuntur. Quæ [illegible] in meliores aquas se transferunt, adhuc animalia ea ijs deteriora sunt, quæ puro ex mari victitant. Omnia siquidem propémodum animantia, quæ in ea maris parte versantur, quæ dulci aquæ se non immiscet, innoxia sunt: vt pelagica, & saxatilia, quæ tum ad bonos humores gignendos, tum ad gustus ipsius voluptatem, cæteris mult[illegible] sunt præstantiora. Horum itaque frequens vsus, tutissimus est. Nonnulla præterea sunt quæ duplici ex humore viuunt, tum marino, tum dulci: vt lupi, capitones, cancri, gobij, murænæ, anguillæ. Sed quæ puro ex mari victum petunt, ea & boni odoris sunt, & gustui suauia: pinguedinis autem aut nihil omnino, vel paucissimum in se continent: diutiúsque à putredine illæsa durant (quibus signis discernuntur ab alijs) præsertim si niue obducantur. Ad hunc enim modum quæ duriori sunt carne, præstantiores euadunt. Murænæ igitur ex aquis impuris, pessimæ. Anguillæ nunquàm boni sunt succi, vel si in puro humore versentur, nedum in eo qui purgamenta vrbium recipit. Secundum quoque locorum pasturas pisces & meliores & deteriores fiunt: id quod odore & gustu explorabis facilè. Cæterum neque auxiliorum, neque exactam salubrium ciborum notitiam consequetur is, qui illorum vires accuratissimè norit, nisi corporum quoque atque particularum naturas, quorum causa cibi expetuntur, agnoscat. Ex his enim nonnulla sunt densa, & quæ spirare non possunt: laxa nonnulla, & quæ inaniuntur facile: eámque ob causam humidiore illa alimento egent, hæc sicciore. Alia item glutinosius, alia tenacius, alia parcius, alia vberius alimentum desiderant. Similiter, quibus sanguis est admodum melancholicus, humidi calidique cibi sunt dandi: quibus verò biliosior, frigidi & humidi. Verùm vbi pituitosus existit, cibis tunc opus est qui cal[illegible]faciendi siccandíque vires [illegible]. [illegible] prob[illegible] ne abundant, a[illegible]endi [illegible] suis [illegible], qui naturam mediam sortiuntur [illegible] natum qualitatum exc[illegible], nec cr[illegible] aut tenues, nec leuia aut aridi, aut denique fria[illegible] sint. Porro ariditas, in duris valdeque [illegible] [illegible]abilitas autem, in mollibus, [illegible] inter humida [illegible] sicca inuenitur. Commune tamen vt[illegible], vt tenaci lentore careat omnino. Ex vinis quæ aquosa tenuiaque sunt, vrinas mouent, & p[illegible]ucissimi sunt nutrimenti: crassa verò, vt Theræum & Scybelites, quæ absolutæ dulcedinis sunt, non leuiter quidem nutriunt. Cilicium vinum, austerum simul & dulce existit. Quæ Ægis & Perpetinæ proueniunt, medium inter dulcem & exquisite astringétem qualitatem [illegible] sapotem reddunt: nigraque hæc omnia sunt. Nulla enim vina inuenies crassa pariter & dulcia, quæ nigra non sint. Alba vina haudquaquam dulcia sunt, sed alia austera & crassa, alia aquosa & tenuia. Ex flauis autem, rutilísque, nonnulla mediocriter dulcia sunt, sicuti Hippodamantiū, Faustianum, Falernū: nonnulla omnino dulcedine carēt. Sunt autem his rubra crassiora, & ex rubris, quæ proxima colore ipso nigris sunt. Nutriunt autem hæc omnia crassitudinis proportione: eámque ob causam, qui indigent refectione, vt dulce vinum potent, suadendi sunt: ac tum præcipuè, cùm horum iecur, lien, & renes, vino penitus carent. Verùm cui crassus succus per venas redundat, tenuis substantiæ vinum: cui frigidus, acre & vetustum, cui non frigidus, quod neque acre neque vetustum sit, accommodatum est. Ad bonos autem humores gignendos, odoratum præstantius: sed tamen caput tentat. Tenue, ciendæ vrinæ magis idoneum, capiti nullam infert noxam. Vitanda quæ crassa simul, malíque odoris, gustuísque ingrata & austera sunt. Ex vinis probatissimi succi Falernum habetur, potissimúmque id quod dulcius. Ad alui fluxiones sistendas, austeris vtimur vinis: quæ ad nullos alios vsus acommodare solemus. Cæterum in ipsorum vinorum exhibitione, non minus regionum, temporum, exercitiorúmque, quàm affectuum, & temperaturarum hominū, ratio est habenda, sic vt moderata cōseruemus similibus, immoderata corrigamus contrariis. Temperaturis igitur frigidioribus, rutilum dulcéque vinum, vtpote calidum, accommodatum est. Contrarium verò, temperamentis atque dispositionibus calidis: quòd illud calefaciat impensè, capitísque dolores, & febres facile inferat, neruósque nonnunquam lædat. Quòd autem crassa vina dulciáque deiiciant aluum, nemini obscurum est. Mustum etenim, licet coquatur ægrè, crassúmque succum & inflationes gignat, aluum tamen subducit: id quod si interdum efficere nequeat, mirum in modum nocet. Vitanda ergo quæ nimis vetusta sunt, nimísue recentia. Nanque illa præter modum, hæc nullatenus, quandiu recentia fuerint, calfaciunt: quæ tantùm abest vt aliquem vsum cibis concoquendis afferant, vt etiam ipsamet conficiantur ægerrimè. Præterea nec commodè per aluum transeunt, nec digeruntur, nec vrinas mouent, nec sanguinis confectioni nutritionique idonea sunt. Sæpe etiam, vt aqua, in ventre suspensa remanent: vt si paulò amplius ex iis hauseris, facillimè coacescant. Sed ex recentibus vinis genus illud duntaxat tutò bibitur, quod tenuis substantiæ est: sicuti ex Italicis, Cauchanum, Albanum, & ex Sabinis Thuscísque nonnulla.

Cucurbita [illegible]
Radices [illegible] habentium.
Aues. Pisces.
Pelagici pisces. Saxatiles.
Pisces duplici ex aqua victum. Pisces puro ex mari victum petentes.
Murænæ. Anguillæ nunquam boni sunt succi.
Corporū differentiæ.
Naturas diuersas, diuersa esse alenda ratione.
Ariditas in quibus adsit. Friabilitas in quibus.
Vina alba & tenuia, mouere vrinas.
Vinorum differentia.
Vinum omne crassu & dulce, esse nigrū.
Vinum dulce quibus sit propinandum.
Vinum odoratū caput tentat.
Vinum tenue mouet vrinas.
Moderata esse conseruanda similibus, immoderata corrigenda contrariis.
Mustū deiicere aluum.
Vina vetusta calfacere impensius, recentia nullatenus.
Vinorum recentiū vsus.

Aminæum vinum.

nulla. Aminæum quoque quod in eo colle nascitur qui Neapoli imminet, citò vt bibatur idoneum redditur: quale apud nos in Asia est Tibinum, Arsinium, & Titacazenum. Quæ sanè tenuia, candida, & aquosa existunt, ideoque oligophora vocantur. Et quemadmodum rutila vina, cùm calida potestate sint, replent protinus caput, sic illa, nempe tenuia, & aquosa, leniterque astringentia: non modò capiti innoxia sunt, sed etiam leues cos capitis dolores nonnunquam tollunt, qui ab humoribus in ventriculo collectis proficiscuntur. Quin & aquæ potio, vitium præcipue in se habentis, nonnullis capitis dolores infert: nam & ipsa corrumpitur, & naturale robur exoluit. Quo fit, vt vbi ventriculum inualidum reddidit, in cauas eius partes ex reliquo corpore sanies quædam biliosa defluere consueuerit, more eorum quos premit media. Quibus sanè offensis, noxiísque, dictum vinum, sui temperamenti ratione, hominem actutùm liberat: pauloque pòst, vbi firmarit ventriculum, quæ illi noxia sunt, ad partes infernas defert. His ergo qui calido admodum temperamento sunt, aquæ potus longè accommodatior est vino: quod vtique si interdum propinare expediat, sit quidem tenue, lenitérque austerum. Ex vinis itaque quod vetustissimum est, adeò ab albo & austero, necnon recente & crasso distinguitur, vt illud quidem efficacissimè calefaciat, sensibilem hoc refrigerandi facultatem obtineat. Dulcissimum autem acerrimúmque mel, eximiæ æstimationis est. Verùm cuiuslibet generis mel calefaciendi vires sortitur, sumptúmque à calidis corporibus facilè in bilem vertitur. Idcirco pituitosis admodum naturis, ætatéque & senio confectis, vtiliter datur: frigidis quoque morbis accommodatissimum est. Acetum mulsum, hoc est, oxymel, sanitatis tuendæ gratia ætatibus naturísque omnibus vtilissimum est: siquidem obstructiones omnes discutit, astrictósque meatus ita aperit, vt nulla in parte crassi glutinosique succi adhærescant. Quare medicamenta salubria, tenuandi omnia in se potestatem habent, tutioráque ad valetudinem tuendam censentur, quàm quæ crassiores humores gignunt: sed bonam habitudinem, roburque efficere nequeunt. Vitanda autem penitus quæ vitiosi sunt succi, præterquàm æstate, cùm languentium corporum siccitati & calori occurrendum est. His enim hoc ipso tempore, mala, pruna, cerasa, moráque idonea sunt: item cucumeres, pepones, melopeponesque: sed parcius his vti conuenit. Dantur quoque præcoccia, persica, & quæ à Romanis milce dicitur, refrigerata tamen: necnon spuma lactis, atque etiam cibaria ex lacte confecta. Ficus item frigidæ, & cucurbitæ, ita affectis accommodæ sunt. Prudens tamen vir, ad refrigerandos æstus ex balneis rediens, epota prius aqua, mox vino mediocriter aquoso, iisque per vomitum redditis, lactucâ edat, quæ innoxia est, simúlque vires habet refrigerandi. Sumat postea sullos pedes bene decoctos, ex aceto & garo: itémque alas gallinæ vel anseris, & eiusdem etiam ventriculum, necnon pisces nonnullos frixos, ex iis qui molli sunt carne. Danda item ex oleribus quæ mali succi non sunt, sicuti malua cucurbitaque. Vinum postea, vbi frigida aqua dilutum sit, potet. Mihi sæpius similes æstus & calores perpesso, ptisanæ cremor bene refrigeratus fuit satis. Sunt qui niue refrigerentur. Sed hæc illis præcepta traduntur qui assiduis occupationibus impediuntur:

Aquæ potio quæ mala inferat.

Aquæ potus quibus conueniat.

Mel omne calfacit, atque in corporibus calidis bilescit facilè.

Mel quibus conueniat.

Oxymel ætatibus & naturis esse omnibus vtile.

Cibi æstate admittendi.

Æstuantibus victus ratio conueniens.

qui verò huiusmodi sunt soluti negociis, si exercitatione vti solent, quamrarissime frigido potu indigent. Qui minimè exercitantur, summa æstate cum vehementi calore vrgentur aquam fontanam bibant, ab v[illegible]que niuis abstineant. Id siquidem quamuis protinus nullam corporibus nocumentum læsionem sensibilem inferat, fessim tamen, oc[illegible]lteque [illegible] [illegible]cente vi[illegible], [illegible] ætas progressu tempori[illegible] inclinarit, articulos, viscera, neruosque [illegible]is morbis vexat, qui vel difficulter admodum vel omnino tolli non possunt: nimirum semper imbecilliori particula, facilè quancunque excipiente læsionem. Quòd autem vitiosi humores morbos gignant, cruditas assidua maximè in causa est. Ea autem cruditas deterior est aliis, quam vitiosi succi cibaria effecerunt. Quæ cùm duplici modo se habeant, si tenuem quidem succum reddant, acutos morbos cum maleficis quoque febribus inuehunt: succorumque vitio in vnam duntaxat particulam decumbente, tunc erysipelata, herpetes, aliæque affectiones calidæ oriuntur. Si verò crassum succum effecerint, articulorum & renum vitia, podagræ, anhelationes, tum lienis iecinorisque scirrhosi affectus gignuntur. At quibus malus corporis humor melancholicus fuerit, affectus melancholici oriuntur. Sed ex humoribus mixtis, mixtæ affectiones proueniunt.

Exercitatos quam rarissimè frigido potu egere.

Niuem [illegible] sum esse periculosum.

Cruditas quæ sit aliis deterior

Affectus à tenui humore orti.

Affectus à crasso humore.

GALENI PERGAMENI

De attenuante victus ratione,

Liber Vnus.

Cum victus ratio attenuans plerisque diuturnis morbis, vt arthritidi, dyspnœæ, tumoribus lienis & hepatis, necnon morbo comitiali incipienti, adeò conferat, vt sola ea, sine vllo alio medicamento, sublati sæpe ij fuerint, operæprecium viderur aliquid & de ipsa perscribere. Vocant autem eam attenuantem, quemadmodum incrassantem, quæ illi contraria existit: pro eo humore scilicet, quem vtraque in nostris corporibus gignit. Etenim olfactus & gustus, mentem nostram ad omnes eiusmodi cibos discernendos, satis abundè instruunt. Quippe quæ sensus nostros pungunt & mordicant, ea omnia constat esse acria, & quæ succos crassos tenuare, queant. Quæ etiam, si largius æquo sumpta fuerint, ventriculum mordicant, cibotúmque nauseam magnam inducunt, & halitus acres emittunt. Plurima autem eorum vrinas & sudores graueolentes & acres promouent: alia autem diuellunt, erodunt atque perrundunt. Cæterùm corpora in quibus humores frigidi, crassi & lenti redundant, huiusmodi ciborum vsu maiori ex parte iuuantur. Nemo igitur est qui allium, cepam, nasturtium, porrum, & sinapi, in genere ignoret esse tenuantium: post illa autem, sinytnium, pyrethrum, origanum, calaminthen, sisymbrium, pulegium, satureiam, thymum: quæ omnia viridia quidem manduntur: exiccata verò, iam non amplius sunt cibi, sed medicamenta. In summa, omne quod siccum est, viridi valentius existit. Eorum verò quæ sicca non sunt, maturiora minus maturis: & quæ in montibus & locis siccis proueniunt, iis quæ in campestribus, planis, hortis, & paludibus crescunt

Tenuans victus ratio quibus affectibus conferat.

Olfactus. Gustus.

Acria quæ dicantur.

Acria largius sumpta, quæ mala inferat.

Acria quibus vtilia.

Tenuátia medicamenta.

Sicca esse valentiora viridibus.

Montana esse valentiora campestribus.

[illegible] . Prædictis autem ordine pro- [illegible], & [illegible] fructus: his au- [illegible], [illegible] apium, petroselinum, ormi- [illegible] brassica, & beta. Malua verò & [illegible] tametsi iis specie sint proxi- [illegible] tamen dissident. aquea enim [illegible] [illegible]tisque [illegible] facultatis sortiuntur: quo- [illegible] cucurbitæ, cucumeres, melones, melopepo- [illegible] & [illegible] humida siquidem sunt hæc om- [illegible] & pituitosa, potissimum si cruda & n[illegible] mandantur. Omnia igitur te- [illegible] & n[illegible] facultatibus moderata exi- stunt. Q[illegible] fit vt pleraque medicamenta, dum [illegible] non secus [illegible] cibi man- [illegible] sinapis, pyrethri, & eringij sto- [illegible] quæ [illegible] naturauerunt, magnam [illegible]. Tenuant verò admodum, dum [illegible]tuntur, atque adolescunt. Pari modo & [illegible] nusquam exiccatur est esculenta: præ- [illegible]culus, ruta. coriandrum, anethum, eius- d[illegible] his sunt speciei, euidenterque etiam ca[illegible]nt. At verò agrestia olera, inter ea quæ di[illegible]s, non tam mediam sortiuntur. Si quid igi- [illegible]i, aut gustui, aut vtrique simul, acre, [illegible] & calidum apparebit, scito facultatem ad hanc tenuandi, atque incidendi. Ad hæc, si quid olfactui bonum odorem inferens, aromatis [illegible] repræsenter, id quoque viribus calidum [illegible]: sed non æquè ac mordicantia & to- [illegible], & insigniter calfacientia. Incidunt præ- [illegible] quæ saporem habent nitrosum, aut sal- sum. quorum plurima etiam aluum deiiciunt, nec minus iis amara, facultate tenuandi sunt prædita. Incidendi autẽ in illis facultas, aceto & melle in- tenditur, oleo verò minuitur. Mixacanthus porrò, mediæ quodammodo est facultatis: ab eo autem ely & chamædaphne vtrinque non multùm diffe- runt. Stomacho autem minus prædictis commo- dant vitis albæ, & viticis, & spinæ asparagi: om- nium autem maximè austeri atque astringentes, quales sunt vitis, ac rubi. Spinæ verò asparagus aluum deiicit. Iuuat etiam ventriculum, facul- tatisque est mediocris, & palmæ germen. Qui aspa- ragi amaroris quippiã præferunt, quãtò amariores, tãtò iis sunt ficciores, & incidentes magis. Semi- na sunt facultate suæ plantæ similia: nisi quòd il- lis prorsus sicciora sunt, magisque ad calorem propensa: eòque magis tenuantia. Non omnia tamen sunt vesca, vt nec herbæ ipsæ. Est itaque papaueris semen herba ipsa præstantius, adeò vt tanquam innoxium panibus ipsum & placentis permisceant. Refrigerare tamen & ipsum palàm ex hoc intelliges, quòd caput grauat, & sopori- ferum est, sed non perinde ac succus ipsius. Sopo- tiferum est & lactucæ semen: quandoquidem & olus ipsum frigidum est & humidum. Ab his igi- tur frigidis humidisque seminibus ei est cauendũ, qui tenuante victus ratione vti volet. Sesami se- men, succum crassum ac lentum in corpore gi- gnit: apij verò, petroselini, cumini, carui, anisi, libystici, sinapi, ameos, dauci, seseleos, & omnium denique odoratorum & acriũ, euidenterque calfa- cientium semen, tenuanti diæta vtentibus con- gruit. Cæterùm rutæ semen vehementissimam te- nuandi vim possidet. Pari modo & lini & canna- bis semina: quæ etiam & caput tentant. Quibus tunc præcipuè vtendum est, dum sanguinem per vrinas purgare volumus. Cerealia omnia genera- liter appellantur legumina. Quæ verò manu le-

[illegible] facultatem tenuandi.

Tenuandi facultatem [illegible] [illegible] odor.

Palmæ germen.

Semina esse facultate suæ plantæ similia.

Papaueris semen tanquam innoxium, panibus & placentis misceri: soporiferum tamen esse. Lactucæ semẽ soporiferum esse.

Semina tenuandi vim possidentia.

Rutæ semen.

Cerealia.

guntur, speciatim dicuntur chedropa: sicuti & frumenta, quæ falce putantur. Triticum igitur firmissimi est alimenti, succumque crassum ad- modum gignit ac lentum. Quare illo simpliciter elixo non est vtendum: nam concoctioni reni- titur, cr[illegible] sic [illegible] producit. Sola autem ea præparatio est probanda, quæ fermento constat, sale & clibano. Paulò deterior quæ minori furno. Triticum quod graue est & densum, ac in profun- do flauum, copiosissimi alimenti est, crassique succi ac lenti. Contrà quod leue est, & rarum, & album, minus nutrit, succumque gignit crassum minus, ac lentum. Similago autem & alica, mul- tum alunt, crassique sunt succi, ac lenti. Verùm similaginem quidem non conuenit eos attingere, qui extenuante victu vtuntur. Alica verò possunt vesci moderatè, tum sola aquæ incocta, tum ve- rò cum mulso, aut vino dulci, flauóque ac tenui, quodque viribus Falerno sit proximum. Licebit etiam miscere tum betas tritas, tum anethi non- nihil, vel porri, vel pulegij, vel calaminthes, vel hyssopi, vel piperis. Ptisana autem ipsa per se nonnihil absterget, vt hyssopo non magnopere egeat. Mel ptisanæ immiscere opus non est, nisi quis ea quę in thorace ac pulmonibus cõtinentur, studeat expectorare. In hepatis verò ac lienis affe- ctibus ipsum admiscere non conuenit. Hordeacei panes, quouis illi modo parentur, exigui alimen- ti sunt, succumque crassum, ac flatus minimum generant. Polenta verò, similiter ac panes, nu- trit: nisi quòd siccat magis, propterea quòd frixa existit. At farina est vtrisque humidior, excre- mentosáque magis ac flatulenta, & potissimum si cum lacte coquatur. Ex typha porrò & auena, panes similiter conficiuntur, qui & ægrè coquun- tur, & succum reddunt non probum. Inter hæc & triticum, olyra medium locum sortitur: ni- mirum tantò deterior tritico, quantò his melior existit. Quod verò ad zeam pertinet, non arbi- tror esse aliud frumenti genus, ab olyra & typha diuersum: sed existimo, id quod nos appellamus typham, à veteribus zeam appellari. Quod semen vbi à cortice spoliatum fuerit, tritico, hordeo, & olyra, longè tenuius atque exilius existit. Flauum præterea est, vt triticum: non autem album, vt hordeum. Fabæ minus quidem quàm hordeum tergent: verùm sunt concoctu difficiles, atque admodum flatulentæ. Fabis pisa ad omnia sunt præ- stantiora. Eruilæ verò, & dolichi, & phaseoli, multò fabis sunt deteriores. Lentes autem tametsi succum crassum gignant, non omnino tamen sunt aspernandæ. Lupini similes sunt lentibus, nisi quod multum siccant. Cicer cibus est flatulentus, & concoctu difficilis, atque excrementitius: ad mouendas tamẽ vrinas commodum. Eruum boum magis quàm hominum est alimentum: incidendi tamen facultate insignitur. Vnde & ex eo medi- camentum paratur, quod in iis quæ in thorace hærent expectorandis, nulli est secundum. Fœ- nogræcum non incommodè alui deiiciendæ gra- tia, ante alios cibos sumitur. Cum melle quoque eius succum exhibent, vt qui calfaciendi ac de- tergendi vim habeat. Quòd tamen caput tentet, vsus eius multus cauendus est. Pruna Damascena hydromelite incocta, præmandunt ij, quibus ex- tenuante victus ratione est vtendum. Verum his magis aluum deiiciunt, quæ ex Iberia exportan- tur. Ventrem præterea subducunt echini marini, & concharum omnium atque annosorum gallina-

Chedropa. Frumenta. Triticum.

Tritico elixo cur non sit vtendum. Panis optimi compositio.

Tritici differentia.

Similago.

Alica.

Ptisana.

Mel quando miscendum ptisanæ.

Mel incommodum hepatis & lienis affectibus.

Hordeacei panes.

Polenta.

Farina.

Typha. Auena.

Olyra.

Zeam & typham esse idẽ frumenti genus.

Fabæ.

Pisa. Eruilæ. Dolichi. Phaseoli. Lentes. Lupini. Cicer.

Eruum.

Fœnogræcũ.

Pruna Damascena.

Pruna Iberica.

Echini marini.

Panicum. Milium. Lobi hortenses.

ceorum iuscula. Panicum & milium praui sunt succi, flatulenta, & diffici ia concoctu. Nam alui fluorem impensè siccant. Hortenses lobi cibo adaptantur: crassi tamen, pituitosique sunt succi. Ex frumentaceis cibis solum hordeum, tenuanti victui est innoxium. Secundum hoc sunt panes clibanitæ, qui ex tritico fiunt. A reliquis abstinendum censeo.

Hordeum. Saxatiles pisces. Montanæ auiculæ.

Ex piscibus saxatilibus, montanisque auiculis, multum copiosumque potes alimentum ad tenuantem victum accommodare. Animalia siquidem quæ in stagnis ac locis aquosis & campestribus degunt, humidiora sunt, atque excrementitia: quæ verò in montibus viuunt, omnia sunt tum sicciora, tum calidiora temperie: eorúmque caro minimum pituitosa ac viscida existit.

Montana animalia campestribus, omnia esse calidiora & sicciora, atque ob id præstantiora. Columbas turricolas, domesticis præstantiores esse.

Quare animalia omnia in montibus nata, multò iis quæ in locis oriuntur planis, sunt præstantiora. Mandendæ etiam sunt aues eæ, quæ in turribus vineísque agunt vitam. Quare columbæ turricolæ domesticis sunt meliores: tum etiam pari modo & apri, suibus domesticis: atque vt in summa dicam, omnia, quæ exercentur, iis quæ sunt ociosa: & quæ cibis siccioribus, iis quæ humidioribus vtuntur: & quæ purum ac tenuem aërem inspirant, iis quæ contrarium, ad tenuem victum sunt præferenda.

Apri sunt meliores suibus domesticis. Tenui victui quæ animalia conducant magis.

Etenim suum domesticorum caro omnium aliorum ciborum firmissimè nutrit: plurimum tamen habet lentoris.

Suillæ carnes

Quòd si is qui talem victum requirit, sese multũ exerceat, licebit ei & auribus & rostris, & pedibus suillis vesci: ventre præterea, & matrice, si modò ea elixa bellè fuerint. Qui autem vitam in maiori ocio degunt, abundè eis fuerit montanis auibus vesci, & piscibus saxatilibus, ac breuiter omnibus quæ carnem habent simul mollem atque friabilem. Nam ab iis quæ aut duram habent, aut lentam, omnino abstinendum est, nisi aliorum penuria nos aliquando talia esse compellat.

Anguilla victui tenui aduersatur.

Porrò anguilla, & mollium piscium pars maxima, tametsi carnem mollem sortiantur, quòd tamen succo lento ac pituitoso redundent: iis qui victu tenuante vti volunt, plurimum noxia est.

Hircinæ carnes. Bubulæ. Torpedo. Turtur piscis. Arietes.

Hirci autem & boues, carnem quidem habent satis friabilem, nocent tamen propter duritiem, & in alterando difficultatem. At sola cartilagineorum torpedo & turtur laudantur, possúmque nonnunquam in saxatilium penuria iis vti. Ex terrestribus verò animalibus, hirci & arietes, & genus omne ouium caprarúmque, non vsquequaque sunt alimenti laudabilis. Solis autem hœdis innoxiè vteris.

Hœdinæ carnes. Agninæ. Equinæ. Asininæ. Pardorum carnes. Vrsinæ. Leoninæ. Ceruinæ. Leporinæ. Sanguine in cibo vtendum non esse, sicuti neque visceribus. Caninæ carnes. Vulpinæ carnes.

Agnorum esus propter insignem est humiditatem fugiendus. Equorum & asinorum esum, hominibus asininis: vt pardorum, & vrsorum, & leonum, hominibus tantùm feris permitto. Proximi sunt asinis cerui, eóque ab eorum esu abstinendum. Caro autem leporum, ad aliam victus rationem siccantem est, non ad propositam, commoda: sanguinem enim vehementer crassum producit. Sanguis omnium animalium in cibo est vitandus, & multò adhuc magis in tenuante diæta. Pari modo à visceribus est abstinendum: sunt enim excrementitia, difficiliáque concoctu, necnon crassi succi. Canum & vulpium carnem equidem nunquàm gustaui: sunt tamen ea animalia sicco temperamento. Vt autem suum extremis partibus vesci aliquando concessimus, ita & vti gallinarum alis permittimus: testes tamen & viscera tenuanti victui non competunt.

Testes gallinacei tenui victui non congruunt.

At corporum gallinarum esum, si quis exerceatur, non vero & potissimum earum, quæ in montibus enutritæ fuerint. Qui vero non exercet[...], mandendæ ei erunt modice, non modò ga[lli]næ sed columbæ etiam ac turtures. Cæterum nec recen[s] turtur, nec perdix mandenda est, nec alia [o]mnia, quæ carnem habent moderate siccam: sed vbi vnum diem ad summum suspenderis, ita demum edas licet.

Perdices non esse mandendas recentes, [...] vnum [di]em suspensæ fuerint. Palumber.

Porrò palumbes, præterquam quòd carnem habet columbis, perdi[c]ibus, turturibusque duriorem, etiam concoctu difficilem, excrementitiamque sortitur.

Perdices turturesque asseruatas vnum diem, meliores reddi.

Perdices verò ac turtures nec durissimas habent carnes, nec concoctu difficiles nec prauo succo refertas: sed ipsarum durities, si mortuæ vno die asseruentur, faci[l]e vincitur, fiuntque omnino friabiles, atque inculpatæ. Alimentum autem dant corpori laudabile, sanguinemque minimè viscidum generant, & crassi ac tenuis medium. Proinde quibus salubris cibus curæ est, eos, vt arbitror, vti his conuenit.

Olerum omnium radices excrementitiæ sunt. Rapæ. Bulbi. Fungi.

Olerum omnium radices excrementitiæ sunt, & concoctu difficiles: aduersissimæ autem sunt rapæ. His paulò minus aduersi sunt bulbi. Omnium pessimi fungi existunt. Itaque eorum omnium quæ gustu nullum morsum, nec acrimoniam, nec calorem referunt, radices suspectas habere oportet. Quid iam olera memorem, quorum non solùm radices, sed etiam germina, stipitésque ac folia, succum gignunt admodum pituitosum? Solæ itaque radices acres & calidæ sunt gustandæ, vt allia, cepæ, & radiculæ, eaque pro pharmacis potius quàm pro alimentis habendæ.

Radices gustandæ ad tenuem victus rationem, quæ sint. Fructus tenui victus rationi apti.

Quod verò ad fructus pertinet, rei propositæ minus sunt noxij, qui ventrem lubricant: vt mora, pruna, cerasia: & ficus. Deteriores autem sunt qui tardè permeant, maximè si consistentia sint duri: à quibus prorsus est temperandum. Mandendi autem qui ad reponendum sunt apti, qualia sunt pira, cydonia, & pleraque vuarum genera: in quibus molliora potius quam duriora mandenda sunt. Nemo tamen vllo horum ad sanitatem vtitur: quemadmodum neque pomis, nec persicis, nec Armeniacis, quæ latinis præcoccia appellantur: & iis multò adhuc minus, sericis, quæ vocant, & myrtis, & aliis eiusmodi Pari modo nec mespilis, nec sorbis: quibus tamen rectè quis ad alia vtetur. Summatim verò quæ vehementer sunt austera, & pontica, huic sunt victus rationi aduersa.

Tenui victus rationi quæ sint aduersa.

Soli autem ventris fluxui, aut ventriculo stomachóue imbecillis, conferunt. Porrò inter ea quæ in hyemem seruari possunt, caricæ ac nuces tum ad id sunt accommodatissimæ, tum etiam nihilominus ad tenuem victus rationem.

Caricæ. Nuces. Pistacia. Amygdalæ. Nuces ponticæ. Castaneæ crassum generant succum.

Pistacia præterea, & amaræ amygdalæ, haudquaquam sunt improbandæ. His duriores sunt nuces ponticæ, nullamque abstergendi ex visceribus excrementa vim possident. Castaneæ verò, siue elixentur, siue assentur, siue etiam frigantur, semper sunt prauæ: & multò magis, si crudæ mandantur.

Oliuæ. Vuæ.

Oliuæ, quod quidem ad propositam diætam attinet, medium quodammodo sunt edulium. Quæ vuæ in vinaceis conduntur, ventriculi quidem imbecillitati conferunt, præsenti autem scopo non item: & his adhuc minus, quæ in vinis seruantur.

Vuas passas si astringentes non sint, non conducere lieni & hepati tumescentibus, sed prodesse thoracis affectibus.

Vuæ passæ si astringentes non sint, tumentibus lieni & hepati non conducunt: thoracis autem ac pulmonis affectibus auxiliantur. Noxia etiam sunt mala punica, si fuerint pontica: imbecillum tamen ventriculum iuuant. In summa verò, duri omnes ac pontici fructus, sunt praui: reliquis autem moderatè vti poteris.

teris. Quod si quis existat, qui in variis sui partibus sapores habeat diuersos (mali enim citrii cortex est acris, acida autem pars intima: at caro tum pituitosa, tum crassi succi) partes quidem acid[illegible] & acres sumendæ, ab aliis autem est temperandum. Quæ in aceto & muria conduntur, [illegible] a tantum [illegible] pristinis viribus esse immutata putanda sunt, quantum à conditura alterata fuerint. Quamobrem [illegible]ùm acetum & muria palàm ex eorum numero sint, quæ incidunt, tenuantque: cert[illegible] pi[illegible]ces aridi exuccique, qui in illis conditi fuerint, humores crassos ac lentos attenuabunt vehementer. Eligendi tamen sunt, qui natura carnem mollem sortiuntur: fugiendi verò cetacei, & [illegible]is adhuc magis ipsa cete. Præterea suilla exuc[illegible] tutò adhiberi poterit: quæ vtique alioqui esset vitanda, vt quæ succum crassum ac lentum ge[illegible]ret. Mel non modò est ciborum omnium dulciss[illegible]um, sed succum etiam consistentia tenuissimũ gignit. At vina quæ admodũ dulcia existunt omnia crassum sãguinẽ gignũt: nigra nãque hæc sunt, & consistentia crassa: & iis adhuc magis sapa, quod est mustum plurimũ coctum. Porrò ficus exactè maturæ, nec succos euidẽter cõdensant, nec tenuant. Aliæ verò omnes hoc genere sunt inferiores. Quæ vina clara sunt & pellucida, colorèque pallida & flaua, ea fortè minimum dulcia inuenias. Præterea nullum album dulce comperies: quemadmodum nec flauum quoduis admodum dulce existit. Quæ verò crassa sunt, nigráque simul & dulcia, crasso sanguine venas referciunt. At alba simul atque tenuia, humores crassos incidunt, & sanguinem per renes expurgant. Quæ autem inter hæc consistentia sunt media, vt sunt flaua simul ac dulcia, & splendida, ea vina neque vt crassa sanguinem crassum generant, neque vt alba per vrinas secedunt. Cæterum Ariusium vinum, Lesbium, Falernum, & Tmolites, vnicè commendantur: quæ quidem sanguinem bonum & consistentia mediocrem gignunt. At quæ odorata sunt, & cæteris calidiora, meritò caput tentant: quocirca vitanda iis sunt, qui cephalæa, aut hemicrania, aut cephalalgia, aut morbo comitiali, aut denique mania laborant. Affectus verò omnes thoracis ac pulmonis, qui diuturni sunt, & sine febre infestant, à vinis huiusmodi iuuantur mirum in modum, & potissimum qui humoris per sputa expectoratione purgantur. Siquidem quæ vina sunt crassa & dulcia, propterea quòd humiditatem possident crassam, & ob id perdurantem, in thoracis ac pulmonum affectibus, si cum tenuantibus medicamentis sumantur, nec austeram, nec omnino astringentem vim eis inesse oportet: sed ad melleam magis, odore, gustu, & facultate, spectare ipsa expediet: ac tale sanè est quod Tmolites dicitur. Porrò vina Pontica multum implent, ac tardè permeant, ambásque excretiones morantur: tum eam quæ fit per sedem, tum etiam quæ per vesicam: hærentque in hypochondriis diutissimè, & facilè acescunt, nauseamque prouocant. Soli autem ventri fluenti conferunt, idque si moderatè sumantur.

***

Vina dulcia. — *Mel.* — *Vina odorata caput tentant.* — *Vina Pontica.*

GALENI PERGAMENI *De cognoscendis curandísque animi affectibus,*

LIBER VNVS.

Peccata quidem hominum à falsa opinione proficiscuntur: affectus autem, siue perturbationes, à vi quadam rationis experte, quæ minimè rationi obtemperat. Etenim cernimus cunctos homines existimare seipsos aut esse omnino sine peccato, aut paucis exiguísque rebus rectam rationem offendere: cùm ab aliis fortè omnium flagitiosissimi habeantur. Quicunque igitur aliis permiserunt, vt de seipsis ferrent sententiam, ac iudicarent qualésnam essent, eos in paucissimis aberrare solitos animaduerti. At quicunque seipsos optimos existimarunt, nec aliis iudicium suiipsorum facere permiserunt, hos contrà, & in plurimis offendentes conspexi. Quamobrem meritò commendatur illud præceptum Pythium, quo iubetur vnusquisque seipsum cognoscere. Is tamen solus qui sapientissimus est, perfectè seipsum cognoscere poterit: reliquorum autem omnium, perfectè quidem nullus, alius autem alio, & magis & minus. Quod enim in vita vniuersa & in artibus omnibus cernimus, vt magnas quidem atque insignes rerum eminentias differentiásque, vnusquisque facilè possit discernere: exiguas autem ac leues, ij duntaxat qui & prudentes sint, & ipsarum artium periti: idem quoque in peccatis affectibúsque solet vsu venire. Siquidem perturbationes maximas vniuersi facilè deprehendunt: mediocres autem & leues & quæ etiam correctionem desiderant (tametsi eas vitare, propterea quòd paruæ existunt, magis sit arduum) non item omnes agnoscunt. Quisquis igitur velit honestus atque probus euadere, is cogitabit necessum esse, vt plurima à se peccata sua ignorentur. Nam cùm duplicem manticam (vt ille Æsopus aiebat) è collo suspensam geramus, [illegible]am quidem ante pectus alienorum, alteram verò à tergo, nostrorum criminum plenam: aliena sanè spectamus semper, propria autem cernere nunquam possumus. Etenim quicquid amat, vt inquit Plato, cæcum est erga eam rem, quam amat. Ac proinde si nostrum quiuis seipsum omnium maximè diligit, vnusquisque nostrum erga seipsum maximè cæcutiat est necessarium. Quomodo igitur propria mala inspiciet, aut se peccantem intelliget? Si ante omnia se ab affectibus liberarit: quandoquidem par est ab iis nos detentos, semper falsa opinari. Sunt autem animi affectus, quæ omnes nouimus excandescentia, ira, timor, mœror, inuidia, vehemens cupiditas, ac denique alicuius rei excellens amor, aut odium. Quare probè dictum est illud, mensuram esse optimam: tanquam nil rectè fieri possit sine illa. Quomodo igitur quis ista vnquam eiiciet, nisi prius ea se habere cognorit? At verò vt quis cognoscat, fieri non potest ob philautiam. Si igitur ratio tibi hæc non permittit, vt de teipso iudices: at saltem vt de alio, quem neque oderis, iudicium feras, tibi non adimit potestatem. Cùm ergo audieris in vrbe quempiam à multis laudari, quòd nullis hominibus adulετur: tunc ipse, vbi ad illum propius accesseris, num sit talis, qualis vtique perhibetur, huiuscemodi

Peccata à falsa opinione nasci. Affectus vnde proficiscantur. Error communis hominum. — *Pythium præceptum. Sapientissimum solum, seipsum perfectè posse cognoscere.* — *Perturbationes maximas facile deprehendi ab omnibus, leues autem nequaquam.* — *Duplicem nos manticam è collo suspensam gerere. Peccata aliena, quàm nostra, clarius perspici a nobis.* — *Amans omne, esse cæcum erga eam rem, quam amat. Quisque seipsum omnium maximè diligit.* — *Affectus animi qui.* — *Mensuram esse optimam.* — *Philautia.*

Veraces esse non posse, qui magnatum ædes frequentant.

modi periculum fac. Primùm, si videas ab eo frequentari ædes magnatum, ac principum, non existimes illum fore veridicum. Obsequia quippe istiusmodi, mendacium sequi consueuit. Deinde, siue id genus hominū salutantē, siue illis seipsum comitem exhibentem, conuiuiisve illorum ac cœnis ingerentem conspicias, non solùm non veracem, sed omnis etiam nequitiæ alumnum illum talem esse ne dubites: quippe qui aut pecuniarum, aut principatus, aut gloriæ, aut honoris cupiditate trahatur. Quem verò nec salutare, nec comitari id genus hominum, nec cum valde potentibus cœnitare, sed frugi ac temperato victu vti solitum indies magisque compereris, speraueris que tibi vera dicturum, conare hunc quoque profundius altiúsque cognoscere, vt scias cuiusmodi tandem sit vita, quam cognitionem ex longiori cum eo consuetudine comparabis. Quòd si talem offenderis, qualem ipsum fere sperasti, seuoca aliquando hominem, rogáque, vt si quem tibi ex illis animi affectibus turbulentis inhærere notauerit, continuò admoneat, téque illi maximam habiturum gratiam, existimaturúmque te ab ipso magis seruatum, quā si corpore ægrotantem sanasset. Quod si ille recipiat se facturum, cumprimùm aliquo tali vitio te laborantem inspexerit, ac deinde longo temporis interuallo interiecto, nihil dixerit, accusa hominem, rogáque iterum aliquantò blādius quàm priùs, vt quicquid talium perturbationum in te residere animaduerterit, illicò tibi significet. Qui si tibi respondeat, propterea se nihil tibi dixisse, quòd tali tempore nihil in te istiusmodi deprehenderit, ne ob id quidem continuò illi fidem adhibeas: néue existimes te repentè omnino euasisse inculpabilem, sed duorum alterum in causa esse, aut negligentiorem amicum fuisse, aut illum redarguendi verecundia impeditum, tacuisse, aut etiam nolle tibi in odium venire: cùm haud ignarus sit, omnibus (vt ita dicam) hominibus hunc morem esse, vt eos oderint, qui vera loquantur. Aut si nihil horum est, scito hominem propterea tacere, quòd nolit tibi prodesse: aut ob aliud quippiam, nempe quod non sibi obseruanda putauerit, quæ à te perperàm agerentur: id quod certè non probo.

Methodus cognoscendi mores alienos.

Sapiens est omnino à peccato immunis. Sapiens Deo similis.

Est autem sapiens omnino à peccato immunis: ac proinde philosophi, non hominem, sed deo similem sapientem esse dixerunt. At tu repente Deo similis nūquam effici poteris. Cæterùm si ei qui reprehenderit gratias egeris, pòst autem diligenter tecum expenderis, vere ne te ille, an falsò increpauerit, ex ea re senties te magnam percipere vtilitatem. Si verò idem assiduè egeris, tibique animus sit ad meliorē frugē te morésque tuos componere, facilè absolutus euaseris.

Contumelias esse æquo ferendas animo.

Cæterùm hæc sit tibi exercitatio præcipua, vt calumnias & contumelias æquo animo feras, quod vbi feceris, atque sedatus fueris, habuerisque tuas perturbationes perspectas, tum aggreditor respondere calumniatoribus: quorum auditis rationibus, quammitissimè cum eis lites tuas componas: atque ita rem omnem agas, ac si pædagogis mox sis redditurus rationē. Porrò si quis sit vel apprimè potens, vel opulentus, qui velit in virum egregium euadere, habeatque admonitores liberos, necessum est illam maiestatem relinquat, his præsertim temporibus, in quibus nullus adest Diogenes, qui vel opulētissimo Principi, vel alicui Monarchę sit ipsam veritatē dicturus. Iis autem monitoribus duntaxat credendū est, qui & inculpatissimè vixerint, & ætate prouecti sunt.

Temporum suorum deplorat infelicitatem Galenus.

Cùm autem nullus sine peccatis, aut siue affectibus viuat, vel si optima quis natura sit præditus, sed necessum sit vnumquemque labi & errare in aliquibus, eóque etiam magis, quò iunior quispiam fuerit, haud dubiè quisque nostrū exercitatione per totam indiget vitam, vt vir perfectus reddatur. Nec tamen deterreri quempiam oportet, quò minus seipsum conetur meliorem facere, etiam si iam factus sexagenarius, sentiat sibi animum vitio immedicabili deformatum.

Exercitationem per totam vitam requiri, vt quis perfectus reddatur.

Nam tametsi nobis compertū sit, animū nos nō posse sapientis consequi (id quod forte liceret etiam, si à teneris illum excoleremus) at saltem ne totum illum omnino deformem geramus, vt Thersites corpus, sedulò nobis curandum est. Etenim si supremam quispiam animi excellentiam assequi haudquaquam possit, at certè post supremos illos sapientes, in secundis, aut tertiis, aut quartis vt collocetur, id facere longiori tempore atque assidua exercitatione poterit. Primò igitur satis erit, si neque in deos maledicta iactabis, neque calcibus feries, aut dentibus aggredieris lapides, neque efferato vultu intueberis, sed intra te ipsum continebis, atque occultabis iracundiam. Nam ab ira prorsus liberari simulac quis velit, non continuò quis potest: comprimere autem illius perturbationis intemperantiam, atque insolentiā potest. Quod remedium si sæpius quis vsurpauerit, agnoscet tandem adeò seipsum minus quàm antea propensum ad iram, vt ne ob magnas quidem causas irasci possit.

Iracundiam si non vinci, at certè posse reprimi à nobis.

Porrò seruum à me vnquam mea manu verberatum fuisse, non memini: id quod etiam pater meus perpetuò cauit, qui complures amicos increpare solitus erat, quòd ferociter sæuirent in famulos.

Galeni in seruos benignitas.

Id igitur quod in nobis est iracundiæ ac furoris, ratione coercere atque erudire oportet: erudietur autem exercitatione improba. Turpe enim est quempiam multos annos continenter laborare, exercerique, vt vel medicus, vel grammaticus fiat: vt autem in virum bonum euadat, in tanto curriculo tēporis nunquam sibi quicquam laboris assumere. Ergo nec tuis ipsius manibus seruum cædas, nec quandiu iratus fueris, alij vt id faciat imperes, sed in posterum differas. Postquā enim furor refrigeratus fuerit, prudentius, tēperatiusq; dispicies, quot verberibus famulus plectendus sit dignus: * nisi fortè melius esse videatur, initio statim concessa venia, negocium ipsum transigere, & vbi lorum afferri iusseris, tum verbis duntaxat corrigere, minitarique, te non amplius condonaturum, si rursus ille idem scelus patrarit.

Furore refrigerato prudentius multò vindictam sumi.

Præstat itaque te facere omnia quæ facis, vbi impetus ille animi deferbuerit: quo tempore iam ratione opitulante, punitionis modum sis inuenturus: cùm nimirum impetus irascentis nihil ab insania, vel à furore differat. Quamobrem à veteribus haud immeritò animi affectus hæc quinque appellata fuerunt: mœror videlicet, ira, excandescentia, cupiditas, metúsque.

Irascentis impetum nihil ab insania differre. Affectus animi quinque.

Singulis itaque diebus atque horis habere hanc in promptu opinionem oportet, quòd præstet quidem vnumquemque sese exhibere dignum, qui egregius ac frugi ab omnibus appelletur: hoc autem fieri non posse vt contingat nobis, nisi eum, qui singula errata indicet, censorem admonitoremque habuerimus: quem sanè ipsum nostrorum peccatorum iudicem, & seruatorem nostrum, & amicum maximum existimare conuenit. Qui quidem & si tibi visus fuerit

aliquando

aliq[illegible] a [illegible] ina obiicere, ne ob id quidem irafc[illegible] quòd multò melius quam tu, [illegible] fin[illegible] cata tua per[illegible]icere poſſit : & quòd licet f[illegible] quandoque tibi crimen obiiciat, in eo tamen [illegible] vtilis, quòd te ad eorum quæ [illegible] diligentiorem obſeruationem excitet. Curabis aut[illegible] pe[illegible], vt quàm dignus ſis, quanti[illegible]que [illegible]lus, a teip[illegible] non ab ali[illegible], accipias : [illegible]que in memoria ſemper, quanta ſit eorum [illegible]tur, deformitas animi, quantáque turpis [illegible] eorum qui ſine ira viuunt. Omnibus [illegible] teip[illegible]um poteſtatem facias, gratiámque habe[illegible]n adulantibus, ſed obiurgantibus po[illegible]. Pate[illegible]t autem ſemper domicilij tui fores, vt l[illegible]eat [illegible] ac familiaribus omni tempore ingredi: c[illegible] affecto, atque omnia ritè facienti, verendum [illegible]bi non ſit, ne ab ingredientibus aliquo magno ſcelere implicitus deprehendaris. Volo itaque v[illegible] non modò alios omnes, ſed teipſum in primis etiam verearis, illique auſcultes qui dixit : Omnium autem maxime tuiipſius te pudeat. Quod ſanè ſi feceris, poteris quandoque expertem illam rationis vim, qua excandeſcimus, quaſi feram quandam reprimere, manſuefaceréque. Vt autem longè turpiſſimum eſt hominem iracundia percitum intemperanter aliquid agere, ſic etiam ob amorem, vinique & crapulæ cupiditatem : quæ omnia facultatis appetitoriæ ſunt affectus & operi, ob quæ homo non iam equo vel cani, diſciplinæ capacibus, euadit ſimilis, veluti ob illa priora, ſe[illegible] petulanti apro, vel hirco, vel cuipiam agr[illegible] belluæ, quæ manſuefieri non poſſit. Quocirca libido hæc perduci ad obedientiam non poteſt, quemadmodum illa poterat ; caſtigari autem quodammodo poteſt, ſi rebus potiri ac frui prohibeatur, quarum appetens eſt. Nam ſi potiatur, creſcit, maiórque ac vehementior fit. Sin caſtigetur, tenuis atque imbecilla redditur, ac ſic imbecillitate coacta, non vltrò, ipſam rationem ſequitur, veluti quoddam mancipium. Duplex itaque in nobis eſt animi vis expers rationis : vna, cuius & citò excandeſcere & iraſci eſt officium : altera, quæ ad id quod ipſi iucundum, ſuauéque viſum ſit, præceps fertur, antequam vtiléne ſit atque honeſtum, an noxium & turpe, cognorit. Hanc igitur, quæ vehementiſſima eſt, cohibere actutùm oportet, priuſquam vbi incrementum acceperit, viribus inuictam inexpugnabilémque ſe exhibeat : tunc enim vel ſi volueris, non poteris illam compeſcere, ſed dices (quod audiui olim quendam amantem) velle te quidem deſinere, at non poſſe. Quippe vt nonnulla corporis vitia propter magnitudinem inſanabilia ſunt : ſic vis illa, cuius eſt temerè concupiſcere, plerunque amore accenditur inſanabili, non corporum modò quæ ſunt formoſa, aut rerum quæ pertineant ad venerem, ſed etiam crapulæ & vinolentiæ, itémque obſcœnitatum quæ præter naturam patrantur. Quæ igitur de ira & excandeſcentia vincenda dixi, eadem puta de aliis affectibus me dixiſſe. Quæ omnia tibi ſæpius reuocanda in memoriam ſunt, quòd ſi non poſſis tam crebrò, at ſaltem matutinis horis, ſemper antequàm aliquid eorum quæ acturus es aggrediaris, & veſpertinis antequàm cubitum eas. Ego ſiquidem conſueui admonitiones has, primum quidem bis legere ſingulis diebus, pòſt verò etiam ore enunciare. Neque autem ſat eſſe putes ab ira vna duntaxat liberum te conſeruare, niſi etiam ab omni edacitate, vinolentia, nequitia, curioſitate, & inuidia [illegible]te purum integrúmque conſerues. Nam nec propt[illegible] itim decet, [illegible] tium inſtar, t[illegible]um c[illegible] exhaurire, nec propter famem in conſpectu om[illegible]ium, inſatiabiliter ipſum ventrem explere. ſed danda opera eſt, vt omnibus vna cœnantibus, minus obſonij aſſumamus, & à cibis gulam nimium irrit[illegible]tibus abſtineamus : moderate interim veſcentes iis, quæ ſalubria habentur. Progreſſu ver[illegible] temporis, ne reſpicere quidem te ad conuiuantes velim * (magnum quippe non fuerit, ſi [illegible] cibo & potu illis continentior eſſe videaris) verùm, ſi hoc honore te afficere decreuiſti, cura ſedulò, vt continentius viuas hodie quàm heri. Quod ſi feceris, ſenties hauddubiè te indies ab iis, quæ dixi, multò minori negocio abſtinere : maximáque perfundêtis lætitia, ſi quando verus modeſtiæ, temperantiæque amator extiteris. Sic enim gaudet, quicunque in ea re promouetur, cuius amore flagrat. Hanc enim ſi ingrediamur viam, non ſatis eſſe putabimus, ſi plus quàm diſſoluti homines conſecuti ſimus modeſtiæ, probitatis, & continentiæ : ſed primum quidem eos qui hiſce ſtudent virtutibus, ſuperare conabimur (eſt enim hæc concertatio atque æmulatio pulcherrima) pòſt verò etiam noſipſos : idque memores ſemper pulcherrimorum dictorum, quorum vel hoc in primis eſt vnum : Delige optimum vitæ genus, quod reddet conſuetudo iucundum. Quemadmodum igitur cùm te aduerſus iracundiam exercere iubebam, tum argumento vti poteras, te aliquid profeciſſe, quòd non amplius te excandeſcentem cerneres : ita in iis quæ ad modeſtiam pertinent, hoc indicio intelliges quantum profeceris, quòd nec cupiditate quidem ſuauiſſimarum rerum tangaris. Cæterùm ad modeſtiam vna eſt via per continentiam. Hôc ſiquidem modeſtus ſuperat continentem, quòd ille ne cupit quidem amplius titillantes palatum cibos. Laborioſa tamen ab initio via hæc eſt & aſpera, quemadmodum cæteræ omnes honeſtorum ſtudiorum exercitationes. Verùm ſi pro malitia cupis habere virtutem, ac pro voluptatibus corporis, tranquillitatem animi : per continentiam, ratione duce, ad modeſtiam contendas oportet. At verò & contentionis, & gloriæ, & principatus appetitio, animi planè eſt effectus, licet illis iam dictis minor. De inuidia autem quid attinet dicere, cùm omnium ſit vitiorum fœdiſſimum? Eſt enim inuidia, dolor ex alienis bonis conceptus. Sic itaque id genus affectus omnes ſunt diſpungendi, vt ne radicem quidem eorum vllam in noſtris animis relinquamus. Nam ex iis quæ ſic relinquuntur, ſolet rurſus aliquid pullulare, dum idipſum à nequitia & prauitate irrigatur. Porrò natura in puerili ætate ad vitam perficiendam, in cunctis plurimum poteſt : ſecundo autem loco, ſtudia, exercitationéſque diſciplinarum. Cæterum ipſa puerorum ingenia plurimum inter ſe differunt, cùm alia magis, alia minus virtutes ipſas ſectentur : omnia tamen ſunt vel maximè ad affectus propenſa. Verùm educatio puerorum, ſimilis quodammodo eſt ſedulitati, qua in plantis alendis vtimur. Siquidem, vel ſi optimus ſis plantarum ſator & cultor, nunquàm tamen efficies, vt rubus vuam producat, quòd natura illius talem à principio perfectionem capere nequeat. Rurſus vites, quæ, quod ad ipſas pertinet, fructum ferre paratæ ſunt, ſi neglexeris, reliqueriſque ſoli naturæ curandas, aut multò deteriorem, aut planè nullum

Appetitoriæ facultatis affectus & opera.

Libido quomodo caſtigari queat.

Animi vis expers rationis eſt duplex.

Concupiſcibilis facultatis [illegible].

Edendum eſſe ſol[illegible] & ſalubrium.

Continentius viuendum eſſe hodie quàm heri.

Gaudent qui in ea re promouentur, cuius amore flagrant.

Concertatio pulcherrima quæ dicatur.

Conſuetudine reddi iucundum, optimum vitæ genus.

Viam ad modeſtiam eſſe vnam, per continentiam. Modeſtus qua in re continentem ſuperet. Via quæ ad virtutem ducit eſt laborioſa.

Inuidia eſt omnium vitiorum fœdiſſimum. Inuidia eſt dolor ex alienis bonis conceptus.

Natura in puerili ætate quantam vim habeat ad mores formandos. Exercitia diſciplinarum plurimū poſſe ad virtutes adipiſcendas. Puerilia ingenia omnia eſſe ad affectus propenſa. Puerorū educationem eſſe ſimilem culturæ plantarum.

Galenus paternas laudes longis tribus decantat.

nullum edere fructum animaduertes. Mihi autem ingenti quadam felicitate contigit, vt patrem ab omni iracundia alienum, iustissimum, frugalissimum, humanissimumque haberem: at matrem vsque adeò iracundam, vt interdum etiam morderet ancillas, sempérque & vociferaretur, & cum patre contendere, idque longè quidem odiosius, quàm Xantippe illa cum Socrate. Inter omnia porrò admonebat me pater, vt a nulla secta cognomen sumerem: sed illas perpetuò artes ediscerem, per quas iustitiam, modestiam, animi magnitudinem, atque prudentiam consequerer. Laudant autem (dicebat mihi) virtutes has cuncti, tametsi sibiipsis sint conscij, nullam se harum habere; dantque operam pro virili, vt aliis appareant fortes, modesti, iusti, & prudentes. Vt verè autem mœroris sint atque tristitiæ expertes, vel si minimè tales esse videantur, id magno studio contendunt. Quare etiam huic à me rei in primis studendum esse, cui omnes mortales student, præque omnibus aliis virtutibus, vnum hoc quærendum suadebat. Quæ documenta paterna in hanc vsque diem retinens, nec vllius sectæ nomenclaturæ me addixi, neque ob vllam fortunæ vicissitudinem fui perturbatus animo.

Galeni constantia.

Quippe assuefecit me pater gloriam & honorem contemnere, atque vnam tantùm, eamque nudam veritatem suscipere. Suadebat etiam, ne ob vllam pecuniæ iacturam mœrore afficerer, quandiu quæ reliqua essent, ad curandum corpus sufficerent.

Diuitiarum primus finis quis sit.

Hunc enim primum finem illis quæ possiderentur, statuebat, non esurire, non algere, non sitim pati: quòd si cui plura suppeterent, quàm horum vsus postulat, iis sanè ad eas res agendas, quæ honestæ essent, esse vtendum censebat.

Galeni opulentia.

Nec me latet (aiebat ille) te fortunarum plus duplo quàm ipse habeam, possidere, in nostráque hac ciuitate non mediocri honore esse prædium: vsqueadeo vt quænam mœroris tibi causa futura sit, nullam videam, præter inexplebilem ac summam quandam cupiditatem.

Inexplebilem habendi libidinem comparat insatiabilitati ventriculi.

Comparabat autem insatiabilem illam habendi libidinem, voracitati ventriculi, qua plusquàm satis sit, ciborum ingeritur. Etenim cibo, vt dicebat, nulla alia causa egemus, nisi vt alamus corpus. Nutrit verò corpus, si bene concoctus fuerit: bene autem coquetur, si modicus. Nam si immodicus fuerit, concoctionem non experietur, sed vsus ipsius corrumpenit. Siquidem aut deiectus per inferiora, profusionem alui excitabit: aut distributus per vniuersum corporis habitum, malum inter venas humorem giguet. Quæ igitur in corpore didicisti, ad animum licet transferas: cuius inexhausta cupiditas, plura perpetuò experit, quàm ipse vsus postulet, vnicaque omnis mœroris atque tristitiæ est causa.

Cupiditatem esse vnicam omnis mœroris atque tristitiæ causam.

Ea nanque accensi nonnulli, qui præsentium rerum inexplebiles sunt, nunquam concupiscere desinunt, sed si duplum quippiam habeant, triplum illicò student acquirere. Triplum nacti, quadruplum appetere incipiunt. Qui quidem nunquam sibi proponunt eos, qui pauciora possident: sed illos tantùm, qui plura: quos etiam superare conantur. Quanquam certe multò satius est ciuem in eo cæteris antecellere, quòd iis quæ nunc habeat, sit omnino contentus: id quod certè (dicebat pater) in tua manu est.

Diuitiis præstare, non virtutis, sed fortunæ munus esse.

Contrà diuitiis præstare, non virtutis, sed fortunæ munus existit, quæ plerunque seruos atque libertos facit longè ditiores nobis, qui & generosi, & nobiles appellamur.

Galeni genus clarum.

Quòd si tu [illegible] in nostra republica reperiuntur pauci d[illegible], quantum optas aliquando assequaris, hoc est, vt plus vniuersis possideas ciuibus, ne sic quidem satis sis habiturus: sed illicò circumspicies, num quis in alia ciuitate sit ditior. quem quidem si superaueris, tibi obsecundante fortuna, ad alias progredieris nationes, & iis quos apud illas opulentos offenderis, fieri opulentior contendes. Quare nunquam tu sanè omnibus ditior, sed propter immensas cupiditates, semper futurus es pauper. Quòd si ipso vsu rerum metietis id quod modulo tuo respondeat, iam teipsum vnum ex diuitibus numeraueris: aut saltem ex ijs, qui eo quod opus est abundent: erísque quatenus ad rationem pecuniarum spectat, beatus, cùm earum causa minimè futurus sis tristis. Si verò etiam illam, quæ ad honores appetendos pertinet, insatiabilitatem exploseris, hac quoque parte iucundè ac sine molestia vitam ipsam traduces. Sin autem tibi non satis fuerit honorari ab iis, qui tua consuetudine vtantur, sed velis ab omnibus omnino qui sunt in ciuitate laudari, etiam ab illis scilicet à quibus ignoraris prorsus: fortasse primum quidem ab iis ipsis cognosci voles: tum autem, vbi cognitus fueris, suspici.

Velle cognosci ab omnibus, vnde proficiscatur.
Velle honorari ab omnibus a stulta ambitione procedit.

At illud quidem, velle cognosci ab omnibus, ab immensa quadam proficiscitur gloriæ cupiditate: hoc autem quod est, velle honorari & suspici, ab inani planè & stulta ambitione. Quocirca tibi necesse erit, vt nunc pecuniis quærendis inuigilanti, sic tunc ad gloriæ honorísque studium cupidinem intendenti, ob illos qui cùm plures sint, te neque cognoscent, neque honorabunt, maiori quàm nunc tristitia & dolore affici.

Insatiabilitas est fundamentum omnium cupiditatum.
Contentus sua sorte qui fuerit, is omni caret tristitia.

Si igitur in his semper nos exercuerimus, iam exploratum habentes, insatiabilitatem vitium esse animi pessimum, fundamentúmque omnium cupiditatum, pecuniæ, gloriæ, honorum, principatus, & contentionis, haud dubiè citra omnem molestiam viuemus. Qui enim sua sorte contentus fuerit, is omni mœrore ac tristitia carebit. Quis autem nolit omnem ætatem citra mœrorem transigere? aut quis non huc omnibus præposuerit * mobilibus, imò verò sceleratis diuitiis? Ille igitur hæc & alia multa mihi & aliis frequentissimè pronunciabat. Turpe siquidem est libertatem eam, quæ humanis legibus accepta refertur, maximi facere: eam autem quæ & verè, & natura ipsa est libertas, non omni studio venari, sed inhonestis, putidis, atque tyrannicis dominis inseruire, lucris videlicet, minutissimisque quibusque pecuniariis rationibus, ac principatus, gloriæ, honorisque ambitiosis cupiditatibus. Quarum sanè omnium matrem ego haud dubitanter dicere, inexplebilem habendi libidinem. Quis igitur talem in animo pestem habens possit vnquam aut honestus, aut probus euadere? aut cui non mille sit mortibus dignus, qui non toto animo talem turpitudinem oderit? Porrò autem hanc ipsam multò magis & odisse & fugere debent adolescentes, qui se saluos esse velint.

Adolescentes si forte initio assueuerint pecuniam insatiabiliter cupere, fieri non posse, vt cùm ad annum peruenerint quadragesimum, seipsos recuperent.

Nam si fortè initio assueuerunt pecuniam insatiabiliter cupere, fieri iam certè non poterit, vt cùm ad annum peruenerint quadragesimum, seipsos recuperent. Cæterùm tametsi difficile atque arduum videatur, adolescentes ipsos in principio sese liberare ab affectibus, progressu tamen temporis

eis omnia faciliora reddentur. Quò enim maius rationalis nostri animi pars in huiuscemodi exercitationibus ac studiis incrementum acceperit, eò perfectiorem obedientiam habebit. Nam cùm ea quæ maxima sunt, ratio nondum exercitata peruicerit, minimè dubium est, quin vbi duplicem excellentiam indepta spacio temporis fuerit, sit multò facilius superatura: quippe ex eo quod iam sese exercuit, euaserit multò generosior quàm antea: proindéque sic abunde sufficiet exterminandis affectibus, iam etiam imbecillioribus redditis.

GALENI PERGAMENI

De consuetudine,

LIBER VNVS.

Quod consuetudinis ratio ad inuentionem eorum quæ sanitati conducunt, magnam sibi vendicarit facultatem, non modò Hippocrates, sed Erasistratus etiam professus est: quam quidem negligentes medici, interdum ægros quam miserrime iugularunt: vt in Ario Peripatetico factitatum fuisse videtur, qui cùm gracilis natura esset, & os ventriculi frigidissimum sortiretur, ita vt vel ex leuissima refrigeratione singultu statim corriperetur, ob idque nunquam fuisset ausus aquam gustare, tandem febri occupatus, à medicisque præter consuetudinem coactus potu frigidæ vti, subitò fuit quidem exanimatus. Aliis verò contrà, nisi audacter potus is propinetur, periculum sanè est, ne extinguantur celerrimè. Sunt enim quibusdam aliqua peculiaria ex propria natura, aliudque alimentum alij corpori accommodatur. Ob idque animalia ipsa absque vlla disciplina, sed tracta a natura, ad ea pabula accedunt, quæ sibi magis sunt familiaria: iumenta nimirum ad herbas, fœnum, paleas & hordeum: ad carnes verò, tum leones, tum lupi. Vt autem non parua in animantibus iuxta varia genera propriorum alimentorum reperitur differentia, sic in eodem etiam genere multa intersunt atque magna discrimina. Nam multa sunt quæ vinum (exempli gratia) ne gustare quidem possint, quod tamen ab aliis plurimum sine vlla modestia bibitur: ac de cæteris quidem pari iudicio. Solent quippe homines alia aliis auidius mandere, pro suæ naturæ ratione, quòd videlicet talia ipsis faciliora concoctu videantur: contrà verò quæ gustui sunt ingrata, fugere & fastidire, tanquam ea quæ ab ipsis concoqui nequeant. Et igitur hic consuetudo ipsa signum naturalis cuiusdam proprietatis. Sed quòd ea nonnunquam sit etiam illius causa, hinc liquidò constat, quòd aliquibus rerum quarundam vsus inter initia ingratus & noxius cùm sit, vbi paulatim assueuerint, iam ea illis neque amplius ingrata, neque noxia redduntur. Nam vt vnumquodque eorum quæ vel comeduntur, vel bibuntur, alteratur secundum qualitatem: ita & ipsum quoque, id à quo alteratur, quoquomodo afficit. Quòd autem similitudo quædam sit inter ea quæ alunt, & illa quæ aluntur, tum semina, tum plantæ, euidenti argumento esse possunt, quæ ita sæpissimè alterantur & transmutantur, vt quæ in vno loco soleant esse exitiosa, ad alium translata, maximè conferentia reddantur. Iam verò vt corpus cibo & potu immutatur, sic etiam iis quæ extrinsecus occurrunt nobis, quæque non minus consuetudini inseruiunt. Primùm [illegible] cute ipsa colligitur: [illegible] partes quæ illis proximæ sunt, donec ad profundiores alteratio ipsa penetrat: idque primò & per se. Nam per accidens, calor in alto collectus corpore, cute densata præ frigore, increscit. At verò sicut causa refrigerans eiusmodi alterationes inuehit, sic calefaciens, istis contrarias. Cæterùm ab vna & eadem causa sæpe contraria fiunt. Sol siquidem inter initia, dum nos calfacit, fundit humores, cutem lenit, carnémque reddit molliorem. Si quis tamen æstiuo tempore pluribus diebus nudus sub eo sit diuersatus, illi tum cutis, tum caro, dura aridáque redditur: id quod non est caloris solius, sed siccitatis etiam illi annexæ opus. Porrò balnea dulcium aquarum calefaciunt nos & humectant, quòd calori habeant humorem coniunctum. Quare necessum est nos nouisse, aliam quidem esse rationem caloris humidi, aliam verò sicci. Cæterum corpus rarum & molle facile ab extrinsecis iniuriis afficitur: durum autem multò facilius eas tolerat, ægerriméque ab illis labefactatur: ad quam etiam patiendi facilitatem & dyspathiam, consuetudo non exiguam vim obtinet. Quod verò ad exercitia pertinet, exercitatæ particulæ fortiores pariter & solidiores redduntur, ac proinde motiones suas obire ac ferre, quàm cæteræ, longè facilius possunt: quæ, quòd exercitio caruerint, molles atque languidæ existunt. Eòdem etiam animi exercitationes spectant, quibus exerceri solemus: primum quidem grammaticis rudimentis, dum sumus pueri: mox rhetoricis, geometricis, arithmeticis, logicisque theorematis. Cùm enim facultates illę, quę ad animi principem vim spectant, ad omnes artes pernecessariæ sint, quarum altera quidem cognoscimus quid consequens, quídue repugnans est, altera verò memores sumus: à prima sanè id habemus, vt sapientiores simus: a secunda autem, vt magis memores. Eam tamen naturam hæ facultates habent, vt exercitatione vires indipiscantur & crescant: otio autem languescant, ac minuantur: id quod disertissime explicuit Plato in Timæo, secutus Hippocratem, qui vsum robur addere, otium verò dissoluere pronunciauit. Verùm ipsis exercitationibus, sicuti & cibo, & potui, vigiliisque & veneri, mensura congrua adhibenda est, quæ rem ipsam neque vltrà quam par sit, protrahat, neque etiam de illa adimat: quia excessus dissoluunt vires: defectus verò tantū de vtilitate detrahunt, quantùm ipsi à recta mensura deficiunt. Facultates itaque nostræ robur sibi cōparant, si moderatis congruentibúsque exercitiis foueantur. Atque hæ quidem sunt consuetudinum differentiæ, à vi materierum in quibus illæ consistunt, & à quibus fiunt, desumptæ. At vacuationes non debentur corporibus ob consuetudinem aliquam, quemadmodum Erasistratus existimauit: sed ob causam quæ illas postulat. Sunt siquidem qui ex malo victu, sunt qui ex praua corporis affectione sanguinem plurimum, aut vitiosos humores aggregent: quos plurimum iuuare solet, cùm aut à natura, aut à medico, quod redundat, antequàm in morbum labantur, detrahitur: quo remedio toties vtuntur, quoties aut morbum præsentem vident, aut eum aduentare præsentiunt: adeò vt talis medendi ratio in consuetudinem illis esse versa videatur.

Margin notes: *Arius peripateticus [illegible] consuetudine.* — *Animalia naturaliter ad pabula accedere, quæ illis magis sunt familiaria.* — *Consuetudo est signum naturalis cuiusdam proprietatis, atque etiam interdum causa.* — *Nutrimentum vt alteratur, sic etiam quodammodo alterat id quod nutritur. Similitudinē esse inter ea quæ alunt, & illa quæ aluntur.* — *Calor internus ex accidenti crescit cute refrigerata.* — *Contraria persæpe oriri ab vna eademque causa.* — *Balnea dulcia calfaciunt nos & humectant.* — *Corpus rarū. Corpus durū.* — *Consuetudo ad dyspathiā haud exiguam vim obtinet.* — *Exercitatæ particulæ redduntur fortiores & solidiores.* — *Exercitatio in artium liberalium studiis.* — *Intellectus. Memoria.* — *Animæ facultates exercitatione vires indipiscuntur, & crescunt: otio languescunt, & minuuntur.* — *Exercitia debere esse modica.* — *Excessus dissoluunt vires.* — *Vacuationes fieri ob causas, quæ illas postulant.*

GALENI PERGAMENI

De tuenda sanitate,

LIBER PRIMVS.

Medicinæ primæ ac maximæ partes sunt duæ.

Medicinæ partium officia contraria.

Sanitas morbo, dignitate & tempore est prior.

CVm vna sit ars, quæ circa humanum corpus versatur, eius primæ ac maximæ partes sunt duæ: quarum altera sanitatis tuendæ, altera morbi profligandi facultas est. Ac sunt quidem officia earum contraria: illi quippe tueri, huic immutare statum corporis, est propositum. Quoniam autem & dignitate & tempore sanitas morbum præcedit, vtique & nos, quemadmodum hæc seruanda sit, prius tractare conueniet: pòst autem, quo pacto commodissimè sit abigendus morbus. Vtriusque facultatis inueniendæ communis ratio est, vt quidnam ea corporis affectio sit, quæ sanitas dicitur, liquidò constet: quandoquidem nec præsentem seruare, nec amissam restituere, si eam penitus ignores, licet. At similarium partium sanitas, calidi, frigidi, humidi, & sicci symmetria est. Instrumentalium verò, ex similarium ipsarum compositione, numero, magnitudine, & figura constat. Quare quisquis hæc commodè tueri possit, is optimus sanitatis custos fuerit. Tuebitur hæc, qui modos omnes quibus vitiantur, compertos prius habuerit. Sanè quæ corpus nostrum lædunt corrumpúntque, ea sunt genere duplicia: altera nobiscum congenita, & quæ euitare nequeas, quæque ex ipsis generationis principiis oriuntur: altera, quæ & declinare possis, & orta à nobis non sunt, sed aliunde proueniunt: quæ tamen non minus quàm illa corpus nostrum conficiunt. Etenim sanguis, semenque genitale, generationis nostræ primordia sunt: ille, ceu materies quædam apta: hoc opificis rationem obtinens. Constat horum vtrunque ex iisdem genere elementis, nempe calido, frigido, humido, & sicco. Cæterùm in semine plus est igneæ substantiæ, & aëreæ: in sanguine aqueæ, terreæque quanquam præpolleat in hoc quoque calidum frigido, & humidum sicco. Semen itaque sanguine siccius est, etsi sit ipsum quoque humidum atque fluxile. Quare nobis vtrinque ex humida substantia genituræ origo proficiscitur. Hác autē siccari oportuit ad generationem siccatum panicularum, elemento nempe facultate siccandi prædito confluente illuc liberalius. Siccat autem tum ignis, tum terra. Ex illo tamen ad vtrunque principium maior confluit copia, vt scilicet tum siccaret abundè, tum calore suo ad motiones agilitatem præstaret. Ab hoc siquidem primum cogitur atque cócrescit fœtus. Mox siccior redditus, veluti lineamenta quædam cuiusque membri obtinet. Vlterius verò siccescens, exactam vniuscuiusque speciem ostendit: ac tandem in lucem editus, magnitudine augetur, sicciorque & valentior vsque ad summum incrementum efficitur. Quo tempore vniuersa membra, non solùm robusta & integra sunt, sed vires suas etiam summas sortiuntur. In eo verò quod sequitur tempore, omnibus iam partibus supra iustum siccescentibus, non solùm cuiusque officium minus probe administratur, sed etiam corpus ipsum macilentius, gracilius, atque rugosius redditur, artusque omnes inualidi, atque ad motus suos pigri & inconstantes cernuntur. Quæ affectio appellatur senium, ipsi marcori plantarum,

Sanitas similarium partium quid sit. Sanitas partium instrumentalium in quibus consistat.

Lædentia corrumpentiáque corpus, genere duplicia existere.

Primordia nostræ generationis esse sanguinem, & genitale semen: illum tanquam materiam, hoc opificis rationem obtinens.

Semen esse ipso sanguine siccius.

Siccantia elementa sunt ignis & terra. Ignis maiorē copiam confluxisse ad vtrunque nostræ generationis principium.

Senij accurata descriptio.

prouenienti ob siccitatis excessum quadam proportione respondens. Vna igitur hæc est omni genito corpori corruptelæ, interitúsque connata necessitas. Altera autem, quæ præcipue in ipsis animalibus cernitur, totius substantiæ fluor, quem insitus calor excitat. Hęc itaque incommoda, nullum quod genitum sit corpus effugere potest. Reliqua quæ hęc sequuntur, & quæ ad victus rationē pertinent, prouidentia consilióque certe potest. Neque enim his aliunde origo est, quàm ex ipsis iam dictis incommodis corrigendis atque sarciendis. Nam cùm tota moles animalium in perpetuo fluore sit, ni similis altera substantia pro ea quæ defluxit, restituta fuerit, euaporabitur certè, dissipabitúrque vniuersa. Idcirco natura non modò animalibus, sed stirpibus etiam, insitas quasdam vires deficientis ac desiderati semper appetentes, statim ab initio indidit. Cibo igitur quicquid siccioris substantiæ effluxit, restituimus: potione, quicquid humidioris. Ita verò & aëreæ, igneæque substantiæ modum, respiratu, arteriarumque pulsu tuemur. Necesse autem est, ex his omnibus colligi excrementorum prouentum, cùm nimirum iis quæ effluxerunt, prorsus similia non sint, sed varias mutationes alterationésque priusquàm assimilentur, postulent. Cùm igitur esse, bibereque, necessaria animantibus sint, has autem res generatio excrementorum sequatur, natura nó solùm eis excernendis instituit organa, verum etiam organis ipsis facultates inseruit, quibus incitata, quædam ad se trahunt, quædam aliis transmittunt, quędam omnino explodunt ipsa excrementa. Porrò hæc, quò semper mundum corpus ipsum seruetur, nec obstrui aliquatenus, nec ad proprias functiones imbecilla esse oportet. Atque ita geminum iam scopum salubris victus sermo noster exposuit: alterum eius quod exhaustum est reficiendi, alterum excrementa expellendi. Nam tertius, qui huc spectat, ne animal præproperè senescat, duos iam dictos necessariò comitatur. Ex se itaque duplici ratione consumitur corpus: & quòd vel ætatis cursu, vel assiduo fluore ad interitum tendat: & quòd etiā excrementorum copia obruatur. Eorum verò quæ extrinsecus incidunt, vnum certè est, quod ab eo separari non potest, sed perpetuò illi velut cognatum adhæreret, aër ipse ambiens. Alia nec necessariò, & incertis temporibus nobis accedunt. Aër igitur circumfusus nos lædit, calidos immodicè, vel frigidos, vel humidos, vel siccos efficiens. Hæc, quòd contundant, diuellant, vulnerent, articulúmque aliquem sua sede dimoueant. Est autem sanitas, haud quidem absolutè ipsorum elementorum, sed duntaxat partium similarium temperamentum commoderatum. Quemadmodum & instrumentalium sanitas, in figura, numero, magnitudine, & compositione similarium cōsistit. Porrò habitum sanitatis discernimus, ex functionibus secundum naturam obitis: in ipsáque latitudine sanitatis, sanitas quædam optima, consummataque existit: quædam veluti recedens ab hac, nec ita planè absoluta, quæ & ipsa suam etiam nec paruam latitudinem habet. Nam cùm sanitas symmetria quædam existat, symmetria autem omnis duplici ratione dicatur: aut enim veluti summa & perfecta, aut tanquam à perfectione hac deficiens paululum vtique & sanitatis symmetria similiter duplex erit, hæc quidem absoluta & optima, illa paulò recedens ab hac, non tamen eatenus, vt animal

fit

Corruptelæ interitúsque duplicē necessitatem nobis necessitatem.

Animalium corpora in perpetuo fluore versari.

Animantibus vniuersis esse insitas quasdam vires, deficientis ac desiderati appetentes.

Excrementa pellendis varia organa diuersis facultatibus prædita instituisse naturam.

Salubris victus geminus scopus.

Corpus ex se duplici ratione cōsumi. Aerem ambientem esse veluti cognatum corpori.

Sanitas similarium corporum quid.

Sanitas instrumentorum in quibus consistat.

Sanitatis habitus discernitur ex functionibus secundum naturam obitis.

Sanitati inesse latitudinem am[illegible]

Sanitas est [illegible] symmetriam [illegible] duplex ratione.

fit grauis. Quemadmodum igitur corpus aliud magis, aliud minus album cernitur: ita quod sanum dicimus, magis minusque tale esse mihi videtur: id quod ex mutatione ætatum atque actionum diuersitate licet plane colligere. Siquidem cum ipsæ actiones quæ debitæ respondent temperaturæ, corporisque constitutioni (quæ sanitas est) sint variæ: necessarium profectò est, vt temperantias atque constitutiones hominum, sic sanitates etiam varias & diuersas existere, secundùm maioris minorisque rationem. Non itaque absoluta illa tantùm, quæ insectilis est, simul est & dicitur sanitas, sed etiam quæ ab hac deficit, & in qua nec doloribus cruciamur, nec vitæ actionibus impedimur. Sed nec functionum imbecillitas, morbi statim est nota, nisi adiicias, quæ præter naturam cuiusque sit. Nam vt sanitas est naturalis affectio actionem perficiens, sic morbus affectio præter naturam, impediens actionem. Quare non omnis affectus secundum naturam, continuò etiam sanitas erit. Siquidem Ægyptiorum nigrities, licet naturalis affectus sit, non tamen dicitur sanitas, cùm ea minime in colore consistat. Neque si præter naturam aliquis affectus se habeat, protinus morbus est: alioquin morbus esset nigredo ex insolatu contracta. Permagnam itaque haberi sanitatis latitudinem constat, nec eam in nobis omnibus æqualiter prorsus inesse. Iudicabimus autem ipsam eucrasiam & dyscrasiam, in quibus sanitas & morbus consistunt, vnius sensus opera: is siquidem ad omnia vitæ munia vbique nobis est iudex. Quare actionis vitium, non antè pronunciabimus morbum, quàm ad sensibilem peruenerit magnitudinem. Porrò actiones ipsæ, constitutiones corporis necessariò sequuntur, eam quæ proba est, inculpatæ probæque: quæ contrà est, culpabiles ac vitiosæ. Ac proinde nihil refert impræsentiarum, si quis in genere functionum, aut constitutionum, sanitatem & morbum collocet: modò intelligat, in naturali constitutione corporis illa maxime seruanda esse, quorum beneficio obeuntur functiones: & quòd similarium quidem partium eucrasia, instrumentalium autem forma, positura, numerus, & magnitudo, causæ existunt functionum: quodque hæc omnia spectentur in latitudine quadam. At verò diuersitatem eucrasiæ in corporibus sanis, ex ætatibus ad amussim cognosces, cùm nimirum ad omnes voluntarias actiones adolescentiú ætas quàm aptissima sit, ineptior autem infantium & senum, propterea quòd humor in illis, in his siccitas, frigiditásque nimis abundet. Quanquam certè in functionibus naturalibus, infantium ætas cæteris omnibus antecellit. Neque tamen eò secius omnibus per omnes ætates licet esse sanis. Et quemadmodum in ætatibus sese habet, ita etiam in naturis eorum immensam esse differentiam temperamentorum inuenies. Quibuscunque igitur corporibus multò supra iustum calidis, frigidis, humidis, aut siccis esse contingit, iis plane optima temperies non est. In quibus autem ab eo quod absolutissimè temperatum est, diuersitas quædam intelligitur, minor tamen quàm quæ sensu discerni possit, hæc certè pro absolutissimis accipimus: ita vt sanitatis, quàm in latitudine contemplamur, hæc quidem medij temperamenti sit, nec vlli vitio obnoxia, quod saltem sensu percipiatur: hæc ceu intemperata, vitióque exposita. Quocirca illi quam inculpatam diximus, exacta absolutáque debetur custodia: alteri quæ vitio non caret, haud ita exacta. Quippe intemperies quæ intra sanitatis consistunt terminos, ita corrigere oportet, vt per contraria reducantur ad moderatius temperamentum. Sicuti igitur nec nimis gracile corpus probamus, nec quod valde est obesum: ita nec temperamenta eorum, à quibus videlicet habitudines id genus oriuntur, plane laudabimus, tametsi vtrunque maximè sanum esse conspicimus. Sed quæ in medio horum habitudinis sunt, εὔσαρκοι Græcis dictæ, sicuti ipsæ debitam partium conuenientiam, speciémque inculpatam habent: ita id totum conuenientis laudabilisque temperamenti beneficio acceptum ferunt. Cæterùm ne tales quidem corporum habitus absoluta exactáque temperie dixeris temperatos, quod nunquam eodem in statu permaneant: licet secundum sensum, & quatenus ad vsum sit satis, non inculpabiles modò, sed etiam optimos eos esse censueris. Est autem optima corporis constitutio, si substantiam eius spectes, & quæ optimo temperamento sit, & quæ figuram partium, omnémque tum numerum, tum magnitudinem, tum omnium earum inter se contexturam, ad functiones egregiè comparatam habet. Si verò indicia notásque respicias, cuius corpus carnis mediocritatem præfert, atque secundum singulas partes, in medio excessuum omnium libratur, pulcherrimum simul & commoderatum existens. Huius ergo sortis homo, si statim vbi editus est in lucem, arti sanitatis tuendæ educandus tradatur, erit vtique fortunatissimus. Sic nanque ad animi quoque affectus nonnihil lucrifaciet, ipsa nimirum recta victus ratione mores quoque probos reddente. Ergo recens is natus infantulus, cuius corporis constitutio omni nota vacat, primum quidem fasciis deligetur, sed corpori prius toti sale modicè insperso, quò cutis eius densior solidiórque iis quæ intus sunt partibus reddatur, vt resistat facilè iniuriis extrinsecis. Vbi verò inuolutus iam fuerit, lacte pro alimento vtatur, & balneis salubrium aquarum. Vniuersam nanque victus rationem, humidam sibi adhiberi postulat, vt qui cæteris ætatibus temperamento sit humidior. Id quod sentiens Hippocrates, ait humidam omnem victus rationem febricitantibus esse vtilem, præcipuè verò puellis, & iis qui tali refici victu sunt assueti: vbi à morbo quidem contrarij adhibendi indicationem accipit, ab ætate & consuetudine similium. Quæ enim corpora secundum naturam se habent, iis custodiri suum habitum decet: quæ aliquo morbo premuntur, iis contrà, alterari & ad contrarium trahi habitum expedit. Ac seruatur quidem similibus vnumquodque, alteratur contrariis. Si itaque nulla præter naturam humiditas subsit, pro naturæ ratione alendi, ac dulcium aquarum balneis humectandi sunt puelli. Nam sulphureæ, bituminosæ, aluminosæque aquæ, plane omnes siccant. Cùm igitur sanguine in vtero alì nos constet, ex sanguine autem exiguam in mamillis mutationem perpesso gignatur lac, erit vtique lac maternum non modò alimentum consuetum, sed etiam maximè proprium cunctis infantibus, ac præcipuè optimè temperato: quippe cuius maternum non corpus modò totum, sed etiam lac, à vitio esse alienum non sit absimile. Tribus autem remediis nutrices ipso vsu edoctæ mulcere solent infantes, dum aut offenduntur, aut plorant: nempe ipsa papilla ori indita, motu mediocri, necnon vocis modulatione. Quibus non so-

Sanitates hominum esse diuersas.

Imbecillitas functionum, ... præter naturam, non est morbus ... Sanitas quid. Morbus est affectus præter naturam, impediens actionem.

Sensu indicandam esse euchrasiam & dyscrasiam.

Actiones sequuntur constitutiones corporum.

Functionum causæ quæ sint.

Adolescentes esse quam aptissimos ad omnes voluntarias actiones.

Infantium ætas habet naturales functiones vehementiores multò, quàm reliquæ ætates.

Sanitas est duplex: vna temperatissima, altera verò vitio exposita. Sanitas inculpabilis conseruanda est: quæ vitio non caret, reducenda per contraria est ad moderatum temperamentum.

Eusarcoi.

Optima corporis constitutio quæ dicatur.

Mores recti probi à recta victus ratione.

Infantuli educandi ratio.

Infantulo, priusquam inuoluatur, salem esse inspergendum.

Lac.

Balnea.

Humida victus ratio quibus conueniat.

Corpora secundum naturam se habentia, seruanda esse: alteranda, quæ aliquo morbo premuntur.

Similibus singula conseruari.

Alteratio fit per contraria.

Aquæ siccantes quæ.

Sanguine in vtero alimur.

Lac fit ex sanguine.

Lac familiare alimentum infantulo.

Infantes mulcendi ratio triplex.

Aminæum vinum.

nulla. Aminæum quoque quod in eo colle nascitur qui Neapoli imminet, citò vt bibatur idoneum redditur: quale apud nos in Asia est Tibenum, Arsinium, & Titacazenum. Quæ sanè tenuia, candida, & aquosa existunt, ideóque oligophora vocantur. Et quemadmodum rutila vina, cùm calida potestate sint, replent protinus caput, sic illa, nempe tenuia, & aquosa, leniterque astringentia: non modò capiti innoxia sunt, sed etiam leues eos capitis dolores nonnunquam tollunt, qui ab humoribus in ventriculo collectis proficiscuntur. Quin & aquæ potio, vitium præcipue in se habentis, nonnullis capitis dolores infert: nam & ipsa corrumpitur, & naturale robur exoluit. Quo fit, vt vbi ventriculum inualidum reddidit, in cauas eius partes ex reliquo corpore sanies quædam biliosa defluere consueuerit, more eorum quos premit media. Quibus sanè offensis, noxijsque, dictum vinum, sui temperamenti ratione, hominem actutùm liberat: pauloque pòst, vbi firmarit ventriculum, quæ illi noxia sunt, ad partes infernas defert.

Aqua potio quæ mala inferat.

Aquæ potus quibus conueniat.

His ergo qui calido admodum temperamento sunt, aquæ potus longè accommodatior est vino: quod vtique si interdum propinare expediat, sit quidem tenue, leniterque austerum. Ex vinis itaque quod vetustissimum est, adeò ab albo & austero, necnon recente & crasso distinguitur, vt illud quidem efficacissimè calefaciat, sensibilem hoc refrigerandi facultatem obtineat. Dulcissimum autem acerrimúmque mel, eximiæ æstimationis est. Verùm cuiuslibet generis mel calefaciendi vires sortitur, sumptúmque à calidis corporibus facilè in bilem vertitur. Idcirco pituitosis admodum naturis, ætatéque & senio confectis, vtiliter datur: frigidis quoque morbis accommodatissimum est. Acetum mulsum, hoc est, oxymel, sanitatis tuendæ gratia ætatibus naturisque omnibus vtilissimum est: siquidem obstructiones omnes discutit, astrictósque meatus ita aperit, vt nulla in parte crassi glutinosique succi adhærescant. Quare medicamenta salubria, tenuandi omnia in se potestatem habent, tutioráque ad valetudinem tuendam censentur, quam quæ crassiores humores gignunt: sed bonam habitudinem, roburque efficere nequeunt. Vitanda autem penitus quæ vitiosi sunt succi, præterquàm æstate, cùm languentium corporum siccitati & calori occurrendum est.

Mel omne calfacit, atque in corporibus calidis bilescit facilè.

Mel quibus conueniat.

Oxymel ætatibus & naturis esse omnibus vtile.

Cibi æstate admittendi.

His enim huc ipso tempore, mala, pruna, cerasa, moráque idonea sunt: item cucumeres, pepones, melopeponésque: sed parcius his vti conuenit. Dantur quoque præcoccia, persica, & quæ à Romanis milce dicitur, refrigerata tamen: necnon spuma lactis, atque etiam cibaria ex lacte confecta. Ficus item frigidæ, & cucurbitæ, ita affectis accommodæ sunt.

Æstuantibus victus ratio conueniens.

Prudens tamen vir, ad refrigerandus æstus ex balneis rediens, epota prius aqua, mox vino mediocriter aquoso, iisque per vomitum redditis, lactucá edat, quæ innoxia est, simúlque vires habet refrigerandi. Sumat postea suillos pedes bene decoctos, ex aceto & garo: itémque alas gallinæ vel anseris, & eiusdem etiam ventriculum, necnon pisces nonnullos frixos, ex iis qui molli sunt carne. Danda item ex oleribus quæ mali succi non sunt, sicuti malua cucurbitáque. Vinum postea, vbi frigida aqua dilutum sit, potet. Mihi sæpius similes æstus & calores perpesso, ptisanæ cremor bene refrigeratus fuit satis. Sunt qui niue refrigerentur. Sed hæc illis præcepta traduntur qui assiduis occupationibus impediuntur: qui verò huiusmodi sunt soluti negociis, si exercitatione vti solent, quamrarissime frigido potu indigent.

Exercitati quamrarissimè frigido potu [illegible]

Niuis vsum esse per[illegible]sum.

Qui minime exercitantur summa æstate cum vehementi calore vrgentur, aquam fontanam bibant, ab vsuque niuis abstineant. Hæc siquidem, quamuis primùm nullam corporibus noxam in læsionem sensibilem inferat, sensim tamen, occulteque crescente vitio, cùm iam ætas progressu temporis inclinarit, articulos, viscera, nervosque morbis vexat, qui vel difficulter admodum, vel omnino tolli non possunt: nimirum semper imbecilliori particula, facile quancunque excipiente læsionem. Quòd autem vitiosi humores morbos gignant, cruditas assidua maximè in causa est. Ea autem cruditas deterior est aliis, quam vitiosi succi cibaria effecerunt. Quæ cùm duplici modo se habeant, si tenuem quidem succum reddant, acutos morbos cum maleficis quoque febribus inuehunt: succorúmque vitio in vnam duntaxat particulam decumbente, tunc erysipelata, herpetes, aliæque affectiones calidæ oriuntur. Si verò crassum succum efficiant, articulorum & renum vitia, podagræ, anhelationes, tum lienis iecinorisque scirrhosi affectus gignuntur. At quibus malus corporis humor melancholicus fuerit, affectus melancholici orientur. Sed ex humoribus mixtis, mixtæ affectiones proueniunt.

Cruditas quæ sit aliis deterior.

Affectus à tenui fluxione orti.

Affectus à crassa fluxione.

GALENI PERGAMENI

De attenuante victus ratione,

Liber Vnvs.

Tenuans victus ratio quibus affectibus conferat.

Cvm victus ratio attenuans plerisque diuturnis morbis, vt arthritidi, dyspnϾ, tumoribus lienis & hepatis, necnon morbo comitiali incipienti, adeò conferat, vt sola ea, sine vllo alio medicamento, sublati sæpe ij fuerint, operæprecium videtur aliquid & de ipsa perscribere. Vocant autem eam attenuantem, quemadmodum incrassantem, quæ illi contraria existit: pro eo humore scilicet, quem vtraque in nostris corporibus gignit. Etenim olfactus & gustus, mentem nostram ad omnes eiusmodi cibos discernendos, satis abunde instruunt. Quippe quæ sensus nostros pungunt & mordicant, ea omnia constat esse acria, & quæ succos crassos tenuare queant. Quæ etiam, si largius æquo sumpta fuerint, ventriculum mordicant, ciborúmque nauseam magnam inducunt, & halitus acres emittunt. Plurima autem eorum vrinas & sudores graueolentes & acres promouent: alia autem diuellunt, erodunt atque pertundunt.

Olfactus. Gustus.

Acria quæ dicantur.

Acria largius sumpta, quæ mala inferant.

Acria quibus vtilia.

Cæterùm corpora in quibus humores frigidi, crassi & lenti redundant, huiusmodi ciborum vsu maiori ex parte iuuantur. Nemo igitur est qui allium, cepam, nasturtium, porrum, & sinapi, in genere ignoret esse tenuantium: post illa autem, smyrnium, pyrethrum, origanum, calaminthen, sisymbrium, pulegium, satureiam, thymum: quæ omnia viridia quidem manduntur: exiccata verò, iam non amplius sunt cibi, sed medicamenta.

Tenuantia medicamenta.

Sicca esse valentiora viridibus.

Montana esse valentiora campestribus.

In summa, omne quod siccum est, viridi valentius existit. Eorum verò quæ sicca non sunt, maturiora minus maturis: & quæ in montibus & locis siccis proueniunt, iis quæ in campestribus, planis, hortis, & paludibus crescunt

[illegible] fenit. Prædictis aut [illegible] ordine pro- [illegible] est [illegible] & [illegible] binthi fructus: his an- [illegible] ap[illegible], petrose[illegible]num, osmi- [illegible] [illegible]stica, & beta. Malua verò & [illegible] [illegible]x. tametsi [illegible] specie sint proxi- [illegible] tamen dissident: aquea enim [illegible] [illegible] fícul[illegible]tis sortiuntur: quo- [illegible] cucurbitæ, citrulli, melones, melopepo- nes, & prun[illegible]: [illegible]mida siquidem sunt hæc om- [illegible] ne no[illegible] & pituitosa, potissimum si cruda & no[illegible] [illegible]ndantur. Omnia igitur te- [illegible] & ne[illegible], facultatibus mode[illegible]ata exi- stunt. Qu[illegible] [illegible] pleraque medicamenta, dum [illegible] & [illegible], non secus [illegible]bi m[illegible]n- dan[illegible]: vt [illegible]pi[illegible] [illegible]pi, pyrethri & iringij sto- [illegible] quæ [illegible] [illegible] fructum, magnam h[illegible] [illegible]m [illegible] [illegible] verò adiro[illegible]dum, dum [illegible]riuntur, [illegible] [illegible]. Pari modo & [illegible]a, priusquam exiccetur est [illegible]lenta: præ- [illegible]niculus, [illegible]ta, coriandrum, anethum, eius- dem [illegible] illis sunt speciei, euidenterque etiam calf[illegible]unt. At verò agrestia olera, inter ea quæ di[illegible], naturam mediam sortiuntur. Si quid gi- tur [illegible], aut gustui, aut vtrique simul, acre, m[illegible] can[illegible] & calidum apparebit, scito facultatem id [illegible]re tenuandi, atque incidendi. Ad hæc, si quid olfactui bonum odorem inferens, aromatis speciem repræsentet, id quoque viribus calidum esse oportet: sed non æquè ac mordicantia & ro- den[illegible] & insigniter calfacientia. Incidunt præ- ter[illegible] & quæ saporem habent nitrosum, aut sal- sum quorum plurima etiam aluum deiiciunt, nec minus [illegible] amara, facultate tenuandi sunt prædita. Incidendi autē in illis facultas, aceto & melle in- tenditur, oleo verò minuitur. Mixacanthus porrò, mediæ quodammodo est facultatis: ab eo autem elij & chamædaphne vtrinque non multùm diffe- runt. Stomacho autem minus prædictis commo- dant vitis albæ, & viticis, & spinæ aspatagi: om- nium autem maximè austeri atque astringentes, quales sunt vitis, ac rubi. Spinæ verò asparagus aluum deiicit. Iuuat etiam ventriculum, facul- tatísque est mediocris, & palmæ germen. Qui aspa- ragi amaroris quippiā præferunt, quātò amariores, tātò iis sunt sicciores, & incidentes magis. Semi- na sunt facultate suæ plantæ similia: nisi quòd il- lis prorsus sicciora sunt, magisque ad calorem propensa: eóque magis tenuantia. Non omnia tamen sunt vesca, vt nec herbæ ipsæ. Est itaque papaueris semen herba ipsa præstantius, adeò vt tanquam innoxium panibus ipsum & placentis permisceant. Refrigerare tamen & ipsum palam ex hoc intelliges, quòd caput grauat, & sopori- ferum est, sed non perinde ac succus ipsius. Sopo- riferum est & lactucæ semen: quandoquidem & olus ipsum frigidum est & humidum. Ab his igi- tur frigidis humidísque seminibus ei est cauendū, qui tenuante victus ratione vti volet. Sesami se- men, succum crassum ac lentum in corpore gi- gnit: apij verò, petroselini, cumini, carui, anisi, libystici, sinapi, ameos, dauci, seseleos, & omnium denique odoratorum & acriū, euidenterque calfa- cientium semen, tenuanti diætæ vtentibus con- gruit. Cæterùm rutæ semen vehementissimam te- nuandi vim possidet. Pari modo & lini & canna- bis semina: quæ etiam & caput tentant. Quibus tunc præcipuè vtendum est, dum sanguinem per vrinas purgare volumus. Cerealia omnia genera- liter appellantur legumina. Quæ verò manu le- guntur, speciatim dicuntur chedropa: sicuti & frumenta quæ falce putantur. Triticum igitur firmissimi est alimenti, succumque crassum ad- modum gignit ac lentum. Quare illo simpliciter elixo non est vtendum: nam concoctu est dif- ficile, crassum succum producit. Sola autem ea præparatio est probanda, quæ fermento constat, sale, & clibano. Paulò deterior quæ minori furno. Triticum quod graue est & densum, ac in profun- do flauum, copiosissimi alimenti est, crassique succi ac lenti. Contrà quod leue est, & rarum, & album, minus nutrit, succumque gignit crassum minus, ac lentum. Similago autem & alica, mul- tum sunt, crassique sunt succi, ac lenti. Verum similaginem quidem non conuenit eos attingere, qui extenuante victu vtuntur. Alica verò possunt vesci moderatè, tum sola aquæ incocta, tum ve- rò cum mulso, aut vino dulci, flauoque ac tenui, quodque viribus Falerno sit proximum. Licebit etiam miscere tum betas tritas, tum anethi non- nihil, vel porri, vel pulegij, vel calaminthes, vel hyssopi, vel piperis. Ptisana autem ipsa per se nonnihil absterget, vt hyssopo non magnopere egeat. Mel ptisanæ immiscere opus non est, nisi quis ea quę in thorace ac pulmonibus cōtinentur, studeat expectorare. In hepatis verò ac lienis affe- ctibus ipsum admiscere non conuenit. Hordeacei panes, quouis illi modo parentur, exigui alimen- ti sunt, succumque crassum, ac flatus minimum generant. Polenta verò, similiter ac panes, nu- trit: nisi quòd siccat magis, propterea quòd frixa existit. At farina est vtrisque humidior, excre- mentosáque magis ac flatulenta, & potissimum si cum lacte coquatur. Ex typha porrò & auena, panes similiter conficiuntur, qui & ægrè coquun- tur, & succum reddunt non probum. Inter hæc & triticum, olyra medium locum sortitur: ni- mirum tantò deterior tritico, quantò his melior existit. Quod verò ad zeam pertinet, non arbi- tror esse aliud frumenti genus, ab olyra & typha diuersum: sed existimo, id quod nos appellamus typham, à veteribus zeam appellari. Quod semen vbi à cortice spoliatum fuerit, tritico, hordeo, & olyra, longè tenuius atque exilius existit. Flauum præterea est, vt triticum: non autem album, vt hordeum. Fabæ minus quidem quàm hordeum tergent: verùm sunt concoctu difficiles, atque admodum flatulentæ. Fabis pisa ad omnia sunt præ- stantiora. Erulæ verò, & dolichi, & phaseoli, multò fabis sunt deteriores. Lentes autem tametsi succum crassum gignant, non omnino tamen sunt aspernandæ. Lupini similes sunt lentibus, nisi quod multum siccant. Cicer cibus est flatulentus, & concoctu difficilis, atque excrementitius: ad mouendas tamē vrinas commodum. Eruum boum magis quàm hominum est alimentum: incidendi tamen facultate insignitur. Vnde & ex eo medi- camentum paratur, quod in iis quæ in thorace hærent expectorandis, nulli est secundum. Fœ- nogræcum non incommodè alui deiiciendæ gra- tia, ante alios cibos sumitur. Cum melle quoque eius succum exhibent, vt qui calfaciendi ac de- tergendi vim habeat. Quòd tamen caput tentet, vsus eius multus cauendus est. Pruna Damascena hydromelite incocta, præmandunt ij, quibus ex- tenuante victus ratione est vtendum. Verum his magis aluum deiiciunt, quæ ex Iberia exportan- tur. Ventrem prætereà subducunt echini marini, & concharum omnium atque annosorum gallina- ceorum

Sidenotes (left margin): Acre habere [illegible] [illegible]nandi. — Tenuandi fa- [illegible] [illegible] & [illegible] [illegible]. — Palmæ ger- men. — Semina esse facultate sua plantæ simi- lia. — Papaueris se- men tanquam innoxium, pa- nibus & pla- centis misceri: soporiferum tamē tradere. Lactucæ semē soporiferum esse. — Semina te- nuandi vim possidentia. — Rutæ semen. — Cerealia.

Sidenotes (right margin): Chedropa. Frumenta. Triticum. — Tritico elixo cur non sit vtendum. Panis optimā compositio. — Tritici diffe- rentiæ. — Similago. — Alica. — Ptisana. — Mel quando miscendum ptisanæ. Mel incom- modum hepa- tis & lienis af- fectibus. Hordeacei panes. Polenta. — Farina. — Typha. Auena. — Olyra. — Zeam & ty- pham esse idē frumenti ge- nus. — Fabæ. — Pisa. Erulæ. Dolichi. Phaseoli. Lentes. Lupini. Cicer. — Eruum. — Fœnogræcū. — Pruna Dama- scena. — Pruna Iberi- ca. Echini mari- ni.

Panicum. Milium. L[...] hortenses.

ceptum musculi. Panicum & milium praui sunt succi, flatulenta, & difficilia concoctu. Nam alui fluorem impense siccant. Hortenses lobi cibo adaptantur: crassi tamen, pituitosique sunt succi. Ex frumentaceis cibis solum hordeum, tenuanti victui est innoxium. Secundum hoc sunt panes clibanitæ, qui ex tritico fiunt. A reliquis abstinendum censeo. Ex piscibus saxatilibus, montanisque auiculis, multum copiosumque potes alimentum ad tenuantem victum accommodare.

Hordeum. Saxatiles pisces. Montanæ auiculæ.

Animalia siquidem quæ in stagnis ac locis aquosis & campestribus degunt, humidiora sunt, atque excrementitia: quæ verò in montibus viuunt, omnia sunt tum sicciora, tum calidiora temperie: eorúmque caro minimum pituitosa ac viscida existit. Quare animalia omnia in montibus nata, multò iis quæ in locis oriuntur planis, sunt præstantiora. Mandendæ etiam sunt aues eæ, quæ in turribus vineísque agunt vitam. Quare columbæ turricolæ domesticis sunt meliores: tum etiam pari modo & apri, suibus domesticis: atque vt in summa dicam, omnia, quæ exercentur, iis quæ sunt ociosa: & quæ cibis siccioribus, iis quæ humidioribus vtuntur: & quæ purum ac tenuem aërem inspirant, iis quæ contrarium, ad tenuem victum sunt præferenda. Etenim suum domesticorum caro omnium aliorum ciborum firmissimè nutrit: plurimum tamen habet lentoris.

Montana animalia campestribus, omnia esse calidiora & sicciora, atque ob id præstantiora. Columbas turricolas, domesticis præstantiores esse. Apri sunt meliores suibus domesticis. Tenui victui quæ animalia conducant magis. Suillæ carnes

Quòd si is qui talem victum requirit, sese multū exerceat, licebit ei & auribus & rostris, & pedibus suillis vesci: ventre præterea, & matrice, si modò ea elixa bellè fuerint. Qui autem vitam in maiori ocio degunt, abundè eis fuerit montanis auibus vesci, & piscibus saxatilibus, ac breuiter omnibus quæ carnem habent simul mollem atque friabilem. Nam ab iis quæ aut duram habent, aut lentam, omnino abstinendum est, nisi aliorum penuria nos aliquando talia esse compellat. Porrò anguilla, & mollium piscium pars maxima, tametsi carnem mollem sortiantur, quòd tamen succo lento ac pituitoso redundent: iis qui victu tenuante vti volunt, plurimum noxia est.

Anguilla victui tenui aduersatur.

Hirci autem & boues, carnem quidem habent satis friabilem, nocent tamen propter duritiem, & in alterando difficultatem. At sola cartilagineorum torpedo & turtur laudantur, possisque nonnunquam in saxatilium penuria iis vti. Ex terrestribus verò animalibus, hirci & arietes, & genus omne ouium caprarumque, non vsquequaque sunt alimenti laudabilis. Solis autem hœdis innoxiè vteris. Agnorum esus propter insignem est humiditatem fugiendus. Equorum & asinorum esum, hominibus asininis: vt pardorum, & vrsorum, & leonum, hominibus tantùm feris permitto. Proximi sunt asinis cerui, eóque ab eorum esu abstinendum. Caro autem leporum, ad aliam victus rationem siccantem est, non ad propositam, commoda: sanguinem enim vehementer crassum producit. Sanguis omnium animalium in cibo est vitandus, & multò adhuc magis in tenuante diæta. Pari modo à visceribus est abstinendum: sunt enim excrementitia, difficiliáque concoctu, necnon crassi succi. Canum & vulpium carnem equidem nunquàm gustaui: sunt tamen ea animalia sicco temperamento. Vt autem suum extremis partibus vesci aliquando concessimus, ita & vti gallinarum alis permittimus: testes tamen & viscera tenuanti victui non competunt. At corporum gallinarum esum, siquis exerceatur, non vetò: & potissimum earum, quæ in montibus enutritæ fuerint. Qui verò non exercetur, mandendæ ei erunt modicè, non modò gallinæ, sed columbæ etiam ac turtures.

Hircinæ carnes. Bubulæ. Torpedo. Turtur piscis. Arietes. Hœdinæ carnes. Agninæ. Equinæ. Asininæ. Pardorum carnes. Vrsinæ. Leoninæ. Ceruinæ. Leporinæ. Sanguinem in cibo vtendum non esse, sicuti neque visceribus. Caninæ carnes. Vulpinæ carnes. Testes gallinacei tenui victui non congruunt.

Cæterùm nec recens turtur, nec perdix mandenda est, nec alia omnia, quæ carnem habent moderatè siccam: sed vbi vnum diem ad summum suspenderis, ita demum edas licet. Porrò palumbes, præterquàm quòd carnem habet columbis, perdicibus, turturibúsque duriorem, etiam concoctu difficilem, excrementitiamque sortitur. Perdices verò ac turtures nec durissimas habent carnes, nec concoctu difficiles nec prauo succo refertas: sed ipsarum durities, si mortuæ vno die asseruentur, facilè vincitur, fiuntque omnino friabiles, atque inculpatæ. Alimentum autem dant corpori laudabile, sanguinemque minimè viscidum generant, & crassi ac tenuis medium. Proinde quibus salubris cibus curæ est, eos, vt arbitror, vti his conuenit.

Perdices non esse mandendas [...], priusquam vnum diem suspensæ fuerint. Palumbes. Perdices turturesque asseruatas vnum diem, meliores reddi.

Olerum omnium radices excrementitiæ sunt, & concoctu difficiles: aduersissimæ autem sunt rapæ. His paulò minus aduersi sunt bulbi. Omnium pessimi fungi existunt. Itaque eorum omnium quæ gustu nullum morsum, nec acrimoniam, nec calorem referunt, radices suspectas habere oportet. Quid iam olera memorem, quorum non solùm radices, sed etiam germina, stipitésque ac folia, succum gignunt admodum pituitosum? Solæ itaque radices acres & calidæ sunt gustandæ, vt allia, cepæ, & radiculæ, eaque pro pharmacis potius quàm pro alimentis habendæ.

Olerum omnium radices excrementitiæ sunt. Rapæ. Bulbi. Fungi. Radices gustandæ ad tenuem victus rationem, quæ sint.

Quod verò ad fructus pertinet, rei propositæ minus sunt noxij, qui ventrem lubricant: vt mora, pruna, cerasia: & ficus. Deteriores autem sunt qui tardè permeant, maximè si consistentia sint duri: à quibus prorsus est temperandum. Mandendi autem qui ad reponendum sunt apti, qualia sunt pira, cydonia, & pleraque vuarum genera: in quibus molliora potius quam duriora mandenda sunt. Nemo tamen vllo horum ad sanitatem vtitur: quemadmodum neque pomis, nec persicis, nec Armeniacis, quæ latinis præcoccia appellantur: & iis multò adhuc minus, sericis, quæ vocant, & myrtis, & aliis eiusmodi Pari modo nec mespilis, nec sorbis: quibus tamen rectè quis ad alia vtetur. Summatim verò quæ vehementer sunt austera, & pontica, huic sunt victus rationi aduersa. Soli autem ventris fluxui, aut ventriculo stomachóue imbecillis, conferunt.

Fructus tenui victus rationi apti. Tenui victus rationi quæ sint aduersa.

Porrò inter ea quæ in hyemem seruari possunt, caricæ ac nuces tum ad id sunt accommodatissimæ, tum etiam nihilominus ad tenuem victus rationem. Pistacia præterea, & amaræ amygdalæ, haudquaquam sunt improbandæ. His duriores sunt nuces ponticæ, nullamque abstergendi ex visceribus excrementa vim possident. Castaneæ verò, siue elixentur, siue assentur, siue etiam frigantur, semper sunt prauæ: & multò magis, si crudæ mandantur. Oliuæ, quod quidem ad propositam diætam attinet, medium quodammodo sunt edulium. Quæ vuæ in vinaceis conduntur, ventriculi quidem imbecillitati conferunt, præsenti autem scopo non item: & his adhuc minus, quæ in vinis seruantur. Vuæ passæ si astringentes non sint, tumentibus lieni & hepati non conducunt: thoracis autem ac pulmonis affectibus auxiliantur. Noxia etiam sunt mala punica, si fuerint pontica: imbecillum tamen ventriculum iuuant. In summa verò, duri omnes ac pontici fructus, sunt praui: reliquis autem moderatè vti poteris.

Caricæ. Nuces. Pistacia. Amygdalæ. Nuces ponticæ. Castaneæ crassum generant succum. Oliuæ. Vuæ. Vuas passas si astringentes non sint, non cōducere lieni & hepati tumescentibus, sed prodesse thoracis affectibus.

teris. Quod si quis existat, qui in variis sui partibus sapores habeat diuersos (mali enim citrii cortex est acris, acida autem pars intima: at caro tum pituitosa, tum crassi succi) partes quidem acidæ & acres sumendæ: ab aliis autem est temperandum. Quæ in aceto & muria conduntur, ea tantum à pristinis viribus esse immutata potanda sunt, quantum à conditura alterata fuerint. Quamobrem cùm acetum & muria palàm ex eorum numero sint, quæ incidunt, tenuantque: certè pisces aridi exuccique, qui in illis conditi fuerint, humores crassos ac lentos attenuabunt vehementer. Eligendi tamen sunt, qui natura carnem mollem sortiuntur: fugiendi verò cetacei, & eis adhuc magis ipsa cete. Præterea suilla exucca tutò adhiberi poterit: quæ vtique alioqui esset vitanda, vt quæ succum crassum ac lentum generet. Mel non modò est ciborum omnium dulcissimum, sed succum etiam consistentia tenuissimũ gignit. At vina quæ admodũ dulcia existunt omnia crassum sãguinẽ gignũt: nigra oĩaque hæc sunt, & consistentia crassa: & iis adhuc magis sapa, quod est mustum plurimũ coctum. Porrò ficus exactè maturæ, nec succos euidẽter cõdensant, nec tenuant. Aliæ verò omnes hoc genere sunt inferiores. Quæ vina clara sont & pellucida, colorèque pallida & flaua, ea fortè minimum dulcia inuenias. Præterea nullum album dulce comperies: quemadmodum nec flauum quoduis admodum dulce existit. Quæ verò crassa sunt, nigráque simul & dulcia, crasso sanguine venas referciunt. At alba simul atque tenuia, humores crassos incidunt, & sanguinem per renes expurgant. Quæ autem inter hæc consistentia sont media, vt sunt flaua simul ac dulcia, & splendida, ea vina neque vt crassa sanguinem crassum generant, neque vt alba per vrinas secedunt. Cæterum Ariusium vinum, Lesbium, Falernum, & Tmolites, vnicè commendantur: quæ quidem sanguinem bonum & consistentia mediocrem gignunt. At quæ odorata sunt, & cæteris calidiora, meritò caput tentant: quocirca vitanda iis sunt, qui cephalæa, aut hemicrania, aut cephalalgia, aut morbo comitiali, aut denique mania laborant. Affectus verò omnes thoracis ac pulmonis, qui diuturni sunt, & sine febre infestant, à vinis huiusmodi iuuantur mirum in modum, & potissimum qui humoris per sputa expectoratione purgantur. Siquidem quæ vina sunt crassa & dulcia, propterea quòd humiditatem possident crassam, & ob id perdurantem, in thoracis ac pulmonum affectibus, si cum tenuantibus medicamentis sumantur, nec austeram, nec omnino astringentem vim eis inesse oportet: sed ad melleam magis, odore, gustu, & facultate, spectare ipsa expediet: ac tale sanè est quod Tmolites dicitur. Porrò vina Pontica multum implent, ac tardè permeant, ambásque excretiones morantur: tum eam quæ fit per sedem, tum etiam quæ per vesicam: hærentque in hypochondriis diutissimè, & facilè acescunt, nauseamque prouocant. Soli autem ventri fluenti conferunt, idque si moderatè sumantur.

***

Punica mala. Citria ... partibus.

Acetum incidit. Muria incidit.

Mel.

Vina dulcia.

Sapa est mustum plurimum coctum. Ficus exactè maturæ.

Vinum aliquod album non reperiri dulce.

Vina crassa, nigráque, & dulcia.

Vina alba & tenuia, sanguinem per renes expurgant.

Vina odorata caput tentant.

Vina crassa simul & dulcia, cur prosint morbis thoracis.

Vina pontica.

GALENI PERGAMENI

De cognoscendis curandísque animi affectibus,

Liber Vnus.

Peccata quidem hominum à falsa opinione proficiscuntur: affectus autem, siue perturbationes, à vi quadam rationis experte, quæ minimè rationi obtemperat. Etenim cernimus cunctos homines existimare seipsos aut esse omnino sine peccato, aut paucis exiguísque rebus rectam rationem offendere: cùm ab aliis fortè omnium flagitiosissimi habeantur. Quicunque igitur aliis permiserunt, vt de seipsis ferrent sententiam, ac iudicarent qualésnam essent, eos in paucissimis aberrare solitos animaduerti. At quicunque seipsos optimos existimarunt, nec aliis iudicium suiipsorum facere permiserunt, hos contrà, & in plurimis offendentes conspexi. Quamobrem meritò commendatur illud præceptum Pythium, quo iubetur vnusquisque seipsum cognoscere. Is tamen solus qui sapientissimus est, perfectè seipsum cognoscere poterit: reliquorum autem omnium, perfectè quidem nullus, alius autem alio, & magis & minus. Quod enim in vita vniuersa & in artibus omnibus cernimus, vt magnas quidem atque insignes rerum eminentias differentiásque, vnusquisque facilè possit discernere: exiguas autem ac tenues, ij duntaxat qui & prudentes sint, & ipsarum artium periti: idem quoque in peccatis affectibúsque solet vsu venire. Siquidem perturbationes maximas vniuersi facilè deprehendunt: mediocres autem & leues & quæ etiam correctionem desiderant (tametsi eas vitare, propterea quòd paruæ existunt, magis sit arduum) non item omnes agnoscunt. Quisquis igitur velit honestus atque probus euadere, is cogitabit necessum esse, vt plurima à se peccata sua ignorentur. Nam cùm duplicem manticam (vt ille Æsopus aiebat) è collo suspensam geramus, vnam quidem ante pectus alienorum, alteram verò à tergo, nostrorum criminum plenam: aliena sanè spectamus semper, propria autem cernere nunquam possumus. Etenim quicquid amat, vt inquit Plato, cæcum est erga eam rem, quam amat. Ac proinde si nostrum quiuis seipsum omnium maximè diligit, vnusquisque nostrum erga seipsum maximè cæcutiat est necessarium. Quomodo igitur propria mala inspiciet, aut se peccantem intelliget? Si ante omnia se ab affectibus liberarit: quandoquidem par est ab iis nos detentos, semper falsa opinari. Sunt autem animi affectus, quæ omnes nouimus excandescentia, ira, timor, mœror, inuidia, vehemens cupiditas, ac denique alicuius rei excellens amor, aut odium. Quare probè dictum est illud, mensuram esse optimam: tanquam nil rectè fieri possit sine illa. Quomodo igitur quis ista vnquam eiiciet, nisi prius ea se habere cognorit? At verò vt quis cognoscat, fieri non potest ob philautiam. Si igitur ratio tibi hæc non permittit, vt de teipso iudices: at saltem vt de alio, quem neque oderis, iudicium feras, tibi non adimit potestatem. Cùm ergo audieris in vrbe quempiam à multis laudari, quòd nullis hominibus adulетur: tunc ipse, vbi ad illum propius accesseris, num sit talis, qualis vtique perhibetur, huiuscemodi

Peccata à falsa opinione nasci. Affectus vnde proficiscantur. Affectus communis hominum.

Pythium præceptum. Sapientissimum solum, seipsum perfectè posse cognoscere.

Perturbationes maximas facilè deprehendi ab omnibus, leues autem nequaquam.

Duplicem nos manticam è collo suspensam gerere. Peccata aliena, quàm nostra, clarius perspici a nobis.

Amans omne, esse cæcum erga eam rem, quam amat. Quisque seipsum omnium maximè diligit.

Affectus animi qui.

Mensuram esse optimam.

Philautia.

Veraces esse non posse, qui magnatum ædes frequentant.

modi periculum fac. Primùm, si videas ab eo frequentati ædes magnatum, ac principum, non existimes illum fore veridicum. Obsequia quippe istiusmodi, mendacium sequi consueuit. Deinde, siue id genus hominū salutantē, siue illis seipsum comitem exhibentem, conuiuiisve illorum ac cœnis ingerentem conspicias, non solùm non veracem, sed omnis etiam nequitiæ alumnum illum talem esse ne dubites: quippe qui aut pecuniarum, aut principatus, aut gloriæ, aut honoris cupiditate trahatur.

Methodus cognoscendi mores alienos.

Quem verò nec salutare, nec comitari id genus hominum, nec eum valde potentibus cœnitare, sed frugi ac temperato victu vti solitum indies magisque compereris, speraueritisque tibi vera dicturum, conare hunc quoque profundius altiùsque cognoscere, vt scias cuiusmodi tandem sit vita, quam cognitionem ex longiori cum eo consuetudine comparabis. Quòd si talem offenderis, qualem ipsum fore sperasti, seuoca aliquando hominem, rogáque, vt si quem tibi ex illis animi affectibus turbulentis inhærere notauerit, continuò admoneat, téque illi maximam habiturum gratiam, existimaturúmque te ab ipso magis seruatum, quā si corpore ægrotantem sanasset. Quod si ille recipiat se facturum, cumprimùm aliquo tali vitio te laborantem inspexerit, ac deinde longo temporis interuallo interiecto, nihil dixerit, accusa hominem, rogáque iterum aliquantò blādius quàm priùs, vt quicquid talium perturbationum in te residere animaduerterit, illicò tibi significet. Qui si tibi respondeat, propterea se nihil tibi dixisse, quòd tali tempore nihil in te istiusmodi deprehenderit, ne ob id quidem continuò illi fidem adhibeas: néue existimes te repentè omnino euasisse inculpabilem, sed duorum alterum in causa esse, aut negligentiorem amicum fuisse, aut illum redarguendi verecundia impeditum, tacuisse, aut etiam nolle tibi in odium venire: cùm haud ignarus sit, omnibus (vt ita dicam) hominibus hunc morem esse, vt eos oderint, qui vera loquantur. Aut si nihil horum est, scito hominem propterea tacere, quòd nolit tibi prodesse: aut ob aliud quippiam, nempe quod non sibi obseruanda putauerit, quæ à te perperàm agerentur: id quod certè non probo.

Sapiens esse omnino à peccato immunis. Sapiens Deo similis.

Est autem sapiens omnino à peccato immunis: ac proinde philosophi, non hominem, sed deo similem sapientem esse dixerunt. At tu repentè Deo similis nūquam effici poteris. Cæterùm si ei qui reprehenderit gratias egeris, pòst autem diligenter tecum expenderis, verè ne te ille, an falsò increpauerit, ex ea re senties te magnam percipere vtilitatem. Si verò idem assiduè egeris, tibique animus sit ad meliorē frugē te morésque tuos componere, facilè absolutus euaseris.

Contumelias esse æquo ferendas animo.

Cæterùm hæc sit tibi exercitatio præcipua, vt calumnias & contumelias æquo animo feras, quod vbi feceris, atque sedatus fueris, habuerisque tuas perturbationes perspectas, tum aggreditor respondere calumniatoribus: quorum auditis rationibus, quammitissimè cum eis lites tuas componas: atque ita rem omnem agas, ac si pædagogis mox sis redditurus rationē. Porrò si quis sit vel apprimè potens, vel opulentus, quí velit in virum egregium euadere, habeatque admonitores liberos, necessum est illam maiestatem relinquat, his præsertim temporibus, in quibus nullus adest Diogenes, qui vel opulētissimo Principi, vel alicui Monarchę sit ipsam veritatē dicturus.

Temporum suorum deplorat infelicitatem Galenus.

Iis autem monitoribus duntaxat credendū est, qui & inculpatissimè vixerint, & ætate prouecti sunt. Cùm autem nullus sine peccatis, aut siue affectibus viuat, vel si optima quis natura sit præditus, sed necessum sit vnumquemque labi & errare in aliquibus, eóque etiam magis, quò iunior quispiam fuerit, haud dubiè quisque nostrū exercitatione per totam indiget vitam, vt vir perfectus reddatur.

Exercitationem perpetuam vitam requiri, vt quis vir perfectus reddatur.

Nec tamen deterreri quempiam oportet, quò minus seipsum conetur meliorem facere, etiam si iam factus sexagenarius, sentiat sibi animum vitio immedicabili deformatum. Nam tametsi nobis compertū sit, animū nos nō posse sapientis consequi (id quod forte liceret etiam, si à teneris illum excoleremus) at saltem ne totum illum omnino deformem geramus, vt Thersites corpus, sedulò nobis curandum est. Etenim si supremam quispiam animi excellentiam assequi haudquaquam possit, at certè post supremos illos sapientes, in secundis, aut tertiis, aut quartis vt collocetur, id facere longiori tempore atque assidua exercitatione poterit. Primò igitur satis erit, si neque in deos maledicta iactabis, neque calcibus feries, aut dentibus aggredieris lapides, neque efferato vultu intueberis, sed intra te ipsum continebis, atque occultabis iracundiam. Nam ab ira prorsus liberari simulac quis velit, non continuò quis potest: comprimere autem illius perturbationis intemperantiam, atque insolentiā potest.

Iracundiam si non vincas, at certè posse reprimi à nobis.

Quod remedium si sæpius quis vsurpauerit, agnoscet tandem adeò seipsum minus quàm antea propensum ad iram, vt ne ob magnas quidem causas irasci possit.

Galeni in seruos benignitas.

Porrò seruum à me vnquam mea manu verberatum fuisse, non memini: id quod etiam pater meus perpetuò cauit, qui complures amicos increpare solitus erat, quòd ferociter sæuirent in famulos. Id igitur quod in nobis est iracundiæ ac furoris, ratione coërcere atque erudire oportet: erudietur autem exercitatione improba. Turpe enim est quempiam multos annos continenter laborare, exercerique, vt vel medicus, vel grammaticus fiat: vt autem in virum bonum euadat, in tanto curriculo tēporis nunquam sibi quicquam laboris assumere. Ergo nec tuis ipsius manibus seruum cædas, nec quandiu iratus fueris, alij vt id faciat imperes, sed in posterum differas.

Furore refrigerato prudentius multò vindictam sumi.

Postquā enim furor refrigeratus fuerit, prudentius, tēperatiúsq; dispicies, quot verberibus famulus plectendus sit dignus: * nisi fortè melius esse videatur, initio statim concessā venia, negocium ipsum transigere, & vbi lorum afferri iusseris, tum verbis duntaxat corrigere, minitarique, te non amplius condonaturum, si rursus ille idem scelus patrarit. Præstat itaque te facere omnia quæ facis, vbi impetus ille animi deferbuerit: quo tempore iam ratione opitulante, punitionis modum sis inuenturus: cùm tumidum impetus irascentis nihil ab insania, vel à furore differat.

Irascendi impetum nihil ab insania differre. Affectus animi quinque.

Quamobrem à veteribus haud immeritò animi affectus hæc quinque appellata fuerunt: mœror videlicet, ira, excandescentia, cupiditas, metúsque. Singulis itaque diebus atque horis habere hanc in promptu opinionem oportet, quòd præstet quidem vnumquemque sese exhibere dignum, qui egregius ac frugi ab omnibus appelletur: hoc autem fieri non posse vt contingat nobis, nisi eum, qui singula errata indicet, censorem admonitoremque habuerimus: quem sanè ipsum nostrorum peccatorum iudicem, & seruatorem nostrum, & amicum maximum existimare conuenit. Qui quidem & si tibi visus fuerit

aliquando

aliquàdo fall[illegible] in tua ob icere, ne [illegible]b id quidem irasc[illegible] op[illegible] quo[illegible] me[illegible] melius quàm tu, ille [illegible]a pecc[illegible]ta tua perspicere possit: & quòd licet [illegible] quam [illegible] tamen obiiciat, in eo tamen [illegible] quòd te ad eorum quæ agis d[illegible] obseruationem excitet. Curabis aut[illegible] perpetuò, vt quàm dignus [illegible]s, quanique fa[illegible]dus, a te[illegible], non ab ali[illegible] accipias: habe[illegible] memoria semper, quanta sit eorum [illegible] deformitas animi, quantáque tur[illegible] eorum qui sine ita viuunt. Omnibus accu[illegible] te[illegible]ip[illegible]um potestatem facias, gratiámque habeas non adulantibus, sed obiurgantibus potius. Pate[illegible]nt autem semper domicilij tui fores, vt liceat notis ac familiaribus omni tempore ingredi: cu[illegible] sic [illegible]ffecto, atque omnia ritè facienti, verendum tibi non sit, ne ab ingredientibus aliquo magno [illegible]cel[illegible]re implicitus deprehendaris. Volo itaque [illegible]t non modò alios omnes, sed teipsum in pri[illegible]m[illegible] etiam verearis, illíque auscultes qui dixit: Omnium autem maxime tuiipsius te pudeat.

Quisque non [illegible] sed teipsum [illegible] debet vereri.

Quod sanè si feceris, poteris quandoque expertem illam rationis vim, qua excandescimus, quasi feram quandam reprimere, mansuefaceréque. Vt autem longè turpissimum est hominem iracundia percitum intemperanter aliquid agere, sic etiam ob amorem, vinique & crapulæ cupiditatem: quæ omnia facultatis appetitoriæ sunt affectus & opera, ob quæ homo non iam equo vel cani, disciplinæ capacibus, euadit similis, veluti ob illa priora, [illegible] petulanti apro, vel hirco, vel cuipiam agresti belluæ, quæ mansuefieri non possit. Quocirca libido hæc perduci ad obedientiam non potest, quemadmodum illa poterat: castigari autem quodammodo potest, si rebus potiti ac frui prohibeatur, quarum appetens est. Nam si potiatur, crescit, maiórque ac vehementior fit. Sin castigetur, tenuis atque imbecilla redditur, ac sic imbecillitate coacta, non vltrò, ipsam rationem sequitur, veluti quoddam mancipium. Duplex itaque in nobis est animi vis expers rationis: vna, cuius & citò excandescere & irasci est officium: altera, quæ ad id quod ipsi iucundum, suauéque visum sit, præceps fertur, antequam vtiléne sit atque honestum, an noxium & tupe, cognotit. Hanc igitur, quæ vehementissima est, cohibere acturùm oportet, priusquam vbi incrementum acceperit, viribus inuictam inexpugnabilémque se exhibeat: tunc enim vel si volueris, non poteris illam compescere, sed dices (quod audiui olim quendam amantem) velle te quidem desinere, at non posse.

Appetitoriæ facultatis affectus & opera.

Libido non redditur sicut belluæ agrestibus.

Libido quo modo castigari queat.

Animi vis expers rationis est duplex.

Quippe vt nonnulla corporis vitia propter magnitudinem insanabilia sunt: sic vis illa, cuius est temerè concupiscere, plerunque amore accenditur insanabili, non corporum modò quæ sunt formosa, aut rerum quæ pertineant ad venerem, sed etiam crapulæ & violentiæ, itémque obscœnitatum quæ præter naturam patrantur. Quæ igitur de ira & excandescentia vincenda dixi, eadem puta de aliis affectibus me dixisse. Quæ omnia tibi sæpius reuocanda in memoriam sunt, quòd si non possis tam crebrò, at saltem matutinis horis, semper antequàm aliquid eorum quæ acturus es aggrediatis, & vespertinis antequàm cubitum eas. Ego siquidem consueui admonitiones has, primum quidem bis legere singulis diebus, pòst verò etiam ore enunciare. Neque autem sat esse putes ab ira vna duntaxat liberum te conseruare, nisi etiam ab omni edacitate, violentia, nequitia, cu[illegible]ositate, & inuidia te purum integrúmque conserues. Nam nec p[illegible] decet, [illegible]rb[illegible] tium instar, t[illegible] in calice[illegible] exhaurire: nec propter tamen in conspectu omnium, insatiabil[illegible] ipsum ventrem explere. sed danda opera est, vt omnibus vnà cœnantibus, minus obsonij assumamus, & à cibis gulam nimium irritantibus abstineamus: moderate interi[illegible] vescentes iis, quæ salubria habentur. Progressu verò temporis, ne respicere quidem te ad conuiuantes velim * (magnum quippe non fuerit, si in cibo & potu illis continentior esse videari[illegible]) verùm, si hoc honore te afficere decreu[illegible]i, cura sedulò, vt continentius viuas hodie quàm heri. Quod si feceris sentiesQuod hauddubiè te indies ab iis, quæ dixi, multò minori negocio abstinere: maximáque perfundéris lætitia, si quando verus modestiæ, temperantiæque amator extiteris. Sic enim gaudet, quicunque in ea re promouetur, cuius amore flagrat. Hanc enim si ingrediamur viam, non satis esse putabimus, si plus quàm dissoluti homines consecuti simus modestiæ, probitatis, & continentiæ: sed primum quidem eos qui hisce student virtutibus, superare conabimur (est enim hæc concertatio atque æmulatio pulcherrima) pòst verò, etiam nosipsos: idque memores semper pulcherrimorum dictorum, quorum vel hoc in primis est vnum: Delige optimum vitæ genus, quod reddet consuetudo iucundum.

Concupiscibilis facultatis moderatio.

Edendum esse [illegible] & salubres.

Continentius viuendum esse hodie quam heri.

Gaudent qui in ea re promouentur, cuius amore flagrant.

Concertatio pulcherrima quæ dicatur.

Consuetudine reddi iucundum, optimum vitæ genus.

Quemadmodum igitur cùm te aduersus iracundiam exercere iubebam, tum argumento vti poteras, te aliquid profecisse, quòd non amplius te excandescentem cerneres: ita in iis quæ ad modestiam pertinent, hoc indicio intelliges quantum profeceris, quòd nec cupiditate quidem suauissimarum rerum tangaris. Cæterùm ad modestiam vna est via per continentiam. Hôc siquidem modestus superat continentem, quòd ille ne cupit quidem amplius titillantes palatum cibos. Laboriosa tamen ab initio via hæc est & aspera, quemadmodum cæteræ omnes honestorum studiorum exercitationes. Verùm si pro malitia cupis habere virtutem, ac pro voluptatibus corporis, tranquillitatem animi: per continentiam, ratione duce, ad modestiam contendas oportet. At verò & contentionis, & gloriæ, & principatus appetitio, animi planè est effectus, licet illis iam dictis minor. De inuidia autem quid attinet dicere, cùm omnium sit vitiorum fœdissimum? Est enim inuidia, dolor ex alienis bonis conceptus. Sic itaque id genus affectus omnes sunt dispungendi, vt ne radicem quidem eorum vllam in nostris animis relinquamus. Nam ex iis quæ sic relinquuntur, solet rursus aliquid pullulare, dum idipsum à nequitia & prauitate irrigatur. Porrò natura in puerili ætate ad vitam perficiendam, in cunctis plurimum potest: secundo autem loco, studia, exercitationésque disciplinarum. Cæterum ipsa puerorum ingenia plurimum inter se differunt, cùm alia magis, alia minus virtutes ipsas sectentur: omnia tamen sunt vel maximè ad affectus propensa. Verùm educatio puerorum, similis quodammodo est sedulitati, qua in plantis alendis vtimur. Siquidem, vel si optimus sis plantarum sator & cultor, nonquàm tamen efficies, vt rubus vuam producat, quòd natura illius talem à principio perfectionem capere nequeat. Rursus vites, quæ, quod ad ipsas pertinet, fructum ferre paratæ sunt, si neglexeris, reliquerísque soli naturæ curandas, aut multò deteriorem, aut planè nullum

Viam ad modestiam esse vnam, per continentiam.
Modestus quo iure continentem superet.
Via quæ ad virtutem ducit est laboriosa.

Inuidia est omnium vitiorum fœdissimum.
Inuidia est dolor ex alienis bonis conceptus.

Natura in puerili ætate quantam vim habeat ad mores formandos.
Exercitia disciplinarum plurimù posse ad virtutes adipiscendas.
Puerilia ingenia omnia esse ad affectus propensa.
Puerorù educationem esse similem culturæ plantarum.

Galenus paternas laudes longis tabus decantat.

nullum edere fructum animaduertes. Mihi autem ingenti quadam felicitate contigit, vt patrem ab omni iracundia alienum, iustissimum, frugalissimum, humanissimumque haberem: at matrem vsque adeò iracundam, vt interdum etiam morderet ancillas, semperque & vociferaretur, & cum patre contenderet, idque longè quidem odiosius, quam Xantippe illa cum Socrate. Inter omnia porrò admonebat me pater, vt à nulla secta cognomen sumerem: sed illas perpetuò artes ediscerem, per quas iustitiam, modestiam, animi magnitudinem, atque prudentiam consequerer. Laudant autem (dicebat mihi) virtutes has cuncti, tametsi sibiipsis sint conscij, nullam se harum habere: dantque operam pro virili, vt aliis appareant fortes, modesti, iusti, & prudentes. Vt verè autem mœroris sint atque tristitiæ expertes, vel si minimè tales esse videantur, id magno studio contendunt. Quare etiam huic à me erat in primis studendum esse, cui omnes mortales student, præque omnibus aliis virtutibus, vnum hoc quærendum suadebat. Quæ documenta paterna in hanc vsque diem retinens, nec vllius sectæ nomenclaturæ me addixi, neque ob vllam fortunæ vicissitudinem fui perturbatus animo. Quippe assuefecit me pater gloriam & honorem contemnere, atque vnam tantùm, eamque nudam veritatem suscipere. Suadebat etiam, ne ob vllam pecuniæ iacturam mœrore afficerer, quandiu quæ reliqua essent, ad curandum corpus sufficerent. Hunc enim primum finem illis quæ possiderentur, statuebat, non esurire, non algere, non sitim pati: quòd si cui plura suppeterent, quàm horum vsus postulat, iis sanè ad eas res agendas, quæ honestæ essent, esse vtendum censebat. Nec me latet (aiebat ille) te fortunatum plus duplo quàm ipse habeam, possidere, in nostráque hac ciuitate non mediocri honore esse præditum: vsqueadeo vt quænam mœroris nihil causa futura sit, nullam videam, præter inexplebilem ac summam quandam cupiditatem. Comparabat autem insatiabilem illam habendi libidinem, voracitati ventriculi, qua plusquàm satis sit, ciborum ingeritur. Etenim cibo, vt dicebat, nulla alia causa egemus, nisi vt alamus corpus. Nutrit verò corpus, si bene concoctus fuerit: bene autem coquetur, si modicus. Nam si immodicus fuerit, concoctionem non experietur, sed vsus ipsius corrumpetur. Siquidem aut deiectus per inferiora, profusionem alui excitabit: aut distributus per vniuersum corporis habitum, malum inter venas humorem giguet. Quæ igitur in corpore didicisti, ad animum licet transferas: cuius inexhausta cupiditas, plura perpetuò expetit, quàm ipse vsus postulet, vnicaque omnis mœroris atque tristitiæ est causa. Ea nanque accensi nonnulli, qui præsentium rerum inexplebiles sunt, nunquam concupiscere desinunt, sed si duplum quippiam habeant, triplum illicò student acquirere. Triplum nacti, quadruplum appetere incipiunt. Qui quidem nunquam sibi proponunt eos, qui pauciora possident: sed illos tantùm, qui plura: quos etiam superare conantur. Quanquam certè multò satius est ciuem in eo cæteris antecellere, quòd iis quæ nunc habeat, sit omnino contentus: id quod certè (dicebat pater) in tua manu est. Contrà diuitiis præstare, non virtutis, sed fortunæ munus existit, quæ plerunque seruos atque libertos facit longè

Galeni mater iracunda.

Galeni constantia.

Diuitiarum primus huius quis sit.

Galeni opulentia.

Inexplebilem habendi libidinem comparari insatiabilitati ventriculi.

Cupiditatem esse vnicam omnis mœroris atque tristitiæ causam.

Diuitiis præstare, non virtutis, sed fortunæ munus existit.

ditiores nob[illegible], qui & generosi, & nobiles appellamur. Quòd si tu, [illegible] in nostra republica reperiuntur pauci di[illegible] quantum optas aliquando assequ[illegible] hoc est, vt plus vniuersis possideas ciuibus, [illegible] sic quidem satis sis habiturus: sed [illegible] circumspicies, num quis in alia ciuitate sit ditior: quem quidem si superaueris, tibi obeunde[illegible] fortuna, ad alias progredieris nationes, & iis quos apud illas opulentos offenderis, fieri opulentior contendes. Quare nunquam tu sanè omnibus ditior, sed propter immensas cupiditates, semper futurus es pauper. Quòd si ipso vsu rerum metieris id quod modulo tuo respondeat, iam teipsum vnum ex diuitibus numeraueris: aut saltem ex ijs, qui eo quod opus est abundent: etisque quatenus ad rationem pecuniarum spectat, beatus, cùm earum causa minimè futurus sis tristis. Si verò etiam illam, quæ ad honores appetendos pertinet, insatiabilitatem exploseris, hac quoque parte iucundè ac sine molestia vitam ipsam traduces. Sin autem tibi non satis fuerit honorari ab iis, qui tua consuetudine vtantur, sed velis ab omnibus omnino qui sunt in ciuitate laudari, etiam ab illis scilicet à quibus ignoraris prorsus: fortasse primum quidem ab iis ipsis cognosci voles: tum autem, vbi cognitus fueris, suspici. At illud quidem, velle cognosci ab omnibus, ab immensa quadam proficiscitur gloriæ cupiditate: hoc autem quod est, velle honorari & suspici, ab inani planè & stulta ambitione. Quocirca tibi necesse erit, vt nunc pecuniis quærendis inuigilanti, sic tunc ad gloriæ honorisque studium cupidinem intendenti, ob illos qui cùm plures sint, te neque cognoscent, neque honorabunt, maiori quam nunc tristitia & dolore affici. Si igitur in his semper nos exercuerimus, iam exploratum habentes, insatiabilitatem vitium esse animi pessimum, fundamentúmque omnium cupiditatum, pecuniæ, gloriæ, honorum, principatus, & contentionis, haud dubiè citra omnem molestiam viuemus. Qui enim sua sorte contentus fuerit, is omni mœrore ac tristitia carebit. Quis autem nolit omnem ætatem citra mœrorem transigere? aut quis non hoc omnibus præposuerit * nobilibus, imò verò sceleratis diuitiis? Ille igitur hæc & alia multa mihi & aliis quamuetissimè pronunciabat. Turpe siquidem est libertatem eam, quæ humanis legibus accepta refertur, maximi facere: eam autem quæ & verè, & natura ipsa est libertas, non omni studio venari, sed inhonestis, impuris, atque tyrannicis dominis inseruire, lucris videlicet, minutissimisque quibusque pecuniariis rationibus, ac principatus, gloriæ, honorisque ambitiosis cupiditatibus. Quocum sanè omnium matrem ego haud dubitauerim dicere, inexplebilem habendi libidinem. Quis igitur talem in animo pestem habens possit vnquam aut honestus, aut probus euadere? aut cur non mille sit mortibus dignus, qui non toto animo talem turpitudinem oderit? Porrò autem hanc ipsam multò magis & odisse & fugere debent adolescentes, qui se saluos esse velint. Nam si fortè initio assueuerunt pecuniam insatiabiliter cupere, fieri iam certè non poterit, vt cùm ad annum peruenerint quadragesimum, seipsos recuperent. Cæterùm tametsi difficile atque arduum videatur, adolescentes ipsos in principio sese liberare ab affectibus, progressu tamen tempo-

cis

Galeni genus clar[illegible].

Velle cognosci ab omnibus, vnde proficiscatur. Velle honorari ab omnibus a stulta ambitione procedit.

Insatiabilitas est fundamentum omnium cupiditatum. Contentus sua sorte qui fuerit, is omni caret tristitia.

Adolescentes si forte animo assueuerint pecuniam insatiabiliter cupere, fieri non posse, vt cum ad annum peruenerint quadragesimum, seipsos recuperent.

et omnia faciliora reddentur. Quò enim maius rationalis nostri animi pars in huiuscemodi exercitationibus ac studiis incrementum acceperit, eò perfectiorem obedientiam habebit. Nam cum ea quæ maxima sunt, ratio nondum exercitata peruicerit, minimè dubium est, quin vbi duplicem excellentiam indepta spacio temporis fuerit, sit multò facilius superatura: quippe ex eo quòd iam sese exercuit, euaserit multò generosior quàm antea: proindéque sic abunde sufficiet exterminandis affectibus, iam etiam imbecillioribus redditis.

GALENI PERGAMENI

De consuetudine,

Liber vnus.

Quod consuetudinis ratio ad inuentionem eorum quæ sanitati conducunt, magnam sibi vendicarit facultatem, non modò Hippocrates, sed Erasistratus etiam professus est: quam quidem negligentes medici, interdum ægros quam miserrime iugularunt: vt in Atio Peripatetico factitatum fuisse videtur, qui cùm gracilis natura esset, & os ventriculi frigidissimum sortiretur, ita vt vel ex leuissima refrigeratione singultu statim corriperetur, ob idque nunquam fuisset ausus aquam gustare, tandem febri occupatus, à medicisque præter consuetudinem coactus potu frigidæ vti, subitò fuit quidem exanimatus. Aliis verò contrà, nisi audacter potus is propinetur, periculum sanè est, ne extinguantur celerrimè. Sunt enim quibusdam aliqua peculiaria ex propria natura, aliudque alimentum alij corpori accommodatur. Ob idque animalia ipsa absque vlla disciplina, sed tracta a natura, ad ea pabula accedunt, quæ sibi magis sunt familiaria: iumenta nimirum ad herbas, fœnum, paleas & hordeum: ad carnes verò, tum leones, tum lupi. Vt autem non parua in animantibus iuxta varia genera propriorum alimentorum reperitur differentia, sic in eodem etiam genere multa intersunt atque magna discrimina. Nam multa sunt quæ vinum (exempli gratia) ne gustare quidem possint, quod tamen ab aliis plurimum sine vlla modestia bibitur: ac de cæteris quidem pari iudicio. Solent quippe homines alia aliis auidius mandere, pro suæ naturæ ratione, quòd videlicet talia ipsis faciliora concoctu videantur: contrà verò quæ gustui sunt ingrata, fugere & fastidire, tanquam ea quæ ab ipsis concoqui nequeant. Et igitur hîc consuetudo ipsa signum naturalis cuiusdam proprietatis. Sed quòd ea nonnumquam sit etiam illius causa, hinc liquidò constat, quòd aliquibus rerum quarundam vsus inter initia ingratus & noxius cùm sit, vbi paulatim assueuerint, iam ea illis neque amplius ingrata, neque noxia redduntur. Nam vt vnumquodque eorum quæ vel comeduntur, vel bibuntur, alteratur secundum qualitatem: ita & ipsum quoque, id à quo alteratur, quoquomodo afficit. Quòd autem similitudo quædam sit inter ea quæ alunt, & illa quæ aluntur, tum semina, tum plantæ, euidenti argumento esse possunt, quæ ita sæpissimè alterantur & transmutantur, vt quæ in vno loco soleant esse exitiosa, ad alium translata, maximè conferentia reddantur. Iam verò vt corpus cibo & potu [illegible] imur [illegible], sic etiam [illegible] quæ extrinsecus occurrunt nobis, quæque non minus consuetudini inseruiunt. Primum igitur a talibus rebus cutis ipsa colliditur: dein cæteræ partes quæ illi proximæ sunt, donec ad profundiores alteratio ipsa perueniat: idque primò & per se. Nam per accidens, calor in alto collectus corpore, cute densata præ frigore, increscit. At verò sicut causa refrigerans eiusmodi alterationes inuehit, sic calefaciens, istis contrarias. Cæterùm ab vna & eadem causa sæpe contraria fiunt. Sol siquidem inter initia, dum nos calfacit, fundit humores, cutem lenit, carnémque reddit molliorem. Si quis tamen æstiuo tempore pluribus diebus nudus sub eo sit diuersatus, illi tum cutis, tum caro, dura aridaque redditur: id quod non est caloris solius, sed siccitatis etiam illi annexæ opus. Porrò balnea dulcium aquarum calefaciunt nos & humectant, quòd calori habeant humorem coniunctum. Quare necessum est nos nouisse, aliam quidem esse rationem caloris humidi, aliam verò sicci. Cæterum corpus rarum & molle facile ab extrinsecis iniuriis afficitur: durum autem multò facilius eas tolerat, ægerrimeque ab illis labefactatur: ad quam etiam patiendi facilitatem & dyspathiam, consuetudo non exiguam vim obtinet. Quod verò ad exercitia pertinet, exercitatæ particulæ fortiores pariter & solidiores redduntur, ac proinde muniones suas obire ac ferre, quam cæteræ, lógè facilius possunt: quæ, quòd exercitio caruerint, molles atque languidæ existunt. Eódem etiam animi exercitationes spectant, quibus exerceri solemus: primum quidem grammaticis rudimentis, dum sumus pueri: mox rhetoricis, geometricis, arithmeticis, logicisque theorematis. Cùm enim facultates illę, quę ad animi principem vim spectant, ad omnes artes pernecessariæ sint, quarum altera quidem cognoscimus quid consequens, quídue repugnans est, altera verò memores sumus: à prima sanè id habemus, vt sapientiores simus: à secunda autem, vt magis memores. Eam tamen naturam hæ facultates habent, vt exercitatione vires indipiscantur & crescant: otio autem languescát, ac minuantur: id quod disertissimè explicuit Plato in Timæo, secutus Hippocratem, qui vsum robur addere, otium verò dissoluere pronunciauit. Verùm ipsis exercitationibus, sicuti & cibo, & potui, vigiliisque & veneri, mensura congrua adhibenda est, quæ rem ipsam neque vltrà quam par sit, protrahat, neque etiam de illa adimat: quia excessus dissoluunt vires: defectus verò tantú de vtilitate detrahunt, quantùm ipsi à recta mensura deficiunt. Facultates itaque nostræ robur sibi cóparant, si moderatis congruentibúsque exercitiis foueantur. Atque hæ quidem sunt consuetudinum differentiæ, à vi materierum in quibus illæ consistunt, & à quibus fiunt, desumptæ. At vacuationes non debentur corporibus ob consuetudinem aliquam, quemadmodum Erasistratus existimauit: sed ob causam quæ illas postulat. Sunt siquidem qui ex malo victu, sunt qui ex praua corporis affectione sanguinem plurimum, aut vitiosos humores aggregent: quos plurimum iuuare solet, cùm aut à natura, aut à medico, quod redundat, antequàm in morbum labantur, detrahitur: quo remedio toties vtuntur, quoties aut morbum præsentem vident, aut eum aduentare præsentiunt: adeò vt talis medendi ratio in consuetudinem illis esse versa videatur.

Calor internus ex accidenti excitatus cute refrigerata.

Contraria persæpe oriri ab vna eademque causa.

Balnea dulcia calfaciunt nos & humectant.

Corpus rarū. Corpus durū.

Consuetudo ad dyspathiā haud exiguam vim obtinet.

Exercitatas particulas reddi fortiores & solidiores.

Exercitatio in artium liberalium studia.

Intellectus. Memoria.

Animæ facultates exercitatione vires indipiscuntur, & crescunt: otio languescunt, & minuuntur.

Exercitia debere esse modica.

Excessus dissoluunt vires.

Vacuationes fieri ob causas, quæ illas postulant.

S GALENI

GALENI PERGAMENI
De tuenda ſanitate,
LIBER PRIMVS.

CVm vna ſit ars, quæ circa humanum corpus verſatur, eius primæ ac maximæ partes ſunt duæ: quarum altera ſanitatis tuendæ, altera morbi profligandi facultas eſt. Ac ſunt quidem officia earum contraria: illi quippe tueri, huic immutare ſtatum corporis, eſt propoſitum. Quoniam autem & dignitate & tempore ſanitas morbum præcedit, vtique & nos, quemadmodum hæc ſeruanda ſit, prius tractare conueniet: pòſt autem, quo pacto commodiſſimè ſit abigendus morbus. Vtriuſque facultatis inueniendæ communis ratio eſt, vt quidnam ea corporis affectio ſit, quæ ſanitas dicitur, liquidò conſtet: quandoquidem nec præſentem ſeruare, nec amiſſam reſtituere, ſi eam penitus ignores, licet. At ſimilarium partium ſanitas, calidi, frigidi, humidi, & ſicci ſymmetria eſt. Inſtrumentalium verò, ex ſimilarium ipſarum compoſitione, numero, magnitudine, & figura conſtat. Quare quiſquis hæc commodè tueri poſſit, is optimus ſanitatis cuſtos fuerit. Tuebitur hæc, qui modos omnes quibus vitiantur, compertos prius habuerit. Sanè quæ corpus noſtrum lædunt corrumpúntque, ea ſunt genere duplicia: altera nobiſcum congenita, & quæ euitare nequeas, quæque ex ipſis generationis principiis oriuntur: altera, quæ & declinare poſſis, & orta à nobis non ſunt, ſed aliunde proueniunt: quæ tamen non minus quàm illa corpus noſtrum conficiunt. Etenim ſanguis, ſemenque genitale, generationis noſtræ primordia ſunt: ille, ceu materies quædam apta: hoc opificis rationem obtinens. Conſtat horum vtrunque ex iiſdem genere elementis, nempe calido, frigido, humido, & ſicco. Cæterùm in ſemine plus eſt igneæ ſubſtantiæ, & aëreæ: in ſanguine aqueæ, terreæque quanquam præpollet in hoc quoque calidum frigido, & humidum ſicco. Semen itaque ſanguine ſiccius eſt, etſi ſit ipſum quoque humidum atque fluxile. Quare nobis vtrinque ex humida ſubſtantia geniture origo proficiſcitur. Hâc autẽ ſiccari oportuit ad generationem ſiccarum particularum, elemento nempe facultate ſiccandi prædito confluente illuc liberalius. Siccat autem tum ignis, tum terra. Ex illo tamen ad vtruoque principium maior confluit copia, vt ſcilicet tum ſiccaret abunde, tum calore ſuo ad motiones agilitatem præſtaret. Ab hoc ſiquidem primum cogitur atque cócreſcit fœtus. Mox ſiccior redditus, veluti lineamenta quædam cuiuſque membri obtinet. Vlterius verò ſicceſcens, exactam vniuſcuiuſque ſpeciem oſtendit: ac tandem in lucem editus, magnitudine augetur, ſicciorque & valentior vſque ad ſummum incrementum, efficitur. Quo tempore vniuerſa membra, non ſolùm robuſta & integra ſunt, ſed vires ſuas etiam ſummas ſortiuntur. In eo verò quod ſequitur tempore, omnibus iam partibus ſupra initium ſicceſcentibus, non ſolùm cuiuſque officium minus probè adminiſtratur, ſed etiam corpus ipſum macilentius, gracilius, atque rugoſius redditur, atiuſque omnes inualidi, atque ad motus ſuos pigri & inconſtantes cernuntur. Quæ affectio appellatur ſenium, ipſi marcori plantarum, prouenienti ob ſiccitatis exceſſum quadam proportione reſpondens. Vna igitur hæc eſt omni genito corpori corruptelæ, interitúſque connata neceſſitas. Altera autem, quæ præcipue in ipſis animalibus cernitur, totius ſubſtantiæ fluor, quem inſitus calor excitat. Hęc itaque incommoda, nullum quod genitum ſit corpus effugere poteſt. Reliqua quæ hęc ſequuntur, & quæ ad victus rationẽ pertinent, prouidentia conſilióque certe poteſt. Neque enim his aliunde origo eſt, quàm ex ipſis iam dictis incommodis corrigendis atque ſarciendis. Nam cùm tota moles animalium in perpetuo fluore ſit, ni ſimilis altera ſubſtantia pro ea quæ defluxit, reſtituta fuerit, euaporabitur certè, diſſipabitúrque vniuerſa. Idcirco natura non modò animalibus, ſed ſtirpibus etiam, inſitas quaſdam vires deficientis ac deſiderati ſemper appetentes, ſtatim ab initio indidit. Cibo igitur quicquid ſiccioris ſubſtantiæ effluxit, reſtituimus: potione, quicquid humidioris. Ita verò & aëreæ, igneæque ſubſtantiæ modum, reſpiratu, arteriarum que pulſu tuemur. Neceſſe autem eſt, ex his omnibus colligi excrementorum prouentum, cùm nimirum iis quæ effluxerunt, prorſus ſimilia non ſint, ſed varias mutationes alterationéſque priuſquàm aſſimilentur, poſtulent. Cùm igitur eſſe, bibereque, neceſſaria animantibus ſint, has autem res generatio excrementorum ſequatur, natura nõ ſolùm eis excernendis inſtituit organa, verum etiam organis ipſis facultates inſeruit, quibus incitata, quædam ad ſe trahunt, quædam aliis tranſmittunt, quędam omnino explodunt ipſa excrementa. Porrò hæc, quò ſemper mundum corpus ipſum ſeruetur, nec obſtrui aliquatenus, nec ad proprias functiones imbecilla eſſe oportet. Atque ita geminum iam ſcopum ſalubris victus ſermo noſter expoſuit: alterum eius quod exhauſtum eſt reficiendi, alterum excrementa expellendi. Nam tertius, qui huc ſpectat, ne animal præpropere ſeneſcat, duos iam dictos neceſſariò comitatur. Ex ſe itaque duplici ratione conſumitur corpus: & quòd vel ætatis curſu, vel aſſiduo fluore ad interitum tendat: & quòd etiá excrementorum copia obruatur. Eorum verò quæ extrinſecus incidunt, vnum certè eſt, quod ab eo ſeparari non poteſt, ſed perpetuò illi veluti cognatum adhæreret, aër ipſe ambiens. Alia nec neceſſariò, & incertis temporibus nobis accedunt. Aër igitur circumfuſus nos lædit, calidos immodicè, vel frigidos, vel humidos, vel ſiccos efficiens. Hæc, quòd contundant, diuellant, vulnerent, articulumque aliquem ſua ſede dimoueant. Eſt autem ſanitas, haud quidem abſolutè ipſorum elementorum, ſed duntaxat partium ſimilarium temperamentum commoderatum. Quemadmodum & inſtrumentalium ſanitas, in figura, numero, magnitudine, & compoſitione ſimilarium cõſiſtit. Porrò habitum ſanitatis diſcernimus, ex functionibus ſecundum naturam obitis: in ipſáque latitudine ſanitatis, ſanitas quædam optima, conſummataque exiſtit: quædam veluti recedens ab hac, nec ita planè abſoluta, quæ & ipſa ſuam etiam nec paruam latitudinem habet. Nam cùm ſanitas ſymmetria quædam exiſtat, ſymmetria autem omnis duplici ratione dicatur: aut enim veluti ſumma & perfecta, aut tanquam à perfectione hac deficiens paululum. vtique & ſanitatis ſymmetria ſimiliter duplex erit, hæc quidem abſoluta & optima, illa paulò recedens ab hac, non tamen eatenus, vt animoli

lit

Medicinæ primæ ac maximæ partes ſunt duæ.

Medicinæ partium officia contraria.

Sanitas morbo, dignitate & tempore eſt prior.

Sanitas ſimilarium partium quid ſit. Sanitas partium inſtrumentalium in quibus conſiſtat.

Lædentia corrumpentiáque corpus, genere duplicia exiſtere.

Primordia noſtræ generationis eſſe ſanguinem, & genitale ſemen: illum tanquam materiam, hoc opificis rationem obtinens.

Semen eſſe ipſo ſanguine ſiccius.

Siccantia elementa ſunt ignis & terra. Ignis maiorẽ copiam confluxiſſe ad vtrunque noſtræ generationis principium.

Senij accurata deſcriptio.

Corruptelæ interitúſque duplicẽ ineſſe nobis neceſſitatem.

Animalium corpora in perpetuo fluore verſari.

Animantibus vniuerſis eſſe inſitas quaſdã vires, deficientis ac deſiderati appetentes.

Excrementa pellendis varia organa diverſis facultatibus prædita inſtituiſſe naturam.

Salubris victus geminus ſcopus.

Corpus ex ſe duplici ratione cõſumi. Aërem ambientem eſſe veluti cognatum corpori.

Sanitas ſimilarium corporum quid.

Sanitas inſtrumentorum in quibus conſiſtat.

Sanitatis habitus diſcernitur ex functionibus ſecundum naturam obitis.

Sanitati ineſſe latitudinem amplam.

Sanitas eſt ſym[illegible]. Sym[illegible] duplex [illegible] ratione.

sit grauis. Quemadmodum igitur corpus aliud magis, aliud minus album cernimus, ita quod sanum dicimus, magis minusque tale esse mihi videtur: id quod ex mutatione ætatum atque actionum diuersitate licet planè colligere. Siquidem cum ipsæ actiones quæ debitæ respondent temperaturæ, corporisque constitutioni (quæ sanitas est) sint variæ: necessarium profectò est, vt temperaturas atque constitutiones hominum, sic sanitates etiam varias & diuersas existere, secundùm maioris minorisque rationem. Non itaque absoluta illa tantùm, quæ insectilis est, simul est & dicitur sanitas, sed etiam quæ ab hac deficit, & in qua nec doloribus cruciamur, nec vitæ actionibus impedimur. Sed nec functionum imbecillitas, morbi statim est nota, nisi adiicias, quæ præter naturam cuiusque sit. Nam vt sanitas est naturalis affectio actionem perficiens, sic morbus affectio præter naturam, impediens actionem. Quare non omnis affectus secundum naturam, continuò etiam sanitas erit. Siquidem Ægyptiorum nigritia, licet naturalis affectus sit, non tamen dicitur sanitas, cùm ea minime in colore consistat. Neque si præter naturam aliquis affectus se habeat, protinus morbus est: alioquin morbus esset nigredo ex insolatu contracta. Permagnam itaque haberi sanitatis latitudinem constat, nec eam in nobis omnibus æqualiter prorsus inesse. Iudicabimus autem ipsam eucrasiam & dyscrasiam, in quibus sanitas & morbus consistunt, vnius sensus opera: is siquidem ad omnia vitæ munia vbique nobis est iudex. Quare actionis vitium, non antè pronunciabimus morbum, quam ad sensibilem peruenerit magnitudinem. Porrò actiones ipsæ, constitutiones corporis necessariò sequuntur, eam quæ proba est, inculpatæ probæque: quæ contrà est, culpabiles ac vitiosæ. Ac proinde nihil refert impræsentiarum, si quis in genere functionum, aut constitutionum, sanitatem & morbum collocet: modò intelligat, in naturali constitutione corporis illa maxime seruanda esse, quorum beneficio obeuntur functiones: & quòd similarium quidem partium eucrasia, instrumentalium autem forma, positura, numerus, & magnitudo, causæ existunt functionum: quodque hæc omnia spectentur in latitudine quadam. At verò diuersitatem eucrasiæ in corporibus sanis, ex ætatibus ad amussim cognosces, cùm nimirum ad omnes voluntarias actiones adolescentū ætas quàm aptissima sit, ineptior autem infantium & senum, propterea quòd humor in illis, in his siccitas, frigiditásque nimis abundet. Quanquam certè in functionibus naturalibus, infantium ætas cæteris omnibus antecellit. Neque tamen eò secius omnibus per omnes ætates licet esse sanis. Et quemadmodum in ætatibus sese habet, ita etiam in naturis eorum immensam esse differentiam temperamentorum inuenies. Quibuscunque igitur corporibus multò supra iustum calidis, frigidis, humidis, aut siccis esse contingit, iis planè optima temperies non est. In quibus autem ab eo quod absolutissimè temperatum est, diuersitas quædam intelligitur, minor tamen quàm quæ sensu discerni possit, hæc certè pro absolutissimis accipimus: ita vt sanitatis, quàm in latitudine contemplamur, hæc quidem medij temperamenti sit, nec vlli vitio obnoxia, quod saltem sensu percipiatur: hæc ceu intemperata, vitióque exposita. Quocirca illi quam inculpatam diximus, exacta absolutáque debetur custodia: altera quæ vitio non caret, haud ita exacta. Quippe intemperies quæ intra sanitatis consistunt terminos, ita corrigere oportet, vt per contraria reducantur ad moderatius temperamentum. Sicuti igitur nec nimis gracile corpus probamus, nec quod valde est obesum: ita nec temperamenta eorum, à quibus videlicet habitudines id genus oriuntur, planè laudabimus, tametsi vtrunque maximè sanum esse conspicimus. Sed quæ in medio horum habitudinis sunt, εὔσαρκοι Græcis dictæ, sicuti ipsæ debitam partium conuenientiam, speciémque inculpatam habent: ita id totum conuenientis laudabilisque temperamenti beneficio acceptum ferunt. Cæterùm ne tales quidem corporum habitus absoluta exactaque temperie dixeris temperatos, quod nunquam eodem in statu permaneant: licet secundum sensum, & quatenus ad vsum sit satis, non inculpabiles modò, sed etiam optimos eos esse censueris. Est autem optima corporis constitutio, si substantiam eius spectes, & quæ optimo temperamento sit, & quæ figuram partium, omnémque tum numerum, tum magnitudinem, tum omnium earum inter se contexturam, ad functiones egregie comparatam habet. Si verò indicia notásque respicias, cuius corpus carnis mediocritatem præfert, atque secundum singulas partes, in medio excessuum omnium libratur, pulcherrimum simul & commoderatum existens. Huius ergo sortis homo, si statim vbi editus est in lucem, arti sanitatis tuendæ educandus tradatur, erit vtique fortunatissimus. Sic namque ad animi quoque affectus nonnihil lucrifaciet, ipsa nimirum recta victus ratione mores quoque probos reddente. Ergo recens is natus infantulus, cuius corporis constitutio omni nota vacat, primum quidem fasciis deligetur, sed corpori prius toti sale modicè insperso, quò cutis eius densior solidiórque iis quæ intus sunt partibus reddatur, vt resistat facilè iniuriis extrinsecis. Vbi verò inuolutus iam fuerit, lacte pro alimento vtatur, & balneis salubrium aquarum. Vniuersam namque victus rationem, humidam sibi adhiberi postulat, vt qui cæteris ætatibus temperamento sit humidiore. Id quod sentiens Hippocrates, ait humidam omnem victus rationem febricitantibus esse vtilem, præcipuè verò puellis, & iis qui tali refici victu sunt assueti: vbi à morbo quidem contrarij adhibendi indicationem accipit: ab ætate & consuetudine similium. Quę enim corpora secundum naturam se habent, iis custodiri suum habitum decet: quæ aliquo morbo premuntur, iis contrà, alterari & ad contrarium trahi habitum expedit. Ac seruatur quidem similibus vnumquodque, alteratur contrariis. Si itaque nulla præter naturam humiditas subsit, pro naturæ ratione alendi, ac dulcium aquarum balneis humectandi sunt puelli. Nam sulphureæ, bituminosæ, aluminosæque aquę, planè omnes siccant. Cùm igitur sanguine in vtero ali nos constet, ex sanguine autem exiguam in mamillis mutationem perpesso gignatur lac, erit vtique lac maternum non modò alimentum consuetum, sed etiam maximè proprium cunctis infantibus, ac præcipuè optimè temperato: quippe cuius, maternum non corpus modò totum, sed etiam lac, à vitio esse alienum non sit absimile. Tribus autem remediis nutrices ipso vsu edoctæ mulcere solent infantes, dum aut offenduntur, aut plorant: nempe ipsa papilla ori indita, motu mediocri, necnon vocis modulatione. Quibus non solùm

Varias hominum esse sanitates.

Imbecillitas functionum, nisi præter naturam sit, non est indicium morbi. Sanitas quid. Morbus est affectus præter naturam, impediens actionem.

Sensu iudicandam esse eucrasiam & dyscrasiam.

Actiones sequuntur constitutiones corporum.

Functionum causæ quæ sint.

Adolescentes esse quam aptissimos ad omnes voluntarias actiones. Infantium ætas habet naturales functiones vehementiores multò, quàm reliquæ ætates.

Sanitas est duplex. vna temperatissima, altera velut vitio exposita. Sanitas inculpabilis conseruanda est: quæ vitio non caret, reducenda per contraria est ad moderatius temperamentum.

Eusarcoi.

Optima corporis constitutio quæ dicatur.

Mores reddi probos a recta victus ratione. Infantuli educandi ratio. Infantulo, prius quam inuoluatur, salem esse inspergendum. Lac. Balnea.

Humida victus ratio quibus conueniat.

Corpora secundum naturam se habentia, seruanda esse: alteranda, quæ aliquo morbo premuntur. Similibus singula conseruari. Alteratio fit per contraria.

Aquæ siccantes quæ.

Sanguine in vtero alimur. Lac fit ex sanguine. Lac familiare alimentum infantulo.

Infantes mulcendi ratio triplex.

lùm eos mitigant, ſed etiam ſomnum conciliant: vel hoc ipſo teſtificante natura, ad muſicen eos & exercitia ſuopte eſſe ingenio propenſos. Adeò quiſquis his artibus probe vti ſciet, is corpus & animam optimè inſtituet.

Infantes naturâ propenſos eſſe ad muſicen, atque exercitia.

Infantibus motionem triplicem excogitatam nutrici.

Exercitiorum prima genera tria.

Nutricibus porrò triplex infantibus excogitata dimotio eſt: in cunis, in pendentibus lectulis, in ſuis ipſarum vlnis: totidémque in vniuerſum notantur etiam prima exercitationum genera. Quippe aut à nobiſipſis mouemur, aut ab aliis, aut medicamento. Horum tamen tertia ſpecies, ad ſanos nequaquam pertinet. Sed qui ab altero præſtatur motus, nauigando, equitando, vehendo, atque in cunis, lectulis, & vlnis obitur. Recens tamen nati puelli, tam valentem motum, quàm eſt qui vehiculis, nauigiis, equiſve præſtatur, adhuc non deſiderant. At qui iam tertium aut quartum annum agunt, his vehiculo, nauigióque modicè agitari licet. Septennes verò, iam equitare aſſueſcunt. Ac per ſe tum primum pueris moueri licet, cùm iam repere cœperunt, magíſque etiam cùm ingredi.

Puelli cur non ſint immaturè cogendi ad motum.

Naturæ noſtræ cū exercitiis habetur magna neceſſitudo.

Immaturè autem cogendi omnino non ſunt, ne pondere crura eorum vitientur. Sanè vel hac ætate facilè declaratur, quanta ſit naturæ noſtræ cum exercitiis ſocietas: cùm pueros, nec ſi concluſeris loco aliquo, prohibeas quo minus diſcurrant, ac pullorum vitulorúmque modo laſciuiant. Quippe ſua cuique animanti natura ſatis eſt ad proprias conuenientéſque excitandas appetitiones, quibus ſanitatem tueatur.

Puelli optimo præditi corporis habitu, animi quoque mores inculpatos ſortiuntur.

Iam verò qui optimo corporis habitu præditi ſunt infantes, his animi quoque mores citra vitium eſſe par eſt. Qui enim ſunt ad iram magis procliues, aut animo planè demiſſo,* aut intelligentes magis, aut ſtupidi, aut appetentes vltra modum, hos parum idoneo temperamento eſſe iis partibus, quibus prædictorum ſingula adminiſtrant, neceſſe eſt. Infantis autem quem abſolutum inculpatúmque proponimus, vt nullum ex animi moribus corrigere, ſic eoſdem ſeruare ne quo vitientur, oportet.

Seruari quidque iiſdem generibus, à quibus corrumpitur.

Mores animi qui corrumpere ſoleant.

Seruatur verò quidque iiſdem planè generibus quibus corrumpitur. Corrumpuntur animi mores praua conſuetudine cuiuſque horum, cibi, potionis, exercitationis, videndi, audiendi, totius denique muſices. Quare peritum horum omnium eſſe cum medicum oportet, qui ſanitatis tuendæ curam ſuſcipiet. Etenim iracundia, fletus, ira, cura immodica, & multæ ſuper his vigiliæ, febres accendunt, ac grauiſſimis ægritudinibus initia præbent: veluti è diuerſo, cogitationis mentíſque ſegnitiæ, ac animus omnino deſes, decoloratos, atque ex atrophia graciles, ob natiualis caloris imbecillitatem, reddunt.

Caloris natiualis cuſtodiendi ratio.

Motus vehementes quorū malorum cauſa ſint.

Motus admodum languidos quid efficiat.

Hunc enim calorem, præter cætera intra ſanitatis fines cuſtodire oportet. Cuſtoditur autem cùm corporis, tum animi exercitiis modicis. Siquidem qui motus nimis modum exceſſerint, bilioſum animans reddunt: ſi intra modum nimis ſubſiſtunt, frigidum & pituitoſum efficiunt. Quinetiam priorem habitudinem febres, & qui calidiores affectus ſunt: poſteriorem iecinoris & viſcerum obſtructiones, comitiales morbi, apoplexiæ, in ſumma deſtillationum fluxionúmque morbi plerumque excipiunt. Et nos ægros quotannis non paucos perſanauimus, ſolis animi motibus ad debitum modum reuocatis.

Infantes ne incidant in vehementes animi motus, curandum.

Itaque infantes qui optimum ſortiti ſunt temperamentum, non leui cura egent, ne quos animi motus immodicos incurrant. Quippe loquelæ adhuc expertes, ploratu, clamore, iracundia, & inordinato ſui motu, dolorem indicant. Noſtrum igitur officium eſt, coniectantes quid optent, aſſiduè id ſuppeditare, priuſquam auctus dolor, in nimium atque inordinatum motum vnà cum corpore etiam animum rapiat.

Infantes quibus de cauſis plorent.

Siquidem dentientes, aut ab externo quopiam offenſi, aut aluum exonerare, aut meiere, aut eſſe, biberéve cupientes, aut multitudinem ſtratorum, vinculaque arctiora non tolerantes, aut denique diuturnam quietem pertæſi, perinde ac diſcruciati plorant, enormitérque mouentur.

Immodico nullum animal delectatur.

Medium ſemper expeti, conſiſterèque in relatione ad aliud.

Nullum enim animal vllo immodico delectatur, ſed ſemper medium modum expetit. At medius ipſe modus non vnus omnibus eſt, ſed ex eorum ſemper eſt numero, quæ in collatione ad aliud ſpectantur. Eum igitur qui curam infantis educandi ſuſcipiet, artem mediocritatis, conuenientiſque coniectorem eſſe oportet. Hæc autem omnia, vſque in tertium à natali annum, circa puerum peragenda cenſeo:

Nutricis victus ratio quam diligentiſſimè conſulendum.

in primíſque de nutrice ipſa non minimam habendam eſſe curam, quid edat, quid bibat, quo pacto in ſomno, venere, & exercitatione ſe habeat, vt videlicet lac eius egregiè ſit temperatum, quale certè erit, ſi ſanguis eius quàm optimus ſit.

Sanguis optimus à quibus gnatur.

Sanguis porrò fit optimus, à modica exercitatione, & cibis tum boni ſucci, tum iuſto tempore modóque aſſumptis: præterea potione tempeſtiua, modicéque aſſumpta.

Venere interdicendum nutricibus, quod ab ea ciemur menſes, & lac odoris gratiā amittat.

Nutricem grauidam eſſe ineptam lactando infantulo.

A venere omnino abſtinendam eſſe, quæcunque lac præbebit moneo. Nam & menſes viri conſuetudine prouocantur, & lac odoris gratiam in deterius mutat. Quinetiam aliquæ concipiunt in vtero, quo alienius à puello adhuc lactente nihil eſt: cùm quicquid ſanguinis optimum eſt, abſumatur in fœtum. Quare vbi mater concepit, vel aliquo morbo eſt affecta, alia nutrix eſt inuenienda: cuius lac guſtu, odoratu, viſúque explorandum eſt diligenter.

Lactis optimi notæ.

Siquidem quod optimum eſt, id guſtanti, olfacientique planè ſuaue, intuenti candidum, æquabile, ac medium liquidi craſsíque apparebit.

Lactis vitioſi notæ.

Quod vitioſum eſt, è diuerſo aut craſſum & caſeoſum, aut liquidum & ſeroſum, ac liuidum, tum conſiſtentia ipſa, coloréque inæquabile nobis videbitur. Idem guſtantibus amarorem, aut ſalſedinem, aut qualitatem quampiam extraneam exhibebit. Tale verò nec olfacienti ſuaue erit. Atque lactis probi improbique hæc ſunt indicia.

Infantulum primò quidem ſolo lacte nutriendum eſſe, poſtea verò aſſuefaciendum ſolidioribus cibis.

Puellum autem ipſum primò quidem ſolo lacte nutrire: at vbi primores dentes emiſerit, eum ſolidiori quodammodo iam cibo aſſuefacere conuenit.

Infantis corpus fricandum oleo dulci eſſe, idque poſt longiſſimum ſomnum.

Corpus autem infantis confricare oportet oleo dulci, idque poſteaquàm vniuerſum lac accuratè concoctum fuerit: alioqui alimento crudo vniuerſum corpus replebitur. Quare poſt longiſſimum ſomnum fricandi occaſio captanda eſt.

Pueris maioribus duplex fricandi & lauandi tempus.

Maiorum tamen puerorum, qui parêre plagis & minis norunt, iis duplex tum fricandi, tum lauandi temporis occaſio eſt. Prior ac commodior, cùm à matutino ſomno ſurrexerint, deinde luſerint, ac iam cibum petant. Quòd ſi qua occupatione, qui puellum alit, auocetur, modico pane præbito, ludere permittat quantùm velit. Dein cùm rurſus cibum petierit, tum fricet, lauétque.

Puero poſt cibum quem balneum excepturum non ſit ſtatim non ſit bibendum.

Balneum cibus in optimi habitus puero ſequatur.

Minimè tamen bibere ei permittendum poſt cibum eſt, quem balneum excipit: quando ita præcipitatior eorum quæ ventriculus continet, diſtributio in corpus fiet, id quod in corporibus prorſus ſanis cauendum eſt. Præſtiterit autem ſemper, vt in nobis propoſito puello, balneum cibus ſequatur. Nam quibus vtilius eſt ante balneum cibum

bum dedisse, horum planè improbandæ habitudines sunt. Cæterù nec Germanis, nec hominibus id genus aliis agrestibus, hæc documenta prodimus, non magis quam aptis & vrsis, sed Græcis, & iis qui eorum æmulantur studia. Nam quis obsecrò nostrum tulerit, modò editum in lucem infantulum, atque ab vtero calentem, ad flumen deferri, ibíque (sicuti fieri apud Germanos aiunt) ceu candens ferrum, in frigidum humorem submergi, vt & roboretur corpus, & periculum de vigore illius sumatur? Præstat itaque nec adeò densare cutem, vt corporis transpiratum prohibeat: nec rarefacere ita, vt facilè à qualibet extrinsecus incidenti occasione lædatur. Corpus autem propositi nobis puelli, medium excessus omnis existit. At verò cùm mitti iam is io ludum est habilis: non necesse erit assiduis præterea balneis vti, sed interim cùm luctari condiscit, mediocriter inibi ante cibum exerceri sat erit, ac balneo plerunque abstinere. Vinum sanè quamdiutissimè qui ea natura puer est, ne gustare quidem suaserim, quòd humectet nimis, & calfaciat corpus, capútque halitu repleat. Quare nec iam adultis vinum, nisi modicè sumptum, est vtile: quòd videlicet ad iram & libidinem præcipites facit, & partem animæ rationalem, hebetem atque turbidam reddit. quanquam his ipsis ad bilis excrementa vel mitiganda vel expellenda, est sanè non inutile: non minime verò ad eam siccitatem, quæ in solidis partibus aut ex immodicis laboribus, aut ex proprio temperamento prouenit. Iam puellis potio frigidæ, ac præcipuè à cibo & per calores, non incommoda est. Aqua tamen fontana & recens aliis est præferenda. Quæ autem omnium optima est, ea penitus non gustui modò, verumetiam olfactui, omnis qualitatis expers videbitur: eritque incunda gustui, & celeriter pertransibit præcordia. Portò quæ aqua ex petra contra septentrionem fluit, solemque auersum habet, ægrè quidem concoquitur, ac tardi transitus est, tardeque incalescit, atque refrigeratur. Cuius ad orientem solem erumpit fons, quæque per terram puram colatur, eadem calesit ac refrigetatur ocyssimè, omniq; ætati vtilissima est. Idem de aëre etiam est iudicandum: quem optimum, hoc est, purissimum, in pulmones trahere, omnibus iuxtà salubre est. Nam impurus aër, omni ætati aduersatur. At verò quæ ex calore, frigore, siccitate, humiditatéque diuersitas aëris contingit, non periude se ad omnes homines habet: sed corporibus quæ optimo temperamento sunt, etiam optimè temperatus aër est saluberrimus. In quibus verò aliqua exuperans qualitas dominatur: iis vtilissimus aer est, qui ei qualitati pari gradu aduersatur. Portò vbi puer iam est secundum septennium ingressus, calidum est, eodem gradu quo prius, illi temperamentum: humidum verò non eodem, quandoquidem omne animans ab ipso statim ortu, siccius indies efficitur. Cui igitur optimi status corpus contingit, is ad quartumdecimum vsque annum iam traditam victus rationem obseruet, modo semper exercitij seruato. Lauetur autem calida potius quàm gelida, vt qui nondum hanc citra noxam pertulerit: adhibeaturq; illi educatio optima, quæ probis consuetudinibus, & grauibus disciplinis paratur. A secundo autem septennio vsque ad expletum tertium, licebit tibi ad robustissimum corporis habitum prouehere hominem, aut instruere iis animi dotibus quæ ad scientiam, sapientiamque pertinent. Non est tamen eadem vtrobique victus ratio. Atque hac maxime ætate pertica absoluique conuenit, quæ spectant ad mores. Vt aliquis autem in longissimum prolata vita, etiam bona valetudine perpetuò vtatur, is liber oportet sit ab omni negocio publico, nimirum sibi viuens duntaxat, solíque indulgens corpusculo. Etenim immortale fieri quod genitum est, planè non potest: vt verò in longum perduret tempus, id maximè fieri potest. Nam qui optimum sortitus est corporis habitum, si ab omnibus quæ ad publicum in vita spectant, secedat, sibíque tantum vacet, nec morbo vllo quoad fieri poterit vnquam tentabitur, neque ante lógissimum vitæ tempus morte occupabitur. Cæterùm cùm huic tali edendum, bibendumque sit, ad reparanda quæ ex corpore effluunt, necesse vtique est, excernendorum habeat rationem. In primis igitur excrementum à syncero separatur, & paulatim impellitur per omnia intestina, vsque ad rectum vocatum: ad cuius exitum musculi quidam inserti sunt, qui ipsum, ne immaturè effluat, coërcent. Postea verò quàm plurimum congestum iam graue animali fuerit, tum foras agi sinunt, ad celeritatem emissionis etiam abdominis musculis vnà cum transuersu septo adiuuantibus. Iecinoris excrementorum aliud est, quale quod florem in vino appellant: aliud, quale quod fæx dicitur. Attrahitur alterum à vesicula quæ iecinori subditur, alterum à liene. In his collecta excernuntur, alterum in priorem intestini tenuioris partem, alterum io ventriculum, ab hísque per omnia intestina permeant. Quod autem in venis & arteriis excrementum aceruatur, eiusmodi planè est, quale in lacte concreto serum. Hoc renes à sanguine secernentes, ad vesicam transmittunt. Cuius collo transuersus etiam musculus inest: quo arctato supprimitur, laxato emittitur lotium, ad id conferentibus etiam abdominis musculis. Reliquum excrementorum genus in singulis animalis nascitur partibus, ex ipso vnde aluntur succo. Huic excremento nullus certus à natura præscriptus meatus est: expellitur tamen partim per ipsa molliora corpora, ac partim per sudorem, partim per latentem transpiratum discutitur. Sed in hoc perflatu insensibili, etiam crassioris excrementi nonnihil excernitur, a quo tum pili, tum ipsius cutis sordes gignuntur. Cùm igitur eiici omnia excrementa hæc oporteat, expedit arbitror primum nouisse, quibus maxime causis remorentur: dein rationem iniri, qua nec in ipsas incidatur: ac si quando inciditur, quàm primùm error corrigatur. Atque ne incidatur quidem, hinc licet assequamur, vtique si excreta abundè sint, nec ne, compertum habuerimus. Portò iis quæ in ventre continentur excrementis, mora contingit, aut ipsius cibi potionisve culpa, aut ipsius ventriculi vnà cum intestinis. Et cibi quidem potionísque vitio, aut propter qualitatem eorum, aut quantitatem, aut propter ordinem, vtendique modum. Et propter qualitatem quidem, si acerba, austera, aut siccæ naturæ fuerint: propter quantitatem, si iusto plura aut pauciora sint assumpta. Ordinis culpa, si quæ sicca, astringentiáve sunt, primò: quæ humida, pinguia & dulcia, secundo exhibeantur loco. Modi vsus ratione, si cùm bis fuit edendum, totum semel sumpserit. Quæ ventris aut intestinorum vitium sequitur excremẽtorum mora, vel ob naturalem eorum affectum accidit, vel certè acquisititiũ.

Germanorum agrestium morem Galenus damnat. Infantulos olim apud Germanos quamprimum ... in flumen ...

Cutis quomodo ... .

Puero iam habili ad ludum reddendo, quæ peragenda.

Pueris ... temperamenti ... vinum.

Vinum cur ne adultis quidè, nisi modicè propinandum sit.

Vinum ad quid vtile.

Puellis potio frigidæ à cibo est commoda. Aqua optima, omnis qualitatis est expers.

Aquarum differentiæ.

Aëris differentiæ.

Aëris qualitatem temperatis quidem ... temperatum: intemperatis autem contrarium requiri.

Pueri secundum septennium ingressi, temperamentum.

Educatio optima probis consuetudinibus & grauibus disciplinis paratur.

Potis mores perficiendos esse tertio septennio.

Victuri diu & salubriter debent esse à negociis immunes, solique indulgere corpusculo.

Excrementi à syncero substantia secretio, quomodo fiat.

Musculi expulsioni excrementorum seruientes.

Bilis flaua in exortum intestinum excernitur.

Atra bilis à liene in ventriculum mittitur.

Vrinam secerni à sanguine, per renésque in vesicam demitti.

Colli vesicæ musculus.

Excrementa quæ in singulis gignuntur particulis, excernendis, non fuisse aliquem certum meatū à natura præscriptum.

Pilorum generatio.

Excrementa alui supprimi quibus de causis possint.

Ac quæ quidem naturæ eorum vitio causæ proueniunt, ex ptauis corporis habitibus aliqui sunt.

Affectionum ventris acquisititarum, differentiæ octo.

Recentiû autem ventris affectionum acquisititiarum octo sunt differentiæ, quatuor nempe simplices intemperies, totidemque compositæ: à quibus maximè inualescentibus, inualida potest reddi expultrix facultas cùm ventris, tum omnium intestinorum.

Intemperies ventris à quibus gignantur.

Creantur porrò eiusinodi intemperies, aut à cibo & potione, quibus vis insit medicinalis: aut à vitio aëris ambientis, aut à lauacro, aut ab vnctione, aut denique ab alia re, quæ extrinsecus ventti adhærescens, eum alterandi vim possidet. His igitur de causis excrementum ventris supptimitur.

Flaua bilis retineri quibus de causis possit.

At flauæ bilis excrementum motarur, aut propter attrahentis expellentisve facultaris infirmitatem, aut propter vasorum quibus deducitur atque excernitur angustiam. Porrò infirmitas tum vesiculæ totius quæ subiicitur hepati, tum eorum meatuum qui ab ea in iecur subeunt, tum eorum quibus in intestinum euomitur bilis, ex recenti prouenire potest intemperantia.

Angustia vasorum vnde exoriri possit.

Angustia verò vasorum, aut phlegmonis vitio fit, aut propter scirrhos, aut obstructionem, aut circumiacentium partium innixum, aut oscillorum conniuentiam. Iam ipsa proximarum partium compressio, aut propter immodicam copiam eorum quæ in se continent, aut propter phlegmonem aot scirrhum accidit. Æquè & oscillorum conniuentiæ, aut propter horum quicquam, aut siccitatem.

Astringentia siccare.

Siccitatem conciliant & quæ valenter astringunt, & quæ partim calfaciunt & siccant.

Atræ bilis excrementum quando sistatur.

Ad eundem modum atrę bilis excrementum aliquando sisterur, si lien quidem proportione respondeat bilem excipienti vesicę: vena verò quæ à porta iecoris in ipsum inseritur, vasis illis quæ excrementum biliosum attrahunt: atque ea denique vena quæ ex liene in ventriculum fertur, proportione etiam respondeat meatui illi qui excernit bilem.

Excrementum singulis particulis insitum, à quibus supprimi possit.

At excrementum quod per singulas congeritur animalis particulas, & copia sui, & crassitudine, & prætetea lentore remoratur. Ad hæc, ob imbecillitatem caloris, transitúsque angustiam.

Meatus latentes quibus partibus sint tributi, ad excernenda excrementa.

Sunt tamen partes quæ præter latentes meatus, alios quosdam patentes atque conspicuos obtinent, vt cerebrum, & oculus: idque aut ob principatum particulæ, aut propter actionem exquisitius obeundam, aut propter continentium corporum spissitudinem.

Cerebrum animæ domicilium plurimis canalibus expurgatur.

Est nanque cerebrum rationalis animæ ceu domicilium: quod cùm osse solido vndique septum sit, plurimis maximisque canalibus expurgatur: primum per nares & palatum, secundò per vtranque aurem, tertiò per caluæ commissuras. Nec absimile est etiam aliquid ab eo confluere ad oculos.

Oculi qua parte expurgentur.

Oculus verò ipse per euidentes meatus eiicit quicquid in eo excrementi gignitur, idque iuxta nares & genas. Illud autem

Retentionis excrementorum causæ, contrariæ aliæ sint adhibendæ.

commune omnium excrementorum sit documentum, vt retentionis causæ, contrariam semper causam admoueas. Vt, exempli gratia, si ex comestorû paucitate & siccitate restricta aluus sit, pluta & humidiora exhibebis: ac sic de cæteris. Obstructa quippe sunt aperienda: intemperata reducenda per contraria ad naturalem temperiem: sicuti & quæ crassa & viscida sunt, incidenda, tenuatoria victus ratione, ac præcipuè exercitiis, quæ

Exercitia quantò præstent cibis & medicamentis tenuantibus.

tam cibis quàm medicamentis tenuantibus tantò præstant, quantò satius est nullo corporis nostri habitus incommodo exigi quæ redundant, quam pariter & carne liquanda, & solidis extenuandis.

In his autem tribus primis generibus consistit sanitatis tuendæ studium, æque ac medendi methodus: nempe corporibus, causis, & signis.

Sanitatis eadem studium, methodumque medendi, consistere in corporibus, causis, & signis.

Corporibus quidem, iis quæ & sana iam sunt, & eo statu seruari debent. Signis verò, corporû accidentibus, ex quibus ipsa corpora dignoscuntur. Causæ sunt, ex quibus custodia sanitatis perficitur.

Causarum medicinalium quatuor genera.

Harum materiam quatuor generibus iuniorum probatissimi sunt complexi: admouendis, educendis, faciendis, extrinsecus incidentibus.

Alterari corpus quot modis dici possit.

Satius tamē fortasse fuerit, admouendis, educendis, faciendis, & incidentibus, alterari, immutaríque corpus dicere.

Mutationem fieri aut in qualitate, aut in quantitate. Inanitio duplex.

Mutationem verò aut in qualitate fieri, aut in quantitate. In qualitate, dum aut incalescit, aut refrigeratur, aut siccescit, aut humectum redditur. In quantitate, dum alitur aut nutritur. Iam inanitionem ipsam duplicem quoque esse, alteram excrementorum, alteram naturalis substantiæ nostræ, assiduè defluētis, quæ nutritioni ex aduerso opponitur.

Alimentum triplex, secundum Hippocratem.

Porrò alimentum est secundum Hippocratem, triplex. Aliud enim est nutriens, aliud veluti nutriens, aliud quod nutriturum est. Quarum differentiarum primæ, ipsius substantiæ fluorem opponas rectè. Secundæ autem, tum hæmorrhagiam, tum omnem sanguinis inanitionem. Tertiæ denique lienteriam & vomitum. Iamque in hoc loco primum commentarium claudamus.

GALENI PERGAMENI *De sanitate tuenda.*

LIBER SECVNDVS.

PRoponatur nobis in hoc commentario saluberrimæ naturæ puer, qui iam tertium ætatis suæ septennium ingreditur: cuius corpus effingere quoad fieri potest quam optimè, propositum sit. Cùm autem vt corporum ipsorum numerosa diuersitas est, ita vitæ rationum quibus viuimus, sint species diuersæ: fieri nequit sanè, vt in qualibet proposita vita absolutè optimam corporis nostri curam exhibeas, sed eam tantùm quæ cuique optima sit. Quare omnibus iis qui aut seruitute, aut etiam impediti negociis, corpori curando vacare nequeunt, optimam prorsus corporis curam scripsisse, superuacaneum fuerit. Iis autem qui omni modo liberam vitam degunt, præcepisse fas est, quemadmodum victuri sint feliciterque & diutissimè:

Inculpatissimum quod in omni genere est, præponi cæteris ceu regula debet.

Porrò quod simplex inculpatumque in omni genere est, id cæteris omnibus ceu regula quædam præponi postulat. Ac simplex inculpatumque in corporibus quidem est, quod optimo est habitu: in vitæ generibus, quod omnino liberum est. Primum igitur hoc libro duo hæc coniuncta tractemus. Itaque, in optimæ notæ puero, qui tertium septennium ingressus est, ac vni corporis curæ vacat,

Labor cibum præcedat. Mediocria debere esse omnia.

labor cibum præcedat, sintque mediocria omnia, labor scilicet, cibus, potio, somnus, & venus, quemadmodum rectè monuit Hippocrates.

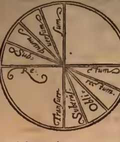
Venus, quæ somnum debet excipere, à florentibus tantùm est exercenda.

Quanquam certè venus, quæ somnum debet excipere, tantum florentium est, vtque quo tempore etiam eius est vsus. Quæ autem hanc vel præcedunt, vel sequuntur ætates, aut planè semen non effundût, aut certè infœcundû, aut malè fœcundum.

Motus vehementior tantum, dicitur exercitatio.

Porrò laboris ipsa appellatio, idem mihi significare videtur, cû cõmuni exercitationis appellatione.

app[illegible]tione. At non quiuis motus exercitatio [illegible]tur, ſed tantùm qui vehementior eſt. Quo[illegible] autem eorum quæ ad aliquid dicuntur, eſt q[illegible] vehementius dicitur, fieri poteſt, vt idem motus alteri ſit exercitatio, alteri non ſit. Terminus igitur vehementiæ eſto alteratio reſpirationis: quando in quibus nulla fit reſpirationis mutatio, hos nondum exercitationes vocamus. Sunt autem exercitationis duplicia commoda: hæc quidem ad excrementorum inanitionem, illa ad ſolidarum partium bonam habitudinem conferentia. Nam quoniam vehementior motus exercitatio eſt, inſtrumentorum duritiem, genuini caloris augmentum, & ſpiritus valentiorem motum neceſſariò inducit. At ex inſtrumentorum duritia ſequitur ad labores robur & renitentia: ex calore, diſtributio validior, immutatio expeditior, nutritio abſolutior, omniúmque corporum fuſio, ob quam ſolida molleſcunt, humida tenuantur, exigui meatus laxiores fiunt. Sed ex valentiori ſpiritus impetu, & purgari hos omnes meatus neceſſe eſt, & excrementa expelli. Quoniam autem exercitatio digeſtionem in corpus adiuuat, non debet, cùm adminiſtrabitur, aut cruditas, aut multitudo ſuccorum, vel in ventre, vel in vaſis conſiſtere. Quoniam verò & exiguos meatus expurgat, & excrementa expellit, vtilius eſt ante cibum eam adminiſtrare. Siquidem quæ impura corpora ſunt, atque ab excrementis parum purgata, hæc quò magis nutries, magis lædes. Quare tunc ad exercitationē cómodiſſimum tempus eſt, cùm heſternus cibus duplici cócoctione iam prorſus cófectus fuerit, & ea quæ in vētriculo, & ea quę in vaſis ſāguinis agitur, ac iam denuò cibandi tempus inſtet. Quòd ſi prius aut poſterius exercitatione vtare, aut, crudis humoribus hominē impleueris, aut pallidæ bilis prouentum auxeris. Atque huiuſce temporis nota, color eſt vrinæ. Quæ enim aquæ ſpeciē præfert, crudum adhuc in venis eſſe indicat ſuccum eum, qui à ventre ſubmittitur. Quæ verò rufa, bilioſaque eſt, iamdudum concoctum eſſe huiuſmodi ſuccum. Quæ modicè pallet, peractæ modò ſecundæ concoctionis eſt ſignum. Cùm nanque bili infecta vrina nondum eſt, aquæ ſpeciem alborémque præfert: cùm verò plus iuſto eius bilis acceperit, rufa cernitur. Ergo cùm mediocriter eſt rufa, mediocritérve pallens, tum eſt exercitatio adeunda: ſed expulſis prius excrementis, quæ vel in veſica, vel in inferioribus inteſtinis continentur, ac partibus ſolidis molli frictione ſenſim concalfactis, craſsiſque tenuatis humoribus, necnon recluſis perexiguis meatibus, ne vel excrementis repleatur vniuerſus corporis habitus, vel rumpatur aliqua pars ex ſolidis, vel prædicti obturentur meatus. Oportet itaque, vbi linteolo ſuauiter perfricando ſic calfeceris totum corpus, vt floridus quidam rubor per totam eius cutem fundatur, oleo tandem ipſum ſubigere: id quod nunquam tentandum eſt, priuſquàm incaleſcat cutis, & laxentur eius meatus. Vnctio autem ipſa fieri nudis manibus debet, ac medium, inter mollem & durum, modum ſeruantibus: infricandúmque prima contrectatione blandius, inde ſenſim paulò fortius, donec caro manifeſtè citra contuſionem prematur, adeóque vniuerſum corpus legitime compactum eſſe videatur. Haudquaquam tamen tam valida frictione diu vtendum, ſed ſemel aut bis in quaque parte, ne eius pueri corpus duretur, exiccetúrve, quod ſeruare in medio temperamento eſt animus. At procedente tempore, vbi iam adoleſcit, tum duriore frictione vtemur, ac prętereà frigida ab exercitādo lauatione. In pręparatoria verò illa ante exercendum frictione, quæ huc ſpectat, vt corpus mollias, mollis duræque mediam qualitatem dominari oportet, ac pro eiuſdem qualitatis ratione, compleri ſingula. Variæ autem quammaximè ex manuum iniectu circumactúque frictiones eſſe debebunt, quò vniuerſæ muſculorū fibræ, omni ex parte fricentur, nec supernè modò deorſum, aut infernè ſurſum adhibitæ, ſed etiam tum in ſubrectum, tum in obliquum, tum in tranſuerſum, tum in ſubtranſuerſum. Quas quidem differentias frictionum, diſcere ex hac figura licebit

Dico portò frictione ligari corpus, molli ſólui, multa extenuari, mediocri craſſeſcere, autor eſt nobis Hippocrates. Quæ differentiæ quatuor ex quadruplici omnis frictionis tum virtute, tum vſu oriuntur. Quòd ſi medias quoque harum annumeres, ſex in vniuerſum differentiæ exiſtent. Iam verò mollem, frictionem neceſſariò conſequitur vt corpora emolliat: ſicuti duram, vt impingat induréque illa. Si igitur dura ligandi, mollis ſoluendi vim habet: quæ ſupra modum ſoluta corpora ſunt, ea duriter plane fricanda ſunt: contrà, quæ conſtricta ſunt, molliter. Quæ modicè ſe habent, manifeſtum eſt ea nec molliter nec duriter, ſed mediocriter eſſe fricanda. Sicuti verò in iis differentiis quæ in qualitate ſpectantur, non ſolùm dura molliſque conſiſtunt, ſed etiam media, ita & in iis quæ ex quantitate ducuntur non ſolùm multa, & pauca, ſed etiam media internoſcitur. Cur autem in iis differentiis quæ ex qualitate trahuntur, omiſerit mediam Hippocrates: in iis verò quæ ex quantitate, exiguam, iam dicam. Cùm enim ex contrarietatibus, aliæ quidem in frictionum genere (vt dura & mollis, multa & pauca) aliæ in affectuum qui ab iis proueniunt, neceſſariò conſiſtant, vt colligatio & ſolutio gracilitas & craſſitudo: ac prior quidem affectuum contrarietas, ex priori frictionis contrarietate naſcatur: ſecunda autem non item (euenit enim in hac, vt gracilitas proueniat ex multa, carnis incrementum ex mediocri frictione: quandoquidem pauca augendæ carni non ſufficit, ſed excitando calori modico, id quod aliis commune eſt omnibus) ob id nimirum ſecundum affectuum contrarietates, ceu longè vtiliores iis, quæ in frictionibus ſpectantur, ipſarum frictionum diſtinxit vtiles differentias Hippocrates. Meminit itaque duræ, mollis, multæ, & mediocris frictionis, ſubticens cæteras, quòd ab his corpus in cótrarias affectiones ducatur: quodque vna cum ipſis protinus ſe promant, tum media

Margin notes:
Exercitationis [illegible] terminus [illegible] [illegible] commoda.
Caloris opera.
Exercitari, ſi cruditas, aut humorum multitudo, cum non debeat.
Exercitatio ante cibum adminiſtranda.
Impura corpora quò magis nutries, magis lædes.
Exercitationis commodiſſimum tempus.
Vrinæ color tempus exercitationis aptum indicat.
Vrina alba indicat cruditatem.
Vrina rufa quid indicet.
Vrina modicè pallida quid indicet.
Excrementis eſſe adeundam prius aluo & veſica ſolutis, partibus ſolidis molli frictione concalfactis.
Oleo poſt frictionem membra ſubigenda eſſe.
Vnctio.
Frictio qualis eſſe debeat.
Frictionibus variis vtendū.
Frictionum diuerſarum varij vſus.
Frictiones mediæ.
Contrarietates aliæ in frictionum genere, aliæ in affectuum qui ab iis proueniunt conſiſtunt.
Frictionum vtiles differentias cur diſtinxerit Hippocrates, ſecundum affectuum contrarietates.

earum opera, tum ea quæ per coniugationem faciunt. Media, cùm neque ligare corpus, nec soluere, nec carnem augere, nec minuere studemus. Quæ per coniugationem, cùm, verbi gratia, pariter colligare, & carnem addere. Quis enim non videat, cum duram carnem adiicere corpori volumus, frictionem duram vnà cum mediocri modo petendam esse? veluti cùm mollem addere studemus, frictionem mollem & quantitate mediocrem adhibendam? & per alias coniugationes ad portionem? Particulares porro frictionum coniugationes, sunt nouem in vniuersum. Quippe si tres quæ à qualitate frictionum sumuntur differentiæ, tribus quæ à quantitate ducuntur iunxeris, nouem coniugationes effeceris, vt per subiectam formulam constat.

Frictionum particulares coniugationes nouem.

Qualitas.	Quantitas.
Dura.	Pauca.
	Multa.
	Mediocris.
Mollis.	Pauca.
	Multa.
	Mediocris.
Mediocris.	Pauca.
	Multa.
	Mediocris.

Frictionum genera omnia dici respectu collationéque. Puero habitudinis optimæ qualis frictio conueniat.

Meminisse autem oportet, hæc omnia frictionum genera respectu collationéque dici: quando quæ huic dura est, alteri mollis fuerit, ac sic intelligendum de cæteris. Igitur optimæ habitudinis nobis propositum puerum, cuius volumus pristinam mediocritatem seruari, neque duriter, neque molliter, neque multis frictionibus, neque quantitate mediocribus, sed paucis, & qualitate mediocribus, infricabimus: nihil vltrà moliti, quàm vt ad exercitandum corpus ipsius præparemus: ac rursus, cùm iam satis exercitatum sit, apotherapia curemus. In traditione autem harum differentiarum, Hippocrates vsus est doctrina quæ per rerum elementa instituitur, ceu aliis omnibus vtiliori: quippe quæ & sub compendium rem omnem cogit, & memoriæ affigit, & reminiscentiæ facilè suggerit, ac omnium quæ singulatim aguntur, rectum vsum promptè suppeditat, ceu ad pauca & certa elementa referens. Quis enim non facilè membrorum frictionum differentias, vsum, ac vires inueniat, si intelligat illam senis sententiam, quæ docet, constringere quidem frictionem duram, soluere mollem, minuere multam, augere mediocrem posse? Ex horum nanque notitia ac memoria, primùm sane quæ omissæ in verborum contextu sunt, differentias inuenias: mox omnibus inter se complicatis, nouem illas coniugationes efficias, quas paulò suprà descripsimus. Sed iam de affectuum nominibus nonnihil dicendum est. Ac duri quidem & mollis vocabulum, quidnam significet, planè constat: rari autem & densi, non vsqueadeo. Est enim propriè rarum, quod meatus magnos per totum obtinet: sicuti è diuerso densum, quod eosdem paruos. Tametsi per metaphoram, de laxo coactóque hæc ipsa vocabula dici audias. Qua ratione & aërem & ignem aliquando raros dicimus, aquam & terram densas, quæ tamen & vnita sunt, & ex similaribus natura partibus constant, nec vllos eiusmodi meatus obtinent. Oportet autem non nominum inspicere numerum, sed affectuum genera duplicia in totum existimare: alterum quod in similaribus obseruatur, de quo molle durúmve dicitur: alterum quod in instrumentalibus, meatuum ratione, consistit, quod densum, vel rarum vocatur. Hi nanque corporum ipsorum proprij affectus existunt. Cæterùm ad institutum redeundo, frictio ipsa interdum per se corporibus nostris commodum aliquod affert: interdum iis quæ commodum afferunt, subministrat. Efficit autem frictio, rara densando, & mollia durando: atque hæc quidem omnino dura esse postulat: præterea dura molliendo, densáque laxando: quæ contrà sit mollis oportet. Pari modo & quæ carnis augendæ minuendæve causa suscepta est, vtraque per se vtile aliquid corpori præstat. Quæ tamen ad exercendum corpora præparat, item quæ post exercitationem adhibetur, hæ exercitationibus, subseruiunt: illa modicè calfaciendo tenues meatus recludens, & simul excrementa carnis fluxilia reddens, & solidas emolliens particulas: altera, quam apotherapeuticen, hoc est recuratricem appellant, cum plusculo oleo administrata, simul sua pinguitudine humectat, & solidas emollit particulas, & quæ in corporis meatibus continentur, discutit. Sed præparatoria illa frictio in optimi status natura calfaciendi corporis causa suscepta, fiat mollis primum: mox verò exercitationem aggressuro, dura. Quòd si quid erroris contingat, id potius ad durum atque densum deflectat, quam ad laxum & molle. Nam transpirandi defectum, exercitio sarcire licebit: alterius verò affectionis vitium, quod est ad externas iniurias opportunitas, neque aliàs corrigi facilè potest, facitque vt non excrementum modò, verumetiam corporis nutrimentum euaporetur. In iis autem frictionibus quæ à quantitate ducuntur, in proposita natura & ætate, si quid delinquitur, versus id quod minus est id esto, cùm augēdi eiusmodi corpus, haudquaquam siccandi, nobis studium sit. At verò ipsa frictionum mensura, secundùm temperaturam aëris qui corpus fricandum ambiet, secundúmque anni aut diei tempus, atque adeo constitutionem regionis, debet variari. Cæterùm dum proposui hominem eo corporis statu de quo queri non posset, obiter etiam regionem ipsius potestate nimirum definiui: cùm nec optimo temperamento, nec irreprehensibili omnino membrorum modulo, corpus vllum in iis regionibus quæ à temperamenti modo recesserunt, gigni possit. Quippe sicci, graciles, & veluti torrefacti, in æstuosis tractibus homines fiunt. Rursus frigidioris plagæ incolæ, inæquali temperamento visuntur, vt in quibus externa frigeant, interiora impensè caleant. Itaque apud Gallos, Scythas, Ægyptios, Arabas, ne per somnium quidem vnquam est vidisse id corpus, quod veluti Polycleti regula existit. Cui in nostro situ, non pauca similia videas. Siquidem nostræ regionis, quæ in latitudinem non paruam extenditur, id quod in medio habetur, optimè sanè temperatum est, cuiusmodi patria est Hippocratis. Eiusmodi igitur locum cùm corpori proposito dederis, anni quoque tempus, veris medium ipsum dabis: ex die autem, meridiem. Eadem exigit ratio, vt ne domus quidem in qua exercendus est, ipso præsertim die calidior frigidiórve sit, quàm publicus totius vrbis aër: qui hyeme quidem calidior, æstate autem frigidior,

Doctrinam quæ per rerū elementa instituitur, esse aliis omnibus vtiliorem.

Frictionem duram constringere, mollem, soluere: multam, minuere: mediocrem augere posse.

Rarum quid. Densum quid.

Elementa esse re prorsus meatibus. Affectuum duplicia genera.

Frictio dura. Frictio mollis.

Frictiones exercitationibus subseruientes.

Apotherapeutice frictio quem vsum præstet.

Frictio præparatoria qualiter administranda sit.

Frictionum mensura iuxta quæ sit variandæ.

Corpus optimè constitutum in regionibus intemperatis gigni non posse.

Regiones intemperatæ qualia producant corpora.

Hippocratis patriam esse temperatissimam.

Ver. Meridies. Domus exercendo parata, qualisnam esse debeat.

fi[illegible] te parandus est, quò exacta tempe[illegible] [illegible]ctionis tempore fruatur. Sunt [illegible] & tumor in aeris temperie & corpo[illegible] temperato, mediæ fr[illegible]tionis notæ. V[illegible] c[illegible] [illegible]dam infundas, primum quidem co[illegible] intumescit: si largius infundas decumbit: it[illegible] quoque attollit quidem primum, postea c[illegible]t ac molem deponit. His ergo qui carnis auge[illegible]æ causa fricantur, tunc plane timenda fri[illegible]ctio[illegible], cùm corpus & intumuit, & ad summum fere [illegible]tem peruenit. Qui autem ad exercitandu[illegible] [illegible]n præp[illegible]rantur, his minimè ad tempus expe[illegible]dum, sed longe prius desistendum à frictione e[illegible] potissimum cum optimi temperamenti fu[illegible] ætate adhuc pueri. Præparatoriæ verò friction[illegible] est finis, vt solidæ partes molliantur, humidæ soluantur, corporis exigui meatus laxentur. Porro expedit neque paulò animosiorem esse, qui exercitatur, vt lassis iam viribus etiam exerce[illegible] aueat, quod contingit iis qui sunt calidiori temperamento: neque item ignauum, qui inte[illegible]gr[illegible] huc viribus, laborem tamen detrectet, quod solent qui aut laborant plethora, vel frigidum temperamentum sortiuntur. Porrò natura optima, quæ hic est nobis proposita, frictionis, exercitationisque, ac tum cibi, tum somni mensuras aperte indicat. Hæc tunc primum quodlibet horum [illegible], cùm eius vltra non eget. Quare ipsius q[illegible] naturæ ad singula quæ agi debent prom[illegible]pt[illegible] & alacritas, ei qui tali præficitur corpori, fuerit index mensuræ. Quippe sanum corpus ipsum, sibipsi omnia inuenit proprio naturæ suæ impetu directum: maxime si in iis quæ ad animum pertinent, recte sit educatum. Nam multi in malis moribus à pueris educati cùm sint, in desidiaque & intemperantia viuentes, bonitatem naturæ corrumpunt. Sicuti contrà nonnulli vitiosam corporis naturam sortiti, temperantia vitæ, & tempestiuis exercitiis, naturæ vitia commutarunt in melius. Genera exercitiorum sunt, lucta, pancratium, pugillatus, cursus, & alia id genus: quorum nonnulla tantum sunt exercitia, vt illa ipsa quæ modò diximus: nonnulla verò exercitia simul & opera, vt cùm aliquis, exempli gratia, fodit, aut remigat, aliúdve quippiam exercet, in vsum mortalium. Atque horum etiam plerisque est, quando velnti pro exercitatione tantum vtare. Triplex autem ipsorum in vniuersum est vsus: cùm interim operis tantùm gratia vsurpentur: interim meditationis, sed quæ ad vsum futuri sit operis: interim pro exercitatione tantum. At nullum exercitium, vt exercitium, aut perpetuum diem obitur, aut alio tempore quàm ante cibum. Seruari verò tum modum exercitationum in his oportet, tum vocatam apotherapiam. Quòd si etiam idonea frictione vsus, ad ea quis accedat, iam omnes exercitationis numeros impleuerit. Ac genera quidem exercitationum sunt ea quæ diximus: qualitas verò seu differentia, velocitas, tarditásque mouendi sunt: præterea quòd aliud robustum, aliud imbecillum est: ad hæc, vehementia & lenitas. Vtendi verò rationes sunt huiusmodi. Nam aut perpetuus motus est, aut intercisus, & si perpetuus, æquabilis, aut inæquabilis. Sin intercisus, aut certo ordine, aut citra ordinem. Hæ igitur vtendi rationes ab ipso negocio capiuntur. Quæ verò ab iis quæ extrinsecus sunt posita ducuntur, eiusmodi sunt, quòd aut sub dio exercitatio fit, aut sub tecto, aut in mixta vmbra, aut calenti loco, aut frigido, aut temperato, aut sicco, aut humido, aut medio, aut cùm puluere exiguo multóque, aut cùm exiguo aut exuberanti oleo, aut etiam sine vtroque. Omnium autem exercitationum commune est illud, quòd earum auxilio, animalibus ex ipsorum corporibus insiti caloris augmentum excitatur. Is tamen proprius exercitationum effectus non est, si modò & iratis, & perturbatis, & pudore affectis naturalis etiam calor augetur. Quanquam ira, non augmentum, sed veluti feruor est caloris in corde. Iam verò ex exercitiis ipsis, aliam partem aliud, alio magis fatigat: quædam lente motis fiunt, quædam ocyssimè agitatis, quædam robore & nixu adhibitis, quædam sine his: ad hæc, quædam cum robore pariter & celeritate, quædam languidè. Fodere ergo, robusta exercitatio est. Similiter, & quatuor simul equos habenis coërcere, impensè robusta exercitatio est, non tamen celeris. Ad hæc sublatio maximi oneris, inambulatióque accliuis, huius quoque generis sunt. Præterea si quis per funem manibus apprehensum scandat, aut ex eo arrepto sublimis pendeat, ac diu ipsum teneat, robustum is, validúmque laborem exercet, citra tamen celeritatem. Ita verò & si quis manibus in pugnum reductis, iisdem prolatis, vel in altum sublatis, diutissimè in habitu eodem consistat. Quòd si adhibitum quempiam deducere sibi manus iubeat, nec tamen ipse remittat, vel impensius hic tum musculos omnes, tum neruos ad robur comparat, vt quorum maximè propria sunt omnia id genus exercitia. Iam si cuipiam iusseris vt te violenter detrahat, inflectátque, dum toto erectus es corpore, non leuem ad membrorum robur exercitationem obieris. Robur autem partium & exercet & firmat, qui aut quem complectitur medium, absoluere sese iubeat, aut ipse se à complectente soluat. Ita etiam & si quis antagonistam suum à latere aggressus, ilibus apprehensum, ceu aliquod onus sublatum, vicissim proferat, reducatque. Æquè verò qui pectoribus ex aduerso innixi, magno se conatu retrudunt inuicem. Etiam qui à ceruicibus pendentes deorsum trahunt, ad robur præparant. Cæterùm talia omnia exerceri citra palæstram aut copiosum puluerem queunt, quocunque conculcato loco, erectis atque stantibus. Quæ verò luctantes inter se moliuntur, cùm robori augendo student, hæc aut puluerem altum, aut palæstram desiderant. Sunt infinitæ aliæ in palæstra exercitationes id genus robustæ, quarum omnium peritiam vsúmque pædotriba callet, sic ipse à gymnaste diuersus, vt à medico coquus. Peraguntur autem celeritate, citra robur & violentiam, cursus, vmbratilis armorum contentio, necnon quæ summis manibus fit concertatio, tum quæ per corycum & pilam exercitatio à distantibus & currentibus administratur. Huius generis est & quod [ekplethrizein] Græci dicunt, & quod [pitylizein], necnon celeris volutatio & circuitio in palæstra. Potest & solis cruribus, manibúsve, idque erectus, ac non loco consistens, celeriter exerceri. Porrò exercitatio vehemens, ex robusta celerique composita est. Non in postremis verò vehementes hæ sunt, fodere, discum mittere, saltare, idque sine intermissione: similiter, graue quodvis telum iaculari, continuatis sibi quammaximè ictibus: aut graui armatura tectum, celeriter agitari. Sed qui aliquo talium exercentur, intermittere paululum solent. Quæ verò remissiores exercitationes

[Margin notes:] Exercitiorum triplex vsus. — Exercitationum qualitas. — Exercitiis vtendi rationes. — Exercitationum omnium quid sit commune. — Calor in quibus augeatur perturbationibus. — Ira est veluti feruor caloris in corde. — Exercitiorum diuersa genera. — Exercitia robusta absque celeritate. — Exercitia musculorum maximè propria, quæ. — Exercitiorum quænam citra puluerem, & quæ minimè, possint administrari. — Pædotribam differre à gymnaste, vt differt à medico coquus. — Exercitia quæ celeritate absque robore peraguntur. — Exercitatio vehemens ex robusta celerique composita est.

citationes sunt, eæ sine interposita quiete magis fiunt. Cæterùm incessus, cursusque, crurum exercitationes sunt: acrochirismi & sciamachiæ, brachiorum ac manuum propriæ. Lumborum autem, assiduè se in omnes partes torquere inclinaréque, idque aut pondus aliquod e terra tollentem, aut assidue in manibus sustinentem. Thoracis verò & pulmonis, maximæ respirationes, propriæ exercitationes sunt. Maxima autem vox præter iam dicta, vocis quoque instrumenta omnia permouet. Porrò voluntariæ actiones, musculorum, neruorum, atque tendonum sunt omnes propriæ: cum ipsis tamen vnà mouentur ex accidenti & cæteræ animalis partes, si motus ipse celerius & vehementius edatur. Reliquorum autem motuum qui vel naturales sunt, vel pro animi eduntur affectibus, alij cordis & arteriarum, alij venarum & iecinoris actiones sunt: atque horum quidem primum & maximè: secundo locò, reliquarum omnium partium: quandoquidem quatuor naturalibus facultatibus omnes gubernantur. Ac arteriarum quidem cordísque motus nunquàm sanè omnino intermittitur. Cæterum magnitudine, paruitate, velocitate, tarditate, & vehementia, variè intenditur atque remittitur. Vna igitur mutandi pulsus causa est, naturalis caloris auctio, diminutióque: atque hæc quidem pro anni tempore, nutrimento, potione, balneo, frictione, somno, vigilia, itemque animi affectibus, & voluntariis actionibus incidit. Altera causa est, secundum quantitatem animalis spiritus alteratio, quæ pro motus voluntarij differentiis variatur. Tertia, quæ ex firmitate, infirmitatéque naturalis virtutis accipitur, pro substantiæ ipsius cordis & arteriarum bono contrarióue temperamento accidens. Quarta denique est, quæ ex instrumenti ipsius malo affectu æstimatur. At venarū opus, vnà cum aliis instrumētis, quæcunq; natura ad alimenti dispensationē excogitauit, pro cibo potionéque, tum verò pro distributionis in corpus, & concoctionis, & nutricationis ratione variatur. Huius verò mutationis, arteriæ quoque participes sunt. Qui verò motus actiones non sunt, horum triplex intelligitur differentia. Alij nanque animantibus ex seipsis insunt, vt quos antea commemorauimus. Alij extrinsecus adueniunt, vt nauigatio. Alios medicamenta prorritant. Nonnulli tamen motus planè sunt mixti, vt equitatio: qua quidem qui exercetur, simul & agit & agitatur. Concutitur autem præcipuè secundum viscera. Quæ quidem vbi quispiam fricare voluerit, statuatur is qui fricat, à tergo, ac modò in dextram, modò in sinistram, manus iniiciat. Sanè concutiunt nonnihil ea quæ sub septo viscera sunt, & maximæ tum respirationes, tum voces, paríque modo efflatus. Iam ipsa spiritus cohibitio, exercitatio quædam musculorum est, non minus certè eorum qui in abdomine, quā qui in thorace insunt. In summa verò, validi & ocyssimi motus, gracile, musculosum, durum, compactum, atque vegetum corpus efficiunt. At remissi, tardi, & languidi, diuersam omnino affectionem inducunt. Pædotriba igitur, quicquid in palæstra motuum geritur, accuratè pernouit: quid quisque motus efficere queat, ignorat: cùm hoc ipsum ad gymnastam solum spectet, cuius pædotriba minister est, indicans nimirum illi omnem actionum exercitiorumque materiam. Ergo gymnastes propositi nobis adolescentis, omnium quidem exercitationum vires cùm sciat, deligit illi ex omni genere quod moderatum mediumque inter vtrunque excessum est: quando non alterare, sed plane seruare optimum corporis statum conuenit. Ac proinde ex omni genere mediocritas adhibenda est, frictione, exercitatione, balneo, cibo, somno, ita vt neque durior illi, densiórue, nec mollior aut rarior corporis habitudo reddatur: hæc quippe ab extrinsecus imminentibus facile offenditur: illa corporis inhibet auctū. Exuat autem se puer ipse propositus, vbi in lotio iam perfecta concoctio cernitur. Mox frictionis ratio huc spectet, vt membra molliantur. Post hæc exercetur, dum & corpus intumescit, & colorē illi floridus apparet, & motus promptè, æquabiliter, & concinne edit. Inter hæc verò sudorem cum calido vapore mixtum cernes. Inhibenda verò exercitatio tum primum est, cùm aliquod horum fuerit mutatum. Nec tamen protinus lauandum eius est corpus, sed vbi summus exercitationis vigor remissus atque sedatus fuerit. Quòd si ilia velit cohibito anhelitu implere, perfundi oleo, atque apotherapia vti deinceps debebit: de qua in sequenti libro dicemus. Lauacrum autem ipsum omnino medio temperamento eligendum est, ad propositam ætatem atque naturam. Cui ne puluere quidem est opus, si domus in qua exercitabitur, optimè constituta sit. Quæ si fuerit calidior, tum puluere vtendum. At eo si vtetur, omnino erit lauandum. Sin non vtetur, liceat & illotum dimittere, præsertim hyeme.

GALENI PERGAMENI
De sanitate tuenda.

LIBER TERTIVS.

Est autem apotherapia duplex. Vna quidem ceu exercitationis species: altera verò ceu pars, de qua impresentiarum agendum est. Omnis igitur exercitationis probè peractæ postrema pars, apotherapia dicitur: quæ duplici consilio suscipitur, & vt excrementa expurget, & vt corpus à lassitudine tutum reddat. Proprius tamen apotherapiæ scopus est, vt lassitudinē quæ succedere immodico exercitio solet, submoueat, atque prohibeat. Cæterum optimè constituto, à nobísque proposito puero, cum eóque aliis, qui tuendæ tantùm bonæ valetudinis gratia exercentur, etsi rarò lassitudo succedat, quemadmodum superuenire solet athletis, cæterísque etiam qui corpus opere ex necessitate fatigant: eis tamen apotherapia est ex vsu, si non lassitudinis nomine (à qua etiam nos securiores reddet) at certè excrementa purgandi gratia. Qualis autem apotherapia sit adhibenda, ipsa finium, ad quos tendimus, demonstrabit natura. Cùm igitur & excrementa digeri, & quæ tensa ex exercitatione sunt, molliri expediat duræ certæ frictiones fugiendæ sunt, nec his minus à lenis cauendum arbitror. Nam postquàm à se corpus non amplius dimouetur, periculum est ne frigescat ac densescat, dum nulla ope externa calfit: quare non solum celeriter, sed adhibitis plurium manibus, largiorique oleo circumfuso, fricandum est. Oleum quippe ad velocitatem frictionis conducit, remittit tensa, simúlque mulcet ac mollit membra defatigata. Sed nimium

mollis

m[illegible] etiam vitanda est, vt quæ neque al[illegible] penetr[illegible] que ea quæ in angustis meatibu[illegible] [illegible], d[illegible]tiat: cuius profectò causa, nun[illegible] [illegible] partium tensionem, tum spi[illegible] [illegible] iniungimus. Media igitur frict[illegible], quæ ab vtrinque distat incommodo, eligenda est. Non exigua autem apotherapiæ portio spiritus cohibitio videtur: cum qua si leuiter contra[illegible] abdominis musculi, partes quæ in ventre consistunt, quicquid excrementi est in ipsis, [illegible]: Si verò feriari plane patiaris abdominis musculos, nullius earum partium excrementa vacuabis. Quæ tamen in thorace & pulmonibus delitescunt, ea deorsum transferes. Expedit autem huc transferantur potius, quam in illis maneant, tantò profectò magis, quantò etiam eorum quæ in ventre, quàm quæ in pulmonibus & pectore continentur, promptior exitus patet: hæc enim vel euomuntur facile, vel deiiciuntur per tusses. Verùm si quis perinde vt septum transuersum, ita abdominis quoque musculos anhelitus cohibitione intendat, exquisitius planè expurgabit ea quæ sub septo sunt viscera: non transferentur tamen quicquam à spiritus instrumentis, ad ea quæ nutrimento sunt delegata, sed totum in ipso thorace pulmonibusque excrementum manebit. Quare cohibitionem anhelitus id genus impræsentiarum non probo: multoque minus, si quis omnino non distento septo, validè ac vehementer musculos abdominis contrahat: quandò [illegible] necesse est venas omnes, partésque quæ circa collum sunt, flatu ac sanguine impleri: excrementa verò sursum atque ad caput, non deorsum & ad ventrem ferri, vt in tibicinibus, acutamque & maximam vocem edentibus indies videre licet. Est autem omne huiusmodi opus, mixtum ex maxima expiratione, & ex cohibitione spiritus: nimirum in efflatibus confertim factis, maximo expiratu edito, idque cum validissima musculorum tum qui costis insident, tum qui in abdomine sunt, tensione. At in spiritus cohibitione, eadem vtrorumque musculorum facta tensione, nullo tamen spiritu elabi permisso. In iis qui tibia sonant, aut acutam vocem edunt, musculis pari modo tensis: spiritu tamen nec penitus cohibito, nec toto simul emisso, sed mediam rationem seruante. Causa autem harum actionum trium est pharinx, qui in totius quidem spiritus simul compulsi efflatu, latissimè se expandit: in spiritus cohibitione, prorsus clauditur: in iis qui tibia sonant, aut voce acuta simul & magna vtuntur, medium quendam habitum seruat. Cæterum cohibitio spiritus, quæ ad apotherapiam est vtilis, attollit ea quæ ad ventrem spectant, idque tensis thoracis musculis, & remissis qui sunt in septo & abdomine: ita nanque deorsum excrementa ferentur. Secundo autem loco habenda est, quæ mediocriter eos qui in abdomine sunt musculos tendit, quò videlicet ea quæ sub septo sunt viscera, apotherapiæ fructum sentiant. Atque his ipsis de causis fasciarum circumactus fiant, quas fricantes ipsi dum à tergo fricandorum consistunt, circa totum ventrem adhibent. Aliàs verò cùm à fronte se collocarint, ceruicibus circa dorsum circumuolutiones efficiunt, duabus manibus circumducentes. Alias præterea costis, spinæ, & pectori accommodant, idque conuerso pariter cum his quodammodo eo qui fricatur. Circa lumbos verò similis fasciarum circumiectio fiet, tendente se ad singulas eo qui fricatur: non tamen cum omnibus pariter se reuertente: cùm neque continuos motus, nec vehementes ei contingere ex apotherapia, sicuti ex præparatoria, conueniat: sed certè aliquos, & quibus ex interuallo frictiones sunt interpositæ. Hac enim vel maximè ratione, & calorem qui exercitando est adauctus seruauerit, & simul excrementa propriis ipsius tum tensionibus, tum motibus eiecerit. Ad quod sanè opus cohibitio spiritus conducere non parum mihi videtur. Quippe exilia instrumentorum foramina, vehementiori spiritus inflatu videas etiam expurgantes opifices: extruduntur siquidē quæ antè occurrunt: attrahuntur quæ ad latius sunt posita, impetu ipsius vtraque acta. Cùm autem vehementissimi materiæ impetus, diuersis temporibus ac rationibus, contrarios edere effectus possint: obstruere quidem, cum crassum & multum fuerit, quod confertim ac præceps agitur: purgare verò, cùm exiguum tenuéque est, nec præproperè, nec violenter cogitur simul vniuersum expelli: rectè mea quidem sententia illi faciunt gymnastæ, qui inter ipsam vehementem exercitationem interponunt cohibitionem spiritus, necnon frictionem quæ apotherapiæ debetur, simul hominem recreantes, paulatimque ipsius cutis expurgantes meatus. Nobis autem proposito iuueni, cum mediocri exercitiò atque etiam victus ratione vtatur, non est opus interpositione id genus, quam ob contrarias causas athletæ postulant. Ac de apotherapia quidem abundè nobis est dictum: Nunc de balneis agere tempestiuum videtur, ac primum quidem de aquis dulcibus calefactis. Earum igitur, si media temperie sint, vis calida & humida est: sin tepidiores, humida & frigida. Quòd si iusto calidiores reddantur, calida quidem, sed non perinde humida. Quippe horrere corpora, contrahique exiles eorum meatus cogunt, ita vt neque madescere ab extrinsecus accedente humore possint, nec excrementi quod intus latet, quicquam emittere. Cæterùm ab iis incipiendum, quæ medium temperamentum obtinent, quæ per se semper calfaciunt & humectant, licet interdum ex accidenti aut per halitum digerant humores, aut superuacua fluxione corporis particulas impleant, aut molliant, aut concoquant, aut vires firment, aut soluant: ad hæc siquidem quantitas quoque earum non minimum confert. Huius autem balnei iuueni à nobis descripto perexiguus est vsus, vt qui omnia iam ex mediocri exercitatione, & dicta apotherapia sit consequutus. Nihilo secius tamen si probè balneum adhibeat, ipsum quoque apotherapiæ pars aliqua fit. Siquidem duras tensásque partes emollit: excrementum, liquamentumque quod intus ad cutim hæret, euocat. Verùm neutrius horum eget talis adolescentulus: quare elui sibi in balneo sudorem & puluerem, si quando hoc vtitur, magis postulat, quam calefieri. Ergo transire tantùm ad solium vsque, non in balneo morari is debet. Sed nec immorari huic in piscina est opus: imò lotus quatenus dictum est, festinet confestim ad mediocriter frigidam. Siquidem optimum corpus quoad augescit, frigida lauandum non est, ne eius incrementum moretur. Vbi verò iam abundè est auctum, tum frigidæ quoque assuefaciendum, vt quæ & illud roboret, & cutem duram atque densam efficiat. Tempus autem ad id percommodum, est ætatis initium vt ante hyemem, toto interposito tempore

Spiritus cohibitio cui operi conferat.

Materiæ impetus, contrarios edere affectus posse.

Spiritus cohibitionem interponendam esse exercitio vehementi.

Aquam dulcem calfactã, pro incremento ac remissione caloris quem suscipit, varias facultates sortitã.

Aquæ modicè calfactæ, per se humectant semper & calefaciunt: ex accidente vires alias fortitæ.

Balnei moderate calentis vsus.

Frigida lauandum non est optimum corpus, quandiu augescit.

Frigidæ lauationis vsus.

Frigidæ lauationis tempus, & gymnasticum aptum.

consuetudo

conſuetudo minimè ſpernenda inducatur. Eſto præterea dies, quo auſpicabimur, quammaxime tranquillus, & quoad id tempus feret, calidiſſimus: cuius etiam calidiſſima pars eligenda eſt; ſicuti & gymnaſterium mediocriter temperatum.

Frigida lauatione vſurus, mediū quarti ſeptennij attingat.

Qui verò frigida vtetur, in quarti maximè ſeptennij medio conſiſtat, priſtinam ſalubritatem ad vnguem ſeruans: ſitque is cùm animo hilari, tum minimè abiecto: ac primùm quidem linteis durioribus fricetur, quàm antea, vehementius: dein oleo prout aſſueuit fricetur: ac poſtmodum exerceatur exercitationibus multitudine paribus, ſed citatioribus quàm antea. Ab his in frigidam, eamque nec tepidam, nec glacialem, totus ſimul inſiliat: altera nanque repercuſſum caloris non facit: altera ferit inſuetos, atque impensè refrigerat.

Aqua glacialis ferit inſuetos atque impensè refrigerat.

Quanquam hac procedente tempore vtetur, ſi neceſſitas exigat. Exeunti verò ab aqua fricari oleo, idque à pluribus, expedit, quoad cutis ipſa incaleſcat. Poſt hæc cibum pluſquam conſuetum, potionem intra conſuetudinem, capiat: quæ vltro ipſe factutus eſt, modò ſint omnia rite peracta.

Frigidæ lauationis commoda.

Nam a frigida lauatione & plus appetunt, & melius concoquunt, ac minus ſitiunt, veniuntque ad exercitationes poſtridie planè meliori habitu: corporis quidem mole, pari ei quæ antè, cæterùm compacta & muſculoſiore, ac vegetiore: cute verò duriore ac denſiore. In hac ergo ſecundo præterea die, ſimiliter omnia ſunt peragenda, etiam tertio & quarto. Poſtea verò procedente tempore, ad eundem modum frigidam iterum ingredi iubebimus, videlicet poſt eam quæ priori ingreſſui ſucceſſit frictionem: verùm tertiò eam ingredi, minimè laudo. Nam & ſecundò id feciſſe eſt abundè, præſertim cùm pro arbitrio noſtro remorari ac detinere illic hominem liceat. Cæterùm ſi egreſſus frigidam, coloratior ex frictione citò reddatur, id mediocriter moratum fuiſſe indicat. Sin & tardius ei calor redeat, & decolor diutius maneat, plus æquo moratum docet: quare ex notis quæ in cute ſunt, diſces moræ menſuram.

Menſuram moræ ſeruræ in frigidæ balneo ex notis quæ in cute viſuntur ſumi.

Quia verò fieri non poteſt, quin iuuenis exercitationibus deditus, aut ſuiipſius, aut etiam gymnaſtæ errore aliquando in laſſitudinem incidat, nonnihil de ipſa dicendum eſt.

Laſſitudinis differentiæ in vniuerſum ſunt octo.

Porrò laſſitudinis in vniuerſum octo ſunt differentiæ: quatuor ſimplices, totidémque compoſitæ. Nam quòd incendi tendíque corpus videatur, & quòd mouenti ſe, vel vlceris, vel phlegmonis ſenſus oboriatur, affectiones non ſunt, ſed ſymptomata.

Laſſitudo vlceroſa vnde proficiſcatur.

Simplicium igitur laſſitudinis differentiarum, prima eſt vlceroſa: quæ oritur ab excrementorum copia tenuium ſimul & acrium, adeò pungentium ac veluti vulnerantium tum cutem, tum carnem inter exercitandum, vt etiam horror ac ceu concuſſio vniuerſi corporis interim oboriatur. Secunda eſt laſſitudo tenſiua, circa vllum vlceris ſenſum.

Laſſitudo tenſiua quando accidat.

Accidit nanque in vehementi tenſione, omnes muſculorum fibras tendi, eas tamen in primis laſſari, quæ per longitudinem tenſionis porriguntur: quippe vbi tenſæ fuerunt immoderatius, tendi adhuc videntur, etiam ſi nulla iam tenſione vrgeantur.

Laſſitudo concuſſoria qualis, & quando ſentiatur.

Tertia differentia dicitur conceſſoria, qua nimirum ceu cōtuſas aut phlegmone obſeſſas partes ſentimus: eáque tum ſolet maximè incidere, cùm muſculi nimium excalfacti attraxerunt quippiam ex circunfuſis ſibi excrementis. Quòd ſi etiam tum tendonibus, tum neruis idem affectus incidat,

ἰστέχεσιν.

ἰστέχεσιν, quaſi oſſium laborem, ob penitiorem ſenſum, eum vocant.

Laſſitudo ſqualida.

At differentia quarta, quæ ἰσχνοτικὴ dicitur laſſitudo, tum incidit, cum muſculi ſupra iuſtum ſiccantur, ſic vt ſqualens contractumque corpus videatur, atque ad motum quodammodo pigrum, citra tamen vllum nunc deſcriptorum ſymptomatum. Harum autem quatuor differentiarum ſingulis, ſua remedia ſunt.

Laſſitudo vlceroſa quæ potiſſimum corpora infeſtet.

Cæterùm laſſitudo vlceroſa, maximè in ea incidit corpora, quæ & mali ſucci ſunt, & excrementis abundant. Succedit verò recentibus cruditatibus cùm aut exercitantur immoderatius, aut in ſole ſunt morati. Nihil tamen obſtat, quo minus in corpore boni ſucci & citra cruditatem proueniat, vtique ob exercitationis exceſſum.

Laſſitudinis vlceroſæ remedia.

Remedium autem huius eſt redundantis euapotatio, quæ fiet frictione tum multa, tum molli, cum oleo adhibita, à quo omnis aſtringendi vis abſit: quod genus maxime Sabinum eſt.

Oleum Sabinum.

Aduerſiſſimum verò huic affectioni eſt, quod ὠμοτριβὲς ex Hiſpania & Iberia portatur: quódque etiam fit circa Aulonem. Vtendum itaque eſt dulciſſimo oleo & copioſo, primo quidem die, quò ſuſpecta laſſitudo omnino non ſit futura. Secundo verò, vt ſi qua incidit, diſcutiatur.

Laſſitudine affecti vlceroſa quibus motibus ac frictionibus ſint exercendi.

Diſcutit porrò eam apotherapia, in qua ſcilicet motus adhibeas quantitate mediocres, qualitate tardiores: idque cum frequenti interpoſita his quiete, qua vtique fricare hominem oportet, pluribus contrectantibus, quò nec frigeſcat pars vlla, & excrementa ocyſſimè digerantur. Porrò frictionum plus adhibebitur iis, qui in cute & ſub cute excrementorum collectam vim habent: motuum verò, quos ipſimet edant, in altera laſſitudine, in qua plus eſt in ipſis congeſtum muſculis.

Laſſitudinis tenſiuæ curatio.

At laſſitudo tenſiua, pro remedio relaxationem poſtulat: ea nanque tenſioni contraria eſt, quemadmodum & duritati mollities. Hac autem laſſitudine affecti, relaxabuntur pauca mollique ex oleo dulci egelidóque frictione: tum intermiſſione omnino, aut quiete, aut lauatione medij temperamenti, atque in calida pluſcula mora: quòd ſi bis térve laueris, plus profueris. Hi verò & poſt balneum vngi deſiderant, priuſquàm veſtiantur. Quinetiam poſtero die, cùm è cubili ſurgunt, vngi his expedit: nunquam tamen oleo extremè frigido, nec dura frictione. Tertia laſſitudo, quæ ex vehementiſſimis naſcitur motibus, atque eos maximè inuadit, qui exercitationibus aſſueti non ſunt, vacuationem ſuperuacanei, extenti requiem, & inflammationis refrigerationem deſiderat.

Laſſitudinis quaſſantis remedia.

Ergo & oleum copioſum & tepidum cum frictione molliſſima, & longiſſima in medij temperamenti aquis mora, huiuſmodi laſſitudines corrigit. Quòd ſi paulò tepidior aqua ſit, præſtiterit. Ad eundem modum & multa quies, & vnctio aſſidua, breuitérque omnia quæ id quod laſſatum eſt, quiete, lenimentóque recreant, ac quod ſuperuacuum eſt per halitum digerant.

Laſſitudinis aridæ remedia.

Differentia autem quarta, quæ gracilitatem tantum, atque ariditatem inducit, primo quidem die nihil diuerſum poſtulat ab iis quæ iam dicta ſunt, præter calidiorem aquam, quæ ſenſim contrahat, calefaciat, & roboret cutem. Secundo die apotherapiæ exercitationem, quæ tum motu, tum frictione, & pauca, & mollis, & tarda ſit. Præterea ſolium ſimiliter calidum: verùm protinus inſiliant in frigidam, quò videlicet ipſis robur in cute vnà cum calore conſtet: nam & minus ſic difflabuntur, & facilè in carnem & cutem nutrimentum reſument. Poſtulat autem

id

[illegible] quod si [illegible] po- [illegible] [illegible] Atque ten- [illegible] quam [illegible] Quæ [illegible] phleg- [illegible] omnes, [illegible] verò [illegible] Boni [illegible] lassitudine [illegible] tamen in [illegible] exhibet, [illegible] dige- [illegible] At [illegible] lassitudine, [illegible] est, sed [illegible] autem interdum [illegible] videlicet hesternis exer- [illegible] postridie adhibendas videtur [illegible] & lassitudinis interdum medela [illegible] in iis quæ ex congestis excre- [illegible] consistunt: partim in iis quæ [illegible] phlegmones emphasim præbent: par- [illegible] sunt in hac lassitudine quæ [illegible] sensum præfert: in vlcerosa verò, [illegible] vbi rectè apotherapia sunt vsi. [illegible] cibandum, in ementita illa quar- [illegible] differentia. Simili ratione, & medijs [illegible] aquis lauandum in iis tantum dif- [illegible] lassitudinis est, quæ ex redundantia [illegible] sunt natæ. Porrò humidum nutri- [illegible] sic [illegible] medetur: ipsum tamen nec re- [illegible] nec curatio lassitudinum est. Sed cùm membra [illegible] sunt facta, nulla tamen nec ten- [illegible], nec tenue acréque excrementum, nec [illegible] monæ affectus similis, reficere nutrimento [illegible] tante expedit, quæ exhausto humore sunt [illegible]: alioqui gracilius & aridius quàm fuerat, [illegible] die cernetur corpus. Porrigitur autem in- [illegible] minus quàm pro consuetudine, aut pro- pterea quòd pari opus non est, aut quòd conco- quere non possit. Iam verò, in eo quidem affectu qui ex neruosarum partium tensione consistit, ca- lidiori quam ex consuetudine lauari non conue- nit: simili ratione neque in iis quos excrementa excitarunt. In gracilitate autem quæ citra hæc consistit, expedit calidiore aqua, quàm quæ me- diocriter se habeat, lauari. Siquidem sic affecto- rum refectio, in appositione eius quod est detra- ctum consistit: id quod nequit accidere cute exi- stente laxa. Cogere ergo hanc prius, astringeréque atque densare oportet, si qua plenioris nutrimenti expectanda est vtilitas. Sanè cogit, clauditque tum frigida, tum feruens aqua. Verùm à frigidæ vsu læ- di hominem metus est, vtpote qui iam ex multa exercitatione & laxior, & vacuus est redditus. Ex feruenti, vt noxa certè nulla, ita secura in cute densitas paritur, ipso qui in ea derelinquitur ca- lore nonnihil conferente. Vnde nec immorari in frigida nimium debet qui ita est lauatus, vt quæ feruentis lauationis commoda frustretur. Cæte- rùm his duntaxat corporibus quæ bona habitu- dine sunt, quarta illa impropria lassitudinis diffe- rentia incidit: cuiusmodi sunt athletarum qui bene sunt nutriti, necnon propositi nunc in di- sputatione iuuenis. Sunt itaque tres propriæ ac simplices lassitudinis differentiæ, illæ primæ de quibus iam egimus. Post has ex binis copulatis aliæ fiunt tres. Ab iis verò septima est, vbi in vnum [illegible] sunt [illegible] notæ. Remedij verò commune in [illegible] complicatis consilium est, vt ei quod [illegible] tamen quod reliquum est, [illegible] proprium [illegible] ab iis mem- bratim affectibus accipiendum est. Sicuti verò lassitudines ipsæ numero tres, si inuicem illas coniu[illegible] quatuor coniugationes efficiunt: ita sane si [illegible] quartum affectum addas, multò plures existent. Quod dicimus, e descriptione licet cla- rius inte[illegible]. In ea primum locum vlcerosus ha- bent. Secundum [illegible], in quo tensio est molesta. Ter- tium, qui phlegmonæ similis est. Quartum, in quo corpus gracil[illegible] redditum. Ex his igitur, aut primus [illegible] cum secundo coniungetur, aut cum tertio, aut cum quarto: aut rursus, secundus cum tertio, vel quarto: aut denique tertius cum quarto: ita ni- mirum vt ex binis coniunctis affectibus, sex in vniuersum complexiones oriantur. Rursus, cùm tres vna miscueris, quatuor aliæ fiunt. Nam aut primum iunxeris cum secundo & tertio, aut cum secundo & quarto, aut cum tertio & quarto: aut rursus secundum cum tertio & quarto. Postrema omnium complexionum erit, vbi quatuor simul coierint, ita vt vndecim numero in totum fiant. Erant verò & simplices quatuor: efficiuntur ita- que in vniuersum quindecim.

Lassitudinis tres aliæ differentiæ oriuntur ex tribus primis, dum binæ inter se copulantur ac septimam denique dum in vnum simul omnes tres coeunt.

Complicatorum affectuum illi esse intenti debemus, qui superant, interim non negligentes alterum.

Lassitudinum coniugationes quindecim.

Simplices affectus.

Vlcerosus A. Tensionis B. In quo phlegmones sensus est, C. Gracilitatis, D.

Compositi.

AB. AC. AD. BC. BD. CD. ABC. ABD. ACD. BCD. ABCD.

Quòd si præterea occlusæ cutis aut aliorum symptomatum differentias, tum secum, tum cum his quindecim complicueris, innumeras alias complexiones inueneris. Vnusquisque igitur ho- rum affectuum, si quidem per se consistat, sim- plex remedium exiget. Sin alteri sit coniun- ctus, illi præcipua medendi ratio adhibenda est, qui dignitate & viribus antecellit. Ac di- gnitate quidem & viribus maior lassitudo est, quæ phlegmones sensum præfert, quàm ex- crementosa. Est affectus iam dictis proximus, & ipsa meatuum cutis angustia, quæ obstructis il- lis aut densatis contingit. Ac obstructio qui- dem ex lentis crassisque excrementis oritur: densitas, tum ab iis quæ astringunt, tum quæ refrigerant. Verum obstrui propositi nobis cor- poris cutis, si ad præscriptam rationem ritè agatur, non potest: densari certè aliquando po- test, tum ex valido frigore, tum aluminoso balneo. Fieri autem potest, vt & post balneum, sudoremve, prius laxata cute, auræ flatus incidens, obstru- ctionem quampiam densationémque efficiat. Cui remedium est calfactio: ac proinde valentiore exercitatione, ac balneo calidiore vtendum. Ma- gis autem ad rem pertinebit, si in prima domo pinguiter oleo aliquo antiquo, relaxantéque (quale Sabinum est) volutetur. Mora verò in fri- gido solio diuturna ne fit, sed neque aqua frigida, Inducendi autem, vngantur aliquo, quod medio- criter calefaciat. Oleis quidem, ex iis quæ in Ægy- pto habentur, cicino & raphanino: in reliquo or- be, dulci, tenui, ac modicè antiquo. Vnguentis verò, susino, gleucino, irino, amaricino, & com- magino. Ex quibus sanè gleucinum, prorsus aco- pum est, ac relaxans. Paulò hoc calidius, magísque relaxans, susinum est. Irinum verò & amarici- num, & cummaginum, etiam susino calefacere po-

Calidiore aqua quam quæ [illegible] contrahere lauari [illegible] [illegible], in quo sic affectis [illegible] [illegible].

Cutem cogit clauditque tum aqua tum frigida, tum feruens.

Frigida lauationis periculosa, quod [illegible] laxior [illegible].

Affectus simplices, simplex remedium postulant.

Obstructio vnde oriatur. Densitas vnde.

Olea calida & relaxantia.

Vnguenta relaxantia.

tentiora, iis affectibus qui propriè frigiditates dicuntur, ſunt idonea. Cutis tamen denſitati ſanandæ, etiam anethinum eſt ſati, maxime ſi ex viridi anetho fiat. Facit & ad tales affectus acopum quod ex abietis ſemine conficitur. In vniuerſum autem, cùm in idem varij affectus coierint, hi, ſi vnam medendi rationem indicent, vtique intendi magis eam rationem conueniet, quàm ſi ſinguli ſeorſum conſiſterent. Sin contrarij ſint, is qui vincit affectus prius eſt corrigendus, ita tamen ne reliquum omnino negligas. At qui vel propter ætatem, vel etiam alia ratione imbecilles, corrubuere, in his virium infirmitas neceſſe eſt ſuperet. Qui verò firmiores & iuuenes, veloti qui nunc eſt propoſitus, horum habitus corporis in raritatem magis, quàm vires in imbecillitatem, mutatur. Itaque etiam corriguntur hi per ea quæ cogunt & contrahunt, qualis præparatoria exiſtit. Quòd ſi etiam ex venere, & refrigeratio ſentiatur, tum præcipuè præparatoria exercitatione eſt vtendum: quandoquidem ea non ſolùm calorem excitat, ſed habitum etiam cogit, atque conſtringit. Si verò anni tempus non diſſuadeat, neque a frigido balneo abſtinendum cenſeo. Sit autem cibus & humidior, & parcior, medióque temperamento, vel calidiore. Nam cùm corpus à venere & laxius, & frigidius, & imbecillius, & ſiccius ſit redditum, debent planè quæ denſent, & calefaciant, & vires reparent, adhiberi, atque ad hæc ſtudium omne impendi. Poſt vigiliam autem vel triſtitiam, vel ambas, quæ apotherapia dicitur exercitatio idonea eſt, ſi tamen cruditas abſit. Nam ſi qua ſubſit, omnino exercitandum non eſt. Cùm autem è vigiliis & triſtitia graciles magiſque aridi, ac minus dicto audientes planè cernantur, ſiccius exiſtimandum eſt his redditum eſſe corpus. Quare tales affectus, partim molli frictione ex multo oleo, partim temperato balneo ſanantur: partim tarda & modica agitatione, quæque ſubinde interponat quietem. Is verò apotherapeutici exercitij erat modus. Ad eundem modum eæ quæ ab ira, vel potionis penuria ſiccitates fiunt, corrigendæ ſunt. Contraria prorſus à iam dictis ratione humiditates emendare conueniet, quacunque ex occaſione proueniant: quippe ſtudium in his ad ſiccationem dirigitur. Cæterum ſi ex longiori deſidia, & humectantis alimenti immodico intempeſtiuóque vſu, contracta humiditas eſt, longiori remedio eſt opus: ſin ex liberaliori potione quæ pridie ſit hauſta, citra vllum capitis, aut oris ventriculi affectum conſtiterit, eam vel vnico die perſanare licebit, ſi ſicca frictione largius & exercitatione, veloci, & parciori potione, & ſicciori cibo vtêre. Porrò ſi laſſitudinis ſenſus vllus à ſomno appareat in propoſito iuuene, atque is ſiccior iuſto cernatur, vngendus dulci oleo eſt: fricandúſque vt omnino parciſſimè, ita neque duriter, nec molliter eſt, idque matutino tempore. Quòd ſi etiam cutis denſitatem corrigere ſtudes, vtique ei quæ ex duris tum frictione, tum contrectatione, præterea vehementi exercitatione orta eſt, mollis frictio cum copioſo, & dulci oleo medetur. Quæ verò contracta ex frigore eſt, iam primum frictione ſicca ac celeri, dein cum oleo adhibito calefacientes, naturæ ſuæ reſtituemus. Laxitatem verò, quæ frequens balneum, & mollem frictionem, & veneris vſum conſecuta eſt, paucula frictione, primùm quidem ſicca, dein cum oleo quopiam eorum quæ aſtringant ſanabeius. Humiditatem quæ nimiæ potioni ſucceſſit, ſicca frictio cum linteo adminiſtrata, vel cum manica, interdum etiam ſolis manibus, corrigit. At veſpertina frictio iis vtilis eſt, quos, vel laſſitudo valida premit, vel ſiccitas male habet, vel atrophia macerat. Igitur in natura propoſita, cùm valida laſſitudo, vel immodica ſiccitas corpus afficit, prandium minus eſto: tum ab eo ad cœnam longius interponatur tempus. Præterea plurimum quieſcat: modicùm tamen inambulet, quò cibus per erectam agitationem concuſſus ſubſidat. Vtilius etiam fit, ſi & aluum exonerare poſſit. His etenim probè peractis, ſecurus oleo dulci frices, idque ventre prorſus intacto. Quòd ſi in muſculis ei vicinis vel laſſitudinis ſenſus aliquis, vel ſiccitas appareat maior, vngi debebunt mediocriter, & blandè, & ſuſpenſa manu.

Anethinũ vnguentum eſſe aptum cutis denſæ ſanandæ.

Affectus varij ſi in vnum coierint, quid agendum.

Venereo ex vſu imbecilliores redditi, aut exoluti, aut refrigerati, qua ratione corrigi debeant.

Venus reddit corpus laxius, frigidius, imbecillius & ſiccius.

Apoterapia quando ſit vtilis.

Exercendum non eſſe ſi ſubſit cruditas.

Siccitates à vigiliis & animi affectibus ortæ, quomodo corrigendæ.

Humiditatum curationes diuerſæ, ſecundum varietatem cauſarum.

Cutis denſa quo modo ſananda.

Laxitas cutis qua ratione ſananda.

Frictio veſpertina quibus vtilis.

Prandium quando eſſe debet minus.

GALENI PERGAMENI
De ſanitate tuenda,
LIBER QVARTVS.

NVnc autem primò de morboſis ſymptomatis diſſerere eſt animus, prout citra exercitationem incidunt. Secundo loco de illis quæ ſimilitudinem quandam cum his habent. Ac quæ immodicas quidem exercitationes laſſitudo excipit, ſanorum ſymptoma eſt: quæ verò ſine his conſiſtit, morboſum. Itaque & ab Hippocrate commodiſſimè dictum eſſe videtur, laſſitudines ſponte natas nunciare morbos. Atque vlceroſus quidem ſenſus ſymptoma laſſitudinis eſt. Cauſa verò vnde ea naſcitur, effectus laſſitudinis eſt. Huius rurſus ipſius cauſa bifariam ſcinditur. Aut enim intra ipſum animalis continetur corpus, dicitúrque antecedens internáque: aut omnino non ineſt, ac procatarctica nominatur, ſiue primitiua, ſiue etiam externa. Itaque tria in vniuerſum generata ſunt, de quibus habendus ſermo eſt: ipſius laſſitudinis ſymptoma: affectus vnde hoc oritur, & affectus ipſius cauſa. Cuiuſque igitur horum ſpecies quædam differentes ſunt. Cauſarum, externa & interna: affectus, is qui vlceris, & qui tenſionis, & qui phlegmones ſenſum inuehit: ſymptomatis verò, ipſi tres ſenſus. Qui igitur vlceris ſenſum facit, is affectus motis quidem grauem excitat ſenſum, ceu corpus vlceretur: idque vel circa cutim tantum, vtique cùm eſt moderatior: vel circa ſubiectam illi carnem, cùm eſt valentior: vel circa vtranque, cùm adhuc eſt atrocior. Atque ſenſus ipſe eſt ſymptoma. Affectio verò ex qua id naſcitur, acrimonia eſt tenuis & calidi humoris, qui corpus erodit & pungit. Oritur hæc aliquando ex immodico motu, aliquando ex vitioſo ſucco. Ac tales laſſitudines, ſpontaneas appellat Hippocrates. Tenſiuę laſſitudinis genus plethoricis ſolet ſuperuenire. At tertium laſſitudinis genus, quod phlegmones ſenſum affert, ex ambobus oritur, tum nimia boni ſucci abundantia, tum prædicto vitioſo ſucco. Solus autem rodẽs & acris ſuccus laſſitudinem vlceroſam inducit, idque dum à venis ad carnes atque cutem transfertur. Qui verò ex abundãtia naſci hanc laſſitudinem putant, falluntur: nam neque ex ea copia quam plethoram dicimus, neque ex ea quæ vires prægrauat, vlceris

Laſſitudines ſponte natæ morbos prænunciant.

Cauſa antecedens, quæ dicatur.

Cauſa procatarctica quæ.

Vlceroſus ſenſus triplex.

Vlceroſus ſenſus vnde proueniat.

Laſſitudo tenſiua ſolet ſuperuenire plethoricis.

Laſſitudo phlegmonoſa vnde contrahatur.

Laſſitudinem vlceroſam ex abundantia non naſci.

ſenſus

sensu proce t sed grauitas, vel ad motiones segnitia, vel etiam quædam in pulsibus. Porrò vbi erodentibus succis corpus ipsum scatet, minimus quidem motus lassitudinis duntaxat sensum inducit: vehementior, rigorem excitat: medius inter vtrunque, horrorem parit. Potest enim tum horror, tum rigor, à calida causa excitari. Impellitur autem ipse acris humor, interdum à sensibili corpore, quod repellendi alieni vim possidet: interdum à vehementiori motione, id quod tum ab exercitando, tum frictione, tum balneo conquirit. Quòd si calida & putria excrementa sunt, vbi vehementius mouentur, non horrorem modò rigoremve, sed etiam febrim accendunt. At quæ frigida sunt, & ex partibus tenuibus constant, ea horrorem quidem rigorémque inducunt, non tamen febrem. Porro vim quandam vtriusque congestam esse oportet, si hæc fuerint. Oportet igitur excrementum, siue calidum id sit, siue frigidum, ipsum aut expellas, aut certè alteres. Cæterùm quod prorsus alienum est, id ægre alterari a natura potest: ac proinde educere id quampriminum tentandum est: æquè certè vt quæ in ventre corrupta prorsus sunt, ea vel vomitione, vel deiectione expelli profectò est optimum. Non tamen perinde promptum est in carne, atque aliis corporibus imbibitum vitiosum succum educere. Communes igitur scopos, quibus quis omnium excrementorum vitiis medeatur, iam diximus vacuationem & alterationem esse: proprios verò vtriusque generis adiiciamus. Neque enim vna tantùm ratione educendum alterandúmve est: sed explorata quæ et quod affligit, magis accommodata sit, ei est insistendum. Ea autem ex cuiusque contrario debet administrari. Quoniam igitur lassitudo vlcerosa, vitio saltem excrementorum oritur, ante omnia considerandum est, in solidis ne tantùm corporibus, an intra venarum sinus, malus succus contineatur. De iis verò quæ intra venas sunt, nullum planè nec manifestum, nec euidens signum habemus, præter solam vrinam. Coniicere tamen licebit ex etiam, consuetudinéque, ac breuiter ex vniuersa victus & exercitij ratione, corporis ea lassitudine affecti, qualis ipsius mali succi sit modus. Nec minus profectò ex vniuersis affectibus cutis, quibus aliquando tentari est solitum: ac denique ex euacuationibus aut retentis, aut intermissis. Vbi igitur omnino exiguus, & ad cutim tantùm collectus ipse vitiosus est humor, mediocrius remedium postulat: valentius autem, si multus & in profundo. Porrò si à nobis ille boni succi antea propositus iuuenis, nunc necessitate quapiam vrgente, longi temporis iter confecerit, in quo praua victus & exercitij ratione vsus fuerit, nihil tamen in modo assumptorum deliquerit, ac proinde neque in cruditatem inciderit, talis certè multum mali succi congessisse non potuit: quare sola apotherapia curatur, huc omni reuocato consilio, vt excrementa quæ circa cutem sunt, educantur, propterea quòd affectus in hac vna consistit. Quòd si præter alia etiam in cruditates inciderit, sentiátque non cute tenus modò, verùm in alto corpore vlcerationis sensum, sicut totum id malis succis refertum suspicere, huic nec exercitationem, neque vllum omnino iniungemus motum, sed quiescere ac dormire iussum, in abstinentia totum diem exigere cogemus. Dein vesperi pinguiter vncto, & temperato balneo mediocriter lauato, pro cibo dabimus sorbitionem aliquam boni succi, sed planè quamminimam. Nec tamen à vino eum abstinebimus. concoquit enim id semicrudos humores, tum sudorem, vrinámque promouet, ac somnum conciliat. Quod igitur mali succi iam plane corruptum est, nec concoqui potest, id sudore, vrinaque expellatur: quod semicoctum adhuc est, concoquatur, atque vtile reddatur. Id autem quies & somnus optime præstant. Si ergo his peractis malum constiterit, ad consuetudinem rursus reducendus homo est. Sin in posterum etiam diem duret, de valentiore iam remedio est cogitandum: maximè si per noctem vel lassitudo magis quàm antea, vel fastidium infestet, vel peruigilet, vel somnos turbatos, & imaginationibus inquietos habeat. His siquidem, si vires non dissuadent, aut sanguis mittendus est, aut purgatio exhibenda. Nam si vires imbecilliores dehortantur, sanguis mittendus non est, sed detectione mediocri vtendum. At constante robore virium, si lassitudo adhuc infestet, ac vitiosus quidem humor qui ipsam gignit, cum sanguinis copia consistat, vena tundenda est, aut aliquid quod tantundem valeat agendum. Sanè tantundem potest, hæmorrhoïdum, menstruorúmque prouocatio, quibus suppressa sunt. Quibus autem horum est nihil, malleolorum incisio cum scalpello. Post hæc aluus eo medicamento deiicienda est, quod malo succo maximè accommodatum sit. Quòd si vitiosi tantùm succi citra sanguinis copiam subsint, purgatio petenda est, quæ infestanti excremento sit etiam commoda. Hinc autem mali succi noxæ sumeorut. Qui in otio degunt, hi pituitosum succum solent accumulare. Quos multus labor exercet, hi biliosum, vel melancholicum, illum æstate, hunc autumno gignunt. Quantò autem diuturniores labores fuerint, tantò sunt ad atram generandam bilem magis procliues. Præterea qui cum multo sudore obeuntur, hi crassius excrementum faciunt: qui sine sudore peraguntur, magis tenue: veluti qui hyeme, & frigido aëris statu colliguntur. Ad hæc etiam, non solùm vrinæ multitudo & qualitas, sed ipsius etiam sudoris consideranda est. Cuius in eo qualitatis dignotio non modò ex gustu & olfactu, sed ex colore etiam facilis est. Pallidus quippe cernitur sudor, pro eiusmodi bilis ratione. Sæpe tamen post validissimos labores & vehementem æstum, planè flauus conspicitur: aliquando medius, atque ex ambobus mixtus. Ad eundem modum & ipse bilis humor se habet. Qualiscunque verò is in corpore habetur, tale necesse est eius appareat serum. Ac sudor quidem succorum qui in vniuerso corpore abundant nota est: vrina eorum tantùm qui vasis continentur. Itaque tum consistentiam, tum colorem vrinæ, nec non quæ in ea pendent, aut sidunt, perpendere oportet, vt quæ ostendant qualisnam sanguis sit qui in vasis habetur. Quando si biliosus sit, serum quoque eius biliosum esse necesse est. Simili modo pituitosum, si pituitosus. At vbi crudus planè is est, vtrique tenuis, aquosáque vrina cernitur, nihil nec quod sidat, nec quod pendeat in se habens. Vbi autem concoctus, hæc in vrina apparent, desuperque tenues quædam nubeculæ. Quòd si turbida sit, qualis veterinorum visitur, crudis succis refertas venas indicat, non tamen cessare oa turam, sed eos valenter concoquere. Si verò celeris separatio crassi à liquido in ea cernitur, sitque quod subsidet album, læue, & æquale, iamiam superatu

Marginal notes:

Horror & rigor.

Horror unde & rigor.

Excrementa vitiosa qui ex carne, vacuationem & alterationem propriè & communiter educenda.

Vitiosus succus an intra venas an extra sit, dignoscendi notæ.

Apotherapia sola curandi, & qui solum ita in cute resident.

Lassitudinis vlcerosæ curandæ cruditatem.

Balnearum vsus in cruditatibus.

Vini opera. Corrupta vacuanda esse.

Cruda esse coquenda. Cruda concoqui à quiete & somno.

Sanguis quando mittendus. Detectione quando est vtendum.

Malleolorum incisio quando molienda.

Cacochymiæ nota vnde sumenda sint.

Humores crassiores gigni per labores qui cum sudore obeuntur: tenuiores autem in illis, qui absque sudore fiunt.

Sudorem esse notam succorum qui in vniuerso corpore abundant.

Vrina indicat tantum quæ continentur in vasis.

Vrina aquosa & tenuis quid indicet.

Turbulenta vrina quid indicet.

tentiora, ijs affectibus qui propriè frigiditates dicuntur, ſunt idonea. Cutis tamen denſitati ſanandæ, etiam anethinum eſt ſatis, maxime ſi ex viridi anetho fiat. Facit & ad tales affectus acopum quod ex abietis ſemine conficitur. In vniuerſum autem, cùm in idem varij affectus coierint, hi, ſi vnam medendi rationem indicent, vtique intendi magis eam rationem conueniet, quàm ſi ſinguli ſeorſum conſiſterent. Sin contrarij ſint, is qui vincit affectus prius eſt corrigendus, ita tamen ne reliquum omnino negligas. At qui vel propter ætatem, vel etiam alia ratione imbecilles, concubuere, in his virium infirmitas neceſſe eſt ſuperet. Qui verò firmiores & iuuenes, veluti qui nunc eſt propoſitus, horum habitus corporis in raritatem magis, quàm vires in imbecillitatem, mutatur. Itaque etiam corriguntur hi per ea quæ cogunt & contrahunt, qualis præparatoria exiſtit. Quòd ſi etiam ex venere, & refrigeratio ſentiatur, tum præcipuè præparatoria exercitatione eſt vtendum: quandoquidem ea non ſolùm calorem excitat, ſed habitum etiam cogit, atque conſtringit. Si verò anni tempus non diſſuadeat, neque à frigido balneo abſtinendum cenſeo. Sit autem cibus & humidior, & parcior, medióque temperamento, vel calidiore. Nam cùm corpus à venere & laxius, & frigidius, & imbecillius, & ſiccius ſit redditum, debent planè quæ denſent, & calefaciant, & vires reparent, adhiberi, atque ad hæc ſtudium omne impendi. Poſt vigiliam autem vel triſtitiam, vel ambas, quæ apotherapia dicitur exercitatio idonea eſt, ſi tamen cruditas abſit. Nam ſi qua ſubſit, omnino exercitandum non eſt. Cùm autem è vigiliis & triſtitia graciles magiſque aridi, ac minus dicto audientes planè cernantur, ſiccius exiſtimandum eſt his redditum eſſe corpus. Quare tales affectus, partim molli frictione ex multo oleo, partim temperato balneo ſanantur: partim tarda & modica agitatione, quæque ſubinde interponat quietem. Is verò apotherapeutici exercitij erat modus. Ad eundem modum ex quæ ab ita, vel potionis penoria ſiccitates fiunt, corrigendæ ſunt. Contraria prorſus à iam dictis ratione humiditates emendare conueniet, quacunque ex occaſione proueniant: quippe ſtudium in his ad ſiccationem dirigitur. Cæterum ſi ex longiori deſidia, & humectantis alimenti immodico intempeſtiuóque vſu, contracta humiditas eſt, longiori remedio eſt opus: ſin ex liberaliori potione quæ pridie ſit hauſta, citra vllum capitis, aut oris ventriculi affectum conſtiterit, eam vel vnico die perſanare licebit, ſi ſicca frictione largius & exercitatione, veloci, & parciori potione, & ſicciori cibo vtere. Porrò ſi laſſitudinis ſenſus vllus à ſomno appareat in propoſito iuuene, atque is ſiccior iuſto cernatur, vngendus dulci oleo eſt: fricandúſque vt omnino parciſſimè, ita neque duriter, nec molliter eſt, idque matutino tempore. Quòd ſi etiam cutis denſitatem corrigere ſtudes, vtique ei quæ ex duris tum frictione, tum contrectatione, præterea vehementi exercitatione orta eſt, mollis frictio cum copioſo, & dulci oleo medetur. Quæ verò contracta ex frigore eſt, iam primum frictione ſicca ac celeri, dein cum oleo adhibito calefacientes, naturæ ſuæ reſtituemus. Laxitatem verò, quæ frequens balneum, & mollem frictionem, & veneris vſum conſecuta eſt, paucula frictione, primùm quidem ſicca, dein cum oleo quopiam eorum quæ aſtringant ſanaueris. Humiditatem quæ nimiæ potioni ſucceſſit, ſicca frictio cum linteo admini[ſ]trata, vel cum manica, interdum etiam ſolis manibus, corrigit. At veſpertina frictio iis vtilis eſt, quos, vel laſſitudo valida premit, vel ſiccitas male habet, vel atrophia macerat. Igitur in natura propoſita, cùm valida laſſitudo, vel immodica ſiccitas corpus afficit, prandium minus eſto: tum ab eo ad cœnam longius interponatur tempus. Præterea plurimum quieſcat: modicùm tamen inambulet, quò cibus per erectam agitationem concuſſus ſubſidat. Vtilius etiam fit, ſi & aluum exonerare poſſit. His etenim probè peractis, ſecurus oleo dulci frices, idque ventre prorſus intacto. Quòd ſi in muſculis ei vicinis vel laſſitudinis ſenſus aliquis, vel ſiccitas appareat maior, vngi debebunt mediocriter, & blandè, & ſuſpenſa manu.

Anethinũ vnguentũ eſſe aptum cuti denſæ laxandæ.

Affectus varij ſi in vnum cõſpirent, quid agendum.

Venereo ex vſu imbecilliores redditi, aut caluti, aut refrigerati, qua ratione corrigi debeant.

Venus reddit corpus laxius, frigidius, imbecillius & ſiccius.

Apotherapia quando ſit vtilis.

Exercendum non eſſe ſi ſubſit cruditas.

Siccitates à vigiliis & animi affectibus ortæ, quomodo corrigendæ.

Humiditatum curationes diuerſæ, ſecundum varietatem cauſarum.

Cutis denſa quo modo relaxanda.

Laxitas cutis qua ratione ſananda.

Frictio veſpertina quibus vtilis.

Prandium quando eſſe debet minus.

GALENI PERGAMENI

De ſanitate tuenda,

LIBER QVARTVS.

NVnc autem primò de morboſis ſymptomatis diſſerere eſt animus, prout citra exercitationem incidunt. Secundo loco de illis quæ ſimilitudinem quandam cum his habent. Ac quæ immodicas quidem exercitationes laſſitudo excipit, ſanorum ſymptoma eſt: quæ verò ſine his conſiſtit, morboſum. Itaque & ab Hippocrate commodiſſimè dictum eſſe videtur, laſſitudines ſponte natas nunciare morbos. Atque vlceroſus quidem ſenſus ſymptoma laſſitudinis eſt. Cauſa verò vnde ea naſcitur, effectus laſſitudinis eſt. Huius rurſus ipſius cauſa bifariam ſcinditur. Aut enim intra ipſum animalis continetur corpus, diciturque antecedens internáque: aut omnino non ineſt, ac procatarctica nominatur, ſiue primitiua, ſiue etiam externa. Itaque tria in vniuerſum generata ſunt, de quibus habendus ſermo eſt: ipſius laſſitudinis ſymptoma: affectus vnde hoc oritur, & affectus ipſius cauſa. Cuiuſque igitur horum ſpecies quædam differentes ſunt. Cauſarum, externa & interna: affectus, is qui vlceris, & qui tenſionis, & qui phlegmones ſenſum inuehit: ſymptomatis verò, ipſi tres ſenſus. Qui igitur vlceris ſenſum facit, is affectus motis quidem grauem excitat ſenſum, ceu corpus vlceretur: idque vel circa cutim tantum, vtique cùm eſt moderatior: vel circa ſubiectam illi carnem, cùm eſt valentior: vel circa vtranque, cùm adhuc eſt atrocior. Atque ſenſus ipſe eſt ſymptoma. Affectio verò ex qua id naſcitur, acrimonia eſt tenuis & calidi humoris, qui corpus erodit & pungit. Oritur hæc aliquando ex immodico motu, aliquando ex vitioſo ſucco. Ac tales laſſitudines, ſpontaneas appellat Hippocrates. Tenſiuę laſſitudinis genus plethoricis ſolet ſuperuenire. At tertium laſſitudinis genus, quod phlegmones ſenſum affert, ex ambobus oritur, tum nimia boni ſucci abundantia, tum prædicto vitioſo ſucco. Solus autem rodés & acris ſuccus laſſitudinem vlceroſam inducit, idque dum à venis ad carnes atque cutem transfertur. Qui verò ex abundãtia naſci hanc laſſitudinem putant, falluntur: nam neque ex ea copia quam plethoram dicimus, neque ex ea quæ vires prægrauat, vlceris ſenſus

Laſſitudines ſponte natæ morbos prænunciant.

Cauſa antecedens, quæ dicatur.

Cauſa procatarctica quæ.

Vlceroſus ſenſus triplex.

Vlceroſus ſenſus vnde proueniat.

Laſſitudo tenſiua ſolet ſuperuenire plethoricis.

Laſſitudo phlegmonoſa vnde contrahatur.

Laſſitudinem vlceroſam ex abundantia non naſci.

sensus proce[illegible] sed grauitas, vel ad motiones segnitia [illegible] quædam in pulsibus. Porrò vbi erodentibus succis corpus ipsum scatet, minimus quidem motus lassitudinis duntaxat sensum inducit: vehementior, rigorem excitat: medius inter vtrunque, horrorem parit. Potest enim tum horror, tum rigor, à calida causa excitari. Impellitur autem ipse acris humor, interdum à sensibili corpore, quod repellendi aliena vim possidet: interdum à vehementiori motione, id quod tum ab exercitando, tum frictione, tum balneo conquirit. Quòd si calida & putria excrementa sint, vbi vehementius mouentur, non horrorem modò rigorémve, sed etiam febrim accendunt. At quæ frigida sunt, & ex partibus tenuibus constant, ea horrorem quidem rigorémque inducunt, non tamen febrem. Porro vim quandam vtriusque congestam esse oportet, si hæc fuerint. Oportet igitur excrementum, siue calidum id sit, siue frigidum, ipsum aut expellas, aut certè alteres. Cæterùm quod prorsus alienum est, id ægre alterari à natura potest: ac proinde educere id quamprimùm tentandum est: æquè certè vt quæ in ventre corrupta prorsus sunt, ea vel vomitione, vel deiectione expelli profectò est optimum. Non tamen perinde promptum est in carne, atque aliis corporibus imbibitum vitiosum succum educere. Communes igitur scopos, quibus quis omnium excrementorum vitiis medeatur, iam diximus vacuationem & alterationem esse: proprios verò vtriusque generis adiiciamus. Neque enim vna tantùm ratione educendum alterandúmve est: sed explorata quæ ei quod affligit, magis accommodata sit, ei est insistendum. Ea autem ex cuiusque contrario debet administrari. Quoniam igitur lassitudo vlcerosa, vitio acrium excrementorum oritur, ante omnia considerandum est, in solidis ne tantùm corporibus, an intra venarum sinus, malus succus contineatur. De iis verò quæ intra venas sunt, nullum planè nec manifestum, nec euidens signum habemus, præter solam vrinam. Coniicere tamen licebit ex natura, consuetudinéque, ac breuiter ex vniuersa victus & exercitij ratione, corporis ea lassitudine affecti, qualis ipsius mali succi sit modus. Nec minus profectò ex vniuersis affectibus cutis, quibus aliquando tentari est solitum: ac denique ex euacuationibus aut retentis, aut intermissis. Vbi igitur omnino exiguus, & ad cutim tantùm collectus ipse vitiosus est humor, mediocrius remedium postulat: valentius autem, si multus & in profundo. Porrò si a nobis ille boni succi antea propositus iuuenis, nunc necessitate quapiam vrgente, longi temporis iter confecerit, in quo praua victus & exercitij ratione vsus fuerit, nihil tamen in modo assumptorum deliquerit, ac proinde neque in cruditatem inciderit, talis certè multum mali succi congessisse non potuit: quare sola apotherapia curatur, huc omni reuocato consilio, vt excrementa quæ circa cutem sunt, educantur, propterea quòd affectus in hac vna consistit. Quòd si præter alia etiam in cruditates inciderit, sentiatque non cutetenus modò, verùm in alto corpore vlcerationis sensum, sicut totum id malis succis refertum suspicere, huic nec exercitationē, neque vllum omnino iniungemus motum, sed quiescere ac dormire iussum, in abstinentia totum diem exigere cogemus. Dein vesperi pinguiter vncto, & temperato balneo mediocriter lauato, pro cibo dabimus sorbitionem aliquam boni succi, sed planè quamminimam. Nec tamen a vino eum abstinebimus: concoquit enim id semicrudos humores, tum sudorem, vrinámque promouet, ac somnum conciliat. Quod igitur mali succi iam plane corruptum est, nec concoqui potest, in sudore, vrináque expellatur: quod semicoctum adhuc est, concoquatur, atque vtile reddatur. Id autem quies & somnus optime præstant. Si ergo his peractis malum constiterit, ad consuetudinem rursus reducendus homo est. Sin in posterum etiam diem duret, de valentiore iam remedio est cogitandum: maxime si per noctem vel lassitudo magis quam antea, vel fastidium infestet, vel peruigilet, vel somnos turbatos, & imaginationibus inquietos habeat. His siquidem, si vires non dissuadent, aut sanguis mittendus est, aut purgatio exhibenda. Nam si vires imbecilliores dehortantur, sanguis mittendus non est, sed deiectione mediocri vtendum. At constante robore virium, si lassitudo adhuc infestet, ac vitiosus quidem humor qui ipsam gignit, cum sanguinis copia consistat, vena tundenda est, aut aliquid quod tantundem valeat agendum. Sanè tantundem potest, hæmorrhoidum, menstruorúmque prouocatio, quibus suppressa sunt. Quibus autem horum est nihil, malleolorum incisio cum scalpello. Post hæc aluus eo medicamento deiicienda est, quod malo succo maximè accommodatum sit. Quòd si vitiosi tantùm succi citra sanguinis copiam subsint, purgatio petenda est, quæ infestanti excremento sit etiam commoda. Hinc autem mali succi notæ sumentur. Qui in otio degunt, hi pituitosum succum solent accumulare. Quos multus labor exercet, hi biliosum, vel melancholicum, illum æstate, hunc autumno gignunt. Quantò autem diuturniores labores fuerint, tantò sunt ad atram generandam bilem magis procliues. Præterea qui cum multo sudore obeuntur, hi crassius excrementum faciunt: qui sine sudore peraguntur, magis tenue: veluti qui hyeme, & frigido aëris statu colliguntur. Ad hæc etiam, non solùm vrinæ multitudo & qualitas, sed ipsius etiam sudoris consideranda est. Cuius in eo qualitatis dignotio non modò ex gustu & olfactu, sed ex colore etiam facilis est. Pallidus quippe cernitur sudor, pro eiusmodi bilis ratione. Sæpe tamen post validissimos labores & vehementem æstum, planè flauus conspicitur: aliquando medius, atque ex ambobus mixtus. Ad eundem modum & ipse bilis humor se habet. Qualiscunque verò is in corpore habetur, tale necesse est eius appareat serum. Ac sudor quidem succorum qui in vniuerso corpore abundant nota est: vrina eorum tantùm qui vasis continentur. Itaque tum consistentiam, tum colorem vrinæ, necnon quæ in ea pendent, aut sidunt, perpendere oportet, vt quæ ostendant qualisnam sanguis sit qui in vasis habetur. Quando si is biliosus sit, serum quoque eius biliosum esse necesse est. Simili modo pituitosum, si pituitosus. At vbi crudus planè is est, vtique tenuis aquosáque vrina cernitur, nihil nec quod sidat, nec quod pendeat in se habens. Vbi autem concoctus, hæc in vrina apparent, desupérque tenues quædam nubeculæ. Quòd si turbida sit, qualis veterinorum visitur, crudis succis refertas venas indicat, non tamen cessare naturam, sed eos valentet coocoquere. Si verò celeris separatio crassi à liquido in ea cernitur, sitque quod subsidet album, læue, & æquale, iamiam

Rigor vnde fiat.

Febris vnde accendatur.

Excrementorum vitiis qui occurrit, vacuationis & alterationis scopos communes habet.

Vrinam solam indicare noxiorum humorum diuersitatem in venis.

Apotherapia sola quando lassitudinis vlcerosæ sufficiens remedium.

Lassitudinis vlcerosæ coniunctæ cruditati curatio.

Balneorum vsus in cruditatibus. Vini opera. Corrupta vacuanda esse.

Cruda esse coquenda. Cruda concoqui à quiete & somno.

Sanguis quando mittendus. Deiectione quando est vtendum.

Malleolorum incisio quando molienda.

Cacochymiæ notæ vnde sumenda sint.

Humores crassiores gigni per labores qui cum sudore obeuntur: tenuiores autem in illis, qui absque sudore fiunt.

Sudorem esse notam succorum qui in vniuerso corpore abundant.

Vrina indicat tantum quæ continentur in vasis.

Vrina aquosa & tenuis quid indicet.

Turbulenta vrina quid indicet.

Vrinæ permutationis ſpecies variæ.

ſuperaturam ipſos omnes ſuccos naturam indicat. Sin cùm emingitur, pura ſit, protinus verò turbetur, iam crudi ſucci concoctionem aggredi naturam docet. At ſi interpoſito tempore turbetur, non protinus, ſed pòſt aggreſſuram inſinuat. Similiter ſi protinus ſeparatio fiat, & id quod ſubſidet, ſit album, læue, & æquale, ſuperiorem longè naturam ſuccis quos concoquit, indicat. Sin bonum ſit quod ſubſidet, ſed longiori tempore colligatur, etiam naturam temporis ſpatio ſuperaturam ſuccos declarat. Si verò vel omnino nulla ſeparatio, vel id quod ſubſidet malum ſit, imbecillitas naturæ ſignificatur, egétque ope aliqua ad ſuccos percoquendos.

Sudor quid indicet.

Sicuti verò vrina ſuccorum qui in vaſis ſunt conſtitutionem prodit: ita ſudor, & alia quæ per vniuerſum animalis habitum conſpiciuntur, eorum qui illic ſunt affectus demonſtrant. Quippe ſuperantibus in eo calidis ſuccis, inſolitus caloris ſenſus percipitur: frigoris verò, cùm frigidi dominantur. Iam albiores, pituita dominante: pallidiores, bili abundante, cernuntur.

Color à ſucco proficiſcitur, non à ſolidis animalis partibus.

Succi à quibus cauſis intrò pellantur.

Siquidem color à ſucco prouenit, non à ſolidis animalis partibus, vtique cùm ſe ſucci in altum non receperunt. Accidit verò id illis propter frigora, rigores, vel animi affectus: veluti timorem, vel ingentem triſtitiam, vel incipientem verecundiam: quorum ſi adſit nullum, nunquam ſe in altum recipiunt ſucci. Æquè neque in cutem violentius irruentes, hanc adurent vnquam, niſi animus aliquo modo affectus ſit, aut æſtu immodico animal extrinſecus obſeſſum.

Color corporis quando ſit exquiſita nota eorum, qui ſubſunt, humorum.

Ergo ſi neque ambientis violentia, neque vllus animi affectus ſubſit, certiſſima ſucci animalis cognitio ex colore datur. Quare ſi ad rubicundius quàm pro natura mutatum ſit corpus, ſanguinis abundantiam ſubeſſe ſignificat: ſi ad nigrius, nigram ſupereſſe bilem oſtendit.

Color plumbeus quid indicet.

Porrò color plumbeus, quíque mixtus ex albo & liuido eſt, crudos & pituitoſos dominari ſuccos indicant, minus tamen humidos quàm ſit pituita communiter dicta: cui ſi adſit lentor, vitreus ſuccus dicitur à Praxagora.

Vitreus ſuccus.

Generaliter igitur eiuſmodi ſucci omnes albi crudíque ſunt: nomenclaturam verò alius aliam ſortitur. Ipſorum autem & biliosorum ſanguis in medio eſt: hi ſiquidem ex eo ſupra iuſtum percocto fiunt, illi autem, ex nondum perfecto. Ac ſingulorum quidem variæ ſunt differentiæ.

Sanguis mittendus quando in laſſitudine ſit.

Cæterùm in corpore laſſitudine affecto, vbi paululum vel citra ſanguinem reſtitum, vel vltrà proceſſum eſt ſuccis, audacter mittendus eſt ſanguis: vbi plus, conſideratius agendum: vbi plurimum, in hoc nullus omnino mittendus. Inſpicere verò & quantitatem conueniet: vt, verbi gratia, ſi bonus ſanguis exiguus ſit, reliquus verò ſuccus plurimus, vtique in his abſtinendum à detractione ſanguinis eſt. Sin is quidem exiguus, ſanguis verò copioſus, audacter incidenda vena eſt. Dein deiicere aluum oportet, ratione habita de abundantis ſucci copia & ſpecie.

Aluum eſſe largius vacuandam iis qui per laſſitudinem vlceroſam detrahi ſibi ſanguinem nolunt.

Quòd ſi quis detrahi ſibi ſanguinem nolit, huic deiicienda largius eſt aluus: aut ſi id quoque ſuſpectum habeat, alia ratione educendum eſt ſuperuacuum. Iam verò, ſi in venoſo vaſorum genere copia ſemicrudorum humorum ſubſit, in reliquo autem corpore multitudo horum mordacium, cùm duo hi nobis ſcopi ſint, nempe ſemicoctorum percoctio, atque acrium & mordacium eductio, abſtinere eos conuenit ab omni valido motu, quos laſſitudo ſecuta fuerit. Blandè tamen vnctos atque oleo perfrictos, per quàm ſuaui lauare balneo expedit: inde in otio abſtinentiáque habere, atque etiam ſomno, ſi id fieri poſſit. Nihil enim æque concoquit, aut malos ſuccos diſcutit, vt ſomnus à balneo.

Somnum à balneo concoquere, ac malos ſuccos diſcutere.

Balneum conducere ad ſomnum.

Conducit autem ad ſomnum non in poſtremis etiam & balneum ipſum. Quòd ſi ſecunda die & tertia, ſimiliter grauatum ſentiamus hominem, iterum atque iterum vtemur eadem medendi ratione. Sitque tibi ſomnus & cauſa & ſignum ſperatæ vtilitatis percommodum: ſicuti è diuerſo, non poſſe à balneo dormire, nec cauſa, nec ſignum eſt commodum. Sed ex ſomno vigiliiſque plerunque redundantis ſucci indicia ſumuntur.

Frigidos quidem ſuccos, ſoporem: calidos autem, vigilias gignere.

Frigidi nanque ſucci,* ſoporem & longiores ſomnos inducunt: calidi & mordaces, vigilias.

Cruditati quæ ſorbitio commoda.

Sicuti autem in primo, ita in ſecundo die, ex ſimplici cremore ptiſanæ, aut ex alica, cui pauxillum aceti ad incidendum permiſtum ſit, ſi cruditatis ſuſpicio ſubſit, ſorbitionem minimam eis exhibebimus.

Abſtinentia omnimoda inducit nauſeam, ac prauum ſuccum accumulat.

Quippe vt largior nutritio nocet, ſic abſtinentia omnimoda, nauſeam inducit, ventriculum lædit, reſoluit vires, ac prauum ſuccum accumulat.

Alicæ lentor corrigendus aceto & porro.

At boni quidem ſucci eſt alica. Cæterùm niſi lentor ipſius corrigatur, adiectis aceti & porri modico, non ſolùm obſtruet, ſed etiam nutriet plenius, quàm propoſitis ſit ex vſu.

Ptiſanæ cremor cruditatibus commodiſſimus.

Hac itaque ex cauſa ptiſanæ cremor in hoc caſu tutior eſt, vt qui tum modicè nutriat, tum facilè per anguſta permeet, diſſecétque & diſſoluat quicquid in crudis habetur ſuccis. Horum ipſorum gratia & mulſa his idonea eſt, & oxymeli, & apomeli, & piper, & zingiber, atque omnia breuiter, quæ citra vitioſi generationem ſucci, humorem craſſum diſſecant, ſoluuntque.

Cruditatibus qui cibi potuſque congruant.

Frugum itaque maximè apta eſt ptiſana: olerum, ſola lactuca: piſcium, qui dicuntur ſaxatiles: panis, qui in clibano coctus, & fermentatus, & modicè purus eſt: aues monticolæ: potio, oxymeli, mulſa, vinum tenue, & album.

Diuretica præualentia, non eſſe cruditati vtilia.

Quæ verò vrinam cient, hoc caſu non probo: maximè quæ præualentia ex his ſunt, & ſanguinem calefaciunt, & liquant. Quippe quod concoquendum probè eſt, huic tanta vexatio non conuenit. Hæc itaque omnia ſecundo die ita facienda ſunt, atque etiam tertio, quartóque. Quòd ſi tum laſſitudinis ſenſus leuetur, tum cætera pro naturæ ordine appareant, fricare quidem liberalius, exercere verò parce hominem audebis. His ita peractis, ſi nullus laſſitudinis ſenſus præterea ſuperſit, ad conſuetas ſtatim exercitationes reduces ipſum. Sin quicquam appareat priorum aut ſymptomatum, aut notarum, rurſus tu quoque in id intentus, mutare tentabis ea quæ particulatim non rectè habent.

Laſſato corpori, cui ſanguis quidem bonus exiguus ſit, crudi autem humores plurimi, quæ medendi ratio adhibenda.

At ſi in eodem laſſato corpore reliqua eadem habeantur, ſanguis autem bonus exiguus ſit, crudíque humores plurimi, huic nec ſanguis mittendus, nec alui deiectio, aut exercitatio, aut omnino motus, aut balneum adhibendum: ſed ſeruandus in omni quiete is eſt, dandáque ipſi cibus, potio, medicamentáque ſunt ſingula eius generis, quæ attenuent, diſſecent, & conficiant ſuccorum craſſitudinem, idque citra manifeſtum calorem. Ergo nutries hos maximè oxymelite, aliquando etiam ptiſanæ & mulſi exiguo quopiam.

Crudis ſuccis referti cur tenuiſſimam victus rationem perferant.

Suſtinent enim hi victum, ſi modò alij vlli, tenuem, ipſa nimirum crudorum humorum copia, quos paulatim concoquunt, ad corporis alimentum abutentes. Quoniam autem præcordia iſtiuſmodi omnibus turgida inflatáque ſunt, & facile quicquid aſſumpſerint,

tur, in flauum vertitur, non inutile fuerit & longi piperis aut albi, aut nigri aliquid cum cibo dare. Sed album quidem supra reliqua duo genera aluum roborat. Nigrum id eligendum est, quod præcellit pondere. Vtilius tamen sit & Diospolitico medicamento vti, cuius duplex est compositio. Nam alias ex paribus omnibus, cumino, pipere, ruta, nitróque id conficitur: ac potest sic magis ventrem soluere: aliàs cum reliquorum pari pondere miscetur nitri dimidium. Præstiterit autem cuminum esse quod Æthiopicum vocant, piper verò vel longum vel album. Macerabitur cuminum in aceto maximè acri et dein continuo id tunditur, aut etiam prius modicè frigitur in vase fictili, quod coctum in camino quamoptime sit. Sunto verò & rutæ folia modicè exiccata. Sumitur & per se medicamentum hoc, & cum ptisanæ cremore, & ante & post cibum. Porò ad eum vsum maximè commendatur, quod mel optimum, optiméque despumatum admixtum habet. Appositum sane remedium sic affectis est, & quod ex tribus piperibus constat, vtique cum non admodum medicamentosum sit, atque ex variis confectum, quale est illud quo vtimur in iis fluxionibus quæ à capite descendunt ad pectus. Expedit autem præparatum habere vtrunque ad manum. Simplex igitur illud, quo ad cruditatem quæ in primis est venis vtimur, huiusmodi est: Ad cuiusque trium piperum drachmas quinquaginta, abundè adduntur anisi, & thymi, & zingiberis, singulorum drachmæ octo. Hoc magis simplex est, à quo detractum sit zingiber. Alterum verò est, quod ex iisdem conficitur: verum ad cuiusque trium piperum drachmas quinquaginta, reliquorum cuiusque sexdecim drachmarum inicitur pondus. Debet autem, si haberi potest, anisum Cretense esse. Thymum aut Atticum, aut ex editis lucis & siccis: cuius quicquid lignosum est circunciso, coma ipsa vnà cum floribus inicietur. Esto verò & piper, quod longum quidem est, integrum, miniméque foratum: æquè verò & zingiber. Quod autem piperis qualitatem retinet, ac nec maceratum resoluitur, nec etiam pertusum est, piper id longum vt maxime idoneum est, sic minimè fuerit adulterinum. Nigrum verò nec exile, nec rugosum, nec crassi corticis esto, sed maximum plenissimúmque: quæ duæ notæ album etiam piper commendant. Deinde omnibus simul tusis, & per tenue cribrum transmissis, mel optimum, curioséque despumatum miscetur: id quod debet esse odoratum, flauum, acerrimum, dulcissimúmque, atque crassitudine quadam mediocri, & quæ suam continuitatem tueatur. Hoc igitur medicamen & ante cibum, & pòst, & euntibus cubitum rectè datur, cochlearij pleni mensura: atque huius quidem, vt paruis parui, & maximis maximi, ita mediis ad portionem: præterea etiam zingiber, quod ex barbaris affertur, aceto maceratum. Est id virentis herbæ radix, à collectu statim in acetum iniecta. Extinguitur enim eiusmodi medicamentorum calor circa ipsas primas venas: neque in totum perfertur corpus, veluti aliorum quorundam, cuiusmodi est quod diacalaminthen appellant. Idcirco etiam oxymeli his vtilissimum est, cuius talis est compositio. Cùm melli optimo super carbones spumam abstuleris, conicies in ipsum aceti tantùm, vnde gustanti nec acidum nimis, nec dulce videbitur, ac denuò super prunas coques, quod planè vnitæ amborum qualitates sint. Hunc ab igne depones, cumque vti voles, aquam ei miscebis, ita nimirum temperans v[illegible]. Q[illegible] autem pluribus id conueniat, vni aceti parti, mellis à quo detracta spuma sit, duplum est miscendum. Pro vniuscuiusque tum gustu aut natura, plus aut aceti, aut mellis nos adiicere conuenit, id esse sumentis naturæ conuenientissimum oxymeli ratos, quod illi vtique iucundissimum est. Cum aqua verò ita facies oxymeli. Quadruplum optimæ aquæ miscebis melli: dein coques modico igni, donec spumare desinat. Ac malum quidem mel multam egerit spumam: quò etiam diutius concoqui debebit. Optimum verò vt breuissimo coquitur tempore, ita minimum spumæ euomit. Pòst verò dimidio aceti adiecto, rursus coquendum, donec qualitatum omnino sit vnitas, nec acetum crudum sentiatur. Conficitur sanè oxymeli, etiam tribus statim a principio mixtis, ad hunc modum. Aceti vni parti, additur mellis duplum, & aquæ quadruplum: atque hæc ad tertiam vel etiam quartam partem coquuntur, spuma interim detersa. Quòd si valentius id facere studes, tantundem inicies aceti, quantùm mellis. Apomeli optimum aqua conficitur, bibitúrque rura æstate refrigerantis vice. Potest verò cui id libet, & ad quam proposuimus affectionem eo commode vti, potissimum vbi coacuit: id quod sæpe contingit ei, alias magis, alias minus, vtpote ex aqua confecto non pluuia, sicut mulsa, sed qualibet. Quanquam potest qui volet, & ex aqua pluuia id conficere, ipséque si pluuiam aquam probarem, id suaderem: verum neque ipsam probo, & nihilo est deterius si acescat, potissimum ad ea quæ nunc sunt proposita. Quinimò mediocriter etiam acet, quod non omnino incuriosè est confectum. Sane cura conficiendi in eo est, vt nec fauus admodum sit vinosus, coquatúrque bene in fontana aqua, quæ & pura sit, & dulcis. Oportet enim expresso a fauis melle, eatenus in aqua coquere, quoad nulla inde spuma existat. Ergo tum hac vtendum potione est, tum verò è vinis iis quæ leuiter acescunt. Nutriendum præterea cibis est, qui citra calorem extenuent, cuiusmodi capparis est, si ex oxymelite vel oleo sumatur. Quòd si crudos iam succos satis attenuatos speras, vinum dabis quod & substantia sit tenue, & colore fuluum albumve: hoc enim ad succi bonitatem & concoctionem facit: illud vrinam mouet. Sunt verò in Italia, prioris generis Falernum, & Surrentinum: posterioris, Sabinum & Albanum, & Adrianum. In Asia verò, prioris generis Lesbium, & Ariusium: Secundi Titacazenum, & Arsyinum. At crassa & nigra vina sunt reiicienda. Quòd si his adhibitis melius habere se senserit, etiam lauare tum hominem debebis, vngeréque, ac molliter fricare. Vt verò primum in vrina hypostasis cernitur, tum frictiones augere, tum ad consuetas exercitationes paulatim reducere. Hoc tempore vnguentis iis quoque vtentum, quæ per halitum euocent. Vomitu autem minimè in affectibus id genus vtaris, ne succi reuellantur intrò mordaces, qui videlicet carni inhærent. Quemadm[illegible]tem exercitatio, frictio, balneum, fomenta [illegible]ia, vnctio calefaciens, itacundiaque, humores [illegible]b alto reuocant, ita quæ refrigerant astringunt que eutim, ad hæc tristitia, horrórque à quacunque causa calida frigidave procedens, necnon omnia quæ introrsum impetum faciunt, ea inquã a cute ipsa motum humorū ad in-

Piper cum cibo exhibendum cruditates esse.

Diospolitici medicamenti compositio duplex, vtramque.

Diatrion piperum simplex, è vdita cibus esse medicamen appositissimum.

Diatrion piperum simplicis compositio.

Piper longum quale sit eligendum.

Piperis nigri, albique eligendum.

Mellis optimi nota.

Diatrion piperum quas afferendum modus.

Zingiber quid.

Piperacearum calorem circa primas venas extingui.

Oxymelitos compositio.

Oxymelitos aquati faciendi modus.

Mel vitiosum multum spumæ egerit: optimum verò, minimumque breuissimoque coquitur tempore.

Apomeli æstate frigerat.

Mulsam ex pluuia aqua confici. Pluuiam aquam non probat Galenus.

Apomelitos compositio.

Vina quæ acescunt leuiter esse cruditatibus commoda. Capparis, ex oxymelite facit ad cruditates.

Vinorum genera varia. Vina cruditati aduersantia.

Vomitu vtendum non per cruditates lassitudini copulatas.

Humores reuocantia ab alto.

Humores introrsum pellentia.

terna concitant. Hæc itaque omnia deuitanda tum sunt, cùm idem homo pariter & lassitudinem sentit, & venas habet crudis succis refertas. Nam nec qui extra sunt, rectè intrò reuocantur: nec qui intus, foras. Imò qui foris sunt, leuiter educendi per halitum sunt. Ergo quibus intus crudi succi copia est, & foris lassitudinis sensus, iis hyssopum in mulso coquens, non statim nec primo die, sed in sequentibus dabis: vomitu verò abstinebis, nisi vbi crudos citra lassitudinem succos euacuare contendis. At verò si vnà cum sensu vlceroso, etiam crudorum copia aut a calore, aut ab immodico motu in corporis habitum sit transmissa, quæ quidem iam non in venis, sed in solidis animalis partibus hæreat, tunc sanè ea exhibenda sunt, quæ vel ad cutim vsque suum calorem transfundant: fricandúmque largiter oleo quod relaxandi vim habeat, ac potissimum manè, cum surgunt à somno. Nam ea frictio concoquit crudum succum, simúlque corpoream molem animantis nutrit. Quiescendum verò diu post hęc est. Cedet autem negotium felicius, si homo exiguũ cibum pridie sumpserit, nec aliud à cœna biberit, quàm tenue vinum, fuluúmque. Post ipsam autem quietem diuturnam, modicè inambulandum est: ac dein tum denuò multa frictione, tum balneo modicè calido, & alimentis quæ boni sint succi, vtendum. Quinetiam medicamẽtis diacalaminthen audacter dabis: cuius talis est compositio: Accipe calaminthes, pulegij, petroselini, seseleos, cuiusque vncias ij. seminis apij, cacuminum thymi, singulorum vnc. iiij. Libystici, vnc. xvi. piperis vnc. xlviij. Hæc omnia vbi electissima fuerint, simul tundẽda cribrandaque sunt tenui cribro. Tenuia quippe medicamenta in totum corporis habitum maximè digeruntur: veluti è diuerso, crassiora in ventre hærent. Idcirco Diospoliticon medicamen crassius facere soleo, quoties deiicere aluum per id studeo. Miscendum his ita præparatis mel optimum est, curiosè despumatum. Porrò vsus eius erit post matutinam frictionem, ante exercitationem & balneum: potéstque etiam cum aliquo cibo mixtum assumi. Post cibum autem nunquam nec hoc medicamen, nec aliud vllum quod ad distributionem vehementiorem facit, sumendum est. Licet & sine admixto melle siccum medicamentum reponere, eóque salis vice vti. Ad ipsorum autem concoctionem ciborum, præstat sanè aut medicamen diatrion pipereon simplex, aut ipsum piper potioni inspersum, aut etiam quod ex succo mali cydonij constat medicamentum porrigere. Verùm ad ea quæ nunc agimus, optimum omnium est, quod constat ex calaminthe. Nam crassa lentáque attenuat, & per halitum educit, & vrinas mouet, & muliebria prouocat, estque iucundissimum gustui. Vbi igitur circiter duos vel tres primos dies ita præparatus homo est, exercitationibus consuetis tradatur, animaduersis prius vniuersis quas iam diximus notis. Nam si omnia commodè se habere videntur, plenè exercitandus est. Sin minus, etiam ante mediocritatem desistet, prius dicta victus & medendi ratione tractandus, donec postridie circa exercitia omnibus ex sententia se habentibus, ad consuetum victum reuocari iam postulet. Quia verò & acopo quod ex abiete fit, vti expedit iis qui in carne & tota corporis mole succos congesserunt, qui aut concoqui desiderent, aut per halitum digeri, apponamus eius compositionem. Igitur abietis pulcherrimum semen, quale circa Septembrem colligitur, coniicere oportet in oleum, quolibet anni tempore, vbi prius contusum fuerit. Postea verò quàm spacium dierum ad minimum quadraginta in ipso oleo relaxatum (quale Sabinum videtur esse) maduerit, ipse liquor est percolandus. Coniicietur autem in quinque & viginti olei heminas, eius seminis modius Italicus. Excolato oleo, quatuor ceræ libras adiungito: resinæ verò abietinæ tertiam vnius libræ partem: iniicies etiam & pineæ resinæ tantundem. Quòd si harum copia non sit, earum loco terebinthina vtendum. Coques autem commodius hæc in vase duplici, aut certè igni lento. Medicamentum enim hoc aptissimum ad omnem lassitudinem est. Vtile etiam est & quod ex populi floribus fit. Est autem id tale: Exillis enim adhuc conniuentibus mediocritérque contritis, modius Italicus in quindecim aut viginti libras Sabini olei aut alterius similis, immittitur, quotidiéque sub sole feruido simul totum id dimouebitur, si id fieri liceat. Itaque post binos aut ternos menses potes flore expresso habere oleum, quod sine vlla mordicatione, nihilo minus quàm abietinum, per halitum digerat. Cui tantundem ceræ & resinæ licebit addere, quantùm illi esse adiiciendum diximus. Si quando verò humidum id quod exprimitur, crassius videbitur, sat fuerit vel quintam partem ceræ adiici. Sunt qui in duplici vase eleganter id medicamentum conficiant. Qui verò celerius id præparare cogitur, hunc necesse est aquæ viniua quartam aut quintam partem, ne torreatur, iniicere. Atque ad ea quidem de quibus nunc agitur, vtilior aqua est: vinum verò ad articulares affectus. Ergo & hæc medicamenta succos quicunque non crassi nec lenti in carne cutéque resident, euaporant: necnon quòd ex chamæmelo fit oleũ, tum ipsum solum, tum ceræ quarta, resinæ duodecima parte immixta. Potest etiam & anethinum oleum, aut per se, aut cum cera & resina, similiter discutere in halitum. Præparetur autem in duplici vase, fiátque ex anetho viridi, maturóque. Iam sampsychinum oleum, hyeme, & regione frigida, ac tempestate simili, idoneum medicamentum est. Simili ratione ros maris herba, aut betæ albæ radix, aut agrestis cucumeris, aut altheæ, aut vitis albæ, efficaciter etiam discutit, vbi suas vires in oleo similis facultatis quæque ipsarum dimiserit. Quòd si eorum singulis, vel ceram solam, vel cum ea resinam inieceris, non solùm pulcherrimum, sed etiam quod in loco bene hæreat vnguentum facies. Abundè autem omnino erit, si ceræ quartam partem, resinæ duodecimam addas. Si verò abietinam simul & pineam resinam iniicias, aut cum his etiam terebinthinam, aut si hæ desint, humidam pini resinam, aut resinam quæ in fictilibus est, aut etiam quam frixam appellant, sic quoque medicamentum feceris, quod euaporandi vim habet. Porrò vbi præter vlcerosum sensum, etiam copia humorum crudorum in toto corpore abundat, concoquenda quidem ipsa cruditas primarum venarum est, concoquendáque simul & discutienda quæ extremas obsidet corporis partes: semper ipsius curationis studio in id propenso, quod affligere magis videtur. Nam si pari noxa ipsi infestent affectus, respectu æquali curandi sunt, sed ita tamen, vt inter initia potiores medendi partes ei præstentur, qui in primis venis consistit: in fine

verò

Vomitu quando vtendum. Vlceroso præsente sensu, crudisque humoribus ab illo in corporis habitum distributis, qua vtendum sit ratione medendi.

Diacalaminthes confectio.

Tenuia facilè digeri.

Crassiora in vẽtre hærere. Purgantia medicamenta debent crassiora relinqui.

Distributioni conferens medicamen nullum statim à cibo dandum.

Concoctioni ciborum quæ conferant.

Diacalaminthes medicaminis vsus.

Acopi ex abiete compositio contra omnem lassitudinem valens.

Medicaminis quod ex populi floribus fit, compositio.

Succos carni cutique hærentes, euaporantia.

Chamæmelinum oleum.

Anethinum oleum.

Sampsychinũ oleum.

Discutientia efficaciter quæ.

Resinarum species variæ.

Vlceroso sensui si sit coniuncta cruditas, tam in primis venis, quam in externo consistens corporis habitu, quid agendum.

vero, ci quiin atne. Medio inter hæc temporé, ambæ ... non æquabiliter miscebuntur. At lassitud... cum citra exercitationem incidit, abundantiam ... quæ solidas animalis partes distendit. Vbi igitur sanguinis redundantia grauat, optimum est vel venam tundere, vel scarificare malleolum. Ex iis autem quæ in vlceroso affectu retulimus, vbi vitioso succo miscetur, licet ratiocinari & de alio quouis, cùm solus constiterit. Iam verò lassitudo quæ phlegmones sensum infert, si quidem sponte oriatur, subitò accendit vehementissimam febrem, nisi missione sanguinis malo prius sit occursum. Itaq; nec cunctari, nec parum detrahere conuenit, sed (nisi quid obstet) ad animi vsque defectum. Optimum verò fuerit, bis eodem die, si fieri possit, detrahere: ac primum quidem ita mittere expedit, vt animi defectum homo non adeat: secundò verò, ne defectus quidem ipse est formidandus. Quippe, qui priore detractione resolutus est, secundam sustinere haud poterit: in hac verò si quid tale homini incidit, facilè reuocabitur. Qui verò sic affecti sanguinem non miserint, hi si euaserint, vtique fortunæ beneficio id acceptum ferent. Æstimare autem diligenter oportet, qui sanguinem sunt missun, in thoracéne, dorso, & lumbis tensio, pulsansque dolor figatur: an in capite potius & collo. His nanque affectis, humeralem venam diuides, maximè si repletum caput & calidum sentiunt: illis verò internam. Si verò omnino æqualiter lassitudo occupat corpus, ambarum mediam. Ac si ab incisa quidem vena febrire cœperint, alterius est artis, nempe curatiuæ, his prospicere. Sin autem tum non febricitent, primo die post incisam venam, aut ptisanæ cremorem, aut sorbitionem ex alica solùm dabis. Secundo verò etiam lauare licet cum copioso oleo, nutrire autem moderatissimè, lactucæ, vel cucurbitæ, vel ptisanæ aliquid offerens. Est & alica non inutilis. Si cucurbitæ copia non sit, malua, betáque & lapatho, & atriplice vtendum. Quòd si carnem quoque gustare velit, saxatiles pisces, vel oniscos in albo iure (quod anetho, sale, oleo, & porri exiguo in aquam coniectis conficitur) bene elixos dabis. Vino autem vtiliter etiam ipso secundo die parcet: Tertio verò, si quidem aquæ potionem facilè toleret, tunc quoque vino abstinebit: si non ferat, potissimum quidem apomeli dabis. Hoc si non sit, album & tenue vinum offeres, aliáque pro ratione exhibebis, quæ vt boni sint succi, ita minimè calefaciant. Cauendum tamen vel maximè est, ne properè & multum, sed sensim, & paulatim renutrias. Alioqui minimè ipse ventriculus poterit tantam ciborum colluuiem pro dignitate concoquere, ac proinde plurimum crudi succi rapietur in vniuersum corporis habitum. Venter quippe sua ipsius causa nutrimentum suscipit, vt eo nimirum fruatur. Vbi autem expletus fuerit, quod reliquum ciborum est, exprimit, pessúmque ceu onus alienum deiicit, videlicet ad ipsa intestina. Ab his verò rursus ad venas suggeritur, à quibus tandem in vniuersas animalis partes disseminatur: vbi alimentum ipsum nactum iam concoctionem tertiam, alendo corpori assimilatur. vnde multi exinanito corporis habitu, nisi reficiantur lentè, plurimum excrementorum in toto eo congerunt, atque ex iis non leuiter ægrotant. Quoniam autem per lassitudinem quæ phlegmonem repræsentat, vis calidi sanguinis congesta in corporis mole est, venæ autem sectio succos è vasis emittit, vtile est post priorem detractionem tantisper intermittere, dum aliquid eorum qui in corpore sunt humores, remigrare possit ad venas. Quod tamen quoniam committendum non est vt in iis maneat, vtpote ex dimidio corruptum, idcirco detractionem sanguinis etiam secundo die iteramus: aliquando verò & in tertio, vbi videlicet & reuellere, & ex aliis in alia transferre visum est conducere.

Lassitudo quibus ... curanda. — Lassitudinis quæ phlegmonem infert, curatio per sanguinis missionem ad animi defectum. Sanguis bis eodem die repetenda. — Humeralis vena quando secanda. Interna vena in quibus secanda. Mediana quando aperienda. — Lassitudini phlegmonosæ victus ratio competens. — Albi iuris compositio. — Ventriculus sua ipsius causa nutrimentum suscipit. — Nutritionis modus. — Sanguinis detractionem prima & secunda cur interponendum sit tempus. — Sanguinis detractio cur iteranda sit.

GALENI PERGAMENI
De sanitate tuenda,
LIBER QVINTVS.

CVm hominum naturæ sint numerosæ, diuersam victus & exercitij rationem postulant, quæ ex arte quæ valetudinem tuetur petenda est: Huius enim beneficio contingit, vt qui ab ipso ortu imbecillum corpus non sunt sortiti, sensibus illæsis, ab omnique prorsus morbo & dolore alieni, ad summam senectutem perueniant. Ego verò, tametsi nec salubrem corporis statum ab ortu ipso sim nactus, nec vitam planè liberam egerim, hac tamen ipsa arte vsus, post octauum & vicesimum annum ne minimo quidem laboraui morbo, nisi fortè diaria febri, ob lassitudinem aliquando contracta: cùm alioqui liceat non modò hanc, sed bubonem etiam effugere, si quis liberam vitam sit nactus, vacétque ab vtroque genere excrementorum, & eo quod in quantitate, & eo quod in qualitate consistit. Ergo corpus optimè constitutum, ad sui custodiam, tùm in exercitationibus, tum in potulentis & esculentis, necnon in somno, vigiliis, balneis, atque vniuersis animi actionibus, medium vtriusque excessus, idque in qualitate, quantitate, & facultate, postulat. Quòd si in aliquo sit erratum, corrigendus error est, per contrarij excessus vsurpationem. Vt autem corrigendo non erres, primum corporis affectus ad vnguem scire oportet. Deinde omnium eorum quæ priore die facta videris, meminisse. Nam affectus quidem, quod delictum sit, docebunt: recordatio eorum quæ pridie sunt acta, quantum tibi à consuetis sit recedendum, insinuat. Imò verò id quod peccatū est, memoria factorum ostendet: & prout corrigetur, ex præsentium collatione docebit. Vt, exempli gratia, si mollius quàm prius postridie corpus videatur, primum quidem frictionum meminisse conueniet, an molles, & cum pinguitudine & balneis leuiter tepidis sint adhibitæ. Ab his reuocari ad memoriam debebit, an exercitationes tardæ & exiguæ præcesserint, Dein, an potio vberior fuerit. Mox, an cibos plures, aut natura humidiores acceperit. Postremum, an multùm dormierit. Proximus molli corporis affectui, est humidus: hoc differens, quòd mollis ipsorum corporum propria qualitas est: humidus, qui in eo continentur, humorum. Discernútur hi tactu: nam humidus affectus cum madore cutis est; mollis sine hoc: quanquàm est profectò & molle corpus humidum suis ipsius partibus: non tamen cum mollitie necessariò coniunctus est humidus affectus. Potest nanque durata caro esse, & tamen mador sudórve è corpore emitti. Ac siccus quidem immodicè affectus, habitum

Hominum naturæ diuersæ. — Ars sanitatis tuendæ quid præstet. — Galenum vixisse sanissimum. — Corpus optimè constitutum, ad custodiam sui desiderare omnium excessuum medium. — Excessum corrigendum esse per contrarij excessus vsurpationem. — Affectuum cognitio quid iuuet. — Recordatio præteritorum quid conferat. — Humidus affectus à molli quo differat. — Siccus immodicè affectus quid indicet.

statim durum efficit: indicat autem, aut cibi potionisve penuriam, aut vitæ solicitudinem, aut denique exercitationem immodicam. Hæc itaque considerans, corrigere quotidie errorem poteris, priusquàm is inauctus, curatu difficilior euadat. Semper autem memineris, excessum omnem contrario excessu emendandum esse. Cui præcepto si corporum dignoscendorũ peritiam adieceris, & singulorum remediorũ facultates adiunxeris, vniuersæ iam artis quæ corpori hominis tuendo dicata est, peritus fueris: cuius ope licet præsentem sanitatem tueri, & amissam recuperare. Atque optimum quidem corpus cuiusmodi sit, dictum iam est. Quod ab huius perfectione defecit, scite licet tribus id de causis defecisse: aut quòd statim in vtero, vitioso statu fuit: aut quòd qualibet de causa in non naturalem affectum pòst concessit: aut ætatis ratione. Omnia verò corrigenda per contrarium excessum sunt. Nam senium, frigidum & siccum cùm sit, per ea quæ calefaciunt & humectant, corrigitur. Talia sunt balneum dulcis & calidæ aquæ, vini potio: præterea ex cibis quicunque humectare calefacere'que sunt nati. Quod pertinet ad exercitationem, frictionem, atque omnem motum (qui cibum debet præcedere) scite licet poëtam ex parte verum dixisse:

Vt lauit, sumpsitque cibum, det membra sopori.
Nanque hæc iusta seni.

Excessus omnis contrario est corrigendus excessu.

Medicinæ vsus.

Deficere ab optima constitutione, tribus de causis contingit.

Senium siccum & frigidum, humectantibus simul & calefacientibus corrigendum esse.

Postulat autem senum, non secus quàm iuuenum, corpus, dimoueri aliquando. Imò corporum quæ in florenti ætate sunt, non desunt quæ quietem requirant. Senum verò nemo quietem ex toto postulat: sed neque exercitium vehemens. Ceu enim ventulo quodam excitari, accendique calor eorum desiderat: vehementiori autem motu deiicitur. Cùm igitur senum omne corpus sit frigidum, nec potens alimentum ad sese trahere, atque id probè conficere, ex eóque nutriri, plurimũ frictione pingui adhibita post somnum matutinum iuuatur: quippe quæ vitale robur excitet, ac modicè calefaciat, efficiatque vt sit distributio nutrimenti facilior, atque nutritio promptior. Quare multos etiam laborantes atrophia, eiusmodi frictione adhibita, facile paucis diebus carne impleuimus. Frictio itaque ex oleo administrata manè, veluti exercitatio quædam fit senibus. Post hanc inambulatio, gestatióque, ex senis viribus coniectatæ. Etenim exercitatio acuta corpus tenuat: contraria crassius reddit: multa corpus siccat: mediocris obesum præstat. Verùm exercitationis formæ quæ senibus vtiles alienæve sunt, tum ex corporis totius affectu, consuetudinéque, tum vitiis ipsis quæ infestant, intelliguntur. Ex toto'us corporis affectu: nam optimi status corpus, sicuti in iuuentute ad vehementissimos quosque labores maximè idoneum est, ita in senecta se habet ad omnes mediocres. Quod verò a mediocritate recedit corpus, ad pleraque id exercitationum ineptum est. Quippe vitiosæ figuræ thorax, in iis quæ per vocem administrantur offenditur. Per ambulationem gracilia crura læduntur: de cæterisque pari iudicio censendum. Quicquid autem ex his parum ritè ab initio conditum est, id exercitando imbecillum redditur. Senibus verò quæ præcipua ad sanitatem exercitia sunt, hæc per valentiores corporis partes sunt obeunda. Sed habenda consuetudinis in primis est ratio. Nam quæ consueta sunt, vt minimè lassantia quos exercent, etiam delectant: sicuti è diuerso, quæ insueta sunt, tum displicent, tum verò lassant. Porrò quibus operibus arte opus est, ea ne attingere quidem senes debebunt. Senes igitur consuetis laboribus exercendi sunt, sed tamen vehementia eorum remissa. Tertium quò dirigit qui exercitationis formam præscribit, ab affectione sumitur. Nã quos comitiales morbi, vertigines, grauis ophthalmia, vel aurium dolores ex leui occasione male habent, iis inclinato capite, dorsóve, aut humi volutatis, exercitari non expedit: sed tum ambulatione sæpe, tum cursu mediocri, tum gestatione in vehiculis citra fatigationem vti. Simili modo quibus aut in fauces, aut in partes eas quæ circa collum aut totum caput consistunt, fluxiones procumbunt, minimè quæ caput impleat exercitationem sustinent: sed sunt his omnibus quæ per crura geruntur vtilia: sicuti è diuerso, qui imbecillis sunt cruribus, his superioribus partibus exercitari est satius. At quorum mediæ crurum brachiorumque partes opportunæ offensionibus sunt, iis quoduis exercitationum genus idoneum fuerit, modò ne reliquarum considerationum vlla prohibeat. Quæ tamen circa thoracem partes sunt, magis inferiorum exercitatione iuuantur: quæ circa vesicam & renes, superiorum. Lien, ventriculus, iecur, & intestina, vt in medio superiorum & inferiorum sunt, ita se ad exercitationes habent. Frictiones tamen partibus infirmis, quo tempore laborant, admouere non conuenit. Vbi sanæ sunt, conuenit vel magis quàm aliis, & potissimum siccas. Quinetiam qui certa periodo redeunt quibusdam partibus dolores, ni ne fiant, non exigua ex eiusmodi frictione cautio est, præcipuéque si duas vel tres horas ante accessionem adhibita sit: firmantur enim eæ partes, & consuetas fluxiones minus admittunt. Atque hæc quidem omnibus ætatibus communia existunt. Non exercitari verò imbecillis partibus, solis senibus suadeo: ex cæteris, quantó quisque remotior à senio fuerit, tantò illi magis exercitari pars debet. Cæterùm si crura gracilia sortiatur, ea sanè picari, modicéque fricari, & cursu vti potius quàm alio exercitio conducet. Si igitur nec lassitudo, nec calor præter modum sentiatur, augeri ambulationem & cursum oportet, necnon alternis diebus picari. Sin aliquid eorum cernitur, crura sursum habita in lecto collocare conueniet, & copiam exercitationis minuere, atque infernè sursum vti frictione. Vbi verò, his obitis, consecuta fuerint naturalem habitum crura, ad eum quem cœpisti remediorum vsum redibis: adhibitis & rotundis frictionibus, quæ durarum ac mollium sunt mediæ. Aliquando etiam & pingui puluere prius inspersis cruribus, oleum infundes, & mox fricabis. Si cui verò crassiora quidem crura sint, brachia verò cubitíque gracilia, huic omnia quæ per manus fiunt exercitia, sunt petenda: fugienda verò quæ cruribus obeuntur. Frictiones tamen & picationes simili modo fiant. Porrò qui imbecilliores sunt, hos gestatione potius quam inambulatione dimouebis: validiores vtroque genere exercitabis, agésque ad secundam frictionem vtrosque, sed semper imbecilliorem citius. Nam vbi imbecillæ sunt vires, crebra exiguáque frictione vtendum: vbi validæ, rara multaque. Scire autem licet, senilis statum corporis, quoniam ex leui momento in morbum incidit, simili ratione iis qui ex morbo conualescunt, in victu esse curandum. Tutius ergo est imbecillo seni

Senum nemo quietem ex toto postulat: sed neque exercitium vehemens.

Senum corpora plurimum iuuari pingui frictione, post somnum matutinum adhibita.

Frictionis matutinæ post somnum adhibitæ vtilitas.

Senibus qualis esse debet exercitatio.

Exercitationis formæ, quæ senibus vtiles sunt, vnde sint æstimandæ.

Membra inferiores ab initio formata, fieri exercitando imbecillia.

Cõsuetudinis exercitationum esse habendam rationẽ.

Senes consuetis laboribus sunt exercendi.

Exerceri qui superioribus & qui inferioribus partibus debeant.

Infirmæ partes dum laborant, non sunt fricandæ.

Frictio prohibet dolores per circuitum venientes, si duas vel tres horas ante accessionem adhibita sit.

Crura gracilia picanda esse, cursu exercenda.

Brachia gracilia & picanda, & omni modo exercenda.

Gestationi in quibus vtendum.

Senibus eadem quæ conualescentibus expedit victus ratio.

Senes crebrius & parcius cibandos esse.

seni exiguum dare ter die, sicuti Antiochus medicus solitus est se cibare, qui circa tertiam vel ad summum quartam horã, panem cum Attico melle sumebat. Post sextam autem, iam exercitatus & lotus, prandebat mediocriter, primum iis sumptis quæ aluum deiiciunt: post hæc maximè piscibus vel quos saxatiles vocant, vel qui in alto mari degunt. Rursus in cœna à piscium vsu abstinuit: sumpsit autem aut far cum mulso, aut auẽ ex iure simplici: qua quidem victus ratione sensibus & membris omnibus integris ad extremum durauit. Sciendum autem est, vt pueris vinum est adversissimum, ita esse quamaptissimum senibus. Sit autem id ex his quæ calidioris naturæ existunt, qualia sunt in Græcia quidem Ariusium, & Lesbium, & Mysium: ex Italicis verò Falernum & Surrentinũ. Proxima his sunt in Italia quidem Tiburtinum & Signinum, ambo vetera: quandoquidem nouella diu fluitant in ventre. Secundo ab his loco sunt Adrianum & Sabinum, & Albanum, & Tibutinum, & Triphilinum: præterea omnia Aminæa quæ in Italia nascuntur, & circa Neapolim & in Tuscia. Ergo de his modicæ antiquitati bibendum senibus est, vtique quibus valentius aptum non est. Quibus autem est, his & Falernum, & Surrentinum, & Ariusium, & Lesbium, & Mysium, & Tmolites, idonea sunt. Huc autem dirigi omne consilium debet, vt vinum ipsum sit substantia tenuissimum, atque fuluo colore: quanquam pallidum commodum etiam existit. Calidissimum autem vinum, si colorem spectes, est flauum: minimè verò calidum, album. Quæ media inter hæc sunt, prout alterutri magis accedunt, ita vim eius exhibent. Vnũ igitur illud maximum senibus commodum ex vino accedit, quòd omnia eorum membra calefacit: alterum, quòd per vrinas serum sanguinis expurgat. Quæ omnia præstat tenue simul & flauum vinum. Quæ verò ex pallidis aut flauis vinis substantiæ pinguis sunt, & sanguinem augent, & corpus nutriunt: quo fit vt ea vtilia senibus interdum sint, vtique quo tempore nec serosam humiditatem in venis habent, & ali liberalius desiderant. Cæterùm quæ diu in ventre morantur, vt crassa simul & astringentia vina, eorum sanè nullum aptum est seni. Si quis ergo senum dulci vino vti a balneo velit, vbi mane comederit, huic optimum Faustianum Falernum fuerit, aut aliquod illi simile. Possunt etiam vinis iis vti senes, quæ melle condiuntur maximè vbi suspicio est gignendi calculi in renibus, aut podagræ, articularisve morbi impetus futuri. Verùm quia obstructio à cibis crassum atque lentum succum gignentibus, difficilior curatu est ea quæ à vinis procedit, ideo cauendum senibus est a multo alicæ, aut casei, aut ouorum, aut cochlearum, aut bulborum, aut lentis, aut suillæ carnis esu: multóque magis ne anguillarũ, aut ostrearum, aut cartilagineorum, aut thynnorum, aut cetariorum vsum frequentent. Sed neque ex carnibus ceruina, caprináve, aut bubula est vtilis, non modò senibus, sed neque vlli ætati. Ouilla verò iuuenibus quidem non malus est cibus. Senibus tamen, nec ea est commoda: atque hac etiam multò iniunus agnina. Hœdina verò seni non incommoda est: præterea aues eæ quæ extra paludes ac flumina, stagnáque degunt. Salita autem omnia meliora recentibus sunt. Ergo ante omnia cauendum ab obstruentibus est. Quòd si res cogat aliquando copiosius iis vti, protinus sumendum medicamen Diacalaminthes est, aut etiam diatrion pipereon: aut piper album & redactum in pollinem, cum ipsis cibis ac potione est miscendum. Sed & cepas esitare tunc expediet, alliumque, si huic assueuerint. Quod si post obstruentes cibos, ea quæ obstructiones aperiant dederis, atque ab iis ipsis soluta aluus sit, vtilissimè postridie theriacen propinaueris, sicuti & Ambrosiam, & Athanasiam. Iam illud patère arbitror, panem quoque his exhibendum, qui nec salem, nec fermentum, nec subactionem, nec iustam coctionem desideret: non autem aut similaginem, aut quæ ex ea fiunt bellaria, cùm nimirum viscera obstruant. Quippe nisi placentis quæ ex butyro & similagine fiunt, mel affatim admixtum esset, nullus cibus omnibus hominibus, nedum senibus, magis aduersus esset. Panis itaque quò purior fuerit, eò magis seni aduersatur. Siquidem nisi multum fermenti & salis receperit, diligentissiméque sit coctus, obstructiones in iecinore, liene, & renibus facit: maximè quibus in his visceribus vasorum exitus angustiores natura sunt: pro quorum sanè diuersitate contingit etiam, vt alij citra noxam diu lacte nutriantur, alij grauitatem in præcordiis ac maximum pondus, dum vtuntur illo, persentiant. Noui autem quendam, cui ex lactis vsu dentes omnes perierunt: id quod ea de causa contigit multis aliis. Porrò lactis commoda sunt, ventris moderata deiectio, succi bonitas & nutritio: pascuis ipsis quoque animalium, quorum lacte sumus vsuri, non parum adhæc conferentibus. Nam si scammonia, aut tithymalorum quopiam vescantur, constat in lacte etiam laxandi vires inesse: Quare animalium quorum veluti optimi succi lacte sis vsurus, neque acria, neque acuta, neque admodum austera nutrimenta esse debent. Animal autem ipsum sit ætate florens oportet, habitúque inculpato corporis. Satiúsque fuerit alterum capram, alterum asinam esse, earumque lacte vicibus vti. Quippe asinæ lac tenue serosumque est: capræ mediocris substantiæ existit. Itaque hoc nutriet magis, illud omnino tutius est. Nam & si quando solum cum pane sumitur, tum citius subducitur, tum minimè est flatulentum: sed neque in ventre cogitur, potissimum si prius salis aliquid & mellis immiscris. Lac tamen non omnibus exhibendum est, sed iis solis, quid id probè concoquant, nec vllum ex eo symptoma in dextra præcordiorum parte sentiant. Vina autem quæ calidiora sunt, & quæ ipsas vrinas mouent, ea magis conducunt senibus. Cùm autem senile corpus, quantùm ad ipsas partes attinet, frigidum siccumque sit: facile autem serosis & pituitosis excrementis, ob virium infirmitatem, impleatur, hæc quidem purganda sunt, solidæ autem partes calefaciendæ simul & humectandæ. Iam quòd moderato motu & somno senes indigeant, satis magna documenta sunt, quò victus eorum consilium dirigi debeat. Quare si quando propter pituitam aut obstructiones cogimur aliquid ex iis quæ incidant ac dissecent petere, reuertendum sine mora ad humectantem victum est: atque alica ex melle, cui aceti aliquid mistum sit, aut ex mulso, vinóve Falerno exhibenda, aut lacte vtendum, aut prisana bene cocta, quæ piperis pollinem acceperit. Ita verò & maturæ fici, præ cæteris autumnalibus fructibus eligendi sunt, sicuti hyeme caricæ. Panis autem præparatus sic vti diximus exhibeatur. Sed vrinas

quotidie

Senes à quibus cibis cauere debeant.

Senes quibus vti debeant præsidiis, si in obstructiones incidant.

Panis qualis exhibendus senibus.

Bellaria esse abigenda a senibus.

Melle corrigi prauitatem placentularũ.

Panis quò purior fuerit, eò magis seni aduersatur.

Lac esse aduersissimum dentibus.

Lactis commoda.

Pascua animalium conferre plurimum ad bonitatem lactis, malitiámve.

Asininum lac quale.

Caprillum lac.

Lac asininum minimè in ventre cogitur.

Lac quibus sit exhibendum.

Vina senil us quæ conducant.

Senile corpus, partibus quidem solidis esse siccum & frigidum: colligere tamen in se pituitosa & serosa excrementa, quæ sunt purganda.

Senibus victum humectans congruit.

Ficos maturas congruere senibus.

quotidie moueri conuenit, non per pharmaca, ſed apio, & melle, viniſque ad id facientibus: necnon aluum ſoluere, potiſſimum oleo ante cibum abſorpto, atque oleribus ex oleo garóque ante cibum aſſumptis. Quin & ficis, prunis, aliiſque id genus quæ æſtate autumnóque vigent, ſoluitur nonnullis aluus: Hyeme verò tum caricis, tum Damaſcenis prunis, aut in mulſo cui pluſculum inſit Attici mellis, maceratis. Longè autem ad deiiciendam aluum Damaſcenis Hiſpana præſtant. Oliuas etiam ex muria præſumere aliquando licet. Aloën verò, (quod multos ſenum, quibus ſiccus venter eſt, facere video) haud quaquam ſumi ſuaſerim, niſi maior aliqua neceſſitas vrgeat. Quòd ſi biduo aſtrictus venter tertio die non ſoluitur, ſat eo tempore fuerit mercurialem herbam, & marinam braſſicam, & cnicum in priſana, dediſſe. Similiter & terebinthi reſinam, nucis ponticæ magnitudine: aliquando duarum triúmve. Quippe non modò aluum ſoluere citra noxam poteſt, ſed etiam viſcera omnia, iecur, lienem, renes, pulmonéſque abſtergere. † Vicatim autem prædicta exhibere oportet, tum verò id medicamentum quod ex caricarum cnicíque, à pelliculis exutorum tuſorúmque pari menſura conſtat. Sumere verò conuenit duarum triúmve caricarum magnitudinis modum. Cæterùm nullum eorum quæ dicta ſunt exhiberi admodum copioſè debebit. Siquidem nonnulli in præſens gaudent, ſi copioſius deſederint: verùm quantò magis ſunt vacuati, tantò his venter ſequentibus diebus magis aſtringitur. Quo fit vt ipſe, ſi qui ſunt quibus in diuturnis morbis venter ſiſtitur (contingit enim id poſt longum morbum in conualeſcentia) iis aluum ducam non acribus per inferna infuſis, ſed tantum oleo: id quod ſanis ſimiliter vtile eſt. Omnis porrò affectionis corporalis prouidentia in duobus conſiſtit: nempe propria eius internoſcenda eſſentia, & materiæ præſidiorum viribus. Vt ſtatim in propoſito nunc ſenio, qui ſciẽter pernouit ſenectutem eſſe ſiccum & frigidum corporis temperamentum, annorum multitudinis ratione proueniens, ſi quidem quæ humectent pariter & calfaciant præſidiorum materias norit, is idoneus ſenum medicus fuerit. Quadruplex verò materiæ genus cùm ſit, quæ ſumuntur, quæ geruntur, quæ educuntur, quæ foris admouentur: vtique ex ſingulis eligere oportet, quæ calefacere humectaréque poſſint. Quod autem ad exercitia pertinet, vt iuuenibus ea mutare quæ nocent, tentandum eſt, etiam ſi à pueris his maximè inſueuerint: ſic vtilius eſt ſenibus conſueto opere exercitari, vel ſi modicè noxium ſit. Sicuti verò ſenum ipſorum inter ſe non parua differentia eſt, ita & eorum qui natura ſicciore frigidioréque ſunt, ſi ad mediocrem ſtatum compares, non paruam intemperiei diſcrimen inuenias. Atque humectare quidem hos calefaceréque conuenit: audacius tamen eos, qui per ætatem maiori exercitio ferundo ſunt. Conducit autem ad certiorem affectuum notitiam cùm ætatis conſuetudiniſque, tum cauſarum quas procatarcticas vocant, conſideratio. Qui verò affectum exactè norit, facilè adinueniet remedia, cùm contraria contrariis auxilio ſint. Malè itaque affecto corpori, ſemper contraria: optimè ſe habenti, viribus ſimilia exhibeantur. Quinetiam intemperies ipſas: quæcunque adhuc intra ſanitatis fines ſubſiſtunt, ſi corrigere ſtudebis, contraria quodammodo victus ratione curabis: quod tamen per multum ſit otium. Nam ſi in negotio ſint, ſimilibus vteris, potiſſimum cum ita fuerint corpora aſſueta. Atque hactenus malè affecto corpori contraria exhibebimus, quoad priſtinum ſtatum ſit conſecutum. Cæterùm ea victus ratio quæ intemperies corrigit, longius plerunque procedit, propterea quòd ſimilibus maiori ex parte morbis tentamur. Facilius itaque quicquid intemperatũ eſt, ad propriam naturam redit, quam ad optimum temperamentum accedat. Quippe id cùm in medio omnis intemperãtiæ ſit, quiſquis conueniente naturæ ſuæ morbo laborat, ab eo lõgius abeſt: qui diſſimili, minus. Ergo nec aſſuetudines ipſæ, tametſi prauæ ſint, diſplicentibus adhuc ſibi corporibus, ſunt mutandæ. Cùm autem contrarij inter ſe multorum hominum corporis ſtatus ſint, certè mirandum non eſt, nonnullos vtilitatem ex contrariis percipere. Ac proinde ſicuti fieri non poteſt, vt vnum calopodium ad omnes homines ſutor accommodet, ita nec medicus vnam omnibus vitæ ſpeciem quæ conducat, poteſt accommodare. Nonnullos ſiquidem noui, qui ſi triduo ſe ab exercitatione abſtinerent, protinus ægrotabant: alios in perpetua quiete degentes, tamen ſecundam tueri valetudinem: atque horum ipſorum alios minimè lauare: alios niſi lauiſſent, ilicò febricitare: ſicuti Primigenem Mitylenæum, cui nimirum ob excrementa fumida ſub cute collecta cohibitáque, febris excitabatur. Quare naturis eiuſmodi balneũ eſt vtiliſſimum, non modò quòd fumidum euocet, ſed etiam quòd humectet, idque dulci humore. Faciliimè igitur id quod quæritur, ratiocinatio inuenit: fidem verò eius experientia comprobat. Porrò vbi Hippocrates ait, labores debere ipſos cibos præcedere: illic agit de ordine exercitationis & cibi, nequaquam illud affirmans, quòd omnibus hominibus hæc ambo conducant, ſed quòd iis quibus exercitari expedit, præcedere exercitatio ipſos cibos debeat: cùm nimirum in lib. de morbis vulgo graſſantibus, calidis naturis quieſcendum eſſe ſuadeat, hoc eſt, à vehementi motione cauendum: quandoquidem ex ipſa in totum deſidia, nemo vnquam adiutus eſt. Quibus itaque mordax calor à natura eſt, adeò vt fumida gignat excrementa, iis balneum ſalubre eſt, tum motus qui exiguus & lentus ſit: multus autem & celer, aduerſiſſimus eſt. Quare iſtis non ſemel modò, verumetiam bis lauari die conducit, potiſſimum æſtate. Eſſe quoque boni ſucci nutrimentum, in quo nihil ſit acre. In ſole autem verſari, & iraſci, & multum cogitare, his inimica ſunt. Qui diuerſæ ab his naturæ ſunt (hi autem ſunt frigido & humido temperamento) valentiores motus deſiderant, ac victum in quo ſuperet quod tenuem ſuccum faciat. Hi verò, nec ſi in ſole exercites, læduntur: nec etiam ſi balneo abſtineant. Porrò ſeneſcunt celeriter, quæ corpora frigida & ſicca ſunt. At humidum & calidum temperamentum eſt fluxionum vitiis obnoxium. Iam verò omnes intemperatas naturas corrigere quidem contrariis oportet, dum planè in otio ſunt: ſeruare autem ſimilibus, dum per negotia vacare ſibi non poſſunt. Cæterùm plus laborandum eſt propter humiditatem corporis: præceleri motu nõ vtendum, propter calorem. Ad hæc, cùm ex ſegniore vitæ ratione ad exercitationes & balnea ſe transferunt ilicò fluxionum tentantur morbis, niſi prius ſint vacuati, quàm exercitationes adeant: quare anteuertere per veris initium ſanguinis detractione oportet

op[illegible] an per [illegible] venam, aut scarificatis [illegible] purgan- [illegible] non simplici facultatis, [illegible] flauam bilem, & pituitam, & [illegible]. Vinum autem frigidis [illegible]ssimum esse prius d[illegible] est: [illegible] qui summè calidi [illegible] existunt. Nam qui media [illegible], vtique [illegible] iis fuerit natura- [illegible] tali quidem naturæ mediocre dan- d[illegible] vinum, [illegible] ipsa quoque mediocris est: [illegible] plex genere sit calidi temperamenti [illegible], in qua reliqua contrarietas (nē- [illegible] & sicco consistit mediam tem- [illegible] altera, in qua siccitas subsultat: & [illegible] vna cum calido etiam redundat hu- [illegible] quidem quam primo loco diximus, tā- [illegible] tenuis, atque diluti vini offeremus, quā- [illegible] à summa intemperie recessit. Reliqua- [illegible] autem differentiarum neutri, cùm summæ c[illegible]tes existant. At quod calidissimum vinum est, [illegible]issimis intemperantiis est vtile: reli- quis [illegible] quod portione respondet. Hæc verò d[illegible] de iis sunt, qui mediam senectutis æta- tem [illegible]gunt.

GALENI PERGAMENI *De sanitate tuenda,*

LIBER SEXTVS.

Cvm autem anterioribus quinque libris, quo pacto quis eum qui optimo corporis sit statu, ab omnique ciuili negocio immunis, propriæ tantum valetudini indulget, à prima ineunte ætate ad vltimam vsque senectutem in sanitate custodiat, iam abundè docuerimus: nunc sanè ad eos venemus, quibus per negocia esse, bibere, atque exercere debito tempore haud licet: præterea ad eos, qui statim ab ortu sunt valetudinarium corporis statum sortiti. Vitiosi autem corporum status, genere duplices sunt. Alij siquidem vniuersas similares particulas similiter habēt intemperatas: alij verò dissimiliter, inæqualiterque. Quinetiam instrumentalium partium compositione, quædam inæqualiter, quædam æqualiter conditæ sunt. At primum quidem dicam hic quoque, qui status corporum sint maximè valetudinarij: futuri & prius, qui maximè sanus esset, ostendi. Verum is vnicus erat. Etenim in omnium rerum genere, quod optimum est, id vnum est. Vitiosa verò plurima sunt. Eorum autem quæ per omnes partes similem habent intemperantiam, maximè improbanda sunt, quæ validas habent ipsas intemperamias, ac potissimum frigidas simul & siccas. At eorum quibus inæqualiter se habent corporis partes, illa quidem maximè morbis patent, quorum principes maximè partes contrariis temperamentis affectæ sunt. Minus obnoxiæ valetudini sunt, quibus ignobiliores partes ita se habent. Afficiuntur autem interdum partes per consensum aliarum, atque consortij lege. Primùm ergo de iis verba faciam, quæ æquali sunt intemperie, idque ab iis qui præcalidi sunt, auspicatus. Dictum autem alibi à nobis est, non posse diu intemperiem vnam solam per se durare: quandò ipsa sibiipsi alteram ex necessitate asciscit. Sciendum etiam est, temperiem optimam corpori in adolescenti accedere. reliquas autem ætates, hac deteriores existere. nec non corporales quidem actiones, præcipuas esse pueris: animales autem, ei ætati quæ à pueritia ad remissionem vsque succedit. Nec tamen est has ætates annorum numero circumscribere, nisi forte in latitudine quadam. Pubescere quippe incipiunt aliqui, vbi expleuerunt quartumdecimum annum. Quidam vno pòst anno, aut etiam amplius. Initium præterea remissionis nonnulli habent statim à tricesimo anno; nonnulli post quintum & trigesimum. Ac robur quidem omnibus minuitur, post ipsam summi vigoris ætatem: non tamen hi sanitatem amittunt, tametsi minus hanc quam antea laudabilem habeant. Nam cùm latitudo sanitatis sit ampla, non solùm vsque ad initium senectutis, verumetiam in ipsa senectute tota (quæ quibusdam naturalis esse morbus videtur) sani dicuntur homines, sanitate senectuti congruente: quæ tamen, sanitas absolute non est, cùm actiones in senibus non sint perinde validæ & firmæ, vt in iis qui ætate florescunt. Quare horum sanitas, propter ipsam actionum virtutem integra est, & de qua queri non possit: senum sanitas, querimoniis non vacat. Quamuis enim omnes actiones habet, nullam tamen validam possidet. Porrò corpora quæ à prima statim genitura pronum ad morbos statum sortita sunt, ea sanè ad senectutem nunquam perueniunt: aut si quando peruenerint, vno saltem diutino morbo penitus laborant. Qui autem salubrem viuendi rationem ignorant, credibile etiā est, hos citius quàm pro naturæ ratione interire. Sed iam ad illos conuertamus sermonē, qui æqualiter per omnes partes, calidius sunt sortiti temperamentum: cæterùm in humiditate, & siccitate se habent modicè. Ac talis quidem corporis, natura, ab initio statim magis apparet sana, quàm quæ in vtraque oppositione est vitiosa. Citiùs quippe edet dentes, & citius articulatam vocem, ingredietúrque citius, & singulis annis ad portionem increscet. Postea verò quàm adolescentiæ annos compleuerit, exinde ad remissionem vsque manifeste apparebit calidior, ita vt tum morbis, tum symptomatis quæ à bile oriuntur, facilè sit obnoxia. Multus namque calor dum humorem absumit, siccius reddit temperamentum. At cùm florens iam ætas item calida sit, nimirum composita eorum tempeties, calida simul & sicca erit. In talibus autem temperamentis, bilis abundare tum pallida, tum flaua solet. Sunt verò, qui hac natura sunt, ad ætatem vsque adolescentiæ, similiter educandi iis, qui optimæ sunt naturæ. Si igitur bilis ipsa ventrem superiorem petat, per vomitum expellenda est, post exercitationes aqua tepida propinata: nam vino tunc vtendum non est, nisi difficulter vomant ex aqua. Quippe eiusmodi quædam naturæ sunt, quibus vtique vinum dulce, vbi aquam præbiberint, est concedendum. Præterea etiam magis, vbi temperamentum eorum ab initio calidius sicciúsque fuit, vomitio petenda est. Quin & exercitari his vtilius est, non acutis exercitationibus & præuegetis, sed potius tardis, & mollibus. Sunt enim omnes qui hoc statu sunt, graciliores. Acutæ autem exercitationes extenuāt, lenta implent corpus. Sunt verò ex iis qui impensè calido temperamento sunt, & qui exercitari prorsus non debeant: sed abundè his satisfaciant inambulatio, balneum, & mollis ex oleo frictio.

Temperiem optimam soli adolescentiæ accedere. Actiones corporeas adesse præcipuas pueris, animales, prouectioribus, vsque ad declinationem. Ætates circunscribi numero annorū non posse. Robur omnibus minui post vigentem ætatem. Sanitatis latitudo est ampla. Sanitas senū non est sanitas absolutè. Corpora ab initio pessimè constituta, non peruenire ad senectutem: aut aliquo semper morbo teneri. Calidiori absque excessu humiditatis aut siccitatis temperato, qua adsint. Bilem abundare in calidis & siccis temperamentis. Bilis purgatio quomodo sit molienda. Calido & sicco temperamento praeditis, tardis mollibusque exercitiis esse exercendū.

Quos

Quos etiam iuuat a cibis balneum, nisi in dextra [illegible] parte dolorem, [illegible] aut [illegible] ant. [illegible] quàm [illegible] est, quàm etiam obesi [illegible]. Ante [illegible] cum [illegible] vero & [illegible]. At si [illegible] quæ [illegible] aliquod [illegible] dextra præcordia [illegible], tum dandum aliquid est eorum quæ [illegible] liberent, [illegible] que [illegible] cibis, qui [illegible] idque donec affect[illegible] remi[illegible]. Vtile [illegible] fuerit & [illegible] in quo [illegible] absinthij coma, essentia [illegible] præterea quod [illegible] ex aniso & [illegible] amygdalis [illegible] continetur. quod etiam bibere ex oxymelite præstat in eo tempore, quod inter [illegible] a somno lauandum que interuenit. Non inutile est & medicamentum diacalaminthes, ex oxymelite: cuius tamen assiduum vsum [illegible] in [illegible] temperamentis. Porrò alimentum [illegible] si quis horum temperamentum [illegible] studet, contraria esse intemperie [illegible]. Cæterùm qui versatus in rebus ciuilibus, [illegible] negociis distringitur, huic tutius [illegible] temperamentum mutare, sed [illegible] sibi nutrimenta assumat. Nutritio [illegible] cùm [illegible] qui nutrit cibus, corpori [illegible], assimilatur. Citius autem assimilantur sicca [illegible], & humida humidis. Quibus verò æquale temperamentum est, iis quantò iucundius fuerit quod edunt, tantò vtique sit magis nutriens. At qui inæqualem temperiem sortiti sunt, iis diuersum est, quod assumptu iucundum est, ab eo quod cuique est particulæ idoneum. Duplex autem est, ipsumque quod cuique conueniens dicitur. Aliud quippe secundum simplices qualitates, aliud secundum totam substantiam esse conueniens dicitur. Atque illo quidem vtimur, dum aut mutare intemperiem per ocium volumus, aut seruare, propter negocia. Hoc autem quod tota substantia maximè idoneum est, sola experientia discernitur, habétque vim non vulgarem, ad mutationem alimentorum in substantiam animalis nutriendi, totius substantiæ conuenientia. Fiunt autem & qualitatibus conuenientiæ, vtique si seruare temperamentum studes: humidis naturis humectante cibo maximè quadrante: siccis verò eo qui siccet: sin alterare placet, contrariis. In eo verò qui est in calido frigidóve ad intemperantiam lapsu, contraria dare semper expedit: cùm efficaciores quàm quæ ex siccitate & humiditate [illegible] sistunt, eiusmodi intemperies sint, facileque similibus nutrimentis in morbosam intemperantiam abeant. At si siccius quoduis membrum effici [illegible], nihil manifestè læditur. Pari modo nec si humidiori suam serues humiditatem. Euidenti verò argumento tibi ætates sunt. Quæ enim à prima genitura ad [illegible] vsque habentur, humidissima iis [illegible]. At senili ætati, tum [illegible], tum cæteræ partes admodum siccæ sunt, licet mediæ capacitates [illegible] humiditate impleantur. Corpus [illegible] constitutione [illegible] siccitatis humiditatisque habitum obtinuerit, omnino id in incremento statu secus efficitur: idque tum magis, tum celerius, si etiam natura erat siccius. Sed & senescet idem citius, quantò vt quæ ad summum incrementum [illegible] citius. Hic ergo in præcipui vigoris ætate [illegible] victus ratio non postulant: quæ [illegible] ibus cibis & balneis, tum exerci[illegible], quæ [illegible] sint, abstinen[illegible] [illegible] Venus [illegible] est. Vitentur [illegible] sunt [illegible] & motus omnes [illegible], cum biliosas naturas [illegible] febres parit. Eatenus autem [illegible] speciem victus oportet, quatenus [illegible] naturalem habitum aucta [illegible] temperamenti elementa. Ac [illegible] quidem temperamentum contrariis [illegible]: custodiunt [illegible]. Sanè calidiores [illegible] que naturæ in puerili ætate, fluxionibus [illegible], & redundantiæ morbis [illegible]. Qui magis & pluribus exercitationibus, & exacta ventris concoctione indigent. Itaque [illegible] cibum bis terque si lauent, & calidis [illegible] vtantur, maximum inde commodum sentient. Quippe huc dirigitur in his consilium, vt ipsas animalis particulas seruemus humidas. Quæ res omnis temperamenti communis est, si modò contraria ratio omnium animantium corpora citius ad senectutem perducit, ipsaque est, cuius culpa omne genitum corpus mortale sit. Nam cùm non liceat corpori [illegible] progressum ad siccitatem, [illegible] senescere nobis, corrumpique est necesse. Erit tamen id maximè diuturnum, quicquid erit minimè siccatum. Ac proinde qui maximè humidi sunt, ij maximè sunt longæui, & sanitate, vbi corpus ad robur peruenit, plus cæteris fruuntur: & reliquis qui parem ætatem agunt, valentiores ad extremum vsque senium persistunt. Nam tametsi humidum temperamentum in principio deterius sit, tempore tamen reliquis præstantius euadit. Quo magis qui tuendæ huius corporis sanitati præficitur, excretioni omnium excrementorum oportet maximam operam nauet, tum balneis ante cibum plurimis, tum exercitatione, tum apophlegmatismis & purgationibus: sed ante omnia cibis boni succi, necnon vini potione, quod vrinas promoueat. At frigidorum temperamentorum tres summæ differentiæ existunt. Nam aut modicè se habent in altera oppositione: aut altera qualitas in his exuperat, vtique vel siccitas, vel humiditas. Pessima tamen meritò sicca temperatura est: quippe quòd temporis spacio senescentibus accidit, id iis statim à principio contingit. Ergo istos humectare calefacereque oportebit: quod fiet exercitatione modica, & nutrimento humectante, & calido: præterea cal[illegible] vini potione, & somno liberaliore: illud interim prouidentibus nobis, vt quotidie excrementa omnia expellantur. Venerem autem aduersissimam esse temperamentis siccis, iam diximus. Quare aduersari eam iis qui præter siccitatem sunt quoque frigidi, etiam verisimile est. Nam innoxia venus iis tantùm est, qui calidi sunt & humidi, tum verò qui genitura naturaliter abundant. Malum verò & illud frigidum temperamentum est, quod cum humiditate coniungitur: maximeque est id fluxionum morbis obiectum. Succurritur huic & balnei abstinentia, & exercitio, & tenuiori victu, & vnctionibus quæ modicè calefaciant. At qui frigidi natura sunt, cæterùm in sicci humidique temperatura se modicè habent, minus ij vel ad sanitatem, vel ad corporis robur sunt inepti, quàm qui sunt in illis intemperati. Horum igitur excitare, firmatéque calorem

Macilenti [illegible]

Oxymelite [illegible] diacalaminthes.

Conueniens cuique duplex dici: aut secundùm qualitates, aut secundùm totam substantiam.

Temperamenta esse seruanda similibus, [illegible] contrariis.

Calidis, frigidisue intemperantiis, [illegible] semper contraria [illegible].

[illegible]

Venus [illegible] temperamento [illegible].

Iracundæ [illegible].

Calidiores humidioresque [illegible] pueri ætate, [illegible] putredinisque morbis [illegible].

Corruptionis necessitas vnde accidat mobis.

Longæui maximè [illegible] qui maximè existunt humidi.

Humidum temperamentum in principiò deterius esse, postea verò reliquis melius euadere.

Frigidorum temperamentorum differentiæ tres. Sicca temperies cur pessima existat.

Sicco frigidóque temperamento prædito, qua ratione calfaciendi simul & humectandi. Venus aduersatur temperamentis siccis & frigidis.

Venus quibus innoxia.

Humido & frigido temperamento, qua sit occurrendum victus ratione.

calore[illegible] [illegible] humiditatis verò siccitatisque [illegible] vitio sit media. Nunc autem [illegible] dicamus, quibus corporis status [illegible] tamen vitam serulem, aut [illegible] sed ita, vt ad extremum [illegible] possint [illegible] vacat. Salubris & incu[illegible] status, in latitudine intelligi[illegible] ipsa sanitas. Cùm autem ad [illegible] distinguendum est. circane [illegible] hibernúmve, an circa æqui[illegible] æstimanda. Romæ siquidem [illegible] noctes paulò maiores quindecim æq[illegible] horis sunt: contrà minimi, pau[illegible]. In magna verò Alexandria, ma[illegible]mus [illegible] decim horarum est, minimus [illegible]. Ergo qui in breuissimis diebus & lon[illegible] noctibus a ministerio sole occidente re[illegible] hunc fricari per ocium, & lauari, & modicè [illegible] licet. Nemo autem tam infelici est for[illegible] qui in maximis, & etiam in minimis diebus, [illegible] possit aliquid mediocriter agere. Cæterùm [illegible] exercitationi non assueuerunt, sed citra fri[illegible] protinus perfusi oleo consueuerunt la[illegible] per se transpirabiles, ita vt neque assi[illegible] nec longo tempore ægrotent, ij ad aliam [illegible]tudinem transferendi non sunt: sicuti ne[illegible] alij, nisi qui iam longo tempore ægro[illegible]. Ægrotare autem solent, aut redundantia, [illegible] vitio. At si quidem redundantiæ vitiis [illegible], succi ad conuenientem modum sunt [illegible]ocandi. Sin succorum vitio, ad meliorem fru[illegible] ij reducantur oportet. Vbi igitur quod exha[illegible] a corpore, minus est iis quæ accepit, redundan[illegible] oriri morbi solent. Quare prospiciendum est, vt eorum quæ eduntur & bibuntur, respectu eorum quæ expelluntur, seruetur conueniens mediocritas. Seruabitur sanè is modus, si ponderetur à nobis in vtrisque quantitas. Detrahimus porrò de nutrimenti vel quantitate, vel qualitate, vel etiam vtraque. Ac quemadmodum de quantitate dematur, notum est. De quantitate demitur, cùm vnius maximè alentis cibi loco, alius exigui nutrimenti apponitur. Qui igitur celeriter notabilem abundantiam acerant, iis de vtraque: qui non celeriter, aut non notabilem, iis de altera demptum esse sat fuerit, vtra videlicet homo ipse potius voluerit. Qui verò vitiosos congerunt succos, ij non perinde vt qui redundantiam cogunt, vni tantum rei sunt intenti: quandoquidem neque vnica est vitiosi succi species. Cuique tamen horum ab iis cibis potionibúsque abstinendum est, qui eum quem ipsi congesserunt vitiosum succum facile gignant. Ac sanè omnibus his commune auxilium est alui deiectio, sicuti & veneris conueniens mediocritas. Nam quibus inculpata corporis constitutio est, non debent ij, veluti siccis supra præceptum est, à venere omnino abstinere. An verò semel in die, an bis, sit iis qui eiusmodi vitam agant, comedisse ex vsu, cùm ex corporis ipsorum natura, tum ex consuetudine, atque adeo tolerantia ad ipsius consuetudinis mutationem, indicationes petendæ sunt. Et eorum quidem quibus biliosus venter est, primi semper ciborum ac potionum sint, qui aluum deiiciant. Nempe ex vinis dulcia, & quæ mollire ventrem possint. Ex cibis oleta cùm oleo & garo. Vitanda verò ex vinis sunt austera: ex cibis, qui astringunt: nisi si firmandi oris ventris gratia, post totam comestionem exhibeantur. Siquidem astringentium vsus, iis [illegible] qui imbecillius os ventris obtinent, non solum [illegible] non comprimit, sed etiam ad deiiciendam illam conducit. Quicunque verò palæstræ exercitiis [illegible] balneum sunt vsi, priusquam districtæ negociis [illegible] se addicerent, iis vt ab ipsis abstinuisse est incommodissimum, ita vt, similiter vtantur, præter incommodum etiam fieri non potest. Ergo apotherapia ist[illegible] vtendum censeo: & simul de suillæ carnis modo nonnihil demendum. Quibus autem ante balneum aliquid esitasse est melius, si quidem in die (gratia exempli) tredecim horarum æquinoctialium, circa horam decimam curaturi sint corpus, ij hora quarta solum panem assumant, id quod ipse sum solitus facere. Modus autem eius sit is, qui decima hora possit esse concoctus. Sed nec post assumptum ipsum bibendum est. Eorum porrò qui repleti cibo se exercent, nonnullis caput repletur vaporibus, & in iecinore aut ponderis, aut distentionis, aut vtriusque sensus percipitur. Si igitur caput repletum sit, succurrendum ambulationibus est, sed potissimum ante cibum. Nihil tamen vetat quin & post cibum. Cæterùm has quammaximè lentas esse oportet, illas his celeriores. Si iecur obstructum sit, iis quæ in viis eius hærentia expediant. At quæ obstructos hepatis meatus aperiunt, eadem tarditati concoctionis conducunt. Horum optima sunt oxymeli, & diatrion pipereon, quod nihil non familiare receperit: ad hæc extenuatorius victus. Vbi verò corruptio ciborum in ventre accidit, quibus id quod corrumpitur, per aluum descendit, iis maximum id compendium ad sanitatem est. Quibus autem non descendit, ij prouocandi iis sunt, quæ deiiciunt leuiter: cuiusmodi sunt diospoliticon, vtique cùm pari cum reliquis pondere nitrum immixtum habet: & quod ex ficis & cnico componitur, aliáque quæ ex cnico vel epithymo conficiuntur. Porrò iis qui sic sunt affecti, etiam vomitus ante cibum ex vini dulcis potione, conducit: necnon alui subductio, ex conuenienti interuallo, medicamine dialoës (quod amarum vocant) exhibito. Nam si longo tempore vitiosum succum augeri sinas, grauis quispiam ipsis incidet morbus. Consulendum verò his est, ne quid fumidum, aut male olens, aut facilè corruptibile nutrimentum accipiant, sed qui boni succi sunt potius eligant. Ars quippe quæ sanitatem tuetur, iis qui sibi paruerint, firmissimam sanitatem promittit: qui verò aut voluptate, aut ambitione victi, parêre recusant, iis perinde est, ac si omnino non esset. Iam verò, iis qui nimis graciles sunt (solet enim accidere nonnullis gracilitas ob frigidam & siccam intemperantiam: nonnullis propter digerentis in corpus, vel nutrientis, vel ambarum facultatum naturalem imbecillitatem) illitio ex pice conducit maximè. Dein vnguentum illud quod dropax dicitur. Prodest tamen si ante balneum manu mediocriter molli corpus perfrices, quoad ruborem contrahat: deinde dura frictione, non multa, cutem cogens, densam eam durámque efficias. Ab his, si mediocri exercitatione vsum, ac lotum, citra longam tamen in solio moram, hominem abstergas, mósque vngas oleo exiguo, & cibum offeras. Quippe studium in his est, vbi bonum sanguinem in corporis molem attraxeris, vt tum nutricem vim firmes, tum ne quod attractum est exhalet, prospicias. Ac firmatur quidem nutriendi vis excitato in carnibus calore. Non exhalabit qui in has sanguis attractus est, si oleo vnxeris,

V

Redundantiæ morbi quando soleant.

Alui deiectio quibus sit auxilium commune.

Astringentium vsus in iis qui os ventriculi imbecillum possident, ad aluum deiiciendam conducit.

Apotherapiæ vsus quibus conueniat.

Exercitia post crapulam, quæ mala soleant producere.

Capiti pleno succurrendum ambulationibus.

Obstructionis remedia etiam ad concoctionem facere.

Oxymeli.

Diatrion pipereon.

Deiicere aluum leuiter Diospoliticum medicamen, & quæ ex ficis, & cnico, & epithymo constant.

Vomitus ante cibum quibus conducat.

Dialoës.

Ars sanitatis tuendæ, iis qui sibi paruerint, firmissimam sanitatem promittit.

Gracilitas vnde.

Gracilentis remedia.

Nutriendi vis qua ratione firmetur.

ris: vtpote quod emplastici medicamenti vim habet. Quòd si ætas non reclamet, etiam si frigida lauatione vnà cum prædictis vtatur, magno fruetur commodo. Contrà verò in iis qui immodicè sunt obesi, minuenda digestio est, augenda verò corporis exhalatio. Minuetur porrò digestio, assidua ventris deiectione. Corporis autem exhalatio inaugebitur celeri exercitatione: cuius generis cursus est: præterea vnguentis iis quæ euaporandi vim habent, fricando quamplurimum. Frictio tamen ipsa esse mollis debet, ac quæ laxum corpus efficiat. Qua ratione præpinguem quendam paruo tempore ad mediocritatem carnis reduxi. Sed & alias quæ totum occupant corpus intemperantias, simili methodo corrigere conuenit: primum, eorum quæ agi expediet, in uento scopo: mox materiis quæ ipsa præstare queant. At iam ad inæquales corporis status accingor. Sane inæquales status trifariam fiunt, prout compositio corporis nostri est triplex. Vna ex primis elementis, ex quibus corpus constant similares particulæ. Secunda ex iis ipsis similaribus, ex quibus instrumentalium compositio consistit. Tertia ab his, compositio totius corporis ex ipsis instrumentalibus. Ac facillima quidem, tum ad discernendum, tum ad curandum, tertia est: difficilior secunda: maximè lubrica est prima. Commodius ergo à tertia incipitur. Quare exordiamur disputationem à capite, quod intemperatæ naturæ sit, adeò vt multa excrementa gignat, vnde lædi subiecta membra contingat, in quodcunque excrementa decubuerint. Ac promptissimè quidem in os & nares excrementa tempe-tum faciunt. Decidunt verò & in oculos: nonnullis etiam in aures. Sed excrementi in os decursum, tum gula excipit, tum aspera arteria, cuius summa pars ori coniuncta, quæ larynx dicitur, instrumentum est vocis. Ergo is larynx ab iis quæ capite decidunt madefactus, principiò quidem raucam vocem facit: procedente verò tempore paruam. Si verò longius etiam procedit malum, totam adimit: quippe cum larynge, arteria quoque ipsa vnà humectatur. Quòd si acris fluxio sit, non solùm ad vocem ineptæ prædictæ partes fiunt, sed etiam grauissima eis erosio accedit, qua & pulmo simul exulceratur, qui morbus tabes dicitur. At si in gulam & ventrem feratur fluxio, quæ quidem frigida est, in frigidam intemperiem corpora mutat: quæ calida, in calidam. Hæc verò etiam spacio exulcerat. Verùm inter initia appetentiam & concoctionem prosternit. At frigida quidem fluxio tarditatem concoctionis & cruditatem, & acidos ructus creat. Quòd si etiam corrupta sit, alimentum quoque vertit in corruptelam. Si verò inferius se noxa recipiat, & ieiunum, & colon intestinum affligit, tangitque vasa quæ in mesenterio sunt, per quæ fit in iecur cibi digestio. Ac nonnullos quidem fastidium ciborum, excipit: alios appetentia canina, aut etiam vitiosi cibi cupiditas, qualis est circa affectus in grauidis. Nec latet vuam quoque, & paristhmia, & parulides, & antiades, & erosiones dentium, & vlcera, & in ore putredines, hanc saniem quæ à capite in ipsa decidit, consequi. Satius autem in his omnibus est, ipsum mali ceu fontem prius tollere, caput firmando, quàm ad eorum curationem nos conuertamus. Aut si id pro magnitudine naturalis intemperantiæ non licet, saltem illi prospectè, ab ipsa scilicet vitij specie, prouidentiæ indicatione semper accepta. Quibus igitur ex calida intemperie caput male habet, hos frequenti balneo dulcis aquæ fouere expedit. Calidarum autem quæ spontè nascuntur, noxius his vsus est. Siquidem quæ ex iis sulfureæ bituminosæve sunt, eæ propterea quòd calefaciunt, inimicissimæ calido naturaliter capiti sunt: aluminosæ verò, quoniam angustos meatus claudunt. Solis autem iis sponte natis quæ dulces sunt (si tamen ipsis vtendum sit) vti citra noxam poterunt. Nam quòd vtile etiam aliquid ipsæ præstare possint, hoc dicere non perinde tutum est: quando nec calidæ fortasse forent, si omnis calefacientis medicamentosæ virtutis essent expertes. Quibus verò caput vehementer calidum æstuánsque est, iis præstat æstatis tempore rosaceo perungi, quod ex rosis in oleum omphacinum salis expers iniectis, componitur. Sunt capita quæ propter arteriarum temperamentum ut vertigines & capitis dolores incidunt: in quibus etiam incidere arterias solemus. Sed hoc genus propositæ artis limites egreditur. Quæ autem ex nimis acuto neruorum sensu (qui à capite orti, inter alia os etiam ventriculi texunt) frequenter dolent, his sanè mederi, propositæ artis officium est. Potius tamen consilium est id agere, quò minus hæc vllo modo incidant, curando ne aut biliosus humor in ventrem prorsus confluat, aut quamcelerrimè inde expellatur. Atque vt ne protsus quidem confluat consulueris, si citius cibum exhibeas. Vbi enim totius corporis biliosius temperamentum est, necnon imbecillus venter, nisi is corroboretur cibo, defluunt in eum quas corpus accumulat superfluæ fanies: ex quarum vapore dolores capitis, suffusiones, atque morbi comitiales gignuntur. Horum itaque omnium vniuersa victus ratio ad frigidius potius, humidiósque mutanda est. Quod autem in ventrem confluit, id vomitione ac ventris solutione expellendum. Stomachus verò cibis quidem quotidie priusquam bilem contrahat firmandus. Purgetur etiam medicamentis ex maiori interuallo, absinthij coma, & compositione ex aloë, quàm picram nominant: quippe hæc quod altius in tunicas biliosi ventris [illegible] excipit, expurgat: absinthio parum id præstare valente, vt eui vis insit tantum detergendi astringendique, ac talis, quæ sordes tunicarum ventris detergat: non si quid altius in eo imbibitum est, foras extrahat expellátque, sicut aloë. Quæ verò post hanc ventri extrinsecus admouentur vnctiones, ex modicè astringentes sunto: vt melinum, masthichinum, & nardinum. Ac æstate quidem potius melinum, hyeme nardinum, vere masthichinum sumendum. Est autem opulentis mulieribus & quod præstantius nardino vnguentum sit, nempe foliatum: præterea quæ spicata vocantur, quæ ventrem & roborare possunt, & calefacere. Si verò non modò caput calidam sanè transmittit ventri, sed etiam venter ipse calidam intempetiem habeat, vtique refrigerante tum potione, tum cibo, semper vti conuenict: atque eam qualitatem in his pro temporum anni ratione intendere variè, ac remittere: nusquam tamen ad contrariam peruenire. Ad eundem modum si vtraque pars sit frigida intemperie affecta, illis calefacientibus est vtendum: variè tamen ea pro ratione temporum intendenda remittendáque sunt. Porrò difficilis connexio est, quoties vel in calidú ventrem frigida & pituitosa sanies defluit, vel in frigidum calida. Atque harum duarum alteram semper expertus

Marginal notes: Olei lauatio prohibet exhalationem succorum. Obesi esse cibi digestionē minuendam, augendam autem exhalationem. Exhalationem medicatio. — Inæquales status trifariam fieri. Constitutio corporis triplex. — Capitis excrementa in quas partes fluerent decumbere. — Larynx instrumentum est vocis, quod si recipiat fluxionem, illam potest adimere. — Tabes vnde gignatur. — Calida in ventriculum fluxio quid moliatur. Frigida in ventriculum fluxio quid faciat. — Cites. — Capitis prospiciendum esse, priusquam ad curandos defluxus ex ... conuertamus. — Capitis laborantis intemperie calida, frequens balneo dulcis aquæ medendum esse. — Caput vehementer æstuans, rosaceo recreandum esse. — Arterias quando secanda in capite. — Bilem non confluere in ventriculum, si cibum citius exhibeas. Ventriculum imbecillum, nisi corroboretur cibo, recipere totius excrementa corporis. — Picram et aloes expurgare humores altius imbibitos in ipsius ventriculi tunicis. Absinthij vires. Vnctiones roborantes ventriculum. — Foliata vnguenta. — Spicata vnguenta. — Frigida intemperantia capitis & ventriculi quo modo succurrendum.

... magis ad curandum ... nempe ... qua ... pituitosique succi in ... dum deci- ... Pessimus verò is status est, si præ- ... etiam ea natura sit, vt neque aluum ... habeat, nec ... ex facili ... Si verò pituitosus succus a capite in frigi- dum ... ventrem decurrat, facile his succur- ... si mane aliquid medicaminis diatrion pipe- ... sumpserint. Sed & piper solum, præcipuè quod album est, cumminum, atque aquæ im- mixtum, bibere iis licet. At potio absinthij his aduersissima est, vt quæ pituitosum succum ipso- rum ventri affigat. Sed neque aloe valde his con- ducit, cùm ei biliosi trahendi humoris facultas sit: eoque excogitata salubriter est compositio quam picram dicunt, quæ acrimonia caloréque ... quæ in se habet, crassos & lentos succos ... secat, ac deterget. Verùm assiduè vti hoc me- dicamento non licet, sicuti diatrion pipereon, aut ... alaminthes. In totum ergo ad aloës drachmas ... um, reliquorum cuiusque coniiciuntur sex ... limæ, quę ipsa quoque sex sunt. Atque hęc est ... quam Romæ omnes præparant. Ergo verò ... m aliis duas compono: atque in altera, eorū quæ calefaciunt, plus: in altera, minus coniicio. Vtrumque autem fiet, si aloës solius ponderi nunc præscripto, aut addamus, aut detrahamus viginti drachmas. Cæterum si cinnamomi copia non sit, ponendum pro eo est optimæ casiæ duplum. At in quibus quidem venter aut frigidus est, aut etiā temperatus, ad frigus tamen propensior, iis ap- tum diospoliticon est: quod dupliciter confici as- sueuit: iis nempe qui aluo sunt astricta, nitro, quod Berenicarium vocant, cum cumino, ruta, & pipere, pari pondere admixto: iis verò qui sunt soluta, dimidio. Grauis autem nec facilè tractabi- lis complexio est ventris, qui intemperanter cali- dus sit, cum frigido capite: quippe os ventris ab iis quæ calorem accendunt, offenditur. Ergo in iis qui sic sunt affecti, id agendum, vt pituitam discces, detergeásque iis quæ minimè calefaciunt, quod genus oxymeli esse nouimus. Iam lubrica atque ad curationem difficilis connexio est, vbi tales patiuntur affectus coiecipt in quibus os ven- tris imbecillum ac nauseosum est, sistitur autem venter. Iis igitur conuenit primo loco olera cum oleo & garo, aliáque quæ ventrem mollire solent, sumere. Post iustum autem cibi modum, aliquid eorum quæ stomachum roborent, accipere. Ea sunt māla, & pira, & punica. Ipse autem qui affli- gitur, omnibus seorsum vsu exploratis, quod mi- nimè noxium, iucundissimúmque inuenerit, eo in quantitate mediocri vtatur. Atque in totum magis qui ita sunt affecti deiiciunt, si quid astrin- gens post cibum sumpserint, quàm si eo caruerint. Siquidem eorum vsu roboratus ventriculus, na- tantes succos pellit ad intestina, quos ea etiam cō- tinuata expulsione propellunt, quemadmodum è conuerso, vbi humor aliquis mordax, ad expulsio- nem sui circa sedem nos irritat, quem tamen co- hibere propter ciuilia negocia coacti, neque ab his expeditieum expellimus, signum est illum ipsum humorem, conuersione facta, ab intestinis pulsū esse versus superna, vnde sæpenumero capitis do- lore tentamur. At vbi renes calculos aut tophos gignunt, totus verò habitus gracilis est (quæ in- æqualis connexio cæteris malignitate non cedit) hi medicamenta & victū quæ extenuare possint, requirunt: ea tamen gracili corpori inimicissima

Ventris vitio ... pessimus quis.

Piper, ... aquæ ... absinthium ... aduersissimū ... neque aloe valde vtilem.

Picra vbi ... compo- sita ...

Diospoliticū ... duplex.

Ventris calidi intemperie ... cum capite frigido, quid agendum.

Oxymeli.

Ore ventricu- li ... da mollitie, cum astrictio- ne ..., quid agendum.

Renes si gi- gnunt calcu- los, totum au- tem corpus sit gracile, qua vtendum vi- ctus ratione.

sunt. Cæterùm cùm interrogaret me quispiam, qui ob tales renū affectus, siccissimi victus ratio- ne vsus, in maximam siccitatem inciderat, quo vtique victu, citra renum noxam, mederi quis pos- set siccitati illi suæ, prisanæ cremorem excogitaui, & pisces tum saxatiles tum qui in alto mari de- gunt. Simili ratione & ex volatilibus quæcunque similem carnē habent. Porrò multæ ex montanis volucribus tali sunt tēperamento. Quas namque in vrbibus conclusas humido nutrimento impin- guāt caupones, aduersissimæ his sunt. Optima ve- rò sic affectis caro est, vt ex auibus, perdicū: proxi- ma attagenarum, & sturnorum, & merularū, & tur- dorum. Quòd si montanarū auium copia non est, de iis quæ in agro victitāt, & gregalibus columbis, passeribúsque, qui in turribus nidificāt, sumere lice- bit. Sunto autē in editis locis huiusmodi turres. Ita nanque & gallinis, & gallinaceis qui in corte alū- tur, vti licet. Ex lactibus autem, solum asininū est concedēdum, propterea quòd cæteris omnibus est tenuius. At breuiter, media inter extenuantem impinguantémque sit eorum victus ratio. At si obesus sit quem calculus infestat, audacter huic te- nuem victum iniungito. Eadem & iis qui articulo- rum vitiis laborant, conuenire præcepta censebis. Scire tamen licet, podagrica antidota multum di- stare à nephriticis, non tantum quòd crassos glu- tinosósque succos attenuent, sed quòd etiam cale- faciant & siccent. Nam calculosis, quæ valde ca- lefaciunt, dare nullo modo conuenit. Iam verò partes quæ læsæ sunt ob defluxionem à capite, nō omnes corroborādæ veniunt, sed eæ tantùm, qua- rum permagnus est vsus: vt oculus, atque auris. Idcirco decidentibus in has partes excrementis à capite, deriuatio per vicinas partes molienda est, ac ad nasum potissimum trahenda, quæ in illa decū- bunt, idque per ea quæ sternutamenta mouent, at- que eius obstructiones aperiunt. Si ad nasum non sequuntur, in os ipsum apophlegmatismis sunt de- ducenda. Oculis verò ipsis robur adiicies, si sicco collyrio, quod ex Phrygio lapide constat, vtare: ac sic palpebris specillo inducas, ne oculi membra- nam intus contingas. Ita nanque mulieres quoti- die faciunt, cùm stibio oculis gratiam conciliant. Ad aurium verò robur adhibeas vel glaucium so- lum super cote tritū cum aceto, ac mox tepidum: aut collyrium quod diaglaucium vocatur, aut dia- rhodon, aut crocodes, aut nardinum, aut quod δι' οἴνου dicitur, aut denique foliata & spicata vn- guenta. Cæterùm vbi satis firmatæ sunt, ita vt ni- hil iam in has confluat, assiduè aliquid instillandū est optimi vnguenti nardini. Porrò aurium vlceri, Andronis medicamento, similibusque medeberis. Interim tamen auertere materiam ad nasum & os oportet. Vt autem ex iis quæ à capite defluunt, læ- duntur nonnulla eorum quæ illi subiecta sunt, sic ex iecinore & renibus, & liene, in alias partes quæ ipsis sunt imbeciliores, morbi incidunt: ni- mirum semper ipso excremento à fortiori ad im- becilliorem partem demisso, donec ad imbecilli- mam omnium deuentum sit. Atque ad hunc mo- dum, quorum nulla sui cura est, aliis alia parte as- siduè vexatur. Qui verò nihil colligunt superua- cui, nec qualitate, nec quantitate, his manēt imbe- cillæ partes semper in tuto. Iam quod redundat, aut per totū colligitur corpus, dicitúrque affectus plethora: aut in parte aliqua principe, sed quæ alioqui natura sit imbecillior. Ante omnia tamen est definiendum, proportióne affectu laboret mem-

Lac asininum solum esse vti- le renibus cal- culosis, cum totius corpo- ris siccitate.

Podagrica re- media differ- re à nephriti- cis.

Calculosis nullo modo danda valde calfacientia.

Deriuatio per vicinas partes molienda est.

Collyrium siccum ex phrygio lapi- de, oculis ro- bur addere.

Auribus auxi- liantia reme- dia.

Excrementū semper à for- tioribus ad imbecilliores partes defluere.

Plethora quid.

brum, an propter aliud, quod principio sit affectum. Se[illegible] s etiam [illegible] noxa [illegible] plurimum tamen ex vitiosa vi[illegible]. A[illegible] itaque magnitudini natu[illegible] membri conueniet, ac tenuio[illegible] quidem [illegible] quam antea, exhibere homi[illegible] idoneam exercitationem iniungere, ca[illegible] ne quid [illegible] causis noxæ incidat. [illegible] si ab his [illegible] ipse gracilis fiat, neque im[illegible] insistendum eidem vi[illegible] aut omnibus mem[illegible] fiat [illegible] quod vitioso est habi[illegible] rationem debebis: [illegible] in tenuio-rem [illegible] tempore purgatio-ne [illegible] quotannis purga-tio [illegible] illis altera quoque post hanc [illegible] opus. At si sanguinis qui-dem abun[illegible] corpus accumulauit, mitten-dus is est [illegible] succum, vacuandus pro-[illegible] amento fuerit. Quòd si ex tenui victu [illegible] leuatur, sed corpus emaciatur, [illegible]. Porrò status corporis eorum [illegible] qui genitale semen copiosum [illegible] gignunt, quod eos ad expulsionem [illegible] post quam & ventris os illis resolui-tur, [illegible] toto corpore non solum relaxantur, imbecillique fiunt, sed etiam tueci, graciles palli-di, cauisque oculis conspiciuntur. Quòd si pro-pterea quòd ex concubitu se vexantur, ab hoc se retrahant, nonmodò capitis molestiam, sed sto-machi offensionem, fastidiáque sentiunt, nec ex continentia magnopere iuuantur. Accidunt enim ipsis per nocturnas imagines non minora incom-moda iis, quæ a concubitu senserunt. Sumere igi-tur ij debent non cibos modò, verum etiam me-dicamenta quæ semen extinguant: tum verò ex-ercitationibus vti, quæ supernas tantùm partes exerceant: ac denique a balneo lumbos totos vn-gere vnctione aliqua refrigerante, qualis ex om-phacino oleo, & rosaceo, & melino conficitur. Ipsis autem oleis, ne defluant, ceram adiicere po-teris. Vbi verò ceratum id in mortario subege-ris, cum eo succum aliquem refrigerantem mi-scebis accuratissime: videlicet semperuiui, aut so-lani, aut vmbilici Veneris, aut psyllij, aut polygo-ni, aut tribuli, aut portulacæ, aut lactucæ. Portu-laca tamen succum suum non remittit, nisi dum in mortario tunditur, affusum sit humoris quip-piam tenuis aquosæque substantiæ, qualis vuæ immaturæ est, & rosarum. Quinetiam lini semen si in aqua coquas, refrigerantem cremorem efficit. Ego verò cùm è plebe cuidam consulerem, vt plumbi laminam renibus superponeret, quo no-cturnis careret Veneris imaginibus, tali præsidio adiutus postea mihi egit gratias. Alter autem qui plumbi duritiam non tulit, ex dictarum herba-rum, cum eisque mollium amerinæ & rutæ folio-rum appositione, necnon ex assiduo esu seminis ipsius amerinæ, singulare præsidium sensit. At quæcunque ex papauere mandragoráue vnctio-nes fiunt, omnino fugiendæ sunt. Sed neque vt prædictis, ita his quoque substratis vtendum est, cùm in vigore consistunt. Quin rosas experiri cui-dam suasi, sensitque ex iis substans leuámen citra vllam renum noxam. Alios autem, qui vbi cibis boni [illegible] se impleuerunt in cœna, postea concubuere dormientes, postero die cùm satis dormierint, ac surrexerint, iubeo linteo fricari,

Portione quando vtendum.

Semen calidum copiosum [illegible] gignentibus, adeo vt ipsos ad ex[illegible] nem sui prouo-cet, qualis vtendum sit medendi ratio [illegible].

Semen cohibentia.

Lini semen in aqua coctum, refrigerantem cremorem efficere.

Plumbeam laminam lumbis iacentem, facere contra Veneris nocturnas imagines.

Vnctiones ex papauere mandragoráue fugiendæ.

quoad rubor per [illegible] appareat: mox aliqua ex oleo frictione modicè [illegible] exiguo interposi-to tempore panis aliquid fermentati & in cliba-no cocti, & puri, ex vino mixto, illis gustan-dum porrigo: atque ita ad consuetum opus dimit-to, magnam hinc vtilitatem expertos. Non dissi-milem roborandi per cibum stomachi rationem, & grammatico cuidam, quem assiduè morbus co-mitialis vrgebat, suasi: ac mirificè contulit. Maxi-me verò in fiduciam veni hominis iuuandi, vbi dicere eum spasmos incidere, cùm diutius à cibo abstinuisset, mag[illegible]que si dolor interim, iráue inter-uenisset. Quoniam habitum eius intuebar graci-lem: scitantique mihi de hac ipsa re, stoma-chum assiduè bili vrgeri est fassus. Nonnulli ita-que immodicæ veneris vsu læduntur. Alij citra noxam vsu eius ad senium vsque sufficiunt. Ve-rum hæc ambo genera rara. Totum verò quod in medio est, id cum maioris minorisque discrimine, ad magnum hominum numerum se extendit. Ac de his hactenus. Huic autem commentario iam colophonem imponam, vbi medicamen illud de-scripsero, quod ex malorum succo conficitur, tum ad appetendi vim excitandam, tum ad iuuandam facultatem coctricem, roburque conciliandum ventriculo, maximè conferens. Accipies igitur succi malorum cotoneorum, quæ dulciora maio-raque sint, sextarios Romanos duos, quibus mel-lis optimi tantumdem miscebis, aceti sextarium vnum & semissem. Hæc cum super prunas modi-ce coxeris, & spumam detraxeris, immittes zin-giberis vncias tres, piperis albi vnc. ij. Dein rur-sus in simili igni recoques, donec mellis crassitu-do consistat. Qua vtique crassitudine, stomachica medicamenta parari solent. Hoc porrò pharma-cum, etiam iis quibus inualidum iecur est, saluta-re in primis existit. Illud verò latére non debet, ie-iunis id maximè dandum esse, mediocris cochlea-ris modo. Quanquam nec si à cibo sit sumptum, quicquã lædit. Commodè quoque dabitur, etiam si prius pransus quispiam, ante cœnam id sum-pserit. Maximè tamen tempestiuè id duabus ho-ris aut tribus ante cibum obtuleris. Quòd si id astringere magis voles, ex succo acerborum co-toneorum conficies ipsum. Licebit autem piperis zingiberisque portioni addere, sicuti etiam de-trahere, atque omnino nihil illorum miscere, prout is qui tali est medicamine vsurus, aut cali-dum biliosumque ventrem sortitur: aut contrà, frigidum atque refertum pituita: aut denique in medio constitutum temperamento.

Medicaminis ex cydoniorum succo vires, & compositio.

GALENI PERGAMENI
De vsu respirationis,
LIBER VNVS.

Minimè sanè vulgarem esse respirationis vsum, hinc liquet, quod ea priuati, ne mo-mentum quidem possimus viuere. Ex quo manifestum est, respirationem ipsam, ad nullam particularem actionem, sed ad solam vitam * con-ferre. Cùm igitur actio animæ, vita sit quæ pluri-mum à respiratione iuuatur: tandiu certe vtilitatis modum nos ignorare oportet, quãdiu animæ sub-stantiã (quæ nobis incognita est) ignorauerimus.

Respiratione priuati, ne momentum quidem possumus viuere.

Vita est actio animæ.

Animæ substantia est nobis incognita.

Coarguitur

Coa[illegible]tur autem facile Eraſiſtrati opinio, dicentis impoſſibile eſſe vt cor ex pulmone aërem tranſmittat, [illegible] reſpirationis cohibitionem. Nam ſi quis inſpirationem faciat, plurimúmque vndique premat thoracem, & nihil rurſus expiret, apparebit cor nihilominus in ipſo cor pulſans, hoc, eſt, tum attrahens, tum expellens: ſuffocatur tamen interim homo, idque eò magis & citius, quò plus inſpirauerit: quòd nimirum tunc non ſubſtantia, ſed qualitate ſpiritus, cor opus habeat. Quare huius ſuffocationis medela, vnica expiratio exiſtit: quæ quidem ſi confertim & cum magno ſtrepitu fiat, validè compreſſo thorace, & reſerato aſperæ arteriæ orificio, efflatio appellatur. Si igitur ipſum cor ſubſtantia tantùm egeret ſpiritus (quod nimirum Eraſiſtratus exiſtimabat) magis vtique ex penuria ipſius, quàm ex abundantia oborirentur læſiones, id quod minime apparet, cùm tunc præcipuè affligatur, dum maximè illius copia redundat. Similiter confutatur illorum etiam opinio, qui ſolius nutricationis ipſius animalis ſpiritus gratia, nos reſpirare contendunt, cum ſuffocatio, reſpiratione cohibita, non propter inopiam nutrimenti animalis ſpiritus accidat. Adeſt ſiquidem largus tunc in pulmone ſpiritus: longiúſque requiritur tempus ad hoc, vt animal propter inopiam nutrientis ſpiritus pereat.

Suffocationis [illegible] ratio.

Efflatio quid.

Etenim ſubſtantia animæ, etiam ſi non vna ſit, per omnem tamen vitam, ad multum tempus durat. Ergo ſi non ob ſubſtantiæ, relinquitur quòd ob qualitatis penuriam, animalia in reſpirationis cohibitione extinguantur. Quæ igitur iſta qualitas ſit, inquirendum venit. Porrò quandoquidem vbi amplior quàm ſecundum naturam caliditas in locis circa cor & thoracem fuerit collecta, ſtatim, & amplius ſolito, reſpirare appetimus: videri vtique poſſit refrigerationis gratia, reſpiratio fieri. Rurſus, ſi perfrigeratis iiſdem organis (quemadmodum in magna fame, & vbi quis in magno frigore ſit verſatus, contingit) non ſolùm non refrigerare eam, quæ in nobis eſt, caliditatem oportet, ſed etiam calfacere, refrigerationis gratia reſpiratio minimè fieri apparet. Nonnulli tamen huic obiectioni occurrentes, inſitum calorem ſemper egere refrigeratione contendunt: verùm cùm auctus is ſit, ampliori: pauciori verò, cum imbecillior eſt redditus. Hanc autem controuerſiam diluemus, flammæ exemplo propoſito: quæ quidem (vt animalia) aëre priuata extinguitur: quemadmodum indicant cucurbitæ medicinales, vndique circumpoſitæ. Nec verò tantùm ſiquis cauum quid circumponat flammis, ſed in balneis etiam, & Solis ardoribus, & frigoribus excellentibus, & vehementer ventilatæ, & materiæ multitudine obrutæ, ſicuti & inopia alimenti, ſimiliter extingui videntur. Augentur autem ac roborantur à moderato frigore, & ſi moderatè ventiles & commoderato alimento nutritæ. Omnes autem flammæ duplici moueri motu videntur: altero à materia ex qua accenduntur, per quem maximè ſurſum feruntur, & vndequaque diſperguntur: altero huic contrario, ad ſui ipſarum principium, ac veluti radices vergente, per quem conſidunt & contrahuntur. Etenim ſi facis quàm maximè ſupernam extremitatem accenderis, confeſtim ad infernam perueniet ignis. Siquidem cùm omnis flamma celerrimè corrumpatur, ob id neceſſarium eſt, velociſſimam eius eſſe generationem. Atqui generatio vtriuſcuiuſque flammæ, eſt ex ſubiecta materia accendi. Corrumpi igitur omnem flammam eſt neceſſarium, ſi aut materia, aut alterò motu priuetur. Quippe ex contrariis motibus, quorum alter alterum mutuò excipit & conſequitur, alterum ſine altero conſeruari impoſſibile eſt. Ob id igitur, moderatè frigido ambiente aëre omnis flamma opus habet. Qui enim excellenter calidus eſt, motum alterum ipſius immodicè extrà extendendo, frigidus verò alterum immoderatè intrà protrudendo, extinguit. Vterque autem * modicè ventilatus, flammam materiæ applicat, vt frigidus aer temperatè: ſupra modum verò moueri, flammam diſpergit, veluti etiam calidus vehementer ambiens. At verò moderatio, omnium conſeruatrix flammarum exiſtit.

Anima ſubſtantia ad multum tempus durare. Suffocari animalia ob qualitatis penuriam, dum reſpiratio cohibetur.

Flammæ quo modo extingui poſſint.

Flammæ à quibus augeantur. Flammarum motus duplex.

Motuum ſe inuicem conſequentium, alterum ſine altero ſeruari non eſt poſſibile.

Flammam omnem egere moderatè frigido aere.

Eodem igitur modo caliditas animantibus inſita, materiam vnde accenditur, ſanguinem habet: necnon à natura inſitum principium motus in vtramque partem, ita vt altero priuata, etiam reliquo ex neceſſitate deſtituatur: & ob idipſum, ſiue à reſpiratione prohibeas, ſiue à ſanguine, ſtatim corrumpitur: nam & lucernæ flammam tolles ſuffocando, aut omnino oleo priuando. Simile itaque ponito cor funiculo, oleo ſanguinem, alicui organo cauo pulmonem: nam circunſitus eſt cordi forinſecus, ad cucurbitæ ſimilitudinem. Verùm quo tempore expirat animal, aſſimilaueris potius ipſum cucurbitæ foratæ: vbi verò reſpiratio cohibetur, imperforatæ & vndique occluſæ. Quemadmodum itaque cucurbita perforata intra ſe non poteſt flammam extinguere, reſpirantem per ipſum foramen: quæ verò è veſtigio eſt concluſa, eam per ſuffocationem extinguit: ad eundem modum pulmo arctus & denſus, qualis eſt in reſpiratione cohibita, extinguit: perforatus autem & rarus (talis enim exiſtit circa reſpirationem) inſitam caliditatem conſeruat. Iam expiratio ipſa, ad euacuandum id quod veluti fuligo ſanguinis eſt, mirè conducit. Fauilla quippe, & fumus, & fuligo, & omnis eiuſmodi vſtæ materiæ ſuperfluitas, non ſecus quàm aqua, conſueuit ignem extinguere. Ex omnibus itaque ſunt recipiendi ij, qui dicunt, inſiti caloris gratia reſpirare animalia. Nam & moderatè illum tum ventilari, tum refrigerari expedit: motúmque aliquem præfici fuliginoſo excremento, quod naſcitur ex vſtione ſanguinis, explodendo. Itaque ex ventilatione principij caloris inſiti: & ex moderata refrigeratione, & ex eius quod in ipſo veluti fumoſum eſt, defluxione, vnum coacervatur caput & ſumma, conſeruatio videlicet naturalis caloris. Quare in balneis diutius verſantes exoluimur, ac tandem morimur: idque non ob euacuatum ex toto corpore ſpiritum, ſed quòd perſpiratio tam quæ per vniuerſum corpus, quàm quæ per os fit, offendatur, calidum ſpiritum attrahens. Nam cùm torpedini talis vis inſit, vt vel per infixum ipſi tridentem piſcatores maximè ſtupefaciat: certè mirum eſſe non debet, ſi aër etiam ambiens, ſuam nobis, qualiſcunque illa ſit, qualitatem communicet. Porrò per vehementes exercitationes, perque ardentiſſimas febres, amplius & frequentius reſpirare ſolemus: minus autem & rarius, vbi loci circa cor & pulmonem refrigerati ſunt. Valde namque & crebrò ventilare paruam caliditatem non conuenit. Siquidem maior flamma ampliori aëre, minor pauciori habet

Caliditatis animantium materia, eſt ſanguis.

Pulmonem eſſe medicæ cucurbitulæ ſimilem.

Expirationem conferre ad ſanguinis expellendam fuliginem.

Reſpirationē fieri tuendi caloris inſiti gratia.

Balnea diutina cur nos exoluāt, moriéque trudant.

Torpedinis vires.

Reſpiratio magna & parua quando accidat.

bet opus: omnis tamen flamma eo indiget, ac proinde & calor omnis aliquam ventilationem desiderat. Iam verò pueri, quam puberes, plus & crebrius respirant, ob id fortè quòd plurimum habent calidi innati (necessariò enim sequitur ad magnitudinem caliditatis, magnitudo & frequentia respirationis) aut quòd eorum spiritus, si quidem a respiratione nutritur, ampliorem aërem desideret: quem dum conficiant, plurimum fuliginis procreant. Vbi enim amplius alimentum elaboratur, ibi amplior superfluitas gignitur. At senibus, cùm pueris adolescentibúsque frigidiores existant, respiratio adest minor, & rara. In calidis præterea regionibus & naturis, semper editur respiratio maior, & densior: frigidis verò, minor, & rarior. Parum etiam & frequenter respirant, qui cibum acceperunt & potum, ob septi transuersi coarctationem: sic & prægnantes. In aqua etiam inter cutem, & in hepatis, ventrísque & splenis inflammationibus, similiter respirant eadem de causa. Iam verò quandoquidem vbi ventriculi animalis spiritus iuxta cerebrum vulnerantur, statim immobiles ac sensus expertes nos reddunt: oportet vtque omnino hunc ipsum spiritum, aut substantiam animæ existere, aut primum ipsius instrumentum. Qui sane spiritus cùm necessariò nutriri debeat, certe rationi est consonum, partim ab aëre per inspirationem attracto, partim à sanguinis euaporatione, illi nutritionem accedere. Nam si arteriæ carotides circa collum vinculis constringantur, nihil offenditur animal, quod pertinet ad respirationem, nec non ad motum & sensum. Vnde liquet cerebrum spiritu per eas à corde allato, non valde habere opus. Reliquum itaque est, aut euaporationem ex sanguine ipsi sufficientem existere, aut per nares inspirationem. Atqui nec euaporationem largam contingere verisimile est, si arteriæ laqueo excipiantur: quare necessitium est ex inspiratione per nares potissimam alimenti partem animali spiritui accedere: id quod sensit Hippocrates dicens: Principium alimenti spiritus, os, nares, guttur, pulmo, & cætera respiratio. Ex omnibus enim his nutritur mllatenus impeditis. At si quod ex iis impediatur, per reliqua tamen ei alimentum suggeritur. Est itaque maximè & vtilis & necessaria animalibus moderata caliditas, præsertim animali spiritui, & principalissimis organis, imò verò etiam vniuerso corpori. Iurè igitur principium naturalis caliditatis, ipsum videlicet cor, respiratione in tantum egens, habemus, quantùm etiam ipsi moderata caliditate indigemus. Siquidem citra respirationem impossibile est salvam esse caliditatem: proinde totum corpus est transpirabile. Cæterùm respiratio moderata omnibus aliis membris per arterias contingit. Cerebro verò & cordi duo præcipua adiacent respirationis organa: illi nares, huic pulmo. Verùm vt moueatur pulmo, thorace opus habuit. Quòd si etiam sanguinis euaporatione ad nutricationem animalis spiritus indiget, id quod credibile est, maximum habuerint sanè animalia & hoc à moderata caliditate commodum. * Etenim vbi sanguis melancholicus aut etiam biliosus est, in vitiosos vapores soluitur: atque alter ad atram bilem, alter ad animi alienationem perducit: propter eáque in æstuosis febribus ægri ipsi delirant. Confert moderata caliditas ad vniuscuiusque membri conseruandam propriam constitutionem, actionémque similiter: quæ a nulla re promptius læditur, quàm à calore immodico: quemadmodum & constitutio ipsa, quæ in debita temperatura quatuor qualitatum consistit. Atque in aliis quidem organis actionum offensa parui momenti est. In his verò quæ ad vitam pertinent, magni refert. Postremò in his quæ non solum ad vitam conducunt, sed ad alia etiam rationem principij habent, maximi. Talia autem sunt cor & cerebrum: quorum constitutionis læsio vitæ damnum infert. Nequit autem constitutio ipsorum aliter breui offendi, quàm per caliditatem immoderatam. Nec ob aliam causam in spiritus cohibitionibus defungimur vita, quàm ob immoderatam caliditatem. Prima itaque respirationis vtilitas, per inspirationem & expirationem completur: alteram nimirum refrigerantem & ventilantem, alteram expellentem fuliginosa. Secunda verò, quæ est nutritio animalis spiritus, per inspirationem duntaxat accidit. Quòd verò cùm cor à pulmone aërem partim quidem ad se attrahat, partim vicinis arteriis transmittat, ipse aër qui expiratur nihilo parcior appareat eo, qui per inspirationem attractus est, in causa esse videtur, quòd vapor quidam omnino expiratur, par copia portioni spiritus in cor & arterias transumptæ.

Calor omnis eget ventilatione. Pueri quàm puberes, cur plus & crebrius respirent.

Senibus respiratio est peraxigua & rara.

Respiratio parua frequensque, in quibus dispositionibus adsit.

Spiritum animalem esse aut substantiam animæ, aut primum ipsius instrumentum. Spiritus animalis vnde nutriatur.

Spiritum animalem præcipuè nutriri ex inspiratione quæ sit per nares.

Caliditatem moderatam vniuersi corporis esse maxime necessariam.

Caliditas absque respiratione salua esse non potest.

Respirationis organa.

Delirium in æstuosis febribus cur accidat.

Actionem membri præcipuè à calore immodico lædi. Constitutio membri itaque consistat.

Respirationis prima vtilitas.

Respirationis secunda vtilitas.

Expiratus est cur non parcior spiratio.

GALENI PERGAMENI
de causis respirationis,
LIBER VNVS.

Qvi respirationis causam efficientem deprehenderit, is demum solus tum offensionis differentiam, tum curandi modum cognoscet. Cæterùm cùm tres sint in genere respirationis causæ, facultas voluntaria, instrumenta voluntati seruientia, & ad hæc vtilitas ipsa, ob quam etiam prioribus causis opus habemus: vtilitas sane principem inter respirationis causas locum obtinet, vtpote quæ innati caloris commoderationem conseruat, & animalis spiritus substantiam alit. Voluntas verò disponit, & veluti ad rythmum coaptat respiratorias actiones. Verùm instrumentorum species multifida & multiformis existit. Quædam enim ad vecturam spiritus destinata sunt, quædam aërem suscipiant, quædam ex quæ mouentur mouent. Principium itaque est aër, qui per os & nares attrahitur, materia existens vtilitatis respirandi, bifariam partitus: cuius altera quidem & minor pars, ad cerebrum per nares suggeritur: altera verò maior, per asperam arteriam ad pulmones illabitur. Atqui arteria ipsa organum vocis, via est etiam respirationis. Pulmo autem, veluti profundus ventriculus, destinatus spiritui est: cuius dilatationem & contractionem thorax gubernat, qui musculis mouetur, & ossibus inarticulatur: præterea septum transuersum, respirationis similiter organum. Circulare enim id est, in centro quidem neruosum, circumcirca verò carnosum. * Sic etiã in medijs costarum regionibus duo & viginti musculi numerantur, * præter duos alios primarum

Respirationis causas esse in genere tres. Vtilitatem respirationis, inter causas illius obtinere principem locum. Voluntas.

Instrumentorum respirationis species multiplices.

Aër est materia respirationis.

Aëris portionem vnam ad cerebrum, alteram ad pulmones illabi. Arteria aspera vsus. Pulmonis vsus. Thoracis vsus.

Septum transuersum.

Intercostales musculi duo & viginti.

tum costarum, & totidem ex internarum. Vltra hos, [illegible] collo vtrinque prouenientes: deinde qui [illegible] am porr[illegible], & cum ipsis qui cir[illegible] n consistunt, octo. Ac tot sane sunt [illegible] respirationi. Actiones autem [illegible], eorum quidem qui in septo transuer[illegible] sunt, vt [illegible] spirationem inuiolentam operen[illegible] vero qui iuxta costas consistunt, vt [illegible] dilatent, & contrahant. Qui [illegible] sunt, externi expirationem, interni [illegible] perficiunt. Et primorum quidem [illegible] actio est, vt supernam tantum thoracis [illegible] tem dilatent: infernorum verò, vt infernam [illegible] is partem constringant. Qui ex collo descen[illegible] tetrahunt simul & dilatant sublimes tho[illegible] s partes. Ex rectis etiam * iuxta ipsum col[illegible] musculis, hi qui ad clauiculas extenduntur, [illegible] s cartilaginum quæ illic sunt, contrahunt: quemadmodum etiam ij, qui ad costarum in spi[illegible] radices pertinent. Musculi demum * abdomi[illegible], firmitudo existentes septi transuersi, thora[illegible] cis contractionem adiuuant. Cùm itaque duo genera respirationum sint, nempe facilis & violenta, habeatque vtraque ipsarum inspirationem & expirationem, fit vt in totum quatuor sint respirationis partes. Cæterùm singulis his quatuor partibus, propria quædam instrumentorum natura inest. Quippe facili inspirationi septum transuersum subseruit: violentæ * tum sima scapularum pars, tum interni musculi intercostales. At facili expirationi * musculi famulantur abdominis: violentæ autem, * externi musculi intercostales. Atque hoc quidem modo res musculorum se habet. Porrò nerui duo qui ad septum pertingunt, ex connexione inter quartum & quintum colli vertibulum procedentes, in ipsam septi neruosam partem se inserunt. Qui verò à spina disperguntur in musculos intercostales, transuersim progrediuntur ad pectus. At qui in alios musculos respirationis opifices feruntur nerui, ferè omnes ex spinali medulla oriuntur. Voluntas igitur similis equiti existit, qui habenarum motu equos ipsos impellit. Habenis autem sunt nerui similes, quemadmodum equis musculi. Sic verò & vtilitas extremum est respirationis votum, perinde ac vectoria artis aurigandi.

Musculi abdominis. *Respirationis partes quatuor.* *Septum transuersum.* *Voluntas est equiti similis.* *Nerui habenis sunt similes. Musculi sunt similes equis.*

GALENI PERGAMENI
De difficultate respirationis,
LIBER PRIMVS.

QVOD respirandi difficultas respirationis quædam sit læsio, nomen aperte indicat. Cùm igitur id quod secundum naturam habet, vnum atque idem sibique semper simile existat, veluti regula quædam: varium autem atque dissimile multiplicique errore inuolutum, ac proinde & infinitũ numero, & arte incomprehensibile, quod præter naturam: impossibile certè est, huius immensitatẽ certis terminis comprehendere, citra cognitionem eius quod habet secundum naturam. Cùm itaque vnum sit hoc, & animali cõmodum, palàm est etiam id moderatum existere. Quare immoderatũ fuerit, quod præter naturam habet. Cùm igitur immoderatum omne duplex sit genere (aut enim deest quid ab eo quod secundum naturam habet, aut excedit) tot sanè in seipso particulares differentias sortietur, quot possibile est rem ipsam suscipere, [illegible] moderari excessus defectusque. Suscipit autem simplex duplices: compositum verò, ex pluribus, duplicatas, iuxta numerum eorum ex quibus constatur. At verò, cùm duæ quidem sint primæ & principalissimæ totius respirationis partes, inspiratio videlicet, & expiratio: duæ verò aliæ per accidens, nimirum quæ interueniunt cessationes: in quatuor sanè his vniuersa consideratio de respirandi difficultate consistit. Quare oportebit omnino vnam ex prædictis, aut plures, aut simul omnes vitiari, aut corrumpi, vt respirandi difficultati sit locus. Fuerit autem optimum, simplicem appellare respirandi difficultatem, quæ vnam tantùm respirationis partem occupat: compositam verò, qua plures læduntur. At cùm posterius sit semper compositum simplicibus, à simplicibus auspicabimur respirandi difficultatibus. Quandoquidem igitur ex iis quas diximus partibus, duo motus sunt, inspiratio videlicet, expiratióque: duæ verò hos cessationes distinguunt: ac generatio quidem motibus composita est, cessationibus verò simplex: manifestum vtique fuerit, immoderationes illorum, plures: cessationum verò, binas tantùm produci. Hæ nanque simplices existentes, iuxta temporis quantitatem solùm differentias sortiuntur: motus verò non solùm iuxta hanc, sed iuxta quantitatem etiam spacij localis, per quod instrumenta respirationis mouentur. Itaque duplices erunt immoderationes ipsorum, quemadmodum & cessationum, vtræque iuxta temporis quantitatem diductæ, secundum quas aut veloces aut * tardi motus dicuntur: duæ verò adhuc aliæ, iuxta quantitatem distensionis instrumentorum distinctæ, quarum nimirum ratione, aut * magni, aut parui appellantur. Siquidem inseparabilia sunt ab omni circa locum motione, tum tempus, tum spacium, per quod id quod agitur motu, mouetur. Quemadmodum autem motui propria sunt velocitas atque tarditas: ita & quantitati cessationum, raritas & densitas. Præterea cùm & ipsa respiratio ex contrariis motibus per cessationes distinctis composita sit, densam ipsam reddet breuitas cessationum, raram verò longitudo. Atque hæ sanè vniuersæ sunt simplices respirandi difficultates. Cùm itaque respiratio ex duobus contrariis motibus constet, inspiratione videlicet, & expiratione: necnon ex cessationibus binis: offensiones vtique circa motus contingent, in velocitatem & tarditatem, magnitudinémque & paruitatem: circa cessationes verò, in raritatem & densitatem: nec præter has, simplicem aliam difficultatis respirandi differentiam reperias. Porrò cùm vnumquodque ab iisdem peius aut melius reddatur, per quæ omnino produci solet: certè si sciuerimus à quibus caussis respiratio producitur, sciemus etiam & respirandi difficultatis caussas. Igitur animalis facultas thoracem mouet, cum quo simul pulmo mouetur: ad distinctionem cuius sequitur inspiratio, sicuti ad contractionem ipsa expiratio. Etenim principalissima respirationis vtilitas, est conseruatio caloris insiti, animalísque spiritus nutricatio. Si ergo & facultas, & vsus, & vnumquodque organorum optimè habuerint, iuxta naturæ legem animal respirabit: sin verò ex eis fuerit quicquam vitiatum, iuxta illud etiam respirationem impediti est necesse. Inquirendũ igitur iam,

Dyspnœa est respirationis læsio. *Vnum esse quod secundũ naturam est.* *Varium esse quod præter naturam est.* *Immoderatum omne esse duplex.* *Respirationis partes præcipuæ duæ.* *Dyspnœa simplex quæ sit dicenda, & quæ præterea composita.* *Inseparabilia ab omni latione esse, tẽpus, & spaciũ per quod mobile corpus mouetur.* *Motus propria.* *Cessationum quantitati propria.* *Respiratio cõstat ex contrariis motibus intermissione distinctis.* *Respirationis vtilitas principalissima est conseruatio caloris insiti, animalísque spiritus nutricatio.*

quænam causæ esse possint respirationis celeris. Enimuerò si illud est verum, eandem vtilitatem à respiratione quidem, ei qui circa cor est calor: à pulsibus verò, ei qui per totum animal est dispersus, contingere: ac velox quidem pulsus, sicuti & omnis motus, ab vtilitate vrgente, facultate integra, & promptis organis perficiatur (quæ quidem a nobis alibi sunt demostrata) eædem certe esse possint causæ velocis respirationis. Possibile tamen est vtilitate sufficienter vrgente, etiam si facultas moderatè debilior sit, quandoque motum fieri velocem. Si verò magis debilitetur, non amplius possibile est velocem actionem fieri, sed pro veloci densam. Omnis autem densitatis actionum vna causa assignatur, prioris videlicet actionis defectus: siquidem illa vrgente, coguntur festinare expeditius. Porrò sermo à nobis habitus in commentariis de pulsibus, respirationi videtur fuisse communis. Primum quidem, nam de omni motu illic disseruimus in vniuersum. Deinde, quia parum abest, quin omnis respiratio pulsui proportione respondeat. Quippe similiter vt ille, est composita ex contrariis motibus per cessationes distinctis: atque eiusdem vtilitatis gratia contingit. Præterea ex partibus eius, inspiratio quidem consimilis existens pulsus dilatationi, insitam caliditatem refrigerat: expiratio verò, veluti contractio pulsuum, fumidum sanguinis excrementum excernit. Quin & ad nutritionem animalis spiritus ambas actiones conferre: & ex cessationibus, eam quidem quæ post dilatationem fit, breuiorem esse: quæ verò contractionem sequitur, longiorem: ambobus communia existunt. Eundem autem causarum concursum magnitudo respirationis, quem velocitas, postulat: nempe vtilitatem vrgentem, facultatis robur, & promptitudinem organorum. At tarditas paruitásque, non omnino opus habent contrariis omnibus simul, sed vnum ex ipsis prorsus adesse oportet: plura non est necesse. Quemadmodum igitur si parum sit aucta caliditas, perspicuè maior, non tamen velocior: sin autem plurimum, & maxima & velox & densa inspiratio redditur: eodem modo vbi caliditas secundum naturam imminuta fuerit, aliis causis immotis manentibus, necesse est paruam, tardam, & raram inspirationem fieri: sed paulò tamen quam secundum naturam minorem, multò verò tardiorem, plurimum autem rariorem. Robusta enim existente facultate, non est possibile multò minorem fieri dilatationem. Sed si quæ ad vtilitatem pertinent, admodum exoluantur, plurimam cessationem fieri verisimile est: non tamen propterea omnino tardè moueri, modò facultas robusta sit. Porrò quæ in aucto calore, eædem & in animali spiritu ad nutritionem vrgente, species erunt respirationis difficultatis, eius videlicet quæ circa * inspirationes consistit. * Quemadmodum etiam immoderatio fuliginis easdem respirandi difficultates circa expirationem efficiet, quæ circa respirationem relatæ sunt. Veloces quippe erunt, & magnæ & densæ, vbi multa eiusmodi superfluitas collecta fuerit: tardæ autē & paruæ & raræ, circa affectiones contrarias. *An igitur sic ratio poscit, reluctatur autē aliquid eorū quæ euidenter apparent? Ego sanè omnia hæc circa ætates, regiones, vniuersas constitutiones aëris ambientis, exercitia denique & morbos, maxime consentientia reperio. Vbi enim abundat caliditas, veloces, magnas, & densas videre est inspirationes fieri: vbi rursus frigiditas, contrarias, nempe tardas, paruas, & raras. At verò quibus animalis spiritus euacuatur, & ob id eius renutritione habent opus, hi non solùm valde, sed & citò & densè inspirant: quibus nihil vacuatur, hi contrariam illis habent inspirationis speciem. Si verò ambo concurrant, & caloris augmentum, & spiritus consumptio, hi omnium maximam, & velocissimam, & densissimam inspirationem sortiuntur: & maximè si ambo fuerint aucta vehementer: quemadmodum vbi ambo fuerint admodum imminuta, minimæ, tardissimæ, & rarissimæ fiunt inspirationes. Ipsa etiam expirationis species, si quidem multæ fumosæ superfluitates collectæ sint, maxima, velocissima, & densissima erit. Si verò paucissimæ penitus fuerint superfluitates, minima, tardissima, rarissimaque. Etenim ex ætatibus omnes quæ in augmēto sunt, magnam, velocem, & densam facere inspirationem cernimus: quæ verò decrescunt, raram, paruam, & tardam propterea quòd illis caliditas amplior, his longè minor existit: & illis quidem animalis spiritus substantiam cum corpore coaugeri est necesse, his verò contabescere. Iam verò cùm in ætatibus quidem crescentibus, ob insiti caloris robur, atqueadeo ob ipsum augmentum, maxima humorum copia absumatur: in decrescentibus autem, quantùm necesse est ad ipsam vitam duntaxat, vtpote quæ neque augescunt amplius, & iam sunt perfrigeratæ: meritò sanè illis velox, magna & densa: his vice versa, per omnia contraria editur expiratio. Quemadmodum verò secundum ætates, ita & iuxta tempora, & regiones, & omnes ambientis constitutiones, tum pulsus cum respirationibus, tum respirationes cum pulsibus proportionem habent: in calidis quidem ad magnitudinem, velocitatem, & densitatem, mutatæ: in frigidis verò, contrario modo. Quinetiam in exercitiis improbis (quòd in eis augeatur quidem caliditas, absumatur autem animalis spiritus) valde, velociter, & densè respirare solemus: quiescentes verò, parum, tardè, raréque: quandoquidem sic marcescit caliditas, spiritus autem neque in totum, aut omnino modicè absumitur. Ex balneis etiam, calida quidem, velocem, magnam, & densam faciunt respirationem: frigida verò, contrariam. Porrò in somnis, magnitudine & velocitate motus, expiratio inspirationem excellit: quando ciborum consumptiones & concoctiones maximè tum perficiuntur. Vnde verisimile est, coaceruari in illis plurimum fuliginosi excrementi. At per affectus febriles, maximè vbi circa aliquod respirationis organum, aut circa cor, maxima caloris copia est collecta, omnis respiratio magna, velox, & densa redditur. In quibus verò perfrigeratus est calor, contraria protsus. Atque his etiam, vt in aliis omnibus, pulsus & respiratio proportionem habere videntur. Neutrum nanque ipsorum in totum perire est possibile, quandiu vixerit animal: etsi interdum ob paruitatem nonnullis perisse putentur. Hoc autem discrimen est inter respirationem & pulsum: quòd illam quidem, cùm sit animale opus, voluntas possit coërcere, ac proinde in varias species mutare, vel si vtilitas bona sit, & facultas integra, & organa respirationis ad operandum promptissima, pulsus autem, vtpote existens opus vitale, nec supprimi: nec variari possit quandiu tres illæ causæ inculpabiles conspirarint

in

Marginal notes:

Vsum eundē esse respirationis & pulsus.

Pulsus velox vnde oriatur.

Respirationis ve[locis] possint esse eadē causa, quæ pulsus velocis.

Densitatis actionum causa vna est prioris actionis defectus.

Respiratio fere omnis pulsui proportione respondet.

Inspirationis vsus.

Expirationis vsus.

Quietem quæ post dilatationem fit, breuiorem: quæ post compressionem, longiorem esse in respiratione & in pulsibus.

Respirationis magnitudo eundem causarum concursum quem velocitas postulat.

Facultate robusta existente, dilatationē thoracis non posse multo minorē fieri.

Fuliginis *immoderatiō, quas respirandi difficultatem inducat.

Inspirationes ob caloris excessum, quales.

Inspirationes ob immodicum frigus, quales.

Inspirationes ab exhausto spiritu.

Expirationis species pro causarum differentiis variantur.

Augescentium & decrescentium inspirationes.

Exercitiis improbis augeri quidem caliditatem, spiritum autem animalem absumi.

Balnea qualē reddant respirationem.

* Expiratio in dormientibus cur magnitudine & velocitate ipsam inspirationem excedat.

* Febrientium respiratio qualis.

Perfrigeratorum pulsus.

Vita manente, nec pulsum, nec respirationem omnino perire posse.

Respiratio est voluntarium opus.

In [illegible] per ea inflammatas partes dolor [illegible] motum omnem, quòd [illegible] motum facere magnitudine [illegible] velocitate tardiorem. Thorax itaque [illegible] respiratione [illegible], quandoquidem [illegible] excitat, ad similitudinem [illegible] tum mouebitur. Quamobrem si sit [illegible] ad motum cogitur, tardius multoque [illegible] dilatabitur, ac proinde cum respiratione difficili, animal in discrimen suffocationis perducet. Cæterùm ne suffocetur, densiores actiones edit, non amplius [illegible] cessans, quantum solebat cum secundum naturam haberet. Quamobrem tunc est necesse totam respirationem fieri paruam, tardam, & densam, multoque sanè minorem, quam par est, non autem ita multò tardiorem. Dolor quippe non adeò grauiter vexat thoracem, ob motus velocitatem, sicuti ob magnitudinem dilatationis. Quòd si solus dolor thoracis particulas affligat, manente calore cordis intra [illegible] terminos, tunc motus thoracis manifestè tardior redderetur. Si verò ardor quidam in ipso corde oboriatur, velocitas quidem minimè exoluitur, aufertur autem hîc etiam multum de magnitudine, pro qua densitas generatur, ob vrgentem [illegible] litatem. At quæ ob solum ardorem contingit dyspnœa, ea magnum & velocem & densum [illegible] tum efficit. Ob idque magnitudine tantum & velocitate, ab ea quæ propter dolorem solum orta est, distinguitur. Quæ verò ex ambabus causis coëuntibus generatur, ab ea quidem quæ ob ardorem fit, sola paruitate differt: ab ea autem quæ propter dolorem, sola velocitate. Cæterum difficultas respirandi ob perfrigerationem naturalis caloris, paruum, tardum, & rarum spiritum reddit: cum aliarum nulli simul tarditas & raritas accidat. At quantum in defectibus & excessibus caliditatis, ipsa respirationis species a rhythmo naturæ excedit, tantùm etiam cum pulsibus communiter & eodem modo habet. Differt autem ab illis, in eis quæ ob dolorificos organorum affectus accidunt. Nam reliquæ affectiones instrumentorum, quæ citra dolorem per obturationes, aut duritie, aut compressiones, aut omnino coarctationes quasdam fiunt, consimiles variationes in vtrisque actionibus, animalibus & vitalibus faciunt. Quippe in id genus affectibus, paruus & velox, & densus spiritus redditur circa pulsus & respirationes, necnon inæqualis, quæ vel præcipua earum affectionū est nota. Ac paruus quidem tunc spiritus agitur, propterea quòd ob angustiam susceptoriorum instrumentorum, paucior quam oportet attrahitur: densus autem, quia non expletur votum vtilitatis: atque ob eandem causam densus. Vt autem quæ respiratoriis instrumentis sunt propria commemorem, tumores præter naturam, qui circa ventrem, hepar, splenem, colon, hísque coniunctas partes consistunt, ob septi transuersi coarctationem, paruum & velocem & densum faciunt spiritum. Iuxta eundem modum & aqua inter cutem laborantibus, & gerentibus vterum, & iis qui se supra modum cibo expleuerunt, & qui prominentem ventrem habent, huiusmodi fit respirationis species. In orthopnœa etiam (quæ erecta ceruice spiratio est, fitque collectis viscidis & crassis humoribus circa asperas pulmonis arterias) & similiter vbi circa pulmonem aliquid induratur, aut tuberculum gignitur premens atque coarctans ipsam arteriam asperam, paruus, densus, veloxque spiritus redditur. Ad eundem modum si in thorace tuberculum tale contineat, paruus & densus & velox spiritus generabitur: occupante nimirum tumore præter naturam pulmonis regionem, in quam dilatatus extendebatur. * Perinde autem est, ad hoc vt compressus pulmo non possit sufficientem aerem attrahere, siue thorax totus angustus reddatur in affectu quouis, siue media regio occupetur a quibusdam præter naturam corpusculis, siue ipse etiam pulmo induretur, aut obturetur, aut intumescat, veluti in peripneumonicis vitiis contingit. Vna enim in iis omnibus coniuncta est causa, ob quam parua inspiratio redditur, coarctatio videlicet asperæ arteriæ. Cæterum paruitatem inspirationis densitas & velocitas sequitur si facultas robusta fuerit. At cùm iuxta pulmonem affectus ipse consistit, quamuis thorax distendi plurimum possit, parum tamen inspirant: ita etiam vbi intermediæ ipsorum organorum regiones fuerint occupatæ. Vbi verò totus thorax aut fœtibus, aut aliter paruus & angustus redditur, tunc distentionem paruam efficiens, pulmoni causa est velocis inspirationis: quemadmodum & septum transuersum, quando ab aliqua mole iuxta infernam regionem opprimitur. Porrò suppuratorum affectio, quamuis sæpe ex pleuritide oriatur his proxime relatis annumerabitur, quæ videlicet iuxta pulmonem coarctationem citra dolorem faciendo, paruam reddunt inspirationem. * Quo modo igitur hæc respiratoriorum organorū vitia citra dolorem consistentia, ab iis quæ cum dolore fiunt distinguentur, si & paruus & densus vtrisque similiter spiritus redditur? Motus velocitate. In affectibus siquidem dolorificis modicè respirant & densè, non tamen velociter, nisi fortè etiam febris adsit. Qua præsente, licet iuxta paruitatem & velocitatem respirent similiter, tamen densitudine distinguūtur: quippe non modicè densatur ipsis spiritus: id quod non euenit illis, qui ob solam coarctationem instrumentorum difficulter respirant. Quin & expiratio febrientibus maior simulque calidior est: quod non contingit iis, qui ob coarctationem parum & densè expirant. Verum in doloribus organorum respirationis, minime quidem ob affectionem ipsam, sed ob actionis facultatem, quæ animalis existit, spiritus paruus & densus redditur. At species difficultatis respirandi, quæ ad coarctationem pulmonis consequitur, nihil opus habet facultate ad sui generationem. Perspicuum igitur est, quod amplius in in magnis thoracis motibus dolore vexantur partes quæ in ventre consistunt, minus verò in paruis: & ob id paruus & densus erit spiritus, non solùm in pleuriticis, & quibus stomachum, aut ventrem, aut hepar, aut splenem, aut peritonæum, aut intestina, aut præcordiorum musculos, dolorifica affectio infestat: cùm nimirum ea omnia partim appensa sint, partim agnata respiratoriis organis, atque ad eorum motum moueantur, ac proinde offendantur in respirationibus. Quare illis etiam non vulgaris prouidentia inest, vt * ne grauius dolore affligatur animal. Quod verò ad pulmonem spectat, parum abest quin omnino sensus sit expers. Itaque licebit pronunciare iam nobis in vniuersum, paruum & densum spiritum signum esse doloris, non modò respiratoriarum particularum, sed etiam aliarum omnium, quæ cum respirationis organis commouentur. Igitur

Respiratio [illegible]

Dyspnœa ob solum ardorem producta, qualis.

Dyspnœa inæqualitas, quarum affectionum sit nota.

Tumores præter naturam coarctantes septum transuersum, paruum, velocem, & densum faciunt spiritum.

Orthopnœa quid sit, & vnde gignatur.

Inspirationis paruitatem densitas & velocitas sequitur, si facultas robusta fuerit.

Empyema reddit paruam inspirationē.

Motus velocitas distinguit affectus dolorificos organorum respirationis, ab iis qui citra dolorem infestant.

Expiratio febrientibus qualis.

Spiritus paruus & densus, quibus superueniat affectibus.

Respiratoriis organis prouidentiam inesse, qua cauent, ne graui dolore affligatur animal.

Pulmo ferè est insensilis.

tut naturales facultates omnes, ſemper neceſſariis ſibi operibus vacant, & nunquam torpent, aut negligentes ſunt: quæ verò ſub voluntatis poteſtatem cadunt, eæ ſæpe, vbi voluntas ipſa circa alias actiones detenta fuerit, negligentius perficiuntur. Quare qui animi alienatione laborant, animalium actionum obliuiſcuntur: quas omnes, vt longo interpoſito tempore faciunt, ſic confertim & magnas. Cæterum ſi quis minus quàm oportet bibat, non ad dies tantùm, ſed ad integros menſes durare poſſit: ſin verò minus quàm par ſit reſpiret, nec minimam diei partem durare queat. Proinde reſpirationis vtilitas non expleta in iis qui commoti ſunt mente, ſolicitè ad actiones excitat: quibus ſane maximis, totum illud recuperat, quo per ceſſationis tempus fuit defraudata. Atque ita non rarus modò, ſed magnus alienatorum mente ſpiritus redditur, tantóque quàm conuenit maior, quantò videlicet rarior: contrà quam in potu contingit: multò enim rarius, paulò verò plus bibunt. Porrò vbi ſecundùm naturam ſe habent organa, quantitas ſpiritus ſemper eſt ipſorum diſtentionibus ſimilis: non autem cùm præter naturam fuerint diſpoſita: nam poſſibile aliquando eſt plurimum diſtendi thoracem, verum ob coarctationem pulmonis: aut ob aliam cauſam, parum inſpirari aëris externi. Nequaquam igitur ad affectionum omnium ſpiritalium inſtrumentorum proportionem, ſed ſolum aſperarum arteriarum, inſpirationes fiunt. Sufficit autem ad dignoſcenda omnia hæc, inſpicere quantus aër inſpiretur, & quantus per expirationem reddatur. * Etenim contractiones thoracis citra abdominis muſculorum concitationem, nunquam magnam poſſunt facere expirationem. Quæ verò illorum etiam impulſu fiunt, quæque efflationes exiſtunt, magnitudinis ſunt opifices. Vt autem ad compoſitas reſpirandi difficultates veniamus, cùm aliqua ſit magna inſpiratio, & aliqua velox, ſintque contrariæ his parua & tarda, neceſſum eſt quatuor fieri omnes inſpirandi compoſitas difficultates: magnam videlicet & tardam, magnam & velocem, paruam & tardam, paruam & velocem: totidémque ſimiliter expirationis. In ceſſationibus verò impoſſibile eſt compoſitam reſpirandi difficultatis ſpeciem fieri, cùm vna tantùm in eis oppoſitio habeatur, iuxta raritatem & denſitatem conſiſtens. At verò ipſis motibus mutuò inter ſe collatis, inſpiratione dico cum expiratione, ſpecies quædam erunt conſonantiæ totius reſpirationis. Poſſibile eſt enim inſpirationem fieri magnam, expirationem autem paruam: aut vice verſa, paruam inſpirationem, & expirationem magnam: aut vtraſque paruas, aut vtraſque magnas: ſic & veloces, aut tardas vtraſque: aut alteram velocem, alteram tardam. Quin & inæqualis eſt aliqua reſpiratio, quemadmodum & pulſus, tum circa motuum coniugationes, tum circa motum vnum. Similiter & ordinata & inordinata fieri reſpiratio poteſt, perinde ac pulſus. Et ſanè quot differentiæ inæqualium pulſuum, tum circa vnum motum, tum circa plures conſiſtentium exiſtunt, tot etiam reperiuntur reſpirationum. Etenim ſi inſpiratio aut expiratio varietur, ſiue ex tarditate in velocitatem, ſiue ex velocitate in tarditatem, motu tranſeunte, compoſitam ſiue inæqualem ipſam actionem dicemus. Similiter ſi ceſſatio aliqua interceperit, ſecueritve alterum motum, ſiue inſpirationem, ſiue expirationem, compoſitam etiam eſſe dicemus tunc eam quę interrupta eſt, vera tandem ea exiſtat. Aliquando autem, licet rarò, eſt viſum in vno eodemque homine ſimul interrumpi vtranque, nimirum à collecta in arteriis aſperis tanta humorum colluuie, quæ ſuffocare animal poſſet, ob pleuritidem pernicioſam, aut peripneumoniam, aut denique ſuppurationem non expurgatam. Quemadmodum etiam ob arteriarum læuium obturationes compreſſionéſque, interdum pulſuum inæqualitas gignitur. Ob facultatis præterea imbecillitatem, quæ vna vice non poteſt ipſam actionem perficere, vt in pulſu, ſic etiam in reſpiratione, eſt quando inæqualitas cernitur: hoc tamen interiecto diſcrimine, quòd ad ipſam ſanè reſpirationem, quandoquidem actio animalis exiſtit, plurimùm ipſa voluntas confert: nihil autem ad pulſuum motus, quòd ii à facultate vitali proficiſcantur. Vbi igitur voluntas nihil ad actionem conducit, vt in pulſuum inæqualitate, eadem prænotio affectionis eſt in vniuerſis hominibus. Vbi verò aut totum, aut plurimum confert, vt in ipſa reſpiratione, ibi amplius mores ægri expendere oportet. Sed quemadmodum differentia facultatum efficientium actiones, tum circa pulſus, tum circa reſpirationes, differentes prænotiones facit: ſic etiam circa ipſam organorum naturam, quædam iudicationis alteratio erit. Pulſus enim per læues arterias, reſpiratio verò tum per aſperas, tum per muſculoſum genus perficitur. Primò ſiquidem animalis facultas mouet muſculos ad reſpirationis generationem: hi thoracem: qui tandem pulmones commouet, quorum pars aſperæ arteriæ exiſtunt, in quas aër qui inſpiratur, illabitur. Quemadmodum igitur harũ coarctationes totam reſpirationem ſæpe inæqualem reddunt, ſic & muſculorum aberrantes motus & inordinati. Atque illarum quidem, vt receptaculorum ſpiritus: horum verò, vt organorum motionis eſt noxa. Cæterùm coarctationis in arteriis aſperis, tumores præter naturam declarauerim reos. Porrò affectiones ſimul & aberrantes motus muſculorum exiſtunt, conuulſiones, concuſſiones, atque tremores, ob quos nimirum reſpiratio inæqualis redditur. Omnium itaque reſpirationis inæqualitatum, aut aſperarum arteriarum coarctatio, aut thoracis muſculorum aberrans motus, aut facultatis ipſam efficientis debilitas, in cauſa eſt. Muſculorum igitur genus proprium & priuatim deſtinatum reſpirationibus eſt, præter pulſuum rationem. Præterea facultatis quidem reſpiratoriæ arbitrium, voluntati permiſſum eſt: vitalis autem facultas, nullum dominum ſuperiorem agnoſcit, ſed prorſus libera exiſtit. * Quin etiam eximium quid ad inæqualitatis generationem reſpiratio habebit, præter pulſuum rationem: dum videlicet partim quidem à ſola proficiſcitur facultate animali, partim verò à complexu ipſius cum doloribus. Porrò in deliriis ſuperat quidem raritas & magnitudo: apparet autem quædam inæqualitas & ordinis perturbatio, tum iuxta plures reſpirationes, tum iuxta vnam ſolam: quòd nimirum * ſpectra & phantaſmata* aliquando plus, aliquando minus, rationem a naturalibus operibus reuocent. In doloribus etiam inſtrumentorum contingit totam reſpirationem inæqualem & inordinatam reddi, cùm neque in illis etiam expleatur vtilitas iuxta actiones ſingulas: quippe nec velociter, nec denſè, nec amplius thoracem diſtendere

Spiritus paruus & denſus, doloris cauſæ ſignũ.

Alienati mẽte ob neglectas animalium actiones, quas poſtea confertim, & magnas obeunt.

Alienati mente, cur rarum & maximum ſpiritum reddant.

Spiritus quãtitas diſtentioni organorum ſpiritaliũ ſemper proportione reſpondet, quãdiu pro natura modo ſe habent.

Inſpirandi cõpoſitæ difficultates ſunt numero quatuor totidẽmque ſimiliter expirandi.

Inſpirationis cum expiratione collatio.

Reſpirationem dari inæqualem.

Reſpiratio ordinata, inordinatáque.

Reſpirationis inæqualitas vnde ſoleat accidere.

* Mores ægri quando expendendi.

Pulſus per læues arterias fit.

Reſpiratio & per aſperas arterias, & muſculos.

Muſculorum affectiones & aberrantes motus.

Reſpirationis inæqualitatis cauſæ.

Reſpiratio eſt arbitrio ſubdita.

Vitalis facultas eſt libera.

Delirantium reſpiratio, qualis.

Dolores organorum, reſpirationis, reddunt actionem ipſam inæqualem inordinatamque.

dere p[illegible]. Omnia cum hæc ipsi [illegible] sint, & [illegible] : deinde velocitas . po[illegible]tas. Dolentibus namque mi[illegible] est per longius tempus , quam per [illegible] moueri. Cæterum dum ob ipsorum mo[illegible]nutiones , parum abest quin animal [illegible]etur, voluntas tunc cogitur ad aliquod rem[illegible] facere respirationem , & multò ve[illegible] & priore densiorem. At cùm in eius[modi] actionibus vtilitas quidem expleatur, animal vero affligatur doloribus omnia siquidem quæ v[tili]tatem explent, exacerbant dolores voluntas [illegible]s a magnitudine & velocitate & densitate de[illegible] aliquando plus , aliquando minus . [illegible]pore [illegible] inops , nec sistere actionem possit, ob [suffo]cationis periculum, nec reperire aliquam do[lori] medelam : quare modò ad hoc , modò ad il[lu]d transit. Vnde tum inæqualitas circa singulas & omnes deinceps respirationes , tum multifor[mis] illa ordinis perturbatio oritur. Siquidem ex [corr]uptione parilitatis , inæqualitatum omnium, [ita]que ordinis perturbationum generatio con[stat]. Parilitas quippe continua, æqualitas est: paritas verò iuxta circuitus , est ordo. Ob idque vbi paritas continua corrũpitur, gignitur inæqualitas: vbi verò iuxta circuitus reuertens , ordinis perturbatio introducitur. Cæterum quamuis multa inæqualitas & ordinis perturbatio in eiusmodi affectionibus incidat, superat tamẽ id genus respirãdi difficultatis, quod iuxta paruitatem & densitatem consistit. Quare rectè videtur dictum , quod ad omnia dolore afflicta organa, quæ commouentur circa respirationes, paruus & densus spiritus consequatur: & iuxta eandem rationem in delirijs magnum fieri & rarum spiritum , idque inæqualiter: nunquam autem paruum & densum. Igitur inspiratio magna simul & velox, ob vtilitatem vrgentem, prompta organa , & integram, aut certe parum remissam , gignitur facultatem. At magna simul & tarda , solis mente motis contingit, atque his non semper. Conspicua autem etiam hic est ex prædictis , causæ consideratio : quemadmodum etiam , cùm paruam habent inspirationem & tardam ij, quibus calor insitus est nimis perfrigeratus. Quæ restat adhuc coniugatio quarta , paruitas erat cum velocitate : fitque penitus in nulla affectione simplici, quemadmodum neque magna simul & tarda, quam aliquando alienatis mẽte accidere diximus : sequitur tamen vtplurimum, vbi simul dolor & vtilitatis incremẽtum concurrunt. Ad eundẽ cum prædictis modũ etiam in coniugationib. circa expirationẽ perscrutari ipsas affectiones oportet. Nam & in his , aut facultatẽ, aut aliquod organum læsum, aut caloris modum alteratum deprehendimus. Si igitur quis fumosa caliditate in corporibus redũdare, expirationem magnam simulque velocem fieri dicat, non vtique errarit. Manifestum est autẽ quòd & facultatem integram tunc esse oportet, & ex organis nullum vitiatum. Similiter autem magnam simul & tardã in quibusdã delirantibus fieri, eodẽ modo quo inspirationẽ, contigit. Sic paruam simul & tardam fieri iis, quibus nullũ fumosum recrementũ fuerit collectum. Sicuti tum paruam, tum velocem illis, qui cùm recrementum fuliginosum collegerint, dolẽt etiam aliqua parte earum quæ circa respirationem mouentur. Ad dissonantias autem deueniendo motuum respirationis, si tardior quidem & minor quàm secundum naturã sit inspiratio, expiratio autem & [v]elocior & maior , dicemus sanè imminutum [esse] calorem secundum naturam, auctum verò exc[rementum] fumosum. Si contrà , inspiratio quidem [sit] magna, & velox, expiratio autem parua simul & t[ard]a , au[ctu]m naturalem calorem dicemus, nullum [autem] esse recrementum fumosum. Por[rò s]imp[l]ices re[spi]randi difficultates , plurium affectio[n]um communes existunt: obidque nil certi indicant. Coniugatæ autem aliis , ad iudicium minimè fallax perducunt. Magnitudo siquidem * inspirationis , ipsa per se respirandi quædam difficultas est simplex , verùm nullius certæ cognitionis est signum. Nam & vrgente vtilitate , & læsa fieri mente assolet. At si cum densitate consist[a]t, vtilitatem vrgentem : si verò cum raritate , delirium indicat. Similiter & cùm per seipsam paruitas nil certi sit , aut dolere afflictam particulam aliquam, aut exolutam vtilitatem ostendit: at densitati iuncta , dolorem : sicuti raritati , vtilitatis exolutionem portendit. Per se etiam nec rara quidem, nec densa firmi quicquam ostendunt. At densa simul & magna , vtilitatis augmentum indicat: densa verò simul & parua , organi alicuius quod inter respirandum mouetur , dolorem. Rara similiter , si cum magnitudine quidem coẽat , delitia: si verò cum paruitate , perfrigerationes ostendit. Atque ob id sanè omnium compositarum respirandi difficultatum hæ quatuor vltimæ coniugationes sunt vtilissimæ. Fiunt autem , differentiis actionum iuxta magnitudinem & paruitatem , ad cessationum differentias permistis. Cæterum ex cessationum oppositione (quæ vnica tantum est penes raritatem & densitatem) aliis differentiis permista , quatuor etiam oriuntur coniugationes. Prima quidem est densa & velox : secunda , densa simul & tarda : tertia , rara & velox : quarta denique rara simul & tarda. Nullum tamen certæ cognitionis signũ simpliciter & necessariò exhibent, quemadmodum priores quatuor : quare his ad prænotiones neutiquam indigemus , cùm nimirum si quod significẽt, id iam distinctum per priores illas habeamus. Portò si quis ægrotantis facultatis respiratoriæ , omnisque facultatis animalis , præcipuè refrigeratæ, propria signa cupit habere , is alarum nasi motum habebit , & omnium musculorum , quæ circa scapulas sunt, actionem, & confertim factam concidẽtiam thoracis. Quando enim hic debilius quã expediat mouetur , circa respirationes quidem, spiritus ductum nasi alæ adiuuant : circa expirationes autem, thorax confertim delabitur , non autem paulatim demittitur. Etenim concidentia differt a demissione: quòd illa quidem , facultate ægrotante fiat : hæc autem, integra & valente eadem. Etenim septũ transuersum thoracis tensionem adiuuat, solùmque illam per expirationes resoluit : nonnihil etiam opitulantibus intercostalibus musculis , per quorum actiones ipsi fiunt efflatus. Cùm autem duplex existat cessatio in respirationibus , vna ante inspirationẽ, altera ante expirationẽ: vter sanè motus offendatur, cessationem præcedẽtem, ab eo quod secundum naturam habet , immutat. Duplici igitur existente in motibus offensione, ac duplici item in cessationibus: vtilitatis quidem defectus , diuturni temporis semper cessationes efficiũt: redundantiæ verò, breuioris. Itaque abondantia caloris secũdum naturam, reddens inspirationem magnam, statim etiam præcedentẽ ipsam cessationem, breuis temporis efficit. Abũdãtia verò caloris præter naturã, fuliginosique,

Respirandi simplices quidem difficultates, nil certi indicant: coniugatæ autem, ad iudicium minimè fallax perducunt.

Respirandi difficultatum compositarum, quæ sint vtilissimæ coniugationes.

Cessationum circa respirationem est oppositio vnica, penes raritatem & densitatem.

Respiratoriæ animalisque facultatis extremæ refrigeratæ, propria signa quæ sint.

Nasi alæ quãdo spiritus ductum adiuuent.

Concidentiæ thoracis & eiusdem demissionis discrimen.

Septum transuersum.

Efflatus fieri ab intercostalibus musculis.

Respirationum duplex cessatio.

Respirationis motionum offensio duplex.

Cessationes inter respirandum breues & longæ, à quibus causis proficiscantur.

Parilitatis corruptio, quæ sit causa.

Æqualitas quid. Ordo quid.

Inspirationis magnæ & velocis causa.

Inspiratio parua simul & velox.

Expirationis magnæ & velocis causa.

Expiratio magna simul & tarda, in delirantibus accidit.

fuliginosique, vt expirationem magnam, sic etiam cessationem præcedentem reddit breuiorem. Quare magnus & densus penitus fit spiritus, vbi caliditatis genus redundat. Sic etiam si sublata vtilitas sit, ob caloris videlicet imminutionem, vbi quidem naturalis calor imminutus paruam reddit inspirationem, etiam longa cessatio præcedit. Vbi verò calor præter naturam deperditus fuerit, parua quidem expiratio, longa verò ante ipsam cessatio accidit. Sæpenumero verò calor præter naturam est auctus, imminuto calore secundum naturam. Atque ita cessatio ante expirationem * breuis temporis redditur: altera verò ante inspirationem * longioris. Vtrum enim ex motibus ipsa vrgebit vtilitas, is præcedentem cessationem cunctari non permittit.

Respirationis vterius motus ab vsu impulsus præcedentem cessationem contrahit.

GALENI PERGAMENI
De difficultate respirationis,

LIBER SECVNDVS.

PRoprium itaque desipientiæ symptoma est, magnam & raram, hoc est, per longum tempus, respirationem facere: videnturque ambæ hæ, veluti obliuiosæ actionis affectus esse. Nam immoderatam facere spiritus attractionem, rursúmque immodicam quietem, eius est, qui nec quando desinere ab actione oporteat, nouit, nec quando rursus incipere: sed in vtrisque mensuram egreditur, ob conuenientis ignorationem. Cùm igitur respirario animale opus sit, desipientes autem habeant oblæsam rationem, obliuiosiores tum circa actiones, tum circa ipsarum interstitia fiunt. Quamobrem & actiones & quietes in multo facientes tempore, hoc modo magnitudinem & raritatem circa totam respirationem efficiunt: id quod Hippocrates cùm in aliis locis, tum etiam in prænotionibus, sensisse videtur, vbi ait: Spiritus magnus & per multum tempus, desipientiam significat. Quo sanè oraculo, magnum & rarum spiritum desipientiæ signum esse contendit: non tamen necessum esse, vt is qui delirat, magnam simul & raram faciat inspirationem. Nec enim inseparabilem magnum & rarum spiritum, sed proprium esse delirij diximus. Quicquid autem proprium existit, haud continuò est etiam inseparabile. Esse quippe geometram, proprium hominis est, non autem inseparabile, quemadmodum rationale, existit. Licet itaque discere ex doctrina Hippocratis, omnibus quidem deliriis magnum & rarum spiritum iuxta propriam ipsorum rationem comitem esse: non autem deliris omnibus, sed illis tantum, qui non per aliam quandam affectionem delirio maiorem, habent respirationem aliter alteratam. Hippocrates siquidem aliquando magnum & rarum spiritum fieri deliris nouit, aliquando verò ipsius contrarium: interdum in eodem homine vtrunque vicissim incidere. Porrò qui in mœrore & luctu suspirant, duplici de causa post longum tempus inspirationem magnam efficiunt: tum quòd circa curam, ob quam tristantur, conuersi, per multas ex ordine actiones respirant minus & rarius, ob idque tandem cogantur vno actu totam semel explere atque reparare iacturam: tum amplius etiam, propterea quòd per mœrores, & spiritus & calor intus moueatur, qui quidem hominum iacet ens negocium, eum ad maiorem expirationem compellit. At in affectionibus delirantium, necessitas quidem magnæ respirationis à prima quidem causa, est persimilis: a secunda verò non item, cùm non intrò magis quàm extrà his calor moueatur, nisi alia forte quædam accessio fiat. Differunt autem & febris ratione deliri ab iis, qui alias aliquo mœrore cruciantur. Igitur reuocatis in memoriam quæ in primo libro sunt tradita, si à solo delirio peruertatur respirationis concinnitas, omnino erit spiritus magnus simul & rarus. Si verò a solo dolore, paruus & densus. At si conspirent ambo, & dolor * præcelluerit vehementer, obscura omnino alteratio ex delirio erit. Sin autem moderatus fuerit dolor, aut plus quidem à dolore, minus verò à delirio respirationem alterari continget, aut vice versa, aut æqualiter iuxta vtrunque. Sic etiam si cum alia quapiam affectione delirium complexum sit, respirationis speciem interdum aliam efficiet, prout superat, aut superatur, aut æqua potentia est prædictum: aut nunc quidem (si ita contingat) superat, rursus alio morbi tempore superabitur. At verò in peripneumonicis, pleuriticis, & in angina, ac breuiter in omnibus quibus aliquid circa thoracem, aut pulmonem, aut etiam in ventre inferiore sit phlegmone (hoc est, tumore dolente, duro & calido) obsessum, paruus omnino & densus spiritus sequitur: qualis etiam hydropicos, & eos qui se aut potu aut cibis expleuerunt intemperantius, necnon prægnantes, ventre prominulo præditos, anhelosos, purulentos, atque eos denique quibus dorsi spina contorta est, comitatur. Verùm Hippocrates de his quidem respirandi difficultatibus, quæ sunt vel idiotis notissimæ, nihil memoriæ prodidit. Porrò in pleuritide quatuor mala semper se ostendunt symptomata: videlicet febris ardens, assiduus dolor, tussis, ac difficilis respiratio, parua simul & densa existens. Dolor quippe, non secus quàm perfrigeratio, paruam solet facere respirationem: verùm dolor quidem, cum densitate: perfrigeratio autem, cum raritate. Cùm autem splen sit viscus minimè obnoxium dolori, nec septum transuersum, primum & principalissimum respirationis organum, ipsius tumor comprimat, nisi maximus sit, & caput illius occupet, haud quidem sufficiens est vt respirandi difficultatem ex delirio inductam superet, spiritum paruum & densum reddens. Quandoquidem opus est dolorem ipsum consistere circa aliquam partem, quæ iuxta respirationem mouetur: aut aliquod ex organis respiratoriis coarctari, vt paruus & densus spiritus fiat.

Desipientiæ proprium symptoma est respiratio magna simul & rara.

Desipientes cur obliuiosi reddantur.

Spiratio magna simul & rara, non est inseparabilis à delirio.

Proprium omne non statim est etiam inseparabile.

Suspirantes in luctu, cur post longum tempus inspirationem magnam efficiant.

Respiratio delirantium simul & dolentium qualis.

Phlegmone quid.

Spiritus paruus & densus quas comitetur dispositiones.

Pleuritidis symptomata sunt, febris ardens, assiduus dolor, tussis, ac difficilis respiratio, parua admodum simul & densa.

Splen est viscus minimè obnoxium dolori.

Septum transuersum est principalissimum respirationis organum.

GALENI PERGAMENI
de difficultate respirationis,

LIBER TERTIVS.

REctè autem Hippocrates rationalique diuisione vsus, sexto popularium morborum libro duas oppositiones difficilis respirationis inter se complicans, eam scilicet quæ secundum magnitudinem & paruitatem est, illi quæ secundum raritatem & densitatem, quatuor in vniuersum fecit coniugationes: vnam videlicet, magnam

Respirationis difficilis quatuor coniugationes.

&

[illegible] am & rarari tertiam, [illegible] p[illegible]m & [illegible] at ibi[illegible] c[illegible]i- [illegible] quæ ex c[illegible] e in- [illegible] oriuntur [illegible] ita ma- [illegible] expirationem paru[illegible]m. In- [illegible], & magnam expirationem. [illegible] nes inter se complicatæ, [illegible] efficiunt. Porrò qui me- [illegible], in primis expendat opor- [illegible] ex[illegible]at, quod diuidendum ve- [illegible] ple[illegible] esse videatur, quæ iuxta sub- [illegible] onem sunt, quot sint, & quæ, [illegible] iudum. Si verò compositum, [illegible] eius partes diuidere expe- [illegible] tum [illegible], ex modo compositionis. Igi- [illegible] io Hippocratis ita habet: Spiritus parui [illegible] paruitati, magni densi, extra [illegible] paruus, intra magnus extra paruus, [illegible] endens, alius vrgens, dupla intra reuo- [illegible] luti super inspirantibus, calidus, frigidus, [illegible] que ex spiritus intrà & extra meatu, to- [illegible] rationis actio composita sit, quodque [illegible] us pars inspiratio, altera expiratio appel- [illegible] norat nemo. Quòd verò nullius alterius [illegible] quam motus, propria sint velocitas atque [illegible] tas, iam est à nobis expositum, Cæterum [illegible] ndo & paruitas, vt motui propria sunt, sic [illegible] nseparabilia existunt ab eo, quod per [illegible] m distantiam fertur: ob idque iuxta vtran- [illegible] respirationis partem duæ differentes oppo- [illegible] nes erunt: altera iuxta velocitatem [illegible] tarditatem, altera iuxta magnitudinem & paruitatem. Et autem & alia oppositio iuxta densitatem & raritatem consistens: quæ quidem non tanquam motui, sed tanquam alicui rei ex ipsis distantiis conflatæ, inest respirationi. Quare in his tribus oppositionum generibus omnes respirationis differentias esse necesse est. In velocitate quidem & tarditate, propterea quòd hæc propria, & ab omni motu inseparabilia sint. In magnitudine & paruitate, quòd per distantiam * organa respirationis moueantur. Densitas autem & raritas (quæ tertia oppositio est) neutrius propriarum ac primarum respirationis partium proprium aut inseparabile existit, verùm totius inspirationis pars sit per accidens: quandoquidem ex duobus contrariis motibus quiete distinctis constat. Hæc itaque sunt primæ differentiæ totius respirationis. Cæterùm cùm respiratio res sit, quæ & facere aliquid, & pati possit, aliud vtique fuerit differentiarũ genus in ipsa, vtraque videlicet parte æqualiter inæqualitérve perfecta: aliudque rursus ipsius totius vt compositæ, partibus inter se mutuò collatis. Hæc cùm ita habeant, sciendum primas quatuor differentias difficilis respirationis, in proposita Hippocratis dictione assignatas, totius respirationis esse, cùm ad neutram eius partem raritas densitasve pertineat. Similiter etiam sequentes duas: nam & in iis duæ totius respirationis partes mutuò inter se conferuntur. Quæ verò deinceps aliæ duæ sequuntur, vbi ait: Alius extendens, alius vrgens (quibus tardus & velox pulsus significatur) eas sanè alterius ipsius respirationis partis proprias, maximéque substantiales, putandum est. Tarditas namque & velocitas ab omni motu inseparabilia sunt. Quod postea deinceps habetur: Dupla intrò reuocatio; veluti super inspirantibus, inæqualem inspirationem osten-

Respirationis differentiæ omnes in tribus oppositionum generibus comprehendi.

Respirationis totius quatuor sunt dif- ferentiæ.

dit. Inquit enim: est autem eadem oppositio & in expiratione, quam ego omissam puto à transcribentibus potius quam ab ipso Hippocrate. Addidit præterea & septimæ differentiis prædictis, calidum frigidúmque spiritum. Quanquam certè in Prænotionum libro, horum trium, densi, & magni & frigidi tantum spiritus meminit, talia dictione vtens: Spiritus densus existens, dolorem, aut doloris effectiuam, [illegible]iam in locis supra septum transuersum significat. Magnus autem & per multum tempus, desipientiam ostendit. Frigidus verò ex naribus & ore prodiens, valde iam perniciosus est. Reliquas autem differentias subticuit, tum propter breuitatem veteribus familiarissimam, tum propter altitudinem animi, quæ ipsimet erat genuina Hippocrati. Demonstratum enim à nobis est, quàm grauis sit semper hic vir, vt qui ea quæ aliis medicis nota sunt, prætereat, veluti quæ à nemine eorum qui artem ingenuè exercent, ignorari queant: quæ verò talibus sunt ignota, omnia diligenter, simulque perspicuè exponat. Meritò itaque differentias densitatis, vt quæ medicis esse ignotæ non possint, vna summa comprehensas exposuit, dicens: Spiritus densus, dolorem, aut maximum incendium significat, in locis supra septum transuersum: tanquam sanè possimus nos intelligere, quod cum paruitate quidem, dolorem significet: cum magnitudine verò, incendium inexpugnabile partium supra diaphragma, quòd immodicæ caliditates partium quæ infra id sunt, respirationem in magnitudinem & densitatem augere non possint. In pleuritide itaque & peripneumoniis, anginisq; & orthopnœis, densus fit ac paruus spiritus. * Imò verò etiam si pleuritis non adsit, solus autem dolor costas infestet, spiritus densus & paruus redditur. In vniuersum autem, siue tumor quis sit premens coarctansque quodcunque respiratoriũ organum, siue dolor circa quamcunque partem, sic appropinquantem respiratoriis organis, vt ipsis motis simul moueatur, densus ac paruus ipse spiritus erit. At calore maximo in respiratoriis organis coaceruato, spiritus densus simul & magnus agetur: id quod indies in omnibus exurentibus febribus est conspicuum. Quare ignorandum non est Hippocratem, densum quidem & paruum, dolori: spiritum autem densum & magnum, incendio caliditatis tribuisse. Quemadmodum enim dolentibus cruribus, progredi multum non possumus, eodem modo vbi aliquod organum ex iis quæ intet respirandum mouentur, doluerit, parum respirare cogimur, & citius desistere cupimus: quod sic citius à dolore immunes reddamur. Cæterùm quantò citius quàm oportuit, motus respirationis cohibetur, tantò ipsum animal defectuosius est inspiratione recreatum. Quemadmodum igitur si quis pauciores cibos, quam sit ex vsu accipiat, hic statim aliorum ciborum opus habebit: sic si quis minus quàm expediens sit, inspirauerit, is citius inspiratione indigebit: qua ex occasione spiritum densari contingit: id quod etiam sentiens Hippocrates in libro de Victus ratione in acutis morbis, ait: Sputum intrà retentum, prohibet quidem spiritum intrò ferri, cogitque eum citò expirari. Porrò iuxta copiam eius quæ inspiratur, substantiæ, oportet magnitudinem ipsius respirationis metiri. Reliqui autem Hippocrates exemplum difficilis respirationis ortæ à dolore, quòd multis locis iam ipse dixerit, actiones organorum

Spiritus frigidus, ore & naribus prodiens, ad modum perniciosus est.

Breuitatem fuisse veteribus familiarissimam.

Hippocratis grauitas.

Spiritus densus quid significet.

Spiritus paruus & densus in quibus affectibus accidat.

Spiritus densus simul & magnus quando redditur.

Organorum respirationis dolente aliquo, cur paruus, sed crebrum agamus spiritum.

ganorum à dolore impediri, quódque illius cognitio oppido quàm facilis sit. Nec verò tantùm à dolore & retento spiritu, oriri densitas respirationis potest, sed vel maximè etiam ab incendio febrilis caliditatis: cuius quidem est multum densumque spiritum reddere. Magnus spiritus, quantitate circa singulas iudicatur respirationes: multum verò, possibile est aliquando ex multis paruis coaceruari: vt videre est in pleuriticis, qui cùm magnum quidem spiritum semel ducere ob dolorem non possint, quamuis aëre largiori ob febrim opus habeant, continuitate tamen actionis, æqualem multitudinem spiritus magnis respirationibus colligunt. Quod enim paucæ magnæ, hoc multæ paruæ præstant. Similiter in peripneumonicis multo est opus spiritu, verùm ob coarctationem locorum parum inspiratur: quare densitas iactuтam paruæ inspirationis restaurat.

Febrilis caliditas multum densumque spiritum reddit.

Peripneumonicorum spiritus est paruus & densus.

Quòd autem in orthopnœis paruus & densus ob coarctationem fiat spiritus, haud scio an quisquam ignoret. Cæterùm omnes qui ob talem coarctationem sufficienter inspirare non possunt, stertorosam faciunt respirationem, & in suffocationis discrimen veniunt, si decumbant: ob id tum totum thoracem, tum collum, eos rectum habere oportet, cùm non paruum auxilium ipsis ex huiusinodi figura accedat. Quippe ampliora simulque longiora sic fiunt omnia respirationis organa, partim quidem per rectam figuram in directum extenta, partim verò minus in sese concidere prohibita. Iam verò relicta etiam parua simul & rara respiratione, Hippocrates frigidæ meminit, quòd nimirum non alia sit parua simul & rara, alia verò frigida. Nam cùm magna & densa ex immoderato calore collecto in organis respiratoriis gignatur, necessariò certè parua & rara (quæ illius contraria existit) his ipsis organis perfrigeratis orietur. Siquidem calida respiratio, cuius similiter meminit, eadem est cum densa & magna, sub qua videlicet comprehenditur. Etenim spiritus frigidus, omnino paruus & rarus est: densum autem & magnum * indicare incendium organorum respirationis, minimè sanè quis dixerit, nisi & ipse etiam effletur calidus. Solam verò frigidam expirationem dixit esse perniciosam Hippocrates, mortísque nunciam, quòd perfrigerari respiratoriis organis planè sit perniciosum, cùm nimirum inter ea sit cor situm, insiti caloris fons & principium. At vehemens illorum caliditas, aut dolor, aut desipientia, non omnino sunt perniciosa, licet non sint extra periculum. Nam facilis respiratio valde magnam vim ad salutem habere putanda est, in omnibus acutis morbis, qui cum febribus sunt, & intra quadraginta dies iudicantur (quale documentum nobis reliquit Hippocrates) vtique respirationes difficiles minime vacabunt periculo. Verùm quæ iam morientibus accidunt, vt videlicet ipsa expiratio frigida, ea nullum magnum momentum in prænotionibus habeot. Est enim bonorum medicorum opus, non quæ iam idiotis apparent, præsagire, sed quæ & ipsos latent, & cùm nihil mali æger habere putetur, cernuntur. At frigidæ spirationis Hippocrates meminit, vt omnes respirandi difficultates complecteretur, & quòd etiam magnæ simul & densæ ipsa opposita existeret. Porrò Prænotionum libro nihil de inæquali respirationis difficultate scripsit nobis Hippocrates, quandoquidem propositum illi erat in prænotionibus

Orthopnœicorum qualis conspicitur spiritus.

Orthopnœa laborantes cur habent spiratio recta.

Respirationem paruam & raram oriri ab organis respirationis refrigeratis.

Respiratio frigida cur mortis nuncia.

Cor est insiti caloris fons & principium.

Spiratio facilis, ad salutem magnam vim obtinet.

Medici optimi munus quod sit.

solùm ea quæ verè acutorum morborum propria sunt, recensere: quæ verò diuturnis propria essent relinquere. Quare rationabiliter etiam illic inæqualem respirationis difficultatem, ex alio morborum genere, conuulsorio videlicet, procedentem, omisit. Acuti autem sunt morbi, qui omnino cum febribus continentibus fiunt: vt pleuritis, peripneumonia, phrenitis, ac febris æstuans. Nec meminit in prænotionibus de iis respirandi difficultatibus, in quibus aut sola inspiratio, aut sola expiratio est magna: sicuti nec velocis, nec tardæ respirationis: quòd ad quinque iam dictas difficilis respirationis differentias hæ omnes reduci possint. Iam verò expiratio rara simul & magna (id quod etiam docuit Hippocrates) continuatum oscitationum & signum & causa medicatoria existit. Nam cùm oscitatio continua fiat ob vaporosum quendam crassúmque spiritum in genere musculorum contentum, certè expiratio quæ rara est & magna, erit quidem signum, vt affectionis in contrarium mutatæ: causa verò medicatoria, quòd contrariorum sint contraria remedia. Etenim per talem expirationem spiritus diutius cohibitus, qua ratione singultus sanat, videlicet aliena euacuando, eadem etiam mederi oscitationibus poterit. Quemadmodum autem ipsa detentio spiritus superflua excernere potest, sic respiratio continua, ventilare simul potest & excalfacere perfrigerata: existens eorum & signum, & causa salubris. Iuxta hanc igitur rationem etiam in secundo Morborum popularium consuluit Hippocrates, vt iis qui perfrigerati essent, excandescentiam induceremus, & reuocandi coloris, & sanguinis in vasa subter cuticulam colligendi gratia: tanquam sanè innatum calorem excitare queat excandescentia, quæ quidem quòd densiorem etiam omnino reddat respirationem, nemo ignorat. Vtemur itaque ipsa in refrigeratis, decoloratis, gracilibúsque, non tamen perpetuò, sed ex interuallis, & opportunis temporibus, ne videlicet facultatem valde lædamus. Verumenimuerò quod Hippocrates ait, spiritum frigidum ex naribus & ore prodeuntem, valde perniciosum existere, id in morbis acutis intelligendum est. In aliis autem morbis, qui citra febrem consistunt, sæpe frigiditas totum animalis habitum apprehendit: & accidit quidem neque his extra periculum, non tamen penitus perniciosa. Ex his enim est strangulatio vteri, omnesque spiritus interceptiones, quæ mulieribus, quidem assiduè, viduis præsertim, accidunt: rarò autem aliquando & viris. In huiusmodi enim omnibus affectionibus, præ multitudine materiæ frigidæ, innatus calor opprimitur, ad similitudinem flammæ quæ suffocatur multis humidis lignis obruta. Quare etiam accendere quandoque possibile est hanc, vbi materiam exuperauerit. Aliquando tamē consumpta materia, necessariò etiam & ipsa extinguitur: * quare in iis qui per acutos morbos sic expirant, nulla spes salutis relinquitur. Quòd autem in spiritus interceptionibus non omnino respiratio perierit, licet minimus rarissimúsque spiritus per illas trahatur, hinc cognosces manifestissimè, quòd si aut pilum, aut tenuissimam lanam, ægri prætendas naribus, illam moueri percipies. Atque in affectibus sanè id genus omnibus spiritus densus, causa simulque signum salubre existit: quemadmodū continuarum oscitationū, expiratio rara simul & magna. At verò anhelosa respiratio,

Acuti morbi sunt, qui omnino cum febribus continentibus fiunt.

Expiratio rara simul & magna continuarum oscitationum signum & medela existit.

Oscitationis continuæ causa.

Contrariorum sunt contraria remedia.

Spiritus diu cohibitus, sanat singultum.

Respiratio continua ventilare simul potest & excalfacere refrigerata.

Refrigeratis cur sint excandescendi ad iram.

Excandescentia innatum calorem reuocat, & densiorem reddit respirationem.

Spiritus frigidus ore & naribus effluens, in acutis tantum morbis est perniciosus admodum.

Respirationem non omnino perisse per interceptiones spirituum qua ratione cognosci possit.

Anhelosa respiratio vnde proficiscatur.

ſpiratio, quæ & denſum ſpiritum facit, & thoracem [illegible] diſtendit, oritur aliquando quidem in [illegible] nulla inſpiratione indigentibus. Fit tamen interdum à curſu, aut ab alio quouis exercitio improbo. Eiuſmodi etiam ſpiritus accidit in omnibus ardentibus febribus: & quando obturatio [illegible] compreſſio, aut coarctatio, inſtrumenta reſpirationis infeſtat. In vniuerſum autem, quando aut tumor, aut dolor quiſpiam, in partibus iuxta ilia conſtiterit, paruus & denſus neceſſariò ſpiritus ducitur. Porrò ſpiritum impensè denſatum, anhelationem conſueuit vocare Hippocrates: quemadmodum & ſublimem eum, qui paruus ſimul & denſus fuerit, qualis in anginis percipitur. At obſcurum ſpiritum ait eſſe tabeſcentibus malum, ſicuti & non parientibus. Etenim non parientes mulieres (ſunt autem hæ omnino quæ non probè purgantur) maximè a ſpiritus interceptionibus apprehenduntur: perinde vt illæ, quæ diu ſunt orbatæ ſuis viris. Quare ſpiritus qui conſpicui & inſignes non ſunt, eos obſcuros nominat. Ac ſermo de reſpiratione difficili ſuum iam hic finem ſortiatur.

Spiritus obſcurus, [illegible] malus. [illegible] ac viduis frequenti [illegible] ſunt.

GALENI PERGAMENI

De pulſuum vſu,

Liber Vnus.

Pulſus & reſpirationis non eſſe eundem vſum, quibus [illegible] poſſit rationibus. Pulſu priuare particulas, non magnopere lædi.

NOn eſſe eundem vſum pulſus & reſpirationis, contrà quàm medici exiſtimant, certè rationibus his quiſpiam contendere poſſit. Primum: nam reſpirationem ſi cui adimas, ilicò mortem afferes. At pulſu ſi complures particulas priues, non magnopere lædes. Quippe ſi vel arterias quæ per inguina deſcendunt ad crura, vel quæ per alas feruntur ad manus, laqueo complecti velis, vniuerſas quidem, quæ in iis artubus ſunt, arterias pulſu priuabis: non tamen ipſis aut motum adimes voluntarium, aut ſenſum. At ſi neruos funiculo religes, impotas prorſus, inſenſibileſque extemplò reddes particulas. Debebant igitur & arteriæ, vbi ſimiliter neruis eſſent affectæ, quod ſingulis membris antea contuliſſent vtile, id ipſum protinus præſtare deſiſtere. Ad hæc ſi ipſas quæ in collo ſunt arterias vinculo exceperis, nullam euidentem noxam animali attuleris: tametſi cor cum cerebro, princeps ſcilicet inſtrumentum actionum vitalium, cum principe animalium, connectant. Si igitur cùm ſint læſæ arteriæ, nihil tamen officiunt, conſtat vtique & cùm valentes ſunt, nihil eas conferre: * At ſi obiiciamus illi qui arteriarum vſum ſic negligit, nos maximè præſagire ex pulſu: id minimè quidem fieri vt ex cauſis id genus, quæ plurimùm habeant momenti, ſed vt ex opportunis ſignis, reſponſum dabit: vt ſi quis mortē ex incuruis vnguibus nigricantibúſque coniectet. Cor ſiquidem princeps viſcus exiſtere, ex quo omnes arteriæ oriuntur: ac proinde eas eundem cum illo motum ſeruare, offendique ſimiliter, atq; ita non exiguæ rei indices eſſe poſſe. At maior medicorum atque philoſophorum pars, inde eundem vtriuſque motus eſſe vſum exiſtimant, quòd vterque ſimiles iiſdem ex cauſis mutationes accipiat. Nam & qui exercitantur, & qui in balneo lauantur, & qui aliter quouis modo excalfiunt, eorum non modò reſpiratione [illegible] celerior [illegible] frequentior [illegible] con[illegible] ta os. Præterea [illegible] do per[illegible] gerati ſunt [illegible] rior, tardior, ac minor [illegible]. Similiter qui vrentibus prehenſi ſunt febribus, vt maximè ii & celerrimè denſiſſiméque reſpirant, ſic etiam maximè, denſiſſimè, & velociſſimè, iis pulſant arteriæ. Quòd ſi ab immodica repletione pulſus ſentiuntur maiores, reſpirationes minores, ne id quidem ſermonem hunc reddat ambiguum. Quippe minorem tam reſpiratum quàm pulſum idcirco habent, quòd anguſtus tranſuerſo eorum ſepto ſuperſit locus. Cæterum quantò minorem, tantò hunc & crebriorem habent: ſcilicet reſpirandi paruitatem, aſſiduitatis eius ope penſantes. Ideóque tantundem minor ſimul & frequentior reſpiratio poteſt, quantum maior ſimul atque infrequentior. Dicimus autem hoc loco rariorem pulſum eum qui comeſtioni ſuccedit, non vtique cum eo qui comeſtionem præcedit comparantes (quippe quo eſt frequentior) ſed ad reſpirationis ſpeciem referentes. Igitur ſi reſpiratio pari cum pulſu modo, iiſdem ex cauſis mutatur, non tamen parem noxam, cùm perit, affert, licebit vtique hinc etiam colligere oppoſita: nempe tum ambos motus à natura eiuſdem vſus gratia eſſe datos, tum non eiuſdem: id quod eſt impoſſibile. Itaque nobis inueſtigandum eſt, qua parte altera rationum claudicet, ipſo reſpirationis vſu pro norma nobis propoſito. Qui quidem duplex exiſtit: nempe alter qui maior eſt, inſiti caloris cuſtodia: alter qui minor, animalis ſpiritus nutricatio: in quorum vtroque ex attracto per nares ſpiritu accedere cerebro vtilitatem dicimus. Id quod videri poſſit in cauſa, vt carotidibus arteriis (quæ ſanguine calido & halituoſo plenæ, cùm perreptant ad cerebrum *, antequàm duram eius membranam tranſierint, iuxta ipſius cerebri baſim multis ac variis plexibus inuolutæ, admirandum quoddam rete conficiunt: vt quemadmodum in vaſorum teſtium reuolutionibus ſemen, atque in voluminibus inteſtinorum chylus, ita in eo ſanguis ille diutius hærens, perfectiſſimè elaboretur, adſitque ſimul animali qui in cerebro eſt ſpiritui, alimentum copioſum) vinculo exceptis, per diem integrum animal ſine noxa perduret. Quanquam certè ſi cogatur tale animal currere, diu quidem id facit probè, poſtea verò fatiſcit, atque elangueſcit: cùm nimirum ille animalis ſpiritus, quo pleni ſunt ventriculi cerebri, aſſiduè nutriri poſtulet, abſumaturque per voluntarias, præcipuéque violentas, motiones. Cæterùm ſi animal quieſcat, quamuis commercium cum corde ſit interceptum cerebro, ſatisfacere tamen ei diu textus ille reticularis poteſt, ceu animali ſpiritu in motum voluntarium minimè tum conſumpto. Mirum autem eſſe non debet, ſi alicuius partis haud omnino pereat caliditas, etiam ſi arteriæ illius vinculo conſtringantur. Nam cùm totum corpus ſit ſibi conſpirabile & fluxile, certè ſi non per arterias, at per alia, & præcipuè per venas, propter eum qui eſt de vna in alteram tranſitum, in omnem particulam deferetur à corde caloris aliquid. Nec vero ſimile eſt, aut inſiti caloris principium pati, aut aliquod eorum quæ ab illo calorem accipiunt. Id ſiquidem ſemper feruere eſt opus, vt quod tum cæteris pulſandi vim

Neruis ſunt intercepti, partes iis quas [illegible] debent motu ſenſu & ſenſu.

Præſagium ex pulſibus ſumi.

Cor eſſe arteriarum originem.

Pulſuum & reſpirationis vſum colligi eſſe vnum eundemque [illegible].

[illegible] & [illegible] tionæ ſimiles reſpirant.

Repletiones immodicæ reddunt pulſus quidem maiores, reſpirationes autem minores atque crebriores.

Reſpirationis vſus eſt duplex: vnus inſiti caloris cuſtodia, alter animalis ſpiritus nutricatio.

Cerebrum frui reſpiratione per nares.

Retiformem plexum fieri à carotidibus ad baſim cerebri conuolutis.

Spiritum animalem exhauriri per violentas motiones.

Corpus vniuerſum eſſe ſibi tranſpirabile & fluxile.

præst..., ...m ea calfaciat: his autem ad salutem est ...s si non omnino tut fi.... Nec mirari præ...rea debemus, si principi... n ipsum, vbi respiratione ...tatur, plus quàm cætera noxæ contrah...t: quippe sub c...urbitulis medicinalibus flāma ilico e...inguitur. Iam verò si cor nudatum refriger..., cele...me petit animal: sin calidum serues, patitur nih.... Quòd si corde refrigerato, ac propterea animali iam mortuo, in alterutrum ventriculorum eius, & præcipuè in sinistrum, inseras digitum, magnum inibi calorem deprehendes, longéque maiorem quàm in aliis sit partibus, dúmodo pro naturæ modo se habeant. Siquidem vt par hæc caloris portio cordi est minima, sic reliquis partibus omnino est magna. Proinde vbi quod pro naturæ modo est, non seruatur, cordis quidem calor, qui veluti flamma est, petit: reliquorum calor longo tempore durat. Porrò illi sola respiratio calorem tuetur. Aliis autem partibus duplex eius custodia est: pulsus videlicet, qui veluti quædam est respiratio: & quod ex abundantiore naturæ gratia accedit, quod à corde confluit. Quòd autem non solùm per arterias, sed etiam per venas confluat à corde calor, hinc colligere licet, quòd quibus eæ vinculo exceptæ fuerunt, ob vulnera, partes in quas ferebantur, fuerint perfrigeratæ. Cùm igitur nihil iam aduersari videatur, quo minus vnus respirationis & pulsuum vsus finísque sit, facilè promptumque collectu arbitror, caloris in quaque parte custodiendi gratia pulsum conditum esse: atque ita, quod ex respiratione vni præstatur cordi, id ex pulsu calori illi qui in toto est animali, accedere: communem verò vtriúsq; esse, & animalis spiritus nutritionem: magis tamen arteriarum propriam. Quoniam igitur in iis quæ de respirationis vsu tradidimus, nobis monstratum est, natiuum calorem per inspirationem quidem refrigerari: per expirationem autem purgari, fumidó scilicet excremento excusso: ambas verò actiones ad eius custodiam conferre aliquid vtile: patet, arbitror, quòd in pulsu etiam idem dicendum erit: nempe in diastole arteriæ, substantiam quampiam attrahi: in systole, quòd ex humorum deustione in toto animali contractum est, velut fumida superfluitas, expelli. Verùm quemadmodum & fauces, & pulmones, & vniuersum pectus, dum recipiunt spiritum dilatantur: itidem arterias, quo trahunt tempore, dilatari, oportet, non quo spiritum reddunt, vt existimauit Archigenes. Quin & quies illa quæ arteriarum contractioni succedit, cùm multò maior sit ea quæ dilatationem sequitur, sicuti quæ inspirationem præcedit, ea quæ superuenit illi: ostendit sanè, etiam secundùm hoc esse quandam similitudinem inter ipsam respirationem & pulsum. Cuiusmodi enim instrumentis spiritus res inspiratio est, eiusmodi arteriis dilatatio existit. Et cuiusmodi est illis emissio spiritus, eiusmodi est arteriis contractio. Cuius quidem duplicis & cōpositi arteriarum motus, quem nominamus pulsum, autor & origo est cor. Cæterùm cùm vis illa, vnde cor contrahitur dilatatúrque, in omnes arterias per tunicas earum influens, eas cogat aperiátque, quemadmodum ipsum cor: vtique sicut illud dum dilatatur, ea quæ osculis suis appropinquant, trahit: cùm contrahitur, expellit: sic & arteriæ, cùm se aperiunt, ad se vndique trahunt, cùm contrahuntur, in omnem partem expellunt, videlicet per vniuersos meatus, quibus in intestina, ventriculum, ...niuersam cutim, atque adeo in venas se aperiunt. Quippe si animali alicui, ex iis quibus arteriæ sunt amplæ, magnas multásque arterias quis vulneret, vniuersum per eas sanguinem euacuarit. Sunt itaque arteriis & venis communia oscula, per quæ quidem, dum dilatantur arteriæ, ex venis trahunt: in eas dum contrahuntur, regerunt. Sicuti nimirum per ora quæ in cutem finiuntur, quicquid halituosum fumidúmve excrementum habent, excernunt: recipiunt autem ex aëre ambiente, non exiguam in se portionem, per aliáque spiramenta similiter. At à corde quidem accipiunt plus: reddunt autem ei minus, propter membranas illas, quæ in earum superna nascuntur parte: quanquam certè aliquid impertiuntur. Iam verò cùm sanguis in arteriis, etiam rectè se habente animali, contineatur: manifestū est non ideo dilatari arterias, quòd spiritu perfecto à corde impleantur: sed potius ob id impleri, quòd dilatentur. Quippe si essent sanguine vacuæ, fieri fortasse posset, vt exiguo tempore, quod à corde confluit, ad fines earum perueniret: sanguinem verò in se habentibus, fieri omnino nequit, vt motus celeritas cum ea dilatatione consentiat, quæ ex iis a corde implendis proueniat. Arteriæ itaque seipsas mouent, vicissim se attollentes summittentésque: idque eadem qua cor vi: quā scilicet ab ipso corde ortam, per tunicas earum transmitti diximus. Est enim vt respirationis vis animalis, quæ à cerebro proficiscitur, sic pulsuum vitalis facultas, quæ à corde emanat, effectrix. Porrò venæ, animali vita iam functo, simulac vacuæ sunt sanguine, prorsus in seipsas sidunt, ita vt superna earum tunicæ pars, committatur cum inferiore: at arteriæ, partibus dissidentibus nunquam non conspiciuntur: quod sane propter alteram earum tunicam, quæ dura est, euenit. Quòd autem non modò systole, sed diastole sit etiam actio arteriarum, contrà quàm nonnulli arbitrantur, admodum perspicuum videtur: cùm nimirum ipsa diastole sub virium robore magna sit: sicuti è diuerso parua, sub facultate imbecilla. Ad hæc, si quemadmodum expiratio, sic diastole actionis esset remissio, vtique nec intensio in ea, nec remissio, sicuti nec in spiritus emissione, perciperentur: nec omnino robur & vehemētia ictus, quæ percipiuntur. Diastole itaque mihi ex genere actionum videtur. Deinceps considerandum, an sicuti expiratio remissio actionis thoracis est, ac tanquam cessatio quædā: efflatio verò actio, atque idcirco intensionem & remissionē admittens, quod expiratio non facit: sic systole in pulsibus relaxatio sit arteriarum operis, aliáque huic annexa inueniatur, quæ efflationi respondeat, actio. Ac mihi id quoque videtur esse verissimū. Etenim rationabile est, vbi ex humorum deustione collectus fuliginosus vapor plurimus fuerit, tū animal efflatum appetere. Cōtrà cùm vel ob succi temperiem, vel caloris mediocritatem, nihil talis excremēti colligitur, tum expiratione duntaxat. In arteriis quoque, vbi tale excrementum redūdat, similē efflatui systolē edi. Reliquas, cùm id quod ex ipsis vacuatur, halitui quàm fumo est similius. Quamobrē iis qui se ingurgitarunt cibo, per somnum fit remissior quidem diastole, systole autē intensior: quippe tunc intrò magis quā foras naturali calore se cōferente: eóque etiam circa viscera & vētrem, qui succos & cibos cōcoquit, tā plurimo collecto, necessū est excremētū, quoniā id quoq; copiosius gignitur,

Marginalia:

Flammam extin... ilico sub cucurbitis medicinalibus.

Respiratio sola cordis calorem tuetur.

Calori custodia reliquis post cor partibus duplex.

Calorē a corde membris etiam demitti per venas.

Respirationis & pulsus est vsus idem.

Pulsus est datus caloris seruandi gratia.

Animalis spiritus nutritionem esse munus commune respirationis & pulsus.

Calorem innatum refrigerari per inspirationem, purgari autē per expirationem.

Diastole arteriarum substa...iam spiritus attrahi, systole expelli fuliginem.

Arteriæ dilatantur dum trahunt spiritum.

Pulsuum & respirationis similitudo.

Cor est principium compositi arteriarum motus.

Vi...ficam ... ... à corde ... arteriis, per ipsarum tunicarū substātias.

Arteriæ trahunt, dum dilatantur, expe...nt cum contrahuntur.

Arte... ...here à venis, & in illas pellere per communia oscu...

Art...ias parū cordi suggerere.

Sanguinem contineri in arteriis.

Arteria non q... ...leātur dilatantur, sed quia dilatantur implentur.

Arteriæ seipsas mouent, eadem qua cor facultate.

Respirationē esse opus animalis potentiæ: pulsum, vitalis.

Diastolem esse etiam arteriarum actionem.

Expiratio est actionis remissio.

Systolem naturalem esse relaxationem actionis.

Systolem repetit, quæ efflationi proportione respondeat.

Ingurgitatis cibo diastole & systole quales.

Calorem per somnum ad interna conuerti.

[illegible] nat[illegible]m vacuationē desideret. Proin- [illegible] tor, & plerumque [illegible]um ef- [illegible] p[illegible]ficit : contractio autem arteriæ, illi [illegible] Similiter ambæ & in [illegible] quòd in eis vehemens pro- [illegible] concoctio. Contra senum ætas [illegible] & minorem videtur habere systolen, [illegible] minus necessitatiam, cùm & imbecilliter [illegible]quant, & minime succos conficiant. Ad [illegible]tionem horum omnium, tum anni tempus, [illegible]io, tum omnis vno verbo circundantis [illegible]s aeris ad frigus & calorem mutatio, pulsus [illegible]terare videntur. Pari modo & animi affectus omnes, & vitæ sortes, & morbi, arteriarum mo- [illegible]n introrsus extrorsusve promouent. Qui verò [illegible]q[illegible]unt arterias non agendo aliquid, celerius [illegible]tersusque descendere : sed propter tunicarum [illegible]llitiem, vbi à diastole dimittuntur, & vlterius [illegible] lenius, quàm duras, in seipsas recidere : fa- [illegible] redargui possunt. Quippe faciliores ad motus [illegible]nt molles tunicæ, cum scilicet facultates ipsæ [illegible]nd per eas moliuntur, vtpote sic magis eis obsequentes. Dum verò postquam ab iis sunt mo- t[illegible], rursum permittuntur ad statum proprium re- [illegible]re, tum vtique duræ quàm molles, ob inpe- [illegible] robur & firmitudinem suæ constitutionis, [illegible]unt multò celerius: quemadmodum gran- [illegible] arbores, quæ vt cum renixu trahuntur, sic [illegible]ssæ, reflectuntur celerrimè. Diximus igitur, & quòd pulsus naturalis qui per totum corpus diffunditur, caloris gratia sit conditus: & quòd dilatata arteria, is calor refrigeretur, contracta rursus purgetur: & quòd motus hi, spiritus motibus omnino sint similes: & quòd animali spiritui conducant: & quòd vna re tantum, respiratio & pulsus dissideant, nempe quòd illa ab animali facultate, hic à vitali oriatur.

GALENI PERGAMENI

Introductio in pulsus.

VNiuersæ arteriæ pulsum habent non modò sibi inter se, verumetiam cordi ipsi persimilem, adeò vt ex vna ipsarum possis de reliquis iudicium facere: non tamen motum omnium æquabiliter sentias, sed earum quidem quæ partibus excarnibus insunt, clarius: quæ verò in carnosis, obscurius: quæ autem carne multa teguntur, aut intra ossa sunt, aut aliis corporibus subiacent, earum motum sensu haudquaquam deprehenderis, nisi fortè extabuerit animal. Nam hic motus arteriæ quæ spinæ incumbit, tangentibus epigastrium plerumque deprebēdi solet. Porrò quæ in temporibus sunt, tarsis pedum, & interna parte carporum, eæ perpetuo motu sensibili prædite sunt. Verum neque expeditius, neque honestius, nec si vsum spectes, maiori commodo aliam attigeris, si eas quæ in carpis sunt præterieris, & quòd maximè perspicuæ & expositæ sint, & secundum rectitudinem sitæ.

De quantitate dilatationis.

Tibi autem tangenti, arteria sentietur in omnem dimensionem extendi. At dimensiones corporum omnium sunt tres: in longum scilicet, latum, & profundum. Cæterùm cum animal secundùm naturam habet, comperies arteriam moderatè admodum dilatari: cùm autem contrà præter naturam habet, interdum secundùm quamuis dimensionem partim minuitur, partim exuperat: quo casu memoria tenere oportet, cuiusmodi pulsus naturalis extiterat. Tum si is qui est præter naturam, auctus latitudine inueniatur, l[illegible]tum: sin longitudine, longum: si profunditate, altum appellare. Ad portionem & iis contrarios, qui videlicet naturali sunt minores, angustum, breuem, atque humilem vocitabis. Pulsuum verò secundum omnem dimensiunem in statum præter naturam traductorum, qui vndique est diminutus, paruus: qui auctus vndique est, magnus nuncupatur. Atque hæ pulsus sunt in dilatationis quantitate differentiæ.

Pulsuum, qui naturæ modū egressi sunt, dignoscendorum ratio.

De motus qualitate.

Propriæ motus differentiæ sunt, celeritas & tarditas: quarum illa quidem, motus quidam est concitatus, hæc autem exolutus: quas ita demum diiudicabimus, si eas ad motum naturalem comparauerimus. In occursus porrò qualitate, languor ac vehementia cōsistunt. Cæterum durities atque mollities, tunicæ ipsius arteriæ sunt qualitates: minimè autem propriam pulsus differentiam constituunt, licet cum eo percipiantur. Tres igitur has differentias pulsuum, & prætetea quartam illam quæ in magnitudine erat & paruitate, in percussione arteriæ reperies.

Pulsus celeritas quid. Tarditas. Languidus pulsus. Vehement. Pulsus duritiem atque mollitiem, ad tunicas arteriarum referri.

De tempore quietis.

Quintam autem aliam numerabis, quæ est in intermissione, quæ inter percussiones intercedit. Voco enim percussiones, cùm arteria tactui nostro occurrit: intermissionem autem, quietem quæ inter duas percussiones intercedit: secundum quam, frequens, rarus, atque inter vtrúque medius pulsus iudicatur: quo in medio pulsus secundum naturam consistunt. Porrò omnes ij temporis etiam quantitate diiudicantur. Nam frequens dicitur, cùm quietis tempus breue fuerit: rarus, cùm diuturnum. Non fuerit autem alienum, si tyronibus contractio arteriæ ponatur esse insensibilis.

Pulsum dici frequentem, rarum, & moderatum, pro ratione quietis intercedentis systolem & diastólem.

De æqualitate atque inæqualitate.

Æqualitas autem & inæqualitas in dictis omnibus differentiis inueniuntur. Nam vbi in illis ordine se consequentibus est æqualitas ac similitudo, æqualitatem tunc vocitamus. Verbi gratia, si pulsuum ordine subsequentium magnitudo fuerit æquabilis, ibi tum pulsum in magnitudine æqualem dicere possumus: sin in celeritate, celeritate æqualem. Ad eundem etiam modum in vehementia, frequentia, & languore. Inæqualitas porrò, æquabilitatis est labes, in quauis pulsuum differentia ipsa accidat.

Æqualitas pulsus quomodo iudicāda veniat.

Inæqualitas pulsuū quid.

De pulsu ordinato inordinatóque.

Nonnunquam autem & post certam quandam percussionum numero præfinitarum seriem, pulsibus æqualibus inæqualis vnus intercidit, idque multis modis. Nam tres æquales, quartus inæqualis subsequitur, seruatúrque id deinceps vno tenore: aut quatuor, quintus: pari modo & in omni alio numero. In quibus certè omnibus æqualitas non seruatur, ob eamque causam pulsus fit inæqualis. Quia verò certa quædam series seruatur, ob id ordinatus vocatus. Quæ certa periodos si minimè seruaretur, pulsus is diceretur etiam inordinatus.

Pulsus ordinatus, inordinatusque quomodo discernendus.

De inæqualitate quæ in vno pulsu accidit.

Accidit autem & in vno pulsu inæqualitas, tum partibus arteriæ situ & motu inter se dissidentibus, tum cuiusque pulsus motu sibiipsi non consentiente. Inæqualitas igitur in partium situ accidit, cùm arteria ipsa à propria sede traducitur. In

Inæqualitas in vno pulsu quando accidat.

X 4 motu

motu autem, cùm arteriæ velocius aut tardius, tempeſtiuius aut ſerius, vehementius aut languidius, tempore diuturniore aut breuiore, aſſiduè aut penitus nihil mouentur. At in ſingulis pulſus partibus eſt inæqualitas, cùm pulſus eſt intercisus, repetitve. Præterea cùm motu celeritatem eandem, aut vehementiam, aut languorem, aut magnitudinem, aut paruitatem non ſeruat. Sunt igitur hæ ſimplices inæqualitates.

Inæqualitates ſimplices pulſuum.

De pulſuum inæqualitate compoſita.

Inæqualitates compoſitæ pulſuum.

Compoſitæ autem fuerint, quatenus licuerit alteram alteri, ac ſingulas ſingulis, aut vnam pluribus, aut plures pluribus copulari. Quarum nonnullæ quidem adeptæ ſunt propriam appellationem: quemadmodum pulſus vermicans, formicans, & hecticus. Vermicans quidem, cùm arteria velut reptantem vermem, atque fluctus inſtar ſubſilientem nobis repræſentat, non autem tota ipſa vno tempore dilatatur. Cæterùm ſi cum exigua dilatatione id accidat, vermicans: ſin cum magna, fluctuoſus ſimpliciter appellatur. Perſpicuum autem eſt, quod vermicans pulſus, languidus eſt & frequens. Qui verò lãguidus ſummè fuerit, frequens ac paruus, is formicans cognominabitur: qui tametſi celeritatem præ ſe ferat, non tamen eſt reuera celer. Hecticus verò, quo modo febris, ita pulſus quoque nuncupatur, quod nihil magnopere immutetur, ſed perpetuò ſui ſimilis, cohærens, ac nunquam ſolutus permaneat, vtpote toto corporis habitu in febribus eiuſmodi ac pulſibus, in ſtatum morboſum mutato. Vt igitur quæ ſunt dicta, denuò in memoriam reuocem: Pulſus magnus eſt, qui fit cùm arteria multum in longum, latum, & profundum diducitur, Longus, cùm in longitudinem tantum. Latus, cùm in latitudinem. Altus, cùm in profunditatem. Pulſus autem vehemens eſt, qui validè tactum percutit. Mollis, in quo arteriæ tunica blanda eſt ac tenera. Celer, qui fit dum arteria exiguo tempore dilatatur. Frequens, cùm paruo interpoſito repetit. Æqualis, qui ſerie continua ſibi eſt æqualis. Ordinatus, qui ſingulis periodis eſt æqualis. Qui verò in vna percuſſione eſt inæqualis, in vna percuſſione dicitur inæqualis. Pulſus omnibus his contrarij, ſatis ſunt perſpicui. Liquet præterea, quòd aliorum contrariorum omnium vnus eſt medius: æqualis verò & inæqualis, nullus eſt medius, ſicuti nec ordinati, & inordinati: quodque illorum quidem omnium medij ipſi ſunt ſecundum naturam, in his verò ſolum æqualis & ordinatus.

Vermicans pulſus quando accidat. — Fluctuoſus pulſus. — Formicans pulſus qui dicatur. — Formicans pulſus non eſt celer. — Hecticus pulſus. — Pulſus magnus. — Longus. Latus. Altus. Vehemens. — Mollis. Celer. Frequens. Æqualis. Ordinatus. — Pulſus inter æqualem & inæqualem nullus eſt medius: ſicuti neque inter ordinatum & inordinatum.

De cauſis pulſuum.

Pulſuum mutationis differentia triplex.

Cùm ab omni cauſa pulſus mutari ſoleant, triplicem & generaliſſimam mutationis ipſorum differentiam ſtatuo. Ac prima quidem mutatio, naturalis exiſtit: ſecunda non naturalis, quamuis nondum præter naturam: tertia denique præter naturam. Verum omnes hæ mutationes, differentias naturales ſequuntur. Arteriæ ſiquidem, alij aliter natura mouentur. Proinde primas eas illi eſſe exploratas oportet, qui velit dignoſcere, à qua cauſa, & quatenus pulſum ipſum mutatum eſſe contigerit. Proprium autem cuiuſque pulſum experientia certò didicerit: ob idque arteriam tangere ſæpe conuenit, potiſſimum quidem perfectè ſani, ac dum ab omni vehementi motu quieſcit: pòſt autem, & in ipſis affectibus. At cùm fieri nequeat vt pulſus omnium experientia explorentur, certe artifex plurimum poterit, ſi eorum quæ multis paſſim ſimiliter inſunt, ſcientiam ſibi compararit. Nam communio quædam naturæ viris inter ſe eſt, quemadmodũ etiam mulieribus: quam qui probe calluerit, à recto aberrare non poterit. Ac viri ſanè in vniuerſum mulieris pulſum habent maiorem multò, vehementioremque: cæterùm tardiorem paulò, ac longè rariorem. Qui natura ſunt calidiores, ij quidem pulſum habent maiorem & celeriorem, ac longè frequentiorem, non multò tamen vehementiorem: Qui autem natura ſunt graciliores, maiorem quidem, ac longè rariorem, verùm non multò vehementiorem. Mutatur verò pulſus, & per ætates. Puero recens in lucem ædito, pulſus frequentior eſt, ſicuti ſeni rarior. Qui verò ætate ſunt inter hos media, iis pulſus ad portionem reſpondent, prout ſcilicet propius ad pueri aut ſenis ætatem acceſſerint. Pari modo puero quidem celerrimus eſt, ſeni verò tardiſſimus: medium mediæ ætates ſortiuntur. Cæterùm inter ætates, maximus florentium eſt pulſus: minimus autem ſenum: medius inter ipſos puerorum, eſt paulo maior. Præterea florentium quidem vehementiſſimus, ſenum autem languidus, puerorum denique medius. Sed per anni tempora pulſus etiam mutantur. Siquidem vere medio, pulſus ſunt maximi & vehementiſſimi, celeritate verò ac frequentia, moderati. Pariter etiam & autumno medio ſe habent. At progrediente vere, magnitudo quidem ac vehementia ipſius minuuntur: augetur autem celeritas & frequentia: ac tandem vbi æſtas aduenerit, fiunt languidi, parui, celeres, ac frequentes. Autumno verò progrediente, omnia minuuntur, magnitudo, vehementia, celeritas, & frequentia: vt cùm hyems acceſſerit, iam ſint pulſus in paruitatem, languorem, tarditatem, ac raritatem mutati. Porrò vt veris initium, autumni exitui: ita veris exitus, autumni initio reſpondet. Tum quemadmodum æſtatis initium, æſtatis exitui: ſic hyemis initium, hyemis exitui reſpõdet. Proinde quę ab ęſtate media, hyeméque media, in vtranq; partẽ diſtant, itidẽ æqualiter pulſum immutãt. At æſtas media, partim hyemi medię eſt ſimilis, partim diſſimilis. In vtraq; enim pulſus ſunt parui, ac lãguidi: ęſtate tamẽ ſunt celeres, ac frequentes: hyeme verò tardi, ac rari. Nõ tamen ſunt parui pariter hyeme atque æſtate, ſed æſtate minus: nec pariter hyeme atque æſtate languent, ſed minus hyeme. Mutantur & per regiones pulſus, pérque alias conſtitutiones aëris ambientis. In calidis quippe, tales redduntur pulſus, quales æſtate media: in valde frigidis, quales hyeme media: in temperatis, quales vere medio: quæ verò inter has ſunt mediæ, ad portionem ſe habent. Mulieribus verò gerentibus, pulſus ſunt maiores, frequentiores, ac celeriores: cætera verò modum ſuum naturalem retinent. Somnus etiam permutat pulſus. Nam principio quidem minorem ipſum, tardiorem, rariorem, & languidiorem efficit: procedente verò tempore, tarditatem intendit, & raritatem, idque præcipuè poſt cibum. Maior autem fit tunc & vehemẽtior. Quòd ſi diuturnior is fuerit, rurſum in languorem mutatur ac paruitatem: tarditatem autem & raritatem retinet. Qui à ſomno ſunt exciti, protinus quidem iis pulſus ſunt magni, vehementes, celeres, frequentes, & turbati quodammodo: verùm non ita multò pòſt, reuertuntur ad mediocritatẽ. Quod verò ad ſtatus corporis acquiſititios pertinet, non aliter, ij quã naturales, pulſus immutant. Quandoquidem

Pulſum cuiuſque proprium experientia cognoſci. — Pulſus virorum. — Pulſus calidiorum. — Pulſus graciliorum. — Pulſus infantis. Pulſus ſenis. — Pulſus florentium. — Pulſuum differentiæ ſecundum diuerſa tempora. — Pulſuum differentiæ pro diuerſitate regionum. — Pulſus gerentium vtero. — Pulſus dormientium. — Pulſus expergefactorum à ſomno.

quidem qui natura erat gracilis, factus postea quadratus (quem Græci τετράγωνον vocant) pulsum habet ei, qui talis natura est, similem: de cæterisque pari iudicio. Corporis quoque temperaméta acquisititia, haud secus quam naturalia, pulsus immutant. Inter causas autem non naturales, incipientes quidem exercitationes, quousque ad mediocritatem peruenerint, pulsus vehementiores efficiunt, magnos, celeres, ac frequentes. Si quis verò multum ac supra vires laboret, paruos, languidos, celeres, ac frequentissimos. Sin modum plurimùm excesserit, adeò vt vires sint exolutæ magnopere, paruos admodum, languidos, tardos, ac raros pulsus habebit. Quòd si ad virium progrediatur dissolutionem, pulsus habebit virium dissolutarum proprios. Balneorum quæ moderatè calida sunt, magnos, celeres, frequentes ac vehementes: quæ verò immodicè, paruos ac languidos, præterea celeres & frequentes pulsus efficiunt. Quòd si ibi non cessetur, paruos & tardos, raros, & languidos. Quæ autem frigida sunt, repentè quidem paruos ac tardos, raros & rariores pulsus reddunt: pòst autem aut stuporem, aut robur inducent. Quòd si refrigerarint, stuporemque induxerint, paruos ac languidos, tardos & raros: sin calorem conciliarint, & robur, magnos quidem ac vehementes, celeritate tamen ac frequentia moderatos efficient. Copiosior cibus, quam vt vinci possit, pulsus inæquales iuxta & inordinatos efficit: moderatus autem, magnos, vehementes, celeres, atque frequentes: parcior, quàm sit ex vsu, minorem & breuiorem pulsus mutationem efficiet. Vinum, cæterà quidem, ciborũ instar, pulsus immutat: in eo tamen differt, quòd repentè immutet, quodque mutatio quæ ab eo proficiscitur, citius desinat, quàm quæ à cibis prouenit: ac denique quòd celeritatem magis augeat & magnitudinẽ, quàm vehementiam & frequentiam. Aqua omniũ quæ sumũtur, mutationem minimã efficit: mutat tamen & ipsa ad portioné ciborum. Reliqua verò omnia, quantũ possũt aut alere, aut calfacere, aut refrigerare, tantũ arteriarum motum immutant. At aëris constitutiones, ac ciborũ copia tanta, vt vires opprimat: præterea exercitationes, balnea, & somni, vbi modum excedunt, omnia sunt præter naturam. Nam causæ quas naturales & non naturales diximus, quantitatis excessu cedunt in causas præter naturam. Causarum verò quę non quantitate modò, verumetiam genere sunt præter naturam, numerus est infinitus. Porrò causarum omniũ præter naturã, aliæ quidem vires vitales veluti soluunt & dissipant: aliæ autem veluti premunt & grauant. At soluunt quidem, alimenti inopia, morborũ malignitas, eorúmque aut diuturnitas, aut vehementia: præterea affectus animi immodici, necnon vacuationes immoderatæ. Opprimunt autem, tum ipsa materiæ copia, tum instrumẽtorum affectus: inflammationes videlicet, scirrhi, tumorum moles, abscessus, & corruptiones variæ. Solutæ itaque vires, paruum, languidum, ac valde frequentẽ pulsum efficiunt: pressæ verò, pulsus mutant, cùm in reliquam omnem inæqualitatem, & ordinis confusionẽ, tum in eam quæ in vehementia spectatur, & magnitudine: nam inæqualitates hæ, oppressarum virium maximè propriæ existunt. Quinetiam in eiusmodi affectibus motus quidam funditus pereunt, aut intercidunt. Cæterùm qui intercidunt, minorem: qui pereunt, maiorem læsionem indicant. Solutarum igitur ob alimenti inopiam virium, pulsus vertuntur principiò quidem, in languorem, paruitatem, celeritatem, ac frequentiam: ad medium autem, in languorem, paruitatem, tarditatem, & raritatem: postremò in paruitatem summam, languorem, frequentiam, & ementitam celeritatis imaginem: qui pulsus est, quem formicantem appellant. Vermicans autem pulsus, fit quoque & ipse viribus iam dissolutis, sed aliquantum adhuc resistentibus: in eóque à formicante discrepat, quòd non itidem in summum languorem ac paruitatem redactus sit, tum quòd perspicuam habeat in vno ictu inæqualitatem, quæ fit, dum partes moueri tempestiuius, aut serius incipiunt: vnde tardus est minus quàm paruus: nonnumquam autem nihil penitus habet tarditatis, ob idque ipsum, minimè malignus existit. At quæ à febribus exitialibus atque acutis oriuntur syncopæ, pulsum vermicantem non habent: qualis vtique reliquas virium solutiones vtplurimum comitatur, ac eas præcipuè, quæ sine febribus accidunt, aut certè cum exiguis admodum. Ob eam vtique causam syncopas quidem cardiacas, formicantes: choleras verò morbos, ac fluxus ventris vehementes, hæmorrhagias, fluxus muliebres, reliquósque affectus qui corpus inaniunt celeriter, vtplurimum vermicantes: cùm autem extremum affligunt, formicantes sequuntur. Iam verò ab ira pulsus fit altus, magnus, vehemens, celer ac frequens. A voluptate autem, magnus, ac rarus, non tamen vehementia diuersus. A mœstitia, paruus, tardus, languidus, atque rarus. A metu recenti quidem ac vehementi, celer, turbulentus, inordinatus, atque inæqualis: inueterato autem, pulsui à mœstitia est similis. In omnibus portò his, si diu perseuerarint, aut vehementes admodum fuerint, tales pulsus fiunt, quales consequuntur solutas vires. Dolor autem qui pulsus immutat, aut quia vehemens, aut quia in partibus principalibus est, id facit: quemadmodum inflammatio. Cùm igitur adhuc paruus est, atque in ipso ortu, maiorem, vehementiorem, celeriorem ac frequentiorem pulsum efficit: auctus autem, veheménsque admodum factus, vt iam robori vitali noxam inferat, minorem, languidiorem, celerem ac frequentem. Qui verò vires iam dissoluit, pulsus mutat in languorem, paruitatem, & falsam celeritatis imaginem, immensamque frequẽtiam. Inflammationum pulsus, communis quidem omnium, quasi serratilis est: vt pars quidem arteriæ alia quidem dilatari videatur, alia autem minimè, quæ videlicet durior sentitur. Habet autem pulsus hic & turbationis nonnihil: præterea celer quidem est ac frequẽs, magnus verò non semper. Proprius cuiusque, incipientis quidem, maior est naturali, vehementior, celerior, frequentiórque. At in ea quæ adhuc increscit, omnia hæc fiunt auctiora, pulsúsque iam palàm est durior & turbulentior. Cùm verò ad vigorem peruenerit, euidentior quidem est, durior, ac turbulentior, sed minor quàm antea: non tamen languidior, nisi morbus vires exuperarit, quo casu frequentior & celer redditur. Quòd si diu admodum perseueret, ritúque scirrhosorum durescat, pulsus tenuitas ac durities prædictis accedet. Hæc itaque illi phlegmoni accidunt, quæ totius animalis pulsum immutat. Eius verò quæ animal totum non turbat pulsus, in parte saltem inflammatione accensa, est cuiusmodi esse illum in toto corpore diximus. Intenditur autem ac remittitur prædictorũ quodque,

Vinum qualiter pulsum immutet.

Aqua quomodo pulsus immutet.

Causarum præter naturã differentiæ.

Vitalem facultatem quæ opprimant.

Pulsus facultatis solutæ. Pulsus facultatis oppressæ.

Pulsus facultatis solutæ ob alimenti inopiam.

Formicans pulsus. Vermicans pulsus.

Pulsuum differentiæ secundum diuersas syncopas.

Iracundorum pulsus. Voluptas quomodo immutet pulsum. Mœstorũ pulsus. Metuentium pulsus.

Pulsuum differentiæ pro varietate dolorum.

Pulsus inflammationum omnium serratilis.

aut pro inflammationis qualitate, aut pro ipsius instrumenti phlegmone obsessi natura. Nam quæ partes magis sunt neruosæ, eæ duriores, serratiles que magis, ac minores pulsus efficiunt: quæ verò sunt neruosæ magis atque arteriosæ, contrarios. His autem ipsis maior est in partibus magis arteriosis, ibidémque facilè inæqualis & inordinatus efficitur. At præter ipsius pulsus differentiam, quibus septum transuersum est inflammatum, celeriter ij conuelluntur: suffocantur autem quibus pulmones. Syncope prehenduntur, quibus os ventriculi. Atrophia laborant, quibus hepar. Non concoquunt, quibus ventriculus. Vrinæ supprimuntur, quibus renes experiuntur inflammationem. Ad hæc partes sensu exactiori præditæ, pulsus, propter dolores, immutant: hebetiori autem, duntaxat propter affectum. Itaque pulsus pleuriticorum celer ac frequens est, non tamen magnus admodum. Est præterea non languidus quidem, non tamen, quod ad affectum spectat, vehemens. Porrò quantitas frequentiæ in pulsu excedit consuetum modum pleuritidi, cum pluritis ipsa in peripneumoniam transit, aut etiam minatur syncopen. Infra modum autem subsistit, cum in cataphoram, aut neruorum læsionem desinit. Eodem modo & inæqualitas illa serratilis, quæ pleuriticis maximè est propria, remittit quidem, si pleuritis sit mollis, ac facilè concoquatur: intenditur autem, si ea sit exitialis: indicátque ipsam esse coctu difficilem. Tales autem pleuritides, si simul adsit imbecillitas virium, periculum præsens minantur. Sin virium robur non desit, signum est eas concoctas iam esse, aut in empyema translatas, aut in tabidum marcorem degenerasse. Cæterùm si pleuritis coquatur, sensim deponit pulsus omnem mutationem præter naturam. Cùm verò transit in empyema, fiunt pulsus empyematum proprij. Pari modo & marcoris proprij eis accidunt, qui tabidos marcores sunt incursuri. Talis autem est purulentorum nuper ordientium pulsus, qualis vigentis inflammationis: hæc siquidem ipsarum est supputationum principium. Nonnunquam autem est inæqualis & inordinatus: omnibus tamen est hecticus. Cùm verò iam pus instat, cætera quidem est similis, nisi quòd magis æqualis. Postquam autem est ruptum, languidior, latior, tardior ac rarior. Marcescentium pulsus non simpliciter, neque secundum vnam speciem, mutatur. Qui nanque vnà cum phlegmone nondum soluta paulatim emarcuerunt, pulsus habent languidos, celeriores, frequentes valde, atque cum depressione in angustum redactos: quos vtique myuros vocant. Porrò marcescentibus omnibus communis est pulsus hecticus: dein autem in diastoles magnitudine myuron imitans inæqualitas: postremò verò ea quæ in frequentia consistit: quæ omnibus etiam perpetuò inest, qui in marasmum inciderunt propter inflammationes: aut quibus propter cardiacos affectus, vel syncopas stomachicas, periculum præsens imminet: quique vino epoto periculum quidem præceps effugerunt, nihilominus tamen tempore procedente marcuerunt. Phtisicorum pulsus, paruus, languidus, mollis & celer est, hecticúsque mediocriter. Peripneumonicorum verò, magnus, aliquantulum fluctuosus, languidus, mollis, non aliter quam lethargicorum: nisi quòd inæqualitate superat, tum ea quæ in vna percussione consistit, tum ea quam systematicam vocant. Cùm autem peripneumonici omnes aut febri acuta infestentur, aut soporis grauis nonnihil habeant, vtrumuis præualuerit horum, secundum illud frequentiæ quantitas maximè deprehenditur. Nam si in peripneumonia sit inflammatior febris, pulsus erit admodum frequens: sin sopor paulò magis polleat, infrequentior. Lethargicorum pulsus, cùm sit magnitudine, languore, & mollitie, peripneumonicorum pulsui consimilis, eodem tamen est tardior, languidior, minus inæqualis, magísque deficiens quàm intercidens. Porrò confusio ordinis vt plurimum inæqualitates sequitur: nam inæqualem pulsum rarò quidem ordinatum reperias. Cæterùm minores noxæ, inæquales & ordinatos: maiores verò, inæquales & inordinatos efficiunt. Phreniticorum pulsus est paruus: rarissimè autem magnus fuit visus, robúrque mediocre habere. Durus præterea est, ac neruosus & frequens, & valde celer. Videas autem licet & speciem inæqualitatis in situ, in eo nonnunquam vehementer accidere. Quin & tibi sæpe videbitur tota arteria suo ipsius loco relicto, sursum deorsúmque ferri turbulentissimè: cuius magna frequentia eminentem minatur syncopen. Est & alius quidam nomine carens affectus, ex phrenitidis & lethargi generibus mistus: quo detenti, bonam quidem temporis partem oculos claudunt, suntque somnolenti ac stertunt: pòst autem oculis inconniuentibus atque immotis intuentur diutissimè, non aliter quàm catochi: tum si quis eos interroget, inuitósque ad colloquium trahat, tardi erunt ad respondendum, difficiles que, plerunque autem turbulenter effutiunt, quicquid primum in buccam venerit. Atque eius sanè affectus pulsus sunt frequentes & celeres, quo modo phreniticorum, sed minus. Pari modo & roboris habent minus quàm illi, verùm lati sunt, atque parui, nec dum extrà mouentur, quicquam habent confertim ac simul intercisum: sed alia ratione veluti intrò properantes suffugiunt, systolem quidem accelerantes, suffurantes autem diastolem. Non tamen, ne in hac quidem sunt phreniticis similes, cùm non habeant nescio quid intercisum. Catochôn, hoc est, detentorum pulsus, cæterà quidem similes sunt lethargicis, magnitudine, tarditate, ac raritate: quemadmodum & totus affectus à lethargo specie non multum discrepat. Catochôn tamen pulsus imbecilli non sunt, nec molles, sed in his vel multùm dissident: quemadmodum certè & quòd lethargicis totus habitus sit solutus, ac tumens, catochis verò constrictus, coactúsque. Præterea detentorum pulsus æqualis est: inæqualis autem lethargicorum. In conuulsis, ipsum quidem corpus arteriæ coactum esse videtur, compactúmque vndique, non tanquam à quoquam compressum, aut arctatum: nec rigidum planè, vt in febribus, & maxime in earum accessionibus: nec propter duritiem dilatatu difficile, quod temporis longinquitate accidere solet, præsertim si vitia quædam, aut viscerum affectus adfuerint: sed non aliter quàm si corpus neruosum cauum, vt intestinum, ab vtroque fine fuerit extensum. Talis est motus inæqualis arteriæ, quæ instar funis, sursum & deorsum traducitur. Nec enim vllum est diastoles aut systoles signum, sed confusioni potius simile quippiam hîc accidit. Apparet autem vehemens esse ac magnus conuulsorum pulsus: is verò nec languidus est, nec paruus: non tamen adeò

Pulsus differentia pro inflammationum, & partium inflammatarum natura diuersa.

Septo trãsuerso inflammato, quàm celerrimè conuulsiones oriri: vt suffocationes pulmone phlegmone obsesso.

Pleuriticorũ pulsus.

Serratilis inæqualitas pleuriticorũ.

Pleuritidum differentiæ.

Purulẽtorum pulsus, est qualis vigentium inflammationum.

Marcescentiũ pulsus.

Myuri pulsus. Pulsus hecticus omnium marcescentiũ communis.

Phthisicorum pulsus.

Peripneumonicorum pulsus.

Peripneumonicus quæ adsunt.

Lethargicorũ pulsus.

Inæqualis pulsus, qui ordinatus sit, reperitur rarò. Phreniticorũ pulsus.

Catalepticorum signa, & pulsus.

Catochôn, hoc est, detentorum, pulsus.

Conuulsorum pulsus.

[illegible] .Percussio [illegible] item qui- [illegible] pr pter [illegible] exilire [illegible] stre- [illegible] n aspei [illegible] vide- [illegible] pulsus [illegible] atus, [illegible] simulis. Pa- [illegible] undusque & tardus [illegible] frequens qu- [illegible] pene [illegible] linate. Epileptico- [illegible] & apop [illegible] pulsus, sunt simi- [illegible] quæ de epilepticis memorabuntur, [illegible] & de apoplecticis dicta fuisse est putan- [illegible] um, nisi quòd omnia sunt in his intensiora. Por- [illegible] quandiu mediocriter natura ipsu affectu tur- [illegible], tantisper nullam mutationem in pulsu est [illegible] commemorabilem: sed solum veluti tensa [illegible] utranque partem videtur arteria, quemadmo- dum in conuulsis. Vbi verò inualuerit affectus, ita [illegible] pugnat vires, inæqualitatem quandam ac [illegible] sionem fortem asciscit, longiórque fit pulsus, la [illegible] tior & rarior. Quòd si affectus ipsas vires [illegible] cerit, pulsus efficiet languidos, frequentes ac celeres. Angina laborantium pulsus, tensionem quandam habet conuulsioni assimilem: magnus tamen est, ac fluctuosus, quo modo peripneumoni- corum. Atque vtrum uis in eo præualuerit insigni- ter, secundum illud est transmutatio expectanda. Nam si pulsus peripneumonicorum similis præ- pollet, in peripneumoniam: sin conuulsionis, in conuulsionem, angina terminabitur. Cæterùm qui ex ipsis nimis anguntur, iis pulsus fit paruus & ra- rus: expirantium autem, iam frequens & inæqua- lis. Orthopnœæ acutæ pulsus est inæqualis, inor- dinatus, & penè deficiens: cùm autem mediocri- ter est maligna, frequens: cùm ad extremum vr- get, tardus ac deficiens: cùm hominem iam è me- dio tollit, frequens ac languidus. Suffocationis à matrice ortæ pulsus, est conuulsoriè extensus, ac rarus: eius autem quæ est exitialis, frequens, lan- guidus, inordinatus, & penè deficiens. Os ventri- culi affectum, si quidem infestetur inflammatio- ne, eam facit mutationem duntaxat, cuiusmodi in inflammatione corporis neruosi fieri iam dixi- mus. At morsus illius, vomitus, nausea, singultus, appetitus priuatio, atque dissolutiones, præter- quam quòd pulsum paruum efficiunt & langui- dum, ipsum etiam nimis frequentem reddunt, & quibusdam moderatè celeriorem. Compressio au- tem sola, citra ea omnia, rarum, tardum, paruum, obscurum. Præterea quibus fames est magna, pul- sus est eiusmodi. Qui verò affectus in frequentiam ipsum pulsum permutant, si diutius perseuerarint, aut vehementius afflixerint, ij pulsum vermicans- tem efficient. Qui in raritatem, præterquam quòd memoratas differentias intendunt, talem præterea quandam pulsus speciem in ea inæqualitate, quæ in vno pulsu accidit, efficiunt, vt corpus arteriæ in multas partes comminutum esse videatur. Hydro- pum pulsus, ascitæ quidem, longus, frequens, & subdurus cum quadam tensione est: tympanitæ au- tem longior, non imbecillus, celerior, frequens; subdurus, cum quadam tensione. Eius verò qui in toto nascitur corporis habitu (quem Græci ἀνάσαρ- κα nominant) fluctuosus, latior, ac mollis. Elephan- tiasi laborantium pulsus parui, imbecillis, rar- dns, & frequens. Ictericorum pulsus, sine febri, mi- nor, frequentior, durior, non languidus, neque ce- ler. Eorum qui sumpserunt helleborum paulò qui- dem antequam vomant [illegible] rarus, languidior: cum autem vomunt [illegible] languidus, inæqualis, & inordinatus: cum [illegible] bent, ordina- tu quidem, sed adhuc inæqualis, minus tamen quam prius. Cum autem sanè [illegible] & penè ad statum naturalem [illegible], æqualis & maior quàm antea, vehemens [illegible]. Qui verò ex iis syncope corripiuntur [illegible], atque singul- tiunt, iis pulsus paruus & languidus, inordinatus, celerior, atque admodum frequens. Qui ex eis suffocantur, paruus, languidus, inordinatus, inæ- qualis, non tamen frequens, neque celer, sed sub- tardus magis. Præ se fert autem & fluctuosum quiddam & latum, & nonnunquam exiguam quandam arteriæ tensionem.

Angina laborantium pulsus.

Orthopnœæ acutæ pulsus.

Suffocationis à matrice ortæ pulsus.

Pulsuum differentiæ in ventriculi affectibus.

Hydropicorum pulsus. Hydropis tria sunt species.

Elephantiacorum pulsus. Ictericorum pulsus.

Pulsus eorum qui sumpserunt helleborum.

GALENI PERGAMENI
De differentiis pulsuum,

LIBER PRIMVS.

Prima genera pulsuum.

QVandoquidem arteriæ corpus est cauum, longum & circunductile, habétque perpe- tuum geminum motum ex contrariis con- stitutum partibus (aut enim in seipsum vndique considet, aut in omnem partem distenditur: qui duplex motus vocatur pulsus) in vtroque ei gemi- na quies accidat necesse est: altera à distentione, priusquam contrahatur: altera à contractione, priusquam distendatur. Quas quidem binas quie- tes experientium tactus cognoscit, nec minus de- monstrat ratio. Nam prius contrarium motum natura, quàm priorem sedauerit, non exorditur. Atqui sedari, subsistere est, & in quiete esse. Sic motibus intercedit quies. Exprimit ergo necessi- tas, quoddam esse tempus proprium vtriusque mo- tus aliquod etiam intermissionum, & harum item vtriusque proprium. Iam quia tres arteria dimen- siones, vt reliqua omnia corpora, obtinet, longi- tudinem, latitudinem, profunditatem: non po- test in singulis dimensionibus non fieri quantitas aliqua distentionis & contractionis. Præterea contentionem quandam necessariò habet, vt aut ægrè, aut languidè, aut promptè, valentérque ope- retur. Est etiam ipsa arteriæ tunica aut mollis aut dura: necnon intercapedo interna, aut vacua quo- dammodo, aut plena. Atque hæc omnia aliquan- do æqualia, aliquando inæqualia sunt. Tempo- ris item distentionis aliqua proportio est cum tempore contractionis. Aliam in vno pulsu dif- ferentiam constituas præter has nullam: sed sunt omnes quæ in vnum pulsum incidunt differentiæ generales, quas retulimus. Quibus duæ accedunt aliæ, quas collectiuas appellant. Ex his in plurium pulsuum mutua contentione, æqualitatem & inæqualitatem, ordinem & eius perturbationem æstimamus.

Arteriæ corpus quale.

Pulsus quid. Pulsui inest quies gemina.

Motum contrarium non exordiri naturam prius, quam priorem sedauerit.

Arteriam fore tres dimensiones, perinde vt reliqua corpora. Quantitas distentionis & contractionis. Arteriis contentionem inesse. Arteriis consistentia inest & cauitas.

Proportio vnius motionis pulsus, ad alteram. Differentiæ in vnum pulsum incidentes, quæ sint.

Differentia cuiusque generis pulsuum.

At motum ipsum pulsus, aut moderatum & na- turalem esse, aut tardiorem, aut celeriorem, opor- tet: quæ tres pulsuum circa motum differentiæ exi- stunt. Fit igitur pulsus celer, vbi modico tempo- re ipsa arteria mouetur: tardus, cùm multo: mo- deratus, vbi mediocri. Differentiæ pulsuum in di- stentionis quantitate, si quidem in singulis con- cipiantur

Pulsuum differentiæ circa motum sunt tres. Celer pulsus. Tardus. Moderatus. Differentiæ pulsuum in distentione, secundum singulas dimensiones sumptorum sunt nouem.

cipiantur dimensionibus, nouem numero sunt, in vnaquaque trium dimensionum tres. In longitudine arteriæ, qui moderatus in ea est, & qui hunc excellit vel eo est inferior. Vocatur qui excellit, longus: qui inferior est, breuis. In latitudine, moderatus, & alij immoderati duo: nempe latus, qui moderatum excellit: huic contrarius, angustus. Itidem in dimensione profunditatis arteriæ, vnus moderatus est, alius altus, & alius humilis. Hæ pulsuum sunt in vna dimensione acceptorum differentiæ. At differentiæ pulsuum in trinis simul dimensionibus, sunt septem & viginti. Perspicies has manifestè in tabella. Vnus enim erit longus simul & latus, altúsque, qui omnibus præponatur: alius longus, latus, & profunditate moderata, scribatúrque secundus: alius longus, latus, humilis, qui sit ordine tertius: similique reliqui omnes cognoscentur via & ratione, vt duæ primæ dimensiones maneant immotæ, trifariam vltima variet, hoc pacto. Quartus longus, moderata latitudine, & altus. Quintus longus, moderata latitudine, simúlque moderata profunditate. Sextus longus, latitudine moderata, humilis. Deinde alij tres, prima dimensione longum seruante, secunda angustum, tertia trifariam variante. In his nouem, vna dimensio permanet, longitudinis longæ: aliæ omnino commutantur. Mox alteri nouem, dimensione longitudinis in mediocritate seruata, variantibus reliquis. Ad hæc nouem alij, vbi longitudinis breuis dimensio sit, & aliæ immutentur.

Longus pulsus. Breuis. Latus. Angustus.

Altus. Humilis.

Pulsuum differentiæ in trinis simul dimensionibus acceptorum, sunt septem & viginti.

TABELLA.

1	Longus	latus	altus	magnus
2	Longus	latus	moderatus	
3	Longus	latus	humilis	
4	Longus	moderatus	altus	
5	Longus	moderatus	moderatus	gracilis.
6	Longus	moderatus	humilis.	gracilis.
7	Longus	angustus	altus	
8	Longus	angustus	moderatus	gracilis.
9	Longus	angustus	humilis	gracilis.
10	Moderatus	latus	altus	turgidus
11	Moderatus	latus	moderatus	
12	Moderatus	latus	humilis.	
13	Moderatus	moderatus	altus	
14	Moderatus	moderatus	moderatus	medius
15	Moderatus	moderatus	humilis.	
16	Moderatus	angustus	altus	
17	Moderatus	angustus	moderatus	
18	Moderatus	angustus	humilis	gracilis.
19	Breuis	latus	altus	turgidus
20	Breuis	latus	moderatus	turgidus
21	Breuis	latus	humilis.	
22	Breuis	moderatus	altus	turgidus
23	Breuis	moderatus	moderatus	turgidus
24	Breuis	moderatus	humilis.	
25	Breuis	angustus	altus	
26	Breuis	angustus	moderatus	
27	Breuis	angustus	humilis	paruus.

Atque inter * vigintiseptem hos pulsus qui ex ternis dimensionibus constant, primus quidem ab omnibus magnus dicitur, vltimus autem paruus. Reliqui verò proprio nomine carent. Neque enim qui graciles dicuntur & turgidi, certum vnum significant, sed multis simul generatim tribuuntur. Nam in quibus longitudinis dimensio duabus reliquis præstat, omnes hos tenues & graciles vocant: in quibus duæ reliquæ ab hac, tum crassos, tum turgidos. At moderatum dimensionibus pulsum, medium inter magnum & paruum nominant.

Pulsus magnus. Paruus.

Gracilis. Turgidus.

De differentiis reliquorum generum pulsuum.

Tertij generis pulsuum, quod in contentione consistit, tres differentiæ existunt. Vnus quippe est validus contentione, qui vehemens vocatur: alter imbecillus, qui languidus: & tertius inter vtrunque qui medius dicitur. Quarti etiam generis, quod circa arteriæ corpus versatur, totidem sunt differentiæ: durus videlicet, mollis, & medius. Similiter quinti generis, quod arteriæ veluti infusionem declarat, sunt differentiæ tres: plenus, vacuus, & inter vtrunque medium tenens. Quæ quidem differentiæ quinque, cum æqualitatibus & inæqualitatibus suis, in vno arteriæ motu consistunt.

Pulsus vehemens. Languidus.

Durus. Mollis.

Plenus. Vacuus.

De differentiis pulsuum quæ in tempore intermissionis consistunt.

Qui contractionem pulsuum percipere se fatentur, tarditatem quidem & celeritatem in distentionis contractionisque tempore collocant: crebritatem verò & raritatem, in quiete vtraque: at rhythmum, in distentionis tempore, vnà cum tempore insequentis eam quietis, ad tempus collato contractionis, simul & excipientis eam quietis. Porrò quietem quam vocant superam, quæ secundum distentionem contractionem præcedit, quanta sit, tactu queas ad vnguem assequi: inferam non item planè, quòd vtrinque sibi asciscat partes, ad initium, contractionis extremitatem: ad finem, principium distentionis.

Quietem pulsuum superam, quanta sit, tactu posse discernas, inferam autem, non item planè.

De differentiis quietis & rhythmi.

Itaque in genere quietis arteriæ, tres pulsuum differentiæ consistunt, rarus, creber, & medius. At verò cùm omnis pulsus aliquo rhythmo constet, erit vtique arhythmo pulsui eurhythmus contrarius: eurhythmus autem, genus commune vtriusque. Cæterùm pulsus eurhythmus indiuisus & vnus manet. Arhythmi tres differentiæ sunt: pararhythmus, heterorhythmus, ecrhythmus. Etenim cuique ætati suus est naturalis pulsus. Qui ex iis igitur rhythmum seruat, vocatur eurhythmus: qui labefactat, arhythmus. Atque labefactans ipse, interim vicinæ ætatis rhythmum mutuatur, qui pararhythmus: interim cuiusuis alterius, qui heterorhythmus dicitur: sicuti qui rhythmum prorsus nullius ætatis retinet, ecrhythmus. Easdem differentias & in naturis, annique temporibus, necnon regionibus, ac breuiter in omnibus, statuere oportet. Iam verò inter omnes rhythmos, hi quidem pari proportione, illi impari constant. Pari, vbi distentionis tempus æquet tempus contractionis. Impari, si alterutrum eorum excedat: id quod modò certis, modò incertis fit excessibus. Certis bifariam: aut * multiplici proportione, aut vt numeri ad numerum. Ac proportio quidem multiplex, aut dupla est, aut tripla, aut quadrupla, aut

Pulsuum differentiæ secundum quietem arteriæ, sunt tres: rarus, creber, & medius.

Eurhythmus pulsus. Arhythmus pulsus. Eurhythmus pulsus cur dictus. Arhythmus pulsus est triplex.

Rhythmorum differentiæ multiplices.

aut consequentium aliqua. Vt numeri ad numerum, [illegible] tentio temporum, totidem fuerit [illegible] in vniuersum tripliciter. Nam [illegible] est tempus incertum, aut contra- [illegible] trumque.

De æqualitate, inæqualitate, ordine, & ordinis perturbatione.

Porrò æqualitas & inæqualitas tum in vno pulsu sunt, tum in pluribus. Ordo & perturbatio ordinis, in pluribus duntaxat. Ergo (vt à facilioribus cognitu ordiamur) quæ in pluribus pulsibus æqualitas inæqualitásque cernuntur, quas collectiuas vocitant, in contentione omnium differentiarum æstimantur primi pulsus cum reliquorum differentiis. Nam pares si omnino maneant, æqualis absolutè is pulsus vocatur: sin omnino impares, absolute inæqualis. Quòd si in vna vel pluribus pares existant, & in vna vel pluribus impares: quatenus pares sunt, hactenus dicetur æqualis pulsus: quatenus impares, hactenus inæqualis. Nam pulsus absolutè æqualis, nec magnitudinem, nec velocitatem, nec aliud habet impar quicquam. At verò ordinatus & inordinatus pulsus, diuisa inæqualitate in paritatem circuituum, & in absolutam imparitatem, in vtroque membro gignuntur: in circuituum paritate, ordinatus: in absoluta imparitate, inordinatus. Sint itaque omnes vnius pulsus differentiæ, insequentium differentiis omni in genere pares. Absolutè æqualis talis pulsus dicetur. Contrà omnes sint omnibus impares: erit ille absolutè inæqualis. Quòd si aliqua vel aliquæ pares existant, & aliqua vel aliquæ impares: in aliqua pulsu vel aliquibus æqualis erit, in aliqua vel aliquibus inæqualis. Qui enim absolutè est æqualis, aut vna, aut pluribus differentiis, non admittit sectionem. Qui autem absolutè inæqualis est, hunc per vnam aut plures species secantes, circuituum paritate & imparitate ordinatum reperiemus & inordinatum, vel absolutè, vel pluribus in differentiis, vel vna. Cæterùm qui absolutè ordinatus est, pares sortitur circuitus omnes. Qui circulatim ordinatus est, non omnes æquales, sed certos. E diuerso inordinatus absolutè, nec habet deinceps omnes pares circuitus, nec certos. Circulatim verò inordinatus, ambo hæc non habet, alterum habet. Ita vtriusque medius fit, ordinati & inordinati: atque illud vtriusque commune habet, hoc non habet.

De collectiua inæqualitatis differentiis: ac primò de æqualibus inæqualitatibus.

Collectiuæ inæqualitates, quæ in aceruo plurium pulsuum consistunt, primam habent differentiam, qua interim æqualiter, interim inæqualiter fiunt. Quippe Inæquales pulsus, sicuti & cætera ferè omnia, pristinam naturam mutantia, quatenus æquam semper mutationem recipiunt, æqualiter dicuntur mutari. Quæ verò parem mutationem minimè asciscunt, ea inæqualiter inæqualia vocantur. Vbi igitur primo pulsu secundus est paulò minor, & tertius tantò secundo, & quartus similiter tertio, ac sic deinceps: tales sanè pulsus μυουρος, quasi imminutos, à turbinaris figuris sumpto nomine, appellant. Iam qui ex ipsis perpetuò diminuuntur, nec minui desistunt, denique ad quietem omnino recidunt, motúque deficiuntur, quos vocant deficientes μυουρους. At qui desinunt, duplici sunt differentia. Quidam enim in quam primùm paruitatem minui desiterunt, hanc constantissimè seruant. Alij autem rursus augentur quos imminutos reciprocos vocant. Quorum quidem ipsorum nonnulli ad parem reuertunt pristinæ magnitudinem, alij ad minorem: alij iisdem excessibus quibus fuerant prius imminuti, rursus augentur. Sunt qui minoribus accessionibus, maioribus ve vtantur.

Pulsus myuri.

Deficientes myuri pulsus.

Myurorum pulsuum differentiæ multiplices.

Pulsus imminuti reciproci.

De inæqualium inæqualitatum differentiis.

Inæqualium inæqualitatum quædam nullam prorsus æqualitatem retinent: aliquæ retinent ad tres vsque, vel quatuor, vel quinque pulsus, sed postea amittunt: in quorum inest vtrisque vel ordo, vel perturbatio ordinis: ordo, si circuitus seruent æquos pares: perturbatio ordinis, si & hos quoque violent. Atque hi quidem ex ipsis & motibus deficiuntur, vt illi qui æqualiter agitantur. Cæterùm vt illos decurtatos deficientes, sic hos inæquales deficientes vocamus. Porrò intercurrens pulsus ex sola inæqualitate crebritatis nascitur: intermittens verò, ex inæqualitate raritatis & paruitatis, alio atque alio vtrobique modo, constat. In raritatis inæqualitate, quòd quies sit producta longissimè: in paruitate, quòd minima fuerit distentio. Vel potios, ex pulsuum paruitatibus deficientes constant: intermittentes, ex raritatibus.

Inæqualium inæqualitatum differentiæ.

Decurtati deficientes pulsus.

Inæquales deficientes pulsus.

Intercurrens pulsus.

Intermittens pulsus.

De inæqualitatis vnius pulsus differentiis.

At inæqualitatis motus in vno pulsu, duæ primæ differentiæ constituendæ sunt. Quarum vna, in vna arteriæ parte gignitur: in pluribus altera. Earum autem vtraque potest iterum in plures distribui. Auspicabimur tamen ab ea, quæ circa vnam arteriæ partem versatur, licet distinctis temporibus: quòd nimirum inæqualitas illa sæpe inueniatur in pulsibus, multáque denotare consueuerit: Tres igitur illius sunt differentiæ primæ: cùm videlicet quies interpellat motum particulæ: aut cùm ille continuus apparet, non paris tamen velocitatis: aut cùm interdum recurrit. In prima autem, vbi à quiete motus interpellatur, pulsuum nouem differentiæ inueniuntur.

Inæqualitatis motus in vno pulsu differentiæ.

Prima differentia inæqualitatis motus, membra.

Sit prior motus celer: alter verò, aut celer, aut tardus, aut moderatus: iam hinc tres differentiæ oriuntur. Rursus alteræ tres, vbi prior manet tardus, & trifariam secundus variat. Aliæ item tres, si permaneat moderatus primus, varietur autem tribus secundus modis. At verò inter non intermittentes distentionem Inæquales motu pulsus, quidam velociter motum exordientes, tarditate finiunt: alij contrà, tardi sunt initio, celerésque semper magis ac magis euadunt: idque horum vtrique habent aut æqualiter, aut inæqualiter. Illorum ergo qui motum æqualiter minuunt, vel augent, quidam ab extrema tarditate ad moderatum motum perueniunt: quidam à moderato motu ad vltimam tarditatem: alij à prima celeritate ad moderatum motum: sicuti & alij ab hoc ad extremam celeritatem. Sunt præterea qui vtrinque à moderato motu paululum deflectunt, hique bifariam: modò enim celeriores, modò tardiores fiunt, vt sex sint cunctæ eorum differentiæ, tametsi plures excogitari possint. In solis autem

Pulsus differentiæ vna in parte inæqualiter inæqualium.

inæquali

inæqualibus pulſibus qui inæqualiter variant, interdum (licet raro) accidit motus ex tardiſſimo velociſſimus, ſicuti & ex velociſſimo tardiſſimus redditur.

Differentiæ pulſuum vna in parte inæqualiter inæqualium.

Eorum verò pulſuum qui inæquales cùm ſint, inæquali in mutatione verſantur, interim duæ planè, interim tres motus differentiæ cernuntur. Nos quartum aliquando, ſed obſcurè animaduertimus. Vbi igitur motus arteriæ duas ſenſibiles differentias efficit, ſex erunt formæ concurſuum: vbi autem tres, quatuor & viginti. Quòd autem cùm in vtroque diſpatium motuum viſint tres pulſus, velox, tardus, & moderatus, ex concurſibus eorum non nouem dicamus, ſed ſex differentias prodire, hac ratione intelliges, ſi notis, qui eundem bis deinceps pulſum ponat nulla intercedente quiete fieri, vnum eum totum æqualem pulſum effectutum. Itaque de nouem commiſſuris tres detrahuntur, in quibus non inæqualis iam pulſus, ſed æqualis redditur, vel celer, vel tardus, vel moderatus: id quod ex tabella euadet apertum. Nam ſecundus in ea, & quartus, & nonus, ſunt æquales: celer ſecundus, tardus quartus, nonus moderatus.

TABELLA.

1	Celer	tardus
2	Celer	celer
3	Celer	moderatus
4	Tardus	tardus
5	Tardus	celer
6	Tardus	moderatus
7	Moderatus	tardus
8	Moderatus	celer
9	Moderatus	moderatus.

Eadem ratione ſi tribus poſitis inter ſe diſparibus motibus, in ſingulis iis ternos pulſus commutatos committas, viginti ſeptem numero formæ erunt. Ex quibus tres neceſſe eſt in æqualitatem recidant: eſtque id etiam ipſum ex tabella planum.

TABELLA.

1	Celer	celer	tardus
2	Celer	celer	celer
3	Celer	celer	moderatus
4	Celer	tardus	tardus
5	Celer	tardus	celer
6	Celer	tardus	moderatus
7	Celer	moderatus	tardus
8	Celer	moderatus	celer
9	Celer	moderatus	moderatus.
10	Tardus	celer	tardus
11	Tardus	celer	celer
12	Tardus	celer	moderatus
13	Tardus	tardus	tardus
14	Tardus	tardus	celer
15	Tardus	tardus	moderatus
16	Tardus	moderatus	tardus,
17	Tardus	moderatus	celer
18	Tardus	moderatus	moderatus.
19	Moderatus	celer	tardus
20	Moderatus	celer	celer
21	Moderatus	celer	moderatus
22	Moderatus	tardus	tardus
23	Moderatus	tardus	celer
24	Moderatus	tardus	moderatus
25	Moderatus	moderatus	tardus
26	Moderatus	moderatus	celer
27	Moderatus	moderatus	moderatus.

Itaque tres in his ſunt æquales, ſecundus in tabella, & tertiuſdecimus, & vigeſimuſſeptimus. Celer enim ſecundus eſt: tardus tertiuſdecimus: medius vltimus. Et iam alij duodecim pulſus, in primam tabellam tranſeunt. Nam primo primæ tabellæ, duo fient ſimiles, primus nempe & quartus ſecundæ tabellæ, hic tarditatis plus, ille celeritatis habens. Et tertio, tertius & nonus, ille plus obtinens celeritatis, hic mediocritatis. Quinto vndecimus & quartuſdecimus, ille maiori celeritate, hic tarditate præditus. Sexto decimuſquintus, atque decimuſoctauus, hic plus habens mediocritatis, ille tarditatis. Septimo vigeſimuſſecundus, & vigeſimuſquintus: hic mediocritate, ille tarditate excellens. Reliqui de ſecunda tabella duo, vigeſimus, & vigeſimuſſextus, octauo ſunt primæ tabellæ ſimiles, hic mediocritate præſtans, ille celeritate. At duodecim ſecundæ tabellæ reliquos, qui prorſus ſunt inæquales, nihil cum illis prioris tabellæ conſentire, clariſſimum eſt: in quibus ſanè ipſa eſt aſcripta inæqualitas, non quòd alij illi duodecim qui conueniunt cum prima tabella inæquales non ſint, ſed quòd in ternis hi differentiis motuum aperta inæqualitate ſint præditi, cùm in binis differentiis eam habeant alij. Sunt autem, ſi ordine à primo numeres, quintus, ſextus, ſeptimus, octauus, decimus, duodecimus, decimuſſextus, decimuſſeptimus, decimuſnonus, vigeſimuſprimus, vigeſimuſtertius, vigeſimuſquartus.

De tertia differentia pulſuum in vna parte inæqualium.

Qui repetentem pulſum, ſiue ferientem iterum (quem Archigenes dicrotum vocat) duos eſſe pulſus exiſtimant, hallucinantur. Nam qui in vna diſtentione intermittunt, quanquam iterum feriant, non ob id tamen eos dixeris duos pulſus exiſtere. Quemadmodum enim dum malleo ad incudem ex longo interuallo prior validéque pulſans incutitur ictus, illi ſecundus mitior accedit, veluti reſultante haud ita multùm ab incude malleo, recidentéque in eam languidius & breuiori interuallo, ſic dicrotæ pulſationes in vna dilatatione inæquales oriuntur. Arteria ſiquidem in occurſu quaſi repellitur, móxque redit. Cuius delapſum à * primæ diſtentionis fine nulla dirimit manifeſta quies, qualis animaduertitur inter ſyſtolem & diaſtolem, ſed ſimulatque attolli deſtitit, ipſa arteria recedit, atque pauliſper vibrata, mox occurrit iterum: id quod etiam vi tractis ramis deindéque dimiſſis accidit. Atque vbi cum vi maiori tales pulſus contingunt, ipſius arteriæ partes vno eodémque tempore, hæ quidem attolli, decidere illæ videntur. Sic itaque cùm gignantur dicroti, differentiæ eorum in illis omnibus quæ retulimus generibus erunt, plenitudinis, duritiei, magnitudinis, vehementiæ, celeritatis, & his contrariorum, tam in ipſo primo motu, quàm in reditu ab ipſorum diſceſſu. Nam magnus poteſt eſſe & non magnus, ſicuti & æqualis & inæqualis: ac ſic de cæteris differentiis, quarum ſanè commutationes, multas ſpecies conſtituunt dicrotorum pulſuum: quorum hæ quidem in vna diſtentione ſunt,

Dicrotum pulſum, ſiue ferientem iterum, non duos, ſed vnum tantum pulſum exiſtere.

Dicrotæ pulſationes quomodo fiant in vna dilatatione inæquales.

Dicrotorum differentiæ in quibus conſiſtant generibus.

sunt differentiæ, inæqualitate occupante vnam partem duntaxat.

De inæqualitate diuersarum partium in vna distentione.

Inæqualitatis quæ secundum diuersas fit partes, primæ differentiæ sunt duæ, iuxta quas aut continuus est motus, aut intercisus. Reliquæ ex harum diuisione gignuntur. Nam continuus, aut est æqualis, aut inæqualis. Si æqualis, aut remittatur celeritas, aut increscat a primo, sex modis, necesse est, vt paulò antè exposuimus. Inæqualis sunt differentiæ plures, pro pulsus magnitudine longa, vel breui, vel moderata. Nanque duobus digitis si motus occurrat, sex differentiæ existent: si tribus, quatuor & viginti: si quatuor, septuagintaocto. Nam cùm eorum quæ tres differentias habent, coniugationes existant vigintiseptem, si quartum illis accedat, cui tres differentiæ insint, vnam & octoginta numero esse ratio postulat. Quibus si tres quæ creant æquales pulsus, eripias, reliqui quidem erunt septuagintaocto.

De differentiis motus interrupti.

Interrupti motus in pulsu, differentiæ quatuor.

Interrupti motus primæ differentiæ sunt quatuor, quarum singularum complures. At quatuor in hunc modum. Aut primus & tertius digitus motum sentiunt, non secundus autem & quartus: aut primus & tertius & quartus, non autem secundus: aut primus, secundus, & quartus, minime verò tertius: aut primus denique & quartus, secundus & tertius nequaquam. Vbi igitur primus & tertius duntaxat sentiunt, nouenæ pulsuum in singulis generibus differentiæ fiunt: vbi verò primus & tertius, & quartus, vigenæ septenæ. Totidem cùm primus, secundus, & quartus: at cùm primus & quartus, nouenæ. Atque hæc quidem est iam inæqualitatis diuisio, quæ diuersis in partibus fit. Commiscentur porrò variis modis ambæ inter se primæ differentiæ, vt non iam diuersas tantùm partes, verumetiam singulas teneat inæqualitas.

De inæqualitate quantitatis distentionis in diuersis arteriæ partibus.

At verò inæqualitas quantitatis distentionis diuersas quidem arteriæ partes occupans, cùm animaduertitur crebrò, tum percipitur facillimè, & interrupta, & continua, æqualiter & inæqualiter. In vna verò arteriæ parte non recipit huius generis inæqualitatem vnus pulsus, quòd prius quàm finem motus attingat, magnitudo minimè deprehendi possit. Siquidem magnitudinis & paruitatis differentiam, nisi iam moueri arteria destiterit, neutiquam cognoscere possis.

Inæqualitatis vitalis contentionis differentia.

Inæqualitatis vitalis contentionis differentiæ.

Inæqualitas verò contentionis vitalis, eandem distributionem ac inæqualitas motus habet. Nam aut eandem partem, aut distinctas tenet. Eandem tribus modis: aut interrupto motu, aut perpetuo, aut dicroto. Distinctas bifariam, vel continuo motu, vel interciso. Singulorum præterea horum generum totidem sunt singulares differentiæ, quot motus. Quin & commisceri etiam positas vna in parte inæqualitates necesse est, vt illas quæ in diuersis fiunt.

De inæqualitate corporis arteriæ.

Sed inæqualitas corporis arteriæ, ex qua pulsus aut mollis aut durus redditur, in vna quidem non potest parte fieri: in diuersis fieri duobus modis videtur (non aliter ac inæqualitas motus & contentionis) vt aut continuus motus sit, aut intercisus. Quo fit vt differentiæ huius generis tum cædem, atque prædictæ illorum. Verùm arteriæ pars vna non potest initio esse distentionis, mollis, dura in fine: aut contrà primò dura, in exitu mollis. Quare hactenus quidem ab hoc pulsus genere duritiei & mollitudinis, duo genera dissident priora, motus & contentionis.

Inæqualitas corporis arteriæ in vna parte non potest: in diuersis potest modis duobus.

De inæqualitate ab infusa materia in cauitatem arteriæ.

Inæqualitas pulsus ab infusa materia.

Pulsuum genus quod efficit infusa materia, in quo quidem pulsus plenus & vacuus est, easdem habet quæstiones ac superius quod quantitate distentionis constabat. Videbitur nanque hic quoque obtinere diuersas partes posse in vno pulsu inæqualitas: vnam autem eandémque non posse. Porrò quia euidentius in arteriæ sede febris calor qui sit, quàm si aliam tangas partem cognoscitur, ideò probabatur quibusdam, inter alia hoc etiam genus pulsuum annumerari, quo caloris qualitatem pernoscimus. Cuius quidem generis æqualitas & inæqualitas in vna distentione versantur. Ac inæqualitatis erunt differentiæ, prima, tum quæ diuersas partes, tum quæ singulas tenet. Quas iterum si prædictis rationibus seces, alteræ particulares plures nascentur.

De inæqualitate à sede arteriæ.

Inæqualitas vnius pulsus à sede arteriæ profecta.

Est & aliud genus diuersum inæqualitatis in vno pulsu, quod à sede arteriæ proficiscitur: vbi pars quidem eius dextrorsum, pars sinistrorsum, pars sursum, pars deorsum deflectitur: id quod accidit aut in duobus locis, aut pluribus.

De pulsu vndoso & vermiculante.

Vndosus pulsus quomodo fiat.

Aliud item inæqualitatis vnius pulsus genus est, quod vocatur vndosum. Ad cuius sane generationem minimè videtur arteria in ea inæqualitate simul distendi vniuersa: sed primò prima eius pars, deinde secunda, mox tertia, & sic consequenter: idque cum eleuatione quadam vndosa, altera vnda semper priorem excipiente. Prioris siquidem partis arteriæ dilatationem, secundæ consequitur, vt interueniat pars à motu libera nulla: verùm propémodum quieti similis est finis vndarum. At non reperias tamen vllam partem prorsus quiescentem. A vermiculante porrò hic pulsus magnitudine differt. Neque enim eos qualitas, sed quantitas separat. Vtrique tamen, omnibúsque eorum speciebus aliquid inest commune, sicuti & aliquid proprium: commune, vnde nomen vterque inuenit, vndoso quidem, exurgere quasi vndas in arteria alteram ab altera: vermiculanti verò, esse vermis gressui consimilem. Differentiæ autem eorum hoc modo speciatim fiunt. Quibusdam enim rectà fertur vnda: quibusdam in obliquum deflectit. Quidam etiam breui longitudine, altitudinem insignem sortiuntur. Sunt contrà, qui longiores altitudinem humilem: aliqui lati sunt, nonnulli angusti, alij etiam pari celeritate præditi, alij secus. Et contentionis hæc etiam vnda plus, illa habet minus: interim simul est istarum differentiarum inæqualitas. Habent autem vtrique hi, tum vndosi, tum vermiculantes pulsus, vt tales sint, à sola distentionis inæqualitate ipsius quantitatis. Vna enim hæc inæqualitas, adiuncto sibi, vt partium motus alter anteuertat, alter cunctetur, huiuscemodi pulsus gignit.

Vermiculantem pulsum ab vndoso nõ qualitas, sed quantitas sola distinguit.

Vndoso & vermiculanti pulsui, quæ communia & quæ propria insint.

De pulsu formicante.

Vndoso pulsui succedit vermicans. Vermicanti pulsui succedit formicans. Formicans pulsus est omnium minimus, non tamen est celer.

Iam verò vt vndoso pulsui succedit vermiculans imminuto, ita formicans vermiculanti, vbi multis amissis motibus, in vnum eundémque prorsus paruum desinerit. Quare inæqualitas eius præ exiguitate nos fugit. Est porrò hic pulsus paruus (quo nec alius est minor) languidissimusque & creberrimus: non tamen (vt quibusdam visus est) celer.

De vibrato & conuulso pulsu.

Superſunt autem vibrati & conuulsiui, qui hactenus quidem sunt inter se similes, quòd vnum locum arteria non teneat, sed sursum deorsúmque agitetur, naturali sede deserta. Distant tamen vel hoc ipso, quòd non adeò is affectus in conuulsiuos cadat: in vibratos magnopere, admodumque perspicuè: ac præterea, quatenus ex terminis vtrisque retrahi, contendique & conuelli conuulsiui videntur. Vibrati omni isto vacant. Ad hæc magna frequenter est dilatatio vibratis, at conuulsiuis parua. Et partes arteriæ quædam superiora petere, quædam demitti vno eodémque tempore apertè in vibratis cernuntur: conuulsiuis verò id perpaucis & obscurè accidit. Breuiter sentias veluti fidem quandam intensam in conuulsiuo pulsu, quæ illi res cum nullo alio conuenit. In vibrans nihil simile animaduertas. Maxime enim iaculis motum eorum, quæ magna vi emissa, celeri impetu vibrantur, assimiles. Omnes autem hosce pulsus qui præter quinque illa prima genera in vna distentione inæquales sunt, horum duorum accessio constituit, quæ sunt, genus inæqualitatis in arteriæ sede, & cùm maturius aut serius motum partes auspicantur.

Conuulsiui pulsus.

Vibrati pulsus.

De pulsu caprizante.

Pulsus etiam caprizans inter inæquales in vno pulsu refertur: estque etiam compositus, expers tamen inæqualitatis vtriusque, quæ primis quinque generibus adiuncta erat. Verùm vbi motum arteria interpellat quapiam in parte, tum potissimum generatur, licet non semper, sed vbi motus à quiete alter celerior primo & vehementior oritur.

Caprizans pulsus quando gignatur.

De inæqualitate crebritatis, raritatis & rhythmi, in diuersis pulsibus: quam collectiuam inæqualitatem appellant.

Collectiua inæqualitas.

Vbi omnia ordine æqua ictuum sunt interualla per omnes pulsus, æqualem dictitant haud abs re tunc pulsum esse: vbi verò partim maiora, partim minora, inæqualem in crebritate, raritatéque. Rhythmum iam etiam eodem modo ex proportione temporis ictus ad interualli tempus constantem, cùm deinceps maneat eadem, æqualem eum esse aiunt: quemadmodum inæqualem, vbi talis proportio variatur.

Inæqualitas in crebritate, raritatéque, secundum diuersos pulsus. Rhythmus quando æqualis, & quando inæqualis dicatur.

*De inæqualitate crebritatis, raritatis, rhythmique, *in vno pulsu*

Partes arteriæ aut omnes vnà motum exordiuntur, aut hæ quidem maturius, illæ autem tardius. Si * igitur moueri omnes simul cœperint, postea autem motæ, minus æquis temporibus dilatationem alteram aggrediantur, duorum generum in vno pulsu inæqualitas erit: quòd videlicet illa sit quidem cognita, vbi primum secunda distentio cœpit, in secunda tamen ipsa minime continuatur: sicuti neque ipse * rhythmus, nec genus crebritatis & raritatis, cùm & hæc ipsa fiant in vno pulsu, * quamuis vt cognoscantur, omnino secundum desiderent: quandoquidem ante huius initium, prioris nequit finis cognosci: quo incognito, nec crebritatem, nec raritatem, nec rhythmum valeas cognoscere. At verò tempus partis quæ * præ cæteris prima motu deficitur, minimum est: maximum eius quæ vltima: proportione autem media, in quantum aut à prima, aut à postrema absint. Contrà ac tempora motus, quietum tempora, longiora sunt illis quæ primæ a motu desistunt: in illis quæ postremæ, breuiora. Quare tempus motus quem habuit pars, quæ prima moueri desiit minimum, cum maximo tempore quietis eiusdem comparatur. Et vltimæ tempus, quod maximum erat omnium motus temporum, ad minimum confertur quietis eiusdem partis. Atque ita rhythmus in singulis commutatur, quatenus proportio temporis motus ad quietis tempus non eadem in omnibus manet. Si itaque dilatatio quidem prior, in omnibus simul partibus auspicetur motum, sed non pari in omnibus tempore: secunda autem deinde & ipsa motum incipiat, non tamen simul omnium partium, sed prius quidem eius quæ prior quieuerat, secundò autem illius quæ secunda, atque ita deinceps: inæqualitas quidem ita rhythmi fiet, crebritatis & raritatis non item. Nam quies cùm in omnibus æqua sit, differentiam in crebritate & raritate efficit nullam: non respondet tamen motus tempus, tempori quietis. Siquidem motionis tempus non erat omnibus par: quietis erat, ac proinde non idem omnibus rhythmus erit. Quòd si cùm moueri arteriæ simul omnes partes cœperunt, non item simul omnes alteram distentionem ordiantur, nec priorem terminauerint simul, sed ne quies quidem in omnibus æqua sit, binas in eo necesse est differentias esse. Nam crebritatis & raritatis in alterutra differentia inæqualitas fit, at non rhythmi tamen necessariò. Possunt quippe omnium partium tempora motus, quietum temporibus respondere. Et si hoc, erit quidem rhythmus æqualis. Sin autem eadem in omnibus partibus proportio non constet, simul perdetur rhythmus. Iam verò vbi vnà omnes partes moueri cœperint, motæque æquo sint tempore, si * secundæ dilatationis non idem omnes initium partes ordiantur, sed quædam maturius, quædam incœperint serius, non erit iam rhythmus æqualis, nec crebritatis raritatisque differentia. Hanc enim impares quietes inæqualem efficiunt: rhythmum verò, proportionum commutatio. Ac tot sunt inæqualitatis vtriusque vno in pulsu generis differentiæ, cùm omnes vnà partes arteriæ distendi cœperint. At vbi hæc primò, illa secundò distendi cœperit, si omnes simul quieuerint, ac dein distentionem vnà alteram auspicatæ sint, necessariò inæqualitas in altero tantùm genere fiet rhythmi. Quòd si alteram distentionem arteria iuxta orsa sit, ac priorem, vt in vtraque distentione eadem pars prior altera pari interuallo incipiat, idque sit in omnibus partibus constans: atque illæ etiam simul priorem distentionem absoluerint, * necessariò vtique in vtroque genere inæqualitas erit. Nam omne tempus quod est ex motu & interuallo conflatum, omnibus est æquabile arteriæ particulis. Sed motuum proportiones, quòd totum tempus in æquas partes non distribuatur, non respondent proportionibus quietum. Quare simul inæqualis rhythmus necessariò erit singularum partium: & quatenus tempora intermissionum

Inæqualitas crebritatis, raritatis & rhythmi, in vno pulsu contingens examinatur.

Rhythmi inæqualitas quomodo fiat.

Rhythmum efficit inæqualem, proportionum commutatio.

[illegible] st, [illegible] raritatis- [illegible] æqu [illegible] necessa- [illegible] ic ac [illegible] tot [illegible] an- [illegible] somni [illegible], duæ [illegible] est enim [illegible] qui- [illegible] prius [illegible] auspi- [illegible] quie- [illegible] ita æqua [illegible] in vtro- [illegible] pulsus. [illegible] est au- [illegible], duo [illegible] pul- [illegible] si qua [illegible] pone- [illegible] ge [illegible] in crea- [illegible] multò tard [illegible] me- [illegible] nec [illegible] initium [illegible] simul partibus [illegible], neque secundæ, [illegible], cùm possit esse inæqualis, necnon [illegible] & [illegible] genus. Verùm si sic motuum [illegible] temporibus quierum respondeant, rhy- [illegible] æqual[illegible] erit. Si verò tempora sola paria [illegible] intermissionum, æqualitas erit in altero [illegible] hæc infrequentia sunt: inæqualitates [illegible] tæ. Nam omnes possunt simul pares [illegible] cessare, & non simul. Et cum non cessant [illegible] prius, illæ posterius: iam etiam vel lon- [illegible], vel longè tardius.

GALENI PERGAMENI *De differentiis pulsuum,*

LIBER SECVNDVS.

NOn eundem vsum hic liber pollicetur, ac primus: sed quam verattum rationem habet, vel scammonium cum pane, & carnibus eandem quæ nunc dicemus, cum superioribus habent. Nutrire enim mentes illa sanas, hæc resecare prauas sententias valent, vt morbos quosdam. In primis autem mihi cum sophistis est bellum circa vsurpanda nomina. Illi quippe ipsas res negligentes, barbaras quasdam voces, vndique citra delectum contractas, Græcorum commiscent nominibus; neque iis sanè integris, legitimisve, sed corruptissimis: atque ita nobis aures obtundunt, qui perpetuò sumus soliciti, vt nominibus quampurissimis sensum interpretemur: vt clarissime quis mentem suam possit significare, ita sermone vti eum optime, existimantes. Ad hæc verò, illi priusquàm homonymiam distinxerint, singula definire conantur: vnde necessum est eos quamturpissimè hallucinari. Neque enim nominum sunt, sed rerum definitiones. Proinde quando ab vno nomine res indicantur multæ, tot definitiones, quot res, necessariò desiderantur. Vbi verò vnius rei plura nomina habentur, vna tantùm definitione est opus. Potiò vbi Archigenes etiam de octo qualitatibus pulsuum temerariam illam suam nobis sententiam protulit, debuisset aliquam addere, si non firmam demonstrationem, at certè rationem validam: vt ne quis initio statim, veluti in Mosis & Christi scholam impingens, leges audiret nulla stabilitas demonstratione. Olim etenim homo duarum linguarum peritus, ostendebatur digito, omnibúsque erat admirationi. At sophistæ hodie nos multas ediscere volunt, cæterùm barbarissimas: cùm tamen præstaret ipsos doceri vnam

Sophistæ res ipsas negligentes, de nominibus [illegible] & [illegible].

Definitiones sunt rerum, non nominum.

Definitiones ipsas [illegible] esse, quot res.

Christi doctrinam impugnabat Galenus.

Græcam linguam vnicè commendat Galenus.

græcam, sed ornatam & cultam: præterea communem omnibus ac plenam humanitatis. Qua quidem si imbuti essent, nequaquam illi faterentur omnia in genera pulsuum qualitates existere. Siquidem inter differentias ipsorum referri tum magnum, tum paruum, tum medium constat, necnon longum, breuem, latum, angustum, atque alios denique aliter nominatos: quorum quidem omnium vnum esse commune genus consistens in qualitate, nemo sanæ mentis fateatur. Quippe ipsius magni pulsus & parui, non qualitatem, sed aut quantitatem aut ad aliquid aut commixtum cum ad aliquid quantitatem, esse genus, rationi consentaneum videtur. Neque enim sumus nescij, multis generibus esse commune Ad aliquid. Siquidem albus & nigrius sunt in coloris genere. Atqui color qualitas est. Iam superius & inferius etiam in genere Vbi: maturius item & tardius, in genere Quando. In aliis etiam pluribus generalibus prædicamentis, versatur Ad aliquid. Proinde mirum non est, si in prædicamento quantitatis illi adsit etiam locus. Quare optimè sanè valeas moderatum pulsum, qui desideratur, ostendere, si exquisitè moderatum cognoris. Cæterum in maiori pulsu, qui videlicet moderatum excellit, sat fuerit constituere quinque aut sex differentias. Etenim illum qui omnes superet, maximum appellabimus. Qui medius est inter maximum & medium, simpliciter magnum. Iam interponendi huic & illi vtrinque bini alteri: vnus paulò maior moderato, alter qui magno paulùm concedit. Alius item qui magnum superet: sicuti & alius qui sit proximus maximo. Dicimus itaque maximum & paruum pulsum, sub prædicamento Ad aliquid esse, & quantitatem significare: inesséque vtrique magnitudinem, vt magno magnam, ita paruo pusillam. At longus dicitur, qui longitudine excedit medium: latus, qui latitudine: altus, qui profunditate: quorum intelligitur nullus in tribus dimensionibus arteriæ, citra quas nulla magnitudo constiterit. Siquidem quantitas vnius * extensionis, non magnitudo, sed longitudo est: ex qua nonnullos longos & breues dicimus, non magnos vel paruos. Nec verò ita lineam vnquam appellamus, sed aut longam, aut breuem. Verùm corpora quæ trinam dimensionem sortiuntur, ea magna & parua appellamus. Proinde pulsus qui ab vna dimensione cognominantur, à magnitudinis quidem genere reiiciuntur: sub eo autem qui secundum quantitatem est, continentur. Vbi igitur à proportione tres illæ dimensiones discedunt, atque aliqua vel aliquæ illarū minuuntur, vel superant, quatuor & viginti pulsuum differentiæ nascuntur: quas nos, quò vigintiseptem esse obtinentium tres dimensiones pulsuum differentias ostenderemus, cum prædictis tribus in tabella proposuimus. Quibus omnibus vnum commune genus, quantitatem scilicet distentionis arteriæ, inuenimus. Quòd si liceat etiam contractionē tactu discernere, & in hac quoque reperientur totidē differentiæ. Enimuerò qui nullū aiunt longū se simpliciter pulsum posse animo comprehendere, cùm omnino is aliqua sit præditus latitudine & profūditate, mihi rudes primarum disciplinarum videntur: quandoquidem nec magnum etiam sic concipere possent, quòd videlicet is simplex non detur, nisi simul celer vel tardus, vel vehemens vel languidus, vel particeps sit aliarum differentiarum.

Ad aliquid, esse commune multis generibus.

Pulsus maioris dicti, constitui quinque aut sex differentias.

Maximus pulsus

Magnus simpliciter pulsus.

Pulsus magnus & paruus, sub prædicamento ad aliquid est, & quantitatem significat.

Longus pulsus.

Latus.

Altus.

Magnitudo nulla constare potest absque dimensionibus tribus.

Quantitatem vnius extensionis, non esse magnitudinem.

Pulsuum differentiæ vigintiseptem.

Eteni[illegible] quæ [illegible] aliis esse non poss[illegible] omne mera fatu[illegible], ne con[illegible] qu[illegible] rati[illegible] profiteri [illegible] ne [illegible] Nam v[illegible] demonstrare [illegible] potest, ita etiam altus solus [illegible] simul cum ipso conceptis al[illegible] dimensionibus animo. At verò pulsus binarum dimensionum, nec [illegible] viam & rationem quicquam [illegible], cum tribus simul dimensionibus in[illegible], & a diuidendi sunt methodo abducti. Porrò vbi ex omnibus differentiis volumus intelligere compositum ipsum [illegible] ars nib[illegible], vt prop[illegible] sitæ rei totam perspiciamus naturam. [illegible] que nos in simplices differentias resoluimus [illegible], compositum exactè intelligi ne[illegible]. Nisi vero totam rei naturam in vnum compl[illegible] neque in vna differentia & simplic[illegible] consiste[illegible], nulla erit ars, nulla via vel ratio, null[illegible] utilitas. Quamobrem nos primum pulsuum vniuersam naturam diduximus in differentias, quæ ipsam constituunt: atque hanc quantitatem distentionis vocauimus, illam qualitatis ictus, aliam qualitatis nimicæ, aliasque ordine commemoratas. Deinde in his rursus simplices notiones inuestigauimus: vt quam habet rationem differentia quantitatis distentionis ad totam pulsuum ex omnibus conflatam naturam, ita inueniatur aliud, ad hanc ipsam se similiter habens. Sunt autem differentiæ omnes vniuscuiusque dimensionis, aliarum omnibus copulandæ: vt in vnaquaque binarum dimensionum copulatione existant nouem differentiæ, omnes viginti septem. Adscribam vnam, postea de reliquis etiam licebit discere.

1	Longus	latus
2	Longus	moderatus
3	Longus	angustus
4	Latus	moderatus
5	Moderatus	moderatus
6	Angustus	moderatus
7	Breuis	latus
8	Breuis	moderatus
9	Breuis	angustus.

In hac ergo tabella tres longitudinis differentias complicantes cum tribus latitudinis, nouem efficimus differentias. Altera erit eodem modo tabella, cum tribus longitudinis differentiis, coniunctas profunditatis tres habens. Tertia præterea, in qua profunditatis tribus, copulabuntur tres latitudinis. Erunt itaque omnes differentiæ viginti septem, cùm singulæ tabellæ nouem contineant. Cæterùm hos omnes pulsus, qui concipiuntur bini, ob dictas causas omisimus: tradidimus autem eos, qui singulis dimensionibus intelliguntur, numero nouem: atque eos qui trinis simul, quos in tabella descripsimus, viginti septem: quorum omnium fecimus commune genus quantitatem distentionis. Porrò excessus pulsuum atque defectus, in vna dimensione intelliguntur, à principio diuidere poteris: vt in magno nobis est dem[illegible]stratum. Nam moderati soli singuli ge[illegible] dibus indiuisibiles sunt: al[illegible] autem, [illegible] nes recipiunt, ac sua quidem natura infin[illegible]. Quod enim genus maiorem & minor[illegible] x[illegible] um & defectum obtinet, infinitas nece[illegible] differentias sortiatur, non tamen secundum [illegible]. Ergo esse quoddam genus pul-

Moderati pulsus soli singulis [illegible] in[illegible] sibiles sunt.

siu qu[illegible] q[illegible] di[illegible] n[illegible] t[illegible] [illegible] st. [illegible] qui[illegible] quid [illegible] m est [illegible] inc[illegible] sus atq[illegible] in e[illegible] gen[illegible] motus [illegible] quod [illegible] valeant qu[illegible]litatis & quantitatis, nec [illegible] attendemus. Quod si [illegible] referemus genere, tum qu[illegible] tum qualitatem motus [illegible] autem [illegible] motus diffe[illegible] a qual[illegible] corporis ipsius [illegible], certe, q[illegible] prædicamentum [illegible] vtrique gen[illegible]: tamen genus hau[illegible] qualitate [illegible] commune obtine[illegible]. [illegible] homonymiam vtraque affectio qualit[illegible]. Neque enim eadem est in ambabus q[illegible], sicuti in albo & nigro, atque frigido & calido. Genus autem pulsuum in quantitate distentionis, a genere motus, corporisque arteriæ, planè distat: quantitas siquidem a qualitate dissidet: atque id[illegible] etiam a genere contentionis, necnon a rhythmo, & à genere ordinis & perturbationis [illegible], [illegible] & æqualitatis inæqualitatisque. Quæ quidem prædicamento Ad aliquid attribuuntur omnia. Proinde superest, vt illud comparemus cum genere crebritatis & raritatis: nam hoc constituere videtur quantitas temporis quietis. Sed sub idem sic rursus prædicamentum reducentur: genus ambo rum tamen non erit idem. Nam genere toto quantitas dimensionis corporis, a quantitate abest temporis. Ac nullum sanè esse, apertum est, in pulsibus genus alrius quantitatis, genere distentionis. Verùm differentiæ ipsæ interdum quidem atque communiter accipiuntur, tum pro generibus, tum pro speciebus: peculiarius autem pro illis quæ in diuisionibus reperiuntur, quæ nec species sunt, nec genera. Differentiæ tamen nomen potest omnibus assignari qualitatibus, quantitatibus, relationibus, & vno verbo, vniuersis. Nam ab eo quòd differat vnum ab altero, nomen differentiæ factum est & conceptum. Differunt autem quædam statim primis generibus prædicamentorum, vt homo, album, bicubitale, dextrum. Nam vnum illorum est substantia, alterum qualitas, aliud quantitas, aliud Ad aliquid. Quædam subiectis generibus sub his: vt album & triangulare. Color enim, illius est genus: huius figura. Hæc rursus ambo prædicamento subiecta sunt Qualitatis. Itaque albo primum prædicamentum cum triangulati conuenit: est enim vtrunque qualitas: cæterùm generis sunt diuersi, hoc figurarum, illud colorum. Alia iam specie differunt, cùm non differant genere: vt album & flauum. Similiter alia different numero: vt, gratia exempli, album ab hoc albo, peculiari quadam differentia dissidet, sed eidem speciei subditum est, albo: præterea vtrisque idem genus est color, & commune prædicamentum Qualitas. Atque ita sanè quodlibet a quouis, alterum ab altero prorsus aliquatenus differt. Quando igitur differentia à differendo appellata est, & inuenta: differre autem non indiuidua, tum species tum genera inueniuntur subalterna, & semel omnia quæ aliquo modo sunt: differentiáque rebus omnibus inest, non autem qualitas: malè vtique Archigenes prima genera differentiarum pulsuum, qualitates vocauit: nos autem rectè, atque ordine, cum hæc, tum alia omnia, differentias. Quare etiam vniuerso operi titulum fecimus, de differentiis pulsuum.

Differentiæ interdum accipi pro generibus speciebusque.

Differentiæ nomen quibus possit accommodari.

Differentiæ nomen vnde sit ductum.

Pulsuum differentiarum genera prima, Archigenes perperam qualitates vocauit.

GALENI PERGAMENI
De differentiis pulsuum,

LIBER TERTIVS.

SI amor sapientiæ atque honesti singulis iuxtà placeret (vt ait tragicus) nulla foret mortalibus contentio ambigua. Nunc quia non videtur omnibus idem nec honestum, nec sapiens esse, neque etiam verum, necessariò controuersia nascitur. Cæterùm qui in dubia opinione versatur quòd non assequatur scientiam, ei condonandum fuerit. At qui de nominibus digladiantur, nec vllum hîc faciunt finem aut modum, minime illi venia digni videntur. Nam rerum cùm sit ea obscuritas, vt si vel in triplum hæc vita nobis prorogaretur, ne tum quidem exactè cognoscere omnia possemus (qua ratione adductus Hippocrates, vitam ait esse breuem, & artē longam) quo modo, qui in iis quæ abre sunt tempus conterit, absurditatis impudentiæque notam abiiciet? Etenim de nominibus laborare, est prorsus operam ludere: res autem ipsas expendere, artes locupletare. Perinde siquidem est si vocemus ipsum pulsum Dionem: dicamus autem illum dignosci exactè, si comprimamus arteriam, nec leuiter attingamus: necnon pulsum proficisci à robore facultatis vitalis, esseque signum salubre in morbis: & præterea quales indicationes soleat promittere. Porrò ipsius robur ictus, in tactus impulsu, repulsu, subuersionéque positum esse, omnibus in professo est: at à qua causa fiat, controuersum existit: vnusquisque siquidem propriam opinionem tuetur. Citius autem Mosis asseclæ & Christi sua deserant dogmata, quàm qui sectis addicti & consecrati sunt, tum medici, tum philosophi. Itaque inter pulsus est quidam, qui tactum ipsum subuertit: id est, valde & cum renixu quodam pulsat. Dignoscitur autem is, vbi plurimùm infigimus digitos, non leniter palpamus. Causa eius existit, facultatis robur pulsus efficientis. Proinde si de medicis vocabulis primò omnis nostra potestas sit instituendis, contentum eum pulsum, non vehementem vocemus. Nunc quia à pluribus iampridem vehemens est vocitatus, nomen nihil mutamus: tametsi non simus nescij, vehementiæ nomen actioni semper tribui, contentæ simulatque citatæ. Iam verò dum vacuum pulsum appellant, cùm nihil omnino vacuum in orbe detur, bifariam illum interpretabimur. Nam aut arteriam sic intelligemus vacuam, vt quæ aërem tantùm contineat: & quanquam sit plurimùm inflata & distenta, vacua tamen sit appellanda, vt inflatus culeus vacuus dicitur vino: aut ita illam vacuam esse dicemus vt vtres ipsos, quando aëre expulso, eorum tunicæ considunt. Ac prima sanè significatione erit pulsus talis, qualem Erasistratus natura eum semper asserit esse: altera nihil à paruo differet. Itaque necessum videtur, vt aut paruum pulsum, aut aëreum, vocemus vacuum: itemque contrarios iis plenos, magnum scilicet, atque eum qui humidam speciem refert. Præcipuè tamen infusæ substantiæ ratione appellare licebit plenum aut vacuum vas: ratione autem tunicarum arteriæ, aliter: quas tectius sanè duras & molles, non plenas vel vacuas appelles: cùm similare corpus (nisi per metaphoram, quæ à disciplina artificiosa ablegāda est) quod vacuum vocetur vel plenum, sit nullum. Quandoquidem autem omnia corpora, ex terra, aqua, igne & aëre conflata sunt: in quibus exuperat quidem vel terrestre elementum, vel aqueum à gelu concretum, non possunt ea non dura esse: in quibus verò igneum, vel aëreum, vel humidum elementum excellit, non concretum, necessum est ea mollia existant. Præterea si prædita foraminibus sint, vel meatibus, si superior ibi sit terrestris substantia, vel aquosa concreta, facit necessariò ad totius duritiem corporis: sin subtilis vel humida, sed non concreta, ad mollitiem. Est autem in nobis tactus index corporis duri mollisque. Quemquidem dum applicamus obiectis, quæ offendimus illum admittere, & quasi subeunti cedere, mollia appellamus. Contrà, quæ vim afferunt cuti nostræ, & protrudunt, si hæc cedens vrgentia intus excipiat, dura illa vocamus. At si omnino cedat & deiiciatur ab vrgente, id quod concidit, imbecillius omnes: quod deiicit, validius appellant. Porrò Aristoteles elimatius quàm Plato non id quod cedit, appellat molle: sed ei addit, modò, quod in seipsum: modò, quod loco non dimouetur. Quòd si simul vtrunque addamus, vt in secundo libro de Generatione & interitu Aristoteles fecit, ac molle dicamus esse, quod in seipsum cedit, nec migrat aliò, adhuc definiemus apertius: vtrunque siquidem soli accidit molli. Nam cedere quidē, commune symptoma est mollis & imbecilli: at in seipsum, solius est mollis: vt non in seipsum, imbecilli tantùm. Præterea, vt in vicinum locum migratio, proprium infirmi est: ita non demigrare, vnius mollis. Iam verò, vt tangibile est corpus durum, sic durities est qualitas tactilis. Siquidem qualitates tactiles sunt, calor, frigus, humiditas, siccitas, grauitas, leuitas, durities, mollities, lentor, friabilitas, asperitas, læuor, crassities atque tenuitas. Quæ omnes exprimi tangibiles qualitates possunt, & corpora non secus iis prædita. Quippe horum pariter septem sunt oppositæ coniugationes, & nomina quatuordecim. Prima est oppositio calidi & frigidi. Secunda, sicci & humidi. Tertia, grauis & leuis. Quarta duri & mollis. Quinta, lenti & friabilis. Sexta, asperi & læuis. Septima, crassi atque tenuis. Durum igitur corpus, quod sic propriè & primariè appellatur, renititur, & nihil tangenti cedit. Quia verò multa corpori duro accidunt: vnumquodque eorum metaphoras nobis suppeditat: inter quas sanè vt repudiamus obscuras & tectas, sic probamus, quæ apertam illustremque similitudinem præ se ferunt. Vt, dum legem duram & iudicem dicunt, qui à venia danda sunt omnino alieni. Corpus itaque arteriæ, vel durum, vel molle primò & præcipuè est dicendum. At pulsus eius statum denuncians, non propriè, nec primò, sed per accidens venit durus aut mollis vocandus.

GALENI PERGAMENI
De differentiis pulsuum.

LIBER QVARTVS.

AT verò, vbi etiam ante definitiones, ipsæ res notæ existunt, nullus profectò est vsus de-

finitionum: quemadmodum in pulſus appellatione, quam intelligunt etiam omnes mortales, nedum medici. Proinde inculandi ſunt, qui circa definitionem pulſuum inter ſe maxime digladiantur, alij aliud eſſe pulſum, cenſentes. Sunt porrò definitionum prima genera duo: alterum quod planè rei notionem explicat; alterum, quod ipſam eſſentiam docet. Virtus eſt ſua vtrique definitioni: illi quæ notionem explicat, vt omnibus ſit teſtata, qui eodem ſermone vtuntur, & ad rei eſſentiam ne aſpiret. Huic quæ eſſentiam docet, vt ei quæ notionem ſubiicit, conſentiat, non ſit tamen cum ea eadem. Ac prima quidem debet ex ſeipſa fidem habere, res perſpicuas explicans, manifeſtaſque. Vnde Ariſtoteles eam definitionem nominis appellauit: ſicuti alteram eſſe definitionem ait, quæ quid ſit, explanat.

Definitionum prima genera duo, notionale ſcilicet, & eſſentiale.

Definitio nominis.

Definitio quid ſit explanat.

Etenim quibuſdam in partibus cutis, non modò tactu, ſed etiam oculis, motum quendam percipimus. Qui quidem in iis qui rectè ſe habent, in multis corporis partibus cernitur: de quibus eſt carpus manus. Palàm ſiquidem illic deprehendimus aſcenſum quendam atque deſcenſum, præterea mediam intermiſſionem. Quam ſane motionem omnes pulſum appellant. Hunc qui breuibus poſſit interpretari, optimè definitionem ille notionis effecerit, ſi nec omittat quicquam, nec ſuperflui aliquid addat. Vt ſi dicat, eum talem motum, eſſe arteriarum pulſum. At ſi quis tunicas arteriæ explorarit, facultatemque repererit quæ arteriarum motionem excitat, ipſiúſque motionis vſum cognorit, is certè vt prætergreſſus notionem eſt, ſic vniuerſam eſſentiam pulſuum generationis tenuerit. Veruntamen iſta quidem nequeas definitione vniuerſa complecti. Vnde fit, vt nulla pulſuum definitio prorſus eſſentialis conſtitui poſſit: aut certè prælonga erit. Senſibilis itaque ille arteriarum motus (quem quiete interpellari diximus) pulſus vocatur. Nihil autem apertius eſt, quàm motum ipſum in altum, latum & longum extendi, in gracilibus corporum, atque in maximis pulſibus. Cæterùm integram pulſus definitionem feceris, ſi vſum eorum generationis adiunxeris, quæ tutela innati caloris exiſtit. Facit autem ad procreandum animalem ſpiritum, illa ſpiritalis ſubſtantia, quam arteriæ continent. Atque attrahunt quidem arteriæ, dum dilatantur: excernunt autem dum contrahuntur. Igitur definitio eſſentialis, quæ oratio eſt rei eſſentiam edocens, neceſſariò eſt genus explicatura, & differentias, & vſum generationis: cauſam item efficientem, & materialem, aut inſtrumentalem, aut vtcunque appellare volueris, vt Genus, aut motum, aut actionem, aut paſſionem arteriarum. Differentias, quòd per diſtentionem & contractionem, quodque ſponte. Vſum, quòd innati caloris nomine, vel ſpiritus vitalis gignendi, aut hercle etiam animalis. Cauſam efficientem, quòd vis ſit quædam cor diſtendens & arterias, aut vitalis, aut animalis, aut vtraque. Materialem denique & inſtrumentalem, conformationem arteriarum ad actionem, videtur demonſtratura. Atque ita ſuam quæque ſecta rationalis, ſortiretur definitionem. Nos verò dicemus pulſum eſſe peculiarem actionem, cordis præcipue, deinde arteriarum, quæ diſtentione & contractione mouentur à facultate vitali, quò caloris natiui mediocritas remeatur, generetur autem in cerebro ſpiritus animalis. Verum apud tyrones cuiuſuis diſciplinæ, minimè ſanè proferendæ ſubſtantiales definitiones ſunt: ſed vbi a notione exorſi, ad eſſentiæ eos notitiam ducemus, hic iam, promptæ memoriæ gratia, rem vniuerſam limitata complecti ratione fuerit expediens.

Arteriarum motum in carpo eſſe oculis perceptibilem.

Pulſuum eſſentialis definitio, quæ breuis ſit, nulla conſtitui poteſt.

Pulſus quid.

Pulſuum vſus eſt tutela innati caloris.

Arteriæ attrahunt dum dilatantur expellunt dum contrahuntur.

Pulſus definitio eſſentialis.

Cùm valemus igitur, cordis & arteriarum motus, quando illa diſtenduntur vndequaque, rurſúſque in ſe conſidunt, pro dignitate obeuntur. Sin autem ægrotemus, vt palpitans, vel concutiens, vel conuulſiuus, vel tremulus motus arteriarum appareat, nil noui eſt, ſi pulſum vocemus modò conuulſiuum, modò vibratum, interdum palpitantem, interdum tremulum. Quanquam certè conuulſio ipſa tremórque, in ſolis cótingit neruis. Nam palpitationem perſpicuè etiam fieri in cute cernas: ſicuti & in carnoſis partibus, quæ portiones ſunt muſculorum. Porrò quietes pulſuum longè obſcuriores ſunt, quàm reſpirationis: ob idque nonnulli eas inter partes pulſuum minimè annumerarunt. Quieſcit autem thorax & pulmo id temporis quod intercedit ingreſſum ſpiritus, & eiuſdem exitum. Ac pro tempore quidem harum quietum, raram appellant, vel crebram reſpirationem. Similiter dicuntur rarus & creber pulſus: ſuntque vnà cum æqualitate ſua & inæqualitate, cumque ordine & illius perturbatione, ex eorum genere, quæ non parua enunciant. Itidem intermittens pulſus & intercurrens, ex eodem hoc genere, futurorum ſunt haud negligenda ſigna. Non perperàm autem Zeno mixtum quendam motum ait eſſe pulſum, non ſimplicem, neque vniformem: cùm ex contrariis motibus conſtet, vt motus reſpirationis. Porrò quod commune eſt omnibus pulſibus, id debet in definitione proferri: nempe res per quam pulſus concipiuntur, dicunturque, non per quam certi quidam pulſus. Ad hæc, rerum quæ in generatione ſunt, definitio cauſam efficientem complectens, optima habetur: de quibus eſt pulſus, qui vt cæteri motus, dum fit, eſt. In vniuerſum igitur, definitione quidem ſignificationem explicare propoſiti nominis, ſiquidem propoſitam rem non omnes planè aſſequantur, non dico conducit, ſed neceſſarium eſt. Neceſſarium etiam, vbi quis vel verſutia de induſtria, vel præ ſtupore imprudens, ſignificationes commutet nominum, tribuens aliis rebus, ac omnes homines. At ſi abſque vtroque horum ſit, omnino res non eſt aperienda definitione: quòd ſuum ipſam nomen abundè declaret. Nam definire omnia, velle, ad ſophiſticam pertinet diſciplinam.

Conuulſio & tremor, in ſolis conſiſtit neruis.

Palpitationem, fieri etiã in cute.

Rarum & crebrum dici pulſum, vt reſpirationem, pro differentia quietum intercidentium motibus.

Pulſum eſſe mixtum motum, ait Zeno.

Definitio rerum quæ in generatione conſiſtunt, quæ habeatur optima.

Definitione quando eſt res explicanda, & quando minimè.

Definire omnia velle, ad ſophiſticam pertinet diſciplinam.

GALENI PERGAMENI
De dignoſcendis pulſibus,
LIBER PRIMVS.

SPeculatio autem hæc quæ ad pulſuum dignotionem ſpectat, minimè quidem orationé prolixam deſiderat, ſed tempus aliis ſimul omnibus longius: quandoquidem tactu eſt nobis opus exercitato, vt vel paruam eorum exactè differentiam ſentiamus: nec in noſtra manu eſt illius exercitatio. Itaque ad exercendum tactum medicus plurimum temporis poſtulat, vtpote cui plurimi vno eodemque tempore affectus arteriæ ſunt perpendendi: primum diſtentionis quantitas: dein

Pulſuum dignotioni admodum longum tempus deſiderari.

dein qualitas & [illegible] pus motus: quin & mouentis facultatis [illegible] ac denique ipsius tunicæ arteriæ [illegible]. Hæc enim simulatque illa attollitur, o[illegible] cognoscenda. Quin etiam caloris qualitatem, [illegible] impulsus, qui in arteriæ motione fit, apertius indicat: & etiam æqualiter an inæqualiter [illegible] quæ memorauimus omnia, vna in parte, & [illegible] uersis fiant. Atque in distentione hæc considera nda sunt. In contractione sanè similia illis: præterea tempus inter vtranque medium, quo quie[illegible]t, duplex illud: vnum à distentione ante contractionem: alterum à contractione ante distentionem: & horum mutua proportio, videlicet temporis motus ad tempus motus, temporis quietis [illegible] tempus quietis, & vtriusque simul ad vtrunque. Quæ sunt vniuersa ante alterum arteriæ ictum [illegible] noscenda, confecto iam primo pulsu. Nam [illegible] tum alter incœperit, cum ipso prima sunt at[illegible]denda quæ declarata in priori fuerunt; tum [illegible] quò æqualitatem eorum & inæqualitatem pe[illegible]icias, omnésque differentias, quæ in illo sunt exposita, cum iis quæ in hoc, conferenda sunt. Inde tres, quatuor, quinque, atqueadeo multi deinceps sunt pulsus videndi, vt ordo sibi atque con[illegible] sio sit explorata. Ad quorum omnium absolutissimam cognitionem, totam humanam requiri vitam existimo. Quanquam certè exercitatio assidua, visam tandem scientificámque cognitionem conciliat, cum maximo emolumento: vbi quispiam fuerit, vt veritatis studio accensus, sic ab immensa diuitiarum siti, ac gloriæ cupiditate (quæ hodie dominatur inter mortales) alienus. Neque verò delicijs deditos, sed egregiè nauos industriósque, hæc commentatio desiderat. Porrò dum pulsui admouetur manus, hîc quidem firmius est infigenda, illic applicanda leuius, vt in vehementi & languido pulsu. Nam illum, nisi premas arteriam, non dignoscas: hunc tantum abest vt cognoscas premendo, vt semel etiam si ita facias, videatur immotus. In conuulsiuo autem pulsu, aut minimè sentiri distentio, aut parum certè & obscurè videtur: arteria nimirum ipsa in fidis modum sursum deorsúmque iactata. Similiter etiam fit & vibratus pulsus, vbi arteria propriam sedem deseruit. Si tamen animum intendamus, non modò ictus (vt opinantur Empirici) sed distentio etiam omnium pulsuum, tactu ipso cognoscitur. Quòd autem contractio etiam sentiri possit, his rationibus euadet perspicuum. Quandoquidem tangentia corpora partim leniter sese ac mutuò tangunt, palpitantia duntaxat: partim verò vrgent, impellunt, euertúntque: atque ita quod fortius est & durius, veluti subit imbecillius & mollius: alterum autem cedit, euertitúrque, ac veluti amplectitur id quod vrget: sanè discessus eorum mutuus non potest eodem modo effici: cæterùm quæ in superficie tangunt, discedunt subitò. At quæ cedente molliore, longius progressa, veluti intrarit illud, non reuertunt item subitò: sed quantò à primo occursu progressa penitus vrgebant, tantùm illis discedentibus sensibile superest. Tempus nanque intercedet inter primum impetum discedendi, & extremum finem, secundum quem non discedere amplius, sed subsistere iam dicuntur. Quo tempore toto, paulatim discedente altero, paulatim etiam alterius remisso pressu, vtriusque sentietur motus. Iam si hoc accedat, vt quod ab imo mouetur, feratur sursum: & quod tangit, superne incumbat: præter hoc, quòd pressus ei quod incumbit, detrahetur etiam accidet ei, vt veluti subsidat: quia quod prius excipiebat, & sursum impellebat, nunc de[illegible]tur. Quoniam sanè omnium in vesicis ipsis & vtribus, possis periculum facere, cognoscere que, sic se habere contactus corporum, atque recessus, v[illegible]ximus. Sentimus itaque ab impressione vehementium pulsuum, carnem nostram, vna cum ambiente illam cute, repelli: huic autem est adiuncta moti & prementis, cognitio. Quinetiam recedente arteria sentimus in ipso corpore nostro motum. Siquidem nostrò compressa, siue ea cutis est, siue carnis pars, comitatur descendentem arteriam, pristinam sedem, qua deiecta erat, occupás: simulque fit, vt in recessus cognitionem veniamus. Nam sentimus primos omnium, affectus nostrorum corporum: deinde, quæ hos induxerunt foris obiecta. Vbi igitur à premendo recedit arteria, sola inæqualitas pressus, reditum & contractionem eius annunciat. Porrò languidos pulsus, si quis leniter, tangendos illos ignoret, fortasse abolitum homini pulsum dicet: qui quidem mentietur inde, quòd non rectè ipsos tetigerit. Contrà planè vehementes, quò ipsorum deprehendatur robur, requirunt vt qui tangunt, digitos valide infigant. Repelli enim hòc tibi magis videbuntur, quò eos vrgeas magis. Vnde etiam contractionem omnes vehementes pulsus habent sensibilem: languidorum verò nullus. Cæterùm qui maximus simul & vehementissimus durúsque sit (quatenus coniungi cum magnitudine durities valeat) non autem velox, hic apertissimam habet contractionem. Omnes alij, quatenus plus vel minus de illorum aliquo habeant adiunctum, eatenus percipientur aut facilius aut ægrius. At verò non vt maximos simul & vehementissimos, ita durissimos eosdémque maximos vnquam pulsus reperias: ac ne duros pariter & maximos: sed qui inter durum & mollem medius est pulsus, cum maximo connexus inuenitur frequenter. Etiam durum simul ac vehementem non raro eundem cernas: sicuti & durum simul & vehementissimum. At vehementissimus & durissimus nunquam idem pulsus existit: nec maximus, vehementissimusque, atque idem tardissimus. Quippe maximi & vehementissimi maiori ex parte sunt celeres: sin minus, at non tardi. Vehementissimus ergo & maximus, qui nec mollis sit, nec velox, clarissimam contractionem adducet. Claram etiam vehementissimus certè, & magnus, & durus, & etiam vehementes simul & magni, & duri. Minus autem quàm horum, sed euidens tamen contractio vehementis, magni, & mollis existit. Manifesta adhuc vehementis simul & moderati magnitudine atque duritia. Imò verò qui tribus differentiis est moderatus, perspicuam adhuc contractionem sortitur. At non facilè contractio vehementis & parui, qui omnino etiam durus est, cognoscitur. At parui, duríque, sed contentione moderata etiam obscurior est. Iam si paruus nec durus sit & moderato robore, vt deprehendatur is, sensum flagitat probè exercitatum. Languidus pulsus, neque cum magno coniunctus, neque cum paruo, apertam obtinet contractionem. Is si cum duro iungatur, necessariò erit minimus. Itaque non cuiusuis pulsus potest contractio sentiri: nec quorum potest, perinde omnium est euidens. Cæterùm vel vehemens, vel non languidus is pulsus sit, est necesse, qui sensibilem tangentibus contractionem

Tangenti arteriam [illegible] sunt perpendenda, ad dignoscendum pulsum.

Vitam humanam totam desiderat ad notitiam dignoscendorum pulsuum.

Exercitatio assidua [illegible] & scientificam cognitionem conciliat.

Pulsus vehementes, [illegible] languido applicanda leuius.

Conuulsiui pulsus.

Vibrantes pulsus.

Contractionem pulsuum sentiri posse.

Arteriæ systole quando deprehendatur.

Pulsus languidos esse leniter contrectandos.

Pulsus vehementes sunt validè apprehendendi.

Durissimum simul & maximum pulsum non reperiri vnquam.

Pulsus inter se coeuntes, & qui coire non possint.

Contractio arteriarum in quibus conspicua sit pulsibus, & in quibus obscura.

Contractionem exhibiturus sensibilem pulsus, qualis nam esse debeat.

tractionem fuerit repræsentaturus. Porrò ex sanis, qui moderato sunt corpore, & temperata natura, in flore ætatis, maximè Vere inter anni tempora, regionemque incolunt temperatam, atque robusti sunt, & omni mœrore, metu, saturitate, motúque vacui, hi pulsum vehementem magnumque omnes habent. Qui si se moderatæ exercuerint, fotíque sint modicis balneis, vel vini non permultum hauserint, vel irati sint, vel aliquam operam strenuam nauauerint, non magnos iam & vehementes tantùm, sed quammaximos, vehementissimósque pulsus habebunt. Iidem si laborent syncera tertiana, vel ardenti, miti, & simplici, vel qua alia magnopere calida, & veluti feruente febri: præterea diariarum aliqua, quæ ex bubone proficiscuntur, & ex adustionibus, modicísque lassitudinibus, maximos etiam tum, & vehementissimos pulsus habebunt. Quorum quidem si arterias contingas, clarissimè contractionem persenties. Nam vt maximum recessus arteriæ spatium & tempus in illis est, sic apertissima eius erit cognitio. Sed nonnihil etiam cōducit duritíes, ad percipiendam systolem, quum ad vim ictus magnopere conferat. Quòd igitur distentionis violentiæ semper respondeat cōtractionis, sensus, hòc contractiones dignoscētur clarius, quò violentioribus succedent dilatationibus. Magnus tamen pulsus haud facilè cum duro miscetur. Cæterū quibus valida vitalis facultas est, sed in victu delinquunt, ac præcipue in vini intempestiua potione, iis tales pulsus contingunt, conspicuáque est in eis ipsius arteriæ contractio. Iam tarditas, quantum auget recessus tempus, tantò manifestiorem motum ostendet. Quòd verò ad manus applicationem pertinet, si comprimendo applicemus tactum, nulla differentia sensibilis ex manus super arteriam, vel subter, applicatione inuenietur. Vel si palpando tantùm, veluti suspensis digitis ne tum quidem vllam differentiam animaduertamus. At tertius applicandi modus, qui medius est inter compressionem & palpitationem leuem, ne obiri quidem potest, si infernè tangas arteriam. Siquidem liberare oportet tum manum omnibus voluntariis motibus, & veluti languidam admouere. Quod ni fecerimus, delabetur manus à grauitate depressa, vt minus contrectare possit arteriam. Proinde supernè attingere tantùm licebit, infernè autem nequaquam. Quatenus igitur in vehementibus magnis, nec velocibus pulsibus, ab arteriæ distentionibus tactum repelli accidit: hactenus recedente illa, sensibilis contractio fiat, necesse est. At verò contractionem magis comprimendo, quàm leniter attingendo, dignosces: nec minus si infernè tangamus, quàm si supernè: quòd perinde vtrobique arteriæ contractionem tactus sequatur. Verùm manus ipsa quæ tanget, non modò promptè sentiat oportet, verumetiam sit mollis: sic enim vel minimos motus dignoscet. Similiter etiam, si per longius interuallum feratur, clarius contractionem percipiet. Etenim media applicatio quæ citra vllam vim fit, hactenus motum sentiet in pulsibus minimè certè languidis, quatenus visus: in languidis verò sentiendis, etiam visui concedet. Altera, cùm premimus, in languidis, supra primam, motum arteriæ obscurabit: in vehementibus percipiet præ cæteris. At tertia, qua veluti suspendimus manum, motum sanè quambreuem sentiet. Iam verò maximæ quidem arteriæ, quæ secundum dorsum est sita, cuius fugit pridem motus, simulatque contabuit animal, ad abdomen motus percipitur. Arteriæ quippe, leuiora corpora, vbi distenduntur, facilè secum attollunt: grauiora ægrius, prægrauia autem ne mouent quidem. Hinc fit, vt crassis pulsus exiguus insit, quòd videlicet longitudo eius minuatur, & latitudo fiat limitatior, constricta nimirum à multa carne. Ascensus item in illis vbertate corporum incumbentium supprimitur. Gracilium verò, cæterùm robustorum, insignem latitudinem & longitudinem pulsus habet, conspicuum etiam ascensum. Verumenimuerò initium distentionis nostrum sensum effugere, cùm ob corpora quæ degrauant arteriam, tum interdum etiam ob internæ quietis magnitudinē, nemini obscurum existimo: quemadmodum & ipsius contractionis finem. Nam cùm maiorem motum in contractionibus non sētiamus, sed vel parem ac in distentionibus, vel quod verum est, minorem: omnem autem in distentionibus non percipimus: planum est vtique, nec totum nos percepturos in contractionibus. Tanta autem pars distentionis non sentitur, quanta inter arteriæ primum impetum motus, & ictus vsque ad nostrum tactum distributionem intercedit. Similiter quando tantam sentimus contractionis partem, quantam distentionis, aut paulò minorem: erit etiam contractionis pars illa quæ non sentitur, par distentionis parti, aut aliquantò maior. At verò arteriæ interna & externa quies, per accidēs pulsus partes dicuntur. Quarum externam quidem, simpliciter manum admouens, quanta illa sit, maximè deprehendes: aut si etiam premere libeat, idque in vehementissimis pulsibus, videlicet vrgendo hactenus, vt motum ipsum non lædas. Internam autem si premas, quoad tibi per præsentem liceat vehementiam, ita maximè illam dignosces. Atque externam quidem totam quietem, si ordine attingas, planè animaduertes: internam verò, vnà cum partibus quæ sentiri nequeunt, vtriusque motus, fine videlicet contractionis, & distentionis initio. Vbi igitur dignoscere externam quietem est animus, citra vllam vim applicare tactum debemus. Contrà, internam, ni vrgeas comprimásque, non cognoscas. Nam contractioni arteriæ constantissimè debet hærere tactus. At premere minimè nisi in vehementioribus licet. Liquet itaque, in his etiam solis internam quietem posse dignosci: imò ne hic quidem exactè, sed plerunque sanè moltò maiorem quàm reuera sit: interdum paulò, attamen adhuc illam maiorem animaduertes. Necessariò enim duo ei tempora accedunt partium insensibilium vtriusque motus: & quod ad finem contractionis est, & quod in distentionis principio. Quæ cùm aliàs aliam longitudinem habeant nec parem semper accessionem tempus internæ quietis habebit, nec exactè vnquam dignosci poterit.

Pulsus vehemens magnusque quibus adsit.

Diariæ febres vnde proficiscantur.

Arteriæ duritiem conferre plurimum ad percipiendam systolem.

Applicatio manus ad carpum qualis molienda sit.

Contractio arteriæ qualiter discernenda sit.

Manus tangendo apta qualisnam esse debeat.

Applicationis manus ad carpum tres differentiæ.

Arteriæ dorsalis pulsus in tabidis ad abdomen discerni.

Crassis pulsus exiguus cur adsit.

Gracilibus simul & validis pulsum esse omni dimensione conspicuum.

Initium dilatationis arteriæ, & contractionis finem, cur nostrum sensum effugiat.

Quietes arteriæ per accidens pulsus partes dicuntur.

Quietem arteriæ dignoscendarum ratio.

Quietis internæ tempus in pulsu non posse exactè dignosci.

GALENI PERGAMENI
De dignoscendis pulsibus,

LIBER SECVNDVS.

DEinceps autem quæ partibus pulsuum insunt, accuratè exponamus, à distentione auspicati:

[illegible] fit, & [illegible] tem, [illegible] Porro [illegible] upar, [illegible] illas [illegible] taber, [illegible] tem, [illegible] hæc, [illegible] tempus [illegible] & [illegible] pul- [illegible] pul- [illegible] finit: [illegible] eo, [illegible] qui [illegible] creber, [illegible] idem [illegible], non [illegible] etiam [illegible] mo- [illegible] fieri non [illegible], quin [illegible] intimo inter- [illegible] vallo vehi [illegible] temporis, quam quæ [illegible]. Si [illegible] ſpacio, & tempus reſpondeat [illegible] æque celeres fieri motus dicemus. Si ve- [illegible] ſit proportio ſpacij ad ſpacium, quam [illegible] poris ad tempus: vel temporis ad tempus, [illegible] am ſpacij ad ſpacium: hos motus minimè exi- [illegible] mamus pari celeritate fieri. Siquidem ſi ſpacij [illegible] in ſpacio collati maior ſit proportio, quàm [illegible] poris comparati cum tempore, manifeſtum eſt eum motum neceſſariò celeriorem exiſtere. Contrà, ſi prioris motus ſpacium minorem habeat proportionem ad ſpaciu alterius, quàm tempus, prior neceſſariò erit tardior. Fingamus igitur iam duos aſcenſu impares pulſus, ſitque profunditas profunditatis decupla, & tempus temporis duplum: pulſus certè, cuius altitudo erit decupla, multò erit celerior altero. Nam humilis ſi in eodem conſtans motu, decuplo in profunditatis dimenſione increuerit, fiet ille quidem æquè ac alter altus, ſed tempore longè maiori, quàm ille. Inuentus itaque eſt humilis pulſus breui tempore durans, qui alto diuturno ſit tardior. Iam verò vermicans atque formicans pulſus mutuò inter ſe conuertuntur: quippe vt vermiculantis extremus delapſus formicantem gignit, ita formicantis incrementum generat vermiculantem. Quamplurimum autem intereſt, tardiorem dicas aliquem motum, an tardum: celeriorem, an celerem. Siquidem celer & tardus proferuntur abſoluto ſermone: at celerior tardiorque, referuntur ad alterum, ſimiliſque in aliis differentiis eſſe ratio videtur. Porrò magnus & paruus, ſicuti & maior & minor pulſus, ſi non ad relationis, at certè ad quantitatis prædicamentum ſpectant. Dicimus autem vnamquamque rem magnam vel paruam, non abſolute, ſed cum aliis ſui generis comparatam. Atque hoc ſanè inter magnum & maius intereſt, quòd maius quidem omni minori poſſit maius dici: magnum verò non quolibet maius, ſed tantùm cognatis. Eadē de minore & paruo diſtinctio eſt: necnon de celeri & celeriore, tardo & tardiore, duro & duriore, molli & molliori, crebro & crebriori: ac ſic de cæteris omnibus, quæ partim cum altero quolibet comparata, partim cum iis tantùm cum quibus conueniunt, talia vel talia dicuntur. Nec verò ſi cum omnibus quæ ſunt [illegible] generis [illegible] comparemus, ſtatim ſic [illegible]. [illegible] ipſo, moderato [illegible] genere [illegible] ceu cum regula [illegible], quæ aliud quidem excedunt, [illegible] quæ contrà, parua [illegible] & præcipu[illegible]. Nam ſi moderati omnes examen [illegible]. [illegible] ratione ætatum, habitu[illegible], temperamentorum, [illegible] tempor[illegible], inſtitutionis, [illegible] denique [illegible] affectuum, [illegible] magnos, alios paruos [illegible] moder[illegible] pulſus dic[illegible] eſſe. Iam [illegible] celeres, [illegible] quoſdam moder[illegible], [illegible] modo in cæteris differentiis. Siquidem [illegible] ſingulis earum cauſarum indies ipſi [illegible] pulſus [illegible] antur. Quæ cauſæ quum ſemper mut[illegible] ſint, difficile, ac potius impoſſibile fuerit, reperire diſtinctam aliquam diffe[illegible] pulſus, quæ omnino & ſigillatim [illegible] reſpondeat. Quare ſatius fuerit à tali inquiſitione ſuperſedere: per ſingulas autē earum cauſarum exercere hominem, cuius pulſum ipſe iam exploraris, ac ſic perpendere, quam in illum mutationem eiuſdem pulſus moliantur: id quod etiam in aliis atque aliis hominibus eſt faciendum periculum. Cæterùm ſi neque id quod commune eſt, in ſuas diuiſerimus partes, nec cauſas quæ per ſe & primariò agunt, ab iis quæ ex accidenti ſunt diſtinxerimus, hauddubie in iudicio pulſuum turpiſſimè hallucinabimur. Nam ſi dixeris exercitatorum tales pulſus exiſtere, nec addideris quorum exercitatorum, nec explicaueris ipſius exercitij ſpeciem, nec modum, nec qualitatem, nec denique quantitatem, vtique magnum lapſum committes, quòd videlicet rem communem minimè in ſuas differentias ſecueris. At verò ſi qui plethoricus ſit, ac thorace & pulmone affecto, ſimul vt cœpit exerceri velociter, in dyſpnœam inciderit, vtique pro dyſpnœa ipſi pulſus variabunt: quorum alterationem tu exercitationi attribues, quòd cauſam ex accidenti minimè à propria diſtinxeris. Ergo ne in experiundo fallamur, corpus propoſitum deſignabimus ad experientiam, cùm ſanum ſit, ac nulli externæ obnoxium alterationi: tum exercitationem qua ad id vtemur, moderata quantitate ſeruabimus: præterea in mutatione id attendemus, ecquid caſu inciderit, non ex ipſa exercitationis natura. Si enim tria hæc reſpicias, nullo negocio inueneris, quemadmodum & quatenus omnis aduentitia cauſa pulſum ipſum immutet. Itaque ſi in omni genere cauſæ, alterationem experientia didiceris, non eſt quòd ſis ſolicitus, vt qualis ſit, qui natura moderatus eſt pulſus, præſcias. Sed ſi, qui ſit ſingulis, de quibus agitur, peculiaris, teneas, quatenus mutatus hic eſt, cùm ab aliis cauſis, tum verò ab ipſo morbo, noſcas licebit. Porrò moderata exercitia pulſus in magnitudinem, celeritatem, vehementiam & crebritatem conuertunt. Pro ætatibus autem, maximi ſunt iuuenum pulſus: ſenum minimi: eorum quorum ætas declinat, maiores quidem quam ſenum, minores tamen quàm iuuenum, ſenum denique minimi. Exoriri autem quæſtio poſſit, cur paruus pueris ſit pulſus: quanquam certè nullam reperio cauſam, cur debeat in eis eſſe talis. Proinde moderatum pulſum cognoſcere, adhuc magis neceſſarium videtur. Poteſt quippe vel pueri pulſus moderatum excellere. Quare niſi moderatum prius pulſum

Celeri [illegible] pulſuum [illegible] [illegible] operæ pretium.

Vermicantem & formicantem pulſum ſibi mutuò [illegible].

Magni & maioris diſcrimē.

Comparationem magni & parui faciendam eſſe ad ipſius generis medium.

Pulſus variari pro ratione diuerſarum cauſarum.

Pulſuum examen qualiter ineundum ſit.

Pulſuum cognitu[illegible] permutationes, tria ſpectanda eſſe.

Exercitia moderata quomodo immutent pulſus. Pulſuum differentiæ ſecundum ætates.

Pueris cur pulſus ſit paruus.

Pulſum moderatum eſſe inueniendum.

pulſum [illegible] ne [illegible] quidem ipſe obſeruat [illegible] : cum [illegible] omnium [illegible] ſanitatem [illegible] ignoſ[illegible] tantibus eam compa[illegible]. Vel [illegible] conſtitutionem humanam [illegible] corporis [illegible] animaduertendum eſt, [illegible] pulſus : idque ne obiter, [illegible] hominem accip[illegible] propter [illegible] motum pulſus, [illegible] retineant. Hoc ſi homo ipſe [illegible] exceſſu & defectu ſit immunis & liber [illegible] ſunt corporum [illegible] conſtitutiones [illegible] utrumque exceſſus atque defectus, cum moderata & optima conferendi. Dein verò, vbi quantum oporteat earum naturarū pulſus diſſidere ab inculpatiſſimæ pulſu perpenderis, longóque vſu exercueris rationem ſimul & tactum, iam demum certò putabis te moderatum tenere in omni genere pulſuum:illo quoque etiam, qui aliquo modo vltra hunc ſunt,& citra. Idcirco quicunque aut corporis noſtri optimam naturam, aut vitioſas non nouit, aut ratione quidem perſpexit eas, ſed vſu vt dignoſceret non laborauit, nihil huic fructus feret hic ſermo: ſiquidem illa prius ſunt diſcenda, poſtea hunc veniendum.

Pulſum moderatum, immoderatúmque inueniendi ratio.

Pulſum naturæ optimæ, aliorum omnium regulam & menſuram exſiſtere.

Naturæ igitur optimæ pulſus, aliorum omnium medius, ac veluti menſura & regula quædam exiſtit: cum quo vbi cæteros compararis, celeres, tardos, magnos & paruos dicimus eſſe. Ipſe verò qui medius & eſt & dicitur, nullo nomine quod immoderationem ſignificet, nominatur: ſicuti neque homo eo ipſo præditus:quemquidem non craſſum, non gracilem, non calidum, frigidum, humidum, aut ſiccum dicimus, ſed omnibus partibus corporis temperatum. Cæterùm dubitauerit quiſpiam in hunc modum: Cùm omnes quæ in corpore ſunt arteriæ, eſſe æquales non poſſint, ac proinde nec etiam diſtendi æqualiter, vtique non poterit pulſus vnus in quantitate diſtentionis moderatus exiſtere, ne ſi optima quidem natura fuerit: ſed in motu & robore,cæteriſque generibus vnus eſſe per omnes arterias poteſt.

Arterias inter ſe motu, & ſimul cum corde ſimilem ſemper motum ſeruare.

Quippe ſimilem cùm inter ſe motum, tum cum corde motum, omnes neceſſe eſt habeant: magnitudine verò, vt earum differunt corpora, ſic diſtentiones par eſt eſſe diuerſas. Verùm hæc qui dicit, ignorat, æquè in magnis corporibus ac in paruis conſtare eandem naturam poſſe, *Quod quidem ſi exploratum haberet,neutiquam amplius requireret, nec arteriarum quæ in ſingulis partibus ſunt,nec item ipſarum dilatationum,parem magnitudinem eſſe in vniuerſis inculpatis naturis, cùm pro magnitudine & paruitate corporum,illa etiam variet.Porrò veſicarū,folliumque,vterum, omnium denique rerū quæ prædita canitate aliqua ſunt, magnas & paruas diſtentiones ſolemus dicere. Dicimus etiam interdum veſicam eſſe diſtentam maximè:vterum autem & ſaccum, qui viginti eiuſmodi veſicas facilè capiant, nondum maximam diſtentionem eſſe conſecutos. Cenſemus ſiquidem diſtentionem ad cuiuſque cauitatem corporis eſſe æſtimandam, non abſolute per [illegible] ad cundé vbique modum. Nam eſt certus in re qualibet modus,in quo nec cooten[illegible] tunicas, quæ cauitatem ipſam complectuntur, nec requiri contingit. Vbi igitur aut tenſio, aut cauitas in ipſis percipitur, tum magnas dicimus eis aut paruas diſtentiones ineſſe. Vbi verò nec ſenſibilis cauitas ſeſe oſtendit, nec tunicæ laborant [illegible] ſub ipſa dilatatione, modicam [illegible] & moderatam, natiuamque corporis diſtentionem [illegible] cenſemus exiſtere.

Arteriæ [illegible] diſtentio.

Similiter igitur eſt iuſta quædam ipſius arteriæ diſtentio, ita vt nec contendatur, vel laxam aliquam [illegible] partem relinquat. Nam vt omnino conſidat tunicarum dura natura prohibet. Atque eam ſane diſtentioné moderatam & naturalem dicemus. Etenim in naturis optimis hactenus dilatatur arteria, quoad vſus expleatur largiter, & nihil lædantur tunicæ: Proinde qui regulam velit attendere in magnis pulſibus & tardis dignoſcendis, optima natura inuenta, cognitáque,vnius in illa arteriæ cuiuſcunque magnitudine corporis atque diſtentionis, recordandum illi & æſtimandum eſt, arteriam hac maiorem, quantò oporteat maiorem diſtentionem habere, in naturis optimis.

Pulſus moderatus quomodo dignoſcendus ſit.

Quæ ſi tanta reperiatur eſſe, quantam fore conijciebat, ſic moderatum pulſum appellabit: ſin vel maiorem hac, vel minorem,magnum vel paruum. Arteriæ deprehendet in optima natura magnitudinem, aut per diſſectionem, aut ex collectione ſignorum.

Arteriæ magnitudo quomodo cognoſcenda.

Quòd ſi neſciat etiam quanta ſit arteria præditis optima natura, certè eorum pulſus memor, ſi in alterum poſtea incidat, & colligere poſſit, num par ſit maiores hunc aut minores, quàm illum habere arterias: cum magnitudine iam diſtentionis conferre poterit, coniectaréque, an magnus, an paruus, an moderatus ſit pulſus. * Etenim ſi quantò videtur arterias maiores habere homo qui comparatur,tantò maiorem etiam diſtentionem ſortiatur, moderatum eſſe illius dicemus pulſum.

Pulſus magnus vel paruus quando dicendus.

Quòd ſi arteriæ magnitudo videatur ſuperare magnitudinem diſtentionis, aut minor quàm illa ſit, magnum tunc, vel paruum pulſum vocabimus. Prætcrea ſi arteriæ corpus videatur eſſe maius quàm pulſus, paruum: ſin arteriæ minus, & pulſus maior, magnum.

Pulſus in omni genere, moderatos immoderatóſque inueniendi ratio.

Haud ſecus in reliquis generibus pulſuum: vt in ipſius motus genere, in quo celeritatem & tarditatem dignoſcimus: in genere quietis, in quo crebritatem & raritatem: contentionis, in quo vehementiam & remiſſionem: ad hæc, corporis arteriæ, in quo duritiem & mollitudinem. Nam per hæc omnia, tum moderatum inueniemus in optima natura, tum immoderatos vel ob exceſſum,vel ob defectum, non inter ſe, ſed cum moderato comparabimus.

GALENI PERGAMENI
De dignoſcendis pulſibus,

LIBER TERTIVS.

Pulſus celer & tardus quis ſit.

Celer autem pulſus vocatur, qui pauco tempore ſuum motum abſoluit: quemadmodum tardus, qui multo. Etenim ſi hoc prius nobis conſtet, moderatus pulſus quanto tempore, quantum confecerit interuallum: deinde alterius offendamus, qui par habuit tempus, ſpacium minus: multo tempore dicemus hunc motum fuiſſe. Siquidem ſi duo pueri dimiſſi in diuerſos locos non æque diſtantes ſint, & ſimul reuerſi: alterum, quòd iter pauco tempore abſoluerit, collaudamus: alterum increpamus, quòd multo. Nam ex viæ longitudine æſtimamus,

x[illegible]s, [illegible] paruum vel multum tempo-[illegible] tempore. [illegible] ad [illegible] vel tardum, nec [illegible] [illegible] vt iam [illegible] considerandi censen[illegible] esquidem [illegible], de [illegible] errorem quemdam, qui [illegible] temporis quantitate, [illegible] ipsorum [illegible]) verba fecimus in supe[illegible] quidem & tardita[illegible] noscimus: ra[illegible] ad tempus, & interualli [illegible], vt exploremus, opus nobis est [illegible] temporis. Quemadmodum itaque si ob [illegible] moueri quempiam videamus, impetus ipse [illegible] potest motus celeritatem: sic & in arte[illegible] contingit. Nam aut incitatum, aut remissum [illegible] motum inuenias. Omnia enim corpora quæ [mou]entur, ex locis vbi semper mouentur, quo [illegible] moueantur, dignoscimus. Siquidem si in [illegible] moueantur, tardum esse motum eum dicimus: si verò descendant leuiter, celerem. Vnus itaque [illegible] sensus celeres & tardos pulsus declarat, ex [illegible] locorum transitu iudicium nobis, confirmans. Quare celeritatis & tarditatis facile notitiam consequimur: non perinde consecuturi, si quantitate temporis & interuallorum aucupata, eorum proportiones obseruare sustineremus. Atqui non sustinemus: nam vt primum aciem intendimus, momento temporis obiectum motúmque corpus deprehendimus, ex quo coniicimus transitum. Quæ igitur eminus cernimus, ea diutius videntur nobis consistere, vel si agitentur celerrimè. Vnde liquet, ratione nos motum colligere, minimè sensu deprehendere. Quia verò sensui ratio coniuncta est, & transcursus mentis est velocissimus, sæpenumero non ratione, sed deprehendi sensu videtur. Non est itaque temporum neque interuallorum quantitas inspicienda, sed ipsa qualitas motus, licet explicatu difficilis: à qua etiam dignotio inæqualium celeritate & tarditate pulsuum ducit originem. Quippe vnius distentionis sæpe initium motus plane celerius videtur: proximum tardius: iterum finis celerior. Quo minus leuiter palpandum est, vbi genus hoc pulsuum perpendimus: alioqui extremum motus finem sentiemus duntaxat, non integrum motum. Ex quibus liquet, eiusmodi pulsus nec paruos, nec languidos esse. Neque enim trifariam possis secare motum, nec in paruis interuallis, nec in viribus imbecillis. Quamobrem nec in pulsibus lethargicis deprehenderis inæqualitatem. Porrò maximus & vehementissimus pulsus validam fert compressionem: atque alius quisque, quantum à vehementia vel magnitudine abest, tantò minorem. Quare qui cuique pulsui inuentus sit contrectationem appositam, hunc singulari prudentia esse, & expertum in dignoscendo oportet. Moderatus igitur motu pulsus in optima constitutione, non ex interualli aut temporis quantitate est, sed ex ipsa qualitate explorandus. Quo quidem qui percipiuntur celerius decedere, celeres: qui tardius, tardos vocemus. Cæterum si pulsus æqualis sit, vniuersam distentionem non expectemus, sed ex parte eius, facere de tota coniecturam licebit. Si verò inæqualis, integram assequi expediet, tactúmque pro magnitudine pulsus & vehementia variè applicare. Deinceps de quantitate distentionis agamus. Enimuerò cùm corporis arteriæ dimensiones sint tres, longitudo, latitudo & profunditas: nullam earum possumus totam sentire. Ac de longitudine quidem apertissimum est. Vtrinque enim arteria, plerunque longa tres cubitos, vsque ad extremum terminum pulsat, cum tamen tribus aut quatuor duntaxat digitis motus ipsius percipiatur. Sed nec in dimensionibus cæteris, quod diximus obscurum videtur, cum a corporibus incumbentibus adeò circumuallentur & contegantur arteriæ, vt nec latitudo nec profunditas motus exactè deprehendi possint. Est tamen in singulis corporum naturis aliquid sub ipsa cute elucescens, verùm in natura optima, moderatum. Etenim si quid supra hoc secundum longitudinem sit, longum: si quid infra, breuem pulsum efficier, qui definiri numero digitorum non potest. Eodem modo iuxta dimensionem secundam, tum latos, tum angustos pulsus cum moderato collatos deprehendes: similiter altos & humiles iuxta tertiam: sicuti in tribus simul dimensionibus, magnum & paruum. At verò singulos esse in singulis aliis pulsuum generibus moderatos, sed in sola quantitate non planè vnum, sed suum cuique corporis parti, antea explicatum est. Quandoquidem igitur dimensiones pulsuum non facile deprehenduntur, danda nobis opera est, vt commonstremus rationem qua in optimam singularum cognitionem veniamus:* ac primum sanè de illa dicemus, quæ circa longitudinem tota versatur. Esse autem eam censendam optimam, quæ motus maximam partem sentiat, clarissimum est. Porrò in tribus his, natura videlicet, exercitatione, & applicationis modo, sensibilium cognitionum omnes differentiæ sunt sitæ. Nam qui naturam habet appositissimam ad sentiendum, & probe ipsum tactum exercitatum, quem sensibilibus etiam decenter admoueat, optimus hic explorator fuerit eorum quæ intus sunt condita. At qui hoc aliquatenus est inferior, quammaxime ab illo abest, tam pessimè absolutam cognitionem consequitur. Qui igitur ad tangendum fuerit optimè comparatus, is cogniturus longitudinem pulsus, omnino non premat, imò sæpe contrectet leniter, ac veluti suspendat modum. Qui modus accommodatus in primis est, paruis pariter & imbecillis pulsibus. Quorum quidem, si eos aliquatenus premas, magna ex parte motus exoluitur, imò verò perit sæpe vniuersus. At modicum pressum non grauiter ferunt quidem pulsus vehementes: non læduntur tamen ne hi quidem, si nihil premas. Qui modus tangendi cùm optimus sit languidis pulsibus, nec incommodus vehementibus, nulli alteri est postponendus. Porrò vbi diuersas partes secundum arteriæ longitudinem premis, non perinde videtur in omnibus lædi motus. Sed si cordi viciniores premantur, magnam iniuriam subiectis inferunt: si remotiores, sæpenumero nullam, quæ animaduerti possit, si bene pulsus sit vehemens: interim tamen manifestam, in non vehementibus. Porrò vt sensu percipimus differentias latitudinis & profunditatis, sic nos sæpe circularem figuram deprehendere in pulsu manifestè fatemur. Quod igitur ad dignoscendas eas duas dimensiones pertinet, si leniter palpes, aut pluribus in partibus necessum est arteriæ occursum percipias, aut in paucioribus. Quo cognito, ad sensum ratio adiuncta, nobis magnam distentionem suggeret esse, quæ multis partibus mouet

Motus celeritatem [illegible] descensus, ex [illegible] [illegible] iudicare.

Motum non sensu, sed ratione colligimus.

Sensu est sæpe [illegible] omnia.

Mentis transcursus est velocissimus.

Pulsum maximum vehementissimumque, ferre validam compressionem.

Pulsum moderatum esse ex sola motus qualitate explorandum.

Pulsus æqualitas & inæqualitas quomodo cognoscenda.

Arteriæ dimensiones sunt tres quarum nullam totam percipimus.

Pulsuum dimensiones deprehendendi ratio.

Sensibilium cognitionum omnes differentiæ, in natura, exercitatione, & applicationis modo, consistunt.

Arteriam contrectandi modus.

Arteriæ circularem figuram in pulsu deprehendi posse.

Distentio magna quæ sit.

monet tactum : paruam, quæ paucis. Agè fac circulatum eius occurſum eſſe : quid, nónne clarum eſt, ſi inſigni ſit circunferentia circuli magnitudine, totam etiam craſſam eſſe diſtentionem arteriæ ? & vniuerſam diſtentionem gracilem, ſi circunſegmentia ſit parua ? Quòd ſi gibboſiores ac præruptiores videantur obliqui occurſus arteriæ, præterea cauior quodammodo & humilior in profunditate, adeò vt ne circuli quidem circunferentia cernatur amplius, ſed veluti recta linea: profectò apertum eſt talem pulſum latum fore atque humilem. E diuerſo, ſi motus obliqui partes, longè extra medium conſtiterint, ac medium ipſum ſatis gibboſum appareat, planè is pulſus altus & anguſtus exiſtet. Si ſemel anguſtus eius in latitudine occurſus euadat, vt non modò imminutus eſſe obliquus motus, ſed & totus periiſſe omnino videatur, difficilis cognitu eſt, vel potius cognoſci non poteſt, quantum in his eſt, qualis ſit pulſus. Iam verò opportunum eſt & de rhythmo etiam aliquid dicere. Qui quidem cùm in collatione temporis diſtentionis, cum tempore contractionis conſiſtat, prius paranda nobis ſeparatim vtriuſque temporis notitia eſt, id quod fuerit laborioſiſſimum: quandoquidem initium diſtentionis, & contractionis finis, cognoſci non poſſunt. Iam quatenus aliquid motus nos latet, eatenus etiam præteribit & tempus. Cæterum ad explorandam quantitatem motus, quantum promota ſpacij ſit, perpendimus. Quòd ſi finem diſtentionis accuratè teneamus, ratio cum ſenſu coniuncta, nobis eius quantitatem ſubiiciet. Poſſumus itaque (niſi partem aliam præter finem motus ſentiamus) quantum habeat temporis ignorare : ſcite tamen quantum interualli peruecta ſit. At verò in vehementioribus pulſibus, ſi modicè arteriam compreſſerimus, perſpiciemus quidem initium motus, ſed quantitatem ignorabimus interualli. Non poteſt autem ſimul & examinari quantitas temporis motus, & celeritas vel tarditas percipi. Porrò ad dignoſcendum rhythmum, ſolam quantitatè temporis quæ in motu abſumitur, exploramus. Quare inſtituenda manus ea applicatio eſt, quæ arteriæ omnem motum intuetur accuratiſſimè. Si igitur pulſus magnus, ſed languidus fuerit, in eo certe non poſſis deprehendere totius dilatationis motum, ſed externi finis duntaxat. Sic etiam contractionis initium duntaxat, receſſumque, præterea nihil. Proinde leniter iſtiuſmodi pulſus ſunt palpitandi : qua tactus applicatione quantitatem animaduertere interualli diſtentionis poteris : temporis motus non poteris. At verò in contractione non tantum temporis motus non inuenies quantitatem, ſed ne ipſius quidem interualli : cuius etiam vel qualitas nobis ignota erit. Quî enim motus etiamnum qualitas dignoſcatur, vniuerſo ſenſum latente motu? Nimirum requiritur prius eſſentia rei, quàm ipſa qualitas. Quæ quidem ſi fugiat ſenſum, parari nequit ipſius qualitatis notitia. Quandoquidem igitur motum diſtentionis & contractionis arteriæ noſcimus in iis tantum pulſibus, qui minimè languidi exiſtunt, in eorū ſanè ſolorum ootitiam rhythmi veniemus, digitis ita moderatè applicatis, vt nihil motus externi intercipellent. In ſolis itaque vehementiſſimis pulſibus exactè rhythmus dignoſcitur: quòd in cæteris magna pars initij diſtentionis, & contractionis finis, id quod maximè rhythmum offendit.

Rhythmus in quo conſiſtat.

Diſtentionis arteriæ initiū, & contractionis finem, imperceptibilem eſſe.

Rhythmo dignoſcendo quid explorandum.

Eſſentiam rei prius requiri quàm qualitatem.

Rhythmum in ſolis dignoſci vehementiſſimis pulſibus.

GALENI PERGAMENI *De dignoſcendis pulſibus,*

LIBER QVARTVS.

Eſt autem in diſtentione arteriæ veluti quidam ictus, qui, dum tangimus, tactum ferit. Hunc, ſi violentus ſit, propriè exiſtimabis ictum vocari : at ſi violentia careat, non item. Comitatur porrò ictus ipſe multas ac varias ſpecies pulſuum. Duri ſiquidem pulſus, vehementis, magni, celeris, alti, conuulſiui, & vibrati eſt comes, atque cōmune ſymptoma. Quare confundendi illi pulſus non ſunt, ſed diſcernendi ſuis notis. Cùm igitur tactum impelli à pulſu, ſi illius debeat ſentire occurſum, neceſſe ſit (impellitur enim non perinde ſemper, ſed nunc plus, nunc minus, interdum vt palper tantum) quicunque motus eum protrudunt, & longè ſubmouent, ij ſanè violenti ictus ſpeciem referunt. Ac protrudere quidem longè poteſt motus arteriæ duræ, veluti tactum contundens : & qui robore mouentis eam facultatis veluti euertit : præterea qui magnitudine diſtentionis progreditur plurimum : iam etiam, qui quæ fertur celeritate impellit valentet, & qui præ altitudine veluti ſubit ac intrat : quique quòd tenſus ſit, ægrè mouetur: ac denique is, qui ob vibrationē ſimul tēſionis & duritiei, celeriſque occurſus imaginem repræſentat. Cæterùm incidas in multos quotidie medicos, qui illos omnes pulſus vel maximè diſcrepantes, dicant vehementes eſſe. Etenim quòd occurſus celeritas, non eadem ſit cum violentia ictus, hinc cognoſcere licet, quòd nec longius celer pulſus impellere valet tactum, niſi ſimul ſit magnus. Vnde liquet, non hoc eum ſua ſponte obtinere ſymptoma, ſed ob magnitudinem tunctam. Quippe longè impellere magis ad magnitudinem pertinet : vel etiam ad hanc per accidens, videlicet vehementiæ rationis. Magnitudo ſiquidem, non quòd longius intret, ſed quòd multis in partibus longitudinis pariter & latitudinis & profunditatis attingat tactum, cognoſcitur. Si enim pulſus circunſeretentiam quæ ſatis magna eſt perceperimus, ex ea facilè aſcenſum, qui ex multa profunditate ſit, coniiciemus. * vel ſi tactus totum interuallū aſſecutus non fuerit, ſed externum tantum finem perſenſerit. Si verò *a primo dilatationis impetu, velimus motum ipſum ſentire, magna ex parte magnitudinem interpellabimus, ita vt ne magnus iam eſſe pulſus videatur : idque vbi magnitudini vehementia eſt adiuncta. Nam ſi in pulſibus qui citra vehementiam ſunt magni, aut aſcenſui occurras, aut ipſam arteriam comprimas, mox totus pulſus periterit. Iam verò ſi magnus pulſus tribus dimenſionibus præditus, niſi etiam vehemens fuerit, minimè tactum protrudit longius, manifeſtum vtique eſt, nec altum id ſua natura effecturum: qui vna tantum dimenſione operatur, ſed quòd ſimul aut vehemens ſit, aut certè minimè languidus. Omnes itaque illi pulſus, vt longè propulſent tactum, planè vehementiam deſiderant. Quanquam & alij etiam, à quibus diuelli duritiies non poteſt, violenter feriunt, vt vibratus, & conuulſiuus. Qui quidem non aliunde compararunt ictus violentiam, quàm à duritie perpetua. Quamobrem duo tantum genera habentur pulſuum violenter ferientium : nempe vehemen-

Ictus quos comitetur pulſus.

Tactum non ſtrum qui motus impellant.

Impellere tactum ſolius magnitudinis eſt, cum vehementia coniuncta.

Magnitudo pulſus vnde cognoſcatur.

Pulſum niſi illam abſque vehementia poſſe tactum protrudere.

Pulſuum vehementer ferientium, duo tantum genera habere.

[illegible] quibus [illegible] nostræ [illegible] quæ verò ca[illegible], vt [illegible]. Fingamus itaque ma[illegible] fluctui ex aduer[illegible] lapidi, quem altera manus sen[illegible] ab aqua per [illegible] planè ip[illegible] pressam tamen: & lapidem ab hac euerti, [illegible] ab [illegible]? Nam durum quidem, quò minus progrediamur, obstare per se non potest, sed aut per pondus, aut motum acquisititium impedire interdum poterit: vehemens autē, suapte natura reprimere, cohibere, repellere, ac deturba[illegible]. Liquet igitur, aliud nos cùm ve[illegible], aliud cùm dura, sentire: nam [illegible] illa impediunt pro[illegible]. At quia sæpe fit vt ambo conueniant, at[illegible] quod occurrit sit durum, pari[illegible]que vehe[illegible] moueatur, non potest sensus etiam non [illegible] nobis offerri: vnus veluti prementis, alter veluti euertentis. Quæ si sint ita, vt sunt certè, du[illegible] pulsus, in premendo tactu, cognitio ponenda est, vt vtrisque ictus violentia conueniat: sed proprium duri sit premere, euertere vehementis.

Duri proprium premere. Vehementis est [illegible] euertere.

Hallucinatur autem Archigenes, dum pulsum, cùm arteriæ status cognoscitur, plenū pulsum appellat: potius is durus, aut mollis, aut moderatus dici meretur. Dum verò ait, secundo alio pleni pulsus genere cognosci qualitatem substantiæ in arteriis contentæ: quam qualitatem intelligat, haud pro dignitate explicat. Cæterùm grauissimè peccat tertium aliud genus pleni pulsus assignans, cuius vi, ea quæ in arteriis sunt, innotescant nobis. Quippe tactus, spiritús ne in arteriis tantum sit, an simul humores aliqui, indicare non valet. Quinetiam nullus prorsus est sensus, qui commonstrare valeat, in arteriis contentus sanguis, quàm sit multus & qualis. Imo verò in ipsa aqua inter cutem neutiquam licet nobis, humór ne sit an spiritus, qui in regionibus continetur ventris, ipso tactu explorare, nisi pressu cute cauata: quam nec frequenter cauari conspicias in synceris ascitis, & in eo hydrope, quam tympanitem appellant. Sed ad veram notitiam comparandam pulsare cogimur abdomen, vt attendamus si veluti tympanum resonet: secundo loco aliter componere hominem, conuertereque in latera, quò fluctuationem aliquam exaudiamus. Siquidem vt strepitus in motum tympani spiritum nobis annunciat, sic fluctuatio humorem. Vno autem admoto tactu, haud facilè deprehenderis, flatus ne an aqua subsit, tametsi cutis his contabuerit: tantum abest, vt per crassam arteriæ tunicam, & quæ peritonæi est sexcupla, quod latitat in ipsa arteria noscamus. Præterea ex magnitudine quidem pulsus, copiam contenti humoris cognoscimus. Sed non perpetuò hinc nobis (quod ille arbitratur) humidum esse ipsum humorem constat. Solæ itaque fluctuationes & strepitus sunt, ex quibus cognosci possit quid sit aut quale, quod continetur. Sensus autem tactus, manet sui semper similis.

Archigenem suggillat Galenus.

Ascites. Hydrops. Tympanites.

Contentorum qualitas quantitasque, vnde deprehendatur.

GALENI PERGAMENI *De causis pulsuum*,

LIBER PRIMVS.

Pulsus à quibus mutentur.

QVæ immutant pulsus, partim eorum generationis sunt causæ, partim tantùm alterationis. Ac generationis quidem, tum vsus, cuius gratia fiunt, tum facultas abs qua, tum instrumenta per quæ distenduntur. Alterationis, cæteræ omnes, & quæ præcedentes vocantur, & quæ h[illegible] sunt pr[illegible]æ. Nam triplex fuit, non in pulsibus modò, sed in al[illegible] causarum ge[illegible] existit. Vnum [illegible] primum atque præcipuum quod continen[illegible], qui eorum essentiam con[illegible] generationis [illegible] modo [illegible] causæ. Reliqua verò duo gener[illegible], vt fiant pulsus, in causis non sunt: causæ tamen [illegible] sunt, mutationis. Quippe [illegible] abundantia, lentor, [illegible], effic[illegible] valent pulsus, alterare valent. Ita frigidum balneum, vel calidum, & hyems, æstasque breuiter frigus & calor, alterandorum pulsuum sunt, non gignendorum, causæ. * Cæterum quas vltimò commemorauimus, procatarcticæ siue præincipientes dicuntur. Quas verò ante has, illæ nempe quæ circa humores versantur, antecedentes. In summa autem, quæcumque extra corpus positæ, quicquam in corpore immutant, procatarcticæ causæ, siue præincipientes vocantur, * ceu incipientes prius quàm dispositiones corporum. * Quæ quidem ipsæ dispositiones, quando continentes excitant, ipsarum antecedentes causæ redduntur. Densetur enim ab occursu externi frigoris, cutis: cuius densitas naturalem halitus digestionem reprimat. Repressus ille coaceruetur, tandémque febrim accendat, ob quam vsus pulsuum mutetur, ipsique similiter pulsus. Hîc certè occursus externi frigoris est procatarctica causa: cæteræ vsque ad vsum pulsuum omnes antecedentes. Causa igitur procatarctica, antecedentibus causis mediantibus, quia vsum pulsuum permutat, quæ vna ex continentibus causis existit, dicitur etiam pulsus ipsos variare. Neque enim possit vlla continens causa mutari, vt constans maneat eius affectus. At priusquàm continens alteratio attingat, pulsus immutari non possunt. Idcóque principes hæ, & præcipuæ sunt, primæque causæ pulsuum. Cæteræ sunt harum gratia, nec per se alterare ipsos pulsus possunt. Quare illum qui peritus euadere artis de pulsibus velit, in omnibus causarum generibus apprimè esse exercitatum oportet. Porrò quatenus gignendorum pulsuum origines sunt continentes causæ, eatenus etiam alterandorum. Siquidem differentiæ causarum in quantitate qualitatéque, pulsuum differentias in qualitate & quantitate constituunt. At verò cùm perpetuò cor ipsum vnà cum arteriis omnibus, quandiu superstes est animal, cernamus habere motum illum pulsatilem: homine autem iam vita functo, tum arterias, tum cor, ipso pulsu destitui: sanè constat aliquam fuisse causam, à qua ille motus excitaretur. Quam quidem causam, licet eius essentia nos fugiat, quòd facultatem tamen habeat faciendi pulsus, illam facultatem vocamus. Quum autem omnis facultas, alicuius facultas sit, haud dubiè eius notio erit relationi subiecta. Cæterùm dum robur facultatis, virtutémve dicimus, aut contrà infirmitatem & vitium, hæc nomina ad functionem referimus. Siquidem quæ obit efficitque functionem causa, interim ad eam melius est apposita, interim deterius. Quo fit, vt modò præclarius: postea si res ferat, deterius, functio ipsa obeatur. Ac præstantior ad functionem dispositio, facultatis virtus & robur est: deterior, infirmitas atque vitium.

Causarum generatrix.

Causæ continentes.

Causæ procatarcticæ.

Causæ antecedentes.

Causarum quæ pulsus mutant, generalis vno exemplo traditio.

Causa continens alterationis pulsus, est vsus eiusdem.

Causæ præcipuæ pulsuum, sunt continentes.

Animæ essentiam ignorauit Galenus.

Pulsus fuisse institutos gratia tuendi vniuersi caloris gignendique animalis spiritus.

vitium. Quòd verò ad pulsuum vsum spectat, gratia tuendi caloris vniuersi corporis, inditi videntur, vt videlicet illum refrigerent: & si quid sit fuliginis ex succorum adustione contractum, id e uestigio excernant. Conferunt etiam ad gignendum animalem spiritum. Reliqua & tertia gignendorum pulsuum continens causa, ipsum est arteriarum corpus. Siquidem omnis facultas quæ alicuius causa agit, instrumenta

Arteriarum corpus annumerari inter continentes pulsuum generationis causas.

quærit ad opus apposita. Erat autem hic instrumentum accomodum, quod spissis tunicis esset, atque intus cauum. Vbi igitur illa facultas refrigerantem substantiam trahit, arteriarum corpus distinditur. Vbi verò fuliginosum expurgat, contrahitur. Nunc itaque præpollet dilatationis vsus, nunc contractionis: consequitúrque omnino alteram motus partem reliqua. Cùm ergo ex his causis pulsus proficiscantur, omnes variationes illorum pro causarum alterationibus fiant est necesse. Vnde tot sunt primæ & generales pulsuum differentiæ, quot causarum. Et facultatis quidem differentiæ sunt, robur & imbecillitas. Natiui caloris, adustio, refrigeratióque. Arteriæ tunicæ, durities, & mollitudo: atque præ his omnibus, in singulis generibus, commemoratorum mediocritates: quæ vt naturales efficiunt pulsus, qui medium locum inter excedentes sortiuntur, ita excessus ipsi, pulsus gignunt præter naturam. At facultatis robur necessariò pulsum vehementem facit, infirmitas languidum: sicuti instrumentorum durities, durum, mollitudo mollem. Vt autem incremento vel decremento natiui caloris consequatur semper vnum & idem genus pulsuum, non est necesse. Nec enim celer, nec magnus, aut creber incidit semper, vbi natura aduritur: nec dum extinguitur, tardus, vel paruus, vel rarus. * Disputat autem contra Magnum Archigenes, quòd celeritas pulsus non à robore potius, quam a facultatis imbecillitate proficiscatur. At neutrum sequitur necessariò. Magis tamen peculiaris celeritas robori facultatis est, abundantiæque caloris, necnon mollitudini instrumentorum: tarditas autem contrariis. Eodem modo validæ facultati magnitudo, & copiæ caloris, tum etiam mollibus instrumentis familiaris existit: paruitas verò contrariis. At crebritas nulli necessariò ex commemoratis inhæret: magis tamen facultatis imbecillitati est propria, copiæque caloris, ac duritiei item instrumentorum. Similiter raritas magis ad contraria declinat, non tamen illis perpetuò annexa. Si amplior in corpore fuerit collectus calor, animanti cùm maiori erit opus respiratione, tum maioribus, pulsibus: & quia maioribus, continuò etiam celerioribus & crebrioribus. Vt enim qui sitibundi sunt, non multum modò, sed & celeriter potant, & crebrò: ita qui refrigerio indigent, copiosum simul & celeriter, crebróque attrahunt. Quamobrem peculiares dixi esse pulsus copioso calori, magnum, celerem, crebrúmque, non tamen illi perpetuò annexos. Postulant enim vt tales euadant, facultatem validam, atque ipsa instrumenta mollia. Quòd si infirma facultas sit, aut instrumentum durum, nec magni esse, nec celeres possint, cùm instrumentũ quidem sit per duritiam aduersus mouentem facultatem contumax: illa verò attollere quatenus oportet arterias, per imbecillitatem impos. Quare vt celer pulsus vel magnus fiat, tria

Pulsuum variationes, pro causarum alterationibus fieri.

Pulsuum tot esse primas differentias, quot causarum.

Mediocritates efficere naturales pulsus.

Pulsuum alterationes quæ a quibus causis magis proficiscantur.

Calori copioso quinam pulsus sint familiares.

oportet causarum genera inter se conspirare: nempe vt vsus illorum generationis vrgeat: facultas valida sit: molles que arteriarum tunicæ, aut certe non rigidæ. Porrò vbi solus calor increuerit, & manserit facultas, tunicæque arteriarum immotæ, pulsus necessario maiores & celeriores fient, vnáque cum calore augebuntur, donec ad maximam distentionem peruenerint. Celerrimi verò ne sic quidem prius erunt, quàm calor ipse superauerit maximam distentionem, ita vt ab ea satis refrigerari non possit: tunc enim celeritate resarcietur motus defectus, atque sic euadent pulsus celerrimi. Cæterum neque hæc satisfaciunt calori vehementer incenso. Nam quod temporis inter duos motus antea quiescebat, nunc id præsecat etiam, adeóque efficit breue, vt totus vnus esse motus continuus nulla interceptus quiete videatur. Hoc tamen accidit, vbi extreme calor fuerit accensus: tunc enim, cùm tres sint præsidij rationes in excessibus vniuersis, omnibus simul vtitur. Nam & plurimum consequitur refrigerantis substantiæ, celerrimeque, & in primis assiduè. Quorum primum maximos pulsus, secundum celerrimos, tertium creberrimos reddit. Nec vbi liberaliter illum magnitudo distentionis refrigerat, irritat celeritatem: sicuti nec crebritatem vbi ab ambabus auxilium recipit: sed alterius illarum semper defectus, corrigitur altera: magnitudinis, celeritate: celeritatis, crebritate. Quid multis? crebritatis pulsuum causa vna est, prioris actionis defectus. Iam quoque defectum naturalis caloris nullus comitatur ex necessitate pulsus: familiaris sunt tamen ei paruus & tardus præcipuè, mox etiam rarus. Nam vt natura quæ iampridem refrigerata est, nec multum requirit, nec celere refrigerium, sic nec breuibus interuallis. Porrò inter magnum pulsum & paruum, naturalis intercedit & moderatus: cum quo comparantes & æstimantes reliquos omnes, qui maiores sunt eo, hos magnos vocamus: qui minores, paruos. Itidem inter celerem & tardum medius moderatúsque, naturalis existit. Sic inter crebrum & rarum, durum & mollem, medij sunt naturales. At naturalis non item videtur, qui inter vehementem est medius & languidum. Validæ quippe facultatis est opus, vehemens pulsus: veluti infirmæ, languidus. Cuius sanè non est contra naturam firmitas: imò hæc virtus est, & secundum naturam: infirmitas verò facultatis, vitium, atque præter naturam. Iam verò vino modicè epoto, cùm maiores & celeriores, tum vehementiores apertè pulsus euadunt. In ira autem, & exercitationibus modicis, non perinde apertè: imo si quid illis accedat vehementiæ, id adeò est minutum, vt animaduerti ægrè possit. Cùm igitur in confesso sit: à facultate distendi arterias, probabile est ipsam plus & celerius eas attollere validam, minus autẽ & tardius infirmam. Vt autem priora repetam, quorum pulsuum postulat generatio vnã causam, huic perpetuò illi adhærebunt, eiusq; fidelissimum signum existent: vt vehemens, valentis facultatis: languidus, imbecillæ. At quorum nisi plures intersint causæ, constitui generatio nequit, hos familiares causis esse dicemus, non autem significare certam ex illis aliquam. Eodem modo, si ex vna aliquando causa pulsus proficiscatur, sed non semper ab ea, familiaris quidem omnibus causis erit, quæ efficiunt eum: constanter verò nullam ex eis indicabit. Neque enim si celeritas pulsuum adsit, statim

Pulsus celeri, vel magno gignendo, [illegible] quæ causæ debeant.

Celerrimi pulsus quando gignantur.

Pulsus creberrimi causa calor extremè accensus.

Crebritatis pulsuum causa est prioris actionis defectus.

Caloris naturalis defectui qui pulsus sint familiares.

Pulsus omnes medij sunt naturales, excepto illo qui habetur inter vehementem & languidum.

Vino immodicè epoto, quales pulsus gignantur.

Iracundiæ comites pulsus, quales.

Pulsuum quinam vni semper causæ adhæreseant, eamque fideliter indicent: & qui rursus familiares tantum causis dicantur.

Celeritas pulsuum à quibus causis oriri possit.

ſtatim robur quoque neceſſariò facultati adfuerit. Imò eſt, cùm maior ſit vſus generati animalis ſpiritus: & eſt cùm caloris ſit copia, vel inſtrumentorum mollities, vel horum quædam, vel omnia ſimul. Haud aliter ſi magnitudo ſit pulſuum, erit vel facultatis robur, vel impendium animalis ſpiritus maius, vel calor in corde abundantior, vel mollitudo organorum, vel quædam horum, vel vniuerſa. Qui igitur optimè conſtitutus ac temperatus fuerit, is homo ſi calidior ſolito euaſerit, atque hac re ſit alteratus duntaxat, vehementiam pulſuum non immutauerit: imò nec duritiæ, nec mollitudinis genus: ſed in magnitudinem & celeritatem vertet, interim etiam in crebritatem, prout magis vel minus eius calor increuerit. At ſi frigidior iuſtò ſit factus, primum raritas perſpicua erit, deinde tarditas, poſtremo paruitas. Nam cùm valida facultas exiſtit, etſi paulò minor ſit vſus, primam actionem nec paruam neceſſe eſt, nec tardam eſſe: ſecundam verò poſt longius tempus, quàm ſi vrgeret vſus, eſt conſentaneum rationi. Iam ſi maior fuerit refrigeratio, eóque magnopere vſus ipſe remiſſus, vnà elangueſcet celeritas motus, atque minor ſtatim erit diſtentio. Si plurimum ſit refrigeratio progreſſa, neceſſum eſt pulſus ipſos rariſſimos quidem eſſe, cæterùm nec tardiſſimos, nec etiam minimos. Nam perfectè tardi vel parui, ſi valida facultas ſit, vel ſi admodum ſit ipſe vſus remiſſus, nunquam fient pulſus. Eadem & in reſpiratione eſt ratio. At verò vbi non modò vſus, verum etiam facultas mutatur, quatuor tum differentiæ diuerſæ in vniuerſum erunt. Quarum prima quidem circa facultatis imbecillitatem, caloriſque augmentum verſatur. Si igitur magnoperè ſit imbecillis facultas, calor autem igneus, parui & tardi pulſus, crebertimique oriuntur. Sin noxa ſit moderata, æquè fiunt crebri, ſed in diſtentione & motu mediocres. Secunda coniugatio in imbecillitate & perfrigeratione conſiſtit: cui pulſus competit cùm imbecillus, tum paruus, tardúſque, ſicut pulſus prioris coniugationis: ſed non æquè vt illi, ad extremam deuenit crebritatem, niſi vbi omnino facultas proſtrata fuerit: tunc enim pulſus minimus erit, intermittérque & deficiet frequenter. At ſi modicè ſit facultas infirma, validaque refrigeratio, creber minimè euadit pulſus, quod videlicet vſui faciat talis facultas ſatis. Tertia coniugatio fit, vbi calor ſimulátq; facultas augentur: quam quidem coniugationem vehementiſſimi pulſus & maximi comitantur, ſed non perinde celerrimi. Creberrimi verò ferè non ſunt apertè. Quarta coniugatio eſt, in qua coëunt robur facultatis, & caloris penuria: cuius ſanè ſunt pulſus magnitudine moderati, ſed tardiores, & ſatis rari. Nam cùm ſit paruus tum pulſuum vſus, totúmque facilè magnitudo diſtentionis tueatur, haud immeritò diutiſſimè quieſcunt arteriæ: tamen ob facultatis robur, diſtentionis non impeditur apertè vel dilucidè quantitas. Qua ratione etiam, nec multum præpollet tarditas. In vniuerſum autem, ipſius ictus qualitas, ferientis naturæ reſpondet. Porrò molle inſtrumentum, quia promptè in omnem partem extenditur, facilè dilatatur: durum non abſque magno negocio. Iam comes eſt promptitudinis diſtentionis, magnitudo: renixus & contumaciæ, paruitas: itemque celeritas, prioris generis: ſicuti alterius, tarditas: non tamen ex æquo & magnitudo & paruitas. Paulò enim celerior eſt pulſus profectus à mollitudine inſtrumentorum, eo quem procreat durities: maior autem permultò: quia tunicæ ipſius arteriæ, quamuis duriores interim ſint, ad celeritatem quandam motus ſunt faciles: ad magnitudinem verò diſtentionis, ineptiſſimæ omnium. Nam opus eſt, vt in omnem partem extendatur facilè, quod maximam dilatationem ſit effecturum: huiuſmodi enim eſt molle. Cæterùm vbi à natura longiſſimè aut ad mollitudinem, aut ad duritiem, corpus arteriarum receſſerit, tardior mollis pulſus fit duro: magnitudine tamen non modò eum etiamnum ſuperat, ſed illum etiam qui ſecundum naturam habet. Iam verò cùm durorum inſtrumentorum dura diſtentio ſit, ac proinde minus expleatur vſus: mollium contrà, inſignis diſtentio fiat, & quæ vſui par ſit explendo, meritò cum duris pulſibus crebritates, cum mollibus raritates cohærent. Quòd ſi quando incidat, vt cum duritie concurrat refrigeratio, & calor cum mollitudine, tum pulſus duri, mollibus euadent rariores. Si igitur durum corpus arteriarum ſit coniunctum cum innati caloris refrigeratione, pulſus efficiet iuſto minores, tardioréſque. Si ſuperet durities, minores quàm tardiores. Sin autem refrigeratio, contrà tardiores quàm minores. Ad eundem modum crebriores, ſi durities refrigeratione ſuperior ſit: ſin vincat refrigeratio, rariores. At ſi par ſit vtriſque à natura flexus, tantò fient pulſus minores, quantò tardiores: à raritate verò & crebritate non abducentur. Eſt altera coniugatio, in qua cum calore ſuperat mollitudo. Quæ etiam tres neceſſariò primas differentias producit. Interim enim par mollitudinis eſt & caloris mutatio: interim præpollet vel mollitudo, vel calor. Quare ſi quantum naturam mollitudo reliquerit, tantundem deſciſcat etiam ab ea calor, magnos neceſſe eſt, & celeres fieri pulſus: non tamen ſtatim crebros, ſed vbi generandorum eorum vſus vincat magnitudinem diſtentionis. Si mollitudo præſtet, magnitudo etiam ſuperabit celeritatem. Si verò ita præpolleat calor, vt vſum actio complere nequeat, celeriores vt fiant neceſſe eſt, quam maiores pulſus, ſimúlque etiam crebri. Quòd ſi abundè natura fruatur viu, æquè magni atque celeres. Sed & tertia erit cauſarum complexio, quæ pulſum in hoc genere variant, vbi calori ſit adiuncta durities. Quum igitur vterque plurimùm à natura declinat, pulſus erunt celerrimi, crebertimique: minimi autem nequaquam (niſi ſimul facultas oblæſa fuerit) ſed aliquatenus iuſto minores. At ſi immodicus calor ſit, & inſtrumentum non magnopere durum, verùm paululum à moderato variet, tantùm abeſt vt iuſto fiat diſtentio arteriarum minor, vt etiam maior euadat. Erit autem celeris, vtra cauſarum excellat: maximè tamen cùm calor: quo tempore luculentior erit & breuitas. Supereſt coniugatio ex mollitie & frigiditate. Quia verò magnus pulſus hîc quoque eſt mollitudini affinis, & paruus frigiditatibus, vtra longius à natura deflectat qualitas, illi neceſſe eſt pulſus aſſimilentur. Enimuerò omnes naturales pulſus inter excelſus moderatos & medios annumerantur: non tamen quicunque ſunt moderati, etiam naturales exiſtunt. At verò quot excellentiam caloris affectus ſequuntur pulſuum, tot etiam vſus generandi animalis ſpiritus. Sic inſtrumentorum durities facultatis imbecillitati

Z 2 coniuncta,

Pulſuum magnorum cauſæ.

Facultate existente valida, nunquam pulſus fiunt perfectè tardi vel parui.

Pulſuum differentiæ quatuor, cum facultas mutatur.

Ictus qualitas, ferientis naturam ſequitur.

Molle inſtrumentum facilè dilatari, contrà quàm durum.

Pulſuum differentiæ, pro mollitudine vel duritie organorum.

Duris pulſibus crebritates, mollibus raritates annexas eſſe.

Calore coniuncte cum mollitudine inſtrumentorũ, quæ pulſuum differentiæ oriantur.

Calori ſi ſit adiuncta inſtrumentorum durities, quas pulſus differentias admittat.

Frigiditati mollities organorum ſi coniungatur, quæ pulſuum differentiæ proueniant.

Pulſus omnes qui moderati ſunt, non continuò & naturales exiſtunt.

Pulſuum differentiæ, pro miſcellis modis quibus facultas & inſtrumenta miſcentur.

coniuncta, paruos pulsus, & tardos, & crebros concitat: robori, paruos & crebros, non etiam tardos, imò longe interim quam par sit, celeriores. Verùm si instrumentum sit molle, facultas autem valida, maiores quidem manifestò pulsus fiût, at aliquantò tardiores, rarioresque. Quòd si ad mollitudinem instrumentorum infirmitas adiuncta sit facultatis, si quidem æquus vtriusque simulque modicus fuerit à natura flexus, moderati simul & naturales videbūtur ij pulsus esse, nisi quòd erunt mollitie varij. Sin valde immodicus sit, parui, tardi, atque crebri fient. Si verò imbecillitas multò præpolleat, tunc etiam erunt parui, tardi, crebríque. Si superior sit mollitudo, accedent pulsus ad moderatos. Restat iam vt omnes simul committamus differentias continentium causarū pulsuum: ex quibus octo coniugationes conflantur, Duæ, quum remissa facultate pariter & vsu, modò mollius solito sit instrumentum, modò durius. Duæ alteræ, vbi languescat facultas, & vsus auctus sit, instrumentáque vel mollia, vel dura. Prætetea aliæ duæ, quando valida sit facultas, sed remissus vsus, vnà cum variante instrumentorum differentia. Reliquæ duæ, quum valens facultas sit, auctus vsus, accedatque instrumentorum, quam diximus, differentia. Ac languida quidem facultate simul & remisso vsu, omnino in paruitatem & tarditatem mutantur pulsus, in vtraque differentia instrumentorum. Cæterùm non redduntur necessariò crebri vel rari. Sed si parua facultatis offensio sit, nec in signis instrumentorum duritia, nihil crebritate pulsus variant: siquidem non pulsus modò, sed vniuersæ actiones crebriores ob defectum euadunt, qui earum accidit singulis. Iam defectus, vsu æstimatur. Quū ergo remissus hic fuerit, paruáque læsio facultatis, nisi per instrumentorum nimiam duritiem, nihil in actione desiderabitur. At si facultas sit magnopere læsa, modicè vsus remissus, instrumentáque bene dura euaserint, non poterunt non pulsus fieri, quàm postulat vsus, minores: itaque imperfectum simul officium: ac quantò quidem imperfectius, tantò etiam crebrius. Verùm prout facultas plus vel minus, aut vsus offensus est, etiam pulsus ipsi necesse est plus vel minus ad paruitatem transeant & tarditatem. Nec verò existimandum est, alterationem pulsuum quæ ex omnibus simul causis moderatè oblæsis procedit, maiorem oportere ea esse, quam facit vna. Possunt siquidem, vel ob vnicam tantum causam exactè affectam, ad vltimam deuenire ipsi pulsus alterationem. Igitur facultas extremè deiecta, minimos efficit pulsus, etiam si molles quidem tunicæ instrumentorum sint, vrgear autē necessitas. Itaque ad pulsus extremos constituendos, interdum plures causæ desiderantur, interdum satis est vna. Maximus quippe pulsus neutiquam fieri possit ob facultatis robur summum, citra opem aliarum: minimus autem nonnunquam ob imbecillitatem fit solam. Quare ante omnia in pulsuum alterationibus, attendenda quantitas est causarum offensionis. Vt autem ad tertiam & quartam coniugationem explicandas nos conuertamus, vbi languescat facultas, vrgeat vsus, durúmque instrumentum sit, potissimum ad crebritatem, deinde ad paruitatem, postea ad tarditatem, pulsus videbis vergere: non necessariò tamen, nec perpetuò, nec etiam in quolibet illorum, nec simul concurrunt omnia. Etenim vbi læsæ insigniter sint omnes causæ, minimi, crebertimi, & tardi ipsi pulsus fiunt. At si offensio sit instrumentorum & facultatis parua, ac generationis eorum multus vsus, hi non erunt iusto minores, nec tardiores: imo interdum manifestè celeriores: maiores autem si non apertè, pares certè perspicuè moderatis. Si verò infirma facultas sit & maior vsus, vnà cum mollitudine instrumentorum (quod in quarta coniugatione contingit) si quidem permultùm vsus non crescat, nec longè à natura absiut facultas & instrumenta, multò magis increscet pulsus in magnitudinem, quàm in celeritatem. Crebrior etiam iusto erit, sed non petinde ac ille tertij complexus, quòd vsui quàm ille magis hic satisfaciat. Quòd si paululum vsus & facultas à naturali statu deflectant, instrumenta verò multùm ad mollitiem desciscant, ad mediocritatem pulsus horum affectuum accedent, tum quantitate distentionis, tum qualitate motus, præterea quietis tempore, tantúmque vna occursus mollitudine statum naturalem excedent. Si verò non ita deflectant multum vsus & instrumenta, facultas autem vehementer laboret, tales pulsus admodum parui erunt & crebri, modicè verò tardi. Si autem durum sit instrumentum, facultas valida, & vsus remissior (hoc enim erit quintum coniugium) minores pulsus gignentur, non tamen necessariò tardiores, sicuti nec crebriores. Verùm si admodum remissus sit vsus, & instrumenta modicè dura, non minores modò, verùm & perspicuè tardiores atque rariores fient. Si vitium vsus, à vitio instrumentorum vincatur, abundè fuerit is pulsus paruus, & creber. Si verò instrumenta sint mollia (quemadmodum per sextam coniugationem) neutiquam minor quàm naturalis, quod quidem conspici possit, pulsus ipse videbitur, nisi singulariter vsus sit imminutus: & omnino hòc rarior apparebit, quò dissolutior sit vsus. Porrò si vsu aucto facultatéque valente, mollia sint instrumenta (hanc enim constituo coniugationem septimam) prorsus magni erunt pulsus & celeres: crebri verò non semper, sed vbi modicè ipse vsus increuerit. At si arteriarum duræ sint tunicæ (quæ octaua & vltima est coniugatio) si parua quidem durities sit, sed vsus insignis mutatio, maiores, celeriores, crebrioresque quam iustum sit, ipsi pulsus euadent. Sin autem æquo vtraque causa, nec illo admodum longo interuallo, à natura deflexerit, pares quidem naturalibus, sed celeriores atque crebriores fient. Iam si insignis læsio vsus & instrumentorum sit, vt hæc planè duriora sint reddita, ille vrgeat impensè, celeriores etiamnon moderatis erunt, minorésque & crebriores. Cùm igitur à valida facultate vehemens discludi pulsus non possit, nec mollis à mollibus instrumētis: si quando pulsum deprehenderis celerem (qualem diximus familiarem esse robori facultatis, vsuíque vrgenti, & mollitudini instrumentorum) si quidem cum neutro illorum celeritas sit coniuncta, intelligas eum pulsum oriri à solo vsu vrgente: si verò cum altero, omnino ex illo orietur, quod signum tale producet, necessarióque etiam ex incremento vsus. Non possunt siquidem celeres pulsus existere, sicuti nec magni, nisi vsus postulet. At quatenus ad robur, vel imbecillitatem facultas transiit, ex propriis eius pulsibus dignoscas licet. Eadem est ratio & in qualitate instrumentorum noscenda. Quantus autem pulsuum generationis sit vsus, colligendum est ex commutatione magnitudinis

Continentium causarum variantium pulsus, octo coniugationes.

Actiones omnes reddi crebriores ob defectum qui accidit illis.

Facultas extremè deiecta, minimos efficit pulsus.

Pulsus nec celeres posse esse nec magnos, nisi vsus postulet.

ma[illegible] crebritatis atque celeritatis. Si enim pu[illegible] s fit, creberrimusque & celerrimus [illegible] vrget vsus. Sin magnus tantùm, & pau[illegible] tor sit, non tamen [illegible] mus, nec creber, [illegible] non erit magna immutatio. [illegible] aliis etiam [illegible], citra pulsus, ipse vsus cognoscitur. Nam siue copiosus sit calor, siue exhauriatur animalis spiritus, id haud magno negocio exploratur quòd videlicet calor quidem tactum non fugiat ac præterea spirandi difficultate, siti, atque interno laborantis sensu prodatur: animalis autem spiritus absumatur in iis qui exercentur immodicè, ac per halitum digeruntur: & quibus humores fluunt ad interna.

Calor quibus signis deprehendatur.

Animalis spiritus in quibus [illegible] absum.

GALENI PERGAMENI
De causis pulsuum,
LIBER SECVNDVS.

INæqualium pulsuum quidam in arteriæ vno motu labefactant æqualitatem, alij illam euertunt in pluribus: quam medici collectiuam inæqualitatem appellant. De cuius sanè causis primo loco considerabimus. Comitantur enim eiuscemodi pulsus inæqualem cordis temperiem, vitiaque instrumentorum & facultatis. Nam aut obstractionibus, aut compressionibus, aut duritiei, aut plenitudini superueniunt, sic vt intelligas plenitudinem quæ æstimatur ad vires, seu facultatem. Cùm igitur tres causæ sint continentes pulsus generationis, instrumentum, facultas & vsus: non potest ex vsus alteratione constitui collectiua, quæ aperta sit, inæqualitas: quòd nec repentè, nec cumulatè adeo vnquam immutari vsus possit, vt pulsus (verbi gratia) prior sit magnus, vel celer, vel crebrior: alter tardus, vel paruus, vel rarus. Cæterùm non quos ratio colligit esse impares, vocare inæquales solemus: sed quos dilucidè comperimus sensu tales existere. Porrò iracundia (quæ videtur innati caloris esse veluti quidam feruor) habet sanè interdum & ipsa inæquales pulsus: non illos quidem sua sponte (semper enim haberet tales) sed vbi adiunctus ad eam aliquis timor fuerit. Iurè ergo tunc & inæquales apparent, cùm non tantùm a diuersis alterentur causis, sed etiam natura contrariis. Nam propter vindictæ cupiditatem, alti, magni, celeres, vehementes: quia verò timor est maior accipiendi mali, quam spes inferendi, parui, humiles, languidi, & tardi fiunt. Quare inuicem vtrique pro causæ præpollentis natura, videntur variari: ac excellit modò quidem ira, modò metus. Quinimò ipse timor vehemens existens, inæquales efficit pulsus idque non vsu, sed facultate oblæsa, nec imperante omnibus instrumentis. Non tamen omni facultatis læsioni succedit collectiua inæqualitas. Siquidem cùm per se infirma est, gignit pulsus non ita crebrò inæquales. Vbi verò suapte natura est valida, opprimitur autem à copia humorum, aut etiam contumacia instrumenta sortitur, tunc illam inæqualitatem efficit. Cum itaque delapsa in imbecillitatem insignem facultas arteriæ fuerit, pulsus æduntur languidi, parui, tardique. Sin illa, quantum in ea est, valeat, sed aliqua copia opprimatur, varios ita & inæquales conficit pulsus: plurimos quidem languid[illegible] & paruos, cum videlicet graui oner[illegible] plurimos autem vehementes, celeres atque tardos vbi leuiori. Quòd si nec admodùm grauis, nec nimis leuis offensio sit, contrarij ex æquo, pariterque numero ipsi pulsus cõspirant.

Pulsus inæquales à quibus causis proficiscuntur.

Pulsuum generationis causæ continentes tres, instrumentum, facultas & vsus.

Iracundia est veluti innati caloris feruor. Iracundia, cui additus est timor abundans, pulsus inæquales efficit. Timorem esse affectum iracundiæ contrarium.

Timor vehemens quo ratione pulsus inæquales efficiat.

Facultas arteriæ extremè imbecilla, vel aliqua mole humorum oppressa, quos pulsus edat.

At instrumentorum vitia, in hunc modum gignunt inæqualitatem. Vbi enim circumiectas regiones arteriæ quæ ad hoc destinatæ sunt, vt illam distentam excipiant, aliud corpus insederit, non possunt per illud restrictæ arteriæ distendi satis. Itaque singularum actionum defectus, * tandem confertum vnum magnum opus absoluit, quòd alioqui vsus non expleatur. Quo tempore violenter & vehementer agere ipsa facultas cogitur, vt explodat omnino illa, quæ sua instrumenta obsederunt, & prohibuerunt motu. Ac sic sanè maiorem prioribus, & vehementiorem, & celeriorem, necesse est pulsum euadere, qui etiam crebrior * vel ab ipso principio fuerat: quandoquidem imparitù visui actionum, necessariò comes est crebritas. Si igitur parem impetum facultas in omnibus quæ consequũtur distentionibus retineret, æque magni semper fierent, & vehementes, & celeres pulsus: quia verò non retinet, sed refert se ad pristinum motũ, ne incassum defatigetur, varia oritur & cõtinua inæqualitas. Accidit etiã interim inæqualitas ob sanguinis copiam, aut in venas, aut in arterias ipsas infusam. Ea tamen facillimè sanguinis detractione sedatur. Siquidem sanguinis copia in venis, vicinas arterias non secus ac tumor præter naturã constringens & premẽs, si per venæ vacuetur sectionem, subitò arteriis amplũ exhibet locũ. Quòd verò sanguis in ipsas arterias influẽs, præcipue si crassus vel lentus sit, viam intercipiat spiritus, variasque & difficillimas edat inæqualitates, nemo est qui nesciat. Vbi igitur aut validè comprimuntur, aut obstruuntur arteriæ, vel si integra sit facultas, inæqualitas corripit pulsus. Quòd si vna cum instrumentorum affectu, facultas etiam perpessa fuerit, clarissimum est magis variam inæqualitatem existere. Verùm si instrumentorum illæsus status sit, sed magnopere facultas infirma, decurtata inæqualitas fiet. Ab admotis enim digitis victa facultas, minores semper imbecillioresque pulsus creat. Cæterùm ipsarum facultatis imbecillitatum, quæ quidem prima & exigua existit, minores languidioresque, non autem decurtatus pulsus efficit. Quæ verò est hac tantò maior, vt iam facultati sint oneri applicati digiti, hæc pulsuum decurtatorum est causa. Quorum ij quidem, qui ad pristinum reuertuntur motum, reciprocique vocantur, minorem imbecillitatem ostendunt: qui verò alicubi restitant, maiorem. Quemadmodum si perfectè pulsus deficeret, extremam imbecillitatem nunciaret. Verùm hæc omnia exploranda esse applicitis arteriæ digitis, non suspensis, apertissimum est. Differt autem abolitio pulsus, ab eo deficiente: quòd illa quidem veluti priuatio sit totius functionis: hic, dimidiæ tantùm amissio. Qui sanè deficiens pulsus quantò decurtatis est grauior, tantò leuior existit ipsa pulsus abolitione. Atque hi quidem tres status quantitate noxæ differunt. Quartus est reciprocorum decurtatorum: nempe omnium leuissimus. Quintus his additur intermittentium, qui præcedit deficientium statum. Quod enim in vno aut altero erat, aut certè in numero pulsuum certo, id status deficientium in omnibus efficit. Porrò intercidentes pulsus, contraria ratione

Instrumentorũ vitia quomodo inæquales pulsus efficiant.

Pulsuum inæqualitatẽ accidere interdum ob sanguinis copiam in venas aut in arterias infusam.

Facultatis oblæsiones diuersæ, varias pulsuum inæqualitates producunt.

Decurtatorũ pulsuum discrimen.

Pulsuum abolitio à deficiẽte pulsu quomodo differat.

Pulsus decurtati reciproci. Pulsus intermittentes.

Pulsus intercidentes.

tione ac intermittentes, noscuntur: qui quidem etiam inter æquales, qui acervatim fiunt, consistunt: insidúntque vbi valens facultas copia humorum, vel instrumentorum obstructione impeditur. Vt ergo ad repellenda quæ molestant, maiores sæpe & vehementiores edit, celerioresque pulsus: ita plures quoque in eiusmodi præsertim statibus, atque alti pulsus fiunt: itaque decretoriam excretionem portendunt. Nec verò tantum facultatis infirmitas inducit intermittentem pulsum, sed instrumentorum etiam valida obstructio, compressióque & constrictio, vbi in se nihil prorsus arteriæ allicere valeant.

Decretoriam excretionem qui pulsus indicent. Intermittens pulsus a quibus causis oriri possit.

Nunc verò de causis inæqualitatis in vno pulsu est agendum. Solet igitur celeriter quidem primū concitata arteria, deinde parua interposita quiete, motu quodam tardo reliquum distentionis absoluere, dum & vsus vrget, & facultas, quantùm in ea est, obsecundat: interrumpitur tamen ab instrumentorum vitio, aut ab humorum insigni abundantia. Etenim facultatis robur, prioris motus celeritas indicat: sicuti vrgentem vsum, motus qui sequitur quietem. Quippe nisi vsus vrgeret, nunquam inceptum motum facultas absolueret: sed vbi inhibitus primum eius motus esset, ibi desineret distentionem, vnúmque hunc faceret paruum pulsum. Est & alia differentia distentionis per mediam quietem distinctæ, in qua motus vtrinque est celer. Videtúrque tunc facultas propriam contentionem tueri, copiæque humorum reluctari: quare differentia hæc omnium est saluberrima. Est prætetea quidam alius status medius inter vtrunque, vbi motus secundus medius est inter tardum & celerem, hoc est, moderatus. Hæ sunt tres differentiæ distentionum quiete interpellatarum. Sunt præter has & tres aliæ, vbi tardo priore motu, alter, trifariam variat; vt aut tardus, aut celer, aut moderatus fiat. Ex quibus pessimus est, qui pulsus vtrunque motum tardum habet. Ac longè hoc commodior, in quo celer alter: medius inter vtrunque, vbi sit moderatus. Haud aliter cùm à primo motu moderato, alter tribus modis conuertitur, commodiorem significabit statum celer motus: perniciosiorem tardus: medium moderatus. Quinetiam tempus quietis, quò fuerit in singulis harum differentiarum longius, hòc est deterius. E diuerso, diuturnius motuum tempus meliorem declarat statum. Præterea vtriusque distentionis magnitudo, optima: contrà pessima est paruitas. Similiter vehementia optima, remissio pessima. Quòd si omnia quæ commemorauimus mala, in vno pulsu conueniant, hic illorum pessimus erit: contrà si omnia commoda, optimus. Transeundo autem ad eos pulsus, qui totius distentionis habent quidem perpetuum motum, non vniuersum tamen pari celeritate, certè qui iam inde ab initio in celeritatem insurgunt, minus onerari facultatem annunciant: qui contrà, magis. Cæterùm facultate oppressa, nullus horum existit. Est autem proprium iis qui in contraria affatim mutantur, non solùm grauari facultatem, sed etiam obstrui & premi instrumenta. At in contraria affatim mutari intelligo, si cùm moueantur celeriter, subitò fiant tardi: aut si ex tardo primo motu euadant celeres. Oriuntur enim hi, cùm ex obstructionibus & compressionibus, tum ob facultatem humorum colluuie oneratam. At verò vibratus pulsus fit, facultate existente valida, instrumento dur[o], vsúque vrgente. Quorum si absit quicquam, * minimè [v]ibratus existet. Cæterum violenta duræ arteriæ distentio, proximè illius generationem constituit. Vrget autem vsus, vbi functio ipsi non satisfacit, idque aut ob propriam imbecillitatem, aut contumaciam instrumentorum, vt etiam maiorem vsum. Cùm igitur in proposito pulsuum genere facultas requiratur vegeta, relinquitur vt vel vsu increscente, vel redundantibus instrumentis, vel vtrisque iunctis, distentio in vibratis pulsibus ipsi vsui sit impar. At vsus, abundantia caloris augetur, vel exhausto animali spiritu. Contumacia instrumenta fiunt, ob obstructiones, compressiones, atque duritiem. Quæ sanè durities inflammatis, schirro affectis, resiccatis, perfrigeratis, ac denique distentis accidit instrumentis. Itaque iam omnes inuenimus causas originis vibratorum. Nam intéperata inæqualitas, si progrediatur, vibrationem quidem augebit, non tamen causa est eorum generationis. Dicrotus autem pulsus (qui fieri non potest, quin sit vibratus) in hunc gignitur modum. Vbi parte illa arteriæ, quam tangimus, duriores sunt frigidioresque, atque ita difficilius moueantur partes vtrinque sitæ, quas non attingimus: ac deinde partem mediam distentione sua concitauerint, retraxeríntque intrò, ac secum rursus extulerint, bis necesse est ipse tactus feriatur. Atque huiuscemodi pulsus est dicrotus tantùm, non autem vibratus perspicuè. Alter verò qui iuxtà & satis vibratus est & dicrotus, fit ad hunc modum. Vbi enim arteriæ sublatæ cum vibratione pars illa quę sola cute est intecta, iactetur facilè, aliæ autem partes vtrinque sitæ, crassitudine numeróque onerentur corporum incumbentium, adeò vt ne motus quidem earum occurrat tangentibus: necesse tum est, parte hac, quæ est apta, omni iam sublata, reliquas non manifestas, quæ vtrinque sunt, adhuc attolli: ac proinde etiam media, quæ delata iamdudum est, de integro vnà cum illis quæ vtrinque sunt, attolletur, ita vt redeat, occurrátque ictum foris ipsam tangentibus. Planū est igitur dicrotum pulsum, interim ex magna intemperie ortum trahere, paruáque duritie arteriæ: interim ex ingenti duritie, coniuncta cum intemperie aliqua, vel crassitudine, vel colluuie humoris, vel carnis. Caprizanti verò pulsui hoc cum dicroto conuenit, quòd bis pulsat, causa autem non conuenit. Neque enim cum instrumentorum duritia necesse illi est, nec cum intemperie, vt iungatur. Verùm vbi facultas contentionem natiuam retinet, arcetur autem à motu, vel ob humorum colluuiem, vel obstructionem, vel compressionem instrumentorum, quies tum distentionem intercipit. Cuius altera pars post quietem, iurè robustior est illa, quæ eam antecedit, quòd ab impetu collectæ facultatis oriatur. Quòd si etiam ille secundus impetus inferior atque imbecillior fuerit, erit sanè is caprizans. At vndosi & vermiculantes pulsus, sola differunt quantitate, sub vno comprebensi genere. At sunt sanè inter eos nonnulli, qui in diuersis partibus arteriæ, inæqualitatem, idque in vna distentione, sortiantur. Sunt autem illorum generationis causæ, imbecillitas facultatis, vel copia humorum, vel instrumentorum summa mollities. Nam cùm vis à principio in arterias permeans, totum vas attollere pari firmitudine nequeat, hic quæ propinquior est parti principi, motum primò auspicatur:

Inæqualitatis in vno pulsu causæ.

Distentionum pulsus quiete interpellatarū tres differentiæ.

Pulsuum in contrarium affatim permutatorum, quid proprium.

Vibratus pulsus vnde fiat.

Vsus pulsuum quādo vrgeat.

Vsus pulsuum abundantia caloris augetur, vel exhausto animali spiritu. Instrumenta contumacia quomodo fiant.

Dicroti pulsus (qui necessariò etiā vibratus est) generatio.

Dicrotus tantum pulsus qui dicatur. Dicrotus et vibratus vnde.

Caprizantis dicrotique pulsus discrimen.

Vndosi & vermiculantes pulsus sola differunt q[u]antitate.

sicuti

sicuti q[illegible] r [illegible]ferat : [illegible]d quod Erasistratus pe[illegible] [illegible]teri [illegible]in falso, ar[illegible]tratur. Signi-d[illegible] nem[illegible] notat, omne[illegible] arteri[illegible]rum partes natur[illegible]ter eodem [illegible]oueri tem[illegible]p[illegible]. Ratò autem, idque præter naturam, partes cordi viciniores mouentur prius, ac dein remotiores. Qui pulsus nec vndosus, nec vermiculans est, nisi etiam hoc illi accesserit, vt quod fluere per arte[illegible]ia[illegible] videtur, sisti alicubi, & quiescere appareat: mox verò iterum fluere, ac iterum [illegible]etineri, atque hoc per vniuersam arteriam. Porro qui ex his à copia humorum gignuntur, ab il[illegible]is quos imbecillitas facultatis, c[illegible]tra humorum copiam, induxit, sola magnitudine differunt: vnde hi ob paruitatem, vermiculantes: i[illegible]li ob magnitudinem, vndosi appellati [illegible]nt. Et causam habent illi facultatis languorem, hi abundantiam humorum. Sed consequuntur e[illegible]m extremam mollitudinem instrumentorum huiuscemodi pulsus. Cuius rei molles ac tenellæ virgæ, quæ vndoso modo tenduntur, nobis exemplum suggerunt. Validam itaque facultatem vndosus habet: cuius nimirum ope, magnas poterit arteriarum partes attollere: imbecilliorem vermiculans, quod paruis interuallis tum * ipsa facultas moueatur. Quem certè necesse est, inæqualem alioqui, etiam intermittentem euadere. Decurtati etiam pulsus consequuntur imbecillitatem ipsius facultatis, à qua nimirum pulsus creantur. Vbi enim à corde vis permeans in arterias singulas, magis ac magis dissoluitur in partibus remotioribus, minores tunc languidioresque necessariò earum motus fient. Si autem verum sit illud, reperiri nonnunquam minores motus in partibus origini propinquioribus, ad inæqualitatem intemperiei arteriarum causa id genus pulsuum est referenda. Siquidem instrumentum à pari robore, eodémque, si humiditate & calore sit modico temperatum, facilius ac magis mouetur: squalidum autem, aut impensè humidum, aut frigidum, lentius minúsque. Annuéres autem & circumnuentes pulsus, fieri aliquando simili modo possunt: sæpe aliis de causis accidere. Si enim valida sit facultas, corpora autem incumbentia arteriis marcescant, qua parte illorum maximè marcida, atque eo leuiore, emicare motus possit, ibi etiam maximè illius magnitudo elucescit. Quòd si huius partis dilatationem aliis vtrinque minoribus compares, decurtatum motum in vtrisque partibus cernes: id quod fieri in facultatibus validissimis nequit. At verò ex situ arteriæ fit inæqualitas pulsuum, vbi tenduntur in illas corporis partes, in quas distorquentur. Porrò inflammationes, scirrhi, abscessus & crudorum quorundam generatio tuberculorum, ac breuiter omnes præter naturam tumores, vicinas partes ad sese trahere valent. Squalida præterea durities, frigúsque immodicum, necnon conuulsiua intentio, ac breuiter intemperatura inæqualis, arterias ipsas distorquet. Conuulsiuus autem pulsus ab ipsa specie, & affectu, quem denotare solet, rectè nomen accepit. Tendi enim ad vtrunque arteriam putaueris, statímque homo conuulsione corripitur. Est enim confluxio vna (vt rectè dixit Hippocrates) & conspiratio vna, & omnia consentiunt omnibus, estque omnium natura communis. Nam nisi hoc esset, duo animalia esset, non vnum, quisque nostrùm. Cor igitur cerebro arterias, vinculum societatis, transmittit: cerebrum neruos cordi, pari vicissitudine: qui quanquam non magni sint,

Arteriarum partes omnes, dum [illegible] natura [illegible], eodem mouentur tempore.

Vermiculantes pulsus.

Decurtati pulsus vnde proueniant.

Annuentes pulsus, circumnuentésque vnde gignantur.

Inæqualitatis ex situ arteriæ causa.

Conuulsiui pulsus causæ.

Confluxio in toto corpore est vna.

Membrorum principalium [illegible].

mandatum tamen rationis perferre possunt. *Singulis præterea arteriis [illegible]bræ à neruis deductæ ad societatem cohærent, per quas fit mutuus quidam, non modò actionum, sed affectuum etiam consensus. Nihil itaque mirum, si cùm vniuersum neruosum genus coniunctum arteriis sit, communis appareat affectus. Vt autem de alti, humilis, lati, angusti, longi & breuis pulsus etiam generatione dicamus, sciendum est, in valentibus omnibus & ægrotantium plerisque, dum dilatantur arteriæ, nos earum superficiem * supernam multò clarius percipere, quàm partes obliquas, & quòd illa prius ad nostrum accedat tactum, & quòd eum * paucioribus interpositis corporibus feriat. Proinde si rectè expendas, naturalis pulsus est altior, quòd deficiat semper eius in latum motus, præpolleat autem in altum. Verùm quia is aliorum omnium nobis est mensura, & veluti regula quædam, nec altum ipsum, nec angustum vocamus, sed moderatum, atque inter omnes excessus medium. Etenim longus & breuis ad hunc collatus dicitur. * At verò dum moderatum eum pulsum dicimus, non sensum, sed naturalem proportionem & mediocritatem, constituimus æqualitatis normam. Nam si pro sensu iudicium facias, in illo pulsu longitudo præstat profunditati: quemadmodum hæc latitudini. E quidem altos pulsus in iracundia & ante iudicationes fieri manifestè comperio: latos autem vt plurimum in excretionibus decretoriis. Pulsus igitur moderati memores, si quando offendamus ipsius motus admodum altitudinem auctam, latitudinem autem aut nihil, aut parum, rectè vocabimus eos pulsus altos. Quòd si latitudini manifestum incrementum accedat, eos magnos simul & altos dicemus. Si ambo increuerint, altitudo, simul & latitudo, sed non multum latitudinem altitudo superet, hos magnos appellamus dumtaxat. Cùm verò eadem proportione altitudo adaucta latitudinem vincat, qua etiam in naturali pulsu superaret, is pulsus eandem, quam moderatus, retinebit speciem. Itaque non altus, vt neque ille, sed maior tantùm illo videtur. Quinetiam eadem est & in longitudine ratio. Nam vbi eadem proportione augetur, qua profunditas & latitudo, vniuersum pulsum, vti diximus modò, repræsentat maiorem. Quare vt magnus sit pulsus, non requiritur vt pares sint motus qui in dimensionibus trinis augentur, sed tantùm vt proportione æquales existant. At constat eorum proportio, vbi nulla præter naturam insignis in crassitudinem mutatio, aut in gracilitatem corporis fiat: præterea nec siccitas immodica, vel humiditas, vel maximè distentionis necessitas. Perit autem, aut perturbatur, cuiuspiam horum præsentia. Vt, si cætera omnia se rectè habeant, facultas autem compellatur ita magnam facere distentionem, vt eius tumorem circumiecta arteriis loca non capiant, in eo affectu necessum est altus pulsus appareat. Dum enim in eam attollitur magnitudinem distentio arteriæ, vt nusquam coarctetur, naturalem trium dimensionum proportionem tuebitur. At coarctata, tantum detrahet de illa dimensione, quantum est progressu prohibita. Quocirca iratis, licet corpore sint optimè comparato, fit pulsus altus. Distentionis enim summum excessum, ne is quidem commode ferat habitus, sed iam ex imo premitur, & ex obliquo arteria. Sola ergo pars illius ea, quæ instrata sola cute est,

Arteriis singulis inesse fibras à neruis deductas.

Pulsus naturalis cur altior semper videatur.

Pulsus moderatus qui dicatur.

Pulsus alti, latique, vbi cernantur.

Pulsus alti qui sint dicendi.

Pulsui magno gignendo quid requiratur.

Iratis fit pulsus altus.

nempe superna, omnem calorem excipit: quare necessariò fit altus pulsus. Caeterum mulris gracili corpore, nec facultate admodum firma, pulsus, si irascantur, magni, & non alii videntur esse. Nam cùm in altis pulsibus tantum facultatis robur desideretur, vt maximam distentionem moliri possit, & quam loca arterias ambientia excipere nequeant: manifestum vtique est, in commemoratos affectus non posse alios pulsus incidere. Iam verò vbi naturali robore facultas aliquatenus deficiatur, & latitudo fit insignis locorum, pondusque accedat arteriis ex superioribus partibus, hic pulsus collatus ad muderatum, est latior. Etenim aut altitudo imminuta, aut latitudo aucta, potest latum pulsum efficere. Inuenitur autem motus nonnunquam, qui quatuor occurrat digitis, sed ita angustus & obscurus, vt subtilis fidis speciem referat: atque is quidem pulsus longus vocatur. Ac talis quidem pulsus, qui videlicet fidem aut pilum refert, non solùm tunicarum maximam siccitatem ostendit, sed etiam indicat facultatem imbecilliorem, quam quae possit contumax instrumentum distendere. Quid igitur si haec vera sunt, * non statim talis pulsus fit breuis? an quòd huiuscemodi pulsus, in tenui corpore, contentáque & aliquanto duriori cute accidat? Etenim si cutis remissa & crassa, magnam partem motus * obscurat, vtique tenuis simul contentáque, totum omnino seruabit. Vnde liquet conspirare gracilitatem totius corporis oportere, & duritiem cutis simul & instrumentotû, cum facultatis imbecillitate, non summa tamen, ad talem pulsum gignendum. Ac vocatur quidem per excellentiam longus: propriè autem tenuis & gracilis. Nam propriè & absolutè dicitur longus, cuius neutram reliquarum dimensionum percipimus. At verò breuis fit pulsus, vbi in parua quapiam particula, arteria sola cute contegitur, ob idque sensibiliter pulsat: partes autem ex vtroque illius latere omnes in profundum merguntur, vnde prodere motum nequeunt sensibilem. Dicitur etiam per excellentiam hic pulsus breuis. Propriù tamen eius nomen est, crassus & turgidus. Nam qui simpliciter breuis est, vel ex corpulentia nascitur, vel ex paruitate. Proximum est vt de ordinatis & inordinatis agamus. Qui quidem quandoquidem inaequales omnes sunt, sed in eo variant, quòd aequalitatem hic certis orbibus seruent, illic confusi vndequaque sint: intelligendum est, causam, quaecunque inaequalitatem efficiat, semper firmam in ordinatis & fixam esse: in inordinatis autem, nequaquam. Insuper ordo, vt aequalitas, naturae, si quid aliud, est familiaris. Quare si alterum eorum sit conturbatum, minorem significat offensam: sin vtrunque, maiorem. Concurrunt autem ambo in inordinatis: alterum in ordinatis qui sunt inaequales. Quod verò ad mutatorum rhythmorum causas pertinet, si rectè quidem est demonstratum, allici per arteriarum dilatationes aëream quandam substantiam: in contractionibus autem excrementa excerni, & quasi fuliginem adustorum humorum: certè necessum est, cum distentionis vsus instet, maiorem fieri, celerioremque distentionem: cùm contractionis, contractionem. Quamobrem, quibus in aetatibus plurimi insumuntur humores, ac proinde plurimum excrementi colligitur (semper enim quantitati confectorum succorum, excrementorum respondet quantitas) quae sunt vsque ad iuuentutem, ii iis nonnihil cedit contractioni distentio. In quibus autem paucissimi (quod contingit in senibus) longe maius est distentionis tempus tempore contractionis.

Pulsus latus quando accidat.

Pulsus longus qualis, & quid significet.

Pulsus longus qui propriè dicatur.

Pulsus simpliciter breuis qui sit.

Pulsus ordinati inordinatique causae.

Ordo aequalitásque naturae familiares existunt.

Rhythmorum mutatorum causae. Arteriae dilatatione trahunt aerê, contractae expellunt fuliginem.

Excrementorum quantitas respondet quantitati confectorum succorum.

GALENI PERGAMENI *De causis pulsuum,*

LIBER TERTIUS.

Quandoquidem pulsuum alterationes, quae ex primis & praecipuis causis proficiscuntur, abundè * sermo antè habitus enarrauit, illas nunc explicabimus, quae ab aliis omnibus fiunt, quaeque non per se plane, sed quòd mutent primas, causae pulsuum vocantur. Caeterum quia hae partim praeter naturam sunt, partim naturales, partim etiam inter has mediae, quas non naturales appellant: ratiotù videtur consonum, vt à naturalibus exordiamur, idque eundem sequentes ordinem, quem in libro tyronibus descripto obseruauimus.

Causarū differentiae.

Viri igitur * in vniuersum, mulieribus habent pulsum longè & maiorem, & vehementiorē, paulò tamen tardiorem, sicuti & satis rariorem. Siquidem cùm mas sit calidior & siccior foemina, necessium est vsum generationis pulsuum, & instrumentorum * constitutionem, differre in illis: ac proinde ipsos pulsus. Atqui copiosi caloris magnum pulsum esse familiarem ostendimus. Igitur cùm mas sit non calidior modò, sed multò calidior foemina, vtique maiores, ac multò maiores quàm illa pulsus habebit. Siquidem pro naturali temperamento, maior tantum, non multò maior erit ipsius viri pulsus: si autem accesserit à peculiaribus vitae institutis vtique differentia (illa enim in ocio viuit, hic in multis laboribus) vt sanè multò ita calidior vir redditur, sic pulsibus est quàm foemina longè maioribus. Addidimus autem sermoni particulam illam, *in vniuersum*, vt studiosis vice stimuli esset, ad totius rei perscrutandam naturam. Sic enim statim de naturali differentia viri & mulieris meditabuntur, reperientque vniuersum genus in omnibus animalibus, masculinum valentius foemineo esse. Caeterum secundum alias differentias praeter naturam (vt videlicet si hominem frigidu praeditum temperamento, mollitérque educatum, cum bellosa vitagine confectas) certè in muliere ipsa teperies quam in viro pulsum longè maiorem. Naturalis itaque differentia, vt maris quidem ad foemellam, maiores tantum, atque vehementiores: vt viri autem ad mulierem, multò maiores ac vehementiores pulsus producit: quòd nimirum viris naturale robur laboribus erelcat. Quinetiam & facultatis robur, quod maribus adest, & ipsum aliquid conferet ad magnitudinem pulsuum. Quippe validis facultatibus magni pulsus peculiares existunt. Taceo totum corpus virile, ad perspiratum esse optimè comparatum, purum, excrementisque vacuum, neque compressum: foeminis autem contrario modo dispositum. Quare vt illorum habitus ad magnitudinem, sic harum ad paruitatem pulsus videtur aptus. Nam etsi ipsis adsit instrumentorum mollities, quae ad pulsus magnitudinem facit, plures tamen fortiores quàm aliae, sunt paruita-

Viri in vniuersum mulieribus habent pulsum longè & maiorem & vehementiorem.

Mas est calidior & siccior foemina.

Viris naturale robur laboribus crescit.

Facultatibus validis magni pulsus peculiares existunt.

Mollities instrumentorū ad pulsuum magnitudinem facere.

tis

tis causæ : nec plurimum viri à mulieribus dissident mollitudine. Quòd si multò mulieris instrumentum sit mollius, cùm facilius sic sit collutum humoribus infestantibus, id ipsum erit etiam in causa, vt minores in eis pulsus fiant. Est autem mulieris pulsus celerior quidem pulsu virorum, non tamen excessu insigni. Siquidem cùm earum pulsus sit multò minor, quàm vt possit vsum explere, auget quantùm potest celeritatem: cui eandem ob causam accedit crebritas. At verò infans masculus maiorem tantùm, vehementiorem, rariorem, non item multò, pulsum habet, quàm infans fœmella. Qui natura calidi sunt, multò habent maiorem, celeriorem, atque crebriorem pulsum : non autem multò vehementiorem. Cæterùm imptæsentiarum calidos (vt moris est) dicamus, qui humiditate, siccitatéque temperati cùm sint, caliditate exuperant. Hi igitur quò calidiores sunt temperatis, eò maiores habent, celeriores, atque crebriores pulsus. Cur autem non multò vehementiores, id quidem iam exposuimus prius, de ipsoque nonnihil postea dicetur. Graciliores citra vllum affectum alium, maiorem, rariotémque multò, vehementiorem paulò pulsum sortiuntur. Nam cùm gracilitas ipsa, regiones arteriarum magis dilatet, leuioráque incumbentia corpora reddat, pulsibus magnitudinem haud contemnendam conciliat. Atqui, vbi pari relicto vsu, crescit magnitudo, rariores tunc necesse est pulsus fiant, idque tantò, quantò scilicet sunt maiores. Maiores verò erant multò, proinde rariores etiam multò erunt. At vehementiores esse apparebunt, non quòd vllum acquisierint robur, sed quòd magis prodant quam habebant tensionem. Pro ætatibus hoc pacto pulsus variantur. Infantis pulsus creberrimus est, rarissimus senis : omnino qui inter hos intercedunt, proportionem seruant, prout vel ad puerum, vel ad senem accedunt propius. Celerrimus item pueri pulsus, tardior senis existit. Reliquarum ætatum pulsus ambigunt inter hos. At senex à puero, longe magis raritate, quàm celeritate distat. In vehementiæ & magnitudinis differentia, maximus est, vt in ætatibus, pulsus iuuenum, minimus senum, medius & paulò maior pulsus puerorum. Iam vehementissimus iuuenum, languidissimus senum, medius inter hos, puerorum est pulsus. Etenim cùm calore non pauco pueri præditi sint, substantiam quoque quæ refrigeret illum, non paucam postulant. Quinetiam substantiam animalis spiritus in illis non tantum nutriri oportet, vt in adultis, sed etiam vnà cum instrumentis augeri. Itaque his nominibus pueri magnis dilatationibus egent. Quia verò etiam humores exhauriunt plurimos (videlicet nutrimenti & incrementi ratione) ob idque fuliginosorum excrementorum aceruum per totum corporis habitum contrahant, vtrique desiderant etiam arteriarum maximas contractiones. Maximum ergo, simúlque celerrimum pueri vtrunque motum exequuntur : sicque infra vsum est functio in iis. Nam licet quum maximè celeres fiot, & magni, vsum tamen non explent : quare hîc crebris opus est motibus. In senibus autem planè contrà habet, calor paucus, cui par est generatio fuliginosorum excrementorum, spiritusque animalis nutritio. Iure itaque habent contrarios illis pulsus, paruos, tardos & raros. Sunt ergo pulsus puerorum magni, si cum magnitudine eos arteriarum conferas : parui autem, si quantitatem tantùm distentionis spectes, eámque ad pulsus iuuenum conferas. Sed tamen non maximos pulsus sortiuntur pueri, ne si ad magnitudinem quidem eos arteriarum perpendas. Siquidem quòd nec facultas eorum perueniat ad summum robur, & coarctentur in eis molles arteriarum tunicæ, multum de maxima distentione detrahitur, tametsi pulsus eorum medium superet. Porrò mollitudines instrumentorum, quæ remotæ à coarctatione sunt, ad pulsuum magnitudinem conferunt : quæ verò premuntur atque grauantur, ad paruitatem : præcipuè si facultas destituatur robore. Cum autem vtriusque motus plurimus infantibus vsus sit, minimus senibus, & omne interpositum tempus ætatum vtrunque vsum remittat, magis autem contractionis: rationi consonum est, vt quantum à pueris recedant ad senes, tantò semper vtrunque motum habeant tardiorem : magis autem contractionis. Atque ex his nascuntur differentiæ rhythmorum pro ætatibus. Est autem vehementissimus iuuenum pulsus, & languidissimus senum : quoniam illis quidem facultas validissima est, his debilissima. In aliis etiam ætatibus, pro robore illarum vel imbecillitate, pulsus remissione & vehementia different. At verò pro anni temporibus, medio quidem Vere pulsus maximi & vehementissimi sunt, vt in temporibus : celeritate verò & crebritate commoderati. Pari modo medio autumno. * Progrediens autem Ver, nonnihil de magnitudine & vehementia detrahit, sed auget celeritatem & crebritatem, ita vt ineunte æstate iam languidi, parui, celeres crebrique fiant. Autumni progressus cuncta imminuit, magnitudinem, vehementiam, celeritatem, & crebritatem. Sic ineunte hyeme, in paruitatem conuertuntur, remissionem, tarditatem, & raritatem. Respondet autem initium veris, extremitati autumni : illius finis, initio huius. Æstatis item principium, suo, & principium hyemis, suo fini. Proinde quæ pari spacio à media æstate & media hyeme in vtramque deflexerunt partem, similiter variant. Porrò media æstas, partim conuenit cum media hyeme, partim dissidet. Nam parui vtrobique & languidi sunt : sed celeres, crebrique æstate : tardi, rarique hyeme. Non perinde tamen parui æstate ac hyeme : sed æstate minus. Nec ita hyeme languidi, vt æstate. Quæ igitur secundum tempora accidunt, ad has referuntur tres causas : ad vsum, facultatem, & instrumenta. Nam prout in ipsis horum singula variant, mutantur pulsus. Ac medio quidem Vere, aëris status nos amplectentis, temperatissimus est : itaque corpora etiam sunt sana. Siquidem eo præcipuè tempore, facultas est robustissima, & moderatissimus calor, necnon instrumenta ipsa libera ab omni excessu. Vnde & pulsus corporibus quidem optimè comparatis, maximi & vehementissimi fiunt. Nam hi peculiares sunt validæ facultati, & moderato vsui, instrumentisque naturali lege constitutis. Si verò vsus nonnihil mediocritatem excedat, non modò magni & vehementes, sed etiam celeres fient. Quòd si ne sic quidem functio expleat vsum, mutatio transibit in crebritatem. Æstate porrò crescit vsus, sed languescit facultas. Quamobrem aliquatenus decrescit illa vehementia simul & magnitudo : sed tamen hæc minus. Nam quia vrget vsus, augetur nonnihil : vnde etiam celeritati & crebritati accedit momentum non contemnendum.

Mollities instrumentorum quando ad pulsuum magnitudinem conferant, & quando secus.

Autumno quales fiant pulsus.

Hyeme quales fiant pulsus.

Pulsuum differentiæ secundum tempora referuntur ad vsum, facultatem, & instrumenta.

Ver medium esse temperatissimum quo tempore habent optimè corpora.

Pulsus peculiares optimæ constitutioni corporis, quales.

Æstate crescit vsus pulsuum, sed languescit facultas.

Hyeme

Hyeme augetur facultas, sed pulsuum vsus minuitur.

Hyeme contrà, quàm æstate, est validior facultas, non æquè tamen ac Vere: sed vsus remittitur generationis pulsuum. Quare languidiores pulsus hyeme quam Vere sunt, & vehementiores quàm æstate: cæterum satis sunt parui, quòd & facultas infra summum sit robur, & vsus remissus admodum: quæ ipsa in causa remissio est cur tardi, rarique existat. Iam verò vbi Hippocrates dixit, Quæ augentur, plurimum habent calidi: non simpliciter calidi dixit, sed innati addidit, vt qui alterum sciret calidum acquisititiû esse, cuius magna copia iouenibus suppetit. Est enim tẽperatus calor natiuus, acquisititius autem intemperatus, & quasi igneus. Similiter quando inquit, Ventres hyeme & Vere natura calidissimi sunt: de calore natiuo intelligit. Quem quidem cùm obtineant æstate paucissimum, aduentitio calore abundant: vnde marcescit potius, quàm nutritur, corpus. Ad hæc, is aduentitius calor tantum abest vt functiones meliores reddat, vt eas etiam longè inferiores efficiat illis, quæ à moderato proficiscuntur. Pro regionibus etiam, perinde, vt pro natura temporum. In vehementer calidis, sicuti media æstate: in magnopere frigidis, vt media hyeme: in temperatis, ita vt medio Vere. Ad harum proportionem, quæ medium locum sortiuntur. Similiter alij status aëris nos circundantis, calidi quidem, temporibus calidis, frigidi frigidis, medij medio Veri respondent.

Crescentia plurimum habent calidi innati.

Calor innatus est temperatus, acquisititius intemperatus.

Calor aduentitius functiones reddit imbecilliores. Pulsus immutat regionibus, non secus quam à temporibus.

Prægnantium pulsus maiores, crebriores & celeriores.

Prægnantium pulsus, maiores, crebriores & celeriores sunt: * cætera verò tuentur. In eis siquidem, præter vsum, priorum mutatum est nihil. Increscit autem is, & augetur, quòd mulier non sibi iam soli respiret ac pulset, sed fœtui etiam cogatur: quare celeriores, maiores, & crebriores fiunt pulsus. Somni etiam, si quid aliud, inter naturalia censentur, qui & ipsi variant pulsus: initio siquidem minores, languidiores, tardiores, rarioresque illos efficiunt: * procedentes, tarditatem pedetentim augent, & raritatem, præsertim à cibo: tunc tamen sunt maiores, vehementiorésque pulsus: tandémque si diuturni ij fuerint, ad remissionem & paruitatem redeunt, tarditatem & raritatem seruantes. Etenim facultas concoctrix per somnum se intrò recipit magis. Cùm ergo intrò moueatur, conficiatque materiam, primò quidem velut imbecillior redditur, oneraturque: paulò autem pòst, dum alimento fruitur, quòd conficit, confirmatur ipsa, calórque animantis augetur. Quia igitur oneratur facultas initio somni, atque debilitatur, oportet minores pulsus & languidiores existere: at mox ea confirmata, è diuerso maiores, vehementiorésque. Cur autem concoctiones per somnum exactius fiant non in ventriculo modò, sed in arteriis & venis, non est huius loci explicare. At verò quandoquidem dormientibus motus caloris qui foras tendit, est imminutus: viget autem, qui intrò: contractionem quidem oportet celeriorem fieri, distentionem verò tardiorem: ac proinde totus ille pulsus non est absolutè tardus, potius quam velox, sed tantum altera parte tardus. Nam si motus qui intrò pergit, præpolleat, prorsúsque consideat: ac rursus inde incipiat, qui foras tendit, haudquaquam hic pulsus distentionem producet plurimam. Si verò præpolleat motus qui concitatur foras, contrario existente debili, minimè sanè tunc ab extremo ordirus collapsu in distentione, ac summam tandem assequitur magnitudinem. Porrò dormientium pulsus, qua parte foras mouetur, similis est vigilantium pulsibus: qua intrò, permultum videtur distare, quòd terminos internos motuum sensus noster non assequatur. Minor tamen est & languidior, præsertim in ipso principio. Præterea tardus in distentionibus est, & in contractionibus velox, intróque recurrens magis. Quare si vehementem eum in contractionibus dicas, nihil erres. Etenim excrementum fuliginosum, quod tunc ex confectis succis copiosius colligitur, arteria excernere vehementius desiderat. At verò vbi absolutè succi confecti sunt, si in somno permaneat homo, immoderatus erit vtique talis somnus: ob idque meritò vterque motus erit minor, tardus, imbecillus & rarus, cùm nimirum somnus sit mortis frater. Nam si alimenti elaborationem excipias, quæ communis somno cum viuentibus adest, cætera mortem referunt: non videre, non audire, nihil intelligere, vel cogitare, vel sentire, ratione carere, ac breuiter, proiectum esse. Quid itaque aliud est somnus, illo communi ablato, quàm ad interitum via? Qui expergiscuntur, euestigiò pulsus magnos, vehementes, celeres, crebros, & cum quadam vibratione habent: qui mox mediocritatem assequuntur. Non perinde autem in somnum incidimus vigiles, ac ex somno euigilamus: quòd hoc ferè subitò, illud omnino pedetentim fiat. Etenim turbulenta insomnia, vel si quis vociferetur, perstrepat, aut ipsum dormientem tangat, celerem sic & subitaneam concitat motationem. Quare tunc pulsus illi quos nuper commemorauimus, clarissimè percipiuntur. Fit autem somnus, vbi natiuus calor aut ex fatigatione, & nimia siccitate ad alimentum sese conuertit: aut ob immodicam humiditatem foras nequit progredi. Quorum primus quidem saluber & naturalis existit: secundus autem, qualis est in comatibus & lethargis. Cui opposita est phrenitidum & vigiliarum non naturalium vigilantia, vbi desiccatus natiuus calor est, & quasi inflammatus, atque idcirco foras etiam mouetur immodicè. Ascititiæ habitudines corporis, perinde pulsus vt naturales immutant. Nam gracilis natura, si quadratus euaserit, ei qui talis natura est, assimilem pulsum habet: ac sic de cæteris habitudinibus est dicendum, semota tamen omni vitium immutatione. Iam etiam temperamenta corporis ascititia, pulsus naturalibus temperamentis mutant similiter. Calida siquidem calidis, frigida frigidis, assimiles pulsus creant. Nam temperamentorum in humiditate & siccitate discrimen, continetur in habitudinibus corporis. Siccis quippe gracilitas, corpulentia est humidis familiaris. Præterea duritia corporis, sicca temperamenta: mollitudo, humida comitatur: atque ita pulsus his mollis est, illis durus. Vt autem mutationes alias, quæ causis naturalibus carent, recenseamus: exercitationes quidem, si moderatæ sint, vehementes, magnos, celeres & crebros pulsus efficiunt: sin autem multæ, virésque laborantis excedant, paruos, languidos, celeres & crebros in summo. Nimium immodicæ, adeò vt ægrè iam se possit homo mouere, & multis interpositis quietibus, aut nihil prorsus possit, sed remissæ vires impensè sint, pulsus mirè paruos & languidos, tardósque & raros. Quòd si peruentum eò sit, vt vires oppressæ sint, pulsus creant illis proprios. Etenim facultas in

Somni quomodo pulsus faciat.

Concoctrix facultas per somnum se intrò recipit magis.

Contractiones arteriarû per somnos cur celeriores ipsis dilatationibus fiant.

Somnus post confectos succos perdurans, immoderatus existit.

Somnus est mortis frater.

Somnus est via ad interitum.

Expergefacti pulsus.

Somnus quo fiat modo.

Somnus naturalis qui. Somnus præter naturam. Vigiliæ immodicæ.

Ascititiæ habitudines, pulsus vt naturales immutant.

Ascititia temperamenta, perinde vt naturalia permutant pulsus.

Pulsuum pro exercitationû varietate mutatio.

exercitationibus,

[illegible] adhibet contentio- [illegible] vehemente vsus [illegible] celeri [illegible]. Cùm ve- [illegible] nempe & [illegible] loris. ob id [illegible] quod eorum vsus [illegible] & celeritate compleatur. Quod [illegible] qui [illegible] cogatur, vt non [illegible] superiore facultate labores sint, sed con- [illegible] necesse habeat intermittere, huic vni- [illegible] corpus refrigeratur. Quare pulsus ob [illegible] facultatem, languidi sunt & paruiob [illegible], nec celeres, nec crebri. Balneæ calidæ, [illegible] fiunt, pulsus creant magnos, celeres, [illegible], vehementes: si immodicæ, paruos & [illegible], tamen adhuc celeres & crebros. Quòd [illegible] collectur, paruos, languidos, tardos & [illegible] m ex balneis commoderatis, si [illegible] opportunè vtatur, videlicet vbi defessi [illegible], incaluerimus, refrigerati, resiccati, nauseaue affecti, aut inæquali intemperie fueri- mus, aut denique euacuationem desiderauerimus, manifestè corpus iuuatur. Nam corpori resti- tuunt mediocritatem temperamenti, vires cor- rigunt, opportunum calorem augent, ac denique [illegible] cum sudoribus nonnihil * flatuum discu- tiunt. At immodicæ balneæ, ipsam facultatem dissoluunt, vsúmque præter modum intendunt. Frigidæ balneæ, ideò paruos & languidiores, & tardos, rarósque pulsus efficiunt. Postea, prout id fit quod induxerunt, omnino vel torporem conciliabunt, vel robur. Quæ torporem induxe- runt & refrigerarunt, paruos & languidiores, & tardos & raros efficiunt. Quæ excalfecerunt, & robur concitarunt, magnos, vehementes, cele- ritate & crebritate moderatos. Etenim balneæ frigidæ statim refrigerant omnino: postea verò vel confirmant, vel obtunnt facultatem, vná- que perfrigerant. Itaque & pulsus pro ratione im- mutantur causarum. Potiò in lotione frigida, ar- teriarum motus plus intrò quam foras fertur: quòd & calor illuc ilicò magis feratur. Cibus adeò copiosus, vt opprimat facultatem, pulsus inæquales atque inordinatos concitat. Modicus, magnos, celeres, crebros, vehementes. Parcior quam qui satis nutriat, non æquè ac modera- tus, cæterùm minus mutat, neque id diu. Vi- num pulsus cæterà vt cibus variat: hoc verò in- terest, quòd ideò immutet, & citius mutatio à vino profecta recedat, quàm illa quæ à cibo: quòd item celeritatem amplius & magnitudi- nem, quam vehementiam & crebritatem augeat. Etenim appositio quam facit vinum, celeris est, quòd humidum sit calidum. Præterea, quæ affa- tim ac subitò nutriunt, hæc celeriter permeant. Quamobrem, vt celerem, ita minimè diuturnam à vino appositionem corpora accipiunt, cùm fa- cilè digeratur per halitum. Porrò quòd nutriat, pulsus ita vt cibus variabit: quòd autem amplius quàm ille calfaciat, insigniorem adiicit illis & magnitudinem, & celeritatem. Iam verò in cho- leris, magnis albi fluoribus, mensibus, ac omni- bus denique iis, quæ immodicè corpus vacuantia, ipsam facultatem debilitant, continenter pulsus vermiculantes accidunt. Vbi autem oppressa est à febre cacoëthe facultas, formicantes oriuntur. Siquidem vt pulsus vermiculans fit, tardus om- nino esse atque rarus debet. At in acutis febribus (cuiusmodi necessariò sunt cacoëthes) non susti- net pulsus calor is copia, vel [illegible], vel semel fieri ratum. Cæterum tardus [illegible] aut certe non celer pulsus, vbi facultas opprimitur.

GALENI PERGAMENI

De causis pulsuum,

LIBER QVARTVS.

IN hoc autem libro, de Causis pulsuum præ- ter naturam dicamus, ab animi perturbationi- bus orsi. Iræ igitur altus est pulsus, magnus ve- hemens, celer & creber. Siquidem facultates animalis moderatrices, si quando impendeat ne- cessitas, maiore vi suas obeunt functiones: id quod in iracundia conspicitur. Similiter etiam per bo- nas iudicationes, pulsus fiunt manifestè vehemen- tes. Tunc siquidem facultas, vt molesta explodat, seipsam excitat. Lætitiæ magnus, rarus, & tar- dus est pulsus: at nihil differt vehementia. Læ- tis enim diffunditur per vniuersum corpus calor, ac plus foras eius motus effertur, vt tristibus intrò. Vnde maior fit meritò pulsus illorum, non tamen vehementior. Cæterum ea quæ dixi- mus, * de moderata lætitia, & quæ propria ta- tione pulsus ipsos immutat, non de immodica, quæ vires ipsas * resoluit, intelligenda veniunt. Tristitiæ paruus, languidus, tardus & rarus est. Nam cùm tristitia ipsa refrigeret, caloremque in- trò conciter, meritò contrarios pulsus superiori- bus efficit, qui lætitiam sequuntur.

Timoris recentis vehementisque, celer, vibra- tus, inordinatus, atque inæqualis est pulsus. Nam inueteratus, similem habet tristitiæ. Ne- que enim quicquam à tristitia abest diuturnus ti- mor. Omnibus autem his, si diuturna, aut ve- hementia fuerint, pulsus succedunt, quales viri- bus dissolutis: cùm nimirum dissoluant omnia hæc facultatem: breui quidem, vehementia: tem- pore verò, contraria.

Dolor, qui quidem variat pulsus (variat autem ingens, aut qui principes occupat partes, quem- admodum & inflammatio) si paruus sit, atque in- cipiens, pulsum ædit maiorem, vehementiorem, celeriorem, crebriorem. Auctus verò iam, admo- dúmque validus vt etiam vitale robur offendat, minorem, languidiorem, celerem, atque crebrum. Et quò diuturnior sit aut vehementior, hòc illo- rum quodque increscet magis. Qui verò iam fa- cultatem dissoluit, in remissionem & paruitatem, ementitámque celeritatis speciem, atque ingentem crebritatem commutat. Siquidem vt in omni mo- lestia facultas, ita in doloribus sese solet, ad reiiciē- dum id quod infestat, accingere. Quare in magni- tudinem & celeritatem, vehementiámque ipsos pulsus permutat. Quæ si in eo nihil proficiat, ve- luti ex inani labore vis eius atque contentio op- primitur: ac sic pulsus in remissionem recidunt. Inflammatio omnis habet cōmunem pulsum, ve- luti serratum: vt alia pars attolli arteriæ, alia hand- quaquam videatur. Habet etiam vibrationis ali- quid hic pulsus, ac celer quidem & creber est, non tamen perpetuò magnus. At singulis est suus pro- prius. Orientibus quidem, maior iusto, vehemen- tior, celerior & crebrior. Augescentibus adhuc, cū illa omnia increscunt, tum clarè iam durior, ma- gisque vibratus est. Vigescentibus autem manife- stior

stior est, duriorque, atque vibratus magis, sed minor est quàm dudum, non tamen languidior, nisi superet facultatem affectus: quinetiam crebrior fit, atque celer. Quòd si diuturnior sit inflammatio, atque durescat in scirrhum, accedet dictis gracilitas pulsus, duritiesque. Atque hæc quidem in inflammatione cernuntur, quæ pulsum per totum corpus immutat, vel quia magna est, vel quia principem partem obsidet. Si verò minimè vniuersum corpus afficiat, talis erit pulsus in parte inflammata, qualem descripsimus. At verò partes neruosiores, duriores ædunt pulsus, magisque serrantes, & minores: quæ pluribus venis præditæ sunt, & arteriis, contra. Atque inter hos maior est, dum arteriæ in parte abundant: fitque tunc inæqualis, ac facilè inordinatus. Porrò quibus septum transuersum est inflammatum, hi conuulsionibus sunt obnoxij: quibus pulmo, suffocationibus: quibus os ventriculi, syncopis: quibus iecur, atrophiæ: quibus ventriculus, cruditati: quibus renes, vrinæ suppressioni. Ad hæc, partes insigniori præditæ sensu, pulsus etiam dolorum nomine mutant: quæ minus sentiunt, pro affectu tantum. Etenim omni parti quæ inflammata est, hæc necessariò duò accidunt, calor immodicus, & tensio: quæ corpori vniuerso communicantur, vbi aut pars nobilis inflammata fuerit, aut insigni prædita inflammatione. Atqui immodicus calor qui vniuersum corpus occupet, febris est, quæ vsum pulsuum alterabit dilucide. At partis inflammatæ tensio peruadet arterias: quamobrem pulsus durior reddetur, præcipuè in neruosis partibus, quòd præ cæteris hæ tendantur inflammationibus, vt quæ sunt sua natura iam tensæ, atque vnà secum partes vicinas contendunt. Nihil autem est mirum, si inæquales in arteriosis partibus inflammatis fiant pulsus, cùm eorum facultas effectrix, opprimatur humorum colluuie, ipsáque sint affecta instrumenta. Pleuriticorum celer est pulsus & creber, nec admodum magnus. Videri etiam possit vehemens. Est tamen nec vehemens, nec languidus, quod ad affectum attinet. Etenim pleuriticorum pulsus, quia neruosiorem duriorémque arteriam prodit, imperitis imponit, vt videlicet durum pulsum, esse vehementem existiment. At verò illa inæqualitatis species, quæ serrantis præbet imaginem, pleuritidis in primis proprium est signum: si quidem remissa sit, mollis & facilè maturandæ: si verò magna, difficilis, & admodum crudæ pleuritidis. Tales cum imbecilli facultate coniunctæ, periculosæ existũt: cum firma autem, aut tardè coquentur, aut ad suppurationem deflectent, aut tabidus eas excipiet marcor. Ac illius sanè quæ maturescit, pulsus pedetentim deponit omnem mutationem præter naturam. Quæ vergit ad suppurationem, pulsus suppuratorum proprios sortitur: sicuti & marcorum illa, quæ in tabem degenerat. Est autem ipsa pleuritis inflammatio costas succingentis membranæ. Itaque febriunt acutè, quia pars affecta, cordi est vicina. Quia verò eo modo febricitant, ideo habent & pulsum celerem: durum autem insigniter, quòd pars neruosa affligatur. Iam quia ita habet, ideo minor est pulsus, quàm febri expediat. Quare vt & creber fiat, par est: quòd magnos pulsus calor postulet, refragetur autem durities. Siquidem quantum ab vsu abest magnitudo ipsius pulsus, tantùm à crebritate pensatur. Inæqualis autem in iis est crebritas, quòd neque humorum qui inflammationem commi[illegible], vna sit species. Quare si sint biliosiores, etiam [illegible] acutior erit consequetúrque facultatis offensio quædam. Sin pituitosiores, & leuior erit febris, & ad soporem procliuior. Nunquam enim in pleuritide & peripneumonia fit, vt caput non afficiatur, quòd humorum excipiat in illis inflammationibus putrescentium fuliginem. Verùm si putris humor fuerit biliosus, vaporem edit instar fuliginis acrem, qui mordicat & erodit, irritátque cerebrum: itaque ad delirium perducit. Si pituitosus sit, nec fumo acri similis, sed caligini crassæ turbulentæque, quasi nubem quandam ad caput attollens, humectat id grauatque cerebrum, cogitque in grauem somnum deferri, atque sopiri hominem. Rectè ergo, cùm pulsus in maiorem crebritatem mutantur, aut peripneumoniam, aut syncopem nunciant. Peripneumoniam, quòd occupet semper, offendatque lateris inflammatio vicinas partes, vt quæ a calido gignatur feruentéque humore, atque facilè mobili: syncopem verò, ex affecta facultate, vel per neruorum læsionem, vel soporem, cùm ex pituitosis humoribus vaporãtibus cerebrum ipsum repletur. Quòd si læsio progredi ad ramulos valeat, consequetur offensio neruorum: sicuti sopor, si nequeat. Ac talibus quidem humoribus, rariores: contrariis, puta biliosis, crebriores iusto modo pleuritidis pulsus eueniunt. Porrò autem medius est inter raritatem & crebritatem modus in pleuritide, vbi qui morbum committit humor sanguineus sit. Sic etiam modus medius duritiei ex tali humore, ac moderata inflammatione oritur. Augetur verò, aut ob inflammationis immodicam magnitudinem, aut ob humores biliosos. Itémque per contraria imminuitur. Suppuratorum pulsum initio statim pulsum refert vigescentis inflammationis: nonnunquam est inæqualis & inordinatus ob vitiata instrumenta & facultatem imbecilliorem, sed omnibus hecticus. Vbi verò iam pus adfuerit, cætera quidem fit pulsus similis, æqualior tamen. At quum erumpit, languidior, latior, tardior & rarior. Qui igitur multum puris inter thoracem & pulmonem collectum habent, ij suppurati appellantur. Qui fiunt, vbi maxima iuxta costas inflammatio peruenit ad suppurationem. Interim affectus is comitatur peripneumonias. In vniuersum autem, omnes quibus inflammatum viscus aliquod conuersum ad suppurationem est, suppurati siue purulenti dicuntur. Marcoris nomen translatum à marcescentibus flammis est, quæ * penuria alimenti extinguuntur. Vbi igitur animantium natiuus calor eodem modo marcescit, oportet esse lãguidos pulsus. Siquidem sic affectis, redditur facultas languida, ac proinde etiam fiunt parui. Iam celeritate etiam quadam videntur præditi, quòd neque hæc abesse à febrientibus possit. Quia verò & febricitant, & facultate sunt imbecilla, itaque pulsum habent paruum, necessariò iam simul & crebrum obtinent. Porrò facultatis imbecillitatem comitatur etiam circuminuens pulsus, qui in vtraque parte decurtatus existit. Planum autem est, sic affectos habituros pulsum semper vndequaque similem, quòd non ex humoribus morbus, neque spiritu oriatur, sed in ipsis consistat solidis partibus. In his enim corporis habitus vniuersus, vt carbo quidam, est factus: qua de re hecticos neoterici medici hos pulsus appellant. At quibus

Marginal notes:

Neruosiores partes pulsus duriores edũt.

Inflammationes diuersarũ partium, varia symptomata inducunt.

Inflammatis partibus accidit necessariò immodicus calor, & tensio.

Febris quid.

Arteriosis partibus inflammatis cur inæquales fiãt pulsus.

Pleuriticorum pulsus.

Pleuritidis proprium signum, est serrans vocatus pulsus.

Pleuritis est inflammatio costas succingentis membranæ.

Pleuritici cur acutè febricitent.

Pleuriticorum pulsus celer, durus, minor quàm febri expediat, nec non creber existit.

Pleur[illegible] varia [illegible] mata [illegible] ferentias [illegible]

Ple[illegible] per[illegible] moniæ & caput perpetuo affectum.

Pleuriticorũ pulsus si in maiorem crebritatem mutentur, nunciãt peripneumoniam, aut syncopem.

Pulsus duritiei à quibus augeri soleat.

Suppuratorũ pulsus.

Suppurati qui dicantur.

Suppuratio quando contingat.

Marcoris nomen vnde translatum.

Marcescentium pulsus.

Marcescentes febricitant.

Marcescentiũ pulsus est vndequaque [illegible], quod [illegible] solidis partibus.

Hecticus pulsus.

quibus [illegible] tus est [illegible] dit [illegible] qu[illegible] tis. Hinc nascet[illegible] [illegible] qu[illegible] *præcipue oc[illegible] [illegible] te, & interim etiam [illegible] [illegible] inflammatione, quæ [illegible] sit, [illegible] languid[illegible] & celer[illegible] que [illegible] pulsus habent, ac de[illegible] [illegible]. At vero hectica[illegible] [illegible] estque [illegible] issimus. P[illegible] autem [illegible] [illegible] decantata [illegible] [illegible] que, [illegible] crebritas [illegible] hæc quoque [illegible] nibus qui ex inflammatione [illegible] sunt, per[illegible] tua adhæret. P[illegible] autem [illegible] vibus [illegible] inæqualitatem pulsus, [illegible] pene [illegible] gnitudinem est, permutatur. Phthisici habent pulsum paruum & languidum, ob facultatis [illegible] [illegible] item: at non nimium celerem, vt pleu[illegible] [illegible] febricitantes, quòd vtente febri non dec[illegible] [illegible]tur. Cæterum habent & hi, vt febrim, sic pulsum hecticum. Peripneumonicorum magnus est pulsus & languidus, mollisque, similiter atque lethargicorum pulsus, nisi quatenus præpollet inæqualitate, & in vno pulsu, & collectiua, quam vocant. In vno ictu, nam veluti interpellatur, vndosusque, ac interdum bis feriens redditur. In collectiua autem, cùm alias differentias sortitur, tum modò intermittit, modò intercurrit. Neque enim est mirum, vel magnum esse pulsum illorum, vel languidum, vel inæqualem, ob pulmonis inflammationem, visceris tam laxi & mollis, fistulisque inanibus vndique infinitis caui, tamque vicini cordi. Nam quia laxum est & molle, & vndique vacuum, à pituitosiore atque crassiore inflammatur sanguine. Talis enim fluxio, tunicam vasorum irrigat, frangit autem vim facultatis, quæ in illis est: quo fit vt magnos simul & languidos pulsus efficiat. Quia verò cordi est ipsum viscus coniunctum, multiformis inæqualitas gignitur: nimirum pulmonis arteriis oppressis, constrictis, atque languidis redditis. Rarò itaque in peripneumoniis pulsus durous accidit: quòd is vasorum duritiem postulet. Iam pro offensæ magnitudine, vel intermittentes pulsus, vel intercurrentes cernentur. Cùm autem febre teneantur acuta omnes peripneumonici, atque habeant adiunctum nonnihil comatis, si igniuior esse videatur febris, pulsus erit admodum creber: sin maius coma, minus creber existet.

Lethargicorum pulsus, pulsui peripneumonicorum est similis, magnitudine, remissione, mollitudine: sed eo est tardior, rariórque, ac minus inæqualis, intermittens potius quàm intercurrens. Est cùm dicrotus fiat. At vndosus semper in aliis quidem soporibus est. Gignitur autem lethargus etiam ex pituitoso humore. Vnde meritò eius pulsus simillimus est peripneumonicorum pulsui: verùm hoc tardior, quòd procul sit a corde remotum cerebrum. Est autem intermittens potius quàm intercurrens, eùm longè frigidior sit, atque vt ita dicam, letalior morbus lethargus, quam peripneumonia. Etenim affectui frigido, facultatique valde refrigeratæ, proprius pulsus intermittens existit. Phreniticorum pulsus est paruus, modicéque contentus. Rarissimè autem conspectus est magnus. Est præterea durus, neruosus, nitéque celer & creber. Habet præterea nonnihil vndoli: atque interim subtremere tibi videbitur: [illegible] quadam. [illegible] symptoma [illegible] non di[illegible] [illegible] etiam inæ[illegible] [illegible] aliquando [illegible] etiam, sua [illegible] potius cum vibra[illegible] [illegible] ille tam. Pa[illegible] [illegible] tractam. At [illegible] [illegible] de[illegible] nunc [illegible] quæ dixi [illegible], si ita gen[illegible] [illegible] a pituitosi[illegible] [illegible] * præcipue gignitur in ce[illegible] [illegible] verò in tenui meninge, atque [illegible]. Quæ si memineris, etiam paruos [illegible] & duros esse, non habebis necesse dice[illegible] [illegible] que si affectus calidus est, pulsus autem paru[illegible], [illegible] etiam crebri sunt. Porrò phreniticorum pulsus rarissimè vndosus percipitur, [illegible] multitudine vacet. Quòd verò subtremere imbecillæ facultatis sit signum, alibi à nobis ostensum est. Vbi enim arteriarum facultas ob caloris copiam distendere illas amplius conatur, idque tunicæ durities prohibeat, quodammodo videtur pulsus subtremere: id quod tunc potissimùm accidit, vbi syncopa imminet: quo modo vbi conuulsio, etiam motus pulsuum est conuulsiuus. At hoc phrenitici pulsus habent perpetuum, vt cum conuulsione quadam motus eorum abrumpatur, non autem paulatim desinat: calor siquidem viget, suntque dura instrumenta. Iam verò insignis illa crebritas, cùm ab imbecilla facultate exoriatur, syncopem instare portendit. Est & alius quidam affectus ex phrenitide & lethargo conflatus: quo quidem qui tenentur, * vt plurimùm oculis conniuent, somnolentique sunt & stertunt. Rursus oculis fixis, inconniuentibúsque diutissimè, vt catochi, intuentur. Quòd si illos ad colloquium compelles, difficiles sunt, ad respondendúmque tardi: plerunque etiam stultè loquuntur, temeréque respondent. Horum igitur pulsus sunt celeres crebrique, perinde vt phreniticorum, minus tamen. & roboris item minus quàm illi obtinent. Lati autem sunt, ac breues. Externum motum non habent subitò truncatum, sed alio modo veluti introrsé protipientes subterfugiunt, ac concitant contractionem, & quasi suffurantur distentionem. Catochorum pulsus cætera lethargicis similes sunt, magnitudine, tarditate, crebritate: vt nec totius huius affectus species latè ab illo dissidet. Catochorum tamen non imbecillis est pulsus, nec mollis sed in his sanè multùm differt: vt etiam in hoc, quòd laxatur lethargicis, atque intumescit totus habitus, contrà stipatur cogitátque catochis. Præterea æqualis est catochorum pulsus, inæqualis lethargicorum.

Conuulsorum ipsum corpus arteriæ videtur compactum, & vndique coactum esse veluti instrumentum cauum ex vtroque fine distentum. Motus autem ipsius arteriæ est in modum chordæ sursum deorsúmque agitatæ, inæqualis, idque minimè certis temporibus. Cæterùm vehemens & magnus conuulsorum pulsus videtur. Est verò hic non imbecillus nec paruus: non perinde tamen vt videtur, vehemens vel magnus. Ictus enim imponit, dum ob tensionem validus, ob vibrationem exilire apparet. Paralyticorum paruus

Phreniticorum pulsuum [illegible] crebritas, proximam renunciat syncopam.

Phrenitim à biliosio producí humore.

Lethargum ab humore pituitoso creari.

Lethargum gigni in cerebro. Phrenitim gigni in tenui meninge, & in septo transuerso.

Phreniticorum pulsibus quidnam addat perpetuò.

Catalepticorum descriptio & pulsus.

Catochorum pulsus.

Catochorum lethargicorúmque discrimen.

Conuulsorum pulsus.

Paralyticorum pulsus.

Phthisicorum pulsus.

Peripneumonicorum pulsus.

Pulmonis fabrica.

Lethargicorum pulsus.

pulsus, languidus, tardúsque est. Nonnullis rarus quoque, aliis creber, sed nonnihil inordinatè intermittens. Est enim paruus & tardus, quia morbus est frigidus: languidus, quod facultas infirmior. Comitialium & attonitorum pulsus sunt similes. quare quæ de comitialibus exponemus, eadem de attonitis, sed cumulatius, sunt accipienda. Dum affectus non vsqueadeo inualuit, nulla insignis in pulsu mutatio cernitur. Tantùm est conuulsis interna iure vtrinque arteria. Sin autem affectus [illegible] erer facultatem, inæqualitatem atque tensionem validam sibi contrahit pulsus: necnon minor, languidior, rarus, tardúsque efficitur. Si morbus opprimat facultatem, languidos, paruos, celerésque pulsus conciliat. Anginæ pulsus tensione quadam præditus est, conuulsio persimili. Magnus est & vndosus, vt pulsus peripneumonicorum. Cæterùm si peripneumonica species superior sit, in peripneumoniam: si verò conuulsiua, in spasmum angina desinet. Quicunque autem ex anginosis suffocantur vehementer, paruum hi habent & rarum pulsum: vbi verò iam animam agunt, crebrum atque inæqualem. Plus autem vel minus tensionis habet anginæ pulsus, prout humor in fauces influens aut biliosior, aut pituitosior fuerit: necnon pro ipsorum instrumentorum in asperitudine diuersitate. Siquidem neruosiora & contentiora vehementius pulsum tendunt: carnosa & remissa, illum vndosiorem efficiunt. Orthopnœa acuta (talis enim est, quæ diuturna) inæqualem habet pulsum, & inordinatum, deficientémque nonnihil. Quæ mediocriter est grauis crebrum. Quæ violentissima, tardum & deficientem. Quæ iam perimit hominem, crebrum, & languidum. Cæterum pro diuersitate offensæ, vel creber magis, vel rarus fit pulsus. Nam celer, ob facultatis imbecillitatem fit nunquam. Vteri * suffocationis pulsus, vt si conuelleretur, protensus est, atque rarus. Quòd si exitialis sit suffocatio, creber, inordinatus, & nonnihil deficiens. Cùm enim neruosus sit locus affectus, par est vt protendatur pulsus, quasi conuulsus existat. Quia verò affectus est frigidus, adiuncta est raritas. At vbi oppressa iam prorsus facultas sit, rectè fit creber, inæqualis, & nonnihil deficiens. Os ventriculi affectum, si duntaxat sit inflammatum, ita pulsum immutat, vt solet corporis neruosi inflammatio, si comprimatur, vellicetur, languescat, singultiat, vomat, nauseet, fastidiat, doleat, pro genere cuiusque symptomatis. Nam vellicationes, vomitus, nauseæ, singultus, languor, non solùm paruum & languidum reddunt, & interim modicè celeriorem, sed etiam admodum crebrum. Sola verò compressio, rarum, tardum, paruum, & languidum, qualis etiam per caninam famem conspicitur. Porrò omnes affectus qui in crebritatem vertunt, si sint diuturni, vel grauiores euaserint, pulsum gignunt vermiculantem. Qui verò in raritatem, non solùm commemoratas differentias adaugent, sed speciem etiam inæqualitatis in vno pulsu generant, vt multis locis percussum corpus arteriæ videatur: nimirum ob ipsius instrumenti intemperiem. Aquæ inter cutem pulsus: Ascitæ paruus, creber, subdurus, & cum quadam tensione est. Tympanitæ longior, non imbecillus, celerior, creber, subdurus, cum quadam tensione. Illius quam anasarca vocant, vndosus, latior mollisque. Ascites siquidem, copiam acceruans non modicam [illegible] ventrem humoris aquosi, simul magnas arteri[illegible], grauat, refrigeratque. At ratione quidem [illegible] merito reddit pulsum cum tensione qu[illegible]m subdurum. Quia verò facultas [illegible] & refrigerata est, minorem. Iam quò minorem [illegible], hoc etiam crebriorem, præsertim vbi adiuncta sit febris. Tympanites minus grauat, verum non minus tendit: quare pulsus etiam subduros gignit, cum nonnulla tensione, sed aliquanto celeriores, minúsque imbecillos, quam ascites: at crebros, iisdem de causis ac ille. Longiores, ob leuitatem tegentium arterias corporum, quæ quidem in Tympanite adest: etenim spiritu vniuersum corpus replet. Anasarca autem, quia imbuit vniuersum corporis habitum humiditate copiosa, tunicas reddit arteriarum molles, ac proinde pulsus molliores, vndosos, latioresque efficit. Elephantiasis pulsus paruus, languidus, tardus, creberque est. Ictericorum pulsus est, si absit febris, minor, durior, crebrior, non languidus, nec celer. Vim enim possidet desiccandi flaua bilis, vt muria, & mare. Quamobrem tunicam arteriarum indurando & desiccando, pulsum quoque reddit duriorem atque minorem, ac proinde etiam crebriorem. Cæterùm nec languidus est, nec celer, quia nec imbecillitas, nec febris adest. Qui sumpserunt veratrum, hi paulò ante vomitum, vbi comprimuntur, pulsum habent latum, rarum, languidiorem, atque tardiorem: interea dum vomunt & diuelluntur, inæqualem & inordinatum. Cùm rectius habere cœperint, ordinatum quidem, sed inæqualem adhuc, minus tamen quam antea. Vbi verò iam ad naturalem reuertuntur statum, æqualem ac maiorem quàm dudum, vehementioremque. Qui horum syncopa corripiuntur, conuelluntur, atque singultiunt, paruum hi, & languidum, inordinatúmque, & celeriorem, atque multùm crebrum sortiuntur. Qui ex his suffocantur, paruum, languidum, inordinatum, inæqualem, non autem crebrum, nec celerem, sed potius tardum. Repræsentat etiam nonnihil vndosi & lati, atque interdum paruam arteriæ tensionem.

Paralysis est morbus frigidus.
Comitialium pulsus, esse pulsibus apoplecticorum similes.
Anginæ pulsus.
Orthopnœæ pulsus.
Vteri suffocationis pulsus.
Pulsuum differentiæ pro variis oris ventriculi affectibus.
Fames canina.
Hydropum singulæ speciei quam pulsuum differentiam sortiantur.
Ascites.
Tympanites replet vniuersum corpus [illegible].
Anasarca imbuit humiditate vniuersum corporis habitum.
Elephantiasis pulsus.
Ictericorum pulsus.
Flaua bilis obtinet vim desiccandi.
Veratrum epotum qualiter soleat pulsus mutare.

GALENI PERGAMENI *De præcognitione ex pulsibus,*

LIBER PRIMVS.

QVòd non tantùm * futurorum præscientia sit, sed præsentium etiam atque præteritorum, satis id Hippocrates demonstrauit. Cuius quidem qui peritus futuros sit, eum in iis quæ de dignoscendis pulsibus, déque differentiis, & causis pulsuum à nobis tradita sunt, prius exerceri oportet. At verò causarum pulsuum diximus esse vnum genus, eorum generationi coniunctum, quod scilicet naturale existit: alterum autem contrarium, nempe causarum præter naturam: ac tertium denique causarum non naturalium. Quæ tria genera referuntur ad illorum essentiam veram: aliud autem quartum, ad apparentem. Quod quidem, quia proprium est in primis præsagiendi, commentationi, diligentissimè est explicandum. Porrò nullus pulsus mutari potest, nisi effectrix eius facultas, vel tunica arteriæ, vel vsus, quamobrem

Præscientiam haberi non futurorũ modò, sed præsentium etiã, atque præteritorum.
Causarum gignentiũ pulsus, tria genera.

obici [illegible] ne [illegible] v [illegible] [illegible]. Quod [illegible] pulſus [illegible] [illegible] [illegible] nem [illegible] [illegible] a natura * alteratio [illegible] [illegible] nondum [illegible], [illegible], ſcilicet [illegible] [illegible] apparebit. [illegible] [illegible] [illegible]que [illegible], [illegible] [illegible] ebrietas. [illegible] talis eſſe videatur, [illegible] cauſa [illegible] hominis corp[illegible] [illegible] ſolum examen eſt, primùm in corporibus [illegible] [illegible]ter ſanis: mox in iis, vbi adiunctus eſt [illegible]quis aſcititius motus: poſtea in corporibus * ſimpliciter ægrotantibus: ac poſtremo in [illegible] quibus alteratio quæpiam adeſt externa. [illegible] in corporibus inculpata valetudine præ[illegible] [illegible]cebit magnus pulſus & temperamentum hominis,& corporis habitudinem. In corporibus vbi adiunctus eſt aſcititius ſtatus, illum præpollere motum,cui magnus pulſus eſt peculiaris. At in iis qui ægrotant ſimpliciter, indicabit magnus pulſus calidam * morbi conſtitutionem. Si vna cum morbo recens aliqua * externáque alteratio adſit, illum vincere motum, cui magnus pulſus ſit familiaris. Reuocandus autem ad memoriam pulſus eſt moderatus (qualis reperitur in corporibus optimè temperans, atque ab omni qualitate aduentitia alienis) & quem nunc inuenimus, magnus, vt in comparatione illius conſiderandus eſt, ex qua cauſa in magnitudinem ipſam excreuerit. Aut enim ex gracilitate corporis, aut ex calore temperamenti, aut ex aſcititio motu. Cæterùm motus aſcititij mox deſinunt: permanent verò amplius ob gracilitatem & temperamentum. At verò omnium alterationum quæ corpori accidunt, certiſſimam aſſequimur in illis corporibus cognitionem, quorum naturam noſcimus. Hanc autem non agnoſcimus ſemper, quare nec in exactam vbique cognitionem venimus: verùm à cognitione abſoluta tantùm abeſt, quantum ab ipſius naturæ cognitione. Igitur mutationes pulſuum ex cauſa externa,in hunc modum ſunt diſcernendæ: Quæ ex balneis,curſibus,frictionibus, cæteriſque motibus fit, non eſt diuturna, ſed mox ad priſtinum ſtatum reuertitur. At magnitudo pulſuum ex vino & cibo profecta, diuturna exiſtit. Hæc ex vehementia exploratur, quæ illi coniuncta eſt. Nunc tantùm is propoſitus eſt, qui duntaxat ſit maior. Iam etiam magnitudo quam ira concitat, adiunctam habet vehementiam: quæ alioqui prudentem non latet, ſi oculos inati reſpiciat,vniuerſumque corpus. Etenim calor quidam copioſior ſecundum pectus iratorum, non ſecus quam exercitatorum, percipitur. Atque hi ſanè ſunt artificiales modi cauſarum dignoſcendarum.

Pulſum mod[illegible] [illegible] [illegible]

Alteratij motus [illegible] [illegible]

Pulſuum mutationes à cauſa externa [illegible] [illegible] [illegible]

Cauſarum dignoſcendarum qui ſint artificiales modi.

[illegible] [illegible] ſub nomine [illegible] tentatores ac [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]ve incideri, [illegible] [illegible]em, partim ex eo quòd [illegible] [illegible], quamoptimos fore [illegible] [illegible] medicus non ſem[illegible] [illegible] volunt veritatem ex[illegible] [illegible], & medicum requi[illegible] [illegible]. Cui ſane ad veritatem [illegible] primus ſcopus debet [illegible] tempus deinde ægrotantis con[illegible] & [illegible]. Sunt ſiquidem qui medico im[illegible], minúſque magis habeant [illegible] [illegible] coarguunt [illegible], cumque [illegible] fictum ſcire demonſtrent. Quare tunc habenda omnia ſuſpecta [illegible], diſtinguendaque, tum quæ propria artis ratione pertineant ad dignoſcendum, tum quæ adueniunt extrinſecus. Alij contra ſunt candidi, modeſtique, nec celant quicquam, diſſimulantve: quare in his nil clam factum, eſt ſuſpicandum. Porrò cum magnus pulſus nunc ad moderatum, nunc ad alium quemlibet referatur: cumque duplex ſit hic quilibet, aut minor moderato, aut maior: deinceps de incremento ad magnitudinem eſt dicendum vtriuſque pulſus: dico enim minoris eo qui mediocris eſt, & maioris. Commune igitur eſt omnis ad magnitudinem incrementi, ſolùm auctum calorem eſſe, quo ſcilicet tempore nec facultas affecta ſit, nec inſtrumenta, ſitque immotus ægrotans. Proprium autem eſt defluxus illius a natiuâ, vnius magnitudinis incrementum. Reliquorum duorum etiam, nempe celeritatis & crebritatis nonnunquam. Commutationem etiam pulſuum in paruitatem, tres numero ſunt differentiæ. Aut enim ex moderato, aut ex maiore quam hic ſit, aut ex minore, mutationes in paruitatem contingit fieri. Vocatur autem qui moderato eſt maior, abſolute magnus: qui minor, paruus. Sit igitur pulſus cuipiam homini minor quàm dudum, mutatione præditus præterea nulla vllius generis. Etenim minor ſolito pulſus fit, aut cùm imbecillior facta ſit facultas, aut inſtrumenta duriora, aut vſus remiſſus. Nunc autem nec imbecillior facta facultas eſt, alioqui coniuncta ſit cum paruitate remiſſio: nec corpus arteriæ durius (neque enim tum minor tantùm, ſed & durior pulſus eſſet) ſupereſt ergo ſolùm eſſe alteratum vſum: ac ſi id temporis quietus homo fuerit, quantitati refrigerationis quantitatem reſpondere mutationi. Quæ quidem mutatio accidit ex maiori pulſu, quàm qui ſit naturalis. Nam de naturali ſtatu ob frigiditatem mutatio ad paruitatem, ſimul etiam rariorem eum atque tardiorem reddit. At imminutio ex magno ſupra modum aucto, ſtatim adiungit ſibi celeritatis & crebritatis aliquid: quòd qui multum vltra modum ſit auctus, tribus in generibus variet. Quamobrem qui magnitudinem tantû imminuit pulſus, & reliqua ſeruat immota, hic eſt qui paulò maior ſit iuſto, ſolúſque ex paruo incremento caloris conſtat. Iam verò, quemadmodum vbi corpus calfit præter modum, magnitudo planè prima, mox celeritas, inde crebritas apparet in pulſu: ſic etiam vbi refrigeratur, raritas primò percipitur, dein tarditas, ac vltimo loco paruitas. Porrò cauſæ refrigerantes totidem numero ſunt, quot numerantur calfacientes. Aër ſiquidem frigidus nos circumſtans, inſpiratúſque, & aqua frigida, vel balneum, vel medicamentum corpori inunctû, refrigerat. Quinetiam longa quies & veluti latebræ, & pituitoſus cibus, medicaminàque

Cauſarum dignoſcendarum modi extra medicam artem poſiti

Fraudulenti quorundam ſicophantarum mores.

Pulſuum mutationis in paruitatem, tres numero ſunt differentiæ.

Refrigerantes cauſæ tot numero ſunt, quot calfacientes.

Timor di[illegible] corpus [illegible].

[illegible] nua, ac breuiter, metus diuturnus, corpus f[illegible]dius efficiunt. Ex contentis in c[illegible]pore humorib[illegible], qu[illegible] fu[illegible] temperamento cum antea qu[illegible], nunc commoti, aut tenuiores quodam modo calidis ſunt effecti, etiam corpus [illegible]ar:.

A[illegible] altitudo ſemper æqualem latitudini diſtentionem habet:ſed fit vt occultetur aut arceatur ſæpe à corporibus circumiectis & oppoſitis, vel vniuerſus motus, vel certè eius quædam pars: idque aut in profunditate ma[illegible] aut in latitudine, aut ſimul in vtraque dimenſione. Vbi igitur per totum corpus ſenſu noſtro pulſare n[illegible] arteria percipitur, is affectus dicit[illegible] pulſus prim[illegible]:reuera tamen in corpus viuum nunqu[illegible] cadere poteſt. Neque enim eſt vnquam, qu[illegible] vna cum arteriis, in omnibus agitetur. At verò longi dicuntur pulſus, quibus ſenſibilis motus longitudo naturalem excedit: breues, quibus infra naturalem ſtatum eſt: quibus par eſt naturali ſtatui, moderati. Tantum enim animaduertitur ſemper de motu arteriarum, quantùm permittunt adiacentia corpora. Vnde fit, vt corpulenti breues pulſus ſortiantur: graciles verò, longos: & quadratis, moderatiſque, eſſe moderati videantur. Iam etiam apparentis motus his, non æque ſemper vt profunditas, latitudo impeditur. Verùm vbi arteriarum regiones in obliquo, vel adipis, vel carnis, vel vaporum, vel humorum ſint plenæ, ac incumbens ſupernè cutis nihil eas oneret, latitudinis tantùm obſcuratur motus: & magis ſi vehemens pulſus & magnus, quantùm in ipſo eſt, fuerit. Cùm verò regiones vicinæ ſunt mundæ, rugoſa autem quæ eas tegit cutis, magis profunditatis motus latet in eo corpore, ac potius ſi non vehemens pulſus & magnus, quod in eo eſt, ſit. Si igitur pulſum inuenias longiorem iuſto, ſi quidem vna latitudo eius profunditaſque increuerit, vide, gracilior homo ſolito, an calidior euaſerit, remoto motu aduentitio. Nam ſi factus gracilior ſit, idque tantò, quantò eſt pulſus maior, vnum hoc tantùm eum immutauit. Sin autem non tantò, non hoc modò eſt cauſa, veruntamen etiam calor. Quòd ſi in eadem conſtiterit habitudine corpus, ſolus mutatus eſt calor. Sin craſſior euaſerit, duplo auctum calorem æſtima. Sin longior ſit factus pulſus, & latior, non autem perinde auctus profunditate, ſed moderatus, huic præter ſuperiores notas, neceſſe eſt rugoſiorem euaſiſſe supernè arteriæ incumbentem cutem. At ſi conuertas membrum, vt quæ eius pars modò ſuperior erat, nunc ſit inferior, nulla tum profunditas videbitur impedita. Atque hi quidem duo pulſus, in primo libro de eorum differentiis, omnium primi inter vigintiſeptem pulſus conſtantes ex dimenſionibus ternis, ſunt in tabellam relati. Reliquorum autem vigintiquinque haud difficile fuerit cauſas ſimili etiam methodo inueſtigare. Igitur vbi ſupra proportionem profunditatis & latitudinis longitudo fuerit extenſa, corporis ſignificat gracilitatem: non tamen vbi * imminuta infra proportionem profunditatis eſt, corpulentiam denotat, ſed vel natura[illegible] quandam conformationem, vel ſitum arteriæ inæqualem. At verò quæ quidem in omnium pri[illegible], ac ma[illegible]no diſtincta ſunt pulſu, eadem etiam in v[illegible]imo, nempe breui, anguſto, humilique (qui [illegible] vocatur paruus) ſunt diſtinguen[illegible]a. Nam [illegible] naturaliter compoſita ſit corporis habitudo, hic pu[illegible]us non ſolum videtur paruus, ſed etiam talis exiſtit. At cum craſſior ſit, ſi * quantò [illegible] ſeipſo craſſior euaſit, tantò ſit p[illegible] in [illegible] tum quidem quod ad ipſum attinet, m[illegible] ſed ob [illegible]rporis craſſitudinem minor mo[illegible]erato videtur. Si longè ſit craſſior q[illegible] pulſus minor, is pu[illegible]us quantum in ipſo eſt, mediocri erit maior. Sin autem minus ſit craſſus quàm paruus pulſus, hic, ſi eius naturam ſpectes, naturali erit minor. Quòd ſi gracilius corpus ſit, quàm videatur pulſus paruus, is ſanè eſt paruus natura, ſed non perinde videtur paruus, ac verè eſt: quòd gracilitas quatenus à natura receſſit, hactenus ei ſpeciem magnitudinis augeat. Similiter etiam in aliis pulſibus omnibus adhibenda eadem eſt diſtinctio, quæ de paruo & magno pulſu eſt adhibita: ſciendúmque illorum quemque vel paruum eſſe natura, vel magnum, vel moderatum. Ac tres hi pulſus in quantitate diſtentionis poſiti ſunt, quod ad ipſius rei naturam attinet. Videntur verò eſſe vigintiſeptem, ob craſſitudinem vel gracilitatem corporis, vel ob rugoſiorem cutem, vel regionum arteriarum inæqualem anguſtiam, vel proprietatem conformationis. Iam verò longus, anguſtus, & humilis pulſus, quod quidem ad ſuam naturam pertinet, idem erit & paruus: nimirum longitudine ipſa accedente ob tenuem habitudinem corporis. Quòd autem & languidus ſit, hinc euadit perſpicuum, quòd nunquam facultate valente, pulſus eſſe paruus ad ſummum poſſit. At duritiem nihil eſt neceſſe coniunctam eſſe huic pulſui. Oportet tamen cor vna cum arteriis eſſe refrigeratum, atque etiamnum perfrigerari. Quòd verò refrigeratum eſſe, læſam eſſe facultatem ſit. refrigerati autem, mutari vſum, vtrique intelligere oportet. Facultatis eſſentia ſingularum partium, in ſingularum illarum poſita commodo temperamento eſt. Nam tum demum ſuum quæque munus obit ſtrenuè, vbi ſit temperatiſſima. Contrà malè fungitur, ſi intemperata ſit: atque hactenus malè, quatenus ſit intemperata. Ad eundem modum cordis corpus cùm immodicè fuerit refrigeratum, calfactum, humectatum, aut exiccatum, pulſus pro ſuæ intemperiei modo facit languidos: id quod illi eſt facultatem oblæſam eſſe. At verò conſuetudinem habere cum ſanguine in ipſius contento ſinibus, & cum ſpiritu, qui calidior longe ac naturalis ſtatus requirit, ſit, aut cum eo qui in inuolucro cor ambiente conſiſtit, vel in pulmone, aut cum ipſo etiam inuolucro cor ambiente, & pulmone: vſum eſt tantùm variaſſe, citra facultatis offenſam. Ac ſic eandem rationem habet, refrigeratum eſſe, & refrigerari. Nam ſi in ipſa cordis temperie frigidum elementum præpolleat, facultas læditur. Sin verò in tunica cor ambiente, & in pulmone, ſanguinéque & ſpiritu, quos eius ventriculi continent, vſus eſt remiſſio. Iam humiditates & ſiccitates, ſi in ipſo corpore cordis conſiſtant, nocent facultati: ſi in quopiam vicino, non immutant vſum. Siquidem proba temperatura, intemperieſque, ex quatuor fiunt elementis: vſus verò incrementa vel remiſſiones, duntaxat ex calido & frigido. Porrò vbi iam ad vltimam vſus diſſolutionem deuenit, corporibus vicinis cordi vehementer refrigeratis, non poterit etiam cordis corpus non intemperatum exiſtere: id quod nihil eſt aliud, quàm facultatem debilitari. At verò vbi cum duritie coniunctus eſt pulſus, ille oblongus, anguſtus & humilis: neceſſariò etiam ei adeſt vel languidus, vel medius inter languidum ac vehementem:

Pulſum primum in corpus viuum nunquam cadere poteſt.

Pulſus longi quando dicantur.

Pulſus breues qui.

Pulſus moderatus.

Latitudinis motus quando in pulſu obſcuretur.

Gracilitatem corporis [illegible] pulſus ſignificet.

Facultate valente nunquam pulſus eſſe paruus ad ſummum poteſt.

Eſſentiam facultatis cuiuſque partis, in commodo eiuſdem partis temperamento conſiſtere.

Temperiem intemperiemque cordis, ex quatuor elementis conſtare.

[illegible] adeo etia[illegible] orporis [illegible] trahun[illegible] ſiones quæ [illegible] affe[illegible] potio & fri[illegible] ref ig[illegible] Deprehendes [illegible] pulſus non [illegible] ſit, celerior [illegible] vehementior. C[illegible] in communi d[illegible] nec ma[illegible]dinem adiunctam, nec vehementiam, nec [illegible]tatem habeant: ſingulas autem ſeorſum, vbi [illegible]ptoma aliquod apparuerit, eorum quæ fru[illegible]s id genus ingeſtis ſolent ſuperuenire: vt [illegible]um, exempli gratia, quod à vinoſis fructibus proficiſcitur. Iam verò ſi neruorum originem aliquis dictorum affectuum occupet, conuulſiuas diſpoſitiones inducit. Sic enim illas appello, quas ante mortem, conuulſionis aliquod neceſſariò comitatur ſymptoma. Ac moriuntur ſanè omnes in hunc modum affecti, etiamnum calidi: contrà ac illi, qui corripiuntur ſyncopa: hi ſiquidem vehementer etiam frigidi, viuunt adhuc. Eſt autem operæpretium noſſe, omnes duros ſimul & paruos pulſus, quam citiſſimè fieri vibratos: & ſi qui vibrati non ſunt, eos aut ob vitalis facultatis imbecillitatem, aut remiſſionem vſus, aut vtriuſque concurſum, non admittere vibrationem. Nam ſi quidem vſus magnam poſtulet diſtentionem, viſque operari valeat vitalis, ſed vnum refragetur corpus arteriæ, quod attolli in magnam diſtentionem præ duritie non poſſit, vibratio in eum ſtatum incidit. Nulla præterea ratione fiat arteriæ vibratus motus. Quocirca hic pulſus qui videtur vibratione carere, aut extremam imbecillitatem virtutis, aut remiſſionem vſus declarat maximam. At vibratus ſi ſit, nonnihil roboris facultatem poſſidere portendit, nec pulſuum vſum prorſus diſſolutum exiſtere. Ad eundem modum ſi pulſus circa vibrationem * longior ſit naturali, anguſtiórque & humilior, non longiſſimè tamen a natura in ſingulis his receſſerit, ſed aliquantulum: ſi quidem etiam ſit durus, frigiditatem, vel facultatis imbecillitatem indicat, vel vtrumque ſimul. Atque hæc ex conſequentibus diſcernuntur. Sin verò ſimul & durus ſit, & vibratus, illos ſignificabit affectus, à quibus durus pulſus producitur: facultatem tamen non imbecillam, vt in illis, nec diſſolutum vſum. Quanta verò vtriuſque ſit noxa, in facultate indicabit vehementiæ & remiſſionis differentia, vnà cum quantitate ipſius vibrationis: in vſu, differentia celeritatis & crebritatis, cum vibrationis item quanti-

[illegible] pulſus [illegible] cum moderato, [illegible] Præterea ille ipſe moderatus [illegible], quem in optima na[illegible] de vnoquoque homine, qui [illegible] ſtatuitur. Atque hic ex compa[illegible] temperat æſtimatur, docetque qualenam ſit ipſius temperamentum. Ac celerior quidem [illegible], tardior frigidius temperamentum declarat. Verum ſolam non eſt reperire mutationem in celeritatem & tarditatem, nec in ſanis, nec in affectis corporibus. Nam qui calidiore eſt temperamento quàm ſimpliciter moderatus, ſi videatur habere celeriorem pulſum, eum habet neceſſariò maiorem. Et cui pulſus eſt aliqua ex occaſione celerior [illegible]to, omnino etiam eſt maior: neuter tamen horum neceſſariò eſt crebrior: ſiquidem crebritas illis, vbi calor accumuletur copioſior, accedit. Itaque cum celeritate, modò magnitudo, modò etiam crebritas eſt coniuncta. Similiter mutationes in tarditatem pulſuum, partim ex moderato ſtatim in raritatem ſimul mutantur: ſubinde etiam in paruitatem, vbi amplius vſus ſit imminutus: partim ex ſtatibus non naturalibus, nunc aucto vſu, ſæpe vnà cum mutatione in paruitatem, interim cum raritate, nonnunquam cum mutatione in vtranque. Cæterùm mutationes pulſuum ob imminutum vſum, in tarditatem fiunt, cum raritate & paruitate. Habes primas & ſimpliciſſimas pulſuum mutationes in celeritatem & tarditatem: * quarum cauſæ antecedentes & primitiuæ, eadem inueniuntur ratione, atque illæ quas de magnitudine & paruitate expoſuimus. Mixtæ verò mutationes atque compoſitæ, cum vehementia, vel remiſſione, vel duritie, vel mollitudine coëunt. Quæ etiam examinandæ diſcernendæque ſunt eadem via & ratione, quam cùm de longo, anguſto & humili diſputaremus, declarauimus. Vt, exempli gratia, ſi ſimul & celerior eſſe & mollior videatur pulſus, animaduertendum eſt, tantò ne celerior ſit, quantò mollior, an magis. Nam ſi quantò eſt mollior, tantò etiam celerior ſit, à ſola mollitudine ipſa mutatio eſt facta. Sin celerior quàm mollior, non à mollitudine tantum, ſed etiam ab vſu aucto. Contrà ſi mollior quàm celerior, quantò mollior eſt, tantùm detraxit ſolius vſus remiſſio. Similiter in aliis coniugationibus danda opera eſt, vt præpollentem cauſam inueſtigemus, magnitudinem quarum ex proportionis exceſſu deprehendes. Cùm igitur in diſtentione arteriæ quatuor generales ſint differentiæ: prima, eadémque inter omnes maximè pulſuum propria, quæ in qualitate conſiſtit motus: ſecunda, quæ in quantitate diſtentionis: tertia, quæ facultatem: quarta denique & vltima, quæ tunicam arteriæ indicat: hoc certè poſtremum genus, non eſt proprium pulſuum, ſed aduentitium. Cæterùm tum ipſum, tum penultimum genus, cauſam ſemper à qua gignuntur, manifeſte declarant: duo autem reliqua genera ſuperiora, non perpetuò. Etenim duobus obuenit generibus poſterioribus, vt ab vna vtrumque cauſa conſtituatur: primis verò duobus, vt ab omnibus cauſis, quas tres demonſtrauimus eſſe: quare in primis illis ad inueniendam cauſam, quàm in vltimis, pluri-

Marginal notes:

Conuulſiuæ diſpoſitiones quæ ſint.

Duros ſimul & paruos pulſus [illegible] fieri vibratos.

Vibratus pulſus quando accidat.

Vibratus pulſus ſi adſit, nonnihil roboris [illegible] poſſidere declarat.

[illegible] pulſus quot modis dicatur.

Celerior pulſus, calidius [illegible], frigidius temperamentum declarat.

Celeri pulſui modò magnitudo, modò adiungitur crebritas.

Mutationes primæ & ſimpliciſſimæ pulſuum in celeritatem & tarditatem.

Diſtentionis arteriæ quatuor generales ſunt differentiæ.

bus opus est distinctionibus. Porrò secundum genus, quod circa distentionis quantitatem versatur, hoc præter cætera habet, quòd septem & viginti pulsuum differentias complecti videatur, quæ tamen sunt tres duntaxat. Porrò vehemens pulsus à facultatis semper robore fit: proinde * quantò vehementior fuerit, tantò facultatis maius esse robur significabit: languidus, ex facultatis imbecillitate: quare * quantò languidior sit, tantò facultatem ostendet imbecilliorem. Haud aliter durus pulsus efficitur ab arteriæ tunica dura: mollis à molli. Præterea quantitas pulsus duritiei mollitudinísque, quantitatem duritiei mollitudinísque arteriæ declarat. Cæterùm qui medius est inter durum & mollem (qualis dicitur moderatus) primus natura est inter eos, solúsque dicitur naturalis. At inter languidum & vehementem hac ratione medius est nullus: quòd languidus sit oriundus ex facultate imbecilla, & desciscente à natura: vehemens autem à firma & rectissimè habente. Verùm alio modo, inter languidum & vehementem medius aliquis esse possit. Modus autem dignoscendi per tactum adhibitus est. Nam cùm à pulsu euertitur, eum vehementem vocamus: vbi tactus euertit pulsum, languidum: vbi neutrum fit, medium cum pulsum dicimus inter vehementem & languidum: qui quidem non aliter atque languidus, * præter naturam est. Porrò alterationes pulsuum, * quæ quidem in remissionem & vehementiam fiunt, illæ certè & solæ frequenter fiunt, hoc est, citra vllam aliarum differentiarum miscellam, atque etiam ab vna causa: vt si cæteris causis naturalem modum seruantibus, facultatis robur sit paulolum auctum, aut imminutum: interdum tamen ab vna quidem causa gignuntur, at non solæ: quemadmodum vbi facultas aut imbecillima, aut robustissima effecta fuerit. At mutatio pulsuum in duritiem & mollitudinem, si quidem ab vna causa procedat, omnino aliquod vnà generum aliorum mutabitur. Quòd si sola constet, ex concursu plurium causarum gignitur. Simul autem & sola & ab vna causa nequaquam fiat, nisi minimo planè spacio à natura recesserit. Causæ antecedentes quæ robur facultatis adaugent, partim in ipso insunt corpore: ac humores quidam sunt semicocti & crudi, qui iam concoquantur: & naturæ ad indicationem impetus: ac præterea iracundia. Partim adueniunt extrinsecus, vt vinum, cibus, modicæ exercitationes, & omnia quæ intemperies corrigunt. Deprimunt verò facultatem inedia, vigiliæ, solicitudines, mœrores, vacuationes immodicæ, vehementes dolores, vel cum quadam proprietate accidentes, vt quem stomachicum affectum appellant, qui animi deliquium inducit. His adiunge omnia quæ cordis vel arteriarum creant intemperiem. Mollem reddunt arteriam humidi cibi, frequentiores balneæ, somni multi, mollior vita, & deliciæ: quæ omnia intra septa naturæ manent. Præter naturam autem sunt, simúlque idem moliuntur, lethargus, coma, hydrops, & si quæ sint alia quæ largo humore ac maximè pituitoso arteriarum tunicas imbuunt.

Igitur præsentem constitutionem singularum coniunctarum causarum pulsus primam omnium indicat: qua cognita, antecedentes & externæ causæ, quæ coniunctas introduxerunt, deprehenduntur. Atque in hoc præteritorum præcognitio consistit. Nam futurorum, ex iis quæ comitantur dispositiones, præsagia sumuntur.

Quantitatem dilatationis arteriæ, septé & viginti [illegible] pulsuum differentias complecti.

Vehementem pul[illegible] facultatis semper robore fieri.

Pulsus durus & mollis vnde proficiscantur.

Medium pulsum qui naturalis sit dari nullum inter languidum & vehementem posse.

Medius pulsus inter languidú & vehementé quomodo dignoscatur.

Causæ antecedentes, quæ facultatis robur adaugent, sunt duplices.

Facultatem quæ depri-mant.

Arteriā mollem reddētia.

Pulsus ante alia omnia, indicat coniunctæ causæ naturam atque constitutionem.

GALENI PERGAMENI

De præcognitione ex pulsibus,

LIBER SECVNDVS.

Contractio etiam habet quatuor genera pulsuum, quot scilicet dilatatio. Siquidem velocior & tardior, maior & minor, vehementior & languidior (si naturam ipsam spectes rei) fit contractionis motus: ac præterea etiam arteriæ corpus, aut durum, aut molle redditur. Haud dignoscas tamen horum generum, præter tarditatem & celeritatem, vllum. Porrò tum distentio tum contractio arteriarum, naturalis caloris tuetur mediocritatem: distentio, veluti inspiratio quædam, excessum caloris refrigerando, & ventilatione quod extinguitur incendendo: contractio in modum expirationis fuliginem expurgando. Ergo celeritas contractionis indicio erit fuliginosorum excrementorum ingentem colligi * multitudinem, expurgaríque id temporis, quandocunque inueniatur. Tarditas contra, nec eius multùm coaceruari excrementi, eóque neque euacuationem desiderari. Atque aceruatur quidem magna copia fuliginis, * vbi humores putrescunt: quo tempore necessum est febres accendi: pauca autem, dum corpus bonos humores continet. In aliis statibus qui medij inter hos sunt, pro portione singulorum statuum. Inter edendum & dormiendum, plus: per vigilias & inedias, minus. Eadem planè ratione pro ciborum natura, ex illis qui prauos humores gignunt, plus: minus ex iis qui probos. In febribus ad eundem modum, in accessionibus, plus: aliis temporibus minus: adeóque plus ex crassis & lentis humoribus, qui pituitosi sunt, & quos crudos appellant: ex biliosis minus & melancholicis: medio modo ex sanguine, qui & ipse putrescit in inflammationibus: vnde oriuntur febres, cùm aliæ, tum illæ, quarum adeò est immodicus ardor, vt cutem deurant, & carbunculum generent. Eiusdem ferè naturæ sunt herpetes depascentes: in omnibus quippe his, ipsi humores putrescunt. Alio autem modo putrescentes in asperis arteriis succi. Pulmonem enim suo vitio contaminant: quod viscus tempore etiam ipsum putrescit. Colliguntur autem in asperis arteriis id genus succi, vel per destillationem à capite, vel ex pleuritide, vel peripneumonia, vel pulmonis affectu, vel angina, vel ex translato pure. Originem hinc ducunt putredinis, quòd minus probè expuantur. Nam vt sunt vitiosi, & locus calidus, maturam desiderant euacuationem. Subinde etiam fit, vt cùm pulmonis rumpitur vas, immittat sanguinis aliquid in ipsas arterias asperas: qui quidem diuturnitate putrescens, tabem excitat. Quò etiam deuenit celerius, quem vasa emittunt exulcerata. Ergo in omnibus his, contractio arteriarum secundum quantitatem augetur, etsi sensu id planè non percipiatur. At celeritatis clarè incrementum dignoscitur. Nunc ad crebritatem, raritatémque nos conuertamus: quarum duplex est vtraque, quòd etiam quietibus contigit arteriæ duplicibus esse: vbi ab distentione ante contractionem: alteri post

Contractioni arteriæ insunt quatuor genera pulsuum.

Differentiæ contractioni que arteriarum vsus.

Contractionis in arteriis celeritas, magnam vim excrementi fuliginosi indicat.

Fuliginosi excrementi quando plus, & quando minus accrescat.

Sanguis in inflammationibus computrescens, quas febres gignere soleat.

Humores in asperis pulmonis arteriis delitescentes, vnde illuc confluant, & qua de causa putrescant.

Tabes vnde contrahatur.

Quies arteriæ duplex.

p... contractionem ante distentionem. At quid. ... ambobus est commune, aliquid proprium ... Commune, quòd duabus de causis ab... vel quod prior productus sit motus, vel quod sequens anticipet. Contra protenduntur, si ... breuior fuerit prior motus, vel si ... posterior. Vtrique proprium, quòd denotare possunt. Illud autem ab eis constat significari, quod ex producto altero motu, vel anticipante altero potest prodi: aut contra, ex abbreuiato altero motu, & morante altero. Quando enim syncerus calor, paucissimisque excrementis pollutus, distentionem maiorem & celeriorem concitat: contrà qui confusus excrementis est putribus, contractionem: vbi ex anticipatione vel magnitudine distentionis pulsus creber fuerit, calorem paruum indicabit plurimum increuisse in corpore. Vbi verò quòd maturius incipiat contractio, impuri copiam, atque excrementis referti caloris, arguet. Nec aliter, cùm rarior pulsus externa quiete fit: siquidem ob distentionis breuitatem, indicabit esse refrigeratum calorem: sin ob contractionis moram, fumosa imminuta esse excrementa. In quiete interna è diuerso, si ex productione contractionis creber fit pulsus, suppullulare abundantiam fumosorum excrementorum: si ob maturiorem distentionis exorsum, auctum calorem esse. At verò cùm rarior in hac quiete pulsus est, si ob imminutam contractionem, pauciora excrementa annunciabit: imminutum calorem esse, si ob distentionis moram. Quòd si coniuncta ambo sint, vt & protendatur motus prior, & alter anticipet, siue in externa hoc quiete, siue accidat in interna, compositum declarauerit affectum ex illis, quorum sigillatim significabat vtrunque. Itidem si pulsus fit rarior, in vtra hi coierint ambo quiete, contractus prior motus, & alter nimis tardatus, erit status tunc quoque duplex, atque ex vtroque compositus. Cæterum externa quies clarè sentitur, interna autem non obscurè quidem. Eam tamen coniectura quis assequi possit, ex vtriusque motionis impetu. Iam verò contractio ipsa, interim non tam diuturna est, quàm distentio: interim æquè diuturna est, cùm diuturnior sit, non tamen quintuplo (vt ait Herophilus) sed paulò maior. Inæqualium pulsuum quidam in vno ictu inæqualitatem sortiuntur: alij verò in plurium aceruo, quam collectiuam inæqualitatem appellant. Omnes autem in vniuersum, aut ex obstructionibus, aut ex compressionibus instrumentorum, aut abundantia humorum, ad facultatem collata, aut cordis inæquali intemperie constant: estque inæqualitas incommodior, quæ circa vnum pulsum, quam quæ circa aceruum, versatur. Iam verò intermissio motus arteriæ, siue in vno pulsu, siue contingat in pluribus, periculosior est aliis inæqualitatibus omnibus. Vt igitur à collectiua (quæ apertior est) auspicemur, facultas ipsa gignit intermittentes pulsus, vel grauata, vel impedita ob crassitudinem aut copiam humorum obstruentium, aut opprimentium arterias, aut etiam occupantium spacia, in quibus illæ distendi solent. Est cùm inflammatio vel scirrhus corpora incumbentia arteriis infestans, earum distentionem coërceat. Si verò ipsatum arteriarum tunicas tale quid occupauerit, maius periculum imminet: sicuti extremum malum, si cordis corpus inuaserit: nam ij subitò syncope corripiuntur. At intemperies cordis non est periculosa

Quid ... ambobus commune.
Quid vtrique proprium.
Herophilus.
Collectiua inæqualitas. Inæquales pulsus vnde fiant.
Intermissio arteriæ periculosior est aliis inæqualitatibus omnibus. Intermittentes pulsus vnde contingant.
Intemperies cordis est ... mortalis ...

inde exitialis, sed est longè mitior inflammatione. Cuius quidem intemperiei comes facultatis imbecillitas est: pulsusque languidus, præter talem affectum, indicat nihil. Nam moderato cor prædituu temperamento, pulsum edit vehementem: prauo, languidum. Paruum itaque & languidum pulsum sola intemperies reddit: non tamen continuò inæqualem nisi humoribus contenti in ipso corde, & in arteriis & venis coniunctis illi, sit facultas inferior: aut etiam ipsius cordis corpus, inæquali intemperie affligatur. Sunt autem raris pulsus intermittentes finitimi, hoc ab eis differentes, quòd rhythmum vniuersum amittant. Qui quidem eò periculosiores existent, quò fuerit ipsa intermissio maior. Porrò si arteria duorum pulsuum tempus moretur, haud scio an quispiam esse superstes possit: at vnius pulsus tempus, aut paulò amplius, intermittente arteriarum motu, sæpenumero conspeximus hominem liberati, præsertim quum ætatem senilem ageret. Etenim facultates languidæ, à paruis sæpe occasionibus offenduntur: firmæ autem, tantùm deficiuntur à maximis. Proinde qui habitu sunt valente, diúque à morbis immunes fuerunt, periclitantur si eis prehendantur. At imbecilli, quique assiduè obiecti ad omnes sunt causas, facillimè restituuntur: quòd scilicet horum nemo, quum à qualiber lædatur vel minima, magnam causam expectet. Itaque intermittentes pulsus minus perniciosos possident senes quàm iuuenes: mox pueri ab illis, quòd concoquant digerántque per halitum, humorum copiam & crassitudinem, quæ intemperies inæquales produxit: cùm nimirum concoctrice facultate sint validissima, corporéque mollissimo ac facilè perspirabili. Iam verò naturalis arteriæ motus, sanitatem refert: vitiosus, morbum: omnino intermissus, mortem. Et quemadmodum soluere apoplexiam ingentem quidem est impossibile, leuem autem non facilè: sic intermissio diuturna pulsuum vt tollatur, fieri non potestbreuis autem potest, haud tamen citra negocium Cæterùm diuturnam voco, quæ excedit duorum pulsuum curriculum: breuem, quæ intra duorum pulsuum tempus manet. Iam mors à pulsibus intermittentibus repentina corripit, non aliter ac ab apoplexia. Vtrobique enim cordis calor extinguitur, destitutus respiratione. At raritas quidem ab intermittente pulsu discernitur diuturnitate temporis: interdum etiam, quòd raritas interim habet æqualitatem coniunctam omnium ictuum: intermittens autem pulsus necessariò inæqualis existit. Ad hæc, ingens frigiditas raros pulsus producit: quæ quidem vel corpus cordis, vel sanguinem spiritumque illius, vel * consentientem ei aliquam partem occupat. Si igitur corpus ipsum cordis prehendat, ita languidos, tardos, & paruos reddit pulsus, vt ipsa præpotens est. Quæ verò à parte proficiscitur alia, raritatem longius quàm cætera genera, à natura auertit. At mors tum minus potest declinari, vbi frigiditas corpus cordis inuaserit: quanquam & repentina etiam in altera differentia oritur. Ac moriuntur quidem priores illi inter dormiendum potius. Alteri autem hi, cùm illo modo, tum etiam inter loquendum. Intermittentes pulsus perniciosiores sunt raris, * siquidem generatio ipsorum fit raritate producta: solutio autem, est reditus quidam per raritatem, in commoderationem pristinam. Raro pulsui aduersatur creber, sicuti intermittenti intercurrens

Cordis intemperiei comes ... facultatis.
Inæquali pulsui gignendo quæ requirantur.
Pulsuum duorum motu intermisso Galenus dubitat an quispiam viuere possit.
Validæ facultates tantum deficiuntur à maximis occasionibus.
Imbecilla corpora cur vbi inciderunt in morbos, facillimè restituantur.
Intermittentes pulsus minus perniciosos obtinent senes & pueri quàm iuuenes.
Pulsus omnino intermissus mortem refert.
Raritas ab intermittente pulsu quomodo distinguatur.
Rarus pulsus vnde gignatur.
Intermittens pulsus cur perniciosiores sint raris.

[illegible] ex cre- [illegible] aut [illegible] A[illegible], quod repente [illegible] r[illegible]bus, [illegible] noxis [illegible] facultas [illegible] in intermit[illegible] autem, hoc [illegible] facere. Quare [illegible] sæpe [illegible] pulsus [illegible] vero omnes [illegible] bres, pulsum [illegible] dam extra periculum sunt. At qui [illegible] crebri pulsus, propter remissionem [illegible] cum omnibus [illegible] periculosi. Cæterum raritas nunquam vacat periculo, sicuti nec remissio, nec paruitas. Sola autem extrema vehementia in pulsibus, non modò vacat periculo, sed est etiam maxime vtilis. Magnitudo autem summa, vbi coniuncta est cum [illegible], periculum nunciat: sin cum [illegible] arteriæ statu, nihil subest ei mali. Præterea veloces pulsus tardis sunt securiores, si quidem summa celeritas, summa tarditate est securior. Summa quippe tarditas, non secus ac raritas, tum incidit, cùm calor natiuus extinguitur. Celeritatis incrementum procedit ab vsu vrgente, atque à valida facultate. Verùm formicans pulsus, nec omnino est celer, nec summam attingit crebritatis. Durissimus pulsus perinde est, ac mollissimus, periculosus. Nam ex scirrho ille, aut inflammatione insigni visceris, aut ex constrictione per frigus, aut ex siccitate ab ardentissima febre profecta, aut ex valida conuulsione: hic [illegible] comate, & leucophlegmatia, atque ex immodica humiditate habitus gignitur. In summa verò, omnes pulsus, qui longe a naturæ modo recedunt, non sunt laudabiles. At languidissimus, [illegible] tardissimus, rarissimusque, omnium pessimi sunt: ab illis, minimus, mollissimus, durissimus: inde creberrimus. At non celerrimus vel maximus: sed sunt hi modice periculosi. Verùm inter omnes extremos optimus est vehementissimus. Inæqualitas etiam intermittens in vno pulsu, omnium periculosissima est, præ[illegible] quæ mortem annunciat. Hæc fit, vbi distentionem intercipellat quies. Vbi igitur vehementior secunda motus [illegible], commodius est: vbi languidior, periculosius. Iam tardior item, signum periculosius existit: celerior, tutius. Gignuntur quippe hi pulsus, dum simul & certat natura, & impeditur ab insalubribus caußis. Est etiam melior motus vehemens, & celeris languido & tardo. At verò prior motus alterum nihil excellit ferè, in magnitudinis paruitatisque differentia: sicuti neque in duritia, aut mollitie: etsi quòd interdum vibratus sit, durior alter occursus videatur. Etenim vibratio est duræ arteriæ symptoma, vbi amplius cogitur vi distendi. Pessimus autem est pulsus is intermittens, cuius tempus quietis prolixius fuerit. Inæqualitas igitur intermittens in vno pulsu, caußas habet genere easdem; ac collectiua: sed quam illa est deterior longè. Corpus c[illegible] facultatem quandam obtinet, quæ distendit & contrahit, tuendi gratia natiui caloris. Hæc in contractionibus fuliginosum excrementum effundit: in distentionibus allicit refrigerium. Vbi igitur ex æquo calidum, vel frigidum, vel purum, vel turbidum, ipsum cor fuerit, omnes

Intercurrens [illegible] ad [illegible]

Ar[illegible] [illegible] nes, [illegible] bro in [illegible] tur.

Raritas pulsuum nec [illegible] periculo, sicuti nec remissio, nec paruitas.

Vehementia pulsuum est vtilis.

Veloces pulsus tardis sunt securiores.

Formicans pulsus.

Durissimus pulsus vnde accidat.

Mollissimi pulsus caußæ.

Pulsus omnium pessimi, qui.

Pulsus vehementissimus, o[illegible]

Inæqualitas intermittens in vno pulsu, mortem annunciat.

Pulsuum intermittentium quæ caußa periculosiores.

Vibratio quid.

Inæqualitas intermittens in vno pulsu, longè [illegible] collectiua deterior.

Cordis facultas.

ei[illegible] parte [illegible] V[illegible], aliæ frigidiores ex[illegible] illa [illegible] excrementa [illegible] eodem [illegible] anteuerterunt, illæ cunctantur. V[illegible] non vi ad actionem [illegible] cor excitant: ita [illegible] quæ ad motum fe[illegible] vniuersum in longiore [illegible] calidiores si motu [illegible], maior que [illegible], tertior, tardior & [illegible] numero [illegible] vsus. At [illegible] paulo sint plures, [illegible], atque vincunt, [illegible] & inæquales totius visceris [illegible] pulsus ex genere est illorum, qui [illegible] quiete: succeditque interdum tal[illegible] ibus, quemadmodum etiam [illegible] ex genere est introrsum retractorum: & [illegible] nonnunquam inæqualem cordis intemperaturam. Etenim si vna contingat, vt quadam sint partes cordis præcalidæ, aliæ fumosa fuligine præfocentur, ad contrarios prosilient motus, vt hæ quidem distentionem moliantur, illæ considant. Ac tunc sanè distentioni contractio potest succedere tribus modis. Primò, cùm distentionem, prius quàm mensuram impleat, contractio exceperit: secundò, vbi prorsus completæ succedat, externa quiete deperdita: tertiò denique, dum distentionem nondum perfectam contractio retrahit, cæterùm debilior reddita, reliquum permittit compleri. Haud aliter etiã contractionem distentio, nunc absolutam consequitur, nec permittit consistere: nunc etiam prius quam sit completa, impeditam & victam excipit: nonnunquam retrahit nonnihil, superatur tamen. Atque in arteriarum motus fiunt interdum vel citra affectum cordis, aut propter earum inæqualem intemperiem, aut facultatis imbecillitatem, aut etiam duritiem tunicæ. Porrò ipsius facultatis essentiam, nihil aliud putamus esse, præter qualitatem temperamenti. Tres autem affectus hactenus, originesque bis ferientium pulsuum inuenimus: vnam vibratorum, hac sola re ab illis distinctam, quòd cùm breuem pulsus longitudinem habeat ex vtraque parte arteriæ, obscura vibratio fit: quamobrem dicrotus, non vibratus videtur. Alteram, in qua non vibratus est pulsus, sed arteria dura, & imbecilla facultas, vt a corporibus decumbentibus opprimatur, aliqua tamen parte iuxta cutem sita, attollatur libere. Atque hi quidem duo pulsus tum dicroti sunt, tum duri. Tertius qui ex intemperie nascitur, haud est dicrotus, sed bis modò pulsans, nec necessariò durus: possumus tamen eum dicrotum appellare. Etenim intemperiem qua cordis corpus affligitur, comitatur pulsus bis feriens: consequiturque etiam ille cuius externa quies est amissa, & cuius impeditur distentio. Est & aliud frequens genus inæqualitatis in vno pulsu, vbi arteriæ principio propinquior pars, prius mouetur. In quo genere vndosus atque vermiculans pulsus consistunt, à molli arteria & non valida facultate profecti. At vermiculans quidem, non modò non validam, sed infirmam etiam facultatem denunciat. Vndosus autem, interdum non satis firmam, ac nonnunquam mediocriter validam, cùm præsertim sudorem decretorium

Cor mouetur [illegible] quietem [illegible] partes [illegible] suas [illegible] ad motum.

Capitatus pulsus.

Dicrotus pulsus.

Essentiam facultatis nihil esse aliud præter qualitatem temperamenti.

Pulsuum bis ferientium generationes tres.

Vermiculans pulsus infirmam facultatem denunciat.

Vndosus pulsus quando sudorem decretorium promittat.

[illegible] ... ritur & pituitosis [illegible] ... & raritate [illegible] ... que foret ... e. Quòd si [illegible] ... ca, & vehe[illegible] ... fit nactus, dec[illegible] ... dubie sudorem ... ficabit. Mag[illegible] hic spectand[illegible] est, si pul[illegible] vehementes & alti appareant [illegible] quam contra[illegible]. Qui si æqualiter etiam fiant, salubrem tunc & breui pollicentur sudorem, maxime si concoctionis morbi appareat indicia. Vndosus itaque pulsus, ex humida mollique arteria oritur, simulque ex facultate modice affecta: vermicularis autem, ex molli quidem, verùm ex imbecilla insigniter facultate. Quamobrem etiam sine febribus [illegible] superueniente vniuersis largis euacuationibus. Decurtatorum pulsuum duplex est genus: alterum in vnica distentione, alterum in aceruo. Quod in aceruo. Quod in vnica distentione fit, facultatis imbecillitatem vna cum corporis gracilitate arguit. Est autem ad modum digitis arteria tangenda. Deinde si animaduertatur interea in arteriæ primis partibus maior pulsus, vel vehementior, vel vterque: in postremis minor, vel languidior vel ambo: primus digitorum applicatorum est attollendus, perspiciendumque, vtrum similem illi qui antea erat, quam hic sustolleretur, sequentes digiti motum percipiant, an vehementiorem atque maiorem. Ergo si motum similem, digiti sequentes sublatum digitum, sentiant, sua sponte arteria decurtatam distentionem habebat: quod nobis infirmæ facultatis à corde prodeuntis, vestigium erit. Nam illa quando rectè se habet, vsque ad finem arteriarum omnium contentio quæ attollit eas, similiter permeat. At in pulsibus decurtatis, paulatim remittitur, tantòque efficitur imbecillior solito, quantum est à principio remota. Quòd si eleuato tu primo digito, postea motum percipias validiorem, ac maiorem quàm antea: declarat ille quidem etiamnum facultatis arteriæ imbecillitatem, sed minorem certè quàm alter: quòd illic facultas remitteretur à principio discedens: hic maneat, quantum in ipsa est, par, sed grauata ab iniectis digitis, imbecillius moueatur arteria: quod quidem minus habet periculi. Neque enim ita ipsius cordis, vt arteriæ quam tangimus, ostendit affectum. Alterum autem, potius cor esse imbecillum significat. Porrò si omnino pulsus deficiant, tum multò magis declarabunt facultatis imbecillitatem: quo tempore sunt submouendi omnes digiti, ac dein spacio paruo interposito, de integro admouendi. Bifariam autem ipse aboletur pulsus: vel quia prorsus non pulsant arteriæ, id quod extremum est malum vel quia pulsant quidem, sed ita languidè & paruum, vt fugiant sensum: estque sanè hic affectus, si extra deliquium aliquod animi repentinum accidat, difficillimus. Reciprocatur autem motus, modò ex vltima pulsus abolitione, modò ex paruo pulsu & languido. Sed ille quidem * deficiens reciprocus dicitur, hic reciprocus decurtatus. In huiuscemodi æstimandis, sic debemus partem componere, quamcunque tangamus, vt subter arteriam nostter sit tactus. Omnium verò sunt pessimi pulsus, qui ab amisso motu minimè reciprocantur inuerso membro. Mi[illegible] us his, qui inuerso [illegible] videntur moueri. Quibus etiam minus, q[illegible] sunt decurtati, non tamen perdunt planè omnem motum. Iam etiam his minus reciproci decurtati, adeòque si multis simul occurrant digitis. Ceterum numerus digitorum, quibus n[illegible] tu[illegible] fit [illegible] rus, suus cuique est [illegible] ... quam rem magnopere refert naturâ [illegible] ... rantur. Quibusdam enim natura [illegible] pulsus constat minor [illegible] & aliquibus breuior. Quòd si nos natura ipsius ægroti proprietas [illegible], ex communionibus [illegible] ... coniecturam faciemus, temperamenti scilicet & habitudinis corporis. At in temperamento, præsertim calidi & frigidi differentiam [illegible] spendimus: in habitudine, gracilitatis & corpulentiæ. Ac fit interdum vt ambæ inæqualitates pulsuum, tum quæ in vno pulsu, tum quæ in aceruo consistit, concurrant. Sæpe quoque illa quæ in vno pulsu consistit non adest: quæ autem in aceruo, manifestè conspicitur. Latet autem inæqualitas vnius pulsus, aut ob affectionis exiguitatem, aut ob ipsorum pulsuum [illegible]titatem. Vtrumque itaque genus decurtatorum pulsuum, significat facultatis imbecillitatem. Verùm si in vna fiat distentione, etiam gracilitatem indicat. Fit igitur decurtatus pulsus in quibusdam, ex causis præter naturam: in nonnullis tamen innascitur ex propria conformatione: quo modo innuens & circumnuens pulsus. Qui quidem fit, si arteria ita sit conformata, vt eius pars duntaxat media, nudæ cuti subiecta sit: partes autem vtrinque altius demergantur. Quanquam fit etiam ob facultatis imbecillitatem, quæ attollere onus non potest. Ex horum etiam genere est pulsus tremulus, qui non perinde est conspicuus. Quia verò imbecillitatem facultatis sequitur tremor, necessarium est ideo etiam tremulum pulsum languidum simul & paruum esse: qua de re fugit sensum. Pulsus igitur tremulus, facultatem imbecillam, tunicam arteriæ mollem, corporisque gracilem nunciat habitum. Videtur autem quisque ordo perturbationi eiusdem generis præstare, propterea quòd ordo naturæ nostræ in primis familiaris existit. Ordo etenim fixam quodammodo causam esse & perpetuam, indicare videtur: perturbatio autem illius, variantem, nec in vna manentem vel magnitudine, vel specie, vel regione. Cæterùm talis causa non perniciosior, sed incertior censenda est. Itaque nihil certi, nihil ordinis perturbatio firmi habet: nec tale, quale ordo, vel bonum, vel malum.

Vndosus pulsus ex humida mollique arteria nascitur. — *Ver[illegible] pulsus solet citra febrem accidere.* — *Decurtatorum pulsuum duplex genus.* — *Decurtatorum [illegible] dignoscendorum ratio.* — *Pulsum abolere bifariam.* — *Pulsus deficiens reciprocus.* — *Pulsus reciprocus decurtatus.* — *Arterias tangendi ratio.* — *Decurtati pulsus significant facultatis imbecillitatem.* — *Pulsuum innuentium & circumnuentium causa.* — *Pulsus tremulus quid indicet.* — *Ordo est familiaris naturæ nostræ. Ordo pulsuum quid indicet.* — *Perturbatio ordinis quid significet.*

GALENI PERGAMENI

De præcognitione ex pulsibus,

LIBER TERTIVS.

Deinceps agendum de iis pulsibus est, qui dispositionibus præter naturam peculiares existunt. Etenim quicquid præter naturam est, aut affectus sunt, aut causæ horum, aut symptomata. Cùm igitur ex affectibus, hi quidem similarium, hi autem instrumentalium partium sint proprij: exordiar à similarium affectibus, qui quidem sunt octo numero, ab intemperie omnes profecti. Quorum quatuor dicuntur simplices, calor, siccitas, frigiditas, humiditas: quatuor compositi, frigiditas siccitati, caliditas siccitati, frigiditas humiditati, caliditas humiditati coniuncta. At verò pulsus per intemperiem, nisi arteriæ sint affectæ, vel cor, alterari non queunt: possunt tamen arteriæ nihil læso corde affici. At affecto corde vt innoxiæ permaneant arteriæ, impossibile est. Cæterùm

Rerum præter naturam esse tres differentias, affectus, causas, symptomata. — *Affectus similarium partium sunt [illegible] numero: quatuor simplices, quatuor compositi.* — *Corde affecto necessariò etiam arterias affici.*

terum [illegible] & calida intemperies cordis prompte [illegible] omnes arterias [illegible] modo. [illegible] sicca [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] magna [illegible] & crebra. At [illegible] non tantum [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] non erit [illegible] [illegible] perpetuus. Cel[illegible] [illegible] [illegible] facultatem, [illegible] instrumenti quæ di[illegible] [illegible] promptè: [illegible] [illegible] perpetuus erit. [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] & [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] ratione: si [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] hic [illegible]. Qu[illegible] [illegible] [illegible] [illegible]. Si [illegible] calor [illegible] [illegible] [illegible] statu maneat facult[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] quum mutatio ipsa est parua [illegible] [illegible] pulsum augetur: quum maior, etiam celer[illegible] [illegible] insignis, iam etiam crebritas. Prom[illegible] [illegible] pulsus: idemque celerrimus & crebe[illegible] [illegible] summum incrementum caloris significabit. At si celerrimus & creberrimus sit, non autem ma[illegible], hoc nisi facultas sit imbecillior, vel arteria durior, accidere nulla alia ratione possit. Similiter vbi ingens sit crebritas, nec simul celeritatis & magnitudinis par incrementum, calorem quidem etiam tunc oportet esse copiosum, sed vel facultatis imbecillitatem, vel instrumentorum duritiam. Cæterum imbecillitati erit adiunctus languidus: duritiei durus pariter & vibratus. Si durus citra vibrationem sit pulsus, ac summe creber, imbecillam facultatem vna cum calore magno nunciabit: & quum talis languidus sit, minabitur syncopem. Est autem aliud, cor & incalescere & incaluisse. Etenim vbi a substantia quam in suis ventriculis continet, ipsum cor calfit, potest firma facultas esse: vbi verò & incaluit, & in eandem incidit caloris intemperantiam, qua tenebantur sanguis & spiritus ventriculorum, tunc sane eam intemperiem sequitur necessitatio imbecillitas facultatis. Quòd si incaluerit largius, & per ipsum totum calor febrilis permeauerit, febrem excitat hecticam. A calore itaque cordis ipsi pulsus variantur. Quiquidem calor duplex quum sit, aut est certè à putribus humoribus genitus, vnde acrem qualitatem atque fumosam contraxit: aut cum * vapida quadam & suaui humiditate coniunctus, sola quantitate à natura recessit. Ille igitur prior constans & * æg è solubilis est: secundus autem, non vsqueadeo obfirmatus: qui quidem balneis, exercitationibus, cibo calido, vini potu, atque ex animi affectibus * timori & iracundiæ solet superuenire. Porrò calor qui diuersus est à natiuo, breuem habet externam quietem: celeriorem autem, quàm pro portione distentionis, contractionem. Qui quantitate sola variat, maiorem simul & celeriorem distentionem contractione. At qui etiam fuliginosus est, [illegible] longè citatiorem distentionem, contractionemque celerrimam reddet. At verò si cor quidem calidius sit, frigidiores autem arteriæ, ipsarum motuum exordia simul vtrobique fient, si modò venæ à corde facultatem citra læsionem receptant. Cor tamen singulis arteriis maiorem, celeriorem, vehementioremque pulsum habebit. [illegible] motus principium a corde illæ omnes habent, [illegible] autem speciem fortiuntur singulæ, prout [illegible] [illegible] pro corde temperatura consenserint. Porrò [illegible] nunquam accidet, vt arteriæ eodem tempore non accipiant ex corde influentem facultatem: ve[illegible]

Calor [illegible] [illegible] [illegible] qu[illegible].

Calor [illegible] [illegible] [illegible] suum nullus [illegible] [illegible] separabilis.

Hectica febris quando excitetur.

Pulsus à calore cordis variantur.

Cordis calor duplex.

Arteriæ habent motus principium à corde. Arteriæ non [illegible] eodem omnes tempore à [illegible] [illegible] facultatem recipere.

[illegible] in quæ cordi proximæ sunt, [illegible] posteriores quæ [illegible] [illegible] quod potissimum euenit, si arteriæ [illegible] & [illegible] [illegible] conuenerint. Nō [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] percipitur temperam[illegible] [illegible]. Nam modo frigidius [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] ventriculi contenta [illegible] calidior [illegible] diuersò, substantia frigidior, cor autem calidius: vbi etiam [illegible] [illegible] [illegible] similes. At vbi aër quem [illegible] [illegible] putredine sit, putredoque ipsa [illegible] corpus peruenerit, febrim pestilentem [illegible] [illegible] quæ quidem ex caloris acre[illegible] [illegible] [illegible] genere agnoscitur. & ex pulsu [illegible], qui parum à naturæ modo recedens, in eodem statu perpetuò manet quemadmodum in hecticis febribus, quarum sane duo hæc propria sunt signa, vt perpetuò sibi illæ videantur similes, nec initium [illegible] accessionis, nec incrementum, nec vigorem, nec remissionem habeant, nec febricitare se percipiat ægrotus. Hos pulsus nihil est necesse maiores iusto, atque [illegible] nec crebriores quidem esse: at omnino celeres tamen, cum febrientium pulsibus vniuersis adsit perpetuò celeritas. Cæterum quibus putridus ille calor, non cordis corpus inuasit, sed humores in ventriculis illius contentos (deprehenduntur enim affecti hac peste, si febrem primum percipiant, nec dein æqualiter semper febricitent: ad hæc, si pulsum non habeant perualidum) multi horum seruantur. Frigidæ intemperaturæ ipsius cordis, pulsus paruos, tardos, atque raros efficiunt. Ac primùm sanè crebritas immutabitur, dein celeritas, ac vltimò magnitudo, si quidem illæsa facultas fit, nam si ipsa fuerit offensa, ad paruitatem & tarditatem potius, quàm ad raritatem pulsus mutabitur. Cæterùm vbi facultas laboret plurimum, etsi coniuncta frigiditas sit, pulsus extremè quidem fiunt parui, sed non tardi extremè: imò nonnunquam moderatis similes: crebritatem tamen non abiiciunt pristinam, sed etiam adaugent. At vbi paululum debilitata facultas sit, & frigiditas vigeat plurimum, longissimè ad raritatem pulsus deflectunt, parum ad paruitatem, medio modo ad tarditatem. Eodem etiam arteriæ modo, si in natiuo temperamento constent, mouebuntur. Nam si corde frigidiore existente, ipsæ calidiores sint æquo, tantùm alterabunt pulsum illius, quantùm a natura recesserint. Vacant huiuscemodi affectus febre, quòd fiant refrigerato corde à succis frigidis, iisdemque lentis & crassis. At verò si perinde vt cor arteriæ etiam iusto sint frigidiores, remissionem motuum illius augebunt: idque in genere eodem. Accidit autem interdum frigidius iusto esse cor, fumidorúmque excrementorum plenum: quo tempore pariter & minor & rarior distentio sit, contractio verò celerior. At si ipsum corpus cordis inciderit in intemperiem aliquam inæqualem, necessum est pulsus ipsius cordis, adeóque arteriarum omnium, varie inæquales fieri. Siquidem & collectiua, & circa vnum pulsum inæqualitas, in omni genere accidit: quòd * subita fiat in magnitudinem, paruitatem, celeritatem, tarditatem, remissionem, crebritatem & raritatem, mutatio. Verùm in duritiam & mollitudinem, subita mutatio fieri vnquam non potest. Non vibratus autem interdum & vibratus, subita quadam vicissitudine sese in affectibus excipiunt, adiuncta ad cordis intemperiem duritia vel tensione arteriarum. Porrò pulsus bis feriens, intemperiei

Cordis inesse non[illegible] varia temperamenta.

Pestilentium febrium pulsum parum à [illegible] tali recedere.

Hecticarum febrium duo signa propria.

Febrientium pulsibus vniuersis adest semper celeritas.

Frigidam cordis temperiem qui comitentur pulsus.

Cor, si laboret inæquali intemperie, pulsus variè inæquales efficere.

Pulsus bis feriens, intemperiei cordis proprium symptoma est.

intem[illegible] corp[illegible] cordi[illegible] proprium [illegible] symptoma e[illegible] duritie[illegible], iam h[illegible] indi[illegible] [illegible]fectatur: nam in di[illegible]tum con[illegible] [illegible] plurium affe[illegible]num. At [illegible] di[illegible] gignitur, vbi pulsus [illegible] [illegible], immuta sit longitudo. [illegible] verò non vib[illegible], æquè est ac vibratus du[illegible] [illegible] tarditatem efficitur & corporum o[illegible] incumbentium. Iam verò vbi cordis corp[illegible] modum est calidum, materiæ autem co[illegible] eo frigidiores, aut etiam partes illi [illegible] tribus id contingere differentiis potest. Aut [illegible] illud tantò calidius est, quanto h[illegible] frig[illegible] aut multò illud calidius, quam hæ [illegible] aut min[illegible] illud calidius, quàm hæ frigidio[illegible]. Quarum prima differentia pulsum repræsentat ad vnguem moderatum, magnitudine, celeritate & crebritate. Ad remissionem autem tantùm depel[illegible], quanto spacio naturalem temperaturam viscus ip[illegible]um reliquit. Sunt autem pestilentes non paucæ febres inde ab initio hecticæ, distantque ab omnibus aliis febribus, quæ ex magna putredine oriuntur. Præterea mœrorem interdum sequuntur & itam à principio quædam hecticæ febr[illegible], alter nescio an inde ab initio fiat hectica. At successu temporis, multis aliis succedunt hecticæ, quas perpetua æqualitas satis manifestè declarat. Notitia autem firma in huiuscemodi affectibus ex vrina quidem inuestigari non potest: ex pulsibus autem initio adhuc atque primis diebus per febres hecticas non facilè comparatur, cùm speciem communem habeant tunc cum diariis febribus. Verùm elapso triduo, iam clariores fiunt etiam pulsuum iudicio. Siquidem apertè hæ celeriores, quàm deceat pulsus habent, tantóque languidiores iusto, quantùm calor increuerit. Deinceps de illis febribus dicamus, in quibus cor calidius est, quàm vicina frigidiora. Nam in huiuscemodi affectibus, pulsus celeriores simul & maiores, & crebriores, languidioresque iusto erunt. Longius tamen ad remissionem & celeritatem, minus ad crebritatem & magnitudinem, diuertent à natura. Stabilis & constans harum generatio est, vt cæterarum. Quòd si non ita longè viscus à natura desciscat ad calorem, vicina ei longius ad frigiditatem: minores pulsus in his & rariores erunt: at celeritate vel similes erunt naturalibus, vel tardiores. Similes, si non multò frigidiora vicina sint: tardiores, vbi multò longiori internallo, hæc ad frigiditatem à natura deflexerint, quàm ad calorem cor. Remissio hic etiam quantitati caloris respondebit. At verò si frigidius iusto sit ipsum cordis corpus, materia porrò, reliquaque vicina, eo calidiora, erunt & hic tres numero differentiæ, & variabunt pulsus in vnaquaque, sicuti superiores. Primum æquè refrigeratum sit cor, vt incaluerunt vicina: tardior æquo erit is pulsus, si insignis fuerit alteratio: cui etiam remissio respondet. Cæterum si viscus sit frigidius omnino, quam postulet naturalis modus, & vicina similiter calidiora, febricitabit vtique homo, non hectica tamen febre, sed vel diaria, vel ea quæ humorum putredinem sequitur. * Vtriusque autem sunt propria signa. * Diariæ quidem coniūctæ cum frigidiore corpore cordis, si ex æquo à natura vterque pulsus recesserit, nihilque magnitudine à naturali differat, nec crebritate ferè, nec celeritate, ni vtraque insignis sit mutatio. Erit etiam tunc tātò languidior pulsus, quantò viscus frigidius.* Eius autem quæ humorum putredinem sequitur sunt indicia, pas

Pestilentes n[illegible] [illegible] febres [illegible] hecticæ.

[illegible] febr[illegible] quæ nam [illegible] hom.

Hecticarum [illegible] tamen ex vrina inuestigari non posse.

Diaria febre [illegible] quando febricitabit homo.

Diariæ febris indicia propria.

Febris putridæ propria signa.

semper ma[illegible], non tamen [illegible] in eo qui [illegible] nec eadem erit paritas in ali[illegible]. [illegible] vbi à natura * paruin rec[illegible], vbi maiori internallo, apert[illegible] pulsus celerior fit. Iam etiam [illegible] creb[illegible]or & languidior apparet tant[illegible], quantum [illegible]geratum est cor. Fingamus rursus, magis [illegible]atum cor esse, quam vicina incaluerit, itque febris ephemera horum p[illegible] manifeste langui[illegible]ores erunt, & minores [illegible] tardi non perinde ape[illegible], sed * pro ratione exc[illegible], quo vicinis partibus est cordis corpus frigidius. Si vero sit febris putrid[illegible]a, pulsus languidus aderit, perinde vt superior: sed illo [illegible] minor in distentione, tardiorque: at contractio naturali celerior erit. Ponatur rursus tertium genus commutationis, hoc est, minus ad frigiditatem cor declinasse, quam ei coniuncta ad calorē: ac febrem esse diariam: pulsus habebit hoc corpus tantò quam par est imbecilliores, quantò corpus cordis fuerit intemperatius: ac maiores & celeriores naturali, sed maiores quàm celeriores: ad hæc crebriores erunt. Hæc omnia sunt accipienda, pulsibus nec in duritiam, nec in mollitudinem apertè mutatis. Omnes febres diariæ, in magnitudinem, celeritatem, crebritatemque pulsus, quantum in ipsis est, mutant. Nam si concurrat alius affectus, mistam oportebit mutationem esse, ex illa, & hac, quæ comitatur febrim. Similiter febres hecticæ, pulsus in easdem differentias conuertunt, quantum in iis est: ampliusque in iis mutatur celeritas. At quæ ortæ sunt ex putredine humorum, in vigoribus vtrunque habent motum celerem, & distentionis, & contractionis. Præterea crebritatem ex æquo mutant, cùm externæ quietis, tum internæ. In initio accessionis, non perinde, sed magis augent contractionis celeritatem. In incrementis cùm hanc, tum etiam externam quietem plurimum concitant vt pulsus in illa creberrimus esse videatur. Atque hi pulsus febrium per se sunt proprij. Reliqui omnes qui febrientibus accidunt, alios potius affectus, quam febres, sequuntur. Quorum etiam affectuum suot, duo genera: aut facultatis, aut instrumentorum vitium. Quippe ad causas inueniendas, quæ immutant pulsum, tria hæc sunt animaduertenda, instrumentum, vsus, & facultas. Porrò pulsus qui ab inflammatione excitantur, ab tis quos humorum putredo effecit, sola distinguuntur duritia. Siquidem pulsuum ortorum ex inflammationibus, durus occursus existit. Quare si durum occursum, quem efficit tensio arteriæ, discernere ab eo vales quem generat frigiditas atque duritia, tres prædicere hinc causas præteritas poteris, potum frigidæ, meracius vinum, inflammationem. Siquidem indurescunt ex immodicis frigidæ potionibus arteriarum tunicæ, & à vino immodicè poto exiccantur. Iam verò febris hectica * rarissimè à principio oritur, quanquam eo tempore nonnunquam sint ortæ. Ad hæc, nec magnus pulsus, nec vehemens, vnquam cum febribus hecticis coëunt sed si alterutrum habeant horum, minimè sane sunt hecticæ. Si simul vtrunque habeant, planè sunt diariæ, si quidem eorum contractio non properet. Propria est enim eius quæ sequitur putredinem humorum, celeritas. Cæterùm in remissionibus accessionum, celeritas contractionis exoluitur: initio autem gignitur, ac per incrementum augetur. At vbi iam propè vigor adfuerit, ingens

Diariæ febres qualiter pulsus mutent.

Febres putridæ quales pulsus fortiantur.

Causæ mutantes pulsum vt inueniantur, cōsiderare oportet instrumentum, vsum, & facultatem.

Arteriæ à quibus causis durescunt.

Hecticæ febres rarissimè à principio oriuntur.

Hecticus nunquam adest magnus pulsus nec vehemens.

Celeritas, febris putridæ propria.

ingens incrementum fu[illegible] diſtentionis celeritas contractionis pari celeritate manente. Vbi vero [illegible]geat iam [illegible] febris, in illa acceſſione ad ſummam celeritatem diſtentio peruenit, minuitque celeritas contractionis. A vero pulſus in[illegible]tra, que partem mutatio [illegible] acceſſionis * diſtinctionem, acceſſionis [illegible] nunciat * Diſtinctio autem ipſ[illegible], ſi mutatio citra [illegible] occaſionem acciderit. Atque occaſiones quidem ipſæ, partim externæ ſunt, partim ab ipſo corpore oriuntur: quarum vtræque ſunt notæ. Verum clarioris doctrinæ gratia, appell[illegible] quæ procedunt ex corpore caſas, vnde vel facultas vel inſtrumenta alterantur, antecedentes: harum autem ipſarum cauſas, quæ extra corpus poſitæ induxerunt alterationem, externas, ſeu procatarcticas. Porrò inæqualitas pulſuum, quæ ferè inuadit vna cum acceſſionibus, compreſſarum vel obſtructarum modò arteriarum, vel copiæ humorum opprimentium facultatem, eſt ſignum. Quæ igitur pulſuum mutationes fiunt, dum cordis calor augetur, aut confluunt intrò humores, apertæ acceſſionis initium annunciant, ſi quidem ab alijs occaſionibus ſint remotæ. Exiſtimare autem conuenit, vbi aceruus materiæ humidæ initio acceſſionis ad cor peruenerit, in primis quidem, mortis periculum eſſe: quod periculum maxima mutatio pulſuum in raritatem, tarditatem, paruitatemque, prænunciat. Nam ſi his inſignis remiſſio ſucceſſerit, extemplo peribunt. Sin autem abſit remiſſio, contendit natura eam ſuperare, atque arteriarum motum maiorem, celeriorem, crebrioremque excitat: vt vterque motus celerior quidem fiat, ſed clarius contractionis, increſcatque hic breui manifeſtè, donec augeſcat acceſſio. Tandem vbi materiam ſuperauerit, calor quaſi flamma ſuccenditur: atq; is eſt vigor acceſſionum, vbi fuliginoſum naturæ excrementum, expiratione & contractione arteriarum expellit. Quod verò eſt veluti cineritium, non perinde, quia craſſum eſt, poteſt excernere, ſed per inſignes quoſdam meatus educit. Hoc in partibus inflammatis, pus eſt: in ipſis vaſis, ſedimentum vrinæ. At ſi cor ſiccius quam pro modo naturæ euaſerit: vnà ſecum omnes alterabit arterias: id quod interdum in vna animalis parte ipſis arterijs accidet, interdum autem in pluribus. Eſt cùm ſint contra quam cor affectæ ipſæ arteriæ, ſed tamen eius affectionem recipiant: ita vt conflectur illis medius quidam affectus in humiditate ſiccitatéque. Præcedentes cauſæ quæ indurant arterias, ſunt aqua ſulfurea aluminoſaque, & omnia breuiter quæ exiccandi vim poſſident. Quæ quidem intemperies vbicunque arterias inuaſerit, pulſum reddit duriorem. * In corde autē ſiccam intemperiem producit ſicca victus ratio, diutius adminiſtrata: præterea medicamentorum exiccantium tum eſus tum potio, in quibus eſt vinum merum: ad hæc cibi potioniſque abſtinentia, immodicus labor, ſenium, ſolicitudo, triſtitiæ, diuturnæ vigiliæ: febris hectica, præque cæteris, marcida. Cau[illegible] humidæ intemperiei ſunt œdemata, quæ partes diutius [illegible]runt: leucophlegmatiæ, quæ ipſum etiam [illegible]tant. omnia denique principum viſcerum [illegible]ata cum arterias humectant & cor, nim pul[illegible] efficiunt molles. Pulſuum cauſæ mollitudinis [illegible] ſunt, ciborum copia humidorum, multum ocium, ſomnus longus, balneæ à cibo. At durorum pulſuum antea oſtendimus eſſe paruitatem, vt mollium magnitudinem * comitem: quas quidem c[illegible]titas atque [illegible]das, crebritaſque & raritas [illegible]. Sunt autem primæ ac veluti communes cauſæ generationis pulſuum, vſus atque facul[illegible]. [illegible] non excitantur tumores, qui pulſum duriorem efficiant, quemadmodum in [illegible] viſceribus, inflammationes & ſcirrhi: ſiquidem prius homo [illegible] correptus ſyncope intereat, in illorum tumorum augmentis.

Pulſus [illegible] tem, mutatio, [illegible] nunciat. [illegible] genus duplex.

Cauſæ antecedentes quæ [illegible]. Cauſæ externæ, ſeu procatarcticæ, quæ [illegible].

Inæqualitas pulſuum inuadens acceſſiones, quid indicet.

Vigor acceſſionis quid ſit.

Cauſæ indurantes arterias quæ ſint.

Cor exiccare quæ poſſint.

Humidæ intemperiei cauſæ.

P[illegible] à [illegible] quæ [illegible].

Pulſuum generandorum primæ cauſæ ſunt, vſus atque facultas. Cur nunquam oborti tumores qui pulſum duriorem efficiant.

GALENI PERGAMENI
De præcognitione ex pulſibus,
LIBER QVARTVS.

RElliquum autem in hoc libro fuerit, cæterarum partium diſpoſitiones, quibus cor conſentiens commutat pulſus, omnes explicare ſuo ordine: vbi hoc ante omnia admonuerimus, totius corporis pulſus, antequam cor conſentiat parti prius affectæ, fieri non poſſe vt in communem alterationem trahatur: in parte tamen aliqua, licet offenſionem cor non percipiat, arteriarum motus variari poſſe. Partes animalis reſpirationi ſeruientes duæ tantum ſunt, pulmo & thorax. Nutritionis multò plura quam duo inſtrumenta, ſecut, ventriculus, inteſtina, lien, renes, & vtraque veſica. Celerrimam cordi & omnium maximam noxam, dat pulmo. Sedem habet enim omnium ei coniunctiſſimam, illique vaſis quammaximè affinis eſt, & confluens per maxima oſtia in ventriculos eius. Quamobrem ſi quando ſolito calidior euaſerit, continuò cor calfacit: ſicuti & refrigerat, frigidior effectus. At humiditatis & ſiccitatis intemperiem, non perinde ac illas, ſed citius etiam has tamen, quàm cætera inſtrumenta, impartit. Vbi igitur ob pulmonem excalfactum, cor prauum calorem contraxerit, pulſus efficit, quales ſolet vſus auctus efficere. Qui affectus ſi ſit diuturnior, in periculum vocabitur illud, ne in febrem hecticam incidat. Atque perinde reſpiratio & pulſus alterabuntur, ſiue ſolùm per ſe cor intemperatum ſit, ſiue conſentiat pulmoni. Maiorem tamen in toto ſinu thoracis æſtum percipiet, qui ex pulmone laborat, calidumque plane ex[illegible], & ſitiet etiam altero magis, & calidioribus in faucibus atque lingua, eaque maiori ex parte ſiccante: quæ, ſi ingraueſcat malum, cum aſpredine quadam nigreſcet. At ſi pulmo refrigeratus ſit, cor ei conſentiens, pulſus primò in eam alterationem adducet, quæ vſum exolutum conſequitur: proceſſu temporis, vbi hecticam frigiditatem contraxerit, pulſus excitabit, quales huic ſi polleat, tribuuntur. Cæterum quibus primus refrigeratus eſt pulmo, frigidam reſpirationem perſentiunt. Si ſiccitate fuerit intemperatus pulmo, a primo pulſus pene nihil mutabit: tandem conſentiente illi corde ipſos duriores efficit. His fauces, tametſi nihil ſitiant, promptè areſcunt. Humida intemperies vuidas reddit fauces, ſitum extinguit, temporéque ad mollitudinem pulſus ipſos traducit. Atque ex ſimplicibus his, diſcernere compoſitas intemperies licebit. At verò fluxionum omnium quæ in pulmonem impingunt, communis eſt inæqualitas pulſuum: verùm minor quidem, à ſubtilibus ſimul & paucis: inſignior autem à craſſis & viſcidis, copioſiſque fluxionibus proficiſcitur: quòd videlicet hæ magis obſtruant, grauent, & comprimunt.

Pulſum totius corporis, antequam cor conſentiat parti prius affectæ, pertrahi in communem alterationem non poſſe. Reſpirationis organa. Nutritionis organa. Pulmonis ſitus.

Cor pulmoni conſentiens quales pulſus ſoleat efficere.

Pulmonis calida intemperie affecti nota.

Fluxionum omnium in pulmonem irruentium, communis eſt inæqualitas pulſuum

mant. Duriores quàm oporteat fiunt pulsus, per intemperiem siccam, & inflammatos induratosque tumores pulmonis: contrà, molliores, per œdemata. Frigida intemperies paruam, tardam, raramque respirationem gignit, non aliter ac pulsus. At fluxiones frigidæ, pulsus similiter mutant: respirationem autem, nec paruam, nec tardam, nec raram reddunt. Quia enim constrictus pulmo est, paucus spiritus recipitur: qui cùm naturæ non faciat satis, contingit vt altera actio, statim celeris efficiatur & magna. Respirationis itaque * species est omnibus fluxionibus eadem, at non omnibus accidit similiter suffocatio, * sed calidioribus omnibus magis: quandoquidem largiorem attrahi spiritum natura tum postulat. Solam intemperiem nullum suffocationis periculum excipit. Porrò si arteriæ tantum asperæ sint oppletæ, nihil pulsus duritia variant: sin læues, quia totius animantis arteriæ intenduntur, pulsum efficiunt duriorem. Intemperies thoracis easdem alterationes inducunt, ac paulò antè illæ pulmonis, tumores, pro multitudine & genere humorum qui efficiunt eos. Variant autem, quòd citius cor, ac magis pulmoni quàm thoraci consentiat: & quòd interim pars thoracis affecta sit * musculus, interim succingens costas membrana. Maior siquidem tensio oritur, vbi duræ partes & spissæ intumescunt. Vnde etiam pleuritici semper duriorem pulsum quàm peripneumonici habent: æqualem tamen, non vt illi inæqualem. Iecinore affecto pulsus ex intemperie variant, vt superius docuimus. Si excitati sint tumores præter naturam, conueniunt ferè etiam in his; sed minus ex inflammationibus indurescunt, quàm ex thoracis inflammationibus, & tantò quidem, quantò quàm ex pulmonis magis. Nunquam autem ex thoracis vel iecinoris tumore pulsus mollis gignitur, quòd nec instrumenta ea vnquam œdemate pituitoso affligantur. At cor consentit iecinori, vinculo cauæ venæ. Consentit autem septo transuerso cor præter omnes alias thoracis partes, quòd ex ipsa caua vena in illud venæ inserantur. Tensionem verò nulla perinde alia pars infert arteriis, præcipuè si neruosa eius pars sit affecta. Quòd si à solis excrementis * quæ in eo gignuntur, absque febre intendatur, dolor ac dyspnœa ab ipso principio orietur, postea putrescentibus excrementis febricitabunt. Si ex fluxione quæ aliunde in ipsum decumbit (omnino autem hæc sit vel flauæ bilis, vel calidi sanguinis & tenuis oportet: nam crassum sanguinem & pituitam lentam, propter densitatem, nunquam recipit) necessariò hi delirabunt, pulsumque babebunt insigniter durum: itaque etiam paruum, ac proinde creberrimum, cùm nimirum etiam copiosus sit calor. Iam verò omnia quæ magnis pleuritidibus accidunt, respondent symptomatibus partis neruosæ septi transuersi: tum quòd succingens costas tunica multis neruis prædita sit, tum quòd adhæreat septo transuerso, membranisque thoracem intersepientibus, per quas ad cor continuatur. Ac maximum sanè indicium exitialis pleutiridis est, si pulsus sit magnopere durus, ob idque similiter paruus, & ob ambo hæc, caloremque, creberrimus. Pleuriticus nanque cum tali pulsu est nullus vnquam seruatus. Cæterum hi minus quàm quibus inflammatum est septum transuersum, delirant: siquidem propius accedit ad cerebrum, diaphragmatis neruorum exortus. Ven-

Pulmo frigida fluxione [illegible]

Fluxiones cũctas [illegible] speciem respirationis.

Thoracis intemperies, tumores qualem pulsus alterationem inducat.

Iecur affectũ quales pulsus producat.

Oedemate nec thoracem, nec iecur infestari vnquam.

Cor consentit hepati, vinculo cauæ venæ.

Cor qualiter consentiat septo transuerso.

Septi transuersi affectus, vt pulsus variant.

Pleuritidem exitialem qui pulsus significet.

Diaphragma inflammatum cur delirium sequatur.

triculus intemperie affectus, pulsus ita vt superiora immutabit. Si tumore secundum fundum, aliorum more. Si ad eius os is constiterit, pulsus ob neruorum multitudinem erit durior: non ita durus tamen vt ex septo transuerso, aut costas succingente membrana. Siquidem quia ij nerui insigni sensu præditi futuri erant, ob id molles & magni sunt conditi, atque à principio ipso producti. Igitur ob mollitiẽ ipsorum, & quòd ea pars sit carnosa, nunquam ex ore ventriculi ita durus fit pulsus, sed tum paruus, tum creber: quia propter eximium sensum defatigatur quamprimum, deiiciturque facultas: quæ quidem ne paulisper quidẽ illic copiam humorum sustinet, sed degrauatur, pulsúsque inæquales, atque interdum languidos efficit. Cætera instrumenta nutricationis, quæ propiora quidem sunt cordi, & magnis vasis ei copulata, celerius & magis id in consensum trahent, quæ remotiora sunt, & paruis affixa, minus & tardius. Eodem modo quæ dura & contenta, neruísque prædita sunt plurimis duris, facilè hæc duros pulsus efficiunt: quæ contrà, molles. Quæ sensu vigent, vtroque incommodo facultatem afficiunt. Porrò qui inclusi in spissioribus corporibus & cõstipati sunt humores, ij maiorem dolorem, quàm qui in rarioribus & mollibus sunt, concitant. At verò si cerebrum, aut illius etiam meninges, laborent inflammatione, necessariò febris atque delirium sequitur: non necessariò autem per aliarum capitis partium inflammationes. Nam musculorum temporalium inflammationes, si magnæ sint, febres, deliria, spasmos, soporésque frequenter inducunt, non tamen semper: quippe si paruæ sint, nunquam talia symptomata excitant. Cerebrum ipsum vbi in morbosam intemperiem incurrerit, symptoma necessariò, quod intemperiei familiare est, inducit: in caloribus immoderatis, si quando soli per se acciderint, delirium: si siccitati coniuncti, vnà cum vigiliis. Vigilia siquidem proprium est siccitatis symptoma: vt humiditatis, somnus profundus: ac refrigerationis, fatuitas. Cæterum si cum frigiditate humiditas coëat, altus sopor inducitur. Si verò longè calidius humidiúsque cerebrum, quàm sit æquum, euaserit, sopor vigiliis atque delirio iunctus orietur. Vehemens frigiditas cerebri, siccitati coniuncta, motu priuat vniuersum corpus. Si cerebrum admodum calidum sit, nec adsit siccitas, * in consistentia arteriæ pulsus moderati erunt: magnitudine verò, celeritate, & crebritate hactenus superabunt, quatenus prauus calor natiuum excesserit. Si non modò sit calidius, sed siccius præter naturam, statim vtique etiam tenuis meninx, quæ tegit cerebrum, in eandem affectionẽ incidit, vnáque cum ea omnes nerui: atque arteriæ inde pulsum nãciscuntur duriorem, quòd earum tunicæ & exiccẽtur & contendantur. Quòd si ex biliosi humoris affluẽtia cerebrum in affectum calidũ & siccũ deuenerit, etiam magis tenduntur arteriæ: si verò ex calidi ac veluti feruentis sanguinis, siccitas minor & maior tensio cùm ipsas meningas corripit, tum neruos atque etiam arterias. Si igitur arteriæ corpus cum siccitate videatur durius, alterutrũ est existimandum obsidere ipsum cerebrum, vel intemperiem calidam & siccam, vel copiam bilis: inflammationem autem, si cum tensione. At si cum ambabus dispositionibus, affectum puta conflatum esse ex sanguineo & bilioso humore. Ac delirant sanè omnes in hũc modum affecti: modicè tamen qui sola intemperie la-

Ventriculus affectus quales pulsus efficiat.

Oris ventriculi nerui quales.

Cerebri aut meningum inflammationes necessariò febres atque delirium sequuntur.

Cerebrum intemperie affectum qualia symptomata inducat.

Vigilia vnde.

Somnus profundus. Fatuitas.

Vigilans sopor.

Deliriũ quos cerebri affectus sequatur.

borant, habéntque infirmas omnes voluntarias actiones. Qui vero a bilioso humore affliguntur, non eas habent infirmas, sed delirant impensius. Qui ex *atra bile fernescente ob putredinem id patiuntur, acri mente alienantur: quorum pulsus etiam sunt duri, siccitatis atque tensionis ratione: simúlque parui ob duritiem, & iusto celeriores, quia febriunt: necnon crebri, quòd vsui non fiat satis. Humidæ intemperantiæ cerebri, molles tëpore efficiunt pulsus, somnolentúmque hominem. Si ad illas febrilis calor accesserit, morbus appellatur lethargus, pulsúsq; speciem referet arteriæ contentæ, quanquam illa sit mollis. At magni pulsus in morbis hisce omnibus hactenus erunt, quatenus auctus sit calor. Celeritas aut omnino minima est, aut his nihil prorsus intenditur: crebritasque similiter. Si verò ex bile simul & pituita ipse affectus sit mistus, nec prorsus vigilant, nec alio sopore tenentur, sed somnolëti desipiunt, genásque attollere nequeunt: quare pulsus eorum etiam sunt miscellanei. Si morbosa frigiditas citra materiam in cerebro oriatur, cui cor consentiat, *minores, tardiores, atque rariores æquo pulsus ædëtur, idque absque vlla tensione. Sin autem cum ea intëperie materia etiam melancholica affluxerit, aut crassa & glutinosa pituita, fiet vt arteriæ tendantur, ac proinde pulsus durior videatur. Si humida & flaccida pituita comitata sit intemperiem, sine tensione molliter pulsabit arteria. Si mista fuerit pituita, simul mollis erit, & nonnihil intentus pulsus. Neq; autem obscurum est, quin si pulsus sit mollior, erit etiam maior quam antea. Subtilis meninx quæ * distingit cerebrum, absque illo perpeti dictorum quicquam non potest, neque etiam absque meninge cerebrum: sed statim sibi affectum vltro citroq; communicant. At dura meninx, quia longissime a cerebro dissita est, affecta esse sola potest. Cuius affectus si insignis sit, vt cor ad consensum atq; arterias solicitet, pulsus, quemadmodũ in affectibus cerebri, alterabuntur. Calidi itaque affectus illius vsum augent: frigidi cùm hunc remittunt, tum arterias sensim indurãt, præcipue eas quæ corde sunt altiores. Sicci intentum & durum pulsum efficiũt, humidi mollem: attamen non ita mollem & durũ, vt cerebrum, sed duriorẽ & minus mollem. Siquidem corpora sua sponte dura, si in affectus indurãtes inciderint, maximam contrahent duritiẽ. Quæ autẽ natura sunt mollia, si in humectantes & soluentes incurrant, semel remittuntur atque mollescunt. Sin dura arripiantur affectibus humectantibus, aut mollia indurantibus, nequaquã assequuntur extremũ sibi contrarij status. Porrò qui cerebri & pulmonis gratia molles sunt pulsus, ita sũt molles, vt nullus alius. His præ cæteris vicinior est ille, qui ex iecinore & liene oritur œdemate affectis. Nam scirrho etiam hæc viscera obsessa, pulsus satis duros efficiunt: minus, si sint inflammata, quàm si laborent scirrho. Cerebrũ atque pulmo, fortassis ne scirrhum quidem admiserint: duris enim corporibus & spissis hic affectus, non raris & mollibus familiaris existit. Igitur affectus supra omnẽ modum frigidi, pulsus duros efficiunt, alioqui nequaquam. Ad hæc arteriæ viciniores affectui, propius [illegible] litudinem atque duritiem transeunt. Quæ verò longius dissitæ sunt, aut si cor interpositum adsit, minus. Quod si teneas, non est quòd dubites in cæteris morbis faciei, colli, & artuum, quales pulsus gignantur. Nam pars affecta si sit spissa atque dura, pulsus efficiet duros, siue inflammata, siue scirrho affecta, siue supra modum refrigerata ipsas arterias solicitet. Si sit carnosior, eaque vel inflammata sit, vel scirrho indurueit, duros quidem, sed minus superioribus. Sin œdema habuerit, molles. Consentient autem arteriosis celerius vicinæ omnes arteriæ, & cor: neruosis secundum has: tardissimè autem neruosis. Iam verò cùm insigni lien scirrho esset affectus, frequenter conspeximus non consecutam aquam inter cutem, quæ indurato iecinori necessariò succedit, fitque tum pulsus præditus signis vtriusque affectus, existens partim mollis, partim durus & tensus. Oritur porrò hydrops ob hæmorrhoidum mensiumque immodicam vacuationem, aut suppressionem insolitam. Testes, etsi *extra inguina sint, statim tamen febres propter vasorum viciniatem accendunt. Etenim supernè à renum regionibus vena & arteria descendunt per peritonæi foramina ad testes, vasa sanè magnitudine insigni. Præterea ipsa erythroides tunica adnata peritonæo est: ob idque si sit inflammata, pulsum efficit durum, ac proinde minorem. At testibus inflammatis non perinde durus oritur, sed magnus tamen, febris ratione. Quæ enim partes arteriosæ & venosæ sunt, maiores pulsus excitant: quæ neruosæ, aut omnino nihil, aut parnos: at tetanos & spasmos generant.

Cerebri intemperies humidæ quibus signantur.
Lethargus quando gignatur.
Meningem tenuiorem affici non posse absque cerebro, sicuti neque hoc absque illa.
Meninx dura solùm affecta quos pulsus gignat.
Pulsus mollissimos esse, qui ex affectu cerebri & pulmonis oriuntur.
Scirrhus duris tantum corporibus familiaris existit.
Partes spissas & duras, pulsus duros efficere.
Aquam inter cutem necessario succedere indurato iecinori.
Hydropis causæ.
Testes inflammati cur statim febres accendunt.

At præsentium quidem cognitio nihil est aliud, quàm affectuum inuentio. Cognitio autem præteritorum est inuentio causarum, quæ induxerũt affectus. At ex præsentibus præsagia *futurorum sumuntur. Vnum igitur ac primum quod præcognoscere cupimus, est, qualẽ exitum habiturus sit morbus. Secundum, quo tempore iudicabitur ad salutẽ aut mortem. Tertium, quinam modus erit aut salutis, aut mortis. Quæ omnia ex * dispositionibus iis præsagiuntur, ex quibus morbi genus, & facultatis imbecillitas, vel robur, dignoscitur. Morbus porrò cognoscitur ex loco affecto, eiusque *dispositione. Facultas ex commodo temperamento, vel intemperie corporum solidorum. Nam si imbecillitates quædam ob spiritum accidant animalẽ, breues sunt illæ, & symptomatum ratione cõsequuntur. Ergo si facultas vigori morbi sit sustinendo, homo necessariò seruabitur: si quidem nihil *delictum fuerit extrinsecus. Sin autem facultas sit impar, moriatur is est necesse. Iam verò qui sunt euasuri, eo liberabuntur tempore, quo natura morbum superauerit *absolutissime. Qui autem sunt morituri, tunc peribunt sane, cum facultas adeò vincetur à morbo, vt functio aliqua necessariarum ad vitam penitus extinguatur. At ratio tum salutis, tum morbi, indidem etiam præscietur. Porrò functiones requisitæ ad vitam, vbi extinguuntur, hæ quidem suffocant, hæc vitalem facultatem prosternunt: aliæ simul & hanc prosternunt & suffocant. Quæ igitur facultatẽ vitalem suffocant, à thoracis, pulmonis, asperæ arteriæ, gutturis, fauciúmque procedunt *dispositionibus nonnullæ etiam in ipso corde consistunt. Quæ facultatem prosternunt, ab stomachicis dispositionibus (quas sequitur syncope) hepaticisque diuturnis, ob quas * ciborum vsu non promouentur, præterea ex longis doloribus, vel vehementibus, ad hæc ex omnibus hecticis febribus, ac breuiter cordis ingenti intemperie ortæ, deiiciunt illam. Similiter animalis facultatis imbecillitates quidem comitantur maximas intemperantias cerebri: quæ verò veluti suffocationes sunt, tum repletiones ventriculorum illius, obstructionésque meatuum illuc ducentium.

Cognoscere quę vnicé optemus.
Morbus vnde cognoscatur.
Facultas vnde cognoscatur.
Salutis spes quando adsit, & quando sit deplorata.
Functionum requisitarum ad vitam, tres differentiæ.

dutentium. Proinde cui status facultatis ad vnguem perspectus sit, locusque affectus, ac illius dispositio, hic ad futura prænoscenda peritissimus erit. Cognoscitur autem ipsa facultas & ex actionibus, & ex intemperie agentium. At verò vbi omnes pulsus per se languidi sunt, facultas vitalis est imbecilla: id quod accidet per vniuersum corpus, si ipsum cordis corpus intemperatum fuerit: in vna parte, si sola illa pars. Vbi verò earundem arteriarum nunc languidus pulsus sit, nunc vehemens, facultas non est per se quidem imbecilla, sed abundantia humorum degrauatur: quæ inæqualitas ob eandem occasionem fit & in cæteris differentiis pulsuum. Cæterùm si pulsus vehementes & magni, numero contrarios vincant, minus facultas a copia ipsa offenditur: sin parui & languidi, magis. Præterea inæquales in vno ictu, si fines motuum validiores & celeriores efficiant, nunciant facultatem robustiorem cæteris, qui languidiores & tardiores effecerint. Si verò in tali constitutione altus pulsus videatur, statim is magnus erit, ostendétque naturam plenitudine superiorem. At languidus pulsus nunquam altus extiter. Verùm magis & minus vehemens, quò altior simul & vehementior euaserit, robur facultatis, motúmque minimè impeditum declarat. Omnes igitur huiuscemodi pulsus iudicium morbi cum excretione futurum indicant. Quare contractionis motus est spectandus: ea siquidem semper abiicit priorem illam celeritatem, idque nunc magis, nunc minus. Melior autem iudicatio expectari solet, contractionis celeritate plus exoluta. Quòd si etiam signa concoctionis accesserint, optimam iudicationem hic status promittit. At pulsus magnus & vehemens, si non præcedat eum inæqualitas, non semper excretionem portendit. Altus autem semper quidem, sed si inæqualitas non præcesserit, modicas excretionas prænunciat: copiosas, cùm multas sequatur inæqualitates, quæ declarent facultatem copia onerari. Non est autem eadem facultas vitalis & nutritiua, naturalísve. Illius siquidem hoc vnum opus est, generatio pulsus. Naturalis, id quod familiare est ad nutritionem, allicere, & quod est alienum, excernere: præterea retinere, alteraréque familiare alimentum. Hæc quippe ad nutrienda corpora desiderantur, sicuti ad natiui caloris mediocritatem tuendam, distentio & contractio cordis & arteriarum. Quam facultatem neque in stirpibus inuenias, neque in animalibus frigidis: cuius generis sunt ostrea, & quæ petris, vel aliis solidis corporibus adnascuntur. Animalia calida, maximè sanguine prædita, apertissimam hanc facultatem, & vehementissimam obtinent. Hæc in contractionibus pulsuum tantùm eiicit excrementum fuliginosum, quod obesse potest caloris mediocritati: in distentionibus item, quod se refrigeret, allicit. Altera facultas nutritiua, conueniens attrahit alimentum, excernitque incommodum. Distincta igitur facultatum principia sunt, ipsæ tamen mutuò in singulis instrumentis inter se confunduntur. Nam arteriæ, quatenus nutriuntur, facultate nutritoria gubernantur: cuius excernere alimenti excrementa est munus: * quemadmodum alterius vitalis, fuligiuosa excrementa expellere. Quæ cùm abundant, maximam simul & celerrimam contractionem ipsæ arteriæ moliuntur. Vbi verò nulla hæc excrementa fuerint, humores autem, qui putrescebant antè, sint assecuti coctionem, ab altera naturali vi concoctorum excrementa expelluntur. Quæ facultas sanè non per solas arterias & venas dispergitur, sed per omnia animantis membra, pérque carnem, neruos, ligamenta & ossa, disseminatur. Hæc igitur est illa facultas, quæ iudicationes efficit: cuius quatenus arteriæ participes sunt, nutrimenti excrementum expellunt. Altera facultate pulsatrice, quam solæ ipsæ obtinent, in contractionibus recrementum fuliginosum explodunt: distentionibus autem refrigerium alliciunt. At vsus non perpetuò par vtriusque est actionis, sed præpollentis vsus excellit nonnunquam. Itaque ex se etiam pulsum figurat, si quidem ei facultas respondeat. At verò si fumidum excrementum præpolleat, contrahitur plurimum: distenditur autem non plurimum cor cum arteriis, sed hactenus duntaxat, vt satis refrigerati ab extrema contractione suppetat iis. Sin autem paucus fuerit fumosus calor, copiosissimus autem mundus & purus & quasi flammeus, in plurimum distenduntur: at contrahuntur eatenus, quatenus satisfiat alteri vsui. Quare semper æqua magnitudine distentio fit & contractio, nisi casu nobis admonentibus digitis, fiat repentina mutatio. Vnde alius pulsus excretionem significat, concoctis qui inducebant febrem humoribus superueniens. Semper enim omnis excretio, naturæ lege perfecta, sequitur concoctionem: quippe secundum ventrem conspicitur natura excrementum à concoctione excernere. Cæteras excretiones quæ cibi concoctionem præcedunt, nunc quòd vellicetur ab illis quę continet, nunc quòd degrauetur, ante tempus concoctionis moliri cogitur. Haud aliter totius corporis facultas, posteaquam satis familiarem succum singularum partium concoxerit, tum demum excrementum excernit, nisi quid eam irritet importunè. Copia excrementorum, tum ex plethoricis signis quæ præcesserunt, tum ex præsenti caloris inflammatione prænoscitur, ob quem ipsum calorem pulsus magni videntur & alti. Quare pessimæ omnium sunt excretiones, in quibus pulsus est minimè magnus: at celer in contractione. Porrò autem si etiam se plus intrò recipiat, fumidi excrementi affluentis in primis est nuncius, simulque morbi crudi. Si præterea sit pulsus languidus, syncopæ periculum imminet. Si verò pituitosior sit morbus, cùm ab inæqualibus pulsibus mutatio fiat in plures vehementes & magnos, indicatio fiet per abscessum.

Prænoscendis futuris qui sit peritissimus medicus. Facultas vnde [illegible]. Pulsuum languor quando per vniuersum corpus, & quando in vna parte accidat.

Crisim morbi cum excretione, qui pulsus indicent.

Facultatis vitalis opus. Facultatis naturalis opera.

Facultas vitalis quibus negata, & quibus vehementissima data sit animalibus.

Contractione arteriarum excerni fuliginem. Dilatatione arteriarum attrahi spiritum.

Facultatum principia distincta esse, ipsas autem misceri in singulis instrumentis.

Expultricem facultatem esse, quæ crises facit.

Altus pulsus quando excretionem significet. Excretio naturalis semper sequitur concoctionem.

Excrementorum copia vnde deprehendatur.

Excretiones pessimæ quæ.

GALENI PERGAMENI *De diebus decretoriis,*

LIBER PRIMVS.

QVò solutiones morborum qui non paulatim, sed subitò finierunt, certas esse cognoscamus, aliqua excretio copiosa, vel insignis abscessus * desideratur. Nam qui morbi citra hæc finiuntur, in iis recidiua timenda est. Quare tunc ægrum modis omnibus obseruare oportet, ne quę omnino sanis vel in cibo, vel in potu, vel balneis, vel motu, vel denique in aliis quibuslibet concedimus, agere ipsum permittamus. Si nanq; conquiescens morbus exiguus fuerit, forsan ob tam exactam victus rationem prorsus subsederit, vt po-

Solutionem morborum firmæ, quæ adesse debent.

Recidiua morbi quando timenda.

ftea nunquam reuertatur. At si malignior existat, etiam tunc, cùm hoc viuendi modo vsus fueris, redibit, sed tamen non cum summo discrimine. Si verò tanquam planè solutum neglexeris, euadet multò grauior quàm antè. Firmam itaque solutionem vehementis morbi, oportet solutoria signa præcedant. Præcedunt autem ipsas creticas excretiones abscessúsque, grauia quædam symptomata, ac non mediocris in ægri corpore perturbatio: adeò vt nihil ille ab iis distare videatur, qui in foro de capite iudicantur. Quam sanè turbationem subitam, nos appellamus crisim: eamque fiuire interdum quidem ad salutem, interdum autem ad exitium, affirmamus. At verò ipsæ crises singulis diebus accidunt, sed neque pares numero, neque ex æquali fide. Hoc intercedit etiam discriminis inter illas, quòd aliæ salubres, aliæ perniciosæ accedant. Quædam enim cum pluribus & difficilioribus symptomatibus, & maiori certamine, nonnullæ statim ab initio tutissimè eueniunt. Quinetiam in hoc plurimum differunt, quòd hæ deficientes, illæ perfectæ sunt: nec minus, quòd aliæ certis statísque diebus iudicatæ prius, fiunt: aliæ repente, & ex improuiso eueniant. Tot autem iudiciorum, quot dierum decretoriorum, differentiæ existunt. Cæterùm in duodecimo & decimosexto, nullum vnquam iudicatum vidi. In septimo, ne vel numerare omnes adhuc possum. In sexto iudicantur, sed cum difficilibus symptomatis, & periculo nō mediocri: ad hæc, absque fide, imperfectè, obscurè, sine notis, & ad perniciem. Etenim multi morbi iudicantur septimo die absolutè pariter & securè, apertéque, & cum signis salubribus: duodecimo autem rari adeò, vt nobis nondum sint visi. Porrò imperfectam iudicationem vocamus, vbi ex morbo quippiam relinquitur: infidam siue incertam, quam morbi sequitur reciduua: periculosam, quæ cum grauibus symptomatis accidit: obscuram, quæ citra excretionem, vel euidentem abscessum euenit: sine signis euenire dicitur, quæ à nullo priore die indicata est: mala, quod in ægri perniciem omnino desinat. Rursus absolutam eam dico, quæ ex morbo nihil facit reliqui: fidam, firmam, securam, certam, quæ redit nunquam: tutam, quæ sine periculosis symptomatis accidit: manifestam, cui excretio quædam, aut abscessus insignis atque conspicuus adest: cum bonis accidit signis, quæ ab * indice die præmonstrata iam fuerit: bona denique est illa, quæ in sanitatem desinit. Cæterùm non sat est, rarò vidisse diem aliquem iudicantem morbos, vt is decretorius dicatur, sed oportet in illo crebrò iudicia fieri: præterea vt crisis sit bona, perfecta, secura, manifesta, tuta, necnon præmonstrata. Quis igitur, vel septimum, vel vndecimum, vel decimumquartum, vel alios quosdam eis similes, non dixerit decretorios? nemo, opinor, cùm omnes notæ iudicationum in illis adsint. Est enim decretoriorum dierum natura quædam propria & eximia. Quare cognitio ipsorum, ad curationes morborum non leue momentum adfert: ne videlicet iis timeamus, qui fidis diebus sunt iudicati: aut tenuem victum eis iniungamus: néve perfidis iudicatus diebus, parum accuratè obseruemus. Primum igitur omnium dierum decretoriorum septimum dicimus, idque non numero, aut ordine, sed dignitate & potentia: omnes quippe decretoriorum notas sortitur. Nam plurimos iudicat, & absolutè: item cum manifesta excretione, vel abscessu, & sine periculo vehementi: estque vt plurimum quartus index illius. Nam si vrinæ, vel sputi, vel deiectionis, vel appetentiæ: vel cogitationis, vel sensus mutatio manifesta in quarto die contigerit, rationi consonum est, vt similis indicatio consequatur illam in septimo: bona videlicet, si ad salutem: mala, si ad mortem mutatio illa aspirauerit. Plerunque itaque bona iudicia eueniunt in septimo: quanquam nonnulli etiam in eo moriantur, alij euidenti conuersione ad peiora vergentes, in sequenti quodam decretorio intereant. Sextum verò diem, quantò pauciores in eo iudicantur, quàm in septimo, tantò eum maligniorem inuenio, vt qui ferè ex aduerso natura septimo oppositus sit. Quinetiam qui in quarto ad peiorem statum recidunt, plerique sexto moriuntur. E contrario rursus si bona conuersio contingat, septimum expectabit. Quòd si rarò interim ad meliora conuersionem in quarto die factam excipiens sextus, eam iudicauerit, dici non potest quanta cùm perturbatione, periculo, & metu id fiat, quasi æger statim adeò fato sit functurus. Nam si quæ excretio accidat, omnino consternantur, pulsus ipsorum concidunt, color abit, tremunt & collabuntur. At septimus dies, pro excretionis portione reficit semper ipsos magis ac recreat. Præterea sexto die maligna, acria, fœtidáque * maiori ex parte tum deiiciunt, tum vomunt: rarò autem sudores æquales, toto manantes corpore, calidique visuntur: quales si quando oboriantur, * intercipiuntur. Interdum parotides malignæ, vel arcuatus morbus, vel alius quidam abscessus, alterum certamen, quo discutiatur requirens, emergit. Sed neque in vrinis boni quicquam inueneris. Etenim crudæ, decolores, tenues, boni nihil, quod subsideat, habentes, sed copia tantùm conducens, in die sexto visuntur. Atque hæc moderatissima leuissimáque sunt, quæ illo die incolumi futuro contingunt. Nam plurimos alios syncope statim corripuit, vel sanguinis larga effusione, aut euacuatione immodica exanimauit, vel in catochem aut insaniam perduxit: aliis denique perniciem insanabilem conciliauit. Mihi sane frequenter in mentem venit septimi diei naturam regi cuipiam assimilare, sexti verò tyranno. Ille siquidem longè clementior, ceu benignus aliquis princeps, iis quos iudicat, vel supplicij partem adimit, vel illustrat victoriam: hic è contrario, vel pernicie illius, quem iudicandum suscipit, gaudet, vel salute dolet, quærítque vbi animum expleat, & malè ægrum, qui in ipsum incidit, tractet, & longa punitione exerceat. Est itaque sextus dies decretorius quidem, sed malus: quemadmodum septimus, bonus. Cęterùm sexti diei vt septimi quartus etiam est index. At verò naturam septimi, maximè imitatur decimusquartus. Proximi his sunt nonus, vndecimus & vigesimus: prope hos verò * septimusdecimus & quintus: post hos quartus: hunc sequuntur tertius & decimusoctauus. Sexti autem naturam nullus exactè aliorum dierum imitatur. Si aliquando in octauū diem, vel decimum, subita morbi solutio incidat, similis ferè ei est, quæ sextò accidat. Verùm rarò in his soluitur, nec cum fide, nec bene, nec perfectè, sed obscurè simul & citra notas: quare alterius esse naturæ cum supradictis apparent. Quemadmodum autem in his subitò morbus non soluitur, ita neque in duodecimo, sextodecimo & nonodecimo. Medius autem inter eos qui

subitò

Creticas excretiones grauia præcedūt symptomata, ægrique maxima perturbatio.

Crisis quid.

Crises accidere singulis diebus.

Iudiciorum tot differentiæ quot dierum decretoriorum existunt.

Septimum diē esse optimum decretorium.

Sextum diem esse decretorium pessimū.

Iudicationum differentiæ variæ.

Decretorij dies qui existant.

Decretoriorū dierum cognitio ad curationes morborum non leue momentum affert.

Septimus dies est inter decretorios præcipuus.

Septimi quartus est index.

Sextus dies quanto malignior sit septimo.

Sexto die qualia excernantur.

Septimus dies assimilatur regi.

Sextus dies tyranno similis.

Quartus dies vt septimi, sic sexti etiam est index.

Septimum qui dies imitentur.

Sextum diem qui referant.

Dies qui subitò morbos non soluunt.

subito morbum non soluunt, & eos qui subitam iudicationem faciunt, videtur mihi esse decimus tertius. Atque huiusce modi quædam dictorum dierum, ad vigesimum vsque differentia est. Cæterum cùm exactum morbi principium statuere semper sit laboriosum: morbis iis, in quibus obscura sunt ipsa sunt omissis, decretorios dies in manifestissimis expetiamur: initium morbi tempus illud in vniuersum existimantes, cum ægri manifestè incipientes febrire decubuerint: id quod cœnatis, & exercitatis, & lotis, facillime subitoque plerisque contingit. In quem sanè modum Hippocrates indicationes ipsas, a primo die quo febricitauit homo, non ab illo quo doluit capite, vel eiusmodi aliud quippiam est passus, accuratè explorauit: quòd in principiis huiusmodi experientia dierum decretoriorum sit medicis sita. Porrò quemadmodum vndecimus quartidecimi est index, ita septimi quartus. Si igitur vel quarto vel vndecimo facto indice, crisis quolibet modo attigerit vel septimum, vel decimumquartum, illorum ipsam crisim esse, arbitrari est opus. At si iudicium extra illos dies cadat, vt neque in illis incipiat neque compleatur, constat non adhuc esse dicendum, morbum in septimo aut decimoquarto iudicatum fuisse: verum in alio quopiam die, qui totam crisim in se comprehendat. Quòd si nullo indice prius habito, crisis contingat subitò, duos attiogens dies, vtriusnam sit distingues, proportione accessionum, natura dierum, numero decretoriorum temporum, ac tempore iudicij explorati. Sic autem explorant accessionum proportio. Nam si æger diebus imparibus laborauerit magis, diei imparis erit magis proprium iudicium: quemadmodum paris, si paribus: quandoquidem in accessionibus iudicia maiori ex parte contingunt. Dierum autem natura obseruatur hoc pacto: Si ambigas vtrum noni diei, vel decimi sit iudicium, si quidem salubre, perfectum, atque sine periculo sit, noni est magis: si imperfectum, malum atque periculosum, decimi. Quod verò ad numerum decretoriorum temporum pertinet (sunt enim tria: nempe decretoriæ accessionis initium, decretoriæ morionis principium, ac denique ipse iudicij finis) qui dies sibi tempora duo vendicauerit, magis sibi iudicium assumit. Sic & ipsum tempus iudicij, vtra die longius fuerit, illi magis iudicium attribui debet. Si itaque quatuor hæ notæ vno die introducantur, huic tu quoque iudicium attribues. At si vna ex his relinquatur, ei ascribes similiter, sic tamen vt iam alterum etiam diem existimes ipsius crisis esse participem. Si verò æquales sint notæ, iudicium vtrique diei putabis esse commune. Interim non duos modò, sed tres etiam dies iudicium attingit. Ac tunc sanè, quantum ad temporis longitudinem attinet, medius est præferendus: non tamen vniuersum ei iudicium tribuendum. At verò si præceps ac subita in ægrotantis corpore perturbatio, morbi solutionem præcedens, crisis sit appellanda, vtique nec primum, nec secundum diem, decretorios esse censebimus. Sin autem solutio simpliciter appellanda est crisis, hi quoque erunt decretorij. Quare omnes febres diariæ solutionem partim primo statim die, partim secundo nanciscuntur. Ad hęc perturbatio illa, quæ fit ante exactam solutionem morbi, absoluto sermone dici crisis meretur: aliarum autem nulla absolutè: verū quæ ad perniciem tendit, mala crisis: quæ autem insigne quidem momentum attulit, morbum verò exactè non soluit, deficiens crisis dicatur. Alia quæ insigniter ad peiora declinat, imperfecta simul & mala. In vniuersum autem, quæ omnium crisium notas sortitur, crisis absolutè vocatur: aliæ autem, cum appositione nominis appellabuntur. Quod pertinet ad decretorios dies post vigesimum, equidem vigesimo vigesimumprimum postpono, licet eum illi præposuerit Archigenes. Similiter vigesimumseptimum vigesimooctauo antepono. Habet præterea & trigesimusquartus vim nonnunquam negligendam: atque hoc maiorem quadragesimus. His minus decernunt vigesimusquartus & vigesimusprimus, & multò adhuc minus trigesimusseptimus ita vt dierum decernentium, & eorum qui non decernunt, medio collocatus esse videatur, magisque ex non decernentibus esse. Reliqua multitudo dierum inter vigesimum & quadragesimum, protsus facultatis decernendi est expers. Ij sunt duodecim numero: nempe vigesimussecundus, vigesimustertius, vigesimusquintus, vigesimussextus, vigesimusnonus, trigesimus, trigesimussecundus, trigesimustertius, trigesimusquintus, trigesimussextus, trigesimusoctauus, ac trigesimusnonus. Atque vsque ad quartumdecimum quidem, magnæ sunt perturbationes in morbis: proximo loco succedunt, quæ vsque ad vigesimum habentur: quæ post hunc ad quadragesimum pergunt, paulatim vehementiam remittunt. Dies autem omnes post quadragesimum, protsus languent, concoctione potius morbos & absceſſibus, quam crisibus, terminantes. Accidunt in his quoque per excretiones iudicia interdum, sed rarò, nec magnam habentia efficaciam. Et frequenter iudicia ipsa pluribus diebus complentur, maximè cùm in abscessum desierint. Ac cæteros quidem post quadragesimum dies, contemnere videtur Hippocrates: sexagesimi tamen, octogesimi, centesimique rationem habet. Ab iis alios quidē septem mensibus, alios septem annis finiri ait, alios verò in binis annorum hebdomadis, vel in ternis. Vbi igitur morbus acutus nullum signum periculosum portendat, & quarto die euidens quædam concoctionis nota appareat, septimo crisis futura est. Quare signa periculosa salutariáque in primis sunt cognoscenda, vnà cum coctionis indiciis, vt hæc præsagire valeamus. Porrò si periculosa symptomata quarto die adsint, vnà cum nota coctionis, iudicium: si paribus diebus accessio fiat, sexto expectandum est: quòd si hunc excesserit, octauo: si imparibus diebus, septimo. Bonis signis apparentibus septimo die discutietur morbus: at letalia signa, cū concoctionis notis coibunt nunquam. Hæc autem non minus quàm periculosa & salutaria inspicienda sunt: quia si quarto apparuerint, septimo aderit mors: quæ crisis est mala. Cæterùm animum aduertere necesse est letalium signorum magnitudini & copiæ. Si nanque multa & magna die quarto euenerint, accessionibus distinguendum erit de morte futura, cognoscendúmque hominem sexto die moriturum, si diebus paribus ipsa accessio fit facta: quemadmodum si imparibus septimo. Interdum sextus hominem iugulat, vel si accessio contigerit in imparibus, idque propter morbi celeritatem, magnitudinem, & symptomatū in quartu die euenientium copiam. Est itaq; quartus dies suapte natura index septimi: hoc est, si nihil extrinsecus accidat, quod declinationem illius intercipiat. Etenim vbi malum aliquod extrinsecus præter spē euenerit, morbúsque peracutus fuerit, & vires

 ægri

Principium morbi inuenire, laboriosum esse. Initium morbi quid sit.

Vndecimus quartidecimi est index. Quartus septimi est index.

Accessionum proportio quomodo explorāda sit. Iudicia maiori ex parte in accessionibus fiunt.

Decretoria tempora tria.

Iudicia quæ in tres dies incipiunt, quibus diebus sint tribuenda.

Crisis quid. Dies primus & qui secundus appellari decretorii quomodo possint. Ephemera quando soluantur.

Dierum ordo post vigesimum.

Dies facultatis decernendi omnino expertes qui sint.

Dies omnes post quadragesimum concoctione potius morbos & abscessibus quam crisibus terminari.

Septimo quādo crisis futura sit.

Letalia signa coire nunquā cum concoctionis signis.

Letalia signa consideranda. Dierum paritatem imparitatemque expendere oportet.

Quartus natura sua est index septimi.

ægri imbecillæ, ſignum malum, quod quarto die ſe oſtendit, ſeptimum diem non expectat: verùm ſexto morietur æger, præſertim ſi paribus diebus acceſſiones inuaſerint. Quòd ſi nihil extrinſecus ſit erratum, & morbi motus haud ita præceps & velox, ægérque validus ſit, ſi quidem manifeſtum in quarto die malum indicium fuerit, ſeptimo interibit die: ſi verò obſcurum, excedet hunc quoque. Iam verò ſi acceſſiones paribus diebus contigerint, octauo: ſi imparibus, nono æger decedet. At ſi quarto die bonum indicium videatur, in nullo autem æger verſetur diſcrimine, fieri non poteſt, quin ſeptimo die iudicetur morbus, ſi nihil extrinſecus ſit peccatum. Committuntur autem quædam peccata, interdum quidem ab ægro, interdum ab ipſo medico: eſt cùm aſſiſtentium culpa, & ob ea quæ extrinſecus accidunt, ſimiliter delinquatur circa ægrum, vnde virtus diei obſcuratur: id quod perpendens Hippocrates ait: Natura quidem ſufficit, peccatur tamen in hanc extrinſecus cataplaſmate, vnctione, totiúſque & partis fomentis. Præterea rurſus in ipſo ſtatim aphoriſmorum initio, id exactius confirmans, ait: Oportet autem non ſolùm ipſum, medicum ſcilicet, quæ res poſtulat facere, ſed & ægrum, & aſſiſtentes, & exteriora. Quo in loco exteriora intelligit omnia illa, quæ extrinſecus accidentia poſſunt aut obeſſe, aut prodeſſe ægrotanti. Hæc igitur quatuor genera, quæ plures habent differentias particulares, * ſi naturæ motus præpediant, ordinem circuituum ſubuertũt.* At vbi quartus dies euidens iudicij ſignum attulerit, ſi nec medicus quid peccauerit, nec æger, nec miniſtrorum quiſquam, ad hæc etiam nec extrinſecus error admiſſus ſit, neceſſariò morbus die ſeptimo iudicabitur. Cùm autem omnis circa victus rationem error, iudicium ipſum impediat, nec victus ratio proba ſine præcognitione vigoris & criſis morbi vnquam inſtitui poſſit, vtique non alius quiſpiam medicus rectè curauerit, alius præſagiet exactè: ſed quicunque præſtantiſſimus fuerit, is ſimul præſagiétque & medebitur. Porrò ſi leuis error quarto die vnà cum bonis indiciis contigerit, eueniet ſanè etiam die ſeptimo criſis, non tamen exactè inculpabilis: ſin magnus, vt à ſeptimo in ſequentium aliquem differatur, magnitudo ipſius noxæ indicabit, an nono vel vndecimo die, morbus ſit iudicandus. Itaque morbi qui omnino ſine periculo ſunt, diuturni eſſe ob delicta ſolent: qui incolumitatem promittunt, non tamen vacant periculoſis ſymptomatis, ob errata letales fiunt. Imò verò qui minimè exiſtunt periculoſi, multis magníſque deinceps commiſſis erroribus, in letalium naturam * degenerant: id quod mirum eſſe non debet. Nam ſi in rectè valentibus delicta grauia, morborum letalium fiunt cauſæ, quid in ægrotis eſt expectandum? At verò ſi in letali morbo dies quartus ſignum letale habuerit, ſeptimo die mala expectanda eſt criſis. Cæterùm ſi peccatum aliquod non ita exiguum interea temporis accidat, ſeptimum diem criſis non expectabit: ſed ſi acceſſiones quidem ipſæ fiant diebus imparibus, morbus autem ſit peracutus, & peccata non admodum leuia in ipſo quarto contigerint, miraculum non eſt quinto hominem interire. Sin autem acceſſiones fiant paribus diebus, nec morbus ſit peracutus, nec magna læſio erratorum, ſextum diem expectabit. Vbi verò diem mortis cognoueris, conſiderandum eſt inde, in qua potiſſimum cuiuſque acceſſionis parte æger grauetur maximè, grauioráque adſint ſymptomata. Quippe non ignorandum eſt, in peſſimo acceſſionis tempore hominem moriturum. Ac proinde non magni negocij fuerit, vti diem, ſic etiam criſis horam prædicere. * Si igitur ſecundus dies (exempli gratia) & quartus longè vehementiorem acceſſionem, quam primus, tertius & quintus, afferant, ad ſextum diem mors prædicenda eſt. Quòd ſi etiam cuiuſque acceſſionis pars (gratia exempli) ſit circa ſextam horam grauiſſima, non fuerit difficile præſagire, in die iudicationis, illa eadem hora hominem moriturum. Nam tametſi ſpeculatione hac interdum falli poſſimus, maiori tamen ex parte hoc verùm eſſe deprehendemus. Cæterùm in omni principio non licet futura cognoſcere, niſi quis morbi ſpeciem adamuſſim perſpectam habeat. Porrò ſi quis primo die acuta febre infeſtetur, nullum autem ei adſit ſignum periculoſum, ſed in vrinis aliqua concoctionis nota apparuerit, intra quartum diem ſoluetur morbus. Si verò multa letalia ſigna primo ſtatim die deprehendantur, æger intra quartum morietur. At ſi acutè febricitet, nullum verò adſit ſignum letale, ſed nec aliqua concoctionis nota, fieri non poteſt, vt hic quartanus decedat. Quòd ſi nec concoctionis, nec longitudinis morbi indicia adfuerint, in ſecundo quaternione morbus ſtatum accipiet. Si longitudinis indicia adſint, ſecundum quaternionem excedet, hoc eſt, diem ſeptimum: ex qua quidem præcognitione, qualis debeat eſſe nutriendi modus, perdiſces. Siquidem quò longius abfuerit ſtatus morbi, ac morbus ipſe clementior fuerit, eò nutries vberius. At morbi qui ad decimumquartum omnino ſunt crudi, tardiúſque mouentur quodammodo non finiuntur ante quadrageſimum diem. Quare ſignorum vires maximè cognoſcere oportet. Vt igitur quartus ſeptimi, ſic vndecimus decimiquarti eſt index. At vigeſimi & vigeſimiprimi, index eſt decimuſſeptimus: magis tamen vigeſimi, vt decimuſoctauus * ſolius vigeſimiprimi. Conſiderare autem in vniuerſum oportet, totius morbi motum, omniáque indicia & ſymptomata, vt ritè criſim præſagire valeamus.

Erroribus circa ægrum cõmiſſis, virtutẽ decretorij diei obſcurari.

Victus ratio proba ſine præcognitione vigoris & criſis morbi, nunquam inſtitui poteſt.

Morbi faciles ob delicta producuntur, atque interdũ letales fiant.

Moriuntur homines in peſſimo ferme acceſſionis tempore.

Horam criſis poſſe etiam dignoſci.

Nutriendi modus vnde colligi poſſit.

Cibum vberiorem eò dãdum quò longius abfuerit ſtatus, & morbus clemẽtior fuerit.

Decimus ſeptimus eſt index vigeſimi & vigeſimiprimi, magis tamen vigeſimi.

GALENI PERGAMENI

De diebus decretoriis,

Liber Secundus.

QVanta ſit prouidentia naturæ, quãtus ordo & ornatus in motionibus ſuis, animaliũ generationes, ortus, & incremẽta indicant. Siquidẽ cuiuſque animãtis conceptui, ſuũ tempus eſt ſtatutũ, natura ſcilicet ordinatos ſemper motus ſeruãte. Poſt partũ etiã animantia ſingula increſcunt, perficiuntur atq; fatiſcunt, idq; præfinitis tẽporibus. Cęterũ ſi recordetis quantopere prouidentia & ordine ſuperetur caduca hæc atq; inferior natura, ab æthera illa & cœleſti, vtiq; huius noſtræ ſubſtãtię motui non ordinẽ, ſed illius perturbationẽ tribueris: necnõ quicquid in ea pulchrũ ordinatumq; eſt & artificioſum, omne id à ſuperna illa natura omnino emanare putabis: ſicuti inordinatum omne & erraticum, à noſtra proficiſci materia. Eſt autẽ natura in nobis quædam res ordinata. Quæ quidem vbi

Naturæ in ſingulis prouidentia.

Naturam hãc inferiorem à cœleſti magnopere ſuperari, ab eaque quicquid habet boni, recipere.

Natura quid.

vbi superarit materiã proportionibus quibusdam certis, ordinatisque periodis, suas motiones perfic t. At quæ aliquando præter rationem eueniunt, ordinemque confundunt, tunc ipsi obueniunt, cum non planè materiam vicerit, sed impeditur ab ea, prohibeturque moueri proportionibus suis. Si igitur cœlestes substantiæ, necnon quæ terrenis animantibus insunt, certa quadam proportione manifestè mouentur, nemini sanè,debet videri mirum,si decretorij dies numerum ordinatum sortiantur. Constat autem vnamquanque septimanã esse perfectam periodum. Quippe medium ipsius ab vtroque extremo æqualiter distat, ob idque ad ambo similem communionem sortitur. Eternim quartus dies morbos qui primo die non cessarunt, soluit: vndecimus sursum,quos septimus non dissoluit. Quòd si morbus maior sit, quàm vt iudicati,quarto die possit, solutio quidem ipsius in eodem * præparabitur, finis autem septimo die adiicietur. Pari modo qui septimo non desierunt,eos natura soluere vndecimo die molitur: quare aut in ipso eos iudicat, aut decimoquarto disponit. Verùm septimanæ præcipuas sibi vendicant vires, dein quaterniones. Nec negligere tamen oportet 'dies intercalares, tertium puta, quintum, sextum & nonum. Porrò si in vigesimum diem tres septimanæ finientur (vt Hippocrates arbitratur) oportet haud dubiè decimum septimum diem esse vigesimi iudicem: excidere autem è primo dierum decretoriorum ordine, decimumoctauum & vigesimumprimum. At si integræ hebdomades connumerandæ sint, decimusoctauus vigesimiprimi erit index: rationem verò nullam decretoriam habebunt, decimusseptimus & vigesimus dies. Cùm autem non solùm iudicari morbos decimoseptimo die, sed firmiter iudicari & absque recidiuæ timore, profiteatur Hippocrates, sanè inter validos & primos decretorios debet annumerari. Quare si constituamus decimumquartum diem vt finem secundæ, sic initium tertiæ septimanæ existere (quod Hippocratis doctrinæ est consentiens) vtique decimusseptimus primi quaternionis in tertia septimana erit finis, atque index vigesimi, tertiam hebdomadam terminantis. Quippe vigesimo die plures absolutè fuisse factas morborum iudicationes, experientia didicit etiam Hippocrates: id quod naturam decimiseptimi satis abundè comprobat. Quinetiam in permultis aliis diebus, qui ex ordine decimiseptimi sunt post vigesimum, fuisse morbos integrè ac feliciter iudicatos meminit: vt in vigesimoquarto, vigesimoseptimo, trigesimoquarto, quadragesimo & octogesimo: in nullo autem eorum,qui à decimooctauo procedunt, facta supputatione per septimanas integras, tale quid contigisse prodidit: excepto vigesimoprimo, in quo aliquando morbi facta fuit crisis. Constat itaque, decimiseptimi ordinem altero longè fortiorem existere: ipsumque decimumseptimum decimooctauo, & vigesimum vigesimoprimo, quod pertinet ad iudicandi vim, multis numeris antecellere. Porrò quantò vlterius morbi processerint, diuturnioresque euaserint, perturbatio quæ præcipitem immutationem præcedit, tantò magis conquiescit: iudiciaque ipsa tunc paulatim venientia, duos aut tres dies in totum occupant. Vnde medicorum nonnulli diuturnos morbos minimè iudicari pronunciant. Quanquam certè nihil aliud esse iudicium, quàm solutionem morbi, vel testimonio

Septimanam esse perfectam periodum.

Septimum diē absoluere quod quartus inceperit.

Intercalares dies.

Vigesimum diem esse finē trium septimanarum.

Decimum septimum diem esse vigesimi iudicem.

Decimus quartus vt finis secundæ, sic initium tertiæ septimanæ existit.

Vigesimo die plures absolutæ fuisse factas morborum iudicationes.

Decimiseptimi ordinem, altero qui a decimooctauo sit, longè fortiorem existere.

Dioclis, liquet. Non tamen putandum est, diuturniores morbos necessariò absque vlla conspicua iudicari excretione: aut eorum crisim plures sæpe dies occupare. Aliquãdo siquidẽ morbi diuturni fuerunt iudicati die vno, idque per excretionem. Differunt autem huiuscemodi omnes inter se dies, tum natura, tum vsu. Natura sanè, quia omnibus pulchrè euenictibus ad quaternionis circuitus iudicia omnino perueniunt: erratis autem quibusdam, in coincidentes recidunt. Vsu verò, nam ad futuræ crisis cognitionem quaternionis circuitus sufficit. Cæterùm ad iam factam crisim iudicandam, omnibus semper opus est cognitis. Est autem longè tutior crisis quæ nono die accidit quàm quæ octauo. Porrò certitudo iudicij, ad bonam victus rationem iudicatis morbo præscribendam conducit. Prænoscere autem quando crisis adueniet, ad nondum iudicatos est necessarium. Dierum igitur differentias haud ignorans Hippocrates, meritò eorum tantum in prognosticis atque aphorismis meminit, qui secundum quaterniones inter se complicantur. Ait quippe in prognostico: Febres, siue sanus ab iis qui euadat, siue pereat, æquali dierum numero finiuntur. Verùm vt salubertimæ febres, quæ videlicet tutissimis fulciuntur notis, die quarto vel antea quiescere solent: ita pessimæ quæque, & quibus periculosissima signa adsunt, die quarto, vel eiuus interficiunt. Primus itaque earum insultus sic finitur. Secundus quaternio in septimum diem producitur. Tertius in vndecimum. Quartus in decimumquartum. Quintus in decimumseptimum. Sextus in vigesimum. In aphorismis etiam sic ait: Septimorum quartus est index. Alterius septimanæ octauus initium. Contemplatorius autem rursus vndecimus. Hic enim est quartus secundæ septimanæ. Contemplatorius iterum decimusseptimus. Hic enim quartus est à decimoquarto, vt septimus ab vndecimo. At in primo Epidemion, omnium dierum mentionem fecit, sic dicens: Est autem primus decretorius circuituum, qui paribus diebus decernunt, quartus, sextus, decimus, decimusquartus, decimusoctauus, vigesimus, vigesimusquartus, vigesimusoctauus, trigesimus, trigesimusquartus, quadragesimus, sexagesimus, octogesimus, cètesimus, cètesimus vigesimus. Eorũ qui imparibus circuitibus iudicant, primus est tertius, dein quintus, septimus, nonus, vndecimus, decimusseptimus, vigesimus primus, vigesimusseptimus, trigesimus primus. Decretorius itaque fortissimus omnium est dies septimus: quem dies quartus prænunciat, hæc duo habens, vt & decretorius sit minor, & index septimi. Deinde vndecimus & decimusquartus, eandem naturam & proportionem inuicem conseruantes, quam cum septimo quartus. Post hos frequenter quidem decimusseptimus ad vigesimum, raro autem decimusoctauus ad vigesimumprimum, eandem rationem habet, quam cum septimo quartus, & vndecimus cum decimoquarto. Hi igitur quaternario aucti, ad viginti perueniunt. Coincidunt eis nonus, quintus, & tertius. Ac plurimos quidem nonus iudicat, secundam vim quintus obtinet, & post hunc tertius. Sextus malus est decretorius. Decimustertius omniũ imbecillimus decretoriorum, cæterum omnium qui non decernunt fortissimus, in medio quodam virtutis vtrorumque est situs. Vehementissimæ itaque sunt crises, quæ ad decimum quartum diem veniunt: minus his; quæ

Crisim nihil aliud esse quā solutionem morbi.

Dierum decretoriorum differentia duplex.

Iudicij iam facti & iudicandi cognitio, ad quid conferat.

Hippocratis de diebus decretoriis sententia.

Septimus est omnium decretoriorum fortissimus. Quarto diei quæ adsint.

Coincidentes dies.

Sextus malus est decretorius.

Decimustertius dies in medio decretoriorum & minimè decernentium constitut.

quæ ad vigesimum vsque pertingunt: inde ad quadragesimum productæ, adhuc imbecilliores euadunt, sed in illo absoluté exoluuntur. Proportio autem dierum decretoriorum perpetuò seruatur. Vt enim decimusquartus & secundæ septimanæ finis est, & tertiæ principium, ita trigesimusquartus quintæ terminus est simul, & sextæ initium. Quare tres septimanæ viginti diebus semper describuntur: ideóque sexagesimus, non sexagesimustertius, decretorius existet. Pari modo octogesimus, & centesimus, & centesimus vigesimus. Respondebit ergo trigesimusquartus decimoquarto circuitus, cùm ex duabus septimanis disiunctis fiat: & quadragesimus vigesimo, vt qui tertiam hebdomadam coniunctam expleat. Dicuntur autem minores circuitus illi, qui diebus quaternis fiunt. Secundas partes obtinent, qui diebus septem complentur. Hos accedunt qui septimanis duabus constant, licet imperfecti quodammodo. Omnium perfectissimi sunt, qui ex trinis septimanis constantur. Morbi tamen ipsi, partim quidem diebus, partim mensibus, partim annis sortiuntur suas iudicationes. Atque in horum singulis, differentiæ quædam particulares existunt.

Decretoriorum dierum semper proportionem seruari.

Circuitus minores.

Proponatur igitur adolescens valido morbo correptus, qui in primo quaternione sit discutiendus in eo certè sit apburissimus ille innitandus: Vbi morbus est peracutus, statim etiam extremi dolores adsunt, tenuissimóque victu est vtendum. Quare nihil ei alimenti exhibueris, imò etiam ab aqua, quantum potest, ipsum abstinere iubeto. Si verò septimo die crisim sit habiturus, paululum hanc victus rationem immuta, vel mulsam ei exhibens, vel aliam quampiam potionem morbi naturæ familiarem. Quòd si æger facilè dissoluatur inedia, eiúsque offendatur ventriculus, ptisanæ cremorem exactè percolatum quotidie modicè propinabis, memor illius præcepti. Sed aliquid tum consuetudinis gratia, tum ne vasorum magna fiat inanitio, ingerere oportet. At si iam septimus dies instet, nequaquam ægrum nutrire conuenit, sed pridie, vel antea, minus est exhibendum. Rursus, si tertio vel quarto die morbum finitum iri spes adsit, nec malignitatem stomachi, nec suspiceris inanitionem habitus, ipséque etiam æger validissimis viribus sit, faciléque longam inediam toleret, nec morbus aut oxymeli, aut mulsam requirat, is certè ad septimum vsque diem à cibis poterit abstinere. Quòd si ad tertium vel quartum quaternionem crisis futura videatur, non ita abstinere potest, nec sola potione seruari. At verò peracutus morbus vocatur, qui tantum ad septimum vsque diem extenditur. Qui longius procedit, simpliciter acutus. Cæterum exactè peracutus is est, qui vsque ad diem quartum progreditur: non exactè, qui ad septimum vsque producitur. Similiter qui vsque ad decimumquartum extenditur, exactè acutus vocatur: non exactè verò, qui durat vsque ad vigesimum: quamquam est & ipse etiam acutus. Est & aliud morborum genus, ad quadragesimum vsque diem peruenientis, quod ab acuto non integre iudicato ducit originem. Nonnulli præterea statim ab initio tanquam prohibiti, ad quadragesimum producuntur: quorum duplex natura est. Aut enim remissiones paroxysmorum in exactam integritatem desinunt, aut semper continua febris perdurat. Noui enim complures ad quadragesimum vsque diem continua febre conflictatos esse: sic enim voco illam, quæ nunquam remittit: de quibus sermonem videtur fecisse Hippocrates in prognostico, vbi ait: Existimare autem oportet, quod febris spiratio in omnibus acutis morbis, quibus febris copulatur, quíque intra quadraginta dies iudicantur, magnum ad salutem habet momentum. Atque hoc sine vltimo prædictum genus, acutum ex decidentia vocari debet. Nullus autem morbus à primo acutus in vigesimum diem illabitur, qui non prius iudicium expertus sit. Qui verò ab initio submersi lentíque apparent, & inde ad quadragesimum perseuerant tales, sed rursus intendi videntur, hos iure diuturnos appellaueris.

Curatio adolescentis valido morbo correpti.

Consuetudini esse aliquid condonandum.

Peracutus cómmuniter dicitur morbus qui tantum ad septimum vsque diem extenditur. Peracutus exactè morbus qui.

Acutus exactè morbus qui.

Morborum qui ad quadragesimum vsque perueniunt dierum natura duplex.

Continua febris dicitur quæ nunquam remittit. Spiratio facilis in quibus acutis morbis ad salutem magnum habeat momentum. Acuti ex decidentia morbi. Diuturni morbi qui.

GALENI PERGAMENI
De diebus decretoriis,
LIBER TERTIVS.

Igitur non omnes dies de morbis decernere, experimento constat: sicuti & quod septimani circuitus validissima sunt virtute præditi: post hos quaternarij, quidam verò extra hos concidant. Imò quòd nec omnes septimanæ inuicem separentur, sed aliquæ ipsarum etiam coniungantur: nec omnes quaternarij, sed horum aliqui separentur, aliqui coniungantur. Insuper, quòd acutis morbis impari dierum numero, longis pari, iudicia omnino accidant. Porrò causas horum ratione nobis indagantibus, duo prima omnium quæ fiunt primordia esse statuenda videntur: inordinatum videlicet, quod ex hac mundi materie proficiscitur: ordine verò ornatúque procedens, quod cœlestibus originem fert acceptam. Omnia siquidem hæc inferiora ab illis venustatem & ornamentum suscipiunt. Fruimur nanque superiorum omnium astrorum virtute. Verum Sol maximè hunc orbem exornat, & concinnè disponit. Quippe veris, æstatis, autumni, & hyemis autor nemo altus extat: nec alius tam manifestò vel ex terrestri fæce animalia gignere potest, vel maturare fruges, vel ad coitum & generis propagationem animalia incitare. Magna sanè & Lunæ opera in hac rerum substantia apparent, verum Solis effectibus inferiora. Etenim menses hæc perpetuò, atque omnes eius dies disponit, idque euidenter adeò in marinis belluis: quanquam & hoc ipsum Solis beneficio debet. Nouum enim lumen sortitur, cùm Sole primùm fruitur: tamáque semper eius portio illucescit, quantam Sol aspicit. Prorsus autem deficit, lucisque expers redditur, vbi terra suo interuentu ipsam obtenebrarit. Quapropter à Solis recessu omnes sustinet mutationes. Etenim plena est, cùm diametra apparet. Æqua portione diuisa, cùm est quadrangula. Gibbosa, cùm triangula. Falcatam speciem refert, sexangularis. Ac tum primum recens est, cùm post Solis congressum ostenditur. Obscuratur omnino, * cùm sub ipso Sole consistat. Igitur fructus auget, & incrassatque: animantia implet, menstruorum statutum tempus consituat mulieribus: comitialiumque circuitus gignit, * quatenus Solis plus, vel minus participat. Omnia siquidem quæ facere nata est, vbi falcis figuram repræsentat, languida fiunt: inualescunt, cùm plena fuerit. Quapropter & fruges interea adaugét & maturat celerrimè: ferarum necisa corpora in tabem visu suo resoluit: somnoque

Acutis morbis impari dierum numero, longis pari, iudicia eueniunt.

Inferiora hæc omnia recipere ornamentum à superioribus.

Sol autor temporum, animalia etiam gignit.

Lunæ opera Solis effectibus inferiora. Luna menses atque dies eius disponit.

Nouilunium quando fiat.

Lunæ quando deficit lumen. Lunam à Solis recessu suas omnes mutationes recipere.

Lunares formæ.

Lunæ opera inualescere, quum ipsa est plena.

omnóque ſopitis ſub eius lumine, vel aliter immoratis diutius, pallorem, & * capitis grauitatem conciliat. Cæterùm vt luna Solis auxilio in omnibus indiget, ita Sol nihil vel maximi alterius cuiuſdam aſtri, vel ipſius Lunæ opem deſiderat. A nullo etiim impeditur, quo minus æſtatem faciat, cùm in vertice noſtro conſtiterit: aut frigus adducat, ſi humilis eius curſus fuerit: aut æquinoctium vtrunque conſtituat, cùm modicè obliquus videtur. Sed ipſe veluti rex quiſpiam maximus eſt: Luna verò, vt princeps non mediocris inter illum & nos medius conſtitutus, meritò terreſtrem hanc regionem gubernat: non potentia cæteros planetas, ſed vicinitate exuperans. Porrò vehementiores mutationes eueniunt, vbi ipſa cum Sole coit: dein autem, in apparitionibus plenilunij: minores his contingunt, dum medio orbe apparet: obſcuræ, dum curuata in cornua, & falcata videtur.* Etenim diametra Lunæ ſtatio, ceu diſtinguens diſpeſcenſque, maximè contrarias ipſius Lunæ diſpoſitiones (maximè enim Lunæ incrementum, eiuſdem imminutioni aduerſatur) earum omnium eſt validiſſima. Dein verò duæ diſpoſitiones dichotomi, in quibus Luna per medium videtur ſecta, vtranque ipſius differentiam, dico augmentum & decrementum, ad æquilibrium ſecant: prior quidem augmentum, decrementum ſecunda. At omnium extremæ obſcuriſſimæque aëris nos ambientis * permutationes in falcatis, incuruiſque apparitionibus fiunt: magis autem, in ipſis incuruis. Iam verò plenitudines Lunæ, celerrimas mutationes efficiunt: nouilunia verò, inæquales, diuturnáſque. Nam quid ante Lunam apparentem manifeſtè pronuncies, non eſt. Longum autem hoc tempus occultationis eſt, integri ferè ſigni curſum explens. At mutationem ex incremento ad imminutionem, punctum exactè diſtinguit: quod punctum à Luna quaſi momento abſoluitur. Quare breues plenilunij coniunctiones exiſtunt diuturnæ coniunctionales. Tuta igitur criſis euadet, quando in toto menſe ſtatus ſecundo die fiet, qua primo & manifeſto Luna, & longo ſatis tempore ſuper terram iam apparet, & lumen ſenſibile de ſe mittit, ad hæc vmbram euidenter oſtendit. Primus autem dies tandiu Lunam ſupra terram vagantem habet, quandiu adhuc Solis etiam lumen poſt occaſum retinet. Quare in hoc Luna ſimul cum Sole occidit: ſubinde verò & prior eſt occidua, & ſecunda die prius eluceſcit: nunc minus, nunc magis apparet. Atque hoc ei accidit longitudine à Sole receſſus. Plerumque autem Luna triduò in coitu Solis morata, planè inuiſibilis eſt: quo nondum hæc terrena immutare poteſt. Cuius circuitus vicenis diebus ſepteniſque, & tertia ferè diei parte peragitur. In tanto enim tempore totum ſigniferi circulum percurrit. At quòd is circuitus, quo nobis luceſcit, eidem quoque numero conueniat, perſpicuè intelliges, ſi occultationis tempus ex toto menſtruo tempore eximas. Quòd autem menſtruum tempus non omnino triginta diebus conſtet, ſed minus vnius ferè diei dimidio: quodque menſium alius quaſi mutilus & imperfectus, dies vigintinonem ſortiatur: alius verò, nempe abſolutus, triginta, liquido conſtat. Quemadmodum igitur annum integrum, Sol abſoluit, ita Luna menſem, immutatione per ſeptimanas ei accidente. Nam vtrunque tempus, & quo poſt, primam apparitionem in medium orbem accreſcit, & quo inde plenam efficit, ſeptem diebus abſoluitur, ambo quatuordecim. Simili modo, ſi inde, cùm æquali portione eſt diuiſa, ad ſecundam diuiſionem eiuſmodi rationem ſubduxeris, & hos dies, reliquoſque, cùm planè ab oculis Luna declinata eſt, ſeptem inuenies. Quòd autem aër nos circunſtans, maximas mutationes ſortiatur, dum Luna primum occultatur, ac dein rurſus ſe oſtendit, nemo mortalium ignorat. Itaque menſem à Luna immutari ſecundum ſeptimanas, ac proinde cætera omnia, admodum eſt perſpicuum. Iam verò quæ omnibus ſubſiſtentibus accidunt, horum cauſam Luna habere obſeruata eſt, maximè in tetragonis & diametris ſtationibus ea immutans. Nam ſi Luna in tauro exiſtente ſemen conceptum fuerit, vel etiam partus contigerit, magnas eius mutationes inuenias, cùm in leone, ſcorpio, & aquario ſigniferum ambit. Verum in leone tetragonos ſeptimanæ vnius exiſtit: in ſcorpio diametra duas ſeptimanas habet. Ita quoque in aquario, ſecunda quadrangularis ſtatio neceſſariò in tertiam ſeptimanam procedit: quòd Luna vicenis diebus, ſepteniſque, & particula quadam adiecta, maximè tertia diei parte, vniuerſum ſigniferi ambitum peragat. Nec verò ægris tantùm Luna, ſed etiam ſanis, dies quales tandem futuri ſint, prænunciare poteſt. Etenim Luna, ſi planetas ſalutares ac temperatos aſpexerit, fauſtos ac bonos producet dies: moleſtos autem, ſi intemperatos. Ad hæc, alterationes magnas, quas in tetragonis & diametris per ſeptimanas fieri diximus, in letalibus quidem morbis, letales & ipſas: in ſalubribus, bonas euenire eſt neceſſe. Lunæ igitur tetragonæ, diametræque ſtationes, in principiis bonis, bonas faciunt alterationes: in malis, malas. Circuituũ autem alij numero quodam dierũ conſtant, alij menſibus. Cæterùm qui diebus conſtãt, ſeptimani ſunt, & Lunæ modo incedunt. Qui menſibus, ad Solem referuntur, eodem modo euenientes. Ac ſic illud intelligendum eſt, quòd ait Hippoc. æſtiuos morbos hyeme, hyemales æſtate ſolui. Hoc enim diuturnorũ annaliúmve morborum iudicationis tempus ſtatum eſt, quemadmodũ acutorum decimusquartus. Cùm enim à menſis principio adusque plenilunium tempus, totius lunaris circuitus dimidium exiſtat, eandẽ rationem habet cum interuallo, quòd ab hyeme ad æſtatem vſque intercidit. Quinetiam à plenilunio ad occultationem tempus, ſpácio quod ab ęſtate ad hyemem vſque porrigitur, proportione reſpondet. Sed horũ vtroque bifariã ſecto, in acutis morbis eſt ſeptimana: diuturnis, clariſſimorum ſyderũ exortus: quorum ratione ver, æſtas, hyems, & autumnus, deſcribuntur. Quemadmodum autem ſeptimana acutorum morborũ eſt decretoria, ſic temporis annui mutatio, diuturnos morbos diſcutit: vt hyeme quidem conſtitutum morbum ver diſſoluat: in vere conflatum, æſtas. Simili ratione per æſtatem contractum, autumnus: in hoc paratũ, hyems. Cæterùm anni tempora ſingulis partibus bifariam diuiſis, menſis quaternionibus proportione reſpondẽt. Et quemadmodum anni temporis cuiuſque & initium & finis, ſyderum manifeſtorũ ortu & occaſu deſcribitur: ita etiam medietas ſinguli, alterius rurſus ſyderis exortu diſtinguitur. Itaq; vniuerſas particulares morborũ mutationes, vel tanquam ad propriũ ipſorum principiũ, vel ambientis nos aëris conuerſionem, euenire eſt neceſſe. Qui igitur ex proprio principio mutantur, Lunã ſequuntur: qui verò ceu ab

Luna eos qui ſub lumine ipſius immorati diutius fuerint, palloren, & capitis grauitatem conciliat.
Luna Solis auxilio eget.
Sol nullius altri opem deſiderat.
Temporum ortus.
Sol veluti rex quiſpiam maximus eſt.
Luna eſt veluti princeps inter Solem atque nos medius.
Mutationum quæ à aëre ſub Luna proficiſcuntur differentiæ multiplices.
Lunæ occultationis tempus quàm longum ſit.
Plenilunij coniunctiones breues exiſtunt diuturnæ coniunctionales. Criſis tuta quando accidat.
Luna circuitus vigenis ſeptem diebus & tertia ferè diei parte peragitur.
Menſis non omnino conſtat triginta diebus.
Sol annum abſoluit.
Menſem à Luna immutari per ſeptimanas, vt alia omnia.
Lunam motum eſſe cauſam omnium permutationum, quæ in corporibus accidũt.
Lunam indicare felicem aut infelicem progreſſum exitumque non modo ægris, ſed ſanis etiam poſſe.
Circuituum differentiæ.
Diuturnorum morborum iudicationis conſtitutum tempus, eſt annus.

Mutationes validissimas esse quæ cuique per septimanos dies propriè contingunt.

ab aëre nobis circunfluo immutantur, in toto quidem anno, Solem: in singulis mensibus, Lunam. Hinc iam accidit, mutationes validissimas esse, quæ cuique per septimanos dies propriè contingunt: quamuis ipsis ferè commisceantur, quas Sol excitat. Atque in acutis quidem morbis coincidentes decretorij sunt plures: quoniam & corpus mutationi accommodum, in motu & perturbatione vehementi constitutum est: in longioribus, via & ordine magis septimanarum circuitus procedit.

Tertium diem esse principium decernentium acute.

Principium igitur dierum qui acutè decernunt, & cum quadam perturbatione morbos immutant, tertium diem ab ipso principio statuere oportet: quippe qui nullam iam cum prima septimana communionem habeat, sed ex coincidentibus sit.

Excrementa expelluntur interdum citius, interdum tardius quàm oporteat à natura expellantur.

Expultricem vim crises in morbis facere.

Crises optimæ quando fiant.

Iam verò perturbationis violentia, naturam ea quæ molestant, etiam ante tempus propulsare compellit: id quod alioqui neutiquam factura fuisset ante coctionem perfectam: qua interdum iam absoluta, sæpius tardari solet, propter facultatis (quæ aliena excernit, & crises in morbis efficit) infirmitatem. Fiunt itaque iudicationes optimæ, cum iam omnia in animantis corpore fuerint accurate concocta. Perniciosum autem est, si quando ipsa crisis præueniat. Nam idonea simul cum iis quæ lædunt, excernuntur: id quod fit natura incitata, vel ab exteriore quodam, vel ab iis quæ in ipso corpore detinentur.

Accessio morbi naturam commouet.

Acutorum morbor. iudicia in diebus imparibus fiunt, quia & accessiones.

Atque vnum quidem ex illis quæ naturam stimulant, & veluti prouocant, accessio est, nullam quietem, nec moram concedens, verum incitans, mouensque, & ceu pugnam indicens. Vnde acutorum morborum in diebus imparibus iudicium contingit. In his enim & accessiones fiunt. Nam secunda accessio ab initio ad tertium diem delabetur, tertia ad quintum, quarta ad septimum, quinta ad nonum, omnes denique in imparibus fient.

Dies non primariò, sed ex accidenti decernunt.

At dies ipsi primariam decernendi virtutem non habent, sed per accidens id consequuntur: quòd videlicet in accessionibus iudicentur morbi, illæ autem in dies impares incidant. Neque enim septimi, vel quarti numerus, crisis est autor: sed quòd Luna innouante, & terrena immutante, motuum quoque circuitus ad hos principes numeros venire contingat, meritò in ipsis tanquam stata alterationum tempora inueniuntur. Quippe mutationes non numeris, sed Lunæ terrena debent. At cùm id quod mutat in motu consistat, tempus mutationibus necessariò coniunctum est: quare necessariò & numerus. Luna itaque omnia terrena immutat, atque in septimanis præcipuè magnas mutationes inducit: dein autem paruas in quaternionibus.

Dies tertius & quintus qua ratione decernant.

Porrò tertius & quintus dies decernunt, non ex lunari circuitu talem facultatem sortiti, sed quòd tertius violenta accessione crisim quarto die futuram præuertat, natura autem quarto die defatigata, minimèque irritata conquiescat, ac postea in quinto ad iudicium moueatur.

Noni diei facultas.

Iā verò & nonus, inter duos decretorios septimum & vndecimum medius, vel non factum in septimo die iudicium, vel vndecimo futurum, ipse sibi vendicat: at rarius quidem septimi, sæpius vndecimi assumit crisim. Porrò in diuturnis morbis, vt accessionis vehementia, sic numerus coincidentium dierum minuitur.

Peracutos morbos (quorum vltimus decretorius est septimus) in omnibus ferè diebus iudicari contingit.

In omnibus autem ferè diebus peracutos morbos indicari contingit, quoniam vltimus decretorius ipsorum est septimus: & ante hunc non quartus modò, sed tertius, quintus & sextus aliquando decernunt. At peracuti omnes morbi vel continuam febrem, vniformemque, a principio vsque ad crisim sibi habent comitem: vel aliam, quæ etsi manifestas habeat declinationes & accessiones, non tamen tertio quoque die manifestas tantùm habet verùm in ipsorum quoque dierum mediis, quemadmodum & semitertiana.

Peracutorum morborum duplex differentia.

Proinde prima peracutorum differentia, veluti vna quædam accessio est. Quamobrem nihil (quantum ad accessionem pertinet) impares paribus præstant, cùm febris singulis diebus æqualis existat. At in altera differentia, cùm quidem veluti ad septimum diem festinat, & secundùm ipsius rationem in eodem finiturus est: mediæ verò accessionis magnitudo, naturam ante suum tempus venire ad crisim compellat, vel si extrinsecus aliquid eueniens ipsam irritet, crisis hauddubie sexto die prærumpet. Etenim in secundo die natura aliquo modo est valida: item in quarto magis quàm in sexto: sed nondum in certamen venire audet: in sexto autem accessionis vehementia frequenter eam ad certamen prouocat: quare vel in eo deiicitur prius, quàm quæ infestant excreuerit, extinguiturque: vel eorum magnam partem propulsat: reliquum verò adhuc non potest, sed imbecilla & defatigata prorsus cadit, & victa iacet. Deinde si postero tempore recreari ac refici possit, morbum paulatim concoquit. At si morbi reliquiæ robore illius maiores sint, tandiu æger superuiuet, quandiu natura sufficere poterit: morietur tamen postea.

Vigesimus cur decernat magis quam vigesimus primus.

Decernit autē vigesimus, & vigesimusprimus, sed multò magis vigesimus: quoniam huiusmodi morbus diuturnus iam est, & paribus diebus accessiones fiunt: dein, quia septimana ne integris septem diebus constat.

Annus.

Mensis. Septimana.

Etenim vti annus ad trecentos sexagintaquinque dies particulā diei maiorem quarta adiectā habet: ac mēsis ad triginta dies absoluendos, vnius dimidium desiderat: sic & septimana, sexta maximè diei parte, vt septem integros habeat, indiget. Quamobrem tres septimanæ nō vnum & viginti dies integros, sed minus fere vnius tota dimidia parte cōsequuntur. Ob quod etiam, numerum huiuscemodi non magis viginti, quam vni & viginti diebus vicinum, vtrique pari conuenire videas.

Vigesimus dies quos morbos iudicet.

Quoniam igitur vigesimus exactam periodum propinquam sibi vendicat, tales iam morbi inueterascunt, & accessiones paribus diebus accipiunt. Quorum autem accessiones in imparibus accidunt, horum & iudicia ad vigesimumprimum delabuntur.

Apparitionis lunæ tempus quantum.

Non solum autem Lunæ circuitus, sed mēstruum etiam tempus apparitionis, virtutem quandam in nos possidet. Quod quidem tempus, septem & viginti dies propemodum necessariò continet: ideóq; septimana eius minor adhuc prius dicta meritò euadet. Siue enim a triginta, tres illos coitionis dies, in quibus nihil de aëre decernitur, auferre cogites, siue à viginti nouem cum dimidio, reliquum tempus, quo Luna manifestū de se lumen præbet, priore modo septem & viginti dies, altero vigintisex & dimidium habebit. Cùm ergo apparitionis manifestę efficacisque tempus sit dies vigesimusextus & dimidius: signiferi verò circuitus expleant vigintiseptem dies cum tertia vnius parte, liquet medium ipsum fore vigesimumsextum diem, ad hæc dimidiū, & tertiam maxime & duodecimam vnius diei partem. Horum itaque nihil supputari potest per dies integros citra fracturam, nec septimana nec quaternio, nec mensis, nec annus, nec aliud quicquam omnium. Quoniam verò inter septimanas

ipsas

ipsas duæ [illegible] primæ separant, tertia copulatur, per [illegible] est quaternione, quoque nonnullos [illegible] id coniungi, alios separari. Itaque secundus tertio & primo [illegible] coniungitur: quòd vtrius septimanæ primæ habitum particula vterque sit. Tertius a secundo disiungitur, quoniam & septimana secunda a priore distincta est. Tertius autem quarto copulatur, quoniam secundæ septimanæ vterque particula est. Hic itaque rursum quartus propter tertiam septimanam secundæ coniunctam, quinto copulabitur. Adiungetur etiam sextus quaternio quinto, in decimoseptimo die, tanquam tertiæ septimanæ pars vterque existens. Porrò falluntur nonnulli medici, omnem morbum breuem esse acutum existimantes: sicuti & omnē tardum, diuturnum. Squidem omnis acutus (qui ex motus celeritate hunc in modum vocatur) plane exigui est temporis: & omnis diuturnus, necessariò tardus. Non tamen si breuis temporis sit, acutus statim fuerit (cùm multæ ephemeræ longè breuissimæ sint, omnique periculo vacent) nec si tardus, longi temporis.

> Quaternionum qui se parantur, & qui autem coniunguntur.

> Acuti nihil omnes sunt tempori exigui, non tamen omnes breues morbi acuti sunt.

GALENI PERGAMENI
De crisibus,
Liber Primus.

Totius morbi tempora sunt quatuor in vniuersum: principium videlicet, augmentum, status, & declinatio. Quædam verò ægritudines ob earū malignitatem, atque ægrotantis imbecillitatem, in ipso statim * augmenti tempore hominem iugulant: sicuti & quædam aliæ in vigore. Definiuntur autem ea tempora minimè dierum numero. Porrò an ipse morbus augeatur, non ex eo tantùm coniecturari oportet, quòd accessiones anticipent (sæpe enim talis anticipatio, morbi proprietatem consequitur, potius quam incrementum, cùm & quartanæ, & tertianæ, & quotidianæ febris quidam circuitus vsque ad integram solutionem ita anticipare sint visi) sed quod etiam longiores & maligniores existant: id quod similiter est in intermissione & declinatione considerandum. Voco enim intermissionem, quando febris in quietem desierit: declinationem, omnem eius partem, quæ vigorem ipsum subsequitur, vsque ad secundæ accessionis principium. Etenim si accessio) exempli gratia, consuetam anticipet horam, longior etiam fiat, & vehementior, maligniorque, & cum multis prauisque symptomatis accidat: ad hæc, ipsum declinationis tempus fiat breue, nec omnino facilè, nec * symptomatum accessionis omnino expers, is certè morbus ad magnitudinem crescit. Si verò accessionis initium tardet, longitudo autem eius ac magnitudo minor existat, cesseteque etiā malignitas, necnon intermissio vel declinatio sit facilis toleratu, longiuscula, omniaque accessionis delens * symptomata, hauddubiè declinationis morbi hæc fuerint aperta indicia. Vbi verò quæ ad accessiones duas pertinent, æqualia fuerint, morbum demonstrant consistere. Quare Hippocrates ait, ad morbi incrementum noscendum, esse accessiones inuicem conferēdas. Iam verò sæpe quidem in morbis nullum reperitur sensibile ipsius vigoris tempus: sed habente adhuc quarta (si ita contigerit) accessione indicia augmenti, quinta superueniet accessio, declinationis habet principium. Simile quiddam accidit in morborum augmentis. Nam sæpe prior accessio principium simul habuit, ascensumque & vigorem: dein secunda videtur manifestè inclinasse. Generosi autem medici est munus, futurum statum præcognoscere, cùm omnem victus rationem ad ipsum inspiciens instituat. Eadem ratione principium atque augmentū morbi, non vbi iam perfecta sunt, sed multò antea præstat cognoscere. At accessiones & constitutiones (quemadmodum inquit Hippoc.) morbi iudicant & anni tempora, & circuituum successiua incrementa, siue quotidie, siue alternis diebus, siue in longiori tempore fiant. Præterea si in laterali morbo sputum statim appareat, incipientem morbum facit breuiorem: si verò posterius, longiorem. Porrò quæ propria sunt morbi accidentia, simul cum morbo inuadunt, incipiuntque: reliqua verò omnia mox apparent. Inuadunt igitur vnà cum laterali morbo febris acuta, lateris dolor pungenti similis, tussis, & difficilis respiratio. Mox autem apparent quædam, vt ipsi morbo propria: nonnulla vt communia omnibus febricitantibus. Propria sanè ipsius morbi, primùm quidem, si nihil cum sputo educatur: quod sufficiens crudi morbi est indicium. Secundò autem, si educatur quidem, sed non bonum. Est autem & hoc duplex: vnum quidem, quod solum caret coctione: alterum verò, quod etiam prauum existit. Ab his omnibus, id quod coctum est, separatur: quod etiam propriè sputum appellant. Si igitur hoc statim appareat, morbum facit breuiorem: cùm verò nullo modo educitur, aut crudum, longitudinem morbi ostendit. Si quid autem prauum expuitur, periculum imminere significat: mortem verò, si prorsus malignū fuerit. At quæ propriè expuitiones vocantur, ex his quæcunque subflauæ, & subrussæ, & subpallidæ, & subspumosæ, & tenues existunt, solam cruditatem significant: nullum verò insigne malum prænunciant. Quæ verò sine alia commistione sunt flauæ, rufæ, crassæ, spumosæ, virides, viscosæ, rotundæ, atque his etiam magis nigræ, sunt perniciosæ. Præterea facilitas expuitionis, bona est: vt difficultas, mala: id quod pulchrè in prognosticis docuit Hippocrates, dicens: Sputum oportet in omnibus doloribus, qui pulmonem & latera infestant, celeriter expui ac facilè, commistumque vehemēter videri flauum sputo. Eadem autem & in vrinis, & in alui excrementis facienda distinctio est, quam in ipsis sputis fecimus. Siquidem nonnulla eorum, coctionis sunt signa: nonnulla verò cruditatis: quædam mortis indicia existunt. Etenim vt nigrum sputum, præter id quòd crudum est, etiam mortem portendit: sic & vrina nigra, non cruda solùm, sed etiam letalis existit. Est autem simpliciter crudum, quod album est ac tenue: quod aquosum vocamus. Porrò quoties de principio morbi fecit sermonem Hippocrates, non de indiuisibili illo primæ accessionis insultu, in quo nihil possumus obseruare, sed de alio quodam principio, quod sensibilem habet latitudinē, nobis suā mētem exposuit. At verò principiū secundum latitudinem, cōmuni quadā imaginatione, absque vllo artificio, cōtinetur in prima accessione. Atque idcirco quædā statim cùm incipiunt, statum accepisse dicūtur, quemadmodum in primo Epidemiarum, vbi ait idem Hippoc. Statim enim continua est, quæ incipiens florescit ac viget. Nam verbum illud, *incipiens*, non dicitur hoc loco

> Tempora totius morbi sunt quatuor.

> Tēpora morbi non definiri dierum numero.

> Anticipatio accessionis ob semper morbi incrementum arguit.

> Incrementum morbi vnde coniicere oporteat.

> Intermissio. Declinatio.

> Morbi crescentis ad magnitudinem nota.

> Declinationis morbi argumenta.

> Morbi vigentis indicia.

> Status morbi docet qualis & quanta victus ratio esse debeat.

> Pleuritidis propria symptomata.

> Spuere nihil, signum esse crudæ pleuritidis.

> Sputum non bonū, duplex.

> Sputum concoctum, morbum facit breuiorem.

> Sputū prauum malignumque, periculū atque perniciem indicat.

> Expuitiones quæ perniciosæ existant.

> Sputum facile, bonum.

> Vrina nigra, perinde vt sputum nigrum, mortem prænunciat.

> Principium secundum latitudinem cōtineri in prima accessione.

loco de vero morbi tempore, sed de eo quod subsequitur exquisitum principium, quod vt plurimum ad tertium diem extenditur. Cuiusque itaque partis superfluitas, eam quæ illi inest dispositionem ostendit: si cocta quidem fuerit, salubrem: cruda autem, ægram. Alui excrementa (Hippocrate autore) optima sunt quæ mollia & cohærentia existunt: & quæ eandem exitus horam seruant, quam in sanitate habuerunt. Quantitas verò esse debet pro ratione cibi, qui assumitur. Nam si exeuntia talia fuerint, ventrem inferiorem sanescere indicant. Et sputum quoque cùm fuerit exquisite simile illi quod sanis aduenit, integram sanitatem instrumentorum respirationis significat. Si quo modo autem à naturali modo recesserit, tantum ea læsa esse demonstrat, quantum ipsam formam naturalem amiserint. Quod verò illi quod secũdum naturam est, maximè contrarium videtur, existit crudum, magnamque patiẽtium membrorum imbecillitatem indicat. Quod vitiosæ causæ aliquod signum habuerit, quemadmodum nigrum, est perniciosum. Ita etiam in vrinis res habet. Nam & hæ, quæ sanis similes sunt, venosum instrumentorum genus satis robustum esse indicant. Quæ verò crudiores sunt, eiusdem imbecillitatem significant. Rursus quæ maximè sunt sanis contrariæ, hæ quidem omnino sunt crudæ, & maximam vniuersi venosi generis imbecillitatem declarant. Quæcunque verò & superantis causæ prauitatem ostendunt, veluti nigræ, hæ sunt penitus exitiales. Hæc itaque tria signorum genera, singula quæque coctionis præbent indicium: vrinæ quidem, eius quæ fit in venis: deiectiones autem, eius quæ in ventre: sputa verò, eius quæ in respirandi instrumentis. Sanguinis autem profluuium è naribus, sudores & tumores qui iuxta aures fiunt, reliquique defluxus, si in tempore quidem fiant opportuno, prodesse possunt: intempestiua autem, nihil iuuant. Non sunt autem eadem decretoria, & quæ coctionis indicia dicuntur. Siquidem fieri non potest, quin ista omnino vel bene, vel malè se habeát. At coctionis signa, salutem quidem hominis, non tamen per crisim omnino, futuram nobis ostendunt. Porrò in febribus vniuersis, quoniam venosi generis sũt passiones (nã & arterias in hoc genere comprehendimus) ad vrinas præcipuè attendere oportet. In iis autem qui laterali morbo afficiuntur, primum quidem sputa, secundo loco vrinas: quoniam is morbus omnino cum febribus iungitur, vt in passionibus ventris, si sine febre fuerint, sola excrementa inspicere oportet: sin autem cum febre, etiam vrinas. Proprium igitur vniuscuiusque morbi principium, coctionis signis determinatur: potestque vsq; ad multos quaterniones extendi. Cæterum tunc finietur, cumprimum concoctionis signa apparuerint. Reliquum verò deinceps tempus vsque ad statum, iam alterum tempus est, quod augmentũ & ascẽsus vocatur. Dein posthæc, status: qui est vehementissima totius morbi pars. Vltima verò omnium est declinatio. Coctionis igitur signa (sæpius enim quæ vtilia sunt, petere conuenit) nunquam male apparent: decretorium autem, est vbi male: neque enim in augmẽtis, neque in principiis, sed in statibus illa apparere conuenit. Quippe nec sudores, nec vomitus, nec alui excremẽta, nec tumores post aures, nec profluuia sanguinis, ante concoctionem morbi venientia, vnquam per crisim finierunt morbos. Hæc igitur iam veluti causæ, morbos creduntur soluere: quæ verò veluti horum indicatiua sunt signa, deliria existunt, vigiliæ, graues sopores, dolores, lachrymæ, respirandi difficultates, oculis tenebræ obortæ, & quæcunque similia: quæ omnia si absque coctionis signis in morbi principio appareant, pessimarum sunt dispositionum indicia. At reliqua tria quæ coctionem ostendunt signa: etiam si in prima protinus accessionis hora apparuerint, ad bonum apparent. Sicuti igitur non habetur exquisita principij cognitio, antequam incipiat ascensus: ita neque ascensus, antequam status inuadat. Exercitandum itaque hoc in loco est, vt ingruẽtem cognoscamus statum: deinde, vt prægnoscamus. Quòd verò principium morbi intellexerit Hippocrates esse, totum illud tempus quo ipse morbus est crudus, colligere ex hac eius dictione licet: Concocta medicari & mouere, non cruda, nec in principiis, modò non gliscant. Eòdem pertinent: Quicunque inflammationes statim in principio morborum soluere tentant, ex eo quidem quod distentum est atque inflammatum, nihil adimũt: neque enim cedit cruda adhuc passio: quæ verò morbo resistũt, & sana sunt, colliquescere faciunt. Præfinies autem manifestum aliquem terminum vltimæ parti ascẽsus, quemadmodum fini, si status indicia inspexeris, memineris que Hippocraticarũ admonitionum, quibus ait: In principiis quidem omnia sunt imbecilliora, in statu verò, fortiora. Ad hæc: Vbi morbus peracturus est, statim extremos habet labores. Contingit autem nonnunquam duas accessiones, vbi maximæ aliarum factæ fuerint, inuicem verò æquales, circunscribere ipsius vigoris tempus: nonnunquam verò vnam omnium aliarum præcedentium reliquarumque sequentium, esse maximam. Ad tres autem extendi accessiones vigoris tempus, in morbis acutis non admodum accidit: in diuturnis verò, non modò ad totidem, sed ad longè plurimas. Alui igitur excrementum optimum (ait Hippocrates) est molle atque coniunctũ, quod ea hora exierit, qua tempore sanitatis consueuerat. Quantitas verò eius, sit pro ratione cibi assumpti. Tale enim vim concoquendi in inferiori ventre validam liquidò ostendit, ac digestionem optimè fieri, nullamque ventris partibus inflammationem inesse. Non meminit autem caloris ipsius excrementi, quoniam non magnam vim habet ad inferioris ventris indicandam dispositionem. Iam verò tale excrementum coniunctum cùm sit, necessariò etiam erit & læue. Quòd si præter dicta, etiam subrusum fuerit, & non admodum fœtidum, exquisitè secundum naturam, se habebit: ac neque in ventre, neque in circunstantibus organis, aliquod erratũ esse significabit. At si vel rufum purum, vel nullo modo subrusum extiterit, sed etiam secundum ciborum colorem, alterum duorũ significat, scilicet plus rufæ bilis in ventrem defluere, aut nihil omnino. Horum verò primum quidem si circa initia fiat, biliosiorẽ morbum ostẽdit: si verò declinationis tempore, corpus expurgari integrè. Incoctum autem alui excrementum est album, tenue, asperum, humoris expers, ac ciborum retinens qualitatem. Secundum præter hæc est excremẽtorũ genus, quod non ex ciborum fit dispositione, sed ex confluentibus à toto corpore ad ventrem superfluitatibus quod aliquid etiam indicare potest. Etenim si sit viride, indicium bilis æruginosæ existit: si autem nigrum, vel atræ bilis, vel sanguinis eo in loco perusti. Si autem veluti humidum quoddam in excremẽto apparuerit, vbi

non

Superfluitas partis cuiusque illius propriam dispositionem indicat.

Excrementa alui qualia esse debeant.

Vrinæ indicãt concoctionem quæ fit in venis.

Decretoria signa à signis concoctionis quomodo differant.

Febres esse affectus venosi generis.

Vrinas esse spectandas in febribus.

Sputa esse inspicienda in pleuritide.

Principium proprium cuiusque morbi, coctionis signis determinatur.

Augmenti tempus quod sit.

Status est vehementissima totius morbi pars.

Declinatio.

Decretoria signa ante concoctionem venientia, nunquam per crisim finierunt morbos.

Concoctionis indicia, quocunque tempore appareant, saluti apparent.

Statum morbi esse cognoscendum atque præcognoscendum.

Inflammationes non esse statim in principio soluendas.

Incrementi terminum vnde possis dignosci.

Vigoris latitudo in morbis, quanta esse soleat.

Excrementum alui laudabilẽ quale nam esse debeat.

Excrementorum color, nõ magnam vim habet ad inferioris ventris indicandã dispositionem.

Excrementum incoctum alui, quale nam esse soleat.

Excrementorum alui species complures præter naturam.

no [illegible] intra corpus assumptum [illegible] oportet partium [illegible] fi[illegible]s, ac vel [illegible] mo[illegible] ca-[illegible]. Si vero [illegible] quemadmodum etiam si [illegible] solidorum partium [illegible]. Præte-[illegible], vehementem pu-[illegible] fla-[illegible] cum [illegible] humiditate pe[illegible]-[illegible] : optima autem in vrinis concocta, [illegible] angustum relicta. Spumosum verò fit, [illegible] qua feruente, vel cum aliquis flatulen-[illegible] colliguntur cum humiditate. Ac pri-[illegible] immoderatæ caliditatis corpus colli-qua[illegible] secundum verò, est inæqualis perturba-tionis [illegible]. Varium autem, variis corpus affe-ctibus esse obnoxium ostendit : & ob hoc ipsum, & diuturnum & malignum existit. Etenim sim-plex affectus facilius concoquitur, & minus est, quam multiformis, periculosus. Vrinarum autem illa optima est, quæ vrinæ sanorum simillima: Quæcunque verò non est talis, simpliciter est in-cocta, vel præter hoc, etiam perniciosa. Vrinam igitur optimè coctã, in iis qui supremum sanitatis obtinent gradum explorare oportet. Talis enim est subrufa, vel subflaua : magisque subrufa quàm subflaua : statim enim & hæc mediocrem crassi-tudinem possidet. Nam quæ hac ipsa crassior est, aut tenuior, coctionem imperfectam significat. Siquidem altera nondum in humorem conuersa est, altera verò adhuc conturbata existit. Cæterum cùm triplex sit vrinarum turbidarum differentia: quia vel cùm tales mictæ fuerint, paulò pòst resi-dent, vel semper similes permanent, vel puræ qui-dem minguntur, postea verò conturbantur: praua quidem ex dictis tertia, bona autem prima, media verò inter vtranque est secunda. Siquidem quæ statim residet, parum aliquid inæqualis turbulen-tiæ superesse demonstrat: quæ verò semper manet similis, vigere adhuc quæ est in sanguine agitatio-nem ostendit. At quæ extra conturbatur, debet incipere concoqui: quare *meritò deterrima est: nam longiori tempore, & virtute forti, indiget ad coctionem. Porrò quæ ad summum incocta est, has omnes malignitate superat : est enim aquosa exquisitè : ac proinde veluti desperatæ coctionis accidens, affectióque renosæ naturæ existit:* quē-admodum ventris, cruditas. Vbi verò vrina ipsa *celeriter mingitur (hæc enim passio ὕδερος & diabete vocatur: estque talis, qualis circa aluum in-testinorum læuitas: nempe extinctio vtriusque vir-tutis, retentricis simul & alteratricis) tunc sanè inter omnes vrinas crudas ea pessima existit. Sed post ipsam est aquosa, quæ quidem solius faculta-tis alteratricis imbecillitatem demonstrat. Huic proxima est altera vrina, quæ in multis apparet morbis, vt videatur mistam habere formam vini tenuis & albi. Gignitur autē ex ipsa alba & aquo-sa, vt quæ paucum liquorem ex bili rufa susceperit. Atq; hæc sanè vrina proximè accedit ad crudam. Post hāc est suppallida. Pallida verò iam & subru-fa est. Optima autem omniū vrina, subrufa & sub-flaua existit. Etenim cùm adhuc coquitur sanguis, vrina quæ mingitur, læuem, æqualem, albam ac multam facit hypostasim. Perfecta coctione, color quidem vrinæ intenditur, minus autem subsidet. Quòd si diutius homo à cibo abstineat, vrina magis rufa reddetur : si quidem quicquid alimen-ti supr[illegible] si dulce fuerit & pin[illegible] tur. Porro co-lor [illegible] in hoc autem differunt, [illegible] quidem magis ad album, fla-uos autem ad [illegible] vergit. Quantum verò flauo [illegible] pallidum. Qua[illegible] flauum quàm ru-fum, [illegible] verò in pueris ferè om[illegible], & per[illegible] habentibus, qui ociosam vitam de[illegible] quo[illegible] alio mo-do sunt p[illegible] habent vrinæ subsi-dentiam : quia in h[illegible] plurimum crudi humoris c[illegible]. Qui[illegible] qui ex ocio & re-pletione febricitant, si sanitati restitui debeant, in vrina plurimum necessariò subsidet. Contr[illegible], qui ex inedia & labore rubidæ simul & biliosæ vrinæ excernuntur. Soluitur quippe morbus ple-runque priusquam subsideat aliquid : sufficitque in his & nebula, & suspensio optima, qualis est alba, læuis, æqualis. Nec verò vrinam rufam, simpliciter vituperauit Hippocrates, sed quamdiu rufa simul atque subtilis esset: quòd tum crudita-tem significaret. Cæterum quæ farinæ hordea-ceæ crassiori in vrina sunt subsidentiæ similes, grandis colliquationis & ardentissimi incendij sunt signa. At quæ folia repræsentant, sunt valo-rum partes superficiales, quæ scilicet contabue-runt. Ita & furfureæ : nisi quòd illis crassiores at-que minores sunt. Nigræ verò subsidentiæ, vel excedentem caliditatem, atque igneam ostendunt: vel ex frigiditate vehementi, extinctionem. Pessi-ma igitur est omnis denigrata vrina, adeò vt ne-minem vnquam seruatum viderim, ex iis qui ta-lem minxerunt. Minus verò perniciosa est, si sola sit hypostasis nigra: atque adhuc minus, si solum id quod in medio pendet : ac multò minus etiam si nebula. Color verò viridis fit in transitu ad ni-grum, * estque veluti quoddam initium nigri. Nam si morbus malignus fuerit, & vomitibus, & alui excrementis, & vrinis viridibus, postmodum nigræ superuenirunt. Color autem liuidus, est tan-tum frigiditatis effectus : odor grauis, putrefa-ctionis. Quòd si veluti oleum mingatur, colliqua-tionis est signum : tales quidem vrinæ prauæ sunt. Quæ autem bono colore sunt præditæ, & subsi-dentias habent albas, & læues, & æquales, aut nebulas quasdam, aut suspensa similia, omnes vrinas bonitate præcellunt : & præsertim in quibus subsidentia læuis fuerit. Secundum bo-nitatis obtinent locum, in quibus suspensa sunt talia. Tertium, in quibus nebulæ. Hæ igi-tur coctionis sunt signa. Reliquæ verò omnes partim cruditatem, partim perniciem porten-dunt. Nam quæ alba, & quæ tenuis, & quæ tur-bulenta, cruditatem. At quæ farinæ hordei crassiori, aut foliis, aut furfuribus similia ha-bet: quæque nigra, aut viridis, aut liuida, aut oleaginea, aut fœtida est, perniciem significat. Subrufa & subflaua, si tenuis sit, media est inter exactè coctas & crudas: sicuti & illa etiam, in qua alba quædam & læuia suprà efferuntur, aut subsident : diuulsa verò, minimèque sibi continua: siquidem morbum semicoctum ostendunt. At sub-rubeæ vrinæ, habentésque statim subrubeam atq; læuem hypostasim, sunt quidem salutares satis, sed semicoctis iis diuturniores. Iam verò in viris quidem atque mulieribus, vrinæ nigræ sunt pessi-mæ : in pueris autem aquæ similes. Quoniam igi-tur neque signum vllum ita fidele est, vt exquisitè

Marginal notes: [illegible] humiditatem. — Diuturnum [illegible] corpus [illegible]. — Vrinarū quæ sit optima. — Vrinarum tur-bidarum dif-ferentia tri-plex. — Vrina cruda. — Diabetes. — Vrinarū cru-darum quæ existat pessi-ma. — Vrina aquo-sa. — Vrina suppal-lida. — Vrina palli-da. — Vrina subru-fa & subfla-ua, omnium optima exi-stit. — Co[illegible] fl[illegible]que dif-crimen. — Color flauus, [illegible] bi-cundus. — Vrinæ in qui-bus habeant su[illegible] plurimam. — Subsidentiæ farinæ hor-deaceæ cras-siori similes quid significent. — Vrinæ lami-nas, [illegible] tantes, furfu-reæque, quid indicent. — Vrina nigra om[illegible] pessima. — Viridis color quo modo fiat. — Vrina liuida. Vrina fœtida. Vrina oleagi-nosa. Vrinæ opti-mæ. — Coctionis si-gna. — Subrufæ vri-næ. Subflauæ vri-næ. — Subrubeæ v-rinæ. — Vrinæ quæ in viris atque mulieribus, & quæ item pueris criticæ les existant.

ostendat singula ex futuris temporibus: nec quæ secundum concursus signa sunt complicata, sola possunt iudicari experientia: idcirco necessum est signi cuiusque naturam accuratè considerare, si quis vult rectè præcognoscere, vt ex vi vniuscuiusque præcognitionem faciat. Etenim sæpe vnum signum forte, multis debilibus fidelius existit. Omnino autem malè quis victum instituet, nisi per fida signa, statum futurum præcognorit. Triplex in vniuersum signorum omnium est differentia. Nõnulla siquidem cruditatis & coctionis sunt signa: nonnulla salutis & mortis: tertium autem signorum genus est, quod crisibus adiacet. Coctionis igitur cruditatisque signa, alui excrementa, & vrinas, & sputa, statuere oportet. Mortẽ autem atque salutem nunciãtia sunt, quę vna cum his excernuntur, & quæ per totum apparent corpus. Quantum ad crises attinet, aliquid quidem valent nonnulla ex his: est tamen proprium atque præcipuum eorum signorum genus. At cruditatis atque coctionis signa, propriam vim habent semper stabilem, siue statim in primo die, siue in sequentibus apparuerint. Quædam itaque horum signorum in vrinis, & alui excrementis, & sputis apparent: quædam in dispositione totius corporis inueniuntur: quædam in naturalibus & animalibus conspiciuntur operationibus. Hæc tamen non omnia fidelia sunt, in omnibus morbi temporibus. Etenim criticorum symptomatum duplex natura est. Siquidem eorum aliqua sunt tanquam causæ & signa: aliqua tanquam signa duntaxat. Infida verò est vniuersa eorum natura, & contraria significans in diuersis morbi temporibus. In his autem totum est præcognitionis studium. Nam in alio quidem tempore secundum aliam dispositionem critica sunt: secundum verò aliam dispositionem, symptomata, vel signa praua fiunt: critica autem non item omnino. Coctio igitur celeritatem crisis, & salubrem securitatem significat: cruda autem & incocta, & in malos conuersa abscessus, crisium defectum, aut vehementes labores, aut mortes, aut eorundem malorum reuersiones. Porrò si quis primo statim die, nullum habens signum periculosum, sed potius salutaria omnia, acutè quidem febricitet: vrinam autem mingat bene coloratam, ac mediocriter crassam: is certè in primis quatuor diebus crisim est habiturus: & eò magis, si nebula aliqua vel suspensio optima in vrina videatur: magisq; adhuc, si hypostasis bona se ostendat. Cuius rei non ignarus Hippocrates, ait: Mitissimę febres, quæ cum signis securissimis fiunt, quarto soluuntur die, vel prius. At quæ malignitatem excellunt, & cum signis grauissimis accidunt, quarto die vel citius occidunt. Sicuti igitur quæ omnia habet signa tutissima febris acuta, in primo periodo decretoriorum dierum solutionem habet: sic quæ isti proximè adiacet, diem septimam non transcendet. Similiter etiam maligna, & cum grauibus facta signis, quantum absit à malignissima, & cum grauissimis accedente signis, tantù tardiorem mortem inducet. Sit itaque primo die vrina quidem exquisitè aquea, febris verò debilis, hæc sanè in lõgum protrahetur tempus. Sed quantum hoc erit, in primis diebus cognosci non potest, nec cognitu est vtile. At præsens principij tempus non solum internoscere datur, sed etiam sæpius præcognoscere quo finietur. Atque in his quidem adeò diuturnis, sufficienter est tempus principij longum: in peracutis extremè angustum. Nam si statim in prima

Victus institui non potest, nisi præsciatur status morbi.

Signorum differentia triplex.

Coctionis signa.

Signa mortem & salutem nunciantia.

Decretoriorum signorum genus habens proprium.

Criticorum symptomatum duplex natura.

Criticorum symptomatum naturam esse infidam.

Crisis celeritatem concoctio indicat.

Cruditas quid commonstret.

Crisis in primis quatuor diebus accessuræ, exemplum.

die, in vrinis appareat aliquod signum coctionis, iam hîc principium transgressum est. Similiter etiam acuti principij, ne præcognitionem quidem finis inquirere oportet: sed satis putare, si dum adest, cognosci possit: & cùm quam primum ad ascensum conuertitur, manifestè deprehendatur. Si itaque aliquod manifestum appareat coctionis signum, quicquid interiacet temporis, erit principium morbi. Quantum autem desit ad perspicuũ illud concoctionis indicium, & a morbi motu, & natura, & anni tempore, & regione, & ætate, & temperatura ipsius laborantis, inuenies. Nam si morbus natura longus extiterit, quemadmodum febris amphimerina, & videatur tarde in hoc ægrotante moueri: tempúsque anni sit hyems, & regio frigida, ætásque & natura laborantis ad frigidum declinarit, multum interim temporis ad manifesti signi generationem desiderabitur: quod totum tempus principio erit contribuendum. At verò perfecta coctio est, quando in vrinis subsederit aliquid album, læue, æquale, & continuum: debilis autem est, quando ex aquosa mediocriter subpalida facta fuerit: aut etiam turbulenta existens, talis permaneat. Rufa etiam & tenuis ad idem genus spectant. Sed nihil horum iam principium esse finitum ostẽdit. Hoc enim manifestius indicium semper expetit, vel solam nebulam albam, vel suspensionem æqualem, continuam atque albam. Prætetea rubens nubecula, & subsidentia talis, & absque subsidentia probè colorata vrina, & crassitudine mediocris, principij finem declarat. Sic & in laterum & pulmonum passionibus, ea quæ propriè sputa vocantur, vrinarum subsidentiis assimilantur. Nihil verò omnino expuere, sed tussim tantummodo siccam habere, tale quiddam est, quale in vrinis extremè crudũ, quòd nominamus aquosum. Quòd si ab eo quod est nihil expuere, * ad expuendum quidem, verùm liquida & omnino cruda, fiat transmutatio, debilis & occulta ea permutatio erit: nec absolutum erit tunc ipsum principij tempus. At vbi æger cœperit expuere pauca concocta, ac reliquo omni tempore hinc vsque ad statum, plura & meliora, & facilius excreuerit, tunc sanè expirabit principium, augmentúmque morbi inualescet. Cùm verò exquisitè concocta fuerint & multa, eductáque sine difficultate, tunc status est tempus. Quando verò similiter exquisitè cocta, & sine molestia educta, sed eorum copia imminuta fuerit, dolórque non amplius adsit, tunc cessare statum oportet, subsequi autem declinationem. Sciendum autem est, secundum ipsas præcognitiones temporum, vndecimum diem esse indicem decimiquarti: sicuti & vigesimi decimum septimum. Contingit autem laborantem pleuritide, die quidem decimoseptimo pauca quædam concocta expuere: sequi autem crisim, sed imperfectam vigesimo, ac postea tandem iudicari absolutè morbum trigesimoquarto: quemadmodum contingit in Anaxione, cuius Hippocrates meminit tertio Epidemiorum libro. Porrò primi dies tum indices, tum decretorij, valentiores quidem sunt vltimis, vbi morbus est breuis: eo tamen producto, longè imbecilliores redduntur. Igitur perfecti ac iam finiti principij manifestum & firmum, est signum manifesta concoctio. Finituri autem, & morbi natura, & tempus anni, & ætas laborantis: ex abundanti verò, & regio in qua ægrotat, & modus eius qui antecesserit victus, cùm nondum morbo correptus esset. Specialiora verò indicia

Principij in acutis morbis cognoscendi ratio.

Amphimerina febris diuturna.

Concoctionis absolutæ imbecillisque signa.

Principij finem quæ indicent.

Sputa in pleuritide, vrinarum subsidentiis sunt persimilia.

Status tempus in pleuritide quando iam adesse significabitur.

Declinatio in pleuritide quando adsit.

Vndecimum esse indicem decimiquarti.

Vigesimi est index decimusseptimus.

Pleuritidem iudicari posse die trigesimoquarto.

Primi dies in morbis breuibus valentiores sunt vltimis: contrà in longis.

dicia futuri nis primo ægritudinis tempore co-ctionis indicia fuut. Cæterum si integræ cruditatis indicia in primis quatuor diebus morbi permaneant, longum erit huic morbo principij tempus: si verò debilis mediocriter in ipso apparuerint, longum quidem & hoc erit, sed non priori similiter. Si autem parua fuerint cruditatis signa, futurum etiam principij tempus erit exiguum. Meminisse autem conuenit illius aphorismi: Frigidi sudores cum acuta quidem febre, mortem significant: cum mitiori verò, morbi prolixitatem. Quæ sanè prolixitas vniuersis ipsius morbi temporibus communicabitur. Iam verò post summi vigoris tempus, sæpe quidem nulla fit crisis, sed paulatim soluitur morbus, longo tempore concoctionem recipiens: at huiuscemodi solutionem absolutè crisim non nomino. Si qua verò confertim fiat permutatio, & multò magis adhuc * agitationem quæ illam præcedit, ita appellare consueui.

Sudores frigidi quid indicent.

Crisis absoluta est agitatio procedens morbi permutationem.

GALENI PERGAMENI
De crisibus,
LIBER SECVNDVS.

DEinceps autem, quo pacto quis primo statim die possit morbi naturam cognoscere, est adiiciendum. Cæterùm diem per totum hunc sermonem nostrum, in ea significatione accipiemus, vt non solùm lucem, sed etiam noctem complectatur. Sicuti & mensem ex triginta diebus constare dicimus: non id tempus tantùm, quo Sol supra terram fertur appellantes diem, sed noctem etiam ei copulantes. Atque in hunc modum annum quodammodo dicimus trecentos & sexaginta quinque dies continere. Morbus est dispositio quædam functiones lædens: quæ quidem duplex sæpe consistit. Simplicem tamen dispositionem, nemo qui perspicaci sit ingenio, in primo die ignorabit: habet enim propria indicia. Eam verò quæ commista est, non omnibus per initia contingit agnoscere. Oportet autem in omnibus simplicibus dispositionibus sic exerceri, vt earum singulas seorsum, & iam perfectas promptè noscamus. Simplicem itaque morborum singulorum dispositionem, ante omnia ipsam per seipsam cognoscere expedit: primum quidem ac maximè, ex iis quæ secundum propriam ipsi insunt substantiam: deinde iam ex iis quæ sæpius ei accidunt. Veluti in ea febre quæ tertiana dicitur, non hoc tantum aduertas, si tertio quoque die fiant accessiones desinentes integrè. Nam si duæ tertianæ fierent, aut duæ quintanæ: duæ quidem tertianæ quolibet die, per tertium autem duæ quintanę accenderentur. Quare vel duas tertianas vnam sic quotidianam putares, vel duas quintanas vnam tertianam. Forma itaque accessionum maximè inspicienda est. Porrò exquisitæ tertianæ longissimus terminus, septem absoluitur circuitibus. Fiunt autem tertianæ plurimæ, vt etiam continuæ & ardentes, æstiuo tempore, vbi secundùm naturam se habet. Etenim quemadmodum hyems præ omnibus anni temporibus humidissima & frigidissima existit: sic æstas, siccissima simul & calidissima, dummodo propriam naturam retineat. Nec enim debes existimare, quòd propter anni temporum appellationes singulæ ægritudines accidant, tales scilicet vel tales: sed propter ambientis aeris temperaturam. Nam qualem hic naturam [illegible], ita etiam nos afficit. Similiter etiam regio & temperies hominis calida & sicca, plurimarum febrium feracior est, iis quæ temperamentum contrarium possident. Quòd si etiam victu calidiori & sicciori vsus aliquis fuerit, hoc est, laboribus, vigiliis, curis, & anxietatibus, cibisque paucioribus & biliosioribus nonne etiam in hoc ipse seipso biliosior reddetur ac proinde calidior & siccior? Atque hæc sanè quæ diximus, communia sunt ardentium febrium & tertianarum generationis. Etenim tertiana accessio ab acutissimis maximéque adurentibus febribus nullo modo relinquitur: sed hoc discrimen interest, quòd in hac, per totum corpus bilis defertur, atque ideo vehemens fit rigor, bilisque superuenit vomitus, atque vrinæ & sudores biliosi adsunt: in aliis verò adurentibus febribus, quæ nullam habent intermissionem, flaua bilis in vasis vnà cum sanguine continetur: id quod certè est in causa, vt tertiana febris per sudores vomitúsque finiatur: in adurentibus autem, singulæ accessiones ad infebricitationem non perueniant: quoniam qui earum est causa humor, non expurgatur. Sed quando in his bilis agitatur vehementius, ac veluti effteruescit, à naturáque inualescente impellitur, tunc rigor superuenit, & febris soluitur. Nam ardens febris, si superueniat ei rigor (vt inquit Hippocrates) soluitur. Quòd verò non modò causa frigida, sed acris etiam & calida, rigorem faciat, in libro de symptomatum causis ostendimus. Etenim acres & mordaces humores vehementius emoti agitatique, & per sentientia corpora violenter delati, stimulant, pungunt & feriunt: atque hinc sensum inæqualem, rigorem, concussionémque inuehunt. Tertiana itaque febris, quæ ex flaua bile mota ortum habet, rationabiliter statim ab initio rigorem affert non mediocrem: hoc ipso primum à quartanæ rigore differentem, quoniam in illa quidem pungi videtur ac percuti corpus (talis enim est in tertianis febribus sensus rigoris) in quartana autem febre similem frigefactionem habet, qualis per gelu, tempore hyberno sentitur. Quippe in quartana febre atra bilis redundat: sicuti in quotidiana, pituita. Tertianam igitur febrem * minimè quidem licet absque rigore vehementi, pungente atque feriente carnem, oriri. At quartana febris non primo statim die cum rigore inuadit vehementi, sed progrediente ipsa, atque aucta, vna etiam rigor quidam grauis, ac veluti ossa contundens, augetur. Quotidianas autem non comitatur rigor, nec in initio, nec in progressu, sed frigefactio duntaxat. Præterea quartanæ febres paruos, debiles, tardos & raros adeò pulsus efficiunt in inuasionibus, vt nulla altera dispositio: tertianis verò parui quidem ac debiles, tardíque ac rari, cùm inuadunt, pulsus necessariò adsunt. Verùm tarditas ac raritas non paruo ab iis interuallo relinquitur, quæ in quartanis accidunt. Nam in quartanarum principiis videbitur tibi arteria quodammodo ad interiora retracta, impeditaque: in tertianis verò, nec aliquid tale percipitur, tarditásque propè accedit ad eum qui secundum naturam est motus: ac præterea certus ordo æqualitásque pulsibus inest. Habet etiam tertiana febris per incrementa, æqualem liberámque celeritatem: statimque ad

Dies.

Mensis.

Annum constare ex trecentis sexaginta quinque diebus.

Morbus quid.

Simplices dispositiones esse per se noscendas.

Tertianas duas copulatas inuadere singulis diebus.

Quintanas duas copulatas, tertio quoque die accessionem facere.

Tertianæ exquisitæ longissimus terminus septem absoluitur circuitibus.

Hyemis temperies, & æstatis temperies.

Febres ardentes & tertianas quæ gignant.

Tertianarum adurentiumque febrium discrimen.

Ardens febris si superueniat ei rigor, soluitur.

Rigorem fieri à frigida & a calida causa.

Tertianam febrem oriri à flaua bile per corpus mota. Rigor tertianæ & quartanæ quomodo differant.

Quartanam gigni à bile atra.

Febris quotidiana fit a pituita.

Quotidianæ non cum rigore, sed cum refrigeratione quadam inuadunt.

Tertianarum quartanarumque secundum pulsus discrimen.

magnitudinem atque vehementiam excitatur, hisque omnibus frequentiam correspondentem: neque ipsi vllum adest inflammationis signum. Iam igitur & sitim inuehit, & hominem exurit, & paulò pòst in vigore consistit: calor æqualiter quaquouersus extenditur nihilóque plus thorax extremitatibus calet: & si manum imposueris, in primo occursu quidem percipitur calor multus & acris, quique veluti quodam cum vapore effertur: paulò pòst verò superatur à manu: non vt in febribus malis & adurentibus accidit. Ac iam sanè bibendi tempus ægrotanti instat: statímque post potum plurimus vapor calens per cutem exhalat, sudoris nuncius, bilisque superuenit vomitus, ventérque soluitur, & biliosum mingunt. Incipit itaque sudor vapidus, calidúsque, veluti in balneis: totum verò ipsis corpus æqualiter sudat, talísque est pulsus, qualis in iis qui rectè valentes exercitantur & balneantur: velox scilicet, magnus, vehemens & creber. Sed præter hæc omnia statim ad infebricitationē desinit, vniuersum accessionis tempus vltra duodecim horas non protrahens. Sæpius autem septem horas accessio continet. Nonnunquam citius aut tardius, sed non multò, finitur. Descripsimus itaque veram & exquisitam tertianam. Quòd si vrina reddatur rufa, aut subflaua, appareatque crassitudo mediocris: ac paulò pòst, vel albam nebulam, vel suspensionem optimam fecerit, febris ipsa vltra quartum circuitum nō progredietur. Rufiore verò vrina existente, neque suspensione aliqua, nec nebula in primo circuitu apparente, ad septimum extendetur. Quòd si præter alia signa, in vrinis appareat subsidentia læuis, æqualísque circa primum statim diem, vltra tertium circuitum ipsa febris non diuagabitur. Ingruente autem accessione quartana, eximia quædam ad tarditatem ac raritatem fit pulsuum conuersio. Solet potiò quartana febris maximè oriri in autumno, præcipue si tempus ipsum frigidam & siccam, & inæqualem sortiatur temperaturam. Quòd si etiam regio talium febrium sit generatrix, & ægrotantis natura atræ bili obnoxia, talísque victus ratio antecesserit, quæ huiusmodi aggregarit humorem: & si eo tempore quartanæ febres populariter fiant, homóque lienosus fuerit, vel febres erraticas passus: si augmentum & status plurimum contraria fuerint, tenuésque & albæ & aquosæ vrinæ reddantur: si inquam hæc omnia indicia in prima accessione adsint, quartanam esse febrem non dubites. Sed quotidianam à tertiana distinguere facilius est. Neque enim primo statim die cum rigore inuadit, sed progressu temporis refrigerationes potius quàm rigores ipsis adueniunt: neque vllus ordo aut æqualitas pulsibus assidet, cùm primum accessiones fiunt. Sed nec deurunt laborantes, nec denudare corpora, & pallia iactare cogunt: nec multùm ac frequenter respirare, ac veluti flammam ex ore efflare, frigidúmque potum expetere. Verùm isti cùm febricitant, minimè sitiunt: vrinæque ipsis in primis diebus tales sunt, quales quartanis incipientibus adsunt. Atque in primis diebus minimè sudant: sed progrediente tempore hoc etiam illis aduenit. Eget autem hæc febris, natura humidiore, vitáque ociosa, & plena crapulis. Quare in pueris assiduè fit: ac perrarum est, quin & os ventriculi, & hepar in ipsis malè afficiatur. Sed & cruditates antecedunt plurimæ, & coquendi moræ, & acidi ructus: & cùm primum febrire incipiunt, præcordia vltra naturalem habitum intumescunt. Color his cum pallore albus, taliúmque morborum hybernum tempus est ferax, & status temporis humidus, & eiusdem naturæ locus: fitque accessionum principium circa vesperam. Ita quidem quotidiana, tertiana, & quartana, prima die inuicem discernuntur. Continuas autem febres, quæ idem genus cum iis quas diximus habent, similiter primo die vir exercitatus cognoscet. Etenim exquisita ardens, cùm omnia alia seruet exquisitæ tertianæ indicia, eo solo differt, quòd neque cum rigore inuadit, neque ad infebricitationem desinit. Quæ verò quotidie accessionem facit, quando temporis statum, & ætatem, & naturam corporis, & victus rationem antecedentem, ac præterea pulsuum formam, colorémque eundem habuerit cum exquisitis quotidianis, non peruenerit autem ad infebricitationem, idem genus cum illis obtinet. Eodem modo & quæ quarto quoque die accessionem facit sine vlla intermissione, nulla interposita febris quiete, eiusdem est generis cum quartana. Et palàm est, quòd nec rigor in ea accessiones antecedet, neque sequetur sudor. Quæ igitur in sola flaua bile febris accenditur, sine aliquo affectu visceris, si quidem manente adhuc intra vasa bile accendatur, exquisita febris ardens dicetur: si verò per totum corpus deferatur, tertiana. Sic & si ab atra bile fiat febris, cùm per totum corpus delata fuerit, quartana efficitur: cùm immobilis, illa quæ quarto quoque die excrescit: quemadmodum si ex pituita ortum habeant, vel quotidianæ sunt, vel quæ accenduntur singulis diebus. In vniuersum autem voco continuam febrem, quæ ad infebricitationē, antequam ex toto soluatur, non desinit: etsi declinatio aliqua sensibilis in ea deprehendatur. Cùm verò nec declinatio aliqua sensibilis fiat, semper verò à primo principio febris vsque ad crisim similis perseuerauerit, erit hæc ex genere febrium deurentium, ab iisdem verò acutie differet. Sed nec in primo die, nec in secundo est huiusmodi febrem præcognoscere, nec aliter vtile. Sat enim est genus agnoscere, quòd scilicet biliosa sit, deurens, & peracuta. Atque huius generis febres omnes in prima septimana diiudicantur: si verò tertiana pura fuerit, intra septimum circuitum. Omnino autem diuturnæ sunt, & quotidiana intermittens, & illi adhærens continua, sicuti & quartana, & quæ per quartum excrescit. Quare tria erunt vniuersa simplicium febrium genera. Singula verò ipsorum in duas primas differentias scindentur, vel enim intermittentes, vel febres continuæ erunt. At si morbus compositus fuerit, non æquè facilè cognoscetur. Dupliciter verò genus febris compositum constituitur: in prima quidem sectione, vel quia ex quas diximus febres citra alicuius membri affectum miscentur: vel quia ex membri cuiuspiam inflammatione accenduntur. Quæ igitur citra membri affectum consistunt, dupliciter commiscentur: aliquando implicatæ, nonnunquam verò per se totas confusæ. Sic quoque membra inflammata: nam ex ipsis quædam sanè veluti complicantur tantummodo, quædam verò veluti confusionem quandam habent dispositionum. Ac febres sanè, quædam complicantur vnius generis cum aliis eiusdem generis, vel vnius speciei cum aliis eiusdem speciei. Contingit verò nonnunquam,

Tertianarum signa & symptomata.

Tertiana correptis quo accessionis tempore est potio danda.

Tertiana accessio vltra duodecim nō protrahitur horas.

Tertianæ exquisitæ descriptio.

Tertianæ breuem solutionem quæ vrinæ indicent.

Quartanarum febriū signa, & symptomata.

Quotidianæ & tertianæ febris discrimē.

Quotidianarū febrium indicia.

Quotidianæ cur assiduè pueros inuadant.

Quotidianæ quo præcipuè gignantur tempore.

Ardentium exquisitarū & tertianæ febris discrimē.

Continuæ quotidianæ descriptio.

Continuæ quartanæ descriptio.

Continuarum & intermittētium febrium discrimen, secundam modū generationis.

Febris continua est, quæ ad infebricitatione, priusquam soluatur, non desinit.

Deurentes febres.

Tertiana pura intra septimū circuitum absoluitur.

Febres diuturnæ quæ.

Febrium simplicium tria genera.

Febrium genus compositum, constitui dupliciter.

Febres quomodo inter se misceantur.

no [illegible], vt et [illegible]. [illegible], & quæ [illegible] speciem [illegible] antur. Qu[illegible] habeat [illegible] de[illegible] non [illegible] difficile [illegible]. Qu[illegible] alt[illegible] [illegible] nobilem fieri [illegible]tionem. [illegible] & [illegible] propriam singula [illegible] ac[illegible]: vel quia dispositio [illegible] flammatio cum erysipelate, aut [illegible] cum inflammatione misceatur. Pro differentia [illegible] particularum, atque [illegible] affectuum, [illegible] etiam ipsæ febres [illegible]. [illegible] igitur singula accurate distinxeris, [illegible] deprehendes. Nulla [illegible] est nec species, nec genus, quod circa tertiam vel quartam diem, cuius naturæ sit, innotescere nequeat. Inuadat igitur febris aliqua horrida, atque omnino inæqualis in pulsibus, & in eo qui per totum corpus sentitur calore, vt sæpius propius statum esse existimetur, vel medium augmenti obtinere. Rursus verò horrida fiat, & pulsus minores, debiliores, tardiores, atque rariores habeat & calorem quidem ab extremis partibus recedentem, circa verò ventrem atque thoracem copiosum. Hanc non absque ratione quispiam hemitritæum fore sperauerit, vel potius iam esse: à multis autem tertio die noscetur. Sed hæc quidem mixta est, ex biliosa pituitosaque febre, non inuicem complicatis, sed per se totas confusis. Quæ autem ex complicatione fit, quadrupliciter consistit. Vel enim tertiana quotidianæ commista: vel ea quæ quotidie accessionem habet continua, illi quæ per tertium continua est: vel tertiana ei quæ singulis diebus accessionem facit continuæ: vel quotidiana ei quæ per tertium continua est. Si qua verò febris in primo die exquisita tertiana deprehensa, deinde sequenti die similem priori omnino fecerit accessionem, hæc duplex tertiana extitit. Sic autem & duæ & tres quartanæ sæpius inuicem complicantur, quas accessionum forma a quotidianis distinguit. Tria igitur sunt omnia quæ ex humorum putredine febrium accenduntur genera: quædam enim ex flaua bile (hæque plurimæ sunt) quædam ex atra, quædam ex pituita consistunt. Aliarum autem omnium febrium varietas, ex miscella horum humorum nascitur. At ephemeræ & hecticæ febres, alia duo constituunt genera, ab iis, quæ dicuntur acutæ febres, distincta. Porrò febris acuta, vel aliquo dictorum humorum computrescente, vel membro phlegmone obsesso, gignitur. Mirantur autem nonnulli, quòd possit intermittens febris cum continua misceri, quódq; nulla intermissione accedente febris, interdum solæ intermittentes mutuò inter se misceantur: id quòd accidit non in tertianis tantum, aut quotidianis intermittentibus, sed etiam in ipsis quartanis. Cùm enim plures inuicem complicantur, siue eiusdem generis, siue diuersi, accidit vt febri secunda plurimum anticipatæ aduenire, antequàm prima in exactam integritatem desinat. Deinde rursus tertia eidem succedit, antequàm perfectè soluatur. Hoc verò maximè accidit in longioribus accessionibus. Etenim trium tertianarum complicatio, in secundo statim die nobis manifestè est conspecta. Earum verò febrium quæ ex locis patienti-

Hemitritæus [illegible].

Hemitritæũ quale [illegible] per se totas confusis, vel [illegible] inter se complicatas [illegible] fieri quadrupliciter posse.

Tertiana duplex [illegible] dicatur.

Febrium putridarum tria genera.

Febris acuta quibus gigni [illegible] posse.

Febrium quæ ex locis patientibus accẽ-

bus accidunt, forma composita est. Quædam [illegible] ferunt, quædam autem [illegible] consistunt, causæ. Veluti in morbo la[illegible] quidem patiens est, costas succingens [illegible]. Quæ quidem cum inflammata [illegible], quoniam neruo[illegible] & longe extensum, [illegible] pars affecta, est membrana. Quæ quidem cum vnum sit ex spirantis [illegible] instrumentis, necessariò difficilem habebit respirationem animal. Quia verò & cordi & pulmoni proxima est, necessariò & febricitabit, & statim infestabitur tussi: non tamen statim expuet. Sed si quidem multum ac crassum ab inflammatione defluxerit, tunc tussi expuet: si verò paucum & tenue, irritabitur quidem necessariò, ita vt tussis moueatur, non tamen expuet, antequam collectum simul atque concoctum ad multitudinem crassitudinémque peruenerit. Nunquid verò magis pituitosus sit, vel biliosus humor, is qui inflammationem facit, ex forma sputorum cognosces. Nam si sputa sint spumosa, fluxum maxime pituitosum ostendunt: flaua autem, biliosum impermistum: quæ verò rufa sunt, amaram quidem & ista referunt bilem, sed non paucam serosam humiditatem cum bile misceri significant: & multò ampliorem, quando pallida quis expuerit. Sic & nigra, atræ bilis fluxum ostendunt: sicuti quæ magis rubida sunt, plurimum quidem sanguinis: minimum autem amaræ bilis, in eo qui inflammationẽ facit, contineri significant. Atque ideo inter omnia sputa hæc sunt mitiora, sicuti nigra, magis exitialia. Pulsus igitur pleuriticorum, qua quidem duram per se fert tensionem, neruosum esse locum affectum ostendit: quà verò serræ similis est, inflammationis affectum. Quà velox simul & frequens, ac magnus, ad inflammationem consequi febrem. Quà singula quæ diximus, maiora aut minora sunt, vel magnam esse, vel paruam ostendit dispositionem. Igitur aut simplex est febris, aut composita: vel cum loco patiente, vel ephemera, vel hectica. Si simplex omnino fuerit, humoris indicia affert, ex quo genita est. Si verò composita, ex quot simplicibus febribus composita est, totidem numero humorum multitudinem indicabit. At si huc indices, illud etiam significabit, numquid morbus diu durabit, an citò finietur. Nam si humor pituitosus extiterit, necessariò diuturnus erit: longe verò magis, si [illegible] naturam referat. Quod si ad flauam bilem incliner, minime quidem diuturnus erit. Sic & locus patiens, qui quidem motu multo exercetur, calidúsque est, ac rarus, & principatum gerit, acutiorem fore morbum portendit. Qui verò neque in motu continuo est, frigidúsque ac densus, & sine principatu existit, ad longius tempus debere extendi significat. Eodem modo & dispositio, si quidem difficilem motum habuerit, frigidiórque fuerit ac densior, diu duraturum: sin autem facilè moueatur, calidiorque fuerit, & rarior, citò solutum iri. Similiter & de causis est iudicandum. Eas igitur quæ cum magno ac repentino certamine fiunt solutiones morborum (quæ præcipuè crises vocantur) febrium earum quæ ex calidis humoribus accenduntur, proprias esse est putandum. Post has, earum, quæcunque membrorum sunt principatum habentium, facile mobiles calidaque dispositione. Epheme-

[illegible] formã esse [illegible] tam.

Pleuritidis generatio, signa, & symptomata.

Sputa [illegible] colores ostendunt differentias humorum pulmonem [illegible].

Sputa mitiora quænam sint in pleuritide, & quæ exitialia magis.

Pleuriticorum pulsus quales.

Febrium divisio.

Febrium longitudinem & breuitatem deprehendi posse ex notis humorum ex quibus gignuntur, vel dispositionum partiu à quibus procedunt.

Crises repentinæ [illegible] calidarum febrium sunt propriæ.

ræ verò & hecticæ febres, sine magna perturbatione, & minimè subitas faciunt permutationes. Ergo in omnibus inflammatis particulis constipatio ipsa, quæ locum probè difflari prohibet, statim quidem putrefacit humores, simulque quendam calorem excitat, qualis & in reliquis omnibus putrescentibus gignitur. Cuius caloris modus, cùm simplex fuerit, necessariò alicui earum, quas diximus, febrium assimilatur: vel potius vna ex illis est, vel ad amaram bilem, vel ad atram, vel ad pituitam attinens. Omnino enim humor qui inflammationem efficit, vel flauæ bilis est, vel atræ, vel pituitæ. Si igitur impermistæ multæque flauæ bilis fuerit, tum facit erysipelata, & eos qui herpetes nominantur: sicuti si nigræ, cancros, & phagedænas, aut elephantos, aut aliquem ex his adeò incurabilibus morbis. Quæcunque verò ingruente pituita in tumorem attolluntur, hæc œdemata nuncupantur. At qui sanguis atræ bili est permistus, duras gignit inflammationes: erysipelatibus verò similes, qui amaræ: inflatas, qui pituitæ. Cùm verò ipse secundum naturam se habens sanguis, trusus in locum fluxioni obnoxium putruerit, hic quidem affectus inflammatio est. Simplex verò ex ipsa febris accenditur, maximè ephemeris similis, quæ ex inflammationibus inguinum accidunt: nam & ipsa inguinis inflammatio ex optimo sanguine fit. Liquet autem, quòd cùm hic putrescere cœperit, non amplius bonus remanet, sed iam ad amaræ bilis naturam transit. Atque in hoc illud seruatur, triplex esse genus vniuersum simplicium febrium. Quæ enim ex sanguinis putredine fit, iam quodammodo biliosa est. Etenim sanguis ex moderato calore gignitur: flaua autem bilis, ex maiore: atra verò, ex impensè immodico. Quicquid igitur pingue ac tenue in sanguine est, fit flaua bilis: crassum verò, ac veluti fæx, quando immodicè exaruerit excalfactum, atra. Flaua etiam bilis quandoque in atram conuertitur, cùm assata fuerit. Omnes igitur quæ in particula aliqua accenduntur febres, vnum aliquem ex dictis, vel simplicem, vel compositum charactêrem habebunt. Qui verò singulas per se febres exquisitè cognorit, earum is mistionem non ignorabit. Ephemeræ febres solius spiritus sunt passiones, absque humorum putredine, aut membri inflammatione, nisi inflammatis inguinibus accidant. Earum autem generationis sunt occasiones communes, vigiliæ, cruditas, tristitia, timor, curæ, iracundia, deustio, refrigeratio, lassitudo, ebrietas, & quæcunque similia. Communiter omnium pulsus promouetur ad paruitatem atque frequentiam: & nonnunquam ad magnitudinem. Exquisitè autem seruat eam quæ secundum naturam est, æqualitatem, mollitiem, & ordinem. Sic & vrinæ, nonnullæ quidem, suspensiones, nonnullæ verò subsidentias bonas habent, quædam autem nebulas. Omnes verò probe coloratæ sunt, sicuti & in omnibus calor vapidus est: atque ab omnibus ipsis absunt maligna accidentia. Communes autem sunt omnibus & vrinæ rufiores. Cæterum iis qui ob tristitiam febricitant, acrimonia potius adest, quàm multitudo caloris: sicuti iis qui ob iram, contrario modo. Sed & tenuitas corporis in iis qui tristitia, quàm in iis qui curis vexati sunt, manifestius apparet, & oculorum concauitas, & insolita quædam decoloratio. Et hæc quidem communia omnium etiam aliorum [illegible] quocunque modo cogitationibus impli[illegible] runt, ind[illegible]. Sed præcipue ex oculis sunt dignoscendi: licet [illegible] ex his etiam in [illegible] animi affectum conijcere. Eos qui nimium vigilauerunt, distinguit decoloratiomis modus: subtumida præterea ipsis est facies, palpebrásque non facilè attollunt, oculósque habent præhumidos. Iracundis neque oculorum concauitas nec manifesta inest decoloratio. Sed nec magnitudo pulsuũ aufertur. Eorum verò qui febriunt ex lassitudine, cutis est siccior, quàm in aliqua alia febrium ephemerarum. Quæ ex densata cute febres oriuntur, solæ inter omnes ephemeras in passione astricta consistunt, faciléque dignoscuntur ex tactu: sicuti & aridæ febres quæ ex lassitudine fiunt. Caliditatis autem motus in iis quodammodo augescit. Earum verò febrium ephemerarum, quæ ex bubone accenduntur, pulsus maximi sunt, veloces atque frequentes, calórque plurimus, qui post statum statim ex profundo attollitur, sed suauis. Præterea rubea facies magna ex parte ipsis inest, & maior tumor, & vrinæ subalbæ. Communis autem his febribus inest æqualitas pulsuum. Quia verò nulla hecticarum febrium in primis diebus, sed in progressu temporis fit, de illis non agemus in præsentiarum.

Constipatio febrem qua ratione gignat.

Inflammationem gignit vel flaua bilis, vel atra, vel pituita.

Bilis quos edat tumores.

Atra bilis quales tumores gignat.

Pituita gignit œdemata.

Sanguis producit propriè dictam inflammationem.

Sanguinem putrescentem ad amaræ bilis naturam transire.

Humorum generationes atque transmutationes.

Febrium mistionem non ignorabit, qui singulas simplicium cognorit.

Ephemeræ febres, solius spiritus sunt passiones.

Ephemerarũ febrium causæ.

Ephemerarũ febrium indicia.

Tristitiam quæ signa arguant.

Ocul[illegible] ex signis in sanis etiam animi affectus [illegible]

Vigiliarum [illegible] signa.

Iracundorum signa.

Febricitantium ex lassitudine signa.

Ephemera ex densata cute.

Ephemeras ex bubone ortas quæ arguant.

Hecticarum febrium nulla fit status in primis diebus, sed in progressu.

GALENI PERGAMENI De crisibus,

LIBER TERTIVS.

VBi morbus subitò ad sanitatem peruenit, ea permutatio omnium optima est, atque ideo ipsam per excellentiam crisim vocamus. Ex aliis autem permutationibus, quæ quidem ad subitam mortem fit, mala crisis existit. Quæ verò aliquam effatu dignam mutationem efficiunt, non tamen integram solutionem, imperfectæ crises vocantur: sicuti & quæ sensim emoriente vel virtute, vel morbo contingunt: quæ solutiones simpliciter, non crises vocari debent. Sola igitur subita ad sanitatem conuersio, simpliciter crisis vocatur: quæ fit subitis quibusdam excretionibus, aut effatu dignis abscessibus. Quicunque enim aliter quieuerint, retrocedunt malignius. Antecedit autem huiusmodi excretiones abscessúsque non mediocris perturbatio in ægrotantis corpore. Nam anxietates, vigiliæ, dementiæ, graues somni, respirationes difficiles, vertigines, sensuum difficultates, dolores capitis, colli, stomachi, & multorum aliorum membrorum: nonnullis verò aurium sonitus, & vanæ ante oculos apparent imagines, & lachrymæ inuoluntariæ effluunt, & vrina retinetur, & labrum agitatur, & aliquid tremulum fit: obliuio præterea, & præsentium ignorantia, & vehemens rigor accidit, & plurimum accessio consuetam anticipat horam, & multus æstus, sitísque inexpugnabilis sequitur: clamant & saliunt, sicuti furentes, nec possunt in eodem situ recumbere. Deinde repentè multus sudor erumpit, aut vomitus non exiguus insequitur, aut venter subitò soluitur, aut abundans fit fluxus sanguinis, aut hæc omnia simul contingunt, vnde non paruus inuadit timor adstantes. Vt igitur qualem sit habitura exitum præsens crisis, agnoscas,

Crisis per excellentiam dicitur subita permutatio morbi ad salutem.

Crisis mala.

Crisis imperfecta.

Crisis optima fit cum subitis excretionibus aut effatu dignis abscessibus.

Crisim præuenientia symptomata.

[illegible] autem futuram [illegible] ac ma-[illegible] exp[illegible] ex vti-[illegible] atque ex[illegible] Quip-pe [illegible] Non [illegible] atque [illegible] nun [illegible] : sed & excrementa [illegible] tantùm [illegible] affectione, [illegible] si etiam aliquid [illegible] circa hepar te-[illegible] vesicam, atque [illegible], phleg-[illegible] obiectum sit, maxim[illegible] est intenden-dus animus. Sicuti si circa [illegible] passio [illegible], primum excrementa [illegible] da. Sed neque interim sunt neglige[illegible]. [illegible] itaque & maximum [illegible] bonæ cri-[illegible] iudicium, sunt concoctiones. Secundum au-tem, quòd ab aliqua die indicatoria, indicata [illegible] fuerit, cui annexa sit diei ipsius iudican-[illegible] facultas. Deinceps verò inspicere oportet, & speciem morbi, & morem: ac postea si formæ morbi, ipsa excretio respondeat. Etenim si fe-bris exurens sit, vel sanguis è naribus profluet, vel post vehementem rigorem sudor multus & calidus per totum corpus manabit: aut per vomi-tum, aut per aluum, biliosum aliquid excerne-tur. Ita & tertiana vomitibus & excrementis bi-liosis, & sudoribus toto corpore fluentibus, fi-niri debet. Plurimùm autem pituitæ in febribus excernitur quotidianis, & multi per totum cor-pus sudores fiunt. Finit autem & phrenitidem su-dor multus, præcipuè si calidus è capite fluxerit, sudante simul reliquo corpore. Contingit etiam interdum, vt per sanguinem fluentem e naribus phrenitis etiam soluatur. Non tamen lethargus, aut peripneumonia fluxum sanguinis amant. In-ter ipsas autem pleuritis medium obtinet locum. Lienis etiam heparisque soluit inflammationes, si simul adsit acuta febris, sanguis è naribus pro-fluens: sicuti & reliquas omnes, quæ sub præ-cordiis fiunt, feruentes & acutas inflammatio-nes. Oportet autem per directum fluere sangui-nem, ex dextra quidem nare, patiente hepate, vel locis sub dextris præcordiis positis: ex sinistra autem, liene, & locis vicinis. Iuuat etiam & su-dor bonus omnes quæ sunt iuxta præcordia in-flammationes calidas & acutas. Hepatis verò conuexæ quidem partes patientes, fluxibus san-guinis è nare dextra, sudoribus bonis copiosisque vrinis soluuntur. Cauæ autem partes excremen-tis biliosis atque sudoribus: nonnunquam verò & vomitibus. Sudores tamẽ omnibus febribus pro-prij sunt, & præcipue exurentibus. Finiunt au-tem quartanas febres, si atra simul cum eis atque varia excernantur: semitertianas verò, si biliosa si-mul & pituitosa. Soluũt etiam parotides, & lethar-gos, reliquósque omnes affectus capitis. Porrò cæteri abscessus, febres omnes diuturnas securè soluere consueuerunt. At verò ægrotantis ætas atque natura, præterea victus ratio antecedens, locus in quo ægrotat, anni tempus, præsensque status temporis, veniunt consideranda. At-que ex his quæ diximus licet exercitatis viris præsentem crisim cognoscere. Ad præcogno-scendam verò futuram, illa quæ nuper diximus, vna cum natura morbi similiter expendenda sunt. Post hæc autem & accessionum circuitus

Ardentis febris [illegible] cum quibus [illegible] bus fiat.

Tertianæ so-lu[illegible] ex-crementis bilio-sis fiunt.

Quotidiana-rum solutio quas excre-tiones adferat.

Phrenitis qui-[illegible] excretio-nibus solua-tur.

Sanguis è na-ribus atque è directo pro-fluens, quas soluat inflam-mationes.

Hepatis par-tes quibus excretionibus solui soleant.

Sudores om-nes sunt febri-bus proprij.

Sudores, quos soluunt af-fectus.

Crisis futura præcognos-cenda quæ requirantur.

ve[illegible] considerandi, an per tertium, vel per quartum, vel singulos dies eueniant, vel null[illegible], [illegible] in synochis accidit. Si enim [illegible] proportionabiliter an-[illegible] vehementius in-[illegible] & per tertium occ[illegible] aucerint, citò crisim subsecuturam denunciant. Si verò leuio-[illegible], atque eadem [illegible] hora, & sin-gulis diebus fiant, post longius tempus crisim futuram protendunt. Præterea [illegible] inspice-re oportet: quarum insignes permutationes, in diebus indicatoriis accidant, indicia sunt quòd sequentes iudicatorij dies ægrotum absoluent morbo. Minimè autem contingit, febrem om-nia signa securissima habentem, nec illam in qua sunt omnia maxime perniciosa, alteram quidem non liberare, alteram verò non occi-dere in primo quaternario ægrotantem. Cum autem vnaquæque accessio quatuor habeat par-tes, principium, augmentum, statum, & de-clinationem: vel has omnes breui tempore ac-cessio percurrit, vel tardo: vel nonnullas qui-dem citius, nonnullas verò serius. Si omnes igi-tur celeriter peragat, manifestum inde fit, quòd ad crisim properat: omninóque huiusmodi febris est de numero intermittentium. Neque enim contingit, vt illa quæ omnes celeriter peragat, amplius continua permaneat: sicuti neque vt quæ in omnibus partibus proxilitatem seruat, sit intermittens. Voco febrem intermittentem, quæ ad infebricitationem peruenit. Porrò febris synochæ longus est status: * imò verò tota hæc febris status est. Cùm igitur morbi species, & ma-gnitudo, & motus, & mos inter se distinguan-tur: & species quidem sit ex proprijs accidenti-bus cognita: magnitudo verò, ex eorumdem quantitate: motus, ex tempore accessionis par-tium: mos, ex accidentibus superuenientibus: his quoque adiuncta consideratione temporis anni & naturæ, regionis, & similium: num-quid moritur æger, aut seruabitur, ad hæc tria respiciens inuenies, ad speciem, & morem, & ma-gnitudinem: sed præcipuè morem expendere opor-tet. Verùm verò per crisim terminabitur morbus, an non, primum quidem ex motu ac magnitudi-ne perspicies: deinceps autem ex ipsius specie: postea ex anni tempore, & ex alijs quæ eius-dem sunt ordinis, & ex superuenientibus acci-dentibus, quæ vel vna cum crisi ab initio inua-dunt, vel paululum anticipant. Nam cùm super-uenientia accidentia diuidantur trifariam: in ea scilicet quæ morem morbi natura ostendere apta sunt: & in ea quæ affuturam proximè crisim denunciant: & in ea quæ non solùm signa, sed etiam causæ crisis existunt: primum quidem ex his simplex est genus: secundum verò & tertium non semper, neque idem facere neque ostendere est aptum, sed variatur secundum tempora. Si æger igitur primo die habeat signa salutis ma-nifestissima, huic in primo quaternione soluetur morbus. Verum verò per solutionem vel crisim, magnitudine & paruitate distinguitur. Magna siquidem iudicantur omnino: parua autem duntaxat soluuntur. At dies crisis ex ipso motu inuenietur. Nam si febris synocha fuerit, nul-lusque acciderit error, sperandum est crisim quarto futuram die. Si verò continua fuerit, magnitudinem ac motum inspicere oportet. Conuenit namque in tertio vel quinto die crisim

Synochas fe-bres nullam habere circui-[illegible].

Crisim cito & tardè fu-turam quæ in-dicent.

Coctionum permutationes quæ indicent.

Accessiones singulæ qua-tuor [illegible] tur tempora: initium, au-gmentum, sta-tum, & de-clinationem.

Intermittens febris est, quæ ad integrita-tem definit. Synocha fe-bris tota ve-niut status existit.

Crisim saluta-rem aut per-niciosam co-gnosces, ad speciem mor-bi, morem, & magnitudinẽ, si respexeris. Solutio mor-bi, sit ne fu-tura per cri-sim, an secus, vnde cogno-sci possit. Accidentia su-peruenientia, trifariam di-uisa.

Synochas di-uersas esse à continuis fe-bribus.

 fieri,

fieri in [illegible], sim[illegible] [illegible], & motum [illegible] quarto [illegible] si nec v[illegible]de [illegible], nec m[illegible] [illegible]citer. Oportet enim crisim in idem [illegible] incidere cum accessione. Ob idque [illegible], et in quarto die continu[illegible] [illegible] [illegible]. Continuæ itaque febres quæ in accessio[illegible] [illegible] habent, tertio die, vel quinto [illegible] [illegible] muntur. Adiuuat motionis celerit[illegible] [illegible] magnitudo, & anni tempus, & regio, & ætas [illegible] quæcunque alia amaræ bili [illegible]ueniunt. [illegible]tati autem motus insunt contraria. Cæterum principij signa, si diutius perseuerauerint, d[illegible]num fore morbum significant. Augmenti verò, si in quarta vel septima die apparuerint, sperandum aliquid in quartodecimo est: * [illegible] [illegible] vndecimo designabitur. Nam si hæc tria in eo die coniuncta fuerint, & motus velocitas, & febris magnitudo, & manifestum coctionis indicium, fiet crisis in quartodecimo. Si verò solùm manifestum coctionis signum die vndecima appareat, nec tamen morbi magnitudo, aut morbi velocitas festinarint, tunc vltra diem decimumquartum differetur crisis. At si nec die quartodecimo aliquid innouatum fuerit, quod sit exquisitum, tunc ad diem decimum septimum est respiciendum. Si enim in eo apparuerit aliquod signum, id fidissimum erit, quamuis sit perexiguum, crisimque vigesimi diei præmonstrabit. Quæ igitur crises post signa optima, & exquisitam factæ fuerint coctionem, eæ necessariò erunt optimæ: quoniam & sola coctio, crisis celeritatem salubrem ostendit. Exquisita verò fit coctio tempore status. Cùm igitur forma victus ad statum instituatur, & crisis optima in illo fiat, vtique omnium crisium ipse erit regula. Quæ enim huic est proximior, altera magis distante est potior. Quare in nulla te adeò exercitandus est medicus, vt in status præcognitione. Etenim quicunque morbi status tempus prætereuntur iniudicati, hi sine crisi perseuerant, & paulatim soluuntur: nullumque periculum est, status tempore elapso, quàm tum iudicio allequi possum. Qui verò pereunt in declinationibus, omnes ij aut proprio sunt, aut errore medicorum extincti, nequaquam autem vi morbi. Vbi enim natura superior euaserit, restititque vehementiori morbi conatui, & quæ infestabant oppressit (hoc enim est ipsa coctio) fieri non potest, vt deinceps succumbat. Quòd si à morbo non vincatur natura, mortem subsequi nullo modo contingit. Siquidem nihil aliud mors est, quàm omnimoda naturæ prostratio. Igitur an moriturus sit æger, nec ne, præcognoscet nemo, nisi status tempus præsciuerit. Vt autem scire non possumus, an portando oneri quispiam sufficiens erit, hominis robore, oneris magnitudine, ac viæ longitudine antea non exploratis: sic nihil de ægrotantis salute prius pronunciare licebit, quàm magnitudinem morbi, naturæ robur, ac futurum statum inuestigarimus. At verò si ex tribus iis cognouerimus, nunquid liberabitur an morietur æger, colligere ita poterimus aliquid de crisis tempore & modo. Nam si morbus inueniatur salubris, & neque eius acumen, nec magnitudo festinent, nec error aliquis committatur circa ægrum, status tempus crisis expectat: quæ sanè optima erit, vt quæ morbo concocto fiat. Si verò vel propter morbi magnitudinem, vel motus celeritatem, ante statum crisis venire cogatur, tantò hæc de-

[illegible] optim[illegible] [illegible] statum [illegible]rit. Qu[illegible] [illegible] [illegible] statum [illegible] fit, [illegible] est ægr[illegible] [illegible] bo[illegible] [illegible] omnino pr[illegible] statum. Crisis [illegible] vel in statu, vel [illegible] ipsum fit: [illegible] in [illegible] temporibus, principio, augmento, & [illegible] [illegible] [illegible] liberatur à morbo, omnino hæc aliqua euacuatio effatu di[illegible], [illegible] [illegible], præcedente tamen [illegible] quadam perturbatione. Atque hunc sanè [illegible] modum v[illegible]mus crisim. Est & alius solutionis modus, vbi [illegible]licet non omnino ab[illegible] æger, quæ crisis dicitur imperfecta. Vbi verò mo[illegible] paulatim & [illegible] perturbationem soluuntur, [illegible] per abusum crisis vocatur. At tres [illegible] sunt modi * permutationis morborum, [illegible] ægrotus est euasurus: tres verò alij [illegible], cum videlicet est moriturus. Vel [illegible] moritur, cum perturbationibus, [illegible]ibus vel abscessibus momentanei: vel mortem non subit quidem ex istis, sed multò deterius euadit. Vocentur autem hæ duæ crises non bonæ: quarum prima quidem perfecta, secunda imperfecta existit. At tertiæ species malæ permutationis, quæ hominem paulatim ducit ad mortem, arefactio dicatur. Est & quartus modus subitæ permutationis ad peius, sine magnis excretionibus, vel materiæ in aliquem locum affluxibus, quam neque crisim appello. Statuens igitur aliquam esse vitalem potentiam, stude vt agnoscas * ipsius sta in robore, vt in imbecillitate, dispositionem. Vbi verò in his exercitatus iam fueris, cura deinceps, vt omnes morborum tam in magnitudine, quàm in more differentias, & post hæc futuri status præcognitionem, perdiscas. Quæ vbi accuratè didiceris, tunc te exerceas oporter in comprehendenda per exquisitam coniecturam, tam morbi magnitudine, quàm ægrotantis robore: & quanto hæc tempore pussint perdurare. Sicuti enim qui signa omnia bona præ se fert, in primo quaternione integrè liberabitur: ita qui omnia mala, intra primum quaternarium morietur. Cæterùm qui quidem liberatur, omnia morbi tempora vniuersalia pertransit. Moriturus verò ad declinationis tempus pertingere minimè potest: * imò nec necessariò ad statum. Contingit quippe ipsum in augmenti & principij etiam tempore mori. Crisim verò subitò non est necessarium, & maximè si in principio morbi moriatur. Hoc autem accidit, vbi natura à morbo plurimum superatur. Tunc siquidem nec certare aduersus ipsum aggreditur: atqui sine certamine non fit crisis. Hic igitur est quartus modus mortis, qui nulli salutarium assimilatur. Nemo siquidem subitò morbum euasit sine crisi. Multi verò sine hac subitò intereunt, plurimique in accessionum principiis, illi præsertim qui propter materiæ multitudinem & crassitiem, aut inflammationis magnitudinem, exitialiter laborant. In accessionum etiam particulatim declinationibus, ob virium imbecillitatem moriuntur. In totius autem morbi declinatione, nullus vnquam extinguitur propria morbi ratione, sed ob errorem commissum. Quandoquidem vbi morbi status præterijt, natura euasit superior: alioqui non declinasset morbus. Fit autem semper vehementior pulsus, æqualiórque & ordinatior, in optima declinatione. Debilior verò, inordinatior, & inæqualior, in exitiali. Tres itaque sunt

Mortis esse modos, iis qui absque crisi moriuntur.

sunt omnes mortis modi, iis qui sine crisi moriuntur. Primus quidem in accessionum principiis, qui in magnis inflammationibus principalium membrorum contingit plurimum, vel ob humorum multitudinem, crassitudinem, & tenacitatem. Secundus in tempore status a morbi vi natura superata. Tertius in declinationibus, qui rarissimè accidit, vigore soluto vitali. Horum verò nullus contingit cum crisi. Neque enim morbum depellere in huiusmodi mortis modis ab initio natura tentauit. Vbi verò tentauerit, sed succubuerit, malam crisim talem euentum appello: fitque omnino cum excretionibus, aut abscessibus momentaneis. Sicuti autem in malis crisibus est plurima incertitudo coniecturáque, ita in bonis scientia, & firmitas præualet. Determinati siquidem sunt, atque ordinati naturæ mótus, si & valida sit, & dominetur materiæ, propriasque perficiat operationes. Indeterminati verò, inordinatique & incogniti, si quando succumbat. Portò si morbo pernicioso existente, quarto die letalia signa se ostendant: siquidem imparibus diebus accessio fiat, septimo accedet crisis: si verò pluribus, sexto. Certiorem tamen expectationem faciet ipsius morbi motus. Nam si is acutè moueatur, crisim sexto die venturam significat. Sin verò tardè, ad septimam differetur. Cùm verò dies indicatrix nullum de mala crisi futura signum ostenderit, præcognitio eius minimè facilis erit. Est autem primum & maximum morbis mortalibus signum, quòd siue crisi mors sit subsecutura, virium imbecillitas. Secundum verò, si nullum adsit signum coctionis: & præter hæc, si magnus sit morbus malignúsque, & moueatur celeriter. Cùm enim hæc affuerint, omnino absque crisi mors subsequetur. Mortis autem dies præcognoscitur, quantò superet morbus naturam considerando, & grauiores accessiones inspiciendo. Si enim effatu dignus fuerit excessus, & parum resistere adhuc vis naturæ videatur, mors citò subsequetur. Si verò contraria affuerint, tardius. Sit igitur, gratia exempli, multus excessus, non tamen manifestus: an ad vnum diem, vel duos extendi poterit, hoc certè distinguetur accessionum circuitibus. Quo enim die debet accessio fieri, in illo morietur. Constet rursus morbum esse exitialem, nec multam prostrationem virium adesse: liquet primum ex hoc, mortem non esse propinquá. Deinde inquirendum est, an crisis fieri possit. Si igitur virtus robusta fuerit, & morbus moueatur velociter, & aliquod signum coctionis affuerit, non extra rationé est, quòd natura tentabit crisim. At si virtus quodammodo succubuerit, ac morbus tardum habuerit motum, nullúmque adfuerit coctionis signum, in hoc subsequi haud crisim continget. Itaque optimæ crises in statibus fiunt: in augmentis verò, si salus sit subsecutura, vel imperfectæ, vel non securæ. At in morituris, vel interimunt subitò, vel magnam ad peius mutationem efficiunt. In principio autem morbi, crises non fiunt. Quando igitur futura crisis ostenditur, & nox præcedens molesta fuerit, & post ipsam accessio citius euaserit cum quibusdam insolitis accidentibus, necesse est in eadem accessione fiesi crisim. Qualis autem futura sit crisis, verum per sanguinis fluxum, vel vomitum, vel sudorem, vel per aliquod aliud ex iis, quæ sæpe enumerauimus antea, autor bonarum disciplinarum Hippocrates accuratissimè exposuit, cùm in primo Epidemiorum libro, tum vel maximè in commentario prognosticorum. In vniuersum autem, nihil aliud oportet considerare in modo crisis, præter naturæ ipsius inclinationem. Distinguendum autem est, an calidus & acutus sit morbus, crisisque in primis fiat periodis: quippe necesse est tunc post crisim, non abscessum, sed excretionem subsequi. At tardi & diuturni morbi per abscessus quiescere consueuerunt: præcipuè si vrinæ tenues & crudæ longo tempore exierint. Nam si multam & optimam subsidentiam habuerint, rationabile est morbum potius paulatim concoctum iri, non per abscessus soluendum esse. His præfinitis, deinceps considerandum est, si quidem per excretionem debeat terminari morbus, nunquid profluuium sanguinis, vel vomitus, vel sudor, vel alui subductio sequetur: si verò per abscessum, quodnam membrum, & quis articulus abscessum suscipiet. Cæterùm in iis qui per excretionem debent terminari, dupliciter distinguere oportet: & futuræ excretionis signis si affuerint: & aliorum, si minimè adsint. Si igitur præter rationem aluus supprimitur, vel vrina, iam propè crisi existente, rigorem sperare oportet.* Qui si accidat, distinguendum tunc est, nunquid sudor post ipsum sequatur, vel vomitus, vel subductio ventris, vel aliqua horum, vel omnia. Et primum quidem ad morbi speciem est inspiciendum. Si enim exquisitè fuerit incendens, statim certior erit rigoris ipsius præcognitio. Quod enim incendit, biliosum est. Atqui biliosus humor, vbi vehementius mouetur, rigorem facit. Post hæc autem & illud considerandum est, nunquid vrinis tantùm vel etiam aluo comprehensa, rigunt. Si enim ambobus, necessariò rigor plurimus subsequetur. Si vrinis solis, considerare oportet, nunquid alui excrementa plura quàm priora, vel pauciora ante crisim exierint. Si enim * plura, manifestius motus naturæ ad hunc locum est agnoscendus: sin pauciora, ad sudores. Si verò & vomitus signa adfuerint, per has ambas crises iudicabitur. At si vomitus signa non adsint, solos sudores expectare oportet, & magis quando ægrotantes delituerint increscente accessione, & partes exteriores calidiores ac rubicundiores extiterint, & vapor quidam calidus exeat, qualis antea non aderat. Quòd si pulsus etiam vndosus fiat, & insigniter mollis, adhuc etiam amplius sudores expectare oportet. Durus autem pulsus, vomitus magis quàm sudores præostendit. At altus, omnimodæ excretionis est index, perinde ac vehemens. Si verò magnus extiterit, motus ad exteriora, potius, quam ad interiora, signum existit. Cùm verò vterque fiat modo duplici, hic quidem qui ad exteriora, per fluxum sanguinis e naribus, atque sudores: alter autem qui ad interiora, per aluum atque stomachum: vndosus quidem pulsus, sudores: magnus autem, simpliciter sanguinis fluxum præostendit. At motu superante ad interna, cùm non adsunt signa vomituum, per ventris excrementa fiet crisis: si verò affuerint, & venter insigniter subducatur, per vtraque perficietur. Inæqualis autem pulsus in plurimis quidem crisibus fit, & præcipuè cùm non fiunt sine periculo & pugna. Vomituum signa sunt, oris ventriculi morsus, vnà cum dolore capitis, obortæ vertigines, agitatio labri inferioris, magnúsque sputi tenuis defluxus. Propria verò signa

Natura motus quando determinati, ordinatique sint, & quando contrarij.

Mortem absque crisi accessuram qua ratione dicatur.

Mortis dies qua via cognoscatur.

Crisim, quando tentabit natura.

Crises optimæ fieri in statibus.

Naturæ ipsius inclinationem tantum esse considerandam, ad crisis modum inuestigandum.

Acuti morbi per excretiones, vt diuturni per abscessus, magis soluuntur.

Rigor quando expectandus sit.

Biliosus humor vehementer motus, rigorem facit.

Sudores crisi quando soli expectandi sunt.

Vndosus pulsus nunciat sudores.

Pulsus vehementes excretiones significantes.

Pulsus magnus præostendit sanguinis fluxum e naribus.

Inæqualis pulsus quando per crises fiant.

Vomituum signa quæ sint.

Sanguinem fluxurum per nares quæ prænunciant.

gna profluuij sanguinis, quidam fulgoris motus oculis apparentes, quoniam humor est flauus. Obtusiones autem, quoniam multus, & totus simul elatus ad superiora, spirituum meatus obterat. Ita autem & oculi lachrymantur, ob multitudinem fluxus. Eodē modo rubidi aliquando videntur in malis: nonnunquam & naribus. Proprium verò signum sanguinis fluxus e naribus est, etiam præcordiorum tensio sine dolore. Nam & hoc non paruum indicium est sanguinis ad superiora tendentis: sicuti etiam difficultas respirationis, quæ contingit sanguine transeunte in thoracem. Si verò præcordia cum dolore extendantur, non modò fluxum sanguinis nunciant, sed etiam aliquam ibi adesse inflammationem significant. Sed & dolores capitis, qui quidem veluti mordaces sunt, vomitum: qui verò quodammodo graues atque extendentes, pulsantésque & calidi, sanguinis fluxum propriè significant. Sic etiam viscerum sub præcordiis existentium inflammationes, causæ sunt ac signa sanguinis fluxuum, quando morbus per excretionem est iudicandus.

Præcordiorū dolor tēsiuus, sanguinis fluxum è naribus, inflammationemque illius partis indicat.

* Cæterùm si ex contraria parte fluat sanguis, malum est: bonum autem, si secundum rectitudinem visceris, vt inquit Hippocrates. Quare præcordia dextra per dextram narem bonam afferunt crisim: per sinistram autem, sinistra. Si verò per excrementa alui sit crisis subsecutura, manifestu quidem nullum est signum: sed ex eo quòd adsunt quidem crisis signa, desunt autem vomituum, & fluxus sanguinis, & sudorum, colligere licet. Quanquam vel si nullum horum signorum adsit, non hoc tantum modo, sed etiam per hæmorrhoidas, fieri crises contingit, & mulieribus per purgationes menstruas. Non tamen impossibile omnino est talia distinguere. Grauitas quippe lumborum effatu digna, & tensio, & dolor, menstrua hic antecedit. Hæmorrhoides verò, non omnibus sunt consuetæ. Quibus autem sunt consuetæ, in iis difficile fuerit distinguere. Igitur aliis omnibus, quando adfuerint signa coctionis & crisis, vomitus verò non adfuerint, vel fluxus sanguinis, vel sudorum, omnino venter turbabitur. Si verò morbi ad abscessus conuerti videantur, communia quidem omnia indicia sunt, vbi ægri salus deplorata non est, quòd neque morbus soluatur, neque vrina multa, & multam habens subsistentiam, sed cruda & tenuis appareat. Propria verò non admodum diuturnorum morborum, si æger in difficiliorem respirationem repentè incidens, breui quidem liberetur à tali respirandi difficultate: sed excipiat ipsum statum dolor, capitis grauitas, inexpugnabilis dormiendi necessitas, surditásque. Huic si quidem in glandulosis post aures partibus, necessum est abscessum oriri. At si morbus fuerit inueteratus, neque vllum ex his signis affuerit, sed in ægroto ex locis inferioribus vel grauitas, vel tensio, vel * incendium, vel dolor aliquis apparuerit, huic abscessus ad partes inferiores est expectandus.

Sanguis profuturus inflāmationibus viscerum, secundum eorū rectitudinem effluere debet.

Mēstruas purgationes criticas, quæ signa præcedere soleant.

Crisis per abscessus futuræ signa quę sint.

GALENI PERGAMENI
De præcognitione, lib. vnus.

Capvt I.

QVòd fieri nequeat, vt quæ in singulis morbis sunt euentura ægris, præcognoscantur, quēplurimi medici existimant, ô charissime Epigenes. Postquam enim multos reperire est non in Medicina modò, sed etiam in cæteris artibus, qui apparere, quam esse, malunt: si quid in disciplinis inest optimum, negligi cœpit: contrà exquiri ea, è quibus vulgo plurimi fiant: dicere inquam & agere in alienam gratiam, adulari, diuites & primarios ciues mane officiosissime salutare, comitari postmodum, domúmque reducere, cœnantibus insuper satellitum instar astare, scurrásque agere. Atque hinc est orta communis illa omnium artium infelicitas, quæ nostra ætate irrepsit. Nam quod quidem ad medicam professionem pertinet si quando aliquis medicorum qui rectè profiteatur artem, aliquod symptoma ægroto affore prædixerit, rarum quiddam & monstrosum ipsi vulgo videtur: tantumque abest, vt admirationi sit, qui hoc prædixerit, vt etiam bene secum is agi putet, ni veluti impostorem aliquem auersentur. Iam verò aliorum medicorum inuidiam adeò grandem in se concitabit, vt ab eis tandem circumueniatur veneno (quo illi præcipuè insidiari solent) aut pro splendido eruditionis suæ præmio, cogatur in exilium abire: id quod olim fuit Quintus passus, qui cùm Romanis medicis, multis nominibus antecelleret, Roma tamen est pulsus, idque falso quodam prætextu, quòd ægros perderet. Quare multi syncerissimi viri, prauitatem, qua hæc nostra ætas deterrita est, exploratam habentes, à turba & frequentia hominum, ceu à valida quadam tempestate & procella, in solitudinis salutarem portum sese recipiunt. Atque erunt profectò hi multitudini ignoti: cæterùm noti & amici primum & maxime diis immortalibus, deinde viris quoque optimis. * Quinetiam vitam tranquillam agent, sinentque versutos illos * esse apud vulgus admirationi. Porrò diuitum & præpotentium mollities, malorum omnium esse causa videtur: qui voluptatem præferentes virtuti, eos quoque nihili faciunt, qui quæ verè bona sunt, norunt, & alios docere possunt: sed potius totos sese iis dedunt, qui voluptatem conciliant, hos ditant, hos admirantur, hos euehunt sublimes, adeò vt saltatorum & aurigarum imagines iuxta deorum simulacra erectas videas. Viros autem eruditos eatenus suspiciunt, quatenus eorum opera indigent. Geometria igitur & arithmetica, ea duntaxat ratione in pretio sunt, quòd ad supputandas sumptuum ratiunculas, aut domos extruendas, vsum ferunt. Astronomia verò & diuinatoria, ad præsciendas hæreditates vtuntur. Musica, quatenus oblectare potest auditum. Philosophiam autem harum omnium dominam, & demonstratiuam disciplinam, omnino negligunt: nisi quando rhetoribus sophistica arte, instrumento sanè maligno, vti in oratione est animus. Hi etiam in medica disciplina necessarium illum vsum tantummodo spectant, neque hunc satis exactè: sed, vt Plato quandoque ait, si quidem pueri & insipientes, de medicis & coquis ferre iudicium debeant, non parum procul dubio coquus medico præferetur.

Disciplinæ omnes negligi cœperunt.

Artium omnium infelicitas vnde emanarit.

Romanorum medicorum insidiæ.

Quintus medicus ab inuidia olim fuit pulsus Roma.

Viri optimi cur subducant se in solitudinem.

Præpotentium mollities malorum omniū esse causa videtur.

Coquus medico præferetur, si de vtroque ipsorum pueri & incipientes ferre iudicium debeant.

Capvt II.

Cùm igitur primum Romam veni, horum omnium ignarus, nihilque eiusmodi suspicatus, studui non equidem ex solis verbis, sed ex operibus ipsis, & morbos curando, & futura præcognoscendo, omnibus innotescere, quousque mihi tandem euenerunt quæ paulò antè dicebam. Etenim

tunc

[illegible]ne in L[illegible]cino Peripatetico mirè quartanam [illegible]em ab a[illegible]s [illegible]noratam prædiximus. qua quidem vbi se manifeste correptum sensit, me mitis [illegible]udibus extulit, ceu in contrectando pulsu admo[illegible]um consummatum. Nam antea in sola philo[illegible]p[illegible]ia me credebat præc[illegible]llere, medicinam verò obiter att[illegible]gisse: tametsi non ignoraret patrem me[illegible] [illegible] apertis insomniis admonitum, ex professo me ip[illegible]un medicinam docuisse. Cùm igitur cæteris medi[illegible]is videretur, vt summo mane eius diei, in quo febris inuasura erat, Eudemus Theriacem bi[illegible]ere[illegible]ipse, vbi illi abierunt, rogauit me, ecquid mihi spei in pharmaci vsu foret. At ego nihil cunctatus, respondi pharmacum non modò nihil præsidij allaturum, sed potius ex simplici quartana duplicem effecturum. Eam quippe illius medicamenti vim esse, vt vitiosos succos adhuc crudos mouere, & ad perturbationem perducere valeat: concoquere autem, aut per halitum digerere, nequeat, præsertim ineunte iam hyeme. Nec verò aliter contigit, quàm ego ei affirmaram. Nam postridie summo mane accedentes medici, propinarunt illi Theriacem, & ex vna & simplici, non modò duplicem, sed triplicem reddiderunt quartanam. Cùm igitur omnia, vt prædixeram, euenissent, obstupuit Eudemus, cunctisque astantibus, ordine singula exposuit. Aderant enim forte quadam, si qui in vrbe Roma dignitate & eruditione erant celebres: vtputa Sergius, & Paulus, qui paulò pòst prætor creatur: Flauius quoque, & ipse vir consularis, & Aristotelicæ disciplinæ studiosus: præterea Boëthus, & Barbarus (erat enim hic Lucij Imperatoris auunculus, qui tunc Mesopotamiæ præturam gerebat) cum ipsisque Seuerus etiam vir consularis, & Aristotelicæ disciplinæ addictus. Dein verò, posteaquàm ex tribus illis quartanis, quanam die singulæ soluendæ essent, prædicerem, quemadmodum etiam earum ortus prædixeram, non modò ex prædictione ipsa (quæ ad votum successit) sed ex curatione etiam insignem gloriam sum consecutus. Atque inde prima mihi inuidiæ origo extitit, cùm iam & ob artis opera, & ob vitæ integritatem, esse admirationi cœpissem. Porrò Antigenes medicus, vnus ex Quinti discipulis, qui mirum in modum me irriserat, quòd Eudemum tres & sexaginta annos natum, triplici afflictum quartana, hyeméque media, curandum susciperem, parum abfuit quin postea, vbi vidit euentum rei, obrueretur terra. At Martianus calumniari cœpit meas prædictiones, ceu non ex Medica disciplina, sed ex diuinatoria quapiam arte profectas.

Galenus Pu[illegible] prædixit.

Galenus [illegible] parris [illegible] [illegible] operam.

Theriacem [illegible] succos moue[illegible] [illegible] autem non [illegible] per ha[illegible], nu[illegible]

Barbarus Lucij Imperatoris auunculus.

Galenus liberauit Eudemum a tribus quartanis.

Galeni inuidia.

Antigenes medicus.

Martianus.

Capvt III.

Cognoui autem atque prædixi Eudemo, etsi illius quartanæ triplicis certa quadam nocte futuram, ex pulsu ipso. Siquidem arteriarum motus plurimum se efferebat in altum, secundum vtranque dimensionem: quod nimirum contingere solet, cùm natura infestantes succos è corpore excernere nititur. Recensens igitur illi omnia ea, quæ cæteras excretiones prænunciant: excretionis verò eius quæ per deiectionem fit alui, nullas neque proprias, neque efficaces esse notas asserens: tandem quia nulllus ex cæteris excretionibus signa tunc apparebant, dixi alui profluuium esse expectandum. Cuius rei succes[illegible]sum [illegible]bi [illegible]idit philosophus, iam non solita moderatione, sed clam[illegible]ns dicebat omnibus, [illegible]n amici P[illegible]thius Apollo per os Galeni [illegible]uit, non [illegible] [illegible]em m[illegible]d[illegible] ægri, sed diem etiam va[illegible], in qua omnino sim liberandi. Ipse enim oppor[illegible]no vsu [illegible]eriaces me tribus quartanis affli[illegible] in [illegible] asseruit, quas ex intempestiua illius exhibitione incideram: nec quicquam præter[illegible]n, quin omnia vti prædixerat, euenirent.

Galenus qua ratione Eudemo crisin triplicis quartanæ prædixit.

Galenus opportuno Theriaces vsu, à quartana triplici [illegible] Eudemū.

Capvt IV.

Cùm verò apud Eudemum conquererer de illa animi prauitate, quam medicis inesse videbam, qui in vrbe Roma clari habebantur: Nolim, inquit ille, persuasum sit tibi, viros natura probos, cùm in hanc vrbem venerint, malos aliqua ex parte fieri: cæterum qui iam antea prauo animo extiterant, cùm hic & negociorum materia abundent, mercésque multò amplior, quàm in aliis vrbibus, vndique alliciat eos, cernantque quotidie multos sibi ditari similes, multiplices actiones eorum accuratè imitari contendunt: itaque multis de causis ad summam illam improbitatem deueniunt. Quòd si fortè improbi ab aliquo deprehendantur, habent alios in tanta vrbe quos adorientur tutò, vtpote suorum morum ignaros. Vnde maximè fit, vt eadem semper perpetrare flagitia possint. Qui verò paruas ciuitates incolunt, capi lucri magnitudine nequeunt: tum quales sint facilius à suis conciuibus dignoscuntur: nec si quid delinquant vel minimum, crimen ipsum ita callidè operire norunt. Contrà euenit iis qui hic degunt. Nam quæ improbè agunt, plurimos latent, vnde innata illa malitia facilè augescit. Etenim ignotis atque imparatis imponere est facile. His auditis, me breui Roma discedere iam constituisse respondi, vt quamcitissimè fieri posset, illorum declinarem improbitatem. Ad hæc ille: Non rescinere, inquit, hoc decreuisse te. Quanquam si rescissent, cùm ipsi assiduè mentiri soleant, eadem de te quoque suspicarentur. Quemadmodum enim ipsi, indocti pariter atque inopes, idcirco vrbem hanc petunt, quòd in patria vitam agere nequeant (neque enim quæ committunt quotidie, illic diu latère possent) alios etiam eadem de causa huc confluere existimant, nec nisi pecunia onustos, abituros sperant. Cùm hæc & alia multa dixisset, adiecit postremò, veneno quoque mihi molituros insidias, vbi ad nocendum alia via deesset. Sic quippe iuuenem quendam in arte maximè exercitatum, vnà cum duobus famulis, fuisse ab ipsis extinctum. Ad hæc ego: Gratias tibi ago præceptor longè charissime, quòd, mibi adeò exquisitè, cuncta quæ ad eorum improbitatem pertinent, enarraueris. Ego enim posthac * mibi cauebo sedulò, tum ipsis cedens, tum inscitiam ipsorum * dissimulans: atque ex hac vrbe maxima, populique frequentia admirabili, in paruam & paucorum ciuium concedam, * in qua omnes inuicem nouimus, genus, eruditionem, mores, rem familiarem, ac demum omnem vitæ rationem cuiusuisque. Hæc cùm ita facere decreuissem, inscitiam eorum & improbitatem * redarguere destiti. Restitit tamen interim præter complu-

Romæ olim Medicis, quòd hac nostra tempestate infelici, multo maior merces atque splendidior proponebatur.

Imponere imparatis est facile.

Galeni resolutio laudabilis.

res

res alios tum Charilampis familiarem, tum D[illegible]den rhetorem in Sandalario, morbo diuturno afflictum. Quæ omnia, digna magna laude sunt [illegible]. Quare me omnes magnopere suspiciebant atque venerabantur: magnumque vbique erat Galeni nomen. At veluti indies gloria, sic pari quoque passu augebatur inuidia.

Galeno degente Romæ, cum gloria ex æquo auctæ inuidia. Flauius Boëthus.

CAPVT V.

Eo tempore Flauius Boëthus, vir consularis, summus virtutis amator, atque discendi auidus, petiit à me, vt nonnulla ex dissectionibus, hoc est qua ratione vox conformetur, animantiáque respirent exponerem. In quem vsum hœdos atque porcellos non paucos iam comparauerat. Siquidem non hæc modò animalia, sed & pedestria ferè vniuersa, eandem earum partium structuram sortiuntur. Ad illud igitur spectaculum omnes sunt conuocati quicunque Romæ vel in Medicina, vel in Philosophia clari habebantur. Inter cæteros autem aderat Adrianus rhetor, qui nondum causas actitabat, sed adhuc cum Boëtho familiariter viuebat. Aderat & Demetrius Fauotini amicus necnon Alexander * Damascenus, Boëthi præceptor, ad contradicendum promptus. Cùm itaque multis diebus haberetur conuentus, monstraui primum, inspirationem thoracis eleuatione fieri: depressione verò, expirationem. Dein musculos quibus attollitur, & neruos qui ex spinali medulla procedunt, ostendi. Præterea, quòd spiritus, si absque violentia foras feratur, tacitam facit expirationem: cùm verò vi multa, strepentem atque sonoram, quam etiam efflationem vocamus. Monstraui insuper aërem solum, dum efflatur, ac circa gutturis exitum à cartilagineis corporibus repercutitur, vocem efficere. Cartilagines verò ipsas à musculis, musculos à neruis moueri: qui si abscindantur, aut excipiantur vinculo, animal mutum redditur. Quæ omnia Boëthus per notarios cursim conscribi iussit, eorum commentaria apud se habere percupiens.

Adrianus Rhetor. Demetrius.

Inspirationem fieri dilatato thorace. Expiratio fit thorace depresso. Expiratio tacita, sonoráque, quomodo fiunt. Efflatio quid. Aer solus efficit vocem.

Nerui mouentes laryngis musculos, si abscindantur, aut excipiantur vinculo, mutum animal reddatur.

CAPVT VI.

Iam verò rogatus interea sum, vt mulierem quandam inuiserem, quæ noctes integras insomnes ducebat, ac subinde decubitus formam permutans, sese in lectulo huc & illuc iactabat. Quamquidem cùm febre omnique affectu corporis vacare perspicerem, hinc illam Pyladis cuiusdam amore detentam cognoui, quòd eius nomine audito, non vultus illi modò permutabatur, sed pulsus etiam conturbabant sibi omnimodam inæqualitatem, vt qui satis perturbatum animum indicarent. Eiusmodi namque pulsus in iis inuenias, quibus rem arduam aggressuris fluctuat animus. Nec dissimili quoque ratione diuitis cuiusdam œconomum, non morbo, sed mœrore confici deprehendi, quòd vniuersæ administrationis, ad quam cogebatur, rationem reddere pro dignitate non posset. Ex animi enim conflictatione & timore, pulsus statim euariant.

Galenus qua ratione quandam matronam Romanam ex libidine ægrotare cognouit. Inæquales pulsus inesse iis, qui facinus aliquod magnum sunt aggressuri.

Pulsus variari in perturbationibus animi.

CAPVT VII.

Haud absimili industria Boëthi filium, qui sæpius recidebat in morbum, animaduerti, ob edulia, quibus clam explebatur, id ipsum perpeti.

CAPVT VIII.

Cùm autem Boëthi vxor laboraret muliebri profluuio, cui superuenit postea grandis in ventre tumor, tractaretúrque ab obstetricibus, petinde ac si prægnans esset, contigit vt in prima balnei domo, grauissimus dolor subitò eam inuaderet. Ab eo verò aquosæ humiditatis vim adeò grandem excreuit, vt animo protinus linqueretur. Igitur clamore muliercularum audito, in silio accurrum, eámque in vlnas excipiens, nardino vnguento os ventris perfricui: iussique astantibus, vt patriis officiis, hæc manus concalfacerer, illa pedes, aliæ bene olentia naribus admouerent. Atque ita sanè quàm celerrimè illam restitui. Erant autem inter fricandum quæ spectabant ad ventris regionem, admodum mollia & præhumida. Fuit porrò visum medicis vniuersis, qui illuc confluximus, optimum fore, si immodicam illam humidi affectus sobolem exiccaremus, ita tamen vt curatio non per siccantia tantùm, sed quæ excalfacere simul possent, procederet. In maris itaque arena & quidem excalfacta, eam reclinauimus. Talem autem ipse illi victum institui, vt quamminimo potu vteretur: frictionésque & vnctiones vniuerso admoueret corpori, quæ solo melle constarent: primum quidem elixato quamoptimè, dein instar fontanæ per æstatem aquæ, refrigerato. Sicuti verò superfluas humiditates per cutim commodissimè digeri iudicaui: sic & ad vesicam, per ea quæ vrinas prouitant, deduci, & per aluum deiici. Atquæ hæc quidem diebus septem à vacuatione illa magna, sumus experti. Postea verò, vbi mihi soli Boëthus vxorem suam permisit pro arbitrio meo tractandam, primùm quidem aquam ducente medicamento illam curaui. Dein propinaui illi, asari, apiique decoctum. His duobus diebus peractis, cùm nihil iam profluuij appareret, rursus die tertia modicum quippiam ex medicamento aluum purgante exhibui. Post hæc diebus singulis melle illeui, corpúsque perfricui, ex mollissimo primùm linteo, postmodum ex asperrimo. Victus interim, vel ex carnibus montanarum auium erat, vel ex saxatilibus piscibus. Quibus per dies quindecim peractis, cùm ne minima quidem affectus nota extaret, præcauendi modum postulauit Boëthus. Mense demum exacto, cùm adeò bene colorata foret, vt distaret nihil à naturali habitu, quadringentos aureos mihi dono dedit.

Boëthi vxorê laborantem insultu, atque viceri, qua ratione restituerit Galenus.

Boëthi vxori qualem victus rationem instituerit Galenus.

Boëthi vxorê qua ratione curauerit Galenus laborantem profluuio muliebri.

Boëthus ob restitutã vxorem quadringentos aureos Galenum donauit.

CAPVT IX.

Cæterùm inuidiam apud illos insignes medicos non parum Boëthus auxit, magnificè de me prædicans. Iámque sibi in animo erat, de me loqui apud Imperatorem M. Aurelium Antoninum, qui tunc Romæ agebat. Nam Lucius vrbe aberat, ad Parthicum bellum compescendum. Dum hæc fiunt, bellicos tumultus in patria sedatos audio: quare statim Roma digredior, simulans me proficisci in Campaniam. Primum itaque Capuam petij, dein Brundusium, vt ibi nauim quæ Dyrrachium, mox in Græciam transueheret expectarem: metuens ne quis ex vrbis primatibus, aut ipse quoque Imperator, vbi discessum rescissent meum, missis qui me prosequerentur militibus, Romam quasi fugitiuum reducerent.

Galenum viuisse Romæ imperante Marco Aurelio Antonino.

Galeni in patriam reditus.

Posterò

Posterò denique die, Casiopolim appul[i]. Non multò pòst, cum Lucius Romam reuersus esset, alterum bellum, quod cum Germanis est gestum, initium habuit. Cùm itaque mox vrbe exiissent, bellum aggressuri, Aquileiæ, vt delectus haberent, & copias cogerent, hyemare placuit. Interim ad me mittunt, qui imperent, vt illò me conferam. Cùm verò Lucius hyeme media migrasset ad superos, frater cadauere Romam asportato, & iustis mortuorum peractis, apparatum in Germanos suscepit, méque insequi iussit. Quòd autem vir probus & benignus foret, facilè persuaderi potuit, vt me Romæ dimitteret, cùm præsertim breui rediturus videretur. Igitur toto expeditionis illius tempore, satis memor insitæ prauitatis tum medicorum, tum philosophorum, qui Romæ agebant, optimum iudicaui ab eis secedere, modò in hunc, modò in illum locum: idque Commodum ipsius filium secutus, qui sub Pitholao educabatur. Nam huic Imperator Antoninus iusserat, vt si quando puer ægrotaret, curam mihi illius committeret. Cùm verò vltra opinionem protraheretur bellum Germanicum, scripsi interim multa, partim ad rem medicam spectantia, partim ad philosophicam. Quæ omnia post Imperatoris reditum, amicis efflagitantibus tradidi, persuasus nemini alteri ea esse legenda. Nam si vel minimum suspicatus fuissem in manus indignorum ea peruentura, profectò nec iis dedissem.

Lucius moritur.

Marci Aurelij clementiam Galenus ex[p]ertus.

Commodum sequebatur in Italia Galenus, dum Marcus Aurelius administrabat bellum Germanicum.

Cap. X.

At verò Sextus Antonini filius, acutissima febre detinebatur, adeò vt septimam diem citra iudicationem pertransire non posset. Sæpe nanque irritata crisis eam diem præuenit, quæ tutò morbum erat iudicatura: id quod Sexto euenire posse, quarta die cognoram: rémque omnem Pitholau prædixeram; affirmans morbum septimam diem pertransire non posse, sed sexta vel septima die affuturam crisim. Quòd si sexta, morbum omnino reuersurum prædixi: sin septima, crisim habiturum firmissimam, eámque omnino per sudores. Postquam igitur sexta die, quo prædixeram modo, morbus iudicatus est, rursus decimaquarta illum febris inuasit. Interrogante verò Claudio Seuero, ecquid de recidiua illa sperarem: respondi (quod & Sexto & Pitholao paulò antè dixeram) accessionem illam post triduum habituram suum finem, affuturúmque sudorem post decimumseptimum diem, ad secundam noctis horam: quod præsagium ne tantillum quidem fefellit.

Crisis, dum irritatur, præuenit decretorium diem.

Galenus Sexto Antonini filio prædixit modum, horam, & recidiuam morbi.

Cap. XI.

Credidit etiam aliquando ipse Imperator; nec minus Medici qui peregrinationis suæ comites fuerant, initium febrilis accessionis sibi adesse. Ascitus sum itaque & ego, atque in palatio cubare iussus. Venit autem primis facibus quidam * missus ab Imperatore, qui nos vocauit. Igitur cùm ex tribus medicis qui manè ipsum inuiserant, duo pulsus tetigissent, ambobus pariter visum est febrem iam aduentare. Vbi verò me quoque pulsum contrectare iussisset, equidem bona quadam fortuna tactum natura exquisitissimum nactus, pensitatis omnibus, habitáque tum ætatis, tum naturæ ipsius ratione, ac semotum pulsum sentiens, qui accessionum princi-

Galenus fuit præditus exquisitissimo tactu.

pia [illegible] nificare [illegible] let, me nil male suspicari dixi: sed potius ab [illegible] cibo stomachum angorem quendam sentire. [illegible] verò quasi agnitionem hanc face[illegible] significauit, ter statim repetens. Ita est vt dicis: Profectò idipsum: Vt dixisti res habet. Nam a frigidiori alimento grauari me sentio. Quid igitur (subiunxit) oportet me facere? Cui sic respondi: Si quando in quempiam alium ita affectum incido, vinum iniecto pipere propinare consueui. Quia verò medici in regibus, securissimis medicamentis vtuntur, satis erit lanam calido nardino imbutam, ori ventris apponere. Consueuerat & ipse, si quando & venter male haberet, ex purpurea lana vnguentum nardinum calidum applicare. Quare Pitholao, vt hoc faceret, imperauit, nósque dimitteret. Dum autem vnguentum ventri applicuisset, pedésque incaluissent, calidis manibus perfricatis, Sabinum vinum cum pipere bibit: dixitque Pitholao, eo epoto, Singularem sanè medicum nacti sumus, eumque valde ingenuum. Nec de me loqui cessabat, & medicum præstantissimum esse affirmans, & singularem philosophum.

Marci Aurelij [illegible] non fuisse febrilem, contrà quam [illegible] medici, deprehendit Galenus.

Vinum cui iniectum est piper, vnicè auxiliari ventriculo, à frigidiori alimentorum vsu refrigerato, lanamque nardino imbutam, atque ori eius applicitam.

Galenus à Marco Imperatore magnificè commendabatur.

Cap. XII.

At Commodus aliquando è palæstra reuersus, octaua hora prius quàm cibum caperet, febre admodum calida correptus est. Cùm igitur pulsum tetigissem, particulam ipsius quampiam phlegmone laborare sensi: neque id iniuria: quippe fauces habebat maximè rubentes & asperas, quas etiam gargarismate ex rhoë & melle magis exasperauerat. Iussi itaque vt pro eo, mulsam sumeret, rosis incoctis: qua per noctem, & insequentem diem, & quæ huic successit noctem, crebrò vteretur. Tertio die manè phlegmone omnis sedata erat, & puer quasi febre liber. Suasi itaque Pitholau, vt ipsum in balneum duceret, ac postea eum victu consueto reficeret. Quod consilium tamen Annia, Faustinæ cognatione coniuncta, non vsque adeò probauit: vt quæ diatrito methodicorum faueret. Porrò Faustina * me ipsum prehensum manu ducebat, irridens quendam methodicum, eique dicens: Quantopere præstet doctrina huius Galeni, vestræ, modò satis apparuit. Nam cùm puer regius, absente patre, vehementi febre per biduum detineretur, non vtique passus est (vt vobis placet) octauam horam ieiunum ipsum & sordidum expectare, sed & manè lauit, & cibum dedit. Cui quidem inscensuiæ cutrum, ipse valedicens, subiunxit: Multò magis exosum reddidisti me apud hosce medicos, ô Imperatrix. Igitur affectuum corporis agnitio, speculatione inuestigatur: ex cognitione verò exquisita affectionum, futurorum præcognitio colligitur.

Commodi morbus.

Gargarismate ex mulsa, in qua rosæ decoctæ fuerint, leniuit Galenus Commodo fauces nimium exasperatas.

Faustina Galenum prehensum manu ducebat.

Præcognitio futurorum ex affectuum cognitione paratur.

Cap. XIII.

Iam verò, cùm semel in quodam ægro, qui quintum morbi diem agebat, vniuersi medici secare venam, & rectè quidem, deliberarent: ipse præsens submonui, si paululum cunctaremur, naturam ipsam per se molituram sanguinis euacuationem, idque per dextram narem. Etenim æger ipse, cùm perinde ac si fugere vellet exiliret è lecto, interrogatus quá de causa id faceret, respondit, videre se rubrum anguem proserpentem è tecto. Ad hæc dextram narem ad genam vsque cernebam esse ruborè

Galenus quá ratione prædixerit eundem affuturum sanguinis fluxum per nares.

magno posfu am, quod satis firmum esse solet indi[illegible], quod [illegible] fit eru[illegible] turus sanguis. Vbi i[illegible] ægrum vidi, quasi nares scalperet, digitum in [illegible] immittere, ac postea sanguinolentum e[illegible]ete, iussi vt vas subderetur (iam enim effluebat sanguis) subiunxique vacuationem eam fore vehementem. Vires siquidem validæ erant, necnon morbus crudus: quibus sanè causis immodicæ vacuationes solent succedere. Cùm itaque ad quatuor librarum & dimidiæ pondus, sanguis iam effluxisset, tunc resupinum ægrum statuens, iussi vt frigidam poscam naribus exogeret: frontique spongiam frigida posca madentem apposui, artúsque deuinxi. Verum cùm neque his profluentis impetum possem supprimere, affixa demum dextro hypochondrio cucurbitula, fluorem statim compescui.

Vacuationes immodicæ quibus causis soleant succedere.

Galenus sanguinis fluxum vehementem è nare dextra, affixa cucurbitula hypochondrio dextro, compescuit.

Cap. XIV.

Cùm verò œconomus quidam incidisset in morbum, forétque eius cura aliis quibusdam medicis demandata, crisim in septima per sudores habuit. Postridie autem cùm pulsum eius tetigissent, vbi intermittentem sensere, malignum quempiam affectum delitescere suspicati, magnopere sunt decepti. Nam cùm me ob eam rem consuluissent, perduxissentque ad ægrum, ipse pulsum eius contrectans, monui vt ad refectorium victum traducerent: esse enim tutò & integrè iudicatum. Quippe illam pulsus intermissionem, naturalem ipsi, non ex maligno quopiam affectu, existere: id quod postea sic esse deprehenderunt. Vbi enim pulsus vel in vnica tantummodo pulsatione, vel pluribus sibi inuicem subsequentibus vnà comprehensis, nil aliud, intermissione illa excepta, præter naturam habere videatur, scire licet, affectum illum ab ortu ipso extitisse.

Intermissio in pulsibus sit ne naturalis an præter naturam, quomodo dignoscenda.

GALENI PERGAMENI
De præsagio ex somniis sumendo,
Liber Vnus.

Est etiam ex insomniis, corporis dispositionem coniecturis quibusdam deprehendere. Si igitur incendium quis per somnum videat, eum flaua quidem bile infestati significatur. Si verò fumum, aut caliginem, aut profundas tenebras, atra bile grauatur. Rursus si imbres somniet, in eo frigidam humiditatem redundare indicatur. Sic qui niuem, qui glaciem, qui grandinem phlegmatis * frigidi est plenus. In his autem & tempus, & consueta viuendi ratio observanda venit. Etenim si nunc aliqua conspergi sibi videatur, si quidem id post inuasionem paroxysmi cum horrore, rigore, frigoréque venientis, somniet, tuto plus est tempori, quàm corporis affectioni tribuendum. Sin verò remittente iam paroxysmo, huiusmodi somnium sese offerat, firmiorem nobis præbet significationem, frigidos in eo humores præualere. Quæ certior fuerit, si præterea cibis pituitosis vsus non fuerit: quibus sumptis, huiusmodi solent euenire phantasiæ, vel si per vniuersum corpus talis dispositio [illegible]. Cùm igitur in somniis quidam crus sibi alterum factum lapideum cerneret præter omnium opinionem eo crure factus est paralyticus. Palæstricam autem quidam cisterna quadam sanguinis plena stare sibi erat visus, sanguine abundare coniecimus, vacuationéque indigere. Quidam enim instante sudaturi, lauare, calidarúmque aquarum lacus se natare somniabant. Sic inexplebiliter bibere, visio est sitibundorum hominum frequens: quemadmodum insatiabiliter edere, famelicorum: & veneri indulgere, eorum quibus semen abundat. Videtur namque in somnis anima corporis profundum ingressa, externis relictis sensibus, eas quæ corporis sunt, dispositiones sentire: & omnibus quæ ipsa cupit, tanquam iam præsentibus, per hanc imaginationem perfrui. Quæ quidem animalis vis interdum adeò multitudine humorum grauatur, vt vix mouere se posse, aut grauia quædam ferre onera, nonnulli sibi videantur. E conuerso quoque accidit, vt adeò sit leuis temperatáque complexi corporis, vt nunc volare, nunc velocissime currere, per insomnium se putent. Sic etiam in cœno stercoréque agere quidam se somniant, quòd eos nimirum, corruptos, fœtidos, putridósque humores habere, aut intestina stercore oppleta, est indicium. Contrà alij in odoratis locis versari se putant, propter diuersam ab illa dispositionem. Quapropter quæ in somniis se facere putant ægri, quam sæpissimè nobis & ad defectus, & ad excessus, & qualitates denique humorum cognoscendas, conducunt.

Insomnia multum lucis adferre ad cognoscendas dispositiones corporeas, exemplis variis Galenus comprobat.

Anima in somnis, corporis [illegible] ingressa, videtur solas corporis dispositiones sentire.

GALENI PERGAMENI
Quomodo morbum simulantes sint coarguendi,
Liber Vnus.

Cum multæ sint causæ, quas propter ægrotare se homines simulant, videtur & in istiusmodi omnibus veritatis inuentio ad medicum spectare. Etenim phlegmonem, erysipelas, & tumores laxos, per pharmaca apposita extrinsecus, ex industria excitatos, medico ab iis quæ ex ipso corpore proficiscuntur, licet discernere: sicuti & sanguinem ex oris partibus profluentem, ab eo qui ex stomacho, ventre, organisve spiritalibus prouenit. Nam deprehensi sunt quidam, qui sub finem tussis, quoties vellent, sanguinem excrearent: venula quadam in hoc prius circa gingiuas aperta, sicque comparata, vt quando videretur, lingua illam fingentes statimque pôst tussientes, sanguinem, quasi ex inferioribus redditum, expuerent. Sic & delirare nonnulli, desiperéque se & alios, simulauerunt. Fit autem sæpe, vt dolor quispiam ita simuletur, vt ingens, feréque intolerabilis esse videatur. Equidem ipse quendam noui, in concionem vocatum à ciuibus, qui postquam id sibi minimè ex vsu fore vidisset, propterea que interesse nollet, colica se passione torqueri fingebat: id quod ego certis coniecturis deprehendi. Nam & remedia respuebat, quibus fuerat aliàs eodem in morbo adiutus: & concione

dimissa,

dimissa, extemplò conqueri desint. Quin & ipsa viuendi ratio quæ præcesserat, talis erat, vt colli-cam in eo dispositionem generare non posset: quandoquidem ex * cruditate refrigerationéque, huiuscemodi gigni solent affectus: quorum neutrum in illo præcesserat. Hoc igitur, quòd non ratione anteacti victus, ortus morbus ille esset, potuisse cognoscere, medicæ erat experientiæ opus. Alterum verò istud, quòd ob concionem simulare hæc illum suspicatus eram, medicinæ proprium non fuerat, sed captus, & rationis eius, quæ communis dicitur: quam, licet omnibus sit communis, pauci tamen exactam, perfectámque habent, vt inuenire in quoque negocio possint, quid faciundũ, dicendumq; sit. Experientiæ igitur medicæ si coniungatur hæc externa facultas, alia quoque similia fingentes, validósque dolores simulantes, deprehendere licet. Quemadmodum ipse nuper, cùm vtroque genu vehementissimè dolere se pedissequus quidam diceret, statim doloris eius fictionem deprehendi: ex eo partim suspicionem sumens, quòd in illam fortè diem dominus ex vrbe profecturus erat: partim ex adolescentis motibus, qui talis esset, vt facilè in huiuscemodi mentiretur: quodque amore mulierculæ cuiusdam flagraret, ob quam in vrbe restitare cupiebat. Quocirca per thapsiam admotam, sibi in genu tumorem maximum excitauerat. Ego verò, cùm profecto domino pharmacum imposuissem, quod dolorem quidem nihil leniebat, verum thapsiæ solùm qualitatem infrigidare poterat, post horam vnam illum confitentem habui, nihil amplius se doloris sentire. Quòd si ex phlegmone dolor is natus fuisset, non solum per id infrigidans non resedisset, sed etiam redditus fuisset vehementior. Potest verò quis ex eo, quòd leuius morbum ferant, indicium ficti doloris sumere. Accidit enim istud omnino sæpe (non aduertentibus iis qui morbi vehementiam simulant) quòd in alium se, alíumque habitum, illi qui vere laborant magnitudine videlicet doloris agitati, transferunt. Præterea si reuera morbo vehementi premantur, quoduis perpeti auxilium parati sunt, accersúntque ipsi vltrò medicos, vt agant quod illis lubeat, quò affectus ipse curetur. Sin verò leuiter, penitúsve non dolent, huiusmodi auxilia refugiunt: neque longiora ieiunia, neque mordacium pharmacorum oblationem ferentes. Quæ sola quidem, cùm grauiter se laborare dicunt, huiusmodi dispositionibus conferre, nos illis affirmare oportet: quemadmodum & sectiones, & vstiones, & omnes cibi potúsque, cui videmus eos esse obnoxios, abstinentiam. Morbum igitur simulantes, & magnitudo doloris arguet, & nosipsi deprehendemus, cùm ex aliis multis, tum ex medicinalis experientiæ notionibus: in quibus sunt languere, infrigidari extrema, pallere, interdum quoque frigidum sudare, pulsus inæquales (qui quidem iis etiam accidunt, qui mediocriter dolent) pluréśque minorum quam magnorum: & obscurorum, quàm vehementium, habere: præterea interrogatum de morbi specie, peculiarem affecti membri dispositionem explicare posse. Quædam nanque, dolores longè latéque se diffundentes habent: quædam verò tanquam fixos, vnique tantùm parti inhærentes. Sic aliæ pungunt, pulsántque: aliæ quasi diuellunt: aliæ quodammodo obstupefacere, aliæ grauare videntur: nonnullæ denique vomitus, quædam ventris perturbationem, quædam caliginem inferunt.

Colici affectus ex cruditate refrigeratione que gignuntur.

Ratio communis.

Thapsiæ facultas.

Doloris ficti vnde possit indicium sumi.

Simulantes dolorem qua ratione deprehendi possint.

Membrorũ species diuersæ.

EPITOMES OMNIVM GALENI OPERVM, SECTIO TERTIA.

ILLVSTRISSIMO, ET CLEMENTISS. PRINCIPI, COSMO MEDICES, TVSCORVM DVCI OPTIMO ET Maximo, Andreas Lacuna Secobiensis, Doctor Medicus, miles Sancti Petri, .S. D.

HVMANI corporis fabricam ciuitati optimè institutæ esse similem, diuinus ille Plato professus est, Clementissime Princeps: neque id iniuria. Nam si constitutionem vtriusque dispensationémque accuratè expendamus, nihil planè reperiemus in ciuitate, quod longè cumulatius absolutiúsque humano etiam non insit corpori. Etenim fortissima quæque ciuitas, solet esse valido cincta muro, quo incursiones hostium atque insultus arceantur. Vice muri cuiusdam est corpori etiam extima cutis, quæ tuetur ipsum ab iniuriis extrinsecis. Ciuitatem qui volunt inexpugnabilem reddere, miniméque insidiis obnoxiam, solent semper optimi duces vnam tantùm illi portam amplam relinquere, excipiendis commeatibus peruiam: plures autem veluti canales & aquæductus, ad illius expurganda excrementa. Similiter etiam natura os vnicum corpori humano indidit, per quod nimirum ingrederentur quidem omnia quæ ad partes eius alendas pertinent: sermo autem elideretur, instruendis animis hominum pietate & doctrina, maximè necessarius: ac præterea varios meatus, per quos excernerentur quæ non erant futura ex vsu. Optima quæque ciuitas, præsertim si duratura sit, vnico tantùm, sed prudentissimo, iustissimo, & clementissimo debet esse Principi subdita: quandoquidem Polyarchia semper fuit seditioni opportuna. Princeps autem ipse, à ciuium commercio abstractus, à fidisque stipatoribus custoditus, in sublimiori fortiorique vrbis parte se continere, vt illinc, veluti ex quadam specula, vniuersos ciues suos contueri, & si qua coniuratio oriatur, eam facilè restinguere possit. Non aliter, dubio procul, ratio ipsa in homine, quæ reliquarum omnium facultatum est imperatrix, in cerebro, sublimiori corporis parte, veluti in arce quadam consistens, membris vniuersis sibi subditis imperat, eísque viuendi leges imponit. Eius autem stipatores, ac veluti incorrupti quidam satellites, sensus exteriores existunt: qui numquam non facientes excubias, explorantésque singula, quæ aut rationi ipsi, aut cuipiam subiectorum illi membrorum, obesse aliqua ex parte possint, quicquam tandem perceperint, actutum sensui communi renunciant: qui ceu dux quidam, ipsi rationi coniunctus, illis præfectus est. Iam verò vt Principibus adsunt nonnulli viri à secretis, qui eos in expediundis negociis magna solicitudine liberant: sic adest rationi memoria, vniuersa quæ illi occurrunt, si alicuius ponderis sint, quam fidelissimè asseruans: eáque dum occasio postulat, subitò, veluti ex promptuario quodam, suppeditans. Solent habere Principes & pace & bello, milites quosdam sacramentarios, tum ad repellendas iniurias extrinsecas, tum ad continendos in obsequio & fide ipsos animos ciuium. Non secus profectò diuinus ille architectus noster, rationi vim irascibilem, à Platone θυμοειδῆ vocatam, adiunxit: vt si quando ratio immeritò ab aliquo infestaretur, confestim hæc excandescens, illi ferret manus auxiliatrices, omnémque vim propulsaret. Collocauit autem natura hanc ipsam,

qua

qua irascimur, facultatem, in corde: vt media exquisite esset inter rationem atque cupiditates, quæ in iecinore sitæ, atque illinc varias excursiones facientes, admodum seditiosæ existunt, rationique plurimum negocij facessunt. Quocirca inter ipsas, & vim irascibilem, natura etiam vallum quoddam firmissimum, diaphragma nempe, interiecit, ne videlicet imparatam illæ iracundiam opprimerent, insurgentésque postea contra rationem, arcem illius expugnarent. Reperiuntur in ciuitate opificia hominum varia: cùm alij, gratia exempli, conficiant panes: alij culinariam exerceant: alij retrimenta omnia expurgent: alij denique diuersas merces per totam vrbem in communem vsum traducant. An non etiam in corpore humano ventriculus cibos concoquit, hepar sanguinem gignit, melancholicum succum expurgat lien, vesica vrinam, venæ per vniuersum corporis habitum (veluti bauli quidam) sanguinem copiosissimum riuant, arteriæ vitalem spiritum, ac breuiter, nerui animalem, qui autor est motus & sensus? Corporis itaque nostri harmonia ciuitatis optimam refert constitutionem: imò verò respublicæ, ciuitatésque vniuersæ, ad exemplum corporis humani sunt conditæ, cùm arti natura ipsa tempore, & dignitate antecellat. Quemadmodum igitur si in aliqua ciuitate princeps quidem, vt par est, dominetur: ciues autem omnes, militésque, eius decretis audiant: atque vnusquisque opifex suo rectè fungatur munere, salus reipublicæ constat: labefactatur verò, si contraria accidant: sic etiam quamdiu in nostro corpusculo ratio ipsa gesserit habenas imperij, affectus autem omnes atque cupiditates obtemperauerint: singulæque particulæ pro dignitate sua munia exercuerint, nec interim praua alimenta ingerantur: tamdiu certè integra sanitate corporis animique perfruemur. Si verò aut ratio ipsa in consilium admittat cupiditates, aut irascibilis facultas in vnum cum his aduersus rationem conspiret: aut ex organis quæ vsui communi inseruiunt, vnum, plura, vel omnia, prauè suas obeant functiones: vel denique materia vnde particulæ aluntur sint cacochymæ: pro concursu harum causarum necessum est, aut mentis, aut corporis, aut vtriusque morbum contrahamus. Atque ita sanè varia in corpore morborum genera oriuntur, dissoluta videlicet alteratáque variis modis habitudine illa & temperie, quam inter se mutuò vniuersa membra, dum naturali ordini responderent, tuebantur. Quorum vniuersa curatio eadem adhibetur methodo, qua curari solent etiam morbi Reipubl. Quippe vt in hac peccata leuiora nunc vinculis, nunc virgis, nunc exilio, nunc succisa auricula coërcentur: in grauiora autem, laqueo, securi, flamma, atque feruenti oleo, acerbissimè animaduertitur: sic exiguos quidem affectus corporis, leuiusculis quibusdam præsidiis, vtputa purgatione, atque interdum sola tenui victus ratione, curamus: contumaces verò immedicabilésque (cuiusmodi tum sphaceli, tum cancri existunt) ferro, cauterióque ne in sanas partes grassentur, exterminamus. Cæterùm quemadmodum ad stabilendam Rempub. plectendósque facinorosos homines, leges fuerunt inuentæ: sic ad conseruandam temperiem corporis, rescindendósque morbos, è cœlo delapsa nobis est Medicina. Quo munere nullum hactenus mortaliũ generi à Deo ipso datum est maius, nec (si Galeno credendum sit) dabitur vmquam. At verò quum hanc ipsam artem, atque industriam medendi, olim sola experientia constantem, Hippocrates primus omnium methodo tradidisset, reliquisset tamen incultam, imperfectámque: postea superueniens Galenus, multis illam modis excoluit, eique extremum ornatum addidit. Qui cùm ob illam quidem admirandam doctrinam, ac sermonis fœcunditatem, qua planè refertus est, magno exciperetur omnium ferè studiosorum applausu: ob prolixitatem autem immensam (quæ in tanta vitæ breuitate est exosa) nonnulli à lectione illius abhorrerent: equidem vt ad votum omnes eo fruerentur, vniuersa viri illius opera in breuiusculam quandam periochen, verum admodum succulentam, ea fide & diligentia contraxi, vt ex iis quæ iuuare lectores poterant, nihil prorsus omiserim: multa autem quæ

deprauata & peruersa in codicibus tam Latinis, quàm Græcis erant, accuratissimè restituerim. Ex quibus nostris lucubrationibus placuit sub splendore excellentiæ tuæ, Illustrissime Princeps, partem maximam ædere, nempe quadraginta commentarios Galeni, qui in se omnes differentias morborum, atque eorum curandorum generales methodos continent: vtique sperans fore, vt cùm ipse inter omnes Italiæ Principes optimorum ingeniorum sis promotor & altor, eisque semper ceu propitium quoddam sydus affulgeas, vel ex sola tui nominis præfatione, studiosi omnes ad eorum lectionem inflammarentur. Adeò siquidem tuam Celsitudinem, cùm ob alias planè regias virtutes, tum vel maximè ob ardentissimum istum sapientiæ amorem, quo semper accensa est, docti omnes vbique locorum suspiciunt, colunt, & venerantur, vt se non minus debere tibi, quàm ipsis Musis, vniuersi vno ore pronuncient: qua (vt ego reor) opinione minimè hallucinantur. Siquidem non modò studiosi, sed artes etiam, atque scientiæ vniuersæ, si non maiorem, at certè non minorem iis gratiam debent, qui sua munificentia fouendo ipsas, vt subinde crescerent, summúmque suæ dignitatis fastigium attingerent, effecerunt: quàm illis, quorum industria primum inuentæ, ac in vsus hominum editæ sunt. In maximam itaque sibi felicitatem ascribunt omnia bonarum literarum studia, quòd hisce turbulentis calamitosisque temporibus, dum Italia penè vniuersa variis æstuat dissidiis, versatúrque in assiduo strepitu armorum: dum optima quæque instituta infirmis titubant pedibus: dum virtus pudórque exulat omnis, nacta sint Clementissimum & Serenissimum Principem, qui explosa vndique, ea in suos sinus excipiat, exceptáque aduersus iniurias omnes tueatur. Haud ab re igitur Illustrissimus & Reuerendissimus, D. D. Franciscus à Bouadilla & Mendozza, sanctæ Romanæ Ecclesiæ Senator vigilantissimus, meúsque Patronus vnicus, nec non Illustrissimus & Sapientissimus D. D. Ioannes Furtadus à Mendozza, apud Venetos Orator Cæsareus, vterque Celsitudini T. addictissimus, numquam desinunt heroïcas istas tui animi dotes magnificis encomiis efferre: Florentiámque tuam istam florentissimam vrbem, nimium felicem vocare, quòd obtigerit illi Princeps iustissimus, clementissimus, sapientiáque simul & pietate integerrimus. Ergo si, Illustrissime Heros, hasce nostras vigilias tuo patrocinio dignaberis, ego quidem videbor, haud lusisse meam operam. Galenus autem, ad pristinam dignitatem quam gerebat olim, dum in summa esset autoritate apud priscos Imperatores, deesse sibi nihil prorsus existimabit: quin potius hærens apud C. T. auctam plurimis modis beatitudinem suam arbitrabitur. Vale. Venetiis, ex ædibus Illustriss. viri, D. D. Ioannis Furtadi à Mendozza, in hac Republ. Cæsarei Oratoris longè dignissimi. IV. Idus Aprilis, M. D. XLVIII.

GALENI PERGAMENI
De differentiis morborum,
LIBER VNVS.

VNIVERSI tunc se sanos existimant, cùm optimè ad vitæ functiones ministerio particularum vtuntur. At eam partem ægrotare arbitrantur, cuius operatio sit læsa. Cùm igitur sanitas inuestiganda sit, aut in ipsis operationibus, aut in fabrica instrumentorum: manifestum vtique est, morbum esse vel operationis, vel structuræ oblæsionem. Cæterùm sanitas non operationis actu, sed aptitudine potius est desinienda. Sanitas itaque moderatio quædam existit: morbus autem, vtpote sanitati contrarius, in immoderatione eorum consistit, quorum sanitas est moderatio. At verò cùm animalium corpora magis & minus suscipiant, patique & alterascere possint (id quod fieri non posset, si ex elemento constarent vnico, aut ex atomis nulli alterationi obnoxiis) tot nimirum genera morborum simplicium contrahent, quot sunt elementa ex quibus constantur. Etenim compositio & formatio triplex reperitur in corpore. Prima quidem similarium particularum est: vt arteriæ, venæ, ossis, nerui, cartilaginis, ligamenti, membranæ & carnis: secunda autem, instrumentalium: vt cerebri, cordis, & consimilium: tertia denique totius corporis. Corpus siquidem ex instrumentalibus constat: instrumentales autem partes, ex similaribus: illæ denique ex simplicissimis elementis constituuntur. Porrò si elementa constituamus impassibilia esse (vt nonnulli autumarunt) duobus

Sanitas in quibus inuestiganda.

Morbus est vel operationis, vel structuræ oblæsio.

Sanitas definitur aptitudine operationis, moderatióque existit.

Morbus quorum immoderatio dicatur.

Morborum simplicium genera tot sunt quot simplicia elementa.

Compositio corporis nostri est triplex.

duobus rātum morbis particulæ similares premeretur: meatuum videlicet actione, & eorundem relaxatione. Fruentur autem sanitate absoluta, dum eorum elementorum constructio fuerit commoderata. At si nostri corporis elementa mutuò inter se patiantur, & tota per tota implicentur (id quod inconcussè est tenendum) totidem simplices morbi dicendi sunt, quot primaria elementa censentur. Primaria autem elementa sunt quatuor, calidum scilicet, frigidum, humidum, siccum: ex quibus moderatè confusis, oritur sanitas: immoderatè verò, ægritudo. Erunt itaque similarium particularum simplices morbi quatuor numero: caliditas videlicet, frigiditas, humiditas atque siccitas, vbi earum qualitatum singulæ, naturæ modum excesserint. At morbi partium instrumentalium, tum illis qui ex impatibilibus constare corpora dicunt: tum nobis, qui ex elementis affectioni subiectis, ea conflari arbitramur, prorsus existunt communes. Sunt autem eorum genera quatuor. Primum enim est vbi forma conueniens membro fuerit vitiata: secundum, vbi in numero reperitur vitium: vt si quid desit, quod haberi erat opportunum: aut redundat aliquid minimè necessarium. Tertium genus consistit in organi magnitudine, vbi aliquid impensius adultum sit, aut similiter diminutum. At quartum genus refertur deprauatæ compositioni: quæ fieri solet aut naturali positu variato, aut mutata partis copula. Porrò prima instrumenta dicuntur, quæ cùm conflentur ex particulis similaribus, vnius operationis gratia sunt constituta: vt musculus, atque vena. At quæ rursus ex his conflantur, vt digitus, atque hoc magis pes, instrumenta secunda dicuntur. Verùm vtrisque instrumentis erunt ipsi morbi communes. Aliud autem genus morbi, præter iam dicta, nullum est reperire, quod sit proprium vel simplicibus, vel compositis partibus. Est tamen vnus morbus communis corporibus similaribus iuxtà & dissimilaribus, nempe vnitatis diuortium. Ad reliquas tamen simplicium morborum in partibus similaribus differentias examinandas nos conuertamus. Igitur impatibilium elemētorū autores, duas in similaribus corporibus ægritudines statuebant: nempe aut astrictionem, aut relaxationem meatuum: quarum singulæ, in alias rursus differentias secantur. Astrictio siquidem fit, cùm aut totum corpus simul contrahitur, aut soli obstruuntur meatus: relaxatio autem, vbi vniuersum corpus simul in omnem partem laxatur, aut soli aperiuntur meatus. Similiter iuxta opinionem secundam, morborum partium similarium duplex differentia nobis oritur. Nam interdum quidem solis qualitatibus alterantur: interdum autem, cum humorum affluxu: qui sanè secundus modus, tumorem conspicuum excitat. Cæterum vna & item altera harum differentiarum, varias differentias sortitur. Vt autem ad partium instrumentalium (quarum sanè imbecillitas vel ob meatuum ametriam, vel intemperiem nascitur) discutiendos morbos nos conuertamus. Totius instrumenti functio tunc præcipuè vitiabitur vbi pars ipsa, que functionis est causa, ægrotarit. Quanquam & reliquarum partium, illi inseruientium, vehementiores affectus, actionem ipsam impediunt. Oblæsiones igitur quæ omnino propria ratione, immediatéque operationem totius organi offendunt, aut saltem impediunt, ægritudines sunt putandæ. At si minimè id per seipsas moliantur, sed ea solùm ratione, quòd primi instrumenti officiunt operationi, causæ morborum sūt, non item morbi. Dupliciter autem solet vnusquisque morbus contingere in partibus instrumentalibus. Nam aut sequitur alios morbosos affectus, aut contrahitur à prima generatione. Porrò vbi pars aliqua in tumorem attollitur, atque idcirco meatus illius occluduntur, si quidem talis particula nullam habeat propriam operationem, obstructio ipsa meatuum dicetur morbus duntaxat: tumor verò nequaquam, sed obstructionis causa. Cæterùm si affecta pars aliquod munus proprium obtineat, hac ratione tum obstructio ipsa, tum particulæ tumor, morbus est appellandus. Quemadmodum (exēpli gratia) si tunica alicuius venæ quæ in gibbis hepatis est, adeo intumescat, vt eius cauitas obstruatur: tumor quidem ipse, morbus dicetur, quòd sanguificationem oblædat: obstructio autem similiter, quòd impediat distributionem. Siquidem qui affectus primò lædunt operationem, ij & sunt, & verè dici morbi merentur. At operationis oblæsio, passio aut symptoma, non morbus, est appellanda. Qui verò ipsam induxit affectus, morbus absolutè vocatur: sicuti & causa morbifica, quicquid ipsum morbum pepererit, si aliam læsionem non adferat. Attulimus itaque exemplum morbi, quod in genere formationis consistit. At in numero, duas differentias morborum assignaueramus: cùm scilicet aliqua particula crescit, aut superabundat. Quarum differentiarum vtraque rursus in binas alias secatur. Siquidem eorum quæ superfluunt, nonnulla planè sunt ex genere naturali: vt si cui sextus adnascatur digitus: nonnulla verò toto genere præter naturam: veluti si in ventre gignantur vermes, aut in vesica lapis. Similiter deficientiū particularum, nonnullæ quidem penitus abolitæ sunt, nonnullæ verò ex dimidio præcisæ: vtrunque autem, aut natura, aut morbo. Ex his tamen, quæcunque functionem impediunt, eadem ratione in morborum genere continentur. Quæcunque verò partem aliquam operationi dicatam, vel refrigerant, vel non satis ei alimenti transmittunt, causæ morborum dicuntur. Quædam tamen & morbi, & morborum causæ censentur: vt si gurgulio radicitus præcidatur. Nam & vocem perturbat, & pectus & pulmonē refrigerat. In magnitudine etiam varij morbi contingunt: vbi scilicet totum corpus vel pars aliqua, aut in prima generatione, aut ob aliquem affectum præter naturam, vel prodigiosam contraxit molem, vel præter modum est imminuta. Qui morbi in deprauata compositura consistunt, varias differentias sortiuntur. Alij siquidem fiunt, vbi naturalis partium situs variatur: alij vbi ligamenta nimis soluuntur, ac relaxantur: alij vbi illa impensè fuerint astricta. Quippe immodica linguæ vincula, loquendi mandendique impediunt functionem: pudēdorum verò, ob auersum meatum, impedimento sunt, quo minus procul rectàque excutiatur semen. Reliquum autem est quintum ægritudinis genus, nempe vnitatis solutio, quæ tam similaribus quàm dissimilaribus partibus accidere potest. Nam si in manu (gratia exempli) neruus aliquis præcidatur omnino, talis solutio erit communis & toti instrumento, & ipsi præcisæ particulæ. Quòd si non integrè, sed aliqua ex parte præcisus fuerit, solius nerui propria iudicatur affectio, instrumenti verò nequaquam: nisi ex accidenti. Sed pro differentia particularum, continui solutio varia sibi nomina vendicat. Siquidem quæ in osse fit, ab omnibus fractura vocatur

Instrumentalis morbus dupliciter accidit.

Morbus in formatione.

Functionis læsio, non morbus, sed passio aut symptoma vocatur.

Causa morbi qua sit dicenda.

Morbus in numero duplex, cuius vtraque differentia bifariā scinditur.

Gurgulio præcisus perturbat vocem, pectusque & pulmonem refrigerat.

Morbus in magnitudine.

Morbi in deprauata compositione.

Vnitatis solutio vtrisque partibus existit morbus communis.

Solutionis cōtinui species diuersæ, pro differentia particularum.

tur. Quæ verò in carne cõtingit, vlcus, vulnus, atq; rupt[illegible] quæ neruulis particulis accidit, conuulsio [illegible] consueuit. Diximus itaque simplic[illegible] differentias morborum: superest autem nũc, v[illegible] compositorum dignotionem veniamus. Erit igitur iuxta hæresim priorem in particula similari morbus compositus, dum illius, hi quidem ad[illegible] inguntur, hi verò relaxantur, meatus. At iuxta eos, qui elementa esse alterationi obiecta contendunt, quatuor numero compositi morbi censentur, nempe calidus simul & humidus, calidus simul & siccus, frigidus iuxtà & humidus, frigidus atque siccus: dum vtraque videlicet qualitas excelli plus quàm naturæ conueniat. Quòd si etiam qualitatibus illis plus iusto auctis, accedat pariter humorum affluxus, totidem morbi nascentur, differentes nimirum ab illis, qui inuadunt sine humorum colluuie. Similiter solutio continui miscetur morbis compositis secundum vnam & alteram sectam, necnon simplicibus, quorũ à principio mentionem fecimus. Porro omnes inflammatæ simul & exulceratæ particulæ, tres quidem necessariò, nonnunquam quatuor morbos patiuntur. Voco autem impræsentiarum inflammationem, rubentẽ renitentemque tumorem, & qui dolorem inferat. Quia verò omnes ferè id genus tumores, mutuò inter se commiscentur, raróque reperire aliquem ipsorum purum atque syncerum licet, necessariò dicendum est, erysipelas, herpetem, carbunculum, cancrum, atque alios id genus tumores, esse compositas ægritudines. E quibus carbunculus quidem semper cum vlcere inuadit, cætera verò interdum citra vlcus infestant. Gignitur autem erysipelas a rufa bile, ab atra cãcer, inflammatio à sanguine, à pituita denique œdema, existens tumor laxus & cedens. Qui humores tametsi specie sint humidi, potentia tamen non omnes humidi sunt. Quippe atra bilis sicca est & frigida: flaua, calida & sicca: vt pituita, frigida & humida: ac sanguis deniq; humidus simul & calidus. Igitur de morbis compositis similarium particularum dictum nobis cùm sit, ad eos, qui instrumenta discruciant, sermonem iam conuertamus. Proprij dissimilarium partium dicentur morbi compositi, qui plures atque diuersas partes simul afflixerint: ex accidenti autem, qui vnicam tantum instrumentorum particulam occupauerint. Etenim si lippitudine obsideatur tunica incumbens corneæ, cum lippitudo quidem sit inflammatio ipsius partis, inflammatio autem omnis existat cõpositus morbus, ut mihi dubium est, lippitudinem futuram etiam morbum compositum tunicæ quidem ipsi proprium, ex accidenti verò vniuerso instrumento. Cæterum si pterygium, suffusio, ac denique angulorum coarctatio simul ipsum oculum presserint, constitutio talis totius oculi dicetur ægritudo composita, cùm nimirum vno eodemque tempore diuersæ particulæ contristentur. Nihil autem refert si dixeris, vnicam esse compositam ægritudinem, an plures, sed in diuersis partibus constituta.

Similarium [illegible] compositi [illegible] differentias quatuor, [illegible] similaribus elementa.

Affluxus humorum [illegible] quatuor differentias morborum compositorum.

Solutio continui.

Inflammatæ simul & exulceratæ particulæ, quot morbos simul patiuntur.

Inflammatio quid.

Carbunculus inuadit semper cum vlcere.

Tumorum præter naturam singulis, sui humores tribuuntur.

Humorum quatuor, quali quisque temperie sit prædita.

Dissimilarium partium morbi compositi, qui sint dicendi.

Lippitudo est inflammatio tunicæ incumbentis corneæ.

GALENI PERGAMENI
De causis morborum,
Liber Vnvs.

Nunc verò ad morborum qui secundum sectam generosiorem partes similares inuadunt, causas discutiendas nos conuertamus, idque à calore immoderato auspicati. Vniuersa corpora plus æquo incalescere solent, vel ex motu improbo, vel ex putredine, vel ex consortio alterius corporis feruidioris, vel ex astrictione, vel ex alimento ad accendendam caliditatem accommodo. Cæterum vbi quis immodica exercitatione vsus fuerit, si calor inde ortus non occupauerit totum corpus, lassitudinem tantum inducit, videlicet articulorum & musculorum, ad quos præcipuè mouendi munus spectat. Si verò extendatur per vniuersum corpus, febrim accendit. Ex ira etiam, quæ caloris iuxta cor est veluti quidã feruor, vbi is per totum corpus dispergitur, solet febris succendi in tumoribus etiam præter naturam, vbi humores putrescunt, calor interdum cordi sensim communicatur, ac denique excitatur febris. Quare hic venit intelligenda secunda & tertia causa caloris præter naturam. Nam ob putredinem, & ob viciniam partis contabescentis, in iis tumoribus febrilis calor accẽditur. Quarta species causæ cõsistebat in astrictione, & quidem meritò. Nam si ob astrictam cutim cohibeantur difflari ea, quæ prius difflari consueuerant, si quidem fuliginosa fuerint, in specus cordis conuersa, eos exurunt, protinúsque febrim accendunt. Calidorum etiam alimentorum vsus (in eo enim quintum genus cõstituebamus) interdum febrim accendit: sicuti & acria medicamenta, siue remedia sint, siue deleteria & contraria. Non autem ex æquo omnes hasce ob causas febricitant: quòd nec semper illis contingat par quantitas aut actiuitas causæ: quodque animãtium corpora plurimum alterum ab altero differant. Etenim ad hoc vt accendatur febris in corpore oportet vt corpus ipsum sit accommodatum & habile ad excipiendam febrilem caliditatem: causa autem efficiens existat valida, tempúsque & patientis proximitatem sortiatur, vt videlicet in actione immoretur diutius, & passuro corpore superior euadat. Porrò causæ quæ in corpore humano præter naturam oriuntur, causæ antecedentes vocantur: procatarcticæ verò, siue euidentes, quæ extrinsecus aduenientes occursant. Frigiditatis etiam plurimæ existunt causæ: veluti frigidorum propinquitas, alimentorum quãtitas atque qualitas, adstrictio etiam atque laxatio, ocium denique & motus immoderatus: quibus ex occasionibus constat etiã ipsum ignem extingui. Prima igitur species causæ occursans extrinsecus, siue contactu ipso, siue etiam potentia, solet frigiditatis morbum inducere. Ob secundam verò, nempe ob frigidiuscula alimenta, nonnullos correptos vidimus attonito aut epileptico morbo, aut alio quopiam modo refrigeratos: id quod ex ebrietate vel maxime accidere solet. Quãquam vinum modicè haustum, cum familiare alimentum sit, mirè calorem auget. In vniuersum autem omnes optimi cibi, qui animali plurimum nutrimenti adferunt, si supra modum sumantur, frigidos morbos generant: sicuti & cætera, quæ natura refrigeratoria cùm sint, similiter ingeruntur. Iuxta tertium genus causæ, nempe astrictionem, sæpissimè corporis habitus etiam refrigeratur: vt quæ interdum sopores graues, veternumque & apoplexiam inducat. Astrictione autem tunc præcipuè torquetur corpus, dum venæ ipsæ & arteriæ adeò turgent & intumescunt sanguine, vt nullus relinquatur locus inanis, in quem, vbi dilatantur, ambientem aërem possint excipere. Quo quidem dum defraudantur, natiuus calor subito ferè extinguitur.

Calor immodicus à quibus accendi occasionibus possit.

Mouendi munus ad articulos & musculos pertinet.

Ira est caloris qui iuxta cor est veluti quidam feruor.

Febris ex astrictione quomodo oriatur.

Febrire cur non contingat ex æquo omnibus.

Febri gignendæ quæ requirantur.

Causas antecedentes dici quæ in corpore oriuntur: procatarcticas, quæ adueniunt extrinsecus.

Frigiditatis immodicæ causæ.

Apoplexia vnde interdum contrahatur.

Epilepsiam vnde fieri contingat.

Vinum modicè sumptum, mirè calorem auget.

Cibi omnes alentes plurimum, immodicè sumpti frigidos morbos gignunt.

tur. Proinde qui sic sunt affecti, actutùm destituuntur motu simul & sensu: id quod Hippocrates significasse videtur, dicens, Venarum (hoc est, arteriarum) interceptiones statim vocem eripere. Igitur cordis calor, per meatum gutturis cum ambiente nos aëre commercium habet. Quam viam si praecluseris, ilicò praefocaueris animal. Calor autem qui in omnibus est arteriis, per cor quidem, quatenus viam habet ad fauces, & per vniuersam cutem, in circunfluum aërem transpirat: ac ventilatur quidem, dum attolluntur arteriae: purgatur verò à fuligine, dum contrahuntur. Atque vtroque horum, naturalis ipsius modus seruatur. Si igitur tali motionis vicissitudine ob astrictionem destituatur arteriae, necessum est calorem extingui, corpúsque omnino refrigeratum emori. Caeterum si corpus refertum fuliginoso excremento astringatur, aut excitabitur febris, aut extinguetur calor natiuus: sin verò halituoso vapore sanguinis, aut fiet corpus ipsum plethoricum, aut eius calor increscet. Sed quemadmodum astrictio saepius frigefactionis est causa: sic etiam & rarefactio, vbi plus quàm ex vsu sit dissipat dispergitque natiuum calorem, frigidius efficit corpus. At verò perinde ac astrictio ipsa interdum vniuerso corpori, nonnunquam alicui eius parti accidere solet; eodem etiam modo habet & rarefactio. Porrò quae extrinsecus admouentur, partem ipsam raram vel constipatam reddere possunt. At vincula arctissima, & vita membrum priuant, & ipsum impensè refrigerant. Sed iam de siccis affectibus opportunú est vt dicamus. Si quis multò magis diffletur, quàm pro modo alimenti assumpti, vtaturque cibis siccioribus, facilè in siccam aegritudině delabetur: praesertim si curis & anxietatibus, necnon vigiliis torqueatur. Sicca etiam temperies aëris, balnea quae desiccandi vim obtinent, necnon medicamenta, quae intus & foris administrata, exiccandi possident facultatem, similiter corpora exiccant. Humidorum morborum omnes sunt causae contrariae: nempe maxima ciborum humectantium colluuies, molliuscula viuendi ratio, animi summa tranquillitas, ac denique balnearum dulcium vsus immoderatus, maximéque post cibum. Ad idem facit delidiosa vita, pluuiarum copia, humida temporis constitutio, ac breuiter, humectantia medicamenta. Iam verò causae compositorum morborum, similiter compositae sunt. Si enim calida simul & sicca in vnum aliquando conspirent, calidus simul & siccus sequetur morbus. Itidem est cogitandum & in aliis combinationibus. At saepius causae natura similes, corpus ipsum immutant. Plerunque tamen viribus pugnant contrariis, ita vt aliquando contingat corpus simul fieri calidum atque frigidum, sicuti & siccum & humidum, plus quàm naturae conueniat, etiamsi minimè id fieri posse videatur. quae inaequalis intemperies vocatur. Aduertendum autem est rursus, corpora ipsa interdum à solis qualitatibus alterari, quandoque etiam ab illis quidem, sed accedente aliquo affluxu, humido quidem specie, facultate verò non item. Flaua siquidem bilis potestate est calida & sicca: atra, sicca & frigida: sanguis, humidus atque calidus: pituita denique, frigida & humida. Quorum humorum singuli, interdum synceri & puri, interdum inuicem misti, solent in imbecilliorem partem confluere: ob idque tumores partium variantur. Etenim cùm quatuor sint facultates, quibus quaelibet pars tum animalis, tum plantae, praedita est: attractrix, retentrix, alteratrix, expultrix: excrementumque omne aut qualitate, aut quantitate offendat: nec sit par robur omnium particularum: semper quae fortior est, excrementum ipsum ad imbecilliorem propellit. Omnium autě imbecillima est cutis, totius corporis excremě ta recipiens. Assignatis iam causis morborum similarium particularum, ad organicos deinceps nos conuertamus, exordium à formatione viciata sumentes. Euariat enim interdum naturalis figura, dum ob maximam materiae colluuiem, aut ob qualitatem incommodam, impedito seminis motu, in vtero deprauatur ipsius foetus formatio. Secundò autě potest vitiari alicuius particulae forma, dum infantes non rectè ab obstetricibus excipiuntur (facilè siquidem peruertuntur, molles fluxilésque cùm sint) aut rudiùs inuoluuntur fasciis, aut lac tabefactum sugunt, aut perperàm educantur, siue inepta victus ratione, siue exercitiis intempestiuis. Crura quippe, ob incumbentium eis corporum pondus, interdum in exteriorem, nonnunquam in interiorem partem torquentur: idque pro natiua ipsorum inclinatione. Nam quibus rectiora sunt, quàm ordo naturae postulet, magna ex parte fiunt varij: vari autem, quibus magis curuata. Voco enim varium, cui in exteriorem partem crus vertitur: varum, cui è conuerso. At posteaquā adoleuerint, saepe ob repletionem immodicam, aut ob alimenti penuriam, figuram naturalem permutant, idque primaria ratione. Illud enim in elephantiasi, hoc in tabe perspicuum est. At ob resolutionem neruorum, distentionem, inflammationem, aut scirrhum, naturalis membri figura ex accidenti vitiatur. Siquidem in iis qui altera parte sunt resoluti, membrum trahitur à musculis actionem facientibus: at in iis quos in altera parte conuulsio exercet, aut phlegmone, aut scirrhus, aut dura cicatrix, pars sana trahitur ab affectis musculis. Cauitates partium atque meatus pereunt, vel offenduntur, quòd nimirum coalescant, aut constipentur, aut obstruantur, aut confringantur, aut in sese concidant. At facultatis retentricis motus immoderatus, solet esse causa cōstipationis: quemadmodum laxitatis, operatio expultricis immodica, retentricísque languor. Exasperantur laeuia, & laeuigantur aspera (nam haec ad formam vitiatam pertinent) illa quidem ob acres humores, aut medicamenta abstergentia: haec verò ob pinguitudinem succi, viscositatémve. Secundi generis, hoc est, vitiati numeri causae sunt: si quidem numerus sit diminutus, sectio, aut putrefactio, aut immodica refrigeratio: sin autem aliquid supercreuerit, quod non sit è numero partium natura constantium, formamque naturalem sortiatur, abundantia optimae materiae erit causa. Quòd si id ipsum prae se formam non naturalem ferat, materię qualitas non naturalis etiam erit in causa. Vtrobique tamen vires validas esse oportet: alioqui nec conformari poterit quod est vtile, nec extrudi quod vitiosum existit: natura enim vtrunque molitur. Magnitudo partium augetur (in ea enim oblaesa tertium genus constituebamus) à copia materiae benignae, necnon a potentiae robore: imminuitur autem a causis contrariis, vel ob sectionem, vel exustionem, vel putrefactionem, vel denique ob frigefactionem ingentem. Quartum verò morborum instrumentalium genus quod in praua compositione consistit, interdum ob repentinam improbámque agitationem contingit: interdum

Arteriarum interceptiones cur vocem eripiant.
Suffocatio quando accidat.
Calorem cordis ventilari dilatatione arteriarum, purgari contractione earundem.
Astrictio saepe frigefactionis causa.
Rarefactio qua ratione refrigeret.
Admota extrinsecus.
Vincula arctissima, vita membrum priuant.
Siccae intemperiei causae.
Humidae intemperanciae causae.
Compositorum morborū causa composita sunt.
Contrariis intemperamentis corpus nostrū simul posse affici.
Inaequalis intemperies quae sit dicenda.
Humorum singulorum temperies.
Tumores partium variari pro humorum differentia fluentium.
Facultates naturales sunt quatuor.
Excrementum omne qualitate aut quantitate infestare semperque à fortioribus ad partes imbecilliores protrudi.
Cutis est omnium imbecillima pars.
Forma membro conueniens à quibus causis possit viciari.
Varij qui sint, & qui dicantur Vari qui.
Elephantiasis.
Tabes.
Resolutis altera parte musculis, membrum trahitur à reliquis, qui in actione versantur.
Conuulsi alterius partis musculi, ad se partem valentem alteram trahunt.
Constipationis causa.
Laxitatis causa.
Numeri deprauati causa.
Magnitudinē partium quae causae possint augere, ac minuere.
Compositio partium vitiosa vnde accidat.

dum ob articulorum humiditatem immodicam: quandoque ob euersionem superciliorum in ipsis articulis: est cùm ob relaxationem compositio vitietur, quemadmodum in intestinorum lapsu, quæ laxato peritonæo in scrotum descendunt. Ex his itaque & alijs plurimis occasionibus, organorum compositio peruertitur. Nunc verò alterius generis causas examinemus, quod vtrisque, tam corporibus similaribus, quàm instrumentalibus, communiter accidit: id enim est vnitatis solutio. Quæ quidem si carni accidat, vlcus aut vulnus vocatur: sin autem ossi, dicitur vel fractura, vel caries quæ ab erodentibus oritur humoribus. Ad capitis ossa, complura instituta sunt nomina. Collisio magna ex parte accidit carni: quanquàm & in osse nonnunquam etiam contingit, idque maximè in pueris, subitruente extrinsecus aliquo violento, valido ac duro corpore. Ad solutionem etiam continui pertinent & ruptio & conuulsio, hæc in neruis, illa in carne consistens: quæ causam suæ generationis habent, repentinum, validum atque inæqualem motum. Vt igitur paucis expediam, omnium huiusce generis ægritudinũ causæ, nonnullæ quidem occurrunt extrinsecus, nonnullæ ab ipso corpore emanant. Porrò extrinsecæ sunt, ea omnia quæ percutere, colliderèque sunt apta. Quæ verò à corpore emergunt, sunt immodicæ inordinatæque animalis motiones, ac præterea humores vitiosi, erodendi, vim possidentes. Hæ itaque sunt simplices ægritudines similaribus organici que communes: ac præterea ipsarum simplices causæ. Compositas autem ægritudinum causas, non est admodum inuenire difficile, cùm nimirum ex his quas diximus, constituantur.

Enterocelæ generatio.

Solutæ vnitatis causæ.

Caries vnde gignatur.

Collisionis causa.

Ruptio. Conuulsio.

GALENI PERGAMENI
De symptomatum differentiis,

LIBER VNVS.

OMNIS præter naturam affectus, aut morbus est, aut morbi causa, aut illius symptoma. Est autem morbus, affectus quidã præter naturam, functionem lædens. Cæterum differt affectus à morbo: nam ille quidem extenditur etiam ad sanos & neutros: hic verò solùm circa ægrotantes versatur, cùm nimirum sanitati contrarius existat. At ab vtrisque dissidet, quòd Græci pathos, Latini passionem appellant. Est enim passio, motus qui ab altero fit in alterum: ita vt agentis motus dicatur actio: motus verò, eius quod affectum est, passio. In summa, ipsum affici, quodammodo idem quod pati est. Differt itaque ab affectu passio, ipsius tantum motionis ratione. Quandoquidem in ipso verti & mutari, præterea alterari & moueri, passio habet generationem: in eo verò quod manet, prorsus affectus consistit. Propriè igitur affectus dicitur passio iam facta, non autem quæ etiamnum fit. Sed quemadmodum ad sanos & ægros ipse affectus extenditur, sic etiam & passio: quo quidem nomine à morbo similiter differt. Rursus affectus ipse, alius quidem naturalem actionem efficit, alius verò euertit & labefactat. Est igitur sanitas, naturalis quidam affectus functionis autor: morbus autem, affectus præter naturam, oblæsæ functionis causa. At passio, motus est in materia, qui ab agente fit: actio verò, ipse motus agentis. Quod autem suapte natura aliquid confert ad eius quod fit generationem, causa vocatur: quæ quidem & ipsa multiplex est. Nam materia, vtilitas, scopus, instrumentum, initium denique vnde proficiscitur motus, hæc omnia causæ dicũtur. Quæ verò nihil conferunt, sed tamen ab iis quę conferunt seiungi non possunt, hæc eius sine quo non, rationem obtinent. Aduerte autem, aliquid fieri per se, idem esse quod primò: ex accidenti verò, quod secundò. Vt, si quis digito calculum moueat, à quo moueatur & alius, per se quidem dicetur mouere primũ, ex accidenti autem secundum. Ad eundem igitur modum, qui affectus præter naturam suapte ratione actionem non labefactant, sed per morbos à se productos, ij non morbi, sed morborum causæ, sunt appellandi. Morbi enim sunt, qui primò lædunt actionem. Porrò quod morbum veluti vmbra sequitur, id morbi symptoma vocatur: quemadmodum functionis læsio. Est autem symptoma largè sumptum, omnis à naturali statu mutatio: ob idque quicquid animali præter naturam accidit, ea significatione est symptoma. Quamobrem morbus quadantenus etiam symptoma dicitur, sicuti & causa præter naturam. Differt autem à passione symptoma (tametsi interdũ in idem coeãt) quòd passio quidem omnino in motu versetur, sitque interim secundum naturam: symptoma verò non in motu tantum, sed in habitu etiam & permanentia esse possit, omnino præter naturam. A morbo verò differt, quoniam neque affectus necessariò est, neque actionem ex necessitate lædit: quæ sane ad constituendum morbum desiderantur. Porrò symptomata propriè strictéque sumpta (de quibus agere est animus) differentia triplici continentur. Alia siquidem nostri corporis sunt affectus, alia functionum læsiones, alia ambo hæc comitantur: vt sunt excrementorum immodicæ tum excretiones, tum suppressiones. Cæterum sub actionis læsione, priuatio quoque mihi inaudiatur, quemadmodum immobilitas, insensibilitas, atque cruditas: quæ quidem actionum læsiones sunt. Has igitur symptomatum differentias deinceps examinemus, ab actionis læsione auspicati. Actionum læsio duplex est: altera enim ad animalem, altera verò ad naturalem functionem pertinet. Actiones siquidem duplices potissimum numerantur, naturalis videlicet & animalis. Rursus animalis diuiditur in sensibilẽ, motiuam atque gubernatricem. Quorum membrorum singula rursus in alia secantur. Sensibilis quippe animæ functio, quinque differentias sortitur, visiuam scilicet, olfactoriam, gustatoriã, auditoriam, atque tactricem. Motiua autem facultas, cùm vnicum instrumentum habeat, vnum tantum habet motionis modum: variatur tamen pro particularium instrumentorum diuersitate. Vltima functio animæ, quam diximus esse gubernatricem, in imaginatricem, ratiocinatricem, ac denique memoratricem diducitur. Igitur noxæ omnium actionum sentiendi, communes quidem vniuersalesque sunt, insensibilitas, & difficultas sensus, particulares autem, quæ in singulis sensibus reperiuntur: quemadmodum in oculis cæcitas, & caligo: in auribus surditas & hebetatio: atque in alijs similiter, vbi videlicet actio abolita est, aut deprauata, aut diminuta. Cæterum tactus in actione sua, quàm reliqui sensus, multò grauius symptoma, cùm

Affectus præter naturam est triplex.

Morbus est affectus præter naturam, functionem lædens.

Affectus & morbus vt differant.

Passio quid. Actio quid.

Affici quodammodo est idem quod pati.

Passio versatur in motu. Affectus consistit in permanentia.

Passio, vt affectus, ad sanos extenditur.

Sanitas quid.

Causa quid. Causa multiplicter dicitur.

Causæ rationem eius sine quo non, obtinentes.

Fieri per se, & ex accidenti, quid sit.

Morborum causæ.

Morbi primò lædunt functionem.

Symptoma est quod sequitur morbum.

Symptoma largè sumptũ quid sit.

Symptoma à passione & morbo quo differat.

Symptoma propriè dictum, est triplex.

Actionum læsio est duplex, altera ad animalem, altera ad naturalem functionem pertinẽs.

Actio animalis est triplex.

Sensibilis animæ functio est quintuplex.

Motiuæ functio variatur pro instrumentorum diuersitate.

Gubernatricis animæ functio est triplex.

Sentiendi actionum læsiones communes & particulares.

Tactus quàm reliqui sensus, multò grauius afficitur.

cùm ab ext[illegible] tantibus, t[illegible] vel maxi-[illegible] recipere. [illegible] enim [illegible] sed ab ext[illegible] affe[illegible]bu[illegible] : ac [illegible] quid [illegible] ex accidenti, quòd videli-ce[illegible] habeat [illegible] tem tangendi. Est enim ta-ctus [illegible] communis: reliqui verò quatuor [illegible] quisque [illegible] est propriu[illegible]. Quamobrem [illegible] dolore cruciantur [illegible] tangendi. At verò [illegible] & veternu[illegible] communis sen[illegible] symptoma. Motricis [illegible] triplex re-peritur symptoma: immobilitas, [illegible] motus, [illegible] deprauatus. Cæterum deprauatus m[illegible], [illegible] tremulus est, alius conuulsiuus, alius [illegible], alius denique vibrans. Porrò si conuel-[illegible] uniuersum corpus, animæque princeps po-tentia simul sit impedita, id symptoma epilepsia vocatur: apoplexia autem, dum totius corporis perit omnino motus, simulque principes actiones cohibentur. Hæc itaque motiuarum actionum sunt vitia. Proximum est, vt gubernatricium fun-ctionum iam offensas inuadamus, ac primum ima-ginatricis. Hæc enim interdum tota corrumpitur exoluitúrque, quemadmodum in catalepsi: inter-dum autem vitiatur, vt in delirio: est cùm deficit atque debilitatur, quod in lethargo contingit. Sic etiam ratiocinatio, nunc exoluitur penitus, ipsum-que symptoma est amentia: nunc deficit atque remittitur, vocatúrque id symptoma fatuitas: nunc læditur ac deprauatur, quòd symptoma vocant delirium. Plerunque siquidem in vtrisque simul consistit delirium, tum parum probe imaginando, tum parum aptè ratiocinando. Est quando dunta-xat in altero. Interdum quippe ratio vitiatur, ima-ginatione simul atque memoria illæsa. Quemad-modum etiam ratione integra, contingit tum imaginationem, tum memoriam vitiari. Quòd autem in memorandi potentia consistant vitia, nemini opinor obscurum. De animalium itaque actionum symptomatis dictum nobis cùm sit, ad naturalium symptomata examinanda nos con-uertamus. Methodus autem eorum inueniendo-rum est, naturalium facultatum cognitio: in qua-rum singulis duplex reperitur symptoma, alterum abolitæ functionis, alterum non ritè obitæ: quod quidem hoc est duplex: alterum quod in diminu-ta, alterum quod in vitiata actione consistit. Exemplum autem ponamus in concoctione ven-triculi: quæ interdum quidem tota corrumpitur, interdum remittitur ob imbecillitatem, interdum vitiatur. Quorum primum symptoma dicitur cru-ditas, secundum, concoctionis tarditas: tertium prauitas & vitium vocatur. Porrò appetitricis fun-ctionis symptomata sunt, abolita appetentia, & immodica cibi cupiditas. Circa nutricationis actionem, si scopum minime attigerit, atrophia, & phthisis accidunt. Vitiatam verò nutricationem sequuntur, leuce, ophiasis, alopecia, & reliqua id genus symptomata. Cum igitur naturales faculta-tes sint quatuor, attractrix, retentrix, alteratrix, ex-pultrix: sanè in singulis naturalibus organis, quatenus naturalia sunt, duodecim oriri possunt symptomata: tribus videlicet in vnamquanque facultatem congestis: in animalibus verò, quin-decim. Quòd si animale instrumentum simul & mouendi & sentiendi vires obtineat, duodeuigin-ti symptomatum formas habere poterit. Ventri-culus igitur duodecim sortitur symptomata, qua-tenus est concoctionis organum: totidémque quæuis pars similaris, quæ nutrimenti desiderat. Siquidem omnes particulæ quæ nutrimentum suscipiunt, duodecim recipiunt symptomata: nempe t[illegible] secundum singulas fa-cultates, vbi videlic[illegible] aut nihil trahunt, aut lan-guidè, aut vitiose: vbi id quod attractum est, aut non retinent, aut languidè, aut vitiosè: vbi quod iam retinuerunt, aut penitus crudum relinquunt, aut diminutè concoquunt, aut in alienam qualita-tem conuertunt: vbi excrementa ipsa expellere nequeunt, aut languidè, aut perperam: hoc est ci-tius aut tardius, quam animali expediat. Ex qui-bus vtique accidit, particulas non nutriri, aut im-becilliter, aut perperam & vitiose. Quod verò in facultatibus similarium particularum diximus, id etiam intelligendum est in iis quæ ad instrumen-tales spectant. Porrò alteratrix facultas in ventre tunc abolita censetur, vbi cibus talis relinquitur, qualis assumptus est. Imbecilla autem dicitur, quæ tardè concoctionem absoluit: sicuti deprauata, quæ in malignam qualitatem cibos ipsos permu-tat. At absoluta concoctio dicitur, vbi cibus in qualitatem animanti familiarem mutatur. Animaduertendum tamen hoc loco magnopere est, alteri symptomati alterum nonnunquam suc-cedere. Siquidem iniustum complectendi tempus, communiò sequitur diminuta concoctio. Præterea celeris deiectionis ciborum inseparabilia sym-ptomata sunt, excrementorum humiditas, ali-mentique per corpus imminuta digestio. Corru-ptelam cibi sequitur necessariò quidem excre-mentorum fœtor, non necessariò verò, mordica-tio & inflatio. Atque horum sanè omnium iam dictorum symptomatum, quæ in actione oblæsa consistunt, sicuti & aliorum duorum generum, sciendum est morbos causas existere. Symptomatu quæ in corporum consistunt affectibus, primæ differentiæ sunt quatuor. Siquidem alia ad visum, alia ad odoratum, alia ad gustum, alia denique ad tactum pertinent. Etenim quæ ad visum spectant, ea sunt quæ consistunt in colore præter naturam, siue is vniuersum corpus occupet, vt in arcuatis: siue aliquam eius partem, vt in carbunculis. At quæ pertinent ad odoratum, ea in respiratu ac perspiratu deprehenduntur si (gratia exempli) quod indies expirate corpore, siue per arteriam asperam, siue per vniuersam cutim, grauecolens ac putre sentiatur. In gustu autem symptomata sunt, omnes sapores qui ægris præter solitum accidunt: vt si alienas qualitates percipere sibi videantur. Tangibiles differentiæ sunt, vbi ea quæ subiiciun-tur tactui, genuinam mutarunt constitutionem: vt si cutis quæ antea erat mollis, deprehendatur dura, rigidáque aut è conuerso. Cùm igitur omne quod naturale est, ex commoda temperatura na-scatur: vtique id quod præter naturam existit, ex aliqua intemperie orietur. Quamobrem cùm hæc omnia quæ diximus, prorsus præter naturam sint, meritò intemperiei feruntur accepta. Atqui in-temperies omnis est morbus: ergo liquido con-stat, has quatuor symptomatum differentias à morbis generationem contrahere. Quæ verò vel excernuntur à corpore, vel retinentur in eo præter naturam (hæc enim ad tertium pertinebant genus symptomatum) aut tota quidem substantia aut qualitatibus tantum, aut denique quantitatibus, à naturæ ordine digrediuntur. Atque ipsa etiam vel immediatè sequuntur morbos, vel mediatè:

interci

Marginal notes:

Sensus reliqui [illegible] ab ex[illegible] ceteri c[illegible] [illegible] quem possi-dent.

Sensus communis symptoma est [illegible] veter[illegible].

Motricis facultatis symptoma triplex.

Epilepsia quid.

Apoplexia

Imaginatricis facultatis symptomata.

Ratiocinatricis [illegible] symptomata. Amentia quid. Fatuitas. Delirium.

Ratio interdum vitiatur, imaginatione atque memoria illæsa & contra.

Naturalium facultatum singulæ duplex tribuitur symptoma, nempe & abolitæ functionis, & non ritè obitæ.

Ventriculi alterius symptomata sunt, cruditas, concoctionis tarditas prauitásque.

Appetitricis facultatis symptomata.

Nutricatricis actionis symptomata.

Facultates naturales sunt quatuor.

Naturalium instrumentorum singulis, duodecim attribuuntur symptomata.

Animali instrumento [illegible] inesse posse symptomata.

Si[illegible] particularum singulis quæ nutrimentum suscipiunt, duodecim attribuuntur symptomata.

Alteratrix facultas ventriculi, quando abolita & imbecilla, & deprauata dicatur.

Symptoma vnum succedit alteri.

Deiectionem ciborum celerem quæ sequantur.

Corruptelam ciborum quæ sequuntur.

Morbi, quorum sint causæ symptomatum.

Symptomatum quæ in corporum cõsistunt affectibus, prima differentia est quadruplex.

Naturalia omnia ex commoda temperie nascuntur.

Intemperies omnis est morbus.

intercidentibus scilicet symptomatibus aliis. Iam verò hæmorrhagia, quod ad excretam substantiam pertinet, toto est genere præter naturam, fitque aut aperto vasis osculo, aut rupto vase, aut eroso. Etenim vulnus, ruptura, erosio, proprij similarium partium sunt morbi: at apertio osculorum, ad instrumenta pertinet. Accidit enim interdum ipse sanguinis fluor ob retentricis facultatis infirmitatem: interdum quia expultrix immodice mouet: nonnunquam ob vtriusque functionis noxam. Sic fit etiam muliebre profluuium, aut ob dictarum functionum symptomata, aut quia sanguis est nimis serosus atque subtilis redditus. Sciendum tamen est, nihil eorum quæ tempestiuè, hoc est, ad animalis commodum, circa corpus contingunt, etiam si toto genere præter naturam sint, vere dici symptoma (quale vtique est id quod sequitur morbum, atque in læsione actionis consistit) cùm nimirum vnumquodque eorum sit elegans & absolutum opus naturæ, tametsi ad alterum symptomatum genus, nempe ad affectum præter naturam, reduci possit: vt si sanguis per nares, aut hæmorrhoidas, commodè erumpat.

Hæmorrhagia quot modis fiat.

Symptomata dici non debent quę tempestiuè atque ad animalis commodum circa corpus contingunt, vel si toto sint genere præter naturam.

GALENI PERGAMENI
De symptomatum causis,
LIBER PRIMVS.

In sensili actione triplex symptomatum genus deprehenditur. Vnum, cùm primum sensus instrumentum quippiam perpessum est: alterum, cùm sentiendi potentia: tertium, cùm ministrantium primo sensus instrumento partium aliqua fuerit affecta. Vt, in oculo primum sentiendi instrumentum est crystalloides humor, qui à coloribus alteratur. Vis sentiendi est quæ à cerebro per neruum opticum, qui solus manifestum habet foramen, in ipsum descendentem, procedit. Illius verò gratia creatæ sunt reliquæ omnes oculi partes. Quicquid igitur ex enumeratis sit læsum, animal vel malè vel nihil omnino videbit. Solet crystallinus humor octo intemperaturis a naturæ modo discedere. At facultas visoria offenditur, vel neruo affecto vel cerebro. Hæc autem, quatenus similaria sunt, octo morborum generibus conflictantur: quatenus instrumentalia, tum obstructione, tum aliarum rerum innixu, atque adeò diuortio continui, quod quidem tam similaribus, quàm ipsis instrumentalibus semper adest commune. Iam verò si crystalloides humor peruertatur ad alterum angulorum, haud ita notatu digna succedet noxa: sin verò vel ad superiora, vel ad inferiora declinet, tunc quicquid cernitur, duplum esse videtur. Illa porrò quæ ex vsu sunt primo instrumento, variis modis etiam contingit lædi: vtputa si albugineus humor, spiritusve, qui ante crystalloidem locatur, vsque adeo copiosus sit, vt visoriam facultatem impediat: aut similiter si foramen rhagoidis vel relaxetur, vel coarctetur, magis quam expediat visioni: aut si in aliquam diuellatur partem, aut denique si rumpatur. Cæterùm relaxatio illius, siue ab ortu sit, siue postea præter naturam accesserit, semper visui incommodat: adstrictio autem & imminutio, si quidem à natiuitate contracta fuerit, acutissimæ visionis est causa: sin verò ex morbo talis coarctatio contigerit, visionem impedit manifeste: idque non quatenus coarctatio est, sed quatenus a pessimis causis inducta. At reliquorum neutrum, siue a primo ortu, siue posteaquam quis genitus est, acciderit, visioni incommodum notatu dignum adferre potest. Etenim vbi alterum oculum claudimus, dilatatur alterius pupilla: quòd spiritus antea ambobus particulatim distributus, vniuersus in vnum confluat. Idcirco quibus suffusis altero oculo clauso pupilla clarior apparet, ij sperare debent fore aliquando, vt visum, punctione facta, recuperent. Quibus autem non dilatatur, ij omni spe recuperandi visus sunt destituti. Vnde liquidò constat, spiritum aliquem animalem a cerebro demitti ad oculos. Si igitur pupilla amplior fuerit, spiritus implere illam non potest: quare diffundi ipsum, dissolui, dissiparique est necesse. Si verò angustior, cogitur & constringitur, ac densior fit spiritus. At coactus spiritus constrictúsque, ad facilitatem sensus conducit plurimũ. E diuerso dissolutus dissipatúsque, sentiẽdi difficultatem inducit. Est autẽ albugineus humor veluti propugnaculum crystallini, cuius etiam nonnihil essentiam iuuat. Quamobrem si imminuatur quodammodo, ipse crystallinus arescit, ac super ipsum rhagoides tunica corrugatur & concidit, sic vt visio ipsa oblædatur: nimirum externo lumine per exiguum medium humori crystallino occurrentę. Iam verò instrumentum visionis, citra tædium tolerare splendorem non potest: ob idque rhagoides tunica illi est obiecta, nigra existens simul atque cœrulea, quibus coloribus oculus potissimum recreatur, quem infestauit splendor. Verùm coarctatio pupillæ, quemadmodum amplitudo, si quidem ab humiditate superflua trahat ortum, facilem: sin verò a siccitate quadam inexpugnabili, desperatam curationem sortitur. Porrò si rhagoides tunica ita sua continuitate soluatur, vt tenuis ille humor prolabatur ad exteriora, maximè visio labefactatur. Ad hæc, si humor ille albugineus seipso crassior sit redditus, exactam cernendi aciem multò obtusiorem reddet. Quòd si plurimum aucta sit crassitudo, visum omnino prohibebit. At si non totum foramen a contento ibi crasso corpore obtenebretur, sed relinquatur eius aliqua particula pura, videre licebit per illam externas res, idque nihilo deterius quàm antea: sed vnamquamlibet solam. At si in pupillę centro exigua consistat suffusio, oraneantque partes quæ in circuitu sunt, puræ: qui sic sunt affecti, quicquid aspiciunt, id veluti fenestratum putant. Vbi verò humor inter crystalloidem atque rhagoidem medius, proprium colorem mutarit, si quidem ad fuscum decliner, arbitrabitur quis se per nebulam, vel per fumum etiam videre. Sin alio quouis colore inficiatur, huius quoque imaginem, ea quæ spectantur, referent. Præterea, quibus adeò absoluta est cernendi facultas, vt ne minimum quidem visibile eos latère possit, si vapores à ventriculo sursum ferantur, hos symptomata suffusioni similia infestabunt. In vniuersum autem, vel parua, vel magna symptomata accedent, pro ipsius magnitudine affectus. Cui spiritus animalis simul & multus fuerit, & æthereus, is, res quæ porrò distant, & videre, & discernere potest. Cui verò paucus quidem fuerit, sed purus, is vt res propinquas planè discernit, sic distantes haudquaquam videt. Quòd si humidior simul fuerit

Sentiẽdi actio triplex symptomatum genus in sese admittit.

Crystallinus humor est primum sentiendi organum.

Opticis neruis inest manifestum foramen.

Crystallinus humor octo offendi solet intemperantiis.

Visoria facultas offenditur, vel neruo affecto, vel cerebro.

Solutionem continui esse communem morbum similaribus & instrumentariis particulis.

Crystallino humore sursum aut deorsum peruerso, obiecta videntur duplia.

Pupillæ foraminis relaxatio semper visui nocet: coarctatio autem, si quidem natura fit, acutissimæ visionis est causa: si verò a morbo producta, lædit visionem.

Oculo altero clauso, cur dilatetur alterius pupilla.

Suffusorum quinam possint visum recipere, & qui minimè.

Spiritum animalem à cerebro demitti ad oculos.

Spiritus constrictus coactúsque, plurimum conducit ad sensus facilitatem: at dissolutus contra obest.

Albuginei humoris vsus.

Rhagoidis tunicæ vsus.

Pupillæ coarctatio quando facilè, & quando ægre curationem recipiat.

Rhagoidis solutio quando visum euertat.

Obiecta quando fenestrata videantur.

Videre planè distantia obiecta, quibus contingat.

fuerit & multus , res distantes videt quidem, sed non ad vnguem discernit: quemadmodum cui h midior simul fuerit & exiguus, is neque exa e neque porrò videre potest. Ceratoidis tunicæ pars illa quæ pupillæ est obiecta, si crassior densiorque sit, aciem hebetem reddit. Si verò humidior densiórque fuerit, non modò reddit visum obtusum, sed etiam efficit, vt qui sic est affectus, putet se per tenebras, aut nebulam, aut vaporem aliquem, aut per fumum res ipsas cernere. At si humores non multitudine, sed colore peccauerint, secundum eiusdem coloris naturam ipsa cæcutientia oborietur. Proinde qui morbo regio laborant, quicquid vident, id pallere arbitrantur. Quibus autem ea ceratoidis pars insigniter vlcerata est, aut vulnerata vsqueadeo, vt ipsum vulnus ad interiora pertingat, ij magna ex parte obcæcantur. Vidi tamen equidem puerum, cùm iuxta pupillam punctus fuisset stylo, sic vt aquosus humor efflueret, ac tota omnino cornea corrugaretur, visum (incredibile quippiam) recuperasse, instaurato scilicet paulatim humore qui per vulnus effluxerat. Solius etiam corneæ ipsius corrugatio (qualis senectute confectis solet semper accidere) similiter visum offendit. Cæterùm si pupilla simul sit imminuta, scire licet, aquosum quoque humorem imminutum existere: sin verò æqualis permanserit, ad solam ceratoidem affectus pertinet. Corneæ igitur morbi, si fuerint magni, in totum visionem impediunt: maximè si vel phlegmone, vel suppuratione, vel scirrho (quatenus instrumentum est) infestetur. Inhærens verò membrana phlegmone obsessa, ex accidenti quoque impedire potest visionem. At chymosis, vnguisque, non ex accidenti, sed primaria ratione pupillam ipsam obscurant: quemadmodum genarum ingentes tumores præter naturam. Grauis auditio surditásque animanti euenire solent, aut ob auris partem aliquam, aut ob neruum à cerebro descendentem, aut ob cerebrum ipsum, si ea in parte, vnde neruus oritur, affectum fuerit. Igitur nerui cerebríque offensa in his, haud aliter quàm in oculorum affectibus, accidit. Reliquarum verò partium noxæ, illis ad portionem respondent: verùm non omnino similis læsio existit. Partes itaque ad auditum pertinentes, quatenus similares sunt, octo intemperaturis vexantur, ac prætereà solutione continui: quatenus autem instrumentales, tum hac, tum obstructionibus inuaduntur, ob tumorem aliquem præter naturam, aut ob sordem obturantem auditorium meatum.

Cùm autem lingua sit duplici facultate prædita, ac per vnam quidem sentiat, per alteram voluntarie moueatur; contingit sanè ipsam aut minimè sapores percipere, aut deprauatè: idque ob tunicæ, quæ illam inuoluit, vel corporis ipsius, vel molliuor neruorum, vel eius cerebri partis, vnde illi exoriuntur, affectum aliquem præter naturam. Etenim deprauata saporum dignotio, vbi lingua alieno quopiam humore fuerit imbuta euenire consueuit. Nam quemadmodum per suffusiones, ipsa visoria facultas foris videtur ea cernere, quæ in oculo apparent: ita & gustandi vis, internam linguæ affectionem rebus sensibilibus tribuit: quemadmodum etiam, vbi sonum aures percipiunt, nulla re extrinsecus obstrepente, sed ipsa circa membranas motione, phantasmata transmittente. Quod verò spectat ad olfactricem potentiam, odorandi sensorium est principium anteriorum cerebri ventriculorum: inseruit autem nasus odoratui simul & respirationi. Si igitur vel contundatur ipse, vel eius obstruatur meatus, idque vel ab humore aliquo, vel à tumore præter naturam, olfaciendi facultas vel minus probe odores percipiet, vel eos omnino non sentiet. Obstructiones etiam ossium colatoriorum, prætereà cerebri membranarum, atqueadeò illæ quæ in processibus anteriorum cerebri ventriculorum oriuntur, ac denique insignes dictarum partium tum contusiones, tum sectiones, olfactricem vim maximè labefactant. Ob intemperiem etiam ipsarum partium, solet fieri olfactus vitiosus. Porrò tactus (qui sensus communis est omnibus particulis sensibilibus) varia symptomata recipit: inter quæ annumeratur tum hæmodia, tum torpor. Est enim hæmodia dentium stupor, qui ob acidos acerbósque cibos magna ex parte oboritur. Torpor autem in toto corpore contingere solet, ex sentiendi mouendíque difficultate affectus quidam compositus. Qui quidem manifestè videtur tum a refrigeratione, tum à compressione corporum neruosorum, ac denique à torpedinis marini animalis contactu, procedere. Vbi verò citra aliquam huiusce modi causam vltrò torpor acciderit, tunc vel vitæ ignauiam, vel ciborum multitudinem, crassitiem, lentitudinem, aut solitæ secretionis suppressionem antecessisse necesse est. Igitur eius causa coniuncta, affectus nerui est talis, vt facultatem illi à principe parte missam, impedire possit. Atqui impedietur, si neruus meato aliquo præditus, vel obstructus sit, vel compressus. Si verò meatum non habeat, sed vti Solis radij per aquam, aërémve transeunt, eodem modo facultas à principio per neruorum corpora permeet, ipsa in transitu præpedietur, si ad immodicam crassitudinem neruus ipse peruenerit: id quod illi continget, aut crassis viscidisque succis nutrito, aut violento frigore perfrigerato. Torpescunt etiam nerui, vbi vel laqueo, vel manibus constringuntur: aut extrinsecus à vicinæ partis phlegmone, vel scirrho comprimuntur: aut vbi luxatis fractisve ossibus fiunt arctiores. Principiò igitur stupidi fiunt, deinde omnino & sensum & motum amittunt: quod vitium ipsorum, dicitur paralysis, à torpore sola magnitudine differens. Quòd si omnes occupauerit neruos, repentè vniuersum corpus sensu & motu priuabitur, succedétque citissima mors, quòd prohibita sit respiratio. Si spinæ principium lædatur, solæ partes capitis, quoad vixerit animans & sentire & moueri possunt. Si tamen cerebro quoque noxa ipsa acciderit, qui sic afficiuntur, iis omnium partium perit simul & * motus & sensus. Viuere autem possunt vtrique tanto tempore, quanto viuunt ij qui præfocati strangulantur. Spina verò in inferiori loco affecta, nempe sub ea neruorum propagine, à quibus thorax attollitur, si quidem ingens fuerit affectus, partes inferiores omnes subitò & sentiendi & mouendi facultate priuantur. Si verò non ita vehemens affectus videatur, stuporem inducet. Atque ij sanè mortem effugiunt, quandoquidem in ipsis respiratio seruatur. At quibus quinta spinæ vertebra affecta est, eorum manus omnino & sensum & motum amittunt. Vox autem omnibus illis perit, quibus ea spinæ pars quæ in ceruice est, fuerit insigniter læsa. Porrò qui nerui, dum rectè valent, facultatem sentiendi suppeditant, iidem

Ceratoides tunica.

Morbo regio laborantes obiecta pallere.

Visum recuperasse puerum, cui albugineus humor effluebat, corneaque omnino corrugabatur, Galenus vidit.

Chymosis. Vngues oculi.

Auditus symptomata vnde proficiscuntur.

Linguæ inesse duplicem facultatem, sensitricem atque motricem.

Gustandi vis ob quarum partium affectus corrumpi, aut vitiari possit.

Odorandi sensorium esse principium anteriorum cerebri ventriculorum.

Nasum inseruire odoratui & respirationi.

Olfaciendi vis à quibus soleat labefactari.

Tactus inest omnibus sensibilibus. Hæmodia vnde proficiscatur.

Torpor, affectus compositus, à quibus causis oriri soleat.

Nerui ipsi sintne foraminibus præditi, an minimè, Galenus hæret.

Paralysis à torpore sola magnitudine differt.

Spinæ quinta vertebra affecta, resolui manus.

Vox quibus pereat.

lædunt ipsam si affecti fuerint. Cæterùm cùm partes aliquæ per quem neruum voluntariè mouentur, per eundem sentiendi quoque vim habeant, duplex necessariò noxa orietur ex ipsius nerui affectu: quarum altera quidem sensum, altera motum impediet. Interdum tamen quarundam partium motus voluntarius exoluitur, sensu prorsus illæso: sicuti è conuerso etiam contingit sensum perire, incolumi functione mouendi: vt in lingua & oculis planè videre licet, ac breuiter in omnibus partibus, quæ per diuersos neruos, hoc est, molles & duros, illas facultates recipiunt. At in quibus membris duri duntaxat nerui inueniuntur, per quos vtraque facultas defertur: ex ipsorum vehementi læsione functiones ambæ labefactantur. Nã si ablata cute subiectus musculus, qui nudus est, videatur immobilis, sentiat tamen tangentes, exiguam ei accidisse noxam putandum est: nẽpe quòd tantam animalis facultatis partem susceperit, quãta ad sensum excitandum sufficiat: ad musculi verò motum, non item: quippe tangendi sensus, pati aliquid, potius quàm agere, deprehẽditur: proinde ab exigua facultate functio eius perfici potest. At musculorum motus in agendo, non in patiẽdo, actionis efficaciam possidet. Is enim totũ corpus transferre debet: quamobrem plurima indiget facultate animali. Delectatio autem & dolor omnibus accidit sensibus: sed in oculis minus quàm in cæteris euidenter perspicitur: in tactu & gustu luculentissimè: ab iis deinceps in odoratu: atque hunc tandẽ auditus sequitur. Iam verò affectio præter naturam violenter affatimque incidens, doloris (vt Plato inquit) est causa. Vbi verò corpus ob naturalem habitum redit, idque rursus affatim, oboritur voluptas. Porrò vehementes eueniunt in tactu à naturali habitu transmutationes, ob violentem calidi frigidique occursum: atque ob eas res, quę contundere, secare, extendere, aut erodere possunt. Nam siccitas humórque, nisi calori frigoríve iungantur, occursu suo inferre vim minimè consueuerunt. Cæterùm sectio & ruptio dolorem infert, non vbi facta est (nisi fortè ex accidenti aliquo) sed vbi etiamnum fit. Iam instrumentum gustandi, quatenus habet facultatem tangendi, à iam dictis causis diuellitur: quatenus verò ad gustum propriè pertinet, ab amaris, acidis, acerbis atque acribus: quandoquidem horum singula continuum diuidere possunt. At ab humoribus acribus resoluti vapores, vim olfactricem infestant: nam & ipsi continuum diuellunt. Auditum vox turbat aspera, grauis, maximáque & celerrima: quemadmodum omnis violentus strepitus. Visum autem, illustrissimi splendores offendunt corrumpúntque, eò quòd nimium disgregent. Passio itaque molesta quatenus dictum est, oriri in omnibus sensibus solet: delectatio autem illi aduersa, à contrariis nascitur causis. Etenim vt cœruleus color iucundissimum est oculis spectaculum, ita splendor candicans, qualis in sole cernitur, maximum ipsis dolorem inferre potest. Post hos secundo loco molestus quidem est color albus, delectat verò fuscus: nam ille visificam essentiam dissolnit, hic eam cogit citra violentiam. Color siquidem niger hoc nomine visionis essentiæ aduersatur, quòd cogat ipsam violentius, quàm vt eam reducat ad naturalem habitum. Cæterùm id quod nigerrimum est, splendidissimo minus visum offendit, quia crassiori constat substantia, ob idque minus efficaciter agit: cùm nimirum omnis res tenuis crassam actiuitate superet. Sic igitur sol valde tennis cùm sit, protinus visum dissipat. Quare si quis diu in densissimis tenebris versatus fuerit, postea luci restituatur, occæcabitur is quodammodo. Meritò itaque cœruleus color, vt visioni iucundissimus est, ita maximam quoque præbet vtilitatem: sed non illi, quæ à sole discussa fuerit. Huic enim vtpore iam ægrotanti, contrarium remedium (videlicet color niger) est adhibendum: ei verò quæ sana, sed fatigata est, color cœruleus, fuscusque saluberrima spectacula existunt. Porrò fuscus color, ex albo nigróque contemperatis nascitur: cœruleus verò, vbi candor splendori iunctus, non ita parum in nigrum degenerat. Medij siquidem moderatíque colores (vt inquit Plato) ex contrariis inuicem confusis oriuntur. In auditu verò non malè affecto, vt iucundissima vox censetur quæ & lenissima & tardissima est: ita asperrima, citissimáque, maximam inferre solet molestiam. Vbi autem fatigatus auditus fuerit, præter lenem ac tardam, exigua quoque est amica. At cùm ægrotat, lenissima simul & tardissima, atque perquàm exigua, iisque multò magis absolutum silentium. In hoc sensu manifestior conspicitur delectatio, quia crassiori constat essentia: manifestiórque adhuc quàm in hoc, voluptas percipitur à sensu olfactus, quòd ipsius quoque essentia sit crassior. Etenim vt aër splendorem crassitudine vincit, ita vapor (qui extenuatus est humor) aëre crassior existit. Atqui splendor ad videndi, aër ad audiendi, vapor ad odorandi sensum pertinet: quemadmodum ad gustum, natura humida: ad tactum verò, solidum corpus. Gustui igitur, cùm à naturali habitu non declinat, maximam voluptatem adferunt omnes succi dulces, pinguésque, ceu corporis essentiæ familiarissimi. Si verò ab aliquo ipsum infestante nuper vitium contraxerit, pingues. Nam ij exasperatas partes maximè lenire consueuerunt. At vbi iã morbo afficitur, tunc succi contrarij iis qui morbum excitarunt, delectare videntur. Ventriculus enim visceribus & venis inseruit, huiusmodi succos appetens, quales illis sunt necessarij. Præcedit tamen iudicium linguæ, quæ iis potissimum delectatur succis, quibus ventriculus indigere videtur. Consensus autem huiusmodi potissima causa est, vestiens ipsam membrana. Porrò odorandi vis, quod ad ea pertinet quæ extrinsecus, vel voluptatem, vel molestiam adferunt, gustandi facultati proportione respondet. At vapores qui intrinsecus continentur, si molesti fuerint, possunt sensu percipi: suaues verò & omnino delectabiles, sensum latent: quemadmodum in visu quoque, & auditu, qui in se nullum patiuntur vehementem affectum. Delectamur in id genus sensibus, ad naturalem habitum redeuntes: hoc autem fit per idonea contraria. Idoneum autem voco id, quod primariò & per se, non per medium alterius rei interuenientium, fuerit effectus causa. Quare procatarcticæ causæ impræsentiarum spectandæ non sunt. Iam verò genitales partes proprio quodam & eximio sensu afficiuntur, vnde & validissima prædita sunt facultate, expultrice quidem seminis genitalis, in masculis: in fœminis autem tum hac, in testiculis & seminariis vasis, tum attractrice per totum vterum. At genitalis seminis tum excretionem, tum comprehensionem, ingens comitatur & cupiditas & voluptas. Molestia autem quæ ex redundante atque intus retento semine oritur, paulatim & longo

Marginal notes:

Motum quarundam partium voluntarium exolui, prorsus illæso sensu, sicuti econuerso: id quod accidit in omnibus partibus quæ per diuersos neruos vtranque facultatem recipiunt.

Tactus pati videtur potius quàm agere.

Tangendi functio cur ab exigua facultate perfici possit.

Motus cur plurima facultate indigeat.

Delectatio & dolor quibus sensibus maior, & quibus minor adsit.

Doloris causa.

Voluptas quando fiat.

Dolorem nec siccitas, nec humiditas infert propria ratione.

Gustandi sensorium à quibusnam afficiatur.

Olfactũ acres vapores infestant.

Auditum quę obtundant.

Visum quæ offendant.

Cœruleus color est optatissimus oculis.

Niger color qua ratione visui aduersetur.

Tenuis res omnis, crassa actiuitate superat.

Sol cur visum dissipet.

Color niger, fuscus, cœruleúsque disgregationibus ipsius visus conferunt.

Colores medij, ex contrariis inuicem confusis oriuntur.

Auditui bene affecto, & ægroto, quæ nã voces sint infestæ, & quæ gratæ.

Sensuum qui maiori voluptate fruantur, & qui crassiora obiecta possideant.

Vapor est extenuatus humor.

Gustum qui succi delectent.

Pingues succi, exasperata leniunt.

Ventriculus inseruit visceribus atque venis.

Odorandi vis, vapores quidem internos, vbi sunt graues, sentit: qui verò delectabiles sunt, eam latent.

Sensus intra se nullum affectum vehementem patiuntur.

Genitalium membrorum vires.

Seminis excretionem cõprehensionémque comitatur ingens cupiditas, voluptásque.

Molestia ex retento semine.

Os ventriculi tam exquisitissimo est sensu præditum.

longo temporis tractu increscit. Nulla autem est pars quæ vel adeò exactè sentiat, vel principum partium vtranque pro suarum affectionum modo perinde afficiat, atque orificium ventriculi, qui stomachus appellatur. Siquidem syncope, cardialgia, dyspnœa, apnœa, morsus, epilepsia, delirium, insania, huius partis occasione euenire solent, idque consortij lege. Abolitam verò, difficilem, & deprauatam appetentiam, ipsa per se sustinet. Abolitam voco appetentiam, dum quis nihil omnino appetit: difficilem, eam quæ est imbecilla. At deprauata, partim ad immoderatam cibi potionísque exhibitionem vertitur, partim ad alienæ qualitatis desiderium. Etenim cùm nutritoria functio non vitalis, sed naturalis sit: haud aliter in animalibus quam in plantis perficitur. Idcirco animalibus vice terræ fabrefecit natura ventriculum, veluti promptuarium cibi. Addidit insuper facultatem qua penuriam sentiret: vt animalia ad cibum potionémque excitata, eodem implerentur tempore: vocatúrque huiusmodi plenitudinis desiderium appetentia. Hæc ortum habet à penuriæ sensu, cùm venæ ex ipso ventriculo trahunt, veluti mulgentes, sugentésque. Igitur suctionis sensus est fames. Primum itaque symptoma omnium est inanitio. Secundum est inanitarum partium naturalis appetentia. Hanc sequitur per venas, quæ porriguntur in ventriculum, suctio. Deinde suctionis sensus. Postremò ipsa animalis appetentia omnium vltima. Quam sanè functionem aboleri contingit, si vel suctionis sensus pereat, vel suctus non fiat, vel corpus non inaniatur. Imbecilla verò erit, si iam dictæ affectiones accedere proximè ad abolitionem videantur. At deprauata fit appetentia, si vehementiæ modum excedat: vocatúrque à nonnullis canina, vbi vel ob acidi humoris vitium ventriculus mordicus infestatur: vel dum totum corpus exhaustum, assidua nutricatione indiget. Quippe frigidi humoris vitium, rosionem quæ suctui proportione respondeat, inducit: ac appetentiam, non aliter quàm naturale pathema, excitat: magis tamen cibi quàm potionis desiderium affert, idque propter refrigerationem. Si verò salsi aut biliosi humoris vitio ventriculus mordicationem senserit, potionem magis quàm cibum desiderabit. Itaque ad excitandam famem frigus in ventriculo non parum confert. Inter potissimas autem causas, quibus fames impeditur, calor annumeratur, vt qui solida quidem corpora laxando dissoluat, atque ad attractionis functionem reddat imbecilliora: humida verò fundendo, supra modum extendat. Prauas autem qualitates appetunt ij, quibus ventriculi tunicæ sunt prauo aliquo excremento imbutæ. Qui affectus citta, seu pica dicitur, & mulieres vitiosis succis refertas infestare consueuit, præcipuè vbi vtero gestant: quanquam viris etiam nonnunquam accidit, vbi ipsis quoque vitiati humores ad osculum ventriculi confluunt. Similiter circa potum accidit quasi priuatio appetentiæ, vbi corpus nulla omnino eget potione, ob frigoris atque humoris excessum: vel ventriculus propriam affectionem non sentit. Deficiens verò appetentia paret, vbi hæc eadem fuerint imbecilliora. At deprauata potionis cupiditas, deprauatæ appetentiæ ciborum proportione respondet. Siquidem immoderata potio appetitur, quando contenti in ventriculi tunicis vitiosi humores, aut salsi sunt, aut biliosi: interdum etiam, cùm veluti feruet in eo natiua ipsius humiditas. At prauas potiones nonnulli appetunt, pro vitiosi humoris, qui in ipsis vincit, ratione. Est præterea & aliud symptoma nonnunquam osculum ventriculi infestans, nempe cardialgia vocata, quæ à mordacibus succis oritur. Bulimos etiam, siue inexplebilis fames, symptoma est eiusdem particulæ, vbi penuria, imbecillitate, atque refrigeratione afficitur. Mirandum autem non est, si ob oris ventriculi affectus, animalia maximis iisdémque vehementissimis affectibus affligantur, cum nimirum pars illa per neruos quidem cerebro, per arterias autem cordi, vicino sibi, suas offensiones communicet. At verò singuli sensus in singulis particulatim instrumentis à sensilibus alterati, perficiuntur. Hanc verò alterationem pars alterata sentit, eò quòd à cerebro suscipit facultatem, quæ ad ipsam per neruum deriuatur. Quippe cerebrum non vt sit sentiendi instrumentum, sed vt sensuum instrumentis vim sentiendi largiatur, à natura institutum est. Nam quòd singulis animalis partibus per neruos sentiendi facultatem transmittat, liquidò patet, vbi neruus aliquis est dissectus. Siquidem pars ea in quam neruus ille distributus est, protinus sensum amittit. Taceo sensus inter dormiendum, aut ociosos omnino esse, aut debiliter agere: quòd tunc exigua facultas à cerebro in reliquas partes defluat. Quiescit itaque per somnum animalis facultas, naturalis autem validius operari videtur: cum tunc cibus multò melius coquatur non in ventriculo modò, sed etiam per vniuersum corporis habitum. Est etiam rationi consonum, illud animalis membrum, in quo anima rationalis, veluti in arce habitat, aliquando quiescere. Cor siquidem exiguam admodum habere quietem videtur, quòd longiori non magnopere indigeat. At res aliter se habet in cerebro: quod quidem per vigilias officio suo semper fungitur, per somnum verò feriatur. Quamobrem profundius videntur dormire ij, qui fatigati multa exercitatione fuerunt: vtpote quibus inter exercitandum plurimum facultatis à principio defluebat: quocirca cerebrum & requie & virium instauratione indiget, tum ob facultatis, quam transmisit, inanitionem: tum ob labores, quibus per multas functiones defatigatum est. Quemadmodum autem exercitati & proniores sunt ad somnum, & grauius dormiunt: ita illi quoque qui cibum ingesserunt. Atque hi eò grauiori detinentur somno, quò ingestus cibus humidior suapte natura fuerit. Itidem & ij qui plurimo se vino ingurgitarunt, aut balneis multis, calidísque liberaliter circa caput sunt vsi. Quippe huiuscemodi omnia implere cerebrum suo madore videntur: quæ alioqui non est inutilis ei quem multa exercitatio & lassum & aridum reddidit. Etenim quòd repletio capitis somnum conciliet, satis Aristoteles demonstrauit. At verò si à frigida multáque opprimatur humiditate ipsum cerebrum, veternosum lethargicúmque somnū inducit. Igitur ea quæ duntaxat humectant, nō ab re somnifera nominantur: quæ verò refrigerant, ea nec somnū conciliare, nec indolentiam inducere verè dicentur: sed pro somno veternum, grauémque soporem: pro indolentia autem, vel abolitionem, vel difficultatem sensus efficient: idq; ob frigiditatis excessum. Rursus siccitas immoderatior, & calor, veluti in phrenitide, vigilias infert: quas neque mœstitia, neque sollicitudo peperit. Sed apoplexia etiam & morbus

Os ventriculi quorum affectuum consortij lege & propria ratione in causa.
Appetentia quid.
Fames quid.
Appetentiam quando perire vel imbecillam reddi, vel vitiari contingat.
Frigidi succi appetentiam excitant.
Fames cur à calore impediatur.
Citta morbus quos maximè infestet.
Cardialgia vnde exoriatur.
Bulimos quando accidat.
Oris ventriculi cum principibus membris connexio.
Sensationes quomodo fiant.
Cerebrum quorsum conditum.
Cerebrū vim sentiendi partibus per neruos largitur.
Facultas animalis per somnum quiescit: naturalis operatur vehementius.
Exercitati vehementius, cur altius dormiant.
Cibo ingesto cur proni ad somnum reddamur.
Cerebrū quæ possint implere.
Capitis repletio conciliat somnum.
Veterni causa.
Lethargi causa.
Somnifera sunt humectantia.
Soporifera dicuntur quæ extremè refrigerant.
Vigilias inducit siccitas & calor immoderatus.

 comitialis

Apoplexia qualis affectio. Epilepſia qualis conuulſio.

comitialis affecto cerebro fiunt. Verùm vt profundus ſomnus ſentiendi functiones: ita apoplexia eas actiones quæ pendent à voluntatis imperio, offendit. Ad hæc, qualis eſt inſomnietas ſentiendi functionibus, talis eſt conuulſio per morbum comitialem motibus voluntariis. Porrò conuulſio quæ per totum corpus fit citra delirium, aut ſoporem, a ſpinalis medullæ, quæ in ceruice continetur, morbo dependet. Si verò vel manus, vel crus, vel muſculus diſtendatur, aut conuellatur violenter, ad illum ſemper neruum, qui partem mouet, referenda eſt noxa.

GALENI PERGAMENI *De ſymptomatum cauſis,*

LIBER SECVNDVS.

QVandoquidem iam expoſuimus ſymptomata quæ circa ſenſum verſantur, operæpretium fuerit deinceps illa etiam examinare, quæ ſub deprauato motu, ceu communi genere continentur: cuiuſmodi ſunt, conuulſio, tremor, palpitatio, ſingultus, tuſſis, ructus, ſternutatio, pandiculatio, & ſtridor dentium. Quorum ſanè nonnulla quidem naturæ ſunt opera, ſed coactæ ab aliqua cauſa præter naturam: alia morbidos ſequuntur affectus, nihil ad ipſorum generationem conferente natura: alia denique à natura & morbo ſimul coëuntibus ducunt originem. Porrò naturæ opera ſunt, ſternutatio, tuſſis, oſcitatio, pandiculatio, & ſingultus. Solius morbi, palpitatio, conuulſio, reſolutióque. Sicuti amborum coëuntium, omnis torpor & tremor. Ad quorum ſanè omnium particulares propriáſque differentias inueſtigandas, ſciendum eſt, quatuor eſſe facultates, quibus omnia quæ aluntur corpora gubernantur: attractricem videlicet, retentricem, alteratricem & expultricem. Cùm igitur iuxta naturæ leges animal gubernatur, nullus ipſarum motus eſſe ſymptoma cenſetur. Quòd ſi quippiam in corpore præter naturam conſiſtat, inſurgátque ad ipſum deiiciendum expultricium facultatum aliqua, fit interim vt ipſarum motus ſenſu minimè percipiantur, interim vt non lateant ſenſum: vtrique tamen in naturam ſymptomatis tranſeant.

Senſus deprauati ſymptomata.

Symptomatum quæ ad motum deprauatum ſpectant, alia quidem naturæ, alia morbi ſunt opera, ſicuti alia vtriuſque.

Facultates naturales ſunt quatuor.

Motus voluntarij noxæ.

Igitur functionis à voluntatis imperio prodeuntis noxa eſt, neruorum reſolutio, conuulſio, tremor, ſtupor. Cæterùm ſi inſtrumentorum quibus, reſpiratio perficitur, reſoluti ſint nerui, apnœa, hoc eſt, abolita ſpiratio: ſi verò vocales nerui, aphonia, id eſt, vocis priuatio, vocatur. At linguæ paralyſis, etſi ſermonem, voluntatis opus, omnino tollat, nullum tamen proprium obtinuit nomen. Rurſus iſchuria, hoc eſt, vrinæ ſuppreſſio, haud abſimile quiddam apnœæ ſignificare videtur: quamuis per ipſam functio, à natura, non à voluntatis imperio pendens, tollatur. Sed ſi quis inuitus cogatur meiere, voluntariæ functionis offenſa eſt. Haud aliter alui excrementa, ſi ſupprimantur, ad naturalem: ſin deiiciantur, idque homine inuito, ad voluntariam functionem noxa referri debet. At ſi paralyſis totum corpus inuadat, ſymptoma ipſum apoplexia vocatur. Conuulſio enim ipſa pro varietate particularum, varias appellationes ſortitur. Nam ſi mandibularum muſculi conuellantur, ſtridor

Apnœa quid.

Aphonia quid.

Linguæ paralyſis.

Iſchuria naturalem functionem cohibet.

Excretiones voluntariæ quo referendæ ſint.

Apoplexia eſt paralyſis vniuerſi corporis. [illegible] ſtridor. Strabiliſmus.

dentium: ſi verò oculorum, tum peruerſio, tum ſtrabiliſmus, ſymptoma dicitur. Iam verò ſi rigido pene ſemen effluat, veluti conuulſio quædam ipſa gonorrhœa exiſtit: ſi non rigeat penis, referri debet ad retentricis facultatis imbecillitatem. Non deſunt & quibus videantur, tum ſingultus, tum duplex inſpirandi aëris refractio, aliquando ex conuulſione muſculorum qui inſpirationi inſeruiunt, procedere. Epilepſia autem eſt conuulſio vniuerſi corporis. At ſtupor imperfecta quædam eſt reſolutio neruorum: eſtque ferè miſtum ſymptoma, coëuntibus in vnum pugnantibúſque morbo ſimul & facultate. Omnes autem affectus qui neruos intendere poſſunt, in duo capita reducuntur: plenitudinem ſcilicet, atque etiam inanitionem. Ac phlegmonæ quidem, plenitudinem pariunt: ardentiſſimæ autem & aridiſſimæ febres, inanitionem. Quod verò ad motum immobilitatémque pertinet naturalem, ſi manum extendere, extentamque immobilem ſeruare valeamus, animalis facultatis hæc functio eſt: qui ſtatus, & motus & immobilitas dici poteſt. Sin autem ſupra rem aliquam ſolidam, rectè valentem manum deponens, omnes muſculorum actiones laxaueris, hanc manus quietem neque ad morbum, neque ad facultatem, ſed ad innatam animalibus grauitatem referre oportet.

Gonorrhœa.

Singultus. Inſpirationis duplex refractio.

Epilepſia. Stupor quo fiat modo.

Tenſio omnis fit aut a plenitudine aut ab inanitione.

Quemadmodum autem extenta manus duobus æquè valentibus regitur motibus: ſurſum quidem ferente facultate, trahente verò deorſum inſita grauitate: ſic etiam tremor perficitur duabus motionibus: vna, qua cogitur membrum ob grauitatem ad inferiora dehiſcere: altera, qua ſurſum fertur à facultate. Pugnat itaque per tremorem manifeſtè facultas cum grauitate: viciſsimque facultas nunc vincit, nunc imbecilla vincitur. Quamobrem contrariorum ſemper inter ſe motuum ſucceſſione, tremor fieri videtur, cùm ſit motus compoſitus, quemadmodum arteriarum pulſatio. Patet ergo huius quoque ſymptomatis generatio, & quòd omnino cum conatu fit mouendi, ſecundúmque voluntatis imperium, cum facultatis tamen infirmitate. Porrò maximum onus validam deiicit facultatem: inualidam verò, non ſolùm hoc, ſed parua quoque proſternit ſarcina. Quòd ſi ad multam imbecillitatem deuenerit, vel ſub proprio opprimetur corpore. Quemadmodum autem animi affectus, qui motricem facultatem imbecilliorem reddunt, tremulas functiones efficiunt (vt in timore videre licet) ſic morbi corporis incommodantes viribus, tremoris ſymptomata inducunt. In primis itaque & omnium maximè officit facultati, quicquid in intemperie conſiſtit. At ſenectus quoque intemperies quædam eſt, ad frigus & ſiccitatem procliuior. Quamobrem ſenes facilè tremore vexantur. Ex iuuenibus verò corripiuntur ij, qui vehementer fuerunt refrigerati, & qui multo meraco vino ſe repleuere, aut multas ſubinde cruditates congeſſerunt, aut qui diu multis cibis ingeſtis, nullo vſi ſunt exercitio, ſed ignaui in ocio vixerunt, aut qui intempeſtiuè frigidam aquam biberunt. Præterea craſsi lentíque ſucci, facultatis meatus obſtruentes, tremorem efficere poſſunt. Palpitatio autem eſt dilatatio præter naturam, omni parti, quæ dilatationem ſuapte natura admittit, accidere potens, aliarum verò nulli. At dilatari ſūt nata, omnia quę naturaliter mollia exiſtunt. Palpitationē itaque nonnunquam cuti, ſubiectíſque illi muſculis, & viſceribus accidere

Tremor fit, ipſius membri pondere pugnante cum facultate.

Tremorem eſſe voluntariam actionem, ſed imbecillam.

Animi affectus tremulas functiones efficiunt ac ſimiliter morbi corporis.

Senectus eſt intemperies. Tremore cur ſenes, nonnulli que ex iuuenibus corripiantur.

Palpitatio quid & quibus partibus accidat.

certioris:

cernimus quemadmodum ipsi cordi & arteriis, alio in eis præter pulsum (qui ab insita facultate fit) deprehenso motu. Cùm autem palpitatio ipsa celeriter oriatur & euanescat, necessum est illius causam esse aëream essentiam. Quæ quidem si pauca fuerit & tenuis, ilicò a corpore defluet. Proinde videtur esse vapor crassus ac multus, idque pro captu spacij in quo continetur. Dilatat igitur, attollit, atque inflat partem, donec violenter explosus, in cognatum sibi aërem expiret. Verisimile autem est, refrigeratis quomodolibet partibus, atque interdum etiam obstructis, palpitationes accidere. Porrò vniuersus palpitationis motus, quo in vtranque partem agi videtur membrum, existit præter naturam: qua ratione à tremore distinguitur, & quòd etiam maiora interualla, quàm tremor ipse, sortiatur. At verò, vt in membrorum palpitatione fit motus paucus, paruus, & rarus: ita in rigore fit multus, citus, & frequens. Atqui multum, voco ex ipso motionum numero: citum, ex motionis impetu: frequentem, ex breui tempore quietis. Cæterum motus hic non est vniuersus præter naturam, vt palpitatio & conuulsio: sed potius totus ad expultricem facultatem est referendus: etsi ipsam irritans causa, cogénsque vt violenter moueat, præter naturam esse censeatur. Est itaque rigor motus quidam compositus ex causa præter naturam, & facultate animantis, sed in quo virtus, quam in tremore, est vegetior. Vt autem exempla facultatis expultricis proponam, vterus non alio pacto ad fœtus æditionem insurgit, quam vt retentam expellat molem. Cùm enim nouem mensibus sustineat tum fœtus grauitatem, tum suam ipsius extensionem, atque toto hoc tempore osculum ipsius adeò exactè claudatur, vt ne specilli quidem aculeum admittat: absoluto fœtu, ad ipsius secretionem accedit, diuersa omnino constitutione affectus. Nam fauces quidem ipsius antea clausæ, adeò patent, vt facile per ipsas totus fœtus erumpat. Tunicæ verò plurimum antea extentæ, & contrahuntur vndique, & fœtum explodunt, vt quàm celeriter ab vteri ceruice decidat. Corruptum verò fœtum eiicit illa facultas expultrix, aut tertio, aut quarto, aut alio quolibet mense, haud aliter quàm instante pariendi tempore, matricis fauces aperiens. Similiter etiam ventriculus, ingestis cibis, claudit inferius osculum, ac nihil egredi sinit, priusquam accuratè concoctum fuerit: si modò nihil aliud intercidere ipsam cogat functionem: quemadmodum corruptela fœtus in vtero. Sic siquidem solet ventriculus natantes cibos euomere: ad inferiora verò tendentes, per inferiora deiicere. Sine cibis etiam insurgit sæpè ventriculi facultas ad vomitum: idque ob prauam aut bilem, aut pituitam, aut alium huiusmodi succum, aut saniem. Iam verò qualis est per vomitiones in ventriculo expultricis actio, eiusmodi etiam per tusses, est in pectore, & in pulmonibus beneficio spiritus qui ad exteriora vehementer mouetur. Nullum autem animal aut nauseare, aut vomere, aut tussire didicit. Verùm si causa præter naturam, aut ventriculi osculum, aut respirationis meatum obsederit, protinus animal vel vomitione, vel tussi vexabitur. Ad horum genus refertur etiam sternutatio, qua expelluntur quæ retenta in naribus hærent: quæ & ipsæ, meatus respirationis existunt. Spiritus igitur vehementer motus, earum meatus expurgat, tibicinum exemplo tibias fistulásque expurgantium. Itaque huiusmodi motus, naturæ opera existunt animantis: tantum tamen symptomatis præter naturam, ob causas naturam ipsam vt sic moueatur cogentes. Tussis porrò nihil est aliud, quàm vehementissima efflatio, qua plurimus spiritus celerrime foras erumpens, impetu suo extrahit, exploditque excrementa, meatum ipsius obstruentia. Expelluntur autem facile, quorum nec nimis aquosa, nec lenta essentia fuerit. Cæterùm illos humores qui in arteria contumaciter hærent, & qui difficulter expectorantur, magis euellunt sternutamenta: vtpote quæ validiorem, quàm tussis, habent spiritus impetum, licet aliam generationis suæ causam sortiantur. Quippe non ob ea quæ asperis arteriis, sed naribus molesta sunt, spiritus violenter emittitur, cum quo ex prioribus ventriculis cerebri explodi nonnihil solet. Proinde tussis capiti nihil conducit. Sternutatio verò, nisi ob destillationem acciderit, haud mediocre præsidium affert capiti repleto vaporibus. Nec mirum videri debet, spiritum vnico impetu & ex pulmone & ex capite emitti: nam cùm principium insurgit, vt expellat quæ infestant nares, vtroque vtitur expirationis meatu. Hæc igitur sunt facultatis a voluntate pendentis symptomata. Vomitus verò, quamuis illis proportione quadam respondeat, ad facultatem naturalem refertur. Vt autem vomitum nausea præcedit, sic tussim, cerchnos, exiguus ad tussiendum impetus. Porrò quicquid spiritum interceperit, id tussi reiicere oportet: siue humor sit à capite defluens, siue illapsa portio cibi vel potus, siue aliquid in asperis arteriis collectum, vt in peripneumonia, pleuritide, & in conuexarum iecinoris partium phlegmone, aut in gutturis ipsius asperitatibus. Est & aliud tussis genus, quod accidit respirationis organis refrigeratis. Sed ita affecti nihil inter tussiendum expuunt: adeóque est exigua ea tussis, vt spiritus cohibitione supprimi, & ne eueniat, prohiberi possit. Quippe augetur in instrumentis respirationis calor, ob cohibitam animam: spiritúsque sub thorace violenter oppressus, in omnes arctos meatus penetrat. Hæc autem vtraque dum fiunt, omnia læuigant, ad temperamentíque æquabilitatem perducunt. Iam verò intemperies ipsa, interdum simplici qualitate, interdum duplici constat: nonnunquam eiusmodi qualitates comitatur id quod intemperatum est, veluti ros quidam. Sedenim æqualis intemperies nullo dolore affligit, cùm nimirum particulæ affectæ adsit iam veluti acquisititia quædam natura. Nullum autem corpus à sua ipsius natura infestatur. Nam ij quorum natura mutatur, corrumpitúrque, dolore afficiuntur: non quorum iam mutata aut corrupta est. Vbi verò in corpore quopiam sentiendi vi prædito, inæqualis suboritur intemperantia: quanta fuerit intemperiei magnitudo, tanta etiam erit molestia. Quare per tales intemperantias inæqualitatem quandam sentire se aiunt ægri, & pandiculantur, omnésque partes distendunt, sese tuendi gratia. Distenduntur autē maximè à somno experrecti, vtpote carnibus vaporantia excrementa sentientes, tum ob congesti cibi coctionē, tum ob huiusmodi motionū quietem. Triplex autē in lassitudine potest oriri sensus: contundens scilicet, tensiuus, & vlcerosus: idq; à causis præter naturā omnes corporis partes quassantibus, distendentibus exulcerantibus. Igitur vbi rendi videtur corporis

[Palpitationem esse diuersum motum à pulsu.]
[Palpitationem fieri vapore crasso simul & multo incluso in palpitante particula.]
[Palpitationis motum esse præter naturam.]
[Palpitatio à tremore quo differat.]
[Rigori adesse motum multum, citum atque frequentem.]
[Rigor est referendus ad vim expultricem.]
[Rigor est motus compositus ex causa præter naturam, & facultate animali.]
[Vteri contentio à relaxatio oppetunda.]
[Ventriculi retentrix, expultrixque facultas.]
[Sternutatio.]
[Nares sunt meatus respirationis.]
[Tussis quid sit.]
[Humores qui à pectore eijciuntur facile.]
[Sternutamenta, quàm tussis, validius à pectore impactos humores euellunt.]
[Tussis nihil conducit capiti.]
[Sternutatio iuuat plurimum caput, nisi ob destillationem accidat.]
[Nausea præcedit vomitum.]
[Cerchnos præcedit tussim.]
[Tussi reiicienda esse, quæ spiritum intercipiunt.]
[Tussis ob refrigerata organa, spiritus cohibitione prohibetur.]
[Spiritus cohibitio calorē in organis respirationis adauget.]
[Æqualis intemperies cur nullo afficiat dolore.]
[Dolor quando accidat.]
[Inæquales intemperies dolores secum inducunt.]
[Experrecti à somno cur se distendant.]
[Lassitudini triplex potest oriri sensus.]
[Lassitudo tensiua spontanea quæ.]

moles circa quampiam exercitationem, affectus is lassitudo tensionis spontanea vocatur: quemadmodum vlcerosa, vbi vlceris sensus transcurrere per corpus apparet: id quod motis magis accidit, quam quiescentibus, nisi admodum magna sit lassitudo. Per tertium verò lassitudinis genus, quo aiunt sibi quassa esse ossa, ne minimum quidem motum tolerare ægri possunt: sicuti nec per lassitudinem vlcerosam, vbi nimium increuerit. Cæterùm quemadmodum vbi vlcerosus fit sensus horrent ægri, si commoueantur: ita horroris affectus, si aliquis motus accesserit, in rigorem transit. Atqui hæc omnia oriuntur ab excrementis mordacibus. Differunt verò inter se excrementorum multitudine & motu: propterea quòd alia magis, alia minus erodant: quódque ex corporibus ipsis alia sint imbecilla, alia facilius, alia ęgrius & afficiantur & sentiant. Facit etiam discrimen causa, vbi citius vel tardius mouetur. Ad hæc idem etiam homo, dum quiescit, solam interdum sentit inæqualitatem: dum mouetur, horrorem: dum verò exercitatur, rigorem. Quamobrem sic affectis consulunt medici, vt ab omni motu se abstineant. Quinetiam sol, balneum, exercitatio, ad motum excitant excrementa, alioqui quiescentia: quemadmodum & ex animi affectibus ita. Porrò à seipsis ad motum excrementa insurgunt, si vel calfiant, vel extenuentur, vel in spiritum dissoluantur. Causa itaque emota longe est molestior quiescente, præsertim vbi defertur per corpora sensibilia. Cùm enim quippiam per hæc transiens, violenter ad cutim fertur, in ipso per carnem cutémque transitu necesse est vt stimulet, pungat, diuidat, vulnerétque eas partes omnes, quibus obuium fuerit. Omnis autem causa mordax motáque, siue frigidissima, siue calidissima fuerit, & horrorem & rigorem animanti inducere potest. Cæterùm febres tertianæ, vt omnium maximè biliosæ calidæque sunt, ita præ cæteris maximè horrorem possunt efficere: & quò fuerint synceriores, eò in ipsis vehementior fit rigor. Porrò ardentem febrem rigor superueniens soluit, quòd bilis quæ interim in venis continebatur, à natura per carnes ad cutem decretoriè excutiatur. Quare motionis eius, rigor & symptoma est & signum. Nam huiusmodi rigore affecti, postea sudant, & liberantur à febre, nimirum eiecta bile. Quæ interdum etiam non ad cutem, sed ad internas partes impetum faciens, vel vomitione, vel alui solutione deiicitur. Sæpenumero & intrò & foras eadem die defertur, vt simul & sudore & vomitu & alui deiectione bilis vacuetur. Vbi igitur erodens quippiam in particulis continetur, contristantur sane, præcipuè si illud moueatur: quare maximè ad eius expulsionem festinant. Contrahunt itaque atque constringunt sese, mox quælibet impellit eam quam continet excrementi portionem. Atqui in hunc sanè modum motis vniuersis particulis, totum corpus concussione quassationéque vexatur: qualis videtur in iis, qui sunt rigore correpti. Similiter etiam concutiuntur thoracis musculi, ea quæ carnibus ipsorum molesta sunt, per pulmonum arterias expellere properantes. At verò nonnulli ægri cùm egeant reiectione sputi per regionem pulmonis, nec eam ob imbecillum thoracem moliri queant, sibi sternutationem prouocant, naribus irritatis: vt ob violentum motionis impetum, ea expuant, quæ tussiendo antea reiicere haudquaquam poterant. Illa autem tussis, quę ob intemperiem organorum respirationis accidit, ad horroris rigorísque genus pertinere videtur. Vbi verò quæ corpus infestant, humida suapte natura fuerint, per tussim ac rigorem ab expultrice facultate impulsa, vltrò citróque feruntur, donec applicuerint ad conuenientem euacuationi locum. Sin autem solus spiritus sine humore, immodicè vel calidus vel frigidus per corpus transeat, is tunc horrorem excitat, ac nonnunquam rigorem: nulla tamen sequitur conspicua euacuatio. Cùm igitur & frigida & calida causa possit excitare rigorem: calidæ quidem, si aërea fuerit, refrigeratio satis efficaciter auxiliatur. Si verò sit humor, eam febris necessariò sequetur. Curatur autem euacuatione. At frigidæ, si aërea fuerit, remedium est calfactio. Sin verò sit humor, interdum sola concoctio sufficit, interdum vacuatio, nonnunquam ambæ conueniunt. Etenim citra febrim nonnunquã oriuntur rigores ob pessimam victus rationem, vbi quis per ocium se impleuerit, & subinde à cibo lauerit. Quam rigoris speciem veteres ignorarunt medici, quòd homines superiori illo seculo, nec tam intemperanter viuerent, nec tam crebrò lauarent. Attamen rigor ille quo partes vehementer quatiuntur & concutiuntur, ob frigidos succos nunquam excitari videtur: quòd ij ob crassitudinem vehementer moueri non possint. Iam verò si rigor per febrem non intermittentem acciderit, idque ægro imbecillo, est letalis, vt inquit Hippoc. Siquidem in eiusmodi rigoribus insurgit natura contra res noxias, quò eas expellat: sed victa cadit, extinguitúrque, atque hanc ob rem redditur perniciosum symptoma. Porrò in quartanis febribus succus ex calido frigidóque mixtus, rigorem excitat: quippe atra bilis suapte natura frigidus succus censetur. Vbi verò adeò putris effecta est, vt febrim inducat, quanta adfuerit illi putredo, tantus & calor inerit. Cùm autem rigor a calidis simul & rodentibus succis fiat, mirari haudquaquam oportet, si partes extremæ omnes refrigerantur, declinante animali facultate vnà cũ sanguine ad interiora: qualem motum videre licet in compluribus animæ affectibus. Quod verò ad animæ essentiam pertinet, quæcunque illa fuerit, è duobus alterum fateri oportet: aut quòd ad omnes functiones vt primis instrumentis vtitur & spiritu & sanguine, ac vel alterius, vel vtriusque calore: aut quòd in his ipsis consistit. Per timorem etiam & spiritus & sanguis intus sese recipiunt: quo fit vt algeant partes in superficie positæ: idque adeò interdum vehementer, vt nonnulli rigore quoque arripiantur. Per iram verò soluuntur ac dispergũtur, proindéque exteriora incalescunt. At agonia, affectus ex vtrisque conflatus, inæquales habet motiones. Iam & cordis & arteriarum pulsationes, & minimæ, & perquam debiles in trepidantibus esse videntur: sicuti in iratis maximæ & validissimæ. At in agonia sunt inæquales. Per verecundiam, animalis facultas in primis quidem ad interiora mouetur, sed rursus affatim redit ad exteriora. Nam si non redierit, non verecundia, sed timor censeri debet. Vt autem in timore confertim, sic in tristitia paulatim ad interiora fit motus: magnitudine duntaxat ac vehementia, non toto genere differentibus inter se pathematis. Atqui nonnulli ob subitum timorem perierunt: id quod solet contingere, vbi debilis suapte natura animula, sub valida perturbatione confertim & extinguitur & suffocatur. Etenim extinctio, affectum ex refrigeratione ortum consequitur: suffocatio

Lassitudo vlcerosa motis magis accidit, quàm quiescentibus.
Lassitudo contundens.
Horror transit in rigorem, si motus accesserit.
Excrementa à quibus causis moueantur.
Causa emota longe est molestior quiescente.
Mordax motáque omnis causa, siue frigida siue calida fuerit, horrorem rigorémque inducere potest.
Rigor ardentem febrem, illi superueniens, cur soluat.
Concussio quomodo corpori accidat.
Sternutatione interdum ea expuuntur [illegible] quæ tussiendo [illegible] non poterant.
Rigor etiam à causa calida & frigida potest.
Rigoris medela.
Rigores citra febrim quando gignantur.
Intemperantius viuitur nunc, quàm superiori seculo.
Rigor quando fit letalis.
Atra bilis in quartanis qua ratione rigorem gignat.
Rigente homine solæ partes extremæ refrigerantur, recurrente sanguine ad interiora.
Animæ substantiam Galenus definire non audet.
Timore perfrigerari extrema, calore ad interna se recipiente.
Ira calfacit partes extremas.
Agonia quid.
Verecundia vt moueatur.
Tristitia quã motione fiat.
Timor subitus quando periculosus.
Extinctio quid. Suffocatio quid.

catio autem, concursum sanguinis vnde si ad ipsum principium. At ex iratis nemo mortuus est vnquam: vtpote quibus neque calor refrigeratur, neque robur dissoluitur. Præ gaudio autem nonnulli supra modũ pusillanimes animã exhalarunt, quemadmodum & timentes. Iam dolor e diuerso cogens moueri animam, haud leuiora symptomata, quàm maximus timor, inducit. Quippe laborantes decolores fiunt, refrigerantur, concutiuntur rigore, tremunt, pulsus habent minores, exoluũtque, ac tandem similiter iis qui perterrentur, moriuntur. Nam & iis fugit insitus calor ad suum principium: animáque simul & soluitur, & extinguitur. Per rigorem itaque frigus non internarum, sed externarum partium sentitur. Quamobrem tũc nonnulli vehementi siti cruciantur, nimirum ipsis interno calore seruato. Conflictatur igitur, pugnátque per rigores contra ea quæ infestant, facultas, donec radicitus euellantur, excutianturque. * Ob incursiones autem vehementes, & quia etiam in intimo corpore cogitur, rursus magna vi caloris reuertitur, febrimque à rigore accendit, in eo certamine materiam habens auxiliatricem: vnde & febris euadit vehementior. Quòd si aliquando in pugna defatigetur antequam dimouere res noxias possit, necessariò mors subsequetur. At pruritus, qui excrementorum leuiter mordicantium est sensus, eos vexare solet, qui aut balneum negligunt, aut strigmentis redundant, aut cruditatibus sunt referti, aut praui succi cibis vescuntur: sed præcipuè affligit infectos psora vel lepra. Vt autem prædictorum symptomatum causas accuratius exponam, exigua quidem est, tenuis, salsa, & immota in pruritu. Exigua, tenuis, erodens, immotáque, in lassitudine vlcerosa. Multa, salsa, crassa & immota in lepra, psoráque. Pauca, tenuis, mordax, ac breuem motum possidens, in horrore. Si verò aut vehementius moueatur, aut multum abundet, aut si mordacior, iam non horrorem, sed excitare rigorem est nata. Pro intensione autem aut remissione ipsius causæ, intenduntur aut remittuntur symptomata. Iam tussis causa in pulmone, gutture ac thorace consistit: sternutamenti, in naribus: singultus verò, in ventriculo & gula. Atque in his omnibus expultrix facultas, quò excutiat molesta, se ad motus vehementissimos excitat. Porrò sternutamentũ ipsum nonnunquam ex accidenti, humorũ in pectore delitescentium, remedium existit, licet eius rei gratia excitatum non fuerit. Similiter purgat ventrem & gulam: qua ratione etiã singultui auxiliatur. Sed iam opportunum est vt de iis dicamus symptomatis, quæ circa principes functiones versantur. Quorum sanè tria genera deprehenduntur. Primum, vbi perit omnino functio. Secundum, vbi illa oblæditur. Tertium, quando in alienam speciem degenerat. At perit quidem functio in stultitia, obliuionéque: qui affectus à frigore oriuntur. Quippe medicamentis quæ huiusmodi symptomata facere possunt, refrigerandi facultas inest. Hæc itaque symptomata cerebri corpus esse refrigeratum declarãt. Apoplexia verò epilepsiáque, ex subitanea colluuione pituitæ, replentis ventriculos cerebri nasci videntur. Proinde horũ symptomatum subita est generatio & discussio, qualis esse per corporum intemperies non posset. At modica offendicula, ac veluti torpores tum rationis, tum memoriæ, ob minorem refrigerationem eueniunt. Porrò delirium omne, deprauatus est principis facultatis motus, à prauis succis aut cerebri intemperie ortum habens. Cæterum phrenitis dicitur, si febris adsit: vt mania, si absque febre accidat. Solæ autem melancholicæ alienationes, à frigidiori succo produci solent. Nam phrenitis non simpliciter ob calidos succos accidit, sed cùm phlegmonem vel in cerebro, vel in ipsius membranis producunt. At quæ delitia in acutissimarũ febrium vigore oriuntur, mordacẽ calidumque vaporem habent, cerebrum occupantem. In omnibus autem animi alienationibus, si timor atque tristitia diu perseuerent, atram bilem in causa esse est indicium. Quòd verò atra bilis rationalem animæ arcem occupans, timorem, mœstitiam, ac mortis expectationem inducat, nihil mirandũ est, cùm videamus in rebus externis nihil magis nos, quàm tenebras ipsas, perterrefacere. Si igitur quippiam tenebris simile rationali parti animæ circunfundatur, hominem semper timere est necesse, vt qui timoris causam semper in corpore secum ferat: vt in flatulento illo morbo, quem hypochondriacum nominant, in dies videre licet.

Marginal notes: Iratorum cur nullus obierit. Gaudio fuisse nonnullos exanimatos. — Dolor qualia inducat symptomata. — Rigorem externæ refrigerantur, & interna incaluerunt. — Rigori febris cur superueniat. — Pruritus quid, & quos infestare soleat. — Pruritus causa. Vlcerosæ lassitudinis causa. Lepræ psoræque causa. Horroris causa. Rigoris causa. — Sternutatio nonnunquam ex accidenti conducit excrementis pectoris educendis, purgatque ventrem & gulam. — Stultitia oritur à frigore. Obliuio à frigore gignitur. — Apoplexiæ causa. Epilepsiæ causa. — Delirium quid, & vnde ortum habeat. — Phrenitis quid. Mania. Melancholicæ alienationes. Phrenitidi gignendæ requiritur phlegmone in cerebro, aut in membranis illius. — Atra bilis sedem rationis occupans [illegible] mœstitiam, ac mortis expectationem inducit. — Tenebræ perterrefaciunt. — Hypochondriacus affectus.

GALENI PERGAMENI
De symptomatum causis,
LIBER TERTIVS.

Deinceps autem de symptomatis quæ circa tum actiones, tum facultates naturales versantur, dicendum est. Quandoquidem igitur concoctio nihil est aliud quam alteratio secundũ qualitatem, quam ventriculus nimirum molitur, dum sibi cibos assimilat: nemo sanè negauerit alterationis errorem fore concoctionis symptoma. Cæterùm si nulla penitus alteratio fiat, hoc symptoma absolute vocatur cruditas. Si verò fiat quidem alteratio, sed non qualem fieri expedit, vocabitur & hæc cruditas, non quidem tanquam priuatio, sed ceu vitium concoctionis existens. At vitium ipsum, bifariam accidere solet. Aut enim tardè alterantur cibi, vt vix propriam transmutationem suscipiant: aut corrumpuntur omnino, vt nullam concoctionem admittere possint: atque huiusmodi sunt concoctioni noxæ. Quarum causa communis quidem est alteratricis potentiæ ab scopo aberratio. Cuius aberrationis duo prima sunt genera. Vnum, quod in potentia læsa: alterum, quod in externo aliquo errore consistit. Cæterùm potentia bifariam læditur: aut per suam ipsius essentiam, aut per aliquem morbum instrumentorum. Error autem externus tripliciter accidit. Nam aut ab excrementis ventriculi, aut à cibis, aut à somni tempore oritur. Iam in propria essentia noxæ, intemperies quædam agentium qualitatum existunt. Ad morbos instrumentorum pertinent tumores præter naturam, abscessúsque, & alij affectus consimiles, quibus si crucietur ventriculus, impeditur facultas eius concoctrix. Quòd si cum intemperie coëant ipsi instrumentorum affectus, vtroque modo facultas illa patietur noxam. Atque ob hasce omnes causas ventriculus malè concoquit, vel nullo extrinseco errore incidente. E conuerso autem ventriculo non malè affecto, interdum non concoquit animal, aut propter ciborum potionumque immodicam quantitatem, aut qualitatem alienam aut quia intempestiuè, aut non recto ingeruntur ordine, aut propter excrementum inutile, aut somnum breuem. Ordinem præposterum voco, vbi

Marginal notes: Concoctio quid. — Alterationis error est concoctionis symptoma. Cruditas quid. — Concoctionis vitium contingit bifariam. — Facultas bifariam læditur. — Essentiæ facultatis læsiones propriæ, sunt intemperies. — Instrumentorum morbi. — Cruditatis, aut concoctionis vitiosæ causæ, illæso ventriculo.

quis aut cydonia, aot punica mala in primis ingesserit, mox olera sumat ex oleo & garo. Intempestiuum autem dicetur, vt si in aurora antequam hesternus cibus descenderit, aut corpus fuerit modicè exercitatum, prandiū sumatur. Porrò corruptelæ ipsæ, quæ quidem fumosæ sunt, ex calidioribus, magisque fumosis oriuntur cibis: acidæ verò, ex iis qui frigidiores natura sunt, magisque pituitosi. Similiter etiam & in excrementis contingit. Acidas siquidem creant, quæ pituitosa sunt & frigida: fumosas, quæ biliosa & calida. Nec secus venter, sub frigidioribus quidem morbis, acidas: sub calidioribus, fumosas mutationes efficit. Tarda concoctio fit, quia cibi difficulter corrumpuntur: vel quia illos facultas non superat: vel quia somnus fuit breuior quàm vt eos vincere posset. Vbi verò citra corruptelam cibus omnino concoctione priuatur, sciendum est ventriculum planè esse victum, vel ab immodica multitudine, vel ab ingenti frigore. Ad eosdem reducuntur modos quæ in vasis cruditates contingunt: illæque etiam quæ in tertia concoctione gignuntur. Atque hæc omnia indicauit nobis præcognita concoctionis ratio. Cùm enim temperiem huiusmodi, quæ ex quatuor elementis constatur, & quæ corporis ventriculi proprietatem constituit, senserimus esse causam alterationis ciborum, quodque ad hanc tem non mediocriter confert calidum elementum: facilè nobis via ostēdetur, qua cruditatis causas quoque inueniamus. Igitur in vniuersis actionibus tria symptomatum genera reperiuntur. Quorum quidem primum est, abolita actio. Secundum, imperfecta, diminuta: quæ tertium denique, vitiosa seu deprauata. Ventriculus itaque actione priuatur, vbi ne minimum quidē immutat cibos. Imperfectè concoquit, vbi tardè concoquit. Deprauatè verò, vbi cibos corrumpit. Eadem etiam habenda est ratio, & in coctione quæ fit in venis, & in vniuerso corpore. Porrò ex vitiatis succis gignuntur erysipelata, cancri, gangrænæ, phagedænæ, carbones, herpetes, aliique id genus affectus. Circa nutritionem autem actionem, priuatio quidem actionis, atrophia est: deficiēs nutritio, gracilitas: at vitiosa, in leucis, & elephantiasi consistit. Quorum sanè causæ, aliæ ad potentiæ imbecillitatem: aliæ ad errorem qui circa cibos committitur: aliæ ad studia siue exercitia, & ea quæ extrinsecus animali accidunt, referuntur. At verò imbecillitates potentiæ, quæ quidem propriæ sunt, similarium intemperiem: quæ verò non propriæ, instrumentales sequuntur morbos. Error autem, circa cibos exhibitos, ad multitudinē, succorumque qualitatem refertur. Quemadmodum & studia, & ea quæ extrinsecus occurrunt, ad ordinem præpostetum, & intempestiuum vsum peccare videntur. Oportet autem non modò symptoma nosse, verum eius semper causam inuestigare. Nam si ventriculus ciborum causa nihil omnino concoxerit, facilè id symptoma corrigitur. Si verò ob extremum potentiæ lapsum, in lienteriam, aut in tympanitem mutabitur. Similis etiam & in sanguificatione, & in concoctione illa quæ per totum corporis habitum fit, est inquisitio facienda. Otionis autem intemperies: si vehemens fuerit, vires deiicit. Quòd si frigus vicerit, frigidos affectus efficiet: contra si calor: nec secus in reliqua oppositione. Si itaque ventriculus calore immodico æstuet, ilicò corrumpentur. Quæ quidem corruptela nidorem communiter refert: priuatim verò quilibet cibus id nidoris genus reddit, quòd naturæ suæ proprium exstitit. Nullus autem cibus, si immodice fuerit ex alfactus, putredinem effugere potest. At qui sic sunt affecti, siti cruciantur, atque interdum paruis tenuibusque hecticis corripiuntur. Si ob frigoris vehemētem intemperiem cibus omnino crudus permanserit, ita affecti nec sitiunt, nec febriunt: sed ciborum qualitatem percipiunt, siue ad ructum, siue ad vomitum prouocentur. Quòd si leue aliquod cibis imprimatur coctionis vestigium, fueritque ciborum natura aut modicè temperata, aut frigidior, acidi ructus incitabuntur. Si verò calidiore intemperie fuerint, aut suapte natura flatum excitare possint, vapore spiritúque ventriculum replent. Atque in huiusmodi intemperies facilè ventriculus labitur. Ad tantam autem vel siccitatis, vel humiditatis intēperiem, vt actio eius aboleatur, ventriculus nisi in multo tempore, peruenire non potest. In retentrice potentia, triplex etiam reperitur symptoma. Nam aut nihil omnino complectitur, aut debiliter, aut deprauatè. Cùm igitur vel nihil penitus, vel debiliter retinet, tum inflationes, tum fluctuationes sequuntur. Porrò vltimæ imbecillitatis ventriculi causa aliquis morbus existit. Morborum autem qui accidunt illi, alij veluti similarem, alij tanquam instrumentalem partem, ipsum sæpè affligere. Miscentur autem interdum & morbi, & symptomata tum retentricis, tum expultricis potentiæ, vt in ea ventriculi commotione, quæ veluti conuulsio illius est, eique per singultum accidit. Ventriculus siquidem per singultum, prauè cibos amplectitur: conatúrque deprauato illo conuulsiuóque motu, etiam molesta expellere. Etenim quemadmodum per vomitiones expellūtur ea quæ in capacitate fluctuant: sic per singultum illa, quæ imbuerunt ipsius ventriculi corpus. Quamobrem piper, si in tenuissima comminutum (vt possit penetrare ipsius ventriculi corpus) sumatur, bibatúrque postmodum calida potio, singultum vel maximè exciat. In vniuersum autem, siue calida sint, siue frigida, quæ permeant ventriculi corpus, excitabūt singultum: qui primum quidem expultricis, dein retentricis facultatis est motus. Nausea quoque, expultricis facultatis est deprauatus motus, quò per gulam celerrimè vacuetur, quod os ventriculi infestat. Inter hæc numeratur lienteria: vbi à te quapiam sic irritatur ventriculus, vt eam per inferius osculum expellere cupiat. Illo siquidem ad expulsionem vtitur orificio, in quod humores contristantes inclinant. Quòd si in vtrunque repant, vt in cholera morbo, vtrunque orificium accommodat. Attractrix etiam facultas, aut omnino nequit cibos attrahere (quod symptoma dicitur gulæ paralysis) aut difficulter trahit, vbi incipit gula resolui: aut deprauatè trahit: de quo motu iam sæpe diximus. Est cùm ob innatam carunculam tota gula aut eius pars obstruatur: qui morbus instrumentalis vocatur. Cùm igitur ventriculus naturaliter habet, supernis partibus ad sese trahit, atque per inferiores deiicit. Vbi verò præter naturam affectus est, etiam ab infernis assumit aliquid. Siquidem nonnullis clysmi vomitione sunt redditi: sicuti & stercus, per letales voluulos. Satius tamen est dicere, ventriculum per id genus affectus, non trahere, sed recipere ab intestinis excrementa violenter compressa. Id quod solet contingere iis, quibus ob negocia non licuit, quando expediens erat, deiicere. Nonnunquam etiam fit voluulus, vbi intestina suo illo naturali

Cydonia esse edenda in vltimis.
Intempestiua ciborum vsus.
Corruptelæ fumosæ, à quibus, acidæque, à quibus gignantur.
Concoctionis tarditas vnde.
Alterationis ciborum causa est temperies ventriculi.
Symptomatū genera tria reperiri in vniuersis actionibus, nēpe abolitam functionem, remissam, & deprauatam.
Succi vitiosi quos affectus producant.
Atrophia. Gracilitas. Leuce. Elephantiasis.
Imbecillitates facultatis quos morbos sequantur.
Intemperies ordinis vehemens deiicit vires.
Ventriculus æstuans, cibos in vapores nidorosos corrumpit.
Acidi à quibus edantur ructus.
Retentrici potentiæ triplex symptoma tribuuntur.
Ventriculi morbi duplices.
Singultus causa.
Singultu expelli illa, quæ imbibita sunt ipsius ventriculi corpore.
Piper si tenue sumatur, postmodumque bibatur calida potio, singultū excitat.
Nausea, expultricis facultatis est deprauatus motus.
Lienteria causa.
Cholera morbus.
Attractricis facultatis symptomata.
Voluulus morbo affligentes ventriculus à intestinis excrementa sæpè pressa recipit.
Voluulus vnde soleat esse.

turali constitutionis motu priuantur. Quinetiam ò durum stercus, tumoresque præter naturam, obstant aliquando, vt vel nihil excrementorum feratur deorsum, vel non satis copiosè deiiciantur. In summa verò, omnia symptomata intestinorum, ad ea quæ de ventriculo diximus, referuntur. Alimenti per corpus digestio (quæ & ipsa naturale opus existit), tunc ad amussim perficitur, vbi quælibet pars peculiarem sibi allicit cibum. Accidunt autem illi tria symptomatú genera. Nam vel imbecilla est, vel deprauata, vel omnino cessat. Quorum sanè symptomatum causæ dicuntur, aut trahentium partium intemperies, aut instrumentorum morbi, aut digerendi alimenti prauitas. Ac per intemperies quidem, facultas redditur imbecilla. Instrumentorum verò morbi, alimenti meatus constringunt. Prauitas autem dicetur, si vel glutinosior sit cibus. Similiter impeditæ expulsionis excrementorum, triplices causæ inueniuntur. Vna, cùm partes quæ excrementa expurgant, sunt imbecillæ: altera, viarum angustia. Postrema est excrementi malitia. Imbecillitatem intemperies parit, angustiam verò, vel obturatio, vel aliquis instrumentorum tumor. Atqui tumorum causa est humorum affluxus. Obturationem facit humorum vel crassitudo, vel lentor, vel innatum tuberculum. Excrementorum autem malitia, est multitudo, crassitudo, & viscositas. Per concoctionem in venis factam, tria redundant excrementorum genera. Vnum bilis amara, quæ ab hepatis vesica expurgatur: alterum atra bilis, quæ à liene: tertium veluti serum, quod attrahitur à renibus. Cùm autem viarum duo sint genera: vnum per quod excrementum trahitur, alterum per quod expellitur: vtriuslibet angustia excretioné lædere potest. Nonnunquam etiam horum nullum est læsum, sed excrementi multitudo cùm immodica est, vt tota expurgari non possit, vnà cum sanguine per totum corpus defertur. Huius verò immoderationis duplex affertur causa: nempe alteratrix potentia malè affecta, & alimentorum prauitas. Iam verò pallida bilis, si redundet per vniuersum corporis habitum, regium morbum: sin autem in vna tantum parte consistat, erysipelata & herpetes excitat. Atram bilem, si in vniuerso adsit corpore, elephas: si in vna aliqua parte, cancer sequitur. Pituitam, si per vniuersum corpus increuerit, leucophlegmatia comitatur. Sin autem in vna parte, œdema. Serosa excrementa si redundent, ascitem aquam inter cutim inducunt. Quę si vnam aliquam parté inuaserint, in ea pustulas gignũt. Pro miscella autẽ ipsorum excrementorum, variari solent & morbi, & symptomata. Porrò nutricatio, vt naturalium actionú est prima, sic perquam necessaria existit: quippe quæ species alteratricis facultatis censetur. Assimilatio siquidem alteratio est: quæ quidem, licet nomen diuersum à nutricatione sortiatur, idem tamen vtriusque est opus. Nutricatio autem à scopo aberrat, si vel nihil omnino agit, vel ab actione perfecta deficit, vel vitiosè agit: idque ob altricem facultatem, quæ sub alterationis genere continetur, vel ob materiæ tum defectum, tum prauitatem. Ob defectum quidem, vt in atrophiis, siue hæ ex defectu, siue ex priuatione dicantur. Hic autem in atrophiis defectus, non propriè ad cibum qui ingeritur, sed ad materiá membro dicatam, est referendus. At prauitas cibi, leucas & elephantiasin, eiúsque generis alios affectus gignit. Verum vbi caro nigra pallidaque fuerit, elephas nominatur. Nec aliter affectus hic gigni solet, quàm leuce. Iam alphi haud diuersam à prædictis habent generationem. Cæterùm per hos non caro vniuersa afficitur, sed corporis superficies duntaxat, veluti squamis quibusdam inspergitur. Atque albi quidem ex pituita, nigri verò ex melancholico humore prodeunt. Siquidem alimenta carnem maximè permutare ad suam ipsorum naturam possunt (etenim Persica planta, cùm in Persia fuisset letalis, postea in Ægyptum translata, quod inerat noxium amisit) quanquam à carne etiam alimenta ipsa immutantur. Omnis siquidem res, vel si longè potentior sit, ab illa cum qua versatur, afficitur. At non solum ob alteratricis facultatis imbecillitatem, pars aliqua alimento priuatur: sed etiam vbi attrahendi vis imbecillior fuerit, aut expultrix immodicè mouerit. Atqui tunc immodicè mouet expellendi vis, vbi retentrix potentia grauatur, vel ob excrementorum multitudinem, vel acrimoniam, vel ob propriam imbecillitatem. Tunc siquidem necesse est, vt cum eo quod redundat, simul etiam id quod vtile est, excernatur: vt in lienteria, dysenteria, choleráque fieri contingit. Quòd si expultrix facultas sit imbecilla, necesse est carnem tunc humidiorem fieri, pluribúsque excrementis impleri. At redundantia multorum excrementorum, ob alteratricis facultatis imbecillitatem accidit. Pro ipsorum autem excrementorum tum quantitate, tum qualitate, alias aliter caro immutatur. Quod verò ad sanguinis excretiones pertinet, si excipias eam quæ fœminis per singulos menses accidit, reliquæ omnes toto genere præter naturam existunt. Profluuia autem vteri, vbi modum in quantitate excesserint, tunc solum præter naturá censeantur. Omnium autem sanguinis fluorum causa, trifariam potest accidere. Quippe vel facultas ora vasorum aperit, vt in sanguinis fluore è naribus est videre: vel sanguis est malè affectus, vel vasorum aliquod etiam malè affectum, vel ruptum. Etenim vasa rumpi contingit, aut ob plagam acceptam extrinsecus, aut ob saltum, aut ob casum ab alto, aut ob vociferationem vehementem. Sanguinem malè affectum dico, vel cùm adeò vitiosus est, vt vasa quibus continetur, erodat: vel adeò auctus, vt à vasis contineri possit. Vasa malè affecta dicuntur, si vel molliora, vel duriora, vel tenuiora fuerint. Siquidem quod immodicè molle est, facilè ob imbecillitatem rumpitur: sicuti & valde durum, quia non facilè multum extendi potest. At tenue, ob huiusmodi has vtrasque affectiones, non solùm ab externis vt rumpatur facilè, est habile. Verùm non omnia vasa erodi similiter possunt. Nam durum crassúmque, erosu est contumax. Similiter de reseratione est dicendum. Nam vasa imbecilla, mollia & tenuia, prona sunt vt oscula ipsorum pateát: robusta verò, & crassa & dura, sunt ad talem reserationem inepta. Cæterum reseratio accidit ab iis quæ ora vasorum irritant, & à plenitudine grauante: sicuti quandoque à natura, cùm excernit ea quæ sibi molesta sunt. Sed iam de iis quæ vomitu reiiciuntur dicamus. Excernuntur igitur hæc interdum, quòd quantitate & mole sua ventriculum grauent: vt cùm plurimum cibi est ingestum: interdum, quòd sua mordacitate contristent: vt si nutrimentum assumptum vel acidum, vel nidorosum, vel amarum vel acre, ob vitium concoctionis euaserit. Eodem genere continentur & biliosa, & pituitosa, & serosa excrementa, vel inibi

nata

Marginal notes:

Digestionis aliorum symptomata, atque ipsorum symptomatum causæ.

Expulsionis excrementorum non respondentis, causa triplex.

Excrementorum per venas cum sanguine, tria genera.

Excrementorum viæ duplices.

Bilis pallida quos morbos gignat, per corpus fusa.

Atra bilis quos morbos pariat.

Pituita quos morbos gignat.

Serum sanguinis quos affectus producat.

Nutricatio est naturalium actionum prima.

Assimilatio alteratio est.

Nutricationis facultatis symptomata.

Atrophia.

Elephas quid.

Alphi.

Alimenta cur suam naturam immutant carnem, & immutantur ab illa.

Persica planta.

Coniuncta afficiuntur.

Alimenti priuatio vnde accidat.

Expultrix vis quando immodicè moueat.

Expultrice facultate existente imbecilla, quid accidat.

Sanguinis excretiones omnes, menstrua excepta, præter naturam existunt.

Sanguis quotupliciter effluere possit.

Vasa quibus modis disrumpi possint.

Sanguis aut quantitate, aut qualitate immodicus.

Vasa quotupliciter malè affecta dicantur.

Reseratio vasorum vnde accidat.

Vomitus à quibus causis moueri possit.

nata, vel ex vniuerso corpore illuc confluentia.

Sanguis in ventriculo contractus præter naturam.

Tertium causarum genus ventriculum ad vomitum incitans, est quod haud quaquam irritans, in illo continetur præter naturam: vt videlicet sanguis. Communiter autem dicuntur esse præter naturam, quæ etiam si sint concocta, minime possunt alere. Iam verò recrementorum ad infernas partes expulsio, nonnunquam solitum tempus præuenit, vel quia venter copia multi cibi grauatur vel pungitur, vellicaturque, vt a re mordente, quam vt alienã expellere nititur. At dicimus multum cibum, vel quia facultas seipsa imbecillior est reddita: vel quia existit assumptum alimentum immodicum: vel ob vtranque causam. Præter iam dictas causas, alimenta tum humidiora, tum viscosiora ingesta, ipsam deiectionem accelerant. Quæ tum celerius delabuntur, cùm leniter post eorum assumptionem deambulaueris.* Cùm autem complura sint intestinorum volumina, per quæ deferri alimentã est necesse, cibi sanè ipsi ob grauitatem diu immorari non possũt: quòd si eorum quippiam in ipsis circumuolutionibus fixum inhæreat, id subitò ab actione intestinorum (quibus inest vis expellendi infestaotia) propellitur.

Deiectionem citantes causæ.

Cibus multus quotupliciter dicatur.

Alimenta tardius deiecere quæ compellant.

Tardius quàm pro consuetudine excernit venter, aut ob intestinorum vel imbecillitatem, vel obtusum sensum: aut ob alimentorum tum paucitatem, tum qualitatem. Sed musculorum abdominis imbecillitas etiam deiectiones retardat, præsertim si duriora sint excrementa: quo tempore thoracis musculi etiam auxilio sunt. Pauciora quàm pro ratione assumptorum excrementa excernuntur, vbi plus ex cibis per corpus digeritur. E contrario plura deiiciuntur quàm pro portione ingestorum, interdum ob defectum digestionis per corpus, interdum ob excrementi quædam è supernis ad regioné ventris defluxa.

Excrementa cur nunc plura, nunc pauciora, quàm pro ratione cibi assumpti, excernantur. Fluxionis assiduæ causa.

Porrò assiduæ excretiones, vel ob imbecillitaté vel ob morsum eueniunt. Imbecillitatem intéperies inducit. At mordicant humores contenti. Est & alius assiduæ deiectionis modus, quæ fit ob sedis musculos resolutos. Quippe huiusmodi deiectiones a volũtatis imperio non pendent: proinde & intépestiuæ, & inordinatæ, & assiduæ sunt.

Deiectiones intempestiuæ fiunt præter voluntatis imperium.

Flatus in ventre gigni à pituitosis humoribus, & calore imbecillo.

Iam verò solet flatus in vẽtriculi spaciis oriri, cùm vel humores pituitosi illic contenti, vel cibi, in vapores ab imbecillo calore soluuntur. Etenim vt absolutum frigus vaporem haudquaquam excitat, sic vehemens calor exactius magna ex parte cibum ipsum comminuit, quàm vaporis generationi conueniat: nisi fortè is suapte natura sit flatulentus. Quemadmodum enim frigidissima constitutio, maximè spirante borea, aërem sereniorem reddit: ac rursus calidissima constitutio æstatis, efficit aërem nos ambientem purissimum: mediæ verò constitutiones nebulas pariunt: sic in animalium corporibus, à solo moderato, imbecilloque calore, * flatulentum gigni excrementum contingit.

Serenissimum reddi aërem, borea spirate.

Flatum in vẽtriculo genitum, quæ sequantur symptomata.

Hoc igitur si per os excutiatur, ructum efficit: sin autem per sedem, flatum molitur, interim strepentem, interim sine strepitu. Cùm verò per neutram defertur partem, inflationem, symptoma ventriculi imbecilli, producit: quæ etiam mota per vacua intestina, in illis varios gignit strepitus: qui quidem eò acutius atque tenuius resonant, quò purior spiritus fuerit, magísque per intestina tenuiora & superiora delatus: eò autem minor, sed grauior resonatio sentietur, quò spiritus magis ad inferiora intestina descenderit.

Strepitum à flatu profectũ eò acutiorem edi, quo flatus ipse tenuiora intestina magis permeat: grauiorem autem, quo magis ille crassiora in suo descendeat.

Quòd si intestina ipsa aliquam humiditaté contineant, strepitus murmurillus dictus gignetur, qui humidi excrementi deiectionem nunciabit. Si verò strepitus æditus, purus & clarus resonet, aut intestini ipsius inanitionem, aut in superiori eius parte excrementa dura contineri significabit. Qui strepitus cum stridore fit, is ab instrumentorum angustia, & inflante spiritu, atque pauca humiditate procedit.

Strepitus murmurillus purus stridénsque, quid indicent.

Defluxus à supernis partibus in ventriculũ fit, vbi facultas præualida, redundantia excrementa expellit: interdum vbi adeò imbecilla existit, vt ne id quidem quod vtile est, ferre possit.

Defluxus vnde in ventriculũ accidat.

Excernitur id quod redundat, tum per crises, tum per integram valetudinem: vt in mulieribus singulis mensibus, & in iis quibus aliquod membrum est mutilatum: id quod etiam per definitos circuitus contingere in aliis multis videmus, qui prioris vitæ exercitia, cum ignauo ocio mutarunt.

Excretio quibus fiat modis.

Atque excrementum huiusmodi sola quantitate est alienum. Alterum qualitate aberrat, magnáque ex parte in acutis morbis solet excerni per crisim.

Excrementũ sola quantitate alienum, quod sit.

Inter hæc duo excrementorum genera, est aliud tertium genus medium: vt in ventriculo semicoctus cibus. Hoc autem per hepaticas affectiones maximè excernitur. Cæterùm nominantur hepatici, quos ob iecinoris imbecillitatem infestat morbus, etiam si nulla adsit phlegmone.

Hepatici qui dicantur.

Hepar igitur, si quando alimentum, quod per meseraicas venas attraxerat, nequeat conficere, per easdem rursus id semicoctum ac simile aquæ in qua fuerunt ablutæ carnes nuper mactatæ, respuit. Quòd si alimentum in hepate accuratè concoctum fuerit, ob aliquod autem impedimentum distribui in corpus non possit, vt ad * ventrem redeat est necessarium.

Alimentum ab hepate in ventrem regeri, quando necessum sit.

Quo tempore excretus sanguis apparet nigrior, splendidiorque illo, qui naturalis existit: vtpote ex sanguine & atra bile commistus. Etenim sanguis solus per se ob refrigerationem nigricans, tantùm abest vt splendorem vllum acquirat, vt etiam eum quem ab initio habuit amittat. Atra autem bilis eo splendidior existit: quale maris mortui bitumen Iudaicum. Siquidem non ex refrigerato sanguine, vt grumus, sed ex immodicè assato, feruidóque, veluti quidam cinis, gignitur atra bilis. Cæterum ipsa est frigida, quia terrestris: nõ tamen caloris expers: quemadmodum nec cinis, nec etiã acetum.

Atram bilem esse excreto sanguine splẽdidiorem.

Atram bilem gigni ex sanguine immodice assato, esseque frigidam, non tamen caloris expertem.

Igitur cruentorũ excrementorũ quatuor sunt differentię. Prima est, vbi sãguis quatenus dictũ est, per circuitus quosdã emanat. Secunda, cùm ob imbecillitatem iecinoris, haud absimilis lauacro ablutarum carnium sanguis deiicitur. Tertia (quam nuper diximus) ex melancholico splendentéque sanguine constat. Ac per has tres differentias, & multum est excrementum, & affatim excernitur.

Cruentorum excrementorum differentiæ quatuor.

Per quartam verò (quæ ex vlcere intestinorum oritur, præcipuéque dysenteria vocatur) paulatim & breuibus interuallis deiectionem fieri contingit, nonnunquam synceri sanguinis, nonnunquam grumosi: cum quo interdum puris quoque nonnihil excerni solet: quemadmodum & ramenta, & partes quædam membranis intestinorum consimiles. Sæpenumero densũ quoque stercus excernitur, cruentis guttis respersum.

Dysenteria signa.

Eiusdem generis cum prædicta dysenteria est tinesmos vocatus, ob recti intestini vlcus eueniens: qui quidem cætera symptomata dysenteriæ similia habet: tensionis verò vehementia, dysenteriam longè superat.

Tinesmus oritur ab vlcere intestini recti.

Vrinæ tum suppressiones, tum deprauatæ expulsiones, excrementis quæ vel in ventre retinentur, vel præter morem naturæ eiiciuntur, proportione respondẽt. Supprimitur igitur, vel ob vesicæ imbecillitatem

Vrinam vnde suppressa accidat.

excernere

excernere non potentis, vel ob ostioli ipsius angustiam. Quorum duorum morborum ischuria est vnum commune symptoma. Est & aliud symptoma, cùm nihil penitus vrinæ in vesicam delabitur, abolita nimirum tenuum actione. Alius itaque affectus censendus est, cùm oppleta vesica, alius cùm vacua, nihil vrinæ redditur. Nam in ea affectione qua vesica est plena, oportet aut orificium eius angustum, aut naturam imbecillam existere. Os igitur fit angustum, quia obstruitur & conniuet. Atque obstruitur quidem à grumo, vel crasso pure, vel lapide, vel callo, vel tuberculo, quod in meatu creuit: cuiusmodi in externis partibus omnibus accidere cernimus. Conniuet autem, aut ob tumorem præter naturam, cuiusmodi est phlegmone: aut ob siccitatem ingentem, qualis per febres ardentissimas gignitur. Sunt verò deprehensi quidam vesicam oppletam habentes, qui veriti surgere à cœna, vt illam exonerarent, postea meiere nequiuerunt: qualis etiam affectus ventri & intestinis solet interdum accidere. Igitur iam dicti affectus, vim excernendi vrinam, sua functione defraudant. Qui verò ab iis magnitudine relinquuntur, actiones efficiunt obtusas, torpidásque. Reliquos affectus tertium genus symptomatû (quod in motibus deprauatis consistit) comitari consueuit: cuius multæ species habentur. Primam stranguriam appellant, quæ vel ob imbecillitatem vesicæ, vel ob acre lotium fieri videtur. Secunda species profluuio ventris est similis. Solet autem fieri quædam veluti resolutio, colliquatióve, interim vniuersi corporis, interim succorum tantùm, quos venæ continent. Deinde quod ita liquatum est, modò in ventrem, modò cum vrina defluit: nonnunquam in sudorem degenerat. Igitur venarum sueros in serosam saniem solutos, renes ad sese trahunt, vbi integrè valent, continenterque ad vesicam transmittunt. Si verò inualidi fuerint, vt ipsos trahere nequeant, tunc venæ eiusmodi serum aut in ventrem demittunt, nimirum si crassius sit: aut in vniuersum corpus pellentes illud, vbi est tenuius, subitò totû habitum ad aquam inter cutem transmutant. Quòd si caro liquata sit, tum vel venter suscipit ipsam fluxionem, si sit crassiuscula: vel sudores profluent, si in vapores soluatur. Reliquorum lotij symptomatum: alia quidem vesicæ aut renum quosdam affectus indicant: alia quantum vel cruditatis vel concoctionis accesserit sanguini, ostendunt. Vt verò ad sudores transeamus, vbi ij resoluto corporis habitu eueniunt affectus vocatur syncope: cuius sanè rei contrarium, per sudores creticos accidit, quippe qui robustas vires annunciant. Eis autem sudores sunt similes, quos modica exercitatio, & balneum, & calor æstiuus euocat. Per exercitationes autem immodicas, nonnihil vtilis humoris excernitur. Odorem verò & colorem excrementi quod expurgant, sudores obtinent. Cæterùm multus sudor effluit, aut ob corporis raritatem, aut excrementi tenuitatem, aut abundantiam. At detinetur, si paucum, viscidum, crassúmque excrementum fuerit, aut constipati meatus: id quod accidit ipsis, quia vel obturantur, vel conniuent. Ac obturantur quidem à succis crassis & viscidis. Conniuent ob nutritionem pleniorem, vel ob refrigerationem, vel ob molliciem. Ad hæc, sudoris tum excretio, tum suppressio, ob virium in carne imbecillitatem interdum accidere solet. Porrò nullius partis functio manente ipsius essentia illæsa, impediri potest. Nulla autem qualitatum agentium, res vicinas perinde alterare videtur, ac calor. Quare corpus calidum simul & humidum, quamcelerrimè proprium sibi alimentum concoquet, assimilabitque. Quod verò ita sit durum, vt & flectatur facilè, & firmiter innitatur, id & trahere vehementer quidlibet, & impellere violenter, & detinere fortiter poterit. Optimè itaque nutrientur calida & humida corpora, vt quæ & celerrimè immutent, allicientque ad se, reponantque & assimilent alimentum. Pessimè omnium frigida, & sicca, vt, quæ nec alterare, nec suscipere, nec apponere, nec assimilare sint apta. Quòd verò humidiora corpora tum facilius, tum celerius adhæreant, coalescantque, duriorum autem alia nequaquam, alia non facilè id perperiantur, nemini obscurum existimo. Cæterùm concoctio & nutritio, alterationes esse censentur. Appositio fit, cùm cibus in roris speciem redactus, à nutrito suscipitur. Adhæsio, est alimenti cum alito conglutinatio quædam, dum in vnum coalescunt. Atque in his omnibus pueri, aliique, quorum temperamentum calidius est & humidius, optimè degunt: nec infeliciter in illis distributio perficitur. Retentricem tamen facultatem pueri habent imbecilliorem, ob idque excernunt celeriter. Similiter etiam expellendi facultas, vt retentrix, modicè illis est imbecilla: Eget autem longiori tempore facultas retentrix, quo suo fungatur munere: expultrix verò breuiori. Pueri igitur, vt alteratricis facultatis robore iuuenes superant, sic attrahendi vi sunt ipsis longè inferiores: atque ab eis etiam in duabus reliquis facultatibus superantur. Quanquam expultricis imbecillitas in eis minimè deprehenditur, idque ob temporis breuitatem, quo suo fungitur munere. Quippe crebrius & deiiciuot, & vomunt, quàm iuuenes, non ob expultricis potentiæ robur, sed ob retentricis imbecillitatem. Atque in concoctionibus quæ ad ventriculum pertinent, si humida molliáque sumpserint, ea petinde ac iuuenes concoquunt: dura verò deterius conficiunt. Siquidem puerorum calor, ad vapotis naturam: iuuenum, ad siccitatem magis accedit. Atqui humidiora corpora humidioribus indigent alimentis: siccióra, siccioribus. Senes ad omnes ferè actiones corpus malè affectum sortiuntur: quippe qui iuuenibus aridiores sint, præterea etiam frigidi. Quare non probè concoquunt, ob caloris penuriam: nec ritè nutriuntur, partim ob siccitatem, partim ob imbecillitatem alteratricis potentiæ. Iam digestio per corpus ipsis & tarda, & imbecilla est, nimirum instrumentis veluti torpentibus ob frigiditatem. Porrò ad functiones actiuas calidum instrumentum & siccum, magis idoneum est, frigidum verò & humidum, imbecillius. Reliquæ duæ coniugationes medium inter has locum obtinent. At verò si ætates ipsas spectes, naturaliter frigidum & humidum corpus minimè deprehenderis: quanquam ob affectum præter naturam, talia reperiri contingat. In vniuersum igitur, frigidum vbique est debilius & torpidum, siue humori, siue siccitati iungatur. Haud aliter inter naturales potentias, retentrix robustior quidem videtur in aridioribus calidioribúsque instrumentis: imbecillior verò, in humidioribus frigidioribúsque. Similiter nerui, tendones, syndesmi, & musculi, quantò sicciores tantò robustiores euadent: nisi adeò modum excesserint,

Marginalia: Ischuria quorum [...] sit causa. — Vrina quomodo in quibus obstruatur accidentibus possit. — Vesica aliquando, qua ex causa contineat. — Stranguria fit vel ob imbecillitatem vesicæ, vel ob lotij acrimoniam. — Colliquatio nis partium quibus modis fiantur. Renum facultas. — Aqua inter cutem quo modo generetur. — Syncope quid. Sudores critici robustas vires annunciant. — Sudores reiiciunt odorem & colorem eius, quem purgant, humoris. — Sudoris tum sistendi, tum supprimendi causa. — Essentia partis [...]. — Calida humida [...] nutriuntur & assimilare. Frigida & sicca cur nutriantur infelicissimè. — Concoctio. Nutritio. — Appositio. Adhæsio. — Pueri vim retentricem habent imbecilliorem, expultricemque non admodum fortem. — Pueri quibus facultatibus superentur a iuuenes, & quibus ab eis superentur. — Puerilis iuuenilisque caloris discrimé. — Nutriuntur omnia similibus. Senes cur ferè ad vniuersas functiones corpus malè affectum sortiantur. — Actiuis functionibus quæ instrumenta sint commodiora. — Frigidum & humidum naturaliter nullum corpus reperiri in ætatibus. Frigidum vbique esse debilius, torpidumque.

cesserint, vt ob duritiem vix flecti possint. Nam si sic sint affecti, corripientur spasmo. Contrà naturalia instrumenta, quò sunt humidiora, eò sunt ad nutricationem magis idonea, vel si ad extremam humiditatem peruenerint: ad concoctionem verò non sunt aptiora, nec seipsis, nec aridioribus, quibus similis adsit calor: nisi si cum aliquando cibum exhibeas instrumento sicco & squalido, non liberaliter ei tribuens humiditatem. Cæterùm & ad digestionem per corpus, & ad excretiones, corpora admodum dura, ineptissima existunt: quòd haud facilè vel dilatantur, vel contrahuntur: quorum alterum attractionem, alterum excretionem molitur. In summa verò, calor auctus ad omnem alterationem efficacissimus est, nisi ad tantam, vt colliquet, vehementiam increuerit. Siccitas ad robur & firmitudinem confert, nisi adeò sit cruda, vt corpora rigida, immobilia, ac friabilia efficiat. Humiditas ad nutricationem quidem mirifice facit: cæteris verò functionibus omnibus aduersatur, excepta qua corpus augetur. Deinceps autem de fluxionibus à cerebro oriundis aliquid etiam dicamus. Destillationis igitur & grauedinis (hæc coryza, illa Græcis catarrhus dicitur) cerebrum causa existit: vt pars quidem similaris vel à frigore, vel à solis ardore in intemperiē adactum: vt instrumentum verò, quatenus infestatur à plenitudine. Cæterum destillatio fit, si ad os excrementum defluxerit: grauedo, si ad nares: quemadmodum & raucedo, si ad fauces decūbat. Quòd si fluxio gurgulionem inuadat, aut vuam pariet, aut ipsum in tumorem attollet. In glandulas quæ ad finem oris vtrinque adiacent, si decumbat, antiadas procreat: sicuti & paristhmia, inuadens ea quæ illis proxima sunt. Ac defertur quidem fluxio à capite nonnunquam in ventrē, nonnunquam in asperam arteriam, vtrilibet maximè nocens. Quod verò ad vteri corpus spectat, si solidum fuerit aut durum, causa est, cur supprimantur menses. Duratur autem vel ilicò à primo ortu, aut tractu temporis post ipsam generationē: videlicet ob intemperiem aut affectus alios præter naturam. At intemperies vteri interdum à natura oritur, interdum sequitur morbos, perinde ac densitas. Detinētur etiam nonnunquam menses, ob materiam ipsam vacuandam, vbi vel crassa est, vel viscida: necnon vbi à crassis humoribus vasa, quæ ad vterum descendunt, obstruuntur. Ad hæc, vterus nihil omnino excernit ob multas exercitationes, & victum tenuem, & cùm ad alias partes repunt humores. Minus excernit æquo, ob easdem causas, sed remissiores. Plus autem, ob diuturnum ocium, & victum opiparum. Cæterùm deprauatæ vteri fluxiones (quod symptoma fluxus muliebris dicitur) fiunt expurgato per hanc partem vniuerso corpore. Ac talem semper speciē refert id quod excernitur, quale est quod in animali redundat. Est & aliud ex vtero deprauatarum profluuium, ob affectum aliquem ipsum infestantem eueniens. Insuper interdum cohibentur menses sanguine, ob robustas vires in alias partes vrgente. Ad hunc autem sermonem pertinet meminisse mulierum minime foratarum, quibus vteri meatus coaluit. Iam priapismus est, cùm inuito intumescit inflaturque masculinum pudēdum: cuius symptomatis causa exstit flatulentus spiritus. Porro gonorrhœa si pudendo non intento acciderit, retentricis facultatis in seminariis vasis imbecillitatem sequitur. Si verò intento pudendo eueniat, conuulsioni quodammodo erit affectus similis. Colorum vicissitudinem (vt summatim dicam) faciunt succi à sua naturali specie aberrantes, aut in profundum subeuntes, aut cutem veluti illuentes. Particulatim verò causæ, ob quas succos ad huiusmodi tum motus, tum affectus peruenire oportet, sunt affectiones animi: aëris nos ambientis vel ad calorem, vel ad frigus mutatio: corporis affectus vel calidiores, vel frigidiores: item sanguis vel paucus, vel plurimus, tum foras elatus, tum intrò reuulsus. Huc accedit etiam quodlibet humorum vitium, ad suam ipsius speciem vniuersi corporis colorem permutare potens. A naturali autem figura deflectunt partes, immodicè vel repletæ, vel inanitæ, vel à propriis sedibus deturbatæ, aut reuulsæ. Vt autem hunc iam commentarium claudamus, operæpretium mihi videtur addere, quænam symptomata sibi mutuò & necessariò succedant, & quæ item non necessariò. Igitur id quod fit, vnáne ex causa fiat, an ex pluribus, considerandum. Nam, si ab vnica tantùm fiat, necessariò causæ efficienti succedet: si à pluribus, non necessariò. Symptoma itaque quod ab vno alio dependet, necessariò consequitur illud. Vbi verò aliæ quædam causæ ad secundi symptomatis generationem accedunt, ipsum non necessariò ad primum consequitur. Neque enim cruditatē (gratia exempli) inflatio ex necessitate sequitur, vel mordicatio, vel nausea: quanquam tum horum, tum reliquorum symptomatum ferè omnium nullum est, quod non aliquando cruditates sequi videatur. Verum & cruditatis magnitudo, & differentia, tum hominis natura, tum sensus vel acutus, vel obtusus, item singularum corporis partium & robur & imbecillitas faciunt, vt aliàs aliud symptoma cruditatem sequatur. In summa verò, quæcunque pars cruditatem fecerit, illa noxam percipiet, quæ maxime imbecilla fuerit. Proinde nullum symptoma necessariò sequi cruditatem, possumus asseuerare. Vbi autem alimentum minimè per corpus digeritur, siue priuatio, siue imbecillitas fuerit actionis, atrophiam necessariò inducet, quemadmodum in singulis partibus alteratricis potentiæ noxa. Præterea expultricis facultatis circa excrementa, aut sanguificæ potentiæ aberratio, necessariò producit praui coloris symptoma.

Naturalia instrumenta, quò sunt humidiora eò sunt ad nutricationem magis idonea, ad concoctionem verò ineptiora aridis, quibus adsit similis calor.

Qualitatum quæ in quibus sint efficaciores functionibus, & quæ inutiles.

Coryza. Catarrhus.

Destillatio est defluxus in os.
Grauedo est defluxus ad nares.
Raucedo est ad fauces defluxus.
Vua. Antiades. Paristhmia.

Vteri corpus à quibus causis durari possit.

Menses vnde retineri contingat.

Menses quibus ex causis plus æquo fluant.
Muliebre profluuium.

Clausæ mulieres.

Priapismus est inuoluntarius tumor virilis pudendi à flatulento spiritu ortus.

Gonorrhœæ species.

Colorum vicissitudines vnde oriantur.

Figura partiū à quibus causis vitietur.

Symptomatum quænam sese mutuò ac necessariò sequantur, & quæ minimè.

Cruditatem nullum necessariò symptoma sequitur.
Atrophia sequitur necessariò alimenti defectum.

GALENI PERGAMENI
De procatarcticis,
LIBER VNVS.

QVAS procatarcticas, siue externas, siue præincipientes appellant, vt magnus calor, frigúsve ambientis, aut etiam aliquis animi affectus, inualida solum corpora commouent: ac proinde à nonnullis non causæ, sed morborum occasiones vocantur. Videmus etenim mille simul in theatro sedentes, e quorum numero quatuor duntaxat æstuant, & in eis à febre vnus solus arripitur: quod nuper familiari nostro Menandro contigit: quem nos secunda die inuisentes, iussimus caput rosaceo foueri, mox dormire, postmodum impensè lauari: ac sic tandem est restitutus. Alios etiam complures, ob æstum & labores febrientes, reclamantibus cæteris medicis, plurimis balneis

Procatarcticæ causæ inualida tantùm corpora immutant.

Menandrum ex insolatu febricitantem, qua ratione sanarit Gal.

balneis ac victu humidiori vsus, similiter persa- na[illegible]. Non desunt tamen, qui varia connectentes [illegible] mata, quas nuper causas procatarcticas di- [illegible] cas morborum causas esse inficiantur: quòd videlicet nec semper, nec omnia corpora lædant. Qui quidem non secus habendi sunt odio, ac illi, qui spinas & fimos in viis, per quas sunt transituri homines, seminant. Nos itaque horum impedimentorum nonnulla iam rescindamus, aliqua emendemus, alia conteramus, vt antiquam viam, quæ non ad ciuitatem, sed ad artem omnibus ciuitatibus vtilissimam ducit, purgemus. Quòd igitur tum frigus, tum immoderatus calor, & contristare, & morbos gignere soleant, id indies natura rerum nos docet: cùm nimirum vel ip[s]a animalia bruta, soleant loca & regiones mutare, vt æstate quidem calorem, frigus verò hyeme declinent. Quòd si hæc noxia quidem, non tamen morborum esse causas fateantur, quòd nec semper, nec omnibus noceant, iam non de re, sed de nominibus disputant: quanquam ne sic quidem effugere poterunt quin conuincantur, saltem illas esse causas nocumenti iis, quibus nocent corporibus. Sunt porrò duæ primæ causæ ac maximè principales in vniuersum, scopus videlicet, siue finis, cuius gratia fiunt omnia quæ fiunt: ac præterea id, a quo ea fiunt. Has dignitate sequuntur tertia & quarta, instrumenta nimirum quibus, & materia ex qua. Etenim in humanis artibus, nisi causæ omnes conspirent, nullus vnquam effectus absolui poterit. Nam nisi aliqua esset lecticæ vtilitas, nunquam faber illam construeret. Sed si aliqua sit illius vtilitas, careat autem dolabra, serra, terebello, aliáque supellectili instrumentorum, nec sic lecticam compaginabit. Et si hæc illi omnia præstò sint, & mox ligna deficiant, neque ita componetur lectica. Sed nec si instrumenta & materia parata sint, & vtilitas vrgeat, absit autem artifex, quicquam vnquam compingi possit. In iis tamen artibus quæ casu fiunt, interdum finalis causa desideratur, cùm ea nullius gratia fiant. Est etiam vbi id per quod fiunt, abest. At nihil inuenire licebit, quod materia non egeat, ex qua constet: & efficiente, à quo fiat. Semper siquidem est necesse, vt sit conuentus alicuius patientis, quod vicem materiæ subeat: & alterius quod circa ipsum agat, & efficientis rationem obtineat. Hoc autem nonnunquam instrumento eget, si alicuius gratia operetur. Interdum sine instrumento agit, vbi nullius gratia, neque ex proposito agit. Vbi igitur ex frigore vel æstu aëris ambientis aliquis læditur, aër ambiens dicitur causa effectrix: materia, corpus affectum. Nullus itaque effectus oriri poterit, nisi efficiens & materia iungantur. Vnde oportet vt hæc vtraque aliquid ad generationem rei conferant. Quæ autem ad rei generationem conducunt, meritò causæ appellandæ sunt. Reperire autem licet præter iam dictas, etiam alias causas, accidentales tamen: veluti intermedium spacium minimè impediens, quo faber indiget, vt circa lignum agere possit: idque non qua artifex est, sed quà corpus, quod alium ab eo qui continet materiam circa quam operatur, occupat locum. Hæc siquidem ex accidenti dicuntur, & tanquam ea sine quibus non. Solidum quippe corpus interiectum inter fabrum & lignum, impedimento est; quo minus operari artifex possit. Quod si de medio tollatur, ex accidenti consequitur; vt aër in illius locum succedat, cùm nusquam in hoc orbe vacuum possit consistere. Proinde constat fabrum aëre ex accidenti indigere. Similiter ambulationis causæ sunt, ipsius vtilitas, vis animalis, atque etiam crura: at causæ sine quibus id fieri nequit, aër circunfusus cedens, pauimentúmque renitens. Quod autem ait Erasistratus. Si refrigerari febricitandi causa est, qui magis refriguerit, ille magis febricitabit: maximè absurdum videtur. Nam si effectrix causa ipsa id absque patiente apto efficere posset, qui magis refrigerarentur, magis quoque febricitarent. At si frigus non omni corpori febrem adferre potest, sed illi tantum, quod ad eam excipiendam est habile, vtique non amplius erit necesse, vt qui friguerunt magis, magis quoque febricitent: imò facile nonnullos reperias, qui ne semina quidem febris concipiant, fiant tamen attoniti, vel torpidi, vel tremuli, vel conuulsi: vt accidit Alexandro, dum æstiuo tempore in Cydno, Ciliciæ flumine, se lauaret. At verò nec illud etiam reuera confici potest, vt qui magis frigescit, magis quoque lædatur: sicuti neque hoc etiam, vt si magis lædatur, magis febricitet: cùm aliquando contingat aliquem magis lædi, qui tamen non modò non magis, sed nec omnino febricitet. Idem etiam dicendum est de labore plenitudinéque, & aliis id genus causis, quas eodem paralogismo, ab ordine procatarcticarum febris causarum exterminabat. Sed cur interim operam ludimus, dum hæresim Erasistrateorum conuellimus, qui asserunt patriam potius prodendam esse, quam proprium dogma? Adeò enim stupidi simul & pertinaces sunt, vt etiam omnes febres a phlegmone excitari contendant: ob idque nec potum frigidæ, iis qui ardenti febre tenentur, concedant: cùm tamen ea opportunè exhibita, nisi obstet viscerum inflammatio, ægri confestim sudent, liberique à morbo reddantur. At si in discernenda hypostasi purulenta, ab ea quæ in sanis, & post solutas febres conspicitur, essent exercitati conuincerentur. Quippe in sanis, & vbi febres solutæ fuerint, id quod residet, album est, nec fœtorem habet, nec colorem, nec lentorem, qualis cernitur vbi phlegmone in suppurationem conuersa soluitur. Sed hæc etiam est summa impudentia Erasistrati, quòd cùm fateatur repletionem plethoram efficere: hanc verò sanguinis paremptosin ad arterias: atque hanc denique phlegmonem: nolit tamen concedere, repletionem phlegmonis causam existere. Nam & nos pari modo dicemus, quòd qui plaga homini illata venas colli secuit, non extitit illi causa mortis: quoniam causa proxima fuit, non ille qui percussit; sed potius effusio sanguinis.

Bruta animantia regiones, vt æstum & frigus vitent.

Causæ primæ & maximè principales in vniuersum, sunt finis cuius gratia fiunt, omnia quæ fiunt & præterea id à quo fiunt: quas postea sequuntur reliquæ, nempe instrumenta & materia.

Effectus nullus absolui potest in humanis artibus, nisi causæ in vnum omnes conspirent: id quod in iis quæ fortuitò contingunt minimè necessarium videtur.

Omnia egere materia ex qua, & efficiente à quo fiant.

Causæ appellandæ sunt, quæ ad rei generationem conducunt.

Causæ accidentariæ sine quibus operari non licet.

Vacuum nusquam dari.

Frigus illi tantum corpori febrem adferre potest quod ad eam excipiendam est habile.

Alexander torpore fuit correptus, dum in Cydno, Ciliciæ flumine, se lauaret.

Erasistratei censebant, patriam potius prodendam esse, quàm proprium dogma.

Frigida opportunè exhibita iis, qui ardenti febre tenentur, nisi viscerum inflammatio obstet, ab affectu eos liberat.

Puris hypostasisque discrimen.

GALENI PERGAMENI *De plenitudine*,

LIBER VNVS.

SICVTI nullum est quod nostra tempestate in ore ferè omnium medicorum crebrius versetur, quàm plenitudinis vocabulum: ita nec aliud facilè inuenias, quod magis ab eis ignoretur. Vt autem eos qui ignorantiæ tenebris occæcantur, quique absurda tuentur dogmata, impræsentiarum missos faciamus,

Plenitudo est duplex, vna iuxta vires illius, qui eam defert: altera iuxta vasis illam continentis capacitatem.

cum Ingenuis verò ac veritatis amore flagrantibus confabulemur: duas in vniuersum notiones, relationésve plenitudinis proponamus: vnam quidem, secundum robur virésque illius qui talem plenitudinem defert: alteram, secundum excipientis vasis capacitatem. Dein verò sedulò perscrutemur, quænam sint vniuersæ animantis vires: & quomodo plenitudo, quæ secundum earum vnamquanque consistere potest, sit & agnoscenda, & curanda. Postmodum, quot sint eorum humorum species, qui vel vires aggrauent, vel à vasis contineri non possint. Igitur in libris de Placitis Hippocratis & Platonis satis à nobis monstratum est, quòd alia ea vis sit, quæ in venis consistit, alia quæ per arterias, sicuti & alia quæ per neruos diffunditur. Vbi etiam docuimus, cor * facultatis arteriarum fontem atque originem esse: neruorum autem cerebrum, sicuti iecur venarum. At in libris de Elementis ostendimus, substantiam eorum omnium quæ generationi & interitui obnoxia sunt, à quatuor primis qualitatibus immutari: & ex earum certa quadam temperatura, omnium corporum substantiam, ac proinde virium earum essentiam, quæ corpus nostrum dispensant, constare: quippe quæ non sit, nisi ipsius temperamenti quædam proprietas. Porrò vis ipsa siue facultas, causa effectrix existit, non materialis substantia, patibilísve. Facultas itaque erit alicuius actionis causa, quam mox necesse est esse motum ab agente in id quod patitur. Sicuti & affectus qui in patiente est, motus erit ab agente, in rem patientem. Vnde vires suam quidem ex alterius comparatione notionem habent: essentiam verò,* ex habitudine ad alterum. Quòd autem in seipsum aut agat, aut aliquid efficiat, omnem mentis captum excedit: sicuti etiam, quòd seipsum aliquid contineat. Quare non modò ex Herophileis multi, sed & ex Stoicis iuniores, dum contendunt ostendere, quòd spiritus atque ignis & sese, & cætera elementa contineant, terra verò & aqua ab iis contineantur, nullam demonstrationem adferunt. Nos quippe euidentissimè cernimus, ita nihil ab igne contineri, vt potius ab eo vniuersa soluantur. Etenim quod durum est, reniténsque ac densum, vel primo aspectu potius continere videri possit: contrà verò, quod molle, cedens, rarúmque est, altero indigere à quo contineatur. Dicamus igitur, quotiescunque præ multitudine aliquis nimis distenditur aut distumpitur, affectum talem ad continentia vasa spectare, non verò ad aliquas vires: cùm verò grauatur, ad sensitricem potentiam. Nam neque idipsum omnino ad vires pertinet omnes, * cùm naturalis potentiæ hæc grauitas affectus non sit. At verò plenitudinis genus, quod ex loci continentis capacitate commensuratur, non modò in animantibus reperitur, verumetiam in rebus inanimis, quemadmodum in vestibus, vinculis, pellibus, vasísque fictilibus. Rumpuntur siquidem omnia hæc, vbi multa replentur flatuosa substantia. Porrò cùm quatuor sint naturales potentiæ, attractrix, retentrix, alteratrix, expultrix: alia sunt inquirenda indicia ad cognoscendam plenitudinem quæ secundum earum singulas accidit: nam nec grauitas in istis sufficere poterit. Etenim imbecillus ventriculus, vi sensitrice maxima est præditus, qua sibi grauia sentire possit. Iam quibus signis arteriarum plenitudinem, quæ ex collatione ad earum vires constat, probè deprehendere liceat, in commentariis de pulsibus exposuimus. Venarum verò nec ego signum aliquod vnquam, quo id ex scientia haberi possit, præscripsi, neque ab alio quopiam literis mandatum reperire potui. Vt autem de plenitudine agamus, quæ sigillatim quascunque particulas occupat, sciendum est, ea membra quæ parum sentiunt, vel sunt sensus omnino expertia, nequaquam parem cum ventriculo aut vesica, excrementorum quæ in ipsis congesta sunt, sensum habere: sed aut omnino exiguum, aut penitus nullum: exiguum quidem, vbi maxima plenitudo adfuerit: nullum, vbi illa non multa fuerit. Nam in pulmone, iecore, renibus, atque in nonnullis ossibus, aliquis nonnunquam oboritur alicuius ponderis sensus: quanquam is certè potius ad membranas referri debet, quàm ad eorum viscerum carnes. At secundum cerebrum, perquàm manifestum sui sensum grauitas interdum excitat. In partibus autem sensu vacuis, nullus potest non modò grauitatis, sed nec alterius etiam symptomatis sensus haberi. Atqui sensu carere videntur nonnulla ossa, adeps, & glandulæ quædam: præterea medullæ omnes, sensus expertes sunt. Cerebrum tamen atque spinalem medullam, nonnulli in sentientibus particulis collocant. Tutius tamen poterit quispiam de carne, qua gibba iecoris pars constat, asserere, quòd absque vllo sit sensu, cùm neruus illi nulla ex parte inseratur. De parte autem illius caua, facilè dubitatio exorietur, cùm nerui qui iecori iuxta portas distribuuntur, adeò sint exiles, vt contexere solam membranam videantur. Grauitas igitur euidentissimum signum illius est plenitudinis, quæ ad vim sensitricem spectat. Nam si in aliqua particula quæ sensu prædita sit, vlla humorum multitudo aggregetur, in ea statim grauitatis sensus quoque excitatur. Nec tamen quotiescunque pondus loco alicui insederit, ibi etiam humorum multitudo aggregabitur: quandoquidem si facultas sit imbecillior, poterit vel ex ipsismet solidioribus membris grauari, quemadmodum in corporibus resolutis contingit. Siquidem præ resolutione imbecillioribus redditis musculis, sentit ille qui resolutus est, in motu grauitatem insignem: ita tamen, vt infirmus musculus sibiipsi minimè grauis videatur. Grauitas quippe ab altero, & in altero, gignitur. Potest itaque musculus fieri se ipso inualidior, imbecilliórque: vt verò sibiipsi sit grauis, id fieri nequit. Agè igitur, maioris perspicuitatis gratia, ponamus nunc à spiritu per neruum delato, moueri musculum: à musculo verò, tibiam primùm, cui is inseritur. Qua mota, articulus in genu, vbi crus vniuersum committitur, subinde etiam moueatur. Quibus sic constitutis, quisque verè asserere poterit, & musculum, & totam tibiam, inualido spiritui esse oneri. Quocirca minimè potest exquisitè dignosci, quid sit id quod primùm grauet, quodque primum grauetur: nisi prius sciatur id, quod primum in nobis vnamquanque mouet particulam. Ad quod quidem vir tum in discernendis potentiis, quæ nos gubernant, peritus, tum in anatome exercitatus, desideratur. Iam verò, vt nulla est necessitas illis qui in obeundis functionibus valentiores, quàm prius forent, effecti sunt, humores aliqua ex parte accreuisse (quod Erasistratus existimabat) ita pernecessarium videtur, vt si qui validiores actiones habeant, eis virium robur accesserit.

Cor est arteriarum origo. Cerebrum est fons neruorũ. Hepar est venarum principium.

Essentiam facultatum corpus nostrum regentium, ex temperie quatuor qualitatũ constare, esséque proprietatem temperamenti.

Facultas est causa effectrix.

Agere in seipsum nihil potest, sicuti nec se continere.

Ignis omnia dissoluit.

Continere videntur dura, renitentiáque: vt contineri, quæ mollia & cedentia existunt.

Plenitudo distendens aliquid, dicitur iuxta vasa.

Plenitudo grauans, etiam si non distendat, ad vires sensitrices refertur, minimè autem ad naturales.

Plenitudinem iuxta vasa reperiri etiam in rebus inanimis.

Plenitudo iuxta venarũ vires, qua ratione deprehendi queat, neque scripsit Galenus, neque ab aliis scriptam reperit.

Sensu vacuas particulas, nec grauitatis, nec prorsus symptomatis vllius posse sensum percipere.

Medullæ omnes insensiles. Iecoris gibba insensilia esse.

Grauitas est certum iudicium illius plenitudinis quæ ad vim sensitricem spectat.

Plenitudini ad vires non requiritur necessariò magna humorum colluuies.

Grauitas ab altero & in altero gignitur.

accesserit. Ac[illegible]onum siquidem fortitudo ad virium ro[illegible] [illegible]quitur: sicuti & robur virium, fortitudinem comitatur functionis. At a sanguinis multitudine, consecutio nulla necessario est futu[illegible]um neque si is maiori sit copia quam antea, [illegible]dior ex necessitate futurus sit homo: neque si [illegible]n, imbecillior: sicuti nec si æqualis sit, necessum est illum viribus eodem se habere modo. Liquet itaque actiones validas propriam esse ac inseparabilem virium vigentium notam, sanguinis vero aucti nequaquam. Porrò vbi adest tensionis sensus, nec tamen exercitatio præcesserit, ibi necesse est plethoram esse congestam. Sanguis autem auctus, non tamen eò, vt venæ adhuc tensæ, sint nondum plethoram absoluit. Vt verò tensio, copiæ humorum propria vasa tendentium affinis est: ita vlcerosus sensus, acrem sequitur qualitatem humorum, potéstque vel ex solis quandoque motionibus gi[illegible]. Si igitur particula quæ distenditur, particeps sensus fuerit, necessum est, vt quæcunque fuerit ea res, quæ eò ipsam distendit, vt capi nequeat, tensionis sensum in animante excitet. Atque is affectus qui tunc membra occupat, tensio appellatur. Quæ si plurimum augeatur, erit etiam necesse, vt quod tenditur disrumpatur. Cæterùm non tantùm ex ipso sanguine, sed ex quacunque substantia humida & flatulenta, possunt partes tensiuo affectu occupari. In vniuersum autem, id quod grauat, molestum: quod verò pungit, aut mordet, molestum esse dicemus. At plures reperiri humores mordaces, qui partim in nobis gignantur, partim accedát extrinsecus, omnibus est compertum. Quorum quatuor penes magis & minus differentiæ extant. Etenim qui modice mordent, pruritum inferunt, vti sellla: qui verò magis, rodunt, vt cæpa. Sed si aliqua præterea adhuc his fuerint acriora, horrorem excitabunt: præcipuè quidem, si particulis admoueantur exulceratis: protogato verò, atque aucto horrore, symptoma illud rigor vocatur. In nobis quoque mordaces gignuntur succi eadem ratione, per has quatuor ideas distincti. Quorum sanè pruriginosi illi sunt, qui modice existunt acres: vlcerosum verò sensum pariunt, qui his sunt mordaciores: qui autem hos quoque mordacitate superant, horrorem; sicuti qui præterea iam mordacissimi sunt, hi rigorem inducunt. Affectio igitur vlcerosa, ex succis mordacibus gignitur. Grauitas autem à multitudine, pro virium comparatione. At tensionis affectio, & ipsa quidem humorum multitudinem sequitur, non tamen per collationem ad vires corporum continentium, sed tantùm ad capacitatem qua continentur illi. Ad hanc ergo affectionem vltimam, tensiu tantummodo pertinet: vt ad secundam grauitas. Vlcerosus verò sensus, neutrius est propria nota, nec plenitudinis nuper dictæ, nec secundæ, quæ vires respicit. Ex symptomatis itaque alia ad plenitudinem pertinent, quæ respicit vires: alia ad eam quæ in infusione consistit: nonnulla præterea non sunt * simpliciter plenitudinis notæ, sed huiusce plenitudinis. Quædam verò nullius quidem plenitudinis, sed humorum potius prauitatis & corruptionis sunt signa, aut virium imbecillium, aut tumoris solidorum corporum. Ergo affectiu tensiua, nisi exercitationis sit comes, plurimam omnino substantiam in corpore quod sensu præditum est, contineri insinuat: non tamen qualis sit ipsa substantia, ostendit: nisi alia etiam iudicia accedant. Actionum [illegible] imbecillitas vires inualidiores ostendit * q[illegible] mouen causa impediatur: quemadmodum a[illegible] lit in languidiori manuum motione: id quod plures consti[illegible]tiones consequi potest. Nam si in aliquo carneum ac adiposum particularum genus, viribus tamen eo dem fines seruantibus, adaugeatur, necesse fuerit motiones imbecilliores fieri: motu [illegible] aucto [illegible] verò æquali permanente. Sed si aut vnus quispiam ex humoribus aut omnes etiam simul excrescant, nec vires alioquin simul vnà augeantur, sic quoque necesse erit actiones inualid[illegible] reddi: nec secus si humores simul & effusiones [illegible] [illegible]uerint, nullo autem in viribus incremento facto quemadmodum & si pares il[illegible] se habuerint vires verò imbecilliores euadant. Fieri etiam potest, vt & dematur de virium robore, & humores vnà cum parenchymate, seu transfusione (quæ impræsentiarum molem carnis, pinguitudinisque significat) vel plures fiant, vel pauciores. Horum itaque vtrumuis eueniat, necessariò euadent * functiones imbecilliores.* Arbitrari autem quandiu solida corpora optimè nutricantur, posse nonnunquam edi imbecilliorem motum, hominum planè est minime perpendentium, facultates per vniuersa solidiora corpora permeare: sed perinde ac fistulas, aut canales quosdam, sic spiritui venas & arterias constituentium. Hallucinantur etiam, qui inter plethorica indicia, corporis tumorem reponunt: quippe venarum tumor poterit forsan esse plethoricum signum, inseparabiléque, vbi corpus ita se habuerit, vt neque interna externis, neque hæc illis caleant magis, nec præterea calor immodicus vniuersum corpus detineat. Carnis autem & adipis moles, eorundem multitudinem indicabit: non tamen plethoricæ plenitudinis quæ desiderat euacuationem, signum existet. Cum autem syncerus sanguis nunquam ita reperiatur in venis, quin illi aliquid aut bilis, aut pituitæ, aut serosi excrementi permistum sit: perinde sanè erit dicere, sanguinem ipsum augeri, ac si etiam humores dixeris. Venarum itaque tumor, sanguinis plenitudinem indicat, si tamen is à nulla gignatur externa constitutione prorsus inualescente, aut ex fusione, aut ex ebullitione. Cauendum præterea erit, ne particula illa decliuis fuerit, néve paulò antè cæteris vehementius mota. In summa verò, plenitudo à venarum tumore indicabitur, si omnes corporis partes eandem constitutionem seruarint, idque cum mediocri calore. Cæterùm tum tumor ipse, tum tensio, cùm à singulis humoribus, necnon à flatu excitari possint, plenitudinis quantitatem, potius quam specificas differentias declarant. Siue igitur sanguis eò incrementi peruenerit, vt citra tunicarum tensionem, naturæ modum excedat, corporique grauis videatur: siue ita sit auctus, vt vasa continentia distendat: vtrunque rectè & multum, & plenitudo dicitur: sed prior illa, secundùm vires, hæc penes vasa vocetur. Iam rubor, si nec ex sole, nec ex balneo, nec ex immoderato exercitio, neque ex calore, neque ex ira verecundiáve, neque ex alia denique occasione extrinseca oriatur, sed vndequaq; corpus æqualiter fuerit affectum, sanguineæ plenitudinis nobis indicium existit. Omnem autem plenitudinem, quæ in venis congesta est, facilè motus arteriarum ostendit, ob mutuam vasorum confluentiam: nisi vbi humores contenti in venis, quàmmaximè sunt crassi & tenaces. Plenitudi-

Actiones validæ, [illegible] sanguin[illegible] [illegible] separabil[illegible] nota.

Tendi possunt particulæ à quauis substantia humida & flatulenta.

Mordicantium humorum quatuor, secundum magis & minus differentias habentur.

Acres humores particulis exulceratis admoti horrorem & rigorem excitant.

Vlcerosus sensus neutrius plenitudinis est propria nota.

Tensiuus effectus quid indicet.

Actionis languor, vires inualidiores ostendat.

Facultates per vniuersa solidiora corpora permeare.

Tumorem corporis non omnem esse signum plethoricum.

Venarum tumor quando sanguinis plenitudinem indicat.

Plenitudo secundum vires. Plenitudo secundum vasa. Rubor insitus, sanguinis plenitudinem indicat. Arteriarum motus, venarũ plenitudinem indicat.

Plenitudinis species quibus notis sint distinguendæ.

nis autem species, vbi in vniuersum illa corpus dispergitur, his notis sunt distinguendæ. Rubor plenitudini sanguineæ attestatur, color verò suppallidus, flauæ bili. Cùm autem pituita nimis excreuerit, in album magis quam pro naturæ modo, color ipse mutatur: quemadmodum in atrum, si bilis atra. Opus tamen est, vt cum singulis horum humorum simul sanguis augeatur: alioqui non plenitudo aut plethora, sed cacochymia potius dicenda venit. Cæterùm si grauitas vel tumor præter naturæ modum accesserit, affectio talis, plethora appellabitur: ipsiúsque humoris vincentis species, ex colore diiudicabitur. Sola tamen bilis nec tumorem, nec pondus (quæ à plenitudine sciungi nequeunt) inferre potest. Nam antequam ita ea increscat, alia illi superuentura est affectio. At si sola pituita augeatur (inter cuius species annumeratur humor qui crudus dicitur, fabamque imitatur elixam, quàm alia pituita, crassior, ac minus flatulentus existens) duntaxat in leucophlegmatia solet per vniuersum corpus exuberare. Sunt enim & aliæ pituitæ species: dulcis nempe, acida & salsa. Verum ex dulci fiunt somnolenti: ex acida cùm redundat, famelici: quemadmodum siticulosi, ex salsa. A cruda autem, deiicitur appetentia, somnolentíque etiam fiunt. Siquidem si humescat, refrigeretúrque cerebrum, quod est sentiendi principium, statim soporosa affectio oboritur: quemadmodum si siccescat, atque incalescat, in vigilias illabitur. Proinde omnes qui vtraque bile redundant, insomnes degunt. Id tamen peculiare habent, qui atra bile cruciantur, quòd difficiles sunt, atque præter omnem rationem tristes. Vigiliæ itaque & somni causa, in cerebro ipso consistit: appetentiæ autem & illius defectus, ad os ventriculi pertinet. In quo quidem si colligatur pituita, appetitiones excitat: si flaua bilis, tum sitim, tum cibi fastidium pariet, osque fiet amarulentum. At si atra, morosi, tristes atque formidabiles fiũt, & sine siti: saliuáque plurimum illis scatet: atque nonnulli eorum satis videntur famelici, in quibus nimirum atra bilis, acida qualitate fuerit affecta: id quod sanè contingit, vbi ipsa malignior est reddita. Porrò vbi ea veluti fæx sanguinis permanet, neque exactè est acida, satius fuerit illam appellare melancholicum succum: non autem melancholiam, siue attam bilem. Quòd verò ad pulsus pertinet, si in plenitudine flaua bilis redundet, tales necesse est reddi pulsus, qualis vbi cor calfit simul & exiccatur. Si atra bilis, quales quum frigescit & exiccatur. Si pituita, quales edi solent in humida frigidáque constitutione. Vbi verò sanguis se omnino secundum naturam habuerit, nulla fiet in pulsu ab antiquo statu mutatio: alterantur autem, secundom ipsius sanguinis mutationem. At verò ex ocio & humido victu sanguis humidior seipso redditur: ex ita autem, exercitatione, æstu, frictione, medicamentis alimentóque calfacientibus, necnon meraciori antiquióríque vino, calidior efficitur: quemadmodum frigidior, ex recenti frigore. Quòd si quispiam alimentis temperaturæ siccioris diutius vtatur, quæ tamen alia nulla intemperie teneantur, sanguis siccior euadet. Sed secundum etiam varias complicationes causarum, in diuersas incidet sanguis compositas intemperies: idque citra miscellam aliam in eo superantia humoris. Quòd si ob aliorum quoque humorum mixturam, illabantur in intemperiem, certè absque cacochymia constare talis dyscrasia non poterit: alias tamen octo differentias sortietur, sed diuerso modo, quàm vbi ille solus & per se fuerit talis. Verùm an intemperies ad solum pertineat sanguinem, an ad aliquem alium illi humorem permistum, ex iis quæ diximus, & ex aliis multis signis, facilè deprehendi potest. Fingamus igitur homini qui febre est vacuus, venas in tumorem attolli, ac totum corpus rubicundius euadere. Statim enim est expendendum, num & causæ aliquæ occurrerint, ex illis quæ vim calefaciendi habent: & si hoc fortè videatur, præstiterit huiusce rei dignotionem tantisper differre, donec motio ab illis in corpore voluerso excitata conquieuerit. Tunc autem, si qualem diximus, talis appareat, sanguinem sanè in eo abundare, indicium erit. Mox verò grauitatem, tensionem, pigritiam ad motum, pulsus, vigiliam, somnum, appetentiam, fastidium, præcedentémque vitæ rationem, expedit reuocare ad examen, expenderéque an aliqua excretio solita, illi suppressa sit, aut exercitatio neglecta: & an alimentis plurimis, aut plurimi nutrimenti sit vsus: vel si post cibum se præter morem lauerit: solitúsque sit plethoricis morbis corripi. Quibus addenda est temporis & regionis consideratio. Nam hyeme & Vere, locisque tum frigidis, tum temperatis, maior colligitur plenitudo: minor verò locis & temporibus calidis atque siccis. Sic etiam qui densa sunt cuti, frequentius plenitudinem colligunt: sicuti rarius, qui rara.

Cacochymia quid. — *Plenitudini pe petuo adesse tumorem & pondus.* — *Pituita in leucophlegmatia duntaxat solet per vniuersum corpus exuberare.* — *Pituitæ species duæ (?), earumque vires & facultates.* — *Sopor vnde.* — *Vigiliarum causa.* — *Melancholici sunt difficiles, & præter omnem rationem tristes.* — *Pituita in ore ventris collecta, appetentiã facit.* — *Bilis vtri(us)que facultates.* — *Melancholicus succus.* — *Pulsuum differentia pro varietate humorum exuperantium.* — *Sanguinis temperies à diuersis causis variatur.* — *Plenitudo magis colligitur hyeme & vere.*

☙☙☙☙☙☙☙☙☙☙☙☙☙☙☙

GALENI PERGAMENI *De atra bile*,

LIBER VNVS.

SANGVIS (qui humor omnibus hominibus est notissimus) vbi vel arteria, vel vena fuerit conuulnerata, illicò effundi videtur: rubens sanè magis è venis, flauior autem ex arteriis manans. Vndecunque autem exeat, subitò concrescit in grumum: idque non solùm extra corpus, sed intra illud etiam, in quouis ipsius loco præter naturam contentus. Igitur magna ex parte in hoc humore rubeus color exuperat: & talis exactè optimus sanguis existit. Apparet autem nonnunquam hoc ipso flauior & nigrior: sicuti etiam ex consistentia crassior atque tenuior. Quin & videtur quandoque in concreto sanguine tenuis quædam humiditas, contracta à poto, innatare. Interdum & pituitosus humor cum sanguine per venas defertur. Cæterùm hæ differentiæ humorum non mutant sanguinis appellationem. Est & alius quidam humor sanguini crasso & nigro persimilis, qui tum per vomitum, tum per dejectionem excernitur: non tamen etsi diutius aëri ambienti expositus fuerit, omnino densatur. Atque hic ipse humor aliquando à vomentibus acidus simul & acerbus sentitur: quandoque verò nullam qualitatem manifestam præ sese fert. Cùm autem sanguis maiori ex parte dulcis esse videatur: pituita autem insipida, veluti aqua, certè si quando hi humores sentiantur salsi, morbosi erunt. Euadit autem interdum ipsa pituita dulcis. Porrò pituita omnis esse debet colore albo, minimèque

Sanguis extra sua vasa, subitò in grumum concrescit. — *Serum sanguinis.* — *Atra bilis.* — *Salsos humores esse morbosos.*

Pernitia omnis esse debet colore albo, minimeque concrescere.
Flauæ bilis species.

nimeque concrescere. Est & alius humor, qui dum vomitur, semper amarus apparet: non semper tamen flauus, sed quandoque pallidus. At semper qui flauus est pallido crassior videtur. Iam verò, vt flaua bilis tenui serosæque humiditati commixta, & pallidior, & aquosior euadit: sic vbi resoluitur plurimum, vitellis crudorum ouorum apparet similis: ob idque vitellina appellatur. Igitur hæc bilis, siue pallida sit, siue flaua, siue vitellina, in vasis habet suam generationem.

Bilis porri colorem referens, in ventriculo gignitur.
Bilis æruginosa.

At in ventriculo quædam alia gignitur bilis, quæ porri colorem refert: alia: quæ ab æruginis similitudine, æruginosa vocatur: alia, quæ isatidis imitatur colorem. Quibus omnibus est commune, vt quales sunt, tales permaneant. Vt verò ad atrā bilem redeamus, ea, quia non concrescit, à sanguine nigro distinguitur, non tamen ab iis quæ propriè excrementa nigra appellantur, eo nomine differt.

Nigra excrementa quomodo ab atra differant bile.

Hæc siquidem, cùm talia sæpius vomantur ac deiiciantur, ab atra bile quamplurimùm & facultate & qualitatibus differunt.

Atra bilis est acida, terrámque fermentat.
Atra bilis differt crassitie ab aceto.

Nam neque acerbum saporem, neque acidum manifestè participant: cùm atra bilis tum gustui, tum olfactui talis esse videatur. Ad hæc, excrementa nigra minimè terram fermentant, vt atra bilis. Quæ quidem* hac in re cùm sit aceto quam acerrimo similis, partium tamen crassitie ab eo quammaximè dissidet. Quamobrem, quibus corporis partibus pura & impermixta adhæret, eas exedendò exulcerat.

Atra bilis cur exedat, corrodátque.

Acetum etenim quod tenuium sit partium, permeat: at bilis atræ crassities, cùm illi sedem firmam exhibeat, corrosionis fit causa.

Atram bilem gustare nullum animal sustinet.

Taceo quòd nullum animal atram bilem gustare sustinet: sicuti nec meram salsugineam, in qua nullum animal degere potest.

Mare mortuū nullum in se piscem alit.

Cuius rei mare mortuū firmum indicium præbet. Perniciosa itaque illius generatio censetur, cùm ex humore atro supra modum assato contingat.

Atra bilis quę flaua præassata oritur, est omnium perniciosissima.
Atra bilis semper ad perniciem excernitur.

Cæterùm ea bilis atra, quæ ex flaua bile immodicè assata ortum habet, tantò hac perniciosior est æstimanda, quantò flaua bilis efficacior est sanguinis sedimento, quod amurcæ aut fæcis instar generari est proditum. Igitur vt exactæ bilis atræ humorem semper excerni ad perniciem animaduerti, sic eorum quæ nigra appellantur euacuationem, non rarò salubrem extitisse comperi.

Sanguis niger quibus secta vena vacuetur.

Porrò sanguis qui vena secta mittitur, nigrior esse videtur in siccis calidisque temperamentis corporum: sicuti & in huiuscemodi anni temporibus, & regionibus, constitutionibus, vitæ studiis, victus ratione, ac denique cibis crassis & siccis: quales sunt, lens, cochleæ, & carnes taurinæ hircinæque, præsertim sale asseruatæ.

Melancholicū succum gignentia.

Consimilis etiam naturæ est vinum nigrum, crassúmque & austerum. Pari etiam ratione, quæcunque ægritudines fiunt ex calida siccáq; intemperie, cuiusmodi sunt febres ardentes, crassum & nigrum sanguinem gignunt.

Tumores ab atra bile.
Carbunculus.
Elephantiasis.

Vbi igitur per febres ardentes melancholicus humor in cutim ipsam propellitur, carbunculus appellatus producitur. Si verò ad eam, citra febrim, decumbat, fueritque permistus sanguini, elephantem gignere est aptus. Sin autem solus existat, ab initio quidem nigrum tumorem gignit, qui procedente tempore terminatur in cancrum.

Cancer.
Cancer exulceratus.

Rursus; vbi acrior & contumacior hic humor fuerit, cancrum exulceratum: vbi autem mitior, latentem & citra vlcus producit. Quippe omnes huiusmodi affectus, & præsertim cancer, ab humore melancholico oriuntur: cæterum vt à calidiori carbunculus, ita ab eo qui minus calidus est, oriri cancer consueuit. At vbi is humor niger, qualitates obtinuerit mitiores, nimirum permistus sanguini, subrubeos elephantos progignit: qui tamen processu temporis longè nigriores euadunt. Sæpius autem natura, vasorum quæ ad sedem sunt, reserans venam, huiusmodi humorem excernit commistum sanguini: ob idque excretio ipsa hæmorrhois appellatur.

Hæmorrhois.

Sæpenumero etiam eundem humorem ad crurium venas transmittit, a quo dilatatæ & distentæ, varicosæ redduntur, & cutis quæ huiuscemodi venas attingit, temporis processu nigrescit.

Varices.

Varices hæmorrhoidésque si quis cohibere conetur, periculum est ne homo corripiatur melancholia.

Quòd si venas illas turgentes melancholico humore quis moliatur excidere, periculum imminet, ne homo corripiatur melancholia: id quod fieri sæpius est visum, non in varicibus modò, verumetiam in hæmorrhoidibus, quæ ex huiusmodi humore consistunt. Quòd igitur in venis & arteriis humores omnes vna cum sanguine continentur, ostendit ipsius varietas, tum in colore, tum in consistentia: id quod etiam ex iis quæ diximus, & quæ in libro de Natura humana, ab Hippocrate prodita sunt, liquidò constat. Qui humores quandiu temperamenti obtinuerint mediocritatem, animal erit sanum: ægrotabit autem, vbi vel in omnibus vasis, vel in parte aliqua eorum aliquis à naturæ modo recesserit. Rationi autem est consentaneum, similes affectus oriri in partibus quæ profundo in corpore delitescunt, iis qui in cute consistunt. Cùm itaque flaua quidem bilis in vnam quampiam decumbens partem, generet erysipelas: atra verò, carbunculum atque cancrum: mirum sanè esse non debet, si vtraque in intestina descendens (quandoquidem internæ partes non sortiuntur constitutionem adamantinam) aliàs aliud ipsorum erodant, ac nonnunquam prorsus insanabilem dysenteriam efficiant.

Erysipelas.
Carbunculus.
Cancer.

Dysenteria.
Exulceratio omnis ab atra bile est insanabilis.

Omnes siquidem exulcerationes ab atra bile sunt insanabiles: nisi quis curationem appellet, vbi affecta pars tota circunquaque ad partem sanam vsque dissecta, abscindatur. Quemadmodum igitur intestina citra alicuius auxilij spem vlcerantur ab atra bile: à flaua autem, difficulter curationem admittunt: sic in profundo sitis accidit cæteris partibus, atque iis præcipuè, quæ intestinis sunt nobiliores.

Intestinorum curatio, cur facilior sit, quàm aliarū internarum particularum.

Adde quòd intestinorum curatio facilior est, eò quòd medicamenta quæ iniiciuntur per sedem, statim locis affectis occurrunt: quod sanè in cæteris partibus fieri facilè nequit.

Lien malè affectus, colorem totius corporis vitiat.

Porrò lien malè affectus, vel ex inflammatione, vel scirrho, vel imbecillitate, ad nigrius conuersus, colorem vitiosum in toto corpore efficit. Quin & ipse semper iecore nigrior existit: & præsertim in animalibus calidioribus & siccioribus, qualia sunt serratos dentes habentia.

Lien elixus gustui quippiam acerbum refert.

Hoc viscus etiam vel elixum, gustui quippiam acerbum refert, vt iecori nihil simile appareat.

Hepar à liene expurgatur.

Vnde liquet iecur expurgari à liene: qui nimirum attrahit quicquid in ipso sanguine fæculentum existit: quale vtique est fæx in vino, & in oleo amurca. Ex hoc verò quòd medicamenta flauam bilem trahentia, auxiliantur eis qui regio morbo laborant: quæ autem aquam educunt, hydropes ascitas euacuant: sicuti & quæ nigra expurgant, elephantos & cancros augeri prohibent: in confesso est etiam, vnumquodq; purgantium medicamentorum familiarem sibi humorem attrahere.

Purgantium medicamentorum singula sibi familiares succos attrahere.

Vt autē ad lienem reuertar: quādoquidem vnamquanque corporis partem

Lienem nutriri ab acido humore, quem recipit. Ventriculo demitti aliquando humores per easdé venas, per quas solet suggeri alimentum hepati.

proprius alit humor: animalium verò serratos habentium dentes lien acerbam acidámque exhibet qualitatem: manifestum est, humorem qui illum nutrit, talem etiam existere: non igitur erit aliam particulam excogitare, quæ melancholico humori excipiendo sit destinata. Iam verò, per quas venas à ventriculo in hepar alimentum suggeritur, per easdem à toto corpore in illum etiam humor demittitur, tum in purgationibus quas moliuntur medicamenta, tum in iis quas natura in morborum crisibus efficit. Quinetiam in rectè valentibus, nonnunquam optimus sanguis ad ventriculum commeat, ipsum videlicet nutriturus: id quòd in longis inediis accidit. Porrò cùm natura quæ fœtum format & auget, prægnationis tempore optimum sanguinem attrahat, in venis relinquitur vitiosissimus, qui post partum tandem excernitur: quemadmodum singulis mensibus, qui non solùm quantitate, sed qualitate etiam superfluus atque inutilis est. At pituitosus humor, ex pituitosis cibariis, in prima concoctione, quæ in ventriculo fit, generationem obtinet: veluti biliosus melancholicúsque in iecore. In cuius quidem coctione pituitosus humor etiam in sanguinem vertitur. Quam ob causam nullum ipsi proprium instrumentum mollita est natura, ad sanguinis expurgationem, quemadmodum est vtraque vesica & lien. Siquidem hæ sanguinem à bilioso humore & seroso expurgant: lien verò à melancholico humore. Itaque pituitosus humor, qui in ventriculo gignitur, cùm deferatur in iecur simul cum humoribus genitis ea comestis & bibitis, vna cum illis concoquitur, in sanguinémque mutatur. In vniuersum igitur, omnes qui ab humore melancholico proueniunt affectus, statim inter initia medicamentis eum humorem vacuantibus validè purgans, quo minus augeantur prohibebis, vsque etiam ad cancros. Non est autem eadem bilis atra in iis qui integra sanitate fruuntur, & in nonnullis eorum, qui olim naturalem habitum sunt egressi. Porrò medicamenta singula proprium quendam similémque sibi succum eliciunt: non autem in naturam suam corporis humores permutant. Nam si medicamenta morbo regio laborantibus propinaueris: quæ verò bilem educunt, his qui infestantur aqua inter cutim: quamminimum proprij humoris videbis vtrobique vacuari: atque inde non solùm nihil iuueris ægrotantes, verumetiam quammaximè læseris: haud aliter, quàm si ipsis venas incideres. Aduerte autem columbas, atque alia animalia pleraque, destituta esse vesica fellis.

Menstruum sanguinem quantitate & qualitate esse inutilem.

Pituitam in ventriculo gigni, ut postea coctam à iecore, in sanguinem verti.

Pituitæ purgandæ cur nullum datum instrumentū sit à natura, vt reliquis excrementis.

Melancholici affectus quomodo inhibendi sint.

Medicamenta purgantia, familiares sibi succos attrahere.

Columbæ carent fellis vesica.

GALENI PERGAMENI
De tumoribus præter naturam,

Liber Vnus.

Inter ea corpora quæ naturaliter, & quæ præter naturam se habent, tertia quædam est constitutio eorum corporum, quæ non secundum naturam affecta sunt. Siquidem qui crassior vel gracilior est factus, non adhuc naturalis habitus fines egreditur: sed tantum alter supra naturæ modum, alter verò infra inuenitur: vterque autem secundum naturam est minimè affectus: quánquam certè horum affectuum non naturalium, excessus quidem, præter naturam existunt: terminus autem eorum excessuum, est actionis oblæsio. At qui tumorem ex aqua inter cutem contraxit, & qui ex tabe euasit gracilior, præter naturam sanè vterque est affectus. Igitur in præsenti libro, de tumoribus præter naturam, qui tum corpus vniuersum, tum quamlibet illius partem occupant, nobis disserere est animus, sumpto à phlegmone initio. Phlegmone dicitur tumor carnosarum particularum, vbi cum tensione, renitentiáque, necnon dolore pulsatili & calido, ruboréque maiorem sibi tumorem contrahunt. Ex quibus quidem signis sanguinem redundare in inflammatione ipsa, existimandum est. Cuius sanè defluxus, priusquam sit impactus, facillimè his quæ refrigerant atque astringunt, repellitur, præsertim si tumor fuerit exiguus. Vbi autem fluxio impacta iam tenaciter hæserit, nullum ab astringentibus & refrigerantibus auxilium admittit: indiget autem vacuari. Iam verò pars phlegmone obsessa, non statim ab initio fit immodicè calida, sed procedente tempore, pristina nimirum perspiratione impedita, ea obstructione omnium meatuū. Idcirco si inibi sanguis diu immoretur, necessum est vt omnino putrescat. Siquidem omnia corpora simul calida & humida, in calidum locum coacta, putrescunt promptè, si nec euacuentur, neque refrigerentur. Quare & quæ ex ipsius putredine caliditas nascitur, ei superuenit, quàm antè habebat. In vniuersum autem, nihil in inflammata particula permanere potest exactè secundum naturam se habens, inflammatione perseuerante diurius: sed omnia simul cum carne, cutis videlicet, nerui, tendones, membranæ atque vasorum tunicæ, fluxionem ipsam suscipiunt. Quare & ossa interdum fluxio ipsa inuadit: sicuti & ab ipsis primò affectis, nonnunquam oritur: quemadmodum etiam à neruis, vbi scilicet vulnerantur. Cutis igitur, vbi secundum naturam se habet, laxa est, in iis qui crassi non admodum sunt: & locus medius, cui ipsa incumbit, existit vacuus, nec secus ea quæ in carne sunt spacia, conspiciuntur inania. Omnia autem hæc per inflammationes replentur sanguine, ea vasis quidem per eorum tunicas resudante: in quacunque autem carnis particula, ad modum toris perfusto. Vbi verò procedente tempore vicerit quidem natura: fluxio autem omnis concocta fuerit, ac genitum pus: extra carnem id pellitur à facultate, quæ in ea est, expultrice. Quòd si vel meatus naturalis conspicuus sit, vel locus rarus existat, pus sanè partim perspirat, partim sensibiliter effluit. At si incumbens cutis densa durâque extiterit, ibi pus detinetur, atque eam à subiecta ipsi carne dirimit: deinceps & sui acrimonia corrodit, & foras egreditur, nisi quis eam præuertat scarificare. Cæterùm natura à fluxione victa, non amplius ad pus, sed ad alienam quampiam mutationem, aliàs diuersam, proficiscitur sanguis. Porrò dum pus corpora excoriat, continentiáque à subiectis diducit: ac deinceps eo vtcunque vacuato, quæ dissident inter se, pristinam constitutionem nequeunt recuperare, is affectus vocatur sinus. Qui nimirum nisi quamcelerrimè percuretur, callum contrahit, procedentéque tempore durus euadit, nec amplius subiectis ipsi partibus agglutinari potest. Astringitur tamen medicamentis, & victus ratione exiccatur, ita vt particula integrè esse

Phlegmones accurata descriptio.

Phlegmones curatio.

Putrescere calida & humida, vbi in calidum locū impacta, nec vacuantur, nec refrigerantur.

Ossa interdum fluxionem ipsam suscipere.

Phlegmonis generatio.

Abscessus quomodo fiat.

Sinus quid.

esse sana videatur. Non solùm tamen ex inflammatione gignuntur abscessus, hoc est, diductiones particularum: sed & statim à principio interdum proueniunt, propter humorem aliquem, qui temporis processu excoriet, atque à contentis continentia dispescat. Proinde & intus omnimodam speciem humidorum ac solidorũ corporum intus habere apparent: & non rarò etiam animalia in ipsis reperta sunt, omnibus fere quæ ex putredine ortum habent, simillima. Fistula sinus est angustus & longus, aliis sinibus similis: qui sane astringitur, & rursum diducitur etiam ob excrementorum effluxum. Iam in atheromatis reperitur quiddam pulti consimile: in meliceridibus, melli: vt seuo, in steatomatis. Plerumque autem quædam tunica membranosa singula hæc continet. At gangræna carbunculique excitantur, cùm sanguis tanquam feruens & inflammationi propinquus, exurit cutim. Proinde & cum crusta fiunt, & bullæ vlcus præcedunt, quemadmodum in ambustis. Quin & acutissimam febrim inferunt, atque in discrimen vitam trahunt. Nigra autem prorsus, ac cinerulenta, apparet crusta carbunculorum vlceris: nec tamen inflammationis circunstantis color, sicuti in aliis, ruber conspicitur: sed ad nigrius vergit, alio sanè modo quam in suggillatis, vel à gelu perfrigeratis. Non enim vehementer linet, veluti in illis, tumor: verum habet quippiam splendidum, quemadmodum bitumen Iudaicum. Huiusmodi siquidem est exquisita atra bilis: vnde & malignitas vlcerum quæ in carbunculis sunt, accidit. Siquidem sanguis, vel statim ab initio, vel in ipso feruore superassatus, melancholicus fieri videtur. Verùm citra feruorem atra bilis cancros constituit: atque eos cum vlcere, vbi acriorem illam esse contigerit. Quamobrem & nigriores sunt colore omnibus quæ inflammatione infestantur, & minus calidi. Venæ autem in his replentur & tenduntur magis, quàm in ipsis inflammationibus. Ad hæc gangræna maximis succedit inflammationibus, quæ sanè mortificatio quædam affectæ partis existit: & nisi curetur celerrimè, vsqueadeo pars affecta extabescit, vt inuadat alias continuas, atque sic hominem perimat. Porrò in naturali statu, insensibilis nobis est arteriarum motus: in inflammationibus autem, is cum dolore sentitur. Arteria siquidem dum dilatatur, corpora circumiacentia percutit: atque ex eorum plaga ob inflammationẽ dolemus. Quòd si arteriæ tunica inflammatione vrgeatur, tunc ratione percutientis simol & percussi, geminatur dolor. Si fluxio biliosa in aliquam partem decumbat, idque ab exquisita bile profecta, cutem exulcerat: si verò sanies aquosas, vel etiam sanguinem habeat, minus erit acris, sed particulam magis in tumorem attollit, quàm exulceret. Hoc igitur erysipelas nominatur, alterum verò herpes. Humor autem à quo vnumquodque horum gignitur, tum ex colore, tum ex caliditate partis affectæ, facilè dignoscetur. Rursus, cùm fluxio acris, hæc quidem minus, hæc verò magis, talis existat: sciendum est, ab acriori fieri herpetem exedentem, ab altera verò, miliarem. Atque hæc sanè fluxio pituitam habere mistam mihi planè videtur, vt illa proficisci à meracissima bile: quare & cum erosione oritur, affectu semper proximam inuadente cutem. Verùm si ex æquo sanguis & bilis commista fuerint, huius affectus forma & natura, in medio erysipelatis & inflammationis

Animalcula humidis reperiri in abscessu.

Fistula quid.

Atheromata. Meliceris. Steatomata.

Gangræna. Carbunculi.

Carbunculorum descriptio.

Atra bilis qualis.

Cancros gignit atra bilis non feruida: quæ si acrior fuerit, illos producit exulceratos.

Gangræna quid.

Dolor pulsatilis affligit inflammatas particulas, ob arteriarum motionem.

Erysipelas. Herpes.

Herpes exedens gignitur ab acriori bile: vt miliaris, à minus acri.

consistet. Quòd si alter ex humoribus longè exuperet, ab exuperante affectus nomen sortietur, cum adiectione tamen humoris admisti. Dicetur itaque erysipelas inflammationis particeps, flaua bile superante, inflammatio verò erysipelatosa, vincente sanguine. Similis quoque erit aliarum mistionum interpretatio. Quatuor enim sunt affectiones, quæ assidue ex humorum fluxione oriuntur: erysipelas, œdema, inflammatio, & scirrhus. Erysipelas igitur, vt dictum est, biliosa fluxione exuperante oritur: inflammatio, sanguinea: œdema verò, tenui pituita: quemadmodum & crassa & lenta, altera quædam scirrhorum species consistit: nanque alteram fæx sanguinis efficit: quæ ipsa rursus sanguinis fæx, est duplex: alteram enim speciem Hippocrates nigram nominat: altera verò & ipsa quidem est nigra, propriè tamen atra bilis vocatur. Illius itaque, cancri soboles sunt: alterius verò nigræ, vna quædam scirrhorum species: quæ sane ab altera, quæ ex pituita consistit, colore distinguitur. Atque vtrisque communia sunt maior quam sit pro naturæ ratione tumor, tum dolore vacans, tum durus: & quòd vtraque species quandoque ab initio gignatur, quandoque ex permutatione alicuius tumoris immoderatius refrigerati. Scirrhis propinqua sunt tum ecchymomata, hoc est transfusiones, tum melasmata, siue denigrationes. Qui affectus fiunt sanguine ex ipsis venis effuso, nunc tunicis earum contusis, nunc ipsarum finibus reseratis. Quòd si arteria adaperta fuerit, affectus hic aneurisma vocatur. Fit autem, ea vulnerata, cùm ad cicatricem superposita cutis deuenerit, arteriæ verò vlcus permanserit, ipsa nequaquam conglutinata, neque ad cicatricem perducta, neque carne obturata. Cæterùm tumor ille compressus digito cedit. Cùm igitur sanguis quem arteriæ continent tenuis & flauus existat, ac præterea mistus subtili spiritui & multo, proindéque sit etiam calidior eo qui continetur in venis, adeò sanè is effluit, vbi vulneratur arteria, vt ægrè supprimi possit. Cedit etiam in œdematibus materia prementibus digitis, & pars ipsa foueæ modo excauatur. At in hoc affectu pulsus non adest, vt percipitur in aneurismate: & color albicantior existit. Ad hæc œdema longè latius & maius est aneurismate: nisi quando grumus adnatus, coalitus ex aneurismate, sphacelum, hoc est, syderationem efficiat. Sic enim vniuersam solidorum corporum corruptionem appello, ita vt ossibus quoque insit. Gangræna autem, solidorum corporum mortificatio est & ipsa, verùm ossa nequaquam corripit, maximásque sequitur inflammationes. Repetendum autem rursus hoc est: atram bilem, si quidem mordax decubuerit in carnem, circumpositam cutem exulcerare: si verò mitior extiterit, cancros citra vlcus inducere. Iam verò, qui affectus ex vlcere & tumore circum ambiente constat, phagedæna vocatur. Depascitur etiam & herpes circumuicinas partes: solius tamen cutis exulceratio existit: phagedæna verò, vnà cum cute, attingit etiam subiecta, quæ vlcera omnia, cacoëthe, hoc est, maligna vocantur. Porrò scabies & lepra, melancholici affectus, ad solam cutem spectant: quemadmodum si in solis venis & carne fiant, nomen obtinent cancri. Præterea elephas affectus melancholicus est, à sanguine quidem melancholico primam habens generationem: tempore verò procedente, atra bilis co-

Erysipelas phlegmonodes. Inflammatio erysipelatosa.

Oedema.

Scirrhorum species duæ.

Fæcis sanguineæ duplex species.

Ecchymomata. Melasmata.

Aneurisma.

Arteriarum sanguis qualis existat.

Oedema quomodo ab aneurismate differat.

Sphacelos. Syderatio.

Gangræna.

Phagedæna. Herpes depascens.

Cacoëthe vlcera. Scabies. Lepra. Cancer. Elephas.

pia sanguinem ipsum exuperat : quo tempore corpus iam & grauiter pler, turpéque & deformatum [illegible]detur, atque interdum etiam exulceratur. Iam pudendorum tensiones præter naturam, quæ non desistunt, quidam satyriasmum, quidam priapismum, appellant. Achor autem vlcus est in capitis cute, quod conijcere pituitæ salsæ, & nitrosæ esse sobolem. Ac defluit quidem ab eo sanies quædam oce aquosa simpliciter, nec ita, vt mel, crassa. Ceria (quos fauns nominant) cum tumore quodam exiguo & quamplurimis foraminibus accidunt, melleo quodam humore fluentibus. Quin & alij tumores præter naturam his minores per cutem fiunt, nimirum myrmeciæ, acrochordones, psydraces, & epinyctides : qui sanè affectus omnibus cogniti sunt. Non minus autem est notus furunculus : qui quidem miris existit, si solam cutem obsederit : malignus autem, si descenderit altius. Sic enim tuberculo est similis, ab eo sola duritie differens. Vterque autem affectus mistæ cum inflammatione esse speciei videtur. His tertio loco succedit bubo, quarto is quem nonnulli vocant phygethlon, caliditate simul & generationis celeritate id ab alijs tuberculis distinguentes. Qui affectus glandulosarum partium est inflammatio. Hæ autem partes vbi ad scirrhum deuenerint, is affectus struma & chœras vocatur: quemadmodum etiam vbi indurantur testes, σαρκοκήλη, & ramex carnosus dicitur. Cùm autem in eorum tunicis humor aquosus colligitur, hydrocele nominatur : à quo affectu, epiplocele & enterocele differunt : quòd alterum omenti, alterum intestini cuiuspiam descensum in tunicas testium significet. Quemadmodum autem vnumquodque dictorum nominum partis morbum indicat, à qua affectus cognominatur : sic & κιρσοκήλη recens nomen, hinc est, varicosus ramex, in parte iam dicta declarat ipsum affectum consistere. Quanquam veteres, & alias etiam turgentes venas κίρσους, hoc est, varices nominant. Fiunt quippe in cruribus etiam varices, ob imbecillitatem venarum quæ inibi existunt : & tunc præsertim, cùm sanguine corpus crasso redundat. Peritonæo vulnerato, vel rupto, nec postea conglutinato, tumor quidam mollis eam regionem occupat. Quòd si id in inguine eueniat, tumor talis bubonocele nominatur. Si verò circa vmbilicum, sic affectos ἐξομφάλους quidam appellant. Cæterùm peritonæi solius nulla harum affectionum existit : sed & neruеam propaginem musculo affici prorsus est necessarium. In hydropicis etiam copia quidem materiæ eadem in regione aggregatur : aquosæ sanè, in ascite : flatuosæ, per tympanitem : pituosæ denique in affectu anasarca, & eo quem leucophlegmatiam appellant. Porrò epulides, parulides, thymi, & alia id genus, carneæ suppullulationes existunt. At vuæ, gargulionis, tonsillæ, earum glandularum quæ inuicem in faucium initio opponuntur : paristhmia denique, eorum corporum quæ in ipsis faucibus sunt, inflammationes existunt. Polypodes autem, aut inflammatione, aut tuberculo, aut alia quapiam soppullulatione in naribus consistente, gignuntur. Encanthis verò, in magnis oculorum angulis fit, tumor non toto genere præter naturam, sed sola magnitudine. Vngues autem adnascentiæ quædam sunt membranæ exterius adnatæ oculis, quæ ab osse circum ambiente delata, vsque ad iridis coronam extenditur. At quæ vocantur staphylomata, hæc quidem solo situ, hæc verò dispositione ipsa, præter naturam existunt.

Satyriasmus. Priapismus. Achor. Ceria. Myrmeciæ. Acrochordones. Psydraces. Epinyctides. Furunculus. Tuberculum. Bubo. Phygethlon. Struma. Chœras. Sarcocele. Ramex carnosus. Hydrocele. Epiplocele. κιρσοκήλη. Ramex varicosus. Varices. Bubonocele. ἐξόμφαλος. Hydropis tres species. Epulides. Parulides. Thymi. Vua. Tonsillæ. Paristhmia. Polypodes. Encanthis. Vngues oculi. Staphyloma.

GALENI PERGAMENI
De tremore, palpitatione, conuulsione, & rigore,
LIBER VNVS.

SEnsiles motus in sanis animalium corporibus, duplices genere existunt. Alij siquidem fiunt secundum voluntatis imperium : quos sanè à neruis & musculis editos, liberæ voluntatis actiones mos est medicis appellare. Alij autem à corde & arterijs profecti, functiones appellantur vitales. Est & tertia in venis insensilis motus species, de qua impræsentiarum disserere non videtur expediens. Cæterùm motus à neruis & musculis editus, quo manus atque crura mouemus, in tremore & conuulsione, morbosóque rigore, ac nonnunquam palpitatione, apparet. Etenim istiusmodi affectus, incompositi exorbitantésque sunt motus instrumentorum, quæ dum integrè valent, motus voluntarios perficiunt. Tremor igitur, imbecillitate facultatis quæ vehit atque mouet corpus, efficitur. Etenim animalium partes graues cùm sint, deorsúmque ferri natæ, ex se vsquequaque moueri nequeunt. sed facultas à principio musculis per neruos delata, quasi vehiculum quodam atque ala, motus ipsarum est. Quæ si exactè defecerit, partes vti relaxatæ resolutæque, deorsum vergunt, atque instar auis expilatæ concidunt. Vnde membra hoc pacto affecta, omni motu priuantur. Verùm si facultas ad musculos per neruos fluat, exigua tamen & debilis, vt quantum oportet, membra corporis vehere, libraréque, aut veluti pondus aliquod ferre, non possit : membrum sic dispositum, cum tremore dehiscere necessariò conspicimus. Siquidem motus coacti violentíque, qui vires debilium superant, fiunt hauddubiè tremuli : vt constat in onera grauia gestantibus. Pari quoque modo si quis timore correptus fuerit, manibúsque siue quid agere, siue librare voluerit, tremolæ quidem manus agendo, tremula quoque crura incedendo ei ob timorem fiunt. Timor quippe facultatis robur, nihilo minus quàm onus, imminuit. Consimili modo senes imbecillitatis causa tremuli euadunt : & quibus ob ægritudinem laborauit ipsius corporis robur, his haud sine tremore perficitur motus. Tremor itaque est compositus motus, fitque vbi corpus propria grauitate deorsum vergit, sed rursus à facultate eleuatur sursum, particulis nimirum ipsis vicissim loca mutantibus. Differunt autem inuicem palpitatio & tremor, cùm nimirum non eodem loco quo tremuli, palpitatione correpti afficiantur, nec eadem causa, nec præterea idem sit vtriusque symptoma. Nullus enim tremit vtique nisi membrum aliquod mouere prælegerit. At membra palpitantia, etsi reposita iaceant, nullóque exagitentur motu, palpitant : id quod mirum esse non debet. Alia siquidem multa, licet immobilia videantur esse, vtpote in eodem permanentia loco, mouentur nihilominus tamen. Auis quippe in sublimi regione aëris suspensa, dum sese, quo motuus

Motus sensibiles duplex : vnus voluntarius, qui ad neruos & musculos : alius vitalis, qui ad cor & arterias pertinet. Tremor quomodo fiat. Motus violenti, qui viribus superiores sunt, fiunt tremuli. Perculsi animo edunt actiones tremulas. Timor facultatis robur imminuit. Senes cur tremuli. Tremor est motus compositus. Palpitatio à tremore quo differat. Mouentur multa quæ prorsus immota videntur vt aues quæ sese in sublimi aëris regione sistunt.

minus ruat ſuſtinet, aliquo vti motu videtur. Is igitur motus (quæ immobilitas fortaſſe tibi apparuerit) ex duobus certis motibus, qui in contraria loca diducere corpus queunt, eſt miſtus. Quorum ſanè ſi alterum, nempe motum ſurſum, ſuſtuleris, à reliquo deorſum deduci corpus minimo negocio videbis. Ob id etiam ſtare quam incedere, iis qui viribus ſunt imbecillibus, haud minus eſt laborioſum: cùm ſtatio ſit quoque motus. Sublata nanque anima, quæ & mouet, & corpus erigit: corpus prius rectum: mox ſtratum facilè videremus. Quare non immeritò monuit Hippocrates: Si æger ſeipſum continere non poſſit, & ex lectica in pedes corruat, grauius eſt. Nam iacentem ad pedes delabi, facultatis extremè laborantis firmiſſimum eſt indicium. Etenim ſtare, aut ſedere, aut ſurgere non poſſe, graue certè eſt, ſed eo ſanè minus graue. At morte viuentis decumbere non poſſe, ſed ceu demortuum inanimatumque corpus deorſum irrepere, extremum eſt malum. Quòd autem vbi quis manum extenſam aliquandiu in illa figura conſeruat aliquo motu moueatur, argumento ſunt vtraque genera muſculorum ſimul & ex æquo tunc operantia. Liquet itaque, ei qui nullo ſe mouere motu conatur, tremorem minimè accidere poſſe. Palpitatio autem, partibus etiam motu carentibus euenit. Etenim ſupercilium, palpebræque & oculus, ſæpenumero, nulla concurrente voluntate, attolluntur. Præterea in partibus palpitatione affectis, eleuationes depreſſionéſque apparentes, corporum quaſi repletorum, moxque euacuatorum, extenſiones & contractiones exiſtunt: in tremoribus autem nec diſtenditur quicquam, nec etiam contrahitur. Cæterùm non omnia palpitant. Neruum ſiquidem, aut os, aut cartilaginem, palpitare non videas, cùm cauitate careant, qua nunc diſtenta, nunc contracta, attolli cùm diſtenduntur, cadere cùm contrahuntur, ſuis partibus poſſint. Eſt itaque palpitatio, dilatatio quædam atque contractio, præter naturæ ordinem. Tremor verò, partium quæ viciſſim ſurſum deorſumque feruntur, motus inuoluntarius. Vnde perſpicuum eſt, membra quidem tremula priorem mutare locum: palpitantes autem particulas, perpetuò eundem tueri. At verò ſpiritum craſſum & vaporoſum in aliqua cauitate collectum, exitúque prohibitum, palpitationum eſſe cauſam pronuncio. Nam quod palpitatio à ſpiritu oriatur, celeritas ortus & ſolutionis illius indicat. Etenim corpus noſtrum conſtituunt (vt nos Hippocrates docuit) continentia, & contenta, & quæ feruntur impetu. Continentia ſiquidem appellauit ſolida: continent enim, ac liquida claudunt. Contenta autem, liquida: nam liquida ſolidis continentur. Quæ verò impetu ſemperque feruntur, ſpiritus: nanque hi per vniuerſas corporis partes facilè permeant. Erit igitur ſpiritus quidem, ſed craſſus & vaporoſus, palpitationis cauſa. Nam ſi ille clarus, tenuis, purúſque fuerit, citra vllum impedimentum transfluet: ac proinde partem nec replebit, nec euacuabit. Porrò vt ſolis arteriis ineſſe palpitationem minimè verùm eſt (quod profitebatur Praxagoras) ſic reperiri poſſe arteriam non dubito, quæ & palpitationis & conuulſionis aliquid ſæpe oſtendat. Iam verò palpitatione facile corripiuntur frigidiores ætate. Ad hæc, natura corporis frigidior, regio frigida, hyems, mollis viuendi ratio, crapula, & vini vſus immoderatus, cibi flatulenti & frigidi, omnia breuiter quæ corpus abſolutè refrigerant, palpitationi ſunt generandæ idonea. Sicuti illorum contraria, eandem ſubmouere poſſunt. Calfacientia quippe attenuant ſpiritum, corporaque mollia ſimul & rara efficiunt, vt ille expirare poſſit. Verùm refrigerantia condenſant, congregantque: ac corporis meatus arctiores reddunt. Inſuper craſſum, denſumque, ac turbidum efficiunt ſpiritum, qui ſua craſſitie, corporumque ipſum continentium denſitudine, retinetur, vt minimè exhalare poſſit. Meritò igitur veteres, iis contra palpitationem ſunt vſi medicamentis, quæ attenuare & excalfacere poſſunt: cuiuſmodi ſunt quæ ex pyrethro, adarce & pipere conſtant. Aquas quoque calidas ex terra prodeuntes, & præcipuè nitroſas, ſulphureas, bituminoſáſque commendant. Et aqua marina actu calida, muriáque, marinæ vice vtuntur, ſi mare abſit. Porrò caſtoreum, non ſolùm bibitum, ſed etiam admotum extrinſecus, ad id optimum eſt medicamen. Cæterùm palpitationis generatio ex frigido duntaxat prouenit: tremorem verò ob multas & alias cauſas fieri contingit. Nam diſpoſitio hæc, facultatis quæ corpus mouet eſt imbecillitas: ſed cauſa quæ hanc ipſam imbecillitatem inducere poteſt, ſpecie variat. Aut enim alimenti defectu, aut exoluto vitali robore, aut violenta vehementíque refrigeratione virtutem occupante, aut repletione ipſam inſtar ponderis aggrauante, admodum imbecillis ad motum facultas redditur. Vnde non ſicuti palpitantibus, ita & trementibus vna duntaxat medicamentorum ſpecies congruit, ſed varia. Ac pro differentia ipſius cauſæ, oportet per contraria ſemper medendi rationem variare. Etenim mulierem quæ poſt partum nec ſecundas expellere, nec ſanguinem expurgare poterat, inde que tremore correpta eſt, ſecta in malleolo vena, curauit Hippocrates. Quòd autem ſanguine exuberante, venam incidere oporteat, omnibus notum eſſe arbitror, cùm ſanguis contineatur in venis. Quòd verò laborante matrice, in malleolo aut poplite incidere expediat, id docet commercium venarum. Siquidem per venas communicantes ſemper vacuare eſt opus. Nam ſi venas, quæ particulæ affectæ non conſentiunt, pertundas, minimè affectum locum curabis, ſed potius ſanum offendes. In animalibus itaque motus voluntarij opifex fabricatrixque, facultas eſt, quæ vniuerſas animalium partes gubernat. Huius autem inſtrumenta, nerui & muſculi exiſtunt. Igitur motu priuari, aut non pro dignitate moueri contingit membra, vel ob inſtrumentorum, vel ob facultatis affectus. Palpitationes itaque & conuulſiones, & membrorum reſolutiones, inſtrumentorum vitia: tremores verò, virtutis imbecillæ affectus exiſtunt. A rigore autem diſtinguitur tremor, quòd tremor quidem non ſine conſilio mouendi partem, contingat: quaſſatio verò, quæ vehementer rigentibus inſidet, adeò violenter validéque concutiat corpora, vt quietem agere minimè queant, vel ſi quis viriliter illis reſiſtat. Inſuper tremor, vnius duntaxat particulæ, rigor vniuerſi corporis eſt affectus. Ad hæc, tremere quidem nonnullos, abſque vlla refrigeratione ſenſibili, compertum eſt. At rigere, abſque hoc vt videatur corpus refrigeratum, eſt impoſſibile. Non tamen refrigeratum

Marginal notes:

Statio eſt motus.

Iacentem in pedes delabi, facultatis extremè laborantis eſt ſignum.

Extenſam manum habentes, mouentur.

Palpitatio quibus partibus accidat, & quibus minimè.

Palpitatio eſt dilatatio & contractio præter naturæ ordinem.

Tremor eſt motus inuoluntarius.

Palpitationis cauſa.

Conſtituentia corpus noſtrú ſunt, continentia, contenta, & quæ feruntur impetu.

Palpitatio quibus ſit familiarior.

Calfacientiû vires.

Refrigerantiû facultas.

Palpitationeſ quæ ſoluunt medicamenta.

Palpitatio ex frigore tantû prouenit.

Tremoris cauſæ diuerſæ.

Trementem mulierem ob purgamenta poſt partum retenta, ſecta in malleolo vena curauit Hippoc.

Matrice laborante, vena ſecanda eſt in malleolo, aut poplite.

Palpitatio eſt organorum vitium.

Tremor, virtutis imbecillæ eſt affectus.

Tremor non fit ſine conſilio mouendi partem.

Rigor fit inuitis.

Rigor à tremore quo differat.

refrigeratum eſſe, & rigere, idem eſſe fatearis. Motus præterea in rigentibus, inuoluntarius omnino eſt: in trementibus autem, non abſque imperio voluntatis conſiſtit. Porrò vt motus aliquis dici rigor mereatur, opus eſt vt cum refrigeratione ſenſibili, inæqualis inuoluntariúſque totius corporis motus accedat. Quæ ſane quaſſatio, ſi in nonnullis acceſſibus ſolam ſuperficiem concutiat, nec vniuerſum corpus commoueat, is affectus horror vocatur. Horror itaque talis duntaxat cutis, qualis vniuerſi corporis rigor, affectus eſt. Cæterum impræſentiarum non de rigore aut horrore qui ſana corpora infeſtant, ſed de illo qui ægris ſolet ſuperuenire, diſputare conſilium eſt. Igitur morboſus rigor ſecundum Hippocratis dogma, refrigeratio quædam eſt dolorifica, cum inæquali totius corporis concuſſione. At verò rigore affici, innati calidi affectum eſſe omnibus ferè in confeſſo eſt. Verumenimuero calidum hoc innatum, minimè gigni motu aut frictione arbitramur, ſed corpus, omni ex parte conſpirabile, confluxiléque eſſe contendimus: calidum autem ipſum non aduentitium, nec animalis generatione poſterius, ſed primarium, primordiale, inſitúmque putamus. Natura itaque, animáque, nihil aliud quam calidum eſt. Quocirca ſi hoc ſponte ſemperque mobile eſſe cognoueris, errare minimè poteris. Qua igitur ratione is calor ſemper exiſtit mobilis, ea nimirum nec intus ſolum, nec foras mouetur, ſed alter ipſius motus ſuccedit alteri: citò enim immobilem ipſum redderet intus ſtatio: foris autem, quies eum diſſiparet. Nam calidum moderatè extinctum, rurſúſque moderate accenſum (vt ait Heraclitus) ſemper mobile remanet. (Accenditur igitur, vbi appetens nutrimentum verſus centrum inclinat. Extinguitur autem, vbi foras & vndequaque diſpergitur. Ac mouetur quidem ipſum innatum calidum à ſuo principio foras, caliditatis ratione: intrò verò, atque ad proprium principium illabitur: quia etiam frigiditatis eſt particeps. Hoc ſiquidem calidum, & mixtum eſt, & ex calore frigoréque ortum habet. At prima quidem calidi ratio ſpontaneam ſuipſius mobilitatem includit, hacque ad operandum maxime eget. Nihilominus tamen magnum quoque à frigore adiumentum accipit. Nam cùm innatum calidum & eleuare in altum, & ſecum alimentum rapere natum ſit, certè ſi frigus lationem calidi non coërceret, penitus euaneſceret, atque diſſiparetur. Porrò animal tunc ſanum exiſtimatur, vbi temperamentum, naturæ ipſius limites non excedit: hoc eſt, cùm calor frigúſque temperatura mediocri mutuò inter ſe miſcentur. Si verò altera qualitas immodice alteram ſuperet, tunc animal laborare morbo, qui congruens ſit naturæ cauſæ ſuperantis, neceſſe eſt. Etenim * inflammationes, eryſipelata, vlceráque ſerpentia, necnon carbones, omneſque tum impenſe calidi, tum febriles affectus, dum vis calidi dominatur, vtique fiunt. At conuulſiones & tetani, palpitationes, ſtupores, reſolutiones, morbi comitiales, atque ij affectus qui homines attonitos reddunt, facultate frigoris dominante oriuntur: inter quas affectiones rigor enumeratur, qui refrigeratio ſimpliciter non eſt, ſed tantum ſecundum ſenſum. Fuerit itaque rigor innati calidi, vehemens, confertimque affligens, ac violenta ſecundum ſenſum refrigeratio. Illud verò quemadmodum quod in naturam haud latenter reuertitur, eſt iucundum: ita quod à natura pati modicè cedit, dolorificum fuerit. Quare vnum idemque frigus, alias quidem delectaſſe, alias verò triſtitia affeciſſe credimus. Nam ſi frigus corpori extra modum calfacto admotum fuerit, id prorſus delectat. At ſi corpus ſuam naturam retinens, confertim abundéque refrigeretur, dolebit vtique & triſtitia afficietur. Igitur nec dum alimenti defectu innatum calidum obſcuratur, nec dum pabuli copia obruitur, nec dū ob imbecillitatē collabitur, rigorem fieri contingit: ſed quoties ipſum validum exiſtens, intenditur, ac dein coërcetur, reprimitúrque: quod ſolet flamma vbi confertim aqua illi inſtillatur. Calor itaque per rigores, nec ſubſtantia nec robore læſus, ad vniuerſas corporis partes extendi ferríque properat: impeditus autem, verſus principium proprie conſurgit, ibique permanere non valens (ſubſtantiæ enim ſemper mobili quies mors eſt) ſeipſumque congregans, ac veluti in ſpiram contrahens, æqualiter quidem, non amplius tamen citra violentiam, extenditur. Vbi verò exiliens infeſtantibus reluctantibúſque rebus occurrit, ac nunc pellit illas, nunc pellitur, idque impulſibus & conflictibus variis, tunc ſane corpus inita quaſſatione ob duplicem illum atque inæqualem motum, haud citra dolorem concutitur, quandiu moleſtantia adfuerint. Concuſſio igitur, quaſſatióque, necnon omnium membrorum fremitus, omniſque irregularis, inordinatus, inuoluntariuſque motus, ob caloris innati, factíque iam vaporoſi, inæquales, validos, violentoſque occurſus atque reſultationes, rigoris tempore perficiuntur. Quamobrem corpus in rigoribus rurſus incaleſcit exactius, quàm cùm naturaliter ſeipſum habebat. Sudores quoque effunduntur è corpore. Etenim vbi poſt multos conflictus moleſtantia fuerint exploſa, exactéque iam perſpirauerit corpus, tribus de cauſis id calfieri eſt neceſſe: nempe quòd calidum vndique ſpiratione priuatum, in profundo collectum fuerit: quodque poſtea vehementer ad exteriora ſe extenderit: ac tertiò denique, quòd per occurſus illos, conflictus, atque violentos motus, natura calor reaccenditur. Itaq, ſæpe in huiuſmodi reditu de profundo calidum quaſi ebulliens, confertim humidum quoddam effundit, quod ſudorem vocamus. Ob idque in rigore refrigerari, nec rurſus calfieri, prauum eſt calidumque ſuccubuiſſe portendit. Eſt autem rigor indicium maximum exquiſitæ tertianæ, quæ ab ingenti oritur ardore: eatenuſque ab ardente continua deficit, quatenus in ea incendium ipſum facit intermiſſionem, Nam & ſitis inexpugnabilis, & refrigerationis cupiditas, & bilis ſyncerę vomitus, vomitúque peracto quies (quæ omnia ſigna ſunt caloris exuberantis) comitantur exquiſitam tertianam. Febribus etiam ex ingenti ardore continuis, ſolet rigor ſuperuenire, eáſque ſoluere. Prætereaacre calidumque medicamentum vlceri admotum, primò dolorem, mox horrorem, ac demum rigorem inducit. Inflammationi etiam in abſceſſum conuerſæ, rigorem horroremque neceſſariò accidere nouimus. Ad hæc, res auditu viſuque formidabilis, interdum horrorem, rigorémque inducit. Ex quibus vtique liquet, non frigori duntaxat rigorem tribuendum eſſe, cùm ab aliis cauſis, & præcipuè ab acri & calido humore delato per ſenſibilia corpora, interdum proficiſcatur. Cæterùm neque frigidum

Rigor quid ſequatur.

Horror talis affectus eſt cutis, qualis totius corporis, rigor.

Rigor quid.

Calidum innatum non eſt animalis generatione poſterius.

Natura & anima nihil aliud quàm calidū eſſe.

Calidum innatum quomodo intrò & foras moueatur.

Calidum innatum eſſe mixtum, atque ex calore & frigore ſuum ortum habere.

Animal quando & valere, & ægrotare dicatur.

Affectus calidi.

Affectus frigidi.

Rigor * ſecundum ſenſum refrigeratio.

Iucundum quod. Dolorificum quid.

Rigor quando oboriatur.

Mobili ſubſtantiæ quies mors eſt.

Incaleſcit corpus à rigore vehementius quàm antea, tribus de cauſis.

Rigentes non recalfieri, prauum indicium eſt.

Tertiana quomodo ab ardente continua differat.

Rigor ſolet febres ardentes ſoluere.

Acria vlceri admota, rigorem inferunt.

Rigor accidit inflammationi in abſceſſum conuerſæ.

Formidabilia inducunt horrorem, rigorémque.

Rigoris cauſa.

dum humorem, neque acrem, ad rigoris generationem simpliciter excellere, sed proprium modum ipsorum vtrique necessariò inesse oportet. Modus autem fuerit aut copiæ mensura, aut humoris qualitas, aut aliquis corporis locus, in quo illum aggregari conueniat. In quiete quoque, motúque, atque ipsius motionis modo, haud parua differentia oboritur. Vbi igitur flaua bilis non per vasa, sed per carnes mouetur, manifestè gignitur rigor. Hoc nanque solo febres ex ingenti ardore à tertianis differunt, quòd illæ quidem in vasis bilem contineant: hæ autem, extra vasa diffusam per sensibilia corpora. Per quæ quidem dum bilis fertur, acredine sua tristitiam inferens, dolorem excitat. In hoc autem duo quædam eueniunt, nempe vt sanguis contrahatur in profunditatem corporis, ob idque exteriores partes refrigerentur: & vt illæ eædem corporis partes quæ à bile pungunter, impellant ipsam facultate expultrice, donec ab omnibus profligata partibus, per sudorem aut vomitum, aut deiectionem exterminetur. Hoc etiam iis qui non * concoxerunt, aut malis succis repleti sunt, aut in sole æstiuo, vel balneo diu sunt immorati, aut seipsos exercuerunt, contingit. Horum nanque aliqui horrore confestim, ac dein rigore correpti sunt. Verùm non solùm mordax causa, sed vehementer mota, si rigor fieri debeat, desideratur. Atque hoc sanè tam frigidæ quàm calidæ causæ est commune, quòd vtraque corpus cum dolore commoueant. * Idcirco per quartanas atque tertianas febres, quamuis à contrariis oriantur humoribus, rigor tamen inuadit. Etenim vt atra bilis est frigida, sic flaua calida existit. Cæterùm non solùm ex atra aut flaua bile, sed ex pituita vltra modum frigida (quam vitream appellauit Praxagoras) rigor fieri consueuit: idque in mulieribus magis, & quæ in ocio vitam traducunt: qui rigor tamen vehemens non est, & quiescentibus, nullóque modo motis corporibus, ipse etiam conquiescit. Iis autem qui simili affectu correpti sunt, in principio quidem medicamentum diatrion pipereon propino: subinde verò nostrum ex calamintha: deindéque ex succo Cyrenaico, castoreóque compositum, quod quartanæ exacerbationibus maximè confert, præsertim quando ingentis rigoris impetu ægri afficiuntur. Porrò qui quartanis correpti sunt febribus, vsque ad ossa sibi penetrare rigorem affirmant, & talem, qualis per immensa frigora, dum iter facerent, eis accidebat. In rigore autem qui tertianas, paríque modo ab ingenti ardore ortas comitatur, quasi ab acutis tenuibúsque acubus se perpungi fatentur. Nunc verò de conuulsione nonnihil dicamus. Voluntarij omnes motus, per musculos absoluuntur. Vbi igitur musculi in propria retrahuntur capita, ad ea singulæ partes, quibus natura infixi sunt, retrahuntur, conuelluntúrque. Verùm si passio aliqua suboriatur, quæ in tensionem ipsos adducat, hanc sequitur motus similis quidem naturali, inuoluntarius tamen: atque hæc passio conuulsio appellatur. Nam tendi contrahíque musculum in proprium principium, secumque illam corporis partem, cui est insertus, reuellere, bene valentibus conuulsísque commune profectò est. At si inuitò id agatur, præter naturæ ordinem dispositis, minimèque sanis contingit. Tenduntur autem nerui, perinde ac cithararum chordæ, interdum quidem plurimo humore imbuti, interdum à causis exiccantibus arefacti. Euenire etiam potest, aliquam corporis partem aut ob inflammationẽ, aut aliqua alia de causa, vehementer affectam, neruos sibi vicinos vna secum reuellere. Porrò in febribus ab ingenti ardore contractis, conuulsiones accidunt, ob solam siccitatem insignem vniuersi neruosi generis: in phrenitide autem, ob principij neruorum inflammationem. Cæterùm cùm corporis partes anterius tenduntur, symptoma dicitur emprosthotonos: cùm verò posterius, opisthotonos: * at cùm in vtrunque latus ex æquo inclinant, tetanus. Igitur conuulsiones à siccitate ortas, minimè curandas susceperis. Nam qui iis sunt affecti, citissimè intereunt. Quæ verò vel ab humorum copia, vel ab inflammatione trahunt ortum, iis, si plenitudinem vacues, aut inflammationi commodis remediis succurras, mederi poteris.

Rigor fit vbi flaua bilis fertur per membra sensibilia.

Ardentes febres quomodo à tertianis differant.

Rigere cur contingat per accessiones vnde accidat.

Rigor fit à causis non quiescente, sed mota.

Pituita vitrea inducit interdum rigorem.

Rigentium ex frigido humore curatio.

Quartanis exacerbationibus medicamẽ ex succo Cyrenaico & castoreo auxiliatur.

Tertianæ rigor qualis.

Motus voluntarij à musculis fiunt.

Conuulsio quid.

Tensio neruorum interdum ab humectantibus, interdũ à siccantibus causis oritur.

Emprosthotonos.

Opisthotonos.

Tetanus.

Conuulsio à siccitate non recipit curationem.

GALENI PERGAMENI
De morborum temporibus,
LIBER VNVS.

QVOD in animalibus ætas, idem tempus in morbis significat. Etenim quemadmodum ipsi nos geniti ad vigorem vsque augescimus: inde iam contabescere incipientes, ad extremam vsque corruptionem declinamus, si omnes ætates pertransituri simus: ita singuli morbi à prima ipsorum constitutione ad statum vsque increscunt, donec pro augmenti prioris portione decrescentes, in totum dissoluantur. Hoc tamen discrimen interest, quòd animalibus quidem, cùm sint corpora, proprium generationis tempus præscriptum est, quo omnes ad vitam necessariæ partes figurantur, formantúrque: morborum autem, cùm sint accidentia corporum, nullum huiuscemodi tempus est præfinitum, sed à prima statim generatione augescunt. Figurationem itaque generationemque, proprietas corporum postulat: accidentia autem ipsorum, cùm nullam figurationem desiderent, statim vbi genita sunt, ad incrementum festinãt. Siquidem phlegmone (exempli gratia) cùm primũ inceperit esse, huiuscemodi speciem habere videtur, qualem habebit vbi erit maxima: sola autem magnitudine differt. * Porrò pars phlegmone obsessa, calidior seipsa euadit, cum tremore maiori, item dolore & tensione. Sed hæc parua primo aditu sunt: inde autem ad magnitudinem quandam non omnibus æqualem increscunt. * Postea verò aut discutitur remediis tumor ipse præter naturam, simulque illius dolor atque calor resoluitur, aut certè in pus conuertitur. Tempus itaque nullum inflammationis generationi singulariter proprium tribuitur, ab eo, quod augmenti est, diuersum. Febris etiam (qui calor præter naturam est) proprium distinctumque generationis tempus non habet. Sed vbi corpus primum calidius quàm antea febrili calore fieri cœperit, inde aliud atque aliud tempus affectionis incrementum excipit, vsque ad perfectum vigorem, quem in singulis rebus summam esse magnitudinem intelligimus. At verò principium specie quadam ab incremento post ipsum, diuersum esse demonstrare conabimur.

Etenim

Tempus morborum comparatur ætati animalium.

Tẽpora morborum ab ætate animaliũ quomodo differant.

Morborum generationi non esse certũ quoddam tẽpus præscriptum.

Phlegmones accidentia.

Febris quid.

Vigor in singulis rebus, est magnitudo summa.

Initiũ morbi.

Etenim initium vniuscuiusque morbi esse censuerunt veteres, non primum illum simplicem-que insultum duntaxat, sed temporis longitudinem latitudinemque notatu dignam ipsi tribuerunt. Post principium ipsum, collocarunt ascensum: deinde, statum: ab hoc, declinationem. Ex quibus sine temporibus circuitus morborum constant. Ipsorum autem circuituum nonnulli describuntur horis vigintiquatuor, quotidianique vocantur: alij quadragintaocto, hoc est, duabus diebus & noctibus, vocantúrque tertiani. Alios (quos appellant quartanos) septuaginta duarum horarum tempus describit. At hi circuitus omnes aliquando ad integritatem perueniunt, vt in quotidiana, tertiana, & quartana febri: interdum ad declinationem solùm, vel propius ad integritatem, vel longius ab illa, accedent. Igitur in auspiciis tertianæ febris (quam exempli gratia propono) horror mediocris oritur. Dein cum maior horror e extrema omnia refrigerantur. Postea verò & rigore & frigore concutiuntur plurimæ corporis partes. Quo tempore pulsus durior, minórque, quam prius, redditur, necnon in contractione velocior. Præterea quies post contractionem se [illegible] contingit: post dilatationem, eodem [illegible] illa modo: sæpe priori æqualis, etsi aliquando inæqualis. Atque hæc sane * in quibusdam tertianis, curriculo duarum horarum æquinoctialium solent sæpe contingere: in aliis autem longiori vel breuiori interuallo. Inde pulsus maior sensim & celerior, deinde que fieri incipiens, sensim singulis commemoratis increscit: statimque ægri calidiores quam antea redduntur. In summa, inæqualitas quæpiam non mediocris in corpore per hoc tempus exuperat. Atque hoc sane est secundum tempus a primo illo, in quo ex priori statu, fuit vniuersum corpus refrigeratum, pulsúsque in contrariam constitutionem mutatus. Vbi verò febris ad integritatem desinit, tunc pulsus ad naturalem statum reuertitur, si qua fides habenda est sensibus. Primum itaque tempus totius periodi est, quo corpus cum prædictis mutationibus pulsus inalterit. Aliud ab hoc secundum est, quod pulsum & calorem in contraria mutat, donec tota corporis moles æquabiliter concalescat. Post hoc tertium, quo calor etiamnum augescit, pulsibus magnitudine, celeritate & frequentia ei respondentibus. Quarta constitutio post tres commemoratas conspicitur, omnibus iam dictis æqualem sibi magnitudinem pro sensus nostri iudicio seruantibus. Ad hæc quinta alia, cùm iam calor manifestò decrescit: halitus autem per cutem excernitur, pulsúsque ad naturalem habitum redit, reiiciens omnia, quæ præter naturam in magnitudine, celeritate, frequentia, duritieque, conquisierat. Hoc tépore plurimis ipsorum sudor oritur. Post hoc auté, intermissionis, siue interualli tempus succedit. Igitur primum tempus integritati cohærens, quod frigoris sensum præbet, principium vocetur. Secundum verò, quod frigus paulatim deponit, tempus inæqualitatis dicatur. Ab hoc tertium, æqualis increscenti. At quartum post hoc, consistentiæ. Quintum imminutionis. Sextum denique integritatis. Quòd igitur sex hæc temporum differentiæ in tertianarum aliarumque intermittentium febrium circuitibus reperiantur, id sensu vel multitudo imperita iudicat. Nihil tamen obstat & alium quodammodo febris circuitum in duas, sed maiores partes diuidere: vnam, primæ accessionis a primo insultu ad extremam vsque remissionem: alteram, quæ in declinationis & insultus secundæ accessionis medio consistit. Quod igitur ab Hippocrate dictum est, in accessionibus abstinendum esse, pro accessione intelligendum existimo tempus a primo insultu, vsque ad ipsam declinationem. Porrò clarioris doctrinæ gratia, omne id quod accessionem sequitur, remissionem vocabimus: quamuis in intermittentibus febribus, remissio ipsa ablatio etiam dici mereatur. Diuisimus itaque febres desinentes ad integritatem, quotidianam, tertianam, quartanam: quarum singulæ sex distincta sortiuntur tempora. At verò quæ non intermittunt integrè, in quinque tantum soluuntur, ab eis nimirum sola integritate remota. Quarum sane nonnullæ quotidie accessionem habent: quædam tertio quoque die. Quæ verò quarto habent, non frequenter, sed raro euenire videntur, vtpote quæ magna ex parte ad integritatem desinant. Ad hæc, febrium quotidianarum, tertianarum, & quartanarum, quæ ad integritatem non desinunt, duplex species est. Quædam namque magnitudinem, celeritatem, frequentiam, atque duritiem pulsus deponunt: quædam autem reliqua tria ad naturalem statum deducunt: at conseruant celeritatem, hæ magis, illæ minus. Verùm in quibus febribus circa sensibilem systolen, accessionis insultus accidit, tria tempora in vnum recidere est necessarium, rotundumque id vsque ad statum fieri incrementum. Nam vbi non adsunt conspicua systole, ibi nec inæqualitas adesse potuit. Statum verò nunquam defuisse meminimi: sed semper sensibili æqualitate in omnibus febribus aliquandiu permansisse. Insultum etiam nullius sine dictis conspexi symptomatis. Quibus febribus nullus circuitus adest, vt iis quas synochas vocant, nec accessio quædam omnino est, neque prædictæ partes. Attamen hæ quoque secundum diuersa tempora totius morbi particulas obtinent, aliis modis innotescentes, quàm per accessionum tempora. Sed nunc tantum de febrium circuitibus, iisque non complicatis, sed simplicibus, nobis habetur sermo. Aduertere autem, aliud esse misceri, aliud inter se complicari. Semitertiana quippe, ex mistella & temperamento quotidianæ & tertianæ febris oritur. Potest tamen ipsi semitertianæ copulari alia simplex febris, vel tertiana, vel quotidiana. At huiusmodi varietas minimè ad hunc librum pertinet. Cæterum cognitis singularum febrium temporibus, facilè complicatarum tempora cognoscemus. Igitur de simplicibus dictum abunde cùm sit, de commistis deinceps disseram: in quibus interdum horrificus insultus quidam contingit, omnes principij peculiares notas habens, præter rigorem: quamuis interdum & huius quandam imaginem repræsentans. Siquidem vehemens horror, vel aliquod rigoris initium, vel paruus rigor videri potest. At exactum rigorem, qualis in tertianis quartanisque est, febris miscellanea, cuiusmodi semitertiana existit, non recipit. Vbi igitur signa quædam secundi temporis, febris hæc præmonstrarit, initium rursus alterius inuasionis horrificum efficit, quod nonnulli repetitionem appellant. Aliquando hoc secundò molitur: quibusdam tertiò facit. Deinde vix æquabiliter simplex redditur, adusque statum increscens. Hæc febris ad integritatem nunquam desiuit. Nam permultum temporis

Initium. Ascensus. Status.

Declinatio. Circuitus quotidiani. Circuitus tertiani. Circuitus quartani.

Tertianæ febris descriptio.

Tertianæ accessionis tempora sex dein tur qualia reperiuntur & in ceteris in intermittentium circuitibus.

Febrium non intermittentium tempora quinque. Continuarum febrium species. Quartana continua raro inuenitur.

Synochis febribus nullum circuitum adesse, ac proinde neque accessionem.

Misceri aliud, aliud complicari.

Semitertiana ex quibus constet.

Rigor vehemens nò adest miscellaneis febribus.

temporis vsque ad vigorem habet, declinatione denique sine perspiratu sensibili. tantum abest, vt integre cum sudore soluatur. Quemadmodum igitur a primo insultu accessio ad vigorem vsque, multo tempore peruenit, sic a vigore paulatim minuitur: ideóque postridie altera accessio aduenit, horrifica quidem illa, sed quæ non item cum priori repetitiones habeat. Porrò hæc accessio ad vigorem etiam longo tempore ascendit, nec exiguo inclinat: atque ob hoc ipsum tertio die, eadem quæ primo accessio inuadit, postea rursus quarto, similis ei quæ secundo habita est, idque perpetuo ordine. Hanc igitur febrem, quæ maximè inualescit Romæ, voco semitertianam. Sunt & aliæ differentiæ particulares febrium, multique alij circuituum modi, differentiis particularibus variantes, quos ex industria omitto, ceu nihil conferentes ad præsentem commentationem. Atque hactenus de particularibus morborum temporibus.

Semitertiana febris accessio — quam integre detur.

Semitertianā febrem inualescere maximè Romæ.

GALENI PERGAMENI
De totius morbi temporibus,
LIBER VNVS.

Totius etiam morbi tempora, similiter ac animantium ætates, considerantus. Quorum vnum quidem & * primum, generationi ipsorum tribuitur, incrementu secundum, tertium vigori, quartum denique declinationi, si ægri salui futuri sint. Nam si vel in ascensu, vel statu decesserint, liquet talem morbum non omnia tempora pertransiisse. Ridiculum autem fuerit, primum tempus primæ accessionis, totius morbi principium existimare: cùm nimirum principium morbi ad præsidia ferenda, vtiles præbeat indicationes. Ad id principium respiciens Hippocrates, ait: Incipientibus morbis, si quid mouendum videtur, moue: consistentibus verò, præstat conquiescere. Præterea non minus absurdum fuerit, morbis qui intra diem soluuntur septimum, & iis qui prorogantur in annum, æquale principium tribuere. Ostendimus autem primo libro de Crisibus, totius morbi principium, ipsius cruditatem existere. Porrò inflammationis principium, totum illud tempus existit, quo sanguinea substantia pars affecta repletur. Cùm autem influxus cessauerit, & quod in particula continetur, putrefieri inceperit, calor quidam ob putredinem nascitur, & fusio magis propter calorem: vnde etiam spiritus generatur, atque ob hæc ambo, particula magis quàm antea distenditur, etiam si nihil influat. Hoc igitur secundum tempus, est inflammationis augmentum. At cùm humor in pus iam vertitur, maximi tunc dolores partem ipsam corripiunt. Nam in puris generatione dolores, febrisque magis quàm prius, infestant. Vocatur autem hoc tempus ægritudinis vigor. Quòd si humor in pus mutetur, vel digeratur, minorem tumorem atque tensionem efficiet: huiusmodique est declinationis principium. Sic itaque in inflammatione tempora diuiduntur: nec secus in febri, quæ ab illa trahit ortum. At quæ ab humore citra inflammationem oritur, molestiantium humorum cruditatem pro initio habet. Hi vbi coqui incipiunt, initium finitur, atque ascensus siue incrementum aduenıat. Vbi verò maximè concocti perfi[...]tur, vigor adest. Quam declinatio e vestigio sequitur, dum symptomatum magnitudo, & humorum copia est repressa: restat autem humorum modicum adhuc concoctionem desiderans. Vlcerum quoque eadem habentur tempora. Primùm namque [sa]nies aquosæ, incoctæ & tenues ab ipsis defluunt. Dein pauciores atque crassiores. Postea [...] pus tenue. Postremò minus quidem copia, sed c[ra]ssius, & albidum magis red[di]tur, quemadmodum apparet etiam in pleuritide & lippitudine. Quare nullus mo[r]borum solutorum existit, qui non hæc quatuor percurrat tempora. Non tamen ex quodam alio quàm cruditatis & concoctionis indicus, quæ ex recrementis deprehenduntur, cognitio ipsorum constat. Etenim fluxionum quæ ex cerebro per palatum & nares fluunt, non secus quàm lippitudinis, initium quidem est, cùm aquei, tenuésque, necnon copiosi & acres, qui fluunt humores apparent: nam extremam hæc cruditatem significant. At concoctionem portendit, crassior & minus acris, modicúsque humor descendens. Iam verò quemadmodum in ætatibus, non ipsum vigorem modò, sed omnia quatuor tempora latitudinem habere comperimus: sic etiam particularium accessionum, ac totius morbi vniuersa tempora, latitudinem momentaneam fortiuntur. Vigor itaque tum accessionis, tum totius morbi, sensibili tempore absoluitur. Igitur vniuscuiusque morbi proprium quoddam tempus generationis existit, interim sensui manifestum, interim minimè. Post quod rursus augmenti tempus aduenit,* nec id æquè manifestum in omnibus.* Post hæc vigoris sequitur tempus, omnino sensibile. Quòd si salus futura sit, declinationis etiam tempus sequetur, & hoc sensui subiectum, cùm nimirum amplam latitudinem habeat. At verò morborum qui non soluuntur, duplex natura est. Nonnulli enim ipsorum præparationem habent, vbi exactè illam absolutam sint consequuti: alij ex eorum natura sunt, qui soluuntur: id quod eis in ægri perniciem accidit. * Hoc autem contingit tripliciter. Nam aut propter ægrotantium imbecillitatem, vel propter propriam vehementiam, vel propter vtranque, prius pereunt, quàm soluantur. In vniuersum autem, nemo seruari potest, nisi natura superauerit morbum: nec perire, nisi illam morbus prostrauerit. Igitur morbi singuli ex sua quidem natura magnitudinem quandam possident, quæ vel supra vires est, vt eas opprimat: vel viribus ægri imbecillior, vt ab eis superetur, omnibus probè euenientibus. Proinde cùm supra vires fuerit, homo prorsus morietur. At morbi tempora tunc partim simili modo cum prædictis sumuntur, partim dissimili. Siquidem initium similiter in morbi generatione constituitur. Ascensus autem, haud in concoctionis, sicuti in iis qui superstites sunt futuri, sed in cruditatis signis, letalibusque consistit. Ergo bene colorata vrina, & mediocriter crassa, omnium optima existit, quantum ad colorem & consistentiam pertinet. Conoeniet autem præterea, vel eneorema, vel nebulam, vel hypostasin salubrem adesse, vtcunque morbi natura postulauerit. At cruda vrina est illa, quæ nec suspensum quicquam, nec subsidens, nec nebulam habet: imò quæ nec crassitiem ali-

Totius morbi tempora quatuor.

Principium morbi ad præsidia ferenda vtiles præbet indicationes.

Principium morbi totius, est eius cruditas.

Inflammationis quatuor tempora describuntur.

Febrium ab humorum putredine ortarum tempora describuntur.

Vlcerum tempora.

Tēpora morborum non aliunde cognosci, quàm ex cruditatis & concoctionis indiciis.

Tempora vniuersa morbi latitudinem momentaneā sortiuntur.

Morbi cuiusque generationis proprium quoddam est tempus.

Tempora totius morbi quatuor.

Morborum qui non soluuntur, natura duplex.

Seruari nemo potest, nisi natura superauerit morbū: nec perire, nisi illam morbus prostrauerit.

Vrina optimā qualis.

Vrina cruda indicia.

quam, nec pallorem assumpsit, sed albæ est, & consistentia tenuis, aquæ speciem referens.

Vrinæ letalis nota.

Quòd si aut nubecula, aut encorema, aut hypostasis nigricare videatur, talis vrina est letalis: quemadmodum si quædam similia furfuri, vel lamis, in ea videantur. Iam verò si aut fœtida sit, aut pinguitudinem oleaceam in se contineat, mortem minatur. Hæc igitur sunt vrinæ, magni morbi notæ.

Sputi pessimi signa.

Magnum etiam esse morbum cognosces, si sputum pleuritide & peripneumonia laborantibus, vel nigrum, vel * fuluum vehementer, vel spumans, vel impense fœtidum fuerit: vel nihil omnino expuatur: idque ingenti dolore, vel spirandi difficultate hominem affligente. Respondent his & alij morbi, qui iecur, ventriculúmque exercent, eodem letalium signorum genere comprehensi. Vnde in huiusmodi morbis vigorem similiter cum eo qui salubrium est, determinare non licet. Nam illic maximæ accessiones statim desinunt: hîc verò non licet maximas accessiones similiter determinare, cùm morbus quidem ipse à principio incoctus persistat: verum intellectu maximum capere oportet. Porrò in inflammatione quæ terminatur, puris generatio, vigoris terminus est: in ea verò quæ non finiet, homo etiam in eius ascensu mori potest. Cæterùm vires validissimæ vsque ad extremam phlegmones magnitudinem sufficere possunt: quæ magnitudo extrema, vel in gangrænam, vel in putredinem terminatur. Iam verò vno eodémque tempore duobus tribúsve morbis homo infestari potest: quorum alius iam inclinat, alius principij tempus adhuc, vel augmenti primordia occupat: tertius plurimum auctus est. Deinde hominem mori contingit, non propter inclinantem, vel nunc incipientem, sed ob vehementer auctum.

Principia facultatum nostrum corpus regentiũ, tria.

Qua de causa, tria facultatum nostrum corpus regentium principia, summe considerabis, quoniam statu sunt prædita. Dico autem hæc, cerebrum, cor & hepar. Deinde alias quoque vniuersas particulas, ex singulis principiis ortas, nempe neruos, venas, arterias: ad hæc illas, quæ naturam quidem propriam habent, sed ab omnibus principiis reguntur. Nam ex hac speculatione primum, siue vnus, siue plures, in homine morbi sint, inuenies. Proximum est, cuiusque propria tempora ad præsidiorum inuentionem necessaria inspicere. Etenim circa initium & fines, omnia imbecilliora sunt: in vigore fortiora: quæ hæc intercedunt, medio consistunt ordine. Igitur in vigore, quod mitigandi vim possidet, in curatione præpollere debet: in principio & fine, quod vehementiam habet. At media tempora, pro summorum proportione capiantur.

Victus & remedij rationẽ instituẽ iuxta ipsius morbi tempora.

Neque enim quam quis victus rationem instituet, inuenire poterit, neque vnquam nutrire, sine certa temporum distinctione. Etenim si vigoris tempori, etiam sine alimenti exhibitione sufficere possit æger, optimum sanè fuerit, donec morbus inclinet, à cibo abstinere. Si verò sufficere citra cibum non possit, protinus ab initio in quolibet tempore, quod alimentum admittit, alendus est. Atque hoc remissionis est tempus. Voco remissionem modo, secundam partem totius circuitus in duo vniuersa diuisi, nempe accessionem & remissionem.

* * *

GALENI PERGAMENI
De locis affectis,
LIBER PRIMVS.

Curatio affectuum variatur, pro differentia affectarum particularum.

PRo differentia partium humani corporis, variari affectuum curationem contingit. Partes igitur quæ in superficie corporis sitæ sunt, vnà cum affectibus quibus vexantur, facile sensibus deprehenduntur. At quæ in imo corpore delitescunt, exercitatæ cogitationis virum desiderant, cùm in partium actione & vsu, tum vel maxime in arte secandi corpora, quæ nimirum nos docet accuratissimè proprietatem essentiæ vniuscuiusque partis.

Ars secandi corpora, docet nos proprietatem essentiæ vniuscuiusque partis. Essentiæ proprietas.

* Si igitur inter tussiendum, bronchium aliquod expuatur (est enim id natura cartilagineum) maximo sanè vlcere affligi pulmonem existimemus. Nam tametsi aspera arteria similibus sit ex bronchiis compacta, tam grandis tamen exulceratio, sine præmatura morte in illa gigni non poterit. Nec verò tantùm ex proprietate essentiæ, sed ex magnitudine etiam excrementi reiecti, affectus locus discernitur.

Magnitudo excretæ substantiæ.

vt, si vnà cùm tussi excreetur aliqua portio vasis grandiuscula (quod aliquando contigit) tunc certe credendum est illam educi à pulmone. Quandoquidem venæ quæ in asperam arteriam disseminantur, minutissimæ sunt, & capillorum instar. Similiter si per dysenteriam tunicam aliquam corpulentiorem aluus aliquando reddiderit, non ab re conicies vlcere crassiora intestina torqueri.

Res naturaliter in particulis quibusdam contentæ.

Necnon ex rebus naturaliter in particulis quibusdam contentis, creberrimè sedes affecta cognoscitur: vt, si vrina per vulnus reddatur, vesicam: sin verò stercus, intestinorum aliquod: at si cibus, ventriculum liquet esse conuulneratum. Similiter etiam si vulnerato thorace, spiritus per vulnus effletur, indicat membranam cingentem costas, solutam esse. Præterea sanguis eiectus saliendo, arteriam esse vulneratam denunciat.

Sanguis arteriarum qualis.

Qui quidem arteriarum sanguis, eo qui à venis effluit, calidior, tenuior atque flauior apparet.

Res adhærentes.

Ex adhærentibus etiam rebus, affectæ sedis notæ petuntur, cùm nimirum & ipsæ etiam essentiæ proprietatem obtineant. Huius generis est ramentum: quod quidem ostendit illius partis vlcus, a qua reiicitur. Nam si id cum lotio excernatur, vrinæ meatuum: si tussiendo, spiritalium instrumentorum: si per vomitum gulæ aut ventriculi: si cum alui excrementis, intestinorum vlcerationem significat.

Res contentæ præter naturã.

Est præterea & alius diiudicandi modus sumptus à rebus alicubi contentis præter naturam. vt, si in vesica aut renibus contineatur lapis, in thorace pus: aut denique aliquis humor molestus in animalis corpore, illic genitus, vel adueniens extrinsecus. Fingamus igitur (gratia exempli) aliquem tribus diebus non reddidisse vrinam. Ad hæc, euidens quidam tumor circa pubem emineat, euidentem repletionem vesicæ indicans.

Vrinæ suppressa quæ sint consideranda.

In primis enim considerandum est, num resolutæ excretricis potẽtię nomine id accidat, an ob obstructũm vrinariũ meatum: nam vtrunque potest accidere. Prius tamen reuocare in memoriam oportet, musculũ qui claudit collũ vesicæ, ab actione quiescere, dũ fungitur vesica suo munere.

Musculus vesicæ collum constringens, agit voluntariè.

Cuius quidem musculi actio, paret voluntatis imperio. At vesica ipsa, vtpote naturaliter agens, minimè voluntati

luntati obsecundat. Inest etenim illi, quemadmodum cæteris ferè omnibus partibus, facultas quædam expultrix, qua vtitur, dum contristatur ab excrementis. Quæ sane excernendi vis si aliquando fuerit affecta, fieri potest vt supprimatur vrina. Proinde si hominem sic figuraueris, vt decliuis sit colli vesicæ positus, ac manibus pubis tumorem presseris, tandem reddetur lotium. Quòd si sic faciendo nihil omnino promoueris, non resolutam eam vim, sed vrinæ fistulam coustipatam esse, suspicari oportet. Quippe musculus ei circundatus, si resoluatur, non cohiberi, sed præter voluntatem emissi lotij, est causa. Trifariam autem contingit obstrui collum vesicæ. Aut enim corpus ipsius in tantum tumorem attollitur, vt meatus inde occupetur: aut aliquid ei præter naturam, vt caruncula vel callus, innascitur: aut denique à re quapiam adueniente, meatus ipse obstruitur. Porrò corpus eius ad magnitudinem insignem attollitur, si vel inflammatione, vel scirrho, vel abscessu, vel alio quouis tumore fuerit affectum. In meatu caro quidem oritur, si præcesserit vlcus. Obstruitur meatus, vel à lapide, vel grumo, vel pure, vel crasso lentóque humore: quæ omnia distinguere oportet, ex præsentibus præteritísque accidentibus. Sit igitur aliquis puer, qui perpetuò pudendum scalpat. Eius autem vrina sit aquæ similis, in qua sabulosa quædam subsideant: dein verò repente supprimatur vrina: nunquid optima ratione conieceris, huic lapidem incidisse in collum vesicæ? Itaque supino collocato puero, vt crura reliquo corpore fiot sublimiora, multifariam ipsum concuties: sic enim feceris, vt lapis à meatu recedat. Quibus peractis, iube vt puer vrinam conetur reddere. Quòd si profluxerit, notitiam causæ, ac simul curationis modum te inuenisse, ne dubitaueris. Sin autem nihilominus supprimatur vrina, tunc demissa ænea fistula, simul lapidem à vesicæ collo repelles, & euocabis vrinam. At nulla lapidis nota præcedente retentum lotium, si sanguis simul cum vrina profluxerit, argumentum est grumum aliquem extitisse ipsius obstructionis causam. Quanquam fieri potest, vt ob vlcus vesicæ, citra sanguinis profusionem, paulatim grumus concrescat. Potest etiam contingere, vt sanguis ex renibus per vreteras in vesicam defluens, grumum efficiat. Ad hæc igitur omnia, sicuti etiam vbi pus, vel aliquis lentus humor meatum vrinæ obstruxit, haud inutilis est ænea fistula immissa. Sic etiam vbi ob carunculam ab vlcere innatam, vesicæ ceruicem obstructam esse putamus, & ex præcedentibus vlceris notis, & ex eo quòd immissa ænea fistula vrina vacuatur, id intelligere possumus. Quippe demissa fistula, dolorem mouet in ea meatus parte, vbi vlcus esse coniicimus: fractáque sub fistula carne, sequuntur cum vrinæ excretione, & cruor & carnis fragmenta. In omnibus igitur his artificiosa coniectura nobis perquam vtilis est, vt quæ inter exactam notitiá, & omnimodam ignorantiam, media quodammodo existimetur. Cæterùm cuiuslibet partis vsus, magnifice ad affectorum locorum cognitionem conducit. Etenim actio, motus partium factiuus est: at vsus, omnibus inest, vel nihil etiam agentibus. Fit itaque excretionis vrinæ actio, à compressione vesicæ, opitulantibus etiam abdominis musculis, vbi vrinam admodum exiguam continet, aut vesica ipsa est infirma. Reliquæ autem partes omnes, ad actionem suam vtiles. Porrò si vesica minimè in tumore extensa, vrina reddi non possit, necessum est vel vreteras, vel renes obstructos esse. Quapropter hîc rursus intueri oportet, nú antequam supprimeretur vrina, aut lapidis, aut inflammationis, aut alterius cuiuspiam mali accidentia præcesserint. Neque interim negligenda est vniuersi corporis dispositio: vt possimus planè discernere, num in ipsis renibus, à lapide, vel crassis humoribus, fuerit obstructio oborta, an in vocatis vreteris. Cùm igitur singulæ actiones corporis, peculiaria sortiantur organa, quibus obeuntur, sanè actionem lædi est necesse, instrumento efficiente ipsam, quomodolibet læso. Verum interdum facilè affectus productus soluitur, ita vt simulatque opifex causa semota fuerit, protsus ipse conquiescat. Interdum verò vsqueadeo pertinaciter hæret, vt permaneat diutissimè, etiam ablata causa. Accidit autem nonnunquam, vt efficiens causa pertransiens, non firmum faciat affectum: veluti cùm suffusioni similia oculi imaginantur, collecto in ore ventriculi aliquo tenui excremento, vnde vapores sublati ad oculos, similes imagines mouent, quales per suffusiones cernuntur. Oportet siquidem oculos participes fieri eius dispositionis, quæ infestat ventricolum, si videndo debeant hallucinari. Itaque necessum est ordiri semper ab instrumento actionis oblæsæ. Dein autem inuestigare, quisnam sit ipsius noxæ modus: num videlicet dispositio ipsa sit permanens, an adhuc in generatione consistens, nec nata perseuerare. Quòd si nunc quoque fiat, vtrum causa quæ affectum producit, contineatur in ipsa parte, an per ipsam transeat, inuestigandum. Etenim arefacto immodice humore, quem crystalloidem vocant, perseuerans erit oblæsió, & essentiæ ipsius proprius affectus. Si verò crassus humor in pupilla constiterit, essentia quidem nondum * est læsa, verùm accidentis causa in oculo ipso consistit. Tunc autem per ipsum transire dicitur, cùm euaporans humor in ventriculo continetur. Non autem necesse est ad hoc, vt pars aliqua esse affecta dicatur, in essentia ipsius permanentem esse dispositionem. Nam vbi vehemens dolor aliquod intestinum infestat, firmato in vna quapiam parte dolore, vt quasi perforari videatur, quo pacto quis vel nequaquam intestinum affici dixerit, vel in eo affectum non consistere? quamuis huiuscemodi dolores interdum excreto quodam humore vitreo, vel temporis momento soluantur. Is igitur humor vitreus, causa illius doloris extitit. Id siquidem quo tangente afficimur, & quo separato quiescit affectus, causam esse, omnibus in confesso est. At verò ipse affectus, nonnunquam à causa aliqua oritur: sed ita oritur, vt sublata causa effectrice, haudquaquam permanentem habeat dispositionem. Interdum autem partim iam factus est, partim etiamnum fit. Sæpenumero etiam si fieri desinat, vtpote ablata causa, perseuerans tamen permanet dispositio. Valuti in dysenteria, cuius affectus, mordax humor existit causa vtpote qui ab initio extergat, abradátque, ac dein temporis tractu vlceret intestinum. Quòd si anteaquam produxerit vlcus, * perfluere is humor desinat, affectus ipse nondum dysenteria vocabitur. Sin verò vlcus iam intestinum exerceat, etiam si humor finiatur, non ob id finitur affectus. Hoc autem summopere venit considerandum, omnem morbum protinus ab initio, vbi primum

Vesica non paret voluntatis imperio.

Vrinam suppressam ob resolutam vim excernendi quomodo expellere oporteat.

Obstruitur collum vesicæ trifariam.

Lapidis incumbentis collo vesicæ, indicia.

Ænea fistula ad quid vtilis.

Caruncula collo vesicæ innata argumenta.

Coniectura artificiosa.

Vrinæ excretio à quibus fiat.

Actioné lædi est necesse, instrumento efficiente ipsam quomodolibet læso.

Oculis caligantibus quæ sint consideranda.

Humor vitreus.

Causa est id, quo tangente quidem afficimur: ablato autem, affectus sedatur.

Dysenteriæ causa mordax existit humor.

corpus ipsum limites temperaturæ, quæ sanitati debetur, excesserit, eandem sibiipsi naturam, atque essentiam sortita, nec differre, nisi magnitudine, à iam absoluto & maximo. Siquidem res similares, cùm nullam figuram naturalem desiderent, protinus ab initio eadem essentia constant. Dissimilares verò, & quibus varia est forma, vt domus, essentiam generatione posteriorem habere potetunt. Quum itaque causæ agunt in corpus, ipsa species affectus ab initio est eadem, tamen ob exiguitatem non planè cernitur: sicuti neque in saxo concauitas, quam vnica stilla produxit. Cæterùm id genus affectus exigui, separatis efficientibus causis, ilicò a natura vincuntur. Illi quippe duntaxat externo egent auxilio, quos ob magnitudinem vincere natura non potest. Igitur vbi primum mordax humor aliquod intestinum eroserit, quamuis id quod iam factum est, nondum apertè videatur, nihilominus dispositio ipsa sub dysenteriæ specie comprehenditur. Sit autem hoc initium viæ ad inueniendas affectas sedes, nullam actionem lædi, nisi pars quæ illam efficit, afficiatur. Verùm vt affectio & actio diuersæ sunt voces, ita diuersus quoque earum est vsus. Id siquidem agere dicitur, quod ex seipso motum obtinet. Affici verò, quod motum habet ab alio. Cùm itaque duo sint motus genera, alterationis & lationis: vbi ad permanentem dispositionem alteratio peruenerit, fueritque dispositio præter naturam, morbus vocatur: quamuis per abusionem nonnulli eam dispositionem affectum nominent. Distinguenda tamen est interim propria & primaria affectio, ab ea quæ per consensum accidit. Vt autem recta propriáque nominum appellatione vtar, afficitur quidem caput, quando condolescit ventriculo: ægrotat verò, cùm proprio morbo laborat. Similiter ventriculum affici quidem dicemus, vbi à vitiosis molestatur humoribus: ægrotare verò, aut per intemperiem propriam, aut cùm inflammationem, vel vlcus, vel abscessum habet præter naturam. Porrò corruptionis ciborum tres primæ ac veluti generalissimæ sunt differentiæ. Vna quidem per proprios ventriculi morbos, altera à vitiosis humoribus in ipso collectis, tertia ab alimentorum qualitate inducitur. Licet itaque vitiosam ædi coctionem, ventriculo non primaria, sed secundaria ratione affecto, miniméque circa actionem propriam hallucinante: quemadmodum vbi vitiosi cibi & corruptioni obnoxij ingeruntur. Si igitur quispiam fumosum ructum emittat, igneo quodam calore ventriculum eius esse dicemus præditum. Ac deinde rursus distinguendo inuestigabimus, vtrum ab intemperie corporis ipsius ventriculi, is calor oriatur: aut à flaua bile, eaque vel in ipsius spacio contenta, aut in tunicas ita, vt vix abstergi possit, demissa. At ne hîc quidem cessabimus. Nam rursus quærere oportet, an iecinore male suo officio fungente, huiusmodi humor accumuletur: an is ex vniuerso defluat corpore: an etiam in ipsomet gignatur ventriculo. Ergo si in ventriculo cibi in fumosam qualitatem mutentur, idque non ex sua ipsorum natura, causam calidam: si verò acescant, eam frigidam esse est necesse. Vt discernas autem, num intemperies aliqua, an vitiosus quispiam humor ventriculi corpus infestet, offerre oportet cibos qui suapte natura quàm maximè corruptionis modo aduersentur: vt panem aut chondrum illis, qui in fumum transmutare cibum consueuerunt: mel autem his, qui a ci-

Morbus omnis protinus ab initio eandem sibiipsi naturã atque essentiã sortitur, nec differt nisi magnitudine à iam absoluto & maximo.

Morbos exiguos subitò vinci à natura.

Dysenteria est vlcus intestinorum.

Actio nulla læditur, nisi pars quæ illã efficit afficiatur.

Agere quid dicatur.

Affici quid dicatur.

Motus genera duo.

Morbus quid.

Affici quando dicatur caput.

Ægrotare quando dicatur caput.

Corruptionis ciborum tres differentiæ.

Ructus fumosus significat igneum calorem ventriculi.

Acescere in ventriculo cibos, ob causam frigidam.

Ructu aduo fumoso vel acido, quid agendum, ad considerandum ve, ad vtranque causam peruestigandam.

bo acidum saporem percipiunt. Dein considerare excrementa, tum ea quæ vomuntur, tum quæ deiiciuntur per aluum: num humor aliquis cum illis quidem biliosus & calidus, cum his verò pituitosus ac frigidus excernatur: an nullo vacuato humore, ipsa exiguam quandam mutationem obtineant. Quippe vbi * citra humoris affluxum igneo calore ventriculus infestatur, panem aut chondrum absque humore videbis deiici, perquàm exigua in ipsis facta transmutatione. * Quòd si humor quoque prauus in ipso ventre consistens corrumpat cibos, videntur ij, vbi deiecti fuerint, in huiusmodi humore submersi, & ab ipsius actione manifestius alterati. Id quod à vomitione etiam clarius discernitur, si laborans sit procliuis ad vomitum. Nam cogere eum qui nequeat vomere, absurdum est. Atque hæc ita deprehenduntur, si in spacio ventriculi noxius contineatur humor. Si verò in tunicis sit imbibitus, vt ad calidum nausea quædam inanis (hoc est, citra vomitum) sitísque vehemens consequitur, ita à frigido ciborum cupiditas excitatur. Porrò calida dispositio, vbicunque fuerit, semper refrigeranda est. At quousque, aut quo modo, aut qua materia refrigerare conueniat, locus affectus commonstrat. Iam verò iis qui acidum ructum ædunt, auxiliatur medicamen diatrion pipereon, aut aliud simile ex aqua vel vino epotum. Aliis autem qui nidorosum, tum absynthium, tum hiera picra est ex vsu. Quo quidem medicamine (hiera videlicet, quæ ex aloe constat) in potu exhibito, quosdam olim colicos persanaui, quibus mordacium humorum defluxus in intestinum, conciliauerat affectionem. Cæterùm intestinorum proximæ ventriculo partes, exhibitis tum cibis, tum potibus: quæ verò non ita multum à sede distant, clysmis promptius curantur. Fingamus rursus per ventrem deiici excrementa quædam, aliquando quidem ramenta, aliquando cruentum aliquid, simulque aliquando hæc ambo: tunc sanè intestinum vlcere affectum esse, dubitauerit nemo. At verò vtrum in exilibus intestinis, an crassis, ipsum vlcus consistat, id ex rasura, & exitus tempore, & ex mistione cum stercore, distinguere oportet. Siquidem infimarum partium vlcera, nullas omnino vlcerum habent notas alui excrementis admistas: earum verò partium, quæ paulò altius sunt sitæ, vlcera, mistas quidem cum stercore notas habent, sed id leuiter duntaxat. Quemadmodum si multò sint sublimiores, vehementior erit mistura. Præcipue verò in supremis intestinis vlceris notæ stercori accuratè miscentur. Potest ex vno quandoque indicio simul & locus & dispositio deprehendi, aut locus vnà cum causa. Cæterùm locorum notæ, & ab actione læsa, & excrementis, & positu, & doloris proprietate, & propriis accidentibus desumuntur. Affectuum verò, & ab excrementorum specie, & loci natura, & doloris proprietate, & propriis accidentibus. Actio itaque læsa, affectam partem indicare potest, hoc modo. Si enim accidens aliquod circa cernendi officium euenerit, oculum affici constat. Excrementorum species partem affectam indicat, vel quòd sint ex essentia illius, vel quòd ab ea contineantur. Positus etiam affectã partem commõstrat. Durus quippe in dextra præcordiorum parte tumor, non lienis, sed iecoris affecti est nota: in sinistra autem, non hepatis sed splenis affectum indicat. Ad hæc, si membranosæ tunicæ frustulum vomendo fuerit reiectum, aut gulæ, aut ventriculi: si tussiendo, gutturis, aut

asperæ

Vomere nemo cogendus est, nisi sit ad vomendum procliuis.

Nausea inanis indicat calidũ succum imbibitum ventriculi tunicis.

Cupiditas cibi vnde excitetur.

Locus affectus quid indicet.

Diatrion pipereon iuuat acidos eructans.

Hiera picra quibus conducat affectibus.

Intestina suprema cibo & potu, infima promptius clysmis curari.

Vlcus obsidéatne tenuia intestina, an crassa, quomodo dignoscendum.

Locorum notæ vnde sumantur.

Actio læsa partem affectam indicat.

Excrementorũ species partem affectam indicat.

Positus indicat partem læsam.

asperæ arteriæ in excreando, faucium si cum vrina, eius fistulæ: si a sede, alicuius intestinorum: si per muliebria pudenda, vteri affectus portendit. Singuli etiam dolores, pro positu varietate, possunt affectam sedem ostendere. Nam si apparentibus per vomitum vlceris notis, in anterioribus partibus circa præcordia sentiatur dolor, ventriculum: si verò in posterioribus circa dorsum, gulam exulceratam esse est indicium. Ex propriis ac dentibus etiam innotescit affectus locus. Nam ore ventriculi affecto, fastidium infestat. Per hepatis verò imbecillitatem, excrementa alui, aquæ in qua carnes nuper mactatæ ablutæ fuerunt, assimilantur. At in peripneumonicis, maxillæ videntur rubeæ. Quinetiam propriæ ipsorum affectuum notæ, in excrementis deprehenduntur: siquidem ramentum, vlceris: si in vrina sabulosum residet, lapidis: cucurbitæ verò seminibus excrementa similia, latorum vermium indicia sunt. A locis etiam ipsis, morborum indicia sumuntur, eò quòd quibusdam solis morbus ille accidat, quibusdam verò solis nunquam eueniat. Quippe soli oculi suffusione laborant. Lapis in vesica & renibus duntaxat nascitur: atque vt nonnullis placet, etiam in colo. Lumbrici in intestinis gignuntur. Rursus impossibile est, vt cor abscessum sustineat: aut pulmo, aut ligamenta, dolorem. Ab accidentium quoque proprietate affectuum indicia oriuntur. Nam quibusdam per tabificos morbos, vngues adunci euadunt. Intempestiuus horror cum febre, inflammationis ad suppurationem transeuntis indicium est. Lingua nigricans ardentem febrem portendit. Paucæ tamen affectuum sunt notæ, quæ non simul affectam sedem ostendant. Cæterùm vt actionum noxæ affectam duntaxat particulam, sic differentiæ earum, ipsius affectum declarant. Ea igitur sola sunt affectuum propria signa, quæ per accidens ipsos sequuntur. Porrò cùm ob vapores vel etiam humores ipsos ascendentes ad cerebrum, mens læditur, nemo sanè dixerit cerebrum tunc laborare primogenio affectu: quanquam omni affectu carere, ipsum haudquaquam defendi potest. Quare dicendum est, illud per consensum, siue consortij lege affici: hoc est, ab altera parte talem affectionem recipere. Sunt præterea nonnullæ actiones, quæ idonea indigentes materia, ipsam ab aliis partibus præparatam accipiunt. Qua de re interdum optima ratione contingit, nulla existente in actionis cuiuspiam propriis instrumentis noxa, actionem ipsam perire, defectu scilicet eius materiæ, ex qua fieri consueuit: veluti in voce accidit, cuius quidem materia efflatio existit. *Hæc autem fit contracto thorace ab intercostalibus musculis. His igitur nihil agentibus, animal vocem amittit, & quidem nullo interdum in propriis vocis particulis apparente affectu. Sunt verò hæ partes, tres cartilagines à tribus commotæ musculis, in quos inseruntur nerui demissi a cerebro. Est præterea in gutture ligula, siue epiglottis, maximè propriũ vocis ipsius instrumentum. Etenim cecidit quidam ab alto, ita vt dorsi initium affligeretur. Is tertio die exiguam admodum vocem emisit. Quarto deinde die omnino obmutuit: resolutaque simul fuerunt & crura, manibus prorsus illæsis. Sed nec spirationem amisit, nec difficulter spirabat. Nam cùm tota sub ceruice spina esset ei resoluta, accidit thoraci, vt & septum transuersum, & musculi superni, numero quidem sex, moueremini. Quippe nerui ex spinali medulla, quæ in ceruice est, in ipsos descendunt. At nerui musculorum intercostalium, qui efflatum efficiunt, omnes affecti erant. Vbi igitur sedata fuit spinæ inflammatio, a septimo die vox restituta est iuueni, & cruta motionis facultatem, antea interceptam, recuperarunt. Huiusmodi ergo noxæ speciem, magis propriè per consensum euenire dixeris, quàm vbi ab humoribus in ventriculo contentis exhalantibusque, caput dolore tentatur. Illinc verò, vt ad crura facultas quædam sed citra essentiam substantiamve descendere ob phlegmonem prohibita est: sic ad oculos, cum essentia, vbi obstructi fuerint visorij meatus. Ad guttur autem, quamuis materia perueniat per illam spinæ dorsi resolutionem, sufficiens tamen ipsius quantitas nequaquam accedit. Qui verò ob intercostalium musculorum perforationem obmutuit, is totam vocis materiam amisit. Porrò quemadmodum crura resoluuntur ob inflammationem spinæ, ita etiam guttur, vocalibus siue recurrentibus neruis (quos ipse inueni) aut incisis, aut laqueo interceptis. Atque idem est modus quo læduntur gutturis musculi, siue recurrentes nerui, siue ij qui iuxta arterias sunt, vitientur. Vtrinque enim animalis facultas desideratur, sine qua moueri nemo potest pro voluntatis imperio. Incisis præterea musculis, qui epiglottida mouent, animal etiam euadit mutum. At laqueus collo circundatus non solùm reddit animal mutum, sed etiam suffocat, ipsum respiratione priuando. Aspera autem arteria, si dissecetur, voci quidem nocet, sed animal non priuat respiratione. Angina verò, cùm sit internarum gutturis partium inflammatio, strangulationi proportione respondens, respirationem tollere potest, ipsius meatum obstruendo. Idcirco vocalis instrumenti maximè proprius affectus est. Qui autem ex affecti loci notitia ipse curationem inuenerim, ex hoc exemplo perdisces. Occurrit mihi olim quidam, cui sensus trium digitorum manus, iam triginta diebus perierat, prorsus illæsa motione: nec iuuabatur quicquam à medicamentis ipsi manui admotis. Cùm igitur intellexissem ex illo, cùm profisceretur Romam, sed decidisse à vehiculo, ac initium dorsi tunc sibi contusum fuisse, nec multò pòst accidisse digitorum affectum: conieci inde, * in primo statim exorto neruo post septimam vertebram, partem aliquam ob ictum fuisse inflammatam, eamque iam induruisse in scirrhum. Quippe neruorum qui à ceruice prodeunt, vltimi pars * humilior, quæ descendit per cubitũ, in cutẽ minorũ digitorum disseminatur, ac præterea per medij digiti mediam partem dispergitur. Quamobrem illi spinæ parti, * quæ affectæ particulæ principium in se continebat, congruenti medicamento cùm succurrissem, digitis suum sensum restitui, cum maxima spectantium omnium admiratione. Quo autem modo sensus digitorum perierit, motu prorsus illæso, iam audies. Sentire enim, veluti quiddam pati est: moueri autem, ceu quoddam est agere. Quamobrem vt quis moueatur, opus est robore: at vt sentiat, vel minima facultas est satis. Ob idque necessum est, vt sensu ipso deperdito, simul exoluatur & motus, vbi per vnum eundémque neruum ambæ perficiuntur actiones. Porrò omnis voluntarius motus, ad musculorum officium pertinet. Quippe nullus neruorum per se, sine musculo, vllam huiusmodi in animantis particulis actionem efficere possit: Cæterùm

Dolores singuli etiam possunt partem ostendere.

Accidentia a propria indicant affectum.

Peripneumonicis maxillæ rubeæ.

Affectuum notæ vnde deprehendantur.

Lapis in quibus gignatur partibus.

Abscessum cor sustinere non potest.

Dolorem nec pulmo nec ligamenta patiuntur.

Horror intempestiuus cum febre suppurationis inflammationis indicat.

Affectuum propria signa quæ sint.

Affici per consensum quando dicatur cerebrum.

Vocis materia est efflatio, quæ fit contracto thorace ab intercostalibus musculis.

Vocis propria instrumenta sunt tres cartilagines quæ constituunt laryngem, ac præterea epiglottis.

Affectionis per consensum species duæ.

Recurrentes neruos inuenit Galenus.

Moueri pro voluntatis imperio nemo potest, sine facultate animali.

Angina est internarum gutturis partium inflammatio.

Loci affecti notitia qua ratione Galeno ipsam curationem ostenderit.

Sentire, est veluti quiddam pati. Moueri, est veluti quiddam agere.

Sensu amisso, cur motus pereat, vbi per vnum eundémque neruum vtraque actio perficitur.

Neruum nullum absque musculo posse motum præstare.

Cæterùm ad partes mouendas musculi ipsi aliquando quidem* immediate perueniunt: aliquando verò per medios tendones: quales sunt illi qui mouent digitos. Si igitur affici musculorum neruos contingat, digitorum motus perihit: si verò eos qui ad cutim pertingunt, tangendi sensus corrumpitur. At vbi tota resoluuntur membra, cùm videlicet commune principium est læsum, simul & motus & sensus pereunt. Ac tunc locum primariò affectum, ex læsorum neruorum multitudine duntaxat inuenire poteris. Accidit autem interdum, vt dextra tantùm pars ipsius spinæ afficiatur, altera omnino illæsa: aut è contrario, vt illa manente integra, sinistra affectum sustineat: atque hac ratione nonnunquam tota pars sinistra resoluitur, dextera illæsa manente: nonnunquam contra, dextra pars duntaxat & afficitur & resoluitur. Vbi verò non affecta spina, tantùm vnus nerui processus est læsus, eas duntaxat partes resolutio occupat, in quas ille neruus est distributus. Itaque si spina fuerit affecta, aut aliquod neruorum principium, conuertenda illuc tota medendi ratio est: alioqui frustra circa resoluta membra occupaberis. Iam verò ob frigus immoderatum, interdum sedis musculus resolui solet quammaxime, siue sederit quis super lapidem frigidum, siue in aqua frigida supra modum fuerit versatus. Quam sanè resolutionem sequitur inuoluntaria excrementorum deiectio. Qui igitur in anatome exercitatus fuerit, accuratéque præcedentia & præsentia accidentia norit, ac sic ad curandorum morborum experientiam methodo & ratione peruenerit, is inueniet & locum affectum & ipsam dispositionem. Vt autem affecti musculi, voluntarias: sic vesica, necnon intestina oblæsa, naturales actiones lædere possunt: eò quòd ipsis contractis excernantur ea quæ continent. Ac differunt certè plurimum naturalia ab animalibus instrumentis: quòd naturalibus quidem, cognata actionis vis insit: animalibus verò instrumentis à principio, velut lumen à sole, ipsa defluat. Quamobrem solis partibus quæ & sentiendi & mouendi vim habent, accidit, vt ipsis interdum haudquaquam affectis, nihilominus eorum actio exoluatur: id quod naturalibus instrumentis minimè solet accidere. Quoties enim horum actio læditur, semper ipsa primò afficiuntur. Cæterùm animalibus instrumentis omnibus, * naturalis quoque dispensatio adest, cùm nimirum & arteriarum & venarum adminiculo indigeant, ad essentiam propriam seruandam. Proinde alterari à vicinis, ipsis vt naturalibus: alterationem verò sentire, vt animatis euenit.

Spina interdù dextram, interdum sinistram partem resoluit.

Medendi rationem esse conuertendam ad affectus originem.

Sedis musculum resolui ob frigus immodicum.

Instrumentis naturalibus cognata actionis vis inest. Instrumentis animalibus, veluti lumen à sole, à principio facultas defluit.

GALENI PERGAMENI
De locis affectis, Lib. II.

Capvt I.

Tres sunt exercitationis modi circa affectorum locorum notitiam. Quorum vnus circa singulas corporis partes, alter circa causas & dispositiones, tertius circa differentiam accidentium versatur. Igitur a locis sumitur modus, vbi dicimus: Affecto cerebro huiuscemodi accidentia sequuntur. A dispositionibus & causis sumptus, existit talis, vt si dixerimus: Inflammationis seorsum, aut refrigerationis, huiuscemodi sunt accidentia. Ab accidentibus, vt cùm dicimus: Hoc doloris genus hasce dispositiones, aut hosce locos portendit.

Exercitationis circa affectorum locorum notitiam, tres modi.

Cap. II.

Hallucinatur autem Archigenes, vbi dolorem stupidum neruis tantum euenire ait. Quippe stupor a frigida dispositione oritur, non neruorum duntaxat, sed etiam venarum, arteriarum, carnis, membranarum, tunicarum, & cutis. Quòd si ob id quòd hæc omnia per neruos sensum habent, ad neruos illam dispositionem refert, cur non reliquas omnes dolorum differentias, proprias esse neruorum ait? Etenim dolor, tristis est sensus: quemadmodum ipsa voluptas, blandus. Quòd si rem accuratius inspexeris, haudquaquam doloris species dicendus est * stupidus dolor: sicuti neque species vlceris inflammatum vlcus: sed vtrobique duarum dispositionum concursus adest. Etenim stupor refrigeratio est insignis: idcirco corporibus ita dispositis & sensus & motus difficultatem inducit: quemadmodum completa refrigeratio, & sensum & motum omnino tollit. Quòd autem stupor dispositionis, nó doloris aut sensus sit nomen, Hippocrates docet, vbi ait: Stupor enim mediocris dolorem soluere potest. Porrò constrictas vehementer particulas, atque eos qui torpedinem animal dum adhuc viuit, tetigerint, infestare solet etiam stupor. At quibus membrum aliquod stupidum fuerit, ij quicquid tetigerint, obscuro & hebeti sensu percipiunt, neque moueri possunt. Si verò moueri cogantur, dolent. Cæterùm citra hoc quòd moueri tentent, affectum ipsum stuporis haud obscurè persentiunt, sed tunc minimè dolent. Stupor itaque non particulæ cuiuspiam proprius affectus est, sed dispositio, quæ accidere quidem omnibus potest partibus, ab iis tamen duntaxat manifestè sentiri, quæ & suos affectus percipere, & moueri pro voluntatis imperio sunt natæ. Iam verò ex carne (quæ nusquam sola ac per se repetitur) ligamentisque & tendonibus per ipsam disseminatis, musculorum essentia constat: quæ vt permanere posset, venis indigebat, arteriisque. Verùm citra dolorem pulsare, ad solas arterias pertinet, animali etiamnum rectè valente. Vbi verò ingens inflammatio est oborta, vel erysipelas, vel abscessus, arteriarum pulsus cum dolore sentitur: cùm per bonam valetudinem, nec cum dolore, nec sine dolore ipsum discerneremus. Etenim duabus præcipuè occasionibus vehemens dolor particulis inflammatis infertur: * nempe cùm mouentur, & cùm à re quapiam premuntur. Proinde inflammato musculo, duplici nomine, ob dilatatas arterias, dolorem percipimus: & quòd moueantur illæ, & cóprimantur ab adiacente carne, atq; ipsam similiter cóprimant. Quinetiam sine musculo, arteria inflammatorum affectum sustinens, ipsa per se cum dolore pulsat. Quòd si aliquando per id genus affectus, stupidus esse pulsus ipsi ægro videatur, tunc scire licet, dispositionem in musculi neruis ita consistere, vt ad resolutioné tendant. Nam dispositio stuporis, media est inter resolutioné & integrá valetudiné. Cæterùm neq; in peripneumonia, neq; in laterali morbo pulsatilis potest dolor contingere: idque ob partium naturam. Pulmo siquidem, sensum non habet: morbus verò lateralis, membranæ cingentis costas affectus est. * Cuius quidem pars illa quæ costis adhæret, necessariò comprimitur:

Archigenis opinio refellitur.

Stupor à frigida oritur dispositione.

Dolor, tristis est sensus. Voluptas est blandus sensus.

Refrigeratio completa sensum & motum tollit.

Stupor mediocris, dolorê soluere potest.

Stupor quos infestare soleat.

Stupor accidere, omnibus partibus potest.

Caro per se reperitur nunquam. Musculi compositio.

Pulsus dolorificus quando sentiatur.

Dolor inflammatis in musculis vnde accidat.

Stupor est dispositio media inter resolutionem & integram valetudinem.

Pulsatilis dolor nec in peripneumonia, neque in pleuritide oritur.

*quæ

* quæ verò inter costas est collocata, comprim[illegible] [illegible] m potest, sed inflammationis duntaxat [illegible] olet. Siquidem in eo spacio arteriæ co[illegible] [illegible] per musculos intercostales [illegible] persæ: idque [illegible] quam vt membranam [illegible] costas ar[illegible]t. At inflammati interdum intercostalibus [illegible]is, dilatatio arteriarum dolorem necessariò [illegible]. Proinde æger pro magnitudine inflamma[illegible]is, sentiet in parte inflammata ipsum dolorem p[illegible]lem. Igitur pulsatilis dolor (qui vehemen[illegible]s partium sensibilium inflammationes sequitur) [illegible] has ipsas primario affectu molestat: per con[illegible] autem cæteras partes sensibiles, eò quòd a vicinorum contactu premantur. At neque in hepate, neque in renibus vnquã huiuscemodi pulsatio percipitur: quoniam nullus per totum corpus [illegible], sicuti nec per pulmonem, neruus disseminatur. Quia verò membrana quæ totum viscerum quodlibet ambit, & per quã dispergitur neruus sensu prædita est: ob id nimirum in ipsis grauitatis sensus percipitur, vbi tumor aliquis præter naturam illa infestauerit. Etenim membranæ, cutis, adeneique, cùm his partibus nullæ insint arteriæ, vbi inflammatæ sunt, non pulsatili, sed extensiuo dolore cruciantur. In vniuersum autem, primæ doloris species sunt duæ: vna quidem, cum subitò temperies mutatur: altera, dum continuitas soluitur. Siquidem pars inuenta, aut compressa, aut contusa, aut vulnerata, dolet ob continui diuortium. Cæterùm non eandem doloris speciem excitant mordax humor & plurimus: ille quippe rodendo, hic verò tendendo dolorem infert. Quantam autem vim habeat intemperãtia ad inducendum dolorem, ex iis licet planè perpendere, qui vehementer refrigerati, ad ignem manus affatim calfacere tentant. Quippe intolerabilem sentiunt dolorem, præcipuéque iuxta vnguium radices. Similiter etiam per dolores vocatos colicos, vbi frigidissimus aliquis humor (qualis ille est quem vitreum Praxagoras nominat) in quopiam intestino crassiori est impactus, adeò torquentur ægri, vt videantur sibi circa vreterarum regionem terebro perforari: id quod olim mihi etiam contigit: cæterum iniecto oleo rutaceo, cùm id paulò pòst conarer excernere, excreui humorem vitro fuso persimilem. Sunt & alij dolores, per quos palus infixus videtur, qui & ipsi corpus affectũ crassum esse significant. Differunt autem inter se, aut multitudine, aut crassitudine, aut rei dolorem facientis potentia, siue ea humor fuerit, siue spiritus flatulentus. Siquidem paucus plurimo, & tenuis crasso & permanens moto, ac denique minus refrigerans, eo qui vehementissimam refrigerandi vim obtinet, minorem solet excitare dolorem. Igitur siue clauo transfixus esse, siue terebro perforari locus videatur, is dolor ad crassum intestinum est referendus. Atqui huiuscemodi dolores, ab eo quo lapis impactus est, discerni non possunt, nisi quis accidentia quæ postea consequuntur, expectauerit. Vtriusque tamen doloris sunt communia præsidia, & quidem calorifica in primis, siue ea extrinsecus adhibeantur, siue ea iniiciantur. Deinde, nisi mitigatus dolor fuerit, eorum medicamentorum quæ dolorem obtundere possint, aliquod adhibendum est: cuiusmodi existit, quod à Philone instituitur. Verùm si lapis dolorem excitauerit, ipse interdum solus, interdum vnà cum cruore excernitur, in vrinisque subsident sabulosa quædam. At si in colo affectus constiterit, nihil horum videtur:

Pulmo cum sensu. Pleuritis quid.
Pulsatilis dolor [illegible] inflammationes sequitur, & quibus accidat partibus.
Pulsatilis [illegible] hic qua affi[illegible] partes.
Doloris species primæ sunt duæ.
Intemperies dolores infert.
Colicos dolores oriri ab humore vitreo, impacto in aliquo intestino crassiori.
Oleum rutaceum colico dolori est remedium.
Dolorem qui humores inducunt, & quo humorem inferunt.
Quis intestinali dolor, vt dignoscendus.
Doloris colici, & eius qui ab impacto lapide oritur, sunt communia præsidia calfacientia.
Philonium.
Colici doloris, & eius à lapide, signa diuersa.

sed præterimus inflatio quædam & extensio, & flatus complures, [illegible] omnina, & excrementa flatibus plena cernuntur. Ea autem licet discernere, si & super aquam [illegible], & subsidet stercori [illegible] étur. Quin etiam cibi [illegible], tum concoctio, deterior euadit, & præsens, & præcedens, & quæ sequitur. Ventriculum namque male affici accidit, vt qui parti primariò affectæ continenter adhæreat. Insuper colicos nominatos affectus magna ex parte præcedit cruditas, & spiritus flatulentus, & vomitus, & nausea, quæ multo tempore manis permanet, & in præcordiis mordacitas, & fastidium, & [illegible] plurima. Igitur id genus dolores vehementi[illegible], consistere in crassis intestinis putantur. Qui verò mitiores sunt, ex duobus alterum necessarium est: aut quòd in his ipsis sunt, sed a leuiori causa orti, aut quòd in tenuibus intestinis consistant. Porrò qui mordaces dolores sunt, ij à mordaci humore intestinum erodente fiunt. Vnde dysenteriam semper huiusmodi dolores præcedunt, vtpote per quam intestina vlcerentur. Cæterum dysenteria illa, quæ veluti fæculentum sanguinem excernit abundantissimè, iecinoris affecti censetur esse symptoma. Ea verò per quam syncerus multúsque sanguis excernitur, plerunque vniuersum corpus euacuat, haud secus quàm hæmorrhoides, aut muliebre profluuium. Vt verò ad dolorum differentias reuertar, punctorius dolor potissimũ circa membranas consistit. Quamobrem lateralis dolor, punctorius esse censetur. Iam verò hæmodia, siue dentium stupor, solis dentibus & gingiuis accidere solet, vbi quispiam & austeros & acidos cibos ingesserit. Cæterum complura alia dolorum genera sũt ab Archigene prodita, sed quæ prorsus intelligi nequeant: qui sanè vir, ita omniũ affectuum proprietates descripsit, ac si omnes ipse fuisset perpessus, quod non verisimile est. Præterea vbi ait hemicraneas sphacelodes circunscribi, hoc est, submoueri à dissectione vasorum, nusquam declarauit quidnam sphacelos esset: de cuius vocis significato varij variè opinantur. Dein dolorem pulsatorium & turgidum inferri ab arteriis contendit, vbi ipsæ per hemicraneas sphacelodes primogenia affectione laborant. Est autem turgidus dolor, qui à parte primariò affecta, veluti a radice incipiens, celeriter in partes adiacentes transfertur. Id quod non solum in hemicrania, sed in cephalæa etiam solet accidere. Sed neque illud etiam est verum, affectos neruos protinus intorqueri, induratique: cùm reperiantur nonnulli affectus, per quos laxiores euadunt nerui, quemadmodum per atrophiam conspicuum est. In inflammationibus autem & tumoribus præter naturam, manifestè intenduntur nerui. Cæterùm inflammatis partibus, præter tensionem accidit vt rubescant, renitantur, intumescant & doleant. Aduerte tamen interim, propriè actionis læsionem, esse singularum partium proprium symptoma. Porrò conuulsiones neruorum, Hippocratis testimonio, & à plenitudine, & ab inanitione oriuntur, cùm nimirum nerui per eas dispositiones immodicè tendi possint: quemadmodum chordæ in cithara, quæ à contrariis aeris statibus, siue humidus fuerit ille, vt rigare ipsas implereque possit, siue vehementer aridus, ad vltimam tensionem perueniũt. Quamobrem citharistæ, vbi instrumenta post vsum reponunt, solent chordas ipsas laxare. At quod Archigenes dixit, profundos esse dolores neruorum: id ab accidentibus quæ plurimis neruorum eueniunt, est sum-

Colici dolores qua præ[illegible] symptomata.
Dysenteriam dolores mordaces præcedunt.
Dysenteria hepatica.
Dolor punctorius.
Hæmodia.
Sphacelos.
Dolor turgidus.
Nerui in quibus laxentur affectibus, & in quibus tendantur.
Actionis læsio est affectæ partis symptoma.
Conuulsiones oriuntur à plenitudine, & ab inanitione.
Citharistæ cur chordas instrumentorum laxent.

p[illegible]. E[illegible] venæ quidem semper priores in super[illegible] stant: deinde post eas arteriæ, quibus [illegible] tem nerui subduntur. Ideirco laborantes t[illegible] m [illegible] uno sentiunt. Quanquam multi ten[illegible] e[illegible] æ c[illegible] tpora sunt neruosa, non profundos, sed in superficie dolores habent, si quando ipsos s[illegible] q[illegible] tendi contigerit: vt sunt illi qui extendunt [illegible] os. Minimè autem neruis accidere potest illiusmodi dolor, vt falsò profitetur Archigenes, [illegible] gna ex p[illegible] te dolores ipsorum ad internas [illegible] que extendantur partes. Iam verò membranarum dolores in [illegible] tudinem protenduntur: vt [illegible] pe esse æquales, quod vniuersum illarum corpus æquale existat. Semper tamen vbi intenta pa[illegible] est prædita: ibi vehementior [illegible]. A[illegible] pleuriticorum nonnulli iugulum do[illegible], porrecta in hunc locum, succ[illegible] gent[illegible] st[illegible] membrana. Aliquando ad præcordi[illegible] ndit dolor, percepto ipsius sensu in septo tran[illegible], vtpote quod necessariò mouetur, cùm ple[illegible] respirant, idque magis quàm cæteræ sp[illegible] partes. Vbi enim veluti radix doloris consistit in latere, tum laborantes, musculis qui illic sunt, respirare pigritant: ac proinde soli septo transuerso respirationis munus committit natura: quemadmodum in bene valentibus, qui leni, ac minimè violenta vtuntur respiratione. Igitur cùm in internis partibus lateris inflammatio aliqua oritur, septum transuersum intentum impensius dolet. Cùm verò in supernis, tunc iugulum potius dolor infestat. Vbi ingens in hepate inflammatio oritur, aut vbi ipsum est induratum, dolor qui tunc iugulum in dextra parte infestat cauæ venæ magis, quam membranarum tensionem sequitur. Quòd autem membranarum quæ ossibus adiacent, dolores profundi sint, & veluti dolentium ossium quandam imaginem referant, haud quidem mirandum est. Proprius autem arteriæ, venæque dolor, extensæ secundum longitudinem corporis, veluti chordæ cuiusdam speciem refert, nullam grauitatem inducens. Porrò vlcerosus dolor non solum ad cutem, sed ad imas quoque partes, vt ossa, extenditur. Pruriginosus autem ad solam pertinet superficiem non tamen primariò, pro ratione ipsius propria, sed per accidens, * quòd nimirum cutis omnes sibi subiectas partes spissitudine superet. Horum ergo dolorum vterque propriæ dispositionis est accidens. Fiunt autem ob quosdam humores acres: tantúmque ipsi inter se, quantum dispositiones à quibus oriuntur, dissident. Verum quia crebrò dispositio pruriginosa, vlcerosam antecedit, necnon soluta quiescétéque vlcerosa in pruriginosam fieri transmutatio assulet, inde est quòd de ipsis scripserit indistinctè atque confusè Archigenes. Qui quidem vbi etiam ait, * pungentem dolorem in profundo esse, perperàm hallucinatur quandoquidem ad membranas is, non ad imas partes propriè pertinere videtur. Similiter vbi infixum dolorem vocat, cùm sinus accesserit, sermo illius absurditate non caret. Quippe sinus cauitas quædam est, cùm partium antea coniunctarum, altera distat ab alter[illegible]. Vbi igitur fluxione impletur, ita vt adiacentes partes tendantur, tunc tensiuum dolorem sentire [illegible] tantes, non quidem longo spacio porrectum, sed propriis limitibus circumscriptum. Præterea dum ait, hepatis dolorem inhærentem, hoc est, eodem in loco permanentē, existere, an non [illegible] veri contraria profert. Siquidem hepatis dolor, si qui[illegible] am alius vicina corpora ad con-

Nerui sub[illegible] arteri[illegible] sunt per ossa corpo[illegible] neruorum non ast assiguo.

Membranarum dol[illegible] sunt lati & quales que.

Pleuritide infest[illegible] respiratio ipsa perficitur à solo septo transuerso.

Dolor ob inflammato hepate.

Dolor membranarum ambientium ossa.

Dolor arteriæ & venæ.

Dolor vlcerosus & pruriginosus.

Cutis superat omnes subditas sibi partes spissitudine.

Dolor pungens.

Sinus quid.

Dolor tensiuus quando accidat.

Dolor hepatis vicina [illegible] ra in [illegible] um adducit.

sensum perd[illegible] [illegible] rigor[illegible] & [illegible] at[illegible] cisat: nec [illegible] vehem[illegible] grau[illegible] ten[illegible] nus. C[illegible] rum [illegible] obstructione aut d[illegible] conn[illegible] Nam [illegible] febri adesse est necesse.

[illegible] adest [illegible].

Cap. III.

Igitur a[illegible] affectas sedes, in primis quærere oportet, an [illegible] locorum quorum cunque afficiantur propria [illegible] inuenire possimus: an pro affectuum [illegible] varientur. Deinde verum singulorum affectuum propria sint signa, an circa quamlibet partem varientur. Postea verò [illegible] pedit, loci simul & affectus memores, signa ip[illegible] perstringere. Veluti si ita acciderit, vt pulmo inflammatione laboret, tanta spirandi difficultas oriatur, tantaque angustia, vt suffocari laborantes videantur, ac recti sedere conentur: quem affectum vocant orthopnœam. Quinetiam cal[illegible] sentiunt * capitationem, idque maximè si erysipelatis particeps ipsa inflammatio fuerit: quamobrem vbi plurimum efflant, iuuantur, insitatéque abundanter frigidum aërem desiderant. Sputum verò ipsum modò hoc, modò a[illegible] puum colore tinctum. Insuper grauitatis cuiusdam thoraci incumbentis sensum sæpenumero ægri percipiunt, ac dolorem ex imo ad ipsum peruenire, & ad pectus, & ad spinam. Præterea febris acuta ipsis adest. Pulsum verò habent, qualem in libro de Pulsibus diximus. Similiter vbi membrana, costas succingens est inflammata, acuta febris infestat, simulque dolor punctorius, vna cum spirandi difficultate. Magna etiam ex parte sputum colore infectum apparet, haud secus quàm in peripneumonia. Igitur vtcunque affectum, respirandi difficultas necessariò consequitur, eò quòd affecta particula spiritus instrumentum existat. Oritur autem febris, & propter affectum ipsum (calidus enim affectus est inflammatio) & propter positum. Nam & pulmo, & succingens costas membrana, prope cor consistunt. Sic etiam tussis ipsis vt spiritalibus conuenit. Sed quod aliquid expuatur, id ab affectu procedit. Quippe iam ostendimus, omnem inflammationem ex affluente sanguine fieri. Quapropter si biliosus sanguis fuerit, flauum aut pallidum erit sputum: si pituitosus, spumans & candidum. Si melancholicus, aut nigrum aut liuidum. Si nihil horum infecerit sanguinem, rubrum. Quinetiam in laterali morbo sæpenumero magis biliosum: in peripneumonia verò magis pituitosum sequi sputum consueuit. Quòd autem inflammatarum thoracis partium excrementa, per asperam expurgentur arteriam, in causa certè est, tum positus earum, tum formatio, vt quæ per solam hanc viam effluxum sortiantur. At verò ventriculus duos habet meatus: ac quod in eo vitiosum est, supernatare solet, vomitionéque eiicitur: quod autem in intestinis subsidet, deie[illegible]one vacuatur: veluti ren[illegible] v[illegible] ceque excrementa, meiendo excernuntur. Nam quæ redundant in cerebro, per nares præcipue, nonnunquam per palatum & aures exterminantur. Sedes itaque affectæ dignoscuntur & ab accidentibus, & ab actione læsa, & ab excrementorum qualitate, &

Pulmonis inflammati symptomata.

Orthopnœa.

Pleuritidi quæ adsint symptomata.

Inflammatio omnis ex affluente fit sanguine.

Sputi pleuriticorum species diuersa.

Thoracis partes inflammatas expurgari per asperam arteriam.

Cerebri excre[illegible] per quas regiones [illegible] acuentur.

[illegible] affecta vnde dignosci possit.

à tumoribus præter naturam, & à doloribus, & à coloris vitio, quod sequitur, vel in vniuerso corpore, vel in vna quapiam parte, vel duabus, idque maxime in oculis & lingua: quibus addere potes etiam eam affectionem, quæ per consensum affligit. Fit autem in hisce omnibus exercitatio, vbi particularia sub eandem viam & rationem ducuntur. In primis igitur intueri oportet, num sit actio aliqua læsa: quippe cum ipsa proprium aliquod instrumentum affici necesse est. Deinde, vbi actionē esse læsam perspexeris, ad modum læsionis accedendo, considera ad quem affectum propriè pertineat. Postea partem affectam expende, num tumore quodam, aut dolore infestetur, & quidem accuratè cuiuslibet horum speciem inuestigando. Fingamus ergo, vt quispiam inter respirandum, in notharum costarum regione doleat: non protinus hunc esse pleuriticum suspicari debes, sed in primis quidem, an tussiendo aliquid expuat, considerare. Id enim si coloratum videris, tunc ægrum dices esse pleuriticum. Quòd si tussiēdo nihil omnino expuat, fieri potest, vt nihilominus pleuriticus sit ille quidem, sed inflammationē habeat incoctam adeò & impactam, vt nihil ab ea foras eiici possit. Fieri quoque potest, vt ob hepatis inflammationem dolor in iam dicta sede excitetur. Cæterùm ex differentia pulsus, ex deiectionibus, ex tumore præter naturam, ex grauitate & pondere, ac denique ex aliis notis, quæ hepatis inflammationi sæpe soleant accidere, iecorarium affectum à pleuritico licebit nobis discernere. Verum in huiusmodi dispositionibus, solidum firmumque discernendi iudicium, per omne tempus morbi, à pulsu sumendum est: deinde tractu temporis, reliqua etiam consideranda. Nam & linguæ, & vniuersi corporis color alteratur, vbi hepar vitiatum est. Sicuti rursus thorace affecto, increscit tussis, atque sputa cernuntur. Distinguendi tamen sunt interim affectus qui primarij dicuntur, ab iis qui per consensum affligunt. Nam si in pleuritide vel peripneumonia delirium aliquod incidat, existimandum est principem animæ sedem, in qua & scientia, & opinio, & cogitatio consistit, consentire thoraci, atque ob eam necessitudinem affici: in aliis autem affectibus, vt in lethargo & phrenitide, minimè consentire, sed laborare affectu primario: vndique verò affici, vbi propriarum ipsius functionum aliqua oblæsa fuerit. Proprias enim functiones dico, quæ à nulla alia parte vt instrumento, fiunt. Nam reuera & videre animam, & audire, haudquaquam negandum est: sed videre oculis, & audire auribus. Atqui vt cogitet, reminiscatur, existimet, eligat, neque oculis, nec lingua, nec alia quapiam parte vtitur. Verùm quòd * dux sensus & voluntarij motus sedem habeat in cerebro: quodque cerebrum contegatur menyngibus, alibi à nobis est declaratum. Si igitur per solum consensum cerebro affecto, illa pars quæ primitiuo affectu laborat, curata fuerit, priusquam cerebro propria aliqua dispositio eueniat, nullum in ipso accidens relinquetur. Quòd si ex consensu permanens aliqua in ipso dispositio remanet, non solùm parti primariò affectæ, sed capiti quoque remedia adhibenda sunt. Quapropter exactè definire, vtrum cerebrum, an membranæ ipsius primitiuè afficiantur, haud magnam vtilitatem afferre potest, cùm in vtraque dispositione capiti succurratur eadem medendi ratione. Præcipuè verò danda opera est, vt morbi essentiam deprehendamus:

Iecorarius affectus à pleuritico quomodo discernatur.

Hepate affecto alteratur totius corporis color.

Affectus primarios ab iis qui per consensum accidunt, distinguendos esse. Animæ principem sedes quando per se, & quando per consensum laborat.

Propriæ functiones cerebri quæ dicantur.

Originē motus & sensus consistere in cerebro. Affectuum per consensum curatio.

Cerebri & eius membranarum affectibus eadem succurri medendi ratione.

qua cognita, facilè nobis licebit per contraria curationem moliri. Itaque non tantum affectum locum, sed causam etiam inferentē noxam, considerare oportet: vt, exempli gratia, delirium est eius actionis symptoma, quæ a loco mentis compote prodit: similiter sopor stupidus: sed à contrariis causis oriuntur. Siquidem & vigiliam, & delirium, causa potestate calida efficit. At quotquot somnolenti soporosique affectus existunt, omnes à frigida causa proueniunt: id quod ex medicamentorum natura planè discere licet. Quippe frigida stuporem soporemque, calida verò vigilias & varias motiones inducunt. Tenuis etiam victus ratio, & vinum meracius, vigilias pariunt, præcipue si vinum ipsum fuerit suapte natura calidum, aut etiam antiquius valde. Etenim calida causa motum excitat, ob idque vigilias affert: frigus autem ociosum, & ad motiones pigrum reddit animal: qua ratione somnum soporemque conciliat. Igitur qui hæc intelligit, cùm per ardentium febrium vigorem, hominem viderit & vigilare & delirare, deinde inclinante iam febre, & dormire & rectè sapere, in capite nullam propriam esse dispositionem, sed à febris abundanti calore delirium fieri, perpendet. Quippe tunc affectus proprius putandus est, cùm permanere in parte quapiam conspicitur. At vbi pars aliqua simul cum alia sic afficitur, vt irritata quidem vna, altera infestetur vehementius: remissa verò irritatione, quiescat, eam per consensum affici putandum est. Sic etiam contingit, vt cùm febrium accessiones inuadere incipiūt, sopore laborantes grauentur: quòd eo tempore cerebrum sit vehementer refrigeratum, alioqui paratissimum, vt noxam eiusmodi subeat, cùm nimirū frigidiori intemperie sit præditum. Gignitur [illegible] rem sopor, vel ab intemperie frigida, vel à pituita in cerebro exuperante.

Essentia morbi in primis est cognoscenda.

Curationem per contraria moliendam esse.

Delirium & vigiliæ à causa calida oriuntur.

Soporosi affectus oriuntur a causa frigida.

Vinum meracius inducit vigilias.

Calida cur vigilias efficiant.

Frigida cur gignant soporem.

Affectus proprius quando putandus sit.

Affectus per consensum quando dicatur.

Accessione febrili inuadente, cur ægri corripiantur sopore.

Soporis causa.

GALENI PERGAMENI *De locis affectis,*

LIBER TERTIVS.

IGitur ad cognoscendas affectas sedes, curandósque illarum affectus, accurata inquisitione est opus. Cæterùm per artis exercitationem comperi, eam remediorum inuentionem, quæ ex vera demonstratione oritur, in iis quæ rarò contingunt, experientiæ longè præstare. Nam experimenta duntaxat sectantes medici, non ea quæ rarò, sed quæ crebrò accidunt, memoria & imitatione assequuntur. Quocirca dispositionum rarò euenientium, non solùm curationem, sed præuenientes etiam notiones ipsarum, negligunt. Ego verò semper inuestigare, studui, quænam sedes vel afficeretur ipsa, vel alteri consentiret: Cumque eam inuentam esse arbitrarer, tunc ad dispositionem eius inuestigandam, atque ex vtrisque, totius curatiui generis indicationem sumendam, ac denique remediorum qualitatem, quantitatem, idoneámque materiam comparandam, me accinxi: haud neglecta interim, ætatis, naturæ, temporis, regionis, aliorumque id genus omnium contemplatione. Deprehendi autem possunt affectæ sedes ab excrementis, atque ab iis quæ affectis partibus adnascuntur, necnon à functionum noxa: quibus connumeratur & color præter naturam, figuraque. Verùm vbi nulla mihi pateret aliàs via, sola

Remediorum inuentio quæ ex vera demonstratione paratur, in iis quæ rarò contingunt, longè experientiæ præstat.

Affectæ sedes vnde deprehendantur.

sola functionis læsio fuit satis, ad inuentionem affectarum particularum.

Capvt II.

Memoriam exoletam restituturo, quæ sint consideranda.

Cùm autem exoletam cuiusdam memoriam restituere oonarer, primum quidem apud meipsum inuestigaui, quænam pars esset affecta, cui localia adhiberem præsidia, prius videlicet vniuersi corporis vacuatione præmissa, quod præceptum est in morbis omnibus obseruandum. Deinde, qua via & ratione inuenirem singula remediorum. Cæterum affectam sedem eam ipsam existimaui, qua princeps animi vis continetur. Medicamenta autem ea adhibenda esse, que huius sedis dispositioni reluctarentur. Cùm igitur huius inquisitionis gratia consuluissem epistolam quandam ad Marsum, ab Archigene scriptam, in qua iubet, deprauata memoria, raso capite affigi cucurbitulas, non insitam sanè inconstantiam hominis sum demiratus: quòd nimirum neglecto corde (cui memoriam ipse, ceu opus cognatum tribuit) ad caput remedia transferret. Nam quid per immortales deos ex affectorum locorum notitia (quam ipse ad medendi rationem ait maximè necessariam existere) consequemur vtilitatis, nisi ab ipsis ad remediorum inuentionem ducamur? Ad hæc, si affectio quæ oblædit memoriam, existat frigida & sicca, nullum vsum adferunt cucurbitolæ admotæ, siue ex incisa prius cute: siue integra, administrentur. Siquidē detractio sanguinis, quæ fit, vbi scarificata prius cutis fuerit, ad extremum ducit periculum. At citra vllam scarificationem cucurbitulæ adhibitæ, solius excitandi caloris gratia vtiles esse censentur: quippe attrahunt ad sese humorem ex imo, id quod magnopere aridæ dispositioni aduersatur. Porrò rationalem animæ vim in cerebro: virilem, irascibilemve, in corde: appetitoriam denique in iecore sitam esse: nemini non persuasum existimo: id quod vel ex vulgarium sermone indies discere licet. Fatuum siquidem aiunt carere cerebro: timido & pusillanimi, cor deesse. Tityo verò iecur ab aquila erosum, non solùm poëtæ, verumetiam pictores, sculptorésque fingunt. At verò, quemadmodum si ratio læditur, sæpenumero contingit lædi memoriam: sic si memoria vitietur, ratio ipsa quodámodo etiam labefactatur, vtpote actionis vtriusque noxa procedente ab eadem dispositione, quæ vbi vehementius intenditur, simul cum memoria ratio quoque omnino deperditur. Ac talis quidem affectio stultitia vocatur. Sic in lethargo etiam, in omnibúsque soporosis affectibus, vtræque simul pereunt actiones. Quòd autem affectus hi à frigida intemperie oriantur, quæ animales actiones omnino torpidas reddit, sanè id vel ex animalibus ipsis, quæ per frigora latere coguntur, satis liquidò constat: necnon ex frigidis tum medicamentis, tum cibis. Lactuca quippe graues inducit somnos, si multam quis ipsius quantitatem ingesserit. Verùm & capitis grauitates, quæ sine mordaci infestant dolore, somnum soporemque conciliant: quibus apophlegmatismi magnificè opitulari videntur. Igitur vt capitis ardor vigilias, sic refrigeratio inducit soporem. Item biliosi calidique morbi vigilias, deliria, phrenitides: contrà pituitosi frigidique, ignauiam soporemque efficiunt. Nam quod ad vigilias soporésque per morbos pertinet, calida frigidáque intemperies primam sibi facultatem vendicat: altera verò ab hac; ad humiditatem ariditatemque refertur. Balneæ siquidem, eò quòd madefaciant caput, soporiferæ sunt. Haud secus vini moderata potio, omnes cibi humectantes. Ex ætatibus etiam pueritia quidem ob humorem est somnolenta. Senes verò ob ariditatem, vigiliis vexantur. Omnia igitur hæc argumento esse possunt, ad animi ignauiam inducendam, humiditatem præter naturam obtinere secundas partes, frigiditatem verò priores. Cæterùm vt humiditas sola, si abundet, longos profundósque sõnos inducit: ita ariditas sola, vigilias. Quòd si frigus cum humore intendatur vehementer, soporē stuporemque constituit, sine hoc verò memoriæ nocet, stultitiamque inducit. Cùm itaque non solum in frigiditate humiditatéque, verumetiam in ariditate & calore, non paruum secundum magis & minus, discrimen sit: nihil mirum, si multifariæ inueniantur causæ quæ animales actiones lædere possint. In præsentiarum autem, clarioris doctrinæ gratia, rationalis animæ actiones principales: irrationalis verò, morales vocentur. Cùm autem bifariam fieri contingat intemperies prædictas, duplex quoque erit vtriusque dispositionis modus: vnus quidem, in humidis siccísque humoribus: alter in corporibus solidis, si quando in eandem intemperiem cum mollibus, solidæ partes inciderint. Præterea quamuis ipsæ intemperies inter se sint contrariæ, * fit tamen ex ipsis interdum mistum quoddam temperamentum: vt in vigilanti sopore, in quo pituitosus biliosúsque humor exoperarit. Ita in calidi frigidique contrarietate, eosdem quoque modos inuenire licebit, tum per simplices intemperantias, tum per compositas ex ambabus. Quòd si in solidis corporis partibus mixtam ex contrariis dispositionem fieri fateamur, tres sic prodibunt in vtraque contrarietate intẽperies. Igitur huiusmodi affectus omnes capiti aduenire solent, sed inter se differunt, nõ solùm mistionis varietate, aut eo quòd magis minúsve intenduntur, verumetiam quia interdum afficiuntur ventriculi cerebri id genus intemperantiis, interdum vniuersa eius vasa, aut humiditas dispersa per corpus cerebri. Accedit ad hæc quartus quoque modus, cùm videlicet ipsummet corpus cerebri intemperatum redditur.

Archigenis inconstantiam demiratur Galenus.

Memoria oblæsa à causa frigida & sicca, cucurbitulas admotas non esse ex vsu.

Cucurbitulæ sine scarificatione adhibitæ, solius excitandi caloris gratia sunt vtiles

Animæ facultatum singulis quæ sedes tribuantur.

Tityo erosum iecur ab aquila fingunt poetæ.

Ratione læsa, sæpe memoriam lædi cõtingit: vt è conuerso.

Stultitia quid.

Frigida intemperies, animales actiones omnino reddit torpidas.

Lactuca soporem gignit.

Apophlegmatismi quibus affectibus conferant.

Vigilias qui morbi inferant.

Balneæ cur soporiferæ.

Vinum modicè sumptum inducit somnum.

Pueri cur somnolenti.

Senes cur vigiles.

Stultitia vnde oriatur.

Actiones principales.

Actiones morales.

Vigilans sopor.

Caput quadrupliciter affici.

Capvt III.

Stultitia est intellectus amissio.

Quorum igitur vel memoria, vel intellectus periit (intellectus enim amissio, stultitia est) somnos obseruare oportet. Præterea, vtrum excernant quippiam, vel ex naribus, vel ab ore, quod à capite defluat: an aridæ huiusmodi partes sint. Quippe ex iis dispositionē ipsá cõsequi coniectura poterimus. Vbi igitur vel periit, vel grauiter lęsa est memoria, frigida est omnino intemperies cerebri: quocirca calfacere ipsum oportet. At verò exiccare, vel humectare, non necessarium est: sed si humiditati copuletur, arefacere: si ariditati, madefacere. Cæterùm si inter has medium obtinet, ipsum est conseruandum. Interdum verò vbi principales actiones sunt læsæ, febris quoq; accedit: vt in phreniti de & lethargo. interdum sine febre adest vitium: vt in mania, & melancholia: id quod modò per consensum, modò primaria affectione cerebro laborante, accidit. Etenim vbi propriis accidentibus exprimuntur huiuscemodi vitia, permanentiáque sunt, nec aliis præcedentibus superueniunt, primogenia dicuntur esse. Vbi verò propriis accidentibus minimè limitantur, neque perpetuò permanent, atque ad alias affectiones sequuntur, per consensum

Memoria exoleta, vel grauiter læsa, causam esse intemperiem frigidam cerebri, quæ calefacienda est.

Affectus primogenij, siue primarij, qui sint.

Affectus per consensum, qui dicantur

sensum ipsa euenire dicimus. Nec interim latere nos debet, vbi quis lege consortij afficitur fiatque adhuc affectio, quòd deletis efficientibus eam causis, ipsa quoque simul deletur. Sin autem consentientes partes permanentem iam habeant dispositionem, quamuis causa efficiens conquiescat, ipsa tamen permanebit affectio. Quòd autem in cerebro consistant omnes principalium animæ virium affectus, pro confesso habent omnes medici, qui studio veritatis tenentur: sicuti & quòd omnes nerui qui voluntatis imperio audiunt, à cerebro ducant originem. Conuulso siquidem vniuerso corpore, omnes profectò autumant, talem quampiam affici partem, quæ vt in arbore caudex ramorum, sic ipsa sit communis omnium neruorum origo. Si igitur partes omnes quæ infra faciem sunt sitæ, conuulsæ sint primas spinalis medullæ partes affectas esse putandum est, ac proinde illis opitulandum. Si verò simul cum vniuerso corpore facies quoque conuulsa videatur, * non modò spinalis medullæ exortum, sed etiam cerebrum ipsum, à quo nerui faciei oriuntur, curamus. At verò si crus tantum, aut altera manus conuulsione tentetur, totius mẽbri conuulsio neruorum, qui ad ipsum feruntur, principium affectum esse declarat. Cæterum cùm omnis motus à voluntate profectus, attractis musculis in eas quibus inascuntur partes, fieri videatur: nec fieri possit attractio, nisi ad suam originem retrahatur musculus, constat conuulsionem in conuulsis partibus factam, hac sola ratione à motu naturali differre, quòd præter voluntatem fit. Portò ipsam conuulsionem neruorum, ob plenitudinem vel inanitionem fieri, quam verissime professus est nobis Hippocrates: id quod vel ex fidiculis instrumentorum (quæ ob vtranque intemperiem ambientis aëris, humidam nempe & aridam, adeò tenduntur vt disrumpantur) liquidò constat. Si igitur conuulsio fiat vel à labore, vel vigiliis, vel fame, vel solicitudine, vel arida æstuantique febre, qualem est videre in phreniticis, causam eius ariditatem, inanitionemque, rectè putaueris. Sin verò temulento cuipiam, ac omnino pleno homini conuulsio accidat, non ab re ipsam à contraria causa indicabis ortum habuisse. Atqui inanitioni contraria est repletio. Iam comitialis morbus conuulsio est omnium corporis partium, minimè quidem perpetua (vt in emprosthotono, opisthotono & tetano) sed quæ ex temporum accidit interuallis. Nec solùm hac re, sed mentis quoque & memoriæ, ac sẽsuum oblæsione, à iam dictis cõuulsionum generibus differt. Vnde constat in cerebro hunc affectum consistere. Cæterum velox eius discussio, crassum humorem spiritus meatum in cerebri ventriculis obstruentem, hunc maximè affectum peperisse declarat: neruorum principio seipsum quatiente, quò excutiat id quod infestat. Itaque non ab ariditate, inanitionéve, sed à crasso & viscido humore, impediente animalem spiritum quo minus deferatur in corpus, hanc affectionem gigni, argumento est, quòd subitò & fiat, & soluatur. Siquidem breui tempore fieri non potest, vt vel cerebrum, vel tenuior ipsius membrana, ad tantam ariditatem perueniat, vt corio simile quippiam patiatur. In corpore itaque cerebri, anima suam sedem sortitur: in quo etiam fit tum ipsa ratiocinatio, tum recordatio sensibilium imaginum. Primum autem instrumentum ipsius animæ, tum in sensibilibus actionibus vniuersis, tum in iis quæ à consilio & voluntate proficiscuntur, spiritus est animalis, qui in cerebri ventriculis continetur, sed præcipue in postremo: quamuis non contemnendus sit medius ventriculus, quem amplecti multis rationib. cogimur, vt duos anteriores deserere. Satis tamen fuerit ad curationem, nosse sedem affectam esse ipsum cerebrum: atque in eius ventriculis humorem crassum & viscidum comprehendi, nunc pituitosum, nunc melancholicum. Pituitosum in præsentia humorem appello, in quo humiditas frigiditasque: vt melancholicum, in quo siccitas & frigiditas dominatur. Ac pituitæ quidem vnum genus est, quod quotidie vel screando, vel vomendo, vel emungendo educitur, vaporoso spiritu plenum, vt ne sensu quidem lateat ipsum esse dissimilare. Alia verò pituita, similaris quidem videtur, licet forassis non similaris existat: qualis est tum crudus humor, qui in vrinis subsidet: tum is qui à Praxagora vitreus vocatur. Ex quo genere videtur esse & saliua, quæ neque fluida admodum sit, neque aquosa. Verum saliua non vnica duntaxat qualitate gustum solet afficere, nedum vniuersa pituita. Sic atra bilis quoque ob substantiæ varietatem non obscuras differentias sortitur. Nam alia est veluti fæx sanguinis quæ admodum spissa existit, fæcibus vini haud absimilis. Alia verò, quàm superior essentiæ est multò tenuioris: atque vomentibus ipsam & olfacientibus videtur acida. Hæc etiam attollit in bullas terram, eamque radit, atque fermentat. At illa quam fæci vini similem esse dixi, in terram effusa non inducit feruorem, nisi fortè in ardenti febre ipsam præassari contingat: neque vlla etiam acida qualitate participat: quare iudicio meo potius melancholicus aut succus aut sanguis, quàm atra bilis, dicenda est. Igitur vt crassus pituitæ succus, ita hic quoque comitialem morbum solet efficere, vbi in meatibus ventriculorum cerebri retinetur, siue is medius sit, siue postremus. Vbi verò in ipso cerebri corpore abundat, eam insaniæ speciem, quam Græci vocant melancholiam, inducit. Quemadmodum alter atræ bilis succus, qui præassata flaua bile nascitur, ferina gignit deliramenta, modò cum febre, modò absque illa, in cerebri corpore abundans. Atque hanc ob causam phrenitis nonnunquam est mitior, vbi à pallida bile ortum traxit: interdum vehementior, vbi flaua bilis eam peperit. Deliria autem quæ per febrium vigores accidunt, non propria cerebri affectione, sed per consensum fiunt. Quamobrem sic delirantes, minimè appellamus phreniticos: quia phreniticorum insania non quiescit mitigato febrium vigore. * Quemadmodum igitur phreniticorum febris, vnum quoddam ex symptomatibus dispositionum cerebri iudicatur, sic ardentium febrium symptoma delirium est: quod nimirum fit elatis ad cerebrum multis vaporibus * calidis. Haud secus gignitur ea affectio, quæ suffusioni est persimilis, à ventriculi dispositionibus ortum trahens. Nanque ventriculo cerebrum, cerebróque ventriculus, suas affectiones transmittit, idque propter neruorum à cerebro ad os ventriculi descendentium magnitudinem: per quos etiam sensus huic particulæ, quam vlli reliquarum corporis partium, acurior est. Quocirca fracturas quidem capitis, vbi ad membranas vsque perueniunt, biliosus vomitus: capitis autem dolores quomodocunque fiant, nausea stomachique morsus consequitur. Hypochondriacas verò & flatulentas vocatas affectiones,

Anima principalium facultatum affectus, consistunt in cerebro. Neruos omnes à cerebro ducere originem.

Cõuulsio quo differat à naturali motu.

Conuulsio fit ob plenitudinem vel inanitionem.

Epilepsia est conuulsio vniuersi corporis, quæ ex temporum accidit interuallis.

Epilepsia consistit in cerebro.

Epilepsia vnde generatur.

Anima collocatur in ipsius cerebri corpore, in quo & ratiocinatio fit, & memoria.

Animæ primum organum, est animalis spiritus, qui in cerebri ventriculis continetur, sed præcipuè in postremo.

Pituitæ differentiæ.

Atræ bilis species.

Epilepsia fieri à crassa pituita, vel à melancholico succo retento in meatibus ventriculorum cerebri.

Melancholia vnde oriatur.

Maniæ causa.

Phrenitidis differentiæ.

Phreniticorum insania, quomodo ab ardentium febrium delirio differat.

Delirium ardentium febrium quomodo fiat.

Ori ventriculi inesse acutiorem sensum, quàm reliquis corporis partibus.

Consensus atque necessitudo cerebri cum ventriculo, vnde innotescat.

Hypochondriacos effectus quæ sequantur.

nes, melancholica comitatur tristitia: haud secus quàm acutas febres delirium, & * no nullas oris ventriculi dispositiones, affectio suffusioni persimilis. Sic neruosis partibus inflãmatis, promptius quàm reliquis, delirium superuenire solet: idque ascendente ad caput, interdum per continuas partes solo calore, interdum spiritu vaporoso, vel fumoso, vel fuliginoso.

Cap. IV.

Cerebrum quando officiatur vt instrumentum, & quando vt pars similaris.

Igitur crassi humores qui in cerebri substantia abundant, interdum ei veluti instrumentali, interdum vt similari nocent. Cùm enim meatus obstruuntur, vt instrumentali: cùm verò alteratur temperamentum, vt similari. Proinde rectè ab Hippocrate dictum est: Melancholici magna ex parte comitiali morbo afficiuntur: & contrà, morbo comitiali laborantes, melancholici euadunt. Atque horum vtrumlibet magis accidit, prout vel in hanc, vel in illam partem infirmitas repit. Si enim in corpus, epileptici: si verò in mentem, melancholici euadunt. Cùm autem non solùm ab atra bile, sed etiam à pituita morbus comitialis oriatur: sciẽdum est, solum eum qui ab atra bile ducit originem, in melancholicam transire posse. Etenim cùm anima ipsa, aut temperamentum actiuarum sit qualitatum, aut ab ipsarum temperamento mutetur: bilem ipsam vbi cerebro, veluti parti instrumentali, nocet, ad cerebri corpus conuertisait: id quod in obstructionibus fieri constat. Cùm verò temperamentum mutando, ei veluti similari nocet, ad mentem eam repere dicit. Accidit autem cerebro, vt nonnunquam vniuerso in venis sanguine melancholico affecto, ob communne virium, ipsum quoque lædatur. Nonnunquam verò, totius corporis sanguine prorsus innocuo, solus is qui in cerebro contentus est, alteratur: idque bifariam fit. Aut enim aliunde in ipsum deriuatur: aut in ipsomet melancholicus humor genitus est, cùm videlicet internus calor aut flauam bilem, aut crassum atrumque sanguinem superassauit. Si igitur vniuersum corpus redundet melancholico sanguine, curationem à venæ sectione auspicari oportet: si verò cerebrum tantùm, æger tunc (quod ad hanc dispositionem pertinet) sanguinis detractione non indiget: quamuis ob aliam causam sanguis detrahi possit. Vtrum verò melancholicus sanguis vniuersum corpus, an solum cerebrum occupet, sic discernendum est. In primis vniuersi corporis habitum, qualis nam sit, accuratè consideres velim: meminerisque, quòd molles, & candidi, & obesi, nequaquam humorem melancholicum possident. Macri verò, & nigri, & hirsuti, & quibus latæ sunt venæ, aptissimi sunt, vt huiusmodi in ipsis humor accumuletur. Fitque interdum, vt * admodum rubicundi, affatim melancholicum temperamentum contrahant: atque post hos etiam flaui, si præcipuè vigiliis, & multis laboribus & solicitudine, & tenui victu educati fuerint. Cuius generis etiam hæ notæ existunt: si hæmorrhois aliqua sit restricta, aut consueta aliqua sanguinis euacuatio: aut vsus fuerit æger cibis melancholici succi. Porrò qui sanguinem melancholicum gignunt, hi ferè sunt, caprina bubulaque caro, magisque hircinæ & taurinæ sed maximè asinorum & camelorum carnes: itemque vulpinæ & caninæ. Magnum ad huiusmodi sanguinis generationem momentum affert etiam * leporis esus, sed multò magis aprorum. Limaces quoque sanguinem melancholicum pariunt, si frequens sit eorum vsus. Præterea omnium animalium terrestrium carnes sale conditæ: necnon aquatilium carnes, vt thunni, balenæ, vituli marini, delphini, canis, atque cetaceorum omnium. Ex oleribus autem, brassica ferè sola, gignere sanguinem id genus consueuit: quemadmodum & arborum germina, vbi vel muria, vel oxyhalme condiuntur, præcipuæ lentisci, terebinthi, rubi, canirubi. Leguminum verò omnium maxime lentes inter melancholicos cibos annumerantur: mox furfuraceus panis, & qui ex typha & vitiatis seminibus factus est. Præterea vina crassa, nigráque, aptissima sunt, vt ex ipsis humor melancholicus fiat. Vetus etiam caseus, si supercalfactus in ipso corpore fuerit, facilè huiusmodi humorẽ procreat. Sunt etiam nonnulli, qui per febriles morbos contraxerunt melancholicum succum. Ad efficaciorẽ autem notitiam, non parum confert anni tempus, ac præterita præsensque ipsius constitutio: necnon regio, & laborantis ætas. His itaque omnibus præmeditatis, si existimas in vniuersi corporis venis contineri sanguinem melancholicum, quò certiorem habeas notitiam, cubiti venam seca, præcipuéque mediam, quæ communis est, & ei quæ humeralis dicitur, & ei quæ per axillam ad manum fertur. Quòd si tum fluens sanguis non videatur melancholicus esse, supprimatur confestim. Si verò talis appareat, vacua quantùm pro laborantis corporis habitu satis esse conieceris. Est præterea tertium melancholiæ genus, morbi comitialis exemplo, vbi ortum à ventriculo suscipit, solentque medicorum nonnulli hanc dispositionem, hypochondriacum, flatulentumque morbum vocare. Quem sane (vt Diocles testatur) sumpto cibo concoctu difficili, statim ructus acidus comitatur: cum eóque flatus & æstus. Ad hæc fluctuatio in præcordiis, non ilicò, sed vbi cibos venter complexus fuerit. Interdum etiam ventriculi vehementes dolores, qui nonnullis ad dorsum vsque extenduntur. Cæterum ægri cibis concoctis quiescunt: moxque aliis ingestis, eadem reuertuntur symptomata, quæ interdum ieiunos, interdum etiam à cœna affligunt, ita vt ęgri vomant cibos crudos, & pituitam subamaram, calidamque, & adeò nonnunquam acidam, vt dentes torpere videantur. Atque horum plurima statim ab ineunte ætate eueniunt. Vtcunque tamen acciderint, omnibus protelantur. Cuius morbi causam, calorem immoderatum venarum meseraicarum, obstructionemque earundem, à crasso sanguine ortam, idem Diocles assignat. Videtur autem in ipso ventriculo per huiuscemodi affectus, inflammatio quædam consistere: sanguis autem in parte inflammata contentus, & crassior esse, & atra bili similior. Quo quidem exhalante ad cerebrum, melancholica eueniunt circa mentem symptomata. Frequentissimè etiam videmus, flaua in ventriculo bile contenta, caput dolore affici: illa verò eiecta per vomitũ, ilicò dolorem cõpesci. Atque inter optimos medicos conuenit, non solùm hæc accidentia, verumetiam epilepsiam: aliquando capiti à ventriculo oriri. Cæterum melancholicos vt nunquam deserit timor: ita eorum phantasmata præter naturam, non semper eodem genere continentur. Siquidem alius se testam factum putauit: atque idcirco obuiantibus cedebat, ne collideretur. Alius, ne Atlas, qui mundum sustinere dicitur, grauatus sub tanto onere, illum à sese excuteret, atque ipse comminueretur cum eo, pertimescebat. Differunt porrò inter se melancholici:

Melancholici magna ex parte epileptici fiunt, & è conuerso.

Atra bilis quãdo in cerebri corpus, & quando in animã repat.

Melancholicus sanguis in quibus minimè habeatur, & in quibus omnium maximè accumuletur.

Cibi melancholicum gignentes.

Venam mediã in cubito pertundendam esse, qui sanguine melancholico abundant per vniuersum corporis habitũ.

Hypochondriacæ ac flatulentæ melancholiæ, quæ à ventriculo oritur, signa.

Hypochondriacæ melancholiæ causa.

Epilepsiam aliquãdo oriri à ventriculo.

Melancholicos nunquam deserit timor. Melancholicorum species varie.

melancholici: nam omnes timent, mœrent, vitam damnant, odio habent homines, sed non omnes mori cupiunt. Quippe hoc ipsum nonnullis melancholiæ caput existit, quòd pertimescunt mortem. Sunt qui simul & mortem metuant, & mortem sibi consciscant. Quemadmodum igitur externæ tenebræ pauorem inducunt, sic atræ bilis color, mentis sedem tenebris similem reddens, timorem efficit. Siquidem tum humores, tum ipsa temperies corporis, possunt animæ actiones mutare, id quod à nobis est demonstratum in eo libello cui titulus est, Quòd mores animæ corporis temperiem sequantur. Ergo si circa ventriculum prima inceperint ipsius morbi symptomata: quibus auctis melancholica sequatur affectio: deinde alui deiectione, vomitu, proba coctione, ructibúsque leuetur is qui laborat, hypochondriacum flatuosúmque ipsum morbum vocabimus. Accidentia verò ipsius dicemus & mœstitiam, & metum. Vbi verò propria melancholiæ accidentia esse auctiora videntur: circa ventriculum autem aut nulla, aut perexigua cernuntur: haud ab re existimaueris, primitiuam in cerebro affectionem consistere, ob atram in ipso bilem congestam. Quem morbum minimè inueteratum, frequentibus balneis, victúque humido & boni succi, nullo alio præsidio adhibito, ipse aliàs curaui. Nam vbi diuturnus ipse morbus est factus, fortiora remedia postulat.

Atra bilis cur timorem [illegible]. — *Hypochondriacus morbus qui dicendus.* — *Melancholiā recentem quo victus ratione curarit Galenus.*

Cap. V.

Epilepsiæ tres differentiæ.

Morbus comitialis, similiter vt melancholia, tribus clauditur differentiis. Verùm omnibus commune est, quòd afficitur cerebrum, siue primaria affectione, siue consortij lege. Prima igitur differentia existit, vbi affectus in ipso consistit cerebro: id quod pluribus epilepticis accidit. Secunda, vbi ab ore ventriculi per consensum dispositio ascendit ad cerebrum, quemadmodum per suffusiones contingit. Tertia denique fit rarò, cùm à parte alia quauis ipse affectus incipiens, inde, sentiente id ægro, ad cerebrum vsque perreptat. Quale genus morbi ipse adhuc adolescens primùm vidi in puero tertiumdecimum ætatis annum agente: qui sanè narrabat, dispositionem ipsam à crure initium capere: mox illinc rectà ascendere per femur & eminentes ei lumbos, ac per latus id, ad ceruicem, donec perueniret ad caput: quod cùm primùm tangeret, ipsum haudquaquam sibi constare. Interrogantibus autem medicis, quale esset quod ferebatur ad caput, nihil habuit quod responderet puer. Alius tamen compos mentis dicebat, veluti frigidam quandam auram existere. Vnde ex duobus alterum Pelopi præceptori placuit: aut quòd qualitas quædam alteratis per continuationem partibus, aut spiritalis substantia transmitteretur. Nec mirandum esse dicebat, tam validam vim esse humori, in affecta particula præter naturam genito, vt eum perniciosiorum ferarum venenis componi posset. Etenim vbi phalangium momordit aliquem, quamuis paruum existat animal, existimare tamen debemus, venenum ex ipsius ore, primò quidem in superficiem, dein verò in totum corpus deferri. Præterea marinæ turturis, sicuti & terreni scorpionis aculeus, quamuis in extremam illam acutissimámque partem finiatur, vbi nullum foramen est, per quod venenum deiici possit: necessum tamen est, vt excogitemus substantiam quandam inesse illi, aut spiritalem, aut fluidam, quæ vt mole minima, ita facultate est quammaxima. Siquidem cùm nuper fuisset quidam ictus à scorpione, videor mihi esse (inquit) percussus grandine: eratque omnino frigidus, frigidóque sudore perfusus. Quippe vbi ex icta parte per totam ipsam celeriter distributa fuerit veneni vis, contingit eam, eodem rursus contactu, in singulas subiectarum ei partium recipi: mox ex illis in alias continuas, donec in aliquam peruenerit principem: quo tempore, mortis periculum instat. Ad hanc rem in primis conferunt vincula partibus supernis iniecta, abscisióque partium venenatarum. Noui equidem rusticum, qui epoto è viperis medicamento, rescisso prius digito, euasit: sicuti & alium quendam, qui sola sectione, citra medicamen est liberatus. Sed epilepticum illum puerum medici quoque sanarunt, primò quidem vniuersum eius corpus purgantes, dein medicamen ex thapsia & sinapi, parti primò affectæ adhibentes, ac supra illam medium membrum ligantes. Quod verò ad causam pertinet, ob quam in huiusmodi per consensum affectibus, epilepticæ conuulsiones fiant: probabile sanè mihi videtur, quemadmodum frequentissimè singultum fieri videmus affecto stomacho, ita hanc oriri dispositionem. Etenim cùm ventriculus ciborum mole grauatur, aut vbi à corruptis cibis mordicus infestatur, singultu hauddubiè corripitur. Imò verò acris humor ipsum ventriculum mordicans non singultum modò, sed conuulsionem etiam, per vniuersum excitat corpus. Quo eiecto per vomitum, ilicò conuulsio sedatur. Quo minus mirandum est, si neruorum principium motu huiusmodi concutiatur, vt à se expellat, quicquid fuerit id, quod à parte primò affecta, ad ipsum transmittitur. Vbi verò deperdito sensu quis conciderit, non accidente motu, quo vel conuelli, vel salire videatur, affectum ipsum oriri à frigore censeo. Quo in genere continetur lethargus. Apoplexiæ autem, quòd subitò eueniat, aut frigidum, aut crassum, aut viscidum quippiam, quod affatim principes cerebri ventriculos impleat, non totius substantiæ intemperiem, causam esse, est perspicuum: veluti lethargi, phrenitidis, maniæ, melancholiæ, stultitiæ, amissæ memoriæ, sensuum hebetationis, & resoluti motus. Porrò in omnibus his affectibus in quorum numero apoplexia continetur, periculi magnitudine ex nocumento respirationis coniicere oportet. Siquidem in cunctis soporosis affectibus, etsi corpus nec moueatur, nec sentiat, sola tamen spiratio, quæ musculorum * thoracem mouentium est munus, seruatur. Porrò musculis vniuersis, principium motus ab innatis ipsis neruis accedit, qui à cerebro initium primarium sortiuntur. Quamuis enim ex medulla spinali permulti oriri nerui videantur, vim tamen quam habet illa, cerebrum ipsi omnem suppeditat. Cùm itaque spirationem vehementer impeditam conspexeris, non paruam in cerebro morbidam dispositionem esse coniicies, præcipuè in soporosis affectibus, qui omnes consistunt in cerebro.

Curam huius epileptici habes seq. col. vers. 16. — *Pelops Galeni præceptor.* — *Phalangij morsus.* — *Turturis marinæ aculeus, Scorpionis [illegible].* — *Scorpionis venenum refrigerat.* — *Ictæ à venenatis bestiis particulæ quomodo sint curandæ.* — *Epilepticæ conuulsiones quamobrem fiant in affectibus per consensum.* — *Singultus quando excitetur. Conuulsionis epilepticorum causa.* — *Lethargus. Apoplexiæ causa.* — *Apoplexia occupante, periculi magnitudo ex nocumento respirationis colligi debet.* — *Nerui oriuntur à cerebro, musculisque principium motus largiuntur.* — *Soporosos affectus omnes consistere in cerebro.*

Cap. VI.

Vertigo ad cerebrum pertinet.

Affectus vertiginosus siue primariò, siue lege consortij accidat (quod solet ob consensum

ventriculi)

ventriculi) ad cerebrum ipsum pertinet. Quo detenti, vel à minima occasione hebetantur, adeò vt interdum cadant, si vel ipsi vnico duntaxat circuitu in gyrum agantur, aut quippiam aliud circumrotari viderint. Est autem rationi consonum, huiuscemodi affectionem fieri, claro per magnas illas arterias, quæ plexum retiformem constituunt, vapido calidóque spiritu, atque cerebrum ipsum replente. Fieri etiam potest, vt inæqualis intemperies cerebri, huiusmodi spiritum gignat.

Vertiginis causa.

Cap. VII.

Cephalæa quid.

Cephalæa (qui affectus ad cerebrum etiam pertinet) est capitis dolor diuturnus, difficultérque solubilis, qui à parua occasione vehementes possidet accessiones, ita vt qui eo torquetur, neque strepitum, neque vocem, neque luminis splendorem, neque motum perferre possit: sed tranquillitatem, obscurúmque cubiculum quærat; idque ob doloris vehementiam. Ad hæc, accessiones huiusmodi, veluti in comitiali morbo, intermissiones habent intercedítque tempus, quo perfecte liberari videntur ægri. Differt autem à cephalalgia, quòd in hac non vsqueadeo imbecillæ reddantur partes affectæ, vt in cephalæa, licet in vtroque affectu caput minimo negocio afficiatur. Sunt tamen nonnulli, quibus caput aptissimum est vt impleatur: atque vniuersi quoque corporis habitus ad ipsum implendum idoneus. Alij, omnes capitis partes aptas habent, vt afficiantur. Quibus, vbi vitioso victu vtuntur, accidit vt cephalæa arripiantur. Quo minus mirandum est, si horum aliis membranæ cerebrum continentes, dolore afficiantur, aliis pericranium duntaxat. At quibus intra caluariam est dispositio, iis ad oculorum vsque radices, ipse dolor extenditur: quòd nimirum à cerebro, & ab vtraque membrana, necnon à vasis quæ in ipsis sunt, veluti germina quædam illuc deducantur. Sed & eorum quibus dimidia capitis pars dolore infestatur (vocantur autem ij hemicranici) alij extra caluariam, alij in capitis intimis partibus dolorem percipiunt. At verò dextram capitis partem à sinistra distinguit sutura per longitudinem ipsius exporrecta. Sub qua, intra capitis ossa, linea medium cerebrum diuidens manifestè protenditur: ad quam etiam peruenit anteriorum duorum ventriculorum septum. Ea porrò corpora suapte natura idonea sunt vt ipsis caput impleatur, in quibus vaporosus calidúsque spiritus gignitur: aut quibus biliosa excrementa cumulantur in ore ventriculi. Atqui spiritus, dolores tensiuos pariunt: biliosa excrementa, dolore mordaci afficiunt. Dolores à plenitudine inducti, grauitatis sensum præ se ferunt. Quòd si rubor adsit & calor, calidos in causa esse humores est signum. Sunt quibus caput assiduè dolet, vbi vel liberalius vinum ingesserint, vel meracius: idque magis, si suapte natura calidum fuerit. Præterea calidi odores omnes, atque in vniuersum odorata omnia, capiti dolorem conciliant. Nonnullos autem ob sensus exuperantiam dolor infestat: quemadmodum in ore ventriculi accidit.

Cephalalgiæ & cephalææ discrimen.

Caput intra caluariam dolentibus, dolor vsque ad radices oculorum extenditur.

Hemicranici qui dicantur.

Caput quibus oppleatur facilè.

Odorata omnia conciliare dolorem capitis.

Cap. VIII.

At verò si aliquando per totum corpus, neruorum actio vitiosa redditur, ipsorum esse affectum principium constat: id quod ex sola dignosci potest anatome. Cùm igitur omnes pariter nerui, tum sentiendi, tum mouendi vim amiserint, affectus is apoplexia appellatur. Vbi verò alteri lateri, aut dextro aut sinistro id accidit, resolutio nominatur, eius scilicet partis, in qua consistit affectus. Quòd si in aliquo membrorum idem euenerit, eiusdem resolutio dicetur. Cæterùm omnes animantis partes sub ceruice positæ, quæ à consilio & voluntatis imperio moueri possunt, neruos habent qui eas moueant, procedentes ab spinali medulla. Porrò nerui qui mouent thoracem, ab ea spinæ parte quæ in ceruice est, exoriuntur. Si itaque tota spina transuersim dissecta fuerit, omnes quæ sub ipsa sunt corporis partes, sensu motúque priuantur: quòd per eam nimirum facultas sentiendi & mouendi pro arbitrio, deferatur a cerebro. Quòd si transuersim ad medium vsque, secundùm longitudinem ipsa spina incidatur, non omnes suppositæ corporis partes, sed eæ duntaxat quæ è regione sectionis sunt, resoluentur: dextra quidem, dextræ spinæ parte dissecta: sinistræ verò, sinistra. Videntur autem huiuscemodi resolutionum aliquæ, faciem quoque infestare: sed tum resolutum latus ad alteram faciei partem retrahitur. Cum igitur nerui qui in faciei partes dispersi sunt, à cerebro oriantur, sane si earum aliqua simul cum toto corpore resoluta sit, scire oportet: resolutionis dispositionem in cerebro ipso consistere. Vbi verò illæsæ permanserint, haud dubiè spinæ initium afficitur. Accidit verò nonnullis, vt faciei partes solæ afficiantur, vt lingua, oculus, mandibula, & labrum. Quippe non omnibus ab vno loco principium influit, cùm ex diuersis cerebri partibus suos neruos recipiant. Igitur apoplexia omnibus actionibus animalibus noxam inferens, cerebrum affectum esse manifeste declarat. Discernitur autem magnitudo affectionis, ex noxæ quam spirationi infert, vehementia. Cum enim naturalem ordinem plurimum egreditur, magnam: cùm verò paulùm impedimenti est, paruam in cerebro noxam esse, conijcere oportet. Sanè omnium pessima spiratio putanda est, quæ & intermittitur, & magna cum violentia trahitur. Siquidem ob id contingit mori apoplecticos, quòd spirare non possint. At verò vbi pars aliqua conuulsa est, neruus ei motioni deputatus, aut musculus, necessariò est affectus. Potissimum autem dicitur resolutio neruorum, vbi motus deperditus est. Vbi verò partium aliquarum sensus periit, eam partem sensus expertem esse: resolutam autem, non vsqueadeo dicimus. Quanquam perinde est, vt quisque eam nominare voluerit, modò sedem affectam, simúlque illius dispositionem inueniat.

Apoplexia quid.

Resolutio quid.

Nerui mouentes thoracem, à colli spina exoriuntur.

Spinæ læsionibus quo pacto subditarum illi partium læsiones respondeant.

Apoplexia omnibus actionibus animalibus noxã infert.

Spiratio pessima quænam sit.

Apoplecticos mori, quòd priuentur respiratione.

Resolutio præcipuè dicitur, vbi motus perijt.

Cap. IX.

Vbi olfaciendi vis læditur, non eorum meatuum qui in naribus sunt, sed vel anteriorum cerebri ventriculorum, cùm aliqua intemperie laborant, est noxa: vel eorum meatuum, qui in ossibus colatoriis consistunt, si aliquando obturentur. Siquidem odoratorum sensus, in anterioribus perficitur cerebri sinibus, elatis ad ipsos, per foramina colatorij ossis, vaporibus.

Odoratum sensus in anterioribus perficitur cerebri sinibus.

GALENI

GALENI PERGAMENI *De locis affectis,*

LIBER QVARTVS.

CAPVT I.

Visum quibus modis laedi contingat.

AT verò oculorum interdum quidem sensus, interdum motus, ac nonnunquam vtraque functio resoluitur: idque nunc in altero, nunc in vtroque contingit oculo. Est cùm solius palpebræ vel sensus, vel motus læditur. Vbi igitur nullo malo apparente in oculo, perierit facultas cernendi, neruo in ipsum descendenti a cerebro, causa tribuenda est, nimirum vel inflammato, vel indurato, vel quomodocunque aliter ob humorum affluxum læsu, obstructóve secundùm proprium foramen. *Quæ omnia accidere illi tanquam organicæ parti, necessum est. Nam tanquam pars similaris, octo intemperiebus vexatur. Præter has causas exoluti oculorum sensus, est alia, vbi nihil omnino, vel exiguum admodum visifici spiritus à principio (quod in cerebro consistere putandum est) ad eos descenderit. Si verò vteruis oculorum, motum duntaxat amiserit, secundæ copulæ neruum, qui à cerebro oritur, molestari est necesse, ab aliquo videlicet eorum affectuum, quos alteri neruo, qui à prima coniugatione oritur, & cui soli meatus conspicuus inest, nuper accidere diximus.

Oculorum motus vnde pereat accidit.

Optici nerui solus inesse conspicuus meatus. Oculo mouendo musculi sunt sex tributi.

Quia verò musculi oculum ipsum mouentes senario numero constant, ac præter eos alij quoque adsunt, qui descendentes in ipsum amplectuntur optici pori radicem, vt videlicet oculum retrahant & firment: nec mollis ille neruus, in processu peruertatur aliqua ex parte: accidit sanè interim, hoc ipso neruo nequaquam læso, musculorum aliquem, aut in propria essentia, aut in neruo ad ipsum descendente, contristari ab aliquo dictorum affectuum. Siquidem singulis eorum musculorum, pars quædam nerui à secunda coniugatione orti transmittit.

Oculi quotupliciter possint peruerti.

Cùm itaque sex inueniantur mouentes oculum musculi, si is quidem qui ipsum ad superiora trahit afficiatur, totus oculus delapsus videbitur. Si verò is qui ipsum detrahere solet, affectus sit, oculus sursum tractus cernetur. Sic si vitietur minoris anguli musculus, ad maiorem: si verò hic læsus sit, ad illum inclinat oculus. At si voluentium musculorum quispiam sit resolutus, obliqua totius oculi conuersio ædetur. Cæterùm resolutis musculis circundantibus mollem neruum, procidet totus oculus, atque à sua sede mouebitur. Porrò cùm oculi à sede sua deturbantur, si ad alterutrum angulum peruersio fiat, innocua permanebit cernendi vis. Si verò aut sursum, aut deorsum, aut in obliquum quoque vertantur, quicquid ipsis obieceris, id omne duplum esse videbitur.

Oculis sursum aut deorsum peruersis obiecta videri duplicia.

Palpebræ quotupliciter peruertantur.

Ex musculis supernam mouentibus palpebram (nam inferior immobilis est) si is qui sursum eam retrahit, resolutus sit, laxam efficiet illam, adeò vt oculus aperiri non possit. Si verò qui eam detrahunt (gemini enim hi sunt) exoluantur, oculus claudi non poterit. Quorum si alter afficiatur duntaxat, ad oppositum musculum palpebra reflectetur. Hi sunt partium oculi peculiares affectus, qui latentibus locis insident.

Oculorum affectus per consensum [illegible].

Ac sunt præterea alij, qui ex aliis partibus ei per consensum adueniunt, nempe aut oris ventriculi, aut cerebri cognatione. Cuius generis sunt symptomata suffusorum visis similia. Cæterùm visa ob humorum in ventriculo contentorum vitium oborta, vtrique oculo similiter accidunt. Quæ verò per suffusiones apparent, nec incipiunt simul in vtroque, nec similiter. Præterea, si tribus quatuorve mensibus suffusionis accidentia apparuerint, pupilla autem pura splendidáque cernatur, ab ore ventriculi nasci affectum ne dubites.

Suffusiones quomodo differant à vaporibus ad oculos à ventriculo elatis.

Si verò non ita multum temporis intercesserit, quærendum est in primis, num ex quo incœpit affectus, singulis diebus perpetuò hæc apparitio perseuerarit. Nam assiduitas suffusionem portendit: intermissio autem, quòd malum à ventriculo prodierit, suspicionem excitat: idque magis, si perfectè quis concoquens, nullum sibi visum apparere fatetur: ac multò magis, si cùm apparuerint tales imagines, mordicus in ore ventriculi doluit: maximè verò, si post hæc, vomendo eiecta re mordente, mitigata accidentia fuerint. Quinetiam si à ventriculo symptoma id exoriatur, medicamine ex aloë potui dato, minimo negocio curatur, accedente simul proba coctione.

Hiera picra cui affectui conueniat.

Vbi verò altera pupilla tenebrosior, aut turbidior, aut non exactè pura conspicitur, suffusionis esse initium censendum est. Similia quoque suffusioni accidentia in quibusdam phreniticidis specicbus (affecto scilicet cerebro) sæpenumero euenire solent. Sunt etenim phrenitici quidam, qui de iis quæ oculis offeruntur, rectè (quantum ad sensitiuam notitiam pertinet) iudicant: cogitando verò, à naturali iudicio aberrant. Alij rursus, cogitatione quidem falluntur minimè, sensibus tamen hallucinantur: id quod mihi olim contigisse videtur, cùm ardenti febre laborans, & floccos vellerem, & in vestibus festucas colligerem, idque animo constans. Sunt prætera qui simul sensus & cogitationis vitio laborant. Porrò vbi in cuiuspiam cerebro biliosus succus abundat, acceditque febris ardens, ab illo oritur tunc fumus, veluti in lucernis ab oleo: qui, per vasa quæ ad oculum tendunt, delapsus, earum imaginum in ipsis esse causa censetur.

Phreniticorum varia symptomata.

CAP. II.

In lingua etiam, interdum motum ipsius, interdum sensum, interdum vitiari quoque tactum contingit. Non tamen alio gustus, atque alio tactus neruo vtitur. Siquidem nerui a tertia coniugatione orti, qui in linguæ pelliculam disseminantur, non solùm tangendi, sed gustandi etiam vim obtinent.

Lingua recipit ab iisdem neruis tertiæ coniugationis, qui in illam descendunt, simul gustum & tactum.

Crebrius tamen læditur gustandi quàm tangendi facultas, cùm ad gustum exacto iudicio sit opus. Etenim tangendi sensorium, crassissimum: vt cernendi, tenuissimum est. Audinis verò sensorium, vt in tenuitate à visu, ita sensorium gustus in crassitudine, à tactu secundum locum obtinet. Olfaciendi verò sensorium, in illorum quatuor medio consistit.

Sensoria, quæ quibus sensibus sint crassiora, aut tenuiora.

Igitur cùm posterior cerebri pars tam dextra quàm sinistra afficitur, ne apoplexia hominem rapiat, timendum est. Vbi autem altera tantùm, in paralysim finiri solet: quæ interdum alteram solùm linguæ partem motu destituit, illæso ipsius tum gustu, tum tactu: interdum partes sub capite constitutas, modò has, modò illas. Cùm autem à parte anteriore cerebri facies suos neruos recipiat: à posteriore verò omnes partes quæ sub capite sunt: à qua etiam oritur septima coniugatio neruorum, qui inserti in musculos linguæ, voluntarium illius motum perficiunt: non ab re qui-

Facies vnde suos neruos recipiat.

dem anteriore cerebri parte altera affecta, sola linguæ motio vitio carebit: reliquæ verò faciei partes omnes, in altera parte, dextra aut sinistra, sensu & voluntario motu destituentur. Quemadmodum si afficiatur posterior pars cerebri, reliquarum partium faciei incolumi simul & motu & sensu, solius linguæ motus vitiabitur. Quòd si aliquando tota anterior cerebri pars afficiatur, supremum ipsius ventrem ei consentire necesse est: atque cogitandi quoque actiones vitiari. Ptoinde qui ita est affectus, nec sentit, neque mouetur: spirandi tamen facultas haud quaquam in illo læditur: vocatúrque hic affectus caros, siue sopor. Qui si vehementer spirationem opprimat, apoplexia nominatur. At solutæ apoplexiæ creberrimè solet paralysis succedere. Sopore verò finito, magna ex parte bona valetudo subsequitur. Fit autem sopor, Hippocrate autore, affectis musculis temporum, atque in acutis morbis. Inter soporem & apoplexiam, morbus comitialis est medius, conuulsionem vniuerso corpori inducens: sed in paralysim non desinit. Quorum trium morborum, frigidus, crassúsque aut omnino viscidus humor est causa. Verùm & in sopore, & in morbo comitiali, ventres magis, cerebri corpus minus: in apoplexia verò, corpus magis affici solet. Atque in sopore anterior pars magis, in apoplexia & morbo comitiali vtraque afficitur. In catalepsi & vigilanti sopore, posteriora cerebri magis læduntur. Quum autem osse aliquo terebra perforato, medius ventriculus fuerit attritus, sopor hominem occupat, sed neque conuulsione, nec difficili spiratione oborta: hæc enim apoplexiæ, illa morbo comitiali est affinis: haud secus quàm catalepsi, soporique, seruata secundum naturam spiratio. Verùm vt in sopore clauduntur palpebræ, ita in catalepsi manent apertæ. Iam verò vehementes dolores sopor sequi consueuit, concidente videlicet robore animalis spiritus, quod primum animæ instrumentum existit in ventriculis cerebri: indéque fluens per neruos defert motum & sensum in vniuersas corporis partes. Igitur affectuum linguæ, alij quidem illi communes sunt, * ob commercium quod habet cum cerebro & neruis: alij ipsius duntaxat proprij censentur. Quemadmodum ergo consortij lege, per septimam neruorum coniugationem motus ipsius vitiatur: sic sensus impediri potest per tertiam, quæ & mollis est, & in pelliculam illius, sicuti septima in musculos disseminatur. Quod verò ad proprios illius affectus pertinet, sicuti musculorum eius, vt similarium, intemperantiæ motum impediunt, ita ambientis ipsam extrinsecus membranæ intemperies, & tangendi & gustandi simul sensum vitiat. At instrumentalium affectionum speciem referunt inflammationes, scirrhi, œdemata, erysipelata, suppurationes, & alia id genus: de quibus, quia visu & tactu discerni possunt, nihil in hisce commentarijs dicemus. Vt autem de ipso auditu nonnihil inseramus sermoni, si illæso apparente aurium foramine, sola audiendi facultas læditur, neruum proprium esse affectum, licet existimare. Vbi verò reliquæ faciei partes simul cum functione audiendi læduntur, in cerebro esse dispositionem præter naturam, est verisimile: ipso vel vt similari, vel vt instrumentali parte affecto. Memineris autem velim, temporum maxillarúmque musculis, item labris & narium pinnis, sensum & motum: linguæ verò, omnibúsque oris partibus, sensum duntaxat, à tertia cerebri coniugatione oriri: à secunda, oculorum musculis motum, vt à prima, oculis ipsis cernendi sensum suppeditari. Vbi igitur vniuersæ particulæ, quibus à tertia coniugatione inseruntur nerui, oblæsæ in altera tantùm parte videntur, communem neruum primariò affectum esse putandum est. Si verò vtramque simul partem lædi contigerit, non nerui proprius, sed loci cuiuspiam in cerebro, à quo nerui procedunt, est ipse affectus censendus: ac tunc sanè omnes vicinæ partes simul affici consueuerunt: proinde & quartæ & * secundæ coniugationis nerui: vnde sequitur, vt oculorum quoque partes lædantur. Quòd si vnus duntaxat vel musculus, vel neruus, quoquomodo siue primaria affectione, siue per consensum, affectus fuerit, pars ipsa in aduersum trahetur musculum. Nam resoluto musculo qui dextram partem labri mouet, ipsa ad sinistrum flectetur. At si is qui sinistram mouet resoluitur, ipsa trahitur ad dextram. Haud secus & totam mandibulam, & narium pinnas, & genas quæ à lato mouentur musculo, in aduersam partem flecti contingit. * At latus musculus non recipit neruos à tertia coniugatione: sed nerui à ceruicis vertebris prodeuntes, in illum ferè totum disseminantur, exigua ipsius parte, sublimiorique, excepta, in quam deferuntur nerui à quinta coniugatione.

Caros. Sopor.

Apoplexiæ solutæ solet paralysis succedere.

Sopor fit affectis musculis temporum. Epilepsia.

Cerebri corpus magis affici in apoplexia, quàm in morbo comitiali, & sopore: in his autem ventriculos magis.

Catalepsi detenti dormiunt apertis palpebris.

Sopor consueuit sequi vehementes dolores.

Animalis spiritus est primum instrumentum animæ.

Linguæ proprij morbi qui sint.

Audiendi facultas vnde possit læsionē accipere.

** Neruorum tertia coniugatio in quas partes distribuatur.*

Resoluto alicuius particulæ musculo, pars ipsa in contrarium trahitur.

Latus musculus vnde neruos recipiat.

Cap. III.

Porrò vbi afficiuntur priores vertebræ spinæ, licet rarò, euenire tamen interdum angina potest, idque in pueris magis quàm in adultis, nimirum ob ipsas vertebras ad interiora luxatas: quemadmodum Hippoc. ait, secundo de popularibus morbis. Cæterùm per huiusmodi anginas guttur nullo proprio affectu laborat. Cùm autem spinæ partes, quò fuerint altiores, eò sint præstantiores: sanè quò affectio fuerit inferior primis duabus vertebris, eò inferet multò minorem noxam. At nerui septi transuersi, sub quarta & quinta vertebra oriūtur. Ab eo autem solo fit spiratio * lenis, accedente intercostalium musculorum actione, vbi vehementiori est opus respiratione: quæ si vehementissima requiratur, supremos etiam musculos concurrere oportet. Porrò vbi vnica duntaxat vertebra, aut etiam duæ, aut tres, sese consequentes inuicem, distrahuntur, ea parte spinam cauam contingit. Vbi verò inter distractas vertebras, vel vna, vel plures, illæsæ manserint, sic affectis gibbus accidere solet. At si in alterutram partem, vel dextram, vel sinistram, distrahatur vertebra, ibidem in obliquum spina torquebitur. Cæterùm alia sequuntur symptomata, vbi proprio affectu laborat spinalis medulla: & alia, vbi vna vel plures vertebræ afflictæ luxantur. Nam cùm proprio affectu spina ipsa affligitur, circa vertebrarum aliquam luxationem, si quidem in altera duntaxat parte afficiatur, omnium inferiorum corporis partium, quæ è regione nocumenti consistunt, tam sensus quàm motus læditur. Si verò vtraque pars sit affecta, omnes particulæ tam in dextra, quàm in sinistra regione, ei quæ affecta est subiectæ, similiter resoluuntur. At luxata vel ad gibbū, vel ad concauum vertebra, fieri potest vt nulla omnino partium inferiorum, vel in sentiendi, vel mouendi functione, aliquod vitium percipiat. Per angulosas tamen luxationes spinæ, subiectas omnes particulas lædi est necesse. Paulatim verò

Anginam aliquando ob vertebras luxatas accidere.

Spinæ partes altiores, præstantiores existere.

Septum transuersum solum perficere lenē respirationē.

Gibbus vnde accidat.

Spina proprio si laboret affectu, quid accidat.

Angulosæ luxationes spinæ sunt nocentiores iis, quæ in orbem atque paulatim fiunt.

facta

facta luxatione, atque in orbem magis, nihil nota-tu dignum patiuntur partes, quæ commotæ vertebræ ſubiiciuntur. Sed in obliquum luxatio, lædit omnino eas partes, ad quas nerui ex luxatis vertebris procedentes, perueniunt: idque magis in ceruice, in thorace minus, ſed multò minus in lumbis accidere ſolet. Siquidem in ceruice, vertebræ inter ſe connexæ, æqualiter vtræque foramini conferunt, vnde neruus procedit: in thorace autem, ſuperior magis, inferior minus: ſed in lumbis, totus neruus ex ſuperna excidit vertebra.

Luxationes ſpinæ obliquæ.

* Quare in eis tranſuerſa vertebrarum luxatio, vna ſecum trahens & medullam, & neruum, illæſum ſeruat naturalem ortum ipſius. In ceruice autem, ex loco medio inter duas vertebras procedentes nerui, per obliquas luxationes, in ea quidem parte, ad quam ſpina deflectitur, opprimuntur: in altera verò tenduntur. Rurſus tenſiones quidem, vbi ingens quoque inflammatio acceſſerit, conuulſio comitatur. Ad compreſſiones verò earum partium, ad quas oppreſſus neruus deſcendit, ſequitur reſolutio. Igitur per eas quas nuper diximus vertebrarum luxationes, reliquæ faciei partes omnes, neque in ſenſu, neque in motu noxam ſubeunt. Solæ autem genæ læduntur, vt quæ mouentur à lato muſculo.* At vertebræ ſolent luxari, aut ob caſum, aut ictum, aut tumorem præter naturam, neruoſa corpora vertebris atque medullæ cognata extendentem. Vt autem impræſentiarum aliquid de angina dicamus. Hippocrates affectus omnes, qui cum ſpiratione difficili, guttur aut fauces infeſtant, ſynanchas, hoc eſt, anginas appellat.

Luxatio vertebrarum vnde poſſit accidere.

Anginæ genera quinque.

Ac ſunt quidem anginæ genera quinque. Primum eſt, vbi inflammantur fauces: hoc eſt, internus oris locus, vbi & gulæ & gutturis partes extremæ coëunt. Secundum eſt, vbi nec fauces, nec reliquæ oris partes, nec etiam externarum partium vlla inflammata videtur: laborans tamen ſuffocationis periculum in gutture ſentit. Tertium, vbi extrinſecus circa fauces inflammatio apparet. Quartum, vbi gutturis partes tam externæ quàm internæ, ſimiliter inflammatæ videntur. Quintum denique, cùm ad anteriores partes, colli luxantur vertebræ: id quod ſanè contingit, vel ſolis muſculis qui cum ipſis communicant, tumore præter naturam affectis: vel nato ibi tuberculo, vel gula pariter vitiata, nonnunquam muſculis quoque qui gulam gutturi iungunt, propriíſque aliquando gutturis muſculis, qui ipſum aperiunt, oblæſis. Hi igitur affectus omnes difficilem reſpirationem efficiunt, minimè tamen in diſcrimen ſuffocationis adducunt. At ægri & difficulter deglutiunt, & dolent, tum præcipuè, cùm eis potus per nares reſilit. Nullo autem ſpiritalium inſtrumentorum nec primariò nec per conſenſum affecto, fieri minime poteſt vt ſpiratio lædatur. Quocirca ex ſola ſpirandi ſpecie, ilicò omnihil & de affecta ſede, & de ipſa diſpoſitione, coniicere licet. Quippe ſi videatur laborans, inter ſpirandum, totum mouere thoracem, vt in parte quidem anteriore, ad iugulum: in vtroque latere, ad ceruicem: in parte poſteriore ad ſcapulas vſque, motus ipſius aſcendat: tres ex huiuſcemodi ſpiratione diſpoſitiones ſignificantur. Vna eſt flammea in corde & pulmone caliditas. Secunda, in altero ſpiritalium inſtrumentorum anguſtia. Tertia, facultatis muſculos mouentis debilitas. Cùm igitur huiuſcemodi ſpirationem conſpexeris, in primis arteriæ pulſationem perpendere oportet: hæc enim quantus ſit calor, indicat. Deinde ſpirationem ipſam expende, an magna, an frequens, an exufflando fiat. Poſtremò thoracem in pectore tange, quem ſi præter cætera ardentem inueneris, iam omnes copioſi caloris notas te habere ne dubita.

Caloris copioſi notæ.

Quibus ex abundantia accedit faciei, oculorumque rubor, capitis ardor, ſitis vehemens, lingua arida, ſalebroſaque. Vbi verò incendij ſignis modum ſeruantibus, thorax dilatatur vehementer, anguſtiam in ſpiritalibus inſtrumentis eſſe portendit.

Anguſtiam ſpiritalium inſtrumentorum quæd indicet.

Solet autem imbecillitas accidere ſpinæ, interdum cerebri vitio, vtpote à quo & ſentiendi, & mouendi facultatem recipit: interdum ipſa duntaxat ſpina primario affectu laborante, idque ob peculiarem intemperiem, vel toti ſpinæ, vel diuerſis ipſius partibus aduenientem.

Spinæ vnde accidere imbecillitas ſoleat.

Igitur ob ipſius imbecillitatem ſpinæ, omnibus thoracis partibus ſolet aër inſpirari, vel nullo ardente calore ægrum ad id cogente. Siquidem vbi animans quieſcit, viréſque validæ ſunt, liberam reſpirationem ſolum ſeptum tranſuerſum efficere ſolet. Vbi verò id ob imbecillitatem, ſpirandi munus perficere nequit, intercoſtalium muſculorum tunc concurrit auxilium. Quòd ſi præterea maiori animal egeat ſpiratione, tunc ſuperni muſculi omnes, quorum maximi ſcapulas ſecum manifeſte mouent, ad ſpirandi actionem deſiderantur. Cæterùm tametſi per ſpiritalium organorum imbecillitatem totus thorax moueatur, dilatentúrque narium pinnæ, dilatatio tamen thoracis eſt minor, quam in ardentibus febribus: in quibus, ſi vires valeant, * totus thorax plurimum dilatari conſueuit: minórque etiam quàm in angina, & dyſpnœa, & peripneumonia.

Narium pinnas dilatari per ſpiritalium organorum imbecillitatem.

Quippe hoc morbo affecti, & maxima, & frequentiſſima ſpiratione vtuntur. At quemadmodum ob infirmitatem omnium organorum reſpirationis, ſic ob vnius quoque particulæ imbecillitatem, omnes thoracis partes dilatari coguntur. In vniuerſum autem, vnica pereunte actione, ſolum muſculum qui ipſam efficere ſolet, aut neruum ipſius, eſſe affectum, putandum eſt. At vbi plures actiones vitiatæ ſunt in diuerſis locis, accidit interdum omnes muſculos, quibus perficiuntur, ab aliqua communi cauſa eſſe oblæſos. Fieri etiam poteſt, vt neruus aliquis, qui muſculis illis communis eſt, afficiatur. Verùm ſi ex anatome, ad quàm particulam porrigantur ſinguli nerui ab ſpina prodeuntes, didiceris, affectas ſedes quamfacillimè inuenies. Sic enim cùm ex refrigeratione primarum vertebrarum ſpinæ, à quibus quatuor nerui ad caput aſcendunt, vt pericranio ſenſum largiantur, cuiuſdam olim caput afficeretur: affecta ſede explorata, illíque remediis adhibitis, eum ſubitò perſanauimus.

Cap. IV.

At verò ſanguinem è ventriculo guláque, vomitione: ex ſpiritalibus partibus, tuſſi: ex faucibus & gurgulione, ſcreatu: ex ore, ſimplici expuitione expelli, apud omnes medicos in confeſſo eſt.

Sanguis qua parte ſoleat excerni.

Nos verò ſanguinem qui à cerebro affatim deſcendebat ad fauces, tuſſiendo educi ſæpenumero vidimus: quippe ſubitò gutturi irruens, tuſſim mouere poteſt. Quare diligenter oportet huiuſcemodi affectus diſtinguere. Cæterùm contingit plerunque vt vel eroſa, vel exeſa, vel rupta vena, ſanguis tuſſiendo, affatim confertímque eiiciatur. At ſi ſpumoſum aliquid ſimul eductum fuerit, * efficaciſſimum eſt indicium, ipſum educi à pulmone. Haud ſecus, ſi bronchi pars quæpiam, aut arteriæ,

Sanguinis pulmone reiecti indicium.

aut venæ tunica, aut etiam pulmonis ipsius caruncula reiiciatur. Quippe nihil horum accidit iis, qui ex thorace sanguinem tussiendo producunt. Iam verò nullus dolor infestat eos, quibus à pulmone sanguis erumpit: vtpote qui duos neruos perquam tenues à sexta neruorum à cerebro ortorum coniugatione recipit, extrinsecus per membranam ipsum continentem dispersos: qui intrinsecus haudquaquam per visceris profunditatem extenduntur. Verùm thoraci multi ab internis, multi etiam ab externis partibus adueniunt nerui, quibus facilè dolores percipi possunt. Præterea thorax quidem est musculosus & ossulentus: pulmo verò & laxus, & tutus à contusione. Proinde thoracis dolores intensiores sunt, pulmonis remissiores. Cùm igitur dolente parte quapiam thoracis, sanguinem quis spuendo reiecerit, nec multum, nec rubrum, sed nigricantem grumosúmque, huic thorax primaria affectione infestatur. At sanguis affecto thorace per pulmonem educitur: vt in suppuratis affectibus pus, quod inter thoracem & pulmonem deprehenditur: ad eundémque modum, quod in pleoritide coloratum sputum emitti solet, per pulmonem excernitur. Porrò vlcera quæ sanguinis reiectioni solent superuenire in pulmone quidem ægrè curationem admittunt. At in thorace disrupta vasa, à quibus sanguis expuitur, magna ex parte conglutinantur. Inuestigandum verò est, num ob adhærescentem sanguisugam, vel in ipso narium meatu, vel in illa oris parte, qua ad nares foramen tendit, sanguis aut emungatur, aut screetur. Ex ventriculo etiam cruor, epota hirudine, euomitur. Qui cruor tamen est tenuis, saniéique speciem referens, siue is ex ventriculo, siue ex naribus, siue ex ore feratur.

Dolor non infestat eos quibus à pulmone sanguis erumpit.

Pulmonis dolores cur remissiores sint, quam thoracis.

Sanguis affecto thorace, per pulmonem educitur.

Pulmonis vlcera ægrè curationem recipere.

Capvt V.

Quòd non sit eadem res, vox atque sermo, neminem ignorare existimo. Vox siquidem vocalium instrumentorum est munus: loquela verò, eorum quæ sermoni sunt deputata: inter quæ lingua principatum obtinet: cui non parum conferunt & nasus, & labra, & dentes. Sic etiam vocis instrumenta sunt guttur, & ipsum mouentes musculi, ac nerui qui à cerebro ipsis mouendi vim deferunt. Igitur si vel claudentes, vel aperientes guttur musculi, immobiles reddantur, qui sic afficitur obmutescet. Vbi verò vel difficulter mouentur, vel palpitant, vel tremunt, vel aliter afficiuntur, pro affectionis ipsius modo vox ipsa lædetur. Quòd si alius quispiam ex mouentibus guttur musculis, quoquo modo lædatur, vitiabitur quidem vox, sed exiguum. Quippe sic affectus, neque obmutescet omnino, neque ita paruam habebit vocem. Vt autem ex musculis guttur mouentibus, præcipui habentur ij, qui ipsum & aperiunt & claudunt: ita ex vocalibus neruis, ij quos recurrentes vocant: qui & ipsi, sextæ coniugationis pars sunt neruorum, qui à cerebro oriuntur: quemadmodum & alij, qui quidem per ipsum dispersi, differunt ab illis, eò quòd à neruis sextæ coniugationis, non in ceruice, sed cùm ad thoracis regionem peruenerint, separantur. Per vulnera igitur recurrentes nerui refrigerati, tantisper vocem impedient, donec calfacti, naturalem temperiem recuperarint. Præterea vitiari vocem * in acumen & magnitudinem haud obscurè contingit, vbi fauces etiam à suis musculis contendi & contineri non possunt. Item grauissimè læditur vox, cùm membrana faucibus gutturique continua, multa humiditate rigatur. Quòd etiam destillationes eadem ratione vocem raucam efficiant, nemo non intelligit. Vehemens quoque exclamatio similiter vocem offendit. Cæterùm cùm gutturis musculi interni inflammantur, angina is affectus dicitur, quæ simul & vocem, & spirationem lædit. Idem quoque in vniuersum facere solent omnes præter naturam tumores, siue in spiritalibus vias exoriantur, siue extrinsecus ipsas comprimant. Sic enim gula quoque, vbi inflammatione est affecta, vt comprimat asperæ arteriæ tunicam, qua cartilaginum ipsius extremitates, sigmoides dictæ, iunguntur, & spirationi & voci noxam afferre consueuit: quemadmodum & vertebrarum ceruicis in anteriorem partem luxatio. Igitur omnes huiusmodi affectus voci accidunt, propriis ipsius instrumentis vitio aliquo laborantibus. Sunt autem affectus alij, cùm peculiari sua materia priuatur: quæ sanè est, generaliter quidem loquendo, expiratio: secundum speciem verò, efflatio. Quæ quidem fit, cùm spiritus affatim foras effertur, concurrentibus ad hanc actionem intercostalibus musculis. Proinde accidit, vt per vehementia thoracis volnera, atque omnino ipsius in altera parte resolutiones, in primis quidem semispirans, ac mox animal semiuocale euadat: idque per accidens. In apoplexia verò, sopore, morbo comitiali, vigilanti sopore, communi ratione earum actionum, quæ ab imperio voluntatis proficiscuntur, vocem lædi contingit. His itaque quinque actionibus consequentia quadam inter se conuenientibus, expiratione, efflatione citra strepitum, strepenti efflatione, voce, & loquela: si earum prima lædatur, reliquas omnes lædi necesse est. Vltima verò læsa, reliquæ haudquaquam læduntur. At cùm secunda, tres oblæduntur reliquæ. Cùm tertia, duæ vltimæ. Cùm quarta, sola postrema. Atqui expirationem efficiunt vniuersi thoracem contrahentes musculi: efflationem (quæ vehemens expiratio est) intercostales maximè: strepentem efflationem, ij qui in faucibus sunt: vocem verò ipsam, gutturis musculi absoluunt. At lingua articulatim vocem distinguens, loquendi vsum largitur: ad quam rem nonnihil conferre videntur dentes, labra, narium foramina, palatum, gurgulio, mediocréque ipsius linguæ vinculum. Quorum aliquod si fuerit vitiatum, vitiari quoque sermonem ipsum contingit.

Sermonis organa.

Vocis instrumenta.

Vox qua ex causa pereat, aut vitiari possit.

Recurrentes nerui refrigerati, vocem impediunt.

Vox in acumen & magnitudinem quando vitiatur.

Vox vnde efficiatur rauca.

Angina offendit vocem simul & respirationem.

Voci qui affectus incommodent.

Vocis materia est efflatio.

Efflatio quomodo fiat.

Actiones inter se conuenientes, sunt quinque circa respirationem.

Expiratio.

Efflatio.

Efflatio strepens.

Vox.

Loquela.

Cap. VI.

Vt autem ad causas dyspnœæ explorandas rursus hic sermo redeat, si videris aliquem respirantem ægrè, ita vt inter respirandum thoracis omnes moueantur musculi, pectúsque etiam vnà cum scapulis attollatur: certè ex tribus vnum coniicere oportet, aut virium imbecillitatem, aut viarum spiritus angustiam, aut vehementem in corde & pulmone caliditatem. Quamuis interdum duæ, ac nonnunquam (licèt rarò) tres quoque ex iam dictis causis concurrere possint. Atqui tribus quidem simul coëuntibus, proximam mortem timere oportet. Vbi verò duæ fuerint, difficile est ægrum seruare. Sed vna duntaxat infestante, peculiari opus est finitione, vt sciatur, seruabitúrne æger, an ipsi malo succumbet. Igitur vbi vires duntaxat fuerint infirmæ, ad tria mouentium musculorum genera venire, eósque omnes ad motionem

Difficilis respiratio, in qua omnes thoracis mouentur musculi, à quibus causis oriri possit, inuestigatio.

excitare

excitare solent, vno genere * vehementer mouere nequeunte. Quippe si septum transuersum solum, veluti cùm secundú naturam se habet, sufficienter mouere posset, vtique nec intercostalibus, nec superioribus musculis indigeret. Quoniã verò imbecillum est, omnes sensim commouet: sed nec frequentem, nec admodum ratam actionem efficit. At plurimum aucto in spiritalibus instrumentis calore, omnibus quidem thoracis musculis agit animal: sed velox, frequens, & vehemens, est eorum actio, si citra viriú imbecillitatem ipse calor infestet. Virium autem imbecillitatem, vbi non accesserit flammea caliditas, nec velox, nec frequens omnino comitatur motus: proinde non ita multùm omnes thoracis partes potest distendere. Præterea vbi ob plurimum calorem spiratio est difficilis, spiritus quidam calidus, feruidusque efflatur. Vbi verò ob solam imbecillitatem, * nulla facta per os efflatione, spiritus per nares tantùm emittitur. Quòd si per inspirationem cuiuspiam narium pinnæ manifestè * dilatatæ videantur, id sanè efficax roboris prostrati est iudicium. Ob spiritalium verò instrumentorum angustiam totus quidem thorax * plurimum, celeriter atque frequenter distenditur. Cæterum qui sic laborant, * absque vlla efflatione espirant. Si verò simul conuenerint in spiritalibus instrumentis, & calor, & angustia (quod solet in peripneumonia) tunc sanè nec maxima, nec frequentissima, nec etiam celerrima spiratio sufficere potest: sed surgere tentant ægri, quòd sic melius eis thorax dilatari videatur. Similiter solent respirare & ij*, quibus asperæ pulmonis arteriæ, plurima defluxione opplentur: at neque efflant, nec calidum emittunt spiritum. Purulentis etiam totus thorax attollitur: sed neque ab eis fit efflatio, neque spiritus emittitur calidus, nisi fortè adurens febris accesserit. Verùm ij quamcelerrimè suffocantur tum ob plenitudinem ipsam: tum quòd vires omnibus purulentis necessariò imbecilliores reddantur. Contrà autem per anhelantes affectus, humoribus crassis & viscidis in ipso pulmone impactis, permanere possunt vires robustæ & constantes. Ad hæc, si tuberculum coctu difficile aliquando fuerit in ipso ortum, thorax maximè dilatabitur, sed non trahet ita multum spiritum, ob idque crebrò spirare cogetur, * verùm absque efflatione, quæ sanè aucti caloris est propria. Magna porrò interdum fit respiratio, ob magnitudinem dilatationis, quam thorax molitur: interdum verò ob inspirati aëris multam essentiam. Igitur quicunque sine aliqua spiritalium instrumentorum angustia, per febres ardentes difficulter spirant, iis inspirati aëris quantitas, magnitudini dilatationis thoracis proportione respondet. Quibus verò vel tumor vel angustia sine flammeo calore in spiritalibus est, in his, thoracis quidem dilatatio fit maxima: id verò quod inspiratur, non solùm dilatationem proportione non assequitur, verumetiam minus, quam secundum naturã inspirari solet, attrahitur. Cæterum inspiratio ea quæ ob virium imbecillitatem fit omnibus agentibus musculis, dicenda est sublimis, non magna. Iam verò multus spiritus, & ex longis interuallis attractus (quemadmodum inquit Hippocrates) delirium declarat. Spiratio exigua simul & rara, spiritalium instrumentorum frigiditatem: frequens verò, non solùm spiritalium, sed eorum etiam quæ cum ipsis mouentur, vt hepatis, lienis, ventriculi, & gulæ, laborem indicat.

Narium pinnæ manifestè dilatatæ inter respirandum, robur prostratum indicant.

Recti qui spirare soleant.

Purulentis qualis fiat respiratio.

Purulenti cur quamocissimè suffocentur.

Tuberculum in pulmone ortum, qualẽ respirationem efficiat.

Aeris inspirati quantitas in quibus nam respondeat magnitudini dilatationis thoracis & in quibus nequaquam.

Inspiratio sublimis quæ.

Spiritus magnus & rarus, delirium indicat.

Spiratio exigua simul & rara, quid significet.

Spiratio frequens quid indicet.

Est etiam alia dyspnœæ species, cùm veluti breui quadam quiete intercipiunt opus thoracis: idque modò in inspiratione, modò in expiratione, siue hoc accidat ob conuulsionem musculorum thoracis, siue ob caloris copiam, cogentis ægrum continẽter vel inspirare vel espirare. Est & alius spirationis affectus, apnœa, hoc est, priuatio spirationis, vocatus: qui tamen constare nequit. Nam videtur esse impossibile, vt animal omni spiratione exactè priuatum, in vita seruari possit. Quamuis animalia ea quæ in cauernis delitescere consueuerunt, mouere thoracem videãtur minimè. Proinde conijcere oportet, aut adeò exiguam adesse illis respirationem, vt effugiat sensum: aut animalia eiusmodi, tunc nõ indigere respiratione, sed transpirationem illis sufficere, quę fit arteriarum motu per vniuersum corpus. Fieri autem contingit apnœam, minimè quidem affectis respirationis organis, sed principio a quo illa reguntur.

Apnœa.

Animal non posse viuere spiratione priuatum.

Latentia animalia.

Trãspiratio fit per arterias.

Cap. VII.

Verumenimuero pulmo nunquam vehementi dolore cruciatur: at grauitatis sensum, atque aliquando extensionem, vel ad pectus, vel ad spinam (quãdoquidem inde suspenduntur membranæ ipsum ambientes) percipere potest. Sæpenumero etiam pulmone affecto, ægri molestantur angustia, atque ob id crebrò celeriterque respirant, & thoracem vehementer attollunt, sed non ita multum aërem attrahunt. Hæc si citra febrem acciderint, aut tuberculum, aut plenitudinem crassorum humorum in eo consistere ostendunt. Cæterùm si inter respirandum ægri minimè videantur stertere, indiésque augeatur symptoma, crudi tuberculi ortũ suspicari oportet. Si verò stertendo strepitũ fecerint, lentorum crassorumque humorum pertinaciter impactorum multitudinem, pulmonis bronchia molestare est indicium. Quòd si illicò ab angustiæ sensu quis difficulter respiret, fluxionem vel à cerebro, vel à vicinis sedibus, irruere in pulmonis bronchia significatur. Porrò si vbi vehemens putrescit pleuritis, remissa iam febris excandescentia, in imo thoracis æger derelictam grauitatem percipiat, ac per varios decubitus, maximè dum repente ab vno in alterum latus conuertitur, aliquid transfluere sentiat, puris multitudinem ibi contineri, coniectura est certissima: præcipuè si nihil pene espuerit laborans. Si verò citra febrim serosus aut pituitosus humor subitò in thoracis spacium defluens, excitauerit spirandi difficultatem, æger tunc tenue sputum, idque ab initio quidem exiguum, sed cum vehementi tussi: vbi verò concoctum est, plus atque crassius, & cum mitiori tussi expuere solet. Quippe bifariam accidere potest, vt vehementer tussiendo pauca quis espuat: nempe aut ob lentum crassúmve humorem, aut ob impensè tenuem. Siquidem tenuis humor cùm sublevatus est, inter tussiendum à spiritu diuisus refluit: lentus verò, aut omnino crassus, difficulter effertur, vtpote qui non tam facilè à corporibus, quibus impactus est, abstergi, neque à quouis spiritu, nisi à vehementi & multo, potest impelli. Igitur sputum quod neque liquidum, neque aquosum admodum fuerit, neque crassum etiam, aut lentum, id facilè efferri solet, maximè vbi vires validæ fuerint. Porrò vbi cum spirandi difficultate, cui & angustia & grauitas coniuncta est, acuta quoque febris inciderit, is affectus est inflammatio pulmonis. At si intolerabile incendium fuerit, angu-

Pulmo nunquam vehementi dolore cruciatur.

Tuberculum in pulmone ortum quæ indicent.

Puris in thorace contenti indicia.

Pauca cum magna tussi expuuntur duplici[ter].

Pulmonis inflammatio.

Pulmonis erysipelas.

stiæ verò, grauitasque sensus minor, erysipelas ipsum vexare censendum est. Vexatur etiam pulmo interdum inæquali, sicuti & æquali intemperie, citra humorum affluxum. Igitur inæqualis tussim excitat: æqualis verò, si moderata sit, spirationis concinnitatem variat. Si autem vehemens, idque vincente calore, frigidi aëris & potionis cupiditatem inducit, ac tractu temporis in febrem desinit. Per frigidam autem intemperiem, contraria euenire solent. Quippe si modum seruauerit, calidi aëris, & calidæ desiderium potionis excitat: si verò modum excedit, replet viscus ipsum fluxionibus. Ob ruptionem etiam vasorum, contingit sanguinem in pulmones transfluere, atque excitare tussim. At ruptiones in eo deprehendes, tum ex multi sanguinis effusione, tum ex magna, notabilique aliqua causa, quæ subitò venerit. Sunt autem causæ prægressæ, casus ab alto, collisio, iracundia, exclamatio, atque aliæ id genus. Contingit quippe interdum vasa disrumpi, vbi non præmissa lenitione pulmonis per præcedentes exclamationes, vehementer aliquis exclamare contendit. Ad hæc nulla extrinsecus manifesta adueniente causa sanguinis abundantia potest in pulmone vas rumpere, si minimè extendi possit aut ob frigus à vicinis contractum, aut ob innatam temperiem. At verò vbi oscula reserantur venarum, calidæ præcedunt semper dispositiones. Quæ verò eroso vase aliquo affatim accidunt sanguinis euacuationes, eas præcedere solent exigua sputa, acrésque in pulmonem fluxiones à capite. Nonnunquam verò & pulmonis aliqua pars, aut crustula simul efferri videtur.

Pulmonis intemperies æqualis & inæqualis indicia.

Rupta esse vasa in pulmone vnde deprehendemus.

Pulmonis vasa à quibus rumpi occasionibus possint.

Distinguitur autem vlcus pulmonis ab vlcere asperæ arteriæ & gutturis, tum ob ea quæ cum sputo excernuntur, tum ob sputi ipsius quantitatem. Siquidem per vlcus pulmonis, plurimum sputi reiicitur: à partibus autem illis exulceratis, admodum parum excernitur. Præterea pulmonum vlcera non comitatur dolor: ea verò quę guttur & asperam arteriam infestant, dolorem quidem inducunt, non tamen nimis vehementem.

Pulmonis vlcus ab vlcere asperæ arteriæ & faucis, quomodo distinguatur.

GALENI PERGAMENI
De locis affectis,

LIBER QVINTVS.

CAP. I.

Cor innati caloris origo. Principia nos gubernantia.

DEinceps autem symptomata quæ cordi primario affectu, & per consensum accidunt, consideranda. Cor igitur innati caloris existit fons & origo: quemadmodum sensus & motus, cerebrum: ac hepar denique facultatis nutricatoriæ: à quibus sanè tribus principiis animal gubernatur. Cæterùm animal omnino mori non potest, nisi prius ipsum cor afficiatur: ad cuius intemperantias immodicas mors necessariò sequitur. Siquidem cùm singulæ partes peculiari temperie cordis suas actiones perficiant, hac profectò pereunte, actiones quoque ipsarum perire est necesse: ac proinde cerebri etiam & iecoris. Horum verò temperie deperdita, non oportet cordis simul actionem perire. Nam etsi sensu & motu voluntario sit destitutum animal, nec nutriatur, veluti in latentibus euenit, nihilominus viuere ipsum posse, quandiu cor illæsum permanserit, haud inficiandum est. At verò si cor respiratione priuetur, hominem ilicò perire est necesse. Porrò ad ipsam respirationem conducunt thoracis musculi, in quos nerui à ceruicis medulla orti motionis principium deferunt. Qua quidem facultate motrice, quæ à cerebro influit, musculi si priuentur (vt videre est per vehementes apoplexias) perit opus respirationis. At verò qua ratione homines per somnum spirant, reliquis musculis omnibus, præter eos qui ad thoracem pertinent, tunc feriantibus, eadem per minorem apoplexiam, atque alios ei vicinos affectus, spirare possunt. Verùm per vehementes superni principij læsiones, tota spiratio resoluitur: vnde cordis quoque temperies corrumpitur, peritq; necessariò animal. Ex iecinoris etiam affectu mori aliquando contingit, alia tamen ratione, * atrophia videlicet. Quare in huiusmodi affectibus vita potest longius produci. Mori etiam contingit nonnullos ob syncopam vitio stomachi ortam, ac vehementem dolorem, & timorem grauem, ac denique voluptatem immensam. Etenim quibus vitale robur infirmum est, animi verò affectiones, ob imperitiam, fortes, is facilè animæ substantia resoluitur. Atque horum aliqui etiam ob mœstitiam perierunt: sed non ilicò. At vir magnanimus, ob nullam animi perturbationem vnquam succubuit. Proprio autem affectu laborare contingit cor, vel ob simplicem intemperiem siue inæqualis, siue æqualis ea fuerit: vel ob inflammationem, vel erysipelas, idque dum fieri incipit. Nam ilicò, antequam augeantur huiusmodi affectus, animal ipsum corrumpitur. Quos sanè affectus cardiaca sequitur syncope: quemadmodum stomachica eos, qui os ventriculi afficiunt. Hæ tamen etiam consentiente corde accidunt. Igitur exiguæ quidem cordis intemperantiæ, pulsus arteriarum, pro sua quæque natura variant: maiores verò, per proprias quidem similarium partium intemperies, subitam mortem non inducunt: per eas autem quæ ad partes instrumentales pertinent, subitò enecare possunt, sed præcedentibus signis quibusdam, quorum vnum ab Hippocrate est dictum: Qui sæpe & multum exoluuntur sine causa manifesta, ii repentè moriuntur. Est præterea & alius affectus, palpitatio videlicet cordis, aut per se eueniens, aut cum suspicione quadam, quòd in humore cor ipsum moueatur. Inflammato autem manifestè corde gladiatores vidimus, haud aliter quam qui syncope cardiaca pereunt, abiisse. Si ad ventrem cordis, præcipuéque sinistrum, aliquando penetrauerit vulnus, protinus cum multo sanguine vitam exhalabit animal. Si verò non ad ventrem vsque pertingat, sed in cordis substantia consistat vulnus, ex ita affectis aliqui, non solùm ea die qua vulnerati fuerunt, sed sequenti quoque nocte potuerunt viuere: qui oborta deinde inflammatione fuerunt extincti. Cæterùm quandiu vixerunt, mentis compotes inuenti sunt. Vnde euidens testimonium sumere potest ea secta, quæ negat rationalem animæ vim, in corde consistere. Palpitatio autem visceris huius, plurimis per integram valetudinem accidere est visa: quos omnes detractio sanguinis iuuit, vnà cum extenuante victus & medicinæ ratione. Eorum tamen qui affecti sic fuerunt, nullus ad senectutem peruenit. Panniculus ambiens cor quomodocúque affectus, nullum affert periculum, nisi ipso inflammatione affecto, cor consortij lege afficiatur. Porrò supercalfactum cor, spirationem efficit magnam, densam & celerem:

Animal mori non posse, nisi prius cor afficiatur.

Cordis temperiem esse necessariam cerebro & hepati: non autem horum illi.

L... tia nec m...ri, nec sentire, nec ali.

Respiratio a quo pendeat.

Mortem contingere posse ob timorem grauem & voluptatem immensam, atque etiam mœstitiam.

Magnanimus vir ob nullam animi perturbationem succubuit vnquam.

Syncope duplex.

Repentè mori quibus contingat.

Palpitatio cordis.

Cordis vulnus nisi ad ventrem vsque pertingat non statim perimit animal.

Rationalis animæ vim consistere in corde.

Palpitationi cordis, conducit sectio venæ, tenuisque victus, & medicina ratio.

tem: calidumque semper spiritum reflat: Contrà refrigeratum, exiguam reddit spirationem, & raram.

Cur incalescens refrigeratumque, qualem edat spiritum.

Cap. II.

Thorax proprium respirationis organum.
Thorax dolens exiguam densamque edit respirationem.

Similiter etiam thorax (proprium ipsius respirationis organum) aut primariò, aut per consensum afficitur: a cuius quidem affectibus necessariò respiratio vitiatur. Igitur vbi dolorificis affectibus infestatur, exiguam densamque reddit spirationem: id quod etiam vicinis partibus, & iis quæ simul mouentur affectis solet accidere. Quippe interdum læditur respiratio, thorace non laborante proprio aliquo affectu, sed vel neruo aliquo orto à spina, vel spina affecta. Eorum verò affectuum qui propriè ad thoracem pertinent, quidam in ipsius musculis, quidam in membrana costas succingente consistunt. Igitur intercostales musculi, qui in ima parte consistunt, grauiori quàm externi dolore ob inflammationes cruciantur: facilèque membranæ subditæ suam affectionẽ communicant, quemadmodum vbi ipsa primario aliquando affectu infestatur, intercostalium musculorũ partes internæ, similiter ei condolescunt. Verùm exquisita pleuritis fit, vbi succingens costas membrana primario affectu laborat. Proinde dolor, vel ad iugulum, vel ad præcordia potest extendi: ad iugulum quidem, superioribus eius partibus: ad præcordia verò, inferioribus inflammatis. Vehemens quoque febris, huiusmodi inflammationẽ sequitur: quia sedes affecta & parum distat a corde, & cum panniculo inuoluente ipsum, ac septo transuerso, cognationem habet. Iam verò inflammari intercostales musculi, minus: cingens verò membrana, magis & tendit, & indurat arteriam. At in peripneumonia, nulla apparet talis durities. Porrò effusa in vacuitatẽ thoracis sanies, in asperas pulmonis arterias recipitur: ac dein per tussim excreta, naturam humoris qui peperit inflammationem, declarat. Etenim si bilis abundat, pallidum aut flauum: si atra bilis, nigrum: si pituita, spumosum, & candicans: si sanguis, rubrum sputum reiicitur. Quòd verò ex thoracis capacitate aliquid expuatur, hinc liquet manifestissimè: quòd si per vulnus thoracis penetrans, aqua mulsa infundatur, moxque tossiendo expuatur, æger vel ex sapore mulsam esse deprehendet. Præterea in eo ipso spacio, quod inter pulmonem atque thoracem est, purulenti & pus continere, & ipsum tussiendo expuere, haud obscurè cernuntur. Nec verò defendi potest, sanguinem in ea vena quæ circa spinam est, contentum, regurgitare ad cor, vt inde ad pulmones feratur: quod ex Erasistrati sermone colligitur. Nam e contrario, vena hæc, à dextra cordis auricula exorta, sanguinem secum defert, qui omnibus thoracis partibus, quæ circa octo costas * inferiores consistunt, alimentum præbeat. Etenim superiores quatuor non ab * ea, sed à vena perrepante ad iugulum, nutrimentum suscipiunt. Pus itaque in thoracis capacitate contentum, expirationis tempore in pulmonis asperas arterias transmittitur. Siquidem respirationis actio ad ipsum thoracem pertinet, pulmone nullam propriam habente motionem: quippe qui per consequentiam dilatato thorace, pariter ipse attollitur: eo verò constricto, spongiarum manibus compressarum exemplo, rursus in sese residet. Proinde thorax vehementer constrictus, humorem qui in vacuitate subdita continetur, in asperas eius arterias comprimit. Nisi verò thorax admodum vehementer pulmonem vnna ex parte compresserit, humor in asperarum arteriarum ora recipi haudquaquam poterit. Quamobrem quò robustior fieret compressio, animali adiunxit tussim natura, quæ naturale est symptoma, sternutationi, singultui & nauseæ, consimile. Verùm quia viribus opus est, quibus excitetur huiusmodi naturale symptoma, contingit frequenter per suppuratos affectus interire ægros, viribus antea postratis, quòd a validissima celerrimáque constrictione thoracis fiat tussis, quam vires adeò imbecillæ præstare nequeunt. Porrò, inseparabilia lateralis morbi symptomata sunt, febris acuta, dolor, perinde ac si locus vel intendatur, vel pungatur: spiratio frequens & exigua, pulsus paruus, arteriam & duram, & quodam modo tensam indicans, tussis magna ex parte cum coloratis sputis, nonnunquam verò sine his. Atque has sane incoctas vocant pleuritides, quæ vel celerrime hominem rapiunt, vel longo temporis spacio finiuntur. Sunt præterea alij laterum cum febre dolores, per quos spirationem exiguam reddi est necesse, sed nullum sputum redditur: vt in ea re nihil à pleuritide sine sputo constante differre videatur. Verùm hi facilè ab illis discerni possunt, quòd in his quidem nulla omnino tussis molestet (quemadmodum in illis, qui absque sputo infestantur pleuritide, in quibus sicca adest tussis) neque tensionem, neque vllam duritiem pulsus referat, nec perinde acuta febre laborent, nec denique adeò difficulter spirent. Sunt etiam nonnulli, qui extrinsecus presso inflammato loco, dolere sese fatentur. Atque ij per sputum purgantur minimè: quia ab initio nihil eius succi, qui excitauit inflammationem, peruenire ad spacium thoracis consueuit. At inflammatione concocta, nisi pus prius discussum fuerit, ad cutim vsque attollitur, inciditurque.

Pleuritis exquisita quando fiat.
Pleuritidis quæ adsint symptomata.
Sputorum differentiæ, pro varietate humorum gignentiũ pleuritidem.
Pus in thoracis capacitate contentum, expirationis tempore, in pulmonis asperas arterias transmitti.
Pulmo nullam propriam habet motionẽ.
Tussis quorsum animali indita.
Tussis naturale est symptoma.
Pleuritidis inseparabilia symptomata.
Incoctæ pleuritides.
Pseudopleuritis.

Cap. III.

Terminum quo thoracis pars inferior finitur, antiqui phrenas vocarunt, fortè quia eo inflammato mens læditur. At Plato ipsum septum appellat, quòd irascibilem animi facultatem, quæ in corde est, ab appetitoria, cuius sedes est in iecinore, distinguat, separetque. Cæterùm recentiores septum transuersum id nominant, vt Aristoteles succincturam. Qui sanè musculus spirationis instrumentum cùm sit, non immeritò, si afficiatur, ipsam lædit spirationem. Antea tamen quàm quis ob affectum septum deliret, frequentem atque exiguum: infestante verò delirio, multa varietate inæqualem spiritum reddit. Delirare tamen solent nonnulli, ob vitium consistens in ore ventriculi: sicuti per febres ardentes, pleuritidem, & peripneumoniam. At quæ ob septum transuersum deliria oriuntur, non multum à phrenitide distant. Etenim per cæterarum partium affectus, & per ardentes febres, mitigari solet delirium, quoties morbus declinare videtur. Phrenitidis autem propria præcipuáque nota est, ne in declinatione quidem febrium, delirium quiescere, cum nimirum non per consensum sub huiusmodi morbo cerebrum, sed primaria affectione laboret. Proinde paulatim affectus hic gignitur, nec repentè subitòve alienãtur ægri, vt in aliarum partium affectibus, quinetiam prius quàm inualescat is morbus, præcedunt ipsum non pauca accidentia phrenitica: vtpota immensæ vigiliæ, aut somnus imaginibus variis

Phrenes.
Septum transuersum separat irascibilẽ animæ facultatem ab appetitoria.
Deliria quibus ex causis oriantur.
Deliria ex septo transuerso orta, non multum a phrenitide differunt.
Phrenitidis nota præcipua quæ.
Phrenitidem præcedentia symptomata.

variis turbatus, aut denique rerum omnium quæ faciunt, agrestis quædam obliuio. Interdum etiam, qui phrenitici euadunt, maiori cum tumultu aut temeritate respondent, cùm antea tamen fuerint mansueti. Atque ij omnes, poto exiguo vtuntur. Nonnunquam occiput dolore infestatur. Cum verò ad phrenitidem iam proximè accedunt, oculi euadunt eis vehementer squalidi, aut ex altero ipsorum acris lacryma effunditur, ac dein lippitudo innatat, & venæ intumescunt sanguine, sanguisque stillat è naribus: quo tempore nihil quòd exactè ad prudentiam pertineat, respondent, & floccos vellunt, & festucas carpunt, atque aridiore febri, cui non ita magnæ in alterutram partem mutationes accedunt, torquentur. Ad hæc lingua quoque illis aspera est, nonnullique auditu falluntur atque interdum iacent cogitabundi. Quinetiam dispositione dolorifica affecti, vel acrius premente aliquo, eam haudquaquam sentiunt. Ergo hoc modo per cerebri affectum, paulatim phrenitis gignitur. Ab aliarum verò partium nulla, perpetuum delirium oriri potest, dempto solo septo transuerso, cuius vitio excitatum delirium, parum à continuo distat: à phrenitide tamen distinguitur, & ex symptomatis, & ex sanguinis destillatione à naribus, ex ipsáque spirationis specie. Siquidem spiratio phreniticorum est magna, & ex longis facta internallis: inæqualis verò, vbi à septo delirium oritur. Cæterùm præcordia * reuelli, septi transuersi ilicò ab initio affecti, proprium indicium est: id quod affecto cerebro, posterius accidit, videlicet non incipiente affectu, sed vbi formatus iam fuerit. Calor quoque circa caput & faciem, vehementior est iis, qui ob cerebri vitium delirant.

Phrenitidis iam instantis symptomata.

Delirium nullum perpetuum, excepto phrenitide, & quod oritur à septo transuerso.

Delirium à septo transuerso ortum, quomodo à phrenitide distinguatur.

Cap. IV.

Illius partis quæ inter fauces & os ventriculi media est, & quæ œsophagus, stomachus, & gula dicitur, duplex est vsus. Vnus, quòd veluti via sit eorum quæ deuorantur: alter, quòd circa vtrunque progressum, tam deuoratorum, quàm eorum quæ ventriculo in os reiiciuntur, aliquid moliri videatur. Nam cum geminæ insint ei tunicæ, altera ad cibi potúsque, deglutitionem vtitur: altera ad eam, quæ vomendo fit, expulsionem. Proinde rationi est consonum, duo esse affectuum ipsius genera: vnum quidem quod veluti viæ tum ingestorum, tum vomitione reiectorum, ei accidit: alterum verò, quod ei, veluti vtriusque actionis instrumento, euenire potest. Constat itaque, eorum duorum vsuum, alterum quidem semper esse necessarium, alterum propter occasiones quasdam. Igitur eorum symptomatum quæ gulam tanquam viam infestant, genus vnum est, cum ob tumorem aliquem præter naturam, angustior ipsius meatus redditur: alterum, cùm perficere proprias actiones nequit. Accedit etiam gulæ angustia ascititia, vbi à vertebris intrò luxatis comprimitur. Vbi verò gula inflammata, non à vicinis partibus conciliata, sed propria familiarique angustia torquetur, grauissimus tunc inter degluriendum infestat dolor, accedente quoque perquam difficili transitu, præsertim si supinus, qui laborat, iacens, deglutire quippiam conetur. Nam erecta figura transglutitio multò facilius perficitur. Nec verò puto latere vos, partium inflammatarum nullam non dolere, vbi suo munere fungitur: contrà, mitigari dolore, vbi ab agendo destiterit. Cùm autem gula sentiendi facultate sit prædita, ipsam quoque, veluti auctarium indicium, in vsum euocare oportet, quò plenius affectus illios dignoscantur. Quare iuuat ægros interrogare, quidnam deglutiendo sentiant. Quippe imbecillitatem nonnunquam percipere se fatentur, vt longo vix temporis spacio per gulam transeant ingesta. Interdum ea in media via hærere & coërceri aiunt. Horum primum actionis infirmitatem: alterum, particulæ cuiuspiam angustiam indicat. Verùm vtriusque differentias ex reliquis accidentibus intelligere licet. Nam in imbecillitate quæ ex sola intemperie citra tumorem fit præter naturam, ingestorum transitu tarditas, & æqualis, & sine dolore, & in supino quidem decubitu, maior: ceruice verò erecta, minor, sine vllo angustiç sensu, accidere solet. Vbi verò cum tumore coniuncta imbecillitas est, vnam quampiam particulam angustiorem cæteris efficiet, atque per eam ipsam tardior erit transitus. Quòd si tumor fuerit inflammationis aut erysipelatis particeps, accedet ei dolor & sitis, & multi caloris sẽsus, febrisque non admodum ardens, quæ siti proportione haudquaquam respondeat. Si verò tumor aliquis ex non ita calidis fuerit, tum citra febrim, & calorem, & sitim, deglutitionis inæqualitas aderit, terentis cibis in parte aliqua. Porrò affectus dolorificus gulæ, iuxta dorsum quoque sentitur, cum gula incumbat spinæ. Iam verò si ob ruptum aliquod vas ipsius gulæ, sanguis aliquando vomatur, dolor statim sentitur iuxta locum vbi talis ruptio contigerit. At reserato ore vasis, nullus percipitur dolor: qua re à ruptione atque erosione vasis distinguitur: ac præterea, quòd neque ictus, neque casus hanc profusionem præcessit, id quod rupto vase videre est. Quanquã ob solam sanguinis plenitudinem, vasa interdum distumpi possunt. Quæ verò per erosionem fit eiectio sanguinis, vlcere præcedente contingit. Fit autem vlcus, vel rupto vase, vel vitiosorum humorum influentia: id quod in cute quoque sæpenumero accidit.

Oesophagus. Stomachus. Gulæ vsus duplex.

Gulæ cur tunicæ duplices sint datæ. Gulæ affectuũ genera duo.

Gulæ inflammatæ indicia.

Inflammatæ omnes partes dolent, vbi suo funguntur munere: mitigantur, vbi ab agendo destiterint.

Gulæ sensu, ceu indicio, esse vtendum, ad dignoscendos affectus illius.

Reseratio vasis qua re à ruptione atque erosione differat.

Vlcus vnde fiat.

Capvt. V.

Os ventriculi (quod veteres ob accidentia quæ inducit, cor nominabant) non solùm sincopam sed conuulsiones, sopores, morbum comitialem, atque melancholiam inferre solet: occœon symptomata, qualia per suffusiones infestant. Quos quidem affectus omnes, consentientibus ei cæteris partibus, in ipso fieri contingit. Quippe ad propriam eius rationem pertinet, * tum fastidire, tum natantes cibos corrumpere. Nam si cibi in ventriculi fundo firmentur, præcipuè si suapte natura non facile corrumpantur, * neutrom ex illis accidit. Porrò cùm grammaticus quidam iuuenis, quoties vel nimis vehementer docebat, vel cogitabat, vel esuriebat, vel irascebatur, morbo comitiali, ob nimis acutum sensum oris ventriculi, corriperetur, tertia vel quarta hora panem optimè præparatum ei exhiberi iussi, solum quidem si non sitiret: si verò siti cruciaretur, ex vino madidum, & quidem albo, modiceque adstringente. Nam huiuscemodi vinom, vt vires addit ventriculo, sic minimè tentat caput, quod solent vina vehemẽtia. Dein verò singulis annis bis, aut ter, picrã ex aloë ei exhibens (quod quidem medicamen totum ventrem ab excrementis liberat, * ipsumque ad actiones proprias corroborat) ita restitui hominem, vt reliquum vitæ integra sanitate frueretur. Complures etiam non solùm insomnia & somni tumultuosi molestant, sed amentia quoque, propter vitiosum humorem collectum in ore ventriculi. Iam verò flatulentum

Os ventriculi quæ inferre soleat symptomata.

Oris ventriculi affectus primarij.

Vinum albũ, modiceque astringens, vires addit ventriculo, & minimè tentat caput.

Picræ ex aloë vsus.

Hypochondriacæ melancholiæ symptomata & signa.

flatulentum illum hypochondriorum morbum, omnes professi sunt, tristitiam, desperationẽ atque mœstitiam inducere, nihilque ad melancholiæ accidentia reliqui facere. Laborantes autem eo morbo, post cruditates, dictis accidentibus multò vehementius cruciantur: ac quidam ipsorum quoque splenetici fiunt. Quocirca cõiiciendum est, ex hoc viscere vitiosam saniem in vẽtriculum legari. Ergo ea accidentia quæ cerebrum afficiunt, vel oculos, vitiosorum humorum vaporationem sequuntur.

Syncope vitio oris ventriculi accidens, quomodo vires conuincat.

At syncopa quæ vitio stomachi, hoc est, oris ventriculi, accidit, ob dolorum ipsius proprietatem exolutionem inducit, fortasse verò eius quoque intemperie ad cor perueniente. Quemadmodum vbi cor vehementer intemperatum est, vires agminatim cadant, oportet.

Citæ fiunt ore ventriculi affecto. Nausea. Cardialgia. Singultus.

Similiter etiam citiæ, hoc est, picæ, mulieribus accidunt, ore ventriculi affecto. Nausea præterea, cardialgia & singultus, inter huius partis affectus debent annumerari. Afficitur autem ventriculi vniuersa capacitas, similibus dispositionibus quibus & os illius, cæterùm non perinde vehementibus. At quia coctionis opus perficitur in partibus ori subditis, necessum est eas ipsas partes, cùm malè dispositæ fuerint, cruditatis causam existere.

Sanguinem à iecinore & liene vacuari per ventriculũ posse.

Quòd verò sanguis a iecinore atque liene effluens, vacuari per ventriculum possit, sanè de hac re latius alibi sumus dicturi.

Cap. VI.

Iecori duplex genus morborum accidere.

At iecori duplex etiam genus morborum accidit: vnum à sola intemperie, citra tumorem præter naturam: alterum: vbi vnà cum intemperie, tumor quoque adest, vt inflammatio, erysipelas, scirrhus, inflatio, & obstructio à crassis & viscosis humoribus, in extremis vasorum partibus, quæ à vena portæ exoriuntur, facta. Verùm in iis laborans grauitatem percipit in dextra præcordiorum regione. Quòd si halituosus quoque, spiritus, cui non pateat exitus, illic concludatur, non solùm grauitas, sed tensionis quoque sensus sequetur.

Abdominis octo musculi, quatuor comprehensi coniugationibus.

Meminisse autem oportet, octo numero musculos per abdominis regionem extendi, quatuor comprehensos coniugationibus. Quarum prima ex musculis constat rectis, per totum carneis, à pectore ad pubis ossa protensis. At reliquarum trium coniugationum musculi, vsque ad rectorum contactum, carnea substantia constant: vbi verò primum illos attigerint, in membranas nerueas degenerant. Horum itaque musculorum coniugatio vna, quæ quidem reliquis est exterior, à thorace obliqua deducitur, in anteriores partes descendens. Altera huic opposita, ab infernis exorta partibus, obliqua ad anteriores ascendit. Huic tertia musculorum coniugatio subiicitur, qui transuersum habent positum, atque peritonæo innectuntur. Rectorum igitur musculorum tumores præter naturã, oblongi, ac per totum extensi videntur: quapropter haud obscura est ipsorum dignotio, sicuti & eorum qui obliqui à thorace descendunt. At multò difficilior est notitia musculorum, qui iis sunt subiecti: difficillima verò transuersorum.

Iecoris situs.

Cùm igitur iecur sub peritonæo à tribus ex illis musculis contegatur, fieri non potest vt tactus aliquam ipsius notitiam præstet, nisi vel magna in ipso inflãmatio oriatur, vel incumbentes ei musculi admodũ extenuentur.

Iecur inflammatum quæ indicent.

Iecur tamen declarãt affici, in dextera præcordiorũ parte grauitas, dolor tota præcordia retrahens, atque ipsius ad ingulum vsque extensio: exigua tussis, linguæ color, ni primis quidem ruber, deinde verò niger, cibi fastidium, inexplebilis sitis, vomitus tum synceræ bilis, tum eius quæ ouorum luteis assimilatur: quæ aliquando æruginis quoque colorem refert. Aluus quoque astringitur, nisi vnà cum visceris huius imbecillitate, inflammatio ipsa acciderit.

Hepatis erysipelate affecti accidentia.

Erysipelatis accidentia his ferè similia sunt. Sed insuper febris quoque cum vehementissima siti, laborantes cruciat. Etenim iecoris ac ventriculi flammeis dispositionibus, ardentes febres solent superuenire: quas etiam excitari continget in pulmonis inflammatione participe erysipelatis: * quemadmodum etiam per vniuersum corpus, ob putredinem biliosorum humorum immodicè efferuescentium.

Febres ardentes a ventriculo & hepate ortæ, in marasmum sæpe degenerant.

Verùm quæ aut iecoris aut ventriculi occasione eueniunt, eæ febres omnium sunt vehementissimæ, ac magna ex parte in marasmum degenerãt.

Simæ hepatis inflammationis quæ sint symptomata.

Quæ in simis iecoris partibus eueniunt inflammationes, vt magis, quam illæ quæ in eius gibbo fiunt, fastidium, nauseam, vomitum biliosum ac sitim ingentem inducunt: sic è contrario hæ, maiori quàm illæ inter spirandum dolore laborantem infestant, magisque tussim excitant, atque dolorem vsque ad dextrum iugulum, adeò vt detrahi videatur, extendunt. Vtrique autem parti, cùm dolor adest, nonnunquam nothæ costæ consentiunt.

Gibbi hepatis inflammatio quæ symptomata ostẽdat.

Soli verò iecinori est proprium, vt tumoris cumulum comprehensum habeat circunscriptum. Quare durus in ipso circa principium tumor (quem scirrhum vocant) multò euidentius ob duritiem dignosci potest, quàm inflammatio.

Hepatis scirrhum illicò sequi hydrops consueuit.

Hydrops gigni non potest, nisi afficiatur hepar.

At verò tractu temporis, quamuis magis increscat scirrhus, non tamen æquè facilè deprehenditur, intercipiente scilicet indicium aqua inter cutem, quæ & ilicò scirrhum sequi consueuit, & nisi afficiatur hepar, gigni minimè potest. Non tamen semper ob primariam excitatur affectionem illius, etsi hoc frequentissimè accidat.

Hepar est sanguificationis principium.

Etenim quia, hepar facultatis sanguificatricis est instrumentum: consequens est, vt ipso vitiato, actio quoque eius vitietur. Accidit tamen interdum, vt ob intemperiem alicuius particulæ, earum quæ aut per meseraicas, aut cauam venam, cum illo commercium habent, ipsum quoque refrigeretur.

Venarum hepatis explanatio.

Porrò simarum partium venæ, ab ea quæ in porta est, exortæ, in tenuissimas extremitates finiuntur: ad quem similiter locum, aliæ quoque venarum extremitates, à concaua vena in gibbas visceris partes distributarum, perueniunt. Cibus igitur vniuerso corpori distributus, ex omnibus simarum partium venis exiens, ad gibbas partes per dictas extremitates transumitur. In qua quidem venularum conspiratione, nonnulli fieri obstructiones existimant. Ergo ob refrigerationem iecinoris, in sanguinem mutari cibus non potest, refrigerantúrque cum illo totius corporis venæ.

Hydropis causæ diuersæ.

Sæpenumero etiam, nullo tumore apparente in iecinore, æger aqua inter cutem corripitur, vel ob vitium lienis, vel ieiuni, vel alicuius intestini tenuioris, aut mesenterij, aut pulmonis, aut renum, aut ob immodicum hæmorrhoidum, aut mensium profluuium, aut ob suppressionem menstruorum aut ob alium vteri momentaneum affectum. Ex intempestiua præterea frigidæ potatione iecur affatim refrigeratum, statim aquam inter cutim inducit.

Cibi desiderium vehemens inest iis, quibus os ventriculi fuerit perfrigeratum.

Ac sic affecti, vehementi ciborũ desiderio tenẽtur, quod solẽt omnes quibus os ventriculi fuerit perfrigeratum.

Cap. VII.

Porrò vtrum semper in morbo regio locus affe-

ctus

ctus sit hepar, an alia praeterea dispositio hunc affectum efficere possit, deinceps considerandum. Siquidem videmus nonnunquam iecinore haud in re affecto, per morbi iudicationem effundi pallidam bilem per vniuersam cutim. Quinetiam citra morbi iudicationem interdum aliena quadam corruptione, qualis ob ferarum morsum contingit, quandoque sanguis in bilem mutatur. Fieri autem potest, vt iecinoris naturali temperie mutata, humores huiusmodi vitio efficiantur, & quidem citra obstructionem, aut inflammationem, aut scirrhum. Ob splenis quoque vitia, corporis color viciatur, sed multò nigrior fit, quam ob affectum hepar. Cùm igitur sanguinis generatio hepatis munus existat, nullam sanè aliam causam huiusce generationis dicemus esse, à facultate ipsius visceris propria. Caeterùm omnium facultatum essentia, in peculiaribus partium temperamentis consistit. Proinde si hepar ad aliquam octo intemperantiarum aliquando labatur, accidit facultati ipsius noxa, quae peculiariter illi intemperantiae debetur. Igitur calidae iecinoris intemperantiae, cùm contentos in ipso humores, tum eos qui suggeruntur per mesenterij venas, adurunt & assant: frigidae autem, succos iam in ipso contentos, crassos, ad fluxumque contumaces efficiunt. Quòd verò ad ipsum suggeritur, pituitosum, crudum & semicoctum reddunt. Rursus aridae intemperantiae, sicciores crassiorésque: humidae verò tenuiores, aquosioresque humores efficiunt. Igitur cùm alui sedimina, aquae, in qua nuper mactatae carnes fuerint ablutae, similia videris, iecur esse affectum existimabis. Nominantur autem praecipue hepatica, quae ob imbecillitatem ipsius deiiciuntur. Vt autem tenue excrementum & saniem referens, infirmi iecinoris gignere sanguinem non valentis: ita id quod similatur faeci, superassantis sanguinem hepatis est iudicium. At verò nonnulli primò quidem saniem, & cruenta quaedam: dein tractu temporis, crassum ac melancholicum sanguinem postremò atram quoque bilem, atque synceram, deiiciunt. Qui affectus interdum ob frigidam intemperiem, citra febrem, incipit: ac tuncquidem tenuis sanies excernitur: dein verò progressu temporis, corrupto in viscere sanguine, febris solet superuenire. Porrò nonnulli eorum qui ob frigidam intemperiem laborare incoeperunt, non solum non amittunt cibi cupiditatem, veruntetiam multò magis quam antea appetunt. At calidas intemperies nunquàm comitatur cibi cupiditas, sed fastidium graue, sitis vehemens, febris insignis, atque prauorum humorum vomitus. Sciendum autem est, singulis nostri corporis partibus quatuor naturales facultates inesse: quarum prima appellatur attractrix, quae peculiares parti succos, alendi ipsam gratia, & appetere, & attrahere potest. Altera deinde est, quae alteratrix dicitur, qua succus attractus, similis euadit ei quae nutritur particulae. Huic aliae duae ministrant: retentrix nempe, quae suo munere fungitur: quando pars succum attractum concoquit, donec eum in suam ipsius naturam conuerterit, & expultrix, quae post absolutam coctionem, excernit id quod inutile est, atque excrementum vocatur. Si igitur in iecinore attractrix facultas quomodocunque afficiatur, cibum quem confecit ventriculus, atque in chylum conuertit, relinquet, vt liquidus excernatur per aluum. Atque hoc sanè ipsius facultatis affectae erit signum. Siquidem quicquid ab aliquo proficiscitur, tanquam à causa, id etiam esse illius signum constat. Vbi autem hepar integre valet, mesaraicis venis velut quibusdam manibus, quae ex ventriculo ei cibum afferant, vtitur. Caeterùm vbi vel inflammatio vel erysipelas afficit mesenterium, non solum qualia per iecinoris imbecillitatem excrementa deiici consueuerunt, plane excernuntur, sed apparet etiam veluti ab inflammatione, sanies quaedam illis admista. Vt autem non potente ob imbecillitatem hepate succum à ventriculo attrahere, attractrix facultas afficitur: sic vbi retinere non valet, retentrix vis infirma putanda est: ob idque primò quidem cruenta sanies excernitur, dein crassior & faeculentior. Similiter aliae quaedam excretiones contingunt, non quidem ob imbecillitatem, sed ob expultricis facultatis robur, ratione plenitudinis, idque interdum per integram valetudinem. Sic plerunque pars aliqua cùm affecta est, per hepar purgatur, viribus ipsius iam robustioribus factis. Quemadmodum autem retentrix facultas dum imbecillior est, ac rem quae ipsam grauat, retinere non potest, vis expultrix, id quod infestat euacuat: sic infirma expultrice, retineri quaedam res solent, facultate retentrice non vsqueadeo grauata. Nam in quolibet instrumento aliàs alia facultas vel fit fortior, vel imbecillior, facta relatione ad actionem. Etenim omnis particula, secundum temperamenti quod ei* perpetuò inest, agit, proprietatem. Iam verò interdum etiam contingit, vt ob folliculi fellis imbecillitatem, ad se bilem minimè attrahere valentis, impurus vagetur sanguis per vniuersum corpus, aliàque oriatur morbi arcuati species praeter illas, quas superius exposui. Qui folliculus sic etiam nonnunquam impletur, quemadmodum vrinae vesica, vt euacuari non possit, aut quia obstructus est, aut quia secretoria ipsius facultas est imbecillior. Veluti etiam cùm obstructis aut infirmis vasis, quae ab ipso extenduntur in hepar, biliosum humorem interdum attrahere non potest. Proinde excrementorum proprietatem in morbo regio considerare, perquàm necessarium est. Porrò quibus citra febrim morbus regius accidit, vrgente in dextra praecordiorū parte grauitatis cuiusdam sensu: iis omnibus aperiens obstructiones cibis & potibus, & medicamentis extenuantibus, deinde medicamentum quod bilem ducere possit, exhibens, eorum plurimos vna die sanitati restitui. Qui verò purgatione liberari non potuerunt, iis rursus valentiore ad aperiendum data potione, medicamentum quod vehementius purgaret, exhibui: sic, vt sub purgationis fine, coerulea magis quàm flaua bilis cū acri mordacitate secerneretur. Atque in iis conieci fellis folliculum similiter affici, vt solet vrinae vesica, vbi magna humoris copia distenditur, quàm excernere nequit, interdum ob excretoriae facultatis imbecillitatem, interdum quòd ob grauem somnum, vel negocia quaepiam, vltra quam par est: vrinam supprimens, dein ab ea prosternatur, mirum in modum intenta. At folliculus fellis,* cùm iuuetur nihil ad excretionem à facultate animali, vnicum habet imbecillitatis principium, veluti caetera quoque naturalia instrumenta, à partis intemperie ortum

GALENI

GALENI PERGAMENI *De locis affectis,*

LIBER SEXTUS.

CAPUT I.

Lien autem, cùm ex hepate sanguinem melancholicum trahat, quo ipse postea nutritur, siue si in eo facultas attractrix facta sit imbecillior, sanguis ex iecore impurus in vniuersum corpus transmittitur, ac proinde color nigrior euadit. Quinetiam exemplo hepatis, sæpenumero ex se te... excrementa quædam: ita vt per vomitum, cui nausea accedit, nonnunquam excernatur melancholicus sanguis: qui interdum etiam solet per inferna descendere. At huiusmodi vacuatione suppressa nonnulli melancholica tristitia afficiuntur, cibósque auidissimè concupiscunt: idque præcipue, si valde fuerint acida, quæ excrementa ad ventriculum transferuntur. Si autem alia melancholici humoris corruptio accidat, subuerti, deinde appetentiam videbis. Quòd verò inductato ipso, aqua inter cutem effundi possit, consentiente iecinore, iam antea est dictum. Quinetiam laborante aliquando vtroque viscere, tegium morbum euenire conspeximus, nigriore quàm pro consuetudine subsequente colore, ita vt videretur flaua bilis esse fuligini admista. Quemadmodum autem vitiosa aqua & frigida, si confertim & intempestiue bibatur, solet aquam inter cutem inducere (nocet enim sic ingesta inferioribus partibus, maximè verò iis, quæ cum temporis fuerint imbecilliores) sic ob refrigeratum vnà cum tumore lienem, vt puta si adsit scirrhus: vel citra tumorem, vt per iam nuper dictam aquæ potionem, aqua inter cutem etiam euenire consueuit. Cæterùm nisi ad hepar vsque ipsa refrigeratio peruenerit, aqua inter cutem subsequi potest minimè.

CAP. II.

Dysenteria exquisita, intestinorum vlcus existit. Qui sanè affectus, non gignitur affatim, aut subitò, vt ille quem vitio hepatis accidere diximus: sed protinus quidem ab ipsius initio, bilis mordax excernitur, quam deinde interaneorum abrasiones sequuntur: postea verò paulum cruoris deiici simul videtur, quando videlicet ipse affectus iam esse dysenteria censetur. Cùm itaque huiusmodi abrasiones solæ excernuntur, considerandum est, num pingue quippiam simul cum eis deiciatur: ita enim vlcus in crassis intestinis consistere, existimandum est. Vbi verò cruorem quoque excerni videtis, intueri oportet, vtrum is reliquis excrementis adeò permistus sit, vt vniuersus vniuersis misceatur, an pars eius aliqua reliquis supernatet. Etenim si admistus fit, in superioribus: si verò supernatet, in humilioribus intestinis vlcus esse portendit. Idem etiam & in abrasis excrementis videre est, verum non ita manifestè, vt in cruore. Similiter crustula, quodnam intestinum sit vlceratum declarant, tum ex essentiæ proprietate, tum ex modo, quo vel misceri reliquis excrementis, vel vni eorum parti supernatare videntur. Nec verò mediocriter conducit ad curationem, nosse in qua intestinorum parte consistat vlcus. Nam si in superioribus intestinis sit, ab epotis medicamentis præsidium petendum est: si verò in humilioribus hæreat, clysteres inijcere magis conuenit. At huiusmodi dy... ab iis quæ ab hepate profluunt, sic discernuntur. Nam ab ... tenuis sanies sanguinis ab hepate excernitur: deinde aucto malo, crassus humor fæculentus vini haud absimilis. Præterea, in hepaticis excretionibus nihil abrasum expellitur, atque interdum duorum, aut trium dierum interuallo, tum primitus euacuatio: deinde rursus malum reuertitur, atque excernuntur excrementa prioribus multò peiora. Id vero per intestinorum vlcera haudquaquam apparet: quippe in iis neque affatim, neque ex longis temporis interuallis, laborantes deiicere consueuerunt. Porrò vlcera quæ in recto intestino oriuntur (tenesmum vocant) vehementi quidem tensione, & prompta deiiciendi cupiditate infestant, paucis admodum sequentibus excrementis: quæ quidem ab initio pituitosa & pinguia, progressu verò temporis, etiam ramenti specie deiiciuntur: sed per totum morbi spacium, iis quæ à supernis descendunt, minimè misceri videntur. Iam verò et dolores colici, nephritici que distinctio, in initio difficilis est, sic circa id tempus, non ita magna præsidiorum differentia desideratur. Cæterùm & nausea, & vomitus, per id genus affectus vrgent: sed multò grauiores, & magis assidui, dolente colo. Euomuntque ita laborantes pituitosa quædam, atque corrupta: hac in re longè superantes nephriticos: & retinent etiam magis excrementa, vt ne flatum quidem, neque etiam ructum excernere possint. Sæpenumero veluti circuire videtur dolor, modò hanc, modò illam partem infestans. Nephritici verò dolores eodem in loco stabiles, infestant iugiter. Cùm itaque dolor in loco fuerit altiore tensibus, manifestum coliæ indicium portendit: si verò circa sedem renum infestet, vrinæ considerandæ sunt. Nam nephritici ab initio dilutas purasque reddunt vrinas: dein sequentibus diebus, crassum aliquid in ipsis subsidere videtur: demum arenulæ minguntur. At in colica, si quid ab aluo deuenitur, id flatuosum quodammodo est, & sæpenumero aquæ supernatare consueuit, simulem habens bubulo stercori consistentiam. Quinetiam cruciatus colici, quàm nephritici, multò magis lenientibus mitigantur clysteribus. Atque interdum euenit, vt frigido aliquo humore simul erecto, ilicò quiescant. Quare ipsum præsidium mitigans, etit etiam curatiuum atque prognosticum. Nephritici etiam dolores, cum vrina exeunte lapide, simul & soluuntur, & locum affectum indicant. Vt autem perseuerante dolore vtraque pars eisdem auxiliis indiget, sic tempore subsequente ad præseruationem oportet diuersa præsidia adhibere. Cùm autem omnia intestina ordine quodam à ventriculo ipso descendant, atque omnium supremum, ieiunum sit: deinde, quod tenue vocatur: postea cæcum, quod vsque ad infernas partes extenditur: deinde colun, quod ad superiores reuertitur partes, ita vt sæpenumero hepar & lienem attingat: satis mirari non possum, quo pacto vehementissimos quosque dolores, quacunque in parte consistant, ab omnibus colo tribuantur. Igitur ob frigidum crassúmque, aut etiam humorem viscidum, aut ob flatulentum spiritum, in corpore crasso densoque, alicuius intestini inferioris genitum, sed egredi nequeuntem, excitari dolor consueuit: vehementius quidē, ob intemperiem atque tensionem

Lien sanguinem melancholicum...

Lienis induratio ... aquam inter cutem.

Regius morbus permistus.

Frigida ... aquam inter cutem efficit ...

Aqua inter cutem gigni non posse, nisi ad hepar refrigeratio peruenerit.

Dysenteria est vlcus intestinorum.

Dysenteriæ causa.

Intestinorum quænam exulcerata sint, ... crassiora, an tenuia, ab excrementis discitur.

Intestinis superioribus curandis, epota medicamenta succurrere oportet: inferioribus, per clysteres succurrendum.

Hepaticum fluxum à dysenteria quomodo distinguere oporteat.

Tenesmi descriptio.

Colicum dolorem nephriticumque circa principia, eadem ferè medendi ratione desiderare.

Colici dolores à nephriticis quomodo distinguantur.

Nephriticorum vrinæ quales.

Colica excrementa qualia.

Intestinorum ordo.

Dolor colicus.

Ileon. Volulus. Chordapson.

corporum in quibus hæret impactus : longus verò, quia difficulter vacuatur. At dolor ille acerbissimus quem ileon, voluulum & chordapson vocant, sublimiores intestinorum partes infestat, adeoque impellit ad vomitum, vt nonnulli stercus per os reddentes, miserrima tandem morte moriantur. A quo affectu vix aliquis vnquam euadere potuit. Itaque non ab re visum est medicis antiquioribus, vel ab inflammatione, vel ab obstructione aridi stercoris, oriri huiusmodi tenuium intestinorum affectum. Sunt & alia symptomata, quæ & intestinis & ventriculo simul affectis euenire creduntur, vt quas lienterias cœliacas nominant, vbi materiæ ipsæ minimè mordaces existunt. Etenim vt mordaces ob mordendi vim omnia intestina ad excretionem excitant, sic non mordaces, intestinorum imbecillitatem sequuntur : quia retinere contenta ne exiguo quidem tempore possunt.

Voluulo laborantem vix aliquem euasisse. Voluuli causa.

Lienteria cœliaca.

C a p. III.

Igitur si nephritis repentè incidat, lapide notatu digno, vel in renum aliquo, vel in vreteris etiam impacto, dolorem excitabit haud absimilem colico : verùm distinguetur ab eo, per illa quæ in capite præcedenti accidere colo affecto iam diximus. Vbi verò ex iis quæ in renis resident, aut ex lapide excreto, discerni ipsi dolores possunt, quæstioni nullus locus relinquitur. Porrò vbi dolor alterius renis, cum horrore inordinato & vario, necnon inordinata febre affligit, si per pronum decubitum atque in alterum latus permutationem, in ipso rene dolente suspensi cuiusdam ponderis sensum æger percipiat, abscessum iam concretum esse conicere oportet. Quo concocto, pus mictum vt laborantem à dolore liberat, sic vlceris in rene periculum affert : quod nisi ilicò cicatrice inducatur, ægrè curationem recipiet. At perseuerantis vlceris notæ ex vrina haud obscure deprehenduntur. Adde quòd laborans crebertimè in affecto rene dolorem sentit : atque interdum cum vrina exiguum pus veluti ab vlcere excernitur. Similiter ramentum nonnunquam cum vrina excerni videtur: atque interim sanguis quoque, qui erosi iam vlceris est indicium. Quanquam rupto aut reserato aliquo vase, sanguis potest etiam profluere. Verùm efficacissima exulceratorum renum est coniectura, si exiguæ quædam caruncculæ cum vrina excernantur: vtpote quas renum essentiæ partes, eásque ob vehementem vlceris erosionem auulsas esse constat. At quæ vnà cum lotio excernuntur pilis similia, probabilius mihi visum est, ea in venis, quàm in renum capacitate, gigni : idque ex crassa lentaque materia, quam calor calfecit exiccauitque : cuius sanè affectionis per diuretica * speraui curationem futuram, nec vnquam spes me fefellit. Iam vesica, vbi longo tempore acres per ipsam vrinæ transeunt, vlceribus affligi solet. Est & alius renum affectus, quò tenuis sanies sanguinis mingitur: cuius quidem existet causa, aut ipsorum imbecillitas renum, aut maxima relaxatio eorum meatuum, per quos ex vena caua in renes percolatur vrina. Atque ad renes quoque pertinere is affectus videtur, quem alij matellæ hydropem, alij profluuium vrinæ, alij diabetem, alij dipsacon vocant: qui certè quàm rarissimè accidit. Quo morbo affecti, inexplebili siti vexantur. Quare & exuberanter bibunt : & reddunt totum id quod bibe-

Nephriticus dolor cū horrore inordinato, ac febre etiam inordinata affligens, quando abscessum significet.

Renis exulcerati indicia.

Caruncula cū vrina excretæ efficacissimæ vlcer[at]orum renum sunt notæ.

Pilis similia excrementa, quæ in vrinis cernuntur, in venis gigni.

Diabetes. Dipsacos.

runt, minimè a sua qualitate mutatum. Hic igitur renum vesicæque affectus, similis est læuitati ventriculi, intestinorumque. Igitur vt ex ventriculo iecur per mesenterij venas, veluti arbores à terra per radices, alimentum ad sese trahit : sic etiam renes sibi quicquid in venis est aquosum, alliciunt. Cæterum vesica non trahit à renibus: quemadmodum neque intestina à ventriculo: sed renes quidem per vreteras excernendo in vesicam mittunt : ventriculus autem in ieiunum, per intestinum ab Herophilo dictum dodecadactylum. Proinde diabetis causa, renum imbecillitas, non potentium diutius continere vrinam, censenda est. Verumenimuero obiiciet aliquis: si imbecilli sint renes, qui fieri potest, vt vrinam ad sese tam celeriter attrahant ? Cui quidem respondere licebit : quemadmodum canina appetentia in ventriculi ore consistens, non potente ipso sustinere pondus deuoratorum, multa impetuose ingerere, eadémque celeriter excernere cogit: sic in renibus etiam serosi humoris cupiditatem, vnà cum virium imbecillitate accidere. Vnde & humiditatem affatim trahere, & eam mox in vesicam pellere, ipsi renes coguntur. Quòd autem vrinæ fluor repentè euenire possit, læuitas intestinorum non possit, veluti nec canina appetentia: ob id fit, quia cupiditas qua cibum appetit venter, animale officium existit, quo citra sensum nostrum fungi nequaquam potest. Renum verò desiderium est naturale, neque ab ipso sensus nostri afficiuntur. Proinde cùm ad statum peruenit, ne sensum quidem mouet, quemadmodum appetentia canina. Porrò laborantes vehementi siti, quatuor accidentium discrimen à potione subire solent. Vnum, & quidem primum, vomitio est: alterum, velox per aluum excretio, aut fluore, aut læuitate intestinorum : tertium, quòd potus diutius quàm par est, in ventriculo manet: quartum denique est diabete, siue vrinæ profluuium. Occurrit interdum affectus alius diabeti simillimus, & quidem ob ciborum multitudinem, qui nec crudi permanent, nec deiiciuntur per aluum, nec plenitudinem gignunt, nec etiam probè alere possunt, sed discutiuntur, dissipantúrque. Cuius vt crebrior est, quàm dipsaci, euentus, ita faciliorem curationem admittit. Quippe si prius quàm ad summum peruenerit, ipsum cognoueris, haud ita difficulter curabitur. Atque is affectus, à celeri dissipatione ortum ducit, omnibus partibus attractricem, appetitricémque facultatem seruantibus. At verò ingentis sitis, quæ citra diabetem accidit, causa est ventriculus, aut calida, aut sicca, aut vtraque intemperie laborans: maximè verò os ipsius: proximè ventriculo hepar, sed maximè pars eius sima, simul inflammatis meseraicis venis, & ieiuno, & ventriculo ; atque cum gula, pulmone. Quarum partium incendium marcor vt plurimum comitatur. Diabetes itaque proprius renum affectus existit, qui caninæ in ore ventriculi appetentiæ proportione respondet, accedente prætetea retentricis facultatis imbecillitate.

Vesica non trahit à renibus. Intestina non trahunt à ventriculo. Diabetis causa est imbecillitas renum.

Appetentia canina.

Appetentiam cibi esse animale opus.

Sitientes vehementer, quatuor accidentium discrimē à potione subire possunt.

Sitis ingentis causa.

Diabetes, proprius renum affectus est.

C a p. IV.

Vesicæ superueniunt symptomata, partim communia cæteris, veluti omnes ipsius præter naturam tumores, dolores, & quæ hos gignunt dispositiones : partim ipsi propria, vt ischuria, hoc est, vrinæ retentio : stranguria, hoc est, stillicidium vrinæ : prætetea immoderata vrinæ profusio.

Ischuria. Stranguria.

fusio. Quæ quidem euacuationes vesica ceu meatu vtuntur, ipsa haudquaquam affecta. At verò stillicidium vrinæ, si ob vrinæ acrimoniam fiat, symptoma vesicæ est, affectus verò nimirum. Si verò aut ab vlcere, aut ab imbecillitate procedat, * in vesicæ affectu consistit. Cæterùm cum ab intemperie vesica fit imbecillior, propria ipsius actio læditur, quæ est vrinæ excretio: ad quam animal excitari solet, cùm vel a multitudine contentæ in ipsa materiæ vesica grauatur, vel à mordacitate conuellitur. Quinetiam instrumentales affectus interdum imbecillitatem inducere possunt: præterea omnes intemperantiæ, præcipuéque illæ, quę sæpe nonnullis eueniunt, cùm frigore corripiuntur. Ad hæc, ischuriæ symptoma superuenire solet vesicæ, tanquam meiendi instrumento: interdum quidem, cùm circa id quod in ea continetur, contrahi non potest, vt ipsum exprimat: interdum etiam, obstructo inferiori meatu aut a crassis humoribus, aut à lapide impacto. Atque accidit nonnunquam vel ab inflammatione, vel ab alio id genus tumore, vt angustior reddatur meatus, vel etiam omnino obstruatur. Sciendum autem est, non vesicæ, sed meiendi munus, veluti etiam deiiciendi, nõ intestinorum officium, pendère à voluntatis imperio. Quippe vesicæ officium vnicum * est, contractio. At musculus qui vrinæ meatum in circuitu ambit, in origine ceruicis vesicæ positus, instrumentum est, cuius opus ab electione excitatur. Similem quoque & actionem & vsum habet musculus, qui recti intestini partem extremam ambit: proinde ipsis resolutis, neque vrinam vesica, neque aluus stercora, retinere potest: sed præter voluntatem, * vtraque paulatim effluunt. Quare suppressio vrinæ fieri nequit ob affectum spinæ, aut neruorum ab illa in dictos musculos exortorum (quod nonnulli putarunt, credentes vesicæ officium à voluntate pendère) sed ipsius inuoluntaria excretio. Atqui vt nonnulli tum vrinarum, tum excrementorum alui deiectionem totam ab electione procedere existimantes, hallucinati sunt: sic rursus alij, his è diuerso totum hoc opus naturale putantes, ab scopo aberrarunt. Etenim cibi à ventriculo in ieiunum transmissio, tota naturæ opus est: voluntatis autem, extensio digiti. At alui deiectio, & vrinæ redditio, vtroque instrumento propriis suis facultatibus operante, perficitur. Rectum enim intestinum, atque vesica, naturali facultate vtuntur: musculi verò, ea quæ animalis & voluntaria vocatur. Quippe musculi qui solent cohibere fluores, ab opere quiescunt, abdominis musculis munere suo fungentibus: maximè verò mediis. Quum igitur vesicæ corpus ita fuerit affectum, vt quod in ea continetur exprimere nequeat, vrina supprimitur, vocaturque symptoma id ischuria. Accidit etiam interdum, propter ipsius sensum obtusum, vt non reddatur vrina, citra tamen expultricis facultatis læsionem: nimirum si proprij vesicæ nerui afficiantur, neruis musculi ceruicem eius constringentis, munere suo fungentibus. Qui quidem si resoluantur, vrina præter voluntatem excernitur. Ob spinæ etiam luxationem ad interiora supprimi aliquando vrina consueuit, orta videlicet phlegmone in affecta particula. Quemadmodum vertebris ad externas partes luxatis, inuito vrinam profluere vidimus, ob resolutum neruum musculi vesicam ipsam claudentis. Retenta etiam longo tempore vrina, vel ob somnum diuturnum, vel ob negocia vrgentia, ipsa vesica extenditur, atque vrina supprimitur, contractrice facultate propter tensionem immodicam læsa. Præterea ob sanguinis grumum & pus crassiusculum, interdum retinetur vrina. In pueris etiam, quos lapi in vesica cruciabat, vidimus sæpenumero ipsam vrinam supprimi. Eos itaque, resupino figurato corpore, adeò concussimus, vt à meatu lapis dimoueretur. Cæterùm grumos vocatos, non solùm eos qui in vesica, sed multò magis illos quoque qui in intestinis, ventriculo, atque thorace nonnunquam continentur, animi defectio, & color pallidus sequi solet: pulsus verò paruus, obscurus, & frequens apparet: laboransque ipse, cum anxietate resoluitur. Sunt autem ad inuentionem affectæ sedis, non solùm præsentia symptomata, sed præterita etiam inuestiganda. Nonnihil etiam confert quantitatem puris (si quando excernatur) & misturam eius cum vrina, considerare. Nam si pus cum lotio exactè permistum sit, à supernis alicunde partibus effluit. Si verò sine vrina excernatur, in vesica consistere suppurationem indicat. Sed quod mediam inter hæc conditionem seruauerit, id à renibus descendisse, certum indicium est. Similiter expendendum est, si rupta vomica, cum notis affecti loci, vlceris aliquod quoque signum appareat. Nam & hoc, aut exactè, aut mediocriter, aut omnino nihil cum vrina miscetur. Atque vocatum quidem ramentum, vlceris: essentiæ verò proprietas, affectæ partis proprium indicium est. Quippe partes à vesica auulsæ, lamis: a renibus verò, sunt caruncul is similes. Similiter vbi ex sublimioribus pars aliqua affecta est, excrementa cum vrinis eiecta intueri, & ea suspectarum partium essentiæ comparare oportet. Igitur cum vrina expurgantur gibbæ hepatis partes, atque omnes quotquot his superiores existunt: per aluum verò pars iecinoris sima, intestina, ventriculus, lien. Præter has aliæ quædam fiunt purgationes, sed rarò: vt quum thorax & pulmo per aluum purgatur: quæ sub septo transuerso sunt positæ partes, per vrinas. Vidimus etiam nos pulmonis vomicam expurgari similiter per vrinam: reiecto videlicet pure, à pulmone quidem per læuem arteriam, in sinistrum cordis ventriculum: à corde autem, per arteriam magnam, ad renes: atque illinc tandem per vreteras ad vesicam. Etenim vt à concaua vena, ita ex magna arteria, rami ad renes descendunt.

Stillicidium vrinæ quando symptoma vesicæ, & quando affectus eius proprius existat.

Meiendi munus, non vesicæ, pendet à voluntatis imperio.
Deiiciendi munus, non intestinorum, est voluntarium.

Musculus vesicæ atque sedis, agit secundum voluntatis imperium: quibus resolutis, excrementa retineri non possunt.

Ischuria quando accidat.

Vrinæ suppressæ causa.

Grumos in corpore præter naturam contentos, quę sequuntur symptomata.

Pus si cum vrina excernatur, mistionem ipsius esse considerandam.

Ramentum est signum vlceris.
Essentiæ proprietas, affectæ partis indicium est.

Partes à vesica auulsæ, lamis: à renibus, sunt caruncul is similes.
Partium singulæ per quã regionem purgentur.
Pulmonis vomicam aliquando per vrinam purgari.

Arteria magna ramulos mittit ad renes.

Cap. V.

Vteri affectuum plurimæ differentiæ existunt. Siquidem mulierum quæ histericis dispositionibus corripiuntur, aliæ quidem sine sensu immobiles iacent, cum obscuro paruóque pulsu, vel omnino sine vllo pulsu. Aliæ autem sentiunt, atque moueri possunt, integráque ratione fruuntur, sed tamen deliquio animi, difficilique spiratione laborant. Aliæ denique crura simul & brachia contrahunt. Porrò nonnulli ad explorandum, num penitus respiratio perierit, flocculos lanæ carptæ, suspendi coram naribus iubent. Alij poculum aquæ plenum ori ventriculi imponunt. Quippe immotum omnino seruari humorem aiunt, si spiratio tota sit intercepta. Etenim in confesso est, & spirationem à vita, & vitam à spiratione separari non posse: adeò vt viuentem non spirare, & spirantem non viuere, sit impossibile.

Vteri affectuũ plurimæ differentiæ.

Respirationem perisse omnino, aut non prorsus, quibus modis deprehendatur.
Spiratio à vita separari non potest, nec à respiratione, ipsa vita.

Quòd si in animalibus, quæ in latebris delitescũt, nulla appareat respirationis nota, neque ob id mirari debemus, quum videlicet ea animalia sint frigida. Quippe maximus vsus respirationis est, vt insitus calor & refrigeratione & ventilatione seruetur. Quare haud ita difficile fuerit perpendere, exiguum illum calorem in eis derelictum, arteriarum cordísque motu seruari: quæ actio à quibusdam medicis transpiratio vocatur. Similiter etiam, pereunte ob vteri affectu spiratione, quoniã vniuersum corpus refrigeratur, (id quod perspicuum est) fieri potest, vt * nullo attracto per os spiritu, aut reddito transpiratio, quæ per arterias fit, perseueret, licet adeò interdum exigua, vt sensum omnino effugiat. Accidit autem vteri suffocatio magna ex parte viduis mulieribus: iis præsertim, quæ quum antea probè repurgarentur, parerent, atque virorum congressu fruerentur, his omnibus postea priuantur. Quare verisimile est, ob retenta menstrua, vel semen cohibitum, eiusmodi mulieres vteri dispositionibus infestari: idque fortasse magis ob semen retentum. Nam quum muliebre semen humidius atque frigidius sit, ipsum excerni oportet, præsertim si copia redundet. Nec secus etiam in viris. Sunt quippe nonnulli eorum, quos protinus à iuuentute, concubitus imbecilliores reddit. Alij, nisi assiduè coëant, capitis grauitate infestantur, cibos fastidiunt, febribus sunt obnoxij, deterius coquunt & appetunt, ac denique torpore, pigritia, ac melancholicis accidentibus molestantur. Proinde ex retento semine, quàm ex suppressis menstruis, videtur mihi longe maior noxa euenire posse corporibus, eorum præsertim, qui suapte natura vitiosis abundant humoribus, plenique sunt, & in ocio educati: quique quum antea nihil fecissent ad libidinem reliqui, affatim coire cœperunt. In quibus sane coniicio, naturalem excernendi ipsum cupiditatem, læsionis causam existere. Etenim quum tale & tantum ipsum semen euaserit, neminem non ad sui excretionem vi quadam stimulat. Ob idque planè constat, modestos viros, non ob voluptatem, sed vt ab impedimento præseruentur, indulgere libidini, perinde ac si nulla sit ei coniugata voluptas. Ita Diogenem Cynicum narrant, virum alioqui mortalium omnium (quod ad continentiam pertinet) constantissimum, libidini tamen nauasse operam, non à coniuncta illi voluptate, veluti bono aliquo, illectum, sed vt noxam, quæ à retento semine prouenire solet, arceret. Eum nanque meretrix adire pollicita, quum diutius cessaret, ipse manu pudendis admota, semen excussit, ac venientem dein mulierculam remisit, inquiens. Manus hymenæum celebrando præuenit te. Sic etiam arbitror animalia omnia excitari ad coitum, non quòd existiment voluptatem boni cuiuspiam speciem præ se ferre, sed vt semen, quod retentum ipsa molestat, excernant: haud secus quàm deiiciendi, stercoris, excernendæque vrinæ desiderio suapte natura mouentur. Fieri autem potest, vt profluentibus menstruis, retineatur in viduis semen, grauissimáque inducat symptomata. Nec fanè cuipiam mirum videri debet, si exiguus humor in vna parte contentus, tantorum accidentium sit causa: quum à phalangij ictu affici totum corpus videatur, exiguo veneno per minimum foramen iniecto. Præterea scorpionis ictus breui admodum tempore grauissima symptomata inducit, quamuis in illius aculeo foramen nullum videatur. Rationi tamen

Respirationis vsus.

Latentiũ animalium calor, motu cordis & arteriarum seruatur.

Transpiratio per arterias.

Vteri suffocatio quibus præcipuè accidat.

Vteri suffocatio ob retenta menstrua vel cohibitum semen solet accidere.

Semen muliebre quale.

Semen retentum nonnullis viris quæ symptomata inducat.

Semen retentum quàm menstrua quibus inferat grauiora symptomata.

Libidini indulgere modestos viros valetudinis gratia.

Diogenes Cynicus.

Animalia omnia quo pacto excitentur ad venerem.

Phalangij ictus.

Scorpionis ictus.

est consonum, vt vel à spiritu quodam, vel tenui humiditate iniecta, accidentia illa proficiscantur. Sunt qui putant, res quasdam solo tactu per qualitatis vim, ea quæ ipsis vicina sunt, alterare posse: idque plane videri in marina torpedine aiunt, vtpote cui tam vehemens sit potentia, vt per piscatoris tridentem transmissa ad manum alteratione, totam reddat repentè torpidam. Similis etiam facultas inest Heraclio lapidi: ferrum siquidẽ, quod tetigerit, ei adhæret. Deinde si aliud, id quod primò tactum fuerit, tetigerit, similiter vt primum illi inhærebit: ac sic deinceps. Porrò iidẽ affectus oriri possunt & ab humoribus in corpore putrescentibus, & ab epoto veneno. Ij tamen qui venenum hauserunt, ab iis qui aliter sunt affecti, discerni possunt. Quum enim homo suapte natura probis succis abundans, ac * salubri secundum omnia vsus victus ratione, repentè moritur (vt letali assumpto veneno fieri contingit) deinde corpus aut liuens, aut nigricans, aut varium apparet, aut diffluens, * aut grauem reddit odorem putredinis, hunc venenum sumpsisse aiunt. Igitur si eiusmodi affectib. nos infestari fateamur, qui ex nobis metipsis accepto suæ originis impetu, similes sint iis qui epoto veneno eueniunt: nihil mirum fuerit, si etiam vitiatum semen, aut menstruum, huiusmodi, quum retinetur, aut putrescit in corpore, grauia symptomata inducat, iis præsertim, qui vt afficiantur, sunt apti. Siquidem quantam vim habeat afficiendæ rei aptitudo, in canibus licet videre. Quum enim reliquorum animalium nullum rabie arripiatur, solus canis eo affectu corripitur, tantáque fit in ipso humorum corruptio, vt vel solum eius sputum, si humanum corpus contigerit, rabiem excitare sit potens. Quòd verò ad gignendos vteri affectus maiorem vim habeat semen quàm menstruum retentum, vel ex hoc liquet, quòd dum supprimuntur menses mulieribus coniugatis, etsi pluribus accidentibus infestentur, nunquam tamen aut spiratione priuantur, aut animæ deliquio laborant: quod solent nonnullæ viduæ, licet æquè vt antea, aut paulò minus, quod pertinet ad menstrua, purgentur. Quæ sanè symptomata Plato exponere cupiens, sic in Timæo edisserit. Ea pars quæ in mulieribus & vterus & vulua nominatur, quum sit animal auidum generandi, si intempestiuè diúque infœcundum manserit, admodum indignatur, erránsque per totum corpus, ac meatus spirituum obstruens, respirareque non sinens, in extremam anxietatem adducit, & alios morbos complures excitat. Hæc Plato. Cæterùm illius agitationis vteri, quam mulieres percipiunt, non est causa ascensus eius vsque ad regionem diaphragmatis, vt nonnulli putarunt. Nam si aliquid ex vtero videatur ascendere, id perexiguum est. Sed vteri ipsius tensiones esse potius in causa dixerim, cur tangentibus obstetricibus, modò sursum, modò retrahi in latus videatur. Nam simul cum vtero, ceruicem quoque ipsius retrahi necesse est. Quum igitur ad vterum multa admodum venarum ora perueniant, per quas ex concaua vena sanguinem attrahere potest, * sanè ob plenitudinem tum earum, tum vinculorum quæ ex illis dependent, contingit vterum sursum, aut etiam ad latus retrahi. Siquidem omnis conuulsio fit aut à plenitudine, aut ab inanitione. Plenitudo quippe, repleta corpora & in latum, & in profundum extẽdit, sed longitudinem reddit breuiorem. Quò autem breuiora fiunt, eò magis ad

suam

Torpedo marina, piscatoris manum reddit torpidam, per medium tridentem.

Heraclius lapis.

Veneno extinctos, quomodo distinguemus ab aliis qui ob prauos corporis succos intereunt.

Afficiendæ rei aptitudo, maximam obtinet vim ad excipiendum affectum.

Canis solus rabie corripitur: eiusque sputum rabiẽ excitare est potens.

Plato.

Vterum non ascendere ad regionem diaphragmatis per vteri suffocationem, sed tum ipsum, tũ ipsius vasa tendi, qua ratione videtur vagari.

Conuulsio omnis fit aut à plenitudine, aut ab inanitione.

suam originem retrahuntur. Dum itaque descendens sanguis ad vterum, ingredi ad ipsius internam capacitatem non potest, aut quia crassior est, quam vt vasorum ora penetrare possit: aut quia clausa sunt ostiola, multiplicatus in venis eas extendit, atque vicina ipsis vincula madefacit: ad quorum omnium tensionem, continuò vterum retrahi est necesse. * Qui si vndique trahatur æqualiter, recta erit & sine inclinatione ipsius transmutatio: sin verò inæqualiter, ad partem vehementius trahentem intenditur. Non ergo veluti animal errabundum, aliàs ad alium locum discurrit in mulieribus vterus, sed ab extensione retrahitur. Quòd si quispiam dixerit, vteri corpus tunc minime affectum, sed peruersione laborare, haud absurda is dixisse videbitur. Igitur peruersiones vteri, eo quem diximus, modo ad suppressa sequuntur menstrua: eas tamen ob hoc, accidentium quæ in animalis corpore apparent, causas esse, nequaquam putandum est. Quæ verò citra peruersionem, aut menstruorum retentionem, viduas molestant noxæ, hæ ob retentum semen euenire putantur. Cæterùm pro multitudinis, qualitatisve ratione, tum menstruorum, tum seminis, aliàs aliæ accidentium species oriri solent. Etenim noxia causa vniuersum corpus refrigerare potente, adeò vehementer omnes partes refrigerantur, vt & respiratio, & arteriarum pulsus, sensu deprehendi non possint. Quæ si vel crassa fuerit, vel acris, conuulsiones: si verò atræ bilis naturam referat, mœstitiam inducet: quemadmodum animi quoque deliquia, & ad fortes extensiones, & refrigerationes, & oris ventriculi affectus, subsequi consueuerunt. Porrò si mulier nec prægnans, nec puerpera, lac possideat, menstrua ei defecerunt. At nullo in mammis lacte apparente, menstrua suppressa hisce notis deprehenduntur. Grauitas totum corpus infestat, necnon fastidium, atque inæqualis horror. Quòd si citra horrorem inæqualitas aliqua fuerit, atque fastidium, appetátque mulier quædam aliena, vt (exempli gratia) extinctos carbones, iube vt obstetrix vteri ceruicem tangat. Nam si citra duritiem clausa inueniatur, eam prægnantem esse conijcies. Si verò etiam durities adsit, affectum aliquem in vtero esse portendit. Oportet itaque speculari obstetricem, ad quam partem vel decliner, vel retrahatur vterus: nam in ea parte affectam vteri sedem esse conijcies. Atque in quibusdam fœminis, eius partis dolor cum grauitate, non nihil potest significare: quinetiam in coxam dolor interdum transit, & crus ipsum, quod è regione est, per incessum claudicat. Quòd si longiori tempore supprimantur menstrua, nullamque medicus mulieri vacuationem promoueat, tumor aliquis præter naturam, in ilibus interdum oritur, ostendens nimirum ex internis partibus quampiam esse inflammatam. Nonnullis panus in extrema ilium parte excitatur, veluti viris quoque eodem in loco nonnunquam oriri solet.* Qui panus in quadam muliere fuit suppuratus, adeò vt opus fuerit sectione.*Iuxta hanc ipsam partem vidimus colon intestinum & suppuratum, & sectum: interdum ignorantibus medicis imperitis quidnam inciderent, interdum intelligentibus quoque. * Cæterùm quoties suppurari contigit colum, semper facilè curationem recepit: vteri verò sectiones, ægrius conglutinantur. Itaque symptomata huiusmodi consueuerunt

Vteri peruersiones ad suppressa sequuntur menstrua.

Noxæ quæ absque vteri peruersione viduas molestant, ob retentum semen oriuntur.

Menstrua defecerunt mulieri, cui lac inest, nec prægnanti, nec existenti puerperæ.

Menstruis deficientibus quo pacto deprehendemus, an sit grauida mulier necne.

Colon intestinum suppurari interdum iuxta bubones.

Suppressis menstruis sequuntur symptomata.

sequi suppressa menstrua: ac præterea lumborum, & colli, & sincipitis dolor, qui ad oculorum vsque radices extenditur, item febres ardentes, & nigricantes vrinæ, cum rubra quadam sanie, perinde ac si aquæ, in qua nuper mactatæ carnes ablutæ fuerunt, fuliginem quis immisisset. Quibusdam vrina aut difficulter redditur, aut omnino supprimitur. Quòd si per alium quempiam corporis locum sanguis effluxerit, aut inflammatio, aut erysipelas excitetur, an menstrua purgentur interrogare debes. Siquidem nihil horum accidere solet, integrè repurgatis. Quum verò immodicè vacuantur menses, color sequitur fœdus, pedes molli tumore attolluntur, corporis robur prosternitur, vitiatur ciborum tum concoctio, tum cupiditas. Sed accidit interdum fœminis muliebre vocatum profluuium, vel vtero haudquaquam affecto, quum videlicet vniuersum corpus per ipsum interdum purgatur: quemadmodum per renes quoque aliquando solet vacuari. Id verò potissimum fit, si mulier laxis sit carnibus, & pituitosa. Atque id quod excernitur, nonnunquam rubra sanies est, interdum aquosa, & suppallida. Quòd si purus fuerit sanguis, qualis ex dissecta vena profluit, diligenter animaduertere oportet, num erosio sit aliqua in vtero. Ea verò magna ex parte in ceruice potius quàm alibi contingere solet: discernitúrque per excretam saniem, si fuerit profunda: si verò circa os ceruicis constiterit, non solum per hanc, sed per tactum etiam cognosci potest. Atque prægnantes quoque, quum ora venarum in ceruice aperiuntur, excernunt sanguinem. Ergo si mulieri vtero graui, subitò extenuentur mammæ, abortus sequitur. Atque geminos ferens, si altera mamma extenuetur, alterum amittit: & omnino si dextra mamma extenuata est, marem: si sinistra, fœminam æder. Mares siquidem dextris, fœminæ magis continentur sinistris vteri partibus: atque raro aliter accidit. Si mulier promptè quidem conceperit, dein secundo, aut tertio, aut quarto imprægnationis mense fœtum eiecerit, circa vteri acetabula humorem pituitosum abundare, atque idcirco venarum arteriarúmque eius loci ad ora vasorum in vterum descendentium, nexum debiliorem esse, coniiciendum est, vt fœtum ob grauitatem ferre nequeat, sed abrumpatur facile.

Menstrua fluentia immodicè, quæ sequantur symptomata.

Profluuij muliebris causa.

Prægnanti si extenuentur mammæ, abortus sequitur.

Mares continentur dextris, fœminæ sinistris.

Cap. VI.

At colis vlcus deprehenditur ex dolore infestante ipsum: necnon ex iis, quæ familiaria vlceri, vnà cum vrina purgantur. Cæterùm hæc ab iis quæ à vesica excernuntur, miscellæ modus distinguit. Nam quod ex cole defluit, in primo statim exitu excussum, vrinā præuenire consueuit. Quod verò à vesica emittitur, vrinæ admistum videtur. Quinetiam assiduè inter meiendum mordicus dolent pudendorum vlcera, præcipuè quum vel crustula, vel sordibus solutis, pura remanserint. Porrò gonorrhœa est seminis assidua excretio, & inuita, quæ fit cole haudquaquam extenso. Priapismus verò est permanens colis tumor extensióve in longitudinem atque circulum, nullo stimulante ad libidinem aut desiderio, aut acquisito calore, vt quibusdam consueuit accidere, qui supini decumbunt. Igitur quemadmodum omnia corporis nostri excrementa, duobus modis vacuantur (interdum enim à continentibus ipsa corporibus excernuntur, interdum spontè profluunt, eò quòd ob imbecillitatem ab ipsis retineri nequeant corporibus) ita de semine quoque dicendum est. Nam

Colis vlcus vnde deprehendatur.

Excreta à cole & vesica, quomodo discernenda.

Gonorrhœa est seminis assidua profusio, & inuita, quæ fit cole haudquaquam extenso.

Priapismus quid.

Excrementa corporis duobus modis vacuari.

Excretio quomodo fiat.

in huiusmodi omnibus, vt excernere tempestiuè, ita continere, naturæ est officium. Verùm secretio fit, aperto fluxionis meatu: ac reliquo conceptaculi spatio & contracto, & ad apertum iam meatum, quicquid intus continetur, pellente.

Retentio vt fiat.

Retentio fit, quum clausus manet meatus, & contentum à continente haudquaquam impellitur, sed potius per contractionem comprehenditur, & retinetur. Hoc modo contenti in cauis instrumentis humores, per integram valetudinem naturaliter & excernuntur, & retinentur. In illis autem qui præter naturam se habent, retentio quidem ob excretricis facultatis imbecillitatem: excretio verò, ob retentricis infirmitatem euenit: vel ob dispositionem aliquam, quæ haud secus quàm naturalis ipsa excretoria vis, partes mouere possit.

Semen excerni inuito per conuulsiones.

Id quòd in seminariis vasis videre licet, vbi quis vel comitiali morbo, vel conuulsione violenter fuerit correptus. Cæterùm videmus alias quoque partes, vt manus, pedes, aut digitos conuelli, modò simul cùm totius corporis conuulsione, modò ipsis solis affectis. Quare minimè præter rationem fuerit etiam in seminariis vasis, & quidem interdum solis, eiusmodi excitari dispositionem: quemadmodum & gonorrhœam, quæ vrinæ, quam quis inuitus emittit, proportione respondet, quum retentricem videlicet facultatem resolui contigerit.

Gonorrhœa instrumentorũ seminis est affectio.

Priapismus, colis est accidens.

Gonorrhœa igitur instrumentorum seminis est affectio, non pudendorum, quibus ceu via per quam excernatur, vtitur semen. Priapismus verò planè colis est accidens, quanquam ad arterias eius potest referri: vtpote quæ solæ interdum huiusmodi habeant præter naturam dispositionem, quali affici consueuerunt, quum naturaliter totus coles intenditur.

Colem à spiritu intendi.

Atqui à spiritu ipsum in tumorem attolli, manifestè patet iis, qui celeritatem eius, & quum iterum residet, perpendunt. Quippe nullus humor tam subitam in alterutram partem mutationem efficere posset. Quum igitur pudendi corpus sit vndique fistulosum, facilè à vaporoso spiritu per arterias affluente, vbi quis libidinis impetu stimulatur, aut dum ob supinum decubitum calfacti sunt lumbi, extenditur: glande ipsius semper magnitudinem æqualem seruante, quòd fistulosus in ipsam neruus non ingrediatur.

Glandem penis semper magnitudinẽ eandem seruare.

Partes omnes citra doctrinã aggrediuntur proprias functiones.

Natura etenim corporis partes fingens, perficiénsque, fecit vt ipsæ citra doctrinam, proprias actiones aggrederentur. Quippe omnium quæ à consilio & voluntate pendent actionum instrumenta, esse per se docta videntur: animaliáque omnia simulátque genita sunt, & spirant, & vocem ædunt. Quare mirum esse non debet, genitales partes, eas actiones, quarum gratia à natura sunt institutæ, protinus ab initio cognoscere. Vterus siquidem, quum semen genitale conceperit, donec fuerit perfectus fœtus, exactè clausus permanet: perfecto verò, fœtu, plurimùm aperitur, ac deinde sic apertus excludit.

Populares ea tantum quæ rarò vident, prosequuntur admiratione.

Populares autem hæc, propter crebrum euentum, contemnunt: vtpote qui nihil quod reuera sit admirabile, sed ea duntaxat, quæ rara vident, prosequuntur admiratione. Quid autem in rerum natura potest admirabilius contingere, quàm quòd nouem perpetuis mensibus clauditur os vteri adeo exactè, vt ne specilli quidem acumen admittat: perfecto autem fœtu, vsque adeo distenditur, vt totum animal per ipsum egredi possit. Ne igitur dubites pudendorum vim per se doctam esse: vt fistulosum hoc, neruosúmque corpus, vbi ad coitum insurgit animal, à naturali facultate, quæ ipsum potest attollere, protinus distendatur. Cuius rei simile, & in corde, & arte ia planè videre est: nisi quòd horum motus perpetuus existit, quia necessaria nobis est eorum actio: fistulosus verò neruus non semper mouetur, sed quum vsus requirit. Quum ergo sic fuerit extensus, sequitur atque illum replet ex arteriis spiritus: quẽadmodum pulmo thoracem, ob eam quam habet ad ipsius motum consequutionem.

Priapi tensionem ad neruũ potius referẽdũ esse, quàm ad arterias.

Atque eam actionem satius est vt ad neruum, quàm ad arterias referas: quum præsertim omnes functiones, ex propria partium essentia, non ex earum situ, prouenire, rationi consonum sit. Arteriæ itaque nullam aliam in pudendo habent actionis vim, quàm in vniuerso corpore: licet calfactis lumbis par sit, vt arteriæ calidiores reddantur, & magis etiam pateant ipsarum ora.

Lumbis incalescentibus, arteriæ penis calidiores redduntur.

Quamobrem non exiguã tunc spiritus essentiam, in fistulosum neruum effundũt: qui paulatim impletus, colem extendit, ita vt tota ipsius essentia consistere in fistuloso neruo videatur.

Penis essentia tota in neruo fistuloso consistit.

Priapismus vnde existat.

Ex dictis igitur constat, vel ob arteriarum ora immodicè patefacta, vel vaporosum spiritum in fistuloso neruo ortum, priapismum oriri. Cæterùm ab vtrisque ipsum fieri posse existimo, crebrius tamen ob arteriarum ora patentia.

Medicamenta excitandæ tẽtiginis qualia existant.

Porrò medicamenta excitandæ tentiginis vim obtinentia, tum epota, tum pubi lumbisque admota, calida omnino, ac flatulenta sunt: quemadmodum contraria omnia, minimè flatus excitant, ac potius refrigerant, quàm calfaciant.

Alimenta venerea.

Sunt præterea alimenta quædam, quæ, quòd plurimum gignant seminis, excitare ad libidinem possint.

Priapismo qui soleant vexari plurimum.

Iam verò qui quum plurimo semine abundent, à concubitu abstinent, ij interdum priapismo vexari solent, præsertim si venereis imaginibus molestentur, nec studeant vt multa exercitatione sanguinis abundantiam dissipent.

Cantores olim quàm nostro sæculo erant longè continentiores.

Pudenda castis reddi exilia & rugosa.

At cantores & athletæ, qui iam inde ab initio nullam vitæ partem venereis illecebris contaminarunt, nullam admittentes eiusmodi vel cogitationem, vel imaginationem, iis pudenda & exilia, & rugosa fieri, veluti senibus, consueuerunt. Siquidem præter cetera quæ accidere solent iis, qui protinus iuuentute prima immodicè sese permiserunt libidini, id etiam euenit, vt horum locorum vasa, amplius patentia, maiorem ad se sanguinis copiam alliciant, & coëundi cupiditas magis increscat.

Ignauia robur exoluit.

Exercitatio vires augere solet.

Mammæ.

Ignauia siquidem (vt inquit Plato) exoluit: proprij autem officij exercitatio, robur augere solet. Sic mammæ quoque, in iis quæ nõdum impręgnatæ fuerunt, contractæ permanent: in aliis verò à partu infantulos suos lactantibus, vastissimæ euadunt, atque ita magnæ permanent, lac fundentes quandiu fœtum lactauerint: quo ablato, haud ita multò pòst à lactis generatione desistunt.

GALENI PERGAMENI
De differentiis febrium,

LIBER PRIMVS.

CAPVT I.

Febrium differentiæ maximè principales sunt quæ sumuntur ab ipsa febris substantia.

Febrium differentiæ ab accidenti desumptæ.

PRopriæ ac maximè principales febrium differentiæ sunt, quæ sumuntur ab ipsa febris substantia, quæ in calore præter naturam consistit: vt si dixerimus, febrium aliæ quidem mordaces, aliæ verò sunt mites. At reliquæ differentiæ, ab accidenti aliquo deducuntur: vt quum dicimus

diximus, febrium aliæ pallidæ, aliæ rubeæ, aliæ liuidæ. Porrò differentiæ caloris præter naturam, & ex eo quod magis & minus, & ex materia in qua calor accenditur, & ex modo motus eiusdem caloris, sumuntur. Sunt autem omnino euidentes, quæ in eo quòd magis aut minus calor est accensus, consistunt. Quo in genere differentiæ, consueuerunt medici magnam ac paruam febrem vocare, impropriè quidem rei quali, nomen quanti tribuentes. Quæ verò à caloris materia ducuntur, maximè propriæ differentiæ caloris præter naturam sunt. Atque hæ sanè ternatio numero ambiuntur. Nam aut incalescit ipsius cordis corpus: aut qui continentur in ventriculis eius humores: aut sola quidem aëtea spiritalisque substantia sufficienter incaluit: humores autem & solida corpora incalescunt quidem adhuc, nondum autem sunt calefacta. Mista siquidem est in arteriis omnibus, spirantibus per infinita foramina, aëtea substantia sanguini, ac nihilominus in corde ipso, eo * confluxili & conspirabili cum vniuersis arteriis. Incipit itaque hic præter naturam calor, quem nominamus febrem, aliàs ex alio eorum quæ nuper diximus: spargitur autem, atque vnà cum patiente afficit duo reliqua genera. Facillima igitur ab humoribus ad spiritum caliditatis transumptio: non æquè autem promptè vnà cũ spiritu, accenduntur humores. Corpus etiam solidum, humoribus atque aëteæ substantiæ facilius impartitur calorem, quàm ipsum ab eisdem suscipiat. Omnis siquidem substantia tenuis, promptius alteratur quam crassa. Est autem tenuissima quidem aëris, crassissima verò corporum solidorum: media humorum substantia existit. Cæterùm solidas partes, continantia: humores, contenta: spiritus, impellentia appellauit Hippocrates.

Febrium tri-
ferentiæ sum-
ptæ à materia
cui hæret ca-
lor præter na-
turam, sunt
tres.

Aëream sub-
stantiam esse
mistam per
omnia sangui-
ni.

Tenuis sub-
stantia faci-
lius alteratur
quàm crassa.

Cap. II.

Quòd igitur ex laboribus, ira, tristitia, solis ardoribus, frigore, vigiliis, cruditate, ebrietate, & crapula, nonnulli febricitare cernũtur, omnibus est in confesso: quemadmodum etiam, quòd pestilens aëris constitutio febres conciliet: quodque periculosa sit conuersatio cum laborantibus pestilenti morbo: quum nimirum is non secus sit contagiosus, quàm scabies aut lippitudo. Sed neque tutum est cum iis qui tabe correpti sunt, conuersari: neque (vt summatim dicam) cum illis qui spiritum putrem reddunt. Iam verò qui consueta exercitia omiserint, & aliis morborum generibus & febribus maximè corripiuntur. Plethora etiam, vitiosi cibi medicamenta, æstúsque circa canis syderis ortum, atque alia id genus complura, similiter febres accendunt.

Ephemera-
rum causæ.

Pestilẽs mor-
bo correptos,
fugiẽdos esse.

Tabidos, &
putridum ex-
pirantes, esse
fugiendos.

Febres quæ
occasiones ac-
cendant.

Cap. III.

Igitur calidum, frigidum, humidum, atque siccum, corporum elementa existunt: ex ipsorumque temperaturis primi constituuntur morbi: quorum vnus est febris, vbi in corde quædã præter naturã caliditas generatur. At differentiæ caloris, à triplici differentia materiæ desumebantur. Siquidem vel in ipso corpore cordis, vel in humoribus, vel in spiritu, calor præter naturam accenditur. Præincipiunt autem causæ quædam notissimæ, in omni febrium constitutione, quatenus dictum est. Sed neque sat est, si calor aliquis dicatur esse præter naturam, ad hoc vt dici febris mereatur, oportet siquidem prius vt cor illo incalescat: alioqui

Elementa cor-
porum, quæ.

Febris est ca-
lor præter na-
turam in cor-
de accensus.

Causæ proca-
tarcticæ.

calor à sole aut ab igne inductus, febris esser dicendus. Porro iracundia est veluti feruor quidam, ac motus vehemens potentiæ irascibilis, in corde * delitescentis. Simul autem cum eo feruore calfit aliquando spiritus, aliquando substantia sanguinis. Quòd si ita contigerit, vt ea corpora quæ in se admiserunt caliditatem, longo eam tempore retinere sint apta, licet motus cordis sederur, in hisce tamen permanet calor præter naturam, atque inde hominem febricitare est necesse. Huiuscemodi autem febris habet originem a motu atque feruore natiuæ caliditatis. Quæ autem ex tristitia fit: ex solo motu, non autem ex feruore gignitur. At illius quæ labores sequitur, principium est musculorum, neruorum, copularum, & articulorum motus immoderatus. Ea siquidem primò, calorem quendam concipiunt. Dein verò continuatim calor ascendit ad cor: ac tunc homo necessariò febricitat. Quæ autem ex densitate cutis accenditur febris, qualis maximè constipatis atque astrictis corporibus accidere solet, mordaci effluxu in corpore coaceruato contingit. Semper enim corpora animaliũ difflantur, idque duplici modo: nempe effusis ad exteriora vaporosis fuliginosisque superfluitatibus, ac rursus intus attracta refrigerante ac ventilante natiuum calorem aëtea substantia. Quum igitur vehemens aliqua causa cutim ipsam condensans, meatus angustiores reddiderit, sæpius in plethoricam dispositionem incidit corpus, si & vapidum & optimum, quod effluit, extiterit. At si fuerit mordax & acre, nonnunquam febre corripitur: quo tempore etiam calor maximè augetur, refrigerio extrinsecus adueniente priuatus. Acris autem ac mordax superfluitas * effluit iis, qui natura vitiosos habent humores, aut prauis cibis vtuntur, aut sæpius cruditate vexantur, maximè si post eiusmodi cibos aquam vitiosam bibetint. Idem his quoque accidit, qui supramodum laborant, aut vigilant, aut cogitant, aut madicamina acuta ingerit sumunt. Eorum igitur qui cruditatem patiuntur, ij quidem qui prauis succis redundant, ac malè difflantur, au intempestiuè laborant, aut balneis superfluis vtuntur, facilè corripiuntur febribus. Qui verò boni habitus sunt, integréque difflantur, & quiescunt, regionemque ventriculi & hepatis calfaciunt, impossibile est vt febricitent. Nã in eisdem resides vẽtriculi & hepatis partibus, quicquid corruptum est, ac paulatim coquitur, redditurque optimum: siquidem & iis qui se motibus vehementioribus torquent, aut æstiuo sole, aut balneis calidis dulcium aquarum vtuntur, quicquid vitiatum est, recipitur in corporis habitum. Quibus verò corrupti cibi descendetunt in ventrem, * eos febris non corripit, nisi ob alias causas: veluti si defatigati sint ob crebriorem deiiciendi necessitatem, aut ventrem inflammatio tentauerit. * Porrò per obstructiones meatuum, & humorum constipationes, ob puttedinem solet febris oriri. Promptissimè nanque putrescunt omnia calida & humida, in calidis locis cõtenta, nisi difflati ipsa & refrigerari contigerit. * Quinetiam in altera plenitudine quæ ad vires dicitur, succi citò ad corruptionem deueniunt, * quum nec vincantur, nec concoquantur à facultate, vtpote imbecilla existente. Propterea autem quicunque cibi glutinosi atque crassi sunt, * ij ratione putredinis magis morbifici existunt: quandoquidem succi ex ipsis geniti, longè promptiores sunt, vt & in meatibus

Iracundia
quid.

Febris ab ira-
cundia quan-
do gignatur.
Febris orta à
tristitia.
Febris ab
exercitio im-
modico.

Febris à cutis
densitate.

Difflari ani-
malium cor-
pora duplici
modo.

Astrictionem
cutis, quomo-
do febris se-
quatur.

Cruditatem
patientium,
qui nam facilè
in febres inci-
dant, & qui
negẽ.

Febres oriri
solent ob ob-
structiones
meatuum.
Putrescunt
facile calida
& humida, si
conclusa in
calidis locis
nec difflentur,
nec refrigerentur.
Plenitudo ad
vires.

meatibus hæreant, & impingantur. At acres & attenuantes cibi, quòd mali ſucci ſint, febres etiam accendunt. Partes etiam quæ experiuntur inflammationem, ratione putredinis ſimiliter febres inducunt. Impactus ſiquidem in eis qui influxit humor, ſi natura calidus ſit, nec diſſletur, actutùm putreſcit. Si igitur fluxionem ipſam exquiſitè amara bilis pepererit, caliditas eryſipelatoſa partem occupat: ſi verò ſanguis, phlegmonoſa: at ſi ex vtriſque miſcellaneus humor, vel fit eryſipelas inflammationis particeps, vel inflammatio eryſipelatis: nomen quidem ab humore excellente ſuſcipiens, cognomen autem ab altero. In hiſce autem omnibus conſuetę lege febris accenditur. Nam proxima pars calefactæ particulæ, ſimul cum ea calfit, donec ad cor * diſpoſitio ipſa peruenerit. Etenim in carbunculis id quod continuum exiſtit, ſimiliter concaleſcit. Fiunt autem ex ſanguine quidem ſatis calido, & ad atræ bilis naturam, propter aduſtionem, conuerſo.

Inflammatæ particulæ cur febres ſuccendant.

Caliditas eryſipelatoſa & phlegmonoſa, quando inſeſtent.

Carbunculi oriuntur à feruente & melancholico ſanguine.

Cap. IV.

Calidiores aëris ambientis ſtatus, per inſpirationem quidem manifeſte cor calfaciunt: corpori autem extrinſecus circunfuſi, totum ipſum calidius reddunt: ſed præſertim arterias, vt quæ ipſius ſubſtantiæ aëris ambientis aliquid ad ſe alliciant: * cum quibus omnibus affici etiam cor eſt neceſſe: & quum calidius impendiò fuerit, ipſum primùm atque præcipuè, calorem febrilem ſuſcipere, ac dein vniuerſo corpori communicare. Peſtilentis autem febris, inſpiratio aëris vitiati & putridi, maxime eſſe in cauſa videtur. Fit aliquando etiam ob eos qui ſunt in corpore humores ad putreſcēdum paratos, quum exiguam aliquam occaſionem ad febris originem ab aëre ambiente acceperit animal. Aëris autem putredo accidit, vel ob cadauerum multitudinem minimè crematorum: vel ob lacuum, vel paludum æſtiuo tempore euapotationem. Cæterùm nulla cauſarum ſine patientis aptitudine agere poteſt; alioqui ex æquo omnes afficerentur ab eadem cauſa. Quæ igitur vitioſis ſuccis redundant corpora, obſtructáque ſunt, atque inerti victus & exercitij ratione educata fuerunt, ea ſane per peſtilentes conſtitutiones ambientis, ſtatim à prima inſpiratione initium putredinis ſument, ac plurimum in malo prouehentur. Quæ vero contrario modo diſpoſita, nonnulla quidem nihil, nonnulla verò adeò exiguum percipient, vt minimo negocio reuerti ad naturalem habitum poſſint. Iam verò quum aëris temperatura, ad caliditatem atque humiditatem immodicam fuerit conuerſa, peſtilentes morbi exorientur: qui ea tantùm corripient corpora, quæ vt afficiantur, prompta & idonea erunt. Etenim ea corpora quorum diſpoſitiones conſentiunt cauſis morbificis, facillimè contaminantur: quorum verò renituntur, ac reluctantur, quantùm viribus ac magnitudine contrarietas valet, tantùm inuicta contingit permanere ea corpora. Quum enim corporum diſpoſitiones diſſimiles ac multiformes exiſtant, quædam facilè alterantur, ac patiuntur à cauſa in ipſa operante: quædam inſuperabiles atque impaſſibiles permanēt: quędam ægrè patiuntur. Eſt autem ipſius medici opus, correctiuum errorum omnium, qui circa humanum corpus contingunt. Quare in iis omnibus prima eſſe debet, atque communis intentio, vt corpus quammaximè purum ſit, ac perſpirabile: ſecunda autem, vt præpotenti cauſæ aduerſetur, quammaximè fieri poterit. Nam quibus horum contraria inſunt, corripiuntur celeriter, acerriméque laborant.

Aër impendiò calidior, quid in corpora noſtra moliatur.

Peſtilentis febris cauſa eſt inſpiratio aëris vitiati & putridi: necnō vitioſus ſuccus in corpore, ad putreſcendum habilis.

Cauſam nullā poſſe agere, abſque patientis corporis aptitudine. Peſtilenti febre, quæ corpora facilè, & quæ difficillimè corripiantur.

Aëris conſtitutio calida & humida, peſtiferis eſt morbis obnoxia. Corpora conſentiētia cauſis morbificis, facilè corrumpuntur.

Corporum diſpoſitiones diſſimiles.

Corpus contra peſtilentiam debet reddi puriſſimum, ac maximè tum perſpirabile, tum cauſæ præpotenti contrarium.

Cap. V.

Igitur omnes peſtiferæ febres à putredine originem ducunt. At ephemeræ, minimè putredinem humorum ſequuntur. Sed qui quidem ex ſolis incendio febricitat, ab agentis cauſæ caliditate affici natura eſt aptus. Qui ex ita, huic feruorem quidem fieri caloris qui in corde conſiſtit, eſt neceſſarium: non tamen etiam putredinem. Sic & ei qui ſupra modum exercitatus eſt, vehementior calor præter naturam ſine humorum putredine in corpore accenditur. Cui autem cutis aſtricta eſt quum prius acriores ſuperfluitates expirarent per eam, poſteaquàm ſunt retentæ coaceruatæque, in febrem incidit, nulla interueniente humorum putredine. Porrò quæ tumoribus Inguinum ſuperueniunt febres, omnes (authore Hippocrate) perniciuſæ ſunt, exceptis ephemeris. Sunt ſiquidem quædam febres è genere ephemerarum, ſuperuenientes tumoribus inguinum: quæ quidem ab eis differunt quæ ex humorum putredine eueniunt, quæque vel in aliquo viſcerum, vel in cauis & maximis vaſis radicē habent ſuæ generationis. Quandoquidem quæ inguinum tumoribus ephemeræ ſuperueniunt, concalfaciunt ſemper partes vicinas, donec vſque ad cor febrilis calor perueniat: quò tamen putrida fuligo non peruenit, ſed ibidem, in loco inguinis circumſcripta remanet, ſola alteratione per continuum facta, atque vſque ad cor ipſum extenſa ſola caliditate. In putredine autem quæ aut in viſceribus, aut in magnis ſit vaſis, quidam veluti fumus, ex putreſcentibus ſuccis ad ventriculos cordis attollitur. Præterea in tumoribus inguinum omnes ſimul, collectíque humores putreſcunt, ſiue per vnum, ſiue per duos continuos dies, vtpote in vno eodemque loco compacti: at qui in viſceribus ſunt, vaſiſque magnis, quum perpetuò fluant, ſuóque contactu vicinos ad putredinem trahant, ſpatio temporis putridum calorem accendunt.

Peſtiferæ febres omnes à putredine oriuntur. Ephemeras omnes fieri nulla intercedente putredine.

Ephemeræ ſuperuenientes tumoribus inguinum, quomodo à putridis differant.

Cap. VI.

Humorum autē putredo, quæ in vaſis fit, ſimilis eſt ei quæ in inflammationibus, abſceſſibus, atque tuberibus accidit, duplex exiſtens ſecūdùm genus. Nam aut fit vincente natura: aut omnimodo ſuperata, aut adeò imbecilli reddita, vt nullam amplius in putreſcente excremento ad optimum moliri poſſit tranſmutationem: quod quidem tertium genus putredinis ex duobus primis conflatur. Per abſceſſus igitur, integrè ſuperante natura, optimum conficitur pus, aſpectui album & craſſum, & quaquauerſum ſibi ſimile: læue autem tangenti, ac minimè fœtidum. Nam ſi ſemiputridum fuerit, tertium in tali tranſmutatione genus, quod paulò ante diximus, fit: quodque ſecundum magis & minus, varias differentias ſortitur. Quotcunque autem in abſceſſibus putredinis ſunt differentiæ, totidem & in febribus quæ ex putredine ſuccēduntur, ſunt eorum quæ in vrinis apparent, formæ varietates. Optima verò vrina quæ ex putreſcente humore perficitur, qui adhuc concoctionem à continenti vaſe ſuſcipiat, eſt quæ albam, leuem, æqualem, & minimè fœtidam habet hypoſtaſim. Peſſima autem eſt, quæ in omnibus maximè contrario modo ſe habet. Quæ verò intermedia exiſtit, quātò ad alterā propius acceſſerit, tantò aut melior eſt, aut deterior.

Putredo humorum quæ in vaſis fit, contingit dupliciter.

Pus laudabile quale eſſe debeat.

Vrina optima ab humoribus putreſcentibus, qualis.

Vrina peſſima.

Cap. VII.

Cap. VII.

Ephemeræ oriuntur à procatarctica causa.

Porrò febrium ephemerarum hoc vnum est præcipuum atque inseparabile indicium, quòd ab aliqua manifesta causa præincipientéque (quam procatarcticam vocant) oriatur. Non est tamen id signum earum proprium. Nam & aliarum quædam à causa manifesta gignuntur, quæ nuitum præcessit.

Ephemerarũ vrinæ & pulsus qualis.

Inseparabile verò ac proprium ephemerarum est, vrinæ statim prima die concoctio: pulsúsque ad magnitudinem & celeritaté effatu dignam accedens, ita vt frequentia à proportione deficiat secundum externam quietem. Est autem & magis inseparabile & proprium, quòd nullo modo ad celeritatem ea pars pulsus, quæ dicitur systole, tendit: & si aliquando contingat hoc, minimum ac vix perceptibile existit, parumq; à naturali tenore mutatum.

Ephemerarũ calor est perparum fumans.

Sed & caliditatis suauitas, proprium atque inseparabile est huiuscemodi febrium indicium: Inseparabile quoque, æqualis atque incompressus ascensus, in calore simul & pulsibus: nó tamen proprium, quum & aliis quibusdam adsit: sicuti etiam consistente febre mediocritas. Neque enim hoc etiam est ephemerarum proprium, quanquam eis maximè inest.

Ephemerarũ inclinatio ac [illegible] sudore vel rore.

Proprium præterea inseparabileque ephemerarum indicium est, cum sudore, aut rore, aut aliquo oprimo vapore inclinatio: quam sequatur integritas. Atque hæc quidem est communis ephemerarum febrium dignotio.

Putridæ febres.

Hecticæ febres occupant solidas corporis partes.

Earum verò quæ ex aduerso ab ephemeris distinguuntur, quædam in putredine humorum consistunt, quædam solidas animalis particulas occupant. Atque has sané medici febres hecticas appellarunt, vel quia firmæ atque fixæ, perinde ac habitus sunt: vel quia corporis habitum comprehenderunt: sic enim partes solidas vocitant.

Putridas febres nulla procatarctica antecedit causa.

Primum autem & proprium, non tamen inseparabile, putridarum febrium est signum, quòd nulla procatarctica causa eas antecedit: id quod neutri aliorum generum inest. Quandoquidem ephemeræ omnes oriuntur à procatarcticis, Hecticæ autem, quando sine his gignuntur, minimè ab initio inuadunt. Vbi quis igitur citra manifestam, præincipientemque causam cœpit febrire, scire oportet eius febris causam in humoribus esse.

Putrida febris quando succedat ephemeræ.

Interdum tamé aliqua ex procatarcticis causis sui ratione febrem accendit ephemeram: succedit autem altera ex putredine humorum, vbi quod afficitur corpus & impurum, & superflui humoris colluuie redundans fuerit. Successionis autem ipsius, vna quidem propria inseparabilísque dignotio habetur, quòd febris ephemera ad integritatem nó desinat.

Ephemeram permutari in putridã, quibus dignoscatur indiciis.

Contingit verò aliquando, vt per vigorem ephemeræ, ac multò magis per declinationis initium, signum aliquod permutationis cernatur: videlicet si ea trãquillitas absit, quam adesse oportebat. Initium ante sumere à rigore febrem vbi nec insolatus, nec præcessit aliqua refrigeratio vehemens, putridarum febrium est proprium signum, non tamen inseparabile. Siquidem non inest putridis omnibus rigor: sicuti neque horror. Præterea inæqualitas pulsuum atque caloris, siue in principiis, siue in augmento contingat, huiuscemodi febrium est signum proprium, sed ne ipsum quidem inseparabile. Multò autem minus inseparabile existit, quòd accessiones ipsæ habeant plures veluti insultus: id quod superexacerbari vocamus: quemadmodum & pulsuum compressio, quæ putridarum febrium est propria (nisi alicuius symptomatis ratione citra febrim ea accidat) non tamen inseparabilis.

Putridarũ febrium calor est mordax & acris.

Maximum etiam earum febrium quæ à putredine oriuntur indicium est, mordacitas & acrimonia caloris, quæ perinde ac fumus nares & oculos, sic ipsa erodere tactum videtur. Sed in principiis quidem accessionum, vtpote in quibus calor adhuc suffocatur, superfluitatésque succenduntur intus, non statim ea qualitas, admota manu, discernitur. At per moram, prædicta caliditatis species effertur ex penitioribus partibus.

Putridis febribus adesse velocem systolẽ.

Proprium præterea inseparabiléque putridarum febrium est signum, velocitas systoles, quæ manifestius quidem in crescentibus febribus, non obscurè autem in incipientibus & consistentibus fit.

Putridarum febriũ pulsus.

Comitatur autem has febres, in initiis quidem, pulsus paruus ac velox: quum verò consistunt, velox simul & magnus. Sic & quæ circa externam quietem versatur frequentia, in huiusmodi febribus deprehenditur manifestè. Cuius similis neque in ephemeris, neque in hecticis cernitur.

Putridarũ vrinæ quales.

Maximum verò & harum febrium indicium existit vrinæ cruditas: earundemque est proprium, imbecilla concoctio. Neque enim vnquam magnum aut effatu dignum concoctionis indicium per huiuscemodi febres in primis vrinis apparet, si quidem excipiamus eam, quæ fit ex ephemeris febribus, permutationem.

Febrium nulli quatenus febri, adest pulsus durus.

At verò pulsus durus nullius generis febrium quatenus febres sunt, est aut proprius, aut inseparabilis. Comitatur tamen magna ex parte hecticas febres: nonnunquam verò etiam duo genera alia, symptomate aliquo interueniente.

Durities vnde accidat arteriarũ tunicis.

Quippe durities accidit arteriarum tunicis, aut ob congelationem, aut tensionem, aut siccitatem. Congelationes igitur, vehementes algores efficiunt: tensionem verò, inflammationes, & duri tumores, & neruorum dispositio inflammationibus correspondens. At siccitatem, euacuationes diuturnæ, & longi temporis fames, & diurinæ febres ardentes. In vniuersum autem, quæcunque solidas animalis particulas vehementer exiccant, sicuti & hecticæ febres arteriarum duritiem efficiunt.

Cap. VIII.

Hecticæ ardentibus solent superuenire.

At verò hecticæ febres magna quidem ex parte ardentibus febribus solent superuenire, vsque adeò productis, vt humorem in corpore cordis contentum absumpserint: quanquam fieri etiam potest, vt magna adhuc eius portio seruetur. Cæterùm illæ non tantùm hecticæ sunt, sed etiam tabidæ.

Tabidæ febres.

Quæ verò manente adhuc humiditate gignuntur, vbi cordis occupauerint corpus, hinc maximè succenduntur, quemadmodum lucernæ flamma ex ellychnio.

Hecticas febres interdum ab initio inuadere, similem cum ephemeris habentes generationé.

Alio autem modo febres hecticæ oriuntur, vbi statim ab initio inuadentes, similem ortum cum ephemeris habent: videlicet aut ex ira, aut tristitia, aut lassitudine insigni, aut ardore solis contractum. Quæ igitur sic gignuntur, non admodum ægrè curantur.

Hecticarum nonnullas quidem facile, alias ægrè curationem recipere.

Quæ autem peruenerunt ad tabem, iis, vbi iam exquisitè consistunt, & iamdudum inceperunt, vt medeamur est impossibile. Siquidem earum natura calida est & sicca, quum per eas tale quid perpetiatur cor, quale lucernæ ellychnium, dum plurimum est exustum.

Marasmus. Tabida febris à tabe quomodo differat.

Differt autem tabida febris à tabe, siue marasmo. Marasmus siquidem etiam absque febre in decrepita ætate solet accidere, extincto natiuo calore: id quod nihil aliud existit, quàm mors, quæ ferè sine sensu doloris, ac secundum naturam, ex siccitate contingit: sicuti & iis qui præter naturam tabescunt, altera species marasmi accidit, quæ à

Philippo

Philippo ex morbo senectus vocatur. Tabida verò febris nō tantùm sicca, sed etiam calida est passio.

Cap. IX.

Tabes in febris indicia.

Hectica igitur quæ in tabem incidit, febris, cognitu promptissima atque facillima existit. Nam priusquam pulsum atque calorem perpendas tactu, videbis oculos immodice concauos, ac veluti in foueas quasdam reconditos, exhausto iam vniuersorum ipsorum humore, ita vt ossium, quibus palpebræ cohærent, eminentiæ cernantur. Sordes prætetea in ipsis siccæ ostenduntur, & quædam veluti squallida dispositio, qualis maxime inest iis, qui toto die sub solis ardore per puluerem iter longum fecerunt. Quin etiam in eis est coloris flus vitalis extinctus: frontisque & faciei cutis rigida, ex siccitate, & squallida. Ad hæc, nec affecti frequenter palpebras contrahunt, dormitantium instar: nec tamen affectus eorum est somnus, sed potius vigilandi impotentia. Præ macie etiam sunt illis collapsa & concaua tempora: nihilque in eorum corporibus cernitur præter cutim atque ossa. Pulsus autem tenuis, durus, debilis, atque frequens apparet. Caliditas verò, quum primum admoueris manus, languida est: paulatim autem acredinem, atque erosionem ostendit: ac magis, quum plus tangendo immoraberis. Porrò marasmus tunc incipit, dum cognatus humor, qui in medus partium similarium spacus inspersus est, & ex quo primum vniuersæ partes nutriuntur, periclitatur circa corpus cordis non amplius adesse. Quando enim pars aliqua humoris illius consumetur, tabida febris hectica existet, nundum etiam tabida. Vbi verò res eò discriminis iam peruenerit, vt nihil ex tali humore supersit, tunc exquisita tabes existet. Est autem hecticarum omnium dispositio difficilis, vbi prætetierit principij tempus: quod non dierum aut horarum numero, sed ipso dispositionis modo determinandum est. Cæterùm quum naturalis temperies cordis primùm mutari inceperit, neque natiua humiditas protinus dissipatur, neque virtus laborat plurimùm: sed primò fit veluti quædam efferuescentia ipsius humiditatis: qnu tempore facilè est eiusmodi febrem sanare, tanquam nihil adhuc virtute perpessa. Tantùm autem virtus laborat, quantùm siccitas & caliditas in ipso corde inualuerit. Iam verò, quæ febris æqualiter ab vtraque distat, ab ea scilicet quæ exquisitè tabida existit, & ab illa in qua nihil adhuc tale, mediam quodammodo sese habet ad curationem, dubio ad partes ambas momento inclinans. Quæ autē tabidæ proximior existit, est vicinior periculo, quā quæ alteri primæ magis adhæret, non patuant salutis spem possit nobis promittere. Fingamos igitur aliquem esse correptum febre, quam præcesserant conspicuæ & procatarcticæ causæ. Si enim febris ipsa ad sequentē diem extendatur, neque integrè desinat, neque exasperetur magis, ariditatem tamen maiorem in corpore tepræsentet, talem hecticam fore tibi suspicādum fuerit. Quòd si & in tertio die sine cibo permanete voluerit æger, donecque tertianæ accessionis prætetierit horas suspectas, nihilque effatu dignum priori accesserit febri, aut imminutum fuerit, sed tantummodo quædam exiguæ reliquiæ primæ febris procedant, permaneantque cum ariditate corporis, & caliditate, quæ primo quidem tactu mitis sentiatur, processu verò acris, mordax & sicca: huiusce modi febrem hecticam esse existimandum est. Maximum verò & indubitatū eius naturæ indicium, si cibum homini post suspectas horas obtuleris. Statim siquidem vna vel altera hora post cibum exhibitum, quicunque ægrotantem tetigerint, alteram febris accessionem opinabuntur adesse. Omnibus nanq; hecticis febribus hoc propriū inseparabileque adest indicium, scilicet quòd allato cibo accendatur * calor, pulsu que ad magnitudinem & velocitatem augeatur: sic vt videatur oborta esse incompressa quædam accessio, hoc est, libera ab omni inæqualitate, qualis comitari alias febres solet. Nam tametsi in aliis nonnullis febribus huiuscemodi * insultus incompressi cernantur, ij tamen absque cibo solent accidere. In febribus autem hecticis nuquam aliqua accessio conspicitur, sed perpetuò cernitur vna febris continua, vt illa quæ synochus appellatur. Ea tamen quandam veluti flammam plurimam admonenti manum possidet occurrantem: pulsusque ædit celerrimos, frequentissimos, atque maximos. In hecticis autē febribus, neq; multa occurrit caliditas, pulsusque tātò minutes, rariores, atque tardiores sunt iis, qui per synochos fiunt, quantò etiam caliditas ipsa est minor. Commune itaque omnibus hecticis febribus est, quòd pusillæ, & semper à principio vsque ad finem æquales existant. Proptium autem est tabidarum, siccitas. Nam sine siccitate sæpius hecticæ febres consistunt, quum minimè in tabem degenerant. Iam cæteras febres quæ incompressas accessiones sortiuntur, omnino compressio aliqua comitatur, dum cibos ingestus fuerit in accessionis principio. Hecticis autem, post cibum assumptum, quendam velut inconcussum insultum fieri contingit, qui tamen non est accessio, sed incrementum caloris, atque promotio pulsus in magnitudinem atque velocitatem, qualis cuicunque alteri post cibum solet accidere. Quamobrem alteratio ipsa tandiu perdurabit, donec distributus cibus appositusque: homectauerit cordis ariditatem. Postea verò corpus ad pristinum reuertetur statum, in quo antea quàm cibus exhiberetur, conspiciebatur. Quod si totius nutrite velis, vel in diuersis temporibus, senties semper calorem post cibos adauctum: pulsus autem (vt dictum est) alteratos: vtpote quibus idem videtur accidere, quod calci & lapidibus calefactis, quorum nimirum caliditas arida, per aquæ affusionem, ab humida substantia nutritur. Humida enim caliditas, quàm sicca, vires habet non parum euidentiores. At verò siccam in hecticis febribus esse caliditatem, quas consequitur tabes, hinc constat, quòd nullus eorum qui habitu corporis sunt humidiori statim ab initio huiuscemodi febre correptus fuerit. Quicunque autem sunt natura [...], ac præsertim si temperiem etiam calidiorem sortiantur, vitamque elegerint in laboribus, vigiliis, curis tenuique victus ratione, hos statim ab initio solet hectica febris inuadere, ex ira, vel tristitia: ac magis æstate, statuque temporis calido & sicco, ac loco prætetea consimili. Ac terminus talium hecticarum principij est, si eo tempore, quo solent ephemeræ ad integritatem desinere, nō solùm istis nihil tale accidat, sed siccitas etiam manifeste intendatur. Alter verò cuiusdam veluti ipsius augmenti, atque integræ perfectionis terminus, est tertiæ diei accessio. Nam si tunc nec altera accessio superuenerit, neque ægrotus absque febre fuerit, adaucta insuper siccitate, proculdubio hic hectica febre laborat: quæ progressu temporis citò ad tabidam conuertetur,

Marasmus quomodo incipiat.

Tabes exquisita quando dicatur.

Hectica febri inuestigatio.

Hecticæ febres post sumptum cibum accenduntur, exacerbarique æqualiter.

Hecticis febribus nulla adest accessio. Synochus febris, est tota vna febris quidam.

Hecticæ omnes pusillæ & æquales semper à principio vsque ad finem existunt. Tabidarum febrium proprium est siccitas. Hecticæ sæpe absque siccitate consistere.

Febris cuicunque alterari pulsum post cibum, in magnitudinem atque velocitatem.

Hectica statim ab initio qui prehendantur.

conuertetur nisi recte curetur. Terminus autem permutationis ipsius ad tabem est, dum pulsus debilis simul atque durus sentietur: qui quidem necessariò etiam erit paruus & frequens: non tamen propterea febris dicitur tabida, sed ob id potius, quòd debilis atque durus existit. Debilitas siquidem, vehementem sequitur febris intemperantiam: durities autem, ariditatem. Si igitur huiuscemodi affectus cor occupauerit, hinc febre tabida necessium est animal laborare. In eandem verò incidunt febrem ex ardentibus atque acutis febribus plures, qui recte curati non sunt: quique quum egerent potione frigidæ, non solùm eam non biberunt, sed nullum etiam aliud refrigerans medicamen applicuerunt thoraci & præcordiis. Quinetiam hepatis ac ventriculi inflammationibus, nisi rectè curentur, tabes superuenire consueuit, affectione ipsa cordi communicata. Siquidem tabe corripitur cor, interdum quidem ex seipso, sicuti per excandescentias, vehementesque atque diuturnas tristitias: nonnunquam verò ex ardentibus febribus: aliquando autem ex pulmonis ac thoracis affectibus, ac præsertim ex empyemate & phthisi, atque adeo ex diuturnis nobilium partium inflammationibus. Similiter in lienteria & diarrhœa, si vel ab initio statim, vel progressu temporis, febris inuaserit, tabidæ postea febres succedunt. In vniuersum autem, quandocunque præexiccatum cordis corpus febrilem caliditatem susceperit, & quæ cum difficultate extinguatur, tabida occupatur febre. Quare & quum arteriæ circunstantibus partibus calidiores sentiuntur, maximum sunt hecticarum febrium indicium. Vbi igitur sola per seipsam consistit hectica febris, perspicua est, an sit absolutè hectica, an simul & marasmodes. Vbi verò hectica febris vnà cum putrida coit, longè difficilius cognoscitur: quamuis ex arteriarum perseuerante calore, motúsque celeritate & frequentia, eam discernere possumus.

Tabida febri tunc laborabit animal, quum calor hecticus iam ipsum cor occupauerit.

Tabes quibus fidum superuenire.

Tabe corripi cor quibus ex causis possit.

Hecticam miscere interdum cum putrida.

C A P. X.

Porrò qui ex feruore solis inciderunt in febrim, his cutis magis ad calorem & siccitatem, quàm pulsus ad febrilem vergit dispositionem: nam & minus sitibundi sunt iis, qui æqualem habent caliditatem: & quamprimum manus admouetur, ingens calor percipitur. Contra res se habet in iis, qui ex cute densata & astricta laborant: nam in eis reaccenditur calor. At qui ex feruore solis ægrotant, his maximè deüri caput videtur, plúsque ex balneis frigidis vtilitatis & delectationis percipiunt. Oculi quoque in eis rubicundiores & calidiores cum quadam ariditate videntur, si quidem sine grauedine ac destillatione affligantur. Est autem minus calida cutis iis qui ex frigiditate febricitant, corpúsque eis in maiorem tumorem attollitur: ac nullus in fronte squallor, qualis illis qui ex insolatu febricitant, sine plenitudine capitis. Siquidem magna ex parte his solet caput repleri, nisi quis purum, materiæque inutilis expers corpus possideat. Solis quippe bis caput calfieri contigit, sine aliqua plenitudinis noxa.

Febris ex insolatu.

Febris ex cute astricta.

Febris ex frigidiitate.

***

GALENI PERGAMENI

De differentiis febrium,

LIBER SECVNDVS.

C A P. I.

SVperest autem nunc, vt de differentiis febrium quæ ex humorum putredine oriuntur, similiter disseramus: idque vbi admonuerimus prius, non sat esse (quemadmodum multi opinantur) ad omniũ febrium generationem, si in corpore amara bilis redundet. Alioqui laborantes atquato morbo ad vnum omnes maximis corriperentur febribus: id quod nequaquam contingit, priusquam bilis quæ in illis copiosissima est, computrescat. Absurdum etiam est credere, in quartanis & quotidianis febribus exquisitis, aceruari bilem amaram, quemadmodum in tertianis, atque in causonide, quum in illis nullũ talis succi vestigium adsit. Etenim febres tertianæ magna ex parte in corporibus natura magis biliosis fiunt: in ætate vigenti (quæ omnium biliosissima est) tempore æstiuo (in quo dominatur is humor:) in locis præterea quæ calidam & siccam temperiem possident, in similique aëris ambientis constitutione: ac breuiter in homine qui laboribus, curis, vigiliis, æstu, tenuis victus ratione, eademque calida & sicca, ac denique medicaminum calfacientium & exiccantium immodico vsu, fuerit commaceratus. Quotidianæ verò, naturis in quibus pituita superfluit, sunt familiares: in hyeméque præcipuè, atque in omni locorũ & tẽporũ statu frigidiori atque humidiori gignuntur. Ex ætatibus porrò, senilem atque puerilem infestant magis: præsertim si accedat otiosa vita, quam crapulæ comitantur: atque etiam si post pituitosos cibos quispiam balneis vtatur. Neque etiam ij qui quotidiana febre tenentur, amaram euomunt bilem, nec per ventrem inferiorem aut sudores illam excernunt, quod in febribus contingit tertianis: hæ siquidem flaua bile putrescente gignuntur. At quotidianæ ex pituita, quemadmodum quartanæ ex atra bile, ducunt originem. Proinde corporum naturæ magis ad atram bilem procliues, ex ætatibus, præcipue declinans: ex anni verò temporibus, maximè autumnus: ac breuiter victus vniuersus frigidus atque siccus, quartanis febribus originem præstant. Quare & rigor qui vtrunque genus febris antecedit, haudquaquam similis est: * sed qui in tertianis quidem accidit, repræsentat sensum causæ efficientis, veluti rei cuiusdam pungentis, ferientisque: qui verò in quartanis, tanquam refrigerantis. Porrò febres intermittentes, quæ nimirum ad integritatem desinunt, ortum habent ab humore qui per omnes corporis partes suo motu defertur. At in continuis, humor delitescit atque continetur in venis.

Tertianæ febres quibus naturis magis sint familiares.

Quotidianæ febres quibus naturis magis sint familiares.

Tertianæ fiunt à flaua bile computrescente.

Quotidianæ fiunt a pituita. Quartanis febribus quæ originem præstent.

Rigor qualis tertianis, quartanísque.

Intermittentium febrium & continuarũ discrimen.

C A P. II.

Intermittentium igitur tres sunt omnes numero differentiæ, quotidiana, tertiana, & quartana: quotidiana quidem, ex pituitæ, tertiana autem, ex flauæ bilis: quartana denique, ex atræ putredine propagata. Continuarum autem quæ ex flaua bile proueniunt, duplex species habetur: vna quidem, earum quæ appellantur synochi: quarum vniuersum tempus vnica accessio existit, à principio vsque ad finem extensa: altera verò earum quæ idem

Intermittentium febrium tres differentiæ.

Continuarum species duplex.

Synochi vniuersum tempus est vnica accessio.

cu[illegible] [illegible] nomen habent, continuéque dicuntur, [illegible] bus * particularibus circuitibus con[illegible]. E[illegible] igitur quæ appellantur synochi, [illegible] differentiæ communicantur. Nam earum quæ-d[illegible] principio ad finem vsque perseuerant æquales [illegible] quædam paulatim augentur: aliæ decrescunt, atque imminuuntur. Vnde nonnulli primas quidem homotonas acmasticasque, secundas epacmasticas, tertias paracmasticas, hoc est, vniformes, inualescentes, & decrescentes, nominant. At continuarum duæ sunt differentiæ primæ. Siquidem earum nonnullæ quidem, tertio quoque die inualescunt exasperanturque, referentes naturam tertianæ febris: aliæ verò etiam die intermedio exacerbationem faciunt: neutræ tamen harum ad integritatem desinunt. Earum igitur continuarum quæ die intermedia accessionem faciunt, nonnullæ quidem formam quotidianarum seruant, duas inuicem accessiones simillimas conficientes: aliæ verò, quum duas dissimiles faciant, simillimam primæ tertiam efficiunt, atque secundæ quartam, instar duarum tertianarum progredientes. Hæ igitur ex bilioso magis, alteræ verò quæ singulis diebus similem accessionem faciunt, ex pituitoso humore consistunt. Est & tertium genus febrium continuarum, quæ perraro tamen eueniunt, quæ accessiones quartanarum figuram progredientes ostendunt, nec desinunt tamen integrè. Quemadmodum autem febris tertiana aliquando fit duplex & aliquando triplex: sic hæc etiam non duplex modò, sed triplex potest euadere.

Synoch[illegible] [illegible] differentiæ.
Homotonæ f[illegible].
A[illegible]asticæ febres
Epacmasticæ febres.
Paracmasticæ febres.
Continuarum duæ differentiæ.
Continuarum quartanam referentium perraro.

Cap. III.

Quæ igitur à flaua bile per sensibiles corporis partes delata oritur febris, ea cum rigore inuadit, atque ardentis febris similitudinem gerit, & biliosis vomitibus, aut deiectionibus, aut sudoribus, vel horum quibusdam, vel omnibus simul, soluitur. Huius febris accessio duodecim ad summum horarum æquinoctialium interuallo finitur. Vocamus autem ipsam exquisitam tertianam, quæ in temperatura laborantis biliosa, & anni tempore, & regione, & victus ratione, calidis & siccis consistit. At verò copiosior bilis, ea quæ pauca est, longiorem facit accessionem: tenuis autem, crassa breuiorem. Sic & vigor, maior quidem, breuiorem: imbecillior autem longiorem. Præterea corporis dispositio, rara quidem breuiorem, densa verò longiorem. Tempus autem intermissionis in hac febre, nullum habet humoris putrescentis ex pulsu perceptibile indicium, in die aut nocte, quæ consequitur accessionem. Quum verò parumper succenditur, vix agnosci potest in primis diei aut noctis subinde sequentis partibus: manifestius autem circa fines ipsius diei vel noctis: atque adhuc manifestius die proxima, quæ videlicet antecedit accessionis diem vel noctem. In illa verò iam signa euidentius apparet, ac multò etiam magis accessione iam incipiente: atque adhuc plus, inualescente febre. Quum verò iam consistit, minus quàm quum augebatur: multoque minus vbi iam declinauerit.

Tertiana febris symptomata.
Tertiana exquisita quæ.
Accessiones [illegible] longiores [illegible].

Cap. IV.

Est & alia exquisitæ simplicitatis febris, quæ ex pituitaginosa prima ortum habet, per sensiles à natura partes impulsa. Incipit autem à refrigeratione extremorum, & horrore magis quam rigore. Cum difficultate per eam accenditur calor, [illegible] longum [illegible] dum inualescendo p[illegible]. Quin tamen verè is ex quo con[illegible] [illegible] est & humidus ac præterea lentus & [illegible] [illegible] accenditur, [illegible] in foraminibus [illegible]. O[illegible] atque [illegible] aliquando v[illegible] inæquales [illegible] biles magis, parui[illegible]que efficit pulsus, quum primum accessiones inuadunt, atque in primis incrementi partibus. Fiunt & in biliosa febri circa accessionum principia, singuli quos diximus pulsuum affectus: in ea tamen statim desinunt: cætera verò, necnon inæqualitas, plerunque tali febri inuadente non adsunt. At postquam cessauerit rigor, non multùm post calor accenditur, veluti ignis effulgens, purusque, omnis fumosæ fuliginis expers. Pituitosi autem humoris caliditas, ignem humidum ex accensis lignis viridibus refert. Idcirco & * exiguæ euacuationes ab ipso, & accessionis spacium longius producitur: neque intermissionis tempus est adeò vt in tertiana syncerum, sed humoris putrefacti seruat indicium. Attamen quum exquisite suam naturam seruauerit, plerisque & mihi non rarò videtur habere putam intermissionem. Hæc febris, naturas consequitur corporum, & tempora, & loca, & status, & artesque, & victus rationem, aliaque omnia prorsus alumna pituitæ. Accenditur autem singulis diebus, etsi minus calida sit, quàm biliosa tertiana. Hæc enim, quum humorem habeat minimo negocio inflammabilem, facileque quicquid ex eo efferbuerit, totum propter subtilitatem in accessione expurgetur, ad puriorem quandam integritatem terminari videtur: atque exiguum quoddam vestigium post paroxysmum, putridæ caliditatis relinquere. Quæ autem ex pituita febris accenditur, in accessionum declinationibus non expurgatur integrè, neque parum relinquit eius quod veluti succendi videtur: ac proinde intermissio eius longè deterior est, ac secundæ accessionis multò magis festinat insultus.

Quoti[illegible] [illegible] [illegible].
Tertianæ & quotidianæ discrimen per [illegible] sensum caloris.
Quotidiana accenditur singulis diebus, quia in accessionum declinationibus non expurgatur integrè, vt exquisita tertiana.

Cap. V.

Tertium febrium intermittentium genus est exquisita quartana, quum ex solo atræ bilis humore gignitur, qui frigida & sicca constat temperatura. Succenditur autem paulatim, veluti lapis aliquis, aut corpus similiter frigidum atque siccum. Vbi verò aliqua ex eo flamma fuerit accensa, nihil fumidum, aut semicombustum in accessione relinquit: atque idcirco ex hoc humore, quam ex pituita, plures euacuationes oriuntur, intermissioque exquisite pura videtur: quandoquidem quicquid atræ bilis accensum fuerit, exhauritur atque discutitur. Quamobrem in sic affectis talis est rigor, qualis iis, qui vehementi gelu frigescunt. Hanc autem febrem necessariò antecedunt, quæcunque atram bilem accumulant. Cæterum accessio ipsius, quod quidem ad longitudinem pertinet, similis est tertianæ: nonnunquam etiam & longior, quum videlicet exquisita persistit, nempe à frigidiori humore producta. Pro multitudine autem & qualitate humoris, vigore & imbecillitate potentiæ, necnon ipsius ægrotantis dispositione, per omnes febres solet longitudo accessionum variari. Si igitur neque putrescat, neque vehementer per partes sensiles deferatur, melancholicus humor, nunquam efficiet exquisitum quartanum circuitum. Iam verò, regij quidem morbi

Quartana exquisita gignitur ab atra bile.
Quartanarum rigor qualis.

morbi passionibus, diuturni melancholicique splenis affectus, & colores in toto corpore fœdi: herpetibus verò atque erysipelatibus, quæ ex flaua bile gignuntur, cancri & phagedænæ, proportione quadam respondent. Verùm neque in his neque in aliis atræ bilis affectibus necessariò febricitant, nisi prius atra bilis putrescat. Semper quippe natura suis viribus freta, quicquid * optimum reddi potest ex succis, id nutriendis partibus conatur assimilare: excernere autem, quod talem correctionem non recipit. Quòd si quando ob occasionem aliquam id ipsum nequeat expellere, necessum est, vt diutius delitescens in animalis corpore, corrumpatur. Sic igitur iis qui morbo regio, atque atræ bilis passionibus infestantur, quando biliosi humores superabundantes, diutius corpus obsederint, febris superuenire consueuit. Sed neque ob redundantem pituitam febris vnquam accenditur, nisi prius computruerit. Ob pituitam autem visum est sæpius (quod impossibile arbitrabantur veteres) oriri absque febre rigorem.

Rigorem absque febre aliquando ex pituita oriri.

Cap. VI.

Hepiala est ex genere quotidianarum.

Ex genere quotidianarum est febris quam Hepialam vocant, vbi simul & febriunt, & rigent ægri, atque eodem tempore in toto corpore vtrunque sentiunt affectum. Oritur autem hæc febris ab humore illo, quem vitreum Praxagoras vocat, quique est species quædam pituitæ, satis frigidus atque tenax existens. Siquidem omnis frigidus atque humidus succus, ad pituitæ appellationem refertur. Cuius tamen plures sunt differentiæ. Est nanque vna species pituitæ, vsqueadeo frigida, vt quum detinetur alicubi, dolores acerbissimos excitet. Atque hæc sane vitro fuso est persimilis. Est & alia pituitæ species haudquaquam exactè frigida, quam plerique cum screatu expuunt, sensibilem habens dulcedinem. Accedit tertia species pituitæ, quæ sentitur expuentibus acida: estque minus frigida, quàm quæ dicitur vitrea: magis verò quàm dulcis. Præter has species, est salsa aut ob putredinem, aut ob serosæ humiditatis mistionem: ex qua quidem febricitantes non rigent, sed tantummodo horrent. Acida verò ac vitrea pituita, si per partes sensiles defertur, rigores citra febrem inducit. Quòd si modica aliqua in ipsis fiat putrefactio, febrem Hepialam conciliant. At si vehementius putrescant, rigor quidem antecedit, febris verò sequitur, à multitudine caloris frigida materia deuicta. At putrescente dulci pituita, rigor minimè antecedit febrem.

Hepiala oritur à vitrea pituita.

Pituitæ species quatuor.

Hepialam fieri etiam à pituita acida.

Cap. VII.

Porrò si pituita putrescens misceatur amaræ bili, duplex vt causa, sic etiam dispositio iungetur. Alter siquidem humor afferet quotidie accessionem, alter verò tertio quoque die. Itaque alter quidem dies duas accessiones habebit, alter verò vnam duntaxat: nisi accessionum tempora sibi mutuò cohæreant: cohærentibus siquidem fiet vna febris confusa, quæ neque puræ tertianæ, nec quotidianæ formam præ sese feret. Quoniam verò vtriusque febris duplex species est, quatuor ex ipsis fient coniugationes. Vna quidem in qua tertiana quotidianæ intermittenti miscetur. Altera, in qua tertiana quotidianæ continuæ iungitur. Tertia, in qua quotidiana intermittens, tertianæ continuæ miscetur. Quarta denique, in qua permiscetur quotidiana continua tertianæ continuæ. Harum verò nuper dictarum coniugationum omnium, duæ sunt differentiæ: quum aliquando quidem in eandem horam accessiones occurrant: nonnunquam verò diuersis temporibus superueniant. Cæterùm ex accessionis forma, non ex periodorum simili proportione, cognoscenda ipsa febris venit. At quæ singulis diebus accenditur atque intermittitur febris, ea amphimerina, hoc est, simpliciter quotidiana vocetur. Quæ verò intermissionem non habet, continua quotidiana dicatur. Idem etiam & in aliis febribus est faciendum indicium. Iam verò ex quotidiana continua, & tertiana intermittente, hemitritæi natura constat. Quum igitur tertianæ insultus cum rigore inuadat: quotidianæ autem continuæ, sine rigore: sanè si ambæ in vnam horam (quod interdum per hemitritæum contingit) conspirent ex æquo, febris conflata ex vtraque, horrorem præ se feret, rem quidem rigore minorem, sed maiorem refrigeratione. Quocirca dimidiam hæmitritæi portionem vtraque illarum febrium (dico quotidianæ continuæ, & intermittentis tertianæ) occupat. Est autem hemitritæi duplex generationis modus. Nam aut illarum febrium accessiones in vnam eandémque horam coëunt, quòd altera quidem anticipet, atque altera prorogetur: vel statim ab ipso initio ambæ febres miscentur & confunduntur. Quæ igitur fit, in vnum tempus conspirante vtraque accessione, vnum duntaxat hemitritæi naturæ paroxysmum sortitur: altera autem omnes, à principio ægritudinis vsque ad finem: quæ febris maximè ab omnibus hemitritæos vocatur. Qui autem intermittentis tertianæ & quotidianæ continuæ formam per se cognorit, facilè complicatas per symptomata propria distinguet. Porrò quænam ex eis complicatis citius sit habitura finem, ex ipsarum specie, accessionis prolixitate, magnitudinéque, præterea ex more, motu, reditu periodorum, necnon ex concoctionis & cruditatis indiciis, coniecturandum.

Tertianæ febris & quotidianæ mistarum, quatuor coniugationes.

Amphimerina febris.

Hemitritæus constat ex quotidiana continua, & intermittente tertiana.

Hemitritæum inuadere cum horrore.

Hemitritæi duplex generationis modus.

Cap. VIII.

Febris igitur quæ ex intermittente tertiana, & quotidiana continua, composita est (quam hemitritæum vocamus) aut flauam bilem habet exuperantem: atque ob id, in ea fiunt tertianæ febris accidentia maiora: aut hæc quidem parcior, pituita verò abundantior existit: ob idque quotidianæ continuæ affectus firmiores: aut neuter horum humorum alterum vincit, sed ambo æquipollere videntur, id quod in exquisitis hemitritæis, hoc est, semitertianis, contingit. Ergo si in mistione ipsa præualuerit febris tertiana, horridior fit tota febris, & nonnihil sibi in inuasione rigoris associat. Confestim verò & feruidior est huiuscemodi febris, & incendij plus habet, magísque ad summum festinat: & aliquid bilis per vomitum, aut per aluum, aut per sudores excernitur. At si altera ex pituita febris sit præpotentior, tunc frigus vehementius extremas occupat partes, & pauci adsunt horrores, ac pulsus magis, & diutius comprimitur: tardiúsque accessio inualescit, ac longum pòst tempus consistit: non tamen aut sitim, aut magnum adfert incendium: nec in ea, vt in alia, bilis excernitur. Itaque in hemitritæo exquisita, quæ ex æquali duarum febrium (quandoquidem humorum duorum) temperatura est composita, veluti pugna quædam inter varios affe-

Hemitritæus exquisita quomodo constituatur.

ctus oritur, quum æger nonnunquam inualescente febre tertiana, atque ad cutem humores pellente, incalescat vehementius, remorante interim teuellentéque intrò ipsius motum febre quæ ex pituita ortum habet: *quum nimirum is humor sit tardi ac difficilis motus, frigida & lenta existens materia. Dicitur autem hemitritæus febris non exquisita, vbi aut bilem, aut pituitam habet vincentem. Est & alia secunda copula commistióque duarum febrium, tertianæ scilicet & quotidianæ, ambarum intermittentium, quæ similem qoidem nuper dictæ accessionem facit: hoc tamen interiecto discrimine, quòd hæc quidem intermittatur, atque necessariò ad integritatem desinat: quodque die secunda cum rigore aut horrore, sola quotidiana febris inuadat. Quamobrem huiuscemodi febris non est dicenda hemitritæus, si quidem ex numero continuarum hemitritæus existit. At si in vtroque genere hemitritæus consistat, non hæc tantùm, sed multæ præterea aliæ febres, hemitritæi dicentur. Cæterùm minimè ex duabus continuis, quarum altera ex bile, altera ex pituita oriatur, potest hemitritæus produci: quandoquidem hæc commistio, febrem horridam, & quæ multas habeat reduplicationes, non facit. Nam quum omnis febris continua, sui quidem ratione, si exquisita fuerit, neque horrorem habeat, neque rigorem: certè quæ ex ipsis componitur, haudquaquam horrida fiet. Necessum igitur est, si horridus simul atque continuus sit hemitritæus futurus, ex duabus ipsum febribus generari, quarum altera sit intermittens, altera verò continua. Proinde tertiana mista quotidianæ continuæ, hemitritæum producit: quam febrem neque vtraque continua, neque vtraque intermittens efficere potest. At verò si quotidiana intermittens, misceatur tertianæ continuæ, oriri poterit continua simul atque horrida febris. Hæc tamen contrario modo se habebit quàm prior: quoniam continuitatem quidem ex bile obtinebit: horrorem verò, ex pituita: reduplicationes autem, ex pugna mutua, ac tunc præsertim, quum humores æquas vires habuerint. Porrò quæ de biliosa & pituitosa febre simul mistis conscripsimus, ea transferentes ad * melancholicam, poterimus ipsius cum vtraque illarum commistionem & confusionem similiter coniecturari. Voco enim complexionem, dum inuadunt differentibus horis: confusionem verò, si eodem tempore inceperint. Tres itaque simul febres complecti quispiam & confundere poterit, ipse per se, ex iis quæ diximus, contemplationem exorsus. Nam horum omnium principium, fons, atque elementum est, singularium febrium formam atque figuram exquisitè cognoscere: id quod perfacilè existit, quum tres tantùm existant numero: nempe quæ ex amara bile, & quæ ex atra, & quæ ex pituita gignitur. Quare singulæ duas habent differentias, continuæ scilicet intermittentisque: ita vt omnium quæ ex humorum putredine ortum habent, fiant sex numero differentiæ. Quòd si quæ alia accesserit particulatim præter has differentia, ea vel ex multitudine humoris, vel ex quantitate vel ex qualitate putrefactionis, ac præterea ex modo motus, & particula in qua putredo consistit, habebit originem. Iam verò quæ intermissionem habuerint minorem febres, nempe accessione ipsa in lógius tépus producta, eæ sané extensæ vocantur: quæ tamen in eo quod magis aut minus, varias differentias recipiunt. Ex accessionis autem & intermissionis spacio, opportunum ad exhibendum cibum tempus cognoscitur.

Hemitritæus non exquisita quando dicatur.

Hemitritæus est continua.

Continuæ febres nec horrorem, nec rigoré faciunt.

Hemitritæus.

Febrium complexio & confusio quid.

Putridarum febrium vniuersa differentia simplices, senaria numero ambiuntur.

Cap. IX.

Quum autem oriri soleant ephemeræ, sanguine non putrefacto, sed tantummodo calefacto: inuestigandum nobis iam est, si putrescere illum aliquando contingat, quænam species febrium gignatur. Porrò ab aliena caliditate exoriri putredinem, rectè professus est Aristoteles. Vocat autem alienam, externam: non familiarem, neque natiuam. Hæc siquidem coquere nata est, illa verò corrumpere, * quod est putrefacere. * Incalescit autem externo calore sanguis, & insolari deustione, & pestilenti aëris statu, atque in febribus vniuersis, quacunque ex causa nascantur. Vbi verò in aliqua corporis parte sanguis plurimus accumulatus, eiusdem partis vim superat, corrumpi consueuit: præsertim si in paruis vasis propter crassitudinem constipetur, aut ob multitudinem impingatur: quemadmodum videre est in vniuersis inflammationibus: in quibus sane duabus de causis ipse sanguis corrumpitur: & quia scilicet non difflatur, & quia à natura non vincitur. Nonnunquam itaque sanguis in inflammatis particulis subire potest putredinem: ex qua simpliciores quidem, quàm ex aliis humoribus febres oriuntur: similem tamen accessionum proportionem seruantes, qualem tertianæ febres ostendunt. Sic enim in iis qui laterum inflammationes patiuntur, est obseruatum: quo tempore maximè rubidum expuunt. Quòd si sanguis supra modum assetur, pars quidem eius subtilior ac pinguior, omnino in flauam bilem conuertitur: crassior autem, in atram: quod in iis tumoribus, qui carbunculi appellantur, videre licet. Igitur pro varietate humorum in quos conuertitur sanguis, febres fient, sola bonitate vel malitia differentes. Illæ siquidem quæ sanguinis consequuntur transmutationem, sunt simpliciores, tum in reliquis, tum in caliditatis qualitate mitiori. Nam etsi se plurima manui tangenti offert, est tamen omnino mitis: sicuti quæ in balneo contrahitur. Semper enim multitudo febrilis caliditatis, in multitudine effluxus consistit. Quòd verò tangenti manui calor molestus sentiatur, id prouenit ex humoris acredine. Si igitur calor & vapidus, & minus insuauis videatur, à sanguine proficiscitur. Qui verò molesti, rodentes atque mordaces existunt, consequuntur vtramque bilem. At vbi in primo occursu, aliquid magis vaporosum quàm acre, se repræsentat manui, sed per moram paulatim crescit mordacitas, eaque admodum inæqualis, perinde ac si per cribrum excolari videatur, ex pituitæ putredine oriri talem febrem ne dubites. Indaganti autem mihi, cur in febribus aliis calor æqualis occursat: quæ verò ex pituita ortum habent, talem caloris inæqualitatem ostendunt: tenacitas & pituitæ crassitudo, quæ dissoluitur ægrè, visa est esse in causa. Siquidem ex eo humore, sicuti ex aliis omnibus, ea pars prima omnium expirat, quæ iam attenuata fuerit: vix autem attenuatur, quod valde crassum existit. Quòd si etiam natura frigidum fuerit, tunc difficultas augetur: ac proinde non totus humor, nec ex omni parte æqualiter, sed ex illa tantum, in qua putredo inualuerit, efflatur, atque attenuatum efficitur.

Ephemeræ interdum oriri à sanguine calfacto.

Putredo ab aliena producitur caliditate.

Calor natiuus coquere, alienus corrumpere est natus.

Sanguis quando externo calore incalescat.

Sanguis in inflammatis partibus duplici de causa corrumpitur.

Febres à putredine sanguinis ortas, simpliciores esse quàm ab aliis humoribus.

Sanguinis supra modum assati partem pinguiorem in flauam, crassiorem, in atrá bilem, conuerti, atque vnamquamque ipsarum pro natura sua febres accendere.

Febres ortæ ex permutatione sanguinis in alios humores, mitiores cæteris putridis esse.

Febres putridas ex tactu diiudicandi ratio.

Pituitosæ febres cur inæqualitatem caloris tactui obiiciant.

Cap. X.

Affectus infestantes per circuitus.

Solent autem per circuitus affligere, quemadmodum febres, alij etiam morbi particulares: vt lippitudines quædam, nonnullique aurium, capitis, necnon articulorum dolores. Vt igitur per hosce affectus videre licet, venas quidem in partibus quæ exacerbantur in tumorem attolli, atque inflammationem augeri, doloréſque intendi, ac denique affluxum materiæ inutilis ad exteriora fieri: ſic etiam in interioribus oportet imaginari ea omnia, quæ cùm minime cadant ſub ſenſum noſtrum, eandem tamen cum illis perpetuò analogiam ſortiuntur. Itaque in lateris & pulmonis inflammationibus, circa acceſſionum quidem principia, tumores increſcunt: in declinationibus autem, euaporant, & ſubmittuntur. Porrò alibi à nobis eſt proditum, eſſe quatuor naturales potentias, à quibus diſpenſantur tum plantæ, tum animalia. Quarum prima quidem eſt, ſimilium attractrix: ſecunda, eorundem retentrix: tertia poſt has, alteratrix: quarta denique, alienorum expultrix. Duplex autem eſt in omnibus rebus alienum: alterum quidem qualitate, alterum verò quantitate. Aceruatur autem hoc, ob earum potentiarum quæ in membris ſunt, vel imbecillitatem, vel robur. Etenim ſi æquè valentes ipſæ partes extiterint, & meatus qui inutilem materiam deducunt, ſecundum naturam ſe habuerint, tunc membra ſanitate fruentur. Vbi verò plus aſſumptum fuerit, quàm alterari poſſit, omne id quod ſuperfluum eſt, à virtute expultrice truſum, excernitur. Quòd ſi hæc imbecilla fuerit, in eodem reſidet loco: ac ſi multùm ſit, grauat, diſtenditque: ſin acre, exedit, ac mordet: ſicuti & quod calidum eſt, calfacit: quod frigidum, manifeſtè refrigerat. Solet autem ſæpe excrementum ab aliis in alias partes transfluere, fortioribus nempe id ſemper à ſe pellentibus, ſuſcipientibus autem imbecillioribus. Qui motus non ceſſat, donec in eas quæ omnium imbecillimæ ſint, oberrans humor inciderit. Hinc verò ad fortiores relabi eſt impoſſibile. Idcirco per plethoras atque cacochymias, imbecilliores particulæ infeſtari ſolent variis fluxionum affectibus. Nihil igitur mirum, vel cerebrum, vel vniuerſum caput, excrementum in ſe collectum, ad partes imbecilliores expellere, veluti ad aures, oculos, tempora, labra, dentes, malas, palatum, gingiuas, gurgulionem, pariſthmia, aut denique ad glandulas illic conſiſtentes. Quòd ſi ex his nihil imbecillitatem patiatur, ad pectus, pulmonem, fauces, gulam, ventriculum, ipſa fluxio delabitur. Sicuti igitur cauſa talium omnium morborum ſæpenumero eſt caput, ita & eas quæ in iecinore ac liene fiunt inflammationes, aliquæ partes vicinæ, vel etiam ex remotioribus aliqua vna, vel plures, generant, augent, immittunt, ac per circuitum exaſperant. Qui igitur neſcius non fuerit, primam inflammationis originem, ex fluxione in hepar incidente, ſuum ortum traxiſſe: ac quòd deinceps exacerbetur, cauſam in ipſa parte patiente conſiſtere: vtique is non mirabitur in febribus quæ accenduntur ex hepate, ordinis proportionem. Confluit autem materia inutilis interdum quidem (quatenus dictum eſt) impulſa ad infirmiores particulas, interdum ab illis attracta. Etenim calor natura eſt aptus ad conciliandas ac recipiendas fluxiones. Proinde in corporibus plenis, aut in quibus excrementa redundant, magna portio ad eas defluit partes, quæ inualuerint vehementius. In iis autem quæ ſuperfluitatibus vacant, admodum pauca. Non parum verò & ad partes dolentes humoris ſolet confluere. Videntur itaque manifeſtè, fluxionum cauſæ quæ ex ipſis partibus laborantibus originem trahunt, eſſe duplices: quarum altera eſt, in ipſis accenſa caliditas: altera, excitatus dolor. At verò quòd melius ſit, aut deterius, quod influit, ex partibus mittentibus pendet: quòd plus vel minus, tum ex iis quæ mittunt, tum ex eis quæ recipiunt. Hæ igitur ſunt differentiæ fluxionum, quæ ſine partium, quæ fluxiones admittunt, imbecillitate conſiſtunt. Aliæ verò, & propter harum imbecillitatem, & propter earum robur, quæ excrementa tranſmittunt. Cæterùm omnes quæ citra vulnus & contuſionem, partibus adueniunt inflammationes, ex recrementis quæ à fortioribus membris propulſantur ad infirmiora, gignuntur. Vbi autem conſtipata excrementa in particula inflammata putruerint, calor quidam præter naturam accenditur, qui ab inflammato membro in alia illi vicina, atque ab his in alia, ſucceſſione quadam extenditur, donec ad cor aliquando ipſe calor perueniat. Porrò vbi ſuperfluitas quæ ab vna in alteram partem transfertur, adeò copioſa & vitioſa eſt, vt facultatem recipientis particulæ opprimat diſſoluatque, ſic vt iam nequeat vincere, quæ antea vincebat: tunc certè neceſſum eſt, vt ipſe etiam putreſcat ſanguis: idque ratione duplici, * & quia humori, qui à proprio calore non vincitur, nihil amplius ſupereſt, niſi vt in putredinem tranſeat: & quia cum ſuperfluitatibus putreſcentibus ſimul ipſe putreſcit. Quòd ſi nec tanta, nec tam vitioſa ipſa ſuperfluitas exiſtat, vt facultatem omnino diſſoluat, atque feriari compellat, ſemiputris ac ſemiuitiatus in tali ſtatu reddetur ſanguis, ob commercium quidem putreſcentium excrementorum, ad putredinem raptus: tantum verò in natura ſua perſeuerans, quantum ab ea, quæ exornat ipſum potentia, vincitur. Vtcunque verò res habeat, qui in prima putredine accenditur calor, acrior atque mordacior eſt eo, qui naturalis exiſtit. Tantùm autem augetur, quantum natura ſuperfluitati ſuppeditat. Hæ ſi quidem ad eum qui ab ipſis calor augetur, ferè ſimilem quandam rationem habent, quam ligna ad ignem. Etenim hæc minimè in infinitum vſque tempus ad alterationem ſufficiunt: ſed eſt quidam tranſmutationis terminus, cùm tandiu poſſint exuri, quandiu aliquid natiui caloris habuerint. Qui vbi conſumptus ex toto fuerit, tunc ardere iam deſinunt: & quæ ſuperſunt reliquiæ, cineres appellantur. Eodem igitur modo putreſcentium humorum caliditas permanet, donec prorſus fuerint aſſati. Parum autem reliquiarum terreſtrium reſtare ex humoribus eſt veriſimile, quoniam in eorum ſubſtantia humidum & non ſiccum præualet elementum. Cùm itaque feruentes in putredine humores à calore extenuentur, ſubſtantia ipſorum, vbi febres conſiſtunt atque declinant, in ambientem aërem diſcutitur: ſuperfluitas autem, vel exigua remanet, vel nulla penitus: ex craſſioribus quidem humoribus, pauca: ex ſeroſioribus verò nulla. Quòd ſi nullam imbecillitatem pars inflammata contraxerit, neque iterum

Naturales potentiæ à quibus diſpenſantur tum plantæ, tum animalia, ſunt quatuor.

Alienum duplex.

Excrementa quando aceruari contingat.

Sanitate quando fruentur membra.

Excrementa ſemper à fortioribus ad partes omnium imbecillimas trudi.

Febres ex hepate accenſæ.

Fluere ſolent humores ad dolentes particulas.

Inflammatis particulis quomodo ſuperueniat febris.

Sanguis quando neceſſariò putreſcat.

Excrementa fouent calorem præter naturam, quemadmodum ligna ignem.

Febres per circuitus moueri, vnde accidat.

ſuperfluitates accedant, ægritudo finietur, nec rurſus homo febricitabit. At ſi illæ mittantur denuò, aut ne mittantur quidem, ſed adſit ſola potentiæ imbecillitas, hominem ſecundò febrire eſt neceſſe. Fingamus enim, primum quidem validam eſſe particulæ facultatem: interim verò eaſdem in partibus, quæ prius tranſmiſerunt, aceruatas eſſe rurſus ſuperfluitates, & quantitate & qualitate pares, iis quas antea immiſerant: certè nemini dubium eſt, quin eodem quoque circuitu ad eas expellendas, verſus imbecilliora membra, mouebuntur ipſæ immittentes partes. Siquidem vis excretoria tunc primùm excitatur ad proprium opus, quando aut multitudine ſuperfluitatum grauatur, aut qualitate pungitur.

Excretrix facultas quando moueatur.

At verò cùm in lippitudine quæ per circuitus accedit, medici qui ſe ocularios vocant, ſemper oculis negocium faceſſant, nos aliquando purgatione, aliquando balneo, interdum meri potione, interdum miſſione ſanguis, atque interdum clyſtere vſi ſumus.

Lippitudinem accedentem per circuitus quomodo curarit Galenus.

Qua induſtria nonnunquam ſtatim eſt ſubſecuta ſanitas, nonnunquam poſt curationem capiti adhibitam. Nam quandiu humor qui ad caput confluit ſimilis fuerit, eadémque diſpoſitio capitis, tandiu ſuperfluitates æquali tempore, & ſimiles & æquales aceruabuntur, ſimiléſque oculorum exaſperationes orientur. Quod igitur contingit in oculis, idem in pulmonibus, cerebri, laterum, & aliarum partium inflammationibus accidere poteſt, ſi illis quæ ſuperfluitates tranſmittunt, ſint eodem tempore imbecilliores. Mirandum autem non eſt, ſi non iiſdem ſtatis temporibus eadem excrementa aceruentur. Nam cùm is qui pro alimento ſanguis defertur, non ſemper vſquequaque ſit ſimilis, nec item nutriendarum particularum eadem diſpoſitio: alij aliud ſufficit tempus ad colligendam tantam ſuperfluitatem, à qua quidem vbi primùm membri natura læditur, cogitur eam tanquam alienum onus protrudere. Sed neque ob acceſſionum imparitatem mirari oportet.* Nam ſi non eadem eſt nec ſpecies, nec multitudo ſuperfluitatum, non oportet eas ſimiliter omnibus aut accendi, aut diſcuti.

Acceſſionum imparitas vnde accidat.

Nam quæ plura & frigidiora, tenacioráque & craſſiora excrementa ſunt, faciunt acceſſiones longiores: quæ autem pauciora, calidiora, & ſubtiliora, breuiores. Præterea rarior quidem corporis habitus, breuiores ſui ratione acceſſiones reddit: denſior autem, longiores. Quinetiam potentiæ robur, minus diuturnas efficit acceſſiones: imbecillitas autem, in longius tempus producit.

Acceſſiones longiores aut breuiores fieri, vnde accidat.

Longiſſima itaque acceſsio fiet ob materiæ inutilis multitudinem, craſsitudinem, lentorem, facultatis imbecillitatem, ac meatuum anguſtiam.

Acceſſio longiſſima à quibus fiat.

Breuiſſima autem, propter materiæ inutilis ſubtilitatem, paucitatem, potentiæ vigorem, ac laxitatem meatuum.

Acceſſio breuiſſima quàdo contingat.

Cùm igitur primæ acceſsionis tempus adeò breue fuerit, vt antequàm ſuperueniat ſecunda, iam prima quieuerit, omne id temporis ſpacium, quod ſecundæ principium & primæ finem interiacet, ſine febre eſt. Si verò ſecunda inuadere anticipauerit priuſquam omnino prima ſoluatur, nihil interuenit medium. Hoc autem fit, cùm facultas membri recipientis ſuperfluitates, ſanguinem in ſe contentum, quemadmodum antea, conuincit. Quòd ſi quando imbecillior reddatur, non ſolùm materia inutilis, ſed ſanguis etiam cum ea corrumpetur & putrefiet, ex eóque accendetur febris: atque hinc orietur aliud principium earum, quæ per circuitum fiunt, acceſsionum. Si igitur caliditas ab excrementis orta, etiamnum perſeueret, duplex febrium ſeinuicem complectentium ſpecies gignetur. At ſi illa ceſſauerit, membri verò fluxionem recipientis diſpoſitio remanſerit, quæcunque de parte mittente prius expoſuimus, eadem de hac quoque intelligantur. Nam & ipſa aliquas in ſe ſuperfluitates gignet: idque duplici ratione, quemadmodum illa, & quia vitioſum ſanguinem continet, & quia facultas eius eſt imbecilla. Eodem modo ſi ex aliqua quauis cauſa membri vis adeò debilitetur, vt is qui adiacet ſanguis, illi ſit potius oneri, quàm nutrimento: continget vt corrumpatur, aut ſi calidior ſit, putrefiat. Nam ſi frigidus fuerit, & pituitæ naturam gerat, non ſubitò, ſed tempore ad eandem veniet diſpoſitionem. Porrò ſi eas quæ in ipſa genitæ fuerint ſuperfluitates, nequiuerit particula aut coquere, aut ad aliam partem detrudere, tale ſibiipſi febriendi principium conſtituet, quale ea quæ tranſmittit alteri, affert. Nequit autem aliò ſuperfluitates tranſmittere, aut ob propriam imbecillitatem, aut propter recipientis robur, aut denique ob conſtipationes meatuum, quæ fieri à lentis & craſsis & multis humoribus conſueuerunt.

Excrementa cur nequeat pars vna ad aliã mittere.

Quæcunque autem naturales meatus obſtruxerint, hæc neceſſariò putreſcunt tempore, atque etiam in cauſa ſunt, vt in ea parte multitudo coaceruetur excrementorum, cuius ſolitam euacuationem & difflationem prohibent. Vnà igitur cum illis putreſcunt & alia quæ poſtremò aceruantur, ſtatímque ſimul omnia in membro febrilem caliditatem accendunt. At verò, vbicunque accenditur atque augetur caliditas, illuc ab aliis partibus ſanguis ſolet confluere. Quo igitur tempore confluit, illas quidem priuari ſanguine eſt neceſſarium: quod verò paritur membrum, grauari & diſtendi: ipſúmque confluentem ſanguinem alterari, & quòd aliis quæ iam putruerunt ſuperfluitatibus permiſceatur, & quod diſflari, vtpote impactum, non poſsit. Proinde fit, vt inſtar lignorum humidiorum, quæ ſuper exiguam flammulam proiiciuntur affatim, ſuccendatur. Quod totum eſt acceſsionis principium. Vbi autem caliditas iam materiam conuicerit, id tempus augmentum vocatur. Vbi verò calore per vniuerſum corpus diſperſo, inflammati humores ad ſummum feruorem peruenerint, id acceſsionis tempus, dicitur conſiſtentia.

Acceſsionis febrilis tempora deſcribuntur.

Hinc igitur, ſi humores fuerint tenuiores, potentia robuſta, corpus rarum, maxima humorum putreſcentium pars in ſudorem reſoluta euacuatur. Sin verò hi craſsi fuerint, & vis expultrix infirma, necnon meatus anguſti, nihil quidem defluit ſenſibile: ſed id ſolum, quod ita eſt extenuatum, * vt in ſubtilioris vaporis naturam tranſierit. Atque id ſanè tempus declinatio appellatur, humorum efferueſcentium difflatus quidam exiſtens.

Declinatio acceſsionis febrilis, eſt humorum efferueſcentium difflatus.

Cæterùm cùm in parte adhuc remaneat affectus, neceſſum eſt in ipſa aliam gigni ſuperfluitatem, cùm nimirum id quod denuò ad ipſam trahitur alimentum, non conficiatur exquiſitè vniuerſum. Quæ quidem ſuperfluitas rurſus à putridis excrementis in parte relictis, necnon proprio ex vitio, initium putredinis ſuſcipit: cumque

ſatis

ſanis caluerit, rurſus ad ipſam influit, quemadmodum antea ea reliquis animalis partibus ſanguis: ac ſic eodem rurſus modo, principium aſcenſus, ſtatus, & declinatio, alterius fit acceſſionis. Nec hoc per circuitus deſinit fieri, quandiu in particula gignente ſuperfluitates perſeuerarit affectio: quæ quidem exiſtit duplex: altera quidem, imbecillitas partis, à qua ſuperfluitates gignuntur: altera, quæ ea iiſdem quotidie genitis ducit originem. Impoſſibile autem eſt ſolui remanentem illam diſpoſitionem, ſi vniuerſum corpus multis ac variis excrementis refertum fuerit: ac multò etiam magis, ſi his accedat omnium, per quos excrementa membri excernuntur, aſtrictio meatuum. Sanitas autem ſucceder, ſi & meatus aperti ſint, & facultas vegetior, & corrigatur affectus partis, vniuerſúmque corpus nec multis nec vitioſis humoribus opprimatur. Nam quandiù hæc perdurauerint, tandiu acceſſionum circuitum perſeuerare eſt neceſſe. Quemadmodum in mulieribus accidit, in quibus quandiu æquales ac ſimiles menſtruorum cauſæ perſtiterint, idem circuitus ſeruabunt. Earum igitur febrium, quæ per circuitum acceſſiones faciunt, neſcio an aliqua fuerit nobis omiſſa cauſa: aliarum autem quæ carent ordine, nonnullæ ea tranſmutatione humoris, nonnullæ ob victus errorem, ad talem diſpoſitionem deueniunt. Maximè autem tranſmutatur, atque in alteram tranſit naturam ſanguis, dum putreſcit. Nam pars quidem ipſius vna fit flaua bilis: alia, nigra. Quantùm verò in ægrotantium corpore humores mutantur, tantùm etiam acceſſionum circuitus. Quæcunque autem circa victus rationem errata ab ægrotantibus fiunt, ordinem circuituum peruertunt. Sæpe verò ob complicationem circuituum, quæ à medicis ignoratur, videntur abſque ordine acceſſiones ægrotantibus fieri. Reliquum eſt id febrium genus, quæ ſynochi nominantur, quarum vniuerſum tempus vnica acceſſione finitur; quæ vel ſemper in eodem vigore perſiſtit, vel minuitur, vel augetur, donec finiatur. Hæ verò omnes ea tali cauſa ortum habent, qualem Praxagoras exiſtimabat, humorum videlicet in caua vena putrefactionem. Quanquam abſolutior & verior hic erit ſermo: Quæcunque per circuitus aliquos ægritudinum acceſſiones fiunt, ea membrorum diſpoſitionibus ortum habent, quæ vel mittunt, vel recipiunt, vel generant, vel attrahunt ſuperfluitates. At quæ circuitum non habent, in his nulla eſt corporis pars, quæ præcipuè ſit offenſa. Qui autem in venis & arteriis omnibus continentur humores, præcipuè qui in maximis & plurimo calore abundantibus deliteſcunt, aut ob aliam quamuis cauſam, quemadmodum in ephemeris, aut ob putrefactionem feruentes, febrem accendunt ſynocham, quæ à principio vſque ad finem nullam habet intermiſſionem: ac tandiu perſeuerat, hominémque deurit, donec humores ipſam gignentes, aut conſumantur penitus, aut coquantur, aut vtrunque patiantur.

***

Affectio partis duplex.

Acceſſionum circuitus quando deſinent, & quando perſeuerabunt.

Sanguis putreſcens, in aliam naturã tranſit.

Circuituum ordinem quæ peruertant.

Synocharum vniuerſum tempus vnica acceſſio eſt.

Circuitus facientes morbi, ex membrorum diſpoſitionibus vniuerſi oriuntur.

Synochæ generatio.

GALENI PERGAMENI
De marasmo ſiue tabe,
LIBER VNVS.

MARASMVS eſt viuentis corporis interitus præ ſiccitate. Cùm autem interitus bifariam dicatur, tum de eo qui fit, tum de eo qui iam factus eſt, ſanè ſecundum prius ſignificatum oportet appellationem accipere. Similiter etiam maraſmus, hoc eſt, tabes dupliciter dici poterit, nempe cùm iam aliquid tabuit, vel cùm adhuc tabeſcit: de qua quidem ſignificatione ſecunda, impræſentiarum nobis eſt ſermo. Porrò cùm genera viuentium ſint tria, videlicet animalia, ſtirpes, & ſemina, ac propter hæc etiam fructus: tabem quidem eſſe horum affectum, propriè loquentes dicimus: quamuis per tranſlationem & cæteros etiam interitus, cùm ex ſiccitate proueniunt, communiter tabem appellent. Cùm igitur primi & ſimplices modi quibus omnia viuentia intereunt, ſint quatuor, ſiquidem & elementa ſubſtantiæ eorum quaterno etiam numero ambiuntur: tabeſcere ſanè ea dicimus, quæ ea ſiccitate intereunt. Quòd ſi hæc tantùm habeant, quòd ſiccentur, altera verò contrarietas quæ inter calidum & frigidum intercidit, intra ſuos terminos maneat, ſimplex ea tabes erit. At ſi vel caloris vel frigoris accedat immoderatio, iam modus is interitus, duplex & compoſitus erit. Simplex itaque tabes inediis ſolet ſuperuenire, tam eorum qui inediam ſpontè tolerant, quàm eorum qui præ alimentorum penuria, fame conficiuntur. Illa verò cui frigus acceſſit, ſoler ſenibus euenire: vel etiam illis, qui malo quodam affectu ſenectuti ſimili detinentur. Ea autem quæ cum calore eſt, in febribus locum habet, quæ hecticæ nominantur. Nec verò impræſentiarum de partibus loquimur, quæ ex aliquo ſymptomate areſcunt: ſed potius cùm totum corpus hoc ſe habuerit modo. Quocirca ſi tabes affectio eſt vniuerſi corporis, ea fieri nequit, niſi animantis *principium etiam affectum ſit. Quinetiam fieri non poteſt, vt alius affectus totum ipſum animal occupet, ab alio verò principium ipſius detineatur. Ac proinde neceſſum eſt, vt in tabidis, ipſius cordis corpus areſcat. Quocirca ſi inuenerimus cauſas omnes, quibus cor areſcere poſſit, facilè tunc nouerimus, an omnes tabidi inſanabiles ſint, an ex iis aliqui potius ſanari queant. Optimum autem huius inſtituti principium erit, ſi perſcrutari fuerimus omnes cauſas ſenectæ: quandoquidem ea inter omnes tabes vſqueadeo euitari minimè poteſt, vt eſſe ſecundum naturam videatur. Siquidem ineuitabilia ſunt omnia naturæ opera, vtpore habentia neceſſarium ſuæ generationis ordinem. At non eo modo dicimus ſeneſcere eſſe ſecundum naturam, quo ali, & augeri. (ſunt enim hæc naturæ opera: ſenectus autem non opus, ſed affectus quidam neceſſariò conſequens illa) verùm hoc nomine, quòd nullum vnquam ſit viſum animal, quod ortum fuerit, quin idem ſit ſenio obnoxium. Quanquam non defuit noſtris his temporibus philoſophus quidam, qui librum ædidit, quo docebat, qua quis poſſet ratione ſeruari penitus ſenij expers: qui tamen, poſteaquam ad octogeſimum vſque

Maraſmus eſt viuentis corporis interitus præ ſiccitate.

Maraſmus eſt duplex.

Viuentium genera tria.

Tabes quorum eſſe affectus dicatur.

Interitus modi ſunt quatuor.

Elementa viuentium ſunt quatuor.

Tabes ſimplex quæ dicatur.

Tabes compoſita quæ.

Tabes ſimplex inediis ſolet ſuperuenire.

Tabes compoſitæ quibus ſuperuenire conſueuerunt.

Tabes fieri nõ poteſt, niſi animantis principium affectum ſit.

Senecta vitari non poteſt.

Ineuitabilia eſſe naturæ opera.

Naturæ opera quæ.

Senectus.

Senio animalia orta eſſe omnia obnoxia.

annum produxit vitam, adeò gracilia & exiccata effectus erat, vt vere faciem illam exprimeret, quam descripsit in libro prænotionum Hippocrates. Num igitur propter id siccescunt tum animaſia, tum plantæ (quod nonnulli affirmant) quia insitus animantibus calor, veluti ignis quidam, ex ea materia in qua accensus est, suum incrementum sortitur? Etenim illi semper affixus est, nec vnquam inde seiungi potest, vnde etiam sua omnia habet. Plantæ igitur, animantiáque omnia, quandiu recens genita sunt, admodum humida existunt. * Quamobrem calor (vt illi aiunt) in ipsis tunc veluti suffocatus obtutúsque, præ humoris copia, vix se potest exerere: nimirum caliginosus, tardus, ad motúmque piger cùm sit. Postea verò ipsam humiditatem progressu temporis superat, & cuicunque materiæ præest: quo tempore iam purus æthereúsque redditus, suas omnes expedite functiones ædit. Itaque vsque ad ætatem vigoris relucet, augetúrque: cuius magnitudo quamplurimum tunc attollitur. Mox verò inopia alimenti contingit, vt contabescat paulatim: atque id ipsum existit senectus. Sed & paulò pòst extinguitur penitus, id quod mors est. Hic itaque sermo omnibus fere tam philosophis, quàm medicis recentioribus placet, licet verus omni ex parte non sit. Hallucinantur nanque dum flammam ignis omnino cum calore animalium conferunt: idque minimè animaduertentes, quòd ortus flammæ est ex materiæ interitu, de qua ea est accensa. Animalia verò, non sic suum, ab eo qui illa effinxit, insitum habuere calorem: sed potius vt ab eo augerentur regerentúrque. Nec vllum est tempus, quo innatus is calor per vniuersam eam materiam non diffundatur, vires non modò eas continens, quibus animal format, verùm & alias præterea plures: quippe & alimentum attrahit, & materiam dispensat, apponit, vnit, assimilat, omniáque, vt in summa dicam, circa sibi congenitam materiam perficit, contrà quàm flamma faciat. Nam quæ vnquam flamma, materiam cui annexa est, adauget? vel quæ etiam materiæ potius alimenta assimilat, quam eam sibi? Et quæ tot excogitauit modos, vt eam meretur materiam? Itaque cùm illi iidem natiuum calorem esse naturam fateantur, non rectè faciunt flammis eum comparantes. Nam quòd ait Hippocrates, eum calorem nos interficere, qui genuit corpora: certè si liber ille referri ad Hippocratem debeat, locus is requirit expositionem. Verum siquidem est, corpora ob innatum calorem senescere interiréque: modus tamen, quem isti aiunt, verus non est. Neque enim vt flamma ligna, ita innatus animantibus calor, eorum corpora absumit. Quod fortassis exemplum illis congrueret, qui ob febrilem caliditatem intereunt. Porrò natura, quæ tum animalia, tum plantas procreat, omnino corporeum aliquod principium, ad illorum generationem assumit: cùm nihil sit, quod vnquam possit sui ortus initium habere, ab eo, quod penitus est non ens. Inde verò exorsa, semper in eum scopum ordinatè tendit, quem in ea procreatione statim ab initio sibi proposuerat. Id autem est, perfectum illud reddere, quod ab ea gignitur. Sanè perfectum est, quando nulla suarum functionum deest illi. Ipsarum autem functionum complures durioribus instrumentis egent. Vnde postea fit, vt multæ in animantibus particulæ duræ euadant. * At principium generationis ipsarum, contrà quàm in animali perfecto, necessum est vt sit molle, vt & aptè compingi, efformaríque possit, & ad omnia tractabile se suo conditori exhibeat. Ac proinde, quantumcunque semen sit durum, mollis tamen planta æditur, moderato nimirum quodam humore prius macerata, vt pro semine fiat natura. Itaque si opus est, vt generatio animalis à substantia molli sua habeat exordia, quæ vt absoluitur, ita durescit: necesse vtique fuerit, vt in prima elementorum, vnde illa constituuntur, temperie, tum humidum, tum siccum præpolleat. Cæterùm humidum quidem ipsum est aqueum: siccum autem, naturaliter aut est terreum, aut igneum. Fieri verò minimè poterat, vt statim à primis exordiis, plus terreni commisceretur, cùm opus esset principium animalis fore humidum: reliquum igitur solum est igneum, quod in prima animalis generatione & formatione, obtinet principatum. Si igitur fieri posset, vt natura cùm animal, vel plantam, ad consistendi vigorem perduxerit, aliam rursus elementorum dispositionem, proportione viribúsque æqualem, apponeret, sic tantummodo sua illi fabrica posset expers tam senij, quàm interitus perdurare, si tamen custodiæ sapientis alicuius viri mox demandata fuisset: alioqui si malam adhibuisset victus rationem, ab interitu immunis non esset. Nunc verò posteaquàm prima elementa generationis tam animalium, quàm plantarum, nec transferri, nec transmutari possunt: idcirco necessum est, post consistendi vigorem corpus semper siccescere, quamuis non amplius egear, vt idipsum patiatur, cùm iam illi vsui non sit, vt siccescat. Verùm ætas inclinationis, quæ siccitatem quidem, quamuis exiguam, habet, multos latet, ac si nondum aliqua tabes sit. Senectus autem, quæ ab ea non genere, sed tantùm magnitudine differt, facilè deprehendi potest. Hæc igitur causa est, quæ vniuersam animantibus tractu temporis siccitatem præstat: perspicuéque ostendit, senium nec euitari, nec etiam sanari posse. Etenim vniuersa ætas, quæ vigori succedit, frigida est & sicca. Manifesti autem fines, inter eorum ætatem qui iam declinant, & eorum qui senescunt, humidorum est excrementorum exuperantia. Vnde quidam decepti, statuerunt senium esse humidum. Cæterùm & omnes actiones statim in his fieri imbecilliores, manifestè videri possunt: atque etiam via ad mortem, quæ latebat in inclinantibus, iam omnibus fit conspicua. Quamobrem senectutis tabes nequit vlla ratione dissolui, licet ipsam plurimùm remorari possimus: quod munus ad gerocomicen, hoc est, ad artem senum curatricem spectat. Quæ quidem hoc sibi proponit, vt quoad eius fieri potest, obsistat, prohibeátque, quò minus ipsum cordis corpus eousque arescat, vt ab omni opere vacet. Siquidem vitæ terminus vacuitas cordis est ab actione: cùm impossibile sit mori animal, quandiu cor sua actione mouearur. Quare si possit substantia corporis ipsius cordis humidior fieri, vel per Iouem etiam iecinoris, poterit senectuti obsisti. Si verò nemo est, qui queat iecur vel cor humidiora reddere, quàm ipsa sint ex sese, sed potius semper tempore procedente ea necesse est indies sicciõra fieri, cùm eisque arterias & venas, senium quidem prohiberi non potest: potest tamen detineri, ne citò ingruat, idque

humectante

Calor noster quomodo augeatur & minuatur in corpore.

Senectus quid.

Mors.

Flammã ignis non esse comparandam cũ calore animalium.

Caloris nostri, & flammæ quæ ignis est, dissimilitudo.

Caloris opera.

Calorem natiuum esse naturam.

Calor qui genuit corpora, perimit nos.

Senescunt ob innatum calorem corpora.

Nihil ex nihilo fieri.

Principium generationis particularum, cur necessario sit humidum.

Siccescere necessariò corpus post consistendi vigorem.

Senectus ab inclinante ætate non genere, sed magnitudine differt.

Senium nec euitari nec sanari potest.

Ætas vniuersa post vigorem est frigida & sicca.

Senes ab inclinantibus, quibus notis possint distingui.

Gerocomice.

Vitæ terminus vacuitas cordis est ab actionibus.

Senectuti qua ratione possit obsisti.

Senium demum procell, ne citò ingruat, idque humectante adhibita victus ratione. *Cor est origo pulsuum & arteriarum.* *Hepar est sanguinis origo & venarum.*

humectante adhibita victus ratione, qua nimirum augere possumus illam humiditatem, quæ in corde iecinoréque est dispersa. Cùm autem cor (cui valentissima est attractrix facultas) sit origo pulsuum & arteriarum, quemadmodum venarum atque sanguinis hepar: contingit vtique, vt hæc viscera nunquam moderata alimentis destituantur, nisi cum valida sanguinis penuria vniuersum occupauerit corpus. Vnde vbi corpus ex longo morbo extenuatum fuerit, putandum non est, cor quoque atque etiam iecur, esse pro aliorum proportione extenuata. Cæterùm vera tabes, similiter partes omnes occupat, propterea quòd etiam * principia ipsa. Atque hæc tabes in ætatibus quidem, est senium: in iis verò qui præter naturam affecti sunt, febris tabifica, & alia præterea affectio, quam senectam ex morbo commodè appellauerimus, idque longè melius quàm Philippus, qui eam etiam tabidam febrem nominat. Nam neque febris vnquam huiusmodi erit affectus, vbi cor frigidius redditum est, quàm ratio naturæ postulet. Quòd autem per eum affectum sit talis ipsius cordis temperies, indicio est pulsus rarus & paruus, similitérque spiratio rara simul & parua, necnon qui expiratur aër minimè calidus. Quæ sanè tabis species fit, febribus ob intempestiuam immoderatamque refrigerationem in eam transeuntibus. Est & alia tabis species, quæ dicitur torrida, sicuti & tertia, quam syncopalem appellant: quarum illa quidem ortum habet à calore, febribúsque ardentissimis, maximè verò vbi habitus fuerit siccior: hæc autem gignitur, quando iis qui correpti fuerint deliquio animi, vbi vehementiam periculi effugerint, aliquid ex eo affectu remanet, ita vt adhuc defectum illum animi sapiant. Est autem duplex ipsa extenuatorum affectio: vna quidem, vbi is humor solidorum corporum periit, qui eorum proprium est alimentum, & prætetea molliores carnes liquatæ sunt: altera verò, dum solidiora etiam corpora sunt exiccata, quæ vtique & prima, & similaria appellantur. Hæc igitur nequit curari, sicuti nec senectus. Altera verò periculo quidem non caret, non tamen eousque, vt nullo modo curari possit. Igitur humectare oportet tres illas species tabis iam dictas: & hoc est illis commune, quippe quæ communem siccitatem sortiantur. Sed earum vna eget vt calfiat: ea nimirum, quam comparauimus senectuti. Altera verò, quam esse torridam diximus, refrigerari postulat. At tertia, quæ habet animi deliquium coniunctum, si nondum facta sit, sed etiamnum fiat, ita vt humiditas solidis membris innata absumatur, miscellaneam curationem desiderat. Conspicuè autem humectare reficeréque exiccatos videtur balneum vt facilè possumus in iis obseruare, qui æstate sub sole vel iter faciunt, vel alio quopiam modo exercentur, aut exuruntur. Hos enim omnes, atque etiam eos qui siticulosi sunt, humidos reddit, & siti liberat. Sed & alios omnes quocunque modo exiccatos, siue ex vigilia, siue ex curis, siue ex venere, siue ex eduliis, vel medicamentis exiccantibus, siue ex ira: hos inquam omnes madefacere fouereque balneum videtur. Cùm autem sint tres differentiæ febrium generalissimæ, in præsentia quidem omittamus diarias: conuertamus verò sermonem ad eas, quæ ab humoribus proficiscuntur: & ad illas etiam, quæ quòd in habitu sint, hecticæ nominantur. Illis igitur quæ ex putrescentibus humoribus accenduntur, si concocti ij fuerint, balneum remedio est. Hecticis verò quæ solæ consistunt, nec aliud quodpiam genus febris secum habent, balnea quouis tempore conferunt. Sin autem illæ secum febrem aliam habuerint, ex iis quæ ab humoribus pendent, cùm ij concocti iam fuerint. Eadem etiam tempora putandum est esse commoda, ad propinandam frigidam: præterquàm quòd si in hoc aberrauetis, id minimè fiet sine magno incommodo. At balnearum vsus in iam dictia febribus procul est ab omni periculo, nisi forsitan viriũ imbecillitas sit suspecta. Cæterùm quædam ex diariis febribus cum hecticis communionem quandam sortiuntur, quæ sanè statim à prima die exactè discerni nequeunt, sed circa secundam, vel omnino tertiam. Quo tempore, vbi quis primum eas nouit, intrepide offerre aquam frigidam poterit, cùm nimirum tunc & vires validæ sint, nec desit adhuc corpori sanguinis copia. Vbi verò immoratæ diutius fuerint, tunc sanè vires imbecilliores redduntur, & sanguis exiguus fit: vnde duplex ex potu frigidæ sequi solet incommodum. Primum, quòd interim dum aquam bibunt, percutitur & refrigescit aliquod membrum. Deinde, quòd qui aquam exhibent, nisi debitam mensuram sint assequuti, præter alias particulas illam etiam refrigerabunt, in qua est situm principium generationis febris. Vbi verò supraquàm par fit cor refrigescit, si natiuam suam adhuc humiditatem seruet, vires concidunt. Si efficiatur siccius, ab eo affectu arripietur, qui similis senio existit. Sed eodem ipso tempore, quo primùm signa febrium hecticarum fuerint conspicua, expedit vt refrigerantia medicamenta adhibeantur extrinsecus, & super ipso febris * foco, & origine. Porrò cor primum, si plus æquo incalescat, hecticam febrem affert. Dein verò iecur: hoc tamen non habet ex se, perinde vt cor, sed ob id, quòd illud secum in consortium trahit. Mox verò ventriculus, & post hunc quæcunque alia, consortij lege, possunt secum cor calfacere. At pulmo hecticam febrem non gignit, propterea quòd hoc viscus humidum est, & per inspirationem assiduè refrigeratum, non facilè in similem occasionem incidit. * Vt plurimum autem secundum reliqua viscera febris hectica gignitur, infuso bilioso humore in ventrem ipsius loci patientis. Cùm itaque sola febris constiterit, absque vlla alterius morbi mistura, balneum exposcit, non secus ac cæteræ siccitates, quæcunque vel calidæ fuerint, vel frigidæ. Nam id sanè mirum balneis inest, quòd tam calidis prosint, quàm frigidis siccitatibus: quemadmodum & illud, quòd eos siticulosos efficiat, qui sitis sunt vacui: à siticulosis verò sitim abigat. Quandoque tamen cum hectica tabificáque febre adest etiam erysipelatosus affectus: qui exigit, vt prius cibo & potu, & iis etiam quæ apponuntur exterius, refrigeretur. Quo tempore omnino est supersedendum à balneo, frigida autẽ confertim in ipso morbi vigore viriliter exbibenda: à cuius tamen vsu abstinendum est in principio, nisi nos forsitan ipse cogat ægrotus, quippe qui sit assuetus potui frigidę, nec sitim perferre velit. Exterius autem sunt applicanda ea quæ refrigerent: quæ si nihil profecerint, cogendi vt illa etiam intra corpus assumant. Præcipuè verò illis prosunt molles lactucæ, recentésque, solummodo in frigidam aquam demersæ, ac ita assumptæ: vel si placet, prius aceto diluto intinctæ. Extrinsecus etiam eiusdem lactucæ succus vtiliter adhibetur, sicuti & semperuiuæ & intybi. Præstantissimum

Marginal notes (left): *Tabes vera cur omnes partes occupet.* *Tabes, quam ex morbo senium appellant, non est tabida febris.* *Senium ex morbo quomodo introducatur.* *Tabes torrida vnde gignatur.* *Tabes syncopalis quando accidat.* *Extenuatorum affectio est duplex.* *Tabes incurabilis quænam sit.* *Tabes vniuersæ quomodo sint curandæ.* *Exiccatos manifestè videtur reficere balneum.* *Balnei vsus.* *Febrium tres differentiæ generalissimæ.*

Marginal notes (right): *Putridis febribus, post concoctionem humorum, balneum opitulatur.* *Hecticis febribus, quibus aliæ non copulantur, balnea quouis tempore conferunt.* *Ephemeræ quædam cum hecticis habent necessitudinem quibus aqua est intrepidè propinanda.* *Frigidæ potio in hecticis quæ incommoda inferat.* *Hectica febris cognita, refrigerantia esse extrinsecus admouenda.* *Hepar ventriculusque qua ratione febrem hecticam inferat.* *Pulmo cur hecticam febrem non gignat.* *Hectica febris qua ratione secundum reliqua viscera oriatur.* *Balnea tam calidis, quàm frigidis siccitatibus conferunt, eosque siticulosos reddunt qui sitis sunt vacui, atque sitim à sitibundis abigunt.* *Hecticæ cui erysipelatosus affectus sit coniunctus curatio.*

tissimum verò ad id etiam est medicamen confe-ctum ex succo vuæ acerbæ, necnon portulacæ, cui parum albæ farinæ misceatur. Quod quidem exceptum duplici linteo, præcordiis est prætendendum, donec tepescere incipiat. Dein verò, ipso ablato, alterum admouendum est. Nonnunquam iis & oleum immaturum miscemus, vel rosaceum, præsertim verò si aliquid inflammationis detinuerit præcordia. Sciendum tamen est, fieri non posse, vt vbi erysipelatosa visceris dispositio constiterit, ea sit febris exquisite hectica. Siquidem exquisite febris hectica est, quæ nullum habet particularis accessionis principium, nullum incrementum, nullum vigorem, nullam inclinationem. Solummodo autem hecticæ febres post assumptum cibum, perinde vt calx, inspersa aqua, efferuescunt. Quod incrementum si abstuleris, semper æquales permanent. Tabi igitur torridæ, quæ ab ardentibus febribus suam ducit originem, obsistitur remediis refrigerantibus, quæ tum exterius secundum locum affectum administrantur, tum interius accipiuntur. Cum verò senectus quæ ex morbo est, inuaserit, ea quidem quæ absoluta est, nequit curari: quæ autem non est perfecta, eò tamen accessit, vt fere iam facta sit, hunc solum habet curationis scopum, quem refectionem & nutritionem vocamus. Nam corpora solida, dum arescunt, cibus sanat. Cùm autem alimentum omne, non ipsum per se deferatur ad alendas particulas, sed potius ab eis trahatur: ob ariditatem verò atque frigiditatem, in tabidis sint illæ ad trahendum inualidæ seminortuæque: vtique alimenta desiderant, quæ facile possint attrahi, vt imbecillitatem attrahentium virium, suppleat promptitudo materiæ. At ea sunt tractu facilia, quæ tenuioribus partibus constant, suntque natura calida: quæ sanè cum difficultate nutriunt, cùm alimentum omne debeat esse crassum & lentum, vt & permaneat diu, nec facilè possit difflari. Quare aliquod inuestigandum est, quod in mediocritate consistens, mediocritet vtraque possit præstare. Ac mihi sanè nihil ad hæc omnia lacte videtur præstantius, præcipuè si quis ore apprehensa mamma muliebri, lactet. Quòd si id fieri nequeat, bibat saltem lac asininum, dum adhuc calet, temporéque breuissimo aëri expositum fuerit. Quæ quidem alimentorum ratio tribus illis speciebus marcoris conuenit. Quinetiam ptisana & alica illis ex vsu sunt: aceto tamen condiri debent, vt facilius distribuantur. Portò mel, vt frigidioribus affectibus prodest plurimum, sic calidioribus obest summopere. Quare torridæ quidem febri inimicissimum est: iis autem qui senili affectui expositi sunt, vtilissimum. At illis qui tabescunt ex defectu animi, nisi obstet ventriculi ratio, poterit coctum vel solum, vel alijs intermistum cibis offerri. Opportunus balnei vsus, optimum erit auxilium etiam ad alimentorum distributionem. Erit tamen administrandum, vbi cibus concoctus fuerit, nec longior inedia præcesserit. Iam & vini potus, vt summopere frigidæ tabi prodest, sic torridæ fugiendus est.

At ea quæ in animi defectu consistit, sicuti affectus medius & miscellaneus est, sic in hoc mediam rationem obtinet.

Hectica exquisita nec principium nec augmentum, nec statum, nec declinationem particularis accessionis sortitur, sed tantummodo post assumptũ cibum efferuescit.

Tabi torridæ qua ratione obsistatur.

Senium ex morbo absolutum quidem, est incurabile: non absolutum autem, est cibo instaurandum.

Solida corpora dum arescunt, cibus sanat.

Tabidæ partes quæ alimenta postulent.

Alimenta tractu facilia quæ.

Alimentum omne cui esse debeat crassum & lentum.

Lac muliebre fluens ex mamma suctum, commodissimum esse tabidis putri macrum.

Lac asininum.

Ptisana.

Alica.

Mel cui morbi sit vtile.

Balneũ quando administrandum tabidis.

Vinum cui tabi conferat.

GALENI PERGAMENI

Contra eos qui de typis siue circuitibus scripserunt,

LIBER VNVS.

Si quid specie idem, rursus æquali fit tempore: totum ipsum curriculum, Græci periodum, siue circuitum, atque inter eos nõnulli, typum etiam atque ordinem vocant. Cæterùm cum nihil vtilius sit, præsertim in febribus, quàm futurarum accessionum principia prænosse: is plurimum ægro proderit per totum ipsius morbi spacium, qui nomimum disputatione neglecta, statim à morbi initio, artificiali quadam coniectura poterit ipsum alloqui. Quòd si quis prima statim die peruenire ad talem cognitionem non possit, poterit certe secunda, vel tertia, vel quarta. Si quis verò sit, qui neque in hac morbi speciem nouerit, is non exiguam artis partem ignorat. Etenim tum alia, tum febrium accessiones, vel quotidie, vel tertio, vel quarto quoque die inuadunt. In quamplurimis siquidem morbis, vbi sane maxime vtilis sit futuræ accessionis prænotio, ea vel alternis diebus fit, vel quotidie, in paucis verò quibusdam per quartum. Qui verò præter has tres periodus, quintanam, & sextanam, & septimanã, aliasque innumeras esse arbitrantur, præterquam quòd inania producunt, infinitósque coguntur dare periodorum complexus, nunquam poterunt futuram accessionem prænoscere. Porrò quis fuerit huiusce amonitæ sectæ autor primus, ignoro: dicam tamen, quando primum illam explicari audiuerim. Decesserat paulò antè de vita Antoninus, qui Adriano in Imperio successerat. Regnabat autem Seuerus, qui seipsum nomine mutato, Antoninum appellauit: Lucium verò, quem Imperij participem fecerat, Seuerum appellauit. Cæterùm præstat illorum absurditatis ne meminisse quidem, Pytbici præcepti memores, Esse parcendum tempori. Nos verò in præsentia, diem, tẽpus id vniuersum dicimus quod diẽ atque noctem complectitur. Qua ratione dicunt annũ constare diebus trecentis & sexaginta quinque, & quarta vnius parte. Horæ itaque quatuor & viginti, diem absoluunt: duos autem, octo & quadraginta: tres, duo & septuaginta. Typis autem nomina indita sunt, non ex diebus ipsos complentibus, sed ex accessionum reditu. Tertianam quippe appellamus, vbi accessio tertio quoque die inuadit, duobus interim absolutis: quartanam, in qua videlicet quarto, in hac quoque tribus iam perfectis: & in aliis quoque secundum eandem rationem. Si igitur periodum inueneris typi alicuius, quatuor continentem completos dies, illum quintanam dices. Neque enim est idem, accessionem quinto oboriri die, & esse quinque dierum circuitum. Siquidem numerus horarum periodicarum, qui inter duo initia accessionum est medius, considerandus est, atque ex illo typus febrium metiendus. Sic enim dicimus, quotidianum typum sortiri horas vigintiquatuor, tertianum, quadragiata octo, quartanum septuaginta duas, quintanum nonaginta sex. Quo similiter pacto cæteri perficiuntur, ex horarum vigintiquatuor multiplicatione.

Periodus.
Circuitus.
Typus.
Ordo.

Accessionum futurarum cognoscere, in febribus est maxime vtile.

Antoninus Imperator.
Adrianus Imp.
Seuerus nomine mutato vocatus fuit Antoninus.
Lucius vero appellatus Seuerus.

Tempori esse parcendum.

Dies quod tempus sit.

Annus ex quot diebus constet.

Hora.

Tertiana quæ dicatur.

Quartana quæ dicatur.

Typus febriũ vnde metiendus sit.

Febrium intermittentium typi singuli, quot expleant horas.

GALENI PERGAMENI *De typis,*

LIBER VNVS.

Typus accessionum quid. Periodus accessionis quid.

TYpus est ordo intensionis & remissionis: periodus verò est tempus intensionis & remissionis, quod in morbis existit. Pauci autem ex affectibus carent typo: vt atrophia, neruorum resolutio, elephantiasis, & quicuoque his proportione respondent. Plurimi verò affectus typum quidem præ se ferunt, verùm rarius. Porrò omnium maximè febres typos admittunt, iis continuia exceptis, quæ vel remittunt nunquam, vel ioordinatæ existunt.

Typis carentes febres.

Typorum itaque alij quidem sunt primi, alij verò secundi, alij permanentes, alij mobiles, alij simplices, alij compositi.

Typorum differentiæ.

Typi primi.

Primi igitur sunt, qui breuem habent inuasionem, longam autem remissionem: quales tertiani & quartani existunt.

Typi secundi.

Secundi verò, qui longam habent inuasionem, breuem autem remissionem: vt quotidianus & valde extensus semitertianus.

Typi permanentes. Typi mobiles.

At permanentes, sunt, qui iisdem horis perpetuò inuadunt remittuntque. Mobiles verò, qui diuersis semper horis accedunt.

Typi proleptici. Typi hysterici.

Ex quibus qui præueniunt, & celetius horas præoccupant, proleptici: qui verò tardius morantur, hysterici nominantur.

Typi simplices. Typi compositi.

Simplices sunt, qui vnum tantummodo insultum faciunt. Compositi, qui ex pluribus inuasionibus & remissionibus constant. Cæterùm compositorum quidam ex homogeneis, id est, genere similibus: quidam verò ex heterogeneis, hoc est, dissimilibus constant. Ex genere quidem simimilibus, cùm quotidianus typus (exempli gratia) simplex, duplici quotidiano implicatur: aut duplices tertiani, aut tres tertiani existunt: vel rursum duo & tres quartani. Ex diuersis autem genere, cùm quotidianus (exempli causa) tertiano connectitur, aut tertianus quartano.

Typus quotidianus.

Etenim quotidianus est, qui quotidie vnam inuasionem longitudine commensuratam, vnamque similiter remissionem efficit.

Typus tertianus.

Tertianus autem, qui tertio quoque die, vnam inuasionem & remissionem similiter commensuratam adducit.

Typus quartanus.

Quartanus denique, qui quarto quoque die suam inuasionem & remissionem molitur. Atque eadem intelligantur de quintano & septimano &, & si quis alius typorum ordo inuenitur.

Typum quotidianum quæ consequantur.

Porrò quotidianum consequitur typum, humiditas habitus, vomitus pituitosi, sitis non admodum intensa, totius corporis grauitas, somnus grauis atque profundus, pulsus magnus, rarus & laxus, facies sublíuida, laxa & præmollis, quæ multam præ se ferat materiæ tùm prauitatem, tum mutationem. In hoc etiam typo splen durior euadit.

Quotidiana laborantibus febre indurantur lien.

Quòd si protraharur diutius, tremuli & veternosi sopores sequentur, & thoracis fluxiones, & aquæ inter cutem affusiones.

Quotidianus typus ventriculo male affecto constitui solet.

Potissimó autem hi stomacho malè affecto constituuntur.

Tertianum typum quæ consequantur.

Tertianum verò comitatur sitis intensa, æstus, actes atque biliosi vomitus, inediæ inquietudinésque. Vt plurimum autem rigores hunc præcedunt, nonnunquam verò etiam refrigeratio. At pulsus in bis qui tertiano typo vexantur, paruus & frequens subsequitur. Noctes, quæ accessionis dies præcedunt, molestæ admodum sunt. Vbi autem morbus producitur, non amplius molestæ existunt, sed febrem ipsam compescunt. Qui verò ita febricitant, quandoque à tertiano in semitertianum transeunt. Hic autem tertianus typus omnium minimè vexat, præsertim si æstate fuerit contractus. Quod sanè indicauit Hippocrates, dicens: Tertiana exquisita septem circuitibus, quod longissimum est, iudicatur. Raró autem diuturna fit, nisi desinente autumno, adnentantéque hyeme gignatur. Vrinæ sunt flauæ necnon vigiliæ infestant.

Hemitritæo adesse quæcúnque comitantur tertianam.

Omnia autem quæ comitantur tertianam, eadem & semitertianæ contingunt, cum eiusdem generis ambę participes sint, tertio quoque die molientes remissionum & accessionum repetitiones.

Hemitritæorum typorum propria.

Proprium autem semitertianorum typorum existit inuasionum extensio, & quòd plerunque cum refrigeratione, & statu nondum completo, rursus accessiones infestent. Atqui semitertiana periculum semper minantur, eò quòd non solùm os ventriculi & neruosas partes attingat, & in vniuersum eas adhuc, quæ media compositione consistunt, verumetiam veternosos inducat sopores, & cum deliriis vigilias annexas: nonnunquam & resolutiones, quas syncope comitantur: linguam etiam validè siccet, atque animi defectum efficiat, ea quæ sunt in profundo vehementius commouens.

Hemitritæi typus est ferus, periculúmque vndecúnque portendens.

Vt autem summatim dicam, typus hic ferus est, periculumque vndecunque portendens. Quandoque autem primo die constituitur, quemadmodum cæteri typi: interdum verò & à secundo & tertio incipit. Oritur autem nonnunquam a tertiana producta: nonounquam etiam solutus, in tertianam degenerat: interdum verò & in duas tertianas & quotidianas, ob longitudinem inuasionis, dirimitur.

Hemitritæus quibus magis sit familiaris.

Plerunque autem, quod attinet ad naturas, virilem corripit: quod ad ætates, florentem maximè: quod verò ad anni tempora, in autumno præsertim, quando & valde periculosus existit.

Hemitritæus aliquando intermittit.

At non perpetuò continuus est, sed & intermittens quandoque inuenitur. Habet autem & tres, quò ad eius magnitudinem, differentias: alia siquidem semitertiana est exigua, alia media, & alia magna. Exigua igitur est, quæ circa vigintiquatuor horas torquet. Media, quæ triginta sex. Magna, quæ circa quadraginta octo: quæ & continuæ febri est propinqua. Porrò Agathinus à relatione ad tertianam semitertianam fieri censet. Etenim tertio quoque die vtrisque fiunt Inuasiones.

Typum quartanum quæ consequantur. Quartani typi accurata descriptio.

Quartanum verò typum rigores quidem validi consequuntur, & vomitus pituitosi, & lienis inflammatio, & tumor: nonnunquam & abolita appetentia, & saliuæ copia. Interdum etiam ex contrariis appetitus intensus. Quandoque & tussicula simul adest, si corporis habitus corrumpatur. Idcirco typi quartani difficile solubiles sunt, cæterisque omnibus diuturniores, ita vt vsque ad biennium perdurent. Cùm autem inualescit quartanus typus, ipse sibimet complicatur, vt duas & tres quartanas efficiat, aut ad aliquam etiam deueniat continuitatem. Rursus verò cùm moderatior fit, in vanam conuertitur. Interdum autem & ob symptomata quæ complicantur ipsis, adeò periculosæ huiuscemodi febres euadunt, vt ad phthisim tandem, aut ad aquæ inter cutem affusiones perducant. Frequentiores autem sunt quàm aliis temporibus in autumno potissimum, quo etiam tempore soluuntur ægrè. Quæ verò æstate fiunt, omnium minimè infestant, & magna ex parte aliis præcedentibus morbis superueniunt inordinatè.

Quartana rarò ab initio incipiunt.

Quandoque etiam, sed rarò, ab initio consistunt. Cæterùm pulsus eis qui tertiana laborant, non tantùm magnitudine exi-

guus fit, quantum iis qui vexantur quartana: neque vsqueadeo in tumorem attollitur, quantum illis qui quotidiana occupantur. Nanque in hoc typo, pulsuum quædam mediocritas inuenitur. Est autem quandoque & in accessionum initiis tardior eo, qui secundum naturam est. Verùm præter has tres, inueniuntur etiam febres quæ typicos dierum motus seruant: sicuti & aliæ typorum prorsus expertes, præter vnam. Quæ igitur seruant typicos dierum motus, vel ante horas consuetas corripiunt, vel retardant. Fiunt autem inordinatæ, sed præter motus formam. Quare interdum præoccupant, interdum tardius morantur, at citra ordinem vtraque: præter id tamen quòd modò inordinatè moueant, modò sistant nusquam autem ordinem habeant, vbi etiam à nullo impediantur: verùm manente semper dierum figura, quam solæ particulares inordinationes comitentur. Quæ verò omnino typorum expertes sunt, & præter omnes modos enumeratos, & adhuc citra dierum ordinem fiunt. Quædam enim inuasiones adducunt, quædam existimt prorsus inordinatæ. At speciei huius differentias plures esse contingit. Licet itaque modo prædicto cuique speculari, necnon vtcunque voluerit, prædictorum typorum proprietates complicare.

Typi admittentes duplicationem qui sint.

Quotidianus duplex.

Tertianus duplex.

Quartanus duplex.

Porrò ex typis duplicantur ij qui primi appellantur:; vt quotidianus, tertianus atque quartanus. Quotidianus itaque duplex est, qui diebus singulis similiter bis inuadit, & bis remittit. * Duo autem tertiani sunt, qui per singulos dies diuersis accessionibus sibi inuicem succedentibus, tertio quoque die apprehendunt. Quartani verò, cùm die vno salubri succedente, duobus deinceps sequentibus diebus contingat febricitare, in singulis inuasionum horis seruatis figuris, quæ nimirum ex quaternatio circuitu sunt æstimandæ.

Quotidianus typus tertiano iunctus.

Quotidianus typus quartano iunctus.

Quotidianus typus tertiano & quartano iunctus.

Quotidianus verò tertiano adiungitur, cùm primo quidem die bis inuadit, & bis remittit: die autem sequenti, semel: tertio verò, rursum similiter primo. Quartano autem quotidianus miscetur, cùm primo quidem die bis inuadit, duobus sequentibus semel: quarto verò die, bis primo similiter. Porrò quotidianus, tertianus atque quartanus, inuicem commiscentur, cùm dies quidem prima tres habet inuasiones, & totidem remissiones: secunda vnam: tertia duas: quarta tres: quinta vnam: sexta duas: septima rursum tres: atque in reliquis diebus idem cum primis ordo seruatur.

Tertianus typus quartano mistus.

Tertianus typus quartano & quintano mistus.

Tertianus aut quartano iungitur, vbi prima dies duas inuasiones adducit, totidemque remissiones: secunda verò nullas omnino: tertia vnam: & quarta vnam similiter: quinta vnam: sexta nullam prorsus: septima duas: atque in sequentibus pari modo. Commiscentur adhuc tertianus typus, quartanus & quintanus: eum scilicet primo die accessiones contigerint, secundo quieuerint: & tertio tertianus, quarto quartanus, quinto verò tertianus simul & quintanus inuaserint. Sed aliter etiam quodammodo huius typi inuasio contingit, in eundem nihil minus typi ordinem incidente, tertiani cum semitertiano coniugatione.

GALENI PERGAMENI

Ars medicinalis.

Liber Vnus.

Capvt I.

Doctrinæ ordinatæ sunt tres.

Doctrinam à finis notione ortam, nemo ante Galenū exposuit.

Doctrina definitiua vtitur Galenus in arte medicinali.

Tres sunt omnes doctrinæ quæ ordini inhærent. Prima quidem ex notione finis, quæ per resolutionem fit. Secunda ex compositione constat eorum quæ per resolutionem inuenta fuerunt. Tertia ex definitionis dissolutione, cui nunc incumbimus. Ex quibus sane primam, quæ oritur à finis notione, & ex qua omnes artes via quadam atque ordine constituuntur, neminem ante nos scripsisse comperimus. Hic itaque definitiuam faciemus doctrinam, quæ quantum ab ea quæ ex resolutione consistit, & dignitate, & ipso docendi ordine linquitur, tantum & ad totius compendium, & ad singulorum memoriam præstare inuenietur. Sufficienter siquidem, ac facillime commendantur memoriæ vniuersa, ex definitionis dissolutione: quoniam totius artis capita in se optima definitio complectitur, quam quidem substantialem appellant: ex aduerso distinguentes eam ab aliis, quæ notionales vocantur. Illæ siquidem ab iis quæ accidunt rebus definitis, hæ verò ab ipsa essentia constituuntur.

Definitio optima, in se capita totius artis complectitur.

Definitio est duplex, substantialis & notionalis.

Quid sit medicina.

Cap. II.

Medicina est scientia salubrium, insalubrium, & neutrorum.

Medicina est scientia salubrium, & insalubrium, & neutrorum. Nomen autem scientiæ communiter, non propriè, accipere oportet. Porrò salubre ipsum insalubre & neutrum, vnumquodq; tripliciter dicitur: hoc quidem, vt corpus: hoc autem, vt causa: hoc verò, vt signum. Etenim corpus quod natura suscipere sanitatem est aptum, & causam quæ eandem efficere aut conseruare, & signum quod potest indicare, hæc omnia salubria Græci appellare consueuerunt. Eadem ratione & susceptiua morborum corpora, & eosdem efficientes conseruantésque causas, & signa indicantia, insalubria vocant. Nec aliter corpora neutra, causas signave dixerunt. Cæterùm secundum quidem primam rationem, atque præcipuam, causarum salubrium est medicina scientia. Propter eas autem, & aliarum: secundo autem loco, insalubrium: & tertio, neutrarum. Et post has eodem modo corporum, primò quidem & hic, salubrium: secundo loco, insalubrium: tertio, neutrorum. Itidem & de signis dicendum. In actionibus autem prima quidem est corporum cognitio, quæ habetur ex signis: post hæc, earum quæ in ipsis cognitio causarum.

Salubria quæ dicantur. Insalubria quæ sint. Neutra quæ.

Quot modis dicatur effectiuum, indicatiuum, & susceptiuum.

Cap. III.

Simpliciter dici modis duobus.

Neutra dici tripliciter.

Sed quoniam & effectiuum, & indicatiuum, & susceptiuum, dupliciter vnumquodque dicitur, hoc quidem simpliciter, hoc verò vt nunc: nosse oportet, amborum esse medicinæ scientiam. Ipsum verò simpliciter, duobus dicitur modis: & quod semper, & quod vt plurimum: de quorum vtroque medicina pertractat. Neutra verò, & causa, & corpus, & signum, & quod simpliciter dicitur, & quod

vt nunc, tripliciter vnumquodque appellatur:hoc quidem,quia neutrius contrariorum est particeps: hoc verò,quia vtriusque :atque hoc denique,quia aliquando huius, aliquando illius. Horum autem ipsorum secundum, rursus duobus dicitur modis: aut quia vtrunque contrariorum ea æquo participat:aut quia aliquando plus alterum.Primùm igitur de corporibus ipsis dicemus,qualia nam sint,& salubria,& insalubria,& neutra:post hæc de signis & causis disseremus.

De corpore salubri.

CAP. IV.

Salubre simpliciter corpus quod sit.

Salubre vt nunc, quod sit corpus.

Salubre simpliciter corpus est,quod ab ipso naturæ ortu bonam temperaturam sortitur in simplicibus ac primis particulis:estque in his quæ ex illis constant instrumentis commensuratum. Salubre verò nunc,est corpus,quod in præsenti est sanum. Est verò & hoc,eo tempore quo sanum existit,bonam habens temperaturam & commensurationem:non tamen optimam , at sibi propriam. Ipsius verò salubris simpliciter corporis , semper quidem est tale,quod optimè temperatum ac maximè commensuratum existit:vt plurimum autem, quod à constitutione optima,non valde admodum deficit.

De corpore insalubri.

CAP. V.

Insalubre simpliciter corpus,quod sit.

Insalubre vt nunc, quod sit corpus.

Insalubre verò simpliciter corpus est , quod ab ipso ortu naturæ,vel in consimilibus partibus malam temperiem possidet : vel in instrumentalibus incommensurationem,vel vtrunque vitium. Insalubre verò vt nunc,est illud,quod eo tempore,quo tale dicitur , ægrotat:vel in consimilibus prauam temperaturã, vel in instrumentalibus incommensurationem,vel vtrunque vitium tunc habens. Est verò & semper insalubre,quod ex ipso naturæ ortu vel pessimam temperiem possidet in simplicibus & primis particulis omnibus vel in aliquibus,vel in iis quæ obtinent principatum : vel in instrumentariis incommensuratũ existit,idque vel in omnibus,vel in nonullis,vel in illis quæ principatum obtinent. Vt multum verò insalubre est corpus,quod ab huius quidem vitio recedit,nondum tamen mediocritatem attingit.

De corpore neutro.

CAP. VI.

Neutrum corpus quod sit, iuxta primum significatum.

Quoniam verò & neutrum corpus dicebatur tripliciter : vnum quidem,quod neutrius erat extremæ dispositionis particeps : aliud,quod vtriusque:aliud,quod aliquando huius,aliquando illius, iuxta primum significatum , neutrum erit corpus, quod exquisitè mediũ est & saluberrimi & insaluberrimi corporis:& huius, hoc quidem simpliciter tale,quod ab ipso naturæ ortu,ita est constitutum:hoc autem vt nunc,quod in præsenti tempore,exquisitè medium existit, & saluberrimi, & insaluberrimi corporis. Ipsius verò simpliciter,semper quidem tale est id , quod in omnibus ætatibus perdurat tale:vt multum autem,quod nonullas recipit mutationes. At iuxta secundum significatum,neutrum erit corpus , quod ab ipso ortu naturæ,contrariarum simul est particeps dispositionum,aut scilicet in vna parte, aut in duabus differentibus. In vna quidem,si secundum alteram oppositionem effectiuarum qualitatum bonam habuerit temperiem, vel etiam secundum vtranque, sed in formatione:vel magnitudine , vel numero

Neutrum iuxta secundum significatum quid sit.

partium,vel situ,delinquat : aut contrà,in his quidem rectè se habeat, vel omnibus,vel quibusdam, peccet autem in ipsa temperie.In differentibus verò partibus , & iuxta omnes oppositiones potest quicquam simul esse particeps contrariorum. Et semper quidem est tale,quod per omnes ætates in eodem perseuerat statu. Vt multum verò , quod aliqua ex parte euariat. Ita etiam & nunc neutrum erit corpus iuxta secundum significatum:quia vel parte in vna,hæc quidem sibi salubria sunt,illa verò insalubria : vel in differentibus ita afficitur partibus.Iuxta tertium significatum,neutrum erit corpus quod aliquando quidem salubre,aliquando verò insalubre existit. In vno autem tempore, quod ita est neutrum,* exactè quidem consistere nequit: latius verò si accipiatur, potest.

Neutrum iuxta tertium significatum quid.

De signis salubribus.

CAP. VII.

Salubria signa quæ sint.

Insalubria signa quæ sint.

Neutra signa quæ sint.

Sunt autem ea signis,salubria quidem,quæcunque præsentem indicant sanitatem , & futuram prænunciant , & præteritam memoriæ subiiciunt. Insalubria verò,quæ & præsentem indicant ægritudinem,& futuram prænunciant , & præteritam memoriæ subiiciunt.Eadem ratione neutra dicuntur , quæ neutram dipositionem ostendunt , prænunciant, & memoriæ subiiciunt:quæque partim quidem salubrem,partim insalubrem dispositioné indicant: & quæ aliquando quidem salubrem,aliquando verò insalubrem , & hæc quoque secundum tria tempora , veluti salubria & insalubria, appellantur. Dicuntur autem nonnunquam a vetustioribus medicis hæc omnia, signa prænunciatiua,quamuis sint præsentium & præteritorum indicatiua. Purrò vsus non paruus ex prænunciatiuis atque indicatiuis accedit : minor autem ea his quæ memoriæ subiiciunt.

Signa prænunciatiua indicatiuáque esse vtiliora iis, quæ memoriæ subiiciunt.

De signis optimæ constitutionis.

CAP. VIII.

Salubrium corporum dignotiones vnde petendæ sint.

Salubrium autem corporum dignotiones sumendæ sunt ab iis quæ secundum essentiæ rationem eis insunt , ab his quæ necessariò sequuntur ipsa functionibus atque symptomatis,quæ propriè accidentia appellantur. Ab essentia quidem ipsa,eorum quæ optimam habent constitutionem, commensuratione : consimilium quidem,in caliditate, frigiditate,humiditate, & siccitate : instrumentorum verò,in quantitate ac numero eorum ea quibus constant:ac præterea formatione,situ partium singularum,& totius Instrumenti.Ex his verò quæ necessariò consequuntur consimilia,quantum quidem ad tactum attinet,à mediocritate quæ in mollitie & duritie consistit:quantũ verò ad aspectum, à colore optimo , & læuitatis atque hispiditatis mediocritate.In functionibus à perfectione,quam ipsarum esse virtutem dicimus. Ab iis verò quæ instrumentarias sequuntur partes,à commensuratione & pulchritudine omnium totius corporis instrumentorum:ac præterea , ab earum quæ ipsis insunt,virtute operationum. Optimæ igitur constitutionis corporum signa indicatiua sunt hæc: Eorum autem quæ ab ipsa deficiunt,& adhuc tamen salubria existunt,nonnulla quidem in consimilium temperatura vitium aliquod paruum habent:nonnulla verò in instrumẽtariorum vel omnium , vel aliquorum commensuratione , & hoc quoque perexiguum. Sunt quæ in vtrisque vitium aliquod habeant. Vitiorum verò genera , eadem

sunt

ſunt his quæ virtutem perficiunt: temperatura quidem in conſimilibus: numerus autem, & formatio, & magnitudo, & ſitus, in inſtrumentariis: vtriſque verò communis vnitas, quam ipſorum continuitatem vocamus. In his autem ipſis generibus ſunt corporum inſalubrium vitia, ſecundum vtrunque ſalubritatis ſignificatum. Terminus autem qui vtrunque diſtinguit, eſt operationum læſio ſenſibilis. Etenim quæ ſimpliciter inſalubria ſunt corpora, diſtinguuntur ob id, quod facile à cauſis morbificis ſuperantur: & quoniam in vigore operationum deficiunt plurimum. In medio autem ſalubrium collocantur ea, quæ neutra exquiſitè appellantur, & cum latitudine quadam. Quo fit, vt tota ſanitatis latitudo in tres partes, quarum ſingulæ latitudinem habent non paruam, diuidatur. Erit autem prima quidem ſalubrium corporum, ſecunda neutrorum, tertia inſalubrium. Poſt hæc deinceps ſequuntur quæ iam ægrotant corpora: quæ ſenſibilibus operationum læſionibus diſtinguuntur. Hæc autem omnia ſenſu diiudicantur, non ipſa natura rerum. Signa itaque ſanorum corporum, ſiue ea ſalubria ſiue inſalubria, ſiue neutra exiſtant, quantitate diſtantiæ differunt, duobus inuicem contrariis terminis a nobis conſtitutis: optima videlicet conſtitutione corporis, & nuper genito morbo: ac deinceps conſiderantibus, vtri eorum ſint viciniora, quæ ad examen corpora veniunt. Quæ enim proximiora ſunt optimæ conſtitutioni, ſalubria: quæ verò ab hac longius diſtant, atque ad ea quæ iam ægrotant, magis accedunt, inſalubria: quæ autem intermedia, atque æqualiter ab vtriſque diſtare videntur, neutra exiſtunt. Optimæ igitur conſtitutionis corporis indicia explicauimus. Eorum verò quæ ab ipſa deficiunt, totidem ſunt numero genera, quæ in magis & minus ſecari poſſunt.

Inſalubria ſimpliciter corpora facilè à morbificis cauſis ſuperantur.

Sanitatis latitudo vniuerſa in tres partes diuiditur.

Ægrotantia corpora à cæteris ſenſibilibus operationum læſionibus diſtinguuntur.

Salubria & inſalubria corpora, quomodo diſcernenda.

Quot ſint differentiæ partium.

CAP. IX.

Partium vniuerſæ differentiæ ſunt quatuor. Siquidem earum nonnullæ principia quædam exiſtunt: aliquæ ab ipſis originem habent: aliquæ neque aliarum gubernationi præſunt, neque aliunde gubernãtur, cùm inſitas habeãt à natura potẽtias, à quibus reguntur. Quædam verò ſunt, quæ inſitas ſimul & aliunde emanantes ſortiuntur. Principia igitur ſunt, cerebrum, cor, hepar, atque teſticuli. His verò & originem debent, & famulantur: nerui quidem & ſpinalis medulla, cerebro: cordi autem, arteriæ: hepati, venæ: vt teſticulis ſeminaria vaſa. Quæ autem à ſeipſis gubernantur, ſunt cartilago, os, copula ſeu ligamentum, membrana, adenes, adeps, & caro ſimplex. Reliquæ verò partes, cùm vnà cum iſtis habeant ex ſeipſis regimen, arteriis, neruis, & venis inſuper indiguerunt. Capillorum autem atque vnguium neque regimen vllum eſt, ſed generatio tantummodo.

Partium vniuerſæ differentiæ ſunt quatuor.

Principes partes ſunt cerebrum, cor hepar, atque teſticuli.

Capilli vnguéſque minime gubernantur, ſed gignuntur duntaxat.

De ſignis cerebri.

CAP. X.

Cerebri autem naturam, quinque indiciorum genera oſtendunt. Primum quidem, totius capitis diſpoſitio. Secundum, ſenſibilium operationum virtus & vitium. Tertium, actiuarum. Quartum earum quæ principatum obtinent. Quintum denique, naturalium. Eſt & aliud ſeparatum genus præter hæc dicta, alteratio quæ extrinſecus aduenit. Porrò totius capitis diſpoſitio, ex magnitudine ipſius atque figura ſumitur, necnon ex capillis.

Cerebri naturam quinque indiciorum genera oſtendunt.

De paruitate & magnitudine capitis.

CAP. XI.

Paruum igitur caput, vitioſæ conſtitutionis cerebri proprium indicium eſt: magnum verò non neceſſariò indicat bonam cerebri compoſitionem ſed ſi quidem ob inſitæ virtutis robur, quæ multam ac optimam materiam afformarit, euenit, optimum ſignum eſt. At ſi ob materiæ tantum multitudinem, haudquaquam bonum. Diſtinguenda verò ſunt hæc, & ex figura ipſa, & ex his quæ ab eo habent ortum. Ea figura quidem, ſi ſit concinna: ſemper nanque hoc, bonum ſignum exiſtit. Ex iis autem quæ ab eo ortum habent, ſi ceruici validæ inſideat, aliiſque oſſibus optime conſtet: atque omnis præterea ſubſtantia bonus ſit habitus, ac robur habeat internum. Propria autem capitis figura eſt, veluti ſi excogitares ſphæram exquiſitè rotundam ex cera conſtructam paulatimque vtrinque depreſſam. In hac enim neceſſe eſt, vt poſteriores * prioréſque partes plus gibbæ fiant, quàm ſphæræ conueniat: quæ verò vtrinque conſiſtunt, magis rectæ. Quòd ſi ea quæ ſecundum occiput eminentia aliquatenus minuatur, ſimul intueri oportet neruos, atque ceruicem, vnà cum oſſibus aliis. Nam ſi ſecundum naturam conſtiterint, materiæ defectu, non virtutis imbecillitate, contingit. Illis verò non rectè ſe habentibus, principium eſt debile. Vt plurimum verò exiſtit optimum ſignum figura concinna parencephalidis, quam nonnulli medici poſterius cerebrum vocant: vt eſt reuera poſterius, diſtinctum labdoide ſutura. Eſt verò hæc pars principium ſpinalis medullæ, ac proinde neruorum omnium, per totum corpus animalis, actionibus ſubſeruientium. Ipſa ſiquidem cerebri pars poſterior, per ſeipſam, paucos admodum ſenſitiuos poſſidet neruos, plurimos autem actiuos. Anterior verò contrà, ſenſitiuos quidem plurimos, actiuos autem perpaucos. Quare vbi vtraque fuerit optimè affecta, robuſtas habebunt eas, quæ ab ipſis pendent, deriuationes. Eædem quoque diſtinctiones faciendæ ſunt ad partes capitis anteriores, quæ etiam ad poſteriores: earundemque paruitatem, magnitudinem, & figuram, necnon ſenſus ibi collocatos, viſum, guſtum, & odoratum, expendere oportet: ſiquidem ſeſe inuicem indicant atteſtantúrque, & quæ à principiis oriuntur, principij virtutem & vitium: & principium, ea quæ ab ipſo naſcuntur.

Caput magnum quando ſit bonum indicium.

Capitis naturalis figura, qualis nam eſſe debeat.

Parencephalis.

Labdoides ſutura.

Cerebellum eſt principium ſpinalis medullæ.

Principia & ea quæ ab illis oriuntur, ſeſe inuicem atteſtantur & indicant.

De operationibus obtinentibus principatum.

CAP. XII.

Earum autem operationum quæ obtinent principatum, virtus ac vitium, ſunt ipſius principij ſeorſum tantummodo indicia. Voco autem operationes principatum obtinentes, quæ à ſolo principio proueniunt. Sagacitas igitur, ſubtilem cerebri ſubſtantiam indicat. Tarditas verò intellectus, craſſam. At diſcendi facilitas, formarum facilè ſuſceptiuam. Memoria, ſtabilem atque firmam. Difficultas diſcendi, formarum non facilè ſuſceptiuam. Obliuio, fluidam. Mobilitas in opinionibus, calidam: vt ſtabilitas, frigidam.

Principalium animæ actionum ſingula quid ſignificent.

Signa

Signa bonæ temperaturæ cerebri.

CAP. XIII.

Si quidem cerebrum sortiatur bonam primarum quatuor qualitatum temperiem, omnia quæ diximus habebit quàm moderata. Excrementa quoque quæ ab eo expurgantur, moderatè se habebunt, atque ab iis quæ extrinsecus alterando occursant, nequaquam læderur. Talibus igitur capilli capitis, cum adhuc sunt infantes, subrufi: cum verò pueri, subflaui: cùm iam adoleuerint, flaui fiunt: mediique inter omnino crispos * & lenes. Nec verò caluescunt facilè.

Signa calidi cerebri.

CAP. XIV.

Cerebri calidi indicia.

Signa calidi cerebri sunt, in iis quæ circa caput consistunt, rubor & calor maior, & quæ in oculis visuntur venæ, conspicuæ magis. Capilli quoque in his statim in lucem æditis * celeriter generantur: & cùm plurimum in calore à mediocri temperatura recessetint, nigri & robusti & crispi fiunt: cùm verò non multum, subflaui quidem ab initio fiunt, deinde nigricant: ac progredientibus ætatibus, caluitium patiuntur: eoque magis, quò temperies plus æquo calidior fuerit. Excrementa verò quæ per palatum, & nares, & oculos, & aures purgantur, pauca & concocta ipsis existunt, si integra sanitate fruantur. Si verò eis caput repleatur, plura quidem in ipsis excrementa, sed non incocta, gignentur. Implentur autem aggrauanturque eorum capita, à calfacientibus tum cibis, tum potibus: necnon ab odoribus, iisque omnibus, quæ extrinsecus nobis occursant: in quorum numero est aër circunfluus: ac tunc præcipue, si non solùm natura calida, sed etiam humida, ipsa corpora extiterint. Breuibus autem somnis huiusmodi temperaturæ contentæ sunt, nec profundis admodum.

Cerebrum calidum à quibus facile impleatur.

Calida & humida corpora somnis breuibus contenta sunt.

Signa frigidi cerebri.

CAP. XV.

Cerebri frigidi indicia.

Frigidioris verò quàm oporteat cerebri indicia sunt, plura in propriis meatibus excrementa: capilli recti, rufi, stabiles, & qui longo post natiuitatem tempore nascuntur tenues, atque ab initio malè nutriti. Porrò quibus tale cerebrum obtigit, facilè à frigidis causis læduntur: quo sanè lætionis tempore destillationibus & grauedinibus corripiuntur. Sed nec partium quæ iuxta caput sunt calor magnus aut rubor, nec oculorum venæ illis conspicuæ insunt. Sunt autem quodammodo somnolentiores.

Cerebro frigido præditi facilè à frigidis causis læduntur.

Cerebro frigido præditi somnolentiores sunt.

Signa sicci cerebri.

CAP. XVI.

Cerebri sicci indicia.

Sicctoris autem cerebri indicia sunt paucæ superfluitates effluentes, & sensuum perspicacitas. Sunt autem ad vigilias prompti, & capillos habent robustos, crispos potius quàm rectos, & qui celerrimè eis genitis innascuntur. Citò autem caluescunt.

Humidi cerebri indicia.

CAP. XVII.

Cerebri humidi indicia.

Humidioris verò cerebri indicia, capilli plani, quodq; minimè calui fiant: sensus turbulenti: multitudo excrementorum, somni multi & profundi. Atque hæ quidem simplices sunt intemperies.

Signa calidi siccique cerebri.

CAP. XVIII.

Cerebri calidi & sicci indicia.

Qui calido & sicco sunt cerebro, superfluitatibus carent, sensibus vigent, plurimum vigilant, atque citò fiunt calui. Prima autem capillorum generatio in illis celerrima est, ac plurimo alimento abundans. Capillos verò habent nigros & crispos: tangentibusque caput sentiuntur calidi, rubicundique sunt, vsque ad consistentiæ ætatem.

Signa calidi & humidi cerebri.

CAP. XIX.

Cerebri calidi & humidi indicia.

Si verò humiditas caliditati iungatur, sed parum vtraque qualitas mediocritatem superet, adest color bonus calórque, & quæ in oculis sunt venæ, magnæ. Præterea excrementa plura, & mediocriter cocta, & capilli recti & subflaui: nec facile calui fiunt. Implentur verò atque aggrauantur eorum capita à calidis. At si humectentur, tunc multò magis: & præcipuè vbi multitudine excrementorum redundant. Quòd si plurimum caliditas atque humiditas creuerint, iis caput est morbis obnoxium, excrementisque abundans: ac facilè a calfacientibus & humectantibus læditur. Proinde Auster semper talibus aduersatur: atque optimè in Aquilone se habent. Hi non diu vigilare possunt, & cùm se ad somnum conuerterint, simul graui somno tentantur & vigilant, & somnia habent imaginationibus plena. Visus est eis turbulentus, nec satis sensibus vigent. Pro ratione autem ipsius qualitatis in mistione excellentis mediocritatem, solent etiam signa ipsa excellere.

Cerebro calido & humido præditis, vt aduersatur Auster, sic confert Aquilo.

Signa frigidi & sicci cerebri.

CAP. XX.

Cerebri frigidi & sicci indicia.

Frigidæ verò & siccæ cerebri intemperantiæ, frigidum & minime coloratum, sua ratione, caput efficiunt. Qui autem sic sunt affecti, in oculis nullas habent venas conspicuas, facileque à frigidis causis læduntur. Quare & inæquali sanitate fruuntur.

De sensibus.

CAP. XXI.

Sensus autem eorum, in iuuentute quidem omnes vigent, atque omni vitio carent: sed progrediente ætate citò marcescunt. Vt autem summatim dicam, omnia quæ ad caput pertinent, celerrimè illis marcescunt: quamobrem citò cani fiunt. Capilli verò ipsis quidem genitis, vix exeunt, & malè nutriuntur, & rufi sunt. In progressu autem ætatis, superante magis frigiditate caliditatem, quàm siccitate humiditatem, non caluescunt. Contrà verò, si contigerit siccitatem quidem plurimum dominari humiditati, frigiditatem verò parum calori, calui fiunt hi.

Signa cerebri frigidi & humidi.

CAP. XXII.

Cerebri frigidi & humidi indicia.

Humidæ verò & frigidæ cerebri temperaturæ, graues somnos conciliant, sensuum hebetudinem pariunt, vim excrementorum accumulant, caputque reddunt frigori & plenitudini obnoxium. Sic affecti, destillationibus & grauedinibus facilè corripiuntur: at minimè calui fiunt.

De oculis.

CAP. XXIII.

Oculorum temperamenta quomodo dignoscantur.

Qui oculi tangentibus manifestè calidi apparent, & facilè ac crebro motu mouentur, & venas latas habent, ij calidi omnes sunt. Frigidi verò, his contrarij. Et humidi quidem, molles, multáque humiditate referti: sicci verò, duri simul & aridi. A similibus autem suæ temperaturæ causis facilè offenduntur: iuuantur verò à modico contrariorum vsu. Sed hoc quidem commune in omni cuiuscunque partis temperiei dignotione meminisse oportet.

Oculi à similibus temperaturæ suæ causis læduntur facile: iuuantur verò à modico contrariorú vsu.

De magnitudine oculorum.

CAP. XXIV.

Oculorum magnitudo quid indicet.

Magnitudo oculorum quidem, vbi concinnitas adsit, & operationum virtus, multitudinem bene temperatæ substantiæ ostendit, ex qua sunt conformati. Quæ si desint, multam quidem substantiam, non tamen bene temperatam indicat.

De paruitate oculorum.

CAP. XXV.

Oculorum paruitas quid significet.

Paruitas verò oculorum, adiuncta quidem concinnitate, atque * operationum virtute, paucam quidem, sed bene temperatam substantiam ostendit, ex qua sunt conformati. Si verò inconcinnitas adsit, atque functionum vitium, paucam simul atque vitiosam materiam demonstrat,

De colore oculorum.

CAP. XXVI.

Oculi glauci & nigri vnde fiant.

Glauci oculi, qui pura humiditate ac non multa præfulgent, tales fiunt ob splendidi luminis abundantiam. Contrà verò nigri, & qui intermediam naturam seruant, causas quoque intermedias sortiuntur.

De glaucedine & nigredine oculorum.

CAP. XXVII.

Glaucedinis oculorú causæ.

Glaucus igitur oculus fit, vel propter magnitudinem, vel propter splendorem crystallini humoris, vel propter situm prominentem, vel propter tenuis & aquei humoris, qui in pupilla existit, paucitatem & puritatem. Omnibus autem his in vnum coëuntibus, fit glaucissimus oculus. Si verò aliqua adsint, aliqua desint, tunc maior minórve glaucedo contrahitur. Niger verò oculus fit, aut ob paruitatem crystalloidis, aut propter profondum situm, vel quia splendidus ac fulgidus exquisitè non est, vel quia tenuis humor vel superabundat, vel impurus existit, vel propter vnam ex hisce causis, vel propter omnes fieri consueuit. Tenuis igitur humor quò magis ad aquæ naturam accedit, & superabundat, humidiorem ostendit oculum: quemadmodum si crassior ac minor fiat, sicciorem. Crystalloides autem humor, si quem durior existat, sicciorem efficit oculum: si verò mollior, humidiorem. Sic & si plus modico tenuem humorem excesserit, sicciorem: si relinquatur ab illo, contrarium.

Nigredinis oculorú causæ.

De cordis temperaturis.

CAP. XXVIII.

Vnamquanque partem calidiorem aut frigidiorem dicimus, non alicui rei alteri, sed ad seipsam, eam comparantes. Sic enim vtcunque extiterit cor natura frigidissimum, multò sanè calidiorem temperiem sortietur calidissimo cerebro.

Cor frigidissimum erit calidius calidissimo cerebro.

Signa cordis calidi.

CAP. XXIX

Cordis calidi indicia.

Calidioris igitur cordis, * quàm pro naturali symmetria, indicia quædam sunt inseparabilia, & propria, magnitudo respirationis, pulsus velocitas & frequentia, audacia, & ad actiones naturá prompta. Quòd si multum in caliditate excesserit, tunc furibunda quædam iracundia, & temeritas adsunt. Est autem his thorax hispidus, & præsertim pectus, & quæcunque hypochondriis partes proximiores. Magna verò ex parte calidi cordis temperies vniuersum corpus calidum reddit, nisi hepar vehementius obstiterit. Est præterea & latitudo thoracis, caliditatis indicium, nisi & hic quoque cerebrum plurimum reluctetur: cui spinalis medullæ magnitudo proportione respondet. Tantæ verò erunt magnitudine vertebræ, quanta spinalis medulla: quare & spina vniuersa. Compingitur autem thorax ad eam spinæ partem, quæ * iuxta metaphrenum, hoc est, dorsum, consistit, tanquam ad nauis carinam. Quare necessariò eius longitudo æquabitur dorso. Latitudo verò erit pro vertebrarum ratione, quando ad proportionem crassitudinis earum fuerit compactus. Cùm verò cordis caliditas superans perflauerit ac dilatauerit in primo sui ortu thoracem, erit eiusdem caliditati proportione respondens. Quare quum caput paruum, thorax autem latus extiterit, maximum hoc tibi fuerit cordis caliditatis indicium. Quum verò magno existente capite, paruus fuerit, propriissimum hoc tibi sit cordis frigidioris signum & argumentum. Si verò capiti fuerit proportione respondens, tunc aliis signis de corde distingues, ex ipsius thoracis amplitudine nihil iudicans.

Thoracis latitudo quando sit caliditatis indicium.

Signa cordis frigidi.

CAP. XXX.

Cordis frigidi indicia.

In frigidiore verò corde pulsus minores existunt, quàm modo naturæ conueniat: non tamen necessariò tardiores, vel rariores. Respiratio autem, si quidem tantò thorax minor extiterit, quantò cor frigidius, pulsibus erit proportionalis. Si verò maior fuerit, quàm pro frigiditatis portione, non solùm minor, sed etiam tardior & rarior ipsa respiratio erit. Sic affecti, sunt naturaliter timidi, pusillanimésque, atque tardi: pectúsque glabrum sortiuntur.

Signa cordis sicci.

CAP. XXXI.

Cordis siccioris indicia.

Cor autem siccius, pulsus duriores efficit: irámque non promptam excitat, sed ferinam, quæque facilè compesci non possit. Magna autem ex parte sic affectis vniuersum corpus siccius existit, nisi hepar obstiterit.

Signa cordis humidi.

CAP. XXXII.

Cordis humidi indicia.

Cordis verò humidioris signa, pulsus molles, & mores ad iram quidem procliues, sed talem, quæ sedari possit: at vniuersum corpus humidius existit, nisi hepar obsistat.

Signa cordis calidi & ficci.

CAP. XXXIII.

Cordis calidi & ficci indicia.

Calidi & ficci cordis pulſus duri ſunt, magni, veloces, atque frequentes: ſimilitérque reſpiratione magnæ, veloces atque frequentes. Multò autem magis ad velocitatem ac frequentiam vergunt, thorace cordi non aucto proportionaliter. Sic affecti, præ cunctis, pectus habent maximè hirſutum, & hypochondria. Ad actiones autem ſunt prompti, iracundi, & * celeres, motéſque præ ſe ferunt tyrannicos. Sunt etenim ad furorem faciles, inexorabiléſque.

Signa cordis calidi & humidi.

CAP. XXXIV.

Cordis calidi & humidi indicia.

Si verò caliditas cum humiditate præcellat, minus quidem eis quos antea diximus, hi ſunt hirſuti, ad actiones verò nihilominus prompti: non tamen ferus ipſis eſt animus, ſed ad iram tantùm procliuis. Pulſus verò magni ac molles, velocéſque & frequentes exiſtunt. At reſpiratio, ſi thorax quidem cordi fuerit proportionalis, eandem cum pulſibus ſpeciem ſeruabit. Si verò minor extiterit, tantò illis velocior atque frequentior erit, quantò & thorax minor extiterit. Quòd ſi multa facta fuerit euerſio in ipſa temperatura, atque in humiditate præcipuè, præter ea quæ diximus, contingent etiam ex putredine morbi, his, qui in ipſis fuerint, humoribus corruptis ac putrefactis. Expirationes autem maiores fient, ac velociores inſpirationibus: necnon arteriæ contractio velox.

Signa cordis humidi & frigidi.

CAP. XXXV.

Cordis frigidi & humidi indicia.

Qui humidiore & frigidiore ſunt corde, pulſus molles ſortiuntur: miniméque audaces, ſed timidi & ſegnes exiſtunt. Tales etiam poſſident glabrum pectus: miniméque iracundiam conſeruant, ad quam etiam non ſunt admodum prompti.

Signa cordis frigidi & ficci.

CAP. XXXVI.

Cordis frigidi & ficci argumenta.

Frigidius verò atque ſiccius cor, pulſus quidem duriores reddit & paruos, reſpirationem autem, ſi quidem thorax paruitatem cordis frigiditati proportionalem habuerit, moderatam: ſi verò maior extiterit, raram & tardam. Hi verò præ omnibus minimè ad iraſcendum ſunt prompti: quum autem coacti fuerint iraſci quibuſdam, retinent iracundiam. Habent autem maximè omnium pectus glabrum. * Cæterùm quæcunque de moribus, ſiue nunc, ſiue quouis alio ſermone explicata ſunt ad temperaturæ cognitionem: ſciendum eſt, ea non de optimis moribus, aut vitioſis, qui ex philoſophia hominibus adueniunt, ſed de inſitis vnicuique naturalibúſque, à nobis expoſita fuiſſe.

Mores ipſi ſunt duplices, nempe ciuiles & naturales, ſiue inſiti.

Signa calidi hepatis.

CAP. XXXVII.

Hepatis calidi indicia.

Hepatis calidioris indicia, venarum latitudo, flauabilis abundantior: in conſiſtente verò ætate, etiam atra: calidior ipſis ſanguis, atque eadem ratione vniuerſum corpus, niſi cor obſtiterit. His venter & hypochondria hirſuta.

Signa hepatis frigidi.

CAP. XXXVIII.

Hepatis frigidi indicia.

Frigidioris verò, anguſtia venarum, pituita abundantior, ſanguis frigidior, adeóque totius corporis habitus, niſi caleſiat à corde. Venter illis glaber eſt, atque hypochondria.

Signa hepatis ficci.

CAP. XXXIX.

Hepatis ſiccioris indicia.

Siccioris autem, ſanguis quidem craſſior, & minimè abundans: venæ duriores, & totius corporis habitus ſiccior.

Signa humidi hepatis.

CAP. XL.

Hepatis humidi indicia.

Humidioris autem, ſanguis quidem copioſior, humidiórque, atque venæ molliores: ita verò & vniuerſum corpus, niſi cor reluctetur.

Signa calidi & ficci hepatis.

CAP. XLI.

Hepatis calidi & ficci indicia.

Calidioris verò ſimul ac ſiccioris hepatis ſunt Indicia, hypochondria plurimum hiſpida, ſanguis craſſior & ſiccior, flaua bilis plurima: conſiſtente autem ætate, etiam atra: venarum autem latitudo & durities. Sic verò & vniuerſum corpus ſe habet. Nam quæ ex corde caliditas originem ducit, poteſt obtundere eam, quæ ab hepate naſcitur, frigiditatem: ſicuti & frigiditas caliditatem. Siccitatem verò non poteſt humidius cor ad habitum contrarium perducere. At media inter has quæ dictæ ſunt, ea quæ ab hepate humiditas naſcitur. Magis enim a cordis ſiccitate ſuperatur, quàm ſiccitas ab humiditate: minus autem à caliditate: adhuc verò multò minus à frigiditate. Hæc enim inter omnes qualitates quæ eueniunt ab hepate, facillimè ſuperatur. Vbi igitur in vnum conuenerint vtriuſque principij temperaturæ, totum exquiſite ſecundum illas afficitur corpus.

Signa hepatis calidi & humidi.

CAP. XLII.

Hepatis calidi & humidi ſigna.

Humidius autem, ac ſimul calidius hepar, minus quidem quàm calidius & ſiccius hiſpida hypochondria reddit. Plurimum verò ſanguinis, & venas amplas, habitúmque calidiorem, & humidiorem facit, niſi obſtiterit cor. Si verò amplius in ambabus qualitatibus à naturæ modo recedat, à morbis qui ex putredine ac vitioſis humoribus fiunt, ſic affectus minimo negocio corripitur, præſertim ſi plurimum augeatur humiditas: caliditas verò, non ita. Sin autem contrà, minimè humorum vitio laborat.

Signa hepatis humidi & frigidi.

CAP. XLIII.

Hepatis humidi & frigidi indicia.

Humidius autem atque frigidius hepar habet hypochondria glabra: ſanguinem verò, accedentem ad pituitæ naturam gignit, cum venarum anguſtia. Sic & reliquum afficit corpus, niſi à corde ad contrariam transferatur naturam.

Signa hepatis frigidi & ficci.

CAP. XLIV.

Hepatis frigidi & ficci indicia.

Frigidius & ſiccius hepar, parum ſanguinis, & exiguas venas exhibet corpori: ipsúmque frigidius reddit, & hypochondria glabra, niſi & hic cor dominetur.

Signa calida, frigida, humida, & sicca temperaturæ testiculorum.

Cap. XLV.

Testiculorum temperaturas significantia.

Temperatura verò testiculorum, calida quidem, procliuis ad venerem, masculorúmque productrix, atque fœcunda. Eadem celerrimè genitales partes obsepit pilis. Frigidior verò contraria efficit. At humida, multo & humido semine abundat. Sicca, paucum & modicè crassum generat semen.

Signa calidæ & siccæ temperaturæ testiculorum.

Cap. XLVI.

Testiculorum calidorum & siccorum indicia.

Calidior verò & siccior, crassissimum semen habet, & fœcundissima est, ac celeriter ab initio protinus ad coitum excitat animal. Sed & his genitales partes citissimè hispidæ fiunt: atque omnes quæ circunstant, suprà quidem, vsque ad vmbilicum: infrà verò, vsque ad media femora. Perulcæ igitur est, & ad libidinem prona, eiuscemodi temperatura: statim verò satiatur, & si cogatur, offenditur.

Signa calidæ & humidæ temperaturæ testiculorum.

Cap. XLVII.

Testium calidorum & humidorum indicia.

Sin autem caliditas humiditati iungatur, hirsuti quidem tales minus, plus verò semine abundant: non tamen plus cæteris appetunt, sed minori detrimento præter modū venereis indulgent. Quòd si caliditas & humiditas abundanter exuperauerint, non sine detrimento à venereis abstinent.

Signa humidæ & frigidæ temperaturæ testiculorum.

Cap. XLVIII.

Testium frigidorum & humidorum indicia.

Si vero frigidiorem & humidiorem temperaturam testiculi habuerint, partes circumpositæ glabræ sunt, & tardè rem exercere veneream incipiunt, nec proni ad actum huiuscemodi sunt. Aquosum verò & tenue ipsis est semen, infœcundúmque, & fœminarum generatiuum, vel omnino non generans.

Signa frigidæ & siccæ temperaturæ testiculorum.

Cap. XLIX.

Testium frigidorum & siccorum indicia.

At frigidior & siccior temperatura, similis quidem in reliquis est antedictæ: crassius tamen in ipsa semen existit, atque paucum omnino.

De totius corporis habitu.

Cap. L.

Totius corporis habitus in illis maximè consistere dicitur partibus, quæ primæ oculis subiiciuntur. Sunt verò hæ, musculi, qui omnia ambiunt ossa, existentes quædam carnes compositæ, ex prima & simplici carne, & præterea fibris, quibus innascuntur. Propria siquidem musculorum substantia constat ex his duobus. Quæ verò ad ipsos vasa pertingunt, veluti riui quidam sunt, qui non substantiam complent, sed eis subministrant, vt in vita permaneant.

Musculorum substantia ex quibus constet.

Signa moderatæ temperaturæ.

Cap. LI.

Temperamenti moderati indicia.

Moderatæ temperaturæ indicia secundum totum animalis habitum, sunt color quidem ex rubeo & albo commistus: capilli flaui, & vt plurimum mediocriter crispi: carnositatísque mediocritas in qualitate & quantitate. Medium namque est exquisitè, ac veluti Polycleti regula, huiuscemodi corpus, inter omnes excessus, ceu ad quod ipsi dicantur, & cognoscantur.

De corpore calidiore.

Cap. LII.

Temperaturæ calidioris indicia.

Quæcunque autem in caliditate à medio recedunt, non tamen in humiditate, vel siccitate, hæc quantum ad carnosum genus attinet, videntur quidem tangentibus calidiora tantùm, quantùm & eorum temperatura calidior. Tantò verò magis hirsuta sunt, quantò & calidiora, & minus pinguedinis habent. Colorem autem rubrum, & capillos nigros sortiuntur.

Signa frigidæ temperaturæ.

Cap. LIII.

Temperaturæ frigidioris indicia.

Frigidioris autem temperaturæ indicia sunt, pilorum priuatio, pinguitudo, & occursans frigiditas. Color autem, vnà cum capillis, ruffus, & vbi frigiditas excesserit, liuidus quodammodo existit.

Signa siccæ temperaturæ.

Cap. LIV.

Temperaturæ siccioris indicia.

Siccior temperatura tantò gracilior & durior est bona temperatura, quantò maior est siccitas.

Signa humidæ temperaturæ.

Cap. LV.

Temperamenti humidioris indicia.

Humidior autem temperies, carnosior atque mollior existit.

Signa calidæ & siccæ temperaturæ.

Cap. LVI.

Temperaturæ calidæ & siccæ indicia.

Calidior simul & siccior, magis hirsuta, necnon calida & dura existit: itaque pinguedine caret, tenuísque est, & capillos nigros sortitur. Si verò multùm in caliditate excellat, color quoque niger illi adest.

Signa calidæ & humidæ temperaturæ.

Cap. LVII.

Temperaturæ calidæ & humidæ indicia.

Calidior autē & humidior temperatura, mollior & calidior & carnosior tantò existit bona temperie, quantùm & vtrísque qualitatibus aucta fuerit. Quòd si plurimum augeatur, citò similiter à putredinis corripitur morbis. * Si verò parum quidem humidior sit, multò autem calidior, molliores quidem parum huiuscemodi sunt, iis qui bonam habent temperiem, & magis carnosi: non parum verò hirsutiores, & tangentibus etiam non parum calidiores. Nigri verò eis sunt capilli, & caro pinguedine caret. Sin autem paulò quidem calidior, multò verò humidior, mollis his caro est, & multa: colórque miscellaneus, ex albo simul & rubeo: tangentibúsque paulò calidiores apparent. In summa autem, omnibus temperaturæ coniugationibus, semper excellentis qualitatis indicia eminebunt.

Signa frigidæ & humidæ temperaturæ.

Cap. LVIII.

Frigidior autem atque humidior temperatura, si parum

si parum quidem vtraque augeatur, capillis nuda est & alba, mollisque, & crassa, & pinguis. Si verò magis excesserit, reliqua quidem sunt secundum proportionem qualitatum auctarum: color autem, vnà cum capillis, ruffus. Quemadmodum si plurimùm vtraque augeatur, liuidus. Si verò qualitatum augmentum inæquale fuerit, eius quæ superauerit, indicia eminebunt.

Temperaturæ frigidæ & humidæ indicia.

Signa frigidæ & siccæ temperaturæ.

CAP. XIX.

Temperaturæ frigidæ & siccæ indicia.

Si autem frigiditas vnà cum cum siccitate augeatur æqualiter, natura durum ac tenue & glabrum corpus sic affecti sortiuntur, ac tangentibus frigidum: pinguedo tamen ipsis, etsi graciles sint, per carnes dispersa inest. Capilli autem & color, frigiditatis modum, ac proportionem sequuntur. Vbi verò calida & sicca temperatura, per decrementi tempus, in frigidum & siccum labitur habitum, graciles hi tunc fiunt, & duri, atque atra bilis in eis dominatur: & ob id nigri simul, birsutique euadunt. In vniuersum autem, si membrum facilè frigescit, vel frigiditatis, vel raritatis est signum: si verò non facilè, vel caliditatis, vel densitatis. Si à desiccantibus offendatur, atque aridum & siccum, nec facilè mobile fiat, siccitatis: quemadmodum & si ab humectantibus grauius se habeat, humiditatis. Porrò pauca simul & dura caro, membrum siccius efficit: multa autem & mollis, humidius. Sic & intermedia spacia corporum similarium, vt plus vel minus humidæ substantiæ in se continent, vel crassius vel tenuius, vel humidius, vel siccius membrum ostendunt: humidius quidem, vbi subtilior & plurima est humiditas: siccius verò, vbi crassior simul & minor. Ipsæ enim solidæ partes, quæ verè solidæ sunt ac primæ, nullo modo effici humidiores possunt: intercepta autem in ipsis spacia, hac vel illa humiditate complete possibile est. Hoc verò est proprium partium similarium alimentum quod ex appositione fit, & non per vasa attrahitur.

Solidæ partes non posse vllo modo humidiores effici. Solidorum corporum alimentum quod sit.

Signa sicci ventriculi.

CAP. LX.

Ventriculi siccioris indicia.

Ventriculi indicia sunt, eius quidem qui natura siccior existit, si celeriter sitibundi fiant, & paucus eis potus sufficiat: à plurimo autem aggrauentur, fluctuationibúsque infestentur, aut supersluitet id quod abundat, cibísque delectentur siccioribus.

Signa humidioris ventriculi.

CAP. LXI.

Ventriculi humidioris indicia.

Humidioris autem, si neque sitibundi fiant, & superabundans humidum facilè tolerent, & cibis humidioribus gaudeant.

Signa calidi ventriculi.

CAP. LXII.

Ventriculi calidioris indicia.

Calidior verò natura ventriculus, melius quidem cōcoquit quàm appetat: & multò magis quæcunque sunt dura, & non facilè alterantur, suscipiunt. Nam quæ facilè alterantur, in eo corrumpuntur: gaudétque calidis potibus ac cibis, nec à frigidis vllā percipit noxam, si modicè ipsis vtatur.

Signa ventriculi frigidi.

CAP. LXIII.

Frigidus natura ventriculus, ad appetendum quidem plurimùm viget, ad concoquendum autem, minimè. tales præsertim cibos, qui & frigidi sunt, & non facilè alterationem suscipiunt. Citò itaque in ipso acescunt: ac proinde acidis ructibus talis ventriculus abundat plurimùm: gaudétque frigidis, sed ab eorum vsu immodico offenditur. Sic & ea quæ extrinsecus frigida occursant, nequit longiori tempore tolerare: quemadmodum neque calidus calida. Malæ verò temperaturæ, quæ morbi ratione ventriculum occupant, hoc differunt ab iis quæ naturales exsistunt, quoniam contraria, non autem similia, appetunt, quemadmodum naturales.

Ventriculi frigidi indicia.

Intemperies morbosa, a naturalibus intemperantiis quo differant.

De siti à corde & pulmone profecta.

CAP. LXIV.

Nec verò tantùm ventriculus sitibundos, minimèque sitientes reddit, & frigidi calidíque potus appetentiores, sed ea quoque viscera quæ in thorace sunt, vt cor atque pulmo. Cæterùm qui ob horum sitiunt caliditatem, plus inspirant, & longius expirant, atque æstum in thorace percipiunt: non sicuti qui ventriculi ratione in hypochondriis caliditatem patiuntur. Præterea bibentes, non statim quiescunt, & frigidus potus magis eorum sitim testinguit. Refrigerat autem eosdem & frigidi aëris inspiratio, quæ nihil illos iuuat, qui ventriculi ratione sunt sitibundi. Sic qui contrario modo se habent, sensibiliter à frigida inspiratione læduntur.

Sitis à visceribus thoracis oborta quomodo distinguenda ab illa quam excitauit ventriculus.

Signa pulmonis frigidi.

CAP. LXV.

Pulmonis frigidi indicia.

Et hoc maximum sit frigidi pulmonis indicium. Vt etenim frigidum inspirantes, manifestè dolorem sentiunt atque frigiditatem, ita & caliditas est ipsis amica. Sed, & pituitosa excrementa tum loquentes, tum tussientes reiiciunt.

Signa pulmonis sicci.

CAP. LXVI.

Pulmonis sicci indicia. Vocem raucā quæ efficiant.

Pulmonis autem siccitates excrementis vacant, & pituita: vocémque claram efficiunt: quemadmodum humiditates obscuram eam reddunt, ac raucam. Et quum vehementius aut acutius loqui studuerint, tunc intercidunt excrementa.

De voce.

CAP. LXVII.

Vocis magnitudo & paruitas ad quæ consequantur.

Non tamen ipsa vocis magnitudo à caliditate, sicuti neque paruitas à frigiditate oritur: sed altera quidem asperæ arteriæ latitudinem sequitur, & vehementiorem efflatum: paruitas verò, à contrariis procedit causis. Quare nec semper, nec primò, sed ex accidenti, & solas naturales temperaturas, non autem aduentitias, vocis magnitudo aut paruitas sequitur. Quia enim talia instrumenta temperaturæ ratione sunt facta, ad hæc autem consequitur huiuscemodi vox: ob id nimirum contingit, ex voce de naturali temperie ratiocinari.

De leni & aspera voce.

CAP. LXVIII.

Vox lenis aspéraque quæ consequatur.

Nam lenis vox, arteriæ lenitatem consequitur, sicuti & aspera asperitatem. Lenitas igitur arteriæ, moderatam temperiem sequitur, vt asperitas siccitatem. Asperitas quippe fit à duri corporis inæqualitate. Arteriam verò duram, similarium partium, ex quibus constat, siccitas efficit:

at inæqualem, dispersæ in eisdem humiditatis defectus.

De voce acuta.

CAP. LXIX.

Voci acutæ grauique, quæ re iunguntur. Virtus vniusque cuiuslibet facultatis à temperie ipsa exoritur.

Eodem modo neque acuta naturaliter vox, sine angustia faucium, nec grauis, sine latitudine fieri potest. Angustia igitur ab insita atque innata frigiditate nascitur: altitudo autem à caliditate. * Porrò cuiusque facultatis virtus & vitium, à temperie ipsa, ceu à causa præcedente, exoritur.

De homine pituitoso bilem vomente.

CAP. LXX.

Bilem cur pituitosi non nulli assiduè vomant.

Vidi equidem hominem, cuius totus habitus pituitam præ se ferebat, quotidie tamen biliosum euomebat humorem. Censui itaque inspiciunda alui excrementa esse, in quibus minimè apparebat bilis. Quare coniectura quadam comprehendi, eum meatum, qui biliosum humorem egurgitat, non minimam ipsius partem ad * imum orificium ventriculi, quod Græci pyloron vocant, effundere, vt in quibusdam animalibus cernitur. Plurimùm itaque ad eorum quæ latent sensuum cognitionem conducit, ea quæ ex sectionis inspectione habetur peritia, operationúmque atque vtilitatum inuentio.

Quomodo cognoscantur ægrotantia corpora.

CAP. LXXI.

Ægrotantes particulas dignoscendi ratio.

Vbi igitur iam corpora ægrotant, ipsorum partes quæ quidem subiiciuntur sensui, sunt dignoscendæ ex eorum quæ insunt eis secundum naturam permutatione, in magnitudine, colore, figura, numero, situ: & ea quæ est secundum duritiem, mollitiem, frigiditatem, & humiditatem, differentia. Quæ autem visum effugiunt, ex operationum læsionibus, aut iis quæ excernuntur, aut doloribus, aut tumoribus præter naturam, aut horum quibusdam, vel omnibus.

De signis patientis cerebri.

CAP. LXXII.

Cerebri morbi quomodo dignoscendi.

Igitur cerebri ægras dispositiones, aut ex desipientiæ speciebus, aut sensuum, aut imaginationum læsionibus, aut actuum qui secundum electionem fiunt, aut ex iis quæ excernuntur per palatum, vel nares, vel aures, aut ex dolorum, qui ei eueniunt, differentiis, cognoscere oportet.

Signa cordis patientis.

CAP. LXXIII.

Cordis morbi vnde noscantur.

Quæ verò in corde fiunt, ex difficilis anhelitus speciebus, & tremulis motibus, qui ipsi contingunt, & pulsibus quoque eius & arteriarum, & ex iræ excandescentis celeritate vel tarditate, & ex febribus, & refrigerationibus, & in colore differentiis, eisque, quibus conflictatur, doloribus.

Signa patientis hepatis.

CAP. LXXIV.

Hepatis affectus vnde sint cognoscendi.

Quæ in hepate fiunt, ex defectu humorum atque abundantia, & ad id, quod præter naturam est, euersione, & colore malo. Sed & ex grauitatibus, & tumoribus, & doloribus, non modò his qui in eo ortum habent, verùm & ex illis, qui consortij lege proueniunt: vt per aliquam difficilis respirationis, aut etiam tussis speciem.

Signa patientis ventriculi.

CAP. LXXV.

Ventriculi affectus quo pacto deprehendendi.

Sic & ventriculi affectus agnoscitur, vbi in concoctione, & appetitu humidi vel sicci alimenti, vel superfluitatum excretione, delinquitur. Nec secus ex singultibus, eructationibus, nauseis, vomitibus, & ipsis eorum quæ vomuntur, speciebus.

Signa patientis thoracis.

CAP. LXXVI.

Thoracis affectus vnde sint dignoscendi.

Thoracis dignoscuntur affectus ex spirandi difficultatibus, tussibus, & doloribus qui in ipso fiunt, & ex eorum quæ cum tussi expuuntur, differentia. Sic & asperæ arteriæ ægritudines, spirationes difficiles, & tusses, & dolor in loco, & quæ expuuntur, & vocis offensiones ostendunt. In vniuersum autem, ex tumore, dolore, operationum læsione, & excrementorum differentia, omnium partium affectus noscuntur. Tumores igitur præter naturam, in inflammationibus, scirrhis, atque iis quæ vocantur œdemata, explorandi sunt. Dolor autem, quemcunque obsederit locum, aut solutam continuitatem, aut subitam alterationem, indicat. Soluitur autem continuitas incisione, exesione: fractione, & tensione. Alteratur verò substantia à caliditate, frigiditate, humiditate, & siccitate. Tripliciter autem læditur operatio: aut quia debiliter, aut quia vitiosè, aut quia nullo fit modo. At verò quæcunque excernuntur, nonnulla quidem sunt veluti partes locorum patientium, nonnulla verò ceu excrementa. Etenim quæ in ipsis naturaliter continentur, singula propriam facient indicationem.

Dolor quid indicet.

Solui vnitas quot modis possit.

Operatio tripliciter læditur.

Excretorum differentiæ.

Signa futuræ ægritudinis.

CAP. LXXVII.

Eorum autem indicia, quibus ægritudinis periculum imminet, mediam formam habent inter ea quæ sanis & ægrotantibus accidunt. Siquidem sanis omnia secundum naturam insunt: præter naturam verò ægrotantibus, quatenus ægrotant. In confinio autem horum, indicia neutrorum consistunt. Quocirca dispositiones corporum, quæ casura in morbum videntur, sunt ex neutrorum genere, simulque etiam quæ ipsa indicant signa. Primò siquidem hæc sanitatem ostendunt, secundò autem ægritudinem. Ac proinde eadem signa secundum habitudinem, quæ ad aliquid est, neutra & insalubria dicuntur: quæ quidem præsentem dispositionem ostendunt, neutra: quæ verò futuram præmonstrant, insalubria. Eadem verò ratione, & quæcunque ægrotantibus signa salutaria apparent, dicentur quidem salubria, quia futuram sanitatem ostendunt: ægra autem, quatenus præsentem indicant ægritudinem. Nec in ambiguo est, quòd quæ sunt vtrorumque indicatiua, neutra dicantur, secundum vnum quoddam neutrius vocabuli significatum. Quum igitur eorum signorum quæ futuram ægritudinem indicant, duplex sit differentia, prius ea pertractemus, quæ quantitatibus, vel qualitatibus, vel temporibus, non autem propriis speciebus, ab eo quod secundum naturam, euariant; veluti ciborum appetentia intenta, vel dissoluta, vel quæ non seruat consuetũ tempus, aut quæ ad edulia nõ vsitata fertur.

Morbum futurum signa indicantia ex neutrorum genere existunt.

Ægritudinem futuram indicantium signorum natura duplex.

Ad

Ad hoc etiam genus pertinent excretiones cibi superfluitatum, quæ aut pauciores, aut plures, aut humidiores, aut duriores exiſtūt. Sic humidiorum excrementorum vel defectus, vel præter consuetudinem abundantia, aut in colore, aut in consistentia varietas, aut in excretionis tempore. Præterea vigiliæ plures, somníque: aut non consueto tempore obiti. Eodem modo potus pluris aut paucioris, calidi aut frigidi insolens appetitus, venereorumque immodica aut intempestiua concupiscentia. Ad hæc plures aut pauciores sudores his qui sunt opportuni, & ad motus torpor: vel si moueri tentauerint, tarditas, exolutiove insignis. Huc pertinet menstruorum suppressio, vel immodica, aut diminuta euacuatio. Similiter de fluxu hæmorrhoidum est distinguendum. Quòd si non eadem quæ prius ex cibo potúque volupras capiatur, est futuræ ægritudinis signum: quemadmodum hebetudo mentis sensuumque minimè naturalis aut obliuio insolita, somníque turbati imaginibus. In summa verò, quæcunque secundum naturam inerant, hæc quidem supra modum aucta, hæc verò imminuta, hæc temporibus quibusdam, aut qualitatibus, aut quantitatibus immutata, futuros morbos prænunciant. Porrò morsus ventris vel in ore ventriculi, vel in aliquo intestinorum, aut quum aluus subducitur, aut quum vomitus excitatur, aut quum mingitur, siue alius aliquis dolor mediocris, ex genere quidem existit eorum quæ præter naturam: non tamen qui sic se habent, ægrotare dicuntur: sicuti nec qui capite grauantur, aut dolent, aut vigilant: quum nondum solitæ ipsorum impediuntur operationes. Hic siquidem in huiuscemodi operationibus terminus est. Atque idcirco in eo quod ad aliquid, eandem dispositionem ægram atque neutram dicemus. Nam pro vigore potentiæ, quæ vel facilè sustinet, vel vincitur, vnaquæque ex his quas antea diximus, vel morbus est, vel dispositio neutra. Sic & quæcunque in sensibus, non in eo quod magis aut minus inuicem differunt, sed toto genere sunt præter naturam, signa morborum exstunt, quandiu modica fuerint, ac nondum sufficiunt hominem à consuetis operibus amouere. Ea autem contingunt, vbi sensus ipsi circa sensibilia propria palàm hallucinantur.

Morbos futuros prænunciant quæ à naturæ ordine recesserunt.

Signa corporum ægrotantium.

CAP. LXXVIII.

Atquæ iam in ægrotantibus signa videntur, nonnulla quidem salutem, nonnulla mortem portendunt. Ac prima sanè salubria: secunda verò, genere quidem ægra, secundum speciem autem, perniciosa dicuntur. Sumuntur autem, vt dicamus vniuersaliter, ex operationum virtute ac vitiis: secundum partem verò, ex particularium operationibus: quarum genera prius diximus. Porrò excrementa, quandoquidem coctionis & cruditatis signa continent, fieri non potest quin omnino significent, aut naturam materiei, aut materiam naturæ, aut neutrum alteri dominari. Salubria igitur signa dicentur, superante natura: insalubria verò, deuicta. Neutra autem, quæ pugnas habent æquales. Cæterùm quæ manifestam coctionem indicant, ex salubribus sunt: sicuti quæ cruditatem, ægra. Quæ verò neque coctionem nec cruditatem, ex neutrorum natura existunt. Sunt verò & neutra, quæcunque nunc quidem hoc, nunc verò contrarium significant: veluti denigrati digiti. Ac talia sanè sunt decretoria accidentia.

Signa salubria. *Signa perniciosa.* *Excrementa quid indicent.* *Decretoria accidentia.*

De causis salubribus, insalubribus, atque neutris.

CAP. LXXIX.

Quoniam verò causarum hæ quidem salubres, hæ autem insalubres, hæ denique neutræ: primùm de salubribus disseremus. Cæterum quandoquidem nōnullæ earum conseruatrices, nonnullæ effectrices existunt: suntque & tempore & dignitate priores conseruatrices, ab illis nobis est auspicandum. Quum igitur non vnum tantùm sit sanum corpus, sed plura, in eorum singulis propria erit causa conseruatrix. Siquidem omnis causa in eo quod ad aliquid, est. Hic igitur denuò sumendum initium ab optima corporis constitutione: & quæ illi salubria sunt, considerandum. Eorum autem inuentionem ipsius rei natura indicat.

Salubrium causarum differentia duplex.

Quot modis alteretur corpus.

CAP. LXXX.

Secundum quot igitur corpus nostrum alteratur modos, tot causarum conseruatricium genera habebit: quas liquet etiam correctrices existere. Alterat autem corpus, à nonnullis quidem necessariò, à quibusdam verò non necessariò. Necessariò enim alterant, quæ nulla ratione euitari possunt: non necessariò autem reliqua. Nam aërem quidem ambientem semper attingere, comedere, bibere, vigilare, & dormire, est necesse: ensibus autem, & exitialibus feris occurrere, non item. Quare iuxta primum causarum genus versatur pars corporis conseruatrix, circa secundum autem minimè. Quot igitur sint ea quæ ex necessitate corpus alterant, distinguentes, proprium in singulis eorum causarum salubriū genus inueniemus. Inest igitur vnum ex ambientis aëris adhæsu. Alterum ex motu & quiete totius corporis, & singularum particularum. Tertium, ex somno & vigilia. Quartum, ex his quæ assumuntur. Quintum, ex iis quæ excernuntur & retinentur. Sextum, ex animi affectibus. Ex his itaque necesse est aliquo modo affici corpus. Ab aëre quidem ambiente, quia vel calfit, vel frigesit, vel exiccatur, vel humectatur, vel secundum horum pariter coniugationem, aut in tota alteratur substantia. Ex motu verò & quiete, quum vtraque modum excesserint, aut calfactum aut frigefactum, aut humectum, aut exiccatum, vel aliquid secundum horum patiens coniugationem. Sic & ex somno & vigilia ipsum pati est necesse, iuxta eandem rationem. Præterea & ex animi affectibus, & ex iis quæ assumuntur, aut excernuntur aut retinentur. Hæc siquidem omnia, partim quidem euidenter, partim verò per alias causas medias, alterant corpus, & sanitatem corrumpunt. Omnia igitur nunc dicta genera, materiæ quædam sunt salubrium causarum. At vsu opportuno adhibito, causæ fiunt conseruatrices, atque salubres: si verò à modo aberrauerint, redduntur insalubres. Quocirca singulæ earum rerum, quandoque salubres, quandoque insalubres sunt, quum ad aliquid referantur. Quippe vbi motum corpus desiderat, exercitatio quidem salubris, ocium verò insalubre existit. Quum verò eget quiete, ocium salubre est, insalubris autem exercitatio. Eodem modo de cibis & potibus, ac de aliis omnibus statuendum. Horum nanque singula, quando vt necessitas corporis exigit, cum mensura, & opportuna qualitate adhibentur, salubria fiunt. At quum citra omnem necessitatem, ac præter modum afferuntur, insalu-

Conseruatrices causæ quot sint. *Corpus necessariò alterantia quæ sint, & quot numero.* *Aër eum quomodo afficiat.* *Motus. Quies.* *Somnus. Vigilia. Animi affectus.* *Salubrium causarum materia quæ sint.*

bria. Atque hæ duæ sunt, circa salubre & insalubre intentiones: rei scilicet, quæ adhibetur, qualitas, & quantitas. Non est autem rationi consonum, etiam temporis occasionem, quæ in iis quæ dicta sunt, continetur, veluti tertium aliquod ab eisdem diuersum, introducere. Nam si tanta & tali re allata egeat corpus, nemini dubium est quin etiam in tempore opportuno afferatur. Siquidem inde temporis occasio est nata, quòd fluxile & transmutabile mortale corpus quū sit, pro modo transmutationis, alia alio tempore auxilia postulet. Optimæ igitur corporis constitutioni quum circunfusus aër optimè temperatus fuerit, omnium earum rerum, de quibus nuper sermonem fecimus, quantitas moderata conueniet. Quum verò aër à temperie recesserit, tantùm illas a mediocritate euariare oportet, quantus fuerit aëris ab optima temperatura recessus. Hi verò mediocritatis termini existunt: in aëre quidem ambiente, vt neque horreat propter frigus, nec sudet propter æstum. In exercitiis autem, quum primùm lassari cœperit corpus, confestim quiescere. At in cibis, coctionis perfectio, & excrementorum modus, in quanto & quali conueniens. Æqualis verò in his quodammodo est coctioni appetitus. Optima quippe natura, quātum appetit, tantùm etiam concoquit. Sic & somno modum ipsa natura præfinit, hi a qui optimam corporis constitutionem sortiuntur: nam ij tunc à somno excitantur, quum corpus ampliori quiete non eget. Quumque talem victus rationem adhibuerint, nullum est in eorum excrementis delictum, quæ vel per ventrem, vel vrinæ meatum, vel per totum corpus vacuantur. Liquet igitur ipsos cauere debere ab immodicis animi affectibus, ab iracundia videlicet, tristitia, furore, timore, & inuidia. Hæc siquidem alterant, atque à naturali statu corpus immutant.

Intentiones circa salubre & insalubre, sunt qualitas exigendorum & quantitas. Occasio temporis.

Mediocritatis termini in iis quibus vti corpus debet.

Natura optima quantum appetit, tantùm concoquit.

De venereis.

Cap. LXXXI.

Venereorum verò iuxta Epicuri sententiam, nullus est vsus salubris. Reuera autem confert, si tantum interualli in eorum vsu adhibeatur, vt nec resolutio aliqua percipiatur, & ipse seipso homo quodammodo leuior factus, ac melius spirare videatur. Tempus autem ad vtendum opportunum, quum in omnium rerum circunstantium exquisita mediocritate corpus fuerit constitutum, vbi scilicet nec supra modum plenum, nec vacuum extiterit: aut in calore, aut frigore, aut siccitate: aut humiditate excesserit. Quòd si aberrare contigerit, paruus fit error. Melius autem illi calefacto magis quàm frigefacto, & pleno quàm vacuo, & humecto potius corpore, quàm exiccato, vti venereis. Horum autem singulorum quæ dicta sunt qualitas, in * optima corporis constitutione est eligenda: exercitij quidem, in quo totius corporis partes æqua proportione mouentur, ita vt non aliæ quidem vltra modum fatigentur, aliæ verò citra. Cibi autem & potus optimam habeant temperiem. Eadem in reliquis etiam est ratio habenda. At si ab optima constitutione aliquod defecerit corpus, non autem vehementer, & hæ quæ ipsius sanitatem conseruant causæ, ad proportionem mutabuntur. Sed quum multa sint huiusce modi corpora, per singula genera est seorsum dicendum. Quod igitur in partium similarium temperie variat, instrumentariarum autem partium seruat commensurationem, duplicem habet salubrium causarum formam: alteram quidem earum quæ ipsius consistuant temperiem; alteram verò earum quæ ad optimam transferunt. Quæ itaque ipsius temperaturam conseruant, tantum à causis optime temperatæ naturæ distabunt, quantùm & totius corporis temperatura ab illa euariabit. Calidiora siquidem corpora, calidiorem victus rationem postulant, frigidiora autem frigidiorem, sicciora sicciorem, & humidiora humidiorem. At secundum coniugationem, calidiora & sicciora, calidiorem simul atque sicciorem: eadem in reliquis quoque coniugationibus proportione seruata. Rectè siquidem causarum vtetur materia, qui naturales earum potentias agnouerit: videlicet quòd motus, alimenti penuria, vigiliæ, excretio, & omnes animi affectus, corpus exiccant: atque his ce contraria existunt, humectant. Ita verò & calfacientia, & refrigerantia vitæ instituta, & ciborum: ac potuum, vtque simpliciter dicam, omnium quæ corpori afferuntur, materias quis noscens atque potentias, salubribus vtetur causis, similia similibus adhibendo, si quidem eandem in qua acceperit, seruare corporis temperiem si animus. Quòd si permutare, atque ad melius eam traducere studeat, alterum est hic salubrium causarum genus, his quidem quas nuper diximus, contrarium: æqualiter verò declinans ad alteram partem a bene temperatis & mediis, quæ optimis naturis conueniunt. Calidior siquidem & siccior temperatura, à calidioris ac siccioris victus ratione, ad exactissimum bonæ temperaturæ habitum non transfertur. At talium erit vsus necessarius, quæ tantùm eis quæ probè temperata existunt, frigidiora atque humidiora sint, quantùm & natura naturam, in caliditate & siccitate superabat. Nam tale causarum genus insitas corrigit intemperantias: alterum verò de quo suprà diximus, temperaturam conseruat. Est autem vtriusque vicissim apud medicos vsus necessarius. Nam quum plurimum suppetit ocij, corrigere oportet, ac sensum ad meliora transferre. Neque enim natura patitur repentinas alterationes. Hominem autem occupationibus necessariis districtum, in eodem præstat habitu conseruare. Putrò quæ similem habent in omnibus corporis partibus intemperiem, eadem egent procuratione: dissimili, quæ dissimilem.

Venus quatenus sit salubris.

Venereis tempus aptum quod sit.

Optimè constituta natura omnia requirit mediocria.

Exiccantia corpus quæ sint.

Similia similibus esse adhibenda, dum seruare corporum temperamenta est animus.

Intemperatiæ quando ad melius sint traducendæ, & quando sit conseruanda.

De causis salubribus partium instrumentalium.

Cap. LXXXII.

Instrumentariarum autem partium causæ salubres, quatenus & hîc ab optima constitutione delinquitur, ita & inuicem distabunt. Aliæ nanque sunt salubres erroribus qui in formatione consistunt: aliæ iis qui in magnitudine, vel numero, vel positu. In formatione igitur plures contingunt errores: nam & figura partis, & si qua in ea cauitas est secundum naturam, vel meatus, vel orificium, vel asperitas, vel lenitas, si quidem parum à naturali symmetria recesserint, salubrium corporum retinent appellationem: si verò amplius, insalubrium. Quòd si tantus fuerit recessus, vt operationi afferat detrimentum, iam ægrotare dicentur. Secundum quantitatem autem, excessus atque defectus ad easdem ducit differentias. In numero verò, siue vna, siue, plures, quæcunque ex similaribus partibus fuerint, aut deficiāt, aut superabundēt. Ex hoc genere etiam sunt, quæcunque in nobis substantiæ præter naturam consistunt. Reliquum est aliud

Errores in formatione quotuplicitèr consistere possint.

aliud genus, quod ad situm cuiuslibet simplicis attinet partis, in quo & ipso quatuor sunt omnes differentiæ. Prima quidem, quæ optima existit. Secunda, quæ parum euariat, ob idque salubre adhuc efficit corpus. Tertia, quæ insalubre, quando amplius a modo recesserit. Quarta, quæ iam ægrum recessu plurimo reddit. Quæcunque igitur partes in figura delinquunt, veluti quæ blæsæ, varæ, & obliquæ appellantur, hæ, quum fœtus nuper natus atque tenellus est, formatione & ligatura, ad naturalem habitum traducuntur. At si iam aucto infante, ad duritiem peruenerint, emendari non possunt. Sic errores quidem qui ad cauitatem attinent, quum adhuc augeri perseuerant, correctionem admittunt. Quum autẽ iam ad vltimum peruenerint, nullus est remedio locus. Cauitates igitur quiete atque alligatione paruæ redduntur: magnæ verò, partium operatione, & retentione spiritus. Sic & quæcunque foramina, oráque. Et quidem quæ naturalem magnitudinem partes exuperant, quiete ac commoda ligatione, minores redduntur, augétur autẽ & naturali motu, & frictione moderata, & quibuscunque aliis plus sanguinis conciliare valentibus. Deficientes autem partes, quæcunque ex sanguine duxerunt originem, corrigi quidem non est impossibile. Quæ verò ex semine, propémodum impossibile existit. Licet tamen aliquando loco earum alias facere, quæ vsum haud dissimilem præstent. Earum verò omnium natura opifex est, medicus autem minister. Porrò quæ numero excedunt, iis ablatio, causa salubris existit. Inspicere verò oportet, in quibus id fieri possit. Nam si impossibile appareat, transponere tentandum est. Eadem est & eorum, quæ in situ vitia sunt, emendatio. Nec verò in ambiguo est, quod duo sæpius aut tria vitia, eandem possunt partem comprehendere. Reliquũ est id morbi genus, quod similaribus & instrumentalibus partibus existit commune, vnitatis diuortium.

Partes ex sanguine cretas posse corrigi si deficiant: ex semine autem ortas, vt instaurentur, esse ferè impossibile. Naturam esse opificem generationis particularum. Medicus naturæ minister.

De causis salubribus seu ad eos, qui morbo tenentur.

Cap. LXXXIII.

Salubrium causarum, aliæ quidem occurrunt * intemperiei iam genitæ: aliæ illi quæ in generatione consistit: aliæ illi, quæ futura est. Igitur harum quæ sunt postremæ, hæ quidem in præseruatiua artis parte continẽtur, hæ verò in salubri. Primæ autem illæ inter omnes, in curatiua tantummodo: at illæ quas inter vtrasque collocauimus, in præseruatiua simul & curatiua. Siquidem factam iam ægritudinem curare oportet: eam verò quæ nondum adest, sed futura est, prohibere ne fiat, ab ea quæ est in corpore dispositione. Eius autem quæ adhuc fit, quod quidem factum est, curare expedit: quod verò futurum, prohibere ne fiat. Prohibebitur autem, sublata ea dispositione * quam sequi morbus natura est aptus. Talis etenim dispositio, causa antecedens dicitur. At facta iam ægritudo curabitur, soluta ea dispositione, à qua primùm læditur naturalis functio. Quam sanè ipsam dispositionem, morbi causam vocamus.

De communissima intentione curatiua.

Cap. LXXXIV.

Curationis scopus.

Curatio verò vnum præcipuum communissimumque habet scopũ, nempe tollendæ dispositioni contrarium. Ex hoc siquidem genere sunt causæ illæ omnes, quæ sanitatem efficiunt: particularim verò, ex vnicuique dispositioni contrariis. Calido igitur affectui, causa frigida contraria existit, frigido autem calida: eademque in cæteris proportione. Etenim si omne immoderatum præter naturã est, moderatum verò secundum naturam: necesse est omnino, vt immoderatum ab immoderato contrario, ad mediocritatem trahatur. Cæterùm secundum potentiã, non secundum imaginationem, calfaciens refrigeransque, & alia id genus, sunt accipienda. Fingamus itaque in humoribus putrescentibus febrem accendi. Indicatio in huiuscemodi affectu, est euacuatio simul & alteratio: hæc quidem, quæ putredinem finiat, manente adhuc substantia: euacuatio verò, quæ totam ex corpore substantiam putrem educat. Sed dicta quidem alterationis species, concoctio existit. Euacuationes autem fiunt, & per sanguinis emissionem, & clysteris vsum, & per vrinæ vias, atque eam quæ per cutim fit transpirationem: ac præterea per eam quę fit ad partes oppositas attractionem, atque ad alias propinquas deriuationem. Nam & ad hoc ipsum genus pertinet citare menstrua, hæmorrhoidesque aperire, ac denique expurgare palatum & nares. In vniuersum autem, si vnamquanque prius effectricem causam resciderimus, dein verò ad illam quæ ab eadem causa facta est, ægritudinem accesserimus, causarum salubrium inuentionem habebimus. At secundum compositas intemperies, ex simplicibus compositio commonstrabit salubria pręcepta. Etenim si decem quidem gradibus ad caliditatem maiorem ea quæ naturæ conueniat, labatur corpus, septem verò ad siccitatem maiorem, tunc salubrem causam in huiuscemodi affectibus esse oportebit, decem quidem gradibus frigidiorem, septẽ verò humidiorem. Quòd si particula affecta in penitioribus locis sit sita, machinari oportet insuper tale remedium salubre, cuius vis nequaquam in itinere antea exoluatur. Si itaque calidius esse oportuerit eo quod est moderatum, non solùm tantam habeat caliditatem, quantam exigit morbus, sed vltra eandem mensuram tantùm adiiciatur, quantum ex situ, vt pertingere possit ad locum patientem, sit necessarium. Si verò frigidius, non simpliciter tantùm frigiditatem oportet augere, sed & materia quoque prius animaduertenda est. Si enim crassa sit, non admodum poterit penetrare ad profũda: sed potius contrarium præstabit effectum, spissando superficiem, atque densando. At si tenuioribus partibus constet, poterit sanè plurimum subire profũdum. Idem in humectantibus atque exiccantibus accidit, in quibus crassitudo & subtilitas partium substantiæ inspicienda venit. A situ itaque loci inuenit indicatio salubre remedium. A formatione autem & situ simul, quando effluxus sensibiles, atque ad alium locum foraminibus patentes habuerint, aut his omnino caruerint. Quos enim effluxus ad principales efferri partes cognouerimus, auertemus, atque ad illas impellemus, quæ minimè principatũ obtinent, Porrò causarum quæ intemperaturam efficiunt, curatio fit per euacuationem. Nam ipsæ intemperaturæ, sola alteratione sanantur.

Immoderatum omne est præter naturam.

Febris putridę indicatio duplex.

Alteratio putrium humorum concoctio est.

Euacuationum species.

Affectus in alto sitos, vehementiorem medicamenti vim requirere, quàm ex sua ipsi natura postulent.

Auertendos effluxus esse à partibus principalibus, ad ignobiliores.

Curatio solutionis continui in parte carnosa.

Cap. LXXXV.

Continuitatis autẽ solutionis curatio, intentionem quidem habet vnionem, quæ in partibus quidem instrumentariis impossibilis est, in similaribus

Vnio in partibus instrumentariis solutis est impossibilis.

bus verò non semper possibilis. Quandoque verò, sicuti in carnosis [illegible] conglutinatione perficitur. Ipsam verò antecedit, si vulnus maius extiterit, partium applicatio distantium, quæ ex formationis genere existit. Vt autem hæc ipsa firma & stabilis fiat, alligatio cogens in vnum, & fibulæ & suturæ vtiles sunt. Coalescere autem facit ea quæ distant inuicem, ac pristinam restituit vnionem, ipsa natura. Nostrum verò opus est, primò quidem applicare extrema distantium partium: secundò autem, quæ in vnum coacta sunt, sic conseruare. At tertiò, cauere ne quid labris intercidat vlceris. Quartò denique ipsam partis substantiam conseruare salubrem, id quod per mediocriter exiccantia fiet. Hæc igitur est solutæ continuitatis curatio, quum ipsa sola seorsum in carnosa parte consistit.

Vnionem carnis solutæ, quæ præcedant.

Vnionem præstat natura.

Solutæ partis substantiam conseruare mediocriter exiccantia.

De solutione continuitatis in osse.

CAP. LXXXVI.

At fractio est in osse continuitatis diuortium: quod quidem quantùm ad intentionem primam, insanabile est: quò verò ad secundam, quodammodo recipit curationem. Prima igitur intentio est coalitus partium, qui ob ossis duritiem fieri non potest. Secunda, alligatio, quæ fit callo supernato partes fractas circumligante. Calli autem generatio, quà quidem ex materia & à natura fit, est & ad alia communis. Quatenus verò formam ossi vicinam habet, ex eiusdem fit alimento. Molle verò & puerile os coalescere potest, sed perrarò fit talis affectus, quin assuescatur alteri. Magna enim ex parte adiacentes musculi, vnà cum corporibus aliis, per fracturam ossium patiuntur. Quocirca & curationis intentio oritur duplex: quarum altera quidé circa ossa, altera verò circa corpora adiacentia versatur. Quũ igitur fracturæ sanitas, callo adueniente fiat, ad huius autem generationem, proprij ossis alimenti superfluitatem naturæ suggerere oporteat, quæ quidem superfluitas in qualitate & quantitate debet modum seruare, talis certè victus ratio adhibenda est, quæ influxurum ossibus sanguinem tantum ac talem præparet, qualis & quantus generando callo sit opportunus.

Fractura quod pertinet ad intentionem primam, est incurabilis.

Calli generatio.

Ossa puerilia coalescere posse. Fractio osse simul afficit musculos.

Fracturæ sanitas fit callo adueniente.

Fracturæ qualis victus ratio conueniat.

De punctura nerui & tendonis.

CAP. LXXXVII.

Nerui verò & tendonis punctura, propter sensus vehementiam, & quoniam hæc pars principio continuatur, prompta est ad excitandam conuulsionem neruorum: ac tum præsertim, quum nil extrorsum expirat, obcæcatu cutis vulnere. Aperiendum est igitur, atque exiccandum substantia tenui, quæ vsque ad ima nerui oblæsi possit descendere. In simplicibus igitur huiuscemodi affectibus, salubrium causarum forma talis existit. In cópositis verò complicatur vlceribus. prima quidé cauitas: quæ non differentia vlceris, sed est alterius ægritudinis genus, in quo facta est substantiæ iactura. Curatio autem in morbo duplici, duplicem exigit intentionem. Nam continuitatis solutio, vnitatem: substantiæ autem iactura, generatione indiget. Quòd autem primò quidem hunc affectum oporteat sanare, ac dein vnitatem restituere tentare, ipsa natura rerum nos docet. Vbi verò repletum vlcus iam fuerit, ad æqualitatemque perductum, cute inducendum est: id quod si fieri non possit, saltem carne quæ cuti vicina sit, communiendum. Est autem huiuscemodi, quæ & sicca, & calli similitudinem præ se fert. Ad cicatricem igitur inducendam necessaria exiccantia erunt, ac sine mordacitate [illegible] medicamenta. Sic etsi sordities aliqua fuerit adnata, intentio abstergendi erit. Præterea si inflammatio aliqua vel attritio, vel scirrhus, vel tumor mollis & laxus, vel intemperies vnà cum vlcere adsint, prius quidem eorum curationi insistendum est, ac dein ipsum vlcus curandum.

Punctura nerui, cur ad excitandam conuulsionem sit prompta. Puncturæ curatio.

Caui curatio vlceris.

Cicatrici inducendæ, siccantia adhibenda.

Vlceri si adsit tumor, hic prius curandus est, quàm succurramus illi.

De speciebus morborum qui iuxta formationem contingunt.

CAP. LXXXVIII.

Quod verò ad figuræ permutationem pertinet, in iis sanè qui adhuc crescunt, possibile est plurimarum partium peruersionem corrigere: in eis autem qui iam sunt aucti, minimè.* Scopus igitur in iis quæ curationem recipiunt, est, in contrarium peruersionis adducere. Si verò fractione aliqua non rectè conformata, alicuius membri figura viciata fuerit, cui substantia callosa innasci præuenerit, si quidem hæc adhuc existere, perfringere os compactum oportet, ac rursus rectè afformare, deinde callum superinducere.

Peruersi membri curatio.

De obstructione.

CAP. LXXXIX.

Est verò & obstructio ex eodem morborum genere, fitque ex crassis & lentis humoribus, vnu & ipsa scopum habens morbum cótrarium, videlicet apertioné. Causæ auté salubres sunt, abstergentia & incidentia medicamenta. Quæ verò fit ab stercore duro, intersepiente intestinum, obstructio, primùm quidem habebit duritiei remedium, ex humidis pinguibusque clysteribus: postea demum ab acribus euacuationem exposcet. Quæ autem à lapide fit in vesica, subitò quidem illius transpositionem requirit: integræ verò sanitatis gratia, incisionem & extractionem. At humiditatis quæ præter naturam continetur sanatio, in * exacta totius euacuatione consistit: quemadmodum etiam in suppuratis. Immodica autem repletio, immodica euacuatione curatur. Quæcunque igitur in pulmone vel pectore continentur, * educuntur quidem per tussim, sed à medicamentibus extenuantibus. Quæcunque verò in hepate, vel venis, vel arteriis, vel renibus: aut per vrinam, aut per * inferiorem ventrem. Sed per vrinã quidem, ab iis quæ vehementer extenuant: per ventrem verò, ab eis quæ attrahendi aut aperiẽdi ora vim habent. Quæcunque in superiori ventre comprehenduntur, per vomitum: sicuti quæ in inferiori, per subductionem. At quæcunque sub cute, per sectionem, vel ignem, vel adurentia medicamenta. Sic aliquando etiam, quæcunque in aliqua naturali cauitate, vt in thorace. Vt autem summatim dicam, quicquid præter naturam in aliquibus partibus continetur, eius sanationis intentio, est ablatio: vel si fieri hæc non possit, transpositio. Quæ verò non sunt ex genere præter naturam, at quantitate damnantur, in his scopus detractio existit. At inuentio eorum, quæ ad ipsorum sanationem perducunt, partim quidem ex affectu, plurimum verò ex ipsis affectis particulis sumitur.

Obstructionis curatio.

Lapidis in vesica curatio.

Pectoris excrementa educi cum tussi à medicamentis tenuantibus.

Diuretica qualia esse debeant.

Caustici in quibus vtendum medicamentis.

De asperitate & læuitate.

CAP. XC.

Quæcunque verò partes, quòd exasperatæ sint naturalem amiserint habitum, iis læuitas naturalis

lis restituenda est: ossa quidem læuigando, asperam verò arteriam vel linguam leniendo, humidis quæ

Aspera quibus sunt læuiganda.

nihil mordeant, atque lentorem habeant. At quibuscunque læuitas inest non naturalis, cognata asperitas reuocanda est medicaminibus quæ suffi-

Læuia quibus exasperanda.

cienter abstergant, astringantque parum. Quæcunque verò vel obstructiones, vel angustiæ meatuum, alios morbos sequuntur, eorum curatio prius est perficienda. Quòd si nonnulla ex proxime dictis inuicem complicentur, varias habebunt indicationes. Si igitur in particulam aliquam tanta sanguinis copia confluxerit, vt vniuersæ ipsius venæ intumescant, & distendantur, nonnihilque in spatia vacua & intermedia transfundant, huius quidem affectus sanatio scopum habebit euacuationem: aut, vt apertiori vtamur vocabulo detractionem: quandoquidem morbus est immodica partis repletio. Itaque necessarium est vt superfluitas vacuetur, aut retrocedens, aut per ipsam patientem particulam. Retrocedet autem, vel impulsa, vel attracta, vel transmissa, vel vno aliquo horum modorum, vel omnibus. Per locum verò patientem vacuabitur, partim quidem manifestè, sensibiliterque, partim verò resoluta in vapores. Si igitur vni-

Vacuationem per partem læsam non esse moliendã, vniuerso corpore pleno existente.

uersum corpus plus æquo plenum fuerit, per patientem locum minimè vacuare expedit. Nam si scarificationibus, aut, sectionibus, sensibiliter aliquid euacuemus, plus ratione excitati doloris attrahemus in partem. Si verò calfacientibus conemur discutere, maior copia coloris vi ad partem trahetur, quàm dispergatur. Quòd si hac in re laboremus, vt retrocedat id quod influxit, corpus

Inflammatæ partis curatio, vbi vniuersum corpus est plenũ.

quum plenum sit, non admittet. Vt igitur fieri hæc ambo possint, in primis euacuare vniuersum corpus oportet, dein autem id quod in partem influit, ad contraria loca retrahere. Quod quidem vbi fecerimus, prius repellemus à parte, quàm aggrediamur discutere. At quò mitiora præsidia fuerint, eò

Repercussionẽ fieri per astringentia & refrigerantia.

erit longè aptior vacuatio. A patiente verò loco repellemus, astringendo, atque refrigerãdo. Quinetiam loca inanita attrahunt ad seipsa quæcunque repercutiontur. Vasa præterea, vi medicaminum astringentium corroborata, à se ad alia remittunt. Si igitur superfluum omne hac via retrocesserit, bene se res habet. Si verò aliquid fuerit retentum in parte, id lentum & crassum esse, ob idque ægrè solubile, coniicere oportet. Potest etiam, vel si influens humor non sit eiusmodi, effusus tamen esse ad intermedia spatia: quo tempore euacuandus est per ipsum locum affectum: imponentibus nobis particulis superiacentibus ea, quæ repellendi humorem vim habeant. Maximè verò euacuabis quod in spatiis iis delitescit, & scarificationum auxilio, & medicaminum quæ discutiẽdi vim

Discutientium quæ vehementissimè calida sunt, in quibus sit vsus, cauẽdus.

Dolor omnis fluxiones excitat.

habeant. At quia discutientia omnia vires calidas habent, effectus autem huius temperaturæ est mordere, vbi caliditatis modum excesserint: cauenda ex eis sunt vehementissimè calida, ac tum præsertim, quum patiens locus in superficie constiterit. Neque enim paruus excitabitur dolor, si præter proprium affectum, insuper mordeatur. Taceo etiam dolorem omnem irritare fluxiones. Quod igitur mediocrem caliditatem obtinet, in hisce do-

Discutientium calorem intẽdendum esse, vbi humor vacuandus in penitioribus partibus hæret.

loreio sedat, ac multò magis si humidum fuerit. Et quidem quicquid per summa hæret, potens est medicamen digerere, * etiamsi validas non sortiatur ad discutiendum vires. Quòd si summæ quidem partes omni noxa caruerint, id verò quod euacuari oportet in penitioribus partibus hæreat, intendendus atque augendus discutientis medicamenti est calor: quum dubitandum sit, ne prius quàm profundas partes attigerit, interim vires amittat. Nec tamen ex eo superiores partes aliquem dolorem sentient, quum omnes vacent affectu. Quare duo hæc simul inuitant ad calidorum pariter atque acrium medicaminum vsum, & summæ partes quæ tolerant, & profundæ quæ egent. Hanc igitur indicationem à situ partis desumebamus. Porrò affectarum partium, in quibus retinetur superfluitas fluxionis, nonnullæ quidem raræ, laxæ, & molles natura existunt: nonnullæ autem

Partium quæ non vacuentur facilè, & quæ acriora medicamenta desiderent.

densæ, pressæ, ac duræ. Priores igitur euacuantur facilè: reliquæ autem medicamẽtis acrius vacuantibus, ac præterea tenuiores partibus habentibus, egẽt: atque eò magis, quò profundiorem situm habuerint. Hæc igitur tibi rursus sit indicatio, vna quidem à particulæ patientis substantia, altera verò à formatione & situ. Fingamus enim in hepate esse proximè dictum affectum, in angustis vasorum finibus, impactis humoribus, qui vel lenti & tenaces vel crassi existant, vel superabundent: nónne in promptu est, primùm quidem crassitiem

Hepatis obstructi curatio.

vnà cum lentore & tenacitate, cibis ac potibus extenuantibus, ad subtiliorum partium substantiam transferri oportere? Secundò autem, non per angustos tantùm inuisibilésque meatus, sed per latiores etiam, quicquid inibi infestum est, euacuãdum esse? Sunt enim in hepate venæ, non minus amplitudine quàm numero, insignes. Terminantur autem, hæ quidem in gibbis, ad venam cauam: hæ verò in cauis, ad portam. Vnde haud difficile tibi futurum est, vbicunque pressi constipatique hu-

Hepatis caua & gibba, qua parte vacuanda sint.

mores fuerint, eosdem expeditè euacuare: trahendo quidem ad ventrem, cum his quæ attrahendi vim habent medicaminibus, quicunque ex ipsis, in venis ad caua hepatis pertinentibus aceruati sunt: ad vrinæ verò meatus promouendo, per cauam venam, quicunque in venis ad eam perti-

Hepar venarũ principium.

nentibus hærent. Est & alia indicatio ab hepate sumpta, veluti à venarum principio. Nam quum non tantum seipsum regere natura sit aptum, sed largiatur etiam virtutem venis: vtendum est, ne si eius vigor fomentis & cataplasmatis relaxantibus exolutus fuerit, & ipsum primũ ad proprium opus, & omnes subinde venæ, ratione illius, imbecilles reddantur. Quare in curationibus, eius ali-

Hepaticis medicamentis aliqua ex astringentibus admiscenda esse, & quæ aromaticam vim obtineant.

qua ex astringẽtibus medicamẽtis semper miscere oportet. Sed quoniam in profundo admodum loco situm est, dubitandũ erit, ne adstringentis medicaminis vis debilitetur, nisi ab aliqua altera subtilium partium substantia, qualis aromatum est, traducatur. Melius verò fuerit, si & ipsum medicamen astringens, etiam aromaticum fuerit. Nam si duas habuerit natura insitas qualitates ac potestates, valentius operabitur, ita vt euacuet quidem quod præter naturam in ipsum membrum confluxit, seruet autem humorum modum conuenientem naturæ. Explorandum itaque est, num quid ab humoris confluentis qualitate, temperies eiusdem membri sit alterata: vt hanc ipsam curantes intemperiem, sanitatem parti restituamus. Cura-

Intemperiẽ esse per contraria curandas.

bimus autem, contrariam ex aduerso afferentes qualitatem: quantum vnumquodque calidius aut frigidius redditum est, tantùm refrigerantes, aut calfacientes. Quare & hîc rursus agnoscenda est ipsius secundum naturam temperies.

***

De morbo secundum numerum.

CAP. XCI.

Quibus autem aliqua particula deficit, in iis quidem scopus est efficere alteram, subministrando vtilitatem eo quo diximus modo. Quibus autem redundat, hanc resecare oportet aut scalpello, aut igne, aut caustico medicamine. Hæc igitur omnia sanare * fermè possibile est: at generari non omnia possunt. Quædam verò sunt, quæ etsi generari nequeant, pro ipsis tamen licet alterum substituere: quemadmodum, osse ex toto sublato, carnosum quendam callum inducimus, qui processu temporis duriorem naturam contrahit, quum ab initio carnis imitaretur substantiam. Vbi verò parte quacunque sublata, neque eandem secundum speciem substituentiam, neque simile efficere possumus, tertius nobis scopus est, inuenire decorem quendam quemadmodum in mutilationibus.

Redundantes partes resecari tripliciter posse.

Mutilis membris ... decorem.

De morbo secundum magnitudinem.

CAP. XCII.

Communicat autem hoc genus totum cum eo quod ad magnitudinem pertinet. Nam quodcunque ex eo est secundum naturam, illi propinquum existit. Id verò tantùm seiunctum est, quod inter nimime naturalia connumeratur. In quo quidem prima intentio est ablatio. Secunda verò, si illa sit impossibilis, transpositio: quemadmodum in suffusionibus. Quæcunque autem non integris partibus, sed earum tantum particulis, aut deficiunt, aut excedunt naturæ modum, refectio quidem, vel generatio, in iis quæ deficiunt: ablatio verò & abolitio, in his quæ superabundant, si opus est. Quare neque in ipsis altera intentio, neque medicaminum forma est diuersa.

De morbo secundum situm.

CAP. XCIII.

Sed iam veniendum est ad reliquum salubrium causarum genus, quod ea corpora emendat, quæ in situ sunt vitiata: veluti luxationes, & in scroto intestinum. Quæ sanè vitia contingunt, partim ex violenta tensione atque impulsu, partim ex dilatato continente, vel rupto. Quare modus etiam curationis est duplex: alter quidem ad oppositam partem ei * ad quam facta est permutatio, intendendo, & pellendo: alter verò, id quod continet, firmius solidiusque redendo.

Luxationum causa & curatio.

De causis præseruatiuis.

CAP. XCIV.

Porrò eorum quæ præseruatiua dicuntur, triplex secundum genus differentia existit. Prima quidem hominis qui integra fruitur sanitate. Secunda verò, eius qui non integrè valet. Tertia denique eius qui iam ægrotat. Primum igitur genus ad salubrem artem spectat, in duasque partes diuiditur. Secundum verò ad præseruatricem pertinet. Tertium ad curatiuam. Hoc autem vniuersum genus præcipuè circa humores versatur, quos neque lentos oportet esse, neque crassos, neque aquosos, neque plurimos, neque vehementer calidos aut frigidos, neque putredini obnoxios, neque veneni naturæ affines. Nam vbi mali fuerint, generant morbos. Augentur verò nonnunquam eadem ex causa, quæ ab initio eos generauit. Illud autem plerunque accidit, vt sua alteratione inficiant illos, qui sunt in corpore humores. Scopus verò & horum curationis duplex existit: alteratio scilicet, & euacuatio. Alterantur igitur, vel concocti a corpore, vel ab aliquibus facultatibus aliis, quæ vim medicamentosam sortiuntur. E quorum numero existunt ea, quæ aduersantur exitialium ferarum venenis: quæque etiam pharmaca virulenta transmutant. Euacuantur autem satis calidis medicamentis, purgationibus, clysmis, sudoribus, & vomitibus. Hæ igitur sunt ipsorum communes euacuationes. Propriæ autem, ex locis in quibus coaceruantur, sumuntur. At verò promptius euacuantur per ventrem, quæcunque continentur in primis venis superfluitates. Quæ autem in iis quæ in hepate sunt, per vrinæ meatus. At quæ in toto corpore, per sudores: sicut quæ in capite, per palatum, vel nares, vel per vtrunque. Cæterùm quæ in spatiis pectoris laxioribus continentur, per guttur simul cum tussi: quæ in renibus sunt, vel vesica, per vrinam. Communis autem in his indicatio est, * reuulsio quidè ab omnibus partibus, ad quammaxime distantia loca: deriuatio verò, ad vicina. Quæcunque itaque huiuscemodi curant dispositiones, causas salubres vocamus: sicuti insalubres eas, quæ adaugent: & neutras, quæ neque obsiunt, neque iuuant. Pars igitur artis præseruatiua talis est.

Præseruatiuarum causarum differentia triplex.

Alteratio humorum à quibus fiat.

Euacuationis modus multiplex.

Reuulsio fit ad quammaxime distantia loca. Deriuatio fit ad vicina.

De illa artis parte, quæ conualescentes reficit, & senibus congruit.

CAP. XCV.

Quæ autem reficit atque restaurat in conualescentibus, atque senibus locum habet. Cæterùm quæ nam horum sit dispositio, & a quibus præcipuè causis ad naturalem habitum reducatur, in methodo medẽdi explicauimus. Dispositio igitur talis est. Optimus quidem, sed exiguus est sanguis: atque vnà cum ipso spiritus animalis, vitalisque. Ipsæ verò solidæ partes siccriores: atque ob id, earum vires imbecilliores: proindéque vniuersum corpus, frigidius. Causæ verò salubres quæ hanc emendant dispositionem, vt vno eas comprehendam capite, sunt quæcunque præsentaneum nutrimentum exhibent alimentum. Particulatim autem, in motibus moderatis, & cibis, potibúsque, & somnis consistunt. Sunt porrò materiæ motus, vehicula, ambulationes, frictiones, & balneæ. Vbi igitur non parum se ex his profecisse senserint, paulatim se ad consueta opera transferant. Cibos autem assumant, in principio quidem, humidos, concoctúque faciles, neque frigidos: in processu verò, eos qui plurimum alimenti suppeditant. At potus eis opportunus est, vinum, ætate quidem moderatè prouectum, substantia autem putum, pellucidumque: quod scilicet vel subflauum, vel album existat, atque suauiter olens: gustui verò neque aqueum omnino, neque aliquam qualitatum insignem aut dulcedinem, aut acritudinem, aut amarorem, aut denique astrictionem referens.

Conualescentium senumque dispositio qualis.

Conualescentes atque senes reficiendi ratio.

GALENI PERGAMENI
De medendi methodo,
LIBER VNVS.

INTER alias causas quæ à condenda medendi methodo me hactenus dehortatæ sunt, charissimè Hiero, hæc fuit vna & præcipua, quòd frustra me scripturum timerem, quum nemo

nemo propè dixerim hac nostra ætate, veritatis inquisitioni sit deditus: sed pecuniam & ciuilem potentiam, & inexplebiles voluptatum delicias, omnes eousque suspiciant, vt si quis sapientiæ quoduis studium sectetur, pro insano hunc habeant: quippe qui primam ipsam, & verè sapientiam, quæ diuinarum humanarúmque rerum est scientia, ne esse quidem omnino existiment: ac proinde inter eos censeatur optimus, non qui plurimis instrumentis musicis, aut etiam sermone vel philosophico norit, sed qui multos, eósque maximos calices exiccarit. Eoque fit, vt quum ægrotare ij cœperint, medicos aduocent locupleténtque, non quidem optimos, sed eos qui adulentur ipsis: quique & frigidam dabunt, si hanc poposcerint: & lauabunt, quum iusserint: & niuem, vinúmque porrigent: ac breuiter, quicquid iubebitur, mancipiorum ritu facient: contra quàm veteres illi medici ab Æsculapio oriundi, qui veluti duces militibus, & reges subditis, imperare semper ægris voluerunt: nequaquam verò emptitiorum Getarum more, parére & obsecundare: id quod facere Romæ erat solitus impudentissimus Thessalus, eò etiam temeritatis progressus, vt sex tantùm mensium curriculo, traditurum se totam artem medicam profiteretur, citra vllam aliarum disciplinarum institutionem. Quamobrem ipsius facilitate allecti, sutores, textores, fabrique, sordidibus opificiis relictis, cateruatim hodie sese sub eo præceptore ad professionem sacratissimam conferunt, in perniciem humani generis. At verò minime licere alicui curare commode morbos, nisi prius naturam corporis vniuersi perspexerit, apud omnes sapientiæ professores est in confesso. Totius autem naturæ constitutionem, accuratissimè exposuit nobis Hippocrates. Quem quidem Peripatetici atque Stoici sequuti, vtrique sane hoc illius dogma recipiunt, nempe, vniuersum corpus conspirabile & confluxile existere, omnésque animalis particulas à se inuicem affici: dissident tamen in eo, quòd Aristoteles quidem, qualitates tantùm in se mutuò transire, atque omnino misceri: Stoici verò, non has modò, sed etiam substantias ipsas existiment. Cæterùm medicinæ fuerit abunde, si concedantur ea quæ ab vtrisque sunt demonstrata: necnon quòd qualitates virtutésque in mistis, totæ sint totis permistæ. Hac autem humani corporis contemplatione posthabita, nulláque vsus demonstratione, ille sapientissimus Thessalus, duos tantùm esse morbos simplices tradit in vniuersum, nempe fluxum & clausum: ex quibus simul coëuntibus, gignit tertium vnum compositum: non intelligens se differentiam quandam morborum, non numerum, in medium adferre. Atqui minimè conuenit, quum de animalium numero quęritur, vnam differentiarum oppositionem producere: alioqui duo sic vniuersa animalia erunt: vt, gratia exempli, rationale & irrationale. Proinde ad species quæ in substantia, non quæ in differentiis versantur, respicere oportet eum, qui numerum morborum sit traditurus. Porrò non omnis differentia generi addita, ad speciei constitutionem conducit aliquid: sed quæ ex generis propria diuisione nascitur. Hæ siquidem differentiæ sunt, quæ species constituunt: reliquæ omnes, alienæ. Etenim propriæ animalis differentiæ existunt, mortale & immortale, rationale & irrationale, mansuetum & ferum: aliáque id genus. Molle verò ac durum, graue & leue, rarum & densum, magnum & paruum, animalis differentiæ non sunt, sed substantiæ. Itaque etiam si cum animali vel molle vel durum componas, ad speciem constituendam nihil sanè contulerint. Sin vel rationale & immortale, vel rationale & mortale, animali adieceris, efficitur iam illic Deus, hic homo. Ita verò & si rationali animali duas illas differentias peculiares addideris, quæ sunt, gressile & bipes, sic quoque hominis speciem effeceris. Vnde fieri non potest, vt vllius rei specificas differentias inueniat quis, nisi prius substantiam illius aut definiuerit, aut oratione circunscripserit accuratè. Si quis igitur tradere de morborum numero instituat, is non debet statim in prima differentia subsistere, sed diuisa illa procedere, donec ad aliquam infimarū specierum, & quę in aliam distrahi amplius non possit, perueniat: id quod facere illi tantùm est promptum, qui in diuidendi arte magnopere fuerit exercitatus. Peccauit etiam vel grauissimè Thessalus, quòd ne principium quidem indemonstrabile, ac per se notum attigerit, illius rei quam pertractandam suscepit. Principium autem intelligo, quæ sit vniuscuiusque rei propriam essentiam: a qua necessariò est ordiendum, quum ad inuentionem specierum & differentiarum, tum vel maximè (vt ait Plato) ad diuisionem, atque ad omnē cuiusuis rei absolutam inquisitionem. Sed nec ratione, nec experientia, ad fulcienda sua dogmata vsus vnquam est Thessalus: quæ quidem duo instrumenta, iis quæ optimè inuenta fuerint, apud homines solent semper patrocinari. Cæterùm in his commentariis animus nobis est agere, non de experientia quæ ratione non vtitur, sed de iis præsidiis, quæ methodo & ratione inueniuntur. Etenim methodo quippiam inquirere, inueniréque ex aduerso opponitur ei, quod est fortuitò & temerè. Est siquidem illud, cum via quadā & ordine, quippiam inuestigare. Experientia autē amethodos, non autem, aut ordinē certum, sed tantùm fortunæ vnius fauorem, ad rei inuentionem desiderat. Qua quidem prorsus neglecta, nos demonstrationi insistamus, quæ à principiis indemonstrabilibus, & per se notis, intellectuique obiectis, nunquam non proficiscitur. Nam quod intellectui se vno occursu non exhibet, id protinus controuersum existit, demonstrationémque desiderat: nec artem vllam à tali principio incepisse conuenit. Quandoquidē igitur morbi curationem inuenire est propositum, haud dubiè necesse est, prius morborum numerum sciri. At quoniam fieri nequit, vt aut differentias generis vllius morbi, aut species inuenias, ipso quod diuiditur non planè explorato: oportet profectò nunc, etiam quid morbus sit, enarremus, quò sic diuisionem eius ritè adeamus. Id verò fiet commodè, nobis à cōmuni notione auspicatis, sine qua inuenire propositæ rei substantiam non licet. Vt igitur vbi citra offensam omnium partium actiones obeunt, homines valere se dicunt: sic dum naturalium corporis actionum senserint quampiam vel malè geri, vel prorsus non geri, & ægrotare se illa corporis parte existimant, cuius actionem oblæsam vident, & medicum de remedio consulunt. Ac tales sunt vniuersis hominibus notiones & sanitatis, & morbi. Ergo accepto illo, quod omnes confitentur, principio, nempe id in medendi methodo propositum esse, vt ægra corpora in sanitatem restituamus, hoc est, naturales partium actiones, si quæ oblæsæ sint, emendemus: claritatis gratia oculum proponamus, cuius nimirum particulæ

Tempora sua moresque Galenus depingit.

Sapientia est diuinarum humanarumque rerum scientia.

Medici veteres imperabant ægris veluti duces militibus.

Thessalus pollicebatur docturum se artē medicam curriculo mensiū sex.

Curaturo morbos necessaria est corporis naturæ cognitio.

Corpus vniuersum est conspirabile & fluxile.

Misturæ qualitates & facultates, sunt totæ per totas mistæ.

Thessalus cōstituebat duos tantùm simplices morbos in vniuersum.

Differentiæ specificæ.

Animalis differentiæ propriæ.

Deum animal rationale immortale, definit Galenus.

Essentiam cuiusque rei esse principium à quo ordiendum est ad exactam eius inquisitione.

Instrumenta inuentionis duo, ratio & experientia.

Methodo inquirere, quid sit.

Experientia amethodos, vnius fortunæ duntaxat fauorem desiderat.

Notio communis.

Valere & ægrotare quando se dicant homines.

opus esse vt videat, inter omnes homines conuenit. Nec verò refert, partémne, an particulam, quispiam oculum dicat. Siquidem quicquid totum complet, atque integrat, id, corporis totius, quod complet, particula siue pars nominatur. Est nanque pars ex iis quæ dicuntur ad aliquid. Quippe pars totius integríque pars dicitur: æque profectò vt totum integrúmque, per relationem ad partes & particulas suas nominatur. Cæterùm à rerum, non nominum differentia, in omni commentatione principium sumendum est. Est itaque visio, oculorum actio: quemadmodum locutio, linguæ: incessus autem, crurum. Ipsa rursus actio, motus est actiuus. At motus est prioris habitus immutatio. Qui quidem actiuus dicitur, quum à se æditur: passiuus verò, quum ab alio posito extrinsecus, excitatur. At verò immutatio prioris habitus dupliciter fit: nempe aut in qualitate, aut in loco. Cæterùm quæ circa locum versatur, latio dicitur: alteratio autem, quæ in qualitate consistit. Portò instrumentum appello eam animalis partem, quæ perfectè ædere actionem potest. Qua significatione oculus pars animalis, & particula, & instrumentum vocabitur. Cornea verò tunica, particula quidem & pars: at instrumentum non item. Simili modo & quæ rhagoides, & quæ arachnoides, & quæ amphiblestroides dicuntur: quarum nimirum singulæ, primùm quidem ac maximè, oculi particulæ sunt: & quia is etiam faciei pars est, itidem & illæ faciei sunt partes, sed secundaria ratione. At verò similarem partem appellant, quæ vndique in particulas similes diuidi potest: veluti vitreus humor, & crystallinus, & tunicarum propria cuiusque substantia. Est itaque instrumentum oculus, actio verò visio: vna ex eius particulis similaribus, ac primum instrumentum visionis, crystallinus humor. Id nanque est, quod alterari debet ab aliquo extrinsecus occurrentium colorum, vt animal videatur. Alterari verò non potuit, nisi purum omnino, perspicuúmque esset. At purum ita, pellucidúmque esse non posset, sine eo quod nunc obtinet temperamento. Quippe ostensum est, vnamquanque rem talem esse, qualis est propter calidi frigidi, humidi & sicci temperaturam. Ideóque si quid horum magnopere immutatum sit, aut planè non videbit, aut malè videbit animal. Vbi igitur neutiquam videre oculum cernimus, qui tamen probè antea cernebat, subitò nos accingimus ad ipsius læsionis causam inuestigandam, quum sine causa nihil in natura rerum contingat. Causa inuenta, necessariò fatendum est, aut morbum ipsum eam esse: aut, si morbus læsio actionis existat, affectum qui huic officit, morbi causam existere. Dubitauerit tamen aliquis, ipsum ne oculi affectum, à quo cernendi actio vitiatur, dicere morbum debeamus: an ipsum actionis vitium. Quodcunque tamen elegeris, necessum est vt de sanitate enuncies, & quidem multò antea, contraria: nempe eam esse vel incolumem oculi actionem: vel affectum, qui visionem absoluat. Sanitas quippe & morbus, maximè contraria quum sint, sub eodem genere continentur. Contraria siquidem sunt, quæ in eodem genere posita, plurimũ inter se dissident: veluti album & nigrũ, quorũ vnum est genus, color. Ergo si sanitas actio est, quæ secundum naturã se habet: omnino morbus, actio præter naturam erit. Sin autem affectio quæpiã, aut constitutio naturaliter se habens, extiterit sanitas: & morbus affectio constitutióve præter naturã, necessariò fuerit. Verùm quum duo rerũ genera sint, nusquam inter se similiũ, sed tota differentium natura: quorum alterum quidẽ, corpus, certo modo affectum, vocatur: alterum verò, functio: fatendũ proculdubio est, affectum ipsum corporis causam esse: functionem verò, id quod ab affectu ipso proficiscitur. Comitatur quippe necessariò affectũ naturaliter se habentẽ, naturalis actio. Cõtrà, si à natura recesserit, actio statim præter naturã se habebit. Atq; hoc ipsum est veluti elementũ primum totius medendi methodi, quum nihil aliud sit quod curatur à medicis, quam ipsius affectus corporis. Contingit tamen non ex nominum, sed rerũ recta opinione, recta morborũ curatio. Vt autem omnia methodo compendiosa explicemus, quatuor in vniuersum res sunt, quæ in præsenti contemplatione proximè inter se cohærent. Ac videtur sanè ex his esse vnũ genus ipsorũ corporũ: alterũ verò, actionum ac corporum quidem genus præcedere actiones, easque gignere: has verò sequi: idque, si corpora se naturaliter habeant, inculpabiles, naturalésque: sin præter naturam sint affecta, aut nullas prorsus, aut omnino certè impeditas. Tertiũ præter hæc genus est causarũ, quæ hos affectus creant. Nam quam rationẽ habet affectus ad actionẽ, hanc alterum quippiã ad ipsum affectum omnino habeat oportet: illud duntaxat euarians, quòd affectus vnà cum actione cõsistit: nec potest vsquam aut proba actio esse, sine corporis naturali affectu: aut vitiosa, nisi quum corpus sit vitio affectum. Ipsius autem affectus, qui actionem impedit, causæ possunt & adesse, & abesse. Ab hoc quartum aliud genus est eorum, quæ quum corporibus & naturaliter & præter naturam se habentibus insint, actioni nec commodant, neque incommodant: vt, exempli gratia, color niger, ob diuturnam in sole moram contractus. Affectum igitur corporis præter naturam se habentis, qui actionem aliquam vitiat, morbum (si placet) vocemus. Ipsum verò functionis vitium, insigne quoddam morbi symptoma. Quæ alia ratione accidunt, ceu colores, ea symptomata etiam, sed familiaria propriaq; possit quispiam vocare. At quartũ ab his genus sit insalubrium siue morbificarum causarum. Quarum eas quidẽ, quæ in ipso corpore animalis consistunt, internas siue antecedẽtes: quæ verò extrinsecus accidunt, externas aut procatarcticas appellabimus. Vt autem hæc exemplo clarescant, phlegmonem esse pedis morbum constituamus: læsum autem ingressum, esse insigne ipsius morbi symptoma. At rubor, tensio, renixus, & tumor præter naturam, diuersa quædam symptomata nominentur. Portò sanguinis redundantia, phlegmones causa interna dicatur. Sicuti externa, quæ præcessit abundantia ciborum. Cæterùm nullus affectus dici morbus meretur, nisi alicuius partis actionem vitiet. Quod autem postulat curationẽ, aliud planè non est, quàm affectus qui vitiat actionem. Etenim quod primùm, maximéque omnium desideramus, id naturalis est actio. Vt igitur totam particulam actionis tantùm gratia requirimus, eodem (arbitror) modo & ipsius partis naturalem constitutionem, etiam actionis gratia desideramus. Porrò quæ constitutionem ipsam vnde actio nascitur, necessariò sequuntur, sanis quidem nobis accidentia: ægrotantibus, symptomata nuncupantur. Atque hæc quatuor genera sunt omnium, quæ in nostro corpore habentur, siue secundum natu-

ram

Pars quid dicatur.

Visio est oculorum actio.

Actio quid.

Motus duplex. Immutatio duplex. Latio. Alteratio. Instrumentum quid.

Oculi tunicæ.

Similaris particula quæ dicatur.

Crystallinus humor primũ instrumentum visionis.

Nihil sine causa contingit.

Sanitatem & morbum sub eodem genere contineri. Cõtraria quæ dicantur.

Affectus corporis causa functionis causa.

Morbus est affectus præter naturam, functionem vitians. Symptoma duplex.

Causæ morbificæ. Causarum differentiæ.

Accidentia & symptomata quomodo differant.

Rerum quæ in nostro corpore habentur quatuor genera.

ram nos, ſiue præter naturam habeamus: actiones, conſtitutiones, quæ has præcedunt, quæque etiam ſequuntur.

GALENI PERGAMENI *De medendi methodo,*

LIBER SECVNDVS.

Morbus. Symptoma. Cauſa.

ERgo affectus qui actionem vitiat, morbus vocetur. Hunc ſi quis ſequitur, ſymptoma. Quod illum excitat, cauſa. His ita diſtinctis, inſpicienda diligenter eſt nominum diuerſitas, quæ ægritudinibus impoſuerunt ipſorum primi autores. Partim nanque a læſa particula fuerunt indita, vt pleuritis, id eſt, punctio lateris. Peripneumonia, id eſt, pulmonum phlegmone. Iſchias, id eſt, coxendicum morbus. Podagra, id eſt, pedum vitium. Nephritis, id eſt, renum affectus. Arthritis, id eſt, articulorum vitium. Ophthalmia, id eſt, oculorum phlegmone. Cephalalgia, id eſt, capitis dolor. Dyſenteria, id eſt, inteſtinorum tormina. Subinde ab ipſo ſymptomate, vt Ileos, hoc eſt, volulus. Teneſmus, id eſt, deſidendi aſſidua cupiditas. Spaſmos, id eſt, conuulſio. Palpos, id eſt, palpitatio. Tromos, id eſt, tremor. Paralyſis, id eſt, reſolutio neruorum. Apepſia, id eſt, cruditas. Dypſnœa, id eſt, difficilis reſpiratio, vel inordinata ſpiratio. Apnœa, id eſt, ſpirandi defectus. Agrypnia, id eſt, vigilia. Paraphroſyne, id eſt, delirium. Coma, id eſt, ſopor. Sæpe ab ambobus ſimul: vt, Cephalalgia, hoc eſt, capitis dolor. Otalgia, hoc eſt, dolor aurium. Cardialgia, id eſt, oris ventriculi (quod veteres appellabant cor) dolor. Odontalgia, id eſt, dentium dolor. Hyſteralgia, id eſt, vteri dolor. Sæpenumero a cauſa putata, vt Melancholia. Nonnunquam a ſimilitudine ad aliquid extra poſitum, vt Elephas, Cancer, Polypus, Staphyle, id eſt, vua, Leuce, id eſt vitiligo alba. Myrmecia, id eſt, formica. Atheroma, id eſt, tuber, cui pulticulæ quid ſimile ineſt. Steatoma, quod aliquid ſeuo ſimile continet. Staphyloma, id eſt, oculi morbus, cùm in ſumma tunica quiddam acino ſimile eminet. Meliceris, hoc eſt, capitis vlcera, ſaniem inſtar mellis fundentia. Anthrax, id eſt, carbo. Alopecia, id eſt, areæ in capite. Ophiaſis, id eſt, vitium ſerpentis formam repræſentans. Sycoſis, id eſt, ficus. Satyriaſmi & priapiſmi, pudendi erectiones præter naturam. Ipſorum verò morborum, qui neque locum affectum nomine repræſentant, nec cauſam quæ eos effecit, perpauca ſunt nomina, phlegmone, gangræna, ſcirrhus, eryſipelas, apoſtema, œdema, empyema, vlcus, exarthrema, catagma, ſpaſma, rhegma. Coloboma, id eſt, mutilatio. Dothien, id eſt, furunculus. Ionthos, id eſt, varus. Phyma, laxarum partium phlegmone. Quanquam horum quoque nonnulla, partim locum corporis, ſiue particulam afflictam, ſubindicare videntur, partim à prægrauante ſymptomate nominari. Porrò vlceris (quod vnitatis ſolutio eſt in carnoſa parte) differentiæ particulares partim ab iis qui primùm eas ſanauerunt, dicuntur: partim ab ipſis qui iiſdem affecti ſunt, vt telephium. Cancer autem, à ſimilitudine ad animantem. Phagedæna herpéſque à ſymptomate. Verùm phagedæna quidem, vlcus depaſcens eſt. Herpes autem non ſemper exiſtit vlcus, At quotieſcunque cum exulceratione inuadit, ritu ſerpentis beſtiæ ad vicinas partes progreditur, eaſque depaſcit & populatur. Cauum verò vlcus, & ſordidum, & cruentum, & purum, & æquale, & carne excreſcens, hæc magis proprias appellationes ſortiuntur, non tamen ſimiliter omnes. Nam æquabile, cauum, & ſupercreſcens, à propria differentia: at cruentum & purum, & ſordidum, non à propriis differentiis, ſed ab externis ſymptomatis appellantur. Tres igitur eſſe in corpore affectus præter naturam oſtenſum iam eſt: cauſas videlicet, morbos atque ſymptomata. Cauſas, veluti redundantiam & corruptelam. Morbos, vt phlegmonem, vlcus. Symptomata, vt prauum colorem atque gracilitatem. Diuerſ ab his ſunt quæ immodicè excernuntur a corpore, aut retinentur præter naturam, & functionum vitia: omnia ſcilicet communi nomine appellata ſymptomata, cæterum non vni generi ſubdita. Quippe affectus quidam corporis eſt vitioſus color. Quod excernitur autem, aut retinetur, affectus non eſt, ſed affectum ſequitur. Similiter actio vel læſa, vel integra, affectus ſanè non eſt: particulæ autem vnde editur, neceſſariò comitatur affectum. Ac œdema quidem & phlegmone, ex iis ſunt, quæ abſolute dicuntur eſſe. Eodem modo & redundantia, ſi ea ſit ſanguinis, & corporis pallor. Actio verò ex eorum numero non eſt, quæ eſſe abſolutè dicuntur, aut certe non ſimiliter ſicut iam comprehenſa. Siquidem nullo temporis ſpacio eius partes manent, ſicuti nec ſermonis, nec vllius motus: ſed horum quilibet in generatione conſiſtit. Cùm verò duplex ſit ipſius motionis genus, vnum in loco, aliud in qualitate: prius latio, ſecundum alteratio dicitur. Ac omnis quidem actio, motus eſt actiuus: omnis alteratio, eius quod alteratur, motus eſt paſſiuus: patitur nanque quod alteratur. Ergo affectus dum alterantur, mouentur: vbi verò a motu ceſſauerint, iam alterati ſunt, non autem amplius alterantur. Quicquid enim quocunque modo ſe habet, aliquo omnino affectu eſt præditum. Quod autem in conſtanti, ægréque ſolubili affectu eſt, in habitu iam quodam affectum eſt. Sanè alterator is qui nigreſcit: alteratus eſt, qui obnigruit. Itaque alteratio, generatio eſt qualitatis. Nam quæ abſolutè dicitur generatio, ad ſubſtantiam via quædam eſt & progreſſus. Aliqua igitur in generatione, alteratione, & vt ſemel dicam, motu, ſuam eſſentiam obtinent: aliqua *permanentem habent ſubſtantiam. At ſanitas quidem & morbus, & quæcunque ſymptomatum cauſarúmque affectus vel habitus ſunt, ex permanentium numero exiſtunt. Actiones autem omnes alterationéſque, circa rem quamlibet, in generatione propriam eſſentiam ſortiuntur. Porrò corpus ipſum, ſecundum quodcunque mouetur, ſecundum idem patitur: motuſque eius pathos, ſiue paſſio, eſt. Etenim priſci, motus omnes, etiam ſi naturales exiſtant, niſi actiui ſint, pathe, hoc eſt, paſſiones nominant: ſicuti actiuos motus, actiones. Nos autem contrarium ſanitati affectum, à quo lædi functionem diximus, tantum morbum vocamus, ſiue diutinus hic ſit, ſiue breuis, ſiue momentu duret. Ex reliquis affectibus præter naturam, eos qui hunc præcedunt, cauſæque rationem obtinent, cauſas tantum dicimus, non pathe. Qui illum ſequuntur, ſi actionum offenſæ ſint, & ſymptomata, & pathe. Eodem modo, & immodicas vel inanitiones vel retentiones. Qui verò affectus ſunt, veluti vitioſus color, ſupra affe-

Morborum nomina indita à læſa particula.
Morborum nomina ſumpta ab ipſo ſymptomate.
Morborum nomina indita à parte affecta, & ſymptomate.
Morborum nomina ſumpta à cauſa putata, vel ab aliquo ſimili.
Vlcus quid.
Vlcerum varia nomina.
Phagedæna quid.
Herpes duplex.
Affectus præter naturam ſunt tres morbus, cauſa & ſymptoma.
Actio cur non dicitur eſſe abſolutè.
Motus duplex.
Actio quid. Alteratio quid.
Habitus quid affectum dicatur.
Alteratio quid.
Generatio eſt ad ſubſtantiā progreſſus.
Pathe.
Cauſa ſymptomata.

ctionis & symptomatis appellationem, etiam affectus, vel affectiones vocamus: ita nimirum vt sunt. Omnium igitur horum commune id est, quòd præter naturam sunt. Proprium autem morbi quidem est, quòd actioni incommodet: symptomatis, quòd morbum sequatur: causa denique, quòd præcedat.

Medici munus.

At verò medicorum proprium est munus, vt morbos adimant: quibus sane sublatis, non modò actionis vitium euanescit statim, sed reliqua etiam omnia symptomata.* Quisquis igitur ex iis quæ particulis naturaliter insunt, tum eas quæ aliter accidunt, tum proprias functionis causas distinguere nescit, qui obsecro fieri potest, vt is dispositionem inueniat, à qua primum læditur functio? Etenim quæ fortuitò corporibus accidunt, etiam si millies sint alterata, nocere actioni non possunt, quandiu à quibus fiebat, omnia naturam suam seruauerint. Horum verò si vel vnum quoduis alteratum fuerit, actionem quoque ipsam statim in tantum lædi est necesse, in quantum ab eo est, cùm secundum naturam se haberet, adiuta. Fieri autem non potest, vt omnium morborum numerum methodo is comprehendat, qui numerum omnium actionis causarum, corpore secundum naturam se habente, non norit. Qui autem omnem morborum numerum methodo non inuenerit, hic maximè labatur oportet in ipsis medendi auspiciis: cùm constet tot esse medendi rationes, quot morborum ideæ existunt.

Medendi tot esse rationes, quot morborũ ideæ existunt.
Functionis causa.

Verumenimuero primus omnium ille affectus inuestigandus est, qui dicitur functionis effectrix causa. Hunc sanè eucrasiam nos diximus esse calidi, frigidi, humidi & sicci, ex intemperie quorum, primus morbus in particulis similaribus nascitur.

Functiones editæ a corporibus similaribus.

Cùm autem à similaribus ipsis, corporis functiones edantur, meritò instrumentis singulis vnica tantùm est attributa similaris particula, à qua perfici ipsa actio possit. Reliquæ verò quæ cum hac quoduis instrumentum absoluunt, in aliquem vsum illius quæ prima existit actionis causa, sunt constitutæ: quamuis & ipsæ retinent suas peculiares actiones.

Crystallinus humor est instrumentum visus.

Etenim instrumentum visus, est crystallinus humor. Reliquæ verò partes, eius gratia sunt factæ. Singulæ tamen earum aliquam seorsum actionem obtinent: ac vena quidem & arteria, & neruus, toti animanti communem: membranulæ autem oculi omnes, cùm sint nutrimenti participes, præditæ omnino sunt naturalibus facultatibus, ac proinde etiam functionibus quæ ab ipsis proficiscuntur. Quoties igitur crystallinus humor intemperie laborat, omnino læditur oculorum functio. Non est tamen affectus is, eorum, vt organa sunt, morbus.

Hypochyma, oculi totius seu instrumẽti, est morbus.

At hypochyma, hoc est, suffusio, nullius similarium morbus existit, sed oculi totius, seu instrumenti. Ad eundem modum si in finibus venarum, quæ sunt in cauo iecinoris, obstructio aliqua oriatur, digestio quidem in corpus per has morabitur: ægritudo tamen totius hepatis, seu instrumenti censebitur, nulla similarium eius partium adhuc ægrotante.

Similares particulæ solent octo intemperaturis cruciari, ubi ne humorum affluxus, eæque etiã, dum ibi assistunt.
Morborũ genus duplex.

At si intemperies venas illius infestauerit, ipsarum quidem illarum morbus primum erit, ex accidenti verò etiam iecinoris. Solent autem similares particulæ, octo intemperaturis secundum nudas qualitates cruciari: nempe quatuor quidem simplicibus, quatuor autem compositis. Quòd si ad intemperiem accedat & humorum affluxus, totidem quidem intemperies oriuntur. Duplex itaque erit morborum genus: alterum in partibus similaribus, alterum in organicis. Quod igitur ad particulas similares pertinet, circa intemperantias versatur.

Morbus instrumentalis quadruplex.

Quod verò ad organa, vnum quidem in figura, aliud in particularum numero, tertium in magnitudine, quartum denique in positura spectatur.

Solutio continui est communis morbus similaribus & instrumentariis particulis.

Vtrarunque verò partium, id est, similarium & instrumentalium, communis affectus est, vnitatis diuortium. Quare sex in vniuersum morborum genere existunt. Vnum, quod similarium est proprium, nempe intemperies. Quatuor, instrumentorum cuiusque. Et cum his sextum, quod vtrisque partibus est commune, ipsius vnitatis solutio. Porrò omnis medendi methodus, seiuncta ab experientia procedit. At medicorum plerique non tantùm experientiæ applicantes animum (per quàm tamẽ liceret eis euadere in probos medicos) sed perfectioris etiam rationis cupidi, cùm aut iis quæ citra demonstrationem sunt enunciata, credent, aut vitiosis fallantur demonstrationibus, non solùm nihil excogitant boni, sed etiam quæ per experientiam cognita sunt, corrumpunt.

Experientiæ sola qui deberent incumbere.

Proinde talibus experientiæ vt incumbant consulo: cùm non leue insit periculum iis, qui supra vires aliquid moliuntur, ne & id non consequantur, & quæ intelligere aliàs possent, omnino omittant. Itaque committendum non est, vt vtraque simul misceantur, & quæ per experientiam inuentæ sunt, & quæ sola ratione inuestigata: sed cùm vtrunque seorsum sit tractatũ, pòst ambo coniungantur.

Empiricorum ars quid sit.

Etenim tota Empiricorum ars, obseruatio quædam est & memoria eorum, quæ visa sunt inter se habere consecutionem aliquam. At ex ipsa rei natura ordinis, atque ab ea, quod sequens sit, inuenire citra experientiam, id est indicatione inuenire.

Indicatio quid.

Voco autem indicationem, ipsam veluti consecutionis imaginem. Omnis itaque medendi methodus donec ad optatum finem perueniat, per indicationes progreditur. Quandoquidem quicquid ab experientia est seiunctum, id totum indicatio vocatur. At finis propositæ tractationis est, inuenire cuiusque morbi remedia. Huius autem inuentionis principium, est ipsius morbi cognitio. Ergo primum quænam generalis, communisque morborum omnium indicatio sit, inuestigandum est. Ab hac deinde ad alias speciatim est descendendum, donec finem eum consequamur. Porrò quemadmodum hominibus vniuersis inest quippiam commune cuius nimirum ratione omnes dicuntur esse homines, ita & vsu venit in morbis. Vt enim Socrates atq; Plato, specie quidem sunt vnus homo, numero autem varij: sic, mea quidem sententia, morbus qui vtrunque eorũ infestat (sit febris, exempli gratia) genere & specie erit vnus, etsi duo numero existunt. Id quod Plato significare videtur, dicens: Multa vnum esse, & vnum multa.

Multa vnum esse, & vnum multa.

Rectè igitur ab antiquis philosophis dictum est, aliud numero, aliud specie, aliud genere esse, quod tum idem, tum vnum est.

Idem & vnum quot modis dicatur.
Morbus quid.

Cùm igitur omnis affectus præter naturam, functionem lædens, sit morbus: necessum hauddubiè est, omnes id genus dispositiones, quatenus tales sunt, vel genere vel specie vnum morbum existere. Quamobrem, vnum genere, specie et numero dici & esse qui non intelligunt, asino (quo nullum est animal stupidius) mihi stolidiores videntur: nam hic, aliud esse vnum quidem specie, numero autem aliud, cognoscit.

Asino nullum esse stupidius animal.
Asinus vnum specie, ab eo quod numero est vnum, discernit.

Quæcunque verò de morbo dicimus, eadem & de optima valetudine, & de aliis etiam dispositionibus, intelligẽda

da veniūt. Nam quemadmodum homini nomen est vnum in vniuersis hominibus, morbíque in omnibus morbis: sic sanitatis denominatio, vna eademque est, in omnibus illorum constitutionibus, qui prospera sanitate fruuntur.

Morbi nomen est vnum in vniuersis morbis.

GALENI PERGAMENI De medendi methodo,

LIBER TERTIVS.

SI igitur indicatio quæ ab ipsa rei natura primùm oritur, quid agendum sit inuenit, necesse est remediorum inueniendorum initium, ex morborum ipsorum natura sumi. Cæterùm indicatio ipsa, quæ à morbis sumitur, principium tantùm est, vnde medendi ratio promouet, non autem ipsius artis medicatricis pars: aut certè nec magna, nec propria, sed quæ etiam plebi est communis. Quamobrem eum solum esse medicum existimamus, non qui nouit, quidnam morbi prima indicatio dictet, sed qui illa perficere potest, quæ à tali præscribuntur indicatione. Is igitur, si per experientiam ea inuenit, obseruator & Empiricus est vocandus: sin ratione quadam & methodo, logicus, & methodicus, & dogmaticus. Empirici quippe per experientiam inueniri omnia contendunt. Nos partim experientia, partim ratione: cùm neque illa inuenire omnia queat, nec sola ratio. Verùm confusam mistamque tradendam esse doctrinam non censemus: sed seorsum empiricam, & seorsum logicam: quò facilè appareat, quam vtraque earum vim habeat. Igitur vnitatis solutio (quæ in osse quidem fractura, in carnosa autem parte vlcus dicitur) vnitionem postulat: quemadmodum & vulnus, & ruptio, & conuulsio. E quibus vulnus quidem, solutio quædam ex vulnerando in carnosa parte relicta est: ruptio autem atque conuulsio, citra vulnerationem accidunt: ac prior quidem, carnosæ partis diuisio existit: secunda autem, neruosæ. Hic itaque omnibus vnitio molienda indicatur: quæ an præstari vbique possit, an in multis non possit, hoc vtique internoscere, primum iam artificis est. Siquidem hoc ipsum primum artis est opus, vt intelligas, sperarène id quò tendis debeas, an secus. Eius rei duplex cognitio est, nec potest addi tertia. Altera per experientiam, cui longo vsu est opus: altera per ipsius rei naturam. Hæc siquidem, tum cuiusque substantiam particulæ, tum actionem, tum vsum, situmque æstimabit. A quibus procedens, non solùm quod sanari non potest, præuidebit, sed etiam quod recipere sanitatem potest, de inueniendis ei remediis deliberabit. Constat autem quòd à simplicissimis auspicabitur. Porrò nihil est simplicius vlcere, quod in summa carnosa parte consistit. Huius ergo, si quidem vlcus tantùm sit, vnus curationis scopus, vnitio est. Sint autem cum cauitate adsit, erit duplex affectus: nempe vlcus, quod est vnitatis solutio: & cauitas, quæ ex amissa aliqua animalis propria substantia contracta est. Ac proinde duplex etiam proponitur eius curationis scopus: nempe vt inducatur cicatrix, & impleatur cauitas. Horum tamen alterum sæpe fieri non potest: vtputa, cùm non modò carnem, sed etiam illi subiectum os, perire contigerit. Quippe impleri ad vnguem huiusmodi minimè potest: cicatrice induci, facilè potest. Inuentioni autem, vt aliarum rerum, sic remediorum omnium duo nobis sunt instrumenta: videlicet experientia & ratio. Cæterùm qui sola experientia vtuntur, cùm videant, cui aristolochia vlcus carne non impleuit, huic thus conferre: cui autem thus non contulit, ei iris admotam esse vtilem: iudicant non omnes ab omnibus medicamentis similiter affici, ac proinde quamplurima eiusdem speciei medicamenta sarcotica in vnum confundunt, quò nulli corporis naturæ desit, quod sit ex vsu. Atque hi quidem quam turpissime hallucinantur. Primò quidem; nam solius compositionis quæ ex similibus specie medicamentis conflatur, non eius quæ ex contrariis initur, instituunt methodum. Dein autem, quia in eius miscellæ multitudine, vnum fortasse medicamentum laboranti prodesse poterit: fortasse neque vnum quidem: contra verò septem aut octo obesse: ita vt pluribus numeris eiusmodi medicamen obsit, quàm prosit. Ac proinde, quod quidem ad hanc rem pertinet, ii plura mihi ignorare, quàm nouisse videntur. Etenim oleum cauo vlceri infusum, aduersissimum omnium medicamentum est, ipsumque & sordidum, & fœtidum reddit. Quòd si tempus quoque anni calidius sit, ac vitio mali succi homo laboret, aut sit natura obnoxius fluxionibus aut in victus ratione delinquat, timendum est ne pars illi ea computrescat ex vsu olei, quæ fuerit exulcerata. Periculosus est etiam, & ceræ siue solius, siue in oleo solutæ, vsus. Hæc itaque putrescere vlcus faciunt. At si æruginem, ad læuorem tusam, inspergas, ea quidem nullo modo putrefaciet, dolorem tamen & morsum non paruum inferet: præterea exedet, ac phelgmonem excitabit. Quòd si largius vtare, etiam conuulsionem accerset. Quoniam igitur neque oleum, neque ærugo, neque cera, cauum vlcus per se implere carne potest: constat quòd ex iis qui experientiam profitentur, nemo vnquam miscebit illa: id quod faciet rationalis intrepidè, videlicet haud ignarus, ex duobus temperamentis immodicis, contrariisque, confici vnum modicum posse. Non est ergo difficile, ex oleo, cera, & ærugine, medicamentum sarcoticum, & moderatè siccum conficere: quale vlceri cauo est aptissimum, ceu quod mediocriter exiccari postulet. Omnis igitur quæ præter naturam est cauitas, repleri postulat: quare & quæ in carnosa accidit parte. Ipsa verò repletio, inueniendorum remediorum finis, quò tenditur, est. Cæterùm vt illa quæ implent inuenias, & multa ratione est opus, & multiplici particulatim indicatione, & methodo rationali exacta. Qua quidem destitutum vulgus medicorum cum sit, etiam oculorum doloribus illa medicamenta adhibet, quæ ex opio, mandragora, & hyoscyamo parantur, maximam planè oculorum perniciem: vtpote quæ nulla re alia sublati ad præsens speciem doloris præstant, quam quòd ipsum sensum extinguant. Nos verò, dolores oculorum grauissimos, aut balneo, aut vini potione, aut fomentis, aut missione sanguinis, aut denique purgatione sanauimus. Vt igitur ad caui vlceris curationem reuertar, in eo sanè proponitur nobis, vt quæ periit caro restituatur. Scite autem oporet, generandæ carnis materiam, sanguinem bonum existere, opificem verò atque autorem, naturam illius, videlicet corporis, cui caro superinduci debet. Porrò natura

Medicus quisnam solus existimandus.

Empiricus.
Logicus.

Doctrinam empiricam, logicamque, non esse confundendas, sed seorsum verò que tradendá.

Solutionis cōtinui species.

Vlceris caui curationis duplex scopus.

Instrumenta inueniendi remediorum esse duo, experientiam atque rationem.

Empirici citra delectum in vnum medicamenta contraria miscere.

Oleum cauo vlceri aduersissimum medicamentum est.

Ceræ vsus cauo vlceri exitiosus periculosus.
Æruginis vis.

Temperamentum vnum modicum confici ex immodicis atque contrariis posse.

Sarcoticum medicamentú vlceri aptissimum confici ex oleo, cera & ærugine.

Oculis perniciosissima esse, quæ medicamenta ex opio, mandragora, & hyoscyamo constant.

Oculorum dolores quanam medendi ratione Galenus sanarit.

Carnis generandæ materia est probus sanguis: opifex, ipsa natura.

Natura cuiusque ex primarum qualitatum temperie constat.

cuiusque corporis, calidi, frigidi, humidi & sicci temperatura constat. Quare perspicuum est, iustum horum temperamentum in subiectis partculis, quibus deficientem carnem sumus restituturi, opificis habere rationem. Ac primum quidem in omni cauo vlcere hæc duo consideranda veniunt: iustáne sit temperie id quod subiectum est: nempe an secundum naturam se habeat (similarium quippe corporũ sanitas, iusta est quatuor qualitatum temperies) & an sanguis qui influit, bonus ac mediocris existat. Nam si horum alterutrum sit vitiosum, multi affectus præter naturam constiterint. Verùm si & sana sit pars, & sanguinis confluxus citra omne vitium, nihil obest quo minus prima carnis generatio contingat prosperè, idque nullius externi medicamenti ope. Cæterùm quia in ipsa primæ carnis generatione duplex excrementum oritur: alterum quidem tenuius (quod in vlcere sanies dicitur) alterum verò crassius, quod nuncupatur sordes: atque ex tenui quidem, vlcus humidum redditur, ex crasso autem sordidum: duplicibus sanè medicamentis est opus: vtique vt humidum vlcus est, siccantibus: vt sordidum, quæ ipsum expurgent. Ergo cùm nullo vnquam tempore natura cesset, certe nec tempus vllũ erit, in quo non ambo hæc in cauo vlcere colligantur. Quare nec tempus vllum erit, in quo non vtrunque medicamenti genus, & siccans & expurgans, desideretur. Sed non sat est inuenisse genus medicaméti, nisi etiam speciem eius disquiras. Cuius quidem inuentio petenda est ex commentariis medicamentorum simplicium, vbi nimirum omnium medicaminũ temperaturas, gradus, & differentias tradidimus. Debet autem medicamen producendæ carni conueniens, ex iis esse, quæ primo ordine tum detergunt, tum siccant: qualia sunt, thus, hordeacea, fabacea, & erui farina, iris, aristolochia, cadmia, panax, atque pompholyx. E quibus aristolochia quidem & panax, tum cæteris plus siccant, tum natura magis calent. At hordeacea fabaceáque farina, multò his minus siccant, ac minimè calida existunt. Thus verò moderatè calet, minus tamen illis siccat. Erui farinæ & iris, horum, atque aristolochiæ & panacis, medium locum sortiuntur. Cæterùm thus in humida corporis natura carnem producere potest, in sicca autem non potest: vim tamen mouendi pus habet, nimirum cum mediis ac temperatis naturis consentiens. Sunt nanque duæ differentiæ primarum indicationum: quod secundum naturam se habet, custodiam sui indicante, & propterea quæ sibi similia sunt, postulante: quod præter naturam est, sublationem sui, eóque requirente contraria. Perit enim quidque in contrarium, & à contrario. Vlcus ergo, quò humidius fuerit eò sanè medicamento quod magis siccet, indiget. Corporis verò natura, quanto est humidior, tantò quod minus siccet, medicamẽtum postulat. Quamobrem ex vlceribus æquè humidis, quòd quidem in ficciori temperamento consistit, vtique magis siccari postulat: quod in humidiori autem, minus, quatenus natura naturæ interest. Siquidem productam carnem, ei quæ antea erat, similem esse oportet. Iam verò si medicamen alteri admotum profuerit minimè, continget vtique id, aut quòd exiccarit impensius (hoc enim cognoscitur ex insigni vlceris puritate) aut quòd parcius id fit molitum, quod sanè ex ipsius vlceris sordibus facilè coniiciemus. Quare haud magno negocio ex notis ipsis corrigemus siccitatis medicamenti & defectus, & exuperantias. Atque hactenus de cauitatis quæ vlceri inest, curatione sit dictum. Propria autem curatio vlceris (est enim hoc commune similarium atque instrumentalium particularum vitium) tum à laborantis particulæ temperamento, tum à medicamentorum proficiscitur facultate. Cæterùm ambo hæc a tractatione de elementis pendent, cùm nimirum genituræ corruptelæque, quatuor qualitates sint causæ. Quocirca nec similarium, nec instrumentalium partium licet curationem attingere, absque naturali scientia. Sed iam ad vlceris, quod solum consistit, curationem transire, tempestiuum videtur. Fuerit autem solum, si neque affectus vllus simul adsit, nec symptoma. Igitur dum solutio cutis contingit, citra fluxionem, aut intemperiem, aut cacochymiam aut cauitatem, aut aliquam ipsius cutis deperditionem (quemadmodum vbi à telo aliquo acuto ipsa cutis conuulneratur) vlcus ipsum est, & dicitur simplex, tantumque agglutinationem desiderat. Quippe si commissæ simul sint cutis oræ nulla intercedet cutis diuersi generis: quemadmodum in eo repleto, planóque reddito, in quo scilicet oræ vlceris se non contingunt, sed totius vlceratæ partis cuticula amissa est: quam vtique prius restituere, quam ora iungantur, oportet. Quoniam igitur in simplici vlcere sola diuisio proponitur, diducta labra coniungi, coniunctáque manere oportet. At verò ex diductis corporibus, alia quidem per se, alia aliorum ope coniuncta manent. Per se quidem, quæcunque secum concrescunt, coalescuntque: vt caro, & quæ ex carne constant. Aliorum autem ope, tum quæ colligantur, tum quæ vinculo aliquo continentur: vt ossa, & quæcunque sunt dura. Est autem sicuti in cauis vlceribus, vt producatur caro, ita in simplici vlcere, vt oræ ipsæ mutuò coalescant, natura opifex causa: ita, vt si quæ dissident, in idem adamussim componas, citra omnem reliquam extrinsecus molitionem coalescant. Quæ diducta sunt, in idem adduces, aut vinculo ex duobus initiis circundato, aut sutura, aut fibulis impositis: aut horum quibusdam, aut omnibus. Expedit autem, quod circumiicitur, nec molle nimium sit, quò videlicet tutò contineat: nec rursus ita durum vt premendo offendat. Circundnctio etiam ipsa, nec ita laxa sit, vt nihil efficiat: nec ita vehemens, vt dolorem premendo excitet. Hac itaque medendi ratione, quale diximus vlcus simplex coibit. At si ob magnitudinem eius, vel ob intercidentem saniem, vel ob dolorem, aut insignem imbecillitatem particulę, vel denique ob inclusum aërem, disiunctæ partes exactè ad imum vsque coniungi nequeunt, eiusmodi sanè vlcus ex sola partium commissione agglutinari omnino non potest. Quare medendum prius est illis impedimentis, aliquo medicamento siccante: quod quidem si qua sanies iam subiit, absumat eam: & si qua in vacua loca influxura est, hanc prohibeat. Etenim medicamen glutinatorium, aut omnino carnis generatione non eget, aut planè exigua: ac proinde plus siccet oportet, quàm quod carnem producit. Præterea, cùm carnis productiuum medicamentum facultate extergendi opus habeat, qua non modò redundantiam humoris siccet, sed etiam expurget sordes: glutinatorium certè nec deterget, nec expurgat, sed contra prorsus substantiam omnem in idem cogit: cuiusmodi facultatem habent medicamenta ea, quæ austera, & astringentia vocantur. Quocirca, vbi carni gignendæ studemus, maximè cauendum,

Sanitas similarium partiũ est quatuor qualitatum temperatura.

Sarcoticum medicamen primo gradu debet detergere, & siccare.

Sarcotica medicamenta quæ sint.

Thuris facultates.

Naturaliter se habentia corpora, sibi similia postulant: præter naturã autem, contraria.

Vlceris propria curatio vnde proficiscatur.

Genituræ corruptelæque, quatuor qualitates sunt causæ.

Vlcus simplex solam agglutinationem desiderat.

Diductæ partes in vnum quibus modis possint adduci.

Glutinatoriũ medicamentum plus siccet, oportet quàm quod carnem producit.

cauendum est à medicamento astringente: vtpote quod sordes vlceribus arctius affigat, quam vt facilè possint elui. Vinum igitur omnis vlceris, quatenus vlcus est, optimum medicamentum existit. Porrò ipsa medendi methodus procedet nobis bellissime, si de singulis simplicibus seorsum aliquid præceperimus: pòst verò, de compositis omnibus alteram aliquam methodum explicarimus. Quam quidem si ingrediamur viam, omne vlcus tum siccari, tum debere astringi inueniemus, non tamen detergeri. Contrà, cauitatem in carne, siccari quidem postulare & abstergeri, minimè autem astringi. Cæterùm quantò corporis natura est humidior, tantò medicamentis minus siccantibus eger. Quantò autem siccior, tantò rursum quæ vehementius siccent, magisque astringant, desiderat. Iam verò vlceri mediocriter cauo, statim quicquid volumus applicamus, siue siccum id, siue humidum medicamen existat. At in vulneribus quorum maior profunditas est, non licet. Etenim & cerussa & lithargyros siccant, astringúntque modicè: ad vlceris tamen fundum vis eorum non peruenit, nisi humori cuipiam misceantur. Porrò quemadmodum cauum vlcus vt repleatur, carnis generationem (cuius materia sanguis est) postulat: sic plenum, vt perducatur ad cicatricem, generationem cutis, quæ ex carne est, non vnionem tantùm, desiderat. Verùm caro eadem specie cum ea quæ periit, gigni in cauo vlcere potest. Cutis talis omnino, qualis erat quæ periit, prorsus restitui non potest: sed simile quiddam cuti, & quod eius officium suppleat, potest. Etenim cùm cutis carne ipsa tum siccior, tum densior sit, certè si resiccarimus & astrinxerimus carnem, persimilem illam cuti reddemus. Cæterùm multò siccius quod cicatricem inducat, quàm quod agglutinet, esse oportet medicamentum. Quandoquidem glutinaturo, solum id propositum est, vt eius quod secundum naturam est, redundantiam consumat: qui autem cicatricem inducet, non hoc modò, verumetiam vt ei quod secundum naturam se habet, aliquid detrahat. Galla igitur immatura hoc loco, & malicorium, & Ægyptiæ spinæ fructus, modice siccantia pharmaca sunt. Chalcitis, & æs vstum, & æris squama, & misy, multò his valentiora existunt: misy quidem & chalcitis, præcipuè: mitior autem æris squama: atque etiam hoc mitius æs vstum, præsertim si ablutum fuerit. Sed hoc quidem ad speculationem de componendis medicamentis pertinet, quæ medendi sequitur methodum: quemadmodum ipsam præcedit, simplicium pharmacorum notitia. Deinceps autem agamus de excrescentia carnis in vlcere, quæ morbus in magnitudine existens, primò omnium sui ablationem indicat. At hæc, sola vehementer siccantium medicamentorum ope perficitur, haud item naturæ opera: contrà quàm in carne restituenda, aut glutinatione res habuit: hæc enim ipsius naturæ sunt opera, nec aliud medicamenta moliuntur, quàm submouere illa, quæ actioni eius obstant. Porrò medicamenta carnem minuentia, proxima tum his sunt quæ valenter detergunt, tum iis quæ cicatricem inducunt. Cæterùm misy & chalcitis, si humidæ naturæ applicentur, potius carnem exedent, quàm cicatricem inducant: nisi fortè in pollinem admodum tenuem redactis, parcissimè illis quispiam vtatur. Nam sic imposita, partibus cicatricem conciliant. Quòd si minuere quæ increuere studemus, liberalius sunt imponenda.

Ærugo autem, magis adhuc quàm hæc, minuere carnem potest, ita vt genus eorum quæ cicatricem inducunt, prorsus egressa videatur. Iam verò si exuras hæc omnia, vt minus acria, sic etiam ad cicatricem inducendam ipsa reddes aptiora. Si verò etiam laues, adhuc euadent mitiora. Hoc autem semper curantis animo hæreat, non omnem naturam eadem remedia requirere. sed infirmiores, molliorésque, mitiora: validiores sicciorésque, valentiora. Quare natura ægri in primis venit consideranda. Cùm autem cuiusque naturæ proprietas ineffabilis sit, nec exactissima scientia comprehensibilis, ac præterea cuiusque hominis propria cuiuatio habeatur, is erit optimus cuiusque particularis ægritudinis medicus, qui iam eam methodum compararit, ex qua & dignoscere naturas possit, & coniectura consequi, quæ sint cuiusque propria remedia. Verùm legitimi vlceratarum partium temperamenti, quoties eas vel carne implere, vel glutinare, vel cicatricem inducere studes, maior tibi sollicitudo erit. Nam si ipsa exulcerata caro calidior sit, aut frigidior æquo, vtique medelam exigit, quæ non modò moderatè siccet, sed etiam in tantum calfaciat, refrigerétve, in quantum subiecta caro à naturali suo recessit habitu: cùm fieri non possit, vt in vlcere vel carnis productio, vel sinus impletio, vel agglutinatio, vel cicatricis inductio, rectè vnquam cedat, nisi subiecta caro pro naturali modo se habeat. Vt igitur si phlegmone vnà cum vlcere vrgeret, priusquam hæc esset discussa, nemo id vel carne implere, vel glutinare, vel inducere cicatrice tentaret: ad eundem (arbitror) modum, etiam si sine phlegmone sola intemperies subsit, nullum horum fore prius sperabimus, quam illa fuerit sanata. Cauenda tamen sunt interim immodicè cùm calfacientia, tum etiam refrigerantia. Ergo hyoscyamum, mandragoram & cicutam, ceu supra modum refrigerantes herbas vitabis: tametsi siccant eæ quoque, quantum sit vlceri ex vsu. Resina verò & pix, & asphaltus, quanquam modicè siccant, immodicè tamen sunt calida: ideóque eis solis vtetur nemo, nec aliter, nisi admistis cùm leuiter refrigerantibus, vnum ex omnibus medicamen fecerit, quod sit temperatum. Inspiciunda quoque est & aëris nos circundantis temperies. Siquidem veluti medicamentum quoddam is etiam corporibus nostris forinsecus incidens, vbi immodicus calore, vel frigore est, sanationem moratur. Danda igitur opera est, vt medicamenta eius excessui occurrant. Ideóque Hippocrates in calidioribus anni temporibus, iis quibus frigidior facultas sit, medicamentis vtitur, calidioribus per frigidiora. Iam verò quemadmodum humidior natura, humidiora, siccior sicciora medicamenta exigebat: ita nunc, calidior calidiora, frigidior frigidiora requiret: contrariam scilicet semper iis, quæ præter naturam, & quæ secundum naturam sunt, indicationem præstantibus. Quippe quæ secundùm naturam sunt, similium sibi indicatiua sunt: quæ præter naturam, contrariorum: si modò illa seruari, hæc submoueri est necesse. Quod verò ad contrarias indicationes pertinet, si quantò ægri temperamentum iusto est humidius, tantò particula iusto sit siccior, tale adhibendum est pharmacum, quale si vlcus in medij temperamenti particula, corporis mediocriter temperati consisteret, adhiberemus. Sin autem particula fuerit * siccior iusto, quam corporis

Marginal notes:

Astringentia medicamenta cur fugienda, vbi carnem producere est opus.

Vinum omni vlceri optimum medicamentum esse.

Vlcus omne simplex tum siccari tum astringi debere.

Cauum vlcus esse siccandum & abstergendum.

Vlcus in humidiori natura minus siccandum esse, in [illegible] vehementius.

Vlcus tum cauum tum plenum, quid postulent.

Cutem similem ei quæ periit, restitui non posse. Cutis gignendæ ratio.

Cicatricem inducturū medicamentum quale nam esse debeat.

Cicatricem inducentia medicamenta quæ sint.

Excrescentia carnis in vlcere à vehementer siccantibus medicamentis tollitur.

Naturæ opera quæ.

Carnem minuentia medicamenta.

Carnem exedentia medicamenta reddi minus acria si comburantur: minusque adhuc, si abluta fuerint.

Naturam ægri in primis esse considerandam.

Medicus cuiusque morbi optimus quis sit dicendus.

Vlcus rectè curari non posse, nisi subiecta caro pro naturali modo se habeat.

Vlcera curātoris caucre debet ab extremè calfacientibus atque refrigerantibus.

Aëris temperaturam ad vlcerum curationem esse expendendam.

Naturaliter se habentia corpora, similia sibi præter naturam autem, contraria postulant.

temperamentum sit æquo humidius: vtique in tantum autem siccitatem medicamenti conueniet, quantum particulæ temperamentum, totius temperamentum excedit. Veluti si exulcerata pars, quatuor numeris sit siccior medio temperamento ægri autem natura gradibus tribus humidior ita manifestum est, particulam quæ nunc exulcerata est, siccius vno gradu desideraturam medicamentum, quàm sit temperata particula. Simili modo & de aliis accessibus licet tibi ratiocinari. Porrò sicciores particulæ sunt, quæ minus carnosæ existunt: cuius generis sunt, quæ circa digitos articulósque habentur, præterea, quæ circa aures, nasum, oculos, & dentes consistunt: atque vt semel dicam, vbi crebræ cartilagines, & membranulæ, & ligamenta, & nerui adsunt: adeps verò raro, vel omnino nulla est, vel perexigua. Ordo autem curandi vlceris sordidi & caui, a sorde expurganda orietur, cùm nec glutinari quicquam, nec carne impleri possit, priusquam purum fuerit. Secundum locum exiget cauitatis sanatio. Tertium, cicatricis obductio. Quòd si vnà cũ illis vel phlegmone, vel erysipelas, vel gangræna, vel intemperies aliqua simplex compositave, partem infestet, nisi quis prius eam sanarit, vlcus implere carne non poterit. Carnis siquidem generatio, ex subiecta, quæ sana est, ortum ducit. Ex ea verò quam premit phlegmone, quæque intemperata est & ægrota, gigni caro noua non potest. Etenim iusta subiectæ carnis temperies, causæ rationem habet: vt quæ concrescere secum, quod vlceratum est, faciat, & cauitatem impleat. Puritas vlceris, rationem eius sine quo non, atque hanc sordes interpellans, curationem moratur. Habet autem & vlcus ad cauitatem rationem eius sine quo non: quandoquidem si vlcus cicatrice fuerit obductum, non amplius cauitas impleri carne poterit. Ergo si phlegmone, & cauitas, & vlcus, & sordes, in eadẽ particula simul adsint, primò phlegmonem, secundo loco sordem, tertio cauitatem, & quarto vlcus sanare oportet. Cæterùm affectus vnde primum maximéque imminet periculum homini, hic debet primus curari, atque etiam solus interdum: veluti si puncto capite musculi, conuulsio, quæ congruentium omnium medicamentorum vim respuit, accidat, præciso per transuersum toto musculo, conuulsionem quidem sanaueris, aliquem tamen ex particulæ motibus vitiaueris. Ad eundem modum, cum ex vena, arteriave sanguis immodice profluit, si totũ vas per transuersum præcideris, vlcus quidem eius postea sanare non poteris: periculum tamen quod ex profluuio sanguinis impendebat, sustuleris. Iam neruum punctum sæpe cogimur transuersim præcidere, quoties vel conuulsiones, vel delitia, vel ambo, magna ægréque sanabilia, superuenire vulnerationi cernimus. Similiter vbi luxatio cum vlcere in aliquo maiorum articulorum incidit, vlcus sanamus, luxationem autem insanatam relinquimus. Nam si hanc quoque sanare conemur, cõuulsiones hauddubiè sequẽtur. Primus igitur medendi in hisce est scopus, ille qui veluti a causis sumitur, eius quod est futurum: alter, qui ceu rationem obtinet, eius sine quo non. Tertius denique is de quo nuper diximus, qui ad id quod vrget dirigitur. Porrò quod consistere seorsum & per se potest, id nullius vnquam alterius differentia fuerit: sed quod alteri accidit, nec seorsum per se consistit. Quamobrem vlcus, phlegmone, gangræna, & putredo, cùm seorsum & per se consistere possint, affectus quidam præter naturam potius dicenda sunt, quam vlceris differentiæ. At magnitudo, paruitas, æquabilitas, inæquabilitas, tempus & figura, ex eorum numero sunt quæ aliis accidunt: ac proinde ab iis sumũtur propriæ simplicis vlceris differentiæ. Indicatio autem curationis a differentiis fit, sed nõ omnibus. Nã nec recens, nec vetus vlcus per se indicat aliquid. Siquidem quod vlcus tantum est, omníque alio affectu liberum, siue recens, siue antiquum sit, eandem semper curationem desiderat: nihil planè proprium indicãte discrimine eo, quod à tempore sumitur. At si cauitatem altè reconditam sub cute habeat, considerare oportet, vtrum ea in superiore parte sit sita, vt sanies ex ea prona effluat: an in inferiore, sic vt illic sistatur. Eius igitur cui effluxus patet, eadem quæ aliorum curatio est. Cui non est, huic ipsi moliamur effluxum quendam oportet. Eius duplex ratio est: aliàs tota cauitate desecta, aliàs in fundo tantum aperta. Quando verò harum alterutra sit ineunda, docebit tum locorum ipsa natura, tum verò vlceris magnitudo. Si nanq; & loca ipsa periculosam sectionem faciunt, & vlcus magnum fuerit, in fundo aperire magis expedit. Sin contra se habeant, persciodere præstat. Deligatio verò eius incipiat quidem superne, sed finiatur infrà, vbi scilicet patet effluxus. Iam verò transuersa vlcera, quòd eorum labra magis dissideant, à seséque absint, diligentius coniungi postulant: idcóque tum suturis, tum fibulis, in eis est vtendum. Quæ verò per longitudinem musculorum sunt facta, hæc si duplici initio deliges, nec suturis egebis, nec fibulis. Sin aliter deligare placebit, vel fibulis, vel suturis vtere. Sufficient autem paucissimæ omnino suturæ. Et magna quidem vlcera, iis quæ valentius siccent medicamentis curabis. Parua verò, vel quæ moderatè siccent, abundè sanauerint. Cæterùm profunda vlcera, eadem etiam sunt magna, voluntque tum à duobus initiis deligari, tum verò nec labra sua præproperè glutinari. At quæ profunda multum, longaque sunt, vt duplici ratione sunt magna, sic duplicem quoque præstant indicationem. Itaque & quæ valenter siccent postulant, ne immature labra coniungas: & vt à duobus initiis deliges, & vt altis suturis consuas.

Siccæ partes quæ sunt.

Vlceris sordidi & caui curandi methodus.

Carnis generationem ex subiecta carne, si sana sit, fieri.

Puncto capite musculi, si conuulsio oriatur immedicabilis, incidendum esse totum transuersim musculum.

Sanguinem fluentem immodice, supprimi, si per transuersum totum vas præcidatur: vlcus tamen eius postea sanari no posse. Neruus quandoque transuersim secandus.

Luxatio in vlcere quando debeat insanata relinqui.

Differentia nullius esse potest, quod per se consistere potest.

Vlceris simplicis differentiæ propriæ vnde sumantur.

Effluxus moliendi ratio in iis vlceribus quæ aptè expurgari non possunt.

Deligandi vlceris ratio.

Transuersa vlcera diligentius quam recta iungenda esse.

GALENI PERGAMENI
De methodo medendi,
LIBER QVARTVS.

Est itaque vnum morborum genus, diuortium continui vocatum: quod quidem in carnosa parte, vlcus: in osse, fractura, in neruo, conuulsio appellatur. Eiusdem generis sunt auulsio, ruptio & contusio: illa quidem in ligamento, hæ in vasis musculísque, ex violento ictu, vel graui casu, vel alio quopiam valente motu excitatæ. Ecchimosis verò vt plurimum vnà cum contusione & ruptione incidit. Fit autem aliquando & ex oris vasorum apertione, quæ anastomosis dicitur, & ex ea quam diapedesin vocant, & ipsam existentem solutæ continuitatis aliam speciem. Iam verò & ex erosione etiam soluitur interdum in animalis partibus continuitas. Verùm is iam mistus affectus est. Porrò erosio, si intrinsecus ab ipso animali proueniat, vitiosi succi est soboles: sin extrinsecus, aut

Vnitatis solutio.

Vlcus. Fractura. Conuulsio. Auulsio. Ruptio. Contusio. Ecchymosis.

Anastomosis. Diapedesis.

Erosionis causa.

à valen

à valentibus medicamentis fit, aut ab igni. In vniuersum autem, simplices affectus à compositis distinguere oportet, cùm simplici morbo simplex curatio adhibenda sit, composito verò non simplex. Igitur omne vlcus, aut solum atque per se, nullo nec cum eo simul inuadente, nec ipsum præcedente, aut sequente alio affectu, partem infestat: aut cum alio quopiam vno, pluribúsve coniunctum: quorum alij, non modò statim ab initio excitarunt vlcus, sed nunc etiam maius efficiunt: alij, eius sine quo non, vt ad curãdi opus, rationem obtinent. Cæterùm qui vlcus maius efficiunt, submouendi è corpore sunt, aut peruincendum id, quod inducunt, incommodum. Hoc autem, si affectus exiguus sit, fieri licebit facilè: si verò magnus, duci ad cicatricem vlcus non poterit, priusquam illi affectui subuentum fuerit. Ergo omne vlcus subiectam sibi carnem præditam naturali dispositione, optat: & ne quid alienum inter oras conglutinandas intersit, quod curationem morari possit. Subiectæ verò carnis affectus, causæ rationem obtinet, ad id quod efficitur. Quippe ex hac, & per hanc, tum quæ dissident, glutinantur: tum quæ caua sunt, carne implentur: quare pro natura sua se habeat oportet, quò hæc vtraque cõmodè perficiantur. Rectè autem illa se habuerit, si proprium temperamentum tueatur. Itaque necessum est ad vlcera tum glutinanda, tum carne implenda, temperatam esse subiectam carnẽ. Nec sat hoc ipsum videtur esse, nisi etiam qui affluit sanguis & probus sit, & quãtitate mediocris. Quippe ægrè sanabilium, rebelliumque vlcerum, alia ob intemperiem carnis exulceratæ, alia ob affluentem humorem fiunt talia. Caro autem ipsa interdum solis qualitatibus naturæ modum egreditur, interdum accedente tumore præter naturam. Iam humor confluens, aut qualitate aut quantitate, à naturæ modo discedit. Interdum verò miscentur dictorum affectuum, aut aliqui, aut etiam pariter omnes. Ac carnis quidem intemperiem, si squalens siccáque videatur, aqua temperata fouens humectãsque, donec rubescat, attollaturque in tumorẽ, corriges. Si verò vltra perfuderis, id quod attraxisti euocabis, ac proinde nihil profeceris: Quin etiam medicamenta humidiora, quàm sanæ carni, adhibeantur. Si verò humidior quam pro naturali habitu caro fuerit, contraria ratio ineunda est, ac medicamentorum facultas ad siccius transferenda: aqua verò nullatenus admouenda: sed si lauandum vlcus videtur, vinum, aut posca, aut decoctum austeræ cuiuspiam herbæ, præparandum. Eodem modo & calidiorem quàm par est, carnis habitum refrigerabis, & frigidiorem calfacies. Agnosces verò horum vtrunque, partim colore, partim tactu, partim laborantis sensu. Quippe aliàs vstionem se sentire fatentur, aliàs manifestum in particula frigus: gaudentq; vel frigidis medicamentis, vel calidis. Et aliis quidem rubor leuis insidet, aliis color magis albicat. Partium porrò quæ cum aliquo præter naturam tumore exulceratæ sunt, earum prius sanandus est tumor. Vbi labra tantùm vlceris decolorata duráve plusculum fuerint excidenda ea sunt ad sanam vsque carnem. Cùm verò altius id malũ serpit, deliberatione est opus, excidendúmne omne sit, quod præter naturam cernitur, an temporis spacio curandum: qua in re certè consulendus etiam est æger. Iam verò si prauus humor in particulas confluens exulceratas, nec vberior sit iusto, nec multùm excellat malignitate, auerti hunc, atque repelli conueniet: astrictis scilicet, refrigeratísque iis particulis, quæ ante exulceratam consistunt. Inchoanda etiam deligatio est à laborante particula, deducendáque versus sanã. Quæ autem vlceribus ipsis admouentur pharmaca, siccent valentius oportet, quàm quæ simplici applicantur vlceri. Quòd si sisti, compescique medicamentis influxus nequeat, causa eius inuestiganda est, atque hæc prius adimenda. Ac si quidem ob partis, quæ fluxum recipit, imbecillitatem aliquam id contingat, huic nimirum medendum est. Imbecillitas autem partis, omnino ab intemperie nascitur: non tamen ab omni, sed ab excellentiori, quæ sanè per contrariam est abigenda. Vbi igitur intemperiem ipsam sanaueris, te ad curandum vlcus conuertes: non aliter planè nunc curata intemperie, quàm si incidisset citra vlcus. Si verò ab alia quauis particula, vel etiam à toto corpore, vitiosus aliquis humor influxerit exulceratis particulis, medendũ in primis est ipsius fluxionis radici. Ita igitur & varices, quæ sæpe supra exulceratum locum sunt, prius sanabimus, vt deinde mox vlcus sanemus. Aduertendum autem est interim, nullam primitiuarum causarum, quas procatarcticas vocant, nisi etiamnum affectum producant, esse curationis indicatricẽ: sed huius indicationẽ, ab ipso affectu initiũ habere. Siquidem à nullo eorũ, quæ adhuc non permanent, indicatio sumi eius quod ex vsu futurum sit, potest. Est tamen vtilis causarum procatarcticarũ cognitio, ad noscendos affectus eos, qui, tum rationem, tum sensum latent. Est itaque rei quidem præsentis curatio: futuræ autem, prouidentia. Quod verò nec nunc lædit, nec læsurum timetur, id ab vtroque artis munere, tum eo quod curat, tum eo quod prouidet, excessit. Quare nec indicatio ab hoc ad curationem vlla, nec prouidentię ratio sumitur. Si igitur à procatarctica causa indicatio curationis non sumitur, vtique manifestum euadit, quòd ab ea quæ præsens est, sumetur. Cæterùm prospectrix pars artis, est duplex, altera quæ morbosum affectum iam præsentem submouet: altera, quæ illum qui nondum vrget, prohibet. Porrò contingit vlcera non sanescere: interdum quidem ob labra ipsa pessimè affecta, interdum ob intemperiem particulæ, absque vllo tumore præter naturam: nonnunquam ob intemperantiam quidem, sed quæ cum tumore aliquo sit coniuncta, non tamen qui omnino sibi labra excidi postulet. Fieri etiam potest, vt superiacens varix, vel auctior lien, vel aliquod vitiũ iecinoris, vel imbecillitas exulceratæ particulæ (quæ ipsa quoque intensa quædam est intemperies) vel totius corporis cacochymia, vel plethora, vt vlcera minus sanescant, prohibeat. Quare causa ipsa, quæcunque illa sit, circoncidenda venit. Iam verò vlcus omne cacoëthe, hoc est, malignãtis naturæ, continuò & cauum fit est necesse, cùm ex erosione nascatur. Nunquam autem id genus vlcera, sicuti neque alia vlla, calido acrique medicamento exasperes priusquam vniuersum corpus à recrementis liberes: quemadmodum faciebat imperitissimus Thessalos. Quippe eiusmodi medicamenta omnia, cucurbitæ ritu ad se trahere à toto corpore sunt habilia. itaque nisi id prius vacuaris, materiam fluxionis acri medicamento relinques. Etenim quòd nec rectè sanare oculùm ante totum caput, neque hoc ante totum corpus, vlla ratione liceat, tum philosophis tum medicis vniuersis qui methodo mederi sunt soliti, est in confesso. Verò autem

Marginal notes:

Vlceri curando quæ requirantur.

Vlcera cacoëthe cur talia euadant.

Carnis sicca intemperies, quomodo corrigenda.

Carnis humida intemperies quomodo corrigenda.

Carnis intemperies quomodo dignoscenda.

Vlceris labra quando excidenda sint. Æger quando sit consulendus.

Humor in particulas confluens exulceratas, quando auertendus & reprimendus sit: à quo radicitus.

Imbecillitas partis ab intemperie nascitur.

Varices prius sanandas esse, quàm vlcus, ab eis fluxum recipiens.

Indicatio vtilis nulla sumitur à causa non permanente.

Procatarcticarum causarum vsus.

Indicatio curationis à causa praesente sumitur.

Prospectrix artis pars duplex.

Vlcera sanescere quæ prohibeant.

Vlcera cacoëthe curanda non esse prius quàm corpus vniuersum sit purum.

autem methodum, certam quandam vniuersalemque viam, quæ sit omnium particularium communis. Cæterum notitiam quandã habeat oportet, tũ similis, tũ dissimilis, qui methodo quiduis molitur. At verò, etiamsi in singulis morbis priuata quædã esse methodus medendi videatur, commune tamen genus in omnibus vnum existit. Quippe in omnibus curationibus, vnum est methodi ipsius principium, quod ab affectus indicatione sumitur: viáque etiam quæ ab eo principio ad finem vsque perducit, est in omnibus particularibus similis. Quæ igitur vlcera, omnibus rite decenterque factis, non sanantur, ea medici cacoëthe, hoc est, maligna, contumacia, rebelliáque nuncupant. Protrahuntur autem, vbi quis illis, perinde ac si tantum vlcera sint, medetur. Cæterũ ex diuturnitate ipsius vlceris, iudicatio curationis non sumitur, sed ex ipsius particulæ affectu. Si ergo tantum exulceratæ partes affectæ sint, si eas curaueris, continuò sanaueris vlcus. Sin verò vniuersum corpus prauo succo redundet, si hunc euacuaueris, idem hauddubiè molieris. Ac signum quidem vitiosi succi, est ipsa diuturnitas vlceris: inuentio autem eius quod expedit, non ex diuturnitate, sed ex succi vitio suggeritur. Quare tria hæc sibi mutuò cohærẽt, signum, affectio, & curatio: signum quidem, ipsa diuturnitas: affectus, succi vitium: curatio, eius vacuatio. Veteres autem, vtpote breuitatis studiosissimi, prætermisso medio, interdum tertium statim primo subiiciunt. Veluti Hippocrates fecit, cùm dixit: Tum ab inueteratis vlceribus confert assiduè sanguinem effluere facias, sicuti que id opportunum videtur: non vtique curationem indicante diuturnitate, sed sãguinis vitio. Porrò omne vlcus, qua vlcus est, vt sanetur, mediocriter exiccari postulat. Si verò habeat secum affectũ alium coniunctum, primù quidem illius curationem: secundò autem, suam propriã requirit. Sed de curatione vlcerum, sic verba fecit Hippocrates: Quodcunque vlcus cæsim, perpersimve acuto telo est diuisum, medicamẽtũ enæmon, & siccans, & quod suppurari vetet, admittit. Sin caro aliqua telo tuso contusa, minutaque fit, huic ita medendum est, vt quamcelerrime suppuret. Nam & minus phlegmone vrgebitur, & necessum est carnes, quæ contusæ cæsæque sint, putrefactas & in pus versas, liquare, postea nouam carnem produci. Quo quidem sermone nos docet, oportere omnia siccari, præter ea quæ sunt contusa. Porrò omnia quæ putrefiunt, ex calido & humido sic afficiuntur. Ideóque etiam ea cataplasmata quæ ex hordei farina constant, ceu quæ calfaciant humecténtque, omnibus iis affectibus, quibus moueri pus expedit, admouebimus. Hordei nanque farina, ex aqua & oleo: itemque panis, ex aqua & oleo: præterea fomentum multæ calidæ aquæ: & tetrapharmaci vis: omnia denique calfacientia simul & humectantia, pus quamcelerrime mouent. Sciendum tamen est, admoueri cataplasma calidum atque humidum inflammationi: haud quidem tanquam remedium ipsius (phlegmones nanque remedia facultatem sicciorem possident, vt verbascum coctum, & folia trifolij cruda, & epipactri folia cocta, & polium) sed vt leuamen quoddã symptomatis. Ac proinde hordei farina, lenit quidem dolorem, minimè autem medetur inflammationi. Igitur vel prauus succus non amplius confluit ad partem exulceratam, aut etiamnum fluit. Si non amplius fluat, ipsi tantum quod laborat, est succurrendum: si quidem vel liuidum, vel nigrum, vel rubrum conspicitur, scarificando, ac sanguinem emittendo, mox spongiam sicciorem potius quàm humidiorem superimponendo: post hæc verò etiam siccantia remediã applicando. Ab his, si res postulat, rursus sanguinem auferendo, ac mox iterum ead peragendo, donec parta sanitas sit. Quòd si labra vlceris dura, callosaque appareant, etiam ea excindendo. At si aliunde humor ad partem fluat, fluxionis est occurrendum origini. Si verò valens aliquis morbus, vna cum virium robore affligat, vel si redundantis sanguinis concursus non adsit, nemo est qui non sanguinem detrahat, qui vtique in artis operibus fuerit exercitatus. Quippe sanguinis redundantia haud quaquam sanguinem esse mittendum indicat, sed magnitudo morbi vnà cùm virtute vegeta: exceptis tamen a sermone pueris. Etenim si quis etiã sanus, nec adhuc quicquam læsus, sanguinis redundantia grauetur, non statim huic mitti sanguinem est necesse: imò alij satisfacit inedia, alij cibi parcitas, alij soluta aluus, vel purgatio, vel frequentius balneum: alij sola exercitatio, vel multa frictio, abunde fuit. Sed nec purgatio in sola vitiosi succi abundantia conuenienter administratur, nisi etiam magnitudo ipsius morbi sit ipsi cacochymiæ coniuncta. Sic enim vlceribus atque vulneribus omnibus quoties valida sunt, purgationem esse vtilem est professus Hippocrates, quòd nimirum & insigniter vacuet, & ad diuersum trahat. Vlceratia autem vitia, trifariam grauia validaque redduntur: nempe vel propter afflictæ partis præstantiam, vel propter affectus magnitudinem, vel propterea quòd sint cacoëthe. Vulnus igitur quod intra thoracem, peritonéumve penetrat, non paruum periculum adfert, præcipue si interiorum quicquam sit simul conuulneratum. Quinetiam cacoëthe statim fieri, quæcũque in articulis accepta vulnera sunt, id quoque omnes ferè sciunt. Vbi enim tendones, & nerui, & carne vacua, ossculeotáque sunt loca, hic doloris, vigiliarum, conuulsionis, & delirij periculum instat. Tum hæc igitur vulnera, tum quæ adeò sunt magna, vt suturis aut ligaturis indigeãt, purgationem desiderãt. Ad hæc, quibus periculum corrumpendi ossis impendet, ea vtique non sunt absque magnitudine phlegmones. Quæcunque verò exeduntur, ea tum cacoëthe sunt, tum malorum succorum soboles. Herpetes quoque a bilioso excremento ortum habent: cæteraque diuturna omnia, ex huiusmodi quapiam causa proueniunt. Quare in omnibus his meritò purgare per aluum iubet Hippocrates. Si igitur valenter etiamnum fluxio irruat, reuellere ad contraria studebimus: vtique si in superioribus vlcus consistat, per inferna purgantes: sin autem in inferioribus sit, superiorem ventrem vacuantes. At si iam fluxio restitit, atque in membro inhæsit, deriuare per vicina magis expedit: cum & in propinquiora translatio, & purganti medicamento tum accessus, tum attractus, è vicino, sit promptior. Magnitudo autem morbi, ceu scopus quidam sanguinis detrahendi, aut purgationis adhibendæ, à nobis constituenda est. Quem sanè scopum inuenit primus omnium Hippocrates: secundum cuius quidem sententiam, omni recens facto vulneri, nisi in ventre consistat, expedit ex ipso statim sanguinem plus minúsve effluere. Quippe phlegmone sic minus tentabitur tum vlcus ipsum, tum quæ circumposita ei loca sunt. Idem etiam conformat, debere scilicet imitatorem esse medicum, non tantum

Methodus est certa quædam & vniuersalis via, omnium particularium communis.

Vlcera cacoëthe quæ dicantur.

Vlceris diuturnitas est succi vitiosi indicium.

Vlcus omne, quà vlcus est, vt sanetur, mediocriter exiccari postulat.

Putredinem fieri à calido & humido.

Pus mouentia quæ sint.

Inflammationi, cur adhibeantur cataplasmata calida & humida.

Hordei farina dolorem mitigat.

Sanguinem mittendum esse vbicunque magnitudo morbi cum virium robore conspirauerit, vel si sanguinis concursus non adsit.

Sanguinis redundantiam non postulare sectionem venæ.

Purgationem in sola cacochymia non administrari commodè, nisi etiam magnitudo ipsius morbi eam postulet.

Vitia omnia trifariam grauia reddũtur.

Vulnera articulorum euadere cacoëthe.

Herpetes à bilioso excremento oriuntur.

Reuulsionem esse ad contraria loca moliendam.

Deriuatio facienda est per vicina.

Morbi magnitudinem esse scopum sanguinis mittendi purgationisque adhibendæ.

Vlceri recenti expedire vt ex eo statim fluat sanguis.

tum

tum naturæ, sed eorum etiam, quæ eùm sua sponte eueniant, conferunt: necnon conducere, si ab inueteratis vlceribus eorumque circumiacentibus partibus, crebrò sanguis fluere cogatur. Porrò quæ acuti sensus pars est, eam quammaximè seruare citra dolorem tentandum. Quæ verò parum acri sensu est prædita, hæc, si affectus ita suadet, valentiora præsidia admittit. Rursus principis quidem membri robur seruari oportet. Quod tale non est, licet huic adhibere relaxantem medendi rationem. Quod verò ad positum pertinet, si ventriculus fuerit exulceratus, medicamenta bibenda sunt.

Gula exulceratæ medicamenta esse paulatim assiduéque lingenda.

Si gula (quæ transitus comestorum bibitorumque est) non semel, nec tota simul sumenda, sed paulatim, assiduéque lingenda: & sane tum crassiora, tum magis lenta esse debent. Nam ex transitu contactúque, vulneribus quæ illic habentur, emolumentum accedit: non ex continendo, & diutius adhærendo: sicut iis quæ in ventriculu sunt.

Intestinis exulceratis quo modo succurrendum.

Quæ verò vlcera in crassis sunt intestinis, iis quæ per sedem iniiciuntur remediis magis egent: quippe cui magis sunt propinqua. Quæ in tenuibus habentur (quoniam & linginquiora sunt, & medio situ posita) ambo requirunt, & quæ supernè sumuntur, & quæ infuoduotur per sedem. Communis autem omnium internarum partium est indicatio, vt ea eligantur, quæ animalis naturæ maximè sint familiaria, siue cibi sint, siue medicamenta: fugiantur respuanturque his cootraria.

Intrò quæ propinanda non sint.

Quanquam in iis quæ foris sunt vlceribus, innoxius etiam talium medicamentorum sit vsus, æruginis, æris vsti, æris squamæ, cadmiæ, pompholygis, lithargyri, atque cerussæ. Hæc igitur & similia, interiuribus exhiberi noo debent. Eligenda verò alimenta sunt, siquidem ad cicatricem perducere, aut vlcus glutinare studemus, tum austera, tum glutinosa, & quæ minimè rodant.

Mel crudum.
Austerum quid.
Acerbum quid.
Vlceribus internarum partium quę prosint medicamenta.

Sin emundare, quæ modicè abstergant: quod munus mel non coctum, præter cætera præstat. Ac voco sanè austerum, id quod astringens dicitur: vt acerbum, quod impense est austerum. Ergo internis vlceribus opitulantur, hypocistis, balaustium, punicorum cytioi, galla, malicorium, terra Samia. Lemnium sigillum, rhois, rosarum succus, acacia, aliáque id genus, quæ citra incommodum viscerum, præsidium internis visceribus afferunt. Danda verò hæc sunt, ex aliquo astringentium decocto, vel mali cotonei, vel lentisci, vel clauiculorũ rubi, vitísve, vel myrtorum, vel denique ex vino aliquo austero.

Vinum fugiendum esse, vbi phlegmones suspicio adest.

Cauendum tamen à vino est, vbi phlegmooes suspicio adest. Sunt autem & præparanda id genus medicamenta, cum eísque miscenda etiam, tum tragacantha, tum gummi: præsertim si ob gulæ vlcera exhibeantur. Sed & gargarizare quoque iubendus est, qui ad fauces & paristhmia his vtetur.

Asperæ arteriæ vlceribus qua ratione medendum sit.

Ad vlcus autem quod in aspera sit arteria, vt supinus quam diutissimè in ore teneat, ac omnes qui illic sũt musculos laxet, remittatque, præcipiendum: influit nanque sic sensim & paulatim de medicamento aliquid sensibiliter & manifestè in ipsam arteriã.

Potionis nonnihil semper in asperam delabi arteriam.

Nam & cùm naturaliter sese habet, scire licet potionis nonnihil illuc percolari. Semper autem cauendum est, ne largius quicquam, & per mediam spiritus viam, influat: alioqui excitabit tussim.

Mel permiscendum esse medicamentis, quę thoracis pulmonísque vlceribus instituuntur.

Iam verò medicamentis omnibus, quæ thoracis & pulmonis vlceribus sunt destinata, mel admiscendum est: quod quidem digestionis eorum in corpus, ac celeris transitus, veluti vehiculum erit, cum eo, quòd neque nocebit vlceri. Ad eundem modum, quoties in vesica & renibus coosistit vitium, non solum mel ipsum, sed etiam diureticorum aliquod vlcerum medicamentis miscere oportet.

Diureticorũ aliquod, mélque ipsum miscendum esse medicamentis quæ ad vesicã & renes faciũt exulceratos.

Cæterùm partes exulceratæ, tum ex earum substantia, tum functione, tum vtilitate, tum positu, tum figura, facilè discernuntur. Itaque non modò illa quæ diximus, sed etiam complura alia, ex figura partium, posituraque indicantur. Etenim catherere omnino probè vti nequeas, nisi & positum, & figuram totius vesicæ planè perspectam habeas. Ergo in huisce omnibus non parum ad totam curationem locus affectus indicat.

Affectus in alto sitos, valentiora medicamenta requirere, quàm qui in summa superficie cõsistunt.
Ecchymosis curatio.
Cucurbitula vsus.

Porrò valentiora medicamenta requirunt, affectus in alto delitescentes corpore, quam qui in summa superficie consistunt. Ecchymosis omnis, vacuationem pro curatioois remedio indicat. Quare calfacientibus huic, & modicè siccantibus medicamentis est opus. Quòd si ecchymosis altius descendat, nec fuerit vsus cucurbitulæ inutilis: quod quidem instrumentum fuit à medicis, ad violentam attractionem excogitatum. Ergo si euocatum celeriter ecchymoma sit, facile coalescet rupta ipsa caro. Sin longiore spacio, sordes multa subnascens, medium inter vlceris labra spacium occupat, ita vt iam coire ruptio oon possit, sed tantùm ipsa labra propè admoueantur.

GALENI PERGAMENI
De medendi methodo,

LIBER QVINTVS.

Vlcus cruentũ modicè siccantia necnon detergentia postulat.
Glutinantia medicamenta qualia nam esse debeant.
Cicatricem inducentia medicamenta qualia esse oporteat.
Excrescens caro qualia requirat medicamenta.

MOnstratum igitur est, omne vlcus siccantia medicamenta requirere. Cæterùm quod sinum habet, vt minus sanè quàm reliqua, sic ea quæ præterquam quòd modicè siccent, etiam abstergendi facultatem possideant, desiderare. Quod verò coniungi sibi labra postulat (cuiusmodi sunt cruenta) huic tum quæ magis etiam siccent, tum quæ citra abstersionem leuiter astringãt, esse opus. Iam quæ vlcera perduci ad cicatricem postulant, hæc non solùm magis adhuc siccantibus, sed etiam strenuè astringeotibus remediis egere. Quòd si caro eorum præter naturæ modum intumuit, acria & demolièria desiderare. Si quod verò aliud symptoma vlceri adiunctum erat, ab eius natura curationis indicatio sumebatur: atque ex hac rursus petebatur remediorum facultas. Si nanque sordes innasceretur, quæ hanc tollereot opus esse: eáque omnia abstergendi vim habere, multò sanè maiorem, quàm ea quæ carne implerent. Ac si agglutinaturum medicamentum esset, siccans astringensque id esse debere. Si carne impleturum, siccans & abstergens: atque in singulis reliquorum, vti dictum est. Si verò intemperata subiecta caro esset, primùm per contraria succurrendum esse illius intemperantiæ. Nihil siquidem redire ad propriam naturam potest, sine iis quæ ipsi facultatem habent contrariam. Considerandas præterea esse & ipsius intemperantiæ causas: ac primum quidem medendum esse causæ quæ adhuc intemperiem fouerer: post hanc verò, & ipsi quæ iam facta esset intemperaotiæ.

Indicationes à laborantis tẽperie sumptas, diuersam habere rationem illis, quæ ab vlcerum differentiis sumuntur.

Ostendimus autem, tum ab vlcerum differentiis diuersas indicationes præberi, tum eas quæ à laborantis corporis temperamento sumuntur, diuersam ab his habere rationem. Siquidem illæ, cùm ex iis, quæ sunt præter naturam, sumantur

tur, omnes contraria esse adhibenda dictant: hæ, cùm ab ipsa natura capiantur, similia. Nec illud omisimus, ea præcellentia membri, aut contrario statu, itemque ea sensu acri, hebetéve, diuersum medicandi cõsilium peti. Cùm autem non modò in similaribus, sed etiam in organicis partibus solutio continui oriatur, remediorum indicationes aliæ quidem à similaribus, aliæ ab instrumentalibus desumuntur. Cæterum quandoquidem satis superque de iis vlceribus, quæ in carnosis accidunt partibus, disseruimus, tempestiuum videtur nunc de illis agere, quæ in arteria, vena, & neruo contingunt. Ergo si cui arteria, venáve magna sit vulnerata, copiosum sanguinis profluuium subitò superueniet, & glutinari id vulnus difficile quidem in vena potest: in arteria autem (sicuti nonnullis medicorum est visum) fortasse omnino non potest. Sanè profluit ex vena aut arteria sanguis, aut reserato earum ore, aut tunica earum diuisa, aut transcolatus, siue sudoris instar transfusus. Porrò diuiditur ipsa tunica, aut vulnerata, aut contusa, aut rupta, aut erosa. Anastomosis (hoc est, reseratio) accidit, propter tum vasis imbecillitatem, tum sanguinis qui ad os eius impetu ruat, copiam: ad hæc, acrem quampiam, quæ illi extrinsecus incidat, qualitatem. Diapedesis verò ea tunica rarefacta, & attenuato sanguine oritur. Accidere tamen potest, & ob gracilium vasorum os adapertum. Quæ igitur vulnerant, ea sunt acuta, atque ad secandum habilia. Quæ contundendo soluunt, dura grauiáque existunt. Quæ rumpunt, omnia tensionis interuentu id faciunt. Idem & intensior actionis vehementia facit: tum plenitudo illa quæ respectu vasorum dicitur, tum casus ab alto, necnon graue quippam durumque incidens. Ac si ex vulnere, vel clamore, vel casu, vel contusione, perruptum vas sit, vtique in iis causa ipsa desinit. Si verò ea abundantia, fieri potest vt vas etiam amplius rumpatur, effectrice saltem etiamnum causa manente. Quare in tali affectu, quamprimum est ipsa plenitudo vacuanda: dein supprimendus sanguis: ac demum vlcus curandum. Vbi verò effectrix causa iam desiit, primò quidem sanguis sistendus est, ac mox vlcus sanandum: idque obturato perrupto vase, translatóque aliorsum quod per id ferebatur. Porrò vlcus ipsum claudetur, vel labris eius, quæ dissident, in idem adductis, vel osculo ipsius obstructo. Adducentur in idem labra, tum nostrarum manuum opera, vbi sic ad manus vlcus se exhibet: tum per deligaturam, tum per refrigerantia astringentiaque remedia. Neque enim sucre fas est, arteriæ venæve vulnus. Obstruetur vasis osculum & sanguine ipso concreto, & iis quæ foris illi admouentur emplastris linimentísque: necnon igne, & medicamentis inducentibus crustam. Potest etiam superimponi vlceri circuniacẽs caro, atq; ipsa in nonnullis vulneribus cutis. Auertitur autem sanguis, tum ad proxima deriuatus, tum ad cõtraria reuulsus. Deriuatio ad vicina loca fit, cùm id quod per palatum vacuatur, deriuatur per nares: reuulsio autem ad contraria, cùm ad inferna reuellitur. Rursus, quod per sedem profluit, id deriuamus per vuluam, sursum verò reuellimus. Ita nanque & natura ipsa facere solet. Mulieri enim (inquit Hippocrates) sanguinem vomenti, menses superuenientes remedio sunt. Hac de causa, si vel menses confertim eruperint, vel sanguis ab vtero quoquo modo profluxerit, sursum reuelles, cucurbitam maximã suffigens mammis. Eandem ob causam, si ea dextra quidem nare profluat sanguis, eam retinet maxima cucurbitula hepati admota. Si ex sinistra autem, lieni. Quemadmodum si per vtranque fluat, vtrique visceri cucurbitulæ applicandæ sunt. Quòd si resolutus adhuc æger non sit, etiam vena ex eodem cubito incidenda est, qui profusioni è directo respondet. Cæterùm vbi paulùm detraxeris, mox vnam horam intermittens, rursus detrahes: pòst iterum atque iterum, pro laborantis viribus. Ad eundem modum, quæ per alium fluunt, ea vel per vrinas, vel per vterum, vel per sedem transferes. Pari modo, quæ per vterum erumpũt, vel per vrinas, vel per aluum. Quæ verò in oculis, aure, vel palato, fluxiones accidunt, earum ad vicina deriuatio per nares est. At reuulsio in iis quæ suprà sunt omnibus, deorsum semper agitur: sursum in iis quæ sunt infrà. Præterea à dextris ad sinistra: sicuti ab his rursus ad illa. Similiter ea iis quæ intus habentur, ad ea quæ foris sunt: contraque ab his, ad illa. Ergo & frictio contrapositæ partis, potissimum per ea medicamenta quæ calfaciant: præterea vincula arctiora, iis quæ ad contrariũ reuocant remediis annumeranda sunt. Non secus profectò, & naturalium meatuũ qui positi ex aduerso sunt, reclusio. Porrò vinculum ipsis profluentibus vasis iniectum, fluentem sanguinem sistit: nostríque similiter digiti appositi: atqueadeo dissidentium vulneris labrorum ligatio, quam epidesim vocant. Situs autem particulæ vulneratæ sit talis, vt & spectet sursum, & ipsam indolentem conseruet. Si vas vnde sanguis profluit, altius demissum sit, vnco attollendum est, modicéque intorquendum. Quòd si ne tunc quidem sistatur, ipsúmque vas vena fuerit, supprimendus est cataplasmatis quæ ex frixa resina, & farinæ triticeæ tenuissimo polline, & gypso, aliísque id genus confecta sunt. Sin sit arteria, aut vinculo amplectens, aut totum vas præcidens, profluuium sistes. Sed vinculum etiam iniicere magnis venis compellimur: interdumque transuersim totas præcidere, vbi rectè ea profundissimo loco assurgunt, ac præsertim per angustias quasdam, vel per principes partes. Tutius tamen est vtrunque moliri, & vinculum vasis radici iniicere, & quod deinceps habetur, præcidere. Vasis radicem voco priorem eius partem, quæ vel iecinori est propior, vel cordi. His peractis implendum carne vulnus est, priusquàm vinculum à vase decidat. Itaque sistendo sanguini longè sunt commodiora emplastica, quàm inducentia crustas, quandoquidem in his est verendum, ne vbi crusta deciderit, rursum sanguinis profusio ab ipso vase excitetur, cùm vas magis nudatum carne, quàm pro ipsius naturali habitu, derelinquat. Siquidem generatio crustæ, ex subiectis fit, circumpositísque corporibus semiustis. Optimum igitur omnium quæ noui medicamentorum, quo etiam ad cerebri membranarum, necnon sphagitidum venarum hæmorrhagias tutissimè vtemur, est quod subiiciam. ℞ thuris partem j. Aloës partem S. misceantur ita cum oui candido, vt perueniant ad crassitudinem mellis. Postea verò leporis mollissimis pilis excepta, tum vasi, tum vniuerso vlceri, liberaliter admoueantur. Alligandum autem id forinsecus fascia est ex tenui linteo: cuius fasciæ primi quatuor quinquéve ampleaus, ipsi profluenti vasi iniicientur, ducenturque mox versus eius radicem: nisi in quibus partibus id non licet, vt in cerebri inuolucris. His factis, vbi tertio die solueris, si tuò

adhuc

Sanguis quatuor modis à vasis effluere potest.

Anastomosis vasorum vnde accidat.

Diapedesis causæ.

Suendum arteriæ aut venæ vulnus nõ esse.

Vas apertum obstrui quotupliciter possit.

Sanguinem deriuari ad vicina, & reuelli ad contraria.

Menses reuelli sursum, admota cucurbitula mammis.

Sanguinem ex dextra nare fluentem supprimi, admota cucurbitula hepati: ex sinistra autem lieni.

Sanguine per nares fluente, quando & qualis secanda sit vena.

Deriuandi modi diuersi.

Reuellendi ratio.

Frictio. Vincula.

Epidesis. Vulneratæ particulæ situs.

Sanguis profluens ex vasis demissis altius, quomodo supprimendus.

Sanguini supprimendo esse emplastica [illegible] …ica.

Sanguini supprimendo optimum cataplasma.

[illegible] adhæret, aliud rursus su[illegible] [illegible] antea, similiter. Quod [illegible] acciderit, impor[illegible]: [illegible] minuerit, curandum ipsum vas [illegible] à principio ad finem vsque, vulnerata [illegible] supina [illegible]. Vitandum [illegible] ne dolor incidat, ac rursus profluuium [illegible], cùm nihil sit quod profluuium magis quàm dolor prouocet, & phlegmonas augeat. Iam manna [illegible] magis quàm thus astringit: est autem [illegible] emplastica. Constat verò in [illegible] corporibus plus aloës immiscendum esse prædicto medicamento: in mollibus autem, plus thuris. Cæterum vbi medicamentum id facere magis emplasticum optas, deligere thus resinosius oportet, quod quidem & mollius est, & cādidius, mansumque non comminuitur, sed partes suas sibi cohærentes tuetur, vt mastiche. Maximam autem necessitatem vel crustificis medicamenti, vel ignitis ferramentis vtendi animaduerti, vbi ex erosione putrescentis alicuius, profluuium sanguinis excitatur: vt in pudendis & sede: quæ partes, & propter naturalem humiditatem, & quòd excrementorum canales sint, ex leui occasione putrescunt. Vbi igitur totum quod iam computruit sublatum fuerit, tunc in hisce opus est radicē ipsam exurere, idque aut ferro cādenti, aut medicamentis excitantibus crustam, sed quæ etiam facultatem astringendi possideant, qualis in chalcitide & mysi, & atramento sutorio visitur. Porrò quæ ex calce non extincta conficiuntur, ea vtique valentiora his sunt: cæterùm calx vim astringendi non habet. Excidūt igitur citius quæ ab his fiunt crustæ: hærent autem diutius, quæ ab astringentibus: quod vtique longè est vtilius. Quare nec festinare quidem debemus ad amoliendas crustas, vbi hæmorrhagiæ periculum adest, nisi in illis tantùm affectibus depascentibus, in quibus propter putredinem, candens ferrum admouere corpori fuimus coacti. Porrò qui è vasis profluit sanguis, aut propterea quòd amplius non confluet, sistetur: aut quia occlusa diutius erit: aut etiam ob vtranque causam, id quod tutissimum fuerit. At confluere prohibetur, & propter deliquium animi, & cùm ad cōtraria reuellitur, & cùm deriuatur ad proxima: & per refrigerationem, tum corporis totius, tum præcipuè partis affectæ. Hac etiam ratione, frigida tum pota, tum parti foris affusa, sæpe hæmorrhagias suppressit. Idem etiam moliuntur, & posca, & vinum acerbum, aliáque omnia quæ vel astringendi, vel simpliciter refrigerandi vim habent. Clauditur ipsa diuisio, si vel contrahatur conniueátque id quod diuisum est, vel obstruatur. Sanè contrahitur tum astrictione, tum refrigeratione, tum deligatura, tum vinculo excepium. Obstruitur vel intrinsecus, vel extrinsecus. Et intrinsecus quidem à concreto sanguine: extrinsecus verò, tum ab hoc ipso, tum a linamento, & spongiis, & crustis, & medicamentis iis, quæ lentitia crassitiéque sua, meatus obserant: ad hæc, corporibus iis quæ circumiacent, propius admotis. Atque hactenus de profluuiis sanguinis quæ à partibus expositis sensui oriuntur. Nam quæ de profundo sanguinis profluuia erumpunt, ea nec vinculo nec deligatura sanantur, veluti neque candenti ferro: sed per tenuisionem, ac ad vicina loca deriuationem: necnon per cibum atque potionem, quæ & emplasticam vim sortiantur refrigeréntque: necnon per medicamenta astringentia. Pro differentia autem & proprietate partium quæ profluuium patiuntur, variis vtimur instrumentis. Siquidem per clysterem, in intestina: per metrenchytas in vterum: in vesicam denique per catheteras, idoneorum aliquod medicamentorum immittimus. Equidem quaternis diebus vidi sanguinem e vulua profluere, nec potuisse vllo remedio sisti, quoad quarto die plantaginis succo vtentibus nobis, prorsus constiterit. Est quippe hoc medicamen, & ad ea quæ ex erosione excitantur profluuia sanguinis vtilissimum. Cui etiam valentius aliquod hoc casu medicamentum, aliàs aliud miscere soleo, vtique ad totum respiciens affectum, id quod perpetuò est faciendum. Etenim in his ipsis quæ ex vulua, vesica, & intestinis profluuia oriuntur, æstimari debebit ipsius profusionis quantitas: vt videlicet hanc ipsam, vel vt primam, vel vt secundam indicationem curationis habeamus, nec tamen negligentes affectum. Nam si perruptum vas aliquod magnum est, aut vehementer reclusum hiat, vtrique astringentibus medicamentis est opus, veluti balaustio, hypocistide, rhoë, omphacio, acacia, gallis immaturis & malicorio. Sin vel exiguum vas est, quod perruptum est, vel modicè reseratum, sic vt non multus fit ex eo sanguis profluens, etiam aloë & manna, & pini cortex, & lemnium sigillum, & spinæ Ægyptiæ fructus, & crocum, & lapis hæmatites, aliaque id genus, ex vino nigro austero, vtilia medicamenta sunt. Quòd si nec genus id vini adsit, nec plantago, nec solanum (quippe hæc quoque sunt idonea) rubi, & cynosbati, & myrti, & lentisci, & hederæ, & cotoneorum, & mespilorum, breuitérque, astringentium omnium decoctum ex vsu est. At si ex erosione profluuium aliquod incidit, erit vtique id exiguum, atque paulatim effluens. Quare Pasionis, vel Andronis, vel Polyidæ pastillis vtendum est: aut etiam nostro qui ex charta constat. Sin profusior hæmorrhagia sit, iis quæ vehementissimè astringant vtendum medicamentis, quoad vehemens eius frangatur impetus. Mox deinde admiscendi illis pastilli sunt: postea ad ipsos solos veniendum, cùm aliquo ex antè dictis succis aut decoctis. At verò quæ extrinsecus profluenti particulæ admouentur, tum astringentia, tum citra astrictionem frigida, hæc ipse non vbique probo: sed mihi contrà omnino quam fieri res postulat, ipsum sanguinem intrò compellere, ac venas quæ in alto sunt implere videntur. Vidimus enim quosdam eorum, qui sanguinem à pulmone reiicerent, ex thorace refrigerato manifestè læsos: æquè vt qui sanguinem vomuerunt nonnullos, quòd venter esset foris refrigeratus. Eodem modo & eorum quibus ex naribus sanguis profluxit, aliqui ex capitis refrigeratione deteriùs habuerunt. Quare nec omnino, nec sine discrimine, nec omni tempore loca quæ circa particulam vnde sanguis profluit, sunt sita, refrigeranda suasetim, sed posteaquam in alia diuerteris: vt exempli gratia, in naso, vbi sanguinis missione vsus fueris, vel artuum frictione, deuinctionéque, vel ad præcordia cucurbitis defixis. Quin ne sic quidem ad frontem capútque refrigerantibus vtendum est illicò, sed reuellendum prius ad contraria: vtique affixa in summa ceruice cucurbita. Quippe duplex est in sanguinis è naribus profusione auersio: & quæ est ad totius corporis inferna, & quæ ad capitis posteriora: proptereà videlicet quòd ipsæ nares & in superiore & in anteriore

Marginal notes:

Dolor [illegible] maxime ipsum profluuium [illegible] tum phlegmo[nas] [illegible]

Manna thure.

Thus.

Mastiche.

C[illegible] causticæ quæ in quibus conueniunt.

Adurentia simul & astringentia, quæ sint.

Crustæ à calce [illegible] astringentibus excitatis, hærere diutius videntur.

Refrigerantia totius corporis & præcipuè affectæ, sanguinem sup[primunt].

Sanguinis profluuia ex profundo erumpentibus sanationes ex curandā sit.

Plantaginis succus remedium optimū est sanguinis effusionibus.

Astringentia medicamenta.

Pastilli diuersi contra profluuia sanguinis, ex erosione oborta.

Astringentiā simul & refrigerantium vsum, quæ ad supprimendū sanguinem applicantur extrinsecus, non vbique probat Galenus.

Refrigerantibus quando circa partes vnde fluit sanguis vtendum.

Cucurbitam summæ ceruici affixam, reuellere a naribus sanguinem.

anteriore parte sunt sitæ. Iam verò sanguinis effusio diapedesis dicta, refrigerantibus & astringentibus est curanda: necnon victu crassiori, si ob tenuitatem sanguinis accidat. Porrò quod venæ insedit vlcus, si ad manum est, eandem curationem cum iis desiderat, quæ in carne consistunt. Enimuerò quemadmodum dura omnia ægre consolidescunt (cartilago enim cum cartilagine per coitionem haud coalescit, sicuti nec os cum osse, sed per callum tantùm coniungitur) sic etiam solutæ arteriæ cum difficultate ob substantiæ duritiem coalescunt, etsi eas aliquando conglutinari viderimus: idque in mulieribus atque pueris, tum circa frontem, tum circa malleolum carpúmque, ac medium extremæ manus. Simile quiddam aliquando & agresti contigit iuueni, dum sanguinem sibi mittendum verno curaret tempore, quod nostratibus est maxime in vsu. Illi siquidem pro vena fuit secta arteria in cubito, quam postea nosipsi conglutinauimus. Est autem sanatu difficilior arteria incisa quàm vena, tantóque siccioribus medicamentis eget, quantò ipsa est suapte natura quam illa, siccioris temperamenti. Cætera verò, eiusdem speciei ambæ medicamenta desiderant. Porrò ad ea quæ in recto intestino sunt vlcera, per vesicá, cui sit fistula recta ad finem annexa, iniicere liquatum medicamen atque tepidum licet. Cæterùm sicca medicamenta magis sunt idonea, quàm quæ liquabilia vocantur: quoniam facilè vel plantaginis, vel alterius eius generis succo miscentur. Eiusmodi medicamenta sunt, & crocum, & pompholyx, & aloë, & quæ dicuntur cephalica. In ipso autem primo producendæ carnis tempore, quod suppressionem sanguinis continenter excipit, etiam Lemnia terra salutare est præsidium. At quæ pulmoni adhæserunt vlcera (cuiusmodi sæpe in vrbe Roma visuntur, loco profectò maxime obnoxio fluxionibus) difficiliora curatu existunt, ob assiduam ipsius visceris agitationem. Quod quidem laxum & spongiosum cùm sit, minime etiam mirari conuenit, si sanguis aut pus in thorace contentum, aliquando per membranam illius transmittatur ad arteriam asperam: quandoquidem per aliam longe duriorem in ossium fracturis effunditur sanguis crassus ad calli generationem. Vbi igitur vel ex casu, vel præualida acutaque voce vas aliquod in pulmone rumpitur, citraque dolorem confertim sanguis feruens, floridus, multúsque cum tussi expuitur, scire licet in viscere vulnus consistere. Itaque laboranti iniungendum est, vt nec respiret vehementer, ac semper silentium agat. Præterea vena cubiti interna protinus incidenda, a qua bis térque postea sanguis est detrahendus, vtque auertendi gratia, tum artus omnes fricandi vinciendíque. His peractis, primum posca tum diluta, tum tepida, potui offerenda est, quò si quis in viscere cruor concretus latitet, solutus expuatur. Atque hoc nihil vetat bis térve, ternis horis facere. Ab iis verò etiam aliquod eorum quæ tum emplasticam vim habent, tum astringunt, medicamentum est exhibendum: idque aut ex posca diluta primum, aut ex malorum myrtorumve decocto. Rursúsque vesperi medicamen hoc similiter dandum, circunciso (si valentior sit æger) omni nutrimento. Sui aliter sorbitionis quod satis est exhibendum. Maximè verò ad rem pertinebit, si etiam postero die (modò æger obnoxius sit) parum sanguinis rursus ab incisa iam vena detrahas. Victu autem, medicamentísque eodem modo in quartum vsque diem vtitur pectore interim, si æstas sit, vndique melino & rosaceo, madefacto: sin hyems, nardino vnguento. Iuuerit etiam vel maximè non modò ad vulnus pulmonis, sed ad alia omnia, id medicamen emplasticum, quod ex bitumine acetoque, & aliis quæ ei misceri solent, conflatur. Quòd si mulieri puerόve, aut corpori quod mollis sit carnis, medearis, quod ex chalcitide fit, satis habile medicamentum fuerit. Cæterùm si rupturæ vasis successerit inflammatio, exigua spes est conglutinandi: ipsius quandoquidem inflammationis solutæ pus, expurgari sine tussi non potest, quæ maximè rupturæ aduersatur: in longius tamen tempus produci ipse affectus potest. At sæpe mansuefi vulnera, quæ fistulam non perueniunt, in carnosis quidem partibus subinde visa sunt coalescere, eius motu minimè obstante. Quæ in neruosis eius hærent, insanabilia sunt. Sane difficilis grauisque curatio est etiam eorum quæ in carnosis sunt partibus, si has iam phlegmone obsederit, idque non in diaphragmate solum, verum etiam in omnibus quæ intra peritonæum ambiuntur: quòd in ea scilicet sanies defluat. Danda tamen opera est, vt illa quacunque ratione siccemus, tum per ea præsidia quæ extrinsecus imponuntur, tum per ea quæ ex aqua, vinóve tenui bibuntur. Horum maximè idonea sunt, quæ diaspermaton vocant, & quod ex casia componitur. Immutatur autem plurimum ipsa curatio vlcerum, per singulas animalis partes. Indicat siquidem, veluti vitium ipsum, vt curetur, sibi applicandum esse contrarium: sic particula quæque, quod sibi sit quamsimillimum. Quamobrem aurium vlcera, cùm eæ partes longè siccissimæ sint, glaucio ex aceto curantur: necnon (si valentiore sit opus) medicamine Andronio, scoriaque ferri in pollinem tenuissimum læuigata, & cum acerrimo aceto, quousque ad lubrici mellis consistentiam deueniat, coacta. Porrò quod tetrapharmacum dicitur, siccare vltra id genus prorsus non potest: at maturare phlegmonem potest, augeréque affectæ partis putredinem. Itaque audiendi locus, quoniam siccissimus est, idcirco medicamentis eget quæ vehementissimè siccent. At oculo exulcerato, collyrium fortasse quod ex thure conficitur, expedit: naribus verò, quod multò sanè magis siccet, quàm vt conueniat oculis, minus autem quàm vt auri quadret. Vlcerum verò quæ in ore accidunt, quæcunque admodùm humida existunt, præsertim si proximè adhærent ossibus, ea medicamentis egent quæ vehementer siccent: veluti diphryge, tum ipso per se, tum ex melle, & vino, & mulso: præterea & ea quæ iris dicitur, & quæ antherа: hísque vel siccis, vel ex melle, vel mulso, vel vino. Vtile verò ad talia est & Musæ medicamentum, præterea rhois succus, & omphacium, aliáque strenuè siccantia. At quæ simpliciora oris vlcera sunt, hæc sanare commode possunt etiam medicamenta quæ modicè siccant: veluti quod ex moris conficitur, & quod ex rubi fructu, & quod ex succo corticis iuglandium viridis, atque etiam his magis, quod ex musto & cupressi sphærulis constat. In vniuersum autem, genus quidem medicamenti, ab ipsa curandarum partium substantia & affectu est sumendum: vtendi verò modus, à figura & situ. Siquidem quæ in ventriculo, pectore, & pulmone vlcera constitere, per ea quæ eduntur, bibuntúrque, curanda sunt. Quæ verò in intestinis, bifariam. Nam quæ vicina ventriculo sunt,

Sanguinis fluentis per parietes, reuulsio duplex.

Diapedesis quomodo sit curanda.

Dura omnia ægrè consolidescere.

Verno tempore sanguinem mittere Græcis etiam erat consuetum.

Vesica pro clystere Galenus vtitur.

Lemnia terra.

Romam esse maxime obnoxiam fluxionibus.

Pulmonis vlcera cur difficiliora sanatu sint.

Pulmonis exulceratio in medela.

Hæmoptoici morbi curatio.

Posca dissoluit grumos.

Sanguinem expuentibus repetendam esse detractionem sanguinis.

Pulmonis vase rupto, si inflammatio fuerit, sperari nequeat consolidari.

Vlcerum curationem immutari plurimum per singulas animalis partes.

Aurium vlcera quibus medicamentis curentur.

Tetrapharmacum coquit phlegmonem, augétque affectæ partis putredinem.

Oculi vlcera qualia medicamenta postulent.

Nasi vlcera quæ medicamenta postulent.

Oris vlcera quæ medicamenta requirant.

Diamoron, oris vlceribus commodum.

Medicamenti genus à substantia partis affectæ, & ab affectu est sumendum. Vtendi modus à figura & situ sumitur.

[illegible] per [illegible] est, bibitaque succurritur. Quæ [illegible] sita, per ea quæ intro sumuntur: [illegible] quæ vicina ventriculo sunt, [illegible] quod per sedem infunditur, nec in [illegible] ad interiora pertingere, quod per [illegible] rectum. Quamobrem thoracis atque pulmonis [illegible] vlcera, tum difficilius iis quæ in ventriculo [illegible] sanantur, vt quorum situs longius abit, [illegible] medicamentorum vis remittatur: tum propter hoc ipsum multo valentiora ea quæ denotentur præsidia requirunt, quam si ipsis stano vlceribus admoneremur. Quod igitur pulmonis atque thoracis vlcera expurgentur per tussim, ventriculi autem per vomitum & deiectionem, id ob ipsarum partium contingit formam. Cæterum qui e ventriculo eluere pus volunt, non sine periculo vomitum prouocant: sicuti si aliter mihi cum illi pituitam per oxymeli & radiculam detergerent. Tutius itaque est deiectione vti, quum vomenti periculum sit, ne & quod exulceratum est dilaceret, & succum quempiam inutilem ex vicinis attrahat. Porrò si in pulmone ruptum vas sit, scire licet, nisi protinus, antequam excitetur phlegmone, glutinetur, id postea insanabile fore. At vlcera interioris tunicæ asperæ arteriæ, & præcipue laryngis, curationem sane recipiunt per medicamenta humida quidem, sed facultate exiccantia: quæ retinentur ore, paulatimque per fauces defluunt, idque ægro iacente supino. Lac etiam, ad talia vlcera vnice commendatur, sed præcipuè quod Tabiis habetur, quum nimirum illic locus sit satis editus, & aër circundatus siccus, & pascuum pecoribus salubre. Licebit autem sibi similem locum etiam arte parare, insereréque in eo agrostim, lotum, polygonum, melissophyllum, lentiscum, arbutum, rubum, hederam, cytisum, & alia id genus. Iam verò lac bubulum, crassum natura est: asininum, tenue: caprillum denique, mediam consistentiam sortitur. Verùm muliebre lac tabidis auxiliatur eximiè, quum naturæ humanæ sit admodum familiare. Hoc tamen de lactis vsu, sit maximum & commune præceptum, vt ij quibus eo est opus, omnino id astante animali statim mulctum ebibant: etiam melle iniecto, si cui cogi in ventriculo solet: necnon sale, si ipsum citius ad aluum descendere cupis. Quod verò ad sanguinis reiectionem ex catarrho ortam pertinet, quum olim accersitus fuissem ad splendidam quandam matronam Romanam, tali affectu prehensam, incidere illi venam non placuit quandoquidem iam quatriduum sine cibo egerat propter catarrhum: sed iussi vt acri vteretur clystere, tum crura manusque calfacienti pharmaco plurimum perfricaret, vinciretque: mox caput raderet: cui deinde medicamen, quod ex palumbium stercore constat, imposui: interpositisque horis tribus, in balneum duxi, ac laui, nullo caput contingens pingui. Dein caput idoneo pilo contexi, & pro eo qui tunc erat temporis statu, nutriui sola sorbitione: post quam, statim fructum aliquem autumnalium austerum dedi. Quum autem dormitura esset, theriacem propinaui, circiter quatuor menses confectam. Habet enim id ætatis adhuc præualentem papaueris succum, qui in antiquaris ignauus redditur, ideoque & somniferum est, & fluxiones tum siccat, tum leuiter crassat. Secundo autem die iussi omnes eius partes fricari, vno capite excepto: ad vesperam verò porrexi mensis theriaces ceu fabæ nostræ magnitudinem. Erat enim quod pridie acceperat, hoc longè amplius. Postea verò quam hac quoque nocte probe dormiisset, tertio die manè mel coctum copiose exhibui, & in quiete seruaui. Procedente die totum corpus similiter fricui, ac ptisanæ cremorem cum pane exiguo, pro cibo sumere iussi. Mox quarto die manè dedi theriacen consistentem in ætatis vigore, idque cum melle copioso. Capiti verò mulieris eodem pharmaco, quod vehementer tum siccat, tum calfacit, imposito, ac dein ipsa lota, nutritaque modice, valentius iam pulmonem expurgare [illegible] quintum conatus. Ac dehinc rursum, rursumque ex interuallo, ad caput quidem consueto cerato, quod thapsiam recipit, sum vsus. Totam verò corporis curam, in gestatione, frictione, ambulatione, lauandique abstinentia, ac victu tum moderato, tum boni succi, ad reficiendum direxi. Qua industria rectè se habet mulier, minime [illegible] is opem requirens. Alteri verò adolescenti, cui ex refrigeratis spiritus instrumentis orta tussis fuerat, quum sanguinem ipse reiecisset ad dimidiam heminam, statim venam incidi, ac bis eodem die ex ea detraxi sanguinem: deinde rursus postridie bis: sed ad tuum frictione & vinctura priore die vsus, ad vesperam dedi pharmacum nostrum, quod diaspermaton dicitur. Secundo die post alteram detractionem imposui toti pectori ceratum quod ex thapsia conficitur: mox vesperi, ne supra modum calfaceret, id auferens. Tertio die rursus ad treis horas imposito, hominem laui. Cibaui autem similiter tribus his diebus: prioribus quidem duobus, sorbitiunculis: tertio verò, ptisanæ primum cremore: dein, pisce statim aliquo, qui facilis concoctu esset, adiecto. Dedi quoque medicamentum diaspermaton & secundo & tertio die similiter circa vesperam: quippe & somnum conciliat, & sensum doloris leuat, & siccandi vim habet. Vbi autem & spiritui delegatæ partes in naturali essent temperie, & totum corporis vacuatum, ac nulla phlegmone suspicio iuxta ruptum vas superasset, tunc expurgare incepimus. Mox propinata theriace vigentis ætatis, illum ad Tabias dimisi. Ex iis verò qui vlcus in pulmone habent, ij demum insanabiles mihi esse videntur, qui ex succi vitiosi erosione id possident. Oportet autem in principio nullius rei æquè esse solicitum, quam vt neque tussiant, neque ex capite aliquid in pulmonem defluat. Cauetur id triplici præsidio: purgatione primum: secundò, medicamine quod diaspermaton dicitur: tertiò, ipsi capiti prouidendo. Quod purget, diuersas facultates habeat oportet: cuius generis nostræ sunt pilulæ, quæ ex Aloë, Scammonio, Colocynthide, Agarico, Bdellio, & Gummi Arabico conficiuntur, ad plures videlicet purgandas species excrementorum. Capiti prouidebitur cerati vsu quod ex thapsia constat. Atque hæc quidem sunt peragenda in principio. Pòst verò reficiendus est æger salubriter, cibis boni succi, frictione, inambulatione, & balneo, ac præterea lacte fouendus. Quicunque parum habere sanguinis videbuntur, iis ad quendam succum probiorem reductis, detrahere sanguinem poteris: tum rursus reficere: eosdem etiam rursus purgare, ac rursus reficere: denuóque, si res suadeat, sanguinem mittere, potissimum quibus veluti limus quidam vitiosus & crassus, totus est sanguis. Ac qui sanguine abundant, statim iis à principio minuendus est. Itaque per hæc tria, qui planè deplorati non sunt, omnes seruantur: nempe per detractionem sanguinis, & purgationem & ea quæ caput roborant. Quare maximè à paruis

Ventriculi [illegible] expurgati deiectione, quam vomitu.
Pulmonis vas ruptum, nisi glutinetur, fit insanabile.
Asperæ arteriæ vlcerum medendi ratio.
Tabiarum lac.
Lac bubulum. Asininum. Caprillum.
Lac muliebre tabidis esse maximè congruum.
Lac astante animali, statimque mulctum, bibendum esse.
Lacti quando sal & mel iniiciendum.
Sanguinis reiectionis à catarrho prodeuntis curatio.
Theriaces quadrimestris facultas.
Sanguinem bis eadem die & ex eadem vena detraxit Galenus iuueni sanguinem ob refrigerata spiritus instrumenta reiicienti.
Diaspermaton medicamen. Ceratum ex thapsia.
Diaspermaton medicaminis vsus.
Pulmonis vlcera contracta ex vitiosi succi erosione esse prorsus insanabilia.
Pulmonis exulcerati curatio.
Catapotia descripta à Galeno.
Pulmonis vlcera in iis qui deplorati non sunt, curari per detractionem sanguinis, purgationem, & ea quæ caput roborant.

incipiendū auxilijs est, in quibus morbis maximū impendet periculum. At in leuioribus, licet quidē leuiora expetiit remedia. Sciendum autem est interim, fieri nō posse vt glutinetur vlcus, si phlegmone pulmonem inuaserit: omninóque, si inuaserit, febricitaturum hominē esse, ac purulenta deinde, quū soluetur phlegmone, exputurum tussi. Porrò vlcera quæ citra phlegmonem in pene, sedéve cōsistunt, nullum cataplasma desiderant, sed medicamen quod cicatricē inducat: non tamen eius naturæ, quæ vlcera, quę in carne sunt, inducere cicatrice possit: imò quę tantò magis valeat siccare, quantò hæ partes carne sicciores existūt. At talia sanè medicamenta sunt, quod ex charta cōbusta cōstat: anethúmque vstū atq; respersum, ac denique colocynthis cōbusta. Verùm ipsorum, quæ in pene sunt, vlcerū, magis siccari postulant quæ in toto cole hæserunt, & quæ solā glandulam occupant: minus verò quæ in præputio sunt: atq; etiā his minus, quæcunque in reliqua sunt cute, quæ totū colē vestit. Recentibus & sine madore tum sedis, tum pudendorum vlceribus, sola aloë redacta in tenuissimum pollinē, inspersáque, salutare medicamē existit. Simillimā huic vim habet cadmia vino elota, & sicca. Ab hac non longè abest lithargyros. Deinceps verò molybdæna sequitur. Cæterùm omnibus tū minus inferens doloris, tum nullo minus efficax pompholyx est. Sin humidiora sint vlcera, ipse per se pini cortex, itémq; lapis hæmatites idoneus est. Quòd si profunditas quæpiam adsit, vbi exiccata fuerint, dictorum alicui tantum mannæ admiscendum est, quantum sit ad carnem gignendam satis.

Extremis morbis extrema remedia adhibenda esse.

Pudendorum vlcera qualia medicamenta postulent.

Aloem inspersam, esse salutare medicamentum sedis & pudendorū vlceribus.

Medicamina vlceribus sedis & pudendorum apta.

GALENI PERGAMENI
De medendi methodo,
LIBER SEXTVS.

Solutæ vnitatis species.

SOlutio cōtinui, in carne quidem, vlcus: in osse, fractura: in neruosis fibris, spasma: in musculis denique, vlcus atque ruptio vocatur. Singuli verò horum affectuum, quatenus quidem affectus sunt, sui per contraria sublationem indicant: quatenus autem solutiones continui, vnitionē. Igitur si cutis tantùm acu (exempli gratia) alicui sit puncta, facileque in eo sanescant vlcera, etiamsi citra medicamentum, nudóque membro, ipsum ad consueta dimittas opera, nihil sentiet mali: sin verò ægrè in illo sanentur, primùm quidem dolebit, pòst etiam tum pulsu particula infestabitur, tum phlegmone. Quare minimè imponemus medicamē quod glutinet, sed molle, & blandū, & quod dolorē mitiget. Siquidē vbi magna diuisio est, ibi studiū impendi debet, vt magis siccantibus remediis labra vlceris & vniantur, & coalescant: vbi autē acu stylóve facta diuisio fuerit, id dūtaxat curandū est, ne phlegmone rētetur particula. Porrò vbi aliquis neruus est punctus, cutim ipsam apertam seruare oportet: aut (quod tutius est) latius incidere, vt per eam ex neruo vulnerato effluat sanies: dein verò admouēda quæ simul dolorem mitigent, & exitum saniei patefaciāt. Si virtus vegeta sit, sanguinis missio est expediēs, purgatióque vniuersi corporis, si vitiosis succis redūdet. Aqua verò calida, quanquam reliquas phlegmonas valde mitigat, vulneratis tamen neruis inimicissima est, quum præsertim eorum substantia ex refrigerata concretaque humidiore materia sit condita. Omnis quippe eiusmodi constitutio, per ea quæ simul calfaciūt humectántque, resoluitur, atque putrescit. Quare præstat oleo tenuium partium, & veteri, & calido, neruos punctos fouere. Hoc siquidem, si frigidum applicetur, tenues meatus obstruit: sin calidum, digerit. Etenim medicamen quæ nerui pūcturæ auxiliantur, debent esse facultate tenuia, modicéque calfacientia, & quæ siccare citra dolorem possint: quandoquidem sola hæc trahere ex profundo saniem, nec demorsa, nec contracta particula, valent. Ego itaq; sum vsus primùm resina terebinthina, tum per se, in iis qui molli erant carne: tum cum euphorbio, in iis qui dura. Non secus etiam & propoli, nō per se modò, verumetiā cum euphorbio ipsam emolliens: quòd si durior esset, cum aliquo tenui oleo. Quin & sagapeno, opopanacéque, sum in duris corporibus vsus, vtique cum oleo & terebinthina id miscens. Sed emplastrū ex lachryma Cyrenaica non inutile ad id fore mihi videtur. Nec secus sulphur viuum, ac minimè lapidosum, tenui oleo permistum, donec sordium crassitudinem contrahat. Calx etiam lota, oleóque commista, similiter auxiliatur, præcipuéque si in æstu caniculæ his térve aqua marina abluatur. Ego verò ad neruos pūctos hoc vti consueui emplastro: Ceræ partem vnam: resinæ terebinthinæ, aut (loco eius) humidæ pineæ, aut colophoniæ, aut abietinæ, vnius partis dimidium: picis tantundem. Si itaque humidam resinam miscebis, tunsum cribratúmq; euphorbiū reliquis immittes liquatis. Esto verò pondus eius, pars ceræ duodecima. Sin siccam, sicuti quæ colophonia dicitur, vtiq; oleum pusillum desiderabit euphorbiū. Itaque vulnerati nerui curatio medicamenta postulat, quæ & tepidum calorem excitent, & valētet siccent: tum quæ ex substantiæ suæ natura & attrahendi vim habeant, & tenuium sint partium. At si neruus nō punctus, sed per directum sit cæsus, nudúsque diuisa cute ostendatur, vim euphorbij non feret, ita vt quum interposita cutis est, ferre potest. Quare tūc optimè calce elota, & in plurimo oleo soluta vtēre. Salutare etiam est medicamen, quod ex pompholyge medicamentum fit, si in largo sit rosaceo liquatū. Quod vtique melius fuerit, si tum rosaceū ipsum, tū oleū, salis sit expers. Porrò quæ ex metallis constant medicamenta, ea elota omnia esse debent, si citra morsum sint siccatura. Salubre verò medicamentum est, quod ex melle soluto in oleo insulso cōstat. Cera præterea, terebinthináq; si his misceantur, elui prius debent. Quippe medicamentis omnibus quæ laueris, acris mordénsque sanies eluitur, abstergitúrque. Si verò robustus sit qui vulnus accepit, & cui corpus sit à superuacuis humoribus mundum, in hoc fas est valentioribus remediis nonnullis vti: cuiusmodi sunt linamenta imbuta pastillis Polyidę, sapa solutis, & super aqua calida tepefactis. Nam eorum quæ vulneratū neruum contingunt, nihil esse frigidum debet: quādoquidem ea pars maximè sensilis est, & principum partium primati cōtinua, & tēperamento suo frigida. Quorū omniū occasione facile à frigido offenditur, & suam offensam impertit cerebro. Quòd si ex iis fuerit qui perueniunt ad musculos (sunt enim hi instrumenta voluntariæ motionis) etiam conuulsionem facile accersit. Idem fore & in tendonibus expectabis, iisdē de causis. Sanè oleo perfundere tale vlcus non conuenit: nam oleum viribus illius pastilli est aduersum, vlcúsque sordidum reddit. Nec enim parū interest, nudóne neruo, an per interpositam cutem admoueas. Abluenda igitur à vulnere est sanies per lanam mollem specillo circūuolutam, ac in principio quidē sapa madefactam, expressámque: postea verò etiam vino dulci,

sed

Punctura curatio.

Puncto neruo vulnus est dilatandum.

Puncti nerui curatio.

Aquam calidā esse vulneratis neruis inimicissimam.

Neruos punctos oleo calido fouendos esse.

Puncti nerui qualia medicamenta postulent.

Terebinthinā auxiliari punctionis.

Punctis neruis emplastrum optimum.

Punctis neruis qualia desiderentur medicamenta.

Nerui per directum cæsi curatio.

Metallica medicamenta debent elota esse, si citra morsum sint siccatura.

Neruis vulneratis nihil debere admoueri frigidum.

Musculi sunt instrumenta voluntariæ motionis.

Oleum reddit vlcera sordida.

sed omni mordente qualitate carente. Nam quæcunque dulcia pariter & fulua sunt, vt Falernum, ad id inutilia existunt. Quippe acria sunt omnia talia, & supra modum calida. Vlcere verò iam ad cicatricem veniente, quæ alba planè sunt, & tenuia, nec multam aquam tolerant, nec odora sunt, ea dulcibus præstant. Aquæ verò vsum ad neruum vulneratum perpetuò fugies, sicuti & cataplasma relaxans. Ad iam dicti pastilli vsum proximè illud medicamentum accedit, quod diachalciteos vocant. Liquari autem id debet, æstate rosaceo, hyeme Sabino oleo. Quòd si Polyidæ pastillus non suppetat, Andronis vel Pasionis, loco eius sumendus est: vel noster, qui etiam omnibus eis est valentior. Vbi verò neruus alicui transuersim est vulneratus, detrahere largius sanguinem expedit: ac tenui magis, quam in illis, vti victus ratione: tum in quiete omnino ac lectulo molli hominem continere: tum oleo calenti vberrim in axillis, collo, tendonibus, ligamentis, & capite vti. Quòd si vulneratus neruus ex iis sit qui in crure habentur, sicuti quum in manu est, alæ, ita in his bubones largo oleo imbuendi: tum per totam spinam ad collum & caput ascendendum. At contusi nerui, vbi cum eis est simul & ipsa cutis contusa, cataplasmate ex oxymelite & fabacea farina curantur. Qui verò absque cutis simili affectu, contusi sunt, iis oleum calens, atque tenuium partium, auxilio est. At si dolor vnà cum contusione cutis & nerui infestet, etiam picem liquidam immiscere illi cataplasmati, ac bene coquere, tum calens medicamentum imponere oportet. Vbi verò magis siccans efficere voles, erui farinam iniicies. Quòd si vt amplius quoque siccet desideras, irim immittes Illyricam. At si totus præcisus neruus sit, metus præterea nullus instat, debilis tamen remanebit particula. Curatio verò eius communis est cum ea, quæ aliorum est vlcerum. Ligamenta autem, quum simillimam habeant speciem tendonibus, valentissimorum remediorum vim tolerant: quòd neque ad cerebrum pertingant, & sensus sint expertia. Nam nerui omnes, alij ex ipso statim cerebro habent ortum, alij spinali interueniente medulla. Tendones quoque, quoniam ex neruo & ligamento constant, quatenus nerui participes sunt, eatenus ex cerebro oriuntur, minus tamen quàm ipsi nerui conuulsionem accersunt. Ligamenta verò, quum ex osse ortum habeant, quæcunque rotunda sunt, ea neruis sunt consimilia: duritie tamen plurimum dissident. Verùm in eo quòd alba sunt, & exanguia, & cauitate carentia, & in fibras diuiduntur, similitudo illis cum neruis & tendonibus constat. Ligamentum igitur vulneratum, si id est quod ab osse ad os permeat, & maximè sine periculo est, & si id sicces quibuslibet medicamentis, nihil hominem offenderis. Sin id quod se in musculum inserit, quantò est neruo & tendone minus opportunum periculo, tantò vtique, nisi rectè curetur, reliquis ligamentis magis terrere debet. Sed iam operæpretiū est, vt de abdominis vulnere aliquid etiā dicamus. In abdomine extrinsecus cutis omnibus antestat: quæ in membranam finitur. Post cutē, medio circiter loco, neruea tenuitas musculorum gemina tenditur, membranarum ritu. Post has deinceps habentur duo musculi recti, & carnosi, qui a pectore ad ipsa pubis ossa perueniūt. Atque hæc quidem omnia sibi mutuò cohærent, abdomenque constituunt. Quod verò deinceps hoc excipit, peritonæum vocatur, estque ex corporibus duobus exanguibus & neruosis conflatū. Verùm alterū eorum neruosa tenuitas eorum musculorū est, qui per transuersum se agunt: alterum, mēbrana prætenuis, veluti aranea, quæ vtiq; verè est peritonæum. Ac tale quidem in medio sui est abdomen. Partes verò eius, quæ vtrinq; ad latus ad quatuor quasi digitos recedunt, hæ statim à cute obliquos musculos habent: priores quidem, qui à pectore demittuntur: secundos, qui ab ilibus ascendūt: deinde post hos, transuersum vtrinq; musculum, sub quo est peritonæū. Ergo & minus periculi in hoc loco conuulnerato est, quam in medio: quum tenuem aponeurosim nullam habeat, & sutura in medio difficulter administretur: quum nimirum & hac parte maxime procidant intestina, & ægrè inibi cōtineri queant. Si igitur maius sit abdominis vulnus, tum plura necesse est intestina excidere, tum difficilius denuò immitti: quanquam & parua vulnera tractatu etiam sunt difficilia. Nam nisi quòd procidit, illicò in suum reponatur locum, inflatur, surgitque in tumorem: quo fit, vt per angustū foramen immitti nequeat. Quare minus graue per huiuscemodi vulnera, mediocre foramen est. Principiò itaq; id agendum est, vt intestina quæ exciderunt, in suū recondantur locum. Secundò, vt vlcus suatur. Tertiò, vt medicamen imponas. Quartò, vt ne qua præstātior pars simul afficiatur, prospicias. Si ergo adeò paruum sit vulnus, vt inflatum intestinū ex frigore ambientis aëris remitti nequeat, discutiemus flatum spongia molli, & ex calente aqua madenti, móxque expressa, intestinum ipsum calfacientes. Præparetur verò interea vinum austerū calidum: quippe id magis calfacit quàm aqua, robutque intestino addit. Quòd si huic quoq; præsidio, intestini inflatio non cesserit, incidendū peritonæi tantulum syringotomis est, quantùm ei quod excidit, reponendo sit satis. Scalpelli verò quibus acies vtrinque habetur, aut quibus cuspis acuta est, sunt omnino fugiendi. Situs autem laborantis sit talis, vt quæ vulnerata pars est, sublimiorē semper locum obtineat. Cauendumque magnopere est, ne id quod exciderit, degrauetur quicquam ab intestinis aliis. Qui igitur intestina per magnū vulnus prolapsa, reponere in propriā vult sedem, is vbi totum vulnus manibus suis extrinsecus apprehenderit, debet intrò reprimere, tum constringere, ac exiguum semper sueriti prænudare: quinetiam id ipsum quod assutum est, modicè comprimere, quoad totum persuatur. Quoniam igitur coire coalescereque oportet cum peritonæo abdomen, incipiendū quidem à cute est, atque ab externo introrsus acus iniicienda. Vbi verò tum cutim, tum rectum musculum totum transierit, præterito quod ei subest peritonæo, per reliquum peritonæum eam ab interno extrorsus iniicies, atque inde per reliquum abdomen ab interno extrà transmittes. Vbi hoc penitus penetrauerit, rursus ab externo introrsus idem abdomen est perforandum. Mox vbi peritonæum quod illi quoque subhæret præterieris, atq; ad contrarium veneris, hoc quoque ab interno extrorsus est perpungendum, vnaque cum eo totum ipsi coniunctum abdomen. Deinde ab hoc incipiendum rursus, atque id cum contrario peritonæo consuendum: ac rursus vicina quoque cute transmissa, iterum ab ea parte acus introrsus est traiicienda, consuendúmque abdomen id cum peritonæo contrario, etiam inibi vicina cute transmissa. Atque hæc iterum iterúmque facienda,

Neruo vulnerato neque aquam, nec relaxans cataplasma admouere oportet.

Nerui transuersim vulnerati curatio. Neruis vulneratis in brachio axillas in crure, bubones largo oleo fouendos esse.

Contusi nerui curatio.

Ligamenta sunt sensus expertia, neq; à consensione cerebro. Nerui oriuntur à cerebro. Tendones cōstant ex ligamento & neruo. Ligamenta oriuntur ab ossibus.

Ligamenta omnia periculo cum vulnerantur quæ sint.

Abdominis descriptio.

Peritonæum.

Abdominis partem anteriorem cum vulneratur, ægrius curari iis quæ consilium ad latera.

Abdomine vulnerato, cur mediocre foramen sit salutarius angusto. Intestinis excidentibus per abdominis vulnus quid agendum.

Abdomē vulneratum consuendi ratio.

facienda, quoad totum vulnus similiter consuerimus. Quod verò ad interuallum punctionum, eandémque altitudinem pertinet, mediocritas eligenda est. Filum etiam, inter durum & molle medium quoddam obtineat. At verò medicamenta, quibus in his vtuntur, eiusdem materiæ sint, cum vulnera glutinantibus. Sunt qui aliter vulneratum abdomen consuant, ad hunc modum: Oportet à vicino nobis abdomine incipere, atque ab externo introrsus per id tantùm acum transmittere. Pòst, prætermissis vtrisque peritonæi labris, ex aduersa parte ab externo introrsus per vtrunque eius labrum acum reuocare: dein rursus hanc reuocare, atque ab interno extrorsum per aduersum abdomen traiicere. Atque ita totum peritonæum sibi mutuò coalescens, prorsus intra abdomen absconditur. Deligatio verò extrinsecus, vel præcipuè in his necessaria est. Ad hæc quod inter bubones & axillas est, id totum molli lana ex oleo mediocriter calido imbuta circundare oportet. Satius item fuerit, & si per clysterem intestinis aliud simile infundas. Quòd si quid ipsorum intestinorum sit vulneratum, quæ extrinsecus fieri debent, omnia similiter vt diximus, sunt peragenda. Cæterùm quod inijcitur, vinum nigrum austerum, & tepens erit. Ac crassa quidem intestina, sanatu facilia sunt: è contrario difficilia, quæ tenuia existunt. Ieiunum autem est omnino incurabile, tum propter magnitudinem multitudinémque vasorum, tum quòd tunica eius neruosa, prætenuisque sit. Adde quòd tum bilem synceram hoc intestinum recipit vniuersam, tum quòd omnium maxime est vicinum iecinori. Ventriculi autem quæ carnosæ partes infernæ sunt, curare cum fiducia tentabis: quæ verò in ore eius sunt, eæ sensus acumen quo minus sanentur, obest: atque hoc etiam quòd medicamenta illic diu hærere non possint. At verò omentum si per vulnus exciderit (præstat enim hæc pars animali vsum non vsqueadeo magnum: constátque ex membrana tenui, arterijs atque venis contexta) si quid ex eo nigricans sit, excipiemus id vinculo, ac sic, quod post vinculum est, amputabimus: atque vt in imo fine iam prædictæ suturæ abdominis, pendeant ipsius vinculi extrema curabimus, quò nimirum ea, quum ex vulnere suppurante euomentur, facilè recipiamus. Sed iam ad fracturę curationem veniendum est: cuius quidem scopus vnitio existit. Cæterùm coalescere nequeunt ossa iuuenum, adolescentum, consistentium ætate, necnon senum, ob eorum maximam siccitatem duritiémque: tametsi interueniente alia quapiam substantia crassiuscula (quæ ex proprio eodémque crasso ipsorum ossium alimento redundat) concrescentéque in labris fracturæ, possint ceu quodam glutino separatæ ossis partes connecti inuicem, atque conglutinari. At verò quæ abunde sunt mollia, qualia in puerulis conspiciuntur, ea sola vnitionē recipiunt. Ergo si os aliquod per transuersum frangatur, sic dissident a se eius partes, vt e directo non iaceant: quare primò curandum est, vt in directū & contrarium agatur, iuxta integræ exemplum, à qua nimirum certissima transpositionis fractorum ossiū indicatio sumenda est. Quæcunque igitur retrorsum (exempli gratia) magis sunt acta, ea prorsum magis impelli conueniet: nec minus alteram quoque fracti ossis partem modicè ad contraria retrudi. Contra, quæ prorsum sunt emota, hæc rursus ipsa quidem retrorsum, reliquam verò partem sensim duci prorsum nec secus de cæteris differentiis. Cauendum tamen est interim, ne in adducendis contrario motu partibus, extantiæ fractorū ossium frangantur. Quibus sanè confractis, nō poterunt ad amussim inter se coaptari fracti ossis fines. Ob idque dissidētia ossa, e directo admota esse oportet: quod commodè fieri nequit, nisi retracta sint, idque aut manibus, aut vinculis, aut instrumentis. Postea verò quam abunde reuulsa fuerint, nec vllus superstit meatus, ne se in adducendo tangant, tum in directū opponere, vinculaque remittere, ac musculis ipsis diductorum in idem commissionem permittere expedit: interim verò te ipsum quoque manibus subseruire: & sicubi aliquid paululum subsultet, corrigere atque formare. Ab iis secundum, quò diriges, fuerit, vt immotum prorsus membrum consistat, ne quid eorum quæ effinxeris, moueatur. Ne verò per motiones ipsas disiungātur ossa cōmissa, tota deligatura complecti fracturā oportet. Quam sanè deligaturā nec adeò debemus arctare, vt eam comprimat: nec remittere ita, vt sit laxa. Ac pectori quidem latissima fascia congruit: artubus autem & iugulo, angusta, sed quæ tantum ex versuum numero securitatis adijciat, quantum ex angustia deficit. Ad hæc deligaturæ principium debet super ipsam fracturā inijci, ac circunduci bis terve: hinc verò ad membrum reliquum dispensari. Siquidem qui sic deligat, & ab integris ad laborantem partē sanguinis confluxum arcet, & quod iam collectum in ea est, exprimit: prohibétque circa fracturam excitari tum phlegmonem, tum sphacelum, quæ ossium caries & corruptela existit. Cęterùm quum duæ partes sint, quæ & recipere aliquid laborante particula, & transmittere ad eam possint: vtique quæ superiacent, tum propter multitudinem, tum magnitudinem, ad ambo magis sunt habiles. Extremæ verò, propter causas contrarias, exiguum quidem aliquid vel recipere, vel transmittere possunt: at multum nec ægris subministrare, nec ab ipsis recipere. Sed nec sola deligatura fasciarum est satis ad commissorum ossium tutelam, nisi etiam & splenia vna cum fasciis exterioribus adhibeantur, quæ hæc quoque ipsa stabiliant. Ne autem phlegmone oriatur, cerato est humido vtendum. Iam verò repositionis figura eligenda est, quæ à dolore maximè sit immunis, quò nec phlegmonem particula contrahat, & æger persistere in vna ea diutissimè immotus possit. Ac talis sane est quammaximè naturalis membro, vt brachio quidem, angulosa: cruri verò, quæ paulò minus porrecta est. Verùm ad dolorem vitandum, non modò naturalis habitus cuius instrumento est vtilis, sed etiam consuetudo quoque conducere nonnihil videtur. In vniuersum autem tum extendere, tum effingere, tum deligare, tum reponere, vna ea figura, quæ doloris minimum habeat, est studendum. Soluere autem deligaturam tertio die debes, ne in membro pręter solitum cooperto, dolor aut pruritus erectur: nec eius, quod iam fracturæ est infixum, perspiratio prohibeatur. Cuius occasione non modò noxius pruritus quibusdam accidit, sed etiam cutim ob acrimoniā saniei erosam exulcerari. Infundendum igitur tantū temperatæ aquæ est, quantum ad euocandum eiusmodi saniem sit satis. Quod si rursus quoque simili modo facies, vtique septimo id à primo die facere debebis. Apparuerint verò iam omnia phlegmone libera, & quàm pro naturali habitu magis aliquādo gracilia. Tunc igitur licebit & ferulas circumponere, & soluere ex maiore interuallo. Nam antea quum phlegmone,

Abdomen vulneratum consuendi secundus modus.

Intestino aliquo vulnerato quid agendū.

Intestina crassa esse sanatu facilia: difficilia autē quæ tenuia existunt. Ieiuni intestini vulnus, cur incurabile.

Omento excidente per vulnus, quid agēdum.

Fracturæ scopus vnitio.

Ossa vt coalescant inepta quæ sint.

Callum glutinandis ossibus nasci ex alimento eorundem.

Ossa puellorū sola posse in vnum coalescere.

Fracturæ curatio.

Fracta ossa deligandi ratio.

Sphacelos est ossium caries & corruptela.

Splenia fractis ossibus confirmādis requiri.

Ceratum humidum.

Figuram eam esse fracto eligendam esse, quæ minimè dolorifica sit.

Fracta ossa, tertio die soluenda esse.

Ferulis quando vtendum ad fracta ossa firmanda.

phlegmones periculum esset, non erat tutum ferulis premere. Quòd si ex longiori interuallo eas soluas, callus multò felicius concrescet. At vbi adeò exiccata sunt ossa, vt callus produci nequeat, tertio vel quarto die modicè aquam calidam infundemus, donec carnes in rubrum tumorem attollantur: desistemúsque prius quàm subsidere incipiant. Vbi verò aliquid digerere volumus, non prius est desistendum, quàm quod ex perfusione intumuit, subsidat. In quibus autẽ, quo minus callus in fractura proueniat, humiditas abundantior obstat, ibi hanc siccare conuenienti deligatura, & perfusione aquæ, quæ vel minima omnino sit, vel plurima, conabimur. Minima quippe, humores qui in superficie sunt per spiritum digerit: & qui in alto hærent, modicè liquat. Plurima verò, digerit plus quàm attrahit. Constat autem, in ea quidem deligatura quæ exprimet, minus esse arctãdos fasciarum fines: in ea verò quæ ad tenuttiendum est comparata, nec minus hos esse arctãdos, & vniuersos circunductus laxiores faciendos. Quo tempore callus gignitur, nutriendum corpus est cibis optimi succi, & qui multùm nutriant: ex quibus prouenire succus consueuit, non solum bonus, sed etiam tenax, qualis desideratur ad calli generationem. Magnitudo autem calli ea sit, quæ & ossibus tuto vinculo existat, nec mùsculos tamen comprimat. Quare danda opera est, vt si minor iusto proueniat, augeatur: vel inhibeatur, si immodicè crescat. Sunt verò quibus hæc efficies, ipsius perfusionis quantitas, qualitásque: præterea ciborum quantitas, & medicaminum quæ illi imponuntur extrinsecus, facultates. Etenim quæcũque emplasticam substantiam habent, ac modicè calfaciunt, ea callos tum promouent, tum verò augent. Quæ verò digerendi vim obtinent, ea magnos iam callos diminuunt. Conseruant in proprio statu, medicamenta quæ cruentis adhibentur vulneribus. Atque hactenus de trãsuersis fracturis. Longæ autem, similiter sunt curandæ, cæterum comprimendæ magis in ipso fracturæ loco: tum quod recessit, retrudendum intorsum est. Quæ verò multifariam confracta sunt, iis splenia circũdentur fasciæ ritu incurua, vt monet Hippocrates. Medicamenta etiam omnia ex siccantium sint numero, atque ex iis quæ enæma vocant. Capitis autem fracturæ simplices, quæ ad secundam vsque laminam caluariæ perueniunt, scapellis angustis indigent. Expedit autem hos, vt numero multos, sic esse magnitudine impares. Atque vbi os vitiatum nudatum fuerit, primò quidem vtendum latiore est: secundo loco, eo qui sit illo angustior: mox ita deinceps reliquis, vsque ad angustissimum omnium: quo sanè est in ipsa secunda lamina, quam diploën appellant, vtendum. Post hæc tum protinus, tum ad finem vsque siccis est medicamentis medendum, quæ ob id cephalica vocitantur. Ea componuntur ex iri Illyrica, & erui farina, & manna, & aristolochia, & panacis radicis cortice, & in summa, omnibus quæ extergere citra morsum possunt. Ipsa nanque generatio carnis, naturæ opus est. Itaque ægro ad eam rem nihil est opus arte medica. Vt autem quæ prouenit caro coalescat, circumhæreatque omni ossis parti, id inde maximè eueniet, si nec sordes super eo sit, nec oleosa quæpiam pinguitudo. Id igitur est, quod ægris medici ad carnis productionem præstant, vt totus locus siccus sit, tum quælibet ossis vitiati pars planè pura. Ex fracturis verò quæ ad cerebri vsque membranas peruenerũt, si simplex tantùm fractura sit, angustis scalpellis vtendũ. Sin cũ contusione aliqua, quod contusum est, excidi debebit: idque vel terebellis prius in circuitu foratũ, ac mox scalpris admotis, vel protinus ab initio cycliscis. At quæ per terebellam quidem ratiõ fungitur, parum tuta est: propterea quòd dum audacius eã tractant, durã membranã, quæ ossi substernitur, nõ rarò violant. Quod verò per cycliscos opus administratur, ne id quidem omnino vitio caret, quum quatiat immodicè caput, quod potius quietem postulat. Cæterùm si magnæ sint fracturæ, & ossa quæ fracta sunt vehementer mota, mihi cycliscorum vsus perplacet. Quippe paucis excisionibus facies lenticularis excisoris locum. Sin firma plurimum ossa sint, foranda sunt terebella. Terebellis autem ipsis, vt mergi non possint, parum supra cuspidem, nonnulli supercilium extans efficiunt. Expedit itaque id genus complures præparatas habere ad omnem caluariæ crassitiem. Commodissimè tamen cycliscis vteris: & primo quidem aggressu latioribus, postea magis angustis, donec ad crassam membranam perueneris. Verùm quod excidi oportet, id totum cycliscis nudandum non est, sed ex ea maximè parte, qua fractura est grauissima. Nam præter alia, etiam membrana ipsa ab ossibus quæ sunt vehementer afflicta, recedit celerrimè. Si verò vnam semel partem nudaueris, atque scalptum in cuspide, habens præfixam obtusamque & læuem lenticulæ speciem, aciem verò per longitudinem erectam, submiseris, vbi latam partem lenticulæ statueris super membranam, feries malleolo, ac sic caluariam quamtutissimè diuides. Neque enim qui minus cum periculo, nec qui celerius perficiatur, forandi modum alium inuenias. Iam verò instrumento, quod ostagram vocant, nonnulla ossium vehementer comminutorum vel exaltantes, vel conuertentes, per eam potissimùm partem lenticulato scalpro præparabimus aditum. Quod quidem vbi demissum fuerit, dicere possis illud prouerbiũ celebre: Dimidium facti qui bene cœpit habet. Igitur quod vehementer confractum est, id totum est auferendum. Si verò ab eo fragmenta quædam longius excurrant, hæc persequi ad finem non expedit: vt illud persuasum habentes, minimè futurũ vt ex eo noxa sequatur vlla, modò reliqua ritè sint nobis peracta. Atque indicatio agendorum hic quoque ex natura ipsarum partium affectarum subministratur. Necessum itaque in capite nobis (quatenus dictum est) primò fracturæ aliquid denudare, quò videlicet detergere & abluere à membrana saniem possimus. Post verò, quum phlegmones tempus præteriit, omniáque ad vnguem sunt sicca, carnem producere, ac cicatrice locum includere. Porrò quum vnus atque alter homo occurrisset mihi habens sincipitis atque temporis os confractum, equidem superius, hoc est sincipitis, os exemi: à temporali autem abstinui, cui callum inducendum curaui. Nec infeliciter cessit nobis negocium. Quod verò ad medicamenta post foratum os infundenda pertinet, quandoquidem auditorius meatus (qui non solùm vsque ad cerebri duram membranam penetrat, sed etiam neruum contingit, qui in ipsum descendit à cerebro) vehementissima medicamenta tolerat: nihil miri sit, si crassa membrana cerebri, antequam notabiliter occuperur phlegmone, valentissimis post forationes etiam medicamentis gaudeat, ceu naturaliter substantiam possidens.

Perfusione aquæ calidæ quando vtendum circa ossa fracta.

Callo gignendo qualis victus ratio conueniat.

Callos promouent emplastica medicamenta, quæ modicè calfaciunt.

Callum minuentia.

Callos in statu proprio seruantia.

Longas fracturas curandi ratio.

Capitis fracturarum curatio.

Cephalica medicamenta.

Carnis productio, naturæ opus est.

Fracti simul & contusi capitis ossis curatio.

Terebellæ vsus in fracturis capitis, ceu parum tutum, Galen. damnat.

Cycliscorum vsum in magnis fracturis capitis quando probet Galenus.

Lenticularia scalpra.

Caluariæ forandæ ratio.

Ostagra vsus.

Dimidium facti qui bene cœpit habet.

Fracturas cranij admodum exporrectas & longas non esse persequendas ad finem vsque.

Cranio forato, valentissimis & siccissimis medicamentis gaudet dura membrana cerebri.

GALENI PERGAMENI *De medendi methodo,*

Liber Septimvs.

Medendi methodum, Eugeniane chariſſime, quam olim in Hieronis gratiam ſcribendam ſuſceperam, poſteaquam illum functum vita intellexi, ipſi quoque perſequi deſtitimus. Tu nanque mihi conſcius es, neq; hoc me opus, neq; aliud vllum, popularis auræ ſtudio fuiſſe aggreſſum: ſed quò vel amicis gratificarer, vel meipſum ſimul vtiliſſima ratione ad rem propoſitam exercitarem, ſimul ad obliuionem ſenij (vt Plato inquit) commentarios mihi reponerem. Quippe multitudinis laus, commodum ad vſus nonnullos inſtrumentum viuentibus aliquando eſt: mortuis certè nihil prodeſt, ſicuti neque viuentium quibuſdam. Nam qui viuere in tranquillo optarunt, & fructum ex philoſophia ceperunt, ſuntque iis quæ corpori curando ſufficiunt contenti, eis vtique impedimento non paruo eſt apud vulgum fama, vt quæ ipſos à rebus pulcherrimis plus iuſto transuerſos auferat. Ego verò (haud ſcio qua ratione) ab ipſa vſque adoleſcentia mirificè ſiue inſpiratus, ſiue furore percitus, & vulgi famam contempſi, & veritatis ſcientiæque ſtudio flagraui, nullam eſſe hominibus neque honeſtiorem, nec diuiniorem poſſeſſionem ratus: ob idque nulli meorum librorum meum nomé perſcripſi. Quandoquidem igitur in præcedentibus commentariis, quemadmodum ſimilarium inſtrumentaliumque partium communem morbum, nempe ſolutionem continui, curari conueniat, ſcripſi: deinceps quod reliquum eſt, in tui & aliorum amicorum id flagitantium gratiam adiiciam, reuertarque ad eum morbum, qui omnium eſt primus, nempe qui in ſimilaribus naſcitur, quibus ſcilicet primum animantis functiones referuntur acceptæ. Eſt enim hoc morbi genus cognitu maximè neceſſarium: nec ratione curari poteſt, primis elementis corporis ignoratis. Ergo quoniam vnaquæque animalis particula propriam actionem ædit, quæ tantùm ab aliarum actionibus differt, quantùm ipſa particula ab aliis, quæ illas ædunt, diuerſa eſt, temperamenti ratione: ſanè qui tueri partium actionem vult, hic temperiem earum cuſtodiat oportet. Cuſtodiet autem, ſi idquod ad calidius conuerſum eſt refrigerabit: quod ad frigidius inclinatum, excalfaciet: ac de cæteris intemperantiis, tam ſimplicibus quàm compoſitis, eadem ratione. Quum enim octo earum ſint differentiæ, octo nimirum erunt & medendi rationes, quibus particula, per contraria eorum quæ exuperant, ad naturalem ſymmetriam reducitur. Erit itaque curationis vna meta communis, quò diriguntur conſilia medentis, ipſius ſimilaris corporis alteratio: quandoquidem etiam morbus, ex naturalis temperamenti alteratione eſt ortus. Medicatio autem particularis, ex materiæ copia, & huius cógruente vſu conficitur. Sed horum iam proponamus exemplum, auſpicati à ventriculo. Ac facillimæ quidem curatu eius alterationes ſunt, quæ ex calido & frigido oriuntur, propterea quod maximè affectiuis qualitatibus corriguntur. Ægrius verò curantur, quæ in humido ſiccóque habentur, quòd qualitatibus imbecillis, curatio earum perficiatur. Ac tempus quidem caloris, frigoriſque reparandi, par quodámodo eſt: ſecuritas tamen impar. Niſi enim cunctæ quæ ei quod curatur circundatæ ſunt particulæ, validæ planè ſint, verendum eſt, ne ab iis quæ refrigerent, noxam contrahant non leuem. In reliquis duabus qualitatibus eſt ſecuritas ſimilis. Tempus tamen curationis in ſicca intemperie multò amplius eſt. Quippe quod ſenium in ſanis, id in ægris ſicca intemperies exiſtit. Itaque etiam inſanabilis eſt, ſi prorſus ſit conſummata; nempe vbi ſolida partium ſimilarium ſubſtantia reddita fuerit ſiccior. Nam eſt & altera ſiccitas, vtique quum ea, quorum ſubſtantia ex humore concreto conſtat, ſicuti caro & adeps, ſunt liquata. Etiam tertia, quum propria humiditas, vnde partes nutriuntur, & quæ in illis habetur, veluti ros quidam ſparſus, omnino eſt abſumpta. Diuerſa ab iis ſiccitas eſt, quæ in propriis cuiuſque particulæ exilibus arteriis atque venis conſiſtit. Prouenit autem & hæc ex penuria ſanguinis. Omnibus igitur his ſiccitatibus maximè contrarius eſt auſterorum vſus: quippe quæ ſi quid in iis ſupereſt naturalis humoris, id abſumunt, partim ebibentia, partim in ſinum ventris per exiguos meatus exprimentia, partim ad continentes partes trudentia. Curabis ergo ipſas, ſi meatus qui contracti ſint, dilataueris, ac quod in vicinas particulas eſt impulſum, reuellas: præterea ſingulas ſimilarium partium propria humiditate, humectantis nutrimenti ope, repleas. Cui negocio lac aſininum ex ipſo animali ſuctum, vel maximè ex vſu eſt. Quòd ſi aſinã ſugere æger ipſe grauetur, expedit vt quamminimo tempore lac in ambiente aëre moretur, propterea quod celerrime mutari eſt aptum, genitalis ſeminis ritu, quod nec ipſum aliquandiu extra propria vaſa morari patitur. Optimum autem, vtpote cognatum, exiſtit muliebre lac: quod quidem ſugendum iis ſuadet Prodicus, qui tabe abſumuntur. Sed quoniam id exhiberi ſibi ceu pueris plerique recuſant; vtique ceu aſinis, aſininum ipſis dari conueniet. Id ſiquidem reliquis omnibus ad propoſitum affectum vtilius eſt, quum & tenuiſſimum ſit, coaguleturque minime, & quoquo verſus ocyſſimè digeratur in corpus. Eſt itaque lac ipſum iis tum per ſe dandum, tum pauxillum ei tepidi mellis miſcendum. Cæterùm quod mel flauo eſt colore, odore ſuaui, tum purum adeò, vt totum pellucеat, ac guſtatu parum acre iucundiſſimumque, præterea tam ſibi hærens, vt ſi attollatur digito, continuum ſibi, nec interciſum, ad humum defluat, id omnium optimum iudicatur. Si verò abrumpitur, nec demiſſum ad terram vſque continuitatem tuetur, id aut craſſius iuſto eſt, aut tenuius, aut diſſimilium partium. Debet autem nullam penitus alterius cuiuſpiam rei eminentem in ſe continere qualitatem optimum mel. Quare quod thymum planè redolet, minime probo. Ad eundem modum & lac nullam externam qualitatem odore guſtuue præ ſe ferat: ſed eſto quamdulciſſimum, & ſibiipſi continuum, & prout lacti conuenit, ſplendens, ſuper omnia, quoad eius fieri poterit, ſimiles partes habeto. Quò verò tale lac fiat, & idoneis nutrimentis alendũ animal eſt, & exercitationibus mediocribus exercendum, & pullus, ſi quem lactat, auferendus. Quòd autem ætatis quoque florentis eſſe vel maximè debeat, id neminem latet. Curandum quoque, vt quamoptimè concoquat: contemptis videbeet iis, qui ſi aſinis quoque præſcribemus victus rationem, ridebũt. Fingamus igitur

[Marginalia:]
Laudem popularem mortuis nihil prodeſſe, ſicuti nec viuentiũ quibuſdam.
Galeni iactãtia.
Galenus nulli librorum ſuorum proprium nomen præſcripſit.
Similaribus partibus primum animantis functiones referuntur acceptæ.
Intemperantiarum eſſe differentias octo, totidemque medendi rationes.
Medicatio particularis ex materiæ copia & huius conueniente vſu conficitur.
Ventriculi alterationes quæ ex calido & frigido oriuntur, eſſe curatu facillimas.
Sicca intemperies in ægris eſt, quod ſenium in ſanis.
Siccitas conſummata eſt inſanabilis.
Siccitatis ſpecies varia.
Auſterorum vſus ſiccitatibus aduerſatur maximè.
Siccitatum curatio.
Lac aſininum ſiccis affectibus maximè cógruens eſſe.
Lac ſi in aëre aliquandiu moretur, mutari promptè.
Semen genitale extra propria vaſa corrumpi.
Lac muliebre eſſe optimum tabidis.
Lactis aſinini prærogatiua.
Mel optimum quale eſſe debeat.
Lac optimum quale.
Animal cuius lacte vti volumus, optima eſſe victus ratione educandum.

igitur ægrum aliquem tum lotum esse, tum lac [illegible]. Tunc ad secundam vsque lauationem quiescere permittemus, tum modice fricabimus, & pinguiter, vtque si lac quod sumpsit, iam ad vnguem confecit: id quod tum ex ructu, tum ventris [illegible] mole, nobis licebit coniicere. Modicum verò temporis inter primam & secundam lauationem interuallu erit, si quatuor aut quinque æquinoctialium horarum interuallum intersit, scilicet si tertiò adhuc lauare paras: sin aliter, plurimum. Sane tertiò adhuc lauabis, si multis lauationibus fuit assuetus. Quinetiam post quanque lauationem hominem vngemus oleo priusquam se vestiat ne videlicet plus digeratur æquo, sed obstruantur exigua cutis spiramenta. Quippe conducit ad tenuitatem id quoque, sicuti & frictio. Iam verò siue cuilibet parti corporis temperatam infundas calidam aquã, siue frices, siue laues, siue aliter quomodocunq; calfacias, primùm quidem attollitur, mox efficitur gracilis: ideoque vbi carne implere quodlibet corpus studemus, id eatenus calfaciendu nobis est, dum intumescat: vbi verò primum intumuerit, tunc supersedendum est. At si digerere & euacuare contendimus, eatenus, continuandũ est, dum quod prius intumuit subsidat. Si æger igitur delectetur lacte, post secundam quoque lauationem id exhibebis. Sin aliter, prisanam diligenter coctam, aut alicam prisanæ ritu præparatam. Hinc vbi rursus quieuerit, ad tertiam reducendus est lauationem, aut illicò ad cœnam. Sit autem præparatus illi panis purus, probe coctus in furno quique tum fermenti, tum salis, quod satis est, habuerit. Opsoniũ quoque sit ex saxatilibus piscibus, aut ex albo iure asellus: necnon alæ testésque gallinacei, qui lacte sit altus. Quorum si copia non est, aliis vtendum. Ad eundem modum & perdicibus, & montanis auiculis, quæ mollem carnem sortiuntur, vescendũ. Vitanda autem & quæ palustria sunt, & quæ carne sunt dura. In summa verò, alimentum sit coctu facile & nutriens, miniméque glutinosum aut excrementitium. Porrò omnium ciborum, quos nouimus, maximè nutriens suilla caro est, verùm non æquè ac prædicta, concoctu facilis: præterea glutinosum succum crassumque generat. Quare hac vti ad propositum affectum non conuenit. At vino vt vtantur omnes, quibus refici corpus est opus, consulo, modò non febricitent. Esto tamen id & aquosum & astringens leuiter. Aquosum natura appello vinum, quod tenue est, & purum, minimamque aquæ mistionem ferens. Cauendum autem a vinoso est, quod feriat vires imbecilliores. Rursus nouellum vinum tum aquosius, tum imbecillius quodammodo est, quàm vt vino conueniat. Adde etiam quod ægrius concoquitur, ac magis excrementosum est. Antiquius verò, vt vinosius est, ita vehementius existit, quàm vt propositis sit ex vsu. Porrò aquæ vitia pendent ex eius frigiditate omnia: cuius culpa & moratur in præcordiis diutissimè, & fluctuationes excitat, & in flatum vertitur, & corrumpitur, adeóque ventriculi robur resoluit, vt deterius proinde concoquat. Sed nec digerendo per corpus alimento magnopere videtur aqua conducere. Quibus sanè aquæ vitiis, quale nuper diximus vinum contrarias virtutes obtinet. Potionis itaque is erit modus, vt neque in ventriculo ionatet, nec fluctuationis vllius sensum inuehat: ciborum verò, vt vel non grauent, vel grauare quamcitissimè desinant. Ab hoc tensio inflatióque præcordiorum vitandæ iis sunt. Ergo si ob affectum ventriculi totum corpus macrescat, exquisitior victus ratio desideratur, propter concoctionis imbecillitatem. Vbi verò æger lætior est redditus, ad refectoriam est transferendus. Id fiet, si pluribus, & frictionibus, & gestationibus, quam antea, vtemur: ac ciborum tum qualitatem, tum quantitatem mutabimus, ita vt plures & valentiores quam prius exhibeantur. Quum verò ad sanitatis statum propémodum ventum iam sit, cibandus volatilibus est: illique iam offerre carnes suillas licet: primum quidem, porcelli pedes in ptisana elixos, dein pernam: ab hac etiam reliquas partes. Quem porcellum, si hyems sit, pridie fuisse iugulatum oportet: nam hesternus, quam recens necatus, facilius concoquitur. At æstate sat fuerit, si porcellus manè immolatus fuerit, ac iuxta occasum solis edatur. Quippe semper alimentum valentius ad vesperam exhibendum est. Quum igitur qui macilentissimi sunt, plurimo nutrimento indigeant, nequeant autem vel quod mediocre est concoquere: paulatim eos, sed sæpius cibare erit melius. Atq; hac sanè de causa ipse eos ter cibare sum solitus. Verùm quando iã manifestè meliores sunt facti, etiam bis nutriuisse sit satis. Quare tantam exhiberi primam cibationem est rationabile quanta prius quam secunda sumatur, tota prorsus erit concocta: id quod valentiori contingere alimento non potest: idcirco primo loco leue sumendum eis est, secundum autem crassius: quandoquidem & quies, & somnus, & longius tempus, huius naturalem administrationem excipit. Iam verò bibendum illicò post cœnam non est, antequam cibus fuerit concoctus. Siquidem innatant cibi si bibant, ita vt eos ventriculi corpus, propter humorem interpositum, non contingat. Cæterùm si magna siti torqueantur, tantillum est propinandum, quod & molestiam soletur, & sitim leuet. Vbi verò nutrimentum concoxerint, abunde bibere sunt sinendi. Manè autem post somnum, quum deiecerint, & paulum inambulauerint, modicè sunt fricandi, videlicet donec corpus incaleat: mox gestationibus vtendum. Deinde tum lauandi sunt, tum fricandi, idque intra vel circa meridiem. Quum igitur conualescentium victus ratio media quædam sit inter eam quæ sanorum propria est, & quæ ægrorum: difficile minimè fuerit, ex iis quæ de vtraque sunt prodita, vt per seipsum quis mediam inueniat. Domus in qua conualescens nutritur, sit temperata: laborandumque vt ad eos cibos reducatur quisque, quibus insueuit: naturarum interim proprietate obseruata, necnon regionis & temporis. Sciendum autem est, vniuersum corporis habitum exiccari à vigiliis: ac proinde eas infestissimas esse iis qui ex siccitate laborant. Quod verò ad nutriendi modũ spectat, si corpus modice siccum sit, vberius nutrire id licet: propterea quòd vires eius, quæ vtique alimentum conficiunt, penitus non conciderunt. Si verò immodicè, parcius, contraria ratione. Porrò intemperies siccæ, vbi solida corpora contigerunt, siquidem in vna quapiam parte consistant, veluti nunc in ventriculo propositum est, nunquam integrè sanabuntur: neque in eum statum qui ante morbum fuit, reuertentur: sed in reliquam vitam particula affecta laborabit imbecillitate. Quòd si intemperies sicca etiam solidas cordis partes occupet, celeriter sic affecti inarescunt: quem marasmum, Philippus vocat ex morbo senium. Is itaque breui mortem

Vnctio ex oleo adhibenda post lauationem [illegible].
Carnes augendæ ... frictio perfusione desiderentur.
Testes gallinacei.
Suilla caro est maximi nutrimenti, ægre tamen concoquitur.
Vino vtantur omnes quibus refici corpus expedit, dummodo non febricitent.
Vinum aquosum.
Vinum vinosum.
Vinum nouellum.
Vinum antiquius.
Aquæ vitia prouenium ex eius frigiditate.
Aqua distribuendo alimento per corpus non videtur vsquequaque conducere.
Refectoria victus ratio, quomodo administretur.
Hesternum quàm recens necatum porcellum, facilius concoqui.
Vesperi exhibendum est alimentum valentius.
Macilentissimi sunt cibandi parcè, sed crebrò.
Cibi cur crassiores in cœna dandi.
Bibendum illicò à cœna quibus non sit.
Conualescentium victus ratio, media est inter eam quæ sanis, & eã quæ ægris debetur.
Consuetis cibis vtendum.
Vigiliæ quibus sint aduersissimæ.
Senium ex morbo.

tem conciliat. Proximè huic, qui à iecinore incepit [illegible] st. Mox qui à ventriculo. Qui ab aliis partibus ortum habet, tantò tardius, quantò quælibet harum ignobilior quam ille existit. Cæterum victus ratio eadem genere est, cum in hac siccitate, tum in illa, quæ solam eam humiditatem absumit, quæ nutrit solidas partes. Præterea etiá in tertia, quam suprà memorauimus, siccitate. Facillima verò omnium sanatu quarta est, in qua venæ succo suo sunt inanitæ. Imò hic affectus vt frigiditas potius corporis, quam vt siccitas, est curandus: ac proinde eius sanatio est celerrima. Scire autem licet, solidorum corporum siccitatibus, si perdurent, succedere necessariò frigiditatem. Celerrimè nanque ex nutrimenti defectu refrigerantur partes, propterea quòd ex calido sanguinis succo nutriuntur. Si igitur siccitati partium iuncta frigiditas sit, duplex erit medendi ratio, humectans scilicet, & modicè calfaciens. Nam quæ calfaciunt impensè, iis vehementer siccandi vis inest. Quare calfacientis materiæ humectantibus medicamentis tantùm miscendum est, quantùm particula ad frigus ratione siccitatis inclinat. Proponamus ergo (exempli gratia) ventriculum tum siccum, tum modicè refrigeratum alicui esse: huic certè simul cum lacte vberius mel exhibebimus. Vinum verò, quod minus aquosum quàm prius sit, & plurimum annorum, dabimus. Quinetiam esculenta omnia calidiora offeremus: idque tum naturali temperie, tum ignis opera, sic comparata. Nardino præterea vnguento vngendus assiduè est venter, sic vt nũquam siccus remaneat. Eius si copia nó adsit, vtere mastichino aut opobalsamo, & per se, & misto dictis vnguentis. Quòd si cupis vt magis ea corpori adhæreant, ceræ nonnihil est admiscendum. Si aër ambiens sit frigidus, lanam opobalsamo aut vnguento nardino imbutam, in quibus liquata prius Chia mastiche fuerit, admouebis ventriculo. Præstiterit autem imbuere optimam purpuram, qualis est Tyria: quando & astringi ipsum modicè, & cutis eius meatus obstrui expedit. Siquidem quæ rarum habitum faciunt, & relaxant, ea tum digerunt succos, tum particulas extrinsecus aduenientibus obnoxias reddunt. Quæ verò valenter astringunt, ea siccant. Quo fit, vt medicamentum quod eiusmodi corpora calfacit, id neque euocantem vim habere expediat, neque astrictoriam multum sibi immistam. Memineris etiam, qualitatem acerbam, sua quidem ipsius virtute, & refrigerare & siccare: quare etiam prohibenda est in huiuscemodi affectibus. At si cum sicca intemperie multa frigiditas adsit, in nardino vnguento similiter Chiam mastichem quampinguissimam solues, ac purpura excipiens, vteris. Commodissime etiam adieceris opobalsamum. Dandum præterea vberius cum lacte mel est, sed super prunas ex quercu vitéve, despumatum curiosè, quo & minus sit excrementosum, & magis nutriat. Quinetiam mel ipsum despumatum per se optimum nutrimentum frigido ventriculo est, vt aduersissimum calido. Vinum autem eligendum semper antiquum est, eóque antiquius, quò maior fuerit frigiditas. Sed nec adeò esse debet vetus, vt iam amaricet. Siquidem vina amara, immodicè siccant. Sanè optimum medicamentum [illegible] libus omnibus sit, quo picatores quotidie vtuntur. Ergo illinite eo totum ventrem, sic [illegible] & alias omnes particulas, quæ alimento totum vsu non promouentur, conueniet, ac pòst auelli,

Siccitati corporum solidorum si perdurent, succedere necessario frigiditatem.

Ventriculo sicco, modiceque refrigerato, quæ medendi ratio debeatur.

Ventriculo sicco & frigidiori reddito, quæ vnctiones conueniunt.

Purpura Tyria.

Acerbã qualitatem refrigerare & siccare.

Mel cum lacte conferre ventriculo sicco, simpemeque refrigerato.

Vinum antiquius ventriculo refrigerato congruere.

Vina amara immodicè siccant.

Picatorium in quibus vtendum.

priusquàm refrigeretur. Quod quidem si bis vno die feceris, abunde fuerit. Naturalem ventriculi calorem tuetur & fouet admotus puellus qui boni habitus sit, & minimè curæ humectæ. Sunt qui catellos pingues in hunc habeant vsum: qui etiam ex vsu sunt iis, qui propter siccitatem solam habent imbecillum ventriculum. Nocent autem intemperantiis eiusmodi, fomenta calida: quæ quidem sicca sunt, eò quòd rorem similarium depascunt corporum, quæ verò humida, quòd hunc digerunt potissimum vbi largius his vtimur: præterea quòd nimis rarum, frigorique opportunum corpus efficiunt. At si multæ siccitati sit calor non admodum multus adiunctus, abstinendum a melle est vinumque minimè antiquum bibendum. Iam cibos offeremus repentes: sed si æstas sit, qualitate referentes aquam fontanam. Ventriculum autem vngemus oleo tum crudo, tum melino. Ac multò sane magis, si pluscula caliditas sit, ipsum vinum tum aquosius exhibebimus, tum sub eo frigore, quod fontis aqua per medium ver exhibet: illud nobis persuadentes, eiusmodi affectum febri proportione correspondere. Nam quod illæ in toto animali, vel in corde est, id propositus nunc affectus est in ventriculo. Cæterùm vbi validè in ambabus qualitatibus immutata quæuis particula est, omnis eius actio perit, atque labefactatur: nec facilè quod sic est affectum, ad suam naturam reuerti potest. Vbi verò altera tantum qualitas plusculum immutata est (veluti nunc siccitatem finximus) reliquarum autem aliqua se habet mediocriter: vtique qui ita est affectus, sanari potest. Si ventriculus intemperie affligatur calida, cui mediocris humiditas iuncta sit, facilè affectus is frigidæ potione curatur: quum minimè ex ea lædantur partes vicinæ, vtpote se habentes mediocriter. Nam in siccis ventriculi affectibus, necesse est non ea modò quæ proxima sunt, sed etiam totum corpus gracilius reddi: ac proinde tunc potus frigidæ maiori cum periculo administratur. Sicubi verò adeò vehemens caloris intemperies ventriculum occupet, vt vsque ad cor ipsum peruenerit, febricitare hominem est necesse. At intemperies humida vtcunque accidat, facillimè omnium curatur. Cuius quidem, si sola consistat, remedia sunt cibi citra valentem calefactionem, refrigerationemve siccantes: prætereà consuetæ potionis parcitas. Eius autem quæ cum caliditate cõiuncta est, astringentium tum ciborum, tum potionum minimè calfacientium vsus, necnon potus frigidæ, quemadmodum illius quæ frigori est iuncta, optima præsidia sunt acria omnia: quibus admisceri debent quæ acerba sint, minimè tamen euidenter refrigerantia: prætereà potio exigua, eáque vini insigniter calidi, veterisque. In vniuersum autem, calida intemperies ventriculi refrigeranda est, frigida calfacienda, humida siccanda, sicca madefacienda. Ad eundem modum quæ ex duabus qualitatibus intemperantiæ constant, reliqui contrariis sunt retundendæ. Pessima autem omnium est intemperies, inter simplices quidem, sicca: inter compositas verò, sicca simul & frigida. Atque hactenus de ventriculi intemperantiis, citra humoris affluxum. Vbi verò aliquis humor aut in ipso sinu ventriculi delitescens, aut imbibitus in illius tunicis, autor intemperantiæ extiterit, expurgandus ille est. Quòd si ab aliis partibus transmittatur (id quod ex toto corporis habitu, ac tum singularum partium exploratione,

tum

Puellus admotus ventri, fouet calorem illius.

Fomenta calida quibus nocentia sint.

Ventriculo admodum sicco, & modicè incalescenti [illegible] naturam, qualis victus ratio sit vsu.

Ventriculus intemperie laborans calida, cum humiditate mediocri, facile frigidæ potione curatur.

Frigidæ potus quibus periculosus existat.

Humida intemperies facillimè omnium curatur.

Ventriculi intemperantias esse corrigendas contrariis.

Ventriculi intemperies frigida & sicca est omnium pessima.

Ventriculi intemperantias quibus corporalis est humor, qua ratione curari conueniat.

tum ex euacu[illegible] fo[illegible] ret[illegible]que, necnon confierta [illegible] (ut [illegible] nosces) primo illis est suc[illegible] dein verò roborandus ventriculus, quo [illegible] quæ ad sese confluunt minus promptè quicquam admittat. Verùm, si quidem ex minus momentaneis facta translatio sit, quod superfluum est, rursus, ad ea reuelles. Sin ex iis quæ maioris momenti sunt, ambobus simul consules, cum semper affectum submouens, qui fluxionem excitet. Fiet id, si omnes corporis partes ad bonam reduxeris habitudinem: omnesque expulsiones naturæ, fluxiles semper reddideris. Quòd si ob æqualium in toto corpore redundantiam humorum, ventriculus fluxione tentetur, totum corpus est euacuandum. Si propter mali succi abundantiam, ea purganda est: atque hinc ad ventriculum conuertenda curatio. Quæ igitur in sinu eius continentur, commodè expurgàtur per vomitum. Verùm si, quòd plures dies prauus humor decubuerit in ipsum, venter aliquid sibi vitij contraxerit, haud intempestiue, qui sic laborat, absinthij potione vtetur. Per contraria autem corrigi inducta intemperies debet. Si vitiosus succus in ventriculi tunicis sit receptus, curari is affectos debet pharmacis quæ modicè purgent. Cæterùm quæ ex aloë componuntur, omnium sunt longè aptissima: nec secus ipsa aloë. Quæ quidem si illota sit, valentius vacuat: elota autem, purgat quidem minus, sed roborat ventriculum magis. Expedit ergo paratam habere hieram, tum ex aloë illota, tum ex elota confectam. Admiscentur autem huius drachmis centenis, cinnamomi, xylobalsami, asari, spicæ nardi, croci, & Chiæ mastiches, singulorum sex drachmæ. Præstantissimum hoc medicamen est contra vitiosos succos, qui in tunicis ventriculi habentur: vtiliúsque fuerit eo sicco ex aqua vti duûm paruorum cochlearium mensura, vbi mediocriter illo vti studemus. Siquidem maximus eius modus, est magnorum duûm cochlearium potio, in aquæ temperatæ cyathis tribus: vt minimus, vnius parui. Vtendum verò hoc tempore & ptisanæ cremore est, qui primus à balneo sumetur. Nam medicamen ipsum solito purgantium medicamentorum tempore dabitur. Post id verò, vbi modicè inambulauerit, de reliqua victus ratione nihil est immutandum. Sunt qui reponunt medicamentum, excipientes id despumato melle: & fit quidem sic durabilius, cæterùm non perinde ad propositos hoc loco affectus vtile, quum & minus ventriculum roboret, & magis aluum subducat. Verùm quibus lenta pituita est infixa ventriculo, iis prius sunt exhibenda, quæcunque eam dissecent: pòst deinde purgandum. Quòd si ad vomendum sint apti, non inutile fuerit per radiculam ex oxymelite vomere. Sin verò nec lentus humor sit, nec crassus, vtique abunde fuerit à ptisanæ solius cremore vomuisse: item à mulsa. Quo casu sumendum vtriusuis plus est, quàm vel nutrimenti, vel etiam deiectionis causa sumeretur. Idoneum verò est, etsi mulsa, in qua coctum absynthium sit, bibatur. At verò si plures affectus in vnum coëant, ad eum qui magis vrget, dirigi primùm curantis consilium debet. Vbi aliud efficiens est, aliud quod ab eo efficitur, ipsa causa spectanda. Sin autem curanti hoc ante illud non licet, ad id quod ordo dictat, est respiciendum. Atque in eo quidem curationis consiliu, quod ab vrgente initur, affectus magnitudo perpendenda est: quæ sanè triplex existit: Alia namque ex læsæ actionis præstantia spectatur, alia ex propria affectus essentia. Tertia præter has, ex facultate quæ læsum corpus gubernat. In eo verò consilio quod ex causæ ratione initur, animaduertendum est, quidnam eorum quæ inter se sunt coniuncta, augere aut gignere reliqua possit: quæ rursus vel gignantur, vel incrementum ab alio accipiant: at in eo quod ordo præscribit, quid ante quod, vel quid cum quo, vel quid post quod, sanari possit. Fingamus igitur in ventriculum defluere ex cerebro superfluum quendam humorem frigidum: atque eius occasione intemperiem quandam in ventriculo contractam iam esse: vel potius malum iam succum per totum eius corpus media omnia similarium particularum spacia occupasse: ab eòque, si placet, etiam mordicationis sensum, ac proinde tum deliquium animi, tum sudores, cum syncopes quadam dissolutione excitari. Manifestum vtique est, in primis esse occurrendum ei, quod vires resoluit. Vbi autem vires firmatæ erunt, nec plurimum vitiosi succi in ventriculo aderit, tunc nimirum ad fluxionis causam nos conuertemus: illud pro comperto habentes, non posse ad perfectionem vllum affectum sanari, manente adhuc ipsa, vnde natus est, causa. Ergo si sic persanarimus cerebrum, vt sensibilem amplius redundantiam non creet, veluti fontem fluxionis in ventriculum euertemus. Cæterùm si neque copia notabilis excrementorum in ventriculo sit, nec eorum quæ in capacitate ipsius continentur, nec eorum quæ in tunicis, sed nec mordicatio quæ officiat viribus, tum omnium primum sanandum ipsum cerebrum est. Ab hoc, sinus ipse ventriculi vacuandus, extergendúsque est: postea expurgandæ tunicæ. Postremò intemperiei medendum. Ac reliquarum etiam partium intemperantiæ, similiter iis quas in ventriculo proposuimus, sanabuntur, adhibentibus semper nobis remedium affectui contrarium, illíque remediorum indicationem, quæ à laborantis membri natura sumitur, adiicientibus. Ea autem indicatio est multiplex. Vna quidem ac prima indicatio à laborantis loci temperie sumitur, quæ mensuram introducendæ qualitatis præscribit. Secunda ex eo sumitur, quòd actio eius omnibus animalis partibus sit communis, aut quòd communem virtutem subministret. Tertia, ab ipsa partis figura. Quarta, ab ipsius positura: cuius portio est ad vicinas partes societas. Tum præter hæc omnia, ipsa sentiendi vel acrimonia, vel hebetudo. Porrò quæcunque calidiores natura partes ex frigore laborant, hæ & liberalius, & diutius calfieri postulant. Si verò calido morbo ægrotent, exiguam breuísve temporis refrigerationem desiderant. Siquidem paruus hic est in id quod præter naturam, lapsus: quare & in id quod secundum naturam, reditus. Eatenus etenim redeat ad naturam suam vnumquodque est necesse, quatenus à natura recessit: ac veluti quadam via retrò feratur, quæ in diuersum agat ei, quæ facta in ipso est, transmutationi. Minus itaque periclitantur, quicunque cognato naturæ suæ morbo laborant. Quemadmodum autem reducendam esse ad mediocritatem diximus calidam & frigidam intemperiem, sic reducentur & cæteræ, siue eæ simplices sint, siue coniugatæ. Porrò in iis temperaturis quæ sunt ex humoribos ortæ, si particula tibi soli inseruiat, audacter euacues licet, prout affectus suadebit, sed tamen etiam virtuti

Absinthij potio quibus sit congruens [illegible].

Aloem purgare humores in tunicis ventriculi ambibitos.

Aloes elotæ facultas.

Hiera picra duplex.

Hieræ picræ compositio.

Hieræ siccæ vsum ex aqua vnicè Galenus commendat, contra vitiosos succos ventriculi.

Hiera cum melle confecta minus ventriculum roborat, sed magis aluum subducit.

Attenuandos esse prius crassos succos, quàm euacuandos.

Vomitus quibus & per quæ prouocandus.

Affectui omnium maximè vrgenti, dirigi semper curantis consilium debet.

Affectus magnitudo est triplex.

Ventriculi grauissimè laborantis ob defluxum humoris à capite descendentis, curatio.

Affectum nullum perfectè sanari posse, manente adhuc ipsa, vnde ortus est, causa.

Indicatio remediorum à natura partis laborantis desumpta, est multiplex.

Recessibus à naturali temperie exiguis, exigua mutatione esse opus vt corrigantur: maximis verò maxima.

Cognato naturæ suæ morbo laborantes minus periclitari.

Partes affectas quando audacter, & quando trepidè vacuare debeas.

tuti artentus. Sin necessarium opus eius omnibus animalis partibus, veluti ventriculi & iecinoris, non leuis habenda solicitudo de robore virtutis est, ne hanc, magna semel euacuatione vsus, dissoluas. Est autem commune opus & venarum, & arteriarum, & cordis, & thoracis, & renum, & vtriusque vesicæ. Cerebri verò opus, quum sani sumus, ad voluntarias actiones est necessarium, iis scilicet instrumentis, quibus eiusmodi actiones obimus. Quum ægri sumus, necessarium non est, nisi iis tantùm, quæ ad respiratum sunt deputata. Reliquorum verò organorum actio certè non est: ministerium tamen est ad vitam necessarium, veluti pulmonis, & asperæ arteriæ, & gutturis. Ergo ex eiusmodi particulis quamprimum vacuare redundantiam licet, prout volueris. Ex ventriculo verò & iecinore vtcunque vacuare non licet, sed cum cautione, vt ne quid virtuti officias. Habenda præterea & dignitatis actionum ratio. Maxima autem est cordis officij dignitas, ægrotantibúsque omnium maxime necessaria. Cerebri verò ad vitam par est momentum: non tamen par robur eius in ægrotis requirimus, quum necesse omnibus non sit neruorum ac musculorum opera vti. At iecinoris opus omnibus particulis pernecessarium est: non tamen adeò saltem perpetuam necessitatē habet, sicuti ipsius cordis. Ad proportionem autem iecinoris, etiam ventriculi opus se habet. Itaque ex partium functionibus facilè intelliges, quatenus cuiusque robur custodiri expediat. Ad eundem modum, & quæcunque partes aliis sunt facultatum authores, harum quoque robur seruare decet, pro facultatis earum vsus portione. Etenim cerebrum neruis ac musculis, cor arteriis, iecur venis facultatem suppeditat. A figura verò, indicatio ipsius modi vacuandi excrementi, ad hunc modum suggeritur. Ventriculus vomitu, deiectionéque inanitur. Intestina deiectione tantùm: sicuti & iecinoris caua. Renes verò, & vesica, & iecinoris gibba, si multo vitioso succo redúdent, per deiectiones & pharmaca deiectoria expurgantur: sin mediocri, per vrinarios meatus. Cerebrum, per palatum, & aures, & nares. Pectus & pulmones, per asperam arteriam, & fauces. A situ indicatio dabitur, tum ad solidarum intemperies, tum ad succorum vitium, non leuis. Nam qui præ summa corporis intemperie laborant, iis medicamenta quæ intemperie requirit, applicabimus. Quibus autem in summo corpore intemperies est, in iis rationem interualli inibimus. Si enim medicamentis iis vtêre, quæ intemperies postulat, vtique multò imbecilliora, quàm pro vsu tuo, ad affectum locum peruenient. Iam ad vacuationes quoque situs nonnihil indicat, dum societatem laborantis particulæ cum aliis docet. Non spernenda verò indicatio est, & ea quam sensus partium acuitas, hebetudóque suppeditant. Quandoquidem omne medicamen contemnunt, quæ tardi sunt sensus, etiam si non leuiter mordeat. At quæ acuti sunt sensus, earum vires dolore soluuntur. Expedit igitur his, nec confestim, nec semel, valentibus auxiliis mederi tentes, sed tutò potius in tempore. At vbi tardus est sensus, in his etiam celeriter obire quod iustum est, licet, semel vsus remedio quod sit idoneum.

Partium officia quæ nam sint necessaria vitæ, & quæ dunta xat vtilia.

Cerebrum. Cor. Hepar. Vacuationis modus quomodo à figura partis affectæ sumatur.

Situs partis affectæ quas indicationes exhibeat.

Sensus partis affectæ quas præbeat indicationes.

GALENI PERGAMENI *De medendi methodo*,

LIBER OCTAVVS.

QVòd igitur ex calido, frigido, humido, & sicco, similarium particularum natura constet: quodque ipsæ simplices atq; primæ particulæ secundum tales temperaturas inter se dissideant, alibi à nobis est traditum: quemadmodum etiam duo esse morborum genera, quæ simplicibus ipsis particulis accidunt: alterum, quod compositis est etiam commune, & dicitur vnitatis solutio: alterum peculiare ipsarum, quod in calidi, frigidi, humidi, & sicci temperie consistit. Quarum sane intemperantiarum, quatuor diximus esse simplices, quatuor verò compositas. Simplices quidem, quæ secundum vnam qualitatem a naturæ ordine aberrant: compositas verò, in quibus secundum oppositionem vtranque ipsa natura variatur. Febris autem, vnus morborum est, quos intemperies gignit: vtique quum adeò immodicè est auctus calor, vt & offendat hominem, & eius functiones lædat. Porrò primarum differentiarum febrium, vna illa est, in qua causa adhuc adest febrim creans: aut febri excitata, iam desiit. Altera verò, quà ægrè solubiles, à soluto facilibus febribus distinguuntur: illas hecticas, has Græci schiticas vocant. At verò prima indicatio omnis febris, veluti à morbo est, ablationem eius præscribens. Secunda autem, veluti a tali est morbo, quæ certam quandam sublationem indicat: nempe intemperiem febrilem, quum sit caloris excessus, per occursum refrigerantium tullendam esse. Omnis quippe excessus per contrarium excessum sanatur. Ergo si febris ipsa sit genita, causa autem quæ eam excitauit, iam desiit, hue tantùm sanandæ eius dirigetur consilium, vt refrigeretur. Si verò in generatione adhuc febris est, causa quæ accendit illam, est submouenda. Sin pars eius iam genita est, pars etiamnum gignitur, consulendum vtique fuerit: primum quidem, submouendo quæ eam accendit causam: dein extinguendo, quæ ab hac accensa est, febrem. Excitare autem vel maximè febrem solet constipatio meatuũ, in iis corporibus, quibus quod transpirat, halituosum non est, sed mordax, acre, & fuligini simile. His igitur corporibus salubettima est ex aqua dulci temperataque lauatio, tum frictio quæ rarefaciat, & exercitationes mediocres, & victus qui dulces efficiat succos. Aduersissima verò sunt lauatio frigida, & aluminosa, & lauationis abstinentia, & exercitatio acuta, & frictio vel planè nulla, vel dura, & victus mali succi, & vigiliæ, & ira, & tristitia, & cura, vitióque in sole, & fatigatio. Grauissimè autem peccare mihi videntur, à methodicísque nihil differre, qui medici hominibus natura biliosis, tenuissimam per morbos rationem victus iniungunt, eósque tridui inedia conficiunt: quum nimirum tales naturæ, ex longiori abstinentia cibi, acerrimis acutissimísque febribus corripiantur, à quibus promptus est in hecticas transitus, atque ab his rursus in marasmum torridum, aut (si os ventriculi est iniuriis obnoxium) in eum qui syncopen infert. Etenim in quorum tempere siccum præualet humido, & calidum frigido: his corporis habitus gracilis, hirsutus, & nigrior est: acte- liquis

Similarium partium natura ex quibus constet.

Similarium partium duo esse morborum genera.

Intemperantiarum genus est duplex.

Febris quando gignatur.

Febrium primæ differentiæ.

Hecticæ febres. Schiticæ febres. Febris indicationes.

Facessius causæ per contrarium excessum sanandos esse.

Constipatio meatuũ quando febrem generare possit. Febris à constipatione producta, curatio.

Biliosis natura, ex longiori inedia febribus acutissimis corripi.

Calida & sicca temperatura indicia.

liquis tribus intemperantiis, quæ hac minus calidæ sunt, tactu calidior admittitur. Plurima quoque his flaua est bilis, vrinæque ac deiectio bili satura, & pulsus magni, & somni leues & pauci, & animi impetus vehemens. Quare his tum refrigerationem, tum aquæ potionem, atqueadeo requiem & cibum largiorem congruere, profitetur Hippocrates. Quum autem refrigeratio ipsa concilietur corporibus tum ex aliis quibusdam, tum non minimè ex ciborum exhibitione: conueniet vtique, vbi corpus calidius sicciúsque solito est redditum, frigidum humidúmque nutrimentum ei exhibere: sed quod nec medicamentosam vllam sensu perceptibilem facultatem obtineat: nec ipsum quod nutrit, plurimum: quemadmodum neque minus quàm sit ex vsu. Commodissimus itaque tali corpori est ptisanæ cremor ad vnguem coctus, in quo nullum sit condimentum superfluum: vtpote qui & refrigerare, & humectare, ac sine siti seruare hominem potest, cum eo quòd nec halimosum, nec humidum, nec siccum detinet excrementum: quum nec astringendi, nec obstruendi, aliquam vim sortiatur. Ac quòd non astringat quidem, vel gustus ipse docet, cuius vnius id iudicare est proprium. Quòd verò nec obseruat meatus, hinc licet etiam coniicere, quòd non secus quàm aphronitrum, sordes cutis extergeat: vomitúque a ventriculo mediocrem pituitam eliciat, nihilo infelicius quam mulsa: quæ sanè nec sitim restinguit, vt ptisana: & in naturis biliosis bilescit facile. At verò si multa, & vehementer glutinosa & crassa pituita ventriculo adhæreat, hanc radicula ex oxymelite, non mulsa, aut ptisana detergere est habilis. Optimum itaque biliosis temperamentis nutrimentum est ptisana. Proximum huic, alica, cui paulum aceti ad faciliorem distributionem adiectum fuerit. Tertium, quæ sine aceto liquida existit. Iniecisse verò huic, dum coquitur, aliquid porri, satius est. Nam quòd tum anethi, tum salis aliquid necessariò habebit, neminem latet. Quinetiam panis in furno coctus, est vtilis cibus: sicuti etiam omnes pisces saxatiles: nec ipsis minus aselli. Proximè asellos sunt, solea, torpedo, lupus, mullúsque: pòst, mugil è pelago. Omnis autem piscis deterior est, qui prope lacum qui mari iungitur, aut magni fluminis ostium, pascit. Ex volatilibus optimi sunt perdices, ac montanæ omnes auiculæ. Ab his, gallinacei, & phasiani, & columbæ iuuenes. Sed nec hæ tamen intus claudendæ, quum excrementosa sint omnia, quæ exercitatione carent. Excrementosa verò non minus sunt, tum lacustria, tum palustria omnia. Quo fit, vt ex ipsis etiam suillis carnibus, optima sit montana. Ab his deinceps sunt hœdi. In omnibus autem fugienda tum vetula, tum recens ædita sunt: illa nanque duriora, concoctuque difficiliora sunt: hæc immodice humida, & excrementosa. Igitur, quibus acre aliquid quotidie transpirat (reuertamur enim rursus ad institutum) ij, si cutis eis constipetur, facilè corripiuntur febri. Stipant verò ipsam, tum quæ astringunt omnia: tum quæ lentitia, crassitudinéve sua, in exiguis hærent meatibus. Aliquando etiam ipsius cutis immoderatior siccitas, exiguos meatus densat. Qui ergo ex stipata cute febri laborant, ij inclinante prima accessione, ducendi omnes ad balneum sunt: tum pinguiter, molliterque fricandi, si quidem ex aliquo, quod astrinxit cutim, laborent. Nam si ex siccitate, fricandi quidem & ipsi, sed parcius: lauandi autem vberius. Respiciendum verò ad virtutis modum semper est in huiuscemodi auxiliis. Atque iræ quidem, tristitiæ, vigiliæ & curæ, nec frictione, nec lauatione multa indigent. Sed omnibus qui ex eiusmodi occasione febricitarint, oleum infundendum est tepidum largéque, cui minime astringens vis insit: tum paululum fricandi, ex consuetudinéque lauandi. Vstio verò protinus ab initio refrigerationem desiderat: tum crebriorem lauationem: minimè tamen aut oleum largum, aut frictionem crebram. Sint autem quæ refrigerent, & rosaceum, & omphacinum, salis omnino expertia. Effiices hæc magis frigida, si ita vas, in quo continentur, in puteo suspendas, vt aquam tangat. Præterea si defluxus frigidæ aquæ vasi se illidat, magis humorem refrigerat: magísque adhuc nix circumposita. Infundere autem oleum ipsum syncipiti, sublata in altum manu, per mediocrem lanæ modum oportet. Hæc vsque ad inclinationem faciens, in balneum duces. Si verò qui memorato est temperamento, ex frigore febriat, etiam ducendus ad balneum in remissione is est. Si autem cum grauedine & destillatione febriciter, prius quàm hæc sint concocta, lauandus non est. At qui ex vstione febricitant, ij vel quum hæc adsint, lauari debebunt. Post lauacrum verò iisdem quibus ante madefacienda amborum capita sunt: eorum quidem qui ex vstione febricitarunt, refrigerantibus: qui ex frigore, calfacientibus: cuiusmodi sunt irinum & nardinum vnguentum. Porrò qui ex vstione febricitant, iis intendenda, quæ ex refrigerantibus constat, curatio est: iis verò qui ex frigore, quæ consistit in calfacientibus, remittenda fuerit. Omnium autem conditionum comprehensarum in proposito temperamente, vbi febri diaria laborat, victus cõmunis est iis, qui & sit boni succi, & cócoctu facilis, & qui nusquam exiguis cutis meatibus hæreat. Sed iis qui exusti sunt, cum eo quod refrigeret, & humectet. Pari modo iis, quos ita mala habuit. Iis verò qui refrigerati fuerunt, cum eo quod calfaciat modicè. Iis qui peruigilio, & tristitia, & nimia cura confecti sunt, victus esse debet humectans, atque somnum concilians. Ad eundem modum iis qui defatigati sunt, magis nutriens: minus autem, iis qui refrigerati. Reliquis, qui medius sit amborũ. Vinum verò ipse his omnibus exhibere soleo, sed quod tum aspectu, tum viribus sit aquosum. Id enim ad omnia vtilius quàm aqua est: vtpote quod & concoctionem iuuet, & vrinas ac sudores prouocet. Etenim constat Hippocratem, non in diariis modò febribus, verùm etiam in acutis, vinum porrigere. Cæterùm naturæ calidæ, magnopere frigidæ potione iuuantur: neque in diaria febri, iis quibus in vsu fuit, ipse eam circuncido. Si quis verò non assueuit, huic per febrim dare non inceperim, nisi pristina sanitate prius reddita. Porrò si propter obstructionem morata sit trànspiratio, si parua quidem ea sit, qui rectè deterserit, secundam fore accessionem vetabit: sin momentanea, non possis ita promittere. Quòd si & multi, & crassi, & glutinosi impacti sint succi, quæ hos excipit febris, fieri non potest vt intra fines diariarum consistat: quando ex necessitate huic in mali succi naturis, ea quæ ex putredine humorum accenditur, succedet. Nam in aliis saltem temperamentis, quæ in sequentibus exponam, excitari ex tali causa potest, citra humorum putredinem, aliqua continentis febris species. Itaque nisi vitiosus succus transpiret penitus, necesse est vt putrescat: vt transpiret

Oo autem,

Febris ab animi affectibus.

Febris ab vstione inducta, curatio.

Rosaceum refrigerandi modus.

Capitis refrigerandi ratio.

Febris à frigore orta curatio.

Diariarum febrium in bilioso temperamento, tum communis omnium, tum cuiusque propria victus ratio.

Diaria febre dei caris vinum esse propinandum aquosum.

Vinum acutis febribus Hippocrates porrigit.

Calidæ naturæ, frigida potione iuuantur.

Aquam in febribus non esse propinandam iis, qui vti illa non consueuerunt.

Continentis febris speciem aliquam excitari posse absque humorum putredine.

Sanguinem nec puero, nec seni detrahendum esse.

Sanguinem detrahendum interdum esse, absque plenitudinis notis.

autem, valido auxilio est opus. Ac si quidem vel puer, vel senex sit, sanguinem detrahere non licet. Inter has ætates, vbi robur ægro non deest, secanda vena est, vel si plenitudinis signa non adsint. Præstat enim vitiosi succi maiore parte emissâ, ad detergendas obstructiones accedere: quum alioqui verendum sit, ne si obstructionibus liberandis, prius quàm vacuaueris, studeas, ipsas multò magis impingas. At soluunt quidem obstructiones, quæ detersoriam obtinent facultatem, seu foris admota cuti, seu intrò in corpus accepta. Periculum verò etiam est, ne quæ foras trahunt, vnà cum iis quæ obstruunt, etiam aliud quippiam attrahant: & quæ ab interno sursum feruntur, aliquid secum ex iis quæ in vasis continentur, rapiant. Quod ipsum si tenax & crassum sit, obstructionem planè geminabit: sin aliter, multitudine certè sua, non parum omnino nocebit. Ne igitur hæc contingant, vtilissimum est inanîsse corpus. Discernitur autem magnitudo obstructionis ex ipsa magnitudine febris, vt quæ ex maiore obstructione, maior: ex minori, minor inciderit. Vbi verò modicè iam vacuaueris, haud multò pòst aut nutrimentum aliquod, aut pharmacum ex iis quæ detergeant, exhibebis. Atque in alimentorum quidem ratione sunt ptisana & mulsa: in pharmacorum, oxymeli, & quæcunque incoquere in mulsa licet, ceu calamintham, hyssopum, origanum, serpyllum, irim, & apium. Verùm hæc omnia iusto sunt calidiora, idcôque febres accendunt, æquè vt vinum. Oxymeli verò solum nec febres accendit, & strenuè deterget, sic vt ea quæ glutinosa crassáque sunt, dissoluat, & meatus obstructos liberet. Inter mulsam & oxymeli medium locum habet quod apomeli dicitur. Nec immeritò arbitror & saccharum inter hæc numerandum. Ex hoc victu obseruabis, quantùm de febrili calore minuitur. Etenim si tertio die mane videris minimum esse quod de febri relinquitur, ac nec putredinis humorum in pulsu nota subsit, neque in vrina cruditatis, suspecta verò hora, qua primo die febris occupauit, extra meridiem sit: audacter hominem quamocissimè lauabis, longè ante sextam horam. Abundè tamen sit, si intra tertiam horam lauationem compleueris. Ad eundem modum & si decimam horam suspectam habueris, vsque ad septimam laues licet: quum tres æquinoctiales horas quatuórve, inter balneum accessionísque tempus interponi abunde sit satis. Debet autem in balneo corpus prius vnctum ac moderatissimè frictum, mox detergeri extrinsecus, abluíque. Moderatissimè detergent tum erui, tum hordei, tum fabarum farina. Præterea mulsa quæ sit aquosa, Magis verò quàm hæc, iris, & panacis radix, & aristolochia, & mulsa quæ mediocri est mistura: veluti etiam hac magis quæ meracissima est. Possunt autem vel hac magis detergere, tum spuma nitri, tum nitrum ipsum, tum aphronitrum. Sapo etiam ex iis est, quæ maximè detergere valent. Egressis balneum, præter aquam quæ parum apij incoctum in se habuerit, nihil est offerendum. iam verò diariæ febres (de quibus tantùm in præsenti commentario agere est animus) in propositis corporum temperamentis sæpenumero etiam cruditatibus solent superuenire. Est autem pessima in eiusmodi temperamentis cruditas illa, citissiméque febrem accendit, in qua cibus in nidorulentam & fumosam qualitatem corrumpitur: quando ea quę in acidam

Obstructiones soluunt, quæ detersoria facultate sunt prædita.

Vacuandum est prius id corpus quam obstructionibus liberandum.

Oxymeli esse aperiendis obstructionibus quàm aptissimum.

Apomeli. Saccharum.

Balneum intrata corpora febricitantia, prius inungi debent, moderatissiméque fricari, ac dein detergeri.

Detergentia quæ sint.

Diariæ ex cruditate fieri sæpe in biliosis temperamentis.

Cruditatum differentiæ.

vertit, vt tardò talibus naturis contingit, ita minus nocet. Nidorosa tamen cruditas, si aluus lubrica sit, minus est noxia: sin astringitur, grauis existit. Febricitant etiam nonnulli & ex iis, quos diarrhœa ex cruditate male habet. Quibus vtique non minimè proritatur febris ex desurgendi frequentia. Est autem eorum quibus clausa aluus est, & quibus fluens, non eadem sanatio. Si igitur ea tantùm quæ corrupta fuere, per diarrhœam vacuata esse videantur, tum lauandum, tum nutriendum in remissione febris est: sed iis quæ circa ventriculum sunt, prius consulto. Sin ita multa inanitio aut prius facta sit, aut nunc etiam in homine duret, vt virtus tam sit defessa, satius est omissa lauatione cibare, sed consulto prius iis quæ circa ventrem sunt. Consuletur ita laborantibus, si modò vacuatio amplius non perseueret, fomento ex oleo & absynthio. Quòd si quis morsus, aut doloris sensus in ventriculo adhuc supersit, amiciri peniculo post fomentum debet, qui vel calidus sit, & siccus: vel ex oleo in quo absynthium incoctum fuit, vel ex vnguento nardino madens, ac plurimum expressus. Iam multò etiam satius fit, si purpura marina is fuerit: atque etiam longè optimum, si optima sit Tyria. Quòd si os ventriculi imbecillius sit, tanta portione Chiæ mastiches in nardino tunsa, vnde sordium crassitudo existat, madefactam ex eo purpuram imponemus. Esto autem abundè calens talium quodque quum primùm admouetur. Nam quæ tepida sunt, dissoluunt ventriculi firmitudinem. Vnguenta autem ipsa calfacere in duplici vase soleo: quandoquidem aliter calfactis, vitiantur eorum facultas. Cæterùm fluente adhuc aluo, vtilius est optimo recentéque melino, simili modo quo nardino, vti. Vtile autem ad omnia talia est & mastichinum: nec in postremis conferunt spicata & foliata vnguenta, quæ Romanorum luxus inuenit. Mirè etiam ventriculum roborat hoc ceratum quod subdam. Ceræ Tyrrhenicæ, vnguenti nardini, singulorum vnciam j. Aloës, Mastiches, singulorum drachmas ij. Fiat ceratum. Si verò intus vratur ventriculus, ita vt affectus quidam phlegmonæ similis consistere in ipso videatur, vtilius est ceratum quod ex melino conficitur. Porrò cibandi sunt, fluente quidem etiamnum aluo, polenta & pane, qui pauxillum aceti receperit. Quòd si plus æquo aluus excernat, inspergere oportet polentam succo cotoneorum malorum, vel (si ægro magis arrideat) pirorum, aut malorum, aut myrtorum decocto. Sin venter non amplius excernit, suffecerit tum alica, similiter ptisanæ præparata, hoc est, aceti habens pauxillum: tum ex ea sine aceto sorbitio: tum gallinaceorum testiculi: & saxatiles ex albo iure pisces: præterea fructuum aliquis ex iis qui astringant, vel solius, vel cum pane. Quòd si appetentia deiecta sit, ex medicamento quod ex succo, vel ex carne cotoneorum conficitur, vnum aut duo cochlearia exhibebis. Atque ita sanè in prima remissione iis qui ex cruditate febricitant, ventre excernente, mederi conuenit. At si omnino venter astringitur, si quidem in superioribus intestinis, vel etiam in ipso ventriculo cibus crudus consistat, aliquid diatrion pipereon propina, eius videlicet quod in opere de tuenda sanitate laudauimus, ceu & simplicissimum, & aptissimũ iis qui cruditate laborant. Pòst deinde præcordia, omnémque ventrem perfundes. Hoc verò, etiam si inferius descenderint quæ vitiosa sunt, facies, pluris

Febris ex desurgendi frequentia.

Febris à diarrhœa orta curatio.

Fomento ex oleo & absynthio quando vtendum.

Purpura marina.

Purpura Tyria.

Ventriculum imbecillum quæ roborent.

Tepida, si admoueantur, dissoluere ventriculi firmitudinem.

Vnguenta esse calfacienda in duplici vase.

Aluo fluenti quæ conferant.

Romanorum luxus quæ vnguenta inuenerit.

Ceratum roborando ventriculo commodum.

Aluo fluenti victus ratio conueniens.

Appetentiam restitui vsu medicamenti ex succo cydoniorum confecti.

Diatrion pipereon esse medicamen cruditatibus ventriculi aptissimum.

pluris minorisque ratione id varians. Siquidem plus & temporis & perfusionis exigunt ad præparationem eorum quæ deinceps sunt agenda, quibus in superioribus ventris corruptum nutrimentum adhuc manet. Sin motum id notabiliter ad inferiora sit, adiuuandum aut glande subdita, aut seui per inferna infusione est. Vtique si morsus simul adsit, hunc mitigantibus nobis. Sin flatus, hunc comprimentibus. Sin neutrum fuerit, ex melle, aqua, & paululo olei ipsum clysmum facientibus. Vbi verò morsus vehementior vrget, Sabinum oleum, in quo aliquid seui anserini, vel gallinacei, vel caprilli liquatum sit, est vtilius. Quorum copia si desit, iniiciendum oleo parum teræ est elotæ. Flatus verò sanandi sunt oleo in quo ruta, & semina quæ flatus discutiunt, incocta fuere: cuiusmodi sunt, apij, cumini, marathri, sinonis, aliáque id genus. Vacuata aluo, nutriendum protinus in cæteris quidem iis quos memorauimus similiter est, astringentibus tamen amoris. His igitur prima & secunda die obitis, si secunda die febris desiit, hominem lauari permittes: ac vbi sequenti nocte citra offensam dormierit, sanum iam hominem prorsus existimabis. Si verò qui cruditati successit dies cum sequenti nocte febrim attulerit, veluti in secundo die, ita nunc & accurandus, & nutriendus homo est. Quòd si nox tertiæ diei febrile quiddam paululum afferat, ne sic quidem est formidandum, sed hos quoque postridie lauabis, nutriésque, ac reliqua omnia in illis, vt antè definitum est, ad portionem exequêris. Acida autem cruditas non contingit in biliosis temperamentis, nisi admodùm tardò, idque ex cibis qui promptè acescunt: nec accendere febrem diariam solet, æquè vt nec concoctionis tarditas: quandoquidem sicubi ob talem cruditatem febricitant, quibus amara bilis abundat in temperamento, obstructionis & humorum putredinis est suspicio. Ad hæc, fumidus vapor ex tarditate concoctionis, aut cruditate, in qua ructus sentiuntur acidi, nunquam excitatur. Quippe frigidi halitus abs talibus succis ascendunt, hique omnino paucissimi: minimè autem vapores multi, humidique, ac fuliginosi, quum neque in iis quæ sunt extrà, aliter aut fumum edi, aut fuliginem videas, quàm fumum ex materiis semiustis, fuliginem ex immodicè assis, vstisque. Est nanque fuligo vapor terrestris. Fumus mistio quædam ex terrestri, aqueáque substantia. Absoluta iam in iis naturis, quibus amara bilis redundat, diariarum febrium disputatione, ad aliud corporum temperamentum transeamus, in quo vt calidum frigido, sic sicco humidum præualet. Est enim hæc intemperies omnium maximè obnoxia putredinis morbis; propterea quòd per ipsam sanitatem ad putredinem proximè accedit: id quod tum ex sudoribus conicere est, qui grauiter his olent: tum verò ex vrinis, deiectione, atque adeo ipsa etiam expiratione. Etenim qualis est hircorum, talis est harum naturarum temperies. Ideóque prompta est ex qualibet occasione, tum aliis morbis, tum verò febribus corripi. Siquidem quum eorum cutis est stipata, effugere febrem non possunt. Sed nec quū valentem cruditatem contraxerunt, aut perusti fuerunt, aut tale quippiam aliud perpessi. Iam verò à cruditatibus nidorosis obstructionibúsque naturæ calidæ & humidæ, quam siccæ, promptius læduntur. Itaque omnes diariæ febres accenduntur promptissimè in istiusmodi temperamentis, idque ex qualibet earum causarum, quas in biliosis naturis retuli: curationémque persimilem illis habent, ac in paucis omnino dissidentem. Nam quum hæ naturæ humidiores sint magis quàm illæ famem & sitim perferunt. Est igitur illis ex vsu balneum, quod cutim laxet, non autem quod corpus humectet. Quæcunque verò de eiusmodi natura sunt dicta, eadem & de acquisito habitu dicta esse censendum. Quum autem octo intemperies existant in vniuersum, opportunissima ad febres est calida & sicca: ac nisi quis illam (vt dictum est) cibet, ocyssime in ea diaria febris in acutam mutatur. Propinqua huic est quatenus ad febrem spectat, quamuis sit ad alia deterior, intemperies calida & humida. Tertia ab his intemperies est, ea simplex intemperantia, in qua tantum exuperat calidum. Huic proxima est simplex altera, in qua siccum humido præualet. Ab hac deinceps media omnium est, scilicet quæ mediocritatem in vtraque oppositione tuetur. Quatuor quæ reliquæ sunt intemperies, neque facile febribus, occasione iam dictarum causarum, patent: neque diaria tentatæ, si inediam tolerent, in plurium dierum febres transeunt: imò aliquæ saltem earum, vbi citra corruptelam contraxerunt redundantiam humorum, vtilitatem ex inedia sentiunt, ac potissimum quæ frigida est & humida. Ab hac quæ humida est. Tertio loco quæ frigida. Quarto, quæ simul frigida & sicca. In eiusmodi ergo omnibus temperaturis, temperamenti quidem ratione, victus ratio varianda est. Nam ex eo quòd eadem febri febricitant, non diuersam, sed omnino eandem sortientur indicationem. Siquidem quod secundum naturam est, semper similia postulat. Quod autem præter naturam, contraria: quum nimirum quod se naturaliter habet, custodire: quod præter naturam est, tollere expediat. Porrò febris omnis præter naturam est: ideóque victus rationem frigidam & humidam exigit. Temperamenta verò ipsa, aliàs similia, aliàs contraria postulant. Quæ enim vitio carent, similia perpetuò: quippe quæ seruare expedit. Quæ vitium habent, alias similia, aliàs contraria. Similia quidem, tum in aliis de quibus mox dicemus, tum in vlceribus omnibus. Contraria autem in eo victu qui per sanitatem adhibetur, dum corrigere eorum intemperantiam est animus: necnon vbi eiusmodi vitiosæ naturæ à longo tempore contrariæ victus rationi assueuerunt: gaudent enim naturæ consuetis semper. Duplex itaque nobis in iis qui sani sunt, finis proponitur. Nempe vel corpus sanum in pristina eius temperie tueri: vel hanc meliorem efficere. In ea tamen natura quæ haud dubiè in medio temperamento consistit, ab ipsa febri contrariorum indicatione accepta, eatenus humidum frigidúmque adhibebimus victum, quatenus siccius calidiúsque quàm antea iam redditum corpus apparet. Humidus igitur victus (vt testatur etiam Hippocrates) febrientibus omnibus conuenit: maximè verò pueris, & aliis qui sic cibati assueuerunt. Etenim febrientibus, quatenus febriunt, ex ipsa contrariorum indicatione humidus victus conducit: pueris ex similium. Nam quum ætas ex iis sit quæ natura nobis insunt, similem sibi victum postulat. Quæ verò à consuetudine indicatio sumitur, sic sumpta est, sicuti & quæ ab ætate. Quippe seruare quoque hanc iubet Hippocrates, perinde ac proprium ætatis temperamentum. Sed à regione etiam & anni tempore interdum

Acidam cruditatem non contingere in temperaturis biliosis, nisi admodum tardò: neque accendere febrim diariam.

Fumidum halitum non excitari ab acida cruditate.

Fumum ex materiis semiustis nasci. Fuligo ex immodicè vstis materiis gignitur.

Intemperiem calidam atque humidam, esse maximè obnoxiam morbis putredinis.

Naturæ calidæ & humidæ, magis quàm calidæ & siccæ, famem & sitim perferunt.

Intemperies calida & sicca est ad capiendas febres opportunissima.

Intemperatissimum omnium, quanquam sint magis obnoxiæ febribus.

Intemperies frigida & humida quando ab inedia iuuetur.

Naturalem seruantia ordinem, semper similia postulantve contraria, quæ à naturæ ordine aberrant.

Febris requirit victus rationem frigidam atque humidam.

Temperamenta inculpata similia postulant.

Temperamenta vitiosa, quando requirant similia, & quando contraria.

Naturæ gaudent semper consuetis.

Humidus victus febrientibus omnibus conuenit, maximè verò pueris.

Consuetudinem esse seruandam non secus ac proprium temperamentum.

indicationes sumuntur. Cæterùm à consuetudine quidem semper est indicatio similium, quoad scilicet ægrotant homines. At ab ætate, natura, regione, anni tempore, & statu cœli, vbi temperata hæc sunt, similium semper præsidiorum est indicatio, siue valeant homines, siue etiam ægrotent. Contrà ab intemperatis, anni tempore, statu cœli, & regione, contrariorum est indicatio. Verùm ab ætate & natura non absolutè, sed cum consuetudine. Porrò nihil in contrariis indicationibus tam conuenit expendi, quàm magnitudinem eorum quæ ad indicationem conferunt: quæ quidem duplex existit: altera, quæ ea * eorum dignitatibus spectatur, altera quæ ex ipsorum propriis substantiis. Quas sanè ex collatione cum mediocri, & quod secundum naturam est, esse accipiendas liquet. Omnibus igitur conspirantibus in vnum indicationibus, vnam prorsus victus rationem constituemus. Dissidentibus verò inter se, quæ valentiores & plures fuerint, eas præferemus, ita vt victus species, quam hæ præscribent, anteponamus: minimè tamen negligamus contrariam. Porrò quæ à febri sumitur indicatio, ea reliquis, quando omnes contrarium esse faciendum dictant, numero quidem inferior est: magnitudine tamen quæ ex dignitate spectatur, vtique superior existit, potissimum si longè à natura recessit. Quippe duplex tunc ei magnitudo accedit: & quæ ea febris genere prouenit, quæ omnibus est communis: & quæ propria, suáque ipsius existit. Sin verò parua sit febris, fas est reliquas omnes coniunctas indicationes vna cum ipsa conferri. Ac si quidem pares videantur, media victus ratio eligenda est. Sin altera indicatio exuperet, tantùm recessisse à temperato & medio victu par est, quantùm ea quæ pollent, sua contraria superant. Ac diariarum quidem febrium indicationes ex his capiuntur generibus, ratóque à laborantis virium modo. At febrium, quæ pluribus diebus affligunt, indicationes, tum vitium respectum necessariò adhibent, tum causarum quæ ipsas excitant: exceptis tamen hecticis, vtpote quas nulla accendit causa: quemadmodum neque corpus id quod iam habitu calorem ignis in se recepit, siue id lapis sit, siue lignum. Illud namque commune cum diariis habẽt, quòd videlicet non amplius fiant: differunt autem in eo, quòd diariæ in leui affectu calorem habent, hecticæ in habitu qui ægrè soluatur.

Indicatio ab ætate, natura, regione, anni tempore, & statu cœli, quando similium, & quando dissimilium habeatur.

Indicationibus oppositis occurrentibus, expendendam esse magnitudinem eorum quæ ad indicationem conferunt.

Indicationem à febri sumptam reliquis superiorem existere.

Indicationes tum diariarũ febrium, tum earum quæ pluribus diebus affligunt, ex quibus capiantur generibus.

Hecticas febres nulla accendit causa. Hecticæ cum diariis in quo conueniant, & in quo differant.

GALENI PERGAMENI

De medendi methodo,

LIBER NONVS.

DIariarum igitur curationem præcedenti libro exposuimus. Quarũ sanè febrium vnica accessio est, vnico plurimum die, ex ipsarum saltem natura, circumscripta. Cæterùm nisi quis eas commode tractet, in reliqua duo genera febrium, nempe in putridas & hecticas, transeunt. Putridas enim appello, quæ ex humorum putredine: hecticas verò, quæ ex immodica solidarum partium nascũtur calfactione. At verò in illo transitu à diariis in reliqua illa duo febrium genera, alterum quoddam febrium genus medium licet imaginari, quod neutri extremorum sit idem. Cæterùm medium id, quum inciderit, nec nosse ij possunt, nec repu-

Diariarum accessio est vnica, vnico die circumscripta.

Diarias transire in putridas, hecticasque, nisi rectè tractentur.

Putridæ febres quæ.

Hecticæ febres.

mere, qui extremitatum, quarum existit medium, speciem ignorant. Ergò ex adustione, cruditate, lassitudine, vigilia, perturbatione animi, vel bubone ab euidenti causa aliqua oborto, nonquàm ad tertium vsque diem progredietur febris accessio, nisi quid delictum circa laborantem fuerit. At quibus stipatio febris occasio est, iis etiam vltra hos porrigi accessio potest. Etenim stipatio fit, vel obstructis exilibus meatibus, propter glutinosos, vel crassos, vel copiosos succos: aut conniuentibus, ob ea quæ corpus siccarunt: vel denique improbè condensatis, ob occursum causarum refrigerantiũ. Quas igitur febres vel conniuentia meatuum, vel recens corporum densatio excitant, hæ & pòst primam accessionem desistunt, si quis rectè ipsas tractet: & vere diariæ tum sunt, tum dicuntur. At quæ ex obstructione creantur, si hæc quidem pusilla sit, solui quoque ipsæ similiter vt aliæ diariæ possunt, si quis eas legitimè sanet. Sin autẽ adeò vehementer sint humores impacti, vt valẽtius aliquid quod eos extimat, postulent, id genus febres porrigi vltra vnum diem necesse est, ac proinde diariarum genus videri egressas. Verùm si neque humor putrescens subsit, neque ipsum corpus febrilem calorem susceperit tanquam habitum, vtique genus id febris, ab aliis duobus diuersum erit. Quare huiuscemodi febris natura quidem eadem est cum diariis, nomen verò non idem. Siquidem quæ febres ab initio ad finem vsque vnicam accessionem sortiuntur, in multos dies porrectam, eæ synochi, hoc est, continentes vocantur. Quarum natura est duplex. Quædam namque earum manifestam habent putredinis notam: quædam prorsus non habent: quas nimirum ex diariarum esse genere constat. Quum enim accessionis remissio ex feruentium humorum transpiratu contingere soleat, nõ transpirent autem prorsus in stipatione vehementi: necesse hauddubie est, multorũ dierũ fieri accessionẽ. Igitur vbi in tali febri nulla subest occasio, quæ alterius accessionis principium excitet, non modò multorũ dierum euadit febris, sed absq; inuasione vllius accessionis, ab initio ad finẽ vna febris persistit, nec quotidianã, nec tertianam, nec quartanam referens. Quoniã igitur ex duobus his foueri febris potest, & quòd totus vapor non transpiret, & quòd idẽ vapor ea quæ cõtingit excalfaciat: necessum est tres esse synochorũ differentias in vniuersum: nempe vel pari permanente magnitudine ea, quã in primæ accessionis vigore habuit: vel adiiciente semper exiguum aliquid, minuentéve: atque hæc vel æqualiter faciente, vel inæqualiter. Ac si quidẽ quod accenditur, ei quod transpirat par fuerit, nec augeri, nec minui febrilis calor cernetur. Verùm si eorũ alterum vicerit: vtiq; si quod vacuatur, necessariũ est febrim minui: sin quod adiicitur, omnino increscere. Hæc itaq; est continentium febrium species vna, quæ eandem naturam cum diariis sortita, absque humorum putredine in plures dies extenditur. Altera verò contingit, vbi in omnibus vasis, ac potissimum maximis, æquabiliter succi putrescunt. Quarum sanè febrium in gracili & frigido corpore neutra solet consistere, sed plurimum in iis qui sanguine abundant, & corpulentis: quandò nec obstructio citra putredinem excitare febrim valet, nisi id quod trãspirat, & copiosum, & calidum sit: nec humorum putredo in omnes quæ inter inguina & alas intersunt venas, æquabiliter ac citò porrigi in frigido habitu potest. Debent enim quæ putrescunt, tum calida & humida

Stipatio quotuplex fiat.

Diariæ febres quænam & sint, & dicantur.

Synochæ febres quæ vocentur.

Synocharum febrium genus duplex.

Synocharum febrium tres differentiæ.

Putredini quæ requirantur.

humida esse, tum difficilem habere transpiratio-nem. Eoque fit, vt neque in frigida ætate, neque in frigido corporis temperamento, continens excitetur febris: quemadmodum neque in gracilibus, vel qui raro sint corporis habitu: sed prorsus in temperamentis, corporibus atque naturis contrariis. Proinde fit, vt qui ita febricitant, iis & pulsus maximus sit, & æqualis, & vehemens, arteriæque consistentia inter molle & durum mediocris. At celeritas atque frequentia pulsus, pro ipsius magnitudine febris. Hæc itaque sint ambarum febrium communia. Alteri tamen primarum insunt notæ putredinis, non modò in lotio, sed in pulsu etiam, calorisque qualitate iniucunda. Quarum sanè febrium dignotionem & curationem ipsi tum ratione, tum experientia didicimus, qui statim ab adolescentia philosophiæ studio capti, primum nos ad eam contulimus: mox patris euidenti insomnio moniti, ad medicinæ studium excolendum accessimus. Est porrò continentium febrium præsidium maximum, si modò vires valentes sint, sanguinis diminutio, vel vsque ad deliquium animi. Primùm nanque in contrarium statum agitur corpus, celerrime ex animi defectu refrigeratum. Hoc verò nihil inueniri possit neque ipsis ægris, nec naturæ quæ animantes gubernat, iucundius vtiliúsve. Postmodum in corporibus ipsis necessariò superuenit alui deiectio, nonnunquam & vomitus bilis. Quas res statim à toto corpore madores sudorésve excipiunt. Etenim vel sola sanguinis detractione sic obita, restitui olim ipse quendam adolescentem ardentissima laborantem synocho. Cui sanè post duas à sanguinis missione horas paulum nutrimenti exhibui, permisique vt quiesceret. Iam verò eorum quos ex sola obstructione febricitantes mihi videre contigit, nemo in putredinis febrem incidit, qui sanguinem prius detraxisset. Quem quidem, vbi valida virtus subest, & ætas permittit, vsque ad animi defectum (vt diximus) mittere expedit. Vbi horum alterum haud satis respondet, tutius est, quantùm satis visum fuerit, tantùm principiò detrahere: quod defuit, iteratione supplere. Quo quidem præsidio omisso, in summum ægri discrimen veniunt: nisi eos vel virium robur, vel largum profluuium sanguinis, vel sudor copiosus, ex manifesta pernicie eripiat. Agimus itaque impræsentiarum de iis febribus, quæ ex stipatis per obstructionem meatibus oriuntur. Quas, si sine putredine quidem consistant, ex diariarum esse genere dixi. Sin iis putredo aliqua superueniat, vbi in omnibus venis ac præcipuè magnis ea consistit, synochas, siue continentes excitari febres: vbi in vnica animalis parte, exacerbationes quæ certo ambitu repetant. Quibus igitur corpus ex succorum abundantia inhabile ad transpirationem iam redditum, tantum caloris congessit, vt inde iam febriat, iis tantum sanguinis detrahendum est, quantum vires tolerant. Alioqui certè verendum est, ne aut suffocentur, aut corripiantur syncope: nisi eos vel virium robur, vel plurimus sudor, vel largum sanguinis profluuium à morte liberet. Nec verò existimes de plenitudine illa, quæ comparatur ad vires, hunc à nobis sermonem fieri (quippe quæ nec sic obstruit venarum ora, vt refrigerationem prohibeat, nec tunicas earum distendit, nec ruborem, nec tumorem inuehit) verum de ea quæ contineri a vasis vltrà non valet, quæque ob id ipsum solet prædicta symptomata inducere. Siquidem copia hæc, dum bonitatem suam seruat, vt pariter augeri cū virium robore est nata: ita si quando has grauat, nec de cætero augebitur, & bonitatem naturæ amittet: quare tunc fieri nequit vt non putrescat. Ergo festinare ad sanguinem detrahendum oportet, quò vasorum natura, ex transpirando ventilandóque naturalem temperiem seruans, humoribus, eo quo inter initia modo, dominetur: quando si ad intemperiem versa laborabit, metuendum est ne hi putrescant. Excitatur autē intemperies in ea, ex febris calore. Optimum itaque est in huiuscemodi febribus statim non numero dierū, sed vni virium robori attentum esse. Quocirca nō solū sexto septimóve, sed etiam sequentibus diebus sanguis mittendus est. Quòd si aut alij medici, aut æger; aut propinqui ipsius, non permittant vt seces venam, ad frigidam exhibendam accedes, sed diligenter antè discernens, quantum nocumentum ex ea contingere possit. Quippe intempestiuè immodicéque exhibita, lentos & crassos humores attenuari, digerique prohibet: imbecillas particulas corporis concutit. Nonnullis illicò spirandi difficultatem, conuulsionem, atque tremorē conciliat. Tum verò quibuscunque in particula principe tumor aliquis è phlegmones, œdematos, aut scirrhi genere constitit, iis frigidam offerre non licet. Sed neque iis quibus obstructio, putridúsve humor nō concoctus incommodat. At si per continentes febres concoctionis humorum notas videris, absque impedimentis expositis, audacter ægris frigidam quantum appetant, dabis: præcipue si tali potioni assueuerint. Porrò erysipelas verum, consistens in aliquo viscere, non aliter quàm frigidæ potu sanabis. Sin verò mistum cum phlegmone sit, in hoc concoctionis expectandæ sunt notæ. Cæterùm minus tuta iis qui pauxillum sanguinis carnisque obtinent, frigidæ potio est: celeriter nanque ad solidas animalis peruenit partes, nulli quod eius vim frangat, occurrens. Qua ratione etiam hecticæ febres nec prorsus frigidam, nec multam aquā desiderāt. At continentium febrium maxima remedia hæc duo sunt, detractio sanguinis, & potio frigida. Verùm illa nullo non tempore, modò vires sustineant: hæc, quum & in pulsu & vrinis, concoctionis euidentes cernūtur notæ, febris autem est maxima. Est etiam habenda ratio in missione sanguinis, tā eorum quæ præcesserunt, quàm quæ consequentur ipsam. Nam si præcedat ciborum cruditas, tanto tempore differre venæ sectionem iubebis, quantum satisfacere tum ad eorum concoctionem, tum vt excrementa descendant, videbitur. Sin sequetur necessariò vacuatio quæpiam (vt, exempli gratia, muliebre profluuium) tantùm illi relinquendum est, ex eo quod superfluum existit, quantùm est per eam vacuandum. Sed nec negligenda interim natura eius qui venit vacuandus: sicuti neq; ætas, nec cœli status, sub quo & regio, & anni tempus comprehenditur. Sunt enim nonnulli ad extrahēdos digerendósque succos, natura propensi: nēpe qui humidi & calidi existunt, quique raro sunt corporis textu. Ad hæc, quibus os ventris aut amara bile redundat, aut imbecillum est, aut supra modum sensile. Pueri certè propter ætatem perpetuò. Cœli verò status vbi calidus nimium & siccus est, corpus in ambientem resoluit. Atq; hi quidē scopi sunt, qui à sanguinis detractione dehortantur. Eam autem postulant, vnà cum affectu, cuius causa primùm requirebatur, habitus durus densúsque, quique digeritur ægrè: tum

Marginal notes:

Continens febris in quibus non possit gigni corporibus.

Galenus patris insomnio admonitus Medicinæ nauauit operam.

Continentium febrium præsidium maximum est, missio sanguinis vel ad animi deliquium vsque.

Sanguinis detractio in ardentissima febribus interposito horis duabus, esse modice alendum ægrum, permittendumque vt quiescat.

Sanguinis missio quando sit celebranda vsque ad animi defectionem.

Synochi quādo oriantur.

Accessiones febriles vnde originem ducant.

Sanguis quibus detrahendus sit.

Plenitudo secundum vires.

Plenitudo secundum vasa.

Sanguinem esse quouis die mittendum, etiam sexto, si id morbus atque vires suadeant.

Frigidæ potu vtendum, si æger non patiatur sibi secari venam.

Frigidæ intempestiuus atque immodicus vsus quæ accersat mala.

Frigida quibus non offerenda, & quibus audacter danda.

Erysipelas verum consistens in aliquo viscere, non aliter quàm frigidæ potu sanatur.

Frigidæ potus cur macilentos exanguésque atque ob id hecticos lædat.

Continentium febrium detractionem sanguinis atque potionem frigidam, esse summa remedia: atque illa quidem quouis tempore, si vires tolerent: hac autem, apparentibus coctionis signis, vtendum esse.

Sanguinem detracturo quæ sint consideranda.

Sanguinis detractionem quæ prohibeant.

Sanguinis detractionem quæ postulent.

Methodus cõsistit in vniuersalibus. Exercitatio in particularibus constat.

Artis cuiusuis scientiam acquisiturus, opus habet vt methodum quandam habeat per vniuersalia theoremata, & se in particularibus exemplis exerceat.

ambiens humidus frigidúsque. Quum autem in vniuersalibus methodus, in particularibus exercitatio consistat, fieri non potest, vt sine multiplici in ægris singulatim exercitatione, quod ex vsu sit, facias: nec sine vniuersalium cognitione, probè exercitatio procedat. Non licet siquidem vllius artis scientiam nancisci, nisi & methodum quandam habueris per vniuersalia theoremata, & in particularibus te exemplis exerceas. Vt igitur reuertar ad methodum: equidem virtutis considerationem ad curationem morborum sæpe maximè necessariam arbitror, sic vt quæ circa ægrum administrantur, omnia ferme eius vnius causa fiant: aliquando mediocriter necessariam, sic vt aliquid ex hac quoque, ad ea quæ facienda sunt, consilij petatur, non tamen præcipua faciendorum ratio huc omnis dirigatur. Possum rursus ostendere, virtutem adeò exiguum ad inuenienda remedia conferre, vt propter exilitatem etiam lateat: aliàs verò prætermitti, ac silentio præteriri, quasi prorsus ex vtiliter considerandis non sit: vt in diariis febribus, in quibus vires nullam prouidentiam requirunt, vtpote validæ. Verùm quod in virtute accidit, id in reliquis omnibus quæ aliquid faciendum indicant, vsu venit.

Vires in diariis febribus negliguntur, quòd existentes validæ, nullam prouidentiam requirant.

Hippocratis documenta inculta explanauit Galenus.

Traianus omnes Italiæ vias difficiles, instaurauit.

Horum autem omnium aditum Hippocrates nobis ostendit, incultum tamen, quem methodo postea nos explanauimus: perinde vt Traianus fecit, qui omnes Italiæ vias asperitate difficiles refecit, instaurauitque. Vt verò accuratius de ipsis viribus disseram, operæprecium est scire, tribus diuersi generis facultatibus siue animis vniuersum animal gubernari.

Animæ naturalis siue appetitricis sedes, est hepar.

Quarum sanè prima, quæ stirpibus est communis, quamque vocant naturalem, atque etiam appetitricem, iecur pro fonte habet, per venásque illinc sparsas in vniuersum corpus, id alit. Secunda autem est, quæ non modò vt stirpibus, aut vita præditis, sed etiam vt animalibus anima, est insita.

Anima irascibilis collocatur in corde.

Hæc in corde, fonte caloris insiti, residens, ab ipso per arterias ab eodem ortas in totum corpus disseminatur: diciturque tum vitalis facultas, tum irascibilis anima.

Anima rationalis consistit in cerebro.

Tertia denique est anima ratiocinatrix, quæ in cerebro domicilium habens, voluntariis actionibus præsidet, per neruósque ceu canales, toti corpori sensum & motum largitur. Has igitur facultates seruare, nihil plane est aliud, quàm vitam seruare. Siquidem qualibet earum amissa, necessum est reliquas simul perire. Ac proinde in opere de sanitate tuenda, huc omne consilium direximus. In hoc verò, primum propositum est, morbi sublatio.

Curatiua pars artis, & ea quæ sanitatem tuetur, qua in re conueniant, & differant.

Nam cuiusmodi in illo est sanitatis tuitio, eiusmodi in hoc est morbi sublatio. Quorum vtrique communis est ipsa vitæ custodia. Hoc tamen interest, quòd quæ secundæ valetudinis tuendæ gratia geruntur, eadem statim vitam tuentur: quæ verò affectiones præter naturam in morbis discutiunt, ea non omnino vitam custodiant. Quippe aliqua eiusmodi prædita sunt facultate, vt si immoderatè aut intempestiuè vtare, vitam adimant: quod solent vacuationes immodicæ.

Vacuantia remedia omnia virtutẽ euoluunt.

Ergo quum virtus tantopere necessaria sit, eam autem lædant omnia vacuantia remedia, si quis ipsis parum moderatè vtatur: vtique aduersæ inter se faciendorum indicationes in talibus corporibus sunt, in quibus affectus, quò expugnetur, notabilem vacuationem desiderat: virtus autem hanc ferre non valet. Cæterùm quemadmodum nihil quod sanitatem tuetur in valentibus vires corrumpit: sic in ægrotis aliquando virtus succedit iis, quæ veluti in perniciem eius administrantur: vt si euacuemus in plenitudine quæ est supra vires, aliquando ab ipsis dissoluitur. Etenim in synochis febribus, ex meatuum stipatione ortis, quoniam valida plerunque virtus est, citra periculum vacuatio adhibetur. In aliis verò quæ ex corruptela humorum gignuntur, existit maximè periculosa. Siquidem quod corruptum est, alienum à natura quum sit, id se auferendum dictat, vel vena incisa, vel purgatione. Horum autem præsidiorum neutrum feret imbecilla facultas, si quando cum corruptela coinerit. Oportet igitur, vbi indicationes ita sibi aduersantur, paulatim quod vitiosum est, vacuare: paulatímque, quod salubre est, in eius locum reponere: quam curationem vitiosi succi, Medici epicrasin nominant.

Epicrasis quid.

Sanguis probus est possessio naturæ.

Quum igitur sectio venæ, sanguinis sit vacuatio: sanguis autem ipse vtilis, possessio naturæ existat: sic vtique oportet venæ sectionem fieri, vt quod inutile ex sanguine ipsi naturæ est, emittatur.

Sanguis duplicater inutilis redditur.

Fit porrò sanguis bifariam naturæ inutilis: vel quum propriam qualitatem ad vnguem non seruat, nec amplius nutrire, sicut prius, potest: vel dum ita multitudine creuit vt premat vires, aut distendat vasa, vel rumpat ea, vel obstruat.

Sanguinis missio interdum est vtilis vt præsidium vacuans, interdũ vt reuellens, aut deriuans.

Vires quando præbeant indicationes vtiles, & quando minimè.

Atque in his quidem missio sanguinis vtilis est, ceu vacuantium præsidiorum vnum: in aliis autem, ceu quod humorum vehementiorem impetum ad partem diuersam reuocet, vel ad latera deriuet. Postulat autem semper valentes vires, quæ modo vacuationis eius respondeant. Quoties igitur virtuti notabilis ex vacuantibus auxiliis noxa incidet, toties ipsa vtile aliquid indicabit, æquè vtique, vt quum manifestè iuuabitur. Vbi verò ex iis quæ affectum submouent, nec commodum illi accedit vllum, neque incommodum, ibi veluti inutilis prætermittitur. Porrò quicquid aliquam præstat indicationem, si natura id simplex sit, etiam quod indicatur, vtique simplex erit. At si illud compositum sit, & hoc erit quoque compositum.

Virtus semper custodiam sui indicat.

Virtus quot modis seruanda sit.

At sanè quædam custodiam sui, quædam amotionem indicant. Virtus itaque semper vnam rem indicabit, vtique sui custodiam. Custodietur autem, primò quidem, si quod ex substantia ipsius vel inanitum, vel alteratum est, correxerimus. Secundò verò, si quæ ipsius substantiam vacuare, alterarevé possunt, prohibuerimus.

Indicantium dignitates esse æstimandas.

Æstimari autem debebit interim, quod magnitudine, dignitatéve antecellit. Maxima igitur dignitas virium ipsarum est, quando viuere ipsum nobis ex harum custodia constat: vtpote quum vitam, aut ipsas esse vires, aut earum actiones, necesse sit.

Vitam esse aut vires ipsas, aut ipsarũ actiones.

Virtus ergo omnium prima custodienda hominibus est. A virium indicatione proxima existit, quæ ab affectibus, quos curare conamur, subministratur: postea deinceps reliquæ. Quicquid igitur indicationi, quam vires præbent, aduersatur, id secundi est loci. Quæ verò cum iis quæ conducunt viribus, in idem competunt, hæc vtrunque calculum referunt, & eorum quæ primæ sunt notæ, & eorum quæ secundæ. Quare citra controuersiam facienda. Quæ verò aduersantur, aliquando administranda prorsus non sunt, aliquando paulatim.

Indicatio omnium prima est quæ à virtute sumitur non sic tamen vt curationem nos doceat.

Prima igitur indicatio omnium est, quæ à virtute sumitur: non tamen sic prima, vt curationem nos doceat, quum ex numero curatricium indicationum non sit, sed vitalium. Nam neque vt valeamus, neque vt à morbis liberemur, ab ea quicquam

quicquam primùm desumimus, sed vt viuamus: quamuis ex accidenti interdum virtutis roboratio ad affectus curationem conducat. At verò medicatrices indicationes a morbo ipso sumuntur, & temperies corporis, & ab ambiente nos aere, qui causæ sine qua non, rationem obtinet: quum sine ipso nec tolli morbus, nec teneri sanitas possit. In omni itaque curatione agendorum, indicationes in his tribus ad summum consistunt. Reliquæ autem omnes ab his in partes diductis, oriũtur. Cæterùm affectus ipse haudquaquam in causas diduci est aptus, quemadmodum temperies atque ambiens aër, sed tantummodo in differentias. Nam aut in similaribus consistit partibus, aut in instrumentariis. Ac in similaribus quidem, vel simplex est intemperies, vel composita. In instrumentariis, circa simplicium partium vel positurам, vel formam, vel numerum, vel magnitudinem, tum quæ horum sigillatim traditæ sunt differẽtiæ, consistit. Porrò affectuum qui simplices partes occupant, vnus est intemperies calida. Quæ si in totũ corpus diffusa sit appellatur febris. Ideóq; omnis febris, quà febris est, humectatio refrigeratióque remedia sunt. Ac si sola quidem sit febris, ad refrigerandum humectandumque, veluti ad finem diriget omne medentis consilium. Quare materia inuenta, opportunum tempus ex quatuor febris temporibus sumes: quantitatem verò, ex conferendo cum naturali habitu morbum. Quippe quantùm is recessit à naturali habitu, tantum opus est ægrum refrigeres & humectes. Ambiens autem aër (cuius fugere commercium non licet) si contrariam morbo temperiem habeat, è præsidiorum numero est vnum: sin similem, vna est morbificarum causarum. Idcirco tunc inhibenda eius noxa est, scilicet reliquorum auxiliorum humiditate ac frigore intensis, adauctisque. Ipse autem arte reddendus est talis, qualis ad profligandã febrim, aut aliã quampiam dispositionẽ, desideratur. Si igitur morbus siccus & calidus sit, humidiores frigidioresq; domos & eligemus, & præparabimus. Sicuti è diuerso, si frigidus, humidúsque eas quæ calfaciant & siccent. Sunt itaque deligendæ quæ ex seipsis eiusmodi sint: alioqui industria nostra præparabimus ipsas, per æstatem quidem eas subterraneas molientes, & ad Septentrionem conuersas: ac pauimenta ipsarum assiduè humore aspergentes: tum vt ex euripo aliquo aura expiret, machinantes: flores præterea & germina, quæ frigidæ humidæque sint facultatis, per aream disseminantes: per hyemem verò, contraria horum faciẽtes, præsertim vbi morbus suadet: vbi nõ suadet, excessus tantùm vtriusque temporis remittentes. Poterunt rursos tres illæ idicationes prædictæ ad duas tantùm reduci: nempe ad morbum & sanitatem. Neque enim aliud ipsa sanatio est, quàm morbi in sanitatem translatio. Qui affectus contrarij quum sint, necesse est per contraria fiat eorum alterius in alterum transmutatio. Atque ita rursus vna erit sola curationum indicatio generalissima, videlicet contrarietas. Cæterùm ad accuratam contrariorum administrationem, necessum est curandorum corporum prius & naturas & temperamenta cognoscere: quæ quidem tum ex iis quæ in libris temperamentorum tradita sunt, noscuntur: tum ea ætate, & tota anteacta vita, quæ nimirum in victus & exercitij ratione consistit: præterea, in hac regione; & hoc anni tempore, & hoc cæli statu, conuersatione. Ex ipso autem temperamento inuento, administrandorum indicatio suppeditabitur. Sed neque paruum quid negligendumve, ad remediorum inuentionem consuetudo adfert: veluti nec ad sanitatem tuendam, quum singulorum corporum etiam naturam ostendat. Nos siquidem via ratione que ab ea procedentes, inuenimus ipsarum partium affectum: dein ex illo rursus peruenimus ad faciendorum indicationem. Consuetudo itaque curationis rationem indicat, per corporis naturam intercedentem, quemadmodum ætas: quæ & ipsa temperamenti interuentu, præstat indicationem. Aduertere autem oportet, corpora frigida & sicca, quæque ea terrestri natura constant (cuiusmodi sunt mineralia) quam ægerrimè solui. At quæ calida & humida sunt, eorum substantiam celerrimè dissipari in ambientem. Quæ verò in medio horum, ea diametro pugnantium, consistunt, ea corpora quo magis ad hæc vel ad illa accesserint, eò vel aptiora vt dissipentur erunt, vel contumacia magis. In summa, citra calorem non potest in halitum digeri corpus vllum, quandiu substantia eius coacta densataque manserit. Puerorum autem substantia, facillimè omnium digeritur, dissipaturque, propterea quòd est vt humidissima omnium, sic nulla frigidior. Quo minus vacuantis præsidij eget, quum ex se ipsa naturaliter abundè vacuetur. Fit autem profectò & propter calidam siccamque regionem, & tempus æstiuum, & statum cæli impensè siccum & calidum, notabilis per cutim vacuatio. Itaque hac de causa, qui sanguinis detractionem desiderant, iis aut prorsus non secabimus venam, aut parum detrahemus. Eruntque in hac detractione quoque spectanda, natura ab initio, consuetudo, ætas, locus habitationis, anni tempus, cœli status, necnon is, quem curamus, affectus: aliáque ratione ante hunc, laborantis facultas. Quum verò affectus sint numerosi, cuique ipsorum sua est curationis per contraria indicatio. Quocirca, octo intemperamenta quum sint, octo erunt etiam morborum, quibus simplicia corpora sunt obnoxia, particulares indicationes. Vltráque has, vna eius affectus, qui instrumentalium communis est, diciturque continui diuortium: cuius sanè est indicatio curationis, vnitio. Est igitur vnum morbi genus, quod similares & simplices animalis vexat particulas, quam intemperiem vocant. Huius aliquæ differentiæ oriuntur, vbi corpora nudis qualitatibus alterantur: aliquæ vbi accedente etiam humorum affluxu. Qua sanè dispositione vtraque, vel afficitur vna pars corporis, vel plures, vel vniuersum corpus.

Indicationes medicatrices vnde sumantur.

Morbi differentiæ.

Febris quid. Febris remedia humectatio, refrigeratioque existit.

Aëris commercium nos fugere haudquaquã posse.

Febrientibus quales ædes eligere, præparareque debeamus.

Sanatio quid.

Indicatio curationis generalissima, est vnica videlicet contrarietas.

Contrariorum exhibitio, quorum rerum desideret cognitio.

Consuetudinẽ ad inuentionem remediorum, & ad sanitatem tuendam plurimũ posse.

Consuetudo quomodo curationis rationem indicet.

Corpora diffi. potu facilia & difficilia quæ sint.

Puerorũ substantia cur omnium facillimè digeratur.

Puerilis substantia cur minus cæteris egeat præsidio vacuante.

Sanguinis detractionem prohibentia.

Sanguinem detracturo quæ sint consideranda.

Intemperies simplicium partium esse octo, totidémque illarum particulares indicationes.

Solutionis cõtinui indicatio est vnitio.

Intemperiei differentiæ.

GALENI PERGAMENI *De methodo medendi,*

Liber Decimvs.

Ergo in diarlis febribus simplex quidam est in corpore præter naturam affectus: vtpote causis quæ primùm eas excitarunt, iam ademptis. In quibus verò causa quæ eas accendit adhuc manet, in iis neque affectus simplex, neque sanatio est. Siquidem quod febris iam receptum in corpore est, id ex propria ipsius curandi indicatione discutere oportet: quod adhuc est futurum, id propulsare, ac ne fiat, vitare. Vitabitur autem, si quæ id excitat

Diariarũ affectus simplex.

 causa

causa prorsus immota sit. Itaque in diariis faciendorum indicationem maxime ex ipsa febre capiemus. In reliquis verò, quæ accensionis suæ causam intus habent, prima indicatio ab ipsa sumetur causa. Quare si febrium quæ multos dies continuant, rectè ostendimus putredinem esse causam, hæc nimirum sananda est prima. Sed nec interim extinguendæ febris, quæ per eam iam accensa est, ratio non habenda. Ac si quidem consentiant, & quæ febrem extinguunt, & quæ oppugnant causam: in quod vtraque conspirant, quum vnum sit, sine cunctatione est agendum. Sin febris, quæ iam accensa sit, sanatio, causam quæ hanc excitauit, est auctura, aut quæ causam submouent, febrem exasperabunt, diligens habenda consideratio est de remediorum specie. Etenim si intolerabilis ægro sit magnitudo febris, committendum non est, vt per ea quibus causam adimimus, febrem augeamus. Sin ita mediocris sit febris, vt quo tempore contra causam tantùm pugnas, obtuendæ interim vires ægrotantis non sint, vtique contemnendus is curationis modus non est. Non contemnendus autem nec ille est, qui contra id, cuius maius momentum est, instare iubet: nec tamen alterius omnino negligentem esse. Quum autem in examinandis iis, ad hominis salutem non parum momenti facultas habere videatur, tria nimirum erunt quæ in propositis iam ob putredinem febribus, agendorum indicationem nobis prima largiantur: febris videlicet: eius effectrix causa: præterea naturalis facultas. Cæterum priora duo submouenda sunt, tertium est custodiendum. Erit itaque rursus & hic necesse, vt tum eius causam, cum facultate ipsa conferas. Mox si eadem ambo remedia requirant, ea promptè exequaris. Sin indicationes pugnabunt, vnam præferas, vel quæ a viribus sumitur, vel quæ a causa, vel quæ a febre: sic vt quæ cæteris sit valentior, hanc magis sequaris, nec tamen cæteras negligas. Nunc vero ad particularium præsidiorum differentias nos conuertamus, repetita tamen mentione diariarum: quum & ipsæ, inscitia medicorum, in plurium dierum febres aliquando degenerent: idque vel earum effectrice causa abeunte, vel etiamnum persistente. Porrò abiit effectrix causa, quoties ab ira, dolore, vigilia, æstiuo sole, fatigatione, & bubone qui iam desiit, citra stipationem febris est excitata. Manet, quoties vel ab externa causa, vel ab ipsa febre, stipatio aliqua est orta. Nam & frigiditas, & astringentium vsus, per mediam stipationem semper febrem excitant. Vstio præterea nonnunquam constipat corporis habitum. Iam ipsum febris principium, vbi cum horrore inuasit, stipationem subinde fecit. Quin etiam glutinosi, & crassi, aut etiam copiosi succi, vbi mediocriter obstruxerunt, diariam aliquando febrem accendunt. Dicuntur autem id genus febres diariæ, quia solui vno die sunt aptæ: computata cum hoc vna & nocte. Cæterùm non est idem diariarum omnium affectus: sed ab aliquibus inseparabilis stipatio est: ab aliquibus minimè inseparabilis, sed vel vt plerunque simul adest, vel ambigua sorte, vel tarò. Inseparabilis stipatio est iis, qui ex aluminosa aqua, vel chalcanthode, vel tali quapiam alia, aut ex frigore, aut leui obstructione febricitarunt. Plurimum verò iis adest, qui ex vstione febricitant. Ambigua sorte, iis, qui ex fatigatione. Quicunque verò ex ira, vel tristitia, vel vigiliis, vel pertinaci studio, vel cruditate, vel bubone febricitant, iis tarò adiuncta stipatio est. Atque harum omnium febrium nulla (quod vtique ex ipsa fit) ad secundam vsque accessionem perdurat, sed intra quatuor & viginti horas omnino desinit: idque cum sudore, vel madore, vel transpiratu quodam halituoso. Aut si quando earum aliquæ (quod tamen rarius contingit) longius trahunt, duæ iis accedunt causæ quæ ipsas solui vetant. Earum vna frigus est, quod vel ex ambiente aëre, vel ex vnctione quapiam extrinsecus admota proueniat. Altera egregia illa diatritos est, si qui videlicet hanc tranti e, medicorum inscitia coguntur. Multæ igitur apparent diariarum esse febrium differentiæ particulares. Vna, quando iam prorsus recessit ipsarum effectrix causa: veluti vstio. Altera, quando hæc etiam adest: sicuti stipatio. Cuius duæ sunt differentiæ: nempe exiguorum meatuum & densitas, & obstructio. Sane densitudo ipsa, alias ex siccitate prouenit, alias ex frigore, eoque vel simplici, vel cum astrictoria vi. Iam verò obstructionum ipsarum, alia est quæ abundantia, alia quæ ex qualitate succorum, scilicet qui aut lenti, aut crassi sint, incidit. Præfertur autem inter remedia, in ea quam copia facit, sanguinis missio: in ea quæ ex humorũ qualitate consistit, attenuantium vsus. Consilium verò sumptum a viribus, vt in diariis sanè est exiguum, ita in iis qui pluribus diebus vrgent, satis magni est momenti, eoque maioris, quò hæ sunt longiores. Enimuero vbi naturaliter vires se habent, ne minimum quidem in diuturnis febribus vacuationum vsum morantur: vbi autem sunt infirmiores, pro magnitudine imbecillitatis, impeditur vsus auxiliorum vacuantium. Rarius autem accidit, vt protinus in primo, secundóve die, vires imbecillæ cernantur: id quod tamen interdum accidit, vel propter ægrotantis malum corporis habitum, vel propter senium. Nonnullis etiam fatigatio, vbi tristitia, vigiliæque præcesserunt, & media per totum secuta est dein febris prius quàm homo cibaretur, circa vesperam occupauit, & nox insomnis est acta, vires impensè resoluit. Porrò quibus temperies corporis ad siccum calidumque conuersa, febrem accendit, ij interdum vel in prima inuasione accessionis nutriendi sunt, nedum ante illam. Eis autem soleo ipse sorbitionem ex alica exhibere, iniectis in eam mali punici granis: qui cibus bilioso stomacho est optimus. Nam & roborat hunc malum punicum: & alica, quum diutissime in eo citra corruptionem maneat, sensim concoquitur, idque nec acescens, nec etiam innatans. Igitur mordens halitus, succúsque, vbi per sensibilia corpora fertur, horrores & inæquales totius corporis concussiones facit, in iis, quibus eme stipata, quæ prius transpirabat, iam sunt detenta. Quæ quidem, si fuliginosa sint, febres accendunt. Eiusmodi autem halitus, succósque, tum multa & vehemens dimotio, tum vigiliæ, & ira, & dolor, & cura, augent: tum proximè ab istis, vnum illud per se interdum augere eos sufficit, vtique si cibum quis non sumpserit. Efficitur nanque corporis halitus in iis naturis, quæ facilè amaram bilem gignunt, ex longa inedia biliosus. Concussio itaque siue rigor succedet, propter eorum quæ feruntur excrementorum, tum multitudinem, tum acrimoniam, tum impetus celeritatem, tum laborantis virium imbecillitatem. Horror verò fiet, vbi & qualitas eorum, & impetus velocitas est remissa: tum copia minor, ac potissimum quùm vires.

Indicatio ipsa quando a febre, & quando a febris causa sumenda sit.

Putredinem esse causam febrium quæ plures iale stant dies: ac proinde prius tollendam esse.

Indicationes agendorum in putridis febribus sumi a febre ipsa, & ab effectrice illius causa, & a facultate.

Diariæ febres, dum imperitè tractantur, diuturniores fieri.

Diariarum causæ quando recedant, & quando persistant in corpore.

Stipationem quæ faciant.

Diariæ febres cur sic dicantur.

Diariarum affectus multiplex.

Ephemeræ febres cum quibus excretionibus desinant.

Diarias produci vnde accidat.

Diatritos.

Diariarum multiplex differentia.

Stipatio duplex.

Densitudo meatuum vnde accidat.

Obstructionũ differentiæ.

Indicatio a viribus sumpta, in diariis quidem exigui, in plurium autem dierum febribus, maximi solet esse momenti.

Vires primo aut secundo die ab initio morbi, vnde resolui accidat.

Nutriendi etiam in prima inuasione accessionis qui sint.

Punicum malum, ventriculum roborat.

Succos acres quæ gignant.

Rigor vnde accidat.

Horror vnde proueniat.

Vlcerosus sensus quando fiat.

Horrorem inuadentem in principio accessionis, inhibet panis ex vino diluto & calente exhibitus.

Nutrire interim dum horrent, qui possint.

vires tristanti obsistant. Quòd si largius remittatur iam dicta, ne horror quidem continget: sed vel quidam ceu vlcerosus sensus, vel tantum inæqualitas. Porrò quibuscunque virtute existente imbecilla, squalidóque ipsius corporis habitu, incipiétis adhuc accessionis vidi adesse symptomata, iis omnibus panem ex vino diluto & calente, matutè exhibens, horrorem statim inhibui. Quantò verò hos citius cibaueris, tantò scilicet magis febrem prohibueris. Sin duæ horæ ab initio inæqualitatis interpositæ sint, nutries tunc quoque, modò adhuc duret horror: prædicens tamen, quòd hi febricitabunt, cæterùm innoxia febre, & cui cutis mador succedet: quo facto, tum lauare, tum nutrire debebis. Quòd si horror præterierit, ac iam plane febriciteni, id temporis non sunt cibandi: sed decrescente iam accessione, atque interdum in summo vigore, nutriendi sunt, solutionis integritate non expectata. In nullo nanque squallido affectu commodè finitur accessio, priusquam illi vel ex lauacro, vel humido victu, humectatio accesserit. Calidis itaque & siccis naturis, siue à primo ortu sint tales, siue sint etiam acquisititiæ maximè inedia aduersatur, febrium paratissima causa. Inter alia autem, calidus in summo, siccúsque cœli status, iam dictam temperaturam efficit. Hic autem alio anni tempore, quàm æstate, planè incidere nequit: sicuti nec humidissimus pariter frigidissimúsque, in alio quàm hyeme. Corpora igitur calida & sicca, ex inedia facilè in febres ardentes incidunt: à quibus, nisi prios mors occupet, in hecticas transeunt: atque ab his, in marasmum: vel protinus ab initio, ardentibus præteritis abeunt in hecticas. Maximè autem siccas, calidásque dispositiones corporum, à pincipio febris hectica corripit: id quod olim cuidam iuueni contigit, qui ex ira febricitauit. Cui quidem, quoties nutritus est, fontanæ planè gelidæ dedimus interim binos cyathos, interim ternos: quando frigidam simul multam sibi dari, qui ita sunt affecti, citra noxam non ferunt. Quocirca vtilissimum fuerit, vbi febris ideam perspexeris, in prima statim occasione, minori cum periculo, copiosiori frigida vti, corporibus ad validam siccitatem nondum perductis. Iam verò quemadmodum in quibus febris accenditur propter mordentem acrimoniam excalfacti attenuatíque à Sole, inedia & laboribus, succi, maximum eius remedium est, humidum nutrimentum: sic è diuerso, vbi ob copiam, vel obstructionem, vel phlegmonem, vel humoris alicuius putredinem, febris est orta, maximo malo est cibus. Quare hos quidem, nec in febris inclinatione, citra noxam nutrias, nedum ipsa accessione inuadente: illos verò, omni certè tempore, sed potissimum per inclinationem. In summa verò, illa duo à primo statim die, sunt tibi in omni ægro spectanda: morbi summus vigor, & ægrotantis vires, à quibus cibandi consilia petas. Postea si transiri summum incrementum sine omni cibo potest, in cibi abstinentia hominem ipsum seruabis. Sin exiguum adminiculum requirat, abundè erit sola mulsa. Quòd si maius desideiat quàm sit ex mulsa, ptisanæ cremor satis erit. At si fas non est summum morbi incrementum aut tenui victu, aut inedia transmitti, id agendum, vt homo statim in prima accessionis inclinatione nutriatur. Aliquis verò ipsorum, & quum inuasura adhuc est, & quum incipit, cibabis. Sint porrò hi sicco temperamento & calido, oportet, tum

Inedia aduersatur calidis & siccis naturis.

Hecticis febribus à principio corripi calidas & siccas dispositiones.

Nutriendi qui non sint, ut in ipsa quidem accessionis declinatione. Nutriendi consilium sumendum esse à summo vigore morbi, & viribus ægrotantis.

viribus necessariò imbecillis: quum fieri nequeat, vt abundè siccum calidúmque corpus, si febricitet, viribus sit valentibus. Si autem cum eiusmodi febri & corpore, momentanei membri phlegmone sit coniuncta, omnino æger morietur: magísque id certum est, si vel peripneumonia, vel pleuritis, vel angina, vel ventriculi, vel iecinoris phlegmone infester. In quibus sanè affectibus vna salus est, virium robur. Nam quod ad phlegmonem quæ in iis est partibus attinet, minimè planè est cibandum. Quod ad virium infirmitatem, vtique sæpe. Ac proinde necessum est, aut resoluantur vires, aut phlegmone augeatur. Quoties igitur vel ex lassitudine, vel ira, vel pluribus curis, vel vigiliis, vel tristitia, vel longa inedia, vel vniuersis vna coëuntibus, siccatum corpus est, ac febris inuasit, quæ & aridam reddit cutem, & igneum calorem refert: vtique hunc talem timor est hectica febri correptum iri, potissimum in æstate, ac cœli statu sicco calidóque. Oportet autem quamprimum ptisanæ cremore, & sorbitione ex alica nutritum, panéque pòst oblato, aquæ frigidæ potione hominem cures. Quippe protinus extinguitur, ac cessat omnino febris, modò, ne phlegmone aliqua ei sit adiuncta, nec putridus humor. Quanquam ego etiam vel si hæc aderant, ægrotorum non paucis aquam frigidã dedi, tutius esse ratus phlegmonas in præsens augere, quàm sinere hominem in hecticam febrem prolabi. Cæterùm si magnum fore incommodum, vel humoris putris, vel phlegmonæ sit suspicio, à frigida quidem danda abstinebis: refrigerantibus autem remediis, quæ foris applicantur, vtêris: modò ea super os ventriculi, aut tota præcordia, modò super pectus imponens, vbi scilicet plurimum subesse caloris, maximè iudicabis. Balnea etiam iis qui siccato plurimum corpore sunt, & citra humorum putredinem febriunt, non incommoda existunt. At phlegmonas subsequuntur febres propter putredinem humorum, qui in ipsis impacti habentur. Possunt tamen vel citra phlegmonem, in ipsis vasis aliqui humores putrescere: idque aut in vna animalis particula, in finibus ipsorum impacti: aut etiam in totis eorum capacitatibus, quæ inter bubones & alas sunt, comprehensi. Vbi igitur citra putredinem squallenti corpori febricitare contigerit, caput totius curationis in iis remediis quæ refrigerent humectentque, statuere oportet. Porrò duplex genere est harum rerum prima materia. Vna, eorum quæ foris incidunt: altera, quæ intus in corpus sumuntur. Extrinsecus corpori incidunt, tum aër ipse qui nos ambit: tum pharmaca, quæcunque humectandi refrigerandiq; vim obtinent: & tertium præter hæc, dulcis aquæ balneum. Intrò in corpus sumuntur, quæ eduntur, ac bibuntur, & inspiratus aër. Ab his generibus tentandum est propositis hoc loco febribus, tum humiditatem tum refrigerationem comparare. Verùm refrigeratio, quoniam per efficacissimam qualitatem inducitur, & parui tẽporis est, & periculosa. Contrà siccitatis, per ea quæ humectent, curatio, vt longi tẽporis est opus, ita minus est, quàm refrigeratio, periculo exposita. Si igitur temperatus sit aër, qualẽ se exhibet, tali eo est vtendum, nihil amplius de eo nobis soliciti. Sin verò admodum calidus, vel admodum frigidus sit, pro calido inducendus arte contrarius est, subterraneis inuentis domibus, quæ & frigidissimæ sint, maximéque perflatæ, & ad septentriona conuersæ: tum auris quibusdam sua-

tibus

Hectica febris quando sit expectanda.

Balnea quibus conueniant.

Phlegmonas cur febres sequantur.

Putredo humorum quotupliciter accidere possit.

Remediorum refrigerantiũ humectantiumque, duplex est materia.

Refrigeratio in febribus cur breuis sit temporis atque periculosa.

Ædes febricitantibus quales esse conueniat.

uibus opera nostra paratis, aliàs ex euripis, in quos multi se aquarū fontes præcipitent: aliàs aqua frigida ex vasis in vasa transfosa, id quod etiam conciliat somnum: præterea domo assiduè aqua, quæ prorsus frigida sit, aspersa: ac rosis plurimis humi fusis, aut vitium capreolis, aut rubotum clauiculis, aut lentisci ramis, aut denique reliquarum, quæ refrigerent, stirpium aliquibus: turba quoque hominum ingredi prohibita, vt quæ domum similiter calfaciat. Ac sic quidem calidissimum aërem, qui scilicet in æstate calida & sicca accidit, refrigerare est tentandum. Qui sanè si modice frigidus sit, hoc esse contentos oportet, nihil de eius temperie alterantes. Qui verò frigidissimus est, vtique quatenus respirando attrahitur, admittendus est, vt qui admodum calorem cordis refrigeret: non tamen quatenus extrinsecus ægrum contingit. Quippe densat cogitque cutim, putrilaginosorumque humorum effluxum atque transpirationem cohibet. Siquidem per pulmonem, quod rarum est viscus, difficile non est vt tum qualitas ipsius, tum etiam substantia, facilè ad cor perueniat: per cutim verò, vtpote densatam, fieri id non potest. Cæterùm ex frigida inspiratione maius sequitur commodum, quàm incommodum ex cute densanda, præsertim cùm operimentis hanc nobis calfacere liceat. Porrò vtendum maximè eiusmodi aëre est in iis hecticis, in quibus primum quod afficitur, ipsum est cor: æquè, vt si ventriculus primum affligeretur, ipsi per comesta & bibita succurrendum esset. At iecinori ex inspirato aëre nulla certe accedit vtilitas: à comestis verò & bibitis, minor planè quàm ventriculo, aliqua tamen haud obscurè aduenit. Communis autem omnium sanatio est, per ea quæ extrinsecus applicata refrigerant, & humectant. Atque ob hæc quidem viscera, magna ex parte hecticas marasmodésque febres accidere contemplati sumus. Superueniunt tamen aliquando & pulmonum intemperantiæ calidæ & siccæ. Incidunt præterea & pectori, & mesenterio, & ieiuno, & colo: interim verò, & vtero, & renibus. In septo autem transuerso marasmum non vidi, febrem hecticam vidi. Eiusmodi autem affectum, & spirandi difficultas, & delirium excipere solet. Ex quibus magna ex parte prius moriuntur, quam hectica sit prorsus perfecta. Est autem eorum agnitio facillima, tū ex pulsus duritia, tum ex eo quòd præcordia plurimum trahuntur sursum, tum ex difficultate respirationis, quæ illis est inæqualis, & varia: interdum admodum rara magnáque, vtique quum delirij malum præcipuè dominatur. Frigidus itaque aër tunc vel maximè confert, quum quod primum afficitur, ipsum est cor: quamuis confert & in reliquis febribus non parum: quandoquidem in his quoque necesse est cor similem intemperiem recipiat. Pulmones etiam vbi ij sunt qui primùm patiuntur, plus cæteris omnibus aërem refrigerantem postulant. Porrò ex medicamentis, quæ admota extrinsecus in eiusmodi affectibus, refrigerandi humectandique vim possident, deligenda ea sunt, quæ non modò citra astrictionem refrigerent, sed etiam corporis substantia sint tenui. Ac quæ quidem absolutissimè tenuium partium sit, substantiam exactè frigidam inuenisse fortasse non est. Dixi exactè, propter acetum: quod quum omnium (quæ nouimus) potestate refrigerantium, planè tenuissimarum sit partium, admistam sibi aliquā habet caliditatem.

Somnum conciliari ab aquarum strepitu.

Turba hominum incale facere ambientem.

Aer calidissimus quomodo refrigerandus.

Aëris frigidi effectus.

Iecinori ex inspirato aëre nulla accedit vtilitas.

Marasmodes febres ob quæ viscera maiori ex parte soleant accidere.

Hecticam ex septo transuerso dicam dyspnœa & delirium excipit.

Hectici ex septo transuerso quomodo dignoscantur.

Aër frigidus quando maximè conferat.

Refrigerantia extrinsecus, in febribus qualia esse debeant.

Aceti facultas.

Præterea corpora quæ contingit, siccat: quamuis ad imaginationem sit humidum. Quo fit, vt ad eos affectus, quos humectari & refrigerari expedit, solo eo non vtamur, sed tanto aquæ frigidæ admisto, vt possit bibi. Hoc autē medicamen quod subdā, humectantium & refrigerantium omnium simplicissimum est, optimumque ad erysipelata, & pudendorum phlegmonas inter initia, prius quàm depascēs aliqua subindicetur putredo. Olei rosacei ex omphacino oleo citra salē confecti, vncias iij. vel iv. Ceræ albæ, & elotæ, vnciam vnam. Liquentur simul in vase duplici, ac fiat ceratum humidum: cui abundè refrigerato, misceatur paulatim in mortario tātum frigidissimæ aquæ, quantùm in se, dum cum ea mollitur, accipere possit. Quòd si aceti quoque admodum tenuis & clari paululum adiicere velis, vtique magis adhuc tum refrigerans, tum humectans medicamentum efficies. Non debebit autem medicamentum hoc eousque super ægrum corpus manere, dum manifeste incaleat, sed assiduè subinde mutari. Aliud: Oxalidos, aut oxylapathi succus, cū exigua polenta mistus, excipiatur duplicato & detrito peniculo, aut linteo, affatimque frigidum totum id admoueatur. Quinetiam portulacæ, & semperuiui, & vuæ immaturæ succus similiter polentæ miscentur. Ad hæc lens palustris, & viridis tribuli, & polygoni, & lactucæ, & intybi succus, aliáque refrigerantia, cum tenui polenta miscentur. Licet etiam absque pulenta vti integris herbis. Iam verò quod epithema ex pinguibus conficitur palmulis, salutare medicamentum est. Porrò coquere oportet harum carnem, omni membranoso exempto, aliàs ex solo claro aceto, aliàs aqua ipsi permista: atque hac, vbi tenera satis reddita est, tunsa vti. Est verò salutare medicamen ad talia, etiam succus rosarum frigidus, vnà cum polenta. Salutares similiter sunt & ipsæ rosæ contusæ. Præterea stirpium quæ moderatè astringunt, germina trita. Ad quem modum vti aliquando licet herbis mediocriter astringentibus, vt solano. Huiusmodi tamen refrigerantia omnia, illi tantùm admouenda sunt parti, quæ primariò est affecta: non aliis quæ refrigerari non postulant. Ego nanque hominem scio, qui imposito præcordiis refrigerante medicamento, laborarit statim dyspnœa: sicuti alterum, qui tussierit protinus. Verùm ex remedijs ipsis, nonnulla quidem per se, neque intercedente alio, refrigerare sunt nata: vt, gratia exempli, frigidę potio, necnon succus vuæ immaturæ. Alia autem ex accidenti: vt sanguinis missio, quæ calidam aliquando intemperiem sanat. Ad eundem modum & clysteres, & purgatio, & fomentum, & cataplasma: quòd videlicet digerant, concoquántve. Vtranque verò facultatem in se comprehensam habet dulcis aquæ balneum temperatum: vtpote ex partibus varia facultate præditis constans. Siquidem quum primùm in id ægri ingrediuntur, in aëre versantur calido: postea in calidam aquam descendunt. Mox ab hac egressi, in frigidam. Postremò sudorem detergent. Potest autem prima eius pars materias per totum corpus tum calfacere, tum liquare: præterea quæ inæqualia sunt, æquare: & cutim laxare: & multa, quæ sub hac ante detinebantur, vacuare. Secunda eius pars, vbi quis in sicco corporis affectu ea vtitur, potest madorem vtilem solidis partibus immittere. Tertia balnei pars potest, vbi quis frigida vtitur, & totum corpus refrigerare, & cutim dens-

Aceto quomodo vtendum.

Refrigerans humectansque ceratum Galeni.

Frigido Galeni cerato, quomodo vtendum sit.

Refrigeratoria præsidia varia.

Refrigeratorium ex palmulis.

Rosarum succus. Rosæ.

Refrigerantium remediorum alia quidem per se, alia ex accidenti refrigerare.

Balnei dulcis aquæ, temperataque facultas.

Balnei partes diuersæ.

sare

densare, & vires firmare. Quarta verò, corpus per sudores, citra refrigerationis noxam, vacuare. At vbi quis intempestiuè lauatur, in horrores, cutísque densitudinem incidit. Est autem continens ipsius horroris causa, mordentium excrementorum, aut etiam crudorum humorum, confertim actorum, citatior motus. Proinde quibus horum est abundantia, caro verò ac cutis densæ, siue balneum sint ingressi, siue steterint in sole, siue quoquo modo vel gestati, vel perfricti, vel exercitati, vehementius dimoti fuerint, vtique iis horror incidit. Contrà, quibus hæc pauca sunt, & corporis habitus vt remittatur laxetúrque à balnei calore, promptus, ij non modò non horrent, sed etiam meliores redduntur, vtpote excrementis per id vacuatis. Quo rationabilius, neque in primo inuasionis initio, nec in incremento, quisquam ægrotantem lauit. Quippe densata est hoc tempore, coarctatáque & cutis ipsa, & quæ sub hac habetur carnea substantia. At in febris inclinatione vel incipiente, vel procedente, vel amplius progressa, sæpenumero nos ægrotos lauantes, non parum eis contulimus. Si quis igitur balneum ingressus minimè inhorruit, sed laxata illi, necnon rarefacta est cutis, huic succedent planè excrementorum vacuatio, æqualis per vniuersum corpus calor, exiguorum meatuum rarefactio, tensorum laxatio, densatorum fusio. Ac vacuatio quidem excrementorum, omni febri est vtilissima. Pari modo & rarefactio, & relaxatio. Fusio tamen, & calor, non item: sed calor omni febri inimicus est. At fundi æqualiter, id solidis quidem animalis partibus non est alienum: succis certè non perpetuò est vtile: sed quoties in animal vel phlegmone, vel affectus phlegmonæ similis constitit, vel grauis plenitudo, omnium inimicissimum. Nam phlegmonæ quidem, quum calfacti & liquati succi ad ipsas confluunt, augentur. Tunicæ verò vasorum, impares plenitudini, quæ iam ex liquatione est repleta spiritu, distenduntur, ac vires hoc nomine malè habent. Ergo calidis illis siccísque affectibus, effusio mordentium est salubris, liquatióque eorum contingit citra periculum. Calfactio tamen noxa non caret. Atque hæc quidem ex prima balnei parte optimè administrata sumuntur. In secunda autem (quæ lauacrum erat) vt febrilia corpora ex humectatione iuuantur, sic ex calore nihil illis commodè accedit. At in tertia refrigerantur innoxiè quæ fuerant excalfacta, & vires firmantur. Si qua verò & laxata, & iusto plus sunt remissa, ea in naturalem redeunt mediocritatem: id quod quarta balnei pars, quæ detersio est, indicat. Quippe quibus rite sunt omnia adhibita, ij post frigidæ vsum adhuc sudant, & omnia ipsis excrementa vacuantur. A balneis igitur (vt vnam omnium veluti summam colligam) vacuatur quicquid in corpore vel fumidum, vel fuliginosum præfuit. Reducuntur ad naturalem symmetriam, tum caro ipsa, tum cutis: corrigitur solidarum partium ariditas: & calor non modò is qui ex lauacro accessit, sed qui etiam præfuit, ex frigidæ vsu extinguitur. Maximo huius rei documento est præsidium, quod sentiunt homines ex huiuscemodi balneo, vbi à feruenti sole exiccati, lauantur. Quippe quum accedant ad id, ritu stipulæ aridi, egressi è frigida, illicò in naturalem habitum redeunt. Si itaque certam febricitantium naturæ haberemus notitiam, non dubitaremus eorum aliquos assiduè in

Balneum intempestiuum horrores, cutísque densitudinem gignit.
Horroris causa.

Lauandum hoc in accessionis initio, nec in ipsius incremento, febrientem esse.
Balneum conducibile per se in accessionum declinationibus.
Balnei tempestiui vsus.

Calor omni febri inimicus est.

Phlegmone quando augeatur.

Balnei singulæ partes quos vsus præbeant.

aquis frigidis citra balneum lauare. Quia verò exacta nobis dispositionum non est notitia, ac maxima ex errore impendet noxa, vtique huiusmodi potissimū in febribus hecticis, quando per has, & pauci sanguinis, & nudum carne, & expers adipis, corpus est redditum. Etenim iuuenis corpulentus, æstatis tempore, ac in febris summo vigore, modò nulla viscerum phlegmone subsit, sudabit, si in frigidam se coniecerit. Quòd si sit frigidæ lauationi assuetus, securè remedio vtetur. Qui autem ex calida & sicca intemperie febricitant hectica, ac potissimum qui iam marasmodes sunt, iis vbi tale præsidium petunt, tutum non est in totam conijci, æquè vt nec gracilibus & imbecillis, qui æstate calida & sicca, longa via peracta, refrigeratione indigent. Nam neque bis tutus est frigidi solij vsus, nisi prius fuerint in balneo æqualiter excalfacti. Siquidem simile quiddam nobis videtur accidere, quum in frigidum solium post balneum ingredimur, ei quod ferro accidit, quum tingitur. Etenim tum refrigeramur, tum roboramur: quemadmodum & illud, vbi candens iam redditum frigidæ mergitur. Atque huius rei causa ad imbecilla corpora inuentæ sunt balneæ, quæ ea præcalfaciant, atque ad frigidum solium præparent. Non dissimile quiddam faciunt, & qui sine balneo frigida vtuntur, quum scilicet se ab exercitatione in eam saltu demittunt. Siquidem quod nobis balneum, id præstat illis exercitatio: vt quæ non calfaciat tantùm, sed etiā insiti caloris motum à profundo corpore extrorsum conciet, sic vt & frigidæ impetui occurrat, & quo minus viscerum aliquod feriat, aduersetur atque prohibeat. Neque enim ipsam frigidæ substantiam, neque eius qualitatem omnino integram, vsque ad viscera pertingere est salubre. Imò satius & tutius fuerit, solam qualitatem, eamque retusam calidorum occursu, descendere. Iam verò qui hectica febricitantes ad balneum accedunt, nisi in frigidam sint demissi, nihil iuuantur, contra quàm alijs correpti febribus. Nam quum iis solidarum partium affectus candenti ferro sit similis, calfecisse duntaxat eos humectasséque haudquaquam videtur satis (sic enim alimentum incrementumque præbuerimus febri) sed opus est, vt mersis in frigidam, extinguamus calorem. Quòd si ex violento ipso subitóque frigidæ vsu malè fuerint affecti, vtpote in contrariam qualitatem mutati, hos licet in toto quod sequitur tempore, calfaciendo sanare: quum neque par periculum sit in frigido affectu, nec in remedijs quæ illi adhibentur. Quum autem insanabilis solidarum partium summa siccitas sit, ad quam per hecticas febres via expeditissima patet, melius est hominem in frigidam intemperiem transferre, ac cui curationem adhibeamus habere, quàm tendentem rectà ad interitum sinere, desperatámque illi salutem facere. Ergo eos qui hectica febriunt, illicò omni ratione refrigeremus, antequàm progressi in marasmum perueniant. Nam quem iam occuparit marasmus, hunc neutiquam sanare tentaueris. Ipsum tamē in alterum transferre marasmum, quem appellant ex morbo senium, licebit: ac sic superstitem, non tantùm plures dies, sed etiam menses, seruare. In cæteris autem febribus, quas vel phlegmone, vel putrescentes succi accenderunt, nihil offendes, etiam si in frigidam ægrum ipsum non merseris. At in hecticis, id quod remedium affert, calidæ solium non est, sed frigidæ.

Balneum frigidum quibus intempestiuè, & quibus tempestiuè debeat administrari.

Balnea calida ad solij frigidi vsum corpora præparant.

Exercitatio præparat corpus ad balneū frigidum.
Exercitationis vsus.

Hecticos, dum ad balneum accedunt, nihil iuuari, nisi in frigidam sint demissi.

Siccitatem summam solidarum particularum esse insanabilem.

Hecticos statim esse omni ratione refrigerandos.
Marasmum esse incurabilem.
Senium ex morbo.

Quicunque

Quicunque igitur hectica febre laborant, atque ex iis præcipue, qui iam marasmode tenentur, modò his nulla alia febris, vel ex solo putrescente humore, vel cum phlegmone fit adiuncta, eos omnes audacter lauabis: sed prorsus citra omnem laborem, ne resoluantur vires. Sint ergo tres domus balnei: in quarum primam, quæ satis esse calida debet, in lectulo cubans ducatur, inibique moretur. Illinc autem valida sindone in secundam portari debet: quæ non tantùm situ sit media, sed etiam temperie: ideò scilicet prima calidior, quarò est tertia frigidior. In ea itaque oleo tepido super sindone perfundatur. Hoc facto, ad tertiam ducatur domum, vbi nimirum est solium. In cuius quidem moretur aqua mediocriter: idque sustentus sindone, nollaque infusione aquæ, cuiusmodi in aliis vti solemus, adhibita: imò nec capiti eius quicquam infundi velim, quum sit satis id quoque, bis ter ve vnà cum toto corpore in aqua mergi, demissa mediocriter deorsum sindone, ac rursum per quatuor iuuenes, qui eum portant, leuata. Mox hinc eductus, in frigidam semel totus tingatur, ne vel breuissimo quidem spacio illic moratus. Protinus verò alter paratam habens calentem sindonem, ipsi iniiciat. Deinde æger suo in lectulo collocatus, primum spongiis detergeatur: dein mollibus linteis, quoad fieri potest, blandissimè. Postea verò vnctus, amictúsque vestibus, rursus super lectulo reducatur in aliquam aliam domum vicinam, vbi cibari consueuit, inibique nutriatur. Porrò humidum esse ac frigidum, quod hecticis febribus sit conductum, nemo nescit. Eiusmodi verò sunt tum cremor ptisanæ, quum frigidus sumitur: tum alica, similiter ptisanæ cremori condita: id verò est ex aqua, & exiguo porri, & anetho, tum sale, oleo, & aceto. Commodus præterea iis qui sic laborant, est & exiguus in aqua frigida panis. Cæterùm nullius horû pura frigiditas esse debebit, sicuti potionis. Quippe hæc maturè tû incalescit, tum per corpus digeritur. Illa, quum plusculû tẽporis in ventriculo moretur, ipsum fortassis refrigerant, si fuerint immodice frigida. Vbi autẽ febris iam traxerit, dandum quoque asininum lac est: sed diligenter obseruato, ne in ventre concrescat. Cauebitur autem id, si mel illi admisceas: aut salis, quo vescimur, exiguum. Abstinendum tamen in hecticis, quoad fieri poterit, à melle est: atque idcirco etiam à mulsa: quippe protinus in bilem conuertitur, & ficciores, aeriorisque caloris febres reddit. Dandus itaque principiò asinini lactis est non plus cyathus: sed inducta in ipsum cubiculum asina, quò nullum tempus interponatur: æger autem id protinus bibat. At verò si corruptum in ventre lac fuerit, pulsus paruos atque inæquales inuenies, quales accidunt in compassione ventriculi. Sin autem non sit corruptum, & maiores & valentiores eos, quàm pro consuetudine, inuenies. Qua ratione obseruata, licebit tum lactis, tum aliorum ciborum omnium modum sensim augere. Qui igitur iam marasmo vexantur, eos, sicuti dictum est, lauabis. Quos verò hectica premit, nondum tamen marasmo tenentur, eos licet etiam laues sine subiecta sindone, vtpote viribus adhuc valentes. At qui ex his minus sunt valentes, eos non tutum est permittere in frigidam natationem descendere, sed foris ipsos potius perfundere, primum tepida, secundò frigida, qualis fontana est. Ac si quidem omnia curiosè administrentur, vtique sanandi iam eius quem marasmus coosumit, spes est. Sin error vel in vno committatur, is reliqua subuerterit omnia. Quippe quum exitialis horum affectus sit, ne leuissimum quidem errorem tolerat. Ac si quis talium est seruatus, huic carnosam tantùm potionem marasmus iam occupauerat. Ipsis verò solidis resiccatis, fieri nequit vt homo prorsus sanetur. Etenim primùm eiusmodi febris propriam partium humiditatem, ex qua nutriuntur, depascit: hinc transit ad genus carnosum: deinde solidas populatur particulas. Vocatur autẽ caro tãtùm ea quæ in musculo est. Nã quæ in visceribus cõspiciũtur, nõ carnes, sed parenchymata nominãtur. Porrò singularũ particularũ substantiæ moles, ex tali maxime completa est natura, quæ perire, & regigni possit. At verò nec fibrosa, nec neruosa, membranosáue natura eandem generationem habere cernitur: nec fas est eiusmodi singularum partium fibras, à febribus malignis liquari, perinde vt carnes: quando animal ipsum, priusquam hæ prorsus sint exiccatæ, interemerint. Sanè sunt & quas marasmodes febres vocant, voiuersæ ex earum genere quæ colliquant: sed in eo differunt, quod in his, quæ portio carnis colliquatur, ea semper vaporis vice digeritur: in illis defluit in ventrem. Nam quemadmodum quo magis animal vel adipe, vel carne abundat, eo, quod ab ipsius carnibus, dum in craticulis torrentur, defluit, copiosius cernitur: ad eundem modum in calidissimis febribus, si carnes humidæ ac molles cum adipis copia fuerint, eas sensu liquari deprehendas. Sin absque adipe & siccæ sint, insensibiliter absumuntur, & in febres marasmodes transeunt. Hæc præmonitus, colliquantium febrium iisdem methodis curam ages, tum ad frigidam exhibendam, quamprimum properans, tum iis quæ refrigerent & humectent, nutriens. Mulsam verò inimicissimam illis esse censebimus.

Balnei partiũ descriptio.

Hectici quomodo ... per quatuor partes balnei tractandi.

Hecticis requiri humidum & frigidum nutrimentum.

Hecticorum victus ratio.

Lac asininum cum melle sumptum non cogitur.

Mel esse inimicum hecticis.

Lactis in ventre corrupti nota.

Hecticas febres ne leuissimum quidem tolerare errorem.

Hecticæ febris species.

Caro quæ dicatur.

Parenchymata.

Marasmodes à colliquantibus febribus quomodo differant.

Colliquantium febrium curatio.

GALENI PERGAMENI

De medendi methodo,

LIBER VNDECIMVS.

Modum igitur curandarum ephemerarum, in octauo huius operis commentario: continentium, in nono: hecticarum denique io decimo, satis accuratè exposuimus. Nunc verò, quemadmodum quæ ex putrescentibus humoribus excitantur, methodo sint sanandæ, aggredi est animus. Duo autem sunt scopi curationis in vniuersum: affectus nempe ipse, atque ægrotantis temperies. Affectus quippe, ex iis quæ sibi contraria sint, adhibenda esse remedia indicat. Laborantis verò temperies, simul cum ipso morbo, mensuram curationis. Potest etiam ambiens nos aër (qui ex cœli statu, anni tempore, ac regionis natura suas mutationes sortitur) vnam efficere indicationem, ac vel ægritudinis causis, vel sanitatis, annumerari. Porrò auxilium, quo ad morbos tollendos vtimur, prima & vltima dicitur sanitatis causa, diuersis tameo rationibus. Dicitur quippe vltima tempore: quandoquidem & natura & ars, & fortuna, priores, secundum tempus, eo sanitatis existunt causæ. Prima verò est, quatenus id primò, laborantis corpus tangit, alteratque eius

Curationis scopi sunt duo: affectus & ægra temperies.

Temperies laborantis quid indicet.

Aer vnde suas mutationes sortiatur.

Auxilium cur prima & vltima sanitatis causa dicatur.

effectum. Ars ſiquidem, artifexque & fortuna, non per ſe primùm, ſed per auxilia morbos profligant, materiæque interuentu operantur: quemadmodum per ſeipſam natura. Quæ nimirum ex tum ſpiritus, tum ſolidarum particularum (quæ ex ſemine genitali oriuntur) tum carnoſarum ſubſtantia, conſtat. Quarum trium ſubſtantiarum ſingulæ propriam pro natura ſua tum qualitatem, tum quantitatem habent. Ac qualitas quidem earum, ex congrua temperie humidi, ſicci, calidi, & frigidi efficitur. Quantitas verò ſolidarum partium par ſemper manet: ſed iis qui adhuc inaugentur, numero duntaxat: qui verò abſoluti iam ſunt, etiam magnitudine. Carnoſæ verò ſubſtantiæ magnitudo variatur, etiam ſi iam non augeatur animans. Pari modo & ſubſtantia ſpiritus * propemodum quolibet momento tum maior, tum minor conſpicitur. Ergo ad duos illos ſcopos prius traditos, etiam vnica virtus addetur, iuxta earum trium ſubſtantiarum enumerationem: aut temperies per ſe diſtinguetur, quæ & ipſa rurſus bifariam, ſcinditur, nempe & in originalem naturam, & in acquiſititiam diſpoſitionem: ſic nimirum, vt ex iſtis, & aliis quæ prius dicta ſunt, propria quædam cuiuſque remediorum ſit indicatio. Ex ætate etiam, vitæ ſtudiis, conſuetudinéque, remediorum indicationes ſumũtur. Proponatur igitur nobis intemperies quædam curanda: ea vtique per contrariã intemperiẽ ſanabitur. At quoniam vniuerſi febrium generis intemperies eſt calor, vtique per frigiditatem curabitur. Quemadmodum autem ab affecto ad materias præſidiorũ peruenimus, eodem etiam modo à ſingulis reliquorum generum primorum, ad eas eſt deſcendẽdum: veluti a virtute, quæ morbo ceu aduerſatrix opponitur, & cui omni ratione opitulari & ſubuenire eſt conſilium. Quare virtus quidem ipſa erit vnus ac primus ſcopus: alter autem atque ſecundus, quod ab ea ſignificatur, nempe cuſtodia ipſius. Pari etiam ratione, morbus quidem dicitur eſſe primus ſcopus: ſecundus autem, ſublatio ipſius. At verò cuſtodia, ſimilium indicabit exhibitionem: ſublatio, contrariorum. Quoniam verò virium ſubſtantia tum ex ſpiritu, tum ex carnoſa ſpecie, tũ ſolidis ipſis completur: ex iis quæ ſimilia ſunt, moliri cuique ſuam cuſtodiam oportet. Spiritui, ex reſpiratione, tranſpiratione, & vapore qui ex ſãguine attollitur. Solidorum verò generi, ex ſolido nutrimento. Carnoſo generi, per eam naturam, quę in medio humidorũ ac ſolidorum corporum eſt. Porrò cuiuſque horum modum ex conſeruandæ ſubſtantiæ modo inuenies: qualitatem verò, ex ipſius temperie. Quum autem horum cuiuſque temperies, vel optima ſit, vel aliquatenus vitioſa: quæ quidem optima eſt, ſemper ſeruari debebit. Quæ verò omnino vitio non caret, hæc in ſanis quidem vel ſeruanda eſt, vel alteranda: in ægris verò ſeruanda. Quum autem diuerſitas non parua ſit in partium animalis temperamento, propriam cuique menſuram, eorum quæ ipſi ſimilia ſint, oportet accommodare. Nempe ei quæ terrea eſt magis, eorum quæ magis ſint terrea: & ei quæ humidior eſt, eorum quæ ſint humidiora: ac ſic de cæteris conſtitutionibus. Hinc verò iam materiæ particulares omnes in cibis, potione, aëre, & omnibus peragi ſolitis, inueniendæ ſunt. Quòd ſi mutuò inter ſe pugnent aliquæ indicationes, perpendenda * indicantium ſcoporum tum magnitudo, tum dignitas eſt, efficiendumque id, quod tum maiores, tum digniores ſcopi admonent. Quorum dignitas quidem iudicanda eſt, vel vitæ, vel ſanitatis reſpectu. Magnitudo autem eſt duplex vel propriæ ſubſtantiæ ratione, vel declinationis a naturali habitu. Iis igitur præmiſſis methodis, iam in febrium genere exercitemur, quod ex putredine naſcitur. Ac primùm ab illa febri exordiamur, quæ ex putredine humorum in maximis vaſis, vel in omnibus ſimul, cõputreſcentium oritur: quanque neceſſum eſt ſynochon, hoc eſt, continentem exiſtere. Fieri autẽ nequit, vt talis febris ſanetur, niſi inhibita prius ipſa putredo ſit: quæ ſanè inhiberi, cauſa manente non poteſt. Quare ſubmouẽda ipſius cauſa eſt, ſi modò putredo ipſa prior, mox poſt ipſã, febris ſanari debeat. Oſtenſum autẽ eſt, illa tãtùm putreſcere corpora, quę quũ calida humidáq; natura ſint, neq; perflata, neque ventilata, in calido humidóque loco includũtur. Quòd ſi in motu ſint, ventilenturque ac perflentur, poſſe ea non putria integráque ſeruari: potiſſimũ quæcunque corpora ſua ipſorũ natura reguntur, vt animalium, ſtirpiumque. Ea nãq; ab initio cõgenitos ſecum motus habent, quibus ſuperflua excernant. Nec minus etiã eſt demõſtratũ, quãta ſit tum reſpirationis, tum pulſuũ vtilitas, ad perflatũ, ventilationemque corporis, atq; eius natiuum calorem tuendum. Itaque ſi quid in eo manifeſtè putreſcere debeat, dictas trãſpirationes eſſe impeditas oportet. Fieri autẽ non poteſt, vt illæ per totũ ſiſtantur animal, niſi vel finibus vaſorum ſtipatis, vel tota cute. Porrò accidere in finibus vaſorũ ſtipatio poteſt, vel ex vehementi extrinſecus refrigeratione, vel ex ſuccorũ, qui extrorſũ in ipſos cõfertim ruerint, craſſitudine, multitudine, vel lentitia. Accidit hoc illis & ex iis exercitationibus quæ in palæſtra, vel aliàs obeũtur, & itinere laborioſo: vel ambientis ſtatu, quũ ex rigore in æſtum mutatus eſt ſubitò. Nonnullis verò feruẽtes ex ira ſucci, ac foras ſimul impetu ruentes, effecerunt dictas ſtipationes. Quiſquis igitur propoſitã ſanaturus eſt febrem, hic ſimul cauſam eius oportet adimat: ſimul calorem qui in animali excitatus ab ea eſt, refrigeret. Ac quemadmodũ quidem ille refrigerandus ſit, prius eſt dictum. Cauſam verò adimi oportebit, propria cuiuſq; naturæ inuẽta contrarietate. Vtique ſi ex frigida cauſa ſtipatũ, denſumque redditum corpus eſt, relaxato eo, omnique ratione rarefacto. Sin ex obſtructione ita eſt affectũ, hac recluſa. Quod verò recludet, hîc quoque ad contrarietatis indicationẽ attentus inuenies. Vbi nanque abũdãtia humorum eſt, hos vacuabis. Vbi craſſi, glutinoſique ſunt, eos tenues & fluxiles reddes. Si plures cauſæ aliquando coibunt, omnibus per contraria occurres. In eiuſmodi autem dictarum cauſarum complexu, cœpiſſe à ſanguinis miſſione conueniet: ac abundantia vacuata, tum ad extenuandos humores venire. Ab hoc ad remittenda quæ ſunt conſtricta, & rarefacienda quæ ſunt denſata. Atq; hæc quidem à morbi affectu indicatiuè ſumenda ſunt. Quum autẽ ciborũ atquè potionum, necnon ſpirituũ decens quantitas qualitáſque virtutem ipſam cuſtodiant: ac modus quidem quantitatis ipſorum à virtutis ſubſtantia inueniatur, qualitatis verò à temperie: nimirum æſtimari debebit, quemadmodum vires quæ corpus regunt, ſe habeant. Quæ quidem ſi ſint valentes, audacter vacuantibus præſidiis vteris. Sin infirmiores ſint redditæ, vacuantia remedia cautius adminiſtrabis. Sed & nutrimenti modus hinc tibi deſumendus eſt. Quippe quum vires legitimum

Fortuna per auxilia morbos profligat.
Natura ex quibus conſtat.
Solidæ partes ex [illegible] generantur.
Virtutem eſſe tertium ex curationis ſcopis.
Temperies eſt duplex.
Indicationes remediorum vnde ſumantur.
Intemperiem per contrariã aliam ſanandam eſſe.
Cuſtodiam fieri per ſimilia.
Sublatio morbi fit per contraria.
Partium ſingulæ per quæ cuſtodiendæ ſint.
Temperies optima, ſemper ſeruanda.
Intemperies vitioſa quando ſeruanda, & quando ſit alteranda.
Indicantium ſcoporum dignitates eſſe expendendas.
Synochus febris quæ dicatur. Synochorum curatio.
Putreſcunt calida & humida, quæ in ſimili loco concluſa, perflati non poſſunt.
Tranſpirationes vnde prohiberi contingat.
Stipatio in finibus vaſorũ vnde contingat.
Stipationis curatio.
Nutrimenti quantitatem à virtute, qualitatem à temperie ſumendam eſſe.
Tutiſſime cibo quando ſit vtendum.

robur suum habent, & morbi summus vigor breui expectatur futurus, tenuissimo cibo vti licet. Vbi verò infirmiores fuerint, non licet sine graui noxa: sed adducere ad nutrimenta tantùm oportet, quantùm est de robore virium detractum. At nutrimenti qualitas, ex morbi affectu, vna cum solidorum corporum temperamento præsenti, sumenda est. Tempus autem nutriendi, quod quidem ad reliquas febres pertinet quæ ex putredine oriuntur, in progressu sermonis dicetur. Quæ verò vnicam tantùm à principio ad finem vsque accessionem habent, synochique dicuntur (de quibus impræsentiarum est sermo) in iis tunc offerendus est cibus, dum ægri melius se habent: eóque potissimum diei tempore, quo in sanitate prius cibari erant soliti. Est autem frigida quoque iis propinanda, quorum succi & iam concoquuntur, & crassitudo eorum est extenuata. Cæterùm iam operæprecium est explicare, quot sint febrium, quas putredo accendit, in vniuersum differentiæ. Dein, quænam sit ipsius generis earum communis vtilium auxiliorum indicatio. Mox, quæ sit singulatim cuiusque propria. Quod igitur ad differentias pertinet, prima sanè ex eo est, quòd causæ ipsius putredinis vel adsunt, vel non adsunt. Secunda ex eo, quòd per totum animal, aut eius partem aliquam, diffusa putredo sit. Tertia, quatenus cum phlegmone, aut citra hanc. Ergo ordiamur ab humorum putredine, quæ primum indicans in diuisione fuit. Cuius quidem natura, ad curationem erit inuentionis principium. Porrò natura putredinis est mutatio totius putrescentis corporis ad corruptelam, à calido externo. Non enim profectò proprio calore corrumpitur quicquam: imò prorsus contrà quicquid in rebus subsistit, id augetur, roboratur, sanum est, ac viuit, dum proprio calore regitur: veluti nimirum ipsa animalium corpora, quandiu seruatur proprius eorum calor, in cordis quidem corpore, per respirationem: in reliquis omnibus partibus, tum per communitatem quam habent cum corde, tum per aliam quandam respirationis speciem, quæ per totam agitur cutem, & transpiratio, perspiratióve dicitur. His verò læsis, vnà etiam calor natiuus læditur. Alter verò quidam alienus, ac præter naturam in corporibus excitatus, primum quidem ipsos succos propter humiditatem putrefacit corrumpitque. Spacio verò, tum adipem inuadit, tum etiam carnem. Putredinem in corporibus ortam sanabimus, id quod iam corruptum est, omni ratione vacuantes: quod reliquum est, moderatis motibus, & refrigerante perspiratu ad exactam symmetriam reducentes. Ac vacuationem quidem illius per vrinam, deiectiones, sudores vomitumque moliemur, si putridus humor ad os ventriculi aliquando sua sponte impetum faciat. Post hanc dimotiones medioeres, vnà cum ambientis bona temperie adhibebimus. Caussam verò putredinis, si adhuc perseueret in corpore, per contraria tollemus. Itaque quoniam transpirationis prohibitio fuit occasio putredinis, hanc submouere oportet. Quia verò ea (quemadmodum exposuimus) à variis causis est orta, ipsarum singulis contraria medendi ratione occurremus. Sciendum tamen est, non easdem omnes partes vacuationes, medicamentáve requirere: cùm & temperamentis, & situris, & forma, & omni denique constitutione, naturáque inter se dissideant. Cùm autem maior pars medicamentorum vacuantium, febrem ipsam adaugeant, vtpote facultate calida & sicca, deligenda medico, sunt, quæ citra calfactionem siccationemque valentem, ipsas vacuationes moliantur: cuiusmodi sunt, cremor ptisanæ, aqua mulsa, oxymeli, apomeli, & apij radix, in aqua, quæ potui datur, incocta. Hæc autem ipsa ventri sunt quoque idonea: qui si nihil reddat, iniicienda per clysterem mulsa cum oleo est. Sanè totum corpus, priusquam id vacuaris, rarefaciendum non est. Vbi vacuatum sit, vtique licebit id medicamento aliquo, cui calor tepidus insit, rarefacias: cuiusmodi est quod ex chamæmelo conficitur. Hoc tempore si vinum quoque aquosum bibatur, id omnes vacuationes promouerit. Idem faciet & temperatum dulcis aquæ lauacrum. Cæterùm vbi magnitudo febris obstat, sicuti in continentibus, nec vino est vtendum, nec lauacro, nec iis quæ habitum rarefaciant, vnctionibus. Iam verò id genus ardentissimis febribus, potus frigidæ confert: nisi subsint putrescentes humores, per aluum, vrinas, vel sudores vacuandi. In vniuersum autem, dum plura simul coëunt symptomata, id quod maximum omnium est, aggredi oportet, atque ei vel soli, vel magis quàm cæteris, subuenire. Porrò ad corrigendos putrescentes humores, non tantùm requirimus vires ipsius pulsus firmas: sicuti nec eius facultatis quæ voluntarium motum largitur, sed multò magis ipsius concoctricis. Ergo si & vires cunctæ valentes sint, & ardentissima febris, & concoctionis notæ planè euidentes, frigidam intrepidè propinabis. Quòd si etiam æger bona corporis habitudine sit, tum status cœli calidus ac siccus, etiam sit in frigidam natationem hunc dimittas, haudquaquam lædetur. At si mediocris est febris, & vires non validæ, sed cum notis concoctionis, iis qui ita se habent, balneum prodest, & vini potio: tum verò ex vnctionibus eæ quæ rarefaciunt: idque multò magis, cùm ambiens est frigidus. Neque enim aut frigidam in balneo lotionem, aut frigidam potionem in eiusmodi cœli statu ferè expetunt, vtpote inspirationibus assiduè refrigerari: cùm si quando in frigido ambiente vehementer vri ægrotum contingat, exigua salutis eius habenda spes est. Si verò nec coctionis habeat signa, nec vires validas, seruari is planè non potest. Quo minus aut idem lauandus in balneo est, aut medicamentis iis quæ rarefaciant, vngendus, aut vinum illi dandum, frigidáve offerenda. In quo enim desperata omnino est salus, imprudentis cōsilij fuerit apud vulgum infamare præsidia, quæ multis fuere saluti. Febris igitur, prout febris est, aqua frigida est perpetuò remedium. Quod verò ad alia pertinet, non perpetuò. Veluti cùm ex obstructione glutinosi & crassi humoris putredo nascitur. Ponatur autem cum hoc, & redundantiam in toto esse corpore, tum virtutem non imbecillam. In eiusmodi etenim complexionibus, cùm multa præter naturam in corpore sint, quædam eorum præcedentes causæ erunt: veluti redundantia cum glutinosis & crassis humoribus. Horum namque vitio obstructio est orta: quæ morbus instrumentalis est, eorum quæ obstructa sunt corporum. Hanc symptoma sequutum est, ipsa transpirationis cohibitio: quadam rursus putredo humorum excipit, antecedens quædã ipsius febris causa. Ergo qui febrem curare vult, necesse est

einhebeat

inhibeat putredinem. Ac sic duæ indicationes se exibent, altera à febri, altera à putredine. Atque a febri rursus duæ: scilicet vt portio febris, quæ iam accensa est, percuretur: quæ verò etiamnum gignitur, inhibeatur. Aliæ autem duæ rursus a putredine erunt indicationes: vt & quod putredinis iam factum est, sanes: & quod in generatione adhuc est, sistas. Porrò quod in generatione est, id perspiratio impedita facit. Ita ab hac rursus aliæ duæ indicationes nascentur: tum vt quod retentum est, vacuetur: tum quod retinendum est, prohibeatur. Prohibebitur sanè, si obstructioni medeamur. Cuius quoque ipsius, quod iam occupauit, sanandum est, per ea quæ obstructa liberant: quod futurum est, propulsandum, per ea nimirum, quæ affluxum obstruentium succorum compescunt. Ergo quod vltimum in ipsa methodo resolutiua est inuentum, id primum omnium in curatione tibi est peragendum. Etenim si iis auxiliis, quæ obstructiones eximant, vti, non vacuata prius abundantia, velimus, non modò nihil proficiemus, sed maiorem etiam reddemus affectum. At si vacuata prius multitudine ad curandam obstructionem accedamus, medicamentis iis vtemur, quæ citra calorem obstructiones expedire sint apta. Vbi autem quæ obstruunt detersa, dissectáque fuor, per aluum, vrinas, atque sudorem, ea vacuare tentandum, idque medicamentis, quoad liceat, minimè calfacientibus. Hoc verò tempore etiam vires roborare, quò & putredinem superent, & succos concoquant, studebimus. Quod autem febris ipsius iam accensum est, refrigerabimus. Itaque in auxiliorum inueniendorum ordine, vltima est quæ ab hac sumitur indicatio: quamuis alia ratione sit prima, cùm à febre videlicet cœperit inueniendorum præsidiorum methodus. Ac si nullum quidem interim vehemens symptoma incidat, prohibeátque quo minus auxilia ab initio morbi ad finem ita procedant, celerrimè febris finietur. Sin tale quippiam inciderit, quod totam ad se curationem reuocet, producetur & curationis situs. Expendere autem oportet medicamentorum tum vsum, tum noxam. Quippe aqua mulsa, quatenus crassos succos extenuat, glutinosos deterget, atque excretionem promouet, optimum in iis synochis medicamen fuerit, quos habitus coarctatior, & putredo excitarunt. Quatenus verò calorem febris adauget, est noxia. Quare si hic immodicus sit, parcendum mulsæ est, vtendumque cremore ptisanæ. Quòd si difficiles & contumaces iudicaueris esse obstructiones, etiam oxymelite. At hoc ipsum rursus, si immodicè vtare, & intestina radit, & tussim excitat, & neruosa lædit. Perpetuò autem dogma illud existit verum, Contrariorum contraria esse remedia. Quandoquidem fieri non potest, vt eorum quæ præter naturam sint, quicquam per aliam vllam remediorum speciem curetur. Non tamen ex vsu est, semper omnibus quæ præter naturam sint, mederi sed cùm sola per se subsistunt. Nam si cum aliis vnà incidant, aliis sæpe est ante illa medendum: sicuti in cauis vlceribus, vbi ea simul cum phlegmone sunt coniuncta. Siquidem verum in his quoque manet, quod per ea quæ carne implent, curantur. Cæterum his vti non licet prius quàm curaueris phlegmonem. Quæ itaque præter naturam sunt, omnia ab iis quæ ipsis sunt contraria, curanti[illegible]. Cùm autem eorum quæ præter naturam sunt, d[illegible]ex prima [illegible] differentia: aliis per se subsistentibus, vt [illegible] affe[illegible]ibus: aliis in generatione sunt essen[illegible] h[illegible]bentibus, ac vmbræ ritu affectus concomitantibus, nempe symptomatis: vtique sanatio quidem, affectuum sublatio est. Hanc verò symptomatum amotio sequitor. Quare affectuum ipsorum, qui v[illegible]e & primariò curantur potissimum dicuntur esse contraria remedia: symptomatum autem, ex accidenti. At verò contraria dicuntur quæ sub vno eodemque genere, plurimum inter se dissident. Si autem in illo genere quod mediocre est, hoc est, medium inter duo extrema, intellexeris, infinitam quandam contrariarum rerum multitudinem, quæ maioris minorisque ratione inter se dissideant, ex eo inuenies. Non enim in corporum modò qualitate, verumetiam in quantitate, eiusmodi contrarietatem inuenias: quam vtique Aristoteles non contrarietatem, sed oppositionem nominat. Verùm Hippocrati, omnia id genus contrariorum habent appellationem: sicuti etiam Platoni, qui ex contrariis esse dicit generationes. Contemnere tamen nomina oportet, minimè autem scientiam rerum. Cuius non ignarus Hippocrates, ait: Medicina appositio est, & detractio: deficientium quidem appositio, redundantium autem detractio. Porrò deficiunt, redundantque nonnulla quidem in quantitate, quædam autem in qualitate. In quantitate, cùm sanguis immodicè est auctus, aut rursus minor redditus. In qualitate, cùm vel calidus, vel frigidus, vel crassus, vel tenuis, plus iusto, minúsve, est affectus. Verum ad medendi indicationes propositi nobis febrium generis reuertamur. Genera causarum quæ in nobis præter naturam oriuntur, sunt, multitudo, crassitudo, & lentor humoris. Causa simul atque symptoma est, transpirabilis excrementi retentio. Simili modo causa pariter & affectus est ipsa putredo. Morbus verò tum obstructio, tum febris ipsa. Symptoma est, transpirabilis excrementi retentio. Ergo indicabit præcedentium causarum quælibet proprium aliquid: poscens nimirum ablationem sui per opposita. Nempe multitudo ipsa, quæ ex eorum est numero, quæ sunt ad aliquid, in prædicamento quantitatis, vacuationem. Lentitia verò & crassitudo, quæ sunt in qualitatis affectu, incisionem & abstersionem. Obstructio autem, qui morbus instrumentalis est, reclusionem. At transpirabilium retentio, excretionem eorundem. Sicuti & humorum putredo, excretionem, refrigerationem, ventilationem, & concoctionem semiputridorum: quæ omnia illi ex aduerso respondent. Ipsius verò febris, refrigeratio oppositio est. Singulæ itaque res semper vnam indicationem exhibent. At si præter naturam ipsum indicans sit, semper indicabit contrarium: sicuti non contrarium, sed simile, si secundum naturam se habeat. Igitur si vires eius qui ex putredine humorum febricitat, valentes sint, mittendus statim morbo incipiéte est sanguis, si cruditas ventris non adsit. Sin vires infirmæ sint, aut ætas dehortetur, incidenda vena non est. Eiusmodi tamen febris in virtutem imbecillam non incidit. Quippe synochos, bene habiti corporis, & calêtis ætatis est propria. At si in puerum incidat, qui quartumdecimum annum hactenus non attigerit, mitti illi sanguis non debet: propterea quod tan-

Obstructio non esse aperienda, prius quàm plenitudo vacuetur.
Obstructionis curatio.
Mulsæ facultates.
Oxymelitos vsus.
Contrariorum esse remedia, contraria.
Rerum præter naturam differentia duplex.
Contraria quorum dicuntur esse.
Contraria quæ.
Opposita quæ.
Medicina est appositio & detractio.
Causarum genera præter naturam.
Causarum præcedentium febrem putridam, quid singulæ indicent.
Sanguis in principio statim mittendus est si putrida febre laborans validis viribus sit, nec cruditas subsit.
Synochos non incidere in imbecillas vires.

P[illegible] [illegible] quartumdecimum [illegible] sanguis mittendus, vel si [illegible] synocho.

Pueris post quartumdecimum annum quatenus [illegible] tendum sit sanguis & quando minuend.

tillis, cùm præsertim calidi & humidi sint, plurimum corporis substantiæ quotidie defluat, ac digeratur. Ita quod ex incidenda vena moliendum nob[illegible]terat, id vltrò nobis ex curandi corporis [illegible] præstatur. Quòd si corpus quartumdecimum [illegible] excesserit annum, æstimandum est, qualis eius n[illegible]ra sit, num gracilis, & spissa, & dura, & c[illegible] sanguinis, an contra. Atque ita in priori missionem sanguinis adhibebis: in secunda, nequaquam. Quinetiam modus vacuandi sanguinis ex iisdem sumetur indicationibus. Si enim cui sanguis mittitur, triginta annos sit natus: sed laxus, & mollis, & pinguis, & albus, & gracilibus venis: hinc aut plane sanguinem non mittes, aut parum detrahes. Et omnino quidem non mittes, æstiuo tempore, regione æstuosa, & cœli statu calido & sicco. Parum detrahes in reliquis tum anni temporibus, tum regione, tum cœli statu. Iam verò si neque obstructio, nec putredo subesset, sed sola redundantia succorum protinus à missione sanguinis, pro naturæ suæ ratione homo se haberet. Verùm quoniam nec obstructio, nec putredo per solam curari missionem sanguinis potest, reponi sanguinis aliquid ad spacium curationis debebit, quo minus intempestiue nutrire necessitate vlla cogamur. Quantum nanque ad huiusmodi pertinet febrem, prorsus nutriendum non est. Siquidem ostensum prius est, solum virtutis respectum esse, qui nutrimento præbeat indicationem. At verò euacuationis ratione, nutrire oportet. Ita necessum est duorum alterum, aut febrem, si nutris, augere: aut vires, si non nutris, deiicere. Satius itaque fuerit aliquid sanguinis, quòd proprium partibus animalis nutrimentum sit, relinquas, ac ipse paucissimas sorbitiones, potionesque exhibere contentus sis: quibus vtique ceu medicamentis, potius quam nutrimentis egemus. Porrò cum ars ipsa tota sit magna, non leuissima eius pars est, scientia ordinandi victus: quæ vtique ex his maxime remediis constituitur, cibo, potione, perfusione, cataplasmatis & clysteribus. Cæterum calfacere præcordia cataplasmatis aut perfusionibus, non est perpetuò tutum: sed in iis tantum ægris, quibus in toto corpore nullum errat superfluum. Cæteris omnibus extrema est pernicies. Nam siue redundantia vtramuis sit, vel ad vasa, vel iuxta vires: siue etiam in vna parte pluribusve vitiosa excrementa habeantur, omnia ad partem excalfactam trahuntur, inibique sepe phlegmonas excitant. Quare in eiusmodi morbis diuites potius quam pauperes perperàm solent curari. Nempe & quod rarò illis mittant sanguis, vel si maxime tali egeant auxilio: & quòd medici, vt agere aliquid semper videantur, de perfundendis præcordiis maximè sint soliciti. Itaque accidit, vt illo ipso tempore phlegmone incipiant diuitibus, quo iam pauperibus morbus propemodum perductus ad finem. Saluberrimum igitur est in febribus venam incidere, non synochis modò, verumetiam aliis omnibus, quas putrescens humor concitat: vbi præsertim neque ætas, nec vires prohibent. Leuata enim quæ corpus nostrum regit natura, exonerataque eo quo veluti sarcina premitur, haud ægrè quod reliquum est, vincet: concoquens quod concoqui est habile, & excernens quod potest excerni. Porrò vbi humor ad locum affectum confluit, remittere repelleréque hunc expedit, non ad ipsum trahere. At repellentia remedia, quæ certè astringendi vim obtinent, in principiis idonea sunt duplici ratione: & quòd robur affectis particulis inserant (vnde minus promptè affluxum excrementorum in se recipiunt) & quòd eorum quæ in iis iam recepta sunt, tenuissimum extrorsum exprimant. Quòd si tum fluxio humorum per ea remedia compescitur, tum densitas quæ in affecta particula relicta est, crassiora detinet, iam tempestiua relaxatio est, quò ea quæ retenta sunt, vacues. Præcipuè autem astringentibus est vtendum, vbi in iecur aut ventriculum, superuacuum aliquid profluit: quandò & e primoribus admodum hæ partes sunt: & vt munus suum obeant, vel in ipsis morbis est necessarium, cùm alimentum corpori vniuerso cóficiant. Quare ciborum concoctio, siue ea in iecinore, siue in ventriculo sit improspera, febres intendit, ac succi vitio exacerbat. Quo magis in omni febri, ciborum concoctioni prospicere magnopere oportet. Atque eius rei gratia, roboris quoque instrumentorum quibus perficitur, non leuis habenda est cura. Si ergo vel minima sit suspicio iecur aut ventriculum laborare, absinthium protinus oleo incoquemus: ac eas particulas perfundemus. Cùm autem duplex in omni absinthio facultas sit, vtique in pontico astringendi facultas non parua est. In reliquis omnibus amara quidem qualitas est vehementissima: astrictio verò aut planè obscura, aut prorsus nulla sentitur. Proinde ponticum ad iecinoris & ventris phlegmonas eligi præstat. Est autem id tum folio, tum flore longè quàm cætera absinthia minore. Odor quoque huic non modò non insuauis, verumetiam quid aromaticum referens. Reliquis omnibus planè est fœdus. Quare hæc fugere oportet, vti autem semper pontico. Etiam reliquorum medicamentorum, in quibus mista cum amaritudine astringendi vis est, aliquid in oleum coniicere, atque ad eundem modum vti licet. Amara siquidem qualitas præit, viamque astringenti facit. Ac si quidem intendere astrictionem studes, oleum ipsum etiam astringendi vim habeat: cuiusmodi est quod Hispanum vocant, & quæcunque cum oleæ frondibus præparantur. Sin leuiore vti astrictione placet, aliud olei genus præparabis, præcipuè quod tenuium sit partium: quod genus Sabinum est. Optimum tamen vbi astringere vehementius expedit, est histricũ oleum. In penuria verò absinthij, inter initia vel melinum, vel mastichinum, vel lentiscinum satisfecerit. Quòd si exigua febris sit, etiam vnguentum nardinum: quod vtique valentius iis omnibus calfacit. Quare si aliorum copia non est, inualescente febre rosaceum illi admiscebis. Sane myrtini astrictio idonea non est: cùm crassiorum sit partium, quam vt altè descendere possit. Ad eundem verò modum & cataplasma compositam vim obtineat, ex ea quæ tenuium sit partium, ac relaxet: tum etiam ex amara, astringentéque. Superet autem in iis, vbi scilicet tum reprimere, tum robur addere studemus, quod astringat. Vbi tenuare ac digerere, amarum: vbi euocare, quæ ex relaxantibus tenuium maxime sint partium. Siquidem quæ crassæ substantiæ sunt, ea pus mouentibus sunt accommoda. Cataplasmate autem quod sequitur fuimus nos feliciter vsi, contra iecinoris phlegmonem. ℞. olei in quo absinthium decoctum fuerit, & cydoniorum decocti, sing. vnc. ij. myrobalanorum & rad. ireos, puluerisatorum,

Synocham febrem equestris [illegible] victus ratio nem.

Vires indicant formam nutriendi.

Sanguis cur non sit in synochis detrahendus immodicè.

Victum instituens pars artis, ex quibus constet.

Præcordiorum perfusiones quando sint perniciosæ.

Diuites quàm pauperes cur interdum solent deterius curari.

Sanguinem mittere in omnibus putridis febribus quàndo sit saluberrimum.

Repellentia remedia esse idonea phlegmonæ incipientibus.

Relaxantibus quando sit nobis vtendum.

Astringentibus quando vtendum.

Concoctioni ciborum magnopere prospiciendum esse in singulis febribus.

Absinthium hepati opitulatur.

Absinthij duplex facultas.

Absinthium ponticum esse eligendum ad iecoris & ventris phlegmonas.

Amara qualitas viá astringenti facit.

Olei species diuersæ.

Myrtinum oleum esse crassiorum partium, quàm vt altè descendere possit.

Phlegmoni hepatis commodissimum cataplasma.

sing. drach. ij. ceræ quod sit satis. Fiat emplastrum iuxta artis præcepta. Concoquitur & in vino austero cydonium, ex ipsiúsque carne aliquid eiusmodi cataplasmatis inditur: vbi videlicet & quod confluit copiosum est, & particula ipsa infirmior: tunc siquidem astringentem vim inaugemus. At verò nec colo laborante, nec reliquorum intestinorum quouis, nec musculis qui in præcordiis habentur, aut ipso peritonæo, miscenda astringentia sunt. Sed nec cùm vesica malè habet, vterúsve: modò nihil vltrà ad locum fluat, nec sanguinis redundantia, nec excrementorum copia, in toto sit corpore. Porrò renes & pectus in media prædictorum conditione consistunt: quantùm scilicet à ventriculi iecinorísque solicitudine absunt, tantùm reliquis antecellentia. Siquidem in ventriculo iecinoréque resolui robur perniciosissimum est, minimè in illis periculosum. In his verò est quidem periculosum, non tamen periode ac in illis: nisi pus educere ex pectore aut pulmone, aliquando sit opus. At in liene curando, si vel æger ex iis sit, qui atræbilis excrementum naturaliter congerant, vel etiam eo tempore succus is in eo redundet, necesse est reliquis astringentia permisceas, quò visceris robur custodias: ita enim & excrementa ad se trahet, & cum corpus expurgarit, ipse rursus per ventriculum excernet. Sin atræ bilis sit omnino excrementum nullum, aut prorsus astringendum non est, aut parcissimè. Ad hæc, si in quauis phlegmone obsessa particula, calor tumorem superet, agendum vt sensim per ea quæ tepentem calorem obtinent, digeratur: quod genus est tum lini semen, tum chamæmelum. Quibus adiici vel hordei, vel fabarum farina debet: quippe quorum neutrum excalfacit. Sæpe verò & attomelite ad eiusmodi phlegmonas vtimur: cui aquæ aliquid admiscemus. Ad lienem verò etiam aceti aliquando aliquid. Si verò laborantis phlegmone partis calor non multum à natura recesserit, tumor autem ipse fuerit notabilis digerere haud timidè sine aqua debebis, etiam fœnigræci aliquid supradictis immiscens. Si veluti scirrhosa duritie phlegmone sit, propter humoris quem continet vel crassitudinem, vel lentorem, tum aceti aliquid, tum amara medicamenta, simul immiscenda curabis, potissimum in liene. Etenim viscus hoc, propterea quod ab iecinore crassum humorem trahit, eiusmodi humoris occasione plerunque laborat. Quo magis cataplasmata quæ ex oxymelite, & absintbio, & cappari fiunt, illi sunt idonea. Cæterum nec eorum qui ex putrescente humore febricitant, quenquam ipse lauabo: nec relaxantibus cataplasmatis, prius quàm superuacua purgatim, vtar. His vacuatis, non solum audacter lauem, sed etiam cataplasmatis vtar: in aliix quidem membris, iis quæ relaxent: in iecinore verò ac ventriculo, additis etiam quæ astringant mediocriter. Parcius autem ad pectus, quàm ad ea, vtendum astringentibus est: quando talia humores qui phlegmonem excitant, in pulmones & cor nonnunquam reprimunt. Ac cibis potius horum firmitudini est consulendum. Neque enim sicuti in iecinore & ventriculo phlegmone laborantibus, ita hic tenuissimo victu est vtendum. Ac longe quidem magis in pulmonis phlegmone abstinendum ab astringentibus est: quandò in eo ipsis quoque relaxantibus admiscendum aliquid acrium quodammodo, & euidenter [illegible]utium est. Quippe foras trahere, potius quàm reprimere, in eo debemus. Itaque etiam cucurbitula, in iis qui sic laborant, si prius sint vacuati, applicabitur. Sin verò abundantia succorum adsit, non magis ex pulmone in pectus aliquid excrementi transferet, quàm ex toto corpore attrahet in vtrunque. Eadem ratione, neque in cerebri & eius membranarum phlegmonis, cucurbitulis in morbi initio vtemur: verum vbi nec influit adhuc quicquam, & totum corpus prius est vacuatum. At reprimentibus in his quoque inter initia vtendum. Sed cùm per cranij ossa mediam occupantia regionem, in altum descendere reprimentium vim cupimus, eorum quæ præire, ac deducere ea possunt, aliquid reprimentibus admiscebimus. Ea sunt, quorum substantia ex tenuibus partibus constat. Sane acetum non modò tenuium partium est, sed etiam non mediocrem reprimendi vim obtinet. Quo profectò rationabilius in principiis affectuum ipso vtimur, rosaceo admiscentes. Procedente verò tempore, etiam spondylij & serpylli aliquid admiscẽs: quo scilicet tempore transire ad ea quæ concoquant, ac digerant, conuenit. Sanè ad eum modum & castoreo vtimur: cùm tamen ipso in aliis phlegmonis minimè vtamur, quamuis etiam in summa inclinatione consistant. Est nanque calidius id, quàm vt phlegmonis sit idoneum. Soleo autem ipse singularum particularum meatus, qui iis ad excrementorum emissionem sunt destinati, fluxiles reddere. Intestino, ventriculo, mesenterio, & iecinoris concauis, intestinum rectum. Renibus, vesicæ, iecinoris gibbis, venæ cauæ, arteriæ magnæ, & omnibus quæ in lumbis babentur, eum qui vesicæ inseritur. Pulmonibus & pectori, arteriam asperam, atque fauces. Cerebro & eius inuolucris, eum qui per palatum & nares descendit. Paratur fluxibilitas iis quidem quæ per sedem excerni debent, mulsa, & cibis iis qui ventrem liquant, & pharmacis quæ modicè proritare possunt. Ad ventriculum verò, iecur & lienem, si quando phlegmone sint vexata, nec mulsa ipsa est vtilis: quoniam ilicò in bilem transit, ac viscerum phlegmonas auget. Excrementa autem, vt cum vrina excernantur, diureticis promouebis: quemadmodum quæ in pectore & pulmone hærent, iis quæ tussim excitant, euacuabis. Porrò balneum in remissione febris administratum, corpore iam mediocriter transpirante, non exiguum commodum affert, omnia ex eo tum fuliginosa excrementa, tum humida educens. Curandum tamen est primò, vt citra horrorem administretur. Secundò, vt nullum primæ notæ viscus sit imbecillum. Tertiò denique, ne multitudo crudi humoris in primis venis contineatur. Horror siquidem & auget, & gignit febrem. Partes verò imbecillæ, per balneum liquatos humores multò facilius alliciunt: & quòd succi liquati sint, & quòd viæ dilatatæ. At crudorum humorum copia in totum corpus digeritur. Horum si nihil obster, ex balneis duo hæc ægro compendia accedent: & quòd redundantiæ humorum vacuabitur aliquid, & quòd multum transpirabit caloris febrilis. At verò cùm particula, quàm obstructio, aut putredo, aut phlegmone obsedit, febris ipsius veluti focus sit: si ei propter calorem sua sponte trahẽti, alia quæpiã occasio extrinsecus, ex iis quæ potestate excalfaciant, accesserit, necesse est affectũ intẽdi. Si quis autem prius toto vacuato corpore, relaxantibus curet, vbi scilicet maxima febris non adest, vtique prodes-

Astringentibus in aliarum partium affectibus non sit vtendum.

Phlegmonas quarum calor tumorem superet, quibus curare medicamentis debeamus.

Attomeli.

Phlegmonæ quarum tumor calorem superat, qua ratione curanda sint.

Acetum quando miscendum phlegmonarum medicamentis.

Lieni affecto quæ medicamenta conueniant.

Putrida febre detentos, nec lauandos, nec relaxandos esse, antequam corpus vacuatum fuerit.

Hepatis cataplasmatis esse miscenda astringentia.

Pectore affecto parcius miscenda esse cataplasmatis astringentia.

Pulmone inflammato, abstinendum ab astringentibus.

Pulmoni inflammato, applicandam esse cucurbitulam, si prius fuerit corpus vacuatum.

Cerebri & membranarum eius inflammationibus, quando cucurbitulæ conueniant.

Tenuia quando miscenda sint astringentibus.

Aceti facultas.

Castoreum esse calidius, quàm vt conueniat phlegmonis.

Partium singularum meatus esse reddendos fluxiles.

Fluxibilitas meatuum quibus medicamẽtis paretur. Mulsa quibus non sit conueniens.

Balneum quando conducat.

Balneum quomodo administrandum.

Balnei vsus duplex.

se aliquando potest. Quo tempore etiam lauare citra noxam licet. Cauendum tamen à frigido solio iis est: quandò & crudi & putrescentes succi, minus apti sic ad exhalandum redduntur. Itaque in progressu morbi, vbi & absumpta iam superuacua sunt, & tum cruda, tum putrescentia concocta, & cataplasmatis relaxantibus, & balneis sine periculo vtare. Porrò aptissimum in febribus quæ intermittunt & repetunt, tempus est, cùm exhalare febrilis calor iam cœperit. Statim siquidem corpus ad nutrimentum præparant: huius quoque opportuno tempore ex duplici coniectato respectu, nempe summo præcedentis accessionis vigore, & futuræ principio. Ad hæc nanque spectantes, operam dabimus, vt quamlongissimè ab vtroque nutriamus. Verùm si febris ipsa sit continens, constat eam breui finiendam. Si igitur vltra septimū neutiquam progressura videtur, prorsus continendus a cibo æger est, si virtutem non defuturam coniicimus. Sin ad nonum, aut vndecimum aut quartumdecimum vsque progressura videatur, aut etiam finienda septimo, cæterùm æger vires infirmiores habere, quam vt in tantum tempus sufficiat, necessum erit nutrire, ac deligere id, quod minus sit noxium. Etenim vbi vel iecur, vel ventriculum phlegmone prehendit, perniciosissimum est ante accessionem cibare. Vbi hæc abest, quibus infirma est virtus, vtilissimum. Porrò summum vigorem febrilis accessionis expendes, an circa magnitudinem febrilis caloris sit siccus, squalénsque, an citra siccitatem vrens. Priorem nanque humectante victu quamprimum madefacere oportet. In secundo, dum plurimū sese calor remittat, manere. In principijs verò accessionis more æstimabis, an corporis extrema refrigeret, & magna sanguinis reuocationem ad interna corporis faciat: an omnino corpus non premat. Quippe secundum hoc, ceu facilè mansuetum, contemnes. In priore distinguas oportet. Nam si absque visceris phlegmone, aut succorum redundantia motus ad interiora in accessionibus pollet, nihil offendes paulò antè cibans. Sin vel phlegmone, vel redundantia subsit, cauenda est ante accessionem cibatio, ceu res maximè noxia.

Balneo aptissimum tempus in febribus intermittentibus, quodnam sit. Nutriendi tempus vnde sit coniectandum.

Continenti febre detentus, quando absque cibo seruari debeat.

Phlegmone obsidente ventriculum, hepárve, perniciosissimum esse ante accessionem cibare.

GALENI PERGAMENI *De medendi methodo,*

LIBER DVODECIMVS.

QVæ cum symptomatis consistunt febres, non sunt ad febrium genus vllum, aut species, aut differentias distincta. Porrò grauiorum symptomatum, & quæ raræ nter febrientibus incidūt, primæ differentiæ sunt tres. Aut enim in læsione actionum consistunt, aut in retentorum vacuatorúmve immodico excessu, aut in corporum ipsorum affectu. Ex quibus duæ quidem differentiæ priores, si consistent, ad se totam curationem conuertunt, affectumque deserere cogunt. Tertia verò, alterius quidem quem curare oportet, affectus est signum: nullam tamen seorsum curationem exigit, vtpote cum affectu, vnde nascitur, vnà cessans. Nullum autem symptoma est nec curationis rationem indicat, nec primum immutat: licet ex accidenti interdum id faciat, vbi scilicet causæ locum sortitur. Porrò eorum omnium, vbi veluti causæ curationem immutant, vnum caput est, ipsa læsio, siue virtutis sit, siue dispositionis. Lædunt autem vires, vigiliæ, dolor, atque vacuatio immodica. Affectui verò eadem, non vtique semper, cæterùm magna ex parte, nocent: sed potissimum cùm fuerint immodica. Qua de causa, quandoque cogimur prius submouere symptoma, quàm morbum, mutato videlicet instituto. Ergo si labant vires, non tamen vehementer sint resolutæ, sed adhuc resistūnt, ad symptoma tantum sumus attenti, atque id quamprimum tollere maturamus. Sin iam resolutæ vehementer sint vires, non modò symptoma sedare, sed illas etiam firmare contendimus. Vbi verò virium roboris fiducia est, adeò nunquam contra symptoma pugnamus, vt (quod prorsus contrarium est) per ea nonnunquam præsidia, quæ dolorem afferunt, morbos ipsos curemus: veluti profectò dysenteriæ ipsi, mordentibus maximè medicamentis tum potissimum medemur, cùm vtique est grauissima. Est autem duplex medicis contra dolorem instandi ratio. Altera, qua deliciis decubantium subscribunt: altera, ex artis ratione. Quippe si licet ægrum doloribus obnitentem valentibus remediis vno die persanari, qui tota curatione neglecta dolori tantum intentus est, non ex artis ratione, sed in gratiam ægrotantis id facit. At si ex dolore vires soluuntur, atque ex eo impendet periculum, mitigari dolor, & roborari vires debebunt, quò & morbo resistere, & curationis spacio sufficere valeant. Esto igitur terminus in ægrotantibus, quem non transibit is, qui ex arte generosè contra morbum pugnat, vt tutò medeatur. Ei verò qui dolorem mitigat, vt vires custodiat. Porrò dolorem mitigant, quæ ex papaueris succo, vel altercí semine, vel radice mandragoræ, vel denique styrace constant. Cæterum si fas sit, iis remediis quæ morbum sanent, vtendo, quod optamus efficere, cauendum ab id genus soporiferis medicamentis est. Sin verò ex vigiliis & viribus resoluendis, æger ad mortis discrimen tendat, tum profectò ipsis tempestiuè vtare: non ignarus scilicet corporis habitum nonnihil ex eis lædendum, eligendam tamen potius læsionem ipsam, quàm mortem. Hac nimirum persuasione ipse quoque, tametsi omnium maximè ab vsu grauiter sopientium abhorrens (quòd rebellē valentemque in corpore frigiditatē relinquant) aliquando tamen ea & colicis exhibeo, & iis qui vel oculorum, vel auriū vel aliarum partium vehementissimo dolore cruciantur. Interim verò, & cùm æger ex tenui destillatione, vigiliis, & vehementi tussi vrgetur, pauxillum eiusmodi medicamenti offero: facilè noxam eius, si quis semel sit vsus, spacio emendatum iri ratus. Omnia tamen id genus magis salubria sunt, si post annum a compositione sumantur: veluti quod ad Philonem referunt, quod ad dolores* stupefaciendo sedandos, nullo minus est celebre. Id verò etiam si duorum, triúmve aut quatuor annorum sit, multò sane fuerit præstantius: sed neque inutile tamen sequentibus annis, ad decimum vsque. Ergo sicuti cauendus est, quoad fieri potest, eiusmodi medicamentorum vsus: ita si necessitas vrgeat, nec admodum recentia sunt offerenda: quòd frigida quæ in his sunt, præualentes vires adhuc habeant: nec ita antiqua, vt spem nostram frustentur: sed tandiu dimittenda sunt, quoad violentia refrigerantium, ab eorum quæ calfaciunt vi mitigetur. Et talium quidem medicamentorum vsus,

Symptomatū grauiorum tres differentiæ.

Symptomata curationis rationē indicant, nec primum immutant.

Vires à quibus lædamur.

Symptomata submouere, quando neglecto morbo cogamur.

Dysenteriam grauissimam curari maxime mordentibus medicamentis.

Doloris expugnandi ratio duplex.

Medendum tutò esse.

Vires esse seruandas.

Dolorem quæ mitigent.

Soporifera, si fieri possit, vitanda.

Soporiferis quando vtendum.

Stupefacientibus medicamentis Galenus vtebatur interdum in doloribus acerbissimis, & in tenuibus destillationibus.

Stupefacientia medicamenta meliora esse, si post annum à compositione sumantur.

Philonium stupefaciens.

Stupefacientia medicamenta, cur nec recentia nimis, nec vetera nimis exhibenda sint.

xsis, eorum qui aduersus symptoma pugnant, est proprius, potissimum vbi ex frigida causa dolor excitatus. Obsunt enim talia plurimum toti affectui, curationique contumacem eum reddunt. At sanguinis missio, quæ scilicet vires non deiicit, symptoma spectantis medici opus non est, sed eius qui totum affectum adimere studet. Ad eundem modum & balneum, & purgatio, & fomenta calida, & vini potio. Quæ omnia, dum affectus sanant, vnà cum ipsis etiam dolores sedant. Eodem modo & nutrimentum exhibitum, vbi sicco & squalente morbo os ventriculi afficitur, dum affectum ipsum sanat, hominem prehendi syncope prohibet. Porrò qui ex copia crudorum humorum, vnà cum oris ventriculi offensione febricitant, ii neque missionem sanguinis, neque purgationem tolerant, cùm tamen vacuationem desiderent. Quare eis vacuatio per frictionem solam administratur. Ergo linteis mediocriter asperis statim in ipsis auspiciis morbi fricandi sunt, à cruribus supernè deorsum. Debet enim radi ab his cutis, cùm simul & calfieri per eã, & digeri corpus postulet. Dein tota brachia, simili modo ab humeris supernè deorsum. Vbi verò artus omnes abundè calere iam videbuntur, & metus fuerit ne quis ex multitudine frictionis, cõtusa iam carne, superueniat lassitudinis sensus, oleo relaxante vteris: quod genus est Sabinum. Ab astringente verò abstinebis, cuiusmodi Hispanum existit. Hyems verò si fuerit, nihilo deterius sit, si ad digerentium aliquod transieris, quale Sicyonium est, aut etiam chamæmelinũ. Vbi igitur oleo membra ipsa abundè fricueris, oleum est detergendum, atque ad spinam dorsi transeundum: quam totam pariter fricare, primum quidem sicca frictione, pòst oleo, expedit. Ab hac rursus ad crura te conferes, & ab his ad brachia, denuóque dein ad spinam: sic totum diem agens, in domo & lucida, & temperata. Sanè mulsa, in qua coctum hyssopum fuerit, his est aptissima: qua sola primis tribus diebus vtentur. Ipse verò eo tantùm tempore dictam intermittes frictionem, quo somnus hominem occupauerit. Ad quem etiam alliciendum, & frictio vberior facit. Cæterùm somnus vberior his minimè est salutaris: cùm nec crudos succos digeri sinat, & viscera reddat grauiora. Sed si quis alius affectus est, qui somnum & vigilias modicas postulet, hic profectò in his est. Quippe somnus concoquit, vigiliæ digerunt. Quorum vtroque est opus iis qui ex multitudine crudorum succorum ægrotant. Ac si pulsus bis paruus admodum infirmúsque sit, aut etiam supra hæc vehementer inæqualis, extremum periculum indicat: nec quicquam, præter iam dicta, moliendum est. Sin verò mediocriter sit robustus, nihilque intercisus videatur, si sua quidem sponte aluus commodè non deiiciat, soluenda est, mulsa iniecta. Quòd si maior iusto superfluorum impetus ad aluum citetur, principiò quidem percoquere mulsam amplius oportet. Ea nanque sicut minus aluum subducit, ita magis nutrit. Post hæc, si superuacua largius descendant, ne sic quidem sistenda: sed exhibendus pro aqua ptisanæ cremor est. Si verò fluere pergant, alicæ sorbitione ægrum nutries. Si pulsus interim ad imbecillitatem, vel inæqualitatem, vel paruitatem mutentur, panem imbutum diluto vino porrigere conuenit: vtique si nec ventriculus, nec iecur laborent phlegmone: quandò si [illegible]entur, corpore crudis succis referto, salus deplorata est, pulsibus sic immutatis. Minimè autem vtendum cataplasmatis aut perfusionibus est, prius quàm superuacua magna ex parte partim vacuata sint, partim concocta. Interimque sola mulsa, in qua coctum hyssopum sit, vsque ad septimum diem vtantur. Siquidem longissimam sic affecti cibi abstinentiam ferunt, corpore scilicet ex crudis ipsis, quos continet, succis concoquendis alto. Verum si aluus impensè fluat, vel æger mulsam fastidiat, ad ptisanæ cremorem est transeundum. Sin hunc quoque auersetur, alica ad eundem quo ptisana modum ei præparabitur. Neque enim eis qui sic sint affecti, acetum incommodum est. Imò sicubi crudos affatim succos esse animaduerteris, oxymeli assiduè pro mulsa dabis: si quidem æstas sit, & æger frigidæ assuetus, frigidum: sin hyems autem, omnibus calidum. Maximè verò pulsus paruus, tardus & rarus, frigidos subesse succos ostendit. Sanè propositis aduersissima sunt tum balneum, tum aër ambiens, quoties vel nimium calidus est vel frigidus. Itaque vt lauandi hi non sunt, sic & reclinandi in domo sunt: æstate quidem, quæ frigeat: hyeme, quæ caleat. Læduntur nanque non parum ab vtroque excessu. Atque hæc quidem agenda sunt tibi, vbi a primo die curationem susceperis. Si autem ad eos quos iam premit syncope accitus fueris, si ea quæ iecoris loca phlegmone vacent, panem exhibebis non multum, eumque ex vino aliquo, quod celerem in corpus digestionem adiuuet: statimque ad frictiones venies, quas vt diximus administrabis. Ac si quidem cœli status sit vehementer calidus, cum frigida vinum dabis: cum calida autem mediocriter, si temperatus. Quæ tamen secundò & tertiò dabitur potio, omnino calidam exhibendam curabis, vt quæ succorum crudorum concoctionem adiuuet. At quibus ex flaua bile, quæ os ventriculi infestet, syncope incidit, iis frigida exhibenda potio est. Vinum tamen quod & calidum natura sit, & deductionem in corpus promoueat, omnibus quos syncope malè habet, offerre conuenit. Constat autẽ ex vinis ea deligenda esse, quæ & flauo colore sint, & substantia tenui, & ætate vetera. Talia nimirũ & boni odoris continuò fuerint. Quinetiam si paululum vbi mista sunt, gustes, senties calorem per totum corpus transmitti. Cæterùm amara præ vetustate vina ne sumito, præsertim quæ iis exhibebis, quibus stomachus flaua bile vrgetur. Commodissima igitur his vina sunt, quæ cùm naturaliter sint austera, sensilem iam astringendi vim, propter vetustatem non amplius exhibeant: calorem tamen admodum euidentem habent. Huius igitur generis vinorum optima sunt, Surrentinum, Signinum, Sabinum, Tiburtinum, & Marsum, omnia quidem Italica, astringentiaque. Quibus tamen ex crudis humoribus syncopes periculum imminet, sanè Falernum tantò iam memoratis præstat, quantò tum melioris est succi, tum etiam calidius: vt pote quod & velocius illis digeretur per corpus, & crudis succis concoquendis auxilio erit. In summa verò, quibus ex abundantia crudorum humorum syncope incidis; iis crassa vina, ceu noxia: aquosa, ceu parum efficacia, fugienda sunt. Deligenda autem eorum sunt media, quæque flaua existant & calida. Neque enim inuenias ex albo vinorum genere calidum vllum: quandò etiam austera, & mediocriter alba, cùm inueterauerint, quodam modo fuluiora redduntur. Quotquot

Vacuatio per frictionem solam, quibus debeat administrari, & quomodo.

Oleum Sabinum.
Oleum Hispanum.
Oleum Sicyonium
Oleum chamæmelinum.

Frictio vberior allicit somnum.
Somnus diuturnus crudos succos digeri prohibet, & viscera reddit grauiora.

Somnus concoquit.
Vigiliæ digerunt
Mulsæ exhibitio.

Cataplasmatis vtendum non esse prius, quàm superuacua partim sint vacuata, partim concocta.
Inediam longissimam ferunt, quibus corpus crudis succis redundat.

Oxymeli cõgruere illis qui crudis succis redundant.

Frigidos subesse succos quis pulsus indicet.

Syncopes à cruditate curatio.

Syncope laborantibus omnibus quale vinum sit exhibendum.

Vinorum genera varia.

Vinum album quod calidum sit, reperiri nullum.

autem in ipsis calidissima sunt omnia profectò sunt flaua. Reliquorum vini generum, austera quæ mediocriter alba, crassáque sunt, certè nullum ad digestionem in corpus est idoneum. Si tamen abunde inueterarint, nec aliorum copia sit, vti illis licebit, quòd stomachum roborent. Cæterùm vina quæ calfaciunt immodicè, iis offerenda non sunt: quibus caput est imbecillum, facilèque ab id genus vinis repletur. Porrò vina quæ odora fuluáque sunt, quantum ex ipsorum est natura, omnia caput grauant. Eóque tum Falernum, tum Tmolites, tum Lesbium, infirmo capiti noxia sunt. At vina austera ventriculum roborant, caputque inter omnia vina minimè tentant: digestionem tamen in corpus non promouent: quò magis fugienda tibi in syncope prehẽsis sunt, non secus quàm aqua. In penuria verò vini quod accommodum vtrique syncopæ sit, ei inquam quæ ex multitudine crudi succi oritur, & ei quæ ex bile incidit, coactus vti vino, vtèris aquosis, magisque si antiqua fuerint. Talia nanque, tametsi non valenter excalfaciant, facilè tamen deducuntur in corpus: quo nomine vrinas præter cætera omnia promouent. A quibus secundum locum obtinent, quæcunque fuluorum maximè sunt tenuia: quæ etiam ad syncopas præcipuè sunt deligenda.

Vina imperatè calida, iis offerenda non esse, quibus caput est imbecillum.

Vina austera ventriculum roborant, capútque minimè tentant: syncope tamẽ prehensis non conferunt.

Est autem syncope, præceps virium lapsus. Cùm autem essentia virium, quibus regitur corpus, tum in spiritu, tum in solidorum corporum temperamento consistat, hæc nobis, & vbi integra sunt, seruari: & vbi corrupta sunt, ad integrum reuocari omnino debent. At verò substantia spiritus, ipsáque solida corpora, sic nobis sunt custodienda in morbis, vt tum qualitate, tum quantitate, quoad fieri licet, se naturaliter habeant. Curandum itaque est, vt quæ substantiæ portio ab eis defluit, hanc per appositionem sarciamus: quod in ipsis verò alterascit, in debitam temperiem per contrariam alterationem restituamus. Si igitur tum vacuatio, tum alteratio sensim paulatimque fiant, etiam correctio vtriusque sensim administrabitur: quod munus ad artem sanitatis tuendæ pertinet. Sin confertim & semel, ac magna aliquando vacuatio, vel etiam adiectio incidat, sic sanè & efficietur morbus, & medendi methodum ad eorum sanationem desiderabimus.

Syncope est præceps virium lapsus. Essentia viriũ in quibus consistat.

Porrò animalis spiritus, à cerebro, veluti à fonte, nascitur. Qui partim ex inspirando, partim ex eo quod reticularis plexus suppeditat, irrigatur aliturque. At vitalis spiritus continetur in corde, & arteriis: nutritúrque tum ex aëre inspirato, tum ex sanguine halituoso. Quòd si naturalis quoque aliquis spiritus sit, vtique continebitur is in iecinore & venis. Virium igitur lapsus, qui quidem solidorum corporum substantiæ resolutæ succedit, in longissimis morbis subinde incidit, animante ex frequenti atrophia extenuato: præterea in colliquantibus febribus. Qui verò ex substantiæ temperie mutata prouenit, is, vel vbi immodicè ipsa fuerint calfacta, frigefacta, madefacta, vel exiccata, vel horum aliquibus copulatis affecta, prouenit. At alteratio spiritus, tum ex vitiosis oritur succis, tum ex ambientis aëris malitia: præterea venenatis facultatibus, aut animalium quæ virus eiectant, venenis. Ipsius verò essentiæ spiritus corruptio (quæ tum ob animi affectus, cuiusmodi sunt, timor subitus vehemensque, necnon mœror, ira, curæ, atque summa voluptas, tum ob ingentem dolorem: præterea ob plures motiones vigiliásque, obque immodicam ipsius tenuitatem, & continentium eum vasorum raritudinem, atque adeo ante hæc omnia, ob respiratum prohibitum, & nutrimenti defectum incidit) diligentius corrigi postulat.

Spiritus animalis à cerebro nascitur.

Spiritus vitalis in corde & arteriis consistit.

Spiritus naturalis si quis sit, in iecore continebitur.

Lapsus virium quibus succedere soleat.

Spiritus à quibus alterari soleat.

Spiritum quæ corrumpant.

Sciendum autem est, in omnibus perturbationibus, ipsam per seipsam moueri animam: quæ nimirum in aliis actiuis functionibus mouet etiam & ipsa corpus. Ob idque resoluitur eius robur, vtroque motuum suorum genere, si modum excedant. Ergo nec rarefaciendum immodicè ægrotantis est corpus, si spiritum retineri in ipso studes: sed nec quæ in eo sunt, per comesta & bibita valenter extenuanda.

Animam per seipsam moueri in perturbationibus.

Est etiam ad virium robur tuendum, ciborum atque potionum habenda ratio, vt sint tum quantitate modici, tum qualitate exquisiti. Aër præterea quem inspiramus, debet esse vt optimè temperatus, sic ab omni corruptela & inquinamento alienissimus. Curandum similiter est, vt ipsa corpora solida, in quibus vel maximè consistere virium substantia videtur, sint sano temperamento. Quippe ad conseruandum virtutis robur, & syncopalem accessionem prohibendam, singulare præsidium est temperamenti custodia: ante omnia quidem, trium principiorum: mox verò reliquarum partium, quæcunque in consortium affectus, principia secum ex facili trahunt. Cuiusmodi est os ventriculi, quod propter exquisitum sensum, accersit syncopas. At verò si humores crudi vires sua copia premant, ac propter multitudinem simul & crassitudinem exiguos animalis meatus obstruant, is affectus multis nominibus exitialis est, ac syncopæ opportunos reddit. Quippe succi crudi nutrire prius quàm sint concocti, nequeunt. Quòd si nec obstruant, nec onerent, syncopen ij certè non inferunt, sed deliquia animi. Siquidem resoluuntur ægrotantes huiusmodi, nisi frequentius nutriantur.

Virium robori custodiendo quæ requirantur.

Sunt autem nutriendi hi extenuantibus calfacientibúsque: idque non copiosè, nec semel. Medicamenta similiter sint extenuantia calfacientiáque, sed moderatè. His & aquosum vinum idoneum ab initio est, nisi tamen vehementer febricitent. Etenim qui laborant ex huiuscemodi succis, hos quotidie accessiones exercent, præcipuéque ad vesperam, noctúque. Qui verò ex tenuissimis succis vrgentur syncope, diuersa à iam dictis ratione curandi sunt. Illos nanque paulatim & assiduè vacuamus. At qui sic se habent, hos paulatim & assiduè nutriemus. Quòd si viribus imbecillis, aliquod his viscus phlegmone obsessum sit, eorum salus est deplorata: quãdo nec ipsos licet assiduè nutrire, sed tantùm in remissionibus: & seruari non possunt, si non nutriantur.

Syncopes ab ore ventriculi ortæ curatio.

Non solùm autem extenuatis ad eum modum spiritu & sanguine solent sæpe vires resolui, sed etiam facultate expultrice per vniuersam corporis molem immoderatius concitata: id quod accidere maximè solet, ob retentricis imbecillitatem. Ergo nutrire, quicquid horum inciderit, est necesse: sicuti etiam corporis summa densare, non secus quam priorum rarefacere. Frigidum itaque iis aërem astringentemque comparabimus. Vngendi præterea sunt astrictoriis vnguentis. Tum cibi iis dandi, qui non admodum promptò diffluant: cuiusmodi sunt, panis, sorbitio ex alica, fructus austeri, & qui non facilè corrumpantur, ouorum vitelli (quandoquidem album ægrè concoquitur) gallinaceorum, qui lacte alti sint, testiculi, ac denique suillum cerebrum diligenter assum vel in

Vires resolui etiam ob excretricem vim immodicè concitatam.

Vires imbecilliores redditæ ob excretricis motus immoderatos, quomodo reficiẽda.

Albumen ouorum ægrè concoqui.

albo [illegible] elixum, porro & anetho iniectis. In [illegible], omni ratione agendum, vt succorum materiam crassiorem reddas, & cutim denses, & exhalationem inhibeas. Vinum verò ipsis aquosum, necessarium inter initia est, sumptum post cibos. Quòd si ex sententia nobis omnia responderint, etiam carnei iis aliquid nutrimenti pòst alia dabimus, potissimum post quartum diem, succis qui febrem excitauerunt, iam ad concoctionem venientibus. In omnibus autem eiusmodi curationibus, si iam adsit syncope, omnis solicitudo medentis ad symptoma vertetur. Sin expectetur, vtriusque curam habebit, & vt symptoma non incidat, & vt paulatim discutiatur morbus: quem celerius discuteremus, si nullus symptomatis subesset metus. Quippe qui multitudine crudi succi grauatur, hunc si modo iustam semel vacuationem ferre posset, nec metus aliquis syncopes impenderet, semel arbitror, vacuatum explicaremus, a morbo. Eum verò cuius spiritus & succi facilè exhalant, si ante accessionem cibare non cogeremur, longiorem illi morbum certè non redderemus. Sunt & aliæ quinque occasiones quibus succedunt syncopæ: nempe dolor vehemens, vigiliæ, immodica ventris inanitio, motus in delirantibus, ac denique principiorum intemperantia, vel nuda, vel cum humorum affluxu. Si igitur causam ipsam vnde excitatur dolor, adimere possis, ita vtique contra symptoma non pugnaueris, sed curaueris ægritudinem. At si qua occasione prohibitus, affectus submouendo intentum esse non licet, vehementiam mitigabis doloris. Dolent porrò tantùm particulæ sensibiles, idque vel ob continuitatis diuortium, vel ob aliquam alterationem, non sensim, sed confertim & violenter factam. Quippe videntur corpora, non solùm cùm in non naturalem habitum confertim aguntur, tristem mutationem sentire, sed etiam in ipso ad naturalem statum suum reditu, nisi is sensim fiat, torqueri. Ac ex alterantibus quidem dolore afficiunt, omnia vehementer calfacientia, atque refrigerantia. Ipsam autem solutionem continui, necesse est vel ruptionem, vel contusionem, vel erosionem existere. At ruptio ex distentione quadam, contusio ex grauante aliquo, erosio ex mordente prouenit qualitate. Ergo cùm nihil extrinsecus sit, quod vel distendat, vel grauet, vel erodat, sed ex seipso horum aliquod corpus sentiat, neminem latere potest, distentionem ab aliqua intrinsecus substantia, quæ multitudine sua corpus se continens distendat, aut immodica siccitate, prouenire: contusionem, ex eo quòd aliquod corpus occursarit extrinsecus, quod vel durum, vel magnum, vel graue, vel simul ambo extitit: erosionem verò, ex succo aliquo, cui mordens natura insit. Qui quidem si sit in tunicis intestinorum imbibitus, commodissimè hiera picra expurgatur. Quòd si aliquam exulcerationem pepererit, nutriendus certe æger est calente alica, sed iniectis mali punici granis. Potus autem illi offerendus est mali punici cremor. Porrò si sanguinis abundãtia sit quod distendit, protinus sanguis mittendus est, modò vires ægri non sint infirmæ. Sed si is vel sanguinis missionem timeat, vel viribus sit imbecillis, tum reuellendus in diuersum est sanguis, tum per propinqua deriuandus. Quòd si his peractis dolor etiam perstat, patet profectò in ægrotante particula impactum esse quod contristat. Patet verò non minus, & quòd curatio

Syncope quibus succedat causis.

Doloris causa.

Solutio continui quotuplex sit.
Ruptio.
Contusio.
Erosio.

Distentio spõtanea vnde accidat.
Contusionis causa.

Erosio vnde fiat.

Hiera picra expurgat humores acres tunicis intestinorum imbibitos.
Dysenteriæ qualis victus conueniat.
Distentionis à sanguinis copia curatio.
Reuulsionem esse in contrarium molliendam.

ipsa per digerentia medicamenta molienda sit. Similiter enim curantur dolores à flatulento spiritu orti: magis tamen ij extenuantia remedia desiderant. Si moles aliqua grauando, contundendoue dolorem excitet, moli ipsi est medendum. Sin mordens humor, aduersissima huic sunt, quæ extenuant & calfaciunt. Postulat nanque huius generis affectus, vt ea quæ contristant vacuentur, aut alterentur, aut medicamentis torporem inferentibus retundantur. Ea quippe minus hos affectus lædunt, quam alios, qui a crassis glutinosisque humoribus proficiscuntur. Huiusmodi tamen succos, dolor vehemens non comitatur, nisi aliquis eis halituosus spiritus copuletur, qui ex iis corporibus quibus continetur, erumpere prorsus non possit. Nam sic, grauissimi solent excitari dolores. Etenim cùm tunicæ intestinorum sint duplices, si in medio ipsarum spacio frigidus ac viscidus humor collectus sit, à calore liquatus in flatulentum mutatur spiritum: qui crassus frigidusque cùm sit, acerbissimos dolores inducit. Ac ad tempus quidem, post bibitum medicamen stupefaciens, prorsus indolentes redduntur ægri, cæterùm affectus iis variis modis fit maior. Nam & intestinorum tunicæ medicamentorum frigiditate densiores, minusque flatui transmittendo habiles redduntur: & humor ipse tum crassior, tum ad motum ineptior euadit. Quare id genus dolores omnes, per ea quæ incidant & concoquant, præterea flatus discutiant, desiccentque citra valentem calfactionem, curandi sunt. A nullo autem in eiusmodi succis tam est metuendum, quàm a calore qui & eos liquet, & in flatum vertat, sed non valeat discutere. Porrò agrestis quidam, allio comesto, vinóque ad vesperam meraciori bibito, a dolore colico fuit liberatus: neque id iniuria: allium siquidem flatum discutit, ac minimè sitim infert. Quamobrem ipse allium theriacem agrestium appello: estque commodissimum iis omnibus, qui regionem frigidam incolunt. Quos igitur ex supradicta causa vehemens intestinorum dolor citra febrem exercet, iis & allium esse licet, & theriacem bibere. At si cum febri vna talis dolor aliquando incidat, principiò quidem, si id ferunt, fomentum siccum ex milio adhibendum est. Si ab hoc non quiescant, semen aliquod, quod flatum dissipet, in oleo quod tenuium sit partium, coquere, mox per linteum, quò purum sit, oleum colare, dein anseris, aut gallinaceum seuum, nec salsum, nec admodum vetus, in ipso oleo liquare, & per sedem infundere oportet. At si neque ex hoc remittantur dolores, secundò rursus iniiciendum est idem, adiecta etiamnum castorei & papaueris succi, vtriusque fabæ non amplius magnitudine. Olei verò hemina modus esto. Excipitur & lanula ex hoc medicamento aliquid: quæ appensa forti filo, quampenitissimè in rectum intestinum inseri debet, quò vtique & cùm libet, id facilè recipiatur, & euidentem vtilitatem conferat. Similiter oculorum, & aurium dolores, qui ab iisdem causis in febri excitantur, sedare conueniet fomento ex milio. Sed infundimus etiam auribus medicamentum id quod ex castoreo & papaueris succo conficitur, sapa liquatum. Quod sanè auri instillatum, oculorum etiam ac dentium dolores lenit. Iam verò si cataplasma imponi aliquando res ipsa suadeat, papauerum capitibus in aqua coctis, ac fœnigræci, vel hordei, vel lini seminis farina aquæ immissa, cataplasma conficies. Porrò

collyria

Detractio [illegible] per propria [illegible].
Doloris à flatulento spiritu orti curatio.
Doloris à mordente humore orti, curatio.

Intestinorum tunicas esse duplices.

Stupefacientia medicamenta, obtundunt quidem dolorem, affectum tamen maiorẽ reddunt.

Dolores intestinorum a crassis succis producti qua sint ratione curandi.

Allium auxiliatur dolori colico.
Allium flatus discutit.
Allium dicitur theriace rusticorum.

Theriace quibus vtilis.
Colici doloris cui sit iuncta febris, curatio.

Pessarij conficiendi modus, ad lenendos dolores colicos.

Dolores oculorum & aurium qua ratione leniendi.
Auribus instillatum medicamen ex castoreo succo papaueris & sapa constans, oculorum atque dentium dolores lenit.
Dolori mitigando cataplasma optimum.

collyria ex opio confecta, vehementissimos oculorum dolores laxant: vtendumque his est, cùm maxima necessitas vrget. Nam tametsi imbecilliores ex frigiditate in reliquam vitam ipsas reddant particulas, occurrunt tamen præsenti discrimini: ac postea frigiditatem ab opio relictam, licet nobis corrigere, tum oleis calidis, tum etiam collyriis. Nempe auribus oleum id quod solum castoreum recipit, instillamus: oculis verò, ex cinamomo collyrium. Qui à solo spiritu flatuoso cruciantur, ilicò cucurbitula admota, tum à dolore liberi, tum omnino sani redduntur, in quacunque corporis parte dolor sit excitatos. Quibus verò non spiritus modò flatuosus, sed etiam humor quispiam, vnde is oritur, ventris dolorem excitat, iis ilicò ad tempus dolor sedatur: redit tamen vel in sequenti nocte, vel postridie, vel etiam tertio die similis dolor. Quare in his primùm doloris accessio est curanda, admota scilicet cucurbitula. Postea vacuandus humor, infuso per sedem aliquo medicamento calfaciente simul & attenuante. Ego verò oleo quopiam tenuis substantiæ vti assueui, rutam in eo præcoquens. Quo iniecto, nonnulli ægri paulò pòst excernunt humorem vitreum: atque ex hoc protinus simul & à dolore, & ab affectu liberantur. Si dolor ex tenui acrique excitetur humore, qui conuulsiones vehementes etiam inducere solet: si quidem in ventriculo talis humor constat, vomitu expellendus est, aqua tepida propinata: sin autem in intestinis, inijcere per sedem oportet aliquod medicamen, quod blandè eluere, tergereque eiusmodi humorem possit. Commodissimus itaque ad id fuerit cremor prisanæ. Cibi verò exhibendi his sunt, qui & boni sint succi, nec facile corrumpantur. Qui ob siccitatem vehementem distenduntur, & discruciantur, si curari ij debeant, humectationem desiderant. Cæterum si affectus is, sit febris occasione contractus, percuratu est difficilis, vel potius curationem non recipit. Quippe conuulsiones quæ ex plenitudine neruosarum partium, vel ex humore mordente, vel denique ex ingenti frigore oriuntur, curari possunt. Quæ verò ex neruosarum particularum ariditate proueniunt, nullus certe iis ad sanitatem est locus.

Opium recipientia collyria, vehementissimos oculorum dolores laxant, tametsi imbecilliores ex frigiditate ipsas relinquant particulas.

Cucurbitula admota, dolorem à flatu excitatum soluit.

Rutaceum oleum auxiliatur iis quos dolor colicus à frigido succo ortus, discruciat.

Doloris à tenui humore excitati curatio.

Conuulsiones à plenitudine quidem ortæ, curari possunt: à neruosarum autem partiû ariditate, minimè curationem admittunt.

GALENI PERGAMENI
De medendi methodo,

LIBER DECIMVSTERTIVS.

IN hoc tertiodecimo commétario acturi de tumoribus præter naturá, primò quidé tractemus de phlegmone, quòd hæc & frequentius incidat, & febres inferat, grauissimaque inducat symptomata. Gignitur autem omnis phlegmone ob confluxum sanguinis, copiosioris scilicet, quàm pars postulet: quo tumore obsessa particula, auctior, quàm pro naturali habitu, calidior & rubicundior, redditur: tenditurque, ac tangenti renititur, cum dolore ac pulsatione sensibili. De phlegmones tamen generatione, varij vario modo opinantur, licet ipsa curandi ratio omnibus communis existat: nempe vacuatio sanguinis, in particula inflammata contenti. Cæterùm phlegmones quæ etiamnum gignitur, est duplex curationis scopus: quippe quod ex ea generatum iam est, id profligare oportet, præsidio illius medicinæ partis, quæ morbos curat: quod verò superest generandum, inhibendum est prorsus, beneficio alterius, quam præcautricem vocamus. Porrò sanguis copiosior influit, alia quapiam, aliisve particulis aliquando eum mittentibus, ac ea quæ phlegmone laborare incipit, recipiente: aliquando particula quæ affligitur, ipsum ad se trahente. Sanè quæ mittunt partes, aliàs vt copia superuacuum, vel qualitate molestum: aliàs vtroque nomine succum propellunt. Quæ attrahunt, ea morboso calore trahunt. In doloribus, incipit quidem causa ab eo quod affligitur: sed quicquid est phlegmones, id superpositæ partes efficiũt. At verò tumorum omnium, qui præter naturam sunt, varietas, ex eius quod influit, natura nascitur. Vbi enim flatulenta materia vberior accessit, flatuosi magis tumores fiunt. Phlegmonæ magis similes, vbi sanguis: sicuti erysipelati, vbi flaua bilis: & œdemati, vbi pituita. Similiter scirrhosi, vbi vel crassus, vel vehementer lentus humor parti fuerit infixus. Cæterùm crassus humor quodammodo iam melancholicus est. Lentus autem, ex glutinosis prouenit cibis. Vbi igitur particula aliqua, phlegmone vrgeri cœperit videndum est, an propter calorem aliquem, qui in illa præter naturam sit ortus, an propter dolorem vel ipsius, vel propinquæ alicuius partis, hanc ipsam contraxerit, quò scilicet adempta causa, phlegmone non amplius increscat. Dein proximè expendendum est, nunquid vicina aliqua pars sanguinem largius ad particulam phlegmone obsessam transmittat. Postea verò, num totum corpus plenitudine succorum laboret. Siquidem superuacanea, quæ expelluntur à valentioribus, ea semper in imbecilliores procumbunt. Vnde accidit, vt glandulosa corpora, imbecillima omnium cùm sint, facilè fluxiones ipsas recipiant, tumoribúsque præter naturam (quos bubones appellant) celerrimè corripiantur, cùm aliàs, tum vel maximè, vbi propter magnam arteriam aut venam fuerit vlcus aliquod ortum. Quòd si scirrhosior earum partium phlegmone aliquando fuerit, hæc & curationi renititur, & struma vocatur. Ergo si vel totum corpus plethoricum sit, vel prauo succo redundet, difficilis bubonum curatio redditur. Sin sanum planè sit, facilis. Quippe excalfacere & humectare modicè totum membrum, quò dolor mitigetur, oportet, lana quidem imbuta calente oleo, id circundantes: ipsi autem vlceri tetrapharmacum liquatum oleo rosaceo, calidum, aut etiam Macedonicum pharmacum (quod solo thure tetrapharmaco præstat) ex linicinio imponentes: atque insuper calidum cataplasma ex farina vel hordeacea, vel triticea, vel ambabus, aqua & pauxillo olei confusis constans, extrinsecus applicantes. Non secus verò ipsi adeni, qui phlegmone vrgeri cœpit, prima quidem die imponi debet lana oleo calente madens, sed citra salem. Cuius postea nonnihil indemus: vbi & tumor per totum membrum remissus fuerit, & vlceris dolor sedatus. At si vel plethoricum corpus sit, vel vitioso succo redundet, curatio per ea quæ sic calent, fluxionem ad membrum citat: cogitúrque aliàs sanguinem mittere, idque aut vena incisa, aut membris iis, quæ læsa non sunt, scarificatis. Manu etenim laborante, scarificabis crura. altero crure malè habente, reliquum. Has nanque vacuationes indicat ipsa copia: sicuti etiam succorum vitium, redundantis succi purgationem.

Phlegmones generatio.

Phlegmones generalis curatio.

Tumorũ præter naturam varietas, pro differentia fluentium humorum nascitur.

Phlegmonem curaturo quæ sint consideranda.

Superuacanea expelli semper à fortioribus ad imbecilliores particulas.

Glandulæ cur sint maximè obnoxiæ fluxionibus.

Struma quid.

Bubonis curatio.

Manu laborante scarificanda esse crura.

Crure ulcero affecto, reliquam carificandum esse. Phymata.
Phlegmone affectas particulas quando scarificemus.
Vacuare quando totum corpus, tum si mediocritatem humorum contineat.
Fluxionis causa dolor & membri calor.
Phlegmone quando ut digerenda.

Sed quæ etiam græce dicuntur phymata, glandulis sicubi fluxio in eas procumbit, citra ulceris occasionem accidunt. Vbi ergo distentæ vehementer glandulæ sunt, aut alia quæuis particula, quam premit phlegmone, cogimur, toto corpore prius vacuato, ipsam scarificare. Sane vacuamus totum corpus, etiam cùm mediocritatem succorum continet, si morbi magnitudo id suadeat. Siquidem dolor, & membri inflammati calor, etiam si purum ab excrementis sit totum corpus, fluxionis causæ fiunt. Tunc tamen parcius vacuare expedit: idque habita ratione ætatis, naturæ, anni temporis, regionis, ac denique consuetudinis ipsius ægrotantis. At vbi iam phlegmones ipse veluti feruor subsedit, mitigatoriis emplastris dimissis, ad ea quæ digerunt, paulatim est transeundum. Ac primum eum mitigatoriis ipsis paulum mellis miscendum. Mox triticea farina in totum est auferenda, eorumque hordeacea cum melle vberiore. Deinde ad aliquod eiusmodi digerentium medicamentorum veniendum, quæ vel humida consistentia sint, vel cerati specie. A duris autem est abstinendum: nam & phlegmonarum reliquias contrahunt, & rursus phlegmonem in ægra particula excitant. Quòd si pus aliquod notabile in suppurante particula sit contentum, non expedit incidere protinus, sed digestionem moliri medicamentis ad id valentibus. Cum autem quod ex phlegmone ipsa relinquitur, scirrhosum affectum videtur, fidenter iam valentibus medicamentis vtêris. Si quando ergo ægram partem medicamenti acrimonia irritatam videris, mitigabis eam interea fomento, quod per spongiam administrabis. Id autem aliquando ex aqua dulci esto: aliquando etiam sal habente, vbi scilicet scirrhosiores sunt phlegmonæ. Sin aliquando puris copia medicamenta superet, nec ea videantur tibi totum digerere posse, quod sic abscessit secare, eo potissimum loco oportet, quo est editissimum: obseruata interim effluxus indicatione: quippe tenuissimam illic etiam cutim inuenies. Post sectionem verò, medicamentum aliquod, eorum quæ sine morsu siccent, impone. Quòd si computruisse portio aliqua suppurantis partis videbitur, excidi eam est necesse. Sectio igitur qua vtemur in suppurante particula, myrti imitetur folium, sitque planè non magna: quali nos semper contenti fuimus. Cæterùm cùm in tali incisione longitudo maior quàm latitudo sit, esto in inguine longitudo per transuersum ducta, non autem per rectitudinem membri. Quippe ita dum membrum inflectimus, naturaliter cutis sibi applicatur. Post incisam cutim, medicamento, quod mannam vocant, affectam partem implebimus. Est enim ea purgamentum thuris, leui astrictione prædita: quo nomine etiam thure ipso ad nonnulla vtilior. Thus siquidem puris tantùm mouendi facultatem obtinet, vtpote nullam astringendi vim habens. Magisque id facit, quod pinguius ex eo est & magis albicans. Sicuti quod magis est flauum, potentius siccat. Mannæ verò, etiam corticis thuris paululum est admistum, inde astrictoriam vim habet. Ipse autem cortex thuris, tum astringit, tum siccat insigniter. Itaq; eo solo vtimur ad sanguinis perfusiones. Quinetiam mitigare prius incisam partem oportet, fomentis primùm, dein cataplasmare, mox humectante aliquo medicamine, aut non siccante, singulis scilicet extrinsecus impositis. Nam in ipso vlcere tum mannam, tum

Phlegmones carentes adversari dura medicamenta.
Phlegmonem suppurantem non esse incidendam protinus, sed digerendam medicamentis ad id valentibus.
Abscessus quando secandus sit, & qua in parte.
Sectionis forma qualis esse debeat in suppurante particula.
Inguinis suppurantis sectionem per transuersum esse ducendam.
Mannam thuris bubonis sectio inspergendam esse.
Thus puri mouendo idoneum nullam astringendi vim habet.
Thuris cortex astringit & siccat.
Incisas partes esse aliquo fomento circa incisionem leniendas.
Vlceris in parte secta reliqua curatio.

pus mouentia, dein quæ expurgant, sunt imponenda. Post quæ, si cauitas etiamnum adsit, quæ impleant adhibenda sunt. Sin minus, ea quæ cicatricem inducant: veluti quod ex cadmia conficitur. Vtendum verò medicamentis id genus est prius, quam vlcus ad æqualitatem prorsus impletum fuerit, ne ipsa forte cicatrix circumposita sit cute eminentior. Porrò vbi æquabiliter inter se succi omnes sunt aucti, plethora, siue plenitudo is affectus vocatur. Vbi verò vel flaua bile, vel nigra, vel pituita, vel serosis humoribus refertum corpus iam fuerit, eum habitum cacochymiam vocamus. Ergo plethora tum sanguinis missione curatur, tum balneo frequenti, tum exercitatione, tum frictione: præterea digerentibus medicamentis, atque etiam inedia. At succorum vitium, purgatione, quæ redundanti succo sit accommodata, corrigitur. Cæterùm si iam æger febriciret, nec exercitatione vacuare licet exuperantiam, nec vnctione quæ calefaciat, sed nec multa frictione, nec balneo: imò sanguinis missione, vnà cum inedia, vel purgatione aliqua. At si non febricitat, omnibus iam dictis vtare, optimum quodque ad id quod instat, deligens. Verùm cui crura laborant phlegmone, ambulatione vel cursu exercitandus non est: sed nec stare iubendus. Satius quippe est, vt sedens fricetur plurimum, moxque manuum motu exerceatur. At si quæ ex superois partibus vrgeri videatur phlegmone, huic motus ex inambulatione aut cursu est admodum salutaris. Similiter & frictio ea tunc potior est quæ cruribus adhibetur, illis quæ in supernis partibus administrantur. Siquidem in omnibus talibus reuulsio debet fieri in contrarium. Neque igitur cùm vel circa sedem, vel aliquam huic partem vicinam, initium phlegmones incidit, aluum deiicies. Neque cùm in vesica, vel colo, vel renibus cœpta est, pharmaca quæ vrinas prouocent, bibenda dabis. Nec si mulieri in vtero, vel pudendo insedit, menses huic prouocabis, sed ad partes quæ maximè longinquæ sint, semper reuulsionem molieris, æstimata tum phlegmones magnitudine, tum corporis totius statu. Nam si plurima succorum abundantia sit, nec exercitatione, nec balneo sine periculo vtare. Sin exigua sit licet & per hæc vacues. Iam verò, si phlegmone oborta sit ab affectu partis quam vexat, primò quidem affectus ille sanandus est: mox quicquid ex phlegmone est genitum. Quæ ambo interim iisdem præsidiis tolluntur. Cæterùm ad incipientes phlegmonas, frigidis astringentibúsque magis vtendum est, quàm iis quæ digerunt: atque etiamnum magis, vbi crassum quod confluit non est. Sed sanguis in inflammata particula vehementer impactus fuerit, non est amplius vtendũ repercutientibus: sed tunc digerere est tempestiuum. Quòd si ex animalis punctu morsúve dolor incidit à quo exorta sit phlegmone, duplex sanandi doloris ratio est, vel virus ipsum vacuando, vel quod dolorem excitat, alterando. Ac vacuabis sanè id, eorum medicaminum ope, quæ vehementer attrahunt: alterabis iis quæ sunt contraria. Vacuant itaque tum calfacientia omnia, tum quæ ad se citra calfactionem alliciunt: vt cucurbitulæ, & eorum quædam. Sunt qui & ore suo virus extrahant. Huc pertinet & cauterium, & medicamenta quæ cauteriis similiter escharam efficiunt. Alterum auxiliorum genus est eorum, quæ qualitatem per contraria alterant. Variantur autem

Cicatricem inducentibus medicamentis vtendum esse prius quàm totum vlcus prorsus impletum fuerit.
Plethora quid.
Cacochymia quid.
Plethoræ curatio.
Cacochymiæ correctio.
Crura phlegmone obsessa quomodo sint curanda.
Phlegmone supernarum partium quomodo sit curanda.
Reuulsio debet fieri in contrarium earum partium quas phlegmone vrgentur.
Phlegmonis incipientibus, frigida & astringentia magis quam digerentia conueniunt.
Phlegmonæ quando sint digerendæ.
Phlegmones à punctu morsúve animalis excitatæ curatio.
Virus à bestia relictum, qua ratione vacuandum.

Medicationes variari pro laborantium particularum diuersitate.

tem medicationes, pro laborantium particularum diuersitate. Vna quippe indicatio ex similaribus sumitur partibus, altera ex instrumentariis. At ea, quæ ex similaribus sumitur, modum calfaciendi refrigerandi, siccandi & humectandi determinat. Quæ verò ex instrumentariis, tum locum ipsum, per quem vacuare oportet, tum vacuationis rationem, tum verò in similis speciei medicamentorum vsu ipsum pluris minorísque modum. Porrò vacuationis indicatio in phlegmone, refrigerationis indicationem vincit, contrà quàm in erysipelate. In hoc nanque refrigerationis indicatio magis vrget, quàm vacuationis: etsi vbi refrigeratum erysipelas est, ad ea quæ digerunt medicamenta conuertimur. At in phlegmone tantisper refrigerandum est, quatenus & ad incrementum eius sistendum, inhibendumque est cómodum. Quippe refrigeratio repercutit id quod affluit, & ex eo quod in laborante continetur, particula, aliquid in proximas partes tepellit. Simili modo & quæ modicè excalfaciút, vtraque interdú ratione prosunt: quòd & dolorem sedent, & contenta in parte ægra digerant, Siquidem mitigando dolorem, augeri phlegmonas vetant: digerendo, quod eatum iam conceptum est, sanant. Si iecur inflammationem contrahere cœperit, ac totum corpus egeat inanitione, virtúsque valida sit, atque æger pubertatem attigerit (puer enim, quæ per dissectá vená fit vacuationem non feret) pariter tum reuellendus, tum educendus, qui ad ipsum fluit, sanguis est, interna in dextro cubito insecta vena: propterea quòd & è directo, & ampla via, cum vena quæ caua dicitur, societatem habet. Hac non apparente, media secanda est. Quòd si nec illa se ostenderit, reliqua & tertia incidenda venit. Ac modum quidem vacuationis, ex redundantiæ modo, ætate, natura, anni tempore, regione, consuetudinéque, atque ante hæc, ipsa laborantis virtute, inuenies. Venæ autem secádæ electio à parte laborāte indicatur. In vniuersum autem, quàm longissime à tentata fluxione parte quod redundat reuellere, nequaquam ad eam trahere, conuenit. Hac ratione, nec si hepat, aut ventriculum, aut intestina phlegmone occupare iam cœperit, medicamine quod aluum deiiciat, vti conueniet. Eandem cum his indicationem & vterus sortitur, sicuti cum vrinæ vasis pudenda. At vomitu vti pudibundis laborantibus, in diuersa reuellens auxilium est. Eadem ratione in omnibus quæ circa caput accidunt, alui subductio in contrarium auertit. Si qua verò circa fauces, & palatum, aut linguam, aut deniq; in ore phlegmone laborare cœperint, in his omnibus cauenda sunt, quæ pituitam per os euocant, Græci apophlegmatismus appellant. Satius nanque tunc fuerit deriuare ad nares, inciderēque humeralem in manu venam: vel, si ea non cernitur, mediam. Vbi iecur, pectus, pulmo, aut cor sic afficiuntur, internam. In angina primas in manibus: secundas eas quæ sub lingua habentur. At iis quæ in occipite sunt afflictis, etiam eam quæ in cubito est, necnon eam quæ habetur in fronte. Renibus verò, & vesica, & pudendo, & vtero sic habentibus, eas quæ in cruribus sunt sitæ, ac potissimum quæ sunt circa poplitem. Sin minus, eas quæ sunt iuxta malleolum. Ac perpetuò quidem in omnibus, eam quæ è directo est. Vbi iecur phlegmone inuadit, quæ in dextra sunt manu, vbi lienem, contrà. Itaque statim prima vacuationis diuersitas pro particularum diuersitate variatur: constatque communem, quòd sit vacuandum, indicationem, non magis esse vtilitatis quàm noxæ causam. Porrò vbi pectus, aut ventriculus, aut partes circa collum caputve laborant phlegmone, etiam excogitatum est artus vincire. Quippe ipsum quod infestatur phlegmone, haudquaquam vinciendum est. Sed si in manibus sit phlegmone oborta, crura. Sin in cruribus, manus. Iam verò nec refrigerare inter initia, aut astringere, citra laborantis particulæ indicationem, vtilitatis magis quàm noxæ sunt causæ. Nam particulis quidem quæ iuxta artus sunt sitæ, tutò ministrare possis frigidam aliquam fomentationem. Iecinori verò, si phlegmone infestari cœperit, non licet imponere actu frigidum, aut fomentum, aut cataplasma. Rursus astringens oleum, nec oculis, nec oris partibus admouebis, sicubi hæc tentari phlegmone cœperint. Auri verò, etiam si acetum cum rosaceo infundas, nihil offendes. Victus etiam pro partium ratione variatur. Quippe iis quibus glandulæ, aut aliquid circa artus tentatur phlegmone, tot & talia exhibenda sunt, quot & qualia facillimè concoquentur. At si iecur ventriculúsve infestetur phlegmone (cùm munus eorum sit toti animali commune) victu exquisitissimo est opus, qui videlicet meatus aperiat detergeatque citra rosionem, ac breuiter omnis tenacitatis sit expers: qualis vtique in cibis est ptisana, & in pharmacis oxymeli, aqua distemperatum. Cæterùm dulcibus omnibus tum iecur, tum lien intumescit. Iam verò astringentia omnia, mala iecinoris phlegmonis sunt incommoda, præsertim iis quæ in cauo eius consistunt. Similiter ea quæ mordent, phlegmonas quæ in cauo sunt visceris, quàm quæ in gibbo consistunt, magis irritant. Iis quippe quæ in gibbis sunt, minuta iam veniūt quæ assumpta fuerunt: & quod prius concocta sunt, & quòd sanguini, qui in iecinore prius erat, admista. Cauo autē iecinoris phlegmone obsesso, protinus etiam venas quæ in mesenterio sunt, vnà phlegmone laborare est necesse, cùm ex vena portæ exoriantur: protinúsque etiam, quæcunque osculis earum incidunt, vim suam ostendere. Porrò vbi iecur phlegmone obsessum est, mediocriter astringi per cataplasmata mistæ materiæ debet, quòd altricis facultatis principium animalibus sit, & venosum ab hoc exoriatur genus. Vt autem iecinoris cauum per aluum purgatur, sic gibba eius, per ea quæ modice vrinas mouent. Cuius generis apium existit. Procedente autem tempore, vbi phlegmone iam concoquitur, etiam valentioribus vti licet: vt asaro, Celtica nardo, phu, petroselino, smyrno, & meo: sicuti etiam per ventrem vacuare, si cauum afficitur, cnico cibis admisto, & vrtica, & mercuriali, & epithymo, & filicula: omnibus præterea quæ modice aluum deiiciunt. Magisque in remissionibus, tum his ipsis audacius quàm antè vtendum: tum verò quæ iis sunt valentiora, partim in ptisana incoctis, partim tunsis, ac in mollissimum puluerem redactis. Exhibenda verò & hæc sunt vel ex ptisana, vel ex aqua. Ego nanque etiam filiculæ aliquid in ptisana aliquando incoxi, & nigri veratri corticem. Sed clystere etiam ipsos vacuare expediet: inter initia quidem, vel sale, vel nitro, vel aphronitro cum mulsa distemperatis contentis: in remissione verò, potissimumque si quid scirrhosum relictum è phlegmone est, etiam valentiora medicamenta miscen-

Side notes (left margin):

Erysipelatis curatio.

Refrigerationis vsus in Phlegmone.

Calfacientia modicè, dolorem sedant, & contenta in parte inflammata digerit.

Hepatis inflāmati curatio.

Pueri sectionem venæ non ferunt.

Sanguinem vacuari & reuelli ab hepate secta interna dextri cubiti vena.

Vena interna non apparente mediam aut humeralem secandam esse.

Reuulsionem esse moliendam quam longissimè à tentata fluxione particula.

Apophlegmatismos fugiendos esse, vbi partes oris sunt inflammatæ.

Phlegmone occupante oris particulas, diuertendum ad nares esse, secandamque humeralem in manu venam, aut mediam.

Venæ secandæ ratione iecoris, pulmonis, pectoris, cordis, faucium, occipitis, renum, vesicæ, pudendi, & vteri affectibus.

Side notes (right margin):

Vincula non esse iniiciendo inflammatæ particula, sed illi quæ opposita est.

Iecinori, si phlegmone infestari cœperit, nihil actu frigidum esse applicandum.

Auri inflammatæ nihil nocebis, vel si acetum cum rosaceo infundas.

Victus pro partium ratione variatur.

Victus iecori ventriculoque inflammato conueniens.

Dulcibus intumescit tum iecur tum lien.

Cauo hepatis phlegmone obsesso, venas meseraicas similiter inflammari.

Iecur phlegmone obsessum, cur mediocriter astringendum sit, per cataplasma mistæ materiæ.

Hepatis partes per quas vacuandæ, & quibus purgandæ remediis.

Hepati obsesso phlegmone quales clysteres conueniant.

tibus nobis. Quippe hyssopum eo casu aquæ incoquimus, & origanum, & colocynthida, & minus centaurium. Opportunissima nanque ad scirrhum sunt iecur, lienque, si quis, parum habita de his ratione, glutinosis cibis vtatur. Etenim substantia lienis, tametsi rarior quàm iecinoris sit (est enim illis substantia lutosa) crebrius tamen scirrhosis vitiis affligitur, propter nutrimenti, quo alitur, speciem. Siquidem crasso nutritur sanguine qui veluti limus putrioris est, facillimèque nigra bilis efficitur. Renes etiam facilè scirrhis deprehendi, atque idcirco nephritidas alias omnino solui non posse, alias ægrè solubiles esse, ratio docet: cùm & crassa substantia sint, & non careant excrementorum vitio. Quo fit, vt qui crassi succi cibis vescuntur, calculi vitio vexentur. Medicamina igitur horum affectuum ea esse constat, quæ dissecent, dissoluant & frangant: quæ vtique ex eorum sunt genere, quæ obstructiones eruunt atque detergent: cæterùm viribus valentiora. Curationem autem vnà coindicant, virtus, natura, ætas, anni tempus, regio denique, consuetudóque.

Scirrho esse opportunissimum hepar lienémque. Lienis substantia quàm hepatis, esse rariorem.
Lien crasso nutritur sanguine.
Renes facile scirrhum concipiunt.
Calculos quæ soleant gignere.
Calculis quæ medicamenta congruant.

Iecinore itaque laborante phlegmone, quæ extrinsecus applicantur, ea mistæ esse facultatis esse debent: idque non in generatione phlegmones modò, sed etiam cùm nec affluit amplius quicquam, nec repelli quod in laborante particula continetur, potest. Quo quidem tempore duplex nobis indicatio suggeritur: altera quidem à phlegmone, sui euaporationem poscente, nimirum digerentia: altera verò ab affecta parte, quæ per astringentia robur eius seruari iubet. Quare coëuntibus vnà contrariis indicationibus, compositum quoque esse medicamentum oportet: nempe astringens simul atque relaxans. Verum tuendi roboris indicatio, in iis tantùm partibus est communis, quarum munus ex vsu est vniuerso corpori. Igitur nec lienem tantū relaxantibus curare oportet, cùm hic quoque ex iecinore quicquid limosum & melancholicum est expurget, propterea scilicet, quòd ex eo humore nutritur. Idcirco quoties obstructio aut phlegmone, sed præcipuè scirrhosa, in eum incidit, tum ea quæ obstructiones eximant, tum quæ dissecent, vehementiora exigit. Nam quale medicamentum iecinori absynthium est, tale est lieni capparis cortex. Quale rursus iecinori est eupatorium, tale scolopendrium lieni. Siquidem similia genere medicamenta, quemadmodum & nutrimenta, ambo viscera postulant: cæterùm tantò valentiora & acriora lien, quantò crassiore vtitur alimento. Iam verò cùm gibba iecinoris expurgari per renes oporteat, sicuti caua per inferiorem ventrem: lieni sanè per renes nulla administrari potest vacuatio, sed tantummodo per intestina. Proinde vbi phlegmone premitur, deiectoriis ipsum medicamentis tum detergemus, tum lacessimus, quò demittat deponatque superflua. Est autem duplex ratio eiusmodi medicamentorum vsus. Nempe, vbi partes superius sitæ laborant, per ea quæ eduntur bibuntúrque: cùm inferiores, per id quod fit per clysterem infusum. Quandoquidem quæ eduntur ac bibuntur, eorum vis, antequam ad inferiores partes perueniat resoluitur. Quæ infusa sunt, ea omnino ad ieiunum vsque ascendere nequeunt. Porrò gula (quæ stomachus propriè vocatur) affecta, cataplasmata super dorsi spinam imponimus: non autem in anteriori parte: quod facimus, vbi phlegmone os ventriculi vrgetur. Siquidem spinæ gula superiacet, per collum & pectus deorsum vsque ad ventriculum exporrecta. Iam quemadmodum lien & iecinoris caua, per intestinam: gibba illius & renes per vrinas purgantur: sic pectus, vbi interna eius tentantur phlegmone, per succingentem membranam, aliquid in medium sui pulmonumque spacium transmittit. Id autem expurgari per eandē qua pulmo viam debet.

Hepatis inflammati curatio.
Lien nutritur ex melancholico sanguine, quem expurgat ab hepate.
Lien obstructionem, aut inflammationem, qualia medicamenta postulet.
Lien hepárque similia nutrimenta & medicamenta requirunt.
Lien crassiori vtitur alimento quàm hepar.
Hepar per quàm regionem vacuetur.
Lien per intestina vacuatur.
Clysmos non posse vsque ad ieiunum ascendere.
Gula affecta, cataplasma esse applicandum super spinam dorsi.
Pectus per quam regionem purgetur.

Propinanda igitur iis qui sic affliguntur, sunt, quandiu quidem ipsa inualescit phlegmone, medicamenta quæ mediocriter vias aperiant, & crassos humores dissecent, vt ptisana & mulsa: in exquisita autem declinatione phlegmones, dum educi iam excrementa postulant quæ id valentius moliantur: vt vrticæ semen, & mulsa, in quam fuit coniectum paululum acrium herbarum: quales sunt, origanum, hyssopum, calamintha, pulegium, & Illyricæ ireos radix. Oxymeli etiam quod ex marrubio conficitur, crassiora pectoris pulmonísque excrementa incidere potest. In vniuersum autem quæ in alto corpore affliguntur phlegmone, eæ partes paulò acriora, quam pro phlegmones natura medicamenta desiderant. Resoluuntur siquidem eorum vires, dum altè descendunt. Hac ratione & cucurbitula (strenuum planè auxilium) est inuenta, tum vt foras euocentur quæ sunt in alto, tum vt eximantur & eruantur, quæ iam in scirrhum abeunt. Verùm vtendum cucurbita in ipsa parte quæ phlegmone vrgetur, inter initia non est, sed posteaquam vniuersum corpus vacuaueris, * atque ex vsu iam esse videatur, eorum quæ in inflammata particula continentur, aliquid aut vacuare, aut versus exteriora reuellere. Proinde vbi affectus * etiamnum in generatione consistunt, minimè ipsis membris quæ laborare incipiunt, sed iis quæ continua his sunt, cucurbita imponi debebit, auellendi in contrarium causa. Sic nanque ad mamillas cucurbitas imponimus, cùm sanguis ex vtero profluit, defixo maximè in ipsis communibus pectoris & vteri vasis, eius ore. Sic si è naribus sanguis profunditur, præcordiis maximas cucurbitas affigimus. Sic & omne aliud sanguinis profluuium, ad contrarium per communes venas auertimus: quemádmodum rursum & sanguinem (si ita est opus) attrahimus. Siquidem quum menses euocare in animo est, pubi & inguini cucurbitam affigimus. Ad hæc, in occipite cucurbita defixa, efficax est remedium ad oculorum fluxiones. Vacuari tamen prius totum corpus expedit. Nam si refertum sanguine corpus sit, in quacunque parte capitis cucurbitam defixeris, totum ipsum implebis.

Pectori phlegmone obsesso quæ medicamenta conueniant.
Inflammationes altiùs sitæ, cur paulò medicamenta acriora postulent, quàm pro ipsarum ratione.
Cucurbitula quorsum inuenta.
Cucurbitula quando vtendum.
Cucurbitula quorsum ad mammas affigi soleant.
Cucurbitulas sanguinem à parte reuellere, atque ad ipsam si fuerit opus, attrahere.
Cucurbitula pubi affixa, menses euocat: oculorum autem fluxiones reuellit occipiti admota.

Aduertendum autem, vbi dicimus, astringere incipientem phlegmonem esse opus, non quodlibet astringens in iis quæ deuoranda sunt, exhibendum esse: sed ea tantùm, quibus nulla corruptrix admista vis insit. Nam chalcanthus inter præcipua astringit: sicuti etiam misy, & sori, & chalcitis, & diphryges, & æs vstum, & squama eius, & flos. Verùm hæc medicamenta, noxia deuoratu sunt: quocirca stomachicis ea miscere tutum non est. Defluit nanque interdum ex his aliquid ad ventriculum. Sed nec aloën probè miscueris iis medicamētis, quæ phlegmones alicuius causa, quæ intus constiterit, deuoranda sunt: quando huic quoque purgandi vis quædam inest. Cæterùm vbi phlegmone prorsus inclinauerit, si quis paululum aloës admisceat, deiiciendi ventris gratia, qui prorsus non deiecerit nihil læder. Quanquam satius fuerit mercu-

Cucurbitula non esse vtendum prius, quam vniuersum corpus vacuetur.
Aloën miscendam non esse medicamentis quæ gratia phlegmones propinantur, nisi aluum velimus deiicere.
Aluum modò emolliendam.

stali, vt vrtica, aut cnico, aluum sic laborantium subducere. Admodum itaque necessaria est indicatio quæ à particulis sumitur. Quæ nec ipsa sat est ad curandos morbos, nisi etiam methodos de medicamentis didiceris. Vt autem ad affectus capitis iam nostra reuocetur oratio, oxyrhodinum quo caput phreniticorum perfundimus, sanè vniuersos redarguit, quicũque principem animæ partem in corde statuunt. Siquidem per id genus affectus, non capiti, sed pectori præsidia admouenda essēt. Atqui non in phrenitide modò, sed in lethargo etiam (quod vitium illi contrarium quodammodo secundum speciem existit) vniuersi applicãt ipsa remedia capiti, in quo scilicet princeps animi pars residet.

Lethargus est affectus contrarius phreniridi.

Ergo quum humor qui in capite redundat frigidus est, insensibilitas immobilitásque hominem opprimunt: quum verò calidus est, perpetuus potius motus, vnà cum rationis noxa. Accidit enim segnitia ex frigore: ex calore, immodicus motus: ex humoris verò vitio, dementia. Igitur in eiusmodi affectibus, si virtus valida sit, ac nihil aliud prohibeat, vt crudi humoris copia, vel ætas puerilis, vel anni tempos, vel regio in qua sit extremus calor, vel frigus, statim ab initio vena tundẽda est. Atque hoc quidem commune vtrique vitio, & ei quod cum sopore, & ei quod cum vigiliis incidit.

Animam rationalem consistere in capite.
Principis animæ facultatis singula symptomata vnde proficiscantur, & qua ratione sint curanda.

Commune præterea vtriusq; est, vt oxyrhodinum in principio admoueas. Nam repellendus à capite humor est, quisquis is fuerit. Quæ sequuntur, contraria sunt. Nam quæ cum vigiliis coniuncta sunt, ea lenire expedit: quæ cum immobilitate, excitare. Iure ergo quum in summo incremento sunt, iis vitiis quæ peruigilio & delirio infestant, perfusiones ex papaueris capitibus applicabimus. Odorem quoque naribus obiiciemus: ac narium alas intus, vel frontem ex similibus medicamentis illinemus. Quippe sopire, ac stupefacere principem facultatẽ oportet, cerebrum scilicet, quod supra modum incaluit refrigerando: in contrariis autem vitiis excitare: ac noxij humoris, qui citra putredinem, & citra febrim, alios sopores inuehit, crassitudinem incidere, excalfacereq́ue. Tales nimirum alios sopores, Græci apoplexias, caros, & catochas appellant.

Oxyrhodinum quibus conueniat affectibus.

Affectuum qui cum peruigilio & delirio infestant, curatio.
Affectuum qui cum sopore inuadunt, curatio.

Quòd si quando humor putrescat, vtique cum febri incidunt ea genera, vocaturque morbus græcè lethargus. Incoquentes igitur in aceto thymum, & pulegium, & origanum, aliaque id genus, naribus sic affectorum admouebimus, quò vapor sublatus ad cerebrum, humoris crassitudinem discecet. Mox etiam palatum valentibus & acribus medicamentis vngemus. Ab his verò etiam sternutamentis vtemur: tum capiti similes præsidiorum facultates imponemus, adaucta semper eorum, etiam ad ipsum vsque sinapi, vehementia, si vitium diu perseueret. Quinetiam cucurbitis ad vtrunque vitium, si diutinum sit, vtemur: itemque castoreo, quippe quod ipsum probè concoquit, debitè administratum.

Lethargus quid.

Quoties autem medicamenti alicuius vim exactè ad cerebrum descendere voles, ad coronaleio vocatam suturam (cuius plurima diuersitas in hominibus est) id applicabis. Nam præter reliqua, tenuissimum, & rarissimum eo in loco est cranium. Commodius etiam fuerit, si & cum infrictione id facias, aut tonsis capillis, aut etiam planè abrasis. Quòd si humidum sit quod applicandum est, id ex alto effundas, ac veluti fontis ritu illidas, quippe penitus intrò ab ictu magis impellitur. Sicuti autem hic vehementior humoris casus conducit, ita in oculis aduersatur.

Coronali suturæ esse applicanda medicamenta, quorum vim exactè ad cerebrum descendere volumus.

Capiti infusa fomenta humida esse illidenda ab alto.

In capite nanque insensile os est quod feritur: in oculis membranosa quædam & imbecilla, maximéque sensilia corpora. Et in capite quidem, aliud est quod ictum excipit, aliud quod curatur: quodque vt ictum non sentit, ita facultate, quæ ex incussu ad ipsum peruenit, fruitur. At in oculo, quod est curandum, idem valenter feritur. Quare infundere huic sensim medicamenta, liquata humoribus mitissimæ facultatis, oportet, attollentes palpebram superiorem blandissimè. Meritò autem commendatur ad phlegmonem oculorum, ex oui humore, id quod tum glutinosum est, tum minimè mordens.

Oculorum phlegmonæ conuenit album oui.

Cæterùm quæ terrea corpora ocularijs medicamentis miscenda sunt, ea læuigari exactissimè debent. Dolent porrò vehementer oculi, aut ex vehemẽti acris confluentis humoris morsu, aut quòd eorum tunicæ plenitudine distendantur, aut propter crassorum humorum, flatuosiue spiritus extensionem.

Oculorum dolor vnde creatur.

At morsum quidem, tum purgantibus medicamentis, deorsum nempe reuellendo, & vacuando, curare conuenit: tum ipsi particulæ oui humore infuso, quò per eum acris fluxio sine offensa eluatur.

Oculorũ morsus curatio.

Vbi autem concocta iam ipsa phlegmone fuerit, & simul corpus vacuatum, tum vtique lauationes in balneo his sunt aptissimæ. Nam & dolorem statim sedant, & fluxionem quæ ad oculos fertur, sistunt, maxima quidem eius parte inter lauandum per totum corpus excreta, reliquo verò contemperato.

Oculorum inflammationi quando, & cur balneum conducat.

At distentionem quæ ex repletione prouenit partis, missione sanguinis, & alui deiectione, & infernarum partium frictione, curare conueniet. Quòd si necessitas aliquando vrgeat, etiam ligandis artubus: mox fomentis ex aqua dulci modicè calida, laboranti particulæ adhibitis.

Oculorum distentionis à plenitudine curatio.

At humorum, vel flatuosi spiritus extensiones curabimus, vacuato prius in his quoque toto corpore: sed & humorum momento auerso deorsum. Mox localibus remediis vtendum: non tamen medicamentis iis quæ repercutiant, ac reprimant, sed potius iis quæ discutiant.

Oculorum à flatulenta substantia extensorum curatio.

Igitur fœnogræci decoctum iis infundendum est: quod omnium maximè sine offensa digerat. Verum tum reliquos morbos, tum phlegmonas, sicubi curas, nullo euaporante auxilio prius fidenter vteris, quam totum corpus, aut pars quæ excrementum transmittit, vacuetur, aut contrariis qualitatibus alteretur, si aliquam intemperantiam sortiatur, quæ ipsius fluxionis existat causa.

Fœnogræci decoctum oculorum tensioni confert.
Digerentibus non esse vtendum si fluxus priusquam vniuerso corpori, aut parti quæ excrementum transmittit, consultum fuerit.

Sic enim diutinas oculorum fluxiones curamus, oculis ipsis dimissis, atque ad capitis custodiam conuersi. Plurimum autem vel frigida intemperies caput vitiat, vel humida: nec dubium est, quinetiam ambæ congrediantur. Rariores sunt, quæ propter calorem, acrem oculis fluxionem immittunt. In quibus oleo crudo, & Hispano, & rosaceo, vti expedit: tum frequenti ex aqua dulci in balneo lauatione.

Quòd si arteriæ, venæve quæ iuxta oculos sunt, imbecilliores sint redditæ, adeò vt aliorum vasorum superuacua recipiant, aliqua earum parte excisa, aut etiam totis abunde altè præcisis, dura cicatrice quod interest intercipiemus. Cæterùm in reconditis vasis hoc fieri nequit, ac proinde eorum vitia ægrè curationem recipiunt.

Oculis vasa adiacentia præcidenda tunc esse, dum imbecilliora reddita aliorum vasorum excrementa recipiunt.

Vasa verò conspicua, vel absque chirurgia licet corroborare, illitis medicamentis quæ robur inserant. Est quando calidus sanguis, ac vaporum plenus, ad caput ascendit, ac maximè in arteriis redundat. Cui vitio saluberrimum est te-

Vasa conspicua posse absque chirurgia corroborari, illitis medicamentis quæ robur inserant.

...ium,

mednim, vt ex incidantur arteriæ, quæ circa caput & calidiores apparent, & maiorem exhibent pulsum. Quæcunque verò & paruæ, & prope cutem resident, harum vel si partem aliquam excideris, veluti facere in varicibus crurum solemus, aptius erit. Quòd si inter nudandum appareat tibi vas magnum, aut magnum exhibere pulsum, tutius fuerit vinculo id prius excipere, mox quod in medio est, præcidere. Sunto autem eiusmodi vincula ex materia aliqua minimè putrescibili, potissimum si iis arteriæ sint excipiendæ. Etenim quæ caro in abscissis vasorum partibus coalescit, ea pro operculo est, atque ipsorum oscula claudit. Quod quidē vbi factum iam cernimus, decidere tunc tutò vincula possunt. Ac sic etiam varices curamus, quæ dilatatæ sunt venæ, potissimum circa crura & testiculos.

Vasa incidenda tuto.

Varices qua ratione curentur.

GALENI PERGAMENI
De methodo medendi,
LIBER DECIMVSQVARTVS.

Erysipelas vnde gignantur. Erysipelas quomodo a phlegmone differant.

HAud longè verò abest à phlegmone alius morbus erysipelas dictus: qui quidem ex succo bilioso ortus tumorem caloremque cum illa sortitur communem. Dissident inter se tamen affectus ij, primùm maximéque colore. Quandoquidem si is ruber sit, vitium vocatur phlegmone. Sin pallidus, flauusve, vel ex pallido flauoque colore mistus, erysipelas. Præterea pulsatio est magnæ phlegmones proprium symptoma: quippe quæ copioso sanguine in aliquam particulam procumbente, orta, altè magis in corpus dimittitur: inibique dolorem pulsatilem, cum tensione & renixu excitat. Erysipelas verò in cute potius consistit, ob tenuitatem ipsius pallidæ bilis. Ac corpore quidem pro naturæ modo se habente, amaræ bilis succus exhalat insensibiliter. Vbi verò is vel longè copiosior, vel crassior, quàm pro modo naturæ, redditus, vniuersus ad cutim compulsus fuerit, eam tum perurit, tum in tumorem attollit, aliquid etiam subiectæ partis occupans. Hic itaque affectus erysipelas nuncupatur. Qui quidem interdum cum exulceratione supremę cuticulæ accidit, vbi scilicet bilis ipsa crassior simul atque acrior existit. Interdum autem sine hac incidit. Vbi verò nec planè biliosa, nec sanguinea fluxio est, sed ex ambabus conflata: vtique ab eo quod in miscella exuperat, nomen tumori tradatur, dicatúrque dē eo id quod præpollet, sic vt vel phlegmonem erysipelatosam affectum ipsum vocemus, vel erysipelas phlegmonosum. Cæterùm vbi neutrum vincit, ibi vitium phlegmones erysipelatósque medium vocetur. Ergo omnibus qui sic præter naturam consistunt tumoribus, communis indicatio vacuatio est: quæ nimirum administratur dupliciter: vna repellentium ad alias partes, altera per halitum digerentium. At quoniam erysipelas non quantitate modo affligit, sed etiam ob vehementem inflammationem qualitate ipsa cruciat, requirit ampliorem refrigerationē quàm phlegmone. Cauendum tamen est interim, ne in princeps aliquod membrum ipsam bilem repellas. Ac proinde, quemadmodum in phlegmones curatione, post totius corporis vacuationem auxiliis repellentibus vtimur; sic facies in erysipelate: sed pro sanguinis missione medicamento quod bilem trahat purgans; ipsam verò afflictam partem refrigerans. Cuius sane refrigerationis terminus esto, ipsa coloris mutatio. Etenim quod purum erysipelas est, statim cum hoc conquiescit. Quod non purum, sed quodammodo phlegmonodes, si plusculum refrigeres, liuidam cutim præfert: nigricátque, si magis. Quam ob rem satius fuerit, vbi laborantis particulæ alteratū colorem videris, a refrigerantibus astringentibúsque ad cōtraria trāsire, prius quam vel liuida vel nigra prorsus fiat. Refrigerant porrò, solanum, sēpervivum, portulaca, vmbilicus veneris, psyllium, alterc um, lactuca, imybum, palustris lenticula, cerata ex aqua admodum frigida, & alia id genus. Vbi verò inflammatio ægrotantis membri iam desiit, cataplasma illi, prius quàm liueat, ex hordei farina imponendum. Quòd si liuor iam occuparit, id incisa prius cute imponatur, perfundendúsque locus plurimum quidem ex aqua calida. Sed & marina aqua, & muria conducet interim. Quinetiam ipsi cataplasmati eiusmodi aqua, vel acetum, vel oxalme misceatur. Nullum autem valenter calfacientium est medela erysipelatis, prius quàm id quod mutarit, desinat esse quod antea fuerat, atque alterum ixm, illique contrarium, euaserit. Interdum etiam erysipelas miscetur œdemati, dicitúrque erysipelas œdematosum: quemadmodum vbi ex nimia refrigeratione durum ægréque solubile est redditum, erysipelas scirrhosum vocabitur. Quod igitur ad curationem pertinet, potissimum contra exuperans est pugnandum, non neglecta interim alterius indicatióne. Sicuti antē ex biliosa fluxione erysipelas, ita ex pituita constat œdema, existens laxus quidem tumor & indolens. Qui quidem in aquæ inter cutim dispositionibus, necnon in phthoë, solet etiam pedes affligere. In illis tamen affectibus, quum talis tumor symptoma sit, nullam seorsum propriam curationem requirit. Nam satis erit tunc perfricare crura, aliàs oxyrhodino, aliàs oleo cū sale, aut etiam oxyrhodino sal habente. At si ex pituitoso humore in particulam influente œdema constitit, abūdè aliquando satisfacit spongia recens, potabili oxycrato madidata. Deligare verò ipsam debes, ab inferiore parte incipiens, ac suprà desinens. Si recētis copia non sit, antiquam detergebis, expurgabísque nitro, aphronitro, & aqua lixiua. Quòd si sic œdema non subsidat, vbi rursus deligabis, pusillum aliquid aluminis coniicies, ac nouam spongiam admouebis: aut etiam ellychnion molle, madéſque ex posca, quæ aluminis nonnihil receperit: Sit autē arctatio mediocris, veluti in ossis fractura. Ac primæ quidem fasciæ iniectiones, quæ scilicet infernè incipiunt, magis arctandæ: quæ deinceps sunt, sensim remittendæ. Idoneum etiam medicamentū ad hæc est glaucium ipsum, liquatum in posca: nostrumque medicamen, quod ex eo conficitur: quodque non œdemata modò, verùm multò etiam magis tum erysipelata, tum phlegmonas incipientes sanat, ac potissimum calidas. Porrò scirrhosis affectibus (qui à glutinosis, aut crassis, aut vtriusque rationis participibus humoribus trahunt ortum) nullum vehementer excalefaciens, siccánsve medicamentum est aptum. Nam quæ eiusmodi sunt, digerunt quidem subtilia: quod verò reliquū est multò magis impinguint. Qua ratione etiam calculi gignūtur in renibus, asso scilicet in his crasso glutinosoque succo. Quare ea tantùm sunt admouē-

Phlegmones generatio & symptoma.

Erysipelas quid.

Phlegmone erysipelatosa.

Erysipelas phlegmonosum.

Euacuatio in tumoribus præter naturam, duplex.

Erysipelatis curatio.

Erysipelatis refrigerandi terminus est ipsa coloris mutatio.

Erysipelati refrigerando medicamenta idonea.

Erysipelas œdematosum vnde accidat.

Oedema est humor laxus & indolens, ortus à pituita.

Oedematum curatio.

Alumen œdemata discutit.

Glaucium & diaglaucium; œdemata, erysipelata, & phlegmonas sanat.

Scirrhis non conueniunt medicamenta vehementer calfacientia & siccantia.

Calculi quomodo generentur.

da tumoribus induratis, quæ molliendo digerere possunt: cuiusmodi sunt, tum ceruina medulla, tum vitulina, tum seuum hircinum, taurinum, & leoninum. Ad hæc ammoniacum thymiama, & bdellium vtrumque, sicuti etiam styrax. Sed ex his, humentiora sunt præferenda. His igitur attentus indicationibus, etiam complicatos affectus sanare poteris. Cæterùm si tendones & ligamenta indurata fuerint, aliquid incidentium emollientibus admiscere oportet: cuiusmodi vel in primis acetum est. Equidem pyriteo lapidem, aut molarem, sed candentem, in aceto quamacerrimo extinguere soleo: dein scirrhosum ligamentum, vel tendonem exponere, vt calentem vaporem excipiat, in eóque dimoueatur. Postea verò medicamen quod emolliat impono, oleóque aliquo tenui à principio curationis, particulam laborantem perfundo. Itaque curatio quę per acetum administratur, vtilis est vitio iam adulto: & quum præparata iam sub mollientibus pars fuerit. Ad ligamenta autem & tendones, nec sæpe, nec inter initia, nec longo tempore, medicamentis quæ ex aceto componuntur vtendum est: quamuis in liene & carnosis musculi partibus tutus eius sit vsus. Ac ammoniacum quidem thymiama liquatum aceto, ad luti scilicet crassitudinem, complures lieni imponunt: idque soluoi ei curando sæpe fuit satis. Induratis etiam musculis vbi emolliti per alia medicamenta iam fuerint, ammoniacum aceto liquatum maximũ vsum pręstat. Sufficit autem eo vno alterôve die vsos, rursus ad emollientia reuerti. Ego verò medio tempore cataplasmate ex althea sum vsus. Cuius radix seuo anserino, aut gallinaceo, aut suillo liquata, salutare ad emolliendos scirrhos medicamen existit. Syluestris quoque maluæ, quæ passim nascitur, folia, cum supradictorum aliquo tunsa proficient. Meliora tamen crudis sunt, quæ modicè ante sunt cocta. Variatur itaque curationis modus pro differentiis particularum. Quippe laborantibus præcordiis œdemate, nemo ex posca frigidam applicuerit spongiam: nec absynthium oleo incoquens, genu quisquam perfudit. At iecinori ægrotanti & lieni, cum maxima vtilitate adhibetur. Vocatur igitur scirrhus impręsentiarũ tumor durus & indolens, non tamen omnino absque sensu. Talis enim non est sanabilis. Reliqui omnes, sicuti ægrius sensilem ipsam partem affectam reddunt, ita omnino insensibilem non efficiunt: vtique si sensilis sit natura. Ligamenta nãque scimus insensilia esse. Sed iam ad inflationes nos conuertamus, quæ quidem ex flatuoso spiritu in aliqua cauitate collecto oriuntur. Differt autem inflatio ab œdemate, quòd ille tumor sit laxus & digitis cedens, vtpote à pituita exortus, inflatio autem maxime renitatur tangenti, sonitumque veluti tympanum reddat. Scopus autem omnium inflationum communis est, vt quod præter naturam est, vacuetur, in quocunque id contineatur: proprius verò, vt tenuissimis & calidis potestate medicamentis. Atque in ventriculo quidem, inflatisque visceribus, oleum quod tenuium sit partium, quodque rutam habeat incoctam, aut semen cymini, aut apij, aut petroselini, id præstabit. Aliquando verò & cucurbita magna bis terve sine incisione medio ventri affixa. At in artubus & musculis, qui subeunt, aut etiam membranis quæ ossa vestiunt, sunt, inflatione orta, si citra dolorem sit, lixiuium noua spongia exceptum, abunde fuerit. Sin dolor quoque vrgeat, vngeo-

Scirrhis sunt admouenda, quæ molliendo digerere possunt.

Induratos tendones qua ratione oporteat curare.

Aceti vsus quando induratis conferat.

Ammoniacũ aceto liquatũ lieni indurato conducit: nec aliter induratis musculis.

Altheæ radix seuo anserino liquata, salutare ad emolliendos scirrhos medicamen existit.

Curationis modum variari, pro differentiis particularum.

Scirrhus quid.

Ligamenta esse insensilia.

Inflatio ab œdemate quomodo differat.

Inflationum scopi.

Inflationes viscerum quomodo discutiantur.

Cucurbitula flatui discutiendo est idonea.

Lixiuium ex spongia applicatum, membranarum partium flatus discutit.

da pars est oleo, quod relaxandi, remittendique vim habeat. Musculi verò simul & inflati & dolentes ob contusionem, satius est, vt in principio sapa cum vino & aceti pauxillo, mediocrique olei portione, omnibus vnà modicè calfactis, atque lana succida exceptis, foueantur. Quòd si succidæ facultas non sit, ipsius œsypus iniciendus supradictæ miscellæ est. Ceratum etiam quod ex œsypo componitur, ad idem non idoneum fuerit. Debent enim contusi musculi leniri medicamento, cui mista facultas sit, quæ simul cócoquat, digerat, & modicè astringat. Quandoquidem si nihil astrictionis sortiatur, auget aliquando phlegmonas, præcipuè in iis corporibus, quæ sunt plethorica. Igitur si dolor vehemens vrgeat, mitigatiua magis medendi ratione vtêris. Sin verò ille absit, maiori vi contra inflationem instabis, per valentiora medicamenta: cuiusmodi sunt lixiuiũ, acetũ, & post hæc, vinum. Quoties ergo de mitigando non laboras, illorũ plus in misturá cóiicies. Rursus vbi repellere studes, vini nigri, austerique, plus quàm ipsorũ, immittes. At si digerere malis, lixiuij plus indes. Acetum verò si his miscebis, ad ambo erit vtile, propterea quòd mistas habet facultates. Quòd si musculus prorsus sine dolore sit, licet in lixiuij penuria, pro illo aphronitrum immittere, idque minime lapidosum, sed spumosum magis. Inflationes autem inueteratas, primò quidem aliquo ex iis quæ ex lixiuio constant, fouebis. Secundò verò strigmentis gymnasiorum feruefactis, & mox colatis, pollinem calcis viuæ inspergito, vsque ad crassitudinem luti, ac tandem cataplasma id affectæ sedi admoueto. Salutare etiam his medicamen est, quod ex sycomoro conficitur. Est & alius inflationis affectus, priapismus dictus: quo detentis, vel inuitis, pudendum arrigitur. Etenim quum neruus propriam colis substãtiam constituens, natura cauernosus existat, vbi halituoso spiritu impletur, eiusmodi affectum excitat. At halituosus spiritus in animalis corpore gignitur, ex succis sensim excalfactis. In primis ergo ea vacuatione vniuersum vacuandum est corpus, quæ maximè videbitur ex vsu fore ægrotanti. Dein verò imponendum ipsi laboranti particulæ medicamentum est, si ea calidior sit effecta, quod ad portionem caloris abundantis refrigeret. Sin aliter, inter initia quidem, omnino quod modice refrigeret: postea verò id necessum nõ est. Pari modo & quæ circa lumbos sunt particulæ omnes, eiusdem facultatis medicamento comprehendendæ sunt. Etiam reliquus victus exhibendus, qui & flatui aduersetur, & siccet. Equidem quendam adolescentem sic affectum curaui, primùm quidem sanguine misso: dein cerato, facto ex rosaceo simplici, imbutóque aqua frigida, pudendo ac lumbis imposito. Simili modo & alium, qui post missum sanguinem, humido medicamento, quod ex chamæmelo conficitur, est vsus. Porrò istis etiam nymphææ aliquid potandum exhibeo, saltem in principio. Mox viticis semen: ac si traxerit adhuc vitium, rutæ semen copiosè comedendum. Est enim illud commune præceptum omnium fermè, quos vitiosus succus creat, morborum, quòd in fine calfacientibus & siccantibus sit vtendum: quippe hæc, quod reliquum humoris est, prorsus absumunt. At verò maximè tumefactam cuiusdam linguam curauimus catapotiis ex aloë, scammonia, & colocynthide, vesperi datis, illum purgantes: lactucæ autem succo ipsam linguam colluentes. Quòd autem in priapismo vo-

mitu...

Musculorum contusio quæ conferant.

Oesypus.

Contusis musculis medicamenta qualia esse debeant.

Acetum mistas facultates sortitur.

Inflationes inueteratas qua ratione curandæ sint.

Priapismus quid.

Halituosus spiritus gignitur ex succis sensim excalfactis.

Priapismi curatio.

Nymphæa. Viticis semẽ. Rutæ semen.

Linguam maximè tumefactam qua ratione curarit Galenus.

mitoriis medicamentis potiùs quàm subducentibus sit vtendum, vt linguæ vitio contrà, id ex partium situ indicari perspicuum est. Nam auersionis in contrarium, non à substantia, sed à curandi membri positu, inuentio præstatur.

Auersio est molienda in contrarium.

Color tumoris humorem à quo est ortus, declarat.

Porrò ex tumoribus rubeus quidem, subesse humorem sanguineum indicat: sicuti flauus & pallidus, persimilem ipsis bilem. Subalbidus verò & laxus, pituitam. Sunt & alij tumores fusci, liuidíue, tactu admodum renitentes. Quòd si membrum sortiatur euidentiores venas, exaltatas eas iuxta hosce tumores à crasso & nigriore quodammodo sanguine, videre licet. Qui humor, vbi incaluerit impensius, aut propter putredinem, aut febrem phlegmonodem, nigram efficit bilem, quam ne muscæ quidem ipsi gustauerint.

Atræ bilis generatio, & facultas.

Terra quoque ab ea raditur: ac partes quæ raduntur, omnes attolluntur in altum: vocatúrque is affectus tú feruor, tum fermentatio.

Fermentatio quid.

Est namque is humor talis, quale esse acetum docuimus: in vomitionibúsque non tantò percipitur acidus: vt amarus, qui pallida dicitur bilis. Quæ igitur vere dicitur atra bilis, acida certè est, atque terram fermentans, omníque animanti iniucunda. Quæ verò vt talia fiat est apta, ea dicitur melancholicus humor, vel nigra etiam bilis: ita tamen vt distinguatur ab altera quæ ex assatione ortus.

Melancholicus succus.

De nominibus tamen anxia disceptatione neglecta, nonnulli præter naturam tumores ex eiusmodi naturæ succo proueniunt, cuiusmodi est fæx in vino, & amurca in oleo. Qui quidem spatio temporis putrescēte humore, propterea quòd sit impactus in vasis, exulcerantur. Atque huiusmodi sanè affectum communiter omnes cancrum appellant.

Cancri generatio.

Quod vitium, perinde vt reliqua omnia, plurimam habet in maioris minorísque ratione differētiam.

Cancri curatio.

Igitur communis cancri curatio, est melancholici succi vacuatio. Mox prohibitio, ne de cætero talis humor colligatur in venis: particulæque, ne amplius redundantem succum recipiat, corroboratio.

Melancholicum succum purgantia.

Soluemus autem melancholicum succum, drachmis quaternis epithymi, in sero lactis, aut mulsa exhibitis: aut propinato medicamine nostro, quod ex duobus & triginta simplicibus constat. Post purgationem, dictum iam de omnibus eiusmodi affectibus est, quòd vel repellere humorē qui in membrū procubuit oportet, vel ipsum digerere: præterea quòd in principio quidem tam in ipso purgationis tempore, quàm ante id, repellere: vbi iam totum corpus exquisitè purgaueris, digerere. Vbi tamen mediocris tantùm purgatio præcesserit, mistum esse quod applicabitur pharmacū, ex repellente digerentéque facultate conueniet. Cæterū ad discutiendos cancros, mediocriū vitium medicamentis est opus, quæ nec propter imbecillitatem vincantur, nec propter effectus vehementiam, ipsum sanguinem exasperent. Quia verò ipsius vitij malignitas, ab iis quæ mordent irritatur, & efferatur: ob id vtique non modò mediocria viribus, sed etiam minimè qualitate mordentia, eiusmodi affectibus sunt idonea: materia quorū, ex vstis elotísque metallicis desumetur.

Metallica medicamenta sanandis incipientibus cancris idonea.

Quippe quæ medicamenta ex his componuntur, ad sanandos incipientes cancros, magnam vim obtinent. Maiores verò sat fuerit, si his prohibeantur augeri.

Cancri per chirurgiam curatio.

Cæterùm si quando cancrum per chirurgiam curare audebis, cœpisse quidem ab euacuādo per purgationem melācholico humore oportebit. Vbi verò quod vitiatum est, totum prorsus exciderit, sic vt nulla supersit radix, sines effluere sanguinem: nec properè eum inhibebis: imò premendo potius quæ circùm sunt, venas, exprimes ex his crassiorem sanguinem: mox aliis vlceribus similiter curabis.

Carbunculi descriptio.

Est aliud vitium, carbunculus appellatur, quod ex humore crasso, feruentéque nascitur. Incipit hoc plerunque à pustula: aliquando verò & sine hac: Cæterùm inter initia, quibus hoc instat, scabūt omnino particulam. Mox oritur pustula quædam, modò cineris colorem referens, modò etiam nigrior: qua rupta, vlcus cum crusta gignitur. Omnibus præterea his circumposita caro, in summam peruenit inflammationem: colore, magis quàm phlegmone, nigricans. Necessariò autem sic affecti febricitant: quare ab incisa vena incipienda curatio est, detrahendúsque sanguis ad animi vsque deliquiū: nisi aliud aliquid obstet.

Carbunculum absque febre non reperiri.

Carbunculi curatio.

Imponi verò sibi ægra particula, quod ad humorum inflāmationem spectat, refrigerantia desiderat: propter crassitudinem tamen humoris, atque etiam malitiam, nec fluxionem auertere vnquam poterit: & si quando id feceris, aliud quippiā, quod in alto sit corpore, offendet. Atqui nec affluere is permittendus est. Quin potius imponenda remedia sunt, quæ cum modicè refrigerando, etiam digerere possint.

Carbunculo cataplasmata idonea.

Tale profectò est tum cataplasma quod ex plantagine conficitur, tum quod ex cocta lente: scilicet miscentibus nobis his teneram micam panis, & miscellanei, & in clibano cocti. Etenim panis omnino puri substantia in cutis meatibus hærere est apta. Furfuraceus, autem, crassiorum est partium.

Panis puri substantia in cutis meatibus hæret.

Super ipsum verò vlcus valens aliquod imponendum est medicamen: cuiusmodi est Andronis, Pasionis, vel Polyidæ: liquarique id cum vino aliquo dulci ad sordium crassitudinem debet. Quæ autem pharmaca reliquis adhiberi vlceribus solent, nempe quæ concoquant & pus moueant, ea nunc adhibenda non sunt, quandò ita particulæ putredinem auxeris. Scarificare etiam eiuscemodi tumores post sanguinis missionem alienum non est. Sunto autem incisiones altiores mediocribus, propter infestātis humoris crassitudinem.

Carbunculos post sanguinis missionem esse scarificandos.

Inflammatione cessante, vlcus ad cicatricem similiter reliquis, est perducendum. Atque hactenus de carbunculis.

Chœrades.

Nunc verò de strumis disseram, quas chœradas Græci vocant: quæque fiunt, glandulis in scirrhosum affectum mutatis.

Strumarum ortus.

Est autem duplex ipsa glandularum natura.

Glandularum natura est duplex.

Quippe nonnullæ earum in quorundam vasorum medio, diductorum in varios ramos, ad tuendum eorum robur, sunt constitutæ: quarum haud magnus vsus animantibus est. Aliæ verò ad excipiendam saliuam, vel lac, vel semen, vel aliquem humorem alium gignendum, sunt fabrefactæ. Atque harum sanè maior est vsus: nec aliter sanandæ sunt, si cōtraxerint scirrhum, quàm cæteræ omnes corporis partes. At quæ medium vasorum spacium implent, in iis alia curationis indicatio præstatur, qua simul cum vitio etiā pars ipsa tollitur: idque dupliciter, vel excisione, vel medicamento quod putrefaciat.

Abscessuum duplex genus.

Sed tempestiuū mihi iam est, vt nonnihil de abscessu etiam dicam: cuius duplex est genus. Vnum, quum phlegmone in pus versa, pus ipsum tanquam in aliquo est sinu collectum. Alterum, quū nulla præcedente phlegmone, humor aliquis acris, isque aliàs specie alius, statim ab initio in aliqua parte colligitur, circumposita corpora excorians. Frequentissima verò huius morbi sunt tria genera: nempe atheroma, steatoma, &

Atheroma, Steatoma, Meliceris.

meliceris: à similitudine contentorum in tumoribus substantiarum, sic appellata. Est enim aliud eorum veluti seuum, aliud veluti mel, aliud pulticulæ, quam atheram vocant, simile. Curationis ipsorum indicationes sunt communes: nempe id quod continetur, vel digerere, vel totum putre reddere, vel excidere. Aliqui igitur eiusmodi tumorum triplicem curationis rationem admittunt, quotquot scilicet ex tenuiore humore constant, vt meliceris. Aliqui duplicem tantùm, veluti atheroma: quippe quod tum excidere, tum putrefacere licet. Steatoma verò, sola manuum opera curatur, quum nec putrefieri possit, nec digeri. In iis porrò abscessibus, qui in alto corpore delitescunt, ac potissimum in visceribus, medicamenta quæ ex aromatis componuntur, maximè sunt ex vsu: vtpote quorum vis collectum humorem tum in halitum resoluat tum digerat. Theriace etiam, Athanasia, Ambrosia, medicaménque nostrum, ex Cretica calamintha confectum vnicè commendantur. Quicunque igitur ex tumoribus toto genere existunt præter naturam, ij sui ablationem indicant: vt, exempli gratia, myrmecia, acrochordon, calculus in vesica, hypochyma, & mola in vtero, hoc est, caro quædam informis. Siquidem omnia eiusmodi summouere in totum contendimus. Quorum verò etiam locus ipse affectus vna quæpiam naturalium est partium, prima indicatio est, vt affectus sanetur. Secunda ab hac, si is insanabilis sit, vt vnà cum vitio pars quoque ipsa excidatur: sicuti in cancro, & vlceribus omnibus, quæ curationem respuunt. E contrario verò in suffusione, quod hypochyma vocant, victi in prima indicatione, ad alium eam locum, qui minoris sit momenti, transferimus. Non desunt tamen, qui hanc quoque euacuare conentur. Iam verò humor qui in hydrocelis visitur, alienus à corporis substantia, tota natura est: sicuti etiá quæ in ascitis hydropibus continetur aqua. Quarum certè vacuationem vel medicamentis quæ digerant, molimur, vel chirurgia: in hydrocele quidem, immisso siphone: in ascite verò, punctione adhibita. Quemadmodum autem in iis quæ ante comprehensa sunt, cum affectu ipsa excluditur etiam affecta pars, sic & in herniosis aliquid peritonæi. Pari modo & columella aliquando vnà cum vitio amputatur: itidémque in cruribus & in testiculis vnà cum varicibus ipsæ venæ. Ad hæc tunica narium cum polypo, & fotatus dens cum foramine. Verùm ex his nullum est, quod ad naturalem habitum reduci possit. In columella verò id omnino est conandum nec properandum ad eam excidendam, sed quando ad loci videtur tenuitatem redacta, tunc auferenda est. Similiter & excrescentias carnis reducere ad mediocritatem oportet. Danda autem in hisce semper opera est, vt tum breui tempore, tum citra dolorem, tum quamtutissimè cures. Verùm vt tutò cures, tribus iis intentus oportet. Vnum primúmque est, vt omnino absolutionem operis consequaris. Alterum, vt sicubi hanc non consequaris, saltem eubantem non lædas. Tertium, vt vitium non facile reuertatur. Ea horum autem consideratione facilè cognitu est, quando ipsius chirurgiæ, & quando medicamentorum ope pugnádum sit. At chirurgiæ quidem studium, iis præsertim quæ nunc sunt proposita, ad interemptionem eorum festinat. Quod

Abscessibus qui in visceribus delitescút, medicamenta quæ ex aromatis componuntur maximè sunt ex vsu.

Tumores omnes præter naturam, sui ablationem indicant.

Hypochymatis transpositio.

Hydroceles curatio.

Ascites curatio.

Partes, quæ vnà cum affectu amputantur.

Columella quando sit excidenda.

Medicis dandam operam esse vt citò citra dolorem & quamtutissimè curent.

Chirurgiæ studium.

verò ex medicamentis petitur, primum hoc tendit, vt quod præter naturam est, tum vacuet, tum digerat: aut si per membri naturam, aut rebellionem vitij non licet, vt id tum in pus vertat, tum putrefaciat. Similem curationem desiderant iis quæ comprehensa sunt, etiam ea quæ in numero & magnitudine conuenientem naturæ modum excedunt, quæque in iis ambobus deficiunt. In quibus amputare quidem conuenies quod magnitudine redundat vel numero: reficere autem & fingere, quod deest, vbi videlicet fieri id licet. Quintum namque digitum non licet medico gignere, sed vnius naturæ opus sunt omnia talia. Vt autem à prodigiosæ corpulentiæ curatione auspicemur, si quis adeò obesus existat, vt nec incedere, nec respirare possit, ei calidior sicciórque temperies (quandoquidem hæc corpus exile reddit) est procuranda: adhibitis nimirum acutis exercitationibus, tenuante victu, & id genus medicamentis, ac denique cogitationibus animi. Porrò quæ ad articularia vitia medicamenta adhibentur, quæ scilicet valentem incidendi facultatem habent, iis tu quoque, quum nimiam obesitatem curabis, vtitor. Sunt autem talia, rutæ syluestris semen, aristolochia rotunda, minus centaurium, gentiana, & polium. Præterea ex vrinam cientibus, ea quæ pollentes habent vires, vt petroselinum. Sed & sal quod ex combustis fit viperis, potenter etiam extenuat. Ego verò iuuenem quendam quadragenariú, oppidoquàm obesum percuraui, vsus tum antidoto, quæ aduersus articularia vitia est composita, tum sale therisco, ipsaque theriace, ac reliquo extenuante victu, & pro exercitatione, cursu veloci. Præparaui tamen hominem ad cursum, perfricando primùm linteis asperis, quoad cutis ruberet: dein statim cum oleo, quod in se digerens aliquod medicamentum habebat: qualis sunt syluestris cucurbitæ radix, althea, gentiana, aristolochia panacis radix, polium, atque centaurium. Per hyemem autem etiam à balneo terunxisse hominem iam dicto oleo profuerit. Verùm cibum exhibere non statim à balneo, sed interposito somno, expediet. Quòd si velit rursus etiam ante cibum lauari, permittes. Magis etiam ad rem pertinebit, si quæ ipsi digerendi facultas, aut insita, aut etiam acquisititia insit. Verisimile autem est, aliquando ea multo simul obito motu, febri hominem corripi: quæ tamen ad rem propositá neutiquá erit aliena, vtique si medicus rectè omnia peregerit. Sanè fugere in obesis curandis conueniet vina quæ multú nutriunt, cuius generis crassa sunt: vti verò, vel aquosis, id est, colore albis, & substantia tenuibus, vel quibus aqua marina sit mista. At vbi eos qui extenuati sunt, reficere in animo est, iis vinú exhibebimus crassum, cibú verò qui succú efficiat crassum, exercitationes paucas, frictionem mediocrem, ac breuiter omnia iam cóprehensis contraria moliemur. His verò etiam picati est commodum,* idque tribus aut quatuor diebus. Hoc quippe ad carnis generationem optimú est præsidium, quú humectet & calfaciat, sanguinis multitudine accita. Ergo nec assidue picari corpus ægrotans oportet, nec quum oportet, sæpe illinire: verùm in hyeme bis, in æstate semel id fecisse est satis. Itaque quibuscunque particulis boná habitudinem reddere cupimus, has & fricare, & perfundere, & percutere, & picare oportebit, tantisper dum intumescant. Hoc vbi factum est, protinus desistere conuenit.

Naturæ opera quæ.
Obesitatis curatio.

Extenuandis corporibus, vitiísque articularibus commoda medicamenta quæ sint.

Sal Theriacus extenuat corpora.
Obesum iuuenem qua victus & medicina ratione extenuarit Galenus.

Vina extenuando corpori apta quæ sint.

Extenuata corpora reficiendi ratio.

Picatio macilentis conducit.

Frictionis terminus, dum reficere est animus, firmiuue partes.

prius quàm digeri cœperint. Etenim quæ calefaciunt omnia, sicuti attrahere, sic sunt etiam digerere apta. Iá verò quibus totú corpus est extenuatum, iis lauari quoque post cibum est congruum: quanquam timendú hic est, ne iecur eis obstruatur, potissimum propter ciború speciem: quú nimirum aliter quoque obstruere soleát, quæ succum crassum gignunt, si quis his liberalius vtatur. Incidit etiam ex tali victu diutius exhibito, calculi in renibus generatio. Quòd si is qui dicto modo cibatur, grauitatis sensum in dextris præcordiis aut circa lumbos percipiat, protinus cappari ex oxymelite in principio cibationis donec constiterit grauitas, dabitur. Ad membra verò quæ ægrè reficiebantur, ac plusculum iam refrigerata erant, vsus aliquando & thapsia sum, aliàs ea ex melle membrú illinens, aliàs etiam ex cerato. Siquidem attrahit ea quoque partibus quibus superposita fuerit, sanguinis copiam. Quibus autem exiguum aliquid pudendi præputio de naturali deest quantitate, iis non iam sola tensione debitum modum restitui, membranulam mollem, firmámque * ex charta, cuti gummi illitæ intrinsecus circumuoluens. Ex interna tamen parte præputio ipsi rotundum aliquid ac mediocre, aut ex plumbo, aut ex charta, veluti fulcrum, supponi prius oportebit: quod videlicet postea quam agglutinata membranula fuerit, facilè eximas. Porrò imminutio præputij, duplici chirurgiæ rationi subiicitur: interim in superna pudendi parte circulo incisa cute, quò videlicet eius vtraque sulua, eatenus deorsum trahatur, quoad glandem cooperiat: interim verò scalpro ex interna parte, qua glandis initium est, excoriata, mox deursum tracta, ac deinde molli vinculo deligata. Similiter quæ in labiis, aut narium alis, aut aure deficiunt (Græci colobomata vocant) curantur: primùm quidem excoriata vtrinque cute: dein adductis, coniunctísque inter se cutium oris, atque vtriusque quod callosum est, detracto: mox quæ reliqua sunt, assutis agglutinarísque. Eiusdé generis sunt, & quas in maiori oculi angulo rhœadas Græci vocant: vtique vel impensius minuto, vel prorsus perdito ipso angulo. At prorsus quidé perdito eo, omnino insanabile relinquitur vitium. Minuto verò, iis quæ modicè astringút curatur, si tamen totú corpus primú antè purgaueris, dein caput. Sunt mediocriter astringentia medicamenta, quæ ex glaucio cóponuntur, & croco, & quæ nardina vocátur: item in primis & quæ ex vino sunt confecta. In summa verò, quibus aliquid perit substátiæ, maximè quidem curádú est, vt ei quamsimillima substituatur. Si id fieri nequeat, saltē aliquid quod eundem præstet vsú machinabimur: vt, exépli gratia, producentes callum pro osse. Porrò venas sensibiles regeneratas aliquando vidimus: verùm has, non tam similes iis quæ antea perierant, quàm easdem renasci dixeris, veluti in cauis vlceribus carnem. Cicatrix verò quæ in hac, calli modo durata, gignitur, ea cuti quidem est quásimillima, cutis tamen non est. Nūc autem ad alia transeamus morború genera. Serpés vlcus, quod herpes dicitur, eiusdem est generis cum exulcerato erysipelate. Ramex verò (quam sarcocelem vocant) cum scirrhis. Etenim herpetas biliosus procreat succus, sub cute hærens. Quo fit, vt eatenus affectus is, eiusdem sit cum erysipelate generis: atque huius quoque magis etiam cum eo quod exulceratum est. Differt autem ab erysipelate, humoris tenuitate. Est enim admodum tenuis quoi herpetem excitat. Ex eo autem quòd alter humor altero sit tenuior, crassiórve, vlcerum differentiæ, quæ ex profunditate spectátur, proueniút. Huius certè generis est, & quæ phagedæna græcè dicitur, & exulcerati cancri. Quorum omnium communis curatio est, vt inhibeatur primùm humoris confluxus, pòst sanetur vlcus. Propria verò cuiusque tum ex membri inuenitur natura, tum ex humoris non solùm specie, sed etiam quantitate. At tenuissimus quidem in eiusmodi humoribus est is, qui exulceratum herpetem excitat: crassissimus, qui cancrum. Proximum ab his locú occupat, quod ad crassitudinem attinet, qui phagedænas producit. Harum species quædam sunt, quæ Chironia, & Telephia dicuntur. Si quis igitur, toto prius purgato corpore, mox quæ influentem humorem reprimant, regerántque medicamentis vtatur, iam curauerit herpetem. Sin neutrum horum fecerit, sed tantùm ea quæ cicatricem inducunt, adhibuerit, vtique exulceratam cuticulam sic sanauerit: proximæ tamen illi, quo minus exulceretur, non consuluerit. Postmodum verò illa quoque cicatrice inclusa, quæ ipsi continua est, exulcerantur: idque longo spacio, ceu malo ipso serpente, fit, donec humor, vnde oritur, sit inanitus. Vacuandus itaque est per eiusmodi affectus semper is qui redundat humor, aliquando medicamento quod flauam purget bilem: sæpe eo quod nigram: nudò eo quod mistæ sit facultatis, quódque simul bilem & pituitam educat: veluti in miliari herpete, qui non protinus vlcus facit, quemadmodum alter: sed admodum exiguas pustulas ad speciem milij, quæ ipsa interposito spacio in vlcus etiam degenerant. Adeò non absq; ratione quibusdam est visum, in eiusmodi vitio bili esse aliquid pituitæ commistum. Cæterùm ad generationem vlceris, in iis quæ extrinsecus admittentur, exuperare debebunt, quæ repellendi facultatem habent. Vbi verò non amplius confluit in ægrotantem particulam vitiosus humor, quæ digerunt. Siquidem exiguum vitiosi humoris etiá si quis ad viscera reprimat, leue damnú committet. At si eius quantitas sit momentanea, in princeps aliquod membrum aliquando procumbit. Ac repellút quidem, non solùm ea quæ astringút, sed etiam quæ sine astrictione refrigerant: digerunt verò quæ calfaciunt. Porrò flauæ quidem bilis vacuatio est facilis: pituitæ verò & nigræ bilis, difficilior, quo magis purgantis medicamenti ope indigent. In herpete autem, quoniam tenuis est humor qui ipsum creat, abundè est etiam aluum soluisse: vel vrinas, per ea quæ id modicè efficiút, citasse. Quod verò ad acrochordonas & myrmecias curandas pertinet, non deest Romæ qui eas apprehensas prioribus dentibus exterat. Sed & scalpro ad myrtacei folij speciem formato, & ferramento quod scolopomachærion dicitur, eas facilè quispiá excidere possit. Æque verò & valente aliqua pinna circulo myrmeciæ imposita, ipsam educimus. Debet tamen pinnæ fistula esse myrmeciæ crassitudini par, vt eam vndique prorsus constringat. Quæ postea circumacta, ac simul deorsum impulsa, celerrimè ita myrmeciam totam etiá cú ipsa radice educet. Iam verò, quòd vehementer attrahentibus sursum myrmecia velletur, & putrefacientibus coecabitur, ratione ab aliquo inuentum est. Quum igitur interdum quædam partes, deficiant, quæ adesse debuerant, quædam verò redundent, quorum non erat opus: adimere quidem

Marginal notes:

* Cappari ex oxymelite obstructionum iecinoris.
* Thapsia sanguinem attrahit ad partes quibus fuerit applicita.
* Præputij reficiendi ratio.
* Præputij instaurandi duplex ratio chirurgica.
* Colobomata.
* Angulorum imminutiones in oculis quo modo sint curandæ.
* Venas sensibiles regeneratas vidit Galenus.
* Cicatrix adnata vlceri non est cutis.
* Herpes eiusdem est generis cum exulcerato erysipelate.
* Ramex.
* Herpes ab erysipelate quomodo differat.
* Phagedæna. Cancri exulcerati.
* Chironium vlcus. Telephium. Herpetis curatio.
* Herpetis miliaris descriptio.
* Humores qui facilius & qui ægrius vacuentur.
* Acrochordones. Myrmeciæ. Verrucarum curatio.

quod superuacaneū est, sanè haud difficilè fuerit: aliud verò producere, quod simile ei sit, quod desit, id in quibusdam quidem est facile, in quibusdā difficilè, in aliis plane fieri non potest. Si namque carnosum sit quod deest, haud magno negocio id reficias. Sin os sit, ipsum quidem instaurare non licet, cæterū aliud pro eo durum efficere. Diximus autem vidisse nos venas alias sensibiliter generatas. At si digitus desit, is restitui non potest. Cæterùm quæ in naso, vel aure, vel labio sunt curta, ea quidem vt refecisse non licet, sic decorem aliquem his adiicere licet, si quis diuisam vtrinque cutim, mox in vnum conductā queat agglutinare. Porrò quemadmodum in sinuosis vlceribus generatio carnis, sic in capite & palpebris productio pilorum, opus naturæ existit. Etenim ex succis qui per cutim transpirant, quod limosum est, id; pilos tum à principio gignit, tum de cætero veluti succrescendo auget. Hoc igitur, quoties vel prorsus periit, vel redditum est vitiosum, toties pilos corrumpi est necesse. Corrōpuntur namque & stirpes ipsæ duplici de causa: aliàs nutriente succo destitutæ, aliàs non idoneo vsæ. Ac prorsus quidem perdito eo qui pilos alat succo, caluities oritur. Eodem vitiato, ophiases, & alopeciæ proueniunt. In quibus & inhibere quod influit, & absumere & digerere quod iam occupauit languentem locum, cōueniet. Ergo ceu in vlceribus illis purgationem nocentis succi primùm adhibuisti, eodem modo in pilis ipsis ab hac primùm exordienda curatio est: scilicet æstimato prius cutis colore, cuius cernis corruptos pilos. Nam si is albidior quam pro naturæ habitu sit, pituitosi humoris purgationem molieris: sin pallidior, eiusmodi bilis purgationem: non secus quàm si nigrior conspicitur, quæ nigram detrahunt bilem offeres. Quū autem iam planè purum ex purgatione corpus æstimas, eum qui in cute cōtinetur humorem digerentibus medicamentis discuties: sic tamen vt in his caueas, ne adeò calida, acriàque admoueas, vt cutis exulceretur. Quinetiam ea quæ valenter siccant, cauere conueniet: ne videlicet cum vitiato humore, vtilem etiam absumas. Ego verò iis medicamentis quæ alopeciam sanarent, exiguum thapsiæ admiscui. Cæterùm vbi vel tumefactum pluiculum, vel exeoriatum ex ipsius vsu, pericranium conspexi, illo quidem die à medicamento abstinui: illitum autem particulam, vel galli, vel anseris liquato seuo: deinde postero die, si nihil tale apparuerat, rursus eodem medicamento sum vsus. Iam eos quibus periere ciliorum pili, similibus genere medicamentis sanabis: neutiquam tamen cōmittes, vt medicamentorum intra oculorum tunicas confluat. Quare sicca longè tutiora existant. Porrò pterygium, tametsi à sanitatis habitu sit alienum, non tamen substantiæ ratione, quemadmodum atheroma & meliceris, à natura alienum existit. Eius verò sanatio, si quidem paruum & molle sit, per ea medicamenta quæ detergent, perficitur. Vbi magnum durùmque euasit, chirurgiam postulat. Simili ratione & aquularū quæ magnæ sunt, chirurgia curabis. Quæ paruæ existunt, siccantibus medicamentis curantur. At chalazion, quum toto genere sit à natura alienum, auferri postulat. Ad eundem modum & oculorum pus. Verùm id plerunque medicamentis digeritur. Hypochyma verò iam incipiens digeritur: vbi diu constitit, non potest. Iustus medicus ætate nostra concussione capitis multos hypopios sanauit. Mansit enim horum pus deorsum, propter grauitatem substantiæ. Hypochyma autem leuius quum sit, nebulæque similius quam pus, haud ita dehiscere potest. Cæterùm quod serosioris naturæ est, id punctione ad præsens discutitur: interposito tamen haud longo spacio, ceu vini fæx quædam reuertitur. At quando pus oculorum digerere est animus, collyriis quæ myrrham habent, maximè vtemur. Quæ verò vehementer siccant, ad præsens certè valenter vacuant, sed quod reliquum est, ita cogunt, vt ægrè resolui possit. Multum autem poris vacuabimus, diuisa tonica ceratoide, paulò supra coronam. Sunt præterea ex genere eorum quæ tota substantia præter naturam dicuntur, & ascarides, & helminthes, siue eæ rotundæ sint, siue latæ. Quocirca expelli prorsus eas è corpore expedit. Expelles autem, si prius enecaueris. Enecabis amaris medicamentis. Ac teretes quidem absinthium perimere potest. Latæ vehementiora medicamenta desiderant, sicuti & quæ ascaris græcè vocatur.

Carnosa resici facilè.
Os instaurari non potest.
Naturæ opera quæ.
Pilorum generatio vnde.
Pilorum corruptela vnde accidat.
Stirpes duplici de causa corrumpi.
Caluities.
Ophiasis.
Alopecia.
Pilorum vitiis quomodo succurrendu.
Thapsia vtebatur Galenus ad alopeciam curandam.
Pterygij curatio.
Aquularum curatio.
Chalazij curatio.
Oculorum pus.
Hypopios sanabat Iustus capitis concussione.
Hypochyma semel discussum punctione, reuerti.
Oculorum pus collyria ex myrrha discutiunt.
Pus oculorum vacuari diuisa tunica ceratoide, paulo supra coronam.
Ascarides.
Helminthes.
Vermes perimuntur ab amaris medicamentis.

GALENI PERGAMENI

De arte curatiua ad Glauconem,

Liber Primus.

Cap. I.

NON communem tantùm omnium hominum naturam medicum cognoscere oportet, sed etiam vniuscuiusque propriam. Non tamen propriam singulorum naturam, æquè atque communem, possibile est scribere. Quum igitur ad rectè medendum plurimum conferre, temporis occasio, & quantitas auxiliorū videatur, hæc autem propria in vnoquoque ægro se contemplanda obiiciant, nec quicquam propriū possit sermone explicari: ob id nimirum quod cōmune est, scribere cogimur, quamuis id sit vsu secundū. Etenim quantùm quisque à naturali recessit habitu, ad tantam morbus magnitudinem peruenit. Distantiam verò recessus, facilè deprehendet is, qui naturalem vniuscuiusque ægri statum exquisite cognorit. Quod quidem quū obrem non liceat, confugimus ad communes notiones, in quibus artifex plus aliquid, quàm inertes, assequitur. Porrò qui omnia quæ secundùm naturam & præter naturam sunt, diuisione artificiosa complexus fuerit, atque abiis omnibus, quæ sufficienter diuisa erunt, indicationes sumpserit, solus is, quātum humanis permittitur viribus, minimè errabit medendo. Atque illos quidem quorum habebit notitiam, melius curabit, quam cæteros. Ignotos verò, proximè illis, quoad fieri poterit, ad sanitatem perducet.* Si quis enim primùm distinxerit differentiam ætatum: postea eam quæ secundùm temperaturas, potentias, colores, calores, habitudines pulsuum motus, assuetudines, industrias, animique mores habetur: atque his quoque adiunxerit maris fœminæque discrimen, expenderitque regionum, temporum, atque adeo ambientis aëris temperies, hic ad propriam laborantis naturam agnoscendam proximè accedet. Nunc verò de his solùm ægrotis dicere proposuimus, quorum natura, antequàm morbum contraherent, nobis erat exquisitè perspecta. Cum quibus tamen reliqui omnes intelligentur, qui nobis erant ignoti.

Naturam cuiusque propriam medicum agnoscere oportet.
Errare interdum medendum quis minimè possit.

De febribus ephemeris.

Cap. II.

Prim[illegible] igi[illegible]ur de ephemeris febribus, vtpote simplicissi[illegible] d[illegible]sseremus: quæ nimirum ob lassitudinem, ebr[illegible]tatem, iram, excandescentiam, mœrorem atque alias vehementes animi sollicitudines excitantur. Ex quarum genere sunt, quæ ab inguinum inflammationibus trahunt ortum, præterquàm si absque vlcere fiãt manifesto: tunc siquidem & suspectæ sunt, miniméque mites apparent. Vigiliæ plerunque induxerũt simplicem febrem: sicuti frigefactio, & exustio quandoque. Atque hæ omnes febres soluuntur facillimè, in hũc modum. Oportet enim ipsos confestim ducere ad balnea, deinque ad consuetam victus rationem. Nam qui triduanum terminũ absque cibo expectãt, sæpius acriores febres efficiunt. Quum igitur ad ægrum accedes, primùm à maximis quæ circa ipsum sunt, est consideratio inchoanda: deinde & ab aliis, adeò vt nec minimum quicquam omittas. Nam vt magis aut minus ei quæ fit ex maximis indicationi credamus, ex aliorum fit adiunctione. Maxima quidẽ in omnibus febriẽtib. signa in pulsibus atq; vrinis consistunt. His verò addere oportet quęcũque alia circa faciem scribit Hippocrates: accubitum quoque & respirationẽ. Item ea quæ ab ore excernũtur, atque alui sedimina, & si quid aliud accidere circa aliquam corporis partem, aut operationẽ videris. Quæ omnia communia sunt omnibus febribus. Pòstquã itaq; ex pulsibus atque vrinis febris naturam perceperis, quum pulsus nullum inflammationis signum habuerit, neq; omnino inæqualitas aliqua arteriæ cõpulsione se ostẽderit, aut si hoc adfuerit, omnino sit imbecille: vrinæ autem, aut prorsus similes iis quæ secundũ naturam se habẽt, aut non multum à naturali statu recesserint: tunc sanè & ad omnia illa quæ nuper à nobis exposita sunt, accedere oportet: & quum veluti chorus quidam omnia concinnè loquuntur, tunc certè fidere oportet, ac, si libeat, interrogare nunquid aliqua manifesta antecesserit causa. Si quid enim huiusmodi æger fateatur, expectata prima febris solutione, statim oportet lauare: quum tunc certior sit tibi facta cognitio, ex ipso solutionis modo. Nam arteriarum motus in hoc totum assimilatur ei, qui in sanis deprehẽditur, quũ in nulla alia febre ad naturalem habitum reuertatur. Iam verò plurimis ephemerarum humidi quidam vapores, & quibusdam etiam sudores vtiles conspiciuntur, accessione cessante. Quo tempore etiam vrinæ multò meliores, quàm circa febris initia, videbuntur: & si capitis aut alterius partis dolor simul inuaserit, neque hic amplius persistet. Ægrotantis quoque in tolerando facilitas, magnum & ipsa signum, febris suauitatem tibi indicabit. Et si dum lauantur, nec horror aliquis insolitus molestauerit, nec alia tristitia adfuerit, post balneumq; & deinceps bene se habere perseuerer, tunc ne verearis offerre cibum, & vinum, adhibito tamen pro tempore modo. Communiter autem omnibus detentis ephemera, vrinæ rufæ excernuntur. Adiungitur verò his qui propter tristitiam febricitant, acritudo potius quàm abundantia caloris: quemadmodum è diuerso iis, qui propter furorem. Sed & extenuatio corporis in iis quos tristitia aut cura vexarunt, conspectior existit: oculorum præterea cauitas, & quædam inconsueta decoloratio. Hæc quidem sunt & iis qui quouis m[illegible]liter cogitarunt, communia. Maximè itaque ex oculis distinguere oportet. Nam ex his etiam in sanis animæ mores coniicere possumus. At eos qui diu vigilarunt, arguit quædam palloris forma, faciesque subtumens, * necnon ipse oculorum motus, quo vix palpebras, humore quodam imbutas, attollere possunt. At qui tristantur, aut cogitationibus detinentur, iis exiccantur palpebræ. Cauitas est commune accidens omnibus, mœrori, vigiliis, cogitationibus, non tamen furori. In hoc enim, nec oculorum cauitas, nec manifestus pallor, & plus caloris atque celerius ex imo prorumpit: nec pulsuum magnitudo destruitur, quemadmodum in vigiliis, tristitia, & cogitationibus. Eorum etiam qui ex lassitudine in febrem inciderunt, cutis est siccior, quàm in aliqua alia ephemera. Quæ autem ex densata cute accidunt febres (densatur enim aut ex frigore, aut ex aliqua qualitate astringente) hæ quidem solæ inter omnes febres passio astricta existunt: ac vel solo tactu noscuntur, tum ob densitatem cutis, tum ob differentiam caloris, qui mitis quidem in primo tactu sentitur, acris autem, si plusculum tardemus. Non tamen & his vrinæ sunt ruffæ: neque moles corporis concidit: neque oculi redduntur aut caui, aut aridi: sicuti nec pulsus minores, quemadmodum in mœroribus, curis, vigiliis, aut exercitiis immoderatis.

Ephemerarũ curatio.

Inedia triduana in ephemeris reddit acriores febres.

Signa maxima in omnibus febribus à pulsibus & vrinis petuntur.

Ephemerarũ signa.

Pulsus in nullius febris intermissione ad naturalem statum reuerti præterquàm in ephemeris.

Diariarum solutione quæ accedant.

Ephemeras ex tristitia & sollicitudine indicat extenuatio corporis.

Mores animæ ex oculis etiã in sanis cognosci.

Vigilantium notæ.

Cauitas oculorum quid indicet.

Ephemeras à densata cute discernendi ratio.

De febribus ex inflammationibus inguinum.

Cap. III.

Febres quæ ex inguinum inflammatione fiunt, pulsus habẽt maximos, veloces, atq; frequẽtes: plurimúsq; illis calor inest: ac postquam febris constiterit, statim ex profundo quædam emergit humiditas, calida quidem, sed mitis. Atque in totum facies rubicunda illis, & magis tumẽs, vrinæq; subalbidæ. Communis autem omnibus huiusmodi febribus est pulsus æqualitas. Curare igitur omnes quidẽ oportet balneis. Cæterùm qui ex cutis densitate, aut inguinis inflammatione febricitant, si in aëre balnei immorari iusseris, haudquaquam nocebis. Reliquos omnes quamcitissimè oportet ab aëre semouere. Si verò diutius in aqua immorari voluerint, permittere. Oleo autem multo, & tepido, & manibus mollibus perfricare quamplurimum, sed eos præsertim, qui ex labore febricitant. Secundo autem loco, qui meatus habent astrictos: at tertiò, qui inguinum patiuntur inflammationem: quos nimirum sæpius lauare expedit. Cibum autem cõcoctu facilem assumere qui ex labore febricitant, possunt multoties: non æquè tamen, qui ex densitate cutis, aut inguinis inflammatione laborant, quorum etiam vtrisq; tenuis victus est vtilis. Sed & vinum potare quantùm possunt cõuincere sunt permittendi, quibus labor febris occasio extitit. Mensuræ autem ratio, ex viribus & ætate sumitur ægrotantis: necnon ex naturali temperie, consuetudine, anni tempore, & regione aliisq; id genus. Qui verò ex inguinum inflammatione febricitant, arcendi sunt à vini poto, donec inflammationes soluantur. At qui cutis foramina habent astricta, aut refrigerati sunt, si quidem non multùm hoc affectu laborent, nec plenum corpus habeant, non sunt à vini potu prohibendi. Qui autem supra modum refrigerati sunt, aut pleniore corpore, prohibere vtile est. Rursus, qui ex vigiliis, aut aliquo animi affectu febriunt, postquam balneaueris, cibo humido ac boni succi reficere oportet: vinum verò omnibus iis qui vigiliam pas-

Ephemeris ex inflammatione inguinum, quæ accidant.

Ephemerarũ curatio.

Ephemeris victus ratio conueniens.

Mensuræ ratio in exhibitione alimenti per ephemeras febres, ex quibus sumatur.

Vini potus quibus conueniat ephemeris.

si

si sint, intrepidè offerre, nisi capitis dolore premãtur, aut pulsum venarum in temporibus sentiant. Sed & iis qui ex ira aut mœrore aliquo, aut cogitatione febricitant, vinum est exhibendum: sicuti & illis, qui furore perciti fuerunt, quando omnino perturbatio fuerit refrigerata: nã prius sanè vsus vini erit periculosus. Tentare autem oportet semper adferre contrariũ ei quod infestat: labori quidem, quietem: vigiliis, somnum: iræ, furori & tristitiæ, sermones, actionibus, spectaculis, enarrationibus, animi iucunditatem. Sic qui ex cogitatione laborat, omnino ratiocinationes omittat. Et qui ex inguinum inflammatione febricitat, eius curationi intendat: ac multò prius vlceris, vnde originem habuit. Atque hactenus de ephemerarum indiciis, remediisque. Reliquæ verò febres, nonnullæ ex inflammationibus, nonnullæ ex humoribus accenduntur. Et quæ ex inflammationibus fiunt, sunt veluti symptomata quædam partium inflammatarum.

Ephemerarũ curatio contrariis esse admouẽdas.

Ephemera cũ bubone infestans, ab vlcere originem duxit.

Febres ex inflammatione sunt symptomata partium inflammatarum.

De febribus putridis.

CAP. IV.

At quæ ex humorum putredine accenduntur febres, eæ & dicũtur putridæ, & sunt non morborum symptomata, sed ipsæ morbi. Ex his verò nõnullæ quidem absque accidẽtibus accidunt, & mitissimæ sunt: nonnullæ item cum accidentibus vrgent. Earum igitur quæ accidentibus carent, paucæ quidem ad exactam sui generationem, diem quartum desiderant.

Febrium putridarum differentiæ.

De signis febrium intermittentium.

CAP. V.

Quæ igitur cum rigore inuadunt, non ab re ex earum esse numero iudicabis, quæ per circuitus infestant. Tertianæ enim atque quartanæ in totum cum rigore accessiones faciunt. Sed tertianæ quidem in primo insultu cum nimio sæpe rigore incipiunt: quartanam autem non vidimus cum vehementi rigore incipientem, sed procedente tẽpore magnitudo ei superuenit, præter id, quòd nec statim ab initio hæc febris vt plurimũ solet inuadere, sed aliis quæ antecesserint, subsequi. Quartana itaque solet errabundis febribus superuenire. Quotidiana verò, rarò accidit absque læsione oris ventriculi. Rursus quartana ex male affecto liene gignitur: vt tertiana ex affectu iecinoris. Quæ verò cum valido rigore incipit, magis febris tertiana, quam aliqua aliarum febrium fore speratur. Quòd si reliqua etiam signa attestentur, hanc dubio procul in prima statim die tertianam esse cognosces. Etenim calor multus & acris adesse debet: pulsus autem magni, calidi, vehementes, veloces, atque frequentes, omnisque inæqualitatis, præterquam febrilis, expertes. Rigor porrò, veluti si a re aliqua acuta, plus quam frigida, corpus perpungeretur: quum ij qui quartanam aut quotidianam intermittentem patiuntur, potius frigidum rigorem percipiãt. Tempus autem anni æstiuum: sicuti & locus, & præsens status calidus. Sit autem & ægrotantis natura calidior, & biliosior, & ætas adolescentis: & exercitationes potius quam ocios itas antecesserint: magisque deustio, quàm frigefactio, & parcitas cibi, potius quàm crapulæ. Vigiliæ quoque, mœrores, atque labores, & intensæ cogitationes, ad eundem affectum perducunt. Quòd si multos alios eodem tempore laborantes contigerit tertianis corripi febribus, hoc quoque maximum aliquod, præter ea quæ nuper diximus, signum erit. Si igitur hæc omnia adfuerint indicia, aut saltem quæ maxima sunt, & sitis quoque vehemens adiungatur, vomitúsque bilis, aut sudor, vel vtraque superuenerint, tunc nulla dubitatio relinquitur. Quòd si inter hæc a febri quieuerit homo, hac inquã quæ ex suo motu est omnibus, nota, propria verò febrium inæqualitas in arteriarum motu relinquatur, tunc firmiter poteris esse tertianam febrem ostendere, ac si tertio iam die accessionem fecisse vidisses.

Quartana non solet vt plurimum statim à principio inuadere, sed aliis subsequi.

Intermittentium angulæ, quarum partium committuntur læsiones.

Febrem tertianam quæ arguant.

De signis quartanæ.

CAP. VI

Dum rigent qui quartana tenẽtur, pulsus habẽt satis tardos & raros. Quum autem consistit febris, atque etiam augetur, necesse quidẽ est vt veloces fiant, atque frequentes. Seruatur tamen & tunc propria ipsius tarditas raritásque, si additam velocitatẽ atque frequentiã in accessionibus mediteris. Iam quæ omnibus communis est febribus, in vno pulsu inæqualitatem, in hac manifestissimè licet comprehendere. Multò nãque velocius principium, finemque motus inuenies, quàm medium. Præterea æstum, & deustionem, & quendam veluti feruorem, qualis in tertianis videtur, in quartanis haudquaquam inuenies. Sed & ægrotantis natura inspicienda est, an atra in ea bilis abundet: & tempus quoque anni, an sit autumnus: & præsens status, an inæqualis. Sic verò & loci natura, & morborum peruagantium vulgariter, & an lien intumuerit, febrísque antecesserit inordinata, & ætas senior quam consistentium, & an cum sudore febres desinant. In his verò bilis flauæ vomitus minime expectandus est quemadmodum nec in quotidianis intermittentibus. Hoc etenim tertianarum est proprium signum. At quum febris cessauerit, si adhuc vestigium febris remanserit, pulsusque iis, qui secundũ naturam rariores atque tardiores fuerint, quartana proculdubio erit huiuscemodi febris.

Quartanarum indicia.

De signis quotidianæ intermittentis.

CAP. VII.

Quotidianæ intermittentis calorem humidiorem cum quadam acrimonia esse oportet, non quum primum manus admoueris, occurrentem, sed per moram. Nam quædam fumosa caliditas cum multo vapore cõmista, perspirare videbitur. Sed & his longè minores sunt pulsus pulsibus quartanarum, quàm istarum pulsus pulsibus tertianarum. Rursus verò, tantò rariores sunt in quotidianis intermittentibus pulsus, his qui in tertianis, quantò illis pulsus quartanarum. At tarditas in vtrisque eodem modo se habet. Minus verò siticulosa hæc febris est, tantumque eam quartana excedit, quãtùm istam tertiana. Humidissimũ etiam totum corpus in his febribus est, & vomitus pituitosi. Quæcunque autem excernuntur per ventrem, frigidiora, humidiora, crudiora, & pituitosiora existunt. Et quidem ætatibus, naturis, annique statibus, & temperaturis humidioribus, hæ febres accidunt. Nam adolescentem biliosa & sicca temperatura, nunquam vidi quotidiana corripi febre. Pueri autem, præsertim minores natu, & ex adultis pituitosi, & habitudinis crassæ, atque ocio plurimo dediti, necnon crapulis, ebrietatibus, balneis assiduis, post cibum præsertim, vtentes, facilè à quotidianis capiuntur. Loca etiam humidiora, atque ex

Quotidianæ indicia.

Quotidiana quos præcipuè soleant corripere.

anni temporibus hybernum, ex ſtatibúſque humidiores, hanc præcipue conciliant febrem. Quod ſi populariter etiam graſſetur, hoc quoque non parum ad eam dignoſcendam conducet. Non tamen harum febrium declinationes, quemadmodum tertianarum & quartanarum, ſudoribus terminantur: quare neque ad integram quietem, exceptis paucis, perueniunt. Quotidianarum vrinæ ſunt albæ, & tenues, vel craſſæ & turbulentæ, vel rubicundæ. Tertianarum rufæ, vel ſubrufæ. Quartanarũ variæ quidem; ſed crudæ omnes.

Quotidianarum declinatione non terminantur ſudoribus.

Vrina intermittentium ſingulis propria.

Febrium continuarum indicia.

De ſignis febrium continuarum.

CAP. VIII.

Febres autem continuas hinc cognoſces, quòd nullum eis adeſt ſignum, ex iis quæ adeſſe intermittentibus diximus: quòd intra quatuor & viginti horas non ceſſent. Si verò inæquale incrementum habuerint, hoc quidem præter alia ſigna longius etiam tempus oſtendit: necnon ſi proprium febrium ſignum in pulſibus manifeſtum adſit. Quòd ſi inordinatio etiam ac inæqualitas ipſis vel inconcinnitas inſit, & hoc etiam indicium ſimul magnitudinis atque continuitatis. Si verò in hoc ſtatu permanentes, tertio die maiorem acceſſionem oſtenderint, aut excrementa & vrinæ omnino crudæ apparuerint, non poſſunt huiuſcemodi febres ante ſeptimum diem terminari. Ad hæc, ſi quarta dies tertiæ diei ſimilis fuerit, & febris veluti deterius, nec facies, aut reliquum corpus collabitur quicquam, huiuſcemodi febris ad longius extendi tempus conſueuit. Ac tales quidem ſunt differentiæ earum febrium, quæ accidentibus carent. Curatio autem cuiuſque earum deinceps ſcribetur, primùm tamen intermittentium, dein continuarum. Ex intermittentibus igitur breuiſſima mitiſſimáque eſt tertiana. Longiſſima autem, & quantum in ipſa eſt, haudquaquam periculoſa, quartana. Quotidiana verò, & longa, & non ſine periculo. Porrò * vbi morbi exiſtunt acuti, celeritérque ad ſtatum perueniunt, etſi valde tenuem victum exhibeas, non multum lædes. Vbi verò ſunt diuturniores, niſi ab initio cibo vberiore reficias, hominem ſimul cum morbo perimes, aut intempeſtiuè victus modum commutabis. Neque enim oportet ſtatu accedente offerre largiorem cibum quàm prius: ſed contrà, potius tenuiſſimum victum, qui in toto morbo exhibeatur, in ſtatum reſeruare. Diſtinguendum autem eſt, num exquiſita, an minimè exquiſita ſit febris. Etenim exquiſita tertiana, ad maximum ſeptem circuitibus iudicatur, eſtque minimè periculoſa. Alteram verò non exquiſitã, quandoque vidi, quum in autumno incepiſſet, in vere deſiiſſe. Quantùm autem hæ natura inter ſe differunt, tantùm rationabile eſt & rationem victus mutare. Ergo ſi quæ in principio ſermonis tertianarum febrium indicia ſcripſimus, omnia adfuerint, exquiſitam reddunt tertianam. Cuius acceſſionis tempus breue, quatuor, aut quinque, aut ſex: at longiſſimum, vndecim aut duodecim horas complectitur. Atque huiuſmodi febrium vrinæ, tertio die, aut ad ſummum quarto, coctionis ſignum oſtendunt. Quibus ſanè indiciis exquiſitam, à non exquiſita tertiana diſtingues. Eadem quoque ratione exquiſitam quartanam & quotidianam. Cum enim omnia inſunt indicia, quæ in quartanis febribus antea deſcripſimus, hæc vera & exquiſita eſt quartana. Cui verò minimè, ſpuria & non exquiſita exiſtit. Quotidianá etiam cui omnia quæ diximus inſunt, exquiſita eſt: quæ autem eam naturam non habet, ſpuria. * Non igitur quemadmodum exquiſitæ quotidianæ & quartanæ, ſic etiam non exquiſitæ, ſunt longæ. Nam quemadmodum exquiſita tertiana eſt breuis, ſic & quotidiana & quartana diuturnæ. Cæterùm non licet nobis bene prænoſcere, niſi quantitatem morbi atque virium accuratè expendamus. Etenim ſi vires adeò validæ fuerint, vt morbum vincere poſſint, neceſſe eſt ægrotum euadere. Sin verò contrà, omnino morietur.

Tertiana eſt breuiſſima mitiſſimáque. Quartana eſt longiſſima, minimeque periculoſa. Quotidiana eſt prolixa, neque vacans periculo.

Acuti & velociſſimi morbi, tenuiſſimam victus rationem poſtulant: vberiorem, longiores.

Tertiana exquiſita ad maximum ſeptẽ circuitibus iudicatur.

Tertianæ exquiſitæ acceſſio, duodecim ad ſummum horas complectitur.

Exquiſitæ intermittentes, à non exquiſitis quomodo diſtinguantur.

Præcognoſcere illi non licet, qui morbi & virium magnitudinem non expenderit.

De cura exquiſitæ tertianæ.

CAP. IX.

Exquiſitam ergo tertianam, vt quæ ex flaua bile commota inualeſcat, quammaximè fieri poteſt refrigerare, atque humectare oportet. Nam contrariorum contraria remedia ſunt, quæ quidem quod ſuperfluum eſt, reprimant: quod verò deficit, ſuppleant. At flauæ bilis humor, omnium qui in corpore ſunt, aridiſſimus, calidiſſimuſque exiſtit. Hunc igitur, quum ad ventriculum repit, per vomitum educere oportet. Quum verò vergit ad inferiora, eodem modo per aluum: id quod fieri ſolet ſponte in exquiſitis tertianis. Per vrinã quoque & ſudores oportet ipſum vacuare. Ac venter quidem, mollibus clyſteribus inaniendus eſt: vrina verò, potionibus, in quibus apium, aut anethum madueris, prouocanda. Quòd ſi tibi coctionis ſigna monſtrentur, iam cum fiducia aliquid abſinthij exhibebis: quod alioqui ſummum eſt remedium, vbi infeſtauerit bilis, ſi præſertim ex ipſius coma, quantùm ſit ſatis, accipiens, melicrato intinxeris. Balnea verò calida ex aqua potabili, proſunt: tum quia aliquid bilis educunt: tum quia ſua qualitate & humectant, & potentia refrigerant. At marinæ aquæ ſalſæ, nitroſæ & ſulphureæ, plus quidem bilis educunt, ſed magis ſua qualitate nocent, quàm euacuationibus iuuent. Semper autem oportet contrarias qualitates, illis quæ inualuerint præter naturam, opponere: quum hoc multò plus iuuet, quàm quomodolibet euacuare. Hic itaque in balneis ſcopus ſit, vt corpus madeat, vtque humectetur. Vbi igitur plurimum olei calidi infuderis, ad aquã perducere, ac madefacere oportet. Quòd ſi in ea natare voluerint, quantùm id facere poſſunt, permittendũ. At qui balneis admodum delectantur, ſi etiam bis in die lauari permiſeris, nõ aberrabis. Sed illud ſemper habeto in memoria, vt tempeſtiuè id faciant. Si verò etiam coctionis ſigna oſtendantur, ſi ſæpius laueris, nihil deliqueris. A vino autem, antequam morbus coquatur, prorſus eſt abſtinendum. Verùm vbi concoqui is cœperit, dandum eſt ab initio tenue, aquaticum, atque paucum. Vbi verò iam propè eſt vt morbus ſoluatur, amplius eſt offerendum. Cibi autem quicunque humectãt, atque refrigerant, omnes vtiles ſunt exquiſitis tertianis. Cæterùm quantitas in ipſis ſit tanta, vt bene concoqui poſſint. Ex oleribus quidem, atriplex, blitum, lapathum, malua, lactuca, & cucurbita. Ex aliis verò, ptiſanæ ſuccus, ſorbitio ex alica, ex piſcibúſque ſaxatiles. Ex volatilibus denique ea, quæ mollibus conſtant carnibus. Quæ autem talia non ſunt, eorum alæ: teſticuli quoque gallorum, & ſuum pedes, & cerebra. Pauonum verò ſi etiã dederis carnes aſſas, nihil nocebis. Sed & oua ad ſorbendum ſunt offerenda, & præſertim vitelli eorum: nam hi faciliùs quàm pars alba coquuntur.

Tertianæ exquiſitæ curatio.

Contrariorum contraria remedia ſunt.

Flauæ bilis qualis ſit humor.

Vrinam quæ prouocent.

Abſinthium eſſe remediũ ſummum contra bilis moleſtias.

Balnea dulcia cur tertianæ febri auxilientur.

Alterare inualeſcentes qualitates febriles, quàm vacuare, magis conducit.

Vinum correpto tertiana propinandum non eſſe antequam appareant ſigna coctionis.

Tertianis exquiſitis quæ victus ratio conueniat.

Suum pedes & cerebra cõferre tertianis, nec non aſſas porcelli carnes.

Vitelli ouorũ faciliùs quàm alba concoquuntur.

quuntur. Ex fructibus autem illos tantùm degustent, qui non sunt omnino difficiles coctu. Oportet abstinere à melle, sinapi, salitis & acribus omnibus: sicuti & à vinis satis vetustis & calidis.

De cura tertianæ nothæ.

CAP. X.

Tertianæ nothæ curatio.

In iis verò quæ non adeò exquisitæ sunt, prouidendum est, ne morbus augeatur, néve ægrotantis vires corruant, quæ laborare longiori tempore debent. Quare operepretium est scire, ad quantam magnitudinem morbus ipse sit peruenturus, & quantæ sint ipsius ægri vires: vt ad ea inspiciens quæ maius auxilium postulant, inedia quidem in valentioribus vtaris viribus, & morbo concoctu difficili: largiori autem cibo, vbi vires sunt infirmiores, nec morbus admodum ad concoctionem contumax. Iam verò in tertianis non exquisitis, nec statim circa initia balneare expedit, sed quum primùm coctionis signa apparuerint. Nec cibum quotidie offerre expedit, sed alternis diebus. Quies verò & calfactio circa præcordia iuuant, & sorbitiones quæ concoquuntur facilè, & clysteria non admodum mollia. Quòd si sanguinem mittere oporteat: neque hoc quoque omittendum est: sed ab initio statim tantum sanguinis detrahendum est, quantum præsens status exigit. Sit autem totius victus ratio, non quæ humectet, atque refrigeret vniuersum corpus: sed quæ aliquem modũ etiam assumat, ad calfaciendum, incidendumque. Plurimũ igitur eos iuuat ptisanę succus pipere adiecto. Ad hæc, hyssopũ, vel origanum, vel spicam nardi multa infundens, & decoquẽs, ad bibendum propina, & quæcunque alia prouocantia vrinam, exceptis illis, quæ præter modum calefaciunt, exiccantque. Maximè verò post diem septimã danda eis iugiter est absinthij coma. Et quidem oxymel potione plurimos iuuat: & aliquid ex iis quę molliter ventrem subducant. Vomitus etiam post cibum, adeò his quibus hæc febris perdurauerit, vtilis est, vt multos sciam solis vomitibus statim fuisse curatos.

Tertianis nothis victus ratio conueniẽs.

Tertianis nothis confert plurimum vomitus prouocatus post cibum.

De cura quartanarum.

CAP. XI.

Quartanas in principio esse tractandas leniter, nullámque tum moliendam esse fortem euacuationem.

Sanguinis missio in quartanis quatenus celebranda.

Quartanas ab initio mediocriter, ac leniter tractare oportet, nullum forte medicamẽ, aut euacuationem exhibentes: nisi fortè sanguis, vehementer superabundans appareat. Cæterùm si vena incisa, is qui fluit, niger & crassus videatur (qualis in iis præcipuè visitur, qui liene laborant) audacius mittendus est. At si flauus, aut tenuis cernatur, subitò supprimendus. Venam verò secare oportet, vel interiorem, vel mediã, quæ est in sinistro cubito. Victum deinceps instituere sine flatibus, ac optimorũ: ventremq; emollire, iis quæ visitata sunt, expedit. Quòd si hæc nihil proficiant, clysteribus vtendum est, à principio quidem mollibus, postmodum verò acrioribus. Arcendi sunt autẽ à suillis carnibus, ab omnibúsque eduliis quæ tenacia sunt, & tardũ habent exitum, quæque tum refrigerant, tum siccant corpus. Vino verò vtendum est albo, tenui & mediocriter calido, & volatilibus quæ boni sunt succi, nec in paludibus degunt. Pisces sunt adhibendi, qui facilè concoquantur, ac molles carnibus, nihilque tenax habentes. Vtendum est autem salsamentis, & sinapi: ac certis diebus medicamen diatrion pipereon, vel diospoliticum est assumendum. Quòd si quotidie piper tantùm cum aqua biberent, rectè etiam facerent. A frictionibus autem, ambulationibus, atque balneis, non sunt penitus prohibendi. Quanquam si omnino possent à balneo abstinere, solis contẽti frictionibus, inde plurimum iuuarentur. Iam si quartana ipsa sit breuis, nec admodum violenta, nihil nocuerit si diebus interiectis ad cõsueta exercitia se transferant. Hæc igitur ab initio, & vsque ad statum sunt peragenda. In statu autem subtilior victus ratio adhibenda est, quàm ante, vel post. Statim verò æger continendus in quiete est: ac visceribus prouidendum vnguentis & cataplasmatis, quæ mollire & laxare possint. Deinde medicamẽtis vtendum, quæ ciendi vrinam vim habeant. Vbi verò coctionis signa apparuerint, tunc sanè purgare oportet iis quæ humores atros inaniant, non semel tantum, sed sæpius, si videatur necesse. Vtendum autem & vomitibus statim à cibo: & si nihil prohibuerit, elleborum album est exhibẽdum: primò quidem, permistum radiculis: quòd si nihil profecerit, ipsum per se. Cæterùm qui nequeunt euomere, ij vehementius per inferiora purgentur: ac postmodum offeratur eis in potu, medicamen confectum ex viperis: necnon quod succum cyrenaicum recipit. Quicunque verò ab initio aliquid ex hisce medicamentis exhibuerunt, aut omnino ante statum, quartanam quæ erat simplex, duplicem reddiderunt: aut omnino maiorem, atque difficiliorem: ex duplici autem triplicem, aut omnino ambas difficiliores.

Quartanis victus ratio cõueniens.

Diatrion pipereon quartanis vtile.

Piper cum aqua singulis diebus sumptum ad quartanas facere.

Quartanis decentes vngenda esse viscera vnguentis, cataplasmatisque emollientibus.

Quartana decentes, esse pluries purgandos, sed apparentibus iam signis coctionis.

Quartanis prodesse vomitum.

Theriace in quartanæ principio exhibita quid molatur.

De cura quotidianæ.

CAP. XII.

Quotidianæ curatio.

Quotidianam autem quum volueris curare, oxymelite vtitor post primos dies, & illis quæ probè possunt vrinam ciere: vniuersumque totius victus caput sit ad incidendum efficacius. Circa statum verò, de ventriculo est habenda solicitudo, ac de ipsius ore præsertim. Deinceps iubendum est, vt post radiculas & cibos assumptos vomant. His etiam quæ pituitam subducunt, vtendum.

De cura febrium continuarum, quæ carent accidentibus.

CAP. XIII.

Febrium continuarum quæ solæ citra accidentia infestant curatio.

In continuis autem febribus, quibus non vltra septimum futurus status est, si vires validæ sint, & ætas consentiat, admodum exquisitus & tenuis victus est instituendus. In quibus verò vel status totius morbi longius abest à septimo, vel vires robustæ non fuerint, vberiori cibo ægri sunt reficiẽdi: quemadmodum prope statum tenuiori. Quum autem iam adest status, tenuissimũ victum seruare oportet: deinde rursus semper vberiorem. Sanguinem verò mittere oportet, & ob morbi magnitudinem. Quibus autem rubor multò intensior, quàm pro naturæ ordine, & maior, quàm pro consuetudine, totius corporis moles, venæque eminentes, extẽsęque fuerint, iis etiam est auferendus, nisi vires, aut ętas, aut aliquid commemoratorum, prohibuerit. Quòd verò humidus victus in febribus acutis omnibus iuuat, rectè iam dictum est. Cremorem igitur ptisanæ, iis quibus non acescit, exhibere oportet: & melicratum quibus non bilescit, & sorbitiones ex alica, & panem ex aqua. Porrò in febribus præter modum calidis, vrẽtibúsque, quum primum coctionis signa apparuerint, tunc audacter aquam frigidam propinabis. Modus verò in quantitate seruetur, quẽadmodum

Victus humidus in febribus omnibus acutis condu-cit.

Aquam frigidam propinandam esse in ardentibus febribus quũ primùm apparuerint signa coctionis.

dum tempus anni, regio, ætas, natura, consuetudoque exigunt.

De curatione febrium cum accidentibus.

Cap. XIV.

Quæ febres cum accidentibus vrgent, non æque simplicem exigunt curationem: sed pro viribus metiendum est, quanta sit ipsa febris, quantumque ex accidentibus immineat periculum: atque ad id quod vehementius fuerit & difficilius, intendendum, non posthabita omnino etiam alterius cura. Etenim vbi simul cum ipsa febre sentitur circa os ventriculi anxietas, morsus, & imbecillitas, prius sanè vacuandi humores non sunt, quam os ipsum ventris corroboretur, etiamsi cruditate aut cacochymia æger ipse laboret. Sed nec si fuerit febris cum ventris profluuio, alia est opus euacuatione. Verùm hæc sola sufficit, quamuis non sit pro ratione ipsius plenitudinis. Iam verò si quis simul & distentione neruorum laborauerit, & sanguinis eguerit missione, neque huic tantùm semel mittere oportet, quantùm exigit morbus, sed aliquid etiam accidenti est linquendum, cuius causa sæpe sudores eueniunt, & vigiliæ molestant, & vires ægroti debilitantur. Ita etiam si vehementes vigiliæ, aut dolor intensus ægrotum cruciant, cauendæ sunt subitæ euacuationes, ac multæ. Ipsa præterea ambientis aëris temperies, loco accidentis cuiusdam habenda est, dum exquisitè calida & sicca fuerit: qualis est tempore medio inter Canis & Arcturi ortum. Si etiam valde frigida fuerit, tunc quoque sanguinem mittere formidandum. Ob hæc etiam neque in locis admodum calidis, aut frigidis, sanguinem mittere audemus. Quòd si regioni temporis status consentiat, euacuamus quidē, sed multò minus, quàm si neutrum prohiberet. Tolerantia etiam ægri, ceu quoddam accidens, expendenda venit: nec secus ipsa temperatura. Nam quicunque calidi & sicci natura sunt, hi omnes facilè ab integris euacuationibus offenduntur. Consuetudo quoque non parui momenti est, quum ad omnia alia, tum præcipuè ad euacuationis indicationē. Quidam enim nunquam prius fuere vacuati, & multis cibis sunt vsi. Nonnulli contrà nec multis cibis sunt vsi & euacuationibus assueuerunt. Hos igitur intrepidè euacuare oportet, si reliqua etiam consentiant: alios verò, ne si reliqua omnia id suaserint. Eodem pariter modo & corporis habitus considerandus. Nam qui densa & solida carne constant, non offenduntur facilè. Quare non oportet vereri ipsos vacuare ex toto, si quidem & alia id iubent. At qui mollem, & tenellam, & diffluentem carnem sortiuntur, ij mirum in modum sunt ad patiendū habiles. Quare vel si reliqua omnia sanguinem esse mittendum suadeant, non tamen id facere audendum est, sed vtendum aliis euacuationibus moderatè. Eodem modo & in iis qui supra modum crassi aut macilenti sunt, ab incidenda vena supersedendum, cæterásque integras euacuationes vereri oportet. His etiam & æstas annumerāda est, veluti quoddam symptoma, quod prohibēdi integram vacuationem vim habet. Neq; enim pueri, neq; seniores hanc sine noxa tolerāt. Hosce igitur omnes, si dispositiones hortētur, non semel, nec ex toto, sed paulatim oportet vacuare, inediis moderatis, frictionibus, clysteribus mollibus, perfusionibus, atque balneis. Quòd si duo contraria symptomata aut morbi coëant, aduersus id quod magis vrgeat instandum, nec interim alterum negligendum. Eas verò quæ habentur ex accidentibus & morbis indicationes, non simpliciter, sed secundum causam à qua singula fiunt, considerare oportet: qualia sunt defectus animi, & exolutio: quæ duo nomina de vnica re dicuntur, cuius plures existunt causæ. Siquidem non solùm per varios affectus corporis, sed etiam in vehementissimis perturbationibus animi, nōnulli exoluti fuerunt: præcipuéque senes, & natura imbecilli. Etenim plures eorum tristari, aut lætari, aut irati, animo defecerunt. Qui autem magis robusto sunt corpore, ex immodicis euacuationibus idem patiuntur. Iam verò si abscessus quispiam rumpatur, vires vehementer lædit, ac tum præcipuè, cùm materia simul tota ad ventriculum, vel ipsius os, aut thoracem defluxerit. Quòd si quando etiam nos abscessus secantes, totum simul emittere pus voluerimus, animi defectum subsequi est necessariū. Nec verò laborantibus aqua inter cutem, tota simul humiditas (quamuis ea præter naturam sit) potest sine noxa vacuari: sed tunc quoque necessum est, hominem deficere animo. Ex dolorum etiam vehementia, similiter dissolutiones accidūt. Quinetiam neruus percussus, & musculi caput, & maligna in articulis vlcera, & immoderata quædam frigiditas aut caliditas, vitalisque roboris exolutio, præterea insignis cruditas, obstructióque, aut inflammatio alicuius præcipuæ partis, aut os ventriculi malè affectum, aut improbæ euacuationes, aut denique alia multa, de quibus postea dicemus, inferre possunt defectum animi. Quarum sanè causarum singulæ propriam curationem desiderant. Porrò eos qui ex choleris, & alui profluuio, & aliis tum largè, tum vno impetu factis euacuationibus dissoluuntur, frigida spargere oportet, & nares comprehendere, & os ventriculi perfricare, iubetéque vt vomant, stomachum irritando digito vel pennæ immissione, ac deniq; alligare pedes & manus. Oportet autem nexus fieri, plures quidem ac fortiores circa manus, quādo per inferiorem partem fiunt euacuationes. Nam si vacuatio per superiora fiat, plures ac vehementiores ligaturæ cruribus admoliendæ sunt. Situm quoque aliquem parti fluxionem patienti expedit inuenire, in aduersum tendentem, sed moderatè. Nam si nimium tendatur, atque ex hoc fatigetur, nihilo minus irritatur, quàm si inclinaret ad eundem. In vniuersum autem, aut ad communia membris patientibus in aduersum trahere oportet, aut ad ea in quibus est fluxionis origo. Atque ideo vehementes euacuationes quæ ex matricibus fiunt, cucurbitulæ * iuxta mammas appositæ, statim sedant. Quæ verò ex naribus, hepati ac spleni, secundum narem patientē. Quòd si ex ambabus naribus simul plurimus sanguis effluat, vtrique visceri applicandæ sunt. Vinum etiam aqua frigida temperatum, curat eas, que ex magnis fiūt euacuationibus dissolutiones: ac tunc præsertim, quando humores fluunt ad ventriculum. Cæterū si aliquod viscus sit inflammatum, aut caput doleat vehementius, aut aliqua alienatio animi affuerit, aut febris ardens in morbo crudo, magna & penè insanabilia ex potu vini, huiuscemodi affectibus nocumenta proueniunt. Iam verò qui frigidum potare non sunt assueti, aut manifestè ex ipso læduntur, quique natura sunt frigidiores, & qui in extrema sunt senectute, & loco degunt natura frigidiori; & tempore hyberno, cauere à

Febrium cum [illegible] mistarum curatio.

Febribus quæ cum alui fluore [illegible], nō esse alia opus euacuatione.

Euacuationes subitę ac multę, quando cauendæ sint.

Sanguinis missionē prohibet aëris constitutio impensè calida aut frigida.

Calidi & sicci offenduntur ab immodicis vacuationibus.

Consuetudinē plurimū posse ad vacuationis indicationem.

Habitudines corporū quænam facilè missionē sanguinis ferant, & quæ difficulter.

Pueri senésq; integras vacuationes non ferunt.

Animi vehementissimis affectibus, senes præcipuè atque imbecilles exoluunt.

Pus per sectiones abscessuum, si totum simul vacuetur, vires deiicit. Hydropis aquam no posse totam simul vacuari, absque deliquio animi.

Dolor vehemens vires exoluit.

Deliquium animi quæ inducant.

Deliquij animi à vacuatione immodica, curatio.

Profluuia muliebria sedant cucurbitula iuxta mammas apposita.

Sanguinis fluxum è naribus cucurbitula præcordiis admota compescit.

Vinum frigida temperatum, vires exolutas ob immodicas euacuationes instaurat.

Vinum quibus non dandū. Frigida potio quibus conueniat minimè, & quibus sit propinanda.

potione frigida debent. At qui contrario modo ſe habent, iis intrepide illam offerre licet. Sit autem vinum, in fluxionibus quæ ad ventriculum fiunt, calidum ſimul & tenue, quale Leſbium. In ſanguinis verò fluxibus, craſſum & nigrum & acerbum. Ipſis autem locis imponere oportet, veluti ventriculo, matrici, ſtomacho, & thoraci, quæ corroborandi vim habent: capiti autem & fronti, præter hæc, illa etiam quæ refrigerent. Et quibus vel in ſuperficie, vel in naribus, vena aliqua diſrupta eſt, medicamen aliquod ex iis quæ ſanguinem ſupprimere poſſunt, eſt imponendum. Porrò balneæ in fluxionibus ad ventriculum quidem aptiſſimæ ſunt: at ſanguinis fluxum acriter irritant. Et quicumque ob ſudoris copiam animi defectum patiuntur, his etiam plurimum nocēt: vt quas potius aſtringere oporteat, atque refrigerare. His etiam vinum frigidum exhibendum eſt, ac nihil omnino calidum. Sed nec etiam artus ipſorum ligare oportet, neque cogere ad vomitum, neque vllo modo mouere. At ventis refrigerantibus aditum præparare: aërem quoque domus alterare frigida & acida qualitate, myrtorum frondibus, & vitium capreolis, ac roſis pauimentum conſternentes. Nihil verò bonum confert, vbi fluxiones ad ventriculum fiunt. At qui exoluuntur ob plenitudinem, eorum artus quamplurimum perfricare oportet, calfacere, ac deligare. A vino verò & cibis ſunt abſtinendi, & à balneis, ſi febriant. Sufficit autem, ſi eis dederimus melicrati potum, in quo ebullierit thymus, vel origanum, vel pulegium, vel hyſſopus. Conuenit quoque oxymel. Quæ ex matrice laborant, aut exoluuntur, non aliter ſunt curandæ, excepto oxymelite. Fricare autem ac deligare magis earum crura oportet, quàm manus. At quibus vterus aut ſurſum, aut ad latus reuellitur, inguinibus & coxis cucurbitulas applicamus: & naribus quidem, ea quæ fœtidiſſimum habent odorem: matricibus autem odorata, & ea quæ laxare calfaceréque poſſunt, medicamenta offeremus. Si verò ob imbecillitatem ventriculi, animi ſequatur deliquium, ea quæ roborandi vim habent, oportet emplaſtra adhibere: quale eſt quod fit ex palmulis, vino, farina hordei, croco, aloë, & maſtiche. Madefacere autem iis quæ conſtant ex abſinthio, oleo melino & maſtichino, necnon nardo, vino, & œnanthe. Quòd ſi exurantur, miſcere ex refrigerantibus aliquid conuenit, veluti cucurbitæ, lactucæ, portulacæ, ſolani, intybi, atque vuæ acerbæ ſuccum. Aqua etiam frigida plerunque iuuat malè affectos ſtomacho, ſi tempeſtiuè, hoc eſt, in declinatione, exhibeatur: alioqui plurimum obeſt. Atque his qui os ventriculi imbecillum habent, vinum calidum exhibere oportet, ſi nihil prohibeat. Plurimum verò iuuat eos qui ſic laborant, etiam frictio extremorum. Quòd ſi ex iis remediis nihil melius ſe habuerint eos quidem qui aduſti ſunt, quamoptimum ad balneas ducere oportet. Qui verò aliquid frigoris ſentiunt, medicamen diatrion pipereon, ipſumq; piper ſolum, atque etiam abſinthium bibant. At qui exitioſis humoribus os ventriculi mordicantibus exoluuntur, hos poſt aquæ calidæ, aut hydrelæi potum, fac vomere. Vacuatis humoribus, partem læſam oportet modis omnibus roborare, partim iis quæ admouētur extrinſecus, partim abſinthij potione. Cæterùm ſi humores adhuc in ventre conſiſtant, minimè ſanè aſtringere, ſed tantùm concalfacere oportet. Vbi verò multa pituita in ore ventriculi aceruata fuerit, fouere quidē plurimum oleo, in quo ebullierit abſinthium: poſtea melicratum exhibere, in quo hyſſopum, vel quid ſimile infuſum fuerit: item oxymel, & piper, & diatrion pipereon, & dioſpoliticon medicamen. Victus ratio in ſumma, incidendi vim habeat. Quæ verò ex nimia frigiditate eueniunt exolutiones, eodem modo curandæ ſunt, quo bulimi, omnimodo calefacientibus. Vinum igitur eis exhibere oportet, calida temperatum: ac cibos qui calfaciendi naturam habeant: fricaréq; & calfacere ad ignē ſimul. Quæ ex calore nimio accidunt deliquia animi, iis quæ refrigerandi & roborandi vim habēt, curātur. Statim igitur ipſos corroborabis, ſi aqua frigida ſparſeris, & flabellaueris, & os vētriculi perfricaueris, & agitaueris, vinoq; & cibo refeceris. At qui ob inflāmationis magnitudinem, aut vehementis febris malignitatē, animi defectum patiuntur, & in principiis acceſſionū refrigerātur, iis artus fricare fortiter, & calfacere, cruraq; ac manus alligare, & vigilias, cibiq; & potus omnimodam abſtinentiam præcipere oportet. Optimum verò in his, quid futurum ſit præcognoſcere. Eos etiam qui ex ſiccitate in principiis acceſſionum, defectum animi ſunt incurſuri, optimū eſt præuidere. Nam ſi duabus aut tribus horis ante acceſſionem exhibito cibo concoctu facili, manus ac pedes conſtringi iuſſeris, non interibunt. Quòd ſi magnum imminere periculum ſuſpicatus fueris, vinum in alicā elixā infuſum, dare anticipabis: aut panem quoque ex alica. At ſi mediocris expectatur defectus animi, parcendum eſt vino: ſed ſufficit tunc māla punica, aut pira, cibis ipſis miſcere. Iis qui præter expectationem in periculū inciderunt, vinum calidum, & panis eſt exhibendus: parúmque aliquid cum eo alicæ calidæ. Qui ob præcipui membri obſtructionem linquuntur animo, iis oxymel dare oportet, atque ex hyſſopo, origano, pulegio, & melle potum: ciboſque incidendi naturam habentes. Sed nec deterius fuerit artus perfricare, deligaréque. Prodeſt etiam hiſce potibus vti, qui vrinam ciendi vim habent: veluti qui anethum, fœniculum, apium, petroſelinum, ammi, daucum, & ſpicam nardi recipiunt. Quæ vbi manifeſtè iuuerint, iam vino albo & tenui, nec admodum antiquo, eſt vtendū. Fiunt verò & in huiuſcemodi diſpoſitionibus, cùm vehementes fuerint, pulſus inæquales intercidentéſque. Qui ex abſceſſus diſruptione, aut ſectione exoluuntur, aut ex ſuperflua aquæ inter cutim inanitione, ij quidem confeſtim optimis odoribus ſunt fouendi. Paulò autem pòſt, ſorbitionibus concoctu facilibus ſunt reficiendi. Si verò ob triſtitiam, aut gaudium, aut timorem, aut iram, aut terrorem, exolui videantur, odoribus, & narium apprehenſionibus reuocandi ſunt, cogendique ad vomitū. Eodem pariter modo, qui ex vulneribus, aut purgationibus aut doloribus qui in articulis, neruis, & muſculorum chordis eueniunt, exoluuntur, reuocandi ſtatim ab eo affectu ſunt: poſtmodum verò, conueniens paſſioni cura afferenda. Defectus animi qui ex inteſtinorum laxioris doloribus, aut ilei, aut ſimilibus cruciatibus fiunt, ex patientium locorum calefactione frictionéque extremorum curantur. At quæ ex propria imbecillitate virium, quæ regunt corpus, eueniunt exolutiones, ex intemperie videlicet ortæ, partium à quibus vires proficiſcuntur, contrariis intemperaturis curandæ ſunt. Virtus ergo vitalis quæ ex corde proficiſcitur,

Partes per quas fit fluxus, corroborandas.

Caput eſſe refrigerandū, vbi ſanguis fluit per nares.

Deliquij animi ob ſudores curatio.

Exoluti à plenitudine quomodo ſint curandi.

Vteri ſuffocationis curatio.

Exolutionis ob ventriculi imbecillitatem curatio. Ventriculum roborantia.

Vinum calidum propinandum imbecillo ventriculo.

Exoluti ob prauos ſuccos, ventri os infeſtantes, quomodo curandi ſint.

Exolutionis ob refrigerationem curatio.

Exolutionis à calore ortæ curatio.

Exolutionis ob febris, aut phlegmones magnitudinē, curatio.

Exolutionis ob ſiccitatem futuræ, precautio.

Exolutionis præter expectationem obortæ curatio.

Exolutionis ob membri præcipui obſtructionem factæ, curatio.

Exolutionis ex immodica puris aut aquæ inter cutem euacuatione, curatio.

Exolutionis ob animi affectus ortæ, curatio.

Exolutionis ob dolores inteſtinorum, curatio.

Exolutionis ortæ à virium imbecillitate, curatio.

Facultas vitalis, naturalis, & animalis vnde proficiscantur, & ex quibus dignoscatur earum imbecillitas possit.

tur, ex pulsuum imbecillitate cognoscitur. At quæ ex hepate oritur, & naturalis dicitur, ea sanguineis egestionibus ab initio aquosis atque tenuibus, postmodum verò crassis, ad modum fæcis. Quæ ex cerebro originem ducit, quam animalem appellant, ex motuum voluntariorum imbecillitate deprehenditur.

De cura capitis à variis occasionibus læsi,

CAP. XV.

Capitis dolentem consensu curatum.

Igitur symptomatum causæ, congruam curationem ostendunt. Veluti si quis doleat caput, simulque fastidiat cibos, ea faméque sentiat mordicationem, iubendus est vt euomat: nam vel bilem vomet, vel pituitam, vel vtrunque. Porrò qui cum grauitate dolores capitis fiunt, multitudinem indicant. Qui autem cum mordicatione, vaporis humoris ve acritudinem. Cum pulsu verò, inflammationem. At cum tensione, si quidem sine grauitate ac pulsu, spiritus flatulenti & crudi multitudinem. Si verò cum pulsu, inflammationem corporis membranosi. At si adsit grauitas, multitudo intra membranas contenta significatur. Cùm igitur omnia distinxeris, causam ex qua horum singula fiunt, considerare oportebit. Veluti si multitudo vaporis atque humoris contineatur, aduertere oportet, nunquid ob magnitudinem febrium humores diffusi, ac veluti effervescentes, ad caput ascenderint, aut propter eius partis imbecillitatem, aut ob totius corporis plenitudinem: hanc enim totius corporis euacuationibus haud difficulter curabis. Eam verò quæ ex partis imbecillitate contingit, partim quidem in contrarium trahendo per totum corpus, partim ipsi capiti remedia adhibendo. Atque in contrarium quidem trahes, clysteribus acribus, nexibus, frictionibus plurimis infernarum partium, & si expediat, sanguinis aliquantula detractione. Partem autem sanabis eo tempore quo ad vniuersum corpus retrahis, iis vtens aspersionibus, quæ a capite vim repellendi habent: ac dein euacuantibus: postremò denique corroborantibus. Repellit autem oleum quod immaturum dicitur, ac tum omphacinum, tum rosaceum, & quæcunque ex capitibus papaueris, & teneris oliuæ germinibus, & hederæ corymbis, menthàque viridi, & sisymbrio fiunt. Vtendum verò ipsis, in multitudine crudiori & frigidiori, tepidis: in calidiori autem & biliosiori, frigidis. Euacuat etiam dissoluítque oleum calidum, ipsum per sese: magis si antiquum fuerit, & Sicyonium, aut anethum feruefactum in ipso fuerit. Quòd si spondylion, vel serpyllum, vel pulegij comâ, vel calaminthæ, vel menthæ, vel sisymbrij, intus decoxeris, ita etiam crassiores succos vacuaueris. Hæc verò ipsa, virium etiam aliquid membro imbecillo adiiciunt. Quòd si etiam ex vsu videatur, per nares atque palatum expurgatio molienda est, sternutamentúmque excitandum. Si ad balneas hominem duxeris, siccis sindonibus caput est persiccandum, salque, & nitrum, & synapi, sine oleo imponendum. Hæ itaque sunt ex particulæ imbecillitate, doloris capitis medicinæ. At quando ex magnitudine febris accidit, & medicamenta adhibere conuenit, frigidæ qualitates ac vires, & quæ ex hydrelæo & oxyrhodino, & papaueris capitulis, perfusiones constant, expediût. In dolore autem capitis, qui sanguinis fluxû, aut vomitum decretorium, significat, remedia inuestiganda non sunt: cùm non accidens, sed talis dolor bonum existat signû. Siquidem sibi natura excretionem aliquá, ac præcipuè vomitum, aut sanguinis per nares fluxum molitur, hortû inseparabile indiciû est capitis dolor. Considerandæ igitur ad cognoscendá crisim, primû quidem sunt febriû species, an calidæ sint, * atque vrentes: nâ hæ per excretiones iudicari côsueuerût: quemadmodû quæ molliores sunt, ac veluti * fumigantes, diu durant, & sæpius in abscessus contendunt. Secundo loco, an morbus sit salutaris. Nam quis, obsecro, bonam crisim in morbo pernicioso expectauerit: Tertiò ad hæc totius morbi tempus considerandum. Nam si principij vel augmenti adsit signum, minimè autem status, nec concoctionis signa in vrinis, vel sputis, vel alui excrementis cernantur, non est quòd bonam speres crisim. Porrò difficilis tolerantia antecedere omnem crisim solet. Quæ quidem si in die accidat, crisis sequetur noctu. Si autem noctu, in die. Si igitur tale aliquid videas, considerandum est, quotus sit ægritudinis dies. Etenim septimus dies, etiam ex paruo naturæ apparatu, ad crisim per excretionem mouetur. Sextus verò magno apparatu indiget, & sæpe neque vlla in eo fit crisis, nec sine periculo, nec fideliter accidit. Ergo si dolor capitis statim ab initio non inualuit, sicuti quoddam ipsius morbi symptoma, sed * in ipsa ante crisim perturbatione: dein si collum etiam aliquid condolescat, & præcordia retracta sint, aut repente superuenerit difficilis respiratio, pulsusque in tumorem subitò elati, non reciderint in paruitatem, neque debiles fuerint, statim crisis per sanguinis fluxum è naribus expectanda est. Si verò non modò non deciderint, sed etiam in altum attollantur, & vehementiam assumpserint, faciem iam ægrotantis inspicere oportet. Nam si quod in ea membrum * palpitet, aut venæ quæ sunt in temporibus pulsent, aut malum, vel nasus, vel oculus rubidior sit factus, magis etiam talis crisis est expectanda. Quòd si etiam inuiti illachryment, vel imaginentur se splendores cernere, an nares ipsas scalpant, tunc non iam fluxurum, sed iam fluentem conspicies sanguinem. Nec verò ea his perterrearis, si hominem desipientem, aut resilientem videris. Nam & hæc humorum repentium ad partes supernas indicia sunt. Præterea si ægrotus sit adolescens, aut alioqui natura calidus, aut multo sanguine abundans, magis adhuc de hoc sperandum erit. Quod si sæpius etiam antea illi sanguis è naribus fluere est visus, hoc vel solum sufficit fluxus sanguinis spem confirmare. Si verò & tempus anni æstas sit, vel calidus cœli status, & si plures eo tempore crisim ex sanguinis fluxu habuerint, ægrique corpus plenum extiterit, & consuetæ excretiones retentæ, hæc inquam omnia spem vehementius augebunt. Has itaque & alias excretiones omnes prænoscere licet, si hæc tantùm explorauerimus, & vnde naturæ motus agatur, & in quam partem. Siquidem quæ deficiunt eduxabimus, & quæ immoderatè feruntur, coërcebimus, si illa nouerimus. Veluti confestim sanguinis fluxus ex splene magnæ cucurbitæ, sinistris præcordiis superpositæ, facilè retrahunt. At qui ab hepate proficiscitur, dextris. Qui ab aliis membris, eadem ratione.

Capitis dolorum species variæ.

Capitis dolorem ob imbecillitatem contractum curationis & remedia diuersa.

Repellere humores à capite, quæ commodè possint.

Vacuare dissoluereque capitis humores quæ commodè possint.

Capitis doloris ex magnitudine febris orti, curatio.

Capitis dolor, quarum excretionum sit signum inseparabile.

Ardentes febres consueuerunt iudicari per excretiones.

Crisim omnem præcedit difficilis tolerantia.

Septimi diei natura.

Sexti dies natura.

Sanguinis creticam excretionem per nares, quæ indicent.

Excretiones prænoscet facilè, qui vnde motus naturæ agatur, & in quam partem, inuestigarit.

Sanguinem fluentem ab hepate & ab splene, cucurbitulæ admotæ illis visceribus retrahunt.

GALENI PERGAMENI
De arte curatiua ad Glauc.

LIBER SECVNDVS.

CAP. I.

DE iis autem quæ in singulis corporis partibus fiunt passionibus, deinceps sumus dicturi, ab inflammatione auspicati: quod sæpius hæc accidat, plurimæque ipsius sint differentiæ, ex quarum singulis solent febres oriri. Communis igitur in omnibus est immoderata caliditas, & veluti quædã efferuescentia, vnde & phlegmones nomen de ipsis efferre veteres consueuerunt. Propriam autem quandam in singulis differentiã inuenies, ex qua eius speciem agnosces, & conuenientem assequeris medelam. Porrò prima inflãmationis differentia est, secundũ quam hanc quidem humidam, illam verò esse siccam contingit. Humidã quidem, quæ ex calida fluxione membrũ occupante accidit. Siccam verò, quando nullo humore influente, calor naturalis efferuescit. Hæc autem, vsque ad aliquid quidem, veluti febris est membri. Cùm verò iam ad immoderatam caliditatem ac siccitatem peruenerit, corruptio atque extinctio omnimoda fit. Rursus illius differentiæ quæ cum humorum affluxu accidit, multæ species existunt. Nam fluente sanguine, altera: flaua bile, altera: ambobus simul, alia tertia. Et quidem in earum singulis, vel iam putruit id quod influxit, vel in membro impactum putrescit. Præterea vel crassum est, vel tenue, vel optimum, vel denique acre. Sanguine igitur optimo ac mediocriter crasso ad particulam aliquam confluente, atque ob multitudinem conculcato, vehemens dolor stringit hominem, nisi hebetis sensus ipsa fuerit particula: pulsúsque in profundo permolestus sentitur, vndique omnino & contundi membrum appareat, cum vehementi incendio, renitentia & rubore. Quæ sanè passio totius generis nomen recipit, inflammatióque vocatur, ex omni ferè occasione proueniens. Quippe vulneribus, distentionibus, disruptionibus, contusionibus, sectionibus, exercitiorum laboribus, exarticulationibus, ac præterea fracturis, & spontaneis vlceribus aduenit. Quinetiam si quando immodicam plenitudinem venæ ipsæ contraxerint, tunc id quod superfluum est, effundunt ad aliquam partem, quæcunque eo tempore fuerit aptior ad recipiendum. Eadem namque erit reliquis omnibus imbecillior, vel rarior, vel ad motum procliuior, vel minus nobilis. Flaua verò bilis, quando propriam naturam seruans, vnà cum sanguine per totum corpus defertur, morbum regium producit. Cùm autem secernitur sola, in aliquámque decumbit partem, herpetem gignit. Cæterùm si sit consistentia crassa, totam exulcerat cutim, vsque ad carnem subiectam, qui affectus herpes exedens vocatur. Si verò tenuior fuerit, id quod in superficie est tantùm, veluti deurit: quæ species generis sortitur appellationem, quum simpliciter herpes dicatur. Nam ex reliquis speciebus duabus, * illa quidem cuius nuper mentionem fecimus, vocatur herpes exedens: altera verò, miliaris, quòd in ea pustulæ paruæ ac multæ, per summam cutem similes milio, excitentur. Fit autem herpes huiusmodi etiam ex bile quidẽ, sed minus calida & acri, quã * illæ species priores. Quòd si ex sanguine & flaua bile calidioribus quàm oporteat, mista ipsa fluxio fuerit: aut ex sanguine quidem, sed feruido, & substãtia tenuissimo: erysipelas hic affectus vocatur, multò inflammatione calidior, magisque flauum colorem referens. Non dolet tamen affectus hic, quemadmodum inflammatio: nec vt aliqua inflammationis species pulsum, aut compressiuum, aut similem inuehit tensionem. Cæterũ interdum miscetur inflammatio cum erysipelate. Si igitur in miscella ipsa exuperent propria erysipelatis accidentia, affectus is erysipelas inflammationis particeps nominatur. Si verò inflãmationis accidentia præpolleant, dicitur inflammatio erysipelatodes. At si accidentia vtriusque esse appareant æqualia, tunc erysipelas & inflammatio ex æquo misceri dicuntur. Exquisitum itaque erysipelas, cutis solius est passio. Non tamen ipsa inflammatio pertinet tantùm ad cuti subiectas partes, sed ad has quidem præcipuè: nonnunquam verò etiam ad cutim. At verò si sanguis influens calidus sufficienter fuerit & crassus, quodcumque membrum inuaserit, hoc exurendo, vlcus cum crustra excitat: quicquid autem circumiacet, in inflammationem attollit efferuescentem, grauitérque dolentem: qui affectus carbo appellatur. Similiter etiam, si sanguis influens niger extiterit, crassúsque & fæculentus, & feruens, simul autem & saniem quandam tenuem admistam habuerit, pustulas per summam cutis excitat, similes iis quæ ex igne fiũt. Quibus disruptis, crustosum sub ipsis vlcus inuenitur. Qui affectus etiam est carbo. Phlegmone itaque in hasce species vniuersales distinguitur, ad quas minimum referuntur aliæ omnes particulares. Etenim bubo, phyma, & phygethlon, glandularũ affectiones existunt: bubo quidem, inflammatio: phyma, quod statim augetur, atque ad suppurationem festinat. Phygethlon autem erysipelas particeps inflammationis, aut inflammatio erysipelatis particeps nominatur. Sic etiã & ophthalmia, eius membranæ quæ corneæ inhæret, est inflammatio. Pleuritis verò, costas succingentis membranæ. Quemadmodũ & synanche gutturis: atque peripneumonia, pulmonis. Eas igitur quæ in partibus apparentibus conspiciuntur inflammationes, promptum est quidem cognoscere. Quæ verò in occultis, & febres omnino afferunt, non æquè discerni possunt.

Inflammationibus omnibus est communis caliditas. *Inflammationis prima differentia.* *Inflammationis quæ cum affluxu humorum infestat, multiplex differentia.* *Inflammationis ortæ à sanguine indicia.* *Inflammationis causæ.* *Recipientes superuacua particulæ, quales necessario esse debeant.* *Regij morbi productio.* *Herpetis generatio.* *Herpes exedens vnde accidat.* *Herpes miliaris vnde excitetur.* *Erysipelas vnde gignatur.* *Erysipelas phlegmonodes quando accidat.* *Phlegmone erysipelatodes quando fiat.* *Erysipelas solius cutis est passio.* *Carbunculi generatio.* *Bubo quid.* *Phyma quid.* *Phygethlon.* *Ophthalmia quid.* *Pleuritis quid.* *Synanche.* *Peripneumonia.*

De causis inflammationum.

CAP. XI.

Est autem vna quidem apparentium inflãmationum causa, eáque non vsque adeò occulta, quæ fluxio appellatur: nisi quãdoque eis coniungatur, quæ aliqua alia ex causa euidente, factæ videntur. Cùm enim nulla ex his præcedente, repentè membrum inflammationem patitur, ea quæ hunc affectum gignit causa, fluxio vocatur. Affectus autem ipse, dispositio rheumatica. In curatione cuius, duo magni committuntur errores, vbi statim in ipsis auspiciis, vel nulla de toto corpore prouidentia habetur: vel ipsum calfit, atque humectatur membrũ. At qui rationẽ simul & experientiã sequuntur, ij totum in primis corpus vacuare quibuscũque euacuationibus consuluot: ipsam verò inflãmatam partem, perfundere, ac superlinire eis, quæ id quod influit repellendi vim habent: ac denique quod in membro patiente cũ[illegible]tur,

Inflammationis causa vna est fluxio. *Inflammationis curatio.*

euac[illegible]

educere vimque ac robur adiungere iis, quæ iam affectæ sunt partibus. Verum vt recte quis vacuatione vtatur, ætatem, anni tempus, regionem, præsentem aëris statum, robur eius qui afficitur, habitumque & consuetudinem, necnon ipsius morbi naturam oportet considerare. Ex his nanque, quando vacuandum sit, aut minimè, & vnde, & quomodo, inuenitur. Si igitur ad genu fluxio feratur, atque id plurimum attollatur, præterea totum corpus sanguine plenum appareat, & valida laborantis vis, tempúsque anni sit ver, & temperata regio: æger verò sit adolescens, aut iuuenis: is sanguinis euacuatione ex superioribus partibus indiget: oportétque eius incidere in cubito venam, aut scilicet interiorem, aut mediam: cùm semper fluxionis motum ad contrarium reuellere oporteat. Ipsi autem laboranti particulæ, si quidem non adeò doleat, emplastrum ex semperuiuo, & corticibus punicorum malorum est admouendum. Hoc siquidem repellit quod influit, atque id quod continetur exiccat, & circumiacentia membra corroborat. Cum magno autem dolore fluxu incidente, sufficit vehementiam doloris lenire, cum aliquo ex iis, quæ ex vino dulci, oleo rosaceo, & pauca cera, in vtroque liquata, constant. Oportet autem hæc lanis excipere pinguibus, quæ plurimum habeant œsypi: & æstate quidem frigida, hyeme autem tepida apponere. Sic etiam cataplasmata ex arnoglosso, lente, pane, & rosaceo adhibere: paulò verò supra patientes particulas admouere spongiam vino austero intinctam, aut aqua frigida, cui mistum parum aceti fuerit. Quòd si ex hac medendi ratione magnus vsus sentiatur, nec alicubi pus se ostendat, mollibus medicamentis ad fluxiones vtendum. Optima verò ex his sunt, quæ exiccandi & repellendi quod fluit, sine dolore vim habent. Quemadmodum ea quæ vehementes contendunt, atque idcirco dolorem afferunt, plus doloribus obsunt, quàm exiccando proficiant. Tale igitur sit medicamen, quale est quod ex chalcitide constat, semissum oleo rosaceo. Si verò lanam mundam vino acerbo humectaueris apposuerísque plus iuueris. Quòd si pus se in particula ostenderit, cataplasma offerre oportet semel aut bis. Plus verò ad præsens iuuat farina hordeacea. Adiungendum tamen aliquid vel aceti, vel vini. At postquam secueris, & pus euacuaueris, cauendum est deinceps, ne oleum aut aquam imponas. Quòd si quando vulnus abluere oporteat, melicrato, vel oxycrato, & vino, & mulso est vtendum. Superponendum verò, si adhuc inflammetur, ex lente cataplasma. Si verò absque inflammatione fuerit, aliquod ex iis medicamentis, quæ emplastica nominantur, & præcipuè quod ex chalcitide constat. Imponenda autem super hæc extrinsecus, spongia, aut lana vino acerbo infusa: ad quæ quidem opportunum est, quod aquam marinam recipit. Vulneri autem, nullum ex pinguibus medicamentis est admouendum: quando quidem exquisitè exiccare expedit. Ac sic sanè sanare oportet inflammationes ex fluxione ortas. Quæ verò alia de causa fiunt, humectare calfacereque nihil prohibet. Quas quidem si perducere ad suppurationem volueris, cataplasma ex farina triticea, quæ in oleo & aqua ebullierit, est apponendum. Quòd si quando scarificare oporteat, ne [illegible] quidem verendum est. Si verò eas quæ [illegible] sunt inflammationes scarificaueris, ma-

Euacuatione [illegible] quæ sint prius consideranda.

Genu inflammati curatio.

Reuulsionem [illegible] humoris [illegible] in contrarium faciendam. Genu inflammati emplastrum conueniens.

Genu inflammati dolorem magnum lenientia, hyeme quidem calida, æstate sunt admouenda frigida.

Repercutientia esse applicanda paulò supra patientes particulas. Fluxioni discutiendæ quæ medicamenta conueniant.

Vlcus, ubi [illegible] pure, quibus sit abluendum.

Suppurandæ inflammationi congruere cataplasma ex farina triticea, quæ in oleo & aqua ebullierit.

gnum adferens malum, ac per initia præsertim. Quæcunque autem ex ipsis, iam inueteratæ existentes, post totius corporis euacuationem, quasdam durities atque nigrities retinent, ab his per scarificationem sanguinem auferre nil prohibet: & emplastrum ex farina hordeacea, & ceratum, & aliud aliquod medicamen ex discutientibus admouere. Non tamen ex vena in talibus sanguis necessariò mittendus est: sed ventrem tantummodo expurgare sufficit, medicamine quod bilem flauam educat: vel solo clysteri acri, si affectus ipse sit paruus. Quæ verò ex vlceribus fiunt erysipelata, & quæcunque adeò manifestas causas sortiuntur, si statim volueris cataplasma apponere ex farina hordeacea, & præsertim si antè scarificaueris, nihil nocebis. At inflammationibus quæ cum erysipelate sunt coniunctæ, & erysipelatis cum inflammatione, adhibenda mista curatio est: sempérque illi, quod magis præpollet, resistendum. Herpetes autem, quantum ad totius corporis euacuationem attinet, vt erysipelata curare oportet: quantum verò ad * eam quæ patienti debetur particulæ; non omnibus similis cura adhibetur. Nam qui exedentes sunt, refrigerari quidem desiderant, quemadmodum alij herpetes, & erysipelata: non tamen ea ferunt medicamenta, quæ præter id quòd refrigerant, humectare etiam sunt apta: sed sola admittunt refrigerantia, quæ maximè exiccare possunt. Quare superimponere ipsis oportet, ab initio quidem ex vite capreolos, & folia rubi, & rubi canini, plantaginis. Post hæc verò & lentem adiungere oportet, & aliquando mel, & hordeaceam farinam, quódque antea scripsimus ad inflammationes quæ ex fluxione eueniunt cataplasma, dempto ab eo sempeuiuo. Ipsas verò partes exulceratas inunge medicamentis, quæ ad herpetas in pharmaceuticis libris descripta sunt: quæ quidem, vbi vti volueris, ex vino dulci, aut tenui & albo, & subaustero, minimè tamen acri, liquefacere oportet. Quòd si posca aquosa vice horum aliquando vsus fueris, nihil deterius feceris. At in longum tempus protractis vlceribus, ad id vina sufficienter austera conueniunt: præcipuè verò nigra. Quo tempore ipsis etiam medicamenta congruunt, quæ ad Polyidam, Pasionem, Musam, & Andronem relata erant. Herpetas verò qui summa tantummodo exulcerant, nisi diu perdurauerint, nullo horum iungere oportet (* adurunt enim fortiter, & vehementer exiccant) verùm istis sufficiunt, quæcunque vim glaucij habent medicamenta. Quæ quidem aqua diluenda sunt, vel aceto, si nil ex aqua profecerint. Quòd si etiam solani succo intinxeris, vel arnoglossi, plus etiam conferes. In summa verò, omne vlcus exiccari poscit, idque medicamento neutiquam irritante, nisi vbi malignum, putrilaginosúmque ipsum vlcus fuerit. Talia siquidem, acriora medicamina postulant, & quæ igneas vires possideant: quale est misy, chalcitis, arsenicum, calx, atque sandaracha. Sæpe verò vbi ista cessarint, admouemus ignem. Eadem ratione vocatis carbonibus, super ipsam crustam, huiuscemodi medicamentorum est natura conueniens. Non tamen loca circumiacentia tangere expedit, alioqui dissolues ea, exulcerans quæ minimè expedit. Sed Andronis trochiscis potius vtendum est. Si quando verò inualuerit rubor, plurimáque

Inflammationes quædam scarificandæ.

Herpetis curatio.

Vlcus omne exiccari postulat.

Vlcera maligna qualia medicamenta postulent.

Carbonibus qualia medicamenta conueniant.

Andronis trochisci.

inflammatio, medicamentum ipsum dulci diluendum est, vel succo plantaginis: quemadmodum si magnus tumor simul infestet, vino quidem acerbo in principio, postmodum verò & aceto. Cataplasma etiam ex orobi farina & oxymelite confectum, est apponendum: atque ante hæc omnia, statim ab initio tantùm sanguinis auferendum, quantum sit satis, nisi quid aliud prohibuerit. Hæc itaque sunt passionum per genera curationes, quæ pro naturæ instrumentorum patientium varietate mutantur. Quatuor autem ab his indicationes sumuntur: ab eorum nempe temperie, à formatione, à situ, ac denique à facultate. Oportétque in curationibus intentionem habere ad membri naturam: hæc enim, quousque infrigidandum, aut exiccandum sit, docet. Nam si carnosæ partes inflammationem patiantur, paulū sunt exiccandæ. Venosæ quoque quamuis sint carnosis longè sicciores, non tamen & ipsæ multum exiccari desiderant. Sed quæcunque natura arteriosæ sunt, magis venosis sunt exiccandæ: atque his amplius neruosæ: & multò magis cartilaginosæ, ossеæque. Etenim priusquam ad propriam naturam particula redeat, nondum curationi est impositus finis. Porrò sicciorem temperaturam inducunt, quæ siccissima sunt: & frigidiorem, quæ frigidissima: & secundum alias qualitates eodem modo. Ad mediocrem verò habitum referunt, quæ sunt in vnaquaque mediocria. Ac sic sanè partium temperaturæ, curationes affectuum variant. At formationes hoc modo. Nam quædam intra sese habent cauitates: quædam intrinsecus, quædam vtrobique, quædam neutra in parte. Quæ igitur neutra ex parte cauitates possident, in quas fluxio recipi possit, eas partes fortiter exiccare oportet, vel si non fuerint natura sicciores: vt neruos, & præcipuè qui in artubus sunt. At quæ intus & extrà relaxare aliquid possunt inflammationis, non multùm huiuscemodi fortiter exiccantibus egent: si præsertim laxam carnem habuerint, quemadmodum pulmo. Indicatio autem ex positu, loca per quæ sit vacuandum, & quo pacto, demonstrat. Fluentium ergo humorum reuulsio medela est: deriuatio autem, eorum quæ iam obsederunt membrum. Vtrumque autem euacuationis genus per communes venas moliendum est. Siquidem à matrice reuelles, si eam quæ in cubito est, venam secueris: aut * iuxta mamillas cucurbitas admoueris: vel manus concalfeceris, fricueris, deligaueris. Deriuabis autem, si eas quæ in poplitibus sunt, aut in talis, venas diuiseris, & * feminibus cucurbitas admoueris, & crura calfeceris, perfricueris, atque vinculo exceperis. Et si quidem in parte dextra matricis ipse affectus constitat, à dextra manu, vel crure, sanguis est detrahendus. Sin verò in sinistra, à membris quæ illi è directo sunt. Cæterùm interiores venas tūc incidere oportet, quòd viciniores, magísque è directo sint patientibus membris. Similiter si liene inflammato sanguinem vis detrahere, interiores in manu sinistra venas secato: vt si hepate, eadem ratione in dextra. Si quid verò ex superioribus inflammationem patiatur, veluti in ophthalmia, & angina, in cæterisque infestationibus caput, eas quæ extrinsecus sunt, atque è directo, pertundito. Si verò artus patiantur, à * coniugatis membris sanguis detrahendus est, siue reuellere, siue derivare sit animus: præterquam vbi passio fuerit inueterata: tunc quippe à membro ipso patiente detrahimus. Sic ergo in angina eas quæ sub lingua sunt venas incidimus, vbi totum corpus vacuum cùm sit,* producitur ipse affectus. Sic aliud quodcunque membrum affectum scarificamus, si non amplius humores influant (tunc enim magis irritaueris, ipsumque duplicaueris malum) verùm vbi vniuersum corpus iam expurgatum fuerit, nec quicquam præterea influit, sed quod prius influxerat, iam hæret in membro impactum. Et quidem laborantibus conuexis hepatis partibus, quòd per vrinam trahere oporteat: concauis autem, per subductionem alui, situs ipsius visceris indicat. Atque etiam thoracem, pulmonémque, per tusses expurgari debere: ventriculum & stomachum per vomitum: intestina per dejectiones: quemadmodum per vrinas, & splenem, & renes: matricem autem, per menstrua: cerebrum atque eius membranas, per palatum, gargareonem, nares & aures. Sed & quòd his quæ in superficie sunt partibus, talia medicamenta apponere oporteat, qualibus eget passio: iis autem quæ in profundo sunt sitæ, & quas per multa interposita debent eorum virtutes attingere, non qualia nunc sint, sed qualia futura sint, & situ membrorum agnoscimus. Tantum quippe aduentitij roboris adiungere oportet medicamentis, quantùm in transitu exoluitur: vt quod relinquitur, æquale remaneat ei, quod tactu iuuat. Ob id igitur in thoracis inflammationibus, quæ in superficie consistunt, ea quæ solùm laxare possunt, sufficiunt: intrinsecus autem, sicuti in costas cingente membrana, requiruntur acriora. In vomeisis autem visceribus eadem habenda est ratio. Sæpius enim ex medicamentis impositis vlceratur cutis, quamuis durior, minúsque ad patiendum habilis sit, quàm viscera. Quòd si ipsis visceribus medicamenta applicare possemus, quibus frequenter indigent, tantò molliora oporteret esse, quantò ipsorum natura, vt afficiatur, est promptior. Quia verò hoc neutiquam nobis datur, ob id nimirum, quæ eduntur ac bibuntur medicamenta, consentientia affectibus viscerum, ea multò & potentiora esse conuenit iis, quibus indigent ipsæ partes affectæ: exceptis tamē illis, quæ ventriculo stomachóque auxiliantur. Hæc siquidem sola talia exhibentur, qualia à passionibus exiguntur. Reliqua verò omnia, acriora & fortiora sunt, & præsertim quæ vel renum, vel pulmonis occasione sumuntur. Sed indicatio quæ à facultate sumitur, etiam curationem immutat. Nam ex partibus corporis nonnullæ ab influentibus virtutibus gubernantur, quædam verò à propriis atque natiuis. Atque ex iis ipsis, quædam sibiipsis duntaxat, quædam etiam aliis fons & origo sunt facultatum. Et aliæ quidem opus peculiare habent, aliæ autem commune. Permutare itaque opus est curationis formam, pro ratione harum omnium differentiarum. Nam pleraque ex remediis dictis, morbum quidem finiunt, sed natiuas membrorum facultates offendunt: quæ quidem offensio ad totum peruenit corpus, idque ratione duplici: vel quia membrum est alicuius virtutis origo, omnibus partibus communicatæ: vel quia ipsius opus vniuerso corpori est vtile. Etenim hepar, cor, cerebrum, atque testes, communiter vniuerso corpori principia sunt facultatum. At ventriculo matricique, propriæ facultates insunt, nulli alteri parti communes. Opus tamen ventris quidem toti corpori confert, matricis autem nequaquam. Quæ igitur immodicè l[illegible] exoluunt robur, quare & facultatem [illegible]

Indicationes quatuor sumi ab affectis partibus.

Natura partis affectæ quid indicet.

Partium inflammatarum quænam magis, & quæ minus sint exiccandæ.

Temperaturæ partium, curationes affectuum variat.

Formationes particularum quomodo curationes varient.

Situs partis affectæ quam indicationem exhibeat.

Reuulsio est fluentium humorum medela: vt deriuatio, eorum qui iam obsederunt partem.

Reuulsio & deriuatio à matrice quibus fiat modis.

Liene inflammato, interiores in sinistra manu venas secandas esse: vt in dextra, si hepar affectum fuerit.

Superius partibus inflammatis, externas venas directas illis secandas esse.

Artubus inflammatis, à coniugatis affectis mittendum sanguinem, nisi passio sit [illegible]. Angina prostrahente, venas sub lingua secandas esse. Scarificatione quando vtendum.

Vacuari in quem modum singulæ partes debeant.

Alterius secundum affectus vaicontra medicamenta exigit, quæ si in [illegible] consideret.

Ventriculo stomachoque affectis, solum ea exhibentur, qualia ab affectibus exiguntur.

Partium differentiæ.

Principia facultatum vniuerso corpori sunt, hepar, cor, cerebrum atque testes.

Lactaria [illegible]

Quæ

Summi rubor, atque faculatem partiCu- la. Calor, necessarium quid.

Quæ autem supra modum refrigerant, natiuum calorem extinguunt, qui fortassis substantia facultatiuo existit, aut certe primum & maximè necessarium instrumentum ipsarum. Nonnullæ etiam aliæ qualitates * immoderatæ, facultates exoluere possunt. Ad hanc autem indicationem, quispiam referre potest & facilem & difficilem sensum. Etenim quæ facile sentiunt partes, acria medicamenta non tolerant, sicuti neque acres humores. Ob idque os ventriculi, atque eo magis oculus, infestatur ab erodentibus medicamentis. At quæ sensum obtusum habent, cataplasmata grauia sustinent, atque medicamenta mordacia. Qui igitur secundum solam, nudámque intemperiem absque humorum affluxu eunt morbi, per contrarias qualitates curantur: vt (exempli gratia) calida intemperies, per refrigerantia, siue primò, siue ex accidenti refrigerent. Perfusio siquidem frigidæ, calfacit ex accidenti, vbi caloris reuocationem fecerit: calidumque refrigerat, vbi calorem naturalem discusserit. At quæ ob materiæ influxum laborant, si quidem fuerint optimè temperata, solam euacuationem desiderant: si verò distemperata sint, vna cum euacuatione, per contrarias qualitates alterationem postulant. Sed iam dicamus de œdemate.

Sensu acutissimo prædita, acria medicamenta [illegible] tolerant, quibus sensus obtusus inest.

Intemperies simplices per alterantes qualitates curantur.

Frigida perfusio calfacit ex [illegible]. Calidum ex accidenti refrigerat.

De œdemate.

C A P. III.

Oedema quid.

Oedema est mollis quidam tumor, atque doloris expers, ex pituitosa substantia, vel spiritu vaporoso ortus: qualis in cadaueribus, & pedibus hydropicorum & tabidorum plerunque cernitur. In hisce tamen morbis œdema symptoma est, propria curatione non indigens. Sola quippe frictio ex oxyrhodino, aut ex sale & oleo, compescit ipsum. Cùm verò propter influxum pituitæ in aliquam partem gignitur is affectus, spongia recenti, imbuta oxycrato, quod possit bibi, eum sedat. Quòd si ex his non discutiatur œdema, aluminis parum est adiiciendum. Si verò in aliquo artuum tale fuerit œdema, inchoanda ligatura est ab imis partibus, finienda verò in altioribus: vniuersam iniectionem & compressionem facientibus nobis, veluti in fracturis. Quòd si morbus dictis remediis non cedat, aliquid fortiorum medicaminum adiicere oportet, cui discutiendi simul & constringendi facultas insit.

Oedema in quibus symptoma existat. Oedematis ex influxu orti, curatio.

De scirrho.

C A P. IV.

Scirrhus quid.

Exquisitus scirrhus est tumor præter naturam, insensatus durúsque. Non exquisitus verò, non omnino insensibilis est, difficulter tamen omnino sentit. Porrò insensibilis scirrhus minimè curationem recipit. Qui verò cum difficultate sentit, nec incurabilis est, nec facilem curationem admittit. Fit autem ex humore viscido & crasso * tenacissimè partibus induratis infixo. Scirrhus itaque interdum ab initio concrescit, atque augetur paulatim. Crebrius verò inscitia medicorum paratur, vbi vehementer erysipelata & inflammationes astringunt refrigerántque. Quòd si quis fortiter discutientia induratis medicamenta adhibeat, digeret quidem tenuiora: quod verò reliquum est compactum, lapidis instar, relinquet. Non igitur curandæ sunt induratæ particulæ medicamento siccante modicè, sed emollienti, quódque calorem [illegible] [illegible] [illegible]pidum, humiditatem verò nec multam, nec omnino minimam. Siquidem quod superfluum humorem habet, nihil omnino dissoluit: quod verò minimum, plus quàm oportet exiccat. Ergo medicamenta idonea scirrhis sunt omnes medullæ atque adipes. Ex medullis primas partes obtinet ceruina, dein vitulina. Ex adipibus, anserinus leoninúsque. At verò qui ex gallina sumitur, anserinum: qui ex pardo, leoninum sequitur: postea verò vrsinum, atque taurinum. Cæterùm qui ex capris accipitur, & crassior, & siccior prædictis est: idque magis, si ab hirco capiatur. Porrò tendonibus induratis oportet vnà cum præsidiis iis quæ simul & emolliunt & digerunt, (cuiusmodi sunt, bdellium, ammoniacum, thymiama, solutum in quam acerrimo aceto, opopanax, chalbanúmque) etiam pyritem lapidem candentem, aut (si eius copia non sit) molarem, acerrimo aceto aspergere, ac dein super ipsum dimouere partem affectam, vt à vapore sursum elato, scirrhus dissolui possit.

Scirrhus insensibilis, minimè curationem recipit.

Scirrhus vnde contrahatur.

Scirrhus quomodo ob imperitam curationem gignatur.

Induratis quales medicamenta conueniant.

Medulla ceruina ac vitulina.

Adipis differentiæ.

Induratorum tendonum curatio.

De splene iecoréque induratis.

C A P. V.

Induratum splenem, non tantùm foris, fortibus medicamentis curare conuenit, sed intro etiam potionibus vehementissimis: nam eas sine molestia tolerat. Inter quæ sanè primas sibi vendicant partes, cortices radicum capparis, & scolopendrij, & myricæ tum radix, tum germina, omnia videlicet hæc in aceto & oxymelite cocta. At sæpenumero splen, cùm tangitur, reniti videtur, non ob scirrhum, sed ob flatulentum tumorem. Tunc igitur vbi ipsum absinthij decocto foueris, aliquod cataplasma mistis facultatibus præditum superimpones: quale est quod ex sulfure & alumine constat. Verùm vbi lien in scirrhum obduruit, præpollere vim digerentem oportet: parum autem eius quod astringendi possidet facultatem, est admiscendum. Meritò igitur salis flos induratos splenes sanat, si extrinsecus ipsis in vesica apponatur. Porrò hepatis scirrhum, initio quidem sanauimus, inueteratum autem, neque ipse potui sanare, neque alium vidi qui posset. Quippe omnibus ita affectis omnino aqua inter cutem subsequitur. Nec verò perfert hoc viscus fortia medicamenta, vt splen. Quare si sit induratum, augere oportet ea quæ ratione inflammationis illius apponuntur, in mistura emollientium: adhibita etiam congruente victus ratione, vnà cum potionibus & dissipantibus, & abstergentibus eum, qui in viscere continetur, humorem. Admiscere autem oportet, & ex iis quæ ciere possunt vrinam, aliquid.

Lien vehementissimas potiones tolerat. Lieni indurato congruentia remedia.

Lienis ob flatum distenti curatio.

Salis flos in vesica appositus, induratos lienes sanat.

Hepatis scirrhus inueteratus est insanabilis, cum ei subsequatur necessario hydrops.

Hepatis indurati curatio.

Iam verò in omni flatulento tumore, astrictum corpus est relaxandum, extenuandus autem ipse crassus spiritus. Si igitur subtiliori aliquo medicamine anodynóque, vbi dolor adsit, calfeceris, id quidem quod densatum est rarefacies: extenuabis verò, quod crassius est redditum. At patientium particularum natura, condicabit conuenientem auxiliorum materiam, in ipsáque maioris minorísque rationem. Ac secundum differentiam earundem, materia etiam curationis variatur, intenditúrque atque remittitur. Si igitur à crasso spiritu oboriatur dolor in ventre inferiore, subtile oleum per ima, vnà cum medicamentis quæ in ipso ebullierint, per clysterem iniiciens, statim dolorem sedabis. Quæ verò debent bullire in oleo medicamenta, cum partium tenuitate calfacientia, sunt cuminum, apij, petroselini, marathri, sinonis, anisi, libystici, seseleos, dauci, atque spondylij

Flatulenti tumoris curatio.

Natura patientium particularum, auxiliorum materiæ indicat.

Doloris à crasso spiritu in ventre oborti, curatio.

Flatus discutientia medicamenta.

semen. Quòd si coniectura comprehenderis frigidam esse dolentium partium dispositionem, rutam & marathrum, & grana lauri intus decoques: miscebisque asphaltum, ipsúmque oleum laurinum, & si quæ similiter calfaciunt. At si inflammationem dolori adiunctam putaueris, auferes ea quæ admodum acria sunt, quæque calfaciunt impensius: ad relaxantia verò, quæ vires illas mediocres possident, transibis. In loco itaque anethum coques, miscebisque adipem anserinum, vel gallinaceum. At verò mediocres dolores extrinseca tantùm calfactione iuuantur, ea præcipue quæ ex milio fit, vel ex sale calfacto, vel ex lini semine crudo. Cucurbita etiam magna cum multa flamma absque cutis scarificatione, sæpius statim dolorem amouit, vmbilico admota. Quòd si etiam tum dolores permanserint, vti medicamentis ex opio ne dubites, quale est quod ad Philonem refertur. Sic enim hominem liberaueris à cruciatu, & sequentibus diebus noxam ex opio cōtractam, corriges. Auferunt enim id genus medicamenta dolorem, non tamen dispositiones sanant, sed vim sentiendi quodammodo stupefaciunt. Vti autem oportet Philonis medicamento, omnibúsque ex opio confectis, non statim, sed post tempus compositionis annuum, aut omnino semestre. Non modica verò fit virtutis distributio, & ex ebibitis ad inferiores intestinorum partes, dum afficiuntur: & ex iis quæ iniiciuntur per sedem, ad superiores, vbi dolore cruciantur. Porrò discutiendo flatui in partibus carnosis collecto (qui & nonnunquam vacat dolore, & longiori tempore durat) ea medicamenta congruunt, quæ insigniter subtili constant substantia: cum quibus misceri debent, quæ molliendi facultatem sortiuntur.

Dolores ventris mediocres vel extrinseca tantùm calfactione sedantur.

Cucurbitula vmbilico admota, ventris dolores sedat.

Opium recipientia dolorem tollunt, ipsam tamen dispositionem relinquunt.

Opio constantibus esse vtendum post tempus compositionis ad minus semestre.

Intestinorum dolores vbicunque sint, iuuari à bibitis, & per sedē iniectis medicamentis.

De abscessibus.

C A P. VI.

Abscessus quid.

Dispositiones in quibus à se inuicem distant, quæ prius se contingebant corpora, communiter abscessus vocātur. Spacium igitur vacuum in medio fieri oportet, quod aliquam substantiam spirituosam, aut humidam, aut mistam ex vtrisque comprehendat. Quæ substantiæ vbi diutius hærent, varias alterationes suscipiunt. Nam & lapidibus, & arenis, & testis, & lignis, & carbonibus, & limo, & amurcæ, & permultis aliis id genus similia in abscessibus corpora sæpe contineri inueniuntur. Transeunt verò in abscessum inflammationes quædam, atque erysipelatosæ phlegmonæ, sicuti & erysipelata phlegmonosa non pauca: nimirum ab vno loco humoribus translatis in alterum. Quæ igitur per summa, subcute consistunt, facilè dignosci possunt: neque est sanatio ipsorum difficilis, cùm solis medicamentis quæ extrinsecus applicantur, curentur, nec medicamentis intrò assumptis indigeant, veluti quæ in visceribus accidunt. Curatio igitur earum quæ in superficie cutis abscedunt inflammationum, fit incipiente quidem iam abscessu, per ea quæ dolorem sedant relaxántque: procedente verò tempore, ad ea quæ concoquendi, suppurandíque vim habere dicuntur, transferri oportet. Statim igitur aqua abundanti in qua fuerint decoctæ althϾ radices, perfundere, atque oleo calido partem inflammatam cōspergere, necnon ex farina triticea, quæ in aqua & oleo moderatè ebullierit, cataplasma imponere oportet. Si autem suppurationem prohibere sit animus, panem in oleo & aqua plurimum ebullire permittito, postea verò subigens admoueto. Sit tamen aquæ ad oleum proportio multiplex. Plus autem quam hoc suppurationem prohibet hordeacea farina, similiter præparata. Si verò per summa cutis in parte inflammata tensio valida fuerit, multis ac mediocribus scarificationibus in superficie incidere oportet: ac postmodum ex farina hordeacea (vt diximus) elixata, cataplasma apponere. Cæterum in quibus difficulter ad suppurationem peruenit, nec facilè discuti tumor potest, sed suspicio est humores crassiores & tenaciores ibi impactos existere: in iis tantùm dispositionibus conuenit ea quæ fit per profundiores scarificationes curatio. Conuenit etiam id quod ex caricis pinguibus, dulcibúsque & decoctis, conficitur cataplasma. Quarum sanè decocto, aliquando hordeaceam farinam adiicimus: aliquando panem syncomistum, hoc est, miscellaneum, sed qui ex generoso confectus sit tritico. Porrò farina triticea maximè ad suppurationem promouet: hordeacea verò resoluit plurimum. Si igitur resoluatur tumor, minus tamen quàm optes, cum caricis hyssopum & origanum simul coquere oportet. Quòd si vehementius exiccare tumorem volueris, sal decoctioni adiicias: dein farinam hordeaceā, detracto prius furfure, insperge: & postquam plurimum ebullierit, appone cataplasma. Si vereatis ne tumoris reliquiæ in scirrhum durescant (quod contingit, vbi quis fortiter exiccantibus vtitur) radicem agrestis cucumeris, aut bryoniæ, aut asari, in aqua decoque: sæpius quidem per se solas, nonnunquam caricas pingues adiiciens. Deinde aquæ farinam admisce, iniiciens aliquid adipis anserini, vel gallinacei, vel etiam suilli. Eædem quoque radices, atque etiam quæ producit altheam, si post moderatam decoctionem cum pane & adipe contundantur, huiusmodi discutiunt tumores. Fortior autem hisce omnibus est dracontij radix. Verum fortiter resoluentibus medicamentis semper sunt miscenda emollientia, ne tumores ipsi in pertinaces scirrhos degenerent.

Abscessibus qualia soleant inesse corpora.

Abscessuum curatio.

Scarificationes profundiores quando conueniant.

Emplastrum ex caricis.

Farina triticea quidem, maximè ad suppurationem promouet: hordeacea verò discutit.

Tumoris in scirrhum abeuntis curatio.

Discutientibus fortiter, cur semper sint miscenda emollientia.

De tumore suppurato.

C A P. VII.

Tumoris suppurati curatio.

Porrò vbi suppurandi tumorem amissas spes est, ex farina triticea vtere cataplasmatibus. Dein verò postquam suppurata secueris, si videris ea quæ circa sectionem sunt omnino ab inflammatione libera, emplasticis medicamentis vtitor, sed quibus exiccandi resoluendíque citra morsum facultas insit. Equidem sæpius in huiusmodi vsus sum medicamento ex fermento & ostreis combustis confecto. Si verò pars aliqua circa sectionem inflammata videatur, quod ex chalcitide constat, liquabis oleo: atque vbi sensim refrigeratum fuerit, infundens vinum, in mortario emollies & subiges, ac denique vsui accommodabis. Vbi verò cutis per suppurationes plus quàm par sit, colliquata & veluti lacerata fuerit, non facilè subiectis corporibus agglutinatur: quare necessum est vt per lacinias latiora vulnus ipsum curetur.

De sinu.

C A P. VIII.

Sinus quid. Sinus curatio.

Sin autem amplius agglutinandi cutim subiectis partibus creuerit difficultas (qui sanè affectus vocant sinus) satius est fistulam directè perforatam, vel ex ære, vel ex cornu factam, habere in promptu: aut etiam aliquod ex iis in [illegible]

quibus

quibus pus extrahi consueuit, quod foramen latissimum habeat: ac per id, exiguum medicamenti nostri, quod ex charta combusta constat, liquatum oleo rosaceo in ipsum sinum infundere: ac denique linamento concerpto, ipsius os claudere. Cæterùm quæ sic liquantur medicamenta, oportet vt sint acriora, quàm quæ linamentis excepta illinuntur: qualia nimirum sunt quæ omnibus sunt in vsu, colore viridi. Nam cùm hæc ipsa oleo rosaceo non pauco soluere expediat, vt mitti possint in sinum, necessariò certe ipsorum virtus exoluitur.* Quæcunque igitur medicamenta exquisitè emplastica, quale est Machærionis, Epigoni, & quòd Isis cognominatur, vbi ad emmotorum vsum perducuntur, cerati indigent admistione, eadem etiam ad curandos sinus sunt commoda. Siquidem qua ratione ipsis ceratum miscetur (nempe quòd vires mordaces haberent, si per se sola liquescerent) eadem sunt ad sinus vtilia. Vbi verò sinus mediocriter fuerit oppletus carne, tunc agglutinantia medicamenta apponere oportet: veluti si recenti, & sanguinolento vulneri mederetis. Sciendum autem est interim, omnia metallica medicamenta subtiliorum partium existere: fortiterique maiorem vim exiccandi, vbi pluscolum ebullierint. Quantò verò subtiliora medicamenta fuerint, habuerintque maiorem vim exiccandi, tantò plus in sinum operabuntur. Porrò cùm ad superiorem locum ipse sinus extenditur, facilè per os humor vitiatus elabitur. Si verò ad ima decliner, cùm retineatur intus, partem aliquam continuam erodit. Quare in huiuscemodi sinibus, nisi prius ad effluxum sectionem feceris, nihil proficies, nec cùm carnem gignere, nec cùm agglutinare volueris. In alijs verò non est opus sectione, si modò conuenientem figuram in patiente parte seruaueris. Ex qua figura potes aliquando sinum ad partem superiorem vergentem, facere vt deorsum incliner: sicuti & vergentem ad ima, conuertere ad superiora. Aduerte autem melicratum esse aptum ad conglutinandas penitiores ipsius sinus particulas. Post cuius vsum, prius quàm aliud glutinans medicamen adhibeam, aliquando vino solo, aliquando vino mulso, ipsum soleo sinum abluere. Etenim ad abstergendam, expurgandámque adhærentem saniem melicratum est præstantius: ad conglutinandum verò, vinum est melius, & efficacius: præcipuè quod in medio dulcis & austeri consistit. Et quidem post medicamenti agglutinantis appositionem, spongia recens ex mulso, aut vino, circumiiciatur, quàm mollissimè fieri possit. Atque alligatio quidem incipiat à fundo sinus: desinat autem ad os. Linteorum verò circunductiones constringantur quidem in fundo sinus, sed non ita vt dolorem inferant: paulatim autem laxentur, vsque ad os sinus: quod quidem habeat laxam alligationem, emplastrúmque quod ei extrinsecus admouetur, adeò discissum forficibus, vt ex ore ipso, humores vitiati, si qui excernuntur à sinu, facile effluere possint, paruo aliquo alio ipsi imposito emplastro, vsque ad solutionem: quam tertia quaque die faciens, auferes hoc ipsum, quod veluti operculum hæret: id quod per totum sinum circumiectum est medicamentum relinquens. Iam verò ex quantitate, & qualitate emanantis humoris, præterea ex dolore, vel indolentia, tumore, vel depressione partis affectæ, cogno[sc]es num pars ipsius sinus profunda sit probè conglutinata. Siquidem si neque in ipso sinu dolor sentiatur, neque tumor appareat, sed totus locus depressus, siccus, atque expers doloris existat, viderisque ad osculum pus exactè concoctum, nec non quantitate paucum, benè sperandum est de sinus glutinatione. Si autem contraria se ostendant, nondum sinus conglutinatur. Sit verò medicamentum quod circumlinitur sinui, vehementer siccans, citra tamen mordacitatem: quale vtique nostrum existit, siue cera confectum ex metallicis medicamentis elixatis, & oleo cicino, & aceto: quod nimirum vulnera cruenta conglutinat, sinúsque sine molestia siccat, si lixiuio prius sordes ablutæ fuerint. Porrò vbi qui abscesserunt tumores tardè secti fuerint, cutis ipsa admodum extenuatur, redditúrque laceræ vesti persimilis. Quo tempore vtendum medicamentis est, substantia quidem humidis, potentia autem siccis: quale est quod constat ex lithargyro, & suillo adipe antiquo, & chalcitide, quibus additum sit vetustissimum oleum. Confert etiam in lacera cute non minus mel, si vsque ad consistentiam emplastri elixetur. Satius tamen fuerit ei myrrham subtiliter tritam, aut aloën, aut thus, aut aliquod ex his, vel omnia simul aspergere, tum præcipuè, cùm linteo iunctum humidius apparet. Vsus etiam sum aliquando & tenui centaurio, quòd mirum est ad eiusmodi medicamen. Post ipsum verò & symphytum vtile est: deinde ireos Illyricæ radix. Postea farina ex orobis: omnia hæc & per cribrum subtile transmissa, & inspersa melli, dum ab igne amouetur.

Sinum glutinatum esse ex quibus signis colligi possit.

Medicamenta sinui circumlinenda, esse debent vehementer siccantia.

Cutis laceræ in abscessibus medicatio.

De gangræna.

Cap. IX.

Nunc verò opportunum videtur de gangrænis aliquid dicere. Sic enim vocant mortificationes eas, quæ ex magnitudine inflammationum fiunt, nondum tamen absolutè sunt factæ. Etenim cùm ita membrum effectum est mortuum, vt nec punctionem, nec sectionem, nec etiam vstionem sentiat, statim ipsum rescindere oportet, quà vicinam sanam partem attingit. Cæterùm quod sic affectum est, denigratur. Quod verò in medio consistit vt ad mortem proficiscatur, appellatur gangræna. Curatur autem, euacuantibus quidem nobis plurimum sanguinis, qui in patiente membro compingitur (cuius causa mortificationes fiunt) reliquo autem, exhibentibus transpirationem. Igitur aut cutem vniuersam multis sectionibus profundis secare oportet, vnà cum subiecta substantia: aut plurimis scarificationibus profundis incidere. Vbi verò sanguinem influere permiseris, imponendum aliquod medicamen est, ex iis quæ ad putrescentia conducunt: cuiusmodi est ex oxymelite farina orobi, loliíue. Si verò talia non adsint, fabarum farinam adhibe, atque ipsum oxymel solum. Quòd si fortius medicamen apponere vis, adiice sal, aut ex trochiscis aliquem exquisitissimè tritum, qualis Andronis, & Polyidæ, & Pasionis, & Musæ existit. Verùm qui duras natura carnes sortiuntur, ij fortissima medicamenta desiderant: mollia verò, qui teneras. Ad maiorem autem securitatem, quando abscindis aut circuncidis id quod iam putruit, satius est ipsius mali radicem, parti sanæ coniunctam, adurere, vti sæpius consueuimus in pudendis facere, nonnunquàm ipsis affectis partibus admouen

Gangræna quid.

Membrum mortificatum, quatenus sit abscindendum.

Gangrænæ curatio.

Putrescentibus apta medicamenta quæ.

Adurendam esse radicem putrescentis partis.

admouentes cauteria, nonnunquam linamentum interponentes. Facta verò adustione, solemus vti succo porri, aut, si is non adsit, tectiatis trochiscis: ad detrahendam autem crustam, medicamento dicto Cephalico, ex melle vtere: aut pane ex hydrelæo decocto. Iuuat etiam hordeacea farina similiter præparata, aut cum ipsa triticea mista, illitaque. Præterea tetrapharmacum, & Macedonicum nominatum sunt crustarum suppurationibus, atque earum excidentiis accommodatissima: & quæcunque vim habent perducendi ad suppurationem. Panis etiam cum apio, vel ocymo tusus, optimè crustas disrumpit, & à sanis partibus eximit. Ex simplicibus autem medicamentis, iris, vel radix panacis, vel aristolochiæ, vel acori ex melle. In mollibus verò corporibus sat est farina orobi, cum melle, vel thure. Aufert etiam crustas Machæronis medicamentum. Cùm verò exciderint crustæ, atque huiusmodi vlcera idoneis medicamentis carne repleta fuerint, debet induci cicatrix.

Escharam quæ detrahant.

De Cancris.

Cap. X.

Carcinosi tumores in omnibus consueuerunt fieri corporis partibus, sed præcipue in mamillis mulierum,* quæcunque naturali sua purgatione priuantur.* Nam quandiu hæc, vt oportet, adfuerit, tandiu mulier integra sanitate fruetur. Hi verò tumores omnes ex atræ bilis recremento gignuntur. Qui humor fæci vinariæ similis, dum sanguis in hepate fit, ab splene expurgatur, cui est nimirum nutriendo. Cùm igitur naturalis temperatura hunc humorem paucum genuerit, optimáque victus ratio præcesserit, & ex ipso qui generatur, splen abundè satis attraxerit, nulla huiusmodi superfluitas coaceruatur in venis. Si verò contraria accidant, tunc succus is melancholicus multiplicatur in venis, à quibus nonnunquam, facultate expellendi extranea præditis, per hæmorrhoidas excernitur. Sæpius autem & ad varices decumbit. Quandoque ad cutim vniuersam expellitur, vbi gignit elephantiasim. Est cùm ad alias corporis partes, quæ cæteris imbecilliores sunt, humor iste decumbit. Quo tempore euidenter apparent quæ in loco affecto sunt venæ, crasso & nigro sanguine imbutæ. Qui quidem quantò crassior fuerit & nigrior, tantò deterior est passio. In mamillis autem sæpe vidimus tumorem figura animali cancro persimilem. Hunc igitur morbum per sui initia sæpe sanauimus, medicamentis quæ atram bilem educerent. Vbi verò in molem insignem attollitur, curari sine chirurgia non potest. At scopus in huiusmodi curatione est, totum qui circunstat tumorem præter naturam, quà partibus sanis adhæret, abscindere: ob vasorum tamen magnitudinem, præsertim si fuerint arteriæ, profluuij sanguinis statim periculum imminet. Quod si laqueis ipsa excipias,* per consensum afficientur continuæ particulæ. Si verò radices morbi exurere animus sit, neque huic rei maximum periculum deest,* si prope loca principalia insignis adustio fiat. Porrò in Alexandria plurimi, ob crassam victus rationem, atque regionis feruorem, elephantiasi corripiuntur. At in Germania & Mysia, rarissima hæc passio videtur: & apud Scythas lactis potatores, nunquam ferè apparuit. Huic igitur morbo melancholici succi conferunt purgationes. Quòd si ætas atque virtus permiserint, sanguis prius mittendus est. Sed neque in cancris inutile est, vbi nihil prohibet, primò sanguinem mittere, ac dein purgare euocaréque menstrua, si sint mulieres, nec attigerint quinquagesimú annum. Ipsi autem patienti particulæ, succus solani imponatur, vel medicamen ex pompholyge constans, quo vtor ad cancros exulceratos: vel etiam quod ex chalcitide fit, si copia illius non detur. Quod pertinet ad victus rationem, succus ptisanæ abundanter est exhibendus, & serum lactis: at ex oleribus, malua, atriplex atque blitum. Cucurbitis etiam, si occasio ferat, vtendum, & piscibus saxatilibus, auibúsque omnibus exceptis palustribus.

Cancri vbi & ex quo humore gignantur.

Atra bilis expurgatur à liene, quem alit.

Atra bilis quos morbos excitet.

Cancri duplex curatio.

Cancri medicatio periculosa.

Elephantiasis in Alexandria molestior plurimum.

Elephantiasim in Germania reperiri rarissimé Gal. affirmat.

Cancri exulcerati remedia.

Cancri victus ratio conueniens.

De elephantiasi.

Cap. XI.

At ijs qui elephantiasim patiuntur mirabile auxilium est viperarum esus. Quas quidem, vbi caput, caudamque vsque ad digitos quatuor absciderís, excoriauerísque, ac denique interanea exemeris, in olla prius ablutas coques, donec exquisitè molles reddantur. Adiicere tamen debes aquæ, in qua illæ elixantur, porrum, anethúmque, & olei nonnihil. Ipsum etiam medicamentum confectum ex viperis, confert in potu exhibitum, iis qui huiusmodi morbo laborant, vel cum etiam illitum. Porrò ad sanandas strumas, optima sunt quæ astringere & exiccare, & pus etiam facere possunt. Ad meliceridas autem, quæ ipsas dissoluendi vim habent, & quæ pus discutiunt medicamenta. At verò curatio hydropum, ad has tres reducitur intentiones: vt sanemus durum tumorem, quo viscus affligitur: & apponamus ea quæ humiditatem dissoluant: & propinemus medicamenta quæ moueant vrinas.

Elephanticis conducit viperarum esus.

Viperæ concinnatio.

Theriace elephanticis confert comesta, illitáque.

Hydropis curationis scopi tres.

ILLVS

ILLVSTRISSIMO ET SAPIENTISSIMO VIRO, DOMINO,

D. IOANNI FVRTADO A MENDOZZA, APVD VENETOS ORATORI CÆSAREO LONGE

dignissimo, ANDREAS LACVNA Secobiensis, Doct. Med. miles S. Petri S. D.

VIX maximam ingratitudinis notam, aut declinare, aut eluere, semel inustam, possem, Vir Illustrissime, si ex lucubratiunculis meis, sub umbra amplitudinis tuæ ad absolutionem perductis, portionem aliquam tibi non impertirer. Nam cùm ex mercimoniis singulis, quæcumque inter subditos Cæsaris in hac Venetorum urbe splendidissima contrahuntur, ad egregium & consularem virum Thomam Sornozzam, vel Cæsareo decreto, nonnihil frugis pertineat, quòd perpetuò illis patrocinetur, eorúmque uniuersas lites componat: multò magis, mea quidem sententia, rationi consentaneum videtur, vt optima quæque ingenia, quibus contigit huc suos labores aduehere, ex meditationibus suis aliquod dignationi tuæ literarum etiam tributum pendant, à qua nimirum fouentur, aluntur, locupletantur: cuiusque ad studiosos omnes patrocinium atque benignitatem sum ipse omnium maximè expertus. Consilium impræsentiarum est præterire silentio immortales istas virtutes tuas, prudentiam, temperantiam, continentiam, constantiam, animi magnitudinem, multiplicémque doctrinam, quibus totus splendes: ne aut earum sublimitatem claudicante oratione non assequar: aut reluctari videar singulari modestiæ tuæ, quæ vt popularem semper auram contempsit, sic nihil magis exosum habet, quàm huiuscemodi encomia. Amplissimum quippe integritatis tuæ, vel me tacente, argumentum est, quod CAROLVS V. Imperator, te præter expectationem vocauerit, vt in hac tam augusta Republ. vices suas gereres, grauissimáque administrares negocia. Cùm igitur minimè contemnenda artis medicæ pars, in vacuatione redundantium consistat: ac vacuatio quidem ipsa, partim per venæ sectionem, partim per purgantis pharmaci exhibitionem, partim per hirudines, cucurbitulas, atque scarificationem soleat administrari: haud ab re me facturum existimaui, si Galeni tres Commentarios de phlebotomia, quorum primo titulus est de venæ sectione aduersus Erasistratum: secundo, de sectione venæ aduersus Erasistrateos Romæ degentes: tertio, de curandi ratione per venæ sectionem: ac præterea alios tres, vnum de hirudinibus, cucurbitulis, & scarificatione: secundum, de purgantium medicamentorum facultatibus: tertium denique, in quo docetur, quosnam purgare, & quando, qualibúsque medicamentis oporteat, offerrem Amplitudini tuæ: hísque etiam veluti auctarium quoddam adiungerem libellum de ptisana, consiliúmque à Galeno conscriptum puero cuidam epilepsia laboranti. Nihil ergo iam superesse videtur, nisi vt ipse, Pater obseruandissim. hosce octo commentariolos, pusillos quidem, si chartularum tantùm ratio habeatur, sed mortalium vitæ admodùm salutares, pignora quædam officij erga te mei, quàm benignissimè excipias, munerísque tenuitatem non asperneris, memor eos qui thure carerent, fuisse olim diis mola salsa litare solitos. Vale, Musarum hospitium amplissimum. Venetiis, ex ædibus tuis, III. Idus Aprilis, M. D. XLVIII.

GALE

GALENI PERGAMENI

De venæ ſectione aduerſus Eraſiſtratum.

LIBER VNVS.

Eraſiſtratus ne minimum quidem ſermonem fecit de ſanguinis detractione.

MIHI quidẽ illud inquiſitione quàm diligentiſſima dignum eſſe videtur, cur nam Eraſiſtratus, cùm cætera quæ ad artem ſpectẽt omnia, etiam minima quæque, ſatis ſuperſtitioſè tractarit, de venæ tamen ſectione, præſentaneo illo vnicóque remedio, & quod apud veteres fuit maximi ponderis, ne minimum quidem, niſi obiter & per tranſennam, ſermonem fecerit. Nam dum ait, inflammationes (exempli gratia) quæ vulneribus ſuperueniunt, vacuatione quæ per inediam fit, eſſe curandas, miror ſanè, quòd auxilio expeditiſſimo omiſſo, ad tardiſſimum, miniméque tutum confugiat. Ego verò, quandoquidem per inflammationes neceſſaria vacuatio eſt (vel Eraſiſtrati teſtimonio) eam omnium facillimam promptiſſimamque venæ ſectione perfici arbitror vtpote per quam ipſas etiam phlegmonas ſolas, celerrimè curare poſſimus: cùm è diuerſo inediæ, præterquam quòd longũ tempus requirant, æqualiter etiam vniuerſum corpus euacuant, id quod certè non eſt expediens: vt interim alia reticeam incommoda, quæ inedias * longas neceſſariò ſequuntur: cuiuſmodi ſunt virtus defatigata, ſucci bilioſiores atque amarulentiores effecti, morſus cordis frequentes, inquietudines, deiectiones ſuppreſſæ, ac breuiter, omnia recrementa * mordaciora & acriora reddita. Quorum Eraſiſtratus nihil animaduertens, cæcorum more, qui amplam compẽdioſamque, & planam viam in propinquo habentes, ſæpenumero anguſtam, prolixam, aſperamque errabundi ineunt, & ipſe propinquam admodum, ſatiſque expeditam & amœnam ſemitam aſpernatus, ad impeditam illam, ſalebroſam, & longam ſe contulit: quippe qui hoc tantùm conſiderauerit, num quò ipſe contendit, via eò vergat: non autem, an compendioſè, & ſine periculo ducat. Nam quòd vel inedia ad plenitudinis vacuationem conferat, ego non eo inficias: verùm longo tempore, magnóque cum nocumento, eam efficere id profiteor. Iam verò cùm Eraſiſtratus perpetuò admiretur naturam, ceu artificioſam, prouidamque animalium gubernatricẽ, nuſquam tamen eam imitatur. Aut cur illam plurimis morbis ſanguinis euacuatione medentem cernens, ne in vno quidem, ipſe tali præſidio vtitur? Itaque mihi aut modis omnibus demens, aut in naturæ operibus quamminimè verſatus eſſe videtur. At omnium bonorum, quæ ad medicam artem ſpectant, nobis autor Hippocrates, nos monet accuratiſſimè (id quod etiam Eraſiſtratus nos monere debuiſſet) vt quamdiu natura fortis atque vegeta exiſtens, ſeſe ad criſim accingit, non perturbemus quidem motum ipſius, perficiamus autem ea, quæ ſuperata morboſarũ cauſarũ vehementia, nõ poteſt ad integritatẽ perducere. Quæ iudicantur, & iudicata ſunt (inquit) integrè, nec mouere, nec nouare, ſed ſinere. Iſtud quidem habes proprium naturæ integrè mouentis præceptum. Quod verò huic ſuccedit, naturæ & ipſum, verùm diminutè ad criſim mouenti congruit: eamque ob rem vt illi ſimus auxilio iubens, ait: Quæ ducere oportet, hæc quò maxime natura vergit, per loca conferentia, ducenda ſunt. Natura ſiquidem tum temporis expellere aduerſarium conatur: cùm autem præ imbecillitate imponere operi finem non poſſit, auxilium noſtrum implorat. Propterea etiam laborantes dolore lateris, iugulum affligente, aut regionem quæ ſupra præcordia eſt, ſecta interna cubiti vena dicit eſſe vacuandos. Vbi verò dolor ſub ſepto tranſuerſo fuerit, vt ſubducatur aluus vel nigro veratro, vel peplio, conſulit. Similiter in quopiam renum affectu, venam quæ in poplite eſt, incidẽdam cenſet. Idem etiam Margei famulam, cui ob contortum ad vertebras coxarum os, vteri purgatio ſuppreſſa erat poſt partum, atque inde grauis dolor ſecutus, reſtituit, venam prope malleolum ſecans: quamuis tremores totum corpus iam occupaſſent. Sed neque ex iis qui rationalem empiricamque ſectam amplexi ſunt, quiſquam à venæ ſectione abſtinuit. Vt autem naturæ opera producamus, an non ipſa cunctas mulieres ſingulis menſibus, quòd ob ignauiam & ocium, multitudinem humorum coaceruent, ſuperfluo ſanguine euacuat? An non etiam idem poſt partum molitur, quamuis fœtura ipſa quædam ſpecies vacuationis exiſtat? Ad hæc verò, poſtquam fœtus æditus eſt in lucem, lactis generatio in mamillis non parua & ipſa euacuatio plenitudini exiſtit. Vna ſiquidem & lactis & menſtruorum ſubſtantia eſt: amborumque (vt quiſpiam dixerit) riuorum fontes communes, ſunt venæ. Quamobrem quibuſcunque per ætatem menſes fluere ceſſarunt, iis neque in mamillis lac amplius gignitur. Quæcunque etiam purgandi tempora adhuc habent, atque interea lactant, eæ non non purgantur. Præterea cum lactanti mulieri ſãguis per locos erumpit, ilicò huic lac euaneſcit. Inſuper quæ animalia non gerunt vtero, iis neque lac vnquam adeſt: rurſus quibus id ſuppetit, illa etiam ad concipiendum idonea ſunt. Porrò ſi mulier per excretionem illam menſtruam probe expurgetur, nec podagris, nec articulorum doloribus, nec pleuritide, nec peripneumonia, nec aliis denique ex plenitudine affectibus infeſtabitur. At menſtruis retentis, eam cuilibet malo implicari facilè eſt: huicque rurſum euacuationes medentur. Ex hominibus etiam, quibuſcunque pro conſuetudine ſuperflua per hæmorrhoides vacuantur, ij omnes vitam morbis minime impeditam agunt: quibus item ſupprimũtur inanitiones, hi in pernicioſiſſima quæque labuntur. Ac proinde cùm vel in tremorem, vel in hydropem, vel in alium affectum frigidum, mas quidem ob hæmorrhoidum, mulier verò ob menſium retentionem, inciderit, Hippocrates commendat meritò euacuationem ſanguinis, per conuenientia loca, cùm nimirum contrariorum contraria remedia exiſtant. Natura quippe (quam ille vir imitatur) inediam adiectione, repletiones euacuationibus, frigus calfactionibus, caloréſque refrigerationibus curat. Nam (vt alia multa ſubticeam naturæ miracula) frequenter conſpexi canem ſeſe prouocantem ad vomitum. Vidi & auem Ægyptiam, quæ clyſmum imitabatur. Grues e[illegible] aquilaſque, prælongo vſque ad vltimos terra[illegible] fines volatu, partim frigus, partim æſtum vitantes, quò contraria contrariis propulſent [illegible] idei licet. Sectio itaque venæ (vt eò [illegible]
eit,

Phlegmonas vacuari facillimè promptiſſiméque per ſanguinis detractionem.

Inediæ vt euacuent phlegmonem, longum tempus deſiderat, ex æquoque vniuerſum corpus inaniunt.

Inedias longas quæ incommoda ſoleant ſuperuenire.

Inediam vacuare, ſed longo tempore, & cum periculo.

Natura plurimos morbos ſoluit per excretionem ſanguinis.

Naturam non eſſe impediendam ſed iuuandam monet Hippocrates.

Plenitudo quomodo ſit vacuanda ex doctrina Hippocratis.

Menſtrua cur mulieribus profluunt ſingulis menſibus.

Lactis & menſtruorum vna ſubſtantia eſt.

Lac iis non gignitur, quibus menſes ceſſarunt.

Lactantes non purgantur.

Lac iis non adeſt quæ non gerunt vtero.

Mulier cui menſes probè fluunt, quibus morbis non infeſtetur.

Hæmorrhoides fluentes ſuppreſſæque quorum bonorum atque malorum exiſtant cauſæ.

Contrariorum eſſe contraria remedia.

Bruta ſibi ipſis natura duce, medentur.

est, nostra reuocetur oratio) ob causas dictas perperam ab Erasistrato omittitur. Quòd autem mensura in venæ sectione multò facilius deprehendatur, quam in cæteris quibusuis auxiliis, hinc declaratur. Nam & coloris mutationem, nunc quidem in ipso fluente sanguine, nunc verò in ægrotantis corpore, dispicere licet. Animi quoque defectio in plurimis affectibus vacuationis terminum obtinet: quemadmodum sanguinis fluentis vigor languescens, & pulsus mutati. Adde quòd & medicus huius solius euacuationis liberam habet facultatem sistendæ, quandocunque illi placuerit: aliarum autem nullius. Nam vbi propinandum sit aliquod medicamen, prima exhibitio in tua potestate sita est: cætera verò, fortuna administratrice obtingunt. Ingens præterea in propinationibus pharmacorum periculum est, cùm vel non commouetur purgatio, vel quod in aluũ attractum est, non facilè excernitur, vel cum dolore, torminibus, refrigeratione, pulsuum euanescentia, ac defectu animi exprimitur; vel cùm corpus vehementer perturbatur, interimque paulùm admodum euacuatur, aut euacuatio modum excedit: id quod sæpius, ceu extremum malum, contingit. Neque enim vt venæ incisæ fluxum mox digito superposito sistes, sic sistere alui profluuium poteris. Cibi etiam cuiusque in mensura erratum grauissima incommoda inducit: vt in hominibus extenuatis & imbecillibus constat. In quibus si quid minus, quàm par sit, nutriat, virtutem tabidam reddet. Si verò modum exuperet, naturæ potius oneri, quàm nutrimento, fuerit, illamque penitus & extinguet & suffocabit. Vt autem funditus Erasistrati opinionem euertam, solam instituentis inediam, ad euacuandas omnes inflammationes, nemo ignorat, mea quidem sententia, inediam ipsam priuationem quãdam existere, ac proinde nec nutrire, nec euacuare posse, cùm inter inanitionem & vacuationem sit inedia. Nec verò existimandum est, aliquem vnquam periisse ob inopiam ciborum: alioqui animantia delitescentia in latebris sine ciborum copia, perdurare nequaquam possent, quemadmodum certè perdurant: quia nutrimento non indigent: quandoquidem ob desidiam atque torporem, in quo versantur, necnon ob astrictam cutem, nihil ab eorum corpore exhalat, quod cibo instaurari postulet. Itaque non inedia, sed raritas cutis euacuat: quam si frigore & quiete densaueris, quid commodi fuerit ex fame expectandum? Cæterum dum Erasistratus cuique instituere inediam contendit, videtur mihi ipsemet affectuum qui inedia opus habeant, autor & promutor existere.

Sanguinis detrahendi mensuram, quam aliarum euacuationum, multò facilius deprehendi.

Sanguinis euac[illegible] sistendæ, medicus habet liberam potestatem, aliarum autem nunquam.

Purgationi superuenientia discrimina.

Cibi in mensura erratum, grauissima incommoda inducit.

Inedia, priuatio cùm sit, nec nutrire, nec inanire potest.

Interiisse ob ciborum inopiam neminẽ.

Latentia absque cibo durare.

Inediam non, sed raritatem cutis vacuare.

GALENI PERGAMENI

De venæ sectione aduersus Erasistrateos Romæ degentes,

LIBER VNVS.

CVm Romam initiò venissem, incidi in medicos quosdam, qui à venæ sectione tantopere abhorrebant, vt cùm aliquando æger quispiam propter plenitudinem iam præfocaretur, ne tum quidem hoc auxilio vti vellent: idque secuti Erasistratum, qui nusquam venæ sectionem probans, omnes inflammationes sola inedia euacuandas esse censebat. Qua in re quantopere vir ille hallucinatus fuerit, quis non cernit? Etenim si ob id inedias probamus, quod vacuatis per eas venis affectum omnem coniugat: multò hercle commodius fuerit, vt semel adhibita euacuatione, potissimum quæ per sectam venam administratur, ab inediis abstineamus, vt quæ & ægrotos ingenti molestia soleat afficere, & vigilias, & inquietudines, afflictionémque oris ventriculi, tum corruptionem succorum, necnon alui, atque interdum vrinæ suppressionem inferant. Quamobrem nonnulli in Romana vrbe medici, præcipue qui medebantur mulieribus cùm explorassent infelicem cuiusdam puellæ, ob nõ sectam venam, successum, in quibus sanguis ferebatur ad superiora, tempore quo eruptio menstruorum expectabatur, venæ sectionem iam vsurpabant. Nec verò quietem, nec inediam eis iniungebant, sed mulsam aquam propinabant: victúque humectante ac lauacris assatim vti eis permittebant. Ab his enim, si vel mediocri quantitate sanguis fuerit detractus purgationes exoriri confestim solent, præsertim si infra poplitem, aut iuxta talum venæ sectio fiat. Sin autem quis vena secta iniunxerit ipsi mulieri inediam, menses prius fluentes cohibebit, inculpabilesque reprimet purgationes. Sanguis nanque ciborum inopia arescit, ac densior seipso redditur: eamque ob rem, ad fluxum ineptus euadit. Quæ igitur tunc lotæ fuerint, melicratúmque & cibos idoneos sumpserint, ac vinum neque austerum, neq; crassum biberint, his purgationes proculdubio contingent, ob idque ego inedias post venæ sectionem non frustra tantùm, verumetiam adhiberi cum magno damno profiteor. Iam verò cùm nostra hac tempestate mulieres quædam Romanæ frigidissimam ex niue potarant, ob idque aut nullo pacto purgarentur, aut diminutè; eas tamen medici sectione venæ adeò incolumes seruauerunt, vt nec sanguinem spuerent, nec pleuritide, peripneumonia, aut angina vnquam corriperentur. Porrò in auspiciis inflammationum, omnis sorbitionum ciborúmque adiectio subtrahenda est: vtendum verò venæ sectione. Siquidem inflammationes quæ febres faciunt, vt plurimum ex plenitudine fiunt. Quamobrem si vasa nutrimento impleantur, maiores ac vehementiores ipsæ inflammationes reddentur. Cæterùm si adolescentes qui neque de sanguinis detrahendi mensura, nec de venarum secandarum ratione quicquam audiuerint, ad præsidium hoc sese accingant, ægros in exitium perducent. Plures nanque ob perperam sectam venam perierunt, quàm quibus adhibitum id auxilium non fuerat. Quippe seniores medici tum temporis venas secantes, vtebantur aliis euacuatoriis auxiliis, quæ idem quod & venæ sectio, verùm longiore tempore, efficere poterant: nisi quòd quandoque ob principem partem affectam, aut ob plenitudinis exuperantiam, æger morte præoccupabatur. Verùm qui febres cunctas in principio venæ sectione indigere autumant, non mediocri etiam noxa ægrotos afficiunt. Itaque minus aberrare eos consentaneum est (vt Plato ait) qui non aggrediuntur illa quæ ignorant, quàm qui ea tractant, quæ didicerunt nunquam. Porrò quòd vas aliquod ruptum possit absque inflammatione coalescere, dummodo nos cætera ritè administrauerimus, sanguinísque quantum nobis visum fuerit, in tempore euacuauerimus,

Inflammationes omnes sola inedia euacuandas esse censebat Erasistratus.

Inediæ, quæ inducant, [illegible] symptomata.

Menses euocant venæ sectæ infra poplitem, iuxtaque talum.

Inedias post venæ sectionẽ cum magno damno adhiberi.

Menstrua quibus suppressa ob niuis potionem fuerant, venæ sectione succurrum fuisse.

Inflammationum curatio.

Venæ sectione perperàm administrata periisse plures, quàm quibus adhibitum id auxilium non fuerat.

Febres cunctæ in principio non egent venæ sectione.

Peccare qui plus aut minus dicantur.

mus, liquidò constat. Frequenter siquidem vidimus, quum quibusdam pugnantibus singulari certamine * totum eius brachiúmve dissectum esset, coaluisse tamen vulnus, anteaquàm inflammatio oriretur: quod quidem multò magis continget, si (vt Hippocrates ait) illicò sanguis copiosus fluxerit. Sæpius etiam vulnus in cauas thoracis partes illatum, triduò conglutinatum vidimus. Quòd autem Erasistratus nusquam fuerit vsus venæ sectione, hinc perdiscere licet, quòd in plenitudine omni semper inediam iniungat: id quod neutiquam facturus esset, si eam sanguinis detractione vacuaret: quum minimè consentaneum rationi sit, vt quis circa vnum eundémque ægrum, vtraque auxilia, nempe inediam, & venæ sectionem, vsurpet. Nec verò existimandum est, plethoricos omnes sanguinis esse detractione vacuandos. Prius siquidem distinguenda natura plenitudinis est, habitudóque & ætas ægri expendenda: tempus item, regio, & aeris constitutio consideranda: nec non quæcunque antecesserunt, quæque ipsum ægrum etiamnum infestant symptomata. E conuersò alios plerosque tibi ob oculos ponam, qui absque repletione quum sint, nihilominus venæ sectione opus habent.

Inediam & venæ sectionem simul circa vnum eundémque ægrum, minimè esse vsurpandam.

Plethorici omnes non egent venæ sectione.

Venæ sectione plerique indigent qui tamen extra plenitudinem sunt.

GALENI PERGAMENI
De curandi ratione per missionem sanguinis.

LIBER VNVS.

Sanguinem detracturo quæ consideranda.

QVi de sanguinis missione speculantur, primò quidem inuestigare debent, quænam corporis affectiones euacuatione indigeāt. Secundò, quæ illa, quæ per sanguinis fit detractionem. Tertiò, qui innoxiè hanc ferre possint euacuationem. Quartò, quonam potissimum tempore ipsa molienda sit. Quintò, quam ex venis secare oporteat: quum nimirum haud parum intersit, hanc ne, an illam incīdas. Porrò hac quoque contemplatione absoluta, succedit de scopis oratio. Quibus mentem adhibens quis, vacuationis modum facile per coniecturam inuenerit: nec nō in quibus semel auferre præstet, & in quibus repetitam ablationem moliri: tum in quibus nam inanire vsq; ad animi expediat deliquium: & in quibus id, ceu summum malum, vitare. Cùm autem per omnem vitam, omnia quæ in quæstionem veniunt, duo inuentionis organa obtineant, nempe rationem & experientiam: necesse esse arbitror & nunc quoque me, aut ratione sola, aut sola experientia, aut iunctis ambabus, quæ proposita sunt, scrutari. Si quis ergo affectiones quæ vacuatione indigent, velit experientia collectas exponere, sola opus est ad explicationem memoria. At si via rationali id efficere instituat, necesse est vt prius commune ac generale inueniat, ex illius que deinde in species differentiásque sectione, vsque ad species vltimas, affectuum numerum, vacuationem desiderantium, inueniat. Etenim ratio ipsa, hæc quidem, ex communibus tantùm progrediens notionibus, inuenit, & demonstrat: hæc autem, etiam quæ ex istis inuenta sunt, ad demonstrationem adhibet. Ac priori sanè ratione, omnes artes omnésque homines vti assolent. Secunda verò, non omnes homines: nam propriè ad artifices

Inuentionis organa duo, ratio atque experientia.

Ratio duplex.

pertinet. Eam igitur nos impresentiarum sequuti, vtentur multis, quæ in aliis commentariis sunt demonstrata. Nempe complures esse facultates quæ animalia gubernant: quarum alias naturales, alias animales vocari. Generationis autem principiis pro materia, quatuor elementa subiici: eáque tota per sese mutuò misceri: esséque inuicem in se agere nata, idque per qualitates suas effectrices, caliditatem, frigiditatem, humiditatem, & siccitatem: ex quibus vtique omnium temperamenta constantur. Præterea dari duplicem plenitudinem, nempe secundum vasa, & secundum vires, primariasque actiones, a similaribus corporibus perfici: vt secundarias ab instrumentariis. Quum igitur plenitudo bifariam & fiat, & dicatur: vno quidem significato, vt ad vires: altero, iuxta laxitatem continentium vasorum, vtrique sanè opus est vacuatione, siue ea in homine valetudinario, siue etiam in valente contigerit. Voco enim plenitudinem iuxta vasa, magnam humorum colluuiem, ipsa vasa tendentium. Iuxta vires autem, eam quæ vel si minimè vasa distendat, vires tamen grauat, & premit, hominémque reddit ad motiones pigrum & tardum. Quòd si simul adsit vlcerosus etiam aliquis sensus, ac potissimum dum mouemur, signum est affectum ipsum vitiosi succi esse sobolem. Quandoque autem & in partibus quibusdam corporis, non in tota mole, plenitudines adsunt similes iis, quæ vniuersum corpus solent opprimere. In omnibus igitur id genus affectibus, maximè ex vsu sunt vacuationes humorum, aut vaporum, aut spirituum peccantium: minimè tamen semper sectio venę desideratur, sed sufficit interdum purgatio, frictio, balneum, inunctióque ex aliquo digerente medicamento. Quæ autem affectiones venę sectione indigeant, deinceps dicemus. Non solùm nutrimentum animantis partibus præstat sanguis, sed calorem etiam naturalem conseruat. Itaque ipsius cordis calor interdum quidem seipso minor efficitur, aut propter sanguinis copiam, à qua nimirum extinguitur, aut propter ingentem inopiam, aut propter frigidam qualitatem: interim verò maior, aut propter calidam sanguinis qualitatem, aut propter exiguā inopiam. Quicquid autem cor in caliditate frigiditatéque perpetitur, eius quoque & aliæ corporis partes protinus participes fiunt. At quæ membratim accidunt caliditates, aut frigiditates, eas quæ parti quidem affectæ vicinæ sunt, vnà alterant, in totum tamen extendi corpus, priusquàm cor immutent, non possunt. Cæterùm quandoquidem omnia simul calida & humida * citissimè computrescunt, sanè si quod nutrimentum suggeritur a ventriculo ad hepar, à natura non superetur, inque probum sanguinem non conuertatur, aliàs aliam perpetitur putredinem. Quum autem quæ ex materia putrescunt calida, quàm antea calidiora reddantur, calidior profectò erit ipse sanguis putrescens, ac proinde etiam particula, in qua ei putrefieri contigerit. Quia verò ab insigniter calidis, simul quæ vicina sunt incalescunt, vtique calor ille acris & mordax (qualis à putredine oritur) illis quæ vlterius sunt, communicabitur. Ergo si pars quæ hoc pacto incaluit, insignis sit, aut calorem suum in cor extendere valeat, vnà & ipsum accendet, vt quod natura calidissimum sit. Quòd si semel illud accensum fuerit, facilè totum ipsius iam corpus simul excalfiet: qui affectus vocatur febris. Nonnunquam verò,

Facultates animal dispensantes sunt plures.

Elementa quatuor subiici principiis generationis, eaque tota per tota misceri.

Plenitudo est duplex, nempe iuxta vires, & iuxta vasa, quarum vtraque eget euacuatione.

Plenitudo iuxta vasa quid.

Plenitudo iuxta vires, quid.

Sanguis non solum alit animal, sed calorem eius naturalem conseruat.

Cordis calor vel minor atque maior redditur.

Cordis intemperies proximis cæteris partibus communicantur.

Putrescunt citissimè calida & humida.

Putrescentia redduntur calidiora quàm antea.

Febris quid.

pl-

prius quàm computrescat sanguis, ingens ipsius vis decumbit in partem aliquam: quam aut extinguit omnino, ita vt actio ipsius pereat: aut infert noxam non contemnendam infligit. Hoc siquidem pacto apoplexiæ proueniunt, multo nimirum sanguine incumbente confertim in animantis principium. Quòd si in aliam particulam ruat, tumorem inibi præter naturam excitat. Cuius generis phlegmone existit. Verùm si crassior sit, atræque bilis magis naturam referat is qui decubuit sanguis, scirrhosior tumor efficitur: sicuti si pituitosior sit fluxio, laxus: & si biliosus, tumor erysipelas dictus. Quum itaque plenitudo (quemadmodum exposuimus) sit duplex: & ex ipsis, ea quidem quæ ad vires refertur, facile in putredinem abeat, interdúmque in partes quasdam ingruens, inibi tumores præter naturam excitet: altera autem, quæ iuxta vasa dicitur, sæpe etiam in partes quasdam decumbat, tumoréisque & apoplexias, venarumq; ruptiones moliatur: vtranq; celeriter euacuare tentandum, prius quam aliquã perniciem cõcitent. Si igitur qui plenitudine grauatur, aut tenditur, nec puer sit, nec senex, an illi venam secare oporteat, expendes, præ oculis habens hosce principales scopos: plenitudinis nempe tum quantitatem, tum qualitatem: virium robur, atque earundem infirmitatem: naturalem totius corporis habitum, tempus, regionem, anteactam vitam: tum, an cibi potusque copia, & præcipue affatim nutrientium, qui sic affectus est, fuerit vsus: ad hæc, consuetudinem, & res præter consuetudinem actas: quo vsque motus exercuerit, quas excretiones habuerit, aut præter solitum compescuerit. Præter omnia autem hæc, num gracilior, aut crassior euaserit. Porrò vtriusque plenitudinis quantitas, ex propriorum signorum magnitudine definietur. Quantò enim grauior sibi homo videtur, tantùm & plenitudinem quo ad vires creuisse constat. Ad eundem modum, quantùm auctus fuerit tensionis sensus, tantùm & auctam alteram plenitudinem, quæ secundum vasa vocatur. At vtriusque plenitudinis qualitatem, partim ex coloribus iudicabis, memor colorem humorum esse, si quidem ab externo calore vel frigore totum corpus haud immodicè affectum fuerit: partim ex iis, quæ humorum naturæ coniuncta sunt. Etenim calidiores, calidior totius corporis sensus sequitur, vt frigidiores, frigidior: tum eos qui in venis quidem aceruantur humores, vasorum tumor atque distentio: qui verò in carne, sensus in ea vel grauitatis, vel tensionis, vel etiam caliditatis. Porrò dispensantium nos facultatum infirmitas atque robur, propriis indicantur functionibus, voluntariis quidem, illius quæ in neruis cerebróque consistit: pulsificis autem, eius quæ in corde ac per arterias mouetur. Nam secundum bonam nutritionem aut abolitam, & colorem probum, aut prauum, tertia facultas, quæ nutrix est, & à iecore proficiscitur, cognoscenda venit. Vbi ergo extantibus plenitudinis signis, valentes facultates extiterint, incides venam: videlicet si tensiua quidẽ sit ipsa affectio, nihil distinguens magisque etiam in phlegmonode, sin verò degrauans sit plenitudo quæ infestat, haud semper sanguinis molienda detractio est. Nã fieri potest, vt crudus per corpus collectus sit humor, a quo talis affectio gignatur. Quem succum sanguinis missione vacuare non expedit, sed frictionibus, vnctionibúsque mediocriter excalfacientibus: necnon potionibus cibisque, & humoris crassitudinem incidentibus, & calfacientibus modicè. Siquidem quæ valenter excalfaciunt, nimis subito vires deiiciunt, sæpe etiam vires adaugent. At verò qui sanguine reiecto ex pectore, in præsens quidem curati, cæterùm eam sortiti sunt thoracis pulmonisque structuram, vt vel paululo plus collecto sanguine, pronius aut vasis alicuius osculum reserent, aut ipsum rumpatur illis, vel si nullum in corpore relinquendum fuerit symptoma, ineunte tamen vere sanguinem mittere [illegible]. Similiter in iis qui promptè morbum comitialem, aut apoplexiam, aut peripneumoniam, aut pleuritidem, aut anginam incurrent, eiusmodi affectus antevertendi sunt sanguinis detractione. Eodem modo quibus hæmorrhoides retentæ sunt, potissimum si narmia sint atrabilaria, quique quotannis æstate plethoricis morbis corripi assolent, & hos quoque veris initio vacuare expedit: nec secus eos, qui ipso etiam vere illiusmodi malis vexantur. Cæterùm intemperantes & vinolentos, ventrique & gulæ deditos, nec purgatione, nec missione sanguinis magnopere iuueris: nam per vitæ intemperantiam rursus crudorum humorum copiam quamocyssimè colligunt. Quare iis ne manum quidem admoueas. Eis verò qui præceptis salutaribus obsequentur, summopere profueris, si principio veris primùm quidẽ euacuaueris: dein autem ad exercitia, salubremque victus rationem perduxeris. Sed nec tantùm vbi adest plenitudo, siue ea secundum vires sit, siue secundum vasa, mirificè prodest venæ sectio: verumetiam citra plenitudinem initio phlegmones, quæ aut propter ictum, aut propter dolorem, aut partium debilitatem prouenit, quippe dolor sanguinem ad se trahit, & sæpe partium debilitas phlegmonem, absque corporis plenitudine, contrahit: quum videlicet partes fortiores, per venas, ceu per canales quosdam, propria excrementa semper ad imbecilliores expellant, donec tandem ad partem imbecillimam omnium defluxerint, & quæ ex se amplius propellere, quod in ipsa redundat, nequeat: id quod accidit illis partibus, quæ vim excretricem vicinis omnibus imbecilliorem possident. Quamobrem omnium primæ infirmiores partes corripiuntur excrementitiis morbis: quemadmodum glandulæ, quæ sunt fluxionibus excipiendis idoneæ, tum ob substantiæ laxitatem, tum quia inter omnes partes minimè robustas naturales facultates (excepta alteratrice) sortiuntur, sicuti & pinguitudo. Post glandulas sequitur pulmo, fluxioni recipiendæ promptissimus. Nam & hic tres facultates infirmas possidet, corpúsque laxum. Deinde est lien. At cerebrum, aut perinde vt illi, aut etiam plus, excipiendo fluxui est habile: constructionem tamen habet eiiciendis õs quæ recepit, appositissimam. Quibus ergo carnoso genere pulmo, lien ac cerebrum, natura sunt robustiora, in iis ad glandulas carnesque perueniunt fluxiones, vbi totus nimirum habitus infirmus fuerit, veluti in rheumaticis affectibus accidit. Meritò igitur in his curandis scopus est, non euacuatio, sed totius corporis roboratio: quamuis tamen curationis initium illis oriatur à misso sanguine, & si excrementa prauam qualitatem habuerint, vnà etiam adhibeatur purgatio. Rectè autem admonemur in libro de victus ratione in acutis morbis, vt si magnus sit ipse morbus, & æger floreat ætate, adsitque robur,

Marginal notes:

Apoplexiæ fiunt multo sanguine incumbente in animantis principium.

Phlegmones generatio. Scirrhus. Oedema. Erysipelas.

Plenitudo vna ex iis facilè in putredinem abit.

Sanguinem detracturo quæ sint prius expendenda.

Plenitudinis vtriusque quantitas qualitasque, quibus signis sit definienda.

Color humores indicat.

Facultatum nos dispensantium robur imbecillitásque, ex propriis indicantur functionibus.

Sanguinis detractione quando sit plenitudo vacuanda.

Crudus humor qua ratione vacuandus.

Sanguinis detractione quibus sit prospiciendum ineunte vere.

Intemperantibus cur medendum non sit.

Phlegmone incipiente, etiã si plenitudo non adsit, confert sanguinis missio.

Dolor sanguinem trahit.

Imbecilliores particulæ à fortioribus humores recipiunt.

Imbecilliores partes cæterorum primæ corripiuntur excrementitiis morbis.

Glandulæ cur promptè excipiũt fluxiones.

Pulmo.

Lien.

Cerebrum.

Sãguinis mittendi principes scopi qui sint.

sanguinem detrahamus. Cæterùm principes scopi mittendi sanguinis, sunt duo: nempe magnitudo morbi præsentis, imminentisve, & cum ea virium robur: quibus si adiicias etiam florentem ætatem, nihil sermoni defuerit: modò sub ætate florente, præcedens sequensque illam intelligantur, excipianturque distinctione, tantùm senilis atque puerorum ætas. Quamuis ætas senilis in virium verbo comprehendi potest, quum eorum nulli adsit robur.

Senes omnes carere robore.

Si itaque magnum fore morbum timemus, aut iam præsens est, aut incipit, venam secabimus, virium habita ratione, tantumque ex oratione exemptis pueris.

Pueris secandam non esse venam.

Crudis succis refertos non admittere venæ sectionem, quia carent robore.

Nec verò vbi tanta humorum crudorum copia accumulata est, vt secandam venam * prohibeat, sermo hic redarguitur, quum ipsis virium robur non adsit. Estque hoc indicium eos haud posse sanguinis missionem perferre, * quòd præter colorem totius corporis, degenerantē in ipsis ab eo, qui solet sanguinis copiam ostendere, etiam ipsorum pulsus inæqualis in vehementia & magnitudine existit: præpollentibus secundum ipsam inæqualitatem, imbecillis simul & paruis. Itaque ex morbo, ætate & viribus, minuendus esse sanguis cognoscitur.

Vacuationis quantitas ex quibus metienda sit.

At vacuationis quantitas, cùm ex istis, tum etiam ex plethorica vocata syndrome, aëris nos ambientis temperie (quæ in tempus & regionem diuiditur) anteacta victus ratione, excretionibúsque factis, aut impeditis, commodè deprehenditur.

Sanguis quibus sit detrahendus.

Igitur ad hæc omnia respiciens, tum podagricis, tum arthriticis, tum morbo comitiali obnoxiis: præterea melancholicis, quique sanguinem antea expuerunt, aut thoracis structuram sortiti sunt ad id malum idoneam, vertiginosis etiam, quique assidue corripi solent angina, peripneumonia, pleuritide, hepatitide, ophthalmia vehementi, ac breuiter morbo aliquo insigni, sanguinem detrahere consueui. Porrò in redundantia melancholici humoris, sanguinem mittere oportet, aut certè medicamento vti expurgante atrã bilem.

Crudos succos quãdo vacuare oporteat, & quando minimè.

Crudorum humorum indicia.

At vbi crudi succi exuperãt, antequàm morbus inuaserit, cautè euacuabis: vbi verò iam corripuerit febris, nequaquam. Indicium autem crudorum humorum est color plumbeus, aut albus pallescens, omniáque potius quàm rubeus: tum inæqualis pulsus.

Hæmorrhoidibus, aut mẽstruis suppressis, sanguinem detrahendum esse.

Verùm si ob hæmorrhoides suppressas cumulatus alicui sit sanguis in corpore, audacter venam incîdes, etiam si antea expertus grauem morbum non fuerit. Sed nec euacuatio iis proroganda est, quibus restitit menstrua purgatio. Non tamen necesse est, illis semper secare venam, quum malleolorum scarificationes quandóque superfluitati vacuandæ sint satis.

Menstrua esse euocanda per crura: reuellenda per venam in cubito sectam.

Plenitudines tamen a suppressis mensibus ortas, omnino per crura euacuabis, siue venam secare oporteat, siue etiam scarificare. Sectæ quippe in cubito venæ, muliebrem purgationem reuellunt. Iam verò quæ ex mulieribus albidiores sunt, aestuare tenuem sanguinem solent: quocirca scarificationibus malleolorum adhibitis, maximè solent iuuari.

Scarificatio quibus sit adhibenda mulieribus, & quibus sectio venæ.

Atquæ nigriores sunt, eas vena secta curabis, quum tales crassiorem sanguinem, ac magis melancholicum gignant, præcipuè verò si magnas habere venas appareant: id quod accidit illis, quæ graciliores simul atque nigriores fuerint.

Venæ quibus latæ, & quibus exiguæ insint mulieribus.

Etenim carnosis & candidis paruæ insunt venæ, ac proinde ipsis malleolos scarificare, quàm secare venam, præstiterit. Porrò validam sanguinis eruptionem, venæ sectio solet sæpe compescere, tanquam reuulsorium auxilium.

Sãguinis eruptionem venæ sectio compescit.

Sanguinis eruptio per nares qua ratione curãda.

Secare autem in cubito venam, si ex dextra nare prorumpat sanguis, in brachio dextro expedit: sin ex altera, in sinistro: minimè tamen vsque ad lapsum virium detrahendus est sanguis. Simul autem, quũ agis, artubus vincula inicito, aut ex lana, aut ex canabe, hypochondrioq; directe supposito, cucurbitulam admoueto: quandoquidem his remediis semper erumpentem e naribus sanguinẽ compescuimus: quum antea quæ inseruntur in nares, atque fronti illiouuntur, infirma omnia comperiremus.

Quantitas remediorũ præcipue reddit artem medicam coniecturalem.

Nihil autem æquè artem medicã in agẽdo coniecturalem efficit, vt cuiusque remediĳ quãtitas. Siquidem interdum exploratum habemus, quid nam ægro, quale, & quando sit exhibendum: at quantùm exhibere oporteat, non nouimus.

Sanguinis detractioni quæ commoditas insit.

Hoc tamen summum bonum in sanguinis missione habetur, quòd potes sistere euacuationem, dum opportunum videtur: ac rursus si quando animus sit, sinere vt fluat, quousque videbitur tibi rectè se habere negocium: id quod non licet in purgantis pharmaci exhibitione.

Purgantia pharmaca, vbi deuorata semel in ventrem sunt, reuocari non posse.

Nam quod semel in ventrem deuoratum est medicamen, quominus omne sit deuoratum, fieri non potest: neque possibile est, vbi plus quàm conueniat, purgetur homo, partem oblati auferre. At verò dum alicui sanguinem mittimus, nisi quid vrgeat, præstat priori missione minus detrahere, iterúmque illam repetere, imò, si lubet, tertiò.

Euacuationẽ quando partiri expediat.

Vbi igitur multa euacuatione est opus, sed vires sunt imbecillæ, in iis euacuationem partiri expedit, vti & me fecisse vidisti, in iis quibus crudorum insit humorum copia.

Sãguinis missio, in quibus adest crudorum humorũ copia quomodo celebrãda.

Nam detracto pauculo sanguine, protinus exhibeo melicratum, probè coctum, cum incidentium medicaminum quopiam: veluti hyssopo, origano, nepita, pulegio: aut certè cũ melicrato oxymeli, aut oxyglycy: acsi rursum sanguinem minuo, vel ipso eodem nonnunquam die, interdum die postero: in quo rursum exhibito propositorum medicaminũ quopiam, aliquid de sanguine aufero, ac rursum tertio die similiter bis.

Sanguis quando mittendus sit ad animi vsque deliquium.

Cæterùm vbi feruescentis inest sanguinis plenitudo, acutissimam febrem accendens, subitò ac simul vacuare expedit, eamque priusquàm in principem aliquam partem ingruat, inanire tentandum, vel ad animi vsque deliquium: virium tamen inspecto robore. Quare nec per noctem sanguinem detrahere verearis.

Sanguis dum fluit, pulsus esse expẽdendos.

Vtile autem fuerit, fluente etiamnum sanguine, expendere pulsuum diminutiones: ne videlicet, nobis nõ aduertentibus, pro animi deliquio mors hominem occupet.

Reuulsio per sectam venã quanam sit efficacior.

Quinetiam & reuulsionem, non leue & ipsam auxilium, quodque sæpe secta adhibetur vena, quantò maiorem in numerum particulares auxeris detractiones, tantò efficaciorem effeceris. Ergo si magnitudo morbi, missionem sanguinis postulet, aditque virium robur, nulla potest esse tanta crudorum humorum copia, quæ inhibere id auxilium possit.

Sanguinis detrahendi scopi.

Vacuandi qui sint liberalius, & qui parcius.

Cæterùm quibus amplæ sunt venæ, quique modicè graciles sunt, nec candidi, nec tenera carne prædici, eos copiosius vacuabis: contrarios autem parcius, quum exiguum habeant sanguinis, carnemque facilè transpirabilem.

Pueris ante quartum decimum annũ sanguinem non esse mittendum.

Qua ratione nec pueris pertundes venam, ante quartumdecimum annum: post quem, si multus congestus sanguis appareat, tempusque anni sit vernum, & regio temperata, puerque natura sanguinea, aut alicuius acuti morbi discrimen impendear, sanguinem minues in primis quidem ad cotylam vsque: quòd si postea vires validæ vena-

agere videtur, dimidium eius adiicies iterata missione. At vehemens, æquali, & magnus pulsus, incorruptum virium robustarum est signum. Quare si in septuagenariis is adsit, affectusque iubeat, etiam secabis venam. Proinde non tantum annorum numero, sed corporis etiam habitui animus intendendus est. Ad hæc, vbi incisa vena effluit sanguis, mutationem eius & maximè quum adest phlegmone, labascensque fluxionis robur, expendere oportet: sed potissimum alterationem pulsuum: quibus quidem alterascentibus, aut in magnitudine, aut in quauis inæquabilitate, continuò quiescendum est. In quibus autem iuxta sectam venam phlegmone est ingens, optimum est sanguinis & in colore, & in consistentia expectare permutationem. Id quod sentiens Hippocrates in curatione pleuritidis, ait: Secanda verò in cubito vena interna. Nec verearis multum detrahere, donec rubrior, flauiórve multò effluat: aut pro puro ac rubro liuidus: vtrunque enim accidit, &c. Eius siquidem transumptionis, qua nonnihil sanguinis a parte phlegmone obsessa rapitur in vulneratam venam, constituit signum, ipsius sanguinis mutationem. Quæ tamen non omni ex parte expectanda est, quum aliquando, priusquam ipse sanguis mutetur, cessandum sit, nimirum duplici nomine: vel ob vires infirmas, vel ob malignitatem phlegmones, à qua interdum nihil emittitur, sed imbi fortiter impactus est sanguis. At si ex vacuatione vires minimè resolui videantur (id quod ex pulsu cognosces) æger autem sit ætate florenti, expectanda mutatio sanguinis est, potissimum si ambiens sit temperatus. Minus autem detrahimus, quàm plenitudo commonet, secundum ætates quidem, in pueris: secundum corporum habitus, in candidis, & carne mollibus, cuiusmodi Galli existunt: secundum tempora verò, sub Cane: ac similiter secundum regiones, constitutionésque, in iis quæ calidiores iuxtà & sicciores existunt: quum nimirum hæc omnia, quam maxime ad resolutionem sint apta. Alia autem ratione in contrariis, hoc est, temporibus & regionibus frigidis, largam fugimus vacuationem, propter insequentem refrigerationem. Quare vnum vacuationis modum in dictorum singulis definire non licet. Memini enim quibusdam ad sex vsque libras sanguinem fuisse detractum, ita vt febris protinus extinguerentur, citra vllam virium iacturam: quibusdam verò sesquilibram tantùm, nec id absque insigni damno. Porrò ex venis quæ ad magnos oculorum angulos conspiciuntur, aut sub lingua, quòd certè mentione sit dignum, effluere non solet: sicuti nec si quis summa in manu, aut pede venam secet: quemadmodum putant ij, qui lienem curari aiunt, à sectione venæ sitæ iuxta secundum ex digitis paruis. Quod verò ad differentiam venarum pertinet, quibuscunque κατ' ἴξιν, hoc est, è directo eruptio sanguinis accidit, summum id commodum laborantibus adfert. Quibus autem contrà euenit, nihil iuuat, aut etiam interdum nocet: quòd vires scilicet, citra morbi leuamen, deiiciat: vt, si liene turgente, dextra nare sanguis efflueret: aut hepate, ex sinistra. Dextra igitur nare sanguis erumpens, ad dextrum hypochondrium fixa cucurbitula, clare, celeritérque sistitur: sicuti ad sinistrum, si ex sinistra prosiliat. Similiter si venam reuulsionis studio seces, secundum [illegible] latitudinem quidem secta, oppositis sanguinis eruptionibus citissimè conspicuam vtilitatem adferet. At si contra seces, nihil sane profuerit. Quare liene affecto, perinde adiuuerit vena secta in sinistra manu, * iuxta annularem digitum, ac si internam cubiti venam secueris. Plurimum nanque iuuat afflictum lienem sanguinis ex sinistra manu interdum vsque ad libram vnam, detractio. Præstat autem non semel quantum conueniat, detrahere: sed in duos dies ipsam euacuationem partiri. Pleuriticis etiam, quæ e directo laborantis lateris adhibita fuit sanguinis missio, clarissimam sæpe vtilitatem attulit. Quæ verò ex brachio opposito, aut omnino obscuram, aut certè post temporis interuallum. Ad hæc, oculorum persæpe dolores grauissimos e directu venæ humeralis sectio, aut medianæ, quæ ab ea denata est, intra horæ vnius spacium compescuit. Conati autem in omnibus affectibus præstat, post modicam missionem sanguinis, iteratò mittere, interim eo die, interim postridie: nisi quando ad animi vsque deliquium, vacuationem ducere oporteat. At dolore lateris, aut pulmone, aut septo transuerso, aut liene, aut iecore, aut ventriculo, secta vena, quæ per axillas ad cubiti iuncturam pertingit, aut etiam quæ illi & humerali est communis, luculentam vtilitatem adfert. Sunt etenim eæ tres venæ, ex quibus in cubito mittitur sanguis, interior, exterior, & media. Inter quas sane interior vtilis est, in iis quibus, quæ his superiores sunt: vt facies, aut caput. At media, medio genere ambigit: quum inter vtranque, versus anteriorem manum, suos ramos producat. Quare si vena quæ parti affectæ propria est, aliquando fuerit obscurior, cogarisque ob id aliquam mediarum incidere, conare vt quæ à propria diducitur, eam potiùs pertundas. Interdum etiam, eas quæ inferiores flexura cubiti sunt, nempe quæ in vlna consistunt, nihil prohibet venas secare, sed tamen recto tramite particulis affectis correspondentes: idque vbi venæ quæ in cubito sunt, non appareant. Equidem diuitis cuiusdam œconomum, oculorum maxima inflammatione, atque fluxione afflictum, quamocyssimè in pristinam sanitatem restitui, detractis primùm ex humerali vena, libris sanguinis ternis: ac dein, modico interposito tempore, alia. Qua ratione, soluta phlegmone, postea in palpebris relictam asperitatem abstersi, aliquo ex medicamentis mordacibus: quod neutiquam æger ferre potuisset, nisi fuisset prius * euacuatus. Siquidem acria omnia medicamenta parti cuiuis admota, nisi vacuum excrementis vniuersum corpus repererint, fluxionem attrahunt, phlegmonemque producunt. Quemadmodum igitur supremæ omnes iam dictæ partes, secta in cubito vena iuuantur, sic iis inferiores, incisis quæ per poplites & malleolos decurrunt. Sunt autem inferiores dictis, coxendix, vterus, vesica. At renes quarum collegio adscribi debeant, ambigunt. Quare misso ex cubito sanguini, interdum auscultant: si videlicet & recens ipsa phlegmone sit, & copia sanguinis adsit. Vbi verò propria nephritis infestat, eam quæ in poplite est, secare conuenit venam: aut certè quæ in malleolis sunt. Sed vteri inflammationes, magis etiam quàm renum, à venis in crure sectis iuuantur. Nam quæ ex cubito fiunt euacuationes, purgationes menstruas reprimunt, sanguinémque retrahunt ad supernas corporis partes. At quæ fiunt ex cruribus, tantùm

Marginalia (left):
Vires roboratas quis [illegible] [illegible].
Sæpe [illegible] quando mittendus sit sanguis.
Sanguinem florentem per sectam venam [illegible] esse, [illegible] alterantur potius.
Sanguinem detrahendum per inflammationes esse, donec rubrior, flauiorve, aut liuidus conspiciatur.
Sanguinis mutatio post sectam venam, quando expectanda non sit.
Gallis parum sanguinis detrahendum.
Sanguinem esse parcius detrahendum sub Cane, & in regionibus calidis simul & siccis, vt in frigidis etiam constitutionibus.
Sanguinis sex libras cui detractas fuisse.
Saluatella vulgo appellata si diffecetur, creditur curare lienem.
Sanguinis eruptiones è directo factæ, sunt vtiles laborantibus, alioqui non iuuant.
Sanguinis fluxus per nares quomodo supprimendi.

Marginalia (right):
Lienem afflictum iuuari secta vena in sinistra manu iuxta annularem digitum.
Vacuatio quando sit in duos dies partienda.
Pleuriticis esse secandā venam in [illegible] in parte affecta.
Oculorum dolores compesci sectâ humerali, aut mediâ.
Iterandam esse sanguinis detractionem.
Venarum cubiti quæ in quibus affectibus sint secandæ.
Venæ tres in cubito conspicuntur, interior, exterior (quæ humeralis est) & media.
Venis cubiti obscuris, posse non in vlna ab eis diductas secare.
Oculorū maximam inflammationē qua ratione curarit Galenus.
Acria omnia parti cuiuis admota fluxionem augent, nisi purum corpus repererint.
Malleolorum poplitumque venæ dissectæ, quarum partium affectibus auxilientur.
Renibus malè affectis, quæ venæ secandæ sint.
Vteri inflammationes a venis in crure sectis iuuantur.
Menstrua supprimuntur secta in cubito vena.

Menses prouocentur secta inferiori vena tribus quatuórve diebus ante tempus consueti circuitus.

cùm abest vt retrahant, vt etiam menses promoueant, si tribus quatuorve diebus, ante tempus consueti mulieri circuitus, administrentur: idque aut vena incisa, aut scarificatis vnius cruris talis, atque inde exiguo sanguinis euacuato: quod sanè postero die in altero crure similiter etiam faciendum est, sic tamen vt in ipsis diebus in quibus vacuas, atque in aliis ante eos quatuor aut quinque, mulieri extenuantem victum instituas.

Menses prouocant nepita, pulegium, sauina, dictamnúsque.

Sed mulieribus abundè menses prouocant nepita, pulegiúmque, si redacta in pollinem, coctaque in melicrato, propinentur. Conuenientissimum autem potui tempus est à balneo, adhuc inuolutis linteo. Valentiora medicamenta sunt sauina, & dictamnum: quorum vsus est antedictis similis.

Hiera picra menses prouocat.

Datur autem hoc tempore & hiera picra,* illa scilicet in cuius compositione centum aloës drachmis, cuiusque aliorum medicaminum senæ tantùm miscentur. Quod sanè medicamentum optimum est, vbi cinnamomum receperit.

Ischias à sanguine orta, secta in poplite vena curantur.

Porrò ischiadas siue coxendices, vbi non a frigore, sed impletis sanguine quæ in coxa sunt venis, proueniunt, secta in poplite vena curabis. Scarificatio autem nihil perspicuè eis prodest.

Phlegmonas incipientes, reuulsio: inueteratas ex ipsis affectis partibus vacuare oportet.

Igitur, vt summatim dicam, incipientes phlegmonas reuulsu euacuare oportet: quæ verò inueteratæ iam sunt, ex ipsis, si fieri potest, affectis particulis: aut, si id fieri nequeat, saltem ex vicinis. Etenim in incipientibus auertere quod influit, expedit: in inueteratis autem, ipsum tantùm, quod affectæ parti infixum est euacuare. Atqui euacuabitur optimè per venas diductas ab iis, quæ in partibus ipsis sunt sitæ.

Venas sub lingua secandas esse in gutture & aspera arteria inflammatis, post apertam in cubito venam.

Quocirca quæ in gutture & aspera arteria, graui torquentur inflammatione, iis in principio quidem aperta in cubito vena, post principium autem in ipsa linguæ, magnificè prodest: incisis videlicet venis, quæ sub ea sunt, ambabus.

Vena iuxta magnum oculi angulum, & quæ in fronte est, secta, quibus auxilientur affectibus.

Sic induratæ phlegmonarum in oculis reliquiæ, incisa quæ ad magnum decurrit angulum vena, exoluuntur: sicuti capitis grauitates, & inueteratos in eo dolores ex plenitudine, leuare manifestè solet secta in fronte vena.

Cucurbitula ceruici admota, capitis sedat dolores.

At incipientes, aut etiam vigentes, per cucurbitam in ceruice procurata retractio, interim quidem solam, interim cum scarificatione. Cæterùm præuacuatum esse corpus vniuersum oportet. Eadem ratione incipientes in occipitio dolores, aut etiam vigentes, incisa frontis vena solatur.

Reuulsiones vnà cum euacuationibus, incipientibus fluere humoribus adhibendæ sunt.

Quippe reuulsiones vnà cum euacuatione adhiberi magis debent, in fluxionibus incipientibus: eas verò quæ fiunt ex ipsis affectis partibus, aut illis vicinis, in phlegmonis, quæ veluti scirrhi naturam referunt.

Sanguinis detrahendi quauis partem esse æquè appositam in iis qui solius præcautionis gratia vacuationem desiderant, vt in illis qui ex æquo omnibus articulis affliguntur.

In quibus autem corporibus nulla dum particula affecta est, cæterùm vacuatione Vere ineunte anteuertimus: in iis, siquidem talis sit homo, vt quotannis æstiuo tempore corripiatur morbis febrilibus, atque in eo exundantiæ euacuatæ studemus, æquè pars quæuis, vt ex ea detrahatur sanguis, est commoda: quemadmodum etiam, si arthriticus omnibus articulis affligatur. Quibus autem eximiè pars quæpiam, vbi prius euacuati non fuerint, infestatur, haud perinde licet ex quauis parte euacuationem moliri, verùm sicuti in iis, qui partiæ occipiunt.

Podagricos esse vacuandos ex cubito.

Quamobrem *podagricos * euacuabis ex cubito:

Epilepsiæ obnoxios, esse vacuandos ex cruribus.

comitialibus verò morbis, vertiginibúsque obnoxios, potius ex cruribus. At si recentæ hæmorrhoides mittendi sanguinis occasionem præstiterint, siquidem cohibere eas voles, quæ in brachio sunt: sin prouocare, quæ in cruribus consistunt venas, secare conueniet.

Hemorrhoides supprimuntur secta cubiti vena, prouocantur autem, ut quæ in cruribus sunt pertusæ.

In iis verò qui repressi sunt menses, semper in cruribus.

Sanguinis detrahendi, dierum aut horarum numerus non est considerandus.

Iam verò ad sanguinis detractionem, dierum numerus considerandus non est. Siquidem quocunque die mittendi sanguinis scopos in laborante inueneris (nempe morbum ingentem, & virium robur, excepta ætate puerili, & ambiente admodum calido) auxilium illud non prætermittes, vel si is vigesimus a principio extiterit. Nam exoluitur in plerisque morbis temporis tractu virtus, ac proinde mittendi sanguinis occasio, numero dierum deperditur.

Sanguinem mitti debere per febres quidem, in ipsarum declinatione: per inflammationes autem absque febre ortas, dum magis vrgent symptomata.

Poterit etiam quis sanguinem mittere vel quacunque die noctísque hora, scopum sibi proponens, in febrientibus quidem, particularium (quæ expectanda est) circuituum declinationem: in quibus autem aut ob oculorum lippitudinem, aut aliud simile citra febrem, hoc est opus auxilio, magnitudinem aut doloris, aut phlegmones, aut totius affectus, in quo secta vena desideratur.

Sanguinem mitti debere, vbi nihil aliud vrget, aut prohibet, manè haud protinus ex somno excitis.

Vbi verò nihil eiusmodi aut vrget, aut prohibet, præstat manè venam incidere, haud protinus ex somno excitis, sed circiter horam vnam iam antea vigilantibus.

Sanguinis iterata vacuatio quando facienda sit.

Atque iteratæ vacuationis tempus, in quibus simpliciter quidem vacuare conamur, eodem die esto: in quibus autem reuellere, si vel post duos deinceps dies fiat, melius fuerit. Interim tamen animus sit circa laborantis vires intentus, manu iugiter arteriis illius adnota.

Arteriæ in quibus secentur affectibus.

Consueuerunt etiam medici interdum secare arterias, quæ in temporibus, & quæ secus aures consistunt: illas quidem, infestantibus oculos fluxionibus tum calidis, tum spirituosis: has verò quæ secundùm aures, in vertiginosis maximè, & iis qui calidis & diuturnis, spirituosisque capitis doloribus infestantur. Etenim vbi calidus, spirituosúsque sanguis in arteriis coaceruatus infestat, illic communibus parti affectæ sectis arteriis est opus.

Arteriæ vulneratæ ægrè supprimi possunt.

Verùm quia vulneratæ arteriæ ægrè supprimi possunt, ob id ipsas medici incidere metuunt, quum si quis dum venam secat, arteriam conuulneratit, difficillimè compescere eruptionem sanguinis possit: aut si res optimè cedat, ad cicatricem perducta diuisione, tamen aneurisma contingat.

Aneurisma quando accidat.

Quanquam possimus sanè arteriam vel magnam, absque aneurismate ad cicatricem perducere, totam transuersim secantes.

Arteriam inter indicem pollicémque quam secuisset Galenus ab insomnio monitus, liberatus est diuturno præcordiorum dolore.

Ego verò aliquando monitus per quædam insomnia, secui dextræ manus arteriam, inter indicem & pollicem sitam: permisique vt inde flueret sanguis, donec sisteretur sponte: subitóque diuturnus mihi extinctus est dolor, qui in illa maximè parte erat fixus, qua iecur septo transuerso committitur. Minister etiam Dei Pergami, à diutino cruciatu lateris, similiter liberatus est, arteria in summa manu incisa, idque monitu insomnij.

Arteria in malleolo dissecta, diuturnum coxæ dolorem soluit.

Porrò alteri, cui ex vulnere in malleolo inflicto, dissecta fuerat arteria, sanguinis quidem cursus haud quieuit, donec ipse dissecui totam: ac medicamento ex aloë, manna, ouorum albumine, & leporis pilis imposito vsus, absque aneurismate vlcus ipsum curaui. Vir autem ille prorsus sanus relictus est à coxæ dolore, quo iam diu fuerat exiguis temporum interuallis vexatus.

GALENI PERGAMENI
De hirudinibus, reuulsione, cucurbitula, & scarificatione, libellus.

De hirudinibus.

Hirudines asseruandi, alendi, & applicandi ratio.

QVæ hirudines sunt recens captæ, eas diem vnum asseruare oportet, pauculo sanguine in pastum exhibito. Sic enim prorius earum venenum exprimitur. Pars autem cui iam admoueri debent, nitro prius perfricetur, aut vnguibus scalpatur: nam sic promptius eam apprehendent. Iniiciendæ autem sunt in aquæ tepidæ vas purum, latique oris: deinde spongia eas comprehendentes, viscositatemque ab eis detergentes, tandem manu applicabimus. Vbi autem adhæserint, infundendum particulæ oleum tepidum est, ne scilicet refrigeretur. At si manibus aut pedibus admouendæ sint, ipsam partẽ, aquæ cui insunt sanguisugæ, immergere oportet. Quòd si parum depascantur, forfice caudam præcidito, secundum rectitudinem filamentorum. Nam effluente semper sanguine, trahere non desistent, donec salem, aut cinerem, ipsarum ori insperserimus. Vbi verò deciderint, cucurbita venenum est auellendum, aut pars fouenda ex spongia. Quòd si particula emotsa lachrymet, cuminum, aut farinam inspergito: supérque lana madidata oleo pauxillo, inuoluito. Sin sanguis erumpat, lintea ex aceto iniicito, aut gallam vstam, aut spongiam liquida pice madentem, posteáque vstam imponito. Sciendum autem est, hirudines haud eum qui in profundo est sanguinem, sed tantùm quo caro est imbuta, exugere. Vtimur eis pro cucurbitulis: detrahimúsque ipsas, vbi dimidiam sanguinis partẽ iam extractam coniicimus. Prohibemus autem, & non permittimus effluere, quousque quod satis est euacuetur: quandoquidem particula tum à sanguisugis ipsis natura frigidis, tum ab aëre nos ambiente refrigeratur.

Hirudines vt depascãtur incapletiùs, præcidendas in cauda esse.

Hirudines auelli, sale aut cinere ipsarum ori resperso.

Hirudine iam delapsa, cucurbitulam esse parti admouendam.

Hirudines sanguinem tantùm carnis exugere.

Hirudines natura esse frigidas.

De reuulsione.

Vehementissimos humorum influxus remediis reuulsoriis prohibemus. Qualia sunt, incumbente in pectus aut in ventrem humore, ad manus retractio. Vomitus, vbi deorsum decumbit. Sicuti in vomitu, per acriores clysmos reuulsio. Duo verò hæc momenta, quæ ad superiorem inquam ventrem, & inferiorem vergunt, ad vrinam, sudorésque reuelles: Quin & vrina, ad sudores, & deiectionem trahitur. Reuulsorium quoque auxilium est,* iuxta mammas cucurbitula admota. Cæterùm hypochondriis affixa, sanguinis ad nares impetum reuocat: sicuti & immodicum ex vtero effluxum: Porrò vergẽtes ad caput aut viscera humores retrahunt acria in sinus imposita medicamina. In summa, reuulsio molienda est, humoribus sursum fluentibus, deorsum: deorsum verò, in contrariũ. Rursus, intrò vergentibus, foras: sicuti si foras ruãt, ad interiora. Similiter si ad dextram inclinent, ad sinistram: ad sinistram verò abeuntibus, in partem aduersam. Sic quæ retrò concedunt, antè: quæ verò antè, retrò reuocabis.

Reuellendi modi diuersi.

Cucurbitula hypochondriis affixa, sanguinis ad nares impetum reuocat, immodicúmque ex vtero effluxum.

Reuulsionem esse semper in contrarium moliendam.

De cucurbitula.

Cucurbitulæ iis qui antè euacuati sunt, conueni[…] Nam in plethoricis, minimè sanè ipsis vtimur. Eadem ratione neque in cerebri aut meningum phlegmonis incipiẽtibus vtimur cucurbitulis: sicuti nec alia in parte vlla phlegmone obsessa: verùm vbi nihil præterea etiam influat, fueritque totum corpus antea vacuatum, atque opus nobis iam sit, aut mouere, aut moliri, quod in phlegmone obsessa particula infixum est, aut denique foras extrahere. Porrò dum affectus etiãnum fiunt, haud in ipsis iam laborare occipientibus partibus, sed in eis quæ illis continuæ sunt, reuulsionis causa est cucurbita imponenda: in principio autem vtendum repellentibus est. Cucurbitula potest euacuare materiam, dolorem soluere, minuere phlegmonem, inflationem discutere, reuocare appetentiam, ventriculo infirmo robur recuperare, animi liberare deliquio, ab alto fluxiones transferre resiccaréque, sanguinis eruptiones cohibere, facultates mensium corruptrices extrahere, ac denique menses ipsos leuare.

Cucurbitulis vtendum esse vbi corpus est ante euacuatum.

Cucurbitulis vtimur dum euellere est animus, quod in partes phlegmone obsessas est impactum.

Inflammatione incipiente, repellentibus est vtendum. Cucurbitæ facultas.

De scarificatione.

Scarificamus partes corporis aut phlegmone scirrhóve tentatas, aut tensas, aut dolore vexatas, aut fluxione affectas, sed quæ iam restitutam acri imbutas materia, aut vbi extrinsecus aliqua virulenta facultas in corpus incidit, aut vbi materiam ex alia parte in aliam traducere est animus. Veluti crura scarificamus affecto capite, aut materiam in corpore exundantem minuere statuentes, potissimum vbi exundantia prouenerit à suppressa materia, quæ solenniter euacuari consueuerat. Sic suppressis hæmorrhoidibus scarificamus crura, prius ea per spongiam fouentes calida. Nam sæpius venam incidere in anno, haud expedire arbitror, quum vnà cum sanguine vitalis exhauriatur spiritus. Prodest autẽ scarificatio & oculis diutina fluxione afflictis: tum capitis affectibus, quique pectori atque dorso eueniunt: ad hæc anginæ, atque impactis humoribus.

Scarificare quas & in quẽ vsum partes solcamus.

Scarificanda crura, prius esse fouenda per spongiam calente aqua. Venam sæpius in anno incidere non expedit.

Scarificatio quibus morbis conueniat.

GALENI DE PVRGANTIVM
Medicamentorum facultatibus libellus.

EAndem de causa medici vetustissimi prauas opiniones reliquisse irreprehensas videntur, qua grauissima etiam delicta antiquissimi legum latores impunita fuerunt. Quum enim eo tempore minor esset malitia hominum, vt qui nec maxima crimina perpetrare aggredicbantur, nec manifestissimis impudenter contradicere, quomodo aliquis punitionem iis quæ nondum admissa erant, præscriberet, vel redargueret ea quæ nemo prorsus dixisset? At quia tẽporis spacio eò creuit hominum prauitas, vt nihil non aut facere, aut dicere ausi sint, legum quidem latores multas punitionum rationes nouas adinuenitunt, quibus facinorosos plectant: veritatis autem studiosi, varias contra sophistas reprehensionũ species excogitant, quibus ipsos coërceant: id quod nos impræsentiarum quodammodo facere cogimur, improbaturi eos, qui medicamentis purgantibus, vim attractricem humorum quos euacuant, inesse negant: mutatricem verò quandam omnium ex æquo illorum, quæ ipsis appropinquant, eis tribuunt. Qua nimirum facultate aiunt medicamentum quod flauam efficit bilem, quen-

Delicta grauissima cur antiquissimi legum latores impunita reliquerint.

Prauitatem in dies creuisse.

cunque humorem contigerit, hunc in propriam sui speciem mutare: vocaríque medicamen id cholagogum, quod bilem flauam & efficiat, & moueat: aliísque similiter medicamentis sua esse indita nomina, non quidem ab humoribus quos naturaliter vacuant, sed ab iis, quos suo contactu efficiunt. Ex cuius sane opinionis absurditate sequitur, siue bilem ducens, siue pituitam, siue atram bilem, siue serosam humiditatem, aliquis medicamentum assumpserit, vniuersos ex venis humores vacuari. Neque alia ratione purgatio ab huiusmodi medicamento petita, differet à sanguinis euacuatione per venæ sectionem, quàm quòd in hac quidem, ille qualis prius erat, excernitur: in purgationibus autem, inalteratur, non calore tantùm, sed etiam consistentia: id quod maximè ridiculum est. Siquidem per detractionem sanguinis æqualiter omnes, qui in venis sunt, humores vacuantur. Per purgationem verò (quæ scilicet sanguinem ipsum purificat) non æquè omnes, sed vnus aliquis, præcipuéque is, ad quem naturaliter educendum medicamen ipsum est aptum. Atque hæc sane existit optima Asclepiadarum sententia, cui etiam ratio simul & experientia patrocinantur. Nam si ex tribus absque febri laborantibus morbo arquato, vni quidem sanguinem detrahas alteri autem medicamen quod atram educit bilem exhibeas, tertio denique propines pharmacum eliciens diffusam illam bilem per corpus, certè duo illi priores longè deterius habebunt: tertius autem, cui exhibitum medicamen fuerit familiaris succi attractiuum, natiuum colorem recuperabit. Atqui iuxta illorum insaniam, perinde erit siue missione sanguinis, siue medicamento quod bilem ducat, arquato morbo laborante inanias. Idem etiam & in reliquis morbis est iniucundum iudicium. Igitur opinionibus ipsorum valere iussis, singula medicamenta purgantia initio familiarem humorem trahunt: postea verò illum qui vt sequatur, habilior atq; aptior fuerit. Exempli gratia: medicamen quod flauæ bili ducendæ est, primò quidem illam expurgat: dein aquosam humiditatem: pituitam tertiò: mox atram bilem: vltimò denique sanguinem, quòd sit is naturæ familiarissimus. Reperiuntur tamen aliqua medicamina, quæ statim ab initio sanguinem ducant: cæterùm iis nemo vtetur, quandoquidem hoc iugulare esset hominem, non purgare. Siquidem purgantia, hoc nomine talia dicuntur, quòd repurgent sanguinem ab illis recrementis iam dictis. Quare inter deleteria, id genus omnia medicamenta annumerant, quæ sanguinis euacuationem, per venas ventris, & intestinorum, moliuntur.

Sanguinis detractione vniuersi humores qui sunt in venis, ex æquo vacuantur.
Purgatio purificat sanguinem.
Regij morbi curatio.
Purgantia medicamenta principio quidem familiarem humorem trahunt, postea verò illu, qui vt sequatur est promptior.
Medicamenta nonnulla statim ab initio sanguinem ducere.

GALENI PERGAMENI

Quos purgare, qualibus medicamentis, & quando oporteat,

LIBER VNVS.

Qui sano sunt corpore, purgationes grauiter ferunt. Nam quum purgans medicamentum familiarem sibi humorem attrahere desideret, sanè dum eo destituitur, sanguinem & carnes eliquat, consumitque, vt quod illis proprium est, trahat. Porrò qui sani quidem sunt,

Sani cur purgationes grauiter ferunt.

verùm ægrotaturi, nisi fuerint vacuati, inaniri vere ineunte debent: idq; vel sanguinis detractione si plethoricis corripiantur morbis: aut purgatione, si factis ex corruptione affligantur. At melancholia, cancer, elephantiasis, cæteríque id genus affectus qui ab humore atro proficiscuntur, atræ bilis purgatione indigent: quam non vere tantùm, sed autumno etiam ipse moliri consueui. Iam comitiales morbi, apoplectici, suspitiosique, vacuationem pituitæ postulant. Articulares affectus, qui quidem vnà cum insigni caliditate affligunt, biliosorum: qui autem cum tumoribus frigidis, pituitosorum vacuatione iuuantur. Quidam æstiuo tempore tertianis febribus semper corripi solitus, iam multis annis non febricitauit, quòd bilis flauæ purgatione ad finem veris à nobis administrata, illi prospectum sit. Sic enim satius est tales euacuare: quemadmodum comitiales, articularios, melancholicos, quique ob humores crassos ægrotant, ineunte vere melius vacuantur. Cæterùm humores crassos & viscidos prius attenuare & incidere oportet: meatúsque per quos transumuntur, atque trahuntur ij, aperire, ante medicamenta purgantia, si purgatio modis omnibus optima sit futura, præsertim in iis qui veratrum assumunt. At verò qui ægrè per superiora purgantur, ij, nisi prius reddantur habiles, præparenturque ad vomitum, minimè assumant veratrum. Præparabuntur autem medicamentis vomitoriis mediocribus, necnon cibo vberiori, & quiete. Etenim nos radiculas ex oxymelite propinaulmus, quas arundine perforatas, ac ramulis veratri albi transfixas, per totum diem atque noctem reliquimus. Atque eiusmodi ex elleboro facta purgatio erit imbecilla. Verùm qui angustum habent pectus, eóque etiam compressum, ineptissimi ad purgationes existunt, quæ per vomitoria medicamenta fiunt, ac potissimum per album veratrum: siquidem thoracis aliquod vas, ipsis rumpitur. At bilis suprà, pituita per inferna vacuari debet. Est quando contrario modo accidat, siquidem in ventriculo pituitosus, biliosus autem in intestinis humor resideat. Melancholicum verò semper per inferiora vacuare oportet. Sic æstate quidem superiores ventres, hyeme verò inferiores mouere conuenit, vt autor est nobis Hippocrates: Sed regionis etiam, anni temporis, ætatis, consuetudinísque non exigua ratio est habenda. Siquidem qui (gratia exempli) vomere soliti sunt, facilius purgationes ferunt per superiora: qui non assueuerût, haud citra periculum: magísque ex veratro. Morbi etiam species examinanda est. Nam in hydrope, leucophlegmatia, medicamento quod pituitam ducat, egemus: prius sanè per inferiorem ventrem, dein per vomitum, tertiò per apophlegmatismos. Vbi enim id quod redundat, per vniuersum corpus dispersum est, omnes vacuationes sumemus. Porrò in ascite, medicamentum aliquod aquæ ciendæ idoneum, exhibebimus: sicut etiam in arquatis, quod bilem eliciat. Nam & in his etiam bilem multifariam suprà & infrà, per vrinas, palatum, & nares, purgare conuenit. Morbi itaque dispositio & vacuandum humorem indicat, & locum per quem debet vacuari. Verbi gratia iis qui in iecore habent inflammationem, vbi tumor concoctus fuerit, eius expurgationem molimur, per inferiorem sanè ventrem, vbi cauas ipsius partes affectus occupat: per vrinas autem, quum gibbas. Accedit his omnibus

Vacuandi qui sint vere ineunte, & quomodo.
Atræ bilis purgatione qui affectus indigeant.
Vacuationem pituitæ qui morbi postulent.
Crassos succos prius attenuandos esse quam euacuentur.
Vomitui qualiter præparari ægri debeant.
Vomitui inepti qui sint.
Flaua bilis per superiora, pituita per inferiora maiori ex parte vacuari debet: at atra bilis semper per inferiora.
Hydropicos euacuandi ratio.
Ictericos purgandi ratio.
Hepatis partes affectas qua sint regione vacuandæ.

tempus

tempus & occasio. Per initia nanque serosos tenuésque humores vacuabis: in crassis autem & viscidis, expectabis coctionem. Ad hæc, in accessionibus quidem, per superiora vacuabis: in remissionibus autem, per inferiora. Atque hæc sanè, si sponte accidant, iuuant: in accessionibus quidem, dum multi & vomunt, & per nares sanguinem fundunt: in remissionibus autem, dum vrinæ deiectionésque excernuntur. At tempus dierum accessoriorum & decretoriorum, quum in-frà copiosè purgare aggrederis, cauere oportet. Vbi enim humorum impetus sursum vergit, medicamenti purgantis facultas impeditur. Porrò in morbis diuturnis, semper eorum maturatio expectanda est: in acutis autem, quum turgent ac pruriunt, vel per initia vti medicamentis licet. Verùm quum omnia purgantia medicamenta facultate calida existant: febris autem sui ratione humectantia & refrigerantia postulet: certè non ipsius caloris gratia purgatio à nobis administratur, sed humorum causa, qui nimirum illum accendunt. Igitur vt ij euacuentur, primum sanè dispiciendum venit, num æger sit ad eiusmodi purgationem idoneus. Nam qui ex cruditatibus multis, aut viscosis crassisve cibis laborant, item quibus præcordia intenta sunt inflatáque, aut supra modum calida & ignea, aut aliqua inflammatione laborent, omnes hi ad purgationes inepti sunt. Proinde hæc abesse, & humores quammaximè licet fluidos facere oportet, hoc est, tenues, & nullius lentoris participes, meatúsque per quos purgatio futura est, adápertos. In acutis autem morbis tardò per initia purgantibus medicamentis egebimus: eò quòd nec frequenter noxij humores per initia turgeant, pruriántve: nec, si hoc detur, æger sit ad purgationem idoneus, ac ne tempus quidem nobis præbeat præparandi idoneum. At humores prurire, seu turgere dicuntur, quum motu vehementiori agitati, & à particulis in particulas transfluentes, per morbi initia molestant, hominem dolore afficientes, irritantes, & quiescere non permittentes. Tales igitur euacuare conuenit. Particulæ autem alicui infixos: nec alio quodam præsidio mouere oportet, nec medicamentis solicitare, priusquàm fuerint concocti. Tunc siquidem & naturam vacuationis opitulantem habebimus: quippe quæ post coctiones & discernere humores, & superfluum deponere apparet: quo tempore etiam crises accidunt. Quòd si natura ipsa absolutè moueatur, nihil tunc est opus medicamentis. Vbi verò imbecillius actionem obit, id quod deest, oportet nos per medicamenta adiicere. Sciendum autem est, transfluxiones humorum ab vna in alteram partem tardò accidere: sed maiori ex parte ipsos in vnico loco hætere, inibique per totum morbi tempus ad solutionem vsque concoqui. Si non acutus modò sit ipse affectus, sed etiam cum febre vehementissima accidat, medicamen purgans exhibendum non est, præsertim si quis non habuerit naturam ægri exploratam. At si febris vehemens non fuerit, notísque ægrotantis naturam minimè abhorrere à catharticis, elleboro nigro vteris, aut hiera diacolocynthidos, quæ elleborum recipit, absque scammonio. Assumpto pharmaco, conducit mox supersorbere cremorem ptisanæ: vt qui id quod in transitu affixum applicitumque est, abstergat, & deorsum trahere: qualitatem verò medicamenti, particulis insidentem, contemperare & inalterare possit. At vbi purgatio fieri incipit, ptisanam amplius non dabimus, ne actio medicamenti exoluatur. Porrò aluus nonnunquam medicamento purganti non cedit: vel ob ægri naturæ proprietatem, vel ob medicamenti exhibiti paucitatem, vel ob stercus durum, atque in aliquo intestinorum impactum, quod clystere euacuari potuisset, ante pharmaci exhibitionem. Fieri etiam potest, vt natura impetum ad vrinas faciente, pharmacum nihil proficiat. Ex ipsis autem catharticis quæ sua actione frustrantur, hæc quidem interdum non modò nihil offendunt corpus, sed alimentum illi etiam fiunt: hæc verò in corruptelam atque exitium vertuntur. Quum autem omnia purgantia medicamenta ventriculum vitient, præcipuéque os ipsius, quòd maximè sit neruosum & sentile, odoratorum mistura commodè excogitata est, ne videlicet sola, ac syncera ipsorum facultas, os ventriculi attingat. Conuenit itaque ea quæ miscentur semina, eiusmodi esse, quæ & malignitatem possint obtundere, & actionem ipsorum non impedire, extenuatoria & incidenti facultate prædita, qua crassos humores dissecent, & vias ipsorum aperiant. At purgantia quæ miscentur, sibi inuicem congenera esse, & nulla ex parte dissidere oportet. Dissident autem, non quum aliud bilem, aliud pituitam euacuat (ambo enim eodem modo vacuari possunt) verùm vbi hoc statim, illud multò post quàm assumptum est, purgationem mouere solet. Ita enim inæqualis fit euacuatio ex illis simul assumptis. Dico inæqualem, quum vna cessante, altera vacuatio incipit.

Tenues humores ... esse vacuandos, crassos & viscidos ... esse expectandam coctionem.

Vacuandum in accessionibus quidem per superiora, in remissionibus autem per inferiora.

Dierum accessoriorum decretoriorumque tempus cauendum esse, dum per infera purgamus.

Purgantia omnia facultate esse calida.

Purgationibus inepti qui sint.

Humores esse tenues reddendos ad purgationem.

Acuti morbi raro per initia indigent purgatione.

Turgere quando humores dicantur.

Humores quando vacuandi.

Crises quando accidant.

Naturam adiuuandam esse medicamentis.

Catharticà medicamenta.

Pharmaco assumpto esse ptisanæ cremorem sorbendum.

Pharmaco aluus cur interdum non cedat.

Odorata commodè immisceri pharmacis.

Purgantia quum miscentur, congenera esse oportere.

GALENI PERGAMENI

Consilium puero comitiali morbo laboranti.

LIBER VNVS.

TAMETSI nec filium tuum viderim, nec ab initio quæ fuerit eius natura ante morbum, cognouerim, nec etiamnum, vt in ipso morbo se habeat, mihi compertum sit, Caeciliane charissime, sed id tantùm ex te intelligam, comitialibus eum accessionibus infestari: vt tamen obsecundem tuis votis, curabo quàm dilucidè fieri poterit, eam tibi victus rationem præscribere, qua si (vt par est) vtatur puer, tum non parum iuuabitur, tum ab eis etiam quæ sibi inopinatè accidunt, minus lædetur. Etenim nonnunquam necesse est homines in frigus atque æstum incidere: ad hæc in validiores ventos, vitiosa balnea, alimenta stupefacientia, reuolutiones vertiginosas, coruscationes, tonitrua, vigilias, cruditates, tristitiam, iram, lassitudinem, atque id genus alia, quæ vehementer commouent atque perturbant corpus, & morbi tum memoriam innouant, tum eius accessionem accersunt. Quare omnia id genus multò antè sunt præcauenda. Quòd si quando vbi illa præcesserint, subsequatur dein morbi accessio; tum temporis puer penitus ab omni motu se abstineat, domique sese contineat, ac victu valde tenui vtatur, quousque corpus exacerbationis molestia prorsus destituatur

tuatur. Igitur in[illegible] veris initia (tunc enim propè contingi[illegible] [illegible] morbos moueri, qui per interualla redeunt) pu[illegible]rum purgandum cenſeo, idque purgati[illegible]ne mediocri. Poſt purgationem autem, hac vi[illegible]us ratione vtetur. Mane quidem, vbi e lecto ſurrexe[illegible]it, priuſquàm ad præceptores accedat, modicè inambulet, non admodum tamen citato greſſu. Dein verò vſque ad palæſtræ tempus, diſciplinis ex eius more incumbat. Cumprimùm autem illinc diſceſſerit, vbi ruſus inambulauerit modicum, ſic ad prudentem pædotribam commeet. Quippe totius curationis ſumma in hiſce duobus eſt ſita: nempe vſu medicamenti olim tibi à me dati, & idoneis exercitationibus. Reliqua verò, tanquam præparationes quædam ad iſta exiſtunt. Cæterùm exercitationum ſcopi, quo ad earum modum, ſunt hi: nempe vt prius quàm fatigetur puer, quieſcat: vtique corpus illius calfiat, necnon moderatè euacuetur. Quòd ſi vltra hos terminos producatur exercitatio, nonnihil iam attingit ſolida corpora, atque habitudinem ipſam colliquat: in articulis autem potiſſimum, atque in muſculis, colliquationes congregat: vnde virium infirmitas ſequitur: deinde vlcèroſus ſenſus, quando æger conatur aliquam mouere particulam. Atque hoc eſt, quod laſſitudo appellatur. Scopi autem exercitiorum, quo ad qualitatem, in eo præcipuè conſiſtunt, vt inde omnes corporis partes, & caput præſertim, & ventriculus, roborentur: potiſſimúmque illæ partes, quæ ad os ipſius pertinent. Quum igitur vehementes exercitationes caput repleant, ab his illum abſtinere præcipio. Quibus ſi quando ſit opus, erecto capite conſtitutus partes inferiores commoueat, & potiſſimum crura. Verùm à paruis tardiſque motibus pædotriba orſus, ad vehementiores & celeriores ipſum puerum conducat. Sed & frictio exercitatio quædam exiſtit imbecillioribus præſertim corporibus. Imò nonnunquam ſi ſola ea decenter fuerit adminiſtrata, nullis aliis præterea motibus indigent. Proinde primum linteis corpus rubefacere oportet, à ſupernis ad inferiora ſenſim manus detrahentes, à brachiis manibúſque ſumpto initio: ita deinde ad pectus & ventrem eſt procedendum. Poſtea verò & crura exactius fricanda ſunt, vt aliquid huc à ſuperioribus defluat. Vltimò denique ipſum caput eſt perfricandum, ſi abſque aliqua pinguitudine adminiſtretur frictio. Nam ad ipſum ſtatim accedere, admodum periculoſum exiſtit. Si verò oleum in frictione admiſeris, nihil prohibet caput ſimul cum aliis membris fricari, ita vt hic quidem caput fricet, alij verò duo pectus & ventrem, duo item alij crura: atque eodem pariter modo poſt exercitationes: imò & tunc magis ſimul membra omnia fricare conueniet. Nanque citius hoc pacto conquieſcit corpus, & minus refrigeratur: cuius eſt non leuis habenda cura. A lauacris autem vt plurimum abſtinere conuenit. Nec palæſtram confeſtim puer ab exercitatione egrediatur: ſed vbi ſpiritus exactè conquieuerit, & quæ exercitationem ſequitur perturbatio prorſus ſedata fuerit. Tunc verò caput linteo diutius eſt confricandum, ſæpiúſque pectine vtendum. His ſic peractis, ad prandium debet accedere, in quo aliquid olerum ventrem mollientium, aut ſalſamentorum, aut ptiſanæ, aut oliuarum, vnà cum tertia panis parte ipſi

Morbi qui per interualla redeunt, vere præcipuè mouentur.

Epilepticum eſſe [illegible] veris initia purgandum.

Epile[illegible] puero victus ratio conuenientia.

Exercitatio excedens modum colliquat corpora.

Laſſitudo quid.

Exercitationes vehementes caput replent.

Frictio eſt exercitatio, imbecillioribus præſertim corporibus.

Fricandi epileptici ratio.

Epilepticum eſſe abſtinendos à lauacris.

offeratur: in cœnam tertias duas partes reliquas cum valentioribus opſoniis reponentibus nobis. Ex oleribus itaque nec lactuca, nec malua, nec atriplici, nec blito, vt penitus abſtineat, iubeo. Verùm non ſemper idem, ſed modò hoc, modò illud, moderate ſumendum eſt: nec diutius eorum vſui aſſueſcendum. Huius autem generis eſt & beta, & braſſica. Nam & hæc modicè deguſtare opus erit. Pariter & porrum, & apium, & ſmyrnium aliquando conducet attingere. Ita ex autumnalibus etiam fructibus, quicunque non omnino crudi, & natura coctu difficiles ſunt. Igitur mora, & quæ præcocia appellantur, & ficus, & ſi qua alia id genus ſunt, citra moleſtiam deſcendunt: ad hæc & ſatiua cucurbita, nulli molliſſimorum olerum eſt inferior: pari modo & ſyciopepones. Præterea & vuis maturis, & malis, & piris, & palmulis poteſt veſci nonnunquam puer: parcè tamen, & rarò. Quos fructus & in arbore, & domi maturuiſſe priuſquàm edantur, oportet. Pituitoſa autem cibaria ſummopere illi vitanda ſunt. A fungis etiam vt omnino abſtineat, conſulo: quemadmodum & à rapis, & à reliquis aliis, quorum radix eſt eſculenta. Sunt enim hæc ex iis quæ craſſos humores gignunt, & perquam difficulter intra corpus elaborantur: exceptis quibuſdam, quæ nonnihil acris & calidi in ſeipſis continent, quemadmodum paſtinacæ & raphani. Verùm raphanos ex aliquo dierum interuallo deguſtare non prohibeo: hortor tamen, vt pro viribus à paſtinaca abſtineat: & magis etiam à rapis. At eorum cibariorum copioſius vſus, ſalubris erit, quæcunque acris quippiam atque incidentis obtinent, citra inſignem praui ſucci notam, aut odorem aliquem, capiti adferre noxam valentem. Sunt autem & in hoc genere, quæcunque ob caliditatem caput replent, ſicuti vinum, ſinapi, petroſelinum, paſtinaca, cæpa, & ſmyrnium. Hæc ſiquidem plus quàm par eſt, excalfaciunt, vitioſóſque ſuccos producunt. At oxymelite audacter vtendum eſt: ex quo etiam capparis poteſt ſumi, pauxillo olei inſtillato. Quòd ſi acetum ipſum ſcilliticū fuerit, oxymeli longè magis iuuabit. Cæterùm ſi oxymel bibere puer velit, temperetur copioſiori aqua: & hyeme quidem, calidum: æſtate autem, frigidum offeratur: ſic ſiquidem præter cætera, maximè ſitim ſedat. Permittere autem ei palàm & in tempore conuenit, quæcunque non inſigni noxa ipſum poſſunt afficere, ne clam atque intempeſtiuè eis potitus, multò magis lædatur. Quippe voracius & largius implentur iis quæ deſiderarunt, qui palàm eis vti prohibentur. Porrò à prandio, vbi modicum quid interquieuerit, priuſquàm ad ſtudia literarum accedat, nonnihil ipſum lentè inambulare præcipio. A quibus vbi redierit, rurſum ante cœnam deambulet: ac deinceps panis offerantur portiones reliquæ: aliorum verò vnumquodque. Verùm carnes omnium ferè volatilium conuenient, exceptis iis quæ in ſtagnis degunt. A quadrupedum autem omnium carnibus abſtinere debet. Quòd ſi & quandoque his opus ſit vti, ſuis quidem domeſtici extremis atque ventre veſcatur. Sed ſyluestris etiam ſuis carnibus vti poterit. Hœdos etiam guſtare licebit, atque nonnunquam lepores, probè tamen conditos, aut citra nidorem aſſatos. Simplex condimentum ſit ex aqua, quæ ar[illegible]um,

Fructus epilepticis dandi.

Cibaria epilepticis apta qualia eſſe debeant.

Oxymeli epilepticis dandum.

Capparis epilepticis congruit.

Acetum ſcilliticum.

Pueris cur permittendū ſugereſci illis quæ non inſigniter lædunt.

Epileptici quibus veſci carnibus debeant.

Suis extremas partes conferre epilepticis.

porrum,

…um, oleum, atque salem receperit. Quantum verò ad marina pertinet, omnia testa intesta sunt perniciosa. Ex piscibus autem, saxatiles cæteris omnibus præstant. Torpedo autem sola ferè ex cartilagineorum genere illi conueniens est. Inter legumina, prisana quidem primum locum obtinet: deinceps lentes, alica & pisa conueniunt: reliqua noxia existunt. In vniuersum autem, quæcunque glutinosa sunt, & crassi succi, quæque inflant, & excrementa gignunt, necnon quæ ægrè coquuntur, ea prorsus vitare debet. At verò medicamento confecto ex scilla, post purgationem, quæ aduentante vere molienda est, vtetur singulis diebus, priusquam palæstram accedat. Et sanè, nisi valde rebellis sit morbus, spero quadraginta dierum spatio ipsum, sola eius medicamenti ope, prorsus solutum iri. Post purgationem tamen, antequàm eo medicamento vtatur, absinthium & semel & bis in potu accipere conuenit. Cæterùm oxymel quod acidissimum quidem est, quartam ad mel aceti portionem habet: quod verò dulcissimum, octauam recipit. At crassis & glutinosis existentibus succis, acidiori atque meraciori est vtendum. Sin autem minus sint tales, dilutiori, atque dulciori. Quo pacto autem ipse scillæ succum excipiam, iam adiiciam. Primùm vase melitero præparato, in ipsum scillam frustatim manibus comminutam iniicio: deinceps angusto opercolo cooperiens, & extrinsecus corium vniuerso corpori vasis circunducens, & diligenter ligans, in locum omnino ad meridiem conuersum repono: ita tamen ab aquilonis flatibus communitum, vt nullatenus ab ipsis perfletur. Id autem eo anni tempore efficio, in quo exoritur Canicola: nempe ante illius quidem ortum, viginti diebus, postque ipsum etiam totidem. Tunc igitur per aliquot dies paulatim situm vasis permuto, vt æque quacunque sui parte incalescat. Quo tempore exacto dissoluens vas, in eo scillæ corpus perinde ac decoctum inuenio, atque adhuc ex ea humorem quendam effluere, quem excipiens optimo melle condio. Et huius quotidie plenum conchleare vnum, infantibus quidem paruum, adultis verò magnum, exhibeo. Quinetiam quod totius scillæ corpulentum superest, exquisitè contundens, & cum melle læuigans, eius quoque cochleare vnum, vt prædictum est, porrigo: istud tamen viribus est longè inferius. Qui verò scillam in aqua coquentes subigunt, planè illius vires dissoluunt. Quemadmodum quicunque ex aceto eam decoquunt, calidum quidem medicamentum abundè efficiunt: at neruis sanè non innoxium.

Condimentorum ex quibus cōfectum · *Leguminum cōgruentia epilepticis quæ.* · *Medicamen ex scilla confectum conferre epilepticis.* · *Oxymelitum differentiæ.* · *Scillæ succum excipiendi ratio.* · *Scillitcum medicamen optimum epilepticis.* · *Scillam aceto incoctam, esse non innoxiam neruis.*

GALENI PERGAMENI
De Ptisana.
Liber Vnus.

Ptisana ex quibus confiat.

QVANDOQVIDEM composita quædam res est tum ptisana, tum eius cremor (ex hordeo enim probè decorticato & aqua, & certa quadam coctione conficitur) prius de illis partibus summatim aliquid dicere est animus, quàm de eius compositione atque vsu disseram. In primis igitur ad conficiendam ptisanam, aquam optimam deligere oportet, quæ nimirum nec olfactu, nec gustu, vllam extraneam qualitatem referat. Præterea sit pellucida & pura, operæprecium est: minimèque limosa sed velut exactè colata. Porrò huiuscemodi aqua, quod ad vsum quidem, satis erit accommodata: natura autem ipsa, neque hoc pacto prorsus syncera fuerit, sicuti nec vllum aliud sensibilium elementorum. Erit tamen tenuium partium atque ad concoctionem, distributionemque prompta: nec tantùm à naturali calore alterabitur facilè, verumetiam igni externo admota, protinus calefiet: quod etiam testatur Hippocrates, aquam quæ calfit citò, & citò refrigeratur, leuissimam esse existimans: idque non æstimatam pondere, sed quòd partium tenuitate præpolleat, facilèque contrarias qualitates recipiat. Itaque huiuscemodi aqua, frigida & humida, propriéque omnino aqua censenda est. Hordeum autem ipsum, refrigerat exiccatque: habet tamen nonnihil detergentis & flatuosi. Quòd si inspiciatur particulatim, illius extremus cortex furfuraceus, & siccior existit, & magis detergendo accommodus. Quod verò intus, ceu carnis vicem gerens, atque nutriendo idoneum habetur, deterget quidem & id, sed furfure longe minus, & pariter quippiam flatuosi in se continet. Quamobrem furfure quidem abstergit minus, valentius autem hordeo. At verò, quod hordeum ad ptisanam conficiendam eligimus, esse plenum oportet, nec admodum recens, neque antiquum valde, & quod omnis ascititiæ qualitatis sit expers: in tumoremque, dum coquitur, attollatur ingentem. Vbi aquam & hordeum delegeris, ipsum hordeum crudum in aqua præmacerato: deinde ita manibus versato, quousque deglubatur tenuis membrana. Postea rursus valentius etiam manibus eousque confricato, vt quicquid paleaceum inest, decidat: nisi quis fortè velit eam magis detergentem efficere: tunc siquidem satius fuerit ipsum vnà cum membrana decoquere. Ipsius autem decoctio sit talis, vt primùm quidem ebulliat plurimum: posterius autem lento igne, quousque abundè in succum vertatur. Hac enim ratione percocta ptisana, quicquid inerat flatuosi, deponit, restinguit sitim, deterget, abluit, facilè coquitur, atque absque astrictione aliqua humectat. Iam verò quum cætera viscida quo ad gustum nullam sanè suauitatem obtineant, ptisana gustui nescio quid suauis & blandi affert, & præsertim ægrotis. Facilè etiam in thoracis partes descendit: estque ad deiectionem, atque distributionem, accommodata. His de causis maximè ex vsu est ardentibus febribus, quòd nimirum eis quaqunque ex parte obsistat, refrigerans & humectans, necnon putridos humores detergens, & corpori non exiguum nutrimentum suppeditans: eos verò humores qui ex dimidio putruerunt concoquens, atque in optimum succum permutans. Præter has itaque vires omnes, nullam habet aut astrictionem, aut stomachi subuersionem ptisana. Nam actio quantùm ad ventriculum roborandum idonea est, tantum ad incrassandos humores prompta: at ea humiditas quæ quòd crassescat non habet, facilè subuersionem molitur. Ptisanæ sic confectæ, læues, æquales, atque ex æquo omnes

Aqua optima qualis nam esse debeat. · *Elementorum nullum esse prorsus syncerum.* · *Aqua quæ sit leuissima.* · *Hordeum refrigerat, exiccatque.* · *Hordeum conficiendæ ptisanæ aptum, quale nam esse debeat.* · *Hordeum decorticandi ratio.* · *Hordeū haudquaquam decorticatum ptisanam magis abstergentem efficit.* · *Ptisanæ facultas.* · *Ptisana maximè ex vsu est ardentibus febribus.*

Ptiſana quibus exhibenda non ſit.

omnes partes continuæ & vnitæ exiſtunt. Cæterùm nec eam iis qui in diſcrimine ſunt, porrigere conuenit: nec iis qui venæ ſectione, aut purgatione, aut clyſtere, aut fomento indigent: nec eis qui excrementa plurima in regione ventriculi congeſſerunt, aut ingenti dolore vexantur. Sed neque 10 ſicciſſimis etiam morbis eam dare conueniet: quòd ſcilicet valentioribus egeat potionibus quàm ſit ptiſana, vt humectentur vberius. Tempus ſorbitioni opportunum tunc fuerit, quando æqualiter diſpoſitum corpus redditum eſt: id quod tantùm morbo inclinante accidit. Porrò morbi ſicci ſunt, lateris pulmoniſq; inflãmationes, atqueadeo quicunque morbi in thorace fiunt, ſi nihil per excreatum excernant. At morbi qui circa iecur, & ventriculum, & inteſtina accidunt, tunc ſanè ſicci dicuntur, quum nihil excernunt, aut dura, & non vt neceſſe eſt, neque effatu digna. Siccitates verò quæ

Morbi ſicci qui dicantur.

in venis & arteriis conſiſtunt, ex lingua & exteriori cute noſcuntur: pariter & affectus qui in capite ſunt, ſi nihil per palatum excernatur, aut nares. Eadem etiam ratione, & inflammationes & vlcera eſſe contingit ſicca, ex quibus nihil per ſaniem excernitur. Igitur in huiuſcemodi morbis ptiſanam minimè propinare conueniet, quod ſatis eos humectare non valeat. At verò quando corpus humidius extiterit, aut ex pulmone aliquid excreatur, tunc eis ſemper ſorbitionem augere, atque adiicere oportet. Verum neq; ipſam ſtatim ptiſanam offerre expedit, ſed prius ſanè eius cremorem ſolum, aut cremoris quidem plus, ptiſanæ autem parum, mox vtriuſq; æqualiter: deinceps & ſolam ptiſanam: idque non ignorantes, ad corporis robur & nutritionem, maximè conducere ptiſanam: ad facilem verò coctionem, atque in corpus diſtributionem, cremorem ipſius.

Siccitates particulares quibus notis deprehendantur.

Ptiſana cur in ſiccis morbis non danda.

Ptiſanæ cremor.

EPITO

EPITOMES OMNIVM GALENI OPERVM SECTIO QVARTA.

ILLVSTRISSIMO, ET REVERENDIS. DOMINO,

DOM. PETRO PACHECO,

GIENENSI EPISCOPO, ATQVE S. R. ECCLESIÆ SENATORI VIGILANTISSIMO, ANDREAS LACVNA, Secobiensis, Doct. Medicus, Miles Sancti Petri, S. P. D:

SI vt corpus erectum sortitur homo, sic animum ad sublimia erigeret, neutiquam caducarum (vt solet) rerum teneretur admiratione, Pater obseruandiss. sed perpetuò & diuina suspiceret, & assiduè in eorum exerceretur meditatione. Cæterùm quum ita sit natura comparatum mortalibus, vt pars quidem victi, ac veluti captiui ducti à suis cupiditatibus, illis tantùm inseruiant: pars autem adeò ignaui stupidique sint, vt animam habeant nec ne, ignorent penitus: contingit sanè, vt perpauci eorum sursum aspicere queant (lux enim lippos maximè offendit) sed omnes ferè humi serpant, instar crocodilorum. Id quòd certè est in causa, vt si quando videant canem transilientem per circulum, aut tripudiantem simiam, aut denique fœdissimum Scytham supra funem saltantem, vniuersi; sui ipsorum obliti, confertim ad id genus spectacula confluant, atque ea quidem admirentur stupefacti: negligant autem & aspernentur conditoris illius nostri opera: quæ si, vt decet, expenderentur, omnium spectatorum animos in maximam admirationem sui, commendationémque conuerterent. Nam vt impræsentiarum prætercam ordinatas illas orbium cælestium lationes, constantissimos ortus syderum, vicissitudines temporum, animaliúmque generationes & incrementa, quæ captum humanum superant, de iis autem disseram quæ indies calcantur pedibus, quid obsecro admirabilius possit vnquam contingere, quàm ex erucæ, nasturtij, aut alio vix perceptibili semine, oriri herbam bicubitalem? ex nucleóque aliquo exiguo, nasci prodigiosæ magnitudinis arborem? Etenim posteaquàm semen in terram, veluti in matricē quandam, coniectum est, attracti humoris copia intumescit, intumescénsque rumpitur, ac duo de se emittit germina: vnum quidem, quo terræ adhæret, ab eáque sibi alimentum sugit, quæ est radix: alterum verò, quod solem versus, à quo viuificatur, erumpens, ab vno caudice in varios tandem ramos diuaricatur. Atque hic sanè plantarum est ortus: quas quidem vniuersi Philosophi & Medici, animatas esse dixerunt, neque id iniuria: quòd nimirum animantium ritu gignantur, crescant, viuant, atque senio absumantur. Primò siquidem sunt molliusculæ, ductilésque, & tractabiles, vt infantes. Dein processu temporis adolescūt, suisque articulis roborantur. Postea verò iam consistentes, vbi crescere destiterunt, &

 teneuntur

renituntur trahenti, & solida fructuum vbertate pinguescunt: donec tandem concedētes naturæ, hominum instar senescunt, atque fatiscentes dehiscunt. Reperitur etiam, vt in animalium generibus, sic sexus vterque in stirpibus. Discernitur autem à fœmina masculus, quòd folia huius prius germinent, foliisque fœminæ sint minora. Quòd si masculus adeò coniunctus sit fœminæ, vt foliis mutuò sese contingant: aut si ex fragrantia masculi portio aliqua ad fœminam, ventorum beneficio peruenerit, ipsius fœminæ fructus citò ad maturitatem perueniunt. Sunt autem stirpes vt cæteris rebus omnibus longè amœniores & iucundiores visu, sic earum vsus mortalium vitæ multis numeris necessarior: vtpote à quibus non modò alimenta ipsa, sed etiam medicamenta, quibus vtimur ad profligandos morbos, multáque alia pertinentia ad vitæ commoditatem, proficiscantur. Vnde non immeritò Marcus Curius, Lucius Quintus Cincinnatus, Marcus Valerius Coruinus, Cyrus Persarum Rex, aliique viri grauissimi, allecti plantarum amœnitate, plurimum agriculturæ indulserunt. Quum igitur vndecim Commentarios Galeni de viribus medicamentorum simplicium: septem, de compositione pharmacorum secundum genera: ac denique decem alios de compositione medicaminum iuxta singulas nostri corporis partes (in quibus non modò vniuersa dotes, ac facultates plantarum, sed varia etiam morborum genera, eorúmque absoluta curationes exaggerantur) superioribus diebus ad Græcorum exemplarium fidem restituissem, restitutósque contraxissem in methodum vt breuiorem, sic multò studiosis aptiorem: statui equidem hos ipsos viginti octo commentarios, Naturæ thesauros quosdam opulentissimos, tibi, Antistes Reuerendissime, nuncupare: idque non vt ex hac ipsa dedicatione aliquid splendoris accederet Tuæ Celsitudini, quæ iampridem ob insignem prudentiam, variam eruditionem, raram incredibilémque clementiam, ac denique summam pietatem, conciliauit sibi omnium bonorum animos, atque extra omnem ingenij aleam est posita: sed vt tui nominis fulgore illustrati, inirent multò maiorem gratiam eruditorum hominum: sub tuóque patrocinio, veluti sub clypeo Aiacis delitescentes, non tam facilè impeterentur à virulentis quorundam morsibus, quibus alienæ famæ detrahere, & exercitium, & summa voluptas est. Siquidē quum olim summi Imperatores & Principes, aduersus impendentes fluctus & tempestates fortunæ, communirentur literis: nunc ingenuæ artes & disciplinæ, vt tutò prodire possint (prob dolor) fautoribus & Mæcenatibus egent. Cæterùm si T. C. hasce nostras lucubrationes defendēdas susceperit, nulla inuidia, aut calumnia, in nos quicquam moliri poterit. Quòd si quæ barbarorum ac sophistarum cohors (hi namque præcipui sunt, infestissimíque bonarum disciplinarum hostes) accedat propius, vt facessat nobis negocium, confestim in pedes se conferet, vel solius nominis tui fulmine perterrefacta. Adeò siquidem heroicas illas, ac nondum satis laudatas virtutes tuas, quadam seueritate grauitatéque prudentissimè adornas (quod passim de te omnes prædicant) vt non minus tetris ac flagitiosis hominibus, terrori ac formidini sis, quàm ingenuis omnibus admirationi. Quibus quidem rebus adductus Diuus Carolus V. Imp. Tridentinæ Synodo te vnum inter alios omnes præfecit, vt singulari sapientia tua Ecclesiæ causam tuereris: sibi nimirum persuadens, te præsente, nihil transactum iri, quod non pium, non æquum, non sanctum, non denique vniuersæ Christianæ Reipubl. maximè salutare futurum esset. Quam Prouinciam adeò alacriter suscepisti, eáque fide & pietate suam pacem, religionémque Ecclesiæ restituendam curasti, vt S. D. N. P. III. P. M. te inter purpuratos illos Patres censuerit tandem annumerandum: sentiens haud dubiè se non minus accessu tuo illustraturum Senatum illum Patrum amplissimorum, quàm exornaturum amplitudinem tuam tam splendida, támque iusta pietatis tuæ, atque integritatis corona. Quocirca Illustrissimi illi, Reuerendissimique, omnes collegæ tui, summo desiderio tenentur visendæ T. Celsitudinis, in eáque suos pascendi oculos: sed inter omneis præcipuè Illustrissimus & Reue-

rendissimus

reudissimus D. D. Franciscus à Bouadilla & Mendozza, Cardinalis Cauriensis, meúsque Mecœnas maximus. Qui quidem tuarum virtutum præco, vt est studiosissimus tui, iam vellet vt moram rumperes, quò liceret sibi ac cæteris frui isto conspectu tuo, splendoréque illis tam exoptato. Cui nec potuissem equidem (quod certò scio) rem vnquam gratiorem facere, quàm si hosce labores meos, futuros ceu testimonium quoddam arctissimæ illius necessitudinis, quam inter vos mutuò alitis, consecrarem tuo numini : nec poterit Tua Celsitudo, quàm si ipsos singulari suo patrocinio dignetur. Deus Opt. Max. amplitudinem istam tuam, Antistes obseruandiss. diu nobis quàm florentissimam seruet, vt tum pietas, tum religio, tum bonarum literarum studia, sub tali coryphæo & protectore inualescant. Vale. Venetiis, ex ædibus Illustrissimi & sapientiss. viri, D. D. Ioannis Furtadi à Mendozza, in hac Republ. Oratoris Cæsarei vigilantissimi. XV. Cal. Maias, M. D. XLVIII.

GALENI PERGAMENI
De simplicium medicamentorum facultatibus.

Liber Vnus.

Cap. I.

Simplicium medicamentorum cognitio ad quid conferat.

Medicamentum quid. Nutrimentum quid. Medicamen simplex quid. Facultas quid.

Facultas est duplex, actu scilicet & potentia. Medicamentis singulis propria quædam facultas inest.

Essentiæ facultatum sunt qualitates ex quibus corpora constant.

Medicamentorum simplicium facultates exquisitè cognoscere, cùm ad variorum compositionem, tum ad inuentorum opportunum vsum, admodum necessarium est. Porrò medicamentum omne id dicimus, quod alterare nostram naturam potest: sicuti nutrimentum, quicquid substantiam augere. Refertur enim vtrunque ad aliquid. At verò medicamentum simplex, & ipsum per oppositionem ad compositum nuncupatur. Estque id quod secundum naturam suam, syncerum est. At facultas, causa quædam est effectrix : eáque partim actu, vt calefaciendi in igne, partim potentia, siue futuro tempore, quali nimirum calefacit pyrethrum. Cùm autem singulis medicamentis propria quædam effectrix facultas insit, aut purgatoria, aut vomitoria, aut alterius generis alia : nósque alibi demonstrauerimus, ex calido, frigido, humido, & sicco, corpora vniuersa constari, certè facultatum effectricium essentias (de quibus neque inter medicos, neque inter philosophos conuenit) tum in aliis omnibus, tum in medicamentis, has ipsas qualitates statuemus.

Cap. II.

Facultatis iudicandæ experimentum sumendum esse ab ea re ad quam dicitur.

Aqua frigida calfacit ex accidenti, vt calida sæpe refrigerat.

Calida & frigida facultate qua dicantur.

In primis autem ac maximè sumendum est iudicandæ facultatis experimentum ab ea re, ad quam dicitur. Nam quam vim in homine aliquod medicamen habet, in alio animali eandem non necessariò sortietur. Proximum est, vt quod ex accidenti est, distinguatur ab eo quod primariò & per se. Nam aqua frigida calorem quandoque reuocat, cutem refrigerando contrahendoque : ad quod sanè consequitur reuocatio caloris. Rursum calida quoque ipsa refrigerat sæpenumero, digerendo excalfacientem humorem. Quæ igitur admota corporibus nostris, primariò ac per se excalfaciunt, ea sanè facultate dicuntur calida : si verò contrà refrigerent, frigida : non autem quòd alba vel rubra sint, tali facultate sunt prædita.

Cap. III.

Examini medicamentorum quid requiratur.

Tenuium & crassarum partium quæ dicantur esse medicamenta.

Etenim quod ab initio ad finem vsque dum applicatum est, magis semper calfacit, aut refrigerat, id non ex accidenti, sed ex sua natura est tale. Danda autem opera est, vt quodcunque medicamen in iudicium vocare velis, diutius hæreat applicitum, omnisque sit alienæ tum frigiditatis, tum caliditatis expers, ne natiuam facultatem illius asciritia adulteret qualitas. Porrò quædam tota substantia in sese mutuò & agunt, & patiuntur : quædam vna duntaxat, aut duabus qualitatibus. Ad hæc, alia quidem tenuium partium sunt, alia crassarum : tenuium quidem, quæ facile in tenues comminui partes possunt, crassarum verò, quæ contrà.

Cap. IV.

Aquam esse ad vitam maximè necessariam.

Aqua summè frigida in quibus calorem reuocet.

Aqua potabilis frigida existit.

Si igitur primò aquam, quæ & communissima vniuersis hominibus tam sanis quam ægris est, & ad vitam maximè necessaria, nec frigidam insigniter, nec calidam, corpori temperato applicueris : dein iis quæ natura sint intemperata : tertiò, quæ aliquo affectu tenentur : temperato quidem admota, plusculo tempore omnino ipsum refrigerabit : intemperato verò, citius quidem refrigerabit id quod frigidius natura fuerit, tardius autem quod calidius : semper tamen refrigerabit, cùm videlicet talis existens, nequeat reuocare calorem, quemadmodum summè frigida, quæ si quadrato, aut iuuenilis corporis naturæ pauculo, fuerit tempore admota, caloris molietur reuocationem. Sin aliter vtaris, semper refrigerabit: id quod etiam facit admota iis, qui simplici laborant affectu. Nam vbi affectus compositus fuerit, contingit aliud primariò à medicamento fieri, aliud ex accidenti : vt licet cernere in phlegmone, quæ calidæ copiosæque fluxionis est soboles. Siquidem quæ modicè excalfaciunt pharmaca, dum superfluitatem euacuant, id quod affectum est, protinus frigidius efficiunt. Aqua itaque potabilis vtrobique videtur frigida : id quod non licet de iis asserere, quæ sulfureæ, bituminosæ, atque nitrosæ existunt. Imò verò neque marina ipsa, priusquàm ascititium frigus summum acceperit, admodum refrigerare conspicitur. Ergo quæ exactè ac syncerè aqua est, omnis alterius substantiæ

Aqua omnis ſyncera, eſt naturaliter frigida.
Aquæ miſtæ qua ſint.

miſtione vacans, ea neceſſariò ex ſua facultate eſt frigida. Si qua verò per bituminoſa, ſulfurea, nitroſa, aut aluminoſa loca effluens, aliquid ſecum eius ſubſtantiæ abſterſerit, miſta iam ea eſt, non autem exactè aqua. Quòd ſi etiam ipſi quæ potabili igneam aut eſſentiam, aut qualitatem adieceris, ſic etiam quodammodo compoſitam illam effeceris. Quinetiam aqua limoſa, quali apud Ægyptum vtuntur, compoſita quadantenus eſt: ſed ea per fictilia vaſa optimè percolata, quampuriſſima efficitur.

Aqua limoſa apud Ægyptũ vtuntur.

Cap. V.

Aqua debet iudicari guſtu, viſu, & olfactu.

Iudicatur autem aqua guſtu, viſu & olfactu. Siquidem guſtu eſt pura, ſi omnis qualitatis expers videatur. Viſu, ſi ſyncera & pellucida fuerit. Sic nec odoratu vllam præ ſe ferre qualitatem debet, vt ſunt quædam prauitatis extremæ, quæ aut aciditatem, aut acrimoniam, aut ſalſedinem, aut putredinem præferunt. Igitur aqua, quæ abſque his eſt omnibus, vt ad naturam certè, ne ipſa quidem ad amuſſim ſyncera fuerit, ſicuti neque aliud vllum ſenſibilium elementorum, ſed vt ad ſenſum & vſum, ſyncera eſt. Quæ itaque examinanda venient medicamina omnia, omnis extraneæ qualitatis valentiſque aliena ſunto,

Elementum purum minimè reperitur.

Cap. VI.

Aqua omnis dulcis refrigerat.
Ceratum humidum ablutum frigida, calidos omnes affectus refrigerat.

Quòd autem omnis aqua dulcis manifeſtò refrigeret, hinc diſcas licet, quòd ſi ceram oleo liquaueris, humidum ceratum confeceris, ac poſtea ipſum refrigeratum, largiorique affuſione frigidæ ablutum admoueris, valenter eos qui febre vruntur refrigeret, ſi hypochondriis ſupponatur: necnon omnem phlegmonem, herpetes, carbunculus, eryſipelata, phygethla, & breuiter omnes calidos morbos; id quod non contingeret illi per aliquam nuper dictarum aquarum, quæ calidis aduerſantur affectibus, calidæ nimirum cùm ſint.

Cap. VII.

Aqua potabilis ſola eſt humida.

Cæterùm quòd aqua quoque potabilis ſola ſit inter propoſitas humida, ex eadem diſces methodo. Nam ſi vlcera ſupra modum ſicca hac irriges, ſtatim admodum humida & mollia reddentur, cùm aliæ aquæ vniuerſæ vlcera deſiccent, nonnullæque etiam ob acrimoniam exaſperent. Quin etiam ſitienti, dulcis aqua remedio eſt: cęteræ verò, acerbiorem etiam ſitim relinquunt. Tum aqua inter cutem laborantibus aduerſiſſimum eſt & poculum & lauacrum aquæ dulcis. Salſarum verò, nitroſarum, ſulfurearum bituminoſarumque omnium ſanè perutile. Imitari autem potes, ſicuti marinam ſic aliarum quamlibet, ſubſtantia videlicet admiſta, quæ in quaque vincere cernitur.

Aqua dulcis reſtinguit ſitim.

Hydropicis quarum vſus aquarum ſit vtilis.

Cap. VIII.

Aqua natura. Aquam ſummè humectare.

Aquæ igitur propria natura humida & frigida eſt. Cæterùm ſummè quidem humectat, ſiue tepida, ſiue temperata ea ſit: non autem calfacit ſummè, niſi quæ extremè ferueat. Quòd ſi corpus aliquod euctratum, calida moderate perfundas, in ipſo quidem perfuſionis tempore, calidius ſimul atque humidius efficies: paulò verò pòſt, id ſeipſo euadere frigidius, non tamen ſiccius, conſpicies. Nam tametſi humores qui in vaſis, aliiſque communibus ſpaciis ſunt, per id genus perfuſiones vniuerſi exhauriantur, ipſa tamen vaſorum corpora, & vniuerſum genus carnoſum ſeipſo humidius redditur. Quale exemplum, quamuis ratione diuerſa, licet in ſenibus videas: qui cùm genuinas partes, quàm adoleſcentes, magis ſiccas ſortiãtur, pluribus tamen excrementis redundant. Hanc itaque humectandi vim ſolam, nunquam aqua deponit: neque enim ſiue feruens ſit, ſiue etiam extremè frigida, partem cui affuſa fuerit, ſicciorem efficit: quanquam ob euaporationem quæ à calida perfuſione excitari ſolet, perfuſa particula nõnullis longè ſiccior videatur, cùm præſertim vapor, humor ſit extenuatus.

Senes partibus ſolidis ſunt ſicci, excrementis tamen corpus humidi.

Vapor humor eſt extenuatus.

Cap. IX.

Ignis potentia eſt, quod facile in ignem vertitur.
Facultate aliquid, ex aduerſo diuiditur ei quod actu.

Nec verò vſqueadeo abſurdum fuerit, quod facilè in ignem vertitur, id calidum facultate putare. Vnum quippe ex iis quæ facultate talia dicuntur, eſt id quod ex propria eius quod dicitur materia, tale eſt facultate, vt, ſi quid facile in ignem vertitur, id non actu, ſed facultate eſt ignis. Nam hoc quod eſt facultate, ex aduerſo ei diuiditur, quod eſt actu: ſicuti & quod eſt per ſe, huic quod ex accidenti contingit.

Cap. X.

At quibus conſiliũ eſt, tutò à rebus extraneis, ad corpora tranſire animalium, videre primùm debẽt, an tenuis ſit eſſentiæ, an craſſæ, quod explorãdum venit. Secundò, an ſibi continuum, denſumq; ac ſolidum: an interuallis interceptum, an rarum.

Cap. XI.

Calida poteſtate, vt nos calfacere poſſint, debent prius in tenuia comminui.
Piper calfacit

Eorum autem quæ in confeſſo eſt facultate eſſe calida, nullum omnino apparet nos calfacere, priuſquam in tenuia ſit comminutum. Nam ſi quis piper integrum cuti inſpergat, nullam planè caliditatem percipiet: ſi verò pollinis inſtar cuti inſpergatur aut linguæ, excalfaciet vtique, ac potiſſimum ſi fricueris. Quare multa quidem facultate ſunt calida, facileque in ignem vertuntur, quæ nos tamen haud facilè excalfaciunt. Ignis ſiquidem, vt qui omniũm tenuiſſimus & calidiſſimus ſit, minimo negocio penetrat illa, atque vincit. Noſtra autem caliditas, præterquã quòd craſſæ eſt eſſentiæ, halituoſaque, adeò exiſtit infirma, vt ægrè quod contingit permutet. Quare nihil eorum quæ calfacere nos vidẽtur, perinde vt ignis calfacere poteſt, ſed tanquam materia quæ accenditur facile. Siquidem mutationis principium à noſtra caliditate accipientia, vt calami aridi ab igne, nos contra recalfaciũt, & veluti partes fiunt quædã natiui caloris, vt ignis illi. Quare mirandũ non eſt, ſi quædam medicamenta primæ quidem mutationis principium à noſtro calore nacta, inde iam pergant, eum quoque qui mutabat, vincere & ſuperare.

Ignis omnium tenuiſſimus & calidiſſimus eſt, ob idque facile penetrat.
Caliditas noſtra craſſa eſt eſſentiæ.

Calfacientia corpus, ab eo initium caloris aſſumere.

Cap. XII.

Corpus vniuerſum eſſe tranſpirabile.

Porrò cutis omnis in primo ſtatim ortu ſibi continua cùm ſit, temporis ſpacio pertũditur, ſic vt vniuerſum corpus fiat perſpirabile, arteriæque ipſæ (quæ in cutis meatus, quẽadmodum venæ, aperiuntur) vndequaque ſe dilatantes, per poros attrahant, nõ aërem modò, halitũmque, ſed quicquid etiã trahi facilè poteſt, ac præ tenuitate ſua, motum ipſius ſpiritus conſequi. Quamobrem quicquid piperis ad exactiſſimum fuerit redactum pollinem, veriſimile eſt, ſimul cum ambiente aëre, ab ipſis arteriis attrahi, protinuſque à calore natiuo alterari, idque tum ob paruitatem, tum ob ingenitam vt à calore alteretur aptitudinem.

Medicamenta omnia quo pacto in corpore ſuas vires exerceant.

Quod

Quod quidem ſi ſemel illi inſit, per totum corpus, temporis progreſſu, perlatum, ipſum recalfaciet: prius tamen calfaciens ſibi proximiores particulas. Vnde liquet, craſſorum nullum, priuſquam ad viguem comminuatur, neque ipſum à noſtro corpore quicquam perpeti, nec rurſus in nos poſſe agere. Quod verò in pipere adduximus exemplum, idem licet ad alia transferas, ſiue ea calefaciendi, ſiue etiam refrigerandi facultatem ſortiantur.

Cap. XIII.

Rara quæ ſint.
Rara quàm ſpiſſa cur accendantur facilius.

Conſiderandum autem eſt non ſolùm, craſſarum ne ſit partium, an tenuium, explorandorum medicamentorum ſubſtantia: verumetiam, rarane an ſpiſſa, denſáve. Voco ſanè raram, cuius partes inanibus ſpaciis ſunt interceptæ. Vbi igitur ſpaciis eiuſmodi multis, quæ plena ſemper ſunt aëre, corpus fuerit diſtinctum, facilius quàm ſpiſſum accenditur, etiamſi calidius illo non fuerit. Nam qui in iis ſpaciis continetur aër, primo ſtatim ignis occurſu accenditur, atque inflammatur (aer enim accenſus eſt flamma, quemadmodum terra, carbo) vnà verò ſecum corpus vniuerſum accendit. Sic itaque calamos aridos ignis exurit celeriter, tametſi minus alia ſubſtantia calidos, idque ob meatuum multitudinem, quos prius aër occupabat; quorum argumentum ſummum, calamorum leuitas eſt. Nam ſiccum natura corpus, leue eſſe alioqui non poſſet. Quæcunque autem fiſtuloſa ſunt, multúmque vacui obtinent, pondere exiſtunt leuia. At calamus à noſtro corpore ægrè calfieri poteſt, quòd eſſentiæ ſit craſſæ. Si igitur alicuius medicamenti ſubſtantia tenuis ſit & continua, eandem in nos naturam oſtendet, quàm prius in ignem: ſin autem rara ſit & craſſa, fieri poterit vt ab igne quidem alteretur perfacilè, non tamen à calore noſtro, ac proinde nec nos recalfaciat.

Flamma eſt aër accenſus. Carbo eſt terra accenſa.

Fiſtuloſa omnia ſunt leuia.

Cap. XIV.

Aqua igni aduerſiſsima, vtpote frigida & humida.

Quamuis aqua ipſa tenuis ſubſtantiæ ſit, non tamen ob id ex ſua natura nos calfacit: nec proprium eſt ignis nutrimentum, ſed potius extinguit illum, vt quod illi ſit aduerſiſſimum. Nec mirum ſi cum igne tum calidiſſimo, tum ſicciſſimo pugnet aqua, frigida & humida exiſtens. Porrò oleum, tametſi in flammam vertatur facilè, non tamen admodum celeriter, nec manifeſtè nos calfacit, ob lentorem ſubſtantiæ, quo tenacieter inhæret iis, quæ ſemel contigit: neque ab ambiente facilè aut extenuari, aut augeri valens, nec promptè intus in corpus tranſumi. Aqua verò & celerrimè in halitum ſoluitur, & expeditè digeritur. Quòd ſi in idem vas coniectam aquam, oleúmque decoquas, prior aqua abſumetur.

Oleum cur obſcurè nos calfaciat.

Aqua feruens ſimul cum oleo, citius quàm illud abſumitur.

Cap. XV.

Calfaciens actu & potentia, vtrumque duppliciter dicitur.

Vt autem calfacientium, aliud eſt ſimpliciter calidum, vt ignis: aliud exuperantia, vt qui in nobis eſt calor: ſic eorum quæ facultate ſunt calida, aliud quidem ad id quod primò & abſolutè eſt calidum, aliud verò ad id quod per exuperantiam refertur. Non ergo quod citius accenditur, protinus ad nos ſimpliciter apparet calidius.

Cap. XVI.

Concreſcentia in glaciem facilius, temperamenti ſunt frigidioris, ſi vtrobique eadem conſiſtentia [illegible]

Sed neque citra limitationem, ex eo quòd aliquid in glaciem cogatur, debemus frigidum eſſe colligere. Nam in iis quæ eandem habent aut tenuitatem, aut craſſitudinem conſiſtentiæ, quod ocyus à frigore congelatur, temperamenti eſt frigidioris. Si verò alterum ſit tenuius, puta (exempli gratia) vinum: alterum craſſius, vt oleum: non eſt neceſſe aut citius aut magis concreſcere quod eſt frigidius: niſi frigiditatis exceſſus, quæ huic ineſt, exceſſum craſſitudinis, quæ ineſt alteri, ſuperet.

Cap. XVII.

Tenuia corpora promptè incaleſcunt, atque refrigerantur.
Ignis non congelatur.

Eſt autem refrigerari, frigidam qualitatem recipere: ac congelari, dureſcere eſt præ frigore. Quæcunque igitur corpora tenuis eſſentiæ ſunt, promptè tum incaleſcunt, tum refrigerantur: at non æquè congelantur, vt aër & ignis. Nam hic planè non congelatur: ille autem, nempe aër, non perinde vt vitrum, pix, cera, reſina & bitumen, cuius quidem tametſi calidiſſimum ſit, terrenitas tamen craſſitiéſque, ad congelationis celeritatem adiuuat. Porrò aquam quæ celeriter & incaleſceret, & refrigeraretur, meritò leuiſſimam eſſe dixit Hippoc. Nam quantò tenuior fuerit, tantò pati erit promptior. Atqui quæ tenuior eſt, minimum habet limi terreſtris. Non ergo abſolutè ex materiæ paſſionibus ad ignem, coniicere eius ad nos facultatem oportet: cùm multò ſecurius ſit hoc indicium, quo ad noſtrum corpus quippiam examinamus. Quòd lac ſimilare non ſit, nec vndequaque ſibi ſimile, coagulatio indicat, qua ſeroſæ partes à caſeoſis facilè ſeparantur. In vniuerſis etiam liquoribus, qui à fructibus exprimuntur, craſſum defertur quippiam, quod ſpacio temporis ſubſidet, vocaturque fæx in vino, in oleo autem amurca. In aceto verò eſt eiuſmodi quippiam, ac forſan ipſum eſt, quod caloris eſt particeps. Nam quod frigoris, id quod tenue eſt. At acetum maiori ex parte frigidius eſt, quàm calidius.

Aquæ quæ dicatur leuiſſima.

Lac non eſſe ſimilare.

Fæx
Amurca.

Acetum maiori ex parte frigidius quàm calidius exiſtit.

Cap. XVIII.

Perperàm igitur faciunt, qui vſqueadeo calidum eſſe acetum pronunciant, vt cauterio illud aſſimilent: cùm tamen nec tantam ſenſu percipiamus in aceto caliditatem, nec ipſum cruſtas, inſtar cauterij, excitet. Conſtat ſiquidem, vbi per cauteria conſilium eſt ſanguinem ſiſtere, cruſtam relinqui haud exiguam, quæ veluti operculum fit corporibus ſanguinem profundentibus. Ac proinde illis cauteria planè candentia applicamus, quæ haud quidem quòd calfaciant, ſed quòd vrát, atque ſubiectis partibus operculum, quam Græci vocant eſcharam, relinquant, fluentem ſanguinem ſupprimunt. Itaque acetum, haud perinde vt cruſtas facientia medicamenta, ſed potius vt aſtringentia, citra cruſtam, ſanguinis fluores cohibet: qua ratione non excalfacere, ſed refrigerare potius ipſum exiſtimandum eſt.

Cauteria ſanguinem ſupprimunt, quod relinquant eſcharam.
Acetum qua ratione fluentem ſanguinem ſiſtat.

Cap. XIX.

Idiotarum iudicium cur incorruptum.

Si verò idiotam aut plebeium aliquem (nam horum in iſtiuſmodi rebus incorruptum eſt iudicium, quia nulli dogmati ſeruiliter ſunt addicti) temperato aceto ex ſpongia fouerimus, dein autem interrogauerimus, num calorem an frigus percipiat, fatebitur quidem ſe, primò ſanè frigus percipere: poſtea autem nempe ſpongia ſublata, ſenſim naſcentis in parte quandam caloris phantaſiam ſentire. Vnde perſpicuum eſt, omnino quidem frigidum eſſe acetum, obtinere tamen quendam calorem qui acrimoniæ ratione per accidens ſucceſſu temporis corpora calfacit: niſi fortè vbi

Acetum eſt frigidum, quamquam caloris particeps.

laxus ac doloris expers tumor infestat. Si quis etiam illò ab illata thapsia vtatur, ardor aceto restinguitur: non quòd acrimoniam & mordacitatem obtundat, vt oleum atque rosaceum, sed quòd euidenter refrigeret. Quare nisi molesta facultatis asperitas illi inesset, non alio vtendum ad refrigerationem foret.

Acetum ardorem à thapsia excitatum, sua refrigeratione restinguit.

C A P. XX.

Cùm autem alij ob acrimoniam ipsius, calidissimum esse acetum contendant: alij contrà, maximè frigidum, quòd putent ipsum grumos constringendo dissoluere, verisimile est id iuxta medium consistere. Quippe si longè ab extremorum vtroque distaret, non tanta incidisset de facultatè ipsius controuersia.

Aceti temperaturam non longè à media distare.

C A P. XXI.

Quia verò quæ neutra sunt, dicuntur tripliciter, secundum diuisionem Herophili, partim ambotum extremorum participatione, partim neutrius, partim nunc illius, nunc huius: mihi sanè tum acetum, tum etiam rosaceum, vtriusque extremi necessitudine, esse neutra videntur: & quòd nunc quidem sensibiliter calfacere, nunc refrigerare cernantur.

Neutra dici tripliciter.

Acetum qua ratione dicatur neutrum. Rosaceum qua ratione dicatur neutrum.

C A P. XXII.

Quod verò ad aërem spectat, iudicatur eius tenuitas, ex sola in tenuia diuisionis celeritate. Cæterùm si ea ratione ignis sit tenuis, haud omnis ignis tenuis existimabitur, cùm æs & ferrum fiat ignis, non tamen quam antea tenuius. At flammæ, cùm aliud sint ignis genus, reuera tenues existunt. Quocirca non omnis ignis est tenuis, nec quidquid tenue, protinus & ignis fuerit. Nam prima ignis quidem est, & non tenuis: & aër tenuis, verùm non ignis.

Aëris tenuitas vnde iudicetur.

Ignem omnem non esse tenuem. Tenuia omnia non esse ignẽ.

C A P. XXIII.

Quocirca minimè concedendum arbitror, acetum, quòd mordax & tenue sit, calidum continuò esse. Nec enim quicquid mordax fuerit, & id calidum est: fortè verò, nec quidquid mordax fuerit & tenue.

Mordacia omnia non esse calida.

C A P. XXIV.

Eorum igitur medicamentorum quæ vehementer aut refrigerant, aut calfaciunt, non sunt facultates ambiguæ. Verum ea de quibus dubitare contingit, neutra omnino esse necesse est. Pleraque autem, vt ad sensum simplicia, ex pugnantibus facultatibus constant: ob quas quidem fieri potest, vt acetum vim illam obscurè calfaciendi, quam ostendit, sortiatur, existens alioqui tenue, refrigeratorium atque exiccatorium medicamentum. Etenim quidam efflorescere rubor in partibus ab aceto irritatis conspicitur.

Neutra esse de quibus dubitari contingit.

Aceti facultas.

C A P. XXV.

Cæterùm non sat est generaliter vires medicamentorum cognoscere, quòd hoc videlicet calfaciat, illud autem refrigeret, nisi etiam ipsarum facultatum excessus & gradus, accuratissimè didicerimus. In qua quidem cognitione, tum artificialis simplicium vsus est constitutus, tum ratione proficiscens ac methodo compositio: ipsorumque compositorum recta vsui accommodatio.

Facultatum medicamentorum excessus & gradus discẽdos esse.

C A P. XXVI.

Perperàm autem superioris seculi homines à compositis orsi medicamentis, eorum quæ in illa ingrediuntur medicamentorum simplicium vires diiudicabant, cùm non liceat rectè composita ipsa cognoscere, priusquam simplicia sigillatim examinarimus.

Composita cognosci non posse, simplicibus ignoratis.

C A P. XXVII.

Atque hi quidem, cùm citra iudicium simpliciterque compositis omnibus facultatibus fidem habent, vel Empiricis ipsis reprehensionis locum & occasionem exhibent.

C A P. XXVIII.

Cùm autem non aliunde ignem calidum esse, ac glaciem frigidam cognoscamus, quàm ex sensu ipso: omnino stupidi sunt, qui sensus esse contemnendos existimant.

Sensus cur non sint contemnendi.

C A P. XXIX.

Porrò æstiuo tempore oxycrati potu, quidam planè refrigerantur, atque sitis expertes permanent. At nondum constat, an id aceti causa contingat. Dixerit tamen aliquis, aquam tardioris distributionis cùm sit, ab aceto, tanquam vehiculo, duci digerique in vniuersas partes. Sic etiam si cum vino bibatur aqua, sitim efficacius extingui, quam si sola. Refrigerationem itaque sitisque sanationem ab aqua prouenire, vt quæ frigidæ humidæq; naturæ sit: cæterùm adminiculo esse, ac veluti alas illi ad omnes corporis partes permeãdas, tum vinum, tum acetum: quæ ipsa nequaquam frigida sunt & humida: alioqui ad restinguendam sitim, præstaret ea sola, quàm cum aqua, exhiberi. Porrò vt à vino apparet homini semper sitim increscere, sic ab aceto, interim quidem augeri, interim verò sedari.

Oxycrati vires.

Aquam ab aceto deduci per vniuersum corpus.

Aqua vino permista, quàm sola, cur efficacius restinguat sitim.

Vinũ semper adauget sitim.

C A P. XXX.

Cùm igitur sitis, partim humoris inopia, partim caloris copia proueniat: neque à sicca dispositione prouenientem sitim, neque à calida & sicca eorum sanare vnquam potest acetum. At si quando in vnum coeant humiditas atque caliditas, eiusce sanè sitis, acetum medela optima existit. Siquidem humectare nequit: at refrigerare, non mirende. Verùm siti quæ ex composita affectione, videlicet calida & sicca, nascitur, composita medela est oxycratum, quod ex aceto constat tenuium partium, atque refrigerante: & ex aqua, quæ non modò refrigerat, sed humidorum etiam omnium est humidissima. Nihil enim aqua est humidius.

Sitis vnde exoriatur.

Acetum cui siti remedium sit.

Oxycratum ex aqua & aceto constat.

Aqua humidorum omniũ est humidissima.

Medicamenta quæ iudicare volumus, qualiter expendere oporteat.

C A P. XXXI.

Per se autem solum, quod iudicandum est, expendere oportet, tum in sanis temperatisque corporibus, tum etiam in temperatis: ac præterea in iis qui alicui sunt morbo obnoxij. In temperatis quidem, vt suprà: in intempetatis autẽ, sicuti dixit Hippoc. Natutis picrocholis vtilissimum esse acetum, at melancholicis aduersissimum. Porrò in morbo aliquo affectis, si simplex fuerit, in simplici exploretur affectu: sin mistum alicui, necessum est id cui miscetur, temperatura sit mediũ. Siquidẽ quod medio coniunctum fuerit, ipsum eorũ quæ perficietur, existet causa. Quare si acetum simplici cerato cõmisceas, cerato ipso lõgè frigidius medicamẽ effeceris: eritq; tibi id remediũ vel optimũ, ad erysipelata, phlegmonas, herpetes, & carbúculos.

Acetum biliosis esse vtilissimum, aduersissimum melãcholicis.

Ceratum simplex aceto imbutum, contra tumores calidos optimum esse præsidium.

Sin

Sin autem quod mistum est, tanquam simplex expendas, hallucinaberis. Nam quemadmodum ærugo nequit carnem producere, sed cæratum quod illam recipit: sic vlcerum glutinatorium, non acetum, sed oxycratum est. Quippe acetum per se, vlcera erodit & mordicat.

Oxycratum vulnera glutinat.

C A P. XXXII.

Astrictoria omnia haudquaquam conglutinare, neque glutinantia omnia astringere.

Iam verò cùm liceat ex astrictoriis complura offendere, quæ minimè sanè conglutinent: sicuti ex conglutinantibus haud etiam pauca, quæ minime astringentia videntur, falluntur quàm absurdissimè, qui astrictoria omnia conglutinare, conglutinantia omnia astringere profitentur.

C A P. XXXIII.

Astringentia omnia haudquaquam refrigerare.

Miserè etiam hallucinantur, qui astringentia omnia refrigerare dictitant: cùm si nihil aliud, saltem chalcitis, chalcanthos, & misy, quæ valenter astringunt, tantam assequuta sint caliditatem, vt nos etiam exurant.

C A P. XXXIV.

Dioscoridem suggillat Galenus.

Herodotus autem & Dioscorides, quòd medicamenta quædam profluuiis alui, atque dysenteriis medeantur, ob id astringentia ea esse colligunt: cùm tamen ne minimum quidem astrictionis sortiantur, sed potius rarefacientia & laxantia sint. Nam (exempli gratia) caprinus adeps omnibus quæ & gustu & facultate sunt astringentia, aduersissimus est: iis tamen quæ acria & mordaci per aluum fluunt, manifestè efficaciterque auxiliatur: quòd scilicet concrescat facilè, inungaturque intestinis, ac plurimo tempore inhærens, illa demulceat & foueat: cùm videlicet condensare, constringere & constipare, opus sit astringentium.

Caprillus adeps contra tinesmum reticillum ... cur sit salutare præsidium.

Astringentium opus.

C A P. XXXV.

Tangibiles qualitates.

Visui quæ subiiciantur.

Gustui quæ subiiciantur.

Vnaquæque sensibilium natura, priuatim subiecta est, tactui quidem caliditas, frigiditas, durities, atque mollities: albedo verò, nigredo, atque vt summatim dicam, vniuersum colorum genus, visui: amaritudo, dulcedo, austeritas, acerbitas, aciditas, salsedo, acrimoniáque, gustui. Planéque demens videatur, si quis gustu colores iudicare tentet, aut sapores visu: similiterque & de aliis sensibus. Siquidem tactu iudicandæ sunt differentiæ tangibiles, auditu audibiles, odoratu odorabiles. Omnis autem inuentionis demonstrationisque principia sunt, quæ sensui atque intellectui euidentia existunt.

C A P. XXXVI.

Saporum diuisiones ex doctrina Platonis.

Porrò Plato in Timæo, sapores (quos Græci χυμὰς appellant) duos primùm assignat, eósque vt speciei eiusdem, sic ratione maioris & minoris inter se differentes. Quorum sanè alterum austerum, alterum acerbum (qui ex illius intensione procedit) nominat. Secundam speciem facit, eorum qui illis oppositi sunt, nitrosorum videlicet, salsorum & amarorum. Et in his quoque amarus ex nitrosi prouenit intensione. Salsus verò, aut nitroso imbecillior est, aut astrictionis quoque assumens aliquid. Deinde à Platone actis expositus est: mox acidus: postremò dulcis. At à Theophrasto additus est vnctuosus, quem nimirum omisit Plato, vt qui ad gustum nihil attineret.

Vnctuosum saporem nihil attinere ad gustum.

C A P. XXXVII.

Sapores exactè exponere impossibile.

E[illegible]ponere autem hos [s]apores exactè, impossibile est, quandoquidem neque a iam vllam sensoriam passionem, cum tamen qui tali sensu communi est, recordari fuerit possibile. Igitur quando quod linguæ nostræ fuerit admotum corpus, vehementer desiccat, contrahit, & in multam profunditatem vsque illam exasperat, sicuti pira sylnestria immatura, & corna, eiusmodi omne appellatur acerbum, ab austeris tantum intensione diuersum. At quod astringens vocamus, idem videtur significare quod austerum, aut etiam commune esse genus tum huius, tum etiam acerbi. Quæ verò linguam, dum contingunt, non contrahunt, neque constipant, sed detergũt potius & abluunt, etiamsi astringentium quippiam permistum habeant, hæc omnia salsa cognominamus. At quæ his etiam magis detergunt, ita vt etiam molestè exasperent, amara vocantur. Porrò quæ mordicant roduntque, idque cum valida quadam caliditate, dicuntur acria: sin hæc absit, acida: cæterùm hæc fermentandi quoque vini obtinent. Rursus, quæ veluti inungunt atque implent, in statumque suum restituunt exasperatas ac veluti erosas linguæ particulas, hæc, si cum voluptate manifesta contingant, dulcia: sin hac sine, pinguia vocantur. Quòd si ex calido, frigido, humido & sicco, coëuntibus, vniuersa constent, verisimile profectò est, dictarum quanque qualitatum, ex horum etiam miscella constari.

Acerba quæ.

Astringens esse commune genus austeri & acerbi.

Salsa quæ dicantur.

Amara quæ.

Acria quæ.

Acida quæ.

Dulcia quæ.

Pinguia quæ.

Sapores omnes ex miscella quatuor qualitatũ primarum nasci.

C A P. XXXVIII.

Medicamenta singula talia dici, qualia erga nos sunt.

Verùm non quale vnumquodque ex se sit, & ad totam naturam, sed quale secundum corpus nostrum, consideramus. Alioqui nec acetum, nec marina aqua nos exiccare possent, sicuti nec sicca dici, cùm vtrunque illorum sit actu humidum. Cæterùm si nos exiccare appareant, sicca dicentur, ad nos videlicet, & nostram naturam, parem siccandi vim obtinentia: de cæterisque qualitatibus idem est ferendum iudicium. Quare facultatum omnium quæ medicamentis insunt, experientia erit certissima indicatrix. Quam qui relinquunt, non solùm falsa pro veris ducunt, sed tractationis etiam vtilitatem destruunt. Idcircò prius delendi sunt dispungendique omnes paralogismi à discentium animis, quàm vera disciplina imbuantur. Nam quemadmodum corpora impura, quantò magis nutries, tantò magis lædes: sic quoque si impuris animis nutrientes sermones offeras, non modò nihil profis, verumetiam magnopere obfueris.

Experientia est certissima indicatrix facultatum quæ medicamentis insunt.

Impuros animos prius esse à paralogismis purgandos, quàm vera doctrina imbuendos.

GALENI PERGAMENI
De simplicium medicamentorum facultatibus,

LIBER SECVNDVS.

C A P. I.

NOn desunt qui nobis, mortales cùm simus, à sensibus auspicandum esse contendant, ad facultates omnes examinandas in illis tamen perpetuò immorandum non esse, sed ad partem diuiniorem accedendum, nempe rationem. Sensum quippe & animantibus inesse rationis expertibus: rationem autem solam, hominibus esse cum diis communem.

Rationem solam esse nobis communem cum Diis. Sensus deserendos non esse.

Qui sophistæ non sentiunt, si à sensibus recedendum sit, demonstrationis primordia futura esse longè incertiora, quàm ea quæ demonstranda veniunt.

C A P. II.

Ambiguum nihil esset, si omnia sub sensus caderent. Ratio cur interponenda.

Equidem optarim nullas non res clarè sub sensus nostros cadere, nec quicquam esse quod illus fugeret. Hoc enim pacto nihil ambiguum vnquam aut anceps foret. Verùm quoniam illos quædam effugiunt, rationem ipsis superinducere conandum est, sic tamen vt nec confusa, nec infinita colligamus, sed ante omnia, nominum significata diligenter definiamus: deinde quod ex se quid agit, ab eo quod per accidens, separetur. Irridendi autem meritò sunt, qui de olei aut rosæ colore nimis anxiè ratiocinantur, cùm rebus ipsis variè vti liceat, de illisque periculum facere. Ac tales mea quidem sententia, perinde factitare videntur, atque ij qui ex aliqua imagine cognoscere quempiam conantur, quem etiam viuum intueri, maximè illis est licitum.

C A P. III.

Rosas quòd rubræ sint, calidas esse dicentes, quotupliciter peccent.

Tribus ergo modis in sermone peccant, qui aiunt rosas temperatura esse calidas, quòd sint rubræ. Primum quòd non demonstrata hac propositiona, Omnis ignis ruber: conuertere ex hac aliam, videlicet, Omne rubrum est ignis, tanquam veram conantur. Secundò, quòd nesciunt, propositiones quæ ex mutuò veris conuertuntur, non autem simpliciter conuertentes veras existere. Tertiò, quòd etiamsi mutuò conuerterentur, non tamen omne quod colore sit rubro, calidum esse, ex mutua illa conuersione sequatur, sed rubrum omne esse ignem: id quod minimè inuestigamus. Eodem errore tenentur, qui ex odoribus, medicaminum facultates coniiciunt. Nec enim quicquid bene redolet, calidũ est: nec quicquid calidũ est, bene olet. Quinetiam nec si quid graueolens est, calidum etiam fuerit: nec si calidum, etiam graueolens. Sic nec si quis, quicquid grauiter oleat, frigidum dicat: nec si quicquid frigidum sit, olere grauiter, verum dixerit. Siquidem calidorum innumera sunt, partim bene olentia, partim grauiter, partim neutra: atque frigidorum similiter. Quanquam quid calida dico: ac frigida, cùm dicere debeam nos calfacientia, & refrigerantia: Etenim aliud est facultate calidum, aliud actu. Et huius quod actu calidum est, aliud absolutè dicitur calidum, aliud per exuperantiam, aliud ad symmetrum sui generis, aliud ad quiduis obuium collatum. Homo autem non absolutè calidus, quemadmodum ignis, sed exuperantia calidus dicitur: quòd maior in eo portio calidi sit quàm frigidi. Ergo & quæcunque ad hunc modum dicuntur calida potestate, illum dicũtur excalfacere: facilèque de ipsis iudicium sumitur per experientiam solam, cui adiunxeris paucos quosdam epilogismos. Quare neque à calore, neque ab odore, neque à consistentia, aut huius generis aliquo, de medicamentorum facultatibus est opus ratiocinari.

Propositiones quæ ex mutuo veris conuertũtur, sunt veræ.

Odores non indicant facultates medicamẽtorum.

Calidum multipliciter dicitur.

Homo non absolutè, sed per exuperantiam calidus dicitur.

Calor non satis est ad iudicandas medicamentorum vires.

C A P. IV.

Sophistæ vtũtur inductionibus & exemplis.

Taceo sophistas minimè quidem rationibus scientificis vti, sed aut inductionibus, aut exemplis. Differt autẽ, ex exemplis quippiam suadeas, an ex inductione. Siquidem qui ex exemplis fidem facit, vnum aut duo generis eiusdem affert, aut certè planè paucula, plerisque cæteris prætermissis. Qui verò ex inductione, omnia comprehendere nititur, quæ per experientiam sunt cognita. Quare talis inductio vehemens est, ac plurimum persuadet.

Inductio quàm exemplum validior.

C A P. V.

Olei effectus varij.

Oleo incocta redduntur sicca.

Quod verò ad oleum spectat (quo de multa Archidamus citra demonstrationem atque ineptissimè prodidit) quæ in ipso coquuntur omnia, sicca & friabilia efficit, contrà quàm in aqua contingit: quæ verò sunt illo imbuta, magis propriam humiditatem conseruant, quàm si eo madidata non essent. Quinetiam scillæ & vrticæ morsus oleum persanat: & cùm reliquum vniuersum corpus demulceat, tantum oculos mordicat, necnon guttur exasperat. Subducit autem aluum, lassitudines tollit, tueturque inunctos à frigore, atque lora emollit, insectáque animalia perimit. Quorum omnium causam reddere debuisset Archidamus. Porrò coci oleo tum carnes, tum pisces, interim dum assantur, oblinunt, quòd siccæ adustæque extimæ eorum reddantur partes, si assentur citra talem vnctionem. Athletas etiam oleo gymnastæ inungunt, quòd præsentem quidem lassitudinem soluat, occurrat autem futuris: ac breuiter frictionem tum æqualem, tum mitem efficiat, corpusque ad motus futuros præparet.

Oleum oculos mordicat.

Oleum aluum subducit.

Oleum insecta perimit.

Oleum lassitudinem leuat.

C A P. VI.

Archidami opinio conuellitur.

At Archidamus non solùm quæ in multis perspicuè apparent contemnit, sed hac etiam parte iure taxandus est, quòd dicat, meliorem esse frictionem siccam ea quæ cum oleo adhibetur, quia corpus durius & siccius iis qui inunguntur, euadat: mollius autem iis, qui fricantur sicci. Falli prætetea mihi in hoc videtur, quòd similiter affici putet tum ea quæ in illo coquuntur, tum eos qui fricantur. Neque enim eadem agere dixerim oleum calidum, frigidum, temperatum, repidum aut feruens, sicuti neque aquam ipsam. Nam qui obscuro simile fuerit, herbas in oleo feruente coquere, ac exercitantium corpora oleo temperato fricare? Etenim si quis velit expendere oleum, ab omni prius aliena qualitate (à qua semper propria obscuratur) ipsum liberum reddat, atque ita demum ad explorandum se accingat.

Olei vires qualiter expendendæ.

Qualitatem propriam ab aliena obscurari.

C A P. VII.

Olei refrigerandi ratio.

Præparare oleum solemus, non aliter atque aquam, nempe prius excalfacientes, ac deinde in aquam mergentes summe frigidam. Quòd si etiam fons in ipsum cum strepitu decidat, vasculo cui inest oleum, autè diligenter occluso, magis quoque ac magis ita reddetur frigidum. Multum item frigefeceris, si præcalfactum ita in puteum demittas, vt aquam contingat. Ac sic oleum reddimus frigidum: * contrario autem modo, calidum. Quo sanè vtimur in refrigeratis corporibus, in alueum olei calidi demittentes, quibus pars quæpiam obstupuit, aut qui tremuli sunt, aut conuulsione, aut tremore, aut motus sensúsve oblæsione tentantur. Porrò fructus ex quo premitur oleum, oliua nuncupatur: & arbor, olea: atque hoc quidem simpliciter & primariò oleum dicitur, reliqua autem omnia per abusum & translationem.

Olei perfusio calidi, quibus conueniat.

Oliua. Olea.

Oleum simpliciter & per abusum dici.

C A P. VIII.

Cæterùm veri olei plures sunt differentiæ.

Secundum

Olei differentias complectes.

Secundùm ætatem quidem, cùm aut recens est, aut ætate vigens, aut inueteratum. Secundùm præparationis modum, cum simplex atque impermixtum fuerit, aut præparatum cum sale. Secundùm fructus diuersitatem, cum is aut immaturus, aut maturus extiterit. Secúdùm inductam arte alterationem, cùm vt ab initio fuit, sic relinquitur, aut candidum redditur.

C a p. IX.

Experiri quæ & medicamenta debeamus.

Experiri autem solùm oportet, quæ impermixta sunt, & ab omni extranea qualitate aliena: eáque primùm in optima corporis constitutione, deinde in intemperatis, demum in morbis simplicibus.

C a p. X.

Oleum lassitudini confert.

At nonnulli medicorum non solùm in explorandis medicamentorum viribus hallucinantur, verumetiam in opinionibus quas habent de affectibus. Nam oleum quòd lassitudinis remedium sit, omnes propemodum confitentur, cæterùm quis affectus sit lassitudo, non consentiunt: ac proinde secundum ipsorum doctrinam, nihil certi de olei facultate colligi potest.

C a p. XI.

Oleum expers salis, & salitum qua ratione subducat aluum.

Nec verò parùm interest, an iniiciatur in ventrem pituita scatẽtem oleũ expers salis, an quod plurimum accepit salis, in ventrem purum. Vtrunque enim aluum subducit, facultatibus tamen diuersis: nempe illud quod sale vacat, in pituitoso ventre per lubricitatem: quod verò salem habet, in puro per acrimoniam, perinde vt muria, & marina aqua. Idcirco sanè hoc radet, alterum non radet.

C a p. XII.

Salsuginosa ex accidenti nonnunquam mordicationes sanare.

Nonnunquam autem mordicationes ex accidenti quod salsuginosum est, sanauerit, vna secum educens acres & mordaces humores, perinde vt cætera omnia quæ abluunt. Sed non statim vbi immissa sunt id genus medicamenta morsus sanant, quin potius tunc etiam magis exasperant. Siquidem euacuationis, haud mistionis ratione, sanationem moliuntur. At ceratum ex rosaceo & adipe infusum, sæpenumero morsibus continuò succurrit, idque commistionis ratione. Oleum etiam solum, sed dulcissimum, idem frequenter præstitit: sicuti certè adeps hirci, aut succus chondri, aut ceratum ex oleo dulci. Nos autem sæpenumero quibus ex frigore torquebantur dolore interna, iniecto oleo calido liberauimus: atque vbi maius esse frigus coniecimus, addidimus & anethum: si verò adhuc etiam maius, rutam quoque & bitumen. Cæterùm occurrunt interdum quædam affectiones permistæ, ex intemperie videlicet atque mordicatione, in quibus consueuimus nos anethinum, aut rutæ oleum infundere, anserino in eo liquato adipe: is si non adsit, saltem gallinaceo, aut aliquo aliorum, aut cera mordacitatis experte, qualis nimirum est lota. Vnumquodque autem medicamentorum temperantium, vbi valentius euasit humoribus mordicantibus, morsum eorum retundit. Verùm si aut valentioribus facultatibus, aut multis paucum permistum fuerit, vnà & ipsum corrumpitur, aliquque cacochymiam. Quamobrem protinus euacuandi sunt, qui ab iis quæ tẽperãdi naturam habent, exasperantur.

Dolentibus intestinis quæ soleant opitulari.

Cera elota est mordicationum experte.

Vacuandos protinus esse, qui ab iis quæ temperandi naturam habent, exasperantur.

C a p. XIII.

Sic sanè lac frequenter simulatque sumptum fuerit: aliis acescit, aliis in nidorem vertitur, priusquam probe concoctum, corruptionem temperet. In quibus vtique primum cacochymiæ pars euacuari debet: atque inde sumendus chondrus, & ptisana, & lac, & alia: quæ vbi probè fuerint confecta, conferunt ad boni succi generationem. Porrò prisana, ex sua propria natura boni quidem est succi: verùm interdum vna cum iis succis, qui excitant mordicationes, corrumpitur, atque ipsum auget symptoma.

C a p. XIV.

Cacochyma qua ratione mordicationes sanent.

Cæterùm cacochyma, non temperando sed id quod mordicat educendo, mordicationes sanant. Ac proinde, donec vacuentur, hominem mordicare non desinunt: & insuper euacuata, in partibus asperum sensum relinquunt, aliud medicamen desiderantem: quod non faciunt quæ boni sunt succi & dulcis, cuiusmodi existunt chondrus, lac, atque prisana, quæ in id genus affectibus & edenda præbemus, & per sedem iniicimus, vbi aut melle, aut quopiam eiusmodi, quod infestabat extersimus. Quo tempore opportunus est & adeps, & ceratum dulce, & oleum dulce. Quatuor itaque indiciis, cùm possis quod per se leniens est distinguere, ab eo quod per accidens, facilè cuiusque talium medicamentorum facultatem inuenies. Primum indicium est, an statim mitiget, an non. Secundum, an simul cum lædentibus euacuetur, an non. Tertium, an asperitatem quandam in corporibus ipsis relinquat, an non. Quartum, an non ita affectis commodum vtiléque videatur. Nam cùm nec protinus mordicationem sanat, nec intus leniendo remanet, molestamq; asperitatem parti affectæ relinquit, quam, si denuò offeratur, exasperat: argumentum est rodentis, ac mordicantis ipsum esse naturæ, ex accidenti tamen quandoque morsus sanare. At quod continuò mitigat, & nullam excretionem prouocat, sed nec exasperat dum intus manet, imò exasperatorum medela existit, ipsum quidem natura bonum est: verùm interdum à cacochymia quæ ipsum alterat corrumpitque, mordax efficitur.

Mordicationibus cibi apti qui sint.

Lenientia per se, ab iis quæ ex accidenti id faciunt, quatuor indiciis distingui posse.

Lenientia interdum à cacochymia victa, mordacia redduntur.

C a p. XV.

Lauanda quæ sint medicamenta, & quomodo.

Lauanda porrò est non modò cera, sed pix, resina, & oleum, omniáque breuitèr, quæ calfieri & fundi cùm possint, aquæ misceri nequeunt. Singula igitur modicè calfacta, in vas latioris * orificij & magnum, cuique insit aquæ copia qualitatis expertis, infundito. Dein tundito & frangito, manibusque impensè subigito. Postea effusa priori aqua, rursus quod abluitur excalfaciens, in aliam æque synceram aquam iniicito: rursúsque in aliam & aliam, donec aqua nullam ex eo qualitatem recipiat: quod quidem gustu datur cognoscere. At si quæ sunt lapidosa & dura, vt cadmia, & æris squama, & æs vstum, ea comminuentem exactè in tenuia plurimum terere in aqua fontana & purissima oportet, idque sæpius aqua priori effusa, aliaque denuò instillata; donec nihil in eo inoaret: maneatque aqua prorsus à cõtriti medicaminis qualitate immunis. Sic itaque abluta omnia quæ elui possunt, experria mordacitatis redduntur. Ac præter id sanè, oleum etiam candidius redditur: mitius tamen id verberari, quàm alia, debet, ne videlicet adeò

Lapidosa abluendi ratio.

Abluta reddi mordacitatis expertia. Oleum ablutum candidius reddi.

ipsi

ipſi aquæ miſceatur, vt ægrè poſtea ſecerni poſſit.

Cap. XVI.

Oleum omphacinum aſtringit.

Oleum autem quod immaturum non fuerit (hoc enim aſtringit) nec præparatum ſale, nec recens, ac veluti etiamnum feruens, ad hæc adamuſſim lotum, id neque epotum, neque infuſum, excitabit mordicationem. Quòd ſi guttur ad tuſſim impetum prouocet, non idcirco mordax dicendum erit. Nam quicquid mordax eſt & acre, ad tuſſim incitat: non tamen quicquid ad tuſſim incitat, exiſtit mordax & acre: cùm & pinguia mouere impetum ad tuſſim appareant. Sequitur itaque ſi quid non cieat ad tuſſim impetum, id haudquaquam mordax exiſtere: non tamen perinde conſtiterit, quicquid ad tuſſim impetum moueat, continuò mordax eſſe, nec ſi categoricas, nec ſi hypotheticas conficiamus propoſitiones: quòd ſcilicet ex duabus vniuerſalibus affirmatiuis, nihil concludi in ſecunda figura poſſit, nec concluſio ex neceſſitate ſit vera.

Tuſſim excitantia non eſſe neceſſariò mordacia. Tuſſim minimè prouocantia, eſſe mordacia non poſſunt.

Cap. XVII.

Sternutationis vſus.

Natura hominibus ſternutandi vim indidit, vt præſidio ipſius, quæ in naribus infeſta moleſtáque ſunt, propulſarent: tuſſiendi verò, vt quæ in gutture. Contingit autem hæc affectiu dupliciter: aut reſiccata exaſperatáve, quæ in arteria eſt membrana: aut à delato corpore, inæquali reddita. Hinc ſiue panis micula, aut alterius cuiuſpiam edulij, nobis inuitis in ſpiritus meatum decidat, tuſſire adigimur: ſeu ſi bibentibus affatim ipſius potus quippiam eò influat, ſimiliter ad tuſſim compellimur. Percolatur tamen per aſperam arteriam perpetuò in pulmonem ipſius potus tam exile quippiam, vt protinus ab inſtrumentis rapium, perfacilè quocunque diſtribuatur, nec animal ad tuſſim irritet. At vbi vel id ipſum pluſculum, vel aliud quodpiam ſeu liquidum, ſeu ſolidum corpus, per aſperam defertur arteriam, iam inde tuſſire eſt neceſſe, donec à ſpiritus vehementia moleſtum id excutiatur. Mordacia itaque gutturis exaſperatione: oleoſa verò & pinguia, illitu, inæqualitatem, & ad tuſſim impetum faciunt. Spiritus ſiquidem in eminentia quædam impingens, efficit inæqualem concuſſionem in gutture, ad tuſſimque animal prouocat. Cæterum non eo inficias, ex oleis eſſe mordicantia pleraque, qualia tum ſalſa, tum recentia videntur: atque hæc quidem non propria eſſentia, ſed quòd omnibus plantarum ſuccis geminum excrementum inſit, alterum craſſius, tenuius alterum. Quæ ambo cùm reperiantur etiam in oleo, ad concoctionem & diſcretionem tempus ſanè poſtulant. Procedente verò tempore, quod craſſum quidem eſt, nuncupatum amurca, ſubſidit: quod verò tenuius & veluti aquoſius, & ipſum compoſitum quodammodo eſt, ex acri ſcilicet eſſentia, & tenui ſeroſa.

Tuſſis vſus. Tuſſis cauſæ.

Potionis deſtillare ſemper aliquid in pulmones per arteriam aſperam.

Succis plantarum omnibus duplex excrementum ineſſe.

Olei partes.

Cap. XVIII.

Oleum repurgandi ratio.

Cæterùm ſeroſum iſtud rufi coloris eſt, à craſſo illo ſcilicet qualitate abſterſa. At oleum ipſum, tum minimè mordax, tum candidum ſua natura exiſtit. Quapropter vbi tenue hoc excrementum ſecretum fuerit, candidius & dulcius reddetur. Separant autem ipſum, aut inſolantes oleum, conchiſque attollentes in altum, aut vaſculis in quibus eſt oleum, calidos ſubiicientes cineres, aut oliuarum nucleos, aut frumentum circa ipſa apponentes, aut denique medicamenta in vaſa ipſa iniicientes. In ſumma, quod aqueum eſt conſumunt: reliquum verò reponunt. Tale igitur oleum, ſi ſalis expers, lotúmque ſit, medicamentorum omnium minimè mordax erit, maximéque humectat & mollit, ſi nec ſummè frigidum, nec calidum applicemus. Porrò cui iniectus ſal eſt, nonnulla quoque neceſſariò mordacitas ineſt. Frictio itaque ex oleo, magis quàm ſicca, laſſitudinem tollit: emollitque corpora, cohibens occludénſque quicquid è nobis foras effluere eſt natum: haudquaquam digerens & exiccans.

Oleo dulci natura & pura.

Frictionis ex oleo vires.

Cap. XIX.

Frictionem ex oleo quidem æqualem, ſiccam vero inæqualem.

Quæ autem ex oleo fit frictio, prorſus æqualis exiſtit: inæqualis verò quæ ſicca. Cutim ſiquidem per ſiccam frictionē manus coadducunt, ac veluti duplicant, violentérque ac præter naturā complicant. Deinde vbi non amplius prior veluti duplicatio labentes ſequi manus poteſt, ipſa quidem recurrit, atque ad continuum reuellitur: manus autem ſemel ac vno impetu in alteram cutis partem tranſeunt, inferiorem tranſgreſſæ ipſius duplicationis partem: ac proinde inæqualem, duram & laborioſam talem frictionem ſentimus. Quòd ſi læuis lubricáque exactè ſit cutis, neq̄ duplicari facilè poterit, nec inæquabiliter admittere ipſos manuum diſcurſus. Quare externo aliquo medicamento indiget, quod rugas impleat, manibúſque lubricitatem conciliet: quas ad res oleo nihil aptius inuenias.

Oleū frictionibus accommodatiſſimum eſſe.

Cap. XX.

Oleum experiendum eſſe in hominibus.

Cùm autem liceat in hominibus de ipſo oleo periculum facere, neſcio equidem quanam occaſione ducti complures veteres, ad diuerſa alia verterint, vt illius facultates explorent.

Cap. XXI.

Experiendi rationes diuerſæ.

At recta experiundi ratio, in primis quidem ea eſt, quæ in corporibus fit temperatis: dein ea quæ in intemperatis: mox, vt ſæpenumero antea monuimus, quæ in ſimpliciſſimis fit, hoc eſt, calidis, frigidis, humidis atque ſiccis affectibus: diſtinguentibus ſemper nobis id quod per ſe fit, ab eo quod ex accidenti. Curandum etiam eſt, vt oleum de quo experimentum ſumitur, alienæ qualitatis ſit expers: id quod eſt in omni medicamento obſeruandum. Si igitur ita oleum adhibeas, manifeſte comperies, refrigeraténe, an ſit calfacere natum. Atque hæc quidem ſumma eſt rationis. At opus ipſum quòd perficitur, experientia commonſtrat. Nam qui ardore tenentur, tantum abeſt vt à calore liberentur, vt etiam magis & æſtuent, & proceſſu temporis calidiores euadant. At algentibus ex olei iounctione, perſpicua nulla aut noxa, aut vtilitas conſpicietur. Ex quo liquet, calfacere quidem ipſum, non tamen admodum, nec euidenter, vt reſina, pix, & bitumen, quæ videlicet ſpontè fluunt. Nam quæ ſicca ſunt, vt eis inungi non poſſumus, ſic nec ſimplicia, nec ſpontè nata medicamenta exiſtunt. Cæterùm in ardoribus, ſi ſalis ſit expers oleum, perfundatúrque frigidum, nonnullum ſanè ſolatium adfert. In eryſipelatis autem, ſicuti in omnibus quæ à pura bile fiunt fluxionibus, quantumuis ſit frigidum, vel maximè lædere eſt natum. Quæ verò ex ſanguine fiunt mixto cum bile, eas fluxiones minus aliquantulo affligit:

Medicamenta quæ experiri volumus, debent eſſe alienæ qualitatis expertia.

Oleum calfacit quidem, ſed non euidenter admodum.

Oleum quibus ſit nocuum fluxionibus.

Oleum videtur caloris parti ...

bus applicatur accēdere.

fligit: videtúrque calorem parem eis quibus applicatur, accendere: quandoquidem modicè calida, calfacit mediocriter: immodicè autem illa, quæ magno ardore æstuant.

Cap. XXII.

Medicamenta facultate calida, quomodo nos calfaciant.

Igitur medicamenta omnia quæ facultate dicuntur calida, caloris sui à nobis accipiētia principium, partim similiter nos recalfaciunt, partim valentius. Atque ea iis sanè quæ nos æqualiter recalfaciunt, oleum esse mihi videtur: ac proinde nec conuulsiones, nec tremores, nec sensum tum difficilem, tum deperditum magnoperè aut iuuare, aut lædere potest, nisi ascititium sibi comparatit calorem: tunc siquidem plurimum proderit. Vnde meritò veluti materia quædam cæterorum medicaminum fuerit. Nam si frigida illi commisceas, frigidum efficietur quod mistum erit: sin calida, calidum. Quippe quod ex media temperie est, vtrisque summis inseruit. Porrò non calfacere oleum hac ratione quis dixerit, quòd caliditatem quam reperit, non augere, sed conseruare videatur.

Oleum est veluti materia reliquorum medicamentorum. Medium temperie, vtrisque extremis inseruit.

Cap. XXIII.

Calfacere nos quæ dicantur.

Calfacere itaque nos dicuntur, & quæ energia, siue actu, sunt calida, vt ignis: & etiam quæ potestate. Hæc tamen partim alimēta sunt, partim medicamenta, partim tegumēta. Sed & calidum actu est, quod simpliciter calidum est, vt ignis: & quod per exsuperantiam, vt animal: & quod ad sui generis symmetrum comparatur, & quod ad quoduis obuium. At quod potestate dicitur, primò quidem distinguitur ab eo, quod ex accidenti est. Deinde totidem habet significationum differentias, quot actu calidum. Etenim cùm sit veluti quædam apta materia ei quod est actu calidum, partim ad ea quæ absolutè calida nuncupantur, partim ad ea quæ per excellentiam quandam, tum ad quiddam sui generis, aut speciei denique, & ad obuium quoduis collatum, propria fuerit materia. Quocirca cùm ea calida quæ ad hominem referuntur expendimus, vt alia omnino omittantur, æquum existimamus.

Calidum facultate & actu vtrúque, quotupliciter accipiatur.

Cap. XXIV.

Oleum quo pacto dicitur nos calfacere.

Accidit autem fortassis oleo, vt tanquam alimentum nos excalfaciat, vbi intrò in corpus assumitur: cùm probatū medicis quibusdam videatur, sicut ex cibis, ita ex oleo fieri corpori appositionem. Accidit etiam illi, vt tanquam medicamen, sit medium inter nos calfacientia & refrigerantia: tum vt ipsum nos veluti tegumentum excalfaciat. Nam quemadmodum vestimenta à nobis escalfacta, nos excalfacere consueuerunt, ita & oleum. Et quemadmodum illa excalfaciente corpora calidiora minimè euadūt, ita quoque neque oleum. Mediæ siquidem aëris nos ambientis temperaturæ similis est tum qui à vestimentis, tum qui ab oleo proficiscitur calor. Quamobrem tum vestimenta ipsa, tum oleum, calfacere nos non propriè, sed per abusum dicuntur, quòd frigori obsistant. Quemadmodum si duos æquè temperatos adolescentes, qui contingantur mutuò, sese dixerimus calfacere, tametsi haudquaquam excalfaciant, sed duntaxat arceant frigus ambientis. Quæ enim similia vndequaque corpora sunt, à se mutuò nullam mutationem accipiunt. Respondet itaque calidiori aëri pyrethrum, & piper: moderato autem, oleum, & pinguitudo: actu tamen aëres sunt calidi;

Vestimenta à nobis calfacta, nos recalfaciunt.

Olei cum vestimentis collatio.

Oleum & vestes non propriè nos calfaciunt, sed obsistentia frigori.

Similia corpora à se mutuò nullam mutationem accipiunt.

potentia verò, medicamenta. Siquidem à nobis accipientia excalfactionis principium, partim nos recalfacere sunt nata, partim plus, partim minùs. Oleum igitur ex genere eorum, quæ æquè recalfaciunt nos, existens, duplici ratione vt excalfacere videatur euenit, quòd nimirum instar vestimenti, aut inuolimenti illinatur: & quòd meatus infarciat, prohibeátque foras effluere magnam vaporosi intus caloris partem. Hac ratione, quos largius sudare volumus, non protinus iis ab initio admouemus oleum. Verùm eos quidem qui morbo laborarunt, vbi sudare inceperint, tum excalfactos perfundimus: eos verò qui attamount laborant, vbi abundè iam satis sudauerint. Porrò sanis quauis occasione exhaustis, inungi & ante sudorem permittimus. Verùm quibus cruditas inest, aut corpus laborat plethora, his neque in balneo inungi concedimus.

Medicamenta quomodo nos calfaciant.

Oleum corpori illitum, caloris & sudoris effluxum prohibet.

Oleo vngendi qui sint, & qui minimè.

Cap. XXV.

Oleum esse medium inter humectantia & siccantia.

Oleum talem seruat nostram temperiem, qualem illam accepit.

Quemadmodum inter calfacientia & refrigerantia, sic oleum mihi inter humectantia nos, & siccantia, medium esse videtur. Atque sic humectat quidem aqua: exiccat verò tum laurinum, tum cedrinum oleum. At expers qualitatis alienæ oleum, talem seruat nostram temperiem, qualem scilicet accepit, vaporosas omnes expirationes vel maximè prohibens. Quòd si plusculum membra oleo frices, comparabis ascititium calorem: qua ratione lassos non parum iuuabis, quòd videlicet in minutos corporis meatus pingue ingrediatur, ac sic quæ durata sunt, molliat: & quòd acrem & subtilem humiditatem, quæ latebat sub cute, per halitum digerat. Nam cùm in lassitudine similares quidem animalis partes siccentur, spaciola autem vacua, tenui, acri, & mordaci humore impleantur, ea certè corpora remediis indigent, quæ & siccitatem irrigent, & humorem acrem discutiant. Cui negocio aqua per se sufficeret, si inhærere posset corporibus. Quia verò facilè diffluit, ob id nimirum illi commodissimè oleum miscetur: maximéque ex vtroque frictio auxiliatur siccis æqualibúsque corporibus, cùm ipsius olei ratione diutius aqua adhærescat. Quare humectantium & exiccantium, sicuti calfacientium atque refrigerantium, oleum veluti materia existit. Nam si exiccanti commisceas, totum effeceris exiccans: sin humectanti, & ipsum humectans, ac plerunque magis quàm antea reddideris: vt in aquæ exemplo docuimus. Cùm itaque omnibus quæ sibi commisceantur subseruiat oleum, rectà ratione veluti omnium materia existit: nam licet eorum necessariò propriam actionem retundat, ac minuat, non tamen vtilitatem: imò est vbi eam quoque adaugeat. Quippe contusa cum oleo aqua, magis auxilio est lassitudinibus, quàm si esset sola: non sanè quòd intendatur viribus, sed quòd iis quibus opus est, diutius inhæreat.

Lassitudini discutiendæ qualia requirantur remedia.

Frictio ex hydrelæo cur siccis corporibus auxilietur.

Oleum est aliorum medicamentorum materia.

Cap. XXVI.

Quòd autem, nisi mediam habeat temperiem, id quod ea quæ primariò affectibus auxiliantur veluti deuinciet, sæpenumero ipsorum repugnabit actionibus, generatim quidem ex ipsa rerum omnium natura: speciatim autem, ex medicamentorum historia licet addiscere. Etenim generatim, quoniam id quod miscetur, si in contrarium retrahat, admisti sibi facultatem medicamenti vincere interim poterit; & in alteram planè speciem

id

id quod ex ambobus miſcetur, transferre. At ſpeciatim, ſic etiam id ipſum cognoſces. Nam ſi excalfacientium reſiccantiúmque medicamentorum cuipiam aquam miſcere velis, non modò nihil eorum quæ agere nata eſt, fieri videbis, ſed omnino obſcuratam eſſe, perinde ac ſi admiſta non eſſet. Omnino ergo conſtat mediam obtinere temperaturam debere, quòd vtriſque extremis tanquam materia inſeruiet. Quem in ordinem ſi oleum ſtatuis, vtique nihil peccaueris.

Medium eſſe debere, quod vtriſque extremis eſt futurum materia.

Capvt XXVII.

Cùm igitur oleum veluti media quædam materia ſit medicaminum calfacientium atque refrigerantium, conſtétque tantùm ex oleo & roſis roſaceum (quod ſaltem exactum & ſimplex eſt) vtique & ipſum talis temperaturæ fuerit, qualis roſarum ſuccus exiſtit. Quare illos qui aduſtione tentantur, experieris ab eo refrigerari, protinuſque aliquam vtilitatem percipere: qui verò refrigerati ſunt, omnes lædi. Non tamen valida in ipſo apparebit refrigeratio, ſed quæ in primo refrigerantium gradu collocari mereatur.

Roſaceum ex oleo & roſis conficitur. Roſacei temperies eſt, qualis ſucco roſarũ ineſt.

Roſaceum in primo gradu refrigerat.

GALENI PERGAMENI
De ſimplicium medicamentorum facultatibus,

Liber Tertivs.

Capvt I.

Corporum vnumquodque aut calidum, aut frigidum, aut humidum, aut ſiccum, & dicitur & apparet, interim quidem ex ſua natura, hoc eſt, primariò, & per ſe: interim autem aduenticia qualitate aſſumpta, quòd eſt per accidens. Porrò eorum quæ propria ſua natura calida, aut frigida, aut humida, aut ſicca dicuntur, quædam actu ſiue energia talia exiſtunt, quædam potentia. Sed & eorum quæ actu dicuntur, aliud quidem abſolutè eſt calidum, frigidum, humidum, ſiccum, veluti elementa: aliud exceſſu, vt homo, equus: aliud ſymmetrum, ſeu generis ſui, ſeu ſpeciei, vt leo cum homine comparatus, homo autem ætate florens cum puero: aliud ad quiduis obuium, vt Dion ad Theonem. Quin & corpora quæ potentia talia aut talia dicuntur, vnumquodque vt ad id quod eſt actu relatum dici neceſſariò monuimus: id quidem quod facilè accenditur, ad id quod actu eſt abſolutè calidum: hoc verò quod alia calfacit, ad id quòd per exuperantiam.

Calidum, frigidum, humidum, ſiccum, quot modis vnumquodque eorum dicatur.

Cap. II.

In eo igitur corpore periculum eſt ſumendum, ad quod vnumquodque tale & eſt & dicitur: a cæteris autem recedendum. Elementa nanque huiuſce tractationis, in primatum quatuor qualitatum, videlicet caliditatis, frigiditatis, humiditatis, & ſiccitatis cognitione conſiſtunt. Porrò alimentum à medicamento differt, quòd hoc quidem alteret in qualitate, illud autem ſubſtantiæ corporis aſſimiletur.

Alimentum à medicamento quo differat.

Cap. III.

Verùm cùm duplices ſint in genere alterationes: aliæ ſpecificæ, quæ propriè ſanè & primariò dicuntur alterationes: aliæ verò quæ contundunt & contrahunt corporis noſtri particulas, quas vtique per abuſionem potius quàm propriè alterationes cognominant: in primo ſanè genere, contineri vires medicamentorum cenſemus. Nec enim quidquam mutari ex ſpecie in ſpeciem poſſit citra excalfactionem, refrigerationem, humectationem & reſiccationem, etiam ſi conſtringatur, contundatur, conuulneretur. Dico autem mutari ex ſpecie in ſpeciem, veluti cùm ex pane fit ſanguis, aut ex boc caro. Itaque non ab alio quàm a calore, frigore, humiditate, ſiccitatéque ſpecificas alterationes ſinguli corporis affectus accipiunt. Qua ratione quatuor eæ qualitates elementares, primæ & ſpecificæ nominantur. Earum igitur quam vnumquodque medicamentum in miſtura pollentem ſortiatur, inueſtigamus.

Alterationes ſunt duplices.

Medicamentorũ vires ſub quibus continentur alterationibus.

Qualitates ſpecificæ quæ ſint, & cur ſic dicantur.

Cap. IV.

Cùm autem totius naturæ reſpectu bifariam vnumquodque dicatur calidum, frigidum, humidum, atque ſiccum, partim abſolutè, vt ſingula elementorum: partim per exuperantiam, vt homo, equus, & bus: minimè profectò nos medici inueſtigamus, an in aqua marina humidi ſimpliciter plus ſit quàm ſicci (id enim clarè conſpicimus) ſed an corpus humanum facultate ſua æqualiter reſiccare valeat. Cuius ſanè rei ſumemus periculum, ſi eam admoueamus corpori, per fomenta aut emplaſtra: id quod ex accidenti, ab eo quod propria medicamenti vi proficiſcitur, diſtinguentes.

Cap. V.

Cæterùm quod per exuperantiam dicitur, id philoſophi accipiunt dupliciter: aut etiam ſecundum ſubſtantiæ molem, aut ſecundum qualitatum effectum. Atque hi quidem calidum vincere in omnibus plantis, pronunciant, ob incrementa earum & germinationes id iudicantes. Quibus ſanè, cùm de tota natura ſcrutentur, rectè hæc & ſimilia alia dicuntur: medicis autem non rectè. Siquidem nulla planta, quòd planta ſit, calida dici debet, ſed quòd hominem calfaciat. Sic enim & ſalamandram, & cicutam, ad hominem frigida eſſe dicemus: qua ratione ſunt alia omnia etiam diiudicanda. Nam cicuta non modò ſturnos no refrigerat, & enecat, vti nos, ſed alit quoque, ob idque nimirũ etiam & calfacit. Inſunt quippe omnibus rebus amicitiæ quædam, & qualitatum pugnantiæ. Præterea quod familiare eſt, promptiſſimè aſſimilatur: quod verò contrarium, ad internecionem ducit, tum animalia, tum plantas. Cæterum familiaritates illæ, à totius ſubſtantiæ proprietate exoriuntur. Porrò cùm acetum & roſaceum nos primariò & per ſe refrigerent, nemo ea calida dixerit.

Salamandra eſt frigida reſpectu hominis.

Cicuta ſturnos alit & calfacit.

Conſenſus quoſdam & diſcrepantias qualitatum ineſſe vniuerſis rebus. Familiaritates vnde exoriantur.

Cap. VI.

Quod applicitum nobis videtur actu eſſe calidum, eodem gradu quo nos, aut ex contactu ſimiliter calidum redditur, id ex media eſt temperie, nobiſcum collatum: ac per ſe etiam calidum ſecundum exuperantiam, quemadmodum nos. At ſi quid nondum adeò calidum eſt ſicut nos, nec tale admotum redditur, id temperie humana frigidius eſt, quantumcunque in eo caliditas exuperet, ac proinde admotum, noſtrum calorem minuet.

Media temperie præditum quomodo cognoſcatur.

Capvt

Cap. VII.

Alterabilium omnium natura quæ ſit.

Ea autem eſt communis alterabilium corporum omnium natura, vt in ſe agant & patiantur adinuicem: quodque minus eſt calidũ, à magis calido calidius reddatur: quod verò magis calidum, à minus calido temperatur. Nam id vel ex ipſo tactu clariſſimè diſcas. Etenim eadem ſubinde aliis tum calida, tum frigida eſſe videntur: calidiori quidem facto, frigida: frigidiori verò, calida. Quæ ſanè cauſa eſt, vt in balneis quidem frigida videatur nobis vrina, foris verò calida: cùm tamen ſemper ipſa reddatur tepida. Similiter dum rigemus frigore, aquam ex puteo profundiſſimo hauſtam, calidam iudicamus: quæ eadem nobis in balneo, aut balneum egreſſis, apparet frigida. Itaque tactum calidi frigidique dignoſcendi normam ponentes, atque eius diſpoſitioni omnis iudicium omne tribuentes, meritò ſanè crebrò fallimur: vt qui quod haud ex ſe eſt frigidum, id frigidum eſſe dicamus: quod verò calidum ex ſe non eſt, id calidum pronunciemus. Abſolutè autem & vrina, & aqua putealis, qualis ad nos optimè temperatus, atque ab aliena qualitate immunes videtur, talis profectò & eſt, & dici etiam poteſt.

Vrina cur appareat nobis frigida in balneo.

Putealis aqua cur appareat rigentibus frigida.

Tactum debere eſſe ab omni aliena qualitate immunem, ſi ſenſibilia ut rectè iudicaturus.

Cap. VIII.

Cùm igitur nec an abſolutè vnumquodque calidum ſit, vt ignis: nec an per exuperantiam, vt ſanguis: nec denique an cum ſymmetro ſui generis aut ſpeciei collatum, conſiderare nobis propoſitum ſit, ſed an ad hominem ſit tale vel tale: orcurium ad hunc, tanquam id quod ad aliquid aliud comparatur: ſed an admotum ipſi, eam partem quam tetigerit, reddat aut calidiorem, aut frigidiorem, aut humidiorem, aut ſicciorem: certè in experientia omnis iudicandi & dignoſcendi conſiſtet ratio: per quam otiam rurſum docemur, & roſas (exempli gratia) & roſarum ſuccum euidenter refrigerare.

Medicamentorum facultates in quem modum examinentur à medico.

Roſas roſarúmque ſuccum, euidenter refrigerare.

Cap. IX.

Siue enim in iis qui inculpata ſanitate fruuntur, ſiue in iis qui laborant ſimpliciſſimo affectu, videbitur tibi planè oleum quidem in media temperie exiſtere: quod verò componitur ex ipſo roſaceum, ex primo eſſe ordine refrigerantium. Siquidem roſarum ſuccus frigidioris naturæ eſt quam oleum: ſed non ita multò, cùm tepidam quandam in ſe caliditatem poſſideat. Eiuſdem cum illo ordinis eſt, quod ad calorem quidem tepidum attinet, linoſpermon: ab eo tamen haud minimum tenuitate relinquitur. Nam roſarum ſuccus eſt exquiſitè tenuis eſſentiæ: proinde quamcelerrimè areſcit, odoréſque aliorum vnguentorum exoluit. Eſt & chamæmelum tenuitate quidem, roſæ perſimile: calore verò, ad olei vires magis accedens, homini tum familiares, tum temperatas. Quapropter laſſitudini, vt ſi quid aliud, in primis confert, doloréſque ſedat. Præterea tenſa remittit & laxat: mediocriter dura emollit, conſtipatáque rarefacit. Ad hæc febres quæ citra viſceris inflammationem infeſtant, concoctas diſcutit ac diſſoluit: & potiſſimum quæ ex cutis denſitate & humoribus bilioſis proueniunt: ob idque Soli à ſapientiſſimis Ægyptiorum eſt conſecratum. Eſt autem hypochondriis gratiſſimum. Quibus etiam lini ſemen eſt gratum: minus tamen quàm chamæmelum, cùm & minus calidum ſit, & eſſentiæ craſſæ. Cæterum ad aſcenſus, augmentáque inflammationum, chamæmelo roſaceum præfertur, cùm hæ tepida caliditate cum leui aſtrictione indigeant. In principio ſiquidem, quæ refrigerant atque aſtringunt: per incrementa verò, tepida, & mediocriter conſtringentia: at in vigore ac ſtatu inflammationum, quæcunque tum moderatè calfacere, tum laxare poſſunt, magis competunt: ſicuti in declinationibus, quæ valenter calfacereque & diſcutere.

Oleũ eſſe medium téperie.

Roſaceum eſſe ex primo refrigerantium ordine.

Roſarum ſuccũ tepidam quandam caliditatem poſſidet, odoréſque aliorum vnguentorum exoluit.

Chamæmeli facultates inſignes.

Chamæmelũ Soli ab Ægyptiis eſt conſecratum.

Linoſpermon.

Inflammationes qualia medicamenta deſiderent.

Cap. X.

Cæterum quæ mediæ temperaturæ ſunt, & quæ vtramuis in partem declinant leniter, interim calfacere videbuntur, rurſúſque refrigerare: interim talia ſeruare corpora, qualia in principio acceperunt. Nec mirum ſanè, cùm aqua tepida, vrinaque, in balneis quidem frigidæ, algentibus verò calidæ appareant. At roſaceum, oleo quidem minus, ſucco autem roſarum magis exiſtens calidum, refrigerat ſanè exuſtos, idque ſuæ caliditatis tepore: algentes verò, paulatim etiam excalfacit: qui effectus etiam caloris eſt tepidi.

Vrina videtur in balneo frigida.

Roſaceum refrigerat & calfacit diuerſa corpora.

Cap. XI.

Quocirca ſi aut refrigerantibus medicamentis, aut calfacientibus roſaceum indideris, ſicuti nec magnopere obfueris, ita nec admodum profueris. Nam caliditas tepida, nec eſt ſufficiens quæ refrigerata ſunt lædere, nec eadem curare potens. Siquidem quod curari debet, tanquam quod ab immoderatione ad ſymmetriam reducitur, non id quod probè temperatum ſit poſtulat, verùm id quod contrariam habet temperaturam, & æquè recedentem à media. Etenim ſi quod curari deſiderat, multò frigidius ſit, neceſſariò oportet quod ipſum curabit, multò etiam calidius exiſtat: ſin paulò frigidius, paulò etiam quod curabit calidius erit: ac de cæteris intemperaturis, pari iudicio. Porrò ſi exquiſita vtamur nominum appellatione, quod medium in ſingulis eſt, id eucratum ſiue temperatum dicemus: quod autem ab huius excedit modo, ſi ad calidius quidem, tum plus, tum minus calidum: ſin ad frigidius, plus minúſque frigidum: nec de aliis alia ratione. Quandoquidem igitur corpora humana, tum iis quas ab ortu nacta ſunt temperaturis, tum iis quas ab ætate poſtea acquirunt, tum iis quæ ex vitæ conſuetudine adueniunt, plurimum inter ſe differunt, ab iiſdem ea medicamentis variè alterentur neceſſe eſt.

Reducenda ad temperiẽ non mediocria, ſed contraria, & quæ æquè à medio recedant, præſidia poſtulant.

Eucraton.

Cap. XII.

Medium ergo horum mihi quempiam intelligas, qui & natura ſit temperatus, & moribus & conſuetudine conuenienti, hanc ipſam eucraſiam tueatur. Deinde hos tres optimæ temperaturæ ſcopos concipiens animo, ſecundum corpus illius, veluti ſecundum regulam quandam, vires omnium medicamentorum explores. Quódque ſimilem illius temperiei caliditatem accendit, temperatum vocetur, etiam ſi vel maximè excalfacere ſenem refrigeratum videatur. Quod verò calfacit aut refrigerat corpus eiuſmodi, illud quidem calidum, hoc verò vocetur frigidum. Eſto autem ipſorum exceſſuum ordo, ad frigidum quidem, primus, cuius eſſe dicas roſaceum: ſecundus,

Gradus virium medicamentorum, quomodo inueniendi ſint.

Temperatum medicamen quod dici debeat.

Roſam eſſe frigidam in ſecundo exceſſu.

mistione vacans, ea necessariò ex sua facultate est frigida. Si qua verò [illegible] bituminosa, sulfurea, nitrosa, aut aluminosa [illegible], aliquid [illegible] eius substantiæ absterserit, mista iam ea est, non autem exactè aqua. Quòd si etiam ipsi aquæ potabili igneam aut essentiam, aut qualitatem adieceris, sic etiam quodammodo compositam illam effeceris. Quinetiam aqua limosa, quali apud Ægyptum vtuntur, composita quadantenus est: sed ea per fictilia vasa optimè percolata, quampurissima efficitur.

Aqua omnis syncera, est naturaliter frigida. Aquæ mistæ quæ sint.

Aqua limosa apud Ægyptū vtuntur.

Cap. V.

Iudicatur autem aqua gustu, visu & olfactu. Siquidem gustu est pura, si omnis qualitatis expers videatur. Visu, si syncera & pellucida fuerit. Sic nec odoratu vllam præ se ferre qualitatem debet, vt sunt quædam prauitatis extremæ, quæ aut aciditatem, aut acrimoniam, aut salsedinem, aut putredinem præferunt. Igitur aqua, quæ absque his est omnibus, vt ad naturam certè, ne ipsa quidem ad amussim syncera fuerit, sicuti neque aliud vllum sensibilium elementorum, sed vt ad sensum & visum, syncera est. Quæ itaque examinanda venient medicamina omnia, omnis extraneæ qualitatis valentísque aliena sunto.

Aqua debet iudicari gustu, visu, & olfactu.

Elementum purum minimè reperiri.

Cap. VI.

Quòd autem omnis aqua dulcis manifestò refrigeret, hinc discas licet, quòd si ceram oleo liquaueris, humidum ceratum confeceris, ac postea ipsum refrigeratum, largiorique affusione frigidæ ablutum admoueris, valenter eos qui febre vruntur refrigeret, si hypochondriis supponatur: necnon omnem phlegmonem, herpetes, carbunculos, erysipelata, phygethla, & breuiter omnes calidos morbos; id quod non contingeret illi per aliquam nuper dictarum aquarum, quæ calidis aduersantur affectibus, calidæ nimirum cùm sint.

Aqua omnis dulcis refrigerat. Ceratum humidum ablutum frigida, calidos omnes affectus refrigerat.

Cap. VII.

Cæterùm quòd aqua quoque potabilis sola sit inter propositas humida, ex eadem disces methodo. Nam si vlcera supra modum sicca, hac irriges, statim admodum humida & mollia reddentur, cùm aliæ aquæ vniuersæ vlcera desiccent, nonnullæque etiam ob acrimoniam exasperent. Quin etiam sitienti, dulcis aqua remedio est: cæteræ verò, acerbiorem etiam sitim relinquunt. Tum aqua inter cutem laborantibus aduersissimum est & poculum & lauacrum aquæ dulcis. Salsarum verò, nitrosarum, sulfurearum bituminosarumque omnium sanè perutile. Imitari autem potes, sicuti marinam sic aliarum quamlibet, substantia videlicet admista, quæ in quaque vincere cernitur.

Aqua potabilis sola est humida.

Aqua dulcis restinguit sitim.

Hydropicis quarum vsus aquarum sit vtilis.

Cap. VIII.

Aquæ igitur propria natura humida & frigida est. Cæterum summè quidem humectat, siue tepida, siue temperata ea sit: non autem calfacit summè, nisi quæ extremè ferueat. Quòd si corpus aliquod euctatum, calida moderate perfundas, in ipso quidem perfusionis tempore, calidius simul atque humidius efficies: paulò verò pòst, id seipso euadere frigidius, non tamen siccius, conspicies. Nam tametsi humores qui in vasis, aliisque communibus spaciis sunt, per id genus perfusiones vniuersi exhauriantur, ipsa tamen vasorum corpora, & vniuersum genus carnosum seipsò humidius redditur. Quale exemplum, quamuis ratione diuersa, [illegible] in [illegible]: qui cùm genuinas partes, quàm adolescentes, magis siccas sortiatur, pluribus tamen excrementis redundant. Hanc itaque humectandi vim solam, nunquam aqua deponit: neque enim siue feruens sit, siue etiam extreme frigida, partem cui affusa fuerit, sicciorem efficit: quanquam ob euaporationem quæ à calida perfusione excitari solet, perfusa particula nonnullis longè siccior videatur, cùm præsertim vapor, humor sit extenuatus.

Aquæ natura. Aquam summè humectare.

Senes partibus quidem solidis sunt sicci, excrementorum [illegible] copia humidi.

Vapor humor est extenuatus.

Cap. IX.

Nec verò vsqueadeo absurdum fuerit, quod facilè in ignem vertitur, id calidum facultate putare. Vnum quippe ex iis quæ facultate talia dicuntur, est id quod ex propria eius quod dicitur materia, tale est facultate, vt, si quid facilè in ignem vertitur, id non actu, sed facultate est ignis. Nam hoc quod est facultate, ex aduerso ei diuiditur, quod est actu: sicuti & quod est per se, huic quod ex accidenti contingit.

Ignis potentia est, quod facile in ignem vertitur. Facultate aliquid, ex aduerso diuiditur ei quod actu.

Cap. X.

At quibus consiliũ est, tutò à rebus extraneis, ad corpora transire animalium, videre primùm debẽt, an tenuis sit essentiæ, an crassæ, quod explorãdum venit. Secundò, an sibi continuum, densumq; ac solidum: an interuallis interceptum, an rarum.

Cap. XI.

Eorum autem quæ in confesso est facultate esse calida, nullum omnino apparet nos calfacere, priusquam in tenuia sit comminutum. Nam si quis piper integrum cuti inspergat, nullam planè caliditatem percipiet: si verò pollinis instar cuti inspergatur aut linguæ, excalfaciet vtique, ac potissimum si fricueris. Quare multa quidem facultate sunt calida, facileque in ignem vertuntur, quæ nos tamen haud facilè excalfaciunt. Ignis siquidem, vt qui omnium tenuissimus & calidissimus sit, minimo negocio penetrat illa, atque vincit. Nostra autem caliditas, prætetquã quòd crassæ est essentiæ, halituosaque, adeò existit infirma, vt ægrè quod contingit permutet. Quare nihil eorum quæ calfacere nos vidẽtur, perinde vt ignis calfacere potest, sed tanquam materia quæ accenditur facilè. Siquidem mutationis principium à nostra caliditate accipientia, vt calami aridi ab igne, nos contrà recalfaciũt, & veluti partes fiunt quædã natiui caloris, vt ignis illi. Quare mirandũ non est, si quædam medicamenta primæ quidem mutationis principium à nostro calore nacta, inde iam pergant, eum quoque qui mutabat, vincere & imperare.

Calida potestate, vt nos calfacere possint, debent prius in tenuia comminui.

Piper calfacit.

Ignis omnium tenuissimus & calidissimus est, ob idque facile penetrat.

Caliditas nostra crassa est essentiæ.

Calfacientia corpus, ab eo initium caloris assumere.

Cap. XII.

Porrò cutis omnis in primo statim ortu sibi continua cùm sit, temporis spacio pertũditur, sic vt vniuersum corpus fiat perspirabile, arteriæque ipsæ (quæ in cutis meatus, quẽadmodum venæ, aperiuntur) vndequaque se dilatantes, per poros attrahant, nõ aërem modò, halitúmque, sed quicquid etiã trahi facilè potest, ac præ tenuitate sua, motum ipsius spiritus consequi. Quamobrem quicquid piperis ad exactissimum fuerit redactum pollinem, verisimile est, simul cum ambiente aëre, ab ipsis arteriis attrahi, protinúsque à calore natiuo alterari, idque tum ob paruitatem, tum ob ingenitam vt à calore alteretur aptitudinem.

Corpus vniuersum esse transpirabile.

Medicamenta omnia quo pacto in corpore suas [illegible] exerceant.

Quod

Quod quidem si semel illi insit, per totum corpus, temporis progressu, perlatum, ipsum recalfaciet: prius tamen calfaciens sibi proximiores particulas. Vnde liquet, crassorum nullum, priusquam ad vnguem comminuatur, neque ipsum a nostro corpore quicquam perpeti, nec rursus in nos posse agere. Quod verò in pipere adduximus exemplum, idem licet ad alia transferas, siue ea calefaciendi, siue etiam refrigerandi facultatem sortiantur.

Cap. XIII.

Rara quæ sint.
Rara quàm spissa citius accendantur facilius.

Considerandum autem est non solùm, crassarum ne sit partium, an tenuium, explorandorum medicamentorum substantia: verumetiam, rarane an spissa, densáve. Voco sanè raram, cuius partes inanibus spaciis sunt interceptæ. Vbi igitur spaciis eiusmodi multis, quæ plena semper sunt aëre, corpus fuerit distinctum, facilius quam spissum accenditur, etiamsi calidius illo non fuerit. Nam qui in iis spaciis continetur aër, primo statim ignis occursu accenditur, atque inflammatur (aer enim accensus est flamma, quemadmodum terra, carbo) vna verò secum corpus vniuersum accendit. Sic itaque calamos aridos ignis exurit celeriter, tametsi minus alia substantia calidos, idque ob meatuum multitudinem, quos prius aër occupabat, quorum argumentum summum, calamorum leuitas est. Nam siccum natura corpus, leue esse alioqui non posset. Quæcunque autem fistulosa sunt, multúmque vacui obtinent, pondere existunt leuia. At calamus à nostro corpore ægrè calfieri potest, quòd essentiæ sit crassæ. Si igitur alicuius medicamenti substantia tenuis sit & continua, eandem in nos naturam ostendet, quàm prius in ignem: sin autem rara sit & crassa, fieri poterit vt ab igne quidem alteretur perfacilè, non tamen à calore nostro, ac proinde nec nos recalfaciat.

Flamma est aër accensus, Carbo est terra accensa.

Fistulosa omnia sunt leuia.

Cap. XIV.

Aqua igni aduersatur, ut in ima, nimirum frigida & humida.

Quamuis aqua ipsa tenuis substantiæ sit, non tamen ob id ex sua natura nos calfacit: nec proprium est ignis nutrimentum, sed potius extinguit illum, vt quod illi sit aduersissimum. Nec mirum si cum igne tum calidissimo, tum siccissimo pugnet aqua, frigida & humida existens. Porrò oleum, tametsi in flammam vertatur facilè, non tamen admodum celeriter, nec manifestè nos calfacit, ob lentorem substantiæ, quo tenaciter inhæret iis, quæ semel contigit: neque ab ambiente facilè aut extenuari, aut augeri valens, nec promptè intus in corpus transumi. Aqua verò & celerrimè in halitum soluitur, & expeditè digeritur. Quòd si in idem vas coniectam aquam, oleúmque decoquas, prior aqua absumetur.

Oleum cur obscurè nos calfaciat.

Aqua feruens simul cum oleo, citius quàm illud absumitur.

Cap. XV.

Calfaciens actu & potentia, vnum quodque dupliciter dicitur.

Vt autem calfacientium, aliud est simpliciter calidum, vt ignis: aliud exuperantia, vt qui in nobis est calor: sic eorum quæ facultate sunt calida, aliud quidem ad id quod primò & absolutè est calidum, aliud verò ad id quod per exuperantiam refertur. Non ergo quod citius accenditur, protinus ad nos simpliciter apparet calidius.

Cap. XVI.

Concrescentia in glaciem faciliùs, temperamenti sunt frigidioris, si vtrobique eadem consistentia [illegible]

Sed neque citra limitationem, ex eo quòd aliquid in glaciem cogatur, debemus frigidum esse colligere. Nam in iis quæ eandem habent aut tenuitatem, aut crassitudinem consistentiæ, quod ocyus a frigore congelatur, temperamenti est frigidioris. Si verò alterum sit tenuius, puta (exempli gratia) vinum: alterum crassius, vt oleum: non est necesse aut citius aut magis concrescere quod est frigidius: nisi frigiditatis excessus, quæ huic inest, excessum crassitudinis, quæ inest alteri, superet.

Cap. XVII.

Tenuia corpora promptè incalescunt, æque refrigerantur.
Ignis non congelatur.

Est autem refrigerari, frigidam qualitatem recipere: ac congelari, durescere est præ frigore. Quæcunque igitur corpora tenuis essentiæ sunt, promptè tum incalescunt, tum refrigerantur: at non æquè congelantur, vt aër & ignis. Nam hic planè non congelatur: ille autem, nempe aër, non perinde vt vitrum, pix, cera, resina & bitumen, cuius quidem tametsi calidissimum sit, tertenitas tamen crassitiésque, ad congelationis celeritatem adiuuat. Porrò aquam quæ celeriter & incalesceret, & refrigeraretur, meritò leuissimam esse dixit Hippoc. Nam quantò tenuior fuerit, tantò pati erit promptior. Atqui quæ tenuior est, minimum habet limi terrestris. Non ergo absolutè ex materiæ passionibus ad ignem, coniicere eius ad nos facultatem oportet: cùm multò securius sit hoc iudicium, quo ad nostrum corpus quippiam examinamus. Quòd lac similare non sit, nec vndequaque sibi simile, coagulatio indicat, qua serosæ partes a caseosis facilè separantur. In vniuersis etiam liquoribus, qui à fructibus exprimuntur, crassum defertur quippiam, quod spacio temporis subsidet, vocatúrque fæx in vino, in oleo autem amurca. In aceto verò est eiusmodi quippiam, ac forsan ipsum est, quod caloris est particeps. Nam quod frigoris, id quod tenue est. At acetum maiori ex parte frigidius est, quàm calidius.

Aqua quæ dicatur leuissima.

Lac non esse similare.

Fæx. Amurca.

Acetum maiori ex parte frigidius quàm calidum existit.

Cap. XVIII.

Perperàm igitur faciunt, qui vsqueadeo calidum esse acetum pronunciant, vt cauterio illud assimilent: cùm tamen nec tantam sensu percipiamus in aceto caliditatem, nec ipsum crustas, instar cauterij, excitet. Constat siquidem, vbi per cauteria consilium est sanguinem sistere, crustam relinqui haud exiguam, quæ veluti operculum sit corporibus sanguinem profundentibus. Ac proinde illis cauteria planè candentia applicamus, quæ haud quidem quòd calfaciant, sed quòd vrãt, atque subiectis partibus operculum, quam Græci vocant escharam, relinquant, fluentem sanguinem supprimunt. Itaque acetum, haud perinde vt crustas facientia medicamenta, sed potius vt astringentia, citra crustam, sanguinis fluores cohibet: qua ratione non excalfacere, sed refrigerare potius ipsum existimandum est.

Cauteria sanguinem supprimunt, quod relinquant escharam.
Acetum qua ratione fluentem sanguinem sistat.

Cap. XIX.

Idiotarum iudicium cur incorruptum.

Si verò idiotam aut plebeium aliquem (nam horum in istiusmodi rebus incorruptum est iudicium, quia nulli dogmati seruiliter sunt addicti) temperato aceto ex spongia fouerimus, deinde autem interrogauerimus, num calorem an frigus percipiat, fatebitur quidem se, primò sanè frigus percipere: postea autem nempe spongia sublata, sensim nascentis in parte quandam caloris phantasiam sentire. Vnde perspicuum est, omnino quidem frigidum esse acetum, obtinere tamen quendam calorem qui acrimoniæ ratione per accidens successu temporis corpora calfacit: nisi fortè vbi

Acetum est frigidum, quamquam caloris particeps.

Acetum ardorem à thapſia excitatum, ſua refrigeratione reſtinguit.

laxus ac doloris expers tumor infeſtat. Si quis etiam illo ab illata thapſia vtatur, ardor aceto reſtinguitur: non quòd acrimoniam & mordacitatem obtundat, vt oleum atque roſaceum, ſed quòd euidenter refrigeret. Quare niſi moleſta facultatis aſperitas illi ineſſet, non alio vtendum ad refrigerationem foret.

Cap. XX.

Aceti temperaturam non longè à media diſtare.

Cùm autem alij ob acrimoniam ipſius, calidiſſimum eſſe acetum contendant: alij contra, maximè frigidum, quòd putent ipſum grumos conſtringendo diſſoluere, veriſimile eſt id iuxta medium conſiſtere. Quippe ſi longe ab extremorum vtroque diſtaret, non tanta incidiſſet de facultate ipſius controuerſia.

Cap. XXI.

Neutra dici tripliciter.

Acetum qua ratione dicatur neutrum. Roſaceum qua ratione dicatur neutrum.

Quia verò quæ neutra ſunt, dicuntur tripliciter, ſecundum diuiſionem Herophili, partim amborum extremorum participatione, partim neutrius, partim nunc illius, nunc huius: mihi ſanè tum acetum, tum etiam roſaceum, vtriuſque extremi neceſſitudine, eſſe neutra videntur: & quòd nunc quidem ſenſibiliter calfacere, nunc refrigerare cernantur.

Cap. XXII.

Aëris tenuitas vnde iudicetur.

Quod verò ad aërem ſpectat, iudicatur eius tenuitas, ex ſola in tenuia diuiſionis celeritate. Cæterùm ſi ea ratione ignis ſit tenuis, haud omnis ignis tenuis exiſtimabitur, cùm æs & ferrum fiat ignis, non tamen quam antea tenuius. At flammæ, cùm aliud ſint ignis genus, reuera tenues exiſtunt. Quocirca non omnis ignis eſt tenuis, nec quidquid tenue, protinus & ignis fuerit. Nam pruna ignis quidem eſt, & non tenuis: & aër tenuis, verùm non ignis.

Ignem omnem non eſſe tenuem. Tenuia omnia non eſſe ignē.

Cap. XXIII.

Mordacia omnia non eſſe calida.

Quocirca minimè concedendum arbitror, acetum, quòd mordax & tenue ſit, calidum continuò eſſe. Nec enim quicquid mordax fuerit, & id calidum eſt: fortè verò, nec quidquid mordax fuerit & tenue.

Cap. XXIV.

Neutra eſſe de quibus dubitari contingit.

Eorum igitur medicamentorum que vehementer aut refrigerant, aut calfaciunt, non ſunt facultates ambiguæ. Verùm ea de quibus dubitare contingit, neutra omnino eſſe neceſſe eſt. Pleraque autem, vt ad ſenſum ſimplicia, ex pugnantibus facultatibus conſtant: ob quas quidem fieri poteſt, vt acetum vim illam obſcurè calfaciendi, quam oſtendit, ſortiatur, exiſtens alioqui tenue, refrigeratorium atque exiccatorium medicamentum. Etenim quidam efloreſcere rubor in partibus ab aceto irritatis conſpicitur.

Aceti facultas.

Cap. XXV.

Facultatum medicamentorum exceſſus & gradus diſcēdos eſſe.

Cæterùm non ſat eſt generaliter vires medicamentorum cognoſcere, quòd hoc videlicet calfaciat, illud autem refrigeret, niſi etiam ipſarum facultatum exceſſus & gradus, accuratiſſimè didicerimus. In qua quidem cognitione, tum artificialis ſimplicium vſus eſt conſtitutus, tum ratione proficiſcens ac methodo compoſitio: ipſorumque compoſitorum recta vſui accommodatio.

Cap. XXVI.

Perperàm autem ſuperioris ſeculi homines à compoſitis orſi medicamentis, eorum quæ in illa ingrediuntur medicamentorum ſimplicium vires diiudicabant, cùm non liceat rectè compoſita ipſa cognoſcere, priuſquam ſimplicia ſigillatim examinarimus.

Compoſita cognoſci non poſſe, ſimplicibus ignoratis.

Cap. XXVII.

Atque hi quidem, cùm citra iudicium ſimpliciterque compoſitis omnibus facultatibus fidem habent, vel Empiricis ipſis reprehenſionis locum & occaſionem exhibent.

Cap. XXVIII.

Senſus cur non ſint contemnendi.

Cùm autem non aliunde ignem calidum eſſe, ac glaciem frigidam cognoſcamus, quàm ex ſenſu ipſo: omnino ſtupidi ſunt, qui ſenſus eſſe contemnendos exiſtimant.

Cap. XXIX.

Oxycrati vires.

Aquam ab aceto deduci per vniuerſum corpus.

Aqua vino permixta, quàm ſola, eſſe efficacius reſtinguere ſitim.

Portò æſtiuo tempore oxycrati potu, quidam planè refrigerantur, atque ſitis expertes permanent. At nondum conſtat, an id aceti cauſa contingat. Dixerit tamen aliquis, aquam tardioris diſtributionis cùm ſit, ab aceto, tanquam vehiculo, duci digerique in vniuerſas partes. Sic etiam ſi cum vino bibatur aqua, ſitim efficacius extingui, quam ſi ſola. Refrigerationem itaque ſitiſque ſanationem ab aqua prouenire, vt quæ frigidæ humidæq; naturæ ſit: cæterùm adminiculo eſſe, ac veluti alas illi ad omnes corporis partes permeādas, tum vinum, tum acetum: quæ ipſa nequaquam frigida ſunt & humida: alioqui ad reſtinguendam ſitim, præſtaret ea ſola, quàm cum aqua, exhiberi. Portò vt à vino apparet homini ſemper ſitim increſcere, ſic ab aceto, interim quidem augeri, interim verò ſedari.

Vinū ſemper adauget ſitim.

Cap. XXX.

Sitis vnde contrahat.

Acetum cui ſiti remedium ſit.

Cùm igitur ſitis, partim humoris inopia, partim caloris copia proueniat: neque à ſicca diſpoſitione prouenientem ſitim, neque à calida & ſicca epotum ſanare vnquam poteſt acetum. At ſi quando in vnum coëant humiditas atque caliditas, eiuſce ſanè ſitis, acetum medela optima exiſtit. Siquidem humectare nequit: at refrigerare, non mediocriter. Verùm ſiti quæ ex compoſita affectione, videlicet calida & ſicca, naſcitur, compoſita medela eſt oxycratum, quod ex aceto conſtat tenuium partium, atque refrigerante: & ex aqua, quæ non modò refrigerat, ſed humidorum etiam omnium eſt humidiſſima. Nihil enim aqua eſt humidius.

Oxycratum ex aqua & aceto conſtat.

Aqua humidorum omniū eſt humidiſſima.

Medicamenta quæ iudicare volumus, qualiter expendere oporteat.

Cap. XXXI.

Per ſe autem ſolum, quod iudicandum eſt, expendere oportet, tum in ſanis temperatiſque corporibus, tum etiam in temperatis: ac præterea in iis qui alicui ſunt morbo obnoxij. In temperatis quidem, vt ſuprà: in intemperatis autē, ſicuti dixit Hippoc. Naturis picrocholis vtiliſſimum eſſe acetum, at melancholicis aduerſiſſimum. Portò in morbo aliquo affectis, ſi ſimplex fuerit, in ſimplici exploretur affectu: ſin miſtum alicui, neceſſum eſt id cui miſcetur, temperatura ſit mediū. Siquidē quod medio coniunctum fuerit, ipſum eorū quæ perficiētur, exiſtet cauſa. Quare ſi acetum ſimplici cerato cōmiſceas, cerato ipſo lōgè frigidius medicamē effeceris: eritq; tibi id remediū vel optimū, ad eryſipelata, phlegmonas, herpetes, & carbūculos.

Acetum biliotis eſſe vtiliſſimum, aduerſiſſimum melāncholicis. Ceratum ſimplex aceto ablutum, contra tumores calidos optimum eſſe præſidium.

Sin

Sin autem quod miſtum eſt, tanquam ſimplex expendas, hallucinaberis. Nam quemadmodum ærugo nequit carnem producere, ſed c... atum quod illam recipit. ſic vlcerum glutinatorium, non acetum, ſed oxycratum eſt. Quippe acetum per ſe, vlcera erodit & mordicat.

Oxycratum vulnera glutinat.

Cap. XXXII.

Aſtrictoria omnia haud quaquam conglutinare, neque glutinantia omnia aſtringere.

Iam verò cùm liceat ex aſtrictoriis complura oſtendere, quæ minime ſanè conglutinent: ſicuti ex conglutinantibus haud etiam pauca, quæ minimè aſtringentia videntur, falluntur quàm abſurdiſſimè, qui aſtrictoria omnia conglutinare, conglutinantia omnia aſtringere profitentur.

Cap. XXXIII.

Aſtringentia omnia haudquaquam refrigerare.

Miſerè etiam hallucinantur, qui aſtringentia omnia refrigerare dictitant: cùm ſi nihil aliud, ſaltem chalcitis, chalcanthos, & miſy, quæ valenter aſtringunt, tamen aſſequuta ſint caliditatem, vt nos etiam exurant.

Cap. XXXIV.

Dioſcoridem ſuggillat Galenus.

Herodotus autem & Dioſcorides, quòd medicamenta quædam profluuiis alui, atque dyſenteriis medeantur, ob id aſtringentia ea eſſe colligunt: cùm tamen ne minimum quidem aſtrictionis ſortiantur, ſed potius rarefacientia & laxantia ſint. Nam (exempli gratia) caprinus adeps omnibus quæ & guſtu & facultate ſunt aſtringentia, aduerſiſſimus eſt: iis tamen quæ acria & mordaci per aluum fluunt, manifeſtè efficaciterque auxiliatur: quòd ſcilicet concreſcat facilè, inungaturque inteſtinis, ac plurimo tempore inhærens, illa demulceat & foueat: cùm videlicet condenſare, conſtringere & conſtipare, opus ſit aſtringentium.

Caprillus adeps contra ſiccus inteſtina erodentes, cur ſit ſalutare præſidium.

Aſtringentium opus.

Cap. XXXV.

Vnaquæque ſenſibilium natura, priuatim ſubiecta eſt, tactui quidem caliditas, frigiditas, durities, atque mollities: albedo verò, nigredo, atque vt ſummatim dicam, vniuerſum colorum genus, viſui: amaritudo, dulcedo, auſteritas, acerbitas, aciditas, ſalſedo, acrimoniáque, guſtui. Planéque demens videatur, ſi quis guſtu colores iudicare tentet, aut ſapores viſu: ſimiliterque & de aliis ſenſibus Siquidem tactu iudicandæ ſunt differentiæ tangibiles, auditu audibiles, odoratu odorabiles. Omnis autem inuentionis demonſtrationíſque principia ſunt, quæ ſenſui atque intellectui euidentia exiſtunt.

Tangibiles qualitates.

Viſui quę ſubiiciantur.

Guſtui quæ ſubiiciantur.

Cap. XXXVI.

Saporum diuiſiones ex doctrina Platonis.

Porrò Plato in Timæo, ſapores (quos Græci χυμὺς appellant) duos primùm aſſignat, eóſque vt ſpeciei eiuſdem, ſic ratione maioris & minoris inter ſe differentes. Quorum ſanè alterum auſterum, alterum acerbum (qui ex illius intenſione procedit) nominat. Secundam ſpeciem facit, eorum qui illis oppoſita ſunt, nitroſorum videlicet, ſalſorum & amarorum. Et in his quoque amarus ex nitroſi prouenit intenſione. Salſus verò, aut nitroſo imbecillior eſt, aut aſtrictionis quoque aſſumens aliquid. Deinde à Platone acris expoſitus eſt: mox acidus: poſtremò dulcis. At à Theophraſto additus eſt vnctuoſus, quem nimirum omiſit Plato, vt qui ad guſtum nihil attineret.

Vnctuoſum ſaporem nihil attinere ad guſtum.

Cap. XXXVII.

Sapores exactè exponere impoſſibile.

E[x]ponere autem hos [ſa]pores exactè, impoſſibile e[ſt]: quandoqui[dem] neque aliam vllam ſenſoriam paſſionem. cum tamen qui tali ſenſu communi[ter], recordari fuerit poſſibile. Igitur quando quod linguæ noſtræ fuerit admotum corpus, vehementer deſiccat, contrahit, & in molram profunditatem vſque illam exaſperat, ſicuti pira ſylueſtria immatura, & corna, eiuſmodi omne appellatur acerbum, ab auſteris tantum intenſione diuerſum. At quod aſtringens vocamus, idem videtur ſignificare quod auſterum, aut etiam commune eſſe genus tum huius, tum etiam acerbi. Quæ verò linguam, dum contingunt, non contrahunt, neque conſtipant, ſed detergũt potius & abluunt; etiamſi aſtringentium quippiam permiſtum habeant, hæc omnia ſalſa cognominamus. At quæ his etiam magis detergunt, ita vt etiam moleſtè exaſperent, amara vocantur. Porrò quæ mordicant roduntque, idque cum valida quadam caliditate, dicuntur acria: ſin hæc abſit, acida: cæterùm hæc fermentandi quoque vini obtinent. Rurſus, quæ veluti inungunt atque implent, in ſtatumque ſuum reſtituunt exaſperatas ac veluti eroſas linguæ particulas, hæ, ſi cum voluptate manifeſta contingant, dulcia: ſin hac ſine, pinguia vocantur. Quòd ſi ex calido, frigido, humido & ſicco, coeuntibus, vniuerſa conſtent, veriſimile profectò eſt, dictarum quanque qualitatum, ex horum etiam miſcella conflari.

Acerba quæ.

Aſtringens eſſe commune genus auſteri & acerbi.

Salſa quæ dicantur.

Amara quæ.

Acria quæ.

Acida quæ.

Dulcia quæ.

Pinguia quæ.

Sapores omnes ex miſcella quatuor qualitatũ primarum naſci.

Cap. XXXVIII.

Verùm non quale vnumquodque ex ſe ſit, & ad totam naturam, ſed quale ſecundum corpus noſtrum, conſideramus. Alioqui nec acetum, nec marina aqua nos exiccare poſſent, ſicuti nec ſicca dici, cùm vtrunque illorum ſit actu humidum. Cæterùm ſi nos exiccare appareant, ſicca dicentur, ad nos videlicet, & noſtram naturam, parem ſiccandi vim obtinentia: de cæteriſque qualitatibus idem eſt ferendum iudicium. Quare facultatum omnium quæ medicamentis inſunt, experientia erit certiſſima iudicatrix. Quam qui relinquunt, non ſolùm falſa pro veris ducunt, ſed tractationis etiam vtilitatem deſtruunt. Idcirco prius delendi ſunt diſpungendique omnes paralogiſmi à diſcentium animis, quàm vera diſciplina imbuantur. Nam quemadmodum corpora impura quantò magis nutries, tantò magis lædes: ſic quoque ſi impuris animis nutrientes ſermones offeras, non modò nihil proſis, verumetiam magnopere obfueris.

Medicamenta ſingula talia dici, qualia erga nos ſunt.

Experientia eſt certiſſima iudicatrix facultatum quæ medicamentis inſunt.

Impuros animos prius eſſe à paralogiſmis purgandos, quàm vera doctrina imbuendos.

GALENI PERGAMENI
De ſimplicium medicamentorum facultatibus,

Liber Secundus.

Cap. I.

NOn deſunt qui nobis, mortales cùm ſimus, à ſenſibus auſpicandum eſſe contendant, ad facultates omnes examinandas In illis tamen perpetuò immorandum non eſſe, ſed ad partem diuiniorem accedendum, nempe rationem. Senſum quippe & animantibus ineſſe rationis expertibus: rationem autem ſolam, hominibus eſſe cum diis communem.

Rationem solam esse nobis communem cum Diis. Sensus sideles dos non esse.

Qui sophistæ non sentiunt, si à sensibus tecedendum sit, demonstrationis primordia futura esse longè incertiora, quàm ea quæ demonstranda veniunt.

CAP. II.

Ambiguum nihil esset, si omnia sub sensus caderent. Ratio cur interponenda.

Equidem optarim nullas non res clarè sub sensus nostros cadere, nec quicquam esse quod illos fugeret. Hoc enim pacto nihil ambiguum vnquam aut anceps foret. Verùm quoniam illos quædam effugiunt, rationem ipsis superinducere conandum est, sic tamen vt neç confusa, nec infinita colligamus, sed ante omnia, nominum significata diligenter definiamus: deinde quod ex se quid agit, ab eo quod per accidens, separetur. Irridendi autem meritò sunt, qui de olei aut rosæ colore nimis anxiè ratiocinantur, cùm rebus ipsis vatiè vti liceat, de illisque periculum facere. Ac tales mea quidem sententia, perinde facticare videntur, atque ij qui ex aliqua imagine cognoscere quempiam conantur, quem etiam viuum intueri, maximè illis est licitum.

CAP. III.

Rosas quòd rubræ sint, calidas esse dicentes, quenpliciter peccant.

Tribus ergo modis in sermone peccant, qui aiunt rosas temperatura esse calidas, quòd sint rubræ. Primum quòd non demonstrata hac propositione, Omnis ignis ruber: conuertere ex hac aliam, videlicet, Omne rubrum est ignis, tanquam veram conantur. Secundò, quòd nesciunt, propositiones quæ ex mutuò veris conuertuntur, non autem simpliciter conuertentes veras existere. Tertiò, quòd etiamsi mutuò conuerterentur, non tamen omne quod colore fit rubro, calidum esse, ex mutua illa conuersione sequatur, sed rubrum omne esse ignem: id quod minimè inuestigamus. Eodem errore tenentur, qui ex odoribus, medicaminum facultates coniiciunt. Nec enim quicquid bene redolet, calidũ est: nec quicquid calidũ est, bene olet. Quinetiam nec si quid graueolens est, calidum etiam fuerit: nec si calidum, etiam graueolens. Sic nec si quis, quicquid grauiter oleat, frigidum dicat: nec si quicquid frigidum sit, olere grauiter, verum dixerit. Siquidem calidorum innumera sunt, partim bene olentia, partim grauiter, partim neutra: atque frigidorum similiter. Quanquam quid calida dico: ac frigida, cùm dicere debeam nos calfacientia, & refrigerantia? Etenim aliud est facultate calidum, aliud actu. Et huius quod actu calidum est, aliud absolutè dicitur calidum, aliud per exuperantiam, aliud ad symmetrum sui generis, aliud ad quiduis obuium collatum. Homo autem non absolutè calidus, quemadmodum ignis, sed exuperantia calidus dicitur: quòd maior in eo portio calidi sit quàm frigidi. Ergo & quæcunque ad hunc modum dicuntur calida potestate, illum dicuntur excalfacere: facileque de ipsis iudicium sumitur per experientiam solam, cui adiunxeris paucos quosdam epilogismos. Quare neque à calore, neque ab odore, neque à consistentia, aut huius generis aliquo, de medicamentorum facultatibus est opus ratiociuari.

Propositiones quæ ex mutuo veris conuertuntur, sunt veræ.

Odores non indicant facultates medicamentorum.

Calidum multipliciter dicitur.

Homo non absolutè, sed per exuperantiam calidus dicitur.

Calor non sit est ad iudicandas medicamentorum vires.

CAP. IV.

Sophistæ vtuntur inductionibus & exemplis.

Taceo sophistas minimè quidem rationibus scientificis vti, sed aut inductionibus, aut exemplis. Differt autẽ, ex exemplis quippiam suadeas, an ex inductione. Siquidem qui ex exemplis fidem facit, vnum aut duo generis eiusdem affert, aut certè planè paucula, plerisque cæteris prætetitis. Qui verò ex inductione, omnia comprehendere nititur, quæ per experientiam sunt cognita. Quare talis inductio vehemens est, ac plurimum persuadet.

Inductio quid ab exemplo vt differat.

CAP. V.

Olei effectus varij.

Oleo insecta redduntur sicca.

Oleum oculos mordicat.

Oleo aluus subducit.

Oleum insecta perimit.

Quod verò ad oleum spectat (quo de multa Archidamus citra demonstrationem atque ineptissimè prodidit) quæ in ipso coquuntur omnia, sicca & friabilia efficit, contrà quàm in aqua contingit: quæ verò sunt illo imbuta, magis propriam humiditatem conseruant, quàm si eo madidata non essent. Quinetiam scillæ & vrticæ morsus oleum persanat: & cùm reliquum vniuersum corpus demulceat, tantum oculos mordicat, necnon guttur exasperat. Subducit autem aluum, lassitudines tollit, tueturque inunctos à frigore, ac lora emollit, insectáque animalia perimit. Quorum omnium causam reddere debuisset Archidamus. Porrò coci oleo tum carnes, tum pisces, interim dum assantur, oblinunt, quòd siccæ adustæque extimæ eorum reddantur partes, si assentur citra talem vnctionem. Athletas etiam oleo gymnastæ inungunt, quòd præsentem quidem lassitudinem suluat, occurrat autem futuris: ac breuiter frictionem tum æqualem, tum mitem efficiat, corpusque ad motus futuros præparet.

Oleum lassitudinem leuat.

CAP. VI.

Archidami opinio convellitur.

At Archidamus non solùm quæ in multis perspicuè apparent contemnit, sed hac etiam parte iure taxandus est, quòd dicat, meliorem esse frictionem siccam ea quæ cum oleo adhibetur, quia corpus durius & siccius iis qui inunguntur, euadat: mollius autem iis, qui fricantur sicci. Falli præterea mihi in hoc videtur, quòd similiter affici putet tum ea quæ in illo coquuntur, tum eos qui fricantur. Neque enim eadem agere dixerim oleum calidum, frigidum, temperatum, tepidum aut feruens, sicuti neque aquam ipsam. Nam qui obscuro simile fuerit, herbas in oleo feruente coquere, ac exercitantium corpora oleo temperato fricare? Etenim si quis velit expendere oleum, ab omni prius aliena qualitate (à qua semper propria obscuratur) ipsum liberum reddat, atque ita demum ad explorandum se accingat.

Olei vires qualiter expendendæ.

Qualitatem propriam ab aliena obscurari.

CAP. VII.

Olei refrigerandi ratio.

Præparare oleum solemus, non aliter atque aquam, nempe prius excalfacientes, ac deinde in aquam mergentes summè frigidam. Quòd si etiam fons in ipsum cum strepitu decidat, vasculo cui inest oleum, autè diligenter occluso, magis quoque ac magis ita redderur frigidum. Multum item frigefeceris, si præcalfactum ita in puteum demittas, vt aquam contingat. Ac sic oleum reddimus frigidum: * contrario autem modo, calidum. Quo sanè vtimur in refrigeratis corporibus, in alueum olei calidi demittentes, quibus pars quæpiam obstupuit, aut qui tremuli sunt, aut conuulsione, aut tremore, aut motus sensusve oblæsione teneantur. Porrò fructus ex quo premitur oleum, oliua nuncupatur: & arbor, olea: atque hoc quidem simpliciter & primatiò oleum dicitur, reliqua autem omnia per abusum & translationem.

Olei persusio calidi, quibus conueniat.

Oliua. Olea.

Oleum simpliciter & per abusum dict.

CAP. VIII.

Cæterùm veri olei plures sunt differentiæ.

Secundum

Olei differentias complures.

Secundùm [illegible] quidem, cùm aut recens est, aut ætate vigens, aut inueteratum. Secundùm præparationis modum, cum simplex atque impermixtum fuerit, aut præparatum cum sale. Secundùm fructus diuersitatem, cum is aut immaturus, aut maturus extiterit. Secúdùm inductam arte alterationem, cùm vt ab initio fuit, sic relinquitur, aut candidum redditur.

Cap. IX.

Experiri quæ & quomodo medicamenta debeamus.

Experiri autem solùm oportet, quæ impermixta sunt, & ab omni extranea qualitate aliena: eáque primum in optima corporis constitutione, deinde in intemperatis, demum in morbis simplicibus.

Cap. X.

Oleum lassitudini confert.

At nonnulli medicorum non solùm in explorandis medicamentorum viribus hallucinantur, verumetiam in opinionibus quas habent de affectibus. Nam oleum quòd lassitudinis remedium sit, omnes propemodum confitentur, cæterùm quis affectus sit lassitudo, non consentiunt: ac proinde secundum ipsorum doctrinam, nihil certi de olei facultate colligi potest.

Cap. XI.

Oleum expers salis, & salsum qua ratione subducat aluum.

Nec verò parùm interest, an iniiciatur in ventrem pituita scatétem oleũ expers salis, an quod plurimum accepit salis, in ventrem putom. Vtrunque enim aluum subducit, facultatibus tamen diuersis: nempe illud quod sale vacat, in pituitoso ventre per lubricitatem: quod verò salem habet, in puro per acrimoniam, perinde vt muria, & marina aqua. Idcirco sane hoc radet, alterum non radet.

Cap. XII.

Salsuginosa ex accidenti nonnunquam mordicationes sanabit.

Nonnunquam autem mordicationes ex accidenti quod salsuginosum est, sanauerit, vna secum educens acres & mordaces humores, perinde vt cætera omnia quæ abluunt. Sed non statim vbi immissa sunt id genus medicamenta morsus sanant, quin potius tunc etiam magis exasperant. Siquidem euacuationis, haud mistionis ratione, sanationem moliuntur. At ceratum ex rosaceo & adipe infusum, sæpenumero morsibus continuò succurrit, idque commistionis ratione. Oleum etiam solum, sed dulcissimum, idem frequenter præstitit: sicuti certè adeps hirci, aut succus chondri, aut ceratum ex oleo dulci. Nos autem sæpenumero quibus ex frigore torquebantur dolore interna, iniecto oleo calido liberauimus: atque vbi maius esse frigus coniecimus, addidimus & anethum: si verò adhuc etiam maius, rutam quoque & bitumen. Cæterùm occurrunt interdum quædam affectiones permistæ, ex intemperie videlicet atque mordicatione, in quibus consueuimus nos anethinum, aut rutæ oleum infundere, anserino in eo liquato adipe: is si non adsit, saltem gallinaceo, aut aliquo aliorum, aut cera mordacitatis experte, qualis nimirum est lota. Vnumquodque autem medicamentorum temperantium, vbi valentius euasit humoribus mordicantibus, morsum eorum retundit. Verùm si aut valentioribus facultatibus, aut multis paucum permistum fuerit, vnà & ipsum corrumpitur, aliтque cacochymiam. Quamobrem protinus euacuandi sunt, qui ab iis quæ téperãdi naturam habent, exasperãtur.

Dolentibus lactissimus quæ soleant opitulari.

Cera elota est mordicationum expers.

Vacuandos protinus esse, qui ab iis quæ temperandi naturam habent, exasperantur.

Cap. XIII.

Sic sanè lac frequenter simulatque sumptum fuerit: aliis acescit, aliis in nidorem vertitur, priusquam probe concoctum, corruptionem tempe-ret. In quibus vtique primum cacochymiæ pars euacuari debet: atque inde sumendus chondrus, & ptisana, & lac & alia: quæ vbi probe fuerint confecta, conferunt ad boni succi generationem. Porrò ptisana, ex sua propria natura boni quidem est [illegible]: verùm interdum vnà cum iis succis, qui excitant mordicationes, corrumpitur, atque ipsum auget symptoma.

Cap. XIV.

Cacochyma qua ratione mordicationes sanent.

Cæterùm cacochyma, non temperando sed id quod mordicat educendo, mordicationes sanant. Ac proinde, donec vacuentur, hominem mordicare non desinunt: & insuper euacuata, in partibus asperum sensum relinquunt, aliud medicamen desiderantem: quod non faciunt quæ boni sunt succi & dulcis, cuiusmodi existunt chondrus, lac, atque ptisana, quæ in id genus affectibus & edenda præbemus, & per sedem iniicimus, vbi aut melle, aut quopiam eiusmodi, quod infestabat exterserimus. Quo tempore opportunus est & adeps, & ceratum dulce, & oleum dulce. Quatuor itaque indiciis, cùm possis quod per se leniens est distinguere, ab eo quod per accidens, facile cuiusque talium medicamentorum facultatem inuenies. Primum indicium est, an statim mitiget, an non. Secundum, an simul cum lædentibus euacuetur, an non. Tertium, an asperitatem quandam in corporibus ipsis relinquat, an non. Quartum, an non ita affectis commodum vtiléque videatur. Nam cùm nec protinus mordicationem sanat, nec intus leniendo remanet, molestamq; asperitatem parti affectæ relinquit, quam, si denuò offeratur, exasperat: argumentum est rodentis, ac mordicantis ipsum esse naturæ, ex accidenti tamen quandoque morsus sanare. At quod continuò mitigat, & nullam excretionem prouocat, sed nec exasperat dum intus manet, imò exasperatorum medela existit, ipsum quidem natura bonum est: verùm interdum à cacochymia quæ ipsum alterat corrumpitque, mordax efficitur.

Mordicationibus cibi apti qui sint.

Lenientia per se, ab iis quæ ex accidente id faciunt, quatuor indiciis distingui posse.

Lenientia interdum à cacochymiis victa, mordacia redduntur.

Cap. XV.

Lauanda quæ sint medicamenta, & quomodo.

Lauanda porrò est non modò cera, sed pix, resina, & oleum, omniáque breuiter, quæ calfieri & fundi cùm possint, aquæ misceri nequeunt. Singula igitur modicè calfacta, in vas latioris * orificij & magnum, cuique insit aquæ copia qualitatis expertis, infundito. Dein tundito & frangito, manibúsque impensè subigito. Postea effusa priori aqua, rursus quod abluitur excalfaciens, in aliam æquè synceram aquam iniicito: rursúsque in aliam & aliam, donec aqua nullam ex eo qualitatem recipiat: quod quidem gustu datur cognoscere. At si quæ sunt lapidosa & dura, vt cadmia, & æris squama, & æs vstum, ea comminuentem exactè in tenuia plurimum terere in aqua fontana & purissima oportet, idque sæpius aqua priori effusa, aliáque denuò instillata; donec nihil in eo innatet: maneatque aqua prorsus à cõtriti medicaminis qualitate immunis. Sic itaque abluta omnia quæ elui possunt, expertia mordacitatis redduntur. Ac præter id sanè, oleum etiam candidius redditur: mitius tamen id verberari, quam alia, debes, ne videlicet adeò

Lapidosa abluendi ratio.

Abluta reddi mordacitatis expertia. Oleum ablutum candidius reddi.

ipsi

ipsi aquæ misceatur, vt ægrè postea secerni possit.

Cap. XVI.

Oleum omphacinum astringit.

Oleum autem quod immaturum non fuerit (hoc enim astringit) nec præparatum sale, nec recens, ac veluti etiamnum feruens, ad hæc adamussim lotum, id neque epotum, neque infusum, excitabit mordicationem. Quòd si guttur ad tussim impetum prouocet, non idcirco mordax dicendum erit. Nam quicquid mordax est & acre, ad tussim incitat: non tamen quicquid ad tussim incitat, existit mordax & acre: cùm & pinguia mouere impetum ad tussim appareant. Sequitur itaque si quid non cieat ad tussim impetum, id haudquaquam mordax existere: non tamen perinde constiterit, quicquid ad tussim impetum moueat, continuò mordax esse, nec si categoricas, nec si hypotheticas conficiamus propositiones: quòd scilicet ex duabus vniuersalibus affirmatiuis, nihil concludi in secunda figura possit, nec conclusio ex necessitate sit vera.

Tussim excitantia non esse necessariò mordacia. Tussim minimè prouocantia, esse mordacia non possunt.

Cap. XVII.

Sternutationis vsus.

Natura hominibus sternutandi vim indidit, vt præsidio ipsius, quæ in naribus infesta molestáque sunt, propulsarent: tussiendi verò, vt quæ in gutture. Contingit autem hæc affectu dupliciter: aut resiccata exasperatáve, quæ in arteria est membrana: aut à delato corpore, inæquali reddita. Hinc siue panis micula, aut alterius cuiuspiam edulij, nobis inuitis in spiritus meatum decidat, tussire adigimur: seu si bibentibus affatim ipsius potus quippiam eò influat, similiter ad tussim compellimur. Percolatur tamen per asperam arteriam perpetuò in pulmonem ipsius potus tam exile quippiam, vt protinus ab instrumentis raptum, perfacilè quocunque distribuatur, nec animal ad tussim irritet. At vbi vel id ipsum plusculum, vel aliud quodpiam seu liquidum, seu solidum corpus, per asperam deferetur arteriam, iam inde tussire est necesse, donec à spiritus vehementia molestum id excutiatur. Mordacia itaque gutturis exasperatione: oleosa verò & pinguia, illitu, inæqualitatem, & ad tussim impetum faciunt. Spiritus siquidem in eminentia quædam impingens, efficit inæqualem concussionem in gutture, ad tussimque animal prouocat. Cæterum non eo inficias, ex oleis esse mordicantia pleraque, qualia tum salsa, tum recentia videntur: atque hæc quidem non propria essentia, sed quòd omnibus plantarum succis geminum excrementum insit, alterum crassius, tenuius alterum. Quæ ambo cùm reperiantur etiam in oleo, ad concoctionem & discretionem tempus sanè postulant. Procedente verò tempore, quod crassum quidem est, nuncupatum amurca, subsidit: quod verò tenuius & veluti aquosius, & ipsum compositum quodammodo est, ex acri scilicet essentia, & tenui serosa.

Tussis vsus. Tussis causa.

Potionis destillare semper aliquid in pulmones per arteriam asperam.

Succis plantarum omnibus duplex excrementum inesse.

Olei partes.

Cap. XVIII.

Cæterùm serosum istud rufi coloris est, à crasso illo scilicet qualitate abstersa. At oleum ipsum, tum minimè mordax, tum candidum sua natura existit. Quapropter vbi tenue hoc excrementum secretum fuerit, candidius & dulcius reddetur. Separant autem ipsum, aut insolantes oleum, conchísque attollentes in altum, aut vasculis in quibus est oleum, calidos subiicientes cineres, aut oliuarum nucleos, aut frumentum eis ipsa apponentes, aut denique medicamenta in vasa ipsa inijcientes. In summa, quod aqueum est consumunt: reliquum verò reponunt. Tale igitur oleum, si salis expers, lotúmque sit, medicamentorum omnium minimè mordax erit, maximéque humectat & mollit, si nec summè frigidum, nec calidum applicetur. Porrò cui iniectus sal est, nonnulla quoque necessariò mordacitas inest. Frictio itaque ex oleo, magis quàm sicca, lassitudinem tollit: emollitque corpora, cohibens occludénsque quicquid è nobis foras effluere est natum: haudquaquam digerens & exiccans.

Oleum repurgandi ratio.

Olei dulcis natura & vires.

Frictionis ex oleo vsus.

Cap. XIX.

Quæ autem ex oleo fit frictio, prorsus æqualis existit: inæqualis verò quæ sicca. Cutim siquidem per siccam frictionē manus coadducunt, ac veluti duplicant, violentérque ac præter naturā complicant. Deinde vbi non amplius prior veluti duplicatio labentes sequi manus potest, ipsa quidem recurrit, atque ad continuum reuellitur: manus autem semel ac vno impetu in alteram cutis partem transeunt, inferiorem transgressæ ipsius duplicationis partem: ac proinde inæqualem, duram & laboriosam talem frictionem sentimus. Quòd si læuis lubricáque exactè sit cutis, neq; duplicari facilè poterit, nec inæquabiliter admittere ipsos manuum discursus. Quare externo aliquo medicamento indiget, quod rugas impleat, manibúsque lubricitatem conciliet: quas ad res oleo nihil aptius inuenias.

Frictionem ex oleo quidem æqualem, siccam vero inæqualem.

Oleū frictionibus accommodatissimum esse.

Cap. XX.

Cùm autem liceat in hominibus de ipso oleo periculum facere, nescio equidem quanam occasione ducti complures veteres, ad diuersa alia vertuntur, vt illius facultates explorent.

Oleum experiendum esse in hominibus.

Cap. XXI.

At recta experiundi ratio, in primis quidem ea est, quæ in corporibus fit temperatis: dein ea quæ in intemperatis: mox, vt sæpenumero antea monuimus, quæ in simplicissimis fit, hoc est, calidis, frigidis, humidis atque siccis affectibus: distinguentibus semper nobis id quod per se fit, ab eo quod ex accidenti. Curandum etiam est, vt oleum de quo experimentum sumitur, alienæ qualitatis sit expers: id quod est in omni medicamento obseruandum. Si igitur ita oleum adhibeas, manifeste comperies, refrigeratne, an sit calfacere natum. Atque hæc quidem summa est rationis. At opus ipsum quòd perficitur, experientia commonstrat. Nam qui ardore tenentur, tantum abest vt à calore liberentur, vt etiam magis & æstuent, & processu temporis calidiores euadant. At algentibus ex olei inunctione, perspicua nulla aut noxa, aut vtilitas conspicietur. Ex quo liquet, calfacere quidem ipsum, non tamen admodum, nec euidenter, vt resina, pix, & bitumen, quæ videlicet spontè fluunt. Nam quæ sicca sunt, vt eis inungi non possumus, sic nec simplicia, nec spontè nata medicamenta existunt. Cæterùm in ardoribus, si salis sit expers oleum, perfundatúrque frigidum, nonnullum sanè solatium adfert. In erysipelatis autem, sicuti in omnibus quæ à pura bile fiunt fluxionibus, quantumuis sit frigidum, vel maximè lædere est natum. Quæ verò ex sanguine fiunt mistocum bile, eas fluxiones minus aliquantulo affligit:

Experiendi rationes diuersæ.

Medicamenta quæ experiri volumus, debent esse alienæ qualitatis expertia.

Oleum calfacit quidem, sed non euidenter admodum.

Oleum quibus sit noxium fluxionibus.

Oleum videtur calorem pure [illegible]

bus applicatur accēdere.

fligit : videtúrque calorem parem eis quibus applicatur, accendere : quandoquidem modicè calida, calfaciunt mediocriter: immodicè autem illa, quæ magno ardore æstuant.

Cap. XXII.

Medicamenta facultate calida, quomodo nos calfaciant.

Igitur medicamenta omnia quæ facultate dicuntur calida, caloris sui à nobis accipientia principium, partim similiter nos recalfaciunt, partim valentius. Atque ex iis sanè quæ nos æqualiter recalfaciunt, oleum esse mihi videtur: ac proinde nec conuulsiones, nec tremores, nec sensum tum difficilem, tum deperditum magnopere aut iuuare, aut lædere potest, nisi ascititium sibi comparârit calorem : tunc siquidem plurimum proderit. Vnde meritò veluti materia quædam cæterorum medicaminum fuerit. Nam si frigida illi commisceas, frigidum efficietur quod mistum erit: sin calida, calidum. Quippe quod ex mediis temperie est, vtrisque summis inseruit. Porrò non calfacere oleum hac ratione quis dixerit, quòd caliditatem quam reperit, non augere, sed conseruare videatur.

Oleum est veluti materia reliquorum medicamentorum. Medium temperie, vtrisque extremis inseruit.

Cap. XXIII.

Calfacere qua dicantur.

Calfacere itaque nos dicuntur, & quæ energia, siue actu, sunt calida, vt ignis: & etiam quæ potestate. Hæc tamen partim alimẽta sunt, partim medicamenta, partim tegumẽta. Sed & calidum actu est, quod simpliciter calidum est, vt ignis: & quod per exuperantiam, vt animal: & quod ad sui generis symmetrum comparatur, & quod ad quiduis obuium. At quod potestate dicitur, primò quidem distinguitur ab eo, quod ex accidenti est. Deinde totidem habet significationum differentias, quot actu calidum. Etenim cùm sit veluti quædam apta materia ei quod est actu calidum, partim ad ea quæ absolutè calida nuncupantur, partim ad ea quæ per excellentiam quandam, tum ad quiddam sui generis, aut speciei denique, & ad obuium quoduis collatum, propria fuerit materia. Quocirca cùm ea calida quæ ad hominem referuntur expendimus, vt alia omnino omittantur, æquum existimamus.

Calidum facultate & actu vtrúque, quotupliciter accipiatur.

Cap. XXIV.

Oleum veluti aliquem dicitur nos calfacere.

Accidit autem fortassis oleo, vt tanquam alimentorũ nos excalfaciat, vbi intrò in corpus assumitur: cùm probatis medicis quibusdam videatur, sicut ex cibis, ita ex oleo fieri corpori appositionem. Accidit etiam illi, vt tanquam medicamen, sit medium inter nos calfacientia & refrigerantia: tum vt ipsum nos veluti tegumentum excalfaciat. Nam quemadmodum vestimenta à nobis excalfacta, nos excalfacere consueuerunt, ita & oleum. Et quemadmodum illa excalfaciente corpore calidiora minimè euadũt, ita quoque neque oleum. Mediæ siquidem aëris nos ambientis temperaturæ similis est tum qui à vestimentis, tum qui ab oleo proficiscitur calor. Quamobrem tum vestimenta ipsa, tum oleum, calfacere nos non propriè, sed per abusum dicuntur, quòd frigori obsistant. Quemadmodum si duos æquè temperatos adolescentes, qui contingantur mutuò, sese dixerimus calfacere, tametsi haudquaquam excalfaciant, sed duntaxat arceant frigus ambientis. Quæ enim similia vndequaque corpora sunt, à se mutuò nullam mutationem accipiunt. Respondet itaque calidiori aëri pyrethrum, & piper: moderato autem, oleum, & pinguitudo: sed tamen aëres sunt calidi,

Vestimenta à nobis calfacta, nos recalfaciunt.

Olei cum vestimentis collatio.

Oleum & vestes non propriè nos calfaciunt, sed obsistentia frigori.

Similia corpora à se mutuò nullam mutationem accipiunt.

Medicamenta quomodo nos calfaciant.

potentia verò, medicamenta. Siquidem à nobis accipientia excalfactionis principium, partim nos recalfacere sunt nata, partim plus, partim minus. Oleum igitur ex genere eorum, quæ æquè recalfaciunt nos, existens, duplici ratione vt excalfacere videatur euenit, quòd nimirum instar vestimenti, aut inuolimenti illinatur: & quòd meatus infarciat, prohibeátque foras effluere magnam vaporosi intus caloris partem. Hac ratione quos largius sudare volumus, non protinus iis ab initio admouemus oleum. Verùm eos quidem qui morbo laborarunt, vbi sudare inceperint, tum excalfactos perfundimus: eos verò qui etiamnum laborant, vbi abundè iam satis sudauerint. Porrò sanis quauis occasione exhaustis, inungi & ante sudorem permittimus. Verùm quibus cruditas inest, aut corpus laborat plethora, hi neque in balneo inungi concedimus.

Oleum corporis illitum, caloris & sudoris effluxum prohibet. Oleo vngendi qui sint, & qui minimè.

Cap. XXV.

Oleum esse medium inter humectantia & siccantia. Oleum talem seruat nostram temperiem, qualem illam accepit.

Quemadmodum inter calfacientia & refrigerantia, sic oleum mihi inter humectantia nos, & siccantia, medium esse videtur. Atque humectat quidem aqua: exiccat verò tum laurinum, tum cedrinum oleum. At expers qualitatis alienæ oleum, talem seruat nostram temperiem, qualem scilicet accepit, vaporosas omnes expirationes vel maximè prohibens. Quòd si pluculum membra oleo frices, comparabis ascititium calorem: qua ratione lassos non parum iuuabis, quòd videlicet in minutos corporis meatus pingue ingrediatur, se sic quæ durata sunt, molliat: & quòd acrem & subtilem humiditatem, quæ latebat sub cute, per halitum digerat. Nam cùm in lassitudine similares quidem animalia partes siccentur, spaciola autem vacua, tenui, acri, & mordaci humore impleantur, ea certè corpora remediis indigent, quæ & siccitatem irrigent, & humorem acrem discutiant. Cui negocio aqua per se sufficeret, si inhærere posset corporibus. Quia verò facilè diffluit, ob id nimirum illi commodissimè oleum miscetur: maximéque ex vtroque frictio auxiliatur siccis æqualibúsque corporibus, cùm ipsius olei ratione diutius aqua adhærescat. Quare humectantium & exiccantium, sicuti calfacientium atque refrigerantium, oleum veluti materia existit. Nam si exiccanti commisceas, totum effeceris exiccans: sin humectanti, & ipsum humectans, ac plerunque magis quàm antea reddideris: vt in aquæ exemplo docuimus. Cùm itaque omnibus quæ sibi commiscentur subseruiat oleum, rectà ratione veluti omnium materia existit: nam licet eorum necessariò propriam actionem retundat, ac minuat, non tamen vtilitatem: imò est vbi eam quoque adaugeat. Quippe contusa cum oleo aqua, magis auxilio est lassitudinibus, quàm si esset sola: non sanè quòd intendatur viribus, sed quòd iis quibus opus est, diutius inhæreat.

Lassitudini discutiendæ qualia requirantur remedia.

Frictio ex hydrelæo siccis corporibus auxiliatur.

Oleum est aliorum medicamentorum materia.

Cap. XXVI.

Quòd autem, nisi mediam habeat temperiem, id quod ea quæ primariò affectibus auxiliantur veluti deuinciet, sæpenumero ipsorum repugnabit actionibus, generatim quidem ex ipsa rerum omnium natura: speciatim autem, ex medicamentorum historia licet addiscere. Etenim generatim, quoniam id quod miscetur, si in contrarium retrahat, admisti sibi facultatem medicamenti vincere interim poterit; & in alteram planè speciem

id

id quod ex ambobus miſcetur, transferre. At ſpeciatim, ſic etiam id ipſum cognoſces. Nam ſi excalfacientium reſiccantiúmque medicamentorum cuipiam aquam miſcere velis, non modò nihil eorum quæ agere nata eſt, fieri videbis, ſed omnino obſcuratam eſſe, perinde ac ſi admiſta non eſſet. Omnino ergo conſtat mediam obtinere temperaturam debere, quòd vtriſque extremis tanquam materia inſeruiet. Quem in ordinem ſi oleum ſtatuas, vtique nihil peccaueris.

Medium eſſe debere, quod vtriſque extremis eſt futurum materia.

Capvt XXVII.

Cùm igitur oleum veluti media quædam materia ſit medicaminum calfacientium atque refrigerantium, conſtétque tantùm ex oleo & roſis roſaceum (quod ſaltem exactum & ſimplex eſt) vtique & ipſum talis temperaturæ fuerit, qualis roſarum ſuccus exiſtit. Quare illos qui aduſtione tentantur, experieris ab eo refrigerari, protinuſque aliquam vtilitatem percipere: qui verò refrigerati ſunt, omnes lædi. Non tamen valida in ipſo apparebit refrigeratio, ſed quæ in primo refrigerantium gradu collocari mereatur.

Roſaceum ex oleo & roſis conficitur. Roſacei temperies eſt, qualis ſucco roſarũ meſt.

Roſaceum in primo gradu refrigerat.

GALENI PERGAMENI
De ſimplicium medicamentorum facultatibus,

Liber Tertivs.

Capvt I.

Corporum vnumquodque aut calidum, aut frigidum, aut humidum, aut ſiccum, & dicitur & appareт, interim quidem ex ſua natura, hoc eſt, primariò, & per ſe: interim autem aduentitia qualitate aſſumpta, quòd eſt per accidens. Porrò eorum quæ propria ſua natura calida, aut frigida, aut humida, aut ſicca dicuntur, quædam actu ſiue energia talia exiſtunt, quædam potentia. Sed & eorum quæ actu dicuntur, aliud quidem abſolutè eſt calidum, frigidum, humidum, ſiccum, veluti elementa: aliud exceſſu, vt homo, equus: aliud ſymmetrum, ſeu generis ſui, ſeu ſpeciei, vt leo cum homine comparatus, homo autem ætate florens cum puero: aliud ad quiduis obuium, vt Dion ad Theonem. Quin & corpora quæ potentia talia aut talia dicuntur, vnumquodque vt ad id quod eſt actu relatum dici neceſſariò monuimus: id quidem quod facilè accenditur, ad id quod actu eſt abſolutè calidum: hoc verò quod alia calfacit, ad id quòd per exuperantiam.

Calidum, frigidum, humidum, ſiccum, quot modis vnumquodque eorum dicatur.

Cap. II.

In eo igitur corpore periculum eſt ſumendum; ad quod vnumquodque tale & eſt & dicitur: a cæteris autem recedendum. Elementa nanque huiuſce tractationis, in primarum quatuor qualitatum, videlicet caliditatis, frigiditatis, humiditatis, & ſiccitatis cognitione conſiſtunt. Porrò alimentum a medicamento differt, quòd hoc quidem alteret in qualitate, illud autem ſubſtantiæ corporis aſſimiletur.

Alimentum à medicamento quo differat.

Cap. III.

Verùm cùm duplices ſint in genere alterationes: aliæ ſpecificæ, quæ propriè ſanè & primariò dicuntur alterationes: aliæ verò quæ contundunt & contrahunt corporis noſtri particulas, quas vtique per abuſionem potius quàm propriè alterationes cognominant: in primo ſanè genere, contineri vires medicamentorum cenſemus. Nec enim quidquam mutari ex ſpecie in ſpeciem poſſit citra excalfactionem, refrigerationem, humectationem & reſiccationem, etiam ſi conſtringatur, contundatur, conuulneretur. Dico autem mutari ex ſpecie in ſpeciem, veluti cùm ex pane fit ſanguis, aut ex hoc caro. Itaque non ab alio quàm à calore, frigore, humiditate, ſiccitatéque ſpecificas alterationes ſinguli corporis affectus accipiunt. Qua ratione quatuor eæ qualitates elementares, primæ & ſpecificæ nominantur. Earum igitur quam vnumquodque medicamentum in miſtura pollentem ſortiatur, inueſtigamus.

Alterationes ſunt duplices.

Medicamentorũ vires ſub quibus contineantur alterationibus.

Qualitates ſpecificæ quæ ſint, & cur ſic dicantur.

Cap. IV.

Cùm autem totius naturæ reſpectu bifariam vnumquodque dicatur calidum, frigidum, humidum, atque ſiccum, partim abſolutè, vt ſingula elementorum: partim per exuperantiam, vt homo, equus, & bos: minimè profectò nos medici inueſtigamus, an in aqua marina humidi ſimpliciter plus ſit quàm ſicci (id enim clarè conſpicimus) ſed an corpus humanum facultate ſua æqualiter reſiccare valeat. Cuius ſanè rei ſumemus periculum, ſi eam admoueamus corpori, per fomenta aut emplaſtra: id quod ex accidenti, ab eo quod propria medicamenti vi proficiſcitur; diſtinguentes.

Cap. V.

Cæterùm quod per exuperantiam dicitur, id philoſophi accipiunt dupliciter: aut etiam ſecundum ſubſtantiæ molem, aut ſecundum qualitatum effectum. Atque hi quidem calidum vincere in omnibus plantis, pronunciant, ob incrementa earum & germinationes id iudicantes. Quibus ſanè, cùm de tota natura ſcrutentur, rectè hæc & ſimilia alia dicuntur: medicis autem non rectè. Siquidem nulla planta, quòd planta ſit, calida dici debet, ſed quòd hominem calfaciat. Sic enim & ſalamandram, & cicutam, ad hominem frigida eſſe dicemus: qua ratione ſunt alia omnia etiam diiudicanda. Nam cicuta non modò ſturnos no refrigerat, & enecat, vti nos, ſed alit quoque, ob idque nimirũ etiam & calfacit. Inſunt quippe omnibus rebus amicitiæ quædam, & qualitatum pugnantiæ. Præterea quod familiare eſt, promptiſſimè aſſimilatur: quod verò contrarium, ad internecionem ducit, tum animalia, tum plantas. Cæterum familiaritates illæ, à totius ſubſtantiæ proprietate exoriuntur. Porrò cùm acetum & roſaceum nos primariò & per ſe refrigerent, nemo ea calida dixerit.

Salamandra eſt frigida reſpectu hominis.

Cicuta ſturnos alit & calfacit.

Conſenſus quoſdam & diſcrepantias qualitatum ineſſe vniuerſis rebus.

Familiaritates vnde oriantur.

Cap. VI.

Quod applicitum nobis videtur actu eſſe calidum, eodem gradu quo nos, aut ex contactu ſimiliter calidum redditur, id ex media eſt temperie, nobiſcum collatum: ac per ſe etiam calidum ſecundum exuperantiam, quemadmodum nos. At ſi quid nondum adeò calidum eſt ſicut nos, nec tale admotum redditur, id temperie humana frigidius eſt, quantumcunque in eo caliditas exuperet, ac proinde admotum, noſtrum calorem minuet.

Media temperie præditum quomodo cognoſcatur.

Capvt

Cap. VII.

Alterabilium omnium natura quæ ſit.

Ea autem eſt communis alterabilium corporum omnium natura, vt in ſe agant & patiantur admota: quódque minus eſt calidũ, à magis calido calidius reddatur: quod verò magis calidum, à minus calido remittatur. Nam id vel ex ipſo tactu clariſſimè diſcas. Etenim eadem ſubinde illi tum calida, tum frigida eſſe videntur: calidiori quidem facto, frigida: frigidiori verò, calida. Quæ ſanè cauſa eſt, vt in balneis quidem frigida videatur nobis vrina, foris verò calida: cùm tamen ſemper ipſa reddatur tepida. Similiter dum rigemus frigore, aquam ex puteo profundiſſimo hauſtam, calidam iudicamus: quæ eadem nobis in balneo, aut balneum egreſſis, apparet frigida. Itaque tactum calidi frigidique dignoſcendi normam ponentes, atque eius diſpoſitioni cuiuis iudicium omne tribuentes, meritò ſanè crebrò fallimur: vt qui quod haud ex ſe eſt frigidum, id frigidum eſſe dicamus: quod verò calidum ex ſe non eſt, id calidum pronunciemus. Abſolutè autem & vrina, & aqua putealis, qualis ad nos optimè temperatos, atque ab aliena qualitate immunes videtur, talis profectò & eſt, & dici etiam poteſt.

Vrina cur appareat nobis frigida in balneo.
Putealis aqua cur appareat rigentibus calida.
Tactum debere eſſe ab omni aliena qualitate immunem, ſi ſenſibilia ritè ſit iudicaturus.

Cap. VIII.

Cùm igitur nec an abſolutè vnumquodque calidum ſit, vt ignis: nec an per exuperantiam, vt ſanguis: nec denique an cum ſymmetro ſui generis aut ſpeciei collatum, conſiderare nobis propoſitum ſit, ſed an ad hominem ſit tale vel tale: nec rurſum ad hunc, tanquam id quod ad aliquid aliud comparatur: ſed an admotum ipſi, eam partem quam tetigerit, reddat aut calidiorem, aut frigidiorem, aut humidiorem, aut ſicciorem: certè in experientia omnis iudicandi & dignoſcendi conſiſtet ratio: per quam nimirum docemur, & roſas (exempli gratia) & roſarum ſuccum euidenter refrigerare.

Medicamentorum facultates in quem modum examinentur à medicis.
Roſas roſarũque ſuccum, euidenter refrigerare.
Oleũ eſſe medium têperie.
Roſaceum eſſe ex primo refrigerantium ordine.

Cap. IX.

Siue enim in iis qui inculpata ſanitate fruuntur, ſiue in iis qui laborant ſimpliciſſimo affectu, videbitur tibi planè oleum quidem in media temperie exiſtere: quod verò componitur ex ipſo roſaceum, ex primo eſſe ordine refrigerantium. Siquidem roſarum ſuccus frigidioris naturæ eſt quam oleum: ſed non ita multò, cùm tepidam quandam in ſe caliditatem poſſideat. Eiuſdem cum illo ordinis eſt, quod ad calorem quidem tepidum attinet, linoſpermon: ab eo tamen haud minimum tenuitate relinquitur. Nam roſarum ſuccus eſt exquiſitè tenuis eſſentiæ: proinde quamcelerrimè areſcit, odoréſque aliorum vnguentorum exoluit. Eſt & chamæmelum tenuitate quidem, roſæ perſimile: calore verò, ad olei vires magis accedens, homini tum familiares, tum temperatas. Quapropter laſſitudini, vt ſi quid aliud, in primis confert, doloréſque ſedat. Præterea tenſa remittit & laxat: mediocriter dura emollit, conſtipatáque rarefacit. Ad hæc febres quæ citra viſceris inflammationem infeſtant, concoctas diſcutit ac diſſoluit: & potiſſimum quæ ex cutis denſitate & humoribus biliosis proueniunt: ob idque Soli à ſapientiſſimis Ægyptiorum eſt conſecratum. Eſt autem hypochondriis gratiſſimum. Quibus etiam lini ſemen eſt gratum: minus tamen quàm chamæmelum, cùm & minus calidum ſit, & eſſentiæ craſſæ. Cæterum ad aſcenſus, augmentáque inflammationum, chamæmelo roſaceum præfertur, cùm hæ tepida caliditate cum leui aſtrictione indigeant. In principio ſiquidem, quæ refrigerant atque aſtringunt: per incrementa verò, tepida, & mediocriter conſtringentia: at in vigore ac ſtatu inflammationum, quæcunque tum moderatè calfacere, tum laxare poſſunt, magis competunt: ſicuti in declinationibus, quæ valenter calfacere éque & diſcutere.

Roſarum ſuccus tepidam quandam caliditatem poſſidet, odoréſque aliorum vnguentorum exoluit.
Chamæmeli facultates inſignes.
Chamæmelũ Soli ab Ægyptiis eſt conſecratum.
Linoſpermon.
Inflammationes qualia medicamenta deſiderent.

Cap. X.

Cæterum quæ mediæ temperaturæ ſunt, & quæ vtramuis in partem declinant leuiter, interim calfacere videbuntur, ruſúſque refrigerare: interim talia ſeruare corpora, qualia in principio acceperunt. Nec mirum ſanè, cùm aqua tepida, vrinaque, in balneis quidem frigidæ, algentibus verò calidæ appareant. At roſaceum, oleo quidem minus, ſucco autem roſarum magis exiſtens calidum, refrigerat ſanè exuſtos, idque ſuæ caliditatis tepore: algentes verò, paulatim etiam excalfacit: qui effectus etiam caloris eſt tepidi.

Vrina videtur in balneo frigida.
Roſaceum refrigerat & calfacit diuerſa corpora.

Cap. XI.

Quocirca ſi aut refrigerantibus medicamentis, aut calfacientibus roſaceum indideris, ſicuti nec magnopere obfueris, ita nec admodum profueris. Nam caliditas tepida, nec eſt ſufficiens quæ refrigerata ſunt lædere, nec eadem curare potens. Siquidem poſt curari debet, tanquam quod ab immoderatione ad ſymmetriam reducitur, non id quod probè temperatum ſit poſtulat, verùm id quod contrariam habet temperaturam, & æquè recedentem à media. Etenim ſi quod curari deſiderat, multò, frigidius ſit, neceſſariò oportet quod ipſum curabit, multò etiam calidus exiſtat: ſin paulò frigidius, paulò etiam quod curabit calidius erit: ac de cæteris intemperaturis, pari iudicio. Porrò ſi exquiſita vtamur nominum appellatione, quod medium in ſingulis eſt, id eucratum ſiue temperatum dicemus: quod autem ab huius excedit modo, ſi ad calidius quidem, tum plus, tum minus calidum: ſin ad frigidius, plus minúſque frigidum: nec de aliis alia ratione. Quandoquidem igitur corpora humana, tum iis quas ab ortu nacta ſunt temperaturis, tum iis quas ab ætate poſtea acquirunt, tum iis quæ ex vitæ conſuetudine adueniunt, plurimum inter ſe differunt, ab iiſdem ea medicamentis variè alterentur neceſſe eſt.

Reducenda ad temperiẽ non mediocria, ſed contraria, & quæ æquè à medio recedant, præſidia poſtulant.
Eucraton.

Cap. XII.

Medium ergo horum mihi quempiam intelligas, qui & natura ſit temperatus, & moribus & conſuetudine conuenienti, hanc ipſam eucraſiam tueatur. Deinde hos tres optimæ temperaturæ ſcopos concipiens animo, ſecundum corpus illius, veluti ſecundum regulam quandam, vires omnium medicamentorum explores. Quódque ſimilem illius temperiei caliditatem accendit, temperatum vocetur, etiam ſi vel maximè excalfacere ſenem refrigeratum videatur. Quod verò calfacit aut refrigerat corpus eiuſmodi, illud quidem calidum, hoc verò vocetur frigidum. Eſto autem ipſorum exceſſuum ordo, ad frigidum quidem, primus, cuius eſſe dicas roſaceum: ſecundus,

Gradus viliũ medicamentorum, quomodo inueniendi ſint.
Temperatum medicamen quod dici debeat.
Roſam eſſe frigidam in ſecundo exceſſu.

cuius sit ipsa rosa: post hunc tertius & quartus, quoad sermone ad frigidissima pertigerimus, nempe cicutam, succum papaueris, mandragoram, hyoscyamum. Rursum ad calidum, anethum quidem & fœnum græcum, prima: secunda verò deinceps, terriáque, & quarta, donec ad ardentia perueniatum sit. Ad eundem modum in medicamentis humectantibus & exiccantibus est ineundum iudicium.

Cap. XIII.

Medicamenta propemodum omnia esse cōposita, contrariásque in se facultates sortita.

Verùm omnia propémodum medicamenta, licet sensu simplicia appareant, natura tamen composita sunt, diuersissimasque in se facultates possident, excernendi, sistendi, incrassandi, attenuandi, atque alias id genus vniuersas oppositiones. Nec mirum id esse debet, cùm vni eidémque medicamento, vim calfaciendi & refrigerandi esse appareat, aut exiccandi humectandique. Quæ primæ efficacissimæ virtutes nisi hoc pacto complicarentur, haud sanè quæ ex illis sequuntur, similiter complicatæ forent. At si nos ipsi rhu succum melli misceamus, quod ex ambobus conficitur, astringendi simul & abstergendi vim possidet: sicuti & cohibendi ventris, atque laxandi. In lacte autem duas esse facultates, nempe sistendi ventrem atque euacuandi, non item concedimus: tametsi caseus quidem secretus, ventrem sistat, serum autem resoluat.

Caseus sistit ventrem. Serum aluum laxat.

Cap. XIV.

Quòd verò & brassica duas easque contrarias in sese facultates obtineat, neque id quidē promptè concedimus. Nam tametsi succum eius planè aut solum, aut ex melle purgare cernamus, attamen, quoniam quod reliquum est, edere minimè possumus, astrictorium esse id diffidimus. Quanquam si bis térue aut quater elixam, ipsam brassicam edamus, comperiemus sanè, succum eius qui in aqua fuit relictus, purgare: ipsam verò ventrem astringere. Eadem est ratio in beta, lente, atque in iis quæ testa pro cute integuntur: ac breuiter in omnibus fermè illis, quibus sapor aut acris, aut salsus, aut nitrosus inest. Gallorum etiam veterum ius, ventrem subducit, tametsi caro eundem sistere possit. In æris autem squama, sicuti duplex qualitas, ita gemina quoque facultas inest: nam & astringit & mordicat: cæterum si intra corpus sumatur, purgat quidem ventrem, verùm non cohibet. Quippe vincitur eius astringendi facultas, ab acri purgatoriáque potentia. quemadmodum si rhu succum scammoniæ commisceas. Sic enim cum mali cydonij carne, aut cum alio quopiam eorum quæ & astringentia & grata ventriculo sint, non pauca purgantium medicamentorum dum mista exhibentur, gustum quidem fallunt, at affectu solo quid valeant commonstrant. Persæpe siquidem lingua à materiæ victa est copia: at actio, pro facultatis robore, viribúsque perficitur. Itaque cùm substantia exigua quidem, sed validis prædita viribus, mista alteri substantiæ plurimæ, eidémque imbecillæ, corpus ingreditur, gustum quidem fallit, attamen affectum, quàm illa, efficaciorem exhibet. Porrò si ab aloë quod purgat, ab eo quod est astringens, eluatur (id quod fieri potest per exactam lotionem) tunc certè aut debiliter, aut planè nihil purgabit: id quod vsu etiam venit æris squamæ, ærique vsto. Iam verò ipsius quoque qualitatis medicaminosæ sapor, primo statim gustu facultatis mistionem demonstrat. Nam si vnica semper qualitas, vnicuique gustu astringentium medicamentorum inesset, haud sanè inter ipsa, alia esui apta, alia medicaminosa existerent, sed tantùm intensione aut remissione astrictionis differrent. At non ita res habet: cum videamus æris squamam mâlo cydonio astringentem minus, gustu tamen eo longè insuauiorem existere: quam gustus absurditatem proficisci à vehementia astrictionis, dicere id quidem non possumus. Si itaque vt astrictio, ita etiam astringens vnum perpetuò esset, sanè vnum quoque perenniter eius esset opus. Verùm cùm præter astrictionem insuper alias qualitates, neque paucas, sortiatur, semper quidem omnibus illis aget: sed euidentius aliis per aliam, nempe vincentem: idque vt ad corporis cui admotum est affectionem. Astringens igitur hac ratione, non est ei quod purgat contrarium: quanquam si quis illa esse contraria statuat, nihil inde absurdum sequetur. Etenim in rosæ succo, aliud quidem grauissimum est, amurcæ & fæci proportionale: aliud leuissimum, & ipsum proportione respondens flori in quoque succo supernatanti: aliud tertium, quale est quod in musto feruet: ad hæc quartum, ipsum videlicet purissimum ac syncerissimum, cuius hæc tria excrementa existunt. Euenit autem alios quidem succos aut acescere, aut corruptos putrescere: sola verò, oleum, mel & vinum, in longum tempus durare. Quare nec per ebullitionem, nec per secretionem in aliis succis, has excrementorum differentias inuenire perspicuè licet: verum protinus ab initio coctione quadam illis est opus, aut saltem alicuius perdurantis succi mistura. Nam sic rosæ succum melli miscentes, aut totas rosas ei immergentes, reponimus. Cùm autem rosa non astringens modò, sed etiam dulcis atque amara gustanti appareat, satis apertè ostendit, se habere illorum succorum quatuor miscellam. Quinetiam vel ex hoc tantum, quòd non extremè astringat, aliorum quoque saporum misturam intelligere in ea possemus. Quippe si solus sapor austerus illi insit, summus itidem fuerit: quo modo si sola corpori cuipiam caliditas summa inesset, id ignis vtique foret: at si non summus, sequitur quòd neque etiam solus. In vniuersum enim contrariorum misturæ, summitates ipsas frangunt.

Brassicæ bis térue elixæ succum ventrem soluere, ipsam autem supprimere.

Gallorum veterum ius ventrem subducit, caro autem cohibet.

Aloë lota aut nihil aut parum purgat.

Astringēs non esse contrariū purganti.

Rosa partes quatuor.

Succos alios acescere, aut computrescere: sola autem, oleum, mel & vinum in longum tempus durare.

Rosarum succum asseruandi ratio.

Summitates frangunt contrariorum misturæ.

Cap. XV.

Atque in similaribus quidem corporibus calor, frigiditas, siccitas, & humiditas, particulares differentias efficiunt: in dissimilaribus verò acrimoniæ, siccitates, austeritates, acerbitates, dulcedines, amaritudines, salsedines, aquositates, & pinguitudines. Quare vnumquodque corporum similarium, hoc est, quæ non ex diuersis substantiis constant, in ipsis partibus non multas, sed vnam ex his qualitatem obtinet: quod verò totum est dissimilare, complures: quarum hæ quidem astringunt, hæ laxant, aliæ aliam facultatem ostendunt, sic vt omnes quidem linguam partibus diuersis, pro contactus ratione afficiant: affectio tamen ipsa, ex eo quod primò affectum est, in totam eam quàm celerrimè diffundatur. Cuius simile in tranquillis aquis videre licet. Nam si in duas eius partes duos conieceris lapides vno eodémque tempore, ij sanè duos efficient circulos, qui mutuò per sese ferentur, contrariósque

Similariū inter se ac dissimilarium differentiæ vnde nascantur.

Linguam secūdum diuersas partes à diuersis saporum qualitatibus affici.

cernes

cernes in quauis ipsius aquæ particula motus. Quòd si vnum pedem in calidam, alterum verò in frigidam simul demittas, haud dissimile habebis etiam exemplum. Quippe in totum corpus vtriusque affectionis motus peruadit, contrariique inuicem sibi occurrunt: id quod etiam euenire autumo in lipyriis, & hepialis febribus, nisi quòd in illis non extrinsecus, sed ex ipso corpore caliditatis frigiditatisque affectus oritur. Si verò parem absinthij portionem melli exquisitè commistam, linguæ imponas, simul dulce & amarum quod ex ambobus mistum fuerit, videbitur: cùm non alio tempore mellis saporem lingua ipsa sentiat, alio autem absinthij, sed vtrumque simul. Quemadmodum igitur ab iis lingua afficitur, ita necesse est quanquam aliarum corporis partium ab eis similiter affici, etiam si qualitates ipsas non sentiat. Neque enim in patiendo, aut non patiendo, ab aliis linguam differre est putandum, verùm eò quòd ipsam familiarium affectuum, ob exquisitam sentiendi facultatem, nihil latere possit. * Ad quod sanè nonnihil ipsius conducit raritas, sic enim succi facilius penetrant. Porrò si solano & anthemide alicui parti simul applicaris, neque ita densa, dura, tensa, liuidáque reddatur, ac si solo vsus solano esses: neque adeò rara, mollis, tepida & rubens, ac si anthemide sola vsus fuisses, sed dictorum medium accipere affectionem particula conspiciatur: consentaneum certè est, vtrunque medicamentum secundum suam facultatem esse operatum, ac proinde particulam ipsam eodem tempore contraria simul perpessam fuisse. Igitur quemadmodum mirum non est, * si à medicamentis compositis contrarij simul affectus corporibus infligantur, ita nec si à simplicibus, cùm & ipsa sensui quidem simplicia appareant, natura autem composita sint. Siquidem quemadmodum nos in iis quæ indies componimus, sic natura in simplicibus ipsis, contrarios temperare succos consueuit: quorum sanè actiones, si pari facultate & portione ipsi in mistura coëant, euadent similes: si dispari autem, diuersæ. At verò vt astrictio quidem vna res est, ita astringens, duplex. Aliud quippe summum existit, vt alumen & galla: aliud autem quod astrictionis sit particeps, vt pirum, vinum, & rosa: nam huius minimum est id quod astringit, quare medela existit inflammationum.

Lipyria febres. Hepialis feb.

Saporum qualitates afficiũt reliquas etiam partes, vt linguam, licet nõ permde ab iis percipiantur.

Lingua cur sensum habeat exquisitum.

Simplicia medicamenta affectus contrarios gignere non est mirũ, cùm natura cõposita sint.

Astringens duplex.

Cap. XVI.

Rosaceum verò (vtpote cuius natura olei rosæque in medio est) in inflammationum augmentis, hoc est, in illarum medio, optimum est præsidium. At oleum commodum est, vbi inflammationes maximè vigent. Etenim per initia repellere comprimereque influxus oportet: in vigore autem iis per halitus digerere, vt morsus absit: at in incrementis, repellere simul ac digerere. Vtrunque autem rosaceum præstare potest. Nam præterquã quòd tenuium est partium, leuem quandam astrictionem sortitur, nimirum inter oleum & rosam existens medium. Quippe medium omne ex contrariis mistum existit, iisque totis per tota contemperatis, aut per exiguas particulas, sensum effugientes eorum quibus admouentur. Etenim quæ magnopere austera acerbáque sunt, primò statim contactu superficiem densantia, humorem ingredi prohibent. At quæ modicè astringunt, cæterùm plurimum in se continent essentiæ tum tenuis, tum tepidæ, tantùm abest vt præ astrictione ingredi altius corpora admota prohibeant, vt etiam ab ea, magis scilicet impellente, iuuentur. Quæ autem penitus tenuia calidáque sunt, magis digerunt humores ex corporibus quibus admouentur, quàm alios ipsa apponant. At quæ frigida sunt & essentiæ crassioris, omnino nullum introducere humorem queunt. Quæ itaque humida, tenuia & modicè astringentia sunt, ea inter omnia humectantia efficacissimè humectant.

Rosaceum quando conueniat inflammationibus.

Inflammationum curatio.

Rosacei facultas.

Medium omne ex contrariis mistum existit.

Humectant quæ possint omnium efficacissime.

Cap. XVII.

Ad hæc autem omnia non mediocriter confert innata nobis caliditas, & intrò ad sese attrahens, & comminuendo extenuans. Hinc est quòd frigida deleteriáque medicamenta, vtpote cicuta, papauer, hyoscyami semen, mandragora, & alia id genus, citius magísque in calidis naturis vim suam exerant. Nam quum sit impossibile vt talia interficiant, nisi prius cor refrigerent, necessum sanè est, vt intrò comminuta ingrediantur: id quod ex sua natura præstare nequeunt, crassa & inepta ad motum quum sint. Quare ascititiam caliditatem requirunt, quæ in minuta extenuet, ac veluti manu ducat in subtiles meatus. Itaque si quando ea absit, cunctantur, in maioribus hærentia meatibus, in ipsísque fluctantia arteriis & venis, temporis spatio aliquid perpetiuntur. Siquidem qualitates omnes quadantenus in sese agunt. Nam & lapis ab assiduo stillicidio cauatur: gladiúsque ferram secádo hebescit. Quandiu igitur solidæ partes (à quibus perficiuntur actiones) à refrigerãtibus medicamentis nondum refrixerint, tandiu animans superstit, est necessarium: refrigerari autem nequeunt, prius quam illa subierint proprios harum meatus, id quod sua ex natura non possunt. Deducit quippe succos, vt causa quidem primaria, arteriarum attractio: vt secundaria verò & materialis, ipsorum tenuitas: qua destituta quum sint, frigidiora & crassiorum partium medicamenta iis opus habent, quæ præbeant. Cæterum corpora frigidiora tractum arteriarum imbecilliorem possident, medicamentorúmque substantias comminuere nequeunt: proinde medicamenta ipsa cunctari est necesse, processúque temporis tum immutari, tum concoqui: quod solet succus lactucæ: qui si integer ad cor perueniret, non secus ac cicuta perimeret. Hæc igitur & similia, nisi celeriter perimant, nullius tandem effectus redduntur. At quæ aut erosione aut putredine enecant, iis vt tempore vires acquirant, accidit: quum temporis spacio putrescant omnia, eóque magis, quò fuerit humidior atque calidior locus. Meritò ergo fit, vt quæ frigore suo noxam inferunt, iis actionis celeritas ad perniciem proficiat: quippe quæ alioqui spacio excalfacta, vim per quam agebant, deperdant. At quibus in putredine actio consistit, iis tempus actionem adauget, quoniam & putredinem. Nullum autem animal interire potest, nisi cor ab agendi munere cesset: at fieri vt cesset non potest, citra maximam intemperiem. Cicuta itaque hominem è medio tollit, tum ob meatuum amplitudinem, caloríśque multitudinem, tum ob validam arteriarum in attrahendo vim, vsque ad cor ipsam peruenientem. Sturnos verò ob causas contrarias haud enecat, vtpote quum & retineatur, & cunctetur, ac sese temporis tractu concoqui, præparatíque à corde patiatur: quemadmodum & in ipsis lactucis accidit, quæ moderatè quidem sumptæ, alunt

Calor innatus ad quid conducat.

Frigida & deleteria medicamenta, cur [illegible], [illegible] que in calidis naturis vim suam exerant.

Qualitates omnes quadantenus in se mutuò agunt.

Lapis ab assiduo stillicidio cauatur. Gladius ferrũ secando hebescit.

Succi à quibus deducãtur per corpus.

Lactucæ succus, si integer ad cor perueniret, non secus ac cicuta perimeret.

Deleteria quæ putrefaciendo enecant, quomodo ab iis differant quæ sua extinguũt frigiditate. Interire nullũ animal posse, nisi cor à munere agendi cesset.

Cicuta cur minimè sturnos enecet.

hominem: ſi verò quiſpiam expreſſum earum ſuccum largiter hauriat, non ſecus proculdubio morietur, quàm qui aut cicutam, aut papauer ſumpſerint. Ad eundem quippe modum cicuta hominem quidem celeritate diſtributionis interficit: ſturnos autem tarditate ipſa, nutrit. Sin autem exiguum quippiam ſumatur, mortem homini haudquaquam inferet: id quod anus illa Athenienſis experimento docuit, quæ ab exigua cicutæ portione auſpicata, nullo detrimento ad permagnam progreſſa eſt copiam: adeò conſuetudo videtur eſſe adſcititia natura.

Lactucæ ſuccum liberaliter ſumptum eſſe lethalem.
Vetula quædam Athenienſis alebatur cicuta.
Conſuetudo eſt adſcititia natura.
Necantia frigore, non genere, ſed ſola quantitate dicuntur letalia, contrà quàm ea quæ putrefaciendo interimunt.

Cap. XVIII.

Eorum ergo medicaminum quæ frigore interimunt, nullum genere letale eſt, ſed ſola quantitate: quum ſi exigua portione ſumantur, mortem non inferant. At in erodentibus, putrefacientibus, & calfacientibus, haud ita res ſeſe habet. Ad hæc, quemadmodum frigida medicamenta, niſi calorem offendant validum, qui comminuat atque deducat ipſa, non perimunt: ſic ſi quod comminuit deducítque, multò valentius fuerit, deuincet prorſus, mutabítque, ac alimento vt ſibi ſit medicamentum, efficiet.

Cap. XIX.

Medicamenta calida & frigida à nobis ſumunt initiũ actionis ſuæ, ac proinde potestate dicuntur talia.
Cicuta ſi cum modico & minimè generoſo vino bibatur, ocyus perimit.
Vinum vetus, generoſúmque, & calidũ, auxiliatur venenis refrigerantibus.
Vinum refrigeratis omnibus vtile, quale nam eſſe debeat.

Quum igitur medicamenta refrigerantia quatenus à nobis accipiant ſuam refrigerãdi vim, ſicuti & calfaciendi calida (neque enim quicquam moliri poſſent, abſque corporis patientis auxilio) iure poteſtate dicuntur frigida. Nam vt actu nos refrigerent, non prorſus ex ſeſe obtinent. Eapropter meconium & cicuta, ſi cum modico eóque minimè generoſo vino bibantur, ocyus quidem interimunt. Si quis verò papaueris ſuccum, quantus interficere poteſt, hauſerit, ac etiamnum tamen ſuperſit, huic largè epotum vinum vetus generoſúmque & calidum auxiliabitur. Cæterum quod tenui pellucidáque ſubſtantia eſt, colore vermiculo aut flauo, odore gratum, quódque multam aquæ miſturam poſtulat, id tum admodum excalfacere eſt natum, tum facilè vndique per corpus vniuerſum deferri. Tale ergo natura vinum, ætate vetus, multum atque impermiſtum, non modò perfrigeratorum omnium, ſed eorum etiam qui aut ex oris ventriculi, aut cordis dolore, animi deliquium patiuntur, præſentaneum remedium exiſtit.

Cap. XX.

At eorum medicamentorum quæ eroſione atque putredine interimunt, pleraque ſanè perinde vt illorum quæ poteſtate dicuntur calida, actu etiam calida exiſtunt: ſed idcirco nos fugiũt, quoniam aut ipſi plurimum habemus caloris, aut craſſa eſt ipſorum ſubſtantia. In balneo quippe vrina nobis videtur frigida, quemadmodum algentibus hyeme, aqua putealis, calida: cæteris autem frigida. In ſumma enim, pro ſuo vnumquodque affectu, admota conſueuit ſentire corpora. Sic ergo ſi manum habens frigidam, eam in tritici aceruum immiſeris, luculenter calorem percipies. Sin calidam, nequaquam. At ſi columbino ſtercori accumulato, potiſſimum columbarum ſyluestrium, manum inſeras, etiamſi calidam, manifeſtã tamen ſenties caliditatem. Sic miſy, ſoci, chalcitis, ærugo, calx, aliáque id genus innumera, ſi illis aceruatis manum alicuius inijcias, protinus videbuntur excalfacere. Cæterùm ſi bolum ex eis vnum acceperis, cuius extrema ſuperficies ab ambienti fuerit refrigerata, meritò nullum percipies calorem. Quam ob rem fieri etiam poteſt, vt quæ reſpectu noſtri ſunt poteſtate calida medicamenta, ea ſecundum alterum animantium genus calida eſſe actu videantur.

Quiſque pro ſuo affectu admota conſueuit ſentire.

Cap. XXI.

Deleteria humanæ naturæ quæ ſint.
Putrefacientia vel ſ ſumantur portione minima, corrumpunt animal.

Quæ igitur nos contactu per putredinem aut eroſionem enecant, ea rectа quidem ratione deleteria humanæ naturæ toto genere exiſtimarunt, non vt refrigerantia, quantitate duntaxat. Hæc enim interdum vincuntur, & nutrimentum animali redduntur: putrefacientia autem, vel ſi ſumantur portione minima, omnino tamẽ corrumpunt, quòd videlicet quæ putredini obnoxia ſunt, calore humiditatéque putreſcant, calidus autem humidúſque ſit ſanguis. Proinde longo etiam pòſt tempore à quo ſumpta ſunt, nonnulla interimunt, potiſſimùm quæ craſſa terrenáque eſſentia ſunt prædita.

Cap. XXII.

Erodentia.

Interdũ autem ipſa erodentia medicamẽta adeò exigua ſumuntur, vt ex carne cum excremẽtis poſſint, priusquàm iniuria corpus afficiant. Interdum etiam qui illa ſumpſit, opportunis remediis vſus, aſſeritur. Nam vbi grauis ab iis noxa illata eſt, malum ipſum ſiſti nullis præſidiis poteſt. Cæterùm cantharides medicamentis diureticis cõmodè permiſcentur: ſicuti alexipharmacis alia pleraque letalia. Feruntur enim alioqui ſponte ſua per vrinam ad veſicam cantharides, ac ſic rodendo illã exulcerant, niſi vbi copia modica indũtur. Ex quibus patet, quæcunque frigiditate interimunt, ſi exigua ſumãtur, nutrire corpus poſſe: at quæ putrefaciendo, nequaquã, quum naturæ humanæ aduerſentur.

Cantharides cõmodè miſceri diureticis.
Alexipharmacis commodè miſceri interdum lethalia.
Cantharides veſicam exulcerant.

Cap. XXIII.

Medicamenta multas diuerſi generis ſubſtantias eſſe immiſtas.

Vt igitur in alimentis miſtos eſſe varios ſapores diximus, ſic in medicamentis intelligere oportet, multas diuerſi generis miſtas eſſe ſubſtantias: id quod inuenias facilè, ſi conſideres granum cnidium ſolùm hoc à cnico differre, quòd plurimum habeat caliditatis. Porrò attractio quæ in ipſis cernitur, à qualitatum proprietatibus, quæ ſunt in ſubſtantiis, perficitur. Idcirco purgantium medicamentorum, vbi fortè purgatione fruſtrantur, quædam præterquàm quòd noxam corpori nullam inferunt, etiam alimentum corpori præbent: alia verò in corruptionem ac venenum vertuntur. Omnino ſiquidem medicamentum purgans, vel cum vno ſaltem humorum, qui in noſtro corpore ſunt, ſimilitudinem habet: non autem perpetuò miſta eſt vis viroſa. Quamobrem nec perpetuò, licet non purget, iniuria afficiet, verùm & concoctionem admittet, talémque producet humorem, qualem erat natum educere.

Purgantium medicamentorum differentia.
Purgãtia, vbi à natura vincuntur, talem gignũt humorem, qualem ductura erant.

Cap. XXIV.

Purgãtia medicamẽta eſſe familiaria purgandis humoribus.

Pleræque itaque attractiones fiũt qualitatis familiaritate: ac proinde ſingulæ animalis particulæ familiare ſibi alimentum attrahunt: ad quam ſententiam ſequitur, medicamẽta purgãtia familiaria eſſe purgãdis humoribus quodãmodo efficaciora, valẽtioráq; ſicuti magnes ferro, quippe qui ad ferri naturam accedat, reperiatúrque in ferri fodinis, eique ſpecie magnopere ſit perſimilis: verũ fortior

eſt

est quodammodo, vt attrahere sit aptior, quam trahi. Cnicus etiam (quem carthamum vocant) colore quidem pituitæ similis, calore tamen superat, sic vt trahere quàm trahi sit promptior. Ad eundem modum granum cnidium si quando à corpore nostro vincatur, vice purgationis alimentum efficitur: veluti verattrum & pet... Verumenimuero quoniam attractiones, substantiarum similitudine fiunt, necessum est vt si quod purgatur pituita est, id quod trahit sit non pituita, sed pituitosum. Differt siquidem similitudo ab identitate.

Cap. XXV.

Ad hæc, purgantium medicamentorum quædam iam actu possident idoneam ad attrahendum similitudinem: quædam ab animantis illam corpore accipiunt. Prætetea in vnoquoque medicamento, permisti similibus sunt alij succi dissimiles, qui partim quidem medicamentosi sunt, partim minimè. Quare vbi purgationem haud assequuntur, quædam in perniciem, quædam in alimentum vertuntur.

Cap. XXVI.

Cæterùm vbi purgans pharmacum vsque adeo inualuit, vt in vasorum ad ventrem pertinentium osculis mordicationem apertionémque multam relinquat, assiduéque irritans, conuellensque corpora, vasorum facultates dissoluat, vacuationes immoderatæ contingunt: ita, vt si quod pituitam educit medicamentum exhibitum fuerit, prima quidem omnium ipsa euacuetur, dein flaua bilis, mox atra, quarto denique loco sanguis. At si quod flauam bilem detrahat, pituita consequetur: post quam atra bilis, quartus demum reddetur sanguis. Sin atram bilem purgare sit natum, eam quidem primam eliciet: post quam, flauam: dein pituitam, ac omnium vltimò sanguinem, tanquam ex inanitis vasis effluentem, vt quæ summa iam imbecillitas occupet, quæque ad extremam osculorum apertionem peruenerint. Ex quibus manifestum est, postremum in immodicis purgationibus vacuari humorem qui familiarissimus est: aliorum autem singulos, prout crassi existunt, aut tenues.

Cap. XXVII.

Quum igitur vascula non amplius in se continere succos possint, & oscula eorum reclusa fuerint, neque irritare medicamentum desinat, nec possit amplius familiarem succum attrahere, necessum est reliquos quoque quo diximus ordine, sequi. Fit autem orificiorum apertio, ob medicamenti violentiam, ob quam videlicet mordicatio etiam prouenit. Vasorum autem imbecillitas, tum ob ingentem defatigationem, tum ob intemperantiam, quæ immodicas purgationes præcedit.

GALENI PERGAMENI
De simp. medicamentorum facultatibus,

Liber quartus.

Constat igitur vniuersas corporis partes perpeti afficique ab alterantibus qualitatibus, quemadmodum lingua afficitur: sed passionum sensum non exactè percipere ac linguam ob perfectioné quam habet sensus, posse naturas earum omnium dignoscere: tametsi passionum similitudinem inuenire licet etiam in aliis partibus vniuersis, ac præcipuè in exulceratis quandoquidem cutis duritas densitasque prohibet, quominus foris incedentium facultates intrò in eamdem penetrent.

Cap. I.

Sic enim & illud ab Hippocrate dictum est: Vlceribus frigidum mordax: tametsi cuti prius quam exulceraretur, mordax nequaquam esset. Porrò quæcunque frigus contingit, eorum & contrahat, & condenset, & constringat substantiam, primúmque tenues tum excernantur humiditates, sicuti ex oculis lachryma, ex naribus mucus, necesse est: postea verò etiam mordax appareat, licet alia ratione, quàm in calido. Nec enim erodendo quod continuum est, sed diuellendo, molémque substantiam in arctum contrahendo, ac breuiter ipsius partis continuitatem per diuulsionem soluendo, molestum, ac mordax est frigidum. Cæterum vt in his prorsus contractionis condensationisque, sic in illis quæ calore suo mordicant, dissolutionis & fusionis sensus percipitur. Ad hæc, in refrigerantibus quidem vtcunque tardior est atque cunctantior mordacitas: in excalfacientibus verò quam celerrimè penetrat. Quam ob rem medicamentorum mordicantium, alia sanè calida facultate, alia necessariò sunt frigida. At quæ moderatè calida sunt, quæque temperata potius quàm calida dici deberent, vt poculum atque balneum, dum mediam temperiem sortiuntur, nobis grata & amica existunt. Funditur enim per ea, quod in corporibus nostris constiterat atque concretum fuerat, vnde animantibus voluptas maxima oritur. At si quis in eis immoretur diutius, sensim quidem & ipsa molesta eu[a]dunt, idque non quòd mordicatione infestent, sed quòd substantiam nostram soluentia digerentiáque deliquium animi, ac tandem mortem inducant. Quæ autem his calidiora sunt, secant, distrahúntque substantiam: quare necessariò mordacia videntur, vt tum aqua feruens, tum ignis. Igitur subiectam materiam contrahere condensaréque frigidi semper est proprium: fundere autem atque liquare, calidi: vtriusque verò immoderatius aucti, communis est mordicatio. Verùm quæ à summa frigiditate absunt, minimè cutem mordicant. Plurimum autem ad id genus affectiones facit essentiæ medicamentorum vel tenuitas, vel crassitudo. Siquidem frigida quæ tenuium partium sunt, quum magis in profundum transeant, vehementius mordicant. Calida verò quæ crassarum sunt partium, quoniam plus vlcerant, vehementius idcirco affligunt. Tenuiorum itaque partium aër est: crassiorum terra: medium eorum tenet aqua. Sed aër accensus fit flamma: terra autem pruna: at aqua vehementem sanè caliditatem recipit, sed nec flammam nec prunam, propter innatam humiditatem, efficiunt. Siquidem flamma & pruna ignis sunt genera: ignis autem omnis, calidus est & siccus: at aqua sicca vt sit, fieri nequit. Nullum autem est adeò calidum pharmacum, vt flamma, aut pruna, aut aqua feruens. Procedit tamen vsque ad vstionem ipsa medicamentorum caliditas, vbi in crassa consistit essentia. Quæ verò subtilium partium sunt calida, nonnunquam omnino non mordicant, sed calfaciunt duntaxat. Est vbi mordicent, non tamen vrant.

Vlceribus frigidum mordax.

Frigidum quâ ratione sit mordax.

Mordicantium alia sunt facultate calida, alia frigida.

Condensare materiam, frigidi semper est proprium. Liquare est proprium calidi.

Aer accensus fit flamma. Terra accensa fit pruna.

Ignis genera sunt flamma & pruna. Aqua esse sicca non potest.

Cap. II.

Tenuium & crassarum partium quæ esse dicantur.

Porrò quæ celeriter in tenuia soluuntur, tenuium dicuntur partium: quæ id perpeti nequeunt, crassarum. Quòd ergo ea soluantur, calor animalis, cui applicantur, est causa: quæ in tenues crassásve partes comminuantur, id à propria natura obtinent. Quocirca refrigerantium medicaminum ea quæ crassarum sunt partium, mordicare nequeunt, quòd extimam cutis superficiem penetrare non valeant. At quæ tenuium sunt partium, maximéque si inæqualem temperiem sortiantur, valenter mordicant. Sed suprà demonstratum est, inæquabilia esse propemodum omnia: vbi ostenderemus, & in vino, & in oleo, quatuor reperiri succos diuersos, in summaque vniuersa medicamenta facultatibus contrariis constare. Enimuerò acetum, tametsi ingenitam vini caliditatem amiserit, ex putredine tamen sibi aliam adeptum est. Quippè vinosæ vini partes, dum ipsum in acetum transit, refrigerantur: at aqueum recrementum putrescens, ascititiam caliditatem acquirit, veluti quæ putrescunt omnia: fitque acetum quiddam ex contrariis facultatibus mistum, partim refrigerantibus, partim calidis: sicuti vstorum lignorum omnes cineres, qui ex adustione nonnullas partes igneas conseruant, quas macerati postea solent in aquam deponere. Hanc enim aquam marinæ & muriæ per omnia correspondentem, vulgò lixiuium appellant. In vniuersum autem, quod tantùm est acidum, quicquid id fuerit, planè frigidum est, eóque vti contra omnea calidos affectus commodissimè poteris, vt omphacij succo. Qui quidem quum omnino acidus sit, perfectè etiam refrigerat, vnicéque ardoribus prodest, inimicus affectionibus frigidis, quemadmodum omnia exquisitè refrigerantia. Ea autem quæ quum acida sint, habent etiam saporem quendam acrem permistum, qualis planè inest aceto, haud dubiè nonnihil caliditatis possident. Verùm si frigiditati astrictio coniuncta sit, aliud est frigiditatis genus. Quippe acida frigiditas tenuium est partium: at astringens, crassarum.

Mordicare quæ valeant.

Medicamenta omnia facultatibus constant contrariis.

Acetum ex contrariis facultatibus cõstat.

Lixiuium.

Acida omnia sunt frigida, quatenus acida.

Omphacij facultas.

Acida frigiditas tenuium est partium. Astringẽs frigiditas crassarum est partium.

Cap. III.

Sensus quo pacto exercere debeamus.

Non igitur sola ratione per methodos logicas nos exerceri oportet, sed exercere etiam sensum in saporibus singulis: quod fiet, si omnia ea sedulò experiamur lingua, quæ vnamquamque qualitatem præ se ferunt manifestissimam. Vt, si acrimoniam cogitatione complecti velis, in allio, cæpis, atque his similibus, ea sæpe gustando te exerceas oportet. Sin astrictionem, in galla, rhu, & similibus. Si amaritudinem, tum in nitro, tum felle. Si qualitatem saporis expertem, in aqua immuni ab omni qualitate ascititia. Nam hinc exorsus, promptius ad aliorum obscurorum omnium saporum cognitionem peruenies.

Cap. IV.

Sin autem qualem præbet sensum aqua planè omnis qualitatis vacua, talem in re aliqua sicca inuenias, ea nimirum mediam cõstitutionem sortietur, aut certè ad frigidiora paululum inclinabit. Quòd si talis quum sit in caloris & frigoris differentia, insuper consistentiam nacta sit siccam, terrestris sit, ac citra morsum desiccet, est necesse. Atque huius generis medicamenta omnia, medici appellant emplastica.

Emplastica medicamenta quæ dicantur.

Cap. V.

Emplasticorũ natura duplex.

Duplex autem est emplasticorum natura: altera exactè terrea & sicca: altera viscosa quidem omnino, sed ex aqua & terra, & plerúque etiam aëre, commista, sicuti oleum dulce. Hoc siquidem ex aërea, terrea, aqueáque essentia conflatur. At oui albumen, ex iisdem quodammodo, sed magis terreum est oleo. Quin & quod lactis est caseosum, emplasticum quoque est: & suillus adeps. Nam tauri, & hirci pinguedo, acrimoniam & multam, & igneam possidet: bouia item, ouísque adeps acris existit. Porrò anseris & gallinacei calidior est pinguitudo, & siccior quàm suum: necnon subtiliorum partium, & minimum terrestris, sicuti & auium omniũ. Quæcũque ergo pinguedines nondum vllam nactæ sunt acrimoniam, emplasticam illinendi poros possident facultatem, eamque & tantò efficaciorem, quantò sicciores, magísque terrenæ fuerint. Huiusmodi enim est cera elota, quæ ex melle tum aquosiore, tum minimè mordaci conficitur.

Olei partes.

Adipis differentia.

Cera elota est emplastica.

Cap. VI.

Astringẽtium natura. Acidorum natura.

Astringentia porrò terrena sunt, & crassa corporis consistentia: qualitate verò frigida. Acida autem, tenuitate pollent corporis, sed perinde vt astringentia refrigerant. Etenim arborum fructus, quotque nobis, vbi maturauerunt, dulces apparent, nuper enati, acerbi siccíque sunt consistentia: progressu verò temporis, humidiores redduntur, acquirũtque ad acerbitatem, aciditatem quandam: quam exuentes sensim, postea dum perficiuntur ac maturescunt, dulces euadunt. Sunt qui non in arboribus, sed posteaquàm repositi aliquádiu fuerint, dulcedinem indipiscantur. Alij non interueniente aciditate, paulatim in dulcedinem transeunt. Omnes tamen coquuntur & maturescunt calido: quod quidem duplex existit: alterum nempe & proprium, & cuique ingenitum: alterum externum, à sole videlicet, sed naturæ ipsorum conueniens & familiare. Si igitur quum initio acerbi essent, tempore maturescentes dulcescunt, sequitur ex calore ipsis prouenire dulcedinem: acerbitatem verò aciditatémque, ex frigore. Ad hæc etiam, initio quidem lignosi quum sint, necnon sicci & acerbi, postea verò humore adueniente reddantur acidi, palàm est, saporem acerbum acido magis terrenum existere. Quinetiam, si ab acerbo sapore manifestè linguam contrahi, siccari, asperaríque contingit (quæ vnius frigiditatis sunt opera) liquet planè frigidum esse saporem acerbum. Quoniam verò inæquabiliter etiam desiccat (id enim est quod exasperat) fuerit vtique omnino etiã terrenus: nam aqueus, omnia æquabiliter penetrat. Præterea, velox quidem acidorum saporum transitus in partibus fit sentientibus, acerborum autem tardus: tum acida quidem in alto magis agere apparent, in superficie autem acerba. Quæ omnia, crassarum esse partium acerba indicant: acida verò tenuium. Cæterùm vtraque dicuntur astringere tum quæ acerba sunt, tum quæ austera: sed in maioris minorísque ratione differunt. Insunt autem ipsis medicamentis qualitates complures, non diuersæ modò, sed pugnantes etiam, atque interim subcõtrariæ. Quare vbi astringentium (exempli gratia) diligenter explorare actionẽ contendis, ea tantùm disquiras, quæ gustui exquisitè acerba videntur, nullámque

saltem

Fructuum sapores.

Fructuum differentia.

Fructus omnes coquuntur, & maturescunt calido.

Calidum duplex.

Acerbus sapor acido magis terrenus existit.

Acerbus sapor est frigidus.

Acerbi & acidi saporis discrimen.

faltem manifeſtam habent qualitatem admiſtam. Quæ quidem vbi nactus fueris, tum in optima ſanorum corporum conſtitutione, tum in affectibus ſimpliciſſimis, de illis facies periculum. Nam ſi corpus ſanum manifeſtè cernatur refrigerare, & calidis proſit affectibus, intrepidè ſane poteris de aſtrictione ipſa, quòd refrigeret, pronunciare. Sin contrà appareat, taléque medicamen acerbum in illis conſpicuam caliditatem inducat, calidum natura putandum eſt, in cæteriſque ſaporibus pari iudicio experiundum. Ego verò, etſi facultates medicamentorum, vel citra ſapores, ſola experientia noſcuntur, vſus tamen prædicta methodo, omne exquiſitè aſtringens, frigidum perpetuò comperi: nonnulláque modicè dulcia, aut amara, aut acria, ſimul cum aſtrictione ſum expertus etiam apertè refrigerantia. Item quæ aſtringunt pariter atque acida ſunt, ea quoque manifeſtè refrigerare experientia didici. Sola verò dulcia omnia pro dulcedinis modo, protinus etiam calorem continent. Quocirca eorum quæ admodum dulcia ſunt, nullum omnino eſt frigidum. At amara omnia, calidam poſſident facultatem.

Aſtringens omne exquiſitè, eſſe frigidum.

Dulcium eſſe nullum frigidum.

Amara omnia calida.

Cap. VII.

Acerbum corpus eſſe triplicem.

Acerbitatis in alias qualitates mutatio.

Saporum differentiæ in variis fructibus.

Auſterus igitur ſapor, exolutus acerbus eſt. Quum autem corpus acerbum, terreum ſit atque frigidum, tripliciter neceſſariò exoluitur: nempe aut incaleſcens, aut humeſcens, aut vtrunque ſimul perpetiens. Si ergo incaleſcat duntaxat, ſolidam dulcedinem contrahet, qualia caſtaneis ineſt. Sin tantùm humeſcat, ſi quidem ea craſſarum ſit partium, & aquea humiditas, auſterum euadet: ſin verò aërea, aceſcet. Si pariter humeſcat & calfiat, humiditate quidem aquea, in dulcedinem: aërea verò tranſibit in pinguitudinem. Ac ſane ſecundum propoſitarum qualitatum miſturas, varias fructus mutationes ſortiuntur. Cæterùm acerbus ad extremum perſeuerat fructus ilicis, arbuti, fagi, & corni. Acerbus ſimul & dulcis, myrti fructus eſt, piri agreſtis, & roboris. Auſterus vna & dulcis palmarum fructus. Pinguis exactè, tum fructus, tum ſuccus oleæ.

Cap. VIII.

Fructuum qui nam hic veſci, & qui minimè. Amara edi nequeunt.

Dulcis ſaporis natura.

Nutrimentorum duplex genus.

Quicunque ergo fructus oleoſi duntaxat ſunt, edendo ij ſunt, & dulces. Quibus verò alteraſcentibus amaror aduehit, ij edi non poſſunt. Quippe amarum omne edi nequit: taléque efficitur a caloris exceſſu. Verùm dulce omne calidum eſt, nec immodicè calorem noſtrum exuperat, ſed inter limites ſe continet fundentis, læuigantis, mollientis. Quum autem quædam ſint quæ vna, quædam quæ duabus in ſeſe qualitatibus & agunt & patiuntur, quædam verò etiam totis ſubſtantiis ſuis: in horum certè numero medicamenta non pauca ponuntur, ſicuti & nutrimenta vniuerſa: quorum duplex eſt genus. Siquidem quædam ſunt pinguia, vt ipſa pinguedo: quædam dulcia, magis minúſue, vt omnia illa quibus nutrimur.

Cap. IX.

Nutrimentum omne eſſe dulce.

Nutritio quid.

Nutrimenta eſſe modicè calida.

Eſt tamen & pingue ipſum, & quicquid nutrit, dulce. Nam quum nutritio euacuati repletio ſit: quod euacuatum autem eſt, familiare & benignum eſſet: certè etiam id quod nutrit, familiare, iucundum, & amicum ſit eſt neceſſe: ac proinde calidum modicè, reſpectu illius quod nutritur. Sed in hoc non parua eſt maioris minoriſque ratio: quandoquidem nec ad cibos accedimus exactè ſecundum naturam affecti. Corpus ſiquidem eorum qui cibos appetunt, ſit duntaxat inanitum oportet, ſi abſoluti futuri ſint familiaris ipſorum qualitatis cognitores. Nam ſi præter id calidiores quàm conueniat, aut frigidiores euaſerint, non ſolùm quæ nutriant, verum etiam quæ refrigerent, aut calfaciant, poſtulabunt. Quocirca cibi quoque illis aliàs alij iucundiores videntur. Nam quum duplex ſit genere iucundum: alterum quod impleat id quod vacuatum eſt, cuiuſmodi eſt nutrimentum: alterum quod medeatur ei quod alteratum eſt, id quod medicamentum exiſtit: euenit vtique cibis, vbi non modò vacuatis exhibentur corporibus, ſed etiam qualitate aliqua mutatis, vt duobus nominibus delectent, vt cibi ſcilicet, & vt medicamenta. Quamobrem nec eduliorum nec medicamentorum vna eſt animantibus omnibus ſpecies: ſiquidem pro ſua vnaquæque familiari ſubſtantia ſimul & affectione, tum delectantur, tum iuuantur ab vtriſque. Sed ſi hæc ſic habent, id quod in cibis minus erit dulce, minus quoque erit calidum: quod dulcius, tantò nimirum erit calidius, quantò videlicet dulcius: ſin ad immodicum recidat calorem, nec eiuſmodi dulce erit, ſed iam apparebit amarum.

Iucundum eſſe duplici genere.

Cap. X.

Dulcedo à moderato calore prouenit.

Dulcia proximè accedunt ad naturam eorum quibus talia videntur.

Muſtum.

Succum cuiuſuis pomi feruefcere, vt muſtum.

Vina veteri calidiora.

Dulce eſt calidius auſtero. Amarum eſſe calidius dulci. Aſtrictio à frigido oriens.

Etenim vt à moderato calore bifariam cuique corpori dulcedo prouenit: partim enim ſunt proprio & inſito calore dulcia, partim verò aſcititio: ad eundem modum amara. Alia nanque ſunt, quæ ſuapte natura excalfaciunt: aliis autem id accidit ab acquiſititio calore accenſis. Porrò dulcia omnia proximè accedunt ad naturã eorũ quibus apparent dulcia: ídque aut proprio calore, vt mel: aut acquiſititio, vt ſunt omnia quæ ab igne præparantur. At muſtum non ſuo modo, ſed etiam aſcititio calore dulce eſſe videtur. Siquidem haud parum veluti ardoris ex ſolari calore tum acinis, tum aliis ineſt fructibus, à quo id quod illis aqueum ac veluti ſemicoctum ineſt, ad concoctionem ducitur. Nam ex quibuſcunque pomis, ſi ſuccum exprimas, eum protinus non ſecus atque muſtũ ferueſcere deprehendes: tanto tamen feruoris diſcrimine, quanta erit vnius fructus ab alio in calore diuerſitas. Cæterùm vbi quod ſemicoctum erat, tranſmutatum iam fuerit, euanueritque is qui excitabat feruorem calor, iam tum denique ſynceræ ſuccorum proprietates cernuntur, propriáque vinorum natura agnoſcitur. Iã verò quæ inueterantur vina omnia calidiora redduntur: ac primùm quidem quandam dulcedinem acrimoniámque aſciſcunt: quæ verò prius inerat illis aſtrictio, auſteritáſque, tempore ipſam deponunt. Dein rurſus acrimonia increſcente, dulcedinem indies abiiciunt, paulatímque amareſcunt. Vnde conſtat, dulce eſſe calidius auſtero, ſicuti & dulci amarum. Atqui ſi verum eſt dulcedinem prouenire à moderatione caloris, patet aſtrictionem à frigido vincente perfici.

Cap. XI.

Vt igitur vinum acerbum, tempore dulcius primùm, mox acrius amariúſque, vltimò verò planè amarum naturaliter redditur: ad eundem modũ quod veluti rigorem præter naturam perpeſſum eſt, protinus acidius efficitur: ac ſi prorſus refrige-

quæ dulcia ſimul & acerba ſunt, ea craſſioris eſſentiæ ſunt, & temperaturæ frigidæ. Quæ acida ſimul & dulcia, tenuiora ſunt quàm acerba, refrigerant tamen & ipſa. At amara, calida ſunt: ſed acria his calidiora. Nutriunt ergo hæc omnia, ſi iunctam habeant dulcedinem. Per ſe autem nullum dictorum nutrit, quorum ſaporum mistiones minime quidem fiunt ſubitò: ſed in alteratione conſiſtunt. Nam iis quæ à natura mutantur, ſenſim fiunt alterationes. Sicuti igitur quod eſt ſummè dulce, aptum eſui eſt: quod verò exquiſitè amarum, ineptum eſui: ita quæ in medio ſunt eorum, nutriunt quidem, verùm minus quàm dulce. Eadem ratio eſt in cæteris qualitatibus: ſiquidem præter dulcem, nulla nutrire poteſt. Ad elementa multò ſanè etiam minus nutriunt, nullámque guſtui qualitatem offerunt.

Acria amaris calidiora.

Elementa nec nutriunt, vel vllam guſtui qualitatem offerunt.

Cap. XV.

Condimentorum vſus.

Sed quemadmodum edulia quæ nutriendorũ naturæ quàſimillima ſunt, ea & dulcedinem præ ſe ferunt, nec vllam præparationem requirũt: ſic quæ temperaturam nacta ſunt remotiorem, alia condimentis, alia coctione, alia vtroque indigent. Etenim condimenta, quum ex ſe edendo non ſint, ſuauitatem tamen iis quæ per ipſa præparantur, conciliant, quòd illa reducant ad medium. Apparet etiam natura calidi, quibus admota fuerit, ea celeriter alterare, atque in aliam mutare ſpeciem. Quædam tamen ſuauiora, quædã inſuauiora igni applicata redduntur: ſicuti & quædam longo tempore, quædam minimo, vt coquant, indigent. Etenim quæ nutriendorum corporum temperaturis ſimilia ſunt, ea vel citra coctionem, aut præparationem, iam dulcia apparent. Quæ verò diſſimilia exiſtunt, omnia inſuauia ſunt, antequàm præparentur. Atque ea quidem quæ nimia calida ſunt frigido corrigi debent: quæ verò impenſè frigida, calidorum miſtura obſoniorum, & igni. Ad eundem modum humiditate, quæ terrea ſunt & ſicca: ſiccitate, quæ humidiora ſunt quàm expediat. Maximam eorum quæ dicta ſunt, faciet fidem, quæ in ore fit transmutatio. Nam qui pluſculum ſuſtinuerunt ieiunium, iis ſaliua ſalſa redditur: qui verò plurimum, amara. Sic etiam vniuerſum corpus billioſum redditur. Eſt autem ipſa flaua bilis amara: atra autem, acida: ſanguis qui ſecundum naturam eſt, dulciſſimus. At pituita linguam contingens, nunc dulcis, nunc acida, nunc ſalſa videtur.

Alimenta intemperata quomodo corrigenda.

Humorum qui in corpore ſunt ſapores.

Cap. XVI.

Mel quibus in bilem vertatur.

Mel pluſculum igni admotum, amareſcit.

Nihil igitur mirum, nec cur rerum omnium dulciſſimũ mel, ſuccum generet amariſſimũ: nec cur id maximè ætate florẽtibus & calidis natura, & febrientibus accidat. Nam vt foris quũ pluſculum igni admouetur amarum efficitur, ad eundem modum in animantium corporibus, vbi ſyncerum validúmque nactum calorem fuerit, billioſum ſuccum procreat. At in temperaturis & affectibus frigidioribus, facilè in moderatũ ſanguinem vertitur. Nec verò ab alieno tantùm calore, ſed à ſuo etiam proprio, mel amarum temporis ſpacio redditur. Porrò lac, etiamſi guſtu ſit dulce, ex ſe tamen nunquam amarũ efficitur. Vincitur enim in eo caliditas à frigiditate, ac proinde aceſcit repoſitum. Conſtat autem ex tribus ſubſtantiis, qualitate diuerſis: prima quidem craſſa, ex qua caſeus conſtituitur: ſecunda pingui, ex qua butyrum: tertia aquea, quam nominamus ſerum. Ex quibus pinguis quidem, maximè temperata eſt: craſſa verò, paululum ab ea declinat: excrementum autem illud ſeroſum, frigidum eſt & humidum. Si igitur guſtari lac poſſet, vbi in ventre & per venas concoctum eſt, ipſo melle dulcius inueniretur. Nam quod foris & ex ſeſe mel obtinet, id dum coquitur lac accipit. Et quum admodum ingens calor in animante extiterit, tantam acquirit lac dulcedinem, quantam deperdit. Rectáque id ratione euenit. Etenim quod ſummè dulce eſt, ac proinde nihil apponi ad eius dulcedinem poteſt, id vt in conſequentem verti pergat qualitatem eſt neceſſe. At cui quid deeſt, id per concoctionem acquirit. Verum lac vbi cruditatem in ventre perpetitur, in frigidiori quidem aceſcit, in calidiore nidoroſum amarúmque efficitur, nunquam autem inter coquendum mel aciditatem contrahit. Porrò vtraque, tum quod acidum eſt, tum quod amarum, linguam mordicant. Cæterùm mordacitas ipſa, à tactu propriè, non à guſtu ſentitur: tribúſque iſtis ſaporibus, acido, amaro, & acri, eſt mordicatio communis: verùm acido quidem, vt frigido ſimul atque ſubtili: amaro verò & acri, vt calidis.

Mel temporis ſpacio amareſcit.

Lac nunquam amarum efficitur.

Lac ex tribus ſubſtantiis conſtat.

Lac faciente in ventriculo ingentem calorem, tantam dulcedinem contrahit, quantam amittit, mel.

Lac quomodo in alienas qualitates mutetur.

Mordicatio acido, amaro, & acri ſapori eſt communis.

Cap. XVII.

Acer ſapor eſt calidus.

Quòd ſapor acer ſit calidus, non eſt cur in demonſtrando ſim anxius: quandoquidem id nemo addubitat: & euidentia ſenſus, demonſtrationis fidem præuertit. Porrò quæ ex acribus idonea ſunt eſui, dulcem quandam, etſi obſcuram, neceſſariò habẽt qualitatem admiſtam. Proinde multis ipſorum pro obſonio vtimur: multis verò vt condimentis tantùm: at vt cibo, ipſorum omnino nullo, idque ob virium vehementiam. Eorum autem quæ non eduntur, alia mortifera ſunt, alia ſimpliciter medicamẽta: omnia * tamen cuti noſtræ impoſita, celeriter vlcus moliuntur. Sunt & quæ ne guſtare quidem audeas, cuiuſmodi ſunt cantharides, thapſia, & ex eroſione aut putrefactione interimunt. Multa verò etiã ipſo ſtatim odore pugnantiam cum homine indicant: veluti & hæc ipſa quæ nunc diximus, & ex ſummè refrigerantibus, cicutæ, papaueris, mandragoræ, lycoperſij, hyoſcyami ſuccus. Terminus autem ſiue finis ſaporis amari, eſt abſtergere: acris verò, vrere: at dulcis, nutrire: vbi in ſua quiſque natura abſolutus fuerit, hoc eſt, minimè alienis qualitatibus offuſcatus. Porrò quod in vlceribus nati ſunt præſtare amari ſapores, id ipſum aſſumpti in corpus efficiunt. Abſtergunt quippe & expurgant, quæque in venis eſt craſſitiem incidunt. Quamobrem menſes mouent, educendóque ex pectore & pulmone puri auxiliantur: comitialíque etiam competunt morbo, ſi modò naturam deleteriam non habeant. Iis tamen qui ſanguinem expuunt, ſunt noxij. Ariſtolochia autem iris, & panax, adeò amara ſunt, vt proximè ad ſaporem acrem pertingant: ob idque nec abſtergant tantùm, ſed etiam excedant & mordicent. Staphis agria etiam, nihil ab iſtis amaritudine vincitur, eſtque iam adeò & acris & calida, vt non modò ſordem vlceribus auferat, ſed ipſam etiam carnem colliquet.

Acria eſculenta neceſſariò habent admiſtam dulcedinem.

Acrium medicaminum differentiæ.

Saporum ſingulorum quiſi ſit finis aut terminus.

Amari ſaporis facultas.

Amara quibus morbis conueniant.

Staphis agria colliquat carnem.

Cap. XVIII.

Acrium ſaporum facultas.

Igitur ſapores acres, primùm exactè eſſe calidos dicimus: dein excedentes, vrentes, cruſtam molientes, & colliquantes, ſi vel ipſi cuti imponantur.

nantur. Nam intra corpus assumpti, si quidem tota substantia animanti aduersentur, ipsum putrefacientes corrumpunt: sin verò caloris immoderatione duntaxat, si crassæ sint essentiæ atque terreæ, intestina exulcerant: sin tenuis, vrinam atque sudores promouent, in summáque incidendi & digerendi in halitū obtinent facultatem. Ea quo genere quidam tum expuitionibus ex thorace, tū mensium motibus auxiliantur. Nec verò sola vehementi caliditate ab amaris acres sapores differunt: sed quòd amari omnes non modò calidam habeant facultatem, sed etiam siccam & fuligini assimilem: nimirū à dulcibus excalfactis & exiccatis suam suscipientes generationem: acres autem, quicunque amari non sunt, admistam nullam humiditatem sortiantur: quo fit, vt eiusmodi corporum à nobis non pauca edantur. Cæterùm astringentibus medicamentis non parum tenuiora sunt medicamenta amara: acribus verò, crassiora. Quare nec facilè crassos viscidósque humores pertransseunt, veluti ea quæ tenuiori essentia sunt prædita: nec ad incidendum inepta sunt, perinde vt crassiora. In medio siquidem sint vtriusque excessus oportet, quæ incisura sunt. At verò ferro lapidique ignito, ea quæ per erosionem interimunt medicamenta similia sunt: quæ à corporis nimirum calore huc perducuntur: veluti chalcitis, misy, sori, arsenicum, hydragyros, lithargyros, & alia innumera. Crassarum enim sunt partium id genus omnia, & potestate calida: proindéque temporis spacio accensa, per eam quæ ab animante proficiscitur mutationem, non aliter quàm lapis ferrúmque ignitum, ventrem tum exulcerant, tū exurunt: quum scilicet in corpus distribui præ grauitate non possint. His tamen tenuiora sunt, calx, cantharis, lepus marinus: necnon aristolochia, & iris: quæ quidem hæc vltima duo, & magis sunt illis acria, miniméque deleteria existunt. Cantharis autem modicè sumpta, quibúsque oportet admista, non modò nihil offendit vesicam, sed renes etiam expurgat.

Acres sapores ab amaris differant.

Incidentia qualia esse debeant.

Erodentia medicamēta ferro esse ignito similia.

Erodentium species variæ.

Cantharis commodè exhibita, expurgat renes.

Cap. XIX.

Quòd itaque amarus sapor siccis temperie corporibus insit, hinc colligere est, quòd & minimè omnium amara putrescant, miniméque tum vermes, tum animalcula illa, quæ in radicibus, herbisque & fructibus putrescentibus oriri solent, producant. Maximè nanque videmus in humidis nasci corporibus vermes ac putrilaginem. Quamobrem quæ exactè amara sunt, animantibus propémodum vniuersis sunt esui inepta: quum nimirum animal omne sit humidum. Porrò absinthiū non solùm amarum est, sed astringit: marina verò aqua, salsa potius est, quàm amara. At aqua quæ est in lacu Syriæ Palæstinæ, quem alij vocant mare mortuum, alij stagnum bituminosum, alij denique Sodomenum, gustantibus non salsa modò, sed amara videtur: estque adeò grauis, & corpulenta, respectu aliarum, vt ne si coneris quidem insiliens, in profundum deferri possis. Inest enim ei salis substantia admodum grauis & terrea: ac proinde tantò est aqua quæ in eo lacu est, marina grauior, quantò marina fluuiali. Poteris autem ipse aquam marinam efficere, colliquato sale in aqua fluuiatili: cognoscetéque simul quantò grauior reddatur aqua eiusmodi, quàm sit dulcis. Quin & modum iam inuenerunt moderatam ad saliendum conficiendi salsuginem, si in ea ouum natare videatur. Quòd si decoquere salsuginem ipsam velis, protinus amarior reddetur. Nam quicquid salsum plusculum excalfeceris, amarum euadet. Ergo in eo Syriæ lacu, quòd nimirum aqua quæ in eo est amaricet, nullum neque animal, neque planta inesse conspicitur. Imò quum duo in eum longè maximi fluuij confluāt, pisciumque copia scatentes, præcipuè qui prope Ierichontem fluit, quem Iordanem appellant, nullus omnino piscium fluuiorum ostia excedit: & si captos quis in lacum iniiciat, celeriter eos mori conspicit: adeò est omnibus tum hominibus, tum plantis aduersum, quod amarum existit. Omni autem sali obscura quædam astringendi vis inest, qua eas quæ condiuntur carnes constringit ac densat, potissimum vbi durus, & minimè fragilis fuerit. Talis est exactissimus quidem fossilis ferè omnis: minus autem illo, marinus: tum qui multis in locis aquis leniter salsis arescentibus prouenit, tertium locum obtinet, abstergere magis quàm astringere contraheréque potens proximas his vires Sodomiticus habet, æquè atque marinus durus.

Amara cur animalibus vniuersis sint esui inepta.

Animal omne esse humidū.

Maris mortui aqua cuiusmodi sit.

Amara minimè omnium putrescere.

Salsuginem eam esse ad saliendum optimam, cui ouum innatare videatur.

Salsa amarescere amplius, excalfacta.

Mare mortuū, cur nec plantam nec animal vllum alat.

Amara esse hominibus atque plantis aduersa.

Salis vires & differentiæ.

Cap. XX.

Propinquus est sapor salsus amaro, quum terreni sint ambo, & calidi: non obscura tamen diuersitate dissident: quòd videlicet amarus à calore arido magis sit extenuatus, & elaboratus. Sic in genere salis, qui durior, densior, atque terrestrior est, qualis ferè est vniuersus fossilis, minus existit calidus, subtiliúmque minus partium: qui verò rumpi facilis, laxúsque, tenuior simul atque calidior est: in quo genere & subamarus consistit, mediam naturam inter salem durum & aphronitrum obtinens. At verò spuma nitri omnium est iam dictorum tenuissima: veluti & Asiæ petræ flos, qui aphronitro tamen minus est calidus: quare hic excrescentias carnium minori cruciatu colliquat. Mordicat verò eas nitri flos siue spuma: mordicat etiam tum aphronitrum, tum nitrum. Cæterùm quæ sunt crassa essentia, plus rodunt, vbi quendam fuerint calorem nacta.

Salsi à amari saporis discrimen.

Salis genera.

Cap. XXI.

Plerique odores similiter saporibus nos afficiunt. Siquidem acida omnia, & præcipuè acetum, similiter odoratum gustúmque mouet. Tū acria quoque veluti allia, cæpæ, & ipsa non minus quàm gustum, odoratum offendunt, mordicántque. Itaque nonnullorum corporum, etiam non gustantes, qualitatem cognoscimus, veluti fimi: proinde ne gustare quidem aggredimur, quòd maxima fides odoratui habeatur. Quinetiam si qua boni odoris edulia putrilagine corrupta, odore nos suo offendant, ne gustare quidem illa dignamur: feréque in omnibus mutuò consentiunt odoratus & gustus. Attamen in odore suauissimis, veluti rosa, plurimum sanè dissident. Tantùm enim abest vt gustantibus suauia sint, vt amaritudinem non vulgarem exhibeant. Tametsi quod amarum est, nunquam sit odoratum. Siquidem generatio amari saporis ex dulcibus proficiscitur à calore extenuatis: ac proinde amara calidiora simul & tenuiora sunt dulcibus. Porrò sensus odoris in cerebri collocatur ventriculis anterioribus: odorabiliúmque vaporosa est substantia. Ea quippe quæ à corporibus defluunt, aëri ambienti permista,

Odores plerique similiter saporibus afficiunt.

Amara odorata non esse.

Odoris sensum in cerebri ventriculis anterioribus collocari.

Odorabilium esse vaporosam substantiam. Odoratũ omne non esse suaue.

mista, in cerebrúmque per oarium inspirationem delata, sensum mouent. Recta ergo ratione odorata omnia, eadem & calida sunt quadãtenus, quum vaporum copia à calore excitetur. At non quicquid odoratum est, suaue continuò erit: siquidem non omne id spiritui contento in ventriculis cerebri, familiare existit. Iam verò in beneolentia & graueolentia odorabilium pleraque reducimus, appellantes beneolentia quidem proportione quadam ad ea quæ linguæ sunt dulcia: graueolentia autem, ad ea quæ omnino insuauia. Cæterùm ab iis quæ exacte tum salsa, tum acerba sunt, aut nihil, aut omnino parum vaporis defluit.

Cap. XXII.

Odor non perinde vt sapor sensibilium temperam iudicat.

Itaque haud solida res est, ex odore de sensibilium temperatura conijcere, perinde vt gustu: nimirum ob substantiarum inæqualitatem & differentiam. Etenim quæ odore carent, crassam quidem essentiam obtinent: cæterùm quæ sit eorum in calore & frigore constitutio, id nondũ constat. At quæ odorata sunt, tenuia vtique sunt quadantenus calidaque. Porrò quum in rosæ succo (præter ipsius rosæ corpus durum terreúmque) tria excrementa inueniantur: vnũ crassum, quale est in vinis fæx: alterum aërium, quod vini flori respondet: tertium aqueum, quod in omnibus bullitionem corruptionémque molitur: certè gustus id genus omnia diiudicat. Siquidem rosam gustantibus aliud quidem acerbum est: id quod terreum vt sit, & crassum & frigidum, est necesse: aliud verò amarum, quod tenue est & calidum: tertium denique aqueum, necessariò quidem frigidum, sed in tenuitatis crassitudinisque oppositione, quodammodo extremorum, quorum vires exoluit, medium. Hæc itaque omnia de succo rosæ per gustum ipsum discernas: at per odorem, haud æquè: quum non perinde omnes eius partes euaporent, nec perinde sensum moueant. Multò minus ex coloribus de viribus medicamentorum licet ratiocinari: quum in coloribus singulis, calida, frigida, humida & sicca reperias. In particularibus autem seminum, radicum, aut succorum generibus, aliquam ex coloribus licet sumere iudicationem. Vt si dicas, cæpam, scillam, vinum, quantò fuerint albidiora, tantò & minus calida: quæ verò subflaua fuluáque, calidiora. Idem vsu venit tritico, milio, ochris, phaselis, ciceri, iteos radici, asphodelique, & aliis compluribus. In quoque enim genere in vniuersum fulua, flaua, rubráque omnia, albis sunt calidiora. Itaque etsi hinc quoque conjectura fieri queat, optimum tamen fuerit per experientiam discretam facultates inuenire medicamentorũ. Siquidem in hac falli non possis: licet prius quàm experientia virtutem agnoscas, gustus pleraque indicet, pauculum etiam approbante ipso odore.

Rosæ inesse excrementa tria.

Rosæ partium examen.

Colores ad medicamentorũ vires dignoscendas parum conferunt.

Calidiora sũt albis fulua, flaua, rubráque.

GALENI PERGAMENI
De simp. medicamentorum facultatibus,
LIBER QVINTVS.

Qualitates primæ quæ sint.

SVNT ergo (quatenus dictum est) qualitates primæ, caliditas, frigiditas, humiditas, atque siccitas. Quæ verò ab illis denominantur corpora, ea sunt tum communia omnium elementa: tum ea quæ per harum excellentiam, calida, aut frigida, aut sicca, aut humida nuncupantur: tum ea quæ ad conueniens siue symmetrum generis eiusdem, aut speciei conferuntur: quæque ad quiduis obuium. Diximus præterea nutrimentum vinci ab eo quod nutritur: medicamentum autem vincere ac superare alterareque corpus cuius fuerit medicamentum: idque aut vna qualitate, aut coniugatis duabus, aut vniuersa substantia, vt complura letalium medicamentorum, nec pauca etiam amuletorum: tum purgantia omnia, & pleraque eorum quæ attrahentia vocantur. Quæ verò vna duabúsve qualitatibus in vniuersum nostrum corpus agunt, ea hoc in libro exponemus, hinc sumpta hypothesi, quòd simplicium medicamentorum pleraque dissimilarium sunt partium, réque vera composita, tametsi appellentur simplicia, quòd cuiusmodi sint, talia natura sint, nec quicquam ex nostra industria assumpserint.

Nutrimentum vinci ab eo quod nutritur. Medicamentũ vincit alterátque corpus cuius medicamentum extitit.

Simplicium medicamentorum pleraque dissimilarium sunt partium.

Cap. I.

Medicamentis quorsum vtantur homines.

Medicamentis frequenter vtuntur homines, tum ob alterationem quam qualitatibus primis moliuntur, dum videlicet calfaciunt, refrigerant, humectant, & siccant: tum ob eam quæ à secundis proficiscitur qualitatibus: quarum nimirum ratione, alia emollientia dicuntur, alia tendentia, alia laxantia, atque alia denique aliter nominantur. Siquidem quum particulatim vnumquodque medicamentorum non pari modo ex illis primis qualitatibus suam temperaturam acceperit, inde fit, vt hoc quidem ex iis vim laxandi, tendendi illud, aliud aliam facultatem sortiatur. De quibus sanè siue secundis, siue tertiis facultatibus, agere in hoc quinto commentario est animus. Porrò ad simplices intemperies faciléque affectus pellendos, sæpe natura duce plerique idiotarum ipsa remedia inueniunt. At phlegmones, scirrhi, œdematia, erysipelatísque nullus ex illis sibi remedium ducit peruestigandum: tanquam vnumquodque eorum maius iam sit, quàm pro captu hominis plebei, ac scientiam requirat venerabiliorem, quam Medicinam appellant, sicuti & illius professorem, Medicum. Atque huc usque & ipsi procedunt, vt sciant vlcus cauum impleri carne, sordidum purgari debere, æquabile cicatrice induci: non tamen norunt, quid carne impleat, quid purget, quid cicatrice inducat: sed ea inuenire, vnius opus est Medici. Cæterùm quum ferè numerari nequeant omnes particulatim vires medicamentorum, si secundum singula quæ ab eis perficiuntur, dum huic aut illi morbo auxiliantur; imponamus ipsi deflexa nomina: multò sanè præclarius videtur, missa omni prolixitate, commodis speciebus compositas definire ipsorum facultates compendiosissimè, sub quibus cæteræ omnes quæ dici possunt, comprehenduntur. Vt si dixerimus, non puris mouendi, aut doloris sedandi in triticeæ farinæ cataplasmate (exempli gratia) facultatem inesse, sed modicè tum humidam, tum calidam.

Medicamentorum tanta in agendo diuersitas vnde oriatur.

Idiotarum cognitio quousque progrediatur.

Medicamẽtorum vires particulares numerari non posse.

Cap. II.

Pus mouentia ab emollientibus quomodò differant.

Quæ in commentario hoc discutienda veniunt, iis quæ in aliis exposita sunt, magis ad medendi rationem pertinent. Igitur ab emollientibus & pus mouentibus orsi, dicamus vtraque calida & humida existere: cæterùm hæc quidem, ceu simillimum corpori in pus mutando calorem producere, absque vllá existentia in eo humiditatis aut

con

consumptione, aut adiectione: illa verò, ceu maiorem quàm pro natura accendentia, nonnihilque humiditatis contrahentia. Est autem suppuratio idem quod in pus motio.

Suppuratio quid.

Cap. III.

Sed nec emollientibus medicamentis, nec de ipsa emollitione, simpliciter loqui licet: quandoquidem nec de corpore duro, vel molli. Siquidem partim absolutè durum dicitur, vt terra: partim per excessum, vt vnguis: partim ad symmetrum sui generis vel speciei, vt elephas nimirum ad Herculem: partim ad quiduis obuium, vt Diogenes ad Aristotelem: ac de molli pari iudicio. Omissis tamen significatis cæteris, de mollibus durisque, vt ad cutem hominis temperatissimi, contemplemur: quam sanè regulam & mensuram statuimus, omnium quæ ita dicuntur. In idem autem recidit, si quod per excessum ad totam substantiam dicitur, sic durum mollèque appellites: quandoquidem medium quoddam est tactus noster, vti & Aristoteli visum est, & Plato quoque sensisse videtur, vbi ait: Dura quidem, quibus caro nostra cedit: mollia verò, quæ cedunt carni. Quod verò in cõparatione ad quiduis obuiũ durum ac molle est, id in eo quòd magis minúsque cedat, iudicari videtur. Porrò corporum præter naturam induratorum ad statum naturalem reditus, emollitio est.

Cutem hominis temperatissimi esse regulam secundum quã omnia diiudicantur.

Tactus hominis temperati medius est omnium tangibilium.

Durum quid.

Molle quid.

Mollitio quid.

Cap. IV.

Verùm quum variè quidque efficiatur durius, nempe aut siccescens, aut concrescens, aut nimia repletione, sic vt vehementer tendatur, aut denique aliqua coniugatione: sequitur vt & propria suáque cuique emolliẽdi sit ratio. Cæterùm quod in se cedit, molle est, si quidem corpus id simplex fuerit. Nam quod ex pluribus constat, ac sese inuicem contingentibus, vt tritici aceruus: aut inuicem implicatis, vt lana, simul & cedere potest, nec tamen esse molle. Contrà, in iis quæ summè plena sunt, vt vtres, neutrum latus in se cedit: nec tamen quod continetur est durum, sicuti neque id quod continet, quàm antea durius, etsi sit tensius effectum. Ac talia sanè non dura, sed renitentia appellamus. Vt autem non est vna induratorum natura, ita neque vna medela. Nam quod a siccitate induratum est, humectari postulat: quod à congelatione, excalfieri: quod à repletione, euacuari: quod à siccitate simul concretionéque humectari simul & incalescere, per ea scilicet quæ tantò sunt calidiora & humidiora, quantò ipsa intemperies fuerit frigidior & siccior: quod à congelatione simul & repletione, pariter & calfieri & vacuari. Siccantur porrò corpora citra congelationem, tum in validis exercitiis, tum in sole feruenti, tum in ingenti inedia, tum in ardenti febri, & medicamentis quæ ita siccant, vt non refrigerent. Congelantur à vehementi duntaxat frigore: sicuti & implentur à largi tantum humoris affluxu. At siccantur simul & congelantur, coëuntibus quæ simul conuenire possunt causis: vt si quis supra modum laboret in frigore. Sic quoque replentur simul & congelantur ab influxu frigido ac partis refrigeratione. Frigoris rursus causa triplex est: vna, à foris incidentibus: altera est propria particulæ patientis temperies: tertia ab influente in ipsam humore prouenit. At emollientia pharmaca peculiariter congruunt iis, quæ concretione indurnerunt, magisque si in eis collectus sit humor præter naturam, veluti in scirrhosis. Nam si à siccitate indurnerint, humectanda, non emollienda sunt. Similiter quæ sunt impleta, non molliri, sed euacuari postulant: idque aut refrigerantibus, aut calfacientibus, aut desiccantibus. Vacuant siquidem frigida repellendo, simúlque cum calore exprimendo vaporis plurimum: excalfacientia autem, humorem contentum discutiendo in vaporem: quæ verò propriè sicca appellantur, in halitus digerando: idque aut ebibendo humores, aut totam alterando particulam. Porrò oleum & aqua calida humectant simul & calfaciunt, idque multò magis, in vnum coëuntia, quàm si singula per se adhibeantur. Idem efficit eduliorum qualitas, si similiter habeat. Quæ quidem ob id fami caninæ auxiliatur, quòd affectus is sit frigiditas siccitati coniuncta. Cæterùm cataplasma ex farina tritices in temperatis naturis pus mouens, nec naturalem partium humiditatem minuit, nec quicquam illam adauget: sicuti nec calorem intendere potest, nec hebetare, sed tantùm illius substantiam augere. Id igitur genus medicamenta humida & calida dicimus, ceu similem habentia nobis temperiem, quæ calida existit & humida.

Durius quibus modis reddatur aliquid.

Molliendi rationes plures.

Cedentia omnia non esse mollia.

Renitẽtia quæ.

Induratorum variæ medendi rationes.

Frigoris causa triplex.

Emollientia quibus conueniant.

Vacuationum modi diuersi.

Fames canina qualis sit affectus.

Cataplasmatis è triticea farina vires.

Cap. V.

Medicamenta igitur quæ pus mouent, substantiam similarium particularum secundum naturam se habentium, tueri potius quàm alterare sunt nata, quum nimirum eis similem temperaturam obtineant: humiditatem autem ipsam quæ in vacuis hæret, atque adeo etiam contusam carnem immutant. Etenim quum tres in animalium corpore fiant alterationes, vna planè secundum naturam est, qua cibi in cremorem nutritioni aptum vertuntur: altera contraria huic, præter naturam qua computrescunt omnia: tertia ex vtraque mista, & media est, partim quidem cum prima illa communicans, partim autem cum hac secunda, quam præter naturam dicimus. Siquidem alterationi secundum naturam, duo hæc insunt, * vt & ex familiari materia animantis naturæ alteratio fiat, & materia ipsa à calore ingenito superetur. Ei verò quæ præter naturam est, & ab aliena caliditate mutatio accidit, & ad nihil vtile. At media earum, quæ comitatur suppurationes, ab ingenito quidem calore fit, sed non planè vincente. Præterea nec ex materia prorsus benigna peragitur, nec etiam omnino aliena. Itaque quemadmodum naturales alterationes, quæ ab innato calore proueniunt, à simili iuuantur extrinsecus (nam quid æquè concoctioni ventris conferre nouimus, quã illi humanum corpus admotum? vnde nõnulli tum puellos tum catellos, per quietẽ ventri imponunt) pari modo & quæ in mouendo pure conspicimus. Cæterùm tale esse debet quod mouendo puri adhibetur medicamentum, qualis est in naturis temperatis calor natiuus. Quare si iusto calidior natura fuerit, in eo corpore, medicamen quod pus mouebit, tantò oportet sit tẽperato calidius, quantò & natura eius temperatam in caliditate exuperat. Quare cuiusque singularim hominis suũ proprium est mouendo puri medicamentum. Explorandæ autem sunt vniuersæ facultates medicamentorum iuxta hominem optimè temperatum: quo quidem proposito canone, quæ mouendo suot puri, calida & humida dicimus, quòd illius calidæ & humidæ temperaturæ sint consimilia: sicuti calidiora multò, quæ indurata emolliunt.

Pus mouẽtia, tueri, non immutare substantiam partis sunt nata.

Alteratio in animalibus triplex.

Alterationi naturali, præter naturam, & mediæ, quæ insunt.

Cõcoctio quæ fit ab innato calore, ab externo calido iuuatur.

Pus mouentia qualia esse debeant.

Pus mouens medicamen, æqualem habet calorem cum corpore, in quo pus mouetur.

Pus mouentia esse calida & humida.

Cap.

Cap. VI.

Scirrhus quomodo fiat.

Initium autem ſumit induratorum affectio ex fluxione viſcida & craſſa, paruis particulæ poris impacta. Digeſto verò per halitum quod in ea fluxione eſt tenue & ſubtile, ac deinde quod reliquum eſt refrigerato, ac veluti concreto, vocata ſequitur ſcirrhoſis. In qua quidem quoniam cum frigiditate humor redundat ſuperfluus, idcirco etiam compoſitam eius eſſe oportet medelam: ob refrigerationem ſcilicet excalfacientia poſcente affectu, ob ſuperuacaneam autem humiditatem, vacuantia. Quia verò quæ immodicè tum calfaciunt, tum ſiccant, fluxionem ipſam magis impactam reddunt, manifeſtum eſt ſola ea quæ non admodum calfaciunt, quæque non magnopere exiccant (vocant enim talia emollientia) eiuſmodi affectus poſſe ſanare.

Scirrhum tollentia qualia ſint.

Cap. VII.

Quapropter calida ſunt id genus medicamenta, nec admodum ſicca, à pus mouentibus eò diſſidentia, quòd calidiora ſint & ſicciora. Illa enim cognatam ac ſimillimam corporibus noſtris caliditatem poſſident: emollientia verò, licet validiorem habeant, non tantam tamen, vt attractionis violentia deſiccent reliquum. Præterea quæ pus mouent, humorem qui præfuit in partibus induratis conſeruant: emollientia autem paulùm quidem eius abſumunt. In ſumma, illa quidem quantitate potius quàm qualitate coloris agunt: quæ verò indurata molliunt, qualitate potius quàm quantitate. Itaque ſi in parte quæ ſuppuratione indiget, aſſiduè impoſitas liceret ſeruare manus, celerrime ſuppuratio perficeretur. Porrò inter emollientia connumeratur bdellium, ſtyrax, galbanum, ammoniacum thymiama, medulla tum ceruina, tum vitulina, adeps caprinus, taurinus, & quæ eiuſdem ſunt generis.

Emollientia & pus mouentia quomodo differant.

Pus mouentia humorem qui præfuit in partibus induratis conſeruant.

Manibus aſſiduè appoſitis perfici ſuppurationem celerrimè.

Emollientia.

Cap. VIII.

Pus mouentia debere eſſe emplaſtica.

Quinetiam quòd emplaſticum eſſe debeat id genus medicamentum, vt exactè puris generatiuum ſit liquidò conſtat. Nam ſi ſubſtantiam innati caloris augere, non intendere qualitatem ipſam conueniat, poros corporis obſtrui eſt neceſſe, quò videlicet halituoſos tranſpiratus includant. Siquidem ea cataplaſmata quæ aut detergentia, aut validius excalfacientia halitus difflari permittunt, exiccant quidem, ſed pus non mouent. Talis eſt hordeacea, ciceruum, fœnigræci, fabaceáque farina: amplius etiam ærina, eruina, panici, lupinorum, milij, omniumque ſimiliter exiccantium. Per detergentia quippe, quòd meatus reſerent, particulæ calor euolat: ab immodicè autem calfacientibus, etiam natiui caloris ſubſtantia minuitur, ſed qualitas ipſa intenditur: quũ tamen halituoſus quidam exuberanſque ſpiritus deſideretur, caliditate tamen commoderatus. Qui quidem quum in pueris copioſiſſimus ſit (quod nimirum intellexit Hippocrates, creſcentia dicens plurimum habere calidi innati) eorum omnes actiones naturales adauget. Verùm nihil prohibet, ſanguineam ſubſtantiam, ſimúlque aëream, vnà cum ſpiritu, calidum innatum. Qui ſpiritus in omnibus animantis contentus partibus, licet non vndequaque ſibi ſimilis, ſi nón ſit eſſentia animæ (vt Stoici quidem exiſtimant) at certè primum eius eſt inſtrumentum. Cõtinetur autem in ſpaciis inanibus quædam veluti ſpiritus ipſius materia, etiamnum mutationem expoſcens leuiculam vt ſpiritus innatus euadat, nihilo ſecius tamen conducens admodum ad naturalia opera: ex quibus vnum eſt quæ in pus fit conuerſio, quum in ipſa quædam etiam perficiatur concoctio. Quum igitur aliquid concoquere nobis cõſilium eſt, quamplurimum ſpirituum intus ſeruare oportet, non autem diſcutere: quod faciunt illa quæ nuper commemorauimus. Porrò omnium ad puris generationem aptiſſimum eſt, ex iis quidem quæ irrigantur, aqua temperata, aut hydreleum: ex iis verò quæ perfunduntur, oleum temperatum. At ex iis quæ ex hydrelæo illinuntur, farina triticea, & panis ipſe, qui videlicet modicè eſt coctus. Nam qui plurimum coctus eſt, quodammodo ſiccior eſt, aptúſque phlegmonis, quæ ægrius concoctionem admittunt: qui verò minus, iis quæ feruentes ſunt. Et ſanè quod ex pane conficitur cataplaſma, difficulter coctioni cedentibus phlegmonis idoneum eſt. Siquidem pani, tum ſal tum fermentum miſcetur. Quod verò ex triticea farina præparatum eſt, calidioribus vtilius eſt. Et ipſius etiam triticeæ farinæ quæ pura eſt, tum panis quoque qui purus eſt, puri mouendo congruentior exiſtit: quum furfur & minus ſit calidum, & magis deſiccet. Farina autem pura, humida eſt & calida: qualia certè ad pus mouendum conferunt. Itaque medicamenta quæ phlegmone tentatis imponuntur partibus, ſi calida ſint & humida, ad pus mouendum conducunt, vti adeps ſuillus & vitulinus. Nam taurinus caprinúſque illis acrior exiſtit: quamobrem phlegmonis tum frigidioribus, tum durioribus, magis congruit. Eſt & adeps gallinaceorum phlegmonis coquendis familiariſſimus, magiſque etiam anſerum: quodammodo tamen ad digerendum potentior. At agreſtium omnium animalium adeps multò acrior & ſiccior eſt, quàm domeſticorum, maximéque pardalis, atque leonis. Quare horum nullus mouendo puri eſt idoneus. Porrò pus mouent & pix, & reſina: ad feruentes quidem phlegmonas, ex roſaceo: ad frigidiores verò, ex calfacientium aliquo oleo liquatæ, vt puta cicino, raphanino, veteri, aut ſicyonio. Quum autem cera per ſe minus ſit calida, quàm vt pus mouere poſſit ſolis feruentibus phlegmonis apta eſt, ex calidorum oleorum quopiam liquata. Igitur quæ pus mouent, naturam modicè excalfacientem & humectantem ſortiuntur. Cæterùm medicamen puri mouendo idoneum, facultate quidem eſt tale: vbi verò corpori noſtro eſt admotum, fit actu tale, ſiue energia. Ergo ſcirrhum vocant tumorem præter naturam, doloris vacuum, ſed durum: interdum etiã ſenſus expertem. Oritur ſcirrhus ex humore craſſo & frigido, quales ſunt duo duntaxat: bilis videlicet atra, & ſuperexiccata pituita. Proinde tumores ſcirrhoſi omnino aut pituitoſæ ſubſtantiæ ſunt, aut atrabilariæ, aut ex vtraque miſti. Propriè autem emollientia dicuntur, quæ medentur ſcirrhoſis tumoribus, ex pituita exiccata, craſſiſque humoribus ortis. Conſueuerunt enim ij potiſſimum in muſculorum capitibus gigni. At quæ ab atrabilario ſucco durauerunt, cancroſa ſunt omnia, & ab emollientibus medicinis exaſperãtur. Sed his quo pacto proſpicere oporteat, in commẽtariis methodi medẽdi docebimus. Quæ verò a lẽto craſſóq; humore cõcreto indurata sũt, calida in ſecundo aut tertio ordine, ſicca autem in primo, medicamenta deſiderant. Sed quum non exigua

Inſitum calidum.

Spiritum eſſe aut ſubſtantiam animæ, aut primum illius inſtrumentum.

Pueris ineſſe plurimum halituoſi ſpiritus.

Puri mouendo quæ congruãt.

Furfuris facultas.

Adipis differentia.

Pus mouentia modicè excalfaciunt, humectántque.

Scirrhus quid, & vnde gignatur.

Scirrhum qui gignant ſucci.

Emollientia quæ.

Cancroſus ſcirrhus ab emollientium exaſperari.

Scirrhis à viſcida pituita ortis, qualia medicamenta conueniant.

ſit in corporibus induratis maioris minoriſque latitudo, necesse est medicamentorum illis medendi non paruam etiam latitudinem eſſe. In vniuerſum autem, ex emollientibus medicamentis præſtantiora ſunt, quæ recentia exiſtunt. Siquidem inueterata, validius quàm expediat exiccant. Porrò radix altheæ & cucumeris agreſtis, nonnullæque aliæ plantæ, partim in oleo, partim in aqua decoctæ, emolliunt: ſicuti maluæ agreſtis folia, tum cruda, tum cocta. Atque hoc ſimplex medicamentum eſt, ſicut porcinus adeps inueteratus, cui ſalis nihil inder oportet, ſicuti nec emollientium vlli. Valde ſiquidem ſal exiccat. In ſumma verò, quæcunque alia emolliri poſſunt, calida ſunt ex ſecundo, & interdum ex tertio ordine: leniter verò ſicca. Sed & his etiam emplaſtica vis inſit oportet, non ſecus quàm pus mouentibus: at quæ non perinde meatus obſtruat, quòd magis, quàm illa, euacuare ſint nata.

Emollientia.
Sal emollientibus inſperendus non eſt, quòd exiccet valde.
Emollientia debent eſſe etiam emplaſtica.

Cap. IX.

At indurantia frigida ſunt, & humida, vt ſempervivum, portulaca, pſyllium, lenticula paluſtris, ſolanum: quanquam hoc, in medio exiccantium & humectantium conſiſtit, duplicem in ſe habens ſubſtantiam, nempe terrenam, & aqueam. At verò ſi quid ſimul & refrigeret & deſiccet, ſanè & ipſum indurabit omnino: impropriè tamen, quum concretione potius quàm euacuatione induretur corpus. Illa ſiquidem potius ſiccitas eſt, ac proinde non emollitione, ſed humectatione curatur: quemadmodum tenſio relaxatione, & relaxatio tenſione.

Indurantia ſunt frigida & humida.
Solani natura.

Cap. X.

Porrò laxatio in articulis fit, humectatis immodicè quæ circa eos ſunt ligamentis, pariter & tendonibus: tenſio verò, non etiam ſimpliciter, ſed aut pluſculum exiccatis, aut refrigeratis, aut phlegmone affectis, aut ſcirrho. In cute autem non tantùm ita, ſed muſculis quoque ſubditis quoquo modo in tumorem ſublatis: quemadmodum etiam in inflammationibus accidit. Quamobrem non ſimpliciter vna eſt ſpecies remediorum laxantium: vtpote quum alia humectando, alia calfaciendo, alia emolliendo, quædam vacuando, nonnulla tumores præter naturam purgando, alia etiam per coniugationem, horum quippiam agendo, laxare aſſolent. Eſt autem emplaſticum medicamentum, quod terrena viſcidáque ſubſtantia, miniméque mordaci præditum, illitum meatibus corporis tenaciter hæret.

Laxatio vbi fit & quomodo. Tenſionis cauſæ.
Laxantium ſpecies variæ.
Emplaſticorũ eſſentia qualis.

Cap. XI.

Quod emplaſtico contrarium eſt, dici queat poros repurgans, & infarctu liberans: eſtque nec viſcidum, nec mordacitatis expers, ſed ſubtile & nitroſum. Nam in ratione tantùm maioris ac minoris differunt, tum emplaſtica ab iis quæ ſordes nutriunt, tum repurgantia ab extergentibus. Nam quæ poros obſtructos reſerant, ſubtiliora extergentibus ſunt, emplaſticiſque contraria. Sunt autem hæc, tum nitroſa, tum amara. Cæterùm ad extergenda ea quæ in ſuperficie ſunt, requiritur vt cuti extimæ impoſita medicamenta ipſa, ſolam exactamque nitroſam qualitatem poſſideant. At intrò in corpus aſſumpta, etiam ſi adiuncta ſit quædam aſtrictio, poſſint tamen ſic quoque magnos purgare abſtergeréque meatus, cuiuſmodi in vaſis conſiſtunt. Nam foris meatuum exiguitas prius ab aſtrictione occluſa, quàm probe queat expurgari, non etiam inde in altum abſtergentem ſubſtantiam recipit, nec expurgatur. At quæ circa ventrem viſceráque ſunt partes omnes, quum maximos in ſe habeant meatus, maius accipiunt commodum ex vaſorum corroboratione, quam propter oſculorum exiguitatem læduntur. Proinde intus abſinthium repurgare poteſt, foris non poteſt: quippe quod ex amara acerbáque facultate eſt compoſitum. Quæcunque igitur repereris nitroſa & amara, ea ad purgandos meatus omnes valere noueris. At cutis & vlcerum ſordes, non hæc tantùm, ſed & viribus minora poſſunt auferre: qualia ſunt dulcia quæ tenuium ſunt partium. Porrò ſcilla, iris, nitrum per ſe, aphronitrum, ſpuma nitri, ſeriphon, abrotonum, cum cibo potuque aſſumpta, craſſos viſcidóſque humores extenuandi vim obtinent. Quamob rem lentis ac pituitoſis thoracis pulmoniſque humoribus, aut purulentis & incidendis, & extenuandis, & educendis, aptiora inuenire alia præ iſtis medicamenta non poſſis. His ipſis & iecinoris obſtructiones expurges, & modicas etiam lienis. Nam quæ maiores ſunt, vehementiora deſiderant: nempe capparis corticem, radices tamarices, ſcolopendrion, & ſcillam, & aſplenon. Sed tamen iſtis vtendum eſt, ad iecur quidem ipſis per ſeſe duntaxat: ad lienem verò, miſtis aceto, aut ei incoctis: ad thoracem pulmonemque, melicrato, ptiſanæ, oxymeliti, aut dulcium vinorum cuipiam.

Emplaſtici oppoſitum quale.
Extergenda cutim quidẽ, debent eſſe exactè nitroſa: viſcera autem, vel ſi aliquid aſtrictionis ſortiantur, nihil nocuerit.
Abſinthium intus repurgat meatus, foris nequaquam.
Medicamenta ad craſſos viſcidóſque humores expectorandos commoda.
Obſtructiones iecoris & lienis, quæ potiſſimum tollant.

Cap. XII.

Quum autem plurimam vrinam mouere eſt conſilium, non admodum dictis vtendum eſt pharmacis, ſed quæ acriora ſunt, & magis excalfaciunt. Eſt enim omne acre calidum: cuius generis ſunt, ſemen apij, petroſelini, fœniculi, dauci agrioſelini, ſmyrnij, ipſumque ſeſeli, ammi, phu, tricon, aſaron, & cum his acoron: à quibus ſanguis non extenuatur duntaxat, ſed & funditur & ſecernitur: nempe ſeroſo & tenui ſeorſum ſegregato ad renes, craſſo verò in ſeſe coëunte. Quamobrem puris ex thorace expuitioni ea omnia aduerſantur, quum nimirum excalfactoria exiccatoriaque ſint, necnon ſecretoria & coactoria. At quæ expui debent, mediocrem caliditatem deſiderant, ne videlicet impenſe exiccentur: ac proinde medicamenta illis congruentia, eiuſdem vtilitatis gratia cum ſorbitiunculis putionibúſque exhibentur. Quæ verò renes expurgant, & ipſa incidendi vim poſſidentia, larga humiditate non indigent. Porrò quæ calloſas conſiſtentias ſunt incidere idonea, admodum quidem incidunt, ſed minimum ſanè caloris poſſident. Caliditas quippe callum porónve gignit, non incidit, nec diuidit. Cæterùm quæ & incidunt & mediocriter calida ſunt, meliora exiſtunt: vt radices regiorum aſparagorum, & rubi, & betonica, & poliũ, tum ochra, & vitrũ vſtũ, & ex ſcilla confectum acetum, & conſimilia.

Acria omnia eſſe calida. Diuretica medicamenta quæ.
Expuitionibus quæ ſint idonea.
Callis incidendis diſcutiendiſque congruentia, quæ ſint eſſe debeant.

Cap. XIII.

Quæ cutis meatus reſerant, ea rarefacientia dicimus: quæ verò vaſorũ oſcula, aperientia. Quin & illis contrarium, quòd poros contrahit, cõdenſans dicunt: quod autem oſculum claudit, occludens ſiue obſtruens nominant. Cæterùm rarefacientium quidem natura modicè calida eſt, ac tum

Rarefactiuũ.

minimè

Aperientia.
Condensantia.
Occludentia.

minimè siccas, tum tenuium partium: aperientium verò, tum crassarum partium, tum acris ac mordax. His porrò contrariorum, condensantium quidem, frigida sanè & aquea: occludentium autem, tum frigida, tum partium crassarum Rarefacit igitur chamæmelum, & althea, quodque ex ipsis conficitur oleum: nec minus quod ex agrestibus cucumeribus. Quin & vetus, & cicinum, & raphaninum, ex eadem sunt nota. Aperiunt autem cyclaminus, allia, cæpæ, fel taurinum, vnguentúmque irinum & amaricinum, quæ & occæcatas hæmorrhoidas aperiunt. At condensantia sunt, aqua frigida, sempervivum, portulaca, tribulus viridis, psyllium, auricula muris, lenticula palustris, ac denique quæcunque refrigerant, sed non astringunt. Proinde mandragora, cicuta, altercum, papauer, si eis quis modice vtatur, condensandi vim obtinent: sin liberalius, non modò condensandi, sed stupefaciendi, & necandi. Occludunt porrò meatus omnia quę validè astringunt, nec tamen acrimoniam habent adiunctam: quum nimirum essentia talium sit simul terrena & frigida. Medicamenta verò quæ frigida quidem sunt aut æque, aut amplius, sed substantiam sortiuntur aqueam, ea inquam debiliter & contrahunt & constringunt, videlicet propter ipsam mollitiem: quare condensantia potius quam obstruentia dicuntur. Quippe quicquid valeret tum constipare, tum constringere debet, robur quoddam renitens, & durum, habeat oportet.

Hæmorrhoidas aperientia.

Cap. XIV.

Rarefacientia.
Colliquantia.

Quæ itaque citra molestiam excalfaciunt, ea sola omnium sunt rarefacientia. Si verò non modò calida fuerint, sed etiam consistentia crassa, si quidem vehementia sint, & caustica, hoc est, vrentia, ignis instar corpus colliquant, & sæpe escharas ritu cauterij inducunt. At si debilius quá vt vrere possint, excalfaciant, anastomuticam, siue aperiendi vim obtinent. Quod autem causticum, non tamen vehementer, est, prætetea essentiæ tenuioris, id prorsus ab omni mordacitate aberit: aut cum exiguo, tum dolore, tum morsu eliquabit partes carnosas. Nam quod non confertim alterat, vt quæ vehementer sunt calida, quodque non ægrè penetrat, vt quæ crassæ sunt essentiæ, ea latentem actionem obtinent. Porrò alterationum subitæ conferræque mutationes, sicuti & penetrationum quæ violétæ sunt, quales proficiscuntur à causticis & escharoticis, maxime sensibiles sunt. Cæterùm de quibus nunc agimus, minimè faciunt escharas, vocantúrque putrefacientia, licet impropriè, atque ob symptomatis tantum similitudinem, quum ab vtrisque nullo doloris sensu corruptio fiat. Nam quæ verè putrefacientia sunt, humectant simul & calfaciunt. Multis autem modis corrumpi quid potest. Corrumpuntur siquidem plus nimio refrigerata, aut excalfacta, aut humectata, aut exiccata. Non tamen, quicquid corrumpitur computrescit, sed quibus id cum fœtore accidit. At medicamenta de quibus nunc sermo est, putrefacientia, qualia sunt auripigmentum (quòd arsenicum vocant) sandaracha, chrysocolla, dryopteris, pityocampe, & aconitum, omnia colliquare sunt nata, & potissimum carnem tenellam, idque absque dolore. Ex quibus quidem nonnulla imbecilliora cæteris, vt vstæ petræ flos, extimam tantùm superficiem, quàm contigerint, exedendo, vlceribus excrescentibus cicatricem inducunt: quamquam medicamenta quæ verè ad cicatricem perducunt, nec detrahere, nec liquare carnem, sed durare, & siccare sunt nata: vt alumen, galla, omphacitis, æs vstum, ac maximè lotum, cum eisque fructus spinæ Ægyptiæ; siccaque mali granati putamina.

Anastomotica.
Corruptionis modi diuersi.
Putrefactioni fœtor necessariò accedit.
Putrefacientia quæ carnē absque dolore liquant.
Cicatricem inducentia medicamenta quæ.

Cap. XV.

Id igitur est in planis vlceribus ad cicatricem ducendis consilium, vt caro alteretur, fiatque cutis: id quod perficitur per ea quæ illam contrahere, constringere, constipare, densare, siccare, & in callum cogere valeant: quum nimirum cutis, veluti in callum durata caro sit. Ea ergo medicamenta quæ sic agere possunt, primariò propriéq; dicuntur epulotica, siue ad cicatricem ducentia: cætera verò quæ exedunt carnem, secundariò, & per accidens: sicuti & ea quæ absque astrictione desiccandi vim habent mordicitatis expertem: Nam & hæc quoque ex accidenti cicatricem inducunt: eiusmodi vtiq; medicamentum est, myrrha, lithargyrus, ostreum, & diphryges combusta: quando quidem & ipsa cicatricem sæpe inducunt illita. At verò medicamenta citra morsum mediocritérq; abstergentia, cauitates vlcerum implent.

Epulotica quæ dicantur primò, & quæ secundariò.

Cap. XVI.

Porrò attrahentes facultates sunt, quæ ex alto vehementius extrahunt: repercutientes verò, quæ in altum occurrentes sibi succos repellunt. At essentia illis quidem calida est & tenuium partium: his verò frigida, & crassarum. Attrahit enim perpetuò calidum: repellit verò frigidum. Verùm quod calori iunctam partium tenuitatem sortitur, trahit vehementius: quod autem crassitudinem frigori, violentius repellit. Atque astringentium quidem nota est essentia. Attrahentium autem; alia spontè est nata, vt dictamni, propoleos, thapsiæ, sagapeni, succique Cyrenaici & Medici essentia: alia verò * à putredine exasperante suam ducit originem, qualis tum fermento, tum psorico inest. Quòd si fimis quoque ex putrefactione generatio constat, vtique omnes attrahendi facultate pollebunt: sed non parua illis differentia inest. Nam columbinus admodum attrahit. Ex æquo autem vtrinque ab eo recesserunt, ad calidius quidem anserinus, ad frigidius verò gallinaceus. Hoc etiam magis vincuntur humanus & suillus: At canum stercus simile est medicamentis extergentibus; maximè si vescantur ossibus. Crocodilorum autem stercus magis etiam id perficit. Est & aliud attrahentium medicamentorum genus; quod qualitatis familiaritate attrahit: id quod aliud est nihil, quàm totius essentiæ similitudine, ceu quæ nutriuntur familiaria nutrimenta attrahunt. Talium enim medicamentorum sunt purgantia omnia, & amuletorum nonnulla. Cæterùm calida vt sint id genus omnia est necesse. Quinetiam inter ea quæ essentiis similia sunt, quod calidius fuerit, id potentius attrahet.

Attrahit calidum, repellit frigidum.
Attrahentium essentia duplex.
Fimus omnis attrahit.
Trahentia similitudine essentiæ.
Calidiora trahere potentius.

Cap. XVII.

Iam verò facultatum alexipharmacarum natura est duplex. Quædam siquidem alterant, quædam euacuant venenum lædens, aut deleterium medicamentum. Alterant igitur vna qualitate, idq; ratione contrarietatis: aut duarum coniugatione: aut denique tota substantia. Euacuant totius substantiæ similitudine, & caliditate subtilium partium: Cæterùm alexipharmaca medicaméta, sanè

Alexipharmacarum facultatum natura duplex.

Alexipharmaca esse media inter oblæsa corpora, & lædentia medicamenta.

facultate sunt media inter corpora quæ oblæduntur, & medicamenta lædentia: vt videlicet eadem sit proportio corporis ad facultatem alexiteriam, quæ illius ad deleteriam. Quamobrem omnia propemodum quæ deleteriis aduersantur medicamentis, si largius sumpta fuerint, grauiter animantis corpus offendunt. Quapropter ea exhibeantur cum moderatione, vt nec copia nimia corpus oblædant, nec exiguitate sua à deleteriis vincantur. Euacuatur autem omne deleterium venenum à foris impositis medicamentis, nempe aut caliditate attractionem molientibus, aut totius substantiæ similitudine. Quum igitur omnia deleteria medicamenta aduersissima secundum temperiem sint corporibus quæ ab ipsis læduntur, certè si a similibus temperie medicamentis vacuentur, erunt vtique & hæc corporum naturis contraria: vt sunt haud dubiè aliqua ex parte contraria, non tamen adeò vt interimant, sed in corporis perpetientis, & medicamenti lædentis medio librentur.

Cap. XVIII.

Anodynæ facultatis natura.

At facultas quæ verè & est & dicitur anodyna, eorum est, quæ primo ordine excalfaciunt, tenuemque essentiam sortiuntur. Quæ verò impropriè anodyna vocatur, iis medicamentis inest, quæ

Stupor quid.

suo ingenti frigore partem stupefaciunt. Est autem stupor paulò minus quam insensibilitas, ac sensus priuatio. Cæterùm quæ affectum sanando dolorem sedant, nec meritò dici anodyna possunt nam id est omnium curantium commune. Quæ

Anodynorum opera.

itaque reuera sunt anodyna, partium sint tenuium, & calidiora quàm quæ symmetra sunt, est necesse: vt scilicet euacuent, digerant, rarefaciant, extenuent, concoquant, & æquabile reddant,

Anodynis nihil debere inesse astrictionis.

quicquid partibus doloris est causa. Quare nihil prorsus astrictionis habeant oportet, ne si pars quidem aut affectus exposcant. Ex quibus liquet, quòd interdum affectionem non iuuabunt, sed tantummodo mitigabunt dolorem, quando videlicet verè anodyna dicentur. Interdum adiuua-

Anodynorum differentia duplex.

bunt affectum, dicentúrque simul anodyna, & salubria. Igitur medicaminum anodynorum quædam ex primo sunt calfacientium ordine, quæ propriè anodyna dicuntur, vt anethinum oleum: quædam similiter vt corpus nostrum, qualia sanè pus mouentia. Quæ verò soporem epota inducunt, temperiem sortiuntur vel summe aduersam iis quæ reuera sunt anodyna. Refrigerant siquidem omnia corpus, & sensum eousque stupefaciunt, vt si paulò liberalius bibantur, mortem afferant. Cæterùm ad vsum propositum optima sunt quæ desiccant. Quæ verò existentia frigida, humiditatis etiam copiam obtinent, vt cicuta, ea potui non sunt vtilia. Talis est mandragora, excepto eius cortice sicco: & alterculum, præter se-

Deleteria, tota substantia. Deleteria genere quæ sint.

men. Sunt tamen & quæ nobis tota essentia aduersentur. Proinde si vel minimum eorum assumptum fuerit, omnino lædat necesse est: ceu dryopteris, pityocampe, rhapsia, solanum manicum, hydrargyros, & fungorum nonnulli: præterea saliua & fel animalium venenatorum. Nam talia omnia genere sunt deleteria, non quantitate: ac proinde nihil eorum in alexiterias antidotos inditur, vt solet papaueris succus, myrrha, styrax, & crocus. Nam tametsi quædam horum dementent largius bibita, quædam mortem inferant, mensura tamen conuenienti permista aliis, adiuuant.

Eorum porrò quæ mentem lædunt, pleraque etiam caput degrauant, vaporibus ipsum implentia. Sunt quæ id affligant, oblædentia ventriculum. Communiter verò cerebrum vniuersa duobus modis infestant: aut totius substantiæ contrarietate, aut quum vna duabúsve qualitatibus illius temperaturam immutant.

Cap. XIX.

Purgans medicamen multiplex habet significatum.

Vocabulum hoc, purgans, vna quidem, eaque communi ratione, de iis omnibus dicitur, quæ quouis modo animalis excrementa expurgant: alia verò de iis tantùm enunciatur per excellentiam, quæ aut per vomitum, aut per alui deiectionem, purgationem moliuntur: ita vt ab his diuersi generis sint ea quæ tum per nares, tum per os à capite humores eliciunt. Eiusdem cum illis sunt generis, quæ vuluæ admota, vi quadam attractrice illius excrementa repurgant. Quæcun-

Purgantium alia duos trahunt humores.

que si quidem purgare animaduertimus, ea trahendi vim possident, alia vnum quempiam succum, alia duos, aut etiam plures: idque illis inter sese commune existit. Nam quæ crassos humores extenuando, aut vrinam ciere possunt, aut ex pectore pulmonéque eiiciendis excreationibus auxiliari, aut menstruas purgationes ciere, purgant sanè & ea aliquo pacto, verùm antedictis non similiter nuncupantur, sed alia dicuntur diuretica, alia bechica, alia menses mouentia, hac re à superioribus diuersa, quòd non habeant vim familia-

Bechica dicuntur bifariam.

rium succorum attractricem, vt illa. Bifariam autem dicuntur bechica: partim quòd tussim prouocent, partim quòd eandem sedent. Atqui contrariæ horum sunt facultates. Alia enim extenuandi naturam habent, alia incrassandi. Atque extenuandi quidem facultas, in calidis & tenuium partium substantiis sita est: incrassandi verò, frigidis, & crassarum partium essentiis inest.

Cap. XX.

Lactis & seminis effectrices facultates sunt, partim in medicamentis tantùm, partim in alimentis. In medicamentis quidem, quum succos pituitosos excalfacientes in sanguinem vertimus: in alimentis autem secundum substantiæ totius similitudinem, vbi videlicet boni sunt succi & hu-

Humorum corporis humani temperies.

mida, & tepide calida, ceu ipsum lac. Siquidem sanguis est caloris mediocris particeps: plus verò quàm mediocris, bilis: sicuti pituita frigiditatis.

Lactis temperies.

In medio autem pituitæ & sanguinis lac ipsum consistit, propius tamen sanguinem versus incli-

Lactis gignendi ratio.

nans. Vbi igitur ob penuriam sanguinis parum lactis in mammis conficitur, humectante simul & calfaciente victus ratione est opus. Si verò quòd biliosus fuerit, purgationem ipse sanguis desiderat: mox victum quem nuper diximus. At si quòd pituitosus, medicamenta requirit excalfacientia aut primo, aut secundo ordine, non tamen exiccantia. Verùm inter ea potiora sunt, quæ non tantùm medicamenta sunt, sed & nutrimenta, veluti eruca, fœniculum, anethum. Intelligo enim ipsas herbas etiamnum virentes

Lactis generationem quæ prohibeant.

& humidas: nam quæ siccæ sunt, plus quàm par sit & excalfaciunt & desiccant. Huius generis est smyrnion, apium, sion, polion, eáque prius quàm exiccentur. In summa verò, quæcunque calfaciunt plus quam expediat, quæque desiccant aut refrigerant, partim qualitatem ipsius sanguinis vitiantia, partim ipsum minorem reddentia, lactis prohibent generationem.

Cap. XXI.

Sanguis eſt materia menſium & lactis.

Porrò dictis adſimilem facultatem obtinent, quæcunque prouocare aut ſedare menſes poſſunt. Vtrorumque enim communis materia eſt, nempe ſanguis in venis contentus. Quare vbi hic fluxilis fuerit, & qualitate contemperatus, vtrique abundantem copiam ſuppeditat. Communes prætetea vberibus vteróque venæ ſunt non exiguæ. Itaque vbi ad alterutram partem ſanguis defertur, altera ſicceſcit. Proinde quibus menſes mediocriter deferuntur, iis lac minimè in mamillis colligitur. Quibus verò hic largè ſuppetit, iis planè menſes cohibentur. Quocirca mirandum non eſt, ſi tum victus, tum medicamenta ſimilia ſint, nempe & ea quæ gignunt, & ſedant menſtruas vteri purgationes: & ea quæ lactis in vberibus generationem tum procurant, tum ſupprimunt, quanquam hactenus differant, quòd & calidioribus, & magis incidentibus nonnunquam menſtrua purgatio indigeat: quum nimirum ea in parte ſitæ venæ magis aperiri debeant, quàm quæ tendunt in mammas, & ſanguinem fluxilem magis requirant, vtero ad delationem eius nihil conferente. Mittuntur enim in venas quæ committuntur illi, non attrahuntur menſes. At ſanguis in vbera non tantùm mittitur, ſed etiam trahitur: ac proinde leuiori ſubſidio medicaminum opus habet, quum non abundè in mammas is confluit. Medicamenta etiam quæ iuuant vt ſanguis in mamillas feratur, imperfectas etiam purgationes promouent. Sin autem nimis oblæſæ ſint, aut planè retentæ, nullum eiuſmodi eas ſanare poteſt: verum ſabina, meion, iris, calamintha, pulegium, dictamnum, aſarum, coſtus, caſia, cinnamomum, amomum, ariſtolochia, bunium, & eius generis reliqua, exactas vteri purgationum retentiones perſanant: taliáque etiam vrinam promouent. Sed ab iis quæ diuretica tantùm dicuntur, hoc quidem differunt, quòd non vehementer deſiccent. Etenim quæ non deſiccant, & modicè calfaciunt, lacti ſunt generando vtilia: quæ verò plus excalfaciunt, nō tamen valenter deſiccant, menſibus eliciendis ſunt congrua. Verùm & vtraque hæc vrina prouocant, necnon in primis ea quæ deſiccantia, etiam calfaciunt. At præter alia & reddendis ex pectore pulmonéque excreationibus incommoda ſunt deſiccantia. Poſcunt quippe & ipſæ incidi quidem, non tamen exiccari, ceu & renum veſicæque calculi.

Venas eſſe communes vberibus & matrici. — *Lacti menſibuſque gignendis, eundem victus & medicamenti rationem deſiderari.* — *Menſes diminuti in vterum, non ab illo attrahi.* — *Menſes & vrinas quæ eliciant.* — *Menſes ducentia à diureticis quomodo differant.*

Cap. XXII.

Semen quæ gignant, extinguántque.

Semen generant cibi qui probè nutriunt, & flatulenti ſunt, familiatéſque totis ſubſtantiis: medicamenta verò flatulenta etiam & calida. Extinguunt autem deſiccantia & refrigerantia omnia, quæque totis ſubſtantiis contraria ſunt. Porrò prouocant quæcunque calida ſunt & flatuoſa abſque deſiccatione: ſupprimunt verò contraria. Etenim quum ſeminis ſubſtantia ex bona ſuperfluitate generationem ſortiatur, ſitque etiam flatuoſa: bene nutriant & flatulenta ſint, neceſſe eſt, quæcunque ſemen aut procreare, aut prouocare poſſunt. Quare bulbi, cicer, fabæ, polypodes, cornus, edulia multi ſeminis & dicuntur & ſunt. At ſcincus & ſatyrion medicamenta ad id apta exiſtunt. Porrò ſimul cibi & medicamina multi ſeminis ſunt, lini ſemen, & eruca. Cæterùm quæ refrigerare ſunt nata, tam edulia, quàm medicamenta ſemen cogentia, incraſſantia, & ſtabile reddentia, vim habent ipſum ſupprimentem, non autem co[illegible]mpentem: [illegible]ac[illegible]ica, blitum, atriplex, cucurbita, mora, melopepones, cucumeres ſiue maturi, ſiue immaturi. Iam verò quæ deſiccant, ne eſſe quidem ſemen permittunt, etiamſi natura calida ſint: [illegible] ruta. Quòd ſi etiam non calfaciant, multò minus: vt nymphæa. Eandem proportionem tum eſculentorum, tum medicamentorum eſt inuenire, circa lac & menſtrua. Sub idem genus cadunt, quamuis alio modo, quæ reſpirantium inſtrumentorum reiiciēdis excreationibus auxiliantur, quæque vrinam ciere poſſunt. Hæc enim omnia extenuandi facultatem obtinent, vti contraria incraſſandi.

Semen prouocantia ſupprimentiáque. — *Semen ſupprimunt omnia refrigerantia.* — *Semen ne eſſe quidem permittunt, quæ ſiccant.*

Cap. XXIII.

Ocularia medicamenta.

Tametſi collyrio diarhodon, & diapompholygos, & cygnio, & thure, vti poſſimus ad aures, aut os, aut nares affectas, necnon ad pudendum & anum: quia tamen frequentius ad oculorum morbos iis vtimur, ob id nimirum ocularia medicamenta vocantur: ſicuti alia hepatica, alia ſplenetica, ſtomachicáve, ſecundum differentiam particularum quibus ſolent auxiliari crebertimè.

Cap. XXIV.

Dum autem ij qui Methodici nominantur, metaſyncriticas quaſdam materias & facultates appellant, præterquàm quòd obſcura & falſa loquuntur, etiam ſuæ ipſorum hæreſi maximè repugnantia aſtruunt.

Cap. XXV.

Guſtus qualitates quæ ſint. — *Saporum temperatura.* — *Guſtabilium qualitatum facultates & opera.*

Ex operibus autem contrarias iudicare facultates oportet: dicentes quaſdam eſſe facultates emplaſticas, & his contrarias, tum extergentes, tum farctu liberantes: prætetea emollientes, indurantes, laxantes, & contendentes. Nam aſtringentes, acres, amaras, acidas, atque dulces, non facultates medicamentorum, ſed guſtus eſſe qualitates monſtrauimus. Quanquam & harum etiam tum actiones, tum temperaturæ nobis veniunt inueſtigandæ. Etenim aſtringens, terreſtre & frigidum: acidum, ſubtile & frigidum: amarum, terreſtre & ſubtile: quòd inſignis qualitatis expers, frigidum ſimul & aqueum: acre, igneum: ſalſum, terreſtre & calidum, nondum tamen igneum: ſimiliter dulce, calidum, ſed nondum vrens: quæ denique oleoſa ſunt, omnia aquea ſunt & aërea. Sequuta ſanè ſunt temperaturas eorum, & opera. Nam aſtringens, contrahere, conſtringere, denſare, repellere, incraſſare, omniaque refrigerare, exiccareque eſt natum: acidum verò, incidere, extenuare, farctu liberare, & purgare citra calfactionem, & cū aliquantula repercuſſione poteſt. At acre ſimiliter vt acidum extenuátque & perpurgat, necnon perrumpit, attrahit, & eſcharam inducit: cæterùm calfaciens, & digerens. Sic amarum quoque meatus perpurgat, abſtergit, extenuat, incidit humorum craſſitiem abſque manifeſta excalfactione. *Quod qualitatis eſt expers, incraſſat, cogit, contrahit, extinguit, ſtupefacítque. Porrò ſalſum contrahit, conſtringit, condiendo ſeruat, deſiccat citra apertam aut frigiditatem, aut caliditatem. Dulce verò concoquit, laxat, rarefacit: oleoſum deniq; humectat, emollítque, & laxat. Ex quibus ſanè facilè inuenire licebit, qui nam ſapores temperie, & qui ſint operibus contrarij.

Cap. XXVI.

Symmetrum quid dicatur.

Symmetrum appellare medicamentum conuenit, quod nec excalfacit, nec desiccat, nec refrigerat, nec humectat: nec calidum, frigidum, humidum, siccumve existit. Quod verò aut calidius, aut humidius, aut frigidius, aut siccius est, a vincente, seu excedente facultate cognominatur.

Ordines, siue gradus excessuum quatuor.

Porrò per vnumquenque excessum quatuor posuisse ordines, quod ad vsum spectat, sufficit; calidum quidem, exempli gratia, nominantes primi ordinis, quod nos excalfacit, non tamen euidenter, sed ita vt opus sit rationali demonstratione. Quæ verò manifestè calfacere nos dicuntur, ea secundi ordinis esse dicentur. At quæ iam vehementer quidem, non tamen summè, tertij. Quæ autem adeò excalfacere possunt, vt escharam moliantur & vrant, quarti: similitérque in aliis exuperantiis existimandum.

Exiccantia quarto ordine, etiam vrunt.

Nam quæ adeò vehementer refrigerant, vt extinguant, & ipsa quarti sunt ordinis. Cæterùm nullum inuenire est, quod quarto desiccet ordine, quod non etiam vrat. At tertij ordinis exiccantium quippiam esse possit, quod minimè vrat, ceu omnia quæ vehementer astringunt: ex quibus est omphacium, rhus, alumen, balaustia, galla omphacitis. In his autem ipsis quædam vicina sunt adurentibus, vt squama æris, & æs vstum, quasi inter tertium quartúmque ordinem hæreant. In medio tertij est æs vstum, si lotum sit: in principio tertij hypocistis. Sic in secundo & quarto differentias licet constituere triplices: quum non perinde vrant cauterium & napy, licet ambo quarti sint ordinis.

GALENI PERGAMENI De simplicium medicamentorum facultatibus.

Liber Sextus.

Generalis igitur sermo de facultate medicamentorum simplicium, vniuersus iam superioribus libris finem suum consequutus videtur. Tempus verò iam est ad sermones particulares, siue speciales transire, hoc solummodo repetentes: primùm quidem, in natura temperatissima: secundò, in temperata, postea deinceps in simplicibus morbis, faciendum esse periculum de facultate ipsorum medicamentorum.

Medicamenta in quibus experiri debeamus.

Cæterùm quoniam medicamenta omnia, partim quidem sunt animalium partes, aut plantarum, aut fructuum, aut horum liquores, aut succi: partim autem ex metallis sumuntur: optimum mihi visum est de plantis ante omnia disserere: dein de metallicis pertractare, ac vltimò ad animalium partes transire, idque obseruato literarum græcarum ordine. Curabimus autem semper, vt (quod monuit primo oraculo Hippocrates, vitam pronuncians breuem, & artem longam) festinantes quammaximo studio, viam incedamus compendiosissimam, per ea nempe quæ sunt in arte vtilissima.

Vita breuis. Ars longa.

Inter omnes porrò Dioscorides perfectissimè mihi videtur confecisse tractatum de medicamentorum materia.

Dioscoridem exactissimè tradidisse historiam plantarum.

At qui aggrediuntur figuras herbarum describere, quas ne per somnium quidem viderunt, ij certè videntur præconibus similes, qui notas ab aliis acceptas fugitiui mancipij publicant, quem ipsi nunquam viderunt, imò quem ne agnoscere quidem possint, si prope assisteret. Illos etiam non possum non accusare, qui prisci herbarum formas, scriptis docere conati sunt, quum melius existimem ab ipso præceptore oculis discere, ac non assimilari iis, qui ex libris prodeunt gubernatores.

Abrotonum.

Abrotonum calidum & siccum est facultate, in tertio recessu, aut ordine, qui ad temperatam naturam expenditur, situm.

Abrotoni temperatura & essentia.

Valde siquidem est amarum: qui sapor, quum essentiæ terrenæ sit, à largo est calore extenuatus. Porrò si quibus per circuitus redeunt rigores, ante inuasionem rigorum eos abrotono confricces, minus vtique concutientur, subitóque sensum caloris percipient.

Abrotonum si quis perfricetur ante inuasionem, minus à febrili rigore infestabitur.

Quòd abrotonum etiam lumbricos perimat, par quidem est, quum sit amarum.

Abrotonum vermes perimit.

Cæterùm & digerendi & incidendi quandam vim habet, ipsoque absinthio maiorem: quando quidem paucissimæ acerbitatis particeps est abrotonum, haud autem exiguæ absinthium. Vnde inimicum sanè est ventriculo abrotonum, veluti etiam seriphum: gratum verò & amicum absinthium.

Abrotonum inimicum ventriculo. Absinthium ventriculo gratum.

Per se quippe amarum omnifariam est infensum ventriculo: austerum verò, aut acerbum, aut in summa astringens, amicum & familiare.

Astringentia sunt amica ventriculo.

Abrotoni duæ sunt species: quarum alteram sanè marem, alteram fœminam vocant. Similiter & absinthij tres species, aut differentiæ assignantur.

Absinthij tres species. Ponticum. Santonicum. Seriphum.

Quarum vnam eodem cum genere ipso nomine appellant absinthium: cuiusmodi est Ponticum. Secundam autem Santonicum: ac tertiam denique Seriphum. Quibus omnibus absinthium quidem minus est calidum, nempe plurimam astrictionem obtinens. Non tamen minus desiccatorium existit. Cæterorum autem, Santonicum à Santonia regione, in qua nascitur, nomen sortitum, proximam habet facultatem, Seripho paulò imbecillius in extenuando, calfaciendo, desiccandóque. Porrò ipsum Seriphum Abrotono minus est calidum, verùm calidius absinthio, stomacho impendiò inimicum, nempe cum amaritudine, per se etiam quandam ferens salsedinem. Sed nonnullam tamen, etsi minimam, astrictionem sortitur. Sic Abrotonum & Santonicum admodum sunt infesta ventriculo. Solum enim inter ea absinthium, & maximè ponticum, gratum stomacho existit. Abrotonum vstum, calidum siccumque facultate est, magis etiam quàm cucurbita sicca vsta, & anethi radix. Illa enim vlceribus humidis simul & citra phlegmonem callo induratis conueniunt: ac proinde maximè præputij vlceribus congruunt.

Cucurbita vsta præputij vlceribus congruit.

At cinis abrotoni vlceribus omnibus mordax est: atque idcirco ex oleo aliquo tenui, cicino scilicet, aut raphanino, aut Sicyonio, aut veteri, & maximè Sabino, ad alopecias accommodatur. Tum barbam tardius nascentem, in eorum aliquo, nec minus lentiscino maceratum, elicit.

Abrotoni cinis ex aliquo oleo calido, barbam tardius nascentem elicit.

Agnos, Vitex.

Agnos, aut vitex, fruticosa illa planta, calidus quidem & siccus est tertio ordine: verùm multum tenuis substantiæ, tum gustu acris simul & astringens: ipsas tamen vitices ad medicinam habet inutiles.

Agnos. Vitex.

Cæterùm folia, semenque, & flos, calida siccáque sunt facultate, necnon tenui substantia: quare sæpe nobis sunt vsui. Porrò semen edendo est: tam perspicuè tamen calfacit, vt capiti dolorem

Viticis semen capitis grauitatem parit.

hoc

hoc nomine pariat: quanquam si id frigatur, minus caput [illegible]tar. Vtcunque autem sumatur, flatus ventris [illegible]cutit. Præterea tum semen, tum flos, tum folia, venereas intemperantias compescunt. Quare non tantum [illegible] potaque conferre ad ca[illegible]tem videntur, verumetiam substrata: vnde pl[illegible]ipsa, agnos, hoc est, casta vocatur. At ruta quam agnos, magis quidem excalfactoria & exiccatoria e[illegible]it. Ad hæc, agni quidem semen ac germina, modicam astrictionem ferunt: at ruta vbi aruerit, exactè amara est & acris: quandiu verò humida fuerit, subamara. Nulla tamen austeritas aut acerbitas illi inest, aut illa certe obscurissima Quocirca & ad iecur & lienem indurata & obstructa, agni semen potius quàm rutæ competit. Præter dicta autem agnos & menses mouet, & indurata digerit, & lassitudinem tollit.

Vitex venereas intemperantias compescit.

Rutæ facultas.

Agrostis, Gramen.

Graminis radix modicè frigida est & sicca, mordacitatem quandam exiguam, & partium tenuitatem obtinens. At herba ipsa primo quidem recessu refrigerat, in humiditate verò & siccitate existens quamoderata.

Gramen esculentum.

Eius radix est modicè frigida & sicca: proindéque cruenta vlcera glutinat. Ipsa autem herba illita non vehementer refrigerat, in medio constituta humiditatis & siccitatis. Radici porrò mordacitas & tenuitas quædam exigua inest, qua nimirum lapides frangit, si quis eam decoctam bibat. At semen alterius quidem imbecillum est: eius verò quæ in Parnaso nascitur, vrinam ciet, ac fluxus ventris & stomachi reficcat. Vis enim eius est exiccatoria, tenuium partium, & subacerba.

Gramini esculento inest cruenta vlcera glutinare, frangereque lapides.

Graminis semen.

De quatuor Anchusis.

Onoclea quam vocant, radicem habet admodum refrigerantem, desiccantem, astringentem, & subamaram, corporibus condensandis & modicè extenuandis idoneam: tum abstergendis quoque & abluendis biliosis & salsis succis. Quare aurigini & lienosis est vtilis. Præterea cum polenta illita, iuuat erysipelata, & abstergit non modò epota, sed etiam admota extrinsecus, proinde aceto macerata vitiligines & lepras sanat. At folia ipsius herbæ imbecilliora radice sunt, non tamen à reficcatione & astrictione aliena. Itaque profluuium sanant cum vino pota. Lycopsos nominata, refrigerans etiam & siccans, similiter erysipelatis congruit. Cæterùm radicem quàm onoclea magis astringentem sortitur. Onochilo cognominatæ vis & calidior & medicamentosior inest. Quare eos qui à viperis morsi sunt admodum iuuat, tum illita, tum suspensa, tum esa. Reliqua verò quæ quarta est, & parua, cæteris est calidior, & amarior, & medicatior: ac proinde ad latos lumbricos idonea, oxybaphi mensura cum nasturtio & hissopo epota.

Anchusæ quatuor species.

Onoclea quibus morbis conueniat.

Lycopsos.

Onochiles.

Anchusæ quarta species anonymos, latos lumbricos perimit.

Agarici radix.

Primò quidem gustu dulcis, sed paulò pòst subamara apparet, acrimoniæque & astrictionis leuiculæ quandam speciem temporis spacio inducit: estque consistentia laxa. Quare composita hæc radix est ex substantia aërea & terrea, à calore extenuata. Minimum autem habet essentiæ aqueæ. Hac ratione & digerendi vim possidet, & crassitudinem incidendi, tum anfractus viscerum expurgandi. Idcirco regio morbo laborantes ex obstructione iecinoris, necnon morbo comitiali obnoxios, sanat: tum rigores per circuitus recurrentes, ex crassis viscidisque humoribus ortos exterminat. Iuuat & morsos à bestiis frigore lædentibus, aut compunctos, tum foris in affecta parte impositum, tum intrò in corpus assumptum, pondere drachmæ vnius cum vino dilutu. Est etiam & purgatorium.

Agaricum radicem esse credit Galenus.

Agarici facultates insignes.

Ageraton.

Facultatem digerendi habet, & leniter quadantenus phlegmone liberandi.

Ageratum.

Adiantum, Polytrichum, Callitrichum. Vulgò capilli Veneris.

In calore & frigore symmetrum est, siccat tamen, & extenuat, & digerit. Caput ex alopecia glabrum, capillis vestit: strumas & abscessus digerit: epotum lapides frangit: viscidorum crassorumque è pectore pulmonéque exreationibus, non mediocriter confert: ac denique ventris profluuium sistit.

Adianton. Politrichon. Capilli Ven.

Aizoon, Semperuiuum.

Aizoon vtrunque, tum maius, tum minus, desiccat quidem leuiter, vtpote astringens modicè: est tamen ex tertio ordine refrigerantium, in eóque aquea essentia præpollet. Quare ad erysipelata, herpetes, & phlegmonas à fluxione ortas accommodatur.

Aizoon. Sēperuiuum.

Ægilops, Auena.

Digerendi vim obtinet, existens leuiter acris. Vnde phlegmonas induratas, & ægilopas sanat.

Ægilops. Auena.

Aera, Lolium.

In principio tertij ordinis excalfacientium, secundi verò extremo exiccantium consistit, sic vt accedere magis quàm iris, naturæ acrium videatur: à qua tamen essentiæ tenuitate relinquitur.

Aera. Lolium.

Ægyrus, siue populus alba.

Populi flores calidi sunt in primo recessu, paulumque ad siccius declinant, subtiliorumque potius quàm crassiorum sunt partium. Floribus similia sunt folia, licet imbecilliora. Resioa etiam floribus similem facultatem, sed calidiorem obtinet. At semen, tum resina, tum floribus subtiliorum est partium, & exiccantius: non tamen multò calidius.

Ægyrus. populus alba.

Acacia.

Acacia & planta ipsa acerba est; & fructus, & succus: qui lotus acrimoniam deponit. Porrò si parti illinatur, protinus eam sicciorem atque contractam reddit: estque tertij ordinis exiccantium, & secundi refrigeratorium, vbi quidem elotus fuerit, alioqui si illotus sit, primi. Est autem consistentia terreus, habetque in se partes quasdam aqueas necnon alias tenues & calidas.

Acaciæ facultas.

Acalephe, Vrtica.

Huius herbæ tum fructus, tum folia, admodum digerétis sūt facultatis, adeò vt phymata & parotidas sanent. Sed & quiddam flatuosum exhibent, dum coquuntur, quo extimolant venerem, & maxime

Acalephe. Vrtica extimulat venerem.

ximè vbi semen cum musto bibitur. Quòd non calfaciat vehementer, sed nimis tenuium sit partium, testimonio est crassorum ex pectore eductio: tum pruritus quem in partibus excitat. Porrò subducit ventrem titillatione magis quam purgatione. In vniuersum, quæ exiccari citra mordicationem postulant, ea conuenienter persanat.

Vrtica subducit aluum titillatione magis quàm purgatione.

Acanthos, Spina vulgaris.

Acanthos. Spina.

Folia quidem mediocriter digerentem facultatem obtinent: at radix exiccatoria est, & leuiter incisoria, & tenuium partium.

Acanthium.

Radix huius & folia facultatis sunt excalfactoriæ, vt & iis qui conuelluntur auxilientur.

Acanthos leuce, Spina alba.

Acanthos leuce, Spinæ albæ facultas.

Radix eius desiccatoria est, modicéque astringens: quamobrem & cœliacos & dysentericos iuuat, & sanguinis reiectiones cohibet, œdematáque illita contrahit, ac dentes dolentes iuuat, si decocto eius colluantur. Semen tenuis essentiæ & calidæ facultatis est: itaque potui dari iis qui conuelluntur conuenit.

Spina Ægyptia.

Spinæ Ægyptiæ facultas.

Validius quàm spina alba, tum astringit, tum siccat. Quare profluuium muliebre radix eius supprimit. Fructus verò & culumellæ prodest, & iis quæ in sede inflata sunt: vlceráque ad cicatricem perducit.

Acoron.

Acori facultates.

Huius radice vtimur, quæ gustu modicè amato est, odoréque non iniucundo. Itaque facultatis calidæ est, & consistentiæ tenuis. Quare & vrinam mouet, & lienes induratos discutit, ceratoidísque crassitiem detergit, extenuatque. Ad quod succus præstantior existit: calfacit enim & siccat in tertio ordine.

Aconitum pardalianches.

Aconitum pardalianches.

Hoc putrefacientis & deleteriæ facultatis existit: quare in cibo potúque fugiendum.

Aconitum lycoctonum.

Aconitum lycoctonum.

Est & hoc similis alterî facultatis: sed peculiariter lupos interficit, vt illud pardos.

Acte, quam sambucum: Chamæacte, quam Ebulum vocant.

Acte. Sabucus. Chamæacte. Ebulus. Alimum.

Vtraque potentiâ habet & desiccandi, & conglutinandi, necnon digerendi modicum.

Alimum.

Semen simul & lac hæc planta gignit, estque gustus acris & subastringentis: ex quibus constat ipsam esse dissimilarem. Maior tamen pars eius temperarè est calida, cum humiditate inconfecta, & leuiter flatuosa.

Aloë.

Hæc herba, optima in India nascitur, cuius liquor est id quod ad nos importatur, cognominatum aloë, medicamentum ad plurimas res, propter siccitatem mordicationis expertem, vtile. Quod quidé astringit modicè, sed fortiter amarū est: ac proinde subducit ventrem. Est autem tertij ordinis exiccantium: calfacientium autem, aut primi intensi, aut secundi remissi. Ad hæc verò, gratum est ventriculo medicamen, vt si quid aliud: & sinus glutinat. Sanat vlcera quæ ægre ad cicatricem perduci possunt: & maximè quæ in ano sunt & pudendo. Confert similiter si maceretur aqua, ad eorum phlegmonas, necnon eas quæ in ore, naribus, oculísque oboriuntur. In summa, repellere & digerere simul potest, cum hoc vt paulùm extergeat, quantùm videlicet vlceribus puris non sit molestum.

Aloës facultates.

Aloe est grata ventriculo.

Aloe quibus affectibus conferat.

Alysson.

Alysson morsus à cane rabido, ratione temperamenti sanat.

Nuncupata est hæc herba Alysson, quod mirificè iuuet morsos à cane rabido. Sed rabienti quoque data, sæpe in totum sananit, ob totius substantiæ similitudinem. Siccat autem digeritque mediocriter, ac prætetea detergit nonnihil. Qua ratione vitiliginem, & ephelim purgat.

Alsine, auricula muris.

Alsine. Auricula muris.

Hæc quum essentiæ sit aqueæ, citra astrictionem tum refrigerat, tum humectat. Quare ad feruentes phlegmonas & mediocria erysipelata confert.

Amaracon, Maiorana.

Amaracus. Maiorana. Ambrosia.

Calfacit quidem in tertio ordine: in secundo autem siccat.

Ambrosia.

Illita vim habet astringentem, ac repellentem.

Ami.

Ami.

Eius semen est admodum vtile. Quum enim sit subamarum & acre, constat ipsum & digerere, & prouocare vrinas. Calfacit autem, desiccatque in tertio ordine intenso.

Amaranthum.

Amaranthus.

Facultatis est incidentis & extenuantis. Quare coma eius cum vino pota, menses educit: omnésque pota fluxiones desiccat: stomacho infesta. Grumos etiam sanguinis dissoluere creditur.

Amurca.

Amurcæ vires.

Ex secundo est ordine calfacientium: at siccantium intenso quodammodo magis, terrestris substantiæ quum sit. Sic & vlcera corporum temperata siccorum curat: quæ verò in aliis omnibus sunt, exasperat, perinde vt resina, pix sicca & bitumen.

Ampeloprason, Porrum agreste.

Ampeloprason. Agrestia omnia esse acriora hortensibus.

Est enim herba hæc porrum agreste: ob idque acrius eo, atque siccius, vt agrestia omnia hortensibus. Proinde stomacho quam illud, nocentius. At crassos & lentos humores potentius incidit, valentiúsque infarcta organis obstructione liberat. Hac quoque ratione sæpe prouocauit vrinas, vbi à crassis & lentis retinebantur humoribus. Adeò verò est calidum, vt illitum cataplasmatis ritu, exulceret.

Ampelos agria, Vitis agrestis.

Ampelos agria. Vitis agrestis.

Racemi eius extergendi vim possident: ac proinde cutis extimæ vlcera purgare possunt. Sed astrictionem quandam sortiuntur extrema germina, quæ & sale condiri assolent.

Ampelos

Ampeles hemeros, Vitis ſatiua.

[Ampelos. Vitis.]

Vitis cultæ aſſimilis facultas eſt agreſti, ſed ad omnia imbecillior.

Ampelos leuce, vitis alba, Bryonia.

[Ampelos leuce. Vitis alba. Bryonia.]

Prima huius germina vere edi ſolent, edulium ventriculo propter aſtrictionem acceptum. Cæterùm ſubamaram, & modicè acrem aſtrictionem poſſident: quare & vrinam modicè cient. At radix & abſtergentem, & deſiccantem vim habet, & moderatè calidam. Quamob rem & lienes induratos liquat epota: cum ficubúſque ſotis impoſita, pſoram & lepram ſanat. Porrò fructus eius, racemi ſpeciem præferens, iis qui coria depſant, eſt vtilis.

Ampelos melana, Vitis nigra.

Vocatur autem hæc propriè bryonia, prædictæ ad omnia ſimilis, niſi quòd imbecillior.

Amygdala.

[Amygdalorum vires.]

Quæ quidem palàm amara ſunt, omnino extenuandi vim poſſident. Siquidem ephelin purgant & excreationibus ex pectore pulmonéque craſſorum lentorúmque humorum mirè auxiliantur. Obſtructiones præterea iecinoris à craſſis & viſcidis ſuccis ortas expediunt. Quin & lateris, & lienis, & coli, & renum dolores, ab huiuſmodi cauſa natos perſanant. Ipſius arboris etiam radices coctæ illitæque, epheles purgant. Porrò amygdala dulcia, quæ & ipſa nonnihil ſortiuntur amaritudinis, moderatè ſunt calida.

Ammoniacum.

[Ammoniacum.]

Cuiuſdam ferulæ eſt lachryma, intenſam emolliendi vim poſſidens, adeò vt articulorum tophos diſſoluat, & lienes induratos ſanet; & choeradas per halitum digerat.

Amomum.

[Amomum.]

Acoro ſimilem facultatem obtinet, niſi quòd acorum ſiccius ſit, maiore autem concoquendi vi amomum.

Anagallis.

[Anagallis vtriuſque facultates.]

Anagallis vtraque, & quæ cœruleum, & quæ purpureum fert florem, extergentis eſt facultatis. Habent verò nonnihil etiam caloris, & quandam trahendi vim, qua corpori infixa extrahunt. Succus earum ex naribus purgat eadem de cauſa. In ſumma, deſiccandi vim habent citra mordicationem. Quam ob rem vulnera glutinant, & putrida corrigunt.

Anagyrus.

[Anagyri facultas.]

Frutex eſt grauiter olens, & digerentis, excalfacientiſque facultatis. Cuius folia viridia tumores reprimunt: at reſiccata, incidentis ſunt exiccantiſque potentiæ. Similem ferè vim habet eius radicis cortex. Semen ſubtiliorum eſt partium, vomitum tamen prouocat.

Androſæmum, Officinis Milleperforata, Hiſpanis Coraconcillo, hoc eſt, corculum.

[Androſæmon. Mille perforata.]

Planta eſt fruticoſa, natura duplex. Vnum enim dicitur Aſcyron, ſpecies hyperici: alterum à quibuſdam appellatur Dionyſias. Eſt autem ſemen eorum purgatorium: foliorum verò facultas modicè extergens & deſiccans, vt & ambuſta curare credantur. Cæterum in vino auſtero decocta, vinum ipſum vulnerum grandium glutinatorium efficiunt.

Androſaces.

[Androſaces.]

Amara & acris eſt herba. Poteſt autem reſiccata ebibitaque tum ipſa, tum fructus eius, magnopere prouocare vrinam, & nimirum etiam digerere & deſiccare.

Andrachne, Portulaca.

[Andrachne.]

Frigida & aquea eſt temperie, paucæ particeps auſteritatis: proinde fluxiones repellit, maximéque bilioſas & calidas. Eſtque tertij ordinis refrigerantium: humectantium autem ſecundi. Quare maximè æſtuantes adiuuat, tum ventris oſculo impoſita, tum hypochondriis: ac præcipuè in febribus hecticis. Præterea dentium ſtuporem leuit. Quoniam autem reſtringit, vtiliter dyſentericis editur, & muliebri profluuio, & ſanguinis reiectionibus. Sed ad hæc ſane multò eſt quàm herba ſuccus ipſius efficacior.

[Portulaca dentium ſtuporem lenit.]

Anemone.

[Anemone.]

Radix commanſa pituitam euocat: ſuccus è naribus purgat, & oculorum cicatrices extenuat. Inſuper ſordida vlcerum anemonæ expurgant, & lepras detrahunt, menſéſque appoſitæ eliciunt, & lac trahunt.

Anethum.

[Anethi facultates.]

Adeò excalfacit anethum, vt habendum ſit aut ſecundi ordinis intenſi, aut tertij remiſſi. Exiccantis verò ordinis eſt ſecundi incipientis, aut primi finientis. Itaque meritò in oleo decoctum digerit, dolorem ſedat, ſomnum conciliat, crudos humores concoquit. Vſtum autem, tertij ordinis tum calfacientium, tum exiccantium fit. Proinde vlceribus nimis humidis prodeſt, potiſſimum iis quæ in pudendis conſiſtunt. At quæ in præputio ſunt inueterata, ea probè cicatrice inducit. Cæterùm viride humidius & minus calidum eſt: itaque magis concoquit, & ſomnum conciliat, ſed minus diſcutit.

[Anethum vſtum, pudendorum vlceribus confert.]

Anthyllis.

[Anthyllis vtraque.]

Anthillis vtraque modicè deſiccat, vt & vlcera glutinet. At quæ chamæpityi aſſimilis eſt, ſubtiliorum eſt partium, magiſque detergit, præterea comitialibus competit.

Anthemis, Chamæmelum.

[Anthemis. Chamæmelum.]

Calfacit, & deſiccat in primo ordine, eſtque tenuium partium, ac proinde digerendi, laxandi, & rarefaciendi vim obtinet.

Aniſi ſemen.

[Aniſi ſemen.]

Calfacit & ſiccat in tertio ordine. Proinde vrinam mouet, ac digerit, flatúſque ventris reprimit.

Antirinum, Anarinum.

[Antirinum.]

Semen habet inutile, eſtque cum bubonio ſimilis facultatis.

Aparine, Philanthropos.

[Aparine. Philanthropos.]

Modicè extergit & deſiccat, habetque nonnihil ſubtilium partium.

Apios, Pirus.

[Apios. Pirus.]

Piri folia pariter & turiones, auſtera ſunt. Ex fructu autem, pars vna terrea eſt, alia aquea. Cæterùm vtraque frigida, necnon alia temperata. Proinde eſu pira ſtomacho grata ſunt, & ſitim prohibent. Illita autem deſiccant, modicéque refrigerant. Vnde etiam vulnera glutinant.

Achrades, Pira ſylueſtria.

[Achrades. Pira ſylueſtria.]

Magis quàm pira reliqua aſtringunt & deſiccant: ob idque maiora vulnera glutinant, fluxúſque reprimunt.

Apocynum, Cynocrambe, Cynomorum, Sylueſtris mercurialis.

[Apocynum. Cynocrambe. Cynomorum.]

Canibus iuxta & hominibus eſt venenum, herba grauiter olens, ob idque vehementer calida: non tamen proportione deſiccat. Itaque illita, admodum digerentis eſt facultatis.

Argemone.

Argemone.

Argemone.

Et huius herbæ facultas abſterſoria eſt,& digerens.

Aſaron

Ariſaron.

Multò minus eſt aro. Radicem habet oliuæ magnitudine,ſed multò eſt ipſa acrius.

Ariſtolochia.

Ariſtolochia triplex.

Radix eius eſt amara & ſubacris. Sed ex illis omnium ſubtiliſſima eſt, quæ rotunda. Aliarum verò duarum,quæ clematitis appellatur, fragrantior eſt,infirmior tamen. At longa,tenuitate quidem à rotunda vincitur,abſtergendi tamen calfaciendíque & ipſa potentiam obtinet: minus ſanè quàm rotunda abſtergens & digerens, ſed non minus calfaciens,imò forſan plus. Itaque in quibus vſus eſt modicæ abſterſionis, commodior eſt longa: vtpute in vlceribus carne implendis. At in quibus craſſum humorem validius extenuare oportet,illic vſus eſt rotundæ. Proinde dolores à craſſo ſpiritu inductos,rotunda exactius perſanat, extrahit ſpicula,putredines corrigit, vlcera ſordida purgat,dentes & gingiuas ſplendidas facit: auxilio eſt aſthmaticis,ſingultientibus,comitialibus podagricíſque, ſi cum aqua bibatur. Tum ruptis & conuulſis, vt ſi quid aliud, medicamen idoneum eſt.

Ariſtolochia rotundæ admiranda opera.

Arceuthus, Iuniperus.

Arcethos. Iuniperus.

Calida & ſicca eſt tertij ordinis. At fructus, ſimiliter calidus eſt: ſiccus tamen in primo ordine.

Arctium.

Arctium.

Quod Thapſo Verbaſco eſt ſimile,radice tenera,candida,dulci,caule oblongo & molli, ſemine cymino ſimili,tenuium eſt partium: ob idque facultatis modicè exiccantis & extergentis. Quamobrem radix ac ſemen eius in vino cocta, quadantenus dentium dolores mitigant. Porrò ambuſta & chymethla non horum modò decoctum, ſed & caules teneriores ſanare poſſunt.

Arctium aliud, Lappa maior, Bardana.

Lappa maior. Bardana.

Digerit ſimul & deſiccat: aſtringit tamen nonnihil: vnde folia eius antiquis vlceribus proſunt.

Arnogloſſon, Plantago.

Arnogloſſon. Plantago. Refrigerantia ſimul & aſtringentia quibus morbis conueniant.

Refrigerat pariter & ſiccat in ſecundo gradu: habétque nonnihil auſterum, ratione terrearum partium. Porrò medicamenta,quæ cum hoc quòd refrigerant, vnà etiam aſtringunt, ea & ad vlcera rebellia omnia, & ad fluxiones & putredines conueniunt, ac proinde & ad dyſenterias. Nam & ſanguinis profluuia ſiſtunt, & ſi quid aduratur,refrigerant. Tum ſinus quoque glutinant, & alia vlcera recentia ſimul & vetera. Atque in omnibus ferè id genus medicamentis primas tenet, aut certè nulli ſecundum eſt arnogloſſum,ob temperaturæ ſymmetriam & conuenientiam. Nam ſiccitatem obtinet morſus expertem,& frigiditatem quæ nondum ſtupefaciat. Fructus etiam & radix ſimilis ſunt facultatis,niſi quòd tum ſiccioris,tum minus frigidæ. Quin & ſemen ſubtilium eſt partium: radices verò craſſiorum. At herbæ folia exiccata ſubtilium partium exiſtunt, & minus frigidæ facultatis. Radicibus vtuntur ad dentium dolores tum mandentes, tum collutionibus incoquentes: præterea ad iecinoris renumque obſtructiones non has tantùm adhibent, ſed folia quoque,& multò magis ſemina.

Plantaginis radicibus ad dolores dentium vtuntur.

Arum.

Arum.

Mediocrem extergendi vim poſſidet,eſtque primi ordinis calfacientium & exiccantium. Radices eius comeſæ mediocriter humorum craſſitiem incidunt, ita vt ſint excreationibus ex pectore idoneæ.

Artemiſia.

Artemiſia vtraque.

Duplex eſt, vtraque tamen calfacit ſecundo ordine: intenſo autem primo, aut ſecundo remiſſo deſiccat: eſtque tenuium partium: vnde calculis renum, vteríque fomentationibus haud mediocriter congruunt.

Aſarum.

Aſarum.

Radices eius facultate ſimiles radicibus acori ſunt: intenſiores tamen.

Aſclepias.

Aſclepias.

Huius nondum nos periculum fecimus.

Aſpalathos.

Aſpalathos.

Acris ſimul & aſtringens eſt. Quare partibus quidem ſuis acribus excalfacit,auſteris verò refrigerat. Itaque vtriuſque ratione deſiccat: vnde ad putredines & fluxiones eſt vtilis.

Aſparagus petræus.

Aſparagus petræus.

Abſtergendi vim habet citra manifeſtam caliditatem aut frigiditatem. Hinc renes ac iecur infarctu liberat, & maximè radices eius, & ſemen: quia & dentium dolores ſanat.

Aſplenum.

Aſplenum.

Tenuium quidem partium, non tamen calida eſt herba. Hac vtique ratione lapides frangit, & lienes liquat.

Aſtragalos.

Aſtragalus.

Radices aſtrictorias ſortitur: quare non inſtrenue ſiccat. Nam & vlcera glutinat,& aluum fluẽtem ſiſtit,ſi quis in vino decoctam radicem bibat.

Aſter atticus, Bubonium.

Aſter atticus. Bubonium.

Partim quidem digerens eſt,partim autem refrigerans: verùm id non aſtringit.

Aſtaphis, Vua paſſa.

Aſtaphis. Vua paſſa.

Culta quidem,concoquendi,aſtringendi,& leuiter digerendi, facultatem obtinet. At agreſtis, vehementer acris exiſtit,adeò vt ex capite purget, abſtergátque valenter. Itaque ad pſoram accommoda eſt. Sed & vrendi vim habet.

Aſphodelus.

Aſphodelus.

Huius radix extergentis eſt facultatis. Vſtæ autem cinis,calidior,exiccantior,ſubtilior,ac digerere potentior exiſtit: ac proinde alopecias ſanat.

Atractilis, Cnicus agreſtis.

Atractilis. Cnicus agreſtis.

Facultatem habet deſiccandi,& modicè digerendi: exque ſpinarum eſt genere,

Atraphaxis, Atriplex.

Atraphaxis. Atriplex.

Humida quidem eſt in ſecundo ordine,frigida verò in primo: eſtque aquea ſimiliter maluæ. Quin & ventrem celeriter permeat,vt illa,ob lubricitatem. Hortenſes autem atriplex & malua, quàm agreſtes, tum humidiores ſunt, tum frigidiores: proinde phlegmonis & phygethlis incipientibus, hortenſes: vigentibus autem & declinantibus,agreſtes magis conueniunt. Semen eius abſtergendi vim habet. Itaque icteritiæ ab obſtructione iecinoris ortæ auxiliatur.

Aphace.

Aphace.

Aſtringit, editurque vt ipſa lenticula: ægrius tamen concoquitur. Cæterùm valentius deſiccat, & moderati caloris eſt.

Abſinthium.

Abſinthium.

Aſtrictoriã,amaram, & acrem qualitatem ſortitur, excalfaciens,extergens, roborans, & exiccans. Proinde bilioſos ventris humores deiicit, ac per vrinas euacuat. Verùm contentam in ventre pituitam nihil adiuuat ſumptum. Sic nec ſi in

thorace aut pulmone contineatur : nam aſtringens in eo facultas, quàm amara, valentior eſt. Eſt autem calidum in exceſſu primo : ſiccum verò in tertio. At ſuccus longè quam herba eſt calidior.

Balanus Myrepſica, Glans vnguentaria.

Balanus myrepſica. Glans vnguentaria.

Succo eius, qui calidus eſt, vnguentarij vtuntur. Reliquiæ autem vnde expreſſus eſt ſuccus, viocentem habent qualitatem amaram, cùi admiſta eſt quædam aſtrictio. Proinde extergentem, incidentem, contrahentem, & ſtipantem effectum poſſident. Quod ſi quis carnem eius drachmæ pondere, cum melicrato bibat, medicamen experietur vomitorium. Sæpe etiam per infernam aluum ſubducit largiter. Sed lienes liquat, iecurque, indureſcentia : ad quorum viſcerum expurgationem, ex oxycrato ipſam exhibere conſueuimus. Ex aceto etiam lepras, pſoras, lentes, vitiligines, ionthos, ephelin, exanthemata, achoras, aliósque id genus cutis affectus exterit. Abſtergentem itaque & incidentem cum aſtrictione obtinet facultatem. Cortex autem eius admodum aſtrictorius exiſtit.

Balſamum.

Balſamum. Opobalſamum. Carpobalſamum.

Balſamum deſiccat & excalfacit ſecundo exceſſu : eſt autem & tenuium partium, adeò vt odoratum ſit. Eius lachryma ſubtiliorum eſt partium qoàm ipſa planta : non tamen adeò calida vt nonnulli exiſtimant. Fructus eius perſimilis facultatis eſt, longè tamen in ſubtilitate partium inferior.

Balauſtium.

Balauſtium. Cytinus.

Flos eſt agreſtis punicæ, ſicuti domeſticarum cytinus. Valenter guſtum aſtringit. At verò ſi omne aſtringens terreſtre eſt & frigidum, meritò quis dixerit ipſum valenter & exiccare, & refrigerare. Quo nomine vlcera ad cicatricem perducit. Quinetiam ad ſanguinis rejectiones, dyſenterias, necnon ventris vteríque profluuia, nemo eſt qui non hoc medicamento vtatur.

Batus, rubus.

Batus, rubus.

Rubi folia, germina, flos, fructus, & radix, qualitate aſtringente, neque obſcura, participant. Sed folia germináque recens nata plurimum in ſe habent ſubſtantiæ aqueæ, parum verò aſtrictionis. Quare vulnera glutinant. At fructus maturus, non parum habet ſucci calidi temperati, qui exiſtit dulcis : ob idque, & ob modicam aſtrictionem, non eſt inſuauis guſtui. At immaturus, acerbus eſt, & validè exiccatorius. Ac ſanè vterque reconditur, validius quàm recens deſiccans. Flos eandem vim fructui immaturo poſſidet. Vtraque ad dyſenterias, ventris profluuium, robur deperditum, ſanguiniſque expuitionem ſunt idonea remedia. Radix præter aſtrictionem, non paucam habet ſubſtantiam in ſeſe tenuem, per quam & lapides renum comminuit.

Rubi radix comminuit lapides.

Batrachium, Ranunculus.

Batrachium. Ranunculus.

Huius omnes quatuor ſpecies adeò acres exiſtunt, vt cum dolore exulcerent. Quare ſi conuenienter vtare, pſoras & lepras excoriant, & vngues diuellunt. Tum leproſis ſtigmata digerunt, & verrucas detrahunt. Quin & alopecias iuuant exiguo tempore admotæ. Radix areſacta ſternutationem prouocat. Sed & dentes dolentes iuuat, ſic vt eos frangat. Eſt itaque valde calida & ſicca, tum radix, tum vniuerſa herba.

Bdellium.

Bdellium.

Quod Sc[illegible]icum nominant, eſtque acrius & reſinoſius, emollient[illegible] admodum & efficacis virtutis eſt. Arabicum autem, quod ſplendidius eſt, magis quam em[illegible]ientia exiccat. videturque in potu ſumptum calculos renum frangere, tum vrinas ciere, & crudorum flatuum diſcuſſus, præterea laterum dolores, rupturaſque ſanare.

Bechion, Tuſſilago, Vngula caballina.

Bechion. Tuſſilago. Vngula caballina.

Tuſſes & orthopnœas iuuare cr[e]d[i]tur, ſi quis folia arida aut radicem in prunis vrens, aſcendentem inde fuliginem inſpiratu attrahat. Eſt autem modicè acris : vt ſine moleſtia, noxave, omnes thoracis affectus credatur rumpere. Folia virentia partem recenti phlegmone obſeſſam illitu adiuuant.

Blitum.

Blitum.

Holus eſt eſculentum, humidæ frigidæque temperaturæ in ſecundo ordine.

Bulbus ſatiuus.

Bulbus ſatiuus.

Frigidior quidem & craſſior agreſti eſt, lentumque ſuccum procreat. Nam & coctu difficilis eſt & flatuoſus, & venerem prouocans. Attamen illitus ob amaritudinem ſimul & aſtrictionem abſtergit ſimul & glutinat, & nimirum etiam exiccat.

Bulbus vomitorius.

Bulbus vomitorius.

Multò eſt calidioris teperaturæ quàm ſuperior.

Bubonium, Aſter atticus.

Aſter atticus. Bubonium.

Creditur ſanare bubonas & illitum, & alligatum inguini. Digerit enim mediocriter, quia modicè eſt calidum. Cæterùm non ita ſiccat, vt tédat.

Bugloſſon.

Bugloſſon vino iniectum hilaritatem parit.

Humidæ calidæque temperiei eſt : viniſque iniectum hilaritatis cauſa eſſe creditur. Sed gutturis etiam lenit aſpredinem, ſi melicrato coctum ſumatur.

Bunium.

Bunion.

Adeò excalfacit, vt & vrinas moueat, & menſes prouocet.

Buphthalmos.

Buphthalmos.

Flos eius floribus chamæmeli eſt tum maior, tum acrior : vehementiúſque digerit, adeò vt & duritias ſanet, cerato miſtus.

Brathy, Sabina.

Brathy. Sabina.

Quantùm in acrimonia cupreſſum vincit, tantùm ab eo ſuperatur in aſtrictione : quare illo & calidior eſt, & potentius digerit. Quin & ſimiliter cupreſſo putredinibus accommodari poteſt, maximè vbi rebelliores fuerint, & diuturniores. Carbunculos item ſoluit : menséſque, vt ſi quid aliud, eſſentiæ tenuitate prouocat, & ſanguinem per vrinas mouet. Fœtum etiam viuentem interficit, & mortuum educit. Eſto autem hoc medicamen tertij ordinis tum excalfacientium, tum exiccantium, ex numero eorum quæ vel maximè tenuium ſunt partium.

Bretanica.

Bretanica.

Huius folia aſtringentia ſunt, & vulnerum glutinatoria, ſimilia agreſtibus lapathis. At expreſſus ex illis ſuccus perinde natus eſt aſtringere, videturque ſanare putreſcentia.

Bromus.

Bromus.

Illitum deſiccat, digeritque mediocriter & ſine morſu. Temperiem autem habet paulò frigidiorem. Nonnihil etiam aſtrictionis obtinet, vt ventris profluuia iuuet.

Bryon thalassion, Alga.

Compoſitum eſt ex terrea & aquea eſſentia, vtraque

vtraque frigida. Siquidem & gustum astringit & calidis quibusuis illitum, ea refrigerat, adiuuatque.

Bryon aut Splanchnon, Muscus.

Vim habet astringentem inualidam, cæterùm mediocriter frigidam. Nam & digerendi, & emolliendi facultatis est particeps.

Gallium.

Inde nomen sumpsit, quòd lac coagulet Facultatem autem obtinet exiccatoriam, & subacrem. Flos eius competere sanguinis profluuiis videtur, & combustis mederi. Est autem boni odoris, & coloris lutei.

Gentiana.

Huius radix efficacissimè extenuat, purgat, abstergit, liberat obstructione, vtpote impense amara existens.

Gigarta, acinorum vua nuclei.

Ex secundo exiccantium sunt ordine: refrigerantium verò, primo. Omnibus autem ventris cum profluuio iunctis affectibus, impendiò conferunt, vtpote quum acerbi appareant.

Gingidium.

Gustu amarum & astringens quum sit, temperie calidum frigidumque videtur. Secundum veranque verò qualitatem desiccatorium est. Cætera porrò stomacho amicum existit.

Glaucium.

Astringit cum quodam fastidio: tum adeò insigniter refrigerat, vt solum sæpe erysipelata, si valentia non fuerint, curare possit. Constat enim ex aquea terreáque substantia, vtraque frigida.

Glaux herba.

Ex lacticiniis quum sit, calida quodammodo humidáque fuerit.

Glechon, Pulegium.

Quandoquidem acris & subamara est, valde extenuat & calfacit. Quare & illita rubricat, & exulcerat si diutius hæreat. Quinetiam humida, crassa, & lenta, ex thorace & pulmone excreatu facilia facit, mensésque mouet.

Glœos, strigmenta balneorum.

Modicè emolliendi vim obtinet.

Glycyrrhiza, Dulcis radix.

Similiter radici ipse succus, dulcis leuiterque astringens existit. Proinde non modò asperæ arteriæ, sed vesicæ etiam scabritiem lenire potest, idque temperaturæ mediocritate. Quare fuerit sane natura eius familiaris nostræ temperaturæ. Cæterùm tepidam quandam caliditatem sortitur. Porrò quoniam temperie quoque est humidum, id quod modicè est dulce, iure sane etiam siti congruens medicamentum est, nimirum modicè humidum, humanáque natura frigidius. Dioscorides ait, arefactæ radicis pollincio vnguibus oculorum mederi.

Glycysida, Pæonia.

Radicem habet leuiter astringentem, cum quadam dulcedine: at si plusculum dentibus mandas, acrimoniam item quampiam subamaram subesse percipies. Proinde menses cier ex melicrato, amygdali pota quãtitate. Expurgat porrò etiam iecur obstructum, & renes: ventrisque sistit fluxiones, si in aliquo austero vino cocta sumatur. Est præterea omnino resiccatoria: quare ex collo pueris suspensa, meritò comitialem morbum persanat: idque aut aliquem a se fluorem per infantuli inspirationem immittens, aut aërem assiduè mutans, atque alterum reddẽs. Nam hoc pacto succus Cyrenaicus columellam phlegmone affectam iuuat: & melanthium frictum palàm catarrhos & coryzas desiccat, si quis id in calidum linteum tatum liget, assiduéque calorem ex eo per inspirationem in nares attrahat. Quinetiam si compluribus linis, & maxime marinæ purpuræ, collo viperæ iniectis, illis viperam præfoces, eáque postea cuiuspiam collo obuincias, mirifice profueris, tum paristhmiis, tum omnibus iis quæ in collo expullulant. Pæonia itaque & exiccat, & tenuium est partium: calfacit autem mediocriter.

Gnaphalium.

Folia eius modicè astringunt: quare ex aliquo vino austero dysentericis prosunt.

Gongilis, Rapum.

Gongilidis semen venerem excitat, vtpote spiritum flatuosum gignens. Sic & radix coctu difficilis est: inflatque & semen generat.

Damasonium, Alisma.

Decoctum radicis eius calculos tenuum comminuit. Quare abstersoriæ facultatis est particeps.

Daucus, Staphylinus.

Domesticus esui aptior, sed imbecillior, acrem calidamque facultatem sortitur: ac proinde etiam extenuat. Ac radix sanè flatuosum quid obtinet, ac venereum. Semen autem, domestici quidem, & ipsum quandam ad venerem ciendi potentiam possidet: agrestis verò planè flatu caret ac proinde vrinam mensésque ciet.

Dauci semen.

Adeò vehementer excalfacit, vt inter prima, tum vrinam, tum menses prouocet. Multum etiam digerere per halitum foris impositum valet. Ipsa verò herba, moderatè calida est, similemque etiam vim obtinet, cæterùm infirmiorem.

Daphne arbor, Laurus.

Huius folia calfaciunt & siccant vehementer: at fructus adhuc vehemẽtius. Radicis cortex minus quidem acris est calidus, cæterùm plus amarus: habetque etiam astrictionis nonnihil. Quamobrem & calculos confringit, & iecori prodest. Bibitur ex vino fragrante trium obolorum pondere.

Daphne herba, quam Alexandrinam appellant.

Euidenter est calida, acris, & subamara, potáque tum vrinas, tum menses prolicit.

Chamædaphne.

Persimilis quidem est viribus daphnæ Alexandrinæ: sicuti & quod daphnoides vocant.

Dictamnum.

Tenuiori essentia constat quàm pulegium, cætera illi simile. At pseudodictamnum ad omnia imbecillius existit.

Dipsacos.

Dipsaci spinæ radix ex secundo ordine exiccatoria est, habetque nonnihil & abstersorium.

Dorycnidion.

Aquea excellit frigiditate. Quamobrem pauculum quidem soporem conciliat: plusculum verò sumptum, perimit.

Dracuntium, Dracunculus.

Quiddam aro persimile obtinet, cum foliis, tum radice. Cæterũ illo acrius est, & amarius: ac proinde calfactorium magis, & tenuioribus partibus. Habet etiam & astrictionem leuiculam. Radix omnia viscera expurgat, optimumq; remedium est contumacium vlcerũ. Verùm exterget etiam cætera omnia quæ extersionem desiderãt. Folia præterea similem facultatẽ sortiuntur, ob idque si sint viridia, recentia vulnera glutinant. Fructus valentior est, non foliis tantùm, sed radice. Itaq; & can-

cros

cros,& polypodas creditur eliquare. Succus eius quoque vitia oculorum expurgat.

Dryopteris, Filicula.

Dryopteris. Filicula.

Dulcis,acris, amara, & in radice etiam acerba exiſtit. Habet autem facultatem putrefaciendi: proinde pilis glabram cutim efficit.

Drys, Quercus, Robur.

Drys. Quercus. Robur. Fagus. Ilex.

Exiccandi aſtringendique poſſidet facultatem, cum mediocri quadam tepidáque caliditate. Cæterùm plus cæteris eius partibus aſtringit, quæ in trunci cortice membrana ſubeſt : tum quæ ipſius fructua conueſtit carnem. Quamobrem ad profluuium muliebre,ſanguinis exputitiones,dyſenterias,& diuturnos ventris fluxus eſſe credunt accommodam. Valentius tamen aſtringunt fagus & ilex. Quarum plantarum folia tenella illita non inſtrenue deſiccant , necnon vulnera glutinant. Eandem foliis vim habet & fructus roboris : eóque Medici nónulli vtuntur ad incipientes atque creſcentes phlegmonas.

Ebiſcus, Althea, agreſtis malua.

Ibiſcus. Althea. Malua ſyluestris.

Facultate digerendi,laxandi, phlegmone liberandi,mitigandi, & concoquendi difficiles coctu affectus eſt prædita. Cæterùm & radix & ſemen quàm folia,& tenuiorum ſunt partium,magíſque exiccatoriam & exterſoriam facultatem oſtendunt,vt & vitiligines detergant, & ſemen renum calculos frangat. At radicis decoctum,ad dyſenſenteriam, diarrhœam, & ſanguinis reiectionem eſt aptum, quum nimirum etiam nonnihil aſtringat.

Ebenus.

Ebenus.

Ea iis lignis eſt,quæ trita in aqua ſoluuntur.Vis ei ineſt excalfaciendi, extergendi , & tenuium eſt partium.Quamobrem,quæ pupillas offuſcant,extergere credimr ; miſcetúrque aliis ocularibus medicamentis.

Elea,Olea.

Elea. Olea.

Oliuæ rami quantum habent aſtrictionis, tátæ ſunt frigiditatis participes.Fructus verò,ſi quidem ad vnguem maturuit,moderatè calidus eſt,ſin immaturus,magis tum aſtringit,tum refrigerat.

Elaeon, oleum.

Elaeon. Oleum.

Oleum quod ex oliuis exprimitur, humectatorium eſſe, & moderatè calidum,iam ſuprà docuimus. Eiuſmodi eſt,quod eſt dulciſſimum:firq; potiſſimum ex oliuis quas druppas appellant. Cæterùm quod omotribes & omphacinum nuncupant,quale ab Hiſpania vehitur,id quantum in ſe habet aſtrictionis,tantum etiam illi ineſt frigiditatis. Porrò oleum vetus quod quidé ex dulci inueterato efficitur,& calidius eſt, & potentioribus ad euaporandum viribus : quod verò ex crudo,id dum reliquum quippiam ſeruauerit aſtrictionis, miſtæ permanet facultatis : vbi verò illam prorſus abiecerit , reliquo euadit ſimile. Quinetiam qoicunque in præparando ramos iniiciunt,ij omphacino ſimile oleum efficiunt. Porrò quòd oleum lotum minimè omniū mordacitatem contineat , ſuprà etiam traditum eſt. Sunt autem varia oleorum genera : quibus ſanè cicinum & tenuius, & ad diſcutiendum potentius eſt, quamſimillimum oleo ex oliua vetuſto.Raphaninum autem,cætera huic eſt ſimile,ſed calidius tamen. At hoc etiam calidius ſinapinum cui ſimile eſt quod ex melanthio conficitur. Pugnant cum iſtis myrtinum & ſeſaminum, tum quòd aſtringant , tum quòd craſſarum ſint partium. Miſtæ facultatis eſt lentiſcinum, terebinthinum,& maſtichinū. Non enim tantùm emolliunt,ſed & aſtringunt: Amygdalinum porrò amaritudinem exuperantem poſſidet,cæterùm cuiuſdam aſtrictionis eſt particeps, non tamen carynum, ſed id vel maxime ſimplicis eſt digerendi facultati . Calidius eo eſt laurinum, & hoc etiam magis, cedrinum. Proximum ei eſt quod ex nigra pice conficitur.Dadinum,minus quidem laurino calidum,verùm valentius deſiccans. Hioſcyaminum verò miſtæ facultatis eſt, emolliendi videlicet,ac refrigerandi. Oleum porrò cicinum, ventrem ſubducit. Hoc verò magis, quod fit ex Gnidio grano. Quod ex agreſti oliua exprimitur,extergit,ſimulque aſtringit.Squalidiſſimum enim id eſt ex omni olei genere : & pòſt, Iſtricum quoque , deinceps illis Hiſpanum. Pinguiſſimum eſt Lybicum , & Cilicium : ſimul autem pingue & tenue,Sabinum.In medio comprehenſorum omnium ſunt,tum id quod per Cyclades inſulas naſcitur,tum quod per Græciā,Aſiamque. Etenim oleum pingue æſtimatur viſcoſitate: tenue verò, ſi pelluceat,ſi purum ſit,ſi plurimum minima eius portione inungatur , ſi facilè à cute combibatur. Omne autem oleum pro cuiuſque iniectorum natura variari contingit.

Oleum pingue,tenueque qua ratione æſtimetur.

Elatine.

Elatine.

Modicè tum refrigerat,tum aſtringit.

Elaphoboſcos.

Excalfacit , & tenuium eſt partium:ob idque exiccat,maximè in ſecundo ordine.

Elenium, Enula campana.

Elenium. Enula campana.

Radix eius calida & ſicca eſt cum recrementitio humore. Quare eclegmatis quæ faciunt ad educendos craſſos ex pectore ſuccos,idoneè miſcetur. Iuuat etiam ad rubrificandas partes vexatas frigidis diuturníſque affectibus.

Eleliſphacos, Saluia.

Eleliſphacos. Saluia.

Euidenter excalfacit,ac leuiter ſubaſtringit.

Helleborus , Veratrum.

Helleborus Veratrum.

Tam albus quàm niger helleborus extergentis calfacientiſque eſt potentiæ. Quamobrem ad alphos,lichenas,pſoras,lepráſque,accommodi ſunt, Quinetiam niger ſi in fiſtulam callo induratam infundatur duobus tribúſve diebus , callum detrahit. Dentibus prodeſt cum aceto colluentibus. Sunt autem in tertio ordine excalfacientium & deſiccantium. Porrò niger guſtu calidior eſt, candidus amarior.

Helxine, quam Parthenium vocant.

Helxine. Parthenion.

Abſtergit, conſtringítque cum humiditate ſubfrigida : vnde phlegmonas incipientes vſque ad augmentum ſanat,maximè ſi calidæ fuerint. Incipientibus etiam phygethlis cataplaſmatis ritu illinitur : ad auriumque dolores phlegmonoſos ſuccus eius inſtillatus , ſicuti ad paristhmia gargarizatus , conducit.

Helxine , quam ciſſampelon vocant.

Helxine altera. Ciſſampelos.

Digerendi obtinet facultatem.

Elymus, Meline, Panicum.

Elymus. Meline. Panicum.

Facultate pauci nutrimenti eſt, & exiccatoria. Siſtit nonnihil ventris fluxus,vt milium. Si verò foris illinatur, exiccat atque refrigerat.

Empetron.

Empetron.

Ad ſolas purgationes eſſe videtur commodum, bilem ac pituitam educens : iuuat tamen ad alia, guſtu ſalſum exiſtens.

Epithymum.

Epithymum.

Thymi facultatem habet , ad omnia efficacius. Exiccat & calfacit in tertio gradu.

Epimedium.

Epimedium.

Refrigerat moderatè, cum aquea humiditate. Vberibus illitum, surrecta ea seruare potest. Aiunt verò, si potu hauriatur, sterilitatem parere.

Epimelis, Pomus syluestris.

Epimelis. Pomus syluestris.

Fructus eius acerbus est, stomacho tamen ingratus, capitis mouens dolores.

Erebinthus, Cicer.

Erebinthus. Cicer.

Legumen est flatuosum, copiosi nutrimenti, aluo mouendæ habile, ciendæ vrinæ idoneum, lacti & semini generando aptum. Prolicit verò & menses. Cæterùm quod arietinum dicitur, efficacius vrinam prouocat: cuius decoctum renum calculos frangit. Reliquum erebinthorum genus eadem vi pollet, puta attrahendi, digerendi, incidendi extergendi. Sunt enim calidi & modicè sicci: participes item amaritatis, cuius vi & lienem, & iecur, & renes expurgant, psorásque, & lepras, & lichenes extergunt, tum parotidas & testes induratos discutiunt, tum vlcera maligna cum melle sanant.

Erebinthus agrestis.

Cicer agreste.

Calidior & siccior domestico est, quantò & acrior & amarior existit.

Erice.

Erice.

Digerendi per halitum facultatem obtinet: sed præcipuè flore eius ac foliis vtendum.

Herpyllus, Serpillum.

Serpillum. Herpyllus.

Vsqueadeo calfacit, vt vrinas & menses moueat. Estque & gustu admodum acre.

Erysimum.

Erysimum.

Semen eius igneum est, & calfactorium. Vtile est cum eclegmatis ad promouendas crassorum ex pectore expuitiones. Quin & parotidas induratas, & duritias antiquas vberum & testiculorum, iuuat: & vt Dioscorides ait, etiam occultos cancros.

Erythredanum, Rubia passiua.

Erythrodanū. Rubia tinctorum.

Est autem tinctorum rubia, radix acerba & amara: quare lienem, & iecur expurgat, & vrinas crassas, multas, & interdum sanguinolentas promouet. Quin & menses ciet, extergítque mediocriter. Proinde vitiligines albas cum aceto illita iuuat.

Eupatorium.

Eupatorium.

Tenuium est partium, incidendique & extergendi vim, citra manifestam caliditatem, obtinet: quocirca obstructiones iecoris aperit. Inest ei quædam etiam astrictio, per quam robur visceri addit.

Euphorbium.

Euphorbium.

Vrentem & tenuium partium facultatem sortitur.

Ephemeron, Iris agrestis.

Ephemeron. Iris agrestis.

Astringit quidem, estque suauis odoris. Quare & repellit, & per halitum digerit. Non inefficacitet autem radix eius in dentium dolore colluitur. At folia cocta in vino, phymatum augmento & statui congruunt.

Echinus herba.

Echinus herba.

Fructus eius acerbus est, atque idcirco repellentis facultatis & exiccatoriæ. Vtuntur eo ad oculorum auriúmque fluxiones.

Zeia, Spelta.

Zeia, Spelta.

Vniuersa sua facultate, quodammodo in medio est tritici & hordei.

Zingiberis radix.

Zingiberis radix.

Excalfacit, sed non primo statim occursu, veluti piper: vnde sanè & minus esse subtilium partium, quàm piper existimanda. Etenim illaboratam quandam, & crassam retinere in se videtur humiditatem, quemadmodū piper longum. Quare diutius perseuerat quæ proficiscitur à zingibere, aut pipere longo caliditas, quàm quæ ab albo, aut nigro. Porrò vbi totum corpus celerrimè calfacere consilium est, ea tunc exhibenda sunt, quæ & celerrimè à caloris nostri contactu incalescant, & promptissimè vndequaque ferantur. Verùm vbi partem quamuis refrigeratam recalfacere studemus, contrà agendum: nimirum quæ tardè calefcentia, plurimo tempore perdurent, ea præbendo. Cæterùm licet zingiber & piper * longum hac ratione à nigro pipere differant, non magna tamen est differentia. At nasturtium, napy, tapsia, & agrestium columbarum stercus, maiori tempore perfectè accenduntur, & plurimo tempore perdurant.

Zythus.

Zithus.

Non parum est acrior hordeo, succíque praui, quum ex putredine oriatur. Est & flatuosus, ac partim acris & calidus: parte verò plurima frigidus, aqueus, acidus.

Zime, Fermentum

Zime. Fermentum.

Tenuium est partium, & mediocriter calidum: proinde citra molestiam quæ in profundo sunt extrahit & digerit. Particeps autem est aciditatis cuiusdam frigidæ, & caliditatis ex putredine natæ. Cui accedit ea quæ à sale est, * & quæ etiam à farinæ natura.

Hedyosmos, Mentha.

Hedyosmus. Mentha.

Tam mentha, quàm calamintha, gustu acris, & facultate calida est, ex tertio calfacientium ordine. Infirmior tamen est mentha, & minus excalfacit: cæterum mediocriter ad Venerem excitat: id quod omnibus accidit, quæ humiditatem semicoctam & flatuosam continent. At calamintha, quum valentius calfaciat & exiccet, habet etiam quiddam amarum in se, atque acerbum. Quare illo quidem lumbricos perimit: acerbitate verò, si cum oxycrato bibatur, recentes sanguinis reiectiones reprimit. Substantia est, vt si qua alia herba, tenuium partium.

Calamintha.

Hedisarum.

Hedisarum.

Huius semen amarum & subacerbum apparet: ob idque potum stomacho gratum existit, viscerumque obstructiones expurgat. Idem præstant totius fructus germina.

Hemerocalles.

Hemerocalles.

Radicem habet lilij radici similem, & figura & viribus: prodestque vt illa, igni ambustis, nimirum tum leuiter digerens, tum nihil astringens.

Hemionitis.

Hemionitis.

Astrictionem simul & amaritudinem possidet. Quamobrem cum aceto pota lienosis auxilio est.

Erigeron.

Erigeron. Refrigerat & modicè digerit.

Eryngion.

Eryngion. Calore quidem est temperatum, non tamen tamen siccitatem sortitur, consistentem in tenui essentia.

Thalictrum.

Thalictrum. Folia habet coriandro similia: caulem crassitudine rutæ. Vis eis inest citra morsum exiccatoria. Itaque vlcera inueterata ad cicatricem perducit.

Thapsia.

Thapsia. Acrem habet ac valentem excalfacientem facultatem cum humiditate coniunctam. Quare ex alto violenter extrahit, & quod extraxit, digerit: celeriter tamen corrumpitur.

Thermus, Lupinus.

Thermus. Lupinus. Præmaceratus aqua, amaritudinem exuit, edique potest, sed nutrimentum fit crassi succi. Vbi verò natiua etiamnum amaritas permanet, extergendi, digerendique vim obtinet. Interficit autem lumbricos, tum illitus, tum addito melle linctus, tum ex posca epotus. Quin & decoctum eius lumbricos eiicere potest: tum etiam foris identidem perfusum, viriligines, achoras, exanthemata, psoras, gangrænas, malignáque vlcera, iuuat. Expurgat iecur & lienem cum ruta & pipere suauitatis gratia sumptum. Elicit menses & fœtum cum myrrha & melle impositum. Lupinorum porrò farina, etiam mordicatione digerit: nec liuida tantùm, sed & chœradas & phymata curat, si in aceto, aut oxymelite, aut posca coquatur.

Lupinorū farina quibus morbis medeatur.

Thermos agrios, Lupinus agrestis.

Lupinus agrestis. Amarior est, & ad omnia valentior domestico, eiusdem genere cum ipso facultatis.

Thlaspi.

Thlaspi. Semen eius facultatem acrem sortitur, adeò vt internos abscessus potum disrumpat. Menses eiet, & fœtum enecat. Pes sedem infusum sanguinolenta euacuans ischiadibus prodest: euacuátque superuè & infernè bilem oxybaphi mensura epotum.

Thridax, Lactuca.

Thridax. Lactuca. Humida & frigida est, secundum aquæ fontanæ frigiditatem. Proinde ad calidas phlegmonas, & ad parua & leuia erysipelata, est cómoda: præterea restinguit sitim. At semen potum, genitoræ profluuium cohibet. Sic & agrestis lactucæ semen. Cuius holeris colligitur succus, argemas & caligines purgans, innoxius ad adustiones cum lacte muliebri solitus.

Lactucæ semē genituræ profluuium cohibet.

Thymum.

Thymum. Incidit & calfacit vehementer, ob idque vrinam & menses prouocat, fœtum euellit, potum viscera expurgat, educendis ex thorace & pulmone confert, ac denique excalfacit exiccátque in tertio ordine.

Idea radix.

Idea radix. Admodum gustu est acerba. Quare sanguinis effusiones, lienterias & dysenterias, mensésque fluentes supprimit, tum pota, tum etiam admota extrinsecus.

Ixos, Viscum.

Ixos Viscum. Ex plurima aërea & aquea, paucissima terrenâ substantia constat. Quare ex alto humores extrahit, eósque diffundit & digerit. Tempus autem vt calfiat postulat.

Ios, Viola.

Ios. Viola. Violæ folia aqueam & subfrigidam substantiam superantem possident. Proinde cum per se, tum cum polenta illita, calidas phlegmonas mitigant. Imponuntur & oris ventriculi æstuanti, & oculis.

Hippuris, Cauda equina.

Hippuris. Cauda equina. Astringentem cum amaritudine facultatem possidet, ac proinde valenter exiccantem, sed citra morsum. Itaque vulnera etiam maxima glutinat, vel si perfectos esse neruos contigerit. Præterea vocatas enterocelas glutinat: necnon sanguinis reiectiones, fluentes menses, dysenterias, cæterósque aluí fluxus coërcet. Succus verò eius prodest sanguinis eruptioni per nares, & fluxui obnoxiis in ventre passionibus, ex austerorum vinorum quopiam epotus: ac si febre teneantur, ex aqua.

Hippomarathrum.

Hippomarathrum. Vnà cum fœniculo & de ipso disseremus.

Isatis.

Isatis. Domestica quidem qua vtuntur tinctores, facultatis est valenter exiccantis, nondum tamen mordentis: est enim simul amara & astringens. Proinde magna vulnera corporum durorum glutinat: & sanguinis profluuio laborantibus partibus vtiliter illinitur: tumores laxos mirifice digerit, simul ac reprimit, & aduersus omnia maligna vlcera mirabiliter resistit. At isatis syluestris manifestè iam acre quiddam, tum gustu, tum actione præfert. Proinde quàm domestica magis desiccans, valentius etiam putredinibus obsistit: ad cætera iam comprehensa deterior.

Isopyron, Phasiolon.

Phasiolus. Isopyron. Semen habet amarum & subacerbum. Extergit itaque & incidit humores crassos, cum hoc vt corpora contrahat, constringátque. Quare excreationibus pectoris confert, & iecur expurgat, creditúrque iuuare hæmoptoicos.

Itea, Salix.

Itea. Salix. Salicis foliis ad cruenti vulneris glutinationem vti possis. Verum floribus eius maximè propè omnes vtuntur ad exiccantis emplastri præparationem. Est enim vis eorum ita desiccatoria, vt morsu abstineat. Habet verò etiam quandam astrictionem. Porrò succus expressus medicamen exiccatorium existit, expérsque mordacitatis. Nec enim inuenias aliquod medicamen ad plures res vtilius eo, quod citra mordacitatem exiccet. Arboris cortex similem facultatem obtinet, tum floribus, tum foliis, nisi quòd temperaturæ siccioris existit, veluti omnes cortices. Etenim cinere corticis macerato in aceto, nonnulli callos atque myrmecias tollunt.

Salicis corticis cinere macerato in aceto, callos atque myrmecias exteri

---

GALENI PERGAMENI
De simp. medicamentorum facultatibus,

LIBER SEPTIMVS.

Calamintha, Nepita.

Calamintha. Nepita. Essentia quidem est tenui, temperie autem calida & sicca, quodammodo in tertio ordine. Est enim acris gustu, paulúmque amaritudinis obtinet. Extrinsecus admota, primùm quidem valde excalfacit & mordicat, cutémque exugit: postremò

etiam vlcus efficit. In corpus autem intrò aſſumpta, tum ipſa per ſeſe ſicca, tum etiam cum melicrato, perſpicue calfacit, atque ſudores ciet, omnéque corpus tum digerit, tum exiccat. Idcirco ea contra rigores repetentes per circuitum nonnulli vtuntur, ſicuti & contra iſchiadicos morbos: trahit enim quæ in profundo hærent ad ſuperficiem, totúmque adeò articulum excalfacit, & cutem non obſcurè adurit, menſéſque tum epota, tum appoſita, admodum efficaciter prouocat, ac denique elephantiacis etiam probè auxiliatur. Præterea cicatricibus atris candorem reſtituit, & ſugillata digerit. Præſtat autem in huiuſmodi, vbi in vino decoxerimus, ipſam emplaſtri ritu apponere, & viridem magis quàm ſiccam. At ſicca, ad venenatarum beſtiarum morſus aſſumitur: veluti etiam cauteria, & quæcunque medicamenta calida ſunt & acria. Succus eius aut infuſus, aut epotus, aſcaridas, lumbricos, & aurium vermes enecat. Sic & conceptum interimit, eiicítque. Igitur incidendi quidem ei vis adeſt, ob calorem, tenuitatem, amaritudinem: abſtergendi verò, propter ſolam amaritudinem. Quare aſthmaticis atque ictericis conuenit. Ad omnia tamen dicta, montana efficacior exiſtit.

Calamus odoratus.

Calamus odoratus.

Leuiculam quandam aſtrictionem, ac minimam acrimoniam poſſidet. Siquidem magna ex parte eſſentia quidem eius terrena eſt, & acria: temperies autem, calida & ſicca in ſecundo exceſſu, niſi quòd valentius deſiccat. Porrò moderatè mouet vrinam: ac facultatibus quæ iecori ſtomachóque imponuntur, necnon iis fomentis quæ inflammato vtero, aut mouendis menſtruis adminiſtrantur, commodiſſimè poteſt miſceri.

Calamus phragmites, Canna.

Calamus phragmites, Canna.

Radix eius cum bulbis, aculeos ſtipitéſque infixos extrahere ex alto traditur. Etenim abſtergentem, minimé que acrem facultatem ſortitur, quemadmodum & ipſa folia. Cortea verò combuſtus, admodum tenuium partium & digerentis facultatis efficitur, cum nonnulla abſterſione, vt exiccet & calfaciat tertio quodammodo ordine.

Calami flos vitiat auditū.

Cæterùm eius flos eſt vitiodus. Nam ſi in aurea incidat, adeò tenaciter hærens affigitur, vt auelli non poſſit, auditumque vitiat.

Caucanus, Cacalia.

Caucanus, Cacalia.

Radix caucani, craſſam, emplaſtirámque & exiccantem habet eſſentiam, ſed mordacitatis expertem. Quare macerata vino, ſicuti tragacantha, & lincta, aut commanſa, arteriæ aſperitates ſanat.

Cannabis.

Cannabis ſemen.

Cannabis ſemen adeò flatus diſcutit exiccátque, vt ſi largius edatur, genituram abſumat.

Capnios, Fumaria.

Capnios, Fumaria.

Acris, amaræ, & acerbæ qualitatis eſt particeps. Quamobrem vrinam bilioſam, multámque prouocat: ſanátque tum obſtructiones, tum imbecillitates iecinoris. Succus eius oculorum aciem acuit, non parum trahens lachrymarum, veluti ipſe fumus.

Capparis.

Capparis radicis cortex intus & foris adhibitus, quæ moliatur.

Capparia radicis cortex vincentem habet qualitatem amaram, proximam acrem, deinde acerbam: ob ídque pugnantibus facultatibus conſtat: quippe abſtergere, purgare, incidere, poteſt amaritudine: excalfacere, incidere, digerere, acrimonia: contrahere, denſare, aſtringere, acerbitate. Quare lienes induratos, ſi quid aliud, maximè poteſt iuuare, tum foris medicamentis quæ illinuntur admiſtus, tum intra corpus aſſumptus, ſiue decoctus in aceto oxymelitéue, ſiue contuſus atque illis permiſtus: cùm nimirum craſſos lentóſque humores apertè hoc pacto ſumptus euacuet: nec eos tantum per vrinas, ſed per ventrem etiam ſæpe ſanguinolentos defert: vnde & lienes adiuti ſunt, & coxarum dolores. Quinetiam menſes promouet, ex capite purgat, auxiliatur rupris atque conuulſis; necnon malignis vlceribus, cataplaſmatis modo impoſitus. Præterea dentium dolores adiuuat, interim cum aceto coctus, interim cum vino, ſæpe ſolus dentibus manſus. Ad hæc vitiligines cum aceto detrahit, & chœradas, & duros tumores digerit, idoneis ad eas medicamentis miſtus.

Capparis fructus & folia.

Radicis cortici fructus proportione reſpondet, niſi quòd ad omnia ſit imbecillior. Imò & folia, & caules ſimilem etiam vim obtinent. Admiſcemus tamen illis aliquid, quod eorum vehementiam obtundat. Nec mirum eſt, quòd aurium vermes ſua perimant amaritudine.

Cardamum, Naſturtium.

Cardamum. Naſturtium.

Naſturtij ſemen adurentis facultatis eſt particeps, veluti napy. Proinde omnia quæ rubrificationem poſtulant, eo excalfaciunt. Miſcetur quoque remediis quæ exhibentur aſthmaticis, tanquam valenter craſſos ſuccos incidere valeat. Porrò & herba arefacta, ſemini ſimilem facultatem ſortitur. Nam quæ humida eſt & viridis, multis numeris inferiorem.

Cardamomum.

Cardamomū.

Quantò ſuauius magíſque fragrans naſturtio eſt, tantò & imbecillior ei calida facultas ineſt. Nec enim vlcerare eſt idoneum. Habet autem adiunctum quiddam amaritudinis, qua lumbricos interficit: & cum aceto valenter pſoras detergit.

Caron.

Caron.

Cari ſemen calfacit & exiccat tertio quodammodo ordine, moderatè acrem poſſidens qualitatem. Itaque & flatus extinguit, & vrinas ciat, tum ſemen, tum planta.

Caſia.

Caſia.

Exiccat & calfacit tertio quodammodo ordine: ſed & tenuium admodum partium eſt, habétque acrimoniæ plurimum, ac leuiter nonnihil aſtringens. Incidit itaque ſimul & digerit, robúrque inſtrumentis addit. Quare menſibus eſt mouendis idonea, vbi à copia ſimul & craſſitudine illi ſuppreſſi fuerint.

Carya, Nuces.

Carya. Nuces.

Arbor tum in foliis, tum in germinibus aſtrictionem quandam poſſidet, cæterum euidentem multámque in nucis putamine recenti pariter & ſicco. Eius autem ſucco expreſſo, ac melle decocto, nos vice ſtomatici medicaminis vtimur. Oleū quod ex fructu elicitur inueteratō, admodum per halitum digerit. Quare nonnulli eo gangrænas, carbunculos, & ægylopas ſanant. Sunt qui ad neruorum vulnera vtantur. Cæterum ſi recens ſit, aſtringentis nonnihil qualitatis obtinet. Nucleus arefactus & vſtus, tenuium partium & exiccatorium citra morſum eſt medicamen.

Nux pontica. Auellana.

At ponticanux, quam λεπτοκάρυον & auellanam appellant, plus habet eſſentiæ terreſtris ac frigidæ. Itaque auſterior tum cortex, tum planta, tum fructus apparet.

Caucalis,

Caucalis.

Caucalis.

Excalfacit & desiccat. Præterea vrinam ciet, mutiaque ad repositionem conditur.

Carpesium.

Carpesium.

Simile est valerianæ, tum gustu, tum facultate: sed plus habet tenuitatis. Proinde magis ea viscerum obstructiones extergit, vrinam mouet, renésque calculis degrauatos expurgat.

Cenchrum, Milium.

Cenchrum. Milium.

Primo ordine refrigerat. Exiccat verò tertio exoluto, aut certè secundo intenso. Paululum etiam tenuitatis sortitur. Quibus de causis inter omnia frumentaria edulia minimum nutrimenti largitur. Ventrem tamen desiccat, forísque admotum in sacculis, idoneum fomentum est iis, quæ citra morsum exiccari postulant.

Cedrus.

Cedrus.

Cedrus specie est duplex: altera fruticosa iunipero assimilis: altera arbor non exigua. Vtraque est calidæ siccæque temperaturæ tertij quodammodo ordinis secundum vtrunque. Cæterum cedrea (vocatur ita cedri oleum) quartum etiam ordinem attigisse videtur, admodum calida & tenuium partium. Quare mollium viuentium carnem promptè citráque dolorem putrefacit. Nam mortuorum corpora exiccat, simúlque à corruptione tuetur, utpote humiditates eorum depascens, at solida haudquaquam attingens corpora. Nec mirum videri debet, si cùm tanta vi polleat, lendes, pediculos, tineas, auriumque vermes interficere valeat: tum fœtum viuentem quidem interimat, extinctum autem eiiciat: quemadmodum & ipsum semen, si coëundi tempore, pudendo ea circumlinatur. Proinde partui aduersum est medicamen. Quod etiam dentium foraminibus instillatum, eos & confringit, & a dolore liberat. Extenuat quoque oculorum cicatrices, & visus hebetudini ab humorum crassitudine ortæ medetur. Vtuntur autem ea plebei, cùm ad vulnera ouibus inter tondendum à forfice illata, tum etiam contra ipsarum scabiem & ricinos, quos ἀκάρεας vocant.

Cedri fructus.

At fructus moderatiores existunt, adeò vt comedi possint. Quanquam si iis liberalius vtare, capiti dolorem inferent, ardorémque ac morsum in ventre percipies.

Centaurium maius.

Centaurium maius.

Radix eius gustui acris simúlque astringens apparet, cum leuicula quadam dulcedine. Quod verò ad actiones pertinet, menses prouocat, viuum fœtum extinguit, extinctúmque propellit. Præterea vlcera glutinat, sanguinémque reiicientibus prodest. Exhibentur autem eius binæ drachmæ, febrientibus quidem cum aqua: febri verò liberis, cum vino. Quinetiam ruptis, conuulsis, dyspnœæ, inueteratæque tussi est auxilio. Eadem quæ radix, & succus ipsius præstat.

Centaurium minus.

Centaurium minus.

Huius radix planè inefficax est: at caulis & folia, & flores, vtiliora sunt. Vincit enim in eis qualitas amara, paululum habens & astrictionis: ob idque admodum exiccatorium est medicamen, expers mordacitatis. Vlcera itaque magna herbæ ipsius recentis illitu glutinantur: & vetusta, quæque ægrè ad cicatricem perduci queunt, cicatrice obducuntur. Arefacta verò glutinatoriis & desiccatoriis miscetur facultatibus. Miscetur etiam iis quæ rheumaticis medentur affectibus. In quibus ea medicamina præstantissima sunt, quæ vehementer desiccantia cum quadã astrictione nullam habent mordacitatem. Decoctum herbæ quidam infundunt ischiadicis, vt biliosa & crassa extrahens: nam & talia purgat. Succus eius præter dicta, cum melle oculis illinitur, mensésque & fœtum euocat. Iecinoris quoque obstructiones optimè aperit, bonúmque durato lieni est remedium, & impositum foris, & bibitum.

Cerasia.

Cerasi.

Quæ dulcia sunt, magis aluum subducunt, sed minus grata stomacho sunt. Austera verò, contrario modo. At acida, pituitosis excrementosísque stomachis sunt idonea. Siquidem austeris magis exiccant, & nonnihil etiam incidunt. Ipsius arboris gummi, arteriæ asperas lenit, calculósque vexatos adiuuat.

Cerasi gũmi.

Ceratonia.

Ceratonia.

Exiccantis astringentísque facultatis est, tum arbor ipsa, tum fructus. Qui quidem si sumatur humidus, magis ventrem subducit: si autem siccus, magis eundem sistit.

Cestrum, Betonica, Psychrotrophon.

Cestrum. Betonica. Psychrotrophon.

Vim habet incidendi, vt gustus indicat: est enim subacris & amaricula. Quare calculos renum frangit: pulmonem, pectus, & iecur expurgat: menses promouet: comitialibus prodest: rupta conuulsáque curat, omnibúsque bestiarum morsibus illita auxiliatur. Postremò aridem tussientibus & ischiadicis, bibita prodest.

Cecis, Galla.

Cecis. Galla.

Quæ omphacitis dicitur, admodum acerbum est medicamen, pleraque sui parte essentiæ terrenæ & frigidæ, per quam desiccat, repercutitque fluxiones. Estq verò tertij in desiccando, secundi autem in refrigerando ordinis. Altera autem galle, flaua illa & magna, laxáque, & ipsa desiccat quidem, sed tantò minus, quantò minus acerbæ qualitatis est particeps. Cocta itaque ipsa per se in aqua, aut si magis astringere vis, in vino aliquo austero, ac dein trita, cataplasma est non instrenuum sedi inflammatæ, procidentique. Gallæ combustæ, extinctæque in aceto aut vino, sanguinis reprimendi facultatem acquirunt.

Cera.

Cera.

Inter primas quatuor qualitates medium quodammodo obtinet. Habet verò quiddam crassæ essentiæ & emplasticum. Quamobrem aliorum medicamentorum materia existit. Ipsa autem per se ex genere fuerit debiliter concoquentium. Habet tamen quiddam digerentis, calidæque potentiæ, quæ plurima melli inerat.

Cici, Ricinus.

Cici. Ricinus.

Vt fructus eius expurgat, detergit, & digerit, sic etiam folium, sed vndequaque debilius. Oleum quod ex semine conficitur, calidius atque tenuius est, quam commune oleum, ac proinde potentius digerit.

Cinnamomum.

Cinnamomũ.

Summè tenuium est partium, atque ex tertio ordine calfacientium. Nihil autem æquè desiccat, eorum quæ pariter calfaciunt, propter tenuitatem essentiæ. At Cinnamomis, veluti imbecillum est cinnamomum.

Cinnamomis.

Circæa.

Circæa.

Dioscorides ait radicem eius ex vino dulci potam secundas purgare. Est enim boni odoris, & calfactoria. Semen autem eius in sorbitione exhibitum, ad lactis generationem conducit.

Cisthus.

Cisthus.

Frutex astringens est. Folia eius & parua ger-

mina etiam adeò desiccant astringúntque, vt vlcera glutinare valeant. Sed flores efficaciores sunt, adeò vt cum vino poti dysenterias, ventris imbecillitates, fluxúsque & humiditates persanent. Cataplasmatis ritu illiti, vlcerum putredinosa iuuant. Desiccant enim secundo excessu. Hypocistis multò est magis astrictoria quàm folia, admodum efficax remedium ad omnes fluxionum affectus. Quin si quam partem roborare consilium sit, quæ videlicet plusculo humore exoluta fuerit, robur ac firmitudinem illi haud segniter addit. Quo nomine antidoto ea viperis inditur.

Cisthos, Ladanum.

Primo excessu medicamen est quodammodo completè calidum, ita vt secundum attingat, habens etiam astrictionis nonnihil. Est præterea substantia tenui, & emolliens, necnon moderatè digerens, concoquénsque. Peculiariter igitur ad vteri vitia est aptum. Diffluentes tamen capillos retinet. Cæterùm alopecias & ophthalmias sanare non potest, quòd hi affectus valentiora medicamenta desiderent.

Cissos, Hedera.

Ea contrariis facultatibus constat. Habet enim quiddam astringentis substantiæ, quæ terrea & frigida existit: habétque nonnihil acris, quam calidam esse vel gustus comprobat: præterea si viridis sit, obtinet etiam quandam aqueam & tepidam. Viridia igitur folia in vino decocta, grandia vlcera glutinant, malignáque ad sanitatem reducunt. Igne factas exulcerationes cicatrice obfirmant: cum aceto decocta lienosis opitulantur. Flores autem quodammodo validiores sunt. Succus medicamen est errhinon: vetustas aurium fluxiones sanat, necnon vetera vlcera tum aurium, tum narium. Lachryma hederæ perimit lendes, pilísque nudat. Adeò quippe est calida, vt etiam obscurè adurat.

Clinopodium.

Calfacit simúlque siccat in tertio ordine, estque subtilium partium.

Clematis.

Huius folia acrem & adurentem obtinent facultatem, adeò vt lepras excorient. Fuerit itaque in quarti ordinis excalfacientium initio. Dicitur etiam Clematis illa herba, quam nonnulli polygonoidem appellant: quæ tantùm abest vt exulceret, vt profluuiis & dysenteriis cum vino pota auxilietur, mansáque dentium dolores mitiget, ac denique doloribus vteri in pessu admota sit vsui.

Cnicos.

Cnici semine duntaxat ad purgationes vtimur. Estque tertij ordinis excalfacientium, si quis foris eo vti volet.

Coccus cnidius, Granum gnidium.

Et ipsum quoque purgat, sed acris est, adurentísque facultatis.

Coccus baphicus, Granum tinctorium.

Astringentem simulque amaram possidet qualitatem. Vtraque sine morsu desiccat. Proinde ad ingentia vulnera congruit, & ad neruorum vulnerationes.

Coccymelea, Prunus.

Pruni fructus ventrem subducit, recens quidem plus, aridus minus. Minus tamen subductiua sunt Damascena pruna iis quæ ex Iberia aduehuntur. Quin & ipsæ arbores fructibus proportione respondent. Porrò quorum in germinibus astrictio quædam manifesta inesse apparet, iis decoctis phlegmonæ in columella aut tonsillis consistentes idoneè colluuntur. Iam verò agrestium fructus, euidenter est astrictorius, ventrémque sistit.

Colla, Gluten.

Gluten quod ad libros præparant ex simillagine & garo, emplasticæ, concoctoriæque facultatis existit.

Colocynthe, Cucurbita.

Humida & frigida est in secundo ordine. Quare succus eius rosaceo mistus, aurium dolori contracto ex phlegmone, est vtilis. Præterea restinguit sitim.

Colocynthis.

Gustu amara est, vehementerque purgatoria facultate prædita. Ipsius virentis succus tritus, ischiadicis prodest.

Comarus, Arbutus: cuius fructus Vnedo.

Fructus vnà cum arbore acerbus est. Est autem hic & infensus stomacho, & capitis dolorem concilians.

Commi Gummi.

Lachryma est concreta in truncis arborum ipsam producentium: estque exiccatoriæ & emplasticæ facultatis, asperitatibúsque medetur.

Conia, Lixiuium.

Omnium maximè abstersorium exiccatoriúmque est, quod ex cinere ficus & tithymalorum efficitur: feréque putrefacientis est facultatis.

Conyza.

Conyza & maior & minor adsimilis sunt tum temperaturæ, tum facultatis: gustu amaræ & acres. Luculenter autem excalfaciunt, siue quis folia cum teneris ramulis parti infricet, siue vbi oleo incoxerit, eo vtatur. Siquidem rigores per circuitum redeuntes, sanare tale oleum videtur. Consimilis quoque flores sunt facultatis. Quos quidem nonnulli ex vino propinant, ad educendos menses, atque pellendum fœtum. Est & tertiũ conyzæ genus in locis humidioribus nascens, vtrisque illis graueolentius & imbecillius. At primæ memoratæ calfaciunt & siccant in tertio ordine.

Coriannon, Corion, Coriandrum.

Hanc herbam refrigeratoriam esse Dioscorides prodidit, quòd mista pani aut polentæ, illitáque, erysipelas curet. Quanquam certè exactum aliquod erysipelas, quod vtique inflamatum est, & flauum, haud vnquàm à tali cataplasmate persanabitur: sed illud tantùm quod refrigeratum iam fuerit. Coriandrum itaque ex contrariis facultatibus constat, plurimum habens essentiæ amaræ, quæ tenuium partium est & terrena. Nec parum etiam aqueæ humiditatis obtinet, quæ tepentis est facultatis. His adiunctum est quoque astrictionis pauxillum. Quòd autem longè à refrigeratione absit coriandrum, hinc constat, quòd chœradas siue strumas, cum lomento discutiat: id quod nullum refrigerantium medicamentorum facere est aptum.

Coronopus.

Coronopodis radix cœliacis prodesse creditur manducata.

Costus.

Leuiculam planè amaram, plurimam autem acrem & calidam in se qualitatem simul & facultatem obtinet, adeò vt etiam exulceret. Quare in quibus excalfacere partem quamuis, aut ex alto

in

in ſuperficiem extrahere quippiam eſt opus, ad coſtum confugitur. Eadem de cauſa vrinas menſéſque prouocat: & ad rupta, conuulſa, & laterum dolores congruit. Porrò ob amaritudinem quæ illi ineſt, latos lumbricos enecat, maculáſque à ſole contractas exterit, illitus cum aqua aut melle. Ineſt item flatuoſa quædam illi temperiei humiditas, per quam & venerem excitat cum vino mulſo.

Cotyledon. Vmbilicus Veneris.

Cotyledon, Vmbilicus Veneris.

Humidam, ſubfrigidam, obſcurè aſtringentem ac leuiter amaram obtinet facultatem. Vnde refrigerat, repercutit, abſtergit, & diſcutit. Itaque phlegmonas eryſipelatodes, & eryſipelata phlegmonode perſanat: æſtuantique ventriculo commodiſſimum cataplaſma exiſtit.

Crania. Cornus.

Crania, Cornus.

Fructus eius admodum acerbus eſt, eſuſque aptus: proinde valenter aluum reſtringit, quemadmodum & meſpila. Folia quoque & germina peracerba ſunt guſtui, valentérque deſiccant. Itaque maxima vulnera glutinare poſſunt, potiſſimúmque durorum corporum.

Crambe. Braſſica eſculenta.

Crambe, Braſſica eſculenta.

Deſiccandi vim habet, tum eſa, tum foris impoſita: non tamen admodum acrem. Præterea & vulnera glutinat, & maligna vlcera ſanat, phlegmonáſque iam induratas, atque ægrè ſolubiles, necnon eryſipelata id genus, epinyctidáſque & herpetes curat. Habet quiddam etiam in ſe abſterſorium, quo lepras elicit. Porrò ſemen eius potum, amarum cùm ſit, lumbricos perimit. Eadem facultate ephelidas, lentes, & quæcunque modicam abſterſionem poſtulant, adiuuat. Cineres caulium braſſicæ deſiccant vſqueadeo, vt cauſticæ facultatis participes eſſe videantur. Quibus ſanè cùm adipe miſtis, contra inueteratos laterum dolores vtuntur. Sic namque valenter digerens pharmacum redditur.

Braſſica agreſtis.

Crambe agria, Braſſica agreſtis.

Calidior ſicciórque & amarior quàm domeſtica eſt: quamobrem nec citra noxam intra corpus ſumitur. Extergit autem & digerit quàm domeſtica etiam valentius.

Braſſica marina.

Crambe thalattia, Braſſica marina.

Non ſolùm aluum deiicit, ſubſalſa & ſubamara exiſtens, ſed etiam eſt ad externos corporis vſus idonea.

Crataogonos.

Crataogonos.

Fructus eius & acris guſtanti eſt, & vtenti frigidus, ſimilis milio.

Crethmon.

Crethmon.

Guſtantibus ſalſum eſt, cum paucula amaritudine: quamobrem vis eius eſt exiccatoria & abſterſoria.

Crithe. Hordeum.

Crithe, Hordeum.

Primi eſt ordinis in exiccando & refrigerando. Habet etiam abſterſionis pauxillum. Præſtat in cibo fabis, quòd flatuoſam naturam exuat. Quantumcunque enim fabas coxeris, flatuoſa ſemper illis natura remanet. Sunt quippe craſſioris eſſentiæ quàm hordeum, ob idque eo plus etiam alunt. At polenta multò plus hordeo deſiccat.

Crimnon.

Crimnon.

Plus nutrit quàm polenta, ſed ægrius concoquitur. Sorbitio quæ ex eo conficitur, ſi ex aqua fiat, leniter ventrem ſiſtit.

Crinon. Lilium.

Crinon, Lilium.

Lilij flos temperaturam miſtam obtinet, partim ex tenui, partim ex terrena eſſentia, partim ex aquea, eáque temperata. Quare quod ex eo conficitur oleum, digerendi, emolliendíque citra morſum facultatem ſortitur: vnde fit, vt vteri ſit duritiebus aptiſſimum. Porrò radix foliáque per ſe trita, deſiccant, abſtergunt, & digerunt moderatè. Proinde quoque ambuſtis competunt. Radicem ergo toſtam, ac dein roſaceo contritam, ambuſtis quoad obducatur cicatrix, imponunt: cùm ſit etiam vlcerum aliorum remedium. Emollit præterea vteros, menſéſque prouocat. Cæterùm cùm aut vitiligines, aut pſoram, aut lepram, aut achoras, aut aliquid id genus extergere volumus, commiſcemus illi aliquod aliorum medicaminũ validius extergentium, cuiuſmodi eſt mel. Impoſuimus verò etiam quandoque & foliorum ſuccum cum melle & aceto coctum. Erátque reſpectu vtriuſque portio ipſius ſucci quincupla. Atque ita conficiebatur inſigne medicamentum ad omnia vlcera, quæ exiccari abſq; morſu poſtulãt.

Crocodilium.

Crocodilion.

Crocodilij ſemen acre eſt, atque odoratum, vrinam menſéſque ciens: itaque facultatem habet calidam, digerentem, & exiccantem. Succus tum caulis, tum ſeminis, vt quæ ſimilis ſint facultatis nephriticos adiuuat. Radix pectoris exercationibus valenter conducit. Trahit verò etiam per nares ſanguinem.

Crocus.

Crocus.

Secundi quidem eſt ordinis excalfacientium, primi verò exiccantium. Proinde concoquendi quoque vim obtinet, adiuuante etiam ad id, quadam exigua aſtrictione.

Crommyon. Cæpa.

Crommyon, Cæpa.

Cæpa ex quarto eſt ordine excalfacientium. Eſſentia eius potius craſſarum eſt partium. Vnde etiam hæmorrhoidas aperit, tum appoſita, tum cum aceto inuncta. In ſole alphos abſtergit, tum alopeciis attrita pilos halcyonio citius reſtituit. Succus eius iis qui ſuffuſi ſunt, aut aciem oculorum obtuſam præ craſſitudine humorum habent, inunctus prodeſt. Ob huius temperaturam tota cæpa flatuoſa eſt, manducata. Itaque quæ temperie ſicciore ſunt, minus flatuum generant.

Cyamos. Faba.

Cyamos, Faba.

Mediocriter exiccat, refrigatátque. At caro eius paulùm quoque abſtergentis facultatis continet: ſicuti putamen nonnihil adſtringentis. Porrò vt edulium, flatulenta eſt, & coctu difficilis, ſi quid aliud: excreationibus ex pectore & pulmone idonea. Vt medicamentum verò, foris impoſita, deſiccat innoxiè. In podagricis ea ſæpenumero vſi ſumus ex aqua decocta, & ita adipi ſuillo admiſta. Ad neruorum tum contuſiones, tum vulnera, farinam eius cum oxymelite impoſuimus. Ad eos quos ex ictu iam occupauerat phlegmone, cum polenta. Sed & teſtium & vberum aptum eſt cataplaſma. Quo quidem & lac ipſum extinguitur, & puerorum pubes farina fabacea illita, plurimo tempore glabra permanet.

Cyclaminus. Rapum. Tuber terræ.

Cyclaminus. Rapum, Tuber terræ.

Abſtergit, incidit, ora venarum aperit, attrahit, & digerit. Succus eius hæmorrhoidas reſerat, violentérque ad ſeceſſum prouocat, in floccis appoſitus. Sic etiam facultatibus phymata, ſtrumas, aliáſque durities digerentibus commiſcetur: ac ſuffuſis cum melle illitus competit. Ad hæc per

oates eapurgat. Adeò vehemens eius faeultas eſt, vt abdomine illito, ſubducat aluum, & fœtum perimat. Tota autem radix ſucco imbecillior eſt, quanquam & ipſa vehemẽs ſatis. Nam & menſes ſiue epota, ſiue appoſita, euocat, & aurigini prodeſt. Modus eius bibendi eſt drachmarum triũ, ſiue cum melicrato, ſiue cum paſſo. Cutem detergit, ac cum alopecias, ephelidas, omniáque exanthemata curat: necnon auxilio eſt lieni indurato. Fructus etiam alterius cyclamini, quàm nõnulli cyſſanthemon nominant, cum vino pluribus diebus potus, ſanat lienem, vrinas mouens, atque aluum ſubducens. Locos quoque ettcit, atque aſthmaticis auxiliatur. Qualitas eius guſtui acris eſt & ſublenta.

Cyſſanthemon.

Cyminum, Cuminum.

Cyminum. Cuminum.

Cymini ſemen calfacit in tertio ordine: vrinam mouet, extinguitque flatus.

Cynosbatus, Sentis canis.

Cynosbatus. Sentis canis.

Huius fruticis fructus non ſegniter aſtrictorius eſt, folia verò mediocriter. Lanugo fructus, arteriam vitiat.

Cypariſſus, Cupreſſus.

Cypariſſus. Cupreſſus.

Cupreſſi folia, germina, pilulæ recentes & molles, magna vlcera glutinant in duris corporibus. Quæ reſiccandi vim habent abſque inſigni acrimonia aut calore. Tanta enim ei acrimonia ineſt, caliditáſque, quanta ſatis ſit deducendæ in altum acerbitati. Proinde in alto latentes in flaccidis putreſcentibuſque affectibus humiditates, innoxiè depaſcit & populatur. Sic enterocœlicos iuuat, exiccans, robúrque addens corporis partibus præ humiditate laxatis. Quidam ea vtuntur ad carbunculos, herpetéſque, polentæ miſcentes. Sunt qui ad eryſipelata vtantur.

Cyperus, Iuncus quadratus.

Cyperus. Iuncus quadratus.

Cyperi radices excalfaciunt pariter & ſiccant abſque mordacitate. Itaque vlceribus inueteratis mirificè proſunt. Habent etiam quippiam aſtringens: quapropter vlceribus item oris conueniunt. Quin & incidendi vim quampiam illis ineſſe teſtificandum eſt, qua & calculos exterunt, & vrinam menſéſque prouocant.

Cypros.

Cypros.

Huius arboris folia ſummáque germina habent in ſe quiddam digerens cum aquea ſubſtantia modice calida: habentque & aſtrictionem quandam ex terrena ſubſtantia frigida. Itaque eorum decocto quidam ambuſta fouent, necnon igneas phlegmonas, carbunculoſque. Nam abſque moleſtia ſiccant. Sed ſponte ortis in ore vlceribus commanſa folia commodiſſima ſunt.

Cytiſus.

Cytiſus.

Cytiſi folia digerendi facultatem obtinent, aqueæ & temperatæ miſtam, vt malua.

Conion, Cicuta.

Conion. Cicuta.

Quòd extremè ſanè refrigeret, omnes norunt.

Conos.

Conus. Strobilus. Cocalus.

Coni fructus, quem cocalum & ſtrobilum appellant, viridis totus, habet cum humiditate amaritudinem quampiam & acrimoniam. Proinde purulentis, & iis quibus facilè expuere eſt opus, accommodatur. Quod eſculentum eſt, nutrimentum eſt coctu difficile & validum. Vt medicamen autem aſperitati leniendæ congruit, ſi præmaceratus in aqua, omnem acrimoniam exuerit. Nam reliquum ſic minus mordax efficitur, in medio calidæ & frigidæ qualitatis conſiſtens, ex aquea & terrea miſtum ſubſtantia, minimum participans aëriæ.

Lagopus.

Lagopus.

Facultatis eſt deſiccantis, adeò vt fluxus alui probè exiccet.

Lathyris.

Lathyris. Eſula.

Et ſucco, & purgatoria vi tithymalum refert: niſi quòd ſemen appareat dulce, licet maximè ſit purgatorium.

Lampſane.

Lampſane.

Eſa quidem ſuccos prauos procreat. At illita, abſtergendi, digerendique nonnullam facultatem ſortitur.

Lapathum.

Lapathum. Oxylapathũ.

Digerit moderatè. At oxylapathum nonnihil etiam repercutit. Manifeſtè ipſorum ſemen aſtringit, ita vt dyſenterias & dyarrhœas perſanet.

Limonium.

Limonium.

Eius fructum, vtpote acerbum, ex vino exhibent cœliacis, dyſentericis, & hæmoptoicis. Iuuat & profluuium muliebre. Satis eſt oxybaphi menſura.

Lichen.

Lichen.

Lichenas curat, extergentem, modicéque refrigerantem, ac ſiccantem obtinens facultatem. Naſcitur enim in humidis roréque perfuſis ſaxis.

Leontopetalon.

Leontopetalon.

Radix eius digerendi facultatem, & exiccandi, calfaciendique in tertio ordine poſſidet.

Lepidium.

Lepidium.

Ex quarto eſt ordine excalfacientium, ſimile prorſus naſturtio, niſi quòd minus deſiccat.

Leucas.

Leucas.

Acrem poſſidet qualitatem exuperantem: temperaturam verò calidam, ſiccámque in tertio quodammodo ordine.

Leucacanthon.

Leucacanthon.

Huius radix amara eſt, ac proinde incidit, exiccátque in tertio ordine. Calfacit autem in primo.

Leucoion.

Leucoion.

Extergit, ac tenuium eſt partium: plus tamen flores, ac præcipuè qui ſunt ſicciores: hi quippe & oculorum craſſas cicatrices extenuant. Præterea menſes eorum decoctum mouet: ſecundas, & partum emortuum elicit, bibitúmque facit abortum, maximè amarum cùm ſit. Quòd ſi eius vires multa miſtione aquæ frangantur, erit contra phlegmonas, & difficilia vlcera, commodum medicamen. Semen etiam eiuſdem eſt facultatis, radicéſque ſimiliter, niſi quòd hæ ſunt craſſioris eſſentiæ, terreæque magis. Cum aceto tamen lienes induratos perſanant.

Leuce, Populus alba.

Leuce, Populus alba.

Ex aquea, tepida, & terrena extenuata eſſentia conflatur. Quamobrem & abſtergentis facultatis eſt particeps.

Libanotus, Thus.

Libanotus. Thus.

Excalfacit ſecundo ordine, deſiccat primo: habet quoque aſtrictionem puſillam. Cortex eius euidenter aſtringit, deſiccátque in ſecundo ordine. Eſt autem craſſiorum partium quàm thus, & minimum acrimoniæ poſſidet. Quare in hæmoptoicis, ſtomachicis, cœliacis, & dyſentericis eo vtimur. Ramus eius ſiccioris & calidioris eſt facultatis quàm ipſum thus, adeò vt ad tertium vſque exceſſum perueniat. Habet verò etiam & ab-

ſterſorium

ſterſorium quiddam. Vnde expurgare & implere oculorum vlcera poteſt.

Libanotides.

Libanotides.

Libanotides tres exiſtunt: vna ſterilis, duæ fructum ferentes. Omnes verò emollientis, digerentis, incidentis, & abſtergentis ſunt facultatis. Succus tum radicis, tum herbæ miſtus melli, obtuſam oculorum aciem ab humorum craſſitudine emendat. Decoctum eius, quod rorem marinum appellant, potum, regio morbo auxiliatur.

Lignys, Fuligo.

Lignys. Fuligo.

Fuligo omnis exiccatoria eſt, ob idque terrenæ eſſentiæ, habens quaſdam etiam ignis etii pulillas reliquias: ratione quarum tenuium eſt partium. Cæterùm quæ ſpaciatim in ea differentiæ ſunt, ex pro vſta materia eueniunt. Thuris fuligine vtimur ocularibus medicamentis permiſta, iis videlicet quæ ad oculos etiamnum phlegmone tentatos, & qui adhuc fluxione affliguntur, exulceratiue ſunt, accommodantur. Nam & illa expurgat, & carne implet. Terebinthinæ etiam myrrhæque fuligo moleſtia ca.et, non ſecus quam thuris. Sed ſtyracis quodammodo valentior eſt. Magis etiam picis liquidæ. Qua adhuc magis cedri. Porrò acrioribus vtuntur ad vitia ſuperciliorum vocata ptila, & eroſos angulos oculorum, & citra phlegmonem humidos.

Libyſticum.

Libyſticum.

Libyſtici radix & ſemen, ex genere excalfacientium ſunt, adeò vt & menſes cieant, & vrinas prouocent, flatúſque diſcutiant.

Linoſpermon, Lini ſemen.

Linoſpermon. Lini ſemen.

Flatuoſum eſt eſum, etiamſi frangatur. At calfacit quidem quodammodo in primo ordine, humiditatis & ſiccitatis in medio exiſtens.

Linozoſtis, Mercurialis.

Linozoſtis. Mercurialis.

Ea vtuntur omnes ad ſubductiones alui duntaxat. Quanquàm etiam admota, valenter digerit.

Lonchitis.

Lonchitis.

Radix eius, quæ ſemen gerit triangulare, vrinam ciet. Folia eius quæ ſcolopendriæ ſimilis eſt, viridia quidem, vulnera glutinant: ſicca autem, & cum aceto epota, lienes induratus perſanant.

Lycion.

Lycion.

Arbor eſt ſpinoſa, ex qua lycium fit, medicamen id liquidum, quo ad ſugillata, ſedis, oriſque phlegmonas, vlcerationes, herpetas, putredines, vlcera contumacia, aures pure fluentes, intertrigines, & paronychias vtuntur. Eſt enim facultatis exiccatoriæ, compoſitum ex diuerſi generis ſubſtantiis, altera quidem tenuium partium, digerente atque calida: altera terreſtri & frigida, ex qua aſtrictionem exiguam obtinet. Cæterùm digerit & ſiccat in ſecundo ordine: in calore autem mediis eſt proximum. Eſt porrò lycium Indicum ad omnia valentius.

Lyſimachios.

Lyſimachios.

Superantem aſtrictionem ſortitur, per quam omnes ſanguinis fluxus reprimit, tum pota, tum cataplaſmatis modo admota.

Lychnis.

Lychnis.

Semen eius calidum & ſiccum eſt, ſecundo, quodammodo, aut etiam tertio ordine.

Lotos herba.

Lotos herba. Trifolium.

Lotos domeſtica, quam trifolium nominant, vt mediocriter concoquendi, ſic etiam exiccandi vim poſſidet, in caliditatis frigiditatiſque coniugio media quodammodo exiſtens. Semen agreſtis loti, ſecundi eſt ordinis calfacientium: habétque nonnihil abſterſorium. Porrò Ægyptiæ loti ſemen etiam in panes fingitur.

Lotos arbor.

Lotos arbor.

Non ita multæ aſtrictoriæ qualitatis eſt particeps: ſed & tenuium partium eſt, & exiccatoria. Cuius ſiccæ ramenta profluuio muliebri, dyſenteriis, capillorum effluuio, cœliaciſque affectibus accommodantur, aut in vino, aut in aqua encocta.

Macer.

Macer.

Cortex eſt qui ex India aduehitur, guſtu multum acerbo, cum leuicula quadam acrimonia odorata. Conſtat autem ex miſta eſſentia, pleraque terrena frigida, paucula verò calida & tenuium partium. Itaque valenter deſiccat, aſtringitque ob idque cœliacis & dyſentericis medicamentis miſcetur, in tertio exiccantium conſiſtens ordine: in caloris frigoriſque diſcrimine, neutrum inſigniter præſtans.

Malabathrum.

Malabathrū.

Malabathri folium cum ſpica nardi ſimillimam obtinet facultatem.

Malache, Malua.

Malache. Malua.

Agreſtis quidem, digerentis paulolum & emollientis leniter eſt facultatis: hortenſis verò, quantò plus habet aqueæ humiditatis, tantò facultate imbecillior eſt. Fructus eius tantò validior eſt, quantò & ſiccior. Cæterum Althea omnium efficaciſſimè digerit.

Mandragora.

Mandragora.

Refrigerat tertio exceſſu. Nonnihil tamen pomis caloris atque humiditatis ineſt. Vnde ſoporem conciliant. Radicis cortex non tantùm refrigerat, ſed etiam ſiccat. Quod eo includitur, imbecillimum eſt.

Marathrum, Fœniculum.

Marathrum. Fœniculum.

Calfacit in tertio, deſiccat in ſecundo ordine: proinde lac gignit, auxiliatur ſuffuſis, menſéſque & vrinas promouet. Radix & ſemen hippomarathri, amplius quàm domeſtici ſiccant: quare & ventrem videntur ſiſtere. Poſſunt etiam & calculos frangere, curare icteriens, menſéſque & vrinas mouere: minimè tamen lac gignere.

Maſtiche.

Maſtiche.

Candida quidem & Chia, aſtringit ſimul emolliquc. Proinde ſtomachi, ventris, inteſtinorum, iecoriſque inflammationibus competit, vtputa ſecundo ordine excalfaciens & ſiccans. Nigra verò, quæ Ægyptia dicitur, magis deſiccat, minúſque aſtringit: quamobrem aptior eſt ad ea quæ validiorem digeſtionem per halitum poſtulant. Porrò oleum, quod præcipuè ex Chia conficitur, ſimilis eſt cum maſtiche facultatis.

Melanthium, Nigella.

Melanthium. Nigella.

Excalfacit & ſiccat in tertio ordine, eſtque amarum, atque tenuium partium. Quare catarrhos ſanat in linteo admotum, atque aſſiduè olfactum: flatus potum extinguit: lumbricos enecat, non eſum modò, ſed etiam foris applicitum: lepras, clauos, atque myrmecias exterit: orthopnœam iuuat, & menſes prouocat. In ſumma verò, vbi ſectione, exterſione, deſiccatione, excalfactione eſt opus, præſtantiſſimum id remedium exiſtit.

Meliloton.

Melilotum.

Quiddam habet aſtringens, digerit tamen, concoquitque. Copioſior enim in eo eſt ſubſtantia calida quàm frigida.

Mel.

Mel.

Mel.

Deſiccat excalfacítque ſecundo ordine: ac detergentem facultatem obtinet. Porrò coctum, minus acre abſterſoriúmque redditur. Itaque ad ſinuoſorum vlcerum glutinationem eo vtuntur. Cæterùm quod mel eſt amarum, miſtæ facultatis exiſtit. At Sacchаro, quod ex India & Felici Arabia conuehitur, concreſcit in calamis, éſtque mellis ſpecies, minus certè noſtrate dulcius, ſed ſimiles ei vires obtinens, quod ad abſtergendum, deſiccandum, & digerendum pertinet. Quatenus verò nec inimicum ventriculo eſt, vt noſtras, nec ſitim adferens, eatenus ab illo ſubſtantia differt.

Saccharum.

Meliſſophyllon, Citrago.

Meliſſophyllon. Citrago.

Marrubio ſimilis eſt facultate, ſed plurimum ab eo vincitur. Quamobrem nec vtitur eo quiſpiam, cùm larga marrobij copia ſuppetat.

Meſpilum, Tricoccon, quòd tria grana gerat.

Meſpilum. Tricoccon.

Fructus eius admodum eſt acerbus, viaque edi poſſit, ventrem extremè coërcens. Quin & in germinibus & foliis acerba hæc qualitas non parua reperitur.

Medion, Trifolium odoratum.

Medion. Trifolium odoratum.

Radix quidem eius auſtera eſt, omnéſque fluxiones cohibet. At ſemen tantum abeſt vt id moliatur, vt etiam menſes cieat: nimirum tenuium partium cùm ſit, & facultate incidendi præditum.

Mecon, Papauer.

Mecon. Papauer.

Cùm quatuor eius inſignes ſpecies ſint, facultas omnium exiſtit refrigeratoria. Cæterùm satiui ſemen, mediocriter ſomnum conciliat, viſu candidum: proinde pani ipſum inſpergunt, ac melle maceratum eſitant. At ex ſylueſtribus, eius quod rhœas dicitur, quia flos ipſius celeriter defluit, ſemen validius refrigerat: itaque nequaquam eo quis innoxiè ſolo vti poſſit. Illius verò quod calicem incidentem ſuſtinet, atrum exiſtit ſemen, medicamentoſúmque atque impensè refrigerans. Quod autem longiorem emittit calicem, medicatiſſimum omnium eſt, admodúmque refrigerans, idque omnibus partibus ſuis. Adeò quippe refrigerat, vt ſtuporem ac mortem etiam inducat. Eſt enim ex quarto & vltimo refrigerantium ordine.

Rhœas.

Mecon ceratitis. Papauer cornutum.

Papauer cornutum.

Vim habet incidendi extergendíque. Itaque radix eius in aqua ad dimidium decocta, hepaticos affectus adiuuat. Folia & flores ſordidis & contumacibus vlceribus proſunt. Sed ea reiicere oportet vlceribus iam repurgatis: alioqui ſanam carnem exedent.

Mecon Heracleia, Papauer Herculeum.

Papauer Herculeum.

Semen habet pituitam expurgans.

Melea, Mâlus.

Melea. Mâlus.

Mâlus non omnis eiuſdem naturæ eſt, ſicuti nec eiuſdem fructus. Succi ſiquidem, corticea, foliáque arborum, etiam inter ſe diſſident. Itaque ſi acidiora auſterioráque ſint, illis vulnera glutinare poſſis, tum in phlegmonarum initio repercutere influxum, ac ventriculum exolutum & languidum roborare: at aquoſioribus, mediocres phlegmonas incipientes & gliſcentes remittere. Quòd autem plurima pomis omnibus recrementitia frigidáque inſit humiditas, hinc liquet, quòd nullus eorum ſuccus ſeruari poſſit: verum aceſcant corrumpantúrque vniuerſi. Solus enim cydoniorum & ſtruthorum (quæ propter aſtrictionem vehementem, cætera minus ſunt humida) ſuccus coctus cum melle durare poteſt: per ſe autem minimè.

Succi qui ſeruari poſſint, & quomodo.

Melea Perſice, Perſica mâlus.

Perſica mâlus.

In germinibus & foliis vincentem habet qualitatem amaram. Proinde folia eius trita, & ſuper vmbilicum poſita, lumbricos enecant: éſtque digerens medicamen. Fructus humidior eſt, & temperie frigidior.

Melea armenice, Mâlus Armenica.

Mâlus Armenica.

Fructus humidior frigidiórque eſt, vtronque ſecundo quodammodo exceſſu.

Melea Medice, Mâlus Medica, Citrium.

Mâlus Medica.

Quod in fructo ſemen amplectitur, tertij eſt ordinis reſiccantium atque refrigerantium. Cortex deſiccat quidem ex exceſſu ſecundo, non tamen frigidus eſt, ſed temperatus, aut paulò infrà. Caro eius pariter craſſi ſucci eſt, & pituitoſa, frigidáque. Semen amarum eſt, digeretéque & exiccare potens, ſecundo quodammodo ordine à temperatis recedens. Folia exiccandi & digerendi vim obtinent.

Meum.

Meum.

Radices eius ſunt calidæ tertio exceſſu, in ſecundo ſiccæ. Proinde vrinas menſéſque mouent. Quòd ſi liberalius ſumantur, capiti dolorem conciliant.

Milax tracheia, Milax aſpera.

Milax aſpera.

Variis clauiculis ſuis arboribus circunuoluitur. Folia eius & acria guſtanti, & vtenti calida exiſtunt.

Milax læuis.

Milax læuis.

Quodammodo iam dictæ ſimiles vires obtinet.

Morea, Morus.

Morus.

Mori fructus maturus quidem aluum ſubducit: immaturus verò, vbi aruerit, reſtringit admodum. Quare ad fluentes affectus eſt commodus. At maturorum ſuccus, propter aſtrictionem quam habet, ad ſtomatica medicamenta eſt vtilis. In radicis cortice purgatoria vis cum quadam amaritudine exuperat, ita vt latos vermes enecet.

Myagros.

Myagros.

Oleum quod ex ſemine ipſius funditur, emplaſticam facultatem obtinet.

Mycetes, Fungus.

Mycetes. Fungus.

Frigida humidaque admodum planta eſt, quare proxime ad enecantem facultatem accedit. Et ſanè inter eos ſunt qui interficiant, maximè qui ex natura miſtam habent qualitatem putrilaginoſam.

Myle.

Myle.

Radix eius contrahentis eſt facultatis: quam cum farina lolij apertam vuluam ſanare ait Dioſc.

Myoſotis, Auricula muris.

Myoſotis.

Deſiccat ſecundo ordine, cæterum nullam euidentem caliditatem ſortitur.

Myrice, Tamarix.

Myrice. Tamarix.

Abſtergit & incidentis eſt facultatis, abſque perſpicua deſiccatione. Habet verò etiam aſtrictionem nonnullam. Igitur cum aceto decocta prodeſt lieni indurato. Sanat etiam dentium dolores.

res. Fructus & cortex non paucam possident astrictionem. At cinis myricæ, admodum desiccatoriæ facultatis est, plurimam habens abstergendi vim, astringendi pauxillam.

Myrophyllon.

Adeò exiccat, vt vulnera glutinet.

Myrrhis.

Radix eius est odorata & dulcis, mensésque mouet, necnon thoracem atque pulmones purgat. Calfacit itaque secundo ordine, cum partium tenuitate.

Myrrhine, Myrtus.

In hac planta vincit terreum & frigidum. Habet tamen aliquid tenue & calidum. Quare valenter desiccat. Porrò quod ramis & trunco adnascitur tuberosum, quantò siccius cæteris partibus est, tantò desiccat & astringit vehementius. Folia item arida viridibus plus desiccant. Itaque omnes partes eius restringunt, tum foris imposita, tum intrò assumpta.

Moly, Ruta syluestris.

Radicem habet nigram, & florem lacteum. Vis eius tenuium partium est, & calida tertio ordine: vnde crassos humores desiccat, digeritque & vrinam mouet.

GALENI PERGAMENI
De simplicium medicamentorum facultatibus.

LIBER OCTAVVS.

Nardu stachys, Spica nardi.

CAlfacit excessu tertio, desiccat secundo completo. Constat ex astringenti, acri, & leuiter amara substantia. Quare radix iecori & ventriculo conuenit, & pota, & admota extrinsecus. Vrinam ciet: morsus stomachi sanat: ventris, capitis, & thoracis fluxiones desiccat. Valentior tamen est Indica, quæ nigrior quàm Syriaca existit.

Nardus Celtica, hoc est, Gallica.

Ad omnia est imbecillior dictis, præterquàm ad prouocandam vrinam. Nam calidior illis est, sed minus astringit.

Nardus orea, hoc est, montana.

Plurima in Cilicia nascitur, sed prædictis infirmior.

Nartex, Ferula.

Semen eius calfacit & tenuat. Medulla autem astrictionis est particeps. Vnde hæmoptoicis & cœliacis conuenit.

Napy.

Calfacit desiccatque ordine quarto.

Narcissus.

Eius radix desiccat adeò, vt vel maxima tendonum vulnera glutinet. Habet verò quiddam abstersorium & attractorium.

Neuras, Poterium.

Desiccat citra morsum, adeò vt incisos neruos glutinare credatur, ac præcipuè radices eius.

Nerium, Rhododaphne.

Foris quidem illitus is frutex, digerendi vim obtinet. At si intra corpus sumatur, virulentus homini & plerisque pecudibus est.

Nymphæa.

Tum radix eius, tum semen, desiccandi citra morsum vim habet. Itaque ventris profluuia, semenque immodice profluens sistit. At cuius est candida radix, ea & muliebri medetur profluuio, ex vino nigro & austero epota. Vtraque autem abstergendi quandam vim possidet. Quare maceratæ quidem aqua, sanant alphos: liquida verò pice, alopecias. Ad hæc tamen aptior est ea, cuius radix est nigra.

Xanthion.

Semen eius digerendi vim obtinet.

Xyris.

Tenuium partium, attractoriæ, digerendi & desiccandi facultatis est, cùm radix, tum multò magis fructus: qui quidem & vrinam ciet, & lienes induratos sanare potest.

Xyphion, Gladiolus.

Xyphij radix, maxime altera quæ superior est, attrahit, digerit, desiccat.

Oë, Sorbus.

Astringentem vim obtinet, at multò quàm mespilus imbecilliorem. Proinde fructus eius gustu iucundus est, minúsque ventrem quam mespilus constringens.

Oenos, Vinum.

Ex secundo est ordine calfacientium: sed quod admodum vetus est, ex tertio: sicuti mustum ex primo. Caliditati proportione respondet siccitas.

Olynthi, Grossi.

Acrem facultatem sortiuntur. Cocti itaque duros tumores discutiunt: crudi myrmecias & thymos eiiciunt.

Olostium.

Desiccandi vim obtinet cum astrictione: ideóque propinatur ad rupta.

Olyra.

Mediam tritici & hordei naturam possidet, tam vt nutrimentum, quàm vt medicamentum.

Onagron.

Huius radix arefacta vinosum quiddam redolet, maximéque ad vini facultatem accedit.

Onosma.

Acri & amara substantia constat. Cuius folia in vino pota, fœtum extinguere expelleréque creduntur.

Onobrichis.

Rarefaciendi digerendíque vim obtinet. Proinde folia eius virentis illita, phymata digerunt: arefacta verò, & cum vino pota, stranguria sanant: sudorésque eliciunt, cum oleo inuncta.

Ononis.

Radix eius calfacit quodammodo in tertio ordine, abstergítque & nonnihil incidit. Itaque non tantùm vrinas prouocat, sed & lapides frangit, & crustas detrahit. Præterea ad dolores dentium, oxycrato in quo fuerit colluuntur.

Oxos, Acetum.

Ex frigida calidáque substantia constat: vtraque tamen tenuium partium. Verùm calidam frigida exuperat. Desiccat porrò in tertio gradu.

Oxyacanthos.

Vt specie, sic facultate hæc arbor piro syluestri est similis. Cæterùm piri syluestris fructus, prorsus * acerbus est: oxyacanthes verò, & tenuium est partium, & nonnihil incisorium fortitur: estque rubeus & rarus. Qui quidem affectus omnes fluxionum cohibet.

Opos.

Opos, Succus.

Opos. Succus.

Cyrenaicus quidem reliquos omnes caliditate & tenuitate exuperat: ideóque omnium maximè per halitum digerit. Quanquam ſanè & cæteri admodum calidi ſint, & ſpiritnoſi. Porrò licet complures etiam ſint alij ſuccl, qui effluunt, inciſa radice: ob excellentiam tamen hic dicimr Cyrenaicus, & Medicus, & Syriacus.

Origanum.

Origanum.

Heracleotica quidem efficacior eſt onitide: agreſtis tamen eſt valentior vtraque. Omnes verò incidendi extenuandi, calfaciendi, & exiccandi obtinent facultatem, in tertio nimirum exceſſu. At Tragoriganus etiam quippiam aſtringit.

Tragoriganus

Orobus, Eruum.

Orobus. Eruum.

Deſiccat quidem exceſſu ſecundo intenſo, calfacit verò ptimo. Porrò quatenus amaritatis eſt particeps, eatenus inridit, extergit, atque obſtructiones expedit. Cæterùm ſi ſumatur copioſè ſanguinem per vrinas euocat.

Orobanche, Eruangina.

Orobanche. Eruangina.

Siccæ frigidæque temperaturæ eſt, in ptimo otdine.

Oryza.

Oriza.

Habet aſtrictorium quippiam, quare mediocriter aluum ſiſtit.

Orchis, Teſticulus canis.

Orchis. Teſticulus canis.

Radici eius bulboſæ & geminæ, vis ineſt humida & calida, guſtantibuſque dulciuſcula. Cæterùm maior radix multam habere videtur humiditatem excrementitiam. & flatulentam: quapropter epota venerem excitat. Minor verò, cùm ad calidius & ſiccius vergat, tantum abeſt vt ad coitum ſtimulet, vt etiam cohibeat, & reprimat. Eduntur bulborum more, toſtæ.

Orchis Serapias.

Orchis Serapias.

Siccat vltra ptimum exceſſum. Quare non ita eſt ad venerem commodus. Oedemata illitus diſcutit. Vlcera ſordida expurgat. Herpetes ſanat. Siccatus multò amplius deſiccat. Nam putreſcentia contumaciáque reſtituit vlcera, & ſubaſtringens cùm ſit, ventrem ſiſtit ex vino potus.

Oſirus.

Oſiris.

Amara eſt, & aperiendi vim obtinet. Quare iecur obſtructum adiuuat.

Pancratium.

Pancratium.

Radix huius, ſcillæ ſimilem guſtum refert, & vires, multò tamen imbecilliores. Ea itaque pro ſcilla, vbi hæc non adeſt, vtuntur,

Paliurus.

Paliurus.

Folia eius & radix adeò perſpicuè aſtringunt, vt fluxum ventris cohibeant: adeóque digerunt, vt miniora phymata curent. At fructus, tantam incidendi vim poſſidet, vt calculos veſicæ comminuat, & pectoris pulmoniſque exereationibus auxilietur.

Papyrus.

Papyrus.

Oxycrato vinóve macerata, recentia vlcera glutinat, maximè in circulum circumpoſita, vt materia ſanantia medicamina excipiens. At vbi vſta fuerit, medicamen exiccatorium exiſtit, vt chartæ combuſtæ cinis. * Hoc tamen cinis papyri eſt infirmior.

Chartæ cinis.

Panax Heraclium.

Panax Heraclium. Opopanax.

Ex hoc conficitur opopanax, radicibus & caulibus eius inciſis. Porrò opopanax ipſum tum mollit, tum digerit. At calfacit quidem in tertio ordine, in ſecundo autem ſiccat. Cortex radicis excalfacit etiam & ſiccat, minus tamen quàm ſuccus. Cæterùm abſtergendi nonnullam facultatem ſortitur. Quare eo vtimur & ad nuda oſſium, & ad vlcera contumacia. Sufficienter ſiquidem quæ talia ſunt, carnem procreant. Fructus calidus eſt & ipſe, ac menſibus mouendis accommodus.

Panaces Aſclepium.

Panaces Aſclepium.

Minus eſt calidum ſupradicto panace. Quare floribus eius & ſemine melli mistis, ad vlcera, phymata, & phagedænas vtuntur.

Panax Chironium.

Panax Chironium.

Prædicto ſimilem facultatem obtinet.

Paronychia.

Paronychia.

Paronychias & fauos ſanat, digeritque ea quæ diſcuti poſtulant. Calfacit enim & deſiccat in tertio ordine, eſtque tenuium partium, & ſine mordacitate.

Pentaphyllum.

Pentaphyllum.

Radix eius deſiccat vehementer, nimirum in tertio ordine, citra mordicationem tamen. Minimum ſiquidem habet cùm acrimoniæ, tum conſpicuæ caliditatis.

Peplos.

Peplos.

Succum habet ſimilem tithymalis, cùm in aliis, tum quia purgat ceu illi.

Peplium.

Peplium.

Etiam fruticulus hic ſuccum habet vt tithymali, validúmque, non tamen admodum vtilem. Radix eius videtur ſuperuacanea. Semen vtile eſt, & flatulentum, pepli ſemini ſimiliter purgans.

Peperi, Piper.

Peperi. Piperis differentiæ.

Piperis radix vires coſto ſimiles obtinet. Fructus nuper germinantis, longum exiſtit piper: quare matuto eſt humidius. At fructus qui veluti omphax eſt, piper album eſt, nigro quidem acrius. Nam illud iam veluti ſuperaſſatum videtur. Vtrunque tamen valenter & calfacit, & deſiccat.

Perſea.

Perſea.

Perſeæ folia modicè aſtringunt, ita vt nonnunquàm ſiſtere queant ſanguinem erumpentem.

Periclymenos, Volucrum maius.

Periclymenos. Volucrum maius.

Fructus eius & folia adeò vehementer incidunt & calfaciunt, vt ſi diutius bibantur, vrinam ſanguinolentam efficiant: principiò tantùm vrinam mouentia. Foris cum oleo illita etiam excalfaciunt. Iuuant & lienoſos, & difficulter ſpirantes. Competens menſura eſt drachmæ vnius cum vino. Deſiccat etiam ſemen, & (vt quidam tradunt) ſi liberalius bibatur, ſterilitatem inducit.

Periſtereon.

Periſtereon.

Vim habet hactenus deſiccantem, vt & vulnera glutinet.

Petaſites.

Petaſites.

Ex tertio eſt ordine deſiccantium, quamobrem ad cacoëthe & phagedænica vlcera eam adhibēt.

Petroſelinum.

Petroſelinum.

Eius ſemen eſt guſtu acre, cum amaritudine. Sic & in operibus calidum, vnà cum incidendi effectu. Hinc menſes & vrinas affatim prouocat, flatúſque diſcutit. Calfacit itaque & ſiccat in tertio ordine. Tota herba ſimilem, ſed imbecilliorem poſſidet facultatem.

Peucedanum.

Peucedanum.

Succus eius admodum excalfacit & digerit, eſtque tenuium & incidentium partium. Quare omnibus neruorum affectibus creditur opitulari: tū morbis in pulmone & thorace, ex craſſitudine

humorum

humorum ortis. * Nec verò intra corpus sumptus duntaxat, sed olfactu etiam prodest. Ad hæc sæpe foratorum dentium dolores, cauitati impositus, protinus mitigauit. Quinetiam induratos lienes iuuat. Ad quæ omnia, licet etiam vti radice, quæ & squamas celerrimè ab ossibus detrahit, & arida illita vlceribus contumacibus remedium est optimum: minus quidem quam succus excalfaciens, nempe in secundo ordine iam completo, desiccans verò in tertio incipiente.

Peganon, Ruta.

Peganon. Ruta.

Agrestis quidem in quarto ordine excalfacit, domestica verò in tertio. Est autem non solùm gustu acri, sed & amaro. Ex quo sanè digerere, incideréque crassos & lentos humores potest, atque mouere vrinas. Quin & tenuium est partium, flatúsque extinguit. Quare ad inflationes competit, ac veneris appetentiam inhibet: digeritque atque exiccat strenuè.

Pissa, Pix.

Pissa. Pix.

Sicca quidem siccat & calfacit secundo ordine. At plus siccare valet quàm calfacere. Humida verò contrà, plus calfacit quam siccat: habétque partium tenuitatem nonnullam, qua asthmaticos & purulentos adiuuat. Satis est autem cyathi linxisse mensuram melli mistæ. Abstergendi etiam, concoquendi, digerendique quandam vim babent, veluti in gustu leuem amaritatem & acrimoniam. Sic leprosos vngues eximunt mistæ cum cera, lichenásque detergunt. Coquunt item duros & crudos tumores, cataplasmatis inditæ. Atque ad ea omnia, humida valentior est: arida verò glutinandis vulneribus aptior.

Pisselaon.

Pisselaon.

Ex humida pice efficitur, genere quidem ei simile, sed essentiæ tenuioris.

Pistacium.

Pistacium.

Fructus eius quodammodo tenuioris essentiæ est, subamarum quid & odoratum retinens. Obstructiones itaque omnium viscerum aperit, sed præcipuè iecinoris.

Pityides, Picearum fructus.

Pityides. Picearum fructus.

Astringit, simúlque acris est, cum amaritudine quadam. Vnde thoracis pulmonisque expuitionibus confert.

Pitys, Picea.

Pitys. Picea.

Piceæ cortex vincentem facultatem astrictoriam sortitur, sic vt intertrigines sanet, ventrémque potus sistat. Sed & ambusta cicatrice includit. Tedæ cortex illi adsimilis est, viribus tamen moderatioribus. Vtriusque arboris folia glutinant vlcera. In coni foliis & cortice validior facultas est, adeò vt cum molestia mordicet. Fuligo quæ ex dictis colligitur, ad pilos superciliorum est commoda, itemque ad angulos oculorum erosos, lippientes, & lachrymantes.

Tedæ cortex.

Pityusa.

Pityusa.

Viribus est similis tithymalo, succúmque sortitur similem, & similiter purgat.

Platanus.

Platanus.

Humidioris frigidiorísque est essentiæ, non ita multò quàm symmetra. Proinde folia viridia trita & illita, non obscurè nascentes phlegmonas adiuuant. Cortex & pilulæ magis desiccantem vim obtinent: vt ille quidem in aceto coctus ad dentium adhibeatur dolores: pilulæ verò cum adipe, ad vlcera ambusta. Vitandus est puluis foliis arboris insidens. Alioqui si attrahatur spiritu, arteriam offendit, valenter siccans, exasperansque. Necnon vocem lædit, sicuti & auditum & visum, si in oculos aut aures inciderit.

Polygonon, Centinodia.

Polygonon. Centinodia.

Vti astrictionis est particeps, ita in eo frigidum, aqueum vincit: vt secundo excessu refrigeret, aut etiam initio tertij. Itaque æstuanti ventriculo, erysipelati, atque calidis phlegmonis, si illinatur frigidum, auxiliatur. Sistit præterea vniuersas fluxiones: qua ratione videtur exiccatorium. Quare ad herpetas, vlceraque, bonum remedium est. Quinetiam cruenta vulnera glutinat, auriúmque puri & vlceribus confert. Stillicidio & stranguria affectis exhibitum, vrinam mouet, vt Dioscorides ait. Fœminæ ad omnia mas præstat.

Polygalon.

Polygalon.

Eius folia modicè astringunt, videntúrque si bibantur, lac generare. Itaque superauerit in eo calidum humidumque.

Polygonatum.

Polygonatum.

Astrictionis pariter & acrimoniæ habet quippiam, cum fastidiosa quadam amaritudine. Quare non vsqueadeo est vescum. Sunt qui radicem eius illinant vulneribus. Alij eo næuos in facie detergunt.

Polemonium.

Polemonium.

Tenuium partium est, & desiccandi vim obtinet. Vnde quidam radicem eius cum vino ad ischiadas, dysenteriam, lienémque induratum propinant.

Polium.

Polium.

Amarum est ac modicè acre. Obstructione itaque omnia viscera liberat, vrinámque & menses promouet. At viride magna etiam vulnera glutinat, & maximè species eius fruticosa. Aridum sanat rebellia vlcera, præcipuè quod minus est.

Polium minus.

Poliũ minus.

Acrius & amarius est hoc quàm maius, adeò vt ex tertio sit ordine desiccantium: ex secundo autem completo calfacientium.

Polycnemon.

Polycnemon.

Desiccat & calfacit secundo excessu: itaque & ipsum vulnera glutinat.

Potamogeiton.

Potamogeitõ.

Astringit & refrigerat similiter polygono, sed essentia eius crassior quàm polygoni est.

Polypodium.

Polypodium.

Dulcem simul & austeram vincentem obtinet qualitatem, vt facultatis sit citra morsum admodum exiccantis.

Prasium, Marrubium.

Prasium. Marrubium.

Prasium amarum cùm sit, iecur ac lienem liberat obstructione, thoracem & pulmonem expurgat, ac menses promouet. Sed illitum etiam detergit & digerit. Calfacit itaque secundo excessu completo: siccat autem tertio ineunte, aut completo. Succo eius ad aciem oculorum claritatem vtuntur cum melle: per narésque auriginem purgat, ipsúmque ad inueteratos aurium dolores adhibent.

Propolis.

Propolis.

Modicè quidem extergit, cæterum validè trahit. Est enim essentia tenui. Excalfacit porrò ordine secundo completo, aut certè incipiente tertio.

Ptarmice.

Ptarmice.

Flores eius ciendæ sternutationis vim obtinent. Sugillata & cæteras ecchymoses digerit. Viridis porrò calfacit secundo ordine, tertio autem siccat.

Ptelea, Vlmus.

Ptelea. Vlmus.

Vlmi foliis quandoque recens vulnus conglutinauimus, confidentes astringentem simul & abstergentem inesse eis facultatem. Cæterùm cortex magis amarus est, astrictoriusque magis. Itaque cum aceto & lepras sanat. Quòd si viridis circumligetur vulneribus, ea glutinare potest. Radices etiam eandem vim obtinent. Quarum decocto sunt qui perfundant fracturas, quæ callo obduci desiderant.

Pteris, Filix.

Pteris. Filix.

Radix eius latum lumbricum perimit, si in melicrato pondere drachmarum quatuor bibatur. Quare ipsum partum vatum necare, mortuum autem expellere, non est mirum. Siquidem amara exstit, paulumque astrictionis obtinet. Vnde validè vlcera desiccat, citra morsum tamen. Similem ei vim habet Thelypteris.

Pycnocomum.

Pycnocomũ.

Radix, fructus, & folia eius, digerendi attrahendíque obtinent facultatem: acria nimirùm cùm sint. Folia eius phymata furunculósque discutiunt. Fructus valentior est: nam & palos, & tela infixa, ad extimam cutem elicit. Radix ad supradicta est infirmior, cæterùm flauam bilam expurgat. *

Pyrethrum.

Pyrethrum.

Radix eius causticam possidet facultatem, qua dentes refrigeratos mitigat. Porrò ad rigores ante periodum cum oleo confricatur: stupidósque & resolutos adiuuat.

Pyros, Triticum.

Pyros. Triticum.

Foris impositum, primi est ordinis calfacientium: * cæterùm nec siccare, nec humectare manifestò potest. Habet verò etiam quiddam lentoris, obstruentisque naturæ. Quod ex eo amylum conficitur, ipso est tum frigidius, tum siccius. Quod ex pane fit cataplasma, magis digerit, quàm quod ex tritico, salis & fermenti ratione. Fermentum quippe vim attrahendi habet, digerendique, quæ in alto resident.

Rhamnus.

Rhamnus.

Desiccat & digerit excessu secundo. Refrigerat in primo completo, aut secundo incipiente. Proinde herpetes sanat, & erysipelata non magnopere calida.

Rhaphanis, Radicula.

Rhaphanis. Radicula.

Excalfacit excessu tertio, desiccat verò secundo. Agrestis in vtroque efficacior est. Semen etiam efficacius est planta. Ei enim inest digerendi facultas.

Rheum, Rha.

Rheum. Rha.

Quiddam habet terrestre frigidum, cui indicio est astrictio: adiuncta est illi tamen quædam caliditas. Siquidem si mandatur plusculum, subacre conspicitur. Est etiam aëriæ cuiusdam substantiæ subtilis particeps: quod indicat laxitas, leuitásque. Quare conuulsis, ruptis, orthopnœæque prodest. Sic quoque liuentia & licheuas cum aceto illitum persanat. Astrictionis ratione, sanguinem exspuentibus, cœliacis, & dysentericis confert.

Rhetina, Resinæ.

Rhetinæ. Resinæ. Mastiche.

Resinæ omnes desiccant & excalfaciunt. Lentiscinæ tamen (quam vocant mastichen) primæ debentur partes. Nam præterquàm quòd paucula ei inest astrictio, qua stomachi, ventrisque & iecoris imbecillitatibus, phlegmonisque etiam accommodatur, desiccat insuper citra mordacitatem. Minimum enim acris est, & maximè tenuium partium. Inter cæteras præfertur terebinthina, manifestam quidem, non tamen similiter atque mastiche, astrictionem possidens. Verum adiunctam habet quandam amaritudinem, per quam magis quam mastiche digerit. Per eandem vsqueadeo abstergit, vt psoras sanet. Quinetiam quæ in profundo resident, magis cæteris extrahit, ob maiorem tenuitatem partium. Attamen pinea, & hac etiam magis strobilina, acriores ea sunt, sed non magis tamen digerunt, attrahúntve. Media inter has sunt picea & abietina. Habet porrò & emolliens quiddam terebinthina. Secundum locum habet in emolliendo lentiscina sicuti cyparissina in ipsa acrimonia.

Terebinthina.

Rhodos, Rosa.

Rhodon. Rosa.

Ex aquea substantia calida, duabus aliis qualitatibus mista, astringenti videlicet & amaræ, composita est. Flos tamen magis, quam ipsa rosa, est astringens: ac proinde etiam exiccatorius est.

Rhodia rhiza, Radix rhodia.

Radix Rhodia.

Tenuium partium & digerentis est facultatis. In calfaciendo verò secundi ordinis est censenda, aut certè tertij incipientis.

Rhododaphne.

Rhododaphne.

Tota sua essentia venenum est & homini & plerisque pecoribus. Porrò calfacit excessu tertio: primo autem desiccat.

Rhœa, Malum granatum, siue punicum

Rhoa. Malum granatum, punicum.

Omne malum granatum astringentem qualitatem sortitur: non tamen in omnibus ea exuperat. Nam inter ea quædam sunt acida, quædam plus dulcia quàm austera. Pro ratione quarum qualitatum vincentium, suos vsus præstant. Porrò acini astringentiores, & exiccantiores sunt succo. Sicuti & his putamina, quæ sidia dicuntur. Adsimilem illis vim habent flores qui cytini dicuntur.

Rhus, Sumach.

Rhus. Sumach.

Ad desiccandum & astringendum coriarij hac planta fruticosa vtuntur. Medicis in vsu sunt fructus eius & succus, austeræ admodum qualitatis. Exiccat itaque in tertio ordine, refrigerat verò in secundo.

Rhypos, Sordes.

Rhypos. Sordes.

* Sordes quæ à gymnasiorum statuis æreis abraditur, digerendi emolliendique vim obtinet: quæ autem ab iis qui in palæstra exercentur, quantum accepit pulueris, tantum ab ea est diuersa. atque hanc sordem πάτον Græci nominant. Prior igitur, quæ ob contractam æruginem, acrior etiam existit, cruda phymata digerit. Secunda autem, optimum est phlegmones mamillarum remedium. Constat enim ex puluere repercutiente, oleo emolliente, ac denique sudore & sordibus digerentibus.

Sagapenum.

Sagapenum.

Liquor est calidus & tenuium partium, sicuti & alii liquores. Sed abstersionem quandam obtinet, qua oculorum cicatrices expurgat, extenuátque. Suffusionibus etiam & hebetudinibus oculorum, quæ à crassitie humorum proueniunt, non malum est medicamen. At planta ex qua prouenit, ferulæ assimilis, imbecilla est & inutilis.

Sampsychon, Maiorana.

Sampsychon. Maiorana.

Tenuium partium & digerentis est facultatis: desiccat enim & calfacit ordine tertio.

Saproter ξύλων, Caries lignorum.

* Caries eorum præcipuè lignorum quæ partici- pia sunt astrictionis & abstersionis, vt vlmus, expurgat, implétque vlcera humida.

Sarcocola.

Mistam vim habet ex emplastica quadam substantia, & paucula amara. Itaque citra morsum desiccat, ac proinde glutinare vlcera valet.

Satyrion, Triphyllon.

Humidum calidúmque est temperie; ob idque dulce. Recrementitiam tamen & flatuosam humiditatem possidet. Quocirca ad venerem incitat.

Selinon, Apium.

Adeò calidum est, vt & vrinam & menses cieat. Flatus quoque digerit, & magis semen quàm herba. Oreoselini & hipposelini similis vis existit. Verùm Hipposelinum imbecillius est, oreoselinum valentius.

Seris, Cichorion.

Holus est subamarum, & magis quod agreste est. Id nanque est frigidæ & siccæ temperaturæ, secundo excessu. Cæterum domestica magis quàm agrestis refrigerat. Porrò vtraque astringentis qualitatis est particeps, vt chondrilla, quæ est etiam sereos species.

Seriphum.

Absinthio est tum specie, tum gustu simile. Cæterùm non æquè astringit: sed calfacit valentius, necnon amaritudinem quandam salsuginosam refert, ventriculóque est infestum: magisq; absinthio lumbricos enecat. Calfacit itaque secundo ordine intenso; siccat autem in tertio.

Seseli.

Adeò excalfacit tum radix, tum fructus, vt moueat vrinas. Est etiam tenuium partium, vt & comitialibus morbis, & orthopnœis competat.

Sesamum.

Viscosum & pingue cùm sit, emplasticum etiam existit, emolliensque, ac modicè calidum. Oleum quod ex eo conficitur, & ipsius herbæ decoctum, eiusdem sunt facultatis.

Sesamoides magnum.

Semen eius vt helleborus purgat, similitérque abstergit, calfacit, & desiccat.

Sesamoides album.

Huius semen nonnullam * acrimoniam sortitur, vehementérque est amarum. Excalfacit itaque, rumpit, extergitque.

Sideritis.

Nonnihil abstergit, sed plurima pars eius est humida & mediocriter frigida, cum exigua astrictione, qua phlegmonem sedat & glutinat. Sideritis autem Achillea, dictam superans astrictione, sanguinis eruptioni, dysenteriæ, & muliebri profluuio est aptissima.

Sicyos, Cucumis.

Maturus, tenuioris essentiæ est: immaturus, crassioris. Sed incidendi & abstergendi facultas eis inest. Quare & vrinam mouent, & corpus splendidum reddunt. Sunt enim humidi frigidique quasi in secundo ordine. At arefacta tum radix, tum semen, siccant primo, aut secundo incipiente, ordine: magísque abstergunt, quàm ipsius melonis caro.

Sicyos agrios, Cucumis agrestis.

Tum ipse, tum eius succus, quem elaterium vocant, aut ex foliis & radicibus pressus, perutilis ad eradicationes existit. Elaterium itaque menses ciet, fœtúmque perimit applicatum, ceu alia omnia amara & tenuium partium. Summè siquidem est amarum: calfacitque in secundo ordine, ac proinde etiam digerit. Sic enim eo angina laborantes inungunt quidam cum melle aut oleo veteri. Bonum item est regio morbo affectis infusum cum lacte in nares: similiter dolores capitis sanat. Radicis atque foliorum succus similem, sed imbecilliorem facultatem sortitur. Radix etiam abstergit, digerit, emollitque. Cortex potentius desiccat.

Silphium, Laserpitium.

Silphij liquor calidissimus est. Necnon folia, caulis, & radix, strenuè etiam sunt calida: omnia tamen flatulentæ magis essentiæ sunt, ac proinde difficilia concoctu. Foris autem imposita corpori, efficaciora, liquor præcipuè, admodum trahentem facultatem possidens. Attamen & excrescentias exterit, & quandam liquandi vim possidet.

Sison.

Calidus & subamarus existit. Vnde vrinam mouet, concoquit, menses prouocat, omnésque viscerum obstructiones reserat.

Sion.

Quantum gustu * aromaticum est, tantum etiam excalfacientis facultatis est particeps. Quare & digerit, & vrinam mouet, & calculos renum frangit, & menses euocat.

Sisaron.

Sisari radix cocta stomacho grata est, & vrinam mouet, secundo ordine excalfaciens, cum amaritudine & astrictione leuicula.

Sisymbrium.

Tenuium est partium, facultatísque digerentis, calfacientis, & exiccantis in tertio ordine. Quidam semen cum vino exhibent singultientibus, torminàque patientibus.

Sisymbrium, quod Cardaminen vocant.

Si siccum sit, tertij est ordinis calfacientium & exiccantium: si humidum, viridéque, secundi.

Scandix.

Agreste est olus, subacre & amarum. Calfacit itaque & siccat secundo ordine intenso: valenter mouet vrinam: visceráque liberat obstructionibus.

Scilla.

Admodum quidem incidit: calfacit autem secundo ordine. Porrò præstat eam assam aut elixam sumere, quòd sic eius vehementia exoluatur.

Scolymos.

Radix eius, si quis illam in vino coctam bibat, graueolentem vrinam abundanter elicit, fœtorique alarum medetur. Succus enim eius est purgatorius. Calfacit porrò secundo & completo ordine, aut tertio incipiente: siccat verò secundo.

Scordion.

Nonnihil amarum obtinet, & acerbum, & acre: ipsiúsque acrimonia, allij acrimoniæ est persimilis. Expurgat igitur, excalfacitque viscera: menses vrinamque prouocat. Conuulsa, rupta, doloresque laterum ab obstructione & frigore obortos, epotum sanat: illitum viride, magna vulnera glutinat: purgat sordida: inspersumque aridum, contumacia ad cicatricem perducit.

Scorodon, Allium.

Desiccat & excalfacit excessu quarto. Porrò

ophioſcorodon, allium agreſte eſt, domeſtico valentius.

Scorodopraſſon.

Vt guſtu & odore, ſic viribus inter allium & porrum mediam naturam ſortitur.

Scorpiodes.

Excalfacit ordine tertio : deſiccat ſecundo.

Smilax, Cactus arbor.

Facultatis eſt venenoſæ.

Smyrna, Myrrha.

Secundi eſt ordinis calfacientium & exiccantium. Vnde capitis vulnera glutinat. Ineſt illi amaritas non exigua, qua fœtum & lumbricos enecat, eiicitque. Habet etiam & abſtergendi vim moderatam. Quare ocularibus miſcetur medicamentis, & iis quæ ad veterem tuſſim, atque anhelationem adminiſtrantur.

Smyrna Boeco, Mirrha Bœotia.

Vim habet calfaciendi, fundendi, emolliendi.

Smyrnium.

Ex eodem genere cum apio eſt & petroſelino: fueritque apio quidem validius, imbecillius verò petroſelino. Itaque & vrinas & menſes prouocat : calidum ſiccumque tertio ordine.

Sonchus.

Dum viridis eſt, aquea terreáque eſſentia conſtat, vtraque leuiter frigida : nam & aſtrictionis cuiuſdam eſt particeps, & manifeſtè refrigerat, tum illitus, tum eſus. At areſactus, terreſtrior redditur, modicam aſciſcens caliditatem.

Sparganium.

Deſiccantis eſt facultatis.

Spartum, Geniſta.

Sparti (quo & vites alligant) tum fructus, tum ſuccus virgarum, valentem trahendi vim poſſidet.

Staphilinus, Paſtinaca.

Satiua imbecillior, agreſtis ad omnia potentior eſt. Vrinas menſéſque prouocat, abſtergitque nonnihil, cùm herba quidem tota, tum vel maximè ſemen & radix.

Stachys.

Guſtu eſt acri & amaro, tertiíque calfacientium ordinis. Vnde menſes rationabiliter prouocat. Facit tamen abortum, atque ſecundas eiiςit.

Stœbe.

Fructus eius & folia aſtringunt citra mordacitatem, deſiccántque in tertio ferè incipiente ordine. Quare decoctum eorum iniicitur dyſentericis, auribúſque pure fluentibus : quod etiam magna vulnera glutinat, præcipuè cum vino atro & auſtero. Valenter enim deſiccat omnes præter naturam humiditates. Folia viridia illita erumpentem ſanguinem ſupprimunt, ſuffuſionibúſque oculorum ex ictu medentur.

Stœchas.

Amara eſt & mediocriter ſubaſtringens, cùm nimirum ex terrena eſſentia frigida exigua, & extenuata, altera terrena copioſa, conſtet. Quare obſtructione liberat, extenuat, extergit, roborátque, & viſcera & vniuerſum corpus.

Stratiotes.

Aquaticus quidem humida & frigida facultate eſt : terreſtris verò, nonnihil habet aſtrictionis. Proinde & vlcera glutinat.

Struthion.

Radix eius eſt acris, calida, ſiccáque temperamento, ex quarto propemodum ordine excalfacientium. Sed & abſtergit, & irritat : proinde & ſternutationem prouocat.

Styrax.

Excalfacit, emollit, concoquit. Quamobrem tuſſi, catarrho, pituitæ deſtillationibus, raucedinibúſque auxiliatur. Tum menſes, ſeu potum, ſeu admotum prolicit. Combuſti eius fuligo, thuris fuligini eſt ſimilis.

Syca, Ficus.

Aridæ excalfaciunt ordine primo aut ſecundo incipiente, habentque partium tenuitatem quandam : quare tubercula dura concoquunt, digeruntque, tum ipſæ, tum ipſarum decoctum. Verùm vbi magis concoquere conſilium eſt, miſcenda eſt farina triticea : vbi verò plus digerere, hordeacea. Panis horum in medio. Porrò quæ ſunt pinguiores, magis poſſunt concoquere: quæ acriores, magis tum extergere, tum digerere. Ficus virides, imbecilliores ſunt. Vtræque tamen & ſiccæ & humidæ aluum ſubducunt.

Syce, Ficus arbor.

Calidæ, tenuiumque partium temperaturæ eſt, ſicuti indicant tum liquor eius, tum foliorum ſuccus. Valenter enim calfacit vterque. Itaque non mordicat tantum, aut vehementer abſterget, ſed & vlcerat, & ora vaſorum reſerat, & verrucas extirpat. Quin & vim purgatoriam habet. Porrò lachryma & ſuccus agreſtis ficus, quam caprificum vocant, ad omnia, quàm ſatiuæ, valentior eſt. Cæterùm ipſarum ſurculi adeò calidi ſunt, atque tenuium partium, vt carnes bubulas duras, ſi coquendis adiiciantur, friabiles ac teneras reddant.

Symphytum petræum.

Habet quandam vim incidendi, qua collectum in thorace pulmonéſque pus expurgare poteſt : ac ſimul contrahendi facultatis eſt particeps, qua eiectionibus ſanguinis auxiliatur : eſtque humidum, ac non immodicè calidum : vnde & dulce apparet, atque odoratu iucundum. Ad hæc, manſum ſitim extinguit, & arteriæ ſanat aſperitates. Liquet igitur ipſum etiam & digerere, & conſtringere poſſe. Vnde & enterocœliis imponitur, & ad conuulſa & rupta cum oxymelite bibitur.

Symphyton magnum.

Similem dicto vim habet. Cæterùm neque videtur dulce, neque odoratum. Eſt verò ſecundum viſcoſitatem mordacitatémque ſcillæ ſimile.

Spondylon.

Fructus eius acris & incîdens eſt : itaque ad aſthma & comitialem morbum aptum eſt medicamen. Prodeſt & aurigini. At radix vltra iam dicta, fiſtularum callos tollit, ſi ſit circumraſa. Floris ſuccus, ad diuturniora aurium vlcera conueniens reponitur.

Schinos, Lentiſcus.

Ex aquea eſſentia leuiter calida, & terrena frigida non pauca conſtat. Deſiccat itaque ſecundo ordine completo, aut tertio incipiente, in caloris frigoriſque medio conſiſtens quodammodo. Aſtringit autem ex æquo, moderatéque omnibus partibus ſuis. Succus bibitur & per ſe, & cum aliis medicamentis, quæ dyſenterias & alui affectus ſanant. Quin & ad ſanguinis expuitiones, flores muliebres, necnon ſedis vuluæque procidentias idoneus eſt, vtpote ad hypociſtida nonnihil accedens propè.

Schinos

Schinu anthos, Schini flos.

Schini flos.

Modicè calfacit, modicéque etiam aſtringit, nec planè à tenuitatis natura eſt alienus. Quare vrinam & menſes mouet, ſiue potione, ſiue fomento adhibitus. Prodeſt etiam iecoris, ſtomachi, & ventris inflammationibus. Cæterùm magis aſtringit radix, quanquam flos etiam aſtringat omnibus partibus ſuis. Proinde medicamentis quæ hæmoptoicis exhibentur, miſcetur.

Schœnos leia, Iuncus leuis.

Schœnos leia. Iuncus leuis.

Quidam oxyſchœnos, alius oligoſchœnos dicitur: gracilior duriórque oxyſchœnos, craſſior laxiórque oligoſchœnos. Fructus huius ſomnum conciliat. Oxyſchœni autem duæ ſunt ſpecies: altera ſterilis, cuius nullus vſus in medicina: altera quæ fert ſemen ſomni conciliatiuum, ſed minus quàm oligoſchœni. Vtrunque, ſi cum vino bibatur, ventris fluxus deſiccat, & muliebre profluuium rubrum ſiſtit. Eſt itaque eorum temperies compoſita ex terrena eſſentia leuiter frigida, & aquea leuiter calida.

Terminthos, Terebinthus.

Terminthos. Terebinthus.

Cortex, folia, & fructus eius aſtringunt, & ſecundo ordine excalfaciunt: vnde etiam quòd ſiccent, liquet. Porrò fructus aridus propinquus eſt tertio ordini deſiccantium, calfacitque valenter. Quare & vrinam prouocat, & lienibus auxiliatur.

Teutlon, Beta.

Teutlon. Beta.

Nitroſæ facultatis eſt particeps, qua tum digerit, tum extergit, & per nares expurgat. Cæterum cocta nitroſitatem exuit, euaditque leniter digerens. Ad detergendum tamen digerendúmque validior eſt beta alba.

Teucrium.

Teucrium.

Incidit & tenuium eſt partium: quare lienes ſanat. Ac exiccat quidem in tertio, calfacit autem ſecundo ordine.

Tephra, Cinis.

Tephra. Cinis.

Ex partibus cùm terrenis, tum etiam fuliginoſis (quæ & tenues ſunt, & cum aqua in qua macerati prius fuerint cineres, excolantur) conſtat. Pro materiæ tamen combuſtæ differentia, cineris temperies variatur. Quare haud ſcio qua ratione Dioſcorides aſtringere cineres omnes prodiderit, cùm ficulneus cinis eiuſmodi omnis qualitatis ſit expers, nimirum ipſa arbore nulla parte ſui acerbam qualitatem reddente. At ex acerbis lignis confectus cinis, non parum quidem aſtringit: memini que me eo aliquando ſanguinis ſuppreſſiſſe eruptionem. Verum nullus vnquam ad tale vti ficulneo audeat. Siquidem hic acrimoniæ plurimum, vreotiſque facultatis obtinet, miſtæ abſterſioni. Eſt & calx cineris quædam ſpecies, cæterum tenuioris eſſentiæ, quàm qui ex lignis fit. Porrò elota, medicamen eſt citra morſum deſiccans, magíſque ſi bis térue lauetur. Cæterum ſi marina aqua abluta ſit, admodum digerit.

Dioſcorides ſuggillatur.

Calx.

Telephium.

Telephium.

Exiccandi & detergendi facultate eſt, non tamen inſigniter calida, ſed forſan ſecundi ordinis. Deſiccat etiam ſecundo, intenſo tamen, aut tertij principio. Proinde ad putrida vlcera congruit, & cum aceto vtranque vitiliginem ſanat.

Telis, Fœnumgræcum.

Telis. Fœnumgræcum.

Calfacit ſecundo ordine, deſiccat primo. Proinde feruentes phlegmonas irritat: quæ verò minus ſunt calidæ & magis duræ, eas digerendo perſanat.

Tithymali.

Tithymali.

Tithymali omnes vincentem habent acrem, calidamque potentiam cum amaritudine quadam. Validiſſimus eorum eſt liquor: dein fructus & folia: poſtremò radix. Hæc aceto incocta, ſanat eroſorum dentium dolores: liquor in ipſa foramina inditur. Cæterum ſi aliam partem contingat, continuò adurit vlceratque illam, ut quarto exiſtens calfacientium ordine, qui ad exurentia pertinet. Sic pilos quoque, & verrucas, & myrmecias, & pterygia, & thymos, cum oleo inunctus ſuccus euellit: detergitque lichenas & pſoras, propter amaritudinem: necnon vlcerum phagedænica, anthracode, & gangrænode, quia valenter calfacit & deſiccat, aliquando iuuare poterit. Ad hæc fiſtularum callos eximit. Prædicta omnia folia & fructus præſtare poſſunt, ſed imbecillius. Quibus ſanè & ad piſces in aqua ſtagnali capiendos, vti aſſolent. Celerrimè enim ab illis in vertiginem acti, ac ſemimortui redditi, ad aquæ ſuperficiem feruntur. Porrò cùm ſeptem ſint tithymalorum genera, valentiſſimus eſt quem characiam maremque nominant: & fœmina nuncupata myrſinites: & qui in petris naſcitur arboreſcens. Deinceps qui phlomo aſſimilis eſt, & cypariſſias. Dein marinus: ac deniq; helioſcopius. Pro portione autē facultatis ipſorum, & cinis & lixiuium exiſtet.

Piſces redduntur vertiginoſi, capiunturque facilè, foliis fructibuſque tithymali guſtatis.

Tragacantha.

Tragacantha.

Emplaſticam facultatem ſimilem gummi obtinet, necnon obtuſiorem acredinem. Ac ſanè ſimiliter illi deſiccat.

Tragion.

Tragion.

Tragij folia, fructus, lachrymáque trahentis digerentiſque ſunt facultatis. Eſt verò & tenuium partium, & facultate in principio tertij ordinis calida. Stipites, & infixa corporibus extrahit, lapides frangit, menſes mouet, drachmæ pondere potum. Porrò in Creta ſola naſcitur, lentiſco ſimile. Alterum minus, cuius folia ſcolopendrio ſimilia ſunt, viſitur quidem multis in locis, ſed non parum habet facultatis aſtringentis, vt & ad fluxionum affectus conueniat.

Tragoriganon.

Tragoriganū.

De hoc in ſermone de origano diximus.

Tribolos.

Tribolus.

Ex humida eſſentia modicè frigida, & ſicca non mediocriter, cæterum ſimiliter frigida conſtat. Vnde contra phlegmonarum generationes, & contra omnes influxus congruit. Porrò terreſtris ipſius fructus, cum tenuium ſit partium, potus renum calculos conterit.

Tripolion.

Tripolium.

Radix huius eſt acris, & facultate calida in tertio exceſſu.

Triphyllum.

Triphyllum.

Calfacit & ſiccat in tertio ordine, vt bitumen, cui odore eſt ſimile. Proinde potum laterum dolores ab obſtructione natos iuuat: & vrinam menſéſque prouocat.

Trichomanes.

Trichomanes.

Eadem præſtat quæ adiantum.

Trychnon, Solanum, Strychnon.

Trichnon. Solanum. Strychnon. Halicacabum. Solanum Hypnoticum. Solanum maniacum.

Eſculentum quidem aſtringit, refrigeratque in ſecundo ordine. At eorum quæ eſui non ſunt, vnum quidem dicitur Halicacabum, fructum habens rubeum, acino vuæ perſimilé. Alterum verò eſt fruticoſum, à conciliando ſomno Hypnoticum appellatum. At tertium, quòd ad inſaniam adigat, omnes Manicum nominant. Halicacabum

igitur, fructum fert ciendæ vrinæ idoneum, compluribúſque facultatibus quæ ad iecur, veſicam, & renes accommodantur, miſcetur. Solani verò hypnotici cortex radicis, ſi eum vino bibatur, ſomnum acceſſit, drachmæ pondera ſumptus, exiſtens ſucco papaueris ſimilis, niſi quòd imbecillior, vtpote tertij refrigerantium ordinis, cùm ille ſit quarti. Huius ſolani ſemen vrinam ciendi vim habet. Si plus tamen duodecim corymbis hauſeris, dementiam aſciſcet. Quod reliquum eſt ex ſolanis propoſitis, eſt ad medicationes intra corpus inutile. Nam ſi quatuor eius drachmæ offerantur, mortem inferent: ſi pauciores, inſaniam. Vna certè innoxiè ſumitur: nihil tamen vtile præſtat. At foris corpori illitum, vlcera maligna perſanat. Verùm ad talia, radicis cortex præfertur, deſiccans ſecundo ordine iam completo, aut tertio incipiente: ſecundo autem incipiente refrigerans.

Hyacinthus.

Hyacinthus. Radix eius bulboſa eſt, deſiccans primo ordine: ſecundo autem, aut initio tertij refrigerans. Fructus leuiter extergit ſtringítque: vnde & regio morbo laborantibus exhibetur in vino, ordine quidem tertio deſiccans, at in medio caloris frigoríſque conſiſtens.

Hydnon, Tuber terræ.

Hydnon. Tuber terræ. Subſtantiam habet vincentem terreſtrem quidem, ſed cum paucula tenuitate permiſtam.

Hydropeperi.

Hydropeperi. Non vſqueadeo calidum eſt, vt piper. Viridis ipſa herba cataplaſmatis inſtar impoſita, ſugillata & tumores induratos digerit.

Hyoſcyamus, Altercum.

Hyoſcyamus. Altercum. Cui ſemen atrum eſt, inſaniam ac ſoporem inducit: cui verò mediocriter flauum, propinquam ei obtinet facultatem. Vtrique tamen fugiendi ſunt, vt deleterij & inutiles. At cui ſemen & flos eſt candidus, ſanitati idoneus exiſtit, ex tertio quodammodo refrigerantium ordine.

Hypericum.

Hypericum. Calfacit & ſiccat, eſſentia tenui, adeò vt menſes vrinaſque prouocet. Illitum viride, ad cicatricem omnia perducit vlcera. Siccum contuſúmque ſi inſpergas, mollia, humida, & putrilaginoſa ſanabis. Sunt qui & iſchiadicis bibendum propinent.

Hypecon.

Hypecon. Refrigerat tertio ordine, parúmque à papauere diſtat.

Hypogloſſon.

Hypogloſſon. Radix eius & ſuccus emolliendi vim poſſident.

Hyſſopum.

Hyſſopum. Deſiccat & excalfacit ordine tertio, ſed tenuium eſt partium.

Phaci, Lentes.

Phaci. Lentes. Valenter aſtringunt, mediúmque tenent inter calorem & frigiditatem. Deſiccant tamen in ſecundo ordine. Ipſum itaque earum corpus, ſiccat & ſiſtit aluum. Cæterum decoctum prouocat. Proinde prior aqua abiicitur, vbi retentionis cauſa exhibentur.

Phacos, Lenticula paluſtris.

Lenticula paluſtris. Humidæ frigidæque temperaturæ exiſtit, vtrinque ex ſecundo ordine.

Phaleris.

Phaleris. Succus, ſemen, & folia eius, commodè potari creduntur contra veſicæ dolores, ceu in ſe habeat tenue quiddam & calidum.

Phalangites.

Phalangites. Sic dicitur, quòd morſis à phalangiis auxilio ſit. Eſt autem facultatis tenuium partium, & exiccantis, quare tormina lenit.

Phlomus, Verbaſcum.

Phlomus. Verbaſcum. Huius herbæ duæ ſunt ſpecies. Quædam enim foliis eſt candida, quædam verò nigra. Rurſus, albæ quidem mas eſt, cuius folia anguſtiora: fœmina, cuius maiora viſuntur. Eſt & alia phlomus agreſtis, flores habens aureos & luteos: necnon alia quam phlomida appellant. Priorum duarum radix acerba guſtu eſt, & fluxionum affectibus prodeſt, atqueadeo dentium doloribus: quanquam folia digerendi vim habent. Similiter & aliarum folia. Omnium quippe folia deſiccandi & detergendi vim poſſident.

Phœnix, Palma.

Phœnix. Palma. Aſtrictoriæ facultatis eſt particeps omnibus partibus ſuis. Igitur ramorum ſuccus auſterus eſt, ex aquea ſubſtantia tepida, & terrea frigida conſtans. Similis facultatis eſt eius cerebrum, eſui aptum. At fructus, & maximè dulcis, non paruam obtinet caliditatem. Quiquidem cùm edendo ſit, magno eſt vſui, non tantùm foris impoſitus, vbi roborare, deſiccare, contrahere, ſtiparéque eſt conſilium, ſed tanquam cibus ſumptus, & ſimul cum aliis, & per ſe. Porrò tenerum palmæ germen, eandem cum eius cerebro facultatem ſortitur. At cortex aſtringit quidem, ac plus quàm dicta omnia deſiccat: * vtpote minimum habens humiditatis. Quare ad vlcera putreſcentia, laxatos articulos, hepatis & ventriculi imbecillitates, eo intus & foris adminiſtrato vtuntur. Radix citra morſum deſiccat, cum nonnulla aſtrictione.

Phormion.

Phormion. Phormij ſemine cum melle ad leucomata * vtuntur. Sed ſpicula etiam extrahere creditur, veluti & ipſa herba. Quare tenuium partium, & attrahendi digerendíque potentiam obtinet.

Phu.

Phu. Odorata quodammodo eius eſt radix, nardo viribus ſimilis: ſed pleraque tamen infirmior. Mouet autem vrinam, vt nardus gallica.

Phycos, Alga.

Phycos. Alga. Ex mari exemptus & virens, ſiccat refrigerátque in ſecundo ordine: habet enim quiddam modicè acerbum.

Phyllitis.

Phyllitis. Acerba cùm ſit, meritò & diarrhœas & dyſenterias epota iuuat.

Phyllon malabathru, Folium malabathri.

Folium malabathri. Nardo ſimilem poſſidet facultatem.

Chalbane, Galbanum.

Chalbane. Galbanum. Succus eſt plantæ ferulaceæ, molliendi & digerendi vi: calfacit enim ordine tertio incipiente, aut completo ſecundo: ſiccat verò ſecundo incipiente.

Chamædrys.

Chamædrys. Vincentem habet qualitatem amaram. Eſt & quodammodo acris: quare meritò lienes colliquat, vrinas & menſes prouocat, craſſitudinem humorum incidit, viſcerúmque obſtructiones repurgat: Calfacit itaque & deſiccat tertio ordine: plus tamen calfacit quàm ſiccat.

Chamaciſſos.

Chamaciſſos. Flos eius admodum amarus cùm ſit, iecur obſtructum aperit: datúrque & coxendice laborantibus.

Chamælea.

Chamalea.

Chamalea. Vincentem habet qualitatem amaram: quare admodum sordida vlcera, & quæ maximis induĉta sunt callis, purgare cum melle est potens.

Chamaleuce.

Chamaleuce. Calfacit quodammodo tertio ordine, siccat primo.

Chamaleon.

Chamaleon. Nigri quidem radix, letale quiddam obtinet. Quare foris vsus eius ad ea quæ abstersionem postulant, administratur. Præterea digerentibus & emollientibus pharmacis commiscetur. Etenim siccat tertio ordine, calfacit autem secundo absoluto. At albi radix quòd non sit perinde acris, potui datur cum vino austero, mensura oxybaphi, laborantibus aqua inter cutem.

Chamæpitys.

Chamæpitys. Magis amara est quàm acris: quare abstergit, purgatque viscera, magis quàm calfacit. Proinde auriginosis, & quibus facile iecur obstruitur, bonum remedium est. Quin & vrinam, & menses ducit tum pota, tum illita cum melle. Viridis vulnera magna glutinat: vlcera putrescentia sanat: duritiem vberum discutit. Est enim in siccando tertij ordinis: in calfaciendo, secundi.

Chamæsyce.

Chamæsyce. Abstergendi simul & acrem vim possidet. Itaque acrochordonas & myrmecias, caules eius teneriores triti, quique ex eis profluit liquor, auferunt. Cum melle crassas oculorum cicatrices detergunt: hebetudinem visus a crassitie ortam, adiuuant: sicuti & suffusionum principia.

Chelidonium.

Chelidonium. Admodum extergit & calfacit. Succus eius ad acuendum visum est commodus. Quidam radicem eius ad aurıginem ab obstructione iecoris ortam, in vino albo cum aniso propinant. Mansa etiam confert dentium doloribus. Chelidonium minus, cum maiori sit acrius, celeriter cutem exulcerat, vnguésque scabros aufert. Succus eius per nares purgat. Hæc itaque siccat & calfacit in quarto incipiente ordine: at chelidonium maius in tertio.

Chondrilla.

Chondrilla. Eiusdem ferè est facultatis cum seri: nisi quòd amariuscula est, ac proinde siccantior.

Chondrus.

Chondrus. Nutrimentum quidem est optimum, sicut triticum. Vt medicamento autem, emplasticæ est facultatis, temperie tritico similis, nisi quòd viscosior existit: qua ratione plus illo nutrit. Est porrò hoc semen veluti materia quædam idonea excipiendis medicamentis siccantibus. Ipsum verò ex numero concoquentium existit, vt triticum, quæ minimè profectò desiccant.

Chrysocome.

Chrysocome. Radix vincentes habet acrem & astringentem qualitatem: quare non admodum multi vsus est. Quanquam cocta in melicrato, peripneumoniis & morbis hepaticis auxiliatur. Sed & menstruis purgandis est vtilis.

Pseudodictamnum.

Pseudodictamnum. Vim dictamni, sed imbecillam sortitus.

Psyllium.

Psyllium. Semen habet admodum vtile ex secundo refrigerantium ordine. In desiccando verò & humectando, quodammodo est symmetrum.

Ocimum.

Ocimum. Ex secundo est ordine calfacientium. Habet autem recrementitiam humiditatem: proinde nec commodum est, vt in corpus sumatur. At foris illitum, concoquit digeritque.

Ocimoides.

Ocimoides. Semen tenuium est partium, & citra morsum, facultatis desiccatoriæ.

GALENI PERGAMENI de simplicium medicamentorum facultatibus.

LIBER NONVS.

QVotquot plantarum sunt partes, fructus, succi, & liquores, suprà dicta sunt omnia. Nunc autem de reliquis medicamentis, quæ ex metallorum sunt genere, quæque species ipsius terræ existunt, disserere propositum est. Post quæ deinceps nonnihil tractabimus de partibus animalium, quibus ceu medicamentis ad curationes vtimur. Meminisse autem in vniuersum oportet, astringentibus medicamentis facultatem inesse cum acribus pugnantissimam. *Astringentium facultas.* Astringentia siquidem contrahunt, constipántque, & condensant substantiam nostram: ac proinde in quamuis corporis nostri partem extrinsecus imposita, continuò illam & rugosam, & contractam efficiunt: contrà quàm acria, quæ admota cuti, perspicuò eam excalfaciunt, atque in molem attollunt, rubente colore: *Acrium facultas.* ac si diutius immorentur, exulcerant. Hæc itaque euidenter apparent incidere, excalfacere, à vicinisque partibus ad sese sanguinem trahere. At astringentia, refrigerando, contrahendo, constringendóque, in illis etiam contentum repellere. Porrò combustorum nonnulla calidiora quam antea redduntur, & ad gustum, & ad tactum, & ad eam quæ in vsu cernitur, facultatem. *Vstorum differentia.* Quædam contra, ab vstione minus apparent calida, id quod tactu & vsu manifestè discernitur. Igitur acria multum caloris amittunt vsta: quæ verò non sunt eiusmodi, assumunt. *Combustorum nullum est frigidum.* Cæterum combustorum nullum planè est frigidum: relinquitur enim in illis veluti acrimonia ignis, quæ per ablutiones extergitur: ita vt aqua in qua medicamentum ablutum fuerit, calidam facultatem comparet, eámque tenuium partium: quod reliquum verò est, sit terreum, simul & frigidum, ac desiccare citra molestiam possit.

De differentiis terræ.

Terræ differentiæ. Terra communiter ac secundum agricolas, dicitur illa quæ agriculturæ est aptissima, quæque humore macerata, lutum efficitur. Atque in ea sanè plures differentias constituunt: aliam (exempli gratia) pinguem esse dicentes, ex qua lutum fit viscosum & lentum: aliam contrario modo dispositam, hoc est, quæ lutum efficiat friabile. Atque hoc vnum vocabulum terræ est omnibus vsitatum. Alterum est solis Philosophis vsurpatum, cùm aiunt, elementa corporum esse terram, aquam, aërem, & ignem. *Elementa corporum.* Corpus nanque extremè siccum & frigidum, terram nuncupant. Secundum quos nullum compositorum corporum terra censetur elementaris. Aiunt tamen, quantò corpore fuerint duriore, tantò magis ea esse terrea: contrà quàm agricolæ, qui eam exactissimam esse terram contendunt, quæ quamlongissimè à saxi consi-

ſtentia receſſit. Pro huc itaque ſecundu ſignificato, quod à Philoſophis celebratur, tribus clauduntur generibus differentiæ ipſius terræ: quorum vnum genus eſt lapis, alterum corpus metallicum, tertium terra quæ colitur.

De differentiis nominatæ paſſim terræ.

Terræ paſſim vocatæ differentiæ complures.

Terra itaque vel Latinis etiam dicitur vſitatè, quæ iniecta aqua ſoluitur, & fit lutum. Quæ ſanè quaſdam differentias ſortitur: ſecundum propriam quidem rationem, vt videlicet pinguis ſi ſit & viſcoſa, quæ vtique omnino & atra colore eſt: aut contrà friabilis, & pinguitudinis expers, quam argillam appellant, quæ quodammodo candidior exiſtit: aut ſi inter has maximè contrarias habeatur. Secundum mixturam autem alienorum corporum, vt dum dicimus lapidoſam aut arenoſam hanc eſſe terram.

Terræ purgandi ratio.

Porrò talis ſubſtantia admiſta, ſegregatur larga aquæ affuſione, macerationéque, donec vniuerſum perfluat. Si enim quod lapidoſum & arenoſum eſt, ſubſidit, & terra exacta ſupernatat: in quem modum præparatur etiam & terra Lemnia, quam alij ſphragida Lemniam (ob impreſſum illi ſigillum Dianæ ſacrum) cognominant.

Lēnia ſphragis.

Lemnia rubrica.

Quæ quidem à Lemnia rubrica differt, quòd contactu non contaminet, perinde vt illa: quódque ſecundum collem in Lemno, qui totus colore eſt fuluus: & in quo nec arbor, nec ſaxum, nec planta naſcitur, tantum huiuſmodi terra viſitur. Cæterum eius tres differentiæ aſſignantur.

Lemniæ tres differentiæ.

Vna quam Lemniam ſphragidem diximus, quámque alij nemini, præterquam vni ſacerdotiſſæ, contingere fas eſt: altera verò eius, quæ miltos eſt, ſiue rubrica: ac denique tertia, quæ detergendi vim habet. Vtuntur autem priore illa ad vulnera vetera & contumacia, ad omnéſque ferarum morſus, ſicuti aduerſus medicamenta letalia. Diſtinguere itaque ab ea terra quæ colitur, medicamentoſam oportet, qua ad curationes vtimur. Tametſi etus quoque quæ colitur, ſi qua pinguis eſt, vtilis ad curationes exiſtit earum omnium partium, quæ deſiccari poſtulant.

Terra quæuis deſiccādi vim poſſidet.

Deſiccandi nanque vim terra quæuis poſſidet. Cùm enim eius corpus natura ſit ſiccum, omninóque igneæ ſubſtantiæ expers, citra mordacitatem exiccat. Ad quod quidem etiam ablutio iuuat.

De terra lotione.

Terrā abluendi ratio.

Ac lauatur ſanè terra omnis, vt Lemnia. Primò ſiquidem maceratur aqua, quæ nullam habet medicamentoſæ qualitatis ſuſpicionem. Dein effunditur quod innatat, colligitúrque id quod eſt à lapidoſis & arenoſis ſecretum. Guſtus autem docet, quænam terra lotione indigeat, aut quæ minimè. At Lemnia, cùm ſit à ſacerdote abluta, rurſus elui non exigit.

De terra Samia.

Samia terra. Samius aſter.

At Samiam ne lauari quidem eſt opus. Vtimur autem altera eius ſpecie magis, quam Samium aſtera cognominant, ad ſanguinis expuitiones, muliebriáque profluuia, veluti & Lemnio ſigillo, necnon aduerſus vlcera dyſenterica, priuſquam putreſcentia euadant. Quanquam etiam & putreſcentibus, quæ depaſcentia vocant, interdum Lemnia ipſa profuit, iniecta quidem per arnoglosſæ ſuccum, bibita verò ex oxycrato aquoſo: prius tamen ablutis vlceribus: idque primò quidem, melicrato: dein autē muria. Cæterum Lemnia terra quàm Samia non parum efficacioribus eſſe videtur viribus. Quare ab ea, quæ phlegmone tentari cœperunt partes, exaſperantur, cùm tamen à Samia iuuentur. Ex qua & oleo roſaceo mitiſſimum conficitur pharmacum, etiam contra alias feruentes phlegmonas, incipientéſque bubonas & fluxiones podagricas, & ad ea breuiter, quæ refrigerare cum mitigatione eſt animus. Vnde conſtat Samiam refrigerare. Quin & magis aërea eius eſſentia exiſtit, collata ad Lemniam, cuius argumento eſt leuitas. Æſtimabis porrò omnem terram medicaminoſam, tum leuitate, tum grauitate: præterea circa guſtum aſperitate & lenitate: ad hæc tenacitate & abſtergendi potentia. Tenax enim & viſcoſus eſt Samius aſter, cùm & Lemnia ſphragis eiuſmodi paululū quiddam habeat.

Selinuſia terra.

Chia terra.

Abſtergentia leuiter, producēda eſſe carnis idonea.

Abſterſoriam quoque facultatē moderatam obtinent & Selinuſia terra, & Chia: quamobrem mulieres quædam iis ad faciem vtuntur. Porrò quicquid abſtergit leuiter, producendæ vlcerum carni eſt idoneum. Quòd ſi etiam ſiccet, cicatrici inducendæ eſt habile. At omnium aptiſſima ſunt & ad vlcera quæ in ſumma cute conſiſtunt, & ad ambuſta, illa quæ citra morſum exiccant, nec manifeſtò excalfaciunt, nec refrigerant. Quocirca terra Selinuſia & Chia, pulcherrima ſunt ad ambuſta vlcerum remedia.

Cimolia terra.

Iam verò Cimolia terra cùm miſtæ ſit facultatis, partim ſanè refrigerat, partim leuiter digerit, operatúrque pro natura illorum quibus miſcetur.

Ambuſtis quæ conferant.

Verum vnicè ambuſtis conuenit, veluti & aliæ omnes, illitæ ex aceto, aut oxycrato: nimirum bullas exiſtere prohibentes. Aduertendum tamen eſt, corpora mollia valentem medicaminum vim haud poſſe perferre: dura verò poſſe. Terra itaque miſtionis expers, vim habet citra morſum ſiccandi.

Corpus nullū dari à miſtione alienum.

Cùm autem nullum reperire ſit corpus à miſtione alienum, inſpiciundum eſt, qualem nam miſcellam ipſa terra ſortiatur. Si qua ergo in ea aſtrictio ſentiatur, tantum frigiditatis aſſumpſit, quantum habet aſtrictionis. Sin acrimonia, tantum ſcito illi ineſſe caliditatis, quantum & acrimoniæ. Similiter, quantò leuior terra ipſa fuerit, tantò acrior exiſtit. Quantò grauior, tantò etiam ſyncerior terra.

Terra igni admota non ſoluitur.

At proprium terræ eſt, quòd igni admota non ſoluitur, aut liquieſcit: id quod accidit plumbo, ſtanno, auro, & argento. Cùm igitur audis nominare terram argenteam, aut auream, minimè intelligas ipſum argentum, aut aurum, per totum terræ corpus miſceri: ſed particulas quaſdam exiguas tum auri, tum argenti, illi coniunctas, atque contiguas exiſtere: eáſque ab igne in fornacibus fuſas coire inuicem.

Vitrum continens terra. Aurum reperiri in arenis.

Eundem in modum quæ vitrum continet terra, arenoſa eſt. Sed & auri quoque glebulæ exiguæ frequenter non paruo numero in quibuſdam reperiuntur arenis. Terrarum autem id genus omnium quæ in metallis ſunt, vbi ab eis ſeparatur id metalli aut æris quod continent, reliquiæ videntur lapideæ: nec macerari, rigariue, aut humectari per totam ſubſtantiam poſſunt: vt medicaminoſa illa, quæ cum aqua in lutum degenerat: quæque viti circunlita naſcentes in ea vermes interimit, vnde Ampelites vocatur.

Ampelites terra.

Cadmia.

Cretica terra.

Cadmia etenim ex illarum lapidearum eſt genere, neque rigari poteſt. Terra Cretica admodum imbecilla eſt, multum habens ſubſtantiæ aëriæ. Ineſt tamen ei quædam citra morſum vis extergendi.

Eretrienſis terra.

Eretrienſis, quàm Lemnia, valentiorem poſſidet aſtrictionem, hactenus tamen vt nondum mordicet. Expedit verò hanc terram bis térque lauare, vt Cimoliam, quò moderatior reddatur. Eam etiam vtunt, vt ſubtiliorem, acriorem,

acriorem, & magis digerentem efficiant. Quòd ſi poſteaquam combuſta fuerit, abluatur, replendis & cicatrice inducendis vlceribus multò magis opitulatur. Cæterùm quæ colore cinericiu eſt, illi quæ alba exiſtit, præfertur. Eſt & alia terra dicta Pignites, tota quidem facultate terræ Cimoliæ aſſimilis, cæterùm atra colore, quemadmodum Ampelites. At terra, ſiue lapis, ſiue bolus Armenus, colore eſt pallido, promptiſſiméque ſoluitur in læuorem omnino æqualem, vt calx, validamque deſiccandi vim poſſidet. Siquidem ad dyſenterias, ventris profluuia, ſanguinis expuitiones, catarrhos, & putreſcẽtia oris vlcera, in primis competit. Quin & illos magnificè iuuat, quibus ex capite in thoracem fluxio decumbit. Quare & iis quibus ex tali occaſione anhelitus difficilis eſt, valde auxiliatur. Sed & eos qui tabe laborant, adiuuat: vlcus enim ipſorum deſiccat. Maxime etiam confert Armenus bolus contra peſtilentes affectus. Ii ſiquidem vſu eius non perſanantur, qui prorſus immedicabiles ſunt. Cæterùm bibitur ex vino albo, conſiſtentia tenui, modicè diluto, ſi is qui morbo eſt correptus aut planè febri careat, aut leuiter ea teneatur. Sin grauius febriat, admodum aqueo. Non ſunt tamen calore vehementes febres peſtilentiales.

Pignites.

Boli Armeni deſcrip. ...

Febres peſtilentes non eſſe vehementer calidas.

De lapidibus.

Ex corporibus ſpontè natis ſunt lapides, hòc diuerſi à vulgo nuncupata terra, quòd rigari non ſuſtinent. Vires habent partim ſecundum totius ſubſtantiæ proprietatem, partim ſecundum qualitates effectrices. Nunc autem ſermo nobis eſto de illis viribus, quæ ſecundum effectrices agunt qualitates: in quibus ſanè eſt & vtendi ratio & methodus. Nam facultates quæ proprietatis totius ſubſtantiæ ratione inſunt, à methodo ſunt atque ratione alienæ, & per ſolam experientiam noſcuntur. Nam cur hic lapis tacto vulnere vnde ſanguis prorumpit, curſum eius reprimat, haud nouimus. At cur hæmatites lapis in oculares facultates indatur, nouimus: quòd ſit rationis inuentum. Nam ſi in cote oculari cum aqua eum teras, donec accipiat craſſitudinem mellis, aſtringentem facultatem percipies. At didiciſti, quòd gliſcentes etiamnum phlegmonas reſtringentibus medicamentis repercutere oporteat: vbi autem iam ſanguis non fluit, aſtringentibus medicamentis digerentia adiungere, & ſenſim ad ipſa ſola tranſire. Itaque de iis lapidibus prius diſſeram, qui mortarij aut coris attritu, in liquorem ſoluuntur.

Facultates quæ proprietatis ratione inſunt, eſſe à methodo alienas.

Hæmatites lapis cur medicamentis ocularibus miſcetur.

Phlegmonarum generalis curatio.

Ciſeris, Pumex.

Pumex quidem abſtergit. Sed Smiris acrimoniæ quiddam obtinet. Proinde cauſticis & deſiccantibus facultatibus additur, iiſque quæ curant gingiuas laxas. Pumex autem ſi comburatur, haud erit inferior Smite, eoſdem ad vſus.

Ciſeris. Pumex. Smiris.

Lapides qui in ſpongiis reperiuntur.

Frangendi vim obtinent, non tamen ita validam, vt lapides in veſica comminuant. Rumpunt eos tamen qui coguntur in renibus: veluti qui aduehuntur ex Cappadocia.

Spongiarum lapides.

Oſtracites.

Hunc lapidem aiunt deſiccandi valenter facultatem habere, temperatam ex aſtrictione, acrimoniáque: vt Geodem expurgare pupilas, vberumque & teſtium ſanare phlegmones, inunctum ex aqua. At cotic Naxiæ ramentum virginibus mammas prohibet tumeſcere: ſicuti & teſtes puerorum: tanquam facultatis refrigeratoriæ ſit particeps.

Oſtracites. Geodes.

Cotis ramentum.

Ophites.

Extergendi conſtringendique vim poſſidet, ceu etiam vitrum. Admodum enim ipſum ex vino albo ac tenui epotum lapides veſicæ conterit, atque confringit.

Ophites.

Iaſpis viridis.

Ventriculum adhæſu, ipſiúſque os adiuuat. Porrò Ophitem lapidem ſuſpenſum, iuuare morſos à vipera traditur. Sed eiuſmodi facultates non conſtant methodo. Veluti etiam cùm Hieracites & Indicus profluentem ex hæmorrhoidibus ſanguinem ſiſtunt.

Iaſpis viridis.

Hieracites. Indus lapis.

Sapphirus.

Ictos à ſcorpione iuuare creditur.

Sapphirus.

Aphroſelinum.

Liberat comitiali morbo vexatus: id quod nondum ſumus experti.

Aphroſelinus.

Dioſcoridis Thytes.

Subuiridis eſt vt Iaſpis, ſoluitúrque in ſuccum colore quidem lacteum, guſtu verò acrem: ac proinde nemo illum oculorum miſcet medicamentis, nec fluxiones repercutientibus, nec vlcera ſanantibus. Sed eo tantùm vtuntur ad purgandum & abſtergendum, quæ pupillam abſque phlegmone offuſcant: quales ſunt cicatrices recentes, & pterygia non nimis dura.

Thytes.

Iudaicus.

Colore eſt candido, ſpecie concinna, lineas habens ceu torno ductas. Vtuntur ad veſicæ lapides in cote ſoluentes, & ex aquæ calidæ tribus cyathis potui præbentes. Præcipuè verò ad eos qui in renibus hærent, eſt efficax.

Iudaicus lapis.

Pyrites.

Validam poſſidet facultẽtem, eóque vtimur digerenti emplaſtro admiſto. Adiicitur etiam ei & ſchiſtos. Ab hoc medicamine & pus ſæpenumero, & conſiſtentia grumoſa in ſpaciis intermediis muſculorum nata, per halitum ſunt digeſta. Niſi autem dum in vſum veniunt, pollinis inſtar comminuantur hi omnes lapides, vt profundum corporum quibus applicantur ſubeant, aſſimiles manent iſtic marinis fluuiatilibúſque arenis: quæ & ipſæ communem omnium lapidum vim poſſidẽt. Siquidem exiccant tumentem ab aqua inter cutem carnem, ſi in ipſis excalfactis decumbat æger. Non tamen ad aliud quippiam eis vtimur.

Pyrites.

Arena quomodo exiccet tumentem ab aqua inter cutem carnẽ.

Phrygius.

Hunc ſemper vtor combuſto quidem ad vlcera putrida: idque ipſo aut per ſe, aut ex aceto, aut œnomelite, aut oxycrato. Ad oculos verò ex eo permiſto aliis, medicamen ſiccum efficio. Validè enim deſiccat, habens quiddam aſtrictionis ſimul & mordicationis.

Phrygius lapis.

Ageratus.

Aſtringit ſimul & digerit. Atque aſtrictione quidem euidenter iuuat phlegmone columellas grauatas.

Ageratus.

Aſſius.

Colore & conſiſtentia eſt topho ſimilis, friabilis laxúſque. Innaſcitur ei quiddam inſtar farinæ tenuiſſimæ, qualis in molarum parietibus adhæreſcit. Appellant hoc medicamen petræ Aſiæ florem. Eſt verò & tenuium partium, vt ſine morſu nimis fluidas carnes eliquet. At petra ipſa in qua naſcitur, actionis vehementia eſt inferior. Habet etiam & ſalſedinem quandam ipſe Aſiæ petra

Aſſius lapis.

Petræ Aſiæ flos.

træ flos, ita vt inde videatur ducere originem: quòd ros ex mari in petram residens, à sole postea exiccetur.

Gagates.

Gagates.

Colore est atro, qui vbi igni fuerit admotus, persimilem bitumini odorem exhibet. Confert autem ad discutiendos flatulentos tumores consistentes in genu, diuturnósque & ægrè curabiles: ac præterea cruenta vulnera glutinat. Est & lapis Thracius, cuius in hunc modum Nicander meminit:

Thracius lapis.

Si lapis vratur candenti Thracius igne, &
Post madefiat aqua, flagrabit totus: at idem
Mox oleo affuso penitus restinguitur, &c.

Nullus tamen eius in medicina vsus, nisi quòd suffitu abigit feras.

Magnetis, Heraclia, Magnes.

Magnetis. Magnes.

Assimilem hæmatiti vim obtinet.

Arabius.

Arabius lapis.

Lapis est elephanto similis, desiccantis abstergentísque potentiæ.

Alabastrites.

Alabastrites.

Combustus in medicinæ vsum ingreditur. Quidam eum bibendum dant stomachicis.

Smiris.

Smiris.

Vehementer quidem abstergit: quare ipso ad annulos exculpendos vtuntur, & ad dentes purificandos.

Hæmatites, Galactites, & Melitites.

Hæmatites. Galactites.

Hæmatites & Galactites lapides, a colorum similitudine, quos repræsentant, sic nominantur. Ille siquidem sanguini, hic in succum solutus, lacti videtur similis. At melitites, non à colore, sed à sapore mellis talem nomenclaturam sortitur. Cùm igitur succus omnis dulcis à temperato calore proficiscatur, astringens verò à frigore, habebit sane hæmatites lapis tantum frigiditatis, quantum & astrictionis: Melitites verò temperatam caliditatem: at mediam vtriusque temperiem Galactites. Meritò itaque ocularibus medicamentis lapis hæmatites miscetur. Ac solo eo vti possis superciliis exasperatis: si quidem cum phlegmone sint aspera reddita, ex ouo ipsum diluens: ac si magis, etiam per decoctum fœnigræci. Sin verò citra phlegmonem, ex aqua. Hic idem lapis similiter in cote contritus, sanguinis expuitioni conducit, vlceribúsque vniuersis. Porrò siccus, redactúsque in tenuissimũ pollinem, reprimit excrescentia: ipsáque oculorum vlcera solus per se cicatrice includit attritus, cæterùm aut affusus, aut inunctus.

Melitites.

Dulcis succus omnis à temperato calore proficiscitur, vt adstringens à frigore.

Schistos.

Schistos. Galactites. Melitites.

Hæmatiti persimilem vim obtinet, sed infirmiorem Schistos: ac post eum Galactites. At Melitites nonnihil caliditatis asciuit. Vt igitur vnusquisque leuiter ac sensim ab hæmatitis facultate recedit, ita in vsum oculorum accommodatur: est tamen mitior. Etenim mitiora remedia partibus etiamnum phlegmone afflictis semper gratiora sunt. Quæ quidem, liberis iam à phlegmone partibus, infirmiora sunt, quàm vt persanare valeant. Porrò cùm lapidibus omnibus commune sit vt desiccent, quotquot ex iis in succum soluti, aut redacti in pollinem, nullam continuò qualitatem in gustu obtinent, hos putandum est esse tum infirmissimos, tum mitissimos, tum minimè mordaces. At qui manifestam qualitatem exprimunt, ij pro qualitatis ratione potentiam possident. Ac si quidem astringant, ad comprimendum, constringẽdum, spissandum, & contrahendum: si vero mordicent, ad excalfaciendum, digerendum, & colliquandum. Medij eorum sunt, qui abstergent citra mordicationem. Igitur Hæmatites, Schistus, Galactites, & Melitites, in succum vertuntur. Quanquam sunt & alij in succum solubiles, vt Moroxus qui in Ægypto nascitur, omnium dictorum minimè qualitatis particeps. Quare tantum desiccandi vim possidet.

Lapides omnes communiter siccant.

Moroxus.

Metallica medicamenta.

Metallica quæ dicantur.

Metallica medicamenta appellare medicis mos est, quorum generatio in metallis consistit, siue spontanea, siue per fornacem facta. Vt igitur lapidibus vniuersis, & terræ medicaminosæ commune est vt siccent, ita metallicis quoque medicamentis omnibus. Est enim essentia eorum terrea, secundum elementaris terræ significatum. Porrò caliditate diutina, mistam ex terra & aqua, nonnunquam etiam aëre, substantiam vniente, temperantéque, ac postea desiccante, metallicorum medicamentorum consistentiæ proueniunt. Quemadmodum igitur in differentiis terræ, plurima essentia terræ elementaris habetur, paulùm verò aëris, ita in metallicis multum igneæ substantiæ est immistum. In medio autem eorum sunt lapides. Proinde alia metallicorum semel aut bis, alia frequentius lota, idonea sunt, vt citra morsum exiccent. At locorum, in quibus hæc proueniunt, natura, prout plus minúsque est frigida, alia plus, alia minus, cogit, congelatque.

Metallica omnia siccare.

Metallicis plurimum igneæ substantiæ esse mistum.

Halas, Salas.

Halas. Salas.

Sal partim ex mari fit in salinis, partim è terra effoditur. Cæterùm vtrique vis est assimilis, impensè videlicet exiccatrix. Porrò aphronitri sapor amarus est, & abstergens, salis verò, tantò in abstergendo inferior, quantò in astrictione superior. In vtriusque medio sapor nitri consistit.

Armeniacum.

Armeniacum.

Vim habet extergentem cum leuicula tum acrimonia, tum astrictione. Vnde meritò miscetur ocularibus facultatibus. Præterea ipso per se redacto in pollinem, atque sicco, vtuntur ad pilorum in superciliis incrementum: vbi præ humorum acrimonia partim excidunt, partim nec crescunt, nec nutricantur.

Arrhenicum, Auripigmentum.

Arrhenicum. Auripigmentum.

Facultatis est causticæ, tam combustum, quàm vstionis expers. Cæterùm per vstionem tenuiorum partium efficitur. Vtuntur porrò ipso ad denudandam pilis quamuis particulam. Verùm si diutius hæreat, ne cuti quidem parcit.

Aphronitrum.

Aphronitrum.

Aphronitrum ab aphronitro differt. Nitri enim spuma medicamentum exiccatorium existit, aspectu triticeæ farinæ similis. Etenim alba est, non vt Asiæ petræ flos cinericea. Aphonitrum verò farinæ speciem non habet, neque solutum est, sed concretum & congelatum. Quod quidem adeò exterget, vt non modò sordes expurget, sed etiam pruritum sanet. At spuma nitri, eiusdem cum nitro est tum naturæ, tum facultatis: licet essentiæ tenuioris. Dictum autem est paulò antè, in medio aphronitri & salis, facultatem nitri consistere: aphronitro enim sola inest vis detergendi: sali verò etiam astringendi, sed multò magis quàm detergendi.

Aphronitrum

Nitrum.

Gypsum.

Gypsum.

Gypsum quidem tum desiccat, tum vires habet emplasticas. Quare siccis medicamentis quæ ad-

ad ſanguinis eruptiones accommodantur, vtiliter commiſcetur. Nam ipſum per ſeſe lapidoſum fit, coactum & congelatum. Ac prouide diluendū eſt ouj tenui & candida albugine, quæ & ad ophthalmias eſt vtilis, admiſto illi tenuiſſimo farinæ triticeæ polline, qui reſidet in molarum parietibus. Excipere verò quod ſic maceratum eſt, tenellis leporis pilis, aut qui perinde ſint molles, expedit.

Albugo oui ad ophthalmias vtilis.

Gypſum vſtum.

Gypſum vſtū.

Non habet æquè emplaſticam vim, cæterùm tenuiorum eſt partium, & valentius deſiccat. Quin & repercuſſorium eſt, maximè ſi maceretur oxicrato.

Diphryges.

Diphryges.

Miſtam habet tum qualitatem, tum facultatem. Habet enim in ſeſe quiddā & mediocriter aſtringens, & mediocriter acre: vnde vlcerum rebellium optimum medicamen eſt. Eo ſiquidem ad putreſcentia oris vlcera, ſiue per ſe, ſiue cū melle, cum detracta erat ſpuma, tum ad anginam, vbi iam per aſtringentia medicamenta conſtitit quod influebat, & breuiter ad columellam præciſam, pudendique & ani vlcera cicatrice obducenda, ſum quamfeliciſſime vſus. Porrò quo pacto adulterentur dictorum medicamentorum ſingula, non videtur precium operæ ſcribere, cùm talia poſſe diſcere homines ſceleratiſſimi in lucro ponant.

Adulteria medicamentorum cur docenda non ſint.

Theion, Sulfur.

Theion, Sulfur.

Sulfur omne trahendi vim poſſidet, eſtque temperamenti calidi, atque eſſentiæ tenuis, adeò vt ad multa venenatorum animalium reſiſtat, ſi ſiccum ictui inſpergatur, aut cum ſaliua, aut vrina, aut oleo veteri, aut melle, aut reſina terebinthina illinatur. Quin & pſoras, & lichenas, & lepras, non rarò hoc medicamento cum reſina terebinthina ſanaui. Extergit enim omnes id genus affectus, abſque hoc vt in profundum repellat.

Ios, Ærugo.

Ios. Ærugo.

Guſtantibus acrem exhibet qualitatem, digerens, detrahens, & liquans non teneram modò, ſed & duram carnem. Hallucinantur igitur qui talia medicamenta, epulotica appellant, hoc eſt, quæ cicatricem inducant: cùm nimirum epulotica pharmaca contrahant, conſtipent, & in calli morem ipſam carnem indurent. Quin & guſtum mordicat ærugo, non tantùm vlcera. Quòd ſi pauculum eius cerato non pauco admiſceas, id quod ex ambobus miſtum eſt, citra morſum exterget.

Epuloticorum opera.

Cadmia.

Cadmia.

Cadmia fit, vbi in fornacibus æs paratur: nempe tota terra, aut lapide ex quo æs gignitur, in ſublimem partem fornacis egerente, veluti fuliginem aut fauillam quandā in argenteis etiam metallis ſimili ſecretione efficitur. Quin & ex pirite lapide in furnacibus vſto fit cadmia. Cæterùm abſque fornace in Cypro cadmia inuenitur, quam iure quiſpiam lapidem vocet. At eius quæ combuſta eſt, aliam botryitin, aliam placitin Medici nuncupant. Botryitin quidem, * quæ in editioribus ipſius fornacis muris colligitur. Placitin verò, quæ in humilioribus. Ac liquet ſane botryitin partium eſſe tenuiorum, craſſiorum verò placitin, vtranque autem vi deſiccandi, ac mediocriter digerendi præditam. Quæ autem colligitur in fornacibus, igneæ qualitatis neceſſariò etiam aliquid habet. Meritò itaque eam abluentes, medicamen efficiunt mediocriter tum deſiccans, tum extergens abſque mordicatione: vtile ad caua vlcera præhumida, & putreſcentia, quæ in oculis & in toto corpore habentur. Igitur reſpicientes ad temperatam & mediam inter omnes exceſſus naturam, leuiter deſiccatoriam abſterſoriamque cadmiæ ineſſe facultatem dicimus. In caliditatis autem & frigiditatis differentia, cadmia quodammodo temperata exiſtit.

Cadmiæ differentia.

Cadmiæ vis.

Cinnabari.

Cinnabari.

Modice acrem facultatem obtinet. Habet verò & aſtrictionis quippiam.

Ciſeris, Pumex.

Ciſeris. Pumex.

In ſarcotica medicamenta inditur, & ea quæ dentes extergunt, partim vſtionem non expertus, partim etiam exuſtus: quandoquidem aliis omnibus combuſtis ſimiliter, ſubſtantiæ tenuioris efficitur. Cæterùm vſtione quiddam acquirit acrimoniæ, quam rurſum lotione exuit. Videri autem poterit, & conciliare ſplendorem, non tantum facultate, ſed etiam aſperitate: veluti ſi ſmirin, aut teſtam tritam admoueas. Eundem in modum cornua deuſta dentes reddunt ſplendidos.

Præuſta omnia reddi ſubſtantiæ tenuioris.

Cornua deuſta dentes reddunt ſplendidos.

Conia, Lixiuium ex cinere.

Conia. Lixiuium. Cinis.

Abluto cinere fit. Cinerem autem, vſtorum corporum reliquias Latini nuncupant. Fit ergo lixiuium pro eius quod eluitur natura. Cineris ſiquidem qui acrimoniam igneam habet acerrimam, ipſum quoque acerrimum eſt; eius quod tale non eſt, etiam moderatius. Quare & putrefacientibus medicamentis miſcetur, vtpote cauſticam facultatem poſſidens: ſed propter ſubſtantiæ ſuæ tenuitatem, citra dolorem adurens.

Cyanos, Cæruleum.

Cyanos. Cæruleus lapis.

Acrem poſſidet facultatem, ac tum detrahendi, tum digerendi, quàm cinnabari, potentiorem. Ineſt quoque ei nonnulla aſtrictio.

Lepis, Squama, æris, & ferri.

Lepis. Squama.

Squama, alia eſt æris, medicamen multò vtiliſſimum: alia ferri, & ſtomomatis: alia denique quam nonnulli vocant helitin. Atque omnes ſanè vehementer ſiccant. Cæterùm helites principem in deſiccando locum obtinet: nam ſubtiliſſimæ omnium ſubſtantiæ eſt, nimirum quæ æruginis nō nihil aſſumpſerit. Maiorem obtinet aſtrictionem ſquama ferri, & hac etiam maiorem ſtomomatis Quamobrem ad contumacia vlcera meliores ſunt quam ſquama æris. Detrahit & liquat carnem potentius ſquama æris, & hac etiam valentius helitis. Omnes autem ſquamæ non inſtrenuè mordaces ſunt. Quare eſſentia ipſarum non eſt admodum tenuis. Siquidem inter ea quæ parem vim poſſident, minus eſt mordax quod eſt tenuius.

Helitis.

Mordacia minus eſſe quæ ſunt tenuiora, ſi parem facultatem obtineant.

Lithargyros.

Lithargyros.

Deſiccat quidem, ſed omnium moderatiſſimè: & ſecundum alias tum qualitates, tum facultates, quodammodo in medio conſiſtit. Modica tamen aſtringendi, abſtergēdique facultas ei ineſt. Cæterùm ad intertrigines femorum vtilis medela eſt. Iure itaque medij ordinis in metallicis habebitur. Proinde frequenter vtimur lithargyro ceu aliorum materia: ſicuti in liqueſcentibus ad pleraque medicamenta adhibemus ceram, tanquam materiam mediam eorum quæ valentem poſſident facultatem.

Cera.

Nitrum.

Nitrum.

Inter aphronitrum & ſalem vires medias ſortitur. Cæterùm vſtum propius ad aphronitrū accedit, vtpote ex vſtione tenuius redditum. Deſiccat itaque & digerit: quòd ſi intra corpus ſumatur, ſecat & extenuat craſſos & lentos ſuccos, multò

potentius

Aphronitrum inimicum stomacho.

potentius quàm sal. Aphronitrum verò, nisi grauis vrgeat necessitas deuorandum non est, nimirum inimicum stomacho: quandoquidem plus etiam nitro incidit. Porrò ad suffucantes fuogos. nitro vsto simul & non vsto, & multò etiam magis eios spuma, vti consueuimus.

Melanteria.

Melanteria.

Valde quidem astringit, astriugentiáque omnia propemodum tenuitate superat.

Melan graphicum, Atramentum scriptorium.

Atramentum scriptorium.

Admodum & ipsum desiccat aqua solutum. Vlcera autem igni ambusta protinus illitum iuuat: & si acetum quoque habeat, multò magis.

Misy.

Misy. Æ. ugo. Sori. Chalcitis.

In metallis ipsis, super chalcitim nascitur misy, vt ærugo super æs. Ac suspicor etiam sori longo tempore mutatiooem in chalcitim posse accipere. Quare mirum non est, tria hæc medicamina eiusdem genere facultatis esse, sori dico, & chalcitim, & misy, tenuitate & crassitudine inter se diuersa. Crassissimum enim est inter ipsa sori, tenuissimum misy: mediam vtriusque facultatem habet chalcitis. Adurunt vniuersa hæc tria, & eschatas efficiunt. Attamen nonnihil etiam astringunt. Cæterùm misy admotum corporibus durs, minus chalcitide mordicat, tametsi ea non minus sit ealidum: id quod beneficio tenuitatis sortitur. Porrò eum vtraque hæc in decoctionibus fundantur, & magis chalcitis quàm misi, sori tamen non liquescit: nimirum quòd lapidosius sit, & vehementius compactum: sicuti rursus misy, quia à congenito calore elaboratios est, ac proinde siccius chalcitide, idcirco meritò quoque liquescit ægrius.

Molybdena, Plumbago.

Molybdæna. Plumbago.

Similem lithargyro vim possidet, tantum à media temperie ad frigidius paulum quid recedens. Sed neque abstergentis facultatis est particeps. Vtrunque autem medicamentum liquari potest, celerrimeque, vbi oleo nonnihil aceti est additum. Liquantur tamen etiam admista aqua, sed coctione longissima. Vidi equidem molybdænam proiectam plurimum cum multis aliis lapidibus in ea via quæ ad ergasteria ducit à Pergamo.

Molybdos, Plumbum.

Molybdos. Plumbum.

Facultatis est refrigeratoriæ. Siquidem noo modò multam habet substantiam humidam à frigore congelatam, sed & aëriam: paucam autem terream. Igitur quòd plurimum habeat essentiæ humidæ coactæ a frigore, indicium tibi esto, quòd vbi admotum est igni, celeriter funditur fluitque. Quòd verò & aëriæ sit particeps, hoc habeto signum. Omnium quæ nouimus, vnicum plumbum tam mole ipsa, tum pondere augetur, si condatur in ædibus subterraneis, aërem habentibus turbidum, ita vt quæcunque illic ponantur, celeriter situm contrahant. Iam verò si in mortario plumbeo liquorẽ quemlibet plumbeo pistillo contriueris, ita vt ex pistillo ipso, atque etiam mortario exprimatur etiam aliquis succus, id quod ex vtroque conflabitur, multò erit frigidius, quàm liquor infusus fuerat. Cæterùm si vis magis refrigeratorium medicamen efficere, oleum omphacinum, aut rosaceum, aut melinum, aut myrtinum, sit liquor is, quem infundes: eritque remedium optimum ad sedis phlegmonas cum vlcere aut rugis, & ad eas quæ in pudendis, testibus, vberibúsque consistunt:

Plumbum vnicum mole & pondere augetur.

Plumbeum mortarium conferre ad conficienda medicamenta refrigerantia.

similiter aduersus cæteras omnes fluxiones, quæ articulis accidunt. Sed & vlceribus rebellibus etiam vtile est. Nam ad cancros eo vtens, virtutem medicamenti mirabetis. Quòd si celeriter multum succi plumbei velis colligere, conare in sole terere, aut quocunque certè modo aëre excalfacto. Multò autem vtilissimum habebis medicamentum, si affuso refrigerantium succorum aliquo teras, vt sempetuiui, cotyledonis, intybi, lactucæ, condrilles, psyllij, omphacis, portulacæ. In laminam etiam diductum plumbum, lumbísque admotum, pollutionem per insomnia coërces, nimirum haud obscurè refrigerans. Sed & bractea tenuis probè ganglio illigata, ipsum dissipat. Illigabit autem probè quisquis ab Hippocrate didicerit, in ipsam noxam potius firmandum, quàm hinc vel inde. Porrò plumbum vstum, ac dein ablutum, refrigerat, confertque ad implenda vlcera, eademque cicatrice obducenda. Conuenit & chironiis dictis, & omnibus cancrosis vlceribus. Ante lotionem autem, vlceribos pertinacibus etiam auxilio est.

Plumbi lamina admota lumbis nocturnas pollutiones coërcet.

Plumbum vstum quibus conducit affectibus.

Ostracon, Testa.

Ostracon. Testa.

Desiccandi abstergendique vim possidet, maximè quæ ex fornacibus est. Ex qua quidem præparata emplastrum, optimè cicatricem inducit.

Pompholyx, Spodium.

Pompholyx.

Pompholyx fit & in æris fornace, veluti & cadmia: fitque & dum in fornacibus cadmia vritur, nimirum ab ipsa cadmia in tectum fornacis quadam fauilla ascendente, quæ dum tollitur est pompholyx. Nam quod reflectens in pauimentum recidit, nominatur spondium. Cui videtur similem habere facultatem, quod antispodium appellant. At ego illo vsus sum nunquam, cùm largè mihi semper pompholyx suppeteret. Nec enim quisquam vbi hæc adsit, spodio vti velit, nedum antispodio. Est autem pompholyx medicamentum propè omnium quæ citra morsum desiccant, si elota fuerit, præstantissimum. Quamobrem ad vlcera cancrosa idonea est, & ad alia omnia maligna. Itaque inditur collytiis quæ ad oculorum imponuntur fluxiones, quæque bullas in eis natas curant. Prætetea ad pudendorum & sedis vlcera optimum est remedium.

Spodium. Antispodium.

Pompholyx quibus valet.

Sandarache.

Sandarache.

Vrentis est facultatis, vt arsenicum. Meritò itaque digerentibus facultatibus & extergentibus commiscetur.

Sandyx.

Sandyx.

Qua sit facultate prædita, in sermone de psimmythio explicabitur.

Scoria.

Scoria.

Scoria omnis resiccatorium est medicamen, potissimum autem ferri. Siquidem ad læuorem redigens ipsam in aceto quamacerrimo, posteàque decoquens, ad aures iampridem fluentes pure, ea vtor pro medicamento maximè exiccatorio.

Stimmi.

Stimmi.

Cum facultate desiccatoria habet astrictionem adiunctam. Quamobrem & ocularibus medicamentis miscetur.

Stypteria schiste, & strongyle, & hygra. Alumen fissile, rotundum & humidum.

Stypteria. Aluminis differentiæ.

Alumen vehementissimè astringit. Cæterùm cùm sit crassarum partium, tenuius quodammodo est quod vocatur fissile. Proximum est rotundum, & astragalotum. Admodum crassum est

eſt tum liquidum, tum placites & pliuthites dictum.

Titanos, Calx.

Titanos. Calx.

Viua quidem vehementer vrit, adeò vt cruſtas efficiat: extincta verò protinus etiam cruſtam molitur & ipſa: at poſt diem vnum & alterum minus vrit, minúſque inducere cruſtam poteſt. At verò temporis progreſſu prorſum nec cruſtam quidem gignere valet, tametſi etiamnum calfaciat, carnémque liquet. Porrò ſi lauetur in aqua ſuam mordacitatem exuit, efficitque nuncupatum lixiuium. At ipſa abſque morſu deſiccat.

Hydrargyros, Argentum viuum.

Hydrargyros. Argentum viuum.

Non eſt ex ſponte naſcentibus medicamentis, ſed ex iis quæ parantur: veluti pſimmythium, ærugo, pſoricum, lithargyrus. Cæterùm interimátne deuoratum aut admotum extrinſecus, nondum feci periculum.

Phycos.

Phycos.

Facultatem eius, vbi de pſimmythio agetur, exponam.

Chalcantos, Atramentum ſutorium.

Chalcanthos. Atramentum ſutorium.

Chalcanthos, qui in Cypro ex viridi quadam aqua concreſcit, extima ſui parte in chalcitim temporis proceſſu degenerat. Habet autem cum aſtrictione maxima, caliditatem non vulgarem coniunctam. Vnde omnium maximè condire ſeruaréque carnes humidas poteſt: nimirum caliditate humiditatem abſumens, aſtrictionéque ſubſtantiam contrahens, atque conſtipans. Conſtringit itaque, ſiccat, & contrahit in ſeſe totius ſubſtantiam carnis.

Chalcitis.

Chalcitis.

Miſtas habet aſtringentem acrémque facultates. Cæterum vincit acris, vi pore adeò vehemens, vt carnem vrat, necnon inducat eſcharam. Vſtum hoc medicamen minus mordicat, non tamen minus deſiccat. Verùm non parum aſtrictionis remittit. Itaque melior eſt vndequaque chalcitis tũ adusta, tum lota, cùm euadat ſic minus mordax.

Chalcos cecaumenos, Æs vſtum.

Chalcos cecaumenos. Æs vſtum.

Habet & acrimoniam quandam, ſed & aſtrictionis eſt particeps. Proinde ſi lauetur, pulcherrimum eſt medicamen cicatrici inducendæ.

Chalcu anthos, Flos æris.

Chalcu anthos. Flos æris.

Tenuioris eſſentiæ eſt quàm aut æs vſtum, aut ſquama. Quare ex eo factis collyriis extergunt, auferúntque ſuperciliorum magnas aſperitates.

Chryſocolla.

Chryſocolla.

Carnem liquat, non tamen valenter mordicat: quanquam ſit facultate admodum digerente, exiccantéque. Præparare autem hanc chryſocollam debes tempore æſtiuo, aut aëre prorſus calido: vrinam pueri, mortario & piſtillo, vtroque ex rubro ære, contundens. Hoc medicamentum aptiſſimum eſt vlceribus contumacibus, tum per ſe, tum aliis miſtum. Nam quantò plus quàm chryſocolla metallica deſiccat citra morſum, tantò etiam ipſam excellit tenuitate.

Pſimmythium, Ceruſſa.

Pſimmythium. Ceruſſa. Sandyx. Phycos.

Si ex acri aceto ſoluatur, guſtu tamen neque acre erit, neque mordax, ſed emplaſticum, & refrigeratorium. Ceruſſa aduſta, in ſandyca tranſit, medicamentum ſeipſo tenuius, non tamen excalfaciens. Phycos autem ſeruata ceruſſæ frigiditate, tenuitatem aſſumpſit.

Pſoricum.

Pſoricum.

Conficitur dupla chalcite admiſta lithargyro: antè tamen vtriſque acerrimo aceto ſolutis, ſicq; in ollam nouam coniectis, quam fimo æſtate media diebus quadraginta obrutam ſepelies. Hoc medicamen magis deſiccatorium eſt, minúſque chalcite mordax, cùm partibus ſit tenuioribus.

GALENI PERGAMENI
De ſimp. medicamentorum facultatibus,

LIBER NONVS.

Expoſuimus igitur quinque commentariis prioribus, qualitates quas ſecundas appellant, in medicamentis quæ effectricibus qualitatibus aguntur, pro earundem effectricium ſpecificarúmque qualitatum miſtura naſci. Oſtenſum præterea eſt, quo pacto vniuerſalis facultas vnica experientia inueniatur: neque ea vulgari, ſed quæ certis adhibeatur limitationibus. Porrò in ſexto, ſeptimo, & octauo libro, materiam quæ ad plantas pertinet, explicauimus: in nono autem, eam quæ circa terrena & lapidoſa verſatur. Reliquum verò nunc eſt, vt eam quæ ab animalibus ſumitur, in hoc decimo perſequamur materiam. Nam ad finem vndecimi agemus de iis, quæ prouenientia in aqua, nec plantæ, nec terra, nec lapis, nec animalia ſunt.

Hæma, Sanguis.

Hæma. Sanguis nullus eſt frigidus.

Pro natura animalium variat. Huic ſiquidem animali eſt liquidior, ſiccior illi, calidior alteri. Nullus autem ſanguis eſt frigidus.

Sanguis ſuillus.

Sanguis ſuillus temperie eſt humano perſimilis.

Humidus & minus calidus eſt, temperie humano perſimilis. Siquidem & carnes ſuum ſimiles humanis exiſtunt. Vnde quidam ab hoſpitibus prauis appoſitas, auidiſſimè humanas carnes ederunt. Etenim ex ipſo ſanguine, tum generatio prima, tum poſtea nutritio ipſis carnibus conſtat. Itaque quiſquis humanum ſanguinem morbo alicui vtilem eſſe ait, in ſuillo primùm id comprobet. Nam etſi aliquatenus inferior is ſit humano, ſaltem aſſimile quippiam efficiet: quo cognito, ab humano pleniorem fore vtilitatem ſpectabimus. Porrò ſimilia efficere poſſe ſimilia, experti ſumus. Nam columbæ ſanguinem, qui capitis oſſa confracta perforant, in craſſum cerebri inuolucrum effundere aſſolent. Quidam autem, cùm non eſſet columba ad manum, palumbi ſanguine eſt vſus feliciterque ſucceſſit. Alius turturem eumdem ad vſum applicans, nihil hominem læſit. Similibus ſiquidem ad eoſdem affectus vtimur, vbi quæ antea experti ſumus non adſunt.

Columbinum ſanguinem infundi per cranii fracturas.

Hæma periſterâs, Sanguis columbæ.

Sanguis columbinus hypoſphagmatis confert.

Eo ad hypoſphagmata in oculis conſiſtentia quidam vtuntur, venis ad alarum exortum inciſis, quò ſanguis calidus effluat, vt ſic ad multos vſus idem perduret animal. Alij pullorum tenerorum extractas pennas, quæ humore redundant, in ipſum oculum exprimunt. Quanquam ſunt nobis collyria varia hypoſphagmatis oculorum aptiſſima, cuiuſmodi eſt quod plurimum recipit myrrhæ, & quod multum thuris admittit: necnon quæ ex croco conſtantur. Quin & fœnigræci ſuccus ſanguini columbino in hoc vtique præſtat. Præterea ſexcentos noui eorum quibus Romæ perforata fuere capitis oſſa, nec quicquam

Hypoſphagmatis quæ conueniant.

Roſaceum commodè infundi per crani fracturas, eiúſque non minus calidũ ſanguine columbino.

ab vſu roſacei,citra ſanguinem columbinum,offenſos. Quare id calidum ſit æquè atque columbæ ſanguis,neceſſe eſt. Cæterum præter moderationem caloris (cuius fortè contactu iuuat) leuiter etiam aſtringit. Itaque melius inuenire nihil poſſis in capite perforato,quam vt probo roſaceo vtaris.

Hema nycteridos,Sanguis veſpertilionis.

Sanguis veſpertilionis.

SI vbi hoc ſanguine axillas illeueris, poſtea chalcanthoo aut cicutæ ſemen inſpergas, Xenocrates quidem ait,aut ſub illis prorſum pilos non prodituros, aut certè lanuginoſos. Alij verò & puerorum podendis ſanguinem veſpertilionis illiount, vt glabras illas partes conſeruent. Ergo ex refrigeratione partis vehementi, eiuſmodi quippiam poſſe contingere,non eſt à ratione alienum. Non tamen adeò frigidæ facultatis eſt ſanguis veſpertilionis, cùm in totum nullus ſanguis ſit frigidus. Porrò hœdinum ſanguinem feruefactum cum pari aceti portione, hæmoptoicos iuuare prodidit etiam Xenocrates. Quod remedium tutò experiri poteris, vbi nullum aliorum ad manum ſuppetet.

Sanguis nulluſ in totum eſt frigidus.

Sanguis viridium ranarum.

Sanguis viridium ranarũ.

Cùm aſſereret quidam, illitum hunc prohibiturum quo minus euulſi ſemel palpebrarum renaſcerentur pili, falſum eſſe id experimento didici.

Gala, Lac.

Gala. Lactis optimi nota.

Perfectiſſimum lac,nempe quod ab omni aliena qualitate eſt immune (hoc eſt, odoris expers, aut exiguum bonum odorem referens, præterea guſtu ſuaue,pauculam habens dulcedinem:ſicuti & ſalubetrimus ſanguis,ex quo & lacti generatio conſtat) ad acres & mordaces fluxiones eſt commodiſſimum, non abluens modò eas ratione ſeri ab afflictis particulis, ſed etiam ob pinguitudinem corpora illinens,vt non in nuda cadat, quod defluit. Porrò cùm lac omnium alteretur facillimè,præſertim ſi ambiens fuerit calidus, multum à dicta facultate amittit, niſi protinus quis ab vberibus effuſo ipſo calido vtatur. Maximè igitur mulieris bene habitæ & bonam victus rationem ſeruantis, lacte vtendum: nam id humano corpori eſt longè familiariſſimum. Deinde aliorum animalium, quæ quidem ab humana natura non longiſſimè abſunt: id quod ſcies ex carnium odore. Nam faſtidioſus eſt eorum quæ multum diuerſam habent temperiem,vt canis,lupi,leonis, pardalis,vulpis,hyænæ,vrſi, & ſimilium. Non iniucundus eſt eorum quæ non porrò abſunt,vt ſuis, capræ,equæ,bouis,ouis,& aſinæ. Quocirca etiam homines docti experientia,caprino,ouillo, bubulo,aſininóque lacte vtuntur, & caſeos ex eis conficiunt,excepto aſinino. Nam id planè tenue eſt, & plenum humoris ſeroſi, veluti bubulum craſſum:cæterùm conſiſtentia medium caprillum eſt. At ſus crudum aquoſúmque lac obtinet. Iam verò lac omne ex tribus conſtat eſſentiis, caſeoſa,ſeroſa,& pingui. Hanc plurimam habere conſpicitur bubulum, ex quo butyrum conficitur, facultatis concoquentis & relaxantis. Quare maximè illo vtuntur ad parotidas & bubonas.

Lactis vſus.

Lac alteratur omnium facillimè.

Lac muliebre eſt homini familiariſſimũ.

Lac aſininum eſt plenũ humoris ſeroſi. Lac bubulum. Lac caprillũ. Lactis ſubſtãtia triplex.

Serum lactis.

Serum lactis quæ præſtet.

At ſerum extergendi potentiam poſſidet,adhibetúrque ſubducendi ventris gratia, ac per clyſteres inicitur,extergens & abluens ſine mordacitate acrimoniam inteſtinorum. Præterea ſi quis vlcera quæ ſanie infeſtantur acri, vice aquæ ſero colluat, optimè ſane fecerit. Quæcunque etiam medicamenta digerere ſolent ecchymomata, & atra,ea præſtat ſero quam aqua diluere. At quod lacti caſeoſum ineſt, illitum adhæret magis: ob idque acrimoniam retundit. Atque vbi aliam quampiam deſiccantem facultatem habuerit adiunctam, optimum eſt dyſenteriæ remedium, & omnium ventris acrium fluxionum. Eam autem accipit à lapidibus, aut etiam ferreis cylindris, qui prædecocto lacti iniiciuntur igniti. Ferrum ſiquidem aſtringentis facultatis etiam eſt particeps. Porrò lac totum ad acres oculorum fluxiones tum per ſe, tum cum mollium collyriorum quopiam,eſt vtile:præterea ad hypopia & hypoſphagmata. Quinetiam palpebris extrinſecus, vbi qui ophthalmia laborant,ſomno ſeſe dabunt,impoſitum ſimul cum roſaceo & ouo, phlegmonas eorum concoquet. Sed hoc eſto lac mulieris recens ex mamillis expreſſum. Infundimus ipſum & vtero exulcerato. Sic eo & ad ſedis & pudendorum vlcera vtimur,& ad omnia breuiter, quæ leniri poſtulant. Eapropter & cancroſis applicatur vlceribus, medicamentis anodynis commiſtum, qualia ſunt quæ conſtant ex pompholyge. Collutum etiam, oris phlegmonas mitigat: necnon tonſillas, columellam, antiadas phlegmone affectas,ac proinde etiam anginam lenit. Eſt itaque medicamen leniens, totam quidem ſubſtantiam habens mordacitatis expertem, ſed multò magis vbi concoctione moderata, potiſſima pars ſeri conſumpta fuerit. Sic mihi videntur etiam medici ad venena quæ eroſione interimunt, lac propinare: veluti ſunt lepus marinus, & cantharis. Sunt etiam qui & meritò id exhibent, his qui aconitum & thapſiam deuorarunt.

Caſeoſa lactis ſubſtantia vſus.

Ferri facultas. Lactis vſus.

Lac collutum anginam lenit.

Lac auxiliari iis qui venena erodentia voturunt.

Caſeus.

Caſeus.

Vbi pinguitudo cum toto lacte concreſcit, ſeroſo duntaxat humore per coagulationem ſecreto, pinguis caſeus efficitur. Qui quidem qualiſcunque ſit,temporis ſpacio acrimoniam acquirit, quam deprehendes guſtu & olfactu. Cæterùm impensè acris inueteratúſque iam redditus,maceratúſque decocto ſuillarum carnium, tophos arthriticorum diſcutit. At recens caſeus & mollis, mitè vulnera glutinat: nam repercutiendi vim poſſidet, leuiter nimirum refrigerans. Cæterùm oxygalactinos,præter hæc,digerendi etiam quandam vim lenem obtinet.

Caſeus inueteratus eſt acrior.

Butyrum.

Butyri facultas.

Facultatis eſt concoquentis,paulùm etiam habens digerentis potentiæ, in mediis nimirum corporibus ſecundum duritiem atque mollitiem. Nam corporum planè durorum tumores præter naturam, hoc nequit medicamen digerere. At quæ in mollibus ſunt phlegmonæ,eas & concoquit & digerit facilè. Nam parotidas, & bubonas, & oris inflammationes, prorſus illo ſolo curamus: nimirum puerilibus corporibus, mulieribúſque eas perpetientibus. Sed & gingiuis puerorum dentientium aſſiduè illitum, nihilo imbecillius melle, extenuat exitum dentibus: cæteróſque omnes oris phlegmonoſos affectus, poſteaquam fluxio reſtiterit,digerit pariter, concoquítque. Proinde cataplaſmatis inditur quæ extrinſecus imponuntur parotidibus,hypochondriis, bubonibúſque. Deuoratum etiam, diſtributúmque, magnificè confert expuitionibus ex pulmone, idque in pleuriticis peripneumonicíſque

Butyrum extenuat infantium exitum dentibus.

Butyrum vorarum pleuriticis ex pulmonibus confert.

eiſque affectibus : cum hoc quòd eos etiam concoquat. Quòd ſi ſolum lingatur, magis quidem eõcoquit, verũ educit minus : ſin cũ melle & amaris amygdalis, plus educit, ſed minus concoquit.

Pytia, Coagulum.

Pytia. Coagulum. Coaguli leporini facultates inſignes.

Coagulum omne acris & digerentis potentiæ eſt, atque etiam exiccatoriæ : nam neceſſariò id ſuperiora comitatur. Ac leporis quidem coagulum comitialem morbum, ſi cum aceto bibatur, prætetea profluuium muliebre ſanare proditum eſt : necnon coactum in ventre lac diſſoluere: id quod nos ſumus hauddubiè experti, non ſolùm in leporino, ſed in aliorum etiam omnium animalium coagulo. Sed & ſanguinem in ventre concretum ſimili modo epotum coagulum leporinum diſſoluit, ac efficacius quidem cæteris: verùm non ſolum, cùm hoc omni ſit commune coagulo.

Coagulum omne diſſoluit lac, & ſanguinem in ventre concretum.

Coagulum phocæ.

Huic nonnihil vires caſtorij tribuunt.

Chole, Fel.

Chole. Fel.

Hic ſuccus omnium qui in quoque ſunt animalium calidiſſimus eſt. Cæterùm pro varia animalium temperie, calor eius variatur. Sunt autem in vniuerſum quatuor in ſingulis animalium ſanguine præditorum humores : ſanguis videlicet, pituita, & bilis tum flaua, tum atra. Verùm dum abſolutè dicimus bilem, ſemper intelligimus flauam, quæ in iecoris veſica colligitur. At ipſam flauam bilem interdum medici pallidã nominant. Sciendum tamen eſt, flauam tantò eſſe pallida calidiorem, quantò & craſſiorem. Nam ſeroſo recremento flauæ bili permiſto, pallidam conſtitui contingit : ſicuti & flauam pluſculum excalfactam, conſiſtentia reddi craſſam, colore autem flauam. Quin & in animalibus apparet flaua quidem, iis quæ magis ſunt calida : quæ verò minus, pallida. Et vbi animalia calida, aut fame, aut ſiti torquentur, ad atrum colorem vergit, interim illum habens æruginoſum, interim cæruleum, interim accuratè fuſcum. Porrò vbi ocularia medicamenta præparant, callionymi, ſcorpij marini, hyenæ, galli, perdicis, & aliorum quorundam animalium bilem admiſcent. Quare color eius eſt explorandus. Iam verò taurorum bilis calidior & ſiccior eſt, quàm boum caſtratorum : nam caſtratum animal ſemper ſimile redditur fœminæ, & iis quæ ſunt ætatis minoris. Itaque vt hæc humore ſuperant adulta & perfecta, vincuntúrque ab iiſdem caliditate : ad eundem modũ bos caſtratus à tauris. Vt igitur vrina à modica potione modicè pallere : & ſitim famemque, & multum laborem perpeſſis, flaua eſſe conſpicitur : impletis verò atque inebriatis, albicans : ita bilis colores mutat. At verò quòd hic humor ſit acris, hinc diſcas licet, quòd reſerat hæmorrhoidas, quodque illis ipſis qui vtuntur, mordicare percipitur. Ac proinde cauemus, ne ad alium morbum, aut ſymptoma, bilem vſurpemus ſolam, atque per ſe. Quippe dum oculis ipſam accommodamus, miſcemus illi tum mel, tum fœniculi ſuccum, tum opobalſamum. Domeſticarum ſuum bile (quæ imbecillima omnium, ac maxime aquea exiſtit) vtuntur quidam ad aurium vlcera : medicamento certè non reprobo. Cæterùm vbi vlcus diuturnum fuerit, ac multam ſaniem & pus contineat, etiam ſicciorem bilem perferet, puta ouium, quæ paulò eſt acrior ſuilla : hac etiam magis caprarum, cui adſimilis quodammodo eſt vrſorum & boum. At taurorum hæc valentior eſt : inferior tamen bile hyænarum : & hæc quoque inferior bile callionymi, & ſcorpij marini, & marinæ teſtudinis. Volatilium biles omnes tum acriores ſunt, tum ſicciores quàm quadrupedum : & inter ipſas quoque volucres, gallinarum & perdicum biles ad medicinæ vſum probatiores habentur. Miluorum verò & aquilarum, impendiò acres ſunt, erodentéſque, quamobrem colore æruginoſo videntur, ac nonnunquam atro. Licebit itaque tibi ſecundum exigentiam affectuum, haſce differentias bilis methodo ad experientiam reducere.

Humores ſanguine præditorum omniũ communes, quatuor ſunt.

Flauæ bilis pallidæque diſcrimen.

Caſtratum animal reddi ſimile fœminæ.

Bilis quo pacto accommodetur oculis.

Aures pure fluentes. qua ſpecie bilis iuuentur. ſilis differentia pro animalium diuerſitate.

Hydros, Sudor.

Hydros. Sudor.

Eandem quam vrina & materiam & modum generationis ſortitur. Siquidem vtrique generatio ex bibito humore conſtat, excalfacto ſimul in corpore, & bilioſæ nonnihil ſubſtantiæ adepto. Verùm ſudor plus eſt elaboratus, vtpote qui ad cutem vſque permeatis omnibus quæ interſunt partibus, peruenit. Sudores autem inter ſeſe & vrinas differre neceſſe eſt, tum pro animalium têperaturis, quæ & natura, & ætatum ratione non parum à ſe inuicẽ ſunt diuerſæ : tum pro ambientis nos aëris temperie. Quòd ſudor ſalſuginoſæ qualitatis ſit particeps, guſtus teſtimonio probatur. Nam ſæpenumero nolentibus in os defluens, dictam qualitatem indicat. Sæpe verò etiam non obſcuram præfert amaritudinem. Sed color etiam eius naturam deſignat. Nam ſicuti vrina naturalis modicè eſt pallida, ſic & ſudor. Porrò tenues exercitatorum ſordes, plus repercutiunt quàm ſudor : minus autem digerunt. At vbi ſudor illis permiſtus eſt, multum facultatis digerentis acquirunt. Quare tumores præter naturam diſcutiunt : ad phlegmonáſque vberum, præſtantiſſimo ſunt remedio. Quòd ſi ſicciores eſſe ſordes, videantur, cyprinum ſuperungito : aut eodem ipſas, ſi valde ſint ſiccæ, ſubigito. Si verò cyprinum ad manum non ſit, roſaceum bonum miſcuiſſe ſufficit. Hoc medicamentum eſt admodum vtile, ad reſtinguendum & diſcutiendum lac à partu in mammis concreſcens.

Sudorem eſſe ſalſuginoſum.

Sordes exercitatorum.

Vrina.

Quanta eſt in animalibus bilis diuerſitas, tanta item eſt in vrinis. Atque omnes quidem facultate ſunt calidæ, ſed plus tamen animalium calidorum, minus autem frigidorum.

Vrina omnis facultate eſt calida.

Vrina humana.

Vrina humana.

Hæc aliarum omnium eſt imbecillima, excepta illa quam reddunt porci domeſtici, quibus execti ſunt teſtes : quorum vt temperies, ita vrina ſimilis humanæ exiſtit. At montanorum aprorum valida eſt, vt vel ex odore acerrimo conſtat. Sed & in animalibus cæteris ex odore vim eius conijcere licet. Nam deguſtare ipſorum vrinas, planè fuerit abominandum : cùm ne pueri quidem vrinam vir quidam honeſtus vita pariter & moribus, ebibere ſuſtinuerit, etiamſi peſtiferè ægrotaret in Syria, vbi multi ab humanæ vrinæ potione ſeſe liberatos profitebantur. Etenim vrina hominum, vt ſi quid aliud, extergendi vim obtinet : id quod ſatis fullones indicant, qui ſordida veſtium expurgant vſu illius, atque extergunt. Quod conſpicati nonnulli medici, ea pſoras & lepras detergunt, perfunduntque vlcera præhumida & ſordida, multóque magis computreſcentia. Sed & pudendis vbi ſic afficiuntur, vrinam infundunt, & auribus pure fluentibus

Vrinæ humanæ potione multi ſeſe liberatos à peſtilenti morbo profeſſi ſunt.

Vrinæ humanæ facultas.

Quin

Quin & achoras & furfures ea curant, capnt identidem perfundentes. At nos hæc facere odimus, cùm ad manum sior alia, quæ illis conducant, medicamenta. Quanquam vlcera digitorum pedis, maximè quæ ex illisione inflicta essent, sæpe numero, vbi carerent phlegmone, & ipse vrina curaui: idque in seruis, & hominibus rustisticis. Cæterùm medicamentum quod ex vrina pueri conficitur, quod quidem Chrysocollam appellant, quia eo ad auri glutinationem vtuntur, ad vlcera difficilia sanatu optimum esse assero. Fit autem id, vbi in mortario æris rubei, pistillo etiam ex rubeo ære confecto, puerilis vrina tandiu sub calido cælo tunditur, donec ob eliquationem attritionémque pistilli & mortarij, mellis crassitudinem contrahat.

Chrysocollæ faciẽdæ ratio.

Sielon, Saliua.

Sielon.

Vt vrina & bilis, sic etiam saliua, sumpto quidem cibo, imbecilla est: valida & acris eorum qui ingenti aut siti, aut inedia premuntur: in medio vtriusque est, eorum qui probè concoxerunt quidem, nondum tamen cibum potum ve hauserunt. Hac ergo saliua nutrices pueris lichenas curant, paruum videlicet digitum rigantes, ac deinde cutem affectam confricantes. Sed & triticum mandentes rustici non pauci furunculis imponunt: nam celeriter eos digerit, concoquitque: cùm si macerarent aqua, nõ æquè prodesset. Ex quo liquet, saliuam iuuandi robur adferre. Atque corporibus mollibus, aut puerorum, panem, non triticum, imponunt ore commansum. Porrò commansa omnia digerunt & sugillata, & cætera ecchymomata omnia, maximè vbi panis simul cum pauco radiculæ fuerit commansus. Iam verò vniuersa substantia sua vel maximè aduersa est saliua bestiis hominem interficientibus.

Saliua ieiuni ventriculi ad quæ conferat. Triticum mansum furunculos quamcelerrimè cõcoquit.

Saliua humana aduersatur bestiis hominem perimentibus.

Stercus caninum.

Stercus omne vim maximè digerentem obtinet. Cæterùm canis, qui solis ossibus fuerit integrum biduum nutritus, durum, candidum miniméque fœtens stercus est, quod quidem exiccatum, redactúmque in pollinem, ad anginam, dysenteriam, & summè inueterata vlcera optimè accommodatur. Ad anginam quidem, iis mistum, quæ alioqui huic affectui conueniunt: ad dysenteriam autem, iniectum lacti decocto, & quod silices candẽtes, aut cylindros ferreos extinxerit.

Stercus caninum quibus affectibus cõferat.

Stercus humanum.

Stercus humanum.

Stercus pueri siccum, & cum melle Attico ad læuorem tritum, illitúmque, sanat gutturis phlegmonas.

Stercus lupinum.

Stercus lupinum quibus conferat. Lupi & canes quomodo & quo meiant, & cacent.

Quidam lupinum stercus candidum, quale vbi ossa ederint, lupi solent excernere, quodque non decidisset in terram (lupi enim vt canes suspenso altero posteriorum crurum, & meiunt & cacant, in eminente quopiam ex terra loco) aut vino albo, aut aqua distemperatum, colicis potandum dabat: nec tantùm in ipsis paroxysmis, sed etiam in interuallis, si quidem vacarent phlegmone: felicissiméq; cadebat illi negocium. Verùm illud etiam in eo mirabar, quòd vel appensum iliis vinculo confecto ex lana ouis à lupo laniatæ, aut ex ceruina pelle, euidenter aliquoties iuuisset.

Stercus caprillum.

Stercus caprillum.

Omnium creberrimè vtimur caprillo stercore, digerentis & acris facultatis: adeò vt induratis scirrhorum in modum tumoribus congruat, non lienis modò, sed etiam aliarum partium. Miscere tamen illi solemus farinam fabaceam, necnon oxycratum. Quin & ad aquam inter cutem, & ad spleneticos, variè caprillo stercore vtimur. Sed & vstum tenuioris quidem essentiæ, verùm haud manifestò redditur acrius. Quamobrẽ sanè ad alopecias congruit, & omnia vitia, quæ extergentia medicamenta postulant, vt psoras, lepras, lichenas, & hoc genus alia. Miscetur & digerentibus cataplasmatis, qualia sunt quæ accommodantur ad parotidas, & diuturniores bubonas. Est enim vis eius tum vsti, tum non vsti, abstersoria & digerens: nec eam paruam habet digerendi potentiam. Nam eo etiam ex aceto quidam medicus vtebatur in agris ad viperarum morsus, ac multò magis aliarum bestiarum: ac profectò ex iis complures seruauit. Idem etiam ad auriginem spyrathos ipsas propinauit ex vino: & ad profluuiũ muliebre cũ thure apposuit. Acrius tamen est medicamen, quã vt mulieres vrbanas, aut pueros, aut omnino qui tenera sunt carne, sanare possit. Iã verò animalium temperatura sicciorum, exiccantius stercus est: sicuti & calidiorum, magis excalfactorium. Verùm nullum omnino stercus refrigerat, sicuti neque vllum humectat. Pro natura etiam eorum quæ eduntur, multa reperitur diuersitas. Proinde in hominibus maior est, quàm in cæteris animalibus: quandoquidem hoc animal diuersissimis maximéque variis vtitur cibis.

Morsui à viperis stercus caprillum auxilio est.

Stercus nullum nec refrigerat, nec humectat.

Stercus bubulum.

Stercus bubulũ vespãrũ morsibus auxiliatur.

Facultatem habet exiccatoriam, atque attractoriam etiam, vt sanè ostendit, dum apum, vesparumque morsibus auxiliatur. Quidam autem medicus Aqua inter cutem laborantes bubulo stercore oblinens, in solem exponebat. Idem partibus rusticorum phlegmone obsessis, humidum illud vere collectum, dum herbam boues pascuntur, admouit. Est enim id moderatius alio, quod à paleis comestis excernitur: ac proinde accommodatius ad phlegmonas.

Stercus ouillum.

Stercus ouillum.

Ille idem medicus, ouium vtebatur stercore ad acrochordonas & myrmecias, & thymos, & furunculos duros, aceto videlicet diluens. Quin & vlcerum ambusta, ad cicatricem illo ducebat, id cerato rosaceo commiscens.

Stercus columbinum.

Stercus columbinum quibus auxilietur affectibus.

Stercore columbarum nomadum sicco, trito & cribrato, vnà cum nasturtij semine, vice napyos vtor ad ea quæ rubrificari postulant: nempe ad omnes inueteratos affectus, cuiusmodi sunt coxendix, hemicrania, scotomata, vertigines, cephalæa, & in lateribus, scapulis, ceruice, ac lũbis, antiqui dolores: necnon nephritides, affectus cœliaci, & podagricæ arthritides, quando in articulis nondum concreti sunt tophi. Est autem hoc stercus minimè fœtidum, præcipuè si sit arefactum.

Gallinaceum stercus.

Stercus gallinaceum.

Tritum, propinatumque cum tribus quatuórve oxycrati aut oxymelitis cyathis, eos celeriter iuuat, qui a comestis fungis anguntur: nimirum per vomitum crassissimos humores eliciẽs. Est autem hoc stercus minus calidum columbino. Porrò vt animalia quæ exercitantur, ociosis sicciora sunt: & quæ cibis vtuntur calidioribus siccioribúsque, iis quæ frigidis atque humidis: sic etiam eorum & excrementa, & partes. Quare columbarum domesticarum stercus multò imbecillius est eo, quod à montanis excernitur. Gallinarum præterea quæ

Exercitata ociosis sicciora sunt.

conclusæ

conclusæ seruantur, & furfuribus aluntur, longè etiam infirmius stercus est, quàm earum quæ in agris pascuntur.

Stercus anserum, & ciconiarum.

Stercus anserinum.

Stercus ciconiarum.

Anserinum stercus præ nimia acrimonia inutile est. Colligo etiam ita esse & accipitrum, & aquilarum. Sunt qui ciconiarum stercus morbo comitiali mederi scripserint. Quo epoto credulus quidam nihil adiutus est.

Stercus murium.

Stercus murium.

Sic enim & murium stercus alopecias curare proditum est.

Stercus crocodilorum terrestrium.

Stercus crocodilorum.

Stercus sturnorum.

Crocodilorum terrestrium stercus, & sturnorum, quum solam oryzam ederint, vtrunque abstergendi, desiccandique moderatam facultatem sortitur: ac multò moderatiorem sturnorum stercus. Porrò crocodilorum stercus, quod mulierum luxus preciosum reddidit, vt à facie ephelin tollit, ita & vitiliginem, & lichenas.

Rhypos, Sordes hominum.

Rhypos.

Sordes hominum.

Oesypon.

Quòd aurium sordes paronychiis sit vtilis, proditum est. Quæ verò in tota cute prouenit, illius sordis quam paton vocant, nonnihil actionem adsuuat: vtpote desiccandi vim habens, cum nonnulla caliditate. Porrò ea sordes quæ lanis ouium inhæret, ex qua œsypon conflatur, similem butyro concoquendi vim possidet: paulùm etiam digerentis facultatis sortita.

GALENI PERGAMENI de simplicium medicamentorum facultatibus.

LIBER VNDECIMVS.

Carnem omne animal possidet.

Caro propriè quæ dici mereatur.

Parenchyma.

PLæraque partes sunt animalibus vniuersis communes: nulla tamen est æquè communis vt caro: hanc enim habet omne animal. Cæterum eam quæ reperitur in musculis, solam Medici carnis appellatione dignantur. Nam carnem viscerum nonnulli parenchyma vocandam censent, propterea quòd ex venis effusus sanguis, circum vasa omnia (vt ipsi arbitrantur) concrescat. Sed nos nominum contentione neglecta, persequemur proprietates particularum.

Caro viperæ.

Carnis viperea facultas & concinnandi modus.

Elephantiasis curatio.

Viperarū esus sitim maximā infert.

Viperæ cur appellentur dipsades.

Non omnes animalium carnes hominem nutriunt, sed quorundā etiam letales sunt. Tum inter eas quæ hominem nutriunt, quædam tantùm sunt nutrimentum, quædam etiam medicamentum. Nam viperarum carnes palàm videre est excalfacientes & exiccantes, vbi condiuntur, ceu anguillæ, oleo, sale, anetho, porro, & aqua: horū omnium seruato modo. Quòd autem totum corpus per cutim vacuent, vel hinc tibi discere licet, quòd elephantici quidam prorsus sint restituti, ex potu vini, in quo vipera quædam fuerat extincta. Præterea nos elephanticum quendam, misso prius sanguine, atraque bile medicamento purgata, viperis quas capiebat vti iussimus, præparatis in olla, anguillarum more. Atque ita sanatus est, euaporatò per cutem affectu. Porrò viperarum caro adeò valentem obtinet desiccandi vim, vt quidam qui eam esitarunt, vehementissima fuerint siti cruciati. Quamobrem eas dipsadas nominant. Sunt tamen qui dicant demorsos à viperis satiari potu non posse, sed dirumpi potius quàm liberari siti. Cauendum autem est, ne in locis mari proximis, salsuginosisve, venemur viperas, seu ad esum, seu ad Theriaces antidoti præparationem: quum verisimile sit, earum quæ in id genus locis capiuntur, carnes salsas existere. Siquidem cum cibis etiam animalium mutātur carnes. Porrò quoniam ex more dum artiscos Theriacos paramus, non tātùm caput, sed earum etiam caudam abiicimus, subiit mihi frequenter rationabile fortassis esse, caput quidem totum abiici, ob venenum quod ore continent: verùm à ratione alienum esse, adimere & caudam. Theriacos autem ipsos artiscos sic præparamus. Purgatas illas in aqua cum anetho elixamus tandiu, donec à carne separari facilè possint spinæ. Mox pani purissimo, probè cocto in clibano, salisque & fermenti quod sit satis habenti, ac breuiter resiccato, & ad læuorem trito, necnon macerato cum ipso viperarum decocto, carnem prius in mortario tusam miscemus. Postea verò paruos artiscos fingentes, atque in ædibus calidis & siccis siccantes, in talibus eos tandem reponimus. Hos ergo ineunte æstate conficimus, sicut & salem ex deustis viperis, quo potissimum tempore optima ipsarum est caro. Vtimur eis postea contusis denuò & cribratis, rursusque ad læuorem redactis, adiicientes nonnihil & salis, ad suauitatem compositi, cuius etiam aliquid ipsi theriacæ iniicimus. Itaque caro viperæ siccat, valentérque digerit: excalfacit verò mediocriter. Properat enim vis eius ad cutem, per eam videlicet, quæ in corpore sunt recrementa exigens. Quibus igitur copia mali succi in corpore abundat, iis pediculorum numerosa multitudo exoritur: & à cute ceu quædam squama abscedit, deciditque cuticula extrema, ad quam vtique solent sisti crassi terrosique humores: a quibus sanè psoræ, lepræ, & elephantes nascuntur. Quòd autem ad animalia cætera pertinet, proportione qua in temperatura excedunt, & carnes quoque eorum differunt atque exuperant. Proinde talium animalium carnes perpetuò exhibere oportet, quale volumus corpus humanum reddere. Nec parua existit carnium differentia, dum quasdam sale condimus. Nam interdum animalis temperie humidissimi caro salita, longè exiccatior euadit ea, quæ sicca natura existit. Verùm inter eas quæ salitæ non sunt, siccior est assa, quàm quæ in aqua est elixa. At verò caro mustelæ arefacta, valenter digerit, desiccátque: proinde morbo comitiali afflictos iuuat epota. Salitorum etiam αἰλούρων carnem ad læuorem contritam, palos & spicula educere aiunt, impositam: sicuti & murulorum carnem vlceribus à mordente cane inflictis congruere. At cochlearum caro, prius in mortario contusa, ac postea ad læuorem redacta, omnium valentissimè desiccat partes superfluo humore grauatas, adeò vt conueniat hydericis. Ipse autem humor solus, thuri, aut aloë, aut myrrhæ permistus, quoad cerati accipiat crassitiem, medicamen fit tenax, desiccátque purulentos aurium humores. Sed & fronti impositum hæret, oculorum fluxiones exiccans. Quidam etiam ad palos eximendos vtuntur totis vnà testis, ad læuorem tritis: alij ad sistendos menses. Carnes etiam solæ cum farinæ polline tritæ, contusorum vulnera glutinant. Ipsa cochlearum humiditas pilos superciliorum præter naturam habentes glutinat.

Carnes animalium cum cibis mutari.

Viperæ caput non caudam abiicere oportet ad conficiendos artiscos theriaces.

Artiscos theriacos conficiendi ratio.

Carnis viperea vires.

Cacochymiæ symptomata.

Carnes assæ sicciores sunt elixis.

Mustelæ caro epilepticis auxiliatur.

Cochlearum carnes, & succus.

Pinguedo & adeps.

Pinguedo. Adeps.

Differt à pinguedine adeps, quòd craſſior ſit: ac propterea animantibus totam naturam terroſiorem habentibus, vt bobus & capris, adeps prouenit: humidioribus autem, vt ſuibus bene habitis, ipſa pinguedo. Proinde pinguedo celeriter in ignem poſita colliqueſcit: nec facilè vbi ſemel liquata fuerit rurſus concreſcit, aut cogitur. At adeps nec facilè funditur liqueſcitue, & fuſus celerrimè congelatur. Porrò adeps ſuillus, aliorum omnium eſt humidiſſimus, ob idque actione ſua vicioam oleo vim poſſidet: quanquam oleo magis tum emolliat, tum concoquat: quamobrem cataplaſmatis quæ ad phlegmonas accommodari ſolent, miſcetur. Qui verò mordicationes perpetiuntur aut in recto inteſtino, aut in colo, iis potius caprillum adipem quàm ſuillum iniicimus: non quòd plus acrimonias obtundat, ſed quòd concreſcat citius, ſuillus autem inſtar olei defluat.

Dyſenteris auxiliatur caprillus adeps.

Quare caprillus potius dyſentericis & teneſmoſis iniicitur, quando morſum eorum mitigare eſt conſilium. Quanquam ob tenuitatem eſſentiæ nonnulla magis acrimonias retundunt, vbi in alto mordicatorum corporum, quod moleſtum eſt, hæſerit. Hac ratione adeps anſerinus magis obtundit quæ in alto corpore mordicant: præterea ſuillo calidior eſt. Horum tamen in medio eſt gallinaceorum & gallinarum adeps. Porrò calidior ſemper & ſiccior eſt maſculorum animalium adeps: & horum ipſorum exectorum minus tum calidus, tum ſiccus: quippe mas caſtratus eiuſdem ſemper generis fœminæ aſſimilatur. Omnis igitur pinguedinis facultas eſt humectatoria & calfactoria humanorum corporum. Cæterùm pinguedo ſuis, vt ad nos quidem, largius humectare poteſt, ſed non æquè excalfacere, ſicuti neque oleum: talem quippe caliditatem obtinet, qualis ſpectatur in nobis. Taurorum adeps ſuillo multò calidior & ſiccior eſt. Sic & adeps vitulinus taurino minus tum calidus eſt, tum ſiccus: & hœdorum quàm caprarum. At caprarum minus quàm hircorum. Rurſus taurorum minus quàm leonum. Nam boum adeps omnium propémodum adipe potentius digerit: quippe & caliditate exuperat, & partium tenuitate. Quare nimis vlcera & phlegmonas irritat. Inueteratis tamen tumoribus, atque ſcirrhi in morem duratis, tum neruorum curuaturis aptiſſimus eſt: in quibus ſanè ſuillus videtur minimè efficax. Taurinus autem quantò calidior ſicciórque ſuillo eſt, tantò ſuperatur à leonino. Itaque tanquam in medio conſiſtens, meritò vtrique medicamentorum miſcetur generi, & ei ſcilicet quod ſcirrhoſis medetur, & ei quod phlegmonas ad ſuppurationẽ perducit: cuiuſmodi eſt tetrapharmacum, ex cera, reſina, pice, & adipe conſtans. Verum omnibus quibus caro eſt mollior, adeps ſuillus conuenit magis. Duram autem & ſiccam habentibus, taurinus. At verò adeps dum inueteraſcit, ſeipſo & calidior, & acrior, & tenuior efficitur: ac proinde valentius ſiccans & digerens, id quod omnibus inueteraſcentibus accidit, niſi interim computreſcant. Porrò vrſorum adipem alopecias curare verè eſt proditum: quum tamen ad eum affectum probatiora remedia habeamus.

Caſtratus maſculus eiuſdẽ generis fœminæ aſſimilatur.

Adipum differentiæ.

Myelos, Medulla.

Myelos. Medulla.

Vim habet corpora indurata & ſcirrhoſa emolliendi. Optimam ſemper ſum expertus ceruinam: dein vitulinam. At hircorum & taurorum, tum acrior eſt, tum ſiccior: itaque duritiem ſcirrhoſas mollire nequit. Ex vitulina igitur & ceruina peſſi componuntur ad emolliendos vteros. Et extrinſecus vteris medicamenta imponuntur, quæ ex medulla parantur, vim emolliendi habentia. Accipitur autem non ſolùm medulla ex oſſibus, quæ ſanè reuera eſt medulla: ſed ex ſpina etiam, quæ tum durior, tum ſiccior eſt altera. Vtranque ſuprem hyeme collectam, in ſicca editáque domo cum folijs lauri ſiccis repono, ne videlicet computreſcat. At ſi quando ambiente exiſtente calido, auſtrinóque, medullas aut adipem velis reponere, vtêris ad id cubiculo quammaximè fieri poterit temperato, quódque ad aquilonem obuerſum, apertas habeat paruas feneſtras, vt perpetuò flatus inſpirantes excipiat.

Medullæ reponendæ ratio.

Caput mænidum.

Caput mænidum.

* Mænidum ſale inueteratarum capitibus vſtis, ad ſedis fiſſuras vtebatur quidam: & ad columellam diu induratam. Videtur ergo vis illarum eſſe deſiccatoria, non admodum acris. * Nam vt acrimonia aduſtarum nonnullis ineſt, ſic omnibus vis exiccandi.

Caput leporinum.

Caput leporis.

Alius capite leporis vſto vtebatur ad alopecias cum adipe vrſino.

Caput ſaurarum.

Caput ſaurarum.

Sauræ caput contritum quidam palos & ſpicula extrahere prodiderunt memoriæ; tum myrmecias, acrochordonas, & clauos eximere.

Cerebrum leporis.

Cerebrum leporis.

Id attritum & eſum, vtile dicimus eſſe pueris dentientibus. Quidam etiam aduerſus tremores vtiliter edi cerebrum hoc prodidere.

Cornua ceruina & caprina, vſta.

Cornua ceruina & caprina vſta.

Dentes candidos reddunt, fluidáſque gingiuas contrahunt. Quòd ſi ceruinum ab vſtione lauetur, dyſenteriam, & ſanguinis excreationem, præterea cœliacos affectus ſanat. Aurigini etiam dicunt id eſſe vtile. Ex quo quidem duo exhiberi cochlearia ad omnia iſta præcipiunt. Quidam etiam ipſum miſcuerunt collyriis deſiccantibus oculorum fluxiones.

Pulmo agninus & porcinus.

Pulmo agninus, porcinus, vulpinúſque.

Intertrigines à calceamentis curare creditur. At vulpinus, ſi bibatur ſiccatus, aſthmaticos iuuat.

Iecur canis rabidi.

Iecur canis rabidi.

Si aſſum edatur, remedium exiſtere iis qui ab ipſo rabiente cane fuerint emorſi, quibuſdam proditum eſt.

Iecur caprinum.

Iecur caprinum.

Quidam ipſum aſſantes, saniémque excipientes fluentem, ea vtuntur ad nyctalopas. Vaporem autem eius, dum elixatur, oculis apertis excipiendum præcipiunt. Quin & aſſum ſi edatur, & ad eoſdem affectus accommodari aiunt, & eos qui comitiali morbo ſunt obnoxij, coarguere. Idem poteſt hircinum hepar.

Iecur lacertæ.

Iecur lacertæ.

Eroſis impoſitum dentibus, eos dolore liberare nonnulli ſcriptis mandarunt.

Venter mergi.

Venter mergi.

Quod de hoc & de interna tunica ventriculi gallinarum proditum eſt, id vanam eſſe promiſſionem comperimus.

Caſtorium.

Caſtorij vires.

Teſticulos caſtoris, vocant caſtorium medicamen & celebre & multi vſus. Euidenter ſiquidem calfacit. Quum autem calfacientia omnia, quæ

con

consistentia sunt sicca, vbi contractæ substantiæ quippiam digerunt, continuò etiam alia desiccent: manifestum vtique est, castorium etiam desiccare haud obscurè: id quod illi cum multis est medicamentis commune. Quia verò impensè subtilium est partium, ob id plus valet quàm alia, quæ similiter vt ipsum tum calfaciunt, tum siccant. Nam quæ tenuium sunt partium medicamenta, iis quæ sunt crassarum, efficaciora sunt, etiam si parem sortita sint facultatem: nimirum quia magis penetrant. In conuulsione igitur à plenitudine, quæ in neruis est, orta, & bibendum castorium exhibe, & cuti foris etiam impone. Vbi verò ex siccitate nimia conuulsio obuenerit, scito hoc medicamen illic esse aduersissimum. Ad eundem modum iis qui præ plenitudine aut tremunt, aut singultum patiuntur, est vtilissimum: aduersissimum verò iis, quibus id ab inanitione, aut acrium humorum morsu accidit. Vbi itaque excalfactione, aut resiccatione, aut vtraque simul actione est opus, maximam in vsu castorij experiere commoditatem: nec vllam parti alicui noxam afferet, potissimum si homo non febriat, aut febrim non admodum calidam perpetiatur, sed tepidam, qualis maximè in cataphoris & lethargis accidit. Ac multis sanè castorium vnà cum pipere albo, vtrunque mensura cochlearij, ex melicrato propinauimus: nec quisquam vllam percepit noxam. Sed & retentis mensibus, vbi per venam quæ in talo est, modicè euacuassem sanguinem, oblato castorio vnà cum pulegio, aut calamintha, semper medicamen hoc sum expertus purgationem ciere, citra vllam assumentis læsionem. Præterea locos morantes eiicit: eáque omnia ex melicrato potum efficit. At quibus ab occasione frigida ita venter flatu distenditur vt ægrè curationem admittat, eos ex oxycrato potum castorium adiuuat. Quæ porrò iuuat in corpus intrò sumptum, iis prodest quoque cuti impositum, cum Sicyonio, aut veteri oleo. Quæ verò ampliori calore indigent, iis etiam per se infricari debet. Iuuat etiam, si quis suffitum eius prunis impositi, inspiratione haurit: illos præcipuè affectus, qui in pulmone consistunt, aut capite. Attamen lethargicos & cataphoticos affectus, qui quidem habent adiunctam febrim, præstat non dictorum oleorum aliquo macerantes curare, sed potius ex rosaceo capiti collóque imponere.

Lethargicorũ febres esse tepidas.

Menses educendi ratio.

Lumbi scincorum.

Quæ circa renes scincorum sunt, bibuntur, tanquam pudenda intendere valeant. Contrarium autem moliri videtur semen lactucæ potum ex aqua.

Scincorũ lumbi.

Semen quæ promoueant & arceant.

Vngues caprarum & asinorum.

Quidam vngues caprarum deustos, móxque aceto perfusos, alopeciis illinunt. Itaque fuerit & talis cinis facultatis exiccatoriæ. Sunt qui combustos asinorum vngues comitialem morbum curare dicant, si scilicet assiduò bibantur. Si verò macerati oleo applicentur, digerere chœradas. Sed & ipsum cinerem, si siccus inspersus fuerit, sanare perniones.

Vngues caprilli, asininique.

Ossa combusta.

Admodum digerentem, exiccantémque vim obtinent, maximéque (vt quidam ferunt) humana. Noui siquidem nostratium quosdam * combusta ossa humana potui exhibuisse, ac multorum sic epilepsiam & arthritim curasse.

Ossa cõbusta.

Ossa humana.

Senecta serpentis.

Hanc scripsere quidam in aceto bullitam, dentium mederi doloribus.

Anguium senecta.

Pellis ouina recens detracta.

Circumposita verberatis, eos die ac nocte vna persanat. Concoquit enim & discutit sub cute concretum sanguinem.

Pellis ouilla.

Equorum lichenes.

Eas aceto tritas comitiales curare scriptum quibusdam est. Alij verò & ad cuiusuis feræ morsum adhiberi consulunt.

Equorum lichenes.

Tela aranei.

Hanc scribunt nonnulli à phlegmone tueri summæ cutis vlcera.

Tela aranei.

Coria vetera vsta.

Eorum cinis exiccatorius existit. Quare vlcera ex attritione, & ambusta, & intertrigines quæ in feminibus sunt, persanat.

Coria vetera vsta.

Ostreia.

Ostreia quidam nuncupant testacea omnia: ostreum autem, vnam tantùm testaceorum speciem.

Ostreia.

Buccina & purpura.

Buccinarum & purpurarum testa vsta, redactáque in tenuissimum pollinem (quod sit tibi commune præceptum in testaceis & lapidosis omnibus) desiccandi vim obtinet, ac proinde vlceribus malignis opitulatur: id quod etiam commune est omnium quæ citra insignem morsum vehementer desiccant: quippe quum alioqui fluxionum causa existant. Hoc etiam est omnium id genus commune, quòd ex aceto, aut oxycrato, aut œnomelite, aut oxymelite, idonea sint vlceribus putrescentibus.

Buccinæ. Purpuræ.

Ostrea.

Ostreorum testa vsta similis est facultatis buccinarum testis, tametsi minus crassæ. Etenim omnia id genus cogendi quandam in se facultatem obtinent, per quam condensata eorum essentia, dura terrosáque sunt reddita. Quam vbi per vstionem posuerint, digerentem facultatem asciscunt. * Quòd si aa, vbi vsta fuerint, laueris, quicquid habebant igneum, in aqua ponunt. Quare aqua sanè ipsa excalfaciens cum tenuitate redditur, adeò vt putrefaciat interdum: reliquum verò terrosum, morsus expers efficitur, maximéque implendis & cicatrice claudendis humidis vlceribus auxiliatur. Cæterùm vlceribus cauis & fistulosis, fluxionique obnoxiis, vlceribus, ex suillo adipe inueterato foris circumpono ipsum: in sinum autem aliquid eorum quæ talia carne implent, impono, quale extitit diaphanes vstum. Quin & dentes splendidiores testarum cinis efficit, non tantùm extergendi potentia, sed & asperitate substantiæ: veluti & pumex, & testa clibani. Verùm in vsu eiusmodi, non est necesse quæ sic vsta sunt admodum læuigare, sicuti dum insperguntur vlceribus. Porrò excrescentiam mediocriter exterunt, compriméntque. Ad hæc, vsta omnia id genus cum sale, dentium smegma efficacius reddunt, vt non modò laxitatem mollitiémque gingiuarum desiccet, verumetiam vlcera putrescentia adiuuet.

Ostrea.

Testarũ cinis.

Sepia testa.

Sepiarum testa admodum laxa est, non vt ostreorum lapidosa. Itaque abstersio illi cum aliis testis communis est, veluti & desiccatio: cæterùm partium tenuitas eximia illi præ cæteris inest. Quocirca vsta ea vtimur ad vitiligines, ephelim,

Sepiæ testa.

 lenes,

lentes,& psoras. Quin & fossili sali mista, in oculis existentes vngues, & sycoses vocatas eliquat. At antequam vtatur, dentibus splendorem conciliat, & vlcera desiccat.

Opercula purpurarum.

Purpurarum opercula.

Ea quidam prodiderunt memoriæ turgidos lienes sanare: suffitu eas quæ vteri suffocatione periclitantur, iuuare: præterea retectos eiicere locos.

Lana succida.

Lanæ succidæ vsus.

Idoneè excipit irrigationes quæ adhibentur contusis, aut quouis modo percussis, vt quæ vtilitatem ex illis proficiscentem promoueat: idque propter œsypum. Lana verò, apta est humoribus qui irrigantur, excipiendis. Porrò vsta vim habet acrem, pariter & calidam, vnà cum partium tenuitate. Itaque molles præhumidásque vlcerum carnes celerrime eliquat. Inditur & in medicamen desiccatorium. Vrito eam tanquam alia plurima, ollam implens nouam, quam tegat operculum multis foraminibus pertusum.

Oesypum. Lana vsta. Lanam vrendi ratio.

Pili vsti.

Pili vsti.

Similiter vstæ lanæ excalfaciendi exiccandíque possident facultatem.

Ouorum facultates.

Ouorum facultates.

Oua partes animalium non sunt, sed proportione respondent iis quæ aduascuntur. Sunt autem facta ad propagationem generis, perpetuitatémque: ac sunt vtilia, ceu nutrimenta. Porrò ouorum album & tenue illud, quo item ad ophthalmias vtimur, ex numero est medicamentorum minimè mordicantium. At vnam prauitatem solùm patiuntur oua, quam scilicet affert vetustas: eámque facillimè effugias, si vtaris recentibus. Est autem ouum symmetro temporie frigidius. Vtendum autem est oui albumine, non tantùm ad oculos, sed ad alia omnia, quæ medicamenta requirunt suauissima: vt sunt vniuersa sedis & pudendorum vlcera contumacia. Miscetur quoque idoneè medicamentis profluuium sanguinis ex cerebri membranis reptimentibus, quæ nimirum citra morsum illinuntur, astringúntque. Cæterum & ipse vitellus assimilis est naturæ, ac proinde miscetur cerat is morsus expertibus. Verùm quantò plus desiccant quæ sunt assa oua, tantò minorem mitigandi vim obtinent. Miscetur & cataplasmatis phlegmonem extinguentibus. Iam verò crudo toto ouo vtimur admisto rosaceo, ad palpebrarum, aurium, mammarum, aliarúmque omnium partium phlegmonas. Ad hæc, in aceto coctum ouum si edatur, ventris fluxiones desiccat. Quòd si etiam eorum quippiam, quæ ad dysenteriam aut cœliacum affectum conueniunt, adiunxeris, atque in igne modico, fumique experte frixeris, edendúmque ita præbeas, non minimè sanè ita laborantes adiuueris. Ad ambusta etiam ouum est, protinus impositum, vtile: siue quis sensum albumen duntaxat ipsum molli lana excipiat: siue etiam cum vitello confundens, commiscéósque, applicet. Mediocriter enim refrigerat, & citra morsum desiccat. Tale quum sit, & ad anacollemata vocata, quæ fronti imponuntur, eo vtimur, & pilos palpebrarum agglutinamus: nimirum admisto idoneorum quopiam, cuiusmodi est thus, potissimum pingue, ac non inueteratum & siccum. Ouum igitur medicamentis quæ humiditates desiccant, aut elixum, aut assum, aut frictum, tanquam materia miscetur: sed verò quæ lentorem humorum in pectore pulmonéque incidunt, sorbile: id quod in aqua cousque elixari debet, donec incalescat. Simili modo

Oui temperies. Albumen oui quibus affectibus conferat. Vitellus oui. Oua tota ad quæ vtamur. Ouum in aceto percoctum esumque, dysenteriæ auxiliatur. Ambustis ouû opitulatur impositum. Anacollemata. Ouum sorbile quibus conueniat.

sumptum, gutturis, stomachi, ventris, intestinorum, atque vesicæ medetur asperitatibus.

Echinus, hoc est, erinaceus combustus.

Echinus. Erinaceus.

Erinacei vtriusque tum marini tum terrestris corpus vstum, cinerem efficit facultatis tum extergentis, tum digerentis, tum extrahentis.

Cochlea, siue limaces.

Cochleæ. Limaces.

Cochleæ si totæ cum testis vrantur, admista galla omphacitide, simúlque pipere albo, mirè prosunt dysentericis, in quibus vlcera computrescere non cœperunt. Conuenit autem vt piperis sit pars vna, gallæ verò duæ, quatuor cochlearum. Hæc vbi ad vnguem læuigaueris, cibis inspergito, bibendúmque aut ex aqua, aut ex vino albo & austero præbeto. Cæterùm absque gallæ mistione cinis cochlearum admodum desiccantis est facultatis, obtinens item nonnihil ex vstione calidum. Porrò cochleæ quæ vstionem non sunt expertæ, si vnà cum testis tritæ imponantur, & toti ventri aqua inter cutem laborantium, & in articulorum tumoribus, ægrè quidem diuelli poterunt, cæterùm impensè desiccant, vel si viscidus crassúsque humor in alto contineatur. Et sanè inhærere sinere oportet, donec spontè decidant. Idem faciendum in tumoribus ex ictu natis, difficile solubilibus.

Dysenteriis optimum medicamen.

Carcini, hoc est, cancri, vsti.

Carcini. Cancri vsti.

Fluuiatilium cancrorum cinis, quamsimiliter prædictis exiccatorius est: substantiæ tamen proprietate mirabilis est eius in iis qui à rabiente cane sunt morsi, effectus: isque tum solus, tum cum gentiana & thure, multò præstantior. At thuris partem esse vnam oportet, quinque gentianæ, cancrorum decem. Ex quo quidem medicamine Æschrion Empiricus, conciuis atque præceptor meus, iis qui à rabido cane emorsi fuerant, quotidie diebus quadraginta mensuram cochlearis magni cum aqua bibendam dabat. At si non protinus ab initio, verum aliquot pòst dies, curam cœpisset demorsi, tunc quotidie duo cochlearia aquæ inspergebat. Ad ipsum verò vulnus applicabat emplastrum, quod ex pice brutia, opopanace, acetóque conficitur: habens picis libram vnam, aceti acerrimi sextarium vnum Italicum, opopanacis verò vncias tres. Hæc itaque monita volui de cancris, quum nullus eorum qui vsi illo medicamento fuerunt, extinctus sit.

Galeni præceptor fuit Æschrion Empiricus. Morsus à rabido cane curandi ratio.

Chelidones, siue hirundines, vstæ.

Chelidones. Hirundines vstæ.

Sed & hirundinum cinere permistu melli permulti vtuntur, contra omnes affectus gutturis. Vtuntur & ad acuendum visum nonnulli hoc cinere. At alij eas arefactas drachmæ pondere bibendas exhibent.

Tettiges, hoc est, cicada.

Tettiges. Cicadæ.

Cicadis etiam nonnulli vtuntur ad colicos affectus, cum paribus numero piperis granis. Alij assas edendas offerunt, quibus affecta vesica est.

Corydos, Galerita.

Corydos. Galerita. Corydalos.

Galerita, auis illa pusilla, quæ in capite veluti galerum ex pilis habet conflatum, in iure elixa colicos adiuuat, veluti & ipsa herba corydalis appellata. Verum assiduè eam simul cum iure esse necesse est.

Alectorides, Gallina.

Alectorides. Galline. Gallorum ius.

Gallinarum ius simplex retinendi vim possidet, vti gallorum subducendi. Concoquendi autem sunt cum sale diutissimè.

Gale, hoc est, mustela.

Gale. Mustela.

Eius cinere cum aceto illitum podagricos iuuare est

eſt proditum : ipſam verò areſactam prodeſſe comitialibus morbis.

Rana vſta.

Rana vſta.

Ranarum inſperſum cinerem ſanguinis eruptioni mederi referunt : cum liquida autem pice ſanare alopecias.

Hippocampus.

Hippocampus

Huius etiam cinerem alopeciis prodeſſe eſt proditum, facultatiſque exiccantis & extenuantis exiſtere.

Tellina ſalſa.

Tellinæ ſalſæ.

Salſas tellinas vſtas, adeò vrentem efficere cinerem aiunt, vt is cum cedria euulſos radicitus ex palpebris pilos, inſtillatus in locum, eos renaſci prohibeat.

Inteſtina terræ, ſiue lumbrici.

Inteſtina terræ. Lumbrici.

Contrita, neruiſque diuiſis impoſita, mirum in modum ea prodeſſe eſt proditum. Præterea cum vino pota, medicamen eſſe mouendæ vrinæ idoneum.

Cimices.

Cimices.

Eas cum aceto bibitas, eiicere hirudines aiunt: quas nos ſemper eſu alliorum eiecimus.

Cantharides.

Cantharidarum facultas.

Cum idoneis emplaſtris impoſitæ, adeò ſcabros vngues educunt, vt toti cadant. Præceptorum meorum quidam, earum nonnihil ſolet diureticis medicamentis iniicere. At nonnulli ſolas alas & pedes iniiciunt : alij contrà. Cæterùm nos tota indimus. Porrò aptiores ſunt eæ cantharides,

Cantharides eligendi ratio.

quæ inuentæ in frumento, lutea tranſuerſim in alis cingula obtinent.

Bupreſtis.

Bupreſtis.

Animal eſt cantharidi tum ſpecie, tum viribus ſimile.

Pityocampe, Eruca picearum.

Eruca picearum.

Eiuſdem ſunt facultatis.

Salamandra.

Salamandra.

Salamandræ cinerem quidam ſepticis, lepricis, pſoricíſque miſcent facultatibus.

Narce, Torpedo marina.

Narce. Torpedo marina.

Si applicetur viua cui caput dolet, fieri poteſt vt dolore liberet ſimiliter aliis quæ ſenſum obſtupefaciunt.

Draco marinus, & Trigle, & alia id genus.

Draco marinus. Trigla.

Viuas etiamnum haſce animantes apertas, & protinus partibus affectis appoſitas, prodeſſe traditum eſt. Nempe draconem marinum in ſuum ipſius ictum impoſitum : ſimiliter & Triglam in draconis : mures domeſticos in ictum ſcorpij, veluti & ſauram : mygalem in ſuum ipſius : & ſauram Chalcidicam, quam ex vino bibendam

Mus. Saura. Mygale.

præbent, tanquam ſuum ipſius morſum ſanet. Porrò

Scorpius.

ſcorpium ſuum ipſius morſum curare, ſi tritus imponatur, necnon ſi aſſus edatur. Congruere autem aiunt & iis qui à vipera ſunt emorſi : aſcalaboram verò iis qui à ſcorpio. Referunt etiam

Aſcalabota.

& in Ægypti regionibus areſactum aſſiracum exhiberi iis qui à ſcorpio percuſſi ſunt, & vocatum cybium, vtiliter vulneri à cane inflicto adhiberi.

Aſſiracus. Cybius.

Cæterùm in oleo frictis totis animalibus, ipſo oleo vtebantur noſtratium Medicorum quidam : ſed & ſuperiorum nonnulli ad pilorum effluuium: nempe pityocampis, vrticis marinis, lepore marino, & ſcolopendro marino : ad aurium verò dolorem, ſilphis in oleo coctis, & iis quos Græci oniſcos, Latini multipedes vocant.

Pityocampe. Vrtica marina. Lepus marinus. Silphi. Oniſci.

Vulpes, & hyæna.

Vlpes. Hyæna.

Oleum in quo elixa vulpes eſt, non eſt potentioris in digerendo facultatis, quàm in quo hyæna : quæ ſi ſimiliter in oleo elixetur, oleum ipſum longè potentiſſimæ facultatis in digerendo redditur. Talia autem medicamenta vim habent, ea quæ in alto corpore deliteſcunt, ad extimam cutem trahendi, atque eo nomine quandoque dolores ſedandi. Quare qui vtuntur vulpibus, &

Oleum vulpis ſummè auxiliari morbis articularibus.

ipſi oleum digeſtorium efficiunt, atque inde impleris eo alueolis, totos arthriticos in eos demittunt, multo tempore inibi immorari iubentes. Ex quo fit, vt non tantum qui circa articulos ſunt tumores vacuentur, ſed etiam vniuerſum corpus. Vnde certè magnum conſequitur commodum, quum nihil præterea amplius in affectas partes ſit defluxurum, nimirum euacuato iam corpore.

Adarcion.

Adarcion.

Eſſentia quidem ſua veluti ſpoma eſt aquæ ſalſæ concreta, idque circa arundines & farragines. Eſt autem acerrimum, ſimúlque calidiſſimum pharmacum : proinde & per ſe inutile. Verùm commiſceri ſolet iis quæ vim eius retundunt: ſicque fit multò vtiliſſimum in iis affectibus, qui excalfieri poſtulant, foris impoſitum. Nam id intra corpus ſumi impoſſibile eſt.

Alcyonia.

Alcyoniorum facultates & differentiæ.

Alcyonia omnia detergunt ac digerunt, qualitatem habentia acrem & calidam. Eſt autem eorum vnum denſum & graue, odoris praui. Olet enim piſces putridos, ſpongiæ in ſpecie ſimile. Alterum verò figura longiuſcula, leue, & rarum, odorem habens ſimilem phyciis. Aliud tertium vermi ſimile ſpecie exiſtit, colore purpureo, conſiſtentia molli : vocant id Mileſium. Poſt quæ quartum, ſecundo quidem iam poſito ſimiliter & leue & rarum, verùm lanis ſuccidis ſimile. Denique & quintum, extima ſuperficie læui, cæterùm interna ſubſtantia aſperum, nullius odoris, guſtu tamen apparens acre. Quod ſanè omnium alcyoniorum eſt calidiſſimum, adeò vt pilos deurere poſſit. Itaque quum duo prima lichenas, alphos, pſoras, lepráſque adiuuent, præterea cutem ſplendidiorem efficiant, idem præſtare non poteſt hoc vltimo loco poſitum. Nec enim perinde vt illa cutem duntaxat ſummam extergit, ſed etiam excoriat, ita vt vlcera inducat. Porrò quod tertio ordine recenſuimus, omnium tenuiſſimum eſt. Quare vſtum alopecias curat illitum cum vino, colore quidem fuluo, tenui tamen eſſentia. Quartum autẽ eiuſdem cum hoc ſpeciei vires obtinet, verùm haud parum imbecilliores.

Sal.

Salis differentiæ.

Sal eiuſdem genere facultatis eſt, ſiue foſſilis ſit, ſiue marinus : verùm hoc differunt, quòd ſalis è terra effoſſi ſubſtantia magis compacta ſit, ac proinde in eo maior partium craſſities, & aſtringendi potentia. Marinus itaque affuſa aqua liqueſcit protinus : id quod non accidit foſſili. Eiuſdem ſpeciei cum marino eſt qui in ſtagnis quibuſdam ſalſuginoſis naſcitur, æſtate videlicet aquis, ex iis æſtu abſumptis : cuiuſmodi eſt Tragaſius, non procul à Sminthio. Igitur quum qua-

Salſæ qualitatis facultas. Aphronitrum.

litas ſalſa digerat ſimul & contrahat contactam ab ipſa ſubſtantiam, aphronitrum in hoc differt, quòd in ipſo vnum ſaporem exuperantem ſit videre, quem vocant amarum, vim habentem digerendi, haud item contrahendi, vti ſal. Nam

Salis facultas.

hic, quidquid in corporibus humidum eſt, id totum abſumit : & quod reliquum eſt ſubſtantiæ ſolidæ, aſtrictione contrahit : ac proinde etiam

conditura

conditura ſua carnes ſeruat, à putredinéque tuetur. Quippe quæ putreſcunt, excrementitium humorem continent, ſubſtantiamque tum diſſolutam, tum minimè compactam. Quibus ergo corporibus nulla prorſum ineſt ſuperflua humiditas, ceu melli optimo, & ſubſtantia ſolida & compacta eſt, vt lapidibus, ea vt putreſcant eſt impoſſibile. Quare in iis ſalis non probatur vſus: ſed in illis tantum, in quibus ſuſpecta eſt putredo.

Putreſcentiũ ſubſtantia.

Putreſcere quæ nullo modo poſſint.

Sal vſtus.

Sal vſtus.

Digerit quidem potentius, quàm vſtionis expers, quantò ſcilicet ſubtilius ipſius corpus accepta ab igne facultate, redditur.

Litrum, Nitrum.

Litrum. Nitrum.

Oſtenſum eſt hoc medicamen in medio ſalis & aphronitri vires habere.

Halos anthos, Flos ſalis.

Halos anthos. Salis flos.

Liquidum eſt medicamen, tenuiúſque quàm ſal vſtus: præterea qualitatis acris, facultatiſque admodum digerentis.

Halos achne, Spuma ſalis.

Halos achne. Spuma ſalis.

Spumoſa eſt ſalis efflorescentia, multò tenuioris naturæ, quàm ipſe ſal. Quare & extenuare, & digerere quam ille multò plus poteſt. Verùm quod ſubſtantiæ eſt reliquum, contrahere vt ſal nequit.

Aſphalton, Bitumen.

Aſphalton. Bitumen.

Vnum & ipſum eſt ex iis quæ in aqua marina proueniunt, & in alia quapiam quæ non eſt marinæ diſſimilis, vt in Apollonia Epiri, vbi reperitur hoc medicamen in aquis ſponte naſcentibus, veluti ſpuma quædam innatans. Quo ſanè tempore eſt molle: poſtea verò reſiccatum, pice ſicca durius efficitur.

Bitumen proueniens in mari mortuo.

Bitumẽ quod in mari mortuo naſcitur.

Optimum verò bitumen in mari quod mortuum vocant, prouenit. Cuius medicaminis vis eſt tum reſiccatoria, tum excalfactoria in ſecundo exceſſu. Meritò itaque vtuntur eo ad cruentorum vulnerum glutinationem, & ad alia omnia quæ exiccari debent, ceu modica excalfactione.

Spongos, Spongia.

Spongia vſta.

Spongia vſta, acris eſt & digerentis potentiæ. Vtebatur ea præceptorum meorum quidam ad ſanguinis eruptiones quæ manuali opera indigent. Porrò admouebat eam partibus ſanguine profluentibus etiamnum ardentem, vt & cruſta parti induceretur, & ipſum ſpongiæ corpus, ceu operculum adhæreret. At verò ſpongia noua, non ſicut lana aut linamentum, materia dumtaxat eſt quæ humores irrigandos excipiat, ſed etiam manifeſtè deſiccat. Quare vulnera glutinat, ſi aqua, aut oxycrato, aut vino admoueatur imbuta: à qua ſanè, quæ antiqua eſt, longo ſpacio relinquatur.

Spongiam ardentem auxiliari eruptionibus ſanguinis.

Garus.

Garus.

Facultatem habet admodum calidam atque ſiccam. Proinde eo quidam ad vlcera vſi ſunt putreſcentia: tum dyſentericis iſchiadicíſque iniiciunt.

Halme, Salſugo.

Halme. Salſugo.

Similiter garo ad putredines accommodatur: & ad iſchiades & dyſenterias iniicitur. Etenim acrimonia ſua humores coxam infeſtantes attrahit: ob idque per inteſtina euacuat: putraſcentia verò vlcera in dyſenteria colluit, & ſiccat. Maximè tamen ſalſugine ſalſorum ſilurorum & mænidum ad talia Medici vtuntur.

GALENI

LIBER DE

ſubſtitutis.

SVbſtituta medicamenta dicuntur, quæ in alterius locum ſubſtitui poſſunt: quorum ſanè cognitio, plurimum ad medendi vſum confert. Plerunque ſiquidem deſtituti Medici iis quæ ad morbum exterminandum maximè expedire arbitrantur, neque expendentes ea quæ ſimilem ferè vim obtinentia, vice illorum aſſumi poſſunt, ægris opitulari neſciunt. Quod ne tibi aliquando cotingat, en ſubdimus omnia pharmaca ſubſtituta, ordine literarum diſpoſita.

PRO	SVBSTITVES
ABrotono	Origanum.
Abſinthio	Abrotonum.
Acacia	Succum lentiſci.
Acoro	Radicem aſari.
Ærugine	Atramentum ſutorium.
Amianto	Aphronitrum.
Agallocho	Calamum odoratum.
Agarico	Euphorbium, aut epithymum.
Alga	Anchuſam.
Aloë Indica	Aloës viridis folia, folium, vel glaucium vel fimum ibis, vel Lyciũ, vel centaurium.
Alumine	Salem foſſilem.
Ammi	Aniſum.
Ammoniaco thym.	Propolim.
Ammoniaco ſale	Cappadocum ſalem.
Amomo	Acorum.
Amylo	Gyrin ſiccam.
Amygdalis amaris	Abſinthium.
Anchuſa	Hyacinthum.
Aniſo	Daucum.
Atace	Seſamum.
Ariſtolochia rot.	Ariſtolochiam longam.
Argemone	Siſymbrium.
Armenio lapide	Atramentum Indicum.
Aſbeſto	Adarcem.
Aſpalatho	Ericis ſemen, aut viticis.
Aſphodelo	Succum betæ.
Aſaro	Zingiber.
Aſio lapide	Gagatem, aut ſalem ammoniacum toſtum.
Auripigmento	Sandaracham.
BAlauſtio	Malicorium.
Bdellio	Sphagnum odoratum.
Bitumine	Picem Brutiam humidam.
Brutia pice	Picem in aceto feruefactã.
Buccina	Oſtreum.
Bupreſti	Laſer, aut hirudinem.
Butyro	Lac bubulum coactum.
CAdmia	Leucographin Ægyptiam.
Calamo odorato	Sphagnum.
Canchri	Baccas lauri.
Cantharidibus	Phalangia.
Capparis radice	Ericæ radicem aut myricæ.

PRO	SVBSTITVES
Cardamooio	Fructum myrti
Caſia	Cinnamomi dimidium.
Caſtorio	Silphium.
Cedria	Ladanum.
Ceraunio	Leucographin.
Ceruina adipe	Anſeris adipem.
Cera.	Fabam freſam cum propoli coctam & tritam.
Cerui cornu	Caprinum.
Ceruſſa	Scoriam plumbi.
Chalbane	Sagapenum.
Chamædry	Lapathi radicem.
Cicuta	Semen coriandri.
Cinerula Cypria	Cinerem foliorum oliuæ.
Cinnabari	Roſaceos paſtillos.
Cinnamomo	Caſſiæ duplum.
Clinopodio	Heliotropium.
Cnico	Viticis ſemen.
Colocynthide	Ricini ſemen.
Colophonia pice	Apochyma.
Corallio	Moly, aut ſymphytum.
Coſto	Cedri fructum.
Cotyledone	Anagallin.
Crinanthemo	Aphrodiſiam.
Croco	Crocomagma.
Crocomagmate	Agallochum Indicam.
Crocodili adipe	Carnis marini adipem.
Cumino	Braſſicæ ſemen.
Cynoſbato	Solani veſicariæ ſemen,
Cyperi	Iuniperum magnam.
Cyphi	Caricam vſtam.
Damaſonio	Eryngium.
Dauci ſemine	Sij ſemen.
Dictamno	Saluiam.
Diphryge	Phrygium lapidem;
Dorycnio	Alterci ſemen.
Dracontio	Aron.
Ebeno	Loti arboris lignum.
Ebiſci radice	Folia mori.
Elaterij ſucco	Eiuſdem herbæ ſuccum.
Elleboro nigro	Papyri radicem.
Enneaphyllo	Potamogitonem.
Epithymo	Colocynthidis ſemen.
Ericis fructu	Gallam immaturam.
Erini foliis	Stercus ibis.
Erucæ ſemine	Eryſimi ſemen.
Erucis pini	Veſpas cum cedria.
Eryſimo	Struthij ſuccum.
Euphorbio	Stercus columbæ agreſtis.
Eupatorio	Chamæpityn.
Felle cameli	Fel Aſcalaboti.
Felle muſtelæ	Fel cameli.
Felle hyænæ	Fel perdicis.
Felle viperæ	Fel ichneumonis.
Flore æris	Squamam æris
Galla	Palæſtræ ſordes.
Gentiana	Radicem apij odorati.
Glycyrrhizæ ſucco	Mori ſuccum.
Hederæ ſucco	Perſeæ ſuccum.
Hedychroo	Amaracinum.
Hyacintho	Florem Iſaridis.
Hyænæ adipe	Vulpis adipem.
Hyoſcyamo	Solani veſicariæ ſemen.
Hippuri	Aiugam.
Hyperico	Anethi ſemen.
Hypociſtide	Acaciam.
Hyſſopo	Thymum.
Iri Illyrica	Helenium odoratum.
Iunco odorato	Cardomomum.
Iunco paluſtri.	Polygoni radicem.
Lapathi radice	Pyrethri radicem.
Lapide phrygio	Lapidem argyritem.
Lapide aſio	Gagatem lapidem.
Lapide pyrite	Lapidem pyrobolon.
Lauri baccis	Serpyllum aridum.
Lathyri	Granum Gnidium.
Lentiſco	Terebinthum.
Lepidio	Rubiam.
Lepidij radice	Folia capparis.
Lepore marino	Leporem fluuialem.
Lini ſemine	Fabulum.
Loti ſemine	Betæ ſemen.
Lupi adipe	Vrſi adipem.
Liguſtico	Paſtinacæ ſemen.
Lyſimachio.	Spinæ Ægyptiæ ſemen.
Magnete	Hematitem lapidem.
Malabathro	Nardum Indicam.
Malo cydonio	Melilotum.
Malua	Fœnumgræcum.
Mandragora	Dorycnium.
Manna	Thuris corticem.
Maſtiche	Lentiſci caulem.
Medulla cerui	Vituli medullam.
Meliloto	Lotum herbam.
Melle	Sapam.
Melle Attico crudo	Mel deſpumatum.
Meo	Myrobalanum.
Myrſinite	Succum mori.
Molybdæna	Lithargyron.
Mori ſucco	Rubi folia.
Myrobalano	Glaucium.
Myrrha Troglodytide	Calamum odoratum.
Myrrhi oleo	Mori ſuccum.
Miſy Cyprio	Ochram Cypriam.
Miſy toſto	Diphrygem.
Nardo Syriaca	Iuncum odoratum.
Napi	Rapæ ſemen.
Nepita	Agreſtem mentham.
Nucleis pineis	Cucumeris ſemen.
Nuce pinea	Gallam.
Ochra	Miſy Cyprium.
Ocimo	Siſymbrium.
Ocimoide	Mentham agreſtem.
Oenanthes ſucco	Vitigineum ſuccum.
Oeſypo	Vituli medullam.
Oleo Cicino	Laurinũ, aut vetus oleum.
Oleo veteri	Feruefactum duplum.
Oliuæ lachryma	Hypociſtidis ſuccum.
Omphace	Gallam immaturam.
Opobalſamo	Guttam myrrhæ.
Opopanace	Lac ſycamini.
Oryza	Farinam hordei.
Orminio	Lini ſemen.
Ornithogali	Anthyllin.

Papaueris

PRO	SVBSTITVES
PApaueris succo	Mandragoræ succum.
Phu	Sphagnon.
Pipere	Zingiber.
Pipere albo	Nigri duplum.
Polij semine	Erucæ semen.
Polypodio	Chamæleonis radicem.
Polytricho	Absinthium.
Pompholyge	Cadmiam vstam.
Populi gemmis	Sampsuchum.
Propoli	Ladanum.
Psyllio	Lentem palustrem.
Pumice	Terram Creticam.
Pyrethro	Ziogiber.
QVercus visco	Chamæleonis viscum.
RApa	Heliotropium.
Raphanino	Ricini oleum.
Resina pini [oleo	Terebinthinam.
Roseis pastillis	Sinopidem.
Rosis siccis	Perseæ folia sicca.
Rhu Syriaco	Oxyacanthæ fructum.
Rubigine	Squamam ferri.
SAgapeno	Resinam pini siccam.
Saluia	Calamintham.
Salamandra	Lacertam viridem.
Sale ammoniaco	Salem Cappadocium.
Sambuco	Spinæ viridis folia.
Sampsucho	Rhus coquinarium.
Santonico	Abrotonum.
Satyrio	Erucæ semen.
Scammonio	Ricini semen.
Scilla	Bulbum esculentum.
Scoria plumbi	Plumbum productum.
Scoria Cypria	Melanteriam Ægyptiam.
Semperuiuo	Lactucam.
Sepiæ crusta	Pomicem.
Sesamo	Lini semen.
Sesamoide	Amaranthi eremorem.
Sinapi	Nasturtium.
Sisone	Anisum.
Sisymbrio	Ocimum.
Solano vesicaria	Semen solani hortensis.
Sphagno	Iuncum odoratum.
Spondylio	Folia oliuæ.
Stercore vulturis	Columbinum stercus.
Stercore turturis	Stercus columbi.
Stercore felis	Ichneumonis stercus.
Stibio	Æris squamam.
Struthij radice	Ellebori nigri radicem.
Succo calpasi	Succum myrti.
Succo peucedani	Glycyrrhizæ succum.
Succo rhododaphoes	Viscum quernum.
Succo cyrenaico	Syriacum succum.
Succo papaueris	Mandragoræ succum.
Succo salicis	Hederæ nigræ succum.
Succo gallæ	Succum mori.
Succo panacis	Lac sysamini.
Succo polygoni	Succum plantaginis.
Sulphure viuo	Sandaracham.
Symphyto	Centaurium.
Seri.	Lithargyrum.
TErra Samia	Leucographen terram.
Terra eretria	Calcem Thebaicam.

PRO	SVBSTITVES
Terra alana	Plumbaginem.
Terra asteri	Cimoliam.
Terebinthina	Masticheu.
Thapsiæ succo	Chamæleonis nigri succũ.
Thymo	Saturelam.
Tithymalo	Chamæleon.
Thure	Ampelitin terram.
VErbenaca	Chamæleucen.
Viola	Florem radiculæ.
Vino Rhodio	Austerum vinum.
Vino Falerno	Vinum Mendesium.
Visco quercino	Chamæleonis albi viscum.
Vulpis adipe	Vrsinum adipem.
Vulturis stercore	Columbinum stercus.
Vua domestica	Pulpam palmularum Syriacarum.
XYlobalsamo	Radicem violarum albarum.
ZIngibere	Pyrethrum.

GALENI PERGAMENI
De compositione medicamentorum secundùm genera,

LIBER PRIMVS.

QVaodoquidem ex commentario quem iampridem de compositione medicamentorum conscripsi, priores duo libri, qui exierant in lucem, vnà cum aliis in apotheca, quæ ad viam sactam est, perierunt, dum Pacis delubrum totum, & ingentes Palatij bibliothecæ maximo conflagrarunt incendio: equidem amicorum precibus victus, cogor nunc illos eosdem recudere: idque ab eodem inirio auspicatus, à quo in illis exorsus fueram. Siquidem statim in auspiciis primi commentarij monebam, esse exterminandos sophistas, qui traditionem medicaminum compositorum à medio tollunt: nonnullisque simplicium peculiares quasdam facultates inesse inficiantur: eos etiam excipientes scommate, qui de illis aliquid prodiderunt. Qui quidem adeò vires medicameotorum ignorant, vt nesciant prorsus, à marino lepore pulmonem solum exulcerari: vesicam solam à canthatidibus. At verò Empirici cognoscunt quidem ex ærugine cerato simplici admixta, confici optimum sarcoticum medicamen: tametsi neutrum eorum per se, carnem gignere possit: qua autem ratione id contingat, ignorant.

Pacis delubrũ conflagrasse olim, & cum eo bibliothecas palatij, & nonnullos commentarios Galeni. Sophistas exterminandos esse.

Sarcoticum optimum cõfici ex ærugine cerato simplici admixta.

Sunt igitur vires medicamentorum simplicium, non generatim tantùm, sed particulatim etiam inuestigandæ. Siquidem non sat est nosse hoc pharmacum calfacere, nisi etiam quo gradu id efficiat noris. Calfaciũt quippe resinæ omnes: attamen maioris minorisque ratione plurimum inter se earum calores differunt. Atqui curatione particulæ impensè refrigeratæ, medicamen admouebimus admodum calfaciens: illi verò quæ paululum ab habitu naturali recessit, calore modico præditum. Meritò itaque nos quatuor excal-

Resinæ omnes calfaciunt.

facientium

Calfacientium ordines quatuor quos etiam reperire est in caeteris qualitatibus.

Medicamentorum materiæ vnde proficiscuntur.

Scopus curationis primus à morbificis dispositionibus nascitur.

facientium ordines statuimus, separantes à medice calidis ea quæ euidenter eiusmodi qualitate præcellunt: tum quæ magna, tum quæ vehementi adeò, vt vrere iam videantur: atque in singulis hisce ordinibus latitudinem momentaneam constitues: similique in excessibus reliquarum qualitatum, ratione. Porrò medicamentorum materiæ, quædam sanè à plantis, quædam à metallis, nonnullæ ab animalibus proficiscuntur. Iā verò, præter simplicium omnium medicaminum facultates, omnium etiam præter naturam affectuum differentias ad vnguem nouisse expedit. * Quippe primus curationis scopus à morbificis dispositionibus nascitur: cum quibus simul indicat curationem natura particulæ affectæ. Sed aëris etiam nos ambientis temperiem, constitutionémque: præterea ætatem, tempus, regionem, vitæ studia, & mores, multi præstantissimi Medici vna cum illis inspiciunt. Ergo si simplicibus tantum medicamentis, vniuersos præter naturam affectus curare liceret nobis, nunquam egeremus compositis. Quum autem sæpenumero aliquatenus calfacere corpus volentes, simplex nullum, quod præstare id possit habeamus, ex variis vnum conficimus medicamen, quod eodem quo affectus, gradu à mediocritate recedens, id quod ex vsu est, moliatur. Taceo nonnulla simplicia, citra alterius medicamenti miscelam, non posse adhiberi in emplastrum: alia, nisi retundantur, aut mitigentur, administrari non posse. In morbis etiam qui contrarias simul facultates desiderant, vt repellendi & digerendi, & detergendi ac læuigandi, vel attenuandi simul & incrassandi humores, maximus compositionis medicamentorum est vsus: nec secus vbi vnicum medicamen habere cupimus, quod multis venenum eiaculantibus feris, ac pharmacis exitialibus aduersetur.

Compositis medicamentis cur vtamur.

Phœnicini pharmaci compositio & vsus.

Quum autem oleum vetus & adeps, vim digerendi sortiantur: chalcitis autem & palmæ succus, repellendi, astringendique: ex his ipse pharmacum phœnicinum dictum composui, glutinandis vlceribus, cicatrice obducendis, & phlegmonis curandis accommodum: quo iam complures vtuntur. Etenim ratio compositionem inuenit: experientia, de inuentorum virtute decernit. Cum prædictis autem debet coqui lithargyrus, donec consistentiam consequatur emplasticam. Adeps porrò ipse sit tum insulsus, tum vetus, quemadmodum etiam oleum: quæ sanè quò vetustiora fuerint, eò digerent promptius, phlegmonéque diuturniori atque contumaciori erunt magis accommodata. Verùm ad incipientes atque augescentes phlegmonas, vt quas astringere atque refrigerare oportet, præstat emplastrum ipsum ex vino, vel aceto, vel aqua, vel oleo immaturo, vel astringente liquare. Communis autem compositionis modus est talis. Vetusti adipis li. 2. olei veteris lib. 3. Lithargyri tantundem. Chalcitidos vnc. quatuor. Liquato adipe reliqua eleganter atque artificiose misceantur, ferueſcantque simul, ac rudicula palmæ viridi & succulenta moueantur, donec sibi emplastri consistentiam contraxerint. Quo quidem medicamine, ad vlcera quæ non facilè cicatrice obducuntur, & ad cruenta est vtendum. Auxiliatur etiam inflammationibus, articulorum morbis, bubonibus, phymatis, ambustis, pernionibus, fracturis, contusionibus, rheumaticisque vniuersis constitutionibus, cuiusmodi pluresque

Romæ inualescere complures dispositiones rheumaticas.

Phlegmonarũ curatio.

res solent Romæ inualescere. Cæterùm in phlegmonae in principiis vim repulsoriam esse validiorem oportet: in incrementis verò, hæc imminuenda: quæ digerit virtus, augenda est. Vigente phlegmone, parem vtrumque esse debent facultates, nisi vehemēs dolor pharmacum leniens requirat. At inclinante phlegmone, vim digerendi augebis. Qua ex methodo licebit tibi secundū varias indicationes vti prædicto emplastro, variis oleis atque succis liquato. Ego verò ad phlegmonas erysipelatodes soluto ipso ex rosaceo vtor. Cui etiam si æstas fuerit, vuæ acerbæ simul & portulacæ, vel semperuiui succū immisceo. Quippe vuæ acerbæ liquor per se, plus quā oportet astringit, tanta autē astrictio lædit erysipelata, aut quæ calorē ipsorum, curē densando, includat. Igitur in exactis erysipelatis, ea quæ aduērsitia sua frigiditate auxiliantur, vbi cœperint incalescere, sunt mutanda. Postea verò quàm incendiū conquieuerit, aut si nec perfectū planè ab initio erysipelas fuerit,* haud amplius ascititiā frigiditatem desiderabimus: verùm iis succis diluemus phœnicinum emplastrum, qui moderate refrigerent. Ab his iam & lini seminis, & chamæmeli succum miscebimus: ipsoque solo, sed fuso postea vtemur emplastro, nihil aliud illi miscentes. Quòd si quando liuidum, ob refrigerātium vsum, erysipelas ipsum euaserit, solú phœnicinum emplastrum, veteri oleo liquatum, id discutere potest: quo tēpore partes liuidæ, aqua fouētur calida, atq; etiam scarificantur. Sunt qui calcis viuæ nonnihil ipsi pharmaco immisceant. Intrepidè itaq; in rheumaticis affectionibus hoc vtitor medicamine: vtpote quod tú astringat, tum digerat, tum robur particularum contineat. Etenim non semper ob calorem immodicū fluxione affliguntur particulæ: sæpe siquidem ob propriā imbecillitatem, quæ ab intemperie frigida vt plurimum proficiscitur, tali corripiuntur affectu. Quare si humectet eas quispiam, calfaciatque medicamentis laxantibus, dissolutæ prorsus & imbecillæ fient. Sin tumores vehementer astringat, initio quidē iuuare videbitur: cæterū quod ex eis reliquū est, contumax atque scirrhosum reddiderit. Sed neque id genus dispositiones ferunt nimis astringentia medicamēta, vt à quibus dolore & tēsione affligantur. Atqui omnis dolor inflāmata exacuit, irritatque, & fluxionibus occasionem præbet, vel si rheumatica intemperie æger non afficiatur.

Omphacij facultas.

Erysipelatis curatio.

Liuentis erysipelatis curatio.

Emplastri phœnicini facultas.

Fluxionum causa.

Dolor inflammata exasperat fluxionibusque occasionem præbet.

Sunt autem complura medicamenta, quæ pharmaco cui miscentur, vim nullā aut perexiguā exhibēt: commoditatē verò materiæ præstant, vt vel emplastri, vel cerati speciem referat. Atq; ex eorū sanè genere existit argenti spuma, nullam insignē possidens facultatem, præter siccandi modicam. Qua ratione attrita femora ex itinere adiuuat. Est autē ex iis pharmacis quæ liquefieri possunt etiā argenti spuma, quā Græci lithargyron vocant: vt chalcitis quoque, & misy. Cæterùm chalcitis quidem omniū celerrimè funditur: tardissimè argenti spuma: at in horum medio ærugo & misy consistunt. Porrò candidū medicamen, quo ad parua vlcera vtor, ex oleo, aqua & argenti spuma cōficitur, ita vt libris duabus aquæ, tres quā purissimi splēdidissimiq; olei, totidémq; spumæ argēti iniiciantur. Debēt autem simul coqui ad ignē minimè fumidū, idq; in loco sub dio atq; soli exposito. Siquidē vt aër nubilus pharmacū ipsū denigrat, sic syncerus ad cādorē eius plurimū cōfert. Hoc autē fiet glutinātius id medicamen, quò plus liquoris indideris.

Litharg yri facultas.

Chalcitis omnium celerrimè funditur.

Candidum medicamen Galeni.

Aërem nubilum denigrare pharmaca, syncerum cōferre ad eorū candorem.

deris. Aqua etenim substantia propria semper humectat, refrigerátque. At oleū si recens sit, pharmaco minimè reluctatur. Permanet itaque humidum ac modicè frigidum, quali maximè tenera corpora & cacochyma indiget. Ergo huiuscemodi emplastrum, pruritus, desquamata, & vt vno verbo expediam, vlcera exigua persanat: vtpote exulceratis partibus ne quid influat, impediens: & quod iam influxit, denuò ad partes circumstantes retrudens. Aduerte autem, nullum humectans nec propria ratione, nec ex accidenti esse vlceribus vtile.

Aquæ propria facultas. *Candidi emplastri Galeni facultas.* *Vlceribus nihil humectans est vtile.*

Conficitur etiam pharmacum id ex oxelæo & lithargyro. Cæterùm medicamen mediocriter siccans fit, si vtriusque, nempe olei & aceti, duplo maior portio quàm argenti spumæ misceatur. Copiosior verò duplo vtriusque mensura, valentius facit pharmacum. Ipse enim triplam vtriusque nonnunquam miscens, tota die medicamen coquere soleo. Atque hoc sanè modo confectum, colore atro splendescit, maximáque siccandi potentia pollet, ita vt curet vlcera cōtumacia, cruenta glutinet, fistulásque in callum ooo induratas, adducat: ac breuiter, citra morsum exiccet.

Ex œnelæo etiam lithargyróque similiter medicamen paratur. Equidem per æstatem sub sole ardenti, ex vino Falerno, aut alio tenuium partium, lithargyrum conterere soleo, idque continuis quindecim diebus. Quibus exactis, medicamen ipsum exiccans, repono: quo postea ex oleo soluto, in rheumaticis affectibus vtor, necnon ad vulnera glutinanda. Cruda itaque, ac per se argenti spuma, attritiones corrigit. Ex aceto autem aut vino trita, siccataque, vlcerum quæ ob humiditatem ægrè cicatricem recipiunt, remedium fit. Quòd si ipsam cupis rosionis expertem, elota vtitor. Ac minimum quidem rosionis exhibet, si vino vel aceto abluatur. Conuenit tamen curiosè toto die contritam, cum liquore per noctem relinquere: quem postero die manè effundemus, alium denuò instillantes, ac postea rursus tundentes: id quod singulis diebus facere sub feruenti sole (hoc enim sit commune præceptum in lapidosis omnibus) minimè desistemus, donec vuà cum humore ceu quidam flosculus ipsius argenti spumæ cernatur.

Lithargyri præparandi ratio. *Lithargyri facultates.* *Lithargyrus redditur expers rosionis, si ex vino vel aceto abluatur.* *Lapidosa omnia quæ abluimus [...] sub ardenti [...] ea humore aliquo leuiganda.*

Quæ ex lithargyro componuntur, fieri possunt etiam ex molybdæna. Cæterùm molybdæna substantiæ crassioris ac frigidioris quàm lythargyrus est: ac medicamenta quæ ex ipsa parantur, cineritia redduntur. Quum igitur discutere quid volueris, lythargyro potius quàm molybdæna vtitor.

Molybdænæ facultas.

At cerussam vel coloris causa ad emplastra candida conficienda medici lithargyro immiscent: vel vt quandam astringendi refrigerandíque vim medicamento concilient. Sed resinam etiam iniicere assolent, quò sequax ac sibi continuum fiat pharmacum. Verùm quum mitissimæ omnium resinæ sint tum terebinthina ipsa, tum illa quæ larix dicitur, has miscere præstiterit, dum conficere tale medicamen est animus. Multò etiam leniora tactu omnia fiunt, tum quæ resina constant, si ceræ quid adiiciatur: tum quæ ex cera, si modicum resinæ recipiant. At candido emplastro alba cera desideratur: quam, si sponte sit nata, prius abluere oportet: nimirum liquantes ipsam, ac mox in aqua fontis mergentes, commouentes, & repurgantes: qua ratione etiam pix, resina & physema, abluenda sunt.

Cerussæ vsus. *Terebinthina. Larix.* *Ceræ abluendæ ratio.*

Vbi igitur cerussæ, spumæque argenti, adeò præcoctis vt minimè inficiant manus, cera simul cum resina fuerit admista, candidum emplastrum habebis, cui aquam aut oleum miscere poteris. Ex oleis autem omphacinum, Hispanicúmque, pharmaco vim astrictoriam adiiciunt. Istricum verò cum exigua astrictione quandam amaritudinem refert. Atqui principio vlceris, finique, potiora sunt astringentia: dulcia autem in mediis. Pondus ergo huiusce emplastri sit tale: Cerussæ, lithargyri, singulorum lib. j. olei lib. 2. ceræ lib. s. Terebinthinæ vnc. 3. Quibus omnibus licebit tantùm thuris, quantum & terebinthinæ, aut etiam dimidiam portionem addere. Qua industria medicamen maximè anodynum reddetur, sed ad cicatricem inducendam ineptius: quandoquidem ex ipsius vsu caro vlceri excrescet, quum thus sit facultate sarcoticū. Taceo laxantia medicamenta corporibus plenis & cacochymis admota, fluxum ad affectas partes citare. Satius itaque fuerit, tum ad cicatricem inducendam, tum ad digerendum exactius, aluminis scissilis, candidíque, vnciam vnam, piperis semunciam miscere.

Vlceribus incipientibus potiora esse astringentia. *Anodynum pharmacum.* *Thus carnem gignit.* *Laxantia plenis & cacochymis admota, fluxum ad affectas partes concitant.*

Candidi ex pipere medicamenti, quod ad senum vlcera, & eorum qui mollem sortiuntur cuticulam, persananda est efficax, quodq; refertur ad Attalum regem nostrum, qui olim Pergamensibus imperabat, compositio habet in hunc modū: Argenti spumæ, cerussæ, sing. lib. j. olei lib. 2. ceræ lib. s. terebinthinæ vnc. 3. thuris vel tantūdem, vel media pars, aluminis drac. 6. piperis drach. 3. Verum apud Romanos librari quidem dicuntur solida, vt mensurari humida. Metallica in primis sub sole coquuntur, donec duriusculam consistentiam adipiscantur: quibus reliqua postea misceri debent artificiosè. Hoc pharmacum vlceribus humidioribus, atque abrasis medetur.

Attalus Rex Pergami, patriæ Galeni. *Candidi ex pipere compositio.* *Librantur solida.* *Mensurantur humida.*

Alba quæ oleo recenti & aqua citra piperis atque thuris misturam confici docuimus, vehementer commorsas partes offendunt. At minus illis Attalicum lædere solet, eò quòd terebinthina, oleum vetus, thus, & piper, adiecta sunt. Ad commorsa nanque minime alumen conducit: quum opus hic sit non astringentibus, sed abundè extrahentibus ea, quæ in alto neruos punctos affligunt, & venenatam animalium saliuam. Distinguenda autem sunt cacoëthe vlcera, ab iis quæ non facilè ad cicatricem perueniunt: quum non omnia cacoëthe vlcera ægrè cicatricem admittant. Porrò si blandius medicamentum, ad sedandúmque dolorem commodius, conficere vis, aliquid adipis anserini, vel gallinacei, vel porcini immiscebis. Sic nanque magis anodynum effeceris: minus tamen idoneum cicatrici inducendæ. In vniuersum autem, nemo probè vti possit medicamento composito, qui simplicium vires prius non accuratè didicerit.

Commorsis quæ conueniant medicamenta. *Cacoëthe vlcera non omnia esse dysepulotica.* *Composito rectè nemo vti poterit, qui simplicium vires prius non didicerit.*

Aliud album Andromachi. Lithargyri, cerussæ, sing. minam Atticam. j. ceræ partem quartam, resinæ terebinthinæ tantundem, olei heminas 3. aquæ heminas duas: Conficito. Nonnulli porrò vncias 20. minam continere tradunt: nonulli sexdecim. Atqui miretur quispiam, quomodo Romæ degens, pro libris nominauerit heminas: cui vrbi sunt familiaria vocabula, libra, sextarius, & vncia. Ex multis autem medicamentis iampridem conscriptis, priusquàm potentia Romanorum vsqueadeò creuisset, sum coniectura assequutus, quam illi vocarent heminam,

Candidum Andromachi.

fuisse

Heminam fuiſſe æqualẽ nouem vnciis libræ Romanæ.

fuiſſe æqualem nouem vnciis vnius libræ Romanæ.

Aliud album Andromachi.

Candidum aliud Andromachi.

Argenti ſpumæ drach. 160. ceruſſæ drach. 200. ceræ drach. 50. terebinthinæ drach. 24. olei heminam s. aquæ cyathos 6. Conficito.

Candidum Heræ.

Aliud candidum ab Hera deſcriptum. Ceræ albæ Pont. lib. 2. lithargyri chryſitidis lib. j. ceruſſæ tantundem: myrrhæ, medullæ ceruinæ, ſingul. vnc. 2. thuris inſecti vnc. j. olei veteris ſextarium vnum. Lithargyrus oleo incoquitur: vbi verò ſordidum craſſitudinem acquiſierit, cera, mox ceruſſa, aſpergitur, mouetúrque. Vbi vnita fuerint, nec iam polluant, ab igne extractis medulla iniicitur. Poſtquàm refrixerit medicamentum, myrrha & thus aliis miſcentur. Deinde emollitum, ſubactúmque manibus, ad vſum ſeruatur. Etenim rabidorum morſibus auxiliatur, tum vulneri impoſitum, tum mole auellanæ nucis, catapotij inſtar exhibitum, quadraginta diebus. Ad hæc, abraſa, ſuggillata, & vlcera quæ difficulter admittunt cicatricem, perſanat: ad aliáque pleráque eſt vtile. Ego tamen propinare pharmacum hoc contra canis rabidi morſus, nunquam fui auſus: quum haberem aliud nempe ex cancris confectum medicamentum, ad ſanandos illos maximè efficax. Iis enim remediis ipſe vti ſemper conatus ſum, quæ licet nonnunquam præſidij quod allatura eſſent, dubiam ſpem promitterent, neutiquam tamen obeſſe poſſent. Porrò Heras cum heminam ſcribit, ſextarij Romani dimidium indicare videtur, continentis vncias viginti, quas cornibus maiori ex parte metiuntur, inciſis extrinſecus lineis quibuſdam orbicularibus. In vniuerſum autem, niſi metallica medicamenta pleniùs coquantur, emplaſtrum ex eis conſtans adeò friabile edetur; vt adhærere cuti abſque deligatura non poſſit. At coquuntur largius, dum maiorem liquidorum menſuram in miſtura continent. Quod verò ad adipis differentias pertinet, in omni animantium genere iuuenilia perfectis humidiorem, minúſque calidum adipem poſſidẽt.

Morſui rabidi canis auxiliari medicamen ex cancris confectum.

Sextarium Romanum cõtinere vncias 20.

Metallica plenius coquenda eſſe, vt adhæreant.

Candidum Mnaſæi.

Album quod ad Mnaſæum refertur, ad diuturna & difficilia conferens. Lithargyri, ceruſſæ, ſingulorum drac. centum: ceræ drac. 50. terebinthinæ, thuris, ſing. drac. 25. aluminis fiſſilis drach. 12. olei heminas 2. Nec verò differre puteris, ſi drachmas centum alicubi ſcriptas loco vnius libræ inueniatis. Libra ſiquidem drachmas ſex habet ad nonaginta. Selibra, octo & quadraginta. Sic & huius rurſus dimidium, vigintiquatuor.

Libram conſtare drac. 96.

Dyſepulotica vlcera quæ dicantur.

Porrò quæ vlcera ex humorum confluxu, vel multorum, vel acrium oriuntur, ita tamen vt locus affectus huiuſcemodi in ſe diſpoſitionem non habeat, qua influentem humorem, quamuis bonum, corrumpat: ea dyſepulotica, hoc eſt, ægrè peruenientia ad cicatricem appello. At quæ dictam diſpoſitionem ſortiuntur, ſingulari vocabulo cacoëthe, hoc eſt, malignantis naturæ vocantur. Quibus ſanè omnibus illa medicamenta conueniunt, quæ abſque roſione & morſu deſiccent: quæque præterquàm quòd non erodant, aut manifeſtò aſtringant, detergere etiam poſſint. Siquidem plurima eius generis vlcera, ceu ab exeſione malignorum humorum ſint caua reddita, impleri poſtulant. Atqui omnia quæ carnem gignunt medicamenta, detergendi facultatem ſortiuntur. Multa etiam alia ſiccam poſſident vim; vlceribus id genus curandis commodam. Eorum tameo meminiſſe impreſentiarum oportet, * quæ aut tueri confecti emplaſtri candorem poſſint, aut non vſqueadeo vitiare. Talia autem ſunt, cadmia, pompholyx, calx, oſtrea combuſta, purpura, buccina, & ſepiæ pars oſſea. Parum officiet colori, & æris ſquama: & exoſta chalcitide, id quod cinereum eſt, aut ſubalbidum. At verò dictorum quodque, ſi lauetur, totam roſionem amittet: quemadmodum tum cera, quæ medicamini conficiendo admiſcebitur, tum reſina. Cæterùm vt cera Tyrrhenica vel Pontica eſt ad candidi emplaſtri præparationem præſtantior: ſic reſina, tum quæ larix, tum quæ terebinthina appellatur, ad vlcera malignantia magis conducunt. Sed thuris aliqua portio etiam indenda eſt, vt vlcerum malignorum ipſa diſpoſitio coquatur, & ad ſuppurationem perueniat. Iam verò ad prætumida vlcera, ex aceto & marina curioſe læuigari debent metallica. In quibus autem acre & mordax eſt quod in vlcera fertur, ex aqua potius maceranda ſingula ſunt: quemadmodum magis ex vino, vbi copioſus humor vlceribus influens apparet. Vbi igitur lithargyri ceruſſæque; vtriuſque libram vnam cum tribus olei, & ſelibra aquæ ſimul & accuratè coxeris, reſinæ terebinthinæ, aut eius quæ larix dicitur, ternas vncias iniicito: ceræ autem duplum ſufficit: nam thuris ſat erit ſi vnciam & ſemiſſem poſt ceram & reſinam indideris. Deinde metallicorum tres vncias addes, quas drachmæ quatuor & viginti conſtituunt. Impones autem duorum, trium, plurium, atque omnium quæ numeraui: ita vt ſi omnia habeas, æquam ſingulorum portionem iniicias, cadmiæ nempe, pompholygis, buccinarum cineris, vel oſtreorum, & æris ſquamæ, ſingulorum denarios ſeptem, qui tres vncias abſoluunt. Quòd ſi calcem lotam immiſceas, ſingulorum drachmæ quinæ ponentur. Si vſtam chalcitidem, ſingulorum drachmæ quaternæ: ſic vt ex omnibus in vnum coëuntibus, tres tantùm vnciæ conſlentur.

Vlceribus dyſepuloticis atque malignis, qualia medicamenta conueniant.

Cera Tyrrhenica.

Metallica abluenda modi diuerſi.

Vnciam conſtare octo drachmis.

Candidum Damocratis.

Candidum emplaſtrum Damocratis, ad abraſa, ambuſta, & vlcera ſumma in cute ſuborta.

Ceruſſæ lib. j. lithargyri, tryphetæ, ſing. vnc. 16. ceræ Ponticæ vnc. 5. terebinthinæ puriſſimæ vnc. j. thuris mannæ, vel thuris vnc. 5. olei candidi lib. j. aquæ ſextarius. Conficiatur vt decet. Porrò in iis qui molli ſunt carne, in ſenibúſque, aut iis qui malo ſunt prædìti corporis habitu, aluminis licebit etiam quatuor vncias miſcere.

GALENI PERGAMENI
De compoſitione medicamentorum ſecundùm genera,

LIBER SECVNDVS.

Vt igitur ſi quando perdiderimus librum, cui inſcriptæ inſint medicaminum conſuetorum compoſitiones, ſimilia reficere amiſſis valeamus, neceſſarium in primis eſt, nos vniuerſalem quandam vitæ formulam didiciſſe, qua propoſitum inueniamus: dein verò ſecundum hanc in multis particularibus exerceri, ſcientes abſque tali exercitio nullum poſſe rectè opus abſolui. Proponatur itaque nobis cauum vlcus curandum. Etenim docti ab ipſa ratione, cauorũ vlcerum curationem ſubminiſtrari ſuccreſcente alia carne loco deperditæ, ex ea videlicet quę ſubiecta eſt: cogi-

Caui vlceris generalis curatio.

tamus fieri hoc non posse, si in vlcere sordes, aut copiosa humiditas subsit. Verùm sordes medicamina detergentia auferunt: humorem, exiccantia discutiunt. Quocirca necessium est huiusmodi pharmacorum materias cognoscere, idque [illegible] simpliciter secundum genus earum facultates considerantes, sed inuenientes etiam quo ordine, quóve gradu, aut excessu, singula suas vires sortiantur. Fingamus ergo nobis ad manum tantùm adesse ceram, æruginémque, quibus cauum vlcus repleamus. Quum enim compertum habeamus, ceram quidem solam, vlceris sordes minimè prohibituram esse, vt quæ nec detergere, nec exiccare possit: æruginem autem per se adhibitam, excitaturam tum rosionem, tum phlegmonem: vtique horum vtrunque vitabimus, medium autem ex ambobus constituemus, vt imbecillius ærugine, sic cera valentius. Quia verò paulo hæc interuallo relinquitur, ab eo quod commodè administrari possit, ærugo autem magno id ipsum excedit, ob id sanè multæ ceræ modicam æruginem admiscebimus. At quantã quantæ miscere oporteat, certè ante experientiam exactè quidem nemo inuenire poterit: conijcere autẽ poterit, iudicatéque, & ita conficere pharmacum, vt primò nullũ infelicẽ successum sit habiturum: quemadmodum aliquando ego in quodam vico confeci, cum ceræ fusæ ex oleo rhodino libra vnica, vnciam vnam æruginis temperans. Cæterùm valida corpora validiora medicamenta sustinent: quæ verò imbecilliora existunt, hoc est, humido & molli habitu prædita, haud item talia perferunt. Dura itaque corpora ex copiosiori ærugine cerato admista, recipiunt carnem: mollia ex pauciori. Quare ipsa experientia docebit, quatenus vel augere, vel remittere, vel tueri pharmaci facultatem expediat. Sunt nanque omnia medicamenta ei optima, qui affectus quibus singula usferuntur, cognoscit.

Ceram per se non congruere vlceribus sordidis.

Ærugo per se adhibita, rosionem & phlegmonem excitat.

Corpora valida, validiora medicamenta perferre posse.

Medicamenta omnia ei esse optima, qui affectus quibus exhibentur, cognoscit.

Viride medicamen Galli, ad glutinanda maiora vulnera potentissimum, ab Andromacho scriptum. Resinæ strobilinæ drach. ccc. ceræ drach. c. æruginis rasæ drach. L. thuris drach. xxv. Aceti quod sit satis. Hæc Andromachus. Cæterùm quum strobilina resina aliarum omnium longe calidissima sit: ambabus autem qualitatibus moderatissima, quæ terebinthina vocatur: certe multò satis videtur hanc omnibus medicamentis, quæ rectè curabunt vlcera, permiscere: quandoquidem primus, præcipuusque in eis scopus est, vt id quod offertur, non mordicet. Commendanda est autem ipsius thuris commistio, quòd emplastri consistentiam adiuuet, dolorem simul leniens & concoquens. Quare si in ea compositione æqua ipsius portio coniuncta æruginí esset, tenacius & mitius ipsum redderetur medicamentum: æruginis tamen exiccantem facultatem exolueret, quæ vlceribus ægrè admittentibus curationem desiderant. Meminisse autem oportet, fortium medicamentorum ex aceto diebus pluribus contritorum, morsum & acrimoniam obtundi, vires augeri. Eadem ratio est in metallicis medicamentis combustis. Hæc tamen ex ignis commercio nonnihil mordacis siue erodens perseruant: quod elota deponunt, ac lenia prorsus redduntur. Proposito itaque emplastro, si ex rosaceo liquefacto vtaris, proderit sordidis, humidisque vlceribus. Pura verò erodit: ac proinde miscendum ei est ceratum liquidum ex cera & resina

Viride medicamen Galli.

Terebinthinæ prærogatiua.

Thuris facultas.

Fortium medicamentorũ ex aceto tritorum, morsum quidem obtundi, vires autem augeri.

Elota acrimoniam amittere.

confectum, vel ex rosaceo, vel oleo liquatum. Est autem olei nomen vnum, qualitas & facultas diuersa. Quippe omphacinum frigidius est: ex maturis oleis pressum, calidius. Temporis autem progressu, calfaciendi vim auget. Sic etiam quod salem habet, quantùm ex illo sumpserit, tantò calidius est: magisque siccat, quàm quod ipsius est expers. Iam quod surculos oleæ continet, valentius astringit. Indicabit autem quod vtilius est, & vlceris forma, & corporis ægri natura. Vlcus siquidem contrariis remediis curabitur; corpus vlceratum, similibus. Rosaceum verò præstantissimum esse nosti, quod solis rosis pluribus, oleo citra salẽ preparato, plenius maceratis confectũ est. Quæ omnia si quis memoriter teneat, nec oblitus sit virium medicamentorum simplicium, is & varia emplastra viridia cõponet, & compositorũ singulis quàm rectissimè vtetur. Porrò durioribus corporibus magis exiccantia medicamenta exhibenda sunt; minus autem, mollioribus. Ad hæc intendemus exiccatoris medicamenti vim, vbi opus esse videatur, admisto melle: remittemus autem & mitigabimus, ex oleo, & cerato, vel oleoso quopiam. Igitur cauum vlcus in sano corpore, viridi emplastro, quod ex ærugine, cera & resina conficitur, liquato & rosaceo, curabitur. In cuius medicamenti compositione, equidẽ ceræ & resinæ soleo portiones pares miscere, æruginis autem duodecimam, vel decimam, vel octauam, nimirum pro vlcerum corporúmque diuersitate. Atque erit sanè duodecima, si ceræ pondo, & resinæ tantundem, æruginis vncias duas temperemus, decimáque & octaua ad portionem.

Olei natura.

Vlcus curandum contrariis [illegible] corpus similibus.

Rosaceum optimi preparatio.

[illegible] per mel [illegible] miscella [illegible] oleo aut [illegible].

Viridis [illegible] cauum [illegible] ma [illegible].

Viride Hecatondrachmon dictum, quod centum drachmas medicamentorum recipiat, ad magna vulnera glutinanda, & purganda sordida, maximè vtile. Ammoniaci drach. viij. squamæ drac. xij. mannæ drach. viij resinæ siccæ drach. xij. æruginis drach. viij. seui vituli drach. xiiij. resinæ terebinthinæ drach. viij. ceræ drach. xxx. olei quartam cyathi partem, aceti quantum satis esse videatur. Conficito.

Viride Hecatondrachmon dictum.

Viride Epigoni, ad carnem gignendam efficax.

Æris squamæ, æruginis, guttæ ammoniaci, aristolochiæ, thuris, sing. vnc. j. Aloes, myrrhæ, chalbani, sing. vnc. s. Aluminis rotundi drach. vj. resinæ colophoniæ drach. cc. ceræ drach. c. olei heminæ dimidium. Misceto.

Viride Epigoni.

Viride Pasionis ad extrahendum & digerendum vtile.

Resinæ colophoniæ drach. ccc. ceræ drach. cl. æruginis drach. viij. aluminis rot. tantundem: squamæ æris drac. xij. thuris drac. xvj. æris combusti drach. viij. Salis Ammoniaci tantundem. Olei dimidium cyathi; aceti quod satis esse videatur. Conficito.

Viride Pasionis.

Viride Lite appellatum. Resinæ lib. xij. ceræ lib. viij. æruginis rasæ * lib. ij. Seui vitulini lib. ij. aceti lib. so. Ego autem mannæ libram iniicio. Liquet igitur acetũ cum duabus æruginis libris, & vna ipsius mannæ, leuigandum esse, ac deinliquida ipsis miscenda. Hoc medicamentum emollit, concoquitque, adipis atque mannæ ratione.

Viride dictum.

Porrò ad efficienda viridia medicamenta, æruginem non modicam immittere oportet, vt cætera in suum colorem permutet. Quare quæ pertinaciter proprium colorem tuentur, ea simplicia ab hac miscella abigenda sunt. Sed neque inter coquendum est iniicienda ipsa ærugo: verum

Viridia [illegible].

vbi

verum vbi in mortario vnitas facta est, tunc miscenda.

Vlcerum curandorum vniuersalia consilia.

Consilia igitur curandorum vlcerum sunt, sordidis adhibere abstergentia medicamenta: profluentibus exsiccantia, atque id quod in fluxu est, repellentia. At si copiosum & contumax sit quod fluit, fluoris causa prius est amputanda.

Vlceris inflammati curatio.

Constat autem, inflammatorum vlcerum prius esse sanandam phlegmonem: carnem intemperatam, reducendam esse ad temperiem: cui sanè quatuor modis simplicibus, totidémque compositis, per contrarias qualitates succurritur.

Sinus implendi ratio.

Porrò vbi sinum implere proponimus, medicamentum Isis vocatum, aut Machærionis emplastrum liquatum ex copiosiori oleo, per foratum cornu infundendum est: ad quod etiam pyulcis vtimur. Est autem ipso medicamento tunc meraciori vtendum, quum sinus oppletus est sordibus: vt soluto ex oleo largiori, dum magis purus existit. Cæterùm si paruæ adhuc phlegmones sinum infestantis suspicio adsit, medicamentum ex rosaceo liquabitur. Pari modo & medicamentum siccum, quod ex charta combusta constat, rosaceo copiosiori diluêtes, ipsi sinui infundimus.

Sinus liquidiora pharmaca postulant.

Quemadmodum verò sinus liquidioribus pharmacis indigent: ita quæ superficiem corporis caua vlcera infestant, crassius medicamentum postulant. Meritò igitur in id genus vitiis, ceratum valdè abstergentibus admiscemus: in quibus oleum, vel rosacei plurimum. At verò medicamenta quæ ex salibus constant, vbi animus est carnem gignere,

Salis facultas.

offerenda non sunt. Sal quippe magis astringit quàm purget: siccat verò nihilo minus quàm nitrum ac aphronitrum.

Melina emplastra.

Melinorũ atque viridium discrimen.

Quemadmodum viridium emplastrorum plurima, propter æruginem præpollentem talia fiunt, ita quoque melinorum nonnulla. Sed viridia æruginem incoctam habent: melina verò coctam, sed mediocriter.

Melinum Andromachi.

Andromachus igitur complura melina scripsit, ad glutinanda vlcera, carnem gignendam, inducendámque cicatricem idonea: quale est quod subdam. Lithargyri drach. ciiij. olei heminam quidem æstate, hyeme autem tres cyathos: ceræ drac. xlviij. colophoniæ tantundem: ammoniaci thymiamatis drach. xxiiij. æruginis rasæ, chalbani, mirrhæ, sing. drach. viij. Conficito. Aliud simplex. Lithargiri drach. c. axungiæ drach. lxxv. olei veteris tantundem. Misce. Conuenit enim

Melinum Heraclidis.

carne molli præditis, digeritque. Aliud Heraclidis, interiores abscessus sine dolore discutiens. Lithargiri, cerussæ, sing. drach. c. ceræ drach. lxxx. resinæ aridæ drach. lx. ammoniaci thymiamatis drach. L. chalbani drach. xvj. olei veteris heminas ij.

Melinum Menati.

Melinum Menati.

Lithargyri lib. iiij. olei lib. iij. terebinthinæ lib. ij. ceræ lib. j. æruginis, thuris, chalbani, sing. vnc. iiij. ammoniaci thymiamatis vnc. vj. Conficito.

Melinum Serapionis, ad vulnera, & ad resoluendum.

Melinum Serapionis.

Lithargyri drach. c. ammoniaci thymiamatis drach. xxviij. ceræ drach. lvj. æruginis Cypriæ drach. ix. myrrhæ drach. j. colophoniæ drach. lvj. chalbani drac. viij. olei heminam s. Quòd si æstas sit, quartam partem heminæ. Aduerte autem, myrrham non sustinere coctionem; quam nec thus, nec aloë ferunt.

Coctionem nõ sustinet myrrha, thus, aloë.

Hygieni emplastrũ multi vsus.

Hygieni emplastrum ad multa: quo ad vlcera vix cicatricem ducentia nullum melius extat. Lithargyri chrysitidis minam: ceræ tantùndem: chamæleontis nigri radicis drach. xxxvj. æruginis rasæ drach. xviij. chrysocollæ drach. xl. olei veteris heminas iij. Conficito. Præparatur optimè argenti

Lythargyri præparãdi ratio.

spuma, si iniecta vino Falerno sub æstu Caniculæ, dein assiccetur.

Emplastrũ ex chamæleonte.

Emplastrum ex chamæleonte, quod cicatricem vlceribus difficillimis, callosis, & inueteratis inducit. Lithargyri minam j. ceræ minas vj. æruginis minas iiij. chamæleontis minas viij. olei minam vnam. Conficito vt decet.

De ruffis emplastris.

Ruffa emplastra fieri per longã coctionem æruginis.

Quemadmodum propter crudam quidem æruginem fiunt viridia emplastra: propter mediocriter autem coctam, melina: sic ruffa euadunt, vbi liberalius ea coquitur. Manifestum igitur est, melina ruffaque oleum copiosius, quàm viridia, recipere. Ruffum porrò, quo semper mea industria

Ruffum emplastrum Galeni.

parato vtor, in hunc modum coquitur. Argenti spumæ cum oleo priùs coctæ, metallica ex aceto læuigata immitto, & sic coquo, donec amplius manus non polluat. Impono itaque olei vetustioris libras quatuor, argenteæ spumæ lib. iij. aceti quàm acerrimi lib. ij. Horum trium metallicorum, squamæ æris nigri, æruginis, chalcitidis, sing. vnc. ij. Cæterùm hyeme plus olei quàm per æstatem miscendum est. Ac sanè hoc medicamen cruenta vulnera glutinat, magisque in duris corporibus: curatúque difficillima vlcera concoquit. In summa verò, solum hoc sinus glutinat, astringit fistulas, exiccat, & prorsus claudit. Ipsum tamen iuuat spongia recens veteri vino respersa. Deligatura in

Deligatura qualis sit adhibenda sinubus.

sinubus ab imo fiat, versus vlceris osculum.

De iis quæ cicatricem obducunt.

Cicatricem obducentia.

Quantò autem glutinantia sarcoticis magis dicuntur siccare, tantò glutinantibus epulotica, siue cicatricem facientia. Ea tamen ex aliquo astringenti oleo (cuiusmodi rosaceum, aut myrteum est) solent administrari. Porrò inter ea quæ apud omnes magnificè commendantur, inducendæ cicatrici præstantissimum est quod ex cadmia, quódque ex ladano constat.

Emplastrum ex cadmia.

Epuloticum ex cadmia.

Cadmiæ vstæ, & ex vino præparatæ, chalcitidis tostæ, sing. drach. lxx. picis colophoniæ vnc. viij. vini Phalerni quod satis est. Conficito vt decet.

Aliud etiam ex cadmia.

Cadmiæ tostæ, chalcitidis tostæ diphrygis, sing. drach. xvj. ceræ, resinæ frictæ, olei myrtei, sing. selibram: vini Italici quod sit satis.

Aliud ex cadmia.

Argenti spumæ, cerussæ, cadmiæ, diphrygis resinæ, sing. drach. viij. chalcitidis drach. ij. ceræ, drach. viij. myrtei olei, & vini Aminæi quod satis esse videatur.

Emplastrum ex ladano.

Emplastrũ ex Ladano.

Chalcitidis, argenti spumæ, ladani, singulorum drach. xxiiij. bituminis drach. viij. ceræ vnc. ix. myrti heminam, vini tantundem.

Emplastrum Pyricauton dictum.

Emplastrum pyricauton.

Olei heminam, aluminis fissi, misyos, thuris, argenti spumæ, chalbani, singulorum drach. L. ceræ drach. xxiiij. anchusæ drach. viij. medullæ ceruinæ, adipis suillæ, æruginis, cerussæ, sing. drach. ij. ouorum trium lutea. Conficiatur vt decet.

Medicamen Magne dictũ.

Medicamen Magne dictum, ac verè magnum contra vlcera quæ difficulter cicatricem admittunt: quod ex rosaceo dilutum, etiam sedis affectus sanat. Argenti spumæ drach. c. ceræ drach. l. Cerussæ drach. c. terebinthinæ drach. xxv. thuris tantundem: aluminis fissi drachmas xij. olei heminas duas. Conficito.

Emplastrum Thelamonis.

Aliud Thelamonis, accommodatum carbunculis, sinúsque exiccans. Pityinæ, ceræ, calcis viuæ, lithargyri, sing. drach. l. cerussæ drach. xxv. olei tres cyathos.

Emplastrum Moschionis.

Aliud Moschionis vnicè conferens ad amouendum vlceris callum, sanandósque sedis affectus.

Argenti spumæ, cerussæ, calcis viuæ sing. drach. viij. medullæ ceruinæ, ceræ, vtriusque drach. xvj. olei myrtei quantum sit satis.

Epuloticum medicamen Andromachi.

Emplastrum Andromachi.

Cadmiæ lib. j. chalcitidis vstæ, ceræ, sing. tantundem: resinæ aridæ lib. iij. myrtei tantundem. Vnum sicca immisceto.

Aliud eiusdem candidum epuloticum.

Candidũ Telephanis.

Argenti spumæ minam j. cerussæ tantundem: ceræ, resinæ, sing. minas iij. olei heminas iij. aquæ heminam.

Candidum Telephanis.

Argenti spumæ drach. lxxx. cerussæ drach. cxx. myrrhæ drach. iij. obo. ij Sagapeni drach. v. thuris drach. vj. obo. iiij. olei heminas ij. s. Omnia simul coquito.

Aliud ad herpeas, carbunculos, condylomata, & rhagadas maximè valens: quod etiam phlegmonas arcet. Adipis suilli drach. lxxxviij. ceræ candidæ drach. xlviij cerussæ drach. xij. argenti spumæ tantundem. Conficito.

Cephalica pharmaca vnde dicta, & qua facultate prædita.

At verò nonnulla emplastra cephalica, & catagmatica nominantur, potissimum à caluariæ fracturis, quibus solent opitulari. Sunt autem talia, abstergendi, digerendi, & siccandi potestate prædita. Plerique tamen paululum ex astringentibus pharmacis eis admiscent: vt id quod affectis partibus influit, repellatur, & abstergentium facultas in altum vsque descendat. Cæterùm nisi astringentia conterantur in tenuissimum pollinem, magis obsunt, quàm prosint, iis quæ trahendi vim obtinent.

Catagmaticum optimum ab Asclepiade traditum, ad confirmanda fracta ossa.

Catagmaticũ Asclepiadis.

Argenti spumæ, bituminis, sing. drach. cc. picis aridæ, ceræ, sing. drach. c. terebinthinæ drach. l. aluminis scissilis, propoleos, sing. drach. xxx ammoniaci thymiamatis drac. xiiij. æruginis drach. x. olei sextarios quatuor.

Catagmaticũ Moschionis.

Moschionis catagmaticum ad fracturas, contusiones, atque recentia vulnera, aliósque affectus complures celebre. Argenti spumæ minam j picis tantundem: seui vitulini tantundem. Terebinthinæ drach. octoginta: mannæ thuris tantundem: ceræ drach. xl æruginis, oppopanacis, chalbani, sing. drach. viij olei cicini, aceti, liquoris sycamini, sing. heminam: picis liquidæ heminæ dimidium. Conficiatur vt decet. Pro mina in præsentiarum intelligo vncias viginti: quarum singulæ pendent octo denarios. Sic itaque continebit mina, centum sexaginta denarios. Propriè autem dicuntur emplastra cephalica, ea quibus Medici in iis capitis fracturis, quæ ad diploen penetrarunt, vtuntur, ad extrahenda ex alto, superficiem versus, non ossa modò, sed his multò magis humores crassos & viscidos, intus delitescentes. Quare acri-

Mina continet vncias xx Vncia constat viij. denariis. Cephalica ad quæ Medici vtantur.

moniam quandam sortiantur oportet. Itaque catagmaticis cephalica generosiora existunt: quæ quidem mista cerato, carnem possunt producere. Quocirca sarcoticis quodammodo sunt similia.

Cephalicum optimum ad capitis fracturas ab Hera descriptum.

Cephalicum Heræ.

Squamæ æris drach. xxv. aluminis, aristolochiæ longæ, sing. drach. xx. ammoniaci thymiamatis, thuris, sing. drach, xxv. myrrhæ drach. xij. seui taurini: terebinthinæ, pityinæ, sing. lib. iiij. olei heminam: aceti quantum sit satis. Conficito.

Aliud eiusdem, arcens phlegmonem, maximéque ad fracturas & puncturas neruorum conducens.

Argenti spumæ drach. xxv. bituminis aridi drach. c. picis aridæ drach. l. ceræ drach. l. resinæ pityinæ drach. xxv. ammoniaci thymiamatis, æruginis, aluminis fissi. propoleos, sing drach. xv. olei veteris lib. iij. Conficito.

Andromachi catagmaticum.

Catagmaticũ Andromachi.

Argenti spumæ, picis, ceræ, seui taurini, thuris, sing. minam: picis liquidæ, heminæ dimidium: liquoris sycamini heminam: terebinthinæ minam: opoponacis, chalbani, æruginis, sing. drach. viij. ricini heminam. Ammoniaci thymiamatis drach. xxv Ex vino austero diluitor.

De emplastris glutinantibus.

Glutinantium medicamentorum vius.

Quidam hæc ἔναιμα & τραυματικὰ nominant: estque opus eorum coniungere, & diuisas partes conglutinare, reducereque ad pristinam integritatem. Sunt autem sarcoticis ipsa glutinatoria sicciora. Ad hæc, sarcotica quidem detergendi vim, sed absque rosione possident. Glutinantia autem, tantùm desiccantia esse debent. Cæterùm cicatricem inducentia medicamenta, præterquam quòd astringunt, sicciora etiam sunt glutinantibus. Etenim glutinantium est finis, nullam inter coitus subnasci humiditatem permittere: cicatricem verò inducentium, non modò hanc prohibere, sed consistentem etiam in iis quæ cicatricem sunt receptura, consumere: prætera callo obducere, & astringendo obdurare. At sarcotica sanguinem ad refectionem idoneum tam quantitate, quàm qualitate inueniunt. Iam quòd nullius sit mordicationis particeps medicamen, purum vlcus conseruat, si quidem tale illud acceperit. Porrò molliora humidioráque corpora, imbecillioribus medicamentis indigent: vt vehementioribus, quæ prorsus contraria existunt.

Sarcoticorum facultas.

Epuloticorum opus.

Molliora corpora imbecillioribus medicamentis indigent.

Glutinatorium ab Andromacho scriptum, nomine Barbarum.

Glutinatoriũ Andromachi, Barbarum nominé.

Picis, resinæ, bituminis, sing. drach. cc. thuris drach. xiiij. olei heminam. Conficito.

Aliud eiusdem.

Picis lib. ij. bituminis, ceræ, sing. lib. j. Ammoniaci thymiamatis, mannæ, sing. vnc. vj. cerussæ vnc. iij. olei heminæ dimidium: aceti heminas iiij.

Aliud enæmon Iuliani.

Enæmon Iuliani.

Argenti spumæ, bituminis, ceræ, picis brutiæ, sing. drach. l. resinæ frictæ drach. xv. æris squamæ drach. xij. thuris drach. xiiij. chalbani drach. viij. chalcitidis drach. iiij. aloës drach. vj. gallæ drach. iiij. myrrhæ tantundem: aristolochiæ longæ drac. vj. aristolochiæ rot. drach. iiij. olei veteris heminas iiij.

Nigrum enæmon ab Hera conscriptum.

Enæmon nigrum ab Hera.

Ceræ, picis, bituminis, pityinæ, sing. lib. j. mannæ vnc. vj. cerussæ vnc. iiij. chalcanthi tantundem:

opopanacis

opopanacis vnc.ij. olei seminiminam: aceti heminas duas. Confectio vt decet. Valet ad diuisiones notatu dignas, maximè capitis: ad fistulas, sinus, fracturasque. Cohibet mirificè sanguinem erumpentem. Canum hominúmque morsibus auxiliatur: ac prorsus phlegmonem arcet.

GALENI PERGAMENI
De compositione medicamentorum secundùm genera.

LIBER TERTIVS.

Putrescentiũ ratio per quæ fieri debeat medicamenta.

QVandoquidem quæ putrescunt omnia, ea humiditate & calore id patiuntur: certè in vulneribus obnoxiis putredini, curationem per siccantia & refrigerantia moliendam esse, semper mecum existimaui. Rursum apud me contemplatus, frigidum neruis ab Hippocrate inimicum dictum: optimum fore medicamen neruorum vulneribus intellexi, quod & siccaret, & medium esset inter ea quæ calfaciunt & refrigerant: vel quod paulum ad calfacientium latus ab ipso medio recederet. Posse etiam calidum abunde esse pharmacum, modò siccandi facultate polleret. Quippe calor citra humiditatem humectare non potest. Cæterùm vbi nudatis neruis medemur, tūc prædictam auxiliorum integram indicationem assumi ratio est. Vbi verò punctis, ita vt partes interiacentes sint sanæ, tenuius pharmacum inueniendum est, cuius virtus interiacentes particulas permeando non dissoluatur, sed in altum penetret. Hoc autem facere poterit pharmacum vehementer exiccans. Quod quidem, etiamsi non sit in calore & frigore symmetrum, offendere neruum læsum non poterit: quum facultas calfaciendi aut refrigerandi (quæ illi inest) admodum imbecillior reddatur, dum particulas neruoso corpori præpositas permeat.

Nudati nerui quam medẽdi rationẽ requirant.

Puncti nerui qualia medicamenta postulent.

Aceti facultas.

Porrò inter omnia quæ refrigerandi vim habent, tenuiorum partium acetum est quam acerrimum: quod etiam caloris modici est particeps. Inter calfacientes autem liquores, qui partium tenuitate sint præditi, primæ tribuuntur partes Cyrenæo succo. Cæterùm si eius facultas non detur, vtemur Medico, vel sagapeno vocato, vel euphorbio. Panacis etiam, & tithymalorum liquores, & opobalsamum, tenuandi facultatem sortiuntur. Ex terrestribus etiam nitri spuma, aphronitrum, beroniceum nitrum, petra asia, eiúsque flos, partium tenuitate insigniuntur. Ex metallicis auripigmentum, & sulfur, tum subtilia, tum calida sunt. Quibus succedit misy, æris squama, & chalcitis, parum simul astringentia. Citra calorem verò manifestum tenuis essentiæ metallica sunt, spodium, pompholyx, & psoricum. Subtilis abundè est & chrysocolla. Ex succis, laurinus valenter calfacit, ac præterea tenuandi vim possidet. Nihil autem minus eo cedrinus calfacit: calore tamen qui sensibus subiicitur, propter substantiæ tenuitatem, illi cedit. Eiusdem generis cum cedrino est lixiuia, quam stacten vocant. * Quæ quidem si ex tenuiorum partium materia vsta fiat, cedrinum oleum virtute superat. Iam ex cerealibus, subtilissimus est eruus, sine insigni calfaciendi vi: lolium verò, cum insigni. Hordeum nequaquam calfacit. Mediam inter ea materiam obtinent, quæ taribus amara: vt quæ multum tenuibus substātia cedant, & crassi nihil possideant.

Succorũ calfacientiu differentia.

Terrestria, partiũ tenuitate prædita.

Sensibiliũ rerum cognitio, in pectione sedula confirmatur.

Igitur medicamentorum materiæ non semel aut bis, sed frequenter sunt explorandæ: quandoquidem sensibilium rerum cognitio, inspectione sedula confirmatur. Cuius rei indicium euidentissimum est, quòd gemelli per omnia similes esse nobis visi, differentes appareant iis, qui non per transennam, atque obiter, sed accuratè inspicere eos consueuerunt. Itaque herbarum, fruticum, arborúmque materiam, prius quàm è terra eximantur, contemplari pulcherrimum est, dum fructus videlicet futuri sunt, dum æduntur, dum augescunt, dum vigent. Ex hac nanque speculatione assequêris, quando excerpendi sint, in siccisque domunculis reponendi. Etenim commodè reponuntur in locis nec subterraneis, nec sub tegulis constitutis: sed mediis, atque ostia ad meridiem conuersa habentibus: prope quæ tamen reponi medicamenta non debent.

Medicamenta reponendi ratio.

Galenus ex omni regione curabat sibi adferri omnigena medicamenta.

Amicos autem omnes adhortor, si artis opera pulchrè obire voluerint, vt me imitentur, qui ex omni natione quotannis præstantissima medicamenta vt mihi adferantur curo, eò quòd perdiri illi omnigenarum rerum coëmptores, illa indies adulterio contaminant. Conuenit præterea medicum, non modò affectionis, quam singula medicamenta inducunt, qualitatem, sed etiam ipsius (vt ita dixerim) quantitatem coniecturare. Quippe quod humore copioso est auctum, non simpliciter humectari postulat, sed opus est vt siccitatis quantitas, copiæ humiditatis respondeat.

Neruosarum partium doloribus quid medeatur.

Putrescētium circa articulos partium curatio.

Porrò neruosarum partium doloribus à frigore obortis, vnicè opitulatur emplastrum ex euphorbio, oleo, & liquata cera confectum: ad computrescentes autem circa articulos partes, confert cataplasma ex hordei farina & stillatitio liquido paratum. Perfundendæ autem liberaliter partes circumiacentes sunt oleo calente: postea verò, vbi lana sicca, totus mador fuerit exhaustus, humido cerato, & cui euphorbium admistum sit, illinendæ. Porrò secunda die, pro hordeacea farina, miscere eruinam consueui: atque vbi iam totum quod computruit exemptum sit, paulatim primò quidem ad carnem gignentia, dein ad obducentia cicatricem transire.

Nerui vulnerati curatio.

Quādo autem mihi neruus aliquis vulneratus occurrit, interim per liquida pharmaca curationem molior, interim per emplastra: lanam extrinsecus quam mollissimam, imbutámque oleo calente, applicans. Quòd si medicamentum ex aceto vsurpem, aceti modicum oleo admiscens, bis terue quotidie soluo, & oleo calente foueo. Si noctes longæ fuerint, etiam in his soluere consueui: idque magis, dum vlcus à medicamentis eroditur. Oleum autem quo fouebimus, satis calens esto: verùm ita, ne vulneratam partem offendat.

Tepidũ oleum cutis neruis congruit.

Nam vt frigidum huiuscemodi affectibus aduersissimum est, sic tepens non omnino vtile. Nam quemadmodum aqua ipsa, quatenus calet, aut friget, maximè contraria facere nata est, ita quoque oleum. Frigidum siquidem corpori admotum, perspiratum ipsius obstruit, & prohibet: calidum verò digerit, extenuátque. Porrò ab aquæ vsu in tota curatione ita tempero, vt ne attingat quidem vlcus.

Aquæ vsum vulneratis esse neruis inimicissimum.

Proinde, quum sanguis initio statim à vulnerata parte abstergendus est, ex oleo id facere expedit. Iam verò acetum, si quando ipso ad affectos neruos vtamur, in se nihil vinosũ contineat. Oleum autem omni astrictione vacet, sítque omni ex parte tenuissimum: quale Sabinum existit. Memini autem me, quum alia remedia de-

essent, neruorum vulnera propoli recenti curasse, interdum etiam antiquiori fermento: quæ ambo aliquando commiscui.

Euphorbium ad púctos tendines facere.

Vetus etiam euphorbium oleo læuigās, instárque cataplasmatis adhibens, alias tendinem punctum sanaui: id quod, euphorbio recenti adhibito, neutiquam successisset, quum calorem magnum, mordicationémque, atque dolorē excitet. Eorum tamen euphorbium est, quæ calorem caducum, atque statim euanescentem sortiuntur. * Cæterùm aliis multis pharmacis accidit, vt pauculis annis eorum vis resoluatur: id quod, post thapsiam, nullo minus euphorbio contingit. Quippe thapsia bimulsa expirat penitus, quum euphorbij vires ad sextū vsque annum seruari possint. Porro vbi pharmacum consistentia inutile acupis dictis vocationibus habere volueris, oleum sit quadruplum ceræ. Vbi verò emplastri speciem referet, pareni ceræ portionem oleo expedit temperare, maximè si sicca & vetusta fuerit: ac tum sane ipsi ceræ sic temperatæ, poteris sextam partem euphorbij recentis adiicere: ita vt illius sex drachmæ, ceræ sex, atque itē olei sex misceantur. Licebit etiam resinæ aut picis aliquid emplastro ipsi adiicere, vt glutinosius euadat: tunc tamen minus infundendum est olei. Ac resinarum quidem omnium siccissima est, quam alij phryctam, alij coluphoniam appellant. Huic succedit quæ ex figulinis impura fusitur: quam si purges, in phryctem mutabitur. His ambabus siccior est, quæ dicitur pitynon phylema. Ego tamé ad rem propositam phrycte vtor, & liquidis. Harum rursus nonnullæ diutius liquidæ permanent, quemadmodum terebinthina: aliæ cito marescūt, vt strobilina: media vtriusque est abietina. Quinetiam facultate calidior est quidé strobilina, mox verò abietina, deinde terebinthina. Poteris autem medicamen quod euphorbium receperit, experiri in tuo crure, vel brachio: atque ita ex affectu quē inferet, aut remittere ipsum, aut eius vires intendere: remittere quidem, instillata cera: intendere verò, apposito euphorbio. Quòd si propolim pinguem habueris, eam omnibus resinis aptiorem fore tibi intelligito: vt quæ vaporosam spiritus crassitiem, humoresque superfluos eliciendi, atque ex alto foras extrahendi, a natura vim habeat: quæ facultas veteri etiam fermento inest. Iam verò ad vulneratos neruos nonnunquam sum vsus sulfure viuo, sicuti & arsenico, & sandaracha, & calce tum viua, tum extincta, lotaque & illota: singulis nimirum horum per se cum tetrapharmaco temperatis. Porrò Empirici ex casu vnum aliquod simplex medicamentum vtile ad proposita inueniunt: at rationalis methodus plurima simul inuenit, & varias ipsorum compositiones. Etenim quæ ex alto humores educere, digereréque possunt, neruorum vulneribus sunt ex vsu. Quandoquidem verò nonnulla horum qualitates habent immoderatas, alia eis immiscenda sunt, quæ ipsorum excessus, illæsa facultate, retundant. At recte hoc fieri nequit, nisi cuiusque medicamenti non modò qualitatis genus, sed ipsam etiam qualitatis gradum, quantitatémue cognoscas. Quocirca Empirici, quòd ignorent naturam simplicium, homogenia tantùm, atque similia commiscent: quemadmodum alij plerique, quòd excessus quantitatem non assequantur. In vniuersum autem, pharmaca liquidiora minus molesta sunt, cùm aliis, tum vel maximè neruorum vulneribus. Cauendum tamen perpetuò est, ne aquis læsa particula respergatur. Verùm

Euphorbij vim citò euanescere.

Thapsiam bimulā expirare prorsus.

Resinarū differentia.

Propolis vires.

Fermenti facultas.

Neruis vulneratis conferre, quæ humores ex alto educere, ac digerere possunt.

Empirici cur similia tantum medicamenta commisceant.

Aquā neruis læsis esse inimicam.

qui pulchrè neruorum vulneribus prospecturus est, etiam particularum naturæ sit peritus oportet. Est autem curatio communis, sicuti & periculum par, tum in contusis ac vulneratis neruis, tum in sic affectis tendinibus. Porrò in vulneribus iuxta femoris longitudinem factis, deligatura vulnerati musculi partibus inuicem contrahendis sufficit. Per transuersum vulneri accepto, nihil deligatura contulerit, sed sola sutura totum opus absoluitur. Has igitur nisi quis altas faciat, musculi partes permanebunt inglutinatæ. Consuendæ etiam sunt membranæ ipsæ cum musculis quibus enhærent. At tendines, membranarum instar extensos, & dilatatos, non mediocri cum periculo consues. Ligamenta autem quomodocunque afficiantur, ab omni sunt remota periculo: vtpote insensilia existentia, & ex ossibus, non ex musculis, vt tendines, orta: neque ex cerebro aut spinali medulla, vt nerui. Igitur medicinæ partes mutuam opem requirunt, tum quæ manu, tum quæ medicamentis, tum quæ victu medetur: maximéque illa quæ manu curat, reliquis duabus indiget. Porrò punctiones neruorum angustam cutis diuisionem habentes, non eodem curantur medicamento, quod nudato neruo auxiliatur: sicuti neque id quod puncturis medetur, neruo nudo est ex vsu. Quippe multò calidius est magísque mordet, quàm vt nudus neruus ipsum perferre possit. Præcipuè autem danda opera est, vt oræ angustiorum punctuum apertæ sint, quò calidum medicamen admotum extrinsecus, per eas vapores eliciat, attrahens humiditatem circa affectum locum intus delitescentem. Quamobrem orificium duabus in cute sectionibus ad rectos angulos diuidere oportet.

Tendinum atque neruorum affectus æquè periculosi esse, ... [illegible] ... desiderare. ... vulnera glutinandi ratio.

Tendines absque periculo ... Ligamenta affectus citra periculum ... esse.

Medicinæ partes mutuam opem debere ... [illegible]

Punctionum angustarum quo modo dilatanda.

Confectiones medicamentorum ad neruorum vulnera.

Ex metallicis astringentia vitanda sunt, præsertim vbi nerui sunt puncti. Detergentia autem conferunt: quæ tamen sub æstiuo sole, ex acerrimo, vetustissimo, substantiaque tenuissimo aceto læuigare oportet, quòd felicius crassitudo partium, qua omnia metallica prædita sunt, auferatur. Quandò autem longiori tempore attrita fuerint, hinc tenuiorem consequentur substantiam: eruntque aptiora angustis vulneribus: quemadmodum in neruis carne nudatis, admodum tenuia, exedentiaque cauenda sunt: quibus sanè pastilli Andronis, Polyidæ, & Pasionis congruunt, ex sapa, quam Siræum vocant, appliciti. Ad punctos autem neruos equidem compositis medicamentis omnibus illud præstantius semper esse vsu ipso comperi, cui copiosa æris squama inest: deinde chalcitis combusta, postea misy. Porrò vbi neruus qui nudus erat, ab imposito medicamento iam tectus fuerit linamentis extrinsecus, vnum aliquod ex iis quæ ad angusta conueniunt vulnera, superponendum est: aliudque eiusdem materiæ toti affectæ particulæ circundandum, ita vt sanas quoque partes, præsertim superpositas, plurimum comprehendat. Quum autem permagna differentia humanorum corporum sit, ob idque vnicum medicamentorum omnibus conuenire non possit, duo semper in promptu habeto: alterum nempe valentius, sed ex similibus genere confectum: alterum mitius & blandius: quæ inuicem temperans, dum postulabit vsus, pro varietate misturæ, permulta alia media inter ipsa constitues. Esto igitur valentissimum metallicum tale: Chalcitidis crudæ partem j. misyos crudi partes

Neruis vulneratis quæ medicamenta congruant.

Medicamenta duo, eiusdem quidem generis, sed facultatibus differentia, ad vulneratos neruos curandos propè habere semper oportet.

ij æris

ij. æris squamæ partes tres. Mitissimum hæc recipiat :.Misyos, chalcitidis, vtriusque combusti partem j. squamæ partes quatuor. Medium sit tale: Misyos, chalcitidos, æruginis, cuiusque vsti partem vnam : æris squamæ partes tres. Præterea ceræ in valentissimo duplum: * in mitissimo duplum, atque ipsius dupli dimidium miscetur :at in medio, duplum, ac ipsius dupli quartam partem miscere oportet. Quum igitur validissimum ex sex partibus constet, duodecim illi ceræ partes miscebis. Imbecillimum autem, quandoquidem ex senis etiam constabat, octodecim (quod duplum, ac dupli dimidium est) recipiet. Mediocri verò dimidium harum partium omnium indetur. Atqui octodecim & duodecim, triginta partes constituunt : cuius numeri dimidium continet quindecim partes. Tot igitur mediocri medicamento adiiciuntur ceræ portiones (id quod erat duplum, & dupli pars quarta) siue eæ drachmæ sint, siue

Mensura olei erat olim apud Romanos cornea.

vnciæ, siue etiam libræ. Porrò mensura qua Romani metiuntur oleum, est cornea, discretáque circularibus lineis, totam ipsam diuidentibus in duodecim partes. Atque integra quidē mensura ab eis appellatur libra: vt eius duodecima portio, vncia. Iam vero prædictis pharmacis omnibus, iuxta ceræ portionem, addatur oleum essentiæ tenuioris, minimèque astringens, quod quidem ceram ipsam dimidio superet: ita vt octo illius vnciis, duodecim olei misceantur. Quinetiam vbi metallica pluribus diebus in mortario trita ex aceto fuerint, commode illis thus candidissimum atque pingue miscetur. Cuius quantitas mediæ omnium portioni sit par: quā licebit tibi augere aut minuere, prout volueris efficere medicamētū mitius, aut acrius. Ceræ etiam oleo liquatæ, poteris aliquam

Resinarum differentiæ.

resinam ex prædictis iniicere : sciens acrius futurum pharmacum, strobilina iniecta : mitius, terebinthina : medium vtriusque, abietina. Ex harum genere quoque est larix, cæterùm prædictis humidior, liquidæ piceæ substantia similis. Miscebis igitur ceræ, sextam vnius dictarum resinarum partem, si vis vt medicamentum emplastri formam retineat. Chalbani verò æquale thuri pondus indes, vbi mitissimum reddere statuis : dum valentius, dimidium: quando ipsorum medium, id quod inter æquale & dimidium est. Inest porrò chal-

Emollientibus omnibus inesse putrificum quid.

Chalbanum punctis neruis conducere.

Metallica omnia dolorem excitant.

Adeps tenuium partium, lenit dolorem.

bano, vt emollientibus omnibus, etiam putrificum quid : quare nudatis neruis non vsqueadeo conuenit. At si nudus neruus non sit, haud mediocriter permistio ipsius ad dolorem leniendum confert. Omnia quippe metallica exasperant, doloremque excitant : vt ex humidis etiam, acetum. Quare dolori ab his excitato, plurimum auxiliatur fotus ex oleo & chalbano mistis administratus. Nihil autem minus chalbano dolorem lenit adeps tenuitate substantiæ præditus : qualis à feris, & agrestibus animalibus sumitur. Nam animalibus sumitur. Nam animalium quæ conclusa in vrbibus degunt, adeps est & humidior, & crassior. Ex his igitur quæ leniant dolorem, habere aliquod medicamen expedit, quod ex metallicis composito possis interdum miscere.

De medicamentis ex euphorbio confectis.

Euphorbium vetus recentiori esse inferius.

Vetus euphorbium recentiori longè est inferius. Si igitur anniculum sit, etiam Cyrenæo succo, quem nunc habemus, & cuius irrigatione stirpes augent, & succulentas reddunt, magis excalfacit. Porrò colore quidem vetus recenti flauidius pallidiúsque apparet : substantia; durius & siccius. Conficitur autem ex recenti euphorbio

Medicamen ex euphorbio ad neruorum puncturas conmodum.

calfaciens medicamentum in hunc modum. Euphorbij vnc. j. ceræ vnc. iij. olei vnc. xij. quo sine gitate intrepide vti ad puncturas poteris, dum vereris ne oscula ipsa * conniueant. Quòd si imbecillius fuerit euphorbium ipsum, augenda eius mensura est, pro imbecillitatis ratione. Cæterùm confectura ceram euphorbij triplicatam continens, aliarum est valentissima, quum illud recens miscetur : quincuplam autem recipiens, inualidissima. At quadruplam capiens, medio inter vtrasque gradu consistit. Quòd si vnguenta proponas

Medicaminū varias consistentias parandi ratio.

facere, qualia ἄκοπα nuncupantur, oleum ceræ quadruplum immiscebis : si verò, vt in fracturis, liquidum ceratum parare, duplum. At emplastron medicamen cupiens conficere, oleum pari mensura ceræ immisceatur, si quidem ambiens fuerit calore temperatus. Sin autem ille frigidus sit, cera autem vetus & arida, paulò ampliori misceri debet. Vt autem tenacius hæreat, terebinthinam, aut colophoniam, soleo emplastro adiicere. Pix etiam, cerati consistentiam tuetur. Multò autem præstiterit medicamentum, si resinæ, picisque loco, propolim ceræ parem adiunxeris. Quæ si pinguitudine careat, cupimúsque vt adhæreat pharmacum, terebinthinam, vel laricem, vel syncomistem pineam, vel resinas sua sponte fluentes, miscebimus.

Medicamen confectum ex liquabilibus.

Ex aceto citra ignem liquescit ammoniacum thymiama, sagapenum, & opopanax. Igni verò soluuntur, propolis, cera, resina, & consimilia. quæ in duplici vase liquare est melius : nempe quum in cacabo aquam calidam continente, incumbentéque prunis, alterum vas consistit, præter li-

Liquandi medicamenta in duplici vase, ratio.

quabilia etiam chalbanum continens. Valentissimum igitur ad vulneratos neruos medicamentum sit huiusmodi. Opopanacem ex aceto dissolutum diutius conterito. Postea liquefacta illi super igne, propolim, chalbanum, & resinam terebinthinam misceto. Singulorum itaque aliorum pars vna esto, propoleos recentis pinguisque, sex. Qua si careas, eius loco picem pinguem indes, qualis est brutia. Quòd si hæc non adsit, veteris terebinthina. Ego nonnunquam vel solum medicamentum

Medicamen ex pice, vtile ad canis rabidi morsus.

ex pingui pice confectum imposui, quo etiam ad canum morsus vtimur. id autem recipit, picis lib. j. opopanacis vnc. iij. aceti, in quo illa coquuntur, sextarium Romanum. Etenim, puncturæ oras conniuere non sinit. Sic tamen composito, in duris tantum vtemur corporibus. Nam in mollioribus, ex aliquo molliori, sed digerente, vnguento vel oleo liquandum est. Quòd si loco opopanacis, sagapeno prius in pila trito ex aceto, liquefactam resinam, propolim, & adipem quandam acriorem adiicias, eiusdem generis medicamen habebis. Mollius tamen est quod ex resinis, propoli, seuis, ac cera colliquatis, absque aceto, conficitur. Cæterùm quod indetur seuum, sit acre: quale est quod ab agrestibus animalibus sumitur, quodque vetustum existit. Porrò ex medullis, ceruina, vitulináque antecellunt.

De pharmaco ex columbarum stercore confecto.

Medicamen ex columbarum stercore.

Columbarum turricolarum stercus acre est : quo interim ruri sum vsus in adolescente, nerui vulnere affecto. Cuius sanè tum compositio, tum vsus, idem est, qui medicamini ex euphorbio inest: aliis

quidem

quidem eodem modo se babentibus, sed euphorbij loco, stercore iudito.

De medicamento ex herbis confecto.

Medicamen ex herbis confectum.

Ex herbis etiam tenuium partium, amaritudinem absque astrictiooe, aut acorem modicum, referentibus gustu, haud in idoneum ad vulneratos neruos confiei medicamen potest. Tales enim sunt dictamnum, amaracum, aristolochia, polium, argemone, chamæpitys, centaurium, atque id genus aliæ: quemadmodum etiam radices omnium aristolochiarum, dracunculi, cucumeris agrestis, bryoniæ, altheæ, iridis, acori, mei, asari, phu, gentianæ, & panacis: quæ omnes, perinde vt collyria arida, læuigari in tenuissimmũ pollinem debent. Nam quod crassa est substantia, neruis vulneratis conducit nihil. Læuigatum autem medicamen, alio quod cerati modum habeat, est excipiendum: idque ea temperatura, quæ in euphorbio prius indicata est.

De sumptuosis pharmacorum compositionibus, vulneratis neruis congruentibus.

Medicamina sumptuosa vulneratis neruis congruentia.

Iis autem qui odoratis & preciosis oblectantur medicamentis, in hunc modum illa soleo conficere. Cinnamomi, dictamni, mari, singulorum drach. xl. amaraci pauxillum. Hæc redacta in tenuissimum pollinem, cum cerato ex opobalsamo optimo, & cera Tyrrhenica facto, confundo. Debent autem ceræ partes octo, opobalsami decem, in id ceratum coire. Adiicio etiam partem vnam terebinthinæ odoratæ, vt medicamen non sit friabile, sed sibi mutuò cohæreat. Sed ex eodem cerato, & liquore Cyrenaico, similiter aliud medicamen compono, mistura pro portione euphorbio facta: tertiumque aliud ex vtrisque temperatis conflatum: quartum deinde, quod in se myrrham stactem recipit. In quibus autem neruus est nudus, ibi ceratum ex cera quæ vocatur myrepsice, & vnguentis apud Romanos foliatis & spicatis dictis, compono, duodecimam partem pompholygis ei admiscens. Licet autẽ ex Thyrrhenica cera id conficere: quam solam nihil etiam prohibet ex nardo optima liquefacere, idque in duplici vase: quod in omnibus vnguentis sit commune præceptum. At raso cerato, spicæ nardi, amomi: folij malabathri, & elotæ pompholygis, pares singulorum portiones miscebis. Etenim in puncturis, acriora pharmaca ex vsu sũt, quæ vulnus apertum conseruent. Denudatis autem, mediocri astrictione, cum digerendi virtute absque morsu, prædita offerre conuenit. At amomum, astrictionis cuiusdam est particeps. Magis autem ipso nardi spica, & malabathri folium.

Vnguenta omnia liquãda esse in duplici vase.

Puncti nervi, quam nudi, acriora pharmaca postulant.

Quæ alij scripserint ad sananda neruorum vulnera.

Quidam nostræ ætatis Medicus vtebatur medicamento, similiter meis confecto, ex metallicis. Recipiebat enim ceræ vnc. vi. olei vnc. ix, misyos drach. vi. chalcitidis drach. j squamæ æris vnc. ij. s. thuris vnc. j. s. chalbani vnc j. Cera & chalbanum liquata, metallicis aceto intritis superfunduntur. Porrò si neruorum vulnera nun comitetur phlegmone, molliora humidioraque statim à principio sunt potiora medicamentis durioribus, ac siccioribus: præstatque liquata ipsa in digerente quopiam, vel mitigatorio medicamine administrare: Voco digerentia quidem, vetus oleum, & ricininum, & sicyonium: mitigatoria autem, rosaceum, chamæmelinum, & quod ex althea conficitur. His fortiora, eóque durioribus corporibus magis idonea sunt, quod ex cucumeris agrestis radice oleo decocta exprimitur: & quod ex iride, bryonia, & aro paratur. His valentius est, ex dracunculo, aristolochia, & panace factum. Nos frequenter vsi oleo sumus ex abietis semine, populique flore confecto.

Digerentia quæ. Mitigatoria.

Claudij Philoxeni Ægyptia, neruorum vitiis, aliisque congruens affectibus.

Ægyptia Claudij Philoxeni.

Argenti spumæ, ceræ, sing. drach. lx. ammoniacum thymiamatis drach. lxxx. propoleos drach. xl. resinæ siccæ, terebinthinæ, squamæ æris, thuris, sing. drach. xviij. lanæ succidæ exustæ, squamæ stomomatis, sing. dracb. viij. opopanacis drach. iiij. ricini heminas tres. Conficito artificiosè.

Fuscum Andromachi, contra puncturas.

Ammoniaci, ceræ, terebinthinæ, æris cumbusti, sing. dracb. viij. picis aridæ dracb. xl. lithargyri drac. iiij. aloës Indicæ, aristolochiæ, chalbani, sing. drach. ij. æruginis drach. j. thuris drach. ij. olei hyeme quartam heminæ partem, æstate octauam: aceti tres cyathos, quibus ammoniacum dissoluatur. Conficito.

GALENI PERGAMENI
De compositione medicamentorum secundum genera,

LIBER QVARTVS.

Dysepuloticorum differentiæ.

QVandoquidem ex disepuloticis quædam, saniei humorumque vlceratis partibus influentium vitio, ægrè cicatricem admittunt: quædam ipsa affecta sede influentem succum quamlibet probum corrumpente, secunda ratione vlcera dysepulotica & cacoëthe propriè nominant: in quibus interim totam partem affectam excindere vel adurere nonnulli coguntur, aut medicamentis crustam inducentibus, aut igne vtentes. Quum autem ampla vtrinque latitudo sit, in eo quòd alterum altero magis dysepuloticum malignumque est, tot sanè desiderantur auxiliantia pharmaca, quot fuerint ipsorum vlcerum differentiæ: Quare duo vt minimum, quæ idem polliceantur, eandemque facultatem ostendant, differant tamen maiori minorique ratione, in promptu adesse illi conuenit, qui omnia id genus vlcera constituerit curare. Cæterùm vbi nullus vitiosus succus vlceratas partes infestat, tale requiritur pharmacum, quod influentem quidem humorem repellat, infixum autem parti, discutiat. Atque hæc sane vires contrariæ præstant. Siquidem influxum reprimunt astringentia: impacta digerunt, quæ trahendi potestate sunt prædita. Porrò quæ astringunt, maiori ex parte exasperant, atque hac occasione molesta sunt. Trahentia verò ac digerentia ex alto humores, non citra acrimoniam id faciunt. Ac acrimoniam dolor aliquis necessariò sequitur, mordens vlceratam particulam: vnde influentes humores irritari contingit, ac proinde in vlcere phlegmonem excitari. Ex quibus liquet medicamenta dysepuloticis malignísque vlceribus congrua, esse quamdifficillima inuentu. Inuenienda tamen aliqua eorum materia est, qua vlcus citra dolorem siccescat: quod accuratè fieri nulla ratione licet, ignorante medico, quem effectum admotum medicamen ostenderit. Quippe ex erodente simul &

Vlceribus quæ desiderant pharmaca, quot ipsorum sunt differentiæ.

Vlceratarum partium, quas non infestat vitiosus succus, curatio.

Dysepuloticis congruentia medicamenta cur sint difficillima inuentu.

astringente

astringente,validũ conficitur pharmacum. Cæterùm sordes humorque vlceri incumbens,pharmaci rosionem exoluunt. Itaque perpendendum est, quantum primus vsus humiditatis ac sordium in vlcere desiccauerit : atque ita secundùm,tertiúmque vti illo debemus, donec siccum & purum vlcus ipsum appareat. Vbi verò id tale conspexeris ad aliud medicamentum te conferes,eiusdem quidem speciei, sed priore imbecillius. Scire autem oportet, medicamenta ipsa non alia ratione mederi vlceribus,quàm quòd in exulcerata particula eam siccitatem inducant,quam sortiebatur quum se haberet secundum naturam ; id quod factum intelligimus,vbi neque tenuis amplius sanies influit, nec pus producitur. Reuocãda igitur ad memoriam sunt ea quæ citra morsum exiccant,cuiusmodi complura metallica existunt. Meminisse etiam oportet,combusta,& lota,acrimoniã, quam prius habebant, amittere : ac proinde ipsis vtendum esse,in iis qui molli carne sunt præditi, admodumque ad sentiendum prompti, necnon cacochymi. Nam in aliis corporibus illita etiam vsurpari licebit. Siccant igitur modicè, Lemnia sphragis, cadmiáque, præsertim quæ spontè nascitur : quam sub æstiuo sole pluribus diebus ex aceto,aut vino giluo pellucidóque interens,exiccantiorem reddo. Chalcitis combusta,quàm cadmia,valentius siccat. Per se autem,nec combusta, si administretur, crustas excitat. Lotam igitur ipsam, deinde siccatam habere est satius. Minus enim lota quàm cõbusta desiccat,tum lõgè mitior est, minúsque mordax. Persimile huic medicamentum est etiam ærugo combusta. Nam quæ ignem non est experta, fortissimum medicamentum est, sicut chalcitis. Verùm hæc nonnihil etiam astringit, & ea multò magis chalcanthum, quod inter metallica maximè siccat. Misy autem & sori chalcitidi sunt cognata : tenuius tamen misy apparet, minúsque mordax & vrens : crassius sori, & vtrisque siccat imbecillius : quemadmodum & stimmi maiorem astringendi,siccandique vim,ac sori,possidet. Porrò,diphryges vlceribus ægrè humoris vitio ad cicatricem venientibus, aptissimum medicamen existit : validè nanque siccat,etsi sit mordax modicè. Ad hæc præter acrem tum qualitatem,tum potentiam, vim astrictoriam possidet. Iam omnes differentiæ aluminis,vlcera satis exiccant, generosè astringentes: quare nemo solis iis ad vlcera vtatur. Igitur quæ plethora,vitiosóque succo laborant corpora,quæque tenera carne prædita,& ad sentiendum maximè prompta sunt, facilè ex morsu, rosionéque phlegmonem contrahunt : quare mitiora medicamẽta desiderant:cuiusmodi sũt, sarcocolla,ichthyocolla,chrysocolla,plũbũ vstũ,sori,stimmique: similiter etiam combusta. Insuper plumbi scoria, probè siccat : quemadmodum ferri squama, quæ etiam abstergit,purgátque : vnde pura vlcera reddit,quod reliquæ squamæ non possunt. Quare si hæc omnia medicamenta arida vlceribus malignis contumacibúsque insperseris, mirificè videbis citra rosionem ea desiccari : sicuti vbi buccinorum testas concrematas, purpurarum, ostreorum, aliorumque id genus similiter adhibueris. Lapis etiam diaphanes,siue specularius dictus leniter ac sine morsu exiccat. Eiusdem facultatis est vitrum vstum. Quinetiam Ægyptiæ spinæ fructus,galla immatura,rheon,malicorium, siccandi & astringendi facultatem sortiuntur. Aristolochia etiam,iris, acorum, artemisia, panacis radix, argemone, chamæleontis nigri radix,cyperus,dracunculus,& gladiolus,affatim siccant.His euidentius adhuc centaurium & polium : quibus paulò imbecillior est terra eretrias dicta : vti valentior, vocata ampelitis. Porrò ærugo ignem non experta,calx viua & illota,& molle aphronitrum(quod reuera aphronitrum est) sola per se non admouentur vlceribus. Nihil autem nobis in prædictis vlceribus tam euitandum est, quàm tum oleosa & mollia medicamenta, cuiusmodi sunt omnes adipes, & quæ scirrhos emolliunt : tum acria, vt piper,zingiber,sinapi,& alia id genus.

Vlceribus quæ ratione medicamenta medeantur.

Vsta & lota medicamenta, acrimoniam quam prius habebant amittere, & ob id ipsis vtendum esse in mollioribus & cacochymis corporibus.

Chalcitis crustas excitat.

Chalcanthũ.

Diphryges.

Alumine solo vti non sit ad vlcera vtendum.

Siccantia citra rosionem quæ sint.

Siccantia [illegible] mal[illegible] in-

Vlceribus cõtumacibus aduersari tum oleosa,tum acria.

Medicamentis prædictis quomodo sit vtendum.

Vbi igitur siccum aliquod pharmacum vlceri imponere est animus,sordes prius sunt exprimendæ,molli,puro,atque sicco linteolo. Medicamento iam indito, platysma ex emplastro labris attenuandis commodo,extrinsecus superdandum est. Huic rursus linamentum vndique æquale foris iniiciendum : cui spongiam ex aqua aut vino tinctam applicabimus: quæ vt frigida maneat perpetuò, per assiduum frigidæ fotum curabimus. Porrò deligatura ipsa in vlcere incboanda est,atque illinc ducenda versus partes supernas : quam tertio quoque die, non singulis, soluere expedit. Tunc autem si ambientes vlcus partes aliquid phlegmones referãt, meo Phœnicino emplastro liquato ex oleo, cui plurimum vini astringentis permistum sit,externas platysmatis partes quamlatè imbuere expedit. * Verùm non ex obuio quouis oleo phœnicinum liquare oportet. Sed si rubor quidem,atque omnino caliditas dominetur in adiacentibus vlceri partibus,ex aliquo astringentium atque refrigerantium id solues : cuiusmodi sunt myrteum,melinum,& omphacinum. Sin durities aliqua conspiciatur,oleo veteri,vel ricinino liquandum est: Tutius autem fuerit,vel si nihil in ambiente vlcus loco vitiosi appareat,superpositæ regioni ipsum medicamen apponere,vt repellat si quid prius vel prauum, vel plus quàm par est,influat : maximè quum in crure vlcus obortum,superpositam habet varicem. Quæ dum sanguine melancholico turget, excidenda venit : quamuis iuxta excisionem ipsius, vlcus malignum & contumax interdum oriri solet. Igitur in id genus vitiis præstat, viribus ægri consultis, à sectione venæ auspicari : dein pharmaco purgare melancholicum succum, simulque etiam pituitosum vacuare : quoniam is quoque interdum vnà cum melancholico influit,dum varices gignuntur. Postea venam vlceri suprapositam in longum scarificare commodum est. Vbi abundè vacuaris,ei ipsi venæ sectæ prius medendum. Postquam exactè iam cicatricem videtur recipere, tunc aggredere maligni vlceris curationem. Iam verò lien nonnũquã malè affectus, vitiosi talis humoris est autor: sicuti & iecur : quibus vbi in primis consultum fuerit, sic tandem accedere ad curandũ vlcus oportet. Pari modo si vniuersum corpus plethoricum, cacochymúmve existat, id prius vacuare, expurgaréque expedit, quàm vlceri medicamentum admoueas. Cui quidem dum mederis, à valentioribus abstersoriis pharmacis ad mitiora,leniotáque digredere,si vlcus adamussim esse purum videatur : quemadmodum in sordidis ad magis abstergentia transire conuenit,nisi ex erosione medicamenti sint facta sordida.Sæpe siquidem

Vlcera quomodo sint tractanda.

Deligatura vlceribus qualis sit adhibẽda, & quando soluenda.

Repellentia esse applicanda regioni suppositæ vlceri.

Varices quando excidendæ sint.

Vlceri cui varix incumbit, curatio.

ab acri medicamento colliquata & soluta caro, in virus aut saniem degenerat. Cæterum cauitas vlceris maior, oræque rubentiores, & calidiores effectæ cernuntur, quum ob medicamenti acrimoniam ipsæ sordes acrescunt.

Compositio emplastrorum.

Quandoquidem malignorum & difficulter admittentium curationem vlcerum, summus scopus est, vt medicamentum citra morsum exiccet, aqua verò & oleum maximè omnium humectant, ab eis abstinere oportet. At cera deligenda est recens & pinguis: quæ in sole emollita, aut apud ignem subacta: & in calidam aquam immersa, arida medicamenta prædicta excipimus. Mediocre autem medicamentum fiet, si quarta pars metallicorum ipsi ceræ adiciatur: valentius autem si tertia. Etenim quum haud exiguo discrimine inuicem corpora differant, vnum omnibus medicamentum rectè præparari non potest. Erit ergo temperati pharmaci compositio huiusmodi. Vtriusque æruginis, æris combusti, sing. drach. j. aluminis scissi drach. s. ceræ drach. x. Conficito. Minus autem mordebit, si loco aluminis integram diphryges drachmam adiicias. Quòd si expurgare sordes consilium sit, sic conficiemus. Æris, æruginis, vstæ, diphrygis, sing. drach. i. æris squamæ drach. s. ceræ pinguis drach. x. Misceto. Cæterùm si cera ipsa sit siccior, emolliendа est aliquo astringente oleo, vel larice, vel terebinthina.

Ad chironia & difficilia vlcera medicamen. ab Asclepiade proditum.

Æris squamæ vnc. j æruginis rasæ tantundem: ceræ selibram: resinæ laricis vnc. s. Quæ liquari possunt, aridis affunduntur: quibus exceptis, ac curiosè emollitis, vtitor. Cæterùm platysma exiguum soli affectæ parti, vt vlcus tantùm comprehendat, imponito. Ambientes autem particulas pharmaco quod phlegmonem arceat, circundare oportet. Inter curandum tertio quoque die soluere, dein fomentis mitigare, ipsumque emplastrum quod platysma vocatur à latitudine, abluendo emollire, ac rursus imponere, donec cicatricem inducere incipiat. Ego certe Attico nonnunquam ex ipso ceram temperaui. Meminisse autem oportet, qualitates omnium vicinorum corporum, mutuò in se agere, etiamsi alterum ipsorum multò validius sit. Vnde processu temporis quodammodo euadunt similes. At vbi qualitas medicamenti curando corpori specie similis fuerit, maior vtilitas sequitur. Porrò diphryges, si vel solum inspergatur vlceribus quæ difficulter cicatricem admittunt, probè illis medetur: item & æs combustum. Ærugo autem exedit atque mordet insigniter. Itidem calx ignem non experta, quum insigniter mordicet, exigua portione aliis medicamentis à nonnullis miscetur. Extincta mediocre est pharmacum. Lota prorsus lene, & mordacitatis expers.

Pharmacum ad mitiora vlcera cicatrice inducenda, ab Andromacho scriptum.

Cadmiæ tostæ lib. j. chalcitidis vstæ tantundem: ceræ lib. iiij. resinæ lib. iij. myrtei lib. iiij. Vinum miscetur aridis. Quum autem ad maligniora vlcera valentioribus vtendum remediis sit, vt imbecillioribus ad mediocria: aliud medicamentum subdam, quo vtor ad dysepulotica. Æruginis, & squamæ, sing. vnc. j. ceræ vnc. viij misceantur. Si igitur cauum sit vlcus, iudito medicamento repleatur. Post hoc rursus aliud platysma superaccommodabitur, quod & labra comprehendat. Hinc deinde linteus frigida madens tantus vndique obiicitur, vt medicamentum occultet. Postremò spongia mollis, fascia ex linteo excepta vel semel, vel bis affectam partem orbiculatim ambiente, tantæ magnitudinis, quò totum vlcus cum labris, ac superpositorum ipsis aliquid, subiectorumque, complectatur.

Deligatio autem ipsa à duobus initiis fiat. Vocatur sit quoties tota pars media vinculi affecto loco incumbit: vtrunque autem eius in oppositam regionem deducitur. Vbi hæc primo die peregeris, altero aquam frigidam per spongiam irrigato. Si ambiens aër calidus & siccus fuerit, bis hoc terve in dies singulos est faciendum, ac deligatura tertio quoque die soluenda: per hyemem, quarto. Affectus autem ipse indicabit, num fortius, vel mollius, vel simile sit imponendum pharmacum. Emollies ipsum paululo myrtini, aut rosacei, aut melini, aut lentiscini, aut mastichini, aut cyprini instillato. Validius reddes, aliquid squamæ, aut æruginis addens.

Aliud ad obducenda dysepulotica aptissimum.

Chrysocollæ, squamæ, sing. drach. ij. ceræ drach. vi. diphrygis drach. ij. lithargyri drach. viij. Confundito. Aduertendum autem est, mitia pharmaca mihi dici sarcocollam, chalcitidem vstam, æs, æruginemque combustam, atque chalcanthon: quæ ignem non experta, acria omnia sunt: combusta, moderata: lota post combustionem, lenta, rosionisque expertia.

Aliud mitissimum.

Eloti plumbi drach. ij. spodij, cadmiæ, diphrygis, sing. drach. iiij. terebinthinæ qua excipiuntur drach. vi. Zeno addit chalbani drach. s. Etenim satius est modica portione misceri pharmaca id genus, quum nimirum confestim sibi saxeam duritiem contrahant. Porrò in hisce omnibus, illa quæ liquari possunt, liquefacta & refrigerata, abrasaq;, siccis diligenter redactis in pollinem, admisceto. Nam si liquida ipsis affundas, in grumos concrescent, maxime vbi inualuerit frigus. In sole autem feruenti si mistura fiat, licet ea superfundere, mouendo rudicula primùm, dein cochleario: præstat tamen ad omnia hæc, ramusculus palmæ.

Aliud ad desperata vlcera ex collectaneis Primionis.

Soreos drach. xxiiij. aluminis scissilis, malicorij, calcis viuæ, sing. drach. xvi. thuris drach. xxxij. gallæ omphacitidis tantundem: ceræ drach. cxx. seui vitulini (aut eius loco, adipis porcini & vetusti) drach. lx. olei veteris heminam. Conficito. Porrò sori, alumen, malicorium, galla, non digerendi facultate, sed astringendi eximia, sunt prædita. Etenim sub astringentium genere continentur austera & acerba: sed illa quidem astringunt mediocriter, hæc autem, hoc est, acerba, vehementer. Omnia igitur astringentia contrahunt, ac densant meatus, vinciuntque & continent partium sibi cohærentium substantiam: quo fit vt aliud ipsorum virtus penetrare non possit, nisi ab aliis acribus, atque subtilium partium ducantur: id quod ipsis calx in præscripto medicamento præstat. At verò induratis vlcerũ labris multò vtilius medulla ceruina adhibetur: quæ si non adsit, vitulina. Porrò inueteratũ oleum ab adipe suillo (quẽ oleo communi liquatum institores pro oleo vendunt) ex odore & consistentia discernes. Veruntamen inueteratũ rosionem quandã acquirit, quò

no-

Margin notes: Sordes ab acri medicamento excitatæ … — Vlceribus contumacibus, cur oleum & aqua adhibenda non sint. — Vlceribus contumacibus pharmacum temperatum describitur. — Vlceribus difficilibus, pharmacum Asclepiadis. — Vicinorum corporum qualitates in se agere mutuò. — Æruginis facultas. Calcis vires. — Vlcera maligniora, valentioribus egent remediis: imbecilliora autem, mitioribus. — Mitia medicamenta quæ sint. — Astringentia, sub genere continentur austera & acerba. Astringentium facultas.

Vlcera malignantis natura quæ sint.

nomine ad vlcera præter modum maligna conueniunt. Talia enim appello, in quibus aut pars affecta tam vitioso habitu est prædita, vt vel optimum sanguinem, qui nutritionis gratia confluit, corrumpat: aut id quod influit, adeo peruersum existit, vt etiamsi pars rectè se habeat, ab ipso tamen solo erodatur. Igitur vt citra rationalem methodum medicamenta componere, ita vim illorum certò & accuratè cognoscere sine experientia nemo potest.

Epuloticum Critonis ex ladano.

Epuloticum διὰ λαδάνου à Critone conscriptum, quod præhumidis, sordidisque & cauis vlceribus conuenit. Picis aridæ drach. c, æruginis rasæ drach. xxiv æris combusti drachmas xv. squamæ rubræ drach. xxiv. ladani vnc ix. argenti spumæ lib. iij olei sextarium j. s. Etenim arida pix euidenter siccat. Calfacit autem modicè: ob idque pus mouentibus medicamētis miscetur. At quum aliquid calidum, frigidum, humidum, aut siccum dicimus, eum optimo corporis temperamento id conferimus. Igitur cauum & purum vlcus, à mediocriter siccantibus medicamentis curatur: sordidum verò & malignum, & oris duris & præhumidis quidem, sed carne iuxta cutem fluida, validissime siccantia requirit. Verùm quæ metallica, vt siccent sine vllo morsu, præparas, coquere diutiua oportet. Sic siquidem magis siccant, ac minus erodont. Porrò ladanum ipsum solum ex vino tritum; vlceribus ægrè ad cicatricem venientibus auxiliatur.

Picis aridæ facultates.

Vlcus cauum & purum, à quibus sanetur medicamentis.

Metallica diutius cocta, magis siccant, & minus rodunt.

Medicamen Critonis ex chamæleonte.

Lentiscini olei facultas.

Medicamen ex chamæleonte à Critone descriptum, inducens cicatricem periculosis & callosis vlceribus. Lithargyri drach. c. ceræ drach. L. æruginis drach. xxiv. chamæleontis drach. xij. olei minam. Conficito. Ego tamen huiuscemodi emplastris adiicere lentiscinum consueui, quòd emolliat nonnihil, digerat, & astringat: quæ omnia, difficilia vlcera cum labris induratis, desiderant.

Aliud Heraclidis Tarentini aduersus vlcera vetera.

Squamæ drach j. æruginis rasæ drach. iv. excipiantur drachmis octo myrtei cerati. Misce. Etenim metallicorum facultas à quouis cerato resoluitur.

Aliud. Squamæ tritæ acetum affundito, eámque sub Caniculæ exortu læuigato vsque ad crassitudinem mellis: vel etiam incoquito. Postea exiccatæ, redactæque in puluerem, cerati partes octo misceto. Valet aduersus recentia vulnera, & vlcera inueterata. Licebit etiam ad ignem exiccare ipsam squamam, si alio tempore medicamen id conficiamus. Porrò subtiliora fiunt quæ ex aceto læuigantur: atque ob id melius purgant, attenuant, & siccant. Verùm ad cicatricem inducendam sunt ex vino trita meliora.

Subtiliora fieri quæ læuigantur aceto: quæ ex vino, magis cicatricē obducere.

Aliud Andromachi cicatricem ducens.

Ossium vstorum drach. ij. mannæ drach. j. cadmiæ obolos. iv. tritis vtitor.

Aliud eiusdem, quo malignis cicatrix inducitur.

Piceæ corticis drach. vj. cornu ceruini vsti drach. iv. cadmiæ drach. xviij. mannæ drach. iv. æruginis rasæ drach. ij. siccis vtitor.

Aliud ad excrescentia vlcera cicatricem absque morsu ducens.

Sandarachæ, chrysocollæ, arsenici, singulorum partibus æquis confusis, aridísque vtitor.

Ad vlcera quibus callus obduci non potest. Ex Archigene.

Archigenis ad vlcera communia, remedia.

Communi quodam oleo expurgatur, vetustissimum cum lineamentis imponitur. Ærugo rasa cerato rosaceo, quod paulum resinæ habeat, excepta, imponitur. Item squamæ æris rubri quamplurimum cerato myrteo exceptum vsurpatur.

Eiusdem ad putrida & nomas.

Sori crassiuscule tritum, inspersúmque, conducit. Vel aristolochiam rotundam, & gallam, æquali pondere ex oleo inungito. Vel cucumeris agrestis radicem cum foliis illigatam, calido cinere recondito: quum autem emollierit, contritam imponito.

Eiusdem ad cancrosa.

Cancri fluuiatilis vsti, & cadmiæ, pares portiones tritas inspergito. Vel cinerem cancrorum cum cerato imponito.

Eiusdem ad callosa.

Nitrum torrefactum & calcem viuam cum lotio pueri impubis læuigata circumlinito. Conferunt etiam caustica medicamenta.

Andreæ emplastrum faciens ad excrescentia vlcera.

Andreæ emplastrum ab Asclepiade scriptum, omnem excrescentiam reprimens, atque arcens inflammationem. Argenti spumæ lib. iij. squamæ æris, chalcitidis, æruginis rasæ, sing. vnc. vj. aceti heminam: olei veteris lib. viij. Misce.

Asteris medicamen ad idem.

Asteris medicamen.

Lithargyri lib. i. olei veteris lib. ij. s. æruginis, chalcitidis, squamæ rubræ, sing. vnc. i. aceti heminam. Conficito.

Isis emplastrum rufum, ad fluida, diuturna & maligna vlcera.

Isis emplastrū

Argenti spumæ drach. c. minij sinopici drach. viij. diphrygis, ceræ, chalcitidis combustæ, sing. vnc. i. chalcitidos crudæ drach. ij. olei heminas ij. Conficito vt decet.

Aliud Scribonij Largi, ad eadem accommodatum.

Ceræ drach. c. lithargyri drach. L. olei myrtei heminam j. misyos combusti, chalcitidis vstæ, aluminis scissi vsti, cerussæ, resinæ terebinthinæ, sing. drach. xij. Conficito.

Aliud ex chamæleonte, ab Asclepiade scriptum ad fluentia & ægrè curabilia vlcera. Lithargyri lib. i. olei veteris lib. ij chamæleontis radicis trientem: aristolochiæ tantundem: chalbani vnc. ij. gallæ vnc. ij. thuris tantundem. Conficito.

Aliud ab Asclepiade scriptum ad vlcera quæ vix curationem recipiunt.

Squamæ æris, æruginis rasæ, sing. vnc. I. ceræ selibram, resinæ laricis vnc. s. Conficito.

Cephalicum ossa corrupta educens.

Deeleontis cephalicon ab Asclepiade scriptum, à quo educuntur ossa corrupta. Æris squamæ, mannæ thuris, resinæ siccæ, sing. drach. c. aceti heminas iij. Terito squamam ex aceto, & quum læuis facta fuerit, thus in puluerem redactum adiicito, resinámque atque pastillos fingito: quorum exiccatorum in vmbra miscens partem vnam cum cerati ex rosaceo confecti pari portione, ipsa vtitor. Aliud Hygieni scriptum ab Hera, vtile vlceribus ægrè ad cicatricem venientibus, necnon paronychiis. Lithargyri chrysitidis, ceræ, sing. minam j. chamæleontis nigri radicis drach. xxxvi. æruginis rasæ drach. xviij. chrysocollæ drach. xl. olei heminas iij. Conficito vt decet. Aliud egregium. Ceræ, picis, bituminis, sing. lib. i. mannæ, æruginis, gallæ, spinæ Ægyptiæ, iridis Illyricæ, aristolochiæ rotundæ, chalcanthi, singulorum vnc. iv. aristolochiæ longæ, æris combusti,

vtriusque vnc. ij. Conficito. Aliud. Bituminis, aluminis liquidi, sing. lib. i. picis, resinæ pityinæ, ceræ, sing. lib. ij. mali terræ tomndi, gallæ, spinæ Ægyptiæ, sing vnc. viij. malicorij, æris vsti, mannæ, mali terræ longi, sing. vnc. iv. olei ricinini, aut veteris, lib ij. Conficito pro dignitate. Aliud quo vtor in molli carne prædiis. Ceræ lib. i. rosacei tantundem cerussæ vnc. viij. salis ammoniaci vnc. iv. squamæ Cypriæ vn. ij. thuris, calcis viuæ, aluminis, æruginis, malicorij, sing. vnc. i. Conficito diligenter.

GALENI PERGAMENI
De compositione medicamentorum secundùm genera.

LIBER QVINTVS.

Polychresta pharmaca ex contrariis cõstare.
Qualitates primæ & secundæ quæ dicantur.

POlychresta medicamenta, siue ad multos vsus vtilia (de quibus agere in præsenti commentario est animus) ex contrariis pharmacis constant, etiam iuxta qualitates secundas, non tantùm primas. Etenim primas appello, caliditatem, frigiditatem, humiditatem, & siccitatem: tum ex harum coniugatione compositas: secundas autem, quæ has ipsas primas sequuntur.

Panacia Heræ.

Ex iis est emplastrum descriptum ab Hera, boni coloris, epuloticum, glutinans, implens, valénsque ad Chironia vlcera: cuius temperies est talis. Ceræ lib. ij. phtyctæ lib. iij. æruginis rasæ vnc. vj. maonæ vnc. iij. olei heminas v. aceti sextarium. Conficito.

Panacia Heræ, ad omnem malignitatem vlcerum mirè conducens. Rumpit atque dissoluit quicquid corruptum est: omnem sanguinis eruptionem supprimit: hæmorrhoidas ipsas consumit & tabefacit: omníque vlceri imposita, quamuis agresti, mitius ipsum statim reddit. Chamæpityos, chamæleontis, symphyti, marrubij, singulorum drachmas iv. polij, centaurij tenuis, singulorum drachmas vj. heleni, aristolochiæ, singulorum drach. iv thuris drach. xij. a. myrrhæ drach. iij. aloës drach. vj. chalbani drach. vj. obolum vnum: olei drach. clxxx. mellis drach. xxx. propolis drach. xij. a. aluminis scissi, terebinthinæ, chalcitidis, sing. drach. vj. obo. s. bituminis, terræ ampelitidis, lithargyri, drach. L. gallæ & pulueris iridis sing. drach. iij. Conficito diligenter. Porrò marrubio vel solo vti etiam queas in iis qui carnem abundè humidam & surdidam circa vlcus habent. Helenion verò haud item conuenit solum inspersum: sicuti nec aliud quoduis acre.

Acriũ facultas.
Amara cur exulceratis conducant.
Thuris facultas.

Nosti siquidem acria irritare, mordere, calfacere, & fluorem concitare ad affectas particulas: amara verò exiccare citra morsum atque calorem: eóque exulceratis conducere. Iam verò thus concoquit, & pus mouet intemperatis naturis: nam in corporibus humidioribus carnem producit.

Pus mouentiũ facultas.

Nullum autem eorum quæ concoquunt, ac pus moueat, valenter digerens est: sicuti neque acre. Siquidem einsmodi mediocriter excalfaciunt:

Olei facultas.

emolliúntque magis, quàm exiccent. Oleum lenit, ac valida pharmaca obtundit. Terra ampelitis tum siccat, tum digerit.

Chalbani vires.
Terebinthina.

Chalbanum emollit, concoquit, lenit, atque dolorem sedat: quas vires thus, licet imbecilliores, sortitur. Terebinthina detergit, discutit, & quodammodò concoquit.

Bitumen. Propolis. Mel cur putrescentibus maximè congruat.

Bitumen cum calore non admodum vehementi, etiam siccat. Propolis attrahit. Mel siccat, & digerit, putrescentibúsque est maximè congruens, ex iis existens quæ minimè computrescunt: quare composita huiusmodi à putredine seruat, præterquam extremè ad putrescendum prompta, quæ humida sunt & calida.

Putredini quæ sint aptissima.

Myrrha & aloë citra rosionem siccant. Cæterùm aloë astringit: myrrha tenuiorum est partium, magísque siccat.

Isis Epigoni, ad multa vtile medicamen.

Isis Epigoni ab Hera traditum, valens contra omnia vulnera, puncturas neruorum, hominúmque atque canum morsus. Venenum à bestiis illapsum extrahit: curat fracturas artuum cum vulnere, fistulásque & omnes abscessus sanat: atque omnem fluxionem sistit. Ceræ drach. c. terebinthinæ drach. cc. squamæ rubri æris, æruginis rasæ, aristolochiæ rotundæ, thuris, salis ammoniaci, guttæ ammoniacæ, singul. drach. viij. aluminis vsti drach. vi. æris vsti drach. viij. myrrhæ drach. xii. chalbani tantundem: olei veteris heminam: aceti acris heminas ij. Conficito. Etenim hoc medicamine Epigonus conclusus in carcere, curauit quendam ex valde potentibus, vnde confestim dimissus est. Ego verò prædictis etiam radicem dracunculi adiicio, quæ vel per se, in orbiculus secta, assiccatáque & redacta in pollinem, si inspergatur, malignis vlceribus auxiliatur.

Emplastrum ex Dictamno ad eadem faciens.

Emplastrum ex dictãno ad multa vtile.

Olei veteris heminas ij. lithargyri drach. c. æruginis rasæ drach. viij. squamæ drach. vj. colophoniæ liquidæ drach. L. mannæ drach. iij. ammoniaci thymiamatis drac. xxvj. æris cõbusti drac. viij. diphrygis drach. vj. gentianæ tantundem: aloës drach. viij. chalbani drach. xij. propolis drach. viij. ceræ drach. xxv. aristolochiæ drach. x. dictamni Cretici tantundem. Conficito accuratissimè.

Emplastrum ex vtraque aristolochia, cephalicum enæmum, callosis vlceribus congruens, atq; articulos solutos confirmans. Picis, ceræ, bituminis, terebinthinæ, sing. lib j. mannæ, æruginis rasæ, cerussæ. sing. selibram: chalcanthi, aristolochiæ longæ, iridis Illyricæ, sing. vnc. iv. malicorij, gallæ immaturæ, æris combusti, sing. vnc. ij. spinæ vnc. iv. aristolochiæ rot. drach. iiij. aceti heminam. Ricinini, vel olei communis tantundem. Conficito. Porrò manna exiguam astringendi vim possidet. Vocant enim sic quod à thure excutitur, nonnihil etiam illius corticis obtinens.

Manna quid sit.

Emplastrum Azanitæ, malignis vlceribus, necnon ambustis conueniens.

Emplastrum Azanitæ.

Picis aridæ vnciam: ceræ, adipis suilli, seu taurini, œsypi, sing. vnc. iij. resinæ piceæ vnc. v. Conficito.

Emplastrum Halœi ex sinopide, nihil minus quàm priora vtile.

Ceræ, lithargyri, vtriusque minam: mannæ, terebinthinæ, chalbani, sinopidis, sing. drach. viij. olei veteris heminas duas. Conficito.

Emplastrum Machæronis.

Emplastrum Machæronis à Critone descriptum, phlegmonem arcens, miréque conducens vlceribus. Aristolochiæ rot. chalbani, opopanacis, æruginis, iridis illyricæ, ammoniaci thymiamatis, myrrhæ, sing. vnc. j. terebinthinæ vnc. vij. a. ceræ vnc. lx. s. olei omphacini vnc. vij. s. Conficito.

Empla

Emplastrum ex salicibus à Critone in multos vsus descriptum.

Misyos, chalcitidos, æruginis, cerussæ, gallæ, aluminis scissi & rotundi, cretæ sutoriæ, sing. vnc. vi. ceræ, resinæ pityinæ, picis, bituminis, salicis foliorum, sing. vnc. ij. olei heminas ij. vnc. iiij. chalcanthi vnc. vi. malicorij tantundem: aceti sextarios ses. Conficito.

Emplastrum venatorum, ad quadrupedum ictus, morsusque, & ad reliqua venenata. Argenti spumæ minam: olei veteris, squamæ æris rubræ, resinæ phryctæ, sing. lib. ammoniaci thymiamatis trientem: chalbani, minij sinopici, sing. vnc. ij. Conficito.

Viride Alcimionis, conueniens fistulis, educens ossa, & strumas discutiens.

Viride Alcimionis. Chalbani drach. xvj. æris vsti drach. viij. squamæ drach. xxiiij. ceræ drach. L. seui caprilli, vel vitulini, drach. xxx. thuris, resinæ siccæ, ammoniaci thymiamatis, terebinthinæ, nitri, aristolochiæ, sing. drach. xxv. bryoniæ drach. xij. orcheos drac. xij. iridis aridæ drach. iiij. aloës Indicæ drach. xij scissilis drach. viij. fellis taurini tantundem: aceti, olei, vtriusque heminam. Conficito.

Viride ad herpetas, & ad Chironia vlcera ab Andromacho scriptum.

Hordei combusti drac. x. æruginis drac. xx. ceræ drach. lxxx. cyprini heminam. Cæterùm hoc medicamen æruginem multam continet. Porrò combustum hordeum, vel si per se inspergatur, chironia vlcera iuuat.

Pastilli Aristarchi. Pastilli Aristarchi πολύχρηστοι, hoc est, ad multos vsus. Nam præter alia vtiles sunt in principio phthisicis, lienosis, cœliacis, & dysentericis, tribus obolis in potu datis, Myrrhæ drach. vj. croci, crocomagmatis, sing. drach. iij. citinorum, chalcanthi, aluminis scissilis, aloës sing. drach. vj. excipiantur vino Falerno, fingantúrque orbiculi, & assiccati in vmbra seruentur.

Polyida Sphragis.

Malicorij drach. vj. myrrhæ drac. viij. aluminis scissilis drac. v. thuris drach. iiij. chalcanthi drach. iij fellis taurini drach. vi. Vino dulci excipiuntur.

Pastillus Threpti ad aures pure fluentes, carnis excrescentias, & narium vlcera.

Malicorij drach. x gallæ omphacitidis drach. viij aristolochiæ tantundem, aloës drach. iiij. myrrhæ drach. viij. fissi drach. ij. thuris drach. iiij. passo excipiuntur.

Pastillus διὰ τῶν χυλῶν ad nomas & scabiosos affectus.

Pastillus diachylon. Licij indici, aloës Indicæ, myrrhæ, æris, aluminis scissi, citinorum, thuris, sing. drach, iiij. succi myrti heminæ dimidium. Conficito.

Pastillus niger, quo vtor.

Malicorij drach. x. aristolochiæ, gallæ, singul. drach. viij. aluminis fissi, aloës, sing. drach. iiij. myrrhæ, calcanthi, sing. drac. ij. thuris drac, iiij. Vino excipiuntur, & quum res exigit, vino dulci diluuntur.

Ad erysipelata.

Acaciæ drach. viij misyos drach. iiij, opij drach. ij. thuris drach. iiij. cum aceto excipiuntur. Faciunt etiam ad herpetas.

Ad herpetas, Tiberij Cæsaris.

Diphrygis, meconij, aluminis fissi, acaciæ, sing. vnc. iij. aceto vel aqua diluens vtitor.

Aridum putrefaciens absque morsu, ex descriptione Andromachi.

Putrefaciens absque morsu. Sandarachæ, arsenici, sing. drach. ij. calcis viuæ drach. iiij. tritis vtitor.

Pastillus sanguinem comprimens.

Chalcitidis, misyos, mannæ, sing. drach. iiij, tritis vtitor. Ad ani vitia, alumine liquido nucis magnitudine cum mellis cyathis duobus cocto vtitor.

Aridum cephalicum ab Asclepiade scriptum, quod tollit squamas, ossa corrupta educit, & caua implet. Iridis Illyricæ, panacis, sing. drach. iiij. Aristolochiæ drach. ij. mannæ tantundem: contusis cribratisque vtitor.

Aridum Asclepiadis, cicatricem inducens.

Calcis viuæ drach. vi. mannæ thuris, squamæ, sing. drach. iiij. redactis in pollinem vtitor.

Crustas inducens Asclepiadis.

Chalcitidis crudæ, cadmiæ, sing. drach. iiij. ieiunus ex saliua excipito.

Medicamen Diatessaron.

Medicamen diatessaron. Chalcitidis tostæ, misyos tosti, diphrygis, chalcanthi sing. drach. iiij.

Ad nomas Asclepiadis pharmacum.

Sulfuris viui, auripigmenti, squamæ, sing. drac j, æris combusti quantum color exigit. Arido & ex melle vtitor. Etenim putrida vlcera, quum ambientes partes depascunt, nomas propriè appellant. Qui affectus vehementissimis medicamentis indigent, vt sæpe in eis etiam cauteriis vtamur.

Nomæ qualia vlcera sint, & qualia medicamenta postulent. Apellis medicamentum διὰ χάρτου, quod nomas non solùm sistit, sed incipientes prohibet. Chartæ combustæ, plumbi vsti, æris vsti & lori, arsenici, squamæ stomomatis, singulorum æquas portiones, sulfuris viui dimidium: tritis vtitor, vel cum melle, vel ex rhodino.

Medicamē ex charta combusta, nomas compescens.

Ad carbunculos.

Nitri rubei, arsenici, sandarachæ, chalcitidis, atramenti sutorij, diphrigis, singulorum parem mensuram aceto læuigans, exiccánsque, postea eis tritis vtitor. Etenim carbunculus vlcus est crustam citò cum valida phlegmone circunstantium particularum excitans; adeò vt febres vehemẽtes, & extrema pericula inferat. Quare ipsi crustæ validum medicamentum imponere expedit, & ex iis quæ ad nomas conducunt.

Carbunculus quid, & qualibus egeat medicamentis.

GALENI PERGAMENI
De compositione medicamentorum secundum genera,
LIBER SEXTVS.

IN præsenti commẽtario ad ea πολύχρηστα, hoc est multi vsus medicamenta, me conuertere est animus, quæ tum ad alia multa singulatim faciunt, tum ad putrescentes particulas aliter quidem affectas quàm illa vlcera, quæ difficulter curabilia appellantur. In putrescentibus siquidem ipsa putredo vagatur, ob idque tales dispositiones complures Medicorum νομὰς, hoc est, depastiones appellant. In illis autẽ, affectus secundum vnũ locum est circunscriptus, absq; vlla putredine: ita vt phagedænæ vocatæ, exedant quidem partes vicinas, non tamen putrefaciant ipsas, nec febres inferant, quæ consequi ad depascentes affectus cum putri-

Nomæ.

Phagedænæ.

 lagine,

lagine, consueuerunt. Hæc igitur quæ nunc scribentur omnia, mordacia sunt, si quis ipsis solis non cerato temperatis vtatur. At quæ cerato miscentur, purgare quidem vlcus sordidum, & carne replere possunt, atque etiam duritiem quandam & tensionem discutere: non tamen difficilia curare. Quocirca tum plurimum cerati miscemus medicamentis acribus, quum vlcus purum & siccum est: corpus autem curandum, & molle, & ad sentiendum promptum: paucissimum verò, si vlcus quidem ipsum sordibus, humiditatéque redundet plurima, ægri autem corpus sit durum, & parum sensile.

Cerati plurimum quando acribus medicamentis misceatur, & quando contrà, paucissimum.

Anicetos Critonis, quasi dicas insuperabile Pharmacum.

Anicetos Critonis. [illegible]

Extrahit, rumpit, purgat, glutinat, pus educit, duritias discutit, lassitudines lenit, fracturis cum vulneribus auxiliatur, curat hominum atque ferarum morsus, ad innumeráque alia conducit. Squamæ æris drach. lviij. pyrethri, staphisagriæ, cocci, gnidij, sinapi seminis, cachryos, columbini stercoris, aristolochiæ tenuis, æruginis, cyperi, erucæ seminis, cumini, singulorum drach. xvj nitri, salis ammoniaci, singul. drach. xxxij. baccarum lauri, mannæ, iridis, singul. drach. cxx. aceti acris sextarios sedecim, decocti caricarum cyathos iiij. & semis. Tusa cribrataque omnia simul cum aceto sub æstu caniculæ læuigantur. Vbi siccum & viride euaserit, ficuum decoctio adiicitur, & simul emollita tolluntur, & in olla æris rubri asseruantur. Vteris autem vna ipsius medicamenti parte aceto diluta, vsque ad consistentiam sordium, permista sex resinæ portionibus, cui nonnihil ceræ sit temperatum. Scribitur etiam impetigini agresti congruere. Sic enim vocant, quæ à medicamentis imbecilliter siccantibus nihil iuuatur: irritatur autem à validis. Porrò caricarum decoctum lenissimum est, & maximè concoquit, simulque digerit. Acetum verò efficaciam aliorum medicaminum iuuat. In quo quidem quæ macerantur sub sole æstiuo, tenuem substantiam acquirunt, eóque altius virtus ipsorum penetrat.

Impetigo agrestis. Caricarum decoctum. Aceti facultas.

Emplastrum Serapionis, contra omnia vulnera, punctus & parotidas maximè valens. Educit etiam pus, glutinat, setuliáque & chironia persanat. Olei veteris heminas iij. argenti spumæ drach. cc. ammoniaci thymiamatis drach. clxviij resinæ colophoniæ, pityinæ, singul. drach. lxviij ceræ drach. clxviij. chalbani drac. xx. æruginis tantundem, myrrhæ drach. vüj. Conficito.

Serapionis emplastrum.

Humidum Andromachi ad nomas.

Humidum medicamen Andromachi.

Ceræ, resinæ terebinthinæ, vtriusque drach viij. adipis taurini curati, drach. iiij. chalcitidis drac. ij. squamæ æris drach. iij. mannæ thuris drach. ij. gallæ immaturæ drach. iiij. olei myrtei heminas v. Arida aceto & melle excipiuntur, dein liquida superfunduntur. Porrò quòd auxiliorum quædam à ratione sola inueniantur, quædam ab experientia, * quæ ad id ratione non indiget, nonnulla vtriusque opem desiderent, persæpe iam vobis est demonstratum: sicuti & quòd ratione & experientia comperta, coniecturali via ad eorum quæ inquiruntur inuentionem perueniunt: quæ verò per rationem sperata sunt, confirmentur experientia. Cùm igitur omnia artium opera frequenti exercitio absoluantur, non satis profectò est generalia duntaxat ipsorum addiscere, sed etiam in particularibus subinde exerceri oportet. Nam actionum vsus exercitatióque, ad perfectorum possessionem est via.

Artium opera frequenti exercitio absoluuntur.

Ægyptia Andromachi.

Aegyptia Andromachi.

Argenti spumæ drach. xliiij. ricini heminas vi. ceræ drach. cxliiij. ammoniaci thymiamatis drac. lxxij. terebinthinæ drach. xxxvi. lanæ vstæ drach. xviij. squamæ stomomatis, squamæ æris, aristolochiæ, thuris, singul. drach. viij. myrrhæ drach. iiij. opopanacis drach. ij. marinæ aquæ, ad conspergendam ceram, drach. L. Conficito. Etenim argenti spuma, quum medij temperamenti sit, quod pertinet ad calorem & frigus, paululum ad siccitatem inclinat. At cera, materiæ locum obtinet, non virtutis efficaciam adiuuat: tametsi vis quædam ei perexigua emolliendi insit. Iam terebinthina, quàm cera, magis mollit, calfacit, & digerit. Porrò ammoniacum inter emollientia principatum obtinet: in digerentibus medium est. Quare compositum ex oleo ricinino & gutta ammoniaca medicamentum, abundè potest digerere, emollire, & nimirum etiam siccare. Iam lana combusta, aristolochiáque plurimum digerunt, exiccantque, rhus autem digerit concoquitque. Myrrha etiam non ignauiter calfacit & exiccat: sed vtrûque opopanax præstat multò absolutius. Cæterùm squama æris, stomomatísque, præterquam quòd validè siccant, vim etiam astringendi sortiuntur. Consentaneum autem est, Andromachum pro hemina vncias nouem mensurales accipere, ita vt sex heminæ vncias quinquaginta quatuor mensurales absoluant: quod idê est ac si dicas, mensuræ Romanæ lib. iiij. s. Ego verò olei Romanam libram, quam per dissecta cornua metiuntur, ponderari quandoque, discere cupiens quantum grauitatis pondus contineret, inuenique duodecim mensurales, decem vnciis ponderis æquales existere. Præscriptum igitur medicamen, cruentis vulneribus, vlceribúsque aliis non paucis bonum medicamentum redditur: sicuti & ad abscessus, & omnia quæ discuti postulant. Nec ignoratis, medicamenta quæ simul cum digerentibus etiam astringentia recipiunt, longè tutiora esse: quæ verò absque adstringentibus, digerunt, efficaciora quidem, non tamen perinde tuta. Sæpe siquidem fluxiones attrahunt, dum corpus quod curatur, plethoricum est, aut prauis succis redundat. Adeò itaque digerit generosè prædictum pharmacum, vt etiam pus, si non admodum copiosum sit collectum, discutiat, absque incisione cutis: emolliréque callosa, & quomodocunque indurata possit. Congruit etiam nudatis neruis, & si in parte quapiam absecti fuerint. Etenim præcisi nerui, tametsi periculo, quod consortij lege oboriri solet, careant, tamen eas partes, in quas inseruntur, sensu destituunt taléque medicamen desiderant: nam quæ humectant, facilè eos putrefaciunt.

Ammoniacum inter emollientia principatum obtinet.

Hemina.

Libram mensuralem olei continere vnc. x. ponderales, Gal. expertus est.

Digerentia quibus adstringentia sunt mista, esse longè tutiora, sed minus efficacia illis quæ tantum digerunt.

Humectantia, præcisos neruos facile putrefaciunt.

Medicamen fuscum Andromachi, Athene dictum, ad difficilia vlcera congruens.

Athene Andromachi.

Argenti spumæ drach. c. terebinthinæ drach. xxxvi. ceræ drach. xxv. minij sinopici drach. xxiiij. ammoniaci thymiamatis drach. xxxvi. chalbani drach. xij. aloës drach. viij. diphrygis tantundem, æris combusti, mastiches, sing. drach. vi. aristolochiæ drach. vi. propolis tantundem mannæ drach. vi. squamæ æris tantundem. Lapidis asij drach. iij. trifolij seminis drach. ij. symphyti radicis drach. i. & obolos iiij. olei heminas iiij. Conficito.

Hellesponti

Hellespontia Andromachi.

Hellespontia Andromachi, propulsans phlegmonem, strumas, panos, & parotidas curans: necnon pus maturans, abscessusque inhnpens & glutinans. Argenti spumæ drach. c. picis drach. L. ladani drach. xxv. æruginis rasæ drach. viij. æris combusti tantundem, squamæ drach. ij. olei veteris drach. cc. Conficito.

Tyria Damocratis, vlceribus ac morsibus quadrupedum congruens.

Tyria Damocratis.

Lithargyri lib. v. ceræ lib. ij. pityinæ pinguis lib. iij. æruginis, chalbani, æris combusti, squamæ, mæ, singulorum vnc. iiij. pinguis olei lib. xvj. curiosè. Conficito.

De emplastris digerentibus & attrahentibus.

Attrahentium digerentiumque discrimē.

Attrahentia medicamenta nonnihil etiam discutiunt; & quæ discutiunt, pariter etiam attrahūt. Verùm in digerentibus medicamentis, discussoria virtus: in trahentibus, attractria præpollet.

Salsum Andromachi, digerens, extrahens, ad multáque vtile.

Salsum Andromachi.

Salis communis lib. iiij. squamæ æris vnc. iiij. magmatis lib. s. mannæ lib. I. ceræ lib. xiij. olei Cyprini lib. xvj. quibus acetum affunditur.

Aliud Cresiphontis, partim discutiens, partim euocans, atque detergens.

Aphonitri lib. mannæ thuris tantundem, lixinæ stactæ lib. Sunt qui addant etiam libram aceti.

Aliud ex baccis lauri.

Medicamē ex baccis lauri.

Resinæ, nitri rufi, ceræ recentis, baccarum lauri, colophoniæ, seui vitulini, ammoniaci thymiamatis, sing drach. Isa. Cyprij decimamsextam heminæ partem. Conficito.

Aliud attrahens & digerens, ad multa vtile.

Digerens Alexandri.

Argenti spumæ, cerussæ chalbani, sing. libram: salis fossilis, æruginis rasæ, sing. selibram: olei sextarios tres, atramenti sutorij vnc. ij. Conficito.

Aliud digerens meliceridas, Alexandri.

Salis Hispani, argenti spumæ, cerussæ, sing. libram. Ceræ terebinthinæ, vtriusque vnc. j. chalbani, vel opopanacis vnc. ij. senapios vnc. vj. olei veteris lib. iij aceti sextarium. Confundito.

Aliud epispasticum, discutiens strumas, parotidas, atque omnes abscessus, conferénsque ad articulorum vitia. Salis fossilis lib. strigmenti purissimi lib. iiij Chalbani drach. L. Conficito.

Aliud, quo vsus est ad eadem Andromachus.

Cerussæ, salis fossilis, sing. drach. lxxx. chalcanthi drach. xij. olei veteris heminas iij. aceti heminas iiij. Aliud Asclepiadis ad eadem, quòd valenter etiam mammarum abscessus digerit.

Digerens Asclepiadis.

Ceræ, terebinthinæ, nitri, olei veteris, singulorum libram, aquæ heminam. Nitrum in aqua solutum igni admoueto, vaséque cooperto, coquito, mouens ex interuallis. Cùm autem strepere adeò desierit, liquida infundito, mouens assiduè, donec non coinquinent. Postea in mortarium transfusa, rursus tundito: inde excipiens, vtitor.

Aliud ad eadem.

Ceræ, terebinthinæ, singul drach. c. nitri spumæ, olei veteris, mannæ thuris, sing. libram: lapidis asij fluris selibram: chalbani, propolis, ammoniaci thymiamatis, sing. drach. xij. aquæ lixiuiæ quod sit satis. Conficito.

GALENI PERGAMENI

De compositione medicamentorum secundùm genera.

LIBER SEPTIMVS.

Malagmata quæ dicantur.

MAlagmata siue emollientia vocant Medici, quæ partes præter naturā induratas emolliunt, calido omnia temperamento prædita: non tamen exiccantia, quemadmodum nec manifestò humectantia. Nam cùm exactè emollientia medium quendam ordinem inter humectantia siccantiaque sortiantur, indurescentium substantiæ veluti fusionem quandam moliuntur. Vbi verò fusa durities fuerit, digerentium medicamentorum vsus succedit. Porrò leoninus adeps valentissimè tum calfacit, tum digerit. Proximum locum habet pardi adeps, vt modicè emolliat. Vim minorem in calfaciendo ac digerendo habet anserinus: habet tamen aliquatenus maiorem in molliendo. Pari spacio ab hoc recedit gallinaceus. Suillus adeps, mollissimus, humidissimus, atque aliorum imbecillimus est: quare teneris corporibus conuenit. Caprarum & boum adeps quantò suillo est validior, tantò magis corporibus & natura durioribus, & inter duriora scirrhosioribus congruit. Taurinus hircinúsque adeps validioribus tum corporibus, tum affectibus auxiliatur. Est autem commune tum phlegmone, tum scirrho particulis laborantibus, renitentibus digitis: distinguuntur tamen affectus ij sensu doloris & indolentia. Igitur magna phlegmone cataplasmatis & humidis quibusdam medicamentis iuuatur: parua, cui scirrhosa durities permista fuerit, tum cataplasmatis, tum medicamentis cerati modo confectis: liquidisque emplastris atque emollientibus.

Digerentibus quando vtendum.

Adipis differentiæ.

Phlegmone quibus medicamentis indigeat.

Parygron Hæræ.

Medicamen Parygron Hæræ, quod medetur particulis exigua phlegmone afflictis, non multò post confectionem tempore. Si verò duritiem absque dolore pars affecta contraxerit, aut si phlegmonode affectu sit libera, paulò etiam recenti vetustius vtile fuerit. Eius itaque compositio est talis: Adipis suilli recentis curati vnc. xliiij. ceræ vnc. xxiiij. cerussæ vnc. vj. argenti spumæ tantundem. Conficito. At duritiem in scirrhum abeuntem, valentiora præsidia persanant: cuiusmodi sunt, tum medullarum genus, tum bdellium vtrunque, Arabicum nempe, & Scythicum: necnon styraces, ex quibus eligendus est pallidus: nam niger deterior est. iam ammoniacum thymiama, inter ea quæ emolliunt durities annumeratur, præcipue quòd pingue est & recens. Medullarum optima est vitulina. Ex resinis aptissima est, Chia vocata, & larix. Post has pinea. Inde abietina. Strobilina verò vehementer est acris. Pityina, quàm propriè physema vocant, pinguetudinis expers, exiccat admodum. Has igitur fugere: Chia verò & abietina vti oportet, non ipsis per se, sed cum cera, & aliquo aliorum, quæ conducere affectui videantur. Brutia pix & ipsa eandem obtinet vim, nonnihil pinguis & tenax. Pix alia non est miscenda, sicuti nec bitumen, vtpote iusto sicciora. Exiccantia quippe mollientibus sunt contraria. Quoniam verò & piceā, & phrygtē resinam & colophoniam appellare consueuerūt, sciēdum est & hā colopho-

Styracis differentiæ.

Medullarum optima est vitulina.

Resinarum differentiæ.

Colophonia duplex.

Masliche. Thus.

niam quandam haberi, Chiæ mastichæ similem, quæ nonnihil molliens sortitur, quemadmodum ipsa mastiche & thus. Ad hæc Ægyptia mastiche nonnihil emollit. Thus etiam quandam molliendi vim obtinet: verùm hoc quidem coctum ex usu est, veluti & fœnigræci semen: hoc etenim probè coctum emollit, ac magis adhuc, si adipi temperetur. Quæ citra coctionem liquati, diluíque, ob consistentiæ siccitatem, non possunt, oleoso aliquo indigent, cuiusmodi sunt, tum oleum ipsum, cui nihil astringens inest: tum balneorũ strigmentũ, & quod vocatur Susinum, & hoc multò magis Comagenum. Huius generis est butyrum, althéæque & fœnigræci decoctũ. Portò inter ea quæ sic emolliunt, & ea quæ validissimè (cuiusmodi existunt styrax, & bdellium) ammoniacum thymiama idem potest quod propolis. Cæterùm Scythicum bdellium Arabico est multò ad emolliẽdum præstantius. Chalbanum & opopanax, præterquam quòd digerunt, etiam aliquid molliens sortiuntur. Opopanax tamen digerẽdo, chalbanum molliendo, coquendóque præcellit. Ex his igitur quæ produsimus, valida validis, imbecilla imbecillis sunt adhibẽda affectibus. At ubi post primam pharmaci impositionem, denuò ipsum applicas, oleo pingui partem affectam fouere cõuenit. Ex iis autem quæ ἐχέκολλα (quòd tenacius hæreant) vocantur, nullum auferendum est prius, quam sua sponte abscedát:* sed ut adhæreant semper sinenda sunt, etiamsi ægrotans lauerit. Vitanda autem omnino sunt medicamentosarum aquarum lauacra: præsertim quæ chalcanthium, alumen, & sulfur referunt. Cum igitur malacticorum sint varij gradus, & differentiæ, certè malacticis primi ordinis ad exiguas durities, atque in mollibus utemur corporibus: ut secondi, ad fortiores tum affectus, tum corporum habitus: ac similiter tum tertij, tum quarti, nimirum pro illorum ratione.

Fœnigræci semen. — Bdellium. Ammoniacum thymiama. — Chalbanum. — Opopanax. — Tenacia medicamenta non esse amouenda prius, quã sua sponte excidant.

Malactica primi ordinis.

Malactica primi ordinis.

Butyrum vel resina colophonia, & cera candida non vetusta, singula pondere æqualia, inuicem liquata, primi ordinis malactica sunt. Liquidum similiter medicamen, quod Parygron vocant, primi ordinis est. Emollientium imbecillimum est cera cum butyro soluta, aut ex susino, aut comageno. At his imbecillius cerelæon dictum. Iam ex his cerata facta, exiguam quandam relaxandi vim possident. Valentiora his, verùm imbecilla adhuc & ipsa, cerata ex œsypo, resina, & cera pari pondere liquefactis.

Malactica secundi ordinis.

Malactica secundi ordinis.

Emplastrum quod ad Mnasæum refertur, rectissimè secundo malacticorum ordini ascripseris: nimirum constans ex oleo veteri, argenti spuma, & suillo adipe. Cæterùm si omnia illa fuerint recentia, imbecillimum pharmacum fiet. Validius autem, oleo quidem existente veteri: adipe autem recente. At validius adhuc, ex vetustis ambobus constiterit. Quocirca secundum vetustatem quidem olei & adipis, pondus autem singulorum quæ induntur, varias differentias ipsum medicamentum suscipiet. Copiosa siquidem argenti spuma iniecta, medicamen potestate mollius euadet: pauciore, validius: ac magis emolliet, si plus adipis immittamus: digeret fortius, si augeamus oleum.

Amythaonis malagma ab Asclepiade scriptum.

Amythaonis malagma.

Ammoniaci thymiamatis unc. xxxvj. ceræ tantundem: terebinthinæ unc. viij. bdellij tantundem: chalbani, thuris, myrrhæ, sing. unc. iiij. Cyprini heminas iiij. Conficito. Discutit omnem duritiem. Valet contra præcordiorum tensiones, impeditósque articulorum motus.

Malagma Dioscoridis, ad eadem.

Malagma Dioscoridis.

Ceræ minam unam: resinæ phryctæ, chalbani, iridis Illyricæ, sing. minæ dimidium: irini fæculæ quod satis est. Vini quantum volueris. Conficito.

Malagma Lucij omnem duritiem digerens, articulósque impeditos relaxans.

Malagma Lucij.

Bdellij, seu vitulini, ammoniaci thymiamatis, Iridis Illyricæ, sing. drach. xvj. opopanacis, chalbani, cachryos, styracis, thuris, sing. drach. viij. piperis grana clx. irinæ fæculæ quod sit satis: ceræ, resinæ terebinthinæ, sing. selibram. Vini quod satis esse videatur. Conficito. Est enim extremi emollientium ordinis, ut quo nullum durescentia magis emollire comperias.

Malagma Neapolitæ.

Malagma Neapolitæ ab Asclepiade scriptum, contra omnes durities: quod etiam pleuriticis auxiliatur. Vini passi sextarios sex: ceræ lib. vj. ammoniaci thymiamatis, phryctæ, utriusque unc. iij. terebinthinæ, thuris, myrrhæ, aloës, aphronitri, lapidis Asij floris, gentianæ radicis succi, sing. unc. vj. sagapeni, sulfuris uiui, propolis, sing. unc. iiij. panacis rad. sampsychi, piperis albi, sing. unc. iij. Conficito, & utitor.

Malagma Andromachi.

Malagma Andromachi.

Picis lib. iij. ceræ lib. ij. resinæ libram: chalbani unc. ij. ammoniaci thymiamatis tantundem: mannæ unc. iiij. aceti sextarios iij.

Malagma Andromachi ex meliloto.

Emplastrum ex meliloto.

Nardi Gallicæ drach. x. cyperi, cardamomi, ireos Illyricæ, myrrhæ, sing. drach. viij. croci drach. iiij. meliloti drach. xxv. ammoniaci thymiamatis drac. viij. terebinthinæ drach. l. ceræ recentis drach. c. cyprini heminæ dimidium: aceti quod sit satis. Conficito.

Malagma ex baccis lauri, Andromachi.

Malagma ex baccis lauri.

Ceræ, picis brutiæ, baccarum lauri, nitri, resinæ phryctæ, sing. drach. lxxv. chalbani, ammoniaci thymiamatis, cachryos, ameos, sing. drach. xij. piperis albi drach. xvj. cyprini hem. vj. Conficito.

Ad ischiadicos generosum.

Ischiadicis emplastrum.

Rutæ agrestis seminis, siphij, baccarum lauri, aphronitri, abrotoni, colocynthidis, cardamomi, ameos, sing. drach. iiij. Rutæ viridis, picis, terebinthinæ, ammoniaci thym. ceræ, seui, sing. minæ partem octauam: chalbani drach. vj. opopanacis drach. iiij. sulfuris uiui tantundem. Conficito.

Ad lienosos.

Lienosis optimum cataplasma.

Ceræ minam: ammoniaci thymiamatis minæ dimidium: aluminis liquidi drach. l. strigmenti heminam. Capparis rad. calaminthæ rad. myrobalani fæcis, quod magma vocant, sing. drach. l. aceto aridis, oleo adiecto liquidis, utitor.

Malagma ad hepaticos.

Hepaticis conueniens malagma.

Ammoniaci thymiamatis, bdellij, sing. drach. cxliiij. croci, myrrhæ, sing. drach. xij. ceræ drach. cxliiij aceti quartam partem heminæ: cyprini heminam. Conficito.

Malagma ad rheumatismum stomachi & intestinorum.

Rheumatismo ventriculi & intestinorũ, malagma.

Oenanthæ unciam: omphacij unc. iiij. phœnicobalani carnis unc. ij. acaciæ, rosarum, aloës, sing.

ſingul. vnciam: gallæ, aluminis, picis, ſing. vnc. iiij. ceræ vnc. iiij. Vinum aridis affunditur.

Ad hydropicos & flatuoſos.

Hydropicis conueniens malagma.

Picis liquidæ, ceræ, vtriuſque libram: nitri, ſulfuris viui, aluminis ſiſſi, ſing. vnc. vj. Permiſceto.

Malagma Antipatri ad colicos.

Colicis malagma Antipatri.

Silphij drach. ij. eleliſphaci, caſiæ, melanthij, ſtaphidis agriæ, chalbani, ſtruthij, ſulfuris viui, ſing. drach. iiij. panacis, propolis, pyrethri, ammoniaci thymiamatis, nitri, ſing drach. vj. Aſij floris drach. xxv. ceræ drach. cl. reſinæ tantundem: olei heminam. Conficito.

Anodynon Nicoſtrati ad podagram.

Anodynon ad podagram.

Ceræ libram: ammoniaci thymiamatis vnc. iij. opopanacis vnc. iiij. s. meconij vnc. iij. cyprinum ad contuſionem eorum adhibetur.

Aureum malagma ad arthriticos.

Arthriticis aureum malagma.

Reſinæ ſtrobilinæ lib. ij. chalbani drach. xij. axungiæ porcinæ tantundem: ceræ drach. xxiiij. baccarum lauri drach. xij Incoquito vt decet.

Aliud ad laterum dolores.

Pleuritidi conueniens malagma.

Cyperi, cardamomi, mannæ, ammoniaci thymiamatis, terebinthinæ, ceræ, irioi, ſing. libram. Miſceto. Porrò phlegmones, ſcirrhíque, eadē quodammodo generatio & curatio eſt. Naſcitur enim ex confluxu humorum vterque affectus: curatur eiſdem vacuatis: quanquam euacuationis modus vtrobique idem non eſt. Quippe inflammatis quidem particulis tum repulſoria medicamentorum qualitas, morbi initio, tum diſcuſſoria, ſemper ex vſu eſt. Scirrhis autem ſola diſcuſſoria, ſine repellente. Itaque ſummè indurata ſcirrho, prorſus inſanabilia ſunt. Dignoſces autem ipſa hinc, quòd nullus ſenſus partibus affectis ſuperſit. At in quibus ſenſus quidem eſt, ſed obſcurus, hæc curantur pharmacis digerentibus incraſſatum humorem: non tamen validè, ac vniuerſim hoc agentibus: quod epiſpaſtica ſolent. Quocirca minimè ſanè oportet mirari, ſi partes inflammatæ ſcirrhum interdum contrahant, dum videlicet humor quidem influens eſt ſimul craſſus & viſcidus: curatio autem medicamentis valde exiccantibus administratur. Nam quemadmodum in externis rebus, permulta corpora quæ ignem contingunt, ab ipſo torrentur, atque rurſus ab aqua emolliuntur: ita in particulis inflammatis, ex humore ipſo, à calfacientibus & exiccantibus acerrimè deſiccato, relinquitur quippiam craſſum & viſcidum, nimirum omni tenui diſcuſſo. Atque hac ſanè ratione in morbis articulatibus pori gignuntur: nec ſecus per nephritidas calculi. At ſi fluxio, quæ phlegmonem gignit, tenui ſubſtantia ſit, curatióque eius per ſiccantia & calfacientia pharmaca adminiſtretur, nihil ſcirrhoſum relinquitur: imò refrigerantia vehementer, aſtringentiáque ſcirrhos procreare tunc ſolent. Vnde multis per eryſipelata vehementer refrigeratis, occalleſcere ſolent humores. Igitur optimus vſus in dolentibus inflammationibus eſt, qui medicamentis abundè humidis ſimul & modicè calfacientibus adminiſtratur. Alter paulò craſſioribus & ſiccantioribus conſtat. Tertius relaxantibus nominatis, quæ nonnulli inter malagmata collocant. Sunt autem inter ea, maximè emollientia quidem, quæ conſiſtentiam ceratí referunt, cùm ex butyro, cera, adipibus, oleóque relaxante conflantur. Temperatur ipſis œſypi, reſinæ, & picis, modicum, ſicuti & thus & chalbanum, & nonnihil ireos Illyricæ.

Inflammationis curatio.

Scirrhi curatio.

Scirrhi incurabiles, ab iis qui poſſunt curari, quomodo ſuſcipere, quo modo diſcernantur.

Phlegmone quando in ſcirrhum degenerat.

Pori quomodo generentur. Calculi vt gignantur in renibus.

Refrigerantia quando ſcirrhos producant.

Inflammationibus quæ medicamenta conuenire videantur.

De acopis, ſiue labores lenientibus.

Acopa medicamina qualia eſſe debeant.

Acopa medicamenta omnia, liquidæ conſiſtentiæ neceſſariò eſſe debent. Inter quæ ſanè oleum per ſe, eos labores qui ſummam cutem infeſtant, perſanat: altius autem ingruentes, vehementioréſque, alicui relaxanti, & mediocriter calfacienti commixtum: vt chalbano, reſinæ terebinthinæ, colophoniæque phryctæ appellatæ. Quibus calidiores ſunt abietina, & ſtrobilina. Terebinthinam verò larix nonnihil calore ſuperat. Cæterum id genus omnia relaxantibus oleis miſcentur, quale eſt Sabinum, iniecta interdum & cera. Iam verò ἄκοπον vngueo eſt, vbi dolor altius infeſtat, medicamen ex ſemine abietis, chamæmeli, anethi, & floris populi: præterea ſuſinum, gleucinum, & comagenum, & quæ tum ex medulla, tum adipe componuntur: ſuillo quidem, moderatiſſimè relaxante: gallinaceo autem, his vehementius: & hoc adhuc magis anſerino. At adeps leoninus, & pardi, validior & eſt, vt iam vehementer calfaciat, cóque diſcutiat inſigniter. In medio horum, bubulíque & caprilli, conſiſtit vulpium atque hyænæ adeps. Meminiſſe autem oportet, dura corpora requirere valentiora pharmaca; mollia verò & humida, minimè talia medicamenta perferre poſſe. Nec ignorato, quæ dicuntur myracopa medicamenta, ex acoporum cum vnguentis temperatura fieri, nihilo cæteris præſtantiora, niſi odoris fragrantia.

Reſinarũ differentia.

Adipis differentia.

Dura corpora valentiora medicamenta poſtulant, quam quæ mollicie ſunt prædita.

Acopon Themiſonis ab Aſclepiade ſcriptum.

Acopon Themiſonis.

Sampſuchi, roriſmarini foliorum, fœnigræci, ſing. ſextarium vnum: cardamomi, brathyos, ſing. ſextarij dimidium: vini dulcis ſextarios tres: olei venefrani trepondo; ceræ lib. ij. Conficito vt decet.

Acopon ex melle.

Acopon ex melle.

Mellis, irini, roſacei, Cyprini, gleucini, ceræ, terebinthinæ, ſing. vnc. iij. Conficito.

Acopon Aphroda δυσῶδες, hoc eſt, fœtidum appellatum.

Acopō Aphroda, fœtidum.

Ceræ, terebinthinæ, ſing. drach. viij. chalbani drach. vj olei veteris heminas duas; medullæ ceruinæ drach. viij Conficito.

Aliud ad omnem neruorum dolorem.

Acopō ad omnem neruorum dolorem.

Reſinæ terebinthinæ drach. lvj. ceræ drach. xxviij. ammoniaci thymiamatis drach. xxxij. chalbani tantundem: medullæ ceruinæ drach. xxiiij. oleij veteris heminas duas. Conficito.

Aliud διὰ τοῦ καστορίου, hoc eſt, ex caſtorio: quod ſolutis, & omni diuturno malo auxiliatur.

Acopon ex caſtorio.

Oeſypi vnc. iij. medullæ ceruinæ vncias iiij. terebinthinæ vncias iij. ammoniaci thymiamatis, chalbani, caſtorij, piperis albi, euphorbij, adarces, nitri ſpumæ, opopanacis, ſing. vnc. ij. olei ſtyracis vnc. j. olei irini vnc. ij. olei veteris heminam vnam: ceræ ſelibram. Conficito.

Vnguentum dolores articulorum diſcutiens.

Acopon ad articulares dolores.

Thuris, piperis albi, ſing. drach. x. aphronitri drach. viij. myrrhæ drach. iiij. ammoniaci thymiamatis drach. vj. aceti quod ſit ſatis: olei Cyprini heminam vnam.

Medicamen ex populo.

Medicamen ex populo ad articulares dolores.

Populi nigræ ſurculorum minam: cucumeris agreſtis rad. lib. iiij. caſiæ fiſtulæ lib. ij. vnguenti crocini lib. ij. croci vnc. iij. vini odorati ſextarios

xij. olei Sabini sextarios x. sampsucbi, ceræ, sing. lib. iiij. Surculos populi diligenter contusos in vase duplici vnguentario continetoquibus sampsuchum, cucumerisque radices concisas adiicito. His vinum superfundito. Omnia diebus nouem macerari sinito. Sequenti die oleum adiiciatur, & rursus accuratè tunsa, igne non acri incoquito. Postea liquori expresso ceram subactam, & medullam læuem factam indito. Igni imposita coquito. Vbi liquata fuerint, ab igne tollens, erocinum adiungito, mouetóque continuè. Crocinum verò læue factum, terrestris testudinis sanguine excipito, vt olei veteris crassitudinem habeat. Liquata eroco iniecta rursus tundito, atque excepta vtitor. Arthritide & ischiade libetat.

Podagricum medicamē flauij.

Aliud Flauij Clemeoris, cuius vsu nonnullos homines toto distortos corpore, conualuisse à podagra, chiragráque. Olei Sabini lib. xij. cucumeris agrestis rad. lib. xij. ceræ, terebinthinæ, medullæ ceruinæ, chalbani, sing. lib. i. Oleum dimidiumus, & seorsum in eo ranas, seorsum item radices incoquimus. Dein liquore percolato, ad pharmaci confectionem vtimur.

Acopon viride Haliei.

Acopō Haliei.

Ceræ, terebinthinæ, olei veteris, sing. selibram; aphronitri vnc. iiij. chalbani, æruginis rasæ, sing. vnc. iij. opopanacis vnc. vj. ammoniaci thymiamatis, mannæ, sing. vnc. iij. aceti, melini, cyprini, irini, sing. vnc. ij. seui caprilli vnciam. Conficito.

Casij Acopon, ad diuturnos affectus & conuulsiones.

Acopō Casij.

Pyssel æi, Syriaci vnguenti, vtriusque sextarium: ireos Illyricæ parem modum: terebinthinæ lib. axungiæ tantundem. Rasutæ naualis vnciam. Incoquito, rutā viridi mouens.

Gleucini confectio Andromachi.

Gleucini confectio.

Myrrhæ, nardi Indicæ, cuiusque lib. ij. costi lib. iij. styracis libram: bdellij sampsucbi, xylobalsami, iunci odorati, cadamomi, spathæ, ireos Illyricæ, misyos, asari, sing. lib. ij. meliloti, nardi Gallicæ, sing. libram: aspalathi, calami, sing. selibram: aristolochiæ longæ tantundem: tori sinarini seminis sextarios duos: thuris, casiæ, sing. lib. iij. fœnigræci sextarios duos: sphagni, amomi, sing. lib. ij. corticis thuris libram: rosarum siccarum lib. ij. carpobalsami tantundem: croci vnc. iij. baccarum lauri libram: piperis albi tantundem: opobalsami vascula tria: malabathri foliorum lib. ij. nucleos pineos virides duos: rutæ viridis vnc. ij. salis ammoniaci, nitri, cuiusque vnc. iiij. vini veteris sextarios duos: musti boni vascula duo. s. olei veteris lib. v. præparato diebus quinquaginta Ad dolorem lassitudinémque rollendam, medicamen est longè accommodatissimum.

Acopon Heræ.

Acopon Heræ, ad diuturnos dolores coxendicis, articulos impeditos, & paralysin, admodum efficax. Olei veteris, irini, laurini, pyriacini, ceræ, sing. lib. vj. terebinthinæ, piperis, euphorbij, sing. vncias ij. ammoniaci thymiamatis vnc. iij. castorij, opopanacis, chalbani, medullæ ceruinæ, sing. vnc. ij. Liquabilia liquata siccis affundito, & vnitis vtitor.

GALENI PERGAMENI
De compositione medicamentorum secundùm loca.

LIBER PRIMVS.

QVon non modò affectus ipsi, sed etiam ægri temperies, naturáque partis affectæ, ipsam curationem commonstrent, alibi à nobis est demonstratum. Io hisce autem commentariis, de compositione pharmacorum ad singulas corporis partes congruente, disserere est animus: ad quod tam negocium accingimur, à vitiis capillorum exorsi. Porrò generatio pilorum, eadem est quæ plantarum. Nam quemadmodum ex istis quædam arte & arbitrio agricolæ, quædam iuxta naturales causas prouenīunt: eodem modo & in animalium corporibus, atuo quidem alicui triticum, aut hordeum, aut aliud quoddam cerealium seminum in se insita habēti, caput assimilatur: aliis verò herbis quæ in * aridioribus erescuot regionibus, reliqui totius corporis pili similem generationem sortiuntur. Siquidem non secundum primam rationem, sed per accidens quoddam natura ipsos consueuit gignere. Igitur affectus pilorum sunt, tum deperditio omnimoda: tum coloris mutatio, qualis in vitiligine alba, quàm leucen vocant, fieri consueuit. In id genus autem affectibus, sicuti in aliis omnibus, summè cutandum est, vt quæ præsidia adhibebimus, aut iuueot, aut certè non noceant. Atqui vsus pharmacorum amethodos, non modò non prodest, sed etiam obest frequenter,

Curationem quæ indicent.

Pilorum generatio eadem est qua plantarum.

Pilorum affectus.

Medicamenta sint semper tuta, vt si non ledant.

De alopecia, caluitie, & ophiasi.

Quemadmodum ex plantis ipsis, nonnullæ quidem ob humorum inopiam resiccatæ exarescunt: nonnullæ autem, quòd humoribus à sua natura alienis imbuantur: eodem etiam modo capilli, aut propter penuriam humorum à quibus consueuerunt nutriri, aut propter prauitatem, corrumpi assolent. Ac propter inopiam quidem, caluities accidit: propter vitium autem succorum, alopecia, & ophiasis. Etenim læsa capitis pars, serpenti similis in ophiasi apparet. Alopecias autem, ob id ita appellari ferunt, quòd vulpibus frequenter accidant. Iam verò quales tandem sint ipsi corrupti humores, ex colore cutis in capite facilè licebit tibi discere. Aliis nanque albidior apparet, aliis nigrior, atque pallidior aliis. Quare in istis primum totius corporis purgationem moliēris, aut pharmaco pituitam ducente exhibito, aut quod bilem pallidam, aut nigtam eliciat: coniectura redundantis humoris, ex colore cutis inita. Ego verò hiera exhibita semper ipsos purgatu: aliquando nigro veratro adiecto, vbi melancholicum succum vacuare erat animus: aliquando scammonio, si amara bilis purganda esset. Vbi verò pituitosiorem exuperare humorem coniecī, nihil admiscui. Tales siquidem, præsertim ex capite, hiera ex colocynthide purgare humores cōsueuit: simúlque cum iis alios quosdam, etiam si scammonium, aut veratrum nigrum, aut epithymum, non addatur. Catapotia etiam ex aloë, quæ tum scammoniū, tum colocynthidem admixta habent,

Capilli à quibus causis corrumpi soleāt.

Caluities. Alopecia. Ophiasis.

Color cutis qualitatē humorum sobem putrefcentium indicat. Pilorum corruptionis curatio.

Hiera ex colocynthide.

commodius ita affectos purgare solent. Post totius autem corporis purgationem, apophlegmatisinis pituitam è capite detrahere præstat, ac deinde localibus vti auxiliis. Cæterùm incipientes ophiases & alopecias, per astringentia & refrigerantia præsidia cohibere conuenit: adultæ autem, digerentibus discutiendæ sunt. Ego verò quendam adolescentem in principio affectionis curaui sola purgatione ex hiera diacolocynthidos. Prius tamen catapotia ex aloë vndecim ei exhibueram, cicerum magnitudine. Habent autem catapotia hæc, colocynthydis partem vnam: aloës & scammonij, vtriusque partes duas: quibus partem vnam succi absinthij addo. Antea verò etiam mastichem Chiam, & bdellium immiscebam. Porrò pharmacum extrinsecus adhibendum, si præter hoc quòd vitiatos humores discutiat: etiam idoneum sit ad probum sanguinem attrahendum, veluti est thapsia, censendum sanè est optimum medicamen. At verò cùm thapsia longè calidior sit, quam affectus postulet, meritò eius per se vsum vitamus. Exulcerationes quippe excitare consueuit, ac omnino quosdam inflammatos tumores. Quamobrem quædam quæ illius vehementiam mitigent, necessariò admiscemus: id quòd ceratum ex oleo aliquo tenuium partium (cuiusmodi Sabinum est) præstare commodè poterit. Vsus quandoque sum etiam sola thapsia, sed vehementi illius facultate, larga aquæ affusione exoluta. Porrò ex pharmacis prædicto affectui congruentibus, vehementer quidem calfacit euphorbium: sufficienter autem laurinum, siue oleum, siue vnguen. Licet igitur ipsis per se vti, euphorbio quidem, oleo intrito, ac læuigato: laurino verò solo, citra alterius admistionem illito. Si tamen nimis fluidum appareat, parum ceræ ipsi addatur. Cùm verò multò calidius sit recens euphorbium, si quidem bimo, aut trimo ipso vtaris, ad libram vnam Romanam olei, euphorbij vnciam vnam iniicies: recenti autem euphorbio, sicuti & thapsia, & omnibus fortibus pharmacis, parcius vtendum est. Peccatum siquidem infra modum, nullum detrimentum adfert: supra verò, aliquando exasperat, exulceratque cutem, atque inflammationem excitat. Similiter etiam fugienda sunt omnia valde vetusta pharmaca: quandoquidem vel metallica ipsa, vbi nimis antiqua sunt, suas facultates amittunt. Vniuscuiusque autem medicamenti vigorem, iis qui sæpe ea conspexerunt, licet cognoscere, tum ex gustu, atque adeo interdum ex colore, consistentiaque. Est itaque inter ea quæ alopeciis conferunt, calidissimum medicamen euphorbium: eo autem minus calidum est thapsia: post hanc, sinapi nasturtiúmque. Iuxta alium autem modum limnitis (quæ adarcium & adarce vocatur) nulli horum secundum est. Post hæc succedunt sulfur, & nitri spuma, ipsumque nitrum molle, vstum; & quod Berenicarium vocatur: quemadmodum & aphronitron album, læue, atque laxum. Deinde veratrum vtrunque, & erucæ semen, & laurinum vnguentum, aut oleum: ad hæc alcyonium vtrúque, vstum, & non vstum: calamique tum radices, tum cortex, ambo vsta. Quin & pix liquida, & cedrinum, quod cedriam vocant, & murium stercus, vrsæque adeps. Hyænæ etiam, leonis, pardalis, anserisque adipes congruunt: & quicunque tenuium partium substantiam sortiuntur. Amygdalæ etiam amaræ totæ vstæ, commodæ sunt: & thus aceto acerrimo maceratum. His itaque omnibus pharmacis licet vtaris, fortibus quidem, ceratum liquidum temperans: debilibus verò, laurinum oleum immiscens. Rursus inueteratas quidem, ac difficulter curabiles, cum fortibus persanare conaberis, incipientes autem & paruas, cum imbecillis.

Catapotiorum ex aloe compositio.

Thapsia fugienda.

Euphorbium. Laurinum.

Peccata infra modum non ferunt detrimenta.

Vetusta pharmaca suas facultates amittere.

Vigor medicamentorum ex quibus notus expendi queat.

Alopeciis congruentia medicamenta simplicia.

Limnitis. Adarcium.

Ad alopecias composita.

Euphorbij, thapsiæ, laurini, sing. drach. ij. sulfuris viui, veratri, vtriusque drach. j. ceræ drach. vj. Misceto, vtitorque hoc, ceu fortissimo pharmaco, ad inueteratas, ægréque curabiles alopecias. Si thapsia non adsit, pro ipsa licet tantundem adiicere seminis nasturtij, aut erucæ, aut ipsiusmet nasturtij. At loco laurini, picem liquidam pones. Admiscui etiam aliquando mel, nec deterius euasit pharmacum. Porrò quæ ex adipibus, ac modica item thapsia constant, similiter prosunt, præsertim si euphorbium & adarcium addatur. Sit autem adipis leonini, pardalij, & hyænæ, cuiusque pars vna, quibus miscere anserinum atque vrsinum poteris: ita vt ad duodecim adipum vncias, thapsiæ aut ephorbij vnciam vnam miicias: quanquam ambo etiam potes adiicere, si efficere fortius pharmacum velis. Auspicari autem semper à leuioribus conuenit, & respectu effectus, quem pharmacum primò admotum produxerit, sic facultatem eius aut leniri, aut augere. In alopecia igitur, primum quidem capillos nouacola tollere expedit: dein affectam cutem per linteolum nec asperum, nec molle nimis, confricare: ac videre ad quantum ruborem per huiusmodi motionem peruenit. Magnam nanque spem successuræ curationis tibi iniiciet, si per modicas defrictiones rubefiat: quæ moderatæ affectionis significatio existit. Si verò per multas frictiones tandem succedat rubor, grauiorem tum affectionem, tum curationem indicat: præsertim si quædam cuticulæ, etiam si multùm confrices, non rubescant. Præ omnibus autem cauendum est, ne in fortium pharmacorum admotione, cutis vltra quàm par sit, concalescat: id quod tum ex colore ipsius, tum tactu deprehendes. Colore nanque flauior apparebit, & digitorum contactu satis calidam agnosces. Quare tunc ad molliora transeundum: aut eodem vtendum quidem, sed cerati, aut adipis, aut liquoris cuiuspiam oleosi, vi ipsius exoluta. Vtendum est & olei calidi dulcis irrigatione, & cataplasmate ex pane, fomentisque & scarificationibus: necnon cucurbitis, & cerati inunctionibus. Cæterùm perseuerante affectione, vtendum est assidua rasura, & rubificatione ex sinapi, præscriptisque frictionibus: sequentibus autem diebus, illita pice, aut oleo cedrino, & post frictionem, scarificatu. Quidam verò acicularum aceruo affectam cutim compungunt. Post hæc omnia, pharmacis quæ ex alto euocare, & meatus transmutare possunt, vtendum. Curandum autem perpetuò est, vt in aëre calido, insolatoque (si id fieri possit) omne pharmacum applicetur. Hyemis verò tempore, præstiterit in balneo his pharmacis vti. Porrò alcyonium vstum, illitumque ex lucernarum oleo, med[illegible] alopecias, pharmacum mediocre [illegible] autem lucernarum oleum commune [illegible] tenuium partium.

Alopeciis inueteratis optimum medicamen.

Lenioribus medicamentis esse in primis vtendum, quando alopeciis medemur.

Alopeciæ facile curabilis argumentum.

Alopeciæ rebellis curatio.

Alcyonium.

Lucernarum oleum. [illegible] communi.

Alia [illegible] ad molli carne præditos.

Sem. erucæ, nasturtij, & nitri, sing. partem

vnam

ynam: contritis affundito picem liquidam, vtitór que.

Aliud à Critone descriptum.

Erinaceorum cinere permisto vrsino adipi, vtitor. Aliud, Calami radices vstas, adipéque vrsino exceptas, impone.

Aliud ad inueteratas.

Muscerdæ, thuris, euiusque drach. ij. aceto acerrimo dissolutis vtitor. Aliud. Cinerum ranarum minimarum in ollula vstatum, muscerdæ, veratri albi, radicis calami vstæ, piperis albi, singulorum æquis portionibus aceto exceptis, fricato.

Aliud ex libris Cleopatræ.

Sandaracham tritam, largóque visco querno exceptam, loco per nitrum prius præparato imponito. Aliud. Scillæ, veratri albi, vtriusque drac. j. ex aceto trita, prærasis & nitro confrictis, imponito. Aliud. Muscarũ capita contrita affrica.

Aliud præcellens. Murium domesticorum vstorum, panniculi ampelini vsti, dentium equinorum vstorum, adipis vrsini, medullæ ceruinæ, corticis calami, singulorum æquis portionibus simul exceptis melle, vtitor.

Alopeciis altius progressis remedia Archigenis.

Aliud Archigenis, ad alopecias in altum progressas. Cum aceto, nitri gleba, aut fici foliis, vsque ad dilaniationem defrica: deinde deterso sanguine, betam ex vino coctam impone. Aut caricas vstas, cum vino, aut lentis farinam ex vino, pro cataplasmate adhibe. Aut cantharidas vstas, pice liquida exceptas, ad ceratíque liquidi formam redactas, impone. Aut testudinis marinæ sanguinem illine. Aut thapsiæ succum cerato exceptum illine.

Aliud Asclepiadis Bithyni.

Spumæ nitri partes duas: salis ammoniaci partem vnam: quibus tum vstis, tum tritis, acerrimóque aceto dilutis, præscalptam leuiter alopeciam illinito.

Aliud Serani.

Stercoris felis aut crocodili drach. viij. sinapis drach. iiij ex acri aceto læuigatas imponito.

Aliud. Fici folia cum aceto, donec lanugo prodierit, affrica: dein strœbes succum illine. Aliud. Locum per pumicem proritato, & sulfuris, spumæ nitri, ammoniaci, sing. æquas partes mixtas cum aceto illinito.

Ad caluescentes præter ætatem, & ad menti pilos non nascentes, remedium.

Caluescentibus maturius, remedium.

Adipis taurini insolati lib. j. adarces vnc. j. succi thapsiæ vnc. j s. myrrhæ vnc. j. polytrichi, callitrichi, sing. lib. s. membri asinini, splenis asinini, ladani, sing. lib. j. Ladanum in modico vino conterito: adipem ad aquæ vaporem liquefacito: dein asininum membrum assatum, donec insumatur, radito: splenem verò cum polytricho & callitricho in noua olla torrefacito: omnia denique contusa gleucino, aut sabino excipito, & ante balneum iis vtitor. Sciendum autem est, ladanum sordes esse ab hircorum barbis desumptas, quas illi sibi ex cisthi madore contrahunt.

Ladanum esse sordes ab hircorum barbis desumptas.

De capillorum defluuio.

Capillorũ defluuij causæ.

Est & alia pilorum affectio, quæ ad raritatem cutis, inopiamque substantiæ pilos gignentis, consequitur, maximè superueniens à morbo conualescentibus. Quapropter curatio etiam hoc modo læsorum non eundem scopum, quẽ alopeciæ, habet. In alopeciis siquidem, vt vitiatus humor consumatur, primarium scopum habemus:

Capillorũ defluuij curatio.

In his verò, vt capitis habitum roboremus, & alimentum boni succi attrahamus, cutique densitatem & raritatem moderatam restituamus. Quamobrem ad pharmaca humectantia aliquid moderatè astringens admiscere oportet, quale est ladanum, quod vtraque in se moderatè complectitur, quæ ad hoc symptoma conueniunt: caliditatem nempe mediocrem, & astringendi vim moderatam. Quare si capiti prius raso, perfricatóque, aliquo mediocriter astringenti oleo (cuiusmodi Hispanum, & lentiscinum est) illinatur, maximè ex vsu est. Nam quæ vehementer astringunt, omnia etiam refrigerant, & alimenti influxum reprimunt: propter cutis inopiam capilli defluunt. Atqui intentio nostra est sanguinem affluentem non modò non præpedire, sed etiam prolectare: cogere autem sensim, & astringere rarefactam cutem. Quare ad defluuios capillos omnium præstantissimum medicamen est, quod ex ladano, & lentiscino oleo conficitur. Quòd si largè defluant capilli, maiórque videatur esse raritas cutis, pro lentiscino, myrteo vtendum. Licebit aliquando vnguentum adhibere nardinum, in ætate frigida, & hyemali tempore: sicuti in diuitibus foliatum, & spicatum. Debet autem ladanum liquari in duplici vase, ac reliqua postea illi misceri. Atque hæc sanè medicamenta mihi suffecerunt, vnà cum refectoria, salubríque victus ratione, quæ in plerisque etiam sola suffecit.

Astringentia vehementer refrigerant, alimentique influxum reprimunt.

Defluuiis capillis optimũ medicamen est, quod ex ladano & lentiscino oleo conficitur.

Archigenis remedium contra defluuios capillos.

Ladani & absinthij æquales partes, & iuniperi baccas x. tritas, in linteolum illigato, & in oleo per dies quinque macerato, ex eoque caput illinito, & neque capilli decident, neque gignentur furfures.

Aliud Cleopatræ, capillos augens citò, densansque & denigrans.

Ladanum ex oleo, vinóque dulci læuigatum incrassatúmque, præfrictis illinito.

Comptoria ab exornatoria medicinæ parte, quomodo differat.

Comptoriæ quidem scopus est, inducere pulchritudinem. Exornatoriæ medicinæ partis, quicquid secundum naturam est, id omne in corpore custodire: ad quod etiam naturalis pulchritudo consequitur. Indecoro enim aspectu est caput alopecia vitiatum: sicuti etiam oculi ciliis & superciliis nudari. Non solùm verò ad pulchritudinem, sed multò prius ad ipsam partium sanitatem, pili conducunt. At faciei colorem per pharmaca nitidiorem, aut rubicundiorem reddere, aut pilos capitis crispos, aut fuluos, aut nigros, aut auctos: hæc inquam comptoriæ prauitatis, non medicæ artis sunt opera.

Comptoria & exornatoria artis pars quomodo differãt.

Pili ad quid conferant.

De tincturis capillorum.

Quandoquidem tamen iam consuetudo hæc inualuit, vt vetulæ quidem passim capillos denigrent, tanquam turpe sit canos habere: mariti autem id probent, spectaculum permolestum censentes, vxorem aniculam cano capite habere: sanè quæcunque præ deliciis seipsas ornant, earum nulli tale quippiam à me petenti, exhibui: quæcunque verò honestiores, tum vt notæ culpam effugerent, tum vt molestias maritorum vitarent, capillos suos nigros reddere optarunt, iis certè, ne ex astrictoria vi nigrorem inferentiũ oblæderentur, consului, vt cedri liquore vterentur, ita

Aniculam & cano capite vxorem habere, spectaculum fastidiendum censetur.

vt

Capillos denigrari cedri liquore.

vt tribus aut quatuor horis ante balneum illinerent, & postea detergerent: idque per quatuor aut quinque dies facere pergerent. Cedria siquidem non modò nihil lædit, sed etiam commoda est eis quæ facilè offenduntur à frigore, abunde videlicet calfaciens. Ad hæc defluentes capillos corrigit, & non defluentes, auctiores reddit. Contrà verò, quæ ex austeris & acerbis composita sunt, magnopere lædunt. Cæterùm materia ex qua constant hæc, etiam quippiam tenuium partium habeat oportet, quò non in superficie tantùm, sed in profundo etiam cutem permutent, progrediendo vsque ad capillorum radices. Non solùm autem in periculo versatas sæpe scio fœminas, sed & mortuas, ex perfrigeratione capitis ab huiusmodi medicamentis inducta. Offenduntur tamen citius, quæ frigidius capitis temperamentum sortiuntur. Frigidæ nanque particulæ frigidis affectionibus, calidæ calidis corripiuntur facilius. Verùm minus periculum subeunt, vtpote cùm à minori causa lædantur, quæ frigidius habent temperamentum. At calidæ, propterea quòd ægrè & vix tandem lædi à frigidis causis possunt, si quando à magnis fuerint exuperatę causis, maiorem læsionem incurrunt. In morbis siquidem minus periclitantur illi, quorum naturæ, ætati, habitui, ac tempori, ipsa ægritudo congruit.

Similibus affectionibus facilius singula corripi, minus tamen periclitari.

Periclitari in morbis minus, quibus contingat.

Tingentia capillos, ab Archigene prodita.

Capillos tingentia, ab Archigene prodita.

Radicem capparis cum muliebri lacte vel asinino ad tertias concoquito, & ad noctem pro cataplasmate imponito. Aut vrina canis in quinque aut sex dies asseruata lauato. Aut corticis salicis succum ex oleo affricato. Summè nanque denigrat. Denigrant barbam suber aridum & plumbum vstum, cum betæ crudæ succo mellis spissitudine illita. Fuluos autem reddunt capillos lupini crudi cum aqua & nitro illiti.

Crispos reddes capillos, si spuma salis cum myrrha confricaueris.

De pharmacis corrumpentibus pilos.

Pilos corrumpentia pharmaca.

Ex pharmacis corrumpentibus pilos, quædam propriè psilothra nominantur: quædam capillorum attenuatoria: quædam penitus extirpantia. Atque hæc sanè vltimò nominata, periculosi sunt vsus. Ex liquidis igitur est lixiuium tali vi præditum. Ex aridis autem & metallicis, arsenicum, & sandaracha, & calx non extincta. Manifestum itaque est, vehementem ipsorum vim, per admistionem imbecilliorum pharmacorum frangi: quorum congruentem miscellæ modum coniiciet primò, qui ipsorum vires cognorit. Dein verò per experientiam defectum corriget, aut etiam addet.

Psilothra Critonis.

Psilothra Critonis.

Calcis viuæ partes duas: auripigmenti partem vnam. Hæc in mortarium plumbeum coniecta, aqua aut ptisanæ succo affuso terito: atque vbi nigra reddentur, calfacta illini, maximè in balneo, iubeto.

Aliud. Amyli, calcis viuæ, auripigmenti, sing. vnc. j. contritis vtitor ex aqua dilutis.

Quæ pilos disperdant.

Pilos disperdentia.

Disperdentia pilos componunt ex lepore marino, hepate thunni putrefacto, cedria, ranarum cruore, marinæ testudinis sanguine, lacbryma vitis albæ, lacbryma hederæ, similitérque bryoniæ, atque oleo insulso. Ex marinis item scolopendris, vrticáque marina, & stellis marinis, nitro, & amurca, ad hæc admistis. Quin & fortiora his, ex erinaceis & salamandra componunt, in oleo [illegible]. Admiscent autem ipsis alcyonia, & sandarachen.

Quæ pilos attenuant.

Pilos attenuantia.

Attenuantia pilos, detersoriæ sunt facultatis. Igitur hordei, fabarum, atque erui farina, spuma nitri, atque ipsum nitrum, familiaria pharmaca sunt, omnibus ad tollendas sordes vsurpata. Assiduus autem eorum vsus etiam pilos attenuat. Quæcunque verò fortius detergent, in iis qui valde duros & magnos pilos habent, adhibere oportet. Ac talia sanè sunt, nitrum vstum, nitri spuma, & aphronitrum spumosum, pumex, testæ vstæ, os sepiæ, vtrunque veratrum, struthium, bryoniæ & dracunculi radix, aristolochia vtraque, canchry, radix panacis, atque id genus alia. Quòd si hæc ipsa odorata facere vis, cyperum, melilotum, rosas siccas, iunci odorati florem, iridem Illyricam, melissophyllum, & cydoniam herbam eis admiscebis. Si verò pro diuitibus pharmacum præpares, spicam nardi Indicam, Celticámque, & montanam iniicies: necnon Eretriada terram, folium malabathri, amomum, myrrham, crocum, costum, & hedychroum.

De furfuribus.

Furfures capitis à serosis succis oriuntur.

Quibusdam se scalpentibus, furfuribus similia ex capitis cute decidunt: ob idque medici hoc symptoma furfures vocant, à vitiosis iisdémque serosis succis proueniens: quos absumere propositum est, iis qui huic malo mederi volunt. Manifestum igitur est, discussoria & extersoria pharmaca adhibenda esse, præparato prius vniuerso corpore, si vitiosis succis redundet. Admiscuerunt quidam huiuscemodi pharmacis etiam astringentia nonnulla, quibus partem læsam ita corroborarent, vt non facilè influentes humores susciperet.

Furfurum capitis curatio.

Remedium Archigenis contra furfures.

Nitri spumam, & atramentum sutorium æquis partibus, cum vino tundito, vtitórque ter aut quater in mense. Aut vini Rhodij fæcem, & pumicis, & nitri, pares portiones, cum lupinis affrica.

De phthiriasi, hoc est, morbo pediculari.

Peduculi in capite à quibus causis oriantur.

Pediculi nonnullis in capite acematim gignuntur, ex multis humoribus calidis quidem, sed non ad tantam caliditatem progressis, ad quantam perueniunt acres atque serosi humores. Quare manifestum est, in profundo cutis, pedicularis morbi affectionem fieri, vbi etiam animalcula huiusmodi gigni possibile est: non in superficie, in qua ipsi consistunt furfures. Pharmaca itaque ipsorum necessariò exiccantia sunt, & quæ ex alto trahere & euacuare possunt, magis vtique quàm ea, quæ conueniunt furfuribus.

Remedia Archigenis contra morbum pedicularem.

Pedicularis morbi remedia.

Staphidis syluestris partes ij. sandarachæ & nitri, vtriusque partem j. cum aceto & oleo capiti illine. Aut oxylapathi radicem cum oleo.

Aut veratrum album, & staphidem syluestrem, & nitrum, pari pondere cum oleo in balneo adhibe.

De achoribus, hoc est, vlceribus capitis manantibus.

Achores.

Inter affectus inuadentes capitis cutem, achor annumeratur, ex genere tumorum præter naturam

tam exiſtens: quo affectu infeſtata particula, foraminibus quibuſdam tenuibus eroditur, tenui humore modicéque viſcido redundantibus. Ad ſimilitudinem verò eius proximè accedit alia cutis affectio, quæ Cerion Græcis, Latinis fauus vocatur, habens maiora foramina, in quibus humor hymettio melli ſimilis continetur. Generatio ipſius ex humore mixto eſt, qui partim tenuem, ſeruſumque, ac mordacem, partim craſſum ſuccum in ſe habet. Tenuis itaque humor, vtpote mordax, primum quidem ad ſcalpendum ipſos impellit: progreſſu verò temporis, ad ſcalpturam tum tumor augeſcit, tum foramina circa ipſum erumpunt. Manifeſtum igitur eſt, humores qui affectionem gignunt, debere vacuari. Qui ſi etiam fluant amplius, prohibendus in primis eſt ipſorum influxus per capitis atque vniuerſi corporis euacuationem. At verò ſi affectio ipſa ſit parua, ſola remedia localia ſufficiunt, vel ſi minimè totum corpus vacuetur. Ea igitur pharmaca idonea erunt quæ craſſum, humorem incîdant, quæque facultate ſua neceſſariò diſcutiant repellantque. Atqui acetum ex incidentium ordine exiſtens, vltra hoc quòd diſcutit, etiam reprimit, depellítque id quod influit: * cùm nimirum ſecundum ſubſtantiam ſuam habeat exiguũ quid calidi: plurimum autem frigidi, ſed tenuium partium. Eſſe autem debet acetum exquiſitè acidum, in quo nulla penitus vini qualitas perſentiatur. Ac tali profectò pharmaca metallica imbues, achoribúſque ex ipſis medeberis. Incipere autem ab imbecillioribus præſtat, præſertim ſi ſimul dolor infeſtet. Apta igitur ad hanc rem ſunt, Cimolia, Cretica, Lemnia, Samiáque terra: præterea pompholyx, ſpodium, lithargyros, & cadmia tenella. Quòd ſi his remediis malum non cedat, pharmacum ex charta ſiccum, aceto dilutum illinito. Prius tamen capillos abrades. Quòd ſi quando in vlcus manans inflammatum ſimul & afflictum dolore incidas, lenies primum dolorem ipſum per humectum concoctoriumque & emolliens pharmacum, & quod acrimoniam arcere poſſit: cuiuſmodi ſunt tum vocatum Parygron, tum quæ ſedis vlceribus, & cancris opitulantur.

Cerion. — *Achorum, fauorumque curatio.* — *Aceti facultas.* — *[illegible]*

Remedia Archigenis ad achoras.

Cadmiam cum oleo veteri illinito. Aut cinnabari ſimiliter tritum imponito. Aut chalcitidem cum myrteo oleo, vel ſuillo felle liquido inungito.

Remedia Apollonij ad achoras.

Caput ſucco betæ illinito, aut laurino oleo, aut crocino vnguento, aut taurina, aut camelina vrina. Vel furfurum chœnicem dimidium in aquæ heminis duabus madefacito, poſteáque terito, cremorémque excolato, cumque dimidia aceti hemina ad lini ſpiſſitudinem coquito, & ex eo caput fricato. Vel cucumeris agreſtis radicum coctarum ſucco partem læſam illinito. vel argenti ſpumæ drach. viij. foliorum rutæ tenerorum drach. v. olei drach. viij. aceti quartam partem heminæ, ſimul trita capiti illinito.

Quæ Crito ad achoras prodidit.

Ficulneæ ſurculos, aut folia tenera trita cum aqua imponito. Aut recrementi ferri, & roſarum par pondus cum vino tundito, imponitóque. Vel lithargyri drach. L. foliorum rutæ tenerorum drach. xxv. aceto diluito: & roſaceo, aut myrteo excepta, cum penna illinito. Vel, ſi affectio fuerit inueterata, ladani, ceruſſæ, ſing. drach. viij. ſulphuris viui drachmas iiij. viuo & myrteo oleo ſubactis vtitor.

Ex libris Cleopatræ ad achoras.

Fœnogræco tenui cocto, & in betæ nigræ ſucco macerato, caput eluatur. Poſt ablutionem verò myrto cum vino & oleo trita, illinatur: ſuperneque betæ folia imponantur. Vel ceruſſæ, thuris, ſing. drach. ij. ſulfuris drach. j. trita ex oleo illinito.

Remedia Sorani contra achoras.

Plumbaginis, ſulfuris viui æquales partes terito, & affuſo roſaceo, aut myrteo, aut lentiſcino, illinito. Vel ſulfuris viui, lithargyri, ceruſſæ ſing. æquas portiones, croci dimidiam, trita cum paſſo Cretico illinito.

Ad pſydracia & achoras, puſtulaſque vlceroſas, & eruptiones in capite.

Ad affectiones præſcriptas, conuenienti vti oportet victus ratione: corpúſque atque caput purgare, catapotiis ex aloë, colocynthide, & ſcammonio, ſucco braſſicæ coactis. Dein localia remedia adhibenda ſunt: cuiuſmodi exiſtit adiantum ex roſaceo illitum: aut fœnigræci decoctum affrictum: aut malua cum farina hordeacea pro cataplaſmate impoſita: aut melilotum cum farina fœnigræci, cicerúmque decocto impoſitum: aut ipſummet cicer decoctum, impoſitúmque, aut amaræ nuces commanſæ & illitæ. Diſcutit autem maxime & lilij radix affricta: & thus cum vino & aqua, & lupinorum amarorum decoctum, & bulbi cum nitro affricti: thus præterea ex aceto illitum, putamen mâli punici cum laurino illitum, & anchuſæ radix vſta, tritaque cum oleo, & per pinnam inuncta.

Puſtularum capitis medicatio.

GALENI PERGAMENI
De compoſitione medicamentorum ſecundùm loca,

LIBER SECVNDVS.

QVi citra diſtinctionem ſcripſerunt auxilia doloris capitis, maius detrimentum quam emolumentum attulerunt iis, qui eis fidem adhibuerunt. Nec enim omnes ob vnam affectionem caput dolent: ſed tum ipſæ affectiones plures ſunt, tum curatio ipſarum ſingulatim propria exiſtit. Vna etenim affectio eſt iuxta intemperiem ſimplicem citra humorum affluxum: alia iuxta humorum qualitatem verſatur: tertia ſecundum eorum ſolam multitudinem accidit: quibus accedit quarta, cùm tranſitus liquorum atque vaporum ipſi humores obturant: ac præterea quinta, dum in quibuſdam capitis partibus, propter imbecillitatem ſpiritus flatuoſus innaſcitur. Eſt cùm ob cauſam aliquam procatarcticam (cuiuſmodi ſunt ardor extrinſecus, aut refrigeratio, aut ebrietas, aut ictus) dolor capitis accidit. Vehementiſſimi igitur capitis dolores fiunt iuxta caliditatem & frigiditatem, maximè cùm inæquales fuerint: moderati autem iuxta ſiccitatem: ad humiditatem verò nullus conſequitur dolor. Eódem modo cùm ob redundantes humores capitis dolor oritur, vehementior quidem ob calidos & frigidos accidit, moderatior autem,

Capitis dolorum differentiæ, & generationis varia.

Dolor capitis nullus ad humiditatem conſequitur.

[illegible] ob exiccantes citra calorem aut frigus. Humidæ [illegible] verò, penitus nullum dolorem inferunt [illegible] ad [illegible] quidem ipsorum [illegible] ob [illegible] lane, in [illegible] talium partium morbos efficiunt, non tamen similarium particularum vllum aliquem: cum nimirum earum morbi in pura intemperie consistant. Ad hæc affectiones ob copiam humorum ortæ, citra quidem obturationem caput grauant: cum obturatione verò, si quidem ex moderata fuerit, moderatæ dolorificæ fiunt: sin fortes, vehementer affligunt. Quòd si etiam mordacem qualitatem multitudo humorum sortiatur, etiam iuxta hanc dolorem augebit. Quod verò ad naturam affectarum particularum pertinet, interdum quidem omnes externas, aut internas partes infestat: interdum autem non omnes, sed vnam tantùm speciem corporis, arteriam nempe, aut venam, aut neruum, aut membranam, aut cutem, aut ipsum denique cerebrum. In vniuersum [illegible] tur, singularum affectionum curationis scopum ratio nos docet: materiæ verò facultates experientia commonstrat. Porrò aliquando sola intemperie calida ex insolatu laborat caput: aliquando cum ipsa intemperie accedit etiam humorum affluxus, præcipuè cùm vniuersum corpus laborat plethora; quæ fit ipsis quatuor humoribus ex æquo auctis: aut etiam sanguine solo. Nam cùm alius quispiã humor redundarit in corpore, non plethoram, nec simpliciter plenitudinem, sed pituitæ, aut bilis flauæ, aut atræ, tunc plenitudinem dicimus. Igitur eis qui ex ardore caput dolent, cutis tactui ardor ad primum contactum apparet: oculósque rubros habent, ac frigidis tum perfusionibus, tum illitionibus, oblectantur. Principio itaque repulsoria curatione est vtendum, ex refrigerantibus, astringentibúsque constante. Postea verò mitigatoria & concoctoria pharmaca, ad repulsoria miscere oportet. Deinde etiam ex discussoriis quippiam addendum, paulatim detractis pharmacis quæ repellunt. Optima sunt autem censenda, quæ substantia tenuium partium sunt prædita. Quapropter in principio quidem melius est frigidissimum rosaceum perfundere, iuxta frontem nempe, & tempora, & occiput: non tamen longè inferius. Neque enim facilè exuritur ea pars: neque etiam citra noxam, refrigerantia sustinet, propterea quòd isthic principium medullæ spinalis existat, ad stipitis modum in ramulos complures diuisæ, videlicet in sexaginta (vt existimo) neruos. At verò regio capitis iuxta sinciput, propter laxitatem coarticulationis ad coronalem suturam, & ob ossium tenuitatem & raritatem, facilè tum caliditatem, tum frigiditatem omnium que adhibentur pharmacorum, intrò distribuit. Quare siue refrigerare oporteat ex caliditate ardorem, siue calfacere frigiditatem, aptissimus est capitis iuxta sinciput locus. Rosaceum autem ipsum, quo in exustis vtemur, ex oleo crudo (quod omphacinum appellant) citra salis admistionem, confici debet: nempe rosis quamplurimis in eo maceratis. Sit autem rosaceum non vetus, sed eo ipso anno confectum. Proximum à rosaceo chamæmelinum existit, quo vtendum in iis corporibus est, quibus inducere vehementem frigiditatem veremur: qualia sunt fœminarum, eunuchorum, puerorúmque, ac breuiter eorum omnium, qui molli carne sunt præditi, albúmque colorem sortiuntur. Refrigerabis autem quæcunque adhibere voles, in aqua vehementer frigida [illegible] quæ si non adsit, niuem vasculo circumpo[illegible]. Etenim frigidorum fontium & niuis maxima [illegible] est vbertas, quemadmodum apud nos in Pergamo. In regionibus autẽ calidis, qualis Ægyptus est, vbi magna fontium frigidorum atque [illegible], [illegible] rosaceum per integram [illegible] deteriusque semperuiui, aut portulacæ, aut lactucæ, aut [illegible], aut polygoni succum miscere oportet. [illegible] & solani aliquando [illegible], & [illegible], & vuarum immaturarum. A papaueris vero & mandragoræ succo abstinendum, cum non citra [illegible] refrigerent. Vitanda etiam sunt, quæ cum refrigeratione [illegible] astringunt: aut per exiguum quid ad refrigerantia miscendum, si quando necessitas postulet. propterea sane & solani succum aut nunquam penitus, aut modicè certe admiscemus: sic etiam & mali punici, & mali cydonij, & mespili. Ad hanc tamen rem malorum punicorum acidorum succus præstantior est: magis enim refrigerat. Equidem aliquando cucurbitæ cremorem permiscui omphacio. Poterit etiam quis similiter seridis succo vti, necnon tum hortensis, tum syluestris lactucæ. Quin & merorum non admodum maturorum succus est aptus ad refrigerandum. Si igitur caluus sit æger, aut breues habeat capillos, vbertimè refrigerari poterit, tum per iam dicta, tum per omnia illa quæ erysipelatis auxiliantur. Qui ex frigore caput dolent, iis facies decolor, miniméque arefacta conspicitur: & frigidis neque gaudent, neque item iuuantur. Si igitur frigiditas ipsa sit recens, solum rutaceum oleum, si calidum affundatur sincipiti, perfectè hominem liberat, si verò vehementiori calore sit opus, euphorbium oleo indatur, & pharmaca quæcunque constant ex pipere. Inungenda autem est facies, ac tum aures, tum nares, præcipuè irino, amaricino, & nardino vnguentis: necnon foliatis spicatisque vocatis. At opobalsamum sæpe experti sumus ad nullam affectionem calore indigentem, euidenter opitulari. Sampsuchinum autem, laurinum, & serpyllinum commendo. Propinandum præterea iis est vinum tenuium partium: & motus corporis præcipiendus, lauacráque calida: & quandoque à raphano vomitus. In capitis autem inueteratis affectibus necessariò pilos radimus, aut præsecamus ad cutim vsque: ac rasis quidem admouemus pharmaca emplastica: liquida verò iis, qui breuissimè habent capillos præsectos. Ac sane medicamenta refrigerantia, ex iis quæ erysipelata curant, sunt transferenda: calfacientia verò, ex pharmacis calfacientibus conficienda: quorum simplicissimum est ex euphorbio compositum. Sufficit autem vnciam euphorbij vnã, ad tres ceræ liquefactæ in olei libra vna, coniicere. Atque vtendum quidem astringenti oleo, ad affectiones quæ indigent calore, non est: sed aliquo tenuium partium, cuiusmodi Sabinum existit. Quibus autem ob potionem calidiorum vinorum, caput repletum vaporibus aut humoribus calidis (solent enim hi vel absque vini potu, suapte natura ad caput attolli) dolore affligitur, iubendi ij sunt, si crudum adhuc in eis vinum permaneat, vt hausta aqua tepida vomant. Quòd si etiam post concoctionem caput doleant, refrigerantibus ac repellentibus est vtendum: quale est rosaceum per se, & cum aceto, aut hederæ & brassicæ cremore. Quin & ipsa brassicæ folia calida macerata, capitiq; circumposita,

[illegible] similarium particularum morbi in pura [illegible] consistunt.

Capitis dolores [illegible], secundum differentiam [illegible] particularum.

Plethoram fieri, quatuor ex æquo humoribus auctis, aut etiam sanguine solo.

Doloris capitis ob ardorem contracti indicia, & curatio.

Occiput nec facilè exuri, nec citra noxam refrigerari, principium spinalis medullæ cum sit.

Spinalem medullam in sexaginta neruos distribui.

Sincipitis regionem esse aptissimam ad transmittendas vires applicandorum medicamentũ.

Rosaceum exustis commodum, qualiter confici debeat.

Chamæmelinum oleo in quibus sit vtendum corporibus.

Refrigerandi [illegible] ratio.

Pergamus Galeni patria.

Stupefacientia, & [illegible] vehementer [illegible] refrigerando, vitanda in capitis doloribus esse.

Refrigerantia [illegible] [illegible] in [illegible] doloribus [illegible].

Doloris capitis orti à frigore indicia, & curatio.

Opobalsamum ad affectiones indigentes calore, non manifestè opitulari.

Dolorum capitis inueteratorum curatio.

Dolorum capitis ab ebrietate curatio.

sita, ac obligata, naturaliter ebrietati resistunt. Cæterum somni quietisque cura in primis habenda est: vbi verò per totum diem quieuerint, ad vesperam loti, cibis boni succi nutriendi sunt, non tamen calfacientibus. Sunt autem tales, prisanæ succus, & sorbitio ex alica, & panis ex aqua, & oua sorbilia absque garo. Admisceatur autem eis ex melle, vel ex sale condimentis aromatum præparato, quantum sit satis ad suauitatem saporis. Ex oleribus congruit illis lactuca, vtpote boni succi atque refrigatoria: necnon brassica, vt quæ vapores resiccet: sic & ex leguminibus lens. Potu verò omnino aqua vtendum est. At quia nonnullis ventriculus à frigidæ potu subuertitur, mâlum punicum ipsis superedendum est, aut solum per se, aut cum alica flaccida calida, probéque cocta. Quin & mâla Cestiana appellata in vrbe Roma, citra coctutam quidem sunt austera: post coctutam verò, stomacho euadunt commoda. Coquenda autem sunt ad vaporem aquæ suspensa. Abstinendum verò à palmulis est, vt quæ ea proprietate dolorem capitis excitent. Quòd si moderatè iam habeant, & aquam bibere nequeant permittendus est eis potus alicuius vini diluti & aquosi, quale est in Italia Sabinum, in Asia Titacazenum. Quin & moderate habentibus, gallorum resticuli & alæ, & saxatiles pisces, molléfque, exhibendi sunt: necnon columbarum pulli. Hæc verò omnia, citra garum & vinum, in albis simplicibúsque coquantur iuribus, quæ ex aqua, oleo, anetho, ac modico porri constant: ad coctutæ finem, salis pauxillo adiecto. Cæterum ante cibum quidem pluribus deambulationibus est vtendum: post acceptū verò cibum, breuibus ac lentis. Oportet tamen nec multa edisse, nec statim post cibum sumptum inambulare, sed post duas, aut tres, aut plures horas. Quòd si quando à vaporibus aut humoribus in caput sublatis, reliquiæ quædam supersint, in poris ipsis, meatibúsque angustis impactæ, & ob id etiam perseueret capitis dolor, non rosaceo, sed vtendum primum chamæmelino est, moderatè calido: postea verò irino. In balneo verò caput calida perfundant, non modò vt aliquid eorum quæ circa ipsum consistunt, discutiatur, sed somni etiam conciliandi gratia. Quapropter secundum etiam, aut tertium, ad vesperam, balneum apparandum est: post quod exhibendæ lactucæ ea aceto, cui pauxillum aut omnino nihil gari additum sit: verùm aqua affusa multa, ita vt acetum exæquet: nisi acetum sit planè aquosum, quale vtique illi desiderant: quandoquidem quod acerrimum est, aliquem calorem sortitur. Post hæc verò postera die, quæ magis caput calfaciant, administranda sunt: ita vt ad irinum, aliquando amaricinum vnguentum, aliquando nardinum addamus.

Cestiana mâla.

Palmulas ex proprietate excitare dolorem capitis.

Albi iuris compositio.

Balneum conciliat somnũ.

At capitis dolor ob plagam conspicuam ortus, nihil est aliud quam inflammatio, quæ non ea plaga solùm aut casu, sed absque manifesta etiam causa, iuxta omnes partes fieri ob affluxum humorum consueuit. Si igitur plaga vulneris aut contusionis exstat causa, plures scopi erunt ad inuenienda præsidia. Vnus qui circa vulnus versatur, quod, posteaquam fuerit constrictum fibulis, glutinantia & arcentia phlegmonem medicamenta postulat. Secundus contusioni est intentus. Tertius totus in doloribus est: qui interdum quidem in ipsis solis percussis partibus fiunt, plurimum autem ad vicinas etiam partes se extendunt. Etenim pericranium, & eius [illegible]is ext[illegible]or, propriam continuámque su[illegible]stantiam habent, per totum caput extensam: ob idque sanè contingit vniuersum caput dolore affici, præsertim si ad periostion membranam, quæ cranio est adhærens, plaga ipsa penetret: cui medebimur diuidentes pericranium membranam, subditúmque illi os radentes, vtque illic rursus concrescat caro, curantes. Quòd si ob commercium illud quod per suturas periostion habet cum duro cerebri inuolucro, etiam intra caluariam distribuatur phlegmone, non absque periculo talis dolor contingit. Contingit autem non rarò, vbi quis ea sublimi cecidit, vt aliquid circa cerebrum, aut membranas eius, rumpatur: quod vbi contigit, adhuc amplius inualescit ipse capitis dolor, affectioque tota ægrè curabilis redditur, & periculum maius, magisque præceps imminet. Optimum itaque fuerit in his, nisi ætas prohibeat, vitalisve facultas appareat debilis, curationem à venæ sectione auspicari: & conuenientibus capitis irrigationibus subinde vti, oleo dulci imbuentes lanam, capitique illam circumponentes. Quòd si aut per ætatem, aut vires, non liceat sanguinem ipsum detrahere, deiicienda aluus per clysmum est, tum vt eius excrementa vacuentur, tum multò magis vt reuellantur humores ij, qui consueuerunt ferri ad affectas particulas. Postea verò auxilijs vtemur ad inflammationes congruentibus. Si igitur membrana cerebri vulnerata fuerit, egregiè ipsam conglutinat (vt ait Archigenes) calaminthæ succus infusus, & farina milij arida inspersa: deinde butyrum & rosaceum, ac adeps suillus insulsus, vetúsque, omnia in vnum commixta, tepefactaque, & infusa. Hoc modo affectos, à vino & cibis crassioribus abstinere oportet, maximè si correpti sint febri. Etenim affectio ipsa nobis auxilia indicat: quantitatem autem singulorum, particularémque materierum differentiam, tum affecta particula, tum ægri temperamentum commonstrat: necnon vitalis facultas, deinde ætas, ambientísque nos aëris temperies, iuxta regiones, annique tempora, & prædominantem anni constitutionem euarians. Porrò ad phreniticos, quando quidem omnia, quæ extra caluariam circa cutem atque ipsum pericranium consistunt, immunia ab affectu sunt, rectè, mea quidem sententia, aliis pharmacis acetum miscuerunt veteres. Siquidem ad affectiones in profundo delitescentes, pharmaca diuersa ab iis, quæ affectibus in superficie hærentibus congruunt, debent administrari. Exoluitur nanque omnium ipsorum vis in transitu per profundum: & ob id ad propria affectioni auxilia, aliquando contrariæ, & nocentis facultatis pharmaca temperamus. Quippe acetum ex se, cùm nec mitigandi, nec laxandi vim habeat, præter rationem miscetur auxiliis iis, quæ ad dolentem inflammationem administrantur. Quia verò per sinciput pharmacum penetrare volumus, ob id sanè aliquod eorum, quæ in profundum deducunt, miscemus: interdum quidem frigida facultate, sed tenuium partium, præditum, cuiusmodi acetum existit: interdum verò calida, quale est euphorbium. Quocirca, dum crassæ membranæ cerebri nudæ instillamus rosaceum (quod fieri solet, vbi ossiculum aliquod est exemptum) solum ipsum leniter tepefactum infundimus. Cùm verò citra denudationem, integra

Capitis dolor ob plagam ortus, quos medendi scopos largiatur.

Dolor capitis ex ictu oborta [illegible], [illegible] sæpe [illegible] vniuersum caput.

Capitis dolor ex plaga, quando exstat periculum.

Meningem cerebri vulneratam conglutinantia.

Affectiones sitæ in profundo, diuersa pharmaca ab iis quæ herent in superficie, desiderant.

Acetum cur misceatur rosaceo ad phreniticos.

Fracto cranio commodè instillari rosaceum tepens in crassam [illegible] meningem.

Acetum quo … [illegible] rosaceo miscendum affectiones capitis.

tegra existente caluaria, rosaceum enpimus vt per sinciput ad membranam cerebri penetret, acetum illi, vt ipsum perducat eò, temperamus: cuius vehemens facultas, tum per viarum transitum, tum per rosacei miscellam, exoluitur. Iam verò inflammationes quæ in capitis cute, aut etiam in pericranio consistunt, si quidem citra vehementem dolorem accidant, per modici aceti ad rosaceum mistionem iuuari possunt: lædentur autem, si & magnæ fuerint, & dolorem vehementem induxerint. Ad hæc, rosaceum cum aceto, incipientibus: in vigore verò consistentibus, rosaceum solum administramus: quemadmodum etiam in induratis, absinthium ei atque pulegium miscemus: nam quæ absque duritie iam decrescunt inflammationes, pharmaca laxantia desiderant. Porrò ad dolores capitis, in quibus exiccare est animus, commodissimum cataplasma ex lolij farina & adipe anserino conficitur. Sciendum autem est, myrrhæ odorem plurimis etiam sanis dolorem capitis conciliare: vnde eos ipsos qui iam caput dolent, non parum offendet. Opio autem eo tantùm tempore vti cogimur, dum præ doloris vehementia æger de vita periclitatur. Extinguit siquidem sensus maximéque solidas partes offendit, adeò vt postea correctione sit opus. Cùm autem difficile sit, vt qui homo est non in multis hallucinetur, quædam videlicet penitus ignorãdo, quædam malè iudicando, quædam negligentius scriptis tradendo: mirum cuiquam esse non debet, si aliquando deliquisse comperiatur Archigenes, in iis quæ de curatione capitis doloris conscripserit.

Acetum rosaceo mistum, quibus prosit, & quibus obsit inflammationibus.

Myrrhæ odorem conciliare dolorem capitis.

Opio quando ad extremum dolorem vti debemus.

Hominem in multis hallucinari.

De capitis dolore à ventriculo exorti.

Nonnulli autem vel si modicus humor in eorum ventriculo colligatur, & præsertim circa os eius, statim caput dolent: atque ob id, si diutius à cibo abstineant, offenduntur. Augetur quippe esurientibus eiusmodi humorum malitia. Cùm igitur huiusmodi affectus capiti proprij non sint sed ab humorum noxiis vaporibus à ventriculo volitantibus exoriantur: quemadmodum etiam ob id genus succos, aliis suffusorum symptomata eueniunt: capiti adhibenda remedia non sunt, sed quamcelerrimè qui in ventre contristant succi, vacuandi. Vacuantur autem in iis qui ad vomitum sunt procliues, facilè ab aquæ potu: ægrè verò vomentibus, difficilius. His igitur conabimur quamprimum cibum boni succi, ac ventriculo commodum exhibere, si res ita ferat, à balneo: si non, ante balneum tantum cibi offeremus, vt non lædantur inde postea lauantes. A cœna autem modicum absinthij in potu dabimus: postridie verò, in posterúmque, similem victus rationem illis instituemus, donec exactissimè concoquant. Quo tempore iam licebit iis modicum panis præbere circa tertiam aut quartam horam, aut citius, aut tardius: sic tamen, vt satis amplum spacium ad consuetam balnei horam intersit. Quòd si qui panem absque obsonio edere nequeant, his oliuas, aut palmulas, aut vuas, aut tale quippiam addemus, iuxta naturæ cuiusque proprietatem. Cæterùm ad prauorum in ventre colligendam succorum copiam, plurimum conducit tum imbecillitas concoctricis potentiæ, tum oris ventriculi infirmitas; quemadmodum etiam ad capitis hinc dolores gignendos, tum facilitas sensus, tum caput ad eiusmodi humorum vapores suscipiendos promptum: sicuti etiam & in nonnullis oculi. Qui igitur propter acres humores caput dolent, mordacem dolorem, non tensiuum, percipiunt: at fames in tensionibus commoda est: contraria autem iis, qui mordaces humores collegerunt in ore ventriculi. Quum itaque hic mordax humor fuerit amarus, pallida & flaua bilis vocatur: quæ ob leuitatem insitam sursum fertur, ad os ventriculi: cùm verò pituitosus, aut acidus, aut salsus fuerit, magis in totius ventris spacio continetur; ac fuerit sanè optimum, si in fundo ventris is contineatur. Omnium autem est pessima constitutio, dum vitiosi humores, ventris tunicis indissolubiliter sunt defixi, & imbibiti: quibus educendis optimum remedium est hiera picra, cuius talis sit compositio: Aloës drach. c. cinnamomi, spicæ nardi, xylobalsami, chiæ mastiches, asari, & croci, sing. drach. vj. Præstantius autem est pharmacum, vbi minus de aloë adduntur, minúsque etiam ex croco: quandoquidem nonnulli ex vsu ipsius offenduntur capite, id quod sæpe ex solo eius odore perpetimur. Quare optima erit ea compositio, quæ aloës drach. xc. croci quinas receperit: qua sanè ipse vtor. Præstat etiam pro asaro carpesium coniicere. Propinatur ad summum ex pharmaco drachma vna cum aquæ calidæ cyathis tribus: minimum verò, dimidium eius præbetur. Confert autem hoc pharmacum iis qui suffusorum afficiuntur symptomatis, & mulieribus quæ non pro dignitate purgantur. Quemadmodum autem in ventris & intestinorum regionibus ob caloris quidem inopiam, interdum ex cibo ac potu vapor flatulentus producitur; propter imbecillitatem verò facultatis comprehensiuæ, adeò inflantur atque replentur ea organa, vt ipsius quidem repletionis ratione tendantur: ob tensionem autem impensè doleant: sic etiam in partibus quæ ad caput pertinent, possunt hæc eadem contingere. Etenim ob dissolutionem continuitatis partium dissimilarium dolor oritur. Dissoluunt autem ipsam, erodentia, dissecantia, distendentia, vehementer calfacientia, atque refrigerantia. Si igitur erosionis, aut punctionis sensum percipiant ægri, acredo vel humorum, vel flatus, causa putanda est. Si verò citra morsum tendantur, tensio ipsa vel ab spiritu flatulento, vel ab humoris colluuie, oboritur; quo in genere phlegmone erysipelasque consistit: phlegmone quidem, vbi plurimum sanguinis affectam particulam occupat: erysipelas verò, vbi biliosus fuerit is humor. Quòd si ab vtrisque redundantibus aliqua pars repleatur, aut inflammatio erysipelatosa, aut erysipelas inflammatum talis affectio erit. Maximè itaque artis curandi coniectura in affectionum cognitione consistit: quæ vbi inuentæ fuerint, curationem non coniecturaliter, sed scientificè indicant: cum hoc quòd etiam cognoscere datur, quam ægrè aliquæ affectiones medelis cedant: in quibus vt vtamur semper remediis ab indicatione profectis, rationi est consonum, tametsi nihil iuuare in principio videantur. Aliquando enim adeò vehementer in angustiis meatuum flatus vaporosus, atque eo adhuc magis viscidus crassúsve humor impingitur, vt multo tempore ad curationem sit opus. Ac sanè quæ sic infarcta sunt, attenuare oportet, dilataréque meatus per quos excernantur, habita simul prouidẽtia, ne quid aliud amplius influat: vtq; pars

Capitis dolorum ob ventriculi consortium oborti, & indicia, & curatio.

Vitiosis succis in ventriculo colligendis, quæ conferant.

Famem aduersari iis qui mordaces humores collegerunt in ore ventriculi.

Hiera picra optimum medicamentum ad expurgandos humores tunicis ventriculi infixos, describitur.

Croci odorem ferire caput.

Hiera picra quibus conueniat affectibus.

Dolor vnde concitetur.

Continuitatẽ quæ soluant.

Phlegmone fit à sanguine. Erysipelas oritur à flaua bile.

Tumores compositi.

Coniectura artis medicæ, in affectuum cognitione consistit.

Præsidia optima cur sæpe in principio nihil iuuare videantur.

 affectæ

affecta corroboretur, ne ipſa etiam flatulentum gignat ſpiritum. Qui igitur primi ad eiuſmodi affectiones pharmaca compoſuerunt, meritò habuerunt opus materia varia: ſi quidem influentem ſubſtantiam ſiue humor, ſiue vapor ea ſit, repellere neceſſarium exiſtit: impactam verò concoquere & attenuare, eandémque ipſam diſcutere: ac nihilhominus, imò longè magis, affectæ parti robur inducere, ne videlicet quòd influit, ſuſcipiat: vtque attenuatum excernat, impactúmque concoquat, atque ſubtilius reddat. Ergo in propoſita diſpoſitione, ſi dolorificus calor vnà cum ſpiritu flatulẽto præpolleat, in principio quidem repulſoria curatione eſt vtendum, quæ ex facultate refrigerante conſtat. Quod vbi factum moderatè eſt, ex mitigatoriis & concoctoriis quippiam ad repulſoria miſcere oportet: dein diſcuſſoria addenda, ita vt paulatim repulſoria detrahamus, donec pharmacum ipſum plurimum quidem digerens attenuatoriumque reddatur, minus autem concoctorium & mitigatorium, minimum verò repulſorium. Portulaca igitur refrigerantis & aquoſæ ſubſtantiæ eſt: minus ea polygonum: in ſolano tantum craſſæ & terreæ eſt admiſtum, quantum aſtrictionis. Acetum repulſoriam ſimul & attenuatoriam, imò & diſcuſſoriam facultatem ſortitur: vtpote quod ſecundum temperiem, frigiditate quadam tenuium partium præpolleat, non ſecus quàm exquiſitè ſerenus Boreas. Roſaceum porrò, repulſoriæ, concoctricis, mitigatricis, ac denique diſcuſſoriæ facultatis eſt particeps. Vt ergo ſermonem iam habitum repetam: neque in bilioſis cauſis iniungenda eſt inedia: neque vtendum venæ ſectione, ſi puer aut ſenex ſit æger, aut virium imbecillitas adſit. Licebit autem vti validis clyſmis, quòd maximè hi poſſint reuellere à capite, vacuaréque non modò quæ circa ventrem & meſenterium conſiſtunt, ſed etiam quæ in ſimis hepatis hærent. Commendat autem Archigenes irrigationes ex ruta, oleo, & aceto intrita, ad dolores capitis: ſicuti & ſuccum baccarum lauri cum aceto & ruta. Sciendum verò eſt, aridam rutam eſſe multò acriorem, & calidiorem viridi. Qui caput ob humorem bilioſum dolent, iis ſigna ſimilia ſunt eis quæ ab ardore proficiſcuntur. Accedit his maior morſus, & faciei pallor, & nonnunquam oris amaritudo. Ætati autem vigoris, & temperaturis calidioribus, & vitæ ſolicitæ, & iis qui flauam bilem accumulant, hæc affectio præcipuè contingere ſolet. Itaque balnea temperata, & vnctiones, & potus dilutus, eis exhibenda ſunt, omniſque victus ratio tum * humidior, tum boni ſucci, conſtituenda. Euacuandus item bilioſus humor per abſinthij cremorem eſt, aut per aloë, & per ipſam pictam antidotum, per ſe datam, aut modico ſcammonij adiecto: vel per catapotia ex aloë confecta. Illinenda frons paſtillo croceo, aut appellato Trigono, aut aliquo alio his ſimili. Si cum vniuerſo corpore caput conſortij lege afficiatur, proſpiciendum illi eſt. Igitur ſi plenitudo humorum, ac maximè circa venas conſtiterit, tundemus venam. Si verò magis qualitas inualuerit, vtemur purganti pharmaco. Si caput vni tantùm parti condoleat, vt hepati, ventri, aut ipſius ori, illis in primis opitulabimur: nempe calida in ipſis præpollente intemperie, panem ex diluto vino exhibentes, ſorbitionéſque ex alica: ac foris etiam vtentes irrigationibus, quæ tum refrigerent, tum firmitudinem addant. At ſi ob viſcidos & craſſos in ventriculo contentos humores caput quis doleat, etiam hos exturbabimus, acetum mulſum in potu præbendo. Ex hyſſopo etiam origanóque potionibus, & quæ his adhuc valentiores, ſunt, magíſque incidendi vi præditæ, vtemur: necnon à radiculis vomitu, irrigationibúſque & cataplaſmatis calidioribus. In doloribus autem capitis qui ab initio inuaſerunt cum febribus, vena ſecanda eſt, poſt primam aut ſecundam remiſſionem, niſi quid impediat: & præſertim in corporibus bonæ habitudinis, & multo ſanguine redundantibus. Quòd ſi ſerius poſt ſeptimam diem dolor ipſe prehenderit, aluo prius abundè per clyſterem ſoluta, cucurbitulæ ad occiput, aut ceruicem, ſunt affigendæ: capútque irrigationibus ex oleo fouendum: roſaceo quidem, & cum modico aceto, in calidioribus, & tempore æſtiuo: chamæmelino verò, in frigidioribus habitudinibus, ac hyeme, quinta parte aceti illi adiecta. Illinenda frons in frigidioribus quidem eſt, ex cyphi: ex crocomagmate autem, in calidioribus. Porrò vitandæ ſunt in omnibus capitis affectionibus ea quæ ſubduntur: nempe viticis ſemen, abſinthij ſuccus, lac in potu, glandes quercinæ in cibo, oliuæ nigræ, arbuti fructus, eruum, quod etiam exoluit articulos: amplius autem offendunt myrrha, thus, hederæ cacumina. Mentem etiam perturbant lentiſci fructus, crocus peucedanum, cyclaminus ſicca cum vino epota. Styrax modicus quidem potatus, triſtitiam vultus diſcutit: multus verò, ſomnos turbulentos conciliat.

Impacta eſſe concoquenda, attenuanda, diſcutiendámque.

Aceti facultas.

Boreæ frigiditatem eſſe tenuium partium.

Roſacei facultas.

Inedia non eſſe vtendum in cauſis bilioſis.

Vena in quibus non ſit ſecanda.

Clyſmos fortes validè reuellere à capite.

Capitis dolentis remedia.

Capitis doloris à bile orti, indicia & curatio.

Bilis quibus medicamentis purganda.

Capitis dolorum cum febri ab initio affligentium curatio.

Cucurbitulæ quando affigendæ occipiti.

Capitis in omni dolore quæ ſint vitanda.

Crocus perturbat mentem.

Styracis facultas.

De Cephalæa.

Cephalæa, inueteratus & ægrè cedens capitis dolor vocatur, qui ex leui occaſione maximas exacerbationes habet, adeò vt neque ſtrepitum, neque voces vehementiores, neque lumen ſplendẽs, neque potum, neque odoramenta caput replentia, ægri perferre poſſint, neque item motum: ſed in quiete & tenebris decumbere ob doloris magnitudinem velint. Etenim tanquam à malleo percuti ſibi videntur. Sunt qui veluti contundi ac diſtendi ſibi ea quæ circa caput ſunt, ſentiunt, non paucis verò vſque ad oculorum radices ipſe dolor progreditur. Habet autem hæc affectio aliquando quidem continuos dolores, aliquando verò exacerbationes, & interualla. Manifeſtum igitur eſt, hanc affectionem conſimilem aptitudinem capitis, vt oblædatur facilè, habere, quemadmodum in cephalalgia. Verùm ad maiorem imbecillitatem deueniunt in hac affectæ particulæ capitis. Ac ſanè quidam ex ſic affectis, cerebri inuolucra dolitant: quidam pericranium duntaxat. Dolores igitur cum grauitate, multitudinem humorum ſignificant: cum mordacitate verò, aut humorum, aut vaporum acredinem: vt cum pulſu, obortam inflammationem: at cum tenſione, ſi quidem citra grauitatem & pulſum accidat, ſpiritus tenuis ac flatulenti multitudinem indicant: cum pulſu verò, membranoſi corporis inflammationem: at ſi cum grauitate diſtentio accidat, humorum multitudinem intra membranas contentam arguit. Rurſus, dolores quidem in ſuperficie hærentẽs, pericranij affectionem ſignificant: qui verò in profundo ſunt, cerebri inuolucrorum. Quibuſcunque autem affectio intra caluariam eſt, iis vſq; ad oculorum radices dolor extenditur, propterea quòd oculorum tunicæ ex cerebri inuolucris ſuam ducunt

Cephalæa deſcriptio.

Cephalæa magis deiicit facultatem, quàm cephalalgia.

Cephalææ varia ſymptomata à cauſis diuerſis producta.

Dolor capitis intra caluariam cur extendatur ad oculorum vſque radices.

ducunt originem. Si verò putrefactus humor calidior fiat, cum febri capitis dolor inuadit. Febricitant autem omnino, & qui dolent propter inflammationem. Si igitur totius corporis plenitudo sit in causa doloris, sanabis ipsum, corpore vniuerso vacuato. Si verò imbecillum existens caput, sublatos ad se humores ac vapores susceptet, materiam reuellere oportet in totum corpus, atque ita mederi particulæ. Reuellemus itaque & clysmis, & vincolis externorum, & pluribus infernarum partium frictionibus, interdum etiam sanguinis ex cubito detractione. Quòd si amplius redundare sanguis videatur, etiam reserata in naribus vena, & sanguine, quantum par sit, vacuato. Dein hieram dabimus exacutam: posteáque apophlegmatismis elicientibus pituitam, & medicamentis quæ naribus inseruntur, vtemur: qualia sunt quæ ex elaterio, & cyclamino, cum lacte & porro apparantur. Caput autem curabis, quando quidem reuulsoriis vti oportet, per repulsorias irrigationes. Cæterum post totius corporis euacuationem, vtêria caput vacuantibus: dein iis qui firmitudinem addant. Repellit igitur immaturum oleum, rosaceumque per se, & cum aceto, & ex papaueris capitulis, & oleæ teneris germinibus, & hederæ cacuminibus, & mentha viridi præparatum. Applicentur autem remedia tepida quidem, vbi frigidior & crudior multitudo humorum extiterit: frigida verò, vbi calidior, biliosiórque. Digerit autem oleum dulcissimum calidum, & magis inueteratum, itémque sicyonium. Si verò crassior sit copia humorum, spondyllum, aut serpyllum, aut pulegij comam, aut calaminthen, aut mentham, oleo incoquens, multitudinem euacuabis. Eadem hæc parti etiam firmitudinem addunt: quapropter vsque ad perfectam curationem ipsis vtendum est. Omnium portò longè maximè discutit ac perfectè corroborat, verbenaca tecta oleo incocta. Cõiicienda etiam ad eam crocodiliadis, præsertim iuxta aquas nascentis, radix. Maximè etiam conferunt sub hydriis aselli nascentes, si oleo incoquantur. Aduerte autem, capitum papaueris vsum, tempestiuum esse incipiẽte affectione: nocere autem, si iis in dolore inueterato vtantur. Iuuant verò non instrenuè fomenta tum ex semine lini & rosaceo, tum etiam confecta ex milio: nam quæ ex sale fiunt, ob grauitatem capiti negocium facessunt. Archigenes inter cataplasmata varia, viticia semen, perseæ viridis folia, & myrrham æquis portionibus mista, exceptáque Ægyptio vnguento, fronti admouere præcipit. Cæterùm In sola Alexandria ipse perseam arborem vidi, cuius fructum In Persis quidem letalem esse, in Ægypto autem innocuum, sunt qui contendant. Portò sanguinis à locis affectis detractiones conuenire in affectibus Inueteratis, non Archigenes modò, sed omnes ferè medici confitentur. Verum cucurbitæ occipiti affixæ, ex reuulsoriis auxiliis sunt, cùm humores ad oculos, aut ad anteriorem capitis partem ferri consuetos, auertere properamus. Iubet autem Archigenes vt sternutatoriis quatiamus caput, fascioláque circumposita collo, spiritus cohibitionem moliamur. Iam verò ad affectiones frigidas inueteratas, equidem medicamenta ex thapsia & sinapi soleo adhibere: minimè autem ad calidas. At chamæmeli (quam anthemiden vocant) florem quidem, olfactu auxiliari dolenti capiti, ait Archigenes: folia autem nocere.

Reuellendi à capite modi diuersi. Venã reseratam in naribus cõferre ad dolorem capitis. Hiera. Caput esse vacuãdũ post totius corporis vacuationem. Repellentia. Digerentia. Verbenacæ præsta facultas. Aselli. Papaueris capitibus quãdo sit nobis vtẽdum. Sal est ad capitis fomenta ineptum. Perseæ fructũ in Persis letalem esse, in Ægypto autẽ innocuum. Cucurbitulis in affectibus capitis quãdo vtendum. Cohibitio spiritus.

Sternutatorium ab Asclepiade scriptum.

Veratri albi, rad. cucumeris syluestris, struthij, sing. partes ij castorij, acori, nitri rubei, euphorbij, cumini Æthiopici, sing. partem j. trita insufflato.

Sternutatoriũ ab Asclepiade scriptum.

Medicamen ab eodem traditum, quod mansum caput purgat.

Piperis albi, origani, staphidis syluestris, casiæ, sing. drach. ij. excipiantur passularum exacinatarum, aut caricarum carne, & mandenda exhibeantur. Cæterùm non statim à principio efficacissima adhibere consueuit, sed à debilioribus auspicari. Portò fortia pharmaca, quibus ad mouenda sternutamenta vtimur, mitigatoriorum admistione lenita, moderata fiunt. Ob id quædam ipsorum muliebri lacte recenti & aqua diluo: post hoc oleo dulci: dein betæ succo: & anagallidis quæ florem cœruleum habet, iisdem succo: atque ita sensim in vsu eorum progredior, donec postremum etiam per opobalsamum talia dissoluo. Ego autem melanthium soleo infundere naribus: aliquando quidem aceto acri præmaceratum, aliquando oleo veteri intritum. Interim verò dum æger errhinis vtitur, habeat os aqua plenum.

Apophlegmatismus Asclepiadis. Errhina quibus leniri debeant liquoribus. Os aqua replendum esse, dũ quis errhinis vtitur.

De hemicrania.

Hemicrania verò affectio dolorifica est, dimidiam tantum capitis partem infestans, interdum quidem dextram, interdum autem sinistram: quæ sutura extensa secundum illius longitudinem, terminatur. Vt plurimum autem per circuitus exacerbatur, influxu vaporum, aut humorum, causam dolori suggerente. Quidam igitur ipsorum circa temporum musculos vehementer dolitant: quidam dolorem longè vlterius progredientem habent. Sunt qui adeò vehementer crucientur, vt ne manus quidem contactum facilè ferant: in quibus palàm est, pericranium affectum esse, neque eius cutem omnino immunem ab affectione existere. Rationi igitur consentaneum est, vaporum aut humorum, aut vtorunque influxum, aut à cerebro & illius inuolucris, aut ab vniuerso corpore illuc transmitti. Quapropter vbi quis hemicraniam curare aggreditur, prius quali purgatione, aut venæ sectione æger indigeat, consideret: atque ita deinde ad capitis auxilia progrediendo, tum per digitos suæ manus, tum per linteum, dimidiam frontis partem, & eam maximè quæ circa temporis musculum est, confricando excalfaciat: id quod ante exacerbationis tempus faciundum est. Post exacerbationem verò, pharmacis hemicranicis dictis vtendum: si quidem multa caliditas in doloribus percipiatur, iis quæ refrigerans quippiam habent: citra verò hanc, eis quæ * sufficienter excalfaciunt. Vtrisque tamen aliqoid ex iis quæ robur & firmitudinẽ addunt, misceatur, quod astringentem videlicet facultatem sortiatur. Portò ex meis præceptoribus quidam ad hemicranias inueteratas vtebatur piperis albi, & crocomagmatis, singulorum drachmis duabus, mistis cum euphorbij drachma dimidia. Cùm autem citò facultas euphorbij exoluatur, in huiuscemodi sanè medicamentis non est vtendũ veteri. Est autem candidius, quod recens est: nam quod inueteratum existit, flauiorem aut pallidiorem sibi colorem cõtrahit. Similiter etiam & columbarũ turricolarum, sibíque victum quærentiũ, stercoris, & atramenti scriptorij, licebit addere vtriusq; dimidiã drachmã, ex ipsisq; omnibus aceto acerrimo dilutis, cõficere medicamẽ hemicraniæ sanãdæ idoneũ. Ad hæc autem tem, Pergamenum nostrum atramẽtum multò est

Hemicraniæ descriptio. Hemicraniæ causæ. Hemicraniæ curatio. Hemicraniæ inueteratæ remedium. Euphorbium recens quidem esse cãdidius: pallidius autẽ inueteratum. Pergamus patria Galeni.

præstantius. Aliud pharmacum, ad hemicraniam, & omnem inueteratam capitis affectionem summè vtile. Croci drach. xv. chalcanthi drach. x. aluminis scissilis drach. xiij. myrrhæ, opij, omphacij, sing. drach. iij. gummi drach. xv. omnibus tritis vinum Falernum adijce, & rursus tanquam collyrium tere, deindéque in pastillos redige. Postea verò ex posca dilutis vtere. Sæpe simpliciter euphorbij illitione misti cum oleo & cera, sum vsus. Sufficit autem ad libram olei cuiuspiam tenuis, ceræ quadrantem inijcere, & euphorbij vnciam vnam: quo quidem medicamine vtendum in ea tantùm hemicrania est, quæ à frigidis causis oritur. Iuuat etiam hos, si oleum tepidum instilletur in aurem, euphorbij vncia, cum libra olei prius temperata.

Hemicrania frigidæ quo opitulemur.

GALENI PERGAMENI
De compositione medicamentorum secundùm loca.

LIBER TERTIVS.

De affectibus aurium.

Dolores auriũ quæ causæ excitare possint.

AVrium dolores nonnulli quidem fiunt ex frigiditate: nonnulli ob inflammationem, vel cutis meatum auris ambientis, vel etiam nerui auditorij. Qua verò ratione inflammatio ipsa partes inflammatas distendens, dolorem excitat, eadem flatulentus spiritus, transitum non habens dolore cruciat. Consimilis etiam fit dolor à serosis humoribus * in toto corpore genitis, et qui ex mordacium humorum forinsecus aduenientium illapsu contingit. Dolores igitur à sola ortos frigiditate, calfacientia quamcelerrimè curant. In quem vsum solent nonnulli rustici excenteratas cæpas oleo replere, & in feruenti cinere modicè calfacere, atque ita auribus ipsum infundere. Alij non cæpas modò, sed allium etiam oleo frigentes postea ipsum instillant auribus. Ego verò euphorbio omnino modico, ad multum vetus oleum admisto vtor, veluti etiam pipere exquisitissimè trito. Prodest etiam amaracinum oleum ipsis infundi, & optimam nardum. Quòd si aliquod oleum tenuium partium, in quo rutam præcoxeris, auri infundas, magnopere iuueris. Magnificè autem eos mitigat oui candidum: quo etiam ad lippitudines vtimur: itémque lac muliebre. Plurimùm iuuantur item ex adipe anserino, vulpinóque: infundi tamen omnia debent mediocriter calida. At si inflammatio adsit, nardinum vnguentum, cum pharmaco appellato Basilico, commodissimè infunditur. Porrò medicamen Basilicon, alio nomine dicitur tetrapharmacum. Est etiam & Comagenum perutile, & ex adipibus pharmacum. Cogente verò dolore, necessum est etiam iis quæ sensum stupefaciant, vti. Miscetur autem opium muliebri lacti, & oui candido: quæ ipsa per se, sæpe aurium inflammationibus consulerunt. Miscetur etiam & castorio opium: verùm multo ante vsum tempore, præparatum id esse oportet: & miscetur quidem, in vehementissimis doloribus, pari: in minoribus autem, duplo. Liquor quo hæc diluentur, sit sapa ex musto: multò nanque magis hæc, quàm dulcia vina, dolorem sedat. Verùm ego nullum pharmacum dolore vexatis infundo, neque etiam per lanam instillo: nimirum experientia edoctus, quòd præstet neque omnino contingere doloris tempore auditorium meatum. At remisso dolore, per auriculare specillum, obuolutum lana mollissima, partem dolentem foueo. pharmacúmque initio modicè tepefactum in aurifusorio specillo: postea verò forinsecus tum orificio auditorij meatus, tum vniuersæ auri, mollem lanam impono. Iam quæ ex fomentis crassa & spissa fuerint, cuiusmodi sunt spicata & foliata vnguenta, diluenda sunt vnguento nardino: vel (si æstas sit, & caloris sensum ægrum in aure inflammata infestet) rosaceo, vel amygdalino. Conficitur bonum rosaceum ex oleo immaturo, salísque experte, in quo plurimæ rosæ sint maceratæ. Si verò flatulentum spiritum, aut humorem crassum & viscidum, qui transitum non habeat, inclusum esse conieceris, etiam ex pharmacis liberantibus ab obstructione, quippiam admisce. Porrò frigiditate aggressa, spiritus flatulentus colligitur: grauitate verò capitis, cibísque pituitosis & mali succi, frigidi & crassi humores: quibus si accedat frigiditas, dolores contingunt. In his igitur spuma nitri, & nitrum ipsum molle, eiusmodique aphronitrum, & oleum amygdalinum, rationabiliter in pharmaca auricularia miscentur. Ex hoc genere est vtrunque veratrum, & struthium, & amygdalæ amaræ, & ex tribus aristolochiis, quæcunque fuerint ad manum, & iris Illyrica. Inijcies autem & cinnamomum si habueris: aut, si id non habeatur, casiam, tum eam quæ Zigir, tum quæ Mutos vocatur: ac præterea Carpesium. Aurium etiam meatus ab obstructione liberant, quæ lapides in tenibus atterunt: atque omnia breuiter, quæ tenuium partium substantiam absque mordacitate sortiuntur. Ex quorum numero est etiam cucumeris syluestris radix, itémque bryoniæ, & ari, & dracunculi, & centaureæ, & polij, & omnino amarorum omnium. Rursus, moderatæ aurium inflammationes, & non pulsatiles, rosaceo & aceto simul temperatis, tepefactísque atque infusis curantur. Glaucium etiam ex aceto in cote medica tritum, doloribus à modica inflammatione ortis opitulatur. Præstat autem pastillum ex glaucio, multæ sanè vtilitatis pharmacum, prius præparatum habere: qui fit ex glaucio probè cum aqua pluuiali trito, deinque in pastillum coacto, exiccatóque. Licebit verò decimamquintam gummi ad glaucium portionẽ addere, vt melius compingi in pastillum possit. Quin & collyria ex glaucio eodem modo cum aceto trita, eis prosunt, auribus instillata: atque his nihil minus collyria ex croco. Vlcera aurium recẽtia, tum glaucium solum cum aceto tritum curat, tum collyria ex eo omnia, & collyria ex croco & ex rosis confecta: quemadmodum etiam quod Nili dicitur. Curat item ex Democratis collyrium ex myrrha. Quæ verò pure manant citra dolorem, atque id moderatè patiuntur, iisdem medicamentis curantur. At quæ fortiter affliguntur, per eiusmodi qualis est pastillus Andronis, & qui ad Musam refertur, sapa, modicóque aceto dilutus. Quòd si hæc ab ipso morbo vincantur, scoria ferri ad plurimos dies in sole ex acerrimo aceto contrita, læuigatáque, est intrepidè vtendum. Huiuscemodi etiam vlcera pastillo meo ex charta combusta, ipse aliquando curaui. Porrò per papaueris succum mitigantur aurium dolores: haud item affectiones iuuantur: nisi fortè ex accidenti quis eas iuuari dixerit, quòd nimirum sedato dolore, atque inde somno sequuto, natura ipsa

Doloris auriũ à frigiditate ortis remedia.

Aurium inflammatarum curatio.
Basilicũ pharmacum.
Tetrapharmacum.

Opiũ quibus misceri debeat ad aures inflammatas.

Sapa ex musto dolorẽ sedat.

Dolore affligentem, per lanam…

omnino non tangere auditorium meatũ.

Rosacei optimi cõpositio.
Doloris auriũ à flatulento spiritu, aut à crassis humoribus excitati, curatio.

Aristolochia triplex.

Casia duplex.

Auriũ meatus obstructos quæ referent.

Auriũ moderatæ inflammationes rosaceo & aceto simul tẽperatis curantur.

Pastilli ex glaucio, ad inflammatas aures.

Aurium vlceratarum remedia.

Aurium purulentarum moratio.

Pastillus ex charta cõbusta.

Papaueris succus … dolores … affectiones … non iuuat, nisi ex accidẽti quodam.

ipsa affectus dolorem gignentes cõcoquat. Per aurium autẽ inflãmationes, gallinaceus atque anserinus adeps, si quidẽ euacuatũ corpus inuenerint, & humorem, qui inflammationẽ excitat, non amplius influentem, dolorem leniunt, affectionique auxiliantur. Si verò humore adhuc fluente adhibeantur, affectioni quidem nihil opitulantur, leniunt tamen doloris symptoma: vt si ob humorum acredinem aliquis morsus cõtingat. At pharmaca ex papaueris succo omnia, sensum stupefaciunt: & ob id sanè tunc solùm illis cogimur vti, vbi nullum aliud mitigatorium doloris contulit. Miscetur autem castorium papaueris succo, vt vehementem eius frigiditatem retundat: quo nomine etiam meconium ipsum, & quidem rectè, nonnulli torrent: quanquam satius mihi videtur vti illo minimè torrefacto, inueterato tamen, & cum castorio permisto. Porrò galbanum susino vnguento dilutum, mellíque & rosaceo commistum, discutit citra molestiam aurium inflammationes, in quas nihil fluit iam amplius, doloribúsque à frigore opitulatur.

Stupefacientibus quando cogamur vti medicamentis.

Ad vehementes aurium dolores medicamen ab Andromacho scriptum.

Castorij drach. ij. succi papaueris drach. iiij. opopanacis drach. ij. spumæ lycij drach. j. passo excipito, & tepefactis vtitor.

Aliud eiusdem ad purulentas aurium & veteres affectiones.

Fabæ Ægyptiæ internæ amaræ, aluminis scissi, piperis albi, spumæ nitri, croci, opij, malicorij, myrrhæ, thuris, nardi, sing. drach ij. castorij drachmam j. aceti & mellis quod sit satis. Conficito.

Aliud eiusdem, ad dolores flatulentos, & aurium sonitum congruens.

Nitri, myrrhæ, sing. drach. j. rosacei cyathum j. aceti tantundem: simul tritis vtitor.

Aliud ad aurium sonitus.

Veratri albi drach j. castorij obolum j. spumæ nitri sesquiobolũ: tritis cum aceto optimo vtere.

Aliud ad purulentas aures.

Alumen scissum vstum, & myrrham cum melle terito, & prælotæ auriculæ pharmacum lana exceptum imponito.

Auricularis compositio probata, ex Apollonij libris.

Myrrhæ, thuris, sing. drach. ij. nucum amararum drach. j. spumæ nitri drach. ij. aluminis scissilis, malicorij, sing. drach. j. spicæ nardi drach. ij. aloës drach. iij. vini mulsi veteris cyathos iij. Arida trita vino mulso admisceto, & cocta in stanneo vase reponito, ac tepido vtitor.

Ad carnem excrescentem in auditorio meatu, quo vsus est Heraclides Tarentinus.

Aurium excrescẽti vlceri remedium.

Æruginis rasæ drach. viij. squamæ æris drach. iiij. mellis heminæ dimidium. Arida trita, ac melle excepta, donec rubefiant, coquito, & ellectis vtitor.

Aliud ad sanguinis ex auribus eruptiones Heraclidæ Tarentini.

Aurium sanguinem effũdentiũ remedium.

Marrubij succum exprimito, & aceto dilutum infundito. Aut mali punici in aceto cocti succum exprimito, infunditóque. Aut polygoni succum cum modico aceto. Ad vermes innatos auribus, veratrum album cum melle immitte, aut aridum insufla: aut rubi succum infunde.

Auriũ vermes exterminãtia.

De sonitu aurium.

Sonituum in auribus causæ.

Ex sonitibus aurium, alij quidem, spiritus flatulenti sunt soboles: alij verò ob exquisitam sensus audiendi subtilitatem fiunt: quemadmodum etiam in oculis oriri solent suffusorum imagines, ob vapores exhalantes ab ore ventriculi. Cæterum neutrius affectionis exacta cognitio haberi in principio potest. Porrò si in febribus sonitus fiunt, minimè interturbandi sunt: vt plurimum nanque statim sedantur. Si verò ob flatulentum spiritum, cui non pateat exitus, sonitum fieri suspicatus quis fuerit, & ob hanc rem dissecantibus, attenuatoriis, ac discussoriis admotis pharmacis, nihil contulerit: simúlque apophlegmatismis vsus sit, & vniuerso prospexerit capiti: huic meritò in hanc suspicionem inclinatus animus erit, videlicet sensus audiendi exquisitam facilitatem, causam eius rumoris existere, præsertim si exquisito audiendi sensu præditus esse æger appareat. In talibus igitur, ex sensum stupefacientibus quippiam soleo admiscere: cuiusmodi est mandragoræ, & papaueris succus.

Sonitus auriũ per febres, ab esse cõquiescendos.

Sonituum aurium ob exquisitam sentiendi facilitatẽ ... curatio per stupefacientia.

Ad sonitum remedia ab Archigene prodita.

In sonitibus repentinis acetum cum rosaceo instilla. Aut cuminum, & oleum, crassitudine mellis. Aut radicis syluestris cucumeris succum. Si verò protrahatur, omnibus amaris, acribus, attenuatoriis & discussoriis, quibus vtimur ad dolorem ex crassis humoribus ortum, vtaris, singulis in aceto coctis, admistóque melle. Aut reclinato ægro, & nitro trito in aurem inspersot, acre acetum infunde tepidum, ac postquàm feruere desierit, exterge lana, & nucum amararum succum infunde, lanáque obtura. Cæterum quibus ob maximam ad audiendum facilitatem id genus sonitus fiunt, castorium & cicutæ semen cum aceto trita instilla.

Sonitus auriũ remedia varia ab Archigene prodita.

Ad auditus grauitatem.

Auditus grauitatis curatio.

In surdastris, qui exiguas quidem voces omnino non audiunt, magnas autem vix percipiunt, hoc ipsum symptoma valde suspectum habere oportet: paulatim nanque temporis progressu augescens, perfectam surditatem inducit. Quapropter per inferna purgandi sunt, & per cataporia ex colocynthide: pituitáque eis per apophlegmatismos detrahenda, & caput resiccandum est, eíque vt robur addatur, omni studio curandum. Vtendum etiam attenuatoria victus ratione. At in ipsam aurem pharmaca inijcienda sunt, quæ crassos viscidósque humores comminuant, & dissecent. Cuiusmodi existunt hæc, quæ Apollonius prodidit: Cæparum succo & resina oleo dilutis, vtitor. Vel adipem anserinum, & fel bubulum, ac laurinum, ex æquo mista instillato. Porrò surdastri contrarijs præsidiis habent opus, iis qui aurium doloribus infestantur. Quippe in doloribus affectæ partes exquisitam quietem desiderant: surdastri verò, vehementem motum postulant, transmutationémque in contrariam ei, quæ iam adest, dispositionem.

Fomenta ad aurium dolorem ab Apollonio scripta.

Auriũ dolori fomenta.

Fomentis porrò vtendum est per spongias aqua calida imbutas, ac sufficienter expressas: itémque per cucurbitas affixas. Amplius verò & per vaporem ex arundinibus perforatis elisum. Oportet enim alteram arundinis oram, auriculæ cauitati adaptari: alteram verò in ollam perforatum habẽtem operculum, & vndique obturatum, incumbere. Sit autem in olla absinthium in aqua feruefactum, quò vapor inde sublatus perfera-

tur ad auditorium meatum. Confert etenim hoc fomentum etiam auditui graui.

Archigenis ad surditatem remedia.

Surditatis remedia ab Archigene scripta.

Chalbanum cum aceto & melle feruefactum instilla. Aut collyrium ex nitro, ficu, & sinapi immisso, per triduum id non extrahimus. Postea verò assiduis acutísque vocibus, & vicissim grauibus inclamamus: & per tubam sonitu incusso, conamur malum depellere. Post hæc & asphodeli radices oleo veteri incoctas, commodè infundimus, caprináque assiduè eluimus vrina.

Eiusdem de corpusculis quæ auribus illabuntur.

In aures illapsa corpora quo modo ab eis excutienda.

Quòd si aqua illabatur aurem, auxiliatur acetum, & cum altero pede, qui respondet affectæ auri, exilire, aliqualiter se ipsum inclinando: hoc enim modo facilè excernitur. Quin & exuctio simplex per os, aut etiam per stipulam, egregiè aquam extrahit. Si verò calculus, aut fabæ, aut consimile quid in auditorium meatum illapsum fuerit, eluito: aut lana circa auricularium specillum obuoluta, & resina tincta, extrahito. Idem & per glutinosum aliquod pharmacum fieri potest. Quòd si neque sic sequatur, sternutatorio in nares iniecto, os ac nares obturato. Facta nanque spiritus inclusi extensione, id quod est illapsum, efflabitur: idque assiduè, donec excidat, facito. Nam si intus manserit, aure inflammata conuulsiones inducet. Optimè etiam confert ad eorum quæ illapsa sunt eiectionem, concussio. Si itaque puer fuerit, pede comprehensum, & in caput sublatum, concutiens ipsum, vibrabis. Si verò perfectæ ætatis quispiam ita fuerit affectus, ipsum in tabulam secundum affectam aurem reclinatum, caput ad tabulam firmare iubeto: dein leuata tabulæ iuxta caput parte, deferri sinito, idque sæpius facito. Mouebitur enim sic quod incidit, & ad expeditiores meatus partes progredietur. Atque ita angusta & concaua specilli parte immissa, scitè extrahito. Si verò faba, aut consimile quippiam in aurem illapsum, in ea hæreat, madefactúmque & tumefactum dolores inferat, impossibile quidem est integrum ipsum eximere. Quare per specilli concauum diuidere id industriè expedit, atque ita particulatim extrahere: deinde sapam, aut vinum dulce calidum infundere, ac lenire meatum ex lancinatione oblæsum. At verò si animal aliquod sit illapsum, scammonium aceto dilutum, aut absinthij, aut peucedani succum, nitrúmque ac sulfur, cum radiculæ succo instillato.

De parotidibus.

Parotidas esse glandularum secundum aures inflammationes.
Inflammationum incipientium curatio.

Parotides è genere quidem inflammationum existunt. Fiunt autem glandulis secundum aures affectis. Cæterum prima parte curationis partium inflammatarum in eis minimè vtimur. In illis siquidem plurimum curatione reprimente, repulsoriáque vti conuenit, præcipuè cùm nec malignum sit, nec multum quod influit: nec vniuersum corpus plethoricum. Sic nanque spongia sola ex posca impusita, incipientes inflammationes repressi. Verùm in parotidibus contrariam curationem molimur, nempe pharmaca attractoria adhibentes: & si hæc nihil memorabile efficiant, etiam cucurbitulas affigentes, aut fomenta assidua adhibentes, conantésque vt infestans humor ad cutim ipsam trahatur, præsertim si affectio in capite hæreat. Similiter cùm natura per acutas febres, redundantes humores ex vasis ad regionem inter cutem & subiecta corpora pellit, quandoquidem illis etiam glandulæ imbuuntur, multò satius videtur tunc opitulari naturæ, febres per * abscessus curanti. Verum si vehementi impetu influant humores, nihil nos curiosius agentes, omnia permittemus naturæ. Nam siue cucurbitam, siue aliud pharmacum humores ex alto eliciens, admouerimus, vehemens dolor hominem apprehendit, vnde & vigiliæ & febres oriuntur, atque exoluuntur vires. Mitigare itaque tunc, & non influxum prouehere, oportet, per cataplasmatum maximè lenientium vsum: cuiusmodi est quod ex frumenti, aut hordei, aut seminis lini farina, cum mulsa, aut fœnigræci, aut althææ, aut chamæmelorum decocto conficitur: & quæcunque non modò humectam habent caliditatem, per quam mitigare dolores valent, sed etiam influentes succos possunt concoquere, suppurátque. Quòd si etiam sanguis redundare videatur, per venæ ipsum sectionem vacuabimus, præsertim si liceat per vires. Ergo si humor non discutiatur, suppurantibus pharmacis est vtendum: cuiusmodi est frumenti farina cum oleo & caricarum decocto: item quod ex polline & fermento constatur pharmacum. At si suppuratæ fuerint parotides, tunc aut per sectionē pus elicere oportet, aut per pharmacum abscessum rumpere, quale est Smilium vocatum, & quod ex alliis constat: aut tentare, vt ipsum per attractoria & tenuantia medicamenta discutiamus, bis in die iisdem ablatis, & fomentis admotis, donec dolores remiserint. Vbi verò iam plurimum puris discussum fuerit, tunc iam primùm semel soluere ea medicamenta, & fomenta adhibere oportet: dein verò neque ex re est id facere, sed ipsis pharmacis permittere, vt si quid reliquum in profundo hæreat, ipsum discutiant. Quòd si durities adsit, ea ipsa quoque mollienda est, emollientibus medicamentis ad attractoria admistis.

Naturæ impetus quando maxime sit sequendus.

Compescendos dolores leniendos.

Suppurandum quando & quibus medicamentis moliendum.

Pus suppuratarum percutiendum quibus modis vacuandum.

Archigenis ad parotidas.

Parotidibus varia remedia ab Archigene prodita.

Rumicis radices in vino tenuium partium coctas, applicabis parotidibus citra vehementem dolorem ortis. Aut buccina marina, aut purpuras vstas, melle aut axungia exceptas imponito. Aut ficum aqua marina muriáve incoctam, admoue: aut lanam etiam butyro imbutam. Commendat etiam vsum plantaginis, tametsi ex mistis facultatibus, discussoria nempe & repulsoria constet. Ego verò nunquam pharmacis ad parotidas destinatis repulsoria admiscere operæpretium existimo, nisi fortè aliquando pauxillum repulsorij multo discussorio addatur: idque vbi citra vehementem dolorem ipsæ irruunt parotides.

Plantago constat ex facultate discussoria simul & repulsoria.
Repulsoria quando miscenda medicamentis parotidum.

Aliud Archigenis ad discutiendas parotidas.

Lupinorum amarorum farinam cum melle coctam, modica calce viua addita, pro cataplasmate imponito. Aliud. Picis brutiæ, mannæ thuris, vtriusque drach. j. terebinthinæ, palmularum Syriacarum non vetustarum, pinguium, carnis putræ, vtriusque drach. ij. omnibus simul vnitis vtitor.

Aliud. Caricarum, chalbani, nitri, sing. drach. j. sulfuris tertiam vnius drachmæ partem: terebinthinæ, opopanacísque vtriusque pauxillum: simul vnitis vtitor. Quòd si medicamentis parotis non cedat, Archigenes consulit esse confugiendum ad cucurbitulam, adhibita scarificatione. Porrò simplices parotidas curaor, emplastrum Mnaseæ, & quod ex succis constat, & quod ex ptisana.

His

His molliora adhuc ſunt, cerati forma, tum ex butyro, tum ex œſypo conflata, oſtreis, aut buccinis, aut purpuris vſtis additis, adipéque porcioo ſalis expette, ſingulis quadrantis pondere. Sic ipſum etiam licet conficere: Butyri vnc. i. ceræ vnc. ij. s. oſtreomm vſtorum, redactorumqne in pollinem, vnc. ij. conficito & vtitor: efficaciſſimum nanque eſt ad parotidas.

De affectibus narium.

Polypodes.

Ex genere tumorum præter naturam polypodes in naribus generantur, vt ozænæ ex genere vlcerum. Secundum genus autem excretionum præter naturam, ſanguinis effuſiones contingunt in morbis acutis. Primum itaque de ozænis ſermonem faciam, quæ ex humorum acrium, putrilaginoſorúmque influxu gignuntur: nam ſi ij duntaxat ſint acres, ægrè curabilia vlcera inducunt, graueolentia verò non item. Cæterùm cura communis tum his ambobus, tum etiam polypo eſt, primùm caput ſiccare, corroboraréque: cùm palàm ſit ob redondantiam vitioſorum humorum, fieri ab eo in ipſas nares defluxũ. Capite roborato, naribus adhibenda curatio eſt, ſcopo in ozænis propoſito, vt affecta pars per mixtæ facultatis pharmaca tum repellentia, tum diſcutientia, exiccetur. Repellunt itaque tum auſtera, tum acerba, quæ communem aſtringentium appellationem ſortiuntur. Diſcutiunt calidam & ſiccam vim obtinentia.

Ozænæ à quibus gignantur humoribus. Ozænæ atque polypi communis curatio. Repellentia quæ. Diſcutientia quæ.

Archigenis remedia ad ozænas.

Ozænarum remedia.

Obline eos chalcitide, vel atramento ſutorio, vel pſorico, ex melle tritis. Vel iridem & ſandaracham cum melle illinito.

De polypo narium.

Polypi deſcriptio, cauſæ, remedia.

Polypus tumor eſt qui præter naturam in naribus generatur, polypodis carni aſſimilis. Quæ affectio ex craſſis & viſcidis humoribus gignitur: ob idque miſta medicamentorum materia indiget, quæ partim aſtringat, partim ſecet & tenuet; partim etiam diſcutiat, condenſétque.

Aſclepiadis ad ozænas remedium.

Ozænarum remedia varia.

Aluminis ſciſſi drach. ij. myrrhæ, ſandarachæ ſing. drach. iiij. gallæ drach. i. æris vſti tantundem. Tritis vtere, naribus prius vino odorato elotis, & pharmaco per ſpecilli extremum admoto.

Lamponia ad ozænas, ægilopas, polypos, & quæcunque velis citra ſectionem, vſtionémve extirpare, remedium. Scobis æris rubri vnc. i. ſalis ammoniaci ſextantem: ammoniaci thymiamatis tantundem: aluminis rotundi quadrantem: aceti acerrimi heminas ſex. Arida terito, & affuſo aceto, omnia in vas rubri conjicito, in eóque ad ſolem ſub ardore Caniculæ cum rubri æris radio agitato, donec exareſcat pharmacum: quod poſtea in mortarium tranſlatum, diligenter terito, in fictilíque recondito. Vſu verò exigente, aquam ſorbendam dato, quæ vt ore contineatur, præcipito: deīn pharmacum per fiſtulam inſufflato, vel etiam melle exceptum immittito. Cæterùm poſt huiuſmodi pharmacorum adhibitionem, etiam ſternutatoriis vtimur, quò videlicet tectoria vlceri obducta excutiamus, quæ tribus aut quatuor diebus ferè excidere conſueuerunt. Vbi verò exciderint, adipe anſerino, ac butyro cum cerato curantur.

Ptharmica ingeſta naribus, excutiendas ſternutatoriis aſſe.

Porrò ipſe in ozænis polypíſque præſtantiſſimum pharmacum reperi ſuccum ex malis punicis tum dulcibus, tum auſteris, acidíſque, & maturis & integris, paríque magnitudine & numero maceratis, expreſſum. Cæterùm ſi humectior eſſe polypus videatur, plus ex auſteris malis eſt contundendum. At ex aridis pharmacis, diphryge citra mordacitatem aliquando per multum tempus conſumptum polypum noui. Probatur etiam prædictum ex malorum ſuccis collyrium, ſi vbi exaruerit, redigatur in pollinem, indéque exufflettur, aut etiam per ſpecilli nucleum indatur. Omnia autem hæc aſſiduè ſiccare oportet, vt nunquam ab affecta parte abſit pharmacum, cùm facilè ab humiditate eluatur.

Punicorum ſuccum ad ozænas polypoſque magnificè commendat Galenus.

Iam verò roſæ ſiccæ contuſæ, inditæque, in iis qui molli carne ſunt præditi, citra noxam curare aliquando ſolent polypos. Nam plerique eorum quæ polypodas exterunt, eos exacerbant, ſi quando ab ſcopo aberrarint. Cæterùm vlcera in narium meatibus ſemper per paſtillos curaui, Andronium videlicet, & Paſionis, & Polyidæ, & Bithynum, & per eum quem ipſe compoſui. In diuite verò quopiam, qui odoratum pharmacum exigebat, hedychroi vſum excogitaui, ipſumque Falerno veteri dilui, & mirum quàm breui affectio ipſa eſt curata.

Roſarum puluis in quibus curare polypos ſoleat. Narium vlcera quibus medicamentis curentur.

Heraclidæ ad ſanguinis è naribus eruptiones remedia.

Sanguinis è naribus eruptionem remedia.

Vbi grumos ſanguinis eduxeris, lanam ſpecillo obuoluito, eámque in lycio aqua diluto imbuito, & ſanguine manantem locum illinito. Aut linamentum ex ellychnio contortum, madidatúmque aqua, & chalcitidis polline inſperſum inſerito. Aut mentham tritam indito. Iuuat etiam frontem ſpongiis refrigerare, extremáque vinculo excipere, qua parte magis contracta videntur: obturaréque aures, & os pluuiali aqua & frigida opplere.

Aſclepiadis remedia ad ſanguinis effuſionem è naribus.

Spongiam cruda pice imbutam, & linamento exceptam indito. Aliud. Putaminis oui, & gallæ omphacitidis, vtriuſque partem vnam. Trita linamento intorto, aqua aut aceto madefacto, excipito, inditóque.

Andromachi iſchæmon.

Chalcitidis drac. c. chalcanthi drac. L. miſyos aſſati drach. xxv. æris vſti drach. xij. & s. tritis vtere.

GALENI PERGAMENI
De compoſitione medicamentorum ſecundùm loca,

LIBER QVARTVS.

De oculorum affectibus, oculariíſque medicamentis, agere in præſenti commentatio eſt conſilium. Pompholyx igitur lota nulli pharmacorum mordacitatis expertium inferior eſt, atque ob id ea vtimur ad tenues & acres oculorum fluxiones, ſed vacuato prius capite & vniuerſo corpore. At vacuamus quidem corpus venæ ſectione, purgationéque: caput autem per apophlegmatiſmos vindicamus à pituita. Poteſt tamen pompholyx lota, quemadmodum etiam ſpodium, atque amylum, ſimul & moderatè reſiccare humores: ſimulque ne per tuniculas euacuetur ea quæ in magnis oculorum venis ſuperflua humiditas continetur,

Pompholyx optimum eſt medicamen oculorum fluxionibus.

continetur, prohibere. Quare ſi quis prius quam caput ab humoribus ad oculos defluentibus purget, vtatur obturantibus pharmacis, vehementes dolores ob tunicas diſtentas inducet, & ob multitudinem influentium humorum, aliquando ipſarum rupturam aut eroſionem patiet. Euiſdem generis cum prædictis pharmacis ſubtenuis ouorum liquor exiſtit, abundè valens humiditates oculorum abluere, & exaſperata lenire: obturandi autem tenues meatus non parem illis facultatem ſortitur, ſicuti nec ſimilem vim reſiccandi. At fœnigræci ſuccus, quod ad viſcoſitatem attinet, ſimilis eſt ouorum albugini: diſcuſſoriam tamen poſſidet facultatem, & moderatè calfactoriam: ob idque multos dolores mitigare conſueuit. Maximè prædictis contrarij ſecundum genus exiſtunt liquores acres, vt Cyrenaicos, Medicus, ac tum ſagapenum, tum euphorbium, omnéſque breuiter, qui citra exaſperationem calfaciunt vehementer. Forti autem facultate ſunt prædita extergentia medicamenta, cuiuſmodi eſt æris ſquama, chalcitis vſta, æs vſtum, flos æris, miſy, ſori, atque ſtibium. His adhuc aliud genus adiacet, erodentium videlicet, ſiue putrefacientium: quale eſt auripigmentum, & ſandaracha, & aſiæ petræ flos cuius facultatis miſy etiam paululū particeps eſt. Eſt & aliud genus pharmacorum, quod in oculares compoſitiones iniicitur, eorum videlicet quæ natura aſtringunt. Quæ igitur mediocriter hanc vim habent, influxus repellunt: quæ verò vehementer, ampliorem dolorem infligunt, tunicas exaſperando, quam iuuent influxionum impetum repellendo. Porrò quæ mediocriter aſtringunt, lippitudinibus commodiſſima exiſtunt: conferunt autem & reliquis ferè omnibus affectionibus vlcerum, puſtularum atque fluxionum. Sunt verò huiuſmodi, folia roſarum, & flores, & ſuccus: ericæ fructus, ſpica nardi, malabathri folium, crocus, lycium, & hypociſtis. Vehementiorem his aſtringendi vim acacia & omphacium habent, quæ & ipſa in ſuccorum genere numerantur. Balauſtium etiam, & cytini, & gallæ omphacitides ex genere eorum ſunt quæ multùm aſtringunt. Inflammationes & alias affectiones concoquunt, myrrha, crocus, caſtorium, thus, & cremor fœnigræci decocti: quæ etiam diſcuſſoria facultate ſunt prædita, & præſertim ex ipſis myrrha. Hæc itaque ſylua ocularium medicamentorum exiſtit. Porrò quæ medicamenta ſubſtantia terreſtri ſunt, citra manifeſtum calorem aut frigus, ea emplaſtica nominantur, vim habentia contrariam iis, quæ ab obſtructione liberant: quali facultate inſigniuntur ſamius after, pompholyx lota, eiuſque cinis elotus, atque etiam cadmia tum vſta, tum lota, cui deterſorij etiam nonnihil ineſt. Pompholygi verò & ſpodio parum quid ineſt aſtringens, quemadmodum etiam plumbo poſt exuſtionem. Nam & hoc pharmacum omnis mordacitatis eſt expers, parum tamen quid aſtrictionis ſortitur. Amylum etiam exactè lotum, quàm mitiſſimum eſt, & medium, vt nec aſtrictionem nec acredinem habeat: hoc eſt, nec calorem, nec frigus. Quin & ceruſſa lota proximè accedit ad facultatem plumbi vſti atque eloti: manifeſtè tamē aſtringit: amylū autem & ſamius aſter, quatenus ex guſtu & odore licet colligere, ſunt penitus qualitatis expertes. Igitur vniuerſum huiuſmodi pharmacorum genus, ſiue modicam in guſtu aut odore qualitatem exhibeat, ſiue penitus nullam oſtendat, veluti aquæ

Oculorum fluxionibus ... non ſine ... mouenda obſtruentia pharmaca ante capitis vacuationem.
Albumen oui.
Fœnigræci decocti facultas.
Extergentia medicamenta quæ ſint.
Putrefacientia medicamenta.
Lippitudini conuenire, quæ aſtringunt mediocriter.
Aſtringentia vehementer quæ ſint.
Ocularia medicamenta.
Emplaſtica medicamenta quæ & ſint, & dicantur.
Amylum.

puriſſimæ, expers qualitatis vocatur, moderatéque per ſolam terreſtrem ſubſtantiam ſecundum propriam naturam ſiccat. Ac ſane ſola hæc medicamenta conueniunt in eroſionibus corneæ tunicæ, ipſiúſque rhagoidis prolapſibus, ob influxum tenuium atque mordacium humorum ortis: cùm nimirum aſtringentia cohibeant effluentes humores, atque ob id dolorem ex mordacitate ipſorum ortum intendant: acria verò affectionem ſimul adaugeant. In vniuerſum tamen ipſi particulæ affectæ, quò facilius curationem recipiat, proſpicimus, tum vniuerſi corporis purgationibus, tum reuulſionibus: primùm quidem ad infernam corporis partem: dein etiam ad occiput, & ad capitis cutem. Vtimur etiam ſectionibus arteriarum, interdum quidem incidentes eas quæ retro caput iuxta aures ſunt exporrectæ: interdum autem earum partem, quæ temporibus ineſt: idque vt medeamur diſpoſitioni, quæ tunicis oculorum eſt genita, ob quam etiam optimus ſanguis ad tunicas ipſas delatus corrumpitur. Ad has igitur ſolas diſpoſitiones conuenire videtur prædictorum medicamentorum genus, citra mordacitatem exiccans in affecta parte cacochymiam à qua id quod influit corrumpitur. Vocantur autem collyria quæ ex eiuſmodi medicamentis conſtant, tum Libiana, tum Cygni: nempe ob candorem, qualem cygni poſſident. Præualet quippe in ipſis amylum, & terra Samia, & ceruſſa Rhodia, quæ præſtantior eſt & candidior. Sunt qui collyria id genus in cotibus terant, lacte boni ſucci ex nutricis vberibus inſtillato: vt aſtrictoriam vim quæ ouilo ineſt, effugiant. Etenim cùm in lacte seroſa quædam exterſoriáque facultas inſit, eius vſus congruens eſt ad propoſitam curationem: quippe vlcera explenda, extergentibus citra acrimoniam habent opus medicamentis. Quòd ſi huiuſmodi haberi lac nequeat, per fœnigræci decoctum terere collyria præſtiterit, vtpote quod extersoriam quandam vim habet, qua oua omnino ſunt deſtituta.

De aſpretudinibus palpebrarum.

Cùm ægrè curabiles prædictæ diſpoſitiones exiſtant, adhuc earum difficultatem adaugent palpebrarum aſperitates: à quibus etiam in lippitudinibus, tunicę oculorum commorſæ, affliguntur dolore. In illis tamen audemus ad pharmaca inflammationi congruentia, nonnihil ex detergentibus immiſcere: veluti eſt collyrium ex vino, aſpritudinibus accommodatum, quò primùm ea quæ ad palpebras ſuccreuere, deprimantur. Nam vbi oculi minus infeſtantur inflammatione, ea quæ aſpredines expurgare poſſunt, adminiſtramus. At dum cornea exulcerata eſt cum mordaci influxione, impoſſibile eſt tali aliquo vti pharmaco. Cornea ſiquidem ipſa amplius exaſperabitur: vuea verò impenſius procidet, hominemque vehemens dolor corripiet, augebiturque ipſius fluxionis malignitas. In huiuſmodi itaque affectionum miſcella, ſolent medici, præ inopia conſilij, palpebras ipſas reuertere, atque abſque medicamentis purgare, idque tum ſpecilli concauo, tum molli ſpongia. Quidam ex præceptoribus meis, ex pumice læuigato, cum tragacantha aut gummi, collyrium faciebat, eóque ab extentis atque reuerſis palpebris, aſpretudines deradebat. Vbi verò temporis progreſſu per prædicta collyria fluxio fuerit ſedata, audemus tunc iam ea quæ palpebras extergunt, paulatim adhibere medicamenta: quemadmodum

Aquæ puriſſimæ ſunt qualitatis expertes.
Corneæ tunicæ eroſis, quæ medicamenta congruant.
Arteriæ ſecantur, & tempora, quando incidenda ſint.
Collyria Libiana & Cygni.
Collyria lacte ... teranda ...
Lactis mulierbris vſus commodiſſimus vlceribus corneæ ...
Fœnigræci decoctum.
Collyrium ex vino.
Aſpritudinis palpebrarum curatio.

admodum ... fluxus omnino fuerit iam retenta, & palpebræ moderate habuerint ... ex thure complen...

De lippitudine, siue ophthalmia.

Lippitudo, ophthalmia est inflammatio ... tunicæ, quam barbari coniunctiuam appellant.

Ophthalmia est inflammatio per ... membranæ, quam etiam agnatam vocant, quod aliis, quæ oculum ipsum constituunt, tunicis forinsecus agnascatur, ligamentum existens toti oculo, ad circumsita ossa. Ob id enim omnia quæ circum oculos sita sunt, vsque ad malas quandoque simul per vehementem lippitudinem intumescunt. Igitur pharmaca omnia huiuscemodi affectionem curantia, ex genere eorum sunt quæ medentur inflammationibus: assumunt tamen necessariò nonnihil, pro ipsius partis natura, quæ excellentem mollitiem, atque eximiam quandam supra omnem totius corporis cutem, ad patiendum facilitatem est nacta, ob sensus subtilitatem, ac raritatem substantiæ. Adhibenda itaque sunt pharmaca repellentia, minimè tamen, exasperantia, hoc est, non vehementem astrictionem sortita: sed quæ tum propria sua substantia moderatiora sint, tum lenitiui liquoris admistione adhuc magis talia reddantur. Voco autem lenitiuos liquores, oui candidum, & fœnigræci decoctum, magisque adhuc ipsum lac. Vt plurimum verò albumen oui cum accommodatis pharmacis lippitudines curare sufficit, per collyria videlicet vocata monohemera, hoc est, diaria. Sæpe siquidem magnas inflammationes, hæc adeò mitigauerunt, vt in vesperam quidem homo balneo vteretur: in sequenti verò die, nardino collyrio ad instaurationem & corroborationem inungeretur. Admiscere autem ei circa primam inunctionem minimum quiddam acrium & sistentium medicamentorum oportet; vt circa secundam paulò amplius quiddam priore. Sufficiunt nanque hæ duæ pharmaci adhibitiones, & deambulatiuncula aliqua non multa ante balneum. Foueri tamen oculi per spongiam debent ex meliloti & fœnigræci decocto, semel quidem aut bis in die, si mediocris sit dolor: sæpius autem, si vehementior.

Ophthalmiæ congruentia medicamenta qualia esse debeant.

Lenientes liquores.

De vlceribus oculorum.

Oculorum vlcera, qualia medicamenta postulent.

Oculorum vlcera eandem secundum genus curationem requirunt, quam reliqua omnia: ob ipsius tamen partis naturam, quamlenissima eis adhibenda sunt quale est, quod ex lota pompholyge constat. Admiscentur ipsis etiam succi quidam non solùm mordacitatis expertes, sed qui etiam vehementissimos mitigare dolores possint, veluti mandragoræ succus. Quidam etiam polygoni succum miscuerunt, vt alij ipsorum ouorum candidum. Quæ omnia, dum tempus vtendi instat, miscenda sunt, propterea quòd facilè acescunt: quo tempore etiam rosarum additur succus. Eorum autem omnium esse debet scopus, vt vlcus mondum seruetur: vtpote partium natura ipsum replente, atque ad cicatricem ducente. Si itaque inflammatio adhuc oculum vrgeat, aut quispiam etiam dolor, collyria ex thure, & metallicis lotis, & succis mordacitatis expertibus, adhibenda sunt. Vbi verò sordida reddita ob eorum vsum vlcera fuerint, ex repurgantibus quippiam miscendum est: quale existit Paccianum croceum, ex vino: quod etiam asperitudines exterit, pterygiáque attenuat. At verò vlcera quæ per erosionem tunicæ corneæ fiunt, ita vt aliquid ex ipsa rhagoide procidat, repellentibus & astringentibus pharmacis opus habent. Discussoria autem postulant tum pustulæ, tum pus intra rhagoidem contentum. Recentia igitur & adhuc inflammata, pharmacis ex myrrha, thure, & croco sedantur: vetustiora autem, nonnihil ex discussoriis desiderant, quemadmodum etiam induratæ tunicarum inflammationes.

Paccianum collyrium.

De ocularium pharmacorum viribus.

Ocularium medicamentorum vires.

Igitur omnimodæ acrimoniæ sunt expertes hi tres liquores, fœnigræci decoctum, lac, & candidum oui: ex quorum genere existimare oportet tum gummi, tum tragacantham. Quippe nisi prædicta illa tria, tum copia, tum vsu, prompta & expedita essent, possemus vtique parum gummi, aut tragacanthæ in multa aqua maceratum, in eundem vsum veluti illa assumere: & per ipsa etiam in medica cote collyria terere: & per sola infusa, serosos in affectis oculis generatos humores eluere. Ocularium itaque pharmacorum vnum genus in illis tribus liquoribus, atque etiam in tragacantha, gummi, metallicisque lotis consistat. Alterum verò genus eorum sit, quæ modicam mordacitatem sortiuntur, propterea quòd quædam eis sunt admista, quæ parum astringunt deterguntque: qualia sunt, rosæ, & thus; illæ quidem, pauculam astrictionem: thus verò modicam extergendi vim possidentes. Habet tamen ob moderatum calorem thus etiam & concoctorium quid, ac doloris mitigatorium. Ex eodem genere cum ipso, quantum ad concoctionem & discussionem attinet, censendus est crocus & myrrha: quæ inter se in eo differunt, quòd crocus quidem moderatè astringat: myrrha verò citra astrictionem non instrenuè discutiat, & resiccet humiditates. Suntque hæc viribus præstantiora thure, & ob id etiam maiorem discutiendi vim habent; cùm autem careant vi detergendi, ad vlcerum curationem thure inferiora existunt. Huius generis medicamentorum, cōcoctorij inquam & discussorij, lycium quoque est, & castorium. Sarcocolla etiam concoctorium & discussorium medicamentum existit: ac magis quàm ipsa, chalbanum. Meliloti verò decoctum ad concoctoriam facultatem assumpsit etiam quid astrictorium, eiusdem ferè generis cum croco existens. Iniicitur etiam in oculares compositiones lapis hæmatites vocatus, humores resiccandi vim habens, veluti & cadmia. Mitius tamen pharmacum lapis ipse quàm cadmia existit, vtpote ex humida substantia, non terrestri, veluti cadmia, generationem indeptus. Huic similis est lapis Schistus dictus, sed fortiorem obtinet facultatem. Quod verò stibium vocatur, illorum quidem, fortem astringendi facultatem ostentat: lotum autem, exoluitur, vt propè ad vim mordacitatis expertium accedat. At æs vstum vehementem extergendi possidet facultatem, itemque squama eius, & flos. Nec minus efficax, sed minus mordacitatis expers, chalcitis vsta est. Quòd si lauentur talia pharmaca, extersoria quidem adhuc manent: tantò tamen imbecilliora, quantum amiserunt mordacitatis. Huius generis sunt etiam misy, & ærugo, fortissima pharmaca, iis quæ sycosi & callis conueniunt, admista. Sunt qui etiam gallas admisceant, vehementer astringens pharmacum: sunt qui etiam calcanthum, quod vnà cum acredine vehementissimè astringit. Moderatius tamen redditur vstum, & lotum. Ad hanc syluam pertinet & stomomatis squama. At rhutis cortex, astringit quidem & ipse admodum, prædictis tamen est longè inferior.

Gummi. Tragacantha.

Ocularium medicamentorum genera varia.

Thus dolorem lenit, concoquitque.

Crocus moderate astringit.

Myrrha citra astrictionem discutit, resiccatque.

Lycium. Castorium. Sarcocolla. Chalbanum. Meliloti decoctum.

Lapis hæmatites.

Cadmia.

Schistus lapis. Stibium.

Æs vstum. Æris squama, flosque. Chalcitis vsta.

Lota euadere imbecilliora.

Misy. Ærugo. Galla.

Chalcanthū.

Stomomatis squama.

Porrò

Thuris cortex & manna.

Porrò mana thuris à thure ipso differt, quòd exiguum quid astrictionis sortiatur, ratione corticis thuris, cuius nonnihil contraxit. Quæcunque igitur ex astringentibus multam terream compagem habent, asperitudines, & sycoses, & callos consumunt. Cæterùm quæ ex succorum genere sunt, veluti omphacium, & hypocistis eluuntur facile in sublitionibus, diffluentia simul cum lachrymis. Ex hoc genere est glaucium & acacia. Citra mordacitatem verò exterget ceruicornu vstum, veluti etiam caprinum: non tamen dolorem sedant, nec concoctoria facultate sunt prædita, vt thus, frigidi nimirum & sicci temperamenti existentia. Mixtæ facultatis est aloë, quemadmodum rosa. Habet enim quod extergere est natum, aliquid in se amarum: sicuti & astrictoriũ quippiam, vt & commitat, & ad cicatricem perducat.

Omphacium. Hypocistis. Glaucium. Acacia. Ceruicornu vstum. Aloës facultates.

Quæ ad scabras affectiones conueniant.

Scabris palpebris quæ opem ferant medicamenta.

Ex iis quæ ad scabras palpebrarum affectiones conueniunt, sunt sales ammoniaci, & lapis Asius, tum ipse, tum eius flos: & quod psoricum appellatur, non simplex neque sponte natum, sed præparationis modum indeptum. Admiscetur iis & misy vstum, & sandaracha, & arsenicum. Ex medicamentis verò atomaticis, casia, malabathri folium, & amomum, cinnamomumque.

Quæ induratis auxilientur.

Induratis tunicis oculorum quæ conferant.

Compositiones quæ ad induratas oculorum tunicas congruunt, ex succis constant, & ammoniaco thymiamate. Miscetur autem eis myrrha, thus, chalbanum, & consimilia.

Quæ suffusis medeantur.

Suffusorum remedia. Oculos roborans pharmacum.

Ad suffusos habetur compositum medicamen, ex succo fœniculi, hyænæ felle, ac melle Attico constans: cui nonnulli caprillum fel addiderunt. Nunc autem in precio habetur pharmacum ex felle scarorum compositum: sicuti & quod ex myrrha stacte conficitur: quorum omnium promissa magna, effectus autem interdum nullus.

Pharmacum aridum ad tuendam oculorum valetudinem à me compositum.

Lapidis phrygij ter vsti, totiésque extincti: sed prima quidem extinctione, butyro: secunda, vino odorato: tertia Attico melle, ad ipsum extinguendum, iniecto lib. i. æris vsti, piperis albi, folij malabathri, sing. vnc. i. stibij. drach. xij. Postquàm verò omnia fuerint læuigata, & reponere medicamentum velis, adiice opobalsami Syriaci vnc. i. s. Porrò vsus ipsius ad solas palpebras competit cum specillo inducti, citra tunicarum ipsius oculi contactum.

Aridum ad circumrosos oculorum angulos ab Asclepiade scriptum.

Ocularia medicamenta varia, à medicis variis conscripta.

Spodij Cyprij drach. iiij. omphacij aridi drachmas ij. nardi obolos tres: piperis fricti grana xv. tritis vtere.

Pharmacum calliblepharon, exornandis palpebris accommodatum. Facit & ad lippitudines inueteratas. Stibij vsti, ac vino extincti drach. x v i. plumbi vsti & loti drach. viij fuliginis thuris, spicæ nardi, myrrhæ torrefactæ, croci, squamæ æris, sing. drach. i. omnibus tritis ac repositis vtitor.

Aridum Philoxeni ad pruriginosos & circumrosos angulos. Facit & ad obtusum visum. Cadmiæ drach. iiij. salis ammoniaci drach. ij piperis albi drach. i. tritis & læuigatis vtitor.

Liquida ocularia compositionis ad omnem exuberantiam carnis tollendam, & ad incipientem lippitudinem.

Compositio qua vsus Philippus est in Cæsarea. Misyos assati drach. viij. myrrhæ drach. iiij. cadmiæ drach. viij croci drach. ij. salis ammoniaci tantundem: nardi Indicæ, piperis albi, vtriusque drach. i. mellis Attici cyathum vnum. Misceto.

Panchrestos Erasistrati ad lippitudines omnes & ad purulentas aures.

Æris vsti, myrrhæ, sing. drach. i. piperis obolos ij. misyos tosti drach. i. croci obolos iij. vini Chij heminam i. passi cretici heminæ dimidium. Coquantur ad lentum ignem, vt decet.

Philoxeni liquida exacuens visum, ac cicatrices & callos exterens.

Ammoniaci thym. drac. iiij. æruginis drach. ij. vino diluta, & contrita, melle Attico excipito.

Compositio Largi exacuens visum.

Succi radicis fœniculi partem vnam: mellis tantundem. Misceto. Alia. Succi radicis fœniculi, succi chelidoniæ, mellis Attici, sing. drach. i. Misceto.

Ad tingendas albugines.

Gallam tritam per specilli nucleum calfactum imponito: dein chalcanthum aqua dilutum admoueto.

Ad glaucos oculos, quò pupilla nigra reddantur.

Malicorij dulcis succum infundito: dein post temporis interuallum hyoscyami florem cum vino tritum instillato.

Ad paruos instar hordei oblongos circa pilos, palpebrarum abscessus.

Chalbani partem vnam cum modico nitro mixtam imponito.

Cataplasma Heraclidis Tarentini ad vehementes oculorum dolores.

Oculorum vehementes dolores soluentia cataplasmata.

Rosarum viridium, aut siccarum drach. iiij. croci drach. j. opij tantundem: excipito meliloti decocto, aut passo, vtitorque. Aliud Rosarum, violarum albarum, meliloti, capitum papaueris, sing. drach. ij. croci, opij, myrrhæ, sing. drach. i. oui assati vitellum. Tritis & passo subactis vtitor.

Agglutinatorium ad repellendas fluxiones ab oculis.

Oculorum fluxionibus repellendis agglutinatorium pharmacum.

Pollinis, myrrhæ, mannæ thuris, singulorum drach. i. candido oui excipito, temporibusque & fronti admoueto.

Collyrium Moschionis, ad epiphoram, dolores, atque fluxiones congruens.

Glaucij drach. vi. sarcocollæ drach. viij. croci drach. iiij. gummi drach. ij. tragacanthæ, succi mandragoræ, sing. drach. ij. opij drach. j. Aqua pluuiali excipito, vtitorque.

Paccij sphragis.

Cadmiæ vstæ, & lacte caprillo, siue muliebri, extinctæ ac lotæ, assiccatæque in vmbra, drach. x. æris vsti ac loti, acaciæ, vtriusque drachmæ x. opij drach. vi. croci tantundem: gummi drach. xv. aqua pluuiali excipiantur.

Collyrium ad acerbissimos oculorum dolores.

Cadmiæ vstæ & lotæ, acaciæ, stibij vsti & loti, aloës Indicæ, sing. drac. viij croci, myrrhæ, opij, sing. drach. iiij. gummi drach. viij. aqua excipe, vteréque ex ouo. Ego etiam pompholygis & thuris, vtriusque drach. iiij, adieci.

Malabathrinum nostrum ad vexationes dolorum.

Cadmiæ drach. xvi. acaciæ drac. xl. æris vsti & loti

Malabathrinũ medicamentũ vehementibus oculorum doloribus.

loti drach. x[illegible]. [illegible] opij, lycij Indici malabathri, nardi Indicæ, [illegible], croci [illegible], sing. drach. ij. myrrhæ drach. [illegible]. cerussæ drach. [illegible]. stibij [illegible] tantundem [illegible] gummi drach. xl. aqua excipito, & vtitor ex ouo in principio affectionum & etiam in declinatione, * vbi panchrestum ab ipsi parte remoueris.

Collyrium album tryphera dictum, admodum lene, ad epiphoras maximè congruens.

Collyriũ tryphera nominatum.

Cadmiæ lotæ drach. x[illegible]. cerussæ drach. viij. amyli, gummi, tragacanthæ, sing. drach. iv. opij drach. ij. aqua excipito, & cum ouo vtitor.

Cygnus inscriptus Regina, ad maximos oculorum dolores.

Cadmiæ drach. xvj. cerussæ lotæ drach. viij. amyli, tragacanthæ, acaciæ, opij, sing. drach. ij. gummi drach. xij. excipe aqua pluuiali, & dum vti voles, adiice candida ouorum quatuor recentium.

Ærianum pharmacum ad veteres ac recentes affectiones accomodatum.

Ærianum pharmacum affectionibus oculorum accommodatum.

Cerussæ drach. xxiiij. cadmiæ vstæ & lotæ, stibij vsti & loti, thuris, singul. drach. x. squamæ æris drach. v. opij. drach. iij. myrrhæ tantundem: gummi drach. xij. aqua pluuiali exceptis, vtere ex ouo.

Collyrium ex cornu ceruino, ad vlcera & pustulas, quod cicatrices exterit.

Cornu ceruini vsti & loti, thuris, plumbi vsti, sing. drach. iv. squamæ æris lotæ drach. ij. opij drach. j. gummi drac. iv excipe ex aqua pluuia.

Collyrium diarhodon, ad fluxiones atque dolores oculorum congruens.

Rosarum drach. c. croci drach. j. opij, myrrhæ, sing. drach. viij. gummi drach. L. vino odorato excipito, vtitórque ex ouo. Ego verò pro foliis rosarum, tantundem earundem florum inieci, felicitétque successit.

Lynceus, ad affectiones callosas exacuens visum.

Cadmiæ, æris vsti & loti, ammoniaci thymiamatis, sing. drach. xij myrrhæ drach. xvj. lapidis hæmatitæ drach. vj. opij tantundem: aloës, fellis taurini, chalbani, sing. drach. iv. æruginis drach. j. opopanacis drach. iv. salis ammoniaci drach. ij. gummi drac. vj. Aqua omnia pluuiali excipito.

Melinom Lucij præceptoris, ad scabros & corrosos angulos, intensos pruritus, oculos humectos, omnémque hebetudinem visus, cicatrices etiam & callos exterens. Cerussæ, croci, sing. drac. xxiiij. ammoniaci thymiamatis, salis ammoniaci, nardi Indicæ, opij, myrrhæ, omphacij, sing. drach. vj. gummi drach. xxiiij. Excipiantur aqua pluuiali.

Quæ Archigenes ad oculos affectos scripserit.

Oculorum affectibus remedia ab Archigene scripta.

In fluxionibus oculorum primò conuenit cibi atque potionis parcitas, aquæ potus, ac maximè rei venereæ abstinentia. Subducatur aluus, & facies assiduè primum multa frigida, dein oxycrato abluatur. Fugiant odores acres, & pulueres, fumumque, & tum solis, tum lucernarum splendorem. Si augescat fluxio dolorque accedat, confert etiam phlebotomia. Circa frontem porrò & tempora conueniunt medicamenta astringentia. At super oculos lana pura oui candido madefacta imponatur: aut oui assi luteum, aut melilotum in passo coctum. Omnia enim ex astringentium genere in principiis [illegible] conferunt. Ad plagas illatas oculi [illegible] columbinus sanguis instillatus, & præ[illegible] qui ex teneris pennis exprimitur. Cand[illegible] ex [illegible] oui eodem modo in oculum instillatu[illegible] [illegible] lana exceptum, & superne impositum. [illegible] etiam melilotum coctum cum vino, [illegible] quinque. Ad [illegible] ex pla[illegible] oculis ortos [illegible] conuenit fomentum per mollem spon[illegible] aceto diluto madentem.

Oculorũ plagis quæ opitulentur.

Ad palpebrarum defluuia æruginis [illegible] partem vnam, ammoniaci thymiamatis tantundem trita imponito. Ad inutiles atque pungentes palpebrarum pilos. Vbi auulsi fuerint, [illegible] sanguinem cimicum, & non renascentur: aut chamæleonem albam & tritam, cui viridium ranarum sanguis sit mistus, inungito. Offusca tionem oculorum, incipientémque suffusionem, lana [illegible] omne, cum marrubij succo ac melle Attico. Ad pterygia. Chalcanthi, & salis ammoniaci æquales partes: gummi dimidium: cum aceto in collyria formato, illinitoque.

GALENI PERGAMENI

De compositione medicamentorum secundùm loca,

LIBER QVINTVS.

De suggillatione, quam Græci hypopion nominant.

Hypopion.

Suggillatio quid sit.

Hypopion ex genere effusionum existit, estque affectio cutis ipsi oculo subditæ, vbi contusis venis quæ in ea sunt, sanguis per fistulas effunditur: qui quidem nisi discutiatur citò, interdum progressu temporis liuescit & denigratur. Quare meritò ad eius curationem statim festinant medici. Cæterùm quum tunicula venarum, ex quibus sanguis exilit, rumpatur, parum quiddam ex astringentibus ad discutientia admiscent. Vbi verò ad propriam naturam redierint venulæ, tunc discussoriis solis vti admodum opportunum videtur: ex quibus tamen imbecilliora quidem in primis sunt adhibenda, fortiora verò inueteratis & denigratis conueniunt. Ego igitur Nili collyrio diarhodon, in ocularium coticula ex aqua trito, partem suggillatam illino, sertulæ campanæ ac fœnigræci decocto prius pro fomento vsus: quo ipso decocto, postea etiam collyrium dissoluo: ac dein etiam ex foliis fœnigræci decocto. Quòd si quæpiam affectionis reliquiæ restitent, in fœnigræci decocto collyria ex myrrha dissoluo, illinóque. Vbi verò affectus his remediis non cedit, collyrium ex sandyce est commodum.

Suggillationis curatio.

Archigenis pharmaca ad suggillata.

Suggillatio pharmaca ab Archigene prodita.

Summè facit ad recentia & liuida suggillata, spongia muria intincta, & assiduè imposita, sublatáque: post quam, fomentum ex aqua calida prodest. Cataplasmate autem vtere faba fresa contrita, absinthio, hyssopo, origano, raphani cortice, vua passa exacinata, vnoquoque per se cum melle, aut aceto, aut aqua. Minime tamen rectè mihi videtur præcipere, vt indifferenter vno aut alio vtamur. Aqua quippe acrimoniæ omnis expertissima est. Mel autem vlceribus mordax, cutem haudquaquã offendit: acetũ verò vtrisq; mordax existit. Aliud. Aut fabã fresam

Lomentum fabaceum.

commansam, cum melle imponito. Etenim fabæ lomentum, etiam citra manducationem cum melle subactum, liuida discutit. Ex manducatione autem, summè discussorium efficitur nimirum viribus à saliua assumptis.

Aut cerussæ & lithargyri partes æquas cum melle terito atque admista faba fresa, ad cerati formam reducito, vtitorque. Aut hordeaceam farinam cum aceto mulso coctam imponito. Aut thus & thapsiam æquis portionibus cum rosaceo cerato. Hæc Archigenes. Dictum autem à nobis est, quòd ex discussorijs medicamentis in principio præstantiora sunt, quæ modicam astringendi vim possident: qualia sunt rosæ, melilotũ & crocus. Apollonius autem ad inueterata suggillata, ari radicem rasam, melleque subactam impositamque commendat. At Crito bryoniæ radicem tritam cum melle, aut rosaceo cerato exceptam, inter remedia suggillatorum recenset.

Medicamen Hera conscriptum ad suggillata.

Suggillatis medicamen ab Hera scriptũ.

Succi cicutæ obolos ij. croci drach. ij. myrrhæ, acaciæ, sing drach. i. opij drach. ij. succi thapsiæ gummi tragacanthæ, sing. drach. i. cum aqua cogito. Tribus enim horis (vt inquit Heras) suggillata dispungit. Ego verò nucem per ætatẽ iam oleaginosam effectam expertus sum aliquando ad cruentatos facientem.

De ægilope.

Ægilopis descriptio & curatio.

Inter nasi os & magnum oculi angulum, paruũ quoddam exiguo abscessui persimile tuberculum nascitur: quod sanè sæpe in ipsum angulum rũpitur, ægreque curationem admittit, nisi maturè illi occurratur. Igitur mederi ipsi oportet medicamentis quæ absque mordacitate discutiant. Quippe coafficitur ab acribus oculus, ac sic inflammatio particulæ augetur.

Hera ad ægilopas.

Maluæ folia cum sale & melle trita imponito. Alica etiam in aceto cocta, incipienti ægilopi opitulatur. *Archigenis remedia ad ægilopas.*

Ægilopas eruo cum melle integimus, aut cinere viticis cum aceto subacto. Probè facit & thus cum recenti columbino stercore impositum.

In nondum sotatis, staphidem syluestrem, & ammoniacum thymiama cum melle, veluti splenium, imponito: aut alumen scissile cum terebinthina.

Si morbus his remedijs non cedat, diuiso angulo, ossèque nudato, cauterium admoue: sic siquidem decedunt squamulæ, atque ipsum malũ curatur. *De varis.*

Vari descriptio & curatio.

Tumor paruus & durus in faciei cute oboritur, varus Latinis, Græcis ionthos dictus, à crasso concretus succo, ostendensque meritò sui ipsius curationem futuram per emollientia & discussoria pharmaca.

De ficosis tumoribus.

Ficosus tumor à varo quo modo differat. & qualia medicamenta postulet.

Vna quædam hæc affectio est ex ijs quæ in mento enascuntur, differens à varis in eo, quod non solùm crassus sit qui hos tumores excitat humor, sed serosa etiam tenuitate participet, ob quam exulcerantur citò, si non, vt decet, curentur: & ob id magis exiccantibus pharmacis quàm vari opus habent.

De lichenosis in mento tumoribus.

Lichenes à quibus gignãtur humoribus & qualia medicamenta desiderent.

Et hæc affectio ex mixto quopiam generatur humore, serosis nimirum tenuibusque & acribus succis cum crassis mixtis: qua propter facilè etiã in psoram ac lepram transit: indigetque etiam ipsa pharmacis fortiter exiccantib. Vbi verò in psoram aut lepram transierit, vltra hoc quòd resiccantibus indiget, etiam repurgantia & extersoria desiderat.

De menti eruptionibus.

Hoc eruptionum, siue exanthematum nomen, quidam in communi vsurpant de affectionibus vlcerosis & asperis in mento sua sponte oborientibus. Indiget verò & hæc ipsa affectio resiccantibus medicamentis. *De furunculis.*

Exanthemata resiccantibus medicamentis indigent.

Furunculi, Dothienes Græcis vocati, ex similibus humoribus, veluti vari, gignuntur, per vniuersum corpus duplices existentes: nonnulli quidem varosi, duri, & ægrè concoctiles: aliqui verò inflammati: in quibus aliquando febres consistunt, & tumor excrescit in magnitudinẽm, & in pus transmutatur. Vnde curatio ipsorum vt plurimum eadem quæ inflammationum existit.

Dothienes.

Furunculorum species.

Critonis ad varos remedia.

Varis remedia scripta à Critone.

Mellis Attici, & acerrimi aceti, sing. cyathum vnum misceto, ipsisque varos illinito, cum digito perfricando. Vel amaras amygdalas aceto intritas, faciei illine. Aut alumen scissile probè læuigatum terebinthina excipito, imponitóque.

Ad varos callosos.

Saponis gallici drach. iiij. ammoniaci thymiamatis drach. j. thuris drach. j. aqua dissoluito, & cerati spissitudinem facito, eoque illinito, & post horæ intersticium calida abluere iubeto.

Ad affectiones eminentiores, ac principium elephantiasis.

Elephantiasi incipienti medicamen egregium.

Gummi albi, spumæ nitri, thuris, sulphuris viui, sing. æquales partes aceto dilutas ac probè tritas, in pastillos redige, eosque in vmbra exicca: vsu verò expetente, aceto dilutos illine: atque vbi resiccati fuerint, subscripta compositione deterge. Saponis gallici lib. j. ammoniaci thym. tantundem: thuris, mastiches, spumæ nitri, sing. vnc. iij. Saponem & ammoniacum in fictile vas coniecta, & aquæ sextariis duobus affusis, coquito: atque vbi dissoluta fuerint, arida contusa atque cribrata adiicito: deinde in mortarium transfusa, & probè conquassata in vase vitreo reponito. Vsu verò postulante, faciem ex eo smegmate inquinato, & post modicum temporis larga aqua molliter perfricando abluito.

Eiusdem ad ficosas menti papularum eruptiones.

Papulis in mento erumpentibus, medicamentum congruentia.

Spumæ argenti, misyos crudi, æquas partes tritas insperge. Aliud. Atramenti sutorij, sulfuris viui, sing. drach. ij. æruginis drach. j. nitri rubri drach. ij. trita insperge.

Andronis pharmacum ad idem accommodatum.

Chalcanthi, myrrhæ, sing. drach. ij. thuris, aluminis scissi, sing. drach. 4. malicorij, gallarum, aristolochiæ, sing. drach. viij. vino austero exceptis vtitor.

Critonis remedia ad lichenas.

Lichenum remedia scripta à Critone.

Tritici grana multa imponito in incudem: deinde laminam æris candentem tritico superponito: & resolutum ab eo liquorem, calidum adhuc, auferto, illinitóque. Aut portulacæ succum assiduè illinito. Quòd si inueterati sint lichenes, capparis folia trita cum aceto imponito. Aut corticem radicis hortensis rumicis, similiter ex aceto tritam.

Pastilli lichenici.

Glutinis fabrilis, chamæleonis, sing. drac. iiij.

sulfuris

ſulfuris viui, thuris,ſing. drach. ij. aceti heminæ dimidium. Glutinum aceto diſſoluitur, dein aridis affunditur. Vſus tempore, quantum ſatis eſt, aceto diluo, calidúmque impono.

Humida ad impetiginoſos affectus.

Impetigini ex græcotia remedia.

Miſyos peregrini, thuris, myrrhæ, aluminis ſciſſi, ſing. drach. viij. aloës, ſulfuris viui, vtriuſque drach. iiij. Paſſo excipito, ad ſpiſſitudinem ſtrigmenti, & bis aut ter in die perfrictis illine.

Emplaſtrum lichenicum.

Ceræ, picis coctæ, terebinthinæ, ſulfuris viui, ſing. libræ dimidium: liquida committito aridis.

Excoriatorium lichenum.

Lichenas excoriant.

Squamæ æris drach. vj. auripigmenti, ſandarachæ, vtriſque drac. iv. æris vſti, veratri albi, ſing. ſeſquidrachmam: ventrium cantharidum tantundem. ſingula per ſe terito: dein ſimul mixta, cedria excipito, & ad ſtrigmenti ſpiſſitudinem reducta, pyxide æris cyprij reponito. Cæterùm antequàm excoriatoria imponantur, circumſitas & vicinas licheni partes pharmaco alique inflammationem arcente in ſplenio excepto, integere ac tueri oportet. Poſt excoriatoriorum vſum emplaſtra viridia & alba ſunt imponenda.

Emplaſtrum viride Pamphili ad lichenas.

Ceræ libram: æruginis raſæ quadrantem: reſinæ phrygtæ lib. ij. olei cyathos iv. aceti acerrimi quod ſit ſatis. Conficito vt decet.

Viride Herophili.

Æruginis drach. ij. mannæ drach. iv. adipis vitulini drach. xij chalbani drach. iij. ceræ drach. lxxx. reſinæ drach. xx. aceti quod ſi ſatis.

Emplaſtrum album, quo Magnus circulator eſt vſus ad excoriatos lichenas.

Lichenas excoriatos ſanantia medicamenta.

Lithargyri, ceræ Tyrrhenicæ, ſing. lib j. olei ſextarium j. ceruſſæ lib. j. aquæ ſextarium j. Conficito.

Aliud. Lithargyri, ceruſſæ, plumbaginis lotæ, ſing. drach. xxv. ceræ, terebinthinæ, ſing. drach. xvj. olei hem. j. aquæ tantundem. Conficito.

Compoſitio Menecratis ſquamas decidere faciens, & corpora attenuans.

Picis brutiæ pellucidæ, ſiccæ, & electæ, drach. ij. s. reſinæ pinus pellucidæ lib. j. & quadrantem: ceræ ponticæ tantundem: chalbani quadrantem: aceti heminam vnam. Conficito deligenter.

Heraclida Tarentini ad capitis & menti ficoſos tumores.

Elaterij ſaliſque pares portiones confundito vtitórque.

De dentium affectibus.

Dentes dolere & pulſare.

Equidem in meipſo manifeſtè aliquando percepi, non dolentem modò, ſed etiam pulſantem dentem: quemadmodum carnoſæ partes inflammatione vexatæ conſueuerunt. Quare mirabar ſanè, quòd in dente oriri inflammatio poſſet. Atqui cùm etiam alio tempore dentem dolerem, perſpicuè ſenſi, non ipſius dentis, ſed gingiuarum inflammatarum, eum dolorem exiſtere: ita vt etiam citra coarctationem dolerent, ob vicinitatem tamen durorum dentium illis inaugeretur dolor. Vtriuſque itaque doloris ſenſum expertus, alium quidem in gingiuæ, alium in ipſius dentis ſubſtantia eſſe, clarè ſcio.

At verò, & quòd neruus quidem ad radicem dentis ſubſtratus, aliquando etiam doleat: imponat autem nobis, vt credamus ipſum dentem dolere, conſentaneum rationi eſt. Etenim quòd dente exempto remaneat adhuc exigua quædam portio doloris, id ob nerui inflammationem contingit: cùm nimirum tunc dolor nerui leuior tantùm reddatur, eò quòd non amplius ab oſſe, cui cohærebat, tendatur. & quòd iam liberius perſpiret, fruaturque medicamentis quæ illi adhibentur. Neque enim per contactum, neque per diſtributionem poſſibile fuerit inflammato neruo mederi, vtrinque à dentium locellis coarctato, & ab anteriori parte ab ipſo dente. * Iam verò cùm liuidi tota ſubſtantia ſua interdum reddantur nerui, nihil mirum ſit, ſi phlegmone ſimile quid patiantur. Cui rei hinc maior accedet fides, quòd tum nutriantur, tum augeantur per totum ferè ipſius vitæ curriculum: id quòd euidenter ſæpenumero in iis dentibus liquet, qui ſunt exemptis oppoſiti, vtpote qui ſemper augeſcunt. Siquidem quantum augentur dentes, tantum in ciborum læuigatione atteruntur. Cùm igitur illis abſque nutrimento augeri non liceat, vtique duabus affectionibus, & his contrariis, obnoxij erunt, inopiæ ſcilicet & redundantiæ alimenti, quod ipſis ſuppeditatur. Inopia ergo, aridiores & tabidiores, atque ob id tenuiores eos efficit: redundantia verò, conſimilem in eis excitare affectionem poteſt, qualis eſt circa carnoſas partes phlegmone: ac proinde curandum eſt, vt redundantia euacuetur, partim diſcutiendo, partim eam repellẽdo.

Dentes interdum nonnihil ſimile inflammationi perpeti.

Dentes augeri & nutriri, quod liquet ex iis qui ſunt exemptis oppoſiti.

Dentes duabus ſunt obnoxij affectionibus.

At tenuitatis dentium ob alimenti inopiam, nullum remedium eſt, cùm tunc neceſſariò laxentur moueantúrque: nempe compage ipſorum laxiori reddita, ob tenuitatem non modò dentium, ſed locellorum etiam eos amplectentium. Hæc itaq; affectio ſenibus accidit citius aut ſerius, veluti etiam magis aut minus. Quæ verò phlegmonem refert, magis iuuenes corripit. Auxiliari tamen etiam oportet ſenibus, auxilio gingiuis adhibito. Eas autem aſtringentibus medicamentis robuſtiores, & magis circa dentem aſtrictas facere conuenit: tanquam ipſæ ad ſtabilitatem & firmitudinem dentium, aliquid etiam conducant. Porrò forantur dentes ab humorum acrium & erodentium influxu: quemadmodum etiam cutis citra externam cauſam ſolet exulcerari. Verum cutis exulceratur aſſiduè & multis: oſſa autem rarius, quòd ob duritiem ægrius quàm cutis ipſa patiantur. Igitur corporum eroſorum medela, erit reſiccatio vitiati influentis humoris: qui ſi paucus fuerit, per localia exiccantiáque auxilia abſumetur. Si verò multus, vniuerſi capitis prouidentia eſt habenda: quod quidem ſi ob vniuerſum corpus affectum ſit, huic etiam eſt proſpiciendum. Etenim eroſos ob mollitudinem dentes, duriores impatibilioréſque per auſtera & acerba medicamenta reddendi ſunt. At liuidos redditos, per ſiccantia curare oportet, vt qui ex vitioſorum humorum influxu id patiantur: vnde ſimilem cum foratis curationem deſiderant.

Dentium tenuitatem ob alimenti inopiam eſſe incurabilem.

Dentes à quibus forentur humoribus.

Dentium foratorum curatio.

Dentium liuidorum cauſa & curatio.

De gingiuarum medela.

Gingiuas inflammatas oleum lentiſcinum perſanat.

Gingiuis ex inflãmatione dolentibus, optimum pharmacum eſt oleum lentiſcinum recens, calfactúmq; in duplici vaſe, atq; ore retentum. Repellit enim citra moleſtiam, diſcutítque abſq; mordacitate, cuius rei inflammatis præcipuus eſt vſus.

Quæ Archigenes ad dentium dolores conſcripſit.

Dentium doloribus medicamina ab Archigene prodita.

Dolentes dentes colluantur acri aceto calido cum galla. Aut pinguibus tedis in aceto feruefactis. Aut myrti ramulis cum pice in aceto tepefactis. Aut hyoſcyami cum aceto. Aut agreſtis cucu-

metis radice, vel marrubio, singulis cum aceto, pipere, & nitro. Aut pulegij decocto. Mirificè facit dens caninus vstus & tritus, deinde cum aceto coctus, & ore retentus. Aut scillam, aut radicem hyoscyami in aceto coctam colluito. Aut pyrethrum cum hyssopo, & colocynthidis medulla similiter coquito, liquorémque ex eis longo temporis spacio in ore teneto. Hæc Archigenes. Porrò solanum stupefaciendo sensum duntaxat, auxiliatur dentium doloribus.

Ad foratos atque dolentes dentes remedia ex Archigene.

Foratorum atque dolentium dentium remedia.

Sory Ægyptium resina terebinthina exceptum obline, indéque intra dentis cauernulam. Aut senectã anguis dentibus apprimito, & excident. Aut vermes terrenos tostos cauernolæ præmundatæ inspergito. Aut piper, vel rorismarini semen opio exceptum, in cauernulam inde. Aut in aurem denti vicinam oleum sesaminum, in quo vermes terrestres concocti fuerint, instilla. Ipso autem dolente dente hyoscyamum conterant. Erosis etiam atque dolentibus dentibus, candens admoueto canterium. Præstat ad eliciendam pituitam, staphidem agrestem per se, & cum pulegio mandere.

Fomenta ad dentium dolores extrinsecus fiunt ex sale & milio, simul & torrefactis, & coniectis in sacculos. Dolenti autem denti affricetur origani ramulus, oleo feruido intinctus. Aut opopanacem & peucedani succum vnita, linteolo illigato, & intra oleum feruecta, denti dolenti apprimito. Aut bene contecto, & hiare iusso, hyoscyami semina in suffimentum adhibe.

Ad eximendos absque dolore dentes.

Dentibus eximendis citra dolorem remedia.

Pyrethrum acerrimo aceto ad dies quadraginta condito, terito, & reponito. Vsu verò exigente, reliquis cera obturatis, dolentem ipso pharmaco integito. Deinde hora interposita, digitis extrahito, aut scalpello exigito. Dentes educunt fortiter tithymali succus, & fori, cum chalbano imposita. Apollonius autem radicis betæ succum per se iubet instillari in nares, ad soluendum dentium dolorem.

Eiusdem, ne erosi dentes vacillent, néve fœtorem edant, remedium.

Dentium fœtori remediũ.

Veratrum nigrum erui magnitudine, melle cocto exceptum, cauernis inde.

Eiusdem ad dentes denigratos optimum dentifricium.

Dentifricium optimum.

Alabastritæ vsti drach. viij. pumicis vsti drach. iiij. salis torrefacti drach. iij. tritis vtitor. Ab horum vsu collutione vtendum est, ex vino odorato in quo ad multum tempus iris sicca fuit macerata.

Asclepiadis remedium ad dentes motos.

Dentes confirmans remedium.

Cornu cerui vsti drac. viij. Rhois rubri drac. iiij. omphacij drach. ij. balaustij drach. iiij. corticis pinus, myrrhæ, sing. drach. j. tritis vtitor.

Collutio eiusdem ad molarium dolores.

Radices smyrnij cum aceto mulso coquito, & excolatum liquorem ore tenendum dato.

Ad erosos dentes præseruatiuum.

Zingiber cum aceto mulso coquito, ac probè terito, indéque in cauernam indito, forísque dentem ex eo integito. Aut hederæ lachrymam chalbano misceto: aut tithymali, vel ficus syluestris succo dissoluito, ac vtitor.

De mobilibus & prominentibus dentibus.

Vbi dentes absque ictu præcedente mouentur, verisimile est neruos radicibus eorum adnatos, præ nimia humiditate laxatos esse: ob idque siccantibus medicamentis eis esse opus. Quum autem emoti dentes prominentiores sint reliquis, præcipuè vbi ex plaga mouentur: sanè semper optimum iudicaui fore, si sic affecti, in tantum attererentur lima, quantò super reliquos prominent: idque ne oppositos sibi offenderent, in loquendo, mandendóve: quod consilium semper mihi satis feliciter cessit. Oportet autem gingiuis linteolum molle vsque ad radices dentium circũdare: dein digitis sinistræ manus leniter amplecti, simúlque tutè, & citra compressionem, ne concutiatur cui limulam adhibemus, chirurgiam ipsam aggredi: eamque non vna vice absoluere, sed pluribus. Imperandum etiam est ægro, vt nec loquatur, nec durum aliquem cibum accipiat: vtatur autem alimento succo ptisanæ, & sorbitione ex alica, & pane madido, atque aliis id genus mollibus.

Dentes prominentes curatio.

Ad firmandos dentes, ex Archigene.

Myrrhæ, pompholygis, aluminis scissi, amyli, æquales singulorum partes tritas admoue. Postea asininum lac colluant calidum, aut acetum, aut vinum, in quo malicorium & galla sint cocta. Ad dentium autem stuporem portulacam manducet.

Dentium stupori portulaca auxiliatur.

De dentitione puellorum, eiusdem.

Dentitioni puerorum congruentia medicamenta.

Dentienti infantulo, si doluerit, canino lacte gingiuas obline. Aut si leporino cerebello gingiuas eius illeueris, citò dentes prouenient. Mulcet gingiuas dolentes acetum cui hyoscyami radix incocta fuerit. Quòd si enascens dens ægrè erumpat, & compungat gingiuam, cyperum ex butyro & vnguento susino iuxta exortũ illinito.

Præseruatiua dentium ab Archigene prodita.

Dentes preseruantia ab erosione.

Alumine scisso & modica myrrha confricato, nec erodẽtur vnquã. Aut iridem Illyricã mandito.

Compositio Andromachi eadem hora dentium dolorem sedans.

Piperis, pyrethri, succi tithymali, chalbani, singul. drac. j. chalbano excepta in cauernam indito.

Alia. Seminis hyoscyami, opij, nitri, myrrhæ, pyrethri, piperis, sing. drach. j. chalbani drach. ij. tritis ex vino vtitor.

Collutio ad motos dentes, Critonis.

Lentiscum, myrtum, gallam, in vino cocta colluenda præbeto. Eiusdem ad corrosos dentes. Capparis radicem cum acri aceto ad dimidias coquito, & colluito tepidum.

Dentifricium ad gingiuas madore laxatas, putrescentes, & cruentatas, concussos dentes, ozænas, parulidas, dolores, & omnia oris vlcera.

Dentifricium ad omnia gingiuarum & oris vlcera idoneum.

Perdicij recentis drach. x. mellis, aluminis scissi, iridis Illyricæ, sing. drac. iv. piperis albi drach. viij. nigri drach. iij. pumicis, pyrethri, hyssopi, pulegij, seminis apij, sing. drac. ij. myrrhæ, menthæ siccæ, herbæ sideritidis, singul. drach. iij. salis fossilis drach. iiij. Perdicium, sideritidem, mel, & salem, mista vrito: alumen verò per se vstum vino extinguito: dein omnibus simul contusis vtitor. Smegma dentes reddens candidos, eosque ab erosione defendens, orique bonũ odorem conciliãs.

Dentifricium insigne.

Nitri, testæ sepiæ, myrrhæ, sing. vnc. j. tritis vtitor. Aliud ad idem. Aluminis scissi sescuncem: mastiches vnc. j. comæ rosarum quadrantem: iridis trientem. Tritis vtere, indéque aquam tepidam colluendam præbe.

GALENI

GALENI PERGAMENI
De compositione medicamentorum secundum loca,

LIBER SEXTVS.

QVamuis plurimum interest, ex viuáne aliquis voce, an ex libris discat, non tamen paruum commodum studiosis ex commentariis accedit: ob idque ad hosce conscribendos me accinxi, quum rationalis auxiliorum inuentio præstet illi, quæ soli experientiæ innititur. In stomaticis pharmacis, de quibus agere in præsenti commentario est animus, primus medendi scopus est communis omnium partium inflammatarum: secundus autem, proprius illius cui medemur. Porrò inflammationes, ex influxu calidi sanguinis fiunt: qui repellendus est, nisi vereamur ipsum ad partem aliquam principem retursurum, atque illic grauiorem aliquem morbum excitaturum. Vtimur igitur venæ sectione, & purgatione, & clysteribus, etiam inedia, vbi totum corpus plethoricum, aut cacochymum extiterit. Si verò neutrum sit horum, statim properamus ad curationem per localia remedia. Impossibile autem est, pharmaco ritè vti eum, qui vim ipsius non cognorit, secundum quam auxiliatur. Porrò medicaminum repellentium genus, quibus vtimur in principiis inflammationum, in materia refrigerantium consistit: quorum sanè ea quæ astringendi natura prædita sunt, efficaciorem vim habent, ad ocyus repellendum influxum. Inest quippe ipsis statim etiam facultas cogendi & densandi superficiem corporis cui admouentur.

Inuentionem rationalé auxiliorum præstare illi, quæ soli experientiæ innititur.

Inflammationum causa, & curatio.

Astringentium facultas.

Communis itaque scopus in oris inflammationibus est, prohibendi eos dum incipiunt. Secundus autem ab ipsa particula sumitur, quum sciamus longè rariorem atque molliorem esse oris tunicam, cute qua vniuersum integitur corpus. Taceo tunicam oris, medicamentorum insuauitatem percipere: possêque medicamenta ori indita defluere in ventriculum & pulmones: quorum neutrum cuti reliquæ adest. Quare fortibus medicamentis, cuiusmodi chalcantos existit, quæque venenosam facultatem sortiuntur, vti ad oris affectiones non licet, nisi magna vrgeat necessitas. Ergo succus mororum solus, recensque à fructu ipso expressus, ad incipientes oris inflammationes est melior illo, qui, vt asseruari diutius possit, ex melle coquitur: quanquam ad sequentia inflammationis tempora, vtilior est qui ex melle est coctus. Nam quemadmodum in principio vtilia sunt pharmaca repellentia id quod influit: sic post principium vsque ad finem, pharmaco opus est ex vtrisque mixto, repellente videlicet facultate, & discutiente prædito: ac primo quidem tempore, astringens præcellere oportet: ad finem verò discutiens: atque interposito tempore æquales vtrorunque partes esse conuenit. Quando verò veluti indutatum quippiam ex ipsa inflammatione relinquitur, penitus non conuenit astringens ad discussorium miscere, * si prius vniuersum corpus fuerit euacuatum. Similiter neque in principio bonum est discussoria miscere astringentibus. Meritò autem qui pharmacum diamoron composuit, parum ex croco & myrrha ei commiscuit, quòd communem habeant facultatem concoctoriam inflammationum: priuatim verò crocus quidem astringat: myrrha autem calfaciat in tantum, vt sufficienter discutiat, tenuium partium etiam substantiam possidens, qua facile in altum subire possit, vtrúque aliorum medicamentorum deducere. Soleo autem ipse in principio ad pharmacum diamoron miscere rhois succum, aut omphacium, aut florem rosarum, aut ipsas rosas siccas, necnon balaustium, cytinos, malicorium aridum, gallam omphacitin, pini, thurísque corticem, hypocistidem, lentisci succum, ac breuiter astringentia omnia, præter ea quæ corrumpentem possident facultatem, quæ & deleteria dicitur, & letalium species quædam existit: quippe cùm non omne letale, necessariò etiam deleterium, hoc est, venenosum existat. At vbi inflammatio iam constitit, sufficit ad mororum succum addidisse tantùm crocum & myrrham, vt ipsa inflammatio coquatur. Quæ vbi concocta fuerit, addere aliquid ex discussoriis licet, cuiusmodi sunt nitri spuma, nitrum Berenicarium, sulfur viuum, sapa, origano interdum incocto, aut hyssopo, aut pulegio, aut thymbra, aut thymo, aut calamintha hortensi & agresti. At verò Erasistratus, quum mororum succus illi ad manum non esset, rubi cremore vsus, seipsum curauit. Ego autem pharmacum ex succo nucum viridium confeci, facultate ad oris inflammationes cæteris omnibus stomaticis plurimum antecellens. Cuius compositio est huiusmodi. Succum externi nucum viridium corticis cum mellis iusta portione coquo, donec ex vtroque mellis crassitudo consistat. Hinc autem liquet, qualis sit eorum corticum succus, quanta que astringendi vis, quòd ne per fortissima quidem extersoria, nigredo elui possit ab eorum manibus qui virides nuces decorticant. Atqui nisi in profundum manuum illa facultas descenderet, non certè ægrè eluibilis esset. Quum autem descendat, indicat planè substantiam succi, tenuium partium esse. At rationi est consonum, astringendi vim esse maximè ea vsu, vbi in eiusmodi contineatur substantia: ineptam autem existere, quæ crassarum partium substantiæ est coniuncta. Optimum itaque ac simul suauem esse nucum succum mihi persuadens, eum in quatuor partes diuido: & ad primam statim aliquid ex astringentibus misceo: ad secundam, ex croco & myrrha: ad tertiam, sulfuris & nitri nónnihil. Quartam verò solam synceram seruo, ob dulcorem futuram vtilem pueris, mulieribúsque, & viris effœminatis. Est autem quod ex succo rubi constat, fortius eo quod ex moris conficitur: quemadmodum hoc eo quod ex musto paratur, omnibus tamen præstat quod ex succo fit nucum. Porrò in pharmacis quæ deglutiuntur, maximè coniectare oportet naturam eorum qui ipsa sument. Nam quod cum molestia aut fastidiosè accipitur, os ventriculi euertit. In stomaticis autem medicamentis, eiusmodi synceritatem interdom contemnere licet. Si quis igitur medium aliquod medicamen conficere omnibus aptum velit, vt (exempli gratia) quod constat ex succo mororum, ad quinque libras succi, vnam mellis adiiciat: croci autem & myrrhæ, vtriusque drac. j. s. Vini item austeri heminam vnam comple, drac. j. Quòd si non adsit, pro ipso rhois succum inicies: & si volueris par pondus vtriusque imponere, nihil peccaueris. At Hera drachmam vnã scissilis aluminis addit. Quod verò ad coquendi modum

Oris affectionibus cur exhibenda non sint fortia, nec venenosa medicamenta.

Oris inflammationibus quæ opitulentur medicamenta.

Digerentibus solis vtendum esse, vbi durities aliqua ex oris inflammatione relinquitur: cæterùm prius corpore vniuerso vacuato.

Croci facultas. Myrrhæ facultas.

Diamoron medicamen.

Letalia omnia non esse deleteria.

Oris inflammationi concocta quæ congruant.

Rubi cremor.

Stomatici ex succo nucum viridium, ad oris inflammationes conuenientissimi compositio. Nucum succo viridium adest adstrictio penetrans.

Astrictionem tenuis substantiæ iunctam, esse maximè ex vsu ad repellendas inflammationes. Stomatici ex succo nucum quadruplex compositio.

Stomaticum ex succo nucum, cæteris omnibus præstare.

Stomatici diamoron compositio apta omnibus.

dum

dum spectat, ego sanè censeo succum ipsum solum esse per se præcoquendum vsque ad crassitudinem strigmentitiam: dein verò adiiciendum mel: atque vbi iam cacabum ab igne velis auferre, reliqua imponenda esse. Etenim vt spuma argenti, & plumbago, aliaque multa metallica, per coctura meliora euadunt, sic vis complurium aromaticorum exoluitur. Cæterùm ad induratas inflammationes, quum iam præterierit vigor, nec amplius influat quicquam, prædicto pharmaco discussoria miscere oportet: cuiusmodi sunt, spuma nitri, nitrum, petræ asiæ flos, sulfurque viuum. Ac sufficit sanè nitri vnciam semis, sulfuris vncias duas, si addideris. Quòd si nihil horum sit præstò, in sapa aut mulsa origanum feruefacito, ipsamque stomatico pharmaco adiicito, & gargarizare iubeto. Nihil autem refert, etiam si hyssopum coniicias pro origano, aut pulegium, aut thymum, aut tymbram, aut calaminthem, aut hedyosmum. In vigore autem inflammationum collutionibus & gargarismis concoquere inflammationem oportet, pinguium caricarum decocto, lentiscinóq; oleo tepefacto in duplici vase. Quin & ipsum stomaticum pharmacum in vigoribus gargarizare conuenit mulsæ diluriori permistum, aut calidæ sapæ, aut etiam aquæ caleoti. At meũ ex sicconucum medicamentum, aliorum omnium est validissimum, vtilissimúmque. Quum autem tres sint Punicorum malorum species, austerorum nempe, dulcium, & acidorum, æquas singulorum partes, vnà cum corticibus soleo ipse etiam contundere, expressúmque succum cum melle coquere, ac sic conficere medicamen non solùm stomaticum, sed ad multa alia vtile. Contunditur etiam cum illis & rubi fructus: cuius succus similiter præparatus succo mororum, melius illo pharmacum redditur, sed minus validum eo, quod ex nucum succo paratur. Quin & malorum cotoneorum, & pirorum syluestrium, ac mespilorum succus, similiter præparatus, stomaticum pharmacum redditur, aptúmque etiam vt deuoretur: quum hoc quod ex nucibus constat, deuorare non liceat. Verùm quod ex punicis constat pharmacum, aptum est exoluto & cibos fastidienti ventriculo: deficit tamen ab eo quod ex malis constat. Innocuus est etiam rubi mororum succus voratus, veluti & ipsorum mororum: sed succus rubi mororum habet quid quod stomachum roborat: quod ipsum, mororum cremor non habet. Iam verò succus nucum plurimo melle opus habet: & post cum, rubi mororum: modico autem, malorum & punicorum, & pirorum syluestrium. Medius inter hos est mespilorum succus. Ex cornis etiam, brabylisque & prunis, stomatica præparantur. Cæterum si crassus esse videatur succus, statim mel admiscere oportet: sin liquidior, præcoquatur. Suscipit autem pirorum atque malorum succus parem mensuram mellis. Succus verò eorum quæ nimis acerba sunt, veluti est corni fructus, aliquando duplum, aliquando triplum mellis desiderat. Porrò si atramentum sutorium admistum sit, non admodum deglutire oportet confectum pharmacum, præterquàm si iuxta stomachum aut aluum vlcerosam affectionem fieri vereamur. Quin & si in ipso ore maligna vlcera fiant, præstant ex atramento sutorio medicamenta. Sufficit autem drac. ad prædictam compositionem admista, in qua vnam mellis libram coniici dicebamus. Iam verò quum rhus sit duplex (alter enim obsoniis inspergitur, stomacho commodus: altero coriorum tinctores vtuntur) vterque sanè musto incoctus, stomaticum efficitur medicamen. Mustum etiam solum, citra mellis misturam in mellis compagem redactum, bonum fit pharmacum, in principiis, augmentis, atque vigoribus. Ad declinationem autem præstiterit, si in ipso diem integrã tedas pingues præmaceraueris. Quòd si preciosius efficere pharmacum vis, iniicies etiam casiæ corticem, aut nardum Indicam, aut malabathri folium, singulorum nempe vnam drachmam. Ad induratas autem inflammationes coniiciũtur quæ generosius discutere possint, tusa videlicet, & cribrata: idque vbi olla ab igne est exempta. Ac talia sanè sunt, costus, amomum, macer, Cyrenaicus succus, Medicusque. Pauperibus tamen pro sumptuosis discussoriis pharmacis, aut dictamnum, aut acoron, aut meon, aut pyrethrum, aut cardamomum, aut sinapi iniiciendum censeo, pari pondere: ita vt ad trium drachmarum pondus, eorum mistorum moles perueniat ad prædictam symmetriam, in qua mellis libra habebatur. Verùm pro constitutionis affectuũ proportione augeri ac minui pharmacorum vehementiam oportet. Ergo pharmacum conficientes ex musto, ad decem musti heminas, tres iniiciemus heminas rhois coriariorum, aut eius qui obsoniis inspergitur. Si verò vtrunque iniiciamus, vtriusque vna & dimidia iniicienda est. Iuxta proportionem etiam, ex discussoriis, quodcunque tandem in promptu habeamus. Quòd si vnum tantùm suppetat nobis astringendi vim habens, quod in principio iniiciamus: aut vnicum discussorium, quod iuxta finem: ex illo totum pondus explebimus, quod ex omnibus alioqui fuisset conflandum. In vniuersum autem, austeriora quidem, in principiis, & vehementibus influxionibus congruunt: moderatiora in vigoribus: vt magis discussoria in declinationibus. Porrò ex astringentibus facilia paratu sunt, rosæ, baccæ myrti, myrtus, lentiscus, rubus, canirubus, galla omphacitis, fructus Ægyptiæ spinæ, omnia aluminis genera, vnus & alter rhus, glaucium, omphacium, cytini, & balaustia. Ex discutientibus moderatè, facilè parantur caricarum furfurúmque decoctum: aut mulsa, in qua origanum, aut hyssopum, aut thymus, aut calamintha, aut pulegium, aut hedyosmum concocta sint: quæ si diutius coquantur, fortiora redduntur: amplius autem & nitri spuma, aut ipsum nitrum vstum. Fortius verò his est sulfur viuum. Rectè autem Andromachus medicamini ex succo mororum confecto addidit glycyrrhizam, vt exasperata leniret, asperitatémque astringentium mitiorem redderet.

Stomaticum Andromachi ex musto, quo vtor.

Gallas xxx. Rhois coriarij sext. ij. musti sext. vi. Gallas confractas per diem & noctem in musto macerato: dein coquito, donec ex toto quarta supersit portio: quam per linteolum colatam, expressámque, in olla ad mellis crassitudinem spissato: dein trita addito, aluminis scissi, croci, myrrhæ, singul. drach. j. permista reponito, tandémque eis vtitor. Iam verò, quod ex dulci confectum est musto, magis mitigatorium & moderatum erit, sed minus efficax: id autem quod ex acerbis fit vuis, vehementius quidem astringit, leniendi vim tamen non habet: ex medio vino paratum, mediam facultatem sortitur.

Stomaticum

Aromaticorũ complurium vires, per cocturam exolui. Oris induratis inflammationibus qualia sint apta medicamenta.

Oris vigentes inflammationes quibus sint coquendæ medicamentis.

Punicorum malorum species tres, austerorum, dulcium & acidorum.

Stomaticum ex punicorum succo.

Stomaticum ex nucibus deuorandum non esse.

Rubi mororũ succus ventriculi roborat, id quod succo mororũ non inest. Succorum qui nam plus, & qui minus requirãt mellis.

Calcanthon quando stomaticis miscere expediat medicamentis. Rhus duplex.

Musto quando & qualiter præparato vtendum in oris inflammationibus.

Discutientia pharmaca quænam sint.

Stomaticum e musto compositio.

Inflammationi incipienti, austeriora ingerenda; moderanti, moderata; inclinanti, magis digerentia conueniunt. Astringentia paratu facilia. Digerentia mediocriter.

Digerentia valentes.

Stomaticum Andromachi ex musto.

Stomaticum ex besasa, anginis congruens, ab Andromache scriptum.

Stomaticum ex besasa Andromachi.

Sem. anisi, apij, smyrnij, floris iunci odorati rot. aluminis scissi, iridis Illyricæ, besasa (hoc est, seminis rutæ syluestris) cinnamomi, myrrhæ Troglodyticæ, aristolochiæ longæ, casiæ, rosarum siccarum, crocomagmatis, sing. vnc. j. croci, cineris hirundinum tenellarum, vtriusque quadrantem: croci sesquiunciam: nardi Indicæ, amomi, vtriusque vnc. s. guttas viij. tritis cum melle vtitor.

Stomaticum Asclepiadis.

Hirundinum syluestrum vstarum cineris drac. iiij. croci, nardi Indicæ vtriusque drach. j. melle excipito.

Aliud Andromachi, ad columellam laxatam.

Columellæ laxatæ remedium.

Aluminis liquidi lib. j. florum rosarum lib. s. succi hypocistidos quadrantem. Alumen in melle coquito, dein sicca inspergito, vtitórque.

Aliud eiusdem ad omnia vitia oris.

Stomaticū ad omnia vitia oris.

Crocomagmatis drach. ij. iridis drach. iiij. sandarachæ drach. s. terebinthinæ drach. ij. lycij Indici drach. j. vuæ passæ drach. viij. aloës, omphacij, singul. drach j. nucum pinearum tostarum drach. viij. succi glycyrrhizæ, aluminis scissi, balaustij, sing. drach. j floris rosarum drach. ij. mellis hem. ij. s. Conficito.

Stomaticum Asclepiadis.

Stomaticum Asclepiadis.

Succi hypocistidos drach. ij. balaustij, lycij, acaciæ, sing. drach. j. excipito oliuæ immaturæ succo, & postea melle subactis vtitor.

Si verò æger stomatica id genus fastidiat, in moderatis quidem inflammationibus sufficient succi soli fructuum iam dictorum, vt rubi, & morum, punicorúmque målorum, & cotoneorum. Quin & succus nucum vbi cum solo melle paratur, gustui suauis existit: itémque mustum ex vuis acerbioribus pressum, si thus in id coniiciatur, optimum pharmacum redditur. Ad eas verò inflammationes quæ multa astrictione indigent, austerorum punicorum, aut cotoneorum, aut vtrorumque succus, melli admistus, sæpe mihi fuit satis. Singulis autem horum succorum licet omphacium adiicere. Vehementissimum medicamen reddetur, si punica integra tundas vnà cum corticibus, indéque succum exprimas: atque hoc magis si acerba fuerint. Acerbissimum etiam fiet, si ad punicorum austerorum ita tusorum succum, omphacium superaddatur cum moderato melle. Præstantius adhuc reddes pharmacum, si tota contusa punica måla, passo cocta excolaueris. Ne verò valde exasperet, glycyrrhizæ succum admiscens, conficies optimum pharmacum. Si quid verò induratum appareat, iis succis qui medias facultates sortiuntur, iniicies aliquid, dum coquuntur, ex pulegio, aut thymo, aut origano, hyssopo, mentha, aut calaminha: dein colabis, & habebis optimum medicamen. Quòd si calidius efficere velis, piper addes. Omnibus tamen si glycyrrhizæ succus addatur, melius pharmacum efficietur.

Acerbissima stomatica cōficiendi ratio.

Induratis inflammationibus apta stomatica.

Glycyrrhiza stomaticis addita, ipsa meliora reddit.

De crustis.

Putredo oboritur cito in calidis & humidis partibus.

In calidis & humidis corporis partibus, qualis est os, ex quacunque tandem causa fuerit exulceratum, citò putredo oboritur. Ad cuius vlcera fortissimis sæpe vti cogimur medicamentis. At qui fortissima sunt, quæ escharam instar cauterij excitant. In exteris igitur corporis partibus, vbi parti curandæ crusta fuerit inducta, à fortibus supersedemus pharmacis, transgredientes ad detersoria, quæ eschara tollunt. In iis verò quæ in ore excitatæ sunt escharis, tutius mihi videtur esse admiscere ad exteriora pharmaca, alia quædam fortiora, & quæ per se admota, crustas etiam inurerent. Melli itaque maxima extergendi vi prædito, crustifica medicamenta immiscemus: quemadmodum ad sordida quæ in corporis cuticula oriūtur, miscere illi leniter extergentia solemus, vt thus, eruum, iridem, aristolochiam, & alia id genus. Porrò Andromachus, ad oris crustas, ex nucibus pineis, amylo, alumine scisso, flore rosarum, croco, & melle, composuit optimum stomaticum.

Oris pustulis

Extirpandis miscenda exterioribus esse vehementissima pharmaca, & quæ per se admota, excitare possint escharas.

Critonis ad oris crustas medicamentum.

Misyos torrefacti drach. iij. mellis optimi cyathos sex: misceto & vtitor. Idem etiam præstat chalcitis assata cum melle.

Oris crustis delendis remedia varia.

Archigenis ad crustas oris remedia.

Commodissimum est stercus canum, ex illorum ossibus, ex melle illitum: quod etiam in angina auxiliatur. Aut thus Syriacus ex melle. Aut hirundinum vstarum & stercoris humani par modus cum melle illitus. Aut hepatis lupi aridi cochlearia duo trita bibenda dato. Ego verò medicamen ex thoë damno, quòd astringentis sit facultatis, quæ minimè crustis conuenit. At hepar lupinum eupatorio mistum, ad hepaticas etiam bibitur affectiones.

Crustis non conueniunt astringentia.

Hepar lupinum confert hepaticis.

Sorani stomaticum ad crustas, fœtentésque gingiuas & humore prægnantes.

Stomaticum Sorani.

Misyos vsti drachmas viij. iridis Illyricæ drachmas iiij. croci drach. j. Trita in pyxide lignea reponito, & tum per se, tum ex melle vtitor.

Aliud nomine Anthera.

Anthera.

Iridis Illyricæ, sandarachæ, cyperi. sing drach. iiij. aluminis scissi, croci, crocomagmatis, singul. drach. ij. tritis & mistis vtitor.

Stomaticum Heraclidis Tarentini ad vehementes putredines oris atque reliqui corporis.

Chalcitidis partem j. calcis viuæ tantundem: auripigmenti partem dimidiam: tritis & mistis vtitor. Aliud. Florum rosarum drach. iiij. aluminis scissi gallæ, singul. drach. ij. myrrhæ drach. j. trita melli misceto, vtitórque. Quidam sale macerato in aceto, resiccatóque, vtuntur. Si hæc remedia putredo ipsa respuat, vtendum cauterio est: postea verò colluendum vlcus prædictis, imponendáque anthera, donec crustæ abscedant.

Cauterio vtendum in partis lagsosis oris vlceribus, vbi reliqua incassum administrantur.

De columella.

Caruncula illa quæ ad extremum oris dependens cernitur, à veteribus quidem gargareon, & cion, hoc est, gurgulio & columna: à neotericis autem cionis, hoc est, columella, vocatur: cuius sanè affectionem quandam, staphylen, hoc est, vuam, dicimus. Raro tamen affectio hæc circa columellam contingit, licet ea sæpe inflammetur. Et sanè quemadmodum in aliis omnibus, in quibus ex humorū influxu contingit morbus, sic etiam hîc primis auxiliis debent fluxionem ipsam repellere: quare astringentis sint facultatis oportet: verùm si quidem influxus sit moderatus, moderatè astringentis, quam priuatim austeram vocant: si verò vehementior, acerbæ. Ambæ quippe facultates astringunt, sed debilius austera, vehementius acerba. Porrò moderatæ collutiones fiunt ex palmularum, rosarum, pampinorum vitis, rubi, caniirubi, aspalathi, cyperi, cytinorum, siliquarum, radicum mori, hypocistidis, målorum austerorum, pirorum acerborum, ac sorborum decocto. His fortiora sunt myrti & baccarum eius decoctum, & ex acerbis

Columella. Gargareon. Cion. Columna.

Staphyle.

Columellæ inflammatæ curatio.

Acerba & austera facultates vt differāt.

Collutiones moderatæ ex quibus fiant.

Collutiones valde astringentes.

bis cotoneis malis, & virgultorum tenerorum ilicis, arbuti, smilacis, fagi, & ipsarum glandium: mespilorum item, & cornorum, & fructus memæcyli. Generosissimum autem est decoctum gallarum, & rhois coriarij, & coriarij, fructúsque myrteæ, & Ægyptiæ spinæ. Ea bis singula tum per se, tum etiam mixtim cocta ex aqua, gargarizare oportet. Mirum enim quàm mixturæ ipsorum vtiliores sæpe fiunt ipso simplici vsu. Quin & arida etiam columellæ inspergutur. Iam verò moderatè astringunt etiam lapis Agatus, aloë, cyperus, flos iunci odorati, radixque nardi Indicæ. Eximiè astringunt omnia aluminis genera: scissum verò inter ea tenuiorum est partium, & ob id vtilius. At atramentum sutorium vehementem astringendi vim possidet: non est tamen expers calfactoriæ: ob idque putrilaginosis vlceribus conuenit. Cæterùm gurgulionem exasperat, etiamsi iam scirrhum contraxerit. Corrumpuntur autem succi omnino, si absque melle reponantur: aut resiccantur, si plurimum fuerint cocti. Nonnulli tantam ariditatē asciscunt, vt conteri queant. Tales sunt hypocistidis, vuæ acerbæ, glycyrrhizæ, & centaurij succus. Ridiculum autem est quærere, inter duo eiusdem generis pharmaca, vtrum sit ipsorum præstantius. Omnia siquidem medicamenta respectu ad aliquid tum vtilia, tum noxia dicuntur. Quocirca si pronunciaueris pharmaca nihil esse sola per se, rectè dixeris: nihil enim sunt, nisi nacta fuerint vtentem rectè. Si verò contrà, pharmaca deorum esse manus fatearis, similiter rectè dices. Iuuant quippe maximè, si is qui eis vtitur, in rationali methodo fuerit exercitatus, atque natura prudēs. Porrò mistura pharmacorum eiusdem generis, mediorum pharmacorum vsus sit gratia: ob idque semper duo contraria medicamenta in vnoquoque affectu vos habere operæ precium duco: quæ quidem permiscendo, multis pharmacis abundabitis. Quum autem rarò quis affectionem inueniat, quæ (exempli gratia) solis discussoriis, aut repulsoriis indigeat, cogimur etiā sæpe diuersi generis medicamenta miscere: quemadmodum vbi cum repellentibus aut anodynis discussoria confundimus: vt si gurgulione inflammato, ad alumen itidem misceamus Illyricam, aut farinam eruinam, aut thus, aut myrrham. Etenim quum discussoria sint multa, est semper à mitioribus auspicandum: quandoquidem inflammata exasperantur ab acribus.

Miscellas medicaminū aliquando esse vtiliores simplicium vsu.

Alumimis omnia genera eximiè astringunt.

Chalcanthi facultas.

Medicamenta omnia respectu ad aliquid tam vtilia quā noxia dici.

Pharmaca nihil sunt sola.

Pharmaca esse deorū manus.

Discussoriis mitioribus vtendum in principio, vbi digerere est opus.

Quæ Archigenes scripsit ad gurguliones inflammatos.

Gurgulioni inflāmato remedia secundum Archigenem.

Vua laxata, succum Cyrenaicum dissolutum illine: aut gallam tritam cum sale: aut ipsum sal dissolutum: aut lycij radicem tritam: aut omphacium cum melle. Si fortius medicamentorum vis, atramenti sutorij, squamæ æris, aluminis scissi, misyos, myrrhæ, gallæ, æquas partes tritas, ac vino exceptas illine. In principio tamen sale non est priuatim vtendum, sicuti nec Cyrenaica lachryma: sed vbi columellæ inflammatio indurata iam fuerit. De gurgulionis autem inflammatione sic Hippocrates differit: Gurguliones cum periculo exciduntur, vrūtur, ac resiccantur, quamdiu rubri fuerint & magni: quo tempore aliis artibus graciles sunt reddendi. Quum verò totum id quod appellant vuam, abscesserit, extremum autem gurgulionis maius, liuidúmque redditum fuerit, superior verò pars tenuior, tunc sanè intrepidà curationi admouendæ sunt manus.

Gurgulionis affectui curatio secundum Hippocratem.

Quæ scripserit Archigenes ad vigentem inflammationem gurgulionis & tonsillarum.

Gurgulionis inflāmati curatio secūdum Archigenem.

Si verò in vigorem affectio peruenerit, subducatur aluus, aut calidam lotionem furfurum gargarizet, aut prisanæ succum, aut passum tepidum, aut radicis dulcis decoctum cum passo & hyssopo: aut ficus vino incoctas: aut succum ptisanæ, in quo vuæ sint passæ incoctæ. Magnopere iuuantur, si amygdalinum oleum in aures infundens, forinsecus spongiis expressis leniter foueris. Quin & omelysis ex cruda hordeacea farina imponenda: aut ex farina seminis lini aut fœnigræci. Quòd si iam propè ad suppurationem accedere tonsillæ videantur, coadiuuare assiduè per ficuum decoctum oportet, propémodúmque incessanter id gargarizandum exhibere, similitérque aquam mulsam calidam. At si nihil tale apparuerit, augescat autem malum ita, vt ægri vix transglutire possint, ac suffocationis principium sit nobis suspectum, aluus forti clystere, aut glande subducenda est, & secanda cubiti vena, cucurbitæque cum scarificatione collo ac mento affigendæ. Fomentis etiam & cataplasmatis robustioribus est frequentius vtendum, gargarismísque assiduis. Quòd si ne his quidem remediis mitescat morbus, sed augeatur indies, venæ sub lingua secentur, aut iuxta angulos oculorum, atque illa quæ in fronte consistit. Illinatur autem assiduè fel tauri, & elaterium cum melle: aut sal cum oleo veteri, melléque & aceto: aut centaurea cum melle: aut absinthium cum nitro & melle.

Tonsillarū inflammatarum curatio secundum Archigenem.

Vena sub lingua, vel iuxta angulos oculorum, inflammatis tonsillis quando incidenda.

Heræ medicamen ad columellam laxatam.

Columellæ laxatæ medicamen. Heræ.

Gallæ omphacitidis, aluminis scissi, salis ammoniaci, sing. pares portiones conterito, inspergitóque. Vel argiatum lapidem darasum in pollicem similiter columellæ imponito. Porrò Heraclides Tarentinus rectè sanè post vsum medicaminum exacerbantium, iubet colluamus fauces lentium decocto, ad tollendam vehementem illam astringentium asperitatem.

Ab Asclepiade prodita.

Faucibus inflammatis remedia ab Asclepiade descripta.

Rosarum siccarum sextarium j. nardi Celticæ vnà cum radicibus, & adhærente terra, fasciculum j. nidi hirūdinum syluestrium aridi drach. iij. myrrhæ drach. viij. gallas omphacitidas numero xv. contusa & trita digitis apprime. Est enim hoc mistæ potentiæ pharmacum. Aliud Piperis albi, myrrhæ, sing. drach. j. aluminis scissi drac. ij. gallæ omphacitidis rotundam: trita admoue. Hoc tamen vtendum non est in gurgulione vehementer rubente. Aliud eiusdem facultatis, quo & nos sumus vsi. Lapidis agatæ, Asiæ petræ, terræ Samiæ. sing. drach. iiij. aluminis scissi, croci torrefacti, gallarum omphacitidum, sing. drach. ij. tritis vtitor.

Critonis medicamentum digerens.

Ossium palmularum, nucum tenerarum immaturarum, siccarum, vtrarunque drach. iiij. Vtito, atque in puluillum terito, vtróque arido admoto.

Aliud Sorani, maximè mitigatorium, ac proinde conuenientissimum ad vigentes inflammationes. Glycyrrhizam contundito, & mel & aquam pari mensura affundito: deinde coquito, & liquorem ipsum gargarizandum præbeto.

De pharmacis ad vlcera oris aphthas appellatas.

Vlcerationes in superficie oris obortas, aphthas appellant, habentes quippiam igneæ caliditatis. Fiunt autem plurimum pueris lactentibus, quum aut

aut vitiosum fuerit lac nutricis, aut non probè ipsum concoxerit infans. Curantur facilè, vtpote quæ vel à moderatè astringentibus compescantur. Quandoque tamen diuturnæ fiunt, ægréque solubiles, & progressu temporis nonnihil putrilaginosum acquirunt: atque hæ sanè fortiora medicamenta postulant.

Aphtharum curatio per moderate astringentia.

Aphthis varia remedia à variis descripta.

Andromachi medicamen ad aphthas malignas.

Aluminis scissi, vsti, drach. ij. fructus ericæ drach. j. oleo excipito, & per digitum locis apprimito.

Eiusdem ad aphthas leniores

Lycium Indicum vino tritum, circumlitum, & ericæ fructus tritus, aut rosæ siccæ cum melle, auxiliantur. At Crito, adipem suillum, & mel, simul liquefacta, commendat: vt collutionem etiam ex asinino lacte: manducationémque portulacæ intinctæ melle: quæ omnia & simplicissima sunt, & pueris maximè idonea.

Quæ scripserit Apollonius ad aphthas.

Ad aphthas albas, chalcitidem oleo tritam penna illinito. Postquàm verò putræ factæ fuerint, myricæ fructum tritum, aut aqua mulsa, aut vino dilutum, illinito, maximè infantibus. Ad nigras aphthas, vuam passam exacinatam, & anisum, trita cum melle illinito. Vel atramento sutorio trito cum melle vtitor. Vel æruginis vermiculatæ obulos tres in vini quarta heminæ parte gargarizandos præbe. Vel muriam oliuarum & acetum pari mensura mista, colluenda dato. Mandendæ sunt etiam oliuæ muria conditæ. Hæc Apollonius. Etenim oliuæ sic asseruatæ, discutiunt, atque vehementer astringunt.

Oliuæ muria conditæ discutiunt & vehementer astringunt.

Quæ Archigenes ad aphthas scripserit.

Ad aphthas faciunt collutiones ex decocto foliorum oleæ, aut myrti albæ. Facit & amurca, & marrubij succus, aut lentis decoctum. Aut fæx vini dulcis cum melle illita. Summè facit ad depascentes, fœniculi radicis vstæ cinis. Porrò ex colore ipso facilè licebit colligere, qui nam humores ipsas aphthas produxerint. Rubicũdiores siquidem, sanguinem præcellere indicant: flauiores, amaram bilem: albescentes, pituitosum humorem: quemadmodum nigrescentes, melancholicum succum. Qui autem hæc ritè discreuerit, noueritque facultates singulorum medicamentorum simplicium, is vnicuique aphthæ speciei, proprium sciet administrare remedium. Expendet autem simul ipsas naturas corporum. Fortioribus quippe corporibus fortiora medicamenta adhibenda sunt: debilioribus imbecilliora. Egò porrò infantibus qui adhuc à nutricibus aluntur, lentem cum modico pane, & medulla cerui, aut vituli exhibeo. Admisceo etiam cibis nonnihil ex astringentibus fructibus. Quandoque etiam de lactuca, seride, solano, & portulaca cõiicio aliquid, si aphtha sit inflammata. Quòd si cibum assumere nequeant, nutricem eiusmodi victu alo, vtque concoquat rectè, prospicio. Veruntamen etiam Infantes illino, si quidem subrubras video aphthas: in principio quidem, iis quæ moderatissimè astringunt, & frigefaciunt: dein verò, eis quæ citra mordacitatem discutiunt. Si verò subflauas video, iisdem vtor, sed magis refrigerantibus. At si pituitosiores, astringentibus vt si nigrescentes, discussoriis generosioribus. Cæterum in maioribus pueris, eiusdem generis facultatibus pharmacorum vtor, auctis tantùm ipsorum viribus: quemadmodum etiam in perfectis & duris corporibus, singulis relatis facultatibus fortissimis vtor. Sufficit autem mihi in his per omnia misyos vsus cum vino astringente, quod tum intendit, tum remittit vim suam prout magis aut minus vinum fuerit astringens: & prout crassius aut liquidius efficitur pharmacum ex misyos ac vini mistura. Quòd si sordida appareat aphtha, misy cum vino mulso tero. Ita verò qui fortiora quàm misy medicamenta postulant, ærugo similiter dissoluta, est vtilis. Commodum est etiam pharmacum ad hanc rem, chalcitis oleo trita. Atque hæc quidem efficaciora. Moderata verò, & maximè ad incipientes affectus, omphacium cum vino & œnomelite: similiter etiam rhus. In pueris sufficit rosarum flos, & ipsæ etiã rosæ siccæ. In summa verò, moderatæ aphthæ, maximè in corporibus teneris, moderatis pharmacis opus habẽt: fortes verò & maximè in duris corporibus, curantur à validioribus. Fortia pharmaca intelligo, tum quæ astringunt vehementer, tum quæ etiam mordicant: sicuti moderata, quæ prorsus sũnt mordacitatis expertia, nonnihilque astringunt. Porrò oleum per se, infestissimum est aphthæ affectui: veluti etiam chalcitis: quandoquidem alterum quidem humectat, & sordes gignit: mordet autem vehementer chalcitis. Verùm moderata mistura ipsorum, optimum pharmacum efficit. Nam quemadmodum ex cerato & ærugine incarnans effici pharmacum solet, tametsi ambo per se sint contraria carni gignendæ: eadem ratione ex oleo & chalcitide aptum medicamentum conficitur.

Forriora corpora validioribus egẽt medicamentis, vt imbecilliora mitioribus.

Aphtharũ quæ infestant infãtes, curatio.

Aphthæ moderatæ moderata medicamenta desiderant: vt malignæ, fortiora.

Aphthis & optimum medicamen ex chalcitide & oleo moderatè commistis.

Sarcoticum optimum fit ex cerato & ærugine.

GALENI PERGAMENI
De compositione medicamentorum secundùm partes.

LIBER SEPTIMVS.

De affectionibus contingentibus circa respirationis organa.

ASperæ arteriæ pharmaca, mos est appellare arteriaca. Vocant enim arteriam asperam, viam illam quæ ducit à larynge ad pulmones, ex cartilaginosis corpusculis, bronchis dictis, conflatam: vnde etiam tota arteria, interdum dicitur bronchos. Vestit autem ipsam intrinsecus quædam crassa membrana, quam ob crassitudinem nonnulli tunicam nominant. Scripserunt porrò veteres multa & diuersa medicamenta ad affectus organorum respirationis: ad vocémque tum interceptam, tum raucam. Etenim vbi instrumenta vocis ab humiditate vehementius atque tenacius impacta fuerint imbuta, vox intercipitur: quum verò moderatius humecta sunt, oboritur raucedo. Organa vocis quum dico, intellige arteriam, & laryngem, & pharyngem, siue epiglottida. Qui igitur ex vehementi clamore vocem amplius oblæsam habent, iis similis quædam affectio contingit in illa tunica asperæ arteriæ interna, ei quæ manibus, cruribúsque, & musculis, vbi plurimum laborarunt. Cæterùm curationis genus euariat. Siquidem crura & manus confricare per oleum licet, quum per cutem in adiacentes musculos penetrare ipsius possit facultas. Iuxta asperam verò arteriam cartilagines post cutem sitæ, prohibent in subiectam pelliculam transitum facultatis vnguentorum mollientium. Itaque auxiliorum ma-

Arteriaca pharmaca quæ dicantur.

Aspera arteria ex quibus cõstet particulis.

Vox quando intercipiatur.

Raucedo quãdo gignatur.

Vocis organa quæ.

teria

Respirationis organis malè affectis remedia vnde petenda.

teria congruentium respirationis organis, quum ab aliis petenda est, tum etiam à balneis dulcium aquarum, cibísque & lenibus, & laxantibus. Si qua verò asperedo sentiatur, cibis vtendum est * qui diutius hæreant partibus quæ cum loco affecto commercium habent. Est enim vna, eadémque sibi continua & cohærens tunica, quæ pharyngem, laryngem, gulam, & interna ipsius asperæ arteriæ vestit, obducitque. Quare cibi congruentes tunc erunt, qui ex lacte, amylo, alica, ouis, & libis dulciariis constant. Si verò per hæc non cesserit affectio ipsa, inuenta sunt à medicis pharmaca sub lingua tenenda, ob ídque hypoglottides appellata: quæ eadem facultate cum arteriacis, vocatis prædictis, ex vino Theræo, gummi, tragacantha, & glycyrrhiza conflantur: quæ læuigant quidem reprimúntque omnes asperitates, quicquid verò reliqui est ex inflammatione, concoquunt, & citò persanant. Qui autem pharmacum linguæ subiicit, patiens sit laboris oportet, vt ipsum paulatim liquescens, in laryngem excipiat, retinens interim tussi, si qua excitari videatur. Impossibile tamen est, vt hi claram vocem edidant, citra vsum pharmacorum absque acrimonia extergentium: qualia sunt faba fresa elixa, ptisana, ac semen lini torrefactum. His magis detergunt resina terebinthina, thúsque ac despumatum mel, & amygdalæ amaræ: quemadmodum istis rursus fortiora sunt farina erui, semẽ hormini, radix iridis, panacísque. Cæterùm his omnibus vina mollia, & passum Creticum, & Theræum, & Scybelites, & sapa, & & decoctum caricarum, conueniunt. Est autem ab affectionis principio, vsque ad finem eiusdem, paulatim progrediendum à leuissimis tum cibis, tum medicamentis, ad ea quæ discutiant detergántque vehementius. Igitur primi ordinis sunt tragacantha, gummi, samius aster, amylum, sorbitio ex alica & trago, lac, panes dulciarij, oua sorbilia, sesama, & nuces pineæ, quas strobilos vocant. Ab his autem deinceps est butyrum, & glycyrrhizæ decoctum: id quod præstiterit ad sapam ex mulso, vel ad Creticum passum miscere, rursúsque coquere. Hæc itaque in affectionibus inflammatis circa arteriam atque laryngem ortis commoda in principio sunt, donec moderata inflammatio fiat: ac præ omnibus à vini potu hoc tempore abstinendum est. Quum verò moderatior facta inflammatio fuerit, vinum dulce Theræum, aut Scybelite bibere licet: quo tempore etiam butyrum est aptum, & sorbitiu ex amygdalis, necnon ex lacte & melle diutius coctis, amylóque iniecto, aut siligine. Qua sanè victus ratione inflammatio quidem ipsa sedatur: relinquitur tamen humiditas multa, ob quam impossibile est claram vocem proferri. Quare transire tunc conuenit ab his eduliis, ad omnia ex melle cocta, & ad fabam fresam elixam, & ptisanam, & brassicam, & porrum probè coctum. Similiter etiam pharmacorum vsus idoneus est, quo tempore inflammatio aut asperedo praecellunt, eorum quæ detinentur sub lingua: post hæc magis detergentia & resiccantia exhibemus: ídque gradatim facimus, donec ad ea quæ acredinis nonnihil sortiuntur, perueniamus. Deinceps igitur ex arteriacis quæ à veteribus prodita sunt eligens præstantiora, huic methodo adiiciam: quæ quidem nec discernere, nec iis probè vti poterit, qui in commentariis simplicium medicamentorum accuratè non fuerit exercitatus.

Tunica eadem vestiri gulam, pharyngé, laryngem, & interna asperæ arteriæ.

Hypoglottides ex quibus conficiantur.

Hypoglottidibus quomodo sit vtendum.

Extergētia ad vocis puritaté facientia, quæ sint.

Voci aut impeditæ, aut raucæ, ob inflammatas affectiones circa laryngem, aut asperam arteriã obortas, qualis victus & medicinæ ratio conueniat.

De arteriacis ab Andromacho scriptis.

Thuris, myrrhæ, croci, sing. drac. j. scillæ drach. ij. passi Cretici sextar. iij. Scilla in passo coquitur, donec inspissetur passum: dein scilla abiecta, insperguntur reliqua: fitque eclecton, hoc est, delingibile pharmacum.

Arteriaca, hoc est, ad affectus organorũ vocis & respirationis cógruẽtia, pharmaca Andromachi.

Alia arteriaca confectio.

Aloës sextantem: croci vnc. j. mastiches tantundem. Conficito. Soluit enim aluum, concoquítque (croci ratione) ea, quorum gratia exhibetur.

Alia leniens exasperata, concoquénsque & extergens.

Thuris, succi glycyrrhizæ, sing. vnc. j. tragacanthæ drach. vj. nardi drachmam j. myrrhæ, amomi, croci, sing drach. iiij. mellis Attici quod sit satis. Conficito.

Alia arteriaca, optima ad tabidos, & omnes inueteratos pulmonis & thoracis affectus. Cinnamomi, thuris, vtriusque vnc. j. succi glycyrrhizæ, myrrhæ tragacanthæ, nardi Indicæ, amomi, sing. drach. iiij. croci drach. j. Melle Attico excipito.

Tabidis arteriacum optimum.

Alia ad arteriam affectam, vlcera pulmonis, puris & sanguinis reiectiones, fluxionésque in thoracem, & ad ea quæ ægrè educi possunt vehementer efficax. Resinæ terebinthinæ, croci Cilicij, thuris, myrrhæ Troglodyticæ, cinnamomi, amomi, nucis pineæ, glycyrrhizæ absque medolla, asteris samij, chalbani, costi, sing. drach. iiij. nardi Syriacæ drach. ij. s. casiæ nigræ drach. ij. tragacanthæ, palmularum Syriacarum carnis, singul. drach. iij Mellis Attici heminas iiij. Conficito.

Hæmoptoicis arteriaca confectio.

Hypoglottides, hoc est, orbiculi sub lingua tenendi, ad asperedines gutturis, interceptam vocem, & sanguinem reiectantes. Tragacanthæ drach. vj. gummi drach. v. thuris drach. j. obol. j. myrrhæ drach. j. obol. ij. croci tantundem: succi glycyrrhizæ drach. j. obol. iij. aut rad. drach. ij. s. piperis albi grana xxv. palmularum pinguium carnis drach. iij. Tragacantham passo maceratam & tritam reliquis tritis committito, fingitóque catapotia magnitudine fabæ.

Arteriace delingibilis, ad tabescentes, purulentos, atque hydropas incipientes, & tusses inueteratas congruens. Datur per diem & noctem cochlearij mensura. Succi scillæ sext. iiij. passi Cretici sext. iij. vini Falerni sext. viij mellis Attici sext. iij. myrrhæ trientem: croci, thuris, vtriusque sextantem: aristolochiæ oblongæ minam j. s. glycyrrhizæ minam vnam: radicis eryngij sextantem: casiæ, nardi Celticæ, sing. vnc j. xylobalsami bessem. Lignosa illa contusa in vino macerato per triduum, dein ad lentum ignem ad tertias coquito, atque ita exprimito, & tetrimentis abiectis, passum, mel, & scillæ succum conricito, & ad mellis crassitudinem coquito. Crocum verò, thus, & myrrham, cum vino terito, atque vbi optimè habuerit pharmacum, addito: postquam verò fuerint modicè fusa, ab igne tollito, & reponito ad vsum.

Hydropi recẽti optimum medicamẽ.

Alia arteriaca remedia, mediis congruens arteriæ affectibus.

Croci, vuæ passæ exacinatæ, vtriusque drach. j. amygd. dulcium drach. viij. myrrhæ obolos iiij. tragacanthæ drachmas iiij. piperis albi obolos iiij. melle cocto excipiantur.

Critonis Arteriaca, ad vocem interceptam.

Ficum & eryngium probè coquito, & ad decoctum ipsorum gummi addito, vt melle dulcior confectio fiat: exhibetóque ad noctem.

Voci interceptæ arteriaca Critonis.

Alia

Alia eiusdem, faciens ad affectus arteriæ, & vlcera tum aurium, tum etiam pudendi. Thuris obolos iiij. myrrhæ drach. ij. passi cyathos iij. Passum ad mellis spissitudinem coquito: dein myrrham & thus cum passo semicocto ablato, misceto. Facit etiam ad dysentericos & cœliacos. Rectissimè autem fecerit, qui arteriacas concoquentes atque lenientia, in duplici vase coxerit: nempe vasculum quod coquendum pharmacum continet, in aliud plenum aquæ feruentis imponens.

Confectio Critonis ex capitibus papaueris, diacodyon dicta, ad affectus organorum respirationis conducens. Capita papaueris agrestis octingenta: aquæ sextarios lxxx. Coquito ad tertias, hoc est, donec flaccida appareant: atque expressis addito mellis lib. x. Si verò variam efficere vis, adde croci, myrrhæ, succi hypocistidis, sing. drach. xij. thuris drach. vj. acaciæ drach. iij. Optima tamen est simplicissima.

De vsu confectionis ex papaueris capitibus

Vsus eius est in iis qui somno opus habent: quibus etiam ex opio confecta sæpe exhibere cogimur. Opus habent maximè huiusmodi pharmacis ij. quibus tenuis fluxus à capite ad asperam arteriam destillat, non permittens dormire ob consequentem tussim. In talibus ego etiam ex sapa, hoc est, hepsemate, siue musto cocto, quod etiam siræon vocant, pharmaci compositionem parare soleo. Quin & per passum aut Theræum Creticum melius est quàm per mel cocturam fieri, vbi fluxus valdè tenuis extiterit. Mel siquidem fugiendum tunc est, quum tenues fluxiones augeat, facultate tenuandi præditum. Admiscetur etiam huiuscemodi pharmaco glycyrrhiza, ita vt simul cum ipso coquatur. Si verò in pulmone consistat copia humoris delapsi à capite, confectio ex melle est præstantior. Datur commoderata mensura duorum cochleariorum satis magnorum copia. Augebis autem & minues hanc copiam, respiciens ad magnitudinem corporis cui exhibitur es, necnon ætatem, anni tempus, atque regionem. In omnibus enim his, frigidioribus minimum dabis, calidioribus amplius.

Arteriaca ab Asclepiade scripta.

Brassicæ succum melle coctum lingendum exhibe. Alia. Cremoris eryngij in aqua cocti, heminas ij. Cremoris caricarum similiter coctarum, tantundem. His adde gummi subtilissimè dissoluti drach. viij. coquito diligenter ad arteriacæ spissitudinem, & inde cubitum ituris ad cyathi mensuram lingendum dato. Alia. Chalbani drach. vj. piperis drach. j. nitri tantundem, mellis Attici cyathos vj. Chalbanum & mel coquito, densatáque adiicito cæteris, vtitórque. Alia insignis. Croci, myrrhæ, succi glycyrrhizæ, thuris, casiæ sing. drach. j piperis grana xxiiij. passi Cretici sext. iij. mellis Attici cyathos vj. vtere.

Hypoglossis Dioscoridæ.

Croci, myrrhæ tragacanthæ, succi glycyrrhizæ, sing. drach. j. nuces pineas repurgatas, contusásque, numero. lx. amygdalas mundas totidem. Excipiantur melle decocto. Datur nucis ponticæ magnitudine sub lingua tenenda.

Alia Mithridatis.

Myrrhæ, croci, vtriusque drach. iiij. nardi Indicæ, terebinthinæ, vtriusque drach. ij. thuris, casiæ, cinnamomi, sing. drach. j. passi Cretici heminas iij. Passum & terebinthinam ad perfectam compagem coquito, & cum siccis committito: indéque ad nucis ponticæ magnitudinem sub lingua tenendum dato.

Alia mirifice faciens ad affectiones thoracis.

Farinæ fabaceæ tostæ hem. j. iridis Illyricæ quadrantem: nucum pinearum ostarum sextantem: pulegij aridi contusi sesquidrachmam: seminis vrticæ drach. j. piperis vnc. s. Mellis boni sext. ij Farinam cum melle ad densitatem coquito. Seminis lini etiam tosti, tosti & cribrati heminam vnam in promptu habeto, cum cæteri que adiicito.

Alia ad tussim & spiritus prelationem, valde probe expurgans.

Hyssopi, pulegij, vtriusque sextantem: iridis, sem. sinapis, nasturtij anisi, piperis, sing. vnc. j tusa & cribrata, melle cocto excipito. Datur cochleari ia bum mensura.

Confectio ex marrubio Platenis.

Myrrhæ, styracis, opij, succi marrubij, chalbani, croci, æquales partes. Vtere melle cocto exceptis.

Pharmacum Harmonia dictum, ad destillationes, insuperabiléinque defluxum conducens. Styracis, castorij, piperis, cardamomi, singulorum drachmas iij. opij. myrrhæ, seminis hyoscyami albi, sing. drach. iiij. passo excepto in catapotia reducito, datóque ciceris magnitudine ad somnum.

Medicamen Andromachi, Ambrosia dictum, ad phthisicos, & febres repetentes per circuitus.

Nardi, croci, myrrhæ, costi, casiæ, cinnamomi, iuncei rotundi odorati, piperis nigri & albi, castorij, chalbani, terebinthinæ, styracis, succi papaueris, seminis hyoscyami, sing. drach. j. tragacanthæ drach. vj. anisi, sem. lini, sing. drach. j. mellis quod sit satis: vini Falerni heminam. Tragacantham, vino sufficienti macerato, & reliqua simul cum melle committito. Datur febrientibus sesquidrachma ea aqua mulsa: febre carentibus vncia dimidia cum melle & aceti cochleario vno, & vini Falerni cyathis duobus.

Aliud ad omnem tussim.

Anisi drach. ij. costi obolos iij. myrrhæ, castorij, chalbani, piperis albi, sem. hyoscyami, opij, succi glycyrrhizæ, singul. drach. j. passo excipito, redigitóque in catapotia, ciceris magnitudine.

Aliud ad omnem tussim, & fluxionem, & abscessus internos.

Sagapeni, gentianæ, myrrhæ, opopanacis, piperis albi, singul. drach. ij. baccarum lauri mund. drach. iiij. trita, & aqua excepta, exhibeto ad græcæ magnitudinem fabæ: ischiadicis tamen paulò plus, ea vini diluti cyathis tribus.

De reiectatione sanguinis.

In reiectione sanguinis primum periculum est, ne immoderata eius vacuatio fiat. Vbi verò suppressus est, curatio eius quidem, quæ ex reseratione osculi alicuius vasis contingit, per obturationem fit osculi dilatati: eius verò quæ ex vasis ruptura, per conglutinationem eiusdem: quemadmodum eius quæ ex erosione, per erosorum renutritionem. Obturatur igitur osculum reseratum, per astringentia: conglutinatur autem ruptum, per eadem, & quæcunque ipsis in compositione miscentur, citra mordacitatem resiccantia, & glutinosum quiddam habentia, velut est Lemnia terra, & Samius aster. Renutriuntur corrosa per cibos boni succi, & pharmaca carnem gignentia. Igitur iuxta primam rationem, ex talibus

pharmaca

pharmaca componuntur congruentia ad curandam sanguinis eiectionem: iuxta secundam verò, in iis qui ex pulmone, aut thorace, aut arteria, aut larynge reiectant sanguinem, miscentur prædictis congruentium mensura calida & tenuium partium medicamenta, quæ infestissima sunt tribus illis affectionibus dictis: miscentur inquam gratia distributionis, vt videlicet astringentibus medicamentis præparent, ac veluti sternant viam. At quum ex locis circa stomachum, aut aluum, aut aliquod intestinum, sanguis educitur, huiusmodi pharmacorum mistura non est opus. Infestissimum tamen his est id genus pharmacorum, quod in tantum refrigerat, vt affectum stupefaciat: quamuis & hæc misceantur medicamentis ad sanguinis reiectationes congruentibus: quum altiorem somnum concilient, & commodissima sint iis qui tussi lancinantur, sistentia nimirum sanguinem qui ad vas affectum defertur: atque hoc per suam frigiditatem. Atque hæ sanè sunt compositionis scripturæ.

Distributionis ratione misceri astringentibus medicamentis ... in hæmoptoicis.

Stupefacientia medicamenta quo ratione pharmacis congruentibus ad sanguinis reiectationes misceantur.

Quæ ab Andromacho ad sanguinis reiectionem scripta sunt.

Hæmoptoicis remedia ab Andromacho scripta.

Acaciæ drach. iiij. rosarum siccatum, balaustij, singul. drach. viij. gummi drach. ij. tragacanthæ, drach. j cum aqua pastillos facito, quorum singuli pendeant drachmam vnam. Dato ex aqua pluuia: habet enim vim astringendi. Aliud sistens sanguinem. Croci Cilicij, myrrhæ, iridis, nardi Indicæ, thuris, acaciæ, singul. vnc. j. succi papaueris, costi, piperis, singul. vnc. s. rosarum siccatum trientem. Melle excipito. Datur fabæ Ægyptiæ magnitudo.

Aliud. Succi hypocistidos, balaustij, acaciæ, gallæ, cytinorum, singul. drach. xij. succi papaueris drach. vj. croci tantundem. Redigito in triobolares pastillos. Aliud egregium. Balaustij, acaciæ, opij, myrrhæ, sing. drac. ij. tragacanthæ, succi hypocistidos, florum rosarum, seminis hyoscyami, singul. drach. iiij. thuris drach. iij. excipito succo polygoni.

Aliud ad hæmoptoicos & dysentericos.

Dysenteriæ remedium.

Floris rosarum, opij, acaciæ, gummi, balaustij, hypocistidos, sing. quadrantem: gallæ. vnc. j. seminis plantaginis, eiusdem succi, vtriusque sextantem, lycij Indici, succi rosarum, vtriusque vnc. j. redigito in pastillos drachmales.

Quæ Asclepiades ad sanguinis reiectationes scripserit.

Hæmoptoicis remedia ab Asclepiade descripta.

Radicis polygoni manipulum: rad. symphyti tantundem: rhois rubri acetabulum, aquæ sextarios iij. coquito ad tertias, & expressi liquoris cyathum vnum dato, cum gummi tenuissimè triti & dissoluti drachma vna. Aliud. Mororum rubrorum nondum maturorum lib. xvj. aquæ pluuiæ sextarios xvj. coquito ad tertias, & expressum liquorem reponito. Idem licebit facere etiam de corni fructu. Aliud. Balaustij, terræ Samiæ, corticis thuris, gummi, singulorum æquale pondus. Trita & cribrata exhibe cochlearis mensura in aquæ frigidæ cyatho vno. Aliud. Succi hypocistidos, succi acaciæ, succi rhois Syriaci, balaustij, opij, gummi, sing. drach. iiij. Vini myrtitis quod satis est. Conficito, & vtitor.

Pastillorum ex Succino Confectio, quos Barbari trochiscos de Charabe appellant.

Pastillus ex succino, hæmoptoicis, diuturnæ & recenti tussi, phthisicis, sanguinem reiicientibus, purulentis, cœliacis, dysentericis, & inflatis conferens. Psyllij mundi drach. xlv. iridis Illyricæ, mastiches, ramentorum succini, croci, sing. drach. xxx. opij drach. xv. Psyllium in aquam calidam coniectum macerari sinito. Vbi verò suo glutine & mucilagine ipsam aquam infecerit, liquorem exprimito, & cum eo pharmacum in pastillos cogito: ex quibus obolos tres ad somnum dato. Sint autem aquæ sextarij terni.

Pastillus ex corallio.

Pastillus ex corallio.

Corallij, terræ Samiæ, vtriusque drach. viij. Balaustiorum, amyli, terræ Lemniæ, sing. drachmas iv. seminis hyoscyami albi, opij, hypocistidis, singul. drac. ij. Excipe succo arnoglossæ, cogéque in pastillos, & exhibe.

Confectiones sedantes dolorem, tabescentibus & sanguinem reiectantibus, internorumque affectibus commodæ, ab Andromacho scriptæ. Radicis panacis, seminis dauci, castorij, sem. hyoscyami, opij, sing. drach. iv. Mellis quod sit satis. Dantur oboli quatuor, cum aquæ cyathis tribus.

Anodyna Andromachi, ad affectus ... respirationes, aliásque internas dispositiones congruentes.

Alia sedans dolorem, valens ad tormina, & dysenterias.

Sem. apij drac. ij anisi drac. j. piperis albi tantundem: myrrhæ, castorij, vtriusque obolos iiij. opij, croci, sing. obolos iij. gentianæ drach. ij. Pastillos triobolares conficito, variéque vtitor.

Alia iucunda appellata.

Iridis Illyricæ, succini, croci, mastiches Chiæ, sing. drach. xxx. psyllij drach. xlv. succi papaueris drach. xv. cum aqua pluuia pastillos, quorum singuli pendeant drach. j. s. conficito, & exhibeto. Psyllium tamen per diem ac noctem aqua pluuiali macerato: dein coquito, & exprimito, cremorémque cum aliis misceto.

Alia dolorem sedans ad omnes internos affectus & sanguinis reiectiones, vndecunque erumpant. Facit & ad nephriticos & hepaticos. Hanc ne prius dederis, quam mercedem accipias. Cinnamomi, casiæ, vtriusque drach. ij. myrrhæ, piperis vtriusq; chalbani, sing. drach. j. opij drach. ij. Trita cum melle pauco, in catapotia redigito, partim magnitudine fabæ, partim quantitate araci. Dato iuxta cuiusque vires cum aqua, aut pro iudicio tuo.

Alia ad eadem, Mysterium dicta.

Croci, costi, castorij, asari, sem. hyoscyami, opij, styracis, sing. drach. j. Excipito melle, vtitorque.

Anodyna ad easdem affectiones ab Asclepiade scripta.

Anodyna ad internos affectus ab Asclepiade scripta.

Seminis cucumeris hortensis decorticati drac. viij. amyli drach. iv. sem. lini, sem. papaueris albi, vtriusque drach. ij. Tusa & cribrata excipe tragacanthæ cremore, & in drachmales pastillos redige. Dantur oboli iij. non febrientibus quidem, ex vino: febrientibus verò, ex succo rhois. Faciunt ad fluxiones thoracis.

Pancrestos Asclepiadis, multi vsus ad varios internorum affectus.

Confectio Pancrestus dicta, hoc est, multi vsus, ad tussim antiquam, purulentos ortopnoicos, tabescentes, ad omnésque inflationes. Pellit secundas & menses, medetúrque vesicæ affectibus. Terebinthinæ drach. viij. styracis drach. vj. myrrhæ, drach. v. croci, iridis, chalbani, sing. drach. iv. Seminis hyoscyami, corticis mandragoræ, irionis torrefacti, opopanacis, sing. drac. ij. piperis, spumæ nitri, vtriusque drach. j passo excipito.

Antidotus Aristarchi admiranda.

Antidotus Aristarchi admiranda, conferens ad affectiones prædictas, renitensque venenis, exterminánsque febres repetentes per circuitus, vna hora ante exacerbationem exhibita. Cinnamomi,

momi, costi, chalbani, castorij, succi papaueris, piperis nigri & longi, styracis, singul. vnc j. mellis sextarium vnum. Arida teruntur & cribrantur. Chalbanum coquitur cum melle. excolatis verò reliqua adduntur, reponuntúrque in vitream pyxidem, argenteamve. Datur fabæ Ægyptiæ magnitudine, cum aquæ mulsæ cyathis duobus, instillatis digito guttis aceti nouem.

De orthopnœa.

Asthmatici cur sic dicantur.

Orthopnoici cur sic dicantur.

Qui citra febrem densè respirant, ob symptoma id dicuntur asthmatici, hoc est, anhelosi. Eosdem etiam ob symptoma aliud orthopnoicos appellant, quòd thorace recto spirare cogantur, metu suffocationis. Minus est autem quod hi inspirant, quàm pro vsu respirationis, etiamsi thorax ipsis plurimum dilatetur. Ex quo manifestum fit, internam capacitatem coarctatam ipsis esse præter naturam: id quod ægri etiam haud obscuro sensu percipiant. Fit etenim & purulentis locorum coarctatio, ob collectum inter thoracem & pulmones humorem. Fit etiam peripneumonicis, ob pulmonis inflammationem. Restant autem adhuc affectiones duæ, quæ angustiam locorum faciunt in viis per quas aër inspiratur: quum aut humorum crassorum & viscidorum multitudo pulmonis brōchiis fuerit impacta, aut tumor abscessui similis in ipso constiterit. Cæterùm curatio ambarum affectionum aliquid commune habet, aliquid priuatum, & alteri tātum proprium. Commune quidem vtriusque est, vt absumatur redundantia humoris affectiones gignentis: proprium, affectioni quidem viscidorum humorum, vt per attenuantia & extergentia pharmaca dissipentur: ei verò quæ propter tumorem accidit, vt per attenuantia & exiccantia eadem consumptio fiat: quæ curatio rursus omnibus in profundo abscessibus communis existit. Vini itaque potus ambabus competit. Omnis autem potus modicus sit in iis qui alicubi abscessum habent: multus contrà, in illis quibus viscidis & crassis succis sunt obturata bronchia. Quippe pharmaca eiusmodi repurgantia humores, tusses necessariò excitant: non verò facilè per sputum reiicitur, quod expurgatum est, nimirum ob crassitudinem: quapropter humectatione multa opus habet, quò efferatur facilè.

Orthopnœæ causa.

Purulenti.

Peripneumonici.

Respirationis organorū angustiam quot efficere possint.

Potū esse debere modicum iis quibus organa respirationis ab aliquo tumore angustantur: contra multū illis, quibus bronchia à crassis & viscidis succis obstruuntur.

Quæ scripserit Asclepiades ad dyspnoicos.

Dyspnœæ remedia ab Asclepiade depta.

Scillæ crudæ succum exprimito, eique parem Attici mellis mensuram addito, & ad prunas admotas coquito. Dato inde & ante & post cibum mystri mensuram. Aliud. Origani drach. viij. comæ thymi, iridis Illyricæ, calaminthæ siccæ, piperis albi, anisi torrefacti, sing. tantundem. Cribrata melle cocto excipito. Dato nucis ponticæ magnitudinem. Aliud. Vuæ passæ Rhodiæ, exacinatæ, acetabulum: fœnigræci loti tantundem: aquæ pluuiæ sextarium j. Coquito donec dissoluantur, & liquorem excolatum reponito. Ex hoc præbeto assiduè, & iuxta singulas irritationes, cyathi mensuram calfactam. Aliud. Anisi, sulfuris viui, vtriusque quadrantem: ammoniaci thymiamatis, castorij, melanthij, singul. drach. iiij. aqua diluta in catapotia cogito, vnúque in aceti mulsi cyathis tribus propinato. Hæc omnia sunt ab Asclepiade scripta illis, quibus pulmonis bronchia crassis & viscidis humoribus sunt referta. At verò abscessus qui attenuantibus & resiccantibus opus habent, maximè gaudent aromatum facultatibus, quæ & tenuium partium sunt, & resiccatoriæ, præter hoc quod calfaciunt. Porrò iis qui propriè orthopnoici & asthmatici nominantur, pharmaca conueniunt secantia citra calfactionem: ob idque iuuantur maximè ab scillitico aceto, necnon ab scilla, & ab aceto mulso, eodémque scillitico. Quemadmodum autem in hac affectione vehementer cauendum est, ne calfaciamus, propterea quòd viscidi & crassi succi non modò non iuuantur, sed offenduntur etiam vsu calfacientium: eodem modo quæ valde refrigerant sunt omnino vitanda.

Scillinū acetū orthopnoicis & asthmaticis maximè opitulatur.

Quæ pharmaca scripserit ad eiusmodi affectiones Andromachus.

Dyspnœæ remedia Andromachi.

Ad dyspnœam. Sulfuris viui drach. j. Sem. rutæ syluestris tantundem: aristolochiæ, absinthij, ammoniaci thymiamatis, abrotoni, singul. drach. iiij. trita cum aceto in catapotia fabarum instar redigito. Dato mane tria, & vesperi totidem. Aliud. Ammoniaci thymiamatis, abrotoni, singul. drach. ij. sulfuris viui drach. j. formato cum aqua pastillos, & cum aquæ mulsæ cyathis tribus præbeto.

Aliud. Scillæ, sulfuris viui, bituminis, sing. partem vnam. Dantur obol. iij. in aceto mulso.

GALENI PERGAMENI
De compositione medicamentorum secundùm partes,

LIBER OCTAVVS.

De pharmacis congruentibus ori ventriculi.

Instrumenta duo nobis tradita à natura, necessaria ad vitæ actiones: experientiam nempe & rationē, quorū semper ad perfectam disciplinā alterum indiget altero.

Inflammationes oris ventriculi & hepatis, cum relaxantibus miscellā astringentiū pharmacorum desiderant.

PОrrò difficillimum est, ad veritatem eos reuocare, qui sese alicui sectæ seruiliter addixerunt. At qui prudentes sunt, veritatísque ardenti desiderio tenentur, ij (vt spero) custodient ea quæ à natura nobis veluti iudicandi instrumenta concessa sunt, ad actionum vitæ cognitionem. Experientiam nempe & Rationem: quorum semper alterum, ad perfectam disciplinam, altero indiget. Etenim falsæ opiniones animos hominum præoccupantes, non solùm surdos, sed adeò etiam cæcos efficiunt, vt videre nequeant, quæ ab aliis conspicuè cernuntur. Proinde fit, vt complures Empirici, nec pauci etiam ex iis qui sese Methodicos iactant, per pharmaca relaxantia curantes inflammationes oris ventriculi & hepatis (quæ miscellam astringentium desiderant) ægros omnes ad vnum occidant, atque in exitium adigant. Quippe nisi facultatem quæ firmitudinem addat, in illarum partium affectibus ad relaxantia permisceas, vita in discrimen vocatur. Igitur astringentia omnia quæ ad illarum partium affectus, partim emplastris atque ceratis mista adhibentur extrinsecus, partim intus votantur, impræsentiarum ea ipse indicabo, auspicatus ab iis quæ conueniunt inflammationibus: quòd maximè in ipsis ægri periclitentur. CERATVM ergo quo assiduè vtor, ex aloë, mastiche, cera pontica, & vnguento nardino constat. Cæterùm ad vnciam vnam mensuralem nardini olei, hyeme quidem octo, æstate autem septem ceræ partes induuntur. Liquatis igitur in duplici vase, refrigeratísque & derasis, addes aloës & mastiches, reductorum in pollinem, vtriusque drachmam j. & quādoque plus, sic tamen vt ad sesquidrachmam non progrediaris. Quòd si ampliori opus sit astrictione, nimirū tāta imbecil-

Ceratum Galeni ad inflammationes oris ventriculi & hepatis maximè congruū.

litate existente, vt ventriculus retinere cibos non possit, addes drachmam vnam omphacij: id quod primò inijci debet in cerati præparatione. Similiter licebit absinthij succum miscere, quandoque etiam ambo: sicuti & tertium hypocistidis, & quartum œnanthes. Quin & rhois succum non raro admiscui. Cerati tamen augenda est copia, iuxta proportionem numeri aliorum pharmacorum. At inueteratis atque induratis inflammationibus, magis varia conueniunt pharmaca, & quæ ex aromatis quippiam habeant, nónihilque etiam emollientium atque digerentium sortiantur: cuiusmodi est quod ex melliloto conficitur, congrués omnibus iuxta præcordia inflammatis. Porrò os ventriculi, nonnulli hodie communiter stomachum nominant: quam partem olim frequentius cardiam, hoc est, cor, appellabant: vnde vox cardialgia est deducta, quæ minimè quidem cordis, sed oris ventriculi dolorem & mordicationem significat. Fiunt quippe in ipso tum morsus, tum inexplebilis fames, vt interdum etiam nauseosæ dispositiones: in quibus omnibus communis quidam adstringentium pharmacorum vsus inuentus est: admista autem sunt plerisque ipsorum calfacientia simul & resiccantia. Verùm affectus in profundo sitos vt cognoscamus, maximis vtamur coniecturis est opus: ob idque vtilissima Medicæ artis pars est, quæ cognitionem ipsorum iudicat. Quum igitur octo sint in singulis partibus intemperantiæ corporis: atque hæ omnes aut secundum solas nudas qualitates gignantur, aut accedente alicuius humoris complexu: certè earum singulæ per contrarias qualitates sunt reducendæ ad mediocritatem. Quia verò plurimæ intemperaturæ hominibus ex redundátia humorum, magis quàm ex inopia fiunt, pharmaca resiccantia plerosque magis iuuant. Quum autem resiccantia ipsa partim quidem astringant, cogendo astringendóque substantiam eorum quæ contingunt: partim verò discutiant, & in hoc substantiam eorum dissoluant: ob hoc ipsum sanè plures sunt qui astringentibus indigent. Verùm si humida intemperies coëat cum frigiditate, læduntur qui per sola astringentia curantur, quæ frigidæ facultatis existunt. Quare meritò plurima pharmaca per experientiam inuenta, ex miscellanea materia constituuntur, astringente videlicet atque calfaciente: quorum omnium differentiam cognosces, si simplicium pharmacorum facultates memoria tenueris.

Os ventriculi, quod olim cor nominabant, nonnulli hodie stomachum vocant.

Cardialgia significat morsum oris ventriculi.

Affectus interni vt cognoscantur, opus est coniecturis.

Intemperantiæ particularũ sunt octo, quas per contrarias qualitates reducere ad mediocritaté oportet.

Confectiones stomachicæ Andromachi.

Hiera ad stomachicos. Floris iunci odorati, xylobalsami, mastiches, croci, nardi Indicæ, asari, cinnamomi, singulorum drachmas vj. aloës lotæ drach. centum. Simul trita repone, præbéque ieiunis cochlearia ij. Sunt tamé qui ad aloës drachmas centum, singulorum aliorum octo drachmas adiiciant. Non desunt qui absque flore iunci odorati conficiant. Porrò ad ventris subductionem illota aloë est aptior: elota autem multùm de medicamentosa vi amittit: quam etiam febricitantibus dare aliquis possit, si febris sit valde mitis. Infestissima autem est aloë, vel lota, iis qui circa vitiosos succos intemperie affliguntur calida & sicca. Proximam ab his cladem percipiunt, qui siccam intemperiem habent, vel frigiditati etiam implicitam: & in vniuersum, qui ex sola qualitate particulam aliquam affectam ac læsam possident. Etenim intemperantiæ in humoribus consistentes, pharmacis ipsas euacuantibus egent: quæ verò absque his infestant, penitus commigrant in tabem, ob pharmaci huius ex aloë constantis exhibitionem. At vbi vitiosa humiditas perrigat ventriculi tunicas, hiera ex aloë est vtilis. Omnino autem sic affectis plus aut minus adsunt nauseæ quædam symptomata. Iam verò purgatio quam aloë molitur, imbecillior est, quàm vt vniuersum corpus purgare queat. Additur illi mastiche, vt vires eius refringat, ventriculo existens etiam grata, & odora. Cinnamomum verò, quum ob easdem causas, tum etiam vt partium suarum tenuitate aperire vétris meatus possit, extergeréque atque attenuare, si quid viscosum aut crassum in humoribus insit. Crassos quippe succos ob purgatoriæ facultatis imbecillitaté aloë trahere non potest. Quapropter biliosarum vétris dispositionum optimum pharmacum est. Ad hæc cinnamomum vim obtinet alteratricem vitiosorum humorum, in id quod naturæ modo respondet. Scire itaque licet, eas dispositiones quæ à prauis succis circa ventrem stomachúmque oboriuntur, maximè per medicamenta ex aloë iuuari: mirum autem in modum lædi, ab eduliis, potionibus, & pharmacis astringentibus. Contra verò, vbi humores non qualitate, sed copia os ventriculi afflixerint, vtilissimus astringentium est vsus, nimirum languida tunc existente ipsa particula affecta, instar laxatorum articulorum, quorum etiam per astringentia affectio corrigitur. Porrò polychresta, siue multi vsus medicamenta apparatorũt, quum vnum habere viginti affectionibus congruum maluimus, quàm tot numero alia: quum tamen ad singulas affectiones vnum aliquod destinatum, eo quod ad plures paratum est, melius existat.

Stomachicæ confectiones Andromachi.

Hieræ picræ variæ compositiones.

Aloës lotæ & illotæ facultas.

Aloë est infestissima iis qui circa vitiosos succos intemperie affligũtur calida & sicca.

Aloës vsus, laborantes intemperie circa redundantiam humorum, deducit in tabé.

Hiera picra quibus vtilis.

Hiera ex aloë est infirmior, quàm vt vniuersum corpus purgare possit.

Mastiche ventriculo grata.

Cinnamomi facultas.

Aloë biliosarũ dispositionũ ventris optimũ est medicamen.

Astringentia esculenta potulẽtáque, maximé lædũt dispositiones ventriculi à prauis succis obortas: iuuant autẽ eas quæ à multis nõ prauis oriuntur.

Polychresta, hoc est, multi vsus medicamenta, relinquũt ab iis quæ ad singulas affectiones parantur.

Ad stomachicos hiera Antipatri.

Aloës electæ drach. iiij. mastiches drach. ij. asari drach. iiij. rosarum siccarum, iunci odorati, mei, phu, casiæ, sing. semunciam. Tritis vtitor.

Hiera Antipatri faciens ad stomachicos.

Stomachica Galli, affectionibus quæ calfieri & siccari postulant, vtilis.

Corticis radicis fœniculi lib. s. aceri acris sextarium vnum s. aloës quadrantem. Mellis Attici lib. j. Radices lotas ad triduum aceto maceráto, deinde coquito: atque vbi coctæ fuerint expressas proiicito, & affuso ad acetum melle, simul coquito. Dein aloën inspergito, & cochlearia tria cum aqua dato. Etenim vbi per profundum ventriculi, hoc est, altius, copiosa, sed non praua, fuerit, defixa humiditas crassa simul & viscida, opus est mistura pharmaci attenuatorij, pertosiuique, quale est tum acetum, tum oxymeli. Si verò nec talis sit humiditas, nec altius imbibita, sola ad curationem astringentia suffecerint. Est autem sufficiens signum frigidæ affectionis ventriculi, si æger se non sitire percipiat.

Stomachica Galli.

Ventriculi tunicis humores crassi altius imbibiti, quæ illa medicamẽta deiiciunt.

Ventriculi frigidã affectionẽ significat, proritus nihil sitire.

Asclepiadis stomachica, ad roborandum ventriculum, exprimendásque illius aduentitias humiditates congruentia.

Ad stomachi subuersiones. Nucleorum mâli punici tusorum succi sextarios iij. succi menthæ sextar. j. mellis Attici tantundem. Coquito in fictili vase, assiduè agitando: & vbi densata fuerint, ab igne ablata reponito: porrigitóque mystrum vnum, aut duo, ante cibum.

Stomachica ab Asclepiade scripta.

Confectio ex fructibus, ad stomachi subuersionem, cœliacis, & dysentericis faciens.

Mâla

Confectio ex fructibus Asclepiadis, subuersioni ventriculi, cardiaco & dysenterico faciens.

Mala cotonea numero x. sorba numero x. mespila totidem. Rhois rubri sextarium vnum. Aquæ congios vij. fructus tusos & in aquam coniectos, diligenter coquito: & vbi dissoluti fuerint, liquorem exprimito, ac rursus coquito. Quum verò tertia pars liquoris superfuerit, addito mellis Attici lib. iiij. & ad prunas assiduè agitando coquito, ac spissata reponito.

Catapotia ad subuersionem ventriculi.

Catapotia ad subuersionem ventriculi.

Rosarum recentium desectis vnguibus, drach. viij. sem. papaueris albi drach. iiij. sem. hyoscyami drach. ij. aloës obolos iij. asari tantundem. Cum aqua diluta in pilulas redigito, præbetóque ciceris magnitudinem.

Ad ardorem stomachi catapotium restinguens sitim.

Catapotia ad ardorem ventriculi confectura, si sub lingua teneantur.

Seminis satiui cucumeris drach. viij. sem. portulacæ tantundem: tragacanthæ drach. iiij. Tragacantham ouorum crudorum recentium candido dissoluam, probè tritis reliquis addito, & ea eis mistis fingito catapotia, quorum assiccatorum in vmbra, sub lingua vnum tenendum dato. Hæc Asclepiades. In vniuersum autem fugienda ea pharmaca sunt in ventriculi affectibus, quæ chalcanthon, mandragorámve, aut alia id genus recipiunt.

Ventriculo affectio fugienda esse ea pharmaca, quæ chalcanthon, mandragorámve recipiunt.

Pastilli Amazonum, ad volutulosas ventriculi dispositiones.

Ad volutulosas stomachi subuersiones pastillus Amazonum ab Asclepiade scriptus. Seminis apij, & anisi, vtriusque drach. vj. absinthij drach. iiij. piperis, myrrhæ, opij, castorij, sing. drach. ij. cinnamomi drac. vj. cum aqua pastillos fingito, & summum drachmam vnam dato, stomachicis cum pultropi diluti cyathis iij cholericis & vomentibus cibum, cum frigida: cœliacis & dysentericis cum baccarũ myrti decocto: spleneticis, cum hydromelitos cyathis tribus. Ego verò, quòd myrrha aliquid medicamentosum contineat, sine illa maioris securitatis gratia hoc pharmacũ præparare consueui, piperis quantitatem adaugens. Porrò per eiusmodi volutulosas dispositiones, aliquando stercus per vomitum redditur: vbi videlicet particulæ affectæ, à serosis medicatisque humoribus affliguntur magnopere. Quòd si etiam imbecilliores sint, geminatur malum. Erit itaque in iis curationis scopus, vt ad affectas partes odorata admoueamus, cuiusmodi sunt, anisum, apium, daucus, cuminum, & seseli. Nam quemadmodum graueolentia omnia stomachum subuertere solent, sic odorata corroborare. At absinthium miscetur in præscripto pharmaco, quòd habeat vim extergendi, repurgandi, & subducendi vitiosos stomachi humores: quódque constringat, & denset, robúrque affectæ particulæ addat. Cinnamomum autem fœtidis omnibus, putrilaginosisque humoribus aduersatur. Cæterùm si cinnamomum non adsit, licebit casiam pro illo assumere.

Myrrham vsum nõ esse admodum tutum.

Volutulosas ventriculi dispositiones esse per odorata curandas.

Graueolentia subuertũt stomachum.

Absinthij facultas.

Cinnamomi facultas.

Casia licet vti pro cinnamomo.

Alia stomachica Asclepiadis compositio, vtilis ardorem sentientibus, & ad intensos singultus, & stomachi volutulosas dispositiones. Costi, spicæ nardi, chrysobalanorum, rosarum viridium, mastiches, sing. drach. iiij. aloës, asari, vtriusque drach. ij. opij drach. j. succo psyllij excipito, atque ad pastillorum formam reducito, obolósque tres exhibeto.

Pharmacum vnum multis affectibus optimum, reperiri non posse.

Conuulsio fit ob repletionẽ simul & inanitionem.

Dictum mihi tamen iam est, impossibile esse vt inueniamus pharmacũ, ad affectiones multas optimum: multóque præstantius esse, quod singulis earum destinatur. Porrò Hippocrates fieri conuulsionẽ prodidit ex repletione simul & euacuatione: quemadmodum etiam singultum. Quanquam hic aliquando excitari citra plenitudinẽ aut inanitionem, solet, vbi ventriculus ab acribus, serosis, medicamentosisque humoribus mordicatur: quos vbi quis vomitu eiecerit, singultu subitò liberatur. Multi etiam deuorato pharmaco diatrion pipereon, si vinum insuper bibãt, omnino singultiunt. Similiter ex cibo in mordacem qualitatem corrupto, nonnulli singultiunt, confestímque à vomitu liberantur: vt alij ex rigore oris ventriculi corripiuntur singultu. Verùm pueros maximè singultire contingit, tum ob alimenti corruptionem in ventre, tum ob patria frigiditatem. In vniuersum autem, vomitus est sufficiẽs medela eorum, qui ob copiam, aut mordicationem singultiunt: vt caliditas, eorum qui ob frigiditatem. Ex medicamentis quæ pharmacum illud constituunt, opium, rosæ, & psyllij succus, refrigerãt. Spica nardi & chrysobalanus, digerunt & corroborant. Asarum per vrinas deducit vitiosos succos. Aloë prauos humores purgat. Crocus concoquit, & partes corroborat. Costus calfacit abunde, astringitque mediocriter. Stupefacientibus miscẽtur calfacientia, vt eorum malignitatem corrigant, eisque sint instar vehiculi. Quippe viuentium corpora mortificationi simile quid perpetiuntur ab eorum medicaminum vsu, quæ ex opio, hyoscyamo, & mandragora constant, ita vt infestantes causas non sanent. Quare multi qui talibus assiduè vtuntur, particulas ad immedicabilem frigiditatem perducunt.

Singultus à quibus fiat causis.

Singultui quæ medeantur.

Stupefacientibus misceri calfaciẽtia, vt eorũ malignitatẽ corrigãt, eorumque vires deducant.

Descripsit etiam Asclepiades Hieræ compositionem, in hoc ab Andromacho dissidens, quòd ille quidem aloës drach. c. ac reliquorum singul. indiderit drach. vj. hic autem octo drachmas scripserit, florémque iunci odorati omiserit, quem aliis miscuit Andromachus: quódque non xylobalsamo (vt Andromachus) sed pro illo sit carpobalsamo vsus. Confert autem huiuscemodi pharmacum iis qui ob vitiosos humores, & præcipuè biliosos, tarde concoquunt. Siquidem quibus bilis altius tunicas ventriculi infestat, ij præstantius pharmacum non inuenient. Cuius moderata exhibitio ad quatuor vsque drachmas extenditur. Similiter auxiliatur viscerum iam concoctis inflammationibus. Rectè autem hoc pharmacum tardè concoquentibus, aut bilem vomentibus propinatur ex aquæ cyathis quaternis: vt ex aqua mulsa, ad viscerum inclinantes inflammationes: ac denique ex vino mulso, dum aut vrinas ciere, aut promouere menses est animus. Aduerte autem nos appellare drachmam, quod Romani vocant denarium.

Hiera quibus conueniat.

Hieræ moderata exhibitio ad quatuor drachmas extenditur.

Drachma & denarius Romanus est idẽ.

Stomachicum Asclepiadis, dictum Aster inexpugnabile.

Stomachicum dictum Aster inexpugnabile, ab Asclepiade proditum, sedans dolorem, inducens somnum, ac varios affectus sanans. Myrrhæ, styracis, nardi indicæ, casiæ fistulæ, terræ Lemniæ, corticis mandragoræ, piperis singulorum drach. iiij. Croci, succi papaueris, singul. drach. vj. seminis dauci Cretici, anisi, seselis, seminis apij, singul. drachmas octo. Myrrha, styrax, & opium, vino dissoluuntur odorato, & teruntur: arida verò cribrata miscentur, subiguntúrque, atque in pastillos coguntur, quorum singuli drachmam dimidiam pendeant.

Quæ scripserit Archigenes ad affectus ventriculi.

Ventriculi affectibus congruentia medicamenta ab Archigene prodita.

Vbi ructus acidus editur, coriandrum cochlearij mensura edendum ante reliquum cibum dato: insuperque merum bibendum. Ad resolutum ventriculum absque febri, menthæ ramulum contritum bibendum dato. Aut œnanthen similiter

ttitam cum nardo Indica bibendam dato. Aut marrubij succum cum melle: & vbi paululum quieuerint, vinum cum polenta exhibeto. Aut Chiæ mastiches cochlearium ex aqua frigida dato. Aut glaciem ieiunis quotidie porrigito. Dolores oris ventriculi lenit, ac maximè iis quibus tristitia aut desperatio accidunt, lac asininum, aut muliebre, aut bubulum, silicibus incoctis, potatum. Si vnà cum humectatione ventriculi etiam inflammatio adsit, œnanthem cum meliloto, aut rosam siccam cum cerato rosaceo, parum resinæ vstæ habente, imponito. Quibus autem ob atram bilem, quam gignunt, stomachus inflatione tentatur, spongias aceto acerrimo calido imbutas ad stomachum ipsum imponito. Quòd si tensio adhuc perseueret, alumen liquidum cum atramento sutorio trito, melle exceptum imponas. Aut hæc & aloëm pari portione mista, & myrteo cerato excepta. Aut armentariæ bouis stercus aridum vino incoctum. Aut polij fasciculum coquito, & bibendum dato. Aut calaminthæ decoctum per noctem sub dio expositum, modico melle & piperis drachma admistis, porrigito. Soluit autem dolores cuminum apiumque tosta, si modica potione cum aqua bibantur. Aut aloës obolos duos, cum vino mulso, aut vino, aut aqua, bibendos dato. Aut abrotoni & thymi vtriusque obolos duos, ex vino præbe bibendos.

Cucurbitulas admouendas esse dolenti ventriculo, monet Archigenes.

Ligaturas insuper extremorum fortiter adhibe, & circa ipsum stomacum cucurbitulis & fomentia variis vtere. Quòd si vehemens sit distentio, etiam venæ efficax erit auxilium, & alui solutio per glandem supposititiam. Porrò eos qui ex ingenti fame linquuntur animo, reuocabimus odoramentis aceti aut pulegij, aut mâlis, aut piris. Excitantur etiam ad carnem suillam assatam, & ad omnia quæ multùm alunt, præsertim ea quæ nidorosum odorem exhibent. Instaurabis autem ipsos iis quæ confertim vires reficere possunt: cuiusmodi sunt oua sorbilia, bulbi, cochleæ.

Deliquium animi patientes ex fame insigni, quomodo sint euocandi.

At singultientibus rutam cum vino dato, aut nitrum in aqua mulsa, aut opium, aut castorium, aut abrotonum, aut aristolochiam.

Singultientibus quæ opitulentur.

Medicamen ex cydoniorum succo, sanans mediocres oris ventriculi affectus.

Dia cydonion medicamen.

Succi cydoniorum malorum sextarios ij. mellis Attici tantundem: aceti sesquisextarium, vel sextarium vnum. Zingiberis quadrantem: piperis albi vnciam j. Arida insperges, vbi mâlorum succus cum melle & aceto coctus ad mellis crassitudinem fuerit.

Quæ pharmaca Asclepiades scripserit ad affectus oris ventriculi.

Oris ventriculi affectibus pharmaca ab Asclepiade scripta.

Emplastrum ad subuersiones oris ventriculi, doloresque, atque etiam inflammationes. Oenanthes drach. vj. croci, myrrhæ, floris rosarum, meliloti, mastiches, aloës, corticis mandragoræ, sing. drach. iv. Carnis palmularum quadrantem. Omnia cerato ex rosaceo confecto excipito, admouetóque.

Aliud Nicerati, cœliacis, dysentericisque admodum generosum.

Oenanthes vnc. ij. rosarum siccarum, mastiches, aloës, gallarum omphacitidum, aluminis rotundi, acaciæ, sing. vnc. j. ceræ lib. j. picis brutiæ quadrantem: olei myrtei lib. j. Arida committito liquidis. Aliud ad eadem insigne. Oenanthes, omphacij, gallæ omphacitidis, aluminis scissi, acaciæ, cytinorum mâli punici, balaustij, mastiches, sing. vnc. j. Vini myrtitis, quantum satis est his subigendis. Carnis phœnicobalanorũ sescuncem, exceptis lentiscino cerato vtitor. Etenim in his, quòd sint stomachica, meritò astrictoria vis dominatur. At in medicamentis hepaticis relaxantia misceri astringentibus debent: quemadmodum fit in his quæ iam subdam, etiam ab Asclepiade prodita.

Stomachica medicamenta debent habere adstrictoriam vim præpollentẽ. Hepatica medicamenta mista esse debent ex astringentibus & relaxantibus.

Malagma Nilo inscriptum, faciens ad præcordiorum dolores, dissoluénsque omnem duritiem, spleneticis atque hepaticis maximè salutare. Ceræ, ammoniaci thymiamatis, olei cyprini, sing. lib. j. croci semunciam: aceti quod sit satis. Ammoniacum dissoluito, deinde arida adiicito.

Aliud Nili Croceum, prædictis affectionibus accommodatum, faciens etiam ad erysipelata.

Nili Croceum.

Ammoniaci thymiamatis, ceræ, rosacei, sing. lib. j. croci vnc. j. aceti quod sit satis. Conficito.

Malagma Hieraticon ex meliloto, viscerum doloribus accommodatum.

Malagma ex meliloto, Hieraticon dictum, ad viscerum dolores accommodatum. Nardi Celticæ, cyperi, myrrhæ, sing. drac. x. cardamomi drac. viij. meliloti drac. xl. croci, amomi, vtriusq; drac. viij. cypheos sacrificulorum drac. xvj. ammoniaci thymiamatis drac. xl. resinæ terebinthinæ drach. octo: ceræ minam vnã: olei cyprini drac. cxx. Vini odorati Italici heminam vnam, præpara, & vtere.

Malagma Polyarchion.

Malagma Polyarchion, peripneumonicis, stomachicis, lienosis, hydropicisque maximè ex vsu: faciens etiam ad affectiones circa vesicam aut vterum, ad omnémque neruorum per consensum affectionem. Ceræ, terebinthinæ, bdellij, ammoniaci thymiamatis, cardamomi, cyperi, sing. minam vnam: meliloti, ammomi, nardi Indicæ, croci myrrhæ, thuris, xylocinnamomi, sing. drach. xxv. olei cyprini heminam j. Vini Italici quod sit satis. Conficito & vtitor.

Malagma Andromachi ex meliloto.

Malagma Andromachi ex meliloto.

Nardi Celticæ, cyperi, iridis Illiricæ, myrrhæ, sing. drach. viij. croci drach. iv. meliloti drac. xxv. ammoniaci thymiamatis drach. z. terebinthinæ tantundem: ceræ drac. c. Cyprini heminæ dimidium. Aceti quod sit satis.

De hepatis affectibus & facultatibus.

Plerique idiotæ quamadmodũ stomachicas, sic hepaticas affectiones, vocant, complures dispositiones iecinoris, tametsi maximè inter se contrarias, hoc est, sub eodem genere plurimum inter se distantes. Non peccauerit autem quispiam dicens, propemodum omnia contraria eidem esse generi subdita. Cæterùm contrariorum notio contingit, vbi plurimum inter se distant. Atqui plurimum in vnoquoq; genere vtrinque distant à mediis extrema. Porrò ipsius imbecillitatis iecinoris licebit nobis vnicam assignare dispositionem, ceu causam, nempe intẽperiem: quæ quidem quũ in octo intemperantias distribuatur, rursus non malè dixero, intemperiem ipsam non vnam, sed octo dispositiones existere. Ad hæc iuxta aliam sectionem duæ intemperierum differentiæ fiunt, ac iuxta aliam tres: dum videlicet aut secundum qualitates tantùm alterantur partes affectæ: aut accedente etiam humorum affluxu, qui aut spacia tantùm occupent in particulis affectis contenta: aut etiam substantiam ipsarum imbuant. Igitur circa ventrem & intestina quidem, vna in singulis cauitas est, quæ possit vitiosam humiditatem suscipere: circa hepar autem tot numero sunt, quot habeantur arteriæ & venæ. Etenim quum hæ omnes oscula

Contraria esse quæ sub eodem genere plurimum inter se distãt. Extrema plurimum vtrinque distant à mediis in quoque genere. Hepatis imbecillitatis intemperies est causa. Intemperies est octuplex.

osculа angusta possideant, qua parte huius visceris sima cum gibbis coeunt, obstructiones a crassis vitiosis succis aliquando oboriuntur, breu in frigidis intemperaturis, vt temporis progressu in calidis: ad quas tandem obturationes putrefactio consequitur. Quum autem hoc viscus tot facultates sortiatur, quot actionum species, contingit sæpe vnam ipsarum præcipue lædi, sæpe duas & tres, atque omnes quatuor simul. Est itaque actio ipsius vna quidem, ad se cibum & alimentum attrahere: altera verò, ambire, continerêque, donec alterans ipsum, suiipsius illud partem efficiat. Atque hæc sanè dicitur altetatrix facultas, inter alias principalissima existens, & cui fere primæ debentur partes. Quæ verò iuxta hanc alterationem remanent excrementa, ea per excretricem facultatem exterminantur. Ostensum autem est has quatuor facultates vniuersis, quandiu viuunt, inesse corporis partibus. Vocant autem alterationem ipsa, donec alimentum parti quæ nutritur assimiletur, concoctio. Vbi verò iam parti apponitur, nutritio. Quum igitur hepar præ imbecillitate ex ventre & intestinis alimentum trahere non potest, liquida per sedem, & nondum exquisitè exuccata excernuntur: simulque cruda, si etiam cum hoc viscere ventriculus imbecillus existat. Si verò traxerit quidem alimentum hepar ex ventre simul & intestinis: in sanguinem autem ipsum nequeat conuertere, ob facultatis languorem: quemadmodum in ventre multiformis corruptio contingit, eorum quæ cruda remanent, sic etiam circa hepar. Est enim peior transmutatio in peregrinam qualitatem, iuxta cruditatem facta: moderatior verò, in qua alimentum diu propriá naturam retinet, nullam dum alterationem indeptum. Atqui & tertia præter has, species frustratæ concoctionis existit, vbi semicoctum alimentum relinquitur. Ac per hanc sanè dispositionem, quæ ab hepate deiiciuntur, referunt prorsus aquam, in qua victimæ recens mactatæ carnes ablutæ fuerint. Aucto autem affectu, nihil tale amplius excernitur, sed multiformes aliæ qualitates consistentiæque expurgantur, veluti à ventre dum cruditate laborat. Calida igitur intemperies si viscus affligat, colliquationes accidunt, primùm quidem humorum, dein carnis ipsius hepatis: deiicitúrque bilis crassa, graueolens, atque admodum colorata: quemadmodum contingit in pestillentibus febribus. Si verò frigida intemperies præpolleat, neque assiduæ excretiones, neque multæ fiunt: durat tamen affectus diutius, & per aliquos dies profluit ipsis venter confertim magis: neque fœtor excrementorum similis est iis quæ ex calore sunt liquefacta: neque color aut consistentia similis: verùm minus graueolentia ab his excernuntur, speciem putrefacti sanguinis, non colliquatæ carnis, habentia. Aliquando verò id quod deiicitur, nigrum sanguinem refert: diligenter tamen consideranti, nec sanguis niger est, nec grumus, sed veluti limus quidam sanguinis crassi, qui propè ad atram bilem accedat: in summa, plures, ægréque iudicabiles colores circa huiusmodi affectionem cernuntur in alui excrementis. SCOPVS igitur curationis in huiusmodi affectibus, communis quidem fit iuxta contrarietatem intemperantiæ: peculiaris autem vnicuique, per cuiusque contrarietatem. In vniuersum autem, affectio hepatica peculiariter appellata, veluti etiam cœliaca, stomachicáque, citra

Hepatis obstructiones fieri qua parte eius sima cum gibbis coeunt.

Hepatis facultates.

Alteratrix facultas hepatis est inter alias principalissima.

Facultates quatuor naturales inesse vniuersis, dum viuunt, corporis partibus.

Hepatis languidè alimentum trahentis symptomata.

Mutationem ciborum per cruditatem in peregrinam qualitatem, esse aliarum omnium deterrimam.

Hepate imperfectè mutante chylum in sanguinem, qualia excrementa excernantur.

Hepatis intemperiem calidam quæ sequantur symptomata.

Hepatis frigidæ intemperiei signa & symptomata.

Hepatis intemperantias, per contrarium sanandas esse.

humoris preter naturam circa ipsas partes ortum, contingit. Siquidem quum citra manifestum aliquod in viscere malum, in actionibus propriis languescit hepar, tunc ægrum vocant hepaticum.

Quæ pharmaca ad hepaticos ab Andromacho sint conscripta.

Antidotus cyphoides, ad hepaticos & omnia thoracis vitia. Vuæ passæ carnis drach. xxv. croci drach. j. calami drach. ij. s. bdellij tantundem: casiæ sesqui drachmam: cinnamomi obolos iij. spicæ nardi drach. iij. floris iunci odorati drach. ij. s myrrhæ, terebinthinæ, sing. drach. iv. tamentorum aspalathi drachmas duas: mellis drachmas xvj. vini quod sit satis. Conficito. Etenim cinnamomum omnes putrilaginosas, virulentásque corrigit facultates, quemadmodum casia, & post hanc omne aromatum genus. Crocus astringens & concoctorium pharmacum, etiam putrefactiones corrigit. Vua passa astringit quidem quantùm requirit affectum viscus: habétque vim aliquam concoquendi crudos humores, & coërcendi maligna, existens etiam secundum totam substantiam iecori familiaris. Quippe ad intemperantias viscerũ ea pharmaca optima sunt, quæ præterquàm quòd intemperiem corrigunt, etiam alimentum largiuntur. Quo nomine vinum conuenientissimum est, citra inflammationem, aut erysipelas, aut abscessum, aut intemperiem calidam, laborantibus. Nam & nutrit, & concoquit, & roborat, & putrefactioni aduersatur, & si intemperies ab humiditate & frigiditate proficiscatur, eam citra omnem molestiam, atque tutò persanat. Eadem est & mellis facultas, prætterquàm quòd non condensat substantiam contacti corporis: sed pro hoc vim extergendi, & aperiendi, & puros reddendi meatus, vrinámque ciendi, non parua sanè auxilia, possidet. At bdellium sufficienter emollit, concoquitque necnon moderatè discutit. Consimilem ferme vim terebinthina sortitur, supra hoc quòd angustos meatus extergit, expurgatque: quibus auxiliis viscus curandum indiget. Siquidem obstructio meatuũ solet putrefactiones efficere. Nonnulli autem huiuscemodi pharmacis opium, aut hyoscyamum, aliud quippiam refrigerantium miscendo, ad calidas intemperies vtilia medicamenta efficiunt: quanquam ex hepaticis pharmacis nullum esse debet vehementer refrigerans.

Alia ad hepaticos & ictericos.

Amygdalarum amararum drach. ij. anisi, absinthij, cumini, seminis apij, sing. drach. j. cornu cerui obolos iij. Trita cum aqua in pastillos triobolares redigito, ex eisque vnum manè ac vesperi, cum vino mulso dato.

Hepatica Athanasia, ad nephriticos & ictericos, copiosè sudorem promouens.

Croci drac. ij. nardi tantundem: cinnamomi, casiæ, myrrhæ, iunci odorati, sing. drach. j. Melle Attico excipito: datur fabæ Ægyptiæ magnitudine: febricitantibus ex aqua mulsa.

Potio ad hepaticos, spleneticos, nephriticos, hydropicos, stomachicósq;. Auxiliatur etiam molestiis ex partu, & conuulsis. Prodest & conualescentibus: necnon ad humores vitiosos ictericos, tussientes, pleuriticos, atque ad letalia venena, & ferarum ictus. Nardi Indicæ, costi, vtriusque drac. ij. casiæ, croci, vtriusque drac. j. piperis albi obol. v. seminis apij drach. j. obolos iij. iridis Illyricæ

Hepatici quid dicantur.

Hepaticis remedia congruentia ab Andromacho scripta.

Putrefactiones quæ corrigant.

Vuæ passæ facultates.

Viscerum intemperantiis ea esse optima medicamenta, quæ non modo intemperiem corrigunt, sed etiam alimentum largiuntur.

Vini facultas.

Mellis facultas.

Bdellium.

Terebinthinæ vires.

Hepaticum pharmacum nullum esse debet vehementer refrigerans.

Ictericis optimum medicamen.

Achanasia hepatica, nephriticisque conueniens, copiose sudorem promouens.

Potio hydropicis, aliisque internorum affectibus laborantibus vtilis.

 tantundem:

tautundem : acori drach. j. obol. j. opobalsami drach. j. succi ari masculi drach. tres . vuæ passæ exacinatæ drach. vj. Terito cum passo , aut melle excipito, ad drachmam vnam cum vino dulci dato, aut cum aquæ mulsæ cyathis iv. Nullum tamen horum medicamentorum calidis intemperaturis conuenit , sed aut humidis, aut frigidis,aut ex vtrisque compositis.

Confectiones hepatica ab Asclepiade producta.

Hepaticæ compositiones ab Asclepiade scriptæ.

Succi cichorij cyathum vnum cum aquæ calidæ cyathis tribus, & mellis Attici cochleari vno, porrigito. Aut filicis , aut seridis succi cyathum vnum , cum aquæ mulsæ cyathis tribus dato. Porrò cichorium & seris ex genere cibatiorum existunt. Facultas autem ipsorum subfrigida & subamara est , moderatéque astringens : quarum qualitatum ratione , calidis hepatis intemperantiis summè conueniunt. Nam vltra hoc quòd moderatè refrigerant , visceri firmitudinem addunt. Sed nec frigidas intemperies magnopere lædunt. quemadmodum quæ frigidam humiditatem absque astrictione aut amaritudine possident , facere solent. Iam , ob miscellam mellis , humores per vrinas eliciunt. Quare si siccata & tusa quis potioni inspergat, itidem iuuant. Ad visceris autem expurgationem , apertionémque meatuum, citra manifestam calfactionem aut refrigerationem , filix optimum pharmacum est , amaram qualitatem habens prædominantem.

Chicorium. Seris.

Catapotion hepaticum.

Hepaticum catapotium.

Radicis chamæpityos drach. viij. rad. cichorij drac. iv. contunde & excipe mello cocto, præbeque nucis ponticæ magnitudinem : & aquæ calidæ cyathos iij. insuper bibendos dato.

Pastillus hepaticus.

Hepaticus pastillus.

Anisi, sem. apij , asari , amygd. amar. mund. absinthij, sing. drach. iv. macerata ex aqua in pastillos redigito , exhibetóque drachmam vnam cum vini diluti cyathis iv. febrientibus tamen cum hydromelite.

Eclegma hepaticum Paulini : auxiliatur confestim.

Hepaticum eclegma.

Chamæpityos siccæ lib. j. mirrhæ vnc. j. passi protropi sextarios iij. Chamæpityn & vinum dulce coquito ad tertias. Postea liquorem exprimito, eique mellis Attici libram dimidiam adiicito, ac rursus coquito. Dein verò myrrham addito assidue agitando : quæ vbi dissoluta fuerit , ab igne ablata reponito , & ante cibum mystrum propinato. Ad hæc cochlearum trium carnem probè tritam , & cum tribos vini nigri cyathis calfactam porrigito. Hæc enim iuxta totam substantiam sunt efficacia , non secundum vnam aut alteram qualitatem. Similiter & lupini hepatis drachma vna læuigata cum vino aliquo dulci, exhibitáque , manifestè hæpaticis auxiliatur.

Hepar lupi auxiliatur hepaticis.

Diureticum medicamen.

Confectio ciens vrinas. Facit ad induratas hepatis affectiones , ad spleneticos , & ægrè se à morbo recuperantes : necnon ad hydropicos. In vniuersum , probum colorem conciliat. Croci , nardi , casiæ,sing. drach. ij costi, floris iunci odorati , cinnamomi , myrrhæ stactæ , sing. drac. j. mellis cocti drach. xxvi. datur fabæ Ægyptiæ magnitudine , cum vini mulsi cyathis iiij.

Alia eadem commoda præstans , ad aliásque internas affectiones , citra tussim , conducens. Rad. gentianæ , chamæpityos, marrubij, seminis petroselini , fellis vrsi , sinapis , sem. cucumeris, scolopendrij. panacis , rubriæ sinopicæ , rubiæ , seminis brassicæ, aristolochiæ longæ piperis albi , spicæ nardi, costi, sem. erucæ , eryngij , baccarum iuniperi , sem. fraxini , chamædryos , dictamni Cretici , seminis cestri , sem. dauci, sing. vnc. j. mellis Attici quod sit satis. Conficito. Datur nucis ponticæ magnitudo , ex passi Cretici cyathis duobus. Hæc Asclepiades ad indurata viscera. Miscenda tamen in hisce affectibus sunt cum discutientibus etiam mollientia pharmaca, quæ præparent indurata corpora , aptaque prædictis medicamentis excipiendis efficiant. Siquidem citra præmollitionem diffunduntur quodammodo ea ipsa corpora , & euestigiò manifestam imminutionem habent : quod reliquum ex affectu est, vbi exiccatum improbè fuerit , immedicabile permanet. Cæterùm quum hepatis corpus sit consistentia humidum , moderatis emollientibus eget.

Discutientibus medicamentis que ad indurata viscera preparantur , emollientia [illegible].

Hepatis corpus moderatis emollientibus eget.

Quæ Archigenes scripserit ad hepaticos.

Hepatica medicamenta ab Archigene scripta.

Vnguenti nardini cochlearia iv. quotidie bibenda dato , & maximè in induratis. Aut aristolochiæ obolos iij. ex aqua quidem, febrientibus: febre autem carentibus , ex vino porrigo. Aut fel vrsinum in vase leniter tauefacito , & in sole assiccato , atque ex eò hepaticis cochleare vnum dato.

In magna duritia abrotoni succum quàm crassissimum da bibendum. Aut acori obolum vnum, panacis tantundem , propinato ex aqua. Aut spicæ nardi decoctum assiduè exhibeto. Cataplasma hepaticum fit ex mális cotoneis cum farina hordeacea , & fœnogræco concoctis. Aut ex semine lini tritio cum polenta vino incocta. Aut ex capparis radice in aceto mulso percocta. Aut ex farina hordacea cum ficubus. Aut ex palmularum carne tusa, mistáque pari rosacei cerati portione.

Hepatica cataplasmata ex quibus conficiantur.

Malagma Andromachi ad hepaticos.

Hepatica malagmata.

Ammoniaci thymiamatis drach. cxliv. bdellij drach. xxiv. aceti heminas iv. Cyprini heminam vnam. Conficito.

Malagma Apollophanis.

Ceræ drac. lxxx. ammoniaci thymiamatis tantundem. Terebinthinæ drach. xl. mannæ thuris tantundem. Cum irino contundito.

GALENI PERGAMENI
De compositione medicamentorum secundùm loca.

LIBER NONVS.

De Ictericis.

Ictericis per morborum indicationes cita , curatio.

Fiunt etiam icterici, ratione optimæ indicationis in febribus, prouenente nimirum ad cutem bilioso humore : ac facilè sanè hi curantur balneis potabilium aquarum,& olei discussorij affrictu, omniúmque rarefacientium cutem : quale est anethinum oleum , chamæmelinum,atque cicinum. Post hæc etiam vnguenta faciunt, gleucinum,& comagenum:dein irinum atque amaracinum. Verùm alias confectiones priuatim ictericas appellatas , ne putes ad huiuscemodi ictericos conuenire , sed ad eos , qui vasorum iuxta hepar obstructione laborant , necnon ad illos qui ex inflammatione icterici fiunt. Cæterùm qui in

regium

Ictericia ex obstructione orta, absque febre permanet: quod non contingit illi quæ ab inflammatione ducit originem.

re[illegible] morbum ex obstructione inciderunt, absque febre permanent. Qui vero ex inflammatione, omnino febricitant. Quæcunque [illegible] admodum medicamentosa existunt, indemque facultate calida, febrientes magnopere lædunt. Talia sunt gentiana, struthion, helenium, costus, aristolochia, polium, centaurea. Conueniunt autem ictericis ex inflammato hepate quæcunque sanant inflammationes, quemadmodum etiam iis qui ex obturatione, omnia quæ strenue extergent, etiam si medicamentosam substantiam, calidámque facultatem sortiantur. Si verò obstructio simul & inflammatio coëant, laxantibus simulque extergentibus opus erit.

Ictericis quæ medicamenta conueniant.

Ad ictericos absque febre, medicamen Andromachi.

Ictericorum remedia varia, a diuersis conscripta.

In colocynthidis calicem vinum fundito, calfacitóque & bibendum dato: subducit enim aluum.

Aliud. Adlaoti obolos iij. nardi obolos ij. absinthij drach. j. myrrhæ obol. iij. Passo excipito, instarque auellanæ nucis ex aquæ cyathis duobus porrigito.

Asclepiadis remedia ad ictericos.

Cichorij succi cyathos vj. febrientibus per se dato: febre verò carentibus, cum vini cyathis tribus.

Aliud. Anchusæ tenuissimè tritæ cochlearia ij. cum aqua potabili exhibe. Aliud Nicerati, vrinam ciens. Cicerum siccorum sextarium j. roris marini manipulum: aquæ sextarios vj. fœniculi manipulum j. rad. asparagorum palustrium, manipulum j. Decoctum excolatum porrigito assiduè, febrientibus quidem simpliciter, febri autem carentibus ex vino diluto. Aliud. Asari, absinthij, vtriusque drac. viij. seminis anisi, fœniculi, apij, amygdalarum amararum repurgatarum, sing. drach. iv. Aqua subigito, atque pastillos formato, ex quibus drach. j. cum vini mulsi cyathis tribus non febrientibus exhibeto.

Errhinon trahens bilem per nares.

Errhinon trahens bilem per nares.

Nasturtij & roris marini viridium succum, aut elaterium eum lacte muliebri tritum: infundito naribus, atque attrahere iubeto.

Archigenis remedia ad ictericos.

Chelidoniæ herbæ succum cum vino aut aqua mulsa propina. Vel adianti, vel rubiæ radicis obolos tres, cum aqua mulsa exhibe. Aut fellis vitioi cyathum bibendum dato. Aut stercoris canini albi sextantem, cum mellis quadrante ad triduum bibendum dato. Aut adianthi, & menthæ, & rubiæ parem mensuram in aqua feruefacito, & heminam inde bibendam exhibeto, diutius ad solem insolato, sitientique & anheloso, quò post acceptum potum exudet: quippe statim transmutat colorem.

De splenis affectibus.

Partes singulas familiare sibi alimentū trahere, lienem alia sanguinis sedimenta.

Lien cur induretur facile.

Lieni affecto qualia conueniant medicamenta.

Quum autem omnes corporis partes familiarem sibiipsis ex venis humorem trahant, lien certè id quod veluti fæx sanguinis est, ex qua gignitur atra bilis, ad sui alimoniam asciscit: vnde hoc viscus minimo negocio contrahere sibi scirrhum est natum, sanguine nimirum in venis ipsius obturato, & ob crassitudinem nec excerni, nec discuti facilè potente. Attenuantibus igitur opus habet pharmacis, citra manifestam caliditatem, ne impactus in ipso succus impingatur vehementius. Quò verò actiones ipsius conseruentur, ex austeris aliquid eis admisceatur: quale etiam astringentium [illegible]enus existit. Porrò quum vniuersæ partic[illegible], propriæ incolumitatis gratia, certas quasdam facultates possideant, attractricem videlicet fam[illegible]arium, ac tum alienorum expultricem, tum assimilatricem eorum quæ sibi attraxerint: aliquibus ipsarum insuper inest, vt ex accidenti sint vniuerso corpori ex vsu. Ex horum itaque est genere lien, qui ex hepate ad se veluti limum sanguinis trahit, quemadmodum fellis vesica bilem, atque renes vrinam. Si igitur præ imbecillitate eiusmodi sanguinem ad se attrahere sit minimè potens, per vniuersum corpus vitiosus humor dispergitur. Ob id itaque naturalem ipsius firmitudinem custodire oportet, quò conueniens sibi alimentum alliciat: per quam actionem vniuerso corpori ad humorum bonitatem conducit, & excrementa genita in ipso demittere in ventrem potest, vt vna cum excrementis alui excernantur. Igitur hac ratione ipsi valdè amara medicamenta exhibemus: quibus miscemus etiam ex austeris nonnulla, sicuti & alia quædam, ceu materiam congruentem ad vnguentorum & cataplasmatum compositionem: cuiusmodi sunt cera, resina, pix, & bitumen. Nam primaria ratione acetum & oxymeli, visceri commoda existunt, vtpote secare & attenuare crassos humores valentia, citra calfactionem. Deinceps itaque eorum pharmacorum mentionem faciam, quæ lieni indurato auxiliantur.

Liene trahente languidè, fæculentus sanguis per vniuersum corpus digeritur.

Lieni cur amara, quibus astringentia sint mista, medicamenta conueniant.

Pharmaca potabilia ab Andromacho ad spleneticos conscripta.

Potio Antipatri.

Lieni congruentia pharmaca, ab Andromacho scripta.

Catois myrobalani drach. iij. scolopendræ drach. vj. cort. rad. cap. costi, sing. drach. iiij. chamædryos drach. vj. polij drach. ij. rad. cotyledonis drach. ij. corymborum hederæ nigræ grana xxv. ammoniaci thymiamatis drach. iv. sem. hyperici drach. ij. chalbani tantundem: sem. periclymeni drach. j. aut rad. drach. iij. cardamomi nigri sesquidrach. succi scillæ drach. xvj. Dantur oboli duo in aceto mulso. Aliud stomachicum, spleneticúmque. Myrrhæ, nardi Indicæ, cort. rad. capparis, radicis panacis, rad. peucedani, dictamni, cort. rad. periclymeni, sing. drach. iv. costi drach. v. polij drach. ij. rubiæ drach. iij. s. ammoniaci thymiamatis drac. iv. s. iridis tantundem. Excipito aceto mulso, datóque obolos duos cum oxymelite.

Pharmaca potabilia ab Asclepiade ad splenem conscripta.

Lieni pharmaca ab Asclepiade scripta.

Cynoglossi manipulum cum vini cyathis iij. terito, & expressum liquorem ante cibum bibendum dato. Colligere tamen oportet herbam sinistra manu ante solis exortum. Aliud. Trixaginis manipulum cum vini sextario vno coquito, & expressum liquorem reponito: atque ex eo cyathos ij. ante cibum dato. Catopotium spleneticum. Myricæ fructum tusum & cribratum chalbano excipe, in catapotiáque redige, quæ exhibebis pro viribus. Pastillus spleneticus. Fructus ericæ drach. iv. piperis albi, nardi Syriacæ, ammoniaci thymiamatis, sing. drach. ij. arida tunduntur & cribrantur. Ammoniacum dissoluitur aceto scillitico, & aridis additum in pastillos cogitur, quorum singuli pendeant drachmam. Datúrque drach. j. ex oxymelitis cyathis tribus.

Epithemata & emplastra eiusdem Asclepiadæ.

Foliorum tenerrimorum sambuci arboris lib. iij.

Lieni epithemata cataplasmatáque ab Asclepiade scripta.

aloës lib. j. cum aceto subigito, & linteolo infarcta admoueto. Vel: Ceræ, resinæ pinus: & frictæ, sing. lib. ij. arsenici, aluminis scissi, calcis viuæ, singulorum sextantem: aceti, olei, vtriusque cyathos viij. Conficito & admoueto.

Malagma Antiochidis, ad spleneticos, hydropicos, ischiadicos, arthriticosque conueniens. Ceræ lib. iij. resinæ terebinthinæ tantundem: recrementorum ab expressa myrobalano reliquorum, spumæ nitri, floris lapidis Asij, ammoniaci thymiamatis, sing. lib. j. olei Cyprini lib. iij. aceti quod sit satis ad ammoniacum dissoluendum.

Malagma aurei coloris.

Auripigmenti vnc. j. aluminis scissi, calcis viuæ, sing. sextantem. Ceræ, resinæ frictæ, & pinus, sing. lib. ij. myrrhæ sextantem. Arida increta, læuigatáque per affusionem aceti cyathorum viij. liquidis excipiuntur.

Pharmaca ad spleneticos ab Archigene scripta.

Lieni pharmaca optima ab Archigene scripta.

Potus sit aqua quæ ferrum candens extinxerit: sola quidem, febrientibus: vino autem immista, iis qui febre carent. Aut corticis radicis periclymeni, & seminis eius, quantum tribus digitis apprehendi possit, in vino albo meraco calido, ieiunis curriculo xl. dierum bibendum dato. Aut vulpis hepar siccum ex oxymelite propinato. Aut folia capparis arida & trita exhibeto. Cataplasmata autem eadē spleneticis & hepaticis admouebis, ampliúsque cinerem ex ferraria officina cum aceto. Aut nasturtium & fœnumgræcum, & calcem viuam, & nitrum, cum melle emollita imponito. Aut fæcem acris aceti, aut capparis radicem cum aceto imponito. Perseuerante malo cucurbitas cum scarificatione affigito. Aut venam retro sinistram aurem secato, & detracto sanguine confricato affectum lienem.

Lienosis eadē cataplasmata opitulari, quæ hepaticis.

Lieni, si malum sit pertinax, cucurbitulas affigendas esse, cum scarificatus.

Remedia ad hydropem ab Asclepiade scripta.

Malagma aut poterium, resorbens humiditates ab alto, simúlque duritias discutiens. Ceræ, picis aridæ, vtriusque lib. j. aluminis liquidi, sulfuris viui, mannæ, nitri rubri, sing. lib. j. resinæ frictæ lib. iv. olei veteris heminam j. Arida liquidis permisceto.

Malagma ex baccis lauri ad eadem

Hydropicis congruentia malagmata ab Asclepiade scripta.

Ceræ, resinæ pinus, picis brutiæ, baccarum lauri siccarum, nitri rubri, ammoniaci thymiamatis, adipis vitulini subacti, sing. lib. j. Liquescibilia liquentur, & frigefacta misceantur aridis redactis in tenuissimum pollinem.

Emplastrum Tonsoris, ad spleneticos & hydropicos, quo etiam ischiadicos liberauit.

Picis aridæ lib. iv. ceræ, resinæ pinus, ammoniaci thymiamatis, nitri rubri, baccarum lauri aridarum, singul. lib. ij. adipis taurini lib. j. iridos lib. j. canchryos vnc. xviij. farinæ fœnigræci, pollinis, radicis chamæleonis nigræ tenuissimè tritæ, sing. sextarium vnum: cumini tenuissimè triti sesquisextarium: passi sextar. j. Conficito & vtitor.

Cleophanti cataplasma ad hydropicos.

Ceræ, resinæ, spumæ nitri, sing. drach. c. chalbani, propolis, ammoniaci thymiamatis, sing. drach. xij. s. cyprini cyathos ij. aceti tantundem. Conficito cataplasma.

Archigenis remedia ad hydropicos.

Stercus bouis armentariæ tritum, coctúmque in posca, inspersáque sulfuris viui quarta portione, redigito in cataplasma, idque toti ventri admoueto. Aut elaterij, staphidis syluestris, hyssopi, fellis taurini, æquales omnium partes ficubus contusis excipiens, mulsáque læuigans, similiter applicato. Aut veratrum nigrum, fel taurinum, nitrum, piperque ex æquo mista, melléque excepta per semihoræ tempusculum ventri imponito. Per omne autem curationis tempus, cotyledonis, scillæ aridæ, sing. drach. j. in vino mulso diluto quotidie exhibe. Aut corticis rad. ari, similiter drach. j. Aut radicem calaminthæ coctam propina. Ad hæc hydropicos diutius ad solem, sed contecto capite, inungito ex oleo, cui multum salis admistum sit: ex multáque perfundito salsugine calida. Inflatos verò maximè locos, vesicis magnis probè inflatis quotidie continenter pulsato. Tenellis item aut scarificatis ipsorum talis, & vulnusculis impactis, in ferculo ipsos aut lectica circumvehito. Summè etiam faciunt Theriacæ omnes vrinam cientes, insupérque potiones aquam ducentes.

Hydropicis remedia ab Archigene scripta.

Hydropicos esse sub ardenti sole frequendos oleo salsuginoso, perfundendosque muria potentialis illis scarificando.

De pharmacis dolorem sedantibus, anodynis, & colicis appellatis.

Anodynis vti quibus de causis soleamus.

Huiuscemodi pharmacis, ob dolores ingentes, aut vigilias, aut ne per violentam tussim lancinemur, vti consueuimus. Ad quas quidem affectiones, si modicæ sint, confectiones ex seminibus, priuatim tussiculares dictæ, sufficiunt: quæ & ipsæ aliquid ex soporiferis seminibus possident, verùm modicum inter multa adeò semina, quæ odorata, & tenuium partium, ac vrinam mouentia existunt: cuiusmodi sunt, cuminum, daucum, seseli, apiumque, & anisum.

Philonis Antidotus, ad omnes graues dolores viscerum, ad aliáque multa conueniens.

Philonis antidotus ad graues interaneorum cruciatus conferens.

Opij vera.

Croci drach. v. pyrethri, euphorbij, spicæ nardi, sing. drach. j. piperis albi & hyoscyami, vtriúsque drach. xx. opij drach. x. Melle Attico excipito. Etenim opium validissimum est inter ea quæ sensum stupefaciunt, atque soporem conciliant. Operatur autem hæc etiam solum, sapa dilutum, tomentóque exceptum, ac sedi inditum, necnon illitum fronti & naribus. Si verò cum alio quopiam vim ipsius moderante misceatur, moderatius hæc facit. Verùm quæ admiscentur ipsi, aut concoquant, aut mitigent dolorificam affectionem oportet, aut humores affectionem gignentes discutiant, aut dissecent, aut attenuent, aut iuxta totam substantiā alterent. Quum igitur optimus compositionis scopus, tria sibi proponat: nimirum vt & sensus stupefiat, & nullum in posterum circa particulam inde detrimentum remaneat, ampliúsque vt affectio ipsa inde iuuetur: ad hæc omnia respiciens Philo, prædictum composuisse videtur pharmacum: ex opij quidem, hyoscyamique mistura soporem, sensitricisque facultatis stuporem inducere volens. Quò verò hæc citius distribuerentur, & totam affectarum partium penetrarent profunditatem, calfacientia admiscuit, pyrethrum, euphorbium, & piper, quæ nocentes humores discutere possunt, extergere viscidos, incidere crassos, ac denique flatulentos attenuare & dissoluere. Est autem non modica concoctoria vis omnium frigidarum affectionum in nardo sita: quæ aut Indica, aut Celtica inijcienda est. At crocus humorum crudorum est cōcoctorium, atque item affectionum virulentarū.

Opio miscenda qualia esse debeant medicamenta.

Compositionis medicamentorum opio constantium optimū scopum tria sibi proponere.

Nardi facultas.

Croci facultas.

Colica

Colica medicamina Andromachi.

Colica medicamina Andromachi.

Aniſi drach. vj. ſeminis apij. drach. xij. nardi drach. iv. caſtorij drach. iij. petroſelini drach. iv. piperis albi & longi, vtriuſque drac. v. myrrhæ drach. vj. iunci odorati drach. tres: ſucci papaueris drach. vj. croci drach. iij Melle excipito. Datur ad ſummum, nucis regiæ paruæ magnitudo ex aquæ calidæ cyathis tribus: minimum, nucis ponticæ magnitudo.

Aliud admirabile colicum ad voluuloſos, & ſtercus per os reddentes.

Piperis albi, ſem. hyoſcyami, vtriuſque drach. xl. opij drac. xx. croci drach. x. ſpicæ nardi, euphorbij, pyrethri, ſing. drach. ij. Excipe melle cocto. Datur magnitudine fabæ in aquæ frigidæ cyathis iij. aut iv.

Colica Iſotheos dicta, ad ſtomachicos, oculorum dolores, vterique labores, ex aqua mulſa, vbi ruta fuerit incocta. Croci ſeſquidrachmam: nardi drac. ij. myrrhæ drac. viij. coſti, piperis albi & longi, chalbani, ſing. drach. j. opobalſami drac. iv. cinnamomi, ſucci mandragoræ, caſtorij, ſing. drac. ij. ſeminis dauci drach. iv. s. ſagapeni drac. iij. caſiæ drach. iv. Excipe melle Attico. Alia non minus admirabilis. Succi centaureæ, caſtorij, ſcillæ ſatæ, piperis albi & longi, myrrhæ, rutæ hortenſis, hyſſopi, abrotoni, iridis Illyricæ, ſing. drac. ij. croci, ammoniaci thymiamatis, tad. acori, phu pontici, xingibetis, veratri albi, ſing. drach. j. Oxymelite excipito. Datur etiam drachma vna ex aceto mulſo.

Chariclis, ad coli inflationes remedium.

Cumini Æthiopici drach. vj. ſem. apij drac. v. ſeminis dauci Cretici drac. ij. piperis albi drac. j. Tuſa & cribrata reponito. Dantur cochlearia duo, cum aquæ mulſæ cyathis tribus.

Confectio Longonis colica, quæ data ex frigida, ſtatim ſoluit dolores.

Sem. hyoſcyami albi drac. xx. opij, ſeminis dauci Cretici, vtriuſque drach. x. petroſelini drac. vj. croci, ſpicæ nardi, pyrethri, ſing. drac. iv. euphorbij, opobalſami, cinnamomi, ſing. drach. ij. Excipito melle cocto, ac fabæ Ægyptiæ magnitudinem exhibeto, cum aquæ tepidæ aut frigidæ cyathis tribus, in irritationibus.

DE DYSENTERICIS.

Dyſenterici veri ſunt, quibus eſt aliquod inteſtinum exulceratum.

Deinceps medicamenta ſcribemus, quæ verè dyſentericis auxiliantur, quos nulla alia infeſtat affectio, præter vlcus inteſtinorum, aut nudum, aut cum putredine obortum, quam dyſenteriam appellant.

Quæ ab Andromacho ad dyſenteriam ſcripta ſunt.

Dyſentericis remedia ſcripta ab Andromacho.

Potio ad dyſentericos & hæmoptoicos. Florum roſarum, opij, acaciæ, gummi, ſing. drach. iij. balauſtij tantundem: ſucci hypociſtidos tantundem: gallarum, ſeminis plantaginis, ſucci eius, ſing. drac. ij. lycij Indici, ſucci roſarum, ſing. drac. j. Coqito paſtillos drachmales, & variè vtere.

Ad dyſentericos & cœliacos confectio ex fructibus.

Mâla punica integra xx. cydonia totidem: ſorui ſextarium j. prunorum ſylueſtrium ſextarios ij. Sorborum Epheſinorum tantundem. Rhois Syriaci ſextar. iij. pira Terentiana xx. Ceſtiana xxx. ſiliquidas xl. baccarum myrti nigrarum ſextarios iij. muſti aminæi ad tertias decocti ſextar. xlviij. Coquito ſimul ad mellis ſpiſſitudinem, & in figulino reponito. Alia. Nardi, croci, vtriuſque drach. viij. aloë, thuris, ſingulorum drach. ij. acaciæ, myrrhæ, ſucci hypociſtidis, roſarum ſiccarum, lycij Indici, tragacanthæ, opij, ſing. drac. iv. piperis drach. ij. Aqua excipito, paſtillóſque duarum drachmarum facito, & cum vino myrteo exhibeto.

Ad dyſentericos, cœliacos, & hæmoptoicos, ex Cornelio medico.

Hæmoptoicis medicament. Cornelij.

Myrrhæ, thuris, aloës, croci, opij, rhois Syriacæ & coriariæ, lycij Indici, acaciæ, malicorij, ſucci hypociſtidis, gallæ, balauſtiorum, ſingulorum par pondus in paſtillos cogito, & ad noctem febre carentibus ex vino, febrientibus verò ex frigida propinato.

Potio Apollonij ad fluxum muliebrem ſiſtendum.

Fluxui muliebri ſiſtendo potio Apollonij.

Corallij, balauſtij, vtriuſque obol. iij. gummi obol. j. Excipe oui crudi candido, & dimidium totius cum aquæ cyathis quatuor propina.

Infuſa dyſentericis commoda. Infuſum Athenei ad recti inteſtini vlcera.

Clyſmi dyſentericis apti.

Omphacij, aluminis ſciſſilis, calcis viuæ, ſquamæ æris, ſing. drach. vj. auripigmenti drach. viij. ſandarachæ drach. iij. chartæ vſtæ drac. xv. cum vino myrteo paſtillos drach. iv. aut trium, formato. Infunde autem cum vini diluti cyathis iv. & aquæ tepidæ cyathis duobus.

Infuſum Heræ.

Chartæ vſtæ, cadmiæ, auripigmenti, ſingulorum vnc. j. calcis viuæ extinctæ, ſucco plantaginis, vnc. s. Omnia redigito in pollinem, & cochlearia duo, cum decocto baccarum myrti, aut vino myrteo, infundito.

Infuſum Nicoſtrati.

Calcis viuæ drach. j. gypſi drach. viij. acaciæ drach. ij. omphacij drach. j. ſtibij drach. iij. thuris drach. j. gallæ drach. iv. tragacanthæ drac. ij. cum vino myrtheo in paſtillos redigito.

Aſclepiadis ad dyſentericos remedia.

Dyſentericis remedia ab Aſclepiade ſcripta.

Rhois Syriaci, farinæ polentæ, vuæ paſſæ, ſing. drach. ij. malicorij tuſi & cribrati drach. j. Excipito melle cocto, atque myſtrum vnum ante cibum porrigito. Aliud probatum. Gallarum redactarum in pollinem cochleare vnum: piperis albi, rhois rubri, malicorij tenuiſſimè triti, ſingulorum tantundem. Omnia oui luteo excipito, & in vacuam mâli punici teſtam coniicito, atque obturato cum farina oſculo ipſius, ad prunas torre: depurgata mâli punici teſta, cochlearium vnum edendum dato.

Paſtillus Philippi ad dyſentericos inueteratos, dolorem ſedans, qui bibitúrque & infunditur. Balauſtij, acaciæ, ſucci hypociſtidis, rhois, apij, thuris, myrrhæ, baccarum myrti nigrarum, croci, gallarum, lycij, aloës, rhei pontici, malicorij. ſing. drach. iiij. Excipito vino Italico, cogitóque paſtillos pondere obol. iij. ac porrigito non febrientibus quidem, ex vino: febrientibus verò, ex mulſa.

Epithema cœliacis dyſentericiſque.

Dyſentericis epithema commodum.

Semini hyoſcyami albi, apij, vtriuſque trientem: aniſi, floris roſarum, ſucci hypociſtidis, balauſtij, rhois Syriaci, ſing. ſextantem: ſucci papaueris, croci, vtriuſque vnc. j. Singula cum vino myrteo terito: dein miſta in paſtillos redigito, quos in vmbra ſiccato. Inde verò quantum ſufficit tundens & cribrans, palmulis paſſis excipito, ac tandem linteolo impoſita, ventri admoueto.

De

De affectibus sedis.

Sedis vlcera cur ægrè curationem recipiant, & qualia pharmaca postulent.

Sedis vitia, ob ipsius partis sensum exquisitissimum, & ob crebrum per ipsam excrementorum decursum, ægrè curationem recipiunt. Aptissima autem ipsis pharmaca sunt, quæ absque asperedine astringunt: qualia maximè sunt, quæ ex metallicis neque acria, neque acerba existunt. Hæc siquidem lota, citra mordacitatem (id quod requiritur) operantur.

Medicamenta sedis ab Andromacho scripta.

Sedis medicamenta ab Andromacho scripta.

Cerussæ, lithargyri, vtriusque drach. v. thuris, aluminis scissi, vtriusque drac. iij. croci obolos iij. Vini & rosacei quod sit satis. Conficito. Aliud. Butyri, ceræ, vtriusque sescunciam: medullæ ceruinæ, œsypi, thuris, sing. vnc. j. aluminis scissi quadrantem: lycij sextantem: vini & rosacei quod sit satis. Misceto. Aliud. Adipis anserini curati, ceræ, thuris, medullæ ceruı, florum rosarum, pompholygis, cadmiæ, plumbi loti, sing. drach. iv. cerussæ drach. viij. cerebri gruis drach. ij. succi papaueris sesquidrachmam: œsypi drach. v. succi fœtidis heminam j. rosacei heminam ß. Confundito.

Pingues compositio ad achoras & psoras.

Psoris vtilis compositio.

Spumæ argenti, cerussæ, vtriusque drac. xxxij. atramenti sutorij drach. xvj. sulfuris viui drach. viij. Olei myrtei & aceti quod sit satis. Misceto.

Ad prolabentem sedem.

Sedis prolapsus remediũ.

Recrementi plumbi drach. viij. Rhois Syriaci tantundem: floris rosarum drach. iv. myrrhæ Minneæ drach. ij. Insperge siccum, vbi prælueris vino austero, aut vini decocto. Aliud. Gallæ omphacitidis, rhois coriarij, sing. drach. ij. plumbi vsti drachmas iv. spumæ argenti drachmas viij. trita inspergito.

Hæmorrhoidibus extrahendis pharmaca ab Asclepiade scripta.

Hæmorrhoidibus ab Asclepiade scripta remedia.

Piperis, nitri, vtriusque drach. j. tertio admoueroque. Aliud. Spumæ nitri, fellis tauri, staphidis syluestris, sing. drach. j. Trita, exceptaque modico melle, adhibeto. Postea verò quàm eminentes fuerint, atque in propatulo, accipe cerussæ vnc. j. spumæ argenti quincuncem: pompholygis vnc. j. olei myrtei bessem: vini boni tantundem: butyri vnc. j. Confunditóque, & applicato. Cæterum ad ardentes sedis dolores, oui assati vitellum vino albo terito, & cerato myrteo exceptum illinito.

Ad pudendorum affectus.

Pudendorum vlcera dignoscendi ratio.

Exulcerati pudendi cognitio, ex manifesto circa ipsum dolore paratur: vnà cum hoc, quòd etiam circa mictiones excernitur quid ex corpusculis vlceri ipsi insidentibus. Discernuntur autẽ hæc ab iis quæ ex vesica feruntur, quòd statim in ipso primo lotij exitu appareant: quæ verò à vesica excernuntur, deferantur cum vrinis permista.

Pudendorum vlcera valde resiccantibus pharmacis indigent.

Cæterum vlcera pudendorum, & circa sedem citra inflammationem consistentia, resiccantibus valde indigent pharmacis: qualia sunt quod ex charta combusta constat, & anethum vstum, & cucurbita vsta.

Pudendorum vlceribus siccis & recentibus, quæ pharmaca opitulentur.

Verùm siccis & recentibus vlceribus, etiam aloës bonum est medicamen. Omnium autem maximè dolorem sedat, nec vllo minus efficax est pompholyx. Si verò humectiora sint vlcera, pinus cortex per se, & lapis hæmatites: vt si profunda, manna etiam prædictis addatur.

Vlcera vesicæ vterique, iisdẽ quibus pudẽdi vlcera medicamentis indigent.

Porrò quæ circa vterum aut vesicam consistunt vlcera, eisdem medicamentis indigent, sed instrumentis insuper opus habent, quæ ipsa intromittát, vt sunt metrenchytæ, & catheteres vocati.

Metrenchytæ. Catheteres.

Aptiora itaque sunt arida, qualis est crocus, pompholyx, & aloë, quæ facile plantaginis, aut alteri tali succo miscentur. Ad scroti & pudendi dolores. Butyri & resinæ pari mensura vtere. Aut semen lini cũ aqua coquito, & admista myrrhæ fermè decima parte, & resinæ tantundem, imponito.

Ad pudendum intumescens.

Pudendo tumescenti remedia.

Foliorum vitis tenerorum drac. j. cerussæ drac. v. trita cataplasmatis vice impone. Aut lenticulam in aqua coquito, & cum mâli punici cortice tritam imponito. Si verò è sudoribus vlcera in scroto fiant, gallam tritam cum alumine inspergito.

Pudendi fissuræ, tuberculaque quæ sanent.

Ad tubercula in pudendis nascentia, piri semẽ inspergito, & fel hircinum oblinito. Fissuras & rimas iuuat rosaceum, amylum, & thus, paribus portionibus mista. Aut foliorum hederæ aridorum vstorúmq; cinis, cum oleo in plumbeo mortario triti.

Pudendorum inflammationibus quæ opitulentur.

Ad pudendorum inflammationes, farinam hordeaceam hydromelite incoquito, & vitis folia tenera cum polenta terito, simúlque omnia imponito. Excrescentem testiculorum carnem cinis sarmentitius cum nitro & aqua subactus sanat, cataplasmatis vice impositus.

De Priapismo.

Priapismus est auctio colis permanens in latitudinem longitudinemque, citra rei venereæ appetentiam.

Priapismus est auctio colis permanens, in longitudinem atque orbem tumefacti, citra rei venereæ appetentiam. Cuius affectionis est causa, flatulentus spiritus ex humoribus crassis & viscidis genitus per moderatam caliditatem.

Priapismi curatio.

Debent igitur refrigerari leniter partes per ceratum rosaceum in aqua maceratum, itemque per chamæmelinum ceratum, tum pudendo ipsi, tum lumbis impositum. Victus & pharmaca esse debent attenuatoria, citra manifestam calfactionem. Præterea nymphæa in potu est danda, & viticis semen: necnon ruta viridis obsoniis misceatur, post aliorum renuantium vsum. Quòd si euacuatione vti libeat, administretur per vomitum.

Mingentibus inter dormiendum remedia.

Ad eos qui se in somno permingunt, vesicam caprillam, aut ouillam vstam, ex posca bibendam dato: & ad vesperam siticulosos inire somnum iubeto. Facit & testiculus leporis in vino odorato fernefactus, atque ita potus. Aut calamintham & myrrham in vino ante cœnam bibendam dato. Oblinant autem pudendum cimolia terra cum perdicij succo.

Ad vteri affectus.

Vteri suffocationes quæ sequantur symptomata.

In vteri suffocatione contingit sensus ac motus priuatio, & pulsus obscurus, & paruus, & penitus interceptus. In aliquibus verò tum sensus, tum motus adest, ratióque constat, cæterùm vix respirant. Aliquibus etiam vôx intercipitur. Aliis contrahuntur artus.

Vteri suffocatione affligente, per arterias tantum fieri perspirationes.

Fiunt igitur viduis sensus & motus & respirationis interceptiones, ob frigiditatem: perspirantibus ipsis tunc per arterias totius corporis, neque vtentibus illa quæ per os fit respiratione.

Vteri suffocationis causa.

Etenim quum prius probè repurgarentur, conciperent, atque coirent viris, verisimile est, postea quum omnibus his priuantur, humidum & frigidum in ipsis semen totum corpus perfrigerare.

Vteri suffocationi remedia.

Ad vuluæ itaque strangulatus conuenit agarici drach. j. in potu accepta cum vino: & plantaginis semen & succus cum vino: necnon acetum scillinum absorptum. Olfactu excitant strangulatas, bitumen, castorium, chalbanum, pix liquida, cedria, pili vsti, ruta allium, cæpæ. Eandem in rem & cornu cerui suffitur: & ruta cum melle lana excepta in anum inditur.

GALENI

GALENI PERGAMENI
De compositione medicamentorum secundùm loca,
LIBER DECIMVS.

Nephriticorũ medicamenũ differentia.

EX nephtiticis antidotis, boc eſt, renalibus, quædam calculoſos renes iuuant: quædam verò inflammatos & vlceratos, quæ etiam ad veſicam affectam conueniunt. Maximè autem contrariæ inter ſe ſunt prædictorum pharmacorum facultates. Siquidem quæ ad inflámatas & exulceratas affectiones componuntur, mitigatoriis medicamentis indigent. Cæterùm quum impoſſibile ſit hæc citò penetrare ad regionem renum, ob id miſcemus diuretica. At quæ calculoſis opitulantur, vnicam facultatem poſtulant, quæ ſecare & extergere eſt nata, cum conſpicua caliditate. Sunt autem talia ferè omnia amara.

Renum inflammationibus qualia medicamenta conueniant.

Calculoſis cõgrua medicamenta, omnia ferè eſſe amara.

Confectiones Andromachi ad renum & veſicæ affectiones. Potio ad veſicam exulceratam, & vrinæ emittendæ difficultatem. Seminis lini, ſem. papaueris albi, ſem. cucumeris, tragacanthæ, ſing. drach. ij. amyli drach. iv. Cum aqua in paſtillos redigito, exhibetóque.

Veſicæ vlceri, & vrinæ difficultati remedium.

Alia ad eadem, & veſicæ dolores.

Croci, ſeminis rutæ ſilueſtris, ſeminis maluæ ſylueſtris, ſing. drach. vj. ſem. hyoſcyami drach. xij. opij drac. vj. ſem. apij drac. xij. nuces auellanas xij. amygdalas xx. ſem. cucumeris drach. xij. mellis Attici quòd ſit ſatis. Datur magnitudo ponticæ nucis cum vini mulſi cyathis iij.

Alia ad profluuia ſanguinis ex veſica.

Sanguinem è veſica fluentẽ remedium ſupprimens.

Aluminis drach. j. tragacanthæ drach. ij. gummi obolum j. Dato ex paſſo quandoque obolum j. quandoque duos.

Alia calculos frangens, ita vt non renaſcantur.

Calculos frãgens medicamentum.

Caſiæ, piperis albi, ſem. paſtinacæ, aniſi, ſem. papaueris albi, ſpicæ nardi, ſem. ſmyrnij, cyperi, ſing. drach. ij. ſeminis apij, thuris, ſtyracis, iridis Illyricæ, amygd. amar. aſari, ſing. drach. iij. myrrhæ minneæ drac. iv. mellis Attici quod ſit ſatis. Conficito, & quotidie exhibeto nucis ponticæ magnitudinem ex aquæ cyathis tribus, idque ieiuno ſtomacho.

NEPHRITICÆ compoſitiones ab Aſclepiade conſcriptæ.

Nephriticæ compoſitiones ex Aſclepiade.

Seminis fatui cucumeris toſti drac. iij. ſeminis maluæ drach. v. nucum pinearum drach. vj. ſem. apij drach. vij. ſeminis lini drach. j. amygd. amararum mund. drach. ix. Excipe paſſo, & exhibe nucis ponticæ magnitudinem cum protropi cyatho j. & aquæ calidæ cyathis duobus. Alia. Maluæ ſylueſtris, & rutæ ſylueſtris, & apij montani radices in vino coquito, & expreſſi liquoris cyathos ij, cum pari aquæ portione exhibeto. Alia. Seminis balſami, lapidis qui ſpongiis ineſt, pulegij aridi, ſeminis maluæ ſylueſtris, ocymi aridi, ſing. pares portiones tundito, incernitóque & repooito. Propinato autem cochleare vnum cum vini diluti cyathis duobus.

Paſtillus ciens vrinas, atque expellens lapillos.

Aſari, petroſelini, phu, mei, ſing. drac. iiij. acori, ſem. aniſi, ſem. dauci, apij montani, carpobalſami, tragacanthæ, ſingulorum drach. ij. Tragacantham paſſo diſſolutam aridis adiicito, & paſtillos formato, indéque obolos iij. cum paſſi diluti cyathis j. exhibeto.

De iſchiade, podagra, & arthritide.

Arthritis. Iſchias. Podagra.

Ex genere arthritidis eſt tum iſchias, tum podagra. Quod enim in omnibus articulis eſt arthritis, hoc in vno iuxta coxendicem quidem, iſchiada, iuxta pedem verò, appellant podagram. Incipit igitur plerunque podagræ generatio ex vno articulo, temporéque in omnes progreditur. Communem habent hi tres affectus redundantiam humoris. Cæterùm aliquando irruens humor ſanguineus eſt, vt plurimum autem pituitoſus, aut ex pituitoſo & bilioſo miſtus: quibus etiam interdum miſcetur ſanguis. Porrò vbi pituitoſus humor, qui propriè appellatur crudus, in articulis delituerit diutius, craſſior atque viſcoſior efficitur, toſiſque aut callis dictis præbet generationẽ. Qui quidem poſtquam producti fuerint, non eſt quòd ſperes illos poſſe exactè diſſolui. Differentia affligentium humorum facilè ex colore dignoſcitur. Præterea bilioſus ſanguis multæ caliditatis ſenſum exhibet ægrotanti, à calorificiſque remediis exacerbatur, quemadmodum remittitur rurſus à frigidis.

Articulariũ morbus 3 communes cauſæ.

Toforum generatio fit à pituitoſo humore impacto in articulis, ob idque ſunt incurabiles.

Articulares dolores à quibus g gnantur humoribus, quæ notæ indicent.

Articularis morbi curatio.

Curatio autem ipſa exordienda eſt ab euacuatione affligentis humoris: ſi quidem ex æquo humoribus redundarit corpus, venæ ſectione primò omnium adminiſtrata: dein purgatione: quibus accedat pharmacorum dicendorum conueniens atque opportunus vſus, ita vt in manibus pedibúſque pharmacis repellentibus fluxionem vtamur: iuxta coxendicem verò, ea minimè adminiſtremus. Quum enim iunctura ea in profundo ſit ſita, ſanguis ex vicinis & ambientibus vaſis à muſculis ad illam truditur. Mitigatoriis igitur in principio medicamentis vtendum eſt ad dolores coxendicum, & quæ nec refrigerent multùm, nec fortiter calfaciant. Exacerbantur enim per ipſa fluxiones, caliditate nimirum plus attrahente ipſas, quàm impediente. Ràrò itaque fit coxendicum dolor ex ſanguinis multitudine: citiſſiméque curatur, venis circa poplitem aut malleolos pertuſis. Quemadmodum autem ſola ſæpe ſanguinis euacuatio ſufficiens auxilium exiſtit, ſic contrà in omni dolore coxendicum, & præſertim eo, qui ex humorum copia eſt exortus, ſi quis ante euacuationem totius corporis acribus pharmacis circa affectam partem vtatur, affectum ægrè curabilem reddet, copia videlicet indiſſolubiliter ibidem condenſata. Ob idque ab euacuatione incipiendum eſt, non ſolùm à cruribus, ſed à cubito etiam ſanguinis detractione facta. Auxiliantur etiam vomitus ipſis iſchiadicis, magis vtique quàm euacuationes per ventrem, vt qui reuellant humorem repentem deorſum. Mouendi itaque ſunt vomitus in principio ab accepto cibo: poſtea verò, etiam per vomitoria medicamenta, initio à mediocribus facto. In quibus autem vehemens humorum denſatio, quæ ægrè diſſolui poſſit, à medicis intempeſtiuè vtentibus acribus pharmacis facta eſt, iis maximè cucurbita affixa auxiliatur, & purgatio per clyſmos efficaciores, qualis eſt qui ex colocynthide conſtat.

Repellentibus quidem vtendum eſſe, ſi humores fluãt ad articulos pedum aut manuum: minimè autem, ſi in coxendicem irruant.

Iſchiadi qualia remedia in principio cõueniant.

Iſchias rarò oritur à ſanguine, faciliméque curatur inne poplitis venis aut malleorum inciſis.

Iſchiade vrgente, acribus medicamentis non eſt vtendum, ante initas corporis euacuationem.

Iſchiadicis confert vena ſecta in cubito, vomituſque.

Compoſitiones ab Andromacho ſcriptæ ad iſchiadicos. Emplaſtrum è profundo extrahens humores affligentes coxendicem. Seminis rutæ ſylueſtris, ſilphij, ſpumæ nitri, baccarum lauri, abrotoni, colocynthidis medullæ, cardamomi, ammij, ſingul. drach. iiij. rutæ viridis minæ octauam partem. Quidam horum ſingulorum drach. xx. accipiunt; necnon picis, adipis taurini, terebinthinæ,

binthinæ, myrtei, ceræ, sing. tantundem: chalbani, ammoniaci thymiamatis, vtriusque drach. vj. opopanacis, sulfuris viui, sing. drach. iv. Conficito, & admoueto.

Aliud ad coxendicum, capitísque dolores, atque ad alios omnes antiquos.

Ceræ drach. xxiv. ammoniaci thymiamatis drach. vij. terebinthinæ tantundem: succi thapsiæ drach. viij. olei cyathum vnum. Aliud. Ceræ drach. c. visci querceini drach. xvj. myrrhæ drach. vj. terebinthinæ drach. xxv. chalbani drach. vj. iridis Illyricæ tantundem: ceræ heminam s. Cyprini tantundem.

Asclepiadis malagmata ad ischiadicos.

Myrrhæ stactæ, bdellij onychis, medullæ ceruinæ, ammoniaci thymiamatis, iridis Illyricæ, sing. lij. ij. opopanacis, chalbani, styracis, mastiches, floris lapidis Asij, succi sycomororum, canchryos, piperis albi, sing. lib. j. ceræ, terebinthinæ, vtriusque lib. v. Tundendum est pharmacum ita, vt qui tundit, fæcem vnguenti irini adhibeat, quò mollius reddatur.

Aliud mirè iuuans ischiadicos, discutiénsque omnem duritiem.

Ceræ, visci quercini, terebinthinæ, Iridis siccæ, myrrhæ, chalbani, sing. drach. xlviij. Olei cyprini, aut vnguenti Ægyptiaci quod sit satis. Conficito. Aliud. Picis liquidæ brutiæ lib. iij. fæcis aridæ vstæ lib. ij. nitri rubri lib. j. s. resinæ pini, ceræ, staphidis syluestris, sulfuris viui, sing. lib. j. pyrethri lib. s. cardamomi sextarium vnum. Picem, ceram, atque resinam, soluito: arida tundito, cribratóque, & liquefactis committito. Porrò Damocrates, Archigenésque plurimum ad ischiadicos commendant malagma ex iberide herba (quam nasturtium syluestre vocant) cum adipe porcino tusa confectum: quod sanè imponi iubent ad horas tres, indéque ad balneum accedere.

De podagricis & arthriticis affectionibus.

Scopus in hisce affectibus est, si quidem adhuc fluant humores, ipsos per astringentia repellere: si verò amplius non influant, discutere qui sunt iam impacti.

EPITHEMA *Asclepiadis, ad arthriticos, mirè dolorem sedans.*

Arthriticis congruentia epithemata ab Asclepiade scripta.

Succi papaueris drach. iv. croci drach. j. cum lacte bubulo, caprillóve, & panis medulla contundito, læuigatóque, ac denique ex rosaceo emolliens, conficito cataplasma. Aliud. Styracis drach. ij. opij drach. j. Confice, vteréque. Aliud tofos & duritias discutiens. Farinæ fœnigræci, floris lapidis Asij, lomenti fabæ nigræ, farinæ lupinorum, singulorum sext. j. Omnia mixta & aqua subacta calida, imponito. Pastillus podagricus. Aloës lib. j. succi centaurij sescuncem: thuris masculi trientem: myrrhæ tantundem: floris lapidis Asij, opij, succi mandragoræ, aluminis scissi, singulorum sextantem: passo excepta in pastillos redigito. Vsu expetente, lacte dissolutos cum penna illine, & supra illitionem linteolum passo imbutum impone. Aliud, quod auxiliatur confestim. Visci, terebinthinę, vtriusque lib. j. adipis taurini, floris lapidis Asij, calcis viuæ, mannæ, singulorum quadrantem: cyprini lib. j. Conficito, vtitórque.

GALENI PERGAMENI *De Theriaca ad Pisonem,*

LIBER VNVS.

MEDICAMENTVM ex viperis meritò est apud homines inter alia omnia celebratissimũ, Optime Piso, & quòd vim habeat efficacissimam, & quòd neminem promissis frustretur. Siquidem nullum à feris commorsum, hac statim epota antidoto, periisse, memoriæ proditum est. Nullus etiã, eadem præsumpta, vel si paulò pòst impeteretur, morsu interiit: id quod in dies experiantur prætores, in hominibus capitali supplicio damnatis. Ceterùm si epota theriaca non purgetur qui hausit medicamentum purgans, id tibi erit indicium, antidotum præstantissimam esse, quæ sæpissimè solet adulterari. Porrò Diuus Marcus Aurelius, qui legitimè aliquando gessit habenas Imperij affatim & veluti alimento quodam hoc vtebatur medicamento: primúsque fuit, qui ipsius existimationem fidémque auxit. Verùm illius quidem principis tempore, ad familiarium tantùm notitiam, theriaces perueniebat opus: sub hisce autem monarchis maximis, vsus eius prodiit in publicum. Siquidem nobis omnibus licet eorum bonis probè vti, liberalitérque aliis mederi, alio ab alio medicamentum capiente: quum non solùm hoc nomine cæteris omnibus antecellant, quòd Imperium à Diis sint adepti, sed quòd etiam vniuersa bona cunctis libenter impartiant, ac non secus quàm Dij ipsi, tantũ ex æquo gaudij concipiant, * quantum illi qui ab ipsis seruantur: quum nimirum censeant maximam regni esse partem, communem omnium salutem. Quo sanè regio candore prædíti, adeò exquisitè & diligenter theriacẽ præparant, vt ipsi quidem nihil prorsus omittant: antidotus autem, admiranda opera exhibent. Igitur morbi cuiusque natura comperta, differentiaque simpliciũ pharmacorum penes temperamentum, cognita, singulis morbis quod congruũ sit medicamen compositum præparabimus. At simplicium medicamium vires sensu & experientia cognoscimus: quibus postea rationem iungẽtes, eámque ceu ducem sequentes, hallucinari non possumus. Etenim quum cernamus liquidò, scammoniam bilem flauam educere: epithymum, atram bilem: ac denique coccũ gnidium, pituitam: nec credamus medicamenta ipsa purgantia, in suam naturam humores transmutare & conuertere (id quod Asclepiades somniauit) sanè persuasum habemus, quemadmodum magnes trahit ferrum, sic medicamenta singula, sua insita facultate conuenientẽ sibi succum attrahere: nimirum id ratione cõprehendentes, quod proprietatem facultatis naturæ cuiusque pharmaci verè *testari atque exprimere potest. Medicamentorum itaque alia per totas substantias agunt: alia in substantia sua miscellaneam facultatem sortiuntur, adeò vt sępe in corpore effectus maximè contrarios producant. Siquidem lapathi folia comesta subducunt aluum, quum sumptum eius semen astringit. Similiter & succus brassicæ, & vetulorum gallorum ius, & cochlearum marinarum cremores, ventrem commouent: olus autem ipsum, atque illatum carnes comestæ, eundem comprimunt. Aloë, squamáque æris, excrescentes vlcerum carnes astringunt: assumpta verò

Theriaca commendatur.

Theriaca perfecta purgantium pharmacorum operationem supprimit.

Marcus Aurelius Imp. auxit fidem Theriacæ.

Seuerum & Lucium eiusdem Imperij moderatores collegásque magnificè commendat Galenus.

Regni maximam esse partem, communem omnium salutem.

Simplicium vires cognosci sensu experientiáque quibus adiuncta sit ratio.

Scammonium trahit flauam bilem.

Epithymum atram bilem expurgat.

Coccum gnidium soluit pituitam.

Medicamenta singula proprium sibi succum attrahere.

Medicamenta plura, secundũ diuersas sui ipsorum partes, varios effectus producere.

verò per os, vniuersum corpus expurgant. Lac vbi à nobis diuiditur, contrarias facultates ostēdit. Nam serum ipsius hibitum, ventrem resoluit. Caseus ingestus, ipsum cohibet exactè. Trifolium herba decocta, impositáque, ferarum morsibus auxiliatur: quæ si sanæ parti affricetur, non secus quàm ferarum morsus eam affligit. Cicuta sturnos quidem alit, nos autem è medio tollit. Veratrum coturnicibus cibus, homines malè perimit. Nonnulla præterea partes quasdam certas corporis vitiant. Nam lepus marinus pulmonem exulcerat. Cantharis vesicam peculiariter afficit. E contrario, affecto iecinori sæpe fuit herba eupatoria ex vsu. Myrobalanus lienem adiuuat. Saxifragon & Betonica, renes optimè afficiunt. Quō igitur veteres illi Medici reputarent secum, ineuitabiles esse noxiarum ferarum morsus: necnon deleteriorum pharmacorum symptomata esse omnino letalia: quumque etiam perpenderent, hominum naturas differre inter se plurimum, aliudque alij medicamentum idoneum esse, meritò ipsius theriaces accuratam, exquisitam, & variam, sunt moliti præparationem: vt hoc nomine ipsa in omnibus suum finem assequeretur, & ob vsus necessitatem magno studio eam mortales omnes expeterent. Nihil siquidem inter vitæ incommoda difficilius mihi videtur deleteriis medicamentis, ac feris noxiis. Primus autem qui antidoto contra ferarum morsus immiscuit feras, fuisse perhibetur Andromachus, vir mehercule memorabilis, nec moltò ante nos natus: quippe qui Neroni (cuius assecla fuit) ipsius vires atque compositionem dicarit. Summa autem descriptionis habet in hunc modum.

Lactis facultatum diuersa.
Trifolium affligit sanas portiones.
Cicuta sturnos alit, nos perimit.
Veratrum alit coturnices, homines enecat.
Lepus marinus pulmonē exulcerat.
Cantharis vesicam afficit.
Difficilius in vita nihil reperiri posse deleteriis medicamentis, ferisque virus eiaculantibus.
Andromachi commendatio.

Andromachi senioris, Neronis archiatri Theriace ex viperis, cui nomen est Galene, maximè salutaris ad serpentium atque omnium ferarum ictus, pharmaca deleteria, affectiones ventriculi, anhelationes, dolores colicos, morbum arcuatum, hydropem, phtisim, omnimodam conuulsionem, pleuritidem, vesicæ vlcera, suppressiones vrinæ, cruciatus renum, pestiferos morbos, ac denique canis rabidi morsus, si pondere fabæ Ægyptiæ sumatur, cum ternis aquæ calidæ cyathis. Igitur captas vere ineunte viperas, ceruices illis atque caudas præcidito, quantum arcta Pygmæi manus extenditur: nam vtraque parte venenum gerunt. Postea verò excoriatas euisceratásque, ab ipsisq; omni adipe amoto, in fictile vas coniicito, affundens aquæ quod satis esse videatur, addensque germen anethi, ac pauxillum salis recentis, & sinito coqui, donec facilè à carne ipsæ spinæ amoueantur. Tunc itaque carnes ipsas exemptas, cum sufficienti ad pastillos fingendos medulla panis purissimi, contundito & læuigato, affusóq; iusculi quod satis esse videatur, manibus opobalsamo intinctis, conficito orbiculos, eosque in vmbra reponito ad totius antidoti compositionem. Dein fermento illine scillam recentem, non admodum magnam, eamque in furno vel in patina coque, vt torreantur omnes eius partes ex æquo. Id vbi factum fuerit, partes eius internæ & tenerrimæ cum pari portione optimæ farinæ eruinæ contundantur & læuigentur, atque in orbiculos digerantur. Verùm Andromachus duplicem portionem eruinæ farinæ adiiciendam censet, quum tamen æqualis modus fingendis pastillis sit optimus. Hæc vbi facta fuerint, accipies pastillorum Theriacorum drachmas xxiiij. pastillorum scillinorum drach. xlviij.

Theriace quibus conueniat affectibus.
Artificorum theriacorum præparatio.
Pastillorum scillinorum præparatio.
Theriaces antidoti secundum Andromachum compositio.

piperis longi, succi papaueris, magmatis, hedychroi, singulorum drac. xxiiij. rosarum siccarum, iris Illyricæ, glycyrrhizæ, seminis napi syluestris, quem buniada appellant, scordij, opobalsami, cinnamomi, agarici singul. drach. xij. myrrhæ, costi, croci, casiæ, nardi, schœni, id est, iunci odorati floris, thuris, piperis albi & nigri, dictamni, prasij, rheu, stœcados, petroselini Macedonici, calaminthæ, terebinthinæ, zingiberis, quinquefolij radicis, singulorum drachmas vj. polij, chamæpityos, styracis, amomi vuæ, meu, nardi Gallicæ, Lemniæ sphragidis, phu pontici, chamædryos Creticæ, foliorum malabastri, chalcitidis tostæ, gentianæ, anisi, hypocistidis succi, carpobalsami, gummi, marathri seminis, cardamomi, seselis, acaciæ, thlaspis, hyperici, sagapeni, ameos, sing. drach. iiij. castorij, aristolochiæ tenuis, dauci seminis, bituminis Iudaici, opopanacis, centaurij tenuis, chalbani, sing. drachmas ij. mellis, lib. x. Vini Falerni quod sit satis. Conueniebat tamen prius hedychroum vnguentum describere, cuius apud Magnum talis est præparatio. Aspalathi radiculæ corticis, calami aromatici, schœni floris, phu, costi, asari, xylobalsami, sing. drach. vj. cinnamomi drach. xxiiij. amomi tantundem, amaraci drach. xx. nardi Indicæ drac. xvj. foliorum malabathri drac. vj. myrrhæ drac. xxiiij. masticheś drac. vj. croci drach. xix. Excipiuntur vino Falerno, manibúsque opobalsamo intinctis, in pastillos coguntur, & assiccantur. Elegit porrò Andromachus ex aliis feris solas viperas ad huius præparationem antidoti, quòd hæ minus aliis tabificam vim obtineant. Nam basiliscus, belua subflaua, & triplici frontis apice munita, vel si cernatur tantùm, aut sibilus eius audiatur, actutùm hominem perimit. Quòd si ex cæteris animalibus aliquod attigerit animal à basilisco extinctum, subitò etiam exanimatur. Dryinus serpens tam esse perniciosus proditur, vt si qui ipsum per imprudentiam calcarint, eis pedum plantæ excorientur, totáque crura intumescant, periclitentúrque etiam illorum manus, qui ipsis auxilium tulerint. Hæmorrhus, & hæmorrhois, adeò inimici sunt homini, vt qui ab ipsis percussus fuerit, sanguine per os & nares, ac per vniuersum corpus effuso, vita fungatur. Commorsi à dipsade, conficiuntur causonide. Nam & inexpugnabili siti, & æstu vehementi cruciati, interdum & disrupti, diē obeunt. Acontias serpens, vbi se multùm extenderit, ceu iaculum quoddam insiliens corporibus, ita perimit. Inter aspides nominata Ptyas, ceruicem exporrigens, longitudinémq; interualli metita, venenum corporibus inspuit. Etenim harum ferarum vna (tres quippe aspidum sunt species, hæc videlicet, & chersęa, necnon chelidonia) perhibent reginam Cleopatram, quum vellet latère custodes, citra suspicionem sibi mortem subitò consciuisse. Nā quum Augustus deuicto Antonio eam capere incolumem vellet, ac viuere, studiosiúsq; (sicut par erat) seruare, vt Romanis tam insignem mulierem in triumpho ostenderet, hæc, re intellecta, optauit regina adhuc ex humanis potius decedere, quàm priuata Romanis conspici. Quo consilio duas mulieres fidissimas, Naëram nempe & Carmionem, quas ad pulchritudinem corporis mundo subministrando habebat, ad se vocauit, eisq; iussit vt feram vuis ficubúsque sectā importarent, quò (vt dixi) custodes falleret, prius factura periculum in ipsis mulieribus,

Hedychroi vnguenti præparatio.
Viperas aliis feris minus obtinere tabificæ facultatis, ob idque ad antidotum ab Andromacho electas.
Basiliscus conspectus auditúsve, hominem perimit.
Dryinus serpens.
Hæmorrhus.
Hæmorrhois.
Dipsas sitim infert inexpugnabilem.
Acontias serpens vt perimat.
Ptyas venenum corporibus inspuit.
Aspidum tres species.
Cleopatra post victum Antonium, ne viua duceretur Romam à Cæsare, aspide sibi mortem consciuit.

bus, an subitò perimere posset. Quæ quidem quum acturùm perissent, ferunt ipsam postea sibi exitium pariter conciliasse: fuisséque tandem inuentam, manu dextra capiti admota, & diadema, sicut est consentaneum, tenente, vt vel eousque spectatoribus videretur esse regina: quemadmodum Polyxenam scribit Tragicus, quæ & ipsa moriens accuratè tamen dedit operam, vt cum decoro caderet. Qua ex re Augustum vehementer fuisse attonitum memorant, partim ob ancillarum erga reginam amorem, vt cum ea mori non dubitarint: partim quòd illa generosam potius mortem maluerit oppetere, quàm viuere in seruitute. Recitaui hanc historiam, vt ex ipsa intelligeremus, quàm subitam id genus feræ nobis perniciem concilient. Cæterùm vipera inter reliquas omnes feras caput habet ad inferendum exitium promptius. Aiunt autem ipsam os aperire ad excipiendam genituram à mare, qua excepta, illius caput abscindere: atque hunc ipsis esse praui complexus modum: deinde prolem ex semine genitam, matris ventrem erodere, forásque erumpere, ac sic iniuriæ paternæ vindices, propriam matrem perimere. Mirum autem esse non debet, si capitibus & caudis præcisis, reliquæ viperarum partes efficacius medicamentum reddant, præcipuè carnes ipsarum, quibus ad seruandum facultas quædam est insita, quum reliquorum animalium etiam pleræque partes, multis morbis opitulentur. Nonnullis quippe murium capita vsta, ex melléque illita, alopeciam sanare possunt. Milui quoque caput absque plumis combustum, si quis ex eo quantum tribus digitis comprehendi potest, bibat, aiunt podagræ opitulari. Cameli cerebrum arefactum, potúmque ex aceto, comitialibus morbis medetur: & mustelæ similiter. Hirundinis cerebrum ex melle, ad suffusiones oculorum conducit: vt ouillum ad dentitiones infantium. Taurini cornu rasura cum aqua pota, sanguinis eruptionem cohibet: femoráque combusta, etiam sanguinem supprimunt, vt sæpenumero aluum solutam. Ceruini cornu ramentum adustum, & cum vino tritum, circunlitúmque, vacillantes dentes confirmat: id quod bouis talus etiam facere perhibetur: qui etiam ex lacte potus, educit rotundos lumbricos: ex oxymelite, lienem consumit: & leucas tollit illitus, mediocritérque venereus existit. Testiculi castoris poti, conuulsionibus auxiliantur. Stercus bubulum aridum combustumque, trium cochlearium mensura iuuat hydropicos. Muscerda ex aceto trita alopecias persanat: in potu autem sumpta, lapides vesicæ comminuit. Adeps anserinus inflammationibus cum rosaceo medetur. Cerui medulla mitissimum medicamen existit. Vaccini lactis potus dysentericos adiuuat. Fel hyænæ, visum exacuit. Hippopotami cutis vsta, & læuigata ex aqua, illitáque, digerit phymata: quemadmodum pellicula viperæ redacta in pollinem, alopecijsque imposita, mirè pilos regenerat. Exuuium aspidis ex melle tritum, illitúmque acutissimum visum conciliat. Cancer fluuiatilis tritus, illitúsque, spicula & surculos extrahit. Cantharis similiter læuigata, cum bryoniæ radice pota, educit vermes. Scorpius assus, atque ex pane comestus, vesicæ lapides conterit. Terræ intestinum ex vino assumptum, idem molitur. Tritum & ex melicrato bibitum, arcuatum morbum explodit. Ex rosaceo cerato impositum, podagricis inflammationibus conuenit. Accipiter in susino vnguento decoctus, hebetudini oculorum medetur. Scarabeus in oleo frictus, aurique instillatus, doloribus ipsius auxiliatur. Alauda vsta si edatur, mirificè colicos iuuat. Multa etiam vel conspecta duntaxat, vim suam ostendunt. Stellio quippe visus à scorpionibus, substringit ipsos & perimit. Amphisbenam si quæ mulier grauida supergrediatur, facit abortum. Itaque non est mirabile, si viperarum corpora, amputatis partibus illis, auxiliandi etiam robur obtineant: imò nec si morsibus ab ipsismet factis solæ viperæ succurrere possint, vel si nobis inimicissimæ sint. Traditur siquidem nonnulla animalia, si sanguinem quidem humanum ex vulnere manantem contingant, commorsos occidere: si verò vorentur, nec sanguinem degustarint, vulneratos seruare incolumes posse: quemadmodum & de Helenio etiam proditum est, quo nimirum Dacas, Dalmatásque aiunt cuspides telorum imbuere: quòd videlicet postquàm sanguinem vulneratorum attigerit, ipsa occidere possit: quum ab ipsis tamen citra vllam noxam edatur, ceruique à sagittarijs per contactum eius enecti, tutò etiam comedi possint. Iam verò à crocodilo oblæsis, ipsius adipem vulneri impositum, summo esse præsidio nouimus: murisque aranei morsus æquè letales, ab ipso redacto in puluerem, superlitóque, citra dolorem iuuari. Similiter qui à vipera sunt percussi, effugiunt periculum, si trita ipsarum corpora vulneribus imponantur. Etenim si quid veneni in viperea carne est relictum, id multiplex ea præparatio delet: plurimum autem illi facultatis auxiliatricis largitur. Cantharis nanq; sola exhibita, vesicam exulcerat, & inimicum est ipsi medicamentum, sæpenumeróque sua facultate vehementi, hominem iugulat: mista verò quibusdam aliis, salutaris vesicæ redditur, vrinámque vehementer prouocat. Succus etiam papaueris, quòd potus per se admodum perniciosus existat, latere neminem arbitror: sin autem cum nonnullis aliis sit præparatus, ægros ita subinde iuuat, vt maximè salutiferum esse ipsis medicamentum videatur. Itaque phreniticorum delitia sæpe generosè curauit: destitutósque robore, ob diuturnas vigilias, concilians illis somnum, manifestè restituit. Quinetiam ab araneis commorsos, ipsi aranei triti, & cum vino poti, malo liberant. Si igitur solum vinum feris mistum, à periculo reddit securos, nimirum theriaca maximè salutare medicamen existet, vtpote ex tot talibúsque confecta pharmacis, quorum qualitates totæ per totas miscentur, & alterantur, conspirantésque in vnam eandémque naturalem temperiem, communem quandã facultatem atque naturam acquirunt, ab ea diuersam, quæ antea singulis inerat. Eligenda tamen sunt, explorandáque singula medicamenta, prius quàm antidoto indantur: solent quippe à fraudulentis hominibus quamcreberrimè adulterari. Vnius autem cuiuspiam virium, subinde vniuersa contaminat. Porrò quum varij variè hanc antidotum præparent, nos compositione Andromachi, ceu omnium præstantissima vtimur, in regióque vsus eam præparamus. Venari autem oportet viperas initio veris, cùm latebris relictis, foras in apricum prodeunt, & non adhuc virus tam exitiale retinent. Intus nanq; delitescentes, cùm nulla ex parte difflentur, magis sunt perniciosæ. At egressæ, exuuium, crassum tegumentum solent deponere. Quare non statim ipsas capere oportet, sed per-

mittere

Polyxenam dedisse operã, vt cum decoro iam moribunda caderet.

Viperam ore excipere genituram à mare, eiusque caput abscindere post semen exceptum. Vipereã prolem iniuriæ paternæ vindicem, matris ventrem perscindere, atque sic nasci.

Murium capita.

Milui caput.

Cameli cerebrum.

Hirundinis cerebrum.

Cornu taurinum.

Cornu ceruinum.

Castorium.

Stercus bubulum.

Muscerda.

Lac vaccinum dysentericos sanat.

Viperæ pellicula mirè pilos regenerat.

Cancer fluuiatilis.

Cantharis.

Terræ intestinum.

Alauda.

Stellio visus à scorpionibus, eos perimit.

Viperã solã morsibus ab ipsismet factis opitulari.

Helenij succo infestas sagittas esse letales.

Muris aranei puluis sanat ab ipso commorsos.

Cantharis per se vesicam exulcerat, aliis autem admista salutare illam redditur medicamen.

Papaueris succi facultas.

Araneus tritus potusque ex vino, morsus ab ipsis affectos.

Theriacam constituentium pharmacorum qualitates, totas per totas misceri, conspirareque in naturalem quãdam communémque omnium temperiem.

Theriaca Andromachi præfertur cæteris. Viperã quando venandæ.

mittere, vt aëre aliquandiu fruantur, consuetóque

Viperæ quales sint deligendæ.

vescantur cibo, hoc est, herbis, buprestibus, cantharidibus, & pityocampis. Eligendæ autem sunt colore subflauæ, * eximia quadam agilitate mobiles, ceruices admodum extensas habentes, oculósque tum inflammatos, tum impudentes, atque adeo intuentes ferinum. Sint etiam latiore capite, corpore autem atque ventre crassiori, meatúmque habeant magis ad extremum caudæ locatum: quæ non inuoluta, sed potius conuersa esse debet: ac denique tranquillum incedant: qua sanè re à masculo distinguitur fœmina, quodque caninos den-

Viperæ fœminæ masculíque discrimina.

tes habeat plures duobus. Iam verò si caudis capitibúsque amputatis, exanguia protinus, immobiliáque, ac prorsus mortua, ipsa animalia cernantur, ad medicaminis compositionem non conferunt. At si motum, sanguinémque conseruare aliquandiu possint, tunc eas, ceu præstantissimas coques ad conficiendos trochiscos, quatenus di-

Theriaces componendæ ratio.

ctum est. Porrò medicamenta reliqua contundere, cribroque incernere quàm subtilissimo oportet: nam læuia insigniter admodum mihi iuuare videntur, quòd facilius apponantur corporibus. Quæ conspergenda læuigandáque sunt, ea vino Faleroo læuigentur & conspergantur. Deinde omnibus in hunc modum contritis, Hymettij mellis mediocriter cocti, libras denas adiices. At resinam chalbanúmque, seorsum prius eliquata, in mortario postea ipsi medicamento immiscebis: omniáque tandem manibus modicè opobalsamo intinctis, simul atque accuratè confundes: atque ita antidotum in vitreis aut argenteis vasis repo-

Theriacam reponendi ratio.

nes. Non autem vehementer ipsa replebis, sed relicto quodam spacio, quò medicamentum perspiret. Quare frequenter operculum detrahes, vt & liberius exhalet, & maturior tibi ipsius vsus cõtingat. Quippe haud modico tempore ad concoctionem indiget, vt quando vsus postulet, antidotus probè sit cocta. Concoquitur autem pluri-

Theriacam duodecim annis ad perfectionem coqui, esséque validam vsque ad annos triginta, iuuaréque etiam sexagenariam.

mum duodecim annorum spacio. Cæterùm qui vigentiore ipsa vti volunt, etiam quinto anno, septimóque eam exhibent: præsertim iis qui à virulentis bestiis, & à cane rabido sunt commorsi: necnon in medicamentis letalibus. Est autem potens medicamentum adusque triginta annos. Nam in aliis affectibus, vbi tanta noxæ causa non est, sufficere videtur, cùm vsus exigit, etiam sexa-

Theriaces probandæ ratio.

genarium. Etenim vbi huius antidoti facultas est valida, si sumatur post pharmacum purgans, eius operationem supprimit: si verò imbecilla, minimæ purgationem impedit. Iuxta differentias autem affectuum, ipsius medicamenti quantitatem metimur, congruúmque misturæ modum administramus. Siquidem præter affectus dictos, capitis diuturnos dolores atque vertigines sanat, auditúsque difficultatem, & oculorum hebetudinem

Theriace quibus opituletur affectibus.

corrigit. Comitialibus etiam opitulatur: reiicientésque sanguinem plurimum iuuat, si quis ipsam cum symphyto decoctam, dilutámque ex aqua exhibuerit. Insuper intestinorum vermes exterminat, hepaticos & lienosus restituit, dysenterias, lienterias, voluulósque, præsertim cùm intestina vacant inflammatione, persanat. Præterea cùm corpus multis & copiosis sudoribus diffluit, ipsiúsque robur est exolutum, nec morbus vini potionem admittit, theriace epota sudorem sistit, & collapsas vires corroborat. Iam verò in mulieribus etiam menses educit, & vteri sedísque suppressas hæmorroidas subinde aperit. Nam cùm varia mistáque facultate sit prædita, ideo alia diffundens extenuansque, cogit vt excernantur: alia ob virtutis imbecillitatem præter modum fluentia, solet, vires instaurans, cohibere. Quinetiam vniuersis articularibus morbis auxilio est, cùm præterierit augmenti tempus, vigorisque status accesserit: tunc nanque fomentis dolorem leniés, antidotum propinabis: quæ sanè fluxiones infarctas discutiet, & irruentes arcebit. Prodest Theriace & sanis, si crebrò ipsam assumant. Hoc auxilio vsi sæpe succurrimus elephantiacis. Nec verò corporis tantum, sed animi quoque affectibus

Theriace corporis & animi affectibus auxiliatur.

auxiliatur. Quippe melancholicis vitiis, si sæpe exhibeatur, medetur, ipsam atram bilem exhauriens: quare pulchrè ad febrem etiam quartanam conuenit, quandoquidem ab atra bile trahit ortum. Ego igitur multos laborantes quartana, hoc

Quartanæ febris curatio.

præsidio facilè liberaui. Nam vomitu prius secundum cibum ipsos euacuans, deinde in sequenti die succum absinthij exhibens, ita horis duabus ante accessionem propino antidotũ, protinúsque eger frequenter liberatus ab accessione.

Aquæ pauoris omnium morborum pessimi descriptio.

Aquæ etiam pauorem, omnium morborum pessimum, qui morsos a cane rabido sæpe inuadere solet, tollere hoc medicamen consueuit. Quo quidem morbo correpti, aquam timent, ac propter multam ariditatem, humidi desiderio tenentur, cæterùm à potu abstinent, quia mente alienati, id quod auxiliari possit, non considerant. Proinde fit, vt aquam fugientes, inarescãt, & conuellantur, ob febrim qua intus vruntur: miserrimóque tandem

Canis rabidi nota.

mortis genere intereant. Canem porrò furentem & rabidum, ab eo qui nihil tale perpessus sit, facilè dignoscere licet. Siquidem si audieris gracilem corpore, siccum, oculis inflammatis, cauda demissa, spumante ore, lingua exerta, eáque bilis colore infecta, obuium quenque insiluisse, citráque rationem cucurrisse: deinde rursus subitò volentẽ consistere, furore quodam insano percitum, momor-

Morsus à rabido cane cõtracti curatio. Morsum rabidi canis esse conseruandum apertum, vt minimũ quadraginta dies. Theriacam etiam admotam vulneri, auxiliari canis rabidi morsui.

disse non sibi antea præuisos: hæc inquam si in eo sic habere intellexeris, statim rabidum esse canem intelliges. Quare vulnus ab ipso illatum longè vastius efficies, carne multo interuallo orbiculatim præcisa, ne facilè ad cicatricem perueniat: sed foramen diu, quadraginta vt minimum diebus, patescat, vt per ipsum canis virus emanet. Cauteriis igitur admodum candentibus locum solemus adurere, & aliis vti medicamentis, quæ extrahendi vim obtinent. Ego verò antidotum ipsam rosaceo mistam aliquando in vulnus indidi, vt cucurbitulæ instar exugeret, ab altóque virus ipsum extraheret: vt quæ non modò epota, sed etiam admota extrinsecus rabidorum morsibus præsentaneum remedium existat. Sed neque ad pestilentem lucẽ

Pestilentem luem esse veluti feram quandam, ab aëris putredine exortam, eique nihil efficacius Theriaca.

(quæ & ipsa veluti fera quædam existens, ab aëris putredine exorta, per inspirationes insiliens, haud vnum aut alterum hominem, sed plures quoque ciuitates depascit, vastat, & populatur) reperi-

Pestilentiam ab Athenis abegit Hippocrates per totam vrbem variis pyris ex materia aromatica extruens.

re est alius efficacius remedium. Nam quemadmodum constat diuum illum Hippocratem, per solam alterationem aëris, discussisse olim ab Athenis pestilentem eius constitutionem, nimirũ per totam vrbem ex aromaticis lignis, & suauissimis floribus, variis pyris extructis, vt aërem purum hoc modo redditum, inspirarent homines in mali subsidium: simili ratione theriace, ceu ipsa

Theriaca, cau ignis purgatorius existit.

quoque ignis quidam purgatorius existat, præsumentes quidem ipsam in pestilẽti aëris statu, nequaquam malo corripi sinit: correptis autẽ mederi

potest malitiā inspirati aëris inalterans, nec ipsam amplius grassari permittens. Quare in prospera quoque valetudine, vt crebrò vtaris hac antidoto, consulo, sed præcipuè dum per horridam hyemem iter facturus es. Iam verò antidotus hæc sensus omnes confirmat, acuit mentem, adeóque ob varietatem miscellæ, ab iniuriis corpus securum facit, vt ne à deleteriis quidem vinci possit: vt fertur de Mithridate, qui non theriace (vt quæ nondum erat) sed alia antidoto, quam Mithridation appellauit suo nomine, præmunitus, non potuit veneno interire. Cùm enim à Pompeio victus, in extremis cogeretur sibi sano per venenum mortem consciscere, medicamento copioso epoto, ipse quidem ob præsumptam antidotum defungi vita non potuit: filiæ autem, quæ ob eximium erga patrem amorem, oppetere cum eo mortem volentes, idem medicamentum hauserunt, subitò animam exhalarunt. Quod Mithridates sentiens, Pysto suo familiari iniunxit, vt ipsum iugularet: qui pharmaci opus absoluens ferro, eum mori violenter coëgit. At verò theriace vtendum est post absolutam coctionem, interdum quidem instar Ægyptiæ fabæ, cum binis aquæ cyathis, vbi exiguum ad concoctionem ipsius interuallum erit: interim verò auellanæ nucis magnitudine, ex tribus aquæ cyathis, cùm plus temporis ad pharmaci distributionem es habiturus. Cæterum per æstatem neutiquam id pharmacum capere consuluerim. Similiter ætate florentibus, calidissimísque naturis, nec multum, nec sæpe id exhibendum censeo: iis verò qui iam inclinant, & plurimum, & crebrò, non ex aqua, sed ex vino, vt propinetur, suadeo. In pueris omnino vitandum id medicamen est, vt quod facilè corpora eorum dissoluat. Memini siquidem aliquando puellum ex intempestiuo vsu antidoti dissolutum fuisse.

Mithridates præmunitus antidoto, vinci à veneno non potuit, ac proinde opus medicamenti perfecit ferro.

Theriace vtendum esse post absolutam coctionem.

Theriaces propinandæ quantitas.

Theriaces vsus quibus ætatibus & temporibus cóngruat, & quibus minime.

Theriace corpora puerorū dissoluit.

De salibus theriacis.

Sales theriaci ad prædictos etiam affectus faciunt, modicè tamen ac longo tempore. Neque enim euanescit ipsorum facultas, tametsi ex combustis viperis conficiantur. Multa siquidem euadunt ignis commercio meliora, aut latentem naturam edūt. Aurum quippe iudicamus per ignem: adulteratúmque igne coarguitur: ac flamma exactè purgatum, esse probum apparet. Ferrum igne mollescit, flexúmque nobis ad multos vitæ vsus est aptum. Nunquid etiam plurima quæ ingeruntur in corpus, nutriendis nobis ignis beneficio idonea redduntur? Etenim (vt alia prætercam) vinum statim ab vuis pressum, est crudum: à Solis autem igne concoctum, suauissimum & maximè potabile redditur. Chalcitis etiam cruda quidem corpora exurit: cocta verò cicatricem inducit corporibus. Lapis Phrygius crudus acerrimus est: ignitus & cum aliis quibusdam tritus, fit oculorum præsentaneum remedium. Spongiæ combustæ cinis, sanguinis fluxionem potentes inhibet. Viperæ itaque simul omnes integræque combustæ, insitam prauitatem deponunt, ab ignéque salutares redduntur. Peculiariter autem sales medentur maximè affectibus per summam cutem obortis, leucis dico, lepræ, atque agresti impetigini: abigúntque pediculos, propriè ex corruptione enascentes. Præterea dentes optimè abstergunt, erodique ipsos non permittunt, ac flaccidas gingiuas condensant, earúmque fluorem atque putrilaginem reprimunt. Præparatio autem eorum est talis: Viperæ prædictis similes, & eodem tempore captæ, numero quatuor, non plus biduo post venationem sumantur. Præstiterit tamen si eodem die quo sunt captæ, iis vtaris. Dein salis ammoniaci, vel communis, colore albi, & leniter splendentis, modius Italicus. Cum quo tunduntur minutatim, gentianæ Creticæ lib. j. s. aristolochiæ rotundæ tantundem. Centaurij tenuis comæ lib. ij. cardamomi, Armeniaci prasij, sing. vnc. vj. Scordij montani, selini, chamædryos Creticæ, singul. lib. j. rutæ satiuæ seminis tantundem. Melle Attico hæc vniuntur, & selibra ipsorum in ollam fictilem vacuam conicitur. Postea quatuor serpentes viuæ: mox scillæ teneræ, admodúmque recentes, quinque numero, conciduntur minutim: ita reliqua aliorum pars dimidia adiicitur: atque vbi cooperueris ollam, lutóque diligenter obleueris, quatuor foraminibus ipsam pertundes, vt per eam vapor coctionis mensuram indicet. Nam primùm fumus copiosus, obscurus, turbidúsque expirata videbitur, notās ignem iam inuasisse bestias: quem quidem ne inspires ipse, tibi summè cauendum est. Postea vbi vapor cessauerit, & tenuem quandam flammam per foramina exhibere conspexeris, tunc ipsa exquisitè esse cocta censeto: atque ita ollam ab igne tollito, tota eam die ac nocte refrigerans. Deinde exemptos carbones, diligenter eos tundito, & cum his quæ subdam, incernito. Rutæ agrestis seminis, hyssopi Cretici, sing. vnc. ix. agrestis fœniculi seminis, nardi Celticæ, stachyos Scythicæ, singul. vnc. vj. petroselini Macedonici vnc. iiij. amomi vuæ vnc. iij. origani heracliotici summitatum vnc. ix. hormini seminis torrefacti vnc. iij. thymi Attici summitatum vnc. ix. Malabathri Indici fol. vnc. iiij. baccarum iuniperi Laconici carnis lib. ij. coriandri satiui sem. vncias vj. piperis albi & nigri, singul. vnc. ij. silphij rad. vnc. x. zingiberis lib. ij. satyrij sem. vel rad. pulegij montani, seselis Massilotici rufi, tordyli montani seminis, menthæ, singul. vnc. vj. casiæ optimæ vnc. ij. cinnamomi vnc. j. Rursus omnia contundito, concernitóque, & reponito in vitreis vasis: neque vtaris ipsis nisi post dies ferè denos. Porrò ego sales ipsus aliàs preparaui, non viperas, sed earum loco tantundem theriacorum pastillorum, vnà cum aliis medicamentis comburens: qua industria ipsos longè præstantissimos feci.

Aurum iudicari per ignē.

Ferrum igne mollescere.

Viperas combustas, salutares ab igne reddi.

Sales Theriaci quibus auxilientur affectibus.

Sales Theriacorum præparandi ratio.

Quæ habentur in libello de theriaca ad Pamphilianum, ea omnia huic qui ad Pisonem inscribitur, insunt longè cumulatiora. Quare illum ex industria reliquimus.

GALENI PERGAMENI
De antidotis,

LIBER PRIMVS.

Medicamenta quæ non extrinsecus corpori imposita, sed intra ipsum assumpta, affectibus auxiliantur, antidotos Medici appellant. Tres autem in vniuersum differentiæ ipsarum existunt. Nonnullæ siquidem letalium medicamentorum gratia offeruntur: quædam contra virulentas feras opitulantur: aliæ affectibus ex praua victus ratione obortis succurrunt. Sunt quæ tres hosce polliceantur vsus, vt theriace ab Andromacho præparata, quæ Mithridation dictam ab vsu hominum relegauit. Siquidē cùm theriace haud

Antidoti quæ dicantur.

Antidotorum tres differentiæ.

Theriace, Mithridatium ab vsu expulit.

haud exiguam viperarum carnem contineat, hoc nomine ad viperarum morsus præstantior quàm Mithridatios existit. Ad alia verò Mithridation nihilominus valet: imò est etiam in quibus præstantius se exhibeat. At non easdem vires obtinent ipsæ antidoti, & post noxia medicamenta, & ante eadem assumptæ. Nam quæ ipsarum quantitas, cùm præsumuntur, sufficit vt hominem illæsum custodiat, ea quadruplo, aut quincuplo aucta, cùm post venenum datur, auxilio est: idque non semel quotidie, sed bis. Quòd si quis etiam singulis diebus, quemadmodum nostro seculo Imperator Aurelius Antoninus, vel vt ipse Mithridates, medicamentum capiat, omnino à deleteriis venenis erit securus: vt Mithridatem ferunt, cùm exitiali hausto medicamento, potius mortem oppetere, quàm subiici Romano imperio, elegisset, nihil repetisse quod perimere ipsum potuerit. Porrò Antoninus summo studio singulis diebus ex ipsa theriace, instar fabæ Ægyptiæ, deglutiebat citra vllum liquorem: à qua postea, cùm in quotidianis actionibus premeretur sopore, detraxit papaueris succum. Rursus autem cùm cruciaretur vigiliis, coactus fuit ex theriace inueterata, cæterùm ex opio confecta, aliquantulum addere. Quippe eiusmodi medicamenta, si vetustiora sint, ipsam papaueris lacrymam longè mitiorem obtinet. Danda autem maximè opera est, vt medicamenta ex quibus huiuscemodi antidoti præparantur, quamexploratissima sint: quandoquidem passim solent adulterari. Quæ quidem vt exquisitissima haberem, ipse inuisi aliàs tum Cyprum, tum Palæstinam Syriæ: nauigauique in Lemnum. Porrò in quo singula medicamenta aliis gustu aut odore præstant, in illo sanè, id quod validum est, principem inter similia specie, sibi vendicat locum. Sic enim mel dicimus præstantissimum esse, quod dulcissimum & acerrimum inter omnia alia fuerit: quódque colore pallidum, media sit consistentia, defluénsque sensim, suam continuitatem tueatur. Danda autem opera est, vt quod vinum hisce medicamentis miscetur, validum atque firmissimum sit, ita vt non immutetur amplius. Etenim imbecillima & aquatissima vina, aut vehementer austera, maximéque omnium vinorum acescentia (hæc enim sunt alba & tenuia) vbi præuenerint primis annis acescere, reliquo tempore permanent. Hæc autem vt caput minimè feriunt, sic nec corpus manifestè calfaciunt, nec concoctioni in ventriculo & venis quicquam perspicuè conferunt, nec alendo corpori subministrant: quamuis inter omnia vina celerrimè inueterentur, hoc est, promptè in veterascentium qualitatem moueantur: quæ qualitas, acrimonia est cum perspicuo calore: postea verò, amaror, in quem acrimonia mutatur. Cæterum vt vina ipsa vel acorem, vel amaritudinem contrahant, locus in quo asseruantur reposita confert. Qui quidem optimus initio est frigidus: postea verò calidus: aut è contrario, calidus per initia. Nam tepidus, facilè ipsa in acorem vertit. Nonnulla autem sunt adeò imbecilla & aquosa, vt ne initio quidem frigus tolerent. Ac talium custodiendorum gratia, Pater meus sæpe copiosa calidáque, in calidissimam domum coniecta, vasa repleta occultabat: qua industria vsus, nunquam habuit acidum vinum, sed celerrimè omnia veterascentia. Quò autem nunquam ab scopo aberraret, vasis infundebat vinum non nouis, sed ex quibus aliquod iam vetus vacuasset: curabátque vt furni, focique in propinquo ipsi thecæ vinariæ essent: qua ratione etiam in multis Italiæ locis vinum calfieri intellexi. Verùm quæ in hunc modum parantur vina, vt firma durabiliaque sunt, sic capitis dolorem conciliant, propter fumi qualitatem quam contraxerunt. Itaque eiusmodi omnia vina medicamentis componendis, quæ intra corpus sumenda sunt, euitabis. In emplastris verò, & aliis quæ extrinsecus imponuntur medicamentis, etiam talibus vti, si meliora desint, nihil prohibet. Ad antidotos ergo Falernum vinum, quod nondum præ vetustate amaricet, optimum est. Præstat autem ad theriacen deligere id quod dulcius fuerit, gratia gustus gratioris: cuius sollicitudo in medicamentis quæ deglutiuntur, habenda est. Iam verò mel omne vetustum, redditur ex coctione amarum: neque id mirum est, cùm vel citra cocturam, tempore amarius ex dulciori reddatur. Quare quod fuerit inueteratum, fugiendum ad antidotos est. In vniuersum autem, Medicum debere esse peritum omnium stirpium, aut plurimarum, oportet. Si quidem compositorum medicaminum virtus, vires simplicium sequitur, exigua quadam in ipsa composituræ ratione differentia obueniente. Differentiæ autem stirpium sunt, arbores, frutices, herbæ, spinæ virgulta. Porrò theriaces compositio quam descripsit carmine Andromachus, habet in hunc modum.

Hinc recitat Galenus carmina Andromachi, ac deinceps rationem conficiendæ Theriaces explicat: quæ omnia consultò reliquimus, quòd sint prorsus eadem quæ habentur in commentario ad Pisonem. Itaque ea tantum annotabimus impræsentiarum, quorum in illo non meminit.

GALENVS.

Quod pertinet ad viperarum capturas, neque iuxta marina loca, aut aquas salsuginosas venandæ sunt. Quippe antidotum ex huiuscemodi compositum viperis, sitim conciliat. A fœtis etiam est abstinendum. Iam verò, dum coquuntur, salis iniici debet, si quidem conuenienti tempore viperas ceperis, modicum: sin autem æstate, nihil. Panis ad conficiendos artiscos soleo miscere ipse vipereis carnibus quartam aut quintam partem. Qui nisi probè sit tostus, verendum est ne pharmacum ipsum acescat. Satius autem est vt multò citius siccentur, aridum panem cum ipsis carnibus accuratissimè læuigare, ac sic tenues orbiculos fingere, quàm si etiam brodium viperarum affundas. Reponi autem debent vbi adsiccati fuerint, in vase stanneo, vitreóve, aut aureo. Cæterum vitreum quidem & aureum, nullum dolum admittit: stanneum verò adulteratur plumbi mistura. Tale igitur vitare conuenit in vniuersis antidotis: veluti & quod argento non purgato confectum est. Celerrimè nanque & huic ærugo oboritur. Durat vigor ipsorum orbiculorum, si curiosè sint resiccati, & repositi, tribus & quatuor annis. At scillini trochisci, ex tribus scillæ optimè tostæ partibus, & duabus tenuissimæ farinæ erui, similiter conficiuntur.

Post hac subdidit Galenus descriptionem magmatis Hedychroi, quam habes in commentario de Theriaca ad Pisonem.

GALENVS.

Ex medicamentis quæ theriacem constituunt,

Antidoti quæ post venenum dantur liberalius esse exhibendas quàm si præsumerentur.

Mithridates cómunitus antidoto, perimere se veneno non potuit.

Antoninus Imperator singulis diebus vtebatur theriace, instar Ægyptiæ fabæ.

Antidoti vetustiorem, papaueris lacrymam longe mitiorem possident.

Galenum medicamentorum conquirendorú gratia, varias peragrasse regiones.

Medicaméta explorandi ratio.

Mel optimũ quale nam esse debeat.

Vina quæ celerrimè omniũ inueterentur.

Veterascentiũ vinorum qualitas est acrimonia cú perspicuo calore, cui postea succedit amaritudo.

Vina reponédi ratio.

Tepidus locus vina in acorem vertit.

Sæpe concoquere ad celerem concoctionem.

Vina quæ maturuerit & præsidio ignis, capitis dolorem conciliant.

Vina antidotis emplastrisque cómoda, qualia esse debeant.

Mel vetustum ex coctione amarum, ad quod tempore vel citra cocturam peruenit.

Compositorũ virtus, vires simplicium sequitur.

Stirpium differentiæ quæ sint.

* Viperas venandi ratio.

Artiscos Theriaces conficiendi ratio.

Vasa vitrea vel aurea nullum dolum admittere, stannea autẽ adulterari plumbi mistura, ac proinde ablegandа ab antidotis.

Scillinorum confectio.

longum piper solet adulterari. Cæterùm adulteratum quidem, affusa aqua soluitur: quod verò adulterio caret, insolubile permanet. Contrà autem, vetum sagapenum statim aqua rigatum soluitur: quod oon tale est, eliquescit minimè. Sciendum autem est, chalbani partem in sagapenum degenerare. Similiter etiam optima casia in cinnamomum transit. Nec secus in optima myrrha opocalpason repetitur, ab ipsa myrrha diuersum. At opocalpason est letale: multisque, ob inscitiam myrrhæ, quæ opocalpason cootinebat, conciliaunt exitium. Nam de industria nonnulli antidotum præparantium, ipsam vt laudatissimam iniecetuot: quòd collytiis inditam, oprimom esse medicamentum viderent. Quemadmodum igitur in pueris gemellis inuicem similibus, qui quidem non eis assueuerunt, alterum ab altero nequeunt discernere: iis autem qui vnà vixerunt, facillima est ipsorum dignotio, ita qui inter singula medicamenta est versatus, facilè vel minimas eorum differentias cognoscit: quæ latent illos, qui ipsa semel tantum aut bis conspexerint. Rosæ ad theriacem eligendæ sunt aliis omnibus rubentiores, atque odoratæ magis. Vnumquodque siquidem præstantissimum est, quod proprium generis sui odorem valentissimum possidet. Præstant etiam in quolibet genere, non rugosa, neque exilia, sed quæ probè nutritam, solidamque consistentiam sortiuntur. Scordium optimum, ex Creta nobis aduehitur: quod quidem cadauera supra ipsum iacentia, diutissimè tueri à putredine proditur. Opobalsamum adulteratur plurimis modis, quos premo, ne quis fortè doctrina mea abutatur. Quare neque eos probo, qui scripturas letalium medicamentorum inuulgant. Porrò cinnamomum optimum debet odoratissimum esse, gustanti calidum: colore aotem tale, vt si quis lactis colorem fusco admiscuerit, cum cœrulei pauxillo. At agaricum (quod sanè adulterium nullum admittit) laudatissimum est, quod leuissimum: vt densum, graue, & lignosum, deterrimum. Crocus optimus est, qui flauissimus, odoratissimúsque existens, longo tempore in vigore perdurat. Iam verò in cinnamomi penuria, duplicata casiæ portio iniicienda est. Carpesio etiam sæpe loco phu vtimur: est enim similis genere eum eo facultatis, sed valentioris, nonnihilque odoratum refert. Sunt enim tenues festucæ, surculis cinnamomi persimiles. Nardus Indica, quæ radix quidem est (licet ob similitudinem formæ quam cum spicis habet, spica nardi vocetur) non est emenda elota. Vnguentarij quippe, coquentes prius eam, vt ad alia ipsius decocto vtantur, postea inutilem vendunt. Rheon qooque ipsum adulteratur. Quandoquidem statim in regionibus vbi gignitur, recens nonnulli capientes ipsum, decoquunt, donec totum cremorem reddat: quem postea cremorem, vbi accuratius percoxerint, ceu purum, atque ab aquæ mistura alienum, ad nos transmittunt: sicuti & rheon ipsum siccatum, tanquam oeque id prius cocturam fuerit expertum. Cognoscetur tamen facilè dolus: nam eiusmodi rheon nec densam, compactámve substantiam possidet, vt quod integrum est, sed rarius apparet, astrictionémque aut obscuram, aut planè nullam gustanti exhibet: quam tamen rheon vigens validissimam possidet.

Sagapenum aqua rigatum soluitur.
Chalbani pars transit in sagapenum.
Casia in cinnamomú conuertitur.
Opocalpasum est letale, reperiturque in myrrha.
Præstantissimum esse medicamentum quod propriū generis sui odorem valentissimum possidet.
Scordium cadauera incorrupta tuetur.
Letalium medicamentorū doctrinam inuulgandam non esse.
Cinnamomi optimi notæ.
Agarici optimi notæ.
Croci optimi notæ.
Carpesij facultas.
Spica nardi radix est, sed ob similitudinem quam cum spicis habet sic appellatur.
Rheon adulterandi modus.
Rheon esse vehementer astringens gustu.

Deinceps Galenus modum præparandæ Theriacæ tradit: qui quidem iam expositus est in commentario ad Pisonem. Subiungit etiam compositiones eiusdem antidoti, à Damocrate, atque etiam Critone proditas: quas quidem (quia descriptionem Andromachi vnicè commendat Galenus, eique esse inhærendum censet) studiosi breuitatis omittimus.

GALENI PERGAMENI *De antidotis,*

LIBER SECVNDVS.

QVandoquidem de Theriace toto priore libro tractauimus, in præsenti de cæteris antidotis disseramus, ab iis quæ Andromachus descripsit, exorsi.

Antidotus Mithridatia, ad letalia peculiariter efficax, ad omnésque internos affectus. Dulcis radiculæ drach. vij. s. obolos iiij. opij drach. iiij. obol. ij. castorei drach. vj. polij. drac. v. obol. ij. costi tantundem: spicæ nardi drac. vj. obol. ij. casiæ drac. v. obol. ij. thoris drac. vj. seseleos drac. v. obol. ij. hypocistidis succi drac. vj. acori drach. ij. scordij drach. vj. obol ij. folij drach. iiij. salis drach. vj. cypheos drach. vj. obolos ij. myrrhæ drach. vj. croci drach. vij. obol. ij. cinnamomi tantundem: styracis drach. v. obol. iiij. dauci seminis drac. vj. obol. iij. zingiberis drac. vj. obol. ij. phu Pontici drac. ij. petroselini drac. iv. obol. iij. nardi Gallicæ, fœniculi seminis, nardi Indicæ, sing. drac. iiij. hyperici, acaciæ, vtriusque drac. ij. gentianæ drach. iiij. anisi drac. iij. Thlaspi drac. vj. obol. iiij. meu athamantici drac. iiij. rosarum siccarum, cardamomi, sing. drach. iiij. gummi drach. ij iunci odorati rotundi drach. vj. obol. ij. opopanacis tantundem: opobalsami drach. vj. obol iv. chalbani drach. vij. scinci drac. ij. obol. ij. resinæ terebinthinæ drac. vj. obol. ij. vini Chij quod sit satis: mellis Attici cocti quantum sat esse videatur. Conficito.

Antidoti Mithridatiæ descriptio.

Antidotus Ælij Gaij, ad letalia & virulenta omnia: quæ, si inspergatur vbi frequentant serpentes, eos fugat. Facit ad omnem oculorum fluxum, & reliquarum partium. Discutit omnes molestias animi, febrésque longas & circuitu repetentes persanat. Ad hæc, menses, fœtúsq; absq; difficultate educit, auxiliarúrq; phthisicis, auellanæ nucis instar epota, cũ aquæ cyathis quaternis. Ad vipereos tamen morsus, ex vino exhibetur. Myrrhæ drach. xij. croci, nardi, vtriusque drach. xij. iunci odorati rotundi drach. xij. cinnamomi drach. ij. amomi drac. iv. chalbani drac. ix. resinæ terebinthinæ drac. v. piperis albi drac. x. longi drach. xxxij costi drac. viij. thuris drac. xij. lachrymæ papaueris tantundem: scordij drac. x. polij. drach. iv. hypocistidis succi drach. xij. petroselini drach. viij. seselis drach. xiv. dauci seminis drach. xvj. opobalsami drach. xij. opoponacis tantundem: castorei drach. viij. mellis Attici sextar. ij. Conficito.

Antidotus Ælij fugans serpentes ad compluresque affectus perutilis.

Damocratis Antidotus ex sanguinibus, ad venena.

Sanguinis anserini, & marinæ testudinis, & anatis, & hœdini, siccorum omnium, sing. drac. ij. Myrrhæ stillatitiæ, spicæ nardi, sing. drac. x. cinnammomi drach. vj. rosæ fol sic. drac. viij. iunci rotundi,

Antidotus ex sanguinibus à Damocrate scripta.

rotundi, thuris, costi, singul. drach. j. amomi, piperis albi, vtriusque drach. iij. piperis longi drach. j.s. croci drach xij. casiæ drach. viij. trifolij radicis drach. v. polij tantundem: opobalsami drach. iij. petroselini drach. iiij. baccarum iuniperi, acori, rheu pontici, meu, dictamni, phu, ammoniaci thymiamatis, fœniculi, sing. drach. ij. agarici drach. ij. s. saxatilis rutæ drach. iij. dauci drach. ij. anisi, asasi, ameos, cumini, sing. drach. j.s. sem. napi syluestris drach. iij. scordij Creteniis drach. v. mellis optimi duplum omnium. Detrita omnia, coctóque melle excepta, vasis indito.

Rosacei pastilli confectio ex Damocrate.

Rosaceorum pastillorũ cõfectio ex Damocrate.

Rosæ virentis foliorum lib. iij. iunci rotundi drach. xx. myrrhæ drach. xij. croci drach. viij. Contusis rosis atque per setaceum transmissis, addantur reliqua comminuta: ac postea rursus simul tundantur, redigantúrque in prægrãdes orbiculos.

Crocomagmatis præparatio.

Crocomagmatis præparatio.

Croci Cilicij drach. c. myrrhæ pinguis, rosarum siccarum, amyli, gummi, sing. drac. l. Omnia vino odorato, marinæ aquæ experte, excipiantur & læuigentur, ac denique in trochiscos fingantur.

Antidotus quã Præsagientem nominant.

Antidotus Præsagiens nomine: qua ebibita, venenum cum cibo sumptum, prorsus redderetur vomitu. Lemniæ terræ drach. j. obol. ij. baccarum iuniperi drach. ij. læuigentur exactè cum olei dulcis pauxillo. Propinatur ex mulsa, nucis ponticæ magnitudo.

Asclepiadis, ad eos qui letalia biberunt, remedia.

Remedia ab Asclepiade scripta ad eos qui letalia biberunt.

Papaueris lachryma epota, confert mouere vomitum ex hydrelæo calente, vel ex oxycrato calido, aluúmque clysmis subducere. Opio epoto, mesum copiosius statim bibitum iuuat: aut piper cum vino. Conducit etiam lac asininum haustum: atque clysmi mitiores. Sumpto aconito, iuuat manipulum rutæ, læuigatum, vino meraciori, ebibere.

Si altercum nocuit, lac asininum, vel quoduis aliud, cum mulsa calida opitulatur. Si viride coriandrum, auxiliatur vinum meracum potum, & pingue ius gallinarum. Lepore marino assumpto prodest lac asininum bibere: sin minus, vaccinum, aut caprillum. Si toxicum potum sit, vinum dulce adiuuat, oleum rosaceum, sanguis caprillus, seménque napi contritum ex vino. Quibus fungi obsunt, dari debent raphani crudi quamplurimi: item vinum meracum, & cineris sarmentarij lixiuium: præterea nitrum aceto dilutum, aut fæx vini combusta, tritáque cum aqua: aut absinthium ex aceto, aut denique ruta ex aceto trita exhibetur. Si ixia fuerit ingesta, succurrit absinthium potũ cum vino, castoreo, & ruta. Proderit & oxymeli potare, & vomitiones ciere. Bupresti assumpto, passi plurimi potus, ac dein vomitus opitulatur: necnon lac calidum bibitum, decoctúmque ficuum in potu datum. Si cantharides haustæ sint, conducit passum ex oleo bibere, plurimúmque etiam lactis haurire, & plures nucleos pini esse: aut cantharidum alas, pedésque cum melle detritos linctu assumere. Psilothro hausto, prodest calentis olei potio, & vomitio excitata: necnon lac caprillũ, & maluæ coctæ succus, si cum oleo hausiatur. Spuma argẽti pota, auxiliatur piper, apium, myrrha, cum vino læuigata, bibitáque. Gypso ingesto, dari debet potui, cineris sarmentarij lixiuiũ, & thymus ex aqua tritus. Lacte in grumos coacto, iuuat aceti potio. Item coagulum ex aqua fontana bibitũ. Vel sulfuris, silphiíque æqualis portio, læuigata ea posca, bibitáque. Hirudinem deuoratam, alij muriæ, alij niuis, alij aceti potu expellere tentant.

Asclepiades spongiam teneram frigida imbutam faucibus demittere iubet, vt hirudo spongiæ infixa extrahatur. Qui cerussam hauserint, iis confert olei calidi potus, vomitúsque: necnon lactis asinini haustus. Cùm autem ignoratur species deleteriorum quæ aut comesta, aut bibita sunt, aquã affatim calidam cum oleo propinare conuenit, ad vomitúque incitare. Vtile etiam fuerit, & circuncidere somnum, subscriptisque cõfectionibus vti.

Apollonij pharmacum præseruatiuum venens.

Antidotus Apollonij à veneno præseruans.

Rutæ folia xx. nuces iuglandes ij. salis grumus vnus, caricæ duæ. Offerantur simul ieiuno stomacho: noxam quippe à letalibus prohibent. Aliud. Baccarum iuniperi drach. ij. lemnij sigilli drach. ij. & obol. ij. trita exceptáque oleo reponito. Porrigitur ex hydromelite instar auellanæ nucis. Hac antidoto Nicomedes rex vtebatur, si quando eorum qui * inuitassent ipsum, habebat fidem suspectam.

Athanasia Mithridatis.

Antidotos Mithridatis, Athanasia dicta, ad letalia medicamenta, & cuiuslibet virulenti ictum. Auxiliatur etiam ventriculo, in quo cibus acescit: necnon sanguinẽ spuentibus, diuturna tussi infestatis, ac breuiter iecorariis & lienosis, vesicæque & vteri affectibus. Piperis albi grana xl. costi, meu, asari, acori, dauci Cretici seminis, petroselini, nardi Indicæ, lapidis Nestoritis, sing. drach. iiij. croci, myrrhæ, singul. drach. viij. cinnamomi, casiæ, sing. drach. xij. mellis Attici cocti quod sit satis. Datur nucis auellanæ magnitudine, ex mulso temperato.

Antidotus Zopyria vocata, ad prædicta omnia, ad aliósque affectus efficacissima.

Antidotus Zopyria.

Opobalsami drach. iij. nardi Indicæ, myrrhæ Troglodyticæ, iunci rotundi floris, cinnamomi, characij, costi recentis, piperis longi, hypocistidis, polij, piperis Peræatici, scordij, meu Cretici, cardamomi, sing. drac. iiij. thuris masculi, carpobalsami, dictamni, sing. drac. vj. petroselini, casiæ rubentis, singol. drach. vij. croci Corycij drach. viij. mellis Attici quod sit satis. Datur nucis auellanæ instar, si febris abest, ex vino: febrientibus, ex hydromelite.

Mithridatis Theriace, qua rex Mithridates vtebatur perpetuò, vt se à letali veneno assereret. Cùm itaque à Romanis captus esset, nec his epoto veneno mori posset, gladio sibiipsi mortem intulit. Confectio ipsius secundum Andromachum habet in hunc modum. Pastillorum scillinorum drach. xlviij. pastillorum theriacorum, piperis nigri, hedychroi magmatis, lachrymæ papaueris nigri, sing. drach. xxiiij. rosarum siccarum, iunci rotundi odorati floris, polij, scordij, seminis napi, iridis Illyricæ, agarici, cinnamomi, dulcis radiculæ succi, opobalsami, sing. drach. xij. roris marini drach. viij. myrrhæ, croci, zingiberis, rheu pontici, quinquefolij radicis, nepitæ montanæ, marrubij, petroselini, stœchados, costi, piperis albi, thuris, sing. drach. j. obol. ij. casiæ nigræ drach. iiij. piperis nigri drach. j. longi tantundem: meu, asari, acori, dauci seminis, anserini sanguinis sicci, anatis sanguinis, singul. drach. iij. Excipiantur melle Attico, & cocto.

Mithridatis regis theriace, qua præmuniebatur, cũ postea veneno extingui nõ posset, sese gladio peremit.

Theriaca Ælij admodum efficax.

Theriace Ælij.

Bryoniæ radicis drach. xvj trifolij seminis, opopanacis, sing. drach. viij aristolochiæ tenuis drach. xij. roris marini radicis, iris Illyricæ, zingiberis, opij, sing. drach. viij. rutæ syluestris seminis drach. xij. cumini Æthiopici drach. xvj. myrrhæ, casiæ, castorei, seselis, eryngij, radicis, serpylli, lachrymæ

Cyteoaicæ, ſing. drach. vj. Medieæ drach. xij. ſagapeni drach. vj. croci drach. v. erui farinæ drach. xxiiij. Fingunrnr paſtilli ex aqua triobolares, dantúrque cum vino.

Theriaca Euclidis.

Theriaca Euclidis, ad internos dolores, aſpidum morſus, pleuritidéſque, & quartanã febrem, ſi poſt vomitum, inſtar auellanæ nucis ſumatur. Caſtorei drach. vj. opopanacis, ſagapeni, ſeſelis, cachryos, chamædryos, chamæpityos, marrubij, ſingul. drach. xvj. ſtyracis, bituminis Iudaici, myrrhæ, ſingul. drach. vij. lachrymæ papaueris drach. viij. mellis lib. j. Conficito.

Alia ad febres omnes repetentes per circuitus, Harpale autore.

Myrrhæ drach. iiij. piperis longi vel albi, opij, ſing. drach. ij. caſtorei obol. iij. s. cardamomi drach. iij. ſagapeni drach ij. Trita cum aqua in paſtillos coguntur, qui obolos duos pendeant. Propioentur ſinguli cum cyathis duobus Adriani vini, & aquæ fontanæ coctæ, quaternis. Si febris vrgeat, cum hydromelite.

Potio Cratippi ad morſus rabidi canis.

Morſui rabidi canis potio Cratippi.

Caocrorum vſtorum drach. xx. myrrhæ drach. ij. croci drach. j. s. geotianæ drach. j piperis albi grana x. vini quod ad exeipienda ſit ſatis. Detur drachma voa, cum vini cyathis tribus temperati.

Candidum Baphulli.

Album emplaſtrum Baphulli, quod rabidorum morſibus commodiſſimè extrinſecus admouetur: datúrque etiam carapotium ex eo nucis auellanæ inſtar, ad dies al. Eſt autem alternis diebus amooendum à vulnere, ac rurſus, vbi elueris ſordes, imponendum. Ceræ ponticæ lib. ij. ſpumæ argenti, ceruſſæ, ſing. lib. olei veteris ſextarium: myrrhæ, medullæ ceruinæ, vtriuſque drach. ij. thuris drachma. Argenti ſpuma oleo eoquitur, & cùm mutata fuerit, ceruſſa inſpergitur, ac eets miſcetur. Vbi tam ſpiſſum euaſerit, vt manus non inficiat, ab igne ſublato, medullam, myrrham, & thus iniicito.

Diophantis medicamentum, ad ſcorpionum ictus, & phalangiorum morſus.

Diophantis medicamẽtum ad ſcorpionum & phalangiorum ictus.

Ariſtolochiæ drach. iiij. piperis drach. ij. opij drach. j pyrethri drach. iiij. Fingantur paſtilli fabæ Ægyptiæ magnitudine, dentúrque duo deglutiendi, & vini meraci cyathi duo.

Aliud ad perículoſos ſcorpionum & phalangiorum ictus.

Rutæ ſylueſtris ſeminis, erucæ ſeminis, pyrethri, ſtyracis, ſulfuris viui, ſing. drach. vj. caſtorei drach. ij. Excipito teſtudinis ſanguine, ac ternos obolos ex meraco vino exhibeto.

Aliud ad eadem optimum, conferens etiam parturientibus ægrè.

Parturientibus ægrè, medicamen commodum.

Myrrhæ, caſtorei, ſtyracis, ſingulæ drachmæ. Opij drach. ij. chalbani drach. iij. Apij ſeminis acetabulum. Aniſi tantundem. Piperis grana xxx. Fingitur ea vino, datúrque drach. voa, ex vini hemina.

Viperarũ morſibus pharmacum.

Epithema ad phalangiorum ictus, & omnis ſerpentis: quod etiam in potu auxiliatur. Sulfuris vini, chalbani, vtriuſque denarij iiij. Liquoris Libyci, nucum auellanarum purgatarum ſingul. drach. ij. vino diſſoluta, & melle excepta imponuntur. Ad viperarum morſus optimum pharmacum ab Apollodoro compoſitum. Cumini ſylueſtris ſeminis acetabulum: teſtudinis marinæ ſanguinis drach. iiij. coaguli hinuli, vel leporini, drach. iij. hædini ſanguinis drach. iiij. Omnia miſta, vinóque optimo excepta, repooito: atque oliuæ magnitudinem, ex vini optimi cyatho dimidio, dum vſus poſtulabit, porrigito. Heræ antidotus, qua Marcus Cathegetes eſt vſus. Trifolij bituminoſi ſeminis, ariſtolochiæ rotundæ, rutæ ſylueſtris, eruí inſolati, ſingul. drach. vj. Vino excipiuntur, fiúntque paſtilli drach. iiij. datúrque vnus ex vino & oleo.

Apollodori pharmacum.

Alia ad letalia, iecinoroſos, inflationes ventris, & incipientes aquæ ſubter cutem ſuffuſiones efficaciſſima. Myrrhæ drach. v. nardi Syriacæ drach. v. s. iunci rotundi floris drach. ij. s. caſiæ drach. iiij. cionamomi drach. iij. piperis albi ſeſquidrach. thuris drachma & obolus: coſti drachma. Excipiuntur Attico melle, finguntúrque nucis auellanæ inſtar, ac dantur ea mulſo vel aqua.

Complura alia ad eoſdem affectus, ex diuerſis autoribus congerit Galenus remedia. Nos verò ex omnibus ea in tuam gratiam, Candide Lector, elegimus, quæ & præſtantiſſima videbantur, & facilius parari poſſunt. Habes itaque omnes commentarios Galeni, in compendium enchiridiónque redactos, excepto fortè vno vel altero, ex quibus nihil ſucci exprimi potuit. Nam quod pertinet ad commentaria in Hippocratem, quidquid in eis continetur cremoris (niſi fatalia decreta conſilium noſtrum hoc intercipiant) hoc eſt, vniuerſas ſententias, inſtar Indicis atque alphabeto digeſtas, breui in lucem edemus. Tuum igitur eſt, illis bene precari, qui in hos ſunt toti, vt tuis commodis ſeruiant, rectéque tuis ſtudiis conſulant.

DE

AD ORNATISSIMVM VIRVM, DOM. D. GASPAREM DE LA HOZ, CANONICVM SECOBIENSEM, SCRIPTOREM APOSTOLICVM, AC bonarum literarum cultorem maximum, Andreæ Lacunæ Secobiensis, Militis sancti Petri, de ponderibus & mensuris medicinalibus Commentarius.

VETVS prouerbium, & quàm verissimum est, mi Gaspar, Vir ornatissime, optimam esse mensuram in rebus omnibus: cùm nimirum omnia quæ in vita & sunt & geruntur, ab ea suam absolutionem, suam lucem, suúmque ornamentum sortiantur: nihilque iustum, rectum, aut inculpabile sit, quod mensura (quæ sola virtus inest omnibus rebus) destituatur. Quamobrem si exquisitè expendamus singula, quæ cœlesti illa machina ambiuntur, quæque supra cœlos consistunt, omnia certè inueniemus exactam quandam mensuram, commoderationémque à suo conditore accepisse, quam perpetuò tuentur, dum naturæ leges non transgrediuntur. Quippe vniformes illæ orbium cælestium lationes, perennes astrorum cursus, ordinatæ vicissitudines temporum, conspirationes elementorum, generationes denique omnium quæ supra terram, & subter illam fiunt, non aliunde quàm à symmetria quadam, quæ in accurata partium mensura consistit, proficiscuntur. Iam verò, quòd sanitas quidem corporum, aliud sit nihil, quàm debita & absoluta mensura eorum ex quibus constantur: morbus autem, ab hac symmetria recessus quidam & lapsus, quis ambigit? Nemini etiam est dubium, decreta & leges Reipubl. mensuras quasdam existere, quæ singulis suum ius dispensant. Vt autem ipsius mensuræ summam efficaciam & vim, exemplo familiarissimo exponam, poëmata optimis documentis & sententiis exculta, si metro claudicent, hoc est, mensura non constent, confestim stomachum mouent, nauseámque & fastidium gignunt. Contrà verò, quæ symmetra existunt, etiamsi pudicitiam offendant, morésque iuuentutis corrumpant, magnificè ab omnibus celebrantur: tantùm authoritatis vendicare sibi videtur emmetron. Cæterùm cùm in aliis omnibus humanis actionibus, si rectè perfici debeant, mensura quædam exquisita desideretur, tum vel maximè in arte Medica ea ipsa requiritur: vtpotè in qua, vel minima à pondere, ac mensura aberratio, soleat semper ægris periculosa & piacularis existere. Nam cùm generatio nostra, incolumitásque, miscellæ quatuor elementorum debeatur, certa quadam mensura confluentium & conspirantium in vnam eandémque temperiem: sanè si quando rhythmus huius soluatur, necessum est ad recuperandum habitum pristinum, reducamur eò, iusta etiam, exploratissimáque mensura eius, quod lapsum corrigere possit, administrata. Qua neglecta, si quispiam admoliatur præsidia corpori, morbi seminarium augebit, aut affectum alium maligniorem inducet: ita vt non minus cauendum à tali medico sit, quàm à morbo ipso. Cùm igitur inter alia Galeni opera, redegissem nuper in succinctam periochen commentarios illos de compositione medicamentorum κατὰ γένη καὶ κατὰ τόπους, ditissimos naturæ humanæ thesauros: persuasumque

sumque haberem, neutiquam ex eorum lectione percepturos aliquid frugis, qui in ratione ponderum & mensurarum non essent adamussim exercitati: sed potius occasionem capturos, qua sibi ignominiæ notam, ægris conciliarent summam internecionem: precium operæ me facturum existimaui, si quæ veteribus, ac præcipuè Galeno, circa pondera & mensuras medicinales conscripta sunt, aggerans, ea omnia paucis expositâ, sub præfatione nominis tui, in publicam studiosorum commoditatem ederem: vt vel ex hoc argumento, amicitia nostra, & numquam peritura necessitudo, omnibus innotesceret: tibi autem, si quis hinc fructus ab aliquo hauriendus esset, prorsus acceptus ferretur. Nec verò collectanea hæc de mensuris cuiquam aptius quàm tibi nuncupari potuissent, qui (vt cæteras ingenuissimas tui animi dotes impræsentiarum subticeam) diu noctúque astronomicis studiis indulgens, in eisque felices tuas horulas, haud oscitanter collocans, non modò plagas has inferiores, sed cælos etiam ipsos metiris, mentéque supra illos eueheris: contrà quàm faciunt plerique alij, qui vbi semel quæ pertinent ad cutem curandam sunt nacti, adeò ingenuarum artium, bonorúmque omnium institutorum infelices obliuiscuntur, vt ne inesse quidem sibi animam recordentur: ac proinde obruti, demersíque cœno suarum cupiditatum, corporísque mole depressi, eam quocumque tandem irruat, sequantur: tantum abest, vt (exemplo tui) cœlum vnquam suspectent, aut in meditatione rerum pulcherrimarum asininas suas cogitationes exerceant. Hi tamen mancipia vmbilici sunt: à quorum ingenio tam abes ipse, quàm qui longissimè. Quippè ita veteris fortunæ bonis, quæ tuo marte acquisita, tibi quam largissimè suppetunt, vt eorum quidem quæ ex vsu sunt, nihil desit corpusculo, amicísque omnia communia fiant: animus autem ipse minimè ab eis præpediatur, sed ad altiora aspirans, excolatur atque locupletetur aliis ornamentis & opibus, quæ tantò illis splendidiores & augustiores sunt, quantò mens nostra corpori dignitate antecellit. Quò sanè tam admirabili amore sapientiæ accensus, etsi fluctibus negociorum numquam non obruaris, quæ maxima cum dexteritate administras: semper tamen philosophiæ studiis incumbis, in eisque tam feliciter promoues, vt diuinum istud ingenium tuum sæpenumero admirari compellar. Ne autem huic nostro commentariolo contingat, quod patriæ vtriusque nostrûm communi Secobiæ accidit, cuius quidem suburbia sunt ciuitate ipsa ampliora, non agam hîc tecum pluribus, cùm tempestiuum iam sit, vt promissis satisfaciamus.

EORVM quæ metiri homines solent, quædam solida, corpulenta, grauia, & sibi cõtinua sunt, vt lapis, cera, lignum, & ferrum: quædam solida quidem & sicca, sed dissoluta & minutula, qualia accumulare consueuimus, vt hordeum, oryza, & triticum: quædam demum in liquidis fluidísque consistunt è quorum numero est oleum, vinum, & mel. Quæ igitur sub prima differentia comprehenduntur, grauitate diiudicantur: cui negociu statera est inuenta. Quæ verò humidam consistentiam possident, vasculi cauitate expenduntur. At ea quæ cùm sint arida, aggerari in cumulum possunt, medio genere ambigunt: modò quippe ipsa librare, modò vasculis mensurare consueuimus: quemadmodum liquores fluentes. Quanquam hi quoque sæpenumero reuocantur ad stateram. Liquida quippe omnia quæ corpori administrantur, vniuersi ferè iam ponderant, si Hispanos pharmacopulas excipias. Hi nanque non pondere, quemadmodum in Italia, Gallia, Germania, & Anglia mos est, sed vasculi cauitate liquida medicamenta metiuntur: id quod equidem probare vllo modo non possum. Nam cùm ex liquoribus, hi quidem grauiores sint, illi autem leuiores, atque tenuium partium: certè necessum est, dum eos omnes ex æquo pari vasculi cauitate dispensant, grauissimè interdum hallucinentur, capitalíque errore labantur. Nemini siquidem in ambiguo est, quæ crassarum sunt partium, ea contracta & exigua mole plurimum continere substantiæ: vt pauxillum sub tumore laxiori, quæ raram consistentiam sortiuntur. Etenim si accipias vnam heminam olei, vini aliam, ac tertiam denique mellis: cõperies planè oleum quidem ipsum, vncias ix pendere, vinum autem x. mel tredecim cum dimidia: ita vt hoc ad vinum sit sesquiplum. Quod verò aiunt, se non vna eadémque mensura, oleum, mel, atque vinum metiri, sed eorum liquorum singulis habere suam destinatam: id illos non reddit à culpa immunes. Nam cùm in generibus singulis non paruum discrimen sit penes grauitatem & leuitatem (omphacinum enim oleum, exempli gratia, quod oliuæ immaturæ fuderunt, hyoscyaminúmve, tenuitate partium & leuitate, multis numeris ab irino relinquitur) cõtingit sanè, vt dum cuiusque indiuidui vnciam vnam sese administrare arbitrantur, alterius quidem plus, alterius autem longè minus exhibeant,

ac sic artis præcepta euertant. Deberent itaque aut liquores vniuersos librare, aut singulis eorum speciebus, mensuram peculiarem præscribere: quam quidem inuestigare, esset nimis operosi negocij.

Porrò mensura olei erat Galeni tempore apud Romanos cornea, pellucidáque, & lineis quibusdá orbicularibus, quibus vnciæ discernerẽtur, incisa. Sunt autem innumera ponderum ac mensurarum genera, secundum varietates regionum ac morum. Quamobrem ea describemus impræsentiarum duntaxat, quæ vrbi Romæ, antiquissimæ totius orbis metropoli, semper fuerunt familiarissima: cùm præsertim Galenus vniuersas ferè pharmacorum compositiones, ad mensuras Romanorum, ponderáque reduxerit, cum quibus, vbi exposita fuerint, facillimum cuique erit, quæ apud alias ciuitates in vsu habentur, conferre.

De ponderibus.

Nomina ponderum medicinalium, in quæ medici passim incidunt, sunt, mina, libra, vncia, drachma, scripulus, obolus, siliqua, & granum. Romana igitur mina continet libras xx. Nam Ægyptia, & Attica, xvj tantùm constant. Libram autem xij. vnciæ constituunt, quarum singulæ ex drachmis octo conflantur. Porrò drachmam Galenus idem esse vult enim Romano denario: quamuis contendant aliqui, eam esse partem septimam vnciæ. Constat autem drachma scriptulis tribus, quæ à Græcis γράμματα, scrupuli à neotericis, corrupta voce, appellantur. Quorum quisque duos obolos continet: vt horum singuli, siliquas tres, quæ & ceratia dicuntur. At verò vnaquæque siliqua, grana quaterna pendet. Reperiuntur etiam creberrimè inter nomenclaturas ponderum, faba Græca & Ægyptia: ac præterea nux iuglans, & Pontica. E quibus Græca quidem faba, duos obolos pendit: Ægyptia autem, drach. j.s. At iuglans nux, siliquas lxxij, vt Pontica xviij. Quæ omnia ordine resolutorio explicata, facilè ex hac tabella discernes.

Mina Ægyptia	vnic.xvj.
Mina Romana	vnc.xx.
Libra Romana	vnc.xij.
Vncia	drach.viij.
Drachma, siue denarius, siue olca,	script.iij.
Scriptulus, siue scrupulus	obolos ij.
Obolus	siliquas iij.
Siliqua	grana iiij.
Faba Græca	obol.ij.
Faba Ægyptia	drach.j.s.
Nux iuglans	siliquas lxxij.
Nux Pontica	siliquas xviij.

Si igitur vbique locorum & gentium, libræ, vnciæ, & drachmæ, essent inter se eædem, liceret profectò nobis, iuxta Galeni dogmata, in quauis orbis plaga & regione, medicamenta citra discrimen præscribere. Cùm autem euarient passim ea pondera, certè nisi quis omnia illa ad tabellam præscriptam reuocet, singuláque adamussim expẽdat, priusquam alicui pharmacum catharticum porrigat, fieri vllo modo non potest, quin ab scopo aberret, videlicet aut plus quàm sit ex vsu, propinans, aut minus quam morbus postulet. Equidem experientia didici, Hispanicam vnciam Romana esse obolis duobus maiorem. Parisiensem, ferè integra drachma. Coloniensis, Bruxellẽsis, atque Antuerpiensis vnciæ, sunt similes: quarũ singulæ Romanam tribus obolis superãt. Ab hac, vncia Veneta (quam experiundi gratia, nuper in officina quadam librani) propémodum sesquidrachma relinquitur. Siquidem Veneta libra medicinalis, Romanæ libræ vncias x. cum dimidia, plus minus, pendet. Pro ratione itaque harum differentiarum possem ipse iam in singulis horum locorum, numerum drachmatum intrepidè & augere, & detrahere: id quod mihi non perinde liceret absque summa ægrotantium clade, si proportionem ponderum quam habent inter se mutuò, accuratè prius non explorassem. Quam cùm haberem perspectam, cuidam adolescẽti, quem in ædibus illustrissimi D.D. Ioannis à Mendozza, Cæsarei apud Venetos Oratoris splendidiss. suscepi curandum, vnciam vnam soluentis pharmaci exhibui: cuius in vrbe Roma propinare drach. vij. ausus non fuissem.

De notis ponderum quibus Medici in officinis vtuntur.

Vt autem Græcorum charactẽres, quibus pondera exprimunt, impræsentiarum prætercam, ceu nihil ad nos pertinentes: Medici recentiores pro vncia, hanc notam ℥ vsurpant: quemadmodum hanc, ʒ pro drachma: similitérque illam ℈ pro scriptulo: subdentes postéa numerum quem expedire arbitrantur. Vt si oris ventriculi confirmando huiuscemodi vnguen instituerimus: ℞ olei absinthij, & cydoniorum, ana ℥ ij. nardini vnc.s. ceræ elotæ drach. v. pul. corallij, & menthæ, ana ℈ j. perindè sonant ac si scribamus: Olei absinthij & cydoniorum, sing. vnc. ij. Nardini vnciam dimidiam: ceræ elotæ drach. v. pulueris corallij & menthæ, singulorum scriptulum vnum, &c. Quippe vox, ana, quæ aliquando etiam in Galeni commentariis occurrit, cuiusque partes æquas significat. Præstaret autem medicamenta ipsa, quæ in se humani generis vitam, necémque gerunt, minimè quidem notis aut numeris, sed literis extensis exprimere. Quandoquidem iota vnum sublatum aut additum, imò verò etiam apiculus vnus, sæpe ægros ipsos in exitium atque internecionem adegit. Porrò vt flores solent dispensari pugillis, sic manipulis herbæ. Communiter autem volunt esse pugillum, quantum tribus digitis apprehendi possit: manipulum verò, quantum tota manu. Ac pugillum quidem hac nota P: manipulum autem hac, M, nostri Medici exprimunt.

Græca liquidorum mensura (quæ maximè sunt in vsu etiam apud Latinos Medicos) partim ex Galeno, partim ex commentariis Iacobi Syluij, Medici hac nostra ætate clarissimi, excerpta.

Cadus, siue Ceraunium, capit choas, hoc est, Romanos congios xij. vel libras mensurales cviij.

Choa siue Congius, sextarios sex capit, seu Atticas cotylas xij. seu libras ix.

Sextarius cotylas ij. seu libram vnam & dimidiam, seu cyathos xij. continet.

Cotyla, quam nonnulli heminam appellant, quartarios ij. seu vncias mensurales ix.

Semicotyla recipit acetabula duo, vel vncias iiij. cum dimidia, existens quarta sextarij pars.

Acetabulum (Græci ὀξύβαφον vocant) sesquicyathum, seu vncias ij. & drach. ij. pendet.

Cyathus conchas ij. seu mystra iiij. seu chemas v. seu cochlearia x. seu sescunciam.

Concha mystra ij. seu chemas ij. cum dimidia, seu drachmas sex.

Mystrum chemen vnam, & quartam eius partem, seu cochlearia ij. cum dimidio, seu drach. iij.

Cheme

Cheme cochlearia ij. ſeu drach. ij. ſcript. j. & grana iiij. & quatuor quintas grani.

Cochlearium drach. j. ſcriptulum dimidium, grana ij. & duas quintas grani.

Porrò vinum nona parte pondus olei excedit. Mellis autem ad vinum proportio eſt ſeſquipla: hoc eſt, tertia parte mel ipſo vino grauius, vt liquet ex tabella ſubdita.

Cerauniū Italicum habet	OLEI lib. xc.	VINI lib. c.	MELLIS lib. cl.
Congius	lib. vij & ſemiſſem	lib. iij. vnc. iiij.	lib. xij. & ſemiſſem.
Sextarius	vnc. xv.	vnc. xvj. drach. v. ſcript. j.	lib. ij. vnciam vnā.
Cotyla	vnc. vij. drac. iiij.	vnc. viij. drach. ij. ſcript. ij.	lib. j. drac. iiij.
Oxybaphum	ſeſcunciā drach. iij.	vnic. ij. ſcript. ij.	vnc. iij. drach. j.
Cyathus	drach. x.	vnciā j. drac. iij. ſiliquas iiij.	vnc. ij. ſcrip. ij.

Menſura aridorum quibus Medici maximè vtuntur.

Medimnus capit chœnicas xlviij.

Chœnix cotylas iij. vel ſeſquiſextarium, ſeu libras ij. & quadrantem vnum, & vnc. iij.

Sextarius cotylas ij. ſeu vnc. xiij.

Cotyle oxybapha iiij. ſeu vn. lx.

Oxybaphum, ſeſquicyathum, ſeu vnc. ij. & drach. ij.

Cyathus cochlearia x. ſeu ſeſcunciam.

Cochlearium drach. j. ſcript. s. grana ij. & duas quintas grani.

Crebro autem vſurpat Galenus hanc vocem Beſſem, quæ quoticſcunque ocurrit, pro vnciis octo accipiatur.

Hæc ſunt itaque, Vir Ornatiſſime, quæ ſub tuo nomine volui vt omnibus fierent communia ſtudioſis: quare pro tua feceris dignitate, ſi ea cōtra vitilitigatorum morſus defenderis. Vale feliciter, plurimúmque ſaluta meo nomine communes vtrique noſtrûm amicos, atque integerrimos viros, D. Berrocalem, Scriptorem Apoſtolicum: necnon D. Falconaum à Gueuara, Iuris prudentiæ licentiatum abſolutiſſimum.

Venetiis, III. *Idus Aprilis*, M. D. XLVIII.

FINIS.

INDEX

INDEX
RERVM MEMORABILIVM QVÆ IN HOC VOLVMINE CONTINENTVR.

Prior numerus paginam, posterior columnam designat.

A

Index.

Aoimæ

Auena

B

C

Calidum,

Capitis

Cartilaginum

Cicuta

Cordi

 Costis

Cucurbitam

D

Diasper

Doloris

Erysipelas

F

Febris

Index.

Frontis

Hemitritæi

Hydropi

Inflammatæ

Index.

iudicia

L

Lienem

Motuum

Nas

N

O

P

Pulsus

Ratio

Ratio

Nnn Rosæ

S

T

Tempera

Tertianæ

Torpedo

V

Vin-

Vnctiones

Index.

Vrinæ

FINIS.

EPITOME
COMMENTARIORVM
GALENI IN HIPPOCRATEM
AB. A. LACVNA.

AD

CANDIDVM LECTOREM.

Ordo & peritia huius libelli.

EMITTIMVS tandem in tuum vſum, Candide LECTOR, omnes Commentariorum Galeni in Hippocratem memoratu dignas ſententias, in Elenchum Indicémque adeò accuratum digeſtas, vt cuiuſuis præcipuæ dictionis nominatiuus, ſemper ferè genitiuum præcedat: hic datiuum: datiuus accuſatiuum: ac ſic deinceps: annotatis inſuper locis omnibus, vnde illæ deſumptæ fuerint. Quum legeris igitur, exempli gratia, Comment. in Aphoriſm. 1. lib. 6. intelliges ſententiam illam haberi Commentario in Aphoriſmum primum, libri 6. Quum videris ſcriptum Comment. 2. in lib. de Offic. cap. 29. petenda ſententia illa eſt, ex capite vigeſimonono Commentarij ſecundi in librum de Officina Medica, quem Hippocrates vocat κατ' ἰητρεῖον. Similiter vbi legeris, Prorrh. vel Prognoſt. vel de Art. intelliges librum Prorrheticorum, Prognoſticorum, ac de Articulis. Siquidem breuitatis ſtudio adducti, noluimus paſſim integram dictionem apponere,

PORRÒ libellos contra Lycum & Iulianum, olim à noſtra illa Epitome excluſimus, vt eos in hanc ſecundam editionem reſeruaremus: quandoquidem in ipſis Galenus interpretatur Hippocratem, eúmque aduerſus Lyci & Iuliani rabiem tuetur.

IAM verò ordo & numerus capitum relegat te ad eam Galeni editionem, quæ in octo claſſes digeſta, ſub forma librorum in octauo fuit Venetiis excuſa, idque induſtria Victoris Trincauelij, anno 1541. quam nimirum dum hæc conderemus, vnà cum codicibus Græcis ſemper habuimus præ manibus.

Nihil autem eſt, quòd te admoneam, ſynonimorum in perquitendis ſententiis maximam eſſe habendam rationem: quum

 ipſe

ipſe per te abundè intelligas, ſub multis ac variis nominibus poſſe plurima inueſtigari. Synonima enim voco diuerſa nomina, quæ vnam eandémque rem conſignificant : qualia ſunt Iecur, Hepar : Splen, Lien : Phlebotomia, Venæ ſectio, ſanguinis miſſio: Pleuritis, Lateralis morbus : Epilepſia, Morbus comitialis, Herculeus morbus, Caducus morbus, &c.

FRVERE itaque hoc quantulocumque labore noſtro, in tuam gratiam ſuſcepto, & ſi quid videatur, aut minùs aptè tractatum, aut incultiùs diſpoſitum, fragilitatis humanæ minimè obliuiſcaris. Vale.

EPITOME

EPITOME COMMENTARIORVM GALENI IN HIPPOCRATEM, AB ANDREA LACVNA SECOBIENSI MEDICO PONTIFICIO, in Elenchi formam digesta.

ABDOMINIS musculi sunt octo numero. Comm. 3. in Prorrh. cap. 52.

Abluere probè, febrili dispositioni, neque vt contrarium, neque vt familiare auxilium vnum, vtile existit: sed tanquam symptomatis alicuius emendatorium. Com. 1. in lib. de Rat. vic. in mor. ac. cap. 18.

Abortiunt mulieres, cùm vehementer salierint, aut fuerint horrendum aliquid conspicatæ, aut ex dolore, vel cruditate insigni, vel medicato aliquo cibo, vel puri medicamenti potione, vel ex missione sanguinis, vel ex alia simili euacuatione. Com. 2. in lib. 3. Epid. cap. 8.

Abortum, si propter aliam causam, & non ob alimenti penuriam fiat, omnino præcedet mammarum gracilitas. Comm. in Aphor. 53. libr 5.

Aborsus fit propter vehementes atque frequentes exurrectiones, ob omnésq; alias fortes motiones, doloresque. Comm. in Aphor. 27. lib 7.

Abscessus, qui ex decumbendo fit, maximè in diuturnis accidit morbis. Comm. 2. in lib. 1 Epid. cap 39.

Abscessus adfert iudicationem, ægrúmque à molestiis omnibus liberat. Com. 4. in lib de Rat. vic. in mor ac. cap. 68.

Abscessus, siue ἀπόστημα vocatur confluxus sanguinis in aliquã vacuitatem mediam, quamdiu nulla apertio eruptiove in externa superficie contigerit. Com. 2. in lib. de Offic. cap. 26.

Abscessum nullũ esse vtilem ante morbum concoctum. Com. 1. in lib. 3. Epid. cap. 5.

Abscessum secundùm Hippocratem fieri non solùm decumbentibus humoribus in aliquam partem, sed effluentibus etiam. Com. 2. in lib. 1. Epid. cap. 8.

Abscessum etiam dici ab Hippocrate, cùm vnus morbus transit in alterum Com 2. in lib. 1. Epid. cap. 21.

Abscessum haudquaquam requirit morbus, quoties per excreationem purgatur. Com. 2. in Prognostica, cap 63.

Abscessu iudicatorio apparente coniectandum est crudum esse morbum, atque diuturnum. Com. 1. in lib 6. Epid c 16.

Abscessus cataplasmatis calfacientibus, & humectantibus maturandi sunt. Com. 1. in lib. de Offic cap. 29.

Abscessus sursum vergentes plerúmq; sunt molestiores, quòd superna membra, si affecta sint, quam inferna, maius discrimen afferant. Com 2. in lib. 6 Epid. c. 14.

Abscessus solent sæpe euenire in diuturnis morbis. Com. 4 in lib. 6. Epid. cap 1.

Abscessus non consistunt per morbos biliosos. Com. 2 in Prognostica, cap. 65.

Abscessus in morbis diuturnis ad infernas sedes erumpunt, ob frigus, crassitudinémque materiæ, ac virium imbecillitatem. Com. 2. in Prognostica, cap. 34.

Abscessus in acutioribus morbis iuxta auriculas solent erumpere. Comm. 2. in Prognostica, cap. 34.

Abscessus per effluxum facti, sunt salubriores: qui verò decumbente humore in aliquam partem, minùs commodi: atque horum ipsorum remotissimi quidẽ à locò affecto, decumbentésque in partes ignobiliores, existunt boni: contrarij horum,

 sunt

funt mali. Com. 3. in lib. 1. Epid. cap. 1.

Abſceſſus ad articulos fiunt iis, qui antea illos defatigarũt, & qui quouis modo morboſa laſſitudine laborarunt: & quibus craſſorum humorum colluuies longo tempore accumulata eſt. Com. in Aphor. 74. lib. 4.

Abſceſſus deligationem non poſtulant, niſi vt ea inſeruiat medicamentis. Com. 2. in lib. de Offic. cap 29.

Abſceſſus rarò illis eueniunt, qui cũ rigore febricitant. Com. 1 in lib. 6. Epid. cap. 10.

Abſceſſuum omnium cõmune exiſtit, quòd ægro diutius trahenti accidant. Com. 3. in Prorrh. cap 65.

Abſceſſibus confert, nullũ habere orificium, donec maturuerint. Comm. 2. in lib. de Offic. cap. 29.

Abſceſſibus confert, vt quoad maturuerint, nullus ex eis humor effundatur. ibid.

Abſceſſus vocari ab Hippocrate etiam per effluxum euacuationes. Com. 2. in lib. 1. Epid. cap. 35.

Abſceſſus vocari ab Hippocrate, qui excretione funt facti noxiorum humorum, nedum qui decubitu. Com. 1. in lib. 3. Epid. cap 4.

Abſceſſus, qui ex locis ſuperioribus, in eos qui ſunt infra vmbilicum, fiunt, laudari ab Hippocrate: contrarios autem, damnari. Com. 1. in lib. 6. Epid. cap. 16.

Abſceſſus per morbos graſſantes ortos, eſſe vitio vertendos. Com. 2. in Prorrh. cap. 6.

Abſceſſus tunc eſſe bonos, cùm morbi circuitus ad infernas corporis partes inſigniter deuoluitur. Comm. 3. in Prorrh. cap. 68.

Abſceſſus fieri, vbi magna copia crudorum humorum adeſt: qui parui ſi ſint, nihil conducunt: ſin magni, vires iis non ſunt pares. Com. 2. in lib. 1. Epid cap. 35.

Abſceſſus optimos eſſe, qui per effluxum fiunt: proximos his, qui remotiſſimi à locis affectis decumbunt ad inferiores partes Com. 3. in lib. 1. Epid cap. 24.

Abſceſſus interdum ſumi ab Hippocrate pro excretionibus. Com. 3. in lib. 6. Epid. cap. 39.

Abſceſſus & Apoſtema, idem. ibid.

Abundantia prauorum humorum concitare omnem morbum poteſt, alium alio in corpore, pro eorum naturalibus differentiis, & diſſimili ratione viuendi. Com. 3. in lib. 3. Epid cap. 18.

Ab... inquire, Vertebrarum poſterior.

Acceſſio in febribus intermittentibus poteſt, quod vnica dies in continuis. Com. in Aphor. 59. lib. 4.

Acceſſio quæ parua incremẽta facit, longiùs diſtare futurum morbi vigorem indicat. Com in Aphor. 12. lib. 1.

Acceſſionis futuræ horam ſi præcognoſcamus, conducet ad temporum particularium cognitionem, in quibus cibus eſt dandus. ibid.

Acceſſionis ſtatus eſt, cùm totum corpus incaleſcit ex æquo. Com. 1. in lib. de Rat. vic. in morb. ac. cap. 46.

Acceſſionis declinatio fit perſpirante caliditate, ac medium corporis relinquente. ibidem.

Acceſſionis ſecundæ accrementum ad primam, conſpicitur in hora, qua fit acceſſio: in longitudine acceſſionis, & in magnitudine. Com. in Aphor. 12. lib 1.

Acceſſionis principium fit, vniuerſo calore corporis ad cor thoracémque concurrente. Com. 1. in lib. de Rat. vic. in morb. ac. cap. 46.

Acceſſionis incremẽtum fit, cùm calor paulatim ſeſe à centro ad extremas corporis partes expandit. ibidem.

Acceſſionem præcedens nox, in febribus omnibus, quæ alternis diebus inuadunt, exquiſitis tertianis exceptis, ſolet eſſe moleſtior: id quod ſi etiam in iſtis nonnunquam accidat, futuram ſequenti die iudicationem indicat. Comm. 2. in lib. 6. Epid. cap. 22.

Acceſſionem interdum ſumi pro deteriori tempore totius circuitus, quod eſt à primo inſultu vſque ad vigorem. Comm. in Aphor. 12. lib. 1.

Acceſſione ingruente, habent peſſimè tum thorax, tum venter. Comm. 1. in lib. de Rat vic in mor. ac. cap. 46.

Acceſſione vrgente, nihil eſſe offerendum. Com. in Aphor. 11. lib. 1.

Acceſſione ingruente, vel non multò pòſt futura, cauẽdum eſt, ne nutriamus. Com. in Aphor. 19. lib. 1.

Acceſſione incipiente, calor naturalis totus, & humores, in profundum corporis ſe recipiunt Com. in Aphor. 1. lib. 2.

Acceſſione inclinante, moderatiſſimè habẽt thorax, & venter. Com. 1. in lib. de Rat. vic. in mor. ac. cap. 46.

Acceſſiones, cùm per febres ardẽtes ſtatim à principio diebus paribus fiunt, interim ad ſextum diem peſſimam fore criſin ſignificant: interim in longum producendum morbum. Ac ſiquidem vehementer moueantur, quarta die vehementem habente acceſſionem, die ſexta moriuntur. Com. 2. in lib 1. Epid. cap. 75.

Acceſſiones melancholicæ ſunt quartanæ. Com

guum, interuallum sortitur, quò videatur æger ferè nihil febrire. Comm. 2. in lib 6. Epid. cap. 22.

Acuties morbi continua plus quàm dies quatuordecim occupare nō potest. Com. in Aphor. 23 lib 2.

Acutus dicitur morbus, qui extēditur vsque ad diem decimumquartum. Comm. 3. in Prognost. cap. 10.

Acutus morbus cùm magnitudine quadam, & continua febre intelligitur. Com. 3. in Prognostica, cap. 10.

Acutissimus morbus soluitur quaternario primo ibid.

Acuti admodum morbi omnes accedere diebus imparibus assolent. Com. 3. in lib. 3. Epid. cap. 36.

Acuti morbi præterquam quòd celeriter iudicantur, etiam magnitudinem habent. Com. in Aphor 19. lib 7.

Acuti morbi omnes non postulant probè abluentia edulia. Com. 1. in lib. de Rat. vic. in morb. acu. cap. 18.

Acuti morbi ex calidiori materia ortum habent. Com 2. in Prorrh cap. 15.

Acuti morbi dicuntur, qui sua ad finem vsque tempora citò pertransfeunt. Com. 1. in lib 6 Epid cap 8.

Acuti morbi sunt, pleuritis, peripneumonia, & phrenitis. Com. in Aph. 12. lib. 1.

Acuti morbi per excretionem potius iudicari consueuerunt. Com. 2. in Prognost. cap. 65.

Acuti morbi sunt magni, & ad suum vigorem quàm celerrimè properant. Com. in Aphor. 23. lib. 2.

Acuti morbi sunt, qui soluuntur quartodecimo die. Com. 1. in Prognost. cap. 25.

Acuti morbi necessariò habent comites febres Com in Aphor. 7. lib. 1.

Acutissimi morbi biliosissimi sunt. Com. 3. in Prognost. cap. 32.

Acutorum morborum alij simpliciter acuti dicuntur: alij ex conuersione. Com. 1. in Prognost. cap. 25.

Acutorum morborum terminus est quartus decimus dies. Com in Aphor. 19. lib. 4.

Acutorum morborum perpauci sunt, quibus non adsit febris. Com. in Aphor. 19. lib. 2.

Acutorum morborum iudicationes non produci vltra quartumdecimum diem. Co. in Aphor. 23. lib. 2.

Acutorum morborum natura est, vt ipsorum febres sint continuæ. Com. 1. in lib. de Rat. vic. in mor ac. cap. 18.

Acutorum morborum febres omnino continuæ existunt. Com. in Aph. 19. lib. 2.

Acutorum morborum inæquales motus habentium, hoc est, quorum acrimonia remittitur, multos productos fuisse vltra quartumdecimum diem. Com in Aphor. 23. lib. 2.

Acutorum morborum hi simpliciter acuti, illi peracuti vocantur. Comm. 3. in Prognost cap. 10.

Acutorum morborum natura est duplex: alij enim à solis humoribus calidis, iisque non in parte aliqua fixis, sed æqualiter per vniuersum oberrantibus corpus, gignuntur: alij ab aliqua particula affecta ducunt originem. Com. in Aph. 19. lib. 1.

Acutos simpliciter vocasse morbos Hippocratem, quicumque intra diem quartumdecimum integre iudicantur. Comm. in Aphor 23. lib. 2.

Acutos morbos ex decidentia vocari, quicumque indicati imperfectè, seruantur ad aliquem iudiciarium diem, à quartodecimo vsque ad quadragesimum. ibid.

Acutos morbos necessariò comitantur febres continuæ Com. in Aph. 30. lib. 5.

Acutos morbos absq; febre, esse epilepsiam, apoplexiam, conuulsionem, & tetanum. ibidem.

Acutos morbos vocari ab Hippocrate, quorum febres omnino continuæ sunt. Com. in Aphor. 1. lib. 7.

Acutissimos dici ab Hippocrate morbos eos, qui in exiguo iudicantur tempore. Com. 3. in lib. 1. Epid cap 3.

Acutis morbis sunt cōtrarij diuturni. Com. 1. in Prognost cap. 25.

Adenes sunt natura apti ad excipiendas superfluitates. Com. in Aph. 26. lib 3.

Adenum natura exanguis est, atque frigida. Com. in Aph 40. lib 5.

Adeps extra corpus processu temporis, priorem colorem mutat, subcroceúsque redditur. Com. 2. in Progn. cap. 21.

Adipes colliquari in cæteris corporis partibus paulatim, & non cōfertim cum vrina excernuntur: adipis verò circa renes soluti transsumptio ad vrinas celerrima est, & non paulatim, sed simul atque confertim perficitur. Com in Aph. 35. lib. 7.

Adolescentuli ob ætatem non ob vitæ institutum, sunt calidi Com. 1. in lib. 1. Epid. cap. 11.

Adolescentium ætas est, quæ ab anno decimooctauo vsque ad vigesimumquintum, extenditur. Com in Aph 9. lib. 5.

Adolescentium ætas est calida, & sicca. Com. in Aphor. 45. lib 1.

Adolescentiū ætas medium obtinet locum inter pubertatem, & consistentis ætatis vigorem.

Aëris

Affectum

tur: altera, veluti superfluitas fuliginosa, quæ neque assimilari corpori, neque agglutinari potest. Vtraque est singulis diebus vacuanda. Com. in Aph. 15. lib. 3.

Alimento opus non esset, si nihil è nostro corpore efflueret. Com. 1. in lib. de Rat. vict. in morb. acut. cap. 44.

Alimenta oportet semper esse robori innati caloris proportionalia. Com in Aph. 15. lib. 1.

Alimonia conducit plurimum ad carnis bonitatem. Comm. 4. in lib. de Rat. vict. in morb. acut. cap. 101.

Alimonia humidior exiccatis, tum ventri, tum vniuerso corpori, peculiare auxilium largitur. Comm. 2. in lib. de Rat. vict. in morb. acut. cap. 28.

Alimonia lædere admodum nata est in accessionum principiis & incrementis. Com. 1. in lib. de Rat. vict. in morb. acut. cap. 46.

Alleuari, mitescereque assolet morbus post exitiosa signa & symptomata, quum natura emoritur, extinguiturque natiuus calor. Com. 1. in lib. 3. Epid cap. 8.

Allium, si præuacuato exhibeatur corpori, capitis grauitatem persanat, flatúsque discutit, & confert iis qui sese vino & crapula sunt impleturi. Com. 4. in lib. de Rat. vict. in morb. acut. cap. 90.

Allium ea reprimit, quæ vehementi frigore officiunt. Com. 6. in lib. 6. Epid. cap. 5.

Allium est acre, erodénsque. Co. 4. in lib. 6. Epid. cap. 5.

Aloë citra morsum exiccat. Com. 2. in lib. de Artic. cap. 49.

Alphi ex prauis humorib. circa cutim consistentibus ortum habent. Com. 3. in li. 6. Epid. cap. 17.

Alteratio fit ab efficientibus qualitatibus, cum calfiunt, refrigerantur, humectantur, & exiccantur corpora. Com. 2. in lib. de Rat vict. in morb. acut. cap. 1.

Alteratrix facultas in ventriculo iecinoréque molitur concoctionẽ ciborum. Com. 1. in Prognost. cap. 42.

Alteratrice facultate dispensatis ab ea corporibus natura alimẽtum assimilat. Com. 4. in lib. de Rat. vict. in mor. acut c. 44.

Alteratur vnumquodque facilius à sui similibus. Com. in Aph. 50. lib. 2.

Alterci semen stupefacit. Com. 6. in lib. 6. Epid. cap. 5.

Altrix facultas à iecore in venas influit. Com. 1. in lib. 6. Epid. cap 2.

Altrix facultas corrigit substantiæ defectus in quantitate. Com. 5. in lib. 6. Epid. c. 1.

Alunt tardè & paulatim caro bubula, cochleæ, verticilli marini, squillæ, cammari, locustæ, & quæ dura carne constant. Præterea casei duri, carnes salitæ, lentes, bulbi, omniáque per cocturam durata. Com. in Aph. 18. lib. 2.

Aluus redditur æquo humidior, dum cibus in chylum conuersus, parciùs distribuitur: Siccior verò rursus, omni humore ab ipsa ad hepar relato. Com. in Aph. 20. lib. 2.

Aluus quibus supra modum humida fuerit, iis potum minorem dabimus: illique viam ad vesicam parabimus: quibus verò siccior, plus eis offeremus potionis, & distributionem, quantum licebit, prohibebimus. Com. in Aph. 83. lib. 4.

Aluus intercepta, semper capitis symptomata exasperat. Comm. 2. in Prorrh. cap. 55.

Aluus in quouis morbo absque signis coctionis profluens, nihil iuuat: cum illis autem iuuat: magisque, si contristans humor vacuetur: atque adhuc magis, si æger post euacuationem faciliùs toleret morbum: certiúsque, cùm in die criseos apparuerit quippiam, quod per indicem significatum prius fuerit. Comm. 2. in Prorr cap. 57.

Aluum humectam habentibus ob bilem in iuuentute, iis senescentibus in contrarium mutatur. Com in Aphor. 20. lib. 2.

Amazones infantulis suis masculis peruertebant coxæ, aut genu articulum, vt inde claudi euadentes, non insidiarentur sexui fœmineo Hippocrates recitat hoc ex aliena historia, textu 3. lib. de Art. cap. 86.

Amazonidas mammam dextram exurere, vt plurimo alimento perueniente ad manum vicinam, ei maior adsit vigor, vt quæ & ipsa sit natura debilis. Comm. in Aphor. 43. lib. 7.

Amans, erga eam rem, quam amat, excutit. Comm. 4. in lib. 6. Epid cap. 10.

Amara irritant, infestántque ventriculum. Comm. 3. in lib. de Rat. vict in mor. ac. cap. 11.

Amaris nemo vtitur, nisi vice medicamenti. ibidem.

Amaritudinem oris gignit bilis flaua, suffaque in ventriculo delitescens. Com. in Aph. 17. lib. 4.

Amarulentum os reddit bilis amaritudo. Com. 4. in lib de Rat. vict. in mor. ac. cap. 6. & cap. 13.

Ἀμαύρωσις est obscura, imbecilláque organorum visui destinatorum sensio, sine turbulentiæ apparitione. Comm. 2. in Prorrh. cap. 11.

omnes qui cum eo versabantur, erant ad cutem rasi. Com.4.in lib.6.Epid.cap.9.

Anxij dicuntur ægri, qui non perferentes accubitum, figuras variant, quia semper præsens aggrauat eos: id quod præcipuè accidit illis, quibus aliquis permolestus humor, non tamen multus, imbibitus est in tunicis oris ventriculi. Comment. in Aph.56.lib.7.

Aphoniæ causæ existunt vocalia organa, dum & resoluta sunt & minimè à voluntate mouentur. Com.2.in Prorr.cap.18.

Aphoniæ fiunt & propter vocalium instrumentorum læsionem, & propter principij neruorum affectum. Comm.1. in Prorrh. cap.23.& 24.

Aphoniæ, quæ conuulsiuo modo fiunt, si in febre desinant, in eam quæ cum silentio fit, ecstasin, perniciosum. Comment.2. in Prorrh.cap.18.

Aphorismum primum Hippocratis, esse totius proœmium operis. Com.in Aph.1. lib.1.

Aphoristica forma doctrinæ, quæ omnes rei proprietates quàm breuissimis verbis circumscribit, est illis vtilissima, qui volunt breui tempore artem docere longam. ibid.

Aphoristicus doctrinæ modus, ad primam disciplinam, & ad illa quæ didicerimus memoria retinenda, vel si fortè obliuio interciderit, reuocanda in memoriam, vtilissimus est. ibid.

Aphthæ dicuntur vlcera, quæ summam oris occupant partem, ob mollitiem potissimùm instrumentorum oborta. Comm.in Aph.24.lib.3.

Aphthæ frequentissimè infestant puerorum ora, quæ exulcerationes superficiariæ existunt, potissimùm à lactis acrimonia ortæ: atque hæ sanè facilè propulsantur, si infantis os modicè adstringas. Si verò humor affluat malus, semper aphthæ cacoëthes prodeunt. Com.3. in lib.3. Epid. cap.12.

Apnœa fit vel propter imbecillitatem potentiæ mouentis thoracem, vel propter frigiditatem vehementem principij vitalis Com.in Aph.34 lib.4.

Apomeli est idem cum oxyglyce. Com.3. in lib.de Fract.cap.49.

Apomeli ex aceto & fauis conficitur. ibid.

Απονευρώσεις, inquire, Tendines.

Apoplectici iacent priuati motu simul & sensu. Com in Aph.58.lib.7.

Apoplexia est priuatio motus, & sensus. Com.in Aph.51.lib.6.

Apoplexia, hoc est, attonitus morbus, caret febri, existens morbus acutus. Comm. in Aph.19.lib.2.

Apoplexia fit cum caput repletur pituita. Com in Aph.23.lib.3.

Apoplexia est similis epilepsiæ secundum causam, & secundum sedem affectam. Com.in Aph.45.lib.2.

Apoplexia fit ob omnimodam priuationem illius facultatis quæ fluit ad neruos. ibid.

Apoplexia magna ex parte curationem non suscipit, ob læsionem respirationis. Com. in Aph.42.lib.2.

Apoplexia senibus est aliorum morborum omnium familiarissimus: quoniam in ea ætate cerebrum pituitosis repletur superfluitatibus. Com.in Aph. lib.

Apoplexiæ febris calida superueniens, non mediocriter auxiliatur. Comment. 2. in Prorrh.cap.49.

Apoplexiam esse morbum acutum, absque febri Com.in Aph.30.lib 5.

Apoplexiam gignit humor crassus, & frigidus. Com.in Aph.45.lib.2.

Apoplexiam oriri à pituita Com.in Aph.16. lib.3.

Apoplexia infestante, omnes alios musculos destitui motu: illos autem, qui thoracem attollunt, plerunque moueri, licet cum difficultate: idque respirationis necessitate excitante neruorum vim ad functionem. Com in Aph.42 lib.2.

Apoplexia occupante, priuatur totum corpus motu simul & sensu, solo anhelitu relicto: qui si etiam prohibeatur, erit apoplexia acutissima. ibid.

Apoplexiæ fiunt & à pituitoso, & à melancholico humore. Comment.in Aph.56. lib.6.

Apoplexiæ melancholicæ, potissimùm oriri solent à quadragesimo anno vsque ad sexagesimum. Com in Aph.57.lib.6.

Apoplexię omnes fiunt vi animali nequeunte defluere ad partes capiti subditas, aut ob aliquam phlegmonosam dispositionem, quæ infestet cerebrum, aut oppletis ventriculis cerebri pituitoso humore. Com.in Aph.42.lib.2.

Ἀποσίτους appellant Græci illos, qui oblatos cibos fastidiunt. Comm.1. in lib.1. Epid. cap.28.

Ἀποσίτους vocari, qui appetentia carent. Com. 3.in lib.3.Epid.cap.72.

Ἀπόστημα, inquire, Abscessus.

Appetendi vis consistit præcipuè in ore ventriculi. Com.in Aph 20.lib.2.

Appetentes omnino nihil, extremam na-

digerit quàm attrahat: sin plenum, plus attrahit, quàm digerat. Itidem si breuiori admoueatur tẽpore, magis implet, quàm vacuet, si longiori, vim discutiendi, quàm implendi, possidet valentiorem. Com. 3. in lib. de Offic cap. 15.

Aqua calida plurima laxat & renuat: mediocris verò, emollit, & carnem gignit. ibid.

Aqua calida vacuare potest redundantes humores, paritérque humectare solida corpora, ibid.

Aquæ perfusio frigidæ, calorem natiuum reuocans, si æger bene carnosus fuerit, & iuuenis, in media rantùm æstate, ipsum ab omni conuulsione liberat: idque non propria vi, sed ex accidenti. Com. in Aph. 21. lib. 5.

Aquæ frigidæ occursus, aut vincit natiuum calorem, aut colligit: vincit quidem, quũ debilis fuerit: colligit autem, quum fortis, ipsum difflari prohibens. ibid.

Aquæ frigidæ potus ad laborantis vsque satietatem extinguit febrem. Com. 1. in lib. de Rat. vict. in mor. ac. cap. 43.

Aquæ calidæ, quæ fracturis conueniens sit, temperamenti iudicium, committendum est nostræ manui. Præcipuum tamen iudicium ad Ipsius ægrotantis pertinet sensum: si videlicet facilè perferre calorem ipsius possit. Com. 3. in lib. de Offic. cap. 15.

Aquæ calentis perfusio, eodem modo refrigerat, quo balneæ dulcium aquarum ibid.

Aquæ calentis perfusio trahit sanguinem ad perfusam partem: & carnem, quæ in ea præfuerat, temperatiorem reddit, cùm eam refrigeret, si calfactam, calfaciat, si refrigeratam repererit ibid.

Aquæ calidioris moderata perfusio, in gracili, ac multis humoribus redundante corpore, partem concalfactam superuacuo replebit humore. Si verò plenitudo absit, carne replebit illud, ac molliet. ibid.

Aquæ coctora, *inquire*, Coctuta.

Aquæductus plurimum interesse, ex quibus sint constructi lapidibus, & qua intrita illiti. Com 4. in lib. 6 Epid. cap. 19.

Aquæ leuissimæ existunt notæ, si neque turbida, neque cœnosa sit, neque gustu, neque odoratu, absurdam aliquam qualitatem habuerit, præter id quòd cito calesit, & citò refrigeratur. Comm. in Aph. 26. lib. 5.

Aquæ vitius est, quòd facilè altereture. ibid.

Aquæ potio cibi appetentiam auget. Com. 4. in lib. 6. Epid. cap. 20.

Aquæ potus plurimum lædit biliosos natura. Com. 3. in lib. de Fract. cap. 49.

Aquæ insunt inania spatia, iuxta Epicuri sententiam. Comment. 4. in lib. 6. Epid. cap. 10.

Aquam habere aliquam vim nutriendi. Gal. ex Hippocrate. Com. 3. in lib. de Rat. vict. in mor. acut. cap. 19.

Aquam eam, quam didicerimus experientia, vel diutiùs immorari in ventriculo, vel grauare ipsum, vel replere flatibus, primò quidem coquendam esse, dein refrigerandam, & offerendam. Comm 4. in lib. 6. Epid. cap. 10.

Aquam quæ calfit citò, ac cito refrigeratur, esse omnium leuissimam. ibid.

Aquam frigidissimam reddes, si ipsi præcalfactæ, copiosam circumieceris niuem: aut eam in puteum, scaturiginémve dimiseris. ibid.

Aquam commodè propinari, quum æger solo potu prisanæ vsus fuerit: præsertim si siticulosus videarur. Com. 3. in lib. de Rat. vict. In mor acut. cap. 40.

Aquam refrigerare volentes Ægyptij, prius quidem calfactam infundebant vasis, sub solis occasu: dein vasa ipsa sublimia appendebant fenestris in ventum versis, vt tota nocte refrigerarentur: Postea verò ante solis exortum, vasa deponebant humi, aqua frigida conspergentes, foliísque herbarum frigidarum regentes. Com. 4. in lib. 6. Epid cap. 10.

Aquam optimam, atque omni ex parte laudabilem esse eam, quæ omnino limi odorísque mali est expers, quæque nullam gustui exhibet qualitatem. ibid.

Aquam, quòd natura frigida sit, tardè penetrare, cortumpíque in hypocbondriis per acutos morbos. Com. 4. in lib. de Rat. vict. in mor. acut. cap. 5.

Aquam vino temperatam distribui, deducíque à vino per corpus. Comm. 3. in lib. de Rat. vict. in mor. acur cap. 40.

Aquam corrumpi in bilioso ventriculo. Comm. 3. in lib. de Rat. vict. in mor. acut. cap. 40.

Aquam coctam refrigerari aut per aërem ambientem, aut per ventum aliquem: aut ob ædes, quæ in se frigidum comprehendant aërem, aut per circumpositam niuem, aut si supponatur scaturigini aquarum, aut si demittatur in puteum, idque dupliciter, interdum quidem vase calidam continente, in frigidam putei demerso: interdum autem supra illam suspenso. Com. 4. in lib. 6. Epidem. cap. 19.

Aquam turbidam percolari per vas fictile, quod porosum existat: vel etiam per linteum. ibid.

Aquam, quæ cito calefit, & cito refrigeratur, leuissimam dici ab Hippocrate, idque non pondere, sed facultate: quod videlicet non grauet ventriculum, & quàm citissimè permeet: grauem autem, huic contrariam. Comment. in Aphorism. 26. lib. 5.

Aquam æthercam, quæque cum tonitru delabitur, esse aptam ocularibus medicamentis. Com. 4. in lib. 6. Epid. cap. 19.

Aquam horæam, quæ elaborata est, summè puram, & tenuem existere, inter hanc & nimbosam, mediam esse, quæ cum tonitruis destillat. Comm. 4. in lib. 6. Epid. cap. 19.

Aquam horæam dici eam, quæ sit à vapore, vi caloris ambientis admodum attenuaro, dissolutóque, postea verò coacto, concretóque, ratione superuenientis frigoris, Com. 4. in lib. 6. Epid. cap. 19.

Aquam horæam, quòd confecta, elaboratáque sit à calore, esse meliorem, quàm nimbosam eiusmodi destitutam elaboratione. ibid.

Aquæ ex diuersæ naturæ substantiis concretæ, prius quidem quàm incalescant, habent substantias illas in minima comminutas, atq; vniuerso humori commistas: postea verò quàm calfiunt, ac deinde refrigerantur, facilis est ipsarum secretio: nam quicquid ex eis est terreum, subsidet. At post calfactionem, ante quàm refrigerentur, omnes illæ substantiæ sunt colliquatæ, ac per ipsas aquas commistæ. Com. 4. in lib. 6. Epid. cap. 10.

Aquæ marinæ, aut sulphureæ, aut aluminosæ, exiccant, & calfaciunt. Com. 5. in lib 6. Epid. cap. 36.

Aquæ putridæ, si excalfiant, ac mox refrigescant, odorem tetrum, quem ex putredine contraxerunt, deponunt. Com. 4. in lib. 6. Epid. cap. 10.

Aquæ alienas qualitates habentes prius coquendæ sunt, ac deinde propinādæ. ibid.

Aquis optimis quàm celerrimè incoquuntur legumina, olera, fructus, & carnes in vitiosis autem tardissimè. ibid.

Aquosa excrementa esse tenuis humiditatis, atque serosæ indicia. Com. 3. in lib. 3. Epid. cap 55.

Aquilo, frigidus & siccus ventus cùm sit, omnes corporis absumit superfluitates. Com. in Aphor. 17. lib 3.

Aquilo frigidus est. Com. 1. in lib. 1. Epid. cap. 1.

Aquilo partibus thoracis officit vniuersis. Com. 3. in lib. 3. Epid. cap. 66.

Aquilonis temperies est frigida & sicca. Com. in Aph. 5. lib. 3.

Aquilone spirante, corpora fiunt robustiora, vegetiora, ad motus promptiora, & meliùs audientia. ibid.

Aquilonia tempestas est Austrinæ contraria. Com. 3. in lib. 3. Epid. cap. 1.

Arcturus oriens facit initium autumni. Com in Aph. 14. lib. 3.

Arcturum oririante autumnale Equinoctiū, duodecim ferè diebus. Com. 1. in lib. 1. Epid. cap. 1.

Arcturo, Vergiliisque, intercedere menses duos. Com. 2. in lib. 1. Epid cap. 2.

Arcturo adesse vnam permutationem ambientis. Com. 2. in lib. 1. Epid. cap. 2.

Arcturo oriente, magna ex parte cum ventis frigidis pluuia accidit. Com. 1. in lib. 1. Epid. cap. 1.

Ardens febris perpetuam habet sitim cum perpetuo, ac maximo incendio. Com. 3. in lib. 3. Epid. cap. 46.

Ardens febris hyeme inuadens, perniciosissima est. Com. in Aph. 34. lib. 2.

Ardenti febre detenti raró horrent. Com. 3. in lib. 3. Epid. cap. 34.

Ardentē febrem assiduitate sitis caloréque exurente cognosci. ibid.

Ardentem febrem ex humoribus nasci biliosis. Com. 2. in lib. 3. Epid. cap. 7.

Ardentes febres *inquire*, Causi,

Ardentes febres solēt iudicari rigore. Com. 2. in lib. 1. Epid. cap. 75.

Ardentes febres solent diebus imparibus suas accessiones habere. Com. 3. in lib. 3. Epid cap. 36.

Ardentibus febribus perraró est adiunctum coma: at fastidium persæpe. Com. 3. in lib. 3. Epid. cap. 34.

Ardentibus febribus peculiare esse, vt magna ex parte per profluuia sanguinis iudicentur. Com. 2. in lib. 1. Epid. c. 63.

Ardentibus febribus est peculiare, vt & sitiant ægri, & calore insigni exurantur. Com. 3. in lib. 3. Epid. cap. 34.

Ardentibus febribus sanguinis profluuium è naribus familiarissimum est. Com. 1. in lib. 1. Epid. cap. 75.

Ardentes febres efficit flaua bilis, in latioribus vasis efferuescens vnà cum sanguine. Com. 2. in lib. 1. Epid. c. 73.

Ardentes febres fieri inuadentibus iecur & ventrem excrementis biliosis. Com. 3. in lib. 3 Epid. cap 11.

Ardentibus in febribus caput affici ex accidenti, calore nempe febrili prauos humores ad

dolores sentiunt.Comm.2.in lib.de Fract. cap.15.

Articulos esse impellendos fascils in contrariam partem ei, in quam impetum fecerint.Com.3.in lib de Offic.cap.31.

Articulis omnibus inest humor mucosus. Com.3.in lib.de Articul.cap.30.

Articulares morbi, si cum multa caliditate afflixerint, amaræ bilis postulant vacuationem: si verò cum tumoribus frigidis, pituitæ.Com.in Aph.47.lib.6.

Articulari morbo correpti, omnes magna ex parte laborant priùs podagra. Comm. in Aph.28.lib.6.

Articulationes aliis partibus sunt neruosiores.Com.4.in lib.de Artic.cap.21.

Articulares omnes dolores vere augentur: excitantur tamen & in autumno. Com in Aph.55.lib.6.

Aruspices, *inquire ἱεροσκόποι.*

Ascarides sunt tenues quidam lumbrici, qui in parte maximè inferiori crassi intestini gignuntur, & plurimi apparent in iumentis malè cibum coquentibus: quorum malam concoctionem fœtor indicat excrementorum. Comment. in Aph. 26. lib 3.

Ascia dicitur id genus vinculi, quod lunæ figuram gerit, éstque ex altera parte simum, atque ex altera gibbum, lib. de Fasciis, cap.5.

Asciam esse deligationem, quæ à transuersa parum in obliquam declinat.Comm.2.in lib de Articul cap.37.

Asciam sumi pro fascia, quando parum à rectitudine ad latus declinans, nondum tamen obliqua, inuoluitur. Com.3.in lib de Fract.cap.21.

Ascites à maiori frigiditate gignitur, quàm tympanias.Com.in Aph.11.lib.4.

Ascites hydrops dicitur ille, in quo vacuitates ventris humore aquoso sunt plenæ. Com.in Aph.11.lib.4.

Ascitem nullus per sanguinis missionem sanare est ausus.Com.4 in lib.de Rat.vict.in mor ac.cap.111.

Ascites, *lege* Hydrops.

Asclepiadem extitisse Sophistam legitimum.Gal.contra Iulianum.

Asinos & asellos vocari ab Hippocrate axes Com.3.in lib.de Fract.cap.40.

Ἀσίτους appellant Græci eos, qui à cibis abstinent, quòd eos non appetant. Com. 1. in lib.1.Epid.cap.28.

Aspera arteria principium habens à gutture, in pulmonem diuiditur.Com.2.in Prorrh. cap.53.

Asperæ arteriæ amplitudo magnitudini thoracis magna ex parte respondet. Com. 4. in lib.6.Epid cap.24.

Asperæ arteriæ inflammatio strangulare non potest. Comment. in Aphor. 34. lib.4.

Asperam arteriam dilatari, quoties rectè thoracem cum collo extendimus.Com.2. in Prorrh cap 53.

Asperitas organorum respirationis oritur à siccitate. Comment. 2. in lib. 1. Epid cap.78.

Asperum omne prorsus inæquale existit. Com.3.in lib de Offic.cap.11.

Ἀσώδεις dupliciter fieri: vno modo quum virtus à corpore opprimitur, nullámque figuram facilè sustinet: altero, quum os ventriculi à prauis mordetur humoribus. Com.2.in Prorrh.cap.43.

Asthma, hoc est, respiratio crebra, fit vel ob exercitium improbum, vel ob angustiam ventriculorum pulmonis à defluxo aliquo genitam. Comment. in Aph. 26. lib.3.

Asthma, hoc est, anhelatio, dicitur ob crebram respirationem, quam etiam qui velocitet currunt, habent.ibid.

Asthma, hoc est anhelatio, absque febre quidem accidit, fitque à crassis, lentísque humoribus vias spiritus occupantibus, aut ab aliquo tuberculo crudo in pulmonibus consistente.Comm.4.in lib.6.Epid cap.4.

Asthmate vrgente crebrescit admodum respiratio, valde sese dilatante thorace: faciésque rubentior redditur. Comm. 2. in Prorrh.cap.39.

Asthmata fiunt à pituitosis excrementis ad pulmones à capite destillantibus.Com.in Aph 31.lib.3.

Asthmata fieri tum propter humorum motum ad internas partes: tum propter frigiditatem.Com.in Aph.22 lib.3.

Asthmatica, acuráque difficultas respirandi, oritur ob flatus, pituitæque multæ ex capite in pulmonis bronchia per asperam arteriam defluxum: atque ex pleuritide in ea translata: & pure multo, propter affectionem aliam, medium instrumentorum duorum occupante locum.Comm.2. in Prorrh c.39.

Astricta sunt aperienda, & rarefacienda moderatè calfacientibus. Comm. 2. in lib.6. Epid.cap.1.

Astringenti vi præditum succum, habere aliquid, quod refrigeret. Comm.5. in lib.6. Epid cap.23.

Astringentes cibi cogunt, constringúntque corpora, viásque tum distributionis, tum alimoniæ,

Augeri

Augeri corpora ratione calidi innati. Com 2. in lib. de Nat. hum cap. 13.

Augures, *inquire*, *οἰωνοσκόποι*.

Auri ſicca pars eſt: proinde exiccantia medicamenta poſtulat, mediocriter tamen. Com. 2. in lib. de Artic. cap. 55.

Auri fractæ cataplaſmata officiunt: nam cùm ſicciſſima natura ſit prædita, vtpote ex cute & cartilagine conſtans, plurimum eſt exiccanda. Comm. 2. in lib. de Artic. cap. 46.

Auri dolenti inſtillanda pharmaca, eſſe priùs calfacienda ad lucernæ, vel cereæ candelæ flammulam: tandiúque ea inſtillari oportere, donec aliquid ex ipſis ad exteriora regurgitet. Comm. 5. in lib. 6. Epid. cap 13.

Aures refrigerantur celerrimè, quòd exangues, excarnes, & cartilagineæ cùm ſint, ſuapte natura ad effectum ſint inſtructiores. Com. 1. in Prognoſtica, cap. 7.

Aures ſonis implentur propter eos qui à ventre ſurſum feruntur vapores, & propter flatulentum ſpiritum, qui in ipſo capite oritur Comm. 2. in lib. de Rat. vict. in mor. acut. cap. 44.

Aurium ſordes cùm ex natura ſua ſint amaræ, fieri non poteſt, vt euadant dulces, niſi ægrotante cerebro. Dulceſcunt itaque per eius colliquationem. Comm 5. in lib. 6. Epid. cap. 19.

Aurium dolores vehementes, permultos perimunt, in conſenſum perducto cerebro Com. 3. in Prognoſtica, cap. 13.

Aurium dolor delirium gignit, quoties fluxio dolorem excitans, confertim decubuerit in cerebrum. ibid.

Aurium ſordes fiunt à natura expurgante cerebrum. Comment. 5 in lib. 6. Epidem. cap. 3.

Auribus expurgari cerebrum, præter naturam contingit. Com. in Aph. 24. lib. 3.

Auſpices, *inquire*, *οἰωνοσκόποι*.

Auſtera omnia frigiditatem cùm terrea ſubſtantia ſortiuntur. Com. 4. in lib. de Artic. cap. 21.

Auſter conſueuit diſſoluere corpora, humoréſque fundere, adeóque putrefacere ſimul, vbi cum largioribus coniunctus ſit imbribus. Com. 2. in lib. 1. Epid c. 62.

Auſter eſt aliquando ſiccus, quem Leuconotum appellat vulgus. Comm. 3. in lib. 3. Epid. cap. 3.

Auſter calidus eſt, & humidus. Comment. in Aph. 5. lib. 3.

Auſter eſt flatus feruens. Comm. 1. in lib. 1. Epid cap. 1.

Auſtrinæ tempeſtates, ſi diuturnæ ſint, inducunt putredines, potiſſimùm ſi ſint humidæ. Comment. 1. in lib. 1. Epidem. cap. 15.

Auſtrinæ tempeſtati eſt Aquilonia contraria. Com. 3. in lib. 3. Epid. cap. 1.

Autorum nomina ſupprimebantur apud Ægyptios. Gal. contra Iulianum.

Autumnus omnibus malus eſt ætatibus, naturis, ac regionibus. Comm. in Aph. 18. lib. 3.

Autumnus eſt atræ bilis alumnus. Comm. in Aphor. 57. lib. 6.

Autumnus eſt ſiccus & frigidus, inæqualiſque. Præfa in lib. 1. Epidem.

Autumnus æſtatem ſubſequitur. Comm. in Aph. 18. lib. 1.

Autumnus morbis qui ex corruptione fiunt, aſſimilatur: ac proinde qui eo febriunt tempore aſſidua optimi indigent adiectione Com. in Aph 17. lib. 1.

Autumnus exiſtens frigidus, rufam excipit bilem ab æſtate exaſſatam. Comment in Aph. 30. lib. 3.

Autumnus humores pellit ab extimis ad intimas partes. Comment. in Aph. 21. lib. 3.

Autumnus habet præpollentem frigiditatem, ſiccitatémque, ac præterea inæqualis exiſtit. Com. 1. in lib. 1. Epid. cap. 1. & Com. in Aph. 10. lib. 3.

Autumnus, etſi ſaluberrimum corpus exceperit, atram tamen in eo bilem accumulat. Com. in Aph. 20. lib. 3.

Autumnum incipere ab exortu Arcturi, qui antecedit autumnale æquinoctium. Com. 2. In lib. 1. Epid cap. 1.

Autumno ineſt, quòd eadem die modò calor, modò frigus infeſtet. Com. in Aph. 9. lib. 3.

Autumno refrigerari, & cogi in vnum, atque denſari corpora incipiunt. Comment. in Aph. 18. lib. 1.

Autumno Aſcarides, elephantiaſis, cancer, tabes, cordis dolores, horrores, atræque biles, tum ob prauorum humorum eo tempore redundantiam, tum ob ambientis inæqualem temperiem oriuntur. Co 1. in lib 6. Epid cap. 13.

Autumno, ſi vires validæ fuerint, crebrò liberalitérque alendus eſt æger: ſi verò debiles, parcè ſimul & ſæpe. Comment. in Aph. 17. lib. 1.

Autumno inualeſcit acida bilis. Comm. 1. in lib. 1. Epid. cap. 1.

Auulſiones, quæ *ῥήγματα* Græci vocant, in muſculorum fibris contingunt, ita vt dum nimis tenduntur, aliquæ ex illis rumpantur. Comm. 3. in lib. de Offic. cap. 30.

Axilla

malè olens:cocta pallidior,& minimè malè olens.Comment.3.in lib.de Rat.vict.in morb.acut.cap.41.

Bilis per inedias amarior redditur.Comm.2. in lib de Rat vict.in morb acut.cap.30.

Bilis supra modum assatur propter vehementem caliditatem.Com.1. in Prorrhet. cap.1.

Bilis si syncera, aut multa in aluum descendat,rufam,flauámve deiectionem efficit: si verò nulla,candidam.Com.2.in Progn. cap.17.

Bilis absolutè dicta, sumitur pro flaua, aut pallida. Comm. 1. in lib. de Nat. human. cap 35.

Bilis simpliciter dicta, sumitur pro amara. Com 4. in lib.de Rat.vict. in morb. acut. cap.4.

Bilis in senectute deficit.Comm.in Aph.20. lib.2.

Bilis pallida,& flaua amaricat.Com.3.in lib. de Fract.cap.49.

Bilis vtraque erodit corpus.Comment.2. in Prognostic.cap.46.

Bilis flaua acutas accendit febres.Com.2.in Prognostic.cap.46.

Bilis flaua quidem ex sanguine plus calfacto: atra autem ex eodem assato & adusto, atque etiam ex crasso gignitur. Com. 2.in lib.de Rat vict.in mor.acut.cap.30.

Bilis flaua permista aquosis humoribus, liquidissima & pallida cernitur: sola verò cùm existit, crassa simul & flaua est. Comm.3.in lib.de Rat.vict.in morb.acut. cap.2.

Bilis vitellina gignitur ex crassescente flaua: vt pallida, cùm illi aliqua substantia intermisceretur aquosa. Comm.5. in lib.6. Epid cap 14.

Bilis porracea sæpenumero in ventriculo gignitur ob cruditatem quorundam esculentorum, aut olerum: interdum etiam ob morbum in venis gignitur. Com.2.in Prognostic.cap.39.

Bilis atra est acida: vt ea quæ flaua est,amara.Com.3.in lib.de Rat.vict.in mor.acut. cap 2.

Bilis plurimum gigni ex pinguiori alimenti parte. Comment. in libr. 5. Epidem. cap.14.

Bilis portio nonnullis confluit in ventriculum à iecinore.Com.2. in lib de Rat.vict. in mor acut cap.31.

Bili flauæ gignendæ sunt idonea calida, & sicca temperamenta, dulcésque omnes humores Comm.3. in lib. de Rat.vict in morb.acut cap.2.

Bilem descendentem ad inferna intestina, nisi excernatur subitò, recurrere ad superiora, adeò vt postea vix explodatur, grauissimáque inducat symptomata. Comm.3. in lib.de Rat. vict.in mor acut. cap.33.

Bilem neutram in sanguinis redire naturam posse.Comm.2.in lib.de Rat.vict.in mor. acut cap.30.

Bilem tum per vomitum,tum per clysterem, vacuandam esse.Comm.4. in lib. de Rat. vict.in mor acut.cap.6.

Bilem iudicatoriè distribui per corpus ante septimum diem,est impossibile. Com. in Aph.61.lib.4.

Bilem amaram simpliciter dici à veteribus bilem: melancholicum autem succum, non bilem simpliciter, sed atram bilem, cum adiectione.Comment. in Aphor.32. lib.7.

Bilem excerni spumantem, vel ratione feruoris, vel agitationis à flatu aliquo effectæ.Comm.3.in lib.de Rat vict. in morb. acut.cap.12.

Bilem rubram appellant eam, quæ serum sanguinis est.Comm.5. in lib.6. Epidem. cap.14.

Bilem interdum conspici æruginosam, interdum fuscam, interdum rubram, interdum etiam porraceam.Comm.1.in lib.de Nat.hum cap.4.

Bilem pallidam vocari absolutè bilem: cæteras autem,cum adiectione:vt cum dicimus atram bilem, aut æruginosam, aut rubeam, aut flauam, aut denique vitellinam.Com.5.in lib 6.Epid.cap.14.

Biliosus humor ex melle,& dulcibus,si plus æquo incaluerint,gignitur.ibid.

Biliosus humor semper morbos acutos procreat.Com in Eph.31.lib.7.

Biliosus succus efficit sitibundos, vigiles,& nauseabundos ægros. Comm.3.in lib. 1. Epid cap.23.

Biliosus humor syncerus per vomitum redditus,arguit caloris copiam. Comm.2. in Prognostic.cap.38.

Biliosi humoris abundantis indicia sunt rigor,acuta febris, sitis, biliosus affluxus, delirium,atque vigiliæ.Comm.3.in lib.1. Epid cap.21.

Biliosum natura plurimum lædi ab aquæ porione. Comment. 3. in libr. de Fract. cap.49.

Biliosiores optimè degunt hyeme.Comm in Aph.18.lib.3.

Biliosorum malignorum deiectio,non extinguit hypochondriorum ardorem, sed excitat,fastidiúmque & anxietatem inducit. Com.3.in lib.de Rat.vict.in mor.ac.c.14.

Bulimum differre à canina fame, esséque symptoma facultatis, absque externa frigiditate contractum: quod quidem à fame inchoanit, sed non habet eam amplius adiunctam. Comment. in Aph. 21. lib. 2.

Bullæ sunt stabiles, difficultérque soluuntur, quando humor tenax circumextenditur flatulento spiritui. Comment. in Aph. 34. lib. 7.

Bullæ fiunt circumextento humore spiritui flatulento. ibid.

Bullas spumantes fieri concurrente aëre turbulento, nebulosóque, cum humore glutinoso, simul & crasso. Comment. 2. in Prognostic. cap. 47.

Bullulæ, vt gignuntur ex humida substantia includentes intra se aërem, sic soluuntur, ipsa humiditate soluta. ibid.

Buphthalmou herbam dici Polyophthalmon: auxiliarique luxatis cum exulceratione particulis. Com. 4. in lib. de Artic. cap. 32.

C

CAcochymia si quis laboret, aut corruptione humorum, fieri nequit, vt copiosa & repentè facta euacuatione, statim curetur. Galen. contra Iulianum.

Cacochymiam vacuari per purgationem. Com. in Aph. 31. lib. 6.

Κακοήθεις morbi dicuntur, quicunque periculum minantes, spem salutis non adimunt. Com. 1. in Prorrh. cap. 14.

Cadauer collocatum in dextrum, aut sinistrum latus, non manere, sed fieri supinum, aut pronum. Com. in Progn. cap. 15.

Cæcitates fiunt & à pituitoso, & à melancholico humore. Com. in Aph. 56. lib. 6.

Cæcum intestinum solum solutum est omni vinculo, ob idque faciliùs cæteris in scrotum illabitur. Comment. 4. in lib. 6. Epid. cap. 3.

Calcei contortio, & detritio, in quam partem gressus hominis fiat, ostendit. Com. 4. in lib. de Artic. cap. 14.

Calcei tempestate Galeni erant clauis transfixi. ibid.

Calcei in Asia & Creta, Galeni tempestate, qui vsque ad mediam tibiam ascenderent, atque vtrinque pellem haberent multifidam, foratámque in extremis partibus, maximè in vsu erant. Com. 4. in lib. de Artic. cap. 15.

Calceis profundis multifidísque venatores vtuntur. Com. 4. in lib. de Artic. cap. 14.

Calculis transeuntibus per renum regiones, excitari dolores sæuissimos: reliquo autem tempore, perinde ac si pondus aliquod ei loco incumberet. Com. 1. in lib. 6. Epid. cap. 5.

Calculos gigni præcipuè ab humore crudo, accedente illi calore veluti effectrice causa. Comment. 2. in lib. de Natur. hum. cap. 13.

Calx quinque ossa continet. Com. 2. in lib. de Fract. cap. 8.

Calx syderatus grauissima symptomata inducit, haud quidem propria ratione, sed ob tendonem illum magnum, qui in ipsum inseritur. Comm. 2. in lib. de Fract. cap. 23.

Calx syderatus nullam curationem admittit. Com. 2. in lib. de Fract. cap. 21.

Calcis os omnium pedis ossium est maximum, talóque & tibiæ subicitur, ac breuiter vniuersum corpus, dum stamus, sustinet. Commeot. 2. in lib. de Fract. cap. 8.

Calcis os ab anteriori parte iungitur cum osse cyboide. ibid.

Calci à posteriori parte inseritur tendo ortus à musculo suræ. Comment. 2. in lib. de Fract. cap. 65.

Calci malè affecto orbem ex molli confectum lana subdendum esse. Com. 2. in lib. de Fract. cap. 22.

Calci annectitur à parte superna talus. Com. 2. in lib. de Fract. cap. 16.

Calci committitur tendo ortus à musculis posterioris & carnosæ partis tibiæ. Com. 2. in lib. de Fract. 17. & 18.

Calci contuso subditam cutim, si crassior sit, incidendam esse scalpello, sic tamen vt sanguis non effluat. Comment. 2. in lib. de Fract. cap. 18.

Calcem collisum deligandum esse, vt deligantur fracturæ: curandúmque, vt ab eo repellantur humores ad alias partes. Com. 2. in lib. de Fract. cap. 25.

Calfacientia potenter, ferè omnia, capitis dolorem conciliant. Com. in Aph. 28. lib. 5.

Calfacientia remedia ex vicinis locis ad partem concalfactam attrahendi, ac digerendi vim possident. Comm. 3. in lib. de Offic. cap. 15.

Calfacientia, vt quod in vicinis continetur partibus, digerunt: sic quod redundat ex propinquis, attrahunt. Comm. 2. in lib. de Rat. vict. in mor. acut. cap. 1.

Calfacientia simul & robur addentia, sunt genere quatuor: nempe frictio, quam linteis molimur: perfusio calidæ aquæ: frictio per calida medicamenta: atque munctio per calida medicamenta. Com. 3. in lib. de Offic. cap. 32.

Calfacientia,

Caloris

Canis ortus ſemper ſua ipſius ratione corpus excalfacit Comment.2. in lib.1.Epid. cap 7.

Canis exortum eſſe finem æſtatis,& initium autumni, ſecundùm eos, qui annum in ſeptem portioues diuidunt. Comm. 1. in lib.1.Epid.cap 1.

Cantharidum vſum eſſe periculoſum.Com. 4 in lib. de Rat. vict. in morb. acut. cap.122.

Capillorum ſimilia dum excernuntur, ſemper videri craſſam vrinam. Com. in Aph. 76 lib.4.

Capillorum tonſuram eam eſſe optimam, quam maximè commodam iudicaueris ad capitis ſanitatem tuendam. Com.4. in lib.6.Epid cap.9.

Capillorum defluuium à vitioſis gignitur ſuccis.Com.in Aph.34.lib.6.

Capillis nigris præditos minus difflari,quòd ſint frigidiori temperamento. Com.2. in lib.1. Epid. cap.78.

Capillis ſimilem ſubſtantiam in vrina excernentes,curantur ab extenuantibus, & incidentibus medicinis, adbibito etiam victu humectante. Comment. in Aph.76. lib. 4.

Capillis ſimiles quaſdam ſubſtantias gigni, craſſo humore in renibus vſto. ibid.

Capillis rectis præditos,minus difflari,quòd ſint frigidiori temperamento. Com.2. in lib.1. Epid. cap.78.

Capiſtrum, genus eſt vinculi, deligādis vulneratis,aut luxatis maxillis, aptum. lib.de Faſc. cap.16. & 17.

Capito immutauit Hippocraticas ſentētias. Com.1.in lib. Hip.de Nat.hum. c.1.

Capræ autumno deterrimam habent carnem: hyeme autem meliorem.Com.4.in lib de Rat.vict in morb.acut. c.101.

Caprarum ventribus ſanguine, & pinguitudine plenis, quod difficilius coquatur, edulium reperies nullum. Com.4. in lib. de Rat.vict. in morb. acut. c.502.

Caprillæ carnes bubulis ſunt acriores, & calidiores,atq; ob id vitioſiores Bileſcūt enim, ſi incoctæ maneant: quare frigidas eas magis, quàm calidas, eſitare oportet. Com 4.in lib. de Rat. vict. in morb. acut. cap. 100.

Caput affectum curari per pharmacum ſubductorium,& per venæ ſectionem in cubito adminiſtratam.Comment.2.in lib.6. Epid cap.9.

Caput ſtabilitur ſimul & calfit, leuibus ſacculis milium calidum continentibus. Com.3.in lib.de Offic.cap.36.

Caput acuminatum interdum eſſe laudabile, quum videlicet vis efformatrix adeò valida fuerit, vt a copia ſanguinis eò confluentis non vincatur,ſed probè illum formare poſſit.Comment.1.in lib.6.Epid. cap.2.

Caput repletum in calidis, humidíſque anni conſtitutionibus, ventri, thoracique humores demittit. Com.3. in lib.3. Epid. cap.32.

Caput eſt ſapientiæ, atque rationis ſedes. Comm.3.in lib.de Rat.vict.in morb acut. cap.41.

Caput ſtabilitur puluinis, & ceruicalibus, velleribúſque, & pannis mollibus. Com. 3.in lib.de Offic cap.36.

Caput præcalfactum, tarefactúmque, & repletum,plurimum læditur flantibus ventis frigidis,& Aquilonatibus. Comm.2.in lib.1.Epid.cap.60.

Caput id ſe præſtantiſſimè habere, quod etiamſi magnum ſit, validæ inhæret ceruici, optimeque formatum eſt, atque in eo acriter intuentur oculi.Comment.1.in lib.6.Epid.cap.2.

Caput pro cerebri magnitudine augetur. Com.3.in lib.6.Epid.cap.18.

Caput bene formatum, globo oblongo vtrinque compreſſo eſt ſimile. Com.1.in lib.6.Epid.cap.2.

Caput acuminatum ob imminutam alterutram eminentiam, eſt perpetuò culpandum: ob adauctam verò, non ſemper. ibid.

Caput eſt principium neruorum. Comm. in Aphor.69.lib.5.

Capitis repleti accidentia ſunt dolores, tuſſes,raucedines,atque grauedines.Comm. in Aph.13.lib.3.

Capitis vitia in magnitudine ſunt,ſi vel maius eſt, quàm par ſit, vel minus: in figura, ſi rotundum omnino fuerit, vel acutum. Comment. 1. in lib. 6. Epidem. cap.2.

Capitis grauitas, eius repletionem ſignificat.Com 3.in lib.1.Epid.cap.24.

Capitis poſterioribus læſis, ſecta frontis vena auxiliatur.Comment.2. in lib.6.Epid. cap.9.

Capitis fracturis maximè aduerſatur frigidum.Com.in Aph 22.lib.5.

Capitis dolor ex eorum eſt numero, quæ humorum ad caput inclinationem ſignificant.Com.3.in Prorrhet cap.71.

Capitis ſolius caliditatem balneum iuuabit, niſi ſpiritus calidus, flatulentúſque ſurſum ad ipſum feratur. Com.4 in lib.de Rat.vict.in mor.acut.cap.42.

Capitis ictui ſi ſtupor deliriúmque ſuperue

nerint,

Causo

Cerebrum

Cerebrum aptum esse ad gignendas pituitosas superfluitates. Comment. in Aph. 12. lib. 3.

Cerebrum in iunioribus caluariam contingere, quòd humidum, molléque sit, vniuersúmque intus spatium occupet: in senibus verò siccum esse, atque subsidens. Com. 3. in lib. 6. Epid. cap. 1.

Cerebrum esse primum sensorium. Com. in Aph. 5. lib. 2.

Cerebrum esse primam partem sentientem. Com. 2. in Prorrh. cap. 28.

Cerebrum esse natura frigidius. Comm. in Aph. 2. lib. 6.

Cerebrum septo transuerso, & ori ventriculi condolescere, vt omnibus neruosis particulis, Comment. 1. in Prognostica, cap. 28.

Cerebri principales quidem actiones sunt meminisse, & ratiocinari: subseruientes autem, sentire, & voluntariè moueri. Com. 2. in Progn. cap. 6.

Cerebri excrementa expurgari per palatum, & nares. Com. in Aph. 24. lib. 3.

Cerebri functiones existunt motus voluntarius, intelligentia, sensus, & memoria. Com. 1. in Prorrh. cap. 4.

Cerebri facultate affecta non protinus ipsum cor lædi. Com. 2. in Prorrh. cap. 5.

Cerebro vehementer compresso, non sequi delirium, sed altum soporem, & priuationem sensus. Comment. 1. in lib. 3. Epid. cap. 4.

Cerebro vulnerato, febris, ac bilis vomitus superuenit. Com. in Aph. 5. lib. 6.

Cerebro humidiori reddito, necesse est voluntarios motus torpere, atque hominem consternari. Com. in Aph. 5. lib. 3.

Cerebro humidiori existente, plurimæ humiditates in ventrem defluunt. Comm. in Aph. 12. lib. 6.

Ceruicis dolor cum comate, morbosam cerebri affectionem indicat. Comment. 3. in Prorr. cap. 6.

Ceruices longiores semper sunt vitio. Com. 1. in lib. 6. Epid. cap. 2.

Cartilago nudata nequit cicatricem contrahere. Com. 2. in lib. de Artic. cap. 50.

Chartilaginis solutio impropriè fractura dicitur. Com. 2. in lib. de Artic. cap. 45.

Chartilaginem ablatam semel, regigni haud posse. Com. in Aph. 19. lib. 6.

Chirurgia dicitur is curationis ductus, qui per consuetas tum sectiones, tum adustiones, & quæcunque alia, manu fiunt, perficitur. Comm. 1. in lib. de Rat. vict. in morb. acut. cap. 6.

Chirurgiam esse quàm citissimè administrandam, dum nimium ingens ex refrigeratione periculum imminet. Com. 1. in lib. de Offic. cap. 6.

Chirurgus debet mederi rectè, eleganter, celeriter, & absque dolore, si fieri possit. Com. 1. in lib. de Offic. cap. 23.

Chirurgus ægro assidens, tantum ab eo distare debet, vt neque vltra genua illius, neque post costas, cubitos extendere possit. Com. 1. in lib. de Offic. cap. 17.

Chirurgi dum timidis ægris medentur, debent per imposturam eis admoliri manus. Com. 1. in lib. de Offic. cap. 13.

χλωρούς, hoc est virides, vocari homines colore suppallido. Comm. 2. in lib. 6. Epid. cap. 15.

χλωρὸν interdum sumi pro pallido. Com. 2. in lib. de Rat. vict. in mor. acut. cap. 22.

χλωρὰ vocari, & quæ ærugineum, & quæ pallidum præ se ferunt colorem. Com. 3. in Prorrh. cap. 7.

Cholera humida quidem, ab acribus oritur humoribus: arida autem, ab spiritu flatulento, & acri. Com. 4. in lib. de Rat. vict. in mor. acut. cap. 103.

Chondrus, & panis, virtutem roborant, sed neque humectant, neque incidunt. Comment. 1. in lib. de Rat. vict. in mor. acut. cap. 27.

Chondrus nocet iis, quibus meatus hepatis natura angusti existunt. Com. 1. in lib. de Rat. vict. in mor. acut. cap. 18.

Chondrus pleuritico cibus tantùm existit. Comm. 1. in lib. de Rat. vict. in mor. acut. cap. 44.

Chondrus est crassi, sed probi succi: humorúmque acrimoniam refrænat. Com. 4. in lib. de Rat. vict. in mor. acut. cap. 115.

Chondri sorbitio, vt humectare, sic os ventriculi resupinare est nata. Com. 1. in lib. de Rat. vict. in mor. acut. cap. 18.

Chondri sorbitio est viscida cæterum caret lubricitate. ibid.

Chordæ rumpuntur plus æquò humectatæ, vel exiccatæ. Com. in Aph. 59. lib. 6.

Chymosis est oculi affectus, ob internæ & externæ tunicæ inflammationem: ita vt aperiri non possit. Com. 2. in lib. de Offic. cap. 31.

Cibandi scopum esse vnum, communé tum sanis, tum languentibus omnibus: nempe facultatis vitalis custodiam. Comm. 1. in lib. de Rat. vict. in mor. acut. cap. 44.

Cibandi tempus optimum esse in accessionum declinationibus. Comm. 1. in lib. de Rat. vict. in mor. acut. cap. 46.

Cibatos benè à principio, nihil proficere accidit ob totius corporis vitium, etiam partium

Coctura

in Prorrh.cap.1.

Coma sæpenumero fieri, vbi principium sensuum multo est humore irrigatum: interdum autem ob solam frigiditatem est, quum ob occasionem vtramque. Com 1.in lib.3.Epid.cap.1.

Coma fieri interdum ob virium infirmitatem contingit, nimirum adeò extinctatum, vt seruare aptas genas ægri non possint. Sic tamen affecti, post commissas palpebras, aut nihil prorsus, aut parum dormiunt, nec attollere ipsas palpebras possunt. Distinguit tamen id vitium, ab eo quod frigiditas committit & algor, pulsus potissimùm languidissimus, tardus, rarus, & paruus. ibid

Coma vocari ab Hippocrate propensionem in somnum, quum ægri oculis conniuentibus, vigilare non possunt. ibid.

Coma, cerebri tantùm affectio est, contraria ecstasi. Com.3 in Prorrh.cap.6.

Comata vigiliis carentia, ab humiditate & refrigeratione cerebri fieri. Comm. 3. in lib 3. Epid.cap.16.

Comatosæ somniculosæque sunt affectiones, quæ cum cerebri humiditate oriuntur. Com.1 in Prorrh.cap.5.

Comatosi, cataphoricique habent oculos clausos Com.2 in Prorrh.cap.55.

Comatosi absque vigilia, nullo pacto phrenitici existunt. Com.1 in Prorrh cap.1.

Comatosi nequeunt vigilare apertis oculis. Com.3 in Prorrh cap.1.

Comitialis morbus quodammodo apoplexiæ est similis, quum idem locus in vtroque patiatur, & idem humor in causa sit. Com in Aph.45 lib.2.

Comitialis mor. *inquire*, Epilepsia.

Comitiales accessiones nihil æquè producit, ac inæqualitas temporis. Com.in Aph.22. lib 3.

Comparare quæ inuicem volumus, oportet sint secundùm substantiam similia. Com. in Aph.18.lib.2.

Complicati si adesse morbi videantur, occurrendum est illi, qui magis vrget, non neglecta interim alterius curatione. Com.in Aph.16.lib.1.

Conceptioni maximè necessarium est, vt extendatur semen per cauitatem vteri Com. in Aph.62.lib.5.

Conceptus plurimæ ac validæ motiones in vtero, marem genitum esse est indicium. Com.in Aph 42.lib 5.

Conceptus in primo tempore seminis iniectionis, & quando iam sunt perfecti vtero, ob quamuis vehementiorem motionem, facillimè disrumpuntur: tempore verò intermedio, firmiorem habent coitum. Com.in Aph.1.lib.4.

Concepisse tunc se arbitrantur mulieres, quum suppressis menstruis, afficiuntur fastidio. Com.in Aph.61.lib.5.

Concipient mulieres modicè intemperatæ, si viris contrariæ temperaturæ misceantur: si verò similibus, non concipient. Com in Aph.62.lib.5.

Concoctio omnis morborũ, fit in humorum alteratione. Com 2.in lib.1 Epid cap.46.

Concoctio cibi est similis elixationi fitque à calido non sicco, squalentive, sed humido & vaporoso. Com.2.in libr. de Rat. vict.in mor.acut cap.22.

Concoctio crudi crassique succi per febres, excretio quædam est illius, vt plurimum quidem per vrinas, rarò autem per aluum facta Com.3 in Progn cap.23.

Concoctio humorum generaliter fit, quum natura superior illis, permutauerit ipsos suo robore. Comm.2.in lib de Rat.vict.in mor.acut cap.44.

Concoctio omnia cogit, incrassatque. Com. 4.in lib de Rat.vict in mor acut cap 4.

Concoctio ciborum proficiscitur ab innato calore. Com 4 in lib.6.Epid.cap.25.

Concoctio est, in coquentis substantia perductio illius quod concoquitur. Com.2.in lib 1. Epid.cap 44.

Concoctio crassiora reddit omnia excrementa. Com.2 in Progn.cap.33.

Concoctio indicatur ab excrementis. Com. 2.in lib.1.Epid cap.44.

Concoctio dicitur nutritutæ substantiæ secundum qualitatem mutatio. Com 4. in lib.de Rat.vict.in mor.acut.c.44.

Concoctio calore fit. Com.1.in Progn.c 34.

Concoctio celerem iudicationem, salubrémque securitatem, promittit Comm. 2. in Progn cap.67.

Concoctionis signa perpetuò bonum quippiam indicant. Com.2.in Prorrh.c.59.

Concoctionis signa semper sunt bona, vt quæ morbi solutionẽ haud ita multò pòst futuram ostendant. Com.in Aph.12 lib.1.

Concoctionis indicia per morbos diuturnos erunt, si vrinæ copia excernatur, quæ plenius sedimentum obtineat. Comm.2. in Progn cap.65.

Concoctionis nomen interdum sumi pro omni deductione ad temperiei moderationem. Com.5.in lib.6.Epid.cap 6.

Concoctioni humorum conferre vnctiones, atque frictiones molles: purgationes autem esse contrarias. Com.4.in lib.de Rat. vict.in mor.acut.cap.44.

Concoctioni ciborum nihil magis aduersatur,

fatur, quàm perturbatio ipsorum. Com. 1. in lib. de Rat. vict. in mor. acut. cap. 18.

Concoctioni perpetuò calidum opitulatur, confértque: frigidum verò renititur, & aduersatur. Comm. 3. in lib. de Rat. vict. in morb. acut. cap. 29.

Concoctionem humorum fieri à solidis corporibus sanis. Comm. 2. in lib. 1. Epidem. cap. 46.

Concoctionem esse opus naturæ. ibid.

Concoctionem humorum in morbis longis ante purgationem semper esse expectandam. Comment. in Aphorism. 24. lib. 1.

Concoctionem posse fieri priuatim quapiam in parte; toto morbo crudo existente. Com. 2. in lib. 1. Epid. cap. 84.

Concoctionem in morbis pectoris indicat screationis mutatio, eductióque facilis, & copiosa. Com. 2. in Progn. cap. 67.

Concoctionem vitiari, partibus quæ ad ventriculum pertinent, refrigeratis. Com. 5. in lib. 6. Epid. cap. 27.

Concoctiones, vtiles somnus inducunt. Com. in Aph. 67. lib. 4.

Concoctiones fiunt tempore. Comm. 1. in lib. 3. Epid. cap. 5.

Concoctiones iudicium velox, certámque sanitatem significant. Comm. 3. in lib. 1. Epid. cap. 24.

Concoctiones celeritatem portendunt iudicationis. Com. 2. in Prorrh. cap. 23.

Concoctionem omnium esse autorem præcipuum, calorem innatum. Comm. 4. in lib. 6. Epid. cap. 14.

Concoctiones fieri, superante natura causas infestas. Comment. 2. in lib. 1. Epidem. cap. 46.

Concoctiones portendere iudicij celeritatem, certámque salutem. Com. 2. in lib. 1. Epid. cap. 45.

Concoctricis facultatis veluti focus quidam & fons est hepar. Comment. 2. in Progn. cap. 37.

Concoqui melius à nobis, quæ libentiùs assumimus, licet deteriores parum natura sint. Com. 4. in lib. 6. Epid. cap. 8.

Concoquit naturalis causa. Com. 1. in Prog. cap. 42.

Concordia eorum, qui se circa quippiam exercent, meritò magnam cognitionis spem pollicetur. Comm. 1. in lib. de Rat. vict. in morb. acut. cap. 15.

Concreta à frigore, laxantur calore. Com. 3. in lib. de Offic. cap. 15.

Concubitum dicebat Democritus esse paruam quandam epilepsiam. Comm. 1. in lib. 3. Epid. cap. 4.

Concussio cerebri accidit ob violentum aliquem totius corporis casum à sublimiori loco. Com. in Aph. 58. lib. 7.

Condensare esse opus frigidi. Comm. 1. in lib. 1. Epid. cap. 8.

Condolescunt partes partibus, non simpliciter, sed vehementer affectis. Comment. in Aph. 16. lib. 6.

κόνδυλοι vocantur brachij tubercula. Com. 3. in lib. Fract. cap. 54.

Confici probè assumpta, per quàm vtile est ægrotantibus. Comment. 4. in lib. 6. Epid. cap. 8.

Conformare membrum, nihil est aliud, quàm eius particulas omnes restituere in suum locum. Comment. 2. in lib. de Art. cap. 43.

Coniectura artificiosa plurimum differt ab ea quæ arte caret: quòd artificiosa proximè ad exquisitam moderationem accedat, à qua, quæ vulgaris est, plurimum interdum aberrat. Comm. 3. in lib. de Offic. cap. 20.

Coniecturæ artificiosæ omnes in actionibus aliquando aberrant. Comment. in Aph. 1. lib. 4.

Conniuent animalia statim à primo ortu, etiam à nullo edocta. Comm. 5. in lib. 6. Epid. cap. 2.

Conniuentia oculis præstat vtilitatem maximam: nam & defatigarentur palpebræ, si toto, quo vigilamus tempore, permanerent apertæ: & multa in oculos extrinsecus illaberentur, quæ ipsorum tunicas læderent. ibid.

Conniuere dicitur, qui palpebras anteclausas, quàm celerrimè aperit. ibid.

Consistente morbo fiunt coctiones maximè: quo tempore nec purgatione, nec venæ sectione vtendum. Comment. in Aph. 29. lib. 2.

Consortij lege afficiuntur, quæ cognata & proxima sunt. Comm. 3. in lib. de Artic. cap. 10. & 13.

Constitutionem vocari ab Hippocrate non solùm ambientis temperamentum præter naturam, sed omnem cuiusuis rei formam. Præfatione. Comment. 3. in lib. 3. Epid.

Constrictionis modo respondet expressorum humorum copia. Comm. 1. in lib. de Fract. cap. 38.

Constrictionem fractorum ossium, magis copia linteorum, quàm compressione, moliri debemus. Comment. 3. in lib. de Offic. cap. 29.

Consuetum quod est, bonum est. Com. 2. in Progn. cap. 11. & cap. 15.

Consueta

Conuulsioni

Costis

in lib.Hip.de Nat. hum.cap.6. & Com.2. in lib.6.Epid.cap.9.

Curatricis Medicinæ scopus est contrariorum esse contraria remedia.Com.1.in lib. de Offic.cap.1.

Curatricis medicinæ partis est mederi affectui à causa relicto. Comm.in Aphor.22. lib.2.

Cutis est frigida. Comment. in Aphor. 37. lib.4.

Cutis animalis,quàm caro,ægriùs concoquitur,cùm frigidior existat.Com.4.in lib.de Rat.vict.in mot.acut.cap.102.

Cutis capiti obducta in pueris, mulieribus, eunuchísque,humida est: in caluis verò, arida præter modum.Comm.3.in 6.Epid. cap.1.

Cutis in extenuatis quidem,est laxa:in crassis verò,videtur tensa. Comm.3.in lib.6. Epid.cap.29.

Cutis plus iustò densata, potest abundantiam humorum inducere.Com.3.in lib.3. Epid.cap.76.

Cutis raritas in causa est, vt nonnullis sistatur venter, ob euacuationem quæ per eam fit: eius autem densitas facit, vt alij plurima mingant, deiiciántque quum ægrè per superficiem difflentur. Com. 3. in lib.6.Epid.cap.1.

Cutis astrictio & densitas sæpenumero immoderati carnium incrementi est causa. ibid.

Curi impactorum humorum curatio per fotum calidorum medicamentorum omnino perficitur.Comment.2. in lib.6. Epid. cap.29.

Cutim infestátes humores, siquis velit calidioribus medicamentis discutere, priusquàm redundantiam vacuarit, aut per venæ sectionem, aut per purgationem, plus attrahat,quàm per cutim euacuetur. ibid.

Cutem detractam & iam nigrescentem coaluisse, atque fuisse conglutinatam. Com. 3.in lib.de Fract.cap.43.

Cute candida præditos,minùs difflari, quod sint frigidiori temperamento. Com. 2. in lib.1.Epid.cap.78.

κυβιτὸς *inquire*, Ancon.

Cyceon esse miscellam ex vino,& nonnullis cibariis.Comment.6.in lib.6. Epidem. cap.5.

Cylindrum vocat Galenus corpus, quod figuram columnæ refert. Com.2. in lib. de Artic.cap.33.

κύλλωσιν dici ab Hippocrate peruersionem crurum in exteriorem partem : in qua pes ad interna conuertitur. Comment. 4. in lib.de Artic.cap.3.

Cynanche, *inquire*, Angina.

Cynanchen dici inflammationem laryngis. Com.in Aph.34.lib.4.

D

Deambulationes tardiores crassius corpus efficiunt. Comment. 3. in lib. 6.Epid.cap.2.

Deambulationibus multis,velocibúsque esse vtendum.Com.3.in lib.6.Epid.c.2.

Decimus dies non est decretorius.Com.3.in Progn.cap.31.

Decimum diem non haberi ab Hippocrate decretorium. Comm.1.in lib.3. Epidem. cap.4.

Decimusseptimus dies vigesimi est index. Com.in Aph.24.lib.2.

Decimusseptimus dies est index vigesimi. Com.3.in lib.1.Epid.cap.26.

Declinantium ætas inter alias omnes, paucissimis eget fomentis ad corporis resumptionem.Com.in Aph.30.lib.3.

Declinantium ætas iuuenilem subsequitur. ibid.

Declinantium ætas plurimum atræ bilis sortitur,ideóque plurimi in ea insaniunt. ibid.

Decliuis situs permittit vt plus humoris ad crus deferatur : quare semper fugiendus. Com.3.in lib.de Fract.cap.27.

Decliuis figuratio est causa defluxus humorum ad membra oblæsa, atque etiam inflammationis.Comment.4.in lib.de Art cap.20.

Decliuis figuratio membrorum ob dolorem quem conciliat, est noxia. Comm.3.in lib.3.de Offic.cap.23.

Decliuem habitum maximè esse ad sanguinis eruptiones idoneum.Com.4.in lib.de Artic.cap.38.

Decliues situs occasionem præstant cur fluxiones in extremas membrorum partes ferantur. Comment. 1. in lib. de Fract. cap.22.

Decoloratio est symptoma ingentis inflammationis. Comment. 3. in lib.de Fract. cap.7.

Decolores calfieri postulant, tum exercitationibus, tum potu vini facultate calidi, & cibis qui similem vim sortiantur. Comm.4.in lib.de Rat. vict. in mot.acut. cap.115.

Decrepitorum corpora propter imbecillitatem,plurimùm extenuantur in morbis. Com.in Aph.28.lib.2.

Decretorius dies ad iudicationis firmitatem conducit.Com.2.in Progn.cap.54.

Decretorij

inchoanda est: atque ad sedem exulceratam finienda ibidem.

Deligatio dilataratum partium, vt earum quæ abscessere, incipit à sanis partibus, paulatimque ad cutim manifeste exulceratam progreditur. A remotioribus tamen inchoatur locis, quàm quæ in iis quæ abscessere solet administrari. Com. 2. in lib de Off. cap 30.

Deligatio, *inquire*, Fascia. 1.

Deligatio, quæ à læsa quidem parte incipit, desinit autem in superiorem, non modò influxum humorum arcet, verùm etiam aliquid ex eo quod in laborante particula continetur, ad supernas partes repellit. Quæ verò à membro quidem læso incipit, desinit autem in partes infernas, sanguinem redundantem à læsa particula ad ipsius membri partes extremas exprimit: vtraque autem os compositum continet, vt minimè contorqueatur. Commentar. 3. in librum de Offic. cap. 3.

Deligatio quæ valentis partis plurimum occupat, valentiùs membrum confirmatum continet: humoresque ab affecta particula extrudit ad proximas: nec non quod ex supernis partibus defluit, solet arcere. Comment. 3. in lib. de Off. cap. 5.

Deligatio in fracturis eò spectat, vt sanguinis influxus arceatur: isque etiam qui in laborantibus particulis reperitur, ad supernas infernásque ablegetur: mẽbrúmque immotum seruetur. Comment. 3. in libr. de Offic. cap. 33.

Deligatio extenuatorum membrorum, *inquire*, Extenuatis, &c.

Deligatio debet semper non parum integræ partis comprehendere. Comment. 1. in lib de Fract. cap. 36.

Deligationis speciem eam esse adhibendam, quæ ad formam affecti membri speciémque affectus, quo discruciatur, apposita sit. Commentar. 2. in libr de Offic. cap. 2.

Deligationis firmitudini moderatio inest: quam si excedas, ex compressione affectarum partium, ægri dolore afficiuntur: si verò deficias, vinculum laxius reddetur. ibidem.

Deligationis omnis quæ per se adhibetur, primi ac maximi scopi sunt, vt partem affectam seruet immobilem: omnémque inflammationem repellat. Com. 2. in libr. de Offic. cap. 16.

Deligationis vtriusque principium super ipsam fracturam collocari debere. Com. 2. in lib. de Offic. cap. 7.

Deligationis infernæ partes trahi à superioribus debent. ibidem.

Deligationis firmitudinem comparari aut astrictione, aut linteorum multitudine. Comm. 4. in lib. de Art. cap. 7.

Deligationis stabilitatem procurãdam esse, aut linteorum multitudine, aut maiori astrictione. Comment. 1. in libr. de Fract. cap. 26.

Deligationis summa in modo astrictionis est sita. Comm. 1. in lib. de Fract. cap. 33.

Deligationis indolentiæ confert operationis celeritas. Comment. 2. in lib. de Offic. cap. 1.

Deligationem æqualem, & quæ in neutram inclinet partem, administrare debemus in vlceribus, cum transuersa ossis fractura, particulæ affectæ circumponentes splenia in orbem. Comment. 2. in libr. de Offic. cap. 12.

Deligationem bonam efficit moderatio. Comment. 2 in libr. de Offic cap 4.

Deligationem in contractis particulis esse ab affecto loco inchoandam: ac dein cutem auertendam ad circunsitas regiones: nec non subiectum spatium, in quod labra erant deuoluta, linamentis implendum. Commentar. 2 in libr de Offic. cap. 31.

Deligationem magis in ea parte esse astringendam, vnde volumus exprimere sanguinem. Comm. 3. in libr. de Fract. cap. 15.

Deligationem ordiendam esse ab ea parte, in quam peruertitur membrum: ac mox deducendam esse in contrariam. Comm. 1 in lib. de Fract. cap. 3.

Deligationes laxiores, dimoueri sinentes fracta ossa, eorum confirmationem corrumpunt: arctiores verò, excitantes dolorem, gignunt inflammationem. Comm. 1. in lib de Fract. cap 1.

Deligationes præstant duos vsus: vnum, quod partes confracti ossis, rectè à nobis inter se compositas, firmiter continent: alterum, quòd lintei medicamentum arcendis inflammationibus aptum, impositum supra affectas partes conseruant. Comm. 1. in libr. de Fract. cap. 21.

Deligationum hæ quidem à partibus deligandis fuerunt suum nomen sortitæ: vt oculus, nasus, & inguem: aliæ ab animalium similitudine, vt cancer, accipiter, aries, lepus, atque testudo. Præfat in lib. de Fasciis.

Deligationum omnium primam ferè vocari Rhombum. Commentar. 1. in libr de Artic. cap. 3.

Desipientiam

quintus, septimus, nonus, vndecimus, decimusquartus, & decimusseptimus. Comment. 4. in lib. de Rat. vict. in mor. ac. cap. 56.

Diebus integris nec annum, nec mensem, numerari posse. Comment. 3. in Prognost. cap. 4.

Dies impares multa pollere virtute in acutis morbis, quòd insignes in vtranque tum salutem, tum mortem, incitationes efficiant. Comm. 4. in lib. de Rat. vict. in morb. acut. cap. 56.

Differentiarum multitudinem parit misturæ inæqualitas. Gal. contra Lycum.

Differentias vocari à veteribus, ea quæ ex generalium rerum partitione oriuntur. Com. 1. in lib. de Offic. cap. 8.

Difflari minùs cæteris glabros, & qui cute sunt candida, & qui capillis rectis, & qui nigris sunt præditi: prætetea oculos nigros habentes, otiosósque & mulieres. Com. 2. in lib. 1. Epid. cap. 78.

Difflari plurimùm quæ molliora sunt corpora: minùs verò quæ minùs mollia existunt. Com. 5. in lib. 6. Epid. cap. 6.

Difflari animalium corpora per insensilem transpirationem. Comment. in Aphor. 15. lib. 1.

Difflari facilè nullum corpus frigidum. Com. 6. in lib. 6. Epid. cap. 4.

Difflari, *inquire*, Digeri.

Difflatio excrementorum tantò erit insensilior, quantò calidum innatum fortius extiterit. Com. in Aph. 15. lib. 1.

Difflatio est communis non modò animatis omnibus, verùm etiam rebus inanimis. Com. 5. in lib. 6. Epid. cap. 6.

Difflatione prohibita, qui calido quidem aduentitio, ac præter naturam redundant, facilè corripiuntur febribus: non facilè autem, qui innato. Comm 4. in lib. 6. Epidem. cap 25.

Digeri quàm maximè, calida, & humida corpora: secundo verò loco, calida, vel si minimè existant humida. Comm. 6. in lib. 6. Epid. cap. 4.

Digeri, *inquire*, Difflari.

Digeruntur promptissimè in halitus caliditas, & humiditas: vt ægerrimè, frigiditas, atque siccitas. Gal. contra Lycum.

Digestionem humorum prohibent frigidæ causæ constipantes cutem. Comm. 2. in lib. 1. Epid. cap. 7.

Digitus vnusquisque ossibus ternis constat. Com. 2. in lib. de Fract. cap. 8.

Digiti, quanquam refrigescentes magna ex parte in morbis diutinis, per omnes tamen hecticas febres calidi permanent, ac magis circa partes internas. Com. 2. in Prognost. cap. 60.

Digiti inflectuntur interno tendine affecto: extenduntur externo. Comm. 1. in Progn. cap. 7.

Digitorum pleraque opera absolui, indice ad pollicem iuncto. Comm. 1. in lib. de Offic. cap. 10.

Digitorum pedis ossa existunt 14. Siquidem duo tantum possidet magnus. Comm. 2. in lib. de Fract. cap. 8.

Digitorum summitatibus vtimur ad corpuscula exilia comprehendenda. Com. 1. in lib. de Offic. cap. 10.

Digitos inter se distare quàm plurimùm, dum magnum aliquod corpus in orbem comprehendunt. ibid.

Digitis, vt manuum quidem partibus, vtimur in magnorum corporum apprehensionibus: vt digitis autem, dum pungimus, suimúsve, aut vnguem oculi excidimus. ibid.

Dilatata plus quàm naturæ conueniat, densanda sunt. Comment. 2. in lib. 6. Epidem. cap. 1.

Discordia est argumentum ignorantiæ rerum. Gal. contra Iulianum.

Discordia qualemcunque exercitationem ineuntium, meritò suspicionem ignorantiæ indicat. Comm. 1. in lib. de Rat. vict. in morb. acut. cap. 15.

Discrimen genus est vinculi, capitis affectibus accommodatum. libr. de Fasciis cap. 11.

Discuti difficulter, quæ constant crasso & lento humore. Comm. 1. in lib. 1. Epidem. cap. 10.

Discutientia, & repellentia valenter, dolorem excitant. Comm. 2. in lib. de Fract. cap 72.

Dispositionem quamlibet, lædentem operationes, esse morbum. Com. in Aphor. 22. lib. 2.

Dispositiones variæ semper diuturnæ sunt. Com. in Aph. 40. lib. 4.

Distensio, *inquire*, Tetanus.

Distinguenda esse, quæ propter aliquam externam fiunt causam, ab iis quæ morbi ratione eueniunt. Comment. 1. in Prorrh. cap. 1.

Distributio chyli ad hepar fit parcior, dum plus cibi assumimus, quàm illud postulet. Com. in Aph. 20. lib. 2.

Diuites interdiu dormiunt, & noctu vigilant, viuúntque præter naturam. Com. 2. in Progn. cap. 11.

Diuortium olim etiam apud Gentiles fiebat, ob vtriusque coniugatorum sterilitatem

E

Epileptici

Excretiones

Excretiones vniuersæ non iudicantes, vel letales sunt, vel crisim reddunt difficilem. Com. 3. in Prorrh. cap. 35.

Excretiones nil iuuant morbos, à concoctionis difficultate, & multitudine humorum crudorum ortos. Comm. 2. in lib. 1. Epid. cap. 37.

Excretiones malæ sunt prauarum signa dispositionum. Comment. in Aphor. 47. lib. 4.

Excretrix facultas molitur sudores criticos, & profluuia sanguinis, & deiectiones alui inferioris. Comment. in Aphor. 21. lib. 7.

Excretricis facultatis affectio, est lotij ac deiectionis suppressio. Com. 3. in lib. de Art. cap. 55.

Exercitatæ partes fiunt robustiores, atque idcirco labores consuetos faciliùs ferunt. Com. in Aph. 49. lib. 2.

Exercitati non debent illico, dum adhuc calor ex ipsa exercitatione in corpore permanet, cibos assumere, sed posteaquam perfectè fuerint refrigerati. Comm. 3. in lib. 6. Epid. cap. 2.

Exercitatio cuique corpori apta inuenienda est. Commentar. 3. in lib. 6. Epidem. cap. 2.

Exercitatio confirmat corpora, & roborat. Commentar 3. in libr. de Offic. cap. 28.

Exercitationes lentæ, corpus crassius reddunt. Commentar. 3. in lib. 6. Epidem. cap. 2.

Exercitationes celeres, de carnium mole detrahunt, succorúmque abundantiam euacuant. ibid.

Exercitationes omnes, tum carnium, tum adipis, adcóque humorum abundantiam imminuunt. ibid.

Exercitationes euacuant plenitudinem: & ad concoctionem quicquid pituitosum, crassum, crudúmque est, perducunt: attenuant insuper, robúrque addunt vniuersis corporis partibus. Comm. 1. in lib. 6. Epid. cap. 5.

Exercitationes imbecillæ dicuntur illæ, quæ breuioribus motibus corpus ipsum exercent: vt validæ, quæ vehementioribus. Comment. 4. in lib. 6. Epidem. cap. 18.

Exercitationibus calor adauctus, ex penitioribus partibus ad cutem succos euocat, eosdémque discutit. Comm. 5. in libr. 6. Epid. cap. 34.

Exercitia simul cum inedia, ne sanis quidem sunt præcipienda. Comment. in Aph. 16. lib. 2.

Exercitia sunt saluberrima: verùm si prauis referti succis exerceantur, verendum est, ne in epilepsiam, aut apoplexiam incidant: vel rupto aliquo in pulmone vase, in morbum incidant insanabilem Com. in Aph. 20. lib 3.

Exercitia sunt apta natura exiccare. Com in Aph. 13. lib. 4.

Exercitia reddunt fibrarum quidem substantiam pleniorem: carnium verò, minorem, sed validiorem. Comm. 3. in lib. de Art. cap. 81.

Ἐξιχιάμιγγοι sunt, qui guttur prominens habent. Com. 3. in lib. de Art. c. 8.

Exiccantia tensionem faciunt, nisi aliquid sortiantur mitigatorij. Comm. 2. in lib. de Art. cap 55.

Exitiali morbo infestante, nihil vnquam mouendum esse. Com. in Aphorism. 19. lib. 2.

Exitiosis præcedentibus signis, eo deteriùs habebunt ægri, quò minùs habere videantur Comment. 1. in lib. 3. Epidem. cap. 8.

Exolutio virium nequaquam est bona. Com. 2. in Progn. cap. 14.

Exolutio immoderatas excretiones, non retentiones, consequitur. Com. 3. in Prorrh. cap. 39.

Exolutum habet similitudinem quandam cum molli, non tamen eandem affectionem. Comentat. 1. In libr. 6. Epidem. cap. 29.

Expectorandis crassis humoribus medicamenta idonea moderatam habere debent humiditatem: & si viscidi humores sint, etiam vim extergendi, ab acidis succis profectam. Comm. 3. in lib. de Rat. vict. in mor acut. cap. 2.

Experientia diiudicantur vniuersæ rationes. Com. 5. in lib. 6. Epid. cap. 32.

Experientia mala desinit in totius animalis internecionem. Comment. in Aphor. 1. lib. 1.

Experientia diiudicantur, quæ ratione inuestigata sunt. Comment. 3. in lib. de Off. cap. 20.

Experimentum periculosum existit, ob materiæ dignitatem. Comment. in Aphor 1. lib. 1.

Expirantibus nobis, excutitur à pulmone spiritus Com. 4. in lib. de Rat. vict. in mot. acut cap. 30.

Expiratio fit ab spiritu excusso sursum. Comm. 2. in lib. de Rat. vict in morb. acut. cap. 44.

Expiratio dicitur emissio spiritus ad externa. Com in Aph. 68. lib. 4.

Extenuata esse exercenda consuetis actionibus, idque sensim & crebrò. fricandáque tandiu, donec incalescant, nec ampliùs. Com.3.in lib.de Offic.cap.32.

Extrema refrigerari iis, quorum ventriculus à biliosis morderur succis: ac proinde virtus deiicitur. Com.2.in lib.de Rat.vict.in mor.acut.cap.24.

Extrema frigescere in diuturnis morbis, & hyeme, & ætate senili, nihil absurdum. Com.in Aph.1.lib.7.

Extrema frigere in acutis morbis, exitiale. ibid.

Extrema perfrigerari, vbi os ventriculi vel propter longam inediam vehementer ab acribus humoribus mordicatur, vel importuna cibi multitudine opprimitur. Comment.2.in lib.de Rat.vict.in mor.ac. cap.44.

Extrema inquit Plato, esse tum initium, tum finem. Com.2.in lib.de Offic.cap.8.

Extrema refrigerati per morbos chronicos, præsertim hyeme, & in senibus, non esse mirum: in acutis autem, periculosum existere. Com.2.in Progn.cap.4.

Extrema calfieri non posse per accessiones, quum ob insignem inflammationem viscerum, tum propter multitudinem frigidorum humorum. Comm.2.in lib.1.Epid. cap.28.

Extremæ partes præ cæteris inflammantur, si alicui affectæ vicinæ sint. Com.1.in lib.de Fract.cap.35.

Extremæ corporis partes si celeriter in contrarias permutentur dispositiones, malum est signum. Com.2.in Prorrh.cap.8.

Extremæ partes primæ omnium refrigerantur, in earum febrium insultibus, quæ cum frigore inuadunt. ibid.

Extremæ partes in malignis morbis, celeriter in contrariam dispositionem mutantur: nam quum proprio calore sint destitutæ, atque febrili incalescant, qui à corporis medio exorsus, flammæque instar, vniuersum corpus depascens, illas concalfacit: sanè quum hic transpirauerit calor præter naturam, statim refrigerantur, restincta scilicet naturali ipsarum caliditate. ibid.

Extremarum partium refrigeratio & liuor, in acutis febribus, emortui, extinctique natiui caloris est signum. Com.1.in lib.3. Epid.cap.4.

Extremis partibus calfactis, ad membra ipsa confluit copiosus sanguis: id quòd ex calore & rubore in eis excitato, liquidò constat. Com.3.in lib.de Offic.cap.35.

Extremis morbis extremas exquisitè curationes esse adhibendas. Comm.1.in lib.de Fract. cap. 21.

Extremorum perfrigeratio & liuor, tertio die adueniens per morbum acutum, præsertim in adolescente, letalis est. Com.2. in lib.3.Epid.cap.5.

Extremorum perfrigeratio fit ob magnitudinem inflammationis in aliquo consistentis viscere: & propter deliquium animi: & quia natiuus calor extinguitur, vel suffocatur à plenitudine: & ob dolorem vehementem in mediis corporis partibus consistentem, cuius ratione intrò confluit sanguis ab externo corporis ambitu. Com. in Aph.26.lib.7.

Extremorum perfrigeratio, si in principio morbi ad grauissimam febrem accedat, signum perniciosissimum est. Comm.3.in lib.1.Epid.cap.21.

Extremorum refrigeratio in ardentibus febribus, perniciosissimum est symptoma & signum. Comment.2.in lib.1.Epidem. cap.75.

Extremorum refrigeratio in ardentibus febribus, signum est vniuersum sanguinem confluere ad viscera interna. Extremas autem partes destitui illo, ac proinde refrigerari, mortificarique, vtpote ab ipsa natura desertas ibid.

F

FAbæ Ægyptiæ mediocriter possunt refrigerare. Com.4 in lib.de Rat.vict.in mor.acut.cap.113.

Fabaceum cremor, neque si tribus coxeris diebus flatu viduum reddideris. Comm.1.in lib.de Rat.vict.in morb.acut.cap.18.

Facies rubescit in multis longioribus ac salubribus morbis, quum abscessus futurus est, præcipuè ad aures. Comm.2.in lib.6. Epid.cap.18.

Facies si in magnis affectibus pro magnitudine morbi non sit collapsa, bonum est signum: in paruis autem, è contrariò malum significat. Com.2.in lib.6. Epid.c.18.

Facies cadauerosa, si à causa aliqua externa talis sit reddita, intra diem & noctem reuertetur ad naturalem habitum: sin verò ab interna, aut permanebit ita: aut in deteriorem mutabitur. Comm. in Prognost. cap.8.

Facies si appareat florida, æger autem valde tristis fuerit, quædam in cerebro valde calida affectio significatur, quæ exurit sanguinem, ex eóque atram bilem procreat. Com.2.in Prorrh.c.13.

Faciei signa facillimè percipiuntur, maximáque ad præsagiendum vim possident.

membrum, dum deligatur probè, contrahatur & extenuetur. Com. 1. in lib. de Fract. cap 39.

Fasciæ debent esse mundæ: nam sordidæ, præter id quod turpitudinem babent, etiam si aliquo inficiantur liquore, eum non admittunt, perfusúmque membrum afficiunt malè. Præf. in lib de Fasciis.

Fasciæ debent alieno colore carere. ibid.

Fasciæ transuersim amplectuntur membrum. Commentar. 1. in libr. de Fract. cap. 32.

Fasciæ, quæ ex inciso fiunt linteo, eo non transuerso, sed in longitudinem scisso, secundum staminum rectitudinem fieri debent. Præfat. in lib. de Fasciis.

Fasciæ sint tenues, ne conuolutæ tumorem nimium efficiant, molles, ne duritie premant: leues, ne pondere infestent. Careant etiam sururis inæqualibus, quibus comprimere possint. ibid.

Fasciarum iniria parti affectæ inijcienda esse, siue fracturam, siue vlcus habeat: ita vt neque inferiùs, neque superiùs. Com. 2. in lib de Offic. cap. 8.

Fasciarum longitudo in fracturis, æquare debet tres vel quatuor cubitos hominis deligandi. Comment. 1. in libr. de Fract. cap. 36.

Fasciarum longitudinem accommodatam indicabit nobis magnitudo fracturæ. ibid.

Fasciarum astrictio nimia, dolorem, inflammationémque, atque interdum interitum extremis conciliat partibus: laxitas verò, permittit membrum, vbi fractum est, distorqueri. Commentar. 1. in libr. de Fract. cap. 37.

Fasciarum latitudo eò vsque est augenda, quò nulla eius pars laxior euadat. Com. 1. in lib. de Fract. cap. 36.

Fasciarum sordes morsus excitant, vimque humorum affusorum ad cutem penetrare prohibent. Comment. 2. in lib. de Offic. cap. 19.

Fasciis duabus in fractis ossibus vtebatur Hippocrates: quarum vna est duplo maior altera. Commentar. 1. in lib. de Fract. cap. 30.

Fascias esse deducendas in contrariam partem illi, in quam peruersa sunt ossa. Comment. 2. in lib. de Fract. cap 14.

Fastidium in grauidis fit, eâdem, qua pica, ratione, læso nempe ore ventriculi. Com. in Aph. 61. lib. 5.

Fastidium ciborum, interim ob os ventriculi oritur, ab aliqua humorum aliena qualitate infestatum: interim ob extinctionem facultatis appetitricis. Comm. 1. in lib. 3. Epid. cap. 11.

Fastidium persæpe est coniunctum ardentibus febribus. Comment. 3. in lib. 3. Epid. cap. 34.

Fatua omnino quæ sunt, contemni potiùs, quàm refelli, præsertim scriptis debent. Com. 1. in lib. de Fract. cap. 9.

Fatuitas est symptoma citra delirium ægros naturaliter fatuis assimilans. Comm. 2. in Prorrh. cap. 59.

Fauces dicuntur pars intima oris, in qua gemina ostiola visuntur, vnum gulæ, alterum laryngis. Comment. 3. in Prognostic. cap. 16.

Faucium inflammationem vacuant venę sub lingua sectæ. Com. 4. in lib. de Rat. vict. in mor. ac. cap. 30.

Fauces exasperant cibi pingues, acidi, & acres. Com. 3. in lib. de Art. cap. 61.

Fauos prius esse vel nostris vnguibus, vel duriori linteo, exasperandos, ac mox oblinendos medicamentis. Comm. 2. in lib. 6. Epid. cap. 4.

Febris superueniens grauedini, atque raucedini, eorum affectuum coctionem firmiorem atque certiorem efficit: ita vt quamuis in aliquo mox delinquant, non tam facile tamen relabantur in morbum ægri. Com. 3. in lib. 6. Epid. cap 10.

Febris conuulsis à plenitudine neruis auxilio est Com. in Aph. 26. lib. 2.

Febris hyemi peculiaris, ducit originem à piruita. Com. 4. in lib. de Rat. vict. in morb. acut. cap. 61.

Febris æstiua oritur à bile. ibid.

Febris sanat conuulsiones eadem ratione, qua vinum. Com. in Aph. 5. lib. 5.

Febris non baber aliam naturam, præterquam ignis substantiam. Com. 1. in lib. de Rat. vict. in morb. acut. cap. 18.

Febris est calida & sicca ibid. & Comm. 1. in eundem lib. cap 43. & Comm. in Aph. 16. lib. 1.

Febris à procatarcticis causis orta, est diaria. Comm. 4. in lib. de Rat. vict. in morb. acut. cap. 115.

Febris vt singultuosa dici mereatur, permanere diu ipse singultus debet. Comment. 4. in libr. de Rat. vict. in morb. acut. cap. 69.

Febris interdum ex corruptis cibis accenditur, si quando ea quæ corrupta sunt, in ventrem inferiorem descenderint. Comment. 5. in lib. 6. Epid. cap. 11.

Febris quæcunque conuulsionem, destillationem, atque asthma, sanat. Comm. 6. in lib. 6. Epid. cap. 8.

Febris

Fili

Frangi

Frangi ossa contingit, vel contusa ab aliquo duro & graui: vel incisa simul cum adiacente carne: vel collisa ob saltum ab alto: vel inter luctandum contorta. Comm. 2. in lib. de Fract. cap. 9.

Fraterna cognatione nulla nec coniunctior, nec familiarior existit. Comm. 3. in lib. de Fract. cap. 35.

Frictio sensim, molliter, multiformitérque administrata, hoc efficit, vt nullæ inflammationis reliquiæ iam indurescentes supersint. Commentat. 1. in libr. de Artic. cap 32.

Frictio dura, sui similem carnem reddit, hoc est duram, vt mollis mollem. Comm 3. in lib. de Offic. cap. 25.

Frictio multa extenuat. ibid.

Frictio moderata, nutrit. ibid.

Frictiones reddunt fibrarum quidem substantiam pleniorem: carnium verò, minorem sed validiorem. Com. 3. in lib. de Art. cap 81.

Frigidæ post exercitationes potio, non caret noxa. Comment. in libr. de salubri diæta, cap. 12.

Frigidæ multæ affusio, calorem reuocat: quo nomine sanat tetanum citra vlcus, in carnoso iuuene, mediàque æstate. Comm. 2. in lib. 6. Epid cap. 9.

Frigidam ingrediuntur à balneo calido, qui rectè valent. Comm. 3 in lib. de Rat. vict. in mot. acut cap 49.

Frigida perfusione imbecillia corpora debilitantur: in fortioribus autem calor innatus primò quidem ad interiora refugit: postea verò ad exteriora remeat, multò quàm anteà vehementior. Comment. in Aph. 15 lib. 1.

Frigiditas musculos, vel neruos thoracis, apprehendens, duritiem quandam eis infert, motúmque similem conuulsioni, quem febris & calida auxilia sanant. Comm. in Aph. 54 lib. 6.

Frigiditas extremorum, *inquire*, Extremorum perfrigeratio.

Frigiditas tanta viuentibus nobis non potest ad corporis interna permeare, vt partes illic consistentes indurare sufficiens sit Com. 5. in lib. 6. Epid. cap. 27.

Frigiditas omnis singultum efficit, quòd difflationem impediens in neruosis corporibus, sit in causa, vt ipsa repleantur Com in Aph. 13. lib. 6.

Frigiditatem non semper consequitur siccitas: sicuti neque humiditas Comment. in Aph 62. lib 5.

Frigidum facit cutem duriorem, eius densando substantiam. Com. in Aph. 20. lib. 5.

Frigidum vlceri occursans, dolorem efficit insuppurabilem, natiuum calorem refrigerando: & ea difflari prohibet, quæ dolorem efficiunt. ibid.

Frigidum occursans mediocriter corpori, auget calorem natiuum. Com. in Aph. 21. lib. 5.

Frigidum est à nostra natura alienum. ibid.

Frigidum maximè aduersatur fracturis capitis, vt quod non modò ossibus, sed ipsi quoque cerebro inimicum sit. ibid.

Frigidum omne est difficulter solubile, & vix coctionem admittit, ac proinde diu durat. Commentario in Aphorism. 34. lib. 7.

Frigidum perpetuò coctioni renititur, relaxatútque. Comm. 3. in lib. de Rat. vict. in mot. acut. cap. 29.

Frigidi est stabilia, tarda, & immobilia efficere ea, in quibus trahit moram. Com. 1. in Prorrh. cap. 20.

Frigidum nullum corpus difflari facilè Com. 6. in lib. 6. Epid. cap. 4.

Frigidum affectus frigidos promouet: calidiores dispungit. Com. 5. in lib. 6. Epid. cap. 8.

Frigidum vlceribus mordax, cutem indurat, dolorémque insuppurabilem reddit. Commentario 1. in libr. de Artic. cap. 55.

Frigida si admoueantur sedi, vtero, atque vesicæ, facilè consortij lege communicari ventriculo: ac proinde abstinendum à frigidis in earum partium affectibus esse. Com in Aph. 22. lib. 5.

Frigidiores particulæ, citiùs ac magis læduntur ab immodico frigore: vt iuuantur à calido. Commentar. in Aphorism. 18. lib. 5.

Frigus est inimicum thoraci. Com 3. in lib. 6. Epid. cap. 14.

Frigus corpus contrahens, coarctat vasa thoracis, & rumpit, ac tussim excitat. Com. 3. in lib. 6 Epid cap. 14.

Frigus cogit, densat, stipat, astringítque corpora, quibus occurrit: quo fit vt insensiles perspirationes, manifestósque effluxus, cohibeat. ibid.

Frigus quum repentè cogat id quod fusum est, aliquam solutionem continui facit. Com. 3. in lib. de Fract. cap 34.

Frigus conuulsionem parit. Comment. 2. in Prorrh. cap. 32.

Frigus circunstans, externas quidem partes refrigerat, condensátque: penitiores autem, non item. Comm. 6. in lib. 6. Epid. cap. 4.

G

H

I

Ictéritia

Inanitum

Inflammatis

Linguam

M

Malleolorum

Malleolorum venas pertundebat Galenus, aut etiam poplitum, partibus, quæ infra hepar sunt, requirentibus sanguinis detractionem. Comm. 1. in libr. 6. Epidem. cap. 5.

Malum non esse malo curandum. Com. 3. in lib. 6. Epid. c. 31.

Mamillarum adenes, quum sint albi, & exangues, ex sanguine conficiunt humorem candidum, quale nimirum est lac. Com. in Aph. 40. lib. 5.

Mammæ simul cum menstruis augentur. Comm. 4. in lib. 6. Epid. cap. 27.

Mammæ cùm lacte replentur, vndique & secundum omnem dimensionem augentur: at lacte exhausto, se ipsis rursus minores redduntur, imminutæ secundum dimensiones easdem. Comment. 3. in libr. 6. Epid. cap. 29.

Mammæ tenues penuriam sanguinis indicant: redutæ, illius multitudinem. Com. in Aph. 53. lib. 5.

Mammas solidas in prægnantibus esse omnium commendatissimas: vtpote existentes medias inter flaccidas, & renitentes. Com. in Aph. 52. lib. 5.

Mammis influit plus humoris ad conficiendum lac, octauo & nono conceptionis mense, quando abundantet oppletæ sunt communes venæ mammarum, & vteri. Commentario in Aphorism. 39. lib. 8.

Mammis influit magna colluuies humoris ad lac gignendum, quando vel muliere, non existente grauida communes venæ mammarum & vteri ob retentionem menstruorum mirum in modum opplentur. ibid.

Manducatorij musculi dicuntur ij duo, qui latis inferioris maxillæ partibus sunt annexi, vtrinque nimirum alter: atque inter mandendum circumagunt ipsam maxillam. Commentario 2. in libr. de Artic. cap. 3.

Mangones summis digitis attrahentes cutem, considerant quantum illa à subiecta carne recedit: atque eatenus spectant se gracilia corpora refectutos, quatenus cutis trahenti cesserit. Com. 3. in lib. 6. Epid. cap. 29.

Mania est mentis oblæsio, omnino absque febre accidens. Com. 5. in lib. 3. Epidem. cap. 45.

Maniæ solent accidere senibus, ob imbecillitatem naturæ, quæ excernere vomitu, vel profluuio sanguinis, excrementa contenta in capite, nequit. Comm. 2. in libr. 1. Epid. cap. 59.

Maniam aliquando varices sanarunt Comment. 2. in libr. 6. Epid. cap. 14.

Manias vocari ab Hippocrate delitia citra febrem. Commentar. 2. in lib. 1. Epidem. cap. 59.

Manna est puluis ex concusso thure collectus. Commentario 2. in libr. de Artic. cap. 42.

Mansuetudinis morbi permutationes, in iis contingunt affectibus, qui fiunt ex copia, vel qualitate malignorum humorum in aliam aliàs partem transfluentium. Comment. 1. in Prorrh. cap. 12.

Mansuetudinem morbi immutari, significat facultatem à morbo vinci. ibid.

Μαντικὴ, hoc est, vaticinatio comprehendit sub se τὴν οἰωνιστικὴν, καὶ τὴν ἱεροσκοπίαν. Comm. 1. in lib. de Rat. vict. in morb. acut. cap. 16.

Μαντικὴν, hoc est vaticinationem, vocari ab Hippocrate οἰωνιστικὴν, hoc est scientiam augurandi ex auium volatu ibid.

Manticam duplicem è collo suspensam nos gestare, ait Æsopus: vnam antè, alienorum, alteram pòst, nostrorum vitiorum plenam: ac proinde errata aliena videre nos: propria autem, non cernere. Com. 2. in Prorrh. cap. 13.

Manus extrema pedi proportione respondet. Comm. 2. in lib de Fract. cap. 8.

Manus dextra in mulieribus est etiam natura debilis. Commentar. in Aphor. 43. lib. 7.

Manui extremæ ossa in vniuersum insunt 27. Comm. 1. in lib. de Fract. cap. 8.

Manui vniuersæ cum crure magna est in partibus similitudo. ibid.

Manum vtranque esse pariter exercendam chirurgis, vt dextri quidem oculi suffusionem, dextra: sinistri autem, sinistra, pungere possint. Comm. 1. in lib. de Off. cap. 23.

Manum extremam in cubiti fractura paulò altiorem tenendam esse, quàm ipsam iuncturam cubiti. Comm. 1. in libr. de Fract. cap. 22.

Manuum nerui ex medulla ceruicis oriuntur. Com. 1. in libr. 3. Epid. cap. 2.

Manuum musculorum motores nerui, è primo intercostali, & vertebris ei incumbentibus, enascuntur. Comm. 1. in libr. 3. Epid. cap. 4.

Manuū porrectiones, propter vitiatam motionem exoriuntur. Com. 4. in lib. de Rat. vict. in mor. ac. cap. 26.

Manibus deducuntur nerui ab ea spinalis medullæ regione, quæ iuxta sextam, septimam, & octauam vertebram est. Com. 1. in lib. 3. Epid. cap. 4.

Manibu

Meatus excretorios superfluitatum, esse aperiendos. Comment. 2. in lib. 6. Epidem. cap. 32.

Medendi ratio procedit ab obseruatione affectuum, causarúmque, vnde illi oriuntur: ac dein comprobatur per experientiam. Com. 3 in lib. 6. Epid cap. 29.

Mediam venam, hoc est conflatam ex axillari, & humeraria, secandam esse, in pleuritide, vbi neque axillaris, neque illæ quæ ab ea deducuntur, apparent. Com. 2. in lib. de Rat. vict. in morb. acut. cap. 10.

Medicam artem vniuersam in dignoscendis affectibus, pro scopo habere similitudinem atque dissimilitudinem, quam ægri cum sanis habent, eorum inuentionem atque iudicium ex eis sibi comparantem, quæ sensui & intelligentiæ euidentia sunt. Com. 1. in lib. de Offic. cap. 5.

Medicamentum attrahit, natura humores expellit. Com. in Aph. 22. lib. 1.

Medicamenta singula proprium sibi attrahunt humorem ibid.

Medicamenta exitialia, vt mandragora, papauer, atque cicuta, quantitate duntaxat nocent. Com. in Aph. 17. lib. 2.

Medicari apud Hippocratem, est vel medicamento purgante. Com. in Aph. 1. lib. 4.

Medica ars medicis dignitate antecellit. Comm. 5. in lib. 6. Epid. cap. 1.

Medicina ipsi naturæ ancillatur. ibidem.

Medicinæ tres partes sunt, diætetice, pharmaceutice, & chirurgice. Com. 1. in lib. de Rat. vict. in mor. acut. cap. 6.

Medicinæ finem esse, id quod per se ab iis, qui eam artem exercent, expetitur. Comment. 1. in lib. de Offic. cap. 1.

Medicinam non esse artem coniecturalem. Com in Aph. 1. lib. 1.

Medicus studiosus humanæ salutis, ab aura quidem populari non vincitur: curat tamen, vt apud vulgos fiat plurimi, quo maior ipsi, ab ægris fides habeatur. Com. 2. in lib. de Offic. cap. 1.

Medicus debet esse æmulus simul & ministernaturæ. Comment. 2 in lib. 1. Epidem. cap. 45.

Medicus debet cum ægri familiaribus colloqui, & de decubitu, & de ædibus, & de cubiculo, & de molestiis extrinsecus aduenientibus: quorum omnium illi est habenda ratio. Comment. 2. in libr. 6. Epid. cap. 42.

Medicus imitari debet quæ rectè à natura geruntur. Com in Aph. 15. lib. 6.

Medicus sic omnia peragat, vt ægro ipsi grata esse videantur. Comm. 4. in lib. 6. Epidem. cap 9.

Medicus vnguium scabie, aut morbo articulari laborans, si inuisat ægrum, longe turpissimum esse ibid.

Medicus debet vitare solœcismos, & barbarismos, si colloquatur cum erudito ægro: quum inde contemnatur ab ægrotantibus. ibid.

Medicus ægris debet aliquando permittere quæ non admodum noxia sunt, si vehementer ea cupiant, & nisi concedantur, sint medicum ipsum osuri. Comm. 4. in lib. 6. Epid. cap. 8.

Medicus debet habere omnes sui corporis partes, quæ sub ægrorum aspectum cadunt, quàm mundissimas, admodumque nitidas vestes. ibid.

Medicus vt se debeat habere erga ægros, *inquire*, Ægro.

Medicus eam figuram corporis, tam sedendo, quàm introeundo tueatur, quæ neque humilis & contemptibilis sit, neque fastu & arrogantia tumens, inflatáve, esse videatur. Commentar. 4. in libr. 6. Epidem. cap. 9.

Medicus, dum humanus, modestúsque, & iucundus, videri cupit, grauitatem etiam tueatur. ibid.

Medicus debet cauere, ne inuisat ægrum intempestiuè, aut temerè, & cum multo strepitu, aût voce magna, aut incessu, aspectúve, aut aliquo id genus alio, indecoro. ibid.

Medicus debet curare in primis, vt ægris commodet: sin minus, certè ne incommodet. Commentar. 2. in libr. 1. Epidem. cap. 50.

Medicus debet artis opera incipere à cognitione affectuum, ea quæ in ægro apparent, cum illis quæ in sanis conspiciuntur, conferendo, animaduertendóque tum similia, tum dissimilia. Com. 1. in lib. de Off. cap. 4.

Medicus quò nobilius habet subiectum, eò absolutius quàm cæteri artifices, debet fungi suo munere. Præfatione in libr. de Fasciis.

Medicus non solùm vtiliter, sed mundè etiam, & eleganter, mederi debet. ibid.

Medici officium est, à familiaribus ipsius ægri sciscitari; ecquibus ille oblectetur, eaque præcipere vt in cubiculum, vbi decumbit, inferantur. Com. 4. in libr. 6. Epid. cap. 8.

Medici ministri sunt herbarij, vnguentarij, coqui, cataplasmatum confectores, fomenta administrantes, præterea, qui clysmos iniiciunt, qui scarificant, qui venas scindũt, quique cucurbitulas affigũt. Com. 5.

Mœrores Poëtæ Græci μοιδόρας vocarunt, ceu membra edentes: quòd vniuersum adipem, & quicquid carnis molle, ac recens concretum est, soluant, & liquefaciant. Com. 1. in lib. de Artic c. 31.

Mœstiria signum melancholiæ existit. Comment. 2. in Prorrh. cap. 13.

Mœstiria ex manifesta occasione incipiens, dein autem inueterascens, melancholiam indicat. Commentario in Aphorism. 23. lib. 6.

Mœstitiam simul cum colore hilari consistere, non esse impossibile. Com. 2. in Prorrh. cap. 13.

Mœstitiæ sunt cognatæ timoribus. Com. 2. in lib. 1. Epid cap. 75.

Molli propriè opponitur durum, reniténsque. Comm. in Aph. 17. lib. 5.

Mollia corpora facilè in tres dimensiones, longitudinem videlicet, latitudinem, & profunditatem, accrementum recipiunt. Comm 2. in lib. 6. Epid. cap. 44.

Mollire pertinet ad solidas partes. Com. 1. in lib. 6. Epid. cap 5.

Morbus, suæ affectionis auxilia indicat. Comment. 1. in libr. de Rat. vict. in morb. acut. cap. 44.

Morbus, est affectio quæ primùm functionem lædit. Comment. 2. in libr. de Nat. hum. cap. 1.

Morbus vt protrahatur, crassam requirit, crudámque humorum materiam. Comment. 2 in Progn cap. 65.

Morbus in abscessum tendens, ex crudis crassísque humoribus, non tamen exitiosis, oriatur oportet. Comment. 2. in Progn. cap. 65.

Morbus regius, vel arquatus, *lege* Icteritia.

Morbus simplex simplicem curationem desiderat. Comm. in Aphorism. 16. lib. 1.

Morbus habet quatuor tempora, principium, augmentum, vigorem, atque declinationem. Com. in Aph. 12. lib. 1.

Morbos concoctus quidem, solutionem absque vllo abscessu promittit: perniciosus autem, ne vllum quidem pollicetur abscessum: crudus verò & diuturnus, minimè tamen malignus, aliquem abscessum portendit Commentario 2. in libr. 6 Epid. cap. 16.

Morbus quisnam sit, in primis dignoscere oportet: deinde curationem ipsius auspicari. Comm. 1. in lib. de Rat. vict. in morb. acut. cap. 3.

Morbi affectionem non tanquam cibi indicatricem, sed tanquam prohibitricem, contemplamur. Comm. 1. in libr. de Rat. vict. in mor. acut. cap. 44.

Morbum exacerbari est necesse, quum deiectiones non modò non desinunt, sed etiam in spumosas, syncerásque, mutantur. Comm. 2. in Prorrhet cap. 14.

Morbum esse malignantis naturæ, si cùm rectè omnia administrentur, nihilo fiat mitior. Commentar. 3. in libr. 1. Epidem. cap. 1.

Morbum esse summè exitialem, dum per initia facies cadauerosa redditur, absque aliqua causa externa. Comm. 1. in Progn. cap. 8.

Morbi omnes quum à temperie & modo recedant, à similibus locis, temporibusque gignuntur: soluuntur verò, à contrariis. Commentar. in Aphor. 5. lib. 3.

Morbi longi fiunt à crassis, lentis, & frigidis succis, qui non facilè concoqui possunt, sed in affectis particulis hærent impacti. Comment. in Aphorism. 19. lib. 2.

Morbi à flaua vel atra bile orti, difficiliores censentur. Com. 2. in Prog. cap 46.

Morbi spiritalium instrumentorum dicuntur sicci, quum nihil ab affectis expuitur partibus. Comment. 1. in libr. de Rat. vict. in morb. acut. cap 22.

Morbi qui celerrimè iudicantur, quàm maximè inter se contrarij existunt Com. 3. in Prog. cap. 6. & cap. 8.

Morbi inter se differunt calido, frigido, humido, & sicco: curantur autem remediis contrariis. Gal. in Præf. Com. in lib. Hipp. de Natura humana.

Morbi concoctu difficiliores, vt qui ex crassiori & frigidiore humore consistunt, per abscessus iudicari assolent: vt per excreationes, qui à calidiori & tenuiori humore proficiscuntur. Comm. 2. in Prognostic. cap. 34.

Morbi qui ex humoribus habent ortum, à robore, vel imbecillitate expultricis facultatis oriuntur. Comm. 2. in lib. de Nat. hum. cap. 5.

Morbi communes sortiuntur communem causam. Comment. 2. in libr. de Nat. hum. cap. 3.

Morbi à calidis orti humoribus, si vires robustæ sint, per excretionem soluuntur. Com. 3. in Progn. cap. 24.

Morbi à frigidis orti humoribus, si vires infirmæ sint, aut corrumpunt ægros, aut vix longo temporis spatio coquuntur. ibid.

Morbos mitissimos natura quàm ocyssimè superat: celerrimè à difficillimis vincitur. Commentario 3. in Prognostic. cap. 6.

Morbi

Mulsa.

Musculi in mediis quidem partibus magis carnosi existunt: in extremis verò, magis neruosi. Com. 2. in lib. de Frac. cap. 68.
Musculi non extendūtur à se, sed ab illis, qui ex contraria parte sunt siti: quod dum fit, ipsi feriantur interim. Comm. 1. in lib. de Art. cap. 7.
Musculi spinales tegunt vertebras, processúsque ipsarum, atque radices costarum. Com. 3. in lib. de Art. cap 39.
Musculi solent in se ipsis retrahi, dum ossa alternantur. Comment. 3. in lib. de Frac. cap. 47.
Musculi sponte in sua capita retrahuntur. Com. 4. in lib de Art. cap. 44.
Musculi spinales intercostalésque, *inquire*, Spinæ.
Musculi gulæ subditi, totum collum aliquātulum ad anteriora inclinant. Com. 3. in lib. de Art cap. 39.
Musculi maximè consueuerunt ad propria capita retrahi. Com. 13. in lib. de Offic. cap. 22.
Musculorum spinalium est duplex genus: vnum quidem, retro sub cute, totam spinam vtrimque complectens: alterum verò, in partibus anterioribus, nō per totam spinam extentum, sed solum per partes ad lumbos attinētes. Com. in Aphor. 36. lib. 7.
Musculorum capitibus inseruntur nerui. Com in Aphor. 66. lib. 5.
Musculorum vniuersæ substātiæ partes sunt carnes. Com. 3. in lib. de Art. cap. 81.
Musculorum fibræ si incidātur transuersim, partes in se contractæ plurimum à se mutuò recedunt: ac superiores quidem sursum ad musculorum initium, inferiores autem, deorsum ad finem eorundem, recurrunt. Com. 1. in lib. de Frac. c. 1.
Musculorum substantia à capite oritur simúlque cum eo augetur, atque corroboratur. Com. 1. in lib. 6. Epid. cap. 2.
Musculis inseruntur arteriæ, & venæ, vt illis alimentum atque vitam largiantur. Com. 1. in lib. de Frac. cap. 12.
Musculos temporales atque masticatorios non esse eosdem. Comm. 2. in lib. de Art. cap. 3.
Musculis alterius maxillæ resolutis, contingit alteram quæ illi est opposita, videri breuiorem, & quasi conuulsam: eam verò quæ affecta est, extendi dum videlicet sanam sequitur. Comm 3. in lib. de Art. cap. 100.
Mustum quod diutiùs in igne versatur, eò tum nigrius, tum dulcius euadit: quanquam supra modum coctum, amaritudinem contrahat. Com. 3. in lib. de Rat. vict. in morb. acut. cap. 2.
Mutandam victus speciem in acutis morbis non esse, priùs quam manifesta signa coctionis cernantur. Com. 2. in lib. de Rat. vict. in morb. acur. cap. 36.
Mutatio insueta ad somnum, segniciem corporis, capitísq; grauitatem conciliat. Com. 2. in lib. de Rat. vict. in mor. acut. c. 55.
Mutatio insueta ad vigiliam, crudiores tum cibos, tum potus efficit. ibid.
Mutatio aëris in diuturnis morbis, conducet: potissimùm si in aërem contrarij temperamenti ipsa fiat migratio. Com 5. in lib. 6. Epid. cap. 20.
Mutatio morbi fit quadrupliciter. Vel enim ad salutem, vel ad perniciem, mutatur morbus: vel ad melius, vel peius, aliquod insigne momentum suscipit. Com. 3. in lib. 1. Epid. cap. 16.
Mutatio fieri debet ex cōtrariis immodicis. Com. in lib. de Salub diæta, cap. 2.
Mutatio victus repentina, vel sanos lædit. Comment. 2. in lib. de Rat. vict. in morb. acut. cap. 29.
Mutationem subitam ad contraria æger non non fert. Comm. 3. in lib. de Rat vict. in morb acut. cap. 49.
Mutationem temporum præter naturam in causa esse, vt in nostris corporibus gignantur morbi. Præf. Comment. 3. in libr. 3. Epidem.
Mutationes paulatim factæ, minimè in discrimen adducunt, sed ex tantum, quæ confertim fiunt. Comm. 3. in lib. 6. Epid. cap. 27.
Mutationes corporis fiunt magnæ in pubertate, & dum menses fluere incipiunt. Com. in Aph. 28. lib. 3.
Mutationes subitas, repentinásque, ad contraria, esse maximè declinandas. Com. 1. in lib. de Rat. vict. in morb. acut. cap 31.
Mutationes repentinas esse vitandas. Com. 2. in lib de Rat. vict. in morb. acut. cap 18. & 19.
Muti ex ebrietate, conuelluntur repletis neruis. Com. in Aphor. 5. lib 5.
Mutili membro aliquo, parciùs, quàm prius, comedant, & ea, quæ non plurimum alimenti præstent: præterea, aluum sæpe subducant, exerceantúrque quàm maximé: ad hæc plurimum perfricentur, balneísque ieiuni vtantur. Com. 4. in lib. de Art. cap. 40.
μύλη, *inquire*, Genu.
μύλη, *inquire*, Patella.
Myrrha citra morsum exiccat. Comm 1. in lib. de Art. cap. 49.

Narco

N

Nerui

O

Oculi firmiſſimam nobis notitiam adferunt corporis affectionum. Comm. 4. in lib.6.Epid.cap.18.

Oculi concaui, ſquallidíque, ac decolores, virium imbecillitatem indicant: vt benè colorati, & pleniores, humoréque ſplendente refecti, robur earundem. ibid.

Oculi, ob natiuam puritatem atque nitorem celeriùs quàm aliæ partes, mutationem colorum indicant.ibid.

Oculi immobiles abſolutum monſtrant facultatis, quæ ſolet mouere muſculos caſum: ægre autem mobiles, proximè acceſſiſſe illam ad hunc affectum. Commentario primo in libr. 6. Epidemion, cap.26.

Oculi qui contorquentur, delirium, aut tremorem muſculorum, à quibus mouentur, declarant.ibid.

Oculorum ſuffuſiones, cæteríque morbi, vt rectè curentur, non debet æger ad lucem conuerſus eſſe, ſed obliquè illam reſpicere. Commentario 1. in lib.de Off. cap.9.

Oculorum abiectio, ſymptoma eſt audaci aſpectui contrarium: indicatque oculos diu apertos haud poſſe teneri, ob facultatis palpebras regentis infirmitatem. Commentario 1. in lib. 6. Epidem. cap.29.

Oculorum dolor abſque plenitudine vniuerſi corporis, ab obſtructione & compactione craſſi ſanguinis ortus, balneum & vinum poſtulat: ſi verò plenitudo adſit, ſectionem quidem venæ deſiderat, non autem vinum, aut balneum. Com. in Aph.46.lib.7.

Oculorum alba ſubinſpiciuntur dormientibus, quòd oculi integrè claudi non poſſint, vel ob palpebrarum ariditatem, vel propter potentiæ mouentis ipſas imbecillitatem. Commentar. in Aphoriſm. 52. lib.6.

Oculorum affectibus non vſqueadeò conuenire medicamenta ſtupefacientia, minúſque refrigerantia. Com. in Aphor.31. lib.6.

Oculorum rubor ſequitur diſpoſitionem cerebri phlegmonoſam. Com. in Aph.3. lib.7.

Oculorum alba ſi rubra reddantur, ſanguinis copiam indicant in cerebro, & illius inuolucris conſiſtentis: interdum etiam inflammationem. Comment.1. in Progn. cap.10.

Oculorum dolorem à fluxione acri ortum, corpore non exiſtente pleno, cuidam adoleſcenti Galenus balneo ſolo ſedauit. Comment. in Aphoriſm. 31. lib.6.

Oculorum diutinas fluxiones reuellendas ad fauces eſſe, acribus medicamentis palato illito, iuſsóque ægro gargarizare, niſi vereamur ne fluxio ipſa conuertatur ad aſperam arteriam, atque pulmonem. Comm.2.in lib.6.Epid. cap.31.

Oculorum immobilitas torporem quendam functionum in neruorum primordio indicat. Com.4.in lib. de Rat.vict.in morb. acut.cap.26.

Oculorum venulæ rubent, vel ob plenitudinem, vel inflammationem eorum, quæ in cerebro ſunt: nigreſcunt autem, & liuent refrigeratæ: refrigerantur verò extinctæ. Com.1.in Progn cap.10.

Oculorum inſtabilitas cum præcordiorum palpitatione, delirium indicat. Com.1. in Progn.cap.28.

Oculorum muſculi primi ſentiunt affectiones cerebri ibid.

Oculorum peruerſio eſt ſymptoma principij neruorum. Commentario 2. in Prorrhet. cap.34.

Oculorum diutinæ fluxiones ſæpiùs ſanatæ ſunt, ex partibus ſecundum occiput ſanguine miſſo, vnà cum cucurbitulæ vſu. Com in Aph.68.lib.5.

Oculorum cauitas penuriam humorum indicat, imbecillitatémque maximam. Com.1.in Progn.cap.10.

Oculis laborantibus mollem ſpongiam admouemus: quum non ferant fomenta per ſacculos, & cataplaſmata. Com.6.in lib.6. Epid.cap.5.

Oculis eſt dolorificum frigus diuturnum. Com.2.in lib.1.Epid.cap.6.

Oculos mouentium muſculorum immobilitas fit, propter eorum vel reſolutionem, vel æquam, & quæ in neutram partem vergat, tenſionē: vel propter exactam mouentis muſculos facultatis imbecillitatem. Com.2.in Prorrh.cap.11.

Oculos obſcurari in acutis morbis, virium imbecillitatem ſignificat, viſoriæque facultatis interitum. Comm.1.in lib.6.Epid. cap.23.

Oculos interius corrugari contingit, quum membrana adnata muſculis mouentibus illos, diſſoluta & laxata fuerit: id quod imbecillitatis & refrigerationis eſt ſignum. Commentar.1.in libr.6. Epidem. cap.25.

Oculos corrugari internè, in valde ſenibus accidit.ibid.

Oculis

rudentes nauium. Com.4 in lib. de Artic. cap.64.

Opopanax dicitur ſuccus pacis. Comm.6. in lib.6. Epid.cap.5.

Opora ponitur pro ſecunda parte æſtatis. Com.in Aph.14.lib.3.

Oreſtes fatebatur quidem ſe perpetrare impia: paternam tamen necem vlciſci. Com.1. in lib.de Art.cap.52.

Oris vlcerationes fieri propter bilioſum humorem. Com.in Aph.21.lib.3.

Oris fœtorem retundi amomo, folíſque malabathri commanſis. Com.4. in libr.6. Epid.cap.9.

Ori ineſſe vim diſcretricem ſaporum. Commentario 2. in lib.de Rat.vict.in morb.ac. cap.29.

Orobi in fomentum adhibiti, craſſos humores incidere, conficere, & euaporare poſſunt. Comm.2.in lib.de Rat.vict in morb. acut cap.5.

Orobis ſimilia ſedimina excerni, ſanguine craſſo in renibus, aut in hepate, exuſto. Com.in Aph.76.lib.4.

ὀρθοκωλον eſſe vitium quo affecta membra, ita extenta permanent, vt flecti non poſſint: fieri autem affectis muſculis exterioribus. Commentar. 3. in libr.de Artic. cap.100.

Ortophœa, hoc eſt, recta ſpiratio, abſque febre omnino contingit, fitque à craſſis & lentis humoribus, vias ſpiritus occupantibus, aut ab aliquo tuberculo crudo in pulmonibus conſiſtente. Com.4.in libr.6. Epid cap.4.

Orthopnœa dicitur ea ſpirandi difficultas, in qua iacentes ſuffocantur, & vix recto thorace ſufficiunt, nihil dilatato dorſo. Comment 2 in Prorrh cap.53.

Orthopnœa fit in peripneumonicis, & in aſthmaticis, affectionibus, & in grauiſſima angina ibid.

Orthopnœa intenditur cubantibus.ibid.

Orthopnœam ſiccam fieri ab anguſtia earum pulmonis capacitatum, quæ ſpiritum deferunt. Comm.4. in libr. de Rat.vict.in morb.acut.cap.21.

Orthopnœa laborare dicuntur, qui ſe erigunt, quòd decumbentes ſtrangulentur. Com.2.in lib.3.Epid.cap.4.

Ortum primum habuimus ex ſemine & ſanguine menſtruo. Gal. contra Lycum.

Os vteri opprimitur, & anguſtatur à pinguitudine omenti iis quæ ſupra modum ſunt craſſæ. Commentario in Aphoriſm. 46. lib.5.

Os vteri dicitur orificium, in quod vterus definit, vnde collum incipit.ibid.

Os colli matricis dicitur extremitas illa ceruicis vteri, quæ in muliebre pudendum deſinit. Commentario in Aphoriſm.46. lib.5.

Os vteri comprimi & ob conceptum ſemen, & propter ſcirrhum, & propter inflammationem. Duritie autem diſtingui tumores à conceptione. Comm.in Aph.51. lib.5.& in Aph.54.lib.5.

Os ventriculi omnium ferè partium maximè ſenſile exiſtit. Comment.3.in Prorrh. cap.38.

Os ventriculi maximè tum neruoſum, tum ſenſile exiſtit. Com.2.in libr. de Rat.vict. in morb.acut cap.12.

Os ventriculi & nerui condoleſcunt mutuò. Com.in Aph.1.lib.5.

Os ventriculi ſi mordeatur vehementiùs, excitat conuulſiones.ibid.

Os ventriculi quàm promptiſſimè infert delirium, quoties inſigni laborat inflammatione. Commentario 1.in Prognoſtica, cap.28.

Os ventriculi primùm atque præcipuè, ab intempeſtiuis tum inedijs, tum cibis, affligitur. Com.2.in lib.de Rat.vict. in morb. acut.cap.44.

Os ventriculi excitatur ad vomitum, cerebro inſigniter læſo. Comm.1.in Prorrhet. cap.10.

Os ventriculi oblectatur dulcibus, quæ deuorantur. Comm.3. in libr.de Rat. vict.in morb.acut cap.11.

Os ventriculi, quum vitali facultati ſuam affectionem communicat, infert ſyncopas: quum verò animali, deſipientias, vel conuulſiones Com. 2.in lib.de Rat.vict.in morb.acut.cap.47.

Os ventriculi maximè neruoſum quum ſit, confeſtim condoleſcit neruoſis partibus. Com 2.in lib.de Artic.cap.20.

Os ventriculi ne paruos quidem dolores perferre poteſt.ibid.

Os ventriculi præcipuum habet ſenſum. Com.in Aph.24.lib.3.

Os ventriculi animum in ſui affectus conſenſum trahit. Tardiores ſiquidem ad intelligendum, agendúmque nos reddit, quo tempore frigidius exiſtit: vt promptiores, atque iracundos magis, cùm calidius eſt calore aduentitio, atque præter naturam. Comm 4. in libr.6. Epidem. cap.25.

Os ventriculi appellatur cor, ſentítque omnia quæ ipſum infeſtant, ob magnitudinem eorum, quos recipit, ſenſibilium neruorum. Commentario 3. in Prognoſtic, cap.30.

P

Palpitatio

Particulare

Phthisis, cùm alias causas, corporisq; status, tum præcipuè destillationem à capite ortam consequitur.Com.3.in lib.3.Epidem. cap.32.

Phthisim oriri à destillatione à capite descendente in pulmonem. Com.3.in lib.3. Epid.cap.66.

Phthisi exitiali superuenit capillorum defluuium, atque deiectio humida: illud quidem ob siccitatem, hæc verò ob imbecillitatem potentiæ.Comm.in Aph.16. lib.7.

Phthisi prehenduntur magis qui angustum pectus sortiuntur, arreptique magis periclitantur.Com.in Aph.34.lib.2.

Phthisi opportuni sunt alati homines. Comment.3.in lib.6.Epid.cap.18.

Phthisici moriuntur strangulati. Comm. in Aph.16.lib.7.

Phymata vocantur ij tumores præter naturam, qui absque vlla externa causa ortum habent: ac præcipuè illi, qui ad exteriora procumbunt.Com.1.in lib.6.Epid.c.12.

Phymata ex succis crassis & lentis orta, lata sunt, nec longo tempore concoctionem recipiunt, sed putrefiunt.ibid.

Phymata, quæ deorsum tendunt, meliora sunt, quòd ibi nimirum aperta, puris effluxui facilem exitum præbeant.ibid.

Phymata specie plurimùm inter se distantia, viribus quoque plurimùm, & moribus etiam dissident.ibid.

Phymata, *inquire*, Tubercula.

Phymatum, quæ exterius extubetant, acuta & turbinata, meliora sunt latis, vtpote quæ à calidioribus & tenuioribus succis gignantur, ac proinde citò suppurentur. ibid.

Pica fit læso ore ventriculi.Com.in Aph.61. lib.5.

Picatio calfacit, reficitque extenuata. Comment.3.in lib.de Offic.cap.35.

Picrocholi dicuntur, qui amara bile redundant.Comm.3.in lib.de Rat.vict in morb. acut.cap.2.

Picrocholi subitariam eam, quæ à victu ad abstinentiam fit, digressionem, pituitosis multò ægriùs perferunt.Com.2.in libr.de Rat.vict.in morb.acut.cap.29.

Picrocholi, præter consuetudinem permanentes impransi, cibos auersantur, fastidiúntque.Comm.2. in libr.de Rat.vict.in morb.acut cap.25.

Picrocholi vincunt cæteros caliditate temperamenti.Comm.3. in lib.de Rat.vict.in morb acut.cap.38.

Picrocholos dici ab Hippocrate illos, qui amara bile redundant. Commentar.3. in lib.de Fract.cap.49.

Pictoriæ artis subiectum, est color. Gal contra Lycum.

Pili exoriuntur ex cute nec præhumida, nec plurimùm arescente. Comm.3. in libr.6 Epid.cap.1.

Pilorum casui conferre exasperantia medicamenta, qualia in areis adminiſtrantur. Com.2.in lib.6.Epid c.4.

Πιλοφορίας ab Hippocrate vocantur socci, quibus in locis lutosis vtimur.Com.4.in lib.de Art.cap.13.

Pinguis siue vrina, siue alui deiectio, ex colliquatione adipis fit, non magis in renibus, quàm in toto existentis corpore. Com.in Aph.35.lib.7.

Pingue fumi non modò pro oleaginoso, sed pro dulci etiam, adeóque pro illo omni, quod naturaliter affectis apparet suaue. Com.5.in lib.6.Epid cap.14.

Pingue omne reliquis inuehitur humoribus. Com.3.in lib.3.Epid.cap.72.

Pingue non modò pro oleaginoso adiposóque accipitur, sed etiam pro dulci omni. Com 6.in lib.6.Epid.cap.3.

Pingues cibi fauces exasperant, mouéntque tussiculam.Com.3.in lib.de Art.c.61.

Pinguia omnia insident semper vrinę, & non subsident.Com.in Aph.35.lib.7.

Pinguia & biliosa excrementa febris fundentis pinguitudinem sunt consequentia. Com.3.in lib.3.Epid cap.72.

Pinguia excrementa, esse colliquationis signa.Com.3.in lib.3.Epid cap.55.

Pinguitudo innatans vrinæ, colliquationem significat.Com.2.in Progn cap.35.

Pinguitudo extra corpus, processu temporis priorem colorem mutat, subcroceaque redditur.Com.2.in Progn.cap.21.

Pinguitudo omnis, carne sui generis deterior tum ad concoctionem, tum ad nutritionem, existit.Com.4 in libr.de Rat.vict. in morb.acut.cap.101.

Piper si solum per se, vel ex melle deglutiatur, ac post id vinum superbibatur aqua calida temperatum, singultum excitat. Com.in Aph.59.lib.6.

Pituita, quæ à vehemente quidem fit frigore, euadit acida: quæ verò à calore replente caput, salsa: sicuti & quæ à modica oritur frigiditate, vel paucam sortitur dulcedinem, vel nullam manifestam qualitatem.Com.in Aph.12.lib.3.

Pituita præ crassitie & lentore inhærescit corporibus: non, vt flaua bilis, statim per meat.Com.3.in lib.3.Epid.cap.70.

Pituita est excrementum semicocti alimenti.Com.1.in Progn.cap.59.

Plethorica dispositio, nec vinum, aut balneum, tolerat, absque maximo detrimeoto. Com. in Aph. 46. lib 7.

Pleuritici doloris esse remedia tria: nempe fomenta calida, sanguinis detractionem, & purgationem. Comm. t. in libr. de Rat. vict. in morb. acut. cap. 33.

Pleuriticum quendam fuisse à Galeno curatum absque sanguinis detractione. Comment. 3. in lib. 6. Epid. cap. 44.

Pleuritici facilius decumbuot in latus affectum, quàm in alterum. Com. in Aph. 12. lib. 1.

Pleuritici aliquaodo, sed rarò, spumosum expuuot. Com. in Aph. 30. lib. 7.

Pleuritici, si priùs quàm vacuati sint, vinum sumpserint, aut mulsam, aut oxymeli, oblæduntur. Com. 1. in libr. de Rat. vict. in morb. acut cap. 34.

Pleuriticis confette confectionem ex marrubio, & iride, cum hydromelite propinatam. Comm. 1. in lib. de Rat. vict. in morb, acut. cap. 27.

Pleuriticis in declinatiooe pisces saxatiles esse maximè idoneos, ex aqua, mattubio, anetho, & sale, paratos. ibid.

Pleuritis crudissima est, in qua nihil omnino expuitur Com. in Aph. t 2. lib. t.

Pleuritis si in petipneumoniam vertatur, non bono est. Com. 6. lib. 6 Epid. c. 8.

Pleuritis fit, ob inflammationem eius, quæ costas succingit, membranæ. Comm. 1. in lib. de Rat. vict in motb acut. c. 33.

Pleuritis cui nigta sputa accidunt, ex melancholico oritur humore: cui verò rubea, ex sanguine. Comment. in Aph. 33. lib 6.

Pleuritis est inflammatio costas succingentis membranæ. Com in Aph. 33. lib. 6.

Pleuritis cum sputis flauis aut rufis accidens, ex biliosis oritur humoribus ibid.

Pleutitis, cui sputa spumosa accidunt, ex pituitosis oritur humoribus. ibid.

Pleuritidis purgationi terminum ab Hippocrate constitui diem quartumdecimum. Com. in Aph. 15. lib. 4.

Pleuritidis terminum iudicatorium magna ex parte esse diem septimum, vel vigesimum. Com. in Aph. t2. lib. 1.

Pleutitidis accessiones magna ex parte existunt tettianæ. ibid.

Pleuritidis malignantis naturæ est nota, si sputum admodum glutinosum existens, infarctúmque affectis partibus, euacuari non possit. Com..... in libr. de Rat. vict. in morb. acut cap. 33.

Pleuritidi superuenit peripneumooia, dum noxij humoris, qui contineri à membranis succingentibus costas nequit, pars aliqua ad pulmonem fertur. Commenr. in Aph. 11. lib. 7.

Pleuritidi confert sanguinis missio, si vires, aut ætas, aut anni tempus, non reluctentur. Comment. 3. in libr. 6. Epidem. cap. 44.

Pleuritidem Aoaxionis productam fuisse vsque ad trigesimumquartum diem. Com. in Aph. 1 . lib 1.

Pleuritidem fieri hyeme, ob refrigerationem partium spiritualium. Comm. in Aph. 25. lib. 3.

Pleuritide ad suppuratiooem perducta, in altera potius quàm in vtraque thoracis parte, pus colligi. Comment. 2. in Progn. cap. 59.

Pleuritide affecta pars cognoscitur ex differentia calotis: & quia cubans æger in latus oppositum, onus sublimiori parti insidens persentiscit. ibid.

Pleuritide laboraotes, si per sputa non repurgentur, fiunt purulenti. Comm. in Aph. 8. lib. 5.

Pleuritide corripi rarò, quibus naturaliter pituita super abundat, præsertim si acrimoniam, aut salsedinem, sibi aliquam acquisierit. Com. in Aph. 33. lib. 6.

Pleuritide iofestante infernas versus diaphragma partes, purgatione vacuare expedit. Com 2. in libr. de Rat. vict. in morb. acut. cap. 10.

Pleutitide infestante supernas thoracis partes, venam in cubito eam secare oportet, quæ sanguinem ab affecta parte & magis, & velociùs, tum reuellere, tum euacuare, possit. ibid.

Pleuritide vrgeote, venam secandam esse in cubito affecti lateris. Comm. 4. in libr. de Rat. vict. in morb. acut. cap. 78.

Pleuritides mitissimas esse, quum cruenta expuuotur. Comment. 3. in lib. 6. Epidem. cap. 44.

Pleuritidas grauissimas esse, in quibus nihil expuitur. Comment. 1. in libr. 3. Epidem. cap. 4.

Πλιχάδες significant eam regionem, quæ inter vtrunque crus comprehenditur. Com. 2. in lib. de Fract. cap. 70.

Plus omne, semper ad aliquid dicitur. Com. in Aph. 17. lib. 2.

Pluuiæ multæ fiunt tripliciter, interim imbre ipso decidente confertim: interim diuturnitate temporis, licèt guttatim tantùm singulis diebus decidat: interdum ambobus cooionctis. Comm. 1. in lib. 1. Epid. cap. 1. & Comm. 2. in libr. 1. Epid. cap. 4.

Pocula

Pulmo

Q

instrumentorum intemperantias. Com. in in Aph. 12. lib. 1.

Retentricis potentiæ imbecillitas in vesica fit ab intemperie præsertim frigida. Com in Aph 48. lib 7.

Reuellenda esse, quæ non probè feruntur. Com. 2. in lib. 6. Epid. cap. 28.

Reuulsio fit ad contraria: secundum longitudinem quidem, supra infráque: secundum latitudinem à dextris & à sinistris: secundum profunditatem, antè & retro. Com. in Aph. 68 lib. 5.

Reuulsio humoris molienda est, non solùm ad vicinas loco affecto partes, sed etiam ad remotiores. Comm. 2. in libr. de Fract. cap 54.

Reuulsionem esse in contrarium moliendam. Com 2. in lib. 6. Epid. cap. 9.

Rhombales figuras dici eas, quæ sunt æquilateræ, non tamen rectangulæ: sic enim. Rhombum definiri ab Euclide. Com. 2. in lib de Art. cap. 37.

Rhombus est genus vinculi ad suturas, quæ diductæ sunt, agglutinandas, exprimendúmque humorem. lib. de Fasciis, cap. 6.

Rhombum dici primam omnium deligationum. Commentario 2. in lib. de Artic. cap. 37.

Rhombo vtimur in capite, si vel suturas relaxatas adducere, vel expansas vlceris oras constringere, animus sit: nonnunquàm etiam, vbi cutem retractam reducere volumus, & agglutinare. Comm. 2. in lib. de Offic. cap. 2.

Rhyas, hoc est, diurina oculorum fluxio, fit tripliciter secundum Lycum: nempe meatu quodam, qui à magno oculi angulo ad palatum descendit, aut præcluso, aut obstructo, aut multis excrementis collectis, adeò vt meatus ipse præ angustia non valeat omnia transmittere: aut denique cicatrice aliqua ipsi angulo obducta. Com 2. in lib. 6. Epid. cap. 32.

Rigent qui vruntur, atque secantur. Com. 3. in lib. 6. Epid. cap. 19.

Rigentibus cum desipientia ob multam vini potionem, calor natiuus non accenditur, sed à plenitudine extinguitur, vt ignis, tignorum magna congerie iniecta: & lucernæ flamma, oleo confertim affuso. Com in Aph. 7. lib. 7.

Rigere nonnullos ab acre pharmacum vlceri impositum. Comm. 3. in libr. 6. Epidem. cap. 19.

Rigor validus, ex pituita valde frigida, quæ vitrea dicitur, gignitur: aut ex atra bile. Qui tamen ex frigida fit pituita, is est, qui non vehemens fit, sed qui ægrè incalescit: qui verò ex atrabile, quandoque vtraque illa, quandoque alterutrum habet. Comment. 1. in lib. 6. Epid. cap. 8.

Rigor sæpe bonam aliquam vacuationem præcedit. Commentario 3. in Prorrhet. cap. 14.

Rigor & febres fiunt, dum suppurantur inflammationes. Commentar. 2. in Progn. cap. 58.

Rigor paruus parum ab horrore distat. Comment. 2 in lib. 1. Epid. cap. 25.

Rigor à frigida vel mordaci causa excitatur, quum per sentientia corpora vehementi motu mouetur. Com. 5. in libr. 6 Epidem. cap. 31.

Rigor solet iudicare febres ardentes. Comment. 2. in lib. 1. Epid. cap. 75.

Rigor singultum efficit, quòd difflationem impediens in neruosis corporibus, fit in causa vt ipsa repleantur. Com. in Aph. 13. lib. 6.

Rigor criticus interdum phrenitim per sudores consueuit soluere Com. 1. in Prorr. cap. 13.

Rigor tunc perniciosus est, quum deiciuntur alba. ibid.

Rigor est concussio partium præter voluntatem oborta, contrariis motibus, magnis interuallis sese mutuò excipientibus, vnà cum frigoris sensu. Com. 1. in libr. 3. Epid. cap. 4.

Rigor superueniens lateri cum dolore æstuanti, phlegmonen suppuraturam indicat. Com. 2. in Prorrh. cap. 31.

Rigor in morbi processu apparens, si non attulerit crisim, deterrimus. Comm 2. in Prorrh. cap. 32.

Rigor, si incipiat quum iam ægri excernunt, malus. Com 3. in Prorrh. cap. 14.

Rigor magna ex parte solet vomitum bilis efficere. Com. 3. in Prognost. cap. 39.

Rigor sine sudore maius malum. Com. 2. in Prorrh. cap. 26.

Rigor iudicatorius si ex inquietatione fiat, morbum soluit, superuenientibus sudoribus, vel vomitionibus commodis, vel aluo soluta. ibid.

Rigori fieri posse, vt non superueniat febris, contrà quàm existimarunt veteres. Com. in lib. 1. Epid. cap. 22.

Rigori meritò superueniunt sudores, atque interdū biliosi vomitus, deiectionésque. Com. 2. in lib. 1. Epid. cap. 64.

Rigorem nequeuntem calfieri, maligniorem esse illo, qui tametsi vehementior existat, citiùs tamen dissoluitur. Com. 1. in lib. 6. Epid. cap. 8.

Rigorem fieri ob amaram bilem, quæ cum impetu

Ructus acidi fiunt propter ventriculi frigiditatem, & propter pituitam sæpius in eo coacervatam, & propter ciborum multitudinem, aut frigiditatem. Com. 1. in lib. de Ract. vict. in morb. acut. c. 21.

Ructus excitari bibentibus ex angusti orificij vasculis: idque ex sententia Sabini. Com. 2. in lib. 6. Epid. cap. 31.

Ructus acidos fieri per imperfectas coctiones ex frigiditate ortas. Com. in Aph. 1. lib. 6.

Rufa dicuntur medicaměta, quæ decoctam recipiunt æruginem. Comm. 3. in libr. de Frac. cap. 3.

Ruminantia animalia, inferiorem tantùm deorium ordinem habeot. Com. 1. in lib. de Artic. cap. 29.

Ruminantib. inesse quatuor ventres. Com. 2. in lib. de Nat. hum. cap. 6.

Ruptio fit, diuulsa & rupta musculi parte carnosa. Com. in Aph. 22. lib. 6.

Ruptionum omnium partium suppuratarum commune symptoma est exolutio, atque defectus animi, propter vitalis spiritus excretionem. Com. in Aph. 8. lib. 7.

S

Sacer ignis, *inquire* Erysipelas.

Sacerdotum genus apud gentes olim desiderabatur, vt liberi in parentum sacra muoia sufficerentur. Com. in Aph. 59. lib. 5.

Sal vim possidet absumendi vniuersam maleficorum humorum substantiam. Com. 6. in lib. 6. Epid. cap. 5.

Sali peculiariter inest siccitas. Com. 2. in lib. de Rat. vict. in morb. acut. c. 6.

Salsum non ad tactū, sed tantùm ad gustum pertinet. Com. 1. in lib. 6. Epid. c. 28.

Salsa actibus magis siccant, sed minus calfaciunt. Com. 4. in lib. de Rat. vict. in morb. acut. cap. 8.

Salsuginosas febres quo ad tactum dici eas, quæ instar muriæ morsum quendam tangenti inferunt. Comm. 1. in libr. 6. Epid. cap. 28.

Sanguificæ facultati ancillatur concoctrix virtus ventriculi. Com. 5. in libr. 6. Epid. cap. 1.

Sanguis menstruus, alterum nostræ generationis principium, humidus naturaliter est. Com. in Aph. 14. lib. 1.

Sanguis multus & calidus quibus gignitur, promptè in melancholicā cacochymiam incidunt. Com. 3. in lib. 3. Epid. c. 70.

Sanguis propria vasa egressus, non permanet amplius sanguis: sed interdum suppuratur, interdum liuescit, interdum in grumos cogitur, dum præsertim in magnam cauitatē exciderit præter naturam. Com. in Aph 20. lib 6.

Sanguis coalescit, concrescitque, quum priuatus perspiratione, in meatibus hæret, atque refrigeratur. Com. 4. in lib. de Rat. vict. in morb. acut. cap. 27.

Sanguis plurimus inest agentibus quintum & trigesimum annum. Co. 1. in Prog. c. 33.

Sanguis spumosus expuitur, si pituitosus is fuerit: pallidus, si biliosus: niger, si melancholicus: quemadmodum ruber, si purus ad thoracem irruerit Com. 3 in lib. 6. Epid. cap. 42.

Sanguis contentus in phlegmone, colorem mutat, ob abundantiam caloris. Com 2. in lib. de Rat. vict. in morb acut c. 10.

Sanguis extra venas nigrescit. Com. 2. in lib. de Fract. cap. 16.

Sanguis extra corpus in grumum cogitur, atque nigrescit, deindéque praua quadam putredine afficitur. ibid.

Sanguis quibus est crassior, dum venam secare volumus, lauandos præcepit Hippocrates. Com. 5. in lib. 6. Epid c. 29.

Sāguis bonus vt gignatur in hepate, ex cibis in ventriculo nō probè cōcoctis, sed corruptis, est impossibile. Co. 4. in lib. 6. Ep. c. 25.

Sanguis multus si deiiciatur repentè, venatum ora adaperta fuisse à natura, vt abūceret onus, significat. Comment. 4. in lib. de Art. cap. 41.

Sanguis postremus omnium à medicamento vacuatur, quòd supra alios humores omnes, naturæ familiarissimus sit. Com. 1. in lib. de Nat. hum. cap. 38.

Sanguis est oobis innatum corpus. Galen. contra Lycum.

Sanguis calore æstiuo efferuescens diffunditur: & licet modicus antea fuerit, vix contineri potest à venis, ac proinde graues morbos producit. Co. in Aph. 15. lib. 1.

Sanguis copiosus subministrabitur extenuatis particulis, si deligētur ita, vt plurimum integræ partis comprehendatur: adhibita etiam in calidæ perfusione, motione, ac frictione, omnib. scilicet moderatis. Com. 3. in lib. de Offic cap. 32.

Sanguis à pulmone excussus, spumans est, similis visceri Com in Aph. 43. lib. 2.

Sanguis extra corpus putrescit. Com. 2. in lib. de Fract. cap. 28.

Sanguis niger & fœculentus, si diutius moretur in corpore, & computrescat, fit exquisitè atra bilis. Com. in Aph. 14. lib. 5.

Sanguis est succus mitissimus, familiarissimusque nobis. Com. 1. in lib. 3. Epid. c. 5.

Sanguis à pulmooe reiectus, neque multus est,

robur. Com.4. In lib.de Rat.vic. in morb. acut. cap.19.

Sanguinis profluuia iuuenibus accidunt, aut quia vulnerantur, aut quia franguntur, aut saliunt, aut clamant, aut refrigerãtur, aut humi cubant, aut replentur. Com. in Aphor.29. lib.3.

Sanguinis è naribus fluxus, maximè viget in adolescentibus ibid.

Sanguinis fluxus per nates ardentibus febribus familiarissimus est. Comm.2. in lib. 1. Epid. cap.75.

Sanguinis prima quidem die, sesquilibram, postridie libram, tertia die vncias octo detraxit Galenus mulieri cuidam extenuatissimæ, cui menses suppressi fuerant per octo menses. Comm.3 in lib.6. Epid. cap. 29.

Sanguinis immoderatæ profusioni è naribus, venæ in cubito sectio confert plurimum, veluti reuellens præsidium. Com.3. in lib 6. Epid.cap.21.

Sanguinis dispensationem fieri à regionibus, quæ iuxta hepar sunt. Com.3.in li.6. Epid. cap 6.

Sanguinis missione mederi Hippocratem iis, in quibus seruata proportione humores omnes augentur. Com.in Aph.8. lib 2.

Sanguinis vomitus absque febre periculo vacat, astringentibúsque curatur: cum febre autem, non vacat periculo. Com in Aphor.37. lib.7.

Sanguinis naturalis color est ruber. Com.1. in lib.3. Epid cap.16.

Sanguinis transmutatio simpliciter mala, cum putrefactione fit olida: sicuti quæ optima est, existit ipsa partium animalis nutritio. Com in Aph.47. lib.2.

Sanguinis per nares vacuatio sola est innoxia. Com.in Aph.33. lib.5.

Sanguinis stilla per nares, comitatur ardentes febres malignas: vt mites profluuia sanguinis. Com.3.in lib.3.Epid.c.35.

Sanguinis omnis stilla è narib. perniciosum est signum. ibid.

Sanguinis eruptiones non ferunt, qui antea sunt arefacti. Com. 2. in Prorrh. cap.6.

Sanguinis rubri stilla, haud est in morbo exitiali visa vnquam, sed atri semper. Com.3. in lib 1. Epid.cap.18.

Sanguinis detractio iuuat iecinoris splenísque dolores, atque vniuersas collectiones morborum. Com.4. in lib.de Rat.vict. in morb acut. cap.21.

Sanguinis detractio debet præcedere purgationem in tumorib. præter naturam. ibid.

Sanguinis profluuia, quæ non fiunt recto tramite, sunt mala. Com.in Aph.21. lib. 1.

Sanguini si præcludatur aditus ad alterum coniugatum membrum, confluit ad alterum. Com.3. in lib.de Offic.cap.12.

Sanguinem interdum mitti, etiamsi plethora non adsit. Com.4. in lib.de Rat.vict.in morb.acut. cap.19.

Sanguinem non esse necessariò mittendum, vbi adest plethora ibid.

Sanguinem detrahebant sibi & iumentis homines ætate Galeni, ad finem veris, vt æstiuos morbos, effugerent. Comment.in Aphor.15. lib 1.

Sanguinem detrahendum non esse in illis, in quibus in alium humorem insigni mutatione conuersus fuerit. Com.3. in libr.6. Epid. cap 43.

Sanguinem detrahendum non esse in calidioribus anni temporibus, vt sub exortu Canis: neq; in naturis biliosis admodum. Com.3. in lib.6.Epid.cap.44.

Sanguinem si quis tussiens ex pulmone emiserit, vel absque febre, verendum est, ne curari non possit: quod symptoma si perdurauerit, febris etiam succedet. Com.in Aphor.37 lib.7.

Sanguinem expui à nonnullis ob costarum affectus, citra læsionem pulmonis.Com.3. in lib.de Art. cap.58.

Sanguinem vberiùs quidem detrahimus, si dolor acutus sit; vsque ad animi autem deliquium, non quòd acutus sit dolor, sed si virtus vegeta fuerit, floruerit ætas, sanguis abundauerit, & laborantis natura tum densior, tum durior, ægriúsque perspirabilis, & copiosi sanguinis fuerit: anni etiam tempus & temperamẽtum eucraton, regióque similiter temperata. Com. 4.in lib.de Rat. vict in morb.acut. c.74.

Sanguinem reddũt crassiorem medicamenta astringentia, quæ concoquendi vim possident. Comment.3. in lib.6. Epidem. cap.22.

Sanguinem vitiosiorem excerni singulis mensibus, fœminis. Comm.2. in Prorrh. cap. 47.

Sanguinem esse non calidum & humidum, sed temperatum. Com.1. in libr. de Nat. hum. cap 44.

Sanguinẽ & pus, vbi quis minxerit, omnium instrumentorum, quæ vrinæ inseruiunt, sunt signa communia. Comm.in Aph.81. lib. 4.

Sanguinem detracturus Hippocrates, ætatem & vires ægri considerabat. Com.1.in lib.3. Epid.cap.3.

Sanguine copioso detracto restituit Galenus matronam quandam, cui iam per octo menses suppressæ erant menstruæ purgationes,

cipium:tertiæ,decimusquartus.Comm.in Aph.24.lib.2.

Septimanas primas duas, à se inuicem separari:tertiam autem primæ coniungi.Com. 3 in Progn.cap.1.

Septimanas primas tres, in vigesimum: sequentes verò tres,in quadragesimum terminari Com.in Aph.24.lib.2.

Septimanum febris circuitum nunqnam vidit Galenus.Com.3.in lib.1.Epid.c.2.

Septum transuersum separat ab infernis supernas animantis partes.Com.2. in lib.de Nat hum.c 6.

Septum transuersum incipit ab ossis pectoris termino: atque hinc sensim obliquè descendens,tum intrò,tum infrà, ad lumbos peruenit Com,2.in Prorrh c.10.

Septum transuersum veteres appellarunt phrenas, quòd delirium promptissimum inferat Com.1.in Progn.c.28.

Serena tempestas dicitur, quæ sicca gelidáque quum sit,à ventis omnino silet.Com. 3.in lib.3.Epid.cap.1.

Sermonem dici solam vocem humanam, qua inter nos colloquimur. Comm. 3. in lib.3.Epid cap.74.

Sermones ex iis esse, quæ si à Medicis ad ægrotantes,prout decet, aut etiam secus, habeantur, vim maximam possident. Com 4 in lib.6.Epid.cap 9.

Serosa lactis pars obtinet vim detergendi: quare in corporibus mollibus, quasdam per summa facit vlcerationes. Comm. in Aph. 24.lib.3.

Serosa quædam & tenuis humiditas inest omnibus succis.Com.2.in lib.6. Epidem. cap.37.

Serosam humiditatem si quando redundet, vacuari aut per aluum, aut per vesicam, aut per sudores. Comm.1. in libr.6. Epid. cap.9.

Serosæ humiditates differunt inter se, pro ratione humorum quibus insunt. Ac molestissima quidem atræ bili inest: minus molesta,flauæ: adhuc minus,pituitæ:omnium verò mitissima inest sanguini.Com. 2.in lib.6.Epid c 37.

Serum lactis, sale & melle conditum, auxiliatur iis, quibus præcordia murmurant, nempe aluum ipsorum proritans. Com.in Aph 64.lib.5.

Serum pituitæ gignit timorem, cum torpore quodam atque perfrigeratione. Com.2 in lib.6.Epid cap.37.

Serum lactis secerni à caseo per oxymeli, vbi lac ipsum coxeris: necnon si vas æneum plenum frigida continenter in lac demiseris. Com.4. in lib. de Rat. vict. in morb.acut.cap.7.

Sexagesimus dies est decretorius. Comm.3. in Progn. cap.1. & Comm. in Aphor. 24. lib.2.

Sextus dies malè iudicat, neque integrè discutit morbum,sed imperfectè & si quando integrè discutit, prorsus efficit recidiuam.Com 3 in Progn.c.1.

Sextum diem nunquam iudicare fideliter. Com.3.in lib.3.Epid.cap 83.

Sextum diem iudicare, sed malè. Comm. in Aph.23.lib.2.

Sicca,cuiusmodi est lapis,tegula,aurum,argentum,& æs,non putrescunt. Com.3.in lib.3.Epid cap.1.

Sicciora excrementa deiici, ob externarum partium frigiditatem, & facultatis intestina constringentis imbecillitatem, ac tum retentricis, tum illius, per quam ea quæ in ventre concocta sunt, in iecur distribuuntur,robur: insuper propter obtusum intestinorum sensum,adeóque cibos omni mordacitate carentes. Comm.5. in lib.6.Epid.cap.28.

Sicciora reddi corpora nostra, quò prouectiores ætate efficimur.Comm.1.in lib.de Artic.cap.62.

Sicci temperamenti sunt, duri gracileśque. Com in lib.de salub.diæt.c.5.

Siccitas linguæ nulli inesse tanta naturaliter potest, vt ob eam balbutiat. Comment.in Aph. 32.lib 6.

Siccis expedire humidiorem victus rationem.Com.in lib.de salub.diæt c.5.

Siccitates imbribus salubriores,& minùs letales existere.Præf. Comment.3.in libr.3. Epid.

Signum, *inquire*, Indicium.

Signum dici potest, quoduis decretorium symptoma:indicium autem,nequaquam. Com.3.in Prog.c.39.

Signa exitialia mortem prænuntiant. Com. in Aph.12.lib.1.

Signa iudicatoria sunt, sanguinis fluxus, rigores, largum profluuium alui, & similis vomitus, dolor capitis repentè inuadens, difficilis respiratio, veheménsque præter rationem eueniens, oris ventriculi morsus, ilia citra dolorem extenta, vigiliæ plurimæ, delirium, nox absque ratione molesta, accessio anticipans, lachrymæ inuoluntariæ,nihil patientibus oculis, neque ex mœrore prouenientes: rubor faciei, labrum inferius tremulum, lucida, vel obscura, vel tenebricosa quædã oculis obuersantia,hallucinationes quædam, nasus, vel malæ repentè rubescentes, parotides, aut omnino materiæ alicuius in

articulum

Simplicia omnia sæpe quidem perspicua sunt: eorum autem compositio gignit obscuritatem. Comm. 1. in lib. de Offic. cap. 19.

Sincipitis caluariam esse tenuissimam, pluribusque foraminibus peruiam, haberéque suturas laxissimas: quare tenuia & halituosa excrementa cerebri, maximè per sinciput difflari sunt solita, quàm sanus degit homo. Comm. 1. in lib. 6. Epid. cap. 1.

Singultiunt pueri crebrò, quum sunt repleti. Com. in Aphor. 13 lib. 6

Singultus superuenit graui affectui iecinoris, compatiente ore ventriculi. Comm. in Aphor. 16. lib. 6.

Singultus fit à natura, recrementorum expellendorum gratia. Comm. 5. in lib. 6. Epid. cap. 3.

Singultus sedatur eiectis per vomitum humoribus ventriculum infestātibus. Quòd si à vomitu perstet, significat vel cerebrum, vel ventriculum, haud mediocri inflāmatione torqueri Com in Aph. 3. l. 7.

Singultus accidit hepate inflammationem momentaneam patiente. Com. in Aphor. 58 lib. 5.

Singultus solet superuenire ingenti inflammationi iecinoris, ore ventriculi per consortium affecto. Com. in Aphor. 17. libr. 7.

Singultus est talis affectus stomacho, qualis conuulsio musculis Com. in Aph. 3 lib. 7.

Singultus accidit humoribus infestantibus nonnunquàm totum ventriculum: nonnunquàm os eius, & gulam. Comment. in Aphor. 3 lib. 7.

Singultus est prauum signum in supra modum purgatis. Comm. in Aphot. 41. lib. 7

Singultus est veluti conuulsiua quædam oris ventriculi affectio, quòd ex humorum copia grauatur, vel mordetur, vel à frigore contristatur. Com. 1. in Prorrh. c. 23.

Singultum esse conuulsionem oris ventriculi. Com. in Aph. 4. lib. 5.

Singultum fieri, quum ventriculus ad excernenda ea humida, quæ tunicis obstinatiùs adhærent, mordentésque habent vires, excitatur. Com. 1. in Prorrh. cap. 59.

Singultum excitat piper tum per se, tum ex melle voratum, si post id quis vinum biberit aqua calida temperatum. Comm. in Aphor. 39. lib. 6.

Singultum rigor ac frigiditas efficit, prohibens difflationem in neruosis corporibus: ac proinde ea implens Com. in Aphor. 13. lib. 6.

Singultum fieri in ore ventriculi motsus ratione. Com. in Aphor. 1. lib. 5.

Singultum fieri à plenitudine, vel inanitione, Com. in Aphor. 13. lib. 6.

Singultum sanari superueniente sternutatione. Com. in Aphor. 55. lib. 5.

Singultum esse conuulsionem oris ventriculi, vel motum præter naturam, eiusdem cum vomitu generis, sed intentum atque eo vehementiorem. Comm in Aphor. 39. lib 6.

Singultum esse motum præter naturam. Com. 3. in lib. de Offic. cap. 36.

Singultu explodantur quæ penitiùs ipsum oris ventriculi corpus infestant. Com. in Aphor. 39. lib. 6.

Singultus ab inanitione orti, ferè incurabiles sunt: à plenitudine autem, per ea quæ infarcta secant, abstergúntque, sanantur medicamenta. Comm. 4. in lib. de Rat. vic. in mor. ac. cap. 69.

Singultus sunt motiones quædam stomachi conuulsificæ, ortæ ab immodica vel inanitione, vel repletione ibid.

Singultus ab inanitione rariùs contingunt. Comm in Aphor. 13. lib. 6.

Singultus fiunt propter affectum ventriculi. Com. 2. in libr. de Fract. cap. 23.

Singultuosa in febre, acetum est formidandum. Com. 4. in lib. de Rat vic in mort ac. cap. 70.

Sinus ab abscessu differt, quòd in sinu quidem, fit aliqua apertio in externa superficie, per quam delitescens humor effluere possit: in abscessu autem, nequaquam. Com. 2. in lib. de Offic cap. 26.

Sinus profundior, laxationes articuli prohibet. Com. 3 in lib. de Fract. cap. 55.

Sinus curatio postulat, vt effundatur sanies, nullúsque humor ad ipsam paniculam defluat, interim dum conglutinatur: id quod sanè præstabimus, si compresserimus ipsius fundum sinus, móxque deligationem paulatim, ad os vsque, laxauerimus, atque id ita apertum in ea figura, vt deorsum respiciat, seruauerimus. Com. 2. in lib. de Offic cap. 26.

Sinus fundum, si vergat ad inferiora, esse aperiendum, vt sanies habeat liberum exitum. Com. 2. in lib. de Offic. cap. 17.

Sinui deligatio apta, debet à superna parte inchoata descendere, ac paulò supra orificium ipsius sinus finiri, vt commodè possit pus expurgari. Comm. 4 in libr. de At. cap. 39.

Sinus aliquam occupante particulam, in ea figura collocandum esse ægrum, eámque esse excogitandam deligationem, quæ ad expurgandam saniem quàm appositissima existat. Com. 2. in lib. de Offic. cap. 17.

Sinus

cessione: præcipuè verò in declinationibus perniciosi. Com.in Aph.1.lib.2.

Somni tenues & parui oriuntur ab humoribus tenuibus iam putrefactis. Com. 3. in lib.3. Epid. cap 63.

Somni semper febrientes læderent, quatenus ad profundum & viscera per ipsos materia fluit, nisi coctionis ratione plus afferrent vtilitatis, quàm sit damni, quod ex motu ad interna consequitur. Com.in Aph.67. lib.4.

Somnos morbi concoctio sequitur. Com. 2. in lib.de Rat.vict.in morb.acut.c.44.

Sonorum spiritum edi, quum in viis respirationis, aut angustia est, aut humor copiosior. Com.3.in lib.de Art. cap.61.

Sophistæ munus esse, probabilibus quidem rationibus vti, vafrè tamen elaboratis. Galen. contra Iulianum.

Sophista, dum de vocubis, & significatis contendit, perdit tempus & suum, & discipulorum. Com.3.in lib.1.Epid.c.5.

Sophistis affectantur ænigmata, vt discipulos mirum quippiam docere videantur. Com 2. in Prorrh. c.57.

Sopiri ægros & multitudine, & frigiditate succorum crudorum. Comm.3. in libr.3. Epid.cap.45.

Sopor, *lege* Coma.

Sopor vigilans, *inquire* Vigilans sopor.

Sopor Græcè κῶμα, non solùm priuat hominem motu simul & sensu, sed rationem etiam memoriámque penitus labefacit. Com.2. in lib de Art.cap.18.

Sopor grauis oritur à crassitudine & copia materiæ frigidæ. Com. 3. in lib. Epidem. cap. 63.

Soporem inducit tensio, vel affectus alius præter naturam musculorum mouentium inferiorem maxillam. Comm.2. In lib. de Art. cap.19.

Sopores succedere frigidioribus & pituitosioribus succis. Comm.1. In lib.3. Epid. cap. 5.

Soporifera medicamenta nocent sola quantitate. Com.in Aph.17. lib.2.

Sorbitio ante iudicationem danda non est, si vires sufficiant. Com.4.in lib. de Rat.vict. in morb acut. cap.9.

Sorbitionis tantum ægris dari Hippocrates præcipit, quantum alimoniæ corpori, & ob consuetudinem, & ne multa vacuatio fiat, administrari conuenit. Com.1.in lib. de Rat vict. in morb.acut. cap.21.

Sordes in vlceribus gigni ab oleosis & dolorem lenientibus medicamentis. Com. 3. in lib.de Fract. cap.48.

Species vocati à veteribus ea, quæ ex generalium rerum partitione oriuntur. Com 1. in lib.de Offic.cap.8.

Sphacelus, hoc est, syderatio, sumitur à veteribus, pro interitu totius substantiæ cuiusuis membri: ab Hippocrate autem pro ossis corruptione vsurpatur. Comm. 2. in lib.de Fract. cap.20.

Sphacelus in ossibus euenit, quando caro eis adiacens, saniem vitiosam gignit, qua perfusa computrescunt. ibid.

Sphacelus, *inquire* Syderatio, cum qua est idem.

Sphacelum etiam dici morticinium carnosæ particulæ, ob magnitudinem inflammationis obortum. Comment.in Aphor.50. lib. 7.

Sphacelum cerebri, hoc est, eius corruptelam, absolutum quidem, est impossibile restituere: incipientem autem possibile. ibidem.

Spica Glaucij est genus vinculi, claui fractæ, luxatóque humero, accommodatum. lib. de Fasciis. cap.71.

Spina, quò propius ad suum principium afficitur, eò minus redditur incrementi capax. Com.1. in lib.de Art. cap.12.

Spina ortum & incrementum à superiori recipit parte. ibid.

Spina, si in puerili ætate fit gibbera, partim ob vasorum contortionem, partim ob motionis difficultatem, nec non propter naturæ laborem, deteriùs alitur, ac proinde augeri desinit. Com.3. in libr. de Art. cap. 6.

Spina est vertebratum omnium contextus. Com.3. In lib de Art.cap.1.

Spina dorsi, ex capite, quasi stipes ex radice, ortum habet. Comm.1. in lib.6.Epidem. cap. 2.

Spinæ σεισις, siue quassatio, dicitur, quando mouetur quidem vertebræ ipsæ, propriam tamen sedem non deserunt. Com.3.in lib. de Art. cap.2.

Spinæ obliquitas fit, quum tubercula vertebras à latere occupant, nimirum ad se illarum ligamenta attrahentia. Com.3.in lib. de Art. cap.16.

Spinæ affectus proprij sunt, gibbositas, cauitásque. Com.in Aph.46.lib.6.

Spinæ peruersio in posteriora dicitur ὀπισθόκυφωσις: in anteriora, λόρδωσις: in latera σκολίωσις. Com 3. in lib.de Art.cap 2.& 48.

Spinæ in longitudinem vsque ad crurum originem, ab exteriori parte obtenduntur musculi spinales vocati: ab anteriori verò, nulli adsunt musculi per lõgitudinem thoracis porrecti: sed inter costas transuersi sunt, qui intercostales vocantur.

exiltunt

Suffitus

Synochos

Temperamenta corporũ alterantur pro naturis,& ætatibus.Com.1.in lib.1.Epid.c.1.

Temperata omnia esse seruanda similibus. Com. in Aphor.18.lib.2.

Temperati sunt nec corpulenti, nec gracies, sed quadrati. Comm.in lib.de Salub. diæta, cap.5.

Temperatis corporibus salubres sunt temperari status, intemperatique noxij.Com. 2.in lib.1. Epid cap.7.

Temperatura bene temperata,& optima,est vna : malè autem temperatæ & vitiosæ numero octo, quatuor nempe simplices, calida, frigida, humida, & sicca:quatuor verò compositæ : calida & humida,calida & sicca,frigida & humida, frigida & sicca. Comm.in Aphor.2.lib.3.

Temperaturas simplices dici eas, quæ secundum vnam qualitatem à modo naturæ recesserunt : non simplices autem,quæ secundum plures. Com.in Aph. 16.lib.3.

Temperiem prauam sortiti, cum solis iis, qui cõtrariam habent, coëuntes gignent. Comment.in Aphor.62.lib.5.

Temperie optima præditi, tam viri, quàm mulieres gignent, etiamsi malè temperatis misceantur. ibid.

Temporales musculos dici eos, qui ex ossibus temporum ortum habent : quibus videlicet intentis, committitur os, & aperitur. Com.2.in lib.de Art.cap.3.

Temporales musculi primum omnium patiuntur in conuulsionibus,distentionibúsque. Comm.3.in Prorrh. cap.29.

Tempus optimum est naturis, ætatibus, & regionibus bene temperatis, quod temperatissimum est.Com.in Aphor.18.lib.3.

Temporis constitutione frigida & humida inualescente, omnes causæ quàm diutissimè in corpore manent crudæ, imperspiratæque. Com. 2.in lib.1.Epid.cap 21.

Tempora morborum sunt quatuor, principium nempe, ascensus, vigor, & inclinatio. Comment. 1. in Progn.cap 9.

Tempora morbi sunt quatuor, principium, incrementum, status, & declinatio. Com. 1. in Prognost.cap.1.

Temporum temperamenta, non nomina, certas morborum formas committunt. Com.3.in lib.3.Epid. cap.71.

Temporum successiones nihilò magis pariunt morbos, quàm soluunt. Comment. in Aph.1.lib.3.

Temporum alterationes, quæ fiunt secundum ipsorum temperaturas, potissimùm pariunt morbos. ibid.

Temporibus nonnullis per accidens inualescere morbos, quòd nimirum priorum temporum læsiones exceperint.Com.1.in lib.1.Epid.cap.14.

Temporibus plagæ inflictæ, sunt letales, & perturbantes. Com.3. in Prorrh. cap.19.

Tendo commissus calci, quum insignis magnitudinis sit, si inflammetur, non leue conuulsionis discrimen adfert. Com.1. in lib.de Fract.cap.18.

Tendo est corpus exangue, nullam in se cauitatem habens, ortúmque à musculis. Com.1.in lib.6.Epid.cap.1.

Tendines ad ossa perueniunt, vtpote quorum substantia ex neruis & ligamentis sit mixta.Com.3.in libr.de Fract cap.57.

Tendines oriuntur à finibus musculorum. Com.in Aphoris.66.lib. 5.

Tendines, quàm caro, tardiùs inflammantur, tardiúsque sanitatem recipiunt.Com. in Aph.49.lib.6.

Tendines vtrinque adstringentes alam, inter se sunt contrarij. Comm.1. in libr. de Art.cap.12.

Tendines vocari eas partes neruosas, in quas musculi desinunt. Com.3.in libr. de Fract. cap.55.

Tendines siue Tendones, dici musculorum extremas partes, quæ etiam ἀπονευρώσεις vocantur. Com.2.in lib de Art.cap.3.

Tenebræ, quæ per febres oculis oboriuntur, significant atrum quid ex flaua bile & syncera exhalans ad caput. Comm. 3.in Progn. cap.30.

Tensa ob siccitatem, humore laxantur Com. 3.in lib.de Offic. cap. 15.

Tensa ex repletione, exinanita laxãtur. ibid.

Tensio accidit musculis, quum fibræ, quæ antea erant laxiores, nunc ad rectam lineam tenduntur. Com.2.in l.de Art.c.19.

Tensio particularum fit ob crassos humores & glutinosos, adeò impactos, affectis particulis, vt ægrè discuti queant. Com. 1.in lib.1.Epid.cap.10.

Tensioni facilius parent, nec ab ea læduntur insigniter, corpora temperie humida, molléśque carnes sortita : contrà verò, quæ duriorem constitutionem sunt nacta. Com.3.in lib.de Offic.cap.23.

Tenues humores, exulcerationes potiùs quàm tumores creant. Com. 3. in lib. 3. Epid.cap.5.

Tenues humores, omnes esse crudos.Com. 1.in lib. 1. Epid.cap.24.

Tenues destillationes, dum spiritus vi excussæ, à pulmone efferuntur, dissipantur, contráque impetum illius delabuntur rursus, antequàm vniuersam pertransierint arteriam asperam. Comm.3.in libr 6. Epid.cap.18.

Tenuiores

Tremores fiunt propter affectos musculos. Comm.2. in lib de Fract.cap.23.

Tremores conuulsiui letales sunt. Comm.3. in Prorrh cap. t3.

Tremores in conuulsionibus deprehendi non posse. Comm.3. in Prorrh.cap.70.

Tremunt minimè otiosa membra. Comm. t. in lib. 3. Epid.cap.4.

Tremunt extrema ob potentiæ mouentis ipsa imbecillitatem. Comm. in Aphoris.9. lib.7.

Trigesimus primus dies, & trigesimus quartus, existunt iudicatorij. Comm. in Aph. 36.lib.4.

Tritæophyes dicitur sola ea febris, quæ quum tertio quoque die inuadat, proximè accedit ad integritatem. Comment. 2. in lib.6.Epid. cap.22.

Tritæophyeis habēt difficilem noctem, quæ accessionem præcedit. ibid.

Τριταιοφυεῖς febres vocari, quæ simpliciter tertio quoque die inuadunt. Com.3.in lib.1. Epid. cap. 5.

Triticum malefactum, faciliùs decorticatur. Comm.2.in lib.de Art.cap.41.

Triticum madefit in pistrinis omnibus, non vbique tamen abluitur, sed in plerisque ciuitatibus Asiæ, vbi triticum in fiscum ex iuncis contextum iniiciunt: deinde in aquam fiscum ipsum demergunt, vt puluis & arena facilè per iuncorum distantias transeant, triticum autem & abluatur, & moderatè madescat. Fisco siquidem ex aqua exempto, plurimum effluit humoris: tantum verò illius adhæreſcit frumento, quantum vt molatur est satis. Alioqui, nisi eius exterior cortex madesceret, in minutas adeò partes sub mola contereretur, vt excerni per cribrum farina postea non posset, absque magna portione furfuris. ibidem.

Triticum optimum esse, quod substantia est densum: nam rarum plures partes furfuraceas sortitur: neque eius farina, dum aqua subigitur, ita glutinosa est, vt illius, quod densum existit. ibid.

Triticum sitanium, *inquire*, Σητάνιον.

Τρώματα vocat Hippocrates læsiones, eas, quæ ab externis inferuntur partibus. Com. 3. in Prorrh. cap. 36.

Tubercula à calidiori orta succo, velocis iudicationis, miniméque lata existunt. Com. 2. in lib. 6.Epid.cap.29.

Tubercula à frigido succo orta, sunt lata & diuturna. Comment.2. in libr.6.Epidem. cap.29.

Tubercula quæ in acutum attolluntur, & quasi turgent, calidiorum humorum sunt soboles, contraria verò, frigidiorum. Præterea, quæ moderatè sunt calida, solos pruritus cient: quæ verò calidiora, iam & mordent, & cruciant. Comm.2.in lib. 6.Epid.cap.29.

Tubercula oriuntur in corpore à crassis humoribus, qui quum à natura integrè non potuissent expelli, hæserunt in cute. Com. in Aphor.15.lib.2.

Tubercula fiunt sanguine excalfacto à biliosо humore. ibidem.

Tubercula ex imo ad cutem enata, si retrocedant, signa omnium grauissima existūt. Com.t.in Prorrh. cap.1.

Tubercula sublimiora: à calidiori humore gignuntur. Com.in Aphor.9.lib.6.

Tubercula cruda & dura, gigni à lentis & crassis humoribus. Comment.3.in libr.de Art.cap.4.

Tubercula, *inquire* Phymata.

Tumens aliqua pars, si nec suppuratio, nec dolor effatu dignus, nec febris adsit, putrescit quidem, vt nonnumquam eam totam simus coacti præcidere. Com. 1. in lib.3.Epid cap.8.

Tumentia omnia tantum de longitudine amittunt, quantum eis de latitudine accedit. Com.3.in lib.de Art.cap.100.

Tumor mollis dolore vacat. Comment.t.in Progn.cap.34.

Tumor excrescit pro ratione influentium humorum. Commenr.1. in libr.de Fract. cap.38.

Tumor omnis præter naturam discusso humore gignente ipsum, curatur. Com. t.in Progn.cap.31.

Tumor indolēs est minus periculosus. Com. 1.in Progn cap.34.

Tumorem citò discuri accidit ob tenuitatem humoris, partis laxitatem, caliditatem ambientis, facultatem medicamenti, ac virium robur: aut ob transfluxum in aliam partem. Comm. 2. in Prognost. cap.68.

Tumores infra vmbilicum, ratò ad suppurationem perueniunt. Comm.1.in Progn. cap.37.

Tumorum differentia est triplex: vel enim cum dolore infestant, qui inflammationes vocantur: vel absque dolore sunt duri, & dicuntur scirrhi: vel absque dolore molles, qui vocantur œdemata. Comm. in Aphor.34.lib.4.

Tunica interna ventriculi est continua illi, quæ vestit linguam. Com. in Aph.32.l.6.

Tunica gutturis, linguæ, & ventriculi, est vna & eadem. Comm.3.in lib.de Rat.vic. in mor.ac.cap.t1.

Tunicam

aut per insensilem euaporationem. Com. 2.in lib. 8.Epid.cap.2.

Vacuandum esse humorem noxium, circa morbi principia, quo minorem factam materiam, faciliùs possit natura concoquere. Com.in Aphor.29.lib.2.

Vacuandum esse ægrum corpus, priusquàm nutriendum. Com.2.in lib.de Rat.vict.in mor.ac.cap.16.

Vacuanda esse, quæ infestant; atque contristant corpus. Comment.in Aphoris. 2. lib.1.

Vacuatio insignis in morbis acutis, aut per ventrem, aut per venæ sectionem, administratur. Comm.2.in libr. de Rat.vict.in morb acut. cap.1.

Vacuatio omnis, quæ paulatim non fit, vires dissoluit; & corporis habitum repentè digerit. Comment.3.in lib.6. Epidem. cap.4.

Vacuatio dicitur, quum aliqua vi morbi excernuntur. Com. 3.in Prorrh. cap. 8.

Vacuatio inæqualis fit, quum ex medicamentis purgantibus, quæ mista inter se propinantur, hoc quidem citiùs, hoc autem tardiùs, inchoat purgationem. Com. 2.in lib.de Rat. vict.in morb.acut.cap.11.

Vacuationis mensura in maximis inflammationibus, & in adurentibus febribus, doloribúsque sæuissimis, debet esse deliquium animi, ratione ipsius euacuationis obortum. Comment.in Aph.23.lib. 1.

Vacuationem vocat Galenus eam, qua familiares quidem humores, cæterùm copia peccantes, vacuantur. Comm. 2. in Progn.cap.14.

Vacuationem immodicam esse vitandam. Comm.3.in lib.6.Epid. cap.6.

Vacuatione vsque ad defectionem animi nullum maius remedium Galenus reperit in doloribus maximis.Com.in Aphor. 23.lib.1.

Vacuationes fiunt ab vniuerso animalium corpore, licet nec celeriter, nec similiter ex vena omni fiant.Com.2.in lib. de Rat. vict.in morb.ac.cap.10.

Vacuationibus conferentia loca sunt intestina, venter, vesica, vterus, palatum, nares, & vniuersa cutis. Comm. in Aphoris.21. lib.1.

Vacuatum, *require*, Inanitum.

Vacuum nullibi dari, secundum Aristotelis, Stoicorúmque sententiam. Com.4.in lib. 6.Epid. cap.10.

Vacuum arguitur ex molli. Com. 1. in lib.3. Epid.cap.5.

Valga crura dicuntur, quibus articulus in exteriorem partem conuertitur. Comm. 3. in lib. de Offic. cap.31.

Vapor calidus cute emanãs, potest esse symptoma humorum præ calida febre atrenuatorum, neque omnino mortis indicium. Comment.4. in lib.6.Epid.cap.31.

Vapor effluit semper è nostro corpore, sed in siccis statibus, plurimus: paucissimus in humidis. Com.1.in lib.1. Epidem. cap 8.

Vaporem, qui ascendit sursum, esse calidum: conspissari tamen, quòd in frigidum aërem incidat. ibidem.

Vara existente tibia, eius quidem finis, intrò, pes autem extrà deber conuerti.Com. 4.in lib.de Art. cap.11.

Varices vocantur venæ intumescentes sanguine melancholico, in coxis & cruribus. Comm. in Aphor.21.lib.6.

Varices opitulantur melancholiæ, podagræque, & articulari dolori. Comment.6.in lib.6.Epid. cap 8.

Varices facto defluxu per rectitudinem, aliquando maniam curarunt.Com.2 in libr. 6 Epid.cap.14.

Varices crassum sanguinem colligunt: fiuntque plerunque ab atra bile: interdum ab aliis crudis & crassis humoribus. Com. 3. in lib de Art.cap.4.

Varicibus superuenientibus solui nonnullos affectus pertinentes ad lumborum regionem. ibidem.

Vari à natura, firmius stant, & ægrius subuerti possunt, quàm qui rectis incedunt cruribus. Com.3. in lib. de Art. cap. 87.

Vari dicuntur, quibus articuli crurum ad interiorem conuertuntur partem. Com. 3. in lib de Offic.cap. 31.

Varos fieri pedes, quum tibia in exteriorem partem recedit, ita vt suræ processus inferior, qui extrinsecus talum complectitur suspensus sit, ac nullo fulfultus. Com. 4.in lib.de Art.cap.3.

Vasa si supra modum repleantur, periculum est, ne disrumpantur, aut extinguatur calor natiuus, aut suffocetur. Com.in Aph. 3.lib.1.

Vasa incumbentia lumbis, diuaricantur in cruta.Com.1.in lib.6.Epid.cap.5.

Vasa quibus circa ægros vtimur, debere esse purissima.Comment.4 in libr.6. Epidem. cap. 8.

Varia existente tibia, eius quidem extremum, in exteriorem: pes in internam partem est conuertendus. Comm 4.in lib.de Art.cap.11.

Vaticinatio, *require*, Marcius.

Varij natura deteriùs stare possunt, nec sunt cursu veloces, necnon facilè subuertuntur.

 intestino

ternis frigidior. Comm. 5. in libr. 6. Epid. cap. 30. & Comm. in Aph. 1. lib. 2.

Vigilans sopor accidit, principis animæ sede occupata à bile, & pituita. Comment. 1. in Prorrh. cap. 1.

Vigilantem soporem dici, quum vigilare ægri apertis oculis nequeunt, sed conniuent, spe conciliandi somni, & vigiles tamen permanent. Comment. 3. in libr. 3. Epid. cap. 39.

Vigilantibus sanguis & natiuus calor emergunt foras. Com. 5. in lib. 6. Epid. cap. 32.

Vigilantiæ coma si iunctum fuerit, misella mordentis succi est in causa. Comm. 3. in Prorrh. cap. 1.

Vigilia calorem natiuum ad cutem reuocat, redditque viscera frigidiora: eáque breuiter externis partibus præstat, quæ somnus internis. Comm. 5. in libr. 6. Epidem. cap. 10.

Vigilia corpus exiccat. Comm. 5. in libr. 6. Epid. cap. 23.

Vigilia non minùs exoluit virtutem, quàm sensibiles vacuationes Com. 1. in Prorrh. cap. 8.

Vigilia consequitur biliosos humores, non pituitosos. Com. 2. in Prorrh. cap. 46.

Vigilia est vnum ex symptomatis phreneticis. Com. 1. in Prorrh cap. 4.

Vigilia videtur esse maximè propria affectio senilis ætatis. Com. in Aph. 31. lib. 3.

Vigilia per habitum digerere & siccare, non quæ in imo sunt coquere, est nata. Com. 2. in lib. de Rat. vict. in morb. ac. cap. 55.

Vigilia turbulenta est phreneticorum propria. Com. 1. in Prorrh. cap. 6.

Vigilia digerit corpus, quòd naturalis calor, dum ad exteriora mouetur, non paucas substantiæ corporis particulas focum rapiat. Com. 4. in lib. 6. Epid. cap. 20.

Vigilia perpetuò exiccat. Comm. 4. in lib. 6. Epidem cap. 17.

Vigiliæ causa est siccitas, & repræsentationis somniorum. Com. 1. in Prorrh. cap. 5.

Vigiliæ sequuntur calidiores succos, atque mordaces. Comm. 1. in libr. 3. Epid. cap. 4.

Vigiliæ diuturnæ firmum ac profundum somnum conciliant. Comm. 4. in libr. 6. Epid. cap. 17.

Vigiliæ ob negotium aliquod, aut actionem extrinsecam accidentes, inaniunt corpus, non tamen vires insigniter lædunt: si verò citra extremam aliquam occasionem accidant, vt puta dum cubantes aliquam noctis partem dormimus, reliquam verò traducimus vigiles, vires dissoluunt, & labefactant. Com. 4. in lib. 6. Epid. cap. 20.

Vigiliæ, spiritum, sanguinem, naturalémque calorem ad exteriora corporis reuocant: ac proinde conferunt in accessionū principiis Comment. in Aphoris. 1. lib. 2.

Vigiliæ fiunt ob calorem primi sensorij, vel ex humoris biliosi abundantia. Comm. in Aphor. 3. lib. 2.

Vigiliæ sequuntur longam inediam, cibósque intempestiuè exhibitos. Comm. 2. in lib. de Rat. vict. in morb. acut. cap. 44.

Vigiliæ immodicæ ex iis sunt, quæ maximè euacuāt, exiccántque. Com. in Aph. 18. l. 7.

Vigiliæ longæ biliosiorem efficiunt sanguinem. ibidem.

Vigiliis immodicis superuenit conuulsio. & delirium: ídque immodicæ siccitatis ratione. ibidem.

Vigilias cruditas morbi consequitur. Com. 2. in lib. de Rat. vict. in morb. ac. cap. 44.

Vigilias fieri ob temperamenti in cerebro siccitatem. Comm. 2. in Progn. cap. 12.

Vigilias fieri propter tum siccitatem, tum caliditatem primæ partis sentientis, hoc est, cerebri. Com. 2. in Prorrh. cap. 18.

Vigilias excitari ab humoribus siccis, mordacibúsque, si efferantur ad cerebrum. Com. 1. in lib. 3. Epid. cap. 5.

Vigilias fieri interdum cum comate. Comm. 1. in Prorrh. cap. 1.

Vigilias non confusas sopore, à siccitate & calore cerebri oriri. Com. 3. in lib. 3. Epid. cap. 16.

Vigiliis totum alitur corpus. Com 5. in libr. 6. Epid. cap. 32.

Vigor morbi, est summitas, quod pertinet ad symptomata. Com. in Aphor. 7. lib. 1.

Vigor morbi post quantum tempus futurus sit, si cognouerimus, conferet ad formam totius victus constituendam. Comm. in Aphor. 12. lib. 1.

Vigorem consequuntur citò, affectiones ex tenuibus, calidis, mordentibúsque ortæ humoribus, tardiùs autem, quæ ex contrariis gignuntur. Com. 1. in Prorrh. c. 10.

Vigorem prope, tenuiori victus ratione esse fouendos ægros, etiamsi antea pleniùs cibati fuerint. Com. 2. in libr. de Rat. vict. in morb. acut. cap. 41. & 43.

Vinum facultatem possidet exiccandi, repellendi, concoquendi, molliendi, discutiendíque. Com. 2. in lib. de Fract. cap. 72.

Vinum substantiæ copia neruis conuulsionem inducit: rursúsque eam qualitate sanat, neruos calfaciendo, atque exiccando. Com in Aphor. 5 lib. 5.

Vinum præsertim si nigrum, austerúmque sit ad arcendam valet inflammationem. Com. 4. in lib. de Art. cap. 21.

Vinum omne habitum calfacit, magísque quod

ctionem sputi, viriúmque roborationem. ibidem.
Vinum dulce, mediocriter calfacit, sitímque gignit, propter caliditatem & crassitudinem. ibidem.
Vinum dulce in acutis morbis est ad expuitionem idoneum. ibidem.
Vinum dulce tardè meat: quam ob rem obstructiones adauget, hepatique affecto maximum detrimentum adfert, si præsertim scirrhus, vel inflammatio occupauerit. ibidem.
Vinum dulce febrientibus idoneum non est, quòd caliditas multa tales succos amaros reddat, & quòd crassa sint huiuscemodi vina, nec velocitet per vrinas descendant, nec citò diffientur, transpiréntve. ibidem.
Vinum dulce maximè omnium vinorum educit sputum, vbi non supra modum crassum fuerit, veluti & quoties nō vsque adeò ad fuluum fecesserit, vt exoluta in eo sint tum crassities, tum dulcedo. Com. 3. in lib de Rat. vict. in morb. ac. cap. 4.
Vinum dulce continuò & nigrum existit. Comm. 3. in libr. de Rat. vict. in morb. ac. cap. 7.
Vinum meracius si astringens fuerit, intestinis magis congruit. Com. 3. in lib de Rat. vict. in mor. ac. cap. 8.
Vinum meracius si astringens fuerit, thoracem capútque magis offendit. ibid.
Vinum meracum palpitationem temporum, capitísque grauitatem & sitim infert sua caliditate: contraria inducit dilutum, humiditate & frigore. Com. 2. in lib. de Rat. vict in morb. acut. cap. 34.
Vinum nigrum, austerúmque, ex frigida & terrestri substantia constat. Com. 3. in lib. de Fract. cap. 21.
Vinum fuluum, vt nigrum, est duplex, aliud nempe dulce, atque aliud austerum: caput tamen & mentem fuluum magis ferit, quòd nigro calidius existat. Comm. 3. in lib. de Rat. vic in morb. acut. cap. 7.
Vinum fuluum quum vehementer calidum sit, pessimè auxiliatur febrientibus. Com. 3. in lib. de Rat. vict. in mot. acut. cap. 4.
Vinum validum appellatur vinosum: vt imbecillum, aquosum ibidem.
Vinum vinosum calfacit, caput replet, desipientias gignit, & calorem febrilem auget. Com. 3. in lib. de Rat. vict. in morb. acut. cap. 1.
Vinum vinosum minimè est album. ibidem.
Vinum summè calidum, continuò etiam est flauum: veluti & quod ab ipso est, fulnum: mox rubrum: ac dein dulce. Comm. 3. in lib de Rat. vict. in morb. acut. cap. 6.
Vini cuiussuis vsus immodicus neruos & mentem tentat. Comm. 2. in libr. 3. Epid. cap. 5.
Vini color sui ratione iuuare vel lædere haudquaquam potest. Com. 3. in lib. de Rat. vic. in morb. ac. cap. 2.
Vini potio larga maximè lædit caput affectum grauiter. Com. 2. in libr. 3. Epidem. cap. 1.
Vini pauxillum interdum misceri aquæ, vt eam deducat. Comment. 3. in lib. de Rat. vict. in morb. ac. cap 40.
Vini meracioris potione sanabat Galenus ophthalmias ortas à crasso sanguine, contento in venulis oculorum, absque plethorica totius corporis dispositione. Com. in Aph. 31. lib. 6.
Vinum aquosum albúmque, non flauum, bibendum esse, in vehementi dolore capitis, atque mentis læsionibus: bibendámque post vinum aquam. Comm. 3. in morb. ac. cap. 41.
Vinum dilutum humidiorem imbecilliorémque reddere superiorem ventrem: inferiorem replete flatibus. Com. 2. in libr. de Rat. vict. in morb. aeut cap. 34.
Vinum meraciùs haustum, sæpè profuisse in doloribus ventris, & in vocata hemicrania. Com. 6. in lib. 6. Epid. cap. 5.
Vinum non ieiuno stomacho, sed statim à cibo, propinabat Galenus in membrorum doloribus. Comm. 6. in lib. 6. Epidem. cap. 5.
Vinum arguit esse imbecillum frigidúmque odoris priuatio: vt vehemens odor, efficacissimum. Comm. 3. in lib. de Rat. vict. in morb. ac. cap. 20.
Vinum nigrum propinandum non esse iis, qui acuta febre laborant. Com. 1. in libr. de Rat vict. in morb. ac. cap. 17.
Vinum Sabinum esse imbecillum. Com. 3. in lib. de Rat. vict. in morb acut. cap. 8.
Vino nigro & austero, assiduè vlcus esse madefaciendum. Comm. 3. in libr. de Fract. cap. 21.
Vino nigro & austero inest imbecillus odor, ob frigidiorem temperiem. ibid.
Vina quæ pice, aut gypso in doliis sunt obturata, ægriùs acescunt, quàm ea quæ corio, aut cuneis solummodo. Comm. 4. in lib. 6. Epid cap. 10.
Vina omnia vires roborant. Comm. 3. in lib. de Rat. vict. in morb. ac. cap. 2.
Vina generosa astringentis qualitatis nonnihil participant: suapte autem natura nullum vinum acidum est: imò si quippiam illis acidi accesserit, ea statim suspecta habentur,

oues Com. 1. in lib. de Art. cap. 29.
Vniri non possunt auulsæ partes, nisi priùs se tangant. Com. 2. in libr. de Offic. cap. 26.
Vnitas soluitur, corrumpitúrve, quum corpora vel secantur, vel contunduntur. Com. 1. in libr. de Rat. vict. in mor. ac. c. 2.
Vnitio particularum fit per incompressum contactum Com. 2. in lib. de Offic cap 26.
Vniuersitatem complent particularia. Com. 3. in lib. Epid. cap. 17.
Vniuoca, *inquire* Synonyma.
Vnum quod est, à se ipso quicquam pati non posse. Comm. 1. in lib. Hipp. de Nat. Humana. cap. 5.
Voluulus graueolens cognoscitur, ex vomitu stercoris, respiratione putida, graueolente ructu, vel flatu, ac denique fœtore vniuersi corporis. Com. 3. in Prorrh. c. 66.
Voluulus, & Ileos, sunt idem.
Vomitio liuida, graueoléntque, putredinem cum mortificatione significat. Com. 2. in Progn. cap. 41.
Vomitione purgari sunt apta sola, quæ in ventriculo continentur. Com. in Aphor. 12. lib. 4.
Vomitione vacuari nihil eorum potest, quæ habentur in intestinis. ibidem.
Vomitus fastidiosus fit ex bilioso humore, & mordente. Com. 1. in Prorrh. cap. 17.
Vomitus reuellit humores, qui per aluum, vterum, & vesicam feruntur. Comm. 2. in lib. 6. Epid. cap. 7.
Vomitus fit ex gula, & ventriculo. Com. in Aph. 37. cap. 7.
Vomitus cum varietate eorum quæ vomuntur, malum signum existit. Comm. 2. in Prorrh. cap. 25.
Vomitus reuellitur ad vterum, vel vesicam, vel aluum, irritantibus nobis. Comm. 2. in lib. 6. Epid cap 7.
Vomitus diuersicolor, varias, difficiléfque affectiones indicat. Comm. 2. in Prorrh. cap. 40.
Vomitum prohibendum esse, vbi quid in ventre continetur præter naturam. Com. 4. in lib. de Rat. vict. in morb. acut. cap. 104.
Vomitum excitant mel, & mulsa meracior, & ptisanæ cremor, & narcissi bulbus, & radicula transfixa surculis albi veratri, & illis postridie abiectis, exhibita. Com. 2. in lib. de Art. cap. 48.
Vomitum prouocat oleum simplex, vel hydrelæon, si propinetur. Comm. 6. in lib. 6. Epid. cap. 5.
Vomitu redditorum varietas, multas atque exitiales in corpore affectiones significat. Com. 2. in Prorrh. cap. 25.
Vomitu reiiciuntur tantùm, quæ sunt in ventriculi capacitate ventriculi. Comm. in Aphor. 39. lib. 6.
Vomituris os tenui sputo est plenum, propter membranæ continuitatem, quæ toti ori interno, faucibus, stomacho, ventriculóque est continua. Com. 1. in Prorrh. c. 3c.
Vox clangosa fit, quum siccitas vocalium organorum intenditur. Com. 1. in Prorrh. cap. 11.
Vox lugubris, secundum vocalium organorum intensam siccitatem deprehenditur: sed tanto difficilior est, quàm clangosa, quanto maiorem indicat affectionem. ibidem.
Vox clangosa fit propter siccitatem vocalium instrumentorum. Com. 4. in Prorrh. cap. 17.
Vox clangosa fit ob siccitatem: rauca ob humiditatem insignem asperæ arteriæ Com. 1. in Prorrh. cap. 19.
Vox quibus in morbis acutis, iis magna ex parte, intrò, sursúmque, hypochondrium trahitur. Com. 2. in Prorrh. cap. 10.
Vox aspera fit propter asperitatem organorum voci inseruientium. Com. 2. in libr. 1. Epid. cap. 78.
Vox sonora & acuta, à siccitate vocalium organorum efficitur: vt rauca ab humore. Com. 3. in lib. 3. Epid. cap. 32.
Vox si ob organorum angustiam, phlegmonénque musculorum, acuta reddatur, is affectus angina dicitur. Com. 2. in Prorrh. cap. 10.
Vox rauca & nigra, propter humiditatem vocalium organorum contingit. Comm. 1 in Prorrh cap. 3.
Vox mutatur pueris in adolescentes transeuntibus. Com. 4. in lib. 6. Epid. cap. 27.
Vocis priuatio solet accidere, dum natura emoritur. Comment. 3. in lib. 3. Epidem. cap. 74.
Vocis organa sunt, per quæ spiritus redditus, vox efficitur: hæc sunt aspera arteria, larynx, & pharynx, existens veluti plectrum quoddam spiritus, transeuntis per ipsum. Com. 2. in lib. 1. cap. 77.
Vocis virium potissimum comitatur destillationem à capite ortam. Com. 3. in lib. 3. Epid. cap. 32.
Vocis magnæ materiam esse aërem. Comm. 4. in lib. 6. Epid cap 24.
Vocem acui ob vocalium organorum angustiam. Com. 2. in Prorrh. cap. 10.
Vocem acutam edunt spadones, pueri, & mulieres, ob vocalium organorum angustiam. ibidem.
Vocem acutam habentes pueri, quum omnino pubuerint, eam edent grauem: vt raucam

gignentis tum robur, tum imbecillitatem.Com.2.in Prorrh.cap.2.

Vrinarum bonus color in iis qui humorum affluentia laborant,maximum ad salutem signum habetur.Com.3. in lib.3.Ep.c.78.

Vrinarum nonnullæ diu manene perturbatæ:nonnullæ citò sedimen crassum acquirunt: & citò morbum solutum iri significant.Comm.in Aph.70.lib.4.

Vrinarum tenuitas indicat cruditatem morbi.Comm.4 in lib.de Rat.vict.in morb.ac. cap.42.

Vrinarum consideratio ad vniuersalem victus formam non ad particularem conferre videtur.Com.4.in lib.de Rat.vict.in morb.ac.cap.77.

Vrinarum per febres retentio, ex vesicæ refrigeratione,est malum signum.Com.2.in Prorrh.cap.15.

Vrinas interdum supprimi, quum aluus multa deiicit.Comment.1.in libr.6. Epid. cap.9.

Vrinas interdum, vt abundantis in corpore serosi humoris symptomata, excerni. Com.3.in lib.3.Epid.cap.41.& 61.

Vrinas etiam esse inspiciendas in affectibus ventris,thoracis pulmonis, atque neruorum: vt quæ si bonæ appareant, multum ad salutem conducant: contrà si prauæ, periculum ægro adaugeant. Comm. 2. In lib.3.Epid.cap.6.

Vrinas tenues,decolores, paucásque, perniciosas existere:vt & crassas,sed quod subsideat,aut planè nihil, aut parum habentes.Com.1.in lib.1.Epid.cap.2.

Vrinas vberiores excerni hyeme, & cum sedimento largiori, quàm per æstatem. Com in Aph 15.lib.1.

Vrinas nullum præbere signum, quod delirium portendat.Com.2. in Prorrh.cap.2.

Vrinas coctas excreuisse nullum eorum, quos diem obiisse ait Hippocrates in libris Epidemiorum.Comm.2.in Prorrhet. cap.23.

Vrinis perturbatis capitis dolores necessariò aut adsunt aut aderunt:quoniam spiritus flatulentus vnà cum calore promptè fertur ad caput.Com.in Aph.70.lib.4.

Vrinis inuecta omnia, si deorsum ferantur, optima sunt: & quò magis deorsum tendunt,eò meliora.Comm.2.in Prognostic. cap.36.

Vrinis excreta indicant cruditatem & concoctionem eorum, quæ sunt in venis. Com.2.in lib.1.Epid.cap.44.

Vstione vtimur ad maximas affectiones sedandas,quæ ab humorum vitio exoriuntur: veluti in malignis vlceribus.Com.6. in lib.6.Epid cap.5.

Vstionem administramus, interdum quidē, per ferramenta candentia: nonnunquam per medicamenta caustica.Comment.6.in lib.6.Epid.cap.5.

Vterus interdum fertur sursum: interdum ad latera vertitur:non quòd ipse proprio motu à sua sede recedat, sed quòd trahatur ab altero, vel ligamento, vel neruo, vel arteria, vel vena, ad eum peruenientc. Com.3.in lib.de Art.cap.100.

Vterus apnœas, & neruorum contentionem inducit, dum cerebro suam affectionem communicat.Com.2.in lib.de Rat.vict.in morb.acut.cap.47.

Vterus suppuratus versus externa, curari per emmota necessariò debet. Comm. in Aph.47.lib.5.

Vterus inter omnia corporis membra plurimas ac maximas habet venas: quas, vbi mulieres aut interceptis mensibus, aut quæ à partu sunt purgationibus, aut prætereà ex aliqua phlegmone vtcunque orta,malè habent, sanguine repleri est necesse:quo putrefacto,si febris accendatur, ea ad synochos pertinet.Comm.1.in lib.6. Epid.cap.1.

Vterus non est multorum neruorum particeps.Com.1.in lib.6.Epid.cap 1.

Vterus est neruosus, ob idque ad maximam molem laxatur,ad minimámque comprimitur.Com.3.in lib.de Rat.vict. in morb. acut.cap.39.

Vterus habet duos sinus,per ceruicem, quæ ambobus communis est, coniunctos. Com.2.in lib.6.Epid cap.43.

Vterus,*inquire*, Matrix.

Vteri os,*inquire*, Os vteri.

Vteri corpus plurimum contrahi, & dilatari potest.Com 1.in lib.6.Epid.c.1.

Vteri phlegmone laborantes mulieres, febribus calidis, validísque corripiuntur per vniuersum corpus.ibid.

Vteri morbos contingere secundum mentem Hippocratis, in sola suppressione menstruorum.Com.in Aph.57.lib.5.

Vteri inflammationem non semper comitantur ardentes febres.Comm.5.in lib.6. Epid.cap.14.

Vteri inflammationem calidissimæ comitantur febres:ob idque linguæ nigrities. ibid.

Vteri partem dextram esse calidiorem sinistra:ob hepatis vicinitatem. Comment. in Aph 48.lib.5.

Vteri dextra pars recipit sanguinem,posteaquam à renibus repurgatus fuerit:sinistra verò,impurum,atque serosum Com.2. in lib.6.Epid.cap.43.

Vteri

ENANTIOMATA; SIVE CONTRADICTIONES GALENI.

Contradictio I.

Libro de Tremore & palpitatione, iuxta principium, sic legitur: Tremor verò motus inuoluntarius est partium, quæ vicissim sursum deorsúmque mouentur. Cui sententiæ refragari videtur, quod ibidem paulò pòst subditur: nempe: Motus quoque in iis qui membra mouere nolunt inuoluntarius omnino ponitur: in tremore autem affectis, non sine voluntatis imperio motus prouenit.

Contradictio II.

Libro de Fœtuum formatione, circa finem sic Galenus edisserit: Apparet igitur vnumquodque animal illa corporis parte sese ad vindictam parare, quæ alias supereminet: vitulus quidem, fronte impetere, priusquàm cornua enascantur: pullus equinus calcitrare, nondum solidis vngulis: veluti etiam catolus mordere tentare videtur, etiamsi nondum fortes dentes sortiatur. Similiter & ea, quæ ex volucrium animalium fuor genere, volare nituntur, etiamsi nondum possint. Quæ sanè ostendere videntur, animam partibus vteorem, nosse ipsarum vtilitatem, vt quæ ipsa illas construxerit, & non ab alio factis vtatur: &c. Quum tamen paulò pòst videatur stabilire contrarium, affirmans se existimare, nec animam vegetatricem, nec rationalem, existere opificem ipsius fœtus causam.

Contradictio III.

Libro 2. de Differentiis febrium, capite primo ait, hemitritæum esse è numero continuarum febrium. Præterea Commentario 2. in lib. 6. Epid. cap. 22. asserit semitertianam esse periculo obnoxiam, minimeque intermittere: sic vt semitertiana nulla febris dicatur, quæ integrè desinat. In libro tamen de Typis affirmat, semitertianam febrem non semper esse continuam, sed & intermittentem quandoque inueniri.

Contradictio IV.

Libro 4. de Præsagitione ex pulsibus, vbi de pulsu in affecto iecinore, inquit: Nunquam etiam ex thoracis vel iecinoris tumore fit mollis pulsus, eò quòd neque innascitur his instrumentis œdema pituitosum. Cui sententiæ contraria est, quæ habetur libro eodem, vbi agitur de pulsibus succedentibus affectis meningibus, hunc in modum: His præ cæteris vicinior est ille, qui ex iecinore & liene oritur œdemate affectis, &c. Nisi dicas pro œdemate intelligere Galenum impræsentiarum qoemuis humorem, quod nusquam est solitus facere, nisi pituitosum duntaxat.

Contradictio V.

Cum in aliis locis innumeris, tum vel maximè tertiodecimo de Medendi methodo, Galenus ait lienem nutriri crassissimo sanguine, & longè crassiori, quàm sit is, quo hepar nutritur. Eius autem verba hæc sunt: Lienis verò rarior substantia, quàm iecinoris est: cæterùm crebrius scirrhosis vitiis affligitur, propter nutrimenti, quo vtitur, speciem. Monstratum nanque est, quòd crasso nutritur sanguine, qui veluti limus purioris est, facillimèque nigra bilis efficitur: ideóque ipsum melancholicum, siue atrum excrementum vocamus. Et paolò pòst sic rursus subdit: Nam quale medicamentum est absinthium iecioori, tale est lieni capparis cortex: quale rursus iecinori quod vocatur eupatorium, tale est lieni scolopendrium. Siquidem similia genere medicamenta ambo viscera postulant: cæterùm tantò valentiora lieo, quantò crassiore vtitur alimento, &c. Quibus ex diametro aduersum est, quod scripsit libro quartò de Vsu particularum in hunc modum: Splenis verò corpus, quum tantò rariùs hepate sit, quantò est crassius pulmone, mentò ex tenuiore parte nutritur sanguinis. Qui nanque attrahitur ad splenem, crassior est eo, qui est in hepate: at quia elaboratus ab arteriis, quæ illic habentur, atque adeò à venis multò densiorem tunicam habentibus, quàm quæ inseruiunt hepati, non affatim, neque crassus, carni splenis, sed subtilis, & paulatim mittitur. Ob id caro quidem huius visceris, rarior & leuior est, quàm hepatis: non tamen rubicundior, aut flauior. Et paulò pòst sic subdit: Hepar quidem ex rubicundo & crasso sanguine: splen autem, ex subtili & nigro: pulmo ex elaborato ad vnguem, flauo, subtili, spirituoso, ac puro, sumit sibi alimentum.

Contradictio VI.

Circa medium commentarioli, in quo discutit, quos purgare, & qualibus medicamentis, oporteat, sic ait Galenus: Per initia enim serosos, tenuésque succos vacuabis: in crassis autem, & viscidis, quales natura sunt & pituita, & atra bilis, concoctionem expectabis, &c. Quibus sanè verbis docet tenues succos vacuandos esse, non expectata ipsorum coctione. Quòd autem succi omnes qui tenues sunt, etiam existant crudi, didicimus id ex Commentario 1. in lib. 1. Epid. cap. 24. Cui sententiæ aduersari videtur, quod multis in locis

[illegible] prædicat, crudos omnes succos prius concoquendos esse, quàm euacuandos: ac præcipuè quod ad calcem libri de constitutione artis medicæ innuit, tenues succos esse crassiores reddendus.

Contradictio VII.

COmmentario 2. in Progn. cap. 56. Galenus hunc in modum pronunciat: Pueri concoquunt omnia ocyssimè, præ robore facultatis alteratricis: & Commentario 3. in Progn. cap. 34. Pueri (inquit) ex tribus facultatibus, quæ corpus ipsum dispensant, duas fortiores sortiuntur, quàm cæteri: tertiam, quæ neruis inest, imbecilliorem. Libro etiam 3. de Symptomatum causis asserit, iuuenes superari à pueris facultatis alteratricis robore. Com. 3. in lib. 6. Epid. cap. 15. eadem stabilit, dicens: Pueris naturales functiones omnes robustæ sunt: ac proinde succorum crassitudo in ipsis funditur, ac dissoluitur. Hisce autem sententiis omnibus contraria est, quæ habetur Com. in Aph. 17. lib. 3. talis quum sit: Alterantur enim puerorum dispositiones citissimè, cùm propter humiditatem corporis, tum ob naturalis potentiæ imbecillitatem. Quæ sanè versio congruit vniuersis Græcis codicibus, quoscunque mihi vidisse contigit. Omnes quippe habent: ἀλλοιοῦνται γὰρ αἱ διαθέσεις τῶν παίδων τάχιστα, διὰ τὴν ὑγρότητα τοῦ σώματος, καὶ τὴν τῆς φυσικῆς δυνάμεως ἀρρωστίαν. Credideprim tamen omnia exemplaria corrupta & peruersa esse: nec legendum, ἀρρωστίαν, sed εὐρωστίαν, hoc est, robur, & firmitudinem.

Contradictio VIII.

COmmentario 1. in lib. 6. Epidem. cap. 1. ait neruos esse omnino cauitatibus destitutos: cui contradicit, quod lib. 1. de Symptomatum causis prodidit hunc in modum: Igitur eius causa coniuncta, affectus nerui est talis, vt facultatem illi à principe parte missam impedire possit. Atqui impedietur, si neruus meatu aliquo præditus, vel obstructus sit, vel compressus, &c. Libro etiam de Dissectione neruorum, & 8. & 10. & 16. de Vsu particularum: & lib. 4. de Locis affectis, cap. 1. ait opticis neruis conspicuos inesse meatus. Præterea lib. 15. de Vsu particularum, pudendi neruum esse excauatum prædicat.

Contradictio IX.

COmmentario 3. in lib. de Articulis, c. 81. sic ait: Otium graciliores efficit fibras, cap. 93. Otium extenuat partes. Comm. 3. in lib. 6. Epid. cap. 2. Otium liquefacit: otiosáque vita extenuat corpus nonnullis, qui ab exercitiis ad otium se transtulerunt. Com. 2. in libr. de Fracturis, cap. 59 Otium diuturnum membra seipsis graciliora reddit, &c. Quibus reluctatur illud quod habetur Comm. 1. in libr. 3. Epid. cap. 4. Otiosis repletur corpus: quódque scriptum est Comm. 3. in libr. 6. Epid. cap. 2. Otium natura sua minimè vacuat abundantiam humorum. Iam verò eodem Com. 3. in lib. 6. Epid. cap. 2. ait, Exercitationes omnes tum adipis, tum carnis, adeóque humorum abundantiam exhauriunt. Et Com. 1. in lib. 6. Epid. cap. 5. Exercitationes (inquit) euacuant plenitudinem: ad concoctionem quicquid pituitosum, crassum, & crudum est, perducunt. attenuant insuper, robúrque addunt vniuersis corporis partibus. Quin & Com. in Aphor. 13. libr. 4. ait, Exercitia esse apta natura exiccare. Si igitur exercitia exiccant, vacuant, atque colliquant corpora, quî obsecro fieri potest, vt otium, atque desidia, quæ illis contraria sunt, non contrarias dispositiones moliantur? nisi quis dicat, otium ipsum augere quidem humores in corporis vacuitatibus: minuere autem, eneruaréque substantiam solidarum particularum, contrà quàm per exercitia vsuuenit. Atque hoc planè videtur sensisse Galenus, dum cap. superiùs citato ait, Otio quidem graciliores effici fibras: carnem verò copiosiorem, propter humiditatem: &c. vbi contraria de exercitiis subdit, Exercitia, inquiens, reddunt fibrarum quidem substantiam pleniorem: carnium verò minorem, sed validiorem. Huc pertinet, quod habetur Com. 3. in lib. de Offic. cap. 28. Otium eneruat corpora, effœminátque: exercitatio contrà, stabilit, & roborat. Item quod cap. 22. Commentarij eiusdem: Otium reddit imbecillas vires membrorum.

Contradictio X.

LIbro de Animæ morum, & corporei temperamenti mutua consequutione, sic ait Galenus: Furentes & iracundos caloris abundantia efficit: stupidos verò graues, & pigros, temperaturæ frigiditas. Ad finem eiusdem Commentarij sic rursus subdit: Calida namque, exempli gratia, temperies iracundos facit: inde rursus iracundia ingenitum calorem accendit [illegible] reddit. Libro autem 2. de Causis pulsuum, vt in aliis compluribus locis iracundiam ait esse caloris innati veluti quendam feruorem. Iam verò lib. 2. de Temperamentis eadem in hunc modum confirmat: Gallis enim, Germanis, & omni Thracio & Scythico generi, frigida humidáque est cutis. Omnis autem naturalis his calor in viscera confugit vnà cum sanguine: vbi dum agitatur & premitur, feruétque, iracundi, audaces, & præcipitis consilij redduntur. Eadem asserit lib. 5. de placitis Hippocratis & Platonis, in hunc modum: Cæterùm animæ constitutiones ex diuersis corporũ temperamentis oriuntur: quum videamus ipsorum animalium quæ calidiora, & lati pectoris sunt, omnia sortiri naturam iracundiorem: vt timidiorem, quæ latis coxis, & frigidiora. His omnibus planè aduersari videntur quæ scripta sunt Com. 2. in libr. 1. Epid. cap. 78. in hanc seriem: Ἔλεγον δὲ, ἡλικίας εἶναι θερμὰς, ἐν αἷς ὁ πικρόχολος πλεονάζει χυμός: τὰς φύσεις δὲ, δυσδιαφορήτους. ὥστε ἄχρι μὲν τοῦ δὲ τὴν ἀρχὴν ἂν εἰρήκαμεν, ἔτι λοιπὸν περὶ τῶν ὀξυθύμων εἰπεῖν, ὡς ἐναντιωτάτους φησὶ τοῖς θυμώδεσιν εἶναι. Ἀνδρεῖοι μὲν γὰρ εἰσιν οἱ θυμώδεις, καὶ καταφρονητικοὶ τῶν μικρῶν πραγμάτων. μικρόψυχοι δ' εἰσὶν οἱ ὀξύθυμοι, διότι τὸ γενναῖον τὸ τῆς ἀνδρῶν ψυχῆς οὐκ ἔχουσιν. ὥστε καὶ οἱ ὀξύθυμοι ψυχρότεροί τε ταῖς κράσεσι, καὶ δυσδιαφόρητοι γίνονται. Quæ omnia ita vertenda sunt: Dicebam autem ætates calidas esse

eas, in quibus amarus humor redundat: naturas autem, quæ difficulter difflantur. Quocirca ex iis quorum ab initio mentionem habentus fecimus, reliquum est, vt de iracundis agamus: quos maximè contrarios ait esse animosis. Quippe animosi, viriles sunt, & humilium rerum contemptores: iracundi verò contrà pusillanimes, quòd generosa, virilique animæ parte sint destituti. Quare iracundi temperamento frigidiori erunt, difflabunturque ægrè. Produximus Græcam dictionem, & quòd ab interprete non fuerit satis feliciter versa, & vt intelligant eruditi, hic vocari à Galeno ἀξυθύμους, eos qui sunt ad iracundiam procliues; qua voce passim ipsos significare est solitus.

Contradictio XI.

Libro 2. de Temperamentis affirmat, neque puerum ætate florente, neque hunc illo, absolutè calidiorem existere, in hunc modum: Πολλῶν γὰρ ἐφεξῆς ἁπτόμενος σωμάτων ἐπιμελῶς, οὐ παίδων μόνον, ἢ βρεφῶν, ἀλλὰ καὶ μειρακίων, καὶ ἀκμαζόντων, εὕρισκον οὐδετέρους ἀληθεύοντας, οὔτε τοὺς θερμότερον ἁπλῶς, οὔτε τοὺς ψυχρότερον εἰπόντας εἶναι τὸν ἀκμάζοντα τοῦ παιδός. εἰ γὰρ τὰς ἄλλας ἁπάσας τὰς ἔξωθεν ἀφελὼν ἀλλοιώσεις, τὰς ἐκ τῆς ἡλικίας μόνης ἐπισκέπτοιο διαφοράς, οὐδέτερος σοὶ φαίνεται θερμότερος ἁπλῶς. ποιότητι γάρ τινι διαφέρουσιν αὐτῶν αἱ θερμότητες, ἐπ' ἀνίσῳ τῇ διαπνοῇ. Quæ sic vertenda mihi videntur: Complura enim deinceps corpora, non puerorum modò, aut infantium, verùm etiam adolescentium, & ætate florentium, curiosè tangens, neutros vera loquutos inueni, neque eos qui absoluto sermone calidiorem, neque eos qui frigidiorem esse florentem ætate, quàm puerum, dixerunt. Si enim reliquis omnibus, quæ extrinsecus adueniunt, alterationibus circumcisis, eas quæ ex sola ætate proueniunt, differentias æstimaueris, neuter absolutè loquenti videbitur tibi calidior. Quippe dissident eorum calores qualitate quadam, quæ ex imparitate difflatus gignitur: &c. Quibus contraria innuit Comm. 1. in libr. 6. Epid. cap. 4. vbi ait: ὅπως γὰρ ὁ ἀκμάζων θερμότερός ἐστι τοῦ παιδὸς, ἔμαθες ἐν τοῖς περὶ κράσεων. ἔνθεν καὶ ὅπως ὁ παῖς τοῦ ἀκμάζοντός ἐστι θερμότερος. ὁ μὲν ἀκμάζων, ἁπλῶς θερμότερος, ὁ δὲ παῖς, οὐχ ἁπλῶς, ἀλλ' ὅτι πλεῖον ἔχει τὸ ἔμφυτον θερμόν. Quæ sonant: Quo pacto enim qui ætate viget, puero calidior sit, didicisti in Commentariis de temperamentis: vbi etiam docuimus, qua ratione puer sit calidior ætate florente. Etenim is qui viget ætate, absolutè calidior existit: puer autem, non absolutè, sed quòd plus habeat calidi innati.

Contradictio XII.

Commentario 3. in libr. 3. Epid. cap. 46. sic interpretatur Hippocratem. Nam his verbis febrium esse species febrem ardentem, & phrenitim, ostendit, &c. Similiter eod. Comm. cap. 64. sic ait: At in prædicta oratione proprium nomen febris scripsit, & eas omnes species eius persecutus, deinde communi nomine continuas indicauit, quarum febres ardentes prædixit, & phrenitidas, &c. Comm. autem 1. in lib. 6. Epid. cap. 28. contraria asserit, nimirum in hunc modum. Cæterùm febrium enumeratio, quæ in præsenti proposita est oratione, ab ea differentia prodit, quæ à calore desumitur: sub qua & pestilens febris comprehendi potest, vt quæ putridum habeat calorem: non potest autem phrenitica, quum non, quemadmodum alius, sic etiam ipsi Hippocrati fuerit mos, vt phrenitim febris speciem nominet.

Contradictio XIII.

Com. in Aph. 23. libr. 5. ait: neminem posse cohibere anhelitum: id quod perinde est, ac si dicat, opus respirationis minimè voluntarium existere, sed perpetuum, & naturale: cuius planè contrarium videtur esse, quod lib. 2. de Motu musculorum asseuerauerat, talia proferens: Quod autem opus respirationis voluntariè, & sponte ab anima fiat, declarauit quidem id barbarus ille seruus, qui quum vehementer ira concitatus, mortem sibi consciscere decreuisset, prostratus humi, respiratióneque cohibita, longo sanè tempore immobilis mansit: postea verò paulum volutatus, hoc pacto expirauit, &c.

Contradictio XIV.

Libr. 1. de Simpl. med. fac. cap. 8. ait aquam quidem dulcem, esse remedio sitienti: cæteras verò acerbiorem sitim relinquere. Cap. etiam 29. affirmat refrigerationem, sitisque extinctionem, prouenire ab aqua, vt quæ frigidam humidámque naturam sortiatur. Contraria verò pronuntiat Com. 3. in libr. de Rat. vict. in morb. ac. cap. 40. vbi agens de aqua purissima, affirmat eam nec sitim sedare, nec humectare, nec alere. Com. etiam in Aphor. 13. lib. 4. ait aquam nec potam, nec occursantem extrinsecus, esse aptam natura humectare solidas animalis particulas.

Contradictio XV.

Com. 1. in lib. de Rat. vict. in morb. ac. cap. 22. ait mulsam & vinum magis humectare, quàm aqua humectet: quum tamen lib. 1. de Simpl. med. fac. cap. 30. scripserit, aquam humidorum omnium esse humidissimam, nihilque dari aqua humidius. Quòd si quis dicat, vinum ad digestionem, hoc est, ad ipsam distributionem, esse aqua ipsa præstantius (vt ex Com. 4. in libr. 6. Epid. cap. 20. liquidò constat) ac proinde humectare potentius, etiamsi nõ sit aqua humidius: producemus ipsiusmet autoritatem Galeni, qui Com. 3. in lib. de Rat. vict. in morb. ac. c. 8. ait vini astrictionem ab aqua exolui: vnde liquet vinum esse astringentius aqua, ob idque penetrare multò ægrius, atque humectare minus, in summáque, esse crassiorum partium: si verum sit quod habetur libr. 4. & 9. de Simpl. med. fac. & 4. de Comp. phar. secundum gen. & 6. de Comp. phar. secundum partes. & 1. de Sanitate tuenda, nempe astringentia omnia exiccare, ac meatus constringere, Taceo, quod idem Galenus ait. Com. 2. in libr. de Fract. cap. 72. vinum

num videlicet exiccandi, repellendíque facultatem sortiri. Vnde videtur etiam ipsi Galeno aduersari, quod ab eo scriptum est. Com. 3. in lib. de Rat. vict. in morb. ac. aquam deduci à vino per vniuersum corpus.

Contradictio XVI.

COmmentario 3. in libr. de Rat. vict. in morb. acut. cap. 40. ait aquam bilescere in iis, in quibus tumefacta sunt viscera, corrumpíque in bilioso ventriculo. At lib. 9. de Medendi methodo, erysipelas verum, consisténsque in aliquo viscere, non aliter quàm potione frigidæ persanari professus est. Libro autem primo de Arte curatiua ad Glauconem, in febribus præter modum calidis, vrentibúsque, quales nimirum oriuntur à flaua bile, audacter frigidam propinandam censet.

Contradictio XVII.

COmmentario 2. in lib. 1. Epid. cap. 77. affirmat, eos qui capillis sunt nigris, minùs difflari, esséque frigidiori temperamento, hæc in medium producens: Nanque glabros, & qui cute sunt albida, item qui capillis rectis, capillis nigris, oculis nigris, & qui domi in otio inertem vitam egerunt, ostendimus cùm in aliis Commentariis, tum in iis, quos de temperamentis conscripsimus, minus digerere habitum, quòd frigidiori sint temperamento præditi, &c. Atqui lib. 2. de temperamentis, contraria de iis, qui pilos nigros sortiuntur, prodidit, in hunc modum: Fit autem niger pilus, quum deusto vi caloris vapore, excrementum in exactam fuliginem permutatur. Paulò verò pòst de pilorum generatione secundum regionum temperaturas, sic disserit: Ergo Ægyptij, Arabes, Indi, quique calidam & siccam regionem incolunt, nigros exiguíque incrementi, siccos, crispos, & fragiles pilos habent. Dein verò, de pilorum ortu pro ætatum temperamentis, subiungit talia: At qui iam florent, valentiores, & multos, & magnos, & nigros habent: quòd & frequentes iam iis sint facti meatus, & fuliginosis excrementis præ siccitate & calore abundent.

Contradictio XVIII.

CVm in aliis compluribus locis, tum vel maximè, ad finem libri de Optima secta, Galenus ait, phlegmonem esse tumorem præter naturam, dolorificum, renitentem, durum, & calidum. Cuius contrarium est, quod scripsit Commentario 1. in lib. 6. Epidem. cap. 2[illegible]. Nempe, Indurescunt dura præ frigore exiccata, vel ex scirrho, vel ex siccitate. Nam phlegmone tumorem minimè durum excitat, sed renitentem, persimilem vtribus humore, spiritúve repletis.

Contradictio XIX.

LIb. 6. de Locis aff. cap. 2. & Comment. in Aph. 10. lib. 7. & Com. 2. in libr. 3. Epid. c. 6. & Com. in Aph. 44. lib. 6. & lib. 3. de Naturalibus facultatibus, ait, ileo morbo detentos reddere stercus vomitu. Cui repugnat, quod habetur. Com. in Aph. 12. lib. 4. nempe, vomitione nihil eorum vacuari posse, quæ continentur in intestinis.

Contradictio XX.

LIbro 11. de Simpl. Med. fac. cap. de viperarum carne, ait, à ratione sibi videri alienum, ad parandos theriacos artiscos, viperarum caudas præcidere: quum libro de theriaca ad Pisonem, Andromachi descriptionem probet, qua præcipitur, vt non modò ceruices, sed etiam caudæ abscindantur, quòd vtraque parte venenum gerant.

Contradictio XXI.

LIbro 2. de Placitis Hippocratis & Platonis sic disserit: Etenim si nudaueris cor, contuderísque ipsum, atque depresseris, nec voce, nec spiratione, nec vlla prorsus voluntaria actione impediri animal cernes. Cerebrum autem ossibus si detexeris, aut quencunque ipsius sinum cōpresseris, non modò mutum, ac prorsus, spirationis expers efficies, sed etiam omnino sensu, omnibúsque arbitrariis actionibus, animal ipsum priuabis, &c. Quibus reluctantur ea, quæ libro 7. scripsit. Sunt autem hæc: Porrò exciso capitis osse, viuente adhuc animali, & crassiori detecta membrana, si vtrobique medio rectitudinis, quà cerebro hæc plexu duplici incumbit, per hamulos eleuatam, aut solam ipsam incideris, aut totam excideris, neque insensile, neque immobile, ipsum euadet animal: quemadmodum nec si obtegentem ipsius partem totum posterius cerebrum, aut solam incideris, aut excideris: imò verò nec si cerebrum ab ipsis quomodocunque excindas, sic quoque animans motus aut sensus expers reddetur, priusquàm ad aliquem ventriculum eius talis sectio perueniat.

F I N I S.

BIBLIOTECA NAZ. VITT. EM. ... MANUELE